

סימן א שאלה.

היות פאָשר סופר סת"מ דמתחננו הנה מתזיק אצלו נער אחד שלמד אצלו אנמנות פתיבת סת"מ, והנה כותב בטוב וכתב אצלו כמה פרשיות של תפילין. ונמפרו לרוב במחננו ובסביבותינו.

והנער הנה בן י"ז שנה וגדול בקומה. אף לא נבדק אם הביא שתי שערות. וכעת הנער איננו אתנו כי הרחיק ג' דוד מפה וא"א עתה לעמוד על הבירור ולבדוקו. ונפשי בשאלתי כדת מה להורות.

אם התפילין הללו פשרים או פסולים כי ראיתי מחלוקת אחרונים בזה. ונבוך אני מאוד בהוראה זו.

דבשו"ת נו"ב מ"ת סימן א' פסק בתפילין שכתבן נער בן י"ג שנה ויום אחד ואינו לפנינו לבדוקו סמכינן בזה על חזקה דרבא שפיון שהגיע לכלל שנים הגיע לכלל סימנים והתפילין פשרים בדיעבד.

רק לכתחלה אין להניחו לכתוב עד שיבדקוהו. אף בשו"ת ר"ע איגר סימן ז' דעתו להחמיר בזה אף בדיעבד.

ומדמי לה לחליצה דלא סמכינן בזה על חזקה דרבא. זולת אם נבדק לבסוף ונמצאו לו שתי שערות אז מחזקינן ליה בגדול למפרע מיום שהגיע לי"ג שנה.

אבל בשלא נבדק כלל אין להכשיר התפילין, ומצדד שם לומר דחזקת חיוב של תפילין דמי לחזקת איסור דיבמה לשוק. ואני אין בידי להכריע בין הגדולים ובפרט להלכה למעשה.

ע"כ גודל בקשתי שיורני רבינו הכרעת דעתו דעת תורה בזה. ולתשובתו אצפה. עכ"ד השואל: תשובה בעז"ה א הנה באתי לבאר לו להלכה. ואף שפכר האריכו האחרונים בענין זה עכ"ז אכתוב הנלע"ד בזה כפי שיחנני ה'.

והנה בעיקרא דמילתא הך חזקה דרבא דכיון שהגיעה לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנים. נראה שזהו חזקה דאתיא מפי רובא שרוב בני אדם מביאין שערות בזמן.

וכמבואר להדיא בתוס' בגדה ושאר גדולי הראשונים שנביא דבריהם בסמוך. וחזקה דאתיא מפי רובא הוי כמו רוב ממש ועדיפא משאר חזקה דהיינו חזקה דמעיקרא. (וכבודע שנמצאים בש"ס ג' מיני חזקות בכללם. א' חזקה דמעיקרא שלמדנו מבית המנוגע.)

ב' חזקה דאתיא מפי רובא שדינה פרום דעדיף מחזקה. וכמו נשתטה בחזקת היתר עומדת.

וחזקתו בדוק דפ"ק דפסחים וכה"ג. ג' חזקה דאתיא מפי טעם וסברא.

דחשבינו לה כמו נדאי אף להוציא ממון ועדיפא מרובא וכמו חזקה אין אדם פורע תוך זמנו וכה"ג טובא. ועיין מזה במהרי"ק שןרש ע"ב ובמהרי"ט ח"ב באה"ע סי' כ"ז ובתה"ד סימן ר"ז ודבריו צ"ע לכאורה ומבואר במ"א ואכמ"ל).

וכמבואר בדברי התוס' בנדה (דמ"ו ע"ב ד"ה ר"י ור"ל) במנפלא הסמוך לאיש שהקדיש ואכלו אחרים דלוקין לר"י ור"ל ולא תשיב התראת ספק שמא לא יביא שערות בזמנו ונמצא שעכשיו אינו מנפלא סמוך לאיש משום דאזלינו בתר רובא ורוב מביאין שערות בזמנו.

הרי מבואר שזה חשוב רוב גמור ולוקין עליו. וכ"כ בשאלות דרב אחאי בפי' בחקותי משום דרובא מייחיו שערות בזמניהו ומבואר מדבריו שם שזהו רוב גמור ע"ש.

וכ"כ בפירש"י בסוף אבות ע"ש. וכן מבואר מדברי הרמב"ן במלקמות בפ"ק דחולין וכן מדברי הרשב"א בחדושי' שם לענין הא דקיי"ל התם דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם.

והיכא שראה אחד ששחט ואזל ליה לעלמא שחיטתו פשיגה. ומ"מ היכא דאיתיה קמן בדקינן ליה לדעת הרי"ף וסייעתו והוכיחו שם הרמב"ן והרשב"א שמצינו בכמה דוכתי שסומכין על הרוב בדיעבד ומ"מ צריכין בדיקה לכתחלה היכא דאיתנהו קמן כו'.

והביאו ראיה מהך דנדה דקטנה שהגיעה לכלל שנותיה חזקה הביאה שתי שערות כו'. אבל לענין חליצה בעציא בדיקה עכ"ד.

הרי דס"ל דהא דבעציא בדיקה לחליצה הוא רק משום דהיכא דאיכא לברורי לא סמכין על הרוב. וכ"כ הט"ז באה"ע (סי' קנ"ו סק"ב) מסבא דנפשיה ומדמי לה ג"כ להיכא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ע"ש.

(רק שלא הזכיר דחזקה דרבא הוי בתורת רובא וכנ"ל. וקצת י"ל על הט"ז שם בסימן קנ"ה סק"ט שהביא קושיות הב"ח שם.

ולכאורה לפי דבריו הנ"ל לק"מ). אלא שבאמת מוכח מדברי הפוסקים דלענין חליצה לא סמכין על חזקה דרבא ולא שרינו לחלוץ בלא בדיקה אף במקום דליכא לברורי.

(ואף בדיעבד אסורה אם חלץ לה בלא בדיקה ואזל לעלמא וכה"ג). ולכאורה טעמא בעי דהא בחולין שם היכא דליתיה קמן למיבדקה סמכין על רמא"ש מ"ה ומותר לאכול משחיטתו.

מיהו י"ל דזה תליא בדין סמוך מיעוטא לחזקה. דבתוס' בכורות (דף כ' ע"ב) הביאו שיטת הר"ת דס"ל דקיי"ל לדינא דחיישינו למיעוטא היכא דאיכא חזקה בהדיה להחמיר ומה"ט פסק שם דאין חלב פוטר מן הבכורה אע"ג דרוב בהמות אין חולבות אא"כ יולדות מ"מ סמוך מיעוטא לחזקה שלא ילדה.

וע"ש ברא"ש ובפ"ק דחולין סי' ט"ז. והא דסמכין על רמא"ש מ"ה ולא סמכין מיעוטא דאינם מומחין לחזקת איסור דבהמה.

פּתב שם התוס' והרא"ש משום דמיעוט שאינם מומחין הוי מיעוטא דלא שכיחא ע"ש.
(ודעת הרמב"ם לכאורה משמע דס"ל דלא סמכינן מיעוטא לתזקה להחמיר, ממ"ש בפ"ד
מבכורות דחלב פוטר מן הבכורה.

אף מבואר בחידושי הרמב"ן והרשב"א ביבמות דף קי"ט רע"ב דאמר רבא רישא תזקה
לייבום כו' ואייתי מיעוטא דמפילות וסמוך לתזקה כו'. והרי"ף והרמב"ם פסקו כמתני'
התם.

ויפירושו הרמב"ן והרשב"א בדעתם. (וכ"כ בחי' הריטב"א בקידושין דף פ' ע"א) דס"ל
דרבא מוקי מתני' דיבמות אף פרבנו דר"מ כו' דהיכא דאיכא מיעוטא ותזקה סמכינן
מיעוטא לתזקה להחמיר.

וכן שיטת רב האי גאון. מיהו לחד תירוץא ברשב"א שם דהמיעוט דמפילות מן הרוב
אתה מסלקו מרוב שמתעברות כו'.

משא"כ במיעוט העומד לגמרי נגד הרוב לא מצרפינו ליה לתזקה כו'. לפ"ז ניחא פסקי
הרמב"ם דלענן רוב בהמות אין חולבות אא"כ יולדות דהמיעוט הוא עומד פנגד הרוב
לא סמכינן ליה לתזקה ומש"ה פסק הרמב"ם דחלב פוטר מן הבכורה.

אבל לאינה תירוץא שברשב"א וכן להרמב"ן שלא הזכיר סברא זו כלל ולא ס"ל לחלק
כן (אליבא דהרי"ף וסייעתו). א"כ קשיא דלמה פסק הרמב"ם דחלב פוטר מן הבכורה.

וי"ל בזה דהרמב"ם ס"ל כהך סברא שכתבו התוס' בבכורות ובחולין שם דהא דחלב
פוטר היינו משום דנגד תזקת הבהמה שלא ילדה אדרבה העמד הולד בתזקת חולין שהיו
במעי אמו ואין כאן צירוף תזקה למיעוט כלל).

ולפ"ז ה"נ י"ל בזה דלא סמכינן על תזקה דרבא לענן חליצה. היינו משום דאף שרוב
ב"א מביאין שערות בזמן מ"מ סמוך מיעוטא לתזקת איסור יבמה לשוק.

דכאן יש מיעוט גמור שאין מביאין שערות בזמן וסמכינן ליה לתזקה. משא"כ לענן
רמא"ש מ"ה דהוי מיעוטא דלא שכיחא לא סמכינן ליה לתזקה וכמ"ש התוס' והרא"ש
הפ"ל.

ובזה יש ליישב גושניית הב"ח והב"ש באה"ע (סימן קס"ט סק"י) דכיון שאין אנו בקיאים
בגומות א"כ היאך מהני בדיקת השערות הא שערות בלא גומות לא מהני ואין אנו בקיאים
בגומות ע"ש.

ולפי דברינו י"ל דהא דלא סמכינן על תזקה דרבא לענן חליצה היינו משום שיש מיעוט
גמור שאין מביאין שערות בזמן וסמכינן ליה לתזקה. אבל מיעוט זה שביאו שערות
בזמן בלא גומות זהו מיעוטא דלא שכיחא ולא סמכינן ליה לתזקה.

דשערות בלא גומות לא מהני משום דהוי שומא כמ"ש הרמב"ן והנ"י. והשתא הא ודאי
שהרוב מביאין בזמן שערות כהלכתן עם גומות ומיעוט יש שאין מביאין כלל שערות
בזמן.

אָבֿל זֶהוּ לֹא שְׁכִיחָא שְׁיָבִיאוּ בְּזַמְנָן שׁוּמָא דְהֵינּוּ שְׁעֵרוֹת בְּלֹא גְנוּמוֹת. רַק דְּכָל מַה דְּאִיפֿא לְבָרוּרִי מְבָרְרִינּוּ.

וּמַה שְׂא"א לְבָרַר מְחַמַּת חֶסְרוֹן בְּקִיאוֹת אִין לְחוּשׁ פְּלִל לְזֵה מְחַמַּת חֲזָקָה דְרָבָא. וְכֹן מֵינֻשׁב בְּזֵה ג"כ שְׁיִטַּת ר"ת בְּתוֹס' ב"ב (דָּף קנ"ד סע"א) דס"ל דְּבַעֲיָנּוּ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שְׁחֹרוֹת דְּוָקָא וְלֹא לְבָנוֹת דְּלְבָנוֹת הָנִי שׁוּמָא.

וְהַקְשָׁה עָלָיו בַּמ"מ מְהָא דְקִי"ל בְּנִדְהָ (דָּף נ"ב ע"א) גְנוּמוֹת אַע"פ שְׂאִין שְׁעֵרוֹת וְהֵינּוּ מְשׁוּם שְׁפּוּדָאִי הָיוּ בְּהֵן שְׁעֵרוֹת וְנִשְׁרוּ. וְלִדְעַת הַר"ת הַנְּ"ל אַפְתִּי יֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמָא הָיוּ הַשְׁעֵרוֹת לְבָנוֹת וְלֹא שְׁחֹרוֹת כו'.

וְלְדַבְרֵינוּ נִיחָא. דַּה"נ י"ל דְּכִינּוּ דְחֲזִינּוּ שְׁהָיוּ שְׁם שְׁעֵרוֹת וְנִשְׁרוּ אִין לְחוּשׁ לְמִיעוּטָא דְלֹא שְׁכִיחָא שְׂמָא הָיוּ לְבָנוֹת.

דְּהָרֹב מְבִיאוּ בְּזַמְנָן שְׁעֵרוֹת שְׁחֹרוֹת כְּדִינּוּ. וְהַמִּיעוּט אִין מְבִיאוּ פְּלִל שְׁעֵרוֹת בְּזַמְנָן.

אָבֿל שְׁיָבִיאוּ בְּזַמְנָן שׁוּמָא כְּזוֹ דְּהֵינּוּ שְׁעֵרוֹת לְבָנוֹת עִם גְנוּמוֹת זֶהוּ מִיעוּטָא דְלֹא שְׁכִיחָא וְלֹא סְמַכִּינּוּ לִיהַּ לְחֲזָקָה לְהַחְמִיר וְאִין לְחוּשׁ לוֹ פְּלִל לְעַנְיָן אִיסוּרָא רַק לְעַנְיָן מְמוֹן לְהַסּוּבְרִים דְּאִין מוֹצִיאוּ מְמוֹן אַף בְּכַה"ג דְּהָנִי מִיעוּטָא דְלֹא שְׁכִיחָא.

וַיְבַנּוּר לְקַמְן אוֹת ו' אַי"ה. וְעוֹד י"ל בְּזֵה פְּמָה קְוִשְׁיוֹת וְאִין לְהַאַרְיָה: הַעוֹלָה מְדַבְרֵינוּ דְּהָא דְלֹא סְמַכִּינּוּ עַל חֲזָקָה דְרָבָא לְעַנְיָן חֲלִיצָה הוּא מְטַעַם דְּאִמְרֵינוּ סְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֲזָקָה לְהַחְמִיר מְדַבְרֵינוּ.

(וּמַה שְׂלֹא הִבִּיאוּ הַתוֹס' רְאִיָּה לַר"ת דְּסְמַכִּינּוּ מִיעוּטָא לְחֲזָקָה לְהַחְמִיר מְהִכָּא דְאַמַּר הַגְּמָרָא דְלְעַנְיָן חֲלִיצָה לֹא סְמַכִּינּוּ אַחֲזָקָה דְרָבָא וּבְעֵי בְּדִיקָה. הֵינּוּ מְשׁוּם דִּישׁ לְדַחוֹת וְלוֹמַר דְּהָא דְבְעֵי בְּדִיקָה הֵינּוּ רַק מְשׁוּם דְּבַדְאִיפֿא לְבָרוּרִי לֹא סְמַכִּינּוּ אַרְבּוּבָא וְכַמוֹ בְּרַמָּא"ש מ"ה.)

וּבְלִיתִיָּה קָמֵן אִין לְהַחְמִיר. אָבֿל לְפִי הָאָמַת אִין לְהַקֵּל פְּלִל בְּזֵה לְעַנְיָן חֲלִיצָה מְטַעַם סְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֲזָקָה וְכַנ"ל: בַּהֲוֹמְנָם דְּלְכַאוּרָה הִי י"ל בְּאוּפֿוֹן אַחַר.

דְּהָא דְלֹא סְמַכִּינּוּ עַל חֲזָקָה דְרָבָא לְעַנְיָן חֲלִיצָה הוּא מְדִין תוֹרָה. לְפִי מ"ש בְּתְשׁוּבַת הַרִיב"ש סִימָן שַׁע"ט דְּרַבּוּבָא וְחֲזָקָה רַבּוּבָא עֲדִיף זֶהוּ רַק נֶגְדַּ חֲזָקָה א' אָבֿל לֹא נֶגְדַּ שְׁתֵּי חֲזָקוֹת.

וּלְפִי"ז י"ל הִכָּא דְמַש"ה לֹא סְמַכִּינּוּ עַל חֲזָקָה דְרָבָא לְעַנְיָן חֲלִיצָה, מְשׁוּם דְּכָאן יֵשׁ שְׁתֵּי חֲזָקוֹת נֶגְדַּ הָרֹב. חֲזָקַת אִיסוּר יְבָמָה לְשׁוּק וְחֲזָקַת קְטָנוֹת, (דְּחֲזָקַת קְטָנוֹת ג"כ חֲשִׁיבָא חֲזָקָה.

וְעִינּוּ בְּתוֹס' יְבָמוֹת (דָּף ס"ח סע"א). וּבְמִרְדְּכִי פֶּרֶק מְצוֹת חֲלִיצָה ע"ש).

וּבְכַה"ג לֹא אֲזַלִּינּוּ בְּתַר רַבּוּבָא. אָבֿל כְּבָר נֶחְלְקוּ הָאֲחֻרוּנִים ע"ד הַרִיב"ש הַנְּ"ל וְהוֹכִיחוּ דְרַבּוּבָא עֲדִיף אַף מְשִׁתֵּי חֲזָקוֹת.

(וְעִינּוּ בְּנו"ב מ"ק בַּא"ע סִימָן מ"ג. וְהַאֲרַכְתִּי מְזֵה בַּמ"א.)

ומלבד זה הנה בתשובת מהרי"ט האריז לברך דחזקת קטנות לא הני חזקה גמורה. דלא אמרינו אוקי מילתא אחזקה אלא בדבר שמצוי לעמוד באותה חזקה משא"כ בחזקת קטנות דכל יומא גדלה נאמאי וסוף חזקה זו להתבטל ונעתידה שתגדל כו' ע"ש.

וכ"כ הפנ"י בק"א לקידושין. (וכ"מ בתשובת הרשב"א שפסק הרמ"א באה"ע סימן קנ"ה סי"ד בספק אם הגיעה לשנים דחשיב ספק השקול ואזלינו לחומרא ויש לדחות קצת).

וי"ל עוד דאף להסוברים דחזקת קטנות חשיבא חזקה, מ"מ פיון שידוע לנו שהגיע לכלל שנים ומחמת חזקה דרבא אמרינו שהביא סימניו בזמנו. ממילא פשעבר הזמן כבר פלה חזקת קטנות שמקודם דליתא לחזקה זו רק עד זמן הגדלות שנודע בבירור, (וכדמצינו כמה חזקות שמגבלות בזמן).

ובזה יודה אף הנו"ב במ"ק ביו"ד סס"א נ"ו ע"ש). ולפי דברינו י"ל בזה דאיתא בירושלמי פ"ז דיבמות סוף הלכה ד'.

ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא שתי שערות כמי שהביא שתי שערות להאכיל. ופשטא דלישנא דירושלמי משמע דספק אם הביא שתי שערות מאכיל את אשתו בתרומה אם היא פהן.

(וכן פ"ה הפ"מ בירושלמי שם. רק הק"ע פ"ה שם בירושלמי דאינו מאכיל בתרומה.

ומ"מ הוא עצמו בש"ק שם חזר לפרש בירושלמי דמאכיל בתרומה ותלינו להקל שהביא שתי שערות). וממתינתין דיבמות שם (דף ס"ז ע"ב) דקתני ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא, לא מוכח מידי לפי פ"ה הר"מ והרע"ב שם דקאי הך ספיקא על הך דינא דחולצת ולא מתניבמת.

ולעולם י"ל דמאכיל אשתו בתרומה. אף ברמב"ם פ"ח מהל' תרומות ה"א פתב וז"ל.

נישאת לכו"ג שנה ויום אחד ספק שהביא שתי שערות ה"ז אסורה לאכול עכ"ל. ולכאורה למה פסק נגד פשטא דירושלמי, ובגמרא במקומו ליכא סתירה ע"ז.

אמנם י"ל דזהו ג"כ תלינו בדין סמוך מיעוטא לחזקה. דהרמב"ם לטעמיה שפוסק פרבא בר"פ בתרא דיבמות (וכמ"ש הרמב"ן והרשב"א הנ"ל בדעת הרמב"ם שפרש שם דרבא מוקי מתניתין ככ"ע וכו"ל) דקיי"ל סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר.

וה"נ בכו"ג שנה ויום אחד שקידש אשה דאף דמחמת חזקה דרבא שהיא מחמת רובא שמביאין שערות בזמן יש לנו להחזיקו בגדול. מ"מ סמוך מיעוטא לחזקה פנויה דידה (או חזקת איסור בתרומה) ולומר דאינה פנויה לו ואין לה לאכול תרומה בשבילו.

דהירושלמי ע"כ אתי פהך מ"ד דלא ס"ל סמוך מיעוטא לחזקה (וכמו שנבאר בסמוך דיש פלוגתא בזה). והנה בזה סברא שביארנו דיש פאן חזקת פנויה בהדי מיעוטא.

אין סתירה לזה מדברי התוס' בכתובות (דף כ"ג ע"א) דבזרק לה קידושין אף דהוי ספק מ"מ איתרע חזקת פנויה. דבפשיטות נראה דסברת התוס' היינו רק במי שהוא בר קידושין בודאי משא"כ בספק שמא אינו בר קידושין כלל דלא איתרע החזקה.

(וזהו דלא פדברי הפ"י בגיטין דף כ"ח ע"א דס"ל סברת התוס' דאיתרע חזקת פנויה לענן אשת חרש ג"כ דמביא אש"ת. וקושניו ביה דאשת חרש פבר ביארתי במ"א דלק"מ).

וגם בלא"ה יש מפרשים בדעת התוס' דאיתרע חזקת פנויה היינו רק מדרבנן להחמיר וכ"מ מלשון התוס' שם ע"ש וכן מוכח מדברי התוס' בגיטין (דף ע"ח ע"ב ד"ה וקא ע"ש). ובעיקר ד"ז אי אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר, לפי פירש"י בקידושין (דף פ' ע"א) י"ל דתליא בפלוגתא דר"י ור"ל התם.

גבי תינוק שנמצא בצד העיסה דחכמים מטמאין וא"ר יוחנן שם דאין שורפין עליו תרומה. והיינו משום סמוך מיעוטא לחזקה (כדפירש"י שם בד"ה ואין).

וקא דגבי רוב שרצים שורפין תרומה ולא סמכינן מיעוטא לחזקה היינו משום דהוי רובא דאיתיה קמן (כמ"ש שם רש"י בד"ה אם רוב) ור"ל לא ס"ל סמוך מיעוטא לחזקה כלל. וקא פלוגתא דר"י ור"ל איתא נמי בירושלמי דקידושין שם.

מיהו לפי התוס' שם (ד"ה סמוך) דרוב תינוקות מטפחין אינו רוב חשוב כו'. לדבריהם י"ל דבהא פליגי דר"ל ס"ל דהוא רוב כו'.

אבל לפירש"י פליגי ר"י ור"ל אי סמכינן מיעוטא לחזקה להחמיר ואכמ"ל: והנה לפי המבואר בדברינו דהא דלא סמכינן אחזקה דרבא לענן חליצה הוא מטעם סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר. לפ"ז לענן תפילין בודאי יש להכשיר בדיעבד בתפילין שכתבן מי שהגיע לכלל שנים ואינו לפנינו לבדוקו ויש לסמוך בזה על חזקה דרבא שהיא מפת רובא וכנ"ל.

ואין לומר הכא סמוך מיעוטא לחזקת חיוב הנחת תפילין. מלבד שבכלל אין לדמות חזקת חיוב לחזקת איסור, הנה בהך דסמוך מיעוטא לחזקה להחמיר שחידשו התוס' והראשונים בודאי לא שמענו מעולם אלא בחזקת איסור שבאותו דבר.

אבל לומר סמוך מיעוטא לחזקת חיוב לא ניתן להאמר כלל. חזא דע"כ לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה רק היכא שהרוב סותר החזקה כמו בבהמה חולבת דמצד הרוב אמרינן שבפר ילדה הפך החזקה שלא ילדה וכל כה"ג.

בזה אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה. אבל בחזקת חיוב להניח תפילין אין הרוב סותר את החזקה, רק שדנים שהחיוב הזה שעליו להניח תפילין יהי י"ח גם בתפילין אלו מחמת הרוב.

וסברא זו מוכרחת ג"כ ממה שמבואר בגמ' ופוסקים דע"א נאמן בהכשר התפילין משום דע"א נאמן באיסורין (וע' במג"א סי' ל"ט ס"ק י"ג) ונהרי היכא דאיתחזק איסורא אין ע"א נאמן. וע"כ דבחזקת חיוב לא שייך זה שהעד אינו סותר החזקה רק הוא מעיד שגם בתפילין אלו י"ח חזקת החיוב שלו.

וכבר האריכו האחרונים בכיוצא בזה במ"ש הר"ן בקידושין גבי קידושתא את בתי וא"י למי קידושתיה ובא א' נאמר אני קידושתיה נאמן אף דאין דבר שבפירושה פחות משנים משום דהכא העד אינו סותר את החזקה אלא מברר כו'.

(וימה שיש להעיר בזה מתוספתא ספ"ה דפסחים, מבואר במ"א) וכן מוכח מכמה דוכתי דבהכשר ציצית ותפילין וכדומה יש לסמוך על הרוב ולא שייך פאן לומר סמוך מיעוטא לתזקה וכנ"ל.

(ומלבד זה, הרי נודע מ"ש הרמב"ן דהא דלא סמכינן מיעוטא לתזקה גבי רמאשמ"ה הוא משום דבהמה לא איתרעאי כו'. וי"ל דאף למאן דלא ס"ל פנותיה התם.

היינו משום דהתם מ"מ מחמת הספק שעל השוחט נולד הספק גם על הבהמה אם נשחטה פראוי והפל חד. משא"כ פאן לעגנן תזקת חיוב הנחת תפילין שזהו על גוף האדם בנדאי לכ"ע אין לסמוך מיעוטא שפוסל התפילין עצמם להתזקה שעל האדם בתורת חיוב.

ולא משום זה נידון על הספק שבהכשר גוף התפילין). ומלבד כל זה, הנה פשוט דהא דקיי"ל דסמוך מיעוטא לתזקה להחמיר, היינו היכא דר"מ חייש למיעוטא לחוד בזה לדידן חיישינן למיעוטא היכא דאיכא תזקה בהדיא.

משא"כ היכא דר"מ לא חייש למיעוטא בנדאי אין לחוש לדידן אף היכא שיש עמו תזקה. (וכן מבואר בלשון התוס' והרא"ש לעגנן מיעוטא דלא שכיח ע"ש).

וכבר ביארתי בתשו' אחרת (בסי' ל"ח) דאף דמסקינן בר"פ בתרא דיבמות (דף קי"ט ע"א) דר"מ חייש למיעוטא אף באיסור לאו ולא באיסור פרת לחוד דמה לי איסור לאו מה לי איסור פרת. מפל מקום באיסור עשה או בחיוב עשה מודה ר' מאיר דלא חיישינן למיעוטא.

(וכמבואר בהגהת המשנה למלך ספ"א מהל' יו"ט דלא אמרינן מה לי איסור לאו מה לי איסור פרת רק בלאו שיש בו מלקות). וכבר קדמני בזה בתשו' נו"ב (מ"ת בחיו"ד סי' ע"ח) רק שהוא לא הביא ראיה לדבריו בזה.

ואני הבאתי שם כמה ראיות והוכחות לדבר. ולפ"ז פשיטא די"ל דלא אמרינן לדידן סמוך מיעוטא לתזקה להחמיר רק באיסור ל"ת דמייירי התוס' והרא"ש שם ולא לעגנן חיוב עשה.

וכבר כתבו התוס' במנחות (דס"ח סע"א) דאין להחמיר בעשה כמו בל"ת ע"ש. מפל הני טעמי נראה בפשיטות דלעגנן תפילין ליכא למימר סמוך מיעוטא לתזקה להחמיר.

ויש להכשיר התפילין בנ"ד משום תזקה דרבא וכנ"ל. ד נחזור לדברינו.

דעגנן תזקה דרבא הוי תזקה דאתיא מפת רובא שרוב מביאין שערות בזמן. וכמ"ש התוס' בנדה הנ"ל ושכ"ד השאלות ורש"י ורמב"ן ורשב"א הנ"ל.

אף לכאורה קשה לפ"ד התוס' בנדה הנ"ל שם דהא דלא חיישינן במנפלא הסמוך לאיש שפא לא יביא שערות בזמן ונמצא דעדיין אינו מנפלא סמוך לאיש דהטעם בזה משום דאזלינן בטר רובא שמביאין שערות בזמן וכנ"ל.

דלפ"ז תיקשי בגמ' שם דאמר אב"י ת"ש כו' ר' יוסי אומר עד שלא בא לעונת נדרים אין תרומתו תרומה ומשבא לעונת נדרים תרומתו תרומה סבריה קסבר ר' יוסי תרומה בזה"ז

דאָרײַטא אא"ב מױפּלא סמוך לאיש דאָרײַטא אַתי גברא דאָרײַטא ומתקן טיבלא דאָרײַטא כו'.

והשתא הא שמענין ליה לר' יוסי דחניש למיעוטא פדאיתא ביבמות דס"ז רע"ב. וכ"כ התוס' שם בהדיא דר' יוסי חניש למיעוטא ולדידיה קטנה אינה מתניבמת שמה תמצא איילונית כו' ע"ש.

וא"כ אמאי לר' יוסי הכא משבא לעונת נדרים תרומתו תרומה ומתקן טיבלא דאָרײַטא. ולמה לא חניש הכא למיעוטא שאין מביאין שערות בזמן ונמצא דהשתא אפתי אינו מופלא הסמוך לאיש ואין תרומתו תרומה ולא נתקן טיבלא דאָרײַטא ע"י תרומתו.

וכיוצא בזה קשה ג"כ ע"ד הר"ן בשבת בפראד"מ לענין נולד פשהוא מהול שכתב שם הר"ן בפשיטות דר' יוסי לא חניש למיעוטא. וראיתי בתשו' ר"ע איגר סי' ס"ב שהקשה פן ע"ד הר"ן מגמ' דיבמות הנ"ל וכן הקשה ג"כ שם ע"ד הר"ן בתשו' שכתב לפרש טעמיה דר' יוסי בנדה (דנ"ט ע"ב) דמטהר התם משום דלא חניש למיעוטא והגרע"א נדחק לתרץ זה.

וכן הקשה ג"כ בתשו' ח"ס ע"ד הר"ן בזה. ונפלאתי על הגאונים האלה שהקשו בחנם ולא ראו דברי הר"ן בחידושו לנדה (דמ"ד ע"א) שפי' להדיא בהדי דר' יוסי ביבמות דס"ל דעובר פוסל דאע"ג דבעלמא לא חניש ר' יוסי למיעוטא מ"מ הכא שאני דהא דחשיב זכרים מיעוטא היינו משום דסמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות וה"ל זכרים מיעוטא.

ור' יוסי סבר דמיעוטא דמפילות לא חשיב למסמכיה למחצה דנקבות. אכל ברוב גמור מודה ר' יוסי דלא חנישין למיעוטא כלל.

(והנינו י"ל עוד בפשיטות דמיעוט דזכרים הוי מיעוט המצוי וכמבואר בתוס' יבמות (ל"ו:) ובע"ז ד"מ ע"ב דאף לדין דלא חנישין למיעוטא מ"מ למיעוט המצוי חוששין ע"ש. וראיתי שכ"כ השעה"מ פ"ד מהל' חליצה ויבום).

ומעתה מבואר שפחנם הקשו הגדולים הנ"ל על הר"ן בשבת וע"ד הר"ן בתשו' הנ"ל. ופשוט הוא דהר"ן לשיטתו שפירש בגמרא דיבמות דר' יוסי לא חניש למיעוטא כלל נגד רוב גמור ולק"מ.

ולדעת הר"ן א"ש נמי בסוגיא דנדה דלק"מ לר' יוסי הכא. אכל לפ"ד התוס' ביבמות שם שפירשים דר' יוסי חניש למיעוטא בכל דוכתא.

וא"כ לדבריהם תיקשי על ר' יוסי בסוגיא דנדה הכא וכנ"ל. (והרשב"א בחידושו לייבמות בחד תירוץא כתב דבמקום דיעבד ל"ח ר' יוסי למיעוטא.

אכל התוס' שם בהדיא פליגי ע"ז ע"ש. וא"כ קשיא).

אף י"ל דלק"מ, דכיון דסבר ר' יוסי דמופלא הסמוך לאיש מדאָרײַטא ויליף לה מקרא דנדרו נדר והקדשו הקדש. וממילא מוכח מהדי קרא דהני נדר והקדש בתורת ודאי ולא מספקינן ליה שמה לא יביא שתי שערות בזמן ואינו מופלא סמוך לאיש.

דאין סבאָר לפרש בקרא ולומר דבאמת גדרו והקדשו מיתלא תלי וקאי בספיקא עד שיגדיל ונראה שהביא שתי שערות בזמנו ואז יהיה למפרע גדר והקדש. דאין זה במשמע בפירוש הכתוב.

וממילא אף לר' יוסי דחניש למיעוטא בעלמא מ"מ הכא הוי תרומתו תרומה בתורת נדאי דהיכא דגלי קרא אין לחוש למיעוטא. דאף לר"מ דחניש למיעוטא מסקינן בחולין (רד"ב) דהיכא דלא אפשר לא חניש, ומבואר שם בתוס' (ד"א ע"ב ד"ה לחיוש) דהיכא שפצטרי להעמיד הפסוק בדוחק זהו ג"כ חשוב לא אפשר ולא חניש התם למיעוטא.

וה"נ לר' יוסי הכא אין לחוש למיעוטא נגד פשט הכתוב דגלי לן שגדרו והקדשו הוי בתורת נדאי וה"ה לתרומה דידיה. (ויש להוסיף עוד דהתוס' שהוצרכו לתרזדלא הוי ה"ס שפא לא יביא שערות בזמנו משום דאזלינן בתר רובא שרוב מביאין שערות בזמנו, זהו רק מחמת שהוקשה להם לעננו מלקות דאין גילוי ע"ז מקרא שיהיו לוקין וא"כ ליפטרו ממלקות משום ה"ס.

וע"ז צ"ל פתירוץם מחמת הרוב כו'. אבל בעיקר האיסור דגדר והקדש של המנפלא הסמוך לאיש האמור במתני' דנדה שם דאסור בתורת נדאי ע"ז לא שייך כלל להקשות שפא לא יביא שערות בזמנו כו'.

מאחר שזה גופא אסרה תורה וגלי קרא בזה דאין היתר מחמת הספק שפא לא יביא שערות בזמנו וכנ"ל, וניחא בזה דמתני' א"ש אף כר"ש דלקמן (ר"ד מ"ט) דלית ליה חזקה דרבא). ותדע דע"כ צ"ל כן דאל"כ בלא"ה תיקשי אפי' גימא דר' יוסי לא חניש למיעוטא.

מ"מ לשיטת הר"ת בתוס' בכורות הנ"ל דקיי"ל סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר. וא"כ במנפלא הסמוך לאיש אמאי תרומתו תרומה ומתקן טיבלא דאורייתא ע"י תרומתו.

הא י"ל סמוך מיעוטא שאין מביאין שערות בזמנו לחזקת טבל א"ו פדאמרן ולק"מ: ה אמנם יש לבאר במה שהעלינו לעיל דאף לדעת התוס' דחזקה דרבא הוא רוב גמור שפא אין שערות בזמנו מ"מ הכא שיש חזקת איסור אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר.

דלכאורה יש לסתור זה מדברי התוס' בגמ' דב"ב (דקנ"ד סע"א) בעובדא דבני ברק בא' שפכר בנכסי אביו ומת ובאו בני משפחה ועירערו לומר קטן הי' בשעת מיתה ובאו ושאלו את ר"ע מהו לבדוקו א"ל אי אתם רשאים לנולו ועוד סימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה.

ואיתיביה ר"י לר"ל התם דאמר ראיה בקיום שטר כו'. (דר' יוחנן הנה מפרש עובדא דבני המשפחה היו מוחזקים והלקוחות היו מערערים ורצו לבדוקו ולהראות שהנה גדול).

וכתבו שם התוס' וז"ל וא"ת למה יש לנו לומר שהנה קטן פיון שהגיע לכלל שנותיו והא אמרינן בכמה דוכתי ובגדה קטנה שהגיעה לכלל שנותיה א"צ בדיקה חזקה הביאה

שְׁעָרוֹת. וי"ל שְׁאֵחָר שְׁהָיָה זֶה גְדוֹל שְׁהִגִּיעַ לְכָלֵּל שְׁנוֹתָיו בְּדַקּוּוּהוּ וְלֹא הָיוּ בּוֹ סִימָנִים וְלִהְיֵי אִיפָא לְסַפּוּקֵי שְׁמָא הוּא קָטָן עֲדִינָן עַכ"ל הַתּוֹס' שָׁם.

וְלִכְאוּרָה דְבְרֵיהֶם תְּמוּהֵין דְמָה הַקְּשׁוּ הָא אֲמַרִּינָן בְּנִדְהָ שָׁם דַּה"מ לְמִיאֹן אֶבֶל לְחִלְצָה בְּעֵינָא בְּדִיקָה. וְא"כ כַּש"כ הָכָא לְאִפּוּקֵי מְמוּנָא דְצָרִיךְ לְבֹדְקוֹ וְאִין לְסַמְנָה עַל חֲזָקָה דְרָבָא בְּזָה.

וְרֵאִיתִי בְּתִשׁוּי' נו"ב מ"ק (חאה"ע סי' ס"א) שְׁעָמַד עַל דְבְרֵי תוֹס' אֵלּוּ וְהִעֲלָה בְּפִירוּשׁ דְבְרֵי הַתּוֹס' דְחֲזָקָה דְרָבָא הִיא חֲזָקָה אֲלִימָתָא אַף לְהוֹצִיא מְמוּנָן. וְהָא דְאִין סוּמְכִין עַל חֲזָקָה דְרָבָא לְעַנְיָן חֲלִיצָה וּבְעֵינָן בְּדִיקָה הִינּוּ רַק מִשׁוּם דְאֲפִשְׁר לְבָרַר הַדְּבָר אֶבֶל בְּעוֹבְדָא דְבְנֵי בְרַק שְׁפָבַר מֵת וְלֹא הָיָה אֲפִשְׁר לְבֹדְקוֹ שְׁפִיר יֵשׁ לְסַמְנָה עַל חֲזָקָה דְרָבָא אַף לְהוֹצִיא מְמוּנָן.

וְאַף דְאִין הוֹלְכִין בְּמְמוּנָן אַחַר הָרוּב מ"מ מוּכַח דְחֲזָקָה דְרָבָא אֲלִימָא טוּבָא יוֹתֵר מִרְנוּבָא. וְחֲזָקָה זֹו מוּעִיל אַף לְהוֹצִיא מְמוּנָן.

עַכ"ד הַנּו"ב שָׁם בְּקִצְרָה. וְלִפ"ז לְדַעַת הַתּוֹס' דְחֲזָקָה דְרָבָא מְהֵנִי אַף לְהוֹצִיא מְמוּנָן מִחֲזָקָתוֹ א"כ כ"ש לְעַנְיָן אִיסוּרִין דְלֹא אֲמַרִּינָן בְּזָה סְמוּנָה מִיַּעוּטָא לְחֲזָקָה לְהַחְמִיר.

דְהָא חֲזָקָת מְמוּנָן אֲלִימָא יוֹתֵר מִחֲזָקָת אִיסוּר פִּידוּעַ וְא"כ יֵשׁ מְזָה סְתִירָה לְדְבָרֵינוּ דְלַעִיל. אַף יֵשׁ לְקַיָּים דְבְרֵינוּ וְלִהְשִׁיב ע"ד הַנּו"ב הַנ"ל.

דְעִיָּקֵר דְבְרֵינוּ שְׁחִידָשׁ דְהָא דְבְעֵינָא בְּדִיקָה לְעַנְיָן חֲלִיצָה הוּא מִשׁוּם דְאֲפִשְׁר לְבָרַר כְּבָר קְדָמוֹ בְּזָה הַט"ז הַבְּאִתִּיו לְעִיל וְשָׁפֵן מְבֹאָר לְכְאוּרָה מְדַבְרֵי הַרְמְב"ן וְהַרְשָׁפ"א רִישׁ חוֹלִין הַנ"ל.

וּמ"מ לְדִינָא א"א לֹאמַר כֵּן וְכַמְבֹאָר בְּפּוֹסְקִים דְלַעֲנִין חֲלִיצָה בְּכָל עַנְיָן לֹא סְמְכִינָן אַחֲזָקָה דְרָבָא וְכַמ"ש לְעִיל. וְעוֹז דְקָשָׁה לְדַבְרֵי הַנּו"ב שְׁהוֹכִיחַ מְדַבְרֵי הַתּוֹס' דְהָכָא דְחֲזָקָה דְרָבָא אֲלִימָא יוֹתֵר מִרְנוּבָא דְאִין הוֹלְכִין בְּמְמוּנָן אַחַר הָרוּב וְחֲזָקָה זֹו מְהֵנִי אַף בְּמְמוּנָן.

הָא הִיא גּוּפָא קִשְׁיָא ע"ד הַתּוֹס' דְמָנָא לְהוּ זֶה לְהַקְשׁוֹת כֵּן בְּגַמ' שָׁם, דִּילְמָא בְּאַמְתַּת חֲזָקָה דְרָבָא שְׁהִיא מְחַמַּת רֹוב שְׁמַבִּיאִין שְׁעָרוֹת בְּזַמְנָן (וְכַדְבְּרֵיהֶם בְּנִדְהָ הַנ"ל) לֹא עֲדִיף מִשְׁאָר רֹוב שְׁאִין הוֹלְכִין אַחֲרֵינוּ בְּמְמוּנָן וּמַש"ה שְׁפִיר הָיוּ צָרִיכִין לְבֹדְקוֹ הָכָא בְּעוֹבְדָא דְבְנֵי בְרַק.

(וְאִין לֹאמַר דְהַתּוֹס' הָיָה פְּשׁוּט לְהֵם כֵּן מְסַבְרָא דְחֲזָקָה דְרָבָא עֲדִיפָא יוֹתֵר מִרְנוּבָא, דְזָה אִינוּ, דְהָא חֲזִינָן שְׁיֵשׁ פְּלוּגְתָא בְּזָה. וְכַדְאִיתָא בְּזָה. (רִישׁ דַּמ"ט) דַּר"ש לֹא ס"ל כָּלֵל חֲזָקָה דְרָבָא.

וְא"כ לְמָה לֹא נִימָא דְאַף לְמֵאן דַּס"ל חֲזָקָה דְרָבָא מ"מ לֹא עֲדִיף מִרְנוּבָא וְכַנ"ל). שׁוּב רֵאִיתִי דַּהַנּו"ב גּוּפִי' בְּסוּף דְבְרֵינוּ הַרְגִישׁ בְּזָה דַּמְנ"ל זֶה לְהַתּוֹס' דְחֲזָקָה דְרָבָא מְהֵנִי אַף לְהוֹצִיא מְמוּנָן, וְתִירָץ דְהַתּוֹס' הוֹצִיאֵנוּ כֵּן מְדַבְרֵי רָבָא שְׁאֲמַר חֲזָקָה שְׁהַבִּיאָה סִימָנִים וְקָשָׁה קוּשְׁיַת הַרְמְב"ן דְלַעֲנִין מִיאֹן לֹא הִי צ"ל חֲזָקָה כָּלֵל רַק חוֹשְׁשִׁין שְׁהַבִּיאָה סִימָנִין אֶלְא מְדַאֲמַר חֲזָקָה מוּכַח דְאֲפִילוּ לְקוּלָא סְמְכִינָן ע"ז.

עכ"ד הנו"ב. ולא הועיל פלום בתירוץו דאפתי מנ"ל להתוס' שמוציאין ממון ע"פ חזקה דרבא דילמא דינה פשאר רוב שאין הולכין אחריו בממון רק באיסורין הולכין אחר הרוב אף להקל משא"כ בממון (וע' בתוס' גדה דמ"ח ע"ב ד"ה אב"א שביארו היטב דאהני חזקה דרבא דמטעם חזקה חוששין שפא נשרו כו').

וגם לענין מןפלא סמוך לאיש דלוקין לר"י ולר"ל על הקדשו ופי' התוס' משום חזקה דרבא פנ"ל. ולפנינו יבואר עוד נ"מ דמהני חזקה דרבא לענין איסורין.

וכבר יש די בזה ליישב קושיות הרמב"ן מה דנקט רבא חזקה ולא אמר חוששין כו'. וגם לפ"ד הנו"ב מהני חזקה דרבא אף לענין חליצה להקל היכא דליפא לברורי וכגון דאזל לעלמא אחר חליצתו כו').

והקושיא במקומה על התוס' מנ"ל להקשות דילמא הא דהוצרכו לבדוקו הוא משום דאין הולכין בממון אחר הרוב. ואם נפרש דקושיות התוס' הוא דא"כ תיקשי מהכא לרב דס"ל הולכין בממון אחר הרוב.

לפ"ז שוב אין להוכיח מדברי התוס' דכאן דחזקה דרבא עדיפא מרוב ובאמת לפמ"ש התוס' בבכורות (ד"ך ע"א ד"ה ור"י) דאף לרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב היינו רק באומר קים לי בנפשי שאני מן הרוב כו'.

א"כ הדק"ל מאי מקשו התוס' הכא הא יש לומר שהלקוחות בעצמם לא ידעו בבירור אם הביא שתי שערות ובכה"ג אף לרב אין הולכין בממון אחר הרוב. אלא די"ל לפמ"ש בהפלאה בספ"ק דכתובות דרוב שפכר הוחזק לענין איסורין הולכין אחריו אף לענין ממון ג"כ.

ולא אמרו דאין הולכין בממון אחר הרוב אלא היכא דלא נ"מ מהו רובא רק לענין ממון ע"ש. והארכתי מזה במ"א.

ולפ"ז י"ל הכא בעובדא דבני ברק דשפיר יש להוציא ממון ע"פ רוב זה שפכר הוחזק לענין איסורין בחייו. שפכר הוחזקוהו בגדול לענין מצות ואיסורין ולענין חיובים ועונשין (דהרי הכא היו ידועין שנותיו שהוא בן כ' שנה והספק הנה רק אם הביא שערות).

וממילא הני פגדול לענין זה שמכירתו מכירה ג"כ. מיהו מהתוס' דכתובות שם (דף ט"ו ע"ב ד"ה ל"ז) מוכח דלא ס"ל סברת הפלאה הנ"ל.

(וע' בתוס' בכורות הנ"ל סד"ה ור"י). וא"כ הדק"ל.

ועוד דאם נימא סברת הפלאה הנ"ל ג"כ נסתרו דברי הנו"ב הנ"ל שהוכיח מכאן דחזקה דרבא עדיפא מרוב דהא י"ל דלא עדיף מרוב רק דבכה"ג הולכין אחר הרוב בממון ג"כ. ועוד בר מפל דין יש לתמונה על הנו"ב שלא הרגיש כלל שיש בזה סתירה בדברי התוס'.

דהתוס' ב"ב שם תירצו דמירי שאחר שהגיע לכלל שנותיו נבדק ולא מצאו בו סימנים ומש"ה יש לספק שפא עדיין קטן הוא. אבל התוס' בגדה (דף מ"ח ע"ב ד"ה בשלמא) שהוכיחו שם דכל שפדקו אחר הפרק ומצאו בו סימנים אין לחוש שפא מלפני הפרק

בָּאוּ, וְהוֹכִיחוּ זֶה ג"כ מְעוֹבָדָא דְבְּנֵי בָּרַק דְּקִאָמְרִי מֵהוּ לְבִדּוּקוֹ אֵלְמָא אִימְשַׁתְּכַחֵי בִּינָה סִימְנִים לָא אָמְרִינּוּ דְלִפְנֵי הַפָּרָק בָּאוּ.

וְאִם נִימָא פְּדִבְרֵיהֶם בְּב"ב הַנִּי"ל שְׁפִירְשׁוּ שְׁאַחַר שְׁהֲגִיעַ לְכֻלְל שְׁנוּתֵיו נְבִדְק וְלֹא נִמְצְאוּ לוֹ סִימְנִים א"כ אִם עֲכָשְׁיוּ יִמְצְאוּ לוֹ סִימְנִים הָא חֲזִינּוּ שְׂאח"כ בָּאוּ וְהִיאָף שִׁינְיָה לֹאמַר שְׂמָא מִלְפְּנֵי הַפָּרָק בָּאוּ.

וְהִיאָף הוֹכִיחוּ מִזְהַ הַתּוֹס' בְּנִדְהָ דְאָף שְׁלֹא נְבִדְק תְּחִילָה מ"מ לָא חֲזִינְשִׁינּוּ שְׂמָא מִלְפְּנֵי הַפָּרָק בָּאוּ הָא מְכָאן לָא מוֹכַח מִיַּדִּי. א"ו שְׁהַתּוֹס' בְּנִדְהָ בְּאַמַּת מְפָרְשִׁים בְּעוֹבָדָא דְבְּנֵי בָּרַק שְׁלֹא נְבִדְק כָּלִל תְּחִילָה וְשִׁפִּיר הוֹכִיחוּ שְׁם הַתּוֹס' מְכָאן דְלֹא חֲזִינְשִׁינּוּ שְׂמָא מִלְפְּנֵי הַפָּרָק בָּאוּ.

וּלפ"ז לִפ"ד הַתּוֹס' בְּנִדְהָ שְׁמְפָרְשִׁים כָּאן שְׁלֹא נְבִדְק כָּלִל תְּחִילָה א"כ הַדִּק"ל קוֹנְשִׁינְתֶּם בְּב"ב הַנִּי"ל דְלָמָּה צְרִיכִין לְבִדּוּקוֹ וְאַמַּאי לָא סְמִכִינוּ בְּזֵה עַל חֲזִיקָה דְרָבָא דְחֲזִיקָה שְׁהִבִּיא סִימְנִים. א"ו צ"ל דִּלפ"ד הַתּוֹס' בְּנִדְהָ מוֹכַח דְחֲזִיקָה דְרָבָא לָא מְהִנֵּי לְאַפּוֹקִי מְמוֹנָא, דְהוּי כְּמוֹ רַבָּא דְאִין הוֹלְכִין בְּמִמּוֹן אַחַר הָרֹב וְכַנ"ל.

וּלפ"ז יֵשׁ בְּזֵה עַכ"פ סְתִירָה בְּדִבְרֵי הַתּוֹס' אִם חֲזִיקָה דְרָבָא מְהִנֵּי אָף לְהוֹצִיא מְמוֹן וְעֲדִיף מְרוֹבָא אוֹ לֹא. וְהִנֵּה י"ל בְּזֵה לְפִי מַה שְׁמַצִּינוּ סְתִירָה בְּדִבְרֵי הַתּוֹס' בְּכֻלְל זֶה דְאִין הוֹלְכִין בְּמִמּוֹן אַחַר הָרֹב.

דִּלְפַּמ"ש בְּתוֹס' רפ"ג דב"ק (דכ"ז רע"ב) וְשָׂאָר דְּוֹכְתֵי מְבוֹנָאָר דְאַפִּי רֹב גְּמוּר לָא מְהִנֵּי בְּמִמּוֹן. אָבֵל לְפַמ"ש הַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין (דף ג' ע"ב ד"ה ד"מ) דְדוֹנְקָא רַבָּא לְרִדְיָא לָא מְהִנֵּי בְּמִמּוֹן מִשּׁוּם דְלֹא חָשִׁיב כְּשָׂאָר רַבָּא וּפִירְשׁוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּכַוֵּנָתָם דְרַבָּא לְרִדְיָא הוּי רֹב הַתְּלוּי בְּדַעוֹת בְּנ"א מִשְׂא"כ רֹב שְׁבַעֲצָם מִצַּד הַטְּבַע מְהִנֵּי בְּמִמּוֹן ג"כ.

(וְמִיָּהוּ בְּב"ב דצ"ג ע"א מְשַׁמַּע דְלִשְׁמוּאֵל דְאִין הוֹלְכִין בְּמִמּוֹן אַחַר הָרֹב הִינְנוּ אָף בְּרֹב שְׁמַצַּד הַטְּבַע ע"ש, וְיֵשׁ לְדַחוֹת קֶצֶת). וְי"ל דְהַתּוֹס' בְּב"ב שְׁם אֲזִילֵי בְּשִׁטָּה זו, וּמִשְׁ"ה בְּחֲזִיקָה דְרָבָא שְׁהוּא רֹב שְׁמַצַּד הַטְּבַע שְׁמַבִּיאִין שְׁעָרוֹת בְּזַמְנָן מִשְׁ"ה יֵשׁ לְהוֹצִיא מְמוֹן ג"כ מִחֲמַת רֹב זֶה.

וְשִׁפִּיר הַקְּשׁוּ. וְהַתּוֹס' דְנִדְהָ הַנִּי"ל אֲזִילֵי בְּשִׁיטְתָם בְּב"ב ק וְשָׂאָר דְּוֹכְתֵי דְאָף רֹב כַּה"ג לָא מְהִנֵּי בְּמִמּוֹן וּלְק"מ.

(וְעוֹד הִי י"ל קֶצֶת דְהַתּוֹס' דב"ב וְהַתּוֹס' דְנִדְהָ לָא סְתִירָה אֲהֲדִידִי דמ"ש בְּב"ב שְׁם שְׁנִבְדְּק וְלֹא יִמְצְאוּ לוֹ סִימְנִין הִינְנוּ שְׁלֹא הָיוּ לוֹ שְׁעָרוֹת אָבֵל אַחַר גְּנוּמוֹת לָא בְּדָקוּ. וְכַעַת הִנֵּה דַעְתָּם לְבִדּוּק גַּם בְּגִנוּמוֹת כְּמְבוֹנָאָר מִלְּשׁוֹן הַתּוֹס' שְׁם ע"ש.

וְאִם יִמְצְאוּ גְּנוּמוֹת בְּלֹא שְׁעָרוֹת יִחֲזִיקוּ אוֹתוֹ בְּגִדּוּל לְמַפְרַע שְׁהִרֵי מִתְחִילָה לָא נְבִדְק בְּגִנוּמוֹת כָּלִל. וְהַתּוֹס' דְנִדְהָ שְׁפִיר הוֹכִיחוּ מְכָאן דְאִם יִמְצְאוּ מְהִנֵּי וְאִין לְחוּשׁ שְׂמָא מִלְפְּנֵי הַפָּרָק בָּאוּ דְאִז הַגְּנוּמוֹת ג"כ לָא מְהִנֵּי מִיַּדִּי).

וְהִנֵּה מְלַבֵּד כָּל הַנִּי"ל עוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל הַתּוֹס' דב"ב הַנִּי"ל שְׁהַקְשׁוּ דְלָמָּה הוֹצִירְכוּ לְבִדּוּקוֹ וְהִנֵּה לָהֶם לְסִמּוֹן עַל חֲזִיקָה דְרָבָא. דְמַאי קוֹנְשִׁיא.

הא י"ל בפשיטות פיון דעובדא דבגני בְּרַק הִיז לַפְּנֵי ר"ע ור"ע לטעמיה אַזיל דְּחִינֵישׁ לְמִיעוּטָא. דְּמִסְקֵנַת הַגַּמ' בְּבִכּוּרוֹת (ד"ך ע"ב) דר"ע סְבַר דְּחֵלֵב אִינוּ פּוֹטֵר מִן הַבְּכּוּרָה וְחִינֵישׁ לְמִיעוּטָא.

ובספ"ק דמפכות (ד"ז ע"א) ר"ט ור"ע אומרים אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם ומפרש הגמ' דהיו שואלים להעדים שמה במקום סיניף נקב הנה. ומוכח דחיישי למיעוטא. ומיהו לפיר"ת שיהיאו התוס' במפכות שם שיהיו שואלין להעדים רק שמה יכחישו זא"ז או יאמרו לא ידענו ויתבטל העדות בכה"ג ולא משום דחיישי למיעוטא. לפ"ז ניתא דברי התוס' הקא.

אבל התוס' מסקי שם לבסוף דר"ע חייש למיעוטא (וכ"כ התוס' בבכורות ובחולין שם). ובזה הי' י"ל ג"כ דהתוס' דב"ב שם אולי פשיטת ר"ת דר"ע לא חייש למיעוטא ושפיר הקשו. משא"כ התוס' בנדה ה"ל אולי פשיטת החולקים על ר"ת ומפרשים שם דר"ע חייש למיעוטא וא"כ שפיר יפרשו עובדא דבגני בְּרַק שלא נבדק תחלה כלל.

וקא דלא סמכו על חזקה דרבא שהיא מפח רבא פנ"ל, משום דר"ע לטעמיה דחייש למיעוטא וכן"ל. ועכ"ז יותר נראה לפרש בע"א בדברי התוס' דב"ב ה"ל באופן שיתישבו כל הקושיות בתדא מחתא.

והנה מלבד כל זה עוד קשה טובא ע"ד התוס' לפי פי' הנו"ב בדבריהם דפשיטא להו להתוס' דחזקה דרבא מהני אף להוציא ממון. דלפ"ז קשה בסוף הסוגיא דב"ב ה"ל (ר"ד קנ"ה) דה"ק ליה ר"י לר"ל בשלמא לדידי כו' אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים היכי משכחת לה דנחתו לקוחות בנכסים.

והשתא מאי קושיא דילמא מייירי שהמוכר לא נבדק תחלה ומש"ה נחתו לקוחות לנכסים מחמת חזקה דרבא דכיון שהגיע לכלל שנים חזקה שהביא סימנים. והיתומים היו מערערים אח"כ לומר שייבדקו אותו ויבררו שלא הביא סימניו.

(וכמו שמתחלה פירשו פן אליבא דר"ל. וע"ש בדה"ה קנ"ד ע"ב בתוס' ד"ה לקוחות).

וראיתי שהקשה פן בתשו' ר"ע איגר ולא תגרץ פלום. שוב מצאתי בנו"ב חח"מ סי' ד' שהקשה פן לפמ"ש שם לפרש דברי התוס' בע"א במה שהקשו התוס' דלמה לא סמכינו על חזקה דרבא.

דכוונתם בזה היינו בצירוף החזקה דאין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול דחזקה זו מהני כמו חזקה דהשתא (וכמ"ש שם התוס' בדבור שאחריו). וכמ"ש בתשו' הרא"ש דאם נבדק אח"כ ונמצאו בו סימניו הוחזק גדול למפרע מחמת חזקה דרבא בצירוף חזקה דהשתא.

וה"נ בצירוף חזקה דאין העדים חותמין כו'. ובסוף דבריו שם העלה בקושיא ע"ד התוס' והרא"ש מסוף הסוגיא דפריי' היכי משכחת לה דנחתו לקוחות לנכסים ודילמא מייירי שלא נבדק תחלה ואז לכ"ע סגי בקיום השטר מחמת חזקה דרבא בצירוף חזקה דאין העדים חותמין כו'.

וְכַתֵּב שֶׁאֵי אֵל לִיִּשְׁבֵּי זֶה כָּלֵל לְדַעַת הַתּוֹסֵס וְהָרָא"ש. (וַיֵּשׁ לְתַמּוֹה דֵּהֲנוּ"ב גּוֹפִיָּה בַּחֲהַ"ע
סִי"ס אֵל הַנְּ"ל שְׁפִי דְבָרֵי הַתּוֹסֵס דְּב"ב דְּקוֹשְׁיֵיְתֶם כְּפִשְׁטָה דִּי"ל דְּמַפְּחַת חֲזָקָה דְּרַבָּא לְחֹד
יְכוּלִים לְהוֹצִיא מִמּוֹן.

א"כ לפ"ז כש"כ דְּתִיקְשֵׁי מִהַמְּסַקְנָא דַּגְמ' דְּפָרִיף לר"ל הִיכִי מִשְׁפַּחַת דְּנַחְתִּי לְקוּחוֹת
לְנַכְסִים אֲמַאי לָא מוּקִי לָהּ בְּלֵא נְבִדַק תְּחִלָּה וְכַנְ"ל. וְשֵׁם לָא הִקְשָׁה הַנּוּ"ב פְּלוּם ע"ד
הַתּוֹסֵס.

ועכ"פ היא קוֹשְׁיָא עֲצוּמָה): וּמַפְּאֵת כָּל הַקּוֹשְׁיּוֹת הַנְּ"ל נִרְאָה לְהוֹכִיחַ בְּפִירוּשׁ דְּבָרֵי
הַתּוֹסֵס דְּב"ב הַנְּ"ל בְּקוֹשְׁיֵיְתֶם שְׁהִקְשׁוּ לָמָּה יֵשׁ לָנוּ לֹמַר שְׁהוּא קִטְוֹן פִּינּוֹן שְׁהִגִּיעַ לְכָלֵל
שְׁנוּתֵיו כּו' וְחֲזָקָה הִבִּיא סִימְנִים.

שְׁדַקְדָּקוּ בְּלִשׁוֹנָם לָמָּה יֵשׁ לָנוּ לֹמַר שְׁהוּא קִטְוֹן כּו' וְלֵא הִקְשׁוּ בְּקַצְרָה דְּמַסְתַּמָּא הוּא גְדוּל
מַחְמַת חֲזָקָה דְּרַבָּא. אֲלֵא דְּמִשׁוּם חֲזָקָה דְּרַבָּא לְחֹד דְּהִיא חֲזָקָה דְּאֲתִיָּא מִפְּחַת רַבָּא בְּנִדְאֵי
אֵין לְהוֹצִיא מִמּוֹן פִּינּוֹן דְּאֵין הוֹלְכִין בְּמַמּוֹן אַחַר הָרֹב וְחִיִּישִׁינּוּ בְּזָה לְמִיעוּטָא שְׁלֵא הִבִּיא
שְׁעֲרוֹת בְּזַמְנָן.

רַק דְּקוֹשְׁיֵי הַתּוֹסֵס הִיא שְׁיִיכָא לְהַמְשִׁיךְ דְּבָרֵיהֶם שָׁם מְקוּדָם. אִהָא דְּאָמַר ר"ע וְעוֹד
סִימְנִים עֲשׂוּיִים לְהַשְׁתַּנּוֹת לְאַחַר מִיתָה דְּלָמָּה נְחוּשׁ לָזָה שְׁלֵאֲחַר מִיתָה יִרְאָה גְדוּל מַה
שְׁלֵא הָיָה כֵּן בְּחִיּוֹ.

וְאִף שְׁתִּירֵץ בְּזָה ר"ת דְּשָׁמָא בְּחִיּוֹ הָיוּ שְׁעֲרוֹת לְבָנוֹת וְאַחַר מִיתָה הוֹשְׁתְּרוּ וְנִרְאִין
כְּסִימְנִים וְהַר"י פִּי דְּשָׁמָא בְּחִיּוֹ לֵא הָיוּ גְנוּמוֹת וּמַחְמַת מִיתָה נִתְהוּוּ שָׁם גְנוּמוֹת (בְּצַמְצוּם
בְּמָקוֹם הַשְׁעֲרוֹת) דְּכָל זֶה הוּא בְּנִדְאֵי מִקְלָתָא דְּלֵא שְׁכִיחָא שְׁיַנְדָּמֵן כֵּן כְּיָדוּעַ בַּחוּשׁ.

וְאִף דְּמ"מ יֵשׁ לְחוּשׁ לְחַשְׁשָׁא זֹו לְחֹד שְׁלֵא לְהוֹצִיא מִמּוֹן, מ"מ עֲנִיִּין קוֹשָׁה מְאַחַר דְּבִלֵּא"ה
מַחְמַת חֲזָקָה דְּרַבָּא יֵשׁ לְהַחְזִיקוּ בְּגְדוּל מִן הָרֹב שְׁמַבִּיאִין שְׁעֲרוֹת בְּזַמְנָן. וְאִף דְּבְּמַמּוֹן
אֵין הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב וְחִיִּישִׁינּוּ לְמִיעוּטָא שְׁלֵא הִבִּיא שְׁעֲרוֹת בְּזַמְנָן.

אֲבָל עַכ"פּ כְּשֶׁבְּדָקוּהוּ לְאַחַר מִיתָה וּמְצָאוּ בּוֹ סִימְנִין שׁוֹב אֵין סְבָרָא לְחוּשׁ עוֹד כְּפִלֵּי הִיא
וְלֹמַר דְּהִיא גְבָרָא הָיָה מִהַמְּיָעוּט וְעוֹד אֵינְתְּרָמִי בְּיָה הַנְּדַמְנּוֹת כְּזוֹ דְּלֵא שְׁכִיחָא שְׁנִשְׁתַּנּוּ
בּוֹ הַסִּימְנִין כַּנְ"ל.

וְהַנְּדַמְנּוֹת מְקָרִים כְּאֵלוּ יַחַד הִיא מִיעוּטָא דְּלֵא שְׁכִיחַת כָּלֵל. וּבַכַּה"ג מוֹצִיאִין מִמּוֹן ג"כ
הִיכָא שְׁהַמְּיָעוּט הוּא מִיעוּטָא דְּלֵא שְׁכִיחָא.

(וְכַעֲיִן זֶה מְבֹאָר ג"כ מְדַבְּרֵי הַרְמְב"ם בַּפ"ז מֵהַל' נְחִלוֹת ה"ג בְּמִי שְׁטַבַּע בְּמִים שְׁאִין
לָהֶם סוּף וְאָבָד זָכְרוּ דְּאֲשַׁתּוֹ אֲסוּרָה וּמ"מ הַיּוֹרְשִׁין יוֹרְדִין לְנַכְסֵיוּ שְׁלֵא הִתְחַמִּירוּ בְּדַבְּרֵים
אֵלוּ אֲלֵא מְפָנִי אִיסוּר כְּרַת כּו'.

וְקוֹשָׁה דְּהִיא בַּמְשַׁאֲל"ס ג"כ יֵשׁ מִיעוּט נִיצוּלִים וְאֵין הוֹלְכִין בְּמַמּוֹן אַחַר הָרֹב וְאֲמַאי
הַיּוֹרְשִׁין יוֹרְדִין לְנַכְסֵיוּ. אֲלֵא מִשׁוּם דְּבַכַּה"ג הָיוּ מִיעוּטָא דְּלֵא שְׁכִיחָא שְׁיָהָה מִמִּיעוּט
הַנִּיצוּלִים וְגַם שְׁיָאבָד זָכְרוּ.

ומוציאין ממון ע"פ הרוב בכה"ג דהוי מיעוטא דלא שכיחא וכנ"ל) ולפ"ז יהיו מיושבים
כל הקושיות דמה שהקשינו לעיל מהא דר"ע חייש למיעוטא. לק"מ דמיעוטא דלא שכיח
ר"ע נמי לא חייש לי'.

ומעתה מיושב ג"כ הקושיא מסוף הסוגיא דה"ק ליה ר"י לר"ל לדידה דאמרת ראי'
בעדים היכי משפחת לה דנחתי לקוחות לנכסים. דקשה מאי מקשי ליה ר"י לר"ל הא
י"ל דמייגרי שלא נבדק תחלה ומש"ה נחתו הלקוחות לנכסים מחמת חזקה דרבא, והשתא
לק"מ, דמחמת חזקה דרבא לחוד לכ"ע אין להוציא ממון כ"ז שלא בדקוהו דאין הולכין
בממון אחר הרוב וחוששין למיעוטא שלא הביא שערות בזמנו, והתוס' לא הקשו רק על
דברי ר"ע דאמר דאף הבדיקה לא מהני עכשיו שחוששין שנשתנו הסימנים לאחר מיתה
דזהו חשיב מיעוטא דלא שכיחא כנ"ל.

אבל הלקוחות שלא בדקוהו עדיין היאך נחתי לנכסי מתחלה כלל, וא"ש. ובזה מיושב
ג"כ עוד קושיא מה שהקשה הנו"ב שם בתחלת הסוגיא דאיתיביה ר"י לר"ל לדידה
דאמרת ראיה בקיום שטרות ליקיימו שטרניהו ולוקמו בנכסי.

ופירש"י ותוס' משום דחזקה אין העדים חותמין אא"כ נעשה בגדול. וע"ז הקשה הנו"ב
דשפא העדים לא ידעו מזה שפכר נבדק תחלה ולא נמצאו בו סימנים.

ומש"ה שפיר חתמו על השטר בלא בדיקת סימנים מחמת חזקה דרבא. רק אח"כ בבואם
לפני ר"ע ונתברר זאת שנבדק תחלה ולא הביא סימנים ואזלא לה חזקה דרבא אז אין
להעמיד הלקוחות בנכסים עד שיבנרר ע"י בדיקה שהוא גדול.

עכ"ד הנו"ב. וע"ש מה שתיירץ בזה.

ולפי דברינו ניחא בפשיטות דחזקה דרבא לחוד לא מהני כלל לענין ממון וכנ"ל. ושפיר
אמרינן דלא היו העדים חותמין אא"כ ידעו בבירור שהוא גדול ולק"מ: ואלא דלפ"ז
צריך לבאר לפמ"ש לעיל להוכיח מדברי התוס' בנדה (דמ"ח ע"ב) שפכרשים בעובדא
דבני ברק שלא נבדק תחלה, (מדהוכיחו מפאן דלא חיישין שפא השערות באו מלפני
הפרק וכנ"ל).

וכן מוכח מדברי הרא"ש בתשו' (פ"ל ל"ג. ובנו"ב שם האריך בבירור דבריו).

שהוכיח מעובדא דבני ברק דכל שנמצאו לו סימנים אח"כ מחזיקים אותו בגדול למפרע
משעה שהגיע לכלל שנים ומש"ה אם הנה חי הנה מועיל פאן הבדיקה למפרע. ומזה
מבואר ג"כ שהוא מפרש שלא נבדק תחילה וע"ש בדבריו.

ומעתה לפי פירושם פאן שלא נבדק המוכר תחלה ומ"מ בלא בדיקה אין מחזיקין אותו
לגדול מחמת חזקה דרבא. וע"כ דחזקה דרבא לא מהני לענין ממון דאין הולכין בממון
אחר הרוב וכנ"ל.

ומוכח פאן מדברי ר"ע דאפי' בדקוהו לאחר מיתה ונמצאו בו סימנים ג"כ לא מהני דשפא
נשתנו לאחר מיתה. אף שבצירוף הך חששא לחשש המיעוט הוי מיעוטא דלא שכיחא
וכנ"ל.

(ואין סבֵרָא לומר דלהתוס' בנדה וקרא"ש ס"ל דגם בכה"ג לא הוי בגדר מיעוטא דלא שכיחא). ואולם פְּבַר בְּיִאֲרֵתִי ב"מ"א דגם בְּזָה יֵשׁ פְּלִגְגָתָא בְּמִיעוּטָא דְלֹא שְׂכִיחַ לְעַנְיָן מְמוֹן אִם מוֹצִיאִין מְמוֹן בְּכַה"ג או לא.

וְנָה תְּלִיָא בְּטַעַם הַדְּבָר בְּמָה שְׂאִין הוֹלְכִין בְּמְמוֹן אַחַר הָרֹב. דְּלִהְיוּבְרִים דְּטַעַמָא דְּמִילְתָא מְשׁוּם דְּסַמְנָה מִיעוּטָא לְחֻזְקַת מְמוֹן לִפ"ז בְּמִיעוּטָא דְלֹא שְׂכִיחַא דְקִי"ל דְּמִיעוּטָא פִּי הָאִי לֹא סְמִיכִינוּ לְחֻזְקָה.

(וכמ"ש לעיל אות א' שכ"כ התוס' וקרא"ש) א"כ י"ל דבממון נמי לא חיישינן למיעוטא דלא שכיחא מה"ט. משא"כ לשיטת התה"ד סי' שמ"ט דהטעם דאין הולכין בממון אחר הרוב הוא משום דילפינן מקרא דבממון המע"ה וראיה הוא בירור גמור משא"כ רוב אינו ראיה ובירור.

(וידוע מ"ש הש"מ בפ"ק דב"מ ד"ו ע"ב גבי קפ"א מן המנויין לתוכן דרוב אינו בתורת בירור ע"ש). לפ"ז י"ל דאף במיעוטא דלא שכיחא חיישינן בממון ואין הולכין אחר הרוב אף בכה"ג.

דאף במיעוטא דלא שכיחא מ"מ סוף סוף הרוב אינו בירור גמור ולא מהני לענן ממון: ואחר שביארנו באריכות דלהתוס' נמי לא מהני חזקה דרבא להוציא ממון. לפ"ז שפיר י"ל ג"כ לענן איסורין במקום שיש חזקת איסור דסמנה מיעוטא לחזקה.

וכמבואר בדברינו לעיל: ז איברא דעיקר דברי התוס' בנדה (דף מ"ו ע"ב) הנה"ל שהקשו במנפלא הסמוך לאיש דהוי ה"ס שפא לא יביא שערות בזמנו ונמצא שעכשיו אינו מנפלא סמוך לאיש וע"ז הוצרכו לתרץ דאזלינו בטר הרוב שפביאין שערות בזמנו.

הנה לדעת הרמב"ם א"צ לזה. שהרמב"ם יש לו שיטה אחרת בזה.

שפסק בפ"א מהלכות נדרים ה"ג דבשנים לחוד הוי גדול לענן נדרים וקדוש אע"פ שלא הביאו שתי שערות ואע"פ שאמרו אין אנו יודעין כו' ולפ"ז אין הכרח לומר מחמת שהרוב מביאין שערות בזמנו רק דבלא"ה ניחא הא דבמנפלא הסמוך לאיש שהקדיש ואכלו אחרים לוקין לר"י ור"ל ולא הוי ה"ס שפא לא יביא שערות בזמנו דהא אפי' לא יביא שערות מ"מ הוי גדול לענן נדרים כשהגיע לכלל שנים לחוד וממילא הוא עכשיו מנפלא הסמוך לאיש בכל ענין.

אף המל"מ שם הקשה על הרמב"ם מהא דאמר הגמרא בנדה (דף מ"ה סע"ב) לאחר זמן ה"ד אי דלא אייתי שתי שערות קטן הוא. ומוכח להדיא דאף כשהגיע לכלל שנים ולא הביא שתי שערות הוי קטן לענן נדרים.

וקושיא זו פבר פתובה בסמ"ג שהקשה פן על דעת הבה"ג. והאחרונים נכנסו בדוחקים ליישב דעת הרמב"ם בזה.

ומחונרתא ביישוב דעת הרמב"ם הוא משום דבסוגיא דנדה הנה"ל דר"י וריב"ל דאמרי תוך זמן פלאחר זמן דקיימי לפרש במתני' דהתם שנשנה שם דין קודם זמן ולאחר זמן כו' ואיתותבו ר"י וריב"ל ממתניתין גופה.

והוא תיממה. (ומיהו לפירש"י לקמן דף מ"ח ע"ב פליגי בזה ר"י ור"ש אי תוה הפך פלאחר הפך).

וא"כ י"ל דר"י וריב"ל ס"ל כר' יהודה התם בזה. רק דמ"מ קשה דהא ר' יוחנן ס"ל הלכה פסותם משנה ומסתם מתני' מוכח דתוה זמן פלפני זמן.

ולפיר"ת בתוס' לקמן (דף מ"ט ע"א סד"ה ואב"א) פלוגתא דר"י ור"ש התם הוא מילתא אחריתא ולא שייך פלל להך דר"י וריב"ל. וע"ש שהוכיחו פן מהא דאיתותבו ר"י וריב"ל ולא אמר פתנאי).

וגם במה דאמר שם הגמ' (דף מ"ה סע"ב) ולא היא רבא קטעי כו'. ולא היא רב המנונא מגופה דמתני' קדייק האי לאחר זמן ה"ד כו' הא תוה זמן פלפני זמן.

ותמוה טובא היא טעה רבא כ"כ בדבר פשוט בפשטא דמתניתין ולא במידי דתליא בסברא פלל. אמנם זהו נכון ומבואר היטב לפי משמעות דברי הסמ"ג שמקור דעת הרמב"ם בדין זה דבהגיעו לשנים אף שלא הביאו שתי שערות נדרן נדר ואע"פ שאמרו אין אנו יודעין כו', יצא לו זה מגמרא דגיטין (דף ס"ה ע"א) וכמו שביאר דבריו באריכות בספר קהלת יעקב למהר"י אלגאזי.

ותוכן דבריו משום דהתוס' בגיטין ובגדה הנקשו בסתירת דברי רבא דגיטין שם אמר רבא הגיעו לעונת נדרים נדרן נדר והקדשן הקדש וקנגדן בקטנה חולצת ובגדה שם רבא גופיה פסיק הלכתא דתוה זמן פלפני זמווע"ש מה שתירצו התוס'.

ולזה הבה"ג והרמב"ם בחרו להם שיטה אחרת בכאן ומפרשים דברי רבא בגיטין באופן זה. דהגיעו לעונת נדרים היינו שהגיעו לשני גדלות ולא הביאו שערות דבכה"ג נדרן נדר והקדשן הקדש אע"פ שאמרו אין אנו יודעין כו'.

(ובהא דמסיים רבא וקנגדן בקטנה חולצת. ע"ז פי' בה"ג והוא דאייתא שתי שערות.

דאע"ג דלנדר אף בלא שתי שערות דינה כגדולה מ"מ לחליצה בעיני שערות, וקרי לה קטנה דלענין למפור בנכסי אביה דמזירי אח"כ היא קטנה). ואף דרב המנונא בגדה דמותיב לר' יוחנן דאמר ת"ז פלאחר זמן וכן ר' זירא שם אינהו פשיטא להו דבהגיעה לכלל שנים ולא הביאה שערות אין נדרה נדר פשיטא יודעת להפלות.

מ"מ רבא בגיטין פליג ע"ז וס"ל דבכה"ג נדרה נדר אף פשיטא יודעת להפלות וכנ"ל. והשתא א"ש הא דאמר הגמרא בגדה ולא היא רבא קטעי כו'.

דטעה רק בכוננת רב המנונא אבל בפשט המשנה דייק רבא שפיר ורבא לשיטתיה מפרש במתניתין דאחר הזמן הזה דנדרו נדר אפי' אמרו אין אנו יודעין כו' מזירי בלא הביאה שתי שערות ולק"מ.

ולחכי סבר רבא בכוננת רב המנונא שדייק רק ממשנה יתירה ובזה דחי ליה רבא. (ולא ידע רבא דרב המנונא פליג עליה בעיקר הדין והוא מדייק מגופה דמתניתין מש"ה אבל באמת לא טעה רבא פלל).

והא דמסיק הגמרא בתיובכתא על ר"י וריב"ל היינו רק לסברת רב המנונא ור"ז. אבל למסקנת רבא בגיטין הנ"ל אין פאן תיובכתא על ר"י וריב"ל דאינהו נמי ס"ל פן דלענן נדרים דינה פגדולה משהגיעה לשנים אף שלא הביאה שערות ולק"מ (וכמ"ש בספרי הפללים דכל היכא דאמר הגמרא רק פ"א תיובכתא היינו רק מדברי המקשו שאומר פן ויכול להיות שיש לתרץ במקום אחר.

משא"כ פשאומר הגמרא ב"פ תיובכתא אז מחליט הגמרא התיובכתא. וכאן בלא"ה אינה תיובכתא קנימת לפירש"י לקמן דתנאי פליגי בזה וכנ"ל): ואתרי המבואר בזה.

הנה אף לדעת הרמב"ם מוכח סברת התוס' דהא דלא הוי ה"ס במנפלא הסמוך לאיש היינו משום דאזלינו בתר רבא שמיביאין שערות בזמנן. ואין לדחות דלעולם אין פאן רוב רק דבלא"ה לא הוי ה"ס במנפלא הסמוך לאיש משום דאף אם לא יביא שערות בזמנו מ"מ דינו פגדול לענן נדרים משהגיע לכלל שנים לחוד וכנ"ל.

שקרי ביארנו דיש בזה מחלוקת אמוראים דרב המנונא ור"ז פשיטא להו דשנים לחוד בלא שערות לא מהני לענן נדרים. ונהי דר' יוחנן איהו גופיה אמר לעיל דתוה זמן פלאחר זמן וא"כ מוכח דסבר פסברת רבא בגיטין דבהגיע לכלל שנים אף בלא שערות הוי פגדול לענן נדרים דאל"כ תייהו תיובכתא ממתניתין וכנ"ל.

מ"מ הא על ר' יוחנן בלא"ה לק"מ הקא מחמת ה"ס דר' יוחנן סבר ה"ס שמה התראה. וקושנית התוס' הוא רק לר"ל דס"ל ה"ס ל"ש התראה נהרי ר"ל לא שמענו דעתו בפלוגתא זו אם בשנים בלא שערות הוי פגדול לענן נדרים או לא.

ואף את"ל דמפאן יהיה מוכח דר"ל ס"ל כר"י ג"כ בהא, מ"מ הא רב המנונא ור"ז דמותבי לר' יוחנן בהא דת"ז פלאחר זמנו מחמת דפשיטא להו דשנים בלא שערות דינו פקטן לענן נדרים. ע"כ שלא היה להם שום גילוי בדעת ר' יוחנן שישבור דהוי פגדול לענן נדרים דא"כ לא הוו מותבי ליה פלום ממתניתין וברייתא פנ"ל.

נהרי הקא דר"י ור"ל דאמרי תרנוייהו דלוקין על הקדשו של המנפלא הסמוך לאיש ור"ל ע"כ ס"ל דשנים בלא שערות הוי פגדול לענן נדרים דאל"כ לא היו לוקין פאן לדידיה מחמת ה"ס. ומסתמא ר' יוחנן פחד שיטתא בזה ג"כ עם ר"ל.

א"ו דהקא בלא"ה לא הוי ה"ס מחמת דאזלינו בתר רבא וכסברת התוס'. ולבר מן פל דין בעיקר דעת הרמב"ם שפסק דבהגיע לכלל שנים אע"פ שלא הביא שערות הוי פגדול לענן נדרים היינו דגם זה מיקרי מנפלא הסמוך לאיש פמבואר בדבריו.

וא"כ י"ל דהא דקיי"ל דבן י"ב שנה ויום אחד שיודע להפלות נדרו נדר פדין מנפלא הסמוך לאיש, היינו רק פשיביא שערות בזמנו דאז חשיב עכשו מנפלא הסמוך לאיש. אבל אם הגיע לכלל שנים ולא הביא שערות שאז יש לו דין מנפלא סמוך לאיש מפאן ולהבא.

מ"מ למפרע לא הוי מנפלא סמוך לאיש משנת י"ב ואילך. דאין זה סמוך לאיש.

דאיש ממש לא הוי רק בהגיע לשנים והביא שערות ג"כ. ובשנים בלא שערות חשיב סמוך לאיש.

וא"כ בשנה הקודמת לא הוי סמוך לאיש רק סמוך דסמוך. ובכה"ג לא גלי קרא שיהיה נדרו נדר.

ומה דחשיב מןפלא סמוך לאיש משנת י"ב ואילך זהו דנקא אם הביא אח"כ שערות בזמנו ונמצא ששנה הקודמת היה סמוך לאיש ממש. ולפ"ז קמה קושנית התוס' במקומה.

וע"כ צ"ל דהא דלא הוי ה"ס במןפלא סמוך לאיש היינו מחמת הרוב שמביאין שערות בזמנו. אמנם בעיקר דעת התוס' שתימצו בזה מטעם רוב, קושטא דמילתא נקטו דחזקה דרבא היא חזקה דאתא מפח רובא אבל אף אם נימא דחזקה דרבא יש לה דין חזקה ולא דין רוב מ"מ א"ש ג"כ דלא הוי ה"ס מחמת חזקה ולוקין ע"ז וכמבואר בהדיא בתוס' מפות (דף ט"ו ע"ב ד"ה במאי).

ובגיטין (דף ל"ג ע"א) דמחמת חזקה נמי לא חשיב ה"ס. (אם לא נימא דהתוס' ס"ל דחזקת קטנות חזקה מעלייתא היא ואוקי חזקה להדי חזקה.

והוצרכו לומר דחזקה דרבא יש לה דין רוב דעדיף מחזקה. וקצת הי' י"ל בזה לענון חזקת קטנות דנקא אם דנים על העבר כשפא לכלל שנים שפבר הביא שתי שערות אז הוי זה נגד חזקת קטנות.

משא"כ במןפלא סמוך לאיש שדנים על העתיד שביא שערות בזמנו זה לא הוי נגד החזקה כדאמרנו בעלמא שפא מת ל"ח שפא ימות חישינו. וכן בתוס' קידושין (דף מ"ה ע"ב) דשפא קידש לא חישינו ושפא יקדש חישינו כו' ע"ש.

ועיין בנו"ב מ"ק חיו"ד סי' נ"ו מ"ש בפ"י דברי הר"מ מיוני שם דלא אמרינו חזקה על להבא ע"ש. ויש להשיב ע"ז.

ואכמ"ל: ח ומיהו אף להפוסקים שהביאו חזקה דרבא בסתימות ולא זכרו דהוי חזקה בתורת רובא. (עם היות שיש לומר שלא יחלקו בזה ע"ד פל גדולי הראשונים הנ"ל דס"ל דהוי רוב גמור וכנ"ל).

מ"מ עכ"פ זהו ודאי דהיא חזקה אלימתא מדאורייתא. וכמ"ש בתשובת הריב"ש סימן קפ"ב דחזקה דרבא היא חזקה אמיתית.

וכ"כ באריכות בתשובת מהרי"ט ח"א (סימן מ"א ונ"א) והאריף שם לסתור דברי חכם אחד שרצה לומר דאינה חזקה מדאורייתא. (והוא ג"כ לא זכר דברי הראשונים דהך חזקה הוי בתורת רוב).

והביא ראיה מגמרא דנדה (דף מ"ח ע"ב) דלאחר הפך דאיפא חזקה דרבא סמכינן על בדיקת נשים אלמא דחזקה אלימתא היא שהביאה סימנין ובדיקת הנשים גילוי מילתא בעלמא הוא.

עכ"ד מההרי"ט. ואף דמשמע הכא דלא הקילו לסמוך על נשים רק בבדיקת האשה שא"א להיות בדיקה זו ע"פ אנשים דאיסור דאורייתא הוא להסתכל שם.

הינינו דאי לאו ה"ט אף במקום גילוי מילתא בעלמא אין לסמוך ולהאמין לנשים כדמוכח בכתובות (דף כ"ח סע"א ע"ש). ובהג"א בפ"ק דחולין בסימן י"ד פתב בשם הר"א ממיץ ביקא דע"א אינו נאמן היכא דאיתחזק איסורא.

דמ"מ בעד מהימן וכשר סמכינן עליו ואפילו באשה. כדאמרינן בנדה (מ"ח:): ר"י הנה מוסר לאמו כו' ולכאורה קשה דמה ראיה מהו דנדה דסמכינן אחזקה דרבא ועדות הנשים גילוי מילתא בעלמא הוא.

ונראה שהוא מפרש בבבלי דנדה דברי שא דלא מפליג בין תוך הפרק ובין לאחר הפרק כדמפליג ר"י אח"כ. מזה משמע דנאמנת בבדיקתה אף היכא דליפא חזקה דרבא.

(וכן מסתמא מיירי נמי אף שאין עדות ברורה על השנים. וע' בב"ש סימן קס"ט סק"ט).

וכן פירש הרמב"ן בנדה שם ברישא דברייתא דנשים נאמנות בין לפני הפרק או לאחריו רק שהרמב"ן פתב בטעמו דמהימני משום דמציינו לגילוי מילתא כו'. והביא שם שהרי"ף לא פ"י כן.

וי"ל דהר"א ממיץ נמי הנה מפרש שם כהרמב"ן ומטעמא דעבד פשר מהימן, (ואין פירוש זה מוסכים לרוב הפוסקים): ועוד יש להוכיח דחזקה דרבא היא חזקה דאורייתא מהא דפסקינן בש"ע חו"מ רס"י ל"ה לענין עדות של בן י"ג שנה ויום אחד דאם שהו מלבונדקו זמן רב ואח"כ בדקוהו ונמצאו לו שתי שערות הוא בחזקת גדול למפרע משעה שהיו לו י"ג שנה.

(והוא מדברי הרא"ש בתשובה, והובא לעיל בדברינו אות ו'). דמחמת חזקה דרבא בצירוף חזקה דהשתא מחזיקין אותו בגדול למפרע.

ומוכח מזה דעכ"פ חזקה דרבא היא חזקה גמורה מדאורייתא. (רק דמ"מ חזקה דרבא לחוד לא מהני לענין ממון כמ"ש לעיל רק בצירוף חזקה דהשתא).

ואף שהנו"ב בתשובת בחח"מ שם רצה להוכיח מדברי הרמב"ן דפליג על הרא"ש בדין זה ממ"ש הרמב"ן בעובדא דבני ברק דמיירי שפכר ומת מיז. ומוכח מזה דאילו הנה חי אח"כ לא הנה מועיל הבדיקה להחזיקו בגדול למפרע.

מ"מ הנו"ב גופיה בתשובה בחאה"ע שם חזר בו וכתב דאדרבה י"ל דהרמב"ן ס"ל כפי' התוס' דחזקה דרבא אלימא אף להוציא ממון. ועובדא דבני ברק ע"כ מיירי שפכר ותחלה ולא נמצאו לו שערות ומש"ה צ"ל דמיירי שפכר ומת מיז.

אלא דלכאורה קשה ע"ד הרמב"ן שהוצרך לפרש שם שפכר ומת מיז, וכן קשה ע"ד הרא"ש שהוכיח מפאן דאילו הנה חי הנה מועיל הבדיקה להחזיקו בגדול למפרע משעת המכירה. והא י"ל בפשיטות לפי מה דקיי"ל בש"ע חו"מ (סי' רל"ה סי"ד) דאפ"י הנה קטן כשפכר ואח"כ כשנעשה בן כ' שנה לא מיחה שוב אינו יכול למחות.

והוא מדברי הרמב"ם (פכ"ט מהלכות מכירה הי"ז) וע"ש בהה"מ. וא"כ לפ"ז בעובדא דבני ברק שפיר י"ל שלא מת מיז אחר המכירה וגם אין מחזיקין אותו בגדול למפרע.

רק דהבדיקה דעכשיו יהיה מהני לברר שהיה גדול קודם מותו ולא מיחה דהמקח קנים ומש"ה השיב להם ר"ע משום דסימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה. ואין לומר דהרמב"ן והרא"ש לא יסברו פהרמב"ם בדין זה אלא שאף שלא מיחה אח"כ בהיותו בן כ' שנה מ"מ המקח בטל.

דא"כ היאך סתם בש"ע הנ"ל נגד דעתם בזה. אלא י"ל דמפאן ראיה לדעת המהרמ"א ומהרש"ך בתשו' דס"ל דדוקא פשמכר פשהוא גדול אחר י"ג שנה ניום אהד ונהביא שערות רק שהוא פחות מכן כ' שנה דלענן למפור בנכסי אביו קטן הוא בזה מהני פשהגיע אח"כ לכן כ' שנה ולא מיחה דשוב אינו יכול למחות.

אבל אם מכר פשהוא קטן ממש פחות מכן י"ג שנה שאז אין במעשיו פלום אף שאח"כ בהיותו בן כ' שנה ג"כ לא מיחה לא מהני מידי והמקח בטל. ודלא פהאחרונים החולקים עליהם בזה.

ולפ"ז ניחא דברי הרמב"ן והרא"ש הנ"ל. דבעובדא דבני ברק שהיורשים היו מערערים לומר שהוא קטן ממש מחמת שלא הביא שתי שערות ובזה לא מהני פלל מה שלא מיחה אח"כ בהיותו גדול.

וע"כ הוכיח מזה הרא"ש שמחזיקין אותו בגדול למפרע משעת המכירה. והרמב"ן פירש שפכר ומת מידי ולק"מ: והנה הך דינא של הרא"ש וטוש"ע הנ"ל דכשנמצאו לו אח"כ שערות מחזיקין אותו בגדול למפרע.

כן מבואר ג"כ בדברי התוס' ב"ב (דף קנ"ו ע"א ד"ה בודקין). שפי' התוס' התיב הא דבודקין לקידושין היינו לענן שאם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר אי משפחין אח"כ סימנים בתראי לא הווי קידושין והיינו משום שאז מחזיקין אותה בגדולה למפרע משעה שהגיעה לכלל שנים והווי קידושי ראשון קידושין גמורים.

ואין להקשות במ"ש שם התוס' דאי לא משפחי סימנים הוי ספיקא דחיישין שמא נשרו בספיקא דאורייתא כו', דאפתי למה נחוש לקידושי שני הא בממ"נ אם נימא שהיו לה שערות ונשרו א"כ יש להחזיקה ג"כ בגדולה למפרע וכנ"ל.

דלק"מ דכמו דקיי"ל לענן חזקה דמעיקרא דכל חזקה שלא נתבררה בשעתה אינה חזקה וכמ"ש התוס' בחולין (דף י"א ע"א ד"ה אתיא) ה"נ פן לענן חזקה דהשתא דכל שלא נתבררה החזקה בשעתה אין להחזיק למפרע פלל.

ומש"ה דוקא פשנתבררה החזקה אח"כ שפדקו ומצאו שערות אז מחזיקין בגדלות למפרע. משא"כ פאן שלא נמצאו לה שערות פלל רק שחוששין שנשרו והוי חזקה שלא נתבררה בשעתה אין להחזיקה למפרע בגדולה והוי ספק שמא הביאה שערות קודם קידושי שני וצריכה גט משני ג"כ מספק.

וסברא זו מצאתי במהרי"ט ובנו"ב. (ולקמן יבואר דא"צ לזה פאן ובלא"ה לק"מ).

וכן מבואר ג"כ בדברי הרא"ש הנ"ל בתוס' קידושין (ר"ד ס"ד) לשיטה אחרת שפי' הר"י שם דבמקום סימנים א"צ עדות שנים והא דנאמן האב לומר על בנו שהוא גדול מיירי שמעיד על זמן הקודם לפני שנה או שנתים שפכר מאז היו לו שנים או סימנים.

הרי דכשהאב מעיד על שנים לחוד ג"כ מחזיקין אותו למפרע בגדול כשנמצאו לו עכשיו שערות ואמרינו דהשערות באו מקודם כשהגיע לכלל שנים וכדעת הרא"ש הנ"ל. אף ברא"ש בקידושין שם הביא ג"כ דברי התוס' בשינוי לשון ונ"ל שם.

והכא מיירי שהאב מעיד על מעשה שהיה כבר דבהיה שעתא היה בן י"ג שנה ויום אחד וגם הביא שתי שערות עכ"ל. ולכאורה מוכח מדבריו דאע"ג דעכשיו יש לו שערות והאב מעיד שפבר היה מקודם בן י"ג שנה ויום א' אין מחזיקין אותו בגדול למפרע וצריף האב שיעיד שמקודם היה לו ג"כ שערות.

ולפ"ז דברי הרא"ש סתרי אהדדי למ"ש בתשובה שם דכשנמצאו לו שערות אח"כ מחזיקין אותו בגדול למפרע משעה שהגיע לכלל שנים, ומדבריו בפסקיו פאן מוכח להפך. אף י"ל דלק"מ ואין פאן סתירה בדברי הרא"ש.

וכעין מה שמצינו בקידושין (דף ס"ה ע"ב) דפליגי אמוראי במקדש בע"א דר"כ אמר אין חוששין לקידושין ור"פ אמר חוששין לקידושין. וקשה דלר"פ תיקשי מברייתא דתוספתא דגיטין בפ"ה והובא ברי"ף פ"ז דגיטין ראוה שנים שנתניחדה עמו צריקה הימנו גט שני ראה א' א"צ גט שני אחד בשחרית ואחד בין הערבים אין מצטרפין.

ופי' ה"ן דבראה אחד א"צ גט שני שאפי' קידש ממש בפניו אין חוששין לקידושין דאין דשב"ע פחות משנים כו'. והשתא לר"פ דאמר דמקדש בע"א חוששין לקידושין א"כ תיקשי הכא אמאי בראה אחד א"צ גט שני כיון דקיי"ל הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה והוי כמו קידש בפניו דחוששין לקידושין לדידה.

וצ"ל דנוקא בשני עדים שזהו בירור גמור אמרינו ג"כ ה"ה עדי יחוד ה"ה עדי ביאה. דמשום דחזקה שנבעלה מקודשת ג"כ.

אבל בע"א אף למ"ד דחוששין לקידושין מ"מ זהו רק כשקידשה ממש בפניו אבל נתייחדה בפניו אין לחוש בזה משום חזקה שנבעלה דאין לדון בזה בתורת חזקה כיון דאף על הייחוד ליכא בירור גמור רק ע"א ואין דנין חזקה לחוש לקידושין ע"פ ע"א שמעיד על הייחוד.

(וכן ראיתי בתשובת ח"ס חאה"ע סי' ק"א שכ"כ). וה"נ י"ל הכא בדברי הרא"ש.

דודאי כשנמצאו לו אח"כ שערות מחזיקין ליה בגדול למפרע משעה שהגיע לכלל שנים. אמנם זהו רק כשיש עדים שהגיע אז לכלל שנים והוי בירור גמור על השנים בזה דנים דין חזקה דרבא לומר דמסתמא אז הביא שערות ג"כ.

אבל במה שהאמינה תורה לאב לומר בני זה הוא גדול זהו דוקא כשמעיד עליו שהוא גדול ממש בשנים וגם הביא שערות ג"כ. אבל כשהאב מעיד על השנים לחוד אין לדון בזה דין חזקה לומר דמסתמא הביא שערות ג"כ אז.

כיון שאף על השנים אין לנו בירור גמור ע"פ עדים. ונאמנות האב אינו כפי תרי דהא קיי"ל דהאב אינו נאמן להחזיקו בגדול למכות ולעונשין.

והגוי כמו נאמנות ע"א וכנ"ל דאינו מועיל אא"כ מעיד בתורת נדאי ולא בתורת חזקה וכנ"ל. ואף שיש לחלק בין הנושאים דהאב לענין נדרים והקדשות נאמן בנדאי משא"כ בע"א בקידושין אף לר"פ הגוי רק חשש קידושין.

מ"מ סברא זו בעצמה שייכא גם פאן. ומינושבים דברי הרא"ש.

וקם ליה פסק הש"ע בחו"מ ר"ס ל"ה הנ"ל על מכונו. ולא פאיזה אחרונים שרצו להרוס נגד פסק הש"ע בכאן: ט וראיתי בלח"מ בפ"א מהלכות גירושין ה"ו במ"ש שם הרמב"ם (בקטנה שלא מיאנה והגדילה ולא נבעלה משהגדילה) וצריכה גט מד"ס שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות עד שנחוש לה שאם הביאה סימנין ותהיה ספק מקודשת, ולא בא עליה אחר שהגדילה כדי שתהא א"א גמורה עכ"ל הרמב"ם.

ופירש הלח"מ דהא דמשמע מדברי הרמב"ם דאילו בא עליה אחר שהגיעה לשני נערות היתה ספק מקודשת היינו בהגיעה לשנים לבד אף שבודקה ולא נמצאו לה סימנים מ"מ היתה ספק מקודשת.

אבל אם לא נבדקה אחר שהגיעה לכלל שנים הו"א מקודשת גמורה מחמת חזקה דרבא. הרי דס"ל לפרש בדברי הרמב"ם דחזקה דרבא היא חזקה גמורה.

וכן מוכח ג"כ דעת הרמב"ם ממה שכתב (בפ"ב מהלכות אישות הי"ד) ובש"ע אה"ע סימן קע"ב ס"ז והב"י באה"ע ס"ס מ"ג שכתב בשם מורו מהר"י ב"ר שה"ר דוראן והרשב"א פליגי ע"ד הרא"ש בתשובה (שהובא אות ו' ואות ח') מ"מ הב"י בח"מ שם פסק בפשיטות כדעת הרא"ש הנ"ל.

ומזה מוכח דחזקה דרבא דאורייתא וכנ"ל. וכן משמע ג"כ דחזקה דרבא היא חזקה גמורה מהא דקיי"ל בטוש"ע יו"ד ר"ס ק"צ לענין קטנה שלא הגיע זמנה לראות דאין לה פתמים, דאם יש לה י"ב שנים ויום אחד אע"פ שלא ראתה מעולם יש לה פתם אפי' אין ידוע שהביאה שערות דמסתמא הביאה פניו שהגיעה לכלל שנותיה אא"כ נבדקה ולא מצאו לה שערות.

וע"ש בטור ובב"י בשם הרשב"א. ואי חזקה דרבא לא הוי חזקה אלא מדרבנן לא הוי מחמירין כ"כ בפתמים דרבנן.

אלא משמע דהיא חזקה גמורה י מעתה לענין דינא בנ"ד בתפילין שפתבן נער גדול בשנים ולא נבדק בשערות ואינו לפנינו לבדקו, יש להקל בדיעבד כדעת הנו"ב הנ"ל. (רק לכתחלה אין להניחו לכתוב תפילין) ואין להחמיר לפסול התפילין בדיעבד מאחר דחזקה דרבא חזקה אלימתא היא מדאורייתא.

ולדעת כמה גדולי הראשונים הוי חזקה בתורת רוב, ממש. ואף דלענין חליצה לא סמכין אחזקה דרבא.

י"ל דהתם משום סמוך מיעוטא לחזקה חזקת איסור בקמה לשוק. משא"כ בתפילין אין לומר סמוך מיעוטא לחזקת חיוב תפילין מכמה טעמים שביארתי לעיל (אות ג').

ואף אם נימא דחזקה דרבא הוי חזקה ולא רוב מ"מ יש לחלק בין חליצה שחזקת איסור בקמה לשוק מנגדת לחזקה דרבא והחזקות סותרות זא"ז משא"כ גבי תפילין כמ"ש לעיל

שם. ומה שהחמיר בזה בתשובת ר"ע איגר סימן ז' וצידד לומר דבתפילין נמי הוי חזקת חיוב נגד חזקה דרבא.

כבר ביארתי דל"ד זה לחזקת איסור גבי חליצה. ומה שהוכיח שם בתחלת התשובה דגם בדרבנן אין לסמוך אחרונה דרבא דהרי דעת הרי"ף דחליצת קטנה פסולה רק מדרבנן ובדיעבד חליצתה פשוטה ומ"מ אין סומכין אחרונה דרבא.

ול"ל דבחליצה מחמירין משום דעיקר חליצה מדאורייתא שהרי הקילו בה הרבה דבדיעבד מהני חליצתה משא"כ בשאר דרבנן שלא הקילו בדיעבד. עכ"ד הגאון ר"ע איגר שם.

והנה מה שפשוט אצלו שדעת הרי"ף דחליצת קטנה בדיעבד חליצתה פשוטה. ועשה זה ליסוד מוסד ובנה בנינים ע"ז.

הן מילתא לא ברירא כלל לענ"ד. הן אמת שברא"ש פי"ב דיבמות סימן י"ג במתניתין דתנו ה"מ קטנה שחלצה תחלוץ משתגדל ואם לא חלצה חליצתה פסולה כתב ונ"ל ובירושלמי גרס חליצתה פשוטה וכ"כ רב אלפס ז"ל עכ"ל הרא"ש.

אף ברי"ף ש'לפנינו הגירסא במתניתין וכן בגמרא חליצתה פסולה, ובס' ק"נ על הרא"ש שם הגיה ברא"ש שצ"ל וכ"כ רב אלפס קודם ובירושלמי גרסינן כו'. והיינו שהרא"ש מביא מרב אלפס שג"כ גורס חליצתה פסולה וכמו שפן הגירסא בכל ספרי רי"ף ש'לפנינו.

והדין עמו דנודאי אין לשבש כל הגירסאות ברי"ף ש'לפנינו ולומר שהרי"ף יספור דחליצת קטנה פשוטה בדיעבד נגד דעת כל הפוסקים ונגד משמעות פמה סוגיות בגמ'. ואולם בב"י סימן קס"ט ראיתי שאף שפבר שגירסת הרי"ף במתניתין בגירסת הירושלמי מ"מ כתב הב"י דגם לגירסא זו מ"מ פיון דאסיקנא בגמרא אח"כ דהלכתא עד שתביא שתי שערות משמע דקודם לכן חליצתה פסולה.

וראיתי שכ"כ רבינו ירוחם בדעת הרי"ף ע"ש. וכ"נ מדברי הה"מ.

הרי דאפילו נימא שגירסת הרי"ף במתני' בגירסת הירושלמי מ"מ למסקנא דגמרא בנודאי מודה הרי"ף דחליצת קטנה פסולה בדיעבד. ומדוע פשיטא ליה כ"כ להגאון ר"ע איגר ז"ל לומר בדעת הרי"ף לדינא דחליצת קטנה פשוטה בדיעבד.

וזה אינו. ובאמת הנה נראה לומר דעיקר הגירסא כמ"ש ברי"ף ש'לפנינו דחליצת קטנה פסולה.

וי"ל דפסולה מדאורייתא למסקנא. וכן מוכח מדברי הרי"ף בספי"ג דיבמות שהביא גמרא דנדה וכתב ונ"ל הלכך כל הנבדקות נבדקות ע"פ נשים הלכה היא בין לחליצה בין למיאון כו' עכ"ל.

ובעל המאור השיג שם ע"ז דלענן מיאון אינו פן דחזקה דרבא מסייע לחליצה אבל לא למיאון ואשה נאמנת להחמיר אבל לא להקל כו'. ובמלחמות להרמב"ן יישוב דעת הרי"ף דנשים נאמנות ג"כ לענן מיאון אע"ג דאיכא חזקה דרבא היכא דלא בעל והימנוה רבנן בדרבנן.

ואם בעל לאחר זמן דה"ל ספיקא דאורייתא אפ"י שני עדים גמורים מעידין על השערות ששומא הם לא מהני דחוששין שמה היו לה שערות אחרים ונשרו כו' עכ"ד הרמב"ן ואם איתא דלדעת הרי"ף תליצת קטנה פסולה רק מדרבנן תיקשי מהא דאמרין בנדה שם דתוף הפרק לר"י אין נשים נאמנות לבודקן ולומר שגדולה היא ותתלוץ.

וכן לר"ש אף לאחר הפרק אין נאמנות להקל. ואמאי ה"נ אמאי לא הימניה רבנן בדרבנן כיון דכל פסול דתליצת קטנה הוא מדרבנן.

(ול"ל ולתריץ בזה דס"ל דתוקת קטנות היא תוקה גמורה ומשו"ה אין נשים נאמנות להתזיקה בגדולה לענין תליצה אע"ג דהוי זה מדרבנן מ"מ הוי נגד תוקה דקטנות, דז"א דא"כ למה הנשים נאמנות לענין מיון לומר שקטנה היא אע"ג דהוי זה נגד תוקה דרבא דאלימא יותר כמבואר לעיל.

ואף שי"ל זה בדין חק מ"מ ל"נ פלל). אלא י"ל דלהרי"ף תליצת קטנה פסולה מדאורייתא, וא"ש.

ומיהו אף את"ל דלהרי"ף תליצת קטנה פסולה מדרבנן מ"מ זהו נדאי דתליצתה פסולה אף בדיעבד להרי"ף. ובזה אודא להו מה שרצה הגרע"א להוכיח מזה כמה חומרות, ע"ש: יא וראיתי שם בתשובת רע"א הנ"ל.

שהביא דברי התוס' דב"ב (דקנ"ו ע"א ד"ה בודקין) במ"ש שם התוס' דאם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר ואם"כ לא נמצאו לה שערות דהוי ספיקא דחיישין שמה נשרו וצריכה גט משניהם.

ונה מירי בין באיש בין באשה כמ"ש שם התוס' אם"כ (בד"ה לתליצה) וע"ז הקשה הגאון רע"א על התוס' ג' קושיות. א' לפמ"ש בתוס' נדה (דמ"ח ע"ב) דהא דחוששין שמה נשרו הוא רק מכת תוקה דרבא.

וא"כ ה"א אם לא נמצאו לה שתי שערות א"צ גט מהשני דכל שבאת לומר שבשעת קידושי הראשון שהגיעה לכלל שנים ולא הביאה שתי שערות א"כ אודא לה תוקה דרבא ותו אין לחוש פלל שמה נשרו ויש להתזיקה בקטנה עדיין.

ועוד הקשה דהא הוי ס"ס ספק לא נשרו ועדיין קטנה היא וספק נשרו קודם קידושין הראשונים והיתה אז גדולה בשעת קידושין הראשונים. ועוד הקשה דאם נימא שהיו לה שערות ונשרו ממילא ראוי להתזיקה בגדולה משהגיעה לכלל שנים וכמו בנמצאו לה שערות אם"כ דס"ל להתוס' דמתזיקין אותה בגדולה למפרע משהגיעה לכלל שנים.

ולא תירץ הגרע"א פלום על כל קושיותיו אלה. והניח בצ"ע גדול.

והנה קושיותו האחרונה כבר ביארתי לעיל (אות ח') דלק"מ משום דתוקה דהשתא נמי בעינן שתהא תוקה שנתבררה בשעתה וכו' ל. וגם שתי קושיותיו הראשונים יש מקום ליישב בהוגן.

אף יותר נראה ליישב כל קושיותיו בחדא מחתא בפשוט. דמ"ש התוס' בב"ב שם (ד"ה לתליצה) דבודקין לגיטין ולקידושין מירי בין באיש בין באשה.

אין הפשט בדבריהם דכל הנפקותות שיש מזה באיש שיהיה באשה ג"כ באין הבדל מאומה בהכרח אף שיש סברות לחלק ביניהם. דזה אינו.

רק דבהא דבדוקין לגיטין ולקידושין יש נ"מ לדינא באשה ג"כ בבדיקה זו שבדוקין אותה ג"כ ועכ"פ יש נ"מ בין באיש בין באשה יהיה באיזה אופן שיהיה. ומעתה פשוט הוא דפירוש דברי התוס' שם (בד"ה בודקין) במ"ש התוס' דנ"מ לענין אם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר אי משפחינו אח"כ סימנים בתראי לא הוו קידושין ואי לא משתכחי סימנים ה"ל ספיקא וחישינו לקידושי שניהם.

דפשט דברי התוס' בזה קאי על בדיקת האיש. דאם קיבלה קידושין מאחר אם אח"כ בדקו את האיש המקדש הראשון ונמצאו לו סימנים מחזיקים אותו בגדול למפרע משעת הקידושין וממילא קידושין בתראי לא הוו קידושין.

ואם לא נמצאו סימנים להמקדש הראשון אז הוי ספיקא דחישינו שפא נשרו וצריכה גט מהראשון ושפא לא נשרו והיה קטן וממילא צריכה גט מהשני ג"כ. ובזה א"ש דברי התוס' בלי שום גמגום.

ולענין בדיקת האשה באמת אין נ"מ באופן זה פשיבדקה אחר הקידושין השניים דאף אם לא ימצאו לה סימנים אח"כ ג"כ א"צ גט מהשני. הן מחמת ס"ס הנ"ל והן מחמת דבלאו חזקה דרבא לא חישינו שפא נשרו פנ"ל והן משום שאת"ל שהיא גדולה יש להחזיקה בגדולה למפרע משהגיעה לכלל שנים (וכקושיותיו של הגרע"א הנ"ל).

רק דמ"מ יש נ"מ טובא לדינא בבדיקת האשה ג"כ לענין שפאם יבדקה אחר הקידושין הראשונים ולא ימצאו לה סימנים ואח"כ נמצאו לה סימנים ופשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר אז היא צריכה גט משניהם.

ומלבד זה יש עוד נ"מ בבדיקת האשה לענין קידושין הראשונים לחוד (אף בלא קיבלה קידושין מאחר) היכא שלא נתברר בעדים אם הגיעה לכלל שנים דאם ימצאו לה סימנים בנדאי צריכה ממנו גט ואם לא ימצאו לה סימנים אז א"צ גט כלל.

והתוס' ס"ל בזה כדעת המקילים שמתירים בזה מטעם ס"ס. (ופליגי על הרשב"א והובאו בתשובת ר' בצלאל סימן כ' ובב"ש סי' קנ"ה ס"ק כ"ב).

ספק שפא לא הגיעה לשנים וספק שפא לא נשרו ע"ש. ועוד כמה נ"מ לדינא בבדיקת האשה ג"כ.

והתוס' אשמעינו רבותא לענין בדיקת האיש דיש נ"מ מזה אף אם יבדקהו אחר קידושין השניים ג"כ כשקיבלה קידושין מאחר. אבל אין הכרח שנפקותא זו בעצמה בכה"ג תהיה אף בבדיקת האשה.

דזה נדאי אינו וכו"ל. ובזה מבואר דלק"מ כל קושיותיו של הגרע"א הנ"ל ע"ד התוס'. ואדרבה עליו יש לתמונה. כמה שהביא שם דברי הס"ט בנדה (דנ"ב:) בהא דאמרינו שם הלכה פדברי פולם להחמיר.

והקשה המל"מ דמאי נ"מ בסימן האמצעי הא לענון מ'און סגי בסימן זוטא שבכולן דאינה
ממאנת ולענון חליצה אינה חולצת עד שתביא סימן הגדול שבכולן וא"כ למאי אהני
סימן האמצעי.

ותירץ הס"ט דנ"מ טובא לענון אם נתקדשה לאחד אחר שהביאה סימן זוטא ואח"כ
נתקדשה לאחר אחר שהביאה סימן האמצעי דחיישינו לקידושי שניהם דשמא בשעת
קידושין הראשונים חשיבא קטנה עדיין ובשעת קידושין השניים היתה גדולה פשהביאה
סימן האמצעי.

אף הקשה ע"ז דמ"מ אין נ"מ מזה דבלא"ה צריכה גט מהשני ג"כ דחיישינו שמא נשרו
כו'. וע"ז תירץ הגרע"א שם דכיון דבלאו חזקה דרבא לא חיישינו שמא נשרו א"כ פאן
אם פאת לומר דהסימן זוטא אינו סימן ועדיין קטנה היא א"כ הגיעה לכלל שנותיה ולא
הביאה סימנים הראויים ואזדא לה חזקה דרבא וממילא אין חוששין לשמא נשרו וא"כ
לא הוה חיישינו לקידושין השניים, רק משום דהלכה פדברי פולם להחמיר ושמא הסימן
האמצעי הוא עיקר להחשיבה כגדולה מש"ה חוששין לקידושי שני ג"כ ונפיר הני נ"מ.
עכ"ד הגרע"א שם. וקשה דמה הועיל בתירוצו זה.

הא מאי דפסקינן הלכה פדברי פולם להחמיר הוא מחמת ספיקא דדינא דמספקא לן כמאן
הלכתא. וא"כ הכא פשנתקדשה לאחד אחר הסימן זוטא ואח"כ אחר סימן האמצעי
נתקדשה לאחר אף לפי האמת למה תצטרף גט מהשני.

הא הוי ספק ספיקא. ספק שמא קיי"ל דסימן זוטא הוי סימן וא"כ היתה גדולה בשעת
קידושין הראשונים ואין בקידושי שני פלוג.

וספק הב' שמא קיי"ל דסימן האמצעי ג"כ לא הוי סימן רק סימן הגדול שבכולן וא"כ
בשעת קידושי שני ג"כ עדיין קטנה היא וא"צ ממנו גט. והא קיי"ל דס"ס בפלוגתא
דרבנותרא ג"כ הוי ס"ס אף דשני הספיקות בפלוגתא דרבנותרא.

אמנם יש לתמון דבריו (באופן אחר מה שהוא לא פינון לזה). דהנ"מ מסימן האמצעי הכא
הוא באופן זה שהיא גדולה בודאי רק שנתקדשה לאיש אחד שהביא שערות בסימן זוטא
ואח"כ נתקדשה לשני שהביא שערות בסימן האמצעי.

דלא הוה חיישינו לקידושין השניים רק מחמת הספק שמא קיי"ל דסימן האמצעי הוא
עיקר והני השני גדול והראשון קטן ומשו"ה צריכה גט משניהם. ובזה אין להקשות
דאפתי לא תצטרף גט מהשני מחמת ס"ס דשמא סימן זוטא הוי סימן והני הראשון גדול
ואין קידושי שני פלוג.

ושמא סימן האמצעי נמי לא הוי סימן רק סימן הגדול שבכולם ואף השני הוא קטן ואין
קידושיו פלוג. דזה אינו.

דס"ס בתרי גופי לא אמרינן וכמ"ש הרא"מ בבבאוריו לסמ"ג והובא בפר"ח סי' ק"י
בדיני ס"ס ובתשו' רע"א סי' ו' ע"ש. מיהו גם בזה יש לפקפק לפמ"ש במ"א.

אף בלא"ה א"צ לדחוק כלל פדברי הס"ט והגרע"א הנ"ל. וי"ל פאן נ"מ אחרות לדינא
במה שחוששין הכא לסימן האמצעי.

ואכמ"ל: וילענגן דינא פֿכּר ביאָרתי לעיל להתיר בדיעבד פֿדעת הנו"ב. וכ"ז פֿשיש בֿירור עכ"פֿ שֶהוא בֿן י"ג שָנָה נְיוֹם אֶחָד.

וְנִישׁ לְהַכְשִׁיר הַתְּפִלִּין וְכַמְבֹּאֵר: סִימָן ב שְׁנִית ע"ד הַנְּ"ל א הַגִּיעַנִי מִכְּתָבוֹ שְׁנִית. ע"ד הַתְּפִלִּין שֶׁפָּתְכוֹ נֶעַר גְּדוֹל בְּקוֹמָה שְׁלֵא נִבְדַּק אִם הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת.

וּכְבָר הַשְּׁבִתִי לוֹ בְּאַרְיֵכוֹת לְהַכְשִׁיר הַתְּפִלִּין מִשׁוּם חֲזָקָה דְּרָבָא וְכַעַת הוֹדִיעַנִי מַעֲלָתוֹ מ"ש גְּדוֹל אֶחָד בְּסִפְרוֹ בְּעִנְיָן זֶה לְהוֹכִיחַ דְּחֲזָקָה דְּרָבָא לֹא הָוִי חֲזָקָה כָּלֵל מִדְּאוּרֵיִתָּא רַק מִדְּרַבְּנֵי הָוִי חֲזָקָה לְהַחֲמִיר.

וְהוּא מַגֵּמ' דְּרַפ"ו דְּנִדְּהָ (דמ"ח ע"א) דְּפָרִיף שָׁם הַגַּמ' וְלִתְנִי בָּא הָעֲלִיּוֹן כו' וְחַכ"א אִו חוֹלְצָת אִו מִתְּיַבְּמָת וְאַנָּא יִדְעָנָא מִשׁוּם דֹּא"א הוּא וּמְשַׁנֵּי אִי לֹא תָנָא אַע"פ שֶׁא"א ה"א רֹבב נְשִׁים תַּחְתּוֹן אֲתִי בְּרִישָׁא וּמִיעוּט עֲלִיּוֹן אֲתִי בְּרִישָׁא וְר"מ לְטַעֲמָה דְּחִינִישׁ לְמִיעוּטָא כו' וְה"מ בְּסִתְמָא כו'.

וְאִי נִימָא דְּחֲזָקָה דְּרָבָא הִיא חֲזָקָה גְּמוּרָה מִדְּאוּרֵיִתָּא הִיא הָוִי אֲמִינָא דְּר"מ לְטַעֲמָה דְּחִינִישׁ לְמִיעוּטָא הָא בְּכַה"ג הָוִי מִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא דְּאַף ר"מ לֹא חִינִישׁ לִיהַּ פְּדֵאֲמֵרִינֵן בִּיבְמוֹת (דְּקִי"ט רע"ב) וּבַע"ז (דל"ד ע"ב).

וְהֶאַרְיָ בְּזָה. וְהַנְּי לְהַשִּׁיב לְמַעֲלָתוֹ שֶׁהַגְּדוֹל הַנְּ"ל לֹא דִיבֵר נְכוּנָה וְאִין לְדַבְּרֵי שְׁחַר בְּמַחֲכ"ת.

חָדָא דְּהָא מְצִינוּ שָׁם בַּגַּמ' (ר"ד מ"ט) דְּמוֹקֵי הַגַּמ' הֵתֵם בְּבְרִיִתָּא דְּר"ש לִית לִיהַּ חֲזָקָה דְּרָבָא ע"ש. וְא"כ הֵכָא בְּמִתְנִי אִי לֹא תָנָא אַע"פ שֶׁא"א ה"א דְּטַעֲמָה דְּר"מ הֵכָא מִשׁוּם דְּחִינִישׁ לְמִיעוּטָא וְאַז הָוִי מוֹכַח בְּאַמְת דְּר"מ לִית לִיהַּ חֲזָקָה דְּרָבָא.

וּכְמוֹ ר"ש דְּלִית לִיהַּ חֲזָקָה דְּרָבָא. וְשִׁפִּיר הַנְּצָרָה לְשָׁנוֹת בְּמִשְׁנֵתָנוּ אַע"פ שֶׁא"א כְּדִי שְׁלֵא נִטְעָה בְּמִילְתֵיהָ דְּר"מ (וּמִמִּילָא ה"א ג"כ בְּדַבְּרֵי חֲכָמִים דְּה"מ בְּסִתְמָא כו').

וּלְפִי הָאַמְת חֲזָקָה דְּרָבָא הִיא חֲזָקָה גְּמוּרָה מִדְּאוּרֵיִתָּא וְהִיא עֲלָה ע"ד הַחֲכָם הַנְּ"ל לְהַקְשׁוֹת פְּזָאת עַל מִשְׁנֵתָנוּ שֶׁהִיא לֵה לְסַמּוֹךְ עַל מִימְרָא דְּרָבָא שֶׁהִיא אֲמוּרָא אַחֲרוֹן וְדַבְּרֵי תְּמוּהִין מְאֹד. וְכִי בְּרִאֲיָה בְּטִילָה פְּזוֹ יבֵא לְדַחוֹת מִהַלְכָה דְּבְרֵי הַתּוֹס' וְהִרְאִישׁוּנִים דַּס"ל דְּחֲזָקָה דְּרָבָא הִיא חֲזָקָה גְּמוּרָה מִדְּאוּרֵיִתָּא כְּמוֹ שֶׁהֶאַרְכְּתִי בְּתִשְׁבְּתִי הִרְאִישׁוּנָה.

וּמִלְבַד זֶה הִי י"ל עוֹד ע"פ ד' הַמְרָדְכִי בְּחוֹלִין פ' הַזְּרוּעַ שֶׁבִּיאָר שָׁם דְּהָא דְּר"מ לֹא חִינִישׁ לְמִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא הִינְנוּ דְּוָקָא בְּתַרֵּי עִנְיָנֵי דְּוָמִיא דְּגַבִּינּוֹת בֵּית אוּנְיָקִי דְּבַע"ז שָׁם דְּרֹבב עֲגָלִים דְּעֲלָמָא אִין נִשְׁחַטִּים לַע"ז וְאִיכָּא נְמִי שְׁאַר בְּהַמּוֹת שְׁאִין נִשְׁחַטִּין כָּלֵל לַע"ז כו'.

אַבְל אִם הָיוּ נִשְׁחַטִּין מִשְׁאַר בְּהַמּוֹת לַע"ז אֲפִילוּ אַחַת מִנֵּי אֶלְף לֹא הָוִי אֶלָּא חַד מִיעוּטָא וְהִיא ר"מ חִינִישׁ לִיהַּ. וְכַעֲיֵן זֶה כ' הַרִיטְב"א בְּחִידוּשָׁיו לַע"ז שָׁם ע"ש וּלְפ"ז ה"נ י"ל דְּשִׁפִּיר הָוִי חִינִישׁ ר"מ לְהַי מִיעוּטָא שְׁמִבִּיאִין סִימָן הָעֲלִיּוֹן עַד שְׁלֵא בָּא הַתַּחְתּוֹן אַף שִׁישׁ ג"כ רֹבב שְׁמִבִּיאִין שְׁעָרוֹת בְּזַמְנָן וּמִיעוּטָא שְׁאִינָן מְבִיאִין בְּזַמְנָן מ"מ הַי מִיעוּטָא שִׁישׁ שֶׁהִבִּיאוּ סִימָן הָעֲלִיּוֹן עַד שְׁלֵא בָּא הַתַּחְתּוֹן לֹא חֲשִׁיב בְּזָה מִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא לּוֹמֵר דְּר"מ לֹא חִינִישׁ לִיהַּ וְאִין זֶה מִתְרֵי עִנְיָנֵי דְּוָמִיא דְּגַבִּינּוֹת בֵּית אוּנְיָקִי וְכַסְבַּרְת הַמְרָדְכִי וְהַרִיטְב"א הַנְּ"ל.

(ומה שי"ל בדבריהם מכ"ד מבואר במ"א). ומיהו א"צ לזה פאן ואסתגר בקמייטא.

ומ"ש מעלתו עוד בשם ס' הנ"ל להביא ראי' מהך דכל הנבדקות נבדקות ע"פ נשים כו' ובעינין שם נשים פשוטות דוקא. ואי תזקה דרבא היא תזקה גמורה מדאורייתא ה"ל להאמין לכל הנשים דגלוני מילתא בעלמא הוא.

וכמו בכתובות דכינן דרוב נשים בתולות נישאות מהימנין למה שראה בקטנותו כו' עכ"ד. ודבריו תמוהין דהרי בכתובות שם אדרבה לא האמינו רק לגדול שמעיד מה שראה בקטנותו וגם אותו לא האמינו רק בצירוף עוד ע"א גדול עמו פדאיתא התם בהדיא.

ולא האמינו לנשים שם. והיאך עלה בדעתו להקשות משם ולהוכיח מזה דתזקה דרבא אינה תזקה מדאורייתא (ועיקר ד"ז כבר ביארתי בתשובתי הראשונה באות ח' ע"ש).

וכן שאר הדברים שהעתיק לי מעלתו מס' הנ"ל הם תמוהים ותשובתם בצדק. וכשיענין היטב בדברי תשובתי בזה מעצמו ימצא סתירה לכל דבריו של החכם הנ"ל.

ופשוט שהעיקר בדברי התוס' וגדולי הראשונים הנ"ל דתזקה דרבא היא תזקה גמורה מדאורייתא וכמ"ש באריכות: ב ומה שהקשה מעלתו לפ"ד הרמב"ן והרשב"א בחולין שהבאתי דמשמע מדבריהם דהא דלא סמכינן על תזקה דרבא לענין חליצה ובעי בדיקה היינו משום דאף במקום רובא פל היכא דאיכא לברורי מבררינן.

דלפ"ז תיקשי ג"כ מגמ' דרפ"ו דנדה הנ"ל בהא דתני במתני' אע"פ שא"א כו', דמפרש הגמ' דאי לא תני הכי ה"א רוב נשים אתי תחתון ברישא כו' ורפנן לטעמיהו דלא חיישי למיעוטא וה"מ בסתמא כו'.

דהיאך הנה ה"א לומר פן הא א"כ תיקשי דלרבנן דר"מ גמי אף דלא חיישי למיעוטא מ"מ אפתי תהא צריכה בדיקה אם הביאה שערות פנין דכל פמה דאיכא לברורי מבררינן אפי' במקום רוב פנ"ל.

פשוט הוא דלק"מ. דנדאי י"ל דבמקום דאיכא תרי רובי או רובא ותזקה אז אפי' בדאיכא לברורי א"צ לברר פלל.

והכא איכא תרתי, תזקה דרבא שהיא כמו רוב פנ"ל, ועוד רוב דמייתי דמייתי סימן תחתון ברישא כדאמר שם. וכ"כ האחרונים בריש יו"ד במ"ש שם בש"ע באין מפירין אותו אם הוא מוחזק לשחוט שלא יתעלה וגם אם הוא מוחזק ויודע ה"ש דמותר לאכול משחיטתו מחמת הרוב כו' ומ"מ אם הוא לפנינו צריף לבדקו אם הוא יודע ה"ש אכל א"צ לשואלו אם נתעלה.

וכתב שם בתב"ש דהטעם משום דאיכא בזה תרי רובי, חדא דרוב בנ"א אין שוחטין אא"כ הןחזקו כו' ועוד דרוב בנ"א אינם מתעלפים, וע"ש בשמ"ח. הרי מוכח דבמקום תרי רובי אפי' איכא לברורי לא מבררינן.

וה"נ נימא בגמ' דנדה הנ"ל ולק"מ קושיות מעלתו. ובזה ניחא ג"כ לפ"ד הרשב"א שהביא הש"ך ביו"ד (סי' ק"י ס"ק ס"ו) דס"ל דאפי' במקום ס"ס צריף בדיקה היכא דיכולין לברר ע"י בדיקה, ונהש"ך הוכיח בדבריו מהגמ' ע"ש.

ולכאורה קשה לדבריו מהא דאמרין בנדה (דט"ו ע"ב) דאשה שיש לה נסת בעלה מחשב ימי נסתה ובה עליה, ומוכח שם דא"צ לשואלה פלל בספק ראתה ספק לא ראתה ואת"ל ראתה שמה טבילה כו'.

והשתא למה לא יצטרף לשואלה פיון דאף במקום ס"ס אי איכא לברורי מבררין. וכ"פ בהדיא בש"ע יו"ד ס"ס קפ"ד דאם שקהתה אחר נסתה שיעור שתספור ותטבול בא עליה וא"צ לשאול אותה.

וצ"ל משום דכאן מסייע חזקה לס"ס ובכה"ג א"צ לברר פלל. (דהכא איכא חזקת טהרה. דלמ"ד נסתות דרבנן מדאורייתא יש לאוקמי אחזקת טהרה. ואף את"ל דמ"מ פשהגיע זמן נסתה איתרע חזקת טהרה שלא מ"מ פיון שדרכה לטבול זהו ג"כ הוי כמו חזקה).

וכן מצאתי להדיא שכ"כ בתורת השלמים ר"ס קפ"ה ע"ש. וראיתי להנו"ב (מ"ק ביו"ד סי' נ"ז) שהקשה להרשב"א דס"ל דבס"ס נמי היכא דאיכא לברורי מבררין דא"כ אמאי סמכינן על סתם פלים של נכרים אינן ב"י דהוא מטעם ס"ס אף דאפשר לברר ע"י קפילא וכמ"ש הרא"ש בפ"ב דע"ז דמשום ס"ס לא הטריחוהו להטעימו לקפילא.

והרשב"א גופי' פסק פן דסומכין ע"ז דסתם פלים של נכרים אינן ב"י, ותיגרן הנו"ב דכינן דאין אנו דנים על הפלי דאפי' נדאי אינו ב"י אסור לבשל בו לכתחלה רק אנו דנים על התבשיל והתבשיל יש לו חזקת היתר ולכן בצירוף חזקת היתר עם ס"ס א"צ לעמוד על הבירור בזה עכ"ד הנו"ב.

ואף שיש לפקפק על דבריו במה דפשיטא ליה שהתבשיל יש לו חזקת היתר. די"ל דאיתרע חזקתו פשיטלו בכלי שהוא ספק ב"י.

ובכעין זה נחלקו הט"ז והנקה"כ ביו"ד ר"ס ק"ה לענין ספק פבוש, דהט"ז ס"ל שם דיש לאוקמי ההיתר בחזקת פשרות, והנה"כ ושאראחרונים שם הסכימו דבזה איתרע ליה חזקת פשרות דידיה ושכ"כ באו"ה ע"ש.

וכה"ג מבואר בתוס' בקמות (דפ"ב ע"א ד"ה נשתי) גבי ב' קנפות אחת של תרומה ואחת של חולין ולפניהם ב' סאין א' של תרומה וא' של חולין ונפלו אלו בתוך אלו כו'. וכתבו שם התוס' דבזה ל"ל אוקי חולין אחזקייהו דמה שנפל בקנפה של חולין ספק הוא ואין לו חזקת היתר כו' ע"ש.

אם לא שנחלק בזה בין איסור בעין שנפל לתוך היתר ובין טעם איסור הבלוע בהיתר. אבל חילוק זה אין מוכרח בכאן לענין זה.

(שוב ראיתי בתשו' שיבת ציון סי' ל"ב דנקיט בפשיטות בספק אם נ"ט בתבשיל דבכה"ג לא שייך לאוקמי התבשיל בחזקת היתר ולא הביא דברי אביו הנו"ב הנ"ל). ובעיקר קושיות הנו"ב לד' הרשב"א מהא דסתם פלים של נכרים אינן ב"י מטעם ס"ס אף שאפשר להטעימו לקפילא.

י"ל בפשוט כמ"ש המנחת יעקב בקונטרס הספיקות דע"י טעימת קפילא ג"כ ליכא למיקם עלה דמילתא בבירור דשמה ביטול הנכרי פמין שמבשל הישראל עכשיו ובמין פמינו ליכא למיקם עלה ע"י טעימה.

ואף דאָפּשׂר שְׁבִיבִישׁל בֵּה הַנְּכָרִי מִמֵּין אַחַר וְנִיכָר לְקַפִּילָא בְטַעֲמִימָה מ"מ פֿל שְׁהַבְּרִיר וְאִינוּ בְּוֹדַאי וְיָכוֹל לְהִיּוֹת שְׁלֵא יִבְנֶרר בְּזֶה מוֹדָה הַרְשָׁבָ"א דְסִמְכִינֵן אִס"ס וּא"צ פֿלֵל לְבָרֵר. וְע"כ לֹא קֵאָמֵר הַרְשָׁבָ"א בִּס"ס דְהִיכָא דְאִיכָא לְבָרוּרִי מְבָרְרִינֵן אֵלָא פֿשְׁהַבְּרִיר הוּא בְּוֹדַאי שְׁיִתְבָּרֵר בְּכָל אִנְפֵּן.

וְהִנֵּה בְתִשׁוּי נו"ב שֶׁם בְּסוּף דְבָרֵיו מְסִיק דְמוֹדָה הַרְשָׁבָ"א בִּס"ס אִפִּי לִיכָא חֲזָקַת הַיִּתְרֵי מִמֵּשׁ מ"מ פֿל הִיכָא דְלִיכָא חֲזָקַת אִיסוּר ג"כ א"צ לְבָרֵר. וְרֵאִיתִי בְּמַעֲדָנֵי יו"ט בִּפ"ק דְחֻלּוּיִן (ס"י ט"ז ס"ק ח') לְעֵנֵן הָא דְקִי"ל דְבִמְקוֹם רִנְבָא אִי אִיכָא לְבָרוּרִי מְבָרְרִינֵן דְזֵהוּ רַק הִיכָא שְׁיִישׁ חֲזָקָה נְגַד הָרוּב אוֹ פֿשְׁאִינֵן חֲזָקָה נְגַד הָרוּב רַק שְׁהַמְיַעוּט הוּא מִיעוּט הַמְצוּי וְשָׂכִיחַ טַפִּי כְּמוֹ טְרִיפּוֹת דְסִינְכוֹת הַרְיָאָה אֲבָל בְּמִיעוּט שְׁאִינוּ מְצוּי כ"כ וְגַם אִין חֲזָקַת אִיסוּר נְגַד הָרוּב בְּזֵה אִי אִיכָא לְבָרוּרִי לֹא מְבָרְרִינֵן.

וְדִיִּיק פֿון מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ן ע"ש. (וכ"מ מְדַבְּרֵי רִש"י בְּחֻלּוּיִן ר"ד י"ב וּש"ד).

וְעַכ"פ זֶה בְּרוּר דְהִיכָא דְחֲזָקָה מְסִייעַ לְרִנְבָא אוֹ הִיכָא דְאִיכָא תְּרֵי רִנְבֵי דֵא"צ לְבָרֵר פֿלֵל. וְלִק"מ בְּהַךְ דְרַפ"ו דְנִדְבָה הַנְּ"ל.

(וּי"ל דְבְּתֵרֵי רִנְבֵי אִי שְׁיִישׁ פֿנְגָדָם חֲזָקַת אִיסוּר ג"כ א"צ לְבָרֵר. דְהָא רִנְבָא עֲדִיף מִחֲזָקָה וּבְצִיּוּרֵי הָרוּב הַשְּׁנֵי יֵשׁ לְסִמּוּךְ לְהַתִּיר וּא"צ בְּרִיר.

וּכְבָר כְּתִבְתִּי בְתִשׁוּבְתֵי הַרְאִשׁוּנָה לְהַעִיר אִי שְׁיִיף לֹאמֵר לְעֵנֵן חֲלִיצָה דִישׁ פֿאַן ב' חֲזָקוֹת כּו' וְאִין לְהַעֲרִיף יוֹתֵר): ג וְאֵגַב גְּרָא אֲמִינָא לְבָאֵר בְּעֵנֵן זֶה מֵה שְׁנֹשְׁמַט מִתְּשׁוּבְתֵי הַרְאִשׁוּנָה (אוֹת ח').

בִּמ"ש בִּש"ע חו"מ רס"י ל"ה לְעֵנֵן עֲדוּת בֵּן י"ג שְׁנָה וַיּוֹם אֶחָד דָּאֵם אַחַר זְמַן בְּדִקּוּהוּ וְנִמְצְאוּ לוֹ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת מְחֻזְקִין אוֹתוֹ בְּגִדּוֹל לְמַפְרַע. וְהוּא מִד' הַרְא"ש בְּתִשׁוּי.

וּמְדַבְּרֵי הַרְא"ש בִּפ"ג דְקִיּוּשִׁין מוּכַח לְעֵנֵן נְאֻמָּנוֹת הָאֵב עַל הַבֵּן דֵאֵע"ג דְעַכְשָׁיו יֵשׁ לוֹ שְׁעָרוֹת וְהָאֵב מְעִיד שְׁפָכֵר הִנֵּה מְקוֹדֵם בֵּן י"ג שְׁנָה וַיּוֹם א' אִין מְחֻזְקִין אוֹתוֹ בְּגִדּוֹל לְמַפְרַע אֵא"כ הָאֵב מְעִיד שְׁמֻקְוֹדֵם הִיוּ לוֹ ג"כ שְׁעָרוֹת.

וְלְכַאוּרָה דְבָרֵי הַרְא"ש סְתָרֵי אֶהְדְּדִי. וַיִּישְׁבְּתִי שֶׁם דְדוּקָא פֿשִׁישׁ עֲדִים שְׁהַגִּיעַ אֲזֵ לְכָלֵל שְׁנִים וְהִנֵּי בְרִיר גָּמוּר עַל הַשְּׁנִים בְּזֵה מְחַמַּת חֲזָקָה דְרָבָא מְחֻזְקִין אוֹתוֹ בְּגִדּוֹל לְמַפְרַע שְׁמַאֲז הַבִּיא שְׁעָרוֹת ג"כ מִשָּׂא"כ בָּאֵב עַל הַבֵּן אִי דְנִאָמֵן לְהַחֲזִיקוּ בְּגִדּוֹל הִינֵנוּ רַק כְּשִׁמְעִיד עַל גְּדוּלוֹת מִמֵּשׁ דְהִינֵנוּ עַל הַשְּׁנִים וְהַשְּׁעָרוֹת ג"כ.

אֲבָל כְּשִׁמְעִיד עַל הַשְּׁנִים לְחוּד אִין לְדוֹן בְּזֵה מְחַמַּת חֲזָקָה דְרָבָא לֹאמֵר שְׁמֻקְוֹדֵם ג"כ הַבִּיא שְׁעָרוֹת. כִּינֵן שְׁעַל הַשְּׁנִים ג"כ אִין בְּרִיר גָּמוּר שְׁל עֲדִים אִין דְנִים בְּזֵה מְחַמַּת חֲזָקָה וְאִין הָאֵב נִאָמֵן אֵא"כ מְעִיד עֲדוּתוֹ בְּתוֹרַת וְדַאי לֹא בְּתוֹרַת חֲזָקָה כּו'.

וְהַבִּאִיתִי דוּגְמָא לְדָבָר מְקִיּוּשִׁין כּו': הִנֵּה יֵשׁ לְבָאֵר בְּזֵה מֵה דְלְכַאוּרָה קֻשָּׁה עַל פֿסִק הַש"ע וְתִשׁוּי הַרְא"ש הַנְּ"ל. מִגַּמ' דְנִזִּיר (כ"ט ע"ב) מְעַשֶּׂה בִּר"ח שְׁהַדִּירוּ אָבִיו בְּנִזִּיר וְהַבִּיאֵו לְפָנֵי ר"ג וְהִנֵּה ר"ג בּוֹדְקוֹ לִידַע אִם הַבִּיא ב' שְׁעָרוֹת אִם לֹא הַבִּיא כּו' א"ל רַבִּי אֵל תִּצְטַעַר לְבּוֹדְקֵנִי אִם קָטָן אֲנִי אֶהְיֶה בְּשָׁבִיל אָפָא וְאִם גְּדוֹל אֲנִי אֶהְיֶה בְּשָׁבִיל עֲצָמִי כּו'.

ואמרינו שם (ריש דף ל') אי אייתי שתי שערות מעיקרא קאים בגזירות דיליה ולבסוף קאי בגזירות דאבוה ואי אייתי במיצעי מאי כו' אלא לרבי דאמר עד שיביא שתי שערות מאי איכא למימר.

ופירש"י שם דאם אייתי במיצעי אחר שהדירו אביו קודם שבא לב"ד ולא ידעינו אי הני שתי שערות הוו בי' פשהדירו אביו או לא הוו ביה עד השתא הא השתא ע"כ ימנה שתי גזירות מספיקא כו'.

א"כ מוכח מהכא דאע"ג שאח"כ נמצאו לו שערות מ"מ אין מחזיקין אותו בנדאי גדול למפרע משעה שהגיע לכלל שנים אלא דספיקא הנה מתי הביא השערות וכמבואר. וכן לפי פי' הר"ח שבתוס' שם (ד"ה ה"ג) ג"כ מוכח פן.

(והי' י"ל לפ"ד התוס' בחולין (ד"ה ע"ב ד"ה ר"ג) דלפירושם שם מוכח דר"ג דיבנה דהוא סתם ר"ג חגיג' למיעוטא ע"ש. וי"ל דהגמ' בגזיר הקא פריה לר"ג לטעמיה דאין להחזיקו בגדול למפרע מחמת חזקה דרבא שהיא חזקה דאתיא מפח רבא פנ"ל.

כיון דהוא חגיג' למיעוטא. אף לפמ"ש לקמן סי' ל"ח יש לסתור זה).

ולכאורה י"ל דהך עובדא מייירי שנבדק מתחלה ולא הביא שתי שערות פשהגיע לכלל שנותיו דבכה"ג אנדא ליה חזקה דרבא (וכעין מ"ש התוס' בב"ב דקנ"ד רע"ב בעובדא דבני ברק). מיהו לפ"ז הא גופה קשיא מנ"ל להגמרא בגזיר לפרש פן בעובדא זו ולהקשות אי דאייתי במיצעי מאי כו'.

דילמא באמת בהך עובדא לא נבדק כלל מתחלה ומש"ה כל שנמצאו לו אח"כ שערות מחזיקין אותו בגדול למפרע בלא ספק. אלא די"ל דמוכח פן שנבדק מתחלה ולא הביא שערות דאל"כ למה הנה ר"ג מצטער לבדוקו מתחלה אם הביא שערות.

דר"ג לא ידע מזה תחלה שגזיר הוא בשביל עצמו ג"כ. והא מחמת חזקה דרבא מחזיקין בנדאי שהביא שערות.

ולא חלה הדבר אביו עליו. ואף דהיכא דאיכא לברורי מבררינו.

זהו לענין איסור דאורייתא דספיקו לחומרא רק דסומכין פאן על הרוב ובזה קיי"ל דכל היכא דאיכא לברורי מבררינו ולא לסמוך על הרוב. אבל פאן שהיה המעשה שהדירו אביו בגזיר ואם הביא שתי שערות לא חל עליו גזירות אביו.

וא"כ לא מיבעי לר"ל בסוגיא דגזיר שם דס"ל דהא דהאב מדיר את בנו בגזיר הוא רק מדרבנן כדי לחנכו במצות. ולדידיה ודאי יש להקל בספיקו כדין ספק דרבנן.

וכש"כ פאן שיש לסמוך על הרוב שמביאין שערות בזמן ולא חל עליו גזירות אביו. וא"צ לבדוקו כלל.

וכדקיי"ל פן דלענין דרבנן סומכין על חזקה דרבא דמסתמא הביא שתי שערות וא"צ לבדוקו כלל. וכדפסק הרמ"א באו"ח סי' נ"ה ובס"ס קצ"ט ע"ש.

(דְּנוּקָא בְּאִסּוּר דְּאוֹרְיִיתָא לֹא סְמַכִּינוּ אַרְנוּבָא כֹּל הֵיכָא דְּאִיפָא לְבְרוּרֵי וְצָרִיף לְבָרֵר. מִשָּׂא"כ בְּאִסּוּר דְּרַבְּנֵן דְּכָל סְפִיקָא לְקוּלָא נְהִי דְּבִסְפֵק הִשְׁקוּל בְּדְאִיפָא לְבְרוּרֵי מְבָרְרִין מ"מ סוּמְכִין עַל הָרוּב בְּזָה וּא"צ לְבָרֵר כֹּלְל.)

כִּמ"ש הָאֲחֵרוֹנִים וְהָאֲרָכְתִּי בִּמ"א). אֵלָא דְּאָף לִר' יוֹחָנָן דְּאָמַר דְּהָאֵב מְדִיר אֶת בְּנוֹ בְּנִזִּיר הֵלְכָה הִיא בְּנִזִּיר.

מ"מ לְהַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דְּסִפְק בְּהֵלְכָה לְמַשָּׂה מְסִינֵי לְקוּלָא (וּכ"נ ד' הַרְמַב"ם וְהַר"ש בִּפְי' הַמְּשֻׁנָה בִּפ"ו דְּמִקְנָאוֹת מְשֻׁנָה ז' שְׁהִבִּיאוּ שָׁם הַתּוֹסֶפֶתָא שְׁכָל דְּבָר שְׁעִיקְרוּ מִה"ת וְשִׁיעוּרוֹ הִלְמ"מ סְפִיקוֹ טָמֵא, וּמְבֹאָר מְזָה דְּדְבָר שְׁעִיקְרוּ הִלְמ"מ סְפִיקוֹ לְקוּלָא.

(וְע' בְּרַמְב"ם בִּפ"ה מְהֵלְכוֹת שְׁחִטָּה הִל"ב וּבִפ"ח מִה' מְקוּנָאוֹת סוּף הַל' ו'). וְאִין לְהַקְשׁוֹת מִהָא דְּבִקְדוּשֵׁין דִּל"ח ע"ב גְּבִי סִפְק עֲרֻלָּה דְּאִיצְטְרִיף לְמִימַר בְּהֵדְיָא דְּסִפְיָקָה מְוָתֵר.

אֵע"ג דְּשָׂאֵר הִלְמ"מ נְמִי סְפִיקָא לְקוּלָא. דְּהֵתָם נֶאֱמָרָה הֵלְכָה לְהַתִּיר בְּסִפְיָקוֹ אָף בְּסִפְק הַקְּרוּב לְוֵדָאֵי כִּמ"ש הַר"ן שָׁם.

וְעַפ"ז י"ל ע"ד הַב"י בִּי"ד סִי רַצ"ד ע"ש בִּט"ז ס"ק י"ג. וְרֵאִיתִי בְּתַה"ש בְּדִינֵי ס"ס הִבִּיא בְּזָה פְּלוּגְתָא בְּסִפְק הִלְמ"מ אִי הוּי לְקוּלָא אוֹ לְחוּמְרָא).

א"כ אִפְתִּי תִּיקְשִׁי הָכָא בְּהָד עוֹבְדָא לְמָה הִנֵּה צָרִיף ר"ג לְבֹדְקוֹ מִתְחַלָּה הָא יֵשׁ לְסַמְנֵי בְּזָה עַל הָרוּב שְׁמַבִּיאִין שְׁעָרוֹת בְּזַמְנָן דְּאָף דְּאִיפָא לְבְרוּרֵי א"צ לְבָרֵר כֹּלְל בְּכַה"ג פִּינוֹן דְּמִדְּיָא אָף סְפִיקוֹ ג"כ לְקוּלָא וְכַנ"ל.

א"ו מוּכַח דְּהָד עוֹבְדָא מִיָּרִי שְׁכָבֵר נְבִדְק מִתְחַלָּה כְּשָׂבָא לְכָלֵל שְׁנוּתֵיו וְלֹא נִמְצָאוּ לוֹ שְׁעָרוֹת שְׁיָצָא בְּזָה מְכָלֵל חֲזָקָה דְּרַבָּא וְהוּי סִפְק הִשְׁקוּל אִם הִבִּיא עֲכָשְׁיוֹ שְׁעָרוֹת וּמִש"ה שְׁפִיר הוֹצֵרָה ר"ג לְבֹדְקוֹ כַּנ"ל.

וּלִפ"ז שְׁפִיר מְקַשָּׁה הַגַּמ' אִי דְּאִיִּתִּי בְּמִצְעֵי מֵאִי כו' דְּהוּי סִפְק גְּמוּר פִּינוֹן דְּחֲזָקָה דְּרַבָּא לִיתָא הָכָא. וְאִין לְהַקְשׁוֹת דְּאִפְתִּי מֵאִי פְּרִיף הַגַּמ' אִי דְּאִיִּתִּי בְּמִצְעֵי מֵאִי.

הָא פָּאן יֵשׁ לְהַקְל לְעַנְנֵן נְזִירוֹת אָבִיו מְחַמַּת סְפִיקָא דְּרַבְּנֵן לִר"ל וְלִר"י מִשׁוּם סִפְק בְּהִלְמ"מ כַּנ"ל. (דְּסִפְק זָה דְּאִיִּתִּי בְּמִצְעֵי הָא לִיפָא לְבְרוּרֵי סִפְק זָה כֹּלְל).

דִּלְק"מ.

דְּלֹא מִיבְעִי לְהַסּוֹבְרִים דְּחֲזָקַת קְטָנוֹת חֲשִׁיבָא חֲזָקָה דִּי"ל דְּהוּי פָּאן כְּמוֹ סִפְק דְּאִיִּתְחַזַּק אִסּוּרָא. אֵלָא דְּאָף אִי חֲזָקַת קְטָנוֹת לֹא חֲשִׁיבָא חֲזָקָה מ"מ פָּאן בִּלְא"ה אִי אֶפְשָׁר לְהַקְל מִסְפִּיקָא גְּרִידָא.

דְּבָמִי שְׁנַבְדַּק כְּשִׁהֲגִיעַ לְכָלֵל שְׁנוּתֵיו וְלֹא נִמְצָאוּ לוֹ שְׁעָרוֹת דְּאִזְדָּא לֵה חֲזָקָה דְּרַבָּא וְכִשְׁהִבִּיא אַח"כ שְׁעָרוֹת הוּי סְפִיקָא לְמַפְרַע אִם הִנֵּה גְדוּל אוֹ קָטָן לְכָל דְּבָרֵיו בִּין לְחוּמְרָא בִּין לְקוּלָא לְכַמְהָ מִיָּלִי כְּפוּדָע.

וּבְזָה א"א לְהַקְל בְּשָׁנֵי הַצְּדָדִים תָּמִיד דְּהוּי תְּרֵי קוּלֵי דְּסִתְרֵי אֶהְדְּדִי. וּבְכָל כַּה"ג יֵשׁ לְהַחְמִיר בְּשָׁנֵי הַצְּדָדִים וְאָף סְפִיקָא דְּרַבְּנֵן לְחוּמְרָא בְּכַה"ג.

(כמ"ש בתוס' ביצה די"ד ע"א וְשֶׁבֶת דקמ"א ע"א וּבְר"ן סוף פְּסָחִים ובכ"ד). משא"כ היכא דאיכא חזקה דרבא דבנדאי יש לסמוך על הרוב ולהחזיקו בגדול שלא חלה עליו נזירות אביו שהוא מדרבנן לר"ל ולר"י הלמ"מ וּבְזֶה סְמְכִינֵן אַרְנָבָא וּצ"א אִף לְבָרֵךְ כָּלִי וְכַנ"ל.

באופן שי"ל דהוה עובדא מיירי שנבדק מתחלה ולא נמצאו לו שערות פנ"ל. אלא שמלשון התוס' בנזיר שם (דכ"ט ע"ב ד"ה וְהִבְיָאוּ, וּבְדָף ל' ע"א ד"ה ה"ג) לא משמע לפרש פו בהוה עובדא שנבדק מתחלה ולא נמצאו לו שערות כו' דלא משמע פן מסתימת דבריהם ע"ש.

וכן מוכח ג"כ ממה שהקשו שם התוס' (בד"ה ה"ג) דאמאי לא פריף הגמ' פן על מתני' דהאב מדיר את בנו בנזיר אי אייתי במיצעי מאי. ודחקו ליישב זה.

ואם איתא הל"ל בפשיטות דלא הוה הגמ' מציי למיפרף פן אמתני' דהא בפשיטות י"ל דמתני' מיירי שלא נבדק כלל מתחלה ואם נמצאו לו אחר זמן שערות נחזיקנו בגדול למפרע מחמת חזקה דרבא.

ולא משכחת לה כלל הוה ספיקא דאייתי במיצעי שיצטרף למנות ב' נזירות רק בהוה עובדא דמיירי שפבר נבדק מתחלה ולא נמצאו לו שערות פנ"ל. ולא הוה מציי למימר פן אמתני' וכמבואר ומלבד זה עדיין קשה להפוסקים הסוברים דבהלמ"מ ספיקו לחומרא דדינו כמו דאורייתא ממש.

א"כ הדק"ל מנליה להגמ' בנזיר שם דמיירי הוה עובדא שנבדק מתחלה ולא נמצאו לו שערות דע"ז פריף אי אייתי במיצעי מאי כו' דילמא לא נבדק כלל מתחלה ויש להחזיקו בגדול למפרע מחמת חזקה דרבא.

ומה שהוצרך ר"ג לבודקו אם הביא שערות ולא סמך על הרוב שמביאין שערות בזמן. היינו משום דבדאורייתא כל היכא דאיכא לברורי מבררין וכאן לענן מה שהדירו אביו בנזיר דהוי הלמ"מ דינו פדאורייתא וכנ"ל, אם לא נימא דסתמא דגמ' שם קאי בשיטת ר"ל דס"ל דהאב מדיר את בנו בנזיר הוא רק מדרבנן ולא כר"י דקיי"ל פנותי' דזהו הלמ"מ וזה דוחק: אלא יש לפרש פאן ע"פ דברינו דלעיל.

דהוה עובדא מיירי שאביו שהדירו בנזיר וְהִבְיָאוּ לַפְנֵי ר"ג לא הביא עמו עדים על השנים שהגיע לי"ג שנה ויום א' רק שאביו גופיה נאמן להעיד עליו בזה. ובכה"ג כל שאין רואין שהביא שערות אין דנים בזה מחמת חזקה דרבא פיון שעל השנים גופייהו אין בקיור גמור רק ע"פ נאמנות האב דלא מהני רק פשהאב מעיד בתורת נדאי (שהביא שערות ג"כ) ולא בתורת חזקה דלא האמינה תורה לאב אא"כ מעיד על גדלות ממש דהיינו שנים ושערות ג"כ ולא באופן אחר פנ"ל.

וממילא בזה אף אם נמצאו לו שערות אחר זמן אין להחזיקו בגדול למפרע פיון דאין דנים בזה מחמת חזקה דרבא. ונשפיר פריף הגמ' פאן אי דאייתי במיצעי מאי דהוי ספק על למפרע אם הנה גדול או קטן ואין מחזיקין בנדאי למפרע בכה"ג.

וְזוּ הָיָה דְחִיּוּק לְהִגְמֵ' לְפָרֵשׁ בְּהֵךְ עֲנֻבָדָא שְׁאֲבִיּוּ הִבִּיא עֲדִים עַל הַשָּׁנִים מֵהַ שְׁלֵא נִזְכָּר מִזֶּה בְּבִרְיָתָא פְּלִל. (ולפ"ז שפיר הקשו התוס' דלמא לא פריה הגמרא פן על מתני' דהתם דהאב מדיר את בנו בנזיר אי אייתי במיזעאי מאי.

דבמתני' ג"כ מסתמא מיירי שלא הביא עדים על השנים כו'.) ולפ"ז יהיה הוכחה מדברי התוס' בנזיר פדברי הרא"ש בקידושין הנ"ל דהאב צריך להעיד על השנים עם השערות. ולא כמשמעות דברי התוספות בקידושין (ר"ד ס"ד) הנ"ל. ויש לדחות ולפרש בסוגיא דנזיר בענין אחר.

ואין רצוני להאריך יותר: סימן ג ע"ד שאלתו. בסופר אחד שהיה לו כמה זוגות תפילין למפור.

והיא שם תש"ר א' שהיה מסופק בה אם לא נכתבה הפרשה האחרונה מקודם לשלפניה והני שלא פסדון דפסולה כמ"ש ר"ס ל"ב. והיה מנוח אצלו מן הצד בפ"ע ואח"כ ע"י איזו סיבה נתערכה התש"ר והיא בכל התפילין שלו ואינו יכול להפיר מתוכם איזה מהם הוא הספק הנ"ל ושואל מעלתו דמאחר דספק שלא פסדון פסולה כמ"ש הא"ר והפמ"ג ובתשו' עה"ג, א"כ פשנתערכה י"ל דכל התש"ר שהיו שם פסולין מספק.

ואין לומר דהתש"ר שהי' בה הספק בטילה ברוב בתוך השאר. דכבר כתבו האחרונים דאף פרישיות פסולין פינון שיש בהם קדושה הוי כד"ח ולא בטיל.

וגם פינון שאם יתבטל ויהיה כשר למצותו יהיה חשוב השתא נמי לא בטיל. וכמ"ש הח"ס מד' הט"ז באו"ח סי' תרע"ג סק"ו ועוד אחרונים.

עכ"ד מעלתו. והביא באריכות דברי האחרונים הנ"ל.

ואין הפנאי כעת לפלפל בדבריו רק אשיב בקצרה לדינא: א הנה יש לצדד להתיר שלא להביא כמה תפילין לידי גניזה. ומתחלה נבאר מה שיש לדון בזה מחמת ס"ס.

דספק אחד הוא באותו התש"ר עצמה שבה הספק דשמא נכתבו פסדון ואין כאן פסול פלל. ואת"ל שתש"ר זו היא פסולה מ"מ יש ספק בתערוכת על כאו"א שמא לא זו היא הפסולה.

וזה תליא במחלוקת הראשונים בדין ספק אחד בגוף וספק אחד בתערוכת אי חשיב ס"ס להתיר. (וע' תוס' ביצה ד"ג ע"ב.

ובנבחים דע"ב רע"ב. ובשאר דוכתי).

והרמב"ם ס"ל דס"א בגוף וס"א בתערוכת הוי ס"ס ושרי וכמ"ש הה"מ בפ"א מהל' יו"ט ה"כ. ובטוש"ע יו"ד (סי' ק"י ס"ט) פסקו בספק טריפה שנתערכה באחרות דכולן אסורות ואין להתיר מס"ס.

וכ"פ פל האחרונים. ומיהו מבואר שם בפמ"ג (בדיני ס"ס אות א' ואות ד') ושאר אחרונים דהא דבס"א בגוף וס"א בתערוכת לא שרינו מטעם ס"ס היינו מדרבנו אב"ל מדאורייתא בכל ענין הוי ס"ס דהוי כמו רבא כו'.

(ויבואר זה בסוף דברינו). ובגדון דידן יש עוד טעמים וצדדים להתיר ולומר דאין לפוסלם אף מדרבנן וכמ"ש לקמן א"ה.

ואף שמהר"י אלפאנדרי בתשו' מנצל מאש סי' י"ג רצה לחדש שם ולומר בכוננת הרא"ם דהיתר ס"ס אינו רק באיסור ל"ת, משא"כ בקיום מ"ע אין לפוטרו כלל מטעם ס"ס ואפי' במצוה דרבנן וכל שיש ספק אחד מני אלה שהוא חייב הרי החיוב מוטל עליו כו'.

מ"מ בסוף דבריו שם העלה לפרש בדברי הרא"ם בע"א, דכוננתו דאין לעשות ס"ס לכתחילה בינדים כו'. (וכ"כ הפר"ח ב"ד סי' ק"י והמג"א באו"ח סי' תס"ז).

ובאמת דבריו הראשונים הנ"ל תמוהים. וכמה סוגיות סותרים דבריו בזה וכמ"ש במ"א ואכמ"ל.

ואדרבה יש מקום להסתפק בהא דאין מתירים מס"ס היכא שס"א בגוף וס"א בתערוכת די"ל דזהו דוקא באיסור ל"ת אבל לענין חיוב מ"ע י"ל דאף ס"א בגוף וס"א בתערוכת יהיה מהני לכ"ע.

והיינו דלפ"ד הרמ"א ב"ד סי' ק"י שכתב הטעם דלא מהני ס"א בגוף וס"א בתערוכת היינו משום שהספק הא' הוא איסור דאורייתא ולא נוכל עוד לומר ספק שאין כאן איסור כו'. ולפ"ז כל היכא שהספק הראשון אינו נאסר מה"ת שוב יש לצרף הספק השני שע"י תערוכת והוי שפיר ס"ס.

וכ"מ בהדיא מדברי הסה"ת סי' ע"ו ע"ש. וכ"מ מדברי הסמ"ג שהובא בטור ובב"י ב"ד סי' נ"ז.

(וע"ש בפ"ד ס"ק ס"ב שכתב דאפשר לומר דאף להמחבר דוקא היכא שהספק הא' שהי' בגופו אסור מה"ת דוקא). ואף שמדברי הרמ"א אין זה מוכרח כ"כ.

די"ל דלרנוחא דמילתא כ"כ דהספק הא' הוא איסור דאורייתא. ולעולם י"ל דאף אם הוא איסור מדרבנן ג"כ נימא הכי.

אבל מבואר פו בהדיא בדברי הב"ש באה"ע (סי' ב' ס"ק י"ד) לענין אלמנת עיסה דחשיב ליה הגמרא ס"ס בכתובות (די"ד ע"ב) והקשה הר"ר היילמן מפראג דהא ה"ל ג"כ ס"א בגוף וס"א בתערוכת (וכבר קדמו בזה בתשו' הרשב"א ס"ס ת"א).

וכתב ע"ז הב"ש דקושיותו היא רק לענין היתר ספק חללה לכהן אבל לענין משפחה שנתערב בה ספק ממזר שפיר הוי ס"ס פינון דספק ממזר מדאורייתא כשר ולענין האיסור דרבנן מהני ה"ס שהספק הב' הוא מחמת תערוכת ע"ש.

(ולחסוברים דספק חלל ג"כ מותר מדאורייתא מיושב בזה קושיות ר' היילמן הנ"ל. ובמ"א יישבתי קושיותו בע"א).

ובזה מבואר דהרמב"ם לטעמי' דס"ל דהא דספיקא דאורייתא לחומרא בכל התורה הוא מדרבנן (כמ"ש בפ"ט מהלכות טו"מ ובסוף הלכות פלאים). ומש"ה סובר הרמב"ם ג"כ דס"א בגופו וס"א בתערוכת הוי שפיר ס"ס וכמ"ש בה"מ הנ"ל והנה הפמ"ג באו"ח סי' י"ז וש"מ כתב דאף לפ"ד הרשב"א דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מה"ת ונליף

לה מדאיצטריף קרא להתיר ספק ממזר מפלל דבעלמא ספיקא לחומרא מ"מ היינו רק באיסור ל"ת דומיא דספק ממזר אבל בחיוב מ"ע י"ל דספיקא לחומרא מדרבנן לכ"ע ע"ש.

ולפי דבריו מיושב גושניית המהרי"ט על הרשב"א מגמרא דביצה (ד"ח ע"ב) גבי אפר פינה לכיסוי הדם שדעתו על הודאי ואין דעתו על הספק. ואם נימא דמספיקא ג"כ חייב לכסות מדאורייתא הרי הספק כנודאי ולמה לא יהיה ג"כ דעתו עליו.

ועוד דא"כ היאך אמר התם ביו"ט אי מספיקא מי אמרי ליה רבנן זיל טרח וכסי ומוכח דמספק חייב לכסות רק מדרבנן. ולפי הג"ל דבחיוב מ"ע ספיקא לחומרא מדרבנן אף לפ"ד הרשב"א ניקא שפיר.

(ומיהו לפ"ז י"ל בחולין דפ"ו ע"א דפריף הגמ' ורבנן מ"ש רישא דלא פליגי ומ"ש סיפא דפליגי כו' אלא רבנן אפולה מילתא פליגי כו'. והשתא למה לא משני דרבנן לא פליגי רק בסיפא ולא ברישא.

לפמ"ש שם בתוס' (ד"ה מ"ט) דרבנן מספיקא להו אי רוב מעשיהם מקולקלים או רוב מעשיהם מתוקנים והחזקה לא מהניא מידי. וא"כ י"ל דבסיפא לענין או"ב דהוי ספק ל"ת דאסור מה"ת בזה לא מהני החזקה מידי הקא.

משא"כ ברישא לענין פיסוי הדם דהוי ספק מ"ע דהוי לחומרא רק מדרבנן בזה מהני פאן החזקה אף בכה"ג ויש ליישב). ולפ"ז י"ל דלענין חיוב מ"ע יש להקשיר בס"א בגוף וס"א בתערובת פנין שמה"ת יש להקל פאן בס"א.

ובכה"ג יש לצרף הספק השני שע"י תערובת להתירו אף מדרבנן וכנ"ל. (אף לפמ"ש החו"ד ושאר אחרונים ביו"ד סי' ק"י לפרש בדברי הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן היינו רק היכא דכ"ר להזהיר בל"ת שלא יאכל חלב וכדומה, דהפוננה רק על חלב נדאי ולא חלב ספק.

משא"כ היכא דמזהיר קרא בקום ועשה (וכמו מן הבקר להוציא את הטריפה) בענין שיהיה זה כנודאי וספיקו לחומרא. ולפ"ז אדרבה בחיוב מ"ע ספיקו לחומרא אף להרמב"ם.

ונהו היפך מהפמ"ג הג"ל. מיהו לדבריהם קשה לכאורה מגמ' דמנחות ד"ו ע"א דפריף מהכא נפקא מהתם נפקא ממשקה ישראל מן המותר לישראל.

ולפי הג"ל הא איצטריף קרא דמן הבקר לאסור ספק טריפה לקרבן דליכא למעוטיה ממשקה ישראל שהרי הוא מותר לישראל מדאורייתא. ודווקא לומר דבענין מותר לישראל בתורת נדאי ולא שיהא מותר מספק דמהכ"ת לומר כן.

וגם מדברי הרמב"ם ספ"ט מהלכות טו"מ שכתב שכל הספיקות מד"ס בין במאכלות אסורות כו'. ולפ"ד החו"ד והאחרונים הג"ל א"כ יש במאכלות אסורות שספיקו אסור מד"ת.

וכמו לענין בהמה טמאה דאיכא נמי איסור עשה מקרא דאותה תאכלו כמ"ש הרמב"ם רפ"ב מהמ"א. ונימא ג"כ דאין היתר רק בטורה נדאי ולא בספק.

וכן י"ל עוד כה"ג. ומוכח דאין חילוק.

וי"ל בזה נאין להאריך). ומלבד זה י"ל עוד סברא אחרת.

דאף אם ננקוט בפשיטות דאין לחלק בין מ"ע למל"ת. וכל שהוא ס"א בגוף וס"א בתערוכת אין להתיר מטעם ספק ספיקא.

מ"מ י"ל דבנ"ד שפיר יש להתיר ע"י ס"ס זה. דעיקר הטעם דס"א בגופו וס"א בתערוכת לא מהני משום שהספק הא' כבר יש עליו שם איסור ולא נוכל עתה לומר הס"ס שמה לא זו היא ואת"ל זו היא שמה אין פאן איסור כלל מאחר ששכבר אסרנו הספק הא' והחלטנו אותו בעצמו לאיסור מקודם.

וכמ"ש פן הרשב"א בתה"א ובתשו' סי' ת"א ע"ש וברמ"א הנ"ל. וה"ה נמי לענין מ"ע בכה"ג פגון בפרשיות של תפילין שאירע בהם ספק פסול לגמרי דפסולים מספק ואח"כ נתערבו באחרים דהוי ס"א בגוף וס"א בתערוכת דלא מהני פגון שהספק הראשון כבר יש עליו בעצמו שם פסול בהחלט ושוב לא נוכל לצרפו לס"ס ולומר שמה אין פאן איסור כלל וכנ"ל.

משא"כ בפרשיות של תפילין שהספק רק שמה נכתבו הפרשיות שלא כסדרן דשמה האחרונה נכתבה מקודם וא"א לצרפה לפרשה הקודמת שנכתבה אח"כ מחמת שלא כסדרן. דמ"מ אין עליהם שם פסול בעצמם.

דהפרשיות הראשונות הם פשרים אם יצטרף להם פרשה אחרונה אחרת שנכתבה אח"כ. וכן הפרשה האחרונה פשיטה אם יצטרפו לה שלש פרשיות הראשונות אחרות שיהיה ידוע שנכתבו מקודם לה.

וכמ"ש בעה"ג סי' ס'. רק שד' פרשיות אלו א"א לצרפם זע"ז מספק דשמה האחרונה נכתבה קודם לשלפניה.

וא"כ ספק זה שמסופקים אימת נכתבה אין עליו בעצמם שם איסור ולא שם פסול ונדאי כלל. רק שמספק אין לצרף פרשה זו האחרונה עם שלש ראשונות אלו שלפניה.

(ול"ש לומר שמחזיקין לנדאי שנכתבה מקודם), וכל שלא חל עליו בעצמם שם פסול ואיסור ונדאי יש עליו תורת ספק ואפשר לצרף ספק זה להספק של התערוכת והוי שפיר ס"ס: ועתה נבאר מה שיש לדון בעיקר הדין מ"ש הרמ"א בר"ס ל"ב דאם נכתבו הפרשיות שלא כסדרן.

ובאר"ר ופמ"ג פסקו דספק שלא כסדרן ג"כ פסול. ויש לבאר לפמ"ש הט"ז ביו"ד סי' רצ"ש כ' בד' התוס' דמנחות (דל"ב ע"א ד"ה דילמא להשלים) דנקטו בדבריהם דפירוש להשלים דאם היה פ' והא"ש בתחלת העמוד והוסיף שמע בגליון של מעלה.

ומזה הוכיח הט"ז שד' התוס' דקפידא דשלא כסדרן היינו רק בחד פרשה גופה אבל לא מפרשה לפרשה פגון שאין סמוכות בתורה. ושם בסי' רפ"ח פתב הט"ז ראיה לזה מהא דקיי"ל באו"ח סי' ס"ד בקרא ק"ש למפרע דלא יצא.

דהיינו רק בסדר הפסוקים אבל הקדים פְּרָשָׁה לַחֲבֵרְתָּהּ אע"פ שאינו רשאי יצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה וה"נ אינה סמוכה לה. עכ"ד הט"ז.

ולכאורה דבריו מוכרחים. דהא קי"ל פתחמים דרבי בברכות (די"ג ע"א) דק"ש בכל לשון וקרא דוקו מיבעי ליה שלא יקרא למפרע והא דפרשיות של תפילין צ"ל הפתיחה בסדרן ג"כ נ"ל מוה"ו.

וא"כ מ"ש הך מהך וכמו דדרשינו לענין קריאה מוה"ו דכהנונייתו יהיו היינו רק בסדר הפסוקים ולא בסדר הפרשיות ה"נ לענין הפתיחה יש לדרוש פו. ולפ"ז י"ל דבתפילין בספק אם נכתבו הפרשיות בסדרן כשרים מטעם ס"ס דשפא נכתבו בסדרן ושפא כד' התוס' דכסדרן של הפרשיות אינו מעכב כלל.

אף בנה"כ בסי' ר"צ שם חולק ע"ד הט"ז ודחק לפרש בד' התוס' דמנחות הנ"ל דל"פ לדינא וצ"ל הפרשיות בסדרן ג"כ. ובאמת יש לתמוה על הט"ז ועל הנה"כ שלא הביאו מד' התוס' במנחות (דל"ד סע"ב) שהקשו שם ע"ד ר"ת מהמכילתא ס"פ פא מכאן אמרו מצות תפילין ד' פרשיות כו' ואם כתבו שלא בסדר יגזו, משמע פסדר ששנאן ברישא.

ותירץ שם לד' ר"ת דבכתבת הסופר קאמר ולא לקבוע בתפילין פסדר זה. הרי מוכח מד' התוס' פאן דבכתבת הסופר אם לא כתב פסדר הפרשיות יגזו.

ועוד יש לתמוה על הט"ז והש"ף שלא הביאו ד' המרדכי במנחות שם שהביא בהדיא דעה זו די"מ דכתבו שלא בסדרן קאי על הפסוקים או על הפתיחות שבכל פרשה אבל סדר הפרשיות אינו מעכב.

והנה הט"ז ר"ס ל"ב כ' דהא דשלא בסדרן פסולין הוא מקרא דוקו בהנונייתו יהיו. וכ"כ האחרונים.

(ולפ"ז קשה כמ"ש לעיל דלמה לא נימא כמו לענין קריאה פסדרן דנ"ל מוה"ו ומ"מ סדר הפרשיות אינו מעכב כלל פנ"ל). ולכאורה בדברי המכילתא גופה אין הכרח לזה.

דיש לפרש במכילתא דוהיה לה לאות כו' מכאן אמרו מצות ד' פרשיות של יד הם פרו' א'. וזהו נלמד מהך קרא דוהיה לה לאות (ועיין בגמרא דמנחות דל"ד ע"ב).

ואח"כ מ"ש במכילתא שם כותבו פסדרן ואם לא כתבו פסדרן יגזו, זהו מילתא באפי נפשה ולא נלמד כלל מקרא. (וקרא דוקו איצטריף לדרשא אחרת) רק זה מהלמ"מ.

ולפירש"י דהנחתו בבתים צ"ל ג"כ פסדרן דוקא ס"ל דכן נאמרה הלמ"מ שצ"ל פסדרן בין בכתבתו ובין בהנחתו. ולד' ר"ת לא נאמר רק על פתיבתו אבל הנחתו צ"ל פסדר אחר דהנחות להדי' כו'.

ובזה יהיה מיושב מה דקשה לכאורה דהתוס' במנחות (דל"ב ע"ב ד"ה הא) הקשו בהא דמזוזה צריכה שירטוט וס"ת אינה צריכה שירטוט ואמאי לא ילפינו ס"ת ממזוזה בג"ש דכתיבה פתיחה להצריף שירטוט.

ובמרדכי תירץ דלא ילפינו מהך ג"ש אלא מידי דהנה בגוף הספר כו'. ובס' מ"כ תי' משום דשירטוט דמזוזה הלמ"מ ואין דנין ג"ש מהלמ"מ.

(וכמ"ש רש"י בשפת דקל"ב ע"א) וכ"כ בספר באר יעקב. ולכאורה קשה בהא דבס"ת
פֿשר אם פֿתב שְׁלֵא פֿסְדְרָן וְאִמְאֵי לֹא נִילִיף בּג"ש מְמִזְזָה לְפִסּוּל שְׁלֵא פֿסְדְרָן.
וע"ז ל"ל תי' הַנְּ"ל. דְּזָהוּ הָיִי בְּגוֹף הַסֵּפֶר.

וּגַם הָא דְבַעֲיָנָן בְּמִזְזָה פֿסְדְרָן נ"ל מְקַרָא דוֹהֵיו וְלָמָּה לֹא נִילִיף זֶה בּג"ש לִס"ת. וְאִם
נִימָא דְפִסּוּל שְׁלֵא פֿסְדְרָן בְּתַפְיִלִין וּמְזוּזוֹת הוּא מֵהֵלֶם"מ וְלֹא מְקַרָא דוֹהֵיו י"ל דַּמְש"ה
אִין דְּנִין פֿאָן בּג"ש לִס"ת דְּאִין דְּנִין ג"ש מֵהֵלֶם"מ וְכַנ"ל.

וּמִיָּהוּ לִפְמ"ש בַּצַּל"ח פֿסְחִים (דְּפ"א ע"ב) דְּהָא דְּאִין דְּנִין מִי"ג מְדוֹת מֵהֵלֶם"מ הִיָּינוּ אִם
אִין דְּנִין רַק דְּבָר זֶה אֲבָל אִם מֵהֵרָ ג"ש יִלְפִינוּ זֶה מְזָה לְדְבָרִים הַמְּפִרְשִׁים בְּקַרָא מְמִילָא
לְפִינָן לְהוּ מְהַדְדִי נְמִי לְעִנְיָן מַה שְׁהוּא הֵלֶם"מ.

וְהִבִּיא דְּוָגְמָא לְדְבָר מִיּוֹמָא (דַּנ"ז ע"א) דְּאִמְרִינוּ כַּה"ג לְעִנְיָן דְּאִין לְמַדִּין לְמַד מִן הַלְּמַד
בְּקַדְשִׁים ע"ש. וַיֵּשׁ לְהִבִּיא רְאִיָּה לְדְבָרֵיו מְהָא דְּפִלְגִי ר"מ וּר"י בְּמַכּוֹת (דִּי"א ע"א)
בְּסֵפֶר שְׁתַּפְרוּ בְּפִשְׁתָּן דַּמ"ד פֿסּוּל הִיָּינוּ מְשׁוּם דְּאִתְקַשׁ תּוֹרָה לְתַפְיִלִין מַה תַּפְיִלִין הֵלֶם"מ
לְתוֹפְרוֹן בְּגִידִין כו'.

וּמֵאֵן דְּמַכְשִׁיר ס"ל דְּלַהֲלַכּוֹתֵיהֶן לֹא אִתְקַשׁ ע"ש. הָרִי דְּפִלְגִי תַנְאֵי בְּהָרָא מִקְלָתָא אִם יֵשׁ
לְלַמּוּד בְּהַקְשָׁא מֵהֵלֶם"מ הִיָּכָא דְּיִלְפִינוּ לְהוּ בְּהָרָא הִיקְשָׁא לְעִנְיָן דְּבָרִים הַמְּפִרְשִׁים כְּמוֹ מִן
הַמְּוֹתָר בְּפִיָּה כו' ע"ש.

וּמְמִילָא הֵה"נ לַג"ש בַּכַּה"ג דְּתִלְיָא בְּפִלְגִיָּהוּ. וְהֵתָם קִי"ל כַּמ"ד דְּפּוֹסֵל בְּסֵפֶר שְׁתַּפְרוּ
בְּפִשְׁתָּן (וְכַדְמוּכַח דְּקִי"ל כֵּן מְגַמְרָא דְּמַגִּילָה (ד"ח סע"ב) הָא לְתוֹפְרוֹן בְּגִידִין זֶה נְזָה
שְׁוִין וְכַדְפִּירֵשׁ"י שָׁם.

וְשָׁם בְּדִי"ט ע"א לְעִנְיָן מַגִּילָה דְּאִמְרִינוּ נְקַרָאֵת סֵפֶר שְׁאִם תַּפְרָה בַּחוּטֵי פִשְׁתָּן פֿסוּלָה).
וּבְזָה נִיחָא ג"כ ד' הַתּוֹס' בְּפֿסְחִים דַּמ"ג רַע"ב ע"ש.

וּבִיאָרְתִי בַּמ"א. וּלְפ"ז הַדַּק"ל לָמָּה לֹא נִילִיף ס"ת מְמִזְזָה בּג"ש שְׁיִהְיֶה צָרִיף לְכַתְּבָן
פֿסְדְרָן.

וְהַלְּפָה נְרָאָה שְׁמִזָּה אֲדַרְבָּה רְאִיָּה לְדַעַת אַחֲרוּנִים הַנְּ"ל דְּהָא דְּפִסּוּל בְּתו"מ שְׁלֵא פֿסְדְרָן
הִיָּינוּ מְקַרָא דוֹהֵיו וְלֹא מֵהֵלֶם"מ. דִּי"ל לִפְמ"ש הַט"א בְּמַגִּילָה (ד"ט ע"א) דְּמְקַרָא דוֹהֵיו
בְּהוֹנוּיָתָן יְהִיו שְׁמַעֲיָנוּ תַרְתִּי שְׁלֵא לְכּוֹתְבָן לְמַפְרַע וְשְׁיִהְיֶה כְּתוּבִין בְּלַה"ק וְנִקְא דְּתַרְנוּיָהוּ
בְּכָלֵל הַנוּיָתָן נִינְהוּ.

וְכָל שְׁפּוֹתֵב לְמַפְרַע אִו שְׁאִינוּ כּוֹתֵב בְּלַה"ק אִינוּ כְּהוֹנוּיָתָו וּפֿסּוּל. וּלְפ"ז מְמִילָא בַּס"ת
דְּנִכְתְּבַת בְּכָל לְשׁוֹן פְּדִאִתָּא הֵתָם מְמִילָא לִיכָא פֿסּוּל שְׁלֵא פֿסְדְרָן ג"כ.

(וע"ש בַּט"א בְּמַתְנִי דְּאִין בֵּין סְפָרִים לְתו"מ כו'). וּבְזָה נִיחָא הָא דְּלֹא תַנִּי בְּמַתְנִיתִין
דְּמַגִּילָה דְּאִין בֵּין סְפָרִים לְתַפְיִלִין וּמְזוּזוֹת אֲלֵא שְׁהַסְפָּרִים נִכְתְּבִין בְּכָל לְשׁוֹן כו'.

וְאִמְאֵי לֹא תַנִּי דַּא"ב הָא דְּבְתו"מ שְׁלֵא פֿסְדְרָן פֿסּוּלִין וּבַס"ת פֿשֶׁר שְׁלֵא פֿסְדְרָן.
(וּבִירוּשְׁלַמִי שָׁם פָּרִיף הָא דְּלֹא תַנִּי בְּמַתְנִיתִין שְׁיֵשׁ חִילּוּק שְׁתּוּלִין בְּסְפָרִים וְאִין תּוּלִין
בְּתו"מ כו').

ובתשובת הר"ן סי' ל"ט ביאר ד' הירושלמי בזה דפסול דאין תולין אינו מטעם שלא פסדון ע"ש, ודלא כסה"ת). ולהנ"ל ניחא דהא דשלא פסדון פשר בס"ת ופסול בתו"מ זהו תליא בהך חילוק דתני במתניתין שהספרים נכתבין בכל לשון כו' פנ"ל: שוב ראיתי בתשובת ח"ס חא"ח סימן ח' שתירץ כן.

(רק שקצת י"ל לפ"ז דא"כ מאי פריה הגמרא בברכות ובמגילה לרבי שלא יקרא למפרע מגילה. דילמא איהו נמי דרוש תרנוניהו פחדא מניהו.

וי"ל וק"ל). וכיון שביארנו דפסול שלא פסדון בתו"מ נ"ל מקרא דוקו ממילא יש סברא לומר דסדר הפרשיות אינו מעכב כמו דאמרין פן לענין קריאה למפרע וכנ"ל: ג וילענין דינא.

הנה מלבד שביארנו לעיל בדין ס"א בגוף וס"א בתערוכת מה שי"ל בנ"ד. הנה יש לצרף בזה להיתר ד' הסופרים דשלא פסדון בסדר הפרשיות פשר.

ועוד יש לצרף ד' הר' יחיאל שבהגהות סמ"ק והוא בב"י בסימן ל"ב דבתש"ר שפותרין הפרשיות בד' קלפים אין להקפיד בסדר פתיבתן. וכ"כ האגור והפלבז והא"ח.

ואף שהב"י תמה עליהם ודחה דבריהם. אף ראיתי בשו"ת הרשב"ש סימן תרל"ב שחיזק דבריהם בזה והוכיח פדבריהם מד' הרמב"ם בפ"ג מהלכות תפילין דבתש"י התנה שיהיו פתובין ג"כ פסדון ובתש"ר לא התנה כן ע"ש.

(ועיין במרדכי שהביא עוד דעה אחת דפסול שלא פסדון בתפילין היינו רק בפ' קדש ובפ' וקנה פי יביאף. אבל בפ' שמע והא"ש לא איכפת לן.

ובנ"ד נראה שהספק הזה רק שפ"א פ' והא"ש קדמה בכתיבתה לשמע). הרי שיש לצרף דעת פוסקים הרבה להכשיר בהך שלא פסדון בתש"ר בנ"ד אף אם הנה ודאי שלא פסדון.

ויש לחשוב פסול זה לספק מחמת דעות המכשירים הנ"ל. וכש"כ שיש פאן מלבד זה ס"ס רק דספק אחד בגוף וספק אחד בתערוכת פנ"ל.

וא"כ יש פאן ג' ספיקות להכשיר. ואף דהש"ף ביו"ד סי' רמ"ב בהנהגות הוראות או"ה בסופו מסיק דאם אין הרבים מספיקים מטעם אחד רק מטעמים חלוקים מצטרפים זע"ז רק באיסור דרבנן ולא באיסור דאורייתא.

(ועיין בנו"ב מ"ת חח"מ סימן ג') מ"מ בנ"ד בלא"ה הוי רק איסור דרבנן. דהא דס"א בגוף וס"א בתערוכת לא מהני זהו רק מדרבנן כמ"ש לעיל בשם הפמ"ג.

ועוד דהא דד"ח לא בטיל ברוב הוא ג"כ מדרבנן. (ואף שמתחלה הנה הספק בדאורייתא וע"י גלגול נעשה דרבנן דמחמירין בזה לענין ס' דרבנן.

מ"מ אין להחמיר לענין זה בכמה ספיקות). ועוד דכמה פוסקים חולקים על הש"ף בזה וס"ל דמצטרפין להתיר מטעמים חלוקים אף בדאורייתא.

כמ"ש הראנ"ח (בח"ב בסי' ע"ד). והש"א (סי' ס"ח) וכ"ד המהרי"ט בחיו"ד סימן ט'.

ועוד כמה גדולים (והובאו בכנה"ג לח"מ סימן כ"ה בהגהות ב"י אות ל"ה). ועיין בירושלמי בפ"ב דר"ה ה"ה ופ"ק דסנהדרין ה"ב.

מכל הני טעמי יש לצדד להכשיר בנ"ד: ד ובהה מילתא שכתבתי לעיל בשם הפמ"ג דהא דספק אחד בגוף וס"א בתערובת לא מהני היינו רק מדרבנן (אף לפ"ד הר"י בתוס'). אבל מדאורייתא בכל ענין הני ס"ס ומהני כמו רובא.

ויש להסביר יותר דמהרי"ט בתשובה בחיו"ד סימן ב' ושאר אחרונים כתבו דטעם היתר ס"ס הוא דתדא ספיקא הוי כמו פלגא ופלגא ובתרי ספיקי ה"ל רובא ורובא רחמנא שריא. וממילא מהני אף בכה"ג וכמ"ש לפנינו.

וראיתי בתשובת משאת משה בריש יו"ד שכ"כ להוכיח דבס"א בגוף וס"א בתערובת אף שהספק הא' כבר נאסר מתחלה מה"ת מ"מ כשנצטרף לו אח"כ ספק דתערובת יש להתיר כיון דס"ס הוי כמו רוב, ונהרי כשנצטרב איסור בהיתר יבש ביבש חד בחד ואח"כ נפל שם עוד אחד של היתר בשוגג קי"ל דשרי, וה"נ לענין ס"ס אף שהספק האחד אסור מה"ת מ"מ אח"כ כשנצטרף לו ספק דתערובת שרי.

ומה"ט רצה לומר שם דאף מדרבנן לא אסרו בס"א בגוף וס"א בתערובת רק בדברים חשובים ולא מהני בהו רוב ג"כ מדרבנן. ועם שדבריו ל"נ בזה מ"מ מדאורייתא י"ל דשרי בס"א בגוף וס"א בתערובת כנ"ל: ונהנה הב"ש באה"ע (סימן ל"ה ס"ק כ"ח) גבי הא דהאמר לשלוחו צא וקדש לי אשה כו' דאסור בכל הנשים דתזקה שליח עושה שליחותו.

וכתב שם הט"ז דמש"ה אינו מותר בכל הנשים מטעם ס"ס ושם לא קידש כו' ואת"ל קידש ושם לא זו היא ע"כ אמרו דתזקה שליח עושה שליחותו ובנדאי קידש: והב"ש כתב עליו דליתא לדבריו דס"ס כזה לא מהני דהוי ס"א בגוף וס"א בתערובת.

ויש לתמוה עליו דידוע פלוגתת הראשונים בזה. דשיטת התוס' בנזיר (די"ב ע"א) ובגיטין (דס"ד ע"א) דמדאורייתא הוא שרי לישא אשה דאזלינן בתר רובא דלאו קרובות המקודשות גינהו (ולא חשיב קבוע הכא כיון שאינו נזיר), ואינו אסור אלא מדרבנן משום קנסא בעלמא שקנסוהו על שעשה שליח סתם ולא פירש כו'.

אבל דעת הרמב"ן שהובא ברשב"א ובר"ן בגיטין שם דמדינא אסור בכל הנשים שבעולם ולא משום קנסא (דס"ל דהכא חשיב שפיר קבוע מדינא. ובבבב דבריו במ"א).

וכדברי הר' עזריאל הובא בש"מ בנזיר שם. ועיין בב"ש שם ס"ק ל' דמבואר דלהרמב"ן הכא אסור מדאורייתא בכל הנשים כו'.

ומעתה לפ"ד הסוברים דהכא דאסור בכל הנשים הוא מדינא, דברי הט"ז נכונים בזה דמתמת תזקה שע"ש לא שרינו משום ס"ס. דבלא תזקה דשע"ש עכ"פ מדאורייתא הנה מותר מטעם ס"ס דאף ס"א בגוף וס"א בתערובת מהני מדאורייתא כנ"ל.

(מיהו זה תלוי במה שפיארת באריכות בחאה"ע סימן) בְּהָא דְקִי"ל כמ"ד בְּחִזְקָה
שע"ש דְּבַשְׁל תוֹרָה אֵין סוּמְכִין ע"ז לְקוּלָא. דמ"מ עִיקַר חִזְקָה זו הוּי מְדַאֲרֵינָא
ואכמ"ל).

ויותר מזה י"ל בלא"ה לפמ"ש הש"ך ביו"ד (סימן ק"י ס"ק כ"ב) דגבי קבוע אף בקבוע
דאורייתא יש להתיר לגמרי אף בס"א בגוף וס"א בתערובת פינו דקבוע חידוש הוא ואין
לה בו אלא חידושו כו'.

ומלבד זה ג"כ הא הָא דְנולדו ב' הספיקות יחד דא"י אם השליח קידש וכן את מי קידש
ולא נודע ספק אַחַד קוֹדֵם לַחֲבֵירוֹ. ובכה"ג פְּמָה פּוֹסְקִים מִתִּירִים בִּס"ס דס"א בגוף וס"א
בתערובת, (והש"ך ג"כ מיקל בהפ"מ בזה).

ואם נִפְרַשׁ בְּדַבְרֵי הַב"ש הַנ"ל דְקָאֵי בְּשִׁיטַת הַתּוֹס' הַנ"ל דְהָא דְאִסוּר בְּכָל הַנְּשִׁים הוּא
רק קְנֵסָא דְרַבָּנָן וּמְדִינָא בִּלְא"ה שְׂרֵי מְשוּם דְאֲזֵלִינָן בְּתַר רַבָּא. א"כ בִּלְא"ה אֵין מְקוּם
לְפַלְפֵּל כָּאֵן אִם יֵשׁ הֵיטֵר מְדִינָא מִטַּעַם ס"ס פִּינּוֹן דְהָא עִיקַר הָאִסוּר קְנֵסָא וְלֹא מְדִינָא
כָּלל.

(ומדינא שרי הן מטעם רבא והן מטעם ס"ס מטעמים שפיארנו). רק דהתוס' בגיטין שם
כתבו דהא דמוכיח הגמרא בגיטין שם מהא דחזקה שע"ש דאי לאו הכי לא היה ראוי
לקנוס כּאן.

ובר"ן שם כתב טעמא דמילתא דאיכא ספיקי טובי. (ונחשיב שם ספיקות אחרים.
ולכאורה הני ספיקות דנחשיב ה"ן ג"כ אין זה ס"ס המועיל מדינא ע"ש. רק דכוננתו
דמ"מ אין ראוי לקנוס כ"כ בכה"ג).

נדברי הב"ש צ"ע: ה ולפי הדברים הנ"ל יש ליישב קושיות הש"ך ביו"ד סימן נ"ז ס"ק
ל"ו שהקשה ע"ד התוס' והרא"ש וסייעתם דס"ל בבהמה שנודרסה דהבדיקה היא לאחר
שחיטה דוקא. וכ"פ בש"ע.

דא"כ קשה בגמרא דזבחים (דע"ד ע"ב) דאמרין פולהו כר' ינאי לא אמרי בין נקובת
הקוץ לדרוסת הזאב מידע ידע. והשתא אמאי לא מוקי בפשיטות שם שנתערבה ספק
דרוסה או נדאי דרוסה שלא נזכר בה רישם וצריכה בדיקה לאחר שחיטה דוקא ומש"ה
בקדשים ירעו עד שישתאבו.

א"ו דהבדיקה של דרוסה היא מבחוץ בעודה בחיים. עכ"ד הש"ך.

ובשעה"מ בפ"י מהל' מקנאות ביאר דלפ"ד הר"ת דס"א בגוף וס"א בתערובת הוי ס"ס
ומתיר בספק דרוסה שנתערבה באחרים וא"צ בדיקה כלל. לפ"ז ניחא בגמרא דזבחים
שם דלא המ"ל התם בספק דרוסה שנתערבה דא"כ פולם מותרים מטעם ס"ס וא"צ
בדיקה.

ואף בנדאי דרוסה ואין נזכר בה רישם מבחוץ ג"כ הוי ס"ס ושרי. רק בדרוסה שניזכר
בה דריסתו מבחוץ ואיתחזק ריעותא דהוי ספק הקרוב לנדאי שהיא טריפה ואין ספק זה
מצטרף לס"ס.

ובזה איצטרייך ר' ינאי לאוקמי דאייערב נקובת הקוץ בדרוסת הזאב שניפך דריסתו מבחוץ. ע"ש בשעה"מ.

והש"ף לטעמיה דבסי' ק"י (ס"ק ס"ו) הקשה ע"ד ר"ת דמתיר בספק דרוסה שנתערבה באחרות וא"צ בדיקה דא"כ היאך משני ר"ל בזבחים שם פגון דאייערב בנפולה דה"נ יהיו פולן מותרים מטעם ס"ס לר"ת.

והוכיח מזה פהסוברים דהיכא דאפטר בפדיקה אף בס"ס יש לבדוק כו' ומיהו דבריו אלה ל"נ. דמסברא ודאי פינו דבקדשים א"א לבדוק א"כ בנתערבה בנפולה למה לא נתיר מטעם ס"ס: אף הפר"ח והמ"י שם תירצו משום דטרופות דנפולה אף שהטעם מחשש ריסוק איברים מ"מ גידונית פנדאי טריפה ואין זה מצטרף לס"ס אף לפ"ד הר"ת. (ומ"ש ע"ז בפמ"ג מדעת הרוקח דספק נפלה על מתניה פשיטה מס"ס. הנה באמת ברוקח הביא שתי דעות בזה וקיי"ל פהאוסרין.

וכ"פ הש"ף ס"ס נ"ח. ומה שמצדד לומר דמסתמא הפילה על צלעותיה אין זה מוכרח קלל.

ובלבד ששם מבואר ג"כ דנפולה הוי טריפה ודאית. ובטור יש שתי גירסות בזה ע"ש וברמב"ם ספ"ט מה"ש משמע ג"כ דנפולה הוי טריפה ודאית פששחטה תוף מעל"ע ע"ש).

ומיהו אפתי צ"ל קושניית הש"ף בסימן נ"ז הנ"ל. לפי מה שפסק בש"ע שם דבדיקה דדרוסה היא לאחר שחיטה ונקא.

ובש"ע סימן ק"י פסק דבריו הר"י דס"א בגוף וס"א בתערובת לא מהני. א"כ הדק"ל למה לא משני הגמרא בזבחים שם בספק דרוסה שנתערבה דצריכין בדיקה לאחר שחיטה ומש"ה בקדשים ירעו עד שישתאבו כנ"ל.

אף לדברינו דהא דס"א בגוף וס"א בתערובת לא מהני זהו מדרבנן אבל מדאורייתא בכל ענין הוי ס"ס כנ"ל. לפ"ז י"ל דלא המ"ל התם לאוקמי בספק דרוסה שנתערבה.

דהא שם (דע"ג רע"ב) פריה הגמרא ניקבשינהו דניינידו ונימא כל דפריש מרובא פריש ומשני גזירה שמה יקח מן הקבוע. ואף דזה הוי רק קבוע דרבנן כמ"ש שם התוס' מ"מ גזרו שמה יקח מן הקבוע.

דאל"כ לא יהיה קיום לדבריהם בזה דאי לא הא לא קיימא הא וכדאמרינן בכ"ד. וכל זה היכא דהוי בעצם איסור דאורייתא אילו היה זה קבוע דאורייתא בזה גזרינן אף בקבוע דרבנן כנ"ל.

אבל אי הנה מוקמינן מתניתין בספק דרוסה שנתערבה דמדאורייתא בלא"ה פולם מותרין כפר מטעם ס"ס. (דס"א בגוף וס"א בתערובת מדאורייתא הוי שפיר ס"ס כנ"ל).

א"כ בזה תקשי דניינידו ונימא כל דפריש כו'. ובזה ל"ל גזירה שמה יקח מן הקבוע מאחר דמה"ת כפר הם מותרים פולן בלא"ה ורק אסורים מדרבנן ואף הקבוע הוא קבוע דרבנן ג"כ וכולי האי אין לגזור גזירות בתרי דרבנן.

וע"כ דמתניתין מיירי באופן דליכא ס"ס. ול"ל בספק דרוסה שנתערבה וכמבואר.
(ולכאורה ה"ה י"ל עד"ז באופן אחר דאם ניקבשינהו דנינידו דאז אסור רק מדרבנן
גזירה שמה קח מן הקבוע א"כ מאחר דהוי רק איסור דרבנן שוב מהני בזה ס"א בגוף
וס"א בתערובת לכ"ע להתיר לגמרי אף מדרבנן.

וכמ"ש בראש דברינו דבאיסור דרבנן מהני ס"א בגוף וס"א בתערובת כו'. אלא שבינה
י"ל דמ"מ אין לעשות פן לכתחלה דניקבשינהו דנינידו ואת"כ יהיה ההיתר בזה מדין
ס"ס.

וכמ"ש לעיל בשם הפר"ח והמג"א בשם הרשד"ם דאין לעשות ס"ס בינדים ולא לעשות
ס' דרבנן בינדים כו'. (ואמנם עדיין צ"ב לפירש"י במתניתין דזבחים (ד"ע סע"ב ד"ה
נתערבו) דמפרש שנתערבו חד בחד.

והיינו כדאמר שם בגמרא (דע"א סע"ב) מי קתני בכמה כו'. ולפ"ז בלא"ה לק"מ קושיות
הש"ף בסימן ק"י ה"ה"ל ע"ד הר"ת מהו דזבחים בנתערבה בנפולה שיהיו מותרים פאן
מטעם ס"ס.

דז"א דבתערובת חד בחד אף הר"ת מודה שאין להתיר מס"ס דכל אחד חשיב כגופו של
איסור כמ"ש הרשב"א בתה"א (דקט"ז) וכ"כ האחרונים. ולפ"ז חוזר ונגיעור קושיות
הש"ף בסימן נ"ז ה"ה"ל, דלמה לא מוקי הגמרא בזבחים בספק דרוסה שנתערבה חד בחד
דאין היתר בזה מחמת הס"ס אף להר"ת וכמבואר.

מיהו י"ל דהא דקאמר הגמ' בזבחים מי קתני בכמה היינו הפל אי לא תנא מתניתין
דתמורה דכולן אוסרין בכל שהו (ורש"י במתניתין דזבחים פ"ה לפי שה"א דגמרא וכמ"ש
התו"ט בפאה שכן דרף רש"י בכ"מ) אבל פינו דתנו בתמורה בהדיא דאוסרין בכ"ש
ממילא במתני דזבחים נמי ה"פ דסיפא דומיא דרישא דקתני אפילו אחד ברבוא כו'.

וגם בלא"ה הא קושיא זו בעצמה היא גם במתניתין דתמורה דתני התם טריפה שאוסרת
בכ"ש ג"כ ותקשי היכי דמי כו'. וכמ"ש רש"י בהדיא בתמורה (ר"ד כ"ח) דצ"ל התם
הנה אוקימתי גופייהו דזבחים שם ע"ש.

וא"כ א"ש דהגמרא בזבחים בעי לשנויי שיתורץ ג"כ במתני דתמורה ה"ה"ל ול"ל בספק
דרוסה שנתערבה וכנ"ל. אלא דבעיקר הדבר מ"ש הפר"ח והמ"י והשעה"מ ביישוב
קושיות הש"ף בסימן ק"י ה"ה"ל בנפולה שנתערבה דלא שרינו לכולהו מטעם ס"ס לפ"ד
הר"ת דס"א בגוף וס"א בתערובת מהני דהיינו משום דנפולה חשיבא טריפה ודאית ואין
פאן ס"ס.

ולכאורה קשה דנהי דנימא דנפולה שנסחטה תוף מעל"ע הוי טריפה ודאית ולא ס'
טריפה וכמשמעות דברי הרמב"ם ה"ה"ל. מ"מ בזבחים שם דמשני ר"ל דאיצטרב בנפולה
ומפרש התם דקסבר ר"ל עמדה צריכה מעל"ע הלכה צריכה בדיקה.

והשתא בנפולה אחר שהלכה אף למ"ד צריכה בדיקה מ"מ א"א לומר שהיא טריפה
ודאית רק ס' טריפה והדק"ל דלישתרו פולהו מטעם ס"ס. דהרי אף בשקתה מעל"ע

בעורף שְׁדָרְסָה או טְרַפָּה בַּפְּנֹתַל (דְּהוּי פָּמוּ נְפוּלָה בְּבִהְמָה) אִיבְעֵיָא בַּגְּמָרָא דְּבִיצָה (דל"ד ע"א) מהו לשוחטו ביו"ט מי מחזקין ריעותא כו'.

והרא"ש פסק שם הבעי' לקולא וכ"מ ג"כ דברי הרמב"ם והרשב"א. ובתשובת ש"א (סימן ס"ד) הוכיח מזה דאחר ששקטה מעל"ע ושקטה א"צ לכוונה רק מדרבנן.

ואף אם נימא דלא פדבריו אלא דמ"מ צריכה בדיקה מה"ת (ועיין בתשובת ח"ס חיו"ד סימן ס"ו מ"ש בזה), מ"מ מוכח בבירור דאינו נדאי טריפה רק ספק טריפה. וא"כ כש"כ בהלכה דלדין קיי"ל דהלכה א"צ בדיקה פלל א"כ אף ר"ל דפליג בזה וס"ל דהלכה צריכה בדיקה מ"מ אין זה רק ספק טריפה וא"כ פשנתערבה באחרות הו"ל ס"א בגוף וס"א בתערובת דשרי לדברי ר"ת והדק"ל פנ"ל.

אלא י"ל דאין הטעם פלל הכא משום דנפולה הוי טריפה ודאית רק דאף אם נפולה היא ספק טריפה (וכ"מ מפירש"י בנבחים שם ד"ה נפולה) מ"מ פיון דכו נאמר בהלמ"מ שפולה היא ס' טריפה כ"ז שלא שקטה מעל"ע ונבדקה או כ"ז שלא הלכה לדין (ולר"ל הלכה לחוד לא מהני כ"ז שלא נבדקה).

וכמבואר מפירש"י במתניתין רפ"ג דחולין ע"ש. (ולא נאמר בהלמ"מ רסוקת איברים רק נפולה לחוד).

ממילא אין לצרף ספק זה לס"ס פלל. אחר שספק זה נאסר מהלמ"מ בפירוש.

דהרי אף בגבינות הנכרים וכה"ג שגזרו מחשש דרבנן ג"כ כתב האחרונים בשם או"ה דחשיב פאיסור נדאי ואין לצרפו לס"ס וכש"כ היכא שנאסר הספק מהלמ"מ דאין לצרפו לס"ס פלל. ומ"מ בספק דרוסה שפיר יש לצרפו לס"ס דלא נאסר מהלמ"מ רק דרוסה נדאית דחזינו שטהיל בה ארס.

שזהו פירוש דרוסה) וכדקיי"ל פן בפשיטות דס' דרוסה מצטרף לס"ס. וניחא שפיר פל ה"ל.

ואכמ"ל: סימן ד א ע"ד שאלתו. שבבהכ"נ דשם מכבר נבנה עזרת נשים העליונה בפנותל מערב.

וגם בכותל צפון יש ע"נ למטה עם גראטעס קטנים בכותל צפון ה"ל. וכעת שנתרבו ב"ה אנשי קהלתו ק"ק אוסטראווצי יש דוחק גדול בע"נ ה"ל עד שבימים הנוראים הנה ס"נ כמעט מחמת גודל הדוחק ובקיץ העבר שהנה שריפה ר"ל ברחוב בית הפנסת ה"ל.

והבהכ"נ ה"ל נשאר על עמדו רק שהע"נ שלמטה בכותל צפונית ה"ל נתקלקל לגמרי מחמת השריפה ורוצים אנשי קהלתו להעמיד ע"נ אצל כותל צפונית ה"ל על הע"נ שלמטה. ויען שפנותל צפונית מהבהכ"נ יש שתי חלונות.

ובאם שייבנו שם ע"נ למעלה על הע"נ שלמטה פנ"ל. יהיו השתי חלונות של בהכ"נ ה"ל פונים לבנין החדש של ע"נ העליונה.

ע"כ רוצים לעשות כמה חלונות בפנותל ע"נ העליונה כנגד חלונות בהכ"נ ה"ל. אלא שמ"מ עדיין אפשר שיאפיל מעט אור מהבהכ"נ ה"ל מכפי שהיה בראשונה.

ומבואר בש"ע (סימן ק"נ ס"ד) דבהכ"נ צריך אור גדול. ועוד רוצים אנשי קהלתו לחתוך בפותל צפונית מהבהכ"נ הנ"ל שיהיה פונה להע"נ העליונה אינה גראטעס קטנים באורך הפותל צפונית דבהכ"נ הנ"ל בין החלונות הנ"ל ובגובה רק ערך א' רבע.

כדי שיוכלו הנשים לראות ולשמע קדושה וברכו בשבת ויו"ט בעת התפלה ע"י הגראטעס הללו. ומבואר באו"ח ס"ס קנ"ב שאסור לסתור דבר מבהכ"נ אא"כ עושה ע"מ לבנות.

והטעם מחמת שבהכ"נ נקרא מקדש מעט והוי בכלל איסור נתיצת אכן מבהמ"ק כו'. וכן בנידון דידן לא הוי ע"מ לבנות ולתקן פי לא יהיה בזה שום תיקון לגוף פותל בהכ"נ הנ"ל רק יהיה תיקון להע"נ החדשה שיבנו שם.

ושואל כת"ר אם יש בזה היתר מפני הדחוק וצורך גדול כנ"ל, עכ"ד השאלה: הנה ע"ד האיסור לסתור דבר מבהכ"נ אם אינו עושה ע"מ לבנות. ומקור ד"ז מהמרדכי דמגילה דמיתי מהספרי מנין לנותץ אכן מן המזבח ומן ההיכל ומן העזרה שהוא בל"ת ת"ל ונמצאם את מזבחונם וגו' לא תעשו פן לה' אלהיכם, וס"ל להמרדכי דבהכ"נ שקרוי מקדש מעט הוי ג"כ בכלל איסור זה.

רק דבנותץ ע"מ לבנות שרי דהיא נתיצה בנין מקרי עכ"ד. וברמב"ם (פ"ו מהל' יסוה"ת ה"ז) דהאיסור בנותץ אכן מן ההיכל הוא דוקא בסותר דרך השחתה.

וכן בשורף עצי הקדש דלוקה ג"כ רק בדרך השחתה. וכ"כ ברמב"ם (פ"א מהלכות בית הבחירה הי"ז) דהנותץ אכן דרך השחתה לוקה כו'.

וכתב שם הכ"מ שאם נותץ כדי לתקן שרי. אלא די"ל דמ"מ אין היתר אא"כ סותר ע"מ לבנות במקומו.

וכדאמרינן בשבת (דל"א ע"ב) דלא חשיב סותר ע"מ לבנות אלא ע"מ לבנות במקומו דוקא. וה"נ י"ל דכשנותץ ע"מ לבנות במקומו הו' נתיצה חשיבא בנין.

משא"כ פסותר ע"מ לבנות שלא במקומו חשיב פנותץ ואסור. (ואף דאין ראיה כ"כ משבת דהתם אמרינן ממשפן כו' מ"מ אפשר דה"נ י"ל כעין סברא זו לדוגמא אף שאין הכרח מהתם).

מיהו מדברי הרמב"ם (פ"י מה"ש הט"ו) מבואר דכל סותר ע"מ לבנות חייב בשבת רק אם סתור דרך השחתה פטור. (וצ"ל בדעתו משום דלר' יוחנן בשבת שם דאמר דר' יוסי כר"ש ס"ל כו' ממילא לית ליה הך דעולא דאמר דלר"י נמי בעינן סותר ע"מ לבנות במקומו דוקא.

וכ"מ בשבת (דמ"ב ע"א) דכיבוי גחלת של עץ הוי איסורא דאורייתא אליבא דר"י (וחייב סקילה וכדפירש"י שם). ולעולא דבעי סותר ע"מ לבנות במקומו ה"נ במכבה אינו חייב רק במכבה ע"מ להדליק במקומו כמבואר שם בהדיא בדל"א הנ"ל).

אף י"ל דכאן צריך שיהיה התיקון עכ"פ בגוף בהכ"נ אבל אין היתר לנתוץ מחמת תיקון אחר או לצורך מצוה אחרת. ואף לפ"ד מהר"ם גלאנטי (בס' קרבן תגיגה) שהובא בקצרה במל"מ (פ"ט מהלכות כלי המקדש ה"ג) שמפרש שם בדברי הרמב"ם שכתב

הקורע פי המעיל לוקה שנגמר לא יקרע וה"ה לכל בגדי פהונה שהקורעו דרף השחתה לוקה.

ופירש מהר"ם גלאנטי הנ"ל דבמעיל לוקה הקורעו אפי' שלא בדרף השחתה משא"כ בשאר בגדי פהונה אינו לוקה רק הקורע דרף השחתה ונקא. והביא שם ראיה מגמ' דזבחים (דצ"ה ע"א) דמעיל שנטמא מכניסו בפחות מג' על ג' ומכבסו משום שנגמר לא יקרע.

וכ"פ הרמב"ם ד"ז במעיל שנטמא. ומדלא אמרו פן רק במעיל ולא בשאר בגדי פהונה מוכח דווקא במעיל שחייב אם יקרענו לצורך הכיבוס אע"פ שאינו דרף השחתה מש"ה אמרו בו תקנה זו.

משא"כ בשאר בגדים יכול לקורעו לצורך כיבוס דלא הוי השחתה. עכ"ד.

(והמל"מ שם השיג עליו, ומ"מ במל"מ בפ"י מהל' מעה"ק הל' כ' הביא דבריו אלו בסתם ולא חלק עליו, ע"ש). ולפ"ז מוכח דכל שעושה לצורך מצנה אין זה חשוב דרף השחתה ושרי.

וא"כ ה"נ בנוחץ אבן מבהמ"ק דאינו אסור רק דרף השחתה. מפילא דלצורך מצנה ושרי שאין זה דרף השחתה.

מ"מ י"ל דכל זה לצורך מצנה שהיא תיקון בגופו וכמו בבגד שנטמא שאם לא יקרע אותו כדי לכבסו בעזרה שוב לא יהא ראוי עוד למצותו. משא"כ אם אינו מתקן בגוף הדבר כלום דבלא זה התיקון הוא ראוי למצותו כמקדמ רק שעושה פן לצורך מצנה אחרת זהו חשיב השחתה ואסור.

ויש להביא ראיה דלאו דלא תעשון פן הוא אפילו עושה פן בשביל איזו מצנה ולא רק דרף השחתה בעלמא שיעשה זה בלא שום סיבה. מהא דאמרינן בגמרא דע"ז (די"ג סע"א) דאם הקדיש והערים והעריף בזה"ז בהמה תיעקר כו' ופריף ולישוןייה גיסטרא ומשני אבני דא"ק ונתצתם את מזבחונם לא תעשון פן לה' אלהיכם.

הרי דאף שעושה פן משום מצנה שלא יבא לידי תקלה מ"מ עובר בלא תעשון. ול"ל משום דזהו רק מצנה מדרבנן שחששו לתקלה ולכן לא הותר איסור דאורייתא דלא תעשון ע"י שמתקן רק במצנה דרבנן.

דז"א דמבואר שם בתוס' (ע"א ד"ה אמר) דאף אי צב"ח דאורייתא מ"מ התירו שם לעקור הבהמה. דיש פח ביד חכמים לעקור ד"ת פיון שיש קצת טעם ע"ש.

ומ"מ בהך מילתא גופה לא התירו לאו דלא תעשון בשביל מצנה זו אף שיש בזה טפי טעם להתיר פיון שאינו עושה בשביל השחתה רק בשביל מצנה. ולמה התירו יותר לעבור באיסור צב"ח דאורייתא שזהו איסור מוחלט.

וגם הי' י"ל בזה כמ"ש הר"ן בגיטין פרק השולח אהא דר"א ששיחרר עבדו להשלימו לעשרה אע"ג דהוי מצנה דרבנן ושיחררו עבדו הוא איסור עשה דאורייתא. דכיון שלא אסרה תורה אלא במתנת חנם וכאן עושה בשביל המצנה דרבנן ושרי.

וה"נ הקא פֿשעושה משום מצוה דרבנן אין זה השקחה בעלמא. וכעין זה מבואר בתוס' פתובות (ד"ו ע"א) לענגן מלאכת יו"ט דאמרינן מתוך שהותרה לצורך כו' ובלבד שיהא צורך מצוה כו' דאף משום מצוה דרבנן שרי ונחשיב צורך היום ע"ש.

וי"ל בזה. (ול"ל דאם לישונוייה גיטרא יש בזה ג"כ איסור צב"ח מלבד איסור דלא תעשון.

דזה אינו דכבר הוכיח בתשובת נו"ב מ"ק חיו"ד סימן פ"ג דכינון שממיתה בזה לא שנייד איסור צב"ח. ע"ש.

וכ"כ בתשובת עה"ג). א"ו דאיסור דלא תעשון הוא אפי' עושה פו בשביל מצוה וכו"ל.

ומש"ה התירו צב"ח דאורייתא ולא לאו דלא תעשון דחמיר טפי (ורבא דמשני התם שישונוי אחרניא מ"מ לא פליג על אב"י בעיקר ד"ז דבכה"ג אסור מלא תעשון כו'): ב ולכאורה יש להוכיח עוד מהא דאיתא בסנהדרין (דע"א ע"א ודקי"ג ע"א) דתניא ר"א אומר פל עיר שיש בה אפי' מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת ואמרינן מ"ט דא"ק ואת כל שללה תקפון ושרפת באש והיכא דאיכא מזוזה לא אפשר דכתיב לא תעשון פו לה' אלהיכם.

והרי איסור זה נלמד ג"כ מהה קרא דלא תעשון פו דמיניה ילפינן איסור נותן אבן מהיכל. ואם נימא לענגן נותן אבן מהיכל דאם עושה לצורך מצוה אחרת שרי פינו שאינו עושה דרף השקחה א"כ ה"נ לענגן איסור לאבד כתבי הקודש דנפ"ל ג"כ מהה קרא יהא שרי לשונרפם בעיר הנדחת פינו דיש מ"ע בשורפתו ושורף בשביל המצוה ובכה"ג ליכא איסור מקרא דלא תעשון.

א"ו מוכח דאיסור דלא תעשון פו הוא אף בעושה זה לצורך מצוה אף יש לדחות ראיה זו בשני אופנים. חדא דמבואר מדברי הרמב"ם (פ"ו מהלכות יסוה"ת ה"ז וה"ח) שפכת בנותן אבן מן ההיכל וכו' בשורף עצי הקודש.

שהאיסור בזה הוא רק פשעושה דרף השקחה. אבל באיסור מאבד או שורף כתבי הקודש לא כ"כ שם.

ומשמע דאיסור זה הוא בכל ענגן. וכמו שנבאר לקמן שיש סברות לחלק בזה בין נותן אבן מהיכל ובין מאבד כתה"ק.

וכ"מ מדברי הפוסקים שנחלקו לענגן איסור מחיקת השם ע"מ לתקנו אי שרי. ובנותן אבן ע"מ לבנות במקומו ולתקנו שרי לכ"ע.

וא"כ אין ראיה מגמרא דסנהדרין הנ"ל דמייירי מאיסור מאבד כה"ק שזה אסור אף לצורך מצוה. משא"כ בנותן אבן י"ל דשרי אף לצורך מצוה אחרת ג"כ.

ועוד יש לדחות. דאפי' אם נימא דאיסור מאבד כה"ק ואיסור נותן אבן מהיכל דינו שונה לענגן זה פינו דתרנוייהו איסורי נפ"ל מחד קרא דלא תעשון כו'.

מ"מ י"ל דאין ראיה מגמרא דסנהדרין הנ"ל. דלעולם י"ל דשרי לנתון לצורך מצוה דכינון שפועשה בשביל המצוה אין זה דרף השקחה.

מיהו יש לחלק בזה. דכ"ז פשהמזנה הוא ענין אחר לעצמו ולכן פשוטין פדי לקנים אח"כ מזנה אחרת עי"ז אינו חשיב דרף השחתה.

משא"כ היכא שהשחתה גופה היא המזנה וכמו בעיר הנדחת שפשוטונו לשורף ולהשחית א"כ פשוטין פדי לקנים בזה מזנות השחתה בנדאי חשיב זה דרף השחתה ויש בזה איסור משום מאבד כה"ק.

ולא דמי להיכא דאין תכלית עשייתו להשחית רק עושה לתמן אח"כ במזנה אחרת והחילוק מבואר וראיתי בתורת חיים בסנהדרין (בדע"א הנ"ל) שהקשה בה"ד דר"א דעיר שיש בה מזונה אחת אינה נעשית עיר הנדחת דכיון שיש בה מזונה לא אפשר לשורף דכתיב לא תעשון פן כו'.

דאמאי לא נימא דאמי עשה דאת כל שללה תקפוץ ושרפת באש נדחי ל"ת דלא תעשון פן לה' אלהיכם. והניח בקושיא.

והנה זה נדאי דאין לדחות קושיותו על פי דברי התוס' בעירובין (ד"ק ע"א) דעשה שבא ע"י פשיעה אינו דוחה ל"ת והכא בעיר הנדחת העשה דשריפה בא על ידי פשיעה ועבירה דידיהו ואינו דוחה ל"ת.

דזה אינו דהתוס' לא קאמרי פן התם אלא היכא שהעשה הנה יכול להתקיים בלתי דחית הלאו אם לא היתה בזה פשיעה ופשיעתו גרמה שיבא העשה במקום ל"ת ויצטרף לדחותה בזה אינו דוחה עשה ל"ת בכה"ג.

אבל היכא שמחמת הפשיעה בא לו כל עיקר חיוב העשה דאי לאו הפשיעה לא הנה כאן חיוב עשה כלל בנדאי בכה"ג שפיר העשה דוחה ל"ת. וכדמוכח מעשה דשריפת נותר שדוחה ל"ת ואיצטריך קרא לאסור שריפת נותר ביו"ט.

(פדאיתא בשבת דכ"ד ע"ב ובפסחים דף פ"ג ע"ב ובתמורה דף ד' ע"ב). אף שהעשה בא לו רק ע"י פשיעה ועבירה שעבר בלאו דלא תותרו כו'.

דכיון שע"ז שהותר בא חיוב העשה לשורף הנותר שפיר דוחה העשה ל"ת. דהא אם לא הנה פשיעה ולא הנה מותר לא הנה מקום לחיוב העשה וכנ"ל.

(וכמזונה שכ"כ בת' רע"א). וכן גבי אונס ומפתה שנתחייב בעשה דולו תהנה לאשה דפריה הגמרא בכתובות (ד"מ ע"א) דהה עשה לידחי ל"ת כו' אף שהעשה בא ע"י עבירה ופשיעה מ"מ כיון שזה עיקרו של עשה זו דאי לא הנה עושה העבירה והפשיעה לא הנה בא לחיוב עשה זו מש"ה בכה"ג שפיר עשה דוחה ל"ת.

(וכ"מ ג"כ ביבמות דף ו' ע"ב דמ"ע להמית חייבי מיתת ב"ד ג"כ דוחה ל"ת דשבת כו'). וא"כ ה"נ בעשה דשריפת עיר הנדחת דנדאי דוחה ל"ת ושפיר הקשה הת"ח הנ"ל.

(ומלבד זה הא הכא בסנהדרין לר' אליעזר קיימין דר"א הוא דאמר דעיר שיש בה מזונה אינה נעשית עיר הנדחת. והה סברא שכתבו התוס' בעירובין שם דעשה שבא ע"י פשיעה אינו דוחה ל"ת הא זה כ"כ התוס' שם לר' יהושע דס"ל בנתיבין מתן אהד שנתערבו בנתיבין מתן ד' דנתיבין במתן אהד.

אָבֵל לר' אַלְיָעֶזֶר הֶתֶם דס"ל דִּינֵתְנוּ בְּמִתְּנֵי ד' י"ל דס"ל דְּאַפִּי בכה"ג עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת.
וְכַדְפִּירֵשׁ רש"י שֵׁם בְּהֶדְיָא דְטַעֲמִיָּה דר"א הֶתֶם מְשׁוּם דְעֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת בְּזָה.

וּבְזָה י"ל מַה שֶׁהִקְשׁוּ בַשְּׁעָה"מ וּבִטּוֹרֵי אָבֵן ע"ד הַתּוֹס' דְעִירוּבֵין הַגְּ"ל מִגְּמָרָא דְזִבְחִים
(דף צ"ז ע"ב) בְּהָא דְאִמְרִינּוּ יְקַדֵּשׁ לְהִיּוֹת כְּמוֹהָ שְׂאֵם פְּסוּלָה הִיא תְּפָסֵל דְפָרִיף הַגְּמָרָא
שֵׁם גִּיתֵי עֲשֵׂה וְלִידְחֵי ל"ת.

וְהָא הֶתֶם ע"י פְּשִׁיעָה בְּא דְחִיָּית הַעֲשֵׂה לל"ת וּמַה פָּרִיף הַגְּמָרָא. וְלַהַגְּ"ל י"ל דְּהַגְּמָרָא
בְּזִבְחִים בְּעֵי לְשׁוֹנֵי אֲלִיבָא דכ"ע שְׂיִהֵיָּה נִיחָא אָף לר"א דְאִיהוּ לָא ס"ל פְּלָל הֵךְ סְבָרָא
דְעֲשֵׂה שְׁעֵל יְדֵי פְּשִׁיעָה אִינוּ דוֹחָה לל"ת כַּנ"ל.

רַק שֶׁקּוֹשְׁיָא זֶה בְּגְמָרָא דְזִבְחִים כְּבָר יִשְׁבְּתֵי בַמ"א בְּכַמָּה אוֹפְנִים): אָף י"ל עַל קוֹשְׁיָת
הַת"ח הַגְּ"ל. לְפִי מַה דְאִמְרִינּוּ בְּרִישׁ תְּמוּרָה (דף ד' ע"א) דְאִיסוּר מוֹצִיא שֵׁם שְׂמִים
לְבַטְלָה נַפ"ל מֵאֵת ה' אֱלֹהֵיךָ תִירָא.

וְכַמְבּוֹנָאָר בְּרַמְב"ם סוּף הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת דְבִכְלָל יִרְאָתוֹ שְׁלֵא יִזְכִּיר שְׁמוֹ לְבַטְלָה וְכַמ"ש
לִירְאָה אֵת הַשֵּׁם כו'. וּלְפ"ז י"ל ג"כ לְעַנְּנֵי אִיסוּר מְחִיקַת הַשֵּׁם אוֹ בְּשׁוֹרֵף אֲזַנְפוֹת דְמַלְבַּד
הַל"ת דְלֵא תַעֲשׂוּן כֵּן יֵשׁ בְּזָה ג"כ אִיסוּר עֲשֵׂה דְאֵת ה' אֱלֹהֵיךָ תִירָא שְׁבִכְלָל יִרְאָתוֹ שְׁלֵא
לְזַלֵּזַל בְּשְׁמוֹ ית'.

וּמִסְבָּרָא נִרְאָה דְמוֹחֵק הַשֵּׁם הָיִי זְלוּזַל טְפִי מִמְזַכֵּיר שְׁמוֹ לְבַטְלָה. וְא"כ יֵשׁ בְּאִיסוּר זֶה
עֲשֵׂה וּל"ת.

וּמִמִּילָא לְק"מ קוֹשְׁיָת הַת"ח הַגְּ"ל דְלִיתֵי עֲשֵׂה וְלִידְחֵי לָא תַעֲשֵׂה דְלֵא תַעֲשׂוּן כֵּן. דז"א
דְהָא אִין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וַעֲשֵׂה.

וְעוּי"ל עַל קוֹשְׁיָת ת"ח הַגְּ"ל. דְבִשְׂיִלְהֵי סְנֵהֲדֵרִין שֵׁם דְאִמְרִינּוּ וְהִכָּא דְאִיכָּא מְזוּנָה לָא
אֲפָשֵׁר דְכְתִיב לָא תַעֲשׂוּן כֵּן.

פִּירֵשׁ"י וְז"ל וּבְמְזוּנָה הוֹאִיל וְכַתּוּב בְּה אֲזַנְפוֹת א"א לְשׁוֹרֵפָה מְשׁוּם קָרָא דְלֵא תַעֲשׂוּן
כֵּן וְאִין בְּעִינּוּ שְׂלָלָה וְלִיכָּא דְהָאִי שְׂלָל שְׂמִים הוּא עכ"ל. וְלִכְאוּרָה דְבְרֵי רש"י תְּמוּהִים
דְאִדְרָבָה אֲלִיבָא דר"א דס"ל דְאִינָה נַעֲשִׂית עִיר הַגְּדַחַת צ"ל דס"ל דְהָאִי לָאו שְׂלָל שְׂמִים
הוּא רַק שְׂלָלָה (וּמַש"ה הִיכָּא דְאִיכָּא מְזוּנָה דְחֻשִׁיב ג"כ שְׂלָלָה וּמ"מ א"א לְקִיָּים בְּה וְאֵת
כָּל שְׂלָלָה תְּשׁוּרֵף מַש"ה בכה"ג אִינָה נַעֲשִׂית עִיר הַגְּדַחַת).

אָבֵל אִם נִימָא דר"א ס"ל נְמִי דְמְזוּנָה שְׂלָל שְׂמִים הוּא. א"כ לָא חַל עֲלֵיהָ כָּל חַיִּיב הַמְצָנָה
לְשׁוֹרֵף כֵּינּוּ דְדַרְשִׁינּוּ שְׂלָלָה וְלֵא שְׂלָל שְׂמִים.

וְלָמָּה יְפִטֵר ע"ז מְעִיקֵר הַמְצָנָה שְׂמִחְוִיָּיב לְשׁוֹרֵף כָּל שְׂלָלָה דִינְדָּה. וְהָיִי אַפ"ל לְפִירֵשׁ"י
דְר"א ס"ל בְּהָךְ דְרִשָּׂא שְׂלָלָה וְלֵא שְׂלָל שְׂמִים דְדַרְשִׁינּוּ הִכִּי דְאִינָה נַעֲשִׂית עִיר הַגְּדַחַת
רַק הִיכָּא שְׂלֵא נִמְצָא בְּה כָּל שְׂלָל שְׂמִים רַק שְׂלָלָה.

אָבֵל כָּל שְׂנִמְצָא בְּה שְׂלָל שְׂמִים ג"כ שׁוּב לָא צְוִתָּה הַתּוֹרָה לְשׁוֹרֵף שְׂלָלָה כָּל לר"א.
וְאִם נְפָרֵשׁ כֵּן סָרָה מֵהַר קוֹשְׁיָת הַת"ח הַגְּ"ל דְלִיתֵי עֲשֵׂה וְלִידְחֵי ל"ת שְׁהָרֵי לר"א לִיתָא
כָּל לְעֲשֵׂה הִכָּא בכה"ג דְאִיכָּא נְמִי שְׂלָל שְׂמִים.

ולק"מ.

רק דלפ"ז יש לדקדק בגמרא דסנהדרין שם למאי איצטריה הגמרא התם פלל לאתווי
הא דאסור לשוןף המזוזה מקרא דלא תעשון פו. ובקצרה הל"ל בלא"ה דמקרא דשלקה
מוכח דכל היכא שיש בה שלל שמים ג"כ אינה נעשית עיר הנדחת לר"א.

(ואולי מה"ט גופיה חשיבא שלל שמים משום דחשיב קודש לענין זה שאסור לשוןרפה
כו'). ומלבד זה י"ל על קושיות ת"ח הנ"ל, דהא בסנהדרין שם (דקי"ב ע"ב) מסיק הגמ'
בהא דתרומות ירקבו דמייירי בתרומה ביז פהו דממונו הוא (ומש"ה נאסרה באכילה).

משא"כ בתרומה שביד ישראל תנתן לכהן שבעיר אחרת ע"ש). הרי דאע"ג דממונו הוא
מ"מ כיון דקודש הוא א"א לזלזל בו ולשוןרפו וכמ"ש בפירש"י והרע"ב בפירוש המשנה,
והיינו דכיון דחזינו דגלי קרא הכא שללה ולא שלל שמים מש"ה מסתבר אף בהו דהוי
ממונו כיון דהוי קודש אין לזלזל בו ולשוןרפו.

וה"נ לענין שריפת מזוזה לא מסתבר לזלזל ולשוןרפם משום דעשה דוחה לא תעשה.
ובפרט לפמ"ש בה"ע בעיקר הדבר דקיי"ל דעשה דוחה לא תעשה אף דלא תעשה חמיר
מעשה (כדאימתא ביבמות דף ז' ע"א), שהטעם בזה משום דהל"ת על תנאי נאמרה וכאילו
אמר לא תעשה פן אלא בדבר פלוני כו' ע"ש.

והארכתי בזה במ"א. וכאן בעשה דשריפת עיר הנדחתאדרבה אמרינו שהעשה נאמר על
תנאי דכל שהוא קודש אין לזלזל בו ולשוןרפו פנ"ל.

והיינו מדגלי קרא שללה ולא שלל שמים פנ"ל. (ואולי י"ל פן גם בכוננת רש"י שפכתב
ע"ז והאי שלל שמים היינו דלענין זה הוי כמו שלל שמים ולא קאי ע"ז העשה דשריפה
כו'.

וכל זה אם לא נגיה ברש"י דצ"ל בדבריו והאי לאו שלל שמים הוא וא"ש בפשוט)
ואח"ז בא לידי ס' יד המלה וראיתי שם שהביא קושיות הת"ח הנ"ל ותירץ בזה ע"פ מה
דאמרינו בזבחים (דצ"ז ע"ב) דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש.

וה"נ אין עשה דוחה ל"ת של מחיקת השם הקדוש. ויש לעיין בזה ואכמ"ל: ג אף
לפמ"ש בתשו' הרמ"א (סי' ק').

בהא דהותר מחיקת השם גבי סוטה, דלעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי
שנכתב בקדושה ימחה על המים. והביא שם תשו' רב האי גאון.

והרמ"א פירש דבריו שם דכיון דאסור מחיקת השם נפ"ל מקרא דלא תעשון פן לה'
אלהיכם מש"ה אינו אסור רק כשעושה דרוף מחיקה ודרוף איבוד אבל כשעושה לצורף
ותקון שרי וכמו דשרי למחוק ע"מ לתמן ה"נ שרי בשביל המצנה לעשות שלום כו'.

ולכן למד אהיתוףל בכאן בק"ו דשרי למחוק השם בשביל תיקון כל העולם (בסנפה
דנ"ד ע"ב ובמכות די"א ע"ב). אבל אין ללמוד מפאן להתיר אסור אחר לעשות שלום
בין איש לאשתו, דשאני מחיקת השם בסוטה דליכא בזה שום עבירה ואסור כיון
שעושה בשביל המצנה וה"ז תיקון ושרי עכ"ד הרמ"א.

ולפ"ז מוכח מכאן דאף כשעושה לצורך מצוה אחרת נמי שרי וחשיב דרף תיקון ולא דרף השקמה. וא"כ ה"נ בנותין אכן מהיכל דשרי ג"כ לצורך מצוה אחרת דאין זה דרף השקמה (ובנותין יש להתיר בזה יותר מבמוחק השם וכמש"ל).

ואמנם בשו"ת תשב"ץ (ח"א סי' ב') מסיק דהיתר מחיקת השם גבי סוטה גזה"כ הוא ואין ללמוד מכאן היתר לדברים אחרים כו' ע"ש. ואין להביא ראיה לדברי הרמ"א הנ"ל דהיתר מחיקת השם בסוטה הוא מטעם דהוי כמוחק ע"מ לתקן ואין פאן עבירה קלל.

דאי נימא דגזה"כ הוא בסוטה להתיר איסור לאו דמחיקת השם. א"כ למה לא ילוי מהכא הגמרא בריש יבמות דעשה דוחה ל"ת.

דקא לק"מ. תדא די"ל דשאני הכא בסוטה שמצוהה בכך.

וכמ"ש התוס' ביבמות (רד"ד) דמש"ה לא מצי למילף דעשה דוחה ל"ת מאשת אח שהותרה במקום ייבום דשאני התם שמצוהו בכך (וע"ש ברש"י ובתוס' בדף ו' ע"א אהא דאמרינו שפן הכשר מצוה).

ועוד דקא כתבו התוס' שם (דף ה' ע"א סד"ה ואפתי) דמש"ה לא ילפינו מעשה דמצורע משום דעדיף משאר עשה דגדול השלום דע"י שיטהר מותר לבא לאשתו כו'. וא"כ ה"נ מה"ט אין למילף דעשה דוחה ל"ת ממחיקת השם דגבי סוטה בשביל לעשות שלום בין איש לאשתו דעדיף משאר עשה כנ"ל.

מיהו אף לדברי הרמ"א הנ"ל דהיתר מחיקת השם בסוטה הוא דכיון שעושה לצורך מצוה חשיב כמו תיקון ושרי. מ"מ אין מזה ראיה להתיר למחוק או לנתן אכן מהיכל לצורך מצוה אחרת שיעשה אח"כ.

די"ל דדוקא בסוטה דבעידן המחיקה מקנים המצוה שצוהה התורה והוי התיקון בשעת מעשה. משא"כ אם המצוה תתקיים אח"כ ובשעה שמוחק או נותן עדיין ליכא שום תיקון והוי מקלקל לשעתו י"ל דיש בזה איסור מקרא דלא תעשון כן.

והרי אף לענין חיוב דשבת כתבו התוס' בשבת (דק"ו ע"א) בשם ר"ת לחלק פן דהיכא שאין התיקון בא באותה שעה אלא לאחר מיכן חשיב בזה מקלקל ופטור. וה"נ יש לחלק הכא לענין איסור דלא תעשון כן.

אלא דמלשון הרמ"א שם לא משמע לחלק כן, וגם מדברי הש"ג בספ"ד דשבועות ג"כ לא משמע פהך חילוקא שביארנו. שהביא שם מגמרא דבכורות (דכ"ה ע"א) גבי שתי שערות שבפרה דאם עיקרון מאדים וראשון משחיר דגוזז במספרים ואינו חושש כיון שאינו מתכוון לגוזז רק לתקן הפרה, וילוי מזה הש"ג דשרי למחוק ע"מ לתקן אח"כ אפי' אין התיקון בהמחק גופי' ע"ש.

ומוכח דס"ל דאין חילוק בין אם התיקון בשעת מעשה או אח"כ. ושם עדיין יש לחלק באופן אחר.

דשאני התם במחיקת השם בסוטה דהמחיקה זהו גוף המצוה וא"א לעולם למצוה זו בלי מחיקה. משא"כ במצוה הבאה במקרה אם יצטרף לנתן אכן מהיכל וכדומה זהו איסור

בכלל לא תעשון פן וכמו שמחלק הגמ' בכה"ג במפות (ד"ח ע"ב) פיון שאם מצא חרוש אינו חורש השתא נמי לאו מצנה היא.

וכן בכמה דוכתי בש"ס חשיב בכה"ג הכשר מצנה ולא מצנה גופה, וי"ל דבכה"ג אין להתיר הקא: ד והנה בשו"ת תשב"ץ שם נראה שמצנה הענינים להתיר מוחק ע"מ לתקן כמו בנותן ע"מ לתקן.

והביא שם ראיה מהא דנותן אבן מן המזבח וההיכל שעבר בלאו וכש"כ נותן פל המזבח וההיכל ומ"מ מצינו שמותר לסתור פל ההיכל פולו פדי לתקן פדאשפחן לבא בן פוטא שהשיא עצמה להורדוס לסתור ההיכל ולבנותו פולו בפ"ק דב"ב (נ"ד ד' ע"א).

וה"ה נמי למחיקת השם שאם הוא מתכונן לתקן מותר למחוק שהרי מחיקת השם ונתיצת ההיכל בחד לאו נפקי מלא תעשון פן עכ"ד התשב"ץ. אמנם הב"י פיו"ד (סי' רע"ו) הביא בשם הר"י אספנדרני דס"ל דבניכר צורת האות אלא שפסלה בנגיעתה לגגה וכדומה אסור למחוק ע"מ לתקן.

וכ' ונ"ל ול"ל דכל מחיקה שהיא לתיקון שריא דהנותן אבן מן המזבח לא מיחייב אלא בעושה דרף השחתה אבל אם נפגמה שצריף שתהא אחרת במקומה שרי שפן מצינו בני חשמונאי שנתצו מזבח שבנה עזרא מפני שטימאוהו עכו"ם (פדאיטא ביומא דט"ז ע"א ובע"ז דנ"ב ע"ב) דהתם שאני דא"א לנו בלא מזבח וגם א"א לנו לבנות מזבח במקום אחר במקדש שמקום המזבח מכונן ביותר פדאיטא ביומא אבל הכא אפשר לגנוז היריעה כו' עכ"ל (ובשו"ת רדב"ז ח"ב סי' תקצ"ו תמה על הר"י אספנדרני שהקשה מפני חשמונאי שנתצו המזבח שבנה עזרא.

דקא בגמרא דע"ז שם אמרינן קרא אנשפחו ודרוש ובאו בה פריצים וחללוה מפיון שפכסו עכו"ם להיכל יצאו פליו לחולין וכיון שיצאו לחולין קנינהו בהפקיירא וה"ל דידיהו וכשנשמתמשו בהן לעכו"ם נאסרו כדפירש"י שם.

וכיון שהמזבח יצא לחולין א"כ פשיטא דמותר לנותצו שהרי לא נשאר עליו קדושה. עכ"ד הרדב"ז.

ואין זה תימה כ"כ שהרי מתחילה דאמר הגמרא שם לימא מסייע ליה מזרחית צפונית בה גנזו כו'. ובעי להוכיח מכאן דנאסרו הפלים אף שהו בקדושתו ולא ידע מהו דרשא דנפקו לחולין ע"י שבאו פריצים וחללוה.

ומ"מ לא הנה קשיא ליה דהיאך נתצו המזבח. ור"פ נמי שחידש הו דרשא לדחות הסייעתא מכאן מ"מ לא אמר זה לתלות טעם היתר הנתיצה בזה.

ושפיר הקשה הר"י אספנדרני מהקא). ולכאורה י"ל לפ"ד הר"י אספנדרני הנ"ל דא"כ לענין בהכנס"ס הנה יותר חמיר לאסור לנתן מפניו אף ע"מ לבנותו.

מאחר דכל הטעם דבמקדש ומזבח מותר לנתן ע"מ לבנות פיון שא"א לבנותם במקום אחר. משא"כ בביהכנ"ס דאפשר לבנות ולעשות במקום אחר כפי שירצו.

וי"ל דכיון דכל איסור נתיצה מבהכ"נ הוא משום שנקרא מקדש מעט אין להחמיר בו יותר מבהמ"ק ממש אע"ג דבהכנ"ס לא שניף הטעם. וי"ל בזה פדאמרין בזבחים (דמ"ח סע"ב) פלוג מצינו טפל חמור מן העיקר ע"ש.

(וכן איתא שם דס"ג ע"א ובמנחות דצ"א ע"ב ובבכורות די"ד ע"ב, ומיהו התוס' בב"ק דכ"א סע"א ס"ל לחלק בזה ע"ש). ומכ"ש אם נימא דאיסור נתיצה מבהכנ"ס הוא רק מדרבנן א"כ פשיטא דאסרו פעין דאורייתא ולא יותר.

וראיתי בפמ"ג שנסתפק בזה אם נותץ מבהכ"נ דרף נתיצה והשחתה לוקה דומיא דמקדש או דקרא דלא תעשון הוא במקדש דוקא. ולכאורה י"ל דבהכנ"ס האיסור לנתוץ הוי מדרבנן.

דקא מבואר בר"ן בפ"ג דמגילה דקדושת בהכנ"ס דרבנן דכיון שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם וממילא איסור נתיצה דכתיב במקדש אלא שאסרו ג"כ בביהכ"נ שנקרא מקדש מעט י"ל דהאיסור בזה ג"כ הוא מדרבנן דמה שנקרא מקדש מעט הוי אסמכתא בעלמא ובגמרא פ"ק דיומא (די"א ע"ב) דממעט הר הבית והלשכות והעזרות דפטורין מן המזוזה דמה בית שהוא חול אף כל שהוא חול יצאו אלו שהן קודש.

ובתר הכי מיייתי פלוגתא דר"מ ורבנן בביהכנ"ס אי חייב במזוזה (ולרבנן דפטרי נמי טעמיהו משום שאין לה בעלים מיוחדים או משום דלית בה בית דירה) ומוכח ג"כ דמדאורייתא לא חשיבא קודש כלל.

(ומיהו בתר הכי דאמר התם אימא רי"א לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד משמע דהוי דאורייתא ויש לדחות. אף ברמב"ם בהלכות מזוזה פ"ו הל' ל"ו פתב הטעם דביהכ"נ פטורה מן המזוזה ג"כ לפי שהן קודש.

ומצאתי בשו"ת ח"ס חיו"ד סי' רפ"א שעמד על דברי הרמב"ם בזה ונישב דבריו). וכעת ראיתי בח"ס שם (בסי' רס"ד) שהקשה ע"ד הר"י אספנדרי שפתב הטעם בהיתר נתיצת המזבח.

ע"מ לבנותו משום דמקום המזבח מכונן ביותר וא"א לבנותו במ"א. וע"ז הקשה מקרא דנחמיה שהיה שובר בשערי ירושלים הנשארים מבית ראשון כדי לבנות חדשים.

והיאך הותר לו זה דקא חומת ירושלים ומגדלותיה נבנו משירי הלשכה וא"כ יש בהם קדושה והיאך הותר לנוחצם שהרי חומת ירושלים לא היתה מכוננת ביותר והיה יכול להוסיף על העיר ועל העזרות כמבואר ברפ"ב דשבועות ומ"מ הותר לו לשפור ע"מ לתקן.

עכ"ד הח"ס. ומלבד דזה לא ברירא שיהיה איסור נותץ בחומת העיר דהרי בספרי פרט בהדיא מניין לנותץ אבן מן המזבח ומן ההיכל ומן העזרה כו'.

מיהו אף אם נימא דיש איסור נותץ בחומת העיר מ"מ י"ל ג"כ כמ"ש לעיל דכיון דעיקר איסור נתיצה כתיב בהיכל ומזבח. והתם שרי לנתוץ ע"מ לתקן פינו שמוקדם מכונן וא"א לבנותם במ"א.

ממילא א"א להחמיר ולאסור יותר בקדושת חומת העיר שיהא אסור לנתון אף ע"מ לתקן דלא מצינו שיהא טפל חמור מן העיקר וכמו דאמרינו בגמרא דזבחים הנ"ל. והיוצא מדברינו דהא דשרי לנתון ע"מ לבנות זהו אליבא דכ"ע אף להפוסקים החולקים גבי מחיקת השם וס"ל דהיכא דצורת האות נזכרת אע"פ שנפסלה אסור למחוק ע"מ לתקן וכמ"ש הר"י אספנדרי הנ"ל משום דבהיכל ובמזבח א"א לבנותם במקום אחר ובהכרח לתקנם.

וכפי שביארנו דממילא ה"ה דגם בביהכנ"ס שרי לנתון ע"מ לתקן. וגם בלא"ה יש לחלק דבנותין אין סברא שיהיה אסור ע"מ לתקן שזה דבר הכרחי בכל בנין שמוכרח לתקנו בשום פעם.

כיון שאם לא תקן יפול וכמ"ש הפמ"ג. משא"כ במוחק ע"מ לכתוב שאין זה דבר הכרחי שיצטרף למחוק כי אם במקרה ונפיר י"ל דהמחיקה נאסרה לעולם אף ע"מ לתקן ומלבד זה יש לחלק עוד דגבי נתיצה דכתיב ונתצתם את מזבחותם ובתרי הכי פתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם.

ולא אסר נתיצה במקדש רק בכה"ג דהוי נתיצה כזו מצנה בע"ז משא"כ נותין ע"מ לבנות במקומו דכה"ג בע"ז לאו מצנה היא ה"נ ליכא איסורא בכה"ג בנתיצת היכל. משא"כ במחיקת השם דאסור בכל ענין.

וכבר כתבנו לעיל דבמחיקת השם מלבד הל"ת דלא תעשון כן יש בו איסור עשה דמזולזל בשמותיו ית'. וליכא בזה ילפותא להתיר.

ועוד יש בזה סברא לחלק כמ"ש הרדב"ז (בח"א סי' ע"ז) דבנותין אכן מן המזבח ע"מ לתקן הוי התיקון בגוף המזבח משא"כ במוחק השם ע"מ לתקן דאינו מתקן אלא להס"ת ע"ש. ועכ"פ מבואר דנותין ע"מ לתקן שרי לכ"ע: ה ומעתה נבאר לענין דינא בנ"ד, דהט"ז (סי' קנ"א ס"ק ג') כתב דאסור לנתון מביהכנ"ס רק ע"מ לבנות במקומו שיחזור ויבנה וימלא מקום הנתיצה.

אבל אם רצה לנתון קצת במקום אחד שיהיה שם גומא אע"פ שהוא לו לצורך אסור. ומה"ט אסור לעשות גומא בפותל שיוכל להחזיק שם ע"י עץ את הדף שקורין שטענדער ע"ש.

והא"ר שם השיג עליו דאין אסור רק בנותין דרף השחתה אבל לצורך שרי. והפמ"ג שם הביא ראיה מהא דהמבשל בעצי הקדש לוקה (פדאימא במכות דכ"ב ע"א) אף דאינו עושה דרף השחתה כ"א להנאתו לבשל בו מ"מ כיון שמשחית לעצי הקדש לוקה.

וה"ה בעושה גומא לצורך שטענדער אע"ג שעושה לצורך תפלה עכ"ד הפמ"ג. וראייתו של הפמ"ג אינה מוכרחת.

דהא ה"ה מירי במבשל גיד בחלב שאסור באכילה ובהנאה. דמש"ה חייב שם ג"כ משום מבשל ביו"ט דהוי בישול שלא לצורך כיון שאסור ואינו ראוי לאכילה.

(וכמ"ש רש"י בפסחים דמ"ז ובביצה די"ב). וא"כ מש"ה נמי חייב על שריפת עצי הקדש דהוי דרף השחתה ושללא לצורך פלל כיון דבישול בהו דבר שהוא אסור באכילה ובהנאה.

אָבֵל אַם בִּישׁל בַּעֲצֵי הַקֹּדֶשׁ דָּבַר הַיִּתֵּר י"ל דָּאִינוּ לוֹקָה. וְאוּלַי קִצַּת י"ל דְּבָרֵי הַפֶּמ"ג
לִפְמ"ש הַתּוֹס' בְּבִיזָה (דִּי"ב רע"ב) דְּמוֹכִיחַ שֶׁם הַגְּמָרָא דְּהַאי תַּנָּא לִית לֵיהּ מִתּוּף כּו'.
וּפִי הַתּוֹס' דָּאֵע"ג דְּבַעֲיָנָן צִוְרָה קִצַּת מ"מ פִּינָן שְׁהֵהּ בְּדַעְתּוֹ שָׁל זֶה לְאַוְכְלוּ בְּאִיסוּר הָוֵי
צִוְרָה קִצַּת. וּמ"מ עֲדִינָן אִין זֹו רְאָיָה גְמוּרָה.

וְרֵאִיתִי בַח"ס יו"ד (ס'י רס"ז) שֶׁהֵבִיא רְאָיָה מִמִּתְנִיתִין דְּפִסְחִים (דְּפ"א סע"ב) הַצִּיקְנִין
שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מַעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה וְקִשָּׁה דְּהָא עוֹבְרִין בַּל"ת דְּלֹא תַעֲשׂוּן כּו'
שִׁשׁוֹרְפִין עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ וּע"כ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה דְרָף הַשְּׁחִתָּה לִית לָן בַּהּ.

וְשׁוֹב דְּחָה זֶה דִּי"ל דְּהָא דְּהִתִּירוּ לְצִיקְנִין לְשׁוֹרֵף הַנּוֹתֵר בַּעֲצֵי הַקֹּדֶשׁ הִיָּינוּ מִשׁוּם דְּאִתִּי
עֲשָׂה דְּוְשׁרְפַת אֶת הַנּוֹתֵר וְדָחִי ל"ת דְּלֹא תַעֲשׂוּן כּו' וְהָוֵי בְּעִידָנָא דְּמִיַּעְקָר ל"ת מְקַיָּים
לַעֲשָׂה עַכ"ד הַח"ס אֲמָנָם לְכַאוּרָה א"א לֹוֹמֵר הֵתָם שְׁהִתִּירַת בְּזָה מִטַּעַם עֲשָׂה דוֹחָה ל"ת.
דְּהָא שֶׁם מִיָּרֵי דְּאֶפְשָׁר לוֹ לְשׁוֹרְפוֹ בַּעֲצִים אַחֲרֵים (וּכְדַפִּירֵשׁ"י שֶׁם ר"ד פ"ב דְּאֶקְסָנָא
אִין לוֹ עֲצִים מִשָּׂא"כ מִתְנִי' דְּהֵתָם מִיָּרֵי בְּבַע"ב כּו'). וְהָא קִי"ל דָּאִין עֲשָׂה דוֹחָה ל"ת
כָּל מְקוֹם שֶׁאִתָּה יָכוֹל לְקַיָּים שְׁנֵיָהֶם.

וְכִי מִשׁוּם צִיקְנוֹת וְצָרוֹת עֵין שָׁל זֶה שֶׁחָס עַל עֲצִים שָׁלוֹ וְשׁוֹרֵף עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה הָאֵם זֹאת
יָהֵה נִחְשָׁב לֹוֹמֵר שָׂא"א לְקַיָּים שְׁנֵיָהֶם שְׁיִדְחָה הַעֲשָׂה ל"ת. וּלְפ"ז מוֹכַח מִכָּאן דְּכָל
שִׁעוּשָׁה לְצִוְרָה מְצוּה אַחֲרַת אִין זֶה דְרָף הַשְּׁחִתָּה וְשָׂרֵי.

וּא"כ ה"נ שָׂרֵי לְנִתְוֵן ע"מ לְתַמְנָן לְצִוְרָה מְצוּה אַחֲרַת אַף שֶׁלֹּא לְכַנוֹת בְּמְקוֹמוֹ. אַף בַּלֵּא"ה
יֵשׁ לְדַחוֹת רְאִיָּית הַח"ס.

דְּהָא מְבוֹאֵר בְּתוֹס' בְּפִסְחִים שֶׁם דְּהָא דִּיכוֹלִים לְהִנּוֹת מִשָּׁל הַקֹּדֶשׁ הַטַּעַם מִשׁוּם דְּלֵב ב"ד
מִתְנָה עֲלֵיהֶם וְהִתְנוּ ג"כ עַל הַצִּיקְנִין דַּל"כ מִתּוּף צִיקְנוֹתוֹן הָיוּ נִמְנָעִים מִלְשׁוֹרְפוֹ וְכֵאֵם
לִידֵי עֲבִירָה וּא"כ לְק"מ.

רַק דִּי"ל דֶּהַח"ס שֶׁהוֹקְשָׁה בְּזָה סוּבֵר דֶּה"ט דְּלֵב ב"ד מִתְנָה עֲלֵיהֶן מִהֲנִי רַק לַעֲנִין אִיסוּר
הַנָּאָה שְׁנֵהֲנִין מְקַדָּשִׁים אָבֵל לֹא לַעֲנִין הָאִיסוּר בַּעֲצָם בְּשָׂרִיפַת עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ דָּאִיסוּר מְלֵא
תַעֲשׂוּן כּו' דַּע"ז לֹא מִהֲנִי לֵב ב"ד מִתְנָה לְהִתִּירוֹ.

וְאֲמָנָם לִפְמ"ש הַמִּל"מ (בַּפ"ח מֵהִלְכוֹת פְּלִי הַמְקַדָּשׁ ה"ו) דְּהָא דְּהִיכָא דְּלֵב ב"ד מִתְנָה
עֲלֵיהֶן מ"מ לֹא יֵצֵא הַדְּבָר לְחוּלִין הִיָּינוּ דְּוֹקָא הִיכָא דְּלִיכָא שׁוּם תְּכִלִּית לְאוֹתוֹ דְּבָר שְׁיֵצֵא
לְחוּלִין אָבֵל אִם יֵשׁ קִצַּת מְצוּה בְּאוֹתוֹ דְּבָר שְׁיֵצֵא לְחוּלִין מִתְנִין הַב"ד שְׁיֵצֵא לְחוּלִין
לְגַמְרֵי בְּלֹא פְדִיוֹן ע"ש.

וּא"כ הִכָּא שֶׁהַצִּיקְנִין הָיוּ נִמְנָעִין מִלְשׁוֹרֵף הַנּוֹתֵר וְכֵאֵין לִידֵי עֲבִירָה מִשָּׂה לֵב ב"ד מִתְנָה
שֶׁהַעֲצִים שָׁל הַקֹּדֶשׁ שְׁיִבְעֵרוּהַצִּיקְנִין יְהִיוּ יוֹצְאִין לְחוּלִין לְגַמְרֵי וְאִין לְהֵם דִּין עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ
כָּלֵל וּמְמִילָא לִיכָא אִיסוּר מִשׁוּם לֹא תַעֲשׂוּן כּו' דֶּה"ל כְּשֶׁאָר עֲצֵי חוּלִין וּלְק"מ: וְהִנֵּה
לְכַאוּרָה מוֹכַח בְּפִשְׁטוֹת כְּדָבָרֵי הַט"ז דָּאֵף כְּשֶׁעוּשָׁה לְצָרְפוֹ אִיסוּר.

דאי נִימָא כּמ"ש הָאֲתְרוּנִים פְּדֻבְרֵי הָא"ר דְּנוֹתִין וּמַאֲבָד אִינוּ אָסוּר אֱלָא פְּשְׁעוּשָׁה דְּרַף
הַשְּׁחֵתָה פְּלִי שׁוּם צִוְרָף פְּלָל. א"כ מַאי אִירֵיא דְּכַתְּב רַחֲמֵנָא לָאו זֶה בְּהַקְדָּשׁ הָא אַף
בְּחֻלּוֹי אָסוּר פְּשְׁעוּשָׁה דְּרַף הַשְּׁחֵתָה שְׁלֵא לְצִוְרָף פְּלָל מְלָאו דְּבַל תְּשַׁחֲתִית.

וּכְמִבּוֹאָר פְּרַמְב"ם (פ"ו מהל' מְלָכִים ה"ט) דְּכָל הַמַּאֲבָד מְאָכְלוֹת וְהוֹרֵס בְּנִין וְקוֹרַע
בְּגָדִים וּמְשַׁבֵּר פְּלִים עוֹבֵר בְּב"ת. (מִיְהוּ לִפְמ"ש שֵׁם בְּהֶגְהֵת הַמַּל"מ דְּעוֹבֵר רַק בְּב"ת
מְדַרְבְּנֵן וּמְדַאֲוֵרֵי תַּא אִינוּ עוֹבֵר רַק בְּאִילָנוֹת לְבַד, נִיחָא הָכָא דְּבַקְדָּשִׁים אָסוּר לְאַבְד
וּלְנַתְּנֵן מְדַאֲוֵרֵי תַּא.

אַבְל לְהַסוּבְרִים דְּאִסוּר ב"ת דְּאֲוֵרֵי תַּא הָוִי בְּכ"ד שְׁעוּשָׁה דְּרַף הַשְּׁחֵתָה שְׁקוֹרַע בְּגָד אִו
שׁוֹבֵר פְּלִי דְּעוֹבֵר בְּלָאו זֶה דְּב"ת מְדַאֲוֵרֵי תַּא. וְגַם מְדַבְרֵי הַרְמַב"ם בַּהל' מְלָכִים שֵׁם
מְשַׁמַּע דְּעוֹבֵר מְדַאֲוֵרֵי תַּא בְּכָל דְּבָר רַק דְּאִינוּ לֹקְהָ כ"א בְּאִילָנוֹת.

וּא"כ קָשָׁה). וְדוֹחֵק לֹמַר מְשׁוּם דְּלַעֲנֵן אִסוּר בַּל תְּשַׁחֲתִית אִין אִסוּר אִם עוּשָׂה לְצִוְרָף
מְקוּמוֹ אִו לְצִוְרָף דְּמִים קָשָׁהוּא מְעוּלָה בְּדָמִים לְקוֹצְצוֹ.

מִשָּׂא"כ בְּהַקְדָּשׁ אִין הֵיטֵר אֱלָא פְּשְׁעוּשָׁה לְצִוְרָף גּוּפוֹ. דְּהִיכָא רְמִיזָא חִילוּק זֶה בְּקִרְא.
(אִם נִימָא דְּכָל שְׁעוּשָׁה לְצִרְכּוֹ אִין זֶה דְּרַף הַשְּׁחֵתָה. וּמ"ש מְלָאו דְּבַל תְּשַׁחֲתִית.

וּבְלֵא"ה נְמִי קָשָׁה דְּהָא בְּנוֹתִין אָבֵן מַהִיכָל וּמִמְזַבַּח לָא מְשַׁפְּחַת פְּלָל שְׁיֵהָא לְצִוְרָף דְּמִים
אִו לְצִוְרָף מְקוּמוֹ כו'). א"ו פְּדֻבְרֵי הַט"ז דְּבַהֲהַקְדָּשׁ גַּם לְצִוְרָף אָסוּר וְאִין הֵיטֵר רַק
פְּשְׁעוּשָׁה ע"מ לְתַמְנֵן וּלְבָנוֹת בְּמְקוּמוֹ כַּנ"ל.

וְכָל שְׂאִינוּ עוּשָׂה לְתַמְנֵן בְּעֵצָם הַדְּבָר חֲשִׁיב דְּרַף הַשְּׁחֵתָה לַעֲנֵן זֶה אַף שְׁעוּשָׁה לְצִרְכּוֹ.
וְאוּלַי הָא"ר נְמִי אִינוּ מַתִּיר פְּלָל פְּשְׁעוּשָׁה לְצִרְכּוֹ גְרִידָא רַק פְּשְׁעוּשָׁה לְצִוְרָף אִיזוּ מַצְנָה.
וּכְבָר הָאֲרַכְתִּי לַעֲיִל בְּפֶרֶט זֶה: וּנְבָא לַנ"ד שְׂרוּצִים לְחַתְּנָף וּלְסַתְּמַת בְּאֲוֹרָף הַפּוֹתֵל צְפוּנִית
מִבִּיהַכ"נ גְּרַאטְעס קְטַנִּים לַהֲע"נ הַעֲלִיוֹנָה שְׁיִשְׁמְעוּ הַנְּשִׁים קְדוּשָׁה וּבְרַכּוֹ בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה.
דְּנִדְאִי בְּהָא תְּלִיא.

דְּאִם נִימָא דְּאִין הֵיטֵר לְנַתְּנֵן וּלְסַתּוֹר רַק ע"מ לְבָנוֹת בְּמְקוּמוֹ. וְכַמְשַׁמְעוֹת דְּבָרֵי הַט"ז
הַנ"ל.

לַפ"ז אִין הֵיטֵר בְּכָאן לְסַתּוֹר בְּכּוֹתֵל בִּיהַכ"נ בְּשַׁבִּיל שְׁיֵהִיָּה תִּיקוֹן לַהֲע"נ. דְּקוֹנְשַׁת הַע"נ
פְּחוּתָה מִבִּיהַכ"נ.

וּכְמ"ש בְּתַשׁוּ' מְהַר"ם מְלוּבָלִין (ס"ס נ"ט) דְּעֵיקַר הַקְּדוּשָׁה הִיא בְּבִיהַכְנ"ס שְׁל אֲנָשִׁים.
וּבְתַשׁוּ' מְהַרִּי"ט (ח"א סי' קל"ב) נְסַתְּפַק בַּע"נ שְׁל בֵּית הַפְּנִסָּת אִם יֵשׁ לוֹ בְּעֵלִים
מִיִּנְחָדִים.

דְּדִילְמָא בַּהַכְנ"ס גּוּפְיָה דְּקְדוּשׁ מִיקְרֵי שְׂאִין לוֹ בְּעֵלִים אַבְל שְׂאָר מְקוּמוֹת שְׂאִין לְהֵם
קְדוּשָׁה יֵשׁ לוֹ בְּעֵלִים מִיקְרֵי כו'. וְהָרִי אַף בְּבַהַמ"ק עֲזַרְת יִשְׂרָאֵל מְקוֹדֶשֶׁת יוֹתֵר מֵע"נ
פְּמִבּוֹאָר בְּמִשְׁנָה (פ"ק דְּכָלִים מְשֻׁנָּה ח') וּמְכַש"כ בְּבִיהַכ"נ דְּקוֹנְשַׁתוֹ הוּא מְשׁוּם שְׁעֵיקְרוֹ
עֲשׂוֹי לֹמַר בּוֹ פֶּל דְּבָר שְׁבַקְדוּשָׁה וּמְקוּם מִיִּנְחָד לְתַפְלַת הַצְּבוּר.

משא"כ בע"נ אף שהנשים מתפללות בו והן חייבות ג"כ בתפלה מ"מ פיון שיהו אינו פגו צירוף לעשרה י"ל דלא תשיב תפלת הצבור רק כמו תפלת יחיד שמתפללות כאו"א. ואף שיהו ג"כ יכולות לענות קדושה וברכו עם הצבור.

(ומלבד זה מאחר שהיא פתוחה לבהכנ"ס אפשר דיש בה קדושת בהכנ"ס. וכמ"ש בתשו' מהרי"ט ח"ב סי' ד' מהא דהקלשות הבגיוות בחול ופתוחות לקודש תוכן קודש פדתנו פ"ג דמע"ש ומייתי לה הגמרא בפסחים דפ"ו ע"א ובזבחים דנ"ו ע"א ואכמ"ל).

מ"מ קדושת ביהכנ"ס של אנשים גדולה ממנה כמבואר. וממילא אין להתיר לסתור בכותל ביהכנ"ס של אנשים בשביל שיהיה תיקון להע"נ (וכעין מה שכתב הרדב"ז לענין מוחק את השם ע"מ לתקן דכיון שהתיקון אינו בשם עצמו רק דמתקן בס"ת כו').

אבל אם נימא דשרי לסתור ולנתן ג"כ בשביל מצוה אחרת דאין זה דרף השחתה וכד' הא"ר הג"ל וכמשמעות דברי הרמ"א בתשו' הג"ל. י"ל דה"נ שרי לסתור בכותל בשביל התיקון להע"נ שישמעו קדושה וברכו דמ"מ יש בזה מצוה ושוב אין זה סותר דרף השחתה ואע"פ שאין זה ע"מ לבנות במקומו פנ"ל: ז ולענין דינא אף שאין להקל פדעת הא"ר הג"ל.

מ"מ יש לצרף היתר זה להתיר לסתור בכותל בהכנ"ס ע"י פותי. דבלא"ה י"ל דכיון דקדושת בהכנ"ס דרבנן וכמ"ש הר"ן והובא לעיל וממילא איסור הנתיצה ג"כ דרבנן הוי.

וא"כ אם יעשו זאת ע"י פותי הוי שבות דשבות במקום מצוה דיש להתיר לכ"ע. ומצורף לזה דלהך דעה דבסותר לצורף מצוה אחרת ג"כ שרי אפי' לישראל עצמו לעשות פיון שאין זה דרף השחתה פנ"ל.

ולרונקא דמילתא יש לעשות באופן זה לומר לפותי א' שהוא יאמר לפותי אחר שהוא יסתור הכותל. דבתשו' חוות יאיר (סי' מ"ו) דעתו להתיר בכה"ג אף לענין מלאכת שבת שיאמר לפותי א' שיאמר לחבירו לעשות ולא אסרו שבות דשבות אלא כששבות אחד מצד האמירה והשבות השני מצד המלאכה משא"כ בכה"ג דהוי אמירה לאמירה י"ל דלא גזרו פלל מכש"כ באיסור מלאכה דרבנן דשרי לומר לפותי שיאמר לחבירו לעשות אף שלא במקום מצוה עכ"ד.

ואף שבעל עה"ג (שם בסי' מ"ט) חולק עליו. מ"מ יש לצרף פל זה להיתרים הג"ל.

ובכה"ג דנידון דידן דהוי אמירה לאמירה באיסור דרבנן במקום מצוה בודאי גם העה"ג מודה דשרי ובפרט שהפמ"ג בפתחתו לאו"ח מצדד לומר דלא אסרו שבות דשבות רק באיסורי שבת משא"כ בשאר איסורים באיסור דרבנן י"ל דשרי לומר לפותי לעשותו אף שלא במקום מצוה ע"ש.

וכ"ד הפר"ח באו"ח סי' תס"ח ע"ש. ואף דיש לסתור דבריהם ולהוכיח דגם בשאר איסורים אסור אמירה לפותי אף באיסור דרבנן.

דכן משמע מדברי התוס' בר"ה (דכ"ד ע"ב ד"ה שאני ר"ג) וכן משמע מדברי הראב"ד שהביא הרא"ש בפ"ז דב"מ (סי' ו') יעו"ש ואכמ"ל ולפלפל בזה. מ"מ תזי לצרופי בנ"ד

עם כל היתרים הנ"ל להתיר לעשות ע"י פותי את הגראטעס בפנתל בהכנ"ס לתוך הע"נ העליונה.

ואף שפברפי יוסף (סי' ק"נ) הביא בשם הב"ד שאינו נכון לבנות ביהכנ"ס ע"י פותי. לא ראיתי מקפידין בזה כ"כ.

ובפרט בנ"ד דהוי לסתור ולא לבנות פשיטא דאין לחוש לזה פלל: ח וע"ד החשש השני שהחלונות של ביהכ"נ בכותל צפונית שיהיה פונים להע"נ העליונה שיבנו מחדש ויעשו פנגדו בפנתל הע"נ העליונה חלונות הרבה שיבא האורה לבהכנ"ס ע"י החלונות.

אלא שעכ"ז חוששין שיאפיל מעט מאור בהכנ"ס מפפי שהיה בראשונה. ומבואר בש"ע סי' ק"נ דבהכנ"ס צריף אור גדול.

הנה ד"ז מקורו מדברי האגודה בפ"ק דב"ב (ד"ז ע"א) בעובדא דתרי אחי חד מטנייה איספלידא דלפני הר"י בתוס' שם (ד"ה א"ל) מוכח דבאכסדרה שצריף אור גדול לא סגי בהרחקת ד"א. וכתב האגודה דה"ה לבהכנ"ס שצריף ג"כ אור גדול דמי שרוצה לבנות פנגד חלונות בהכנ"ס צריף להרחיק יותר מד"א.

ובאר שם הביא דברי הכה"ג בחו"מ סי' קנ"ד דצריף להרחיק מחלונות בהכנ"ס ח' אמות. וע' בשו"ת נו"ב מה"ת סי' ט"ז שפסק בזה דזה תלוי לפי ראות עיני החכמים מד"א ועד ח' אמות.

וע"ש בכנה"ג דמסיק שם דאם רואין שעדיין יהיה בביהכנ"ס אור גדול סגי ליה בהרחקת ד"א. וכ"כ בתשו' ע"ב למת"ם אלמושנינו סי' י"ג דהיכא שיש לביהכ"נ אורה גדולה מצד מזרח ומצד דרום אז אפילו לדברי האגודה הנ"ל יכולים לבנות מצד מערב פנגד חלונות של ביהכנ"ס בהרחקת ד' אמות.

(ועיין בתשו' מהרח"ש ח"א סי' י"א שחולק לגמרי על ד' האגודה הנ"ל ושהרבמוהרש"ך עשה מעשה פנגד ד' האגודה הנ"ל לבנות פנגד חלונות בהכנ"ס בהרחקת ד"א. ואולי עובדא דמהרש"ך היה ג"כ באופן הנ"ל שהיה לביהכ"נ אורה גדולה פנ"ל.

ומוהרש"ש שם לא נחית להך חילוקא). ובנ"ד א"צ להאריך בזה משום דכל הגדולים מיקרו בתידי שרוצה לבנות לו בנגן לצרכו ולהאפיל על בהכ"נ של רבים דהרבים יכולים למחות בידו שירחיק מהחלונות ובזה נחלקו הגדולים פמה יהיה שיעור ההרחקה מבהכנ"ס שצריף לאורה דומיא דאיספלידא.

אבל אם הרבים עצמם בבהכנ"ס שלקחם רוצים להוסיף בבנגן לצורך בהכנ"ס (כמו בנ"ד שצריכין בהכרח לבנות הע"נ שהוא ג"כ בכלל קדושת בהכנ"ס פנ"ל. וגם ע"ז מסתמא יהי' ג"כ חיזוק להכנסות וצרכי בהכנ"ס של אנשים פידוע).

אף אם יתמעט ע"ז קצת אורה מביהכ"נ של אנשים אם פולם מרוצים ואין מוחה לא מצינו שיהא איסור בזה. וע"כ לא שמענו שיש איסור (אף אם ירצו הקהל) רק בסתירת הבנגן דהוי נותץ ואסור אם לא באופן שכתבנו לעיל.

וכן אם ירצו הצבור לעשות מבהכנ"ס גופיה שיהיה שמה הע"נ אסורים משום שמורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. (וגם בזה אפטר דשרי ע"י זט"ה במא"ה).

משא"כ אם רוצים להוסיף בבנין חוצה לו לעשות ע"נ אצלו אף שעי"ז יתמעט קצת אור מבהכנ"ס יכולים לעשות פן לצורך בהכנ"ס. כמבואר מדברי הפוסקים.

ובפרט שפני הנראה עדיין יהיה בבהכנ"ס אור גדול מחלונות שבשאר צדדים וגם מצד צפונית ג"כ יהיה אור רב ע"י החלונות שפנגדן שירבו בחלונות בכותל הע"נ, (דכבר חילקו בכה"ג גם לענין יחיד שרוצה לבנות נגד חלונות בהכנ"ס דבכה"ג סגי ליה בהרחקת ד"א פנ"ל).

ובזה מהראוי שישתדלו להוסיף אור שמה פפי שיוכלו שישאר בבהכנ"ס אור רב לפי ראות עיניהם. ואין להאריך בזה יותר: סימן ה ע"ד המנהג בבתי משקאות שבעיר שנותנים לאכול ולשתות לכל הבא אליהם במחיר אשר הוישת מבעה"ב.

והנה פעת בעו"ה רבו המתפרצים ובאים שמה כמה ישראלים שאוכלים לחם בלא נט"י ובלא ברפת המוציא. אם יש על בעה"ב דשם חשש איסור משום לפ"ע לא תתן מכשול כשנותן להם לאכול ויודע בהם שיאכלו בלא נט"י ובלא ברכה: א הנה אף שמבואר ברמ"א באו"ח (ס"ס קס"ג) דאסור להאכיל למי שלא נטל ידיו משום לפ"ע לא תתן מכשול.

והוא מדברי תר"י ספ"ח דברכות. שלמד זה מהא דאמרו בחולין (דק"ז ע"ב) לא יתן אדם פרוסה לשמש אלא אם פן יודע בו שנטל ידיו.

וכ"פ בש"ע (סימן קס"ט ס"ב) דלא יתן לאכול אלא למי שידע בו שיברך. אף מ"מ בנ"ד יש לצדד להתיר וללמד זכות מה שהעולם אין נזהרין כלל לחוש משום לפ"ע בזה.

ומתחלה נבאר בעיקר דין זה דלפ"ע באיסור דרבנן. שהתוס' בספ"ק דע"ז (דכ"ב ע"א ד"ה תיפוק ליה) פתבו בשם ר"ת דיש איסור לפ"ע אף במקדי דלית ביה אלא איסורא דרבנן והוכיחו פן מסוגיא דהתם גבי מלאכת חוה"מ דפריה ות"ל משום לפ"ע כו' אף דאיסור מלאכה בחוה"מ אינו אסור אלא מדרבנן לפיר"ת ע"ש.

והנה אפשר לומר בזה דאף מי שמכשיל חבירו באיסור דרבנן יהיה באיסור לפ"ע מה"ת דלא גרע ממש"א עצה שאינה הוגנת שעובר בזה לאו דלפ"ע מה"ת כמבואר ברמב"ם (פי"ב מהל' רוצח הי"ד) והוא מה"ת כ.

ומכש"כ לפי דעת הרמב"ם ריש ה' ממרים דס"ל דהעובר על איסור דרבנן עובר ג"כ בלאו דלא תסור מדאורייתא. א"כ ודאי שנייך בזה לפ"ע מדאורייתא.

מיהו לפמ"ש הלח"מ שם שחקמים התנו מתחלה ומחלו על כף לגבי העובר להנאתו שלא יעבור על לאו. אפשר י"ל דה"נ לענין שלא יעבור בלפ"ע כו'.

מיהו מדברי התוס' בחגיגה (דף י"ח ע"א סד"ה חוש"מ) שכתבו וז"ל והא דאמרינן גבי פותים ות"ל משום לפ"ע כו' במלאכה דחוש"מ משום דסמך פשטא דקרא הוי וה"ל צדוקין מודין בה עכ"ל. וכ"כ הרא"ש בפ"ק דמ"ק פדברים האלה.

לכאורה משמע מדבריהם דבשאר איסור דרבנן ליכא איסור דלפ"ע. דאל"כ הל"ל בפשיטות דאף באיסור דרבנן שנייך לפ"ע וכמש"כ בע"ז הנ"ל.

(וְשָׂמָא יֵשׁ לְדַחֲוֹת קִצָּת דְּהַתּוֹס' בְּחַגִּיגָה פְּנוּנְתָם רַק לְיִישׁב פְּשָׁטָא דְּלִישְׁנָא דְּגַמְרָא דְּפָרִיף וְת"ל מְשׁוּם לַפ"ע דְּמִשְׁמַע דְּעוּבְר בַּלֶּפ"ע מְדַאוּרִייתָא וְהַתּוֹס' לָא ס"ל סְבָרָא הַנְּ"ל לֹמַר דְּבְאִסּוּר דְּרַבְּנָן יִהְיֶה לַפ"ע מְדַאוּרִייתָא פְּנ"ל.

וְתִרְצוּ הַתּוֹס' דְּכִינּוּ דְּאַסְמַכְתָּא פְּשׁוּטָה הִיא נְקֻט פְּהֵף לִישְׁנָא). אַף בְּחִידוּשֵׁי הֶרְמֵב"ן בַּסֶּפ"ק דַּע"ז וְכ"כ בְּלִקוּטֵי הֶרְמֵב"ן בַּמַּס' מ"ק וְכוּ בְּרִיטְב"א רִישׁ מ"ק מְבִנְיָא לְהַדְיָא שְׂדַעְתָּם דְּבְאִסּוּרֵי דְּרַבְּנָן לִיכָּא אִסּוּר מְשׁוּם לַפ"ע, ע"ש.

(וְרִיטְב"א סוּף פ"ק דַּע"ז שְׁם יֵשׁ טְעוּת הַדְּפוּס ע"ש). וּבַחֲזִי הֶרְמֵב"ן בִּיבְמוֹת (דַּפ"ד ע"ב) מְבִנְיָא דְּאַף בְּאִסּוּר דְּאוּרִייתָא בְּלָאוּ שְׂאִינוּ שְׁנֵה בְּכָל לִיכָּא אִסּוּר לַפ"ע.

רַק נִרְאֶה דְּשָׁם פְּנוּנְתוֹ דְּבְלָאוּ שְׂאִינוּ שְׁנֵה בְּכָל לִיכָּא אִסּוּר לַפ"ע לְמִי שְׂאִינוּ בְּתוֹרַת אוֹתוֹ אִסּוּר דְּנֻקָּא. וְעוֹד נִבְאָר דְּבְרִינוּ לְקַמְן אַ"ה: ב וְלְכַאוּרָה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ עוֹד מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' בַּפ"ק דַּב"מ (דָּף י' ע"ב ד"ה דְּאַמְר).

בְּהָא דְּאַמְרֵינוּ הֵתָם אִיכָּא בִּינְיָהוּ פְּהֵן דְּאַמְר לְיִשְׂרָאֵל צָא וְקִדַּשׁ לִי אִשָּׁה גְרוּשָׁה. וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' וְז"ל דְּכֵהֵן מִיְקָרֵי בְּר חִיּוּבָא הוֹאִיל וְאִם מְקַדְּשָׁה לְעַצְמוֹ חֵיִיב אַכְּל יִשְׂרָאֵל אַע"ג דְּעוּבְר עַל לַפ"ע לָא תַתֵּן מְכַשׁוּל לָא מִיְקָרֵי בְּר חִיּוּבָא, עַכ"ל הַתּוֹס' שָׁם.

הָרִי דְּפִשְׁטָא לְהוּ דְּיִשְׂרָאֵל שְׁקִידַשׁ גְרוּשָׁה לְכֵהֵן עוּבְר בַּלֶּפ"ע. אַף דְּעַצְם הַקִּידוּשִׁין בְּגְרוּשָׁה לְכֵהֵן עַדִּינּוּ לִיכָּא בְּזַה אִסּוּר דְּאוּרִייתָא לְרַבָּא דְּאַמְר לָא בְּעַל אִינוּ לֹקְהָ.

(וּמִיִּתּוּ לִיֵּה הַתּוֹס' הֵתָם. וְדוּחַק לְפָרַשׁ בְּכַוְנַת הַתּוֹסְפוֹת דַּמ"ש אַע"ג דְּעוּבְר בַּלֶּפ"ע כּו' הֵינּוּ רַק אַלִּיכָּא דְּאַבְיֵי בְּקִידוּשִׁין דַּס"ל קִידַשׁ לֹקְהָ).

רַק דַּמ"מ לְרַבָּא נְמִי יֵשׁ בְּקִידוּשִׁין אִסּוּר דְּרַבְּנָן שְׂמָא יִבְעוּל כַּמ"ש הַתּוֹס' בַּפ' קַמָּא דִּיבְמוֹת (ד"י סַע"א). וְאַף דְּלְכַאוּרָה מוֹכַח בַּגַּמ' דְּסוּטָה (דַּמ"ד ע"א) דְּלְרַבָּא לִיכָּא שׁוּם אִסּוּר בְּקִידוּשִׁין בְּגְרוּשָׁה לְכֵהֵן וְאַפִּילוּ אִסּוּרָא דְּרַבְּנָן לִיכָּא.

מְהָא דְּאַמְרֵינוּ הֵתָם אַבְרִייתָא דְּנֻלָּא לְקַחְזָה פְּרֻט לְאַלְמָנָה לַכ"ג כּו' לִימָא דְּלָא כְרִיָּה"ג דְּאִי כְרִיָּה"ג הָאֵמַר הִירָא וְרַף הַלְבָב זֶה הַמְתַּיִירָא מִן הָעֵבְרִיּוֹת שְׁבִידוּ. וּמִשְׁנֵי אַפִּילוּ תִימָא כְרִיָּה"ג כְּדַרְבָּה דְּאַמְר לְעוֹלָם אִינוּ חֵיִיב עַד שְׂיִבְעוּל.

וְהָא לְרִיָּה"ג הֵתָם ס"ל דְּאַף מְשׁוּם עֵבְרִיָּה דְּרַבְּנָן חוּזַר מְעוּרְכֵי הַמְלַחְמָה (כְּדַאִיתָא לְהַדְיָא בַּגַּמ' שָׁם ע"ב). וְא"כ מוֹכַח מְהָא דְּמִשְׁנֵי הַגְּמָרָא דְּאַפִּילוּ תִימָא כְרִיָּה"ג וְכְדַרְבָּה דְּלְרַבָּה בְּקִידוּשִׁין לְחוּד אַפִּילוּ אִסּוּר דְּרַבְּנָן לִיכָּא.

וּלֶפ"ז קִשָּׁה ע"ד הַתּוֹס' בַּב"מ שָׁם דְּמְבִנְיָא שְׂדַעְתָּם דְּאַף לְרַבָּא דְּאַמְר לָא בְּעַל אִינוּ לֹקְהָ מ"מ יֵשׁ עֵבְרִיָּה בְּהַקִּידוּשִׁין. שְׁהָרִי הַתּוֹס' כְּתָבוּ שָׁם בְּהַדְיָא (בְּתִירוּצָם הַשְּׁנִי) דְּאִי אִין שְׁלִיחַ לְדַבְּר עֵבְרִיָּה לָא חֲלִין הַקִּידוּשִׁין אַף לְרַבָּא.

אַמְנָם כְּבָר בִּיאַרְנוּ בַּמ"א (בַּחִי"ד ס"י) דְּזֵה לַק"מ דְּנֻדַּאי אַף לְרַבָּא יֵשׁ אִסּוּר דְּרַבְּנָן בְּקִידוּשִׁין שְׁל גְרוּשָׁה לְכֵהֵן וְכַדְבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת בִּיבְמוֹת הַנְּ"ל וּמ"מ שְׁפִיר מִשְׁנֵי הַגְּמָרָא בְּסוּטָה שָׁם אַפִּילוּ תִימָא כְרִיָּה"ג כְּדַרְבָּה כּו'.

והיינו דהא דממעט הבריייתא התם מקרא דנלא לקחה פרט לאלמנה לכה"ג כו'. י"ל דקרא
ממעט ליה שאינו חוזר מעורכי המלחמה קודם שגזרו חכמים איסור על הקידושין
(וכיוצא בזה כתב המל"מ בפ"ב מהלכות סוטה ה"ח ליישב קושיות הראב"ד עלהרמב"ם
שם ע"ש).

אבל אחר שגזרו חכמים ואסרו הקידושין לחוד ג"כ והוי זה עבירה בידו אע"ג דהוי
עבירה דרבנן חוזר לריה"ג. ועוד ביארתי שם ליישב בע"א דשפיר ממעט ליה שאינו
חוזר מעורכי המלחמה אף אחר שאסרו הקידושין מדרבנן.

ואכמ"ל בזה. ועכ"פ זהו מוכח בבירור מגמרא דסוטה הנ"ל דלרבא ליפא שם איסור
דאורייתא מיהת בקידושין של גרושה לכהן.

ומ"מ מבואר שם בתוס' בב"מ שהישראל שקידש גרושה לכהן עובר בלפ"ע. וכ"כ כל
הראשונים שם.

א"כ מוכח דבאיסור דרבנן יש ג"כ איסור לפ"ע. (ובזה לכאורה ה"ה אפ"ש לפשוט מפאן
ספיקו של המהרי"ט בתשובה והובא במל"מ בפ"ב מהלכות רוצח אי אמרינן באיסורא
דרבנן אשלד"ע.

דלפי הנ"ל מוכח פן מהכא בקידושין של גרושה לכהן דהוי איסור דרבנן ומ"מ אמרינן
אשלד"ע וי"ל). אלא שיש לדחות קצת דלעולם י"ל דבאיסור דרבנן ליפא איסור לפ"ע.

ומ"ש שם התוס' והראשונים שהישראל עובר בלפ"ע היינו פיון שאם הפהו יבעול אותה
אח"כ אז הוי הקידושין איסור למפרע ולוקה גם על הקידושין פמבואר שם. וא"כ ה"נ
י"ל שאם יבעול אח"כ ויהיו הקידושין איסור למפרע ואז יהיה על הישראל ג"כ איסור
משום לפ"ע.

ועוד ה"ה אפ"ש להביא ראיה מדברי הרא"ש בב"מ פא"נ סימן מ"ב שכתב שם דבריבית
דרבנן ליפא איסורא ללנה רק משום לפ"ע לא תתן מכשול. ומוכח מזה דאף בריבית
דרבנן יש איסור דלפ"ע.

ג איברא דלקושטא דמילתא אין ראיה פלל מהני דוכתי. דמ"ש התוס' בב"מ בישראל
שקידש גרושה לכהן עובר בלפ"ע וכן מדברי הרא"ש שכתב דבריבית דרבנן ג"כ יש
איסור על הלנה משום לפ"ע.

מ"מ אין מזה ראיה פלל שיש לקו ע"ד הרמב"ן והריטב"א דס"ל דבאיסור דרבנן ליפא
איסור לפ"ע. דזהו ודאי פשוט דאף לדברי הרמב"ן והריטב"א הנ"ל לא קאמרי רק
במזמין לפננו דבר שאסור מדרבנן והוא אוכל מעצמו בזה אין איסור לפ"ע רק באיסור
דאורייתא.

אבל זהו פשיטא דאסור להאכיל בנדים לחבירו איסור דרבנן לכ"ע. שהרי אף לקטן
אסור למיספי ליה איסור דרבנן בנדים.

כמ"ש בהדיא הרמב"ם בסוף ה' מאכלות אסורות. ואף לדברי הרשב"א בחידושי
ליבמות (דקי"ד ע"א) שחולק וסבירא ליה דשרי למיספי בנדים איסור דרבנן לקטן.

הא מפורש בדברינו שם שזהו רק למ"ד קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו לדידה נחות חד דרגא באיסורין של דבריהם ושרי למיספי ליה בינדים ג"כ. משא"כ למ"ד קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו לדידה אסור למיספי בינדים איסור דרבנן לקטן.

רק דבשל דבריהם אין מצווין להפרישו. ע"ש בדבריו ובדברי המל"מ סוף ה' מ"א. (וע"ש בפ"ד יו"ד סימן פ"א ס"ק כ"א דאף לקטן חולה אסור להאכיל בינדים איסור דרבנן). ועכ"פ פשוט דלכ"ע אסור להאכיל בינדים לגדול איסור דרבנן.

ולפ"ז אין ראיה פלל מדברי התוס' בב"מ הנ"ל דישאל שפיידש גרושה לכהן עובר בלפ"ע אף שהקידושין הוי רק איסור דרבנן כנ"ל, דהכא הוי כמאכילו איסור בינדים דהא בשעה שהשליח מקדשה בשביל המשלח נעשית מקודשת לו ונגמר האיסור והרי ספי ליה האיסור בינדים.

ובזה כ"ע מודו דאסור גם באיסור דרבנן כנ"ל. וזה מוכרח שהרי הריטב"א בב"מ שם פתב ג"כ דישאל שפיידש גרושה לכהן עובר משום לפ"ע.

והא הריטב"א גופיה בריש מ"ק ס"ל דבאיסור דרבנן ליכא איסור לפ"ע ובהאיתיו לעיל. וא"כ יתנה דבריו סתרי אהדדי.

וע"כ לחלק כנ"ל דבקידושין הוי כמו ספי ליה האיסור בינדים שבשעת הקידושין מכשילו באיסור גופיה מש"ה אסור אף שהקידושין הוי רק איסור דרבנן. משא"כ להושיט לו איסור דרבנן והוא אוכל מעצמו בזה ס"ל להריטב"א דליכא איסור לפ"ע כנ"ל.

ומה"ט אין ראיה ג"כ מדברי הרא"ש בב"מ הנ"ל שכתב דיש איסור לפ"ע בריבית דרבנן. דהתם ג"כ בנתינת הריבית הרי ספי ליה האיסור בינדים וזה אסור לכ"ע אף באיסור דרבנן כנ"ל.

(ואף זה בנדאי דגם לדברי הרמב"ן והריטב"א אף שאין איסור לפ"ע באיסורין דרבנן מ"מ יש איסור אם עוסק עמו בדבר לסייע ידי עוברי עברה אפילו באיסור דרבנן. כדמוכח בגיטין (דס"א ע"א) ובע"ז (דנ"ה רע"ב) ומכש"כ אם ספי ליה האיסור בינדים).

וגם אין להביא ראיה ג"כ מדברי רש"י בע"ז (דל"ט ע"ב ד"ה אין לוקחין) בכתובות שפסוריא שמוכרים לישאל דברים שלוקחין מן העכו"ם דמבואר שם דעוברים בלפ"ע, משום דנראה לומר שגם לפ"ד הרמב"ן וריטב"א הנ"ל דס"ל דבאיסור דרבנן ליכא איסור משום לפ"ע היכא שמזמין לו האיסור והוא אוכל מעצמו כנ"ל.

מ"מ זהו רק באם מודיע לחבירו שהוא דבר איסור ואם חבירו ירצה לאכול באיסור בזה ס"ל דבאיסור דרבנן אין עליו איסור לפ"ע בכה"ג. אבל אם אינו מודיעו פלל שהוא איסור רק נותן לו בחזקת הימור ומטעה אותו להכשילו אף באיסור דרבנן בנדאי הוא איסור גמור לכ"ע.

והעבירה על הנותן שמאכיל לחבירו ע"י שמטעה אותו. וכמו שמבואר חילוק זה במזרחי פרשת שמיני בפי' הברייתא דת"כ דדריש לחייב את המאכיל כאוכל דמשמע דהמאכיל ג"כ חייב מלקות.

וברמב"ם מבואר דהמאכיל איסור לקטן בידים הוי איסורא בעלמא ואינו עובר בלאו ואינו לוקה. וע"ז פתב הרא"ם שם בשם הראב"ע לחלק דאי מאכיל עוף טמא לבר ישראל חבירו בחזקת עוף טהור ואוכל דהוי האוכל שוגג והמאכיל מזיד מתחייב המאכיל כאלו הוא גופיה אכלו ולוקה כו' ע"ש.

וכן מבואר בהקדמא ברמב"ם פ"ג ה"ה מהל' אבילות דהמטמא את הפהו אם היה הפהו מזיד הפהו לוקה והמטמא עובר בלפ"ע ואם היה הפהו שוגג וזה שטימא מזיד ה"ז שטימא לוקה. וכ"כ הרמב"ם בסוף ה' פלאים דאם הלובש שוגג והמלביש מזיד המלביש לוקה ע"ש.

וע' ברמב"ם פ"ה מה' נזירות ה' כ'. ועיין בב"י בח"מ סימן ק"פ שפדייק מהירושלמי דרפ"ה דנדירים דחיישינן טפי למכשיל חבירו על ידו יותר ממה שיכשול הוא עצמו בפשיעתו ע"ש.

וה"נ י"ל לענין לפ"ע באיסור דרבנן שאף להרמב"ן והריטב"א דליכא איסור לפ"ע מ"מ במוכר לו איסור דרבנן בחזקת היתר שהאוכל שוגג והמאכיל מזיד דחשיב כאילו הוא גופיה אכלו וכל האיסור על המאכיל.

ונה פשוט לכ"ע. וחסלילה לומר שיהיה שום דעה שלא יהיה איסור ביד מי שנותן איסור דרבנן לחבירו בחזקת היתר.

באופן שגם לד' הרמב"ם והריטב"א דאין איסור לפ"ע באיסור דרבנן היינו רק במודיעו שהוא איסור וגם זה אסור למיספי ליה בידים רק שמזמין לו והוא אוכל מעצמו. ואזידו להו ראיות הנ"ל: דומעתה נבוא לפסק הרמ"א הנ"ל דאסור להאכיל למי שלא נטל ידיו משום לפ"ע.

דלכאורה מוכח מזה שפוסק פדברי התוס' בספ"ק דע"ז הנ"ל דבאיסור דרבנן נמי יש איסור לפ"ע. ולפי דברינו הנ"ל י"ל דעדיין אין בזה הכרעה מדברי הרמ"א דלעולם י"ל פדברי רמב"ן וריטב"א הנ"ל דבאיסור דרבנן ליכא איסור לפ"ע.

דקא מקור דברי הרמ"א וה"ר יונה בברכות הוא מגמרא דחולין (דק"ז ע"ב) דלא יתן אדם פרוסה לתוך פיו של שמש אא"כ יודע בו שנטל ידיו. והתם מיירי שתוחב לו לתוך פיו ממש.

דקא הגמרא שם בעי למיפשט מינה דאוכל מחמת מאכיל צריף נט"י. וקא כבר ביארנו שדין זה מוספם לכ"ע דאסור להאכיל לחבירו בידים איסור דרבנן ואפילו למיספי בידים לקטן אסור כנ"ל.

ואף שהב"י דייק מדברי הטור בדין זה דל"ד לתוך פיו אלא דאפילו לידו נמי אסור. וכ"מ מל' הש"ע בסמ"ק ס"ט הנ"ל.

מ"מ י"ל דגם זה חשיב מאכיל בידים. (ועיין תוי"ט רפ"ג דמאי דלשון מאכילין משמע שנותן לתוך ידו.)

ועיין בהג"א ספ"ט דשבת). אבל להזמין לפניו שיאכל מעצמו י"ל דשרי כשיטת הרמב"ן והריטב"א דבכה"ג ליכא איסור לפ"ע.

וי"ל עוד דאף להתוס' ספ"ק דע"ז הנ"ל דבאיסור דרבנן נמי יש איסור לפ"ע והיגו דאסור אף בכה"ג להזמין לפניו האיסור ושיאכל מעצמו וכנ"ל. מ"מ זהו רק באיסור דרבנן שהחליטו האיסור מדבריהם ויש תורת איסור ומכשול על אותו הדבר עצמו מדרבנן שינה ביה איסור לפ"ע.

משא"כ היכא דלא שינה כלל לומר שהדבר נחלט לאיסור בעצם רק שגזרו מדבריהם חיוב על האדם וכמו באוכל בלא נט"י דלא שינה לומר דהוי הפת איסור בעצם רק דהאי גברא הוי עובר על תקנת חכמים וכיון שאין גוף הדבר איסור ומכשול בעצם נ"ל דלכ"ע אין איסור אלא פשמאכיל לחבירו בינדים וכנ"ל.

ובמג"א סימן קס"ג הביא דברי הרמב"ם (ספ"ו מהלכות מעשר) דרופא חבירי שנהיה מאכיל לחולה ע"ה נותן לתוך ידו ואינו נותן לתוך פיו בדמאי אבל בנדאי אפילו לתוך ידו אסור, וגם בדמאי דוקא פשהוא משל חולה אבל משל רופא אסור.

ומקורו מהירושלמי רפ"ג דדמאי ע"ש. ולפ"ז יש להקשות על הטור והב"י דמאחר דבגמ' אמרו לא יתן אדם פרוסה לתוך פיו של שמש והיגו לתוך פיו ממש כמ"ש לעיל.

וא"כ מנא לן לומר דגם ליתן לתוך ידו אסור. ונהרי מצינו בדמאי דמחלק הירושלמי דלתוך ידו שרי ולתוך פיו אסור.

ואין לומר דאדרבה למדו פן מהו דירושלמי דאם הדמאי משל רופא אסור ליתן אף לתוך ידו של חולה. וה"נ פשוטן משלו למי שלא נטל ידיו דמי להתם דאם הדמאי משל רופא דאסור ליתן אף לתוך ידו.

ז"א דמבואר בגמרא גיטין (דס"א ע"א) דלרבא שם הקילו לענין טומאה וטהרה דרבנן יותר מבדמאי לענין שמונתר לסייע ידי ע"ה החשוד בזה (וע"ש בתוד"ה רבא). וא"כ ה"נ לענין נט"י דרבנן (שתקנו מפני סרה תרומה פמבואר בחולין דק"ו ע"א).

דיש להקל יותר מבדמאי. וי"ל דאינו אסור רק ליתן לתוך פיו אבל לתוך ידו שרי וכנ"ל אלא דבלא"ה לכאורה י"ל דאף לפ"ד הרמב"ן והריטב"א הנ"ל דליכא איסור לפ"ע באיסורין דרבנן.

מ"מ הכא אסור ליתן למי שלא נטל ידיו אפילו אינו נותן לידו רק שמוזמין לפניו והוא אוכל מעצמו ג"כ אסור. דהא מפני דמאשנתנו בפ"ג דדמאי שאסור למפור או ליתן לחבירו דמאי (ואפילו רק אם יש חשש שימצאנו ע"ה ויאכלנו ג"כ אסור כמ"ש שם משנה ב') ותיקשי ע"ד רמב"ן וריטב"א הנ"ל דס"ל דבדרבנן ליכא איסור דלפ"ע.

(ולפמ"ש י"ל קצת). וע"כ לחלק שבדבר שהוא שלו נחל עליו החיוב לעשר אסור להוציא מת"י דבר שאינו מתוקן שיפשל בו חבירו.

ולא דמי לההיא דמירוי הרמב"ן והריטב"א שם. וזהו ג"כ טעם הירושלמי דאם הדמאי של רופא אסור.

וא"כ י"ל דה"ה בנותן משלו למי שלא נטל ידיו דאסור בכל גוונא. רק יש לחלק לפמ"ש הט"ז ביו"ד (סימן א' ס"ק י"ז) דבהפרכת תרומה ומעשרות חל עליו החיוב אפילו אם אינו רוצה לאכול מן התבואה ולא דמי לנט"י שהחיוב חל רק על האוכל.

רק דגוף דברי הט"ז שם לכאורה תמוה מדברי רש"י בגיטין (דמ"ז ע"ב ד"ה מדאורייתא) שכתב דמעשר לאו מצוה דרמא עליה הוא א"כ אוכלין או מוכרין כו'. מיהו בכאן שפיר יש לחלק בין מעשר לנט"י פנ"ל.

וגם לפמ"ש לעיל דלרבא בגיטין יש להקל בנט"י יותר מבדמאי לענין זה ג"כ יש לצדד בזה: הנהיגה המג"א (סימן קס"ג סק"ב) כתב דאם הפרוטה של האוכל רק שהיא מושיט ל' שרי דהא אם לא היה מושיט לו נוטלו ממילא א"כ קאי בתרי עיברי דנהרא כדאימא בפרק קמא דע"ז ואפשר דמ"מ איפא מסייע ידי עוברי עבירה עכ"ד המג"א.

והנהיגה בגמרא בפ"ק דע"ז ד"ו סע"א דאיבעיא התם אי משום הרנוחה א"ד משום לפני עור כו' למאי נ"מ דאית ליה בהמה לדידיה כו'. הב"ע דקאי בתרי עיברי דנהרא כו'.

וכתב שם הר"ן דה"מ לענין איסור דאורייתא אבל מ"מ מדרבנן מיהא אסור שרי מןייב הוא להפרישו מאיסור והיא ד' יסייע ידי עוברי עבירה עכ"ל. ובתוס' ורא"ש בע"ז שם משמע דס"ל דבלא קאי בתרי עיברי דנהרא ויכול ליטלו בעצמו שרי לכתחילה ליתן לו וליפא איסור אף מדרבנן (ע"ש בתוס' דף ו' ע"ב סד"ה מניין וברא"ש שם).

וברפ"ק דשבת ד"ג רע"א מבואר בתוס' וברא"ש דאף היכא שיכול ליטול בעצמו מ"מ יש בזה איסור דרבנן שחייב להפרישו מאיסור. ובש"ך יו"ד (סימן קנ"א סק"ו) מנייב סתירת דבריהם דבישראל חבירו שחייב להפרישו מאיסור יש איסור מדרבנן אפילו לא קאי בתרי עיברי דנהרא ויכול ליטלו בעצמו פנ"ל.

משא"כ בעפ"ם שאינו חייב להפרישו מאיסור אז היכא שיכול ליטלו בעצמו שרי לכתחילה. עכ"ד הש"ך.

וכדבריו מוכח שם במקומו בגמרא דע"ז ה"ל. דאי נימא דגם בעפ"ם יש איסור דרבנן אפילו היכא דלא הוי בתרי עיברי דנהרא א"כ מאי קאמר הגמרא בהבעיא אי משום הרנוחה או משום לפ"ע דנ"מ דאית ליה בהמה לדידיה.

הא לטעמא דהרנוחה לא אסור רק מדרבנן לשאת ולתת עמהם (וע"ש בפ"ק דע"ז די"ב ע"א ברש"י ד"ה ה"נ). ולטעמא דמשום לפ"ע ג"כ אסור מדרבנן אף באית ליה בהמה לדידיה.

וא"כ לא נ"מ מידי בהבעיא לענין אי אית ליה בהמה לדידיה. וע"כ דלטעמא דלפ"ע שרי לכתחילה באית ליה בהמה לדידיה.

ומוכח דבעפ"ם אם לא קאי בתרי עיברי דנהרא ליפא אפי' איסור דרבנן פנין שאינו מצווה להפרישו מאיסור וכו"ל. וכן מוכח ג"כ בתוס' בהגיגה די"ג ע"א שהקשה ה"ר אלחנן דת"ל דהמלמדו תורה עובר בלפ"ע כו'.

ותרצו התוספות דמייירי דאיפא עפ"ם אחר שרוצה ללמדו דליפא לפ"ע פנין דלא הוי כמו תרי עיברי דנהרא. ומוכח מדבריהם דבכה"ג אפילו איסור דרבנן ליפא בעפ"ם.

ומפל זה מוכח פה"ש דמ"ש התוס' וברא"ש בשבת דיש איסור דרבנן אף היכא שיכול ליטלו בעצמו היינו רק בישאל חבירו שמצווה להפרישו מאיסור משא"כ בעפ"ם וכו"ל. אלא דאפתי קשה מדברי התוס' בקידושין (דנ"ו ע"א ד"ה אבל) בהא דאמרין

בלוקם בהמה במעות מעשר שני במתפנין להוציא מעות מע"ש לחולין בין שוגג בין מזיד יתזרו דמים למקומם כו'.

ופירש"י דבמזיד קנסו למוכר בשביל שעבר בלפ"ע כו' והקשו עליו התוס' מאי לפ"ע איכא ה"א הלא אם לא יקח ממנו יקח מאדם אחר ולא שינה לפ"ע אלא בתרי עיברי דנהרא כו'. ונהרי לדברי התוס' בשבת יש איסור דרבנן לגבי ישראל חבירו אף דלא הוי בתרי עיברי דנהרא פיון שמצוה להפרישו מאיסור וכנ"ל.

וא"כ מאי מקשו התוס' ה"א לפירוש רש"י הא י"ל דקנסו בשביל שעבר בלפ"ע מדרבנן. ולקמן בסמוך נבאר יישוב דבריהם.

שוב ראיתי במג"א בהלכות שבת (סימן שמ"ז סק"ד) שרמז לדברי תוס' אלו, ודבריו תמוהים דהוא מייירי שם לענין דלגבי עכו"ם ליכא איסור דרבנן היכא שיכול ליתלו בעצמו. וקא מדברי התוס' אלו מוכח דגם לגבי ישראל חבירו ליכא איסור בכה"ג.

ובאמת בזה יש ליישב דברי רש"י בקידושין מקושטת התוס' עליו דרש"י לטעמיה דס"ל דיש איסור דרבנן אף היכא שיכול ליתלו מעצמו ואפילו בעכו"ם וכמו שדייק המג"א שם מדברי רש"י בע"ז (דנ"ה רע"ב).

והיינו ממ"ש רש"י שם (סד"ה וישראל) אבל עכו"ם לאו עובר עבירה הוא שלא נצטוה עכ"ל. מוכח מדבריו דאילו הנה העכו"ם מצוה ע"ז הנה אסור לדרוך עמו אע"פ שיכול לדרוך בעצמו (ולפמ"ש לעיל י"ל בזה).

ולכאורה יש להוכיח פן דאפילו בעכו"ם יש איסור דרבנן אף היכא דלא קאי בתרי עיברי דנהרא ויכול ליתלו בעצמו. מהא דאיתא בנדרים (דס"ב ע"ב) ר"א ה"ל ה"ה הוא אבא זבניה לבי נורא א"ל רבינא לר"א האיקא לפ"ע לא תתן מכשול א"ל רוב עצים להסקה גיתנו.

והיינו דכל דאיכא למתלי בהיתרא תלינו. וכ"כ שם התוס' והרא"ש והר"ן.

ואם איתא הול"ל דבלא"ה שרי פיון שיכול העכו"ם לקנות עצים ממקום אחר. א"ו דאפילו בכה"ג יש איסור דרבנן אפילו בעכו"ם.

אף ראיתי בחדושי הרב המאירי בנדרים שם שפירא מדבריו שמפרש שם דמייירי בגוונא שאפשר שלא ינדמנו לו לעכו"ם אלא על ידו ע"ש. והנה בספר המקנה בקידושין שם כתב ליישב פירש"י מקושטת התוס' הנ"ל דס"ל לרש"י דהא דאמרינו דאינו עובר בלפ"ע אם לא קאי בתרי עיברי דנהרא היינו דנקא אם הוא יכול ליקח זה הדבר בעצמו אבל אם הוא בענין שאם לא יתן לו זה יכול להגיעו ע"י איש אחר או שהוא יכול למצוא אמ"ה במקום אחר מ"מ פיון שנה הדבר עצמו אינו מגיע לב"נ בעצמו חייב משום לפ"ע, וכדמוכח מהא דאין מוכרים להם פלי יין ואין מוכרים להם בהמה דקה משום לפ"ע.

ואף שיכולין ליקח במקום אחר מ"מ עובר עליו משום לפ"ע. עכ"ל המקנה.

ולדבריו צ"ל דהא דאמרינו בע"ז דאי אית ליה בהמה לדידיה שרי למפור לו היינו משום שפבר יש לו בהמה. אבל משום שיכול ליקח בהמה ממקום אחר זהו לא מהני להתיר מדאורייתא משום לפ"ע.

(ולפי דבריו היה נחא ג"כ מה שהקשיתי מגמרא דנדרים הנ"ל). אף לא נראה כדבריו מדברי פל הפוסקים דמבואר בהפך.

וראיותיו של בעל המקנה הנ"ל אין מוכרחים כ"כ. דמ"ש ראיה מהא דאין מוכרים להם בהמה דקה ואף שיש יכול ליקח במ"א, יש לתמוה שלא הביא דברי התוס' בע"ז (די"ד ע"ב ד"ה מקום) שהקשו למה אסרו למכור בהמה דקה לעפ"ם אף היכא דאית ליה בהמה לדידה ותיגרץ הר"י דשאני רביעה שהוא מתאנה לכל בהמה ובהמה.

ובדבריהם אלו נחא ג"כ בהא דפריף בספ"ק דע"ז בהא דאסור להשפיר שדה לכותי ות"ל משום לפ"ע, ונלא משני דנ"מ באם אית ליה לפותי שדה אחר דליכא משום לפ"ע. וע"כ דבזה עובר משום לפ"ע פינון שיעשה מלאכה בחוה"מ גם בשדה זו שמשפיר לו מלבד שדה שלו.

ואין היתר באית ליה בהמה לדידה רק לענן הקרבה לע"ז דלא יקריב רק אחת או זו או זו מש"ה בכה"ג ליכא לפ"ע. ובזה נדחית גם ראיתו השניה של בעל המקנה הנ"ל מהא דאין מוכרים להם פלי זיין אף שיכולים ליקח במ"א דזהו ג"כ הוי דבר שאין לו קצבה.

ושפיר עובר בלפ"ע בזה. אבל בדבר שיש לו קצבה ויכול ליקח במ"א אינו עובר מדאורייתא בלפ"ע.

והעיקר ביישוב פירש"י בקידושין הנ"ל כמ"ש לעיל דס"ל לרש"י דבכה"ג יש איסור דרבנן וכנ"ל. ו אף ליישוב ג"כ דברי התוס' בקידושין הנ"ל שלא יהיו סותרים דבריהם בשבת הנ"ל דס"ל דיש איסור מדרבנן אף בלא קאי בתרי עיברי דנהרא לישראל עכ"פ, י"ל ע"פ דברי הריטב"א בפ"ק דע"ז שכתב לחלק בזה דדוקא במושיט כוס יין לגזיר ואמ"ה לב"נ דתבעי לה סתמא ואנו חוששים לתקלה אז אם לא הוי בתרי עיברי דנהרא שרי פינון דמצי עביד האיסור שלא על ידינו ואע"פ שאפשר שהוא מרבה באיסור על ידינו לא חיישינן.

אבל אי תבע לו בפירוש לאיסורא יש איסור דרבנן משום מסייע ידי עוברי עברה אפילו כשיכול לטלו בעצמו כל שאנו גורמים לו לעשות איסור. וכדמוכח מהא דקיי"ל דאין מחזיקין ידי ישראל בשביעית שהרי אנו חייבין למחות בידו דכל ישראל עריבין זה לזה וכש"כ שאסור להם לגרום לעשות איסור או להרבות באיסור.

עכ"ד הריטב"א. וי"ל דגם התוס' ס"ל כן.

דאף שכתבו התוס' בע"ז גבי פוס יין לגזיר דמסתמא למשתי קבעי ליה. מ"מ יש חלוק בין שתובעו סתמא או שאומר לו בפירוש לשתותו דבאומר בפירוש לשתותו יש איסור דרבנן אפי' בלא תרי עיברי דנהרא.

ומש"ה בההיא דשבת כתבו התוס' שיש איסור דרבנן אפילו היה העני יכול לטלו בעצמו פינון דשם העני עומד ברה"ר ונותן לו להוציא וה"ל כאומר בפירוש. משא"כ בהפך דקידושין שפיר הקשו התוס' על פירש"י במתפנין להוציא מעות מע"ש לחולין דאף

במזיד יחזרו דמים למקומן ושקנסו למוכר שעבר בלפ"ע דמסתמא המוכר יודע שהלוקח מתכוון לאונקלה בעירו כדפירש"י שם.

והא פנין שייכול ליקח מאדם אחר ליפא לפ"ע ואפילו איסור דרבנן ליפא מסתמא פל שלא אמר לו הלוקח בפירוש בשעת מכירה שיאכלנה בעירו. (וזה נדאי דוחק לפרש דר"י דאמר יחזרו דמים למקומן מייגרי רק בהתנה עמו בפירוש שיאכלנה בעירו).

וראיתי בבאורי הגר"א באו"ח (ס"ס תרי"ב) שדיניק מהתוספתא דספ"ב דמאי דתני ע"ה שאמר לחבר תן לי כפר זה ואוכלנו יין זה ואשתנו לא יתן לו כו' יין ונתגלה וא"ל תן לי ואשתנו לא יתן לו כו', ובתרי הכי תני לא יושיט פוס יין לנזיר ואמ"ה לב"נ, הרי דבשני אלו אסור אף בסתמא משא"כ באינה מילי לא אסור אלא באומר לו בפירוש שיאכלנו וישתנו.

עכ"ד הגר"א ז"ל. רק דשם מייגרי דקאי בתרי עיברי דנהרא פדמוקי לה הגמרא בהדאי. משא"כ בדלא קאי בתרי עיברי דנהרא לענין איסור דרבנן משום מסייע ידי עובדי עבירה שפיר יש לחלק בזה אף במושיט לו פוס יין לנזיר. דדוקא אם אמר לו בפירוש ואשתנו אסור מדרבנן אבל בסתמא שרי וכדברי הריטב"א הג"ל.

וכ"מ להדאי בתוספתא הג"ל דקתני ג"כ דלא יושיט פוס יין לנזיר ואמ"ה לב"נ. דמדקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן מדיניק הגמרא דמייגרי בתרי עיברי דנהרא דוקא.

והשתא בשלמא בבבביתא דמיייתי הגמרא דמסיק בה מקרא דלפ"ע לא תתן מכשול ומייגרי מאיסור דאורייתא דלפ"ע מש"ה תני דוקא לא יושיט ולא קתני לא יתן. דליפא איסור דאורייתא רק בתרי עיברי דנהרא.

אבל בתוספתא דמאי הג"ל דלא מסיק בה מקרא פלל רק אשמעינן דלכתחלה אסור. א"כ היא גופה קשיא למה תני לא יושיט ולא קתני לא יתן וכמו בכולהו אינה דחשיב התם דקתני לא יתן לו.

ומדוע שינה התנא לשונו בשני אלו דכוס יין לנזיר ואמ"ה לב"נ דקתני בהו לא יושיט דוקא. ול"ל דהוא מייגרי ג"כ לענין איסור דאורייתא דוקא מלבד דלא נזכר שם פלל זה דלענין איסור דאורייתא מייגרי).

דא"כ היאך תני בכולהו אינה מילי לא יתן. והא אם לא קאי בתרי עיברי דנהרא ליפא איסור דאורייתא בשום דבר.

ולמה זה שינה את טעמו בשני אלו. א"ו מוכח כד' הריטב"א הג"ל.

ומש"ה בכולהו אינה דאין איסור רק באומר בפירוש שיאכלנו או שישתנו כדקתני בהדאי מש"ה בכה"ג יש איסור מדרבנן אף בדלא קאי בתרי עיברי דנהרא משום מסייע ידי עובדי עבירה פנ"ל.

ושפיר קתני לא יתן כו' משא"כ בשני אלו דכוס יין לנזיר ואמ"ה לב"נ דרצה התנא להשמיענו דאף בסתמא אסור אע"פ שלא אמר לו בפירוש שיאכלנו פנ"ל. מש"ה בכה"ג

אין שום איסור דרבנן ג"כ אם לא קאי בתרי עיברי דנהרא ושרי לכתחלה ליתן להם
בכה"ג ונהקרח התנא למתני לא יושיט דמיירי דקאי בתרי עיברי דנהרא.
(ובכה"ג באמת אסור מדאורייתא). ומדוקדקים דברי התוספתא.

ומוכח פתילוקו של הריטב"א הנ"ל. ומינושב ג"כ סתירת דברי התוס' מהה דקידושין
להה דשבת וכנ"ל ובזה מינושב ג"כ סתירת דברי התוס' מהה דשבת להה דע"ז הנ"ל.
ואין ה'כרת לדברי הש"ך לחלק בזה בין ישראל לעכו"ם וכנ"ל: ונבא לבאר דינא בנ"ד.
דמ"ש המג"א דאם הפרוסה של האוכל רק שהוא מושיט לו שרי פיון שקהיה יכול ליתלו
בעצמו ולא הוי כמו בתרי עיברי דנהרא.

דבריו נראין בזה. ומה שנסתפק דאפשר דאיכא איסור משום מסייע ידי עוברי עבירה.
הנה ע"כ לא מצינו שיהיה אסור מדרבנן להושיט אף היכא שקהיה יכול ליתלו בעצמו
משום מסייע ידי עוברי עבירה אלא באיסור דאורייתא. אבל באיסור דרבנן דיש סוברים
דליכא פלל איסור לפ"ע באיסור דרבנן כמש"ל מדברי הרמב"ן והריטב"א ומסתברא
בזה דאף לפ"ד התוס' דיש לפ"ע באיסורין דרבנן היינו דוקא בתרי עיברי דנהרא
דבכה"ג באיסור תורה הוי איסור לפ"ע מדאורייתא בזה גזרו בשל דבריהם ג"כ.

אבל אם לא הוי בתרי עיברי דנהרא דבזה אפילו באיסור דאורייתא אסור רק מדרבנן
משום מסייע ידי ע"ע. ממילא בכה"ג באיסורי דרבנן שרי לגמרי ולא גזרו גזירה לגזירה
פי האי.

(ולא דמי להא דאין מסייעין ידי ע"ע בעסק גמור שעוסק במלאכתו עמו בדבר איסור
כמו באשת חבר שבוררת וטוחנת עם אשת ע"ה וכה"ג): וזה מבואר ג"כ לפמ"ש
הריטב"א הנ"ל הטעם בזה דאסור מדרבנן אף בלא תרי עיברי דנהרא פיון דכל ישראל
עריבין זה לזה וחיובין למחות בידו וכש"כ שלא יגרום לו איסור.

ויכבר כתבו האחרונים דהא דכל ישראל עריבין זה לזה היינו דוקא באיסורי תורה ולא
באיסורין דרבנן (והפמ"ג באו"ח סימן קס"ז נסתפק בזה). ואפילו באיסור תורה שאינו
מפורש קיי"ל באו"ח (סימן תר"ח) דאמרין מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין.

וא"כ באיסור דרבנן אם יודע בבירור שלא ישמע לו דאין עליו עבירה פלל משום ערבות
וא"צ למחות בידו י"ל דכל היכא שיכול ליתול האיסור מעצמו אין איסור ג"כ להושיט
לו. וכן מוכח לכאורה ג"כ מדברי הרא"ש (פ"ה דב"מ סימן מ"ב) שמהובא לעיל שכתב
להוכיח דברביית דרבנן אין איסור על הלנה רק משום לפ"ע לא תתן מכשול.

ולכאורה לא נ"מ מידי מהא ולא יזו הלכתא ביאר הרא"ש פן). דמה לי אם יש עליו איסור
דרבנן משום לפ"ע או איסור דרבנן אחר.

דהא הרא"ש גופיה בשבת ס"ל דאף אם לא קאי בתרי עיברי דנהרא מ"מ יש איסור
מדרבנן משום מסייע ידי ע"ע. וא"כ לא נ"מ מידי הכא מזה.

אמנם אם נימא דבאיסור דרבנן היכא דלא קאי בתרי עיברי דנהרא ליפא איסורא פלל א"ש דברי ה"ה דנ"מ דה"ה. דבכה"ג שמהלנה יכול ליקח הריבית מאחר אז אין על הלנה שום איסור פלל בריבית דרבנן.

ואין להקשות מהא דאמר רבא התם רב עיליש גברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הנה ספי מה נפשך אי פלגא באגר תרי תלמי בהפסד כו'. והיינו דמש"ה ע"כ ותפרש השטר באופן אחר שהפריכה ביד רב עיליש כדפירש"י (ובאינש אחריןא דלא אתחזק בהכי דיינינו לשטרא כפשטיה וה"ל שטר שיש בו ריבית.

וכ"פ בש"ע סימן קע"ז סכ"ה). והשתא אם איתא דבריבית דרבנן היכא שמהלנה יכול ליקח ריבית מאחר אז שרי להלנה לכתחלה ליתן לו.

א"כ מנליה לרבא להוציא השטר ממשמעותו ודילמא הכי הנה מעשה דרב עיליש שקבל ממנו פלגא באגר ופלגא בהפסד כפשוטו והעובדא הנה באופן ה"ל שאין שום איסור בזה על רב עיליש ושרי ליה לכתחלה לעשות כן.

וי"ל דגברא רבה פרב עיליש לא עביד הכי ממדת חסידות אע"פ שאין שום איסור בזה. אף לפ"ד המל"מ (פ"ד מהל' מלנה ה"ב) שהביא שם תשובת פ"מ דס"ל דהיכא דהלנה חזי שמהלנה הנה מוזנף בריבית הני דמים גופייהו לישראל אחר בכה"ג אין הלנה עובר בלפ"ע פינון שמהלנה הנה יכול ליקח הריבית מאחר ולא הוי בתרי עיברי דנהרא.

והמל"מ חולק עליו וס"ל דבכה"ג עובר הלנה בלפ"ע דדוקא במושיט פוס יין לנזיר היכא שהנזיר יכול ליטלו מעצמו שאז לא הנה נעשה איסור לפ"ע פלל מש"ה אף אם הושיט לו זה אינו עובר בלפ"ע. אבל גבי ריבית דאם לא הנה זה לנה ממנו הנה לנה אחר עובר בלפ"ע בפשטיל זה לא נפטר לנה זה מאיסור לפ"ע.

ועוד דדילמא הלנה אחר הנה חוזר בו ולא לנה באיסור ונמצא שלנה זה הוא שהכשיל למלנה. עכ"ד המל"מ.

ולפ"ז בריבית ליפא שום גוונא פלל שלא הנה איסור לפ"ע על הלנה. דאף שיש לנה אחר ישראל שרוצה ללוות ממנו בריבית עכ"ז לנה זה עובר בלפ"ע לפ"ד המל"מ ה"ל. (ובאם יש לנה אחר כותי שרוצה ללוות ממנו בריבית דהוי היתר גמור הא פשיטא שעי"ז לא נפטר הלנה ישראל מלפ"ע במה שמכשילו באיסור ריבית לישראל). וא"כ הדק"ל על ה"ה דנ"מ.

דמאי נ"מ בהא דאין איסור על הלנה בריבית דרבנן רק משום לפ"ע. פינון דגם משום לפ"ע אסור בכל גוונא.

ומה חילוק יש בין איסור דרבנן מחמת לפ"ע או איסור דרבנן אחר פנ"ל. ולכאורה הנה מזה ראיה לדברי הפ"מ שהביא המל"מ וכדברי הכנה"ג ריש הל' ריבית דס"ל דכשיש ישראל אחר שרוצה ללוות ממנו בריבית אין לנה זה עובר בלפ"ע פלל.

ולדבריהם ניחא דברי ה"ה דנ"מ ש"ה הכא פנ"ל. שוב ראיתי בספר תפארת שמואל על ה"ה דנ"מ שם שמפרש בדברי ה"ה דנ"מ להיכא שמצילו מריבית דאורייתא ומביאו לריבית דרבנן כו'.

מיהו לפ"ד המל"מ הנ"ל לא ברירא להתיר אף בכה"ג. (ועוד יש להקשות לפ"ז דאם נחליט לומר שזהו הקיטר גמור בכה"ג בשביל להציל חבירו מריבית דאורייתא.

א"כ בעונדא דרב עיליש הנ"ל מנליה לרבא לאפוקי השטר ממשמעותו דשמא עונדא דרב עיליש הנה בכה"ג בקיטר גמור. ובזה ל"ל דמ"מ מדת חסידות למנוע מזה אף בכה"ג.

דכינן שהקיטר בזה הוא בשביל להציל חבירו מאיסור דאורייתא אין סברא שיהיה מדת חסידות שלא להצילו מאיסור דאורייתא) וג"ז דוחק. ולהנ"ל א"ש: ח אף י"ל דברי הרא"ש דב"מ בע"א דא"ש ברונחא.

לפמ"ש הנ"י בסנהדרין בפז"ב דברביבית דרבנן אין הלנה נפסל לעדות רק המלנה פינו דברביבית דרבנן אין איסור על הלנה כדמוכח מהה דרב עיליש כו'. וכ"פ ברמ"א בח"מ סי' ל"ד ס"י בהג"ה.

וא"כ שפיר נ"מ לדינא ביהא דברביבית דרבנן אין איסור על הלנה רק משום לפ"ע דמ"ש"ה לא נפסל הלנה לעדות. (ועי' ברמ"א ביו"ד ר"ס ק"ס שכתב בשם הרא"ש והנ"י דברביבית דרבנן אינו עובר רק בלפ"ע כו', הרי מבואר דמשום לפ"ע דרבנן לא נפסל לעדות.

ואף דבשאר איסור דרבנן נפסל לעדות מדרבנן מ"מ בלפ"ע דרבנן הקילו). ולכאורה מכאן יש לפשוט דלפ"ד התוס' דס"ל דבאיסורין דרבנן יש ג"כ איסור לפ"ע מ"מ היינו ג"כ איסור דרבנן.

דאי נימא (כמו שנסתפקנו לעיל בתחלת דברינו) דאף מי שמכשיל חבירו באיסור דרבנן יהיה עובר בלאו דלפ"ע מה"ת וכמו במייצעו עצה שאינה הוגנת דעובר בלאו דלפ"ע מה"ת כמ"ש הרמב"ם וכנ"ל.

א"כ אמאי אין הלנה נפסל לעדות ברביבית דרבנן אם נימא דעובר בזה בלאו דלפ"ע מה"ת. וראיתי להכ"מ בספ"ב מהלכות עדות שפירש בדברי הרמב"ם שכתב בטבח שהוציא טריפה מת"י שפסול לעדות רק בטבח ששוחט לעצמו ומוכר לאחרים אבל ששוחט לאחרים ונמצא טריפה שעובר בלאו דלפ"ע לחוד אינו פסול לעדות דהוי לאו שאין בו מלקות דהוא לאו שבכילות והוא ג"כ בסמ"ע בסי' ל"ד (ס"ק ט"ז).

ולכאורה מ"מ ה"ל לפסלו לעדות מדרבנן פמבואר שם ברמ"א (בס"ב) דבלאו שאין בו מלקות נפסל מדרבנן. ומדבריהם משמע דאף מדרבנן לא נפסל משום לאו דלפ"ע.

(וצ"ל דבלאו לפ"ע לא פסלוהו אף מדרבנן דבלפ"ע הקילו פנ"ל וגם י"ל משום דהוי מלתא דלא פסיקא דבלא קאי בתרי עיברי דנהרא ליכא איסורא פנ"ל). ובזה הנה י"ל פרפרת אדאדרבה מוכח מכאן דהמכשיל חבירו באיסור דרבנן עובר בלפ"ע מה"ת וכנ"ל.

ויתנישב בזה קושיא תמורה שהקשה בתומים שם ע"ד הנ"י והרמ"א דברביבית דרבנן לא נפסל הלנה לעדות מהא דפריד הגמרא בסנהדרין (דכ"ה ע"א) אהא דאמר רבא לנה ברביבית פסול לעדות והאנן תנו מלנה ברביבית ומשני מלנה הבאה ברביבית.

והרי התוס' פירשו במתני' דמירי בריבית דרבנן וא"כ היא באמת בריבית דרבנן הלנה פשר לעדות ורבא ע"כ מירי בריבית קצוצה וא"כ מאי פריה הגמרא לרבא ממתני'. וגם למאי דמשני הגמ' מלנה הבאה בריבית דאף הלנה בכלל הפסול וקשה דהא מתני' מירי בריבית דרבנן ששלנה פשר לעדות.

והתנאים תירץ דלהך דעה דס"ל דבריבית דרבנן הלנה פשר לעדות עכצ"ל דס"ל פדברי הפוסקים דבריבית דאורייתא נמי אף המלנה אינו פסול לעדות אלא מדרבנן ומתני' בריבית דאורייתא מירי עכ"ל התנאים.

ודבריו תמוהין דלהדיא מבואר בד' הנ"י דס"ל דבריבית דאורייתא המלנה פסול לעדות מה"ת ומ"מ ס"ל שם דבריבית דרבנן הלנה פשר לעדות. וגם אם איתא לדברי התנאים שדברי התוס' וש"פ יתנה מוכח דאף הלנה פסול לעדות בריבית דרבנן לא יתנה הרמ"א סותם דבריו כד' הנ"י בזה.

אמנם אם ניקא פנ"ל דאף המכשיל חבירו באיסור דרבנן עובר בלפ"ע מה"ת. רק דלא נפסל לעדות אף בעובר לפ"ע מה"ת פנין דלפ"ע הוי לאו שבפלות ואין לוקין עליו וכד' הכ"מ פנ"ל.

ולפ"ז י"ל דשפיר פריה הגמרא בסנהדרין שם לרבא דאמר לנה בריבית פסול לעדות ממתני' דתנו מלנה בריבית. והיינו דלרבא לטעמיה ליכא לשנויי פן לחלק ולומר דבריבית דרבנן הלנה פשר לעדות משא"כ בריבית דאורייתא וכנ"ל.

דהא מבואר בפסחים (דמ"א רע"ב) ובב"מ (דקי"ד ע"ב) ובמנחות (דנ"ח ע"ב) דרבא ס"ל דלאו שבפלות לוקין עליו. (ואף שהתוס' פתבו שם שזהו מסוגיות הפוכות דרבנן הגי' איפקא.

מ"מ י"ל דהגמ' בסנהדרין נמי אזיל להך גירסא). וא"כ לרבא לוקין ג"כ על לאו דלפ"ע. וממילא אף בריבית דרבנן פנין שעובר בזה בלפ"ע מה"ת וכנ"ל א"כ יש לפסול הלנה לעדות מחמת שעבר בלפ"ע מה"ת והוי לאו שיש בו מלקות לשיטת רבא גופיה. ואם ניקא בזה פסברת הנ"י בשהלנה בריבית אינו נפסל לעדות משום דלא משמע להו לאינשי איסורא בריבית רק למלנה דאית ליה רנוחא אבל ללנה דמפסיד לא (וגם איסור לפ"ע לא משמע להו בזה) א"כ בריבית דאורייתא ג"כ יתנה הלנה פשר לעדות מה"ט.

ושפיר מקשה הגמרא לרבא ממתני' ומשני מלנה הבאה בריבית. אבל לדין דקיי"ל לאו שבפלות אין לוקין עליו וא"כ הוי לאו דלפ"ע לאו שאין בו מלקות דלא נפסל לעדות שפיר יש לחלק דבריבית דרבנן לא נפסל הלנה לעדות וכנ"ל.

ולפ"ז יש ראיה מפאן דבאיסור דרבנן יש לפ"ע מה"ת וכנ"ל. ועפ"ז יש מקום ג"כ לומר בהא דבגמרא בסנהדרין שם גבי בר ביניתוס דאסהידו ביה תרי סהדי ח"א קמי דידי אוזוף בריביתא וח"א לדידי אוזיף בריביתא ופסלי' רבא לבר ביניתוס ופריה הגמ' והא רבא הוא דאמר לנה בריבית פסול לעדות וה"ל רשע כו', והקשה בנ"י דכיון דפסול הלנה אף בריבית קצוצה אינו רק מדרבנן א"כ מאי מקשה הגמרא דהא פסול דרבנן בעי הכרזה והאי עד לא הכריזו עליו ועדיין פשר הוא לעדות עד שיכריזו עליו.

וילבסוף העלה מזה לחדש דא"צ הכרזה אלא לשאר עדות אבל מ"מ לאותו עדות שנפסל בשבילו לא ראו חכמים להאמינו ואפי' בלא הכרזה פסול (והובא בסמ"ע ס"ק י"ח וע"ש בש"ף ס"ק כ"ג). ולפי ה"ל י"ל בזה דהא דלנה אינו פסול בריבית דאורייתא רק מדרבנן הוא מטעם דלא משמע לאינשי איסורא בריבית רק למלנה ולא ללנה פנ"ל.

וי"ל הסבא באופן אחר ממ"ש לעיל והוא דמ"מ איסור לפ"ע ידוע לאינשי פמו בכל האיסורים שבתורה וה"נ הרי מכשילו למלנה באיסור. רק משום לאו דלפ"ע נפסל לעדות דהוי לאו שבכללות ואין בו מלקות פנ"ל.

ומשום איסור ריבית בעצם שעל הלנה פמו על המלנה זהו לא משמע לאינשי פנ"ל. משא"כ לרבא לטעמיה דלוקין על לאו שבכללות ולדידיה משום לאו דלפ"ע לחוד ג"כ נפסל לעדות מדאורייתא.

א"כ לדידיה גם הלנה בריבית פסול לעדות מה"ת ופסולין דאורייתא א"צ הכרזה. ושפיר מקשה הגמרא לרבא וא"ש: ט ונחזור לדברינו.

דאחר שביארנו דיש פלוגתא בפוסקים באיסורין דרבנן אי שייך איסור דלפ"ע כלל וגם באיסור דאורייתא היכא דלא קאי בתרי עיברי דנהרא אי יש בזה איסור דרבנן ג"כ יש בזה כמה סתירות פנ"ל.

מעשה יש מקום לומר דבאיסור דרבנן היכא דלא קאי בתרי עיברי דנהרא ויכול לעבור האיסור בעצמו אז לכ"ע ליכא איסור דרבנן בזה. ואף שדחינו הרגיה מדברי הרא"ש דב"מ ה"ל מ"מ הסבא בעצמה נכונה.

ויש להביא סעד לסבא זו מגמרא דספ"ק דע"ז ה"ל. דתנא רשב"א לא ישפיר אדם שדהו לכותי מפני שנקראת על שמו וכותי זה עושה בו מלאכה בחוה"מ אבל עכו"ם מאי שרי כו' דאמרין ליה וציינת כותי נמי אמרין ליה וציינת כותי לא ציינת דאמר אנא גמירנא טפי מינך א"ה מאי איריא מפני שנקראת על שמו ת"ל משום לפ"ע לא תתן מכשול.

והקשו בתוס' דמאי קאמר אי הכי דאמילתיה דרשב"א גופיה הנה יכול להקשות ת"ל משום לפ"ע כו'. ומה שתירץ ה"ר אלקנה בתוס' דא"ב כותי נקט לרבנותא וה"ה עכו"ם ניקח כו'.

מלבד שזה דוחק לומר דנקט טעמא דנקראת על שמו משום דשייך נמי בעכו"ם פיון שלא הזכיר כלל עכו"ם. וגם י"ל לדברי הר"ר אלקנה גופי' בתוס' שם (דכ"א סע"ב) שפירש מתחלה פירכת הגמרא אבל לעכו"ם מאי שרי דדייק ממתניתין דשרי שדהו לעכו"ם וליכא מאן דפליג.

וא"כ הדק"ל הקא מאי א"ה דקאמר הוה מהברייתא גופיה י"ל באמת פן דלהשפיר לעכו"ם נמי אסור ולק"מ. ורק תחלת פרכת הגמרא אבל שדהו לעכו"ם שרי הוא מפת מתני' דליכא מאן דפליג עלה דשרי להשפיר שדהו לעכו"ם.

וא"כ מתחלה הנה יכול להקשות פן ולמילתיה דרשב"א גופיה למה לא נקט טעמו דלפ"ע פיון דפשיטא להמקשה דלהשפיר לעכו"ם שרי מפת מתני' וכנ"ל. וגם י"ל במה דמשני

הגמרא חזקא ועוד קאמר וקשה כמ"ש הרמב"ן והריטב"א דמ"מ היכי שביק התנא טעמא דלפ"ע דאורייתא ונקיט טעמא דמראית העין דהוי מדרבנן.

ולפי הנ"ל י"ל דמתחלה לא הנה יכול להקשות פן אמילתיה דרשב"א גופיה דת"ל מלפ"ע. די"ל דמש"ה נקיט טעמא מפני שנקראת על שמו דנ"מ להיכא דליכא טעמא דלפני עור פגון שאם לא ישפון לו שדה זו ישפון לו שדה אחרת ולא הוי כמו תרי עיברי דנהרא.

(ואף שפכתנו לעיל סוף אות ה' דאין היתר בזה מאחר שיכול לעשות מלאכה בשדה זו וגם בשדה האחרת. מ"מ י"ל דנ"מ אם ידוע שאין ביכולתו לשפון רק שדה אחת).

ואף דאפתי יש איסור דרבנן אע"ג דלא קאי בתרי עיברי דנהרא כנ"ל. מ"מ לק"מ הכא.

די"ל דס"ל איסור מלאכת חוה"מ דרבנן ובאיסור דרבנן היכא דלא קאי בתרי עיברי דנהרא ליכא אפ"י איסור דרבנן וכן"ל. א"נ י"ל דאפ"י תימא איסור מלאכת חוה"מ דאורייתא מ"מ לפ"מ ש' התוס' בחגיגה והרא"ש במ"ק דקרא דאיסור מלאכת חוה"מ הוי דרשה פשוטה שאפ"י הצדוקין מודין בה.

וא"כ י"ל דה"ה נמי דהפותרים מודין בה. רק דידוע דברי הרמב"ן דמלאכות חוה"מ יש מהן דאורייתא ויש מהן דרבנן כו'.

ולא יעשה הפותרים בחוה"מ מלאכה דאורייתא רק דלאיסור דרבנן לא חייש הפותרים ואין חיישינן למראית העין אפילו באיסורא דרבנן. כדאיתא בשבת (דנ"ד ע"א) ובשאר דוכתי.

משא"כ משום איסור לפ"ע הנה שרי לכתחלה בכה"ג כנ"ל. ולק"מ אמילתיה דרשב"א. רק השתא שחידש לו התרצון דכתיבי לא צניית דא"ל אלא גמירנא טפי מינה. דמלשון זה מבואר דהחשש בזה שהפותרים יעשה איסור דאורייתא בחוה"מ.

דבזה שייך לומר שהפותרים טועה בדעתו וסובר שהוא יודע יותר הפשט בתורה דמלאכת חוה"מ שרי. משא"כ אם החשש שהפותרים יעשה איסור דרבנן שגזרו חכמים לא שייך לומר פן שהפותרים יאמר לו אלא גמירנא טפי מינה.

דאף שהמה לא חיישי לגזירת חכמים מ"מ ל"ש לומר שהם גמירי טפי בגזירות חכמים (וי"ל דלענין זה דינו כעכו"ם). וע"כ דהחשש הוא שיעשה הפותרים איסור דאורייתא בחוה"מ.

וכיון דבאיסור דאורייתא אפ"י לא קאי בתרי עיברי דנהרא איסור מדרבנן כנ"ל. א"כ שפיר פריה השתא א"ה ת"ל משום לפ"ע.

דקא גם לטעמא דלפ"ע אסור לעולם. ותו ליכא נ"מ מהו טעמא דנקראת על שמו. ומשני חזקא ועוד קאמר. דגם משום לפני עור יש איסור דרבנן אע"ג דלא הוי כמו תרי עיברי דנהרא וכן"ל.

וא"ש הכל ודברי הגמ' מדוקדקים. ולפ"ז יש מקאן ראיה להפוסקים הסוברים דעיקר איסור מלאכת חוה"מ הוא מדאורייתא.

ומוכח ג"כ פדברינו דבאיסור דרבנן היכא דלא קאי בתרי עיברי דנהרא ליפא איסורא אפי' מדרבנן: ומעשה מבואר דמ"ש הרמ"א דאסור להאכיל למי שלא נטל ידיו משום לפ"ע היינו רק פשוטותן לו משלו במתנה דאז הוי כמו תרי עיברי דנהרא דאינו יכול ליטלו מעצמו.

ועיין בתוס' פסחים (דף כ"ב רע"ב) ובמהרש"א שם. אבל פשקוניה ממנו במחיר פסוף שבידו לקנות לו פת בכל מקום א"כ ליפא איסורא פלל.

דבאיסור דרבנן היכא דלא קאי בתרי עיברי דנהרא י"ל דליפא איסורא פלל כנ"ל ואף את"ל דאפי' בכה"ג איפא איסורא בשאר איסור דרבנן מ"מ פבר פתבנו לעיל (אות ד) דיש לחלק בין איסור דרבנן שאסרו בהחלט ויש תורת איסור על אותו דבר ובין היכא שחכמים גזרו רק חיוב על האדם כמו נט"י לאכילה ואין על הפת שם איסור פלל ובכה"ג נדאי שרי.

וגם מחמת שלא יברך ברהמ"ז אחר האכילה דהוי מדאורייתא מ"מ אין בזה איסור משום לפ"ע מטעם שכתב הב"ח וכן הסכים המג"א בס"ט קס"ט פיון שבשעה שאוכל עדיין אינו עובר פלום רק אח"כ אינו מקיים חיובו ול"ד לאוכל בלא נט"י שעובר בשעת אכילה כו'.

ועוד יש להאריך בזה הרבה ולצרף טעמים להיתר. וכעת אין להאריך יותר.

וכבר מבואר שאין איסור בזה על בעה"ב המוכר להם וכנ"ל: סימן ו א ע"ד שאלתו. בשיעור פזית לענין ברכה אם הנה פחות מפזית ונתנו במים ונתפח ועמד על פזית וידוע דברי תשו' גינת ורדים (בג"ה סי' קכ"ב).

שהוכח בבאה"ט רס"י ר"י) ושאר אחרונים שהביאו ראיה לדין זה מגמרא דמנחות (דנ"ד ע"א) תנו התם בשר העגל שנתפח ובשר זקניה שנתמעך משמעוין לכמו שהן כו'. ומסיק שם אמר רבה פל היכא דמעיקרא הנה ביה כו' וכל היכא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא הנה ביה מדרבנן.

וא"כ לענין ברכה נמי בכה"ג יש לחייב מדרבנן. ובתשו' גו"ר שם כתב לדחות ראיה זו. די"ל דכיון שעיקר הברכה הוא תקנתא דרבנן והוה מקילתא שהתפיחה משלים לשיעורו זהו ג"כ מדרבנן והוי בתרי חומרי אהדדי וא"צ לברך בכה"ג. ומעלתו הקשה על דבריו. דהא במנחות שם אמרינו ג"כ לענין טומאת פיגול ונותר דהוי מדרבנן דאם תפח טמא מפאן ולהבא מדרבנן. ואמרינו התם סד"א הואיל וטומאת פיגול ונותר דרבנן היא פולי האי בדרבנן לא עבוד רבנן קמ"ל.

וא"כ ה"נ לענין ברכה דמדרבנן ג"כ יש לחייב מדרבנן אם התפיחה משלים השיעור עכ"ד מעלתו. וכבר קדמו בזה בתשו' קול אלי' סי' ח' להשיג פן על הגו"ר.

אף אין בזה פדי השגה על הגו"ר. ונדא דהגו"ר דייק בלישניה שם.

ועיקר דבריו מ"ש שם לחלק משום דברכה עיקר החיוב מדרבנן. והיינו דלא מצינו בכה"ג חיוב מדאורייתא בברכה על שיעור פזית.

משא"כ בטומאת פיגול ונותר דמדרבנן מ"מ טומאה יש לה עיקר בדאורייתא ויש בכה"ג טומאה דאורייתא בשיעור זה. ומש"ה התמירו בכה"ג אף לענין הטומאה דרבנן.

ומצינו בכ"ד בש"ס פ'עין חילוק זה. ועוד י"ל דהכא עדיף טפי.

דידוע הסברא שאמרו בכ"ד שבחזקא מילתא גופה א"א לחלק בין דאורייתא ובין דרבנן שבה. (ואף לענין מה דקיי"ל דספיקא דרבנן לקולא ג"כ כתבו האחרונים בשם הרדב"ז דאם נפל הספק על שניהם על איסור דאורייתא ועל איסור דרבנן ממילא יש להחמיר בזה לענין האיסור דרבנן ג"כ.

ואין לחלק בחד מילתא. וכ"מ בכ"מ בפ"ב מהלכות חו"מ בשם ה"ר מנוח פסקרא זו.

ועיין בתוס' ברכות דף ט"ז ע"ב ד"ה אגנינות. ובתוס' חולין ריש דף י"ב וש"ד.

ובדבר הזה יש כמה סתירות. והארכתי בזה במ"א).

וה"נ בפיגול ונותר כשתפח ועמד על כפיצה מאחר שמעטה נידון בכפיצה לענין טומאת אוכלין (דפיגול ונותר ג"כ מטמאין טומאת אוכלין דקיי"ל כרבנן דר"ש במנחות דק"א ע"ב וברמב"ם ספ"א מהלכות טו"א).

ממילא אין לומר דלענין טומאה דרבנן דפיגול ונותר יהיה נידון בפחות מכפיצה. ולא נחלק בזה בחזקא מילתא.

משא"כ לענין ברכה י"ל דבכה"ג א"צ ברכה. פינן שעיקר הברכה מדרבנן והשלמת השיעור ע"י תפיחה ג"כ דרבנן.

ותרי חומרי בהדדי לא התמירו. ומלבד זה י"ל לפי המבואר בתשו' הרא"ש פ"ל ב'.

ובתשובת הרשב"א סי' תס"ב. דהא דאמרין במנחות שם דכל היכא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא הנה ביה מדרבנן.

דטעמא דמילתא דגזרו רבנן בכה"ג הוא משום מראית העין פינן דהשתא איכא שיעורא והרואה סבר שהיה ביה שיעור מעיקרא אי שרית ליה או מטהרת ליה בכה"ג מיחלף ליה ביה דהנה ביה שיעור מעיקרא.

ולפ"ז י"ל דמשום מראית העין גזרו שם איסור או טומאה. אבל לא מצינו לענין ברכה שיתקנו ברכה משום מראית העין.

ומיהו מדברי הרשב"א בתשו' שם איכא למישמע לענין איסורין דרבנן אפי' באיסור דרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא נמי אמרינן דהתפיחה משלים השיעור מדרבנן (ולא כסברת הגור"ר הנ"ל לחלק דבאין לו עיקר בדאורייתא לא התמירו בזה).

דהרשב"א ביאר שם לענין חלה דאין לחייב בעיסה שתפחה בעת אפייתה משום דבזה ליכא גזירת הרואים. דהרואים יתלו במה דאיכא למיתלי.

דאי חלת ח"ל היא תולין שניטלה חלתה ואפילו לא ניטלה אוכל והולך ואח"כ מפריש כו'. ונהרי חלת ח"ל להרשב"א חשוב איסור דרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא וקיל טפי.

וכמבואר מדברי הרשב"א גופיה שהביא הב"י ב"ד סי' צ"ט לענין אין מבטלין איסור
לכתחלה ע"ש. ומ"מ אם לא מחמת הטעם דאיכא למיתלי בזה הנה הרשב"א מחייב בחלה
בעיסה שתפחה וכנ"ל ומזה משמע דבשאר איסור דרבנן שאין לו עיקר מה"ת יש
להחמיר שהתפחה יהיה משלים לשיעורו.

ומ"מ לענין ברכה אין לחייב כה"ג בברכה מפני מ"ע וכנ"ל. וגם אפשר ג"כ דלא שניין
מראית העין לענין ברכה כלל דהרואים ג"כ יתלו במצוי לתלות בכמה גוונני ואין
להאריף: ב אף ראיתי בחי' הרשב"א במנחות שם.

שהביא בשם התוס' שפירשו דהא דאמר רבה כל היכא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא
אית ביה מדרבנן. היינו לר"ש ברביור"ל.

אבל לר' יוחנן ור' חייא נרב הוי מן התורה דמשפערין פמות שהן. ולפ"ז אם נימא
דהלכתא פנותייהו דמשפערין כמו שהן מדאורייתא.

א"כ בודאי גם לענין ברכה התפחה משלים השיעור. אמןם לכאורה פי' זה דהתוס' הוא
תמוה.

כמו שתמה הרשב"א שם. דהא רבה מסיק ה"תם דפלוגתייהו רק בשניה בו פשיעור וצמק
וחזר ותפח.

דמ"ס יש דיוחוי באיסורין ומר סבר אין דיוחוי באיסורין. ואם איתא דלר' חייא נרב ור'
יוחנן ס"ל דכל היכא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה מדאורייתא.

א"כ למה ליה למימר בטעמם משום דאין דיוחוי באיסורין הואיל וכבר הי' בהם מקודם.
בלאה"נ ליטמא משום דעכשיו יש בו שיעור.

א"ו דאם לא הנה בו שיעור מתחלה ועכשיו יש בו שיעור לכ"ע לא מטמא אלא מדרבנן.
(וגם מפשטא דלישנא דקאמר כי פליגי פגון שהנה בו פשיעור וצמק וחזר ותפח כו').

משמע דבלא הנה ביה מעיקרא ליכא פלוגתא ולכ"ע דרבנן). וגם מדברי התוס' שלפנינו
ג"כ מוכח בהפך ממ"ש הרשב"א בשמם פנ"ל, ממה שהקשו במנחות שם (דנ"ד סע"א
ד"ה דמעיקרא) תימה דבריש המצניע בעי רבא כו' מאי קמיבעיא ליה כו'.

ואי נימא פפירוש התוס' שהביא הרשב"א דלר' חייא נרב ור' יוחנן משפערין כמו שהן
מדאורייתא א"כ דילמא רבא בשבת נמי ס"ל פנותייהו ולא מקשו התוס' מיד. א"ו
דהתוס' נמי מפרשים דכ"ע מודו בהא דכל היכא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה
מדרבנן: ג ומיהו בתמיהת הרשב"א ע"ד התוס' שהביא ותמה עליהם מגוף דברי הגמ'
דמסיק רבה דפלוגתייהו אי יש דיוחוי באיסורין.

ואם איתא דלרב ור"ח ור"י ס"ל דכל היכא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה
מדאורייתא א"כ בלאה"נ ליטמא משום דעכשיו יש בו שיעור ולמה ליה למימר משום
דאין דיוחוי באיסורין וכנ"ל.

הנה י"ל ולינישב תמיהתו בזה. (דלא נישוינהו לבעלי התוס' פטועים ח"ו בסוגיא
במקומה).

דלדעת התוס' שברשב"א ס"ל לפרש באופן זה. דהרי מתחלה סבר הגמרא דפלוגתא דאמוראי ה"א הוא אי אולינו בטר מעיקרא או בטר השתא אולינו.

ובזה מסיק אה"כ דכל היכא דמעיקרא הנה ביה והשתא לית ביה הא לית ביה. וא"כ בטר השתא אולינו.

וי"ל ג"כ להיפך דאם מעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה הא אית ביה. ואמאי אמרינו דאם מעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה מדרבנן.

ונצטרף לומר שעכשיו חידש רבה סברא אחרת לגמרי דמדאורייתא בעינו שיהא בו שיעור בין בתחלה בין בסוף דוקא. וזהו דחוק קצת.

אמנם לדברי התוספות שברשב"א הנ"ל יתפרש כפ. דאליבא דרב ור"ח ור"י נשאר בסברת הגמרא הקודמת דהמה ס"ל דאולינו בטר השתא לגמרי ולדידהו היכא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה מדאורייתא מטמאין.

ורק לשמואל ור"ל ור"ש ברבי קאמר רבה (שפא לתרין דבריהם) דס"ל דבכה"ג מטמא מדרבנן. וטעמיהו בזה יפורש בסמוך.

ומה דאמר רבה כי פליגי כגון שהיה בו פשיעור וצמק וחזר ותפח כו'. הכל קאי על שמואל ור"ל ור"ש ברבי שפירשו במתניתין דמשתערין לכמו שהן והיינו כמו שהיה מעיקרא (דכן משמע להו פירושא דמתני').

ע"ז קאמר רבה כי פליגי אינהו ומפירשי במתני' דהוי כמו מעיקרא. היינו דלדידהו מפירשא מתני' בשעה בו שיעור וצמק וחזר ותפח דג"כ אין מטמאין מדאורייתא משום דיש דיחוי באיסורין (וכפירש"י) והא דאינהו ס"ל דהיכא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה מדרבנן היינו ג"כ מה"ט.

דמדאורייתא יש דיחוי באיסורין. (ולא שנא בזה בין שהיה דיחוי מעיקרו או שהיה נראה ונדחה כו").

דעיקר סברתם דכל שנדחה מלטמא שוב לא תחזור הטומאה עליהם (וכעין מה שאמרו בזבחים דכ"ט ע"א. אמרת אחר שהוא כשר יחזור ויפסל).

רק דפירושא דמתני' לדידהו ע"כ דמייירי בשעה בו פשיעור וצמק וחזר ותפח. דאל"כ לא משפחת לה לדינא דמתניתין שיהיו משתערין לכמות שהיו מעיקרא וכמבואר.

אבל אליבא דרב ור"ח ור"י דמפירשי במתני' דמשתערין כמו שהן השתא. ולדידהו מתני' כפשוטה וכמו דהנה מפירשינו מעיקרא.

וא"צ לאוקמי כלל בשעה בו שיעור וצמק כו'. והמה ס"ל דאין דיחוי באיסורין לעולם. ולק"מ על דברי התוס' שברשב"א הנ"ל ופירושנו זה לכאורה מוכרח בדברי הרמב"ם פ"ד מהט"א ה"ט. שפסק המשנה כצורתה.

וז"ל בשר העגל שנתפח ובשר זקניה שנתמעטה משתערין כמו שהן עכ"ל. ומבואר דאינו מפרש כלל מתני' פאוקימתא דרבה בשעה בו פשיעור וצמק וחזר ותפח.

והיינו משום שפוסק כרב ור"ח ור"י ולדידהו מתפרש מתני' כפשטה וכנ"ל. ומדברי הרמב"ם מוכח בהדיא דס"ל דבשר העגל שנתפח (אף שמתחלה לא היה בו פשיעור כלל) מדאורייתא משתער כמו שהוא עכשיו.

דל"ל שזהו מדרבנן. דא"כ הנה ליה לחלק ביניהם דבשר זקניה שנתמעטה משתער כמו שהוא עכשיו מדאורייתא וטהור אף מדרבנן ג"כ.

משא"כ בבשר עגל שנתפח מדאורייתא דינו כדמעיקרא ואינו מטמא. ורק מדרבנן מטמא.

ומדנקט להו הרמב"ם בתדא מחתא בשר עגל שנתפח ובשר זקניה שנתמעטה ופסיק להו בסתמא דמשתערין כמו שהן משמע דמדאורייתא קאמר לתרנוניהו. ומוכח שהיה מפרש בגמרא כפירושונו הנ"ל.

(אלא שקצת יש לדחות דלעולם י"ל דהרמב"ם היה מפרש דרבה אליבא דכ"ע מפרש למתני' בשהיה בו שיעור וצמק וחזר ותפח. רק שהרמב"ם ס"ל דפירושא דרבה לא קאי למסקנא מאחר דכל שינויא דרבה בזה איצטריך משום דמעיקרא אותבינו לשמואל ור"ש ברבי ור"ל מבריייתא דבשר זקניה שצמק טהור מפאן ולהבא.

ומש"ה כדי לתרץ הך תיובתא חידש רבה הך שינויא דפליגי אי יש דיחוי באיסורין. ונהרי אש"כ מתיב הגמרא למ"ד יש דיחוי באיסורין ממשנה מפורשת פ"ג דטהרות דהניחון בגשמים ותפחו טמאין ותיבין עליהם כו' ומסיק בתיובתא.

וממילא שוב יותר ניחא לפרש פלוגתייהו כסברת הגמ' מתחילה דפליגי אי אזלינן בתר מעיקרא או בתר השתא ודכ"ע אין דיחוי באיסורין. ואף דתיקשי מהבריייתא לשמואל ור"ש ברבי ור"ל מ"מ זה עדיף טפי ממה דלשינויא דרבה הוי תיובתיהו ממתני' דטהרות.

וכידוע בכמה דוכתי שהאמוראים ידעו המשניות טפי מהבריייתות. וא"א לומר שהאמורא לא ידע המשנה.

ומש"ה נשאר כפשטה פירוש המשנה דבשר העגל שתפח כו' ולא פשיעורא דרבה. ומ"מ יותר מרנוח לומר בדעת הרמב"ם שפירש בדעת התוס' שברשב"א הנ"ל).

ואיך שיהיה מוכח מדעת הרמב"ם דס"ל ששהתפחה משלים לשיעורו מדאורייתא וכן הוא לפ"ד התוס' שברשב"א הנ"ל. ולפ"ז לענין ברכה נמי י"ל דהתפחה משלים לשיעור ותיב לברך ד ואמנם לכאורה יש סתירה בדברי הרמב"ם.

דמדבריו בפ"ד מהלכות ט"א הנ"ל מבואר דבשר העגל שתפח משתער כמו שהוא עתה מדאורייתא וכנ"ל. ואולם בספ"ד מהלכות אה"ט כתב הרמב"ם ונ"ל פחות מפעדשה מן השרץ ופחות מכזית מן הנבלה שתפחו ועמדו על פשיעור מטמאין מד"ס עכ"ל.

ומזה מוכח שפוסק כרבה דאמר דכל היכא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה מדרבנן. וזה סותר לדבריו הנ"ל.

ועוד צָרִיךְ לְבָאָר בְּזֶה מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם בְּפִי"ח מְהֻלְכֹת שֶׁבֶת הַכ"ו וְשֶׁפֶתַב שָׁם וְנ"ל הוֹצִיא פְּחוֹת מִכְּגֵרוֹגְרַת לְזִרְיָעָה וְקוֹדֵם הַנְּחָה חֲזוֹר וְחִיָּשֵׁב עָלֶיהָ לְאַכִּילָה פְּטוֹר. וְאִם תִּפְתָּח קוֹדֵם הַנְּחָה וְנִעְשִׂית כְּגֵרוֹגְרַת קוֹדֵם שְׂמִילָה עָלֶיהָ לְאַכִּילָה חַיִּיב שְׂאֵפִי לֹא חִיָּשֵׁב הִיָּה חַיִּיב עַל מַחְשֶׁבֶת הַהוֹצָאָה עַכ"ל.

וְהוּא בְּעֵינֵי קַמְיָתָא דְרַבָּא בְּשֶׁבֶת (דצ"א ע"א). וְבִתְרֵי הַכִּי קָאָמַר שָׁם וְאֵת"ל פִּינּוֹ דְאֵילוּאִישְׁתִּיק וְלֹא חֲשִׁיב עָלָה מִיְחִיב עַל הַמַּחְשָׁבָה דְזִרְיָעָה הַשְּׂתָא נְמִי מִיְחִיב.

וְהַרְמַב"ם ס"ל דְּכָל אֵת"ל פְּשִׁיטוּתָא הִיא. וְכַמ"ש שָׁם הַה"מ.

וְלְכַאוּרָה מְזָה מוֹכַח ג"כ שֶׁהַרְמַב"ם פּוֹסֵק דְלֹא כְּרַבָּה בְּמַנְחוֹת דְאָמַר דְּבִשְׁרֵי הַעֲגָל שֶׁתִּפַּח וְעָמַד עַל כְּשִׁיעוֹר מְטַמֵּא מְדַרְבָּנּוּ. שְׂזָהוּ סְתִירָה לְהַד דְרַבָּא בְּשֶׁבֶת.

וְכַמוֹ שֶׁהִקְשִׁי שָׁם הַתּוֹס' בְּמַנְחוֹת מֵהַד דְּשֶׁבֶת דְּמֵאֵי מִיְבַעֲיָא לִיה לְרַבָּא הָא פִּינּוֹ דְאֵילוּ לֹא תִפְתָּח וְנִמְלָה עָלָיו לְאַכִּילָה פְּטוֹר דְּלִיכָא שְׂעִיבָא בְּשַׁעַת הַנְּחָה וּמִשׁוּם שֶׁתִּפְתָּח לֹא מִיְחִיב טְפִי כו' אִפִּי לְבִתְרֵי דְתִפְתָּח פְּטוֹר דְלִכְמוֹת שְׂזָהוּ מְשַׁעְרִינּוּ מְדַאוּרִיָּתָא עַכ"ל הַתּוֹס'.

וּלפ"ז מוֹכַח מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם בְּהֻלְכֹת שֶׁבֶת שָׁם שֶׁפֶסֶק דָּאִם תִּפְתָּח וְנִעְשִׂית כְּגֵרוֹגְרַת חַיִּיב שְׂזָהוּ דְלֹא כְּרַבָּה בְּמַנְחוֹת דְאָמַר שֶׁהַתִּפְתָּח מְשַׁלִּים לְשִׁיעוֹרוֹ רַק מְדַרְבָּנּוּ וְכַנ"ל. אֲלֵא שְׂבִנָּה י"ל בְּפְשִׁיטוֹת דְהַרְמַב"ם ס"ל דְלֹא כְּדַבְּרֵי הַתּוֹס' בְּמַנְחוֹת הַנ"ל.

רַק ס"ל כְּדַעַת הַרְשָׁב"א בְּחִידוּשָׁיו לְשֶׁבֶת שָׁם שֶׁמַּחֲלֵק בְּזָה דְאֵינוֹ דוֹמֵה שְׂעִיבָה שֶׁבֶת לְשֶׁבֶת הָאֵסוּרִין. דְאֵילוּ פִּיגוּל וְנוֹתֵר וְחֻלָּב לֹא חַיִּיבָה הַתּוֹרָה בָּהֶם אֲלֵא כְּשִׁיעוֹר אֲכִילָה דְהֵינּוּ פְּזִית.

וְכִינּוֹן שֶׁכֵּן כָּל שְׂאֵין בּוֹ פְּזִית אַע"פ שֶׁתִּפַּח וְנִרְאָה כְּפְזִית הָרִי מ"מ לֹא נִהְיָה גְרוֹנוֹ כְּפְזִית וּפְטוֹר. אֲבָל הוֹצָאָת שֶׁבֶת בְּחִיבּוּתָא תְּלִיא מִיָּתָא.

וְכָל שֶׁדָּרָךְ הַבְּרִיּוֹת לְהַחֲשִׁיב וּלְהַצְנִיעַ חַיִּיבִין עָלָיו בְּהוֹצָאָתוֹ כו'. וְאִף פְּחוֹת מִכְּגֵרוֹגְרַת שֶׁתִּפְתָּח וְנִרְאָה כְּפְזִית מִחֲשִׁיבִין אוֹתוֹ וּמְצַנִּיעִין כְּמוֹהוּ וּלְפִיכָךְ חַיִּיב עַכ"ד הַרְשָׁב"א.

וְי"ל שֶׁהַרְמַב"ם נְמִי סוֹבֵר כֵּן. וּמַש"ה פֶּסֶק בְּזָה לְעַנְיַן הוֹצָאָת שֶׁבֶת דְּחַיִּיב וּלְק"מ.

אִף יֵשׁ לְהוֹכִיחַ עוֹד מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם בְּפִי"ד מְהֻלְכֹת מְאֻכְלוֹת אֲסוּרוֹת סוּף ה"ד שֶׁפֶתַב וְנ"ל כְּפְזִית חֻלָּב אוֹ גְבֻלָּה כו' הִיָּה פְּחוֹת מְפְזִית מִבְּתַחֲלָה וְנִתְפַּח וְעָמַד עַל פְּזִית אֲסוּר וְאֵין לֹדְקִין עָלָיו עַכ"ל וְיֵשׁ לְתַמְנֵה דְלָמָּה הַנְּצָרָךְ הַרְמַב"ם לֹדְמַר שְׂאֵסוּר פְּשִׁטָּא דְאֲסוּר דְהָא קִי"ל דַּח"ש אֲסוּר מַה"ת.

וְהַרְבוּתָא כָּאֵן רַק דְאֵינוֹ לֹדְקָה. וְא"כ הַל"ל בְּקַצְרָה דְפְטוֹר.

וְכַמ"ש שָׁם הַרְמַב"ם בְּתַחֲלַת דְבָרָיו בְּהִנְיָחוֹ בְּחַמָּה וְנִתְמַעֵט דְהָאֲנֻכְלוּ פְטוֹר וְה"נ הַל"ל בְּזָה דְהָאֲנֻכְלוּ פְטוֹר. וְלָמָּה לוֹ לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׂאֵסוּר.

אֲלֵא וְדֵאֵי שֶׁכְּנֻנְתּוֹ שְׂבִנָּה אֲסוּר מְדַאוּרִיָּתָא כְּדִין שְׂעִיבָה שְׁלֵם וְלֹא כְּדִין ח"ש וְנ"מ לְדִינָא מְזָה. ע"פ מ"ש בְּתוֹשׁוֹ הַרְדָּב"ז ח"ב בְּלְשׁוֹנוֹת הַרְמַב"ם (ס' קמ"ג) לְפָרֵשׁ בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם בְּפ"א מֵהַל' חו"מ ה"ז שֶׁפֶתַב שָׁם הַרְמַב"ם דְהָאוֹכֵל מִחַב"פ כ"ש ה"ז אֲסוּר מַה"ת שְׂנֵאָמַר לֹא יֵאָכֵל כו'.

והקשו עליו דלמה לי קרא ע"ז בחב"פ הא בכול האיסורין קיי"ל דחצי שיעור אסור מה"ת ופי' הרדב"ז בכוננת הרמב"ם משום דבכול האיסורין נאסור ח"ש מה"ת היינו רק באוכל ח"ש בעיניה אכל לא בח"ש ע"י תערוכת ובחב"פ גם בח"ש בתערוכת אסור מה"ת ע"ש.

(ועיין מזה בפי' הר"ש בפ"ב ממס' טב"י מ"ג. וע' במהר"ש"א פסחים ר"ד מ"ד).

ולפ"ז י"ל בדעת הרמב"ם דבפי"ד מהל' מ"א הנ"ל נשא להשמיענו דבנתפח ועמד על כוונת אע"פ שאינו לוקה מ"מ אסור מה"ת פדין שיעור שלם ולא פדין ח"ש. ונ"מ דאף אם נתערב בתערוכת ג"כ אסור מה"ת משא"כ בח"ש וכנ"ל.

וכן י"ל עוד נ"מ לדינא. לפמ"ש המל"מ בפ"ה מהלכות יסוה"ת בדעת הרמב"ם דס"ל לענין שלא פדרף הנאתו דאסור מה"ת רק שאין לוקין עליו ומ"מ י"ל דזהו דוקא בשיעור שלם.

אבל בחצי שיעור נאסור מה"ת מטעם דחזי לאיצטרופי ממילא בח"ש בשלא פדרף הנאתו שרי מה"ת דהא לא חזי לאיצטרופי בכה"ג למלקות. דבשלא פדרף הנאתו אף בכונת ליפא מלקות משא"כ היכא שנגידון פשיעור שלם מדאורייתא רק שאין לוקין עליו.

וכמו הכא בנתפח ועמד על כוונת דאסור פדין שיעור שלם ממילא אף שלכדה"נ אסור מה"ת. ולפ"ז מוכח מדעת הרמב"ם דהכא ג"כ דכל היכא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה מדאורייתא משתער כמו שהוא עכשיו ולא מדרבנן.

דאי נימא שזהו מדרבנן א"כ הדק"ל על הרמב"ם פאן למה הנצרך להשמיענו בנתפח ועמד על כוונת נאסור ונא אף ח"ש אסור מה"ת כנ"ל. ומה יתן ומה יוסיף בזה האיסור דרבנן שמתמת התפיחה שמשלמת לשיעורו על איסור דאורייתא הקודם לו שמתמת ח"ש נאסור מה"ת.

א"ו דבכה"ג אסור מה"ת פדין שיעור שלם ושפיר נ"מ לדינא וכנ"ל. וזהו פדבריו בהל' ט"א הנ"ל דבש"ר עגל שתפח משתער כמו שהוא עכשיו מדאורייתא.

וסותר לדבריו בהל' אה"ט הנ"ל שפסק דבכה"ג מטמא מדרבנן וכנ"ל. ואולי יש לדחות דהרמב"ם בפי"ד מהלכות מ"א הנ"ל שכתב אסור ואין לוקין עליו היינו אסור מדרבנן שדבריהם התפיחה משלים לשיעור ומה שהקשינו דמאי נ"מ מהו איסור דרבנן פיון דבלא"ה ח"ש אסור מה"ת י"ל דנ"מ לפמ"ש הרלב"ח בתשו' (והובא בש"ד יו"ד סי' רל"ט ס"ק כ') דאע"ג דשבועה חלה על ח"ש פיון שאין איסורו מפורש בתורה מ"מ אין השבועה חלה על איסור דרבנן.

(וכעין זה כתב הרמב"ם בפ"ג מהל' נדרים ה"ט דהנודר לצום בשבת ויו"ט הנדר חל משא"כ לענין חנוכה ופורים שאיסור הצום בהם מד"ס אין הנדר חל עליהם שד"ס צריכין חיזוק. ונהיגו דעשו פאן חיזוק לדבריהם יותר משל תורה).

וא"כ י"ל הכא גבי נתפח ועמד על כוונת דמלבד איסור ח"ש דאורייתא יש בזה ג"כ איסור דרבנן מטעם שהתפיחה משלים לשיעור מדרבנן. ואין נדר ושבועה חל עליו.

רק דלפמ"ש הרמב"ם בהלכות נדרים שם טעמא דמילתא דאין הנדר חל על איסור דרבנן שד"ס צריכין חיזוק. לפ"ז יש להוכיח מפאן במה שנסתפקו האחרונים בענין זה היכא

דאָמרינו דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה מה דינו אם נזדמנו שני איסורים ביחד א' דארני' וא' דרבנן אם נימא דכינן דיש פאן איסור דארני' וד'ת אין צריכין חיזוק ממילא למה להם לעשות חיזוק לדבריהם בכאן שיפגע באיסור דארני'.

או דמ"מ עשו חיזוק לדבריהם אף בכה"ג. דמגמ' דתענית (די"ז סע"ב) דפריה ותי"ל דהוי יום שלפני ר"ח ומשני ר"ח דארני' ודארני' לא בעי חיזוק כו'.

מזה מוכח דהיכא דהוי איסור דארני' ואיסור דרבנן ביחד מ"מ עשו חיזוק לדבריהם התיב לאסור את שלפניו (וכ"מ שם רדי"ח ובר"ה רדי"ט) ובתוס' יבמות (דל"ו ע"ב ד"ה ולא קתני) משמע דהיכא דהוי איסור דארני' ואיסור דרבנן ביחד שם לא עשו חיזוק לדבריהם.

(וע' בפ"ד יו"ד סי' פ"ז ס"ק ג'), ויש לחלק בין הנושאים. ומפאן יהיה ראיה דבכזית איסור שנתפח שיש בו איסור דארני' מטעם ח"ש.

וגם איסור דרבנן משום דהתפיחה משלים השיעור מדבריהם. ומ"מ עשו חיזוק שלא יחול עליו נדר ושבועה כו'.

ויש לחלק בזה ואכמ"ל. אף י"ל דאין מפאן ראיה פלל לספיקו של האחרונים הנ"ל.

די"ל ה"כ דרק לענין נדר כתב הרמב"ם הטעם שאינו חל על איסור דרבנן משום שד"ס צריכים חיזוק יותר כו'. משא"כ לענין שבועה דאינו חל על שום מצוה מפורשת בתורה.

בזה י"ל הסברא בלא"ה דאינו חל על איסור דרבנן משום דכל איסור דרבנן דינו כמו מפורש בתורה מחמת קרא דלא תסור. (וכמש"כ פן בתשו' הרלב"ח סי' ק"ג).

והרמב"ם גופיה ס"ל בהל' ממרים דלא תסור נחשב כדארני' ומש. (ומ"מ לענין נדר אף דיש שני דעות אי חל על ל"ת.

כמ"ש בש"ע יו"ד סי' רט"ו ס"ה וס"ו וע"ש בט"ז סק"ז. מ"מ לענין איסור דרבנן שמונזהר מלא תסור בזה י"ל דלכ"ע היה הנדר חל עליו אי לאו מטעם שכתב הרמב"ם הנ"ל שד"ס צריכים חיזוק פנ"ל).

ואין הטעם פלל ה"כא גבי שבועה מחמת שעשו חיזוק יותר כו'. ואיך שיהי' עכ"פ דברי הרמב"ם בספ"ד מהלכות אה"ט הנ"ל ודברי הרמב"ם שבפ"ד מהלכות ט"א הנ"ל סותרים זא"ז.

וצריך יישוב:ה וע"כ היה נראה בדעת הרמב"ם שהכריח מסוגיא דמנחות הנ"ל שיש לחלק בדבר. דהנה לפ"ד התוס' שפרש"א הנ"ל (וכ"ד הרמב"ם וכו"ל) שפירשים דלרב ור"ח ור"י ס"ל דבשר העגל שנתפח משתער כמו שהוא מדארני'.

לכאורה קשה ממתניתין דטהרות דמיתי שם הגמרא דתנו בספא דמתניתין הניחו בגשמים ותפחו טמאין ותיבין עליהם משום פגול ונוטר נחלב. וזה קאי אהא דתנו ברישא כביצה אוכלין שהניחם בחמה ונתמעטו כו'.

ואהא קאמר שאם אח"כ חזרו ותפחו טמאין ותיבין עליהם כו'. מאחר שגם מתחלה היה בהן פשיעור וצמק וחזר ותפח כו'.

ומזה מבואר דאם מתחלתן ה'יה פחות מכפיצה והניחון בגשמים ותפחו טהורין ואין חייבין עליהם כו'. וקשה לרב ור"ח ור"י דס"ל בבבבשור העגל שהיה פחות מפזית מתחלה ונתפח ועמד על פזית ג"כ משתער כמו שהיא מדאורייתא.

ואין לומר דלדידהו יתפרש במתניתין דטהרות בסיפא דהניחון בגשמים ותפחו כו' דלא קאי כלל ארישא רק על אוכלין שהיו מתחלה פחות מכפיצה והניחון בגשמים ותפחו. דזה אינו במשמע דברי המשנה כלל.

ואף אם לא נימא בפירוש התוס' שברשב"א הנ"ל. רק פהמפרשים דרבה אליבא דכ"ע קאמר דהיא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה מדרבנן.

מ"מ אפתי תיקשי לפי הס"ד מתחלה קודם שינויא דרבה שהגמרא סברה בפירוש הפלוגתא דאמוראי כפשטו דפליגי אי בתר מעיקרא אזלינן או בתר השתא אזלינן. ומזהר הגמרא לאותובי לשמואל ור"ש ברבי ור"ל דס"ל בתר מעיקרא אזלינן.

ומשמע דלרב ור"ח ור"י דס"ל בתר השתא אזלינן נחא ליה. ואמאי לא מוסיב להו במתניתין דטהרות כנ"ל.

ומחמת קושיא זו נטה הרמב"ם מלפרש בגמרא דמנחות כפירש"י שם בהא דאמר רבה כל היא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה מדרבנן. דמשמע מפירש"י דאף אם יקבל טומאה מחדש אחר שתפח לא יטמא מדאורייתא.

(וכדמשמע מפירש"י שם שכתב דמאי בעלמא הוא. וכן ממ"ש רש"י אח"כ (בדנ"ד רע"ב) בהא דמר סבר יש דיוחי באיסורין ופירש"י וכינן דאינדיחי אינדיחי ולא יקבל עוד טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן עכ"ל וממילא נמי דומיא דהכי בהא דאמר מקודם דכל היא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה מדרבנן היינו ג"כ דמדאורייתא לא יטמא אף אם יקבל טומאה אחר שתפח.

(וכנ"ל). רק הרמב"ם מפרש בהא דאמר רבה דכל היא דמעיקרא לא הנה ביה והשתא אית ביה מדרבנן.

מירי רק לענין אם האוכל קיבל טומאה מתחלה בעודו פחות מכפיצה. ואח"כ תפח ונעשה כפיצה ושוב אח"כ לא נתחדש בו קבלת טומאה אחרת מחדש.

משו"ה מדאורייתא אין טומאה הישנה חוזר וניעור עתה אחר שמתחלה בעת קבלת טומאתו לא נטמא. אבל מ"מ אם אחר שתפח קיבל טומאה מחדש שפיר נטמא ובתר השתא אזלינן בזה.

(וי"ל ג"כ בפירוש הברייתא דמיייתי הגמרא מקודם. בשר העגל שלא היה בו פשיעור ותפח ועמד על פשיעור טהור לשעבר וטמא מכאן ולהבא.

ורש"י פירש טהור לשעבר היינו קודם שתפח כו'. ולהרמב"ם י"ל דטהור לשעבר היינו לענין טומאה שקיבל מקודם שתפח אף עכשיו נמי טהור משא"כ מכאן ולהבא אם יקבל טומאה מחדש יטמא כנ"ל).

ולפ"ז רְנוּקָא וְשִׁמְעוֹתָא בּמ"ש הֶרְמֵב"ם הַמְשִׁנָּה דְעוֹקְצִין כְּצוֹרְתָהּ דְבִשְׁר הַעֲגָל שְׁנִתְפַּח וּבִשְׁר זְקִינָה שְׁנִתְמַעְטָה מִשְׁתַּעְרִין כְּמוֹ שֶׁהוּן. דְּהוּא מְפָרֵשׁ בְּהָא דְרַב וּר"ח וּר"י אֲמַרֵי מִשְׁתַּעְרִין כְּמוֹ שֶׁהוּן הֵינּוּ לְעֲגוּן מְפָאן וּלְהַבָּא דְבִשְׁר הַעֲגָל שְׁנִתְפַּח מְקַבֵּל טוֹמְאָה דְאוֹרֵייתָא מְפָאן וּלְהַבָּא פּנ"ל וּפְסֵק כּו'.

וּמ"ש הֶרְמֵב"ם בּספ"ד מֵהַל' אַה"ט דְשַׁרְצַן וּנְבִלָה שְׁנִתְפַּחוּ וְעָמְדוּ עַל פְּשִׁיעוֹר מְטַמְּאִין מִד"ס. הֵינּוּ דְהֵתָם לֹא נִתְחַדַּשׁ לָהֶם פַּח טוֹמְאָה מְחֻדָּשׁ.

וְאַחַר שֶׁכָּבַר פְּרָקָה טוֹמְאָה מִיִּנְיָהּ שׁוּב לֹא תִהְיֶה חוֹזֵר וְנִיְעוֹר בְּהֶם מְדְאוֹרֵייתָא אַחַר שְׁתַּפַּח. וְזֶהוּ מְבֹאָר מִמִּתְנִיתִין דְטִהְרוֹת הַגְּ"ל דְתַנּוּ בְשַׁרְצַן וּנְבִלָה דְאִם הִנִּיחֹן בַּחֲמָה וְנִתְמַעְטוּ וְאַח"כּ הִנִּיחֹן בְּגִשְׁמִים וְתַפְחוּ טַמְאִין.

וּמוֹכַח דְאִם מִתְחַלְתָּן לֹא הִיָּה בְּהֶם כְּשִׁיעוֹר וְתַפְחוּ טִהוֹרִין מְדְאוֹרֵייתָא פּנ"ל. וְכַמְבֹאָר מְדְבָרֵי הֶרְמֵב"ם שֶׁם שֶׁלְקַח דְבָרֵי מִמִּתְנִיתִין דְטִהְרוֹת הַגְּ"ל.

מִשָּׂא"כ בְּאֹנְקֵל שֶׁהִיָּה פְּחוֹת מְכַשִּׁיעוֹר וְתַפַּח וְעָמַד עַל כְּשִׁיעוֹר וְאַח"כּ נִגְעָה בּוֹ טוֹמְאָה מְחֻדָּשׁ שֶׁפִּיר נְטָמָא מְדְאוֹרֵייתָא. וּמַעֲתָה לֵק"מ מִתְנִיתִין דְטִהְרוֹת הַגְּ"ל לְרַב וּר"ח וּר"י וְלֹא לְרַבָּה וְכַמְבֹאָר.

(שׁוּב רְאִיתִי בִירוּשְׁלָמִי פ"ב דְתַרוּמוֹת ה"ד דְאִיתָא שֶׁם ג"כ פְּלוּגְתָא זֹו בְּכֹזִית שְׁתַּפַּח. וּמִשְׁמַע שֶׁם דְר"י וּרְשַׁב"ל מְפָרְשֵׁי בְּמִתְנִיתִין דְטִהְרוֹת בְּסִיפָא דְהִנִּיחֹן בַּחֲמָה כּו' וְתַפְחוּ טַמְאִין כּו'.

דְמִיָּרֵי ג"כ בְּלֹא הִיָּה בְּהֶם כְּזִית מַעֲיָקְרוּ. וְלֹא קָאֵי אַרִישָׁא.

מִיָּהוּ יֵשׁ שֶׁם כְּמָה שִׁינוּיִים דְלֹא כְּגִמְרָא דִינּוּ. וּלְפֹיּוּם גַּמ' דִּינּוּ י"ל כְּדְבָרֵינוּ הַגְּ"ל.

וּכ"פ הֶרְמֵב"ם): וְהוּן אֲמַת דְמָה שֶׁפִּירֵשׁ רַש"י בְּהָא דְאֲמַרִינוּ יֵשׁ דִּיחֻי בְּאִסּוּרִין וְכִינוּ דְאִדְחֵי אִידְחֵי וְלֹא יִקְבֵּל עוֹד טוֹמְאָה מְדְאוֹרֵייתָא כּו'. בְּזֶה סוֹתֵר רַש"י שִׁיטְתּוֹ.

דְרַש"י גּוֹפִיָּה בְּפִסְחִים (דל"ג ע"ב ד"ה בְּכַבִּיצָה) וּבְזִבְחִים (דל"א ע"א ד"ה לְטַמָּא) ס"ל דְאֹנְקֵל מְקַבֵּל טוֹמְאָה בְּכָל שֶׁהוּן וְרַק לְטַמָּא אַחֲרִים בְּעֵינָן שֶׁיָּהָא בּוֹ כְּבִיצָה. וְהַתּוֹס' שֶׁם וּבְשִׁבְת (דצ"א ע"א) וּבב"ק (דע"ז ע"א) וְחֻלִּין (דקי"ח ע"ב) וְנִדְהָ (די"ז רע"ב) פְּלִיגֵי עַל פִּירֵשׁ"י וּס"ל דְבְּפִחוֹת מְכַבִּיצָה אֵינּוּ מְקַבֵּל טוֹמְאָה כָּלֵל.

וּכְבָר פְּתִבוּ הַתּוֹס' דְרַש"י גּוֹפִיָּה חֲזוֹר בּוֹ וּס"ל דְּפִחוֹת מְכַבִּיצָה אֵינּוּ מְקַבֵּל טוֹמְאָה ע"ש. וְכַאן בְּסוֹגֵיָא דְמִנְחוֹת מְבֹאָר כְּדְבָרֵיהֶם שֶׁחֲזוֹר בּוֹ רַש"י בְּזֶה.

אַךְ הֶרְמֵב"ם בְּרַפ"א מֵהַל' ט"א פְּסֵק דְאוֹכְלִין מְקַבְּלִין טוֹמְאָה בְּכ"ש וְא"צ כְּבִיצָה רַק לְטַמָּא אַחֲרִים. וּלפ"ז ע"כ צ"ל בְּגַמ' דְמִנְחוֹת דְהָא דְאֲמַרִינוּ יֵשׁ דִּיחֻי בְּאִסּוּרִין הֵינּוּ דְכִינוּ דְאִדְחֵי אִידְחֵי לְעֲגוּן שֶׁלֹּא יְטַמָּא עוֹד אַחֲרִים.

וְכֵן צ"ל הַסְּבָרָא בְּאֹפְן זֶה לַפ"ד הֶרְמֵב"ם בְּאֹנְקֵלִין שֶׁהִיָּה פְּחוֹת מְכַשִּׁיעוֹר וְתַפְחוּ וְעָמְדוּ עַל כְּשִׁיעוֹר וְקִיבְלוּ טוֹמְאָה מְחֻדָּשׁ שֶׁמְטַמְּאִין אַחֲרֵיהֶם עַכְשָׁיו מְדְאוֹרֵייתָא מְפָאן וּלְהַבָּא פּנ"ל.

אָבֵל מַחֲמַת טוֹמְאָה דִלְשַׁעֲבֵר שְׁקִיבְלוּ מִתְחַלֵּה בְעוֹד שְׁהִיָּה פְחוֹת מִכְּבִיצָה טְהוֹרִין מִדְּאוֹרֵינִיתָא עַכְשָׁיו ג"כ מְטַמֵּא אַחֲרִים. דְּלֹא אֲמַרִינּוּ שְׁיִהֵא חוּזֵר וְנִיעוֹר בְּהֵן טוֹמְאָה הִישָׁנָה עִתָּה לְהִיּוֹת גַּם מְטַמֵּא אַחֲרִים.

כִּינּוּן שְׁמִתְחַלֵּה בְּעַת קַבְלַת טוֹמְאָתוֹן לֹא הִיָּה בְּהֵן פֶּחַ טוֹמְאָה כְּזוֹ לְטַמֵּא אַחֲרִים. מִש"ה אָף אַחַר שְׁתַּפַּח לֹא יִתְחַדֵּשׁ בְּהֵן מֵאֲלִיו פֶּחַ חֲדָשׁ לְטַמֵּא אַחֲרִים מֵעַתָּה כֹּל שְׁלֹא קִיבֵל טוֹמְאָה מִחֲדָשׁ וְכַנ"ל.

וַיֵּשׁ לְבָאֵר שִׁיטַת רַש"י בְּסוּגְיָא דְּמִנְחוֹת הַנ"ל. דְּמִי הִכְרִיחוּ כְּאֵן לְחוּזֵר מִשִּׁיטַתוֹ הַקּוֹדֶמֶת וּלְפָרֵשׁ כְּאֵן בְּסוּגְיָא זוֹ כְּדַעַת הָאוֹמְרִים דְּאוֹכְלִין פְּחוֹת מִכְּבִיצָה אִין מְקַבְּלִין טוֹמְאָה כֹּלֵל וְכַנ"ל.

(וְאִם מַחֲמַת דְּבְסוּגְיָא זוֹ נָקַט הַגְּמָרָא לְשׁוֹן טְהוֹרִים. מ"מ בְּשַׁאֲר דְּוֹכְתֵי נְמִי אִיתָא כְּהָךְ לִישְׁנָא וּמְפָרְשֵי לִיה דְּטְהוֹרִים הִיָּינוּ לְעַנְנּוּ שְׁלֹא יְטַמֵּא אַחֲרִים).

וְלִכְאוּרָה הִיָּה י"ל מִשׁוּם דְּלֹא נִיחָא לִיה לְפָרֵשׁ הָא דְּאֲמַרִינּוּ דַּמ"ס יֵשׁ דִּיחֻי בְּאִיסוּרִין הִיָּינוּ דְּכִינּוּן דְּאִידְחֵי אִידְחֵי לְעַנְנּוּ שְׁלֹא יְטַמֵּא עוֹד אַחֲרִים. שְׁזַהוּ דְּבָר חֲדָשׁ שְׁלֹא מְצִינוּ בְּכָל דְּוֹכְתָא בְּגְמָרָא לְעַנְנּוּ דִּיחֻי רַק לְמַה שְׁנוּגַע בְּאוֹתוֹ דְּבָר עֲצָמוּ כְּגוֹן בְּקַדְשִׁים שְׁנַפְסְלוּ וְשׁוּב אִין חוּזְרִין וְנִרְאִין אוֹ שְׁהֵא גְבָרָא נָפְסַל מִלְּהִבֵּיא קֶרְבָּן (בְּסִנְהֶדְרִין דַּמ"ז ע"א וּשְׁאֲר דְּוֹכְתֵי).

וְכֵן לְעַנְנּוּ דִּיחֻי אֲצֵל מְצוֹת הִיָּינוּ שְׁאוֹתוֹ הַדְּבָר בְּעֲצָמוּ נָפְסַל מִמְצָנָתוֹ. וְכֹל זֶה לְעַנְנּוּ גּוּף הַדְּבָר עֲצָמוּ שְׁנִדְחָה מְהֻכְשָׁרוּ וְשׁוּב אִינוּ חוּזֵר וְנִרְאָה.

אָבֵל לֹא מְצִינוּ עַנְנּוּ דִּיחֻי לְעַנְנּוּ פְּעוֹלַת דְּבָר זֶה מַה שְׁיִפְעוֹל עַל דְּבָרִים אַחֲרִים וְאִינוּ נוֹגַע כֹּלֵל לְאוֹתוֹ דְּבָר עֲצָמוּ שְׁמַעוּלָם לֹא נִדְחָה מִמִּילְתֵּיהּ כְּלָלוּמַש"ה פִּירֵשׁ רַש"י כְּאֵן כִּינּוּן דְּאִידְחֵי אִידְחֵי בְּעֲצָמוּ שְׁלֹא יִקְבֵּל טוֹמְאָה כֹּלֵל.

אָף אִם אִיתָא לְסַבְרָא זוֹ דְּלֹא שְׁיִיף דִּיחֻי בְּאִיסוּרִין רַק הִיָּכָא שְׁהִדְיָחֻי בְּאוֹתוֹ דְּבָר עֲצָמוּ וְלֹא בְּפְעוֹלַת הַדְּבָר עַל אַחֲרִים כְּנ"ל. לַפ"ז תִּיקְשֵׁי טוּבָא בְּהָא דְּמַתִּיב הַגְּמָרָא בְּמִנְחוֹת לַמ"ד יֵשׁ דִּיחֻי בְּאִיסוּרִין מִמַּתְנִיתִין דְּטְהוֹרוֹת דְּהִנְיָחֻן בְּגִשְׁמִים וְתַפְחוּ כו' וּמְסִיק בְּתִיּוּבָתָא.

וּלְפִי הַנ"ל יֵשׁ מְקוֹם לְתַרְץ דְּלֹא תִיָּהוּי תִּיּוּבְתֵיהּ מֵהָךְ מַתְנִיתִין. דְּעִיקָר ד"ז אִם פְּחוֹת מִכְּבִיצָה אוֹכְלִין אִינָם מְקַבְּלִין בְּעֲצָמָם טוֹמְאָה כֹּלֵל אוֹ דְּרַק לְטַמֵּא אַחֲרִים בְּעִנְיַן כְּבִיצָה אָבֵל הֵם בְּעֲצָמָם מְקַבְּלִין טוֹמְאָה בַּכ"ש.

כְּפָר הָאָרִיכוּ בְּזֶה הַתּוֹס' בְּכַמְּה דְּוֹכְתֵי. וְהִיטִיב אֲשֶׁר דִּיקְר בְּזֶה הַפְּנ"י בְּפְסָחִים (דל"ג ע"ב) שְׁדִין זֶה.

תְּלִי בְּפְלוּגְמָא דְּתַנְאִי. דְּהָא דְּבְעִינּוּ שְׁיַעוֹר כְּבִיצָה בְּטוֹמְאָת אוֹכְלִין יִלְפִינוּ מְקַרָא דְּכָל הָאוֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכַל יְטַמֵּא אוֹכֵל הַנְּאָכֵל בְּבַת אַחַת שְׁהוּא כְּבִיצָה (כְּדִאִיתָא בְּיוֹמָא ד"פ ע"א).

וּמֵעַתָּה לַר"ע דַּס"ל שְׁנֵי עוֹשָׂה שְׁלִישֵׁי בְּחוּלִין דְּדְרִישׁ יְטַמֵּא יְטַמֵּא אַחֲרִים א"כ הָא דְּגַלִּי קָרָא דְּבְעִינּוּ שְׁיַעוֹר כְּבִיצָה הִיָּינוּ רַק לְטַמֵּא אַחֲרִים אָבֵל טוֹמְאָת עֲצָמָן הוּא בַּכ"ש. מִשָּׂא"כ לְדִידוֹ דְּקִי"ל דִּאִין שְׁנֵי עוֹשָׂה שְׁלִישֵׁי בְּחוּלִין וְע"כ דְּקָרָא דְּמְכָל הָאוֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכַל יְטַמֵּא

בְּטוֹמָאָת עֲצָמֹן מִיָּרִי (דְּהָא מְפָרְשִׁינֵן לְקָרָא שְׁנַטְטָמָא בְּאוּרִי פְּלִי חֶרֶס שְׁהוּא רַאשׁוֹן ע"י הַשְּׂרִץ שְׁהוּא אַב הַטוֹמָאָה וְהוּי הָאוֹכֵל שְׁנִי).

וּא"כ ע"כ שְׁיַעוּר כְּפִיּוּצָה הָאֵמֹר בְּקָרָא זֶה הֵינֵנו לְטוֹמָאָת עֲצָמֹן שְׁאִינֵן מְקַבְּלִין טוֹמָאָה בְּפָחוֹת מְכַפִּיּוּצָה. דְּאִי לְטָמָא אַחֲרִים אַף בְּכַפִּיּוּצָה נְמִי אִין מְטָמְאִין אוֹכְלִים אֱלוֹ דְּאִין שְׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחֻלְיִין.

עכ"ד הפ"י. וְכַבֵּר קְדָמוֹ בְּזֶה הַמְזַרְחֵי ס"פ שְׁמִינֵי שְׁכ"כ בְּקֶצֶרָה.

וּעפ"ז יְהִיָּה רַוּוּחָא שְׁמַעְתָּמָא טוֹבָא. וּבְזֶה יְהִיָּה נִיחָא מַה שְׁהַקְשׁוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּמַתְנִיתִין בְּפִי"ג דְּנִבְחִים (דְּק"ו ע"א) דְּרִיָּה"ג אוֹמֵר טָמָא שְׁאֵכֵל טָמָא פְּטוּר שְׁלֵא אֵכֵל אֱלָא דְּבָר טָמָא.

אָמְרוּ לוֹ אַף טָמָא שְׁאֵכֵל טְהוּר פִּינֵן שְׁנַגְעָה בּוֹ טְמָאָהוּ וְלִשְׁיטַת הַסּוֹבְרִים דְּפָחוֹת מְכַפִּיּוּצָה אִינֵן מְקַבְּלִין טוֹמָאָה כָּלָל. א"כ מֵאִי אֶהְדְּרוּ לִיָּה חֲכָמִים לְרִיָּה"ג הָא מְשַׁפְּחַת לָה חַיִּיב כָּרַת בְּטְהוּר שְׁאֵכֵל טָמָא פָּחוֹת מְכַפִּיּוּצָה שְׁאִינֵן מְקַבְּלִין טוֹמָאָה וּא"כ אֵכֵל הַטָּמָא קוֹדֵשׁ טְהוּר (וְדַחְקוּ בְּזֶה לֹאמֵר דְּקִדְשִׁים שְׁאִינֵי דְּמִשׁוּם חִיבַת הַקִּדְשׁ מְקַבְּלִין טוֹמָאָה בְּפָחוֹת מְכַפִּיּוּצָה כו').

אָמְנָם לְפִי הַגָּ"ל נִיחָא. דְּחֲכָמִים דְּרִיָּה"ג י"ל דְּהֵינֵנו ר"ע (דְּהוּא בֵּר פְּלֹגְתִיָּה דְּרִיָּה"ג בְּכ"ד).

אוֹ דְּחֲכָמִים ס"ל כר"ע בְּהָא דְּשְׁנֵי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחֻלְיִין וְלִדְיָדִיָּה בְּאַמַּת אוֹכְלִין מְקַבְּלִין טוֹמָאָה בְּעֲצָמֹם בְּכָל שְׁהוּוּ כְּנ"ל. וּבְזֶה נִיחָא ג"כ מַה שְׁהַקְשׁוּ לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּבְּפָחוֹת מְכַפִּיּוּצָה אוֹכְלִין א"צ נט"י (וּבש"ע או"ח ר"ס קנ"ח פְּסַק דְּהוּי סְפַק וְיִטוּל בְּלֵא בְּרָכָה).

וְהָא בְּעִירוּבִין (דְּכ"א ע"ב) בְּעֻבְדָּא דְּר"ע דְּאָמַר ר"ע מוּטָב אָמוֹת מִיַּת עֲצָמֵי וְלֵא אֶעְבּוֹר ע"ד חֲבִירֵי (שְׁהַצְרִיכוּ נט"י). וְהַשְׁתָּא הָא הֵנוּ מְצִי לְאַכְוֵל פָּחוֹת מְכַפִּיּוּצָה בְּלֵא נט"י וְלָמָּה אָמַר מוּטָב אָמוֹת כו' וְלֵהַגָּ"ל נִיחָא.

דְּהָא דִּישׁ סוֹבְרִים דְּפָחוֹת מְכַפִּיּוּצָה א"צ נט"י הוּא מְשׁוּם דְּאוֹכְלִין פָּחוֹת מְכַפִּיּוּצָה אִינֵן מְקַבְּלִים טוֹמָאָה מְדְאוּרִיָּתָא. מִשָּׂא"כ ר"ע גּוֹפֵיָּה לְשִׁיטָתוֹ אֲזִיגֵל דְּלִדְיָדִיָּה אוֹכְלִין פָּחוֹת מְכַפִּיּוּצָה מְקַבְּלִין טוֹמָאָה רַק שְׁאִינֵם מְטָמְאִין אַחֲרִים בְּפָחוֹת מְכַפִּיּוּצָה.

וְלִדְיָדִיָּה פְּשִׁיטָא דְּפָחוֹת מְכַפִּיּוּצָה נְמִי בְּעֵי נט"י. וּא"ש.

וְכֹן מִיְנֻשָּׁב בְּזֶה שִׁיטַת הַרְשָׁב"א בְּחִידוּשֵׁי לְשַׁבַּת (דְּצ"א ע"א) וּבְחֻלְיִין (דְּקו"ח) דְּמִשְׁמַע דְּס"ל דְּפָחוֹת מְכַפִּיּוּצָה אוֹכְלִין אִינֵן מְקַבְּלִין טוֹמָאָה אַף מְדְרַבְּנֵן (וְכ"מ בְּבַעַל הַמְּאוּר בְּשַׁבַּת שָׁם). וְהַקְשָׁה עָלָיו בְּס' דְּבָרֵי אָמַת הַסְּפָרְדִי מְמַתְנִיתִין דְּפ"ג דְּטְבוּל יוֹם מְשָׁנָה ד' בְּעִיסָה שְׁהוֹכְשָׁרָה בְּמִשְׁקָה וְנִגְלוּשָׁה בְּמִי פִירוֹת דְּרַע"א לֵא פְּסַל אֱלָא מְגָעוּ.

וּפִירֵשׁ הַר"ש דְּס"ל דְּמִי פִירוֹת אִין מְחַבְּרִין וְהוּי כָּל חַד בְּפ"ע. וּמ"מ סוֹבֵר ר"ע דְּמִקוֹם מְגָעוּ מִיָּהָא נְפֹסֵל.

וְלֵהַרְשָׁב"א א"כ יֵשׁ לָהֶם דִּין פָּחוֹת מְכַפִּיּוּצָה שְׁאִינֵן מְקַבְּלִין טוֹמָאָה אַף מְד"ס. וְלְפִי הַגָּ"ל נִיחָא דְּר"ע לְטַעְמִיָּה דְּלִדְיָדִיָּה פָּחוֹת מְכַפִּיּוּצָה נְמִי מְקַבְּלִין טוֹמָאָה מְדְאוּרִיָּתָא כְּנ"ל.

(ויבנה י"ל ג"כ קא דאָמרינן בבבבכות (דמ"ט ע"ב) ובפפסחים (סדמ"ט) קתם בסבבא פליגי ר"מ סבר קזרתו פטןמאתו מה טןמאתו בבביצה כו'. ולישיטת הסוכרים דשיעור פביצה הוא רק לטמא אחרים אבל בעצמן מקבלין טןמאה בכ"ש.

א"כ אין סבבא כ"כ קא לדמות קזרתו לשיעור טןמאתו שיטמא אחרים. וכמו שהרגיש שם בנה בחידושי הרשב"א.

ולנה"ל ניחא. דר"מ לטעמיה דבסוטה (ד"ל ע"א) ס"ל דאין שני עושה שלישי בחולין. וממילא לדידיה אין אוכלין מקבלין טןמאה פלל בפחות מפביצה, וא"ש). באופן שדברי המזרחי והפ"י נכונים דבפחות מפביצה אי מקבל טןמאה תליא בפלוגתא דר"ע ורבנן. ומינשבים הסוגיות שפיר. ומעתה אם נימא דיש סבבא לומר דקא דאמרינן במנחות שם יש דיחוי היינו רק אם נדחה מלקבל טןמאה בעצמו.

אבל אם נדחה רק מלטמא אחרים לא שייך לומר בנה פיון דאידחי אידחי. פיון שהדיחוי רק בפעולת הדבר על אחרים ולא בגוף הדבר עצמו וכנ"ל.

א"כ למה מסיק הגמרא בתויבבא ממתניתין דטהרות דהניחן בגשמים ותפחו מטמאין וקא איפא לשנויי דמתניתין דטהרות אתיא כר"ע דס"ל שני עושה שלישי בחולין. ולדידיה אוכלין פחות מפביצה מקבלין טןמאה בעצמן רק שאינם מטמאין אחרים. ולדידיה לא שייך בנה דיחוי. ומש"ה אחר שתפחו מטמאין אחרים ג"כ.

(דהך מתניתין דתני לישנא דטמאין וטהורים הפל הוא לענין לטמא אחרים. וכמו שמוכרח לפרש פו לדעת הרמב"ם וסייעתו דס"ל בפשיטות דאוכלין מקבלין טןמאה מדאורייתא בפחות מפביצה).

משא"כ לדידן לפום הלכתא דקיי"ל דאין שני עושה שלישי בחולין. וממילא אוכלין פחות מפביצה אינו מקבלין טןמאה מדאורייתא פלל.

ובנה שייך שפיר לומר דכיון דאידחי אידחי ולא יקבל טןמאה עוד. ואין פאן תויבבא. אלא מוכח דהגמרא ס"ל דאין לחלק בנה. דגם למ"ד דאוכלין פחות מפביצה מקבלין טןמאה רק שאין מטמאין אחרים.

לדידיה נמי שייך לומר בנה דיחוי דכיון דאידחי אידחי מלטמא אחרים. ועדיין יש מקום ליישב ולקיים סבבא ה"ל דלענין לטמא אחרים לא שייך דיחוי פנ"ל.

וקא דמסיק הגמרא בתויבבא ממתניתין דטהרות ולא משני דמתניתין אתיא כר"ע פנ"ל. י"ל דעיקר התויבבא הוא מהא דתנו במתניתין דטהרות בהניחן בגשמים ותפחו דסייבין עליהם משום פיגול ונותר וטמא.

ולמ"ד יש דיחוי באיסורין משמע דבאיסורין נמי שייך דיחוי ולא לענין טןמאה לבד. ואף די"ל דלא שייך פאן דיחוי באיסורין פיון שמקודם ג"כ היו איסורים מה"ת אף פשהנה פחות מפביצת דקיי"ל ח"ש איסור מה"ת.

רק שמתחלה לא הנה בהם חיוב מלקות וכינן שתפחו ועמדו על פשיעור לוקין עליהם ג"כ. דלא שמענו למ"ד רק שיש דיוחי באיסורין (שאחר שהותר איסורו שוב לא יחזור לאיסורו אחר היתרו).

וכמו שאחר שנטהר אינו חוזר לטומאתו). אבל לא שיש דיוחי לענן מלקות לחוד. וכל שהיה מתחלתו אסור מה"ת ועתה כשעמד על פשיעור י"ל דלוקין עליו לכ"ע. ואפתי ליכא תיובתא.

אף י"ל דהא דמסיק הגמ' בתיובתא היינו לר"ל דהוא ס"ל פאן שיש דיוחי באיסורין לפי שינויא דרבה. ור"ל גופיה ס"ל ביומא (דע"ד ע"א) דחצי שיעור מותר מה"ת.

וכינן שיש דיוחי באיסורין לדידיה א"כ בפניגול ונותר וטמא כינן שמתחלה בעוד שהיה פחות מכוזת היו מותרים באכילה מדאורייתא ממילא כינן דאידחי האיסור אידחי ושוב לא יתחייב עליהם אחר שתפחו ג"כ.

וכמו לענן טומאה שלא יתחדש להם טומאה אחר תפיחה מאחר דמקודם אנדא ליה טומאתו. כמו כן לענן איסורמאין יתחדש להם איסור מה שמקודם כבר הלך איסורו וכנ"ל.

ושפיר קמותיב הגמרא לר"ל לטעמיה וכמבואר (ובזה יהיה רוחא שמעתתא ליישב מה שהקשיתי לעיל (סוף אות ג') דמאי אהני רבה בתירוצו דפליגי אי יש דיוחי באיסורין. ובה משני הקושיא על ר"ש ברבי ושמואל ור"ל מברייתא דבשר זקינה שצמק כו'.

נהרי לפי תירוצו דרבה מסיק עליהם בתיובתא ממתניתין דטהרות הנ"ל וזהו יותר תימה שהאמוראים איתתבו ממתניתין. והשתא ניחא דלא קשיא רק לר"ל לטעמיה דס"ל ח"ש מותר מה"ת.

ולא ינך אמוראי ניחא. די"ל דס"ל ח"ש אסור מה"ת כו').

ולא ראיתי להאריף יותר בזה בדבר שאינו נוגע לענינו (וגם לפ"ז יהיה הוכחה מגמרא דילן דלא פהירו שלמי דרפ"ו דתרומות דאמר שם דמודה ר"ל באיסורי הנאה דח"ש אסור מה"ת. וגם בשאר דברים דאמר ה"תם בירו שלמי פליג אגמרא דידן ואכמ"ל): ז ואחר שהעלינו בדעת הרמב"ם דהא דמבואר מדבריו בפ"ד מהט"א ה"ט דבשר העגל שנתפח מטמא מדאורייתא היינו אם אם ח"כ קיבל טומאה מחדש אחר התפיחה שישלם לכשיעור.

אבל ממה שקיבל טומאה מתחלה זהו אינו חוזר ונייעור אחר התפיחה כל שלא נתחדש בו קבלת טומאה מחדש וכנ"ל. ולענן איסור נמי בכזית חלב או גבלה שמתחלה הנה פחות מכוזת רק שתפח ועמד על כזית י"ל ג"כ דמדאורייתא דינו כח"ש וכנ"ל.

דלא נתחדש בו האיסור א"כ. וכמו בשרץ ונבלה שתפחו ועמדו על פשיעור דאין מטמאין אלא מדרבנן כמ"ש הרמב"ם בספ"ד מהל' אה"ט הנ"ל.

וה"נ לענן איסור ג"כ דינם מדאורייתא כח"ש אף אחר התפיחה כינן שלא נתחדש בהם האיסור א"כ. (וכדמוכח גם ממתניתין דטהרות הנ"ל).

וּכְמוֹ כֵּן י"ל לְעֵנֵן שְׂעוּרִים שֶׁל מִצְוָה כְּמוֹ לְעֵנֵן כְּזֵית מִצָּה בְּלֵיל יו"ט הֶרְאֵשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח דָּאֵם מִתְחַלֶּה הֵיךָ פְּחוֹת מְכַזֵּית וְנִתְפַּח וְעָמַד עַל כְּזֵית דְּלֹא יֵצֵא בּוֹ י"ח כְּזֵית מִצָּה. (א) לֹא שְׂמֵתְחַלֶּה הֵיךָ בּוֹ כְּשִׂיעוּר וְצָמֵק וְחֹזֵר וְנִתְפַּח דְּבִכָּה"ג בְּאַיִסוּרֵינּוּ נְמִי חֲזִיבִין.

בְּכַה"ג י"ח הַמ"ע ג"כ). וַיֵּשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן מִהִירוּשְׁלַמִּי שֶׁהֵבִיאוּ הַתּוֹסֵ' בְּקִדּוּשֵׁינּוּ (ר"ד ל"ח) שֶׁהִקְשׁוּ דְאִמְאֵי לֹא אָכְלוּ מִצָּה מִחֻדָּשׁ דְּיָבֵא עֲשֵׂה וַיִּדְחָה ל"ח.

וְחִירָץ דְּאִין עֲשֵׂה דְקוֹנָדָם הַדְּיָבוּר דּוֹחָה ל"ח שֶׁלְּאַחַר הַדְּיָבוּר. וְאֵם אֵיתָא דְיוֹצְאֵין י"ח מִצָּה בְּכַזֵּית שְׂתַפַּח.

א"כ הֵיךָ לְהֵם לְאָכּוֹל כְּזֵית מִצָּה מִחֻדָּשׁ שְׁע"י הַתְּפִיחָה עָמַד עַל כְּזֵית (וְכַדְמִשְׁמַע בְּמִשְׁנֵה דְטְהָרוֹת שְׁנֵהוּ בְּיָדוֹ לְעֲשׂוֹת שְׂתַפַּחוּ הָאֲוֹכְלִין). דְּלְעֵנֵן הָאִיסוּר דִּינוֹ כַּח"ש שֶׁבְּנֹדָאֵי גְדָחָה מְפָנֵי הָעֲשֵׂה.

א"ו דַּה"מ"ע דְּאִכִּילַת מִצָּה נְמִי אֵין מְקִיָּמִין אַא"כ הֵיךָ כְּזֵית מִתְחַלֶּה וְלֹא ע"י תְּפִיחָה. (וְכַעֲיֵן זֶה כְּתִבּוּ הָאֲחֵרוֹנִים לְפָשׁוּט מְפָאן סְפִיקוֹ שֶׁל הַמ"מ לְעֵנֵן אֵם יוֹצְאֵין י"ח הַמִּצְוָה כְּשִׂאֹכְלוּ שֶׁלֹּא כְּדָרָךְ הַנְּאָתוֹ כו').

דְּמְפָאן מוֹכַח דְּלֹא יֵצֵא י"ח בְּשִׂלָּא כְּדָרָךְ הַנְּאָתוֹ. דַּא"כ הֵיךָ לְהֵם לְאָכּוֹל מִצָּה מִחֻדָּשׁ שֶׁלֹּא כְּדָרָךְ הַנְּאָתוֹ כו').

וְאַפְשָׁר לְדַחֹת רְאִיָּה זֹו עַפ"מ שֶׁהִקְשָׁה הַגָּאוֹן בְּעַל או"ת דְּמָה מִקְשָׁה הִירוּשְׁלַמִּי דִּיאִכְלוּ מִצָּה מִחֻדָּשׁ וְהָא אֲזִי נִשְׂתַּפַּחוּ הַשְּׂעוּרִין וְלֹא יָדְעוּ כִּמָּה לְאָכּוֹל וְלְצַמְצָם הַשְּׂעוּרִין דְּשָׂמָא הֵנִי פְּחוֹת מְכַזֵּיעוּר וְלֹא י"ח.

וְשָׂמָא הֵנִי יוֹתֵר מְכַזֵּיעוּר וְעוֹבְרִין הַל"ח שֶׁלֹּא בְּמִקּוּם מִצְוָה. וְכִבֵּר נְאָמְרוּ ע"ז תִּירוּצִים שׁוֹנִים.

וּבְפָשׁוּטוֹ י"ל דְּקוֹנָשִׁית הִירוּשְׁלַמִּי הִיא שְׂאִיכְלוּ יוֹתֵר מְכַזֵּית וְהִקְשָׁא קָאֵי לְמ"ד חֲצִי שְׂעוּר מִתֵּר מֵה"ח. וְכֹלֵי הָאֵי לֹא טְעוּ שֶׁהִיוֹתֵר מְכַזֵּיעוּר יִהְיֶה כְּזֵית שְׁלֵם.

דַּא"כ ע"פ שְׂנִשְׂתַּפַּחוּ הַשְּׂעוּרִין מ"מ לֹא הֵיךָ הַסְּפֵק כ"כ בֵּין זֵית לְשְׁנֵי זֵיתִים. וַא"כ אֵף יוֹתֵר מְכַזֵּיעוּר שֶׁלֹּא בְּמִקּוּם מִצְוָה כֹּל שֶׁהוּא ח"ש שְׂרֵי מֵה"ח.

וּלפ"ז נִיחָא ג"כ דְּשׁוּב א"א לְהֵם לְצַמְצָם וְלְשַׁעַר כְּזֵית שְׂתַפַּח כו'. כִּינֵן דַּע"כ הֵיזְ צְרִיכִים לְאָכּוֹל יוֹתֵר מְכַזֵּיעוּר וְכַנ"ל.

וּלְק"מ וּמִלְבַּד זֶה י"ל בְּכַזֵּית שְׂתַפַּח כִּינֵן שְׂיֹצְאֵין בּוֹ י"ח מִצָּה. מִיָּגוּ דְחָשִׁיב כְּזֵית לְעֵנֵן הַמִּצְוָה נִיזְדוֹן בְּכַזֵּית גַּם לְעֵנֵן אִיסוּר חֻדָּשׁ שְׁבּוֹ.

וְכַעֲיֵן מ"ש בְּהִגָּהוֹת מְרַדְכֵי פ"ק דְּחֻלִּין לְעֵנֵן קָשָׁר שֶׁל תְּפִלִּין בְּשִׁבְתָּ לְתַרְזֵן קוֹנָשִׁית הַתּוֹסֵ' עַל ר' אֵלִיהוּ (בְּחֻלִּין שָׁם וּבְעִירוּבֵין דַּצ"ז ע"א) דְּמִיָּגוּ דְחָשִׁיב קָשָׁר לְעֵנֵן מִצְוֹת קְשִׁירַת תְּפִלִּין חָשִׁיב נְמִי קָשָׁר שֶׁיִּהְיֶה חֲזִיב מְשׁוּם שְׁבַת אַע"פ שְׂאִינוּ קָשָׁר שֶׁל קִיָּמָא.

וּכְמוֹ כֵּן כְּתִבּוּ כְּסָבְרָא זֹו לְעֵנֵן דְּמִיָּגוּ דְהֵנִי חֲזִיבוּר לְעֵנֵן צִיצִית הֵנִי נְמִי חֲזִיבוּר לְעֵנֵן כְּלָאִים. (מִיָּהוּ זֶה לֹא דְמִי לְהָא דְאָמַר הַגְּמָרָא בְּסוּפָה ד"ז ע"א דְּמִיָּגוּ דְהֵנִי דוֹפְן לְעֵנֵן סוּפָה הֵנִי נְמִי דוֹפְן לְעֵנֵן שְׁבַת.

שְׁזָהוּ בְּאִפְסוֹן אַחֵר. וְאִין לְהַאֲרִיף): וּמַעֲתָהּ לְעַנְנֵי בְּרָכָה י"ל דְּכִינּוּן דְּחַיִּיב הַבְּרָכָה מְדַרְבְּנָן לֹא הִתְמַירוּ בְּזָה מְדַבְּרֵיהֶם לומר שְׁהַתְּפִיחָה יְהִיָּה מַשְׁלִים לְשִׁיעוֹר.

וּכְדַבְּרֵי הַגוֹר דְּתַרֵּי חוּמְרֵי בְּהַדְּדֵי לֹא מַחְמַרִּינּוּ לְהַצְרִיכוּ לְבַרְךָ. וּמִטְּמֵאָת פִּיגוּל וְנוֹתֵר דְּרַבְּנָן שְׁהַתְּפִיחָה מַשְׁלִים לְשִׁיעוֹר מְזָה אִין רְאֵיהּ לְכָאן.

וּכַמ"ש לְעֵיל בְּרֵאשׁ דְּבַרְיֵנוּ מִפְּמָה טְעָמִים. וְכִינּוּן שְׁהַאֲחַרוּנִים נִחְלְקוּ בַד"ז סָפֵק בְּרָכוֹת לְהַקְלִ: סִימָן א מְכַתְּבוּ הַגִּיעֵנִי.

וּמָה שְׁפִילְפֵל בְּהָא דְאֲמַרִּינּוּ בְּבְרָכוֹת (דל"ג ע"ב) ר"י ור"ל דְאֲמַרֵּי תַרְנוּנֵיהוּ כָּל הַמְּבַרְךָ בְּרָכָה שֶׁא"צ עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא. הִנֵּה תְּמִיּהֵנִי שְׁלֵא זְכַרְתָּ כָּלֵל מִחֲלֻקַּת הַפּוֹסְקִים בְּדִין זֶה אִי הָיִי זֶה אִיסוּר דְאֲוֹרְיִיתָא אוּ דְרַבְּנָן.

וְהִנֵּנִי לְבָאָר לְךָ קֶצֶת בְּזָה שִׁטוֹת הַפּוֹסְקִים. דְּהַתּוֹס' בַּר"ה (דל"ג ע"א ד"ה הַאֲר"י) ס"ל דְּמְבַרְךָ בְּרָכָה שֶׁא"צ הָיִי אִיסוּר דְּרַבְּנָן וְלֹא הָיִי דְרִשָּׂא גְמוּרָה מְלֵא תִשָּׂא.

וְהָא דְאֲמַרִּינּוּ בְּתַמּוּרָה (ד"ד ע"א) דְאִיסוּר מוֹצִיא ש"ש לְבַטְלָה נַפ"ל מְקַרָּא דְאֵת ה' אֱלֹהֵיךָ תִירָא הִינּוּ רַק בְּמוֹצִיא ש"ש לְבַטְלָה וְשֵׁלֵא בְּדַרְךָ בְּרָכָה. וּכ"כ נֶשֶׁם בַּהַג"א.

וּכ"כ הָרֵא"ש בַּפ"ק דְקִידוּשֵׁין (ס' מ"ט) בְּשֵׁם ר"ת. וּכ"כ בַּתְר"י בְּבְרָכוֹת פָּרֵק אֱלוּ דְבָרִים.

אִף דְבַרֵּי הַרְמַב"ם (פ"א מ' בְּרָכוֹת ה' ט"ו) נִרְאֶה דַס"ל דְּמְבַרְךָ בְּרָכָה שֶׁא"צ הָיִי אִיסוּר דְאֲוֹרְיִיתָא מְלֵא תִשָּׂא. וּכ"נ מְדַבְּרֵיו בַּפ"ב מ'ה' שְׁבוּעוֹת ה"ט.

ע"ש.

וּכ"כ בְּתַשׁוּבוֹת הַרְמַב"ם סִימָן ק"ה בְּהַדְּדֵי דְהָיִי אִיסוּר דְאֲוֹרְיִיתָא בְּמְבַרְךָ בְּרָכָה שֶׁא"צ וְלְכַאוּרָה קִנְשָׁה לְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם מְהָא דְאֲמַרִּינּוּ בְּגִמְרָא בְּרִישׁ, תַּמּוּרָה דִּילִיף הֵתָם דְמַקְלֵל חֲבִירוֹ בְּשֵׁם לֹוְקָה דַא"ק אִם לֹא תִשָּׂא מוֹר וְכַתִּיב וְהַפְּלֵא כו' הָיִי אוֹמֵר הַפְּלֵאָה זֹהִי מְלַקוֹת כו' וּפְרִיף אִימָא לְמוֹצִיא ש"ש לְבַטְלָה כו'.

וּמִשְׁנֵי לֹא מְצִית אֲמַרְתָּ כו' אַא"ב לְקַלֵּל אֵת חֲבִירוֹ אֲזַהֲרִיתִּיהּ מִהֵכָא אֱלֵא אִי אֲמַרְתָּ מוֹצִיא ש"ש לְבַטְלָה אֲזַהֲרִיתִּיהּ מִהֵכָא וְאִי נִימָא בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם דְּמְבַרְךָ בְּרָכָה שֶׁא"צ עוֹבֵר בְּלֵא תִשָּׂא מְדַאֲוֹרְיִיתָא א"כ מֵאִי מִשְׁנֵי הַגְּמָרָא הֵכָא וְלְעוֹלָם אִימָא דְהַפְּלֵאָה זֹהִי מְלַקוֹת הִינּוּ לְמוֹצִיא ש"ש לְבַטְלָה וְאֲזַהֲרִיתִּיהּ מְקַרָּא דְלֵא תִשָּׂא.

וְשׁוּב מְצִאתִי שְׁהַרְגִישׁ בְּזָה בְּתַשׁוּבַת פְּנִים מְאִירוֹת (ח"א ס"ס ס"ו) וְהוֹכִיחַ מְהֵף דְתַמּוּרָה דְהָף דְרִשָּׂא דְהַמְּבַרְךָ בְּרָכָה שֶׁא"צ עוֹבֵר בְּלֵא תִשָּׂא הָיִי אֲסַמְכְּתָא בְּעֵלְמָא. אִף יֵשׁ לְתַמּוּרָה עֲלֵיו שְׁלֵא הִבִּיא כָּלֵל דְבַרֵּי הַרְמַב"ם הַנ"ל וְלֹא דְבַרֵּי הַתּוֹס' הַנ"ל.

גַּם רְאִיתִי בְּתַשׁוּבַת רַע"א (סִימָן כ"ה) שְׁמַפְרֵשׁ בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם דְּבַמְזַכִּיר ש"ש לְבַטְלָה לִיכָּא רַק אִיסוּר עֲשֵׂה דְאֵת ה' אֱלֹהֵיךָ תִירָא. וּמְבַרְךָ בְּרָכָה שֶׁא"צ חֲמִיר יוֹתֵר וְעוֹבֵר בַּל"ת דְלֵא תִשָּׂא.

וְכִינּוּן בְּזָה לִינִישׁב גְּמָרָא דְתַמּוּרָה הַנ"ל ג"כ. וְדַבְּרֵיו דְחֻוּקִים הַרְבֵּה.

דמלבד שנה נגד הסברא דמוציא ש"ש לבטלה שלא בדרה ברכה יהיה קיל יותר ממזכיר ש"ש דרה ברכה. (וגם במקלל חברו בשם דאמרו בתמורה שם דאזנהרתייה מלא תקלל קרש.

ומשמע דמ"מ אזהרת לא תשא ליכא בזה. ואטו נימא דאףשמזכיר ש"ש לבטלה ובעבירה עכ"ז יהיה קול יותר ממזכיר ש"ש דרה ברכה).

וגם מדברי התוס' והפוסקים דס"ל דמזכיר ש"ש לבטלה הוי איסור עשה דאורייתא ומברך ברכה שא"צ הוי איסור דרבנן הרי דפשיטא להו דמוציא ש"ש לבטלה חמיר יותר ממברך ברכה שא"צ.

ודוחק לומר שמתחלקים עם הרמב"ם בסברות הפוכות לגמרי לומר שלדעתו מברך ברכה שא"צ חמיר יותר. ותו דגם אם נסבול דוחקים אלו אפתי קשה בגמרא דתמורה שם דאימא דהה קרא דנהפלא הפלאה זו מלקות אמת לחייב מלקות למברך ברכה שא"צ ואזהרתיה מלא תשא כו'.

(ואם נימא דכיון דקרא דנהפלא פתיב אצל ליראה את השם וכדפירש"י שיתנירא שלא להוציא ש"ש לבטלה ומש"ה ליכא למימר דקאי על מברך ברכה שא"צ. דאין פאן מיפר יראה כיון שמזכיר ש"ש דרה ברכה.

א"כ מזה גופא מוכח דמוציא ש"ש לבטלה חמיר יותר ואין להאריך בדוחקים). וע"כ היה נראה דגם הרמב"ם מודה דאין פאן אזהרה גמורה מלא תשא למברך ברכה שא"צ. דעיקר אזהרת הכתוב הוא רק לנשבע בשקר. והא דדרשינן דגם מברך ברכה שא"צ אסור מדאורייתא מלא תשא אף דהוי דרשא גמורה לפ"ד הרמב"ם מ"מ אין דינו כפאיסור מפורש בכתוב.

וכמ"ש הר"ן בפ"ק דנדריים (ד"ח ע"א) דכל מידי דאתי מדרשא אף שהו מן התורה כיון דליתיה מפורש בקרא בהדיא שבועה חלה עליו ולא חשיב מושבע ועומד מהר סיני. וכ"כ הר"ן בפ"ג דשבועות.

(ועיין בתוס' שבועות דכ"ג ע"ב ד"ה דמוקי). וגם מבואר ברא"ש ברפ"ד דביצה בשם בעל העיטור לענן הא דאמרינן בתוספת יוה"כ מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

דזהו נוקא במידי דאתי מדרשא אע"פ שהוא מה"ת משא"כ במידי דכתיב באורייתא בהדיא מחינן להו כו' וכ"כ הר"ן שם. והובא ברמ"א באו"ח סי' תר"ח.

וכן מוכח ג"כ מתחלת הסוגיא בתמורה שם דפריה ואימא למוציא ש"ש לבטלה כו'. דלכאורה מה פריה הא קרא דנהפלא אתי לומר שיתחייב מלקות.

דאי לאו קרא זה ה"א דמקלל חברו בשם אינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה. והרי לעיל אמרינן דנשבע לשקר לוקה מקרא דלא תשא כו' דכתיב כי לא ינקה כו' ב"ד של מעלה אין מנקין אותו אבל ב"ד של מטה מלקין אותו ומנקין אותו.

א"כ במוציא ש"ש לבטלה (וכן במברך ברכה שא"צ) אם נימא דעובר ממש בלא תשא א"כ תיפוק ליה דחייב מלקות מקרא דכי לא ינקה דכתיב גביה. וכמו בנשבע לשקר.

וְקָרָא דְוַהֲפֵלְא לְמָה לִי. א"ו דָּאִין פֶּאן אַזְהָרָה מְפֹרְשֵׁת מְקָרָא דְלֵא תִשָּׂא רַק לְנִשְׁבַּע לְשִׁקָּר.

משא"כ למוציא ש"ש לבטלה ומברך ברכה שא"צ דהוי איסור דאורייתא רק מדרשא דהוה קרא ואין פאן אזהרה מפורשת ע"ז ולא קאי עליה קרא דכי לא ינקה ג"כ. ולפ"ז שפיר משני התם הגמרא אלא אי אמרת מוציא ש"ש לבטלה אזהרתיה מהיכא כו'.

דממ"נ אי נימא דאזהרה גמורה היא מלא תשא למוציא ש"ש לבטלה ג"כ א"כ ת"ל מהתם דלוקה מדכתיב לא ינקה כו'. אע"כ דאין פאן אזהרה מפורשת על איסור זה וא"כ ליכא למידרש מוהפלא, מלקות בלא אזהרה.

וא"ש.

אף כ"ז הוא לענגן ל"ת דלא תשא. אבל קרא דאת ה' אלהיה תירא דאמרינן שם בתמורה דהוי אזהרת עשה למוציא ש"ש לבטלה זהו חשוב שפיר איסור מפורש בתורה.

וכמ"ש הרמב"ם סוף הלכות שבועות שבכלל יראתו שלא יזכירו לבטלה. ובהוה מבוארין דברי הרמב"ם שם שבאיסור הנפרת ש"ש לבטלה כתב שהרי הכתוב מצוה ואומר ליראה כו'.

משא"כ במברך ברכה שא"צ הזכיר שם האיסור משום לתא דלא תשא כו'. דהוא איסור דאורייתא מדרשא דקרא ולא אזהרה מפורשת פנ"ל.

ובהוה יהיו מיושבים דברי הרמב"ם בתשובה (סימן כ"ו בתחלת התשובה שם) שכתב שם ונ"ל שכל ברכה שעל המצוה מדבריהם כו' וחקמים הם שתיקנו הברכה והם אמרו כל המברך ברכה שא"צ עובר משום לא תשא כו' עכ"ל.

משמע מדבריו בכאן שחקמים אמרו פן דעובר משום לא תשא ולא דהוי זה מדאורייתא. וזה סותר לדבריו בחיבורו ובתשובותיו סי' ק"ה הנ"ל דס"ל דמברך ברכה שא"צ הוי איסור דאורייתא פנ"ל.

ולדברינו ניקח. דידוע שכל מה שדרשו חכמים מקראי יש לו דין דאורייתא.

ומ"מ בלשון הרמב"ם קרי ליה מדבריהם (וכמ"ש הרמב"ם בקידושי פסוק ובדוכתי טובא ומבואר במ"א). ועיקר פוננת הרמב"ם בתשובה זו שהעלה שם.

דכל שיש ספק אם מחוייב באותה מצוה פלל ה"ז בכלל מברך ברכה שא"צ דעובר בלא תשא. ורק היכא שמצוה בודאי באותה מצוה דעליה תיקנו חכמים לברך אז חשוב ברכה הצריכה משא"כ בספק כו'.

דכל שלא ידענו בודאי שחייב לברך מתקנת חכמים הוי בכלל מברך ברכה שא"צ דאיסור מדרשא באיסור לא תשא שדרשו חכמים. ומ"מ ג"ז הוי איסור דאורייתא פנ"ל: ב והנה התוס' בר"ה שם הוכיחו דמברך ברכה שא"צ הוי רק איסור דרבנן.

מהא דאמרינן בבבבכות (דף כ"א ע"א) ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר וקורא ולא אסרינן מספק משום לא תשא. עכ"ד התוס' ולכאורה תיקשי מזה ע"ד הרמב"ם דס"ל דמברך ברכה שא"צ הוי איסור דאורייתא.

וְרֵאִיתִי שֶׁהַקְּשָׁה פֶּן בְּתִשׁוּבַת הַרְשָׁבָ"א (ס' ש"כ) ע"ד הַרְמַב"ם. וְחִזּוּק קוֹשְׁיָתוֹ מִדְּבַרֵי הַרְמַב"ם גּוֹפִיָה בְּתִשׁוּבַת הַנ"ל שֶׁפֶתֶב דְּכָל שְׁנֵסְתַּפֵּק אִם הוּא חַיִּיב בְּמַצָּנָה זֹו כְּמוֹ מִילַת מִי שְׁנוֹלֵד מְהוּל וְכֵן בְּסוּפָה בְּשִׁמְיָנִי סָפֵק שְׁבִיעֵי דְלֵא מְבָרְכִינוּ.

וְחִזּוּק הַרְשָׁבָ"א לְדְבַרֵי הַרְמַב"ם דִּס"ל דְּמַעֲיָקְרָא פֶּה הִיָּתָה הַתְּקָנָה דְּכָל שֶׁהוּא חַיִּיב לְקָרוֹת ק"ש חַיִּיב לְקָרוֹתָה עִם בְּרִכּוֹתֶיהָ. (וְכֵן צ"ל ג"כ בְּסָפֵק אֲמַר אֲמַת וְיִצִּיב כִּנ"ל).

וְהַכְּנָה ג' וְהַפְּר"ח פֶּתְבוּ בְּדְבַרֵי הַרְמַב"ם לְחַלֵּק דְּדוֹקָא בְּסָפֵק אִי גִבְרָא בְּר חַיּוּבָא פְּלֵל בְּאוֹתָהּ מַצָּנָה וְכְמוֹ בְּכִסּוּי הַדָּם דְּכּוּי וּמִילַת טוֹמְטוֹם וְאַנְדְּרוּגִינוֹס אוֹ סוּפָה בְּסָפֵק ח' שְׁבָכָל אֵלֶּה הַסָּפֵק הוּא בְּעֵיקָר הַחַיּוּב מִש"ה בְּכַה"ג אִין לְבָרְךָ מְשׁוּם סָפֵק אִיסוּר לֹא תִשָּׂא.

מִשָּׂא"כ הִיכָא שֶׁהַחַיּוּב הוּא בְּרוּר כְּמוֹ בְּסָפֵק קָרָא ק"ש דְּאִיתְּלִיד סְפִיקָא בְּתַר דְּאִיפָּא חַיּוּבָא חַיִּיב לְבָרְךָ כו'. וְיֵשׁ לְהַסְבִּיר דְּבַרֵיהֶם וְלוֹמַר דְּהַרְמַב"ם לְטַעְמִיהָ דִּס"ל דְּהָא דְקִי"ל דְּסְפִיקָא דְּאוֹרְיִיתָא לְחוּמְרָא הוּא מְדַרְבָּנוּ.

וְא"כ סָפֵק בְּאִיסוּר לֹא תִשָּׂא הָנִי ג"כ רַק אִיסוּר דְּרַבָּנוּ לְדִידִיָּה וּמֵאַחַר דְּבְסָפֵק קָרָא ק"ש חַיִּיב לְחַזֵּר וְלְקָרוֹתָה מִה"ת דְּהָנִי כְּמוֹ אִיתְּחַזַּק חַיּוּבָא פִּינּוּן שֶׁהִיָּה עֲלֵיו חַיּוּב בְּרוּר מִתְּחִלָּה (וְכְמוֹ דְּמוּדָה הַרְמַב"ם בְּסָפֵק אִיסוּר הִיכָא דְּאִיתְּחַזַּק אִיסוּרָא דְּסָפֵק זֶה אִיסוּר מִה"ת).

וְהָרִי מִתְּחִלָּה הִיָּה תְּקִנַּת חֲכָמִים דְּכָל שְׁמַחְוּיָיב בְּאוֹתָהּ מַצָּנָה מִה"ת צָרִיךְ לְבָרְךָ עַל חַיּוּב זֶה. וְא"כ אִין זֶה בְּגִדְר בְּרַכָּה שֶׁא"צ פְּלֵל.

דְּכֵן הַצְּרִיכוּהוּ חֲכָמִים לְבָרְךָ פֶּל שְׁמַחְוּיָיב בְּמַצָּנָה מִה"ת אֶף שֶׁהַחַיּוּב מְסָפֵק מִחֲמַת דְּאִיתְּחַזַּק חַיּוּבָא כִּנ"ל. מִשָּׂא"כ אִם הַסָּפֵק הוּא בְּעֵיקָר הַחַיּוּב דְּאִז אִינוּ מְחַוּיָיב פְּלֵל בְּמַצָּנָה זֹו מִה"ת פִּינּוּן דְּסְפִיקָא דְּאוֹרְיִיתָא לְחוּמְרָא הִיא מְדַרְבָּנוּ לִפ"ד הַרְמַב"ם.

וְע"ז לֹא הִיָּה תְּקִנַּת חֲכָמִים לְבָרְךָ פִּינּוּן שְׁמַדְּאוֹרְיָי אִינוּ מְחַוּיָיב פְּלֵל בְּמַצָּנָה זֹו מְסָפִיקָא. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף עוֹד דְּאֶף לִפ"ד הַרְשָׁבָ"א וּדְעִמְיָה דִּס"ל דְּהָא דְּסְפִיקָא דְּאוֹרְיִיתָא לְחוּמְרָא הוּא מִה"ת מ"מ יֵשׁ לְהַחְזִיק בְּסִבְרָא זֹו לִפְמ"ש הַפְּמ"ג בְּאו"ח (ס' י"ז) דְּאֶף לְדַעַת הַרְשָׁבָ"א דְּסְפִיקָא דְּאוֹרְיִיתָא לְחוּמְרָא הוּא מִה"ת זֶהוּ דְּנִקָּא בְּמַצּוֹת לֹא תִשָּׂא (דְּלִפְיָנוּ זֶה מְדִאִיצְטְרִיךְ קָרָא לְמַעוֹטֵי סָפֵק מְזוּר) אֲבָל בְּמ"ע לִכ"ע הָנִי סְפִיקָא דְּאוֹרְיִיתָא לְחוּמְרָא רַק מְדַרְבָּנוּ.

א"כ י"ל כְּסִבְרָא הַנ"ל דְּאֶף דְּלִהֲרִשְׁב"א א"כ סָפֵק בְּאִיסוּר לֹא תִשָּׂא אִיסוּר מִה"ת. מ"מ פִּינּוּן דְּכֵן לֹא תִיֻקְנוּ חֲכָמִים דְּכָל שְׁמַחְוּיָיב בְּמַצָּנָה מִה"ת צָרִיךְ לְבָרְךָ לֹא שְׁיִיךְ בְּזָה לּוֹמַר אִיסוּר מְסָפֵק בְּרַכָּה שֶׁא"צ.

דְּכָאן הָנִי בְּרַכָּה הַצְּרִיכָה פִּינּוּן שֶׁהַצְּרִיכוּהוּ חֲכָמִים לְבָרְךָ מְשׁוּם שִׁמְה"ת מְחַוּיָיב בְּמַצָּנָה זֹו מְסָפֵק מֵאַחַר דְּאִיתְּחַזַּק חַיּוּבָא כִּנ"ל. מִשָּׂא"כ כְּשֶׁהַסָּפֵק הוּא בְּעֵיקָר הַחַיּוּב כִּנ"ל.

וּבְסִבְרָא זֹו נִיחָא ג"כ מִה שֶׁהַקְּשָׁה הַפְּמ"ג בְּפִתְיָתוֹ לְשִׁטַּת הַרְמַב"ם דִּי"ח בְּרַהֲמ"ז אִם הִרְהַר בְּלָבוּ. א"כ אֲמַאי בְּסָפֵק אִם בְּיָרְךָ בְּרַהֲמ"ז חוֹזֵר וּמְבָרְךָ יְהִרְהַר בְּלָבוּ וְדִיּוּ וְלָמָּה מִתִּירִין לוֹ מְסָפֵק לְחַזֵּר וּלְבָרְךָ.

וְהָא לְהַרְמַב"ם בְּרַכָּה שֶׁא"צ הִיא אִיסוּר דְּאוֹרְיִיתָא מְלֵא תִשָּׂא. וְלִהַנ"ל נִיחָא.

דְּכַל שְׁחַכְמִים הַצְּרִיכוּהוּ לְבָרֵךְ אֵין זֶה בְּגֵדֵר בְּרָכָה שֶׁאֵי צְפָלֵל וְלֹא שִׁינֶיף לֹאמֵר בְּזֶה שׁוּם חֲשֵׁשׁ אִיסוּר. וּמַכְשׁ"כ מֵאַחַר דְּסַפֵּק בְּאִיסוּר לֹא תִשָּׂא הַגּוֹי מְדַאֲרֵינִי לְקַוְלָא כְּנ"ל.

מִשָּׂא"כ לְעֲנִין חַיִּיב בְּרַהֲמ"ז בְּסַפֵּק אִם בְּיָרֵךְ דְּבִנְיָה מִה"ת תִּיָּיב לְחִזּוֹר וּלְבָרֵךְ כְּנ"ל. (וּבְתִשׁוּ' פֶּרַח שׁוֹשֵׁן סוּף פְּלֵל א' הַעֲלֵה דְהִיכָא שִׁי"ח בְּהַרְהוּר וְחֲשִׁיב כְּמוֹ דִּיבּוּר יֵשׁ בְּהַרְהוּר ג"כ אִיסוּר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא.

וּדְבָרֵינוּ צ"ע וְאִכְמ"ל). אֲלָא שְׂרָאִיתִי לְמַהֲרִי"ט אֲלֶגְאִזִי בַפ"ג דְּבִכּוּרוֹת שִׁישׁ לוֹ שִׁיטָה אַחֲרֵת הַפֶּה מְדַבְּרֵי הַפּמ"ג הַנ"ל דַּס"ל שֶׁמֶךְ דְּאַף לְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם דַּס"ל דְּסַפִּיקָא דְאֲרִינִי תֵא לְחַוְמָרָא הַגּוֹי מְדַרְבְּנֵן הֵינּוּ רַק בְּמַצּוֹת ל"ת (דִּינְלִפִּינֵן זֶה מְהָא דְקִי"ל דְּלֹא חִינְיָה הַתּוֹרָה אֲשֶׁם תְּלוּי רַק בְּחִתִּיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת מִשָּׂא"כ בְּחִתִּיכָה אַחַת סַפֵּק חֵלֵב סַפֵּק שְׁוֹמֵן).

מִשָּׂא"כ בַּמ"ע דְּאֵלִימָא יוֹתֵר מִל"ת דְּהָא קִי"ל דְּעֵשָׂה דּוֹחָה ל"ת בְּזֶה מוֹדָה הַרְמַב"ם דְּאִם נִסְתַּפֵּק אִם קִינִים הַמַּצּוֹה אוֹ לֹא שְׁחִינְיָב מְדַאֲרֵינִי תֵא לְקִינִים הַמַּצּוֹה מְסַפֵּק. וְלַפ"ז לְכַאוּרָה הַדַּק"ל עַל הַרְמַב"ם הַכָּא דְמָה חִילּוּק יֵשׁ כָּאֵן בֵּינֵן שְׁהַסַּפֵּק הוּא בְּעֵיקָר הַחַיִּיב אוֹ שְׁנוּלֵד הַסַּפֵּק אַחַר הַחַיִּיב כְּנ"ל.

דְּהָא גַם אִם הַסַּפֵּק הוּא בְּעֵיקָר הַחַיִּיב וְאֵין כָּאֵן חֲזַקְתָּ חַיִּיב פְּלֵל מ"מ הוּא מְחִנְיָב מִה"ת לְקִינִים הַמַּצּוֹה מְסַפֵּק וְא"כ חֵל עֲלֵיו תַּקְנַת חַכְמִים לְבָרֵךְ. רַק דַּמ"מ י"ל דְּהָא מְבַאֵר שֶׁם דְּהָא דַּבְמ"ע סַפִּיקָא דְאֲרִינִי תֵא לְחַוְמָרָא מִה"ת הֵינּוּ כְּשִׂאֵין כְּנִגְדוֹ חֲשֵׁשׁ אִיסוּר ע"ש בְּדַבְּרֵינוּ.

וּבִלְא"ה ל"נ פְּלֵל דְּבָרֵי מַהֲרִי"ט אֲלֶגְאִזִי בְּזֶה. מְלַבֵּד דְּזֶהוּ גּוֹפִיָה לָא בְּרִירָא דְּעֵשָׂה חֲמוּר מִל"ת שְׁהַוִּכִּיחַ כֵּן מְהָא דְּעֵשָׂה דּוֹחָה ל"ת.

דְּהָא אֲמַרִּינֵן בִּיבְמוֹת (ד"ז ע"א) לָאו ל"ת חֲמוּר מִינְיָה וְקִאֲתִי עֲשֵׂה וְדַחֲיָא לִיהַ כּו'. וְגַם לְסַבְּרָתוֹ דְּהַרְמַב"ם יְלִיף זֶה דְּסַפִּיקָא דְאֲרִינִי תֵא לְקַוְלָא מִה"ת מְהָא דְּאֲשֶׁם תְּלוּי.

א"כ מוֹכַח דְּבִלְאוֹ שִׁישׁ בּוֹ פֶּרַת כְּמוֹ חֵלֵב ג"כ סַפֵּק מְוֹתֵר מִה"ת. וְא"כ הִכִּי פְּשִׁיטָא לִיהַ בְּזֶה דְּעֵשָׂה אֵלִימָא טְפִי מְהָא דְּעֵשָׂה דּוֹחָה לֹא תִשָּׂא.

וְהָא אֵין עֲשֵׂה דּוֹחָה ל"ת שִׁישׁ בּוֹ פֶּרַת. (כְּדַאֲמַרִּינֵן בִּיבְמוֹת ד"ג סַע"ב וּבַד"ח ע"א).

וְא"כ לֹא מְצִינוּ דְּעֵשָׂה אֵלִימָא מְלָאוֹ שִׁישׁ בּוֹ פֶּרַת. וְלָמָּה יְחִנְיָב מְדַאֲרֵינִי תֵא מְסַפִּיקָא בְּעֵשָׂה יוֹתֵר מִבְּל"ת שִׁישׁ בּוֹ פֶּרַת.

וְעוֹד י"ל בְּזֶה וְאִכְמ"ל. ג וּבַב"י ס' ס"ז בִּינְאֵר טַעְמָא דְּמִיְלִתָּא דְקִי"ל סַפֵּק בְּרִכּוֹת לְהַקְלֵ מִשׁוּם דְּבְרִכּוֹת דְּרַבְּנֵן וְסַפִּיקָא דְּרַבְּנֵן לְקַוְלָא.

וְהִבִּיא דְּבָרֵי הָרָא"ש בְּבְרִכּוֹת בְּשֵׁם הַשְּׂאֵלְתוֹת וְכַתֵּב עוֹד טַעַם אַחַר בְּשֵׁם ה"ר מְנוֹחַ מִשׁוּם דְּהַגּוֹי סַפֵּק לֹא תִשָּׂא וּלְחַוְמָרָא. וְלְכַאוּרָה מוֹכַח דַּה"ר מְנוֹחַ ס"ל כְּהַרְמַב"ם דְּמַבְרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵי צְהַי אִיסוּר דְּאֲרִינִי תֵא.

דַּלְפ"ד הַתּוֹס' וְהָרָא"ש וְסִינְעֵתֵם דַּס"ל דְּהָא דְּהַמְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵי צְ עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא הוּא רַק אִיסוּר דְּרַבְּנֵן וְקָרָא אֲסַמְכָתָא בְּעֵלְמָא. א"כ לִיתָא לְטַעַם זֶה שְׁל ה"ר מְנוֹחַ הַנ"ל.

דגם איסור לא תשא בברכה שא"צ הוא מדרבנן ויש להקל בספיקו ג"כ (מיהו י"ל דעכ"ז מוטב להיות בשוא"ת כו'). וכן מוכח לכאורה מהא דאמרין בברכות (ד"ס ע"א) בפלוגתא דר"מ ור"י בקנה ויש לו פיוצא בהם אם מברך שהחיינו דפריה התם ולפלגו בקנה וסור וקנה דא"צ לברך להודיעה פחו דר"י ומשני פתא דהיתרא עדיף.

ולדברי ה"ר מנוח הג"ל דספק ברכות להקל הוא מחמת דאיסור לא תשא הוי ספיקו לחומרא. א"כ מה שייך לומר פתא דהיתרא עדיף במה דאשמעין דלר"מ א"צ לברך הא אדרבה חשב פתא דהיתרא להשמיענו דצריך לברך פינו דמספק יש איסור לברך מחמת לא תשא וכו'.

דעיקר הסברא דאמרין פתא דהיתרא עדיף הוא מחמת שעל המתיר להביא ראיה וכדפירש"י בריש ביצה (נ"ב ע"ב). אמנם י"ל דאדרבה מזה מוכח דברי ה"ר מנוח הג"ל.

דאי נימא הטעם דספק ברכות להקל משום דספיקא דרבנן לקולא. א"כ למה יהיה בזה פתא דהיתרא עדיף במה שא"צ לברך פינו דמספק א"צ לברך ולא שייך לומר פאן דעל המתיר להביא ראיה.

משא"כ לדברי ה"ר מנוח דספק ברכות להקל הוא מחמת ספק איסור דלא תשא. י"ל דשאני ברכת שהחיינו דמצינו דמברך שהחיינו אקרא סתמא דהוי רשות ולא חובה (פדאיתא בעירובין ד"מ ע"ב).

ולית פאן בברכה זו איסור לא תשא. וממילא ספק ברכת שהחיינו לחומרא דצריך לברך ושפיר אמרין ה"כ פתא דהיתרא עדיף בזה שלא לברך.

ושוב מצאתי שכ"כ בספר אליהו רבא סי' כ"ב וכ"כ הצ"ח בברכות שם. וכ"פ בס' בני חייא בס' תל"ב.

רק שלא הביא ראיה מגמרא הג"ל. וכ"כ הב"ח באו"ח ס"ס כ"ט.

אף ראיתי בכ"מ רפ"י מה' ברכות במ"ש הרמב"ם דקונה פלים חדשים מברך שהחיינו בין יש לו פיוצא בהן בין אין לו כו' ולא כתב הרמב"ם בין קנה פיוצא בהן כו'. וכתב הכ"מ בדעתו שפוסק כל"ק דר' יוחנן דבקנה פיוצא בהן א"צ לברך וטעמו בזה משום דהגמרא מתיב לל"ב דר' יוחנן ואע"ג דמשני הגמ' ע"ז פתא דהיתרא עדיף הוא שינויא דחיקא דלא שייך פתא דהיתרא במה שא"צ לברך.

ומש"ה פסק הרמב"ם כל"ק דר"י. עכ"ד הכ"מ.

ולפ"ז מוכח שדברי הרמב"ם דבברכת שהחיינו ג"כ אין להחמיר ולברך מספק ומש"ה ל"ל בזה פתא דהיתרא עדיף ולא ס"ל פהך שינויא דהגמרא בזה. ומיהו לא משמע פן מדברי הכ"מ גופיה שכתב בדברי הרמב"ם (פ"י מהלכות ברכות ה"ד) גפי' ד' צריכין להודות שפסק פמר זוטר שם דמילתא דרבנן הוא ולקולא.

משמע קצת דמספק יש לברך. ועיין בכ"מ סוף ה' ברכות במ"ש הרמב"ם וכל דבר שיסתפק לה אם טעון ברכה עושין בלא ברכה כו'.

ועיין בתוס' ספ"ק דברכות (די"ב ע"א ד"ה לא) שפתיב וז"ל והר"י הנה אומר לחומרא דצריף לברך פעם אחרת עכ"ל. וכ"כ שם (דמ"ט ע"ב סד"ה ר"מ) דאור"י דיש להחמיר ולברך בפחות ממלא לוגמיו כו'.

וכ"נ מדברי התוס' שם (דנ"ד ע"ב ד"ה ואימא) שפתיב ועבדינו לחומרא ע"ש. מיהו בטור בסי' רי"ט גריס שם בדברי התוס' איפכא (וע"ש מ"ש בד"ח על הרא"ש שם פ"ט סי' ג').

ובמהרש"א בפסחים (דק"א סע"ב) חידש דברכת הנהגין הוי קולא דלא יברך כו' ע"ש. ועי' בח"י ס"ס תע"ד במ"ש ע"ד הרא"ש בתשובה בכלל י"ד.

וחולק שם על המהרי"ל. ובכל זה יש לפלפל הרבה ובמ"א יבואר אג"ה: ד ולכאורה נראה לומר בהא דספק ברכות להקל דהני תרי טעמי הנ"ל תרנונייהו צריכי וקא בהא תליא.

דמ"ה ספק ברכות להקל דכיון דברכות דרבנן וספיקא לקולא וא"צ לברך מספק ממילא יש עליו איסור לברך מחמת איסור דלא תשא. דכל שאין עליו שום חיוב לברך מחמת הספק א"כ הרי נושא שם בחנם.

ויש לבאר בזה לענין ספק ברכות היכא דאיכא ס"ס לברך אם נימא דמחמת ס"ס צריף לברך או לא. וראיתי שגחלקו בזה האחרונים.

דהלבוש באו"ח סי' י"ז פתב לענין טומטום ואנדורוגינוס דצריכין לברך על ציצית דהוי ס"ס דשמא זכרים הם וחיובין בציצית ושמא הלכה כמ"ד דנשים מברכות ג"כ כו'. ובד"ח על הרא"ש ריש הלכות ציצית השיג עליו דאף דאיכא ס"ס לא יצאנו מידי ספק ברכות להקל.

(רק כמ"ש הרמ"א דלהמנהג שנשים מברכות הם יברכו ג"כ). וכ"מבלח"מ בפסק ד' מהלכות ברכות ה"ו דבס"ס מברכין ע"ש.

ולכאורה יש ראיה לד' הלבוש והלח"מ דבס"ס מברכין שפיר, ממ"ש בש"ע או"ח סי' תפ"ט ס' ח' לענין ספירה שאם הוא מסופק אם דלג יום אחד ולא ספר יספור בשאר הימים בברכה. והוא מדברי התה"ד סי' ל"ז.

וביאר שם הפר"ח ושאר אחרונים שטעמו משום דבס"ס יש לברך וקאן יש ס"ס שמא לא דילג פלל ואת"ל דילג שמא הלכה כהסוברים דלא הפסיד הספירה עי"ז דכל לילה מצוה בפ"ע כו'. אף המעיין בד' התה"ד עצמו שם משמע להפך.

דמבואר בדבריו דעיקר סמיכתו בזה על דברי הראב"ה דס"ל דספירה בזה"ז דאורייתא. והתוס' והרא"ש דס"ל דספירה בזה"ז דרבנן הם עצמם סוברים דכל לילה מצוה בפ"ע ויש לספור בברכה ע"ש.

ומזה מוכח דברכות שהם דרבנן לכ"ע אף בס"ס אין צריף לברך. דאל"כ לא הנה לו לתלות בדברי הראב"ה הנ"ל.

ובכפשיטות הל"ל דאף אי ספירה בזה"ז דרבנן מ"מ יש פאן ספק ספיקא פנ"ל. א"ו דאף
בספק ספיקא אין צריף לברך היכא שיהברכה מדרבנן.

ובעיקר הסברא הנה נראה לומר הא דפליגי בזה אי מברכין מחמת ס"ס. אף דס"ס מהני
בכל התורה.

וה"נ לענן איסור לא תשא ג"כ למה לא יהיה מהני ס"ס. אף לפמ"ש לעיל דמתחלה
צריכין לדון על החיוב אם מחוייב לברך ואם אין עליו חיוב לברך מחמת הספק ממילא
יש עליו איסור לא תשא דאיסור לברך פשאין עליו חיוב לברך וחשיב נושא שם בחנם.

וא"כ ה"א לענן אם יש ס"ס לברך צריכין לדון ג"כ אי מחוייב לברך מה"ט. ונה תליא
במ"ש המל"מ בפרק ד' מהלכות בכורות דאף דקיי"ל דספק דרבנן לקולא מ"מ היכא
דאיכא ספק ספיקא להחמיר מחמירין אף בדרבנן ע"ש.

ומיהו המל"מ גופיה בפ' ח' מהלכות אה"ט ובפ' י' מהלכות מקנאות לא תחליט פן.
ובשעה"מ בהלכות מקנאות שם הכריע דבאיסור דרבנן אף בדאיכא ספק ספיקא
להחמיר אזלינן לקולא.

וע"ש מה שהוכיח מדברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות אה"ט ומדברי הה"מ בפכ"ו מהלכות
שבת. ולפ"ז לענן ספק ברכות נמי פיון דחיוב הברכה מדרבנן ואף בדאיכא ס"ס אין
עליו חיוב לברך (וכמו לענן איסור דרבנן וכנ"ל) וממילא יש איסור לברך אע"ג דאיכא
ס"ס דהא בהא תליא דכל שאינו מחוייב לברך הרי נושא שם בחנם וכנ"ל.

אלא דבה"ה מילתא שהוכיח השעה"מ מדברי הרמב"ם דבאיסור דרבנן אף פשיש ס"ס
להחמיר אזלינן לקולא. י"ל דאין ראיה כ"כ מדברי הרמב"ם לדיון בזה דהא מסברא
נדאי י"ל פיון דספק ספיקא הוי כמו רוב (ולדברי הרשב"א בתשו' סי' ת"א ס"ס עדיף
מרוב).

וא"כ כמו דהיכא דאיכא רוב לאיסור מחמירין גם בדרבנן ה"ה היכא דאיכא ס"ס לאיסור
דיש להחמיר בדרבנן ג"כ. וכן לענן ספק ברכות היכא דאיכא ס"ס יש לברך כמו
דאשכחן בכ"ד דמברכין מחמת הרוב.

רק דהרמב"ם לטעמיה דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן. ומכאן יהיה ראיה
לדברי הפ"י בכתובות (דף ט' ע"א) בסוגיא דפ"פ שפי' דלפ"ד הרמב"ם הא דקיי"ל
דמהני ס"ס אינו מטעם רוב כלל רק פיון דמדאורייתא בחד ספיקא שריא א"כ פשיש
עוד ספק שני הוי כמו ספיקא דרבנן דלקולא.

אבל להחמיר לא אמרינן כלל ס"ס דמדאורייתא אין לחלק כלל בין חד ספיקא לתרי
ספיקי כו' עכ"ד הפ"י. ולפ"ז י"ל דמש"ה באיסור דרבנן אף פשיש ס"ס להחמיר לא
מחמירין ולא החמירו בזה מדבריהם לאסור אף בס"ס פיון דספק ספיקא אינו פרוב ולא
מהני, ספק ספיקא מצד עצמו רק דלקולא נחשב כספק דרבנן לפ"ד הרמב"ם משא"כ
לחומרא לענן ספיקא דרבנן אין להחמיר.

אָבֵל לַפִּי דְהַרְשָׁבִיא וְסִינְיַעְתּוֹ דְסַפִּיקָא דְאִוְרִינְיָא לְחִוּמָרָא הוּא מְדְאוּרִינְיָא וְהָא דְמַהֲנֵי
ס"ס הוּא מְטַעַם רֹבֵב א"כ בְּסַפֵּק סַפִּיקָא לְהַחְמִיר אַף בְּדַרְבְּנֵי יֵשׁ לְהַחְמִיר כְּמוֹ הֵיכָא
דְאִיפָא רֹבֵב וְכַנ"ל.

וה"נ לענין ספק ברכות היכא דיש ספק ספיקא תליא בפלוגתא זו. מיהו במ"א העליתי
דאף להרמב"ם מ"מ היתר ס"ס הוּא מְטַעַם רֹבֵב וְלֹא מְטַעַם סַפִּיקָא דְרַבְּנָן פְּלִל.

רק י"ל באופן אחר דלפ"ד הרמב"ם בריש הלכות ממרים ובספר המצות דכל איסור
דרבנן מצווה עליו בלא תסור מדאורייתא והקשה עליו הרמב"ן דא"כ אמאי ספיקא
דרבנן לקולא וְהָא לְדִידִיָּה הָיִי זֶה ג"כ כְּמוֹ אִיסוּר דְאִוְרִינְיָא.

ותירצו הז"ה והמג"א משום שפך התנו חכמים בתקנותיהם לאסור רק בנדאי ולא בספק.
ולפ"ז י"ל דמש"ה אף בספק ספיקא להחמיר לא מחמירין באיסור דרבנן.

כיון שמתחלה תיקנו פך לאסור בנדאי ולא בספק וממילא אף ספק ספיקא אינו כנדאי
איסור עדיין. (ולענין רוב אף דלהש"מ בפ"ק דב"מ ס"ל דרוב ג"כ לא הוי כנדאי ע"ש.

מ"מ כמה פוסקים פליגי עליו וס"ל דרוב נידון כנדאי. ובלאה"נ יש לחלק דס"ס נכלל
בכלל ספק יותר מרוב.

ועיין בתוספות ב"ב דנ"ה ע"ב ד"ה ר"א. ובגמרא דברכות דל"ו סע"א וקידושין דל"ח
ע"ב).

ולענין דינא אם לברך פשיש ס"ס להצריך ברכה הוא פלוגתת כמה אחרונים. ובמ"א
יבואר זה א"ה: סימן א ע"ד שנהגו לקרות סומא לתורה.

וכדברי הרמ"א בשם מהרי"ל בסי' קל"ט ס"ד כיון שאצלנו העולה שומע מפי הקורא.
רק שהב"ח כתב דמ"מ סומא ע"ה אין לקרותו.

והמג"א כתב עליו שלא נהגו לדקדק בזה. ועיין בט"ז ס"ס קמ"א.

אף מ"ש מעלתו דאין פאן פלוגתא פלל דמ"ש בש"ע דסומא אינו קורא לפי שאסור
לקרות שלא מן הסתם היינו רק לדידהו שהעולה הנה קורא בעצמו משא"כ לדין וכדברי
רמ"א הנ"ל, זה אינו. ומעלתו לא ראה דברי הב"י בסי' קמ"א שחולק שם בהדיא על
דברי הנ"י בשם ספר האשכול בהא דתנן במגילה סומא פורס את שמע ומתרגם ומשמע
שם דאינו קורא בתורה.

ולגירסת הרי"ף במשנה שם בהדיא תנו דאינו קורא. דהיינו רק דהוא אינו קורא בע"פ
אבל אוקומי אינש אחריןא שפוחס ורואה וסומא מברך ועומד בצדו ש"ד.

וכתב הב"י דאין לסמוך על דבריו נגד פוליהו רבנותא ע"ש. (וגם בד"מ הספים להב"י).

וגם יש לדון בדבר לפמ"ש התוס' בברכות (דף ח) גבי הא דרב ששת מהדר אפיה וגריס
שהקשו מהא דאמרין דכיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפי' בדבר הלכה. ותירצו ג'
תירוצים.

אף בסוטה (דף ל"ט ע"א) תי' עוד התוס' דרב נשת שאני דמאור עינים הנה ונהיה פטור מקריאה משום דדברים שכתב א"א רשאי לאומנם בע"פ והיינו דקאמר אנו בדין כו' היינו בדברים שבע"פ.

(ועי' בשבת דקט"ו ע"א ד"ה לא. ובב"ק ד"ג סע"ב) וכ"כ בתר"י בבב"ב שם.

ולפ"ז משמע דסומא פטור אף משמיעת קריאת התורה ואינו בר חיובא כלל אף מדרבנן, מיהו לאינה תי' התוס' ל"מ פן. וגם הרי"ף תי' בזה בע"א ע"ש והובא בתוס'.

ונהירנא שראיתי בשו"ת שאילת יעב"ץ שצנח פי פרוכיא על שקורין לסומא לעלות לתורה. ושגם אביו הח"צ ז"ל מיחה בכהן סומא שלא יעלה לתורה.

וא' מטענותיו הוא ג"כ דמה מקום שיעלה סומא לקרות בתורה. דאם בשמיעה יוצא הא יכול לשמוע גם במקומו ויברך שם ומה לו לעלות לתורה אחר שברוב לס"ת ג"כ אינו רואה רק שומע.

ועלייתו לתורה מיקוץ כי חוכא. ועוד טען הרבה שם.

ויקעת אין ספר זה אצלי. ועכ"ז אחר שרוב האחרונים הסכימו דיכולין לקרות סומא לתורה וכן פשט המנהג בדבריהם בנדאי אין למחות בידם.

וכש"כ כפי מה שכתב מעלתו שבמחנהו קורין אותו בין הנוספין כו' ונגידון מ"שמעלתו שיש חשש דדילמא קיי"ל כר"י דסומא פטור מכל המצות. הנה אף שפמזנמה שבש"ע שם בתשובתו כתב ג"כ לצירוף שחושש לזה.

מ"מ באמת אין לחוש לזה כלל. חדא דמדברי כל הפוסקים מבואר דלא קיי"ל כר"י בהא. כמ"ש הרא"ש בב"ק והר"ן בקידושין והמרדכי במגילה. וכן נראה מדעת הרי"ף והרמב"ם.

וכ"פ הא"ז ובאגור וכ"פ ביש"ש בב"ק. וכ"כ בתשו' הרדב"ז ח"ד סי' נ"ט באריכות.

וכ"כ בפשיטות בתשו' הרא"ש סוף פלל ג'. וכ"פ הב"י והמג"א והפר"ח.

מלבד שמדברי ה"ר ירוחם משמע דפוסק כר"י דסומא פטור מכל המצות. והובא גם בב"י באו"ח ס"ס תע"ג.

והב"י תמה עליו וכתב ג"כ בפשיטות דלית הילכתא כר"י. ועי' בב"י בסי' נ"ג.

(ובס' ב"ז סי' רמ"ה משמע ג"כ דס"ל כהרי"ו מ"מ יחידאי גינהו בזה). ועוד דאף לר"י דסומא פטור מכל המצות מ"מ כתבו התוס' בעירוובין (דצ"ו ע"ב) ובר"ה (דף ל"ג ע"א) ובב"ק (דפ"ז ע"א) דסומא חייב במצות דרבנן ומש"ה יכול לברך כו'.

וה"ה דשפיר עולה לתורה. דהא קטן נמי מדינא עולה למנן שבועה ומצינו שסומא עדיף מקטן לעגנו היכא שצריך להוציא י"ח בחיוב דרבנן דקטן אינו מוציא.

וכמבואר בתוס' במגילה (י"ט ע"ב) דאף דקטן אינו מוציא לגדול בדרבנן ג"כ דלא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן מ"מ סומא מוציא שפיר משום שפבר הנה מחונייב מדאורייתא. ושם (דכ"ד סע"א) כתבו התוס' טעמא משום דסומא שהוא גדול ובר דעת

עדיף טפי מקטן ובב"ק נשם כתבו התוס' טעמא דחייב דרבנן דקטן אינו אלא פדי לחנכו כו'.

(ולפ"ז לק"מ ג"כ מה שהקשה הט"א ע"ד התוס' דס"ל דיש חילוק בין חד דרבנן לתרי דרבנן. דא"כ מאי פריה הגמרא בפסחים (די"ד ע"ב) מאי איריא באה"ט אפילו ראשון ושני נמי תחילה הוי כו'.

דילמא לרבנא נקט דבראשון ושני הוי הוספת טומאה ע"י תרי דרבנן משא"כ באה"ט דההוספת טומאה בחד דרבנן. ולפ"ד התוס' במגילה דכ"ד ה"ל וכן בב"ק דרק בחייב דרבנן דגבי קטן אמרו פן דלא מפיק חד דרבנן משא"כ בשאר חייב דרבנן דגדול אין חילוק בין חד דרבנן לתרי דרבנן א"כ לק"מ.

וקושיות הט"א היא רק על דיוק לשון התוס' דמגילה די"ט ע"ב ה"ל. ומיהו מצינו ג"כ בתוס' יבמות דפ"א ע"א ד"ה מאי היא שחילקו שם בין חד דרבנן לתרי דרבנן לענין איסור דכל שדרכו למנות כו'.

ועיין בתוס' חולין ד"ד ע"ב סד"ה מותר. ובמ"א פתבתי ליישב קושיות הט"א ה"ל בכמה אופנים ואכמ"ל): ב וע"ד החקירה שהביא מעלתו לר"י דסומא פטור מקל המצות אם זהו רק ממ"ע אכל מן זקן בל"ת או דממל"ת נמי פטור.

וקבר העיר ע"ז בס' המכריע סי' ע"ח ובהג"ה נשם. ועי' מזה בפמ"ג.

ובתשו' נו"ב (מ"ת ח"א סי' קי"ב) פתב לפ"ז במ"ש התוס' דסומא יכול לברך דמדרבנן מחוייב במצות דהא מאי דמברכין על מצנה דרבנן היינו מקרא דלא תסור פדאמרין בשבת (דכ"ג ע"א) וא"כ היאך יברך הסומא דאינו מצנוה בלא תסור ג"כ כו'.

וכ"כ בט"א במגילה נשם ע"ש. וראיתי בש"מ בב"ק נשם שכתב בשם הרשב"א דאי סומא מחוייב במצות מדרבנן חייב משום לא תסור ומשמע דמצנוה בל"ת.

ויקצת יש להוכיח פן דהנה המרדכי בפ"ב דמגילה וש"פ הביאו ראיה דאין הלכה כר"י במה שפוטרו סומא מן המצות מהא דבשילהי פסחים (דף קט"ז ע"ב) דלא פטר ראב"י בסומא מלומר הגדה אלא משום דכתיב בעבור זה.

וכן מוכח ה"תם מרב שש"ת ורב יוסף ע"ש ולכאורה קשה בהא דבפסחים נשם פריה הגמרא מרב שש"ת ורב יוסף ומשני דקסברי מצה בזה"ז דרבנן ופריה לר"ש ור"י נמי הא נדאי כל דתקון רבנן פועין דאורייתא כו'.

ומסיק דר"ש ור"י לית להו הך ג"ש דבעבור זה. (וע"ש ברשב"ם סד"ה בעבור).

ומשמע דמתחלה סבר הגמרא דרב יוסף נמי ס"ל הך ג"ש. ונהרי רב יוסף גופיה מספקא ליה אי הלכה כר"י דסומא פטור מקל המצות או הלכה כרבנן פדמשמע בב"ק נשם וכן בקידושין (דל"א ע"א) דא"ר יוסף מאן דאמר לי הלכה כר"י כו' מ"ד לי אין הלכה כר"י כו' נאי רב יוסף הנה גמיר הך ג"ש דבעבור זה לפטור סומא מהגדה ממילא מוכח דאין הלכה כר"י דאי סומא פטור מקל המצות למה לי ג"ש הך לפוטרו מהגדה.

ואם נִימָא דר"י אינו פוטר סומא רק ממ"ע אַבְל לא ממל"ת נִיחָא הָכָא. דְכִמּוּ דְאִמְרִינּוּ בְפִסְחִים דמ"ג ע"ב לְעִנּוּן נְשִׁים דְפְטוּרוֹת מִמ"ע שְהוּז"ג דמ"מ חֲיִיבוֹת בְּאֲכִילַת מִצֵּה ד"ת מְהִיקָשָׁא דְכָל שְׂיִשְׁנּוּ בְּבַל תֹּאכַל חֶמֶץ יִשְׁנּוּ בְּקוּם אֲכֹל מִצֵּה כו'.

ה"נ גְּבִי סוּמָא לר"י אע"ג דְפְטוּר מִכָּל מ"ע מ"מ חֲיִיב בְּאֲכִילַת מִצֵּה מִחֲמַת הִיקָשָׁא דְכָל שְׂיִשְׁנּוּ בב"ת חֶמֶץ כו'. וְכִינּוּן דְחֲיִיב בְּאֲכִילַת מִצֵּה שְׁפִיר אִיזְטְרִיף קָרָא דְבַעְבוּר זֶה לְפִוְטְרוֹ מִהַגְדָּה אע"ג דְאִמְרִית הַגְדָּה תִּלְיָא בְּחִיּוּב אֲכִילַת מִצֵּה כְּדֵאיִתָּא הֵתָם.

ומש"ה נִקְרָא מִצֵּה לְחָם עֲוֹנֵי שְׁעוֹנֵינּוּ כו'. וּמִיָּהוּ לִפְמ"ש הֶר"ן בְּקִידוּשֵׁינּוּ דְרַב יוֹסֵף דְאָמַר מ"ד לִי אֵין הֶלְכָה כר"י לָאו מְשוּם דְמִסְפָּקָא לִיָּה אֲלָא פְּשִׁיטָא לִיָּה דְאֵין הֶלְכָה כר"י וּכ"כ הֶרִיטְב"א.

לפ"ז לָא מוּכַח מִיְדֵי הָכָא. וְגַם אֵין לְהוֹכִיחַ דר"י פוטר סומא אף מִמְצוֹת לָא תַעֲשֶׂה מִדְּבָרֵי הֶרֶמְב"ם רִישׁ הַלְכוֹת תְּמוּרָה שְׁפָתַי לְעִנּוּן לָאו הַנִּיחָתָק לַעֲשֶׂה דְכָל שְׁהֵלָאוּ פוֹלֵל יוֹתֵר מִהַעֲשֶׂה לֹקִין עָלָיו.

וְכִמּוּ בְתִמּוּרָה דְבַצִּיבּוֹר וְשׁוֹתְפִין אֵין הַעֲשֶׂה נוֹהֵג כו'. ולפ"ז תִּיקָשִׁי לר"י דס"ל דְסוּמָא פְטוּר מִן הַמְצוֹת אִם נִימָא דְפְטוּר רַק מִמְצוֹת עֲשֶׂה אַבְל בְּמְצוֹת לָא תַעֲשֶׂה חֲיִיב.

דָּאִם כֵּן יִהְיֶה כָּל לָאו פוֹלֵל יוֹתֵר מִהַעֲשֶׂה לְעִנּוּן סוּמִין. ור"י גוֹפִיָּה סְבִירָא לִיָּה בְּכ"ד דְלָאו הַנְּל"ע אֵין לֹקִין עָלָיו (כְּדֵאיִתָּא בְּפִסְחִים דפ"ד ע"א וּבְשַׁבּוּעוֹת ד"ג ע"ב וּבְתִמּוּרָה ד"ה ע"ב וְשִׁילְהִי חוֹלִין וְסִנְהֶדְרִין דס"ג).

דְהָא לִק"מ מִכְּמָה טַעְמִים. חֲדָא דִּי"ל דְרַק בַּעֲשֶׂה פְרֻטִית שְׂאִינוּ פוֹלֵל בְּכָל אֲנָפִין כְּמוֹ הֵלָאוּ בְּזֶה לָא הָוֵי נִל"ע מִשְׁא"כ בְּמָה שְׁהִסּוּמָא פְטוּר מִכָּל הַמְצוֹת עֲשֶׂה דְלָא יִגְרַע עִי"ז פַּח כָּל הַמְצוֹת עֲשֶׂה בְכָלָם.

(ולפ"ז יִהְיֶה נִסְתֵּר ג"כ מ"ש הש"א וְהַפְמ"ג לִיִּישָׁב דְבָרֵי הֶרֶמְב"ם רִישׁ הַלְכוֹת חו"מ שְׁפִסְק דְלֹקִין עַל לָאו דב"י שְׁזָהוּ מְשוּם שְׁהַנְּשִׁים פְטוּרוֹת מִמ"ע דְתַשְׁבִּיתוּ שְהוּז"ג וְהָוֵי כְּאֵן הֵלָאוּ דב"י פוֹלֵל יוֹתֵר מִהַעֲשֶׂה.

וְלְדְבָרֵינוּ פֶּה ל"ל פֶּן). וְעוֹד דִּי"ל לִפְמ"ש הַאו"ת בְּסִי' צ"ז בְּדְבָרֵי הֶרֶמְב"ם לְעִנּוּן מ"ע דְהַשְׁבַּת, הַעֲבוּט דְאֵין הַחִיּוּב רַק בְּעִנּוּי וְלָא בְּעִשִׂיר וּמ"מ חֲשִׁיב לָאו הַנְּל"ע וְאֵין לֹקִין עָלָיו.

דִּישׁ חִילּוּק בְּזֶה דְדוֹקָא בְּלָאו דְתִמּוּרָה שְׁנִל"ע דְהַעֲשֶׂה בָּא מִמִּילָא וּמֵאֲלִיָּה מִש"ה פִּינּוּ דְהַעֲשֶׂה לִיתִּיהָ בְּצַבּוֹר וּבְשׁוֹתְפִין אִף בְּיַחֲדִיד לֹקָה מִשְׁא"כ בְּלָאו הַנְּל"ע שְׁהַעֲשֶׂה צ"ל בְּקוּם וְעֲשֶׂה מִמִּילָא כָּל הִיכָא דְאִיכָא הִף עֲשֶׂה בְּקוּם וְעֲשֶׂה אֵין לֹקִין עָלָיו אִף שְׁהֵלָאוּ פוֹלֵל יוֹתֵר מִהַעֲשֶׂה יע"ש.

וּלְפִי זֶה אִף לר"י דְסוּמָא פְטוּר מִכָּל הַמ"ע מ"מ בְּלָאו הַנְּל"ע שְׁהַעֲשֶׂה בְּקוּם וְעֲשֶׂה כְּמוֹ גְּבִי מְצוֹת עֲשֶׂה דְשְׁרִיפַת נוֹתֵר וְשִׁילּוּחַ הַקֵּן שְׁפִיר ס"ל לר"י דְאֵין לֹקִין עָלָיו. וְעוֹד יִישׁ לֹמַר דְהָא דְבְּלָאו דְתִמּוּרָה לֹקִין עָלָיו לְפִי דַעַת הֶרֶמְב"ם מְשוּם שְׁהַעֲשֶׂה אֵינוּ נוֹהֵג בְּצַבּוֹר וְשׁוֹתְפִין.

הינינו דכיון דבצבור ושותפין דליתא לעשה בודאי המה לוקין על לאו דתמורה כמש"כ ברמב"ם. ממילא אין לחלק בהך לאו גופיה ואף יחיד שהמיר ג"כ לוקה.

משא"כ גבי סומא אף דבדידה ליכא עשה רק הל"ת לחודיה מ"מ הא סומא בלא"ה פטור ממלקות לר"י בבבא קמא ושם פדיליף לה מקרא התם. וכיון שלא מצינו מלקות בהך ל"ת גופיה שפיר הוי גל"ע ואין לוקין עליו דדנקא אם הל"ת פולל יותר מהעשה לענין המלקות שיש בו אז לוקין עליו בכל ענין משא"כ הכא.

ועוד י"ל דאם נימא דסומא חייב לר"י במל"ת ופטור רק ממ"ע ממילא יש לומר דבלאו הנל"ע כיון שהעשה בא לתקן הלאו דאם לא יקיים העשה נשאר עליו איסור הלאו ממילא העשה נגרר אחר הלאו בזה וחיוב בו סומא ג"כ ולק"מ.

וכן כתבנו גם כן במ"א מזה. ג אף לכאורה יש להוכיח דר"י אינו פוטר סומא רק ממ"ע אבל במצות לא תעשה מודה דחייב.

מהא דתנו ברחוקין (די"ג ע"ב) דסומא ששחט שחיטתו כשירה וכן קיי"ל. ואין בזה שום פלוגתא.

ואף רבינו ירוחם שפוסק כר"י דסומא פטור מן המצות מ"מ הוא גופיה פסק ג"כ הך דינא דשחיטת סומא כשירה. ואם איתא דסומא פטור ממצות לא תעשה ג"כ ואינו מונהר בל"ת דאכילת גבלה א"כ אינו בר זביחה פלל ואמאי שחיטתו כשירה.

אלא דלפמ"ש הש"ך ביו"ד (סי' א' ס"ק כ"ז) דקטן חשיב בר זביחה ובפמ"ג שם כתב משום שאסור להאכילו גבלה בידים. וכ"כ בנו"ב מ"ת בתחלתו.

וי"ל דה"ה סומא לר"י דלא גרע לענין זה מחש"ו לדידן וחשיב בר זביחה. וגם י"ל כעין מ"ש התוס' בגיטין (דכ"ב ע"ב ד"ה וקא) דחש"ו חשיבי בני פרייתות הואיל ואם הגדיל הקטן ונשתפה השוטה הווי בני פרייתות.

וה"נ סומא חשיב בר זביחה לכשיפתח. וכ"כ במרדכי דמגילה דמש"ה חשיב סומא בר חיובא כו'.

(וע' בשיבת ציון סי' ד'). שוב ראיתי בס' פסא דהרסנא סי' ע"ג שהקשה מהך דשחיטת סומא כשירה (וגם הקשה שם מגמרא דגיטין (דכ"ג ע"א) דפריף אמאי סומא אינו כשר להבאת הגט וגם מהא דאמרינן סומא היאף מותר באשתו.

ומיהו זה לק"מ דפשיטא דלר"י לא הותר סומא לרצוח ולנאוף. וכמ"ש בעצמו דחייב בשבע מצות דב"נ לכ"ע וגם מה שהקשה מעובדא דההוא סמא בביצה דט"ז ע"ב דאסור לו שמואל לבשל בלא ע"ת.

וזהו נמי לק"מ. שהוא לא הנה מבשל בעצמו ולאחרים אסור לבשל בשבילו.

וגם דלפמ"ש התוס' דסומא לר"י נמי מדרבנן חייב במצות י"ל דאף במקלי דרבנן אסור ג"כ. ויותר יש להקשות מגמרא דקדושין דס"ו ע"א דא"ל שמואל לההוא סמא אי מהימן לה זיל אפקה.

וג"ז יש לדחות. ובלאה"נ י"ל לפמ"ש לקמן (אות ד') דשמואל לא סבר כר"י הקא לפטור
סומא ממצות ושמואל לטעמיה בזה).

ועוד הקשה שם בס' הנ"ל מגמרא דיבמות (דף ט' סע"א) דא"ל לוי לרבי דליתני
במתניתין ט"ז ערות והיננו דליתני אמו אנוסת אביו ומשני דבפלוגתא לא קמירי דר"י
אוסר אנוסת אביו.

והשתא לר"י לטעמיה בלא"ה משפחת לה בסומא שאינו בר ייבום והיא עליו באיסור
ערוה ואח"כ נתרפא. וזה לק"מ כמ"ש שם בעצמו רק דלכאורה קשה דליתני התם אמו
אנוסת אביו שנשא אחיו סומא דלדידה שריא אנוסת אביו לכ"ע דר"י דאוסר באנוסת
אביו הא ר"י גופיה פוטר סומא ממצות.

ומזה מוכח לכאורה דמודה ר"י דסומא חייב בל"ת ולק"מ. אבל גם זה יש לדחות כמבואר
שם (דף י' ע"א) בגמרא דאמר לר"י נמי משפחת לה דאי עבר ונסיב ומשני דאי לא קתני
והקשו התוס' דהא משפחת לה בלא דאי שקידש ולא בעל ותיקצו התוס' דשומא אסור
לקדש מדרבנן שומא יבעול מבואר מדבריהם דאף שעבר באיסור דרבנן ג"כ חשיב דאי
ולא קתני ליה.

וא"כ לא מצי למיתני ג"כ סומא שנשא אנוסת אביו שהרי הוא ג"כ עבר באיסור דרבנן
דמדרבנן סומא חייב במצות אף לר"י. (רק דאכתי קצת יש להקשות דליתני סומא שנשא
אנוסת אביו ובקידוש ולא בעל כיון שאם יבעול ג"כ הוי איסור דרבנן.

מיהו כבר כתבנו לעיל דמדרבנן אסור סומא, אף באיסורי דרבנן כו'. ול"ח זה גלג"ז).

ועוד י"ל דבלא"ה לק"מ. דכיון דמשני רבי דבפלוגתא לא קמירי.

ואף בסומא שנשא אנוסת אביו ג"כ אפתי תליא בפלוגתא דאף דר"י דאוסר אנוסת אביו
איהו ס"ל דסומא פטור ממצות. מ"מ הא ר"ע נמי ס"ל ביבמות (דמ"ט ע"א) כר"י בהא
דאוסר אנוסת אביו.

ובסומא לא פליג ר"ע לפוטרו ממצות. ואם כן אפתי בפלוגתא לא קמירי.

ומ"ש עוד בספר הנ"ל מגמרא דמנחות (דף מ"ג סע"א) דמרבא אני פסות סומא שישנו
בראיה אצל אחרים לא ידעתי מאי קשיא ליה. דהתם קאי הגמרא אליבא דר"ש דדריש
אשר תכסה בה לרבות פסות סומא ור"ש נדאי פליג על ר"י וס"ל דסומא חייב במצות.

ורבנן שם דרשי אשר תכסה בה לדרשא אחרין. ולר"י דפוטר סומא מן המצות באמת
לדידה פטור מציצית ג"כ.

ויריש אשר תכסה בה פרבנן דר"ש ולק"מ ועיין בשעה"מ בהלכות ציצית שביאר לדברי
רש"י בסופה (די"א ע"א ד"ה פירזומא) שכתב דאותו פרט לסומא והוא נגד הסוגיא
דמנחות ולזה פ"י שם השעה"מ דהגמרא במנחות שם לר"י דפוטר סומא מן המצות ורש"י
קאי לרבנן דר"י כו' ע"ש.

(ועיין בתוס' בשבת דקל"א סע"א שכתב שם ג"כ כפירש"י בסופה הנ"ל דאותו פרט
לסומא כו'). ומלבד זה אם נימא דר"י אינו פוטר סומא רק ממ"ע ולא ממל"ת י"ל הקא

לפמ"ש התוס' ביבמות (ד"ד ע"א ד"ה דכתיב) דדרשינו הָכָא דְכָל שְׁיִשְׁנוּ בְּלֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטְנוּ יִשְׁנוּ בַמ"ע דְגָדִילִים תַּעֲשֶׂה לָּהּ כו'.

וְנִשׁ לְפַקֵּק ע"ז וְאִין לְהַאַרְיָה: ד וְהִנֵּה מְהָא דְאִיתָא בְּגַמְרָא דב"ב דקכ"ח ע"א דְשִׁמוּאֵל ור"ש ור"פ ס"ל דְהִיָּה יוֹדֵעַ לֹו עֵדוּת וְנִסְתַּמָּא דְכָשֵׁר לְעֵדוּת הִיכָא דְמַצִּי מְכֻוֵּן כו'. וְלְכַאוּרָה מוֹכַח מִזֶּה דס"ל דְלָא כר"י דלר"י בְּנֻדְאֵי סוּמָא פְּסוּל לְעֵדוּת.

חָדָא דְכִינֵן דר"י שְׁם פּוֹטְרוֹ לְסוּמָא מְכָל דִּינִים וּמִשְׁפָּטִים א"כ ה"ל עֵדוּת שְׂאֵי אִתָּהּ יָכוֹל לְהִזְיָמָה. וְאַף לְהַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דבד"מ לָא בְּעֵינֵי שְׂיָהָא עֵדוּת שְׂאֵי"ל.

מ"מ סוּמָא לר"י דְאִינוּ בְּרַ מְצוֹת כָּלֵל יֵשׁ לְפָנֶסְלוּ לְעֵדוּת. וְכַמְּהָ שְׁפָתַב הָרַמְבַּ"ם בַּפ"י מִהִלְכוֹת עֵדוּת בְּחֻרְשׁ וְשׁוֹטָה שְׁפָסוּלִים לְעֵדוּת מְטַעַם שְׂאֵינֵן בְּנֵי מְצוֹת.

מִיְהוּ אִם נִימָא דְסוּמָא לר"י פְּטוּר רַק מַמ"ע אֲבָל חֲזִיב בַּמַּל"ת י"ל דַּמְש"ה סוּמָא כָּשֵׁר לְעֵדוּת כִּינֵן שְׁיִשְׁנוּ בַּמַּל"ת וּמִנְזָהָר ג"כ בְּלֹאוּ דְלָא תַּעֲנֶה עַד שְׁקָר. וְלְכַאוּרָה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן דלר"י נְמִי סוּמָא כָּשֵׁר לְעֵדוּת דְאִם נִימָא דלר"י סוּמָא פְּסוּל לְעֵדוּת רַק דְהִנֵּי אֲמוּרָאֵי בַּב"ב שְׁם דְמַכְשָׁרֵי לְעֵדוּת בְּפִיקָח וְנִסְתַּמָּא הִינֵנוּ מִשׁוּם דס"ל דְלָא כר"י בְּהָא.

א"כ תִּיקְשִׁי הָתֵם דְמַתִּיב לְהוּ הַגַּמ' לְכוּלְהוּ אֲמוּרָאֵי מְבַרְיִיתָא דְתַנְיָא דְפִיקָח וְנִסְתַּמָּא פְּסוּל לְעֵדוּת וּמַסִּיק תִּיּוֹבְתָא דְכוּלְהוּ תִּיּוֹבְתָא. וְאִם אִיתָא מֵאֵי קוּשְׂיָא לְהִנֵּי אֲמוּרָאֵי דִילְמָא הָךְ בְּרִייתָא אִתְיָא כר"י דְסוּמָא פְּסוּל לְעֵדוּת לְדִידְיָה וְהוּי כְּשֶׁאֵר פְּסוּלִין לְעֵדוּת דְבְּעֵינֵי שְׂיָהָא תַחֲלָתוּ וְסוֹכּוּ בְּכִשְׁרוֹת מִשָּׂא"כ לְדִידֵן סוּמָא כָּשֵׁר לְעֵדוּת כָּל הִיכָא דְמַצִּי מְכֻוֵּן עֵדוּתוֹ א"ו דלר"י נְמִי סוּמָא כָּשֵׁר לְעֵדוּת וְכַנ"ל.

וְאִין לְדַחוֹת וְלוֹמַר דְהָךְ בְּרִייתָא לָא אִתְיָא כר"י דר"י ס"ל בְּסַנְהֶדְרִין (דכ"ז ע"ב) דְחַתְנוּ פְּסוּל לְעֵדוּת אִף כְּשִׁמְתָהּ בְּתוֹ וְיֵשׁ לֹו בְּנִים מְמַנָּה וְהָכָא בְּהָךְ בְּרִייתָא תַנִּי דְמַתָּה בְּתוֹ כָּשֵׁר לְעֵדוּת וְלָא מְפַלְגֵי מִיָּדֵי.

דְּזֵה אִינוּ. דְבַעֲרִכִין (ד"ז ע"ב) בְּהֶדְיָא מוֹכַח שְׁם דְהָךְ בְּרִייתָא אִתְיָא נְמִי כר"י.

וְכַמ"ש שְׁם הַתּוֹס' (ר"ד י"ח) דְהַבְּרִייתָא מִתּוֹקְמָא כר"י וּמַתָּה בְּתוֹ דְקַתְנֵי מִיָּרֵי בְּאִין לֹו בְּנִים מְמַנָּה ע"ש. וְכ"נ לְהֶדְיָא מִפִּירְשָׁב"ם ב"ב שְׁם (ד"ה וּמַתָּה).

וְאוּלַי י"ל בְּזֵה לַפְמ"ש הַרְשָׁב"ם שְׁם רַע"ב דְעֵיקָר הַתִּיּוֹבְתָא הוּא מְדַאֲצְטְרִיף לְמִיְהִדָּר וְלְמִתְנֵי בְּבְרִייתָא זֶה הַכָּלֵל כו'. דְהָא מְרִישָׂא ש"מ דְאִם סוֹכּוּ בְּפִסְלוֹת פְּסוּל אֲלָא לְאִתּוּיָי כָּל הִנֵּי.

וְהִינֵנוּ דְבְּסוּמָא אִף הִיכָא דְמַצִּי מְכֻוֵּן בְּעֵדוּתוֹ מ"מ לָא מְהִנֵּי. וְלר"י דְסוּמָא פְּסוּל לְעֵדוּת בְּעֵצָם כָּל הַפְּסוּלִין א"כ אִין כָּאן שׁוּם רְבוּתָא בְּזֵה יוֹתֵר מְכָל הַפְּסוּלִין.

וְלָמָּה לִי לְמִיתְנֵי זֶה הַכָּלֵל כו'. וּמ"מ זֶה קִצָּת דְחֻסָּא.

וְיוֹתֵר י"ל דְסוּמָא חֲזִיב בַּל"ת אִף לר"י וְכַנ"ל. וְרִאִיתִי בְּכֶסֶף דְהַרְסָנָא שְׁם שְׁהַקְשָׁה ג"כ מְגַמְרָא דב"ב שְׁם דְבְּעֵינֵי קָרָא אוֹ רָאָה לְפָסוּל סוּמָא לְעֵדוּת.

וְלר"י לָמָּה לִי קָרָא הָא הִנֵּי עֵדוּת שְׂאֵי"ל. וְתַמּוּהָ דְהִיכֵן רָאָה שְׁם בְּגַמְרָא דב"ב קָרָא דְאִו רָאָה דְלִיתָא שְׁם כָּלֵל.

הן אמת דרש"י בנדה (דמ"ט סע"ב) כ"כ דסומא פסול לעדות מקרא דאו ראה. וכ"כ התוס' שם (ד"נ ע"א) וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהלכות עדות הי"ב.

והכ"מ פתב ע"ז דהך דרשא דאו ראה פרט לסומא צ"ע היכא איתא וע"ש בהג"ה מ"ש ע"ז. אמנם הך דרשא מפונרשת בתוספתא בפ"ג דשבועות דדריש או ראה פרט לסומא.

ופשוט די"ל דאתיא דלא כר"י. ואין להקשות דא"כ לר"י למה לי קרא דאו ראה.

די"ל דדריש הך קרא כריה"ג בשבועות (דל"ג ע"ב) או ראה או ידע עדות המקנימת בראה בלא ידיעה כו'. ומלבד זה הנה י"ל עוד בפשיטות דהתוספתא הנ"ל אתיא אף כר"י.

דלפי תירוץ הב' שבתוס' בב"ק (דפ"ז ע"א ד"ה וכן). דלר"י נמי אי לא דגלי ג"ש דעיניה עיניה לפטור סומא מפונרשת הוי סברא טפי למידרש גבי גלות כר"מ.

(ואז ממילא הנה חייב נמי בכל המצות. ע"ש בפסוגיא דב"ק).

והך ג"ש דגמרינן עיניה עיניה מעדים זוממין מה התם סומין לא כו' היינו בטר דגלי קרא דאו ראה לפסול סומא לעדות. (דמ"ש בפירש"י דאם לא ראה היאך יעיד.

הא י"ל פהך דב"ב הנ"ל בפתוח ונסתמא דמצוי מכוון בעדותו ע"ש). משא"כ אי לא קרא דאו ראה פרט לסומא.

א"כ לר"י נמי לא הנה פוטר פלל מפונרשת ולא מפל המצות ולק"מ. ומקא דאיתא בירושלמי בפ"ב דסוטה סוף ה"ה דמוקי שם ברייתא דסומא אינה שותה כר"י דפוטר סומא מפל המצות.

ופירש שם בקה"ע ובמה"פ דלר"י סומא פטור אף ממל"ת. מ"מ אין פירושם מוכרח פלל דלפמ"ש התוס' ביבמות (דס"ט ע"א ד"ה פי תהיה) דסוטה ספק אסורה לבעלה רק באיסור עשה דונטמאה וכן פתבו התוס' בסוטה (דכ"ח ע"א ד"ה מת"ל) וכ"מ מהתוספות ביבמות (די"א ע"א ד"ה צרת) וכ"כ ברא"ש שם.

וכ"מ בתוס' פתובות (ד"מ ע"א ד"ה ניתי). וכ"מ בירושלמי סוף גיטין לפ"ד הרשב"א בחי' שם.

וכ"מ ג"כ בירושלמי דסוטה. (ומיהו ביבמות (די"א ע"ב בתוד"ה מאי) מוכח דס"ל דסוטה ספק נמי הוי איסור לאו.

רק דמ"ש ראה מפ"ק דסוטה נראה דכוננתם מהא דאר"י שם בד"ז ע"א סוטה שהיא בלאו לא כש"כ. ואין זה מוכרח כ"כ.

וע"ש ברש"י). ולפ"ז י"ל דר"י מודה דסומא חייב בל"ת רק דס"ל דאיסורי עשה אין סומא מונהר עליהם.

וממילא אינה שותה פל שאין עליה ג"כ איסור טומאה לבעלה ויותר י"ל בע"א דמהך בירושלמי דסוטה מוכח דמודה ר"י דסומא חייב בל"ת. דבשי"ק שם הקשה דלר"י למה לי קרא דמעניי אישה למעט אם הבעל סומא דאינה שותה ת"ל פיון דאינה נאסרת עליו אם זונתה ותנון דכל שתבעל ואינה אסורה לו לא הנה מתנה עמה.

ומתמת קונשיא זו רוצה לשנות הגי' בירושלמי שם. אמנם י"ל דר"י מודה דסומא מונהר בל"ת.

ומש"ה אי לאו קרא הקא נדאי י"ל דנאסרת עליו ושותה דהא סוטה נדאי היא בלאו רק דמספק הוי פאן רק איסור עשה. ומסברא י"ל דכיון דמונהר בל"ת מונהר נמי בספק של ל"ת.

רק דקרא גלי דאינה שותה בין שהוא סומא בין שהיא סומא דמקשינן אשה לאיש בנה כדאמר בבבלי סוטה דכ"ז ע"א ע"ש. רק דהירושלמי ס"ל דזה אינו גזה"כ בלא טעמא רק דמנהר זה דהשקאת סוטה ג"כ אינה נוהגת בסומא כמו שאר מצות.

וא"ש הפל: סימן ט ע"ד שאלתו. אם יש היתר לצרף עמודי הטעלעגראף לעירוב בתורת צוה"פ.

והביא דברי השואל ומשיב בנה ופילפל עליו. ואצלי לא נמצא פעת הספר הנ"ל וגם אין דרפי לעיין בספרי מחברי זמנינו.

והנני להשיב בעז"ה: א הנה מאחר שראשי העמודים המה למעלה מן החוט שביניהם. לכאורה הוי צוה"פ שעשאה מן הצד דלא עשה ולא פלום.

רק די"ל דכיון שהחוט מונח על העששית והאונקלי הינצא מן העמוד. י"ל דמהני כמו בחקק בראש העמוד והניח ע"ג או תחב יתד אצל ראש העמוד והניח ע"ג די"ל דמהני (ועיין בפמ"ג ס"ס ש"ב).

אמנם יש להוכיח מדברי התוס' ריש עירובין (ד"ב ע"ב ד"ה ואב"א) שהקשו אהא דפריד הגמרא דלילפו מפתח שער החצר דשאני התם דה"ל צוה"פ שהכלונסות היו ע"ג ווי העמודים שהקלעים תלויין בהם.

ותירצו התוס' משום דצוה"פ שעשאה מן הצד לא עשה פלום. וכ"כ ג"כ בתוס' זבחים (ד"ס ע"א).

מבואר מדברייהם דבכה"ג נמי ה"ל צוה"פ מן הצד דלא מהני. ואף שהתוס' שם פתבו עוד תירוץ דקונשיית הגמרא הוא לרב דמתני צריד למעט אף ביש לו צוה"פ.

מ"מ פשוט הוא דלדינא ל"פ על תירוץ קמא הנ"ל. וגם יש להוכיח מדברי התוס' דהעיקר בדבריהם פתירוץ קמא דהתם ולא פתירוץ בתרא הנ"ל.

לפמ"ש התוס' גופניהו בעירובין (דכ"ב ע"א ד"ה והאר"י) דרב נמי מודה דמה"ת מהני צוה"פ תדע דהא פאה מתרת בכלאים אפילו ביותר מעשר. וכ"כ התוס' עוד שם (ד"ו ע"א ד"ה רב).

וא"כ א"א לומר פתירוץ בתרא דהתוס' ריש עירובין הנ"ל דקונשיית הגמרא הוא לרב פנ"ל. דהא קונשיית הגמרא שם דלילפו מפתח שער החצר היינו מדאיקרי פתח בקרא וכדפירש"י.

וְהָא מְדַאֲרֵינָא מְהַי צוה"פ אַף לְרַב וְשִׁפִּיר מִקְרִי פְתַח בְּקִרְא וְלֹא שִׁינְיָה לְמִילָף מִינְהָ מִיָּדִי. וּמִוֹכַח לֹמַר פְּתִירוּץ קַמָּא דְהַתּוֹס' שְׁם מְשׁוּם דְהַתָּם ה"ל צוה"פ שְׁעֵשְׂאָה הַצַּד דְּלֹא מְהַי וְכַנ"ל.

וְאִין לְהַקְשׁוֹת לַפ"ד הַתּוֹסְפוֹת שְׁהוֹכִיחוּ דְמוּדָה רַב דְּמַה"ת מְהַי צוה"פ מְהָא דְפָאָה מִתְּרַתּוּ בְּכַלְאִים. א"כ ה"נ נִימָא לְהוֹכִיחַ כֹּן לְדִידָן לְעֵנִין צוה"פ מִן הַצַּד דְּלֹא עֲשָׂה כְּלוּם דְהֵינּוּ מְדַרְבְּנֵן אֲבָל מְדַאֲרֵינָא מְהַי לְעֵנִין שְׁבַת פִּינֵן דְּכַלְאִים צוה"פ מִן הַצַּד נְמִי מְהַי (כְּדַאיְתָּא שְׁם בְּגִמְרָא בְּדִי"א).

וּלַפ"ז תִּיקְשִׁי נְמִי לְתִירוּץ קַמָּא דְהַתּוֹס' רִישׁ עִירוּבִין שְׁם דְּמ"מ מַה פְּרִיָּה הִגְמָרָא דְלִילְפוּ מִפְתַּח שְׁעַר הַחֲצָר הָא מְדַאֲרֵינָא מִקְרִי שִׁפִּיר פְּתַח אַע"ג דְּהַצוה"פ מִן הַצַּד. א"ו דְּאִין זֶה הוֹכָחָה דַּאע"ג דְּלְעֵנִין כְּלָאִים מְהַי צוה"פ מִן הַצַּד מ"מ לְעֵנִין שְׁבַת לֹא מְהַי מְדַאֲרֵינָא.

(וְכ"מ לִישְׁנָא דְלֹא עֲשָׂה כְּלוּם). וְאִין לְדַמּוֹת שְׁבַת לְכַלְאִים בְּזַה.

א"כ קִשְׂה עַל הַתּוֹס' מִנ"ל לְהוֹכִיחַ דְמוּדָה רַב דְּצוה"פ מְהַי מְדַאֲרֵינָא מְהָא דְכַלְאִים וְכַנ"ל. (וְעֵינִין תּוֹס' עִירוּבִין דְּצ"ג ע"א ד"ה חֲצִיָּה.

וּבְסוּפָה דִי"ח ע"ב תּוֹד"ה אַכְסָרָה). אֲבָל ז"א דְּמִפְּנֵי רֵשׁ בְּדַבְרֵי הַתּוֹס' שְׁם שְׁהוֹכָחְתָּם הוּא רַק דְּצוה"פ דְּמְהַי בְּכַלְאִים אַף בְּיֹתֵר מְעֵשֵׁר זֶהוּ מְהַי מְדַאֲרֵינָא לְעֵנִין שְׁבַת ג"כ. מִשָּׂא"כ בְּצוה"פ מִן הַצַּד דְּלְמַסְקֵנָת הַגְּמ' (בְּדִי"א ע"ב) לר' יוֹחָנָן לֹא מְהַי בְּכַלְאִים רַק בְּעֵשֵׁר וְלֹא בְּיֹתֵר מְעֵשֵׁר. וְא"כ לַק"מ.

אַף מ"מ אִין לְהוֹכִיחַ מְפָאן בְּבִירוֹר לְאַסּוֹר בְּנ"ד. מִמ"ש הַתּוֹס' דְּהַפְּלוּנְסוֹת שַׁע"ג וְנִי הַעֲמוּדִים ה"ל צוה"פ שְׁעֵשְׂאָה מִן הַצַּד וְכַנ"ל.

דִי"ל דְּנ"ד עֲדִיף טְפִי וְכַסְבָּרְתָּנוּ הַנ"ל. דְּכִינֵן שְׁהַחוּט מוֹנַח ע"ג הַאֲוֹנְקְלִי וְהַעֲשִׂשִׁית שְׁעֵלְיָה דְּחִשְׁבָּא כְּאֵלוּ הֵם מְגוּף הַעֲמוּד וְה"ל כְּחַקְק בְּאַמְצַע הַעֲמוּד וְהַיִּיחַ שְׁם ע"ג וְכַנ"ל. וְהָא דְלֹא אֲמַרִּינוּ כֹּן בְּנוֹי הַעֲמוּדִים. חֲדָא דִי"ל דְּהָא אֲמַרִּינוּ בִירוּשְׁלַמִי (פ"ז דְּשְׁבַת ה"ב.

וְהוּבָא ג"כ בְּחִי הַרְשָׁב"א רַפִּי"ב דְּשְׁבַת) מַה בְּנִין הֵיָה בְּמִשְׁפָּן שְׁהִיוּ נוֹתְנִים קְרִישִׁים ע"ג אֲדָנִים וְלֹא לְשַׁעָה הֵיָתֵה אַר"י מְכִינֵן שְׁהִיוּ חוֹנִים וְנוֹסְעִים ע"פ הַדִּיבּוּר כְּמוֹ שְׁהוּא לְעוֹלָם אַר"י בַּר בּוֹן מְכִינֵן שְׁהַבְּטִיחֵן הַקַּב"ה שְׁהוּא מְכַנִּיסָן לְאַרְץ כְּמִי שְׁהוּא לְשַׁעָה הֵדָא אֲמַרָה בְּנִין לְשַׁעָה הָיִי בְּנִין (וְעֵינִין תּוֹס' שְׁבַת דְּצ"ה ע"א סד"ה וְהַרְוּדָה, דְּמוּכַח דְּס"ל כֹּן לְהַלְכָה דְּכַנִּין לְשַׁעָה הָיִי בְּנִין).

הֵדָא אֲמַרָה אֲפִילוּ מִן הַצַּד (וּפִירֵשׁ בַּק"ע דְּהַעֲמַדַת הַקְרִישִׁים לְאוּ בְּנִין מְמַשְׁהוּא. וְלֹא בְּיָאֵר דְּבָרֵיו.

וְנִרְאָה דְּפִירֵשׁ כְּמוֹ דְּאֲמַרִּינוּ בְּשְׁבַת (דְּמ"ז ע"ב) מִן הַצַּד הוּא וּפִירֵשׁ"י שְׁם מְפִנִי שְׁאִינָה תְּקוּעָה וּמְהוֹדְקָה בְּחוּזְקָ כו'. וְצָרִיף לְחַלְקָ בֵּין הַנוֹשְׂאִים).

הֵדָא אֲמַרָה אֲפִילוּ נְתוּן ע"ג דְּבַר אַחַר כו' ע"ש בִירוּשְׁלַמִי. וּמַעֲתָה י"ל דַּאע"ג דְּבַכָּה"ג נְמִי חֲיִיב מְשׁוּם בּוֹנָה.

מ"מ לענין ה' סבא דאמרינו דהאונקלי בטל לגבי העמוד ונחשיב כגוף העמוד הינו דוקא בנ"ד שמשוקעים בבגין גמור ומחוקקים במסמרים בל ימוט לעולם. משא"כ בבגין לשעה ומון הצד ונתון ע"ג ד"א לא שיקף לומר דליבטלו הנוים לגבי העמודים מחמת שושפתקעו בבגין וכנ"ל.

וכעין זה צ"ל בירושלמי שם אחר כף דאיתא התם ה'א אמה בגין ע"ג פלים בגין ודחי הירושלמי אדנים פקרקע הם (ובקה"ע פתב שני פירושים. פירוש הא' דה' דיחויא קאי אפולהו וליכא למיפשט לא מן הצד ולא ע"ג ד"א ג"כ.

והפירוש השני דאכלים בלחוד קאי דליכא למיפשט מינה). ונראה להוכיח דה' דיחויא קאי רק אה' דע"ג פלים.

מדברי הרמב"ם שפתב (בפרק עשירי מהלכות שבת סוף הי"ב) והבונה ע"ג פלים פטור. וכתב הה"מ שם שנה נלמד מדברי הירושלמי הנ"ל דדחי דאבנים פקרקע והשתא אם איתא דדיחויא דהירושלמי קאי נמי לענין בגין ע"ג ד"א פנ"ל.

א"כ ה"ל להרמב"ם לפסוק דהבונה ע"ג ד"א פטור וכש"כ לבונה ע"ג פלים. א"ו דדיחויא דהירושלמי קאי אה' דכלים בלחוד וכנ"ל.

אלא דה' גופה קשיא וצריך ביאור פיון דמסיק דאדנים פקרקע הם. א"כ היאך שיקף להוכיח מפאן אפילו נתון ע"ג דבר אחר.

ה'א פשהקדשים מונחים ע"ג אדנים ה"ל כמו ע"ג קרקע. ומזה ראיה לסבא הנ"ל.

דאע"ג דאדנים לגבי עצמן הוי פקרקע מ"מ לענין הקדשים הוי כד"א, ולא נימא דהאדנים והקדשים הפל כגוף אחד פשושפתקעו בבגין והוי פקרקע רק חשיב ע"ג ד"א וכעין סברתנו הנ"ל.

ובזה י"ל ג"כ בענין מ"ש התוס' בשבת (דכ"ח סע"ב) בה' דאין מטמא טומאת אהלים אלא פשתן דמירי בדבר קבוע שחזקו לקרקע כו'. והקשה שם בחי' הרשב"א דה'א ממשכן גמרינו לה בשמעתין ומשכן מיטלטל הוי והקדשים נמי מיטלטלין הוו ועל אדנים הוי עומדין ע"ש.

ולכאורה דבריו תמוהין מהירושלמי הנ"ל דאדנים פקרקע ונחשיב קבוע. והובא ברשב"א ג"כ פנ"ל.

ולפי סבא הנ"ל יש לצדד בזה. ואין להאריך.

(וע"ש בירושלמי בפסקא דהקושר והמתיר. ובירושלמי בר"פ הבונה ובר"פ אלו קשרים ובעירובין פ"ה ה"א.

ובגמרא דידן בשבת (דל"א ע"ב פיון דכתיב על פי ה' יחנו פסותר ע"מ לבנות במקומו דמי ובעירובין (דנ"ה ע"ב) פיון דכתיב כו' פמאן דקביע להו דמי. (ועיין בשבת דע"ה ע"ב).

מ"מ לא מוכח מזה שיהא חשוב בבגין קבוע לעולם כו'). והנה מלבד זה יש סברות לחלק בין ווי העמודים ובין ה' דנ"ד.

פּוֹרְאָה לְמַעֲיָיִן. אִךְ א"ר לְהַאֲרִיךָ בְּזָה.

דָּאָף אִם לֹא נִסְבָּר לְחַלֵּק בִּינֵיהֶם וְנִגְקוּט דְמוּכָח מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' רִישׁ עִירוּבֵין הַנָּ"ל דְּבַכְה"ג דְּנ"ד ה"ל צוּה"פ שְׁעֲשֹׂאָה מִן הַצַּד. מ"מ אֵין לְהַחְלִיט בְּזָה לְאִסּוּר, כִּי מַצָּאתִי בְּסִפּוּר הַיְשָׁר לר"ת (סִימָן רפ"ו) שֶׁנֶּחְלַק שָׁם עַל פִּירֵשׁ"י בְּרִישׁ עִירוּבֵין.

וּמַחְלִיט שָׁם דְּבַמְשָׁפֶן הָיָה לוֹ שְׁפִיר דִּין צוּה"פ, ע"ש, וְגַם בַּח' הָרִיטְבֵי"א בְּעִירוּבֵין שָׁם הַשְּׁמִיט תִּירוּץ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַתּוֹס' שְׁפָתָבו דה"ל צוּה"פ מִן הַצַּד, ע"ש וְאִם פֶּן מְדַבְּרֵיהֶם אֲדַרְבֵּה מוּכָח דְּבַנ"ד הָיָה שְׁפִיר צוּה"פ וְאֵין זֶה מִן הַצַּד כָּלֵל.

וּבְסִפּוּק דְּפִלְגוּגְתָא דְּרַבְּנִינָא הָיָה אֲפָשָׁר לְהַקְל בְּדַרְבָּנָן מִשׁוּם חֲשַׁשׁ זֶה לְחוּד: ב וְאֶמְנָם בְּעִיָּקְרָא דְּדִינָא בְּדִין צוּה"פ הָעוֹמְדֵת מְאֵלֶיהָ דְּמַהֲנֵי כִּינּוּן דְּצוּה"פ הָיָה מִשׁוּם מְחִיצָה. וְכַמ"ש בְּתִשְׁבֹּת וְשָׁבוֹת יַעֲקֹב (ח"ב סי' ח') וְכ"מ קֶצֶת בַּמַּג"א (סִימָן שס"ג סס"ק כ"ח).

וְלִכְאוּרָה פְּשׁוּט כֶּן מְגַמְרָא דְּעִירוּבֵין (דף ט"ו ע"א) בְּפִלְגוּגְתָא דְּאַבְיֵי וְרַבָּא בְּלַחֵי הָעוֹמֵד מְאֵלֵיו. דְּמִסִּיק שָׁם דְּבַמְחִיצוֹת כ"ע לֹא פְּלִיגֵי דְּהָיָה מְחִיצָה כִּי פְּלִיגֵי בְּלַחֵי כו'.

וְרַבָּא לְטַעֲמִיהָ דְּאָמַר לַחֵי מִשׁוּם הָיָה כו' ע"ש. מְכַל מְקוּם יֵשׁ לְדוֹן בְּדַבְּרָ בְּצוּה"פ דְּנ"ד.

דִּי"ל דָּא ע"ג דְּצוּה"פ הָיָה כְּמַחֲצִיזָה מְעַלְיָא. מְכַל מְקוּם הָא זֶהוּ דְּחָשִׁיב מְחִיצָה הוּא רַק מִשׁוּם חֲשִׁיבוֹת הַפְּתַח (וְכַמָּה פּוֹסְקִים פְּסָקוּ כו' יֵנְאִי דְּצוּה"פ צְרִיכָה הָיָה צִיר).

וִי"ל דָּאָף דְּלֹא בְּעֵינָן שְׂיָהָא נִיכָר שְׁנַעֲשֵׂה לְשֵׁם פְּתַח. מְכַל מְקוּם אִם יָדוּעַ שְׁנַעֲשֵׂה לְעַנְיָן אַחַר כְּמוֹ בְּנִידוֹן שֶׁל הַש"י הַנָּ"ל שְׁנַעֲשֵׂה לְחִיזוּק הַפְּתַח אוֹ בְּכַה"ג דְּנ"ד דְּג"כ אֵין עָלָיו שֵׁם וְתוֹרַת פְּתַח כָּלֵל.

בְּכַה"ג אֵין לוֹ גַּם כֶּן חֲשִׁיבוֹת פְּתַח לְדוֹנוֹ בְּצוּה"פ. וְכַמּוֹ דְּקִי"ל כֶּן לְעַנְיָן מְזוּזָה בְּגַמְרָא דְּמִנְחוֹת (דל"ג ע"ב) דְּאֶכְסְדָרָה פְּטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה אַע"פ שְׂיָשׁ לָהּ פְּצִימִין כִּינּוּן דְּלַחֲזוּק תַּקְרָה הוּא דְּעַבִּידָא וְלֹא לְשֵׁם פְּתַח ע"ש.

הָרִי דְּבַכְה"ג לֹא חֲשִׁיב פְּתַח לְעַנְיָן מְזוּזָה וְה"נ יֵשׁ לוֹמַר לְעַנְיָן צוּה"פ דְּשִׁבְתָּ. (וּמִיָּהוּ זֶה אֵינוֹ רְאָיָה גְּמוּרָה דָּא ע"ג דְּהַגְמָרָא בְּעִירוּבֵין (דף י"א ע"ב) מְדַמָּה דִּין צוּה"פ דְּשִׁבְתָּ לְדִין פְּתַח דְּמְזוּזָה לְעַנְיָן שְׁהַקְנִים אֵין צְרִיךְ לִיגַע ע"ש.

וּמְדַבְּרֵי הַה"מ (פ"ט ז' מְהַלְכוֹת שְׁבֵת ה"כ) מְבִנְיָן שְׁגַם לְעַנְיָן רֹחֵב הַפְּתַח בְּצוּה"פ דְּשִׁבְתָּ נִלְמַד גַּם כֶּן מִדִּין מְזוּזָה ע"ש. מְכַל מְקוּם מוּכָח מְדַבְּרֵי הַפּוֹסְקִים דְּלָאוּ לְכָל מִילֵי מְשׁוּיָנָן דִּין צוּה"פ דְּשִׁבְתָּ לְדִין פְּתַח דְּגַבֵי מְזוּזָה.

דְּהֵתָם פְּתַח מְשֵׁשׁ בְּעֵינָן וְכָאֵן רַק צוּה"פ כו'. וְאֶכַּמ"ל.

מ"מ בְּדִין זֶה יֵשׁ לוֹמַר דְּסִבְרָא הוּא דְּלִיכָא כָּלֵל חֲשִׁיבוֹת פְּתַח כְּשֶׁנַּעֲשֵׂה לְחִיזוּק תַּקְרָה וְכַה"ג כְּנ"ל). וְנִרְאָה דְּזֶה תַּלְיָא בְּפִירוּשׁ דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי (פ"ק דְּעִירוּבֵין סוּף ה"ט).

דְּאִיתָא הֵתָם א"ר בָּא בַר מְמַל טַטְרָפוּלִיּוֹת שְׁבַבְרָמִים (שְׁבַבְרָמִים) אֶסּוּר לְטַלְטֵל תַּחְתֵּיהֶן מִפְּנֵי שְׁהֵן סוּף תַּקְרָה וְאֵין סוּף תַּקְרָה מְצִיל מִשׁוּם פְּאָה. וּפִירֵשׁ בַּקָּה"ע הַקּוּרוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִן הַבְּנִינִים הַגְּדוּלִים וּמְנַחֲחוֹת עַל אַרְבְּעָה עַמּוּדִים כו'.

דכינן דאין עשוויין להיות מחיצות לחוץ אלא שהן סוף תקרת הבית אינן כמחיצות ואפילו כפאה לא חשיב. משמע דצוה"פ כה"ג לא מהני.

אף הפ"מ נשם פירוש בירושלמי ואין סוף תקרה מציל משום פאה בתמיה, והיינו דמקשה דמ"מ ליהני משום צוה"פ או משום פאות התקרה דאמרינן פ"ת יורד וסותם כו'. ולפירושו לא מוכח מידי מהו ירושלמי לנ"ד.

ובסוף הירושלמי נשם דקאמר פאה מצלת בסנפה סוף סכך מהו. א"ל אין סוף סכך מציל בסנפה כו' זה נעשה לכך וזה לא נעשה לכך והמג"א (סי' תר"ל סק"ב) הקשה מזה ע"ד המרדכי והגמ"י דס"ל דא"צ שיהיה נעשה לכך בסנפה.

וע"ש בפמ"ג. וי"ל פירוש הירושלמי בע"א.

ואין להאריך בזה פה. ואין להביא ראיה להתיר בנ"ד ממ"ש הרא"ש פ"ק דסנפה (סימן ז') בהא דאמר רבא וכן לענין שבת מיגו דהוי דופן לענין סנפה הוי דופן לענין שבת.

והרי"ף השמיט מימרא זו. וכתב הרא"ש בטעמו משום דהרי"ף פסק דבעי נמי צוה"פ ומילתא דפשיטא הוא כו'.

ואם איתא הא נ"מ בצוה"פ שנעשית לד"א דלא הוי מחיצה לענין שבת כו'. ז"א.

דלק"מ פלל כמבואר למענין. (וגם די"ל דס"ל כהירושלמי דבסנפה בעינן נעשה לכך.

וזהו פשיטא דנעשה להתיר סכך מהני להתיר צוה"פ דשבת ג"כ. ועיין בא"ר סימן תר"ל).

שוב ראיתי בספר יד דוד שהביא בשם גדול אחד שחולק על דברי הש"י הנ"ל וס"ל דצוה"פ העומדת מאליה לא מהני. והמחבר הנ"ל הכריע דצוה"פ הנעשית מאליה פשר אבל היכא שאנו רואים שנעשה לסיבה אחרת כגון לחזק הכתלים מיגרע גרע מבסתמא כו'.

אלא שטעמו נראה משום דבעי היכר קצת. ולא נחית לסברתנו דבכה"ג אין עליו חשיבות פתח פלל כמו במזוזה בגמרא דמנחות הנ"ל.

ולא העיר לא מגמ' הנ"ל ולא מירושלמי הנ"ל. והנה בנ"ד י"ל דגרע טפי.

דהתם בנידון של הש"י הנ"ל בצוה"פ שנעשה לחיזוק הכתלים דס"ל דמהני הא התם מ"מ אין שינוי בגוף הצוה"פ רק דכוננת העושה הנה לחיזוק כו'. אבל בעמודי הטעלעגראף שמעשיהו וצורתן מוכיח עליהם וכל רואיהם יכירום שלא נעשה פלל לשם פתיש לומר דגם הש"י מודה דלא מהני פלל.

ובפרט לפמ"ש לעיל דמחמת העמודים הנה זה חשיב צוה"פ שעשאה מן הצד רק משום דחשבינן האונקליות והעששיות כגוף העמוד ואינהו הוא דהוי קנה מכאן וקנה מכאן והחוט ע"ג ואין לה היכר יותר מזה דלא לשם פתח נעשו ולא מצינו צוה"פ כזה.

ולמעט בפלוגתא עדיף. וגם דמסתבר כן דאם יש היכר כזה שאין הצוה"פ נעשה לשם פתח פלל רק לענין אחר נעשה בכה"ג י"ל דלכ"ע לא מהני להתיר בתורת צוה"פ: ג ומלבד זה הנה ידוע דעמודי הטעלעגראף מן הסתם עומדים בלתי סמוכים להפנות.

ונדעת הבכ"ש דאם הקנים של צוה"פ רחוקים ג"ט מהפנתל לא מהני. ובס' תו"ש חולק עליו.

יעו"ש בדבריהם. והנה במ"ש הבכ"ש ראיה לדבריו מדברי התוספות דעירובין (ר"ד י"א) בקא דאיבעיא בגמרא אי מהני צוה"פ בגבקה שהקשה הר"ת דל קנה שע"ג ליתכשר בקנה דמפאן ומפאן דהוי פלחי משהו ומדלא תירצו התוס' דנ"מ היכא דצוה"פ רחוק מהפנתלים דמדין לחי לא מהני פיון שהרחיקו מהפנתל שלשה טפחים.

מזה מוכח דצוה"פ שהרחיקו מהפנתל שלשה טפחים ג"כ לא מהני. עכ"ד.

ואין דבריו מוכרחים דהא ממ"ש התוספות בתירוץ שם דמיבעי ליה היכא דלא מהני לחי כו' או לר' יוסי דבעי רוחב שלשה כו'. מבואר מזה דהתוס' רצו לפרש הנ"מ מהבעיא רק לענין דינים המפורשים במשנה דלא מהני פלחי.

(פיון דהבעיא קאי אמתניתין שם. אי הא דתני היתרא דצוה"פ בסיפא ה"ה ברישא בגבוח מ' כו').

דאל"כ קשה טובא הא דנקטי התוס' בתירוץ דנ"מ לר' יוסי דבעי רוחב ג' פלחי. והל"ל בפשיטות נ"מ זו עצמה אף לרבנן דר' יוסי דלא בעו רוחב ג' מ"מ פחות הסרבל בענין (פדאימא בגמרא די"ד ע"ב).

ואילו בצוה"פ סגי בכ"ש. כמ"ש התה"ד הובא בב"י סימן שס"ג וכן פסק הרמ"א ולפ"ז ינהה מדברי התוס' האלו סתירה ע"ד התה"ד בזה.

ולזהנ"ל ניחא. ומש"ה נמי לא נקטו התוס' הנ"מ לענין לחי שהרחיקו מהפנתל שלשה טפחים דפסול דהוא מימרא דרבא (שם).

והתוס' רצו לפרש הנ"מ רק מדינים המפורשים במשנתנו כנ"ל. שוב ראיתי בספר ק"נ על הרא"ש בעירובין פ"ק (סימן י"ג ס"ק מ"ח) שרוצה לחלוק על התה"ד ורמ"א הנ"ל מפח דברי התוס' הנ"ל ונשפן עשה להלכה ע"ש.

ולפמ"ש אין דבריו מוכרחים ולק"מ וכנ"ל. ובזה מיושב נמי לפי דעת הש"י הנ"ל (אות ב') דצוה"פ העומדת מאליה מהני פיון דהוי מחיצה גמורה ע"ש.

וא"כ לפמ"ש הרא"ש פ"ק דעירובין (סימן כ') דבמחיצה אפילו לא סמכינו עליה מאתמול הוי מחיצה. וכ"כ הב"י בדעת הרי"ף ג"כ.

לפ"ז בצוה"פ נמי מהני אפילו לא סמכו עליה מאתמול. וא"כ תיקשי על התוס' בעירובין שם דהמ"ל נ"מ בכה"ג דבלחי לא מהני בלא סמכו עליה מאתמול.

(אם לא נימא שהתוס' חולקים בד"ז על הרי"ף והרא"ש הנ"ל). ולהנ"ל ניחא.

ובזה א"ש ג"כ לפמ"ש התוס' (ד"ה ע"ב ד"ה ד"א) דאף למ"ד לחי משום מחיצה מ"מ ה"כר קצת בענין ומש"ה פסול בד"א. וגבי צוה"פ משמעות הפוסקים דאף ה"כר קצת לא בענין.

והל"ל נ"מ זו וכן לענין לחי המושך (שם ד"י ע"א). ולהנ"ל ניחא הפל.

ובדברינו נדחה גם פן מ"ש הב"ח סי' שס"ג ביישוב קושיות התוס' בעירובין ה"ל. ויש להסביר יותר הך מילתא דאמרן בפירושו דברי התוס' בעירובין שם דנקטו הנ"מ רק בדינים המפורשים במשנה פנ"ל ושידבריהם מוכרחים בזה.

דקא בפשטא דמילתא תמוה אהך דאיבעיא בגמרא שם אי מהני צוה"פ בגבחה. וכן למסקנא דנפשטה הבעיא דצוה"פ מהני אף בגבחה מכ' אמה.

אם פן היא גופה קשיא מ"ט תני במתניתין היתרא דצוה"פ בסיפא ברחב מעשר ולא ברישא בגבחה מכ'. וניחא לפ"ד התוס' דלעגנן גבחה מכ' אין נ"מ אם יש צוה"פ דתיפוק ליה משום לחי דמהני בגבחה מכ'.

דמבוי דמתניתין מייירי במבוי שאינו מפורש וכדפירש"י. ומתניתין איתא פרבון דר' יוסי דלחי לא בעי רחב ג' וממילא אין שום נ"מ מהצוה"פ דליתגיה ברישא דמתניתין.

ואף דעדיין משפחת לה נפקא מינה בגנוני ה"ל ממירות האמוראים בפסול לחי וכנ"ל. מתניתין לא נחתא לאשמועינן רק בדינים המפורשים במשנתנו במ"א וכנ"ל.

והשתא מסתבר להו להתוס' לפרש הבעיא דגמרא דקאי אמתניתין נמי בכה"ג. (דהבעיא הוא אי צוה"פ מהני גם ברישא דמתניתין רק דבגנונא דמייירי הך מתניתין אין נ"מ בזו מש"ה לא תנא ליה ברישא הקא.

ויש נ"מ בע"א גם מדין המשנה). ואין להקשות לדברינו ה"ל.

דלא נקטו הנ"מ לרבון דר"י לעגנן דבעינן בלחי שיעור פחות הסרבל שזהו איתא בפרייתא דר"ח (בדי"ד ע"ב). ומזה מוכח דל"ל פאן הנ"מ רק בדבר השנוי במתניתין ולא בברייתא.

א"כ תיקשי במ"ש התוס' לעגנן מבוי מפורש דג"כ בפרייתא שנויה (בד"ו ע"א). ז"א דקא דבמבוי מפורש לא מהני לחי גשמע ג"כ ממתניתין דעירובין (דצ"ה ע"א) ושאר דוכתי.

באופן שראיית הבכ"ש מדברי התוס' דעירובין ה"ל אינה מוכרחת. וכמו שביארנו.

ומ"מ אין לדחות דבריו בהחלט ויש לחוש לדעתו. ונוסף לזה יש לחוש בנ"ד גם לדברי האהל יעקב (סי' מ"ו) שהביא בשערי תשובה באו"ח (סי' שס"ג סק"ט) לעגנן מקום פנוי שכנגדו יש יתדות שתקועות בארץ ובין אהד לחבירו ג"ט ובראשי היתדות קורות קבועות מכל צד דכיון דיש רינח ג"ט בין זה לזה לא מהני, וגם אין זה צוה"פ כיון דסמוכים כ"כ מוכחא מילתא דלא נעשה לצוה"פ דאין דרף לעשות צוה"פ סמוכים זה לזה כו' ע"ש.

ואף שקצת לא משמע פן בתוס' ריש עירובין ה"ל. דס"ל דהכלונסות שע"ג ווי העמודים הני צוה"פ אע"ג דסמוכים זל"ז.

מ"מ יש לחלק. ובפרט בנ"ד שעמודי הטעלעגראף שבכל הארץ יצא קום ובכל הדרך העמודים סמוכים זל"ז ומוכחא מילתא טובא שאין דרף לעשות כ"כ פתחים סמוכים זה לזה ע"ס העולם.

וע"כ להלכה למעשה לפענ"ד קשה לגבב כל הקולות יחד ולסמוך על עמודי הט"ג בתורת צוה"פ. מחשש צוה"פ מן הצד.

ומחשש שניכר שלא נעשה לשם פתח כנ"ל. ונשהפליגו מן הפותל ג"ט.

דהכי הוא אורחא דמילתא. וגם שאין דרך לעשות כ"כ פתחים סמוכים זה לזה כו'.

וע"כ למעשה יש להחמיר: ד ובדבר מה שמעלתו העתיק לי במכתבו דברי הס' שואל ומשיב מ"ש להקל בנ"ד דל"ח צוה"פ שעשאה מן הצד. דהא דצוה"פ מן הצד לא מהני הוא משום שגילה דעתו שלא עשאו לצוה"פ פיון דלא עבדי אינשי בכה"ג.

משא"כ פשעשה פן לסיבה אחרת כמו בנ"ד פשיטא דמהני. ומעלתו כתב לסתור סברתו מסוגית הגמ' (די"א סע"א) ורמי דר"ל אדר"ל כו'.

בשלא דר"ל אדר"ל ל"ק כו'. ואם איתא ה"ל לשנויי דכשעשה הפאה לענן פלאים דלענן זה הוי כהלקתו מש"ה מהני אף לשבת כו'.

ז"א סתירה ע"ד המחבר הנ"ל. דהא לענן פלאים אם היה מניח הקנה ע"ג כש"כ דהיה מהני, וא"כ במה שהניחו מן הצד גלי דעתיה דלא ניחא ליה למיעבד בתורת פתח.

משא"כ בנ"ד דאין פאן גילוי דעת במה שהניחו מן הצד פיון דכף הוא תיקונו ומלאכתו של הטעלעגראף להניחו דוקא מן הצד ולא ע"ג כו'. אף בלא"ה דברי המחבר הנ"ל מרפסין איגרי ומלבו הוציא מילין בלי שום יסוד וראיה מהגמ' והפוסקים וח"ו לשמוע לו.

וגם עיקר הסברא ליתא ושינה בטעמו של דבר. כמבואר ברא"ש במקומו דלפירוש ר"ה שפירש שעשה הצוה"פ בצדו של פותל דלא מהני בזה הטעם משום דפיתחא בקרו זוית לא עבדי אינשי.

אבל לפי פירוש רש"י דקיי"ל כןותיה הטעם דלא מהני צוה"פ מן הצד משום שאינו דומה לפתח שהמשקוף על המזוזות וכן כתבו שאר פוסקים. ואין הדבר תלוי כלל בדעתו.

וגם מדברי התוס' ריש עירובין ובזבחים שהבאתי לעיל לענן הפלוגסאות שע"ג ווי העמודים שכתבו התוספות דהוי צוה"פ מן הצד גם כן משמע דלא כהמחבר הנ"ל. דהתם הוים היה מסתמא כאורחא דמילתא.

וסברת המחבר הנ"ל היא משענת קנה רצוף. וכבר מבואר לעיל דזה שנעשה לסיבה אחרת הוא גרוע מצד עצמו, וכנ"ל.

ולהלכה כבר כתבתי דעתי שיש להחמיר. ויראה מעלתו לעשות שם תיקון אחר סימן י שנית ע"ד הנ"ל מ"ש רומע"ל על דברי שכתבתי להכריע פתרוץ הראשון דהתוס' ריש עירובין ולא תירצתי במ"ש התוס' שם להכריח פתרוץ השני דלרב לטעמיה מקשה כו' מהא דמקשה הגמרא ור"י מפתחו של אולם גמר כו' ולא משני שאני אולם דה"ל צוה"פ כו'.

הנה מקודם אמינא דלא מסברא דנפשאי באתי להכריע בין שני תירוצי התוס'. רק שהוכחתי דלשיטת התוס' (שם ד"ו ע"א ודכ"ב ע"א) דס"ל דמודה רב דמה"ת מהני

צוה"פ ביותר מעשר מוכח מדבריהם דהתוס' עצמם ס"ל לעיקר פתרון הראשון
שבתוס' ריש עירובין שם.

ובאמת בלא"ה קשה לתרוץ השני דהתוס' ריש עירובין דמפרשי קושית הגמרא דלילפו
מפתח שער החצר וכן מה שהקשה הגמרא את"כ ור"י מפתחו של אולם גמר כו'. כל
הקושיות הם על יסוד זה לרב לטעמיה דס"ל דאף ביש לו צוה"פ צריף למעט וקא חזינו
דהמקשה לא אסיק אדעתיה כלל מזה.

דקא לבסוף מקשה הגמרא אלא מעתה לא תינהוי ליה צוה"פ כו'. ומשני מידי הוא טעמא
אלא לרב כו'.

ואחר שהמקשן ידע זה מתחילה וכל קושיותיו הנה על קוטב זה ולבסוף נעלם ממנו זאת
עד שהתבאר חידוש לו פן. ומצאתי שהקשה פן בספר תורת חיים והכריע מזה פתרון
הראשון דהתוס' שם.

ולתרוץ הראשון דהתוס' א"ש הסוגיא. מלבד מ"ש הת"ח שם דאבני גופיה הוא דפריף
מתחילה הך קושיא ור"י מפש"א גמר דידע הך ברייתא דפליג ר"י ברחב מעשר ג"כ
וקושטא קא משני ע"ש.

(ומצינו שכ"כ התוספות לפרש בכה"ג. ביומא דע"ו רע"א.

ופסחים דל"ג סע"א וב"מ דף כ"א ע"א ד"ה וכמה. וב"ב דכ"ב ע"ב.

נעוד בכמה דוכתי). אלא דבאמת א"צ כלל לתרוץ הת"ח בזה שהוא דוסק קצת.

רק י"ל בפשטות דהגמרא בסוגיא ידע מהא דתניא לקמן (ר"ד י"א) דצוה"פ מהני גם פן
בגבוח מעשרים. ואם פן קושית הגמרא פראי מוצק.

דמקשה בממ"נ אמאי לא פליג ר"י ברחב מעשר פיון דגמר מפתחו של אולם להכשיר
בגבוח מכ'. ואם נימא דשאני אולם דה"ל צוה"פ א"כ היכי יליף מיניה להכשיר בגבוח
מכ' פיון דש"ה דה"ל צוה"פ.

ואי דפשיטא ליה לר"י דפתח אולם מיקרי בלא הצוה"פ דהצוה"פ הנה שם רק לנוי
וכסברת התוס'. א"כ ליליף מינה להכשיר ברחב מעשר ג"כ.

ואמאי יליף מינה לגובה ולא לרוחב. ובממ"נ מקשה וא"ש: וע"ד מ"ש מעלתו מהא
דמקשה הגמ' אלא מעתה לא תינהוי ליה צוה"פ.

דלפ"ד התוס' (ע"פ פירוש המהרש"א בדבריהם) עיקר הקושיא דה"ל לעשות פתח
ההיכל שנה לאולם. הנה א"ר להאריף במה שפבר הלכו בו הנמושות בדברי התוס'
ומהרש"א אלו.

ומ"ש בפירוש התוס' דלא פמהרש"א (ועיין גם פן בחי' הנדפסים בריטב"א עירובין).
ואף אם הנה אפשר לדייק מהתוספות דשם דס"ל דלרב לא מהני צוה"פ מדאורייתא וכפי
דעתם בתרוץ השני הנ"ל.

מ"מ מגוף דברי הגמרא אין שום סתירה על התרוץ הראשון שלזה נוטה שיטת התוס'
לקמן פנ"ל. ויתפרש הגמרא כפשוטו (כמ"ש המפרשים) דעיקר קושית הגמרא הוא

שְׂיָאָסָר מְדַרְבְּנָן בְּרַחֲבַי מַעֲשָׂר אַף שְׂיֵישׁ לוֹ צוּה"פ בִּינָן דְּמִפְתַּח הַהִיכָל יִלְפִינָן לַעֲנִין שְׂיַעוּר הַגְּנוּבָה בְּקוֹרַת מְבוּי דְהוּי מְדַרְבְּנָן.

וְאָם הוּא דְרָף לִימוּד אוֹ אִסְמִכְתָּא אַכְמ"ל. וְהַדְבָרִים פְּשׁוּטִים.

וְע"ד מַה שְׂרָצָה מַעֲלָתוֹ לְתַרְץ קְוִשְׁיָתִי מֵהָא דְמוּדָה רַב דְּמַה"ת מְהַנִּי צוּה"פ אַף בְּיוֹתֵר מַעֲשָׂר. ע"פ דְבָרֵי הַט"ז בְּיו"ד ר"ס קי"ז.

דְּבַדְבָר שְׂמִפְנֵי בּוֹ הֵיִתֵר בְּתוֹרָה אֵין יְכוּלֵת בְּיַד חֲכָמִים לְאַסְרוֹ. הִנֵּה מְלַבֵּד מַה שְׂדָבְרֵי הַט"ז אֵינָם מְנוֹסְפָמִים.

וְכָבֵר חֲלָקוֹ עָלָיו בְּתַשׁוּבַת חו"י (סִימָן קמ"ב) וְתַשׁוּבַת ב"י (סִימָן מ"ב) וְהַפּמ"א וְעוֹד כַּמָּה אַחֲרוֹנִים. אַף גַּם לַפ"ד הַט"ז בְּזָה מַעֲלָתוֹ לֹא דִיבֵר גְּכוּנָה וְהַעֲבִיר הַדְרָף עַל הַט"ז דְּהַט"ז לֹא קָאָמַר אֱלָא בְּדָבָר שְׂנֵאָמַר בּוֹ הֵהִיתֵר לְמַעֲשֵׂה מְפִנְרֵשׁ בְּתוֹרָה בְּאוֹתוֹ עֲנִין בְּעַצְמוֹ שְׂרוּצִים לְאַסְרוֹ.

וְלֹא הֵיכָא שְׂנֵאָמַר בְּדָרָף גִּילוּי מִלְתָּא כְּמוֹ הַכָּא. וּמִיָּדֵי שְׂבֵת כְּתִיב בְּהָאֵי קָרָא.

וּבַכַּה"ג ל"ל הַכִּי. וְכָל הָאוּמַר כֵּן אֵינּוּ אֱלָא טוּעָה וְסוּתֵר לְכַמָּה סְנִיגוֹת מְפִנְרֵשׁוֹת.

אֲמָנָם בְּעֵינֵי דְבָרֵי הַט"ז יֵשׁ בְּזָה קֶצֶת סְתִירָה בְּדָבְרֵי הַתּוֹס'. וּבְרוּב הַמְקוּמוֹת בְּתוֹס' מוּכַח דַּס"ל דְּלֹא כְּהַט"ז בְּזָה.

וּבְסוּף דְבָרֵינוּ גְבָאָר קֶצֶת בְּזָה: וּבַמָּה שְׂרָצָה מַעֲלָתוֹ לִיכְנֹס בְּדוּחִיקוֹ ע"פ דְבָרֵי רַש"י בְּחוֹמֵשׁ פְּרָשַׁת תְּרוּמָה דְּקוֹנְדֵסִי הַקְלָעִים הָיוּ תַחַת הַנּוּיָן. לֹא שְׂיֵיף מִיָּדֵי לְהוֹכִיחַ מְזָה שְׂהַפְלוֹנְסָאוֹת הָיוּ גַם כֵּן תַחַת הַנּוּיָן.

וְדָבְרֵי הַתּוֹס' בְּרוּר מְלָלוּ בְּעֵירוּבֵין וּבְנִחְבָּחִים שְׂהַפְלוֹנְסָאוֹת הָיוּ ע"ג נְוֵי הַעֲמוּדִים. יַעו"ש בְּדָבְרֵיהֶם.

וּבְפִרְט בְּנִחְבָּחִים שָׁם. וּמִי יָבֵא לַעֲנוֹת וּלְהַטוֹת דְבָרֵיהֶם הַמְפִנְרֵשִׁים.

וְגַם כְּבָר כְּתִבְתִּי לַעֲיֵל שְׂדַעַת ר"ת בְּסִפְרֵי הַיִּשָּׁר שְׂהַפְלוֹנְסָאוֹת שַׁע"ג נְוֵי הַעֲמוּדִים שְׂפִיר יֵשׁ לָהֶם דִּין צוּה"פ וְלֹא חֲשִׁיב צוּה"פ שְׂעֲשֵׂאָה מִן הַצַּד. וְא"א לֹאָמַר בְּאוּפֵן אַחֲרֵי.

וּפְשִׁיטָא דַּל"ל שַׁר"ת וְהַתּוֹס' יְחַלְקוּ בְּמַצִּיאוֹת הַזֶּה אִם הַפְלוֹנְסָאוֹת הָיוּ עַל גְּבֵי הַנּוּיָן אוֹ תַחַתֵּיהֶם. וְל"נ לְהֵאָמַר כָּלֵל: וּבַמ"ש מַעֲלָתוֹ שְׂלֹא הֵבִין דְבָרֵי מ"ש דִּי"ל דְּלֹא מְהַנִּי צוּה"פ כְּשֵׁנְעֵשֶׂה לְחִיזוּק הַפְנוּתֵל כְּדָאָמְרִינָן כֵּן לַעֲנִין מְזוּזָה בְּמִנְחוֹת (דַּל"ג ע"ב) וְאֵף דְּלֹא בְּכָל מְקִילֵי מְשׁוּיָנִין צוּה"פ דְּשֵׁבֵת לְדִין פְּתַח דְּגַבֵּי מְזוּזָה.

וְכַתֵּב עַל זֶה מַעֲלָתוֹ דְּלִשְׁיטַת הַתּוֹס' דְּאִכְסְדָרָה חֲזִיבַת בְּמְזוּזָה רַק מְדַרְבְּנָן מַש"ה הֵיכָא דְּלַחֲזוּק תַּקְרָה עֲבִידֵי פְטוּרָה לְגַמְרֵי כו'. כְּמִזְנוּמָה שְׂלֹא רָאָה שָׁם דְבָרֵי הַגְּמָרָא בְּמִקוּמוֹ.

דְּאָמַר ר"ח הֵתָם אִכְסְדָרָה פְטוּרָה מִן הַמְזוּזָה לְפִי שְׂאִין לָהּ פְּצִימִין. וְקַמְתָּמָה עָלָיו הַגְּמָרָא הָא יֵשׁ לָהּ פְּצִימִין חֲזִיבַת לְחִיזוּק תַּקְרָה הוּא דְּעֵבִידֵי.

וּמַש"ה מַגִּיהַ בְּדָבְרֵי ר"ח דַּע"פ שְׂיֵישׁ לָהּ פְּצִימִין פְטוּרָה. וְהַשְׂתָּא הָא בַּכ"ד אָמְרִינָן כָּל דְּמַקוּן רַבְּנָן פְּעִין דְּאוּרְיָתָא תַּקוּן.

וכאן אם היתה החיוב מזוונה מדאורייתא היתה חייב אע"ג דלחזיק תקרה עבידי. ונהי דאיפא דוכתי דברבנו הקילו באיזה ענינים.

מ"מ פשיטא דלא שיניף לתמונה על ר"ח מדוע לא מייל גם בזה. וכי ההכרח לחלק בין דאורייתא לדברבנו בכל ענין שנוכל ובכל אופן שיצונו ואין אלו אלא דברי רוח וא"צ להשיב עליהם.

וכש"כ במה שמוסיף הכל לומר גם לשיטת הרי"ף דאכסדרה חייבת במזוונה מדאורייתא מפל מקום פיון שיש קולא באכסדרה דפתוחה לגינה פטורה בזה חידוש ר"ח עוד קולא באכסדרה דהיא דלחזיק תקרה עבידי פטורה אף בפתוחה לבית.

דז"א דהא אדרבה מבואר מדברי ר"ח דאכסדרה שיש לה פצימין חייבת במזוונה. ומאי קמתמה הגמרא על ר"ח למה אינו רוצה להקל עוד קולות באכסדרה.

וכי ההכרח לגבב קולות באכסדרה. ומעלתו שגה מאוד בזה.

וכן במה שנתחכם עוד לדייק להפך מהא דאמרין התם דאכסדרה דבי רב חייבת במזוונה ופירש"י שיש לה ארבע דפנות אלא שאין מגיעות לסוף. והקשה מעלתו דהא מ"מ הפצימין לא נעשו אלא לחזיק תקרה.

והדבר פשוט משום דהא דאמרין דהפצימין לחזיק תקרה עבידי. הטעם בזה כמ"ש הנ"י שם.

דהואיל ופתוחה כולה למטה אין ראוי להניח מזוונה לאותה דופן רביעית. משא"כ ביש לה דופן רביעית אע"פ שאין דפנות מגיעות לסוף ראוי להניח שם מזוונה ולא אמרין לחזיק תקרה הוא דעבידי כו'.

ותמיהני על מעלתו שזעלם ממנו דברים פשוטים פאלה ורצה להשיג על דברי. ובמחילת פבודו עדיין לא הגיע לפרק השג יד.

ואתו הסליחה סימן יא א ע"ד אשר יעדתי לעיל לבאר בסברת הט"ז ביו"ד ר"ס קי"ז שכתב שבדבר שפונרש היתרו בתורה אין יכולת ביז חכמים לאוסרו. וכ"כ עוד הט"ז באו"ח (סימן תקפ"ח סק"ה).

ובחו"מ (סימן ב'). ויש בזה קצת סתירה בדברי התוס'.

דבתוס' ב"מ (דס"ד ע"ב ד"ה ולא ישפון) שהקשו לפר"ת שם לענין מלנה על הבית מהא דאמרין בערכין (דף ל"א ע"א) ריבית גמורה היא אלא שהתורה התירתו. וכתבו התוס' וז"ל ולפר"ת צ"ל דה"פ ריבית גמורה היא מדברבנו ולפי שהתורה התירה בהדיא לא רצו חכמים להעמיד שם דבריהם עכ"ל.

רק דמ"מ עדיין אין מדברי התוס' אלו כ"כ ראיה להט"ז דכנייל זה לכללא (ולפמ"ש התוס' בערכין שם (סד"ה ונהניא) בדברי ר"ת אין הכרח פלל להנ"ל). אף מדברי התוס' בב"מ (דף ע' ע"ב ד"ה תשיף) שכתב וז"ל.

וא"ת ומאי פריף מהאי קרא הא לא אסור אלא מדברבנו כו'. וי"ל דה"פ מהאי קרא פיון דאמר רחמנא דמצונה כו' לא היתה להם לחכמים לאסור עכ"ל.

משמע מדבריהם דלא כהט"ז הנ"ל. דדוקא הכא פיון דמה"ת מצונה היא בזה לא ה"ל לחכמים לאסור.

אבל כשפונדש בתורה רק היתר יכולים חכמים שפיר לאסרו (ובש"מ שם הביא בשם הריטב"א שהקשה על התוס' דהא איפא כמה מילי שהתורה התירה ואסרו חכמים כו'. מבואר בהדיא מדבריו היפה דעת הט"ז הנ"ל.

רק שהיה לו גירסא אחרת בתוספות ע"ש. ולגירסתנו בתוס' נראה פנ"ל).

ואין להקשות דלפי זה למה איצטריך הגמרא שם לשנויי לא תשנה ופריה לא סגי דלא"ה ומשני לאפוקי אחיה דלא כו'. והרי אף אי נימא פדעת המקשה דתשיה היינו תשנה מ"מ יש לומר דלא נאמר זה למצנה רק לאפוקי אחיה דלא כו'.

וכיון דליכא מצנה יכולים חכמים לאסרו וכנ"ל. (וכמדונה שהקשה פו בספר א"א למהרא"ב).

דז"א דנדאי היכא שיש סברא דקרא אתא לגופיה ולמצנה טפי עדיף. ולא נימא דאתא רק למעוטי לאפוקי אחיה דלא אלא אי אמרינו דפירושא דקרא לא תשנה וקשיא לן לא סגי דלא"ה וע"כ אמרינו לאפוקי אחיה כו'.

ופשוט. וכן במ"ש הכ"מ (פ"ג מהל' מלכים הלכה ז') בהא דאמרינו בסנהדרין (די"ט ע"א) במלכי ב"ד דדון ודנין אותו דכתיב בית דוד כו' דינו לבוקר משפט כו' אע"ג דבמלכי ישראל נמי הוי רק גזירה דרבנן משום מעשה שהיה כו'.

וכתב הכ"מ בפירושו הגמרא דכיון שהזכיר הפתוב פו בבית דוד אף על פי שאירע תקלה על ידם מפל מקום לא היו גוזרים שהמלה לא דן שלא לחלוק ע"ד הפתוב אבל במלכי ישראל יש רשות לחכמים לגזור כו'.

עכ"ד הכ"מ. התם נמי משום דקרא פתיב למצנה דינו לבוקר משפט וכיון דכתיבא בקרא למצנה אין חכמים יכולים לאסרו.

וכדברי התוספות פא"נ הנ"ל. וכן כתבו התוס' בפסחים (דע"ד סע"א) דגבי פסח לא רצו להחמיר משום דכתיב ראשו על כרעיו כו'.

אף הרמב"ם פסק (רפ"ה מהל' מלוה) דמ"ט להשיה לעכו"ם ומפל מקום אסרו חכמים כו'. וראיתי להנו"ב (מ"ת חיו"ד סימן ס"ב) שכתב דכיון דלא אסרו בהחלט והתירו בכדי חזיו וכן לת"ח כו'.

ובכה"ג יכולים לאסור דלא עקרו ד"ת לגמרי. ולפי דבריו עדיין תיקשי ממעשר בהמה שהוא מ"ע ואסרו חכמים בהחלט בזה"ז משום תקלה כדאיתא בבכורות (דנ"ג ע"א) ואם נימא דשאני התם בדבר שנתחדש לפי הזמן הטעם והחשש בזה יכולים לאסור אף במקום מצנה מה"ת.

הכי נמי יש לומר גבי ריבית לטעמא דשמא ילמד ממעשיו (וכ"פ הרמב"ם). אף העיקר נראה דלסיניג וגדר יכולים חכמים לפעמים לעקור ד"ת בשוא"ת כדאמרינו ביבמות (ד"צ רע"ב) גבי ערל הנזאה ואיזמל (ועיין ברש"י שבת דכ"ה ע"ב ד"ה ואינהו).

וכן מ"ש התוס' ג"כ בסוטה (ד"ח ע"א ד"ה ואם) גבי הא דאר"י דאם הנה שפעה נאה לא הנה מגלהו אע"ג דכתיב ופרע את ראש האשה כו' ע"ש. (וגם הט"ז מודה בזה).

וכ"מ ג"כ במתניתין קמיינתא דברכות דכל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שייעלה עמוד השחר. ואע"ג דכתיב התם בהדיא בקרא עד בוקר).

ומ"ש התוס' בספ"ג דב"ב (ד"ס ע"ב ד"ה דין הוא) תימה הא כתיב פו"ר ושמא על אותן שפבר קיימו פו"ר קאמר עכ"ל התוספות שאני התם דאם יגזרו ג"כ שלא יקיימו פלל פו"ר עוקרים ומבטלים לגמרי מצוה זו לעולם.

וכ"כ פסקרא זו במג"א סימן תקפ"ח סק"ד בשם מהרמ"פ. וכ"נ מדברי התוספות יבמות (ד"כ ע"ב ד"ה א"ה) ע"ש.

ובזה יש לתמוה על המרדכי בפ"ו דיבמות (אות נ') שהביא דעת הגדולים דהאינדנא אין כופין להוציא בשעה עשר שנים ולא ילדה מטעם דבגמרא דב"ב ה"ל אמרינן דין הוא שנגזר על עצמנו שלא לישא אשה כו'.

ומבואר מזה שאינם מפרשים פפירוש התוס' דב"ב ה"ל. וס"ל דיכולים לגזור אע"פ שלא קיימו פו"ר (ולעקור המ"ע לגמרי).

והא דלא גזרו הוא רק מטעם משום שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בה. (ומהא דאיתא בסוטה ד"ז ע"א והביא האיש את אשתו אל הפהו מה"ת האיש מביא את אשתו אבל אמרו חכמים מוסרים לו שני תלמידי חכמים כו' וצ"ל להט"ז דכאן אינו מפורש בתורה שהיתר להתניחד עמה כו').

ועיין במל"מ (פ"ז מהל' בית הבחירה ה"ו) שהקשה אהא דפריף הגמרא בקידושין (דע"ח ע"ב) אקרא דושמואל שוכב כו' והלא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד בלבד. דמאי קושיא אי הו' איסורא הוא מדרבנן שנסתפקו בזה התוס' בזבחים (דט"ז ע"א).

ועיין בתוי"ט פ"ח דכלאים מ"ב: ב ונחזור לדברינו לברר דעת התוס' אי ס"ל פסקרת הט"ז ה"ל. דממ"ש התוס' בחולין (די"ב ע"א ד"ה פסח) דלא פריף מבשר תאנה לר"מ משום דנראה דלא חייש ר"מ למיעוטא אלא מדרבנן.

לכאורה משמע מזה דלא פהט"ז דלדעת הט"ז ה"ל שפיר ה"מ הגמ' למיפרף מבשר תאנה לר"מ. ודוחק לפרש בדברי התוס' דעדיפא קפריף הגמרא מפסח וקדשים.

וכן ממ"ש התוס' בכתובות (דנ"א ע"ב) דפריף הגמרא לאבוה דשמואל (דאמר אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה חיישינן שמא סופה ברצון). אונס דשרי רחמנא היכי משכחת לה.

וכתבו התוס' שם אע"ג דאבוה דשמואל חיישינן קאמר משמע ליה דמדאורייתא קאמר עכ"ל התוס'. מוכח מדבריהם דאי אבוה דשמואל חייש מדרבנן ליפא למיפרף עליה מקרא דשריא רחמנא וכמבואר.

(שוב ראיתי שהעיר בזה השעה"מ פ"ה מהלכות יסוה"ת) ע"ש. ונהו דלא פהט"ז ה"ל.

ואין להוכיח פדעת הט"ז מהך גמרא דכתובות ע"פ דעת הרמב"ם דסבירא ליה דספיקא דאורייתא לחומרא הוא רק מדרבנן. ולכאורה קשה לפ"ד הרמב"ם א"כ מאי פריך הגמרא שם בכתובות אונס דשריא רחמנא למ"ל.

הא מדאורייתא שריא מספיקא ואפנה דשמואל דחניש שמה סופה ברצון ע"כ הוא איסור מדרבנן לפ"ד הרמב"ם הנ"ל. ונוכח מזה דקושיות הגמרא לאבוה דשמואל הוא מאחר שהקותר מפורש בתורה אין כח ביד חכמים לאסרו וכהט"ז הנ"ל.

זה אינו דבלא"ה לק"מ דהרמב"ם לטעמיה שכתב (בפ"א מהא"ב ה"ט) ואשה שתחילת ביאתה באונס כו' אין בידה שלא תרצה כו' עכ"ל ומלשון זה דייק הנו"ב מ"ת (חאה"ע סי' ק"נ) שאין זה ספק אם סופה ברצון רק קרוב לודאי.

רק שהספק בזה גופא אם רצון שמתחמת לבישת יצר חשיב רצון. ושפיר פריך הגמ' דמקרא מוכח שאין זה רצון כו'.

(ובלא"ה עכצ"ל פן התם, דאל"כ אפי' מדרבנן אמאי חיישינן לזה התם לספיקא נוקמה בחזקת הקותר לבעלה וכמ"ש הפ"י שם. והארכת בזה בתשו' בחאה"ע).

וכן מוכח נמי מדברי התוס' ביבמות (דכ"א ע"א ד"ה ומותר) שהביאו שם הירושלמי אשת חמיו אסורה מפני מ"ע כו' וא"ת תורה היא לאסורה הא דוד נשא רצפה בת איה כו'. מוכח דמ"מ י"ל דאסורה מדרבנן.

ודונק לומר דזהו לא חשיב כ"כ מפורש בתורה. (פינן דאינו מפורש בקרא דנשא דוד אשת שאול).

והא דכתיב ואתנה לה וגו' ואת נשי אדוניך בחיקך. לרבנן דר"י בסנהדרין (דף י"ט ע"ב) מפרשי בקרא נשים הראויות לו מבית המלך כו' ע"ש.

ובירושלמי פ"ב דסנהדרין ה"ג ר"א ואתנה כו' זו רצפה ואביגיל כו'. וראיתי ביש"ש ביבמות שהקשה פן דהא לרבנן דר"י לא נשא דוד אשת שאול מעולם וע"ש מה שתירץ.

אף בכנה"ג באו"ח בחידושו לרמב"ם (הל' מלכים) העלה דגם לרבנן דר"י נשא דוד את רצפה ופילפל אי היתה פילגש בקידושין אי לא עי"ש ואכמ"ל). וכ"מ נמי ממ"ש התוס' בפסחים רפ"ד (ד"נ ע"א) שהביאו מהירושלמי דמקשה אהא דביום שמביא קרבן אסור במלאכה.

אם פן קרבן תמיד שהוא לכל ישראל וקרב בכל יום יהא בכל יום אסור במלאכה ומשני דכתיב ואספת דגנה כו'. וכתבו התוס' ומשמע התם דמדאורייתא אסור עכ"ל.

מיהו הר"ן שם כתב דאפשר דמדרבנן אסור ואסמכינו ליה אקראי ע"ש. וכ"מ נמי ממ"ש התוס' בזבחים (דל"ב ע"א) אהא דפריך הגמרא בסוטה (דף כ' ע"ב) אמתני' דאומרים הוציאוה שלא תטמא העזרה מהא דמוכח מקרא דויקח משה וגו' דט"מ מותר ליכנס למחנה לוי' ואי מדרבנן אסור מה קושיא עכ"ד התוס'.

משמע ג"כ דלא כהט"ז. ועיין בתוס' יומא (די"ד ע"ב ד"ה הנה) ובגדה (דנ"ח ע"א ד"ה מודה): ג ועוד מוכח פן מדברי התוס' בחגיגה (די"ח ע"א) ד"ה חוש"מ.

שכתבו שם התוס' ונ"ל ודקאמר הָכָא אֶלָּא בחוש"מ מי שָׁרִי א"כ משמע דאסור מן התורה וי"ל לאו משום דלא מִיְשַׁתְּרִי מְדַאֲוֵרֵייתָא אֶלָּא פִּינּוּ דְאֶקְרָא סְמְכִינּוּ לִיהּ לָא מְסַתְּבַר לִיהּ לְאוֹקְמֵי קְרָא דְשָׁרִי בְּהִדְיָא בְּהִכִּי עכ"ל התוס'.

הרי בְּהִדְיָא מְבֹאָר מְדַבְּרִיהֶם דְּהִיכָא דְרַבְּנָן אֶסְמְכוּהוּ לְאִיסוּרֵיהוּ אֶקְרָא אִזּוּ לָא מְסַתְּבַר שְׂיִהֵי הִקְיִתְרָא מְפֹנְרֵשׁ בְּתוֹרָה אֶבְּל בְּאִיסוּר דְרַבְּנָן דְּלִית לִיהּ אֶסְמְכָתָא בְּקִרְאֵי שְׁפִיר מְצוּ לְאַסוּר אַע"פ שְׂהִיְתֵרוּ מְפֹנְרֵשׁ בְּתוֹרָה.

דאל"כ בפשיטות הל"ל דְּכִינּוּ שְׂמְפֹנְרֵשׁ בְּתוֹרָה הִיְתֵר מְלָאכָה בחוש"מ אין יְכֹלֵת בְּיַד חֲכָמִים לְאַנְסְרוּ. א"ו מוֹכַח מְדַבְּרִיהֶם דְּלֹא פְּהֵט"ז הַנ"ל.

והנה ע"פ דְּבָרֵי הַתוֹס' הָאֵלוּ נִרְאָה לִינְיָשֵׁב בְּגִמְרָא דְקִידוּשִׁין (דע"ח ע"ב) דְּפָרִיף וּלְר"מ דְּאָמַר אָדָם מְקַנָּה דְשֵׁלֵב"ל יִפִּיר לְמָה לִי כו'. וְקָשָׁה טוֹבָא הָא בְּמַעוֹת שְׂעִדְיִין לָא בָּאוּ לְעוֹלָם לָא שְׂיִיף בְּהֶם שׁוּם קִנְיָן זוּלַת קִנְיָן אַג"ק וּלְשִׁיטַת הַתוֹס' ב"ק (ד"י"ב ע"א ד"ה אַנָּא) וְהָרָא"ש שָׁם דְּקִנְיָן אַגַּב הוּא מְדַרְבְּנָן.

א"כ מאי פָּרִיף הַגְּמָרָא יִפִּיר ל"ל הָא מְדַאֲוֵרֵייתָא לָא מְצִי לְאַקְנוּיִי לוֹ אוֹתָן מְעוֹת בְּשׁוּם קִנְיָן. וּמְצִאתִי בְּשׁו"ת הַגָּאוֹן ר"ע אֵיגָר (ס"ס קל"ב) שְׂהִקְשָׁה פֶּן וְהֵינִיחַ בְּקוֹשְׂיָא.

ולפ"ד הַתוֹס' דְּחִגִּיגָה הַנ"ל י"ל הָכָא פִּינּוּ דְקִנְיָן אַג"ק אַע"ג דְּהוּי מְדַרְבְּנָן לַפ"ד הַתוֹס' דְּב"ק הַנ"ל. מ"מ פִּינּוּ דְאֶסְמְכִינְהוּ רַבְּנָן אֶקְרָא דְעַם עָרֵי מְצוּרוֹת בִּיהוּדָה א"א לוֹמַר שְׂיִהֵי לְזָה סְתִירָה מְבֹאָרַת מְקָרָא אַחְרֵינָא.

וְשְׁפִיר מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא יִפִּיר ל"ל. דָּאם נִכְרִיחַ מְקָרָא דְיִפִּיר דְקִנְיָן אַגַּב אֵינּוּ קוּנָה אִם פֶּן יִהֵי הֵף קְרָא סוֹתֵר לְהַאֶסְמְכָתָא פְּנ"ל.

וּמִשְׁנֵי הַגְּמָרָא שְׂיִנּוּיָא אַחְרֵינָא בְּקָרָא דְיִפִּיר דְאֵיֶצְטְרִיף בְּנִכְסִים שְׂנַפְלוּ לוֹ כְּשֵׁהוּא גּוֹסַס כּו' וַא"ש. אֶלָּא דְלִכְאוּרָה זְהוּ מְסַפִּיק לַפְּמִש"ל הַקּוֹשְׂיָא לַפ"ד הַפּוֹסְקִים דְקִנְיָן אַגַּב מְדַרְבְּנָן וּכְקוֹשְׂיֵית הַגָּאוֹן ר"ע אֵיגָר הַנ"ל.

אֶבְּל יוֹתֵר יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שָׁם אַף לְמ"ד דְקִנְיָן אַגַּב קוּנָה מְדַאֲוֵרֵייתָא. וְכַנְרָאָה מְדַבְּרֵי הַתוֹס' דְקִידוּשִׁין (נַף ה' ע"א ד"ה שְׁפֹן) וּבב"ק (דק"ד ע"ב ד"ה אַגַּב) דס"ל דְקִנְיָן אַגַּב דְאִוֵרֵייתָא.

מ"מ קָשָׁה לַפְּמִש"ש בְּתַשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א (ח"ב סי' ל"ו) דְקִנְיָן אַגַּב קָרַע אֵינּוּ קוּנָה בְּנִכְסִים שְׂעִתִּיד לְקַנּוֹת אוֹ לְהַרְוִיחַ מִשׁוּם דְּבַעֲיָנּוּ דְקָרָא דְוִיתָן לְהֶם אֲבִיהֶם פְּסָף וְזָהָב עִם עָרֵי כּו' דְהַקְנָה לְהֶם פְּסָף וְזָהָב שְׂהֵי לֹא עֲכָשְׂיוּ.

וּמִשְׁמַע שְׂזָהוּ אַף לְר"מ דְאָדָם מְקַנָּה דְשֵׁלֵב"ל מ"מ בְּקִנְיָן אַגַּב קָרַע דְנִפְקָא לָן מֵהָא קָרָא דְוִיתָן כּו' וּבַעֲיָנּוּ דְוִיתָן דְהֵתָם דְוִקָא. (דְלַרְבְּנָן דְר"מ בְּלֵא"ה אֵינּוּ יְכוּל לְהַקְנּוֹת נִכְסִים שְׂעִתִּיד לְקַנּוֹת מִשׁוּם דְאֵין אָדָם מְקַנָּה דְשֵׁלֵב"ל.

וְכַמ"ש שָׁם הַרְשֵׁב"א אַח"כ בְּסוּף הַתְּשׁוּ' שָׁם). וַא"כ הַדָּק"ל מֵאֵי פָּרִיף הַגְּמָרָא יִפִּיר ל"ל.

הָא שְׂפִיר אֵיֶצְטְרִיף פִּינּוּ דְלֹא מְצִי לְהַקְנּוֹת לוֹ אוֹתָן הַמְּעוֹת שְׂעִתִּידִין לְבֹא בְּשׁוּם קִנְיָן. וְי"ל לַפְּמִש"ש הַר"ן בְּקִידוּשִׁין שָׁם בְּשֵׁם הַרְמַב"ן שְׂהִקְשָׁה עַל הַרְמַב"ם דס"ל דְאֵין אָדָם

יכול להתחייב עצמו בדבר שאינו קצוב מסוגיא דהתם דמוכח דלר"מ יכול להקנות לו פל נכסים שיבואו קודם גסיסה אע"ג שאין ידוע פמה הם.

ומדר"מ נשמע לרבנן בדבר שבא לעולם בחיוב שאינו קצוב כו'. ובספר ב"ש פתב דנדאי לר"מ דאדם מקנה דשלב"ל כש"כ שיכול להקנות אף דבר שאין לו קצבה משא"כ לרבנן דאין אדם מקנה דשלב"ל סובר הרמב"ם דאף להתחייב אינו יכול בדבר שאינו קצוב.

ואדרבה מההוא סוגיא ראיה לדעת הרמב"ם דאל"כ לרבנן דר"מ נמי למה לא מקשה הגמרא יפיר ל"ל. דהא מצי להתחייב בלשון חיוב דמהני אף בדשלב"ל (ועיין בכ"מ ובמל"מ פי"א מהלכות מכירה הט"ז).

ולפ"ז לפי דברי הרמב"ם ניקח גם קושיותנו הנ"ל. דשפיר פריה הגמרא לר"מ דאדם מקנה דשלב"ל יפיר ל"ל.

ואף דבמעוה שפדיין לא באו לעולם לא מצי להקנות לו בשום קנין. מ"מ הא יש לו מיגו דאי בעי מתחייב לו בדרה התחייבות דיכול להתחייב אף בדבר שאינו קצוב אליבא דר' מאיר דסבירא ליה אדם מקנה דשלב"ל.

משא"כ לרבנן וכנ"ל ולק"מ. אף הרשב"א גופיה מפלל הפוסקים החולקים על הרמב"ם בדין מחייב א"ע בדבר שאינו קצוב.

וס"ל דגם לרבנן דר"מ יכול להתחייב וא"כ ליכא למימר פנ"ל. רק די"ל דהא דרבנן דר"מ איצטריך יפיר ולא אמרינן מיגו דאי בעי מתחייב לו בדרה התחייבות, היינו משום דאי מחייב לו א"ע לא צדיף מב"ח דעלמא.

דאף דקימא לו דאיקני משמעבד מ"מ לפי דברי הרשב"ם ב"ב (דף קנ"ז ע"א ד"ה אלא להא"נ שם) הא דמישמעבד בדאיקני לרבנן דר"מ דאין אדם מקנה דשלב"ל היינו רק מדרבנן דאלמוהו לשיעבוד יותר מקנין שלא תנעול דלת בפני לוי.

וכן פתב הנ"י שם דרבנן עבדו תשנתא דליקני לענין שעבוד. וי"ל דהרשב"א נמי ס"ל פנותיהו.

ולפ"ז מדאורייתא לא מצי להשמעבד על נכסים שיקנה אס"פ דהיינו דאיקני ושפיר איצטריך קרא דיפיר לרבנן דר' מאיר. דל"ל משום מיגו דאי בעי מתחייב לו כו' דאחר מותו לא יגבה מהיורשין אף מקרקעות.

דמדאורייתא לא מישמעבד בדאיקני (לגבות מיורשיו ג"כ). והשתא א"ש הא דפריה הגמרא לר"מ דאדם מקנה דשלב"ל יפיר למה לי.

דלר"מ פשיטא דמצי להשמעבד בדאיקני בדרה התחייבות מדאורייתא במידידלא מצי להקנות לו בקנין וכנ"ל. שוב ראיתי בתומים סי' ס' ס"ק י"א שג"כ הרגיש בקושיות הגרע"א הנ"ל.

וג"כ לא הביא מדברי תשו' הרשב"א הנ"ל. ויש להשיב הרבה על דבריו ומחנורתא כמ"ש ואכמ"ל: ד ובעיקר דברי הט"ז ביורה דעה סי' קי"ז הנ"ל יש לתמוה עליו.

כּינּוּן שְׁעִיקָר דְּכָרִיו שָׁם לְיִישׁב דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּסוּפָה לַעֲנִין אִיסוּר סְחוּרָה בְּדְבָרִים אִיסוּרִים דְּמִינֵי מִקְרָא דְּלֹא תִיקָשִׁי לַפ"ד הַתּה"ד דְּמִינֵי בְּשֵׁם הַתּוֹסְפוֹת דְּאִיסוּר סְחוּרָה דְּרַבְּנָן וּקְרָא דִּיהֵי דִילִיף מִינֵיהּ לַאִיסוּר בְּפִסְחִים (דכ"ג ע"א) אִסְמִכְתָּא בְּעִלְמָא הוּא וּע"ז פְּתַב הַט"ז לַחֲדָשׁ הַדְּ סְבָרָא דְּהִיכָא שְׁהֵיִתֵּר מְפִנְרֵשׁ בַּתּוֹרָה אִין יְכוּלִים חֲכָמִים לְאַסְרוּ, וּמִי בְּקָשׁ זֹאת מִיָּדוּ לַחֲדָשׁ כּוֹן.

הָא בְּפִשְׁטוּת י"ל דְּהַתּוֹס' לְשִׁיטְתָּם בְּחִגְיָה הַנ"ל שְׁפָתְבוּ לְהִדְיָא דְּהִיכָא דְּרַבְּנָן אִסְמִכוּהוּ לַאִיסוּרֵיהוּ אַקְרָא א"א לַאִוּקְמִי קְרָא דְּשָׁרִי בְּהִדְיָא בְּהִכִּי. וְה"נ אִיסוּר סְחוּרָה דְּאִסְמִכוּהוּ אַקְרָא דִּיהֵי אִין סְבָרָא שְׁיִהֵי סוּתֵר לְקָרָא דְּמְכוּר לְנִכְרִי.

וּא"ש דְּבָרֵי הַתּוֹס'. גַּם יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת ע"ד הַט"ז בְּאו"ח ס'י תַּקְפ"ח שְׁפִירֵשׁ שָׁם דְּגַבִּי מִילָה דְּדַרְשִׁינָן בְּיוֹם אִפְלוּ בְּשַׁבַּת מַש"ה לֹא גְזָרוּ חֲכָמִים לְאַסְרוּ וְלַעֲקוּר ד"ת.

וּקְשָׁה לְדְבָרֵי דְּהָא בְּחִגְיָה שָׁם דָּאֵר"י אֶלָּא מַעֲתָה חַג הָאִסְיָף כּו' אֶלָּא בְּחוּש"מ חוּש"מ מִי שָׁרִי אֶלָּא חַג הַבָּא בְּזִמְנָן אִסְיָפָה כּו'. וְהַקְשׁוּ הַתּוֹס' מְגַמְרָא דַּפ"ק דַּר"ה וְדַפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין (ד"ג ע"א) דְּמוּכַח דְּמִפְרָשִׁינָן חַג הָאִסְיָף אִסְיָפָה מִמֶּשׁ וְלֹא חַג הַבָּא בְּזִמְנָן אִסְיָפָה.

וְתִירְצוּ הַתּוֹס' דְּכִינּוּן דָּאִי לֹא דְּבִאִסְפָּה הָוָה דְּרָשִׁינָן חַג הָאִסְיָף חַג הַבָּא בְּזִמְנָן אִסְיָפָה א"כ בְּחַג הַקְצִיר גִּימָא הִכִּי דְּלִיכָא מִשְׁמַעוֹת דְּמַפִּיק לִיהּ. הָרִי דְּלִפִּי הָאִמַּת דְּכְתוּב בְּאִסְפָּה דְּרָשִׁינָן חַג הָאִסְיָף אִסְיָפָה מִמֶּשׁ וּמ"מ אִסְרוּ רַבְּנָן מְלֵאכָה בְּחוּש"מ.

וְע"כ דַּמ"ש הַתּוֹס' דְּכִינּוּן דְּאִסְמְכוּ אַקְרָא אִיסוּר מְלֵאכָת חוּה"מ אִין סְבָרָא לַאִוּקְמִי קְרָא דְּשָׁרִי בְּהִדְיָא. הִינּוּ אִם הֵיךְ מְפִנְרֵשׁ הַהִיתֵר בְּפִשְׁטֵיהּ דְּקָרָא.

אַבְל כִּינּוּן דְּמִפְשְׁטֵיהּ דְּקָרָא י"ל חַג הַבָּא בְּזִמְנָן אִסְיָפָה רַק מִיתּוּרָא דְּקָרָא יִלְפִינָן דְּאִסְיָפָה מִמֶּשׁ קָאֵמֵר גִּיחָא שְׁפִיר לְאַסְרוּ מְדַרְבְּנָן וְלְהַסְמִיף אַקְרָא ג"כ. (וּבְזֵה מְבוֹנָר ג"כ פְּנוּנַת הַתּוֹס' בַּר"ה ר"ד י"ג ד"ה אֶלָּא, הַתּוּהִים לְכָאוּרָה).

וּא"כ ה"נ לַעֲנִין דְּרָשָׁא דְּבִיוֹם וְאַפִּי' בְּשַׁבַּת דְּרַק מִיתּוּרָא דְּרָשִׁינָן כּוֹן פְּדֵאִיתָא לְהִדְיָא בְּשַׁבַּת (דָּף קל"ד ע"א) דְּמַצּוּ חֲכָמִים לְאַסְרוּ שְׁפִיר וְדִלָּא כַּהֲט"ז. וּבִלֵּא"ה מְבוֹנָר מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' דִּלָּא כַּהֲט"ז לַעֲנִין מִילָה בְּשַׁבַּת גּוּפָה.

דְּבַמְגִילָה (ד"ד ע"ב) פְּתַבוּ הַתּוֹס' טַעְמָא אַחְרֵינָא דִּלָּא גְזָרִינָן גְזָרָה דְּרַבָּה בְּמִילָה ע"ש. וּמְבוֹנָר דִּלָּא כַּהֲט"ז וְגַם לַפ"ד הַט"ז תִּיקָשִׁי לַר"א בְּשַׁבַּת (דָּף קל"א ע"ב) דַּס"ל דְּמַכְשִׁירֵי שׁוּפָר וְלוּלָב דּוּחִין שַׁבַּת דְּדַרְשִׁי הַתָּם נְמִי בְּיוֹם אִפִּי' בְּשַׁבַּת ע"ש.

אִם כּוֹן לְדִידֵיהּ לִיכָא לְמִגְזָר הַתָּם ג"כ מְדַרְבְּנָן לַהֲט"ז כַּהֲט"ז. וְהָא בְּמַתְנֵי דַּרְפ"ד דַּר"ה מְבוֹנָר דַּר"א גּוּפִיָּה ס"ל דְּגְזָרוּ חֲכָמִים שְׁלֵא לְתַקְנֵעַ בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה שְׁחַל בְּשַׁבַּת ע"ש.

(וּבַמ"א בְּנִצְרֵתִי מַה שִׁי"ל הִיאָף שְׁיִיף גְזָרָה דְּרַבָּה אִלִּיכָא דַּר"א דְּמַכְשִׁירֵי שׁוּפָר גַּם כּוֹן דּוּחִין שַׁבַּת וְאִם כּוֹן אִם יַעֲבִירְנוּ ד"א בַּרְה"ר מַה בְּכָף, וְכַדְפְּרִיף כּוֹן הַגְמְרָא בְּפִסְחִים (דָּף ס"ט ע"א) לַעֲנִין הַזָּאָה וְלַר"א נִיעֲבָרִיָּה כּו' ע"ש).

וּמִיָּהוּ מְצֵאִי בַחִי הַמְאִירֵי שְׁפָתְבוּ כְּעִין סְבָרַת הַט"ז הַנ"ל. רַק דִּי"ל דַּמ"מ לֹא פְלִלָּא הוּא וּכְמ"ש לְעִיל ע"ד הַתּוֹס' בְּרֵאשׁ דְּבָרֵינוּ.

ואין להאריך: ה אף לכאורה הנה אפשר להוכיח דהתוס' סבירא להו סברת הט"ז הנ"ל. מדברי התוס' דחולין (דף כ' ע"ב סד"ה בשקדם) שהוכיחו פדעת רבינו אפרים דבשאר איסורין לא אמרינן חנ"נ מגיעולי מדין שצונה הכתוב להגעיל דהשתא יורה גדולה היכי משתריא שא"א להגעילה בתוך פלי אחר ואין במים ס' לבטל האיסור.

ואי שיתחזר ויגעיל שנית וקלא המים הראשונים נ"נ וחוזרים ואוסרים כו' וקשה על דברי התוס' דהא אף למאן דסבירא ליה חנ"נ בכל האיסורין מ"מ היינו רק מדרבנן דגזרו משום לתא דבב"ח.

ורק גבי בב"ח אמרינן חנ"נ מדאורייתא כמ"ש הר"ן בכמה דוכתי. וכ"כ התוס' גופייהו בחולין (דף ק"ח ע"ב ד"ה אמאי) דחנ"נ מדרבנן.

ואם כן מאי קשיא להו מקרא דגיעולי מדין. אלא מוכח מדבריהם פדעת הט"ז הנ"ל, ושפיר הקשו דכיון דמפוש פאן ההיתר בתורה ממילא ליפא למימר בשאר איסורין חנ"נ אף מדרבנן.

ומצאתי בכו"פ סי' צ"ב שצמד בזה על דברי התוס' דחולין הנ"ל. והעלה דלפ"ד ר"ת דס"ל דטכ"ע מדאורייתא אף למלקות שלוקה על כל פזית מהתערוכת לדידיה חנ"נ מדאורייתא בשאר איסורים.

וראיתי בתשו' מהרי"ק (שורש קנ"ב) דס"ל פדעת התוס' דחנ"נ בשאר איסורים מדאורייתא רק שאינו לוקה על חנ"נ רק בב"ח. ולענין מלקות מודים לרבינו אפרים שזהו רק בב"ח.

(ובזה י"ל בהא דתני ר"ח במנחות (דכ"ג ע"ב) דנבילה ושחטה בטילות זו בזו ופליגי שם ר"ח ור' חנינא אי בתר בטל אזלינן או בתר מבטל אזלינן. וכבר עמדו התוס' בזבחים (דע"ג רע"ב) ובמנחות (דף כ"ב ע"ב ד"ה ור"י) בהא דפשיטא לסתמא דהש"ס בכ"ד דנבילה ושחטה הוי מין במינו.

כמו בפג"ה דחנ"נ ואוסרת כל התכיכות כו'. (והגמרא פריה שם בחולין מאי איריא פי נו"ט אפילו פי לא נו"ט נמי, הרי דעצם הנבילה היא מב"מ עם הכשירה).

וגבי ציר דאר"י שיעורו במאמים ופריה דהא אר"י מב"מ לא בטל כו'. ולהנ"ל י"ל דהא דאמרינן במנחות דנבילה בטלה בשחטה שא"א לשחטה שתיעשה נבילה.

דמירי לענין טומאה פדאיתא התם. וכשדנים לענין טומאה בזה א"א לשחטה שתיעשה נבילה לענין זה.

דאין במציאות רק שתיעשה מגע נבילה. משא"כ לענין איסור שפיר הוי נבילה ושחטה מב"מ, דאפשר לשחטה שתיעשה נבילה ע"י פליעת איסור פינו דחנ"נ מדאורייתא באסורה מה"ת פדין נבילה מש.

ויש לפלפל בזה בפסוגא דחולין ד"ק הנ"ל ואכמ"ל. וראיתי בתשובת הרשב"א (ח"א סי' רפ"ד) שכתב לחלק בזה דלענין איסור אכילה ה"ל נבילה ושחטה מין במינו משא"כ לענין טומאה אבל לא ביאר טעם חילוק זה לחלק ביניהם.

וְלִהְיוֹת לְאִישׁ בְּסִבְרָא נְכוּנָה). וּלְפִי זֶה יֵשׁ מְקוֹם לִיִּישׁב קְנוֹשְׁיַת הַר"י בְּתוֹס' חוֹלִין (דָּף ק"ח רע"ב) ע"ד ה"ר שְׁמוּאֵל דֵּס"ל דְּלָמָּד מִן בְּמִינוֹ לֹא בְּטַל צְרִיף תְּרֵי שְׁשִׁים כו'.

דא"כ מאי מְשַׁנֵּי הַגַּמ' גְּדִי אֶסְרָה תוֹרָה וְלֹא חֶלֶב כּו' ע"ש. וְלִהְיוֹת לְי"ל דֵּה"ר שְׁמוּאֵל ס"ל ג"כ פְּדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּחַנ"נ בְּשִׁאָר אִיסוּרֵין מְדַאוּרֵייתָא.

וְאִם כֵּן הֵכָא לְמַאי דְּסִבְרַת דְּגְדִי אֶסְרָה תוֹרָה וְלֹא חֶלֶב ע"כ דְּגוּזָה"כ הוּא פְּאֵן שְׁהַחֲלֵב אִינוּ נ"נ וּמִמֵּילָא לֹא אֶמְרִינוּ כָּלֵל חַנ"נ מְדַרְבְּנֵן וּא"ש. (וּמִקְנוֹשְׁיַת הַר"י הֵנָּה לְגַם כֵּן יֵשׁ לְדַיִק דְּלֹא פְּסִבְרַת הַט"ז הֵנָּה לְוַא"ל).

וּבְמָה שִׁי"ל דְּבַרֵי הַר"ר שְׁמוּאֵל בְּאֶנְפֵן אַחַר דְּסִבְרָא לִיהַ חַנ"נ מְדַרְבְּנֵן רַק דְּכִינוּ דֵּהוּא אִיסוּר דְּרַבְּנֵן מִש"ה אִינוּ אוֹסֵר מִב"מ בְּמִשְׁהוּ פִּינוּ דְּבִאִיסוּר דְּרַבְּנֵן מוֹדָה ר"י דְּמִב"מ בְּטַל. וּמָה שְׁיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת ע"ז מִפְּג"ה וּמִפְּמָה דְּוִכְחֵי מְבִנְאָר בְּמ"א וּאִכ"מ.

רַק לְדְּבַרֵינוּ שְׁהוֹכַחְנוּ כְּמַהֲרֵי"ק דְּיֵשׁ פּוֹסְקִים דְּחַנ"נ בְּשִׁאָר אִיסוּרֵים מְדַאוּרֵייתָא. לְכַאוּרָה לְפ"ז צ"ע עַל הָאֶחָרוֹנִים דְּנִקְטוּ בְּפְּשִׁיטוֹת דְּחַנ"נ מְדַרְבְּנֵן בְּשִׁאָר אִיסוּרֵים מְשׁוּם לְתַא דְּבב"ח.

וּמַה"ט הַקְּיָלוּ לְדִינָא בְּכַמָּה קְנוֹלוֹת בְּדִין חַנ"נ. וְצ"ל דְּסִמְכוּ עַל רֹב דְּעוֹת הַמְּקִילִים בְּזָה הֵינּוּ שְׁדַעַת הַר"ר אֶפְרַיִם דְּבִשְׁאָר אִיסוּרֵים לֹא אֶמְרִינוּ כָּלֵל חַנ"נ אִף מְדַרְבְּנֵן.

וְדַעַת הַר"י בְּתוֹס' וְכֵן הָר"ן וְש"פ ס"ל דְּחַנ"נ בְּשִׁאָר אִיסוּרֵים מְדַרְבְּנֵן. וּבִלְא"ה לְפ"ד רִש"י וְהַרְמַב"ם דְּטכ"ע דְּרַבְּנֵן בְּשִׁאָר אִיסוּרֵים זוֹלַת בְּב"ח וּבְצִירוּף כָּל אֵלֶּה לֹא חֲשָׁשׁוּ עוֹד לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּחַנ"נ מְדַאוּרֵייתָא בְּשִׁאָר אִיסוּרֵין דְּמִיעוּטָא נִינְהוּ נִגְדַּ כָּל הֵנִי.

וְעַכ"פ נִתְבָּאָר דְּמַהֲתוֹס' חוֹלִין הֵנָּה לְאִין רְאָיָה לְסִבְרַת הַט"ז הֵנָּה לְ. וְיֵשׁ לְחַזֵּק דְּבַרֵינוּ יוֹתֵר דֵּא"א כָּלֵל לְפָרֵשׁ בְּתוֹס' חוֹלִין הֵנָּה לְ שְׁקוֹשְׁיַתָּם הִיא ע"פ דְּבַרֵי הַט"ז הֵנָּה לְ דֵּהִיכָא שְׁמִפְרֵשׁ הַהִיתֵר בְּתוֹרָה אִין חֲכָמִים יְכוּלִים לְאַסּוֹר וְכַנ"ל.

דְּלִהַפּוֹסְקִים דְּסִבְרָא לְהוּ בְּהָא דְּלֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֵלֶּא קְדוּרָה בֵּת יוֹמָא הֵינּוּ שְׁיָדוּעַ שְׁבִינְשֵׁל בְּהַ הַנְּכָרִי בּוּ בְּיוֹם אֶבֶל לֹא שְׁיָדוּעַ שְׁבִינְשֵׁל בְּהַ הַנְּכָרִי דְּבַר אִיסוּר אָז. (וְלִהַסּוֹבְרִים דְּסִפְק דְּאוּרֵייתָא לְחוּמְרָא מְדַרְבְּנֵן צ"ל דְּכָאן הַסְּפֵק לְחוּמְרָא מַה"ת מְשׁוּם דְּאִיכָא לְבְּרוּרֵי ע"י קְפִילָא וּאִכְמ"ל).

וְא"כ לְק"מ הֵכָא אִי נִימָא דְּחַנ"נ מְדַרְבְּנֵן בְּשִׁאָר אִיסוּרֵים. דֵּהָא בְּאַמַּת בְּסִפְק אִם הִיָּה שְׁם דְּבַר אִיסוּר אוֹ הִיתֵר לֹא אֶמְרִינוּ חַנ"נ רַק בְּנִדְּאֵי אִיסוּר.

וּבְזָה אִין הַהִיתֵר מְבִנְאָר כָּלֵל בְּתוֹרָה. וְע"כ לְפָרֵשׁ כַּנ"ל: וְאִין לְהַבִּיא רְאָיָה לְדְּבַרֵי הַט"ז הֵנָּה לְ מְגַמְרָא דַּע"ז (דָּף י"ג ע"א) אָמַר מֶר בְּהַמָּה תִּיעָקֵר.

וְהִיאִכָּא צְב"ח אָמַר אֶפְיֵי אָמַר רַחֲמָנָא אֵת סוּסִיָּהֶם תִּיעָקֵר. וְהַקְשׁוּ הַתוֹס' לְמ"ד צְב"ח דְּאוּרֵייתָא מַה רְאָיָה מִיִּתִי מִיְהוֹשֻׁעַ דְּעַל פִּי הַדִּיבּוּר הִיָּה כו'.

וְתִירְצוּ דְּנִדְּאֵי יֵשׁ כַּח בְּיָדָם לְעַקּוֹר כו'. וְלְכַאוּרָה אֶדְרַבָּה תִּיקְשִׁי לְמ"ד צְב"ח דְּרַבְּנֵן אִם כֵּן מַה רְאָיָה מִיִּתִי מְקַרָא דִּיהוֹשֻׁעַ פִּינוּ דְּכָל אִיסוּר צְב"ח הוּא מְדַרְבְּנֵן וּמְדַאוּרֵייתָא שְׁרִי.

ומזה לכאורה ראיה להט"ז הנ"ל ונשפיר מייתי מקרא ששהיתר מפנרש בתורה ואין חכמים יכולין לאסרו. אמנם לפמ"ש לעיל (אות א') בדעת התוס' דהיכא שנכתב בתורה למצוה בזה ודאי אין חכמים יכולים לאסור משא"כ היכא שנכתב בתורה רק היתר אז יכולים חכמים לאסרו.

והכא מייתי מקרא דיהושע שנאמר לו פן למצוה לעקר סוסייהם (וכמו שפיתבו מפרשי המקרא שם) ואין יכולים לאסור בכה"ג. ובלא"ה לק"מ.

דקא קי"ל צב"ח דאורייתא. וכדאמר רבא בב"מ (דף ל"ב רע"ב) ואין לתמונה אם אב"י בע"ז נמי ס"ל הכי.

וי"ל דלמ"ד צב"ח דרבנן לדידה בלא"ה ניתא שם. (והא דמקשה שם הגמרא והאיכא צב"ח היינו למ"ד צב"ח דאורייתא) דהם אמרו והם אמרו.

ומשום קנסא דרבנן התירו צב"ח דרבנן. (או דכיון דהו קנסא יש לו שורש בדאורייתא דוחה איסור צב"ח דרבנן וא"ש הא דאב"י התם לכ"ע.

וע' בתוס' בב"מ דל"ב ע"ב ובגמרא שבת דקכ"ח ע"ב). וגם אין להביא ראיה לדברי הט"ז הנ"ל מגמרא דיבמות (דל"ט סע"ב) מאן תנא להא דתנו רבנן יבמה יבא עליה מצוה כו'.

יכול תחזור להיתרה הראשון ת"ל יבמה יבא עליה מצוה אמר ר' יצחק בר אבדימי אבא שאול היא וה"ק כו' רצה לשם נוי פונס כו' חזרה והותרה תלמוד לומר יבמה יבא עליה למצוה. ולפמ"ש הנ"י והריטב"א ברפ"ו דיבמות דאבא שאול דאמר הפונס יבמתו לשם נוי פאילו פגע בערוה וקרוב להיות כו' מדרבנן בעלמא הוא דקאמר.

ואין בזה איסור דאורייתא לדידה. ולפ"ז לכאורה מוכח דהא דדריש לה בפרייתא מקרא דיבמה כו' היינו דאל"כ הנה משמעות דקרא שחזרה להיתרה הראשון וא"א שיהיה בזה איסור דרבנן ג"כ.

אך י"ל דאין מכאן שום ראיה להט"ז. (דבלא"ה אף אם נימא כהט"ז מ"מ ה"כא אין היתר מפנרש בתורה פלל שיהא מותר לקונסה לשם נוי ולשם אישות כו' ולמה לא יוכלו חכמים לאסור בכה"ג ואם פן ל"ל פנ"ל).

רק דלהריטב"א והנ"י הנ"ל דסבירא להו דאבא שאול מדרבנן בעלמא הוא דקאמר מ"מ אסמכוה לאיסורא ה"כא אהו קרא דיבמה יבא עליה וכמו פמה מילי דרבנן דאסמכוה אקרא לאסמכתא בעלמא וראיתי להב"ש (סי' קע"ד סק"ג) דבנושא להדיא לשם ד"א אסור מה"ת לאבא שאול.

ובנושא סתם אסור מדרבנן ולא משמע כדבריו מדברי הנ"י שם ע"ש. וגם אין להביא ראיה לדעת הט"ז הנ"ל מגמרא דע"ז (דכ"ד סע"א) ומאי אותיבו ליה חברוהי לר"א פל צאן קדר יקבצו לה.

והקשו המפרשים לשיטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא הוא רק מדרבנן אם פן מאי אותיבו ליה חברוהי לר"א מקרא הא חשש רביעה הוא רק ספק ושרי מה"ת. ואם

גִּימָא כְּדַעַת הַט"ז הַג"ל שְׁפִיר אוֹתִיבוּ לִיה שְׁהֵיִתֵר מְפֹרָשׁ בְּקָרָא וְאִין חֲכָמִים יְכוּלִים לְאַסְנֹר.

אַף לַפּמ"ש הַמְהַרִּי"ט וְהַפּר"ח לְשִׁיטַת הַרְמַב"ם דְּזָה תְּלִיא בְּפִלוגְתָּא דְּבִכְרִיתוֹת (דָּף י"ז ע"ב) גְּבִי אֲשֶׁם תְּלוּי אִי בְּעֵינֵן חֲתִיכָה מִב' חֲתִיכוֹת. דְּלָמ"ד חֲתִיכָה אַחַת שְׁנִינוּ הוּא וְדָאי ס"ל סְפִיקָא דְּאוֹרֵיִתָּא לְחוּמְרָא מַה"ת.

רַק דְּהַרְמַב"ם לְטַעְמִיה דְּפּוֹסֵק כַּמ"ד חֲתִיכָה מִב' חֲתִיכוֹת. לַפ"ז לַר"א דַּס"ל בְּכִרִיתוֹת (דָּף י"ח ע"א) דְּעַל חֲתִיכָה אַחַת מְבִיאִין אֲשֶׁם תְּלוּי אִיהוּ ס"ל סְפִיקָא דְּאוֹרֵיִתָּא לְחוּמְרָא מַה"ת.

וְאִם כֵּן הָא דְּאוֹתִיבוּ לִיה חֲבָרוּהִי לַר"א מְקָרָא דְּכָל צָאן קִדָּר יִקְבְּצוּ לָךְ שְׁפִיר אוֹתִיבוּ לִיה לַר"א לְטַעְמִיה דְּהוּא סְבִירָא לִיה סְפִיקָא דְּאוֹרֵיִתָּא לְחוּמְרָא מַה"ת תִּיקְשִׁי לִיה מְקָרָא וַא"ש. וּמִשָּׁם יֵשׁ לְהַבִּיא רְאָיָה עוֹד דְּהַתוֹס' לָא סְבִירָא לְהוּ כְּדַעַת הַט"ז הַג"ל.

מַמ"ש הַתוֹס' שָׁם (דַּכ"ג ע"א ד"ה רְבִינָא) וַי"ל דְּנִדְאִי בֵּין ר"ה בֵּין ר"פ סְבִירָא לְהוּ שְׁנִינוּיָא דְּעַכּוּ"ם חָס עַל בְּהֶמְתּוּ כו'. מִיְהוּ מְסַתְּבָר לְהוּ דְּלַעֲגוּן קָרְבָּן יֵשׁ לָנוּ לְהַחְמִיר וְלְאַסְנֹר אַף בְּמָקוֹם שְׁמוּכְרִין כו'.

עַכ"ל הַתוֹס'. וְלַדַּעַת הַט"ז הַג"ל מְאַחַר שְׁהֵיִתֵר מְפֹרָשׁ כָּאן בְּקָרָא אַף מְדַרְבְּנֵן אִין יְכוּלִים לְהַחְמִיר וְלְאַסְנֹר לְקָרְבָּן כו'.

וּמִיְהוּ מְצָאֵתִי כְּעֵין סְבֵרַת הַט"ז בַּשֵּׁט"מ בְּכַתְּוֹבוֹת (דָּף ל"ד ע"א) בְּהָא דְּאִמְרִי הֵתֵם מ"ט דַּר' יוֹחֲנָן הַסַּנְדֵּלָר כְּדִנְרִישׁ ר"י אִפְתִּיחָא דְּבִי נְשִׂאָה וְשִׁמְרָתָם כו'. וְכַתְּבֵן שָׁם בַּשֵּׁט"מ וַי"ל וְהִילְכֵךְ כִּינּוּן שְׁהֵיִתֵר הַנָּאָה שְׁמַעֲיֵנּוּ מְדַכְתִּיב לְכֶם שְׁלַכְּם יְהִי לְכֵךְ לֹא גִזְרוּ בָּהּ כִּינּוּן שְׁהֵיִתֵרָה הַתּוֹרָה לְהַדְיָא עַכ"ל.

וּמ"מ אִין זָה מוּכַח דְּסְבִירָא לִיה זָה לְכַלְלָא רַק כְּמוֹ שְׁכַתְּבִתִּי לְעִיל מֵהַתּוֹסְפוֹת דַּב"מ דִּישׁ מְקוֹמוֹת שְׁלֹא רְצוּ לְגַזֵּר בְּמָקוֹם שְׁהֵיִתֵר מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה וְכַנ"ל: ז וּבָמָה שְׁהֵקְשׁוּ עַל דְּבָרֵי הַרְמַב"ם הַג"ל דַּסד"א לְחוּמְרָא מְדַרְבְּנֵן מְגַמְרָא דְּקִדּוּשֵׁינּוּ (דָּף ע"ג ע"א) אָמַר רַבָּא ד"ת שְׁתוּקֵי כְּשֵׁר מ"ט כו' וְהַתּוֹרָה אָמְרָה מְזַר וְדָאי כו' וּמ"ט אָמְרוּ שְׁתוּקֵי פְּסוּל מַעְלָה עָשׂוּ בְּיִוְחָסִין.

וְלַדַּעַת הַרְמַב"ם הַג"ל הָא בְּכָל הַסְּפִיקוֹת דִּינָא הָכִי דְּמְדְּאוֹרֵיִתָּא שְׁרִינּוּ וּמְדַרְבְּנֵן אָסְרוּ. וְרֵאִיתִי בַּפ"י שָׁם שְׁכַתְּבֵן מִשׁוּם דְּכָאן הַתּוֹרָה הַתִּירָה סְפֵק זָה בְּפִירוּשׁ כו'.

וְזָה כְּדַעַת הַט"ז הַג"ל. אָבֵל ז"א.

דָּאִם כֵּן מֵאִי מְשַׁנֵּי מַעְלָה עָשׂוּ בְּיִוְחָסִין הָא גַּם הַתּוֹרָה הַתִּירָה זָה לְיִוְחָסִין וְחֲכָמִים לֹא מְצוּ לְאַסְנֹר נֶגְדַּת הֵיִתֵר הַמְּפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה בְּאוֹתוֹ דְּבָר עֲצָמוּ לַדַּעַת הַט"ז הַג"ל. אַף כְּבָר תִּיגְרִין הַמְהַרִּי"ט וְהַפּר"ח דְּכָאן רַחֲמֵנָא שְׁרָיָא בַּתּוֹרַת וְדָאי.

וּנְפָקָא מִיָּדָה שְׁיָהָא מוֹתֵר בְּבַת יִשְׂרָאֵל וּבְמִמְזוּרַת אַע"ג דְּסִתְרֵי אַהֲדָדִי כו'. יַעו"ש כְּדַבְּרֵיהֶם.

וג"ז קצת דוחק. ויותר נראה לומר על פי מה שכתב הריטב"א שם דהקשה דלית ליה קרא הא גבי שתוקי איפא תרי ספיקי ספק אַזלא אייהי לגבייהו וה"ל מע"מ דהוי ספיקא וספק אַזלי אינהו לגבה דאיפא רוב פשרים וכל ספק ספיקא לקולא אפי' באיסור דאורייתא.

ומירץ הריטב"א דנקט קרא לרבנותא דאפילו חזינו ודאי דאזלא אייהי לגבייהו וליפא אלא חד ספיקא אפ"ה הולד פשר וקרא לא איצטריף אלא להכי כו'. אבל לשתוקי דאיפא ס"ס לא צריף קרא דמדינא שרי עכ"ל הריטב"א.

ולפ"ז א"ש בפשיטות הא דפריף הגמרא ומ"ט אמרו שתוקי פסול היינו אפי' לא חזינו אי אַזלא אייהי לגבייהו או אינהו לגבה דהוי ס"ס דשרי בכל התורה אף מדרבנן. והכא אסרו מדרבנן שתוקי אף בכה"ג דהוי ס"ס.

ומשני מעלה עשו ביוחסין ומדברי הריטב"א אלו יש להביא ראיה למ"ש הש"ף בכללי הס"ס (סי' ט"ו) דבכה"ג א"צ שיהיה ס"ס המתהפך היכא שמתחילה צריכין לדון על הספק הראשון כו' ע"ש.

וראיתי בתשו' מהרי"ט חיו"ד (סי' ב') שכ"כ בכוננת הריטב"א, ומדבריהם מוכח פהש"ף ה"ל. רק דמ"מ קשה על דברי הריטב"א ה"ל.

דהא הוי ס"ס משם אַחד, דכל הספק הוא אם נבעלה לכשר או לפסול בין אַזלא אייהי לגבייהו או אינהו לגבה. אף לפמ"ש הפמ"ג ביו"ד (סי' ק"ו) בשם הרא"ה דס"ס משם אַחד מדאורייתא הוי ס"ס ומדרבנן הוא דלא מהני.

ובזה יהיה רוחא שמעתתא בגמרא דקידושין ה"ל. דלכאורה אינו מוכן אריכות דברי הגמרא שם.

דבחד טעמא סגי דהל"ל ד"ת שתוקי פשר משום דממזר ודאי לא יבא אכל ממזר ספק יבא. ולמה לו להקדים דרוב פשרים אצלה ומיעוט פסולים נאי אַזלי אינהו לגבה כל דפריש מרנבא פריש כו' מאי אמרת דילמא אַזלא אייהי לגבייהו כו'.

דלכאורה ה"ז אריכות דברים ללא צורך. נאי דמה"ט לחוד יש להתיר שתוקי מטעם ס"ס וכדעת הריטב"א ה"ל.

וא"צ פלל לקרא דממזר ודאי כו' א"כ למה מיייתי לבסוף הך קרא ונתורה אַמרה ממזר ודאי נארבביה אתרי רכשי מטעם ספק ספיקא ומטעם קרא וכ"כ למה לי ולה"ל א"ש. דמטעם ס"ס לחוד לא קשיא דאסרו חכמים שתוקי משום דהוי ס"ס משם אַחד דלא מהני מדרבנן פנ"ל.

וגם משום קרא דמתיר ספק ממזר ג"כ י"ל דחכמים אסרוהו (ודלא פדעת הט"ז ה"ל).

אמנם בצירוף תרנוייהו פריף שפיר.

פינו דספק ספיקא משם אַחד אסור רק מדרבנן וכאן ספק אַחד ג"כ מותר מן התורה. אם כן הא דאסרו בשתוקי אף דלא ידעינן אי אַזלא אייהי לגבייהו דה"ל ס"ס ה"ל תרי דרבנן ולמה החמירו כ"כ.

וכה"ג פ"י התוס' בנבחים (דף ע"ד ע"א דה רב ע"ש). ומשני משום מעלה עשו ביוחסין.
רק דנה ניתא לדעת הרשב"א דספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת. אבל לדעת הרמב"ם
דסד"א לחומרא מדרבנן א"כ בכל התורה נמי ספק אחד אסור רק מדרבנן ומ"מ גם ס"ס
משם אחד אסור מדרבנן.

וא"כ קשיא. אבל ז"א.

דלדעת הרמב"ם באמת מהני ס"ס משם אחד אף מדרבנן. (דלדידיה היתר ס"ס הוא
משום דספק אחד אסור רק מדרבנן וספק השני ה"ל ספיקא דרבנן וא"צ לדון דהוי כרוב.
כמ"ש האחרונים לדעתו. ומצאתי דלכאורה סברא זו מפורשת בירושלמי בפ"ז דיבמות
ה"ג ע"ש.

(ומיהו לפ"י הפ"מ שם לא מוכח זה ע"ש). ומהו ירושלמי משמע פדעת הרמב"ם).

דעיקר הך מילתא דס"ס משם אחד לא מהני חידושו התוספות בכתובות בסוגיא דפ"פ
(דף ט' ע"ב ד"ה ואב"א) בהא דלא אמרינן התם באשת ישראל דהוי ס"ס שמה באונס
ואת"ל ברצון שמה זינתה כשהיא קטנה ופיתוי קטנה אונס הוא.

ותי' התוס' דשם אונס חד הוא וליכא ס"ס. והרמב"ם לטעמיה שפסק (בפ"ג מהא"ב
ה"ב) דקטנה שזינתה אסורה לבעלה ולא ס"ל הך דפיתוי קטנה אונס הוא.

והה"מ שם כתב שהרמב"ם הוכיח כן מסוגיא דכתובות ה"ל דלא אמרי' באשת ישראל
דהוי ס"ס כנ"ל. ומזה הוכיח הרמב"ם דלא אמרינן פיתוי קטנה אונס הוא.

ולפ"ז מוכח דהרמב"ם ס"ל דס"ס משם אחד מהני אף מדרבנן. וא"כ א"ש סוגיא
דקידושין ה"ל ולא ק"מ לכ"ע וכמבואר: ח ובמה שהקשה הפמ"א בח"י לנבחים (דף
ע"ד ע"א) על ה"ט"ז ממ"ש התוס' שם בהא דאמרינן התם רב דאמר כר"א דאמרינן
טעמיה דר"א משום דכתיב מום בם בעינייהו הוא דלא מירצו הא ע"י תערוכת מירצו
דקרא איצטריף לחד בחד כו'.

ואע"ג דהתורה התיירה בפירוש ומ"מ גזרו חכמים ודלא כה"ט"ז ב"ד ס"י קי"ז. עכ"ד
הפמ"א.

ואי מהא לא איריא דבמדי דאתי היתר מדרשא בודאי יכולים חכמים שפיר לאסור.
וה"ט"ז ב"ד מ"ירי היכא שההיתר מפורש בתורה ולא אתי מדיוקא דבזה אין יכולים
לאסור מדרבנן.

(רק מדברי ה"ט"ז באו"ח סי' תקפ"ח משמע דאף בהיתרא דאתי מדרשא לא רצו לאסור
וכמש"ל). ובגמרא דב"מ (דף פ"ח סע"א) מפני מה חרבו חנויות של בית הינו ג' שנים
קודם לירושלים מפני שהעמידו דבריהם על ד"ת שהיו אמרים עשר תעשר כו' ולא
מוכר תבואת ורעה ולא לוקח כו'.

ופירש"י פלומר מה שאסור מדברי חכמים מצאו לו היתר מה"ת עכ"ל. ובתשו' דברי
יוסף (סי' מ"ח) הביא מכאן ראיה לדעת ה"ט"ז הנ"ל, ופירש בכוננת רש"י שהקילו

באיוסורי דרבנן מתמת שמצאו היתר מה"ת והיכא ששהיתר מפונרש בתורה אין פח בינד חכמים לאסור.

ולכן לא רצו לקבל גזירת חז"ל. אבל טעו בזה דדוקא היכא ששהיתר מפונרש בתורה כמו מכור לנקרי וכדומה.

אבל מה דאמי מדיוקא דקרא לא מיקרי מפונרש ויש פח לחכמים לאסור עכ"ד. ואין ראיתו מוכרחת.

ומיהו זה אמת דאף אי נימא כהט"ז מ"מ במאי דילפינו מדיוקא דקרא בנודאי יכולים חכמים לאסור. וכל הש"ס מלא מזה.

וכבר הוכחתי לעיל שדעת התוספות דלא פהט"ז ושיכולים לאסור אף כשהיתר מפונרש בתורה סימן יב לבאר דברי הרי"ף בשבת (ר"ד קל"ו) דתניא התם רשב"ג אומר פל ששהיה ל' יום באדם אינו נפל כו' ופריף הגמרא היא לא ששהיה ספיקא הוי מיקהל היכי מהלינו ליה אמר ראב"א מלין אותו ממ"נ אם חי הוא שפיר קמהיל ואם לאו מחתף בקב"ש הוא.

ואלא הא דתניא ספק בן שבעה בן שמונה אין מחללין עליו את השבת אמאי ניקמהליה ממ"נ ומשני לא נצרכה אלא למכשירי מילה ואלקבא דר"א. והרי"ף בהלכותיו הביא הך ברייתא דספק בן שבעה כו' ותמהו עליו בןלם.

שקרי לדידן דקיי"ל דלא כר"א ומכשירי מילה אינו דוחין שבת א"כ אין נפקותא לדינא מהך ברייתא דספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מחללין כו'. וגם למה השמיט הרי"ף מימרא דראב"א דמלין סתם ולדות מטעם ממ"נ, וע"ש ברשב"א ובר"ן ויתר מפכרשים.

וגם הב"י והד"מ האריכו לבאר דברי הרי"ף כ"א לפי דרכו. והנה גם הרשב"א הביא בן בשם הר"ח דלית הלכתא כראב"א דשינויא בעלמא הוא.

וכן ראיתי בראב"ן שכ"כ גם בן ודבריהם צריכין ביאור. א ונאבאר הנלע"ד בזה.

ולכאורה י"ל בשיטת הרי"ף וסייעתו באופן זה. דיש לומר דהא דמשני ראב"א דמלין מטעם ממ"נ איצטריף לשנויי בן רק לרשב"ג דסובר דבלא ששהיה ספיקא הוי דאלקביה קאי התם הגמ'.
אבל לדידן דקיי"ל התם (דקל"ו רע"ב) דאם מת תוף ל' יום ועמדה ונתקדשה דאם אשת פהן היא אינה חולצת. משום דבמקום דיעבד סמכינן ארבנן דרשב"ג דס"ל דאזלינו בתר רוב ולדות שהן בני קיימא ול"ח למיעוטא דנפלים (וכדאמר הגמרא ביבמות דל"ז ע"א גבי אשת פהן כיון דלא אפשר עבדינו כרבנן).

וא"כ הכי נמי לענין מילה בשבת שהוא מ"ע של תורה למול בזמנו אין לחוש פלל שמא הוא נפל דנודאי מ"ע דאורייתא לא גרע מבמקום דיעבד דקיי"ל כרבנן דרשב"ג דאין חוששין לספק נפל.

וא"כ הכי נמי לענין מילה בשבת שהוא מ"ע של תורה למול בזמנו אין לחוש פלל שמא הוא נפל דנודאי מ"ע דאורייתא לא גרע מבמקום דיעבד דקיי"ל כרבנן דרשב"ג דאין חוששין לספק נפל.

(ומצאתי סברא זו בחי' הרשב"א ביבמות ד"פ ע"ב). ומעתה שוב י"ל דלדידן באמת לא קיי"ל פלל טעם ההיתר משום ממ"נ כסברת ראב"א.

דינש לומר דבנפל נדאי יש איסור למולו בשבת ולא הוי כמחתה בשאר בעלמא. דהא אביי אמר עלה פתנאי ופירש"י דלמ"ד דנפל חשוב פחי חייב עליו משום חובל.

וינש לומר דאף למאי דדחי ליה רבא נאמר דכ"ע מת הוא מפל מקום לא מוכח כראב"א. (אף דהוי כמת לשאר מילי).

דקא רבא מדמי ליה לטריפה ובחובל בטריפה בשבת קיי"ל דחייב. וא"כ בחובל בנפל גמי י"ל דחייב.

(וכן הקשה בחידושי רשב"א בשבת שם דכיון דמדמי נפל לטריפה אם כן חובל בנפל יהיה חייב כמו חובל בטריפה. ונדחק בזה.)

וינש לומר דהרי"ף ס"ל פן באמת למסקנא). שוב ראיתי בחי' רמב"ן בשבת שם שכתב להדיא פו, דאף לרבא דאמר דכ"ע מת הוא מפל מקום לאו מחתה בשאר בעלמא הוא וסתיבין על חבורתו בשבת.

ובזה יש לבאר מה דאיתא בירושלמי ספי"א דיבמות דר' יוסי בר בון אמר ה"מ דמלין הולדות בשבת מטעם ממ"נ. (וכמו ראב"א בגמרא דידן).

ורבנן דקיסרי אמרי מי אמר שמונתר לחתנה בשאר שלא לצורך. ופירוש בקה"ע דאסור משום מוקצה והוא תמוה.

כיון דעכ"פ מחמת הממ"נ לית פאן איסור תורה. ולענגן האיסור דרבנן משום מוקצה קא בזה בנדאי יש לסמוך על רוב ולדות שהן בני קיימא.

ואטו יש שום סברא לבטל מ"ע של תורה דמילה בזמנה משום דגזירה למיעוטא באיסור מוקצה דרבנן. אלא דפירוש הירושלמי דמי אמר שמונתר לחתנה בשאר שלא לצורך היינו לחתנה בשאר מהנפל שלא לצורך דינש לומר דינש בזה איסור דאורייתא וכנ"ל.

ובזה שפיר סותר סברת הממ"נ. ואם נימא דלדין לא קיי"ל סברת הממ"נ של ראב"א כנ"ל.

לפ"ז א"ש בפשיטות הברייתא דספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מחללין עליו שבת. וא"צ לאוקמי הברייתא במכשירי מילה וכו"א.

דהברייתא א"ש לכ"ע ולענגן מילה גופה דחוששין בזה לספק נפל ואסור למולו בשבת. דבכל הולדות שמלין בשבת היינו מטעם שהולכין אחר רוב ולדות שהן בני קיימא ואין חוששין למיעוטא דנפלים.

אבל בנולד זה שהוא ספק בן שבעה ספק בן שמונה לא שייך בזה למיזל בתר רוב ולדות שהן ב"ק שהרי נולד זה יצא מתורת רוב ולדות דרוב ולדות נולדים לתשעה חודשים ומיעוטא לשבעה פדאיתא ביבמות (דל"ז ע"א) ושאר דוכתי.

ואם כן בין כה ובין כה נולד זה הוא מן המיעוט. ואם אינו ממיעוטא דנפלים הוא ממיעוטא דיולדות לשבעה.

וכה לי מיעוט זה כמו מיעוט זה והרי זה ספק גמור שפא הוא נפל ולא שייך בזה רובא כלל. ומש"ה אסור למולו בשבת דשפא הוא נפל.

וסִבְרַת רַאב"א לְמוֹלוֹ בְּשַׁבַּת מְשׁוּם מַמ"נ הָא לָא קִי"ל בְּן וְכַנ"ל. (ולפמ"ש בְּתוֹס' יְבָמוֹת דל"ו סע"ב וְכַן בַּע"ז ד"מ ע"ב וּבְגִדָה דמ"ד ע"ב דְּמִיעוּט נְפָלִים הָוֵי מִיעוּט הַמְצוּי.

לפ"ז יֵשׁ לוֹמַר הֵכָא דְּמִיעוּט נְפָלִים שְׂכִיחַ יוֹתֵר מִמִּיעוּט דְּיוֹלְדוֹת לְשַׁבְּעָה דְּחֻשִׁיב בְּגַמְרָא לְסַתֵּם מִיעוּטָא רַק דְּבַחְוִלִין דִּי"א ע"ב וּבְכַוּרוֹת דָּף כ' ע"ב פְּתַבוּ הַתוֹס' בַּע"א. מ"מ יֵשׁ לוֹמַר דְּמִיעוּט נְפָלִים מְצוּי כ"כ כְּמוֹ מִיעוּט דְּיוֹלְדוֹת לְשַׁבְּעָה וּשְׁנֵי הַמִּיעוּטִים הֵמָּה בְּעַרְףְּ אֶחָד וְהָוֵי סָפֵק הַשְּׂקוּל וְכַנ"ל).

וּמַעַתָּה א"ש דְּבַרֵי הָרִי"ף שֶׁהֵבִיא הַבְּרִייתָא דְּסָפֵק בְּן שַׁבְּעָה סָפֵק בְּן שְׁמוֹנָה אִין מְחַלְלִין עָלָיו שַׁבַּת דְּמַתְּפָרְשָׁא לְעֵנְנֵן מִיְלָה גּוֹפָה וּא"צ לְאוּקְמֵי בְּמַכְשִׁירֵי מִיְלָה וְכַר"א. וְגַם מַה"ט הַשְּׂמִיט הָרִי"ף מִימְרָא דְּרַאב"א דְּמָלִין מְטַעַם מַמ"נ דְּלָא קִי"ל כְּפִנּוֹתֵיהּ בְּזָה וְכַנ"ל.

(וּבְזָה א"ש גַּם כֵּן לְמַאי דְּמוּקֵי הַגְּמָרָא הַבְּרִייתָא דְּסָפֵק בְּן שַׁבְּעָה כּו' בְּמַכְשִׁירֵי מִיְלָה וְאַלְיָבָא דְּר"א. מ"מ הֵינְנוּ דְּנוֹקָא בְּסָפֵק בְּן שַׁבְּעָה אוֹ בְּן שְׁמוֹנָה הוּא דְּאִין מְחַלְלִין עָלָיו שַׁבַּת בְּמַכְשִׁירֵין לְר"א כִּינּוּ דְּלִיפָא רַוְבָּא בְּזָה וְכַנ"ל.

אַבְל בְּסָפֵק בְּן שְׁמוֹנָה אוֹ בְּן תַּשְׁעָה שְׁפִיר מְחַלְלִין שַׁבַּת בְּמַכְשִׁירֵי מִיְלָה לְר"א כִּינּוּ דִּישׁ בְּזָה רַב וְלָדוֹת שְׁהֵן ב"ק. וְזֵהוּ דְּלָא כְּפִירֵשׁ"י שְׁפִירֵשׁ דְּר"א דְּאָמַר מַכְשִׁירֵי מִיְלָה דּוֹחִין שַׁבַּת מִיְרֵי בְּקִיָּם לִיהּ בְּגוֹנוּיָהּ שְׁכָלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו וְלֹא בְּסַתֵּם וְלָדוֹת.

וּמַלְבַּד שְׁזֵהוּ דְּנוֹחַק לְפָרֵשׁ כֵּן בְּמִילְתֵּיהּ דְּר"א דְּאָמַר סְתָמָא. הָא אִם כֵּן תִּיקְשִׁי לְמָה בְּאַמְתָּ נֶקֶט הַבְּרִייתָא הֵכָא בְּסָפֵק בְּן שַׁבְּעָה סָפֵק בְּן שְׁמוֹנָה אִין מְחַלְלִין.

וְהָא הֵכִי נִמְי בְּסָפֵק. בְּן שְׁמוֹנָה סָפֵק בְּן תַּשְׁעָה גַּם כֵּן אִין מְחַלְלִין בְּמַכְשִׁירֵי מִיְלָה לְר"א. וְהַל"ל סְתָמָא בְּכָל הַסְּפִיקוֹת דְּאִין מְחַלְלִין אִם לֹא דְּקִיָּם לִיהּ שְׁכָלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו. וּלְפַמ"ש בְּשִׁיטַת הָרִי"ף א"ש הֵכָא דְּבַדּוּקָא נֶקֶט הַבְּרִייתָא סָפֵק בְּן שַׁבְּעָה סָפֵק בְּן שְׁמוֹנָה אִין מְחַלְלִין.

אַבְל סָפֵק בְּן שְׁמוֹנָה סָפֵק בְּן תַּשְׁעָה שְׁפִיר מְחַלְלִין בְּמַכְשִׁירֵין לְר"א וְכַנ"ל): ב רַק דְּלַפ"ז יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת אִם כֵּן מִתְּחִילָה מָה הַקְּשָׁה הַגַּמ' לְרַאב"א דְּאָמַר מְלִין אוֹתוֹ מְשׁוּם מַמ"נ מְהֵרָּה בְּרִייתָא דְּסָפֵק בְּן שַׁבְּעָה סָפֵק כּו' אִין מְחַלְלִין עָלָיו אֵת הַשַּׁבַּת אִמְאֵי נִימְקְלֵיהּ מַמ"נ כּו'.

כִּינּוּ דְּלַדְּבָרֵינוּ מָה שְׁחִידָשׁ רַאב"א לְהַתִּיר לְמוֹלוֹ בְּשַׁבַּת מְטַעַם מַמ"נ הוּא רַק אֲלִיבָא דְּרִשְׁבִּי"ג דְּס"ל דְּבִלָּא שְׁהָה סְפִיקָא הָוֵי. אַבְל לְרַבְּנָן דְּרִשְׁבִּי"ג דְּס"ל דְּאִין חוֹשְׁשִׁין לְמִיעוּטָא דְּנְפָלִים לְדִידְהוּ לִית לְהוּ סְבַרְתָּ הַמַּמ"נ כְּלָל.

וּא"כ בְּפִשְׁטוֹת יֵשׁ לְאוּקְמֵי הַבְּרִייתָא דְּסָפֵק בְּן שַׁבְּעָה כּו' כְּרַבְּנָן דְּרִשְׁבִּי"ג. וְלָמָּה נִדְּחַק הַגְּמָרָא לְשַׁנוּיֵי הַבְּרִייתָא בְּמַכְשִׁירֵי מִיְלָה וְכַר"א.

וְאַף דְּלַכְאוּרָה יֵשׁ לוֹמַר מְשׁוּם דְּהָא אַחַר כְּפָּה אֵיבְעֵיָא לְהוּ בְּגַמְרָא מִי פְּלִיגֵי רַבְּנָן עָלֵיהּ דְּרִשְׁבִּי"ג אוֹ לֹא כּו'. וְאִם כֵּן יֵשׁ לוֹמַר דְּמִתְּחִילָה לֹא יָדַע הַגַּמ' דְּפְּלִיגֵי רַבְּנָן עַל רִשְׁבִּי"ג כְּלָל בְּזָה וּמְשׁוּם הֵכִי שְׁפִיר מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא מִבְּרִייתָא דְּסָפֵק בְּן שַׁבְּעָה כּו' וְלֹא מְשַׁנֵּי דְּהַבְּרִייתָא אֲתֵיָא כְּרַבְּנָן דְּרִשְׁבִּי"ג מְשׁוּם דְּלֹא יָדַע עֲדִינּוּ כְּלָל דְּפְּלִיגֵי רַבְּנָן עַל רִשְׁבִּי"ג הֵכָא.

אָבֵל זֶה אֵינוֹ. דא"כ תִּיקָשִׁי מֵאֵי מְשַׁנֵּי הַגְּמָרָא אַהֲרָהּ בְּרִייתָא לָא נִצְרְכָה אֵלָא לְמַכְשִׁירִין וְאַלְיָפָא דר"א דלפמ"ש לְעֵיל בְּשִׁיטַת הָרִי"ף דְּלֹא כפִירש"י רַק דר"א דְאָמַר דְּמַכְשִׁירֵי מִלָּה דוֹחִין שְׁבַת מִיָּרֵי בְּסַתָּם וְלָדוֹת.

וְדוֹקָא בְּסַפְקָא בְּן שְׁבַעָה סָפֵק בְּן שְׁמוֹנָה אֵין מַכְשִׁירִין דוֹחִין שְׁבַת. פִּינּוּ דְלִיפָא רֹב וְלָדוֹת ב"ק בכה"ג וְכַנ"ל.

וּע"כ לֹמַר דר"א ס"ל פְּרָבְנָן דְּרִשְׁבִּי"ג דְּבְסַפְקָא בְּן שְׁמוֹנָה אוּ בְּן תְּשַׁעָה הוֹלְכִין אַחַר רֹב וְלָדוֹת שְׁהֵן ב"ק וְלֹא חִיּוּשֵׁינוּ לְסַפְקָא נָפֵל דְּהוּי מִיעוּטָא דאל"כ תִּיקָשִׁי לר"א גוּפְיָה אִמְאֵי מַכְשִׁירֵי מִלָּה דוֹחִין שְׁבַת בְּסַתָּם וְלָדוֹת דְּהִינּוּ סָפֵק בְּן שְׁמוֹנָה סָפֵק בְּן תְּשַׁעָה פִּינּוּ דִּישׁ סָפֵק שְׁמָא נָפֵל הוּא וְהוּי חִילּוּל שְׁבַת שְׁלֵא בְּמִקּוּם מְצוּהָ וְלַעֲנֵן מַכְשִׁירִין הָא לִיפָא סְבָרְתָנוּ מ"נ.

וּע"כ דר"א ס"ל פְּרָבְנָן דְּפִלְיָגִי אַרְשֻׁבִּי"ג הֵכָא וְאַזְלֵי בְּתַר רֹב וְלָדוֹת ב"ק (ור"א לְטַעֲמִיָּה דס"ל דְּלֹא חִיּוּשֵׁינוּ לְמִיעוּטָא. כְּדֵאִיתָא בִּיבְמוֹת דס"א ע"ב).

וּא"כ מוֹכַח דְּכָבֵר יָדַע הַגַּמ' דְּפִלְיָגִי רַבְּנָן עַל רִשְׁבִּי"ג בְּזוּה ור"א ס"ל פְּנוּמִיָּהוּ גַם פִּנּוּ. וְהַשְׁתָּא ל"ל לְדַחְוֵי לְאוּקְמֵי הַבְּרִייתָא בְּמַכְשִׁירִין וְאַלְיָפָא דר"א.

טְפִי הַל"ל לְאוּקְמֵי הַבְּרִייתָא פְּרָבְנָן דְּרִשְׁבִּי"ג וְלַעֲנֵן מִלָּה גוּפָהּ וּמִיָּהוּ אֵין זֶה קוֹשְׁיָא כ"כ. דְּפִשְׁטָא דְּמִלְתָּא דְּנֻדָּי מִתְחִילָה סָבַר הַגְּמָרָא דְּסָבַרְתָּ רַאב"א לְמוֹל מְטַעַם מ"נ הוּא לַכ"ע אַף לְרַבְּנָן דְּרִשְׁבִּי"ג וְלֹא יִפְלְגוּ עֲלֵיהָ בְּסָבְרָא זוּ.

רַק דְּלְמַסְקָנָא הוּא דְּאִמְרִינוּ דְּלִדִּין לִיתָא לְהָהּ מ"נ פנ"ל. וְאַזְ"ה יִבְנֹאֵר עוֹד בְּזוּה. אֵלָא דְּבַעֲיָקֵר הָהּ מִלְתָּא דְּפִרְיָהּ הַגְּמָרָא לְרִשְׁבִּי"ג מִיָּמְהֵל הֵיכִי מְהֵלִינוּ. וּבִיאָרְנוּ לְעֵיל דְּהַשְׁוִיָּהּ הִיא רַק לְרִשְׁבִּי"ג דְּסוּבֵר דְּבִלָּא שְׁהָהּ סְפִיקָא הוּי.

מִשָּׂא"כ לְדִין דְּבְמִקּוּם דִּיעֲבֹד קִי"ל פְּרָבְנָן דְּרִשְׁבִּי"ג לָא קוֹשְׁיָא פְּלֵל וְכַנ"ל. לְכַאוּרָה קוֹשָׁה לְפִי מַה שְׁמַבְנֹאֵר מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' חוֹלִין שָׁם וּבְכַאוּרֹת שָׁם דְּרִשְׁבִּי"ג נְמִי לָא חִיּוּשׁ לְסַפְקָא נָפֵל רַק מְדַבְּרָנָן וּמְדַאוּרִיתָא הוֹלְכִין אַחַר רֹב וְלָדוֹת שְׁהֵן ב"ק.

וּלפ"ז קוֹשָׁה מֵאֵי פִרְיָהּ הַגְּמָרָא הֵכָא מִיָּמְהֵל הֵיכִי מְהֵלִינוּ. פִּינּוּ דְּרִשְׁבִּי"ג נְמִי לָא חִיּוּשׁ לְסַפְקָא נָפֵל רַק מְדַבְּרָנָן.

מִשׁוּם הֵכִי מִשׁוּם חִשְׁבֻּשׁ דְּרַבְּנָן אֵין לְבַטֵּל מ"ע דְּמִלָּה בְּזַמְנָהּ. וְאַף שְׁמַצִּינוּ שְׁיֵשׁ כַּח בְּיַד חֲכָמִים לְעַקְוֵר ד"ת בְּשׂוֹא"ת (כְּדֵאִיתָא בִּיבְמוֹת דַּף צ' סע"א וּבכ"ד), מְפָל מְקוּם לָאוּ פְּלֵלָא הוּא שְׁתַּמִּיד יַעֲקֹרוּ ד"ת בְּגַזְרֵיהוֹתָם, וּבְכַמְּהָ דוֹכְתֵי לָא רְצוּ לְבַטֵּל מ"ע דְּאוּרִיתָא ע"י גְּזִירָה דְּרַבְּנָן.

וּמֵאֵי פִרְיָהּ הֵכָא. וּמִיָּהוּ מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם פ"ד מֵהַל' מ"א ה"ד וּבפ"ב מֵהַל' אה"ט סוּף ה"ו מִשְׁמַע דס"ל דְּהַחֲשַׁשׁ שְׁמָא נָפֵל הוּא סָפֵק גְּמוּר וְהוּי סְפִיקָא דְּאוּרִיתָא וּכְמ"ש הַפּוֹסְקִים.

וּמַעֲתָהּ יֵשׁ לֹמַר הֵכָא בְּבִיאוּר דְּבָרֵי הָרִי"ף ג"כ שְׁמַפְרֵשׁ פִּנּוּ בְּדְרִשְׁבִּי"ג שְׁהוּא חִיּוּשׁ מְדַאוּרִיתָא לְסַפְקָא נָפֵל וְשִׁפּוּר מִקוֹשָׁה הַגְּמָרָא הֵכָא אַהֲרָהּ דְּרִשְׁבִּי"ג. וְכֵן מְבֹאֵר מְדַבְּרֵי הָרִי"ף גוּפְיָהּ שְׁאֲחַר שְׁהִבִּיא הָהּ דְּרִשְׁבִּי"ג כְּתַב עֲלָהּ הָרִי"ף וְז"ל.

הא לא שְׁהָה סְפִיקָא הוּי לְגַבֵּי אִשְׁתְּ אַח דְּמַתְיִיבֵי פְרִיתוֹת הוּא אַחְמִירוּ בְּהַ רַבָּנָן וְלֹא נִיבָב
אִשְׁתְּ אַח מְסַפִּיקָא דְכָל סְפִיקָא דְאִוְרֵיִיתָא לְחוּמְרָא. אַבָּל לְגַבֵּי אַבְיָלוֹת אַקִּילוּ בְּהַ רַבָּנָן.

עכ"ל הרי"ף. מְבֹאֵר מְדַבְרֵי דס"ל דְּמְדְאִוְרֵיִיתָא הוּי סְפִיקָא נְפִיל רַק דְּהִתְחַמְרֵי רַבָּנָן שְׁלֵא
לִיבָב (וְרַק לְעַנְנֵי אַבְיָלוֹת מְחַזְקִין אוֹתוֹ לְנַפֵּל).

וּבְאַמַּת לְכְאוּרָה הוּא תְּמוּהָ דְאַדְרָבָה לִיבָב הוּא אֲסוּרָה מֵה"ת. רַק לְעַנְנֵי מֵהַ שְׁלֵא תִנְשֵׂא
לְשׁוֹק זֶהוּ חוּמְרָא דְרַבָּנָן דְהָא קִי"ל דְאֵם נְשֵׂאת לְכַהֵן אֵינָה חוֹלְצָת וּמְחַזְקִין אוֹתוֹ בְּנֹלֵד
גְּמוּר לְהַתִּיר יְבָמָה לְשׁוֹק.

אַבָּל לֹאמַר דְהָא דְאַסוּרָה לְהַתְיָבָב הוּא גַם כֵּן מְדַרְבָּנָן זֶהוּ תִימָה גְדוּלָה וְע"ש בְּרַא"ש.
וְאֵם נִימָא בְּדַבְרֵי הַרִי"ף בְּזֵה דס"ל כְּשֵׁיטַת הַרְמַב"ם תְּלַמִּידוֹ דְהָא דְקִי"ל סְפִיקָא דְאִוְרֵיִיתָא
לְחוּמְרָא זֶהוּ רַק מְדַרְבָּנָן.

(וְאֵף בְּסִפְקָא שְׁל חַיִּיב כְּרַת, וְדִלָּא כְּנֹסְחָא יְשָׁנָה שְׁבַרְמַב"ם סוּף פ"ט מֵהַל"ט מ"מ וְכֵן
הַסְפִּימוּ הָאֲחֵרוֹנִים) וּמִש"ה בְּסִפְקָא נְפִיל דס"ל דְהוּי סְפִיקָא גְּמוּר מֵה"ת הָא דְאַסוּרָה לְהַתְיָבָב
הוּא גַם כֵּן מְדַרְבָּנָן שְׁאֲמָרוּ סְפִיקָא דְאִוְרֵיִיתָא לְחוּמְרָא.

(וְכֵן מְצֵאתִי בְּסִפְרֵי דְבְרֵי אַמַּת הַסְפָּרְדִּי (בְּקוּנְטְרַס ח' בְּעַנְנֵי ד"ס). שְׁפִירֵשׁ כְּאֵן דְהַרִי"ף
ס"ל דְסְפִיקָא דְאִוְרֵיִיתָא לְחוּמְרָא הוּא מְדַרְבָּנָן וְכְשֵׁיטַת הַרְמַב"ם וְכַנ"ל.

וְהִנֵּה לִפ"ז יֵשׁ מְקוֹם לִיִּשְׁב קוֹשְׁיַת הַר"ן בִּפ"ק דְקִיְדוּשֵׁין גַּבֵּי נִתְּן הוּא וְאֲמָרָה הִיא
דְחִיּוּשֵׁינָן מְדַרְבָּנָן. וְלִקְמוֹן בְּבַעֲיָא דְרַב מְרִי דְסִלְקָא בְּתִיקוּ פְתַב הַרִי"ף דֵּה"ל סְפִיקָא
דְאִוְרֵיִיתָא וְלְחוּמְרָא וְלִהַנְּ"ל זֶהוּ גּוֹפֵה רַק מְדַרְבָּנָן לְהַרִי"ף וְע"ש בְּמַהֲרִי"ט.

וְכֵן יֵשׁ לֹאמַר בִּמ"ש הַרִי"ף בִּפִּי"ג דִּיבְמוֹת בְּקִטְנָה שְׁלֵא מִיָּאָנָה וְגִדְלָה אֲצִלוּ וְלֹא בְּעַל
שְׁכַתְב שְׁם הַרִי"ף וְחִזְיֵנָּה מְדַבְרֵי דְהָא מִיְלְתָא סְפִיקָא הוּא וְעַבְדֵּינָן לְחוּמְרָא כּו'. וּמְסִיִּים
שְׁם דְצָרִיכָה גִט מְדַרְבָּנָן.

וְהַמַּהֲרִי"ק הוֹקֵשָׁה בְּדַבְרֵי בְּזֵה. וְלִהַנְּ"ל י"ל).

וְאֵין לְהַקְשׁוֹת לִפ"ז לְדַבְרֵי הַרִי"ף אִם כֵּן מֵאֵי פְרִיף הַגְּמָרָא הִכָּא לְרִשְׁב"ג מְיָמְהֵל הִיכִי
מְהִלֵּנָּה. הָא מְדְאִוְרֵיִיתָא שְׁרִי לְמִיָּמְהֵל מְסַפִּיקָא ג"כ דְסְפִיקָא דְאִוְרֵיִיתָא לְחוּמְרָא הוּא רַק
מְדַרְבָּנָן.

דְזֵה אֵינוֹ. דְאֵי סְפִיקָא דְאִוְרֵיִיתָא לְחוּמְרָא הוּא מְדַרְבָּנָן מְמִילָא גַם לְעַנְנֵי הַחַיִּיב שְׁל הַמ"ע
לְמוּל בְּזַמְנוֹ ג"כ סְפִיקוֹ לְקוֹלָא מְדְאִוְרֵיִיתָא וְאֵין חַיִּיב לְמוּלוֹ בְּזַמְנוֹ מְחַמַּת הַסְפָּק רַק
מְדַרְבָּנָן.

וְלָמָּה נִחַלְל שְׁבַת מְסַפֵּק זֶה דְסִפְקָא נְפִילִים הוּא סְפִיקָא גְּמוּר כְּנ"ל. (וּמִזֵּה יִהְיֶה מוֹכַח דְלֹא
כְּהַאֲחֵרוֹנִים שְׁמַחְלָקִים בֵּין מ"ע ל"ל לְעַנְנֵי סְפִיקָא דְאִוְרֵיִיתָא לְחוּמְרָא כּו' אֵף לְכְאוּרָה
בְּלֹא"ה אֵינוֹ מִיִּנְשָׁב כ"כ בְּזֵה דְבְרֵי הַרִי"ף בִּמ"ש דְלְגַבֵּי אִשְׁתְּ אַח הִתְחַמְרֵי רַבָּנָן שְׁלֵא
תְּתִיבָב.

דְנֵה דס"ל דְסְפִיקָא דְאִוְרֵיִיתָא לְחוּמְרָא הוּא מְדַרְבָּנָן. מ"מ כְּבָר כְּתִבוּ הָאֲחֵרוֹנִים דְהִיכָּא
דְאִיכָּא תְּרַתֵּי דְסְתֵרִי אֲזַ מְדְאִוְרֵיִיתָא סְפִיקָא לְחוּמְרָא.

והכי נמי אם ניוזיל פאן לקולא בספיקו מדאורייתא תהא מותרת להתניבם שפא הוא נפל ותהא מותרת גם פן לינשא לשוק שפא הוא ב"ק והגוי תרתי דסתרי. ובכה"ג מדאורייתא יש לאסור תרנוניהו פנ"ל.

ניש לדחות ואכמ"ל. ואי"ה במקום אחר יבואר בזה והנה אין לפרש באופן אחר קושיות הגמרא בסוגיין דפריף לרשב"ג ממהל היכי מהלינו דהיינו משום דלעיל דרשינו ערלתו ודאי ולא ערלתו ספק.

ולפמ"ש בש"מ בפ"ק דב"מ (ד"ו ע"ב) בשם הרא"ש לענן מעשר בהמה דכיון דדרשינו עשירי ודאי ולא עשירי ספק ממילא אף ע"פ הרוב אין לחייבו במעשר דרובא נמי הוי בגדר ספק פל היכא שהתורה מיעטה בהדיא את הספק ע"ש.

וא"כ ה"א נמי דמעט קרא ערלתו ודאי ולא ספק ממילא אף ע"פ הרוב אין לחייבו במילה וא"כ אף אם נימא דנפלים הוי מיעוטא מפל מקום פאן א"א לחייב ע"פ הרוב ג"כ כיון שיש מיעוט מקרא בהדיא למעט את הספק וכנ"ל אבל זה אינו.

דא"כ לא שייף פלל הך קושיא להא דרשב"ג. דבלא"ה תיקשי ליה לכ"ע היכי מהלינו בשבת מאחר שעכ"פ יש מיעוט נפלים בעולם וכאן אין לחייב במילה על פי הרוב וכנ"ל.

א"ו דהא ליתא דבדאי יש לחייב במילה ע"פ הרוב. דהא דדרשינו ערלתו ודאי ולא ספק עיקר קרא אתא רק לאנדרוגיגוס ונולד מהול, כמ"ש התוס' בשבת (ר"ד קל"ה) ושאר ספיקות ידענו מסברא דאין דוחין שבת ע"ש.

ולפ"ז לענן ספק נפלים בודאי יש לחייב במילה ע"פ הרוב כמו דאזלינו בטר רובא בעלמא. וקרא דמעט ה"א את הספק היינו רק ספק בערלה גופה אם היא ערלה או לא.

משא"כ בשאר ספיקות דרק מסברא אין דוחין שבת ופשיטא דע"פ הרוב דוחין שבת. ובלא"ה דברי הש"מ בב"מ ה"ל אין מוספמים (ומהתוס' בב"מ שם מוכח דפליגי ע"ז ולא ס"ל סברת הש"מ פלל).

ואף לדברי הש"מ לאו פללא הוא ויש בזה חילוקים וכמ"ש במ"א. וע"כ צ"ל בסוגיין לדברי הרי"ף כמ"ש לעיל.

(ולדברי הרמב"ם דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן הא דאיצטריף קרא פאן ערלתו ודאי ולא ספק וכן עשירי ודאי ולא ספק וכה"ג. כפר מבואר בכו"פ ושאר אחרונים.

ואכמ"ל): אף לשיטת התוס' בחולין ובבכורות ה"ל. דרשב"ג חייש לספק נפל רק מדרבנן משום דהוי מיעוטא דרוב וקדוה ב"ק.

א"כ הדק"ל מאי פריף הגמרא ה"א לרשב"ג ממהל היכי מהלינו כיון דלדידה נמי הוי רק חששא דרבנן פנ"ל. מיהו בלא"ה צריף לבאר זה דאם נימא דרשב"ג חייש רק מדרבנן נהרי רשב"ג יליף זה דכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל מקרא דמבן חודש תפדה ומזה משמע דקודם ל' יום הוי ספק מדאורייתא וכמו שפירש"י וז"ל.

דמדדתי קרא בקי ש"מ עכשיו נתברר שהיא פן קיימת ולא קודם לכן עכ"ל. וצ"ל
דכוננתו להוכיח מקרא דעד ל' יום אין זה בתורת בירור שהיא פן קיימת.

ואף דמחמת הרוב לא תישינו לנפל אבל לא הני בתורת בירור. (וכידוע דרוב אינו
בתורת בירור).

וגזה"כ הוא דאינו חייב בפדיון עד שיהיה פן ל' יום ויהיה בירור שהיא ב"ק. (וכ"מ דברי
רש"י בב"ק די"א ע"ב דס"ל דהא דקודם ל' יום פטור הוא משום ספק נפל.

אף התוס' שם ובמנחות דל"ז ע"ב הקשו על פירש"י והוכיחו שגזה"כ הוא דאפילו קים
ליה שפלו לו חדשיו אינו חייב לפדותו עד ל' יום, ואע"ג דמהאי קרא נפקא לן דכל
ששקה שלשים יום באדם אינו נפל.

ע"ש בדבריהם). ובמ"א ביארתי באנרף אם י"ל דפדיון הבן הני ג"כ בכלל מה דקיי"ל
אין הולכין בממון אחר הרוב.

ומש"ה בעי פאן בירור שהיא ב"ק ולא נתחייב מחמת הרוב. ואם נימא פן תיקשי טפי
היא מאי פריף הגמרא לרשב"ג מימיהל היכי מהלינו.

הא לענני איסור בנדאי הולכין אחר הרוב והיה י"ל שמה ראה להסוברים דלא אמרינו
תרת דסתי אהדדי בחד מילתא. ומש"ה אף בממון דקיי"ל דאין הולכין אחר הרוב מ"מ
ברוב שפבר הוחזק לענני איסור ממילא הולכין אחריו בממון גם פן, דא"א לחלק בחד
רובא לומר שלענני איסור הולכין אחריו ולא לענני ממון כו'.

ולפ"ז יש לפרש פאן קושית הגמרא מימיהל היכי מהלינו. הנינו דהקושיא היא דהני תרתי
דסתי אהדדי בחד מילתא.

דלענני פדיון אין מחזיקין אותו לנדאי ב"ק עד ל' יום. ולענני מילה בשבת פבר הוחזק
לנדאי ב"ק מחמת הרוב.

ומשני ראב"א דבמילה הקיטר מפת ממ"נ וא"כ אין פאן סתירה בחד מילתא וא"ש. ולפ"ז
הי קושיא דפריף מימיהל היכי מהלינו היא דגם לדיון נמי תיקשי פן ולא על רשב"ג
בלחוד כמ"ש לעיל.

אף עכ"ז אין פאן סתירה למ"ש לעיל בשיטת הרי"ף. דהרי"ף יפרש קושית הגמרא
כפשוטה מימיהל היכי מהלינו דקשיא רק לרשב"ג דהוא חייש לספק נפל מה"ת וס"ל
שהיא ספק גמור פנ"ל: ג ועוד י"ל בדברי הרי"ף באופן אחר (ובזה יבוארו פמה ענינים
בעזה"י) בטעמא דמילתא דלא קיי"ל לראב"א למול הספיקות בשבת מחמת ממ"נ.

דהנה הבאתי פבר קושית הרשב"א לעיל. לפי מה דמסיק רבא דכ"ע מת הוא ור"י בר"י
וראב"ש סברי פטריפה כו'.

א"כ הא חובל בטרפיפה חייב ואמאי אמרינו במילת נפל דמסתף בבשר בעלמא הוא.
ומלבד זה יש לבאר מה שהקשו המפרשים בהי דראב"א דאמר דאם נפל הוא מחתף
בבשר בעלמא הוא.

ואמאי לא אמר בפשיטות סברת הממ"נ דאם נפל הוא הוי מקלקל בחבורה ופטור. דהא אמרינן לעיל (דף ק"ו ע"א) ל"מ"ד מקלקל בחבורה פטור הא דאיצטריה קרא למישרי מילה בשבת היינו משום דחשיב מתקן דמה לי לתקן מילה או לתקן פלי.

ונהו שנייה היכא דיש מצנה וחיוב למולו. משא"כ במילת נפל שאין עליו חיוב מילה פלל אם כן אינו מתקן פלום והוי מקלקל בחבורה ופטור, (וכ"פ הרמב"ם דבחובל וא"צ לדמו פטור משום מקלקל בחבורה).

ואף דבמקלקל נמי מ"מ יש איסור מדרבנן. הא משום ספיקא דרבנן אין לדחות מ"ע דמילה בזמנה.

כיון דאם הוא כן קיימא שפיר קמהיל. ומכש"כ שרוב ולדות המה ב"ק.

(ומה שנהגו למול את הנפלים פשיטא דעי"ז לא חשיב מתקן בזה). ואף דעל ראב"א לא קשיא כ"כ מה דלא נקט האי טעמא דאם נפל הוא פטור משום מקלקל בחבורה, די"ל דראב"א נקט טפי טעמא דמתתף בבשר בעלמא דמה"ט יש היתר אף ל"מ"ד מקלקל בחבורה חייב מ"מ תיקשי ע"ד הרמב"ם דנקיט גם כן טעמא דראב"א דאם נפל הוא הוי כמתתף בבשר בעלמא.

ותיפוק ליה דבלא"ה הוי מקלקל בחבורה ופטור כמו שפסק הרמב"ם גופיה פנ"ל. ועוד צ"ל קושית הגאון ר"ע איגר במתניתין דספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת ר"י מתיר באנדרוגינוס.

וגירסת הרי"ף במתניתין ספק כן שבועה ספק כן שמונה. וא"כ מוכח דבספק כן שבועה ספק כן שמונה מודה ר"י דאין מחללין עליו את השבת.

ואמאי לא ניהיה ממ"נ דאם נפל הוא הוי מקלקל בחבורה ור"י גופיה ס"ל מקלקל בחבורה פטור. ולמה תלי הגמ' הפירכא על ראב"א מהו דספק כן שבועה ספק כן שמונה אין מחללין עליו את השבת.

והא בלא"ה קשיא לר"י לטעמיה פנ"ל. ולכאורה יש ליישב קושיות אלו.

דיש לומר הסברא דבספק נפל לא שנייה כלל לומר דאם נפל הוא הוי מקלקל בחבורה ופטור. דכיון שמתניבין אותו מספק למולו ממילא הוי מתקן בהחלט.

כיון שמתניב לעשות כן מחמת ספק עכ"פ. ואם כן אם באמת נפל הוא הרי חילל שבת שלא במקום מצנה.

ולא שנייה לומר דאם נפל הוא הוי מקלקל בחבורה דז"א. דמ"מ הוי (האדם לפי דעתו) בגדר מתקן מחמת החיוב שמתניב למולו מספק דשמא הוא ב"ק.

ואיך ניקא דאם נפל הוא הוי מקלקל מאחר שעשה מה שצריך לו מגדר החיוב בזה מספק וכנ"ל. ומינשבים הקושיות הנ"ל.

אף יש לסתור סברא הנ"ל. והד"ל הקושיות הנ"ל.

דהנה הרמב"ם פסק (בפ"ח מהל' שבת ה"ז) דחובל חייב משום מפרק. ובשבת (דע"ה ע"א) בשמעתא דצד חלזון מבואר דאליבא דר"י דפציעה בכלל דישה חייב אף בפוצעו מת יע"ש.

ואם כן בחובל נמי דחייב משום מפרק דהוי תולדה דדישה יתיה חייב אף בחובל בנפל ג"כ. וא"כ קשה היאך אמרינן ה"א דאם נפל הוא מחמתו בבשר בעלמא הוא ואינו חייב משום חובל.

ואף דרבנן דר"י ה"ם גבי חלזון ס"ל דאינו חייב משום דישה דאין דישה אלא בגידולי קרקע. מ"מ ה"א ע"כ לפ"ד הרמב"ם דחובל באדם או בבהמה חייב משום דישה היינו משום דאינהו חשיבי בגידולי קרקע טפי מחלזון וכמבואר בהה"מ.

(וכסברא שדחו התוס' דע"ג ע"ב ד"ה מפרק). ולזה צ"ל משום דה"א מבואר ברמב"ם שם דה"א דחובל חייב משום מפרק היינו דוקא בצריף לדמו אבל בא"צ לדמו פטור.

ואף דהרמב"ם פוסק כר"י דמלאכה שא"צ לגופה חייב עליה מ"מ ה"א פטור בא"צ לדמו משום דהוי מקלקל בחבורה ופטור וכמ"ש הה"מ שם. וא"כ ה"א במילת נפל דחשבינן ליה כמחמתו בבשר בעלמא היינו ע"כ רק משום דמקלקל בחבורה פטור (ודלא כפסברא הג"ל דמ"מ יתיה חשיב מתקן פינו שיהיה מחוייב מחמת ספק וכנ"ל).

ולפ"ז קשיא טובא דא"כ הל"ל בפשיטות דכאן ההיתר משום דמקלקל בחבורה פטור ולא משום דהוי כמחמתו בבשר בעלמא. שגרי אי לאו טעמא דמקלקל ה"ה חייב כאן משום מפרק.

(והדרא לדונקתה גם כן קושית הגרע"א במתניתין הג"ל). ואין לומר משום דמבואר ברמב"ם שם דה"א דחובל חייב משום מפרק אינו חייב עד שיוציא דם פשיעור גרוגרת.

ומש"ה גבי מילת נפל אין חיוב משום מפרק דמסתמא דמילתא אינו יוצא כ"כ דם פשיעור גרוגרת. (ויש לדון בזה בדין ח"ש לענין איסורי שבת אי אסור מה"ת.

וע' במל"מ רפי"ח מה"ש ששהביא בזה מדברי רש"י בשבת (דע"ד ע"א) ובהג"א ר"פ המוציא יין. אף בתוספתא דביצה מוכח דח"ש אינו אסור מה"ת באיסורי שבת ויו"ט.

וכמ"ש המפרשים שם. ואכמ"ל).

דז"א לפמ"ש הלח"מ שם בפ"ח מה"ש ה"ט דלהרמב"ם ליכא בחובל משום נטילת נשמה כלל רק משום מפרק וחיוב נטילת נשמה הוי רק בשוחט דהוי מיתה בהחלט אבל בחובל דהוי רק נטילת נשמה מאותו מקום לא שייך חיוב נטילת נשמה רק דחייב משום מפרק.

ולפ"ז מוכח מה"א דאיצטריף קרא למישרי מילה בשבת דיש בזה חיוב משום חובל שכן דרף שייצא דם פשיעור גרוגרת. וא"כ הדק"ל כנ"ל: ד ויהיה י"ל בזה דהרמב"ם אינו מפרש כפירש"י בה"א דראב"א דאמר דאם נפל הוא מחמתו בבשר בעלמא הוא דהיינו משום דהוי כמחמתו בבשר שחוטה ולא חבורה היא.

אָלאַ דַמְפֶרֶשׁ הָא דַאָמֶר רַאב"א דִּהְוֵי כְּמַחְתֵּף בְּבִשְׁרָא בְּעֵלְמָא הַפְּוֹנָה בְּזוּה דְכִינוּ דְבַנְפֵּל לִיכָא מְצוּנָה לְמִוּלוּ הָוֵי כְּמַחְתֵּף מִמְּוֹ בְּבִשְׁרָא בְּעֵלְמָא שְׂלֵא בְּמַקּוּם הַמִּילָה דִּהְוֵי מְקַלְקַל בְּחַבּוּרָה וּפְטוּר.

(וְהָא דַאָמֶר אַבְי פְּתַנְאֵי לָא קָאֵי כְּלָל אַהֲדָה דַרַאב"א כַפִּירֵשׁ"י רַק כְּפִירוּשׁ יֵשׁ מְרַבְּוֹתָא שְׂהֵבִיא הַרְשָׁב"א בְּחִידוּשֵׁיוּ שָׁם. דִּהֲדָה כְּתַנְאֵי אַדְרִשְׁבָּ"ג קָאֵי.

וְיוֹתֵר מְבֹנָאָר פִּירוּשָׁם זֶה בְּחִידוּשֵׁי הַר"ן שָׁם. וְהַרְשָׁב"א הַקָּשָׁה לְפִירוּשָׁם דַא"כ לְמַסְקָנָא הַדְּק"ל לַר"י בַר"י וְלַרַאב"ש הֵיכִי מְהֵלִינָן כּו'.

וְלְדַבְרֵינוּ אֵלֶּה נִיחָא שְׁפִיר. וְאַי"ה לְקַמָּן יְבֹנָאָר עוֹד) וּמִינְשָׁב הַפֵּל.

וְכָל זֶה לְשִׁיטַת הַרְמְב"ם שְׁפּוֹסֶק לְהֵלְכָה כַר"י דְּמִשְׁאַצְ"ל חֲזִיב וּמְקַלְקַל בְּחַבּוּרָה פְטוּר. וּמַעֲתָה נְבָאָר דְּשִׁיטַת הַר"י א"ש עַל נְכוּן.

דִּהֲנָה שִׁיטַת הַר"י הִיא דִּהֵלְכָה כַר"ש דְּמִשְׁאַצְ"ל פְטוּר וְכַמְבֹנָאָר בְּמַלְחָמוֹת לְהַרְמְב"ן ס"פ כָּל כְּתָבֵי בְּשִׁיטַת הַר"י א"ש. וּמִמִּילָא נְמִי ס"ל לְהֵלְכָה כַר"ש דְּמְקַלְקַל בְּחַבּוּרָה חֲזִיב (וְכִידוּעַ שִׁיטַת רַש"י בְּשַׁבַּת דַק"ו ע"א דִּהָא בְּהָא תַלְיָא.

דְּלַמְ"ד דַס"ל מִשְׁאַצְ"ל פְטוּר ע"כ ס"ל דְּמְקַלְקַל בְּחַבּוּרָה חֲזִיב). וּמַש"ה נִיחָא מַה שְׂהַשְׁמִיט הַר"י הָדָה דַרַאב"א דְּמִלִּין מְטַעַם מַמ"נ.

דִּהַרְי"ף מְפֶרֶשׁ גַּם כֵּן בְּזוּה כְּהַרְמְב"ם דִּהָא דַאָמֶר רַאב"א דָּאָם נָפֵל הוּא מְחַתֵּף בְּבִשְׁרָא בְּעֵלְמָא הוּא הֵינּוּ מְטַעַם דְּמְקַלְקַל בְּחַבּוּרָה פְטוּר כַּנ"ל. וְע"כ לֹאָר דַרַאב"א מְשַׁנֵּי הָדָה דְרִשְׁבָּ"ג דַס"ל כַר"י דְּמְקַלְקַל בְּחַבּוּרָה פְטוּר אֲבָל לְדִידוּן דַקִּי"ל מְקַלְקַל בְּחַבּוּרָה חֲזִיב א"כ.

אָף אֵי נָפֵל הוּא חֲזִיב עָלָיו הַחוּבֵל מִשׁוּם מְפָרַק וְכַנ"ל. וְאִם כֵּן לִיכָא כָּאָן מַמ"נ כְּלָל וְכַמְבֹנָאָר.

(אָלָא דַאָפְתִי לְשִׁיטַת הַתּוֹסְפוֹת (דַק"ו ע"א ד"ה חוּץ) שְׁמַפְרָשִׁים דְּפִלְגִי בְּזוּה ר"א וַר' יוֹחָנָן אֵלִיבָא דַר"ש. וְלַר' יוֹחָנָן אֵלִיבָא דַר"ש לָא מִיחֲזִיב בְּמַקְלָקַל בְּחַבּוּרָה אַא"כ אִיכָּא קֶצֶת תִּיקוּן אוֹ צְוֹרָף מְצוּנָה.

וְלְדִידוּהָ י"ל דְּבְמִילַת נָפֵל לִיכָא תִיקוּן כְּלָל וּפְטוּר אָף לַר"ש. מִיְהוּ י"ל דְּלַעֲנִין זֶה חֲשִׁיב הֲכָא קֶצֶת תִּיקוּן כִּינּוּן דַעַכ"פ הוּא מְחַוֵּיב לְמוּל מְסַפֵּק, וְכַעֲזִין סְבָרָא ה"ל לַעֲנִין שְׂלֵא יַחֲשִׁב מְקַלְקַל גָּמוּר בְּאֹפְן שְׂיִהְיֶה פְטוּר גַּם לַר"ש.

וְעוּי"ל בְּזוּה נְאִין לְהַאָרִיף). וְעוֹד יֵשׁ לְהַאָרִיף בְּזוּה וּלְבָאָר בְּשִׁיטַת רַש"י י"ל בְּשַׁבַּת שָׁם דַס"ל דַר"ש מְחֲזִיב בְּמַקְלָקַל בְּחַבּוּרָה אָף בְּלֹא שׁוּם תִּיקוּן כְּלָל.

אִם כֵּן נִתְּנוּ דְּמִמִּילָא אֲמַרִינּוּ דְּבַחוּבֵל וּמְבַעֵיר דְּחֲזִיב בְּהֵם אָף בַּמִּשְׁאַצְ"ל לַר"ש דְּגִלִי בְּהוּ קָרָא דְּגַם מִשְׁאַצְ"ל חֲזִיב. אוֹ דַמ"מ מִשְׁאַצְ"ל פְטוּר.

(וְעִינּוּ בְּסִנְהֶדְרִין ר"ד פ"ה וּבְתוֹס' שָׁם. וּבְתוֹס' ב"ק דָף ל"ה ע"א וּמ"ש שָׁם בְּמַהְרֵש"א בְּתוֹס' ד"ה חוּבֵל וּבַפ"י שָׁם, וַאֲכַמ"ל).

ומעתה מיושב דברי הרי"ף שהביא הברייתא דספק בן שבועה ספק בן שמונה אין מחללין
שבת כו' דלדין הברייתא מתפרשת בפשטה לענין מילה גופה וככ"ע מאחר דלדין
ליכא בזה הממ"נ דראב"א וכו"ל.

ומיושב בפשיטות קושית הרשב"א הנ"ל. וגם קושית המפרשים הנ"ל.

וגם קושית הגרע"א הנ"ל לפי גירסת הרי"ף במתני' פנ"ל ג"כ לק"מ דשפיר תלי הגמרא
הקושיא על ראב"א דאמר דבכה"ג הוי מקלקל ופטור. ובלא ראב"א ליכא למיפרך דהנה
י"ל דבכה"ג תשיב מתקן.

כיון שהיה מחוייב מחמת ספק וכסברא הנ"ל שביארנו לעיל. וראב"א אשמעינן דבכה"ג
נמי תשיב מקלקל.

ושפיר פריך ה אף יש להשיב על דברינו הנ"ל. דלעולם י"ל כמ"ש לעיל הסברא דבספק
נפל כיון דמחוייב למולו מספק ממילא הוי מתקן בהחלט כיון שהיה מחוייב לעשות פו
מספק.

וממילא אף אם באמת היה נפל ג"כ לא שייך להחשיבו מקלקל אחרי שעשה פו מפאת
החויב המוטל עליו וראיה לסברא זו שהרי במקומו הוא מוכרע. דהא רק בספק נפל
אמרינן דשרי למולו בשבת משום ממ"נ ולא בשאר ספיקות.

ואם נימא הך ממ"נ משום דאי לאו בר חיוב מילה הוא הוי מקלקל בחבורה ופטור. אם
כן בכל הספיקות נמי נימא הכי.

וכמו באגרוגינוס דאין מחללין עליו את השבת משום דערלתו ודאי ולא ספק וכן בספק
ערלה פבושה. הא גם שם איכא הך ממ"נ דאי אין צריך למולו הוי מקלקל בחבורה
ופטור.

א"ו פדאמרן דכיון דצריכין למולו מספק שוב הוא בגדר מתקן בהחלט אף אם באמת
לאו בר חיובא הוא למולו ונמצא שחילל שבת שלא במקום מצוה וכו"ל. ורק בספק נפל
שרי למולו בשבת משום ממ"נ דאי נפל הוא הוי כמתהך בבשר שחוטא ולאו חבורה היא
וכפירש"י.

ואף לדברי הרמב"ם נפרש פו. ומה דקשיא לן לדברי הרמב"ם דס"ל דחובל חייב משום
מפרק וחייב מפרק שייך אף במת ג"כ וכמו שהוכחנו לעיל.

וע"כ דקאן ליכא חיוב משום מפרק משום דא"צ לדמו דפטור מטעם שפתב הה"מ
דבכה"ג תשיב מקלקל בחבורה ופטור ולא הוי פאן טעם ההיתר משום דהוי כמתהך
בבשר שחוטא רק משום מקלקל בחבורה פנ"ל.

כ"ז אינו מוכרח, רק לפ"ד הה"מ הנ"ל שפי' בדברי הרמב"ם דהא דבא"צ לדמו פטור
טעמא משום דמקלקל בחבורה הוא. אבל באמת י"ל דרף אחר בכוננת הרמב"ם במה
שאינו חייב משום מפרק רק בצריך לדמו דוקא.

והוא לפמ"ש ה"ר"ן בספי"ד דשבת גבי מסוכרייא דנזיזיתא לענין איסור סחיטה דהוי פעין
מפרק דהוא תולדה דדש. שבוודאי לא דמי לדש אלא היכא שהיא צריה למשקה הנסחט
ממנה אבל היכא שא"צ לו לא דמי לדש כלל.

וכמו דאמרינן בשבת (דקמ"ה ע"א) דסוחט פבשים לגופן מותר. עכ"ד ה"ר"ן ע"ש
בדבריו.

וכ"כ התוס' בשבת (דע"ג ע"ב ד"ה וצריה) גבי זומר וצריה לעצים דאף לר"י דמחייב
במשאצ"ל בעינו צריה לעצים דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בענין זה מ"ד אקורע ע"מ
לתפור כו', והביאו ג"כ ראיה מהה דכבשים שסחטן לגופן ולא הוי כמשאצ"ל אלא טעמא
לפי שאין דרה דישה בכף.

עכ"ד התוס'. (וכה"ג ג"כ פתב המג"א בסי' שי"ח סקל"ו בשם הה"מ).

וכן י"ל ג"כ בדברי הרמב"ם דס"ל דחובל אינו חייב משום מפרק דהוי תולדה דדש אלא
בצריה לדמו. שטעמו בזה משום דבא"צ לדמו לא הוי תולדה דדש כלל וכנ"ל.

ולא הוי זה מלאכה כלל ובכה"ג פטור אף ל"מ"ד דמקלקל בחבורה חייב והשתא א"ש
הכא דקאמר ואם נפל הוא מחתה בכשך בעלמא הוא וליכא חיוב משום נטילת נשמה.
ומשום מפרק בלא"ה ליכא חיובא הכא מאחר שא"צ לדמו ובכה"ג לא הוי כלל תולדה
דדש וכנ"ל.

רק דעדיין יש לפקפק ולהקשות דכבר הבאתי לעיל מ"ש הלח"מ בדברי הרמב"ם דס"ל
דבחובל ליכא כלל חיוב משום נטילת נשמה רק משום מפרק. (דס"ל דנטילת נשמה לא
שייך רק בשחיטה שמתה לגמרי).

ולפ"ז הא דאיצטריה קרא למישרי מילה בשבת היינו משום חיוב מפרק. וצ"ל דגבי
מילה חשיב שפיר צריה לדמו וחיוב משום מפרק.

(דמזנה להטיף דם ברית דנקא כמפורש ברש"י שבת דף קל"ד סע"א ע"ש). וא"כ גבי
ספק נפל נמי היכי שרינו למול מטעם ממ"נ הא חיוב מפרק שייך אף בנפל כמו שהוכחנו
לעיל.

ואי משום דבנפל שאין מצוה למולו חשיב בזה א"צ לדמו וליכא מלאכה כלל בכה"ג.
ז"א.

דהא השתא קיימינן בסברא זו דכל היכא שמחוייב למול מספק חשיב מתקן בהחלט אף
אם באמת נפל הוא כיון שהיה מחוייב לעשות כן וכנ"ל. וא"כ ה"נ מה"ט יהיה חשוב
בזה צריה לדמו דכיון דמחוייב מספק להטיף דם ברית חשיב צריה לדמו ג"כ.

ואם נפל הוא יש כאן חיוב משום מפרק. מיהו בלא"ה קשה לפי דעת הלח"מ הנ"ל.

אם נימא דכל חיובא דחובל במילה הוי משום מפרק משום דחשיב צריה לדמו כיון
דצריה להטיף דם ברית. והרי הטפת דם ברית בכ"ש סגי וא"צ להוציא דם פשיעור
גרוגרת שיתחייב ע"ז.

ומכש"כ לפמ"ש לעיל מהתוספתא דבאיסורי שבת ח"ש מותר מה"ת. ואם פן פנין דצריף רק לפחות מפשיעור שלא נאסר כלל בשבת מה"ת ולמה יחשב פאן צריף לדמו להתחייב עליו משום מפרק דשיעור חיובו בגרוגרת דוקא.

ומלבד זה בלא"ה יש לתמוה על דברי הלח"מ הג"ל. לפמ"ש הרמב"ם דאינו חייב משום מפרק עד שיוציא דם פשיעור גרוגרת.

והשפתא לפ"ד הלח"מ דחייב נטילת נשמה לא שייף כלל בחובל רק משום מפרק א"כ כל שיצא דם פחות מגרוגרת ליכא שום חיוב בחובל. וזה אינו.

דברי תנן במתני' בב"ק (דפ"ז ע"א) דחובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין משום דקלב"מ. וכן תנן בשבועות (דף ל"ג ע"ב) לענין שבועת העדות דשחבל בי חבירי בשבת פטורין משבועת העדות.

וכן הובאו ג"כ ברמב"ם הלכות פסוקות אלו בסתימות ולא חילק בדבר כלל. ואם איתא לדברי הלח"מ הג"ל א"כ ה"ל לחלק בזה דחובל בחבירו בשבת והוציא דם פחות מגרוגרת יהא חייב בתשלומין.

שקרי אין פאן חיוב משום מלאכת שבת כלל. ולמה יפטר מתשלומין בזה.

(ואף לפי דברי רש"י בב"ק דל"ה ע"א דאף מקלקל במלאכת שבת דפטור ממיתה מ"מ נפטר מתשלומין. מ"מ בפחות מפשיעור החייב ודאי לא נפטר מתשלומין.)

ויכמו בזרק ומעביר פחות מד' אמות בשבת דלא נפטר מתשלומין ע"ז. וכבר ביארנו לעיל מהתוספתא דגם הקא ח"ש מותר מה"ת באיסורי שבת כו').

וכן יש להקשות מכמה דוכתי דמוכח דחובל בשבת חייב אע"פ שלא הוציא דם בגרוגרת א"ו דהרמב"ם גמי מודה דחובל חייב משום נטילת נשמה מאותו אבר ומה לי קטלה כולה או קטלה פלגה.

רק דבחובל וצריף לדמו חייב ג"כ משום מפרק כשהוציא דם פשיעור גרוגרת. ובא"צ לדמו או שהוציא דם פחות מגרוגרת דליכא חיוב משום מפרק מ"מ הוא חייב משום נטילת נשמה עכ"פ.

וכן מבואר ג"כ בירושלמי דלא כהלח"מ הג"ל. דבירושלמי פ' כלל גדול בפסקא דהצובעו מפונ'ש שם בהד'א דמוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותומקום.

והובא בכ"מ בפ"ח מה"ש בדברי הרמ"ך שהביא שם. ואין בזה שום פלוגתא.

וכן מוכח ג"כ דכולהו אמוראי ס"ל דחייב חובל משום נטילת נשמה ודלא כהלח"מ הג"ל. מהא דאמר בירושלמי (פ"ב דשבת הל' ה') דפריף ניקח הב'ערה חבורה אם שלה לצורף והיא שלא לצורף.

(ופריף הכי לב"ק דס"ל דחובל ומבעיר חייב אף שלא לצורף דתינח הב'ערה אכל חובל שהיא תולדה דשחיטה ושחיטה גופה אינו חייב אלא לצורף). ומשני ר"י בר בון אמר איתפלגון ר"א ור' יוחנן חד אמר שחיטה עיקר וחבורה תולדה נחננה מחליף.

(וכן בירושלמי פ' כ"ג סוף הל' ג' בפסקא דהשוחט אמר רשב"ל לית פאן שחיטה שחיטה תולדת חבורה היא כו'). ומעתה מוכח דכולהו אמוראי ס"ל דחייב חובל משום נטילת נשמה הוא ולא משום מפרק לחוד כדברי הלח"מ הנ"ל.

דלמ"ד דחובל הוא אב ונחבורה תולדה בנדאי א"א לומר דחייבא דחובל הוא משום מפרק דהא מפרק הוא תולדה דדש ותיכי קרי ליה אב. ואפתי קושית הירושלמי במקומה ג"כ דאב שלא דהיגנו דש אינו חייב אלא לצורף וחובל דהוי תולדה דידיה והא חייב אף שלא לצורף וע"כ דחייב חובל הוא משום נטילת נשמה וס"ל דחובל הוא אב בזה.

וגם לאידך מ"ד דס"ל דשחיטה הוא אב וחובל תולדה מוכח ג"כ דאין החייב בחובל משום מפרק. דאב מלאכה דשחיטה בנדאי הוא משום נטילת נשמה ולא משום מפרק שיהא תולדה דדש.

והרי הדש היא מלאכה בפ"ע ושחיטה בפ"ע. ושניהם מנויים במשנה שם בין הל"ט מלאכות.

וממילא מוכח דגם חובל חייבו משום ננ"ש. וכן מהא דאמר רשב"ל דאב מלאכה דשוחט הוא חובל ולמה לא תני במתני' חובל רק שוחט הוא משום דתני סדר סעודה תני שוחט במקום חובל.

מזה מוכח ג"כ דחובל אינו ענין לדש דכבר תנא ליה. רק דחובל הוא אב מלאכה משום נטילת נשמה.

והיא אפשר לומר בדברי הרמב"ם בהיפך שישבור דחובל אינו חייב משום ננ"ש רק משום מפרק דלא ככולהו אמוראי דירושלמי במקום דלא מציינו כלל בגמרא דידן דפליג על הירושלמי בזה.

א"ו דליתא לדברי הלח"מ הנ"ל. רק כמו שפירשנו בדברי הרמב"ם דס"ל דנדאי חובל חייב משום נטילת נשמה רק דאם צריף לדמו והוציא דם פשיעור גרוגרת אז חייב משום מפרק ג"כ כנ"ל.

ולפ"ז ניחא הך דהא דאמר ואם נפל הוא מחסדו בבשר בעלמא הוא היינו לענין דליפא חייב משום נטילת נשמה דהוי כמחסדו בבשר שחוטא. אבל משום מפרק בלא"ה ליפא חייבא גבי מילה פיון דא"צ לדמו וכן"ל.

ואף בנלד גמור שחייב למולו מ"מ לא שייף בו רק חייב נטילת נשמה (ומש"ה איצטרף קרא למישרי מילה בשבת). אבל משום מפרק ליפא פיון דא"צ לדמו.

ואף דמצוה להטיף דם ברית מ"מ א"צ לדם כ"כ פשיעור גרוגרת. ובכה"ג י"ל דאפתי לא הוי תולדה דדש כלל וכמבואר לעיל.

(ומלבד זה י"ל ג"כ דלענין זה ה"ל דבר שאינו מתכוין מאחר שלא נתכוין להוציא דם פשיעור גרוגרת אם פן אף אם יצא אט"פ דם ממנו פשיעור הזה ה"ל דשא"מ, וכמו בנתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דפטור לכ"ע בשבת דע"ג ע"ב ובב"ק דכ"ו ע"ב).

ושפיר שרי למול ספק נפל בשבת מכת ממ"נ. ונסתרו הדברים שונאמרו בתחילה (באות ד'): ו ואמנם עוד צריף לבאר בענין זה.

דהנה בשיטה מקובצת בפ"ק דכתובות (ד"ה ע"ב) גבי הא דאמר התם דם מיפקד פקיד כו'. כתב שם דבר חדש דהא דאיצטריף קרא למישרי מילה בשבת י"ל דלא איצטריף משום הוצאת דם אלא להתיר תלישת הבשר דחייב משום תולש פדאמרינו בשבת גבי צפון שלא פירשה דאם נטלה בכלי דחייב תטאת משום גונו ע"ש.

ולכאורה הנה נראה לומר שדבר זה תלי בפלוגתא אי יש חיוב במילה משום גונו. דלפמ"ש התוס' בשבת (דצ"ד ע"ב ד"ה אבל) דהא דנוטל צפוניו בכלי חייב היינו רק לר"י דחייב במשאצ"ל אבל לר"ש פטור.

ומבואר דס"ל בגונו דכשא"צ להשערות או להצפון הנגזז חשיב משאצ"ל ופטור לר"ש. וכ"ד הרא"ש בפ"ג דבכורות סי' ה' גבי תלישת נוצה ע"ש.

אם כן י"ל דבמילה נמי אינו חייב כלל משום גונו דלענין הגזיזה הוי משאצ"ל כיון שא"צ לדבר הנגזז. אבל לפ"ד הריב"ש בתשו' סי' שצ"ד והובא במג"א (סי' ש"ג ס"ק כ"ב) דס"ל דבגונו חייב אף בא"צ להשער או להצפון הנגזז דהשער והצפונים הולכין לאיבוד מ"מ חייב אפילו לר"ש דפטור במשאצ"ל.

ולא דמי למלאכת הפשטה דכל שהעור אזיל לאיבוד אין דרוף הפשטה בכף ובמשפן נמי הנה עיקר מלאכת הפשטה לצנרף העור וכל שהעור נפסד פטור. אבל גזיזה הייתה במשפן שלא לצנרף הצמר והשער רק לצנרף העור כגון בעורות תחשים וע"כ חייב כל שהוא לצנרף גופו אע"פ שא"צ לשער ומלאכה הצריכה לגופה היא.

עכ"ד הריב"ש שם. ולפ"ז במילה נמי יש לומר דחייב משום גונו ג"כ אף לר"ש.

דמשום מצות מילה ה"ל כמו לצנרף גופו וחיוב על הגזיזה אף שמה שנגזז דהיינו הערלה אזלא לאיבוד וא"צ לה. ואף דר"ש יליף דמקלקל בחבורה חייב במילה בשבת ולא ס"ל לומר דצנרף מצוה חשיב תיקון מ"מ חשיב שפיר מלאכה הצריכה לגופה עי"ז.

וכמ"ש התוס' בשבת (דק"ו ע"א ד"ה בחובל) לר' אבהו ע"ש. (ולדברי התוס' והרא"ש הנ"ל י"ל דס"ל דבאמת גם במשפן לא הנה גזיזה רק בצמר הצריף לתכלת כמ"ש הר"ן).

וראיתי בח"צ (סי' פ"ב) שחזק דברי הריב"ש הנ"ל והשיג בזה על הש"י בנה"כ ביו"ד סי' קצ"ח שמתיר לאשה לצנרף טבילתה שתאמר לנכרי ליטול צפרניה אף בכלי משום דאפילו אם היא עצמה תחתכם בכלי אין כאן איסור דאורייתא משום דהוי משאצ"ל ופטורה דברי התוס' הנ"ל.

וע"ז השיג הח"צ מדברי הריב"ש הנ"ל דס"ל דאף פשאיין צריף להצפונים חייב אף לר"ש שהרי הנטילה היא המלאכה ושפן דברי רוב הפוסקים ע"ש. ועיין במג"א ר"ס ש"מ בדין זה שרמז ג"כ להריב"ש הנ"ל.

ולפ"ז יש לבאר בשמעתין בהא דקאמר דשרי למול ספק נפל משום ממ"נ דאם נפל הוא מחתף בבשר בעלמא הוא. ולכאורה הא אפתי יש חיוב משום גונו דגונו אף מן המת חייב כמבואר ברמב"ם (פ"ט מה"ש ה"ז).

והוא מהירוּשְׁלָמִי בִּפְלִל גְּדוֹל תִּלְשׁ מִן הַמֶּתָה חַיִּיב. וּבִתּוֹסְפֶתָא בִּרְפִ"ט דְּשַׁבַּת אֵיתָא
דְּגוֹזוּ אַף מִן הַשְּׁלַח חַיִּיב.

(וּפִי' אַף מְעוֹר הַמְּוֹפְשֵׁט וְעֵינֵן בְּרַמְבַּ"ן בִּפ"ג דְּבִכּוּרוֹת). וְצ"ל מְשׁוּם דְּמִילַת נָפֵל חַיִּיב
מִשְׁאַצְ"ל לְעַנְנֵן הַגְּזִיזָה כִּינּוּן דְּאִין מְצֻנָה לְמוּלוֹ.

דְּהַרִיב"ש נָמִי לֹא מְחַיִּיב רַק בְּגוֹזוּ לְצִנְרָה עוֹרוֹ אַף שֶׁא"צ לְדַבֵּר הַנְּגִיזָה דְּהֵינּוּ שְׁעָרוֹ אוֹ
צְפָרְנָיו. אַבָּל אִם א"צ לֹא לְעוֹרוֹ וְלֹא לְשַׁעְרוֹ פְּטוּר.

וְהָא א"צ לוֹ פְּלִל. מִיְהוּ אִפְתִּי תִּקְשִׁי עַל דְּבָרֵי הַרְמַבַּ"ם שְׁפָסַק ג"כ הֵךְ דְּרַאב"א דְּמָלִין
הַסְּפִיקוֹת מְטַעַם מִמ"נ.

וְהָא הַרְמַבַּ"ם פָּסַק כִּר"י דְּמִשְׁאַצְ"ל חַיִּיב עָלֶיהָ וְא"כ בְּמִילַת נָפֵל אִפְתִּי יֵשׁ חַיִּיב מְשׁוּם
גוֹזוּ פִּנ"ל. אִם לֹא נִימָא דְּכָאן חַיִּיב מְקַלְקֵל גַּם לְעַנְנֵן מְלֹאכְתָּהּ הַגְּזִיזָה וּמִש"ה פְּטוּר.

וּמְלַבֵּד מַה דְּלִפְמ"ש לְעֵיל כִּינּוּן שְׁמַחְוִיב לְמוּלוֹ מְסַפֵּק חַיִּיב מְתַקֵּן בְּהַחֲלֵט וְלֹא מְקַלְקֵל
א"כ ה"נ לְעַנְנֵן מְלֹאכְתָּהּ גוֹזוּ י"ל כֵּן הָכָא. וְעוֹד יֵשׁ לְדוֹן בְּזָה.

דְּבִשְׁלָמָא לְעַנְנֵן מְלֹאכְתָּהּ הַחֲבוּרָה בְּמָה שְׁמוּצִיא דָּם בְּזָה חַיִּיב מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה דְּמְקַלְקֵל
הוּא בְּזָה לְגַבֵּי הַנֹּלֵד שְׁמַחְוִיב וּמוּצִיא דָּמוֹ. אַבָּל בְּגוֹזִיזָה שְׁהִיא מְלֹאכָה בִּפ"ע וְהַפְּרִדָּתָה
הַעֲרָלָה בְּעֵצָם אֵינּוּ חַיִּיב קְלָקוּל זוּלַת הַחֲבוּרָה וְהוּצָאתָהּ הַדָּם.

וְא"כ אִין כָּאן מְקַלְקֵל בְּגוֹזִיזָה רַק דְּהוּי מִשְׁאַצְ"ל. וְהַרְמַבַּ"ם פּוֹסֵק כִּר"י דְּמִשְׁאַצְ"ל חַיִּיב
פִּנ"ל.

וּמִדְּבָרֵי הַש"מ גּוֹפִיָה ג"כ מְבִנְיָא דְּסְבִירָא לֵיהּ דְּלֹא הוּי מְקַלְקֵל בְּגוֹזִיזָה הָכָא וְכַמְבִּנְיָא.
אֵלָא דְּלִכְאוּרָה מוּכַח דְּבְּמִילָה חַיִּיב מְקַלְקֵל גַּם לְעַנְנֵן מְלֹאכְתָּהּ הַגְּזִיזָה.

מְהָא דְּפָרִיף הַגְּמָרָא לִר"י דִּס"ל מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה פְּטוּר מְהָא דְּאִיצְטְרִיף קָרָא לְמִישְׁרֵי
מִילָה בְּשַׁבַּת וּמִשְׁנֵי כִּדְר"א דְּאָמַר מַה לִּי לְתַקֵּן מִילָה מַה לִּי לְתַקֵּן פְּלִי כו'. וְלָמָּה לֹא מִשְׁנֵי
דְּאִיצְטְרִיף קָרָא לְמִישְׁרֵי מִילָה בְּשַׁבַּת מְחַמַּת מְלֹאכְתָּהּ גוֹזוּ.

וְע"כ דְּלְעַנְנֵן זֶה נָמִי מְקַלְקֵל הוּא. וְכֵן מוּכַח נָמִי מְהָא דְּר"ש יְלִיף מְמִילָה בְּשַׁבַּת דְּמְקַלְקֵל
בְּחַבּוּרָה חַיִּיב וְהַשְׁתָּא מְנַלְיָה הָא דִּילְמָא אִיצְטְרִיף קָרָא לְהַתִּיר מְלֹאכְתָּהּ הַגְּזִיזָה דְּהוּי
מְלֹאכָה הַצְּרִיכָה לְגוּפָה בְּנֹלֵד שְׁחַיִּיב לְמוּלוֹ פִּנ"ל.

וְע"כ דְּחַיִּיב מְקַלְקֵל בְּגוֹזִיזָה ג"כ (וּמ"מ מוּכַיִחַ מְזָה ר"ש דְּמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיִּיב וְלֹא
מְקַלְקֵל בְּגוֹזִיזָה, מְשׁוּם דְּמְסַבְּרָא י"ל כֵּן טְפִי בְּחוּבָל דְּכָל מְלֹאכְתָּהּ חוּבָל מְקַלְקֵל הוּא
כְּדִפְרִיש"י וּל"ד לְשַׁאֲר מְלֹאכּוֹת דְּמְקַלְקֵל פְּטוּר).

אַף יוֹתֵר מְזָה הִיָּה נִרְאָה לֹא מְזָה לְחַיִּיב מְשׁוּם גוֹזוּ וְדִלָּא כְּסֻבְרַת
הַש"מ הַנ"ל. דְּלֹא מְצִינּוּ גוֹזוּ אֵלָא בְּדַבֵּר שְׁחוּץ לְגוּפּוֹ כְּגוֹן גוֹזוּ שְׁעָר אוֹ צְמָר וּמְפָרִידוֹ מִן
הַבְּשָׂר וְכֵן בְּנוּטֵל צְפָרְנָיו.

אַבָּל בְּחוּמָהּ בְּשָׂר מִן הַגּוּף שְׁהוּא חֲלָק מְחַלְקִיו וּמְפָרִיד חֲלָקֵי הַבְּשָׂר זֶה מְזָה אִין זֶה בְּגִדָּר
גְּזִיזָה וְחַיִּיב חוּמָהּ בְּבְשָׂר וְלֹא גוֹזוּ וְאִינוּ חַיִּיב רַק מְשׁוּם חוּבָל דְּהוּי נְטִילַת נְשֻׁמָּה אוֹ
מְפָרֵק פִּנ"ל.

ומש"ה לא הוזכר בשום מקום גבי מילה מלאכת גונו. מיהו אף אם נימא כד' הש"מ דגבי מילה שנייה חיוב גונו ג"כ.

מ"מ י"ל דכ"ז שנייה פשחונה בשור מן הסי ומבדילו מחיותו (וכדוגמת מ"ש בירושלמי פ' פלל גדול, הנה דציניד פנורא וכל דבר שאפה מבדילו מחיותו חייב משום קוצר). משא"כ פשחונה בשור מן המת פנדאי אין זה קרוי גונו פלל.

(אף דגונו שער או צמר מן המת חייב פנ"ל). וכמו מחתה בבשר שחוטתה דפשיטא דאין זה בגדר גונו פלל.

ומש"ה ניחא בשמעתין במילת נפל דאמרין מחתה בבשר בעלמא הוא, דעי"ז ממילא נמי אין פאן חיוב גונו פלל. שוב ראיתי במג"א (סי' תקכ"ו ס"ק י"א) שהעיר קצת בזה לענין גונו מן המת מהא דאמרין בשמעתין דמחתה בבשר בעלמא הוא.

אף לא נחית בזה להנה סברות וחילוקים שביארנו. ואתי עלה רק מחמת משאצ"ל (וע"ש בא"ר ובמחה"ש בפ"י דברי המג"א).

והנה בזה יש מקום ליישב עוד באופן אחר קושניית הרשב"א על ה"ש מרבנותא שפי' הא דאמר אב"י פתנאי קאי אהה דרשב"ג (והובא בדברינו לעיל אות ד). ואם נימא דבמילת נפל נמי שנייה מלאכת גונו רק דפטור משום משאצ"ל ל"ר"ש.

(וכד' הא"ר בפ"י דברי המג"א ולא כהמחה"ש ששמצד לומר דר"י נמי מודה בכה"ג). ולפ"ז י"ל דהא דאמר ראב"א דשרי למול ממ"נ דאם נפל הוא הוי מחתה בבשר בעלמא. ולא קאמר שהיתר דאם נפל הוא הוי מקלקל בחבורה ופטור. ולעיל הארכנו בזה.

וכעת י"ל באופן אחר דמש"ה לא אמר ראב"א משום דהוי מקלקל בחבורה. כיון דבמילה יש חיוב ג"כ משום גונו שנייה החיוב אף אם הוא נפל וכנ"ל רק דפטור משום דהוי משאצ"ל.

וא"כ צ"ל דרשב"ג נמי ס"ל כר"ש דמשאצ"ל פטור. ונהרי ר"ש גופיה ס"ל מקלקל בחבורה חייב ואם פן לדידיה יתא חייב משום חובל אם נפל הוא.

ולית פאן ממ"נ. ול"מ לשיטת רש"י דס"ל דהנה תרתי תלויים זה בזה בהכרח דמ"ד משאצ"ל פטור ע"כ ס"ל מקלקל בחבורה חייב.

א"כ פנדאי הקא לכ"ע יתנה חייב במילת נפל עכ"פ בא' משתי אלה. או משום חובל או משום גונו ולא המ"ל הממ"נ מה"ט לשום מ"ד.

ואף לשיטת התוס' דלאו הא בהא תליא. מ"מ איצטריה לומר דרשב"ג ס"ל פנדא כר"י ובנדא כר"ש.

דבמשאצ"ל יספור כר"ש דפוטר ובמקלקל בחבורה יספור כר"י דפוטר. מש"ה טפי בעי ראב"א לשנויי ברונתא יותר ולומר סברת הממ"נ דאם נפל הוא מחתה בבשר בעלמא הוא (ורשב"ג ס"ל לגמרי כר"ש).

ומש"ה אין חיוב משום גונו דהוי משאצ"ל. וממילא מבואר דלפי' יש מרבנותא הנ"ל לא תיקשי לר"י בר"י ולראב"ש היכי מהלינו.

דאם ליכא שינוי אחרונא באמת יהיה מוכח מדבריהם דס"ל הני תרתי דמשאצ"ל פטור וגם מקלקל בחבורה פטור ולק"מ. והיש מרבנותא ס"ל דלאו הא ביהא תליא וכשיטת התוס' ה"ל.

אך לקוושטא דמילתא נראה כמ"ש לעיל. דאף לד' הש"מ דבמילה יש חיוב משום גוונ ג"כ.

מ"מ זהו רק בנלד חי שמה שחותר מן הבשר הוא מבדילו מחיותו וכנ"ל. משא"כ במילת גל למאן דחשיב ליה פמת וכמתה בשר בעלמא לא שינה בו גוונ ג"כ כיון דהוי כמתה בבשר שחווטה וכנ"ל.

ובזה ניחא בפשיטות הא דאמר ראב"א הטעם משום דאם גל הוא הוי מתה בבשר בעלמא ולא אמר דפטור משום דהוי מקלקל בחבורה דמטעמא דקאמר משום דהוי מתה בבשר בעלמא מש"ה ממילא לא שינה ג"כ חיוב משום גוונ וכנ"ל.

משא"כ אי הוה אמר טעמא דמקלקל בחבורה פטור אפתי יש כאן חיוב משום גוונ דלענין הגזיזה לא נחשב מקלקל וכנ"ל. (אם לא משום דהוי משאצ"ל).

ומלבד מה שפכתתי לעיל דמ"ד מקלקל בחבורה פטור הוא ס"ל משאצ"ל חייב. הא בפשיטות י"ל דראב"א בעי למימר חד טעמא דסגי לתרנוניהו דאין כאן חובל ולא גוונ מה"ט).

רק דמסתוגיא דשבת דק"ו ע"א מוכח דבמילת נלד חי ג"כ לא שינה חיוב גוונ וכנ"ל: ז ועוד י"ל אפן אחר בבבאור דברי הרי"ף. דלעולם י"ל דלדין נמי קי"ל כראב"א דאין איסור במילת גל בשבת משום דהוי כמתה בשר בעלמא.

ושפיר יש להתיר למול את הספיקות מטעם ממ"נ. רק מה שלא הוצרך הרי"ף להביאו. הוא משום דבספק בן ח' ספק בן ט' א"צ פלל לסברת הממ"נ וכמ"ש לעיל (באות א'). דראב"א הוצרך לסברת הממ"נ רק אליבא דרשב"ג דסובר דבלא שיה ספיקא הוי. משא"כ לדין דקיי"ל כרבנן דרשב"ג במקום דיעבד דהולכין אחר רוב וקלות ולא חיישינן לספק גל וממילא ה"נ דלא חיישינן לספק גל במקום מ"ע דמילה בזמנה וכנ"ל.

ומה שהביא הרי"ף הברייטא דספק בן ז' כו' אין מחללין עליו את השבת. ומוכח דמפרש הברייטא לענין מילה גופה דאין מוהלין בשבת.

היינו משום דהתם ליכא פלל היתר מפת ממ"נ לפי המסקנא וכמו שנגבאר. דהנה ביבמות (ד' פ' סע"א) א"ר אבהו סימני סריס ואילונית וכן שמונה אין עושין בהם מעשה עד שיהיו בני כ' שנה.

ופירש"י ותוס' דבן ח' היינו מי שנולד לח' חדשים ונגמרו סימני שערו וצפורניו כשנולד אין עושין מעשה להחזיקו בן קיימא עד שיהיה בן כ' שנה. ובחז' הרמב"ן והרשב"א שם הקשו על פירוש זה דא"כ פל יבמה שלא ילדה לט' ודאין לא תנשא לשוק ואע"פ שנה נכנס לחופה עד שיהא בן כ' שנה כיון שיש במציאות שיהיה גל ויחיה עד כ' שנה.

וכן יש להקשות פמה קושיות ע"ד זה. וכן ראיתי מי שהקשה ע"ז מהא דאמר רב"א בסוגיין דמלין ממ"נ דאי נפל הוא מחתף בבשר בעלמא הוא.

וקא בנפל פנה שיכול לחיות עד כ' שנה איה שינה לומר בנה דהוי מחתף בשר בעלמא ולא יתחייב בשבת משום חובל. וקרי אף בבדיה שאין בה עצם שאינה מתקיימת יותר מיב"ח מ"מ החובל בה בשבת חייב.

ואין לומר דכיון שיכול לחיות ולהתקיים עד כ' שנה שוב נידון כבן קיימא ומילתו דוחה שבת. דקרי מ"מ לא חשיב בר קיימא רק נפל לענין זה.

(ועוד הקשו דאף בחול יהיה אסור למולו שמה מחמת חלישותו וסתפן ע"י המילה והוא נלד שיכול לחיות עד כ' שנה ולמה יביא והו לידי ספנה). ולתרוץ כל הקושיות על פירש"י ותוס' היה נראה לומר בפשוט.

דכבר הבאתי לעיל מ"ש התוס' בכ"ד דהא דחשו למיעוט נפלים אף שרוב ולדות המה ב"ק הטעם משום דחשו למיעוט המצוי ושכיח יותר משאר המיעוטים דעלמא. ואף רשב"ג לא חייש למיעוטא בעלמא רק הכא חייש לספק נפלים מדרבנן משום דהוי מיעוט המצוי והיינו דמיעוט הנפלים בכלל הוי מיעוט המצוי.

אבל נלד פנה שיהיה ממיעוט הנפלים ומ"מ יחיה עד כ' שנה זהו נדאי מיעוטא דלא שכיח כלל ולא חיישינן ליה פי דרף הנפלים שימותו קודם ל' יום. (ור' אבהו לא קאמר רק בנולד שהוא בן ח' נדאי ומש"ה אין להחזיקו בב"ק עד כ' שנה אבל בספק בן ח' ספק בן ט' פשיטא דלא חיישינן לזה).

וא"כ לק"מ מיבמה דבספק בן ח' או בן ט' שפיר מותרת להנשא אחר שהנולד חי עד ל' יום. וכן נמי לק"מ מהו דראב"א דשרי למול מטעם ממ"נ דהא מה דמקשה הש"ס מימיהל היכי מהלינן היינו הכל מחמת חשש מיעוט המצוי דנפלים.

וע"ז שפיר משני מכת ממ"נ דאם הנולד הזה הוא מהרוב שנולד לט' א"כ שפיר קמהיל ואם הוא ממיעוט המצוי דנפלים בני ח' דשכיח שימותו מיד בתוך ל' יום א"כ מחתף בבשר בעלמא.

ולמיעוטא דלא שכיח בנדאי לא חיישינן לומר שמה הוא בן ח' ומ"מ יחיה עד כ' שנה שזהו מיעוטא דלא שכיח פנ"ל.

ועיקר הממ"נ הוא דבין שהוא מהרוב ובין שהוא מהו מיעוטא דשכיח שרי למולו בשבת. והרוב והמיעוט מסייעין זא"ז להתיר.

ולמיעוטא דלא שכיח לא חיישינן. (ואין לומר דלשון ממ"נ צריף להיות כולל בכל האופנים.

דמצינו ג"כ בעירובין ד"ה סע"ב דבמבוי ח' א"צ לחי ממ"נ אי עומד נפיש כו' ואי פרוץ נפיש כו' מאי אמרת תרנוייהו ספק דדברייהם להקל וכן מצינו בכ"ד): אף לפ"ז י"ל דבספק בן ז' ספק בן ח' אסור למולו בשבת ואין להתיר פאן מטעם ממ"נ דכיון שנולד זה שהוא ספק בן ז' או בן ח' פכר יצא מתורת רוב ולדות (וכמש"ל אות א') ונתברר לנו שהוא מן המיעוט או ממיעוט דילדות לז' או ממיעוט נפלים.

ומאחר דלא שייך למיזל בזה בטר רוב ולדות לית פאן ממ"נ דיש לחוש שמה הוא מהגי
נפלים שיכול לחיות עד כ' שנה. והחובל בו חייב.

ומ"מ דינו כנפל לענין שאין מילתו דוחה שבת כנ"ל. ואף שמיעוט זה לא שכיח ויותר
יש לתלות שהוא מן המיעוט הנולדים לז' מ"מ י"ל דכמו שחוששין לנפל בספק בן ט' אף
שרוב ולדות ב"ק מ"מ הוי הנפלים בכלל מיעוט המצוי בערה הרוב.

כמו כן הך מיעוטא דלא. שכיח דנפלים הראויין לחיות כ' שנה בערה המיעוט הנולדים
לז' הוי ג"כ בערה זה כן, (וכערה מיעוט המצוי לגבי הרוב כן ערה מיעוטא דלא שכיח
לגבי מיעוט השכיח).

ושפיר יש לחוש שמה הוא מחלל שבת שלא במקום מצוה. והא דהוצרה הגמ' בשבת
לאוקמי הברייתא דספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין כו' במכשירי מילה ואליבא דר"א
היינו דלא כר' אבהו דיבמות.

(או אפשר משום דדחיקא ליה להגמ' לשנויי כן ולפרש טעם הברייתא שכל היסוד יהיה
בנוי על מימרא דר' אבהו ביבמות שחידש מדנפשיה). אבל באמת לדין דקיי"ל כר'
אבהו ביבמות שיש במציאות שכן ח' יחיה עד כ' שנה ויהיה נפל ממילא קיי"ל כפשיטה
דהך ברייתא דספק בן ז' ספק בן ח' אסור למולו בשבת כיון דבזה ליתא להממ"נ וכנ"ל.
ומש"ה הביא הרי"ף הך ברייתא. וגם א"ש מה שהשמיט הרי"ף הך דראב"א דמלין
בשבת משום ממ"נ.

דהרי בספק בן ט' ספק בן ח' בלא"ה שרי למולו בשבת דאין חוששין לספק נפל בזה
לדין דקיי"ל כרבנן דרשב"ג במקום דיעבד כנ"ל. וא"צ כלל לסברת הממ"נ דראב"א.

ובספק בן שבעה ספק בן שמונה ליתא להך ממ"נ וכמבואר וא"ש: ח אף במה שהקשו
עוד בהך דר' אבהו הנ"ל דבזה אף בחול יהיה אסור למולו דשמה מחמת חלישותו יסתכן.
לכאורה קושיא זו לא מיתרצא בדברינו הנ"ל משום דלא חיישינן למיעוטא דלא שכיח
הזה שיהיה נפל ושמ"מ יחיה עד כ' שנה דהא קיי"ל דאין הולכין בפ"נ אחר הרוב משמע
דבספק פ"נ יש לחוש אף למיעוטא דלא שכיח.

דאף שמצינו דר"מ חייש למיעוטא בעלמא מ"מ למיעוטא דמיעוטא לא חייש ר"מ
(פדאיתא ביבמות דקיי"ט רע"ב ובע"ז דל"ד ע"ב). י"ל משום דר"מ לא חייש למיעוטא
רק מדרבנן כמ"ש התוס' בחולין (די"ב ע"א ד"ה פסח) ומש"ה לא החמירו לחוש רק
במיעוטא ולא במיעוטא דמיעוטא.

משא"כ מה שאין הולכין בפ"נ אחר הרוב שנה מדאורייתא שאין לילף אחר הרוב בזה
י"ל שאין חילוק וגם למיעוטא דמיעוטא חיישינן. ומיהו לפמ"ש במ"א לענין מה שאין
הולכין בממון אחר הרוב והוכחתי שם דמ"מ יש חילוק בזה דלמיעוטא דמיעוטא לא
חיישינן ומוציאין ממון ע"פ רוב בזה.

א"כ ה"נ י"ל לענין פקוח נפש ג"כ. וקצת מוכח כן דבפ"נ אע"פ שאין הולכין אחר הרוב
מ"מ למיעוטא דמיעוטא לא חיישינן.

ממה שֶהעירו האחרונים לענין איסור הלנת המתים אף שפוקדין על המתים עד ג' ימים כדאיתא במסכת שְמחוח. ונה הנה בימיהם שְהיו קוברין בפוכין ונה אפְשֶר שְיחנה עד ג' ימים משא"כ עכְשֶיו.

(וגם מהא דאמרינן בנדה דף ס"ט ע"ב דזב וזבה מטמאין במשא עד שימוק הפֶשֶר ומְפָרש התם טעמא גְזירָה שְמא יתעלפו ופירש"י שְדומָה לַמת, וכה"ג מְבִנָר בְרַמ"א באו"ח סי' ש"ל ס"ה וע"ש במג"א ס"ק י"א).

ואם נִימָא דבמיעוטא דלא שְכִיחַ כָּלל אין חוששין אף בספק פ"ג נִחָא. אף בְּמָה דְקוֹיָמִין לענין מילת הולדות בְּשֶבֶת.

בלא"ה י"ל דאין לחוש למיעוט הנפלים שְיכולין לחיות עד כ' שְנָה. דְהָא דאין הולכין בפ"ג אחר הָרֹב הֵינּוּ כְּשֶנֶדַע בְּבִירור שְנִתְחַדַּשׁ מַעֲשֶה כְּזֶה שְעִי"ז נולד לנו סָפֵק שְל פ"ג, (ואפ"י כְּמָה סְפִיקוֹת כְּמוֹ בְּנִפְלָה עָלָיו מְפֹלֶת דְאִיכָא ג' סְפִיקוֹת לְפִי הַטּוֹר באו"ח סי' שכ"ט).

ועי' בְיומָא דפ"ג ודפ"ד ע"א וברמב"ם פ"ב מה"ש הי"ח). אָבֵל הִיכָא דְלֹא נִתְחַדַּשׁ שׁוּם מַעֲשֶה לְפָנֵינוּ וְלֹא שׁוּם רְגָלִים לְדָבָר שְיוליד לנו סָפֵק בְּזֶה, וְכִגוֹן דְלֹא אִיתְחַזַּק כָּלל שְהִנָּה כָּאֵן חוֹלָה רַק מְבִלִי שׁוּם רְגָלִים לְדָבָר מַעֲצָמֵנוּ נָבֵא לְהַסְתַּמֵּךְ וְלַחֲוֹשׁ לְמִיעוּטָא.

בְּזֶה בְּאַמַּת הוֹלְכִין בפ"ג אחר הָרֹב. (וְהָרִי לְעֵנִין פְּקוּחַ הַגַּל בְּסָפֵק עֲפוּ"ם סָפֵק יִשְׂרָאֵל אִם הִנָּה רֹב עֲפוּ"ם קִי"ל דִּישׁ חִילּוּק בֵּין אִם נִשְׂאָר הַקְּבִיעוּת בְּמִקוּמוֹ וְכֵאֵם לָאו הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב וְאִין מְפַקְחִין כְּדִאִיתָא בְיומָא סוּף דפ"ד ובש"ע או"ח סי' שכ"ט).

וְעֵינֵין בְּש"ע אהע"ז סי' ד' סָל"ד שְתִי הַדְּעוֹת וּבב"ש שְם). וְאִם כֵּן ה"ג בְּנִלְדָּ שְאִין רוֹאִין בּוֹ שׁוּם רִיעוּתָא וְאִין כָּאֵן שׁוּם דְבָר שְנִתְחַדַּשׁ בּוֹ שְיוליד לנו הַסָּפֵק הַנֶּה אִין לָנוּ לַחֲוֹשׁ שְמָא הוּא מְהִיעוּט.

וּבְפָרְט בְּמִיעוּטָא דְלֹא שְכִיחַ כִּי הָאֵי וְכַנ"ל. (וּבְדְבָרֵינוּ אֵלֶּה מְיֻשָּׁב דְבָרֵי הַע"ש באו"ח סי' שכ"ט שְכַתְּבָ דְבְּסָפֵק אִם נְפִלָה עָלָיו מְפֹלֶת כָּלל אִין מְפַקְחִין דְמוֹקְמִינן לִיהַ אַחְזָקְתָּהּ. וְתָמָהּ עָלָיו דְכִינּוֹן דִּאִין הוֹלְכִין בפ"ג אחר הָרֹב כְּש"כ דִּאִין הוֹלְכִין אַחַר אַחַר חֲזָקָה, וְלַהַנְּ"ל נִחָא). אֵלֶּה דְאַכְתִּי תִיקְשִי בְּנִלְדָּ שְהוּא סָפֵק בֵּן שְבַעָה סָפֵק בֵּן שְמוֹנָה הִיאָךְ מְלִין אוֹתוֹ וְאִפִּילוּ בְּחוּל הָא בְּזֶה שְפִיר יֵשׁ לַחֲוֹשׁ שְמָא הוּא נְפִל מְהִנֵי שְיכולין לחיות עד כ' שְנָה וְכַמִּש"ל.

דִּאֵע"ג דְזֶהוּ מִיעוּטָא דְלֹא שְכִיחַ מ"מ כִּינּוֹן שְהוֹלְדָּ הַנֶּה יִצָּא מִן הָרֹב וְהוּא מְהִיעוּט שׁוּב יֵשׁ לַחֲוֹשׁ בּוֹ גַּם לְמִיעוּטָא דְלֹא שְכִיחַ כַּנ"ל. מִיְהוּ כ"ז לְרוֹוְחָא דְמִילְתָּא.

אֲמַנָּם עֵיקָר קוֹשִׁיא זֹו אֵף שְהוֹקְשׁוּ בֵּה גְדוֹלִים אִין בֵּה מְשׁ. וי"ל בְּפִשִּׁטוֹת דְכִינּוֹן שְוֹלְדָּ זֶה אֵף שְיכול לחיות עד כ' שְנָה מ"מ דִּינּוּ כְּנִפְל מְשׁוּינן לִיהַ וְאִין מִילְתוֹ דוֹחָה שְבֶת כו'. א"כ בְּכַה"ג בְּנִדָּאֵי לֹא אֲמָרוּ אִין הוֹלְכִין בפ"ג אַחַר הָרֹב בפ"ג כְּזֶה דְהִנֵי כְּנִפְל לְכָל מִילָי. וְלָמָּה נְחֹשׁ לְזֶה.

(ויודוע מחלוקת הפוסקים בספק נפל אי שרי לחלל שבת משום פ"נ דידקה כמבואר ברא"ש סוף יומא והובא במ"א סי' ש"ל ס"ק ט"ו. אבל לחוש למיעוטא ושמא נפל הוא ושמא יסתפן אין לחוש לזה לכ"ע).

ובנדאי לענין קיום המ"ע יש לנו לילה אחר הרוב ולא לחוש למיעוטא משום פ"נ דנפל. ומ"מ לענין שבת שפיר יש לחוש דשמא הוא מחלל שבת שלא במקום מצוה.

כיון דמיעוטא דלא שכיח זה נחשב לגבי המיעוט דשכיח כמו מיעוט נפלים המצוי לגבי הרוב ולדות ב"ק שחוששין לו וכו'ל. ואין להאריך: סימן יג ע"ד השאלה בסותרים ישראלים שגומרים עסקי מסחר על פי מנהג הסותרים בזמננו שדרכם להתנות במכירתם או בקנייתם שהמקח מהסחורה יהיה כפי שיעמוד השער מסחורה זו ביום פ' לחודש פ' למספרם.

ואז ביום פ' יחול הקנין. ולפעמים יש אופן שיכולים גם כן לחזור מהמסחר עד יום המוגבל.

ושואל מעלתו אם עושים מסחר זה בימות החול רק שיום המוגבל שבו יהיה גמר הקנין חל בשבת. מה דינו.

אם יש בזה איסור מו"מ בשבת כיון שנגמר הקנין בשבת. או דילמא כיון שאינו עושה כלום בשבת רק ממילא חל הקנין אין איסור בדבר זה: תשובה א הנה לכאורה היה נראה דאין איסור בזה.

דהקנין חל ממילא בשבת ע"י מה שעושה הקנין בחול שהרי אף במלאכה גמורה שרי להתחיל מבעוד יום. אף שאח"כ נעשית המלאכה בשבת ממילא.

כדאיתא במתניתין פ"ק דשבת. וע"ש בגמרא די"ח ע"א, ובירושלמי שם יליף טעמא דב"ה דשרי בכה"ג מקרא דששת ימים תעשה מעשיה וביום הז' (והיינו בכה"ג דממילא ע"ז תעשה המלאכה ביום השביעי).

ואם כן כש"כ דשרי כה"ג באיסור שבות דמו"מ בשבת כשנגמר בשבת ממילא ע"י המעשה של אתמול. רק דיש לומר דכיון דטעם האיסור דרבנן במו"מ בשבת הוא גזירה שמא יכתוב.

(וענין רש"י בביצה דף ל"ז ע"א ד"ה משום. וע"ש ברש"י דף כ"ז סע"ב).

א"כ כיון ששעת חלות הקנין הוא בשבת יש לגזור שמא יכתוב אז. ומ"מ מסבא י"ל דלא גזרו כן רק כשעושה מעשה הקנין בשבת שע"ז יבא לכתוב ג"כ.

משא"כ כשחל הקנין בשבת ממילא ע"י מעשיו של אתמול. וכמו בהא דאסור להקדיש בשבת שהטעם ג"כ משום גזירת מו"מ כדאיתא בגמ' דביצה שם.

ומ"מ מוכח בכ"ד דשרי להקדיש מע"ש ששיחול ההקדש בשבת (וכמו שביארתי במ"א). וכן באיסור הגבהת תרומה ומעשרות דהוי גם כן בכלל איסור מקדיש (מלבד איסור מתקן).

וכמבואר ברמב"ם בפכ"ג מהלכות שבת). ומ"מ שרי להפריש מע"ש תרומה שיחול שם תרומה למחר.

וכן משמע בעירובין (דל"ו סע"א) בבעיא דכפר זה היום חול ולמחר קודש ואמר ערבו לי בזה מהו כו'. ודוחק לומר דלעולם לכתחלה אסור לעשות פן והתם מיירי בדיעבד אם עבר ואמר שיחול בשבת כו'.

וכן מוכח להדיא בירושלמי בפ"ח דשבת דשרי לכתחלה להפריש תרומה מע"ש ולומר ה"ז תרומה למחר. אע"ג דחלות שם תרומה הוא בשבת (וביארתיה זה היטב בתשובה אחרת).

והוא בסי' שאח"ז). וכן מבואר להדיא מדברי הריטב"א ביבמות (דצ"ג ע"א) בעובדא דר' ינאי בע"ש דנגה ליה ולא אתא האריס עם הפירות ושקל ועישר מפרי דביתיה עלייהו וא"ל ר"ח שפיר עבדת כו'.

ופירש שם הריטב"א דר' ינאי התנה בפירוש שלא יחול על פירות אלו שם תרומה ומעשר עד שיבואו לרשותו הפירות האחרים שפריש עליהם ומש"ה ה"ל מן המוקף ע"ש. ומוכח מזה דאע"ג שיחול בשבת שם תרומה ומעשר שרי, ועוד הבאתי ראיות לזה.

(ויקצתם יבוארו בסי' שאח"ז). וגם מה שי"ל בזה מגמרא דיומא (די"ג ע"ב) ביארתיה שם באריכות בסוגיית הגמרא והירושלמי שם:.

ב ולכאורה הנה י"ל בהא דאיתא במתניין דרפ"ד דסנפ"ט הראשון של חג שחל בשבת מוליכין את לולביהן כו' ומלמדין אותן לומר כל מי שמגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה ולמחרת משפמיין ובאים כו'.

ובתשובת מהרי"ט ח"ב (חח"מ סי' כ"ג) מדייק ממתניין שמא תמול הוא שאומרים פן כל מי שיגיע למחר לולבי בידו כו'. מדקתני בתר הכי ולמחרת משפמיין כו' וכתב שם וז"ל והרי בשעה שהתנה אינו מבנרר אלא משום דאיהו לא גמר ומקני מהשתא כו' ואינו מזכרו אלא אחר שיגיע לידו ובאותה שעה מבנרר הוא שבא לידו אבל לא מעיקרא כו', עכ"ל המהרי"ט.

ויש לבאר דלמה הוצרכו לומר פן מעיו"ט שיחול הקנן ביו"ט אחר שיגיע לידו, ולמה לא סגי שיאמרו פן כשמשפמיין ובאים ביו"ט גופיה שמקנה לו לולבו. ולכאורה י"ל טעמא משום דאין קונין ביו"ט.

ואם פן מוכח מכאן דשרי להקנותו מעיו"ט אף שיחול הקנן ביו"ט. (ודוחק לומר דאף דבכה"ג נמי יש איסור קנן ביו"ט.

מ"מ טפי עדיף פן ממה שיקנה לו ביו"ט גופיה) אף זה אינו. דמבואר בקרדכי (הביאו בב"י בסי' תקכ"ז) דשרי להקנות ביו"ט דבר של מצוה.

והוכיח פן מהא דכל העם יוצאין ביו"ט בלולב ואתרוג ע"י מתנה ע"מ להחזיר. וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשנה בספ"ג דסנפ"ט.

(וע' ב"ר"ן ביצה שהובא בב"י שם דשרי לאקנויי בלשון מתנה בלא סודר כו' ע"ש). ואם
פן ביו"ט גופיה נמי שרי להקנות הלולב וע"כ דמה שהיו אומרים מעיו"ט כל מי שגייע
לולבי לידו כו' ולא ביו"ט גופיה הוא מטעמא אחריןא.

(ואולי היו חוששין דשמא יטול חבירו את לולבו לצאת בו גם פן קודם אמירתו שמקנה
לו. ולכך התקינו לומר פן מעיו"ט): מיהו לפמ"ש המג"א (בסי' ש"ו סקט"ו) דלא שרי
פשיקונה האתרוג לצורך מצוה רק פשיקונה אותו לצאת בו לבד שהרי צריך להחזירו
אבל לקנות אתרוג לגמרי ביו"ט אסור לפ"ז שפיר יש לומר כמ"ש לעיל דמש"ה היו
צריכים לומר מעיו"ט כל מי שמגיע כו' משום דביו"ט אסור להקנות קנין גמור פמו
הכא.

(ומה שהוכיח המג"א בס"ס י"ג דאסור ליתן מתנה בשבת אלא לצורך שבת מגמרא
דשבת (דקל"א ע"ב) דקאמר הואיל ובידו להפקירן ולא קאמר הואיל ובידו ליתן לנכרי
כו'. לפי דבריו תיקשי מפאן ע"ד הרמב"ן והריטב"א דס"ל דמדברין אסור להפקיר
בשבת ג"כ.

וע"כ לפרש משום דבשבת שם בדאורייתא קיימינן. ומדאורייתא אין אסור ליתן
ולהפקיר בשבת.

ונקט שפידו להפקיר וה"ה דהמ"ל שפידו ליתן כו'. וגם יש לומר דנקט שפידו להפקיר
שזהו בידו תמיד משא"כ ליתן לנכרי דזמינן שלא ימצא נכרי וכמ"ש התוס' כה"ג
בשבועות דף ג' ע"א.

ועיין בספר תוספת שבת בסי' שכ"ג ס"ז ע"ש). והנה בירושלמי רפ"ד דסוכה שם אמר
מתניתין דלא כר' דוסא כו'.

והקה"ע פירש דהיינו לענין אם צריך לתקן להפקיר בשביל האנשים כו'. ופירושו דחוק.
ולכאורה יש לפרש בהירושלמי דהפוננה בזה לענין חשש ברירה דמי שמגיע לולבי בידו
הנברר הדבר שהוא שלו למפרע. (וכדמיייתי הגמרא בב"ק דס"ט ע"א ה' דר' דוסא לענין
ברירה, וי"ל הגירסא בירושלמי להיפך ע"ש).

ולפ"ז מוכח מההירושלמי דהתנאי הנה כל מי שמגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה
היינו שיהיה קנוי לו למפרע מעכשיו. ומש"ה שייך זה לברירה דצריכין לומר הנברר
הדבר למפרע כו'.

דאי נימא כפירוש המהרי"ט הנ"ל שהקנין יחול ביו"ט אחר שגייע לולבו לידו א"כ
בכה"ג לא שייך זה לענין ברירה כל שמתנה שיחול אחר שיתברר ולא שינברר הדבר
למפרע כמבואר שם.

(וכמ"ש הש"א בסי' צ"ג. וכן הנו"ב מ"ק חאה"ע סי' צ"א.

ורק שהם כ"כ מסברא דנפשיהו ולא ראו שפבר קדמום בזה. וכבר מבואר פן בר"ש
רפ"ה דמעשר שני.

וכ"כ הרש"ב"א בב"ק ש"ם). ואם כן יש להוכיח מהירושלמי דלא שרי להקנות מעיו"ט רק ע"מ שיחול הקנן למפרע.

אבל להקנות באופן שיהיה חלות הקנן ביו"ט אסור. דאל"כ היא גופא קשיא דלמה לו פאן להקנות שיחול הקנן למפרע ולתלות זה בברייה.

(ובפרט לפמ"ש רש"י בתולין דף י"ד סע"א ובש"ד דכל שיכול לתקנו באמירה בעלמא לא התירו לו לסמוך על ברייה ע"ש). אף יש לסתור זה.

דקא בירושלמי שם מוכח דביו"ט נמי שרי ליתן האתרוג במתנה גמורה אף שלא ע"מ להחזיר. דאיתא התם ר"ה מפקד לחברייהא פד תיהווין יתבין מתנה ביו"ט לא תיהווין יתבין אלא לדעת גמורה.

(ופירש בקה"ע שם דהיינו במתנה גמורה שלא ע"מ להחזיר). ר"ה יתיב אתרוג מתנה לבריה וא"ל אי יו"ט יומא דין הרי הוא לה מתנה כו' ע"ש.

אלא י"ל דמה שהיו מתנים שמי שמגיע לולבו לידו הרי הוא לו במתנה למפרע (דמש"ה תליא בברייה פנ"ל) הוא פדי שכאו"א יצא י"ח בלולבו תיכף בנטילתו (כדקיי"ל דמדאגבהיה נפיק ביה).

דאם לא יחול הקנן רק אחר שגיע לולבו לידו אם כן לא יצא י"ח בו עד שיטלנו שנית. (שיקננו ויהיה שלו בשעת לקיחה).

ולאו כ"ע דינא גמירי, ומש"ה תיקנו שיאמר שיהיה קנוי לו למפרע. ואמנם יש לדחות דלעולם י"ל פחילוקו של המג"א הנ"ל דלא שרי לקנות אתרוג ביו"ט רק לצאת בו ולהחזירו.

אבל לקנות האתרוג לחלוטין אסור ביו"ט. (ומש"ה היו מתנים שיחול הקנן למפרע וכנ"ל).

נהו דירושלמי דר"ה מפקד לחברייהא פד תיהווין יתבין מתנה ביו"ט לא תיהווין יתבין אלא לדעת גמורה אין פירושו כמ"ש הקה"ע דהיינו במתנה גמורה שלא ע"מ להחזיר. שיהיה בירושלמי בפ"ג דסנפה (סוף הל' י') איתא רנב"י יתיב אתרוגא מתנה לבריה וא"ל לכשתזכה בו ובמזנותו החזירהו לי (דהיינו שמקנה לו בפירוש במתנה ע"מ להחזיר ול"ד לאומר יהא שלך עד שתצא בו דלא מהני כמ"ש הרא"ש ובש"ע או"ח סימן תרנ"ח ס"ג).

ואין סברא לומר דרב המנונא דבירושלמי רפ"ד דסנפה הנ"ל הוא פליג על רנב"י בזה וסובר דבעי להקנות במתנה שלא ע"מ להחזיר דנקא דא"כ ה"ל להירושלמי לאתויי הנהך תרתי בהדדי ולא שמועין דפליגי.

א"ו דקא דמפקד רב המנונא לחברייהא, היינו רק שיקנה לו לשם מתנה גמורה ואפילו ע"מ להחזיר מהני, (ורק לאפוקי באומר בלשון שאינה מתנה גמורה כגון שאמר לו יהא שלך עד שתצא בו כו' וכמ"ש בש"ע הנ"ל דלא מהני והוי כמו שאול).

או כמ"ש ביו"ד ברמ"א סי' ש"ה ס"ח בא"ל ותחזירם לי דלא הוי מתנה כו' ע"ש). ולעולם אסור לקנות ביו"ט לגמרי שלא ע"מ להחזיר וכדברי המג"א הנ"ל.

אף בתשובת עה"ג (סי' כ"ה) מוכיח דליתן מתנה מותר בשבת ויו"ט מהתוס' דעירובין (דס"ו ע"א) ממ"ש שם דשרי דלא הוי אלא כמתנה בעלמא. וכ"כ המרדכי שם.

מיהו יש לומר דהתם נמי משום דאינו נוטן לו מתנה גמורה לנכרי רק להתיר לעצמו הטלטול. (וכמו באתרוג לצאת בו).

ובזה מתורץ שלא יהיה סתירה בדברי המרדכי דעירובין הנ"ל לדברי המרדכי שהביא הב"י סימן תקכ"ז הנ"ל. וכ"כ בשעה"מ סוף הל' יו"ט).

אף בספר בית מאיר באה"ע ס"ס מ"ה חולק על המג"א הנ"ל. והביא ראיה ממתניתין ספ"ק דביצה משלחין פלים כו', כל שניאותין ממנו כו'.

ואפילו תפילין שאינם לצורך יו"ט כו'. ובש"ע או"ח סי' תקי"ו ע"ש ובמ"ש בזה בתשובת מים רבים (סי' כ"ט וסי' ל') ע"ש.

ואפשר לדחות קצת ראיה זו ממתניתין דביצה הנ"ל דמשלחין פלים כו'. די"ל דעל המשלח שמקנה לו ליכא איסור כלל רק על הקונה ביו"ט.

(וכמ"ש פן בספר המקנה בק"א סי' מ"ה מגמרא דעירובין דע"א ע"ש). ואפשר לו להקונה פאן שיכנין שלא לקנות עד מוצאי יו"ט.

ומתניתין התם לא מיירי מדין קנין ביו"ט. ולא נחית לאשמועינן זה בהדיא שיכנין שלא לקנות ביו"ט כנ"ל).

באופן דמהך דסנפה אין שום ראיה לנ"ד אי שרי להקנות מעיו"ט שיחול הקנין ביו"ט: ג ועוד יש להעיר בזה. מהא דאיתא בפסחים (דף ס"ו רע"ב) בעובדא דהלל למחר מי שפסחו טלה תוחב לו בצמרו כו'.

והא קעביד עבודה בקדשים ומשני כהלל כו' מביאה חולין לעזרה ומקדישה כו' פסח בשבת היכי מצי מקדיש ליה ונהא תנו אין מקדישין כו' ה"מ בחובות שאין קבוע להם זמן כו' דאמר ר"י מקדיש אדם פסחו בשבת ונחגיגתו ביו"ט.

ובירושלמי פ"ח דפסחים (ה"ג) פליגי בזה ר"י ורשב"ל דרשב"ל ס"ל דאפילו בחובות הקבוע להם זמן אין מקדישין ביו"ט וכתנא דתני גבי ע"פ שחל בשבת דהולף לו אצל מוכרי פסחים ולא אצל מוכרי טלאים דאסור להקדיש פסחו בשבת.

ולבסוף מסיק שם ר' שמעי דאפילו למ"ד אין מקדישין מכל מקום בעזרה מותר להקדיש משום דאין נשבות במקדש, (פן הוא לפי גירסת הקה"ע והפ"מ שם). וכן איתא בירושלמי בפ"ה דביצה ה"ב.

והש"ק שם הקשה על גמרא דידן דמאי פריה פאן פסח בשבת היכי מצי מקדיש ליה פיון דכבר שני ליה הגמרא שהיו מקדישין בעזרה ואם פן אין נשבות במקדש. ותירוצו הוא דחוק גדול כמבואר למענין ולכאורה י"ל דמכאן ראיה לדברי הכ"מ שיליה הל' בית הבחירה דלא התירו נשבות במקדש היכא דאפשר לעשות מאתמול.

ולא כדברי המל"מ שם ע"ש. וה"נ פיון דאפשר להקדישו מאתמול סבר הגמרא דאין להתיר במקדש נשבות דאין מקדישין כו'.

רק דאפתי אין זזה מספיק. דכיון דאינהו עבדי תמיד פהלל להקדיש בעזרה ונקא פדי שלא יהיה שהות בין הקדשה לשחיטתה שלא יבואו בה לידי מעילה, (דע"כ גם הם גם כן היה דרפם ליהרהר בזה פהלל.

שהרי מאתמול לא ידעו שישפחו להביא ספינים מע"ש. וע"כ דבלא"ה היו רגילים כן להקדיש בעזרה).

וא"כ בכה"ג לא מיקרי אפשר לעשות מאתמול לענגן זה (וכמו שיבואר לקמן בסי' שאח"ז). ושפיר יש להתיר בכה"ג שבות במקדש ולהקדישו בעזרה בשבת.

אמנם לפי דברינו דשרי להקדיש מע"ש שישחול ההקדש בשבת, ניחא הכא. דהיה אפשר להקדיש מאתמול ולהתנות שההקדש יחול ביו"ט פשיביאנה לעזרה.

ולא יבא לידי מעילה. וגם לא יעבור על שבות דאין מקדישין כיון דההקדש חל ממילא אח"כ בשבת וכנ"ל ובכה"ג אין להתיר שבות במקדש דשפיר אפשר למקן מאתמול וכמבואר.

(ואין להקשות בהיקף דמאי פריף הגמרא בפסחים שם פסח בשבת היכי מצי מקדיש ליה. ודילמא באמת עשו כף שהקדישו מע"ש שישחול ההקדש בשבת.

ונימא דאדרבה מוכח מקושיות הגמרא פאן דכמו שאסור להקדיש בשבת ה"נ אסור להקדיש מע"ש שישחול ההקדש בשבת. דז"א דהא מקשה שפיר על מה דשני ליה דעבדו פהלל דתניא בהדיא שהיה מקדישה אחר שהביאה לעזרה.

וכן דרף הגמ' בכ"מ). אלא דלפ"ז יהיה מוכח מהירושלמי דס"ל דשרי להקדיש בעזרה משום דאין שבות במקדש אף שאפשר להקדיש מאתמול וכנ"ל.

ומוכח פדברי המל"מ הנ"ל ולא פדברי הכ"מ. ויש לדחות דהתם מיירי בשלא היה לו טלה מאתמול ע"ש.

ושפיר אמרינן בכה"ג אין שבות במקדש. ומלבד זה י"ל בירושלמי דלא פפירוש הקה"ע שפגיה בירושלמי דא"ר שמיני ואפילו כמ"ד אין מקדישין במקדש בעזרה כו'.

אלא י"ל לפי הגירסא הישנה שלפנינו בירושלמי שם דא"ר שמיני ואפילו כמ"ד במקדש בעזרה. והיינו דאפילו למ"ד מקדישין בתחלה בחובות הקבוע להם זמן מ"מ לא שרי אלא להקדיש בעזרה.

ובזה הוא שהתירו שבות במקדש אכלחובות שאין קבוע להם זמן לא שרי אף להקדיש בעזרה וכדברי הכ"מ הנ"ל דכיון דאפשר להקדיש מאתמול יש שבות במקדש כו'. אף בתשובת הגאון ר' עקיבא איגר סי' קנ"ט העלה דבכה"ג שחל הקנגן בשבת ממילא ג"כ אסור משום שבות.

והוכיח כן מגמרא דפ"ק דיומא (דף י"ג ע"א). וע"כ ההכרח להעתיק למעלתו מ"ש מכפר בחידושיי בבבאור סוגיית הירושלמי דיומא שם עם סוגיית הפבלי דשם.

ומהמשך דברינו שם ממילא נדחו לגמרי דברי הגרע"א הנ"ל ואין משם שום ראיה לאיסור. ויש להתיר בנ"ד לצורך עסק נחוץ לפי ראות המורה.

ושם הרביתי עוד ראיות להתיר. ומבואר בסי' שאח"ז: סימן יד א בירושלמי ריש יומא.
אזא דתנן ר"א אף אשה אחרת מתקינן לו כו'. ופריה הירושלמי ויקדש מאתמול.
ומשני וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד שני בתים. רגב"א בעי קומי ר' מנא לא נמצא
פקונה קנין בשבת.

א"ל משום שבות שהתירו במקדש הנה בפירושא דההו' ירושלמי יש שני אופנים. הפירוש
הא' כמ"ש בקה"ע דהירושלמי מפרש במתניתין דר"א אף אשה אחרת מתקינן לו היינו
בהזמנה בעלמא.

(דומיא דמתקינן לו פהן אחר תחתיו כו"). שאם תמות אשתו ביוה"כ יקדשנה אז.
ופריה דאמאי לא יקדש האחרת בערב יוה"כ. וכ"כ התוס' ביומא (דף י"ג ע"ב ד"ה
ולחדא) בפירוש הירושלמי.

ולפ"ז שפיר מקשה הירושלמי אחר כהו' לא נמצא פקונה קנין בשבת כו'. כיון שמקדש
אותה ביוה"כ.

אלא דלפ"ז קשה דהירושלמי סותר עצמו. שהרי מתחלה איתא שם בירושלמי דתנא
מניין פשם שמתקינן לו פהן אחר תחתיו כו' כהו' מקדשין לו אשה אחרת על תנאי כו'
דר"י.

הרי מבואר דלר"י היו מקדשין לו אשה אחרת ע"ת. והיינו בערב יוה"כ והנה מקדש
ע"ת שיחולו הקידושין לכשתמות אשתו.

אמנם בפירוש הפ"מ פירש עד"ז גם סוף דברי הירושלמי דהא דפריה ויקדש מאתמול
היינו דלמה מקדשה ע"ת ולמה לא יקדש אותה קידושין גמורים מאתמול בלא שום תנאי.
ומשני דבעד ביתו ולא בעד שני בתים.

והא דפריה אח"כ לא נמצא פקונה קנין בשבת אף שבאמת הקידושין היו מאתמול ע"ת.
היינו כיון דחלות הקידושין של האחרת הוא ביוה"כ כשתמות אשתו שיתקיים התנאי
של הקידושין זהו גם כן בכלל איסור שבות דאין מקדשין כו'.

ומעתה לפירוש הפ"מ בההו' ירושלמי נשמע לדינא דכר חדש. דאסור לעשות קנין בע"ש
או בעיו"ט באופן שיחול הקנין למחר דזהו ג"כ איסור שבות בשעת חלות הקנין בשבת
או ביו"ט דממילא חז"ל מחמת מעשה הקנין דמאתמול.

ולכאורה יש להוכיח דבכה"ג אין איסור פלל דאיסור שבות הוא רק כשעושה בשבת
מעשה הקנין או הקידושין. אבל על שעת חלות הדבר דממילא חז"ל בשבת מעשיו של
אתמול לית לן בה.

(וממילא יהיה מוכח כהו' דהפירוש בירושלמי פדעת התוספות שמתקינן לו היינו בהזמנה
בעלמא וכנ"ל). מהא דאיתא בירושלמי בשבת פ"ק מ"ב ע"א א"ר אלעזר עומד אדם
מע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר כו' מתניתין פליגא על ר"י בר בון לגין ט"י ומלאהו מן
החבית מעשר טבל כו' ה"ז תרומה כו' חזר בו ר"י בר בון מהדא כו'.

ולא מיבעיא לפירוש הפני משה בירושלמי שם דר"י בר בון חזר בו בעיקר הדין דשרי לומר מע"ש ה"ז תרומה למחר ומוכח דאף דהגבחה תרומה ומעשרות בשבת הוי איסור שבות מ"מ אם הפריש מאתמול שיחול בשבת אין איסור כלל כיון דבשבת ממילא חגיל. אלא דאף לפירוש הקה"ע שם דר"י בר בון חזר בו רק מהך שינויא דמוקי מתניתין בשעבר. אבל מעיקר הדין שאוסר לומר ה"ז תרומה למחר מזה לא חזר בו. (וע"ש בקה"ע בפירוש הירושלמי אח"כ דאמר מאי קדין כו' ודבריו דחוקים. וי"ל בע"א ואכמ"ל).

מ"מ כיון דפליגי בזה אמוראי דר"א שרי להפריש תרומה מע"ש שיחול בשבת. א"כ היאך פריה הירושלמי בפשיטות ריש יומא לא נמצא פקונה קנין בשבת דמשמע שהיא הלכה פסוקה דאסור לעשות קנין מע"ש שיחול בשבת.

והל"ל דזה תליא בפלוגתא דאמוראי הג"ל. א"ו דפירוש הירושלמי דהכא הוא פדעת התוס' הג"ל שהיו הקידושין ממש ביוה"כ וא"ש.

אלא דלכאורה יש מקום לחלק ולומר דדוקא לענין הגבחה תרומות ומעשרות שאיסורו משום דמיקחזי כמתקן מש"ה כשפריש מאתמול שיחול בשבת אין כאן מיקחזי כמתקן כיון דממילא חגיל בשבת שם תרומה עליה ולא שינה טעמא דמיקחזי כמתקן רק בשעת הפרשה כשפריש בשבת.

אבל לענין קידושין או קנין דאיסור שבות בזה הוא משום גזירה שפא יכתוב י"ל דמה"ט עיקר האיסור שאסרו הוא בשעה שחל ונגמר הקנין. שכן דרף לכתוב אחר שנגמר הקנין ולא קודם ומש"ה כל שחל הקנין בשבת אסור.

(וע' ברש"י ביצה ר"ד ל"ז במ"ש שם מתחלה דמו"מ אסור מקרא כו'. וכן מ"ש שם רש"י בסוף ד' כ"ז ע"ש).

וי"ל בזה ג"כ בקושניית המג"א סי' ש"א ס"ק נ"ו ואכמ"ל). אף לפמ"ש הרמב"ם (פכ"ג מהל' שבת הל' י"ד) דאין מגביהין תרומות ומעשרות משום שדומה למקדיש ועוד מפני שהוא כמתקן כו'.

הרי דבהגבחה תרומות ומעשרות יש שני טעמים לאסור. וצ"ל דה"ט שדומה למקדיש היינו כמ"ש רש"י לתוס' בביצה שם לענין איסור מקדיש שדומה למו"מ.

ואע"ג דמו"מ גופיה גזירה שפא יכתוב אין זה גזירה לגזירה דכולה חדא גזירה היא. וילדעת הרמב"ם גם הגבחה תרומות ומעשרות בכלל הן גזירה וכולה חדא גזירה היא.

(ובעיקר דעת הרמב"ם שהוצרך לומר בזה שני טעמים ושם בהל' ט' פתב הרמב"ם רק טעמא דנראה כמתקן. הנה בתשובת הרלב"ח סי' ט"ז פירש בדעת הרמב"ם דמשום טעמא דמתקן יש לאסור רק בשבת אבל ביו"ט הנה מותר לצורך או"נ ומש"ה צ"ל טעמא משום שדומה למקדיש).

אָמַנְם בְּרִישׁ״י בִּיצֵה ד״ט ע״א ד״ה אוֹכַל וּשְׂאָר דְּוֹכְתִי מְבֹנָאָר דְּגַם בְּיוֹם טוֹב אָסוּר מְשׁוּם
שְׁנֵרָאָה כְּמַתְקָן. וְכ״כ רִשׁ״י שָׁם (דכ״ו רע״א) בְּחֵד טַעְמָא דְּאִין רוֹאִין מוּמִין בִּיו״ט מְשׁוּם
דְּמִיחֻזֵי כְּמַתְקָן.

וּי״ל בְּזֶה כְּמ״ש הָרֵא״ש בַּפ״ג דְּבִכּוּרוֹת ס״ה לְעֵנִין גְּזִיזָה דְּקוֹדֵם שְׁחִיטָה שְׁלֵא הוֹתְרָה
אֲע״פ שְׁעוּשָׁה לְצוּרָה או״נ דְּאִין זֶה רַק בְּגֵדָר מְכַשִּׁירֵי או״נ שְׂאֵפְשָׁר לְעִשׂוֹת מְאֲתָמוּל
דְּאָסוּר בִּיו״ט וְרַק לְאַחַר שְׁחִיטָה שְׂפָכָר הוֹתְרָה לְאַכּוֹל אַז הָנִי גַם תְּלִישֵׁת הַנּוּצָה בְּכָלֵל
או״נ עֲצָמוּ וְשָׂרֵי בִיו״ט.

וְה״נ י״ל גַּבֵּי רְאִינִית מוּמִין בִּיו״ט דְּמַחְזִיִּים דְּהָנִי בְּכָלֵל מְכַשִּׁירִין וְלֹא או״נ עֲצָמוּ. וְה״נ
לְעֵנִין הַגְּבֵהֶת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת וְחֻלָּה י״ל בְּדַעַת רִשׁ״י דְּאָסוּר מְשׁוּם מְתַקָּן דַּס״ל דְּזֶה
הָנִי ג״כ כְּמוֹ מְכַשִּׁירִין וְלֹא או״נ עֲצָמוּ.

וְהַרְמַב״ם פְּלִיג הֵכָא בְּסִבְרָא זֶה לְדַעַת הַרְלַב״ח הַנְּ״ל. וּבִלֵּא״ה יֵשׁ תְּפִירוּץ אַחַר ע״ד
הַרְמַב״ם כְּמ״ש הָאֲחֵרוֹנִים שְׁהִנְצָרָה טַעַם שְׁדוּמָה לְמַקְדִּישׁ דַּנ״מ בְּמַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה
וְלֹא תְרוּמַת מַעֲשֵׂר דְּעֵדִינִין הוּא טָבֵל וְלֹא תִיקוּן פְּלוּם וְאָסוּר רַק מְשׁוּם שְׁדוּמָה לְמַקְדִּישׁ
(כו״).

וְעַכּ״פ מְאַחַר שְׁלֵדְבָרֵי הַרְמַב״ם יֵשׁ אִסוּר בְּהַגְבֵּהֶת תְּרוּמָה גַּם כֵּן מְשׁוּם מַקְדִּישׁ דְּהָנִי
בְּכָלֵל הַגְּזִירָה דְּמו״מ. וְא״כ יֵשׁ לְלַמּוֹד מִדְּבָרֵי הַיְרוּשָׁלְמִי הַנְּ״ל דְּמַתִּיר לְהַפְרִישׁ מֵע״ש
שְׁתַּחֲוֵל הַתְּרוּמָה לְמַחַר דֵּה״נ שְׂרֵי לְעִשׂוֹת קִנְיָן אוֹ לְקַדֵּשׁ מֵע״ש שְׁתַּחֲוֵל לְמַחַר.

וּבִכְה״ג לֹא גְזִירִינוּ שְׂמָא יְכַתּוּב כו״. וְאִין לְחַלְקֵי מְשׁוּם דְּבַהַגְבֵּהֶת תְּרוּמָה גּוּפָה לִיכָא
הַגְּזִירָה דְּשְׂמָא יְכַתּוּב רַק שְׁדוּמָה לְמַקְדִּישׁ וְדַמִּי לְמו״מ כו״.

דְּהָא ע״כ לומר דְּכֻלָּה חֲדָא גְזִירָה הִיא פְּנ״ל וְאִין לְחַלְקֵי בְּחֵד גְזִירָה גּוּפָה. אִף עֵדִינִין יֵשׁ
לְחַלְקֵי בְּאִנְפֵּן אַחַר.

דְּהָא דְמוֹכַח מִהַיְרוּשָׁלְמִי דְּשִׁבְתָּ שָׁם דְּשְׂרֵי לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מֵע״ש שְׁתַּחֲוֵל הַתְּרוּמָה לְמַחַר
וְהִיא״נ לְעִשׂוֹת קִנְיָן מֵע״ש שְׁתַּחֲוֵל לְמַחַר הַיְיָנוּ הִיכָא דְּאִין מְטִיל שׁוּם תְּנָאֵי בְּדָבָר רַק
שְׁתַּחֲוֵל לְמַחַר עַכ״פ.

דְּבָזֶה חֲשִׁיב כְּמוֹ שְׁנַעֲשֵׂה וְנִגְמַר הַקִּנְיָן אוֹ הַתְּרוּמָה מֵע״ש. דְּאִף דְּחִייל לְמַחַר מ״מ הַשְׂתָּא
נְמִי הָנִי רַק מְחַסְרֵי זְמַן וְזְמַן מְמִילָא קְאָתִי.

(וְכַמ״ש סְבָרָא זֶה לְעֵנִין דְּשִׁלַּב״ל דְּמַחְסְרֵי זְמַן אִינוּ בְּגֵדָר דְּשִׁלַּב״ל מֵה״ט). מִשָּׂא״כ בְּהָדָה
דְּיוֹמָא אִם הִכָּה״ג מְקַדֵּשׁ הָאֲחֵרַת בְּעָרְבַיּוּ יוֹה״כ בְּתַנְאֵי דַּע״מ שְׁתַּמּוּת אֲשֵׁתוֹ לְמַחַר אַז
יַחֲוֵל הַקִּדּוּשִׁין.

א״כ הָרִי כ״ז שְׁלֵא נִתְבָּרַר קִיּוּם הַתְּנָאֵי לֹא נִגְמַר הַמַּעֲשֵׂה כְּלָל וְעוֹמֵד בְּסַפְקָא. וּמְמִילָא
לְמַחַר אִם תְּמוּת אֲשֵׁתוֹ דְּאָז נִגְמְרוּ הַקִּדּוּשִׁין לְהִיּוֹת קִדּוּשֵׁי וְדַאי מִשׁ״ה חֲשִׁיב כְּמוֹ
שְׁעוּשָׁה מַעֲשֵׂה הַקִּדּוּשִׁין בִּיּוֹה״כ וְאָסוּר.

וְכֵן לְעֵנִין קִנְיָן שְׂאָסוּר לְהַקְנוֹת מֵע״ש עַל תְּנָאֵי שְׁתַּתְקִיִּים לְמַחַר שְׁתַּחֲוֵל אַז הַקִּנְיָן מֵה״ט.
וְכַה״ג כְּתַב הָר״ן בְּנִדְרֵים (ד״צ רע״ב) לְעֵנִין מַה שְׁתַּתְקִיִּים אִינוּ מַתִּיר אֲא״כ חַל הַנְּדָר.

שְׁהִיבֵיא דַעַת הָאוּמְרִים דְּדוֹקָא בְּתוֹלָה נְדָרוּ בְּתַנְאֵי שְׁאֲפֹשֶׁר שְׁלֵא יְחוּל אַז אֵין מַתִּירִין עַד שְׁיַחְוֵל אֲבָל בְּאוּמֵר קוֹנָם עָלֵי דְבָר פְּלוּגֵי לְאַחַר ל' יוֹם חֲכָם יְכוּל לְהַתִּירוּ מִיָּד וְחָל הַנְּדָר מִיְקָרֵי בֵּינָן שְׁסוּפּוּ לְחוּל כּוּ' ע"ש.

וּבְתַשׁוּבָה לְהֶרְמַב"ן סִי רַע"א מְפָרֵשׁ כֵּן מִיְמָרָא דְאַבְיֵי שָׁם (דָּף פ"ט ע"א) מַתְנִיתִין תְּלִיא בְּיוֹמֵי כּוּ' דְיוֹמֵי מְמִילָא אָתוּ וְחֻשְׁבִּינָן לִיה שְׁחָל מְעַכְשָׁיו כּוּ'. ע"ש שְׁפֵן פְּתַבּוּ בְּהֶדְיָא.

וְה"נ בנ"ד. וּמִיָּהוּ אֵין חִילּוּק זֶה מְוַכָּרַח בְּכָאן וּל"ד לְהֶתֵם.

וּטְפֵי מִשְׁמַע דְּשָׂרֵי לְהֶפְרִישׁ תְּרוּמָה מֵע"ש שְׁיַחְוֵל לְמַחַר בְּכָל אֲנָפָן. דְּהֵךְ יְרוּשְׁלָמֵי דְשַׁבַּת הַנָּ"ל אֵיתָא נְמִי בַפ"ז דְּדַמְאֵי וְהֶתֵם קָאֵי אַמְתַּנִּיתִין דְּאוּמֵר מֵע"ש מַה שְׁאַנִּי עֲתִיד לְהֶפְרִישׁ לְמַחַר ה"ז תְּרוּמָה כּוּ'.

דג"כ הָנִי כְמוֹ תְנֵאֵי. (וְאַף דְּמַגּוּף הַמְשַׁנָּה אֵין רְאָיָה דִּי"ל דְּהֵיכָא שְׁמַתְנָה שְׁיַחְוֵל אַח"כ הַתְּרוּמָה לְמַפְרַע וְאִז יִהְיֶה תְּרוּמָה מְעַכְשָׁיו בַּע"ש בַּכּה"ג עֲדִיף טְפֵי וְשָׂרֵי.

מִשָּׂא"כ בַּכּה"ג שְׁמַקְדֵּשׁ הָאֲחֵרַת בְּעָרְב יוֹה"כ דַּע"כ יְחוּלוּ הַקִּידוּשִׁין רַק לְמַחַר אַחַר מִיתַת אֲשֵׁתוֹ וְלֹא לְמַפְרַע שְׁלֵא יִהְיֶה לְמַפְרַע הָעֲבוּדָה בְּשָׁנֵי בְּתִים מִש"ה אֲסוּר. מ"מ מִהִירוּשְׁלָמֵי שָׁם דְּקָאֵי אַמְתַּנִּיתִין דְּהֶתֵם מְזִה מִשְׁמַע דְּבְכָל עֲגוּן שָׂרֵי לְהֶפְרִישׁ מֵע"ש שְׁיַחְוֵל לְמַחַר וְכַמְבּוּאָר.

וְהָא דְמַחְלֵק שָׁם בִּירוּשְׁלָמֵי (וְהוּבָא בַר"ש בְּפִירוּשׁ הַמְשַׁנָּה שָׁם) בֵּין דְּמֵאֵי לְנֹדָאֵי הֵינּוּ רַק מִשׁוּם דְּבָר שְׁאֵינוּ בְּרִשׁוּתוֹ כְּמַבּוּאָר שָׁם בְּהֶדְיָא וְלֹא לְעֲגוּן אִיסוּר שְׁבוּת דְּהַפְרָשָׁה ע"ש. וְאַף לַפ"ד הַתּוֹס' בְּיוֹמָא סוּף דַּנ"ה) שְׁמַחְלֵקִים בֵּין דְּמֵאֵי לְנֹדָאֵי לְעֲגוּן אִיסוּר הַפְרָשָׁה בְּשַׁבַּת הֵיכָא דְקָרָא שָׁם מֵע"ש.

מ"מ אִם הַהַפְרָשָׁה ג"כ הִנֵּה מֵע"ש רַק שְׁיַחְוֵל לְמַחַר מִשְׁמַע דְּשָׂרֵי): ב וְכֵן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִדְּבָרֵי הַרְמַב"ם (פ"ב מֵהַל' יו"ט ה"ג) שְׁכַתְּבַּ בְּהַמַּת קְדָשִׁים שְׁנוּלַד בְּהַ מוּם בִּיו"ט הוֹאִיל וְלֹא הִנֵּה דַעַתוֹ עָלֵיהָ מְעָרְב יו"ט אֲסוּר לְשׁוֹחֲטָה בְּיוֹם טוֹב לְפִיכָהּ אֲסוּר לְרֵאוּת מוּמֵי קְדָשִׁים בִּיו"ט גְּזִירָה שְׁמָא יִתִּירֵם הַחֲכָם בְּמוּמָן וְיָבֵא זֶה לְשַׁחֲט בּוּ בְּיוֹם עַכ"ל.

וְע"ש בַּהַ"מ דַּמְה"ט אֲסוּרוֹ אִף בְּנוּלַד הַמוּם מְעָרְב יו"ט ע"ש. וּבְסִפְרָא צַל"ח בְּבִיזָה בְּסוּגְיָא דְּבַכּוֹר שְׁנַפְל לְבוּר.

תְּמָה ע"ד הַרְמַב"ם שְׁשִׁינָה מְלִשׁוֹן הַמְשַׁנָּה וְהַגְמָרָא דְּמִיְרֵי בְּבַכּוֹר וְהַרְמַב"ם נִקְט בְּהַמַּת קְדָשִׁים שְׁנוּלַד בְּהַ מוּם. וְגוּף ד"ז תְּמוּהַ מְאוּד דְּהֵיאָף מִשְׁפַּחַת לָהּ שְׁיִוְכַל לְשׁוֹחֲטָה בִּיו"ט אִפִּי' הִנֵּה מוֹתֵר לְרֵאוּת מוּמִין בִּיו"ט בֵּינָן דְּבְהַמַּת קְדָשִׁים אֲפִילוּ נוּלַד בְּהַ מוּם קְבוּעַ אֲסוּרָה בְּלֹא פְדִיוֹן וּבִיו"ט אֲסוּר לְפָדוּת דְּדָמֵי לְמוּ"מ שְׁהַבְהַמָּה יוֹצֵאָה לְחַוְלִין וְהַפְדִּיוֹן הָנִי הַקְדָּשׁ וְכִמוֹ דְּאֲסוּר לְהַקְדִּישׁ בִּיו"ט דְּדָמֵי לְמוּ"מ.

וְגַם צָרִיף תַּחְלָה הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה וְכ"ז אֲסוּר בִּיו"ט. עַכ"ד הַצַּל"ח.

וְאַמְנָם אִם נִימָא דְּשָׂרֵי לְהַקְנוֹת אוֹ לְהַקְדִּישׁ מֵע"ש שְׁיַחְוֵל לְמַחַר וְכַנ"ל. מִשְׁפַּחַת לָהּ שְׁפִיר הֵכָא בְּאֲנָפָן שְׁלֵא יִהְיֶה אִיסוּר רַק מִשׁוּם רְאִיַּת מוּמִין בִּיו"ט.

באם הפריש הפדיון מעיו"ט שיחול למקור אם יפול בו מום ונתירו הקכם. ובכה"ג איצטריד לאסור משום ראית מומין ביו"ט ולק"מ.

ומזה מוכח דשרי להקנות או להקדיש מע"ש שיחול למקור אף בתנאי שהדבר מסופק עד שיתקיים התנאי למקור וכמבואר. והנה במג"א (סי' של"ט ס"ק ח') הביא דברי התה"ד לענין פדיון הבן כשהגיע זמנו בשבת דאין פודין בשבת ול"ל שיתן המעות לכהן מע"ש דהיאך יעשה עם הברכות והסעודה כו'.

משמע גם כן דמשום שיחול הפדיון בשבת ליפא איסורא. מ"מ משם אין כ"כ ראיה מלבד דשם נותן לו בהקלט שיחול למקור בלא תנאי.

וגם י"ל לפמ"ש הפ"מ בירושלמי דשבת שם לר"י בר בון דאוסר להפריש תרומה מע"ש שיחול למקור דמ"מ אם א"א בע"א שרי ע"ש. (עם שראיתו בזה אינה מוכרחת לפי דברינו לעיל).

וה"נ י"ל דלקיים המ"ע בזמנו הוי כמו שא"א בע"א ונהנה שרי. ואולם מדברי הרמב"ם הנ"ל יש ראיה וכנ"ל: ג ואחר שביארנו דשרי לעשות קנין מע"ש שיחול בשבת דממילא חז"ל וליפא איסורא בזה.

לפ"ז מוכרח לומר בפירוש הירושלמי ביומא פדעת התוס' הנ"ל שהיה מקדשה ביוה"כ. דאי מקדשה בערב יוה"כ מאי פריד הירושלמי ול"נ פקונה קנין בשבת.

וצ"ל דאע"ג דבברייתא דמיייתי הירושלמי מקודם ס"ל שהיה הכה"ג מקדשה מערב יוה"כ. מפל מקום במתניתין דקתני רי"א אף אשה אחרת מתקינין לו א"א לפרש כן.

דמתקינין משמעותו רק הזמנה בעלמא. (דומיא דמתקינין לו פהן אחר כו').

וס"ל דלא היה מקדשה בערב יוה"כ ומש"ה פריד הירושלמי שפיר דקונה קנין בשבת. ותרתי תנאי אליבא דר"י נינהו.

ויש לבאר במאי פליגי הני תנאי אליבא דר"י (ואח"כ נבאר גם כן פלוגתת הבבלי והירושלמי. דשיטת הבבלי דמקדש האחרת בערב יוה"כ ומגרש ושניהם על תנאי כו'.

ולמה פל אחד נקיט תקנתא אחרת אליבא דר"י). ולכאורה היה י"ל לפמ"ש השאגת אריה (סי' צ"ג) שהקשה על הגמרא דיומא דלמה הצריכוהו לגרש כו' ואמאי לא יקדש אשה אחת על תנאי אם תמות חבירתה כו'.

(וכנראה שלא ראה הברייתא דמיייתי בירושלמי הנ"ל דס"ל שהיו עושין כן באמת). ותיקן ע"פ דברי רש"י בגיטין (דף כ"ה ע"ב) דבתנאי אם ימות שתולה בדעת מי שחיו ומותו תלויין בידו זה תליא בפלוגתא אם יש ברייה.

וא"כ למאי דתני אין בעירובין (דל"ו ע"ב) דס"ל אליבא דר"י דאין ברייה ולר"י התם לא מחלק בין תולה בדעת עצמו או תולה בדעת אחרים כו' א"כ אם מקדש אשה בערב יוה"כ בע"מ שתמות חבירתה אינה מקודשת כלל אף אחר שתמות אשתו דאין ברייה משא"כ במגרש ע"מ שלא תמות חבירתה דמתקיים התנאי בשוא"ת זה לא תליא בברייה פדעת הרמב"ן בגיטין כו'.

ובתנאי דע"מ שאפנס לביהכ"נ דהוי תנאי שבידו לקיימו אין זה שינוי לברייה וא"ש.
עכ"ד השאג"א שם.

ולפ"ז י"ל דהך פלוגתא דתנאי אליבא דר"י בירושלמי דיומא שם תליא בהך פלוגתא
דבעירובין שם דפליגי תנאי אליבא דר"י אי יש ברייה. דלתנא דמתניתין דעירובין שם
אליבא דר"י ס"ל דיש ברייה.

ואיו אליבא דר"י ס"ל שם דאין ברייה וא"כ הך תנא דברייתא בירושלמי דיומא דס"ל
דלר"י הנה מקדשה בערב יוה"כ בתנאי אם תמות חבירתה ע"כ ס"ל פהך תנא אליבא
דר"י דס"ל יש ברייה.

אבל לאיו אליבא דר"י דס"ל אין ברייה וא"כ א"א פלל שיקדשנה בעיוה"כ ע"ת זה
פנ"ל. וע"כ דהוי מתקינין לו בהזמנה בעלמא וכשתמות אשתו ביוה"כ אז יקדשנה פנ"ל.

והני תנאי פהני תנאי אליבא דר"י וא"ש. מיהו לקושטא דמילתא ליתא לכל הג"ל.

דהא הש"א גופיה שם מסיק דאין לתלות בברייה רק אם בעינן שיחול הדבר למפרע.
משא"כ לענין שיחול הדבר מפאן ואילך משעה שינברר הדבר ולא למפרע אין זה ענין
לברייה.

וכבר קדמוהו הראשונים בסברא זו (וכמ"ש הר"ש בפירוש המשנה רפ"ה דמע"ש.
ובחה"ר לב"ק.

וע"ש בתוספות דף ס"ט ע"א), ורבים מהאחרונים שהחליטו פן. וא"כ בכה"ג שמקדש
האחרת בערב יוה"כ ע"ת שתמות חבירתה דע"כ מתנה שיחולו הקידושין משעת מיתת
אשתו ולא למפרע שלא יהיה למפרע עובד בשני בתים.

ואין זה תלוי פלל בברייה. וא"כ הדק"ל במאי פליגי תנאי אליבא דר"י אי מקדש בערב
יוה"כ ע"ת או לא.

(ולפמ"ש בש"א שם דא"א לקדש על תנאי דדילמא מייטא בין דם הפך לדם השעיר.
וא"כ אשתו שמתקדשת עכשיו לא תהיה מתכפרת פלל.

דבשעת הזאת דם הפך שמכפר על הפהגים לא היתה אז עדיין אשתו קודם שמתה
הראשונה. ובשעת מתן דם השעיר שמכפר על ישראל אז היא אשת כה"ג עכשיו.

לפ"ז לכ"ע א"א לקדש על תנאי פלל אף עיקר סברתו בזה הוא דוחק שיהיה פלל החרדה
הזאת מחשש שע"פ מקרה פנה לא תתכפר אשתו זו בפר ולא בשעיר. שהרי בסופה
(דכ"ד ע"א) אמרין דר"י לא חייש למיתה רק דמעלה עשו בכפרה.

והיינו משום דכפרת פלל ישראל תלוי בזה. (וכדאמר בהדיא בירושלמי שם חומר הוא
בציבור.

דמשום תקנת הציבור חייש ר"י למיתה משא"כ לענין יחיד ע"ש). אבל משום חשש
כפרת אשתו לחוד אין סברא לעשות מעלה זו ולהצריכו גירושין מחשש רחוק באופן
הג"ל.

וילקמן יבואר ברונחא: ד ונראה לבאר בהך פלוגתא דירושלמי אי מתקינין בהנמנה בעלמא או שמקדשין לו אשה על תנאי באופן זה. ומתחילה צ"ל בהא דבגמרא דידן אמרינן דבקיודשין לחוד לא מיקרי ביתו כל כמה דלא פגיס לה.

ובירושלמי הנפירו רק הקידושין ומכניסה לחופה לא איגרי כלל. וראיתי להפר"ח בספרו מ"ח שהבין בפשיטות בדעת הירושלמי דס"ל דבקיודשין לחוד מיקרי ביתו וא"צ פניסה לחופה.

ואמנם בתשו' הרמ"א (סי' קכ"ד) מבואר שפ"י בדעת הירושלמי ג"כ דלא מיקרי ביתו בלא פניסה לחופה. והוכיח מזה לדינא בגידון ש"ל להתיר לעשות קידושין וחופה בליל שבת ע"פ דברי הר"ת בתוס' ביצה (דל"ו סע"ב) דמפרש בגמרא שם דפריד וקא מצנה קעביד ומשני ל"צ דאית ליה אשה ובנים.

היינו דבלית ליה אשה ובנים מותר לקדש בשבת ויו"ט פינו דמצנה קעביד לא גזרו כלל. והב"י בסי' של"ט הביא דאף לדעת הר"ת מ"מ אסור לקונסה לחופה כו'.

והרמ"א שם הוכיח מדברי התוס' דביצה שהר"ת מתיר אף הכניסה לחופה ממה שהקשו התוס' ע"ד ר"ת מהירושלמי דיומא אהא דמתקינין להכה"ג אשה אחרת דמשני משום דאין שבות במקדש ולא משני דשרי משום דמצנה קעביד דבעינן וכפר בעדו ובעד ביתו. וקא גבי כה"ג פניסה לחופה בעינן. וא"כ מוכח מדברי התוס' שהר"ת מתיר להכניסה לחופה ג"כ עכ"ד הרמ"א.

מבואר להדיא דמפרש בדעת הירושלמי גם כן דס"ל דלא מיקרי ביתו בלא חופה. (ולפ"ז צ"ל למ"ד דמקדשין לו מעוהכ"פ ע"ת).

דהחופה ה"ה ג"כ ע"ת. דאף דאמרינן ביבמות (דק"ז ע"א) דאין תנאי בנישואין.

הא פ"י שם התוס' דאין רגילות להיות תנאי בנישואין. אבל אם התנה בפירוש מהני).

ולכאורה יש להוכיח מדברי התוס' דביצה שם כהפר"ח דהירושלמי לא בעי פניסה לחופה ולא כהרמ"א. מהא דהקשו התוס' ע"ד ר"ת מהירושלמי דיומא ותיקצו דחז מתרי טעמי נקט.

וקשה דעדיפא להתוס' הו"ל להקשות ע"ד הר"ת מגמרא דילן ביומא שם שהצריכו לגרש שתייהן. ומוכח דאין היתר להכה"ג לקדש ביוהכ"פ.

וכמו שהקשה כן הסמ"ק ע"ד ר"ת מגמרא דידן. ובזה אין לדחות כמ"ש התוס' אהך דירושלמי וכמבואר (ומיהו לחז תי' שכתב בתשו' הרמ"א שם דלפי גמ' דידן ה"ה צריד ביאה ממש לק"מ הקא).

אבל ל"נ לומר כן כמ"ש לקמן). אלא מוכח מהתוס' דמגמרא דידן אין להקשות ע"ד הר"ת פינו דהגמרא ס"ל דלא מיקרי ביתו בלא פניסה לחופה.

והקשו רק מהירושלמי דס"ל דסגי בקידושין לחוד וא"צ שם פניסה לחופה. ומיהו עדיין אין להכריח מזה לדינא בדעת הב"י שהר"ת אוסר פניסה לחופה בשבת בלית ליה אשה ובנים די"ל דלעולם הר"ת מתיר גם פניסה לחופה וכדעת הרמ"א הנ"ל.

ומה שלא הקשו התוס' על ר"ת מגמ' דידן דמוכח דאסור להכה"ג לקדש ולכנוס ביוה"כ.
י"ל פדעת הרמב"ם דס"ל דחנפה שאינה ראויה לביאה אינה קונה כלל.

ומש"ה א"א לעשות חנפה ביוה"כ דהוי חנפה שאינה ראויה לביאה פ"ן דיוהכ"פ אסור
בת"ה דהוי מה' עינויים. רק להירושלקמי דסגי בקידושין לחוד בלא חנפה שפיר הקשו
מזה ע"ד הר"ת ה"ל.

מ"מ מוכח מדברי התוס' בפ"י דברי הירושלקמי דלא פהרמ"א ה"ל רק דלהירושלקמי
מיקרי ביתו בלא חנפה וכהפ"ח ה"ל. אף שוב יש ליישב דברי הרמ"א בפ"י דברי
הירושלקמי ה"ל גם פן באופן שאין סתירה על זה מדברי התוס' ה"ל.

והיינו ע"פ דברי הרמב"ם ה"ל דחנפה שא"ר לביאה אינה קונה וכדעת הפוסקים שהובא
בב"ש (סי' ס"א ס"ק ב') דס"ל פדעת הרמב"ם דדוקא אם אינה ראויה לביאה מדאורייתא
אינה קונה אבל באיסור דרבנן כמו בשבועה נקיים שמחמת חומרא מדרבנן אסורה בזה
חנפה קונה שפיר (וכמ"ש הרמב"ם לענין פלה בלא ברכה דמ"מ קנאה בחנפה).

וכן לענין אם לא פתב הפתובה קודם החנפה בדיעבד. והב"ש ס"ל דה"ה לשאר איסורי
דרבנן).

והנה הרמב"ם פסק (בפ"א מהלכות שביתת עשור ה"ה). דה' עינויים דיוהכ"פ אסורים
מה"ת וכ"כ הר"ן בשמו.

וזהו בשיטת גמרא דידן. אבל שיטת הירושלקמי מבואר דס"ל דשאר עינויים מדרבנן.

וכמ"ש מהר"י אלפנדר. (והובא בתור"ע על המשניות רפ"ח דיומא).

מהא דפריף הירושלקמי רפ"ח דיומא אמתני' דיוהכ"פ אסור ברחיצה ובת"ה. איתא סמי
ברחיצה אסור בת"ה לא כש"כ.

(והיינו דממילא אסור בת"ה פ"ן דא"א לטבול אח"כ משום איסור רחיצה). ומשני
הירושלקמי דמתני' נשנית קודם תקנת עזרא.

ואי נימא דה' עינויים מדאורייתא לא פריף הירושלקמי מידי דמתני' קמ"ל דאסור בת"ה
מה"ת ולא רק משום תקנת עזרא לחוד. אע"כ דהירושלקמי ס"ל דשאר עינויים מדרבנן.

ולפ"ז מנושב דעת הרמ"א בפ"י הירושלקמי דס"ל ג"כ דלא מיקרי ביתו בלא פניסה
לחנפה. ומה שהקשו התוס' בביצה ע"ד הר"ת מהירושלקמי דריש יומא ות"י דחד מתרי
טעמי נקט.

ולא הקשו עליו טפי מגמרא דידן ביומא דליכא לדחות פן וכנ"ל. י"ל משום דבזה יש
לתרץ פדעת הרמב"ם ה"ל דחנפה שא"ר לביאה מדאורייתא אינה קונה.

וגם קיי"ל דה' עינויים דיוהכ"פ מדאורייתא. וא"כ א"א להכה"ג לעשות חנפה ביוה"כ
דהוי אז חנפה שא"ר לביאה מדאורייתא אינה חנפה כלל.

אבל הירושלקמי דס"ל דאפשר להכה"ג לכנוס ביוהכ"פ. והירושלקמי לטעמיה דס"ל דת"ה
אסור ביוהכ"פ רק מדרבנן.

וא"כ הוּי שפיר חנופה הראויה לביאה מדאורייתא. ומש"ה שפיר הקשו התוספות ע"ד הר"ת מהירושלמי דאיצטריף לומר דאין שבות במקדש ולא משני דבמקום מצנה שרי., ותימצו התוס' דחד מתרי טעמי נקט הירושלמי וא"ש. אף יש לסתור דברינו בזה.

שקרי דעת הר"ת גופיה בתוס' ביומא (דע"ז ע"א ד"ה דתנו). דקיי"ל דה' עינויים מדרבנן ולא פהרמב"ם בזה.

ואם כן הו"מ התוס' להקשות ע"ד הר"ת בביצה מגמרא דידן ביומא הנ"ל ול"ל פנ"ל. מ"מ י"ל שהתוס' בביצה שם רצו להקשות ע"ד ר"ת לכ"ע ולא להקשות להר"ת לטעמיה לחוד.

אף יותר נראה לומר בפשוט וא"צ לכל הנ"ל. דמגמרא דידן דיומא לא רצו התוס' להקשות ע"ד הר"ת.

דקה י"ל דהגמרא ס"ל דאפי' מחמת איסור דרבנן ג"כ תשיב חנופה שא"ר לביאה ואינה קונה. (וכה"ג איתא בכ"ד), משא"כ להירושלמי דע"כ ס"ל דתשיב פאן חנופה ראויה לביאה.

ופריף רק משום שבות דאין מקדשין והל"ל דמשום מצנה שרי. ותי' התוס' דחד מתרי טעמי נקט ולק"מ.

אבל אין לומר לפ"ד הרמב"ם דחנופה שא"ר לביאה אינה קונה. דזהו מפת בעיא דלא איפשיטא בגמרא דכתובות (דנ"ו ע"א), ונימא דהירושלמי פשיטא ליה דחנופה שא"ר לביאה קונה ומש"ה אפשר לכנוס ביוה"כ.

ז"א דא"א לומר כן בדעת הרמב"ם שדרף הרמב"ם לפסוק פשיטותיה דהירושלמי היכא דקאי בספיקא בגמ' דידן. (וכמ"ש הש"ף ביו"ד ר"ס קמ"ה).

וכ"כ המהרי"ק בשורש ק"א). וא"כ למה פסק הרמב"ם פאן דחנופה שא"ר לביאה אינה קונה.

וגם בדברי התוספות בביצה ל"נ לומר כן רק פדברינו הנ"ל. ואין להאריף: ה אף לכאורה עדיין יש להוכיח דשיטת הירושלמי דמיקרי ביתו בלא פניסה לחנופה פנ"ל.

ומתחילה נבאר דעת הרמב"ם שפסק (בפי"ז מהלכות א"ב הי"ג) דכה"ג אסור לישא ב' נשים לעולם שנא' אשה אחת ולא שתיים. והקשו עליו מגמרא דיומא הנ"ל שהיה כונס האחרת בעיוהכ"פ.

וקשה דהא מ"מ הוּי חנופה שא"ר לביאה מחמת איסור ב' נשים. ואין לתרץ דמש"ה לא תשיב בכה"ג חנופה שא"ר לביאה פיון שפידו לגרש אשתו הראשונה ואז תהיה זו מותרת לו.

דהא מבואר מסתימת הפוסקים דחופת נדה לא מהני לפ"ד הרמב"ם פל שלא טבלה ואף שהגיע זמנה לטבול שפידה לטבול ותהיה מותרת לו מ"מ כ"ז שלא טבלה תשיב חנופה שא"ר לביאה.

וא"כ ה"ה הכא. (ולכאורה ה"ה יש להקשות יותר דתיקושי לאבני בקידושין (דע"ח ע"א) דס"ל גבי כה"ג באלמנה דקידוש לוקה אף שלא בעל.

וא"כ ה"נ לענין איסור ב' נשים לכה"ג י"ה איסור בקידושין לחוד לדיניה. והיאך שרי הכה"ג לקדש האחרת בעיוהכ"פ.

מיהו ב"ה י"ל דכמו דאמרין התם דמודה אבני במחזיר גרושתו דאינו לוקה בקידושין לחוד כיון דכתיב להיות לו לאשה כו' ע"ש. ה"נ בהא דדרושין קח אשה אחת ולא שתיים ג"כ אין איסור רק בבעל מה"ט).

אמנם י"ל דמגמ' דידן ביומא לק"מ ע"ד הרמב"ם ה"ל דאף דמבואר שם שהיה כונס האחרת ומגרש לתרנוייהו. לתדא א"ל ע"מ שלא תמות חבירתה ולתדא א"ל ע"מ שאפנס לביהכ"נ כו'.

מ"מ י"ל שמתחלה היה מגרש את אשתו הראשונה שמפכר בתנאי דע"מ שאפנס לביהכ"נ. (דמסתמא היה מגרש לראשונה בתנאי זה ולשניה בתנאי דע"מ שלא תמות חבירתה, וכשהראשונה קיימת אחר יוהכ"פ נשארה אשתו כמקדם).

ואח"כ היה מקדש האחרת ונהדר מגרשה בתנאי דע"מ שלא תמות חבירתה. וא"כ בשעה שפכנס האחרת לחופה (אחר שגירש ע"ת לאשתו הראשונה) הוי חופה הראויה לביאה דמותר אז לבא עליה כיון שגירש כבר אשתו הראשונה וקיום התנאי של הגירושין הוי בידו דאח"כ הוי ליה גיטא למפרע.

והרמב"ם לטעמיה שפסק ברפ"ח מהל' גירושין בגירוש על תנאי דבתנאי שפידה אף בקום ועשה לא חיישינן שמא לא תקיים תנאה ומותרת לינשא לכתחלה (ועיין בב"ש סי' קמ"ג ס"ק ד').

ואם כן כש"כ לענין איסור שתי נשים דלא חיישינן שמא לא יקיים תנאו בדבר שפידו. ואם כן הוי חופת השניה ראויה לביאה.

ולא דמי לחופת נדה שלא טבלה אף שפידה לטבול דמ"מ חשיבא א"ר לביאה דהתם מחוסר עדיין מעשה לגמרי קודם היתר הביאה. משא"כ הכא שבשעת החופה כבר מותר לבא עליה כיון שגירש את אשתו ולשמא לא יקיים אח"כ תנאו לא חיישינן וכנ"ל).

באופן שאחר שגירש את אשתו ע"ת וקידש האחרת אז ה"ל חופה הראויה לביאה. ואמנם באמת לא בא עליה רק מגרשה בתנאי דע"מ שלא תמות חבירתה.

ואחר יוהכ"פ היה נשאר עם אשתו הראשונה וכנ"ל. אלא דלכאורה יש לפקפק ע"ז לפמ"ש הרמב"ן בחידושיו לגיטין (דפ"ג ע"א) שהביא דעת הסוברים בגט ע"ת שפידה בקום ועשה חיישינן שמא לא תקיים תנאה.

ובתנאי שפידה בשוא"ת לא חיישינן ושריא לינשא מיד. והקשה שם מגמרא דנדרים (די"ד ע"ב) בפלוגתא דר"נ ור"י בקונם עיני בשניה היום אם אישן למחר דר"י ס"ל דבתנאה לא מיזדהר וחישינן שלא יקיים תנאו ואל יישן היום שמא יישן למחר.

ותירץ דשאני איסור א"א מתוך חומר שחמרת עליה בסופה כו' עכ"ד הרמב"ן שם.
וכ"כ הרשב"א שם.

ולכאורה לפ"ד הרמב"ם דבתנאי שבידה אף בקום נעשה מותרת לינשא ולא תישינו
שמה לא תקנים תנאה. א"כ בנדאי ע"כ לחלק מההיא דנדריים דבתנאה לא מינדהר אינש
כסברת הרמב"ן והרשב"א הנ"ל.

דשאני איסור א"א מתוך חומר שבסופה וכנ"ל. וא"כ לענין איסור ב' נשים לכה"ג דאין
שם חומר זה בסופו י"ל דבתנאה לא מנדהר.

והדק"ל ה"א דהוי חופה שאינה ראויה לביאה. דאף שגירש לאשתו הראשונה בתנאי
שבידו מ"מ אסור לבא על השנייה דיש לחוש שמה לא יקנים תנאו וכנ"ל.

אלא די"ל דהא דתישינו שמה לא יקנים תנאו זהו מדרבנן ולענין חופה שא"ר לביאה
אם האיסור רק מדרבנן החופה קונה לדעת הרמב"ם וכ"ד הב"ש בשם הה"מ הנ"ל.
ובלא"ה י"ל לפי דברי הרמב"ם דאין החילוק בזה דבאיסור א"א מנדהר בתנאה משום
חומר שבסופה דתצא מזה ומזה כדנקטו רמב"ן ורשב"א הנ"ל (ואפשר דנקטו כן לרנוחא
דמילתא).

רק י"ל דעיקר הסברא דבתנאי לא מינדהר באיסורא מינדהר. היינו דבתנאי פיון שאם
יעבור התנאי ממילא נעשה עי"ז רק איסור למפרע ועל להבא לא יגרום שום איסור
וכמו ה"תם דאם יעבור התנאי אז השנייה של אתמול ה"ה באיסור בזה לא מינדהר אינש
רק באיסורא שמכאן ולהבא מינדהר.

משא"כ באשה שנתגרשה על תנאי שאם לא תקנים התנאי ה"ל באיסור א"א למפרע
וגם על להבא תהיה באיסור א"א עליו ותצטרף להתגרש ממנו בנדאי מינדהר בתנאי
כזה וכמו דבאיסורא מינדהר.

(שוב מצאתי שכ"כ בט"ז יו"ד ס"ס ר"כ, והט"ז לא ראה דברי הראשונים הנ"ל). וה"נ
בכה"ג שגירש את אשתו בתנאי שבידו לקיימו דשרי ליקח האחרת ולבא עליה ול"ח
שמה לא יקנים תנאו פיון דעי"ז? ה"ה האיסור למפרע וגם על להבא? ה"ה עליו איסור ב'
נשים ויצטרף ע"כ לגרש אחת מהן ובתנאי כזה מינדהר כנ"ל.

(ובסברא זו י"ה רנוחא שמעתתא בסוגיין כמ"ש לקמן אות י'): וכל זה ניחא לפי
גמרא דידן ביומא. אבל אפתי תיקשי מדברי הירושלמי להך מ"ד שהיה מקדש בעיוה"כ
על תנאי.

אם נימא פדעת הרמ"א דהירושלמי ג"כ מצריף פניסה לחופה. אם כן אפתי ה"ל חופה
שא"ר לביאה מחמת איסור ב' נשים כנ"ל.

דהא לפי הירושלמי לא ה"ה הכה"ג מגרש את אשתו כלל. ומוכח כהפר"ח דלפ"ד
הירושלמי א"צ פניסה לחופה כלל ולק"מ.

אלא דלכאורה י"ל דלעולם כהרמ"א דהירושלמי נמי ס"ל דלא מיקרנא ביתו בלא פניסה
לחופה. ומ"מ שפיר יכול לקדש ולכנוס בעיוה"כ על תנאי ולא הוי חופה שא"ר לביאה.

פינון דבְעֵינְדן חלֹות חַחְנֹפָה לְמַחַר פְּשִׁתְמוֹת אֲשֶׁתּוֹ אַז תְּהִיָּה זֶה רְאוּיָה לְבִיאָה מִשׁ"ה קוֹנָה שְׁפִיר דְבִשְׁעַת חלֹות חַחְנֹפָה שְׁאֵז תְּהִיָּה רְאוּיָה לְבִיאָה סְגִי בְּזָה. (וְאַף דְבִיּוּה"כ אָסוּר בַּת"ה מ"מ לְשִׁיטַת הִירוּשָׁלַמִי דְאָסוּר רַק מְדַרְבָּנָן ל"ח זֶה א"ר לְבִיאָה לְעֵנְנָן זֶה וְכַנ"ל).

אַף זֶה אֵינּוּ. דְלִפְמִ"שֶׁהַתּוֹס' בִּיבְמוֹת (דָּף צ"ג ע"א תוּד"ה קְנוּיָה) וּבְקִידוּשִׁין (דָּף ס"ג ע"א ד"ה פְּגוּן) לְחַלֵּק בֵּין קִידוּשִׁי פְּסָף וּבֵין קִידוּשִׁי שְׁטָר.

דְבְקִידוּשִׁי פְּסָף אֲפִילוּ נִתְאַכְלוּ הַמְעוֹת חָשׁוּב פְּאִילוּ הֵם בְּעֵין פִּינוּן דַּל"כ מְחֻנְיָבַת לְהַחְזִירָם כּו', מִשֵּׁא"כ בְּשִׁטָּר אִם לֹא אָמַר מְעַכְשָׁיו דָּאִם נִקְרַע הַשְׁטָר אוּ נֶאֱבַד קוֹדֵם הַזְמַן אֵינָה מְקוֹדֶשֶׁת וְכִמוֹ בְּמִשְׁנֵף פְּרָה זֶה וְלֹא תִקְנָה לָהּ עַד אַחַר שְׁלִשִׁים יוֹם בְּלֹא אָמַר מְעַכְשָׁיו לֹא קָנָה דְבִשְׁעַת קִנְיָן פְּכָר פְּסָקָה הַמְשִׁיכָה כּו' ע"ש.

וּלפ"ז נִרְאֶה דְלְעֵנְנָן קִנְיָן חַחְנֹפָה ג"כ אִם מִתְּנָה שְׁיַחֲוִל קִנְיָן חַחְנֹפָה לְמַחַר לֹא מְהַנִּי פְלוּם פִּינוּן דְלְמַחַר לִיתָא לְהַף חַחְנֹפָה וְלֹא מְהַנִּי אַא"כ מִתְּנָה שֵׁאח"כ יַחֲוִל חַחְנֹפָה מְעַכְשָׁיו. וַא"כ צ"ל לְהִירוּשָׁלַמִי דִּהְכָה"ג הִיָּה מְקַדָּשׁ וְכוּנְסָה אֲחֶרֶת בְּעִוְיָה"כ שְׁהַחַחְנֹפָה הִיָּה ע"ת שְׁאִם תְּמוֹת אֲשֶׁתּוֹ לְמַחַר אַז תַּחֲוִל חַחְנֹפָה מְעַכְשָׁיו.

(וּלפ"ז יֵשׁ מְפָאן רְאָיָה לְדַבְרֵי הַמֶּלֶךְ מ' פ"י מֵהַלְכוֹת אִישׁוֹת הַלְכָה ב') דַּס"ל דְחַחְנֹפָה שְׁקוֹדֵם חַחְנֹפָה מְהַנִּי ג"כ. דְהָא הָכָא ע"כ לּוֹמַר דְלְעֵנְנָן חַחְנֹפָה הִיָּה מִתְּנָה שְׁיַחֲוִלוּ רַק לְמַחַר אַחַר מִיתַת אֲשֶׁתּוֹ וְלֹא מְעַכְשָׁיו דְלֹא לִיְהוּנִי לְמַפְרַע עוֹבַד בְּב' בְּתִים.

וְלְעֵנְנָן חַחְנֹפָה ע"כ שְׁהִיָּה מִתְּנָה שְׁיַחֲוִל מְעַכְשָׁיו דְנוֹקָא בְּאִם תְּמוֹת אֲשֶׁתּוֹ לְמַחַר וְכַנ"ל. וַא"כ הו"ל הָכָא קִנְיָן חַחְנֹפָה קוֹדֵם חַחְנֹפָה, וְלְדַעַת הַמ"ב דַּס"ל דְחַחְנֹפָה שְׁקוֹדֵם חַחְנֹפָה לֹא מְהַנִּי צ"ל הָכָא דַּס"ל כְּדַעַת הַפְּר"ח בְּפִירוּשׁ הִירוּשָׁלַמִי דְסְבִירָא לִיָּה דַּא"צ פְּאֵן כְּנִיסָה לְחַחְנֹפָה פְּלָל).

וְהַשְׁתָּא הַדְרָא קוּשְׁיָא לְדוֹכְתָּ דְהַחַחְנֹפָה בְּעִוְיָה"כ הֵנִי חַחְנֹפָה שֵׁא"ר לְבִיאָה מִשׁוּם אִסוּר שְׁתֵּי נָשִׁים פִּינוּן שְׁצָרִיף שְׁתַּחֲוִל חַחְנֹפָה מְעַכְשָׁיו וְע"ד חַחְנֹפָה הִיָּה י"ל דַּר' יְהוּדָה לְטַעֲמִיָּה דְמוּכַח דְלֹא סְבִירָא לִיָּה פְּלָל הַף אִסוּרָא שְׁאָסוּר לְכַה"ג לִישְׂאָ שְׁתֵּי נָשִׁים.

וּבְזָה יְבֻנָּר ג"כ פְּלוּגְתָּא דְתַנְאֵי בִירוּשָׁלַמִי אֲלִיבָא דַּר"י אִם הִיָּה מְקַדָּשׁ מְעִוְיָה"כ עַל תַּנְאֵי אוּ שְׁמַקְדָּשׁ בִּיּוּה"כ"פ וְכַנ"ל. דַּמ"ש הַרְמַב"ם דְכַה"ג אֵינּוּ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים מְקָרָא דְאֲשָׁה אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים.

אֵינּוּ מִיִּתְוָרָא קָרָא דְהָא דְרָשִׁינָן מִיְנִיָּה אֲשָׁה וְלֹא קְטַנָּה כְּמִבְּנָאָר בְּרַמְב"ם שָׁם. וְאִידָף אֲשָׁה דְכְּתִיב בּוֹ דְרָשִׁינָן בִּיבְמוֹת (דָּף ס"א ע"א וְדַנ"ט ע"א) שְׁאִם אִירָס אֶת הָאֵלְמָנָה וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כַּה"ג יְכַנּוּס ע"ש.

אַלָּא דְמַהַף אֲשָׁה דְמִמְעֻטִּין קְטַנָּה מִמִּילָא דְרָשִׁינָן מִיְנִיָּה נְמִי א' וְלֹא ב'. אַבְל אֲלִיבָא דַּר"י יֵשׁ הוֹכַחָה מְקָרָא אַחְרִינָא דְשָׂרִי לְכַה"ג לִישְׂאָ שְׁתֵּי נָשִׁים מִמִּילָא דְרָשִׁינָן הָכָא דְאֲשָׁה מְמַעֵט רַק קְטַנָּה וְלֹא לְמַעֵט שְׁתֵּי נָשִׁים דְבַגְמָרָא בְּסַנְהֶדְרִין (דַּנ"ג סַע"א) אַמְרִין דַּר"י ס"ל כַּר"ע דְאֵין קִידוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחִיבֵי לְאוּיָן.

ובקידושין (דף ס"ח ע"א) פריה הגמרא לר"ע דאין קידושין תופסין בח"ל מקרא דכי תהיין לאיש נשתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה דשנואה בנישואיה וא"ר פי תהינה אלמא דק"ת ביהו.

ומשני הגמ' דר"ע מוקי להך קרא באלמנה לכה"ג וכו' וכו'. ולר' ישבב אליבא דר"ע כו' במאי מוקים לה בבעולה לכה"ג ע"ש.

ולכאורה יש להקשות דלמה ליה להגמרא לאוקמי קרא בבעולה לכה"ג הא אפילו שתייה בתולות מ"מ השניה שנואה בנישואיה משום דכה"ג אסור לישא נשתי נשים. וי"ל משום דא"א לפרש פן בקרא מדאיצטריך קרא לפרש שהיה המעשה שהאחת היתה אהובה והא' שנואה מפלל דיש במציאות שיהיו שתייה ביהו.

ואילו באיסור שתי נשים לכה"ג הא ע"כ לעולם השניה שנואה בנישואיה ואף דמשפחת שנישא שתי נשים קודם שנתמנה לכה"ג דאז לא היתה השניה שנואה בנישואיה, מ"מ לפי מאי דמוקמינן הך קרא בכה"ג משמעו דמייירי שבהיותו כה"ג נשא שתי נשים (אלו).

ולא הנה צריך לפרש בקרא דהאחת שנואה דממילא ידענו זאת. וע"כ דקרא מייירי שהשנואה שנואה בעצם שאסורה עליו משום בעולה.

ולפ"ז לר"ע דאין קידושין תופסין בח"ל (וכר' ישבב אליבא דר"ע) דלדידה ע"כ מייירי קרא בבעולה לכה"ג. ממילא משמע מהך קרא באם שתייה בתולות דאין אסור להכה"ג בנישואי שתייה (והאחת שנואה היא רק מצד שהיא בעולה לכה"ג).

ולפ"ז יבואר פלוגתא דתנאי אליבא דר"י בירושלמי דיומא ה"ל דתליא בהך פלוגתא. דלתנא דבריייתא דסנהדרין (דף נ"ג) אליבא דר"י דס"ל כר"ע דאין ק"ת בח"ל (ומלישנא דר"י שם דאם לא היתה אמו ראויה לאביו כו' משמע דאפי' בחייבי עשה אין ק"ת וכו' ישבב אליבא דר"ע).

ולדידה צ"ל קרא דכי תהינה לאיש נשתי נשים כו' דמייירי בבעולה לכ"ג וממילא מוכח דאין אסור לכה"ג ליקח שתי נשים לדידה. ולפ"ז א"ש פהך תנא אליבא דר"י בירושלמי דיומא ה"ל שהיה הכה"ג מקדש האחרת בערב יוהכ"פ על תנאי.

ולא קשיא מהא דהוי חנפה שאינה ראויה לביאה משום אסור שתי נשים דהא איהו לית ליה פלל אסור שתי נשים לכה"ג וכנ"ל. אבל לתנא דמתני' דסנהדרין שם (ושם ע"ב פי א"ת ר' יצחק תני כדתנן כו' ע"ש) דלדידה לא סבר פלל ר' יהודה כר"ע דאין ק"ת בח"ל רק פרבנו דקידושין תופסין בח"ל.

וכן מבואר בהדא בתוס' ביבמות (דף י' ע"א ד"ה לר"י) דלתנא דמתניתין דסנהדרין סבר ר' יהודה פרבנו דק"ת בח"ל. וכן מוכח בגמרא דקידושין (דף ע"ד ע"ב) דמשני ר"נ ה"מ דר' יהודה ס"ל דאין ממזר אלא מא"א ולא מח"כ ע"ש.

והיינו פתנא דמתני' דסנהדרין אליבא דר"י דק"ת בח"ל. וכ"מ בגמרא דסנהדרין (דע"א ע"א) מאי אינה ראויה אילימא ח"כ כו' ע"ש.

וּלְהַדִּיחַ תַּנְאֵי אֱלִיבָא דְר"י דְק"ת בַּח"ל אִם כּוֹנֵן קָרָא דְכִי תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׂתֵי נָשִׁים לֹא מִיָּרִי כָּלֵל בְּכַהֲנָג וּמִמִּילָא ס"ל דְכַהֲנָג אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל ב' נָשִׁים כְּמוֹ לְדִידָן מִקְרָא דְאִשָּׁה אַחַת וְלֹא שְׂתֵימִם. וְאִם כּוֹנֵן לְדִידָהּ א"א לְהַכְהִיל ג' לְקַדְשׁ מַעֲוִיָּה כ"פ מִחֻמַּת דְּהַיּוֹת חֲנוּפָה שֶׁא"ר לְבִיאָה וְכַנ"ל.

וְע"כ שְׁהִיָּה מְקַדְשׁ בִּיּוֹהֲכ"פ. וּבְזוֹה מְבֹנָר פְּלוּגְתָא דִּירוּשְׁלָמִי הַנֶּ"ל דְּתִלְיָא בְּהַד פְּלוּגְתָא דְתַנְאֵי אֱלִיבָא דְר"י וְא"ש.

וְאִין לְהַקְשׁוֹת לְדַבְרֵינוּ מְהֵא דְקָאָמַר הַגְּמָרָא בְּקִידוּשֵׁין (דס"ח) שָׁם. וְרַבְּנָן מִי פְּתִיב תִּהְיֶינָה לְכַהֲנָן.

וְהַל"ל דְּלְרַבְּנָן אִין לְאוּקְמִי קָרָא בְּכַהֲנָג כִּינּוּן דְּלִידָן בְּלֹא ה' אָסוּר לְכַהֲנָג לְיִשְׂרָאֵל ב' נָשִׁים. ז"א.

חָדָא דֵּא"כ מַנ"ל לְרַבְּנָן לְמִילַף מְהַד קָרָא שְׁק"ת בַּח"ל וְדִילְמָא אִין ק"ת בְּחִיבֵי לְאוּיִן וְטָפִי נִילַף מִפְּאֵן הָיִתֵּר לְכַהֲנָג לְיִשְׂרָאֵל ב' נָשִׁים. וְעוֹד דְּאַפְתִּי תִּקְשִׁי לְרַבְּנָן דְּנוֹקִיָּם קָרָא דְכִי תִהְיֶינָה וְגו' בְּגִירוּשָׁה לְכַהֲנָן הַדְּיוּט וְנִימָא דְק"ת רַק בְּחִיבֵי לְאוּיִן דְּכַהֲנָנָה (וְכַר' סִימָאֵי אֱלִיבָא דְר"ע) וּמִשׁו"ה מְשַׁנֵּי הַגְּמָרָא לְרַבְּנָן דְּמִשְׁמַע לְהוּ בְּהֵאֵי קָרָא דְלֹא מִיָּרִי כָּלֵל בְּכַהֲנָן כו'.

כּוֹן הִנֵּה י"ל ע"ד הַפְּלִפּוּל קִצָּת: ז אָף לְקוּשְׁטָא דְמִקְלָתָא נִרְאָה לּוֹמַר בְּפִשְׁטוּת דְלִדְעַת הַרְמַב"ם שְׁאָסוּר לְכַהֲנָג לְיִשְׂרָאֵל שְׂתֵי נָשִׁים מ"מ לֹא מִקְרָא בְּשִׁבִיל זֶה חֲנוּפָה שֶׁא"ר לְבִיאָה. דְּדוֹקָא בְּאִסוּר נִדָּה שְׁהִיא בִיאָה אָסוּרָה בְּעֵצָם חָשִׁיב חֲנוּפָה שֶׁא"ר לְבִיאָה וְאִינָה קוּנָה.

אַבְל אִיסוּר שְׂתֵי נָשִׁים לְכַהֲנָג לֹא חָשִׁיב זֶה כָּלֵל בִּיאָה אָסוּרָה דְכָל אַחַת מִצַּד עֲצָמָה מְוַתֵּר לּו'. רַק דָּאָם נָשָׂא שְׂתֵי נָשִׁים יֵשׁ עֲלֵיו רַק מְצוּה לְגַרְשׁ אַחַת.

אַבְל לֹא נִתְפַּס אִיסוּר עַל הַבִּיאָה לּוֹמַר שְׁהִיא בִיאַת אִיסוּר. וְכַמְבֹּנָר בְּרַמְבַּ"ם (פ"ה) מִהֲלִכּוֹת כְּלֵי הַמְּקַדְשׁ ה"י) דָּאָם נָשָׂא הַכַּהֲנָג שְׂתֵי נָשִׁים אִינּוּ יְכוּל לְעַבְדּוּ בְּיוֹם הַצּוּם עַד שְׁיִגְרַשׁ לְאַחַת.

וּמִשְׁמַע דְּכָל הַשְּׁנָה יְכוּל לְעַבְדּוּ וְלֹא מִקְרָא זֶה בִיאַת אִיסוּר כָּלֵל. (וּמַה"ט נְמִי י"ל בְּקָרָא דְכִי תִהְיֶינָה דֵּא"א לּוֹמַר הַשְּׁנוּאָה בְּכַהֲנָג דְלֹא שְׁיִיָּד כָּלֵל לְקְרוֹתָהּ שְׁנוּאָה מַה"ט) וּלְפ"ז אִין כָּאֵן קוּשְׁיָא כָּלֵל בְּכָאֵן מְהַד דְּחֲנוּפָה שֶׁא"ר לְבִיאָה וְכַמְבֹּנָר.

וּמַעֲתָה נִחְזָר לְבָאָר פְּלוּגְתָא דְתַנְאֵי אֱלִיבָא דְר"י בִּירוּשְׁלָמִי דִּיּוֹמָא הַנֶּ"ל אִם הִנֵּה מְקַדְשׁ אֶת הָאַחֲרַת מְעַרְבִי יוֹהֲכ"פ ע"ת אוֹ שְׁהִיָּה מְקַדְשׁ בִּיּוֹהֲכ"פ. דִּי"ל ג"כ בְּפִירוּשׁ הִירוּשְׁלָמִי כְּדַעַת הַרְמַ"א הַנֶּ"ל דְּלֹא מִקְרָא בֵּיתוֹ בְּלֹא כְּנִיסָה לְחֲנוּפָה.

וְכַבֵּר בְּיָאָרְנוּ לְעֵיל דִּישׁ פְּלוּגְתָא דְתַנְאֵי אֱלִיבָא דְר"י בְּעִירוּבִין אִי ס"ל יֵשׁ בְּרִירָה אוֹ אִין בְּרִירָה. רַק שְׁבִיאָרְנוּ דְכָאֵן כִּינּוּן שְׁהִקְדוּשֵׁין הִנֵּה מַעֲוִיָּה כְּבִתְנָאֵי לְכַשְׁתְּמוּת אִשְׁתּוֹ לְמַחֲרָא ז' יַחֲלוּ הַקְּדוּשֵׁין מֵאוֹתָהּ שְׁעָה וְלֹא לְמַפְרַע וּבְכַהֲנָג לֹא תִלְיָא כָּלֵל בְּבִירָה.

מ"מ כִּינּוּן דְצָרִיף כְּנִיסָה לְחֲנוּפָה ג"כ. וְכַבֵּר בְּיָאָרְנוּ (בְּאוֹת הַקְּדוּמִם) דְּבְחֲנוּפָה א"א לְהַתְּנוּת ע"מ שְׁיַחֲוּל הַקְּנָנִין לְמַחֲרָא דְבְכַהֲנָג לֹא חִיָּיל כָּלֵל וְלְמַחֲרָא נְמִי לֹא קָנָה.

ויכמו בקידושי שטר לפ"ד התוס' ביבמות ובקידושין הנ"ל. וע"כ שהיה מתנה שאם תמות אשתו למחר אז תחול החופה מעכשיו.

ואם כן לענין זה תליא בברייה. וכדעת רש"י בגיטין הנ"ל דבתנאי זה שאינו בידו ותלה במי שחיו ומותו תלויין בידו תליא בפלוגתא דברייה אי נימא שהוכרר הדבר למפרע (ולר"י בעירובין ל"ש בין תולה בד"ע או בדעת אחרים).

וא"כ ה"נ לאיו אליבא דר"י דס"ל דאין ברייה א"א לעשות פאן החופה בעוה"כ באופן שאם תמות אשתו למחר יחול קנין החופה מעכשיו פנין דזה תלוי בברייה והוא ס"ל אין ברייה. ואם יתנה שיחול הקנין דחופה למחר פשתמות אשתו ולא למפרע מעכשיו בכה"ג לא חזיל כלל וכנ"ל.

ואם כן בממ"נ א"א לעשות החופה מעוה"כ. רק ביוהכ"פ פשתמה אשתו אז היה מכניס האחרת לחופה ומש"ה ס"ל שהקידושין היה גם כן ביוהכ"פ.

והפוכי מטרטא למה לן לומר שיקדש מעוה"כ"פ ויכנס ביוהכ"פ פנין דאין שבות במקדש. וסוף סוף הכניסה לחופה א"א רק ביוהכ"פ גופיה.

ואף אם נימא דהיכא דאפשר לתמן מאתמול לא אמרינן אין שבות במקדש. היינו היכא דאפשר לתמן הכל מאתמול משא"כ פאן שהחופה וקידושין הכל נחשב כחד שבות בזה.

אבל להך תנא אליבא דר"י דסבירא ליה יש ברייה ס"ל שהיה פוגם לחופה ג"כ בעוה"כ"פ ע"ת שפשתמות אשתו למחר אז יחול קנין החופה למפרע מעכשיו ובכה"ג ליכא שום איסור שבות כנ"ל: ח ועתה נבאר פלוגתת הבבלי והירושלמי בסוגיא דיומא.

דגמרא דידן ס"ל שהיה מקדש וכונס האחרת בערב יוהכ"פ ונהדר מגרש לתרנוייהו על תנאי כו'. והירושלמי ס"ל דלא היה מגרש כלל רק מקדש האחרת בעוה"כ"פ ע"ת או שהיה מקדש ביוהכ"פ וכנ"ל.

דטעמא דהירושלמי דלא, ניחא ליה בתקנתא דגמרא דידן לגרש לתרנוייהו על תנאי. (מלבד די"ל בזה כסברת הש"א מההיא דיבמות אם היה חולץ חולץ לפסולה כו' פאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו כו' ע"ש).

הנה י"ל דהירושלמי לטעמיה בזה דבירושלמי דגיטין (פ"ח ה"ח) אמתני' דהתם דבה"א דגט שנתנו ע"ת ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הפהונה. אמר התם ר' יוחנן בשם ר' ינאי אין בה משום יחוסי פהונה ואין ב"ד מזהמין אותה.

ובשגרי קרבן שם הקשה דמיתי ל"ל דכיון דמיוחסין מותרים בה פשיטא דאין ב"ד מרחיקין אותה. והגיה שם בירושלמי דצ"ל אין בה אלא משום יחוסי פהונה והינו דכהנים מיוחסים נוהגים סלסול בעצמם שלא לנושאה רק שהב"ד אין פוסלין אותה לכהונה.

(וכן איתא הגירסא בירושלמי פ"י דיבמות הל' ה'). וא"כ הירושלמי לטעמיה הכא.

שא"א לעשות לכתחלה תקנה כזו להכה"ג ביוהכ"פ שלא ינהג סלסול זה בעצמו כשאר פהנים מיוחסים. וממילא א"א לו לגרש את אשתו על שום תנאי.

דאָפּילו אַם לא יתקנים התנאי יש בָּהּ משום יחוסֵי פְּהוּנָה פּנ"ל. ומש"ה אָמר הִירוּשָׁלַיִם בְּיוֹמָא דְעֵבְדִּינּוּ הַתְּקֵנָה בְּקִדּוּשֵׁינּוּ וְלֹא בְּגִירוּשֵׁינּוּ רַק דְּפִלְיָגִי תַנְאִי לְמַר בְּעִוְיָה"כ וְלַמַּר בִּיּוּה"כ פּנ"ל: ט וּמַעַתָּה נִפְרַשׁ טַעְמָא דְגַמְרָא דִּידָן דְּנִקֵּט הַתְּקֵנָה דְּנִקֵּט לְגַרְשׁ ע"ת וְלֹא לְקַדְשׁ אַחֲרַת ע"ת אוּ לְקַדְשׁ בִּיּוּה"כ פּ פְּסוּגָנִית הִירוּשָׁלַיִם.

וְהִנֵּה זֶהוּ מְבֹאָר דְּלֹא מְצִי הַגְּמָרָא לְמִימַר שְׁהֵיָה מְקַדְשׁ בִּיּוּה"כ פּ, לֹא מִיבְעִי לְדַעַת הַרְמַב"ם דְּחֻפָּה שֶׁא"ר לְבִיאָה אֵינּוּ קוֹנָה וְגַם ס"ל דֵּה' עֵינּוּיִים דִּיּוּה"כ פּ דְּאֹרְיִיתָא. וְאִם כֵּן א"א לְעֲשׂוֹת חֻפָּה בִּיּוּה"כ פּ דְּהֵי חֻפָּה שֶׁא"ר לְבִיאָה וְכַנ"ל.

אַלָּא דְּאָף לְהַסּוּבְרִים דְּחֻפָּה שֶׁא"ר לְבִיאָה קוֹנָה אוּ לְהַסּוּבְרִים דֵּה' עֵינּוּיִים דִּיּוּה"כ פּ מְדַרְבְּנָן. מ"מ כָּל הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר לְתַמְנָן מְאֲתָמוּל לֹא אֶמְרִינָן אֵין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ (וְכַמ"ש לְקַמָּן בְּסֻמוּף אוּת י"א).

וְלָמָּה יַעֲבֹר אִיסוּר שְׁבוּת בִּיּוּה"כ פּ פִּינּוּן דְּמְצִי לְתַמְנָן בְּהִיתַר גְּמוּר מְעִוְיָה"כ בְּגִירוּשֵׁינּוּ עַל תַּנְאִי וְלֹא לְעֲבֹר עַל שׁוּם שְׁבוּת וְכַנ"ל. רַק לְהִירוּשָׁלַיִם דֵּה' א"א לְכַה"ג לְגַרְשׁ ע"ת וְכַנ"ל מִש"ה אֶמְרִינָן בְּזֵה אֵין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ.

מִשֶּׁא"כ לְפִי גַמְרָא דִּידָן וְכַמְבֹּאָר. רַק עֲדִינָן צְרִיף לְבֹאָר לָמָּה לֹא אֶמְרוּ בְּגַמְרָא הֵךְ תַּקְנֵתָא דְּהִירוּשָׁלַיִם לְקַדְשׁ מְעַרְב יוּה"כ פּ ע"ת שְׁפִשְׁתָּמוּת אֲשֶׁתּוּ לְמַחַר תְּהֵא זֹו מְקַנְדָּשׁת לֹו.

וְאָף שְׁכָבֵר בְּיֹאֲרָנוּ דְּתַלְיָא בְּפִלּוּגְתָּא דְּתַנְאִי דְּלֵאִיו אֲלִיבָא דַר"י בְּעִירוּבִין דְּלִית לֵיהּ בְּרִירָה א"א פֶּאָן לְהַכְנִיסָה לְחֻפָּה מְעַרְב יוּה"כ פּ ע"ת. דָּאָם מִתְּנָה שְׁאָם תְּמוּת אֲשֶׁתּוּ לְמַחַר יַחּוּל קַנְיָן הַחֻפָּה מְעַכְשָׁיו הָא זֶהוּ תַלְיָא בְּבִרְיָה וְאִיהוּ ס"ל אֵין בְּרִירָה, וְאִם יִתְּנָה שְׁיַחּוּל קַנְיָן הַחֻפָּה לְמַחַר וְלֹא מְעַכְשָׁיו לֹא חֵלָה כָּלֵל קַנְיָן הַחֻפָּה אָף לְמַחַר ג"כ וְכַמוּ בְּקִדּוּשֵׁי שְׁטַר וְכַנ"ל.

וְא"כ י"ל דְּמִש"ה לֹא נִקֵּט הַגְּמָרָא הֵךְ תַּקְנֵתָא לְקַדְשׁ מְעִוְיָה"כ פּ ע"ת פִּינּוּן דְּלֵאִיו אֲלִיבָא דַר"י א"א לְהַכְנִיסָה לְחֻפָּה בְּעִוְיָה"כ פּ ע"ת וְבִלָּא חֻפָּה לֹא מִקְרִיָא בִּיתּוּ. וְהַגְּמָרָא בְּעִי לְשַׁנּוּי וְלֹא שְׁכֻחֵי תַקְנֵתָא אֲלִיבָא דַר"י דְּלֹא תִיקְשִׁי מִינָּה לֵאִיו אֲלִיבָא דַר"י ג"כ.

וּמִלְבַּד זֶה הֵיָה י"ל דְּהַגְּמ' דִּיּוֹמָא בְּעִי לְשַׁנּוּי לְכוּלְהוּ אֶמּוּרָאֵי דְּלֹא תִיקְשִׁי עֲלֵיהּ מִדַר"י דְּהֵכָא. וְנִהְרִי לְרַב הוּנָא דַס"ל בְּקִדּוּשֵׁינּוּ (ד"ה ע"א) דְּחֻפָּה קוֹנָה.

וְרַב וְשְׁמוּאֵל גְּמִי ס"ל כְּנוּמִיָה דְּחֻפָּה קוֹנָה לְשִׁיטַת רַש"י בִּיבְמוּת (דנ"ז ע"ב) כְּמִבּוּאָר שְׁם בְּתוּס' וְלְרַב הוּנָא חֻפָּה קוֹנָה וְגוּמַר בְּהַדְּדִי וְא"צ חֻפָּה אַחֲרַת כַּמ"ש הַמְהַרְשֵׁ"א בְּקִדּוּשֵׁינּוּ שְׁם (ד"ה ע"ב בְּתוּד"ה חֻפָּה).

דֵּאל"כ מֵאִי אֲנִלְמָא דְּהֵאִי חֻפָּה מְהֵאִי חֻפָּה ע"ש. וְא"כ לְדִידִיָה א"א כָּלֵל לְכַה"ג לְהַכְנִיס לְחֻפָּה בְּעִוְיָה"כ ע"ת אֲפִי גִימָא דִישׁ בְּרִירָה.

דְּהֵא בַמַּמ"נ אִם מִתְּנָה שְׁתַּחּוּל הַחֻפָּה מְעַכְשָׁיו אִם תְּמוּת אֲשֶׁתּוּ לְמַחַר א"כ חָלוּ הַקִּדּוּשֵׁינּוּ ג"כ מְעַכְשָׁיו. (פִּינּוּן דְּחֻפָּה קוֹנָה וְגוּמַר בְּהַדְּדִי.

וְא"א לְעֲשׂוֹת חֻפָּה לְחֻצָּאִין). וְא"כ עֲבַד לְמַפְרַע עֲבוּדָה בְּב' בְּתִים קוֹדֵם שְׁמִתָּה אֲשֶׁתּוּ.

ואם לא תחול החנופה מעכשיו אם פן גם למחר לא תיילא החנופה כלל וכנ"ל וקם ליה בלא בית. ומש"ה לא אמר הגמרא ביומא הך תסקנתא לקדש אחרת על תנאי פינו דהך תסקנתא ליתא לרב הונא (וכן לרב ושמואל לפירש"י) והגמרא בעי לשנוויי לכ"ע.

אלא דמ"מ כל זה אינו מספיק. דעדיין תיקשי.

דנהי דהוקרח הגמרא לתסקנתא זו שיגרש אשתו ע"ת. מ"מ האשה האחרת שמקדש והדר מגרש לה ע"ת הא יש תסקנתא בלא גירושין רק שיקדשנה וכנסנה ע"ת.

ולא על תנאי זה דע"מ שתמות חבירתה דבזה תליא בביריה פינו שהתנאי אינו בידו וכנ"ל. רק יתנה עמה ע"ת שפיודו לקיימו דתנאי פזה לא תליא בביריה כלל.

וביותר קשה שיקדשנה על תנאי באם שאפנס לביהכנ"ס אזי תהיה מקודשת מעכשיו שבתנאי זה עצמו מגרש את אשתו הראשונה שתהיה מגורשת למפרע. שאם יקיים תנאי זה אז הראשונה מגורשת מעכשיו והשניה מקודשת מעכשיו וכדחזי באשתו דבעי למימת יקיים תנאו כדאמרו פן בגמ' בתסקנתא דמגרש לשתייהן כו'.

ובאם לא יקיים תנאו הראשונה אינה מגורשת והשניה אינה מקודשת. ובזה א"ש לרב הונא דחנפה קונה דמ"מ יחולו החנופה והקידושין מעכשיו וכן הראשונה מגורשת מעכשיו אמנם י"ל לפמ"ש לעיל (אות ה') בדעת הרמב"ם בגט ע"ת שפיודה לקיימו דשריא לינשא ול"ח שמא לא תקיים תנאה.

אף דבגדרים אמרינו דבתנאה לא מיזדהר דהחילוק בזה הוא דהיכא שאם יעבור התנאי יגרם רק איסור למפרע ולא על להבא בזה לא מיזדהר. אבל היכא שע"ז יהיה עליו איסור על להבא גם פן בזה מיזדהר כמו דבאיסורא מיזדהר.

וא"כ י"ל במקדש אשה ע"ת אף שפיודו לקיימו למחר מ"מ אסור לבא עליה קודם קיום התנאי דחיישינו שמא לא יקיים תנאו. דהיכא שע"ז גורם רק איסור למפרע אמרינו דבתנאה לא מיזדהר.

וכאן אם לא יקיים תנאו ה"ל רק איסור למפרע דאז יהיה למפרע בעילת זנות. (וכמ"ש הרמב"ם ריש הלכות אישות דבעילה בלא קידושין הוי זנות שלוקה מה"ת).

וא"כ א"א להכה"ג לקדש בערב יוה"כ ע"ת אף בתנאי שפיודו דמ"מ הוי חנפה שא"ר לביאה פינו דאסור לבא עליה קודם שיתקיים התנאי למחר ומיהו משכחת בעלמא שפיר חנפה ע"ת אף להרמב"ם דחנפה ראויה לביאה בעינו.

דהא פתבו הפוסקים בדעת הרמב"ם בהא דיש חנפה לפסולות דכינן שדעתו לבא עליה באיסור חשיבי ראויה לביאה וקונה שפיר. משא"כ בכה"ג שמקדש האחרת מחמת תקנת חכמים ופשיטא שאין דעתו לבא עליה באיסור וא"כ הוי חנפה שא"ר לביאה בערב יוה"כ קודם קיום התנאי של הקידושין.

ואף אם נימא דהא דאמרינו דבתנאה לא מיזדהר וחישינו שמא לא יקיים תנאו זהו הוי רק איסור דרבנן ומשום חומרא דרבנן לא חשיב חנפה שא"ר לביאה כמ"ש לעיל. מ"מ יש לחלק דבהך איסור דרבנן שעומד להתברר.

שאח"כ אם לא יקיימם תנאו יתברר שהיה למפרע איסור תורה בזה שפיר הני חנפה שא"ר לביאה ואינו קונה. ולא דמי כלל להך שכתב הב"ש (שהוכח לעיל) באיסור שבועה נקיים שהוא חומרא דרבנן בעלמא דל"ח א"ר לביאה ובה חנפה קונה.

(וכה"ג מחלק במל"מ רפ"ז מהל' תרומות שנסתפק לענין תרומה טמאה מדרבנן אי חשיבא מחוללת ועומדת לפטור ממיתה בטומאת הגוף. ומדמי לה כמו גבי אשה הראויה לו דאם אסירא מדרבנן חשיבא ג"כ אינה ראויה.

ומצדד לחלק שם בהך מילתא בין טומאת מעלה דרבנן לשאר טומאות דרבנן ע"ש. וכש"כ שיש לחלק ה"כא לענין חנפה שא"ר לביאה בין חומרא בעלמא דז"נ מדרבנן ובין הך איסור דרבנן שעומד להתברר שהיה למפרע איסור תורה כנ"ל).

אלא שעיקר ד"ז שאם לא יקיימם את תנאו ויתבטלו הקידושין ה"ל למפרע ביאת פנויה דאסור מדאורייתא. י"ל דזה אינו.

דאף שמבואר מדברי הרמב"ם בהלכות אישות (פ"א ה"ד) דלעולם ביאת פנויה אסור מה"ת ולוקה עליה מלאו דלא יהיה קדוש (ולא פהראב"ד דבמיוחדת לאיש אחד אין בה איסור לאו). מ"מ מוכח מדברי הרמב"ם (ספ"ב מהל' נערה) דבאינה מוכנת לזנות אינו לוקה וכמ"ש הכ"מ שם.

וביותר י"ל דבבא עליה בתורת קידושין ואישות אף שאח"כ נתבטלו הקידושין בזה אף להרמב"ם ליפא איסור תורה רק איסור דרבנן. (ועיין מזה בדברי הב"ח באה"ע סי' קנ"ז ס"ג.

ובתשובת הרד"ך בית ט'. ועיין בספר הפלאה בכתובות ד"מ ע"ב גבי הא דר"ל אמר א"ק נערה כו' ע"ש).

וכן מוכח גם כן לפ"ד הרמ"א הנ"ל דמפרש בירושלמי דיומא דצריף ג"כ פניסה לחנפה כנ"ל. וא"כ למ"ד שמקדש בערב יוה"כ על תנאי דכבר ביארנו שמתנה על הקידושין שיחולו למחר רק מפאן וליהבא ונתחנפה צריף שתחול מעכשיו ונקא כנ"ל.

וא"כ מוכח מזה דאף בחנפה שקודם הקידושין ג"כ חשיב חנפה הראויה לביאה מה"ת אף נראה דהעיקר כמ"ש לעיל (סוף אות ד) בפלוגתא דהגמרא דידן והירושלמי. דהירושלמי ס"ל דבאיסור דרבנן חנפה קונה ול"ח אינה ראויה לביאה מה"ת.

דמה"ט סובר הירושלמי דאפשר לעשות חנפה ביוה"כ ג"כ כפינו דס"ל דה' עינויים דיוה"כ מדרבנן כנ"ל. ומש"ה גמי סובר הירושלמי דאפשר גמי לקדש ולכנוס בערב יוה"כ ע"ת.

דבכה"ג ג"כ ה"ל חנפה הראויה לביאה מה"ת כנ"ל. משא"כ לפי גמרא דידן דס"ל דמתמת איסור דרבנן חשיב גם כן חנפה שא"ר לביאה ואינה קונה.

מש"ה א"א לכנוס בערב יוה"כ ע"ת דהוי חנפה שא"ר לביאה. ואף אם יתנה תנאי שפידו לקיימו מפל מקום מדרבנן אסור לבא עליה שפא לא יקיימם תנאו כיון דבתנאה לא מיוזקהר ה"כא שע"ז נעשה איסור רק למפרע ולא על להבא וכנ"ל.

(ויפשוט דאע"ג שגם אם יעבור התנאי ג"כ הוי למפרע רק איסור דרבנן. מ"מ אין להתיר לו לכתחלה להכניס עצמו בספק זה שעומד להתברר אלא דלפ"ז מוכח דשיטת גמרא דידן דבאיסור דרבנן גם כן חשיב חנופה שא"ר לביאה.

ותיקשי על הב"ש דס"ל להלקה דבאיסור דרבנן חנופה קונה שפיר וכנ"ל. (ודוחק לחלק בין איסורי דרבנן גופייהו).

ועוד צריך ביאור דלפי דברינו הנ"ל כ"ז ניחא לשיטת הרמב"ם דחנופה שא"ר לביאה אינה קונה פלל. אבל להפוסקים החולקים וס"ל דחנופה שא"ר לביאה גם כן קונה.

(והם מפרשים בגמרא דכתובות דהבעיא בחנופת גדה הוא רק לענין תוספת פתובה). אם כן הדק"ל ה"א בגמרא דאמאי לא ה"ו מקדשין לו האחרת בערב יוה"כ ע"ת כנ"ל.

והי' י"ל בזה ע"פ דברי הרמ"א בתשובה שם בסוף דבריו שכתב בחד תירוץ דהירושלמי והבבלי פליגי בהא דלא מיקרי ביתו בלא פניסה לחנופה. דגמרא דידן ס"ל דבעינו ביאה ממש שיבא עליה ובלא זה לא מיקרי ביתו משא"כ להירושלמי ע"ש בדבריו.

וא"כ י"ל דלהפוסקים החולקים על הרמב"ם וס"ל דחנופה שא"ר לביאה קונה ס"ל ה"א פדעת הרמ"א. דלפי גמרא דידן בעינו ביאה ממש.

ומש"ה א"א לקדש בערב יוה"כ על תנאי פינו דבעינו ביאה ממש ובמקדש ע"ת אסור מדרבנן לבא עליה קודם קיום התנאי כנ"ל. אף לפ"ד הרמב"ם שפוסק דכה"ג אסור לישא שתי נשים דלדידה א"א לפרש פהרמ"א שיהיה ביאה ממש דיש איסור משום שתי נשים כנ"ל.

הנה הרמב"ם לטעמיה שפסק דחנופה שא"ר לביאה אינה קונה. וגמרא דידן ס"ל דאף באיסור דרבנן הוי חנופה שא"ר לביאה וכנ"ל וא"ש.

אלא שעיקר דברי הרמ"א בהך תירוץ דלפי הגמרא צריך ביאה ממש הוא דבר תמוה שגרי מפרשין אותו שבועה ימים מקודם כו'. (וכמו שמוכיח בש"א סי' צ"ג דא"צ ביאה ממש.

וי"ל בזה). אף בלא"ה לק"מ די"ל דמכאן ראיה לדברי הב"ש (סי' ס"א סק"ד) דס"ל פדעת הרמ"א שם דבאשה חולנית חולת מנת שא"ר לביאה פלל אין חנופה קונה לכ"ע אף להחולקים על הרמב"ם וכן מסתבר דאף להסוברים דחנופת גדה קונה היינו משום דיש לה היתר לאחר זמן ואתיא לכלל ביאה ויש פאן חיבת ביאה אח"כ.

אבל היכא דאפשר שלא תבא לעולם לכלל ביאה פלל לא מהני קנין חנופה כזו לכ"ע. וכן ראיתי בשעה"מ שהביא דברי מהר"ש גאון ודברי הפרח מ"א שכ"כ להדיא.

(ומה שהקשה השעה"מ ע"ז מדברי הר"ן י"ל ואכמ"ל). וכמו כן יש לומר במ"ש הב"ש דבאיסור דרבנן חנופה קונה אף לדעת הרמב"ם היינו היכא דאח"ז בודאי תבא לכלל ביאה רק דהשתא אפתי אסירא מדרבנן מש"ה לא חשיב בכה"ג חנופה שא"ר לביאה.

משא"כ בכה"ג שְׁמַקְדָּשׁ לוֹ אִשָּׁה אַחֲרַת בְּעָרְב יוֹם הַכַּפּוּרִים עַל תְּנַאי, דְּאֶפְשָׁר שְׁלֵעוּלָם לֹא תָבֵא לְכָלֵל בִּיאָה פִּינּוֹן דְּאִסּוּר לִישָׂא שְׁתֵּי נָשִׁים וְאַחַר יוֹם הַכַּפּוּרִים יִקְיִים אִשְׁתּוֹ הֶרְאֻשׁוֹנָה כְּשֵׁלֵא תָמוּת (וְכֵן הוּא אוֹרְחָא דְּמִילְתָא דְּמִסְתַּמָּא לֹא הִיָּה הַכֵּה"ג מְחַלִּיף אִשְׁתּוֹ בְּכָל שָׁנָה).

ומש"ה בְּדוֹקָא נָקַט בַּגְמ' דִּידָן שְׁהִיָּה מְקַדָּשׁ הָאֲחֵרַת לְחִלוּטִין וְאַח"כּ מְגַרְשָׁה ע"ת. דְּכִינּוֹן שְׁקוּדָם הַגִּירוּשִׁין שְׁלֵה אֲזִי מְוֹתֵר לוֹ לְבֵא עֲלֵיהָ לְכַתְחֵלָה אַחַר שְׁקִידוּשָׁה וּכְנֻסָּה לְחֻפָּה וְאִין לוֹ לְחוּשׁ שְׁמָא לֹא יִקְיִים הַתְּנַאי שֶׁל גִּירוּשֵׁי הֶרְאֻשׁוֹנָה דְּבַתְּנַאי כְּזֶה מִיּוֹדְהָר שְׁהִי אַם־יַעֲבֹר עַל הַתְּנַאי יֵשׁ עָלָיו עַל לְהַבָּא ג"כ אִסּוּר שְׁתֵּי נָשִׁים וְיִצְטָרֵף ע"כ לְגַרֵשׁ אַחַת מֵהֶם וְכַנ"ל.

ומש"ה מִיּוֹדְהָר בְּהַר תְּנַאָּה וּמְמִילָא מְוֹתֵר לוֹ לְבֵא עֲלֵיהָ לְכַתְחֵלָה בְּשַׁעַת חוֹפְתָהּ. (וְגַם בְּלֵא"ה כְּבָר הַעֲלִיתִי לְעֵיל דְּמִשׁוּם אִסּוּר שְׁתֵּי נָשִׁים לֹא חָשִׁיב חוֹפָה שֶׁא"ר לְבִיאָה פִּינּוֹן דְּבָזָה אֵינָה בִּיאַת אִסּוּר בְּעֶצֶם וְכַנ"ל אוֹת ז).

וְשִׁפִּיר קוּנָה הַחוֹפָה בְּכֵה"ג פִּינּוֹן דִּישׁ לוֹ אֲזִי הִתֵּר גְּמוּר לְבֵא עֲלֵיהָ לְכַתְחֵלָה. מִשֶּׁא"כ כְּשֶׁמְקַדָּשׁ אִשָּׁה ע"ת בְּעָרְב יוֹה"כ דַּע"כ"פ אִסּוּר מְדַרְבְּנָן אֲזִי לְבֵא עֲלֵיהָ פִּינּוֹן דְּחִיּוּשִׁין שְׁמָא לֹא יִקְיִים תְּנַאוֹ וְהִיא בִּיאַת פְּנוּיָה וְכַנ"ל.

דְּבַהַר תְּנַאָּה לֹא מִיּוֹדְהָר כו'. וְאַחַר יוֹה"כ אֶפְשָׁר (וְכֵן אוֹרְחָא דְּמִילְתָא) שְׁלֵא תָבֵא עוֹד לְכָלֵל בִּיאָה לְעוּלָם וְיִתְבַטְּלוּ קִידוּשֵׁין שֶׁל זֹו וְיִקְיִים אִשְׁתּוֹ הֶרְאֻשׁוֹנָה וְכַנ"ל.

וּבְכֵה"ג לִכ"ע אִין חוֹפָה כְּזֹו קוּנָה פְּלֵל פִּינּוֹן דְּלֵא תָבֵא לְכָלֵל חִיבַת בִּיאָה. וּבַדְעַת הִירוּשְׁלִמִי י"ל דס"ל דמ"מ פִּינּוֹן דְּבַשַּׁעַת חוֹפְתָהּ אִסּוּר לְבֵא רַק מְדַרְבְּנָן מִש"ה חֲשִׁיבָא מ"מ רְאוּיָה לְבִיאָה מְדַאוּרִיָּתָא.

וּכ"ז לְדַעַת הַרְמ"א בְּפִירוּשׁ הִירוּשְׁלִמִי. אָבֵל אִם נִימָא כְּדַעַת הַפְּר"ח דְּלֵהִירוּשְׁלִמִי מִיִּקְרִי בֵּיתוֹ בְּלֵא כְּנִיסָה לְחוֹפָה וְא"צ שָׁם חוֹפָה פְּלֵל.

נִיחָא בְּפִשְׁטוּת. דְּלִגְמָרָא דִּידָן דְּצָרִיף חוֹפָה א"א לְכַנּוּס לֹא בִיּוֹה"כ וְלֹא בְּעָרְב יוֹה"כ ע"ת וְכַנ"ל: יֵא וּבְהַר מִילְתָא דְּאַמְרֵן לְעֵיל (אוֹת ט') דְּלָפוּם גְּמָרָא דִּידָן לֹא הִתִּירוּ לוֹ לְקַדָּשׁ בִּיּוֹה"כ דְּלֵא אָמְרִי אִין שְׁבוּת בְּמִקְדָּשׁ הִיכָא דְּאֶפְשָׁר לְתַקַּן מְאַתְמוּל.

וּסְבָרָא זֹו כְּתִבַּת הַכ"מ שְׁיִלְהִי הַל' בֵּית הַבְּחִירָה בְּמ"ש שָׁם הַרְמַב"ם שְׁבַלִּילִי שְׁבַת לֹא הִיָּה בְּיָדָם אוֹר אֶלָּא בּוֹדְקִין בְּנֵרוֹת הַדּוֹלְקִים שָׁם מַע"ש. וּבִיאָר הַכ"מ דַּע"ג דְּאִין שְׁבוּת בְּמִקְדָּשׁ שְׁאֵנִי הֵתָם דְּאֶפְשָׁר בְּנֵרוֹת הַדּוֹלְקִים מַע"ש.

וְהַמְל"מ הַקָּשָׁה עָלָיו ע"ש. וְלְכַאוּרָה מוּכַח כֵּה"מ מְהָא דְּאִיתָא בִּירוּשְׁלִמִי (פ"ג דִּיוֹמָא ה"ה) דַּאר"י הֵתָם עֲשֻׁשִׁיּוֹת שֶׁל בְּרִזֵּל הָיוּ מְרַתִּיחִין כו'.

וּמִסִּיק שָׁם בִּירוּשְׁלִמִי דַר"י סָבַר אִין תּוֹלְדַת הָאֵשׁ כָּאֵשׁ. וּפְרִיף וְיַחַם לוֹ חֲמִין.

וּמִשְׁנֵי שְׁלֵא יֵאמְרוּ רְאִינוּ כֵה"ג שְׁטוּבֵל בְּמִים שְׁאוּבִין בִּיּוֹה"כ. וְהָא הֵתָם הָיוּ רַק אִסּוּר דְּרַבְּנָן לַר"י בְּתוֹלְדַת הָאֵשׁ.

ומ"מ פריה ונחם לו חמין. וע"כ דקושניית הירושלמי הוא דכיון דיש תקנה מאתמול יש שבות במקדש.

(וצ"ל בקא דאמר בירושלמי פ"ח דפסחים סוף ה"ג א"ר שמיי ואפילו כמ"ד במקדש בעזרה משום שבות שהתירו במקדש מייירי בשא"א להקדישו מאתמול. וע"ש בפירוש הקה"ע שפירוש דמותר ליקח בשבת ממוכרי טלאים כו').

ע"ש בפסגיא). וכוז הנה י"ל במ"ש הרמב"ם (פ"ב מהל' עבודת יוה"כ ה"ד) הנה כה"ג זקן או חולה מלבנין עששיות כו' או מערבין מים חמין כו' ובמל"מ הקשה מזה ע"ד הכ"מ בהל' בית הבחירה ה"ג"ל דכיון דאפשר בעירוב חמין למה התירו שבות להטיל עששיות כו'.

וי"ל דהרמב"ם ס"ל דלמסקנת הירושלמי תרנוניהו שרינון. והא דמשני הירושלמי שלא יאמרו כה"ג טובל בשאובין כו'.

היינו דכיון דבין כף ובין כף יש איסור דרבנן. במרתים עששיות יש שבות משום מכבה. ובחמין יש איסור דרבנן משום גזירה שלא יאמרו כה"ג טובל בשאובין ממילא כהדדי נינהו ויש להתיר בתרנוניהו או בעששיות או בחמין. וראיתי במרדכי בשבועות סוף הל' מקנאות שהביא דברי הר"ת שאוסר לטבול במקנה שמטילין לתוכו חמין משום גזירת מרחצאות.

וכתב שם דמהו דיומא י"ל דהתם שרי משום דאין שבות במקדש. (ולזה חולקים המתירין לטבול במקנה שמטילין בו חמין צ"ל דלא תיקשי עלייהו מהירושלמי דיומא ה"ג"ל דהתם שרואין דבר שינוי כזה במקדש יש לחוש יותר שלא יאמרו כו').

ומדברי המרדכי אלו מוכח דהא דאין שבות במקדש היינו אף בשאר איסורי דרבנן כמו הקא לענין גזירת מרחצאות. ולא פדברי המהרש"א בשבת (דמ"ב ע"א) שכתב דהא דאין שבות במקדש היינו רק באיסורי שבת.

אבל בשאר איסורים אין חילוק בשבותים בין מקדש למדינה. ואמנם י"ל דדבר זה תליא בפלוגתא דהרא"ש ונהר"ן בפ"ב דפסחים.

שהרא"ש שם הוכיח דמהני החזרת כבשונות בכלי חרס מגמרא דנבחים (דצ"ו ע"א) דפריה וליהדרינהו לכבשונות ומשני אין עושין כבשונות בירושלים ומשמע הא עושין שרי. ותמה עליו בת"ש שם דמה ראיה היא דש"ה דאין שבות במקדש וכ"מ ב"ר"ן שם.

ומזה מוכח לכאורה שהרא"ש ס"ל דהא דאין שבות במקדש הוא רק באיסורי שבת ולא בשאר איסורים וכדעת המהרש"א ה"ג"ל. ונשפיר הוכיח מגמרא דנבחים ה"ג"ל.

מיהו אפתי לא ניקח כ"כ דמבואר בתוס' בתולין (דקי"ב ע"א) ובנבחים (דצ"ו ע"א) דהא דאמרינון כל יום נעשה גיעול לחבירו היינו דבכלי מקדש אוקמוה אדאורייתא שמב"מ בטל ברוך מה"ת.

וכן כתב הרא"ש בתולין שם. וצ"ל שזהו ענין אחר שהתירו משום הפסד כלי המקדש אף שאר איסורי דרבנן.

ואינו ענין כלל להפך פלגא דאין שבות במקדש. ולפ"ז אפתי קשיא ע"ד הרא"ש דפסחים
הנ"ל דאין ראיה מגמרא הנ"ל להתיר התורת כבשונות פנ"ל והנה י"ל מדברי הרמב"ם
(פ"ד מהל' מעה"ק ה"ח) שכתב שם ושוחט שנים או רוב שנים כו', אף דבשחיטת חולין
קיי"ל דלכתחלה בעינן כל השנים והא דרוב של אחד פמוהו היינו בדיעבד (וכהו אבע"א
בחולין דכ"ז ע"א).

וראיתי בפמ"ג באו"ח סי' תרכ"א שעמד בזה ותיגרץ משום דאין שבות במקדש. ומוכח
מזה דבשאר איסורים נמי אין שבות במקדש.

וי"ל קצת. (וכן יתיישב בזה גם פן מה שהקשה בכו"פ פיו"ד סי' ע"א לדעת הסוברים
דאין למלוך על השער דהשער מעכב פח המלח מהא דבבב"ב מולחין הראש ואין
מסירין הצמר, ולהנ"ל ניקח) וי"ל בזה מפמה דוכתי ואכמ"ל.

ועיין בתשובת הריב"ש בס"ס קס"ג מ"ש לחלק לענין הא דאין שבות במקדש בין איסור
דרבנן שמשום גזירה ובין איסור דרבנן שאסרו משום חשש איסור תורה כו'. ע"ש
ואכמ"ל: יב וראיתי בתשובת הגאון רע"א (סי' קנ"ט) ששאל במוכר חפץ לחבירו
מע"ש ומתנה שיחול הקנין למחר.

וכן אם א"ל בתנאי דמעכשיו אם מותר לקיים התנאי בשבת שעי"ז יוגמר הקנין למפרע
מאתמול. והשיב לאסור בשניהם והוכיח פן מסוגיא זו דיומא.

גיש להשיב על דבריו. ומתחלה יש לתמוה עליו ועל הגאון הש"א ז"ל שהקשו קושיא זו
מדעתם דלמה לא אמרו שיקדש הכה"ג האשה האחרת בערב יוה"כ על תנאי כו'.

ולא ראו שזהו מבואר בירושלמי דתנאי פן בברייתא שהיו מקדשין לו אשה אחרת ע"ת.
וכבר ביארנו שזהו תליא בפלוגתא דתנאי וכנ"ל.

ומ"ש הגרע"א דמשה"ה לא תיקנו פן שיגרש לאשתו ע"ת ולהאחרת יקדש ע"ת משום
דבזה יעבור על שני שבותין קידושין וגירושין. ואע"ג דאין שבות במקדש מ"מ למעט
בשבותין עדיף.

הנה לפי דברינו לעיל בלא"ה א"א לקדש בערב יוה"כ ע"ת לפי גמרא דידן. ושפיר יש
לומר דבכה"ג שמעשה הקנין הוא מאתמול אין בזה שום שבות כלל.

ובמ"ש הגרע"א שם לפרש הפלוגתא דהבבלי והירושלמי דהירושלמי פשוט ליה דחנופה
שא"ר לביאה קונה. כבר ביארנו לעיל (סוף אות ד) דא"א לפרש פן.

ולדברינו נדחה גם פן מ"ש שם בסוף דבריו להוכיח לאסור מהירושלמי דלא מוכח פן
כלל. ובהו מילתא שכתב הגרע"א שם דאף על גב דאין שבות במקדש מ"מ היכא דאפשר
למיעבד בחד שבות אסור למיעבד בשני שבותין.

הנה לכאורה אין זה מוכרח. די"ל דאף לפ"ד הכ"מ הנ"ל דהיכא דאפשר לתקן מאתמול
בלא שום שבות לא אמרינן אין שבות במקדש.

(ועיין בשפת ר"ד קכ"ד. ובעירובין דק"ג).

מ"מ היכאשא"א לתקן לגמרי וע"כ צריכין לעבור בחד שבות מחמת דאין שבות במקדש תו אין לתלק בזה בין חד שבות לשני שבותין. ויש להוכיח פן לפמ"ש לעיל (באות הקודם) במה שהקשה המל"מ על הכ"מ הנ"ל ממ"ש הרמב"ם דמלבנין עששיות או מערבין מים חמין כו'.

וביארנו שם שזהו ג"כ קושיות הירושלמי ביומא דפריה ויחם לו חמין. היינו דכינו שאפשר לעשות בלא שבות אין להתיר שבות במקדש.

ומשני דגם בחמין יש איסור מדרבנן שלא יאמרו כה"ג טובל בשאובין. ומש"ה פסק הרמב"ם להתיר בשניהם.

והשתא הא בליבון עששיות איכא שני שבותין. דהירושלמי שם מייירי מאיסור פיבוי שהמים מכבין הברזל ע"ש.

ובגמרא דידן ביומא (דל"ד ע"ב) איתא דיש בזה איסור דרבנן משום מצרף. (היינו לגירסת התוס' שם שהתירו רק משום דאין שבות במקדש.

אבל רש"י שם ל"ג פן בגמרא וס"ל דבאינו מתכנין אף איסור דרבנן ליכא). וא"כ בהטלת עששיות לתוך המים יש פאן שני שבותין משום מצרף ומשום מכבה.

(אם לא שגדחוק לומר בזה פלוגתא חדשה בין הפבלי והירושלמי ולומר דהירושלמי ס"ל פאן דליכא איסור משום מצרף. ובגוף הדבר מה דהגמרא נקט פאן שבות דמצרף והירושלמי נקט שבות דמכבה י"ל בזה הרבה ואכמ"ל).

ולפ"ז מוכח מפאן דכינון דמתירין שבות במקדש אין חילוק בין חד שבות לתרי שבותין. מיהו יש לדחות דלפ"ד התוס' ביומא דס"ל דיש איסור דרבנן משום מצרף.

י"ל שהתוס' מפרשים בירושלמי כפשוטו דאיסור להחם ע"י חמין גזירה שלא יאמרו כה"ג טובל בשאובין. (והתוס' ס"ל דלא אמרינן אין שבות במקדש רק באיסורי שבת ולא בשאר איסורים.

וכמ"ש המהרש"א בשבת בדברי התוס' פנ"ל). ומש"ה שרי ללבן עששיות ולהטיל במים אע"ג דהוי שני שבותין פיון דא"א בע"א.

ודעת הרמב"ם שמתיר תרנוייהו ללבן עששיות או לערב חמין י"ל שהוא סובר כפירש"י ביומא דליכא פאן שום איסור דרבנן מחמת מצרף וכנ"ל ולק"מ. אלא שמדברי הרמב"ם (בפ"ב מהל' ערב יוה"כ) שם גבי הא דמטילין עששיות כו' שכתב הטעם משום שאין שבות במקדש משמע דגריס כגירסת התוספות בגמרא שם ולא כפירש"י הנ"ל.

דמשמע דעל שבות דמצרף קאי זה (ודוחק לומר בכוננת הרמב"ם דשבות דמצרף ליכא הקא כפירש"י ורק משבות דמכבה מייירי הרמב"ם פאן. שזהו לא נזכר כלל בגמרא דידן דיומא.

וגם בירושלמי שהזכירו שבות דמכבה התם קאי רק לר"י דס"ל דאין תולדת האש פאש משא"כ לדיון דקיי"ל דתולדת האש פאש רק דמכבה גחלת של מתכת אסור מדרבנן כדאיתא בשבת. ואין זה דרף הרמב"ם לסתום דבריו כ"כ).

ולפ"ז משמע דלענגן אין שבות במקדש אין לחלק בין חד שבות לשני שבותין פנ"ל. רק דיש לדחות זה ע"פ דברי הרמב"ם ברפ"ב מהל' שבת ע"ש, ואכמ"ל: וכל זה לרנוחא דמילתא.

אבל אף אם נחליט סברא זו לענגן אין שבות במקדש דאם אפשר למיעבד בחד שבות אסור למיעבד בשני שבותין. מ"מ הוכחת הגרע"א הנ"ל מגמרא דיומא אינה מוכרחת קלל לפי דברינו הנ"ל.

וכבר הבאתי לעיל (וגם בסי' הקודם) ראיות להתיר לעשות קנין בע"ש שיחול בשבת. ואין להאריך יותר.

סימן טו א ע"ד שאלתו. בתינוק שנולד ביום ערב ש"ק קרוב לחצי שעה קודם צאת הכוכבים בינונים.

אם יש לחוש לדברי הש"ך ביו"ד (סי' רס"ו ס"ק י"א) שיהספיק לדברי מהר"ם אלשקר שלא למול התינוק עד יום ראשון. ומעלתו פילפל בזה ע"פ דברי הסמ"ק שהובא שם בש"ך (ס"ק ט') באם אינו ידוע אם הוציא ראשו חוץ לפרוודור דיש לילף אחר התוקה (כן הגיה בדגמ"ר שם וכ"ה בסמ"ק).

והיינו חזקה שלא ילדה מקודם. ובנ"ד נמי יש להחזיקו שמבע"י לא נולד עדיין.

ועכ"פ יש לחוש לחומרא. עכ"ד מעלתו בקצרה: א הנה בעיקר הדין פבר הספימו האחרונים להלכה בפסק המג"א באו"ח (סי' של"א סק"ב) דכל שנולד יותר מרביעית שעה קודם צאת הכוכבים מוהלין אותו ביום השמיני (דהיינו ביום ערב ש"ק בנ"ד).

ונהו פשיטת הר"ת בתוס' בשבת (דף ל"ה ע"א ד"ה תרי) ובפסחים (דף צ"ד ע"א ד"ה רי"א) דבין השמשות הוי תלתא רבעי מיל עד צאת הכוכבים. ולא פדעת הסוכרים דבה"ש הוא מתחלת השקיעה.

ואף הב"ח שהובא במג"א שם שכתב דאם נולד בתוך שעה קודם צאת הכוכבים ספיקא הוי ונימול ביום א' מ"מ הוא בעצמו חזר בו. וכמבואר בתשובות הב"ח (סימן קנ"ד) שיהספיק ג"כ לדברי ר"ת הנ"ל והורה למעשה שאם נולד שליש שעה קודם צאת הכוכבים נימול לשמונה ואף אם יארע פן בשבת נימול בשבת ושכן מנהג פל ישראל לענגן קבלת שבת לפרוש ממלאכה וממילא ה"ה לענגן מילה.

עכ"ד הב"ח שם. ובעיקר מחלוקת הראשונים בבין השמשות אם הוא מתחלת השקיעה או מסוף השקיעה.

פבר האריך בזה בספר מנחת פהן להר"א פימינטיל. ויש להאריך בזה בכמה ענינים.

ואין פאן מקומו. רק בדרך אגב אמינא להעיר קצת.

במה שהקשו בנלם על שיטת הר"ת מגמרא דזבחים (דנ"ו ע"א) דאמרינן מניין לדם שנפסל בשקיעת החמה שנאמר ביום הקריבו כו'. והוכיחו שם התוס' שזהו מתחלת השקיעה כו' מהא דאמרינן בפסחים (דף צ"ג ע"ב) דדרך רחוקה היינו מהלך ט"ו מילין דלא מטי לירושלים עד תחלת השקיעה דקעבר עליו זמן שחיטת הפסח.

והתוספות נקטו בפשיטות שבד"ז לא יחלוק הר"ת גם כן ע"ש. ואף שפשוט דאין מכאן שום קושיא על שיטת הר"ת הנ"ל.

דקא התוס' בנבחים שם פתבו בהקדא דיליף לה התם מקרא מיותר דביום הקריבו דממעט ליה מתחלת השקיעה אע"ג דבכל דוכתא חשיב יום. ויותר מבואר בתוס' מנחות (ד"כ ע"ב ד"ה נפסל) שפתב וז"ל דאם אינו ענין לסוף שקיעה דנ"ל מביום צוותו תנהו ענין לתחלת שקיעה עכ"ל התוס'.

אף באמת המ"כ וכל הגדולים לא ראו דברי הר"ת בספר הישר שלו (סימן קפ"א) דס"ל להקדא בהך דנבחים שדם נפסל בשקיעת החמה היינו גם כן בסוף השקיעה דוקא. וכן מפרש התם בהך דנבחים דמחשבין בזמן משתשקע החמה דהוא מסוף השקיעה ודלא כהתוספות בנבחים ובמנחות הנ"ל.

ונראה שהר"ת מפרש בגמרא דנבחים שם כפירש"י דהלימוד מקרא דביום הקריבו הוא לענין דלא מהני ליה הלנה בראש המזבח לאכשורי זריקה למחר. ולא דרשינו כלל מהך קרא להקדים זמנו מתחלת השקיעה.

(ולכאורה הנה נראה דרש"י גם כן ס"ל כדברי הר"ת בזה דאין הדם נפסל עד סוף שקיעה וע"כ לא פירש בגמרא דנבחים כהתוס' שם. אף מפירש"י בכסחים (דף צ"ג ע"ב סד"ה ט"ו מילין) משמע דס"ל שדם נפסל בתחלת שקיעה.

וי"ל קצת). וכן נראה בפירוש רש"י דנבחים מפשטות דברי הגמרא במקומו דיליף ששנפסל הדם בשקיעת החמה שצאמר ביום הקריבו את זבחו ביום שאפה זובח אתה מקריב ביום שאי אתה זובח אי אתה מקריב כו'.

ומשמע דהלימוד מקרא הוא רק דיום דהקרבה תליא ביום דזביחה וסד דינא להו. ולדברי התוס' דילפינו מהך קרא שיוקדם זמנו מתחלת השקיעה אע"ג דבכל דוכתא חשיב יום.

אם כן הרי גם לענין זביחה עדיין לא ידענו חידוש דין זה כלל להקדים זמנו מתחלת השקיעה אלא מהאי קרא. דמסברא לענין זביחה נמי הוי יום עד סוף השקיעה כמו בכל דוכתא ומהיכא פשיטא ליה זה להגמרא בזביחה יותר מבדקרבא ומה תלי הגמרא יום דהקרבה ביום דזביחה.

והל"ל רק דגלי קרא אפרנונייהו דצריף להקדים הזביחה וההקרבה (ועוד יש להוכיח קצת כדברי הר"ת דשקיעת החמה דבנבחים שם היינו בסוף שקיעה כנ"ל מהא דתנו בריש מעילה דשחט ביום ונרק בלילה מועלין בו.

ופירשו התוס' שם (ריש דף ה' סד"ה היתר) דלמ"ד היתר שחיטה שנינו צ"ל דמייירי מתניתין פששחט כ"כ סמוך לשקיעת החמה עד שהוצרך לזרוק בלילה. ואם נימא דמתחלת שקיעה א"א לשחוט ומתחלת שקיעה עד צאת הכוכבים ארבעה מילין והיאך אפשר זה שיהיה שהות זמן רב כ"כ ששחט בהיתר קודם תחלת שקיעה ועי"ז יהיה מוכרח לזרוק בלילה.

אם לא נימא במתניתין דזרק בלילה היינו אחר תחלת שקיעה שיש לו דין לילה לענין זריקה. וזה דוחק).

ועוד ראיה לפירוש"י בזבחים ה"ל ונשכן דעת הר"ת ג"כ בפירושו הגמרא שם ולא בפירושו התוס' שם. מהא דאמרין בשבת (דף ק"ו ע"א) דר"ש דס"ל מקלקל בחבורה חייב יליף מדאיצטריף קרא למישרי מילה בשבת הא חובל בעלמא חייב.

ופירוש רש"י דילפינו מקרא דביום השמיני דמביום יתירא דרשינו אפי' בשבת. וכן איתא שם בגמרא (דף קל"ב ע"א).

ונהי דלפי האמת י"ל דהך דרשא מסתבר יותר למידרש פאן ביום יתירא דאפילו בשבת. ולא דרשינו ה"א מהך ביום יתירא להקדים זמנו קודם תחלת השקיעה כדדרשינו בקרבנות גבי ביום הקריבו דדרשינו ביום יתירא להקדים קודם תחלת השקיעה לפירושו התוס' ה"ל (דהתם א"א לדרוש בע"א).

והך דרשא הוא באם אינו ענין כמ"ש התוספות במנחות ה"ל. דמגופיה דביום א"א למעט הזמן שהוא שגם כן חייב יום בכל דוכתא).

מ"מ מנליה לר"ש למילף מפאן דמקלקל בחבורה חייב פינו דמסבא בחבורה נמי מקלקל פטור וא"צ קרא למישרי מילה בשבת. א"כ באמת נדרוש מביום יתירא להקדים זמנו קודם שקיעה כדדרשינו גבי קרבן וכנ"ל.

(ומיהו בלא"ה יש להקשות לר"ש מנליה למילף דמקלקל בחבורה חייב דילמא ביום יתירא אמת לדרוש מיניה כדר"א דדריש להתיר מכשירי מילה בשבת דהא דפליגי רבנו על ר"א במכשירי מילה היינו רק משום דקרא איצטריף למילה גופה.

משא"כ לדידיה דל"צ קרא למילה אם כן לימא קרא למכשירין אמת. ומצאתי קושיא זו בספר חמדת שלמה סי' י"ט ע"ש שהאריף ליישב זה.

ויקבר יישבתי זה במ"א בשני אופנים ואכמ"ל). ולדברי רש"י והר"ת ניחא דסבירא להו דא"א פלל לדרוש מביום יתירא להקדים זמנו באותו יום גופיה ולא פהתוס' בזבחים ה"ל.

מיהו יש לדחות דאף להתוס' דזבחים לא תיקשי ה"א. דהא בשבת (דף קל"ב ע"א) פליגי אמוראי בילפותא דמילה דוחה שבת.

דעולא אמר הלכה כו' ורנב"י אמר דנין אות ברית לדורות מאות ברית לדורות כו' ר' יוחנן אמר א"ק ביום אפילו בשבת כו'. וא"כ להני אמוראי דילפי מקראי אחרוני ולא מביום לדידהו שפיר מוכיח ר"ש מדאיצטריף קרא למישרי מילה דמקלקל בחבורה חייב.

והקושיא ה"ל היא רק לר' יוחנן דיליף מביום דמילה דוחה שבת (ומניא פנותיה התם). ולפ"ז י"ל דהא לרבא בשבת (דף כ"ד ע"ב ודקל"ג ע"א) דדריש דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט מקרא דהוא לבדו יעשה לכם לבדו ולא מילה שלא בזמנה אם כן בפשיטות מוכח לר"ש מהך קרא דמקלקל בחבורה חייב.

והא דנקט הגמרא בשבת שם ההוכחה לר"ש מדאיצטריף קרא למישרי מילה בשבת היינו רק למאן דלא ס"ל דרשא דרבא מהוא לבדו למעט מילה שלב"ז ביו"ט. וי"ל דהך מ"ד ס"ל פהני אמוראי דילפי דמילה דוחה שבת מקראי אחרוני ולא מביום כנ"ל ונשפיר מוכיח ר"ש.

מיהו לפירש"י והר"ת א"ש פאן בַּרְנוּקָא יוֹתֵר. (נְכַעַת נְדַפְס סְפָר תְּשׁוּבַת ח"ס עַל או"ח. וְרֵאִיתִי שֵׁם בְּסִי' פ' שְׁנֵשְׂאֵל בְּנִידוּן שְׁאֵלְתָנוּ ג"כ וּלְדִינָא דְעָתוֹ כְּהַמְג"א. וְגַם הוּא לֹא רָאָה דְבַר ר"ת בְּסֵפֶר הַיֵּשֶׁר שֶׁהִבְאִיתִי לְעִיל.

וְרֵאִיתִי בְּדַבְרֵי שֶׁהֵעִיר קֶצֶת לְהַקְשׁוֹת מִנ"ל דְּמִילָה דּוּחָה שְׂבַת מִבְּיּוֹם דִּילְמָא לֹא אָתָּא קָרָא אֱלָא לְהַקְדִּים זְמַנּוֹ שְׁלֵא יְמוּל אַחַר שְׁקִיעַת הַחֶמֶה. וְכַבֵּר בְּיֶאֱרָנוּ לְעִיל דְּזָה לִק"מ.

כִּינּוּן דְּמַגּוּפִיָּה דְקָרָא דְמִבְּיּוֹם א"א לְמַעַט מִתְחַלֵּת הַשְּׁקִיעָה כִּינּוּן דְּאָז חָשִׁיב עַדִּינּוּ יוֹם לְכָל מִילָי. רַק דְּלִפְסוּל אֵת הַדָּם דְּרִשְׁיָנוּ כֵּן בְּאֵם אִינוּ עֲנִין.

וְכַמ"ש בְּהַדְיָא בְּתוֹס' מְנַחֲוֹת הַנ"ל. וְכַבֵּר גְּלוּי וְיָדוּע דְּכָל הֵיכָא דְמַצִּינּוּ לְמִידְרֵשׁ קָרָא לְגוּפִיָּה לֹא דְרִשְׁיָנוּ לִיָּה בְּאֵם אִינוּ עֲנִין.

וּמִש"ה דְּרִשְׁיָנוּ לִיָּה לְגוּפִיָּה דְּבְיּוֹם אֲפִילוּ בְּשֶׁבַת וְכַנ"ל. רַק דִּישׁ לְהַקְשׁוֹת כַּמ"ש לְעִיל דְּמִנְלָיָה לְר"ש לְמִילָף מִפְּאֵן דְּמַקְלָקַל בְּחַבּוּרָה חֵיב מְדַאֲצְטְרִיף קָרָא לְמִשְׁרֵי מִילָה בְּשֶׁבַת.

הָא לְדִידִיָּה כִּינּוּן דַּא"צ הַקָּרָא לְגוּפִיָּה אֲמַאי לֹא נִידְרְשִׁיָּה בַּא"ע לְהַקְדִּים הַזְמַן כּו'. וְכַבֵּר כְּתַבְנוּ מַה שִׁי"ל בְּזָה) ב אף בְּמָה דְקִשְׂיָא ע"ד הַר"ת מְגַמְרָא דְפְסָחִים (דַּצ"ג ע"ב) שֶׁהִבְיָאוּ הַתוֹס' בְּזַבְחִים שֵׁם דְּדַרְךָ רַחוּקָה חָשִׁיב ט"ו מִלִּין וּש"מ דְּמִתְחַלֵּת הַשְּׁקִיעָה א"א לְהַקְרִיב הַפֶּסַח.

וְהַתוֹס' שֵׁם דְּחוּ רָאָיָה זֹו דִּי"ל דְּמִדְרַבְּנֵי עֲבָדוּ הַרְחָקָה בְּפֶסַח כְּדִי לְזַרְזֵם וְהַעֲמִידוּ דְבַרְיָהֶם בְּמַקוֹם פְּרַת ע"ש. (וְכֵן מוֹכַח כְּסִבְרָתָם בְּזָה מְהָא דְאִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי פ"ט דְּפְסָחִים ה"ב ר"ט אָמַר אִיתְּפַלְגוּן ר"ח רַבָּה וּב"ק כו' אִפִּי' כַּמ"ד שְׁיָבֵא וַיֹּאכַל וְהוּא שְׁיָיָה בְּתוֹף אֶלְפִים לְתַחוּם עַד שְׁלֵא חָשְׂקָה.

וּבְש"ף שֵׁם הַקְשָׁה דְהָא תְּחוּמִין דְּרַבְּנֵי וְלֹא הַעֲמִידוּ דְבַרְיָהֶם בְּמַקוֹם פְּרַת כו' וְתִירוּצוֹ דְּחוּק מְאֹד. וִי"ל כְּסִבְרַת הַתוֹס' הַנ"ל דְּכָאן הַעֲמִידוּ חֲכָמִים דְּבַרְיָהֶם כו' ע"ש).

וְאַמְנָם מְלַבֵּד זֶה י"ל דְּבַר ר"ת בְּרַוּוּקָא, שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ בְּגַמְרָא דְפְסָחִים שֵׁם כְּשִׁיטַת הַרְמַב"ם בְּסַפ"ה מַה' ק"פ דְּמְפָרֵשׁ דְּשִׁיעוּרָא דְּדַרְךָ רַחוּקָה הִינּוּ כְּשִׁיעוּרָא יוֹם י"ד בְּנִין הַחֶמֶה בְּמוֹדִיעִים שְׁאִינוּ יְכוּל לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם בְּהַתְחַלֵּת זְמַן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח שֶׁהוּא אַחַר חֲצוֹת כו'.

אֱלָא שְׁיֵשׁ לְבָאָר לְדַבְרֵי הַרְמַב"ם בְּטַעַם הַדְּבָר שְׁנַפְטָר ע"י שְׁאִינוּ יְכוּל לְהַגִּיעַ בְּהַתְחַלֵּת הַזְמַן אַע"ג דְּאִח"פ יִגִּיעַ בְּתוֹף הַזְמַן בְּעוֹד שְׁיָכוּל לְשַׁחוּט הַפֶּסַח. וְרֵאִיתִי בְּשַׁאֲגַת אַרְיָה (סִי' י"ז) שֶׁפִּי בְּטַעְמוֹ דְּכִינּוּן שְׁאִינוּ יְכוּל לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם בְּהַתְחַלֵּת הַזְמַן יֵשׁ לוֹ דִּין דִּיחֻוּי דְּנִדְחָה וְאִינוּ חוֹזֵר וְנִרְאָה.

וְע"ז הַקְשָׁה דְּאִין דִּיחֻוּי אֲצַל גְּבַרָא. וְלְכַאוּרָה נִרְאָה לְבָאָר יוֹתֵר דְּאָף לִפ"ד הָרָא"ש בְּסוּף מְסַכַּת מ"ק.

דס"ל בקטן שהגדיל תוף ז' דבטלה ממנו כל דין אבילות. וכתב שם דהא דאין דחוי אצל מצות היינו היכא שהאדם לא נדחה מלעשותה אבל אם היה האדם דחוי בשעת חיוב המצוה נדחית ממנו לעולם.

(וכ"מ בגמרא דסנהדרין דמ"ז ע"ב דאמר רב אשי אבילות מאימת מתחלה כו'. היקף הואיל ואיך דחו דחו.

וראיתי בט"ז יו"ד סי' שצ"ו ס"ק ב' שהביא ראיה מגמרא זו לדברי הרא"ש הנ"ל). היינו דוקא גבי אבילות דסבירא ליה דכיון שנדחה בשעה ראשונה שאז חל עיקר חיוב האבילות תו לא חל עליו החיוב אם"כ מאחר שנדחה בעת חלות החיוב.

אבל בשאר מצות שיש להם משך זמן לעת חיובם (והחיוב חל בסוף הזמן כמו בתחלת הזמן). לא יפטור האדם מחיובו אם נדחה בשעה ראשונה מהזמן שהוא וכל שלא עבר כל הזמן חל עליו חיוב מחדש.

וכמו בסופה דחייב קטן שהגדיל בינתיים (בסופה דכ"ז ע"ב) ולא שינה לומר בזה דהוי דחוי. וכן באכל כזית מצה בשטותו ואחר כך נתרפא דחייב לאכול את"כ (בר"ה דכ"ח ע"א).

ובש"ע או"ח סי' תע"ה ס"ה). וכן בחיגר ביום א' ונתפשט ביום שני למ"ד דהוי תשלומין זה לזה (בחגיגה ד"ב וד"ט ע"א).

וה"נ במי שאינו יכול להגיע לירושלים בהתחלת זמן שחיטת הפסח מ"מ את"כ חל עליו החיוב כל שלא עבר זמן שחיטת הפסח עד סופו. ולא נימא בזה דנדחה ואינו חוזר ונראה.

אלא נראה לומר דלדברי הרמב"ם הנ"ל אין הטעם כלל משום דחוי כדברי השאגת ארנה הנ"ל. רק י"ל דהרמב"ם ס"ל בפ"י דברי הגמרא בטעם שיעור של ט"ו מילין משום דדוקא פשהנה יום י"ד שחרית חוץ למודיעים אז חשוב בדרף רחוקה ופטור.

דביום י"ד שחרית מתחיל החיוב להגיע לירושלים לזמן שחיטת הפסח שהוא חיוב אותו יום. ואף דבפירוש"י בפסחים (דס"ט ע"א) כ' גבי ערל שלא מל ענוש פרת בשביל שהיה ראוי לתקן משש שעות ולמעלה מזמן שחיטת הפסח, ולא דמי לטמא ושהנה בדרף רחוקה שאין יכולין לתקן באותן שש שעות ומקמי הכי לא רמיא חיובא עליהו כו' עכ"ל.

משמע מדבריו דבע"פ קודם תצות לא רמיא חיובא עליו להתקרב לירושלים. רש"י לטעמיה בזה דאיהו מפרש דשיעור ט"ו מילין לדרף רחוקה היינו מזמן שחיטת הפסח לאורתא.

משא"כ הרמב"ם דמפרש בגמרא דשיעור ט"ו מילין היינו מצפרא לפלגא דיומא ס"ל דלענן זה מצפרא רמיא חיובא עליו להתקרב לירושלים לזמן שחיטת הפסח. וכדאימא בתוספתא רפ"ח דפסחים דאמר ר' עקיבא (דאיהו סבירא ליה במתניתין שיעור ט"ו מילין).

נאמר טמא נפש ונאמר דרף רחוקה מה טמא נפש רוצה לעשות ואינו יכול אף דרף רחוקה רוצה לעשות ואינו יכול רק דזהו אמרינו מסבבא דרק על אותו יום משחרית קפיד רחמנא שיוכל להגיע לירושלים מאז עד זמן שחיטת הפסח.

וטפי מהכי לא רמי רחמנא חיובא עליו ונחשיב בדרף רחוקה ופטור. (דאי נימא שצריף להלף כמה ימים מקודם ולהתקרב לירושלים אם פן לא משפחת דרף רחוקה כלל לפוטרו מפסח) וי"ל בזה כדאמר הגמרא בפסחים (ד"ה ע"א) ואימא כל חד וחד פי שחיט.

ומשני זמן שחיטה אמר רחמנא. וה"נ הכא אמרינו שהתורה הקפידה רק על זמן קבוע שיוכל לילף ולהגיע לירושלים מצפרא עד אחר חצות שהוא זמן שחיטת הפסח.

וכמו דקיי"ל דחייב אדם לטהר א"ע ברגל (בר"ה דט"ז ע"ב), דהחויבא הוא לטהר א"ע בערב הרגל דטעמא דמילתא כמ"ש הרמב"ם בסוף הלכות טומאות אוכלין שיהיו נכונים ברגל ליכנס למקדש ולאכול קדשים.

וכן לדברי הר"י קורקוס שבכ"מ (בפרק ב' מהלכות חגיגה הלכה ב') שפירש בדברי הרמב"ם לענין המקמץ והמצרף נחושת והבורסי דפטורין מן הראייה שאינה ראויין לעלות עם כל זכורף כו' מפל מקום מחונייבין לטהר גופן ומלבושן ולעלות ליראות.

וה"נ לענין מי שהוא בדרף רחוקה דעכ"פ בע"פ מצפרא מחונייב להתקרב לירושלים עד זמן שחיטת הפסח כנ"ל. ויותר מזה חשיב דרף רחוקה ופטור.

וקא דאמרינו בנבחים (ד"ק ע"א) לחלק בין מת אחר חצות דקדמה חובת שחיטת הפסח לאנינות ותו לא דחיא ליה אנינות משא"כ כשמת קודם חצות כו'. היינו דקודם חצות מצות אנינות דחיא ליה ממצנת פסח.

משא"כ היכא שאין מצוה אחרת כנגדו שפיר רמיא עליו חיובא מצפרא להתקרב ולהגיע לירושלים לזמן שחיטת הפסח כנ"ל. (ויש מקום לשיתת הרמב"ם שהיה מפרש פן בפלוגמא דעולא ורב יהודה בפסחים (דף צ"ג ע"ב) שתמהו שם התוספות (ד"ה ר"י) דהיאך פליגי במציאות ונחזי אנו כו'.

ותרוץ התוספות ל"נ ליה להרמב"ם. אלא הרמב"ם מפרש דעולא ור"י תרנוייהו סבירא להו דמן המודיעים לירושלים הוא מהלף ט"ו מילין.

רק דעולא סבירא ליה דהך שיעורא הוא מצפרא לפלגא דיומא. ור"י סבירא ליה דהך שיעורא מפלגא דיומא ועד בה"ש.

ופסק פלוגא) ולפי זה יש לומר שגם דברי הר"ת הנ"ל פשיטת הרמב"ם בזה ומכלל דברינו נשמע אחר שביארנו דנתפשטה ההלכה בדברי הר"ת דבה"ש הוי ג' רבעי מיל מסוף השקיעה ועד צאת הכוכבים.

ושלדברי הר"ת גם לענין קרבנות אין הדם נפסל עד סוף השקיעה כנ"ל. ממילא נשמע גם פן הדין לענין תפלת המנחה.

דנתקנה גם פן כנגד קרבן, דלא עבר זמנה עד סוף השקיעה כנ"ל. וכד' הש"א בסי' י"ז שם.

מיהו לכתחלה נכון לאפוקי נפשיה מפלוגתא בנה וילהתפלל קודם תחלת השקיעה ועתה נבוא לבאר על דברי מ"ש מעלתו לדון פאן מטעם דאוקי אחזקה שלא ילדה. וכמו שכתב הסמ"ק לענין ספק אם הוציא ראשו חוץ לפרונדור כו' הנה עיקר חזקה זו שלא ילדה דמש"ה י"ל השתא הוא דילדה.

סברא זו מבואר בדברי התוספות בבבא מציעא (דף ק' ע"א ד"ה הא מני) שכתבו שם דיש לאוקמי הפרה בחזקת שלא ילדה ולומר השתא הוא דילדה רק משום דהתם חזקת מרא קמא חשיבא טפי וכו'.

וכ"כ התוספות בב"ק (דף מ"ו ע"ב ד"ה מידע) דהעמד הפרה בחזקת מעונברת והשתא הוא דילדה ע"ש (ועי' בחולין דף י"א סע"ב. ובבכורות ד"כ ע"ב ד"ה חלב וביבמות דקי"ט ע"א שהזכירו ג"כ חזקה זו.

רק דל"ד לכאן). ומ"מ יש לפקפק בכאן על דברי הסמ"ק בזה.

די"ל דבאשה שישבה על המשבר ועומדת לילד איתרע בההיא שעתא חזקתה לומר עדיין חזקה שלא ילדה. דהחזקה עשויה להשתנות אז.

וכדאמרין בקידושין (דף ע"ט ע"ב) לענין נערה ביומא דמישלם שית דל"ל העמד הגוף על חזקתו ופירש"י פ"נ שהיום היא עומדת להשתנות. (וכמ"ש בתשו' מהרי"ט ח"א סי' מ"א לענין חזקת קטנות דלא מוקמינן אחזקה אלא בדבר שמצוי לעמוד באותה חזקה משא"כ קטנה דכל יומא גדלה נאמאי כו' אין זו חזקה.

ועיין ברמב"ן במלחמות ברפ"ב דכתובות שכתב כה"ג דל"ל חזקה שלא נשאת מקודם ע"ש). ויש להביא קצת ראיה לדברינו דבאשה המקשה לילד לא שייך לומר אוקמה אחזקה והשתא הוא דילדה.

משום דכבר איתרע חזקתה אז והוי שפיר ספיקא אי מעיקרא ילדה או השתא ילדה. מהא דאיתא במתני' דאהלות פ"ז מ"ד האשה שהיא מקשה לילד והוציאה מבית לבית הראשון טמא בספק והשני בודאי.

וכ"פ הרמב"ם (בפכ"ה מה' ט"מ ה"ט) שהבית הראשון טמא בספק שמא פשהיתה בו יצא ראשו של נפל זה עכ"ל הרמב"ם. והשתא אמאי לא אמרינן מחמת החזקה דהשתא הוא דילדה ולא קודם לכן.

ומוכח דכאן שהיא מקשה לילד איתרע חזקת מעונברת דידה. ואין לומר השתא הוא דילדה.

דכמו כן י"ל דמעיקרא ילדה וכו"ל. ואין לדחות ולומר דהתם הטעם שהבית הראשון טמא בספק.

היינו משום דספק טומאה ברה"י טמא ואף היכא דאיכא חזקת טהרה. (וכמ"ש התוס' בחולין ד"ט ע"ב ושאר דוכתי).

דז"א.

דמבואר בתוס' ריש גדה דבספך דלמפרע לא גמרין מסוטה ומטהרין היכא דאיכא חזקה וטהרה. וע"ש במהרש"א שביאר דבריהם.

וגם י"ל דמסתמא מיירי שם באהלות אפילו היכא שהיה שם שלשה בבית דקיי"ל דהוי רה"ר. (ובכה"ג אין מטהרין ס"ט ברה"ר).

וע"ש בתוספות גדה וברש"י בעירובין דל"ה סע"ב ובחולין דף ע"א ע"א: ד ואמנם אף אם נימא כדברי הסמ"ק דבספך אם הוציא ראשו חוץ לפרוזדור י"ל השתא הוא דילדה דמוקמינו לה בחזקה שלא ילדה עד שעה שנתברר לנו הלידה.

מ"מ מעלתו לא דבר בזה נכונה לומר כן בספך של בה"ש ג"כ לדון בזה משום חזקה שלא ילדה. דו"א.

דכינן שאין לנו ספק על הולד אימת נולד אם קודם או אח"כ דידוע לנו הזמן שנולד בו ברור היטב. רק שהספק הוא על עצם הזמן שהוא ספק דבה"ש אם הוא יום או לילהומה? תן ומה יוסיף לנו בזה חזקה הולד להכריע הדין בספק בה"ש שאנו מסופקים על אותו זמן מה דינו לכל דבר.

(נהרי תנו במתני' דקטן שנולד בה"ש נימול לט' ול"ש לדון בזה משום חזקה). וכבר ידוע מ"ש הפוסקים פיוצא בזה לענגן ספיקא דדינא דלא שייך לומר אוקמיה אחזקה דבשביל החזקה לא ישמנה הדין.

וכמ"ש הכנה"ג פיו"ד בסי' י"ז ובסי' כ"ה בשם הגהות אלפסי. והובא גם בפמ"ג שם.

וכ"כ המל"מ בפ"ב מהלכות ט"ז. (ועי' בדברי הר"ן בפ"ק דקידושין גבי נתן הוא ואמרה היא דספיקא הוי וחישינו מדרבנו, שנסתפק שם הר"ן בכל ספק קידושין אי צריכה גט מדאורייתא.

דאפשר דמדאורייתא שרי משום דהעמד האשה על חזקתה כמו בתיקו דממונא וע' בפר"ח פיו"ד סי' ק"י. וע' בתוס' ב"ב דל"ב ע"ב ד"ה והילכתא.

ובמל"מ פ"ז מהלכות שכירות. וי"ל בזה מפמה דוכתי ואכמ"ל).

אף עיקר סברת הפוסקים הנ"ל לענ"ד יש לדון בזה. די"ל דנדאי אם היינו אומרים דהא דאזלינו בטר חזקה ה"ז בתורת בקורר שהחזקה היא מבותרת לנו שלא נתחדש הדבר ולא נשתנה מקמו שהיה מקודם.

אז היה שייך לומר כדבריהם דבספיקא דדינא אין בכח החזקה לברר לנו הספק לדינא ובשביל החזקה לא ישמנה הדין. אבל באמת הא דאזלינו בטר חזקה אינו בתורת בקורר כלל.

וכמ"ש הרמב"ם בפ"ה המשנה בפ"ט דנזיר מ"ב במ"ש שם שחזקת טמא טמא שאם נלך אחר האפשריות יצא הענגן לדבר שאין לו תכלית. ואמנם העיקר פשנתתיים אינה ענגן שיהיה נניחהו בחזקתו עד שיבא דבר מבותר שיתלהו מזאת החזקה וכל דבר שיהיה בו ספק ואפשריות ה"ז לא נסתלק החזקה עכ"ל הרמב"ם שם.

ולפ"ז י"ל דבספיקא דדינא נמי מוקמינן הדבר על חזקתו דבשביל ספק ואפשריות א"א לבטל החזקה פנ"ל. וכ"ז שאין לנו ברור לא נוציא הדבר מחזקתו.

ומה שינוי לומר שבשביל החזקה לא ישמנה הדין. החזקה אינה מבררת ולא משנה את הדין.

רק דספיקא דדינא לא תסלק את החזקה כמו ספק המציאות. ואין לנו לבטל החזקה בדבר שאינו ברור.

וע"כ סברת הפוסקים הנ"ל אינה מוכרחת (וגם יש להביא סתירה לדברי הפוסקים הנ"ל מדברי תשו' הרשב"א שהביא הב"י באו"ח בסי' ת"ד לענין הבעיא אי יש תחומין למעלה מעשרה דיש לאוקמיה אחזקת ביתו ע"ש.

מוכח מדבריו דגם בספק דדינא מהני חזקה. ויש לדחות קצת).

אף אף אם ניאמא דבספיקא דדינא ג"כ אזלינן בטר חזקה מ"מ בנ"ד מסתבר כדברינו דחזקת הדבר לא מהני לענין ספק בה"ש שהספק הוא על הזמן עצמו אם הוא יום או לילה ואין הספק על המעשה אימת נולד אם קודם או אח"כ שזאת ידענו בבירור באיזה זמן ורגע נולד.

(וכיון שזה נתברר לנו בלא ספק ל"ש פאן חזקה). ועל גוף הזמן הזה שאנו מסופקים עליו מה דינו ע"ז לא שינוי לדון תורת חזקה כלל.

דהחזקה הוא על הדבר ולא על הזמן דל"ש ביה שום חזקה. ואף שהסברא פשוטה בזה. יש להביא ראיה לזה ג"כ מדברי התוס' בשבת (דל"ד ע"א) בהא דאמר רבא ה"מ אמרו לו שנים צא וערב עלינו כו' שניהם קנו עירוב ופירש"י דרבא מיירי בעירובי תחומין וכו' יוסי דספק עירוב פשר.

וכתבו התוס' וקשה לרשב"א דר' יוסי לית ליה ספק עירוב פשר אלא משום חזקה כו' אבל בספק כי הכא שהניחו בה"ש או נאכל בה"ש לא מכשיר כו' עכ"ל. הרי דפשיטא להו להתוס' דבנאכל עירובו בה"ש לא שינוי בזה לאוקמי העירוב בחזקתו לענין ספק בה"ש וכמו שביארנו רק שראיתי במהרש"א שם שכתב בדברי הרא"ש שהקשה על פירש"י רק מהניח עירובו בה"ש ולא מנאכל בה"ש משום דבזה י"ל חזקת עירוב.

מיהו אין להכריח מזה דהרא"ש פליג על סברתנו הנ"ל. רק דעדיפא מקשה הרא"ש בפשיטות יותר מהניח עירובו בה"ש).

ובהא דאמרין בגמ' דעירובין (דף ל"ה ע"ב) ורמי דאורייתא אדאורייתא לר"מ כו'. א"ר רמיה משנתנו שהיה עליה שרץ כל בה"ש.

ופריך הגמ' א"ה בהא לימא ר"י ספק עירוב פשר. והקשה שם בהגהות הגרע"א דלמה ליה לאוקמי שהיה עליה שרץ כל בה"ש.

טפי הל"ל דנפל עליה בתוך בה"ש ואנו ידעין הזמן שנפל עליה דבכה"ג ל"ש לומר אוקמיה אחזקה. ומש"ה אוסר ר"מ ור' יוסי מכשיר שפיר.

והניח בקונשיא. ואין לדחות ולנישב קונשייתו משום דהתם במתני' פליגי ר"מ ור' יוסי
נהרי ר' יוסי סבירא ליה בשבת דבה"ש פהרף עין כו'.

(ור"מ נמי משמע דס"ל בהא כר' יוסי דבה"ש פהרף עין בריש ברכות דף ב' סע"ב).
דז"א.

דלר' יוסי נמי יש כל ספיקי בה"ש בההוא פהרף עין (כמ"ש התוס' בשבת דף ל"ד רע"ב).
ובר"ש בספ"ק דזבחים הוכיח דלר' יוסי נמי ספק בה"ש דידיה נפיש מפהרף עין אלא יש
שהות ושיעור קצת לבה"ש לדידיה.

(ומספקא ליה ההוא פהרף עין אימת הוי). ובירושלמי ריש ברכות אמרו דכל הרהר עין
והרהר עין שפחצי מיל דר"נ ספק הוא לר' יוסי ע"ש.

ואפשר לומר דכיון דאמרינו בשבת (דל"ה סע"א) דבה"ש דר' יוסי לא שייך בדר' יהודה
אלא דשלים בה"ש דר' יהודה והדר מתחיל בה"ש דר' יוסי. ואם כן הלא במתני' דעירובין
דמיררו תרנוניהו ר' יהודה ור' יוסי ע"ש.

א"כ אם נימא דפלוגמיהו בשידוע לנו הזמן שנפל עליה השרץ בתוך בה"ש כנ"ל. אם
כן בממ"נ בה"ש דר' יהודה לר' יוסי וממא הוא ובה"ש דר' יוסי לר' יהודה ליליא הוא.

אם לא נימא דר' יהודה ור' יוסי כל חד קאי אבה"ש דידיה וזמנו של זה לא כזמנו של זה
ולאו בחד גוונא מיררו. וזהו דוסק להגמ' לאוקמי פו.

ובלא"ה נמי לא קשיא קונשיית הגרע"א הנ"ל. דקונשיית הגמרא דפריה על ר' ירמיה א"ה
בהא לימא ר' יוסי ספק עירוב פשר.

פריה שפיר אפי' אם נימא שנפל השרץ בתוך בה"ש נאנו ידעינו הזמן שנפל דבכה"ג
ל"ש לומר אוקמה אחזקה כנ"ל. דמפל מקום בהא לא מכשיר ר' יוסי דפשיטא ליה
להגמרא דר' יוסי אינו מכשיר בספק עירוב אלא משום חזקה.

(וכדאיתא להדיא בפרייתא בסמוך בדרף ל"ו ע"א שם והובא ג"כ בתוס' בשבת הנ"ל).
ובאופן הנ"ל דל"ש לומר אוקמה אחזקה ממילא בהא לא מכשיר ר' יוסי וכמבואר.

(ורק יחול הדקדוק בלישנא דר' ירמיה דאמר שהיה עליה שרץ כל בה"ש. וזה נקל
לנישב בכמה גוונא ולא רצייתי להאריה.

ועכ"פ קונשיית הגמרא על ר' ירמיה א"ש לנכון). וע"ד מ"ש המג"א בסי' שמ"ב לענין
פל דבר שהיא משום שבות לא גזרו עליו בה"ש.

שמצד שם לומר דבה"ש דמו"ש גזרו משום שבות דשאני עיולי יומא מאפוקי יומא
דמספיקא לא פקעה קדושה כו'. וראיתי בספר ברפי יוסף שהביא דברי הרשב"א
בחידושו לעירובין בכ"י שכתב בהדיא דבה"ש דעיולי יומא נאפוקי יומא שוין.

ושגם בבה"ש דמו"ש לא גזרו שבות. (וכ"מ מדברי ההג"ה שבתוס' בעירובין ר"ד ל"ד
ע"ש).

והא דאמרינו בעירובין דל"ו ע"א מספיקא לא פקעה קדושתו מיניה. הוא לענין אחר.

ואין מזה ראיה לכאן): ה ועוד יש לבאר בזה מה שיש לדון ע"ד הסמ"ק אף בספק אם הוציא ראשו חוץ לפרונדור מקנדם. די"ל מטעם אחר שאין לילך בזה אחר חזקת האם שלא ילדה מקנדם ולומר דהשתא הוא דילדה.

(וכבר ביארתי לעיל די"ל דכשישבה על המשבר ועומדת לילד איתרע לה הך חזקה בבהיה שעתא ואין לדון משום חזקה על הספק שבאותה שעה). דמאחר שאנו דנים רק על הנולד אימת נולד אם למולו בשבת י"ל דחזקת האם לא מהני לנולדהכריע הספק שאנו מסופקים על הנולד.

דחזקה צ"ל בגוף זה שאנו מסופקים בו. והא דפליגי ר"י ור"א בפ"ק דכתובות (די"ג ע"ב) דאר"י לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה.

ורא"א לדברי המכשיר בה פוסל בבתה וס"ל דחזקת האם לא מהני להבת. (וע"ש בתוס' בפרק המדיר דע"ו ע"א סד"ה רישא שיהסכימו לפירש"י שם דלא מהני חזקת הבת לגבי האב.

וע"ש בספ"י התם פליגי היכא שהספק חל על שתייהן פאחד ודנים על שתייהן על האם ועל הבת וכיון שהאם יש לה חזקה דבספק דינדה מוקמינן אחזקתה ממילא אף לענין הבת י"ל אחר חזקת האם דא"א לחלק בחד ספק שחל על שתייהן פאחד.

אבל היכא שהספק הוא רק על הנולד ולא על האם כלל לכ"ע לא מהני חזקת האם להנולד. וכמבואר מדברי רש"י בקידושין (דס"ו ע"א ד"ה סמוך אהני) לענין תרי ותרי דאם האשה באה לבית דין להתיירא אמרינן אוקי אחזקתה.

אבל כיון דליתא להאם ודנין על הבן לא מהני ליה חזקת פשרות דינדה כיון דכעת אין דנין על האם כלל כו'. ומינושב בזה קושיות התוס' שם על רש"י מהך דכתובות דאר"י לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה כו'.

(ואף להתוס' שם דמדמו לה להך דכתובות הנ"ל. י"ל משום דה"נ בשעה שנולד הספק אז היו צריכין לדון על האם ג"כ ומהני לה חזקה דינדה מש"ה אף השתא דליתא להאם אפתי מהני החזקה לנולד וכנ"ל.

משא"כ אם מתחלה לא היה הספק כלל על האם רק על הנולד לא מהני ליה חזקת אם לכ"ע). וכיוצא בזה פתב הרמב"ן והובא בר"ן בפרק ו' דגיטין באומר לשלוהו צא וקדש לי אשה ומה השליח אסור בכל הנשים שבעולם.

ופירש הרמב"ן הטעם שכל הנשים מותרות לינשא אפי' קטנות שמת אביהן לפי שפחזקת פנויות הן כו', אבל הוא אסור בנשים שיש להן קרובות לפי שאין חזקה של קרובות שאין באות לדון לפנינו מועלת לו כו' ע"ש.

ואף דלא משמע כן בתוס' נזיר (די"ב ע"א ד"ה אסור) ובגיטין (דס"ד ע"א) שכתבו שם התוס' דקנסא הוא דקנסין ליה כו'. מפל מקום יש לומר דדוקא התם דהקרובות גופייהו צריף לאוקמינהו בחזקת פנויות דנ"מ טובא לדידהו גופייהו בחזקה זו.

אבל בנ"ד דאין שום נפקא מינה להאם גופה בהך תזקה שלא ילדה אם ילדה קודם או אח"כ וכל עצמו של הספק הזה הוא רק לגבי הולד. ובכה"ג לא מצינו שיהיה נידון בזה אחר תזקת האם.

ואין סתירה לדברינו מדברי התוס' בב"מ (שהובא בדברינו לעיל אות ג') גבי מחליף פרה בתמור די"ל השתא הוא דילדה משום הך תזקה. דהתם דנים על הפרה עצמה שהלוקח טוען שלקח ממנו פרה מעוברת שהיא שנה יותר פדאיתא בכמה דוכתי ונשפיר יש לאוקמי הפרה בתזקת שלא ילדה עד עכשיו.

הן אמת שמצינו דמהני תזקה אף בגוף אחר כל היכא דהא בהא תליא. וכמו תזקת חיים של הבעל דמהני לענגו האשה.

(הן לחומרא דמלבד תזקת א"א שלא עוד דנין ג"כ לגבה משום תזקת חיים דידיה. והן לקולא בשולח גט ממדינת הים דנותנין לה בתזקת שהיא קיים.

פדאיתא בגיטין דכ"ח ע"א ואינה זקוקה ליבם משום תזקה דידיה). וכמו כן בשאר מקומות מצינו כה"ג.

ובאמת כבר הקשו מזה על דברי הרמב"ן בגיטין ה"ל דסבירא ליה דתזקת פנויה דידה לא מהני לגבי הקרובות. ובנו"ב (מ"ק חיו"ד סי' ו') העלה דהרמב"ן לא קאמר פן רק לענגו תזקת פנויה דלאו תזקה אלימתא היא שאינן עומדות כל ימיהן להיות פנויות רק עומדות להתקדש כו'.

משא"כ במקום תזקה אלימתא מודה הרמב"ן כו'. ומיהו בנ"ד דמייירינו בתזקת שלא ילדה זהו גם פן אינו תזקה אלימתא.

וכמ"ש התוס' בב"מ שם דתזקת מרא קמא עדיפא מינה. (וכידוע דתזקת מרא קמא ג"כ אינו אלים כמו תזקת ממון שהיא מוחזק עכשיו).

דהכא ג"כ אינה בתזקת שתעמוד פן כל ימיה שלא לילד. ואדרבה רוב בהמות יולדות כו' ואינה תזקה אלימתא.

וי"ל דבזה ג"כ תזקת האם שלא ילדה לא מהני כלל לגבי הולד וכנ"ל. (עם היות שעדיין יש בזה מקום לחלק בין תזקת פנויה דלא מהני לגבי הקרובות להרמב"ן בגיטין ה"ל.

יכפי שהסביר סברתו בנו"ב שם. ובין תזקה שלא ילדה הכא.

מכל מקום אינו מוכרח וי"ל דה"נ לא מהני התזקה לגבי הולד). ואין סתירה לדברינו ג"כ ממ"ש התוס' בחולין (סוף די"א) ובבכורות (דף כ' ע"ב) וביבמות (דקי"ט ע"א) לענגו בכורה ג"כ משום דאוקי בתזקת שלא ילדה.

דמלבד די"ל דהתם שאני דדין בכור בפטר רחם תלי רחמנא וצריכין להתחיל הספק על האם אם כבר נפטר רחמה ובהה"ה יש לדון מחמת תזקת האם. משא"כ בנ"ד שהספק רק על הולד אימת נולד ולא תלה רחמנא באם כלל י"ל דתזקת האם לא מהני לולד וכנ"ל ועוד דבלא"ה אין שום ראיה לכאן מדברי התוס' בחולין ובבכורות וביבמות ה"ל.

דהתם מ"ש התוס' בזה חזקה שלא ילדה היינו דאמרינן שלא נתעברה כלל ולא ילדה עד עכשיו. משא"כ בפשידוע שהיתה כבר מעוברת והספק רק על זמן לידתה אם ילדה קודם או אח"כ דנימא בזה חזקה שלא ילדה עד עכשיו בזמן מאוחר.

דבזה פינו דמעוברת עומדת לילד ולא הוי פאן חזקה אלימתא דהיא חזקה העשויה להשתנות ובכה"ג לא מהני חזקת האם לגבי הנולד וכנ"ל: ו ייש להביא ראיה לדברינו. מגמרא דריש ביצה (ד"ג ע"ב) דמתיב הגמרא לרב יוסף ולרב יצחק דאמרי טעמא דביצה שנוולדה ביו"ט דאסורה משום גזירה דפירות הנושרין או משום משקין שזבו.

ומתיב מבריייתא דקתני וספיקא אסורה כו' ה"ל ספק דרבנן וכל ספק דרבנן לקולא וקשה לפ"ד הש"ך ביו"ד סי' ק"י דס"ל דספיקא דרבנן לחומרא היכא שיש לו חזקת איסור. ואם כן מאי פריה הגמ' הקא הא י"ל דמש"ה אסורה הביצה שנוולדה בספק יו"ט או חול משום שיש לה חזקה שלא ילדה עד היום והשתא הוא דילדה.

ובמקום חזקה הוי ספיקא דרבנן לחומרא אלא מוכח מפאן פדברינו הנ"ל דכיון שהספק הוא רק על הביצה ולא על התרנגולת מש"ה אין לדון כלל על הביצה משום חזקת, אמה וכנ"ל. אף לכאורה יש לדחות לפמ"ש התוס' בחולין ובבכורות שם לעגנן בכור דאף שיש להבהמה חזקה שלא ילדה יש נגד זה חזקת הנולד שאינו קדוש בבכורה שהיה חולין במעי אמו ע"ש, וא"כ ה"נ י"ל דאף שיש חזקת התרנגולת שלא ילדה עד היום וכנ"ל מ"מ הרי נגד זה יש חזקת הביצה שהיתה מותרת במעי אמה וי"ל דמעיו"ט נולדה נהרי היא בחזקת היתר שלה.

אמנם י"ל דכאן לא דמי להך דהתוס' בחולין ובכורות הנ"ל. דהתם מחמת חזקת הנולד שהיה חולין במעי אמו י"ל דהשתא נמי אינו בכור כלל ובחזקת היתר קאי ולא נתחדש בו דבר כלל בנולד הנה.

אבל ה"א משום חזקת הביצה שהיתה היתר במעי התרנגולת צריכין לדון עי"ז שנתחדש מעשה בהיתרה ולומר עי"ז שנוולדה מעיו"ט, דכל שלא נולדה מעיו"ט ממילא אתי איסורא עלה ביו"ט.

ונה אינו ממשפטי החזקה שחזקת היתר דינדה תכריע לחדש בה גופה מעשה זה לומר שנוולדה בזמן קודם. אלא מוכח מפאן פדברינו הנ"ל דאין חזקת האם מועיל לה וכנ"ל: אף מצאתי בפרדכי בפ"ג דביצה (סי' תרפ"ה) שפסק בספק אם הובא מחוץ לתחום דשרי אף למי שפא בשבילו.

וכתב שם וז"ל ואע"ג דדשיל"מ הוא לא דמי לביצה דאמר ר"א בפ"ק לעולם ספק יו"ט ספק חול כו' דהתם פי מוקמת לה אחזקתה הרי לא נולדה וכן בספק צידה חזקתה שלא ניצוד משא"כ בספק תחומין כו' עכ"ל.

מבואר דס"ל דהא דמסיק בביצה שם דביצה שנוולדה בספק יו"ט ספק חול אסור משום דשיל"מ היינו משום דיש לה חזקה שלא נולדה. ומוכח ג"כ מפאן שדעתו שפדבר שאין לו מתירין ספיקא דרבנן לקולא אף במקום חזקת איסור.

ולא כדברי הש"ך הג"ל. ואמנם לפ"ד הש"ך דסבירא ליה דספיקא דרבנן לחומרא היכא דאיתחזק איסורא והוכיח פן מדברי הרשב"א.

ע"כ צ"ל כמ"ש לעיל דכאן לא מהני חזקת האם על הביצה כ"ל וכנ"ל. וגם בעיקר דברי המרדכי הג"ל דס"ל דהא דספיקא דרבנן אסור בדשיל"מ הוא רק היכא שיש לו חזקת איסור.

לא משמע פן מדברי פל הפוסקים. ומפירש"י בעירובין (דל"ט ע"ב ד"ה פסק) ג"כ מבואר דספק דרבנן בדשיל"מ אסור אף בלא חזקת איסור ע"ש.

והשתא היא גופה תיקשי דמנא להו זה להפוסקים דילמא שאני ספק ביצה שנולדה ביו"ט דיש חזקה לחומרא וכסברת המרדכי הג"ל. א"ו מוכח כדברינו דגבי ביצה נמי אין לדון משום חזקה וכנ"ל.

ואולי יש לפרש גם בדברי המרדכי שאינו סותר לדברינו בזה ולא בא לחלוק ע"ד הפוסקים הג"ל. רק שעיקר פוננתו דהיכא שיש חזקת היתר מקילינן בדשיל"מ משא"כ גבי ביצה ליכא לאוקמי אחזקת היתר לומר שנולדה מעיו"ט דאדרבה אי תיזיל בתר חזקה הוי החזקה להיפך שלא נולדה עד עכשיו.

אבל לפום קושטא דמילתא ליכא שום חזקה גבי ביצה משום הסברות שביארנו בזה. (ובנו"ב מ"ת בחאה"ע סי' ל"ח וכן בצל"ח כ"כ מסברא דנפשיה דספיקא דרבנן שרי בדשיל"מ היכא שיש חזקת היתר ע"ש.)

ולפי דברינו הן הן דברי המרדכי הג"ל: וכן יש להוכיח מדברי התוס' בריש ביצה (ד"ב סע"ב ד"ה מילתא) בשוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות דמותרות לאכלן ביו"ט. ומשני שם הגמרא אליבא דרבה דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן.

והקשו התוס' דבלא גזירה בלא"ה תהא אסורה מספק דילמא אם לא שחטה היתה נולדת היום וא"כ מאתמול גמרה לה. וע"ש מ"ש בזה.

וברא"ש שם הביא דברי ה"ר אפרים דס"ל דהך ברייתא מייירי ביו"ט דעלמא אבל ביו"ט אחר שבת באמת אסורין מספק דילמא הנה מתילדא היום. והשתא אמאי לא אמרינן משום חזקה של התרנגולת דהיום הוא שנגמרו הביצים וכדאמרינן מפח חזקה דהשתא הוא דילדה.

(וכן מה"ט אמרינן דהשתא הוא שנתעברה וכמ"ש עוד לקמן). א"ו מוכח כדברינו דכיון שהספק הוא רק על הביצה ולא על התרנגולת אין לדון כלל על הביצה משום חזקת אמה וכנ"ל: וכן מוכח ג"כ ממה שפסק הרמ"א באו"ח (סי' תקי"ג ס"ו) בנכרי שהביא ביצים ביו"ט ראשון ומסל"ת שנולדו מאתמול דמותר לסמוך עליו.

ומבואר בש"ך ביו"ד ס"ס קל"ז דטעמו של הרמ"א פאן משום דהכא לא איתחזק איסורא ע"ש. וממילא מוכח מפאן דאין לדון מחמת חזקה שלא נולדו עד היום וכמבואר: ולפי דברינו ניקח מה דאיתא בש"ע יו"ד ס"ס ט"ו דאין סומכין על הנכרים בגדיים קטנים הנקחים ממנו ואומר שהם בני ח' ימים.

ומבואר מזה דישאל ע"א נאמן לומר שהם בני ח' ימים. וע"כ דהכא לא חשיב איתחזק איסורא בזה.

דקא היכא דאיתחזק איסורא אין ע"א נאמן א"כ בדבר שבידו לתקנו פדאיתא בסי' קכ"ז (וע"ש בס' תפארת למשה מ"ש בזה). ואם נימא שיש לדון על הנולד שאח"כ נולד משום חזקת האם שלא ילדה.

א"כ הע"א שאומר שהם בני ח' ימים הוי נגד החזקה. א"ו כמ"ש לעיל דכיון דכל עצמו של ספק זה אם הוא בן ח' ימים אין מזה שום נ"מ לענין האם רק להנולד מש"ה לא מהני בזה חזקת האם כלל וכנ"ל.

אלא דלכאורה לדחות בפשוט. דכאן כל עיקר הספק הוא אם פלו ל' דדשיו.

ומה דבעינו שיהיה ח' ימים הוא רק גילוי מילתא שפלו ל' דדשיו. ואם ידענו בבירור שפלו ל' דדשיו הנה מותר מיד פשוט ומש"ה נאמן פאן ע"א ולא חשיב בזה איתחזק איסורא שאין החזקה בעצם האיסור כלל.

אף מ"מ י"ל דגם לענין זה שלא פלו ל' דדשיו בזה ג"כ יש לדון משום חזקת האם לומר שלא נתעברה כ"א מקרוב ועדיין לא פלו דדשי העיבור. וכן ראיתי בתשו' נו"ב (מ"ת חיו"ד סי' ו') שכ"כ ע"ד הט"ז שהקשה פאן דקא הוי ס"ס וכתב שם הגו"ב דחזקה הנ"ל מנגדת לשני הספיקות כו' ע"ש.

אלא שמדברי הש"ע שם בלא"ה אין ראיה כלל דשפיר נאמן פאן ע"א אף שהוא נגד החזקה כיון דרוב ולדות בני קיימא והו' רובא מסייע לדברי העד והרוב עכ"פ מסלק החזקה ולא גרע מספק השקול דע"א נאמן.

ולכאורה אדרבה יש להוכיח מפסק הש"ע שם דחזקת האם מהני להבת בזה. מהא דנכרי מסל"ת אינו נאמן לומר שהם בני ח' ימים.

והקשה שם בס' כו"פ דכיון דהוי רק איסור דרבנן דמדאורייתא אזלינן בטר רוב ולדות בני קיימא ובאיסור דרבנן מסל"ת נאמן. ואם נימא דהכא חשיב חזקת איסור משום חזקת האם שלא ילדה מקודם וכנ"ל ניחא הכא.

דבאיסור דרבנן דאיתחזק איסורא אין מסל"ת נאמן. וראיתי שכ"כ בפמ"ג שם.

אף יש לדחות זה ג"כ. די"ל דהש"ע חייש בזה לדברי הרמב"ם דס"ל דאיסור זה נולד בהמה תוך ח' ימים הוא מדאורייתא (פמבואר מדבריו בפ"ד מהמ"א ה"ד).

ועיין ברמב"ם בפ"ב מהלכות אה"ט ה"ו ע"ש). והרשב"א בלא"ה ס"ל דאף באיסור דרבנן אין מסל"ת נאמן ויש להאריך בזה ואכמ"ל.

אמנם יש להוכיח מדברי התוס' ביבמות (דל"ו ע"ב ד"ה הא) שכתב הטעם שמחמירין לחוש למיעוט דנפלים הוא משום דהוי מיעוט המצוי. וכ"כ הרא"ש שם.

וכ"כ התוס' בע"ז (ד"מ ע"ב) ובגדה (דמ"ד ע"ב). ולא פתבו התוס' והרא"ש בפשיטות מטעם סמוך מיעוטא לחזקה.

דַּהְרֵי הַתּוֹסֵ' וְהָרָא"שׁ ס"ל בְּחֻלְיֵי וּבְכֹחוֹת דְּקִי"ל דְּאֲמַרִּינּוּ סְמוּךְ מִיַּעוּטָא לְחֻזְקָה לְהַחְמִיר. וְלִפְיֵי דְבְרֵינוּ הַנִּי"ל י"ל דְּהַתּוֹסֵ' וְהָרָא"שׁ הֵתֵם שְׁהַזְרִיכוּ לֹאמַר הַטַּעַם שְׁמַחְמִירִין שְׁלֵא לְאַכּוֹל בְּהֵמָה תּוֹף ח' יָמִים וְחֹשְׁשִׁין לְגַפְלֵי.

וְכַמְבֹּאֵר בְּדַבְרֵיהֶם שֶׁם בְּהַדְיָא. וּמִשּׁוּם חֻזְקַת הָאֵם אֵין לְדוֹן עַל הַנִּלְד בְּזָה.

וְל"ל סְמוּךְ מִיַּעוּטָא לְחֻזְקָה. וְע"כ לֹאמַר מִשּׁוּם דְּהָנִי מִיַּעוּט הַמְצוּי וְא"שׁ.

וְכ"מ ג"כ מִהַמְשָׁף דְּבְרֵי הַתּוֹסֵ' בְּחֻלְיֵי (רִישׁ דָּף י"ב) דְּסְבִירָא לְהוּ דְּבְמִיַּעוּט נְפְלִים לִיפָא חֻזְקָה בְּהַדְיָא ע"ש. (מִיְהוּ בְּתוֹסֵ' בְּכֹחוֹת ד"ך ע"ב שֶׁם י"ל בְּדַבְרֵיהֶם דְּקִינְיָמֵי הֵתֵם לְשִׁיטַת הַחוּלְקִים עַל ר"ת וס"ל דְּלֹא סְמַכְיָנוּ מִיַּעוּטָא לְחֻזְקָה לְהַחְמִיר).

וּמִזָּה מוּכַח דְּלַעֲגֵנּוּ מִיַּעוּט נְפְלִים אֵין לְדוֹן כָּל מִשּׁוּם חֻזְקַת הָאֵם שְׁלֵא יִלְדָה אוֹ שְׁלֵא נִתְעַבְרָה עַד אַח"כ כַּנ"ל. דְּבַכָּה"ג אֵין חֻזְקַת הָאֵם מְהֵנִי כָּל לְוֹלָד וְכַנ"ל כְּמוֹ שְׁבִיִּאֲרָנוּ.

וְי"ל קֶצֶת. וְלַעֲגֵנּוּ דִּינָא כְּבָר בִּיְאֲרָתִי לְעִיל דְּהַעֲיָקָר לְהַלְכָה כְּאֵן בְּדַבְרֵי הַמַּג"א הַנִּי"ל: סִימָן טז ע"ד קְוִשְׁיָתוֹ בְּגַמְרָא דְּמַנְחוֹת (דַּע"ב רַע"ב) אֲלֵא שְׁאֵנִי הֵתֵם דְּהָרִי דְּחַתָּה שְׁחִיטָה אֶת הַשֶּׁבֶת כו', וּמִשְׁמַע דְּאֵי לֹא מִשּׁוּם שְׁדַחְתָּה שְׁחִיטָה אֶת הַשֶּׁבֶת לֹא הִיָּתָה הַקְטָרַת אֲיִמּוּרִין דּוּחָה שֶׁבֶת וְהִיא מְמַתִּין מְלַהֲקָטִיר, עַד הָעֶרֶב.

וְתַמָּה כַּת"ר מְכָאן ע"ד הַרְשָׁב"א בְּחִידוּשָׁיו לְשֶׁבֶת (דַּכ"ד ע"ב) לַעֲגֵנּוּ מִה דְּאֲמַרִּינּוּ הֵתֵם דַּעֲשָׂה דְּשָׂרִיפַת קַדְשִׁים טְמֵאִים הִנֵּה דְּחִי ל"ת דִּי"ט וּמְצַרְכֵינוּ קָרָא בְּזָה דְּלֹא דְּחִי וְכַתְּבָ שֶׁם הַרְשָׁב"א בְּשֵׁם הַרְמָב"ן דְּאָף דְּאֲפָשֶׁר לְהַמְתִּין עַד לְמַחֵר.

מ"מ כְּאֵן דְּהִיּוּם א"א לְקַיִם הַעֲשָׂה, לֹא מִיְקָרִי אֲפָשֶׁר לְקַיִם שְׁנִיָּהֶם. וְדְּחִי שְׁפִיר הַעֲשָׂה אֶת ל"ת בַּכָּה"ג.

וְא"כ ה"נ בְּהַקְטָרַת אֲיִמּוּרִין אֵין לְהַמְתִּין עַד לְעֶרֶב וַיֵּשׁ לְהַלְדָּחוֹת שֶׁבֶת אֶף בְּלֹא סְבָרָא שְׁדַחְתָּה שְׁחִיטָה אֶת הַשֶּׁבֶת כַּנ"ל. וְדוּחַק לְחַלֵּק בְּזָה בֵּין עֲשָׂה דּוּחָה ל"ת וּבֵין תְּמִיד שְׁדוּחָה שֶׁבֶת.

דְּאֲדַרְבָּה הָרִי תְּמִיד עֲדִיף יוֹתֵר דְּהָנִי הַנּוֹתֵרָה. כְּדֵאִיתָא בְּיוֹמָא דַּמ"ו ע"ב וצ"ע.

עַכ"ד כַּת"ר: תְּשׁוּבָה א מְתַחֲלָה נְבָאָר דְּבְרֵי הַחוּלְקִים עַל סְבִרַת הַרְשָׁב"א בְּזָה. וְטַעַם מַחְלָקוֹתָם.

וְאַח"כ נְבָאָר יִיָּשׁוּב דְּבְרֵי הַרְשָׁב"א דְּלֵק"מ קְוִשְׁיָת מְעַלְתוֹ. וּמִמִּילָא רְוּוּחָא שְׁמַעְתָּתָא בְּבִיאוּר פְּרִט זָה.

וְהִנֵּה בְּתוֹסֵ' יְבָמוֹת (ד"ה ע"ב ד"ה בְּנִלְהוּ) הַקְשׁוּ דְּנִילִיף מְשָׂרִיפַת קַדְשִׁים דְּאֵין עֲשָׂה דּוּחָה ל"ת. וְנִתְרַצוּ הַתּוֹסֵ' דַּש"ה דְּלֹא בְּטָלָה מְצוּתוֹ בְּכָף וְיָכוֹל לְשׁוֹרְפוֹ אַחֵר יו"ט.

וּמ"מ אֵי לֹא קָרָא לֹא הִיָּתִי מְחַלֵּק בְּכָף וְה"א דְּדְּחִי. (וְכ"כ הַתּוֹסֵ' יִשְׁנִים בְּשֶׁבֶת דַּכ"ה ע"א.)

וְע' בְּרַש"י פְּסָחִים ר"ד פ"ד סד"ה וְלֹא, וּבְשֶׁבֶת דָּף כ"ד סע"ב ע"ש. מְבֹאֵר מְדַבְרֵיהֶם דְּלִפִּי הָאֵמֶת דְּגַלִּי קָרָא דְּשָׂרִיפַת קַדְשִׁים לֹא דְּחִי יו"ט.

בְּאֵמֶת יֵשׁ לְמִילָף מִהֶכָּא דָּאִין עֲשֵׂה דוֹחָה לֹא תַעֲשֶׂה הֵיכָא שְׂיִכּוּל לְקַיִּים הָעֲשֵׂה לְמַחֵר.
(וכ"מ דְּבָרֵי בַעַל הַמָּאֹר בְּפִסְחִים פ' תְּמִיד נִשְׁחַט גְּבֵי מְחֻסָּר כְּפֹרִים דְּאָמַר ר"י בְּנֹו שְׁל
רִיב"ב דְּטוֹבֵל וְאוֹכֵל לְעָרֵב כו' ע"ש).

אַלְא שִׁי"ל שְׂדָבֵר זֶה יִהְיֶה תֵּלֵיָא בְּפִלּוּגְמָא דְּאָמֹרָאֵי. דְּלִמָּאן דַּס"ל דִּיּו"ט הָוֵי ל"ת גְּרִינְדָא
וְהִנֵּה דְחֵי לִיָּה הָעֲשֵׂה.

רַק מְשׁוּם דְּגִלֵי קָרָא בְּהִדְיָא דָּאִין שְׂרִיפְתָּ קַדְשִׁים דוֹחָה יו"ט. י"ל דְּטַעֲמָא מְשׁוּם דְּיִכּוּל
לְשׁוֹרְפוֹ לְמַחֵר מִש"ה לֹא דְחֵי.

וּמוֹכַח מִכָּאן דְּלֹא כְּפִסְבָּרָא הַחִיצוּנָה דְּה"א דְּדְחֵי אַף בְּכַה"ג פִּינּוֹן שְׁהִיּוּם א"א לְקַיִּים הָעֲשֵׂה
וְכַנ"ל. מִשָּׂא"כ לְרַב אֲשֵׁי דְּאָמַר טַעֲמָא דָּאִין שְׂרִיפְתָּ קַדְשִׁים דוֹחָה יו"ט מְשׁוּם דִּיּו"ט הָוֵי
עֲשֵׂה וּל"ת וְלִית לִיָּה כָּלֵל הַדְּרָשׁוֹת מְקַרְאֵי דָּאִין שְׂרִיפְתָּ קַדְשִׁים דוֹחָה יו"ט).

א"כ מְנַלְן לְאַפּוֹקֵי מִסְבָּרָא הַנ"ל דְּכָל שָׂא"א לְקַיִּים הָעֲשֵׂה הַיּוֹם שְׁפִיר דוֹחָה לל"ת. דְּהָא
ר"א נְמִי ע"כ ס"ל הָוֵי סְבָרָא.

דָּאִם כֵּן לְמָה לִיָּה לְמִימַר מְשׁוּם דִּיּו"ט עֲשֵׂה וּל"ת. וְת"ל מְשׁוּם דְּיִכּוּל לְשׁוֹרְף לְמַחֵר,
וְע"כ דַּס"ל דָּאִי הָוֵה ל"ת גְּרִינְדָא הָוֵה דְחֵי בְּכַה"ג.

וְאִין לְהַמְתִּין עַד לְמַחֵר. וְלִדְיָדִיָּה לִיכָּא קָרָא לְאַפּוֹקֵי מְזַה.

וּי"ל דְּבַעֲלָמָא עֲשֵׂה דוֹחָה לֹא תַעֲשֶׂה כָּל שָׂא"א לְקַיִּים הָעֲשֵׂה הַיּוֹם בַּע"א. (וּמְזַה יֵשׁ
לְתַמּוּנָה עַל הַמְּהַרְשָׁ"א בְּשִׁבְתָּ (ד' קל"ב סע"ב) שְׁהַקְשָׁה לְרַב אֲשֵׁי דְמִילָה שְׁלֹא בְּזַמְנָה
אֵינָה דוֹחָה יו"ט מְשׁוּם דִּיּו"ט הָוֵי עֲשֵׂה וּל"ת.

וְאַמַּאי לֹא נִילִיף דְּדְחֵי מְהָא דְּמִשְׁלַב"ז דוֹחָה צָרַעַת דְּהָוֵי גַם כֵּן עֲשֵׂה וּל"ת. וְתִירָץ
הַמְּהַרְשָׁ"א ע"פ דְּבָרֵי הַתּוֹס' בִּיבְמוֹת הַנ"ל, דְּהֵכָּא פִּינּוֹן דְּלֹא בְּטָלָה מְצֻתוֹ וְיִכּוּל לְמוּלוֹ
לְאַחַר יו"ט אֵינָה דוֹחָה אִפִּי ל"ת לְחֹוד בְּכַה"ג.

כְּדָגְלֵי קָרָא בְּשְׂרִיפְתָּ קַדְשִׁים דְּאֵינָה דוֹחָה יו"ט מַה"ט וְכַנ"ל. מִשָּׂא"כ הָא דְּמִשְׁלַב"ז דוֹחָה
צָרַעַת מְשׁוּם דְּזֶה הָוֵי דְּבָר שְׂבָטָלָה מְצֻתוֹ כו' עכ"ד הַמְּהַרְשָׁ"א.

וּלְפִי הַנ"ל ז"א. דְּלְרַב אֲשֵׁי לִיכָּא כָּלֵל שׁוּם גְּלוּי מְקַרָּא גְּבֵי שְׂרִיפְתָּ קַדְשִׁים דְּאֵינָה דוֹחָה
ל"ת מְטַעַם שְׂיִכּוּל לְהַמְתִּין לְמַחֵר וְכַנ"ל.

וְאַדְרָבָּה מִסְבָּרָא אִפִּי בְּכַה"ג דוֹחָה לל"ת כָּל שָׂא"א לְקַיִּים הָעֲשֵׂה הַיּוֹם וְכַנ"ל. וְיֵשׁ לְיִישָׁב
דְּבָרֵי קָצַת וְאִין לְהַאָרִיף.

וְעִי' בַּמ"מ פ"י מִהַלְכוֹת ט"צ ה"ה דְּלְדְּבָרֵי לְק"מ קוֹשִׁיַת הַמְּהַרְשָׁ"א). אַף לְשִׁיטַת הַר"א
מִמִּי"ץ בַּס' יִרְאִים מְצֻנָה קו"ג דְּמְפָרֵשׁ פִּי' מְחֻדָּשׁ בְּגִמְרָא דְּשִׁבְתָּ הַנ"ל דְּכֹוּלָּהּ אָמֹרָאֵי
ס"ל כַּר"א דִּיּו"ט הָוֵי עֲשֵׂה וּל"ת.

רַק דְּהִנֵּי אָמֹרָאֵי דִּילְפִי מְקַרְאֵי אִיסוּר שְׂרִיפְתָּ קַדְשִׁים אִיצְטְרִיכוּ רַק דְּלֹא נִימָא לְהַתִּיר
מְשׁוּם מִתּוֹד שְׁהוֹתְרָה הַבְּעָרָה לְצוֹרֵף כו' ע"ש בְּאַרִיכוֹת. וּלְפ"ז לְכוּלָּהּ אָמֹרָאֵי אִין שׁוּם
גְּלוּי מְקַרָּא הֵכָּא שְׂאִין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת לְחֹוד הֵיכָּא שְׂיִכּוּל לְהַמְתִּין לְמַחֵר.

רק שְׁמֵדְבָרֵי הַתּוֹסֵ' בְּשֵׁבֶת וּבִיבְמוֹת הַנָּ"ל מְבוֹאָר דְּמִפְרָשִׁים כְּפִשּׁוּטוֹ דְּאִינְהוּ אַמּוֹרָאֵי פְּלִיגִי וּס"ל דִּיּו"ט הָנִי ל"ת לַחֲוֹד. (ובמ"א בִּיאָרְתִּי לְדְבָרֵי הַש"ל בְּשֵׁם ר"ת שְׁהוּבָא בַּמַּג"א ס"י תַּמ"ו סק"ב שְׁפִי בְּגַמְרָא דַּר"ה דַּל"ה סַע"ב דְּאִמְרִינֵן דְּשׁוֹפָר שֶׁל ר"ה אִינוּ דוֹחָה יו"ט מִשׁוּם דִּיּו"ט הָנִי עֲשֵׂה וּל"ת.

וּמִפְרָשׁ ר"ת דְּאִי הָנִה ל"ת לַחֲוֹד הָנִה דְּחִי לִיּהּ הַעֲשֵׂה דְּשׁוֹפָר מִשׁוּם דְּעֲשֵׂה דְּרַבִּים דְּחִי ל"ת אַע"ג דְּלֹא הָנִי בְּעֵידָנָא דְּמִיעָקָר כו'. וְהַקְשָׁה בַּט"א שֶׁם דַּא"כ תִּיקְשִׁי מֵהָדָּ מִתְנִי' דַּר"ה לְכוּלְהוּ אַמּוֹרָאֵי דְּיִלְפִי אִיסוּר שְׁרִיפְתָּ קְדָשִׁים מְקַרְאֵי וּמוּכָח דַּס"ל דִּיּו"ט הָנִי ל"ת לַחֲוֹד אִם כֵּן אֲמַאי לֹא דְּחִי עֲשֵׂה דְּשׁוֹפָר ל"ת דִּיּו"ט.

וּי"ל קְוִשְׁיָתוֹ דַּהֲר"ת מְפָרֵשׁ כְּדְבָרֵי הַיְרָאִים הַנָּ"ל דְּכוּלְהוּ אַמּוֹרָאֵי ס"ל כַּר"א דִּיּו"ט עֲשֵׂה וּל"ת הוּא וְכַנ"ל. אֶלָּא שְׁפִי הַיְרָאִים הוּא דְּחוּק קֶצֶת.

וְשֵׁם בִּיאָרְתִּי עַד"ז בְּאִנְפֵּן אַחַר וּבְרִוּוֹתָא וְאִכְמ"ל): ב וְרִאִיתִי בְּחִדּוּשֵׁי הַרְשָׁב"א כְּבִינְיָה (ד"ח ע"ב). בְּהָא דְּאִמְרִינֵן שֶׁם כִּי עֲבִיד כְּתִישָׁה אֲתִי עֲשֵׂה וְדוֹחָה ל"ת.

דְּהַקְשָׁה שֶׁם ג"כ דְּהַרִי הֶכָּא הָא יָכוֹל לְקַיֵּים שְׁנִינְהֵם דְּיִמְתִּין וְלֹא יְכַסֵּה עַד הָעֶרֶב. כְּדִאֲמָרוּ גְבִי שׁוֹחֵט לַחֲוִלָּה בְּשֵׁבֶת שְׁאִין מְכַסֵּה עַד הָעֶרֶב.

וְתִרְץ מִשׁוּם דְּאִין מַעְבִּירִין עַל הַמְצוֹת כָּלָל. וְכָל שַׁא"א לְקַיֵּים עֲכָשְׁוֹ אֵת שְׁנִינְהֵם דוֹחָה הַעֲשֵׂה לְלֹא תַעֲשֵׂה, דָּאִם יִמְתִּין אֶפְשָׁר דְּמִיטְרִיד וְלֹא מְקַיֵּים וְנִמְצָא דְּחִוִי הַעֲשֵׂה מִפְּנֵי ל"ת, עַכ"ד הַרְשָׁב"א שֶׁם.

וְלְכַאוּרָה מְפָאֵן שְׁפִיר מוּכָח כְּהַרְשָׁב"א. דַּאֲף לְפִי הַאֲמַת דְּגַלִּי קָרָא דְּשְׁרִיפְתָּ קְדָשִׁים אִינוּ דוֹחָה יו"ט מ"מ קִי"ל בְּעֵלְמָא דְּעֲשֵׂה דוֹחָה לֹא תַעֲשֵׂה כָּל שַׁא"א לְקַיֵּים הַעֲשֵׂה הַיּוֹם וְאִין לְהַמְתִּין עַד לְמַחֵר.

וְלֹא כְּמִשְׁמַעוֹת הַתּוֹסֵ' דִּיבְמוֹת הַנָּ"ל. דַּאֲל"כ תִּיקְשִׁי בְּגַמְרָא קְוִשְׁיָת הַרְשָׁב"א דְּיִמְתִּין מְלַכְסוֹת עַד הָעֶרֶב.

וְאִף דְּמְבוֹאָר בְּרַא"ש שֶׁם בְּהָא דְּאִין שׁוֹחֵטִין אֵת הַכּוֹי בִּיּו"ט. דְּהָא דְּאִיסוּר לְשַׁחוּט וְלְשַׁמּוֹר הַדָּם עַד הַלִּילָה וַיְכַסְּנוּ מִשׁוּם שְׁמָא יִבְלַע בְּעַפְרָא וְאִין רִישׁוּמוֹ נִיכָר.

מ"מ כְּתִבוּ הָאֲחֵרוֹנִים שְׁזָהוּ רַק חֲשָׁשָׁא מְדַרְבְּנֵן. (וְאִף דְּמְבוֹאָר בְּתוֹסֵ' פְּסָחִים (דַּמ"ז ע"ב ד"ה כְּתִישָׁה) בְּכַה"ג שְׁאִם הָיָה מְבַקֵּשׁ עֶפֶר אַחַר יְנַגֵּב הַדָּם כו'.

הַיְיָנוּ דְּהִתָּם יֵשׁ לְאִוְקָמִי בְּכַה"ג. מִשַׁא"כ בְּהָדָּ דְּבִינְיָה דְּמוּכָח דְּמִיִּירִי בְּכָל עֲנָנֵן וּל"ל הַכִּי). מִיָּהוּ לְעִיל בִּיאָרְנוּ דְּלִרְב אֲשִׁי לִיכָּא גִילּוּי מְקַרָּא בְּזָה. וְלְפִי הַאֲמַת נְמִי דוֹחָה עֲשֵׂה ל"ת בְּכַה"ג אֶלָּא דְּבִינְיָה שֶׁם מִיִּירִי רְבָּא ג"כ וּמִיָּהוּ לְפִי הַר"י בְּתוֹסֵ' שֵׁבֶת (דָּף כ"ה ע"א) דְּרְבָּא נְמִי ס"ל דִּיּו"ט הָנִי עֲשֵׂה וּל"ת.

וְרְבָּא דְּיִלְפִי מְקַרָּא דְּלִבְדוּ לֹא קָאִי כָּלָל אֲשְׁרִיפְתָּ קְדָשִׁים אִם כֵּן ה"נ לְק"מ. (וְאִף דְּהַגְמָרָא אַח"כ פְּרִיף ס"ס יו"ט עֲשֵׂה וּל"ת הוּא וּמִתְחַלְלָה סְבַר הַתָּם דִּיּו"ט הָנִי ל"ת לַחֲוֹד.

מ"מ אִין לְדַקְדַּק לְפִי הַה"א מְשַׁרְיפְתָּ קְדָשִׁים כו'). וּי"ל עוֹד בַּע"א וְאִין לְהַאֲרִיף: ג וּבְעִיקָר סְבַרְתָּ הַרְשָׁב"א דְּכָל שַׁא"א לְקַיֵּים עֲכָשְׁוֹ שְׁנִינְהֵם דוֹחָה הַעֲשֵׂה ל"ת וְאִין לְהַמְתִּין.

הנה מדברי הרשב"א בביצה שם משמע דעיקר הטעם כמ"ש שם בסוף דבריו דאם ימתין אפ"ש דמיטרד ולא מקינים ונמצא העשה נדחה כו'. דאף שבתחלת דבריו פתב הטעם משום דאין מעבירין על המצות.

מ"מ אין זה עיקר טעמו, (מלבד דלדברי התוס' ביומא (דל"ג סע"א) לא שייך ה"א דא"מ על המצות רק בשתי מצות היכא דבעינן תרנוייהו כו' ע"ש, ובתוס' מנחות דס"ד ע"ב, אלא דאפי' לפ"ד התוס' במגילה ד"ו סע"א דפליגי ע"ז.

והיא דמגילה דמי טפי להכא דהוי כמו מצוה הבאה לידי א"ל תחמיצנה כדברי פירש"י (שם). דבתשובת הרדב"ז פתב דהא דאין מעבירין על המצות הוא רק מדרבנן.

(מיהו לא משמע פן מדברי התוס' הנ"ל). וגם פבר ידוע מחלוקת האחרונים שיש סוברים דמשום קיום מצוה מן המןבחר יש להמתין ולא להקדים המצוה.

ואם פן מסתברא דה"נ אין לעבור בל"ת בשביל קדימת המ"ע, דלא יגרע הל"ת מהידור מצוה מן המןבחר לענין המ"ע. והעיקר בזה כמו שפתב התה"ד (סי' ל"ה) מגמרא דיבמות (דל"ט ע"א) לחלק בין היכא שיש להסתפק שתעבור המצוה אז שהויי מצוה לא משהינן בשביל לעשות מן המןבחר.

משא"כ בשאין ראוי להסתפק שפא תעבור המצוה כו'. וה"נ יש לחלק כה"ג לענין דחיית עשה לל"ת, דהיכא דאם ימתין יש ספק דילמא מיטריד ולא מקינים אז דוחה העשה לל"ת ואין להמתין כו' (ועיין בתשובת ח"צ סי' מ"ה וסי' מ"ו).

ולפ"ז י"ל גם פן במה שכתבו התוס' בריש שבועות (דף ג' ע"א ד"ה ועל) בהא דאיתי עשה דמצורע ודחי ל"ת דהקפה מדכתוב ראשו דמוכח מזה דאסור אף ע"י אשה ונכרי. דאי שרי א"כ הא אפ"ש לקינים שניהם, ושוב דחו זה דקרא מיירי היכא דאין שם אשה ונכרי.

ואין לומר דימתין עד שימצא אשה ונכרי. והוכיחו פן מהא דשילהי חולין דעשה דמצורע דחי עשה דשילוח הקן.

ולא אמרינן דימתין עד שימצא עוף אחר כו'. פנונתם גם פן דהכא י"ל דעי"ז מיטרד ויתבטל מהמצוה לגמרי וכנ"ל.

ולא דמי לעשה דשריפת קדשים דלא דחי לל"ת דיו"ט משום דיכול להמתין עד אחר יום טוב וכדבריהם ביבמות הנ"ל. (מיהו הרשב"א הנ"ל הא ס"ל דגבי שריפת קדשים גמי הנה דחי לל"ת ואין להמתין וכנ"ל).

ועיין בתוס' ב"ב (ד"ג ע"א ד"ה כופין) שהקשו דליתי עשה דפו"ר ולידחי לל"ת דלא יתנה קדש. וכתבו התוס' שם בתי' הג' דאפילו היתה אשה מיפקדא אפו"ר מ"מ אפ"ש לה באחר.

אין זה דומה לה"ל שדוחה לעשה דשילוח הקן ולא אמרינן ימתין עד שימצא עוף אחר. וה"נ אפ"ש שתצטרף להמתין עד שיתרצה איש אחר לישאנה.

מ"מ לא דמי כלל. והן ענינים חלוקים: ד והנה בפסחים (ד"ה רע"ב) דאמר רבא דש"מ מדר"ע תלת כו' וש"מ לא אמרינן מתוך שהותרה הבצרה לצורך כו'.
והקשה הרא"ש מלוני"ל בספר תמים דעים להראב"ד. דדילמא לעולם ר"ע ס"ל מתוך כו'.

רק דכיון דהא דאין ביעור חמץ אלא שריפה ילפינן מנותר ממילא יש למילף נמי משריפת נותר דלא דחי יו"ט כו'. ואף דלכאורה אין פאן התחלת קושיא כלל דאף למאן דיליף דאב"ח אלא שריפה מק"ו מנותר ולא חגיגש לפירכא דחכמים שם דהוי תחלתו להתמיר וסופו להקל (פדאיתא שם דק"ז ע"ב).

מ"מ אם באנו למילף חמץ מנותר לענין זה שאסור לשורפו ביום טוב הוי זה תחלתו להקל לענין איסור חמץ ולכ"ע לא ילפינן חמור מקל בכה"ג. מ"מ יש לחזק קושיותו מדברי הירושלמי רפ"ג דשבת והובא בחידושי הרשב"א שם.

מהו להצית את האור במדורת חמץ מאן דיליף לה מן הנותר אסור כו'. (ופירש שם בק"ע).

וכן פירש הפר"ח בסימן תמ"ו דהיינו למ"ד דס"ל אב"ח אלא שריפה. ויליף חמץ מנותר לדידיה אסור להצית חמץ ביו"ט).

וצ"ל דסברת הירושלמי בזה דהוי כמו חז ילפוטא. דלמאן דיליף שריפת חמץ מנותר ממילא בזמן שאסור לשרוף נותר אסור לשרוף חמץ ג"כ.

ושפיר הקשה הרא"ש מלוני"ל ה"ל. אף י"ל בפשיטות לפי דברי התוספות ביבמות ה"ל.

דלא דעשה דשריפת קדשים לא דחי לל"ת דיו"ט הוא משום דיכול להמתין עד למחר. וכבר ביארנו דכ"ז היכא שאין שום ספק אולי תתבטל המצנה פנ"ל.

ואם פן פשיטא דלא דמי בזה חמץ לנותר. דבחמץ לא שייך להמתין עד למחר דעובר כל שעה בב"י וכל שעה ושעה מבטל המצנה משא"כ בנותר ויכמו שפתבו התוס' בפסחים (דף כ"ח ע"א ד"ה וחקמין).

ובנותר גופיה היכא שיתבטל מהמצנה דוחה פנ"ל. אלא די"ל דזה תליא במ"ש בתוספות שם (דף כ"ט ע"ב) שהמשהה חמצו על מנת לבצרו אינו עובר עליו כו'.

ונחלקו בזה האחרונים ביו"ט דלא מצוי לבצרו אי ליכא איסור במשהה ע"מ לבצרו אחר יום טוב כו'. וביארנו זה במ"א.

וגם דהירושלמי והגמרא לא סתרי כלל. ואכמ"ל: ה ולענין קושיות כת"ר מגמרא דמנחות ע"ד הרשב"א דשבת ה"ל.

אף אם נימא דברי הרשב"א כפשטן דגם למסקנא אמרינן פן דכל שא"א לקיים העשה היום דוחה לל"ת ואין להמתין עד למחר. מ"מ לק"מ מהך דמנחות.

ומתחלה אמינא לפ"ד כת"ר שהקשה על סוף דברי הגמרא שם דמנחות ה"ל דקאמר שאני התם שהרי דחתה שחיטה את השבת כו'. ויותר ה"ל להקשות פן על תחלת דברי

הגמרא שם דמשני דרבי ס"ל פאיך דר"ש דאר"ש בוא וראה כמה חביבה מצנה בשעתה כו'.

ואיזה דמיון הוא זה. דבהקטרת אומורין מקדימין להו מבע"י ודוחין שבת שלא לאחר ולהמתין עד אחר שבת דבכה"ג עשה נמי דוחה לל"ת פדי שלא להמתין עד למחר וכנ"ל.

משא"כ בהך דרבי בקצירת העומר דנקצר ביום פשר אמאי דוחה שבת כיון דיכול להקדים מע"ש ולא לאחר עד שבת, (ועיין בשאגת אריה סי' נ"ב). אמנם באמת יש לחלק בין מ"ע דשריפת קדשים שאין לה זמן קבוע לכל שאם לא ישרוף ביו"ט יכול הוא לשרוף למחר וליומא אחר.

וכעין שאמרו בשבת (דף קל"א סע"א) מ"ט אר"י לפי שאין קבוע להם זמן. א"ל אב"י אדרבה מדאין קבוע להם זמן כל שעמא ושעמא זימניה הוא.

(רק דרש"י פירש התם דעובר בעשה בכל יום שמשה טלית בלא ציצית ואפילו מונחת בקופסא. והרשב"א הקשה עליו דקיי"ל דציצית חובת גברא היא ולא חובת מנא וכלי קופסא פטורין מציצית.

ורק דהגמרא נקט טעמא דא"ש אליבא דכ"ע. וכ"כ התוס' במנחות (דמ"ד ע"א סד"ה טלית).

וי"ל דרש"י ותוס' לשיטתיהו אזלי דרש"י פירש בשבת (דף כ"ה ע"ב) גבי סדין בציצית דב"ש פוטרין ולא קאמר דב"ש אוסרין משום דב"ש ס"ל בעלמא דכלי קופסא חייבין בציצית כו'. ור"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש.

ומסתמא סבר פנותיהו פדוע. והתם בשבת דקל"א הנ"ל דקאי אליבא דר"א מש"ה פירש"י כן.

והתוספות לשיטתיהו לעיל שפירשו בע"א הא דב"ש פוטרין כו'. ועיין בתוס' רי"ד בשבת שם שכתב דאף למ"ד ציצית חובת גברא שניך לומר כל שעמא זימניה הוא ע"ש).

אבל כל מצנה שקבוע לה זמן מה"ת בנדאי יכול להמתין עד סוף זמנה. ואין כאן רק מצות זריזות להקדים בהתחלת הזמן.

ובזה יודה הרשב"א דאין עשה דוחה ל"ת משום להקדים העשה בתחלת הזמן ולהיות מהזריזים. דמש"ה אין לעבור בל"ת כיון שהכתוב קבע זמן למצותו וגילתה לנו התורה בהדיא דשרי להמתין עד סוף הזמן.

ויכמו בדבר שמצותו כל היום אם רוצה לקיים המצנה מצפרא משום זריזות דנדאי אין לעבור על אסור משום זריזות זו. ולפ"ז גבי הקטר חלבים ואיברים נמי זמנה קבוע כל הלילה מה"ת.

ומשום שרוצה להקדים המצנה ביום פשיטא דבכה"ג אין עשה דוחה ל"ת רק משום דחביבה מצנה בשעתה היינו משעה שנואה להקטרה. ובה סבר הגמרא דטעמא רק משום שפכר דחתה שחיטה את השבת כו'.

(וגם בלא"ה נמי לא דמי כלל לפמ"ש לעיל מדברי הרשב"א גופיה בביצה דעיקר הטעם שדוחה העשה להל"ת משום שיצטרף להמתין כל היום. רק דדילמא מיטרד ולא מקנים ונמצא העשה נדחית לגמרי וזה שייך רק במ"ע הבא במקרה כמו שרופת קדשים וכדומה.

משא"כ בהקטרת איברי התמיד דהוי מצנה חיובית שנוהגת בכל יום ומקטירין תמיד האימורין כל הלילה ולא שייך לומר דביום השבת אם לא יקדים להקטיר מבע"י נחוש דמיטרד ויתבטל מהמצנה לגמרי אח"כ ולא יקטירו כלל.

דזהו נדאי דבר שאינו פמבואר למענין. ובהו שפיר קאמר הגמרא במנחות דטעמא רק משום שפבר דחתה שחיטה את השבת.

ולק"מ: ובלא"ה י"ל דהמשך הגמרא במנחות שם א"ש. דהא קושניית הגמרא בתחלה שם הוא.

ורבי לאו תלמידיה דר"ש הוא כו'. והנינו דכמו דראב"ש דס"ל נקצר ביום פסול בשיטת ר"ע רבו של ר"ש אמרה דאמר כל שאפשר לעשות מע"ש כו'.

וא"כ רבי נמי דהוי תלמידיה דר"ש היאך אמר נגד הך דר"ע כו'. ומתוך דרבי ס"ל פאיך דר"ש דאמר בוא וראה כמה חביבה מצנה בשעתה כו'.

נהרי מצינו בהדיא דר"ע ס"ל דהא דהקטר חלבים ואימורין דוחה שבת טעמא משום שפבר דחת השחיטה את השבת. פדאייתא בפסחים (דף ס"ט ע"א) תניא אמר ר"א ומה לי אם דחו מכשירי מצנה שלאחר שחיטה את השבת כו'.

ופירשו התוספות שם דהנינו הקטר חלבים ואימורין שאפשר להמתין עד הלילה ודחי שבת. ובירושלמי אמר כן ר"א בהדיא.

וע"ז השיב לו ר"ע שם מה לי אם דחו מכשירי מצנה שלאחר שחיטה את השבת שיהי דחתה שחיטה את השבת. הרי בהדיא דר"ע ס"ל דמה שהקטרת אימורין דוחה שבת הוא משום שפבר דחתה שחיטה את השבת.

והגמרא במנחות שם נקט דרבי וראב"ש לא מצו לאיפלוגי בזה אר"ע. ושפיר הוכרח שם הגמרא לומר כן.

(ואי הנה יתיבנא לכת"ר לומר דמסתמא דהגמרא בשבת דס"ל דשרופת קדשים הנה דחי ל"ת דיו"ט ואין להמתין עד למחר הנה זה סתירה להגמרא דמנחות. אלא סבר דהקטרת אימורין מה"ט דוחה שבת אף בלאו סברא שפבר דחתה שחיטה את השבת.

הנה בנה הנה מקום ליישב דברי הרמב"ם ז"ל שפסק דנקצר ביום פשר ודוחה את השבת וכבר תמהו עליו הבה"ז והש"ך ריש הלכות מילה מגמרא דמנחות דמוכח דהוי זה תרתי דסתרי.

וטרחו כל סכמי לב ליישבו. ולהנ"ל הנה י"ל דהגמרא במנחות אזיל רק לשיטת ר"ע הנ"ל דס"ל דטעמא דהקטרת אימורין דוחה שבת הוא רק משום שפבר דחתה שחיטה את השבת.

משא"כ לסתמא דגמרא הנ"ל יש לומר דג"ז לא הוי תרתי דסתרי. פנין דמשום מצנתו
ולכתחלה ג"כ דוחה שבת וא"ר להאריף בזה).

ובפשוט יש לומר לדברי הרמב"ם ע"פ דברי התוספות במנחות (דף ע"ב סע"א) דאף
דלכתחלה מצנתו בלילה פנין דבדיעבד פשר לא הוי דומיא דתמיד דכתיב ביה במועדו
לומר דדחי שבת.

ומסתברא דדומיא דתמיד בעינן. וזה מסתבר לומר למאן דדריש התם בפרייתא (שם
ע"ב) לרבות עומר מוידבר משה את מועדי ה' כו'.

לפי שלא למדנו אלא לתמיד ופסח כו' ע"ש. משא"כ למאן דדריש מתקריב אפילו בשבת.
והתם בהך פרייתא גופה דריש דנקצר ביום פשר. הרי דס"ל הנה תרתי מיילי ביחד.

ואין זה סתירה כלל. וגם לפמ"ש התוס' במנחות (דף ס"ו ע"א ד"ה זכר) להוכיח מדר'
יוחנן דאמר עשר נטיעות הלמ"מ דס"ל כר"י דדריש מה דריש רשות כו' יצא קציר
העומר שהיא מצנה ודוחה שבת וממילא אינו נקצר אלא בלילה כו'.

ואמנם מהא דפריף במנחות (דף פ"ד ע"א) ולייתי מדאישתקד. ומשני ר"י פרמל תקריב
כו'.

ומדאיצטריף למעוטי מדאישתקד משמע דס"ל כמ"ד נקצר ביום פשר. ומזה הנה גם כן
הוכחה להרמב"ם דאף למ"ד נקצר ביום פשר מ"מ דוחה את השבת.

(ובתשובת ח"צ סי' קס"ו הביא ראיה להרמב"ם מהירושלמי דספ"ק דר"ה ע"ש). ובמ"א
הארבתי וקצת הוכרחתי לקצר לרוב טרדותי: ז ועוד הנה י"ל בזה פרפרת אחת.

לפמ"ש לעיל בריש דברינו בדברי התוס' דיבמות הנ"ל דס"ל דהא דגלי קרא דאין
שורפין קדשים ביום טוב. דטעמא משום דאפשר לשרוף למחר.

היינו להנה אמוראי דס"ל דיום טוב הוא ל"ת גרידא. והנה אתי עשה דשריפת קדשים
נדחי ליה.

רק משום דגלי קרא דלא דחי. ולפי זה יש למילף מהכא דבעלמא נמי אין עשה דוחה
ל"ת כל שאפשר לקיים העשה למחר.

אבל לרב אשי דס"ל דעשה דשריפת קדשים אינו דוחה דיו"ט משום דיו"ט הוי עשה
ול"ת. ואין פאן שום גילוי מקרא כלל.

ממילא בעלמא קיי"ל דעשה דוחה ל"ת, אף שאפשר למחר מ"מ פנין דהיום א"א לקיים
העשה בלי דחיית הלאו סברא היא דדחי בכה"ג וכדברי הרשב"א הנ"ל. ומעתה י"ל
לפמ"ש בתוס' בקידושין (דף ל"ד ע"א סד"ה מעקה) שהקשה הר"י מא"י דאשה תהא
מוותרת לשרוף קדשים ביו"ט.

פנין דאשה אינה חייבת במ"ע דיו"ט דהוי עשה שהז"ג והוי לגבה ביו"ט רק ל"ת גרידא
וא"כ לידחי ליה עשה כו'. והוכיח מזה דעשה שיש עמו לאו אף הלאו אלים ולא דחי ליה
עשה כו'.

אָמַנְם י"ל דְּהַרְשָׁבָא לֹא יִסְבּוּר פּוּ. רַק פְּדַבְרֵי הַמְּפָרְשִׁים שְׁתִּירְצוּ קוֹשְׁיָא זֹו בְּפִשְׁיטוּת.
מִשׁוּם דְּעָשָׂה דְּשָׂרִיפַת קַדְשִׁים הָוִי גַם פֶּן מ"ע שְׁהוּ"ג. פֶּמוּ דְקִי"ל דְּנוֹתֵר שְׁלֵא בְּזַמְנֹו גַם
פֶּן אִינוּ נְשָׂרְף בְּלִילָה רַק בְּיוֹם.

וּמִש"ה נְשִׁים פְּטוּרוֹת מִמ"ע זֹו. וְא"כ אֵין הֵימֵר לְאַשָׁה לְשָׂרְוֵף קַדְשִׁים בְּיו"ט וְלַעֲבֹר
בִּל"ת דְּיו"ט פִּינֹן דְּלִדְיָהּוּ לִיפָא מ"ע דְּשָׂרִיפַת קַדְשִׁים וְכַנ"ל.

וְאוּלָם זֵהוּ גִיחָא רַק לְדִידֵן. אָבָל לר' יוֹחָנָן בִּיבְמוֹת (דָּף ע"ב ע"ב) דַּס"ל דְּנוֹתֵר שְׁלֵא
בְּזַמְנֹו נְשָׂרְף בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלִילָה.

וְזֵהוּ לְשִׁיטַת רַאב"ש הֵתָם דַּס"ל דְּמִילָה שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ הָוִי אַף בְּלִילָה וְלֹא דָרַשׁ נִי"ו דְּוָבִיוֹם
ע"ש. וְכ"א בְּרִישׁוֹלְמִי בְּשַׁבַּת פָּרַק בְּמָה מְדַלִּיקִין ע"ש.

א"כ לְדִידְיָהּ הָוִי מ"ע דְּשָׂרִיפַת קַדְשִׁים מ"ע שְׁלֵא הוּ"ג. פִּינֹן דְּאַח"כ נְשָׂרְף בְּיוֹם וּבְלִילָה
(וְאַף דְּאֵין שׁוֹרְפִין קַדְשִׁים בְּשַׁבַּת וּבְיו"ט מ"מ מִשׁוּם זֵה לֹא תָשִׁיב מ"ע שְׁהוּ"ג.

כַּמ"ש הַמְהַרְי"ט בְּחִידוּשָׁיו לְקִידוּשֵׁין (דָּף כ"ט ע"א) דְּבְשַׁבַּת יוֹם טוֹב אִיִּסוּרָא הוּא דְּרַבִּי
עֲלִיו מְחַמַּת אִיִּסוּר מְלֹאכָה וְלֹא שְׁנַפְטֵר אַז מְחַיִּיבוּ בְּעַצְמָם. וּמִש"ה תָּשִׁיב זֵה מ"ע שְׁלֵא
הוּ"ג יַעו"ש).

וְא"כ נְשִׁים חִיבּוֹת בִּמ"ע דְּשָׂרִיפַת קַדְשִׁים שְׁאֵין הוּ"ג. וּלפ"ז הַדָּק"ל דְּתַהֵא אֲשָׁה מְוַסְרַת
לְשָׂרְוֵף קַדְשִׁים בְּיו"ט פִּינֹן דִּמְמ"ע דְּיו"ט פְּטוּרָה.

וּבִמ"ע דְּשָׂרִיפַת קַדְשִׁים חִיבּוֹת. וְלִיתִי עָשָׂה וְלִידְחִי לֹא תַעֲשֶׂה דְּיו"ט.

וְהָרִי בְּמַתְנִיחֵין דְּאֵין שׁוֹרְפִין קַדְשִׁים בְּיו"ט לֹא מְצִינּוּ שׁוּם פְּלוּגְתָא. וְצ"ל דְּלר' יוֹחָנָן
וְאַלְיָבָא דְּרַאב"ש יִסְבּוּר פְּמֵאן דְּדָרִישׁ מְקַרָא בְּהִדְיָא דְּאֵין שְׂרִיפַת קַדְשִׁים דּוֹחָה יוֹם טוֹב.

וּלְפִי זֵה לְדִידְיָהּ יֵשׁ לְמִילָף מְהֵכָא דְּבַעֲלָמָא גְמִי אֵין עָשָׂה דּוֹחָה ל"ת הֵיכָא שְׁיָכוּל לְקַיָּים
הָעָשָׂה לְמַחֵר וְכַנ"ל וְהַשְׁתָּא א"ש בְּגִמְרָא דְּמִנְחוֹת הַנָּ"ל דְּמִיָּרִי לר' אֵלִיעֶזֶר ב"ר שְׁמַעוֹן
הֵתָם דַּס"ל נִקְצֵר בְּיוֹם פְּסוּל.

וּלְרַאב"ש לְטַעֲמִיָּה הָא קִי"ל דְּאֵין עָשָׂה דּוֹחָה ל"ת הֵיכָא שְׁאַפְשָׂר לְקַיָּים לְמַחֵר. וּמִש"ה
לְדִידְיָהּ הָא דְּהַקְטֵרַת אִיִּמּוּרִין דּוֹחָה שַׁבַּת הָוִי רַק מִשׁוּם שְׁפָכֵר דְּחַתָּה שְׁחִיטָה אֶת הַשַּׁבַּת.

(וְלְרַבִּי דְּפִלִּיג עֲלִיו וּס"ל דְּנִקְצֵר בְּיוֹם פְּשֵׁר. מ"מ לֹא בְּעֵי הַגְּמְרָא לֹאמֵר דְּיָהֵהּ תִּלְיָא
בְּפְלוּגְתָא זֹו גַם פֶּן שְׁיַחְלֹק רַבִּי עִם רַאב"ש בְּדִין אִם שׁוֹרְפִין קַדְשִׁים בְּלִילָה שְׁזֵהוּ פְּלוּגְתָא
אַחֲרַת בְּעֲלָמָא).

מִשָּׂא"כ לְדִידֵן דְּקִי"ל דְּאֵין שׁוֹרְפִין קַדְשִׁים בְּלִילָה. וּס"ל כְּרַב אֲשִׁי דְּשָׂרִיפַת קַדְשִׁים
אִינָה דּוֹחָה יוֹם טוֹב מִשׁוּם דְּהָוִי עָשָׂה וְל"ת וְלֹא דְּרָשִׁינּוּ זֵה מְקַרָא פְּלֵל מִש"ה קִי"ל
דְּעָשָׂה דּוֹחָה ל"ת אַף שְׁאַפְשָׂר לְקַיָּים הָעָשָׂה לְמַחֵר כַּנ"ל.

וְהַקְטֵר אִיִּמּוּרִין דּוֹחָה שַׁבַּת מִשׁוּם חִבִּיבָה מְצוּהָ בְּשַׁעֲתָהּ לְחוּד: סִימָן יז לְבָאָר בְּהָא דְּקִי"ל
דְּדָבָר שְׁבַמְגֵן צָרִיף מְגִנָּן אַחֵר לְהַתִּירוֹ. הֵיכָא שְׁטַעַם הָאִיִּסוּר וְהַגְזִירָה יְדוּעָ לָנוּ וְאַח"כ
נִתְבַטַּל אוֹתוֹ הַטַּעַם.

אם נִימָא דבכּה"ג מִמִּילָא נְתַבְטַל הָאִיסוּר ג"כ. או דמ"מ צָרִיף מְנַן אַחַר לְהַתִּירוּ וּמְדַבְרֵי הָרַא"ש בּפ"ק דְּבִיצָה (סי' ג') מְבַנְאָר בְּהַדְיָא דְאִפִּי בְטַל הַטַּעַם אִפ"ה צָרִיף מְנַן אַחַר לְהַתִּירוּ כָּל שְׁהִיתָה הַגְזִירָה בְּלֵא זְמַן ע"ש.

וְהִנֵּה הָרַמְבַּ"ם בּפ"ב מֵה' מַמְרִים ה"ב כְּתִב דְּאִין ב"ד יְכוּל לְבַטַּל דְּבָרֵי ב"ד חֲבִירוּ אַא"כ גְּדוּל מְנַנּוּ בְּחֻמְקָה וּבְמִנְגָן כּו' אֲפִילוּ בְטַל הַטַּעַם שְׂבַגְלָלוּ גְזָרוּ הָרַאשׁוּנִים אוּ הַתְּקִינוּ. וְהָרַאב"ד הַקָּשָׁה עָלָיו מְעִיטוּר שׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּפִירוֹת שְׂרִיב"ז בְּיִטַל תְּקַנַּת הָרַאשׁוּנִים אַחַר הַחֲנוּכָּה מִפְּנֵי שְׂנֵיתַבְטַל הַטַּעַם כּו'.

וּכְבָר בִּינְאָר הַתּוֹי"ט בּפ"ה דְּמַעְשָׁר שְׁנֵי מ"ב דְּאֶדְרַבָּה מִשָּׁם רְאִיָּה לְהָרַמְבַּ"ם דְּהֵתָם הַמְתַּקְנִים עֲצָמָם הִטִּילוּ תְּנַאֵי בְּדָבָר כְּמִבְּנָאָר בְּמִשְׁנֵה שָׁם לְהַחֲזִיר הַדְּבָר לְכִמוּ שְׁהִיָּה אִימַת שְׂיָרְצוּ, (וְהִינּוּ אִם יִתְמַעְטּוּ הַפִּירוֹת כְּדִפְיָרְשׁוּ שָׁם הַר"מ וְהַר"ש וְהַרַע"ב).

וּמְדַהֲנָרְכוּ לְתַנַּאי בְּזָה ש"מ דְּבֵלֵא תְּנַאֵי אֲפִילוּ אִם נְתַבְטַל הַטַּעַם אִין ב"ד יְכוּל לְבַטַּל דְּבָרֵי ב"ד חֲבִירוּ כּו'. וּמְכַל מְקוּם יֵשׁ לִיִּשְׁבֵּי זֶה לְדָבָרֵי הָרַאב"ד גַּם כֵּן.

וּמִיָּהוּ הָרַאב"ד. נְמִי ס"ל דְּאֶרְף כְּשֶׁנְּתַבְטַל הַטַּעַם צָרִיף מְנַן אַחַר לְהַתִּירוּ, (דְּהָא אַהֲרָ דְּרִיב"ז גּוֹפִיָּה אָמַר הַגְּמָרָא בְּבִיצָה ד"ה רַע"ב דְּהַנְּצָרָה מְנַן אַחַר לְהַתִּירוּ).

רַק דְּהָרַאב"ד ס"ל דְּבִזָּה מְהַנִּי מְנַן אַחַר לְהַתִּירוּ אֶרְף שְׂאִין הָאֶחָד מִן הָרַאשׁוּן. וְלְכַאוּרָה יֵשׁ לְהַבִּיא רְאִיָּה לְדָבָרֵי הָרַאב"ד בְּזָה.

מְהָא דְּאִיתָא בִּירוּשְׁלַמִי פ"ב דְּמ"ק ה"ג. א"ר בָּא בַר מְמַל אִילוּ הָיָה לִי מִי שְׂיִמְנָה עַמִּי הַתְּרַתִּי בְּשָׂר בְּכוֹר לְהִישָׁקֵל בְּלִיטְרָא.

וְהַתְּרַתִּי שְׂיִהִיו עוֹשִׂין מְלֶאכָה בְּחוּש"מ. כְּלוּם אָסְרוּ בְּשָׂר בְּכוֹר לְהִישָׁקֵל בְּלִיטְרָא אֱלָא כְּדִי שְׂיִהִיו מוֹכְרִים אוֹתָם בְּזוּל וְהֵם מְעַרְיָמִין וּמוֹכְרִין אוֹתוֹ בְּיוֹקָר.

(וּבְרַש"י בְּבַכּוֹרוֹת דל"א סע"א מִשְׁמַע דְּהַטַּעַם דְּבְשָׂר בְּכוֹר אִינוּ נִשְׁקַל בְּלִיטְרָא הִינּוּ מִשׁוּם דְּלֹא מְזַלְזְלִין בְּקַדְשִׁים כִּינּוּ שְׂאִין הַנְּאָתוֹן לְהַקְדֵּשׁ. וְכֵן מְבַנְאָר לְהַדְיָא בְּגְמָרָא דְּזַבְחִים דַּע"ה ע"ב בְּבַעֲיָא דְּרַמְב"ח הַתְּפִיס בְּכוֹר לְבָדֵק הַבַּיִת מַהוּ שְׂיִשָּׁקֵל בְּלִיטְרָא כּו' א"ד זִילוּתָא דְּבַכּוֹר עָדִיף.

וְע"ש בְּתוֹס' בְּבַכּוֹרוֹת וּבְזַבְחִים. וּמִשְׁמַע דְּהִירוּשְׁלַמִי פְּלִיג בְּזָה אַגְמָרָא דִּידָן.

וְאוּלַי כְּפִינּוּת הִירוּשְׁלַמִי גַם כֵּן כְּדִי שְׂיִהִיא בְּשָׂר בְּכוֹר נְמַכָּר בְּזוּל, הִינּוּ שְׂעִי"ז יְמַכֵּר הַבְּשָׂר מִהַר וְלֹא יָבֵא לִידֵי זְלוּל). כְּלוּם אָסְרוּ לְעַשׂוֹת מְלֶאכָה בְּחוּש"מ אֱלָא כְּדִי שְׂיִהִיו אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה וְאִינוּן אֲכָלִין וְשׂוֹתִין וּפְחָזִין.

(וְסוֹף דְּבָרֵי הִירוּשְׁלַמִי הָאֵלוּ הוֹבָאוּ בְּתוֹס' תְּגִיגָה (נַף י"ח ע"א) ד"ה חוּש"מ. וְהוֹכִיחוּ מְזָה דְּאִיסוּר מְלֶאכָת חוּש"מ הוּא מְדַרְבָּנּוּ.

וּכ"כ הָרַא"ש בְּרִישׁ מ"ק. אֲבָל בְּחִידוּשֵׁי הָרִיטְב"א דְּחָה רְאִיָּה זֹו דְּאֲפִילוּ לְהַסּוֹבְרִים דְּאִיסוּר מְלֶאכָה בְּחוּש"מ הוּא דְּאוּרִייתָא מ"מ יֵשׁ גַּם כֵּן כְּמָה דְּבָרִים שְׂאָסְרוּ מְדַרְבָּנּוּ (בְּדָבָר הָאֵבֶד וּבְצָרְכֵי הַמוֹעֵד) כְּמֶלֶאכָת אֲוִנְיָו וְשְׂלֵא בְּשִׁנּוּי וּמִיָּדֵי דְּפַרְהֶסְיָא וְכַדוּמָה.

וע"ז קאי הירוש'למי ע"ש). ולכאורה משמע מהך ירוש'למי דא"ר בא בר ממל אילו הנה מי שיימנה עמי התרתי כו'.

אף שהאוסרים התנאים היו גדולים ממנו שהוא מהאמוראים. מ"מ פיון שבטל הטעם של הגזירה במה שאסרו בשר בכור להישקל בליטרא ואסרו מלאכה בחוש"מ, (וכדמפרש ר' בא בר ממל שע"י גזירותם אלו לא תתקן הדבר ואדרבה הני גריעותא יותר נחשיב בטל הטעם).

מש"ה יכול להתירו אף ב"ד קטן מהראשון. רק שיש לדחות ולומר דסברת ר' בא בר ממל פאן הוא שאם היו הראשונים יודעים שבמה שבאו לתקן עוד יהנה גריעותא עי"ז הפך כוונתם לא היו מתקנים כלל זאת מתחלה.

ובכה"ג הוא שיכול ב"ד קטן מהראשון להתירו. משא"כ היכא שתקנת ב"ד הראשון היתה צריכה ומועלת לשעתה רק שאח"כ נתחדש הענין ונתבטל הטעם שבגללו גזרו.

בזה יש לומר דלעולם אין יכולים להתירו אא"כ הב"ד האחרון גדול מהראשון וכדעת הרמב"ם הנ"ל. אף מהא דאיתא בגמרא דגיטין (דף ל"ו ע"ב) דאיבעיא להו פי התקין הלל פרוזבול לדריה הוא דתקין או דילמא לדרי עלמא נמי תקין למאי נ"מ לבטוליה.

(ומייתי שם אחר כך דאמר שמואל אי איישר חילי אבטליניה). ופירש רש"י לבטוליה להושיב ב"ד אי אפשר דרי שלא יהיו מונעים מלהלוות לבטל את תקנת הלל דאפילו כתב פרוזבול ישמט.

ומזה משמע דאי הלל לדרי עלמא נמי תקין אי אפשר לבטולי על ידי ב"ד אחר אף אי אפשר דרי שלא יהיו מונעים מלהלוות ובטל הטעם שבגללו התקין הלל לפרוזבול כמבואר שם.

דמ"מ אין ב"ד קטן מהראשון יכול להתירו. וכדברי הרמב"ם הנ"ל.

(ואף די"ל דהראב"ד אינו מפרש שם בפירוש רש"י אלא דהבעיא אי יכולים לבטולי לפרוזבול בלא אפשר דרי כו'. מ"מ יהנה מוכח דרש"י ס"ל דלא פהראב"ד).

אמנם לפמ"ש הר"ן שם בפירוש הבעיא דגמ' דאי אמרינן דהלל לדריה תקין. לאו לדריה בלחוד אמרינן אלא כל שיהו נוהגין פדריה שיהיו נמנעים מלהלוות ולפיכך צריף להושיב ב"ד כו'.

אבל אי אמרינן לדרי עלמא נמי תקין היינו אפילו אם לא יהיו נמנעים מלהלוות כו'. לפ"ז י"ל דהתם אי לדרי עלמא תקין א"כ בהדיא תקין הלל לפרוזבול אף לכשיבטל הטעם שלא יהיו נמנעים מלהלוות כנ"ל.

ומש"ה אי אפשר להתירו אא"כ האחרון גדול מהראשון פיון שהראשון התנה פן בפירוש. משא"כ בכל גזירות חכמים שגזרו סתם יש לומר שפיר פהראב"ד שאחר שבטל הטעם יכול אף ב"ד קטן מהראשון לבטלו.

(וְרֵאִיתִי בַפְּנֵי בְּגִיטִין שֶׁשֶׁהָעִיר קָצַת ע"ד הָרֶאֱב"ד הַגָּ'ל. וְכִנְרָאָה שְׁלֵא רָאָה דְּבָרֵי הָר"ן הַגָּ'ל), וְעַכ"פּ בֵּין לְהַרְמַב"ם וּבֵין לְהָרֶאֱב"ד אֵף פְּשָׁבְטֵל הַטַּעַם שֶׁל הַגְּזֵרָה צָרִיף מִנְּגוּן אַחַר לְהַתִּירוֹ וּפְלִיגִי רַק אֵי צָרִיף שִׁיְהִיָּה הָאֲחֵרוֹן גְּדוֹל מְהֵרָא שׁוֹן וְכַמְבֹּאֵר.

וְהִנֵּה בְּתִשׁוּבַת הָרִשְׁב"א סִימָן רמ"ח הוֹכִיחַ גַּם פֶּן דֹּאע"פ שְׁבָטֵל הַטַּעַם לֹא בְּטֵלָה הַגְּזֵרָה מְהֵא דְקִי"ל דְּסֵתָם יֵינָם אָסוּר בְּהִנָּאָה אַע"פ שְׁאִין מְנַסְכִּין עַכְשָׁיו וְתִינוּק עוֹשֶׂה יי"נ כו' וּגְבִינָה אָסוּרָה אֵף בְּמָקוֹם שֶׁמַּעֲמִידִין רַק בְּפִרְחִים כו' ע"ש.

מִיָּהוּ הַתּוֹס' בַּע"ז (דָּף נ"ז ע"ב ד"ה לֹא פּוֹקִי) הִבִּיאוּ דַעַת הַמְתִּירִים סֵתָם יֵינָם בְּהִנָּאָה עַכְשָׁיו כִּינּוּן שְׁאִין רִגְלִיו לְנִסְף כו'. וְא"צ מִנְּגוּן אַחַר לְהַתִּירוֹ.

מִטַּעַם דְּהֵתָם מִתְחַלָּה לֹא גְזָרוּ אֱלָא עַל הַמְנַסְכִּים וְהַשְׁתָּא אֵין מְנַסְכִּים כָּלֵל (וְהוּבָא קָצַת בְּרַמ"א ר"ס קכ"ג). וְהִבִּיאוּ רֵאָה מְהֵא דְרַבָּא שְׁדַר קְוֹרְבָנָא לְבַר שְׁשָׁף בְּיוֹם אִידוֹ (שֶׁם דָּף ס"ה ע"א) אָמַר יְדַעְנָא בְּיָה דְלֹא פְלַח לַע"ז וְאֵע"ג דְּאִיסוּר מו"מ בְּיוֹם אִידָם הָנִי דְּבַר שְׁבָמְנָן מ"מ לֹא הִנְצָרָף מִנְּגוּן אַחַר לְהַתִּירוֹ מִשׁוּם שְׁמִתְחַלָּה לֹא גְזָרוּ רַק עַל אוֹתָן שַׁע"ז (וְעִיֵּן בְּתוֹס' בְּרִישׁ מְסַכַּת ע"ז שְׁפָתַב בְּתִירוּצָא קָמָא בְּהִתְרַמ מו"מ בְּיוֹם אִידָם בּוּזָה"ז, דְּכִינּוּן דְּמִתְחַלָּה נָמִי לֹא גְזָרוּ בְּנִכְרִים דְּקִים לִיָּה בְּיָה דְלֹא פְלַח לַע"ז וְעַכְשָׁיו קִים לָן דְּכוּלְהוּ לֹא פְלַחִי לַע"ז וְשָׂרִי ע"ש).

וְכַעֲיֵן זֶה פְתָבוּ הַתּוֹס' בַּע"ז (דָּף ל"ה סַע"א) לַעֲנֵן אִיסוּר גְּבִינּוֹת הַנְּכָרִים דְּלָמ"ד דְּטַעְמָא מִשׁוּם נִיקוּר לְדִידוֹן שְׁאִין נְחָשִׁים מְצוּיִים בִּינֵינוּ אֵין לְחוּשׁ. מִשׁוּם דְּמִתְחַלָּה כְּשֶׁאָסְרוּ לֹא אָסְרוּ אֱלָא בְּמָקוֹם שֶׁהִנְחָשִׁים מְצוּיִים כו'.

וְכ"כ בְּבִיזָה (דָּף ו' ע"א) דְּאִמְרֵינוּ שֶׁם וְהִיאִדְנָא דְּאִיכָא חֲבָרֵי חִיִּישִׁינוּ. וְכַתְּבוּ שֶׁם הַתּוֹס' דְּבוּזָה"ז דְּלִיכָא חֲבָרֵי מוֹתָר וְא"צ מִנְּגוּן אַחַר לְהַתִּירוֹ וּמַדְמוּ לָהּ לְמִים מְגוֹלִים דְּבוּזָה"ז שְׂרִי גַם פֶּן מִטַּעַם הַגָּ'ל.

אֲבָל מִן הַסֵּתָם בְּכָל גְּזֵירוֹת וְתַקְנוֹת דְּעֵלְמָא י"ל דֹּאע"פ שְׁנִתְבַּטֵּל הַטַּעַם לֹא בְּטֵלָה הַגְּזֵרָה וְהַתְּקֵנָה. וְכַמּוֹ שְׁבִיָּאָר בְּדְבָרֵיהֶם הָר"ן בְּפִרְק בְּתָרָא דַע"ז שֶׁם ע"ש.

וְכ"נ מְדַבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת בַּפ"ק דַּע"ז (דָּף ה' ע"ב) בְּהָא דְשׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח קוֹדֵם לְפֶסַח שְׁלֹשִׁים יוֹם. דְּעִיקָר הַתְּקֵנָה הִנֵּה מִשׁוּם קְרָבָן.

וּמ"מ גַּם עָתָה שְׁאִין לָנוּ קְרָבָן גַּם פֶּן הַתְּקֵנָה נוֹהֲגָת. וְאֵין לְחַלֵּק בֵּין גְּזֵרָה לְתַקְנָה בְּזֵה (וְאֵין סְתִירָה לְזֵה מִמ"ש הַתּוֹס' בְּחֻלְוִין דָּף ק"ה ע"א וּבְכָרְכוֹת דְּנ"ג ע"ב לַעֲנֵן מִים אַחֲרוֹנִים שְׁלֵא נִהְגוּ עַכְשָׁיו לְפִי שְׁאִין מְלַח סְדוּמִית מְצוּי בִּינֵינוּ.

וְכֵן פְתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּיוֹמָא דַּע"ז ע"ב לַעֲנֵן שְׁיָבְתָא וְזוּגוֹת שְׁאִין נִזְהָרִין עַכְשָׁיו. דְּפָשׁוּט שְׁיֵשׁ לְחַלֵּק בְּזֵה וְאֵין לְהֵאָרִיף).

וְכֵן מְצִינוּ בְּכַמָּה תַקְנוֹת הַנְּהוּגוֹת אֵף לְאַחַר שְׁבָטֵל הַטַּעַם שֶׁל הַתְּקֵנָה וְכַמ"ש הָר"ן בְּפִרְק בְּתָרָא דְּפֶסַחִים לַעֲנֵן הַקִּידוּשׁ בְּבַה"כ"נ שְׁתִּיקְנוּ בִּימֵיהֶם מִשׁוּם אוֹרְחִין וּמ"מ תַקְנוֹת חֲכָמִים קְבוּעוֹת הֵן כו'.

וְכֵן בְּבִרְכָה מַעֲיֵן שְׁבַע שְׁתִּיקְנוּ מִשׁוּם עִם שְׁבַשְׁדוֹת וּמ"מ נוֹהֲגָת אֵף הִיאִדְנָא דְּלִיתָא לְהֵאִי טַעְמָא. וְהוּבָא בַב"י ס' רס"ט.

ועינין מזה בתשובת הריב"ש סי' ל"ד. (וע' באו"ח סי' תע"א ס"ד בהג"ה וס"ז בהג"ה).
וע' בלקת מחוקק באה"ע סימן י"ז (ס"ק י"א) שמצדד שם לומר דהאידין שאין נוהגין
לניבם שיכולה להעיד לה תמותה הפאה לאחר מפאן כו'. ובתשובת מהר"י מינץ שהובא
בב"ש בסי' קנ"ח ס"ק ב'.

ובתשובת עה"ג סימן ס"ז חולק עליו דאע"פ שבטל הטעם לא בטלה הגזירה שגזרו
חקמים. והביא דברי הרא"ש בביצה הנ"ל.

ובצ"צ בסימן פ"ח כתב בע"א. (ועוד מציינו פן בכמה דוכתי בענייני תקנות ולא עת האסר
ואטו פי רוקלא כו'): ב והנה אין להביא ראיה מדברי התוס' בפסחים (ד"נ ע"א) שהביאו
שם מהירושלמי דטעמא דאסור לעשות מלאכה בע"פ אחר חצות היינו משום דזמן
שחיטת הפסח מחצות ואילף.

ומסקי שם התוס' דאף בזה"ז דליכא קרבן מ"מ פיון שפאסר אז במלאכה אסור לעולם.
הרי דאע"פ שבטל הטעם לא נתבטל האיסור.

דאין ראיה פלל מהכא. דהא התוספות שם דייקו מהירושלמי דהאיסור מדאורייתא וא"כ
אין ראיה מזה לענין איסור דרבנן וגזירת חכמים דיש לומר דבהתבטל הטעם בטלה
הגזירה.

(והא דמשמע להו מהירושלמי דהאיסור מדאורייתא, והיינו מהא דפריף שם דבכל יום
יהא אסור במלאכה משום הקרבת התמיד ומשני מקרא דנאספת דגנף כו'. ואי נימא
שאיסור מלאכה בזמן הקרבה הוא מדרבנן אם פן מאי מייתי ע"ז מקרא.

וכבר ביארתי במ"א מה שי"ל בזה לפ"ד הט"ז ביו"ד סימן קי"ז דכל היכא שהיה
מפניך בתורה אין חכמים יכולין לאסרו אם פן לפ"ז י"ל הכא דהאיסור מלאכה דרבנן.
ומ"מ שפיר משני הירושלמי מקרא דנאספת דגנף שהיה מפורש בתורה ואין חכמים
יכולין לאסור כו').

אף לכאורה קשה ע"ד התוספות. די"ל דנדאי אם נימא דמדרבנן אסרו לעשות מלאכה
בע"פ שייף לומר דאף עכשיו שבטל הטעם מ"מ לא בטלה הגזירה בזה וצריף מנין אחר
להתירו.

אבל לפמ"ש התוספות מהירושלמי דאיסור מלאכה בע"פ אחר חצות הוא מדאורייתא
משום דהוי זמן הקרבת הפסח. אין סברא פלל לאסור במלאכה עכשיו דליכא קרבן
בע"פ.

דהא באורייתא לא פתיב פלל איסור מלאכה ביום זה של ערב הפסח. רק שיום הקרבת
קרבן נאסר במלאכה.

ובזה"ז שע"פ אינו יום הקרבה פלל למה נאסר במלאכה פיון שמעולם לא נאמר האיסור
על יום ע"פ פלל. (ויש להוכיח פן מהא דאמרינו בריש מ"ק (דף ד' ע"א) גבי עשור
נטיעות דהוי הלמ"מ ומ"מ תוספת שביעית אינו נוהג בזה"ז משום דבהלמ"מ נאמרה
בהדדי עשור נטיעות וניסוף המים ולא גמירי רק דומיא דניסוף המים דהוי בזמן שבהלמ"מ
קיים.

ומכש"כ הָכָא וְשֵׁהְאִיסוּר נֶאֱמַר בְּפִירוּשׁ רַק עַל יוֹם הַקֶּרְבָּה דְּהוּי בְּזִמְנֵי שְׁבַה מ"ק קִינִים וּמְמִילָא אֵינוּ נוֹהֵג בְּזוּה"ז). אִם לֹא נִימָא בְּדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת דְּאָף וְשֵׁהְאִיסוּר מְלֵאכָה בַּע"פ הוּא מְדַאֲוֵרִי תֵּא מ"מ הֵיזְה בְּזוּה ג"כ גְּזִירָה דְּרַבְּנֵי לְאַסְוֵר בְּמְלֵאכָה בְּעָרְב פֶּסַח אַחַר תְּצוֹת אָף לְטַמָּא וְשֵׁהְיָה בְּדִרְדָּה רְחוּקָה שְׁפָטוּרִין מִקְרַבֵּן הַפֶּסַח כו'.

(וְשׁוֹב רְאִיתִי שְׁכ"כ בַּצ"ח בְּדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת וּמִש"ה שְׁפִיר יֵשׁ לֹאמֵר דְּאָף בְּזוּה"ז דְּלִיכָא קֶרְבֵּן מ"מ אָסוּר לְעוֹלָם כִּינּוּן שְׁנֵאֲסֵר אֲזִי מְדַרְבְּנֵי וְשֵׁהְאִיסוּר שְׁלֵא לְעִשׂוֹת מְלֵאכָה בְּעָרְב פֶּסַח אַחַר תְּצוֹת. וּמ"מ אָף אִם נִימָא פֶּן אֵין לְהוֹכִיחַ לַפ"ז מְדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת אֲלוּ דְּבִגְזִירַת תְּכַמִּים אָף שְׁנֵתְבַטַּל הַטַּעַם לֹא בְּטָלָה הַגְּזִירָה וְכַנ"ל.

דְּשֵׁאֲנִי הָכָא שְׁמַתְחֵלָה גְּזִירוֹ תְּכַמִּים בְּפִירוּשׁ עַל מִי שְׁאֵינוּ בֵּר הַקֶּרְבָּה בְּעָרְב פֶּסַח כָּלִל כְּמוֹ טַמָּא וְשֵׁהְיָה בְּדִרְדָּה רְחוּקָה. (שְׁעֲלֵיהֶם הַנּוֹצְרֵי תְּכַמִּים לְגִזְוֵר דְּאוֹתוֹן שְׁמַקְרִיבִין הַפֶּסַח לְדִידְהוּ אָסִירִי בְּמְלֵאכָה מְדַאֲוֵרִי תֵּא בַּע"פ אַחַר תְּצוֹת).

מִש"ה אָף בְּזוּה"ז שְׁבִטְלָה הַקֶּרְבַּת הַקֶּרְבֵּן לְגַמְרֵי מ"מ לֹא בְּטַל הָאִיסוּר וְהַגְּזִירָה. כִּינּוּן דְּחִזִּינוּן שְׁמַתְחֵלָה גְּזִירוֹ גַּם כֵּן עַל מִי שְׁאֵינוּ בֵּר קֶרְבֵּן כַּנ"ל אֲבָל הֵיכָא שְׁמַתְחֵלָה הֵיזְה הַגְּזִירָה עַל אוֹתוֹן שְׁשִׁיכִין בְּאוֹתוֹ הַטַּעַם שְׁגִזְוֵר מִחֲמַת זֶה י"ל דְּכְשֵׁנְתְּבַטַּל הַטַּעַם בְּטַל הָאִיסוּר וּבְהַעֲדָר הַסִּיבָה יִתְבַטַּל הַמְּסוּבָּב.

מִיָּהוּ אָף דְּאֵין לְהוֹכִיחַ כֵּן מְדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת דְּהָכָא. מ"מ מוֹכַח כֵּן מְדַבְרֵי שְׁאָר הַפּוֹסְקִים. דְּהָרִי הֶרְמֵב"ם (פ"ח מֵהִלְכוֹת יו"ט ה"ז וְה"ח) פְּתַב לְהִדְיָא דַּע"פ אַחַר תְּצוֹת אָסוּר בְּמְלֵאכָה מַד"ס. וּבִיָּאָר שְׁם הַטַּעַם דְּאָסוּר בְּמְלֵאכָה מִשׁוּם הַקֶּרְבֵּן וּכְהִירוּשְׁלָמִי.

וּמ"מ ס"ל דְּהָאִיסוּר נוֹהֵג גַּם בְּזוּה"ז. וּמוֹכַח דַּע"פ שְׁבִטְלָה הַטַּעַם לֹא בְּטַל הָאִיסוּר.

וְכֵן הַסְּמ"ג פְּתַב ג"כ כְּהֶרְמֵב"ם. וְהָר"ן בְּפֶסְחִים שְׁם מְפָרֵשׁ בִּירוּשְׁלָמִי דְּאִיסוּר מְלֵאכָה בְּעָרְב פֶּסַח הוּא מְדַרְבְּנֵי.

וּבִיָּאָר שְׁם גַּם כֵּן בְּהִדְיָא דְּבְזוּה"ז נִמְי אָסוּר בְּמְלֵאכָה שְׁכָל דְּבָר שְׁנֵאֲסֵר בְּמִנְיָן צְרִיף מִנְיָן אַחַר לְהִתִּירוֹ וְאֵע"פ שְׁבִטְלָה הַטַּעַם לֹא בְּטַל אִיסוּרוֹ עַד שְׁיַעֲמֹד ב"ד וְיִתִּיר כו' ע"ש. וְכ"כ הֶרְמֵב"ן בְּמִלְחָמוֹת שְׁם.

הָרִי בְּהִדְיָא דַּס"ל דְּאָף שְׁבִטְלָה הַטַּעַם לֹא בְּטַל הָאִיסוּר. (וְאֵין לְדַחֹת וְלֹאמֵר דְּדוֹקָא הָכָא שְׁמַתְחֵלָה הֵיזְה הַגְּזִירָה בְּדִרְדָּה לֹא פְּלוּג אָף לְטַמָּא וְשֵׁהְיָה בַּד"ר כַּנ"ל.

דְּבְהִדְיָא מְבוֹאָר בְּר"ן שְׁם דַּס"ל כֵּן בְּכָל דְּבָר שְׁנֵאֲסֵר בְּמִנְיָן ע"ש). אֲלֵא שְׁמַדְבְּרֵי בַּעַל הַמְּאוּר שְׁם לְכַאוּרָה מוֹכַח אִיפְכָא.

שְׁכַתְּבֵי שְׁם דְּכִינּוּן דְּמִשׁוּם פֶּסַח הוּא דְּאָסוּר, הָאִידְנָא דְּלִיכָא פֶּסַח לֹא שְׁאֲנִי לֵן בֵּין עָרְב פֶּסַח לְשְׁאָר עָרְב יוֹם טוֹב כו'. מִשְׁמַע מְדַבְּרֵי דַּס"ל דְּכְשֵׁנְתְּבַטַּל הַטַּעַם בְּטַל הָאִיסוּר מְמִילָא וְא"צ מִנְיָן אַחַר לְהִתִּירוֹ.

וְיֵשׁ לְדַחֹת דְּאִפְשָׁר דְּבַעַל הַמְּאוּר ס"ל בְּזוּה פְּהַתּוֹסְפוֹת בְּפִירוּשׁ הִירוּשְׁלָמִי דְּאִיסוּר מְלֵאכָה בְּעָרְב פֶּסַח הוּא מִן הַתּוֹרָה. (וְס"ל דְּלֹא הֵיזְה בְּזוּה שׁוּם גְּזִירָה דְּרַבְּנֵי כָּלִל).

וכינן דמדאורייתא לא נאמר כלל האיסור על יום ערב פסח רק דיום הקרבת הקרבן נאסר במלאכה, ממילא בזה"ו דערב פסח אינו יום הקרבה כלל שרי במלאכה וכמ"ש לעיל. אלא דלפ"ז יהיה מוכח מדברי הר"ן דס"ל דתלמודא דידן נמי ס"ל פהירוש'למי בזה דאיסור מלאכה בערב פסח אחר חצות הוא מה"ת (דאל"כ למה לא חייש הר"ן"ה לשיטת גמרא דידן דמדרבנן נאסר במלאכה בערב פסח וצריף מנין אחר להתירו אף שנתבטל הטעם וכנ"ל).

ואולם ראיתי במל"מ בפ"ו מהלכות פלי המקדש הלכה י' דפשיטא ליה דאף לדברי התוספות בפסחים שם שפירש בדברי הירושלמי דערב פסח אחר חצות אסור במלאכה מה"ת מ"מ מודים התוספות דלשיטת גמרא דידן איסור מלאכה דערב פסח אחר חצות הוי רק מדרבנן ע"ש וכ"כ גם פן הפר"ח בסימן תס"ח.

ואמנם דברי המל"מ והפר"ח הנ"ל אינם מוכרחים כלל. ולא משמע פדבריהם מדברי התוספות דפסחים שם שיחלקו בזה הבבלי והירושלמי אי איסור מלאכה דערב פסח דאורייתא או דרבנן.

(וכ"כ המהרש"א בפסחים לדברי התוספות דתלמודא דידן נמי ס"ל בזה פהירוש'למי ע"ש). וכן, מצאתי בתשובת הרא"ש סוף פ"ל נ"ה דנקיט בפשיטות דאיסור מלאכה דערב פסח אחר חצות הוא מה"ת.

וע"כ דס"ל דתלמודא דידן נמי ס"ל פהירוש'למי בזה. (דאי פליגי אהדדי לא הוה נקיט פירוש'למי נגד הבבלי וכידוע).

והא דאמר הגמרא בריש פסחים (ד"ב ע"ב) ה"ק ליה ר' אליעזר אמינא לך אנא מלאכה דרבנן היינו דאיסור מלאכה דערב פסח קודם חצות פשיטא דהוא מדרבנן. ואין להקשות דא"כ מאי קאמר הגמרא בתר הכי ואידך הרחקה הוא דעבוד רבנן לדאורייתא.

והשתא אפתי לימא ליה ר"י לראב"י דה"נ באיסור מלאכה בערב פסח קודם חצות ג"כ הרחקה עבוד רבנן לדאורייתא. דזה אינו דגבי איסור אכילת חמץ הוא שאסרו משום הרחקה לדאורייתא שלא יפגע באיסור דאורייתא ממש משום דאדם טועה בשעות (וכמבואר בגמרא שם דף י"א ע"ב), והוכרחו חכמים לעשות הרחקה בשעות גם כן.

אבל מה שנהגו שלא לעשות מלאכה בערב פסח קודם חצות, (או למ"ד דהוי איסורא וכפירוש התוספות שם), אין הטעם כלל משום הרחקה לדאורייתא (דכולי האי לא טעו אינשי), רק מטעם אחר וכדפירש"י בר"פ מקום שנהגו פדי שלא יהיה טרוד במלאכה וישפח מצות ביעור חמץ ופסח ומצה כו'.

ונה אינו בגדר הרחקה לדאורייתא ממש לצמצם בשעות עי"ז, שנהו שיניך רק היכא דקרוב לפגוע באיסור תורה ממש וכנ"ל, משא"כ הכא דהוי פכל תקנות של דבריהם. ובכה"ג לא מציינו בדרבנן יום שמקצתו אסור ומקצתו מותר.

אלא דמ"מ יש לדקדק מהא דאמר הגמ' בר"פ מקום שנהגו מאי איריא ערב פסח אפילו ע"ש וערב יו"ט נמי כו'. ומשני הכא מחצות א"נ ה"תם סימן ברכה הוא דלא חזי כו' הכא שמותי נמי משמתינן ליה.

ואמאי לא קאמר עדיפא מינה דהכא בערב פסח אחר תצות אסור במלאכה מן התורה. ובשלמא להתוס' והרא"ש אף אם נימא דלתלמודא דידן נמי אסור מן התורה לעשות מלאכה בערב פסח אחר תצות, מ"מ זהו רק בזמן שבהמ"ק קניינים דערב פסח הוא יום הקרבה אבל האינדנא דליפא קרבן פשיטא דאינו אסור במלאכה רק מדרבנן וכנ"ל.

ומתניתין דפסחים שם מייירי בזה"ז גם כן. (וי"ל לענן מה שסקילו במלאכת ערב פסח יותר מבמלאכת חוה"מ).

וע"ש בדנ"ה ע"ב אם סקילו פן גם בזמן בהמ"ק, אם נימא דאז הנה אסור מן התורה במלאכה בערב פסח אחר תצות. או דרק בזה"ז דהוי דרבנן סקילו).

משא"כ לד' הרנ"ה דס"ל דהאינדנא אסור דרבנן נמי ליפא רק תליא במנהגא ומתניתין מייירי בזמן שבית המקדש קניינים. ואם נימא דבזמן בהמ"ק האיסור מלאכה בערב פסח אחר תצות מן התורה א"כ ה"ל להגמרא לשנויי פן וכנ"ל.

ויש לדחות קצת דלא משני פן משום דזהו לא מישתמע ממתניתין. וכמ"ש המהרש"א בתוספות דריש פ"ק מקום שנהגו ע"ש.

ואין להאריך: אלא דקצת יש לדחות ראיה זו שהוכחנו מד' הרמב"ם והסמ"ג והתוס' דאף היכא שבטל הטעם לא בטל האיסור, וממה שפסקו דאף בזה"ז נוהג איסור מלאכה דע"פ אחר תצות אף להירושלמי דטעמא משום הקרבת הקרבן פנ"ל.

די"ל דמפאן אין ראיה כ"כ. דהרי אמרו בביצה (ד"ה ע"ב) דאף מתקנת ריב"ז ואילך ביצה אסורה דמהרה יבנה בהמ"ק ויאמרו אישתקד מי לא אכלנו כו'.

וכן אמרו מה"ט דיום הנה פולו אסור (כדאיתא בסנפ"ה דמ"א ע"א ובמנחות דס"ח ע"ב). ויותר מזה מצינו בתוס' גיטין (די"ח ע"א ד"ה הנהו) שהקשו שם למ"ד דתיקנו זמן בגיטין משום שפא יחפה על בת אחותו דא"כ בזה"ז למה כותבין זמן בגיטין.

ותירצו התוס' בחד תירוץא משום דמהרה יבנה בהמ"ק כו'. הרי דסבירא להו להתוספות דמה"ט לא נתבטלה התקנה שתיקנו חכמים שצריך לכתוב זמן בגט.

וא"כ כש"כ די"ל מה"ט דלא נתבטל איסור עשיית מלאכה בע"פ אחר תצות משום דמהרה יבנה בהמ"ק ויקריבו קרבנות. (וכאן שייך ה"ט טפי דאפשר דבע"פ גופיה יבנה בהמ"ק).

וכדאיתא בעירובין דמ"ג ע"ב דמשיח אתי אף בעיו"ט. משא"כ בכל הנהו דוכתי שהבאתי דהתם הטעם רק דמהרה יבנה בהמ"ק ויבאו לנהוג במה שיאירע אח"כ פ"ג כ"כ פ"ג עכשיו (כו').

אבל בשאר גזירות חכמים היכא שנתבטל הטעם לגמרי (ואין לו שייכות אף לכשיבנה בהמ"ק), י"ל דבכה"ג שפיר בטל האיסור. ובסברא זו יש לדחות ג"כ מ"ש לעיל מדברי התוס' דפ"ק דע"ז לענן התקנה דשואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, דטעם התקנה משום קרבן ומ"מ נוהגת אף בזה"ז.

דְּהֵתָם ג"כ י"ל הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּמִהְרָה יִבְנֶה בַּהֲמ"ק וַיִּקְרִיבוּ קַרְבָּנוֹת כּו'. מִשָּׂא"כ בְּשָׂאָר
גְּזֵירוֹת הַיָּכָא שְׁבִטְל הַטַּעַם לַגְּמָרִי י"ל דְּבִטְלָה ג"כ הַגְּזֵירָה אוֹ הַתְּקֵנָה פְּנ"ל מִיְהוּ מִשָּׂאָר
דְּוִכְתִּי שְׁהוֹכַחְנוּ לְעֵיל מוֹכַח דְּאַף הַיָּכָא שְׁבִטְל הַטַּעַם לַגְּמָרִי לֹא בְּטַל הָאִיסוּר.

וְכֵן מִבְּנֵי מַדְבָּרֵי הַרְמַב"ן וְהַר"ן בַּרפ"ד דְּפִסְחִים הַנֶּז"ל דַּס"ל פֶּן בְּכָל גְּזֵירָה וְאִיסוּר
שְׂאָסְרוּ חֻכְמִים דְּאַף שְׁבִטְל הַטַּעַם לַגְּמָרִי לֹא בְּטַל הָאִיסוּר וְצָרִיף מִנֵּן אַחַר לְהַתִּירוֹ ע"ש:
ד וַיֵּשׁ לְהוֹכִיחַ דְּאַף פְּשִׁבְטְל הַטַּעַם לֹא בְּטַל הָאִיסוּר וְצָרִיף מִנֵּן אַחַר לְהַתִּירוֹ.

מִהָא דְּאִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי פ"ד דְּשְׁבוּעוֹת הִלְכָה ב' גְּבִי שְׂדֵה שְׁנֵיטְיִיבָה בְּשְׁבִיעִית דְּגְזָרוּ רַבָּנָן
שְׂלֵא תִזְרַע לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. וּבְעֵי הֵתָם טְיִיבָה בַּזֵּה"ז מִהוּ ר"י סָבַר מִימָר שְׂרִי כו'.

(וּפ"י הַפ"מ דְּשְׁבִיעִית בַּזֵּה"ז דְּרַבָּנָן וּמִשָּׁה בַּזֵּה"ז לֹא קָנְסוּ). א"ר חֲזַקְיָה אִיתּוֹמַתְבַּת קַמְיָה
דַּר' יִרְמְיָה וְכִי אֵיזָה ב"ד עָמַד וּבִיטְל כּו' פְּמָה דְּתִימַר תַּמָּן לֹא עָמַד ב"ד וּבִיטְל כּו'.

הָרִי מוֹכַח דָּא ע"פ שְׁבִטְל הַטַּעַם מ"מ לֹא בְּטַלָּה הַגְּזֵירָה שְׂאָסְרוּ לְזַרְעָה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית
כ"ז שְׂלֵא עָמַד ב"ד אַחַר לְהַתִּיר וּלְבִטְל גְּזֵירַת הָרֵאשׁוּנִים. וְאִין לוֹמַר דְּשָׂאֲנִי הֵתָם שְׂלֵא
בְּטַל הַטַּעַם לַגְּמָרִי פִּינָן דַּמ"מ עֶבֶר בְּאִיסוּר דְּרַבָּנָן.

דְּהָא מְדַמְיִיתִי הִירוּשְׁלָמִי רָאִיָה לְזָה מִהַבְּרִייתָא דְּבַת יִשְׂרָאֵל שְׁפָאֵת לְהַדְלִיק כּו'. מִזָּה
מוֹכַח דְּאַף שְׁבִטְל הַטַּעַם לַגְּמָרִי נְמִי הַתְּקֵנָה קְיָיְמַת.

וְגַם פִּינָן דְּסָבַרְתָּ ר' יִרְמְיָה דַּבַּזֵּה"ז אִין לְקוֹנְסוֹ מַחְמַת הָאִיסוּר דְּרַבָּנָן א"כ שְׁפִיר חָשִׁיב
בְּטַל הַטַּעַם. (אַף רָאִיתִי בְּפִירוּשׁ הַר"א פּוֹלְדָא שְׁפִי שֵׁם הִירוּשְׁלָמִי בַּע"א דְּקָאֵי אַהָא
דְּבִשְׁעַת הָאוֹנָס הַתִּירוֹ לְחַרוֹשׁ בְּשְׁבִיעִית.

וּבְעֵי אַח"כ פְּשַׁעְבַּר הָאוֹנָס אֵי עֲדִינָן הַהִיתָר קִיָּים וַיְכּוֹל לְזַרְעָה בַּמו"ש. אֲבָל פִּירוּשׁ זֶה
דְּחֻק.

וַיּוֹתֵר נִרְאָה כְּפִי הַפ"מ הַנֶּז"ל. וּבַזֵּה מִיּוֹשֵׁב קוֹנְשִׁית הַקָּה"ע בַּרפ"ב דְּשִׁבְתָּ עַל הַמַּל"מ
בְּפִי"א מְתָרוּמוֹת.

וְכ"ה בַּר"ש סְפִי"א דְּתָרוּמוֹת יַע"ש). וְעוֹד רָאִיָה מִהָא דְּאִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי פ"ו דְּשִׁבְתָּ ה"ב
גְּבִי הָא דְּלֹא יֵצֵא הָאִישׁ בְּסַנְדַּל הַמְּסוּמָר דְּהַטַּעַם שְׁגָזְרוּ עָלָיו ע"י מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה שְׁנַדְחָקוּ
וְהָרְגוּ זַא"ז וּפְרִיף הֵתָם וְלֹא בְּשִׁעַת הַשְּׂמֵד גְּזָרוּ מִפִּינָן שְׁעֶבֶר הַשְּׂמֵד יְהֵא מוֹתֵר וּמִשְׁנֵי לֹא
עָמַד ב"ד וּבִיטְל.

הָרִי דָּא ע"פ שְׁבִטְל הַטַּעַם לַגְּמָרִי מ"מ הַגְּזֵירָה לֹא בְּטַלָּה וְצָרִיף מִנֵּן אַחַר לְהַתִּירוֹ. וַע"ש
בְּקָה"ע.

וּמִיְהוּ אִין לְהַבִּיא עוֹד רָאִיָה מִהָא דְּאִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי בַּפ"ק דְּכַתּוּבוֹת הִלְכָה ה' מִה סִימָן
הָיָה לָהֶם כּו' אַע"פ שְׁבִטְל הַשְּׂמֵד הַמְּנַהֵג לֹא בְּטַל דַּז"א רָאִיָה. דִּי"ל שְׁמִזָּה נְתַפְשֵׁט הַמְּנַהֵג
אַח"כ ג"כ.

אֲבָל לֹא מִפְּאֵת הַחַיִּיב שְׁל הַתְּקֵנָה הַקּוֹדֶמֶת. דְּהָרִי מְתַחֲלָה ג"כ לֹא הָיָה זֶה בְּתוֹרַת תְּקֵנָה
רַק עֲצָה טוֹבָה.

ועיין בתוס' סנהדרין דל"ב ע"ב ד"ה לאור הנר. (ומה דאיתא בירוש' ברפ"ג דיבמות בפלוגתא דר"א וחקמים דאמר התם דלדברי חכמים כל דבר שיהו בא מחמת הגורם בטל הגורם בטל האיסור.

ולדברי ר"א אפי' בטל הגורם האיסור במקומו זהו ענין אחר לגמרי ואינו שייך כלל לענינו. דהתם לא קאי כלל באיסור דרבנן רק באיסור תורה שפבר היה על הה גברא גופיה ובטל הגורם.

ואין לטעות כלל בהך מילתא לומר שיש לו שום שייכות לענינו): ה ומעתה נבאר דאף שהוכחנו מפמה דוכתי דאף דהיא שפטל הטעם לא בטל האיסור מ"מ יש בזה פמה חילוקים ואופנים במה שמצינו בכמה דוכתי שבהתבטל הטעם בטלה הגזירה וע"כ נאמר דכלל זה צריך פמה תנאים וכמו שובאר.

התנאי הא'. דדוקא כל היכא שמתחלה היתה גזירה מוחלטת וכוללת באין הבדל בין איש לאיש וכדומה.

אז אמרינו דאע"פ שפטל הטעם לא בטלה הגזירה. אבל היכא שמתחלה נראשית הגזירה חילקו בדבר והוציאו מן הכלל אותן שאצלם לא שייך טעם הגזירה שלהם בזה אם אח"כ נתבטל הטעם לגמרי בטלה ג"כ הגזירה, כיון דחזינו מתחלה דהיא דליתא לטעמא דידהו לא גזרו (וכעין מ"ש לעיל בראש דברינו מדברי התוס' גבי גבינותהעכו"ם לטעמא דמשום ניקור.

דמתחלה לא גזרו רק במקום שמצויין נחשים מש"ה לדין שאין נחשים מצויין אין לחוש כלל. וכן ממ"ש התוס' בריש ע"ז לענין יום אידן דלא אסרו מו"מ עם העכו"ם רק באותן שעע"ז ועכשיו קים לן דכולהו לא פלחי לע"ז ושרי וכנ"ל).

ובזה ניקא דברי התוספות בשבת (דס"ד סע"ב) שכתבו שם בשם רבינו שר שלום דמותרות נשים שלנו עכשיו להתקשט בטבעות ובתכשיטין בשבת שגזרו חכמים דילמא שלפא ומחויא וכיון דנשי דידן אין דרפן להראות תכשיטיהן וטבעותיהן מש"ה מותרות לצאת בהם.

ומזה מוכח לכאורה דכשפטל הטעם בטל האיסור וא"צ מנין אחר להתירו. ולפי דברינו ניקא.

דהא הרי"ף והרמב"ם והש"ע פסקו כשמואל דאמר שם בשבת (דף נ"ט ע"ב) דכלילא שרי אפי' דאניסכא משום דמאן דרפה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא.

ואם כן חזינו דמתחלה לא גזרו רק משום אותן נשים שדרפן להראות תכשיטיהן וממילא נשי דידן דכולהו אין דרפן להראות כמו נשים חשבות דידהו ולא היו בכלל הגזירה ומש"ה א"צ מנין אחר להתירו.

ומזה נלמד בכל גזירה שמתחלה לא גזרו על הכלל כולו לאסור בכל אופן רק שחילקו והתירו באיזה אופן (או באיזה אנשים) דלא שייך ביה הטעם של הגזירה בזה ממילא אם אח"כ בטל הטעם לגמרי בטלה כל הגזירה ואין צריך מנין אחר להתירו.

וְזֶה מְבוֹאֵר ג"כ מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' מ"ש ב"מ (ד"ע סע"ב) בְּמֵה שְׁנֵהֲגוּ לְהַלּוֹת לְעַפּו"ם בְּרִיבִית מְשׁוּם דְּמִתְחַלֵּה כְּשֶׁאָסְרוּ מ"מ בְּכַדִּי חֲזִיו הַתִּירוּ וְעַכְשָׁיו הָיָה הַכֹּל בְּכַדִּי חֲזִינוּ כו'. (וְכוּ לְאִידֵךְ תִּירוּץ דֵּהתּוֹס' שֶׁם מְשׁוּם שֶׁא"א לָנוּ לְהַשְׁתַּפֵּר אִם לֹא בְּמוֹ"מ עִמָּהֶם הַלְפָּךְ אִין לְאַסֹּךְ בְּרִיבִית שְׁמָא יִלְמוּד מִמְעֵשָׂיו יוֹתֵר מִבְּשֶׁאֵר מו"מ.

ג"כ אִין צְרִיךְ בְּזֶה מִנְיָן אַחֵר לְהַתִּירוּ כְּשֶׁבִטֵּל הַטַּעַם וּל"ש לְגִזּוֹר שְׁמָא יִלְמוּד מִמְעֵשָׂיו. הִינּוּ ג"כ פִּינּוֹן דְּמִתְחַלֵּה נְמִי לֹא גִזְרוּ בַת"ח דל"ש בְּיָה שְׁמָא יִלְמַד מִמְעֵשָׂיו כְּדָאֲמָרוּ בְּגִמְרָא שָׁם).

וְכוּ מְבוֹאֵר מ"ש הַתּוֹס' ב"מ"ק (דכ"א ע"א ד"ה אלו) לְעַנְיָן אֲבָל שְׁחִיבֵיב בְּעֵטִיפַת הָרֵאשׁ וּכְפִיית הַמְטָה וְהֵאֵיִדְנָא אִין נוֹהֲגִין פֶּן מְשׁוּם דָּאֲמָרוּ בִירוּשְׁלָמִי אַכְסֵנְאִי אִינוּ חִיבֵיב בְּכַפִּיית הַמְטָה כו' וְכִמוֹ כּוּ אֲנוּ פּוֹלְנוּ כו'.

וּבְדַבְּרֵינוּ אֵלֶּה מְבוֹאֵר דְּלֹא תִיקְשִׁי עַל דְּבַרֵּי הַתּוֹס' בְּשַׁבָּת גַּם בְּתַחֲלַת דְּבַרֵּיהֶם שְׁפַתְבוּ הַהִיָּתֵר דְּנִשְׁמִים שְׁלָנוּ מִןתְּרוֹת לְהַתְקַשֵּׁט מְשׁוּם שְׁאִין לָנוּ רַה"ר גָּמוּר וְכָל רַה"ר שְׁלָנוּ פְרָמְלִית הוּא וְהָיָה כְּחֶצֶר שְׁאִינָה מְעוֹרְבַת דְּשָׂרֵי לר' עֲנִי בַר שְׁשׁוֹן כו'.

וְלְכֹאזְרָה קִשְׂה דֵּא"כ בְּשׁוֹפֵר וְלוֹלֵב וּמַגִּילָה שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים בְּשַׁבָּת מְשׁוּם גְּזִירָה דְּרַבָּה שְׁמָא יַעֲבִירָנוּ ד"א בְּרַה"ר וְהַשְׁתָּא עַכְשָׁיו שְׁאִין לָנוּ רַה"ר כָּלֵל וְלִיכָא לְמִגְזֵר אִטּוּ אִיסוּר דְּאוֹרְיִיתָא א"כ יְהֵא שָׂרֵי עַכְשָׁיו לְקַיָּים מְצֻנְתָן בְּשַׁבָּת.

וּלְפִי דְּבַרֵּינוּ נִיחָא. דְּדוֹקָא בְּתַכְשִׁיטֵי נִשְׁמִים שְׁמִתְחַלֵּה הַתִּירוּ לְהֶם בְּחֶצֶר שְׁאִינָה מְעוֹרְבַת וְלֹא גִזְרוּ רַק בְּרַה"ר מִמִּילָא לְדִידֵן דְּלִיכָא רַה"ר שָׂרֵי לְגַמְרֵי מִשָּׂא"כ בְּגִזְרָה דְּרַבָּה שְׁמִתְחַלֵּה אָסְרוּ לְגַמְרֵי בְּשׁוֹפֵר וְלוֹלֵב וּמַגִּילָה, וְגִזְרוּ גְזִירָה כּוֹלְלַת בְּהַחֲלֵט מִש"ה אַף לְדִידֵן דְּלִיכָא רַה"ר גָּמוּר וּבִטֵּל הַטַּעַם מ"מ לֹא בְּטֵלָה הַגְּזִירָה וְאִיסוּר אֵלֶּא שְׁבֻזָּה י"ל דְּהֵתֵם בְּלֹא"ה לֹא בְּטֵל טַעַם הַגְּזִירָה לְגַמְרֵי דָּאֵף שְׁפַתְבוּ הַתּוֹס' שֶׁם דְּעַכְשָׁיו אִין לָנוּ רַה"ר גָּמוּר דְּכָל רַה"ר שְׁלָנוּ פְרָמְלִית הִיא דְּמְבוֹאוֹת שְׁלָנוּ אִין רַחֲבִים ט"ז אִמָּה וְלֹא שְׁנִשְׁמִים רַבּוּא בּוֹקְעִים בּוּ כו' הִינּוּ דְּלֹא שְׁכִיחַ גְּבַן רַה"ר גָּמוּר.

אֲבָל מ"מ יֵשׁ בְּמַצִּיאוֹת גַּם עַכְשָׁיו רַה"ר גָּמוּר בְּסַרְטֵיָא וּפְלִטֵיָא גְדוּלָּה. וְכוּ יִשְׁנָם עֲזִירוֹת גְדוּלוֹת בְּעוֹלָם שְׁנִישׁ לְהֶם רַה"ר גָּמוּר וּס"ר בּוֹקְעִין בּוּ.

וְהָרֵי מְבוֹאֵר בְּלִיקוּטֵי הַרְמַב"ן בְּפ"ה דְּעִירוּבִין דְּאֵלִיכָא דְר"י דס"ל שְׁתֵּי מְחִיצוֹת דְּאוֹרְיִיתָא לְדִידֵיהָ אִין לָךְ רַה"ר בְּתוֹף הָעִיר כָּלֵל אֵלֶּא בְּסַרְטֵיָא וּבְמַדְבָּר שְׁאִין לְהֶם מְחִיצָה כָּלֵל. וּמ"מ לְדִידֵיהָ נְמִי שְׁפִיר גִּזְרוּ בְּשַׁבָּת דֵּאֵע"ג דְּבַעִיר לִיכָא רַה"ר דְּאוֹרְיִיתָא אַפ"ה פִּינּוֹן דְּדַרְכִים שְׁבָה פְּנֵי הַרְבִּים וְרַבִּים עוֹבְרִין בְּתוֹכָהּ חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא תִשְׁכַּח מִהֶן תּוֹרַת רַה"ר אִפִּי בְּסַרְטֵיָא וּפְלִטֵיָא כו'.

(וְע"כ לֹמַר לְדִידֵיהָ דְמַה"ט נְמִי גִזְרוּ בְּשׁוֹפֵר וְלוֹלֵב וּמַגִּילָה לְאַסֹּךְ בְּשַׁבָּת). וְא"כ ה"נ י"ל לְדִידֵן דְּהֵאֵיִדְנָא נְמִי לֹא בְּטֵל טַעַם הַגְּזִירָה לְגַמְרֵי וְשִׁינָה לְגִזּוֹר בְּזֶה ג"כ.

(וְעִידִין יֵשׁ לְבָאֵר בְּזֶה לְדַבְּרֵי רִישׁ לְקִישׁ בִירוּשְׁלָמִי בְּפ"ח דְּעִירוּבִין ה"ח דָּאֲמַר הָתֵם דָּאִין רַה"ר בַּעוּה"ז אֵלֶּא לְע"ל שְׁנַאֲמַר כָּל גֵּיא יִנְשָׂא. אִטּוּ הוּא פְּלִיג עַל כָּל הַגְּזִירוֹת

שגזרו חכמים לענן הוצאות שבת ומה שינה לגזור מאחר דליפא עכשיו פלל במציאות שום רה"ר דאורייתא לדידה ואכמ"ל).

ועוד מבואר בדברינו דכל שמתחלה לא היתה גזירה כוללת והוציאו מפלל הגזירה אינה אופן שיהיה שאין בו אותו הטעם של הגזירה שוב אחר שבטל הטעם לגמרי ממילא בטלה פל הגזירה וא"צ מנין אחר להתירו.

ממ"ש התוס' בפ"ק דע"ז (דט"ו סע"א) לענן היתר מכירת בהמה גסה. דלמסקנת התלמוד דשרי למיזבן איך דספסירא משום דלא ידעה לקליה ניחא מנהג שאלנו להתיר דגם בהמות שאלנו אין מכירות בקולנו וליפא למיחש לנסיוני כו' ע"ש.

והנה ברא"ש ברפ"ד דפסחים כתב בשם הריב"א לענן איסור מלאכה בע"פ דכיון דבזמן הפסח היה אסור השתא נמי אסור אע"פ שאין לנו הקרבת הפסח. והוכיח כן מהא דתניא בעירובין (דמ"א ע"א) אמר ראב"צ אני ממשפחת סנאב בן.

בנימין ופ"א חל ט"ב להיות בשבת ונדחה לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שיו"ט שאלנו היה. והיינו שאבותינו היו מקריבים קרבן עצים בו ביום.

וראב"צ אחר חרבן היה אלא דכיון שאבותיו שהיו מקריבים קרבן בו ביום עשו יו"ט גם הוא ומשפחתו יש להם לנהוג בו יו"ט לעולם. ולפי דבריו מוכח מכאן דגם אם החיוב רק על משפחה א' כל שאבותיו עשו כן שוב החיוב עליו ג"כ אף שבטל הטעם של התקנה פנ"ל.

אמנם מבואר בירושלמי פ"ד דתענית ה"ד דבאמת פליגי בזה תנאי התם באותן הימים טובים של קרבן עצים אם נוהגים עתה שאין קרבן. דר' יוסי ס"ל התם דאותן הימים אינו נוהגין אלא בשעת הקרבן (דהיינו בזמן שבהמ"ק היה קיים), ואמר התם בהדיא דראב"צ שאמר והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שיו"ט שאלנו היה, (דמוכח דהני יו"ט אף האידנא דליפא קרבן).

איהו פליג על ר' יוסי הנ"ל. וכן איתא בירושלמי פ"ק דמגילה ובפ"ד דשקלים.

וכ"כ התוס' להדיא בפ"ק דתענית (די"ב ע"א ד"ה התם) דראב"צ שאמר ויו"ט שאלנו היה אף שהיה לאחר החורבן איהו ס"ל כמ"ד לא בטלה מגילת תענית ע"ש. ולפ"ז הא אנו קיי"ל כמ"ד בטלה מגילת תענית ולית הלכתא כראב"צ בזה.

ומדברי הרא"ש בפסחים הנ"ל לא משמע כן: ו ועוד יש חילוקים ותנאים בדין זה היכא שבטל הטעם אי בטל האיסור. דמבואר בתשובת הרא"ש (פלל ב' סימן ח') לענן טלית של פשתן דאף לפיר"ת אין לאסרו בזה"ז כיון דעיקר טעם האיסור הוא דילמא אתי למירמי ביה תכלת ויעבור באיסור פלאים שלא במקום מצוה אבל בזה"ז שאין לנו תכלת לא שינה למיגזר פלל ושרי.

ואין לדמותו לדבר שבמנין שצריך מנין אחר להתירו דכיון שטעם האיסור ידוע אם נתבטל הטעם בטל האיסור ממילא. ולא דמי לביצה מתקנת ריב"ז ואילף.

ולר"א שביקש להפקיר פָּרֶם רַבְעִי שְׁלוֹ כו'. דְּהִתֵּר בִּיצָה אִין הַטַּעַם יְדוּעַ כ"כ לְעוֹלָם שִׁיְהִי הַהִתֵּר תְּלוּי בְּמָה שֶׁתִּקְנֶן שִׁיְהִי מִקְבָּלִין עֲדוֹת הַחוּדָשׁ כֹּל הַיּוֹם וְכֵן בְּשׁוּבוֹ לָכֶם לְאַהֲלִיכֶם כו' וְכֵן בִּהְיָא דר"א כו'.

עכ"ד הָרָא"ש בְּתִשׁוּבָה שָׁם. וְהוּבְאוּ דְבָרֵי הָרָא"ש אֵלּוּ בְּקִצְרָה בְּרַמ"א בַּאו"ח ס"ס ט' וּבַמַּג"א שָׁם.

וְלִמְדֵנוּ מִדְּבָרָיו שִׁישׁ חִלּוּק בְּזָה בֵּין הֵיכָא שְׁטַעַם הָאִסוּר יְדוּעַ וּמְבֻרָר דְּבָזָה כְּשֶׁבִטֵּל הַטַּעַם בְּטַל הָאִסוּר מִמִּילָא דְהַפְּלִ יוֹדְעִים דְּעַכְשָׁיו לֹא שִׁיְיָ לְמִיגְזֵר מִיָּדִי. מִשָּׂא"כ הֵיכָא שְׂאִין טַעַם הָאִסוּר יְדוּעַ כ"כ דָּאז אַף כְּשֶׁבִטֵּל הַטַּעַם לֹא בְטַל הָאִסוּר וְצָרִיךְ מְנַיֵן אַחַר לְהַתִּירוֹ (דְּאִינְשֵׁי לֹא מִסְקִי אֲדַעְתִּיָּהוּ שְׁגִזְרָה זֹו תִּלְיָא בְטַעַם זֶה).

וְאִם נִתִּיר לְהֶם עַכְשָׁיו יְבוֹאוּ לְהַתִּיר זֶה אַף בְּמִקּוֹם שִׁיְהִיָּה שִׁיְיָ אוֹתוֹ הַטַּעַם שֶׁל הַגְּזִירָה). וְנִרְאֶה לְהוֹכִיחַ כְּדְבָרָיו מִדְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּבִיצָה (דָּף ל' ע"א ד"ה תַּנּוּ) בְּהָא דְתַנּוּ אִין מְטַפְּחִין וְלֹא מְרַקְדִין דְּלִדְיֵן שְׂרִי כִּינּוּן שְׁטַעַם הָאִסוּר הוּא מְשׁוּם שְׂמָא יִתְקַן כְּלִי שִׂיר מִש"ה לְדִינּוּ דְאִין אָנוּ בְּקִיָּאִים לְעֲשׂוֹת כְּלִי שִׂיר וְלֹא שִׁיְיָ לְמִיגְזֵר שְׂרִי.

הָרִי דַס"ל לְהַתּוֹס' הֵכָא דְכְּשֶׁבִטֵּל הַטַּעַם בְּטַל הָאִסוּר מִמִּילָא וַא"צ מְנַיֵן אַחַר לְהַתִּירוֹ. (וְכָאן הִיא גְזִירָה מְוַחֲלָטָה וְל"ל בְּזָה כַּמ"ש לְעֵיל בְּאוֹת ה').

וַצ"ל דַס"ל לְהַתּוֹס' דְּהֵכָא בְּגִזְרָה דְאִין מְטַפְּחִין וְאִין מְרַקְדִין הָנִי טַעַם הַגְּזִירָה יְדוּעַ שְׂמָא יִתְקַן כְּלִי שִׂיר וּמִש"ה עַכְשָׁיו שְׁבִטֵּל הַטַּעַם בְּטַל הָאִסוּר מִמִּילָא וְכְדְבָרֵי הָרָא"ש הַנְּ"ל. וְנִרְאִיתִי בַב"י בַּאו"ח ס'י שֶׁל"ט שֶׁהֵבִיא דְבָרֵי הַתּוֹס' אֵלּוּ וְכַתֵּב וַז"ל, וַאֲע"ג דְּבִפ"ק דְּבִיצָה אֲמַרִינּוּ שְׂאֵע"פ שְׁנִתְבַּטַּל טַעַם הַגְּזִירָה לֹא בְטַלָּה הַגְּזִירָה, הַתּוֹס' מְדַמּוּ לָהּ לְמַשְׁקִין מְגוּלִין דְּשָׂרוּ הָאִיִּדְנָא לְפִי שְׂאִין נְחָשִׁים מְצוּיִים כַּמ"ש בַּפ"ב דַע"ז.

עכ"ל הַב"י. וְדְבָרָיו תְּמוּהִין וּמָה דְמוֹת יַעֲרֹכוּ לְהַף דְּמִים מְגוּלִים דְּשָׂרוּ הָאִיִּדְנָא שְׁפַתְבוּ הַתּוֹס' בַע"ז מְשׁוּם דְּמִתְחַלָּה כְּשֶׁאֲסָרוּ לֹא אֲסָרוּ אֵלָּא בְּמִקּוֹם שֶׁהִנְחָשִׁים מְצוּיִין וְהָנִי מְקוֹמוֹת שְׂאִין הִנְחָשִׁים מְצוּיִין לֹא הָיוּ בְכָלל הַגְּזִירָה מִתְחַלָּה.

אָבֵל כָּאן הָף גְזִירָה דְשְׂמָא יִתְקַן כְּלִי שִׂיר שְׁגִזְרוּ בְּכָל מְקוֹם וּבְיָדָאִי לֹא שִׁיְיָ בְּזָה חִלּוּק מְקוֹמוֹת וְהִיא גְזִירָה מְוַחֲלָטָה כְּשֶׁאֲרָ כֹּל גְזִירוֹת חֲכָמִים דְּאִף כְּשֶׁנִּתְבַּטַּל הַטַּעַם לֹא בְטַלָּה הַגְּזִירָה.

וּמִחֲנוּרָתָא כַּמ"ש לְעֵיל ע"פ דְבָרֵי הָרָא"ש הַנְּ"ל. וְנִרְאִיתִי בַב"י בִּיּו"ד ס'י קַט"ו שְׁפַתְבּוּ בְשֵׁם סַמ"ק דְּאִף שְׁנִוְהִינּוּ הִתֵּר בְּמִים מְגוּלִים וְלֹא גְזִירִין אִטּוּ מְקוֹמוֹת שֶׁהִנְחָשִׁים מְצוּיִים הִיָּינוּ מְשׁוּם דְלֹא שִׁיְיָ בְּהוּ טַעַם שֶׁל אִסוּר אֵלָּא מְשׁוּם נְחָשִׁים הִילְכָף אִין לְגִזֹּר שִׁתִּירוֹ בְּמִקּוֹם שֶׁהִנְחָשִׁים מְצוּיִים.

אָבֵל גַּבִּי גְבִינּוֹת דְשִׁיְיָ בְּהוּ עוֹד טַעַמִּים לְאַסֹּר הִילְכָף אַף לְמ"ד דְטַעַמָּא מְשׁוּם גְלוּי אִי שְׂרִית לִיָּה בְּמִקּוֹם שְׂאִין הִנְחָשִׁים מְצוּיִים אֲתִי לְמִיִּשְׂרִי בְּמִקּוֹם שֶׁהִנְחָשִׁים מְצוּיִים כו'. וְהוּבְאָ שָׁם ג"כ בַט"ז ס"ק י' ע"ש.

וְהוּא קִצָּת כְּעֵין חִלּוּק הַנְּ"ל בֵּין הֵיכָא שְׁטַעַם יְדוּעַ וּמְבֻרָר כו'. וַיֵּשׁ לְהֵבִיא רְאָיָה לְחִלּוּק זֶה שֶׁל הָרָא"ש הַנְּ"ל דְּהֵיכָא שְׁטַעַם הָאִסוּר יְדוּעַ אִז כְּשֶׁבִטֵּל הַטַּעַם בְּטַל הָאִסוּר

ממילא וא"צ מנגן אחר להתירו מהא דפריה הגמ' בביצה (דף ד' סע"ב) והשתא דינדעין בקביעא דירחא מ"ט עבדינן תרי יומי.

והשתא מאי פריה נימא משום דהוי דבר שבמנגן דאף שבטל הטעם לא בטלה הגזירה וצריה עדיין לעשות שני י"ט. אלא משום דכאן ידוע הטעם דיו"ט שני הוי מחמת ספיקא דיומא.

מש"ה השתא דינדעין בקביעא דירחא ובטל הטעם בטלה הגזירה ממילא והוצרה הגמרא לשנויי משום דשלחו מתם הנהרו במנהג אבותיכם בידיכם כו'. רק לפ"ד הר"ב"ד בפ' ב' מהלכות ממרים שהובא לעיל דס"ל דהיכא שבטל הטעם אז יכול מנגן אחר להתירו אף שהאחרון אינו גדול כמו הראשון.

לפ"ז יש לדחות ראיה זו. די"ל דלעולם אף היכא שהטעם ידוע ומבותר מ"מ אף כשבטל הטעם צריה מנגן אחר להתירו.

וקושיות הגמ' בביצה שם והשתא דינדעין בקביעא דירחא מ"ט עבדינן תרי יומי היינו דלמה לא יהיו יכולים להתירו במנגן אחר עכשיו אף שהראשונים הגוזרים היו גדולים יותר פנ"ל.

אבל לשיטת הרמב"ם דס"ל דאף כשבטל הטעם מ"מ אין ב"ד אחר יכול לבטל אא"כ הנה גדול מהב"ד הראשון בתקמה ובמנגן א"כ ליכא לפרש קושיות הגמרא פנ"ל. ומוכח מהכא כסברת הרא"ש הנ"ל דהיכא שטעם האיסור ידוע ומבותר כשבטל הטעם בטל האיסור ממילא.

ושפיר פריה הגמרא ה"כא וכנ"ל. וכן מוכח ג"כ לדינא מדברי הרמ"א ביו"ד (סי' שע"ד ס"ו) דבש"ע שם פסק דכל מי שמתאבל עליו מתאבל עמו (וכחכמים בברייתא דמ"ק דף כ' ע"ב).

וכתב ע"ז הרמ"א דהאידין נהגין להקל באבילות זה של המתאבלים עמו דאין זה אלא משום כבוד המתאבלים ועכשיו נהגו פולם למחול. וכן נהגין האידין שלא להתאבל קלל עם המתאבלים.

וכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין עכ"ל הרמ"א. וקשה דהיאך יכולין לשנות האידין הך תקנה וחיוב האמור בברייתא בגמרא.

נהי שעכשיו בטל הטעם מאחר שנהגו פולם למחול על כבודם מ"מ הוי דבר שבמנגן דאף שבטל הטעם לא בטלה התקנה וצריה מנגן אחר להתירו. א"ו מוכח כסברת הרא"ש הנ"ל דהיכא שהטעם ידוע ומבותר כמו הכא דכל שמתאבל עליו מתאבל עמו רק בפניו אבל שלא בפניו א"צ לנהוג אבילות.

דידוע לכל שזהו רק משום כבוד המתאבלים. ומש"ה עכשיו שבטל הטעם בטלה התקנה ממילא.

(והו"ד דינא דכל שמתאבל עליו מתאבל עמו יש לו ג"כ אסמכתא מקרא בפרשת וישב דכתיב ויבך אותו אביו ואמר שם במדרש רבה דזהו יצחק וא"ר סימון ע"ש פל שמתאבלין עליו מתאבלין עמו.)

והגם דאיתא שם דיצחק הנה יודע שיוסף קנים רק שלא רצה לגלות ליצחק מאחר שהקב"ה לא גילה לו. וא"כ מה חיוב הנה על יצחק להתאבל עמו מאחר שיודע שיעקב גופיה אין לו להתאבל פלל.

ואולי אם לא הנה יצחק מתאבל עמו הנה יעקב מבין מזה שיוסף קנים. או דאבילות לאו דוקא רק הנה מצטער עם יעקב בצערו ויש מזה סמך ג"כ לאבילות דכל שמתאבל עליו מתאבל עמו כו').

וכן מוכח ג"כ מהא דאין מגדלין בהמה דקה בא"י פדתנן בב"ק (דע"ט ע"ב) ואמרו דמגדלי בהמה דקה בא"י פסולין לעדות פדאיתא בסנהדרין (דכ"ה ע"ב) ומ"מ פסק בש"ע ביו"ד ס"ס ש"י דהאידינא מותר לגדל בהמה דקה בא"י ע"ש.

והשפתא למה לא חשו לדבר שבמנין. אלא משום דה"נ הטעם ידוע כו'.

אף אף שהוכחנו פדברי הרא"ש ה"ל דבטעם ידוע ומבנרר פשבטל הטעם בטל האיסור ממילא. מ"מ אין לנו להכריע מדעתנו ולשקול בשפכלנו איזו גזירה חשיב הטעם ידוע ואיזו חשיב אינו ידוע.

דאם איסור ביצה שנולדה ביו"ט חשיב הטעם אינו ידוע כמ"ש הרא"ש שם. וכן בר"א שביקש להפקיר פרמו ג"כ חשיב הטעם אינו ידוע.

וכן מוכח מדברי הרמב"ם והראב"ד ה"ל לענין מה שריב"ז ביטל תקנת הראשונים דמוכח לפ"ז ג"כ דחשיב שם הטעם אינו ידוע וצריך מנין אחר להתירו. (וכן מאיסור הנאה דסתם יינם אע"פ שאין מנסכין עכשיו לפ"ד הרשב"א ה"ל דס"ל בזה דאע"פ שבטל הטעם לא בטלה הגזירה.

וע"כ דהטעם דחשש יי"נ חשיב ג"כ טעם שאינו ידוע. ואף התוס' דפליגי אתו עלה מטעם אחר פנ"ל).

וכן בהנה דירושלמי שהבאתי לעיל. ועתה מי מאתנו יעוז בדעתו לשקול בפלס שכלו איזו גזירה חשיב הטעם ידוע שלא יצטרף מנין אחר להתירו.

ואין לנו אלא דברים המפורשים בדברי הראשונים שהטעם ידוע והותרה הגזירה ממילא פשנתבטל הטעם כו': ז ועוד מצינו חלוקים בדבר זה היכא שבטל הטעם אם בטל האיסור.

דהא דקיי"ל דאף כשבטל הטעם לא בטל האיסור וצריך מנין אחר להתירו היינו היכא דעכשיו שבטל הטעם שני הצדדים שונים ואין נ"מ בקיום תקנה זו או לא. אבל היכא שעכשיו עוד יש לחוש לקלוקלא מחמת התקנה הקדומה.

דאז י"ל דא"צ מנין אחר להתירו. וכמו דמצינו בתקנות יהושע בב"ק (דפ"א) שתיקון ג"כ דמת מצוה קנה מקומו.

והאידינא אין נוהגין פן כמ"ש המהרש"ל והובא בט"ז סי' שס"ד סק"ב. ולא הוצרכו מנין אחר לבטל תקנת יהושע בזה.

פינון שבזוה"ז יש לחוש לקלוקולא עי"זפמבןאר שם. ועוד ראיתי שחילק בזה בתשו' הרדב"ז (ח"ב סי' תרל"ג) שפכת דאע"ג דירושלים קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל.

היינו רק לדברים הנוהגים בה מה"ת. אבל מה שהוא מדרבנן אם נסתלק הטעם נסתלקה הגזירה.

ואף שכל גזירות חכמים אע"פ שבטלה הסיבה שגזרו בשבילה עדיין הגזירה קיימת מ"מ מסיק שם הרדב"ז טעם כללי שלא גזרו אלא בזמן שאפשר להתקיים אבל האידנא שרובה עכו"ם א"א להתקיים גזירתם שאם לא יעשו ישראל יעשו העכו"ם ומה הועילו בתקנתם.

עכ"ד הרדב"ז שם. והנה מדברי המג"א ס"ס תרכ"ח.

וגם מדבריו בסי' תר"צ ס"ק כ"ב נראה שדעתו לחלק עוד בד"ז דהיא שהאיסור הוא רק משום חששא ועברה החששא הותר האיסור ממילא ע"ש. ומ"מ זהו רק היכא שהאיסור הוא מחששא שחששו בדבר זה עצמו כמו מים מגולים שהחשש שמה שמה ממנו הנחש.

או בסופה שעל הארץ והקנים נסמכים על האילן שחששו שיניח שם חפציו דכן הנה הרגילות אצלם להשתמש שם בזה אמרינו דעכשיו כשעברה החששא הותר ממילא. אבל בגזירות חכמים שגזרו שלא יפצו בדבר אחר היותר חמור וגזרו מה"ט בנדאי איסור על איזה דבר ולא בתורת חששא בזה נדאי צריך מנן אחר להתירו אף שבטל הטעם.

(אף מ"ש המג"א ראיה לסברתו מהתוס' דביצה ומי"ד סי' קט"ז הוא תימה. דהתם הטעם משום שמתחלה לא גזרו שם על כל המקומות וכמ"ש לעיל באריכות.

וכ"כ המג"א גופיה בר"ס ת"ח ע"ש). (ומ"ש בס' בשמים ראש סי' ל"ו אין ממש בדבריו ולא ה"א שחתיים עלה פידוע): סימן יח אע"ד מחלוקת הפוסקים בחמץ בפסח אי הוי דשיל"מ פינון שחזור לאיסורו לשנה הבאה.

והוא מחלוקת הרמב"ם והמרדכי הובא ברמ"א יו"ד ס"ס ק"ב. הנה מתחילה צ"ל בקושיות הרמב"ן במלחמות פ"ב דפסחים שכתב שם גם כן דחמץ בפסח הוי דשיל"מ. והקשה דא"כ מ"ט דר' יוחנן דאמר חמץ בזמנו בנ"ט (ובלאחר זמנו כר"ש ס"ל דשרי). ותירץ דר' יוחנן ס"ל דפליגי רבנן אר"ש בנדרים (דף נ"ח ע"א) דאמר דכל דבר שיל"מ לא נתנו בו חכמים שיעור כו'.

והוא דאמר ברבנן דלית להו פלל דשיל"מ במשהו. אבל אנו קי"ל דדשיל"מ אפילו באלף לא בטיל עכ"ד הרמב"ן.

ותמהו עליו דבנדרים שם מבואר דפליגי רבנן אר"ש רק בהא דאמר דכל שאין לו מתירין נתנו בו חכמים שיעור כו'. אבל בהא דשיל"מ במשהו ליכא שום משמעות שם דפליגי עליה.

(ומ"ש הרמב"ן תדע דהא אר"י פל איסורים שבתורה כו' חוץ מטבול ויי"נ וזה טבול דשיל"מ הוא כו' עכ"ל. זה יבואר בסוף דברינו א"ה).

אף לכאורה יש להביא ראיה לדברי הרמב"ן דר' יוחנן לא ס"ל פלל דין דשיל"מ כו'. ושיש בזה פלוגתא דתנאי פנ"ל.

מגמ' דחולין (דף פ"ו ע"א) דפליגי שם ר"מ ורבנן בשחיטת חש"ו לענין פיסוי הדם ולענין או"ב (פן מסיק הגמרא שם). ופריה הגמרא בשלמא רבנן לחומרא אלא ר"מ מ"ט אר"י א"ר יוחנן מחייב הנה ר"מ על שחיטתן משום גבילה מ"ט א"ר אמר הואיל ורוב מעשיהו מקולקלים.

וקשה לפמ"ש הר"ן ספ"ג דביצה לענין היתר קניית ביצים מן הנכרים ביו"ט משום דרובן מאמש ניהו מש"ה מותרים דאזלינו בתר רבא. וכתב הר"ן שחוכה בזה להחמיר אי אזלינו בתר רבא בדשיל"מ פנין דקיי"ל דאפילו באלף לא בטל כו'.

וענין ברמ"א או"ח סימן תקי"ג ס"ו ובט"ז שם ס"ק ט'. וביש"ש פ"ק דביצה (סימן ז' וסימן כ').

מבואר דקיי"ל פן דארף בתר רבא דעלמא לא אזלינו בדשיל"מ פלל. א"כ קשה בסוגיא דחולין הנ"ל מ"ט דר"מ גבי שחיטת חש"ו דמותר לשחוט אחריהו הא אע"ג דרוב מעשיהו מקולקלים מ"מ הא איסור שחיטת או"ב הוא דשיל"מ שיכול לשחוט למחר בהיתר וכמו שכתבו הפוסקים.

נהרי בדשיל"מ לא אזלינו בתר רבא דעלמא פלל ג"כ. אלא מוכח מהכא כמ"ש הרמב"ן הנ"ל דר' יוחנן לית ליה פלל הא דדשיל"מ לא בטיל וא"כ ר' יוחנן בחולין שם לטעמיה אזיל דבדשיל"מ אזלינו בתר רבא ולק"מ.

(וממילא מוכח פן מדר"מ שם דס"ל הכי מדמתיר לשחוט אחריהו פנ"ל. ור' יוחנן דאמר סתמא הכי היינו משום דלטעמיה אזיל וכנ"ל.

דאל"כ הל"ל דר"מ ל"ל דשיל"מ). אף זה אינו דאם פן תיקשי שם בתחילת הסוגיא דסתמא דגמרא פריה ורבנן מאי שנא רישא דלא פליגי ומ"ש סיפא דפליגי, (ומש"ה מסיק דאפולה מילתא פליגי).

ומאי קושיא דילמא רבנן נמי ס"ל דרוב מעשיהו מקולקליו אלא דבסיפא פליגי משום דבדשיל"מ לא אזלינו בתר רבא (דהא סתמא דגמרא ס"ל דין דשיל"מ). א"ו דכאן לא שייך לדון בזה דין דשיל"מ פלל.

דודאי אם הנה נולד לנו אינה ספק לענין שחיטת השני אי שרי לשוחטו אי לא בזה לא הנה אזלינו בתר רבא פנין דהוי דשיל"מ. אבל מאחר שבכאן נולד לנו בתחילה הספק לענין שחיטת הראשון אם הוא גבילה דבזה פשיטא דאזלינו בתר רבא ללקות עליו משום גבילה.

ממילא מותר לשחוט אחריהו אח"כ. דבזה א"צ עוד לדון ולסמוך על הרוב רק בתורת ודאי פנין שהתורה התירה שחיטת או"ב אחר שחיטה שאינה ראויה כזו שלוקין על אכילתה משום גבילה דלא מיקריא שחיטה.

ובזה מבואר ומדויק לשון הגמרא בחולין שם דפריה מ"ט דר"מ ומשני ר' יוחנן דמחייב
היה ר"מ על שחיטתן משום נבילה. ונהדר פריה הגמרא מ"ט.

ומשני משום דרוב מעשיהו מקולקליו. ולכאורה בפשוטו תמוה אר' יוחנן מה זה מפרש
טעמא דר"מ משום דמחייב על שחיטתן משום נבילה.

והיא גופה טעמא בעי. וצ"ל משום דרוב מעשיהו מקולקלים.

וקא הו טעמא גופיה הל"ל אמתניתין דמש"ה מתיר לשחוט אחריהו הואיל ורוב מעשיהו
מקולקליו. ומה לו לתלות זה בזה דהכל מסובב מסיבה אחת וחד טעמא הו"ל.

או דמפאן ראיה דר' יוחנן ס"ל שפיר הו דדשיל"מ לא בטיל (ודלא פהרמב"ן). ומוכח
גם פן דבדשיל"מ לא אולינו בתר רובא דעלמא וכנ"ל.

ומש"ה ל"ל ה"ט אמתניתין דר"מ מתיר לשחוט אחריהם משום דרוב מעשיהו
מקולקלים דהו בדשיל"מ לא אולינו בתר רובא וכנ"ל. רק משום דמחייב ר"מ על
שחיטתן משום נבילה דבזה אולינו בתר רובא וממילא נמשך מזה ההיתר שמתיר לשחוט
אחריהם וכנ"ל: ב אף מלבד דברינו הו"ל יש לומר באופן אחר בטעמא דמילתא דאולינו
בתר רובא בשחיטת חש"ו לענן או"ב דהו דשיל"מ.

דהנה המל"מ (פ"ז מהלכות מעילה ה"ו) הקשה ע"ד הסוכרים דבדשיל"מ לא אולינו
בתר רובא דעלמא. מהו דתנו מעות שנמצאו בהר הבית חולין ובירושלים בשאר ימות
השנה חולין כו' משום דאולינו בתר רובא.

ומעשר שני הוא דשיל"מ. וכן בפ"ק דפסחים (דף ז' ע"א) בתיבה שנשפתמשו בה מעות
חולין ומעות מע"ש דהולכין אחר הרוב כו'.

(ומ"ש עוד המל"מ שם בתחלת דבריו מהתוספתא פ"ד דדמאי מצטרפין פירות ח"ל כו'
יש לומר ע"פ דברי הר"י קורקוס שבכ"מ פ"א מהל' מע"ש הי"א ע"ש. וגם י"ל דהתם
הוי ס"ס.

וכמ"ש השעה"מ בפ"ד מהלכות יו"ט הכ"ד. ואין להאריך).

ונראה ליישב ע"פ מ"ש היש"ש, פ"ק קמא דביצה (סימן כ') גבי קו של תרנגולים דבלא
בדק מערב יום טוב ולמחר מצא בה ביצה דמונתרת אע"ג דספק בדשיל"מ אסור אפ"ה
שרי משום דאף בספנא מארעא רובן יולדות ביום כו'.

ואע"ג דבדשיל"מ לא אולינו בתר רובא דעלמא ומחמירין בסד רובא מ"מ בדאיכפתרי
רובי שרינו ע"ש. והינו דלמעוטא דמעוטא לא חיישינו אף בדשיל"מ.

ובזה ניחא בגמרא דביצה שם (ד"ז ע"ב) דפריה כי בדק גמי אימא יצאה רובא וחוזה
הואי וכדר"י ומשני דר' יוחנן לא שכיח. והינו כמ"ש הר"ן שם דזהו הני מעוטא
דמעוטא.

ומש"ה ניחא הו דלא חיישינו ליה אע"ג דהוי דשיל"מ וכנ"ל. (ומיהו הר"ן שם לא נחית
לסברא זו).

ומעֵתָּה י"ל דְּכֵמוֹ דְּאַמְרֵינוּן בִּיבְמוֹת (דָּף קי"ט ע"ב) לר"מ דְּחֵינֵישׁ לְמִיעוּטָא דְּבְדָאִיפָא חֲזָקָה בְּהַדִּי רַבָּא ה"ל הַמִּיעוּט מִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא וְלֹא חֵינֵישׁ לִיה וְה"נ י"ל לְדִידוֹן לְעֵנָּן דְּשִׁיל"מ דֵּאע"ג דְּלֹא אֲזַלִּינוּן בְּתֵר רַבָּא דְּעֵלְמָא מ"מ בְּדָאִיפָא חֲזָקָה בְּהַדִּי רַבָּא סְמַכִּינוּן שְׁפִיר בְּדָבָר שִׁיל"מ דֵּה"ל הַמִּיעוּט מִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא.

וְכֵמוֹ דְּשָׁרֵינוּן בְּתֵרֵי רַבֵּי לֵהִישׁ"ש הַנְּ"ל בְּדִשִׁיל"מ ה"נ בְּדָאִיפָא רַבָּא וְחֲזָקָה. וְאִם כֵּן לֵק"מ קִנְשֵׁיית הַמֶּל"מ הַנְּ"ל.

דְּבַמְעוֹת שְׁהוּן סְפָק חֲוָלִין סְפָק מַע"ש סְמַכִּינוּן אַרְבָּא מְשׁוּם דְּאוּקֵי הַמְעוֹת בְּחֲזָקַת חֲוָלִין שְׁהִיָּה לְהֵם מְקוֹדֵם וְה"ל חֲזָקָה בְּהַדִּי רַבָּא וְכַנְּ"ל. (וְסַבְרָא זֹו כְּתַב בְּנו"ב מֵה"ת (חִוּו"ד סִימָן ר') בְּיִישׁוּב דְּבָרֵי הַרְמַב"ם שֶׁם מְשׁוּם דְּהַמְעוֹת יֵשׁ לְהֵם חֲזָקַת חֲוָלִין ע"ש).

ומעֵתָּה נִיחָא גַם כֵּן בְּגַמְרָא דְּחֲוָלִין הַנְּ"ל בְּשַׁחֲטַת חֲשׁוֹ דְּמַתִּיר ר"מ לְשַׁחֲטֵי אַחֲרֵיהֶם כִּינּוּן דְּרֹב מַעֲשֵׂיָהֶם מְקוֹלְקָלִין וּבְהִמָּה בְּחֵיָּה בְּחֲזָקַת אִיסוּר עוֹמְדַת וּמְסִיעַ הַחֲזָקָה לְרַבָּא. וּבִלֵּא"ה צ"ל כֵּן שֶׁם לר"מ בְּהָא דְּלֹא חֵינֵישׁ הֵתֵם לְמִיעוּטָא דְּמַתְּקָנִים שְׁזָהוּ מְשׁוּם דְּחֲזָקַת אִיסוּר דְּבְהִמָּה מְסִיעַ לְרַבָּא.

וְכַמ"ש שֶׁם הַתּוֹס' (סד"ה מ"ט דר"מ) וְכ"כ בְּפִירֵשׁ"י בְּסוּף הַסּוּגָא שֶׁם (ע"ב ד"ה יֵאמְרוּ). וְע"ש בְּמַהֲרָשׁ"א.

וּמִמִּילָא מֵה"ט שְׁרֵי אַע"ג דֵּה"ל דְּשִׁיל"מ וְכַנְּ"ל. רַק דְּלִפ"ז תִּיקָשִׁי בְּחֲוָלִין שֶׁם בְּהָא דֵּה"ל ר"פ לר"ה בְּרִיָּה דְּר"י מֵאֵי אִירָא רֹב אֶפְלוּ מִיעוּט נְמִי סְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֲזָקָה כו'.

וְהַשְׁתָּא הָא אַחֲזָקָה לְחוּד לֹא סְמַכִּינוּן בְּדִשִׁיל"מ וְכַש"כ כְּשֶׁהָרֹב מְנַגֵּד לְהַחֲזָקָה וּמֵאֵי פְרִיָּה ר"פ. וְצ"ל דְּעַדִּיפָא מִיָּנָה מְשַׁנֵּי לִיה הֵתֵם.

וְדוֹסָק קֶצֶת. אִף לְדְּבָרֵינוּ הַנְּ"ל דְּדִיקֵינוּן מִדְּר' יוֹחָנָן דְּהֵיִתֵר שַׁחֲטַת או"ב נְמִשְׁךְ מִמִּילָא כִּינּוּן דְּמִיִּסְיָב עַל שַׁחֲטַתוֹן מְשׁוּם גְּבִילָה וְכַנְּ"ל.

א"ש בְּרֹנוּחָא. וּמִיָּהוּ אִף לְפִי דְּבָרֵינוּ אֵלֶּה אֵין לְהוֹכִיחַ מְכָאן אִיפְכָא דְּבִדְשִׁיל"מ לֹא סְמַכִּינוּן אַרְבָּא אֶפְלוּ בְּדָאִיפָא חֲזָקָה בְּהַדִּיָּה.

מְדָאִיצְטְרִיָּה ר' יוֹחָנָן לְמִימֵר מְסִיב הִיָּה ר"מ כו' וְלֹא מְשַׁנֵּי בְּפִשְׁטוֹת דְּמַתִּיר לְשַׁחֲטֵי אַחֲרֵיהֶם מְשׁוּם דָּאִיפָא רֹב וְחֲזָקָה כַּנְּ"ל. דְּזָה אֵינוּ דְּר' יוֹחָנָן קוּשְׁטָא אֲשַׁמְעֵינוּן דְּבְרַבָּא לְחוּד שְׁרֵינוּן בְּדִשִׁיל"מ בְּכַה"ג שְׁצָרִיכִין לְדוֹן עַל הַסְּפָק הָרֵאשׁוֹן וְכַנְּ"ל.

וְאוּלָּם בְּעֵיקָר הַדְּבָר בְּמ"ש דְּרַבָּא וְחֲזָקָה בְּהַדִּי סְמַכִּינוּן עֲלֵיהֶוּ בְּדִשִׁיל"מ וּבְזָה מִיִּנְשַׁבִּין קוּשְׁיוֹת הַמֶּל"מ מְמַעוֹת מַע"ש וְכַנְּ"ל. מְפָל מְקוֹם עֲדִיין קָשָׁה מְגַמְרָא דְּסַכְּ"ק דְּחֲוָלִין (דָּף כ"ו ע"א) דְּפְרִיָּה הַגְּמָרָא אֵלֶּה מַתְּנִיתִין דְּקַתְּנֵי הַחֲמִיץ אֵין כו' דִּילְמָא אֵי שְׁבָקִיָּה הִנְהּ מַחֲמִיץ.

וּפִירֵשׁ"י דְּאַמֵּי קַתְּנֵי אֵינוּ נִקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׁר וְהַדְּמִים קְדוּשִׁים בְּיַד הַמוֹכֵר, גִּיזִיל בְּתֵר רַבָּא דְּמַחֲמִיצִין כו'. (מִיָּהוּ הַתּוֹס' שֶׁם מְפָרְשִׁים קוּשְׁיָת הַגְּמָרָא רַק מְהָא דְּפוֹסֵל אֵת הַמְּקוֹה.

וְלְדְּבָרֵיהֶם א"ש). וְלִשְׁטַת הַפּוֹסְקִים דְּס"ל דְּבִדְשִׁיל"מ לֹא אֲזַלִּינוּן בְּתֵר רַבָּא דְּעֵלְמָא.

קִשָּׁה מִגִּמְרָא דְהֵכָא לְפִי פִירֵשׁ"י הַגָּ"ל דְּמוֹכַח דְּהוּלְכִין אַחַר הָרוּב בְּמַעוֹת מַע"ש. וְהֵכָא ל"ל דְּחֻזְקַת חוֹלִין מְסִייעַ לְהָרוּב.

דְּזֵהוּ שְׁיִיךְ רַק בְּסַפֵּק אִם הַמַּעוֹת נִתְקַדְּשׁוּ כְּלָל בְּקַדְוֶשֶׁת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְשָׂמָא הֵם חוֹלִין מִתְחַלְתֵּם בְּזֵה י"ל אוֹקְמִינְהוּ בְּחֻזְקַת חוֹלִין. אֲבָל הֵכָא בְּגִמְרָא דְחוֹלִין הַגָּ"ל דְּהַמַּעוֹת הֵם וְדַאי מַע"ש וְהַסַּפֵּק אִם נִתְחַלְלוּ כְּדִינָן דְּשָׂמָא הַתְּמִד לָאוּ פְרִי הוּא א"כ י"ל דְּאֲדַרְבֵּה הָוֵי בְּחֻזְקַת קוּדְשׁ.

מִיָּהוּ י"ל דְּמִפִּירֵשׁ"י דְּהֵכָא מוֹכַח דַּס"ל דְּמַעוֹת מַע"ש לָא הָוֵי דְשִׁיל"מ כְּלָל. (וְכַמ"ש הַצֵּל"ח בְּפְסָחִים דְּף ז' ע"א ע"ש).

שַׁכ"כ מְסַבְרָא. וְהוּא לָא רָאָה דְבְרֵי הַמֶּל"מ פ"ז מֵהַל' מְעִילָה הַגָּ"ל.

וּלפ"ז אֲנֻדָּא לְהוּ רְאִיּוּתֵינוּ לְדִין הַגָּ"ל דְּסוּמְכִין עַל רַוְבָּא בְּצִירוּף חֻזְקָה בְּדְשִׁיל"מ וְכַנ"ל. וְאִכְמ"ל: ג וְהֵנָּה לְפִי דְבְרֵינוּ הַגָּ"ל יִתְיַשֵּׁב שְׁיִטַּת רַש"י בְּחוֹלִין (דְּף ט' ע"א) וְכַבִּיעָה (דְּף כ"ה ע"א) דַּאֲר"ה בְּהַמָּה בְּחִיָּה בְּחֻזְקַת אִסוּר עוֹמְדָת.

וּפִירֵשׁ"י דְּהֵינּוּ חֻזְקַת אִסוּר אַמ"ה (וּמְחַזְקִין מְאִסוּר לְאִסוּר כַּמ"ש הַרְשָׁב"א וְהַתּוֹסְפוֹת חִלְקוּ עָלָיו וּפִירְשׁוּ דְּהַחֻזְקָה הִיא חֻזְקַת אִסוּר שְׂאִינָה זְבוּחָה. (וּבְתוֹסְפוֹת שְׂבוּעוֹת דַּכ"ד ע"א הִבִּיאוּ דְבְרֵי הַרִיצָב"א דַּס"ל דְּנֻבְחָת הוּא רַק תִּיקוּן הַלְּאוּ וְלֹא אִסוּר בַּפ"ע כְּלָל.

וּלפ"ז צ"ל כְּפִירֵשׁ"י הַגָּ"ל). וְהַפֶּמ"ג בְּפִתְיַחְתּוֹ לַה"ש הַקִּשָּׁה קוּשְׁיָא אֲלִימְתָא ע"ד רַש"י מֵהַר גִּמְרָא דְחוֹלִין (דְּף פ"ו ע"א) דַּא"ל ר"פ לר"ה בְּרִיָּה דַּר"י מַאי אִירְיָא רֹב כּו' דְּהָא ר"מ חִיֵּישׁ לְמִיעוּטָא סְמוּךְ מִיעוּטָא לְחֻזְקָה כּו'.

וְהָא ר"מ גּוֹפִיָּה ס"ל לְקַמֵּן בַּפְּג"ה דַּק"ב ע"א דַּאֲמ"ה אֵינּוּ נוֹהֵג כְּלָל בְּחִיָּה וְעוּף. וְא"כ לְעַנְּנֵן פְּסוּי הַדָּם שְׂאִינּוּ נוֹהֵג רַק בְּחִיָּה וְעוּף.

אֵין פֶּאן חֻזְקַת אִסוּר אַמ"ה כְּלָל לַר"מ. וּמַאי פְּרִיךְ ר"פ.

הָא ע"כ טַעְמִיָּה דַּר"מ דְּפוֹטֵר שְׁחִיטָתָן מִפְּסוּי מַשׁוּם דְּרוּב מַעֲשִׂיָּהוּן מְקוּלְקָלִים דְּהָרֵי אֵין פֶּאן חֻזְקָה כְּלָל לְשִׁיטַת רַש"י. וְלְכַאוּרָה הָיָה י"ל בִּיְשׁוּב קוּשְׁיַתּוֹ.

דַּבְּפַג"ה שָׁם אֲמַרִינָן טַעְמִיָּה דַּר"מ דַּאֲמ"ה אֵינּוּ נוֹהֵג אֱלָא בְּבַהֲמָה טְהוּרָה בְּלַבַּד דַּא"ק וְזַבְחָתָּ מִבְּקָרָה וּמִצְאָנָה. וְהֵינּוּ דְסַמִּיךְ לִיָּה קָרָא דְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבֶּשֶׂר שְׁזַהוּ אִסוּר אַמ"ה וְכַדְפִּירֵשׁ"י.

וּלפ"ז י"ל דְּתִלְיָא בְּפִלּוּגְתָא דַּר"י וְר"ל שָׁם (דְּף ק"ב סַע"ב) דַּר"ל ס"ל דְּמַהֲרָה קָרָא גּוֹפִיָּה נַפ"ל נְמִי אִסוּר בְּשָׂר מִן הַחַי גַּם כֵּן וּמְמִילָא לַר"מ מֵה"ט נִימָא ג"כ דְּאִסוּר בְּשָׂר מִן הַחַי נְמִי לִיכָּא בְּחִיָּה וְעוּף. אֲבָל לַר' יוֹחֲנָן שָׁם דַּס"ל דְּאִסוּר בְּשָׂר מ"ה נַפ"ל מְקָרָא אַחֲרֵינָא וּבְשָׂר בְּשָׂדֵה טְרִיפָה כּו' דְּלֹא סַמִּיךְ כְּלָל לְקָרָא דְּזַבְחָתָּ א"כ וְדַאי מוֹדָה ר"מ דְּאִסוּר בְּשָׂר מ"ה נוֹהֵג בְּחִיָּה וְעוּף דְּבִקְרָא זֵה לֹא מְצִינּוּ חִילּוּק בֵּין בְּהַמָּה לְחִיָּה וְעוּף כְּלָל.

וּכְמוֹ דְאִיסוּר טְרִיפָה דְבַהֲדָה קָרָא נוֹהֵג בְּחִזָּה וְעוֹף. וְאִ"כ א"ש הַסְנוּגִיא דְחַוְלִין (דָּף פ"ו ע"א) דְהֵתֵם קָאֵי לר' יוֹחֲנָן וּלְדִידְיָה אַף בְּחִזָּה וְעוֹף יֵשׁ פָּאן חֲזָקַת אִיסוּר בַּמ"ה דְמוֹדָה ר"מ לְשִׁיטַת ר' יוֹחֲנָן וְכַנ"ל.

(וְשׁוֹב רְאִיתִי שְׂכָבֵר קְדַמְנִי בְּזָה בְּתוֹשׁוּבַת ח"ס לִי"ד הַנְדָפְסִים מְחַדָּשׁ בְּסִי' ע'). וְעוֹד יֵשׁ לְחֻזֵק וּלְהִמְתִּיק הַדְבָרִים יוֹתֵר.

דַּר"פ בְּחַוְלִין שָׁם שְׁפִיר פְּרִיָה וְקוֹשְׁיָתוֹ מְוַכְרַחַת בְּדַרְדָּה מַמ"נ. דְהָא לר"י דְאָמַר טַעֲמִיָה דַּר"מ מְשׁוּם דְרוֹב מַעֲשִׂיָהֶם מְקוֹלְקֵלִין מ"מ ע"כ צ"ל בְּטַעֲמָא דְלֹא חִיָּישׁ ר"מ לְמִיעוּטָא דְמַתְנַקְנִים דְהִיָּינוּ מְשׁוּם דְחֲזָקַת אִיסוּר מְסִייעַ לְהַרְוֵב וְכַמ"ש הַתּוֹסְפוֹת.

וְאִם כֵּן ע"כ דָּגַם בְּחִזָּה וְעוֹף יֵשׁ חֲזָקַת אִיסוּר. וְהִיָּינוּ חֲזָקַת אִיסוּר בַּמ"ה לר' יוֹחֲנָן וְכַנ"ל.

וְאִם כֵּן לְעוֹלָם גִּימָא דְמִיעוּט מַעֲשִׂיָהוֹן מְקוֹלְקֵלִים וְסַמּוֹךְ מִיעוּטָא לְחֲזָקָה כּו'. (דַּר"פ בְּקוֹשְׁיָתוֹ סָבַר דַּלְר"מ חֲזָקָה עֲדִיפָא מְרוּבָא וּבְאֲמַת מְשַׁנֵּי לִיה אִם אָמְרוּ כּו' יֵאמְרוּ סָפֵק אִיסוּר לְהַתִּיר.

וְהִיָּינוּ דַּלְר"מ חָשִׁיב סָפֵק הַשְּׁקוּל הֵיכָא דְהִיָּי חֲזָקָה נֶגֶד הַרְוֵב). אַף מ"מ יֵשׁ לְפַקְפֵק וּלְסַתּוֹר תְּפִירוֹץ זָה.

דְּבַעֲיָקֵר הַנְּחַתְנוּ זֶה דַּלְר' יוֹחֲנָן מוֹדָה ר"מ דְאִיסוּר בְּשֹׁר מ"ה נוֹהֵג בְּחִזָּה וְעוֹף לֹא מְשַׁמַּע כֵּן מְדַבְרֵי הַתּוֹס' דְחַוְלִין (דָּף ל"ג ע"א ד"ה אַחַד) שְׁהִקְשׁוּ שָׁם לר"מ דַּמ"ה אִינוּ נוֹהֵג בְּחִזָּה וְעוֹף לְיִשְׂרָאֵל אִם כֵּן תִּיקְשִׁי מִי אִיכָא מִיָּדֵי דְלִישְׂרָאֵל שְׁרִי וּלְנַפְרִים אִיסוּר וְתִירְצוּ דַּמ"מ אִיסוּר לְיִשְׂרָאֵל מְשׁוּם דְּבַעֲיָא שְׁחִיטָה וְאֵע"ג דְּלְנַפְרִים אִיסוּר בְּמַשְׁהוּ בְּשֹׁר גִּידִין וְעֲצָמוֹת וּלְיִשְׂרָאֵל בְּעִינֵי כּוֹזִית הָא א"ר יוֹחֲנָן ח"ש אִיסוּר מַה"ת וּלְר"ל דַּס"ל ח"ש מְוַתֵּר מַה"ת ס"ל כַּמ"ד דַּל"ל מִי אִיכָא מִיָּדֵי כּו', עַכ"ד הַתּוֹס'.

וְאִם אֵיתָא לְדַבְרֵינוּ הַנֶּ"ל עֲדִיפָא מִיָּנָה הַל"ל דַּלְר' יוֹחֲנָן יֵשׁ אִיסוּר בַּמ"ה בְּחִזָּה וְעוֹף לַר"מ וְכַנ"ל. וְלַר"ל הָא בַּלֵּא"ה ע"כ לִית לִיה סְבָרַת מִי אִיכָא מִיָּדֵי כּו' פְּמַבְנָאָר בְּדַבְרֵיהֶם.

(וּלְתִירוּצָם שְׁפַתְב מְשׁוּם דְּבַעֲיָא שְׁחִיטָה עֲדִיין תִּיקְשִׁי לְמ"ד אִין שְׁחִיטָה לְעוֹף מַה"ת דְּהָדָּ מ"ד ס"ל כֵּן אַף אֵלִיבָא דַּר"מ כְּדַמוּכַח בְּתוֹס' חַוְלִין (דָּף כ"ז ס"ע"ב ד"ה בְּשִׁפְיָה). מִיָּהוּ יֵשׁ לִזְמַר דְּאַחַר דְּמַשְׁנִישָׁם דָּף כ"ח ע"א הוּא דְאָמַר כִּי הָאֵי תַנָּא כּו'.

מְמִילָא ר"מ דַּס"ל מְלִיקָה מְטַהֲרַת (כַּמ"ש הַתּוֹסְפוֹת שָׁם ד"ה תִּיקְשִׁי) ס"ל דִּישׁ שְׁחִיטָה לְעוֹף מַה"ת). וְנִרְאָה בְּדַבְרֵי הַתּוֹס' דַּס"ל דְּאִין לְחַלֵּק בֵּין אִיסוּר אַמ"ה לְאִיסוּר בְּשֹׁר מ"ה.

דְּאַף לר' יוֹחֲנָן דְאִיסוּר בְּשֹׁר מ"ה נַפ"ל מְקָרָא דְנוֹבְשֹׁר בְּשֹׁדָה כּו'. מ"מ כָּל שְׁמִיעוּטוֹ הַפְּתוּב מְאִיסוּר אַמ"ה נִתְמַעַט מְאִיסוּר בְּשֹׁר מ"ה גַּם כֵּן.

דַּמ"ה וּבַמ"ה מִילָף יִלְפִינֵן לְהוּ מְהַדְדִי (וּבְלָאוּ אַחַד נְאָמְרוּ לַב"נ אַמ"ה וּבַמ"ה לַכ"ע. כַּמ"ש הַלַּח"מ פ"ט מְהַלְכוֹת מְלָכִים הִיא).

וְכ"כ בְּחִזְדוּשֵׁי הַרְשֵׁב"א בְּחַוְלִין וַיֵּשׁ לְהַבִּיא רְאִיָּה לְדַבְרֵינוּ אֱלֵה. מְהָא דַּבְפַּג"ה שָׁם בְּפִרְיָתָא דַּחכ"א דַּמ"ה אִינוּ נוֹהֵג אֱלֵא בְּטַהוּרִין.

וקיי"ל פְּנוּתֵיהוּ. וְטַעַמָּא דְחַכְמִים הוּא מְקַרָּא דְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבֶּשֶׂר אֲלֵא בְּשׂוֹר
לְחוּדְיָה כּל שְׂבִשְׂרוֹ מִן־תֵּר אַתָּה מְצַנֵּה עַל אִיבְרִיו כּו' וְאִם כּו' יוֹחֲנָן דְּאִיסוּר בְּמ"ה
נפ"ל מְקַרָּא דְּנֹבֶשֶׂר בְּשִׂדָּה כּו' וּבַהֲהוּא קָרָא לִיכָּא מִיַּעוּטָא לְטַמְאִין א"כ נִימָא דְּאִיסוּר
בְּמ"ה נוֹהֵג אַף בְּטַמְאִין.

וְלֹא מִשְׁמַע כּו' בְּסוּגִיָּא שָׁם. וְהַהֲפֹךְ מְבֹאֵר בְּהַדְּיָא מְגַמְרָא מְפֹרְשֵׁת בְּמַסְכַּת מְעִילָה (דְּרָף
ט"ז ע"א) מִיִּתְיָבִי מִיִּתְתַּת פָּרָה וְחַיִּי גָּמַל אִין מְצַטְרְפִין כּו' אִימָא הָא חַיִּי שְׁנִינְיָהּ מְצַטְרְפִין
וּמְנִי ר"י הִיא דְּאָמַר אִמ"ה נוֹהֵג אַף בְּטַמְאִין.

מְבֹאֵר לְהַדְּיָא דְּלַחְכְּמִים דָּאִמ"ה אִינוּ נוֹהֵג בְּטַמְאִין ה"ה לְבַמ"ה שֶׁג"כ אִינוּ נוֹהֵג בְּטַמְאִין.
דָּאִל"כ אִמָּאִי לֹא אֲתִיָּא הֵךְ בְּרִייתָא אַף בְּחַכְמִים דְּר"י.

וְכַמ"ש שָׁם הַתּוֹסְפוֹת בְּהַדְּיָא ע"ש. וְכ"מ בְּרַמְבַּ"ם שְׁפוֹסֵק כּו' יוֹחֲנָן דְּאִיסוּר בְּמ"ה הוּא
מְקַרָּא דְּנֹבֶשֶׂר בְּשִׂדָּה טְרִפָּה (וְכַמ"ש בַּפ"ד מְהַלְכוֹת מ"א ה"י וְשָׁם פ"ה ה"ב) וּמ"מ אִינוּ
נוֹהֵג אֲלֵא בְּטְהוּרִים יַעו"ש.

וּמוֹכַח דְּאִין לְחַלֵּק בֵּין אִמ"ה לְבַמ"ה פְּנ"ל. וְה"נ לְר"מ דַּס"ל דָּאִמ"ה אִינוּ נוֹהֵג בְּחִטָּה
וְעוֹף הַה"נ לְבַמ"ה דְּאִינוּ נוֹהֵג בְּחִטָּה וְעוֹף אַף לְר' יוֹחֲנָן וְכַנ"ל.

(וְאִין לְזוּמַר דְּלְר"מ שְׁפִיר נוֹהֵג בְּמ"ה בְּחִטָּה וְעוֹף לְר' יוֹחֲנָן דַּנְפ"ל בְּמ"ה מוֹבֶשֶׂר בְּשִׂדָּה
טְרִפָּה דְּוּמָיָא דְּאִיסוּר טְרִפָּה דְּנוֹהֵג בְּחִטָּה וְעוֹף. מִשָּׂא"כ לְרַבְּנָן ל"ל הָכִי לְעַנְיָן שְׁיָהָא
בְּמ"ה נוֹהֵג בְּטַמְאִין.

דִּישׁ לְזוּמַר דְּוּמָיָא דְּטְרִפָּה שְׁאִינוּ נוֹהֵג בְּטַמְאִין מִטַּעַם דְּאִין אִיסוּר חָל עַל אִיסוּר וְכַמוֹ
דְּאִין אִיסוּר נִבְלָה חָל עַל אִיסוּר טַמְאִין (בְּחֻלּוּין דְּרָף ק' ע"ב וּבְזַבְחִים דְּרָף ע'). זֶה אִינוּ.

דְּהָא אִיסוּר טְרִפָּה בְּעֶצְמוֹתוֹ נוֹהֵג בְּטַמְאִין גַּם כּו'. רַק דְּלְעַנְיָן מְלַקוֹת אִין אַחַע"א.

אָבַל מ"מ יֵשׁ אִיסוּר נוֹסֵף עַל אִיסוּר הֶרְאָשׁוֹן. וְכַדְּאָמַר בִּיבְמוֹת (דְּרָף ל"ג ע"ב) נ"מ
לְקוֹבְרוֹ בֵּין רְשָׁעִים גְּמוּרִים) וּמַעֲתָה שְׁפִיר הַנּוֹצְרִכוֹ הַתּוֹסְפוֹת בְּחֻלּוּין (דְּרָף ל"ג) הַנְּ"ל
לְזוּמַר דְּלְר"מ בְּחִטָּה וְעוֹף אִיסוּר לִישְׂרָאֵל רַק מִשׁוּם דְּבַעֲי זְבִיחָה כּו' וְלֹא מִשׁוּם אִיסוּר
בְּמ"ה.

וְאִין לְהַקְשׁוֹת דְּלַפ"ז אִם כּו' לְפ"ד הַרִיב"א בְּתוֹסְפוֹת שְׁבוּעוֹת (דְּרָף כ"ד ע"א) דַּס"ל
דְּנֹבֶשֶׂת לֹא אֲתָא לְאִיסוּר אִינָה זְבוּחָה רַק לְהַתִּיר דְּבִשְׁחִיטָה שְׁרִי. א"כ לְדַבְּרִי תִּיקְשִׁי
קוֹשְׁיִית הַתּוֹסְפוֹת בְּחֻלּוּין בְּאִמ"ה דְּחִטָּה וְעוֹף לְר"מ דְּשְׁרִי לִישְׂרָאֵל וְאִיסוּר לְב"נ וּמִי אִיכָּא
מִיָּדִי כּו'.

ז"א דְּלַק"מ. דְּבְּהַדְּיָא פְּתַב שָׁם הַרִיב"א דְּנֹבֶשֶׂת לֹא אֲתָא לְאִיסוּר דְּבִלֵּא"ה אִיסוּרָה וְקִינְיָא
מִחִיִּים בְּאִיסוּר אִמ"ה כּו'.

וּמִזֶּה מְבֹאֵר דְּמִיָּרִי בְּהַדְּיָא דָּאִמ"ה אִיסוּר בּו'. מִשָּׂא"כ לְר"מ בְּחִטָּה וְעוֹף דָּאִמ"ה דִּידְהוּ שְׁרִי
וּמ"מ טַעוּנִים שְׁחִיטָה לְדִידְהוּ, (וְכַדְּהוּכְחֵנוּ לְעִיל דְּר"מ ס"ל ג"כ יֵשׁ שְׁחִיטָה לְעוֹף מִן
הַתּוֹרָה).

אם פן ע"כ דבלא שחיטה אסרה התורה (דילפינו מהיקשא או מהלמ"מ פדאיתא ר"פ השוחט). ובזה גם הריצב"א מודה דבחה ועוף לר"מ אסורים בלא שחיטה עכ"פ.

ומעתה פיון שביארנו דלר' יוחנן אליבא דר"מ ג"כ אין איסור במ"ה בחה ועוף וכמו אמ"ה פנ"ל אם פן הדק"ל לשיטת רש"י דחזקת איסור דבהמה הוא איסור אמ"ה א"כ מאי פריה ר"פ שם (דפ"ו ע"א הג"ל) דנימא סמוך מעוטה לחזקה הא לענון פסוי הדם דאינו נוהג רק בחה ועוף ליכא חזקת איסור כלל לר"מ.

(דמסתמא ל"פ בזה רש"י ותוספות אי במ"ה נוהג בחה ועוף לר' יוחנן אליבא דר"מ). ול"ל דרש"י ס"ל פדברי הריצב"א הג"ל ומש"ה פירש דחזקת איסור דבהמה הוא איסור אמ"ה.

ומשא"כ בחה ועוף לר"מ י"ל דהוי בחזקת איסור אינה זבוחה וכנ"ל. ז"א.

דהא התיב בקושיות ר"פ דנימא סמוך מעוטה לחזקה פירש"י שם בהדיא חזקת איסור אמ"ה. וקשה פנ"ל.

ולכאורה הנה אפשר להקשות עוד יותר לשיטת רש"י דתיקשי גם פן אר' יוחנן גופיה דמ"מ מ"ט דר"מ במתניתין דפותר שחיטת חש"ו מפסוי הא אע"ג דרוב מעשיהו מקולקלים מ"מ למה לא חייש ר"מ למיעוטה דמתקנים.

ובקושיות התוספות. דתירוצ התוס' ע"ז משום דאיכא חזקה בהדי רובא.

(וכ"מ ברש"י גופיה שם דפ"ו ע"ב וכמ"ש לעיל), הא זהו ליתא לשיטת רש"י דאין כאן חזקה כלל וכנ"ל. וא"כ קשיא.

אמנם לפמ"ש בתשובה במ"א והבאתי הרבה ראיות והוכחות דר"מ לא חייש למיעוטה אלא באיסור לאו אבל באיסור עשה או בחיוב עשה לא חייש ר"מ למיעוטה כלל. וביארתי שם באורח בזה.

א"כ ניחא בפשיטות הא דר"מ פותר שחיטת חש"ו מפסוי הדם דהוי מ"ע דבזה לא חייש ר"מ למיעוטה. וכן מבואר מלשון התוספות כאן שהקשו רק אהא דר"מ מתיר לשחוט אחריהו ולא חייש למיעוטה.

וע"ז תירצו התוספות משום רובא וחזקה כו'. וכן מבואר גם פן בלשון רש"י הג"ל (דף פ"ו רע"ב ד"ה יאמר).

אבל בהא דפותר ר"מ שחיטת חש"ו מפסוי הדם לא קשיא להו כלל. וכדברינו הג"ל.

אבל מפל מקום קשה בהא דפריה ר"פ מאי איריא רוב כו' סמוך מעוטה לחזקה. והא ליכא כאן חזקה וכנ"ל.

אמנם לפי דברינו דלעיל (אות א') ניחא הפל. וכמ"ש לפנינו אי"ה: ד נאף שלכאורה הנה י"ל באופן אחר בדברי התוספות דחולין הג"ל.

במ"ש התוס' דלר"מ בחה ועוף אסור לישראל משום דבעי זביחה. ולא כתבו התוס' משום איסור במ"ה פנ"ל.

אף דנימא דלר"מ יש איסור במ"ה בְּחִזְקָה וְעוֹף וְכַנ"ל. די"ל בְּדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת דְּלֹא מְצִי לְשִׁנוּי בְּזֶה מִשּׁוּם אִיסוּר בַּמ"ה.

דאם פון עדיין תיקשי לר"ע ולריה"ג בְּחִזְקָה (דף קכ"ח ע"ב) דְּאִמְרִינן שֶׁמַּי אִיפָּא בֵּין רַבֵּי לר"ע א"ב אַרְפּוּבָה. ופירש"י דְּרַכּוּבָה הַנִּמְכָּרָת עִם הָרֹאֵשׁ אֵין בָּהּ בְּשָׁר פְּלִל אֱלֹא גִידִין וְעֶצְמוֹת לר"ע אָבֵר הוּא וְכַש"כ לריה"ג וְלַרַבֵּי לָאוּ אַמ"ה הוּא דְּאֵין בּוֹ בְּשָׁר עַכ"ל.

וְהַשְׁתָּא תִּיקְשִׁי בְּהַדְרָכּוּבָה הַנִּמְכָּרָת עִם הָרֹאֵשׁ דְּאֵין בָּהּ בְּשָׁר פְּלִל וְאִם פֶּן לִישְׂרָאֵל שְׂרִיָּא הֵד רַכּוּבָה שְׁל סִיָּה פִּינּוֹן דַּאמ"ה אֵינוֹ נוֹהֵג בְּחִזְקָה וְעוֹף לר"מ וְלַנְּפָרִים אִיסוּרָה הֵד רַכּוּבָה מִשּׁוּם אַמ"ה לר"מ וְתִיקְשִׁי מִי אִיפָּא מִיָּדֵי כו'.

אם לא נימא דר"מ פליג אר"ע וריה"ג הָתָם וס"ל פְּרַבֵּי דְּהֵד רַכּוּבָה לָא הָוִי אַמ"ה כו'. וְזֶה דְּחִסּוֹק לְחִדּוּשׁ בְּזֶה פְּלִגְמָתָא מַה שְּׁלֹא שְׁמַעְנּוּ פְּלִל לר"מ דְּפִלִּיג בְּדִין רַכּוּבָה אֵי הָוִי אַמ"ה.

ומש"ה עדיפא מִשְׁנוֹ הַתּוֹסֵס' בְּחִזְקָה שֶׁמַּי דְּלִישְׂרָאֵל אִיסוּר מִשּׁוּם דְּבַעֵי זְבִיחָה. (וְלַדְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם מוֹכַח לֹוֹמֵר בְּדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת אֶפְיָלוּ אִם נִימָא דַּר"מ וס"ל פְּרַבֵּי דְּהֵד רַכּוּבָה לָא הָוִי אַמ"ה.

דמ"מ תיקשי לר"ע ולריה"ג אֶפְיָלוּ אֵי ס"ל פְּרַבֵּי דַּר"מ דַּאמ"ה נוֹהֵג בְּחִזְקָה וְעוֹף. אַפְתִּי קְשִׁיָּא מִי אִיפָּא מִיָּדֵי כו'.

לְעַנְיָן הֶרְכּוּבָה אִם אֵין בָּהּ פְּזִיזָה בְּכּוּלָּהּ דְּלַדְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם (בפ"ט מֵהַלְכוֹת מְלָכִים) דַּב"נ חֲזִיב עַל אַמ"ה כַּכ"ש שְׁלֹא נִיָּתְנוּ שְׁיַעוּרִין אֱלֹא לִישְׂרָאֵל. וַא"כ בָּאֵין בָּהּ פְּזִיזָה אִיסוּרָה לַנְּכָרִים וְשְׂרִיָּא לִישְׂרָאֵל.

ול"ל דְּלִישְׂרָאֵל נְמִי אִיסוּרָה מִטַּעַם חֲזִי שְׁיַעוּר דְּאִיסוּר מִן הַתּוֹרָה. דְּהָא טַעְמָא דְּאִיסוּר ח"ש הוּא מִשּׁוּם דְּחִזְזִי לְאִיֶּצְטְרוּפִי.

וְגַבֵּי אַמ"ה לָא שְׁיַיָּד הָאֵי טַעְמָא דְּהָא לָא חֲזִי לְאִיֶּצְטְרוּפִי פִּינּוֹן דְּקִי"ל בְּחִזְקָה (דף ק"ג ע"ב) דְּחִלְקוּ בְּחוּץ פְּטוּר ע"ש. וְמַש"ה גַּבֵּי אַמ"ה ח"ש מְוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה (וכ"כ הַפְּמ"ג גַּבֵּי"ד סִימָן ס"ב).

רק דמ"מ בְּאָבֵר דְּאִית בִּיָּה בְּשָׁר אִיסוּר ח"ש מִן הַתּוֹרָה מִשּׁוּם בַּמ"ה וְלֹא מִשּׁוּם אַמ"ה. מִשָּׂא"כ בְּרַכּוּבָה הַנִּמְכָּרָת עִם הָרֹאֵשׁ דַּלְר"ע וְלַרַבֵּי גִידִין אַמ"ה.

וַא"כ בָּאֵין בָּהּ פְּזִיזָה שְׂרִיָּא לִישְׂרָאֵל מַה"ת פִּינּוֹן דְּלִית בָּהּ בְּשָׁר פְּלִל. וְתִיקְשִׁי מִי אִיפָּא מִיָּדֵי כו'.

וצ"ל כְּהַתּוֹסְפוֹת דְּלִישְׂרָאֵל אִיסוּר מִשּׁוּם אֵינָה זְבוּחָה. וְמַה"ט יש איסור בכ"ש דְּלְעַנְיָן זֶה ח"ש אִיסוּר מַה"ת.

וְלֹא מִשּׁוּם אַמ"ה כַּכ"ל. מִיָּהוּ הַתּוֹסְפוֹת לָא ס"ל כְּהֶרְמֵב"ם בְּזֶה אֱלֹא דְּגַם בַּב"נ אֵינוֹ חֲזִיב רַק בְּמִשְׁהוּ בְּשָׁר גִּידִין וְעֶצְמוֹת כְּמַבְנֵאָר מְלִשׁוֹן הַתּוֹסְפוֹת בְּחִזְקָה (דף ל"ג שְׁמ).)

אף בעיקרא דמילתא יש להסתפק בהך פלוגתא דפליגי תנאי התם בחולין (דקכ"ח הנ"ל) ברכובה הנמפרת עם הראש אי הוי אמ"ה לענן טומאה אי נימא דה"נ פליגי הני תנאי לענן איסור אמ"ה ג"כ או לא.

דלכאורה י"ל פיון דטעמא דפלוגתניהו הוא מדרשא דקראי דריה"ג דריש מה מיתה שאינה עושה חליפין כו' חשיב אמ"ה פל שאינו עושה חליפין ואע"פ שאין בו עצם וה"נ הך רכובה אע"פ שאין בה בשר.

ורבי דריש בהמה מה בהמה בשר גידין ועצמות כו' פדאיתא התם. אבל לענן איסור אמ"ה דילפינו מקרא דלא תאכל הגפש כו'.

ופירש"י בחולין (דף ק"ב ע"א ד"ה לא תאכל) דאמ"ה מיקרי נפש שאם יחתיכנו אין עושה חליפין כו', וא"כ י"ל דהכא לענן איסור לכ"ע באין עושה חליפין תליא מילתא (וכמו לריה"ג לענן טומאה).

וכן מצאתי בשו"ת פני ארזיה סי' ע"ד שכ"כ דלענן איסור אכילת אמ"ה לכ"ע חשיב הך רכובה אמ"ה פיון שאין עושה חליפין. ונסתייע מהרמב"ם דלענן טומאה פסק דאבר שאין בו עצם אינו מטמא ולענן איסור אכילה פסק דאבר שאין בו עצם הוי אמ"ה כו'. אף י"ל לאידך גיסא (הפך מד' הפני ארזיה הנ"ל). דלענן איסור אמ"ה אף ריה"ג נמי מודה דהך רכובה לא הוי אמ"ה.

והיינו משום דהא קיי"ל כר' יוחנן דקרא דל"ת הגפש עם הבשר זה אמ"ה. (ואיסור במ"ה נפ"ל מקרא דובשר בשדה כו').

ואם כן הא מפורש בהך קרא דבעינו בשר באמ"ה (מיהו לר"ל דדריש ל"ת הגפש זה אמ"ה עם הבשר זה במ"ה. לדידיה ליכא גילוי מקרא דבעינו בשר באמ"ה.

ושפיר י"ל דלכ"ע הוי הך רכובה אמ"ה לדידיה). והרמב"ם הזכיר רק דאבר שאין בו עצם הוי אמ"ה ולא הזכיר אבר שאין בו בשר משום דבזה באמת אינו חשוב אמ"ה.

אלא דלפ"ז צ"ל בקושיות הרב בעל שאגת ארזיה ע"ד הרמב"ם במ"ש הרמב"ם דב"נ חייב על אמ"ה ועל במ"ה. דמה נ"מ במה שהוא חייב על אמ"ה פיון דאמ"ה יש בו בשר וגידין ועצמות ותפוק ליה משום במ"ה דב"נ חייב עליו בכ"ש לפ"ד הרמב"ם.

מיהו י"ל דבאיסור אמ"ה לב"נ שם ליכא גילוי מקרא דבעינו בשר באמ"ה. וי"ל דרכובה הנמפרת עם הראש הוי אמ"ה לב"נ ולא לישראל.

ואין להקשות מי איכא מידי כו'. דהא לישראל בלא"ה אסור משום אינה זבוחה וכנ"ל.

אלא שזה תליא בפלוגתא. דלר' יוחנן בסנהדרין (דף נ"ו ע"ב) דיליף איסור אמ"ה לב"נ מקרא דאכל תאכל ולא אמ"ה.

י"ל דלדידיה חשיב אמ"ה לב"נ אע"ג דליכא בשר. אבל למ"ד (שם דנ"ז ע"א).

דיליף מאף בשר בנפשו כו' א"כ ה"נ מוכח דבעינו שיהא בו בשר באמ"ה לב"נ. (ואידך ס"ל שם דלמישרי שרצים הוא דאמ"ה).

אף בלא"ה לק"מ קונשינית השאגת אריה הנ"ל ע"ד הרמב"ם רק אם נימא פדברי הפמ"ג דס"ל דלב"נ לא שייך ביטול ברוב כלל. משא"כ לפמ"ש במ"א דבב"נ ג"כ אמרינן דבטיל ברוב אמ"ה בפשאר פשור.

אם פן א"ש דברי הרמב"ם דנ"מ במה שב"נ מונהר על אמ"ה ואף הגידין ועצמות שבו הוי איסור לדידיה. דאי משום איסור במ"ה לחוד הנה בטל ברוב בגידין ועצמות (כשאוכלו פאחת).

ובפשיטות יותר יש לומר אם עירבו בפשאר פשור ואכלו דצריף רוב נגד כל האבר וכל סגי ברוב נגד הפשור לחוד. ועו"ל בכמה אופנים על קונשינית הש"א הנ"ל.

אמנם פעין קונשיניתו זאת טפי יש להקשות בגמרא אליבא דר"ש דס"ל כ"ש למלקות (במפות דף י"ז ע"א ובכ"ד). דלדידיה קשה הא דכתב קרא לדידו לאו לאמ"ה ולא לבמ"ה.

למה לי קרא לאמ"ה הא באמ"ה יש כ"ש בפשור ולוקין עליו משום פשור מן החי. וקונשיא זו מבואר בפירש"י בחולין (דף ק"ב סע"א ד"ה אמ"ה).

רק דהתם קאי לרב דמ"מ גידין ועצמות משלימין לכזית וא"ש. אכל לר"ש דכ"ש למלקות קשה פנ"ל.

אמנם לשיטת רבינו יקיר בתוספות ע"ז (דף ס"ח ע"א) דלא אר"ש כ"ש למלקות אלא בעינו אבל ע"י תערובת מודה ר"ש דבעינן כזית ע"ש. וא"כ א"ש ה"א דאיצטריף קרא לאיסור אמ"ה ולא סגי באיסור במ"ה לחוד דנ"מ באוכלו על ידי תערובת דצריף כזית מכל מקום אם יש כזית בצירוף גידין ועצמות ג"כ לוקה, מיהו בלאה"נ לק"מ אליבא דר"ש דהא לר' יוחנן אם אכל אבמ"ה ובמ"ה לוקה שתיים פדאימא בחולין (דף ק"ב סע"ב).

ולר"ש נמי אע"ג דר"ש לית ליה איסור כולל ולא איסור מוסף מ"מ ס"ל איסור ב"א. וכמ"ש התוספות בשבועות (דף כ"ד ע"א) ובכ"ד.

ואם פן נ"מ באיסור אמ"ה ללקות שתיים כו'. העולה מדברי רבינו די"ל דלענין איסור אמ"ה אף ריה"ג מודה דרכובה הנמכרת עם הראש לא הוי אמ"ה.

ולפ"ז מוכח מדברי התוספות בחולין (דף ל"ג) הנ"ל. במ"ש דלר"מ אמ"ה דעוף אסור לישראל משום דבעי נשיטה.

ולא משום פשור מ"ה. היינו משום דלר"מ כזית ועוף אינו נוהג לא אמ"ה ולא במ"ה וכנ"ל.

וקמו לרבנן בטמאים דליכא נמי משום במ"ה כמ"ש לעיל מגמרא דמעילה: ומעתה צ"ל בגמרא בחולין (דף פ"ו ע"א הנ"ל) דהדק"ל לשיטת רש"י דמאי פריף ר"פ דהא לענין כפסוי הדם דאינו נוהג רק כזית ועוף ליכא שום חזקת איסור לר"מ וכנ"ל.

ובנדאי ליכא למימר דפליגי בזה רש"י ותוס' אי במ"ה נוהג בתיקה ועוף לר' יוחנן אליבא דר"מ. ובלאה"נ קשה דאף לפמ"ש מתחילה דלר' יוחנן אליבא דר"מ יש איסור במ"ה בתיקה ועוף.

מכל מקום הא פירש"י שם בהדיא בקושניית ר"פ סמוך מעוטא לתזקה דהיינו חזקת איסור אמ"ה. ואין זה דרכו של רש"י לכתוב שלא בדיוק ולומר שפוננתו רק לאיסור במ"ה ולא אמ"ה כדנקט רש"י בלשוניה.

(אף דאילו נימא פן בדברי רש"י דמה דנקט איסור אמ"ה הוא לאו דוקא וכוונתו לאיסור במ"ה. בזה הנה מיושב קושניית התוספות בביצה (דף כ"ה סע"א) שהקשו לפירש"י דאם פן למ"ד בהמה בתיקה לאו לאיברים עומדת אמאי בהמה בתיקה עומדת בחזקת איסור, ואם נימא דכוונת רש"י לאיסור במ"ה.

י"ל דרש"י בזה לשיטתו דס"ל בתולין (דף ק"ב ע"ב) דאף למ"ד דבהמה בתיקה לאו לאיברים עומדת מכל מקום לחתיכת בשר עומדת. והתוס' שם ס"ל בהיפך ע"ש.

ועיין בפירש"י בפ"ק דתולין (דף ט' ע"א) שמתחלה כתב רש"י שם (בד"ה בהמה בתיקה) משום אמ"ה. ואחר כך כתב רש"י (בד"ה מ"ס) חזקת שאינה שחוטה.

ואח"כ כתב רש"י בד"ה לא אמרינן איסור במ"ה ע"ש. ובמ"א יבואר זה א"ה).

אף לפי דברינו לעיל (אות א') שפירשנו בדברי ר' יוחנן דאמר טעמא דר"מ במתני' משום דמחייב על שחיטתו משום נבלה. ולא אמר עיקר טעמא דר"מ משום דרוב מעשיהו מקולקלין מש"ה מתיר לשחוט אחריהם.

ומה לו לתלות ההיתר בהא דמחייב על שחיטתו כו' דהוי ג"כ מהאי טעמא גופיה דרוב מעשיהו מקולקלים כו'. וביארנו דאם היינו דנים רק לענין שחיטת או"ב לא מהני רובא קלל כיון דהוי דשיל"מ פנ"ל.

רק מאחר שהחלטנו דשחיטתם נבלה ומחוייבים מלקות ע"פ הרוב והוי שחיטה שאינה ראויה ממילא נמשך מזה ההיתר לשחוט אחריהם וכו' ל. לפ"ז מיושב ג"כ קושניית הפמ"ג לשיטת רש"י ה"ל.

דשפיר מקשה ר"פ אדר' אמי דמפרש טעמיה דר' יוחנן דמחייב הנה ר"מ כו' משום דרוב מעשיהם מקולקלין. והא ר' יוחנן קאי לפרש טעמיה דר"מ לענין שחיטת או"ב דבזה הוי דשיל"מ ולא מהני רובא ומש"ה משני ר' יוחנן מחייב הנה ר"מ כו' פנ"ל.

(משא"כ בהא דפותר ר"מ שחיטתו מכוסוי הא זהו פשוט מטעם דרוב מעשיהם מקולקלין). וכיון דר' אמי אדר' יוחנן קאי דהוא מייירי משחיטת או"ב דאינו נוהג אלא בבהמה.

ממילא ש"מ מדר' אמי דאי לאו דרוב מעשיהם מקולקלים לא הנה מחייב ר"מ על שחיטתו משום נבלה אפילו בבהמה. וממילא הנה אוסר לשחוט אחריהם.

ואתה פרידו ר"פ מאי איריא רוב אפילו מיעוט נמי סמוך מיעוטא לתזקה דבבהמה יש
תזקת אמ"ה וכדפירש"י. דל"ל דר' אמי אומר ה"ט דרוב מעשיהו מקולקליו רק משום
כיסוי דפוטר ר"מ במתניתין ובתורה ועוף ליכא תזקת איסור פנ"ל.

אבל לענין שחיטת או"ב דהוא בבמה אפילו אי מיעוט מעשיהו מקולקלים הנה מתיר
ר"מ לשחוט אחריהם. דהא ר' אמי קאי אדר' יוחנן דמייירי בשחיטת או"ב פנ"ל ועלה
אמר ר' אמי טעמיה ותלי חיובא דמחייב ר"מ משום נבלה הואיל ורוב מעשיהו מקולקליו
דוקא.

ומוכח מדבריו דאפילו בבמה לא מחייב ר"מ רק משום רוב פנ"ל. ושפיר מקשה ר"פ
מאי איריא רוב כו'.

וכ"מ בהדיא מהא דמשני הגמ' עלה אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור
להתיר מבואר מזה דלענין שחיטת או"ב קאי דהנינו להתיר איסור. (וכמפורש בפירש"י
שם ד"ה יאמרו כו'.

דאשחיטת או"ב קאי). ולא לענין לפוטרו מחייב כיוסי.

דכל השקלא וטריא אדר' יוחנן דקאי בשחיטת או"ב וכנ"ל. הרי נתבאר דמסוגיא דחולין
מוכח דר' יוחנן ס"ל דבדשיל"מ לא אזלינן בתר רובא.

וקשה לכאורה ע"ד הרמב"ן: ה ועוד צריך לבאר. דלכאורה קשה טובא ע"ד הרמב"ן
(וכבר העירו בזה האחרונים) וצריך לברר הדברים בזה.

מהא דאיתא בריש מסכת ביצה (דף ד' ע"א) ר"א אמר לעולם ספק יו"ט ספק חול הני
דשיל"מ וכל דשיל"מ אפי' בדרבנן לא בטיל. ומוכח שם דאליבא דר' יוחנן משני פנ.

וכמ"ש המפרשים שם בקושיות הגמרא התם דמתיב לר' יוסף ולר' יצחק מבריייתא
דוספיקה אסורה ואם נתערבו באלף כולן אסורות. ואמר התם הניחא למ"ד כל שדרכו
למנות אלא למ"ד את שדרכו למנות מא"ל.

וקשה דמאי פרידו הגמרא אטו גברא אגברא קרמית דילמא מ"ד את שדרכו למנות ס"ל
הכא פרבה דאמר טעמא דביצה משום הקנה. (או כר"נ דאמר משום מוקצה דלדידה
ג"כ לק"מ מהבריייתא.

כמ"ש בת"י שם). ותירצו דקושיות הגמרא שם היא לר' יוחנן דאיהו מ"ד דס"ל את
שדרכו למנות ור' יוחנן גופיה ס"ל לעיל כר' יצחק דטעמא דביצה משום משקין שזבו.

ומקשה הגמרא שפיר. וכינון דכל קושיות הגמרא הוא לר' יוחנן.

ממילא מבואר דלשינויא דרב אשי ע"כ ר' יוחנן ס"ל ג"כ הא דדשיל"מ לא בטיל דאל"כ
לא משני מידי. (וגם מדברי המקושן מוכח פנ וא"ל).

וקשה מכאן ע"ד הרמב"ן שפי' דר' יוחנן לית ליה פלל הא דדשיל"מ לא בטיל. אף י"ל
לדברי הרמב"ן דהא הרמב"ן סבירא ליה דפלוגתא דתנאי היא בגדרים אי דבר שיש לו
מתירין לא בעיל רק דמפרש דר' יוחנן ס"ל פרבנן דפליגי אר"ש בדין דשיל"מ כו'.

וא"כ י"ל דרב אשי בביצה שם משגי דלא תיקשי לר' יוחנן דההיא פרייתא דהתם י"ל דאתא כמ"ד דשיל"מ לא בטיל והיינו כר"ש בנדריים. וכמו דר"פ משגי התם האי תנא דליטרא קציעות הוא כו'.

(ובנה הנה י"ל קושיות התוס' ביבמות (דפ"ב ע"א) דא"ר אשי התם סיפא משום דהוי דשיל"מ כו'. והקשו התוס' מהא דעיגול בעיגולים וי"ל כו' ומיהו קשה למאי דס"ד השתא אמאי תרומה טהורה עולה בק"א עכ"ל.

והיא תמיה רבה דמפורש בכמה משניות דתרומה עולה בק"א. ולהנ"ל י"ל דבס"ד דרב אשי הנה מוקי להו כרבנן דר"ש בנדריים הנ"ל דל"ל דשיל"מ כו'.

אף ז"א.

דבברייתא דנדריים (דנ"ח ע"א) אמר ר"ש גופיה דתרומה לא הוי דשיל"מ ע"ש. מ"מ ניחא קצת בנה דלא תיקשי מכמה משניות לס"ד דר"א).

ואין להקשות דאי לשינויא דרב אשי בביצה שם אליבא דר' יוחנן צ"ל דההיא פרייתא אתא כר"ש וכנ"ל. א"כ בפשיטות ה"מ לשינוי דההיא פרייתא מייירי בין בספק יו"ט ספק חול ובין בספק טריפה כו'.

והא דלא בטיל באלף היינו משום דהברייתא אתא כר"ש דרפ"ג דמכות דס"ל חטה אחת כברייתא, והיינו דס"ל דכל בריה חשיבא אף דלאו בריית נשמה וממילא לדידיה לא בטילה ג"כ.

(דהא דמדרבנן בריה לא בטילה אפי' באלף היינו משום דמדאורייתא חשיבא בריה ללקות עליה בכ"ש כמ"ש הפוסקים). ונאף לר' ירמיה אמר ר"ל במכות (די"ז ע"א) דס"ל דפליג ר"ש אף בקמח.

ומפרש הא דאמר ר"ש במתני' שם אף חטה אחת כברייתא לדבריהם דרבנן קאמר אודו לי מיהת דחטה אחת כברייתא מ"מ ממילא מוכח דר"ש ס"ל ג"כ דא"צ בריית נשמה לענן חשיבות. (אף שי"ל בהיפך).

דר"ש לא ס"ל פלל דין בריה דלא בטילה באלף. דהא פל חשיבות הברייה הוא לדין שולקין עליה בכ"ש.

משא"כ לר"ש דס"ל כ"ש למלקות אף בקמח. וא"כ לא שנא בין בריה לשאר מילי.

אבל אין זה במשמע לומר שיהיה בנה פלוגתא דתנאי אי בריה לא בטילה כו'). אף ז"א. דבכ"ד מוכח דלא פליג ר"ש בהא דחטה בחיטים בטיל ואין לה דין בריה בנה. וצ"ל דאע"ג דלענן ללקות עליו בכ"ש ס"ל דהוי בריה וא"צ בריית נשמה.

מ"מ לענן חומרא דרבנן שחמירו דבריה לא תבטיל אפי' באלף מודה ר"ש דלא החמירו אלא בבריית נשמה. א"נ י"ל ולחלק כמ"ש הראשונים דלא החמירו רק היכא שנתפרש בתורה שם העצם הפרטי כמו לא תאכל גיד וכדומה משא"כ פשנזפר בתורה רק שם האיסור כו'.

וא"כ ל"ל פלל בפרייטא דביצה שם לשנויי כר"ש דמפוחת ה"ל. (ובלאה"נ י"ל דרב אשי
בעי לשנויי משום דשיל"מ דשייך לאיסור יו"ט דמיירי ביה הפרייטא.
משא"כ אם ניקא משום בריה וכו' ש דמפוחת ה"ל. א"כ, מאי שיקאטיה הכא לאשמעינן
ד"ז.

ואף דמעיקרא אמר הגמרא הניחא למ"ד כל שדרפו למנות כו' אף דלדידיה ג"כ לא שייך
לאשמעינן זה הכא. מ"מ ר"א בעי לשנויי עדיפא מינה).

אף מ"מ איכא למישמע מגמרא דביצה ה"ל דלא פהרמב"ן. דלפ"ד הרמב"ן ה"ל נצטרף
לפרש בשנוי דר"א בביצה שם דמשני סתמא משום דהוי דשיל"מ כו' דכוננתו
דהפרייטא אתיא כר"ש דנדריים וכו'.

ונה דוחק ואינו במשמע דבריו פו. וגם דלפ"ז ההכרח לומר דהיה פרייטא אתיא כר"ש
בחזקא ופליג עליה בחזקא.

דע"כ לא אתיא הפרייטא כר"ש בדין מוקצה דקתני התם בפרייטא דביצה שנוקדה ביו"ט
אסורה בטלטול כו'. וכבר פתבו המפרשים דלר"ש דל"ל מוקצה אין לאסור הטלטול
משום גזירה דפירות הנושרין או משום משקין שזבו.

וכדמשמע פן בתוס' בשבת (דמ"ה ע"ב ד"ה דאית). וא"כ הא דקתני בהך פרייטא
דאסורה בטלטול ואם נתערבה באלף פולן אסורות הוי חזקא כר"ש וחזקא פרבנו.

וכל כה"ג לא הוה שתיק הגמ' מלפרושי. ומדמשני ר"א בסתמא משום דשיל"מ אין
לפרש דבריו באופן ה"ל.

אלא ש"מ מהכא דליכא פלוגתא בדין דשיל"מ וקשה ע"ד הרמב"ן: ו ועוד קשה ע"ד
הרמב"ן ה"ל. מהא דאיתא בירושלמי דביצה (פ"ה הלכה ו') באר שביין שני תחומין ר'
יחזן אמר עושין לה מחיצות של ברזל כו'.

ולר' יודן התימרו בדבריהם יותר מבד"ת א"ר חנינא ולא מין במינו הוא אלא התימרו
בדבריהן כד"ת. ומפרשי הירושלמי הק"ע ופ"מפי דהינו כמ"ד מין במינו לא בטיל.

ואין פירושם מחזור דהיאך אפשר לפרש בטעמא דר' יוחנן דאמר שם עושין לה מחיצות
של ברזל משום דמב"מ לא בטיל. והא ר' יוחנן ס"ל בהדיא דמב"מ בטיל (פדאיתא בגמרא
דפסחים דכ"ט ע"ב ובע"ז דע"ג ע"ב).

ומלבד זה תיקשי מפאן להסוברים דבאסור דרבנו אפי' ר' יהודה מודה דמב"מ בטיל
(עיין תוס' חולין דצ"ט ע"ב ד"ה שאני. מיהו הריטב"א שם כתב דאין ללמוד מזה לשאר
איסורי דרבנו שיודה ר' יהודה דמב"מ בטיל.

דש"ה שהאיסור בעצמו הוא גרוע כו'. אף בהידושי הרשב"א שם משמע דמפרש דבכל
איסורי דרבנו מודה ר"י דמב"מ בטיל.

וכבר ביארתי במ"א בארובה ליישב הסתירות בענין זה בדברי הגמרא ונתוס'). אלא
נראה לפרש בירושלמי דהתם דהתימרו בדבריהם היינו לענין דשיל"מ דאפי' בדרבנו
לא בטיל מב"מ.

והמים שִׁמְחוּן לַתְּחוּם הַיָּדְשִׁיל"מ. ור' יוֹדֵן מִתְחַלֵּה לֹא אָסִיק אֲדַעְתִּיהָ טַעֲמָא דְדִשִׁיל"מ
וּמִש"ה מִתְמַה עֲלִיו ר' חֲנִינָא וּמְסִיק דְהִתְמִירוּ בְּדַבְרֵיהֶן כּד"ת.

וְהִינּוּ כְּמוֹ דְאָמַר ר"א בְּגִמְרָא דִּידֵן דְדִשִׁיל"מ אִפִּי' בְּדַרְבְּנָן לֹא בְטִיל. וְאִין לְהַקְשׁוֹת בְּזֵה
לִפְמ"ש בְּאו"ח (ס' ש"ד) וּכ"פ בִּי"ד (ס"ס ק"ב בִּינֵן הַנְּמִשָּׁה בְּגִיגִית בְּשַׁבַּת שְׁמִתְבַּטֵּל
בִּינֵן שְׁבִיגִית.

אֲע"ג דְהָיָה דְשִׁיל"מ בִּינֵן שְׁלֵא הָיָה נִפְרָר קוֹדֵם שְׁנַתְעָרַב כּו'. וְה"נ לְמָה לֹא יִתְבַּטְלוּ הַמֵּיִם
הַנְּמִשָּׁכִים מִחוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבַּת מִה"ת אֲע"ג דְהָיָה דְשִׁיל"מ.
דז"א.

דְּפִשׁוּט דל"ד פֶּלֶל לְהֵתֵם. דְּשָׁם לֹא הָיָה מְצִיאוֹת הָאִסוּר נִפְרָר בִּפ"ע מְעוֹלָם שְׁלֵא הָיָה
עֲלִיו שָׁם יֵין פֶּלֶל קוֹדֵם שְׁנַתְעָרַב כִּמ"ש שָׁם בְּסִמָּ"ק וּבִסְה"ת.

מִשָּׁא"כ פֶּאֵן דְיֵישׁ מְצִיאוֹת הָאִסוּר בִּפ"ע מִתְחַלֵּה רַק שְׁתִּמִּיד נִמְשָׁה וּמִתְעָרַב לְתוֹךְ הַהִיתָר
ג"כ וּפְשׁוּט. וּלפ"ז קָשָׁה טוֹבָא מְפֶאֵן ע"ד הַרְמַב"ן הַנְּ"ל דס"ל דר' יוֹחֲנָן לִית לֵיהָ פֶּלֶל
הָא דְדִשִׁיל"מ לֹא בְטִיל.

א"כ הַדָּק"ל מ"ט דר' יוֹחֲנָן בִּירוּשְׁלַמִי הֵתֵם. וְקָשָׁה דר' יוֹחֲנָן אֲדַר"י.

וְאַף דְבַכ"ד מְצִינּוּ דְפְלִיגֵי הַבְּבִלִי וְהִירוּשְׁלַמִי אֲלִיבָא דְחַד אַמּוֹרָא. כִּמ"ש הַתּוֹס' בְּכַתְּנֻבוֹת
(דק"ב סע"א) וּבִיבְמוֹת (דקי"ג ע"ב) וּבִמ"ק (דכ"ד ע"ב).

מ"מ פְּשׁוּט דְכָל שְׁלֵא נִמְצָא סְתִירָה מְפִנְרֶשֶׁת יֵישׁ לָנוּ לְהַשְׁוֹת הַתְּלֻמוֹדִים הַבְּבִלִי
וְהִירוּשְׁלַמִי וְלֹא לְחַדֵּשׁ סְתִירָה בִּינֵיהֶם. וְעוֹד הָיָה אֲפָשֶׁר לְהוֹכִיחַ מִהָא דְפְלִיגֵי ר"י ור"ל
בִּירוּשְׁלַמִי (רפ"ד דְתַרּוּמוֹת וּרפ"ה דְמַעֲשָׂרוֹת וּספ"ג דְחֻלָּה) דר"ל בְּשָׁם חֲזַקָּה אָמַר טָבֵל
בְּרוֹב וּר' יוֹחֲנָן אָמַר אִין הַטָּבֵל בְּטֵל בְּרוֹב.

וּפִי' בְּתִשׁוּ' מִהֲרִי"ט (ח"א ס' י"ח) דְּפִלְגִיגְתִּיהוּ בְּטָבֵל דְּרַבְּנָן דְּטָבֵל דְּאוּרִייתָא מְפִנְרֶשׁ
בְּמִתְנִי שְׁאוּסָר בְּמִשְׁהוּ בְּמִינוּ. וּלפ"ז לר' יוֹחֲנָן דס"ל דְּטָבֵל דְּרַבְּנָן ג"כ אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ ע"כ
טַעֲמָא מִשׁוּם דְשִׁיל"מ דְּטַעֲמָא דְכִּהְיָתְרוּ כְּףֵי אִיסוּרוֹ שְׁיִיף רַק בְּדְאוּרִייתָא.

דְּמְדְאוּרִייתָא חֲטָה אַחַת פּוֹטְרַת כּו'. אֲבָל מְדַרְבְּנָן הָא בְּעִינֵן שְׁיַעוּרָא וְאַף בְּטָבֵל דְּרַבְּנָן
מ"מ מְדַרְבְּנָן יֵישׁ שְׁיַעוּר לְתַרוּמָה דִּידֵיהָ כְּדָאי' בְּחֻלִּין (דקל"ז ע"ב).

וּא"כ ל"ש לומר טַעֲמָא דְכִּהְיָתְרוּ כְּףֵי אִיסוּרוֹ. רַק דְהָיָה בְּמִשְׁהוּ מִשׁוּם דְשִׁיל"מ, וּמוֹכַח
דְּר' יוֹחֲנָן ס"ל הָא דְדִשִׁיל"מ בְּמִשְׁהוּ.

רַק דְּפִירוּשׁ הַמִּהֲרִי"ט הַנְּ"ל בִּירוּשְׁלַמִי הוּא נֶגֶד גִּינְרִסְתָּנוּ בִּירוּשְׁלַמִי בְּמַעֲשָׂרוֹת וּבְחֻלָּה
שָׁם דְּפִלְגִיגְתָּ ר"י ור"ל הוּא בְּטָבֵל דְּאוּרִייתָא ע"ש. וְהִפ"מ פִּירֵשׁ הִירוּשְׁלַמִי שָׁם בַּע"א.

וְאִין לְהֵאָרִיף: וְעַתָּה נָבֵא לִיִּישׁב דְּבָרֵי הַרְמַב"ן. מִתְחַלֵּה נְבָאָר מ"ש הַרְמַב"ן רְאָיָה דר'
יוֹחֲנָן לִית לֵיהָ הָא דְדָבָר שְׁיֵישׁ לוֹ מִתִּירִין לֹא בְטִיל מִהָא דְאָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן פֶּל אִיסוּרִין
שְׁבַתְוָרָה בֵּין בְּמִינוּ כּו' בְּנוֹתָן טַעַם חוּץ מִטָּבֵל וִי"נ וְהָא טָבֵל דְשִׁיל"מ הוּא וְלֹא הוֹצִיא
מִן הַפֶּלֶל פִּיּוּצָא בּו'.

וְתַנְיָא נְמִי כר' יוֹחֲנָן. עכ"ל הַרְמַב"ן.

והנה לפ"ד התוס' בע"ז (דע"ג ע"ב ד"ה טבל) שהקשו אהא דאמר התם הגמ' טעמא דטבל במשהו משום דכהיתרו פה איסורו ולא קאמר טעמא משום דשיל"מ. ותי' התוס' משום דכשאין הבעלים בעיר לא הוי דשיל"מ אע"ג דיכול לילה למקום הבעלים מ"מ פינון שיש פאן טורח והוצאה הוי אין לו מתירין הלכך איצטריף טעמא דכהיתרו פה איסורו.

עכ"ד התוס'. ולפ"ז אין מקום לראיית הרמב"ן הנ"ל.

דלעולם ר' יוחנן נמי ס"ל דשיל"מ לא בטיל. והא דאר"י חוץ מטבל היינו דטבל במשהו אף באין לו מתירין דהיינו כשאין הבעלים בעיר וכנ"ל.

אף נראה דהרמב"ן לא ס"ל סברת התוס' הנ"ל כמ"ש לקמן. ולהרמב"ן י"ל דהא דקאמר שם הגמרא טעמא דטבל במשהו משום דכהיתרו פה איסורו ולא משום דשיל"מ היינו משום דהתם קאי אליבא דר' יוחנן דל"ל הא דשיל"מ לא בטיל.

וכ"נ מדברי הרמב"ן בחידושו לע"ז שם שמתרץ פן גושניית התוס' הנ"ל (וכ"כ הרא"ה בבד"ה ג"כ). ויש להוכיח פדברי הרמב"ן.

דליתרוץ התוס' בע"ז שם מלבד שעדיין לא הונח לנו. דנהי דתרי הטעמים צריכי מ"מ מ"ט ושייכות שינוי הסוגיות.

דבסוגיא דע"ז שם נקט הגמרא טעמא דטבל במשהו משום דכהיתרו פה איסורו ובסוגיא דנדרים (דף נ"ח) נקט טעמא דטבל במשהו משום דשיל"מ הנה קשה טובא לכמ"ש הפוסקים דבהוצאה מועטת קיי"ל דחשיב שפיר דשיל"מ (ועי' ש"ף ביו"ד סי' ק"ב סק"ח, ובתוס' ב"מ דנ"ג סע"א).

והא קיי"ל בנדרים (דף ל"ו ע"ב) דיכול לתרום משלו על של חבירו בלא דעתו וזכות הוא לו וכ"פ בש"ע יו"ד סי' של"א ס"ל. וא"כ אף כשאין הבעלים בעיר הוי טבל דשיל"מ שיכול חבירו לתרום עליו משלו.

ומדאורייתא סגי לתרומה בחטה אחת דהוי הוצאה מועטת. ואף דמדרבנן בעינן שיעור לתרומה ובזה אפשר שיהיה הוצאה מרובה.

מ"מ בכה"ג י"ל דהוי דשיל"מ פינון שבידו להתירו מאיסור דאורייתא מיהת. וכמ"ש הרמב"ן שם גבי חב"פ דהוי דשיל"מ אע"ג דאחר הפסח נמי אסור מדרבנן משום קנסא. (מיהו שם פתב דלא קניס ר"ש להקל עליו ונה לא שייף הקא. מ"מ נראה דלרנוחא דמילתא כ"כ שם).

וכ"כ הש"ף ביו"ד (סי' ק"ב) גבי כלי איסור שנתערב דצריף להשהות כל הפלים עד אחר מעל"ע משום דהוי דשיל"מ. והיינו ג"כ משום דאחר מעל"ע שרי מדאורייתא ואסור רק מדרבנן ובכה"ג חשיב דשיל"מ.

וא"כ כש"כ לענן טבל דבחטה אחת שמפריש נפקע איסורו לגמרי. רק דרמי עליו חיוב דרבנן להפריש פשיעור.

דנדאי הָוֵי דשיל"מ נאָף לפ"ד הָר"ן בפכ"ש שם דס"ל גבי חב"פ דכיןן דהא דדשיל"מ
לא בטיל הוא חומרא דרבנן שלא יתבטל עכשיו פיןן שפופו להיות נותר ומש"ה אם
עדיין אח"כ אסור מדרבנן ליתא להך חומרא כו' ע"ש.

מ"מ הכא גבי טבל פיןן דבחטה אחת נפקע פל האיסור מיניה לגמרי רק דרבנן חייבו
ליהן לכתחלה פשיעור ולא לאסור בדיעבד י"ל דבכה"ג לכ"ע הָוֵי דשיל"מ. ופשיטא
דאין לדמות זה להא דאמרין בב"מ (דנ"ג ע"ב) לענין מעשר שני שנקנס לירושלים
וניצא דאע"ג דמחיצות לקלוט דרבנן ומדאורייתא מצי למיפקיה מ"מ לא הָוֵי דשיל"מ
דהתם הא דמע"ש חשיב דשיל"מ הוא משום דמצונה לפדותו.

וכדאמר כה"ג בנדרי (דנ"ט ע"א). משא"כ היכא דמדרבנן אסור לפדותו לא הָוֵי
דשיל"מ (ואין פאן מצונה) ולא דמי פלל להכא.

וא"כ בטבל שאין הבצעים בעיר יש לדון דהָוֵי דשיל"מ פנ"ל. (אלא שי"ל דהא דקיי"ל
דיכול לתרום משלו על של חבירו בלא דעתו דזכות הוא לו.

זהו דוקא פשתורם במדה בינונית א' מחמשים או אחד מששים עכ"פ אבל אם תורם
משלו רק חטה אחת דסגי רק מדאורייתא י"ל דאין זה זכות לחבירו משום שהוא רוצה
לתרום פשיעור ששיערו חכמים.

ולא עדיף זה התורם משלו על של חבירו משליח שעשאו לתרום סתם דתנו במתני'
בפ"ד דתרומות מ"ד ומייתי לה הגמרא בקידושין (דמ"א רע"ב) פייחת עשרה או הוסיף
עשרה תרומתו תרומה.

ומשמע דאם תרם פחות מאחד מששים בטלה השליחות ואין תרומתו תרומה. וה"נ י"ל
בתורם משלו על של חבירו.

דוקא פשתורם משלו פשיעור הפחות משיעורי חכמים עכ"פ דהיינו אחד מששים. אבל
פשתורם חטה אחת אין זה זכות לחבירו שרוצה לתרום פמה שחייבו חכמים.

וממילא אינה תרומה פלל פיןן דאין זה זכות לחבירו בכה"ג. ומסתימת הפוסקים ל"נ פן.
נאמנם אם נימא פן א"ש דברי התוס' בע"ז ממה שהקשינו. אף י"ל בתורם משלו על
חבירו דמ"מ זכות הוא לו דמדאורייתא נפטר בכך.

ואם ירצה לתרום פשיעור שחייבוהו חכמים הא יכול לתרום פעם אחרת פמבואר
במתניתין דתרומות פ"ד סוף מ"ג. ולא דמי לשליח דכל שלא עשה כדעת משלחו בטלה
שליחותו.

משא"כ בתורם משלו על של חבירו פיןן דמ"מ זכות הוא לו פנ"ל. הָוֵי תרומתו תרומה.
ואכמ"ל).

ובלא"ה י"ל פיןן דלטעמא דכהנתרו פך איסורו אע"ג דה"ט ל"ש רק בתרומה דחטה
אחת פוטרת הפרי מדאורייתא משא"כ בטבל טבול למעשר או לתרומת מעשר שיש להם
שיעור מ"מ אוסרים במשהו ג"כ ולא פלוג רבנן אע"ג דבזה ליכא ה"ט דכהנתרו כו'.

וה"נ י"ל דמטעמא דהגוי דשיל"מ לא פלוג רבנן בין פשהבועלים בעיר או לא. אף ה"ר"ן בע"ז שם פתב בשם ר"ת ב"הא דאיצטריף הגמרא לטעמא דכהיתרו פ"ה איסורו היינו משום דמיירי פשאין לו טבל במקום אחר שיפרוש ממנו לפי חשבון ע"ז הטבל שנתערב פאן, (ולא כמ"ש התוס' שאין הבועלים בעיר כו').

מיהו י"ל דהרמב"ן לא ניחא ליה בזה ג"כ. מלבד דלפי דברינו דלעיל צ"ל ה"הא דמיירי שאין לו אפי' חטה אחת להפריש עליו והוא דחוק.

וגם י"ל דהרמב"ן ס"ל דאפילו בכה"ג שאין לו כלל מ"מ ה"ה דשיל"מ פ"ה דאי מיתרמי ליה שיהיה לו להפריש אז יהיה היתר לטבל זה. דאף דקיי"ל דאם אין המתיר עתיד לבא בודאי לא ה"ה דשיל"מ.

מ"מ במידי דשכיח טובא ודאי ה"ה דשיל"מ. דה"ה קיי"ל דנדרים ה"ה דשיל"מ דאפשר בשאלה.

אע"ג דמי יימר דמינדקקי ליה תלתא. וביותר תיקשי למ"ד דסבירא ליה אין פותחין בחרטה די"ל מי יימר שימצא פתח לנדרו.

(וכה"ג פתב הרמב"ן במלחמות פ"ג דפסחים בסוגיא דהואיל). וע"כ דכשהמתיר הוא מילתא דשכיחא ושיבוא ה"ה שפיר דשיל"מ.

ובזה ניחא דברי הרמב"ם שכתב דטבל במשהו משום דבר שיל"מ. ולא פתב איך טעמא דבגמרא דכהיתרו פ"ה איסורו.

והיינו משום דס"ל דאין נ"מ בה"ה טעמא דלעולם ה"ה טבל דשיל"מ וכדברינו ה"ה"ל. ומש"ה נקט האי טעמא דדשיל"מ שהוא פ"ה יותר.

דטעמא דכהיתרו פ"ה איסורו לא שייך אלא בטבל טבול לתרומה דהיתרו בכ"ש דהיינו חטה אחת. ומשא"כ בטבל טבול למעשר ולתרומת מעשר ששיעורן מה"ת ליכא ה"ט.

ומכל מקום ה"ה במשהו משום דה"ה דשיל"מ. באופן שנתבאר דהרמב"ן הכריח דעתו מגמרא דע"ז ה"ה"ל דר' יוחנן ל"ל דשיל"מ.

וכי"ן דת"כ דר' יוחנן ה"ה ובברייתא נמי תני חוץ מטבל ויי"נ (ולא נקט שאר דשיל"מ פ"ה בברייתא דנדרים), מוכח דפליגי רבנן אר"ש בדשיל"מ. וטעמא דטבל במשהו משום פהיתרו פ"ה איסורו וכנ"ל: ה"ה ומהשתא צ"ל ב"ה שהוכחנו לעיל מכ"ה דוכתי דר' יוחנן ס"ל ה"ה דשיל"מ לא בטיל ולפ"ז קשיא דר' יוחנן אדרבי יוחנן.

וי"ל לפי מה דאיתא בביבמות (דט"ז רע"ב) ובגיטין (דפ"א ע"ב) ובחולין (דף מ"ג ע"א) ובשאר דוכתי. ב"ה דר' יוחנן הלכה כסתם משנה.

דמסיק הגמרא דאמוראי גינהו אליבא דר' יוחנן בזה. ולפ"ז י"ל דבה"ה פלוגתא נמי תליא דין דשיל"מ דלא בטיל אליבא דר' יוחנן.

דתנן בסתם מתני' דשיל"מ לא בטיל. והיינו מתני' דבכורים (פ"ב מ"ב) דתנן ואסורין כ"ש מלאכול בירושלים.

והטעם משום דשיל"מ כמ"ש שם הר"ש והרע"ב. (רק דמחוקקים שם בפירושים אי הוי דשיל"מ בחוץ לירושלים משום שיכול להעלותו כו').

וא"כ להך אמורא דס"ל אליבא דר' יוחנן דהלכה כסתם משנה ממילא ע"כ ס"ל לר' יוחנן דדשיל"מ במשהו כסתם מתניתין. אבל להך אמורא אליבא דר' יוחנן דלא סבירא ליה הלכה כסתם משנה.

ממילא הלכתא פרבגן דפליגי אר"ש ולית להו הא דדשיל"מ לא בטיל. ומאחר דאמוראי גינהו אליבא דרבי יוחנן בדין דשיל"מ לק"מ מפל הסתירות הג"ל.

ומינושב דברי הרמב"ן. ומ"מ הקושיא במקומה עומדת לדברי הרמב"ם שפסק דחמץ בפסח הוי דשיל"מ אם פן מ"ט דרבי יוחנן דאמר חמץ בזמנו בנ"ט.

ולרמב"ם ל"ל דמפרש בסוגיא דע"ז פהרמב"ן הג"ל דמדקתני בברייתא שם חוץ מטבל וי"נ מוכח מזה דפליגי רבנן אר"ש דנדרים בדין דשיל"מ פנ"ל, שהרי הרמב"ם בפירושו המשנה פ"ה דע"ז כתב שם בהקדא דהא דלא תני בברייתא חוץ מחב"פ דהוי במשהו היינו משום שהוא בזמן קצוב כו' יעו"ש בדבריו.

הרי שלדברי הרמב"ם הך ברייתא דע"ז נמי ס"ל דדשיל"מ לא בטיל וכן מ"ש הרמב"ם (פט"ו מהמ"א ה"ט) חב"פ אע"פ שהוא מאיסורי תורה אינו בכללות אלו כו'. והכ"מ פירש שם בכוננתו שפא לתרץ דלמה לא אמרי ר"י ור"ל חוץ מחב"פ כו'.

ויכרך תמה עליו בנו"ב (מ"ק חיו"ד סי' צ"ב) דהא ר' יוחנן ס"ל בפסחים דחב"פ בנ"ט. וצ"ל דכוננת הרמב"ם על הברייתא דע"ז שם דל"ק חוץ מחב"פ כו'.

(ויכמו שהקשו פן התוס' בחולין דצ"ז ע"א ד"ה אומר רבא. הא דלא תשיב בברייתא דע"ז שם חב"פ ע"ש).

ועכ"פ מאחר דלרמב"ם גופיה ליכא שום פלוגתא בדשיל"מ א"כ הדק"ל לר' יוחנן דסבירא ליה חב"פ בנ"ט וְהָא הָוֵי דְשִׁיל"מ. וְלִדְיָדִיָּה לִיכָא לְמִימַר כַּמ"ש בְּדַבְרֵי הָרַמְבַּ"ן הַגָּ'ל.

ומ"ש הכו"פ בס"ס ק"ב דמשום חומרא דחמץ עשאוהו כדשיל"מ הוא דחוק ולא משמע פן מדברי הרמב"ם. וגם תמוה על הכו"פ שלא ראה פלל דברי הרמב"ן במלקמות הג"ל.

גם מ"ש פאן בעגין זה בשעה"מ ל"נ פלל ודבריו דחוקים. וע"כ לא הבאתי דבריו מ"ש שם בשם ספר ראש יוסף לתרץ דר' יוחנן.

ולפנינו יבואר א"י"ה דברי הרמב"ם בזה. ולתרוצי סוגיא אליבניה מכמה קושיות.

וממילא רוןחא שמעתתא בעז"ה סימן יט א לבאר במחלוקת הפוסקים בחב"פ אי הוי דשיל"מ פנין שחוזר לאיסורו לשנה הבאה. וצ"ל דברי הרמב"ם דס"ל דחב"פ הוי דשיל"מ כמ"ש (בפט"ו מהלכות מ"א ה"ט).

דלכאורה קשה טובא לדעתו. חדא.

דקשה קושיות הרמב"ן הג"ל דאם פן מ"ט דרבי יוחנן דאמר חמץ בזמנו בנ"ט. ותירץ הרמב"ן דרבי יוחנן לית ליה דשיל"מ דתנאי פליגי בזה.

כָּבֵר בְּיָאָרְנוּ (בסי' הקדום) דְּלִישִׁיטת הַרְמַב"ן שְׁפִיר י"ל פֶּן. אָבֵל אֵינוֹ פֶּן שִׁיטת הַרְמַב"ם. וְכֵבֶר הוֹכְחֵנוּ בְּכַמָּה רְאִיּוֹת דר' יוֹחָנָן גּוֹפְיָה ס"ל דְּשִׁיל"מ לָא בְּטִיל וְלִיכָא פְּלוּגְתָא פְּלֵל בְּדִין דְּשִׁיל"מ לִפ"ד הַרְמַב"ם. וְאִם פֶּן קִשְׂיָא, (ומ"ש הָאֲחֵרוֹנִים בְּזָה הוּא דוֹחֵק כְּמַבְנוֹאָר לְעִיל).

וע"ק ע"ד הַרְמַב"ם דס"ל דחב"פ הָוֵי דְּשִׁיל"מ. מְגַמְרָא דע"ז (דע"ד ע"א) דְּפָרִיף הַגְּמָרָא שָׁם אִי אִיסוּר הִנְאָה קִשְׂיָב לִיתְנֵי כְּפָרוֹת שָׁל בעה"ב לְעֵנִין חב"פ.

ובתְּשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א (סי' ל' וסי' נ"ג) הִבִּיא דְּבָרֵי הר"א שְׁהוֹכִיחַ מְכָאן דְּבְּכְפָרוֹת שָׁל נְחִתוּם לִכ"ע בְּטִיל חַד בְּתָרֵי בַחב"פ. וְהַרְשֵׁב"א הִשְׁיִב דַּבְּחַב"פ אַף כְּפָרוֹת שָׁל נְחִתוּם לָא בְּטִילֵי וְאִפִּי פְּתִיתִין כ"ש אוֹסְרִים בְּמִשְׁהוּ.

רק דְּבַמְתְּנֵי דע"ז שָׁם קִשְׂיָב הָנֵי אִיסוּרִים וְשׂאוֹסְרִים בְּמִשְׁהוּ אַף בְּהִנְאָה. וחב"פ בְּמִשְׁהוּ אוֹסֵר רַק בְּאֲכִילָה אָבֵל אֵינוֹ אוֹסֵר בְּהִנְאָה אִיא"כ הָוֵי דְּבָר חָשׁוּב כְּמוֹכְפָרוֹת שָׁל בעה"ב כו'.

וכ"כ הַר"ן בע"ז שָׁם בְּשֵׁם הַרְאָב"ד שְׁפִירֵשׁ פֶּן. וְכֵן נִרְאֶה מְדַבְּרֵי רִש"י בע"ז שָׁם (ד"ה תְּרִיתִי) אָבֵל שִׁיטת הַר"י וְהַרְמַב"ם הוּא דַּבְּחַב"פ אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ אַף בְּהִנְאָה (וע"ש בְּר"ן).

וְאִם פֶּן קִשְׂיָה מֵאֵי פָרִיף הַגְּמָרָא בע"ז שָׁם וְלִיתְנֵי כְּפָרוֹת שָׁל בעה"ב לְעֵנִין חב"פ. פִּינּוּ דַּבְּחַב"פ הָוֵי דְּשִׁיל"מ וּמְמִילָא אֲפִילוּ פִּירוּר בְּעֵלְמָא לָא בְּטִיל וְאוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ אֲפִילוּ יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ.

ומה שְׁיָיִף לְמִיתְנֵי בְּמִתְנִיתִין שָׁם כְּפָרוֹת שָׁל בעה"ב לְעֵנִין חֲמֵץ בֵּין הַדְּבָרִים הַחֲשׁוּבִים דְּלָא בְּטִילֵי מִטְעַם חֲשִׁיבוּת. הָא בַּחב"פ אֵין נִפְקָא מִיְגָה בְּחֲשִׁיבוּת וְאֲפִילוּ פִּירוּר בְּעֵלְמָא לָא בְּטִיל כְּנ"ל.

וְכֵמוֹ דְּלָא תְּנֵי בְּמִתְנֵי שׁוּם דְּבָר מְדִין דְּשִׁיל"מ שְׂאִין עֲנִינּוּ כָּאן. וְרִאִיתִי בַּח"מ (בִּפְט"ו מה' מ"א שָׁם) שְׁתִּירָץ מִשׁוּם דְּבַמְתְּנִיתִין דע"ז תְּנֵי נְמִי פֶּטֵר חֲמוּר דְּהָוֵי דְּשִׁיל"מ פִּינּוּ שְׂאֲפֶשֶׁר לְפָדוּתוֹ.

וְאִין דְּבָרֵי מוֹכְרָחִים. דְּהָא בְּמִתְנִיתִין דְּקִדּוּשֵׁין (דנ"ו ע"ב) דְּתְנֵי נְמִי הֵתֵם פֶּט"ח בְּהָדִי אִיסוּרֵי הִנְאָה.

וּפָרִיף שָׁם הַגְּמָרָא (דף נ"ז ע"ב) נִימָא דְּלָא פֶּר"ש כו' וּמְשַׁנֵּי לְאַחַר עֲרִיפָה וּד"ה. וְכֵן אִיתָא בְּבַכּוּרוֹת (דף י' ע"ב).

וה"נ י"ל דְּמִתְנֵי דע"ז שָׁם נְמִי מִיְיָרֵי בִּפְט"ח אַחַר עֲרִיפָה דְּאִסוּר לַד"ה וְאִז הָוֵי דְּבָר שְׂאִין לוֹ מִתִּירִין וְלְעוֹלָם לָא חֲשִׁיב שָׁם שׁוּם דְּשִׁיל"מ. וכ"מ בִּירוּשְׁלָמֵי בע"ז שָׁם דְּמִפְרִשׁ מִתְנִיתִין הֵתֵם דְּאִסוּר הִנְאָה דִּפְט"ח יִלְפִינּוּ עֲרִיפָה עֲרִיפָה מֵע"ע מַה לְהֵלֵן קוּבְרוּ וְאִסוּר בְּהִנְאָה כו' מִשְׁמַע דְּלְאַחַר עֲרִיפָה מִיְיָרֵי (וְכַמְבְּנוֹאָר לְהַדְיָא בְּגְמָרָא דְּבַכּוּרוֹת (ד"ט ע"ב) דַּמְג"ש דְּעֲרִיפָה עֲרִיפָה יִלְפִינּוּ לְאִסוּר פֶּט"ח לְאַחַר עֲרִיפָה ע"ש).

אָלָא דמפּירש"י בַּמְתְּנִיתִין דע"ז שְׁם מִשְׁמַע דְּמִיָּירִי נְמִי בַּפִּט"ח מְחִיִּים קוֹדֵם שְׁנַפְדָּה. וְאַמְנֵם בְּתוֹס' נְבָחִים (דע"ב ע"א ד"ה אָלָא לְמ"ד) פִּי בְּהֶדְיָא בַּמְתְּנִיתִין דע"ז הַנָּ"ל דְּהָא דְחָשִׁיב פִּט"ח ג"כ דְּלָא בְּטִיל הוּא מְשׁוּם דְּהוּי חֹהֲר"ל וּמִיָּירִי אַחַר עֲרִיפָה פנ"ל).

מִיָּהוּ אַף אִם גִּימָא דַּפִּט"ח דְּמְתְּנִיתִין מִיָּירִי ג"כ מְחִיִּים. מְכָל מְקוּם י"ל דְּמִיָּירִי בְּאַנְפִּין דְּלָא הוּי דְשִׁיל"מ וּכְגוֹן שְׁאִין בְּעָלְיוּ בְּעִיר לְפָדוּתוֹ.

וּכְעִין זֶה פְּתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת בַּע"ז (דָּף ע"ג סַע"ב וְהוּבָא לְעִיל בְּסִי' הַקְּדוּם) לְעַנְנֵן טָבֵל דְּכָשְׁאִין הַבְּעָלִים בְּעִיר אִינוּ דְשִׁיל"מ אַע"ג דְּיָכוֹל לִילָף לְמְקוּם הַבְּעָלִים מְכָל מְקוּם פִּינוּן שְׁיֵשׁ טוֹרַח וְהוֹצָאָה הוּי אִין לוֹ מִתִּירִין.

וְאַף לַפּמ"ש לְעִיל דִּי"ל דְּכִינוּן דְּיָכוֹל לְתָרוּם מְשָׁלוּ עַל חֲבִירוֹ הוּי דְשִׁיל"מ דְּיָכוֹל לְהַפְרִישׁ חֲטָה אַחַת מְדַאֲרִינְיָתָא פנ"ל. מְכָל מְקוּם פְּאֵן לֹא שְׁיָיָף זֶה.

לֹא מִיְבַעֲיָא לר"י בר"י בְּבַכּוֹרוֹת (דָּף י' ע"ב) דַּס"ל דְּאִין פְּדִינָה פְּחוּתָה מְשָׁקֵל. אָלָא דְאַף לְדִידוֹ דַּסְגִי בְּפִטְרוּזָא בַּר דְּנָקָא.

מְכָל מְקוּם נִרְאָה דְּבַכּה"ג הוּי דְּבַר שְׁאִין לוֹ מִתִּירִין פִּינוּן שְׁיִצְטָרֵף חֲבִירוֹ לְהַפְסִיד הַדְּנָקָא מְשָׁלוּ. וּמ"ש עוֹד הַלַּח"מ לְתַרְץ מְדַקְאָמַר אֵלּוּ אֲסוּרִין מִשְׁמַע דְּלִיתְנָהוּ אָלָא הַנִּי, לֹא נִהִירָא כָּלֵל.

דְּבֻדָּאֵי לֹא מִיָּירִי מְתְּנִיתִין שְׁם מִדְשִׁיל"מ דְּהָא לֹא חָשִׁיב הֵתָם שׁוּם דְשִׁיל"מ וּמְתְּנִיתִין קָאֵי בְּדְבָרִים חָשׁוּבִים דְּמִטְעַם חָשִׁיבוּת לֹא בְּטִיל. וְל"ש כָּלֵל לְמִתְנֵי חַב"פ (וּמ"ש מְדְבָרֵי הַרִי"ף הִיא גּוֹפִיָּה טַעְמָא בְּעִי וַצ"ל דְּבָרֵי הַרִי"ף).

וְנִרְאִיתִי בְּכו"פ (ר"ס ק"י) שְׁהַקְשָׁה גַם כֵּן בְּגַמְרָא דַּע"ז דְּמֵאֵי פְּרִיָּף וְלִיתְנֵי כְּפָרוֹת שְׁל בַּע"ב כּו' פנ"ל. (וּתְמִיָּה שְׁלֹא רָאָה שְׁזָהוּ קוֹשְׁיַת הַרְשָׁפָּא וְכָל הֶרְאִשׁוּנִים).

וּמִתְרַץ דְּהָא דְּפְרִיָּף הַגְּמָרָא שְׁם וְלִיתְנֵי כְּפָרוֹת שְׁל בַּע"ב לְעַנְנֵן חַב"פ הִיָּינוּ בַּע"פ אַחַר חֲצוֹת עַד הַלְיָלָה דְּחַמֵּץ בְּטִל בְּשִׁשִּׁים אִם לֹא בְּדְבַר חָשׁוּב דְּלָא בְּטִל. וּדְבָרֵי תְּמוּהִים.

מְלַבַּד הַלַּחֲזֵץ זֶה הַדְּחַק לְפָרֵשׁ בְּגַמְרָא דַּחַב"פ הִיָּינוּ בַּע"פ. הִנֵּה יֵשׁ סְתִירָה לְדְבָרֵי מְסוּגִיַת הִירוּשְׁלָמִי בַּע"ז שְׁם בְּמְקוּמוֹ דְּמַקְשָׁה גַם כֵּן כְּקוֹשְׁיַת הַגְּמָרָא דִּידוֹן אִמְתְּנִיתִין דְּלִיתְנֵי נְמִי חַב"פ.

דְּאִיתָא הֵתָם וְלָמָּה ל"ת נְבִלָה עֲמָהֶן כּו' דְּבַר שְׁאֲסוּר בְּהִנָּאָה כּו' הַרִי חַב"פ חַמֵּץ יֵשׁ בּוֹ פְּרַת וְאֵלּוּ אִין בָּהֶם פְּרַת. וְאִם אִיתָא לַד' הַכּו"פ דְּכָל קוֹשְׁיַת הַגְּמָרָא דְּלִיתְנֵי חַב"פ הוּא דְּלִיתְנֵי חַמֵּץ בַּע"פ מְחֲצוֹת עַד הַלְיָלָה פנ"ל אִם כֵּן הָא בַּע"פ לִיכָּא פְּרַת בְּחַמֵּץ וּמֵאֵי קַמְשָׁנִי.

א"ו דְּהַקְוִשְׁיָא הִיא מַחַב"פ מְמַשׁ וְהַדְּק"ל. וּבְלֵא"ה לַפ"ד הַרִי"ף וְהַרְמְב"ם דְּסְבִירָא לִיָּה דַּחַב"פ בְּמַשְׁהוּ מְשׁוּם דְּהוּי דְשִׁיל"מ לְדִידְהוּ וְנֵדָאֵי מַה"ט אַף בַּע"פ אוֹסֵר בְּמַשְׁהוּ.

(וּתְרִיזֵן הַכּו"פ ע"כ הוּא רַק לְהַסּוּבְרִים דַּחַב"פ לֹא הוּי דְּבַר שְׁיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין כּו'): ב וְהִנֵּה הַר"ן בַּע"ז שְׁם בְּסוּף דְּבָרֵי פְּתַב דְּהַגְּמָרָא פְּרִיָּף לְמ"ד חַמֵּץ אַחַר זְמַנּוֹ אֲסוּר דְּלְדִידְיָה לֹא הוּי חַמֵּץ דְשִׁיל"מ. וְלְכַאֲוָרָה דְּבָרֵי צ"ב.

דמנליה להגמרא להקשות דילמא מתניתין דע"ז אתנא כר"ש דחמץ אחר זמנו מותר מה"ת. וכמה סתמי משניות בפסחים אתנין כר"ש דחמץ אחר זמנו מותר מה"ת.

(וע"ש דכ"ט ע"א ודף ל' סע"ב) דהלכתא כר"ש בזה. ואין לומר דמ"מ הגמרא בע"ז בעי לאוקמי מתני' דהתם ככ"ע דתיתי אף כר"י.

דז"א.

דקא פל הוןשיא דליתני פפרות של בעה"ב הוא לר"ע (דת"ק פליג אר"ע בכפרות של בעה"ב וס"ל דלא הוי דבר חשוב ובטל שפיר). וא"כ מנליה להגמרא להקשות ודילמא ר"ע כר"ש ס"ל דחמץ אחר זמנו מותר ולק"מ.

אף הנה י"ל בזה לפ"ד השאגת אריה (סי' פ"ז) שהקשה בקא דר' יהודה ס"ל דאין ביעור חמץ אלא שריפה ויליף לה מנותר מק"ו וא"כ חזר ונדנו בד"א), דקא איכא למיפרד מה לנו מותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ שיש היתר לאיסורו אחר הפסח.

והגמרא פריה פן בכ"ד: ותירץ דרבי יהודה לטעמיה דס"ל דחמץ שעבר עליו הפסח אסור מן התורה ואם פן חב"פ נמי אין היתר לאיסורו עכ"ד הש"א.

וכ"כ בספ"י בפסחים. ולפי דבריהם מוכח גם פן דר"ע סבירא ליה כר"י דחמץ אח"ז אסור מה"ת.

דבפרק קמא דפסחים (ד"ה רע"ב) אמר רבא ש"מ מדר"ע תלת כו' ש"מ אב"ח אלא שריפה ופירש"י ויליף לה מנותר כו'. וע"כ דרבי עקיבא ס"ל גם פן דחמץ אחר זמנו אסור מה"ת דאל"כ היכי יליף חמץ מנותר וכנ"ל.

וממילא לר"ע לא הוי חמץ דשיל"מ פלל. ושפיר פריה הגמרא בע"ז וליתני פפרות של בעה"ב לענין חב"פ ואלקבא דר"ע דלדידה חב"פ לא הוי דשיל"מ וכנ"ל.

אמנם י"ל שדברי הש"א והפ"י הנ"ל אין מוכרחים פלל. וכדמוכח מדברי הפוסקים בהדיא דלאו קא בקא תליא.

וכן מוכח בפסחים שם דא"ל חכמים לר"י פל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין כו' חזר ר"י ונדנו דין אחר כו'. ונהרי ר"י לנפשיה ודאי ס"ל דק"ו שתחלתו להחמיר וסופו להקל ילפינו מיניה וכדמוכח בסופה (דל"ו ע"ב) דיליף ר"י דסופה א"נ אלא בד' מינים שבלולב מק"ו.

ולא חייש למה שהשיבו לו חכמים פל דין. שתחלתו להחמיר וסופו להקל א"ד כו' ע"ש. (והובא בתוס' פסחים שם. וכן איתא בירושלמי שם פיוצא בו אר"י כו' פיוצא בו אמר ר"י כו' ע"ש).

וע"כ דקא דחזר ר"י ונדן דין אחר בפסחים שם היינו לדברי חכמים. (וכן מצינו במנחות (דפ"ב סע"א) בבבביתא חזר ר"ע ונדן דין אחר כו' ומפרש הגמרא שם דלדברי ר"א קאמר ואיהו במילתיה קאי).

ואי גימא פֿדבֿרי הש"א והפ"י הַנ"ל דְּכָל הַלְיָמוּד חֶמֶץ מְנוּתֵר הוּא רַק לְשִׁיטַת ר"י גּוֹפִיָה דְסִבִּירָא לִיָּה חֶמֶץ אַח"ז אָסוּר מַה"ת. אַם כֵּן לְדִבְרֵי חֲכָמִים בְּלֹא"ה ל"ל חֶמֶץ מְנוּתֵר לֹא בַק"ו וְלֹא בְּדִין אַחַר דְּאִיכָּא לְמִקְפָּדָה מַה לְנוּתֵר שְׁפֵן אֵין הִיתֵר לְאִיסוּרוֹ וְכַנ"ל.

(דר"מ סִבִּירָא לִיָּה ג"כ כַּר"ש דְּחֶמֶץ אַח"ז מוּתֵר. פְּדוּמֹכַח בְּפִסְחִים (דל"א סע"א) ע"ש. ור"מ ור"ש הֵם חֲכָמִים דַּר"י בַּכ"ד). אֲלֵא מוּכַח דְּאֵף לְדִבְרֵי חֲכָמִים דַּר"י שְׁפִיר יֵשׁ לְמִילָף בְּהַד דִּינָא חֶמֶץ מְנוּתֵר וְלִיכָּא לְמִקְפָּדָה מִיַּדִּי.

(וְטַעֲמֵיהוּ דְחֲכָמִים דְּפִלְגִי אַר"י הוּא רַק מְקַרָּא דְנוֹהוּתֵר כּו' כַּמ"ש הַתּוֹס' פְּסָחִים דַּכ"ח ע"א ד"ה א"ל). אֲלֵא דַּלְפ"ז אַם נִפְרָשׁ דְּהָא דְחִזוּר ר"י וְדַנו דִּין אַחַר הִינְנוּ רַק לְדִבְרֵי חֲכָמִים וְכַנ"ל.

תִּיקְשִׁי בְּבִרְיָתָא שָׁם לְבִסוּף שְׁהַשִּׁיבּוּ לוֹ חֲכָמִים לַר"י אֲשֶׁם תְּלוּי וַחֲה"ע הֵבֵא עַה"ס לְדִבְרֵיהּ יוֹכִיחוּ כּו' וְשָׁתַק ר"י. וְהַשְׁתָּא מַה הַשִּׁיבּוּ לוֹ לְדִבְרֵיו פִּינּוּ דַּר"י לְנִפְשֵׁיהּ פְּבָר יְלִיף בַּק"ו מְנוּתֵר פְּדַמְעִיקְרָא וְהַד דִּין אַחַר שְׁחִזוּר וְדָן הוּא רַק לְדִבְרֵיהֶם.

וְלִדְיָדָהּ ס"ל דַּא"ת וַחֲה"ע הֵבֵא עַה"ס בְּשִׁרְיָפָה וְלִיכָּא פִּירְכָּא. וְלִכְאוּרָה בְּזַה הָיָה י"ל פְּדִבְרֵי הַפ"י וְהַש"א הַנ"ל דְּלַחֲכָמִים בְּלֹא"ה ל"ל פְּלָל חֶמֶץ מְנוּתֵר כַּנ"ל וְר"י דְּחִזוּר וְדַנו דִּין אַחַר הִינְנוּ אֲלִיכָּא דְנִפְשֵׁיהּ.

וּמַה שְׁהַקְשִׁינוּ לְעֵיל דְּהָא ר"י לֹא מִשְׁגַּח בְּהַד פִּירְכָּא דַּתְחַלְתּוּ לְהַחְמִיר וְסוּפוּ לְהַקְלֵ מְהָא דְיָלִיף בְּסוּפָה שְׁאִינָה נוֹהֲגָת אֲלֵא בַד' מִינִים שְׁבִלּוּלָב וְכַנ"ל. י"ל דְּהָא הִגְמָרָא בְּסוּפָה (דַּף ל"ז ע"א) פִּירָיָהּ וּמִי אַר"י אַרְבָּעָה מִינִין אֵין מִיַּדִּי אַחֲרִינָא לֹא וְהַתְנִיָּא סִיפְכָה בְּנִסְרִים שְׁל אָרְזוּ כּו' וּמִשְׁנֵי מַאי אָרְזוּ הַדָּס פְּדַרְבָּה בַּר"ה כּו'.

וְהַקְשׁוּ הַתּוֹסְפּוֹת שָׁם תִּימָה וְלַר"י אָמַר רַב דְּפִלְגִי עָלֶיהָ מַא"ל כּו' וְכֵן הַקְשׁוּ הַתּוֹסְפּוֹת בַּר"ה דַּף כ"ג ע"א. וְהַט"א שָׁם תִּיקְרַץ דְּרַב סִבִּירָא לִיָּה דְּחִזוּר בִּיָּה ר"י בְּסוּפָה מְהָא דְאַמַּר דַּא"ל אֲלֵא בְּאַרְבָּעָה מִינִים שְׁבִלּוּלָב כּו'.

וְלַפ"ז שְׁפִיר י"ל דְּבִפְסָחִים גַּם כֵּן חִזוּר ר"י וְדַנו דִּין אַחַר אֲלִיכָּא דְנִפְשֵׁיהּ וְכַנ"ל. מִיָּהוּ אַפְתִּי קִשְׂיָא לְרַבָּא דְסִבִּירָא לִיָּה דְלֹא הִזְר בִּיָּה ר' יְהוּדָה בְּסוּפָה שָׁם מְדַאֲמַר רַבָּא שָׁם מְנָא אֲמִינָא לַה כּו' וְכַמ"ש הַטּוּרִי אָבֵן גּוֹפִיָה.

אַ"כ לְרַבָּא תִּיקְשִׁי הַבְּרִיָּתָא דְפְסָחִים וְכַנ"ל. וְגַם מִהִירוּשְׁלָמִי דְפְסָחִים מוּכַח דְלֹא חִזוּר ר"י מְהַד דְסוּפָה וּמִיָּתִי שָׁם ג"כ הַד דַּת"כ בְּיוֹצֵא מֵת שְׁמַטְמָא אֶת אַמוּ בְּלִיָּדָה דַּג"כ יְלִיף ר"י בַּכַּה"ג ע"ש.

מִיָּהוּ לְשִׁיטַת הַתּוֹס' בְּפְסָחִים (דַּף י"ב ע"ב ד"ה אִימְתִי) דְּהָא דַּאֲר"י אֵין ב"ח א"ש הִינְנוּ לְאַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ דְנוֹקָא ע"ש. לַפ"ז יֵשׁ לְחַלְקֵי וְלוֹמַר דְּנוֹקָא בְּפְסָחִים חִזוּר בּוֹ ר"י מְהַד דִּין שְׁתַּחֲלָתוּ לְהַחְמִיר וְסוּפוּ לְהַקְלֵ מִשְׁא"כ בְּהַד דְסוּפָה כּו'.

דְּבִשְׁלָמָא בְּהַד דְסוּפָה לַר"י לֹא חֲשִׁיב זֶה קוּלָּא פְּלָל פִּינּוּ דְיָלִיף דְכָּהּ הִיא מְצוּתוֹ רַק מְאַרְבָּעָה מִינִים שְׁבִלּוּלָב. וְאַם אֵין לוֹ לֹא רְמִיָּא עָלֶיהָ חַיּוּב מ"ע זו.

משא"כ בחב"פ שעובר כל שעה בל"ת דבל יראה (דמחנמרא זו עביד הק"ו) א"כ סופו להקל פשאינו יכול לתקנו בהשבתה אחרת זולת שריפה ונמצא עובר תמיד בל"ת דב"י דרמא עליה פבר ומש"ה פאן חזר ר"י ודנו דין אחר כו'.

אבל לפירש"י דר"י מיירי קודם זמן איסורו ליפא למימר פן וכמבואר. (ולפירש"י בלאו הכי צ"ל דלר"י העשה אינו מקנים אלא בשריפה אבל לא תעשה דב"י ליפא פשמפרר וזורה לרוח או מטיל לים דעכ"פ לא גרע מבטיול והפקר).

אמנם לבר מפל דין אין הכרח פלל לדברי הש"א והפ"י הג"ל לתלות הך דר"י דאב"ח אלא שריפה באידך דר"י דחמץ אח"ז אסור מה"ת. ומה שהקשו דניפרון מה לנותר שפן אין היתר לאיסורו הנה מלבד דקושיותם היא רק לשיטת התוספות בכריתות (די"ג סע"ב) דבקרבו אחר שגשחט ונזרק דמו פהלקתו ליתא בשאלה ע"ש.

(ובט"א בר"ה דכ"ח ע"ב האריף לחלוק בזה על דברי התוספות וסבירא ליה דגם אחר שחיטה וזריקה מהני שאלה ושגם נותר יש להתירו על ידי שאלה ע"ש). וגם הרי נותר בדבר הקרב למזבח יש לו היתר אם העלה על גבי המזבח ומשלה בו האור ופקע איסורו פדאיתא בזבחים (דמ"ג ע"ב).

והעיקר נראה די"ל דחב"פ לא חשיב פלל יש היתר לאיסורו מאחר שישנו בב"י וב"י. דבכל דוכתא בגמרא דחשיב יש היתר לאיסורו היינו שיש לו היתר מיד או אחר זמן פשיכול להשהותו עד שעת היתרו.

משא"כ בחמץ שאסור להשהותו והתורה חייבתו לבערו מיד ולא משפחת היתרא אחר זמנו אא"כ עבר עליו בב"י וב"י ועבר אמירא דרממא לא חשיב זה יש היתר לאיסורו פלל. וכן ליפא למיפדך מה לחמץ שפן איסורו איסור עולם פינון שעכשיו הוא מוזהר לבערו מן העולם ולא ימצא עוד בעולם לא שייך לקרותו איסור שעה ושפיר יליף ר"י חמץ מותר.

(וע"כ צ"ל פן דאל"כ אף לר"י דחמץ אחר זמנו אסור מן התורה מפל מקום איפא למיפדך מה לנותר שפן איסור פרת לעולם משא"כ בחמץ אח"ז דליפא פרת לכ"ע. והש"א עצמו הרגיש בזה וכתב שי"ל בדוחק.

ולדברינו א"ש). וראיה לסברא זו דאיסור חמץ פינון שצריף לבערו מן העולם חשיב פמו איסור עולם ולא פאיסור שעה.

מהא דאיתא בירושלמי בפסחים בפכ"ש אהא דאמר ר' אבהו כ"מ שפאמר לא יאכל לא תאכל כו' איסור הנאה במשמע ופריף מאיסור חדש דכתיב וקחם וקלי וכרמל ל"ת כו' ומשני הירושלמי שנייה היא שקבע הפתוב זמן.

והינו דר' אבהו. ל"ק דל"ת משמע איסור הנאה רק פאיסור שהוא איסור עולם דומיא דגבלה.

ומבואר שם בסוף הסוגיא דבחמץ שפיר משמע איסור הנאה מלא תאכל והא דכתיב בחמץ לא יאכל דריש לדרשא אחרת ע"ש. ומוכח שם דנהו אפילו לר"ש דחמץ אח"ז מותר וע"כ לומר דחמץ דמי לאיסור עולם מטעם שפיארנו וכנ"ל: ומלבד פל זה הנה אף

אם נִימָא פְּדֻבְרֵי הַש"א וְהַפ"י הַנ"ל דַּר"י דִּילִיף חֲמִין מִנּוֹתֵר בַּק"ו אֲזִיל לְטַעֲמֵיהּ דְּחֲמִין אַח"ז אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה וְכַנ"ל.

מְפֻל מְקוֹם עֲדִינָן אִין הֶכְרַח לֹוּמֵר פֶּן בְּדֻבְרֵי ר"ע דְּפִסְחִים שָׁם. דְּאַף דְּרַש"י פִּירֵשׁ דְּהָא דְּסִבְר ר"ע דַּאב"ח אֵלָא שְׁרִיפָה נְפִי יְלִיף לָהּ מִנּוֹתֵר כּו'.

אַבְל לְגִירְסַת ה"ר פֶּרִיץ בְּהַגְהוֹת סַמ"ק (עֲשִׂין צ"ד) דְּמִינִי הַגִּירְסָא בְּמַכִּילְתָּא רַבִּי עֲקִיבָא אֲוֹמֵר אִיזוּהִי הַשְּׁבִתָּה שְׁהִיא ב"י וּב"י הָוֵי אֲוֹמֵר זֹו שְׁרִיפָה. וּמִשְׁמַע דְּמַגּוּפִיָּה דְּקָרָא יְלִיף לָהּ.

וְאִם פֶּן יֵשׁ לֹוּמֵר דְּרַבִּי עֲקִיבָא סְבִירָא לִיהּ דְּחֲמִין אַח"ז שְׁרִי מִן הַתּוֹרָה. וּמַעֲתָה א"א לְפָרֵשׁ כָּלֵל בְּגִמְרָא דַּע"ז שָׁם דְּפָרִיף וְלִיתְנֵי פְּפֻרוֹת שְׁל בַּעַה"ב כּו' מְחַמַּת הַהוֹכְחָה דְּרַבִּי עֲקִיבָא סְבִירָא לִיהּ חֲמִין אַח"ז אֲסוּר פִּינָן שִׁי"ל בְּזָה בְּכַמָּה אַנְפִי כַּנ"ל.

וְהַדְּק"ל עַל הַרְמַב"ם מְגִמְרָא דַּע"ז הַנ"ל. הֵן אֲמַת דְּבַפְּשׁוּט הָיָה י"ל דְּלַק"מ הֶכָּא וּבְחֻנָּם כָּל הַתְּרָדָה הַזֹּאת.

דִּי"ל דְּהַגְמְרָא דַּע"ז דְּפָרִיף וְלִיתְנֵי פְּפֻרוֹת שְׁל בַּעַה"ב לַעֲנִין חַב"פ. הִינּוּ אֲלִיבָא דַּר' יוֹחָנָן דְּסִבִּירָא לִיהּ בְּפִסְחִים דַּחב"פ לָא הָוֵי בְּמִשְׁהוּ רַק דְּבִטֵּל כְּשֶׁאֵר אִיסוּרִים וְאֵע"ג דְּלָא קִי"ל כְּנוֹתִיָּהוּ.

מְפֻל מְקוֹם הָא פְּתֻבוּ הַתּוֹס' בְּכַתְּנֻבוֹת (דַּכ"א ע"א ד"ה הָאֵמֵר ר"פ) וּבְשֶׁאֵר דְּוֹכְתֵי דְּדַרְדָּר הַש"ס לְהַקְשׁוֹת אֲפִילוּ מְדַבֵּר דְּלִית הַלְכָתָא פְּנוֹתִיָּה (רַק דִּי"ל דְּהֶכָּא דְּפָרִיף בְּסַתְמָא וְלֹא הֲוֵינָר דְּבָרֵי ר"י ל"ל פֶּן מִיָּהוּ מְצִינּוּ אַף בַּכַּה"ג).

אַף מֵאַחַר שְׁהַרְשָׁפִ"א וְהָר"ן וְשֶׁאֵר הַגְּדוּלִים עֲמָדוּ בְּקוֹנְשִׁיא זֹו בְּגִמְרָא דַּע"ז הַנ"ל וְלֹא תִירְצוּ פֶּן מְבֹאֵר שְׁחֻשְׁבוּ זֶה לְדוֹחַק וְצ"ל בַּע"א. וְהִנֵּה בַּמ"א פְּתַבְתִּי יִיָּשׁוּב נְכוּן בְּזָה עַל פִּי הַסּוּגִיא דְּזִבְחִים (דָּף ע"ד ע"א) וּמְבֹאֵר בְּסִי' () תְּדַרְשֻׁנּוּ מִשָּׁם.

וְכֹאן נְבָאָר בְּאֹנְפֵן אַחַר בְּהַסְפֵּר הַשִּׁטוֹת וְהַסְבָּרוֹת בַּד"ז אִי חַב"פ הָוֵי דְּבָר שִׁיל"מ וּמִמִּילָא רִוּוּחָא שְׁמַעְתָּא בְּיִישׁוּב הַקּוֹנְשִׁיּוֹת. אֲמַנָּם יֵשׁ לִישׁוּב בְּאֹנְפֵן זֶה.

דְּבַעֲיָקֵר הָעֲנִין אִי חַב"פ הָוֵי דְּשִׁיל"מ פִּינָן שְׁחֻזָּר לְאִיסוּרוֹ לְשִׁנָּה הַבָּאָה. לְכַאוּרָה זֶה תִּלָּא בְּפִלְגֻמַּת הַפּוֹסְקִים בְּטַעֲמָא דְּמִילְתָּא דְּשִׁיל"מ לָא בְּטִיל.

דְּלִשִׁיטַת רַש"י דַּס"ל טַעֲמָא דְּשִׁיל"מ לָא בְּטִיל מִשׁוּם דְּעַד שְׁתַּאכְלָנוּ בְּאִיסוּר תַּאכְלָנוּ בְּהִיתֵר כּו', א"כ חַב"פ הָוֵי דְּשִׁיל"מ דְּהָא מ"מ יְכוּל לְאֹנְכְלוּ בְּהִיתֵר אַחַר הַפְּסַח. וּמַה בְּכָף שְׁבַפְסַח בְּשִׁנָּה הַבָּאָה יַחֲזוּר לְאִיסוּרוֹ פִּינָן שְׁיְכוּל לְאֹנְכְלוּ אַחַר הַפְּסַח בְּהִיתֵר אִינוּ בְּדִין שְׁיִתְבַּטֵּל בְּפְסַח.

אַבְל לַפ"ד הָר"ן בְּנְדָרִים (דָּף נ"ב ע"א) דַּס"ל בְּטַעֲמָא דְּשִׁיל"מ לָא בְּטִיל מִשׁוּם דְּרַבְּנָן דַּר"י דַּס"ל מִין בְּמִינוּ בְּטִיל הִינּוּ רַק בְּאִיסוּר שְׁאִין לוֹ דְּמִיוֹן עִם הַהִיתֵר וְלֹא דְּמִי לְדַם הַפֶּר וְדַם הַשְּׁעִיר כּו' וְאִין לִילָף אַחַר דְּמִיוֹנָם בְּעֲצָם כּו' מִשָּׂא"כ בְּדַבָּר שִׁיל"מ פִּינָן שְׁאִינוּ חֲלוּק כ"כ מִן הַהִיתֵר שְׁסוּפוֹ לְהִיּוֹת נוֹתֵר כְּמוֹהוּ וְדְּמִי לִיהּ טוּבָא מִש"ה מוֹדוּ רַבְּנָן דְּמִין בְּמִינוּ לָא בְּטִיל.

זהו ת"ד ה"ר"ן שם. לפ"ז שפיר י"ל בחב"פ פ"ג פ"ג שחזר לאיסורו לשנה הבאה ולאישאר לעולם בהיתרו מש"ה יש עליו שם איסור ולא חשיב דשיל"מ ובטיל שפיר שאינו בדומה עם היתר וכמבואר.

שוב ראיתי שיעירו בזה האחרונים. ואמנם היה אפשר לומר מטעמא אחרינא דחב"פ לא הוי דשיל"מ אף לשיטת רש"י דטעמא דדשיל"מ משום עד שתאכלנו באיסור כו'.

והיינו ע"פ שנהלקו האחרונים בביצת טריפה (או של ספק טריפה) שנוקדה ביו"ט אם נתערבה באחרות אי בטילה או לא. דבתשובת צ"צ (סי' ס"ט) ס"ל דבכה"ג הוי דשיל"מ ולא בטיל פ"ג דהו"א איסורא דיו"ט יתיה מותר אחר יו"ט אע"ג דאיסור טריפה אין לו היתר מפל מקום כמה דאפשר למיעבד בהיתרא הוי דשיל"מ ולא בטיל.

ויש מהאחרונים שחולקים ע"ז וס"ל דבכה"ג לא הוי דשיל"מ ובטיל פ"ג דסוף סוף אחר פ"ג ג"כ נצטרף לסמך על הביטול לענין איסור טריפה השתא נמי בטיל. דלא שייך לומר עד שתאכלנו באיסור כו' אא"כ שיהיה היתר גמור אח"כ ולא נצטרף לביטול כלל.

ולפי דבריהם י"ל נמי בחב"פ פ"ג פ"ג סב"א זו דלא הוי דשיל"מ פ"ג שפיר להשהות חב"פ מחמת איסור ב"י וא"כ ע"כ לסמך ולהתיר להשהותו עד אחר הפסח מטעם שנתבטל האיסור. וממילא בפסח גופיה שרי באכילה ע"י הביטול.

פ"ג דס"ס אין לו היתר להמתין עד אחר הפסח רק משום שפומכין על הביטול וכנ"ל מיהו יש לחלק ולומר דאיסור ב"י ואיסור אכילה הם ענינים נפרדים לענין זה דמ"מ לענין אכילה יתיה היתר גמור אח"כ.

ועוד דגם בעיקר הדין שבתשובת צ"צ ה"ג"ל בביצת טריפה שנוקדה ביו"ט ג"כ י"ל דתליא בפלוגתא ה"ג"ל בטעם דשיל"מ דלא בטיל. דסברת הצ"צ שם דכמה דאפשר למיעבד בהיתרא הוי דשיל"מ זהו שייך רק לסברת רש"י ה"ג"ל דעד שתאכלנו באיסור כו' וכמבואר בתשובת צ"צ שם להדיא.

משא"כ לטעם ה"ר"ן ה"ג"ל י"ל פ"ג דמ"מ אחר פ"ג עדיין יתיה איסור אין זה דשיל"מ לסברת ה"ר"ן ה"ג"ל. (וכ"כ הפמ"ג בפתיחתו למערוכות).

וא"כ הפל תלוי בפלוגתא דרש"י וה"ר"ן פ"ג"ל. ובעיקר הדין של הצ"צ ה"ג"ל בביצת טריפה שנוקדה ביו"ט אי הוי דשיל"מ.

לכאורה היה נראה דתליא במחלוקת הראשונים בפירוש המשנה דבכורים (פ"ב מ"ב) דתנו ואסורין כל שהן מלאכול בירושלים. ופירש הרא"ש דהא דתנו לעיל דבכורים עולין בק"א ששנתעברו בחולין דלענין זרים לאו דשיל"מ הוא והקא בבכורים שנתעברו בתרומה כו' עכ"ל.

הרי מבואר דלזרים לא הוי דשיל"מ פ"ג דאיסור זרות אין לו מתירין. אע"ג דלענין איסור מחיצות ה"ל דשיל"מ.

אף בפירוש הרמב"ם והרע"ב מבואר להפך דאף לזרים הוי דשיל"מ בעוד שהן בתוך ירושלים כו' ע"ש. א"כ נשמע לדעתם דה"ה לביצת טריפה שנוקדה ביו"ט דהוי דשיל"מ פ"ג דאיסור יו"ט יש לו מתירין וכדברי הצ"צ ה"ג"ל.

אף ראיתי במג"א (סימן שי"ח סק"ב) שפירש בדבריהם דכיון דלכהנים הוי דשיל"מ מש"ה אוסר במשהו אף לזרים ע"ש. וא"כ משמע דאדרבה מצד עצמו לא הוי דשיל"מ לזרים אע"ג דאיסור מחיצות יש לו מתירין פנין דאיסור זרות אין לו מתירין ולא פדברי הצ"צ הג"ל.

וקצת הנה אפשר להוכיח פדברי הצ"צ הג"ל מגמ' דנדריים (דף נ"ט ע"א) בהא דאמרין דקונמות הואיל ואי בעי מיתשיל עליהו ה"ל כדשיל"מ ולא בטיל ברוב. ופריה הגמרא נהרי תרומה דאי בעי מיתשיל עליה ובטלה ברוב כו'.

וקשה דמאי פריה הגמרא לפמ"ש הפוסקים דלא הוי דשיל"מ אלא פשההיתר בא ממילא ואינו מחוסר מעשה רק דנדריים חשיב דשיל"מ משום שפידו לאיתשולי עליהו (הינו קודם דאסיק הגמרא טעמא משום דקונמות מצוה לאיתשולי כו' צ"ל משום שפידו לאיתשולי וכדאמרי בקידושין (דף ס"ב ע"ב) דכל שפידו לאו כמחוסר מעשה, דמי).

וכ"מ לשון הגמרא קונמות הואיל ואי בעי מיתשיל עליהו ה"ל כדשיל"מ. וא"כ מה פריה הגמרא נהרי תרומה כו'.

הא בתרומה אי מיתשיל עליה הדרא לטבלה רק דטבל גופיה הוי דשיל"מ (פדאיתא שם ר"ד נ"ח) משום שיכול להפריש עליו ממ"א. ונהרי מבואר בתוספות פסחים (דמ"ו ע"ב ד"ה הואיל) בשם הרשב"א דתרי הואיל לא אמרינו.

ואם פן מאי מקשה הגמרא בנדריים מקונמות אטרומה. הא בתרומה ליכא היתר בחד הואיל וצ"ל הואיל ואי בעי מיתשיל עליה ונהי טבל והואיל אי בעי מפריש עליה ממ"א.

ודילמא הכא נמי לא אמרינו תרי הואיל להיות דשיל"מ. ולכאורה משמע פדברי הרא"ש שם שפנין לתרץ זה במ"ש שם נז"ל ואע"ג דאי מיתשיל עליה הדרא לטבלה מ"מ מפלל תרומה יצא ע"י שאלה עכ"ל.

ולא פירש כפשוטו דאע"ג דהדרא לטבלה מפלל מקום יכול להפריש עליה ממ"א וכנ"ל. אלא דלא ניחא ליה לפירש קושיות הגמרא דנימא תרי הואיל להיות דשיל"מ וכנ"ל.

אף דבריו צ"ב דמה בכך שיצא מפלל תרומה לכלל טבל ומה לי איסור זה או איסור אחר. ונהי י"ל משום דקושיות הגמרא בנדריים שם הוא ממתניתין דמייירי בתרומה טמאה ע"ש.

ויש לומר דבתרומה טמאה לזרים יש שני איסורים. (דמשום איסור זרות אין חילוק בין תרומה טהורה לטמאה.

כמבואר ברמב"ם. פ"ק י' מהלכות תרומות ה"ו.

וברפ"ט מהלכות סנהדרין. ומשום איסור עשה דתרומה טמאה דאסורה לפנהנים יש לומר דאיסור זה ישנו גם פן בזרים ונהי איסור מוסיף כו').

ומש"ה הוי דשיל"מ דאי מיתשיל עליה ונהדרא לטבלה הוי רק איסור טבל בלבד. ובכה"ג שיש שני איסורים ה"ל דשיל"מ היכא דאפשר שיהיה עליו רק איסור אחד.

ולפ"ז יִהְיֶה מִכָּאן רְאִיָּה לְהַצ"צ הַגָּ"ל דְּבִיצַת טְרִיפָה שְׁנוּלָדָה בְּיוֹם טוֹב גַּם כֵּן ה"ל דְּשִׁיל"מ. אָבֵל זֶה אֵינוֹ דְּבִהְדָּא מִשְׁמַע מְדַבְּרֵי הָרֵא"ש בְּנִדְרִים שָׁם דְּמִינְרֵי נְמִי בְּתְרוּמָה טְהוּרָה וּא"כ ל"ל כְּנ"ל.

וְגַם בְּעִיקָר דְּבְרֵי הַתּוֹס' בְּפִסְחִים (דָּף מ"ו ע"ב) הַגָּ"ל מ"ש שָׁם דְּתְרֵי הוֹאִיל לָא אָמְרִינן (וּכ"כ לִפ"ד רִש"י ע"ש). הִנֵּה מִפִּירֵש"י בְּפִסְחִים (דָּף ל"ח סע"א) מְבַאֵר דְּהִיכָא שְׂבִידוֹ לְעִשׂוֹת כֵּן אָמְרִינן תְּרֵי הוֹאִיל.

וְהָא דְאָמַר שָׁם הַגְמָרָא בְּבַעֲיָא דר"ל אוּ דִילְמָא חֲד הוֹאִיל אָמְרִינן תְּרֵי הוֹאִיל לָא אָמְרִינן הֵינּוּ מִשׁוּם דְּהִתָּם לָא הָוִי בְּיָדוֹ. (וּכְבָר פְּתַבְתִּי בַמ"א מַה שִׁי"ל וְלַחֲלַק בֵּין הַנּוֹשְׂאִים).

וְכֵן מוּכַח נְמִי בַּגְמָרָא דְעִירוּבִין (ד"ל ע"ב) בְּהָא דְתַנן סוּמְכוּס אוּמַר אַף בְּחֻלְיִין וְאִילוּ לְנִזְרֵי בְּיָדוֹ לָא פְּלִיג מ"ט אָפְשָׁר דְּמִיתְשִׁיל אֲנִירוּתָהּ א"ה תְּרוּמָה נְמִי אָפְשָׁר דְּמִיתְשִׁיל עֲלֵינוּהוּ כו' הִדְרָא לְטַבְלָה כו' וְלִיְקָרוּשׁ עֲלֵה מַמ"א כו'.

הָרֵי דְפְשִׁיטָא לְהַגְמָרָא דְלָא שְׁנָא בֵּין חֲד הוֹאִיל לְתְרֵי הוֹאִיל בֵּינן דְּהָוִי בְּיָדוֹ. מִיְהוּ הָא בְּלֵא"ה סוּגְיָא דְעִירוּבִין הִתָּם לָא סְבָרָה פְּסוּגְיָא דְנִדְרִים דְּמִסְקַנְתָּ הַגְמָרָא שָׁם לְחֲלַק דְּקוּמָוֹת מְצָנָה לְאִיתְשׁוּלֵי עֲלֵיהוּ מִשְׁא"כ בְּתְרוּמָה.

וּא"כ מֵאֵי פְרִיָּה בְּעִירוּבִין שָׁם מְנִזִּיר אֲתְרוּמָה דְנִימָא ג"כ הוֹאִיל וְאֵי בְּעֵי מִיתְשִׁיל עֲלֵיהּ כו'. וְצ"ל דְּהִתָּם שְׂאֵנִי דְבַעֲיָנן רַק שְׂיִהְיֶה סְעוּדָה הָרְאוּיָה וְכָל שְׂיִישׁ אֲנֹפֶן אָפְשָׁרוֹת דְּמִשְׁנֵי לָה סְעוּדָה רְאוּיָה שְׁפִיר דְּמִי בֵּינן דְּבֵלֵא"ה חֲזִי לְאַחֲרִים (וְע"ש בְּתוֹד"ה וְלִיְקָרוּשׁ).

וּא"כ אֵין רְאִיָּה מִשָּׁם ג"כ לְעַנְיָן דְּאָמְרִינן תְּרֵי הוֹאִיל הִיכָא שְׂבִידוֹ כו'. אַף בְּפְשִׁיטוֹת יֵשׁ לְוֹמַר בַּגְמָרָא דְנִדְרִים הַגָּ"ל וּבְכַוְנַת דְּבְרֵי הָרֵא"ש שָׁם דְּאֵין כָּאן תְּרֵי הוֹאִיל כְּלָל.

בֵּינן דְּאִיסוּר תְּרוּמָה פְּקַע ע"י שְׂאֵלָה לְחוּד. רַק שְׂאֵם יִשְׂאֵל עֲלֵיו אִזּוּ יִתְחַדֵּשׁ לְנוּ בּוּ אִיסוּר טְבָל.

וְלְעַנְיָן זֶה שְׂאֵלָה יִתְחַדֵּשׁ בְּזֶה אִיסוּר אַחַר ע"ז אֲהֲנִי לֵן שְׁפִיר ה"ט הוֹאִיל וְאֵי בְּעֵי מְפָרִישׁ עֲלֵיו מַמ"א וְכֵינן דְּאִיסוּרוֹ שֶׁל עֲכָשְׁיוֹ נִתְרַם ע"י חֲד הוֹאִיל ה"ל דְּשִׁיל"מ שְׁפִיר וְלְעַנְיָן אִיסוּר הִתְחַדֵּשׁ שְׂיִבָא אַח"כ אָמְרִינן גַּם כֵּן רַק חֲד הוֹאִיל.

וְלָא דְּמִי לְהָד דְּפִסְחִים (דָּף ל"ח סע"א) בְּחֻלָּה הַלְקוּת בְּכֶסֶף מְעַשֵּׂר שְׁנֵי דְאִיסוּרוֹ שֶׁל עֲכָשְׁיוֹ הוּא הוּא עֲצָמוֹ אִיןלוֹ הִיתָר רַק ע"י תְּרֵי הוֹאִיל. וּמַכְש"כ דֵּא"ש בְּפְשִׁיטוֹת יוֹתֵר לִפ"ד הָר"ן דְּטַעֲמָא דְּשִׁיל"מ לָא בְּטִיל הֵינּוּ לְרַבְּנָן דר"י דס"ל מַב"מ בְּטִיל הוּא מִשׁוּם דֵּאֲע"פ שְׂשׁוּיִין בְּדַמְיוֹנָם מְכָל מְקוּם חֲלוּקִים הֵם בְּמָה שְׂנֵה אִיסוּר וְזֶה הִיתָר מִשְׁא"כ בְּדִשִׁיל"מ כו'.

דִּלְפ"ז וְדֵאֵי י"ל דְּהָא דַּמְב"מ בְּטִיל הֵינּוּ דְּנִקָּא בְּאִיסוּר מְוַחֲלֵט שְׂאֵין לוֹ הִיתָר מִשְׁא"כ בְּאִיסוּר תְּרוּמָה בֵּינן דְּאֵי מִיתְשִׁיל עֲלֵה פְּקַע שָׁם תְּרוּמָה מְיֻנָּה מִש"ה אֵין שָׁם אִיסוּר זֶה מְחַלֵּק וּמְבַדִּיל אֶת הַשְּׂוִיִּי דַּמְב"מ.

בֵּינן שְׂאָפְשָׁר שְׂיִאבֵד שְׁמוֹ עַל יְדֵי שְׂאֵלָה. וְלְעַנְיָן שְׂאֵלָה יִתְחַדֵּשׁ בְּזֶה אִיסוּר טְבָל אָמְרִינן הוֹאִיל וְאֵי בְּעֵי מְפָרִישׁ כו'.

ואין פֿאן תְּרֵי הוואיל פֿלל. ועכ"פּ מְבֹאָר דָּאין מִפֿאן שׁוּם רֵאָיָה לְדַבְּרֵי הַצֵּ"צ הַגָּ"ל.
ד וּמַעֲתָה נְבוֹא לְבֵאֵר וּלְיִשְׁבֵי הַקְּוִשְׁיוֹת ע"ד הַרְמַב"ם מר' יוֹחָנָן דְּפִסְחִים וּמַגְמָרָא דַע"ז
(דַע"ד) הַגָּ"ל. דְּהֵנָּה לְדַבְּרֵי הַר"ן בְּנִדְרִים הַגָּ"ל וְלִסְבָּרְתוֹ שֶׁם בְּטַעְמָא דְדַשִּׁיל"מ לֹא בְּטִיל
מִדִּין מִין בְּמִינוֹ פֿנ"ל.

דַה"ט שְׁיִיף רַק לַעֲגֹנֵי תַעֲרוֹבֶת בְּמַשָּׁהוּ. שְׁלֹא יִתְבַטֵּל.

אַבֵּל לֹא שְׁיִיף פֿלל לְהַחְמִיר בְּסִפְיָא דְרַבָּנָן בְּדַשִּׁיל"מ מַה"ט. וּבְנֵה תְמָהוּ עֲלִיו מַגְמָרָא
דְּבִיבָה (דַף ד' ע"א) רַא"א לַעוֹלָם סִפְקָא יו"ט סִפְקָא חוֹל כּו' וְכָל דַשִּׁיל"מ אֶפְיָלוּ בְּדַרְבָּנָן
לֹא בְּטִיל.

דַעֲיָקָר שְׁיִנּוּיָא קָאֵי אַהָא דְקַתְנֵי וְסִפְיָא אֲסוּרָה. וּלְשִׁיטַת הַר"ן מַה מְשַׁנֵּי רַא"א וּמַה עֲגִנָּן
בְּיִטוּל לְסִפְיָא וְכַנ"ל.

וְאֵי גֵימָא כַמ"ש הַמְפָּרְשִׁים דְלַרְב אֲשֵׁי נְדָאֵי צ"ל כְּסָבֶרַת רַש"י דַעַד שְׁתַּאכְלָנוּ בְּאִסּוּר
כו'. מַשְׁא"כ לְסָבֶרַת הַמְקַשֵּׁן שֶׁם וְכֵן לְשִׁנּוּיָא דַר"פ הֵתָם.

דַס"ל דְדַשִּׁיל"מ לֹא בְּטִיל וּמ"מ ס"ל דָּאִין לְהַחְמִיר בְּסִפְיָקוֹ אִיגְהוּ ס"ל דְּהָא דְדַשִּׁיל"מ
לֹא בְּטִיל הוּא מִדִּין מַב"מ וְכַסְבָּרַת הַר"ן הַגָּ"ל. לַפ"ז י"ל עַל קוֹשְׁיָתָנוּ בַּגְמָרָא דַע"ז הַגָּ"ל
דְּפָרִיף וְלִיְתַנֵּי פְּכָרוֹת שֶׁל בַעַה"ב לַעֲגֹנֵי חַב"פ.

דִי"ל דַמ"ש הַרְמַב"ם דְחַמֵּץ הוּא דַשִּׁיל"מ הֵינּוּ מְשׁוּם דְפּוֹסֵק פְּרַב אֲשֵׁי בְּבִיבָה שֶׁם דְּסִפְקָא
דְּרַבָּנָן נְמִי אֲסוּר בְּדַשִּׁיל"מ וּמַמִּילָא ע"כ דְּטַעְמָא דְדַשִּׁיל"מ הוּא מְשׁוּם דַעַד שְׁתַּאכְלָנוּ
בְּאִסּוּר תַּאכְלָנוּ בְּהִיתָר פֿנ"ל.

וּמַמִּילָא לְהַף טַעְמָא חַמֵּץ בְּפִסַּח נְמִי הוּי דַשִּׁיל"מ מַש"ה וְכַנ"ל. מַשְׁא"כ הַגְמָרָא בַע"ז שֶׁם
דְּכַעֲי לְשִׁנּוּיֵי מַתְנִיתִין דְּהֵתָם לַכ"ע.

וְהָא לַר"פ בְּבִיבָה שֶׁם דָּאִי הוּא לֹא ס"ל לְהַחְמִיר בְּסִפְקָא דְרַבָּנָן בְּדַשִּׁיל"מ רַק לַעֲגֹנֵי תַעֲרוֹבֶת
הוּי בְּמַשָּׁהוּ וְכַסְבָּרַת הַר"ן הַגָּ"ל. וּלְדִידֵיהּ לֹא הוּי חַמֵּץ בְּפִסַּח דַשִּׁיל"מ פֿלל מַה"ט וְכַנ"ל.
וַא"כ לְדִידֵיהּ תִּיקְשִׁי בְּמַתְנִיתִין דַע"ז שֶׁם דְּלִיְתַנֵּי פְּכָרוֹת שֶׁל בַעַה"ב לַעֲגֹנֵי חַמֵּץ בְּפִסַּח
וְהַגְמָ' בַע"ז בְּכַעֲי לְשִׁנּוּיֵי לַכ"ע. וַא"ש.

וּבְנֵה מִינּוּשָׁב גַם כֵּן מַה שְׁהַקְשָׁה בְּתַשׁוּבַת צ"צ שֶׁם. שְׁפּוֹסֵק דְּבִיבָה סִפְקָא טְרִיפָה שְׁנוּלְדָה
בִּיו"ט דְּהוּי דַשִּׁיל"מ.

דַא"כ מַה פְּרִיף הַגְמָ' בְּבִיבָה שֶׁם (דַף י"ג ע"ב) בְּכַרְיִיתָא דוֹסְפִיקָא אֲסוּרָה דָּאֵי בְּסִפְקָא
טְרִיפָה אִם כֵּן הוּי דְּבָר שְׁאִין לוֹ מַתִּירִין וּתְבַטֵּל בְּרוּבָא כּו' דִּילְמָא מִיְיָרֵי בְּבִיבָה סִפְקָא
טְרִיפָה שְׁנוּלְדָה בְּיּוֹם טוֹב דְּהוּי דַשִּׁיל"מ.

וְהַצֵּ"צ שֶׁם נִדְחַק מְאֹד לְיִשְׁבֵי קוֹשְׁיָא זֹאת. וְלַהַגָּ"ל נִיחָא בְּפִשְׁטוֹת דְּוִדָּאֵי לְמַסְקַנַת רַב
אֲשֵׁי דַקִּי"ל כְּוִנְתֵּיהּ דְּטַעְמָא דְדַשִּׁיל"מ הוּא מְשׁוּם עַד שְׁתַּאכְלָנוּ כּו'.

מַמִּילָא גַם בִּיצַת טְרִיפָה שְׁנוּלְדָה בְּיּוֹם טוֹב הוּי דַשִּׁיל"מ דְּכַמָּה דְּאֶפְשָׁר לְמִיעֵבַד בְּהִיתָרָא
הוּי דַשִּׁיל"מ וְכַסְבָּרַת רַש"י הַגָּ"ל. מַשְׁא"כ הַגְמָרָא שֶׁם בְּתַחֲלַת הַסּוּגָיָא דְּהֵנָּה קִיְיָמִינוּ
בְּסָבֶרַת הַר"ן בְּהָא דְדַשִּׁיל"מ לֹא בְּטִיל וְכַנ"ל.

ממילא ביצת טריפה שנוקדה ביום טוב לא הני דשיל"מ כלל להך סברא פיון שאין סופו להיות היתר גמור וכנ"ל. וא"כ מש"ה לא הנה מצי לאוקמי בביצת ספק טריפה שנוקדה ביו"ט פנ"ל ולק"מ.

וכן י"ל בזה קושיות הש"ך ביו"ד (סי' ק"ב סק"ז) וכמבואר למענין. ה אלא דמ"מ לקושטא דמילתא אין נראה לומר שיתלקו האמוראים בטעמא דדשיל"מ בסברות אלו, אי פרש"י או פה"ר.

וגם לפ"ז עיקר שינויא דרב אשי בזה הוא שחידש סברא זו דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר דמש"ה ספיקא דרבנן אסור בדשיל"מ. והעיקר חסר בדבריו.

ומלבד כל זה הנה הדבר מבואר דה"ר"ן גופיה ע"כ ס"ל טעמא של רש"י ג"כ דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר דאי נימא רק טעמו של ה"ר"ן דהא דדשיל"מ לא בטיל הוא מדין מין במינו פנ"ל.

יש הרבה תשובות בדבר וסתירות רבות עד שא"א ליישב שיטה זו על מכוונה. ואף שאין מן הראוי להאריך בענין דדשו ביה רבים (וענין בתשו' פ"א סימן א') מפל מקום ההכרח לבאר קצת ולברר הסברות בראיות מכריחות.

והנה מלבד דקשה ע"ד ה"ר"ן אם פן מה משני רב אשי בביצה שם פנ"ל. וע"ק לדברי ה"ר"ן כמו שהקשה בתשובת נו"ב (מ"ת חיו"ד ס"ס נ"ג) לפמ"ש התוס' בכ"ד לר' יהודה דמין במינו לא בטיל דהנינו דוקא בדבר לח הנבלל ומתערב דומיא דדם הפך ודם השעיר.

אבל יבש ביבש מודה ר"י דמב"מ בטיל. א"כ לדין בדשיל"מ דאיתנו עלה מחמת מב"מ לשיטת ה"ר"ן הנ"ל דבכה"ג שסופו להיות גיטור בזה מודו רבנן לר"י דמב"מ לא בטיל.

מ"מ ביבש ביבש אמאי לא בטיל בדשיל"מ כמו בביצה שנתערבה באלה. (וכן בעצים ששפרו מן הדקל ביו"ט דפריף עלה הגמ' משום דשיל"מ).

והנו"ב שם השיב לשואלו קושיא זו דהתוספות לא ס"ל סברת ה"ר"ן בדשיל"מ. וה"ר"ן לא יסבור כהתוס' בהא דמודה ר"י ביבש ביבש.

ומ"ש השואל דה"ר"ן גופיה פתב סברת התוספות. זכרוננו כוזב לו.

עכ"ד הנו"ב. והוא לא ראה דברי ה"ר"ן בחידושי לגיטין (דף נ"ג ע"ב) בשם הראב"ד דמודה ר"י ביבש ביבש דמב"מ בטיל.

ונראה שה"ר"ן גופיה הסכים לזה שם. ואם פן קשה ע"ד ה"ר"ן מדשיל"מ דלא בטיל אף יבש ביבש.

וע"ק ע"ד ה"ר"ן אם נימא כהסוברים דבאיסור דרבנן מודה ר"י דמב"מ בטיל (והובא לעיל בסימן הקודם) ואמאי בדשיל"מ אפילו באיסור דרבנן לא בטיל. אלא שד"ז אינו מוסכם דמודה ר"י באיסור דרבנן דמב"מ בטיל.

ואין להקשות מזה על ה"ר"ן. ומ"מ קשה בריש ביצה (דף ד' ע"ב) דא"ר מתנא עצים ששפרו מן הדקל כו'.

ולר"א דאמר פל דשיל"מ אפילו בדרבנן לא בטיל מא"ל ה"מ היכא דאיתא לאיסורא בעיניה כו'. ונהו מימרא דרב מתנא איתא נמי בשבת (דף כ"ט ע"א) ושם בגמרא הגירסא א"ר מתנא אמר רב עצים שנשערו כו'.

ולנהו גירסא בלא"ה קשה מאחר דמרא דשמעתא הוא רב ונהו רב ס"ל כר"י דמב"מ לא בטיל, (בפסחים דף כ"ט ע"ב, ובע"ז דע"ג ע"ב, ובחולין ד"ק ודק"ח ע"א) ולמה פריד הגמרא עלה רק משום דשיל"מ אליבא דרב אשי.

ולא מקשה בפשיטות לרב לטעמיה דמב"מ לא בטיל. וע"כ משום דבאיסור דרבנן מודה דמב"מ בטיל.

או משום דביבש ביבש מודה דמב"מ בטיל וכנ"ל, ומכל מקום מקשה הגמרא דלא ליבטיל משום דשיל"מ. ולשיטת ה"ר"ן דטעמא דדשיל"מ הוא רק משום מב"מ אם פן לרב דס"ל מב"מ לא בטיל אין שום נ"מ לדידה בין דשיל"מ ובין דבר שאין לו מתירין. (אם לא דנימא דה"ר"ן אינו גורס בגירסתנו בשבת שם דא"ר מתנא אמר רב. וסמי מפאן רב).

ובעיקר דברי ה"ר"ן בטעם דשיל"מ משום דבזה שפופו להיות היתר מודו רבנן דר"י דמב"מ לא בטיל. אינו טעם עצמי בהחלט פלל.

דהא ה"ר"ן גופיה מודה דהא דדשיל"מ לא בטיל הוא רק מדרבנן. (וכמפניך בגמרא דב"מ דף נ"ג ע"א).

וכ"כ ה"ר"ן בגדרים שם בתוך דבריו (בדף נ"ב ע"א) ונ"ל ומש"ה אמרינן בדשיל"מ נטו רבנן משום חומרא לדר"י כו' עכ"ל. וכן כתב עוד ה"ר"ן שם (דף נ"ח ע"א סד"ה אכל לאכילה).

ונ"ל דלביעור פנין שיש לו מתירין אוסרת בכ"ש ונהו חומרא בעלמא היא עכ"ל. וכ"כ ה"ר"ן גם פן להדיא בפסחים פכ"ש בסוגיא דחמץ במשהו דהא דדשיל"מ לא בטיל הוא מדרבנן ע"ש.

אלא דלכאורה הנה נראה בדברי ה"ר"ן במ"ש שם דלרבנן דר"י דאמרו דלהכי לא מבטיל דם הפך לדם השעיר משום דעולין אין מבטלין זא"ז היינו ששניהם שונים שפשירים לזריקה. וה"ה לשאר דברים ששונים בהיתרם דגם פן אין מבטלין זא"ז משא"כ פשחלוקין באו"ה אע"פ ששנין בעצם ה"ל פמין בשאינו מינו לרבנן דר"י.

ומזה מבואר דברי ה"ר"ן דבששנין בהיתרן לגמרי מדאורייתא אין מבטלין זא"ז. ונהו דדשיל"מ מדרבנן היינו משום דעדיין אינם שונים בהיתרם עכ"שיו.

רק שהאיסור סופו להיות היתר כו'. אף זה אינו דהא ה"ר"ן גופיה הוא מהסוכרים דהיתר בהיתר בטיל וכמ"ש בתשובת ה"ר"ן (סימן נ"ז וסימן נ"ט) שנשאל שם אם מותר לטחון פאחת החטים המבוקעות עם שאינן מבוקעות קודם הפסח.

דאי היתר בְּהִיתָר לָא בְּטִיל אַם פֻּן לֹא יִתְבַטֵּל עַד לְאַחַר אִיסוּרוֹ וְה"ז מְבַטֵּל אִיסוּר לְכַתְּחִלָּה. וּפְשִׁיט לָהּ הֶר"ן מִמַּתְּנִיתִין דְּרַפ"ט דְּכַלְאִים בְּצִמְרָא גְּמֵלִים וְצִמְרָא רַחֲלִים שְׁטַרְפֵּן זב"ז כו'.

וש"מ דְּהִיתָר בְּהִיתָר בְּטִיל. וְה"נ מוֹתֵר לְטַחֵן הַכֹּל בִּיְחַד.

עכ"ד הֶר"ן שָׁם. הֶרִי דְהֶר"ן גּוֹפִיָה ס"ל דְּהִיתָר בְּהִיתָר בְּטִיל, (ול"ל דְּהָא דְּבְטִיל הוּא רַק לְעַנְיָן זֶה שְׁלֹא יִחוּל עָלָיו אַח"כ שָׁם אִיסוּר.

דמ"מ הַשְׁתָּא קוּדָם שְׁנַאָסֵר ל"ש בִּיָּה פְּלֵל בִּיטוּל). וְעוֹד קָשָׁה דְּמַדְבְּרֵי הֶר"ן בְּגִדְרִים שָׁם מוֹכַח דֵּה"נ בְּאִיסוּר בְּאִיסוּר ג"כ לָא בְּטִיל מִב"מ לְרַבְּנָן דְּר"י כִּינּוּן שְׁשֻׁנִיָּהֶם שְׁוִים בְּאִיסוּר.

וְכַן פְּתַב הֶר"ן בְּהִתְדָּא בְּגִדְרִים (דָּף נ"ט ע"ב ד"ה שְׁאֵנִי). דְּאִיסוּר בְּאִיסוּר לָא בְּטִיל אַע"פ שְׁאִין הָאִיסוּרִים שְׁוִים כִּינּוּן שְׁשֻׁנִיָּהֶם אִיסוּר.

וּמְשַׁמַּע דְּמַדְאֹרְבִּיתָא לָא בְּטִיל. (וּבְסוּף דְּבְרֵי קִיָּה קִצָּת ע"ש).

וְקָשָׁה דְּהָא בְּזַבְּחִים (דַּע"ח ע"א) אָמַר ר"ל הַפִּיגּוּל וְהַנּוֹתֵר וְהַטְּמֵא שְׁבִלְלָן זב"ז וְאֶכְלֵן פְּטוּר כו', ש"מ אִיסוּרִין מְבַטְלִין זַא"ז כו'. הֶרִי דְאִיסוּר בְּאִיסוּר גַּם כֵּן בְּטִיל אַע"ג דְּהִתָּם הֵי מִן בְּמִינוֹ.

(וְאִף שְׁהִיָּה אֶפְשָׁר לוֹמַר קִצָּת לַפ"ד הַא"ז שְׁהִבִּיא הַב"י בִּי"ד בְּסִימָן צ"ח דְּאִיל וְשׁוֹר וְעַז שְׁלִשָּׁה מִינִים הֵם. וי"ל דְּר"ל בְּזַבְּחִים מִיָּרִי בַּכַּה"ג דְּהֵי מִן בְּשֻׁאֵינוֹ מִינוֹ.

מְכַל מְקוּם זֶהוּ דוֹחַק וְלֹא מְשַׁמַּע כֵּן פְּלֵל. וְגַם דְּהָא לַפ"ד הַא"ו הַבְּחִיכוֹת הֵי הַכֹּל מִן בְּמִינוֹ וְס"ל דֵּה"א"ז מִיָּרִי בְּשֻׁלְמִין.

וְעוֹד דְּהָא הֶר"ן בְּגִדְרִים שָׁם (דָּף נ"ב ע"א) דְּעַתּוֹ דְּבִשְׁשׁוּיָן מְשַׁשׁ עֶכְשָׁיו (בְּהִיתָר אוֹ בְּאִיסוּר) לָא בְּטִיל אִף מִן בְּשֻׁאֵינוֹ מִינוֹ לְרַבְּנָן דְּר"י ע"ש בְּדְבְרֵיו. וְאִף אִם נִימָא שְׁדְּבְרֵי הֶר"ן בְּגִדְרִים שָׁם בְּמַחְלֻקַּת שְׁנוּיָה דְּר' אֶלְעָזָר פְּלִיג אַר"ל בְּזַבְּחִים שָׁם (דָּף ע"ט ע"א) וְס"ל דְּאִין אִיסוּרִים מְבַטְלִין זַא"ז.

וּלְדְבְרֵי הֶר"ן נִימָא דֵּה"ט דְּר"א דְּכִינּוּן שְׁשׁוּיָן בְּאִיסוּר ה"ל דְּוּמְיָא דְּדָם הַפֵּר וְדָם הַשְּׁעִיר דְּאִין מְבַטְלִין זַא"ז. גַּם בְּזֶה לֹא יִתְיַשֵּׁב פְּלֵל.

מְלַבֵּד דְּאִינוֹ בְּמְשַׁמַּע לוֹמַר בְּסוּגְיָא דְּגִדְרִים (דָּף נ"ט ע"ב) שָׁם גְּבִי לִיטְרָא מְעַשָּׂר יָרֵק שְׁזָה תְּלוּי בְּפִלּוּגְתָא דְּר"ל וְר"א בְּזַבְּחִים ע"ש. וְגַם דַּא"כ אֶלִּיבָא דְּר"ל תִּיקְשִׁי אַמְאִי דְּשִׁיל"מ לָא בְּטִיל כִּינּוּן דְּלִדְיָה מִב"מ בְּטִיל אִף בְּשֻׁנִיָּהֶם שְׁוִים לְגַמְרֵי שְׁשֻׁנִיָּהֶם אִיסוּר, (וְה"ה בְּשֻׁנִיָּהֶם הִיתָר ג"כ).

וְל"ל סְבֵרַת הֶר"ן בְּדְשִׁיל"מ אֶלִּיבָה וְתוֹ דְּר' אֶלְעָזָר בְּזַבְּחִים שָׁם דְּאָמַר אִין אִיסוּרִים מְבַטְלִים זַא"ז לֹא אָמַר כֵּן אֶלָּא לְהַלֵּל דְּס"ל אִין מְצוֹת מְבַטְלִים זַא"ז כו' ע"ש. וְהָא חֲלוּקִים עָלָיו חֲבֵרָיו עַל הַלֵּל כְּדָאֲמַרִּין בְּפִסְחִים (דָּף קט"ו ע"א) וְלֹא אִיתְמַר הַלְּכָתָא לָא פְּהֵלֵל כו' וּבְטוּר י"ד סִימָן צ"ח פֶּסֶק כְּר"ל דְּאִיסוּרִים מְבַטְלִים זַא"ז וְהֶרְמַב"ם בְּהַלְּכוֹת פְּהֵמ"ק שְׁפֶסֶק כְּמ"ד אִין אִיסוּרִים מְבַטְלִים זַא"ז.

גם כן כתבו האחרונים בדעתו שזהו רק בקדשים דאמרינן רואין כו' (וכמ"ש התוס' בזבחים שם ד"ה הא דרביים), משא"כ שאר איסורים מבטלים זא"ז, ואכמ"ל). וגם לא משמע כלל לומר בטעמא דר"א בזבחים שם משום סברת הר"ן הנ"ל.

ומבואר למענין. והשתא נדאי לר"ל דס"ל דאיסורים מבטלים זא"ז אף במב"מ וכנ"ל בנדאי לדידיה ל"ל סברת הר"ן בנדרים הנ"ל.

וממילא ה"נ לר"א דפליג אר"ל התם מ"מ בזה לא פליג וכנ"ל. ועוד קשה ע"ד הר"ן בנדרים שם בסוף דבריו שביאר דברי הר"ף בפת שאפאה עם הצלי דאסור לאוכלה בכוחתא אע"ג דקיי"ל ריחא לאו מילתא מ"מ הוי דשיל"מ כו'.

והעלה הר"ן דטעמיה דכיון דמצי למיכלה השתא בבישורא הוי דשיל"מ. ובכה"ג מחמירין אף בשאינו מינו כו'.

ותמה עליה הגרע"א (בתשו' ס"ס קפ"ט) ממתניתין דכלאים דצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זב"ז דאם רוב מן הגמלים מותר כו'. והא התם גם כן ה"ל דשיל"מ עכשיו שיכול ללבושו בלא פשתן ולמה בטל הצמר רחלים בגמלים ע"ש.

וכל אלה הם תמיהות עצומות ע"ד הר"ן בנדרים הנ"ל. ומפל זה ההכרח לומר דהר"ן ס"ל גם כן טעמא דרש"י דשיל"מ לא בטיל הוא משום דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

אלא דמהא דשיל"מ במשהו הוי רק במינו ולא בשאינו מינו. מפאת זה הכריח הר"ן דלא החמירו חכמים בדשיל"מ שיהא במשהו רק משום דבזה מצאו טעם וסברא שלא יתבטל בדשיל"מ וכמו שנגבאר לפנינו.

ולעולם עיקר החומרא דשיל"מ מחמת הסברא דעד שתאכלנו באיסור כו'. ואם נימא כן בדברי הר"ן יהיו דבריו נכונים וקיימים.

ויתנישבו כל הקושיות והתמיהות הנ"ל. ושיטתו מחנורת באין גמגום.

ועיקר הסברא בזה דבתערובת לח בלח שנהפף האיסור להיות היתר לא היה שינוי כלל לומר בזה עד שתאכלנו באיסור כו' דבכה"ג שפבר נאבד שמו של האיסור ונהפף להיות היתר לא היו מחמירים כלל בזה בדשיל"מ שלא יתבטל.

אלא שסמכו רבנן חומרא זו אהך דמין במינו לא בטיל דגלי קרא דדם הפך ודם השעיר. דר"י גמר מהכא דבעלמא נמי מב"מ לא בטיל וכמו שהסביר הר"ן בטעמו שפל דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו כו' ולרבנן דר"י דאמרו מפאן לעולין שאין מבטלין זא"ז אף שגזה"כ הוא בעולין לגבי מזבח שאין מבטלין זא"ז ולא במידי אחרוני.

מפל מקום מצד הסברא כל שני דברים ששוין בהיתר או ששוין באיסור דדמי להא דעולין דמסתבר שמצד ההשתוות שבהם מחזקים זא"ז. בזה החמירו חכמים גם כן שלא יבטלו זא"ז.

וּכְמוֹ בְּעֵלְמָא דְכָל חֲנוּמְרוֹת הַחֲכָמִים הוּא בְּדַדְדָּמִי לְדַאוּרִינְיָתָא. וְהָנָּה הֵכָא אַע"ג דְּגִזְהָ"כ הוּא בְּעוֹלִין דְּיֻקָּא מ"מ הֶחְמִירוּ חֲכָמִים בְּדַדְדָּמִי לְהוּ בְּסִבְרָא וּבְטַעְמָא וּמְכָלְל זֶה הֶחְמִירוּ בְּדַשִּׁיל"מ.

זֶהוּ פְּנוּנַת דְּבְרֵי הֶר"ן. וְהַשְּׁתָּא נִיחָא הֵךְ דְּנֻבְחִים הַנְּ"ל דְּאַיְסוּר בְּאַיְסוּר מִיָּן בְּמִינוּ מ"מ מְדַאוּרִינְיָתָא בְּטִיל וְכַנ"ל.

וְכֹן בְּהִיתָר בְּהִיתָר וְכַנ"ל. וְאִין לְהַקְשׁוֹת גַּבֵּי הִיתָר בְּהִיתָר דַּמ"מ מְדַרְבְּנֵן לֹא לִיבְטֵל. הָא לַק"מ.

דְּהָא כָּל פְּעוּלַת הַבְּיֻטוּל הוּא רַק שְׁאַחַר כְּפֹךְ לֹא יְחוּל עֲלֵיו הָאִיסוּר. וְכִינֵן דְּסוּף סוּף אַחַר אִיסוּרוֹ מְמִילָא בְּטִיל כְּדִין אִיסוּר בְּהִיתָר.

וְלָמָּה יִחְמִירוּ בְּזֵה מְדַרְבְּנֵן דְּלֹא לִיבְטֵל עַד אַחַר אִיסוּרוֹ. דְּאִין נ"מ בְּזֵה רַק לְעַנְנֵן לְדוּן דְּחָשׁוּב כְּמַבְטֵל אִיסוּר לְכַתְחֻלָּה.

דְּהָא גּוּפָא מְדַרְבְּנֵן (וּמְדַאוּרִינְיָתָא שְׂרִי לְבַטֵּל אִיסוּר לְכַתְחֻלָּה לְרוּב הַפּוֹסְקִים). וְאִין מְקוּם לְהַחְמִיר מְדַרְבְּנֵן בְּבִיטוּל הִיתָר בְּהִיתָר וְכַמְבּוֹאֵר.

וְהַשְּׁתָּא נִיחָא גַם כֵּן הָא דְּדַשִּׁיל"מ לֹא בְּטִיל בְּיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ. אַף דְּלר"י מִיָּן בְּמִינוּ בְּטִיל בְּיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ.

בְּדַשִּׁיל"מ לֹא בְּטִיל מִטַּעַם דְּעַד שְׁתַּאכְלָנוּ בְּאַיְסוּר כּו'. דְּהֶר"ן לֹא הֶנְצֵרֵךְ לְסִבְרַתּוֹ בְּדַשִּׁיל"מ מְשׁוּם מַב"מ רַק לְעַנְנֵן פְּתַעְרוּבַת לַח בְּלַח שְׁנֵהֶפֶךְ הָאִיסוּר לְהִיּוֹת הִיתָר וּבְזֵה לֹא שְׂיִיף לֹאמַר עַד שְׁתַּאכְלָנוּ בְּאַיְסוּר כּו'.

אַבְל בְּתַעְרוּבַת יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ דְּלֹא נִהְפֵּךְ הָאִיסוּר לְהִיתָר. (וּמַש"ה אִיסוּר לְאַוּכְלֵן יַחַד כְּמַבּוֹאֵר ר"ס ק"ט ע"ש).

מְמִילָא בְּדַשִּׁיל"מ לֹא בְּטִיל מִטַּעַם עַד שְׁתַּאכְלָנוּ בְּאַיְסוּר תַּאכְלָנוּ בְּהִיתָר וּכְפִירַש"י. וְהֶר"ן מוֹדֵה בְּזֵה לְרַש"י (אַלָּא דַּמ"מ בְּיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ נִמְי לֹא הֶחְמִירוּ בְּדַשִּׁיל"מ רַק מַב"מ כְּמוֹ בְּלַח בְּלַח דְּהִתָּם עֵיקַר סְמֵךְ שְׁלֵהֶם מְשׁוּם מַב"מ וְכַנ"ל וְהַשְּׁתָּא נִמְי לַק"מ לְשִׁיטַת הֶר"ן בְּדַבְרֵי הֶר"ף גַּבֵּי פֶת שְׁאַפְּאָה עִם הַצְּלִי כּו' מִמִּתְנִיחֵין דְּכִלְאִים כַּנ"ל דְּלֹא כ"כ הֶר"ן רַק בְּתַעְרוּבַת לַח בְּלַח דְּבְּזֵה לר"י מַב"מ לֹא בְּטִיל מַה"ת וּלְרַבְּנֵן דְּר"י הֵיכָא שְׂיֵשׁ צַד הִיתָר עֲכָשְׁיוֹ (לְמִיכְלִיָּה בְּבִישְׁרָא) לֹא בְּטִיל מְדַרְבְּנֵן אַף בְּשִׂאִינוּ מִינוּ מַשֵּׁא"כ בְּתַעְרוּבַת יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ דְּר"י נִמְי מוֹדֵה דְּבְטִיל דְּלֹא הָוִי גְּוִמְיָא דְּדָם הַפֵּר וְדָם הַשְּׂעִיר.

וּמְמִילָא ה"נ לְרַבְּנֵן דְּר"י אִין לְהַחְמִיר בְּזֵה מְדַרְבְּנֵן דְּלֹא לִיבְטִיל מִחֲמַת מַב"מ מִצַּד הַשְּׂעִירִי שְׂבֵהֶם פִּינֵן דְּלֹא דְּמִי כְּלָל לְדָם הַפֵּר וְדָם הַשְּׂעִיר וְכַנ"ל, וּבְתַעְרוּבַת יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ מוֹדֵה הֶר"ן דְּהָא דְּדַשִּׁיל"מ לֹא בְּטִיל הוּא רַק מִטַּעַם מְשׁוּם דְּעַד שְׁתַּאכְלָנוּ בְּאַיְסוּר כּו'.

וּמְמִילָא לֹא הָוִי דַּשִּׁיל"מ עַד שְׂיֵהָא הִתְיָתָר לְאוֹתוֹ דְּבֵר שְׁנַאָסַר בּוֹ מִתְחִלָּה וּכְמוֹ לְשִׁיטַת רַש"י. דְּבִיבֵשׁ בְּיָבֵשׁ ל"פ כְּלָל הֶר"ן עַל רַש"י וּמַש"ה בְּצִמְרֵי גְּמִלִים וְצִמְרֵי רְחִלִים אִין כְּפִין דַּשִּׁיל"מ כְּלָל וְכַמְבּוֹאֵר.

ומינושב הכל. ואחר שביארנו דהר"ן נמי ע"כ ס"ל טעמא דרש"י דעד שתאכלנו באיסור כו'.

ממילא נסתרו דברי המפרשים הנ"ל שפירשו בביצה שם דפליגי אמוראי בטעמא דדשיל"מ וכנ"ל. ול"ל דר"פ לא ס"ל ה"ט דעד שתאכלנו באיסור כו' דהתם קאי בנתערבה הביצה באלף דכולן אסורות.

(דמשמע דמתערובת יבש בביבש מיירי). ובזה ליתא לסברת הר"ן משום מב"מ פנ"ל.

וגם פבר מבןאר דמה"ט דהוי מב"מ משום זה לחוד לא היו חכמים מחמירים פלל בדשיל"מ אי לאו טעמא דעד שתאכלנו כו'. ומעתה שביארנו דל"פ אמוראי דהתם בטעמא דדשיל"מ פנ"ל.

אם כן הדק"ל על הרמב"ם מגמרא דע"ז (דף ע"ד) הנ"ל ומר' יוחנן דפסחים הנ"ל. (מיהו מ"ש לעיל לענין הנדון של הצ"צ בביצת טריפה שנוקדה ביו"ט דתליא בין הני טעמי דרש"י ודהר"ן פנ"ל.

וגם דנ"מ בינייהו לענין חמץ בפסח בסברא דחוזר לאיסורו לשנה הבאה פנ"ל. השתא נמי י"ל פן.

דלפ"ד הר"ן פל שחלוקים זמ"ז באו"ה הוי כמו אינו מינו דבטיל בדשיל"מ. וא"ל יותר):
ו אף י"ל דברי הרמב"ם באופן זה.

דהנה הר"ן בפ' כ"ש השיב ע"ד הרמב"ם ונהרמב"ן דס"ל דחמץ בפסח הוי דשיל"מ דכיון דחומרא דדשיל"מ מדרבנן היא ואין להחמיר אלא כשעתיד להיות נותר לגמרי. אבל בחמץ בפסח דמדרבנן אסרוהו אחר זמנו גם כן אין ראוי להחמיר עליו חומרת דשיל"מ בתוך זמנו ואע"ג דמתערובת חמץ שרי אחר הפסח א"כ אין ההיתר רק משום פערובת ולא הוי דשיל"מ עכ"ד הר"ן.

והיא טענה נכונה לכאורה. ועוד צ"ל מ"ש הלח"מ (ספ"ד מהלכות חו"מ) שהקשה לשיטת הרמ"ך בדברי הרמב"ם (שהובא בב"י סי' תמ"ב ונהספיו עמו האחרונים לדינא).

שהרמב"ם (בפ"א מהלכות חו"מ ה"ו) פסק בחכמים דר"א בכנותח הבבלי דבשאין בו פזית בכא"פ פטור. ופסק ג"כ (בפ"ד שם ה"ח) כר"א דעוברין בב"י על פערובת חמץ.

ומירץ הרמ"ך לחלק בין איסור אכילה לאיסור שהייה דבשאין בו פזית בכא"פ אין הכזית מצטרף לענין אכילה כיון שאינו אוכלו בב"א. משא"כ לענין פיעור חייב לבערו מן התורה דהכזית מצטרף מאליו (וסברתו בזה י"ל כעין מ"ש התוספות בבכורות (דף כ"ג ע"א) לענין טומאת משא דלא בטיל ברובא.

דלענין אכילה פל משהו ומשהו שנוכנס לבית הבליעה קמא קמא בטיל משא"כ לענין משא שנושא הפל בב"א. ואף דמוכח שם מדברי התוספות דהא דבטומאת משא לא שנייד ביטול זהו רק מדרבנן.

מ"מ דעת הרמב"ם שם שזהו מדאורייתא וענין מ"מ ספ"א מהלכות מטמאי משכב. וברמב"ם סוף פ"א מהלכות אה"ט.

ויש בזה אריכות דברים, ואכמ"ל. וה"נ לענין ב"י דחמץ בפסח דמי לטומאת משא שיקרי משקה הפל בב"א.

והקשה הלח"מ לשיטת הרמ"ך הנ"ל אם פן היאך פסק הרמב"ם דחמץ בפסח במשהו מטעם דשיל"מ. הא פיון דאיכא בתערוכת פזית חמץ אפילו בתוך פמה זיתים עובר עליו בב"י, ואם קיים תערוכת זה עד לאחר הפסח הוא אסור פיון שע"ע בב"י בפסח (כמ"ש הה"מ).

ואם פן הרי תערוכת זה אין לו מתירים. ותיגרץ הלח"מ דגזרו על פזית אטו פחות מפזית. ותירוצו הוא דוחק גדול. אלא שקונשיתו מעיקרא ליתא לפ"ד המ"א והח"י ר"ס תמ"ב דס"ל בדעת הרמ"ך דאם נתבטל החמץ ברוב במינו או בששים באינו מינו דמדאורייתא מותר לאוכלו לכתחלה (דהחמץ כמאן דליתיה) ממילא לא שיקי שיעבור עליו בב"י, (דא"ע בב"י על דבר המותר באכילה, והא איתקש השבתה לאכילה).

אלא בשנתערב בשאינו מינו פחות מס' רק שאין בו פזית בכא"פ דהא דלא לקי על אכילתו היינו משום שאין מצטרף הכזית פיון שאינו אוכל אותו בב"א. בזה הוא שפובר הרמ"ך דלענין ביעור הכזית מצורף מאליו וכנ"ל.

(דהא לענין אכילה גם החמץ כמאן דאיתיה רק דנפטר משום שאין הכזית במ"א. וזה ל"ש לענין ב"י).

ואם פן שפיר הוי חמץ בפסח במשהו משום דשיל"מ (דכל זמן דליכא ששים פנגדו בלא"ה אסור כשאר איסורים. ובש"ש ששים פנגד החמץ הא שרי להשהותו עד אחר הפסח ואז יהיה מותר באכילה.

ומש"ה ה"ל דשיל"מ. ואע"ג דע"כ לסמוך על הביטול לענין ב"י מ"מ לענין אכילה ה"ל דשיל"מ.

וכמ"ש לעיל. ויש לתמונה על הלח"מ, מלבד שדברי המ"א והח"י הנ"ל מסתברים דנדאי ל"ל שיהיה חמץ בפסח במשהו מדאורייתא לענין ב"י.

וגם אם הלח"מ לא הבין בדברי הרמ"ך פדבריהם. אם פן למה ניקח ליה להלח"מ שם אם ניקח דהו תערוכת חמץ יהיה מותר אחר הפסח.

דמ"מ היאך חשוב זה דשיל"מ אם איתא דמדאורייתא אסור להשהותו. אע"כ דפשיטא דחמץ המותר באכילה מותר להשהותו כנ"ל.

ואם פן פשיטא גם פן תערוכת זה יהיה שרי אחר הפסח. ומאי קשיא ליה להלח"מ.

אלא דמ"מ קונשית הלח"מ נכונה. דאף שהעלינו לעיל דהא דחמץ הוי דשיל"מ אע"ג דע"כ אין לסמוך ולהתיר להשהותו עד אחר הפסח מטעם שנתבטל לענין ב"י, מ"מ לענין איסור אכילה עד שתאכלנו באיסור כו' דאח"כ יהיה מותר באכילה שלא מטעם ביטול.

וכ"ז להסוברים דלעגנן ב"י נמי שנייה בייטויל אכל לדברי הרמ"ך הנ"ל דלעגנן ב"י לא שנייה פלל בייטויל וכמו שביארנו לעיל מהתוספות דבכורות (דף כ"ג). וכל הקותר להשהותו הוא דכיון שנתבטל לעגנן הקותר אכילה ממילא לא שנייה שיעבור עליו בב"י וכנ"ל.

ונהרי ע"כ לסמוך בזה על הביטויל שנתבטל לעגנן הקותר דאכילה ואז שרי גם כן להשהותו. דאי לא דהקותר באכילה לא היה מתבטל פלל לעגנן שהיה ויהיה ע"ע בב"י.

וא"כ לא שנייה פלל לומר עד שתאכלנו באיסור כו' דסוף סוף ע"כ לסמוך על זה שנתבטל והקותר לאכלו תוף הפסח ועי"ז מתירים להשהותו שא"ע בב"י גם כן מטעם דשרי באכילה בפסח ואין זה בגדר דשיל"מ פלל.

והיא קושיא אלימתא. (אף דאפשר שהלח"מ לא פינו בזה, אבל דבריו נכונים באופן זה), ותירוצ הלח"מ הוא דחוק גדול.

העולה מדברינו דצ"ל, דברי הרמב"ם מפמה קושיות. א' מר' יוחנן דפסחים.

ב' מסוגיא דע"ז (דף ע"ד ע"א). ג' קושית הר"ן.

ד' קושית הלח"מ. ה' מה שפקפקנו לעיל מאחר דע"כ לסמוך על הביטויל להתיר להשהותו וממילא לא הוי דשיל"מ פלל לפמ"ש לעיל דלא כהצ"צ וכנ"ל: ז ולכאורה היה נראה ליישב פל הקושיות הנ"ל בביאור סוגיית הגמרא במקומו.

דפסק רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו כו' במשהו פרב. ופירש רש"י דרבא גם כן ס"ל פרב בכל התורה דמב"מ לא בטיל אמנם פל הפוסקים נחלקו עליו והוכיחו דרבא גופיה ס"ל דמב"מ בטיל בכל התורה אלא דבחמץ בפסח ס"ל במשהו פרב משום חומרא דחמץ או משום דשיל"מ.

(ובמ"א ביארתי בזה דברי רבא אי מב"מ לא בטיל בכל התורה). ולכאורה"ל בזה מאחר דהגמרא אמר בהדיא אהא דאמר רב חמץ במשהו דאזיל לטעמיה דס"ל בכל התורה מב"מ במשהו.

ור' יוחנן לטעמיה דמב"מ בטיל ס"ל דחמץ בפסח בזמנו בששים. ורבא ס"ל בכל התורה מב"מ בטיל ואפ"ה חמץ בפסח במשהו.

והוא מקריע בזה פדעת שלישית דלא פרב ודלא פרבי יוחנן. ולא הכי אורחא דתלמודא. וע' בתוס' ב"מ (דף ל"ו ע"ב) ד"ה את מהימנת, ובפירש"י ותוספות סנהדרין (דף כ"ד ע"ב ד"ה רבא). אלא י"ל בפירושא דשמעתא לפ"ד הרמב"ם דס"ל דחמץ בפסח במשהו מטעם דשיל"מ.

דטעמא דהלכתא דפסק רבא הוא דלדין נדאי הוי חמץ דשיל"מ. משא"כ מעיקר הדין שפיר פליגי ביה רב ור' יוחנן אי הוי במשהו או בששים וכל מר לטעמיה אזיל וכנ"ל.

דבימי חכמי המשנה לא היה שנייה פלל לדון על חמץ בפסח דין דשיל"מ וכמו שנתבאר. ומה"ט נמי שפיר פריה הגמרא בע"ז שם דליתני במתניתין פפרות של בעה"ב לעגנן חמץ בפסח כו'.

דְּהָא דְחָמֵץ בְּפֶסַח הָוֵי דְשִׁיל"מ אֵינוֹ מְשׁוּם דְתַעְרוֹבְתָּ חָמֵץ שְׂרֵי אַחַר הַפֶּסַח, דְּבִנְיָה תִּיקְשִׁי קְוִשְׁתִּית הֶר"ן הַגָּ' לְ וְגַם קְוִשְׁתִּית הַלַּח"מ לְדַבְרֵי הַרַמ"ךְ וְכַנ"ל. אֵלָּא הָוֵי דְשִׁיל"מ מְשׁוּם דְאַחַר הַפֶּסַח יִהְיֶה שְׂרֵי בְּעֵינְיָה אַף מְדַרְבְּנָו.

מְשׁוּם דְקִי"ל כְּרַב דְאַמַר הַבּוֹדֵק צְרִיף שְׂיִבְטַל (פְּסָחִים דָּף ו' ע"ב) דְשָׂמָא יִמְצָא גְלוּסְקָא כּו' וְכִבְרַ פְּתַב הֶר"ן רִישׁ פְּסָחִים דְּבִימֵי חֲכָמֵי הַמְשַׁנָּה לֹא הִיָּה עֲדִינָן תַּקְנָה זֹו וְתַנָּא דְמַתְנִיתִין לֹא בְּעֵי בִיטוּל כְּלָל.

אֵלָּא שְׂבָא רַב יְהוּדָה אָמַר רַב וְחִידוּשׁ לְהַצְרִיף בִּיטוּל אַחַר הַבְּדִיקָה כּו'. וּמַעֲתָה י"ל דְקוֹדֵם תַּקְנַת רַב דְהַבּוֹדֵק צְרִיף שְׂיִבְטַל אֵין בְּחָמֵץ בְּפֶסַח דִּין דְשִׁיל"מ כְּלָל מְטַעְמִים שְׂפַתְכֵינוּ לְעֵיל מְדַבְרֵי הֶר"ן וּמְדַבְרֵי הַלַּח"מ לַפ"ד הַרַמ"ךְ כַּנ"ל.

מִשָּׂא"כ אַחַר תַּקְנַת רַב דְהַבּוֹדֵק צְרִיף שְׂיִבְטַל וּמִמִּילָא סָתָם חָמֵץ הַנִּמְצָא בְּפֶסַח הוּא חָמֵץ שְׂבִיטְלוֹ כַּמ"ש הַפּוֹסְקִים. (דְּכֻמוֹ דְאַמְרִינוּ בְּפֶסַחִים דָּף ד' ע"ב דְסָתָם בְּתִים בְּדוּקִים הֵם וְהַפֵּל חֲבִירִים הֵם אֵצֶל בְּדִיקַת חָמֵץ.

וּמְחֻזְקִינוּ דְמִסְתָּמָא כֹּאו"א קִיָּים תַּקְנַת חֲכָמִים לְבָדוּק. וְה"נ אֲמַרִינוּ כֹּן לְעֵנָן תַּקְנַת הַבִּיטוּל).

וְאִם כֹּן סָתָם חָמֵץ הָוֵי שְׂפִיר דְשִׁיל"מ דְמְדַאוּרִיָּתָא וְדַאי יָכוֹל לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד אַחַר הַפֶּסַח כִּינּוּן שְׂבִיטְלוֹ. (וְאִף דְמְדַרְבְּנָו אֲסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ, הָא לְעֵנָן זֶה בְּטִיל בְּתַעְרוֹבְתָּ שְׂפִיר.

אֲבָל מ"מ לְעֵנָן הָאֲסוּר דְאוּרִיָּתָא יֵשׁ לוֹ הֵיטֵר שְׂלֹא מְחַמַּת בִּיטוּל בְּתוּף הַתַּעְרוֹבְתָּ). וְלַפ"מ"ש בְּתַשׁוּבָה ס' כ"ב שְׂהַעֲיָקֵר לְהַלְכָה דְחָמֵץ שְׂבִיטְלוֹ וְגַם לֹא הִיָּה מְזִיד בְּמָה שְׂלֹא בִיעֵרוּ אִז מוֹתֵר לְאַחַר הַפֶּסַח בְּעֵינְיָה אַף מְדַרְבְּנָו (וְכַפְסֵק הַתְּשַׁב"ץ ח"ב ס' קצ"ט).

אִם כֹּן הָוֵי חָמֵץ הָוֵי דְשִׁיל"מ גָּמוּר. שְׂאַחַר הַפֶּסַח יִהְיֶה שְׂרֵי לְגַמְרֵי אַף מְדַרְבְּנָו וְאִפִּילוּ בְּעֵינְיָה בְּלֹא תַעְרוֹבְתָּ.

אֵלָּא דַּמ"מ זֶה וְדַאי אִם בְּמַקְרָה יִמְצָא חָמֵץ שְׂלֹא בִיטְלוֹ קוֹדֵם הַפֶּסַח אוֹ בְּעַבְרִיָּין שְׂעֵבֵר בְּמְזִיד עַל תַּקְנַת חֲכָמִים דְהַבּוֹדֵק צְרִיף שְׂיִבְטַל וְאִם כֹּן הָא חָמֵץ זֶה הָוֵי דְבָר שְׂאִין לוֹ מַתִּירִין כִּינּוּן שְׂאַסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ מְדַאוּרִיָּתָא (אִם לֹא נִסְמָנָה עַל בִּיטוּלוֹ בְּתַעְרוֹבְתָּ וְכַנ"ל).

מְכַל מְקוּם בְּזֶה לֹא פְלוּג רַבְנָן וְהַשְׁוּוּ חֲכָמִים מְדוּתִיָּהֶם בְּזֶה שְׁגַם חָמֵץ זֶה לֹא יִצָּא מִהַכְּלָל שְׂאַוּסֵר בְּמַשְׁהוּ כִּינּוּן דַּעַכ"פ סָתָם חָמֵץ הוּא דְשִׁיל"מ וְכַנ"ל, בְּאַוּפֵן דְהָא דְחִידוּשׁ לֹן רַבָּא דְחָמֵץ בְּפֶסַח הוּא דְשִׁיל"מ הוּא לְדִידוֹן אַחַר תַּקְנַת הַבִּיטוּל וְכַנ"ל.

מִשָּׂא"כ פְּלוּגְתָּא דְרַב ור' יוֹחָנָן הוּא מַעֲיָקֵר הַדִּין אִי חָמֵץ בְּפֶסַח בְּמַשְׁהוּ אוֹ לֹא. וְכֻמוֹ שְׂבִימֵי הַמְשַׁנָּה שְׂאִין לְחַב"פ דִּין דְשִׁיל"מ כְּלָל וְכַנ"ל.

וּבְזֶה מִינְשָׁבִים כָּל הַקְּוִשְׁיּוֹת. רַק שְׂדַחּוּק קִצָּת לוֹמַר דְרַב ור' פְּלִיגֵי רַק מַעֲיָקֵר הַדִּין וְכַנ"ל: ח אִף הַעֲיָקֵר בְּזֶה לַפ"מ"ש וְהַעֲלִיתִי בְּתַשׁוּ' (סִימָן כ"ב) בְּבִיאוּר דְבָרֵי הִירוּשְׁלָמֵי דְפְסָחִים וְהוּבָא בְּרֵא"ש (פכ"ש סִימָן ד') הַפְּקִיר חֲמִצּוֹ בִּיד אַחַר הַפֶּסַח מִהוּ ר' יוֹחָנָן אָמַר אֲסוּר ר"ל אָמַר מוֹתֵר, וּמִסִּיק דר"י חֲנִישׁ לְהַעֲרָמָה ור"ל לֹא חֲנִישׁ לְהַעֲרָמָה.

(ובפר"ח סי' תמ"ח סק"ה ביאר דברי הירושלמי דמיירי במי שפדק וביטל פדין ונמצא שם חמץ אחר הפסח דלא עבר אפילו באיסורא דרבנן. ובהא פליגי ר"י ור"ל אי חיישינן להערמה).

והב"י בסי' תמ"ח פתב דידוע דהלכה כר"י לגבי ר"ל. ושם הוכחתי דהכא קי"ל כר"ל, והא דאמר רבא ביבמות (דף ל"ו ע"א) דהלכה כר"ל בהני תלת לא קאי רק על מה דפליגי ר"י ור"ל בבבלי ולא במה דפליגי בירושלמי.

והבאתי ראיות לדבר. ובזה מיושב גם פן דעת בעל העיטור שפסק בחמץ שביטלו שאסור באכילה ומותר בהנאה.

ותמה עליו הטור שם דמ"ט לחלק בזה בין אכילה להנאה. אמנם לדברינו הדבר מבואר. דבעה"ע פוסק כר"ל דירושלמי הנ"ל. והא דאוסר באכילה אגיל לטעמיה דגם בחמץ של נכרים שעבר עליו הפסח פסק בעה"ע דאסור באכילה. וכמ"ש הטור משמו ר"ס תמ"ח ע"ש. ושם ביארתי זה.

וכן מבואר להדיא ברי"ו בשם התוספות דפסקו בזה להיתר. ולפ"ז י"ל בפשיטות דהא דפסק רבא הלכתא דחמץ בפסח במשהו דלהרמב"ם הוא מטעם דשיל"מ היינו משום דהלכתא כר"ל דהירושלמי.

דחמץ שביטלו הנמצא אחר הפסח שרי באכילה. וכיון דסתם חמץ הנמצא הוא חמץ שביטלו דשרי אחר הפסח אף בעיניה בלא תערוכת מש"ה הני דשיל"מ.

ושאר חמץ שלא ביטלו או שהניחו במזיד מ"מ הוי במשהו דלא פלוג רבנן אע"ג דחמץ זה אין לו מתירין מ"מ הוי במשהו כיון דסתם חמץ הוא דשיל"מ כנ"ל. והשתא א"ש דר' יוחנן לטעמיה דס"ל בירושלמי דחמץ שביטלו הנמצא אחר הפסח אסור.

וממילא לדידיה לא הוי חמץ דשיל"מ כלל. מש"ה ס"ל לר' יוחנן דחמץ בזמנו בנותן טעם דר' יוחנן לטעמיה כנ"ל.

ובזה מיושבים כל הקושיות. וא"ש דברי הרמב"ם לנכון בס"ד.

סימן כ א לבאר בדין חמץ בפסח אי הוי דשיל"מ. וכבר ביארתי בסימנים הקודמים בדרך פלפול הלכה מסוגיות הגמרא.

ועתה נבאר לדינא היאך נקטינן להלכה בהך מילתא. וביאור דעת הראשונים בזה.

והנפקותא לדינא שיש מנה. והנה הרמ"א ביו"ד ס"ס ק"ב הביא שתי הדעות, דעת המרדכי דחמץ בפסח לא הוי דשיל"מ כיון שחוזר ונאסר לשנה הבאה, וד' הרמב"ם דחמץ בפסח הוי דשיל"מ.

ובספר ת"ח כלל ע"ד ד"ט הכריע בדעת המרדכי בזה. והמהרש"ל ביש"ש בחולין פכ"ה הסכים לדעת הרמב"ם והובא בט"ז ונש"ף ביו"ד ס"ס ק"ב.

ומשמעות דבריהם שנוטים לדעתו, וכ"כ בנה"כ ב"ד בס"י צ"ב דקיי"ל דחמין בפסח
הוי דשיל"מ. והמג"א (סי' תמ"ז ס"ק מ') הסכים להפוסקים דחמין בפסח לא הוי
דשיל"מ.

ומ"ש שם שפן נוהגין דאל"כ אף בערב פסח לא יתבטל. הנה הש"ך ב"ד שם דחה
ראיה זו וכתב דהא דחמין בערב פסח בטל היינו שלא במינו כשאר דשיל"מ דבטל
כשאינו מינו.

רק דבפסח גופיה הוי במשהו אף באינו מינו וזהו מפני חנוכה איסורו ובע"פ בטיל שפיר
באינו מינו, עכ"ד. ובלבד ר"ס תמ"ז פתב ג"כ דחמין בפסח הוי דשיל"מ.

ולכאורה הנה נראה דיש לחוש לדעת הרמב"ם דס"ל דחמין בפסח הוי דשיל"מ. והר"ן
בסוף ע"ז פירש פן בדברי הרי"ף גם פן דס"ל דחמין בפסח הוא דשיל"מ.

וגם הב"י בס"י תמ"ז פתב שני פירושים בדברי הרי"ף במה שאוסר בהנאה בתערובת
חב"פ ביבש ביבש. ומתחלה פירש הב"י משום דהרי"ף ס"ל דחמין בפסח הוא דשיל"מ.

אלא דאח"כ פתב שם עוד דאפשר דס"ל דבאיסורין שאוסרין במשהו לא הקילו בבטול
יבש ביבש חד בתרי. ולפי דרכו של הב"י בכלל דוכתא דהיכא דהרי"ף והרמב"ם קיימי
בחדא שיטתא לפסוק פנותיהו.

לפ"ז ה"א שלא נתברר כ"כ דברי הרי"ף אם סובר פהרמב"ם מ"מ הנה אפשר לחוש
לדבריו. ומה גם דהרמב"ן במלחמות בפ"ב דפסחים ג"כ דעתו דחמין בפסח הוי דשיל"מ.

ומשמע שם פרש פן בדברי הרי"ף ג"כ ע"ש. וגם לפמ"ש בסימן הקודם (אות ג') דעיקר
הך מילתא אי חמין בפסח הוי דשיל"מ פנין שחוזר לאיסורו לשנה הבאה מסתברא לומר
דזה תליא בטעמא דדשיל"מ לא בטיל דלפירש"י דטעמא משום דעד שתאכלנו באיסור
תאכלנו בהיתר.

א"כ אף חמין בפסח הוי דשיל"מ דמה בכך שחוזר לאיסורו לשנה הבאה מ"מ הרי הוא
יכול לאוכלו בהיתר אחר הפסח ואינו בדין שיתבטל בפסח דשייך ה"א עד שתאכלנו
באיסור כו'.

משא"כ לפ"ד הר"ן דטעמא דדשיל"מ לא בטיל הוא משום דבהא מודו רבנן לר"י
דבכה"ג מין במינו לא בטיל פנין שאינו חלוק ממנו כ"כ במה שהוא איסור פנין שפופו
להיות ניתר פמוהו כו'. לפ"ז בחב"פ פנין שלא נשאר עליו אח"כ שם היתר לעולם
דלשנה הבאה ג"כ ינהיג אסור בפסח י"ל דמש"ה לא חשיב דשיל"מ פנין שחלוק ממנו
ולא ישמיה לו בזה להיות עליו שם היתר לעולם כו'.

ואם נימא פן א"כ י"ל דחמין בפסח הוי דשיל"מ לדין דרוב הפוסקים ס"ל פירוש"י
דדשיל"מ לא בטיל הוא משום דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר. ותו דכבר הוכחנו
בסימן הקודם (אות ה') דהר"ן גופיה ע"כ ס"ל גם פן טעמא דרש"י דעד שתאכלנו
באיסור כו'.

וּלְפָנֵינוּ יִבְנֹאֵר מַה שִׁי"ל פֶּאֶן דְּחִמְז בְּפֶסַח לֹא חֲשִׁיב דְּשִׁיל"מ מְטַעְמִים אַחֲרִים חוּץ מְטַעְמוֹ
שֶׁל הַמְרֻדְכֵי הַגָּ'ל שְׁחוֹזֵר לְאִסּוּרוֹ לְשִׁנָּה הַבְּאָה. וְכַמ"ש עוֹד בְּעוֹ"ה: ב וְהִנֵּה יֵשׁ לְבֹאֵר
דַּנ"מ טוֹבָא לְדִינָא אִי חִמְז בְּפֶסַח הָיִי דְשִׁיל"מ.

אוּ דְהָא דַּחב"פ בְּמַשְׁהוּ אֵינּוּ רַק מְשׁוּם חוּמְרָא דְחִמְז אַבְל לֹא חֲשִׁיב דְשִׁיל"מ. דִּישׁ בְּנָה
פְּמָה גְּפָקוּתוֹת לְדִינָא.

וְלֹא פִי רוֹכְלָא אַחְשְׁבִינְהוּ לְכוּלְהוּ. רַק אֲנָקוּט קֶצֶתָם.

דַּנ"מ לְדִינָא מְזָה בְּשִׁשָּׁה דְבָרִים (וְהַמְעַיִן יִקִּישׁ מְזָה עַל הַשְּׂאָר). א' בְּדִין חִמְז שְׁנֹתְעָרְב
בְּעָרְב פֶּסַח מְשִׁשׁ שְׁעוֹת עַד הַלֵּילָה דְקִי"ל בִּש"ע (ס' תמ"ז ס"ב) דְּאֵינּוּ אוֹסֵר בְּמַשְׁהוּ
דִּינוֹ בְּשְׂאָר אִסּוּרֵין.

וּלְשִׁיטַת הַפּוֹסְקִים דְּחִמְז בְּפֶסַח הָיִי דְשִׁיל"מ אִם כֵּן פְּשֹׁנְתְעָרְב מִין בְּמִינוֹ אַף בְּעָרְב פֶּסַח
גְּמִי אוֹסֵר בְּמַשְׁהוּ פְּדִין דְשִׁיל"מ. רַק דְּבַתְעָרוּכְת בְּאֵינּוּ מִינוֹ דְשְׂאָר דְשִׁיל"מ בְּטַל בְּאֵינּוּ
מִינוֹ וְרַק מְשׁוּם חוּמְרָא דְחִמְז הִתְמִירוּ בְּפֶסַח גּוֹפִיָה מִשָּׂא"כ בְּעָרְב פֶּסַח עַד הַלֵּילָה בְּטַל
בִּס' וְכַמ"ש הַשְּׂ"ף הַגָּ'ל.

אַבְל לְהַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דְּחִמְז בְּפֶסַח לֹא הָיִי דְשִׁיל"מ לְדִידְהוּ בְּעָרְב פֶּסַח בְּטַל שְׁפִיר
אַף פְּשֹׁנְתְעָרְב מִין בְּמִינוֹ דָּאז לֹא הִתְמִירוּ עֲדִיין חוּמְרַת חִמְז בְּפֶסַח לְאַסּוּר בְּמַשְׁהוּ. ב'
דַּנ"מ בְּדִין חִמְז גְּנוּקְשָׁה בְּפֶסַח.

דַּהֲמַג"א שָׁם (סַק"ה) הַסְּכִים דְּחִמְז גְּנוּקְשָׁה בְּפֶסַח בְּטַל בִּס' פִּינוּ דָּאִין כּוּ חוּמְרַת פְּרַת
וּמַכְש"כ לְפִי מַאי דְקִי"ל דְּחִמְז גְּנוּקְשָׁה מְדַרְבְּנָן. וְכ"ז לְהַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דְּחִמְז בְּפֶסַח
לֹא הָיִי דְשִׁיל"מ.

אַבְל לְהַפּוֹסְקִים דַּחב"פ הוּא דְשִׁיל"מ בּוֹדָאִי אַף חִמְז גְּנוּקְשָׁה אוֹסֵר בְּמַשְׁהוּ דְּכָל דְשִׁיל"מ
אַפִּילוּ בְּאִסּוּר דְּרַבְּנָן לֹא בְּטַל כְּדָאִיתָא בְּגִמְרָא רִישׁ בִּיעָה וּבַכ"ד. וְעֵינּוּ בִּט"ז שָׁם ס"ק
י"ט מְשַׁמַּע דַּס"ל לְהַלְכָה דְּנוּקְשָׁה ג"כ אוֹסֵר בְּמַשְׁהוּ.

(וּלְפִי מְשַׁמַּעוֹת דְּבַרֵי הַמַּג"א בְּסוּף דְּבַרֵי לֹא הִתְחַלִּיט שָׁם הָא דְּחִמְז גְּנוּקְשָׁה בְּטַל בִּס' רַק
מְשׁוּם דְקִי"ל דְּנוּקְשָׁה דְּרַבְּנָן. וּלפ"ז י"ל דְּהִנֵּה יְדוּעַ שְׁיֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי חִמְז גְּנוּקְשָׁה.

א' גְּנוּקְשָׁה שְׂאֵינּוּ רְאוּי לְאַכִּילָה כָּלָל. ב' גְּנוּקְשָׁה שְׂרָאוּי לְאַכִּילָה רַק שְׁחִימוּצוֹ אֵינּוּ חִימוּץ
גְּמוּר כְּמוֹ מִי פִירוֹת עִם מֵימ לְהַסּוֹבְרִים דְּהָיִי חִמְז גְּנוּקְשָׁה אוּ שְׂיֵאוֹר שְׁהַכְסִיפוּ פְּנִיו כו'.

וַיֵּשׁ פּוֹסְקִים דַּס"ל דְּנוּקְשָׁה מְמִין הָרַאשׁוֹן הוּא מְדַרְבְּנָן וּמִמִּין הַשְּׁנִי הַגָּ'ל הוּא
מְדָאוּרִיָּתָא. וּבְנָה מְנוּשָׁב ג"כ קוֹשְׁיַת הָרַאנ"ח (בַּח"ב ס' ט"ג) ע"ד הָרִי"ף ע"ש.

וּא"כ יֵשׁ לוֹמֵר דְּבַמִּי פִירוֹת עִם מֵימ אַף לְהַסּוֹבְרִים דְּהָיִי ח"נ מ"מ אוֹסֵר בְּמַשְׁהוּ. דַּמ"ש
הַמַּג"א מְשׁוּם דְקִי"ל דְּנוּקְשָׁה דְּרַבְּנָן.

מְדַבְּרֵי הַטּוֹש"ע לֹא מוֹכַח זֶה רַק בְּמִין הָא' וְלֹא בְּמִין הַשְּׁנִי הַגָּ'ל. וְעֵינּוּ בְּנו"ב מ"ק סִימָן
כ"ב מ"ש ע"ד מִי פִירוֹת עִם מֵימ אִם אוֹסֵר בְּמַשְׁהוּ.

וְלַהַגָּ'ל בְּלָאוּ הִכִּי אוֹסֵר בְּמַשְׁהוּ וְכַמְבּוֹאֵר). ג' דַּנ"מ לְדִין תְּעָרוּכְת יִבֵּשׁ בְּיָבֵשׁ.

דאי חמץ בפסח הוי דשיל"מ הוי במשהו אף ביבש ביבש פדין כל דבר שיל"מ. משא"כ להסוברים דחב"פ לא הוי דשיל"מ י"ל דביבש ביבש בטל וכדעה השנייה בש"ע נשם ס"ט.

רק דבזה יש דעות דאף אי לא הוי דשיל"מ מ"מ אוסר במשהו אף ביבש מסבא השנייה שפתיב הב"י והובא לעיל. (וע"ש במג"א ובח"י מ"ש בשם הפךדכי בזה.

ועיין בתה"א להרשב"א בית ד' ש"א דס"ל פן ג"כ. והב"י רמז לדבריהם).

ד' נ"מ לדינא לענין ספק משהו בחב"פ. דאי טעמא דחב"פ במשהו דמשום חומר חמץ החרמירו בו חכמים ממילא יש להקל בספיקו פדין ספק דרבנן.

אבל אם נימא דחב"פ הוי דשיל"מ הא קיי"ל דבדשיל"מ אף ספיקא דרבנן לחומרא (ומדברי הרמ"א בסי' תס"ז סי"ב משמע דבספק משהו לחוד אין להתיר רק במקום הפ"מ ומניעת שמחת יו"ט. אם לא היכא דאיכא ס"ס.

וע"ש באחרונים). ולקמן יבואר דעת הרי"ף בזה במ"ש בפכ"ש להתיר בספק במשהו בחמץ בפסח: ג ועוד יש נפקותא ה'.

דנ"מ לדינא ג"כ לענין ס"ס אי חמץ בפסח הוי דבר שיש לו מתירין. לפמ"ש הרמ"א ביו"ד סי' ק"י ס"ח בהג"ה די"א דדבר שיש לו מתירין אין להתיר מפח ס"ס.

ומסיק שם הרמ"א וטוב להחמיר אם לא לצורך כו'. אם פן להסוברים דחמץ בפסח הוא דבר שיש לו מתירין אף בס"ס אין להתיר באכילה אם לא לצורך.

(רק להשהותו בפסח שרי בכל ענין משום ס"ס). ומיהו הש"ך ביו"ד שם מסיק בדברי הרמ"א דס"ס גמור מהני אף בדבר שיש לו מתירין, רק דבס"ס דתערובת וכה"ג מחמירין בדבר שיש לו מתירין ע"ש.

אבל הט"ז שם (ס"ק י"א) ס"ל דבס"ס גמור גם פן אין להתיר בדשיל"מ ואף במה שהתיר הרמ"א במקום צורך תמה עליו הט"ז ע"ש. ויעיין בט"ז ביו"ד ס"ס ט"ו.

ובאו"ח סי' תס"ז סי"ב במ"ש שם הרמ"א גבי מליגת תרנגולים שנמצא אח"כ במים חטה בקוץ דמתירין מפח ס"ס. והקשה שם הט"ז סתירה בדברי הרמ"א דלעיל שם בס"ב גבי דגן בעלייה לא התיר הרמ"א באכילה מפח ס"ס רק להשהותו שרי.

ותירץ הט"ז דלענין אכילה הוי דבר שיש לו מתירין פיון שיש אפשרות להמתין מלאכלו עד אחר הפסח משא"כ בסי"ב שם דמירי במאכל שצריך לפסח כו'. והנה אף שהט"ז ביו"ד שם פתיב ב"ר"ן דס"ס באיסור דרבנן אף בדבר שיש לו מתירין שרי.

וכ"מ מדברי ה"ר"ן בר"פ אין צדין וכ"כ הפר"ח שם בדברי ה"ר"ן ע"ש (ודלא כהנה"כ). ועיין במג"א סי' תקי"ג סק"ד שפדדייק פן מדברי הש"ע ע"ש.

ובזה מיושב הסתירה בדברי הרמ"א מהא דבאנרז חיים סי' תצ"ז ס"ד סתם הרב פדעת המחבר דספק מוכן ביו"ט שני מותר מפח ס"ס אע"ג דהוי דבר שיל"מ. וכן הקשה הש"ך ביו"ד והט"ז באו"ח ע"ש.

ולחנ"ל ניחא דהתם הוי ספק ספיקא באיסור דרבנן דמותר אף בדשיל"מ. משא"כ באיסור דאורייתא בדשיל"מ י"ל דלא מהני ספק ספיקא.

(ובגזרה י"ל ג"כ הסתירה בדברי הרשב"א שהקשה הש"ך בספר הארוך בסי' ק"ב ע"ש). ולפי"ז בתמץ בפסח דאיסור משהו הוא מדרבנן ואם כן היכא דיש פאן ספק ספיקא גיש להתיר באיסור דרבנן דמשהו כיון דספק ספיקא באיסור דרבנן שרי אף בדשיל"מ.

מכל מקום הט"ז בסי' תס"ז הג"ל סובר דבתמץ בפסח החמירו דאף בספק ספיקא באיסור דרבנן אין להתיר באכילה אם לא לצורך. (או י"ל דכיון דעיקרה איסור מדאורייתא חמיר טפי כו').

ובאמת לכאורה דברי הר"ן הג"ל והגדולים דס"ל דס"ס באיסור דרבנן שרי בדשיל"מ משא"כ באיסור דאורייתא. צריך לבאר טעמן ומנא להו לומר כן.

דקא מקור הדברים דס"ס לא מהני בדשיל"מ מבואר במרדכי רפ"ג דע"ז שהוכיח כן רבינו שמחה מהך דביצה דספיקא אסורה ואם נתערבה באלף כולן אסורות ע"ש. ולפי הוכחתו זו מוכח מפאן דבדשיל"מ לא מהני ס"ס באיסור דרבנן.

(אף למ"ד ה"תם דאיסור ביצה הוא משום גזירה דפירות הנזשרין ומשקין שזבו כו'). ואם לא נסבור הוכחת רבינו שמחה מפאן.

(ד"ל דואם נתערבה כו' קאי אונדאה ולא אספיקא וכפיר"ת בתוס' ביצה שם. או דנימא כהפוסקים דס"ל דס"א בגוף וס"א בתערובת לא חשיב ס"ס.)

אם כן מנלן לומר כלל דבדשיל"מ לא יהיה מהני ס"ס אף באיסור דאורייתא. ואף שקצת י"ל דזהו אמרינו מסברא כיון דבעלמא ספיקא דרבנן מתירין כמו ס"ס בדאורייתא וכאן דמחמירין בספיקא דרבנן ה"ה לס"ס בדאורייתא.

מ"מ אין ללמוד זמ"ז כמ"ש הרשב"א בתה"א דש"ה דהחמירו בו בספיקא דרבנן כיון דמצינו בכה"ג בשל תורה דחד ספיקא אסור ע"ש. ומלבד זה י"ל לפי דעת הרמב"ם בריש הלכות ממרים ובספר המצות דכל איסור דרבנן מצווה עליו בלא תסור מדאורייתא מש.

והרמב"ן הקשה עליו מהא דקיי"ל דספיקא דרבנן לקולא והא לדידיה זהו ג"כ כמו איסור דאורייתא. וכבר העלו בדעתו הזה"ר והמג"א ושאר אחרונים דהתם טעמא משום שפך התנו חכמים בתקנותיהם דכל ספק יהיה מותר.

ולוא זאת לא היה מקילין בספיקו. ולפי"ז י"ל דכמו דמצינו לפעמים דמחמירין בספיקא דרבנן.

כמו בספק העומד להתברר ועוד בכמה גוונני. והיינו דעל כה"ג לא התנו בתקנותיהם להתיר ספק כזה.

וה"נ י"ל בהא דבדשיל"מ ספיקא דרבנן אסור. היינו ג"כ משום שמתחלה לא התנו בתקנותיהם להתיר בספיקו רק היכא דאל"כ ישאר באיסורו לעולם.

אבל כל שיש לו היתר ממילא לאחר זמן בכה"ג לא התנו להתיר בספיקו ומש"ה אסור. משא"כ בס"ס דשרי באיסור דאורייתא בכל דוכתא מנלן לומר שהחמירו בגזרה בדשיל"מ דליכא הוכחה ע"ז כלל מהגמרא.

ואין לומר דהסברא בזה דכיון דהיתר ס"ס הוא מטעם רוב ומש"ה בדשיל"מ דרנבא לא מהני ה"ה לס"ס. דז"א.

דאם פן אף באיסור דרבנן לא יהא מהני ס"ס בדשיל"מ. פיון דדשיל"מ אפילו בדרבנן לא בטל ולא מהני רנבא נימא דה"ה לס"ס דלא מהני.

ובאמת לאו הא ביהא תליא כלל. תדא די"ל דס"ס עדיף מרנבא כמ"ש בתשובת הרשב"א סי' ת"א מהא דר' יהושע בכתובות (דף י"ד ע"א) דמכשיר בס"ס ליוחסין ופסיל בחד רנבא, ועוד דברוב גופיה כל היכא דלא איתחזק איסורא פגון בקניית ביצים מן הנכרי פיון דרבנן לאו בני יומן נינהו יש מתירים בזה דאף בדשיל"מ הולכין אחר הרוב בכה"ג. (ול"ד לביצה שנוקדה ביו"ט שנתערבה באלף דעכ"פ איכא חד דאיסורא בנדאי). וכ"כ הר"ן גופיה בפ"ק דביצה.

רק דבספ"ג שם כתב שיהא חוכה וכמסתפק בדבר ע"ש. וסברא זו מבוארת בירושלמי בריש ביצה דאמר ה"הם אברייתא דאם נתערבה באלף פולן אסורות מה כמ"ד ספק הכן אסור ודחי ליה ברם כמ"ד ספק הכן מותר מודה הוא ה"הא שיהא אסור נשרין ספק כו' ברם ה"הא יש פאן אח' לאסור ויהא מוכחת על פולן.

הרי דס"ל להירושלמי דאע"ג דבאיסורא אינו בטל באלף מ"מ ספק מוכן מותר פיון דאפשר שלא ה"ה פאן איסור כלל. וא"כ אף ל"מ"ד דס"ל דספיקא דרבנן אסור בדשיל"מ.

מ"מ בס"ס בנדאי י"ל דמותר אף בדשיל"מ. אף י"ל לפמ"ש הכ"מ בפ"ז מהלכות ע"ז ה"י שכתב דהא דהחמירו ברמוני בידן דלא סגי בשני תערובות היינו משום דהני דשיל"מ כו'.

ומה שהקשה עליו הפר"ח מגמרא דזבחים (דע"ד ע"א) דמאי פריף הגמרא ה"הם לשמואל דאי כר"י אפי' בשאר איסורין אסור לימא דע"כ לא קאמר ר"י אלא ברמוני בידן דהני דשיל"מ. הנה המגיה במל"מ בפ"ז מהלכות מעילה ה"ו יישוב קושיותו ע"ש.

(ומה שהקשה שם המגיה במל"מ לדברי הכ"מ מהא דאמר הגמ' שם בע"ב ואיצטרף דר"ל כו' אבל תרומה דיל"מ כו'. לק"מ.)

דזהו רק ה"ה דתרומה יהיה נחשב דשיל"מ אבל באמת תרומה לא הני דשיל"מ. פדאיתא בנדרים דנ"ט ע"א וביבמות דפ"ב ע"א דר"א ברותא היא כו').

ועכ"פ לדברי הכ"מ ה"ל דהא דברמוני בידן בשני תערובות אסורין היינו משום דשיל"מ לפ"ז מוכח בדשיל"מ לא מהני ס"ס באיסור דאורייתא. אבל לדינא ליתא לכל זה.

דקיי"ל בש"ע ביו"ד סי' ק"ב פדברי הרשב"א דכל שאין המתיר עתיד לבא בנדאי לא הני דשיל"מ וממילא לפ"ז רמוני בידן אינו דשיל"מ כלל וליתא להנ"ל. (ונהש"ף ביו"ד סי' ק"ב סק"ז נעלם ממנו דברי הכ"מ ה"ל.)

והנה במ"א הארכת בברי המרדכי רפ"ג דביצה שכתב שם דהא דספק דרבנן אסור בדשיל"מ היינו בביצה שהיא ספק אם נולדה ביו"ט או בחול דכי מוקמת לה אחזקה הרי לא נולדה מקודם וכן בספק צידה חזקה שלא ניצוד כו'.

ולפ"ז היכא דליפא חזקה אסור י"ל דאף ספיקא דרבנן שרי בדשיל"מ וכש"כ ס"ס. ועכ"פ היכא דחזקה היתר מסייע לס"ס י"ל דלכ"ע שרי אף בדשיל"מ בכל ענין.

(ובפרט לפמ"ש לעיל בסיומן) דגם ברוב שיש עמו חזקה ג"כ אזלינן בתריה בדשיל"מ. ועיין בנו"ב מ"ת באה"ע סי' ל"ח שדעתו דבמקום חזקה היתר יש להתיר כל ספיקא דרבנן בדשיל"מ וכ"כ בצל"ח.

ועכ"פ י"ל בחזקה היתר עם ס"ס יש להתיר). אף דמאינה אחרונים לא משמע פן. ופה אין כמ"ל יותר. הרי ביארנו חמש נפקותות לדינא בזה אי חמץ בפסח הוי דבר שיש לו מתירין.

ולפמ"ש הש"ך ביו"ד סי' ק"י ס"ק נ"ז דבדבר שיל"מ אין להתיר בתערובת בנפל אחד מהן לים ג"כ. א"כ יש פאן עוד נ"מ ששית.

בנפל א' לים או נאכל א' מהם, והמג"א סי' תס"ז ססק"ד שהיקל בזה איהו לטעמיה דפשיטא ליה דחב"פ לא הוי דשיל"מ. משא"כ להסוברים דהוי דשיל"מ.

ומיהו י"ל לפמ"ש בש"ע ביו"ד סי' ק"ב דאין דנין דשיל"מ בדבר שהמאכל מתקלקל. ואף דבחב"פ אסור במשהו אף היכא שהמאכל מתקלקל זהו רק משום חומרא דחמץ לכ"ע.

ולפ"ז פולהו נפקותות לדינא הנ"ל היינו באופן שאין המאכל מתקלקל. (או אפי' יהיה מתקלקל ונפגם קצת רק שלא יתקלקל לגמרי שייך ג"כ אסור דשיל"מ כמ"ש האחרונים.

והמהרש"ל ביש"ש בחולין שם פליג בעיקר ד"ז ודעתו לאסור בדשיל"מ אף אם המאכל יתקלקל לגמרי ודי לנו אם נקל בזה). אבל היכא שהמאכל יהיה מתקלקל לגמרי פיון דאינו אסור בחב"פ רק משום חומרא דחמץ י"ל דלכ"ע יש להקל בכל הנ"ל.

(בע"פ עד הלילה אף במינו וכן בגוקשה ובביבש בביבש כה"ג. וכן לענין ספק וס"ס כו'): ד ואמנם דברי רוב הראשונים דחב"פ לא הוי דבר שיל"מ.

שדברי התוספות והרא"ש דהא דחמץ בפסח במשהו היינו רק משום חומרא דחמץ. (והרא"ש שיל"מ מס' ע"ז כתב הטעם שהחמירו חכמים דחמץ בפסח במשהו הוא משום דלא בדילי אינשי מיניה.

ובפסחים פכ"ש סי' ה' מבואר ברא"ש שם דזהו משום חומרא פרת גם פן, ומש"ה פסק שם דבע"פ ממש שעות ולמעלה עד הלילה דליפא פרת הרי הוא כשאר אסורין ובטל בששים. ובפירש"י כתב להדיא בפסחים דכ"ט ע"ב לרב דגזר בחב"פ אינו מינו אטו מינו ג"כ משום דחב"פ אסור פרת וגם לא בדילי מיניה כו'.

והמג"א בסי' תמ"ז סק"ה לא ראה דברי הרא"ש בפסחים ה"ל וכמ"ש בקר"נ ע"ש).
ואמנם התוס' ברחוקין (דצ"ז ע"א ד"ה אמר) כתבו טעמא דחמץ במשהו דחמיר טפי
דעוברין עליה בב"י ולא בדילי מיניה.

והרמב"ן במלחמות קודם דאסיק דחב"פ ה"ג דשיל"מ פתב דהא דחב"פ במשהו הוא מפני
חומר איסורו שהוא בכרת ועובר עליו בב"י ולא בדילי מיניה כו'. ונקיט לכוילהו חומרי.
וכן הסמ"ג נקיט לכוילהו חומרי ה"ל. (וי"ל שיהיה מזה נ"מ לדינא ג"כ אם נימא דהא
דחב"פ במשהו תליא במה שעוברין עליו בב"י דוקא.

משא"כ בחמץ שאין עוברין עליו בב"י וכבר פתב מזה במ"א להשיב ע"ד מ"ש אינה
אחרונים להקל בחמץ של נכרי דפליטתו אינה אוסרת במשהו). והתוס' בע"ז (דס"ו ע"ב
ד"ה רבא) פסקו בחמץ הנמצא באחת מן המצות ב"ד אפ"ל אחר ו' שעות מותרות
האחרות דאין חב"פ במשהו עד זמנו ממזש דהיינו עד הלילה.

ומלשונם משמע דאפילו החמץ הוא מין במינו עם המצה ג"כ אינו אוסר בע"פ עד הלילה.
ומוכח דחב"פ לא ה"ג דשיל"מ.

וכמשמעות דבריהם בפסחים ורחוקין ה"ל דחומרא דחב"פ במשהו אינו שייך כלל
לדשיל"מ. אלא דלכאורה קשה דהא ד' המרדכי שפרמ"א דחב"פ לא ה"ג דשיל"מ הוא
משום שחוזר ונאסר לשנה הבאה.

ולטעם זה ה"ה לאיסור מוקצה בשבת ויו"ט שאין לו דין דשיל"מ ובטל ברובא דאף
שלאחר שבת ויו"ט יהיה מותר מ"מ חוזר לאיסורו לשבת הבא ואינו נשאר בהיתרו
לעולם. (ולא דמי לנולד דה"ג דשיל"מ משום דאחר שבת ויו"ט נשאר בהיתרו לעולם.

וכן לענין ספק ניצוד ביו"ט). וכ"כ בספר מנחת פהן להר"א פימנטיל (ח"ג בפ"ב)
והספיקו עמו האחרונים, ומ"ש הרמב"ם בפ"ט מהמ"א ה"י דמוקצה ה"ג דשיל"מ
הרמב"ם לטעמיה שפסק דחב"פ ג"כ ה"ג דשיל"מ אף שחוזר ונאסר לשנה הבאה משא"כ
להסוברים דחב"פ אינו דבר שיל"מ ה"ה לאיסור מוקצה מה"ט.

ולפ"ז תיקשי דלהתוס' בביצה (דף י' ע"ב ד"ה איכא) לתרוץ השני שם, (וכ"כ אה"כ
שם בד"ה חד), דס"ל דמוקצה ה"ג דשיל"מ אף שיהיה חוזר לאיסורו אה"כ בשבת ויו"ט
אם כן לדידהו חב"פ נמי לא ה"ג דשיל"מ (ואין לומר דהתם במוקצה דגזלות דמייירי
התוס' כיון שבידו להזמין מעיו"ט ויהיו מותרים ליו"ט הבא.

מש"ה חשיבי פעת דשיל"מ שיכול להיות שלא יחזור לאיסורו עוד ולא דמי לחב"פ
שבע"כ יחזור לאיסורו לשנה הבאה. דז"א.

דה"נ יהיו חוזרים לאיסורם לשבת הבאה עכ"פ. וזוהק לחלק בזה כו'): ה ועוד יש
להוכיח דלהתוס' חשיב דשיל"מ אף בדבר שחוזר לאיסורו אה"כ.

מהא דבביצה (דף ל"ז ע"ב) בשנים שלקחו חבית ובהמה בשנתפות. דשמואל אמר חבית
נמי אסורה.

וכן סבר ר' יוחנן דאסורין משום דאין בריהו. והקשה בש"א (סי' צ) לשיטת התוס' בגיטין (דמ"ז ע"ב) דס"ל דלמ"ד אין בריהו היינו דהוי ספק דמספקינו אם הגיע לידו חלקו או חלק חבירו.

אם פן הכא בחבית ובהמה של שותפות אף למ"ד אין בריהו הו"ל להתיר פניו דאסור תחומין דרבנן וה"ל ספיקא דרבנן ולקולא. ותירץ הש"א שם משום דהוי דשיל"מ ובדשיל"מ ספיקא דרבנן אסור פרב אשי בריש ביצה.

(ומפאן סתר דברי הרמב"ן במלחמות פכ"ש שפכת דרבי יוחנן לית ליה דשיל"מ כו'. ולפי ה"ל בס"י י"ז י"ל ז'ה).

ובלא"ה אפשר דהרמב"ן סובר פריש"י בגיטין שם בדין אין בריהו). ולפ"ז מוכח ג"כ דדשיל"מ הוי אף שחוזר לאסורו אח"כ.

דהרי הכא לענין אסור תחומין בשבת הבא או ביו"ט הבא אח"כ ג"כ יהיה אסור להוליכן חוץ לתחומו של כל אחד. (ואין סברא לומר דזהו לא תשיב חוזר לאסורו משום שבידו לערב בכל ערב יו"ט פפי שירצה שיהיה להם היתר להוליכן למקום הזה דהא מ"מ עיקר אסור זה דהולכתו חוץ לתחומו יהיה בכל שבת ויו"ט).

אלא דלכאורה הא זהו גמרא מפורשת שם (ר"ד ל"ט) באשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה דהוי פרגלי שתייהו. ומפרש רב אשי משום דהוי דשיל"מ דאפ"י באוף לא בטל.

הרי בהדיא דאסור להוליך חוץ לתחום ביו"ט הוי דשיל"מ. אלא די"ל דרש"י פירש שם בהדיא דרב אשי דהוי דשיל"מ וז"ל למחר יוליכוהו או היום יאכלוהו פאן עכ"ל.

ומדקדוק דבריו משמע דבמה שיכול להוליכה למחר ה"ט לחוד לא סגי להיות דשיל"מ רק משום דהיום ג"כ יכול לאוכלה פאן ולמה לו להוליכה חוץ לתחום. ולכאורה הנה י"ל דכוננתו כמ"ש הר"ן בגדרים (דנ"ב ע"א) וז"ל הר"ן שם הילכף כל שהוא אסור עכשיו ואינו חסר מן אסורו אלא שעתיד להיות ניתר לאחר זמן כו' אבל פשיש לו עכשיו היתר כההיא דפרק משילין שאף המים ומלח מותרין עכשיו במקום שרגלי שתייהו שוין בה כו'.

אלא אסיק רב אשי דכיון דהוי דשיל"מ שאף עכשיו יש לו היתר אף בשאינו מינו לא בטיל, עכ"ד הר"ן שם ובביצה שם רמז הר"ן לנה ג"כ. ואף דרש"י ס"ל דטעמא דדשיל"מ לא בטל משום עד שתאכלנו באסור תאכלנו בהיתר.

ולא כטעמו של הר"ן. מ"מ בהדיא מילתא מציי סבר פהר"ן דכיון שיש לו היתר אף עכשיו החרמירו שלא יתבטל אף בשאינו מינו ומינושב בנה קושניית התוספות בביצה שם ד"ה משום.

ומצאתי שכ"כ בצל"ח שם (ומ"ש שם הצל"ח מדברי הראב"י שפבית יוסף ביורה דעה סימן ס"ט דכיון דלצלי לא נאסר מעולם לא הוי דשיל"מ. יש לחלק בנה דנוקא התם אמרינו פן דבאופן זה לא נאסר מעולם.

אבל אם יכול לאונקלו באופן זה עצמו במקום אחר שפיר הוי דשיל"מ וכמ"ש בבבכורות חוץ לירושלים דהוי דשיל"מ משום שיכול להעלותו ולאונקלו בירושלים. וה"נ הכא הוי דשיל"מ פינון שיכול לאונקלה פאן).

ומעתה י"ל דאף להסוברים דלא הוי דשיל"מ פל היכא שחוזר לאיסורו אח"כ מ"מ הכא שפיר הוי דשיל"מ מחמת שיש לו היתר עכשיו לאונקלה פאן תוה התחום. (נהיתר זה הוא לעולם ג"כ).

ובזה ניחא ג"כ מה דלכאורה קשה לפמ"ש התוספות בעירובין (דמ"ה סע"ב) דאמרין התם במים דהוי ספק אם קנו שביתה באוקיינוס דהוי ספק דבריהם ולהקל. וכתבו התוספות דאע"ג דבדשיל"מ ספק דבריהם לחומרא מ"מ בעירוב הקילו.

ולפ"ז צ"ל דאף דבהדיא אמר ר"א גבי מים ומלח דדשיל"מ אפילו באף לא בטיל. אף דהוי ג"כ רק איסור חוץ לתחום ממקום שביתתו כמו התם.

היינו דלענין ביטול מחמירין גם בזה דאינו בטל אפילו באף משא"כ לענין ספק של דבריהם הקילו בזה. וזהו דוחק.

דקא מבואר מלישנא דר"א בריש ביצה (ד"ד ע"א) דספק דרבנן וביטול ברוב בדשיל"מ חד דינא להו (וכמ"ש שם רש"י ד"ה אפילו). ומדברי הה"מ פ"א מהלכות יו"ט ה"כ משמע דאדרבה יותר יש להחמיר בספק דרבנן מלענין ביטול בדשיל"מ.

ועוד קשה דאם נימא דבספק דבריהם מיהת הקילו לענין ספק חוץ לתחום ממקום קניית שביתה דידיה א"כ הדק"ל קושיות הש"א ה"ל בחבית ובהמה של שותפות דה"ל להתיר אף למ"ד אין ברירה לשיטת התוס' בגיטין דאין ברירה הוי ספיקא וה"ל ספיקא דרבנן ולקולא.

ואף דהוי בדשיל"מ מ"מ הא בזה הקילו לפ"ד התוספות בעירובין ה"ל. אמנם לפי דברינו ניחא דהתוספות בעירובין שכתבו דבעירוב הקילו היינו רק התם דעכשיו אין להם שום היתר אם נימא דקנו שביתה באוקיינוס.

משא"כ במים ומלח או בחבית ובהמה דעכשיו ג"כ יש להם היתר לאונקלה פאן שפיר אסור להוליכו ולאכלו חוץ לתחום פינון דהוי דשיל"מ וכנ"ל. אלא דלכאורה יש להקשות ע"ז דבעיקר קושיות הגמרא בביצה שם דפריה וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה.

י"ל דמאי קושיא. הא י"ל בזה כמו דאמרין בבכורות (דכ"ג ע"א) והובא בסימן הקודם לענין טומאת משא דלא מהני ביטול ברוב פינון שנושא הפל בב"א ולא שייה לומר קמא קמא בטיל כמו דאמרין לענין אכילה ולענין טומאת מגע כשנגע וחזר ונגע (וכמ"ש שם בתוספות סד"ה גבלה רק שהתוספות שם ס"ל דלענין טומאת משא גמי דלא בטל ברוב הוא מדרבנן.

והרב"ם ס"ל דזהו מדאורייתא וכמש"ל). וא"כ הכא לענין איסור להוליכו חוץ לתחום הרי מוליה הפל בב"א ואסור דלא שייה בזה ביטול דומיא דהתם.

ולכאורה יש לתרץ פאן דהגמרא מקשה שפיר. דממתניתין דקתני הרי אלו פרגלי שתיקו משמע דהוי לגמרי פרגלי שתיקו ואף בדיעבד אם הולוכו העיסה חוץ לתחום של אקוד מהן אסורה באכילה פדין הבא מחוץ לתחום.

וע"ז קשה וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה ויהא מותר באכילה מחמת ביטול פרוכ. ואם נפרש פן א"כ לפ"ז מוכח דהא דמשני רב אשי משום דהוי דשיל"מ היינו רק משום שיהיה לו היתר לאחר יו"ט דעכשיו אין לו שום היתר.

וא"כ מוכח דהוי דשיל"מ אף שחזור לאיסורו אחר פה בשבת או ביו"ט הבא. וגם תיקשי מהתוס' דעירובין דמ"ה סע"ב הנ"ל.

מיהו יש לדחות דלק"מ. דהגמרא פאן לא מיירי מאיסור אכילה בדיעבד רק להתיר להוליה לכתחילה.

נדא.

די"ל דהתוספות לשיטתם בבכורות דס"ל דהא דלענין טומאת משא לא בטל פרוכ הוא רק מדרבנן, (וי"ל דרש"י נמי ס"ל פן). וא"כ י"ל דאין להחמיר בזה מדרבנן רק באיסור תורה.

אבל הכא דאיסור הולכת חוץ לתחום גופיה הוא מדרבנן אין להחמיר חומרא זו באיסור דרבנן ומש"ה פריף דליבטיל כו'. ועוד דבלא"ה י"ל דהכא איסור תחומין תלוי בשם בעלים על החפץ כמ"ש התוס' שם (דף ל"ח סע"א).

ואם פן קושיות הגמרא שפיר וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה, היינו שיהיה נחשבת כל העיסה בשם הבעלים של העיסה דנפישא. (דאף אי מיעוטא כמאן דאיתא מ"מ אין שם בעלים עליו).

ולא דמי לטומאת משא דשם צריף שיתבטל גוף ועצם הדבר המטמא וזה א"א פיון שנושא הכל בב"א ועצם המיעוט ישנו במציאות. משא"כ פאן נהי דעצם הדבר לא בטיל מ"מ שיהי ביטול בשם הבעלים שעליו ועל ידי זה ממילא נפקע האיסור.

וע"ז סובב כל הסוגיא שם דר' אבא בעי למימר דלענין שם הבעלים לא שיהי ביטול פרוכ כמו במי שנתערב לו קב חוץ בין בעשרה קבין של חבירו כו'. ומסיק דהא דשם הבעלים לא בטיל הוא רק לענין ממונא אבל לענין איסורא בטיל שם הבעלים ג"כ.

ומשני רב אשי דהא דלא בטיל שם הבעלים הכא הוא מחמת דבר שיש לו מתירין כו': ונתחזר לדברינו. דמדברי התוס' בפ"ק דביצה (דף י' ע"ב) הנ"ל מוכח דס"ל דמוקצה הוי דשיל"מ אף שחזור לאיסורו אח"כ בשבת או ביו"ט.

וא"כ אמאי ס"ל להתוס' גופייהו דחב"פ לא הוי דשיל"מ וכנ"ל. ולכאורה צ"ל דהא דהתוס' ס"ל דחב"פ אינו דשיל"מ אין זה מטעם שחזור ונאסר לשנה הבאה רק מטעם אחר.

והנה אם נימא בדברי התוספות דס"ל דחב"פ לא הוי דבר שיש לו מתירין מטעם דל"ש בזה לומר עד שתאכלנו באיסור כו'. פיון דע"כ לסמוך על הביטול פרוכ בתערובת לענין

ב"י להתיר לו להשהותו עד אחר הפסח א"כ ממילא יש לסמוך על הביטול ברוב לעגן אכילה ג"כ.

כיון דסוף סוף ע"כ לסמוך על הביטול ברוב לעגן ב"י וכן"ל. וכעין מה שחקר בצ"צ לעגן ביצת טריפה שזולדה ביו"ט אי שניף לומר דלא תיבטל ברוב משום דשיל"מ של איסור יו"ט מאחר דע"כ לסמוך על הביטול ברוב לעגן איסור טריפה כו', (וכבר העירותי בזה בסי' הקודם אות ג').

ואף דהתוספות ס"ל דחמץ ע"י תערובת אין עוברין עליו בב"י לכ"ע. (פמבואר בתוס' ריש פסחים ורפ"ג דפסחים).

מ"מ כיון שהקותר בזה לעגן ב"י הוא רק משום תערובת שוב אין להחמיר לעגן אכילה ג"כ לומר בזה עד שתאכלנו באיסור כו' פנ"ל. אלא דעדיין קשה להפוסקים הסוברים דח"ש מותר מן התורה לעגן ב"י אפילו הוא בעיניה.

דקא דח"ש אסור מה"ת היינו רק לעגן אכילה. א"כ פשנתערב פחות מפזית חמץ בתערובת למה לא יאסור במשהו מדין דשיל"מ דבזה שניף לומר עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהקותר.

דקא להשהותו שרי אפילו הוא בעיניה וא"צ פאן להקותר תערובת לעגן ב"י. (ואין סברא לומר דכיון דאם נתערב פזית חמץ בתערובת אין זה דשיל"מ, דבזה ע"כ צריכין להתיר לעגן ב"י מחמת תערובת פנ"ל דבלא זה אסור להשהותו וממילא בטיל שפיר לעגן אכילה ג"כ פנ"ל.

ומש"ה לא הקמירו ג"כ בנתערב פחות מפזית חמץ להיות במשהו מדין דבר שיל"מ. שלא יאה פחות מפזית חמיר יותר מפזית דזה אינו.

דכבר הבאתי לעיל בסי' הקודם בכיוצא בזה סברת הלח"מ דאדרבה צריף להחמיר גם בפזית אטו פחות מפזית ולומר לא פלוג לחומרא. ואין סברא לומר בדברי התוס' להפך להקל בפחות מפזית שהוא דשיל"מ גמור ולמה יתבטל בתערובת).

רק די"ל דהתוס' אולי לשיטתם דס"ל דח"ש בב"י אסור מן התורה וממילא לק"מ. ונהיינו מדברי הר"י בתוס' פסחים (דף כ"ט סע"ב) שמוכיח דמשקה חמצו ע"מ לבטלו אינו עובר עליו דאל"כ אמאי מעל בחמץ של הקדש לריה"ג הא מיד פשיפדה אותו הוי שלו ומודה ריה"ג דשלקף אי אתה רואה כו'.

והקשו הש"א ושאר אחרונים על הוכחת התוס' דמאי מוכחי הא יכול לפדותו פחות פחות מפשיעור שלא יעבור עליו בב"י. ומזה מוכח דהתוס' ס"ל פהפוסקים דח"ש בב"י ג"כ אסור מה"ת וא"כ לק"מ.

אבל לפמ"ש במ"א (בסי' מ"א) לדחות זה די"ל דהתוס' נמי ס"ל דח"ש בב"י שרי מה"ת א"כ הדק"ל. אלא די"ל דהתוס' ס"ל דחב"פ לא הוי דשיל"מ מטעם שכתב הר"ן בפכ"ש.

דכיון דחומרא דשיל"מ מדרבנן הוא לא הקמירו אלא פשהוא בעצמו עומד להיות נקטר לגמרי אט"כ. משא"כ בחמץ דאחר הפסח נמי אם הוא בעיניה אסור מדרבנן ורק שתערובתו מותר אחר הפסח מש"ה אין לדונו בכלל דשיל"מ.

ואמנם יש להקשות לפ"ז דהרי לפ"ד הפוסקים הסוברים דחב"פ לא הוי דבר שיש לו מתירין רק דחב"פ במשהו משום חומר איסורו. פבר פתבנו לעיל בשם המג"א דבחמץ גוקשה לא תקמירו ובטל בששים וכנ"ל.

ואם נימא דהא דחב"פ לא הוי דבר שיש לו מתירין היינו מטעמו של הר"ן הנ"ל. א"כ יתהפך פחומר חותם, דאדרבה בחמץ גוקשה יש להתמיר טפי דחמץ גוקשה הוי דשיל"מ שיהי אחר הפסח יהיה היתר גמור אפי' בעיניה.

וכמו שפסק בש"ע ס"ס תמ"ז דחמץ גוקשה שרי אחר הפסח אפי' בעיניה פיון שלא עבר עליו בב"י מה"ת ולא קנסוהו מדרבנן (ובש"ע שם פתב שמונתר בהנאה וכתב שם המג"א דה"ה דאפילו באכילה נמי שרי ע"ש).

ודחוק לומר דלפ"ד התוספות יהיה חמץ גוקשה חמיר טפי לענין זה כו' ולדין חמץ גוקשה קיל דלדין ס"ל פהמרדכי דחב"פ לא הוי דבר שיל"מ משום שחזור ונאסר כו' (והגם שיל"ל דהתוס' ס"ל ג"כ איך סברא של הר"ן דאפילו אם היה חב"פ דבר שיל"מ מ"מ פיון דהא דשיל"מ לא בטיל הוא מדרבנן א"כ אין לגזור אינו מינו אטו מינו כו'.

א"כ י"ל דמה"ט בחמץ גוקשה אף שהוא דשיל"מ מ"מ אינו במשהו רק במינו דוקא אבל בשאינו מינו בטל בששים. מ"מ פבר פתבנו לעיל שמשלשון התוס' בע"ז שם משמע דבע"פ אחר ו' שעות עד הלילה אפילו במין במינו בטל חמץ במצה.

ובנדאי אף אם החמץ גוקשה ג"כ דינא הכי. ומוכח מדברי התוס' דס"ל דחמץ גוקשה ג"כ לא הוי דשיל"מ.

אם לא נימא דחמץ גוקשה אף דהוי דשיל"מ אין להתמיר בו בע"פ עד הלילה להיות במשהו פיון שחמץ גמור לא הוי במשהו ולא יהא טפל חמור מן העיקר ודחוק) ראיתי בח"י ס"ס תמ"ז שהשיג על המג"א והביא דברי תשובת הריב"ש סי' ג' שהוא מקור הדין דחמץ גוקשה שרי אחר הפסח וכתב שם בהדיא דשרי רק בהנאה ואסור באכילה.

ולפ"ז לק"מ וא"ש דברי התוס' דחמץ גוקשה ג"כ לא הוי דבר שיל"מ דאחר הפסח גם כן אסור באכילה בעיניה אם לא ע"י תערוכתו. ושפיר י"ל דהתוס' ס"ל פהר"ן וכנ"ל.

ועוד היה י"ל באופן אחר. דלעולם י"ל דהתוס' ס"ל דחמץ בפסח לא הוי דשיל"מ מטעם שחזור ונאסר לשנה הבאה כדברי המרדכי שהובא ברמ"א.

ואף דלענין מוקצה פתבו התוס' דהוי דשיל"מ אף שחזור ונאסר ג"כ אח"כ בשבת או ביו"ט. יש לחלק בסברא.

דחב"פ דהוא איסורא דממילא ואינו תלוי בדעת האדם רק שהתורה אסרתו בפסח לעולם, א"כ הו' איסורא גופיה חוזר אליו כשביא הפסח אח"כ ולא הוי דשיל"מ. משא"כ היתם באיסור מוקצה דענין האיסור הוא מתמת דאימתקצאי מדעתה (שלא הכינו) א"כ בכל שבת ויו"ט הוי פנים חדשות של איסור ע"ז.

ואיסור זה של יו"ט זה חלה הלה לו אחר יו"ט, והוי שפיר דשיל"מ. רק שלא מצאתי ראיה לסברא זו.

ומחנורתא כדשנינו מעיקרא דהתוס' ס"ל דחב"פ לא הוי דשיל"מ מטעמו של הר"ן הנ"ל:
ז ועתה נבוא לבאר דברי הר"ף. ולכאורה יש להוכיח דהרי"ף ג"כ ס"ל דחב"פ לא הוי
דשיל"מ.

מקא דבפסחים (ד"מ ע"א) דאר"ח אמר מר עוקבא לא נתבקעו נתבקעו ממש אלא כל
שאילו מניחן ע"פ הביב והם מתבקעות מאליהו ושמואל אמר נתבקעו ממש. וכתיב שם
הרי"ף וז"ל.

וכיון דלא איפסיקא בהאי מילתא הילכתא בהדיא לא פמר עוקבא ולא כשמואל עבדינו
לחומרא פמר עוקבא דה"ל ספיקא דאורייתא וספיקא דאורייתא לחומרא, וה"מ לענו
מקפלינהו להני שערי בעינייהו אבל אי מישתכחי בהדי בישולא ולא נתבקעו כיון דאיסור
תערובת חמץ במשהו דרבנן הוא לא אסרינו ליה לההוא בישולא כו' משום דה"ל ספיקא
דרבנן וספיקא דרבנן לקולא עכ"ל הרי"ף.

והשתא אם איתא דהרי"ף ס"ל דחב"פ הוי דשיל"מ א"כ הו"ל דבדשיל"מ אף ספיקא
דרבנן לחומרא. ולמה מתיר פאן את התבשיל משום דספק דרבנן לקולא.

א"ו דהרי"ף ס"ל דחב"פ אינו דשיל"מ. וראיתי במקדכי בפכ"ש שפכתב וז"ל, פכתב בה"ג
דלא אסרינו לההוא בישולא דאשתכח ביה ב' או ג' שערי כו' ויש שרוצים להחמיר משום
דיש לו מתירים וראיה מספק מוכן דאסור מדרבנן ואסרי לה משום דיש לו מתירין כו'
עכ"ל.

והמקדכי מסיק שם אפ"פ בשם הר"ח פ"ץ דחב"פ לא הוי דשיל"מ. ולכאורה מוכח שכן
הוא דברי הר"ף הנ"ל ג"כ.

שוב ראיתי שכ"כ בספר התרומה (שהוא מבעלי התוס') לענו חטה שנמצאת במים או
במרק ויש ספק אם היא ראויה להתבצע, שמתחלה פכתב דהוי ספיקא דרבנן לקולא דהא
דחמץ אוסר במשהו אינו אלא מדרבנן.

ואח"כ פכתב וז"ל אבל קשיא לרבינו עלה הלא ספק מוכן אסור כדאיתא בפא"צ דאע"ג
דהוי ספיקא דרבנן כיון שיש לו מתירין לאסור יו"ט אולינו לחומרא עכ"ל. ומשמע שם
שהספיקים לזה ג"כ.

אלא די"ל דבסה"ת שם לא הנפיר פלל מפלוגתא דמר עוקבא ושמואל אי נתבקעו ממש
או ראויות להתבצע. רק שפכתב דהוי ספק אם ראויות להתבצע שאין אנו בקיאים בזה.
(ובאמת ספק זה לחוד בלא"ה י"ל דלא מהני דהוי ספק בחסרון ידיעה. ועיין במג"א סי'
תס"ז ס"ק ט"ז).

ואולי י"ל דלדין הוי זה כמו ספק בחסרון ידיעה לכל העולם דהוי שפיר ספק כמ"ש
ה"ט"ז ביו"ד סי' צ"ח סק"ו. מיהו בב"ש ס"ס קנ"ה ס"ק ל"ד ס"ל דאפילו ספק בחסרון
ידיעה לכל העולם אינו נחשב לספק ואין להקל בספק דרבנן ע"ש).

ולפ"ז יש לומר דדוקא בספק במציאות יש להחמיר פאן משום דהוי דשיל"מ דאפילו
ספיקא דרבנן אסור בכה"ג. משא"כ הרי"ף דמייירי מספיקא דפלוגתא דשמואל ומר
עוקבא דה"ל ספיקא דדינא, (ומיהו לפי המג"א סי' תס"ז ס"ק י"ב ל"ל כן), ומש"ה אף

אם נִימָא דחב"פ הָוֵי דשיל"מ מ"מ בְּסִפְיָא דְדִינָא בְּדַרְבְּנָן יֵשׁ לְהַקְלֵ אַף בְּדִשְׁיֵל"מ כַּמ"ש
הַפְר"ח בְּסִי' תצ"ז.

וּמִיָּהוּ כְּבָר בְּיַאֲרֵתִי בַּמ"א שְׁדַבְרֵי רִש"י דְסִפְק דְרַבְּנָן אָסוּר בְּדָבָר שְׂיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין אֶפְקִילוּ
אִם הוּא סְפִיקָא דְדִינָא. (וְעֵינֵן בְּסִי' ל"ח אוֹת ג).

וּכ"מ פֶּאֶן מֵהֶסֶה"ת הַנ"ל דַּס"ל לְהַחְמִיר בְּסִפְיָא דְרַבְּנָן הֵכָא מְשׁוּם דִּשְׁיֵל"מ שְׁהִיָּה סְפִיקָא
אִם רְאוּיֹת לְהַתְּבַקֵּעַ וְעַכ"פ לֹא נִתְּבַקְעוּ מִמֶּשׁ בְּנֻדָּא דְשָׁרִי לְשִׁמוּאֵל בְּגִמְרָא. וְהָא נֻדָּא
ל"ל דֵּהֶסֶה"ת ס"ל הֵכָא דְהִלְכְתָּא כְּמַר עוּקְבָא וְלֹא כְּשִׁמוּאֵל.

דְּהַרֵי הָרִי"ף וְהָרָא"ש הֵבִיאוּ לְבִסּוּף דִּי"א דְהִלְכָה כְּשִׁמוּאֵל מְשׁוּם דְמַר עוּקְבָא תְּלִמִיד
דְּשִׁמוּאֵל הֵנָּה וְאִין הִלְכָה כְּתִלְמִיד בְּמָקוֹם הָרַב וְעוֹד דְּשִׁמוּאֵל עֵבִיד עֲבָדָא וְקִים לִיה דְּהַרְבֵּי
הִלְכְתָּא. אֲבָל לְהִיפּוּף אִין טַעַם כָּלֵל לֹמַר שְׂיִפְסוּק הִלְכְתָּא בְּנֻדָּא וּבְבִירוּר כְּמַר עוּקְבָא
לְגַבֵּי שִׁמוּאֵל.

אֲלֵא דֵּהֶסֶה"ת מִחְמִיר בְּזַה מְסִפְיָא מְשׁוּם דִּשְׁיֵל"מ לְאַסְוֹר בְּסִפְק דְרַבְּנָן אַף בְּסִפְיָא
דְדִינָא ג"כ. וּמִיָּהוּ אַף דְבְּנִידוּן שְׁלוֹ הִיָּה סְפִיקָא ג"כ אִם הָיוּ רְאוּיֹת לְהַתְּבַקֵּעַ.

מ"מ אִין פֶּאֶן ס"ס דְּהָוֵי ס"ס מְשׁוּם אֶחָד. וְגַם אוּלַי ס"ל דְּבִדְשִׁיל"מ לֹא מְהַנִּי ס"ס ג"כ).

וּבְדַבְרֵי הָרִי"ף אַף שְׁהִיָּה אֶפְשָׁר לֹמַר דַּס"ל דְּבְּסִפְיָא דְדִינָא בְּאִיסוּר דְרַבְּנָן שְׁרִי אַף
בְּדִשְׁיֵל"מ. מ"מ אִם אֵיתָא לֹא הֵנָּה שְׁתִּיק הָרִי"ף מְלַבָּאָר זֶה שְׂיֵשׁ חִילּוּק בְּדִשְׁיֵל"מ בֵּין
סְפִיקָא הַמְּצִיאֹת וּבֵין סְפִיקָא דְדִינָא וְלֹא ה"ל לְכַתְּוֹב בְּפִשְׁטוּת מְשׁוּם דְסִפְק דְרַבְּנָן לְקוּלָּא.

אֲלֵא מְשַׁמַּע דַּס"ל לְהָרִי"ף דְחב"פ לֹא הָוֵי דִּשְׁיֵל"מ. אַף בְּרַמְב"ם פ"ה מֵהִלְכוֹת חו"מ ה"ח
כְּתִב וְנ"ל.

תְּבַשִּׁיל שְׁנִתְּבַשִּׁיל וְנִמְצָאוּ בּוֹ שְׁעוּרִים אוֹ חֲטִיִּים אִם נִתְּבַקְעוּ כָּל הַתְּבַשִּׁיל אָסוּר שְׁהָרִי
נִתְּעָרַב בּוֹ הַחֲמִץ וְאִם לֹא נִתְּבַקְעוּ מוֹצִיאִין אוֹתוֹן וְשׁוֹרְפֵן וְאוֹכְלִין אֶת שְׁאָר הַתְּבַשִּׁיל שְׁאִין
הִדְגָן שְׁנִבְלָל וְלֹא נִתְּבַקֵּעַ חֲמִץ גָּמוּר שֶׁל תּוֹרָה וְאִינוּ אֲלֵא מַד"ס כּו' עכ"ל.

וְהַלַּח"מ פִּי' בְּדַבְרֵי דְכִינּוּן דְחֲמִץ שְׁלֵא נִתְּבַקֵּעַ גּוֹפִיָּה הָוֵי רַק חֲמִץ דְרַבְּנָן וְאִם כֵּן לְעֵנִין
הַתְּעָרוּבָת לְאַסְוֹר בְּמִשְׁהוּ הָוֵי תְּרֵי דְרַבְּנָן וְכוּלֵי הָאִי לֹא מִחְמִירֵינוּ. וְהַנִּיחַ בְּצ"ע ד' הַה"מ
שְׁרָצָה לְהַשְׁוֹת דְּבָרֵי הַרְמַב"ם לְדַבְרֵי הָרִי"ף בְּזַה.

(וּלפ"ז יֵשׁ רְאִיָּה מִדְּבָרֵי הַרְמַב"ם דְּהֵכָא דְחֲמִץ דְרַבְּנָן אִינוּ אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ מִיָּהוּ י"ל דְּבָרֵי
הַרְמַב"ם דְּבְּרְאוּיֹת לְהַתְּבַקֵּעַ דְּאִיכָּא בְּזַה סְפִיקָא דְפְּלוּגְתָּא ג"כ דְּשִׁמוּאֵל מִתִּיר לְגִמְרֵי כָּל
שְׁלֵא נִתְּבַקְעוּ מִמֶּשׁ וְלִמַר עוּקְבָא דְאוֹסֵר הֵינּוּ רַק מְדַרְבְּנָן.

רַק שְׁהַרְמַב"ם פּוֹסֵק לְחוּמְרָא כְּמַר עוּקְבָא דְהַרְמַב"ם לְטַעְמִיָּה דַּס"ל דְחב"פ הוּא דִּשְׁיֵל"מ
וְסִפְק דְרַבְּנָן לְחוּמְרָא אַף בְּסִפְק דְדִינָא. מִשְׁא"כ בְּתַרֵי דְרַבְּנָן סְפִיקוּ שְׁרִי אַף בְּדִשְׁיֵל"מ.

וְלְעוֹלָם י"ל דְחֲמִץ נֻדָּא דְרַבְּנָן אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ, וי"ל בְּזַה). וְעַכ"פ אַף שְׂיֵשׁ לְצַדָּד בְּזַה מ"מ
יֹתֵר מְשַׁמַּע שְׁדַבְרֵי הָרִי"ף דְחב"פ לֹא הָוֵי דְבָר שְׂיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין וְכוּנ"ל: ח וְרְאִיתִי
בְּשַׁע"מ בַּפ"י מֵהִלְכוֹת מְקוּנְאוֹת שְׁהַקְשָׁה בַּמ"ש הָאֲחֵרוֹנִים דְאַף דְסִפְיָא דְרַבְּנָן לְקוּלָּא
מ"מ אִם נֶפֶל הַסְּפִיקָא בְּאִיסוּר דְאוֹרְיִיתָא אַע"פ שְׁאֲחַר כְּף נִתְּגַלְגַּל הַדְּבָר לְהִיֹּת אִיסוּרָא

דַּרְבָּנוּ אֵין מְקִילִין בְּסִפְקוֹ וְכַמ"ש הַמְהַרִּיב"ל בְּכָלִים שְׁנִתְבַּשֵּׁל בָּהֶם בְּשָׂר סֶפֶק טְרִיפָה וְעַקְשָׁיו אֵינֶן ב"י דְּאֵין לְהַקֵּל מִשּׁוּם סֶפֶק דְּרַבָּנוּ.
וְכ"כ הַש"ף וְהַפְר"ח בִּי"ד בְּסִי' ק"י. וְכ"כ בְּד"מ ס"ס נ"ז.

וְהַקְשָׁה הַשְּׂעָה"מ מִדְּבַרֵי הַרִי"ף דְּפְסָחִים הֵנָּה לְשִׁהֲקֵל לְעֵנִן הַתְּבַשִּׁיל מִשּׁוּם סִפְקָא דְּרַבָּנוּ אִף שֶׁחֲטִים עֲצָמָם הֵם אֲסוּרִים מִפְּתֵי סֶפֶק דְּאוֹרֵייתָא וְנִתְגַּלְגַּל לְהִיּוֹת אִסוּר דְּרַבָּנוּ לְעֵנִן תַּעֲרוּבָת וּמ"מ שְׂרִינֵן בְּסִפְקוֹ.

וְאֵין זֶה דוֹמֵה לְבִיצָה מִסֶּפֶק גְּבֻלָּה דְּמוֹתֶרֶת מִטַּעַם שֶׁהַתְּרַנְגוּלָּת וְהַבִּיצָה הֵם ב' גּוֹפִים נִפְרָדִים דְּהָכָא דְּנֶאֱסָר הַתְּבַשִּׁיל מִשּׁוּם פְּלִיטָת הַחֲמִץ מִהַחֲטִים עֲצָמָם אֵין לוֹמֵר כֵּן. וְתִירָץ הַשְּׂעָה"מ דְּהָא דְּאִסוּרֵינוּ דָּאֵם נִתְגַּלְגַּל הַדְּבָר לְהִיּוֹת אִסוּרָא דְּרַבָּנוּ לֹא מְקִילִינוּ בְּסִפְקוֹ הֵינֵנו דְּנֹקְאָבְבָאוּ בּוֹא"ז.

דְּמִתְחִלָּה נֶאֱסָר מִפְּתֵי סֶפֶק דְּאוֹרֵייתָא וְחִזַּר אִסוּרוֹ כְּנֹדָאֵי וְאִח"כ כְּשֶׁנִּתְגַּלְגַּל לְהִיּוֹת אִסוּר דְּרַבָּנוּ שׁוֹב אֵין לְדוֹנוּ בְּסִפְקָא דְּרַבָּנוּ. מִשָּׂא"כ בְּתְבַשִּׁיל שְׁנִמְצָאוּ בּוֹ חֲטִים דְּהַסֶּפֶק דְּאוֹרֵייתָא דְּהֵינֵנו הַחֲטִים וְהַסֶּפֶק דְּרַבָּנוּ דְּהֵינֵנו הַתְּבַשִּׁיל בָּאוּ כְּאֶחָד וְנִדְּנִין לְכָל אֶחָד כְּדִינוֹ דְּהַחֲטִים אֲסוּרִים מִפְּתֵי סֶפֶק דְּאוֹרֵייתָא וְהַתְּבַשִּׁיל מְוֹתֵר מִפְּתֵי סֶפֶק דְּרַבָּנוּ עַכ"ד הַשְּׂעָה"מ.

וּלפ"ז אִם נִפְלוּ חֲטִים שְׂאֵינֶן מְבֻקְעוֹת לְתוֹךְ הַתְּבַשִּׁיל מוֹדָה הַרִי"ף דְּהַתְּבַשִּׁיל אֲסוּר מִטַּעַם דְּכֵינֵן שֶׁחֲטִים נֶאֱסָרוּ מִתְחִלָּה מִפְּתֵי סֶפֶק דְּאוֹרֵייתָא חִזַּר הָאִסוּר כְּנֹדָאֵי וְשׁוֹב מִחֲמִירִין בּוֹ גַּם לְעֵנִן סִפְקָא דְּרַבָּנוּ ג"כ.

וְכ"כ שָׁם בַּשְּׂעָה"מ בְּהַדְּיָא. מִיְהוּ לְטַעְמוֹ שֶׁל הַרְמַב"ם דְּמִתִּיר מִשּׁוּם דְּכָל שְׂלֵא נִתְבַּקַּע הָיִי חֲמִץ דְּרַבָּנוּ וְלֹא הִתְחַמְּרוּ לְאֲסוּר הַתְּבַשִּׁיל בְּמִשְׁהוּ דְּהָיִי תְּרֵי דְּרַבָּנוּ לִפ"ז אִף בְּכַה"ג שְׂרִי.

וּבְזָה הֵיזָה י"ל לְדִידֵן אִף שְׁנוֹהֲגִין כְּהַרְמ"א בְּסִי' ת"ס ז' ס"ט דְּאוֹסְרִין הַתְּבַשִּׁיל בְּמִשְׁהוּ אִף בְּלֹא נִתְבַּקַּעוּ, מ"מ כְּתִבוּ הָאֲחֵרוֹנִים שָׁם לְהַתִּיר הַתַּעֲרוּבָת בְּהִנָּאָה בְּמִקוֹם הַפְּסָד מְרוּבָה וְלִסְמוּךְ עַכ"פ לְעֵנִן הִנָּאָה ע"ד הַרִי"ף וְהַרְמ"א שְׁ דְּמִתִּירִין הַתְּבַשִּׁיל בְּלֹא נִתְבַּקַּעוּ.

יֵשׁ לְהַתִּיר בְּזָה אִף בְּחֲטִים שְׂאֵינֶן מְבֻקְעוֹת שְׁנִפְלוּ לְתוֹךְ הַתְּבַשִּׁיל שְׁנִפְלֵי הַסֶּפֶק עַל הַחֲטִים מִתְחִלָּה וְנַעֲשֶׂה הַסֶּפֶק כְּנֹדָאֵי אִסוּר וְכַנ"ל. וְהֵינֵנו ע"פ דְּבַרֵי הַש"ף בִּי"ד ס' ס"ו ס"ק י' בַּמ"ש שָׁם הַרְמ"א לְהַתִּיר הַתַּעֲרוּבָת בְּבִיצִים שְׁנִמְצָא דָם בְּאֶחָת מֵהֵן וְסִפְקָא אִם הֵיזָה הַדָּם בְּמִקוֹם הָאוֹסְרוֹ אוֹ לֹא דְּהָיִי סִפְקָא דְּרַבָּנוּ.

וְכַתֵּב הַש"ף דְּאִף דְּכָאֵן הַסֶּפֶק הוּא בְּאִסוּר עֲצָמוֹ וּמִצַּד אַחַר בָּא לוֹ שֶׁהוּא דְּרַבָּנוּ וְכַמוֹ בְּסִפְקָא דְּרוּסָה שְׁנִתְעַרְבָה בְּאַחֲרוֹת דְּלֹא שְׂרִינֵן מִשּׁוּם סֶפֶק דְּרַבָּנוּ. מ"מ הָכָא כֵּינֵן דִּישׁ דַּעוֹת דְּעֵיקָר דָּם בִּיצִים אֲסוּר רַק מִדְּרַבָּנוּ וְהָיִי סֶפֶק דְּרַבָּנוּ בְּלֹא תַעֲרוּבָת יֵשׁ לִסְמוּךְ עַכ"פ דַּע"י תַּעֲרוּבָת הָיִי סֶפֶק דְּרַבָּנוּ לִכ"ע עַכ"ד.

וְה"נ י"ל בְּחֲטִין שְׂאֵין מְבֻקְעוֹת כֵּינֵן שִׁישׁ דַּעוֹת דְּעֵיקָר הַחֲמִץ הוּא אִסוּר דְּרַבָּנוּ אִף בְּלֹא תַעֲרוּבָת אִף לְמַר עוֹקְבָא כַּנ"ל) יֵשׁ לִסְמוּךְ ע"ז לְעֵנִן הַתַּעֲרוּבָת שְׂלֵא יֶאֱסוּר בְּמִשְׁהוּ כְּדִין סֶפֶק דְּרַבָּנוּ וְלֹא לְהַתְּמִיר כְּדִין סֶפֶק בְּדְאוֹרֵייתָא שַׁע"י גְּלַגוּל נַעֲשֶׂה דְּרַבָּנוּ כַּנ"ל.

(ובפרט דהקא אף בַּחטִים מְבֻקְעוֹת מִמֶּשׁ יֵשׁ מִתִּירִים לְמַכּוֹר הַתְּבַשִּׁיל לְנִכְרֵי שְׂאִינוּ נִמְכָּר בְּיֻקָּר בְּשָׁבִיל הַחֲטָה כּו'. וּכ"פ ה"ש"ע.

רק דְּהַרְמ"א פֶּתַב שְׁנוּהֶגִין לְהַחְמִיר. ועכ"פ חֲזִי לְצַרוּפֵי לְהַתִּיר בְּאִין מְבֻקְעוֹת כּו"ל): אַף רְאִיתִי בְּנו"ב (מ"ת בחיו"ד סי' נ') שֶׁהַקְּשָׁה ע"ד הַרִי"ף פְּקַנְשֵׁינֵת הַשְּׁעָה"מ הַנֶּ"ל דְּהַקָּא ע"י גְּלָגוּל נַעֲשֶׂה דְּרַבְּנָן וְלָמָּה מֵיָקֵל בְּסַפְיָקוֹ.

וְתִרְצֵן הַנּו"ב דְּהֵיכָא שְׁנִסְתַּלַּק גּוּף הָאִסּוּר וְאִין דְּנִים כָּלֵל עַל אִסּוּר תּוֹרָה יֵשׁ לְהַקְּל בְּכַה"ג וְהֵנָּה לְדַבְּרֵי בּוֹדָאֵי יֵשׁ לְהַקְּל לְדִידָן לְהַתִּיר הַתַּעֲרוּבָת בְּהִנָּאָה בְּמָקוֹם הַפְּסָד בַּחטִים שְׂאִין מְבֻקְעוֹת שְׁנַפְּלוּ לְתַבְּשִׁיל כּו"ל.

מִיָּהוּ מִדְּבַרֵי הָאֲחֵרוֹנִים מִשְּׁמַע דְּלֹא ס"ל כַּהֲנו"ב בְּזָה. וְאִכְמ"ל: ט וְהֵנָּה בְּעֵיקָר דִּין זֶה שְׁפָתְבוּ הָאֲחֵרוֹנִים דָּאָם עַל יְדֵי גְּלָגוּל נַעֲשֶׂה סָפֵק דְּרַבְּנָן אִסּוּר פִּינוּ שְׁנוֹלַד הַסָּפֵק בְּדְאוּרֵייתָא.

וְלִכְאוּרָה מִשְּׁמַע כּוּן בְּגַמְרָא דְּבִיבָה הַנֶּ"ל דְּסַפְיָקָה אִסּוּרָה וְאִם נִתְעַרְבָה בְּאַלְף פּוֹלָן אִסּוּרוֹת. וְהַגְּמ' מְעִיקָרָא אוֹקִי לָהּ בְּסַפֵּק טְרִיפָה.

וְכַמָּה פּוֹסְקִים הוֹכִיחוּ מִכָּאן דְּסַפֵּק אֶחָד בְּגוּף וְסַפֵּק אֶחָד בְּתַעֲרוּבָת לֹא הוּי ס"ס דְּמִשְׁמַע לְהוּי דְּהַךּ אִם נִתְעַרְבָה קִאֵי אִסְפִּיקָה. וְלֹא נִיחָא לְהוּי לְפָרֵשׁ כַּהֲר"ת בְּתוֹסְפוֹת דְּנִתְעַרְבָה אֲנִדְּאָה קִאֵי).

א"כ מְהֵכָא גּוּפָא מוֹכַח דְּסַפְיָקָא דְּרַבְּנָן שַׁע"י גְּלָגוּל נַעֲשֶׂה דְּרַבְּנָן אִסּוּר. דְּהַרִי הֵכָא הִבִּיבָה שְׁנִתְעַרְבָה בְּרוּב בְּבִיבָיִם אֲחֵרוֹת מְדְאוּרֵייתָא בְּטִילָה בְּרוּב אִם הִיָּתָה וְדָאֵי טְרִיפָה וְאִין כָּאן רַק אִסּוּר דְּרַבְּנָן.

וְכִינּוּן דְּהִבִּיבָה שְׁנִתְעַרְבָה הִיא סַפֵּק טְרִיפָה א"כ הַרִי כָּאן הוּי סַפְיָקָא דְּרַבְּנָן וְאִמָּאֵי אִסּוּרָה וְע"כ מְשׁוּם שֶׁהַסָּפֵק נוֹלַד מִתַּחֲלָה בְּהַךּ בִּיבָה לְחוּדָה דְּהַרִי סַפְיָקָא דְּאוּרֵייתָא רַק שְׂאִח"כ ע"י הַתַּעֲרוּבָת נַעֲשֶׂה הַסָּפֵק בְּדְרַבְּנָן וְאִסּוּר.

וּמוֹכַח פְּהֵאֲחֵרוֹנִים הַנֶּ"ל. אֲמַנְם לְכְאוּרָה קֶשֶׁה ע"ז מִמִּתְנִיתִין דְּרַפ"ג דְּתְרוּמוֹת בְּתוֹרָם חֲבִית שֶׁל יֵין וְנִמְצָא חוֹמֶץ וְאִינוּ יְדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא תִרְמָה הַחֲמִיבָה אִם מִשְׁתַּרְמָה הַחֲמִיבָה ה"ז תְּרוּמָה וְיִתְחַזֵּר וְיִתְרוֹם הִרְאִשׁוּנָה אִינָה מְדַמְעַת בַּפ"ע כו'.

הַרִי דְּכִינּוּן דְּהַרִי סַפֵּק תְּרוּמָה אִינָה מְדַמְעַת פִּינוּ דְּהַךּ דְּתְרוּמָה עוֹלָה בַּק"א הוּא מְדְרַבְּנָן דְּמְדְאוּרֵייתָא בְּרוּבָא בְּטַל. וְהַרִי סַפֵּק דְּרַבְּנָן.

אִף דְּהֵכָא ג"כ הַסָּפֵק נוֹלַד מִתַּחֲלָה בְּעֶצֶם הַתְּרוּמָה גּוּפָא דְּהַרִי סַפֵּק דְּאוּרֵייתָא וְע"י הַתַּעֲרוּבָת נַעֲשֶׂה דְּרַבְּנָן. וְלִכְאוּרָה הִנֵּה אֶפְשָׁר לְחַלֵּק דְּכָאן בְּסַפֵּק תְּרוּמָה הַרִי יֵשׁ לָהּ חֲזַקָת חוּלִין וּמִש"ה כְּשִׁנְתְּעַרְבָה וְנַעֲשֶׂה בְּתַעֲרוּבָת סַפֵּק דְּרַבְּנָן שְׂרִי פִינוּ דְּגַם מִתַּחֲלָה הִנֵּה לָהּ חֲזַקָת הִיָּתֵר.

(וְאִף דְּאִיְתַרְע הַחֲזַקָה וְהַרִי סַפֵּק תְּרוּמָה מ"מ בְּזָה לֹא אֲמַרִינוּ שְׁחִזֵּר הַסָּפֵק כּוֹדָאֵי אִסּוּר לְהִיּוֹת נִידוּן אִת"כ בְּתַעֲרוּבָת לְנוֹדָאֵי דְּרַבְּנָן לְהַחְמִיר. רַק דִּינוּ אֲחֵר כְּפֹּד בְּסַפֵּק דְּרַבְּנָן).

משא"כ בביצת ספק טריפה שמתחלה לא היה לה חזקת היתר פלל ונידונית פנדאי איסור מש"ה אף בתערוכת שנתגלגל ונעשה דרבנן איסור אחר שמתחלה כבר חזר הספק פנדאי. ואמנם מדברי הפוסקים גבי ספק דרוסה שנתערבה באחרים וגבי פלי אינו ב"י שנתבשל בו ספק טריפה.

מוכח דלא ס"ל לחלק בן. וצ"ל במתניתין דתרומות שם משום דבדימוע תרומה הקילו יותר משאר איסורים בכמה דברים כמ"ש בתשו' הרשב"א סימן תס"ג וכ"מ בירושלמי. ועיקר הסברא בזה דהיא ש"ע"י גלגול נעשה דרבנן מחמירין בספיקו פניו שמתחלה חל הספק בדאורייתא וחוץ הספק פנדאי. י"ל דזהו לדברי הרשב"א דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מה"ת.

ולפ"ז י"ל שפיר חזר הספק פנדאי. שמתחלה היה הספק איסור מדאורייתא משא"כ לדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן י"ל דאף אם ע"י גלגול נעשה דרבנן ג"כ יש להקל בספיקו.

פניו דאף מתחלה כשהיה הספק בדאורייתא ג"כ היה איסור אז רק מדרבנן ול"ש לומר שחזר הספק פנדאי ומש"ה אף שאח"כ ע"י גלגול נעשה דרבנן ג"כ ספיקו מותר לדעת הרמב"ם הנ"ל. והו' דביצה דואם נתערבה באלף כולן איסורת קאי אנדאה ולא אספיקא לפ"ד הרמב"ם.

דבספיקא שנתערבה דברי הרמב"ם להתיר כמ"ש הה"מ בפ"א מהלכות יו"ט ה"כ. ולפי מה שביארתי לעיל (בסי' י"ב) דהרי"ף ס"ל גם כן פהרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן.

לפ"ז א"ש דהרי"ף לטעמיה דלא ס"ל פלל הו' סברא של האחרונים להחמיר בספק דרבנן שע"י גלגול נעשה דרבנן כנ"ל. ומש"ה מתיר כאן את התבשיל בפשיטות דאף שעל ידי גלגול נעשה דרבנן ספיקו שרי לדידיה.

ומיהו לפמ"ש לעיל לחלק בזה בין אם יש חזקה כו'. לפ"ז י"ל דהרי"ף ס"ל להחמיר בספק שע"י גלגול נעשה דרבנן.

דהכא שהחטה שנתרפכה ולא נתבקעה רק ראיה להתבקע ג"כ יש לה חזקת הגוף שמתחלה מקודם שנתרפכה. ובכה"ג שפיר יש להתיר בספיקא וכנ"ל: אף בתוספות חולין (דף צ"ז ע"א ד"ה אמר) כתבו בשם ר"ת פשמוצאין חטה בתרנגולת רותחת בפסח שהיה מצריף להשהותה עד אחר הפסח דאפילו ילפינו איסור מטומאה ופליגי תנאי במתני' דאהלות אימת חשיב כמעופל מ"מ בשל תורה הלך אחר המתמיר.

עכ"ד התוס'. ומזה מבואר דס"ל להחמיר בספק משהו בחמץ בפסח ודינו כמו ספק דאורייתא.

פניו דהספק לענין החטה עצמה הוא ספק דאורייתא מפילא יש להחמיר לענין התבשיל ג"כ. דלדברי הרי"ף הנ"ל דמתיר התבשיל בחטה שאינה מבוקעת מטעם ספק דרבנן ה"נ הכא בספיקא דרבנותא ג"כ היה להם להקל לענין איסור משהו.

א"ו דהתוספות פליגי וס"ל דיש להחמיר בספק משהו לענין התבשיל כיון דלענין החטה עצמה הוי ספק דאורייתא וכנ"ל. ומיהו לפמ"ש לעיל לחלק במקום שהאוסר גופיה יש לו חזקת היתר אז יש להקל אחר כך בתערובת פשעושה דרבנן אע"פ שזהו ע"י גלגול וכנ"ל לפ"ז יש לחלק דהרי"ף דמגייר בחטה שאינה מבוקעת רק ראוייה להתבצע והחזקה מסייע להיתר וכנ"ל.

משא"כ בנידון של התוספות דהספק על החטה אם תשיבא השתא כמעןפלת הרי אין פאן חזקת היתר עכ"פ. (ואדרבה י"ל להפך).

ואין סתירה מדברי התוספות ע"ד הרי"ף בזה: ולדינא אחר שבניארנו דרוב הראשונים ס"ל דחמץ בפסח לא הוי דשיל"מ. וכ"מ דברי הרי"ף ג"כ.

רק ד' הרמב"ם והרמב"ן דחמץ בפסח הוי דשיל"מ וכ"מ מדברי הסה"ת הנ"ל. והמהרש"ל והט"ז והש"ף חששו לדבריהם.

ולפי מה שכתב בניארנו לעיל הנפקותות לדינא בין אם חמץ בפסח הוא דשיל"מ ובין אם אינו דשיל"מ רק דהוי במשהו משום חומרא דחמץ. וכבר כתבנו לעיל דהיכא שהמאכל מתקלקל אם ישנו עד אחר הפסח לכ"ע הוי במשהו רק משום חומרא דחמץ ולא מדין דשיל"מ.

ועוד יש לצדד בזה דהיכא דהחמץ עצמו נישל משם ונשאר רק פליטת טעמו דפסח הרמ"א ביו"ד בדשיל"מ טעמו בטל כל שאין האיסור בעינו. וא"כ בחמץ בפסח בכה"ג נשאר האיסור רק משום חומרא דחמץ ולא משום דשיל"מ.

ואף שהש"ף שם הרבה להקשות על הרמ"א מ"מ יש ליישב דברי הרמ"א לנכון ואכמ"ל. ועכ"פ לענין זה חזי לצרופי דברי הרמ"א אחר שבלא"ה רוב הראשונים ס"ל דחמץ בפסח לא הוי דשיל"מ כלל.

ובשיש חמץ בעין ואין המאכל מתקלקל יש לחוש להסוברים דחמץ בפסח הוי דשיל"מ. ועוד יש בענין זה כמה הערות ופולפולים ולא נפניתי יותר פעת לרוב הטרודות.

ואי"ה יבואר עוד: סימן כא ע"ד שאלתו. אם מותר לאכול בפסח החלב מבהמות של נכרים שמאכילים אותם חמץ.

והפמ"ג באו"ח ס"ס תמ"ח וביו"ד סי' ס' אוסר החלב שצחלב תוך מעל"ע מאכילת החמץ. דזוז"ג אוסר לכתחילה.

ובספר בית אפרים מיקל בזה. ושאל מעלתו להורות להלכה למעשה: א הנה לכאורה אין להתיר בנ"ד לקנות החלב מן הנכרים לכתחילה מדין זוז"ג.

(וכמ"ש רש"י בע"ז דמ"ט ע"א ד"ה מאי לאו כו', ופרה תשחט ותאכל שאף היא היתה גדילה קודם לכן ע"י שאר אכילות עכ"ל). חדא.

דזוז"ג לכתחילה אוסר כמ"ש התוספות בפסחים (דף כ"ו ע"ב ובע"ז דף מ"ח ע"ב). ולקנותו מן הנכרים ג"כ י"ל דחשיב לכתחילה לענין זה.

כדמשמע בש"ף ביו"ד (סי' ס' סק"ה. וי"ל קצת ע"ש).

ומיהו מצינו דלקנות מן הנכרים חשיב פדיעבד לענין סתם פלים של נכרים אינו ב"י
כמבואר ברמ"א ביו"ד (סי' קכ"ב ס"ו. ובט"ז שם בסי' ק"ח סק"ד בשם הת"ח ע"ש).

ולענין אין מבטלין איסור לכתחילה יש פלוגתא בזה אי לקנות מן הנכרים חשיב לענין
זה כלכתחילה או פדיעבד וכמ"ש לקמן. ועוד דבחמץ בפסח שאסור במשהו ואפילו
באלף לא בטיל י"ל דזוז"ג ג"כ אסור אף פדיעבד.

וכמ"ש המג"א (בסי' תמ"ה סק"ה) בטעמם של הפוסקים דבע"ז אפילו בישראל על גבי
גתלים או בחנומו של תנור אסור. וכדאמרין בפסחים (דף כ"ז ע"ב) לרבנן דשרו אפילו
משאבוקה כנגדו דמ"מ בהקדש אסור פינו דאפילו באלף לא בטיל.

ושטור אזיל לטעמיה שכתב ביו"ד (סימן קמ"ב) בשם הרמ"ה דכינון דע"ז לא בטלה
אפילו זוז"ג אסור. וה"ה בחמץ דהנאה כ"ש מיהו הוי וכו' עכ"ד המג"א.

אף י"ל דזה תלוי בעיקר סברת ההיתר דזוז"ג. דלשיטת הר"ן בספ"ג דע"ז דס"ל דעיקר
ההיתר דזוז"ג הוי מדין ביטול.

דכמו שאיסור בטל בהיתר היכא דליכא טעמא ה"נ בהיתר הכא מפח גרמת איסור כל
היכא שאיסור והיתר גרמו לו הוי כאילו נתבטל איסור זה ע"ש. לפ"ז נראה דבאיסורי
משהו שאין להם ביטול זוז"ג גם כן אסור פינו דאין פאן היתר מדין ביטול.

אבל לפ"ד התוס' דמבואר בכ"ד דס"ל דהיתר דזוז"ג אינו מדין ביטול. (ועיקר דברי
הר"ן בע"ז שם הוא להשיב על קושיות התוס' אפירש"י שהקשו דשרייתא דילדה
שפיבכה בזקניה מתורת ביטול ולא מדין זוז"ג כו' ע"ש).

לפ"ז י"ל דזוז"ג שרי אפי' באיסורי משהו. ולא תליא הא בהא פלל.

ולפ"ד הר"ן הנ"ל מינושב תמיהת התוספות בפסחים (דכ"ז ע"ב בד"ה הקדש) בבעיא
דרמב"ח בתנור שהסיקו בעצי הקדש כו'. דא"ל רבא הכי השתא כו' הקדש אפילו באלף
לא בטיל ותמהו התוס' דמה חומר הוא זה הא הקדש הוא דשיל"מ ע"י חילול דדשיל"מ
לא בטיל אפילו באיסור קל מדרבנן כו'.

ולפ"ד הר"ן והמג"א הנ"ל ניחא בפשיטות. דאף דהא דהקדש לא בטיל אינו משום חומר
שבו רק מטעם דשיל"מ מכל מקום כן הדין בכל איסורי משהו דאף זוז"ג אסור ג"כ
מה"ט ובכל דשיל"מ נמי דינא הכי.

והתוס' שהוקשו בזה היינו לשיטתם דס"ל דהיתר דזוז"ג אינו מדין ביטול פלל אבל
להר"ן והמג"א א"ש. (וזהו לפ"ד הפהרש"ל בפסחים שם שפירש דבעיא דרמב"ח הוא
בזוז"ג.

אבל משום ש"ע בפת ליכא למיבעי פינו דאפר הקדש לעולם אסור וחשוב האיסור בעין
ע"ש). וראיתי בראב"ד ספ"ה מה' נדרים שהקשה בהא דאמרין אסור בגידוליהן אפילו
בדבר שזרעו פלה אמאי הא קיי"ל זוז"ג מותר.

והכ"מ שם תירץ בחד תירוץא דשאני נדרים דהוי דשיל"מ ולהכי לא שרי בהו זוז"ג כו'.
ועכ"פ מדברי התוספות והראב"ד מוכח דס"ל דבדשיל"מ נמי זוז"ג מותר.

(ולפ"ד ה"ר"ן ה"ל ה"ה מקום לנישב ג"כ קושנית התוס' בתולין (נ"ח ס"ט ע"א ד"ה תלתא) מאי קמביעיא ליה וקא קיי"ל דוז"ג מותר. והניחו בתימא.

והיה י"ל לפמ"ש הש"ך ביו"ד (סי' י"ד ס"ק י"א) בשם הרשב"א דאסור יוצא אין בו אסור מחמת עצמו כלל רק שאין לו סימנים כו' והאבר לבדו נשאר חי כו', וא"כ לפ"ד ה"ר"ן ה"ל דוז"ג הוא מדין ביטול.

י"ל דלא שייך ענגן ביטול אלא אסור בהיתר משא"כ התם באסור יוצא שאין עליו שם אסור מצד עצמו רק שעי"ז יהיה מונע בהיתר דשחיטה מאותו אבר ובכה"ג ל"ש ביטול. כמ"ש פיוצא בזה בד' הפוסקים בכ"ד.

ניש לפקפק בזה וא"ל). והנה בדין דוז"ג היכא דביעבד שרי ולכתחילה אסור אם ניקא בנ"ד דלקנותו מן הנכרים תשיב לכתחילה ואסור פנ"ל.

יש לבאר בזה. ולכאורה י"ל בפשיטות דלפ"ד ה"ר"ן דהיתר דוז"ג הוי מדין ביטול.

ומבואר שם ב"ר"ן בהדיא דקא דאסור לכתחילה בוז"ג הוא משום דהוי כמו מבטל אסור לכתחילה. ומה"ט נראה דמש"ה אסור לכתחילה להאכיל את בהמתו דברים האסורים כו'.

אבל לקנות מן הנכרי אחר שהאכילה דברים האסורים י"ל דשרי לכתחילה פיוצא שיהא אסור פבר נתבטל ביז הנכרי ואין פאן מבטל אסור לכתחילה. וכמ"ש בהגהת שער דורא שער א' דמותר לכתחילה לקנות מן הנכרי פשנתבטל האסור ביז הנכרי ע"ש.

אלא דלפ"ד ה"ר"ן ה"ל דוז"ג הוא מדין ביטול א"כ בלא"ה לפ"ז בנ"ד אסור דוז"ג אפילו בדיעבד פיוצא דחב"פ במשהו וכנ"ל. מיהו נ"מ בזה בהאכילה הנכרי שאר אסורים.

(ולפמ"ש לקמן י"ל ולצדד להיתר בזה אף בחמץ בפסח לדברי ה"ר"ן ג"כ). ונראה להביא ראיה לדברינו ויבואר בזה דברי ה"ר יקר שבמרדכי פ"ז דיבמות (אותס"ה) שפירש במתניתין דתרומות דכהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה פרשיגי תרומה דטעמא מפני שהבהמה מתפטמת מן התרומה.

ונמצא שאח"כ יאכל הישראל תרומה. והקשה בספר מח"ל שזהו סותר לדברי הגמ' בע"ז (דט"ו ע"א) דמוכח הגמרא מהך מתניתין דשכירות לא קניא דאי ס"ד דשכירות קניא אמאי לא יאכילנה פרה דידיה היא.

ולדברי ה"ר יקר ה"ל לא מקשה הגמרא מידי דמ"מ אסור להאכילה פרשיגי תרומה שלא יאכל הישראל אח"פ תרומה והיאך מוכח דשכירות לא קניא. ויש לתמוה עליו דלפי דעתו צדיפא הו"ל להקשות ע"ד ה"ר יקר ה"ל ממתניתין גופה.

מסיפא דמתניתין בתרומות שם דתנו התם דכהן ששם פרה מישראל מאכילה פרשיגי תרומה. והשתא ל"מ לדברי התוס' ביבמות (נ"ח ס"ו ע"ב ד"ה אבל) דהפכה ששם פרה מישראל הוי רק שואל עליה.

דונאי קשיא אמאי שרי להאכילה פרשיגי תרומה שיאכל אח"כ הישראל תרומה. ואף לפירש"י ביבמות שם שאם תיכחש או תיאנס או יוזלו פרות יחזיר הדמים מ"מ פיון שאם לא יפחתו חוזרת בעינה להישאר א"כ אמאי שרי להאכילה פרשיגי תרומה.

(ובדאי אין סברא לומר שהתירו במקום ספק פנה שעומד להתברר אח"כ). אלא י"ל דה"ר יקר ס"ל פשיטת ה"ר"ן הנ"ל דהיתר דזוז"ג הוא מדין ביטול ולכתחלה אסור משום דאין מבטלין אסור לכתחלה.

והכא בכהן ששכר פרה מישראל אם יאכילה פרשיגי תרומה, א"כ אח"כ פשיחזירנה להישאר הו"ל זוז"ג להישאר פיון דאצלו אכלה מקודם חולין. (וכדאי תא ברש"י דע"ז דמ"ט ע"א ד"ה מאי כו' שהבאתי לעיל).

אלא דמ"מ אסור להפכה לכתחלה להאכילה פרשיגי תרומה דזוז"ג לכתחלה אסור משום דהוי כמבטל אסור לכתחלה מאחר שהפכה היא של ישראל. משא"כ בכהן ששם פרה מישראל פיון שמקבל אחריותה פשוט ומש"ה מיקרי לעגנו זה קננו כספו.

(וע"ש בירושלמי שיליה תרומות). שפיר שרי לכתחילה להאכילה פרשיגי תרומה.

פיון דהפכה חשיבא שלו. והוי כמו קונה פרה מישראל, ולדידיה הוי תרומה היתרא. ואם אחר כף יחזור הישראל ויקנה אותה ממנו הרי כבר נתבטלה ביז פהו. ואין כאן מבטל אסור לכתחלה.

וכן שרי נמי לקנות מן הנכרי פרה שהאכילה איסורין היכא דהוי זוז"ג פיון שפכר נתבטל ביז הנכרי ובכה"ג זוז"ג שרי לכתחלה וכו"ל. וא"כ שפיר מוכיח הגמ' בע"ז מהך מתניתין דשכירות לא קניא דאל"כ אמאי לא שרי להאכילה פרשיגי תרומה בשוכר כמו בשם פרה מישראל דבסיפא דמתניתין וכו"ל וא"ש.

אף בעיקר הדין שפכתנו לעיל בשם הגש"ד דכשנתבטל האסור ביז הנכרי מותר לקנותו לכתחלה מן הנכרי. וראיתי שכ"פ ג"כ בתשו' מהר"מ לובלין ס"ס ק"ד ע"ש.

אמנם מצאתי בתשובת הרדב"ז ח"ג (ס"ס תקמ"ח) שפסק להיפך דאסור לקנותו לכתחלה מן הנכרי דהוי זה כאילו מבטלו עכשיו לכתחלה ותמינהי על האחרונים שלא העירו בד"ז ומ"מ נראה דהעיקר כהגש"ד ומהר"מ לובלין.

והרדב"ז גופיה שם הרגיש שמדברי הרשב"א משמע להתיר בכה"ג. ע"ש.

וכמ"ש במ"א: ב ואמנם לעגנו מ"ש לעיל לפ"ד ה"ר"ן והמג"א דהיתר דזוז"ג הוא מדין ביטול וממילא בחמץ בפסח דהוי במשהו זוז"ג נמי אסור. יש לצדד בזה.

חדא דלפמ"ש הש"ך והפר"ח ביו"ד סי' ס' דאף כשנתפטמה הבהמה רק מאסור לחוד אינו אסור רק באיסורי הנאה ולא באיסורי אכילה שהרי אינו אוכל האסור עצמו וכדמשמע בתוספות דע"ז (דף מ"ט ע"א).

ולפ"ז י"ל בנ"ד שנה תליא במחלוקת הפוסקים (ר"ס תמ"ז). דהרי"ף והרמב"ם וקרא"ש פסקו דחמץ בפסח אסור במשהו אף בהנאה.

אָבֿל הָרֶאָבֿ"ד פּוֹסֿק דִּבְמִשְׁהוּ אֵינּוּ אוֹסֿר בִּהֲנָאָה רַק בְּאֶכִּילָהּ. וְכּוּ נִרְאֶה דְבְרֵי הָרֶ"ן שְׂיִלְהֵי ע"ז.

וּלפ"ז י"ל דְּבִחְמֵין שְׁפִיר יֵשׁ לְהִתִּיר בּוּזוּ"ג אַף לְסִבְרַת הָרֶ"ן הַנֶּ"ל. פִּינּוּ דְמִשּׁוּם אִיסוּר אֶכִּילָהּ לִיכָא כָּלֵל בְּמָה שְׁנִתְפַּטְמָה הִבְהַמָּה מְחַמֵּין בְּפִסְחָא וְכַנֶּ"ל.

רַק מִשּׁוּם אִיסוּר הֲנָאָה שְׁבוּ. וְלַעֲנִין אִיסוּר הֲנָאָה אֵין חֻמֵּין אוֹסֿר בְּמִשְׁהוּ לִפ"ד הָרֶאָבֿ"ד וְהָרֶ"ן הַנֶּ"ל.

וּא"כ שְׁפִיר מְהֵנִי פֶּאֵן הִיתֵר דּוּזוּ"ג כְּמוּ בְּכָל אִיסוּרִים. נְעוּד יוֹתֵר מְזָה י"ל דְּאָף לְהַפּוֹסְקִים דַּס"ל בְּתַעְרוּבַת חֻמֵּין בְּמִשְׁהוּ דִּישׁ הִיתֵר ע"י שְׂיִשְׁלִיף דְּמִי הֲנָאָתוּ לְאִיבּוּד (שְׁזָהוּ דְבְרֵי רֶשֶׁבֿ"א וְרֶשֶׁבֿ"ם וְרֶאָבֿ"ה).

וְהֶאֱחָרוּנִים פִּסְקוּ שְׂיִישׁ לְסַמְוֵן עֲלֵיהֶם בַּהֲפ"מ כו'). ג"כ יֵשׁ לְצַדֵּד בְּזָה לְעֲנִין זוּז"ג וְכַמְבּוּאָר.

(וּמ"ש הַמַּג"א בְּסִי' תַמ"ה דְּבִחְמֵין לֹא מְהֵנִי זוּז"ג פִּינּוּ דְּהוּי בְּמִשְׁהוּ הָא הֵתֵם קְאֵי הַמַּג"א לְדְבְרֵי הָרַמְבַּ"ם וְסִיּוּעָתוּ דַּס"ל דְּחֻמֵּין בְּפִסְחָא אוֹסֿר בְּמִשְׁהוּ אַף בִּהֲנָאָה וְלִית לִיהּ תַקְנִתָּא. מַש"ה לְדִידְהוּ יֵשׁ לְאַסּוּר גַּם בּוּזוּ"ג.

וּבְזָה נִיחָא דְבְרֵי הַמַּג"א עֲצָמוּ (בְּסִי' תַמ"ב סַק"ט) בְּדָבֵשׁ שְׁהַחְמִיצוּ בְּשִׁמְרֵי דְבֵשׁ שְׂבִיּוּשָׁל כָּל הַשְּׁנָה וְדָבֵשׁ הָרֵאשׁוֹן הִנָּה מְחֻמֵּין בְּשִׁמְרֵי שְׁכַר כו'. וּמַסִּיק הַמַּג"א שֶׁם שְׂאֵם הִנָּה שֶׁם גַּם כּוּ שְׁמֵרֵי דְבֵשׁ הִיתֵר ה"ל זוּז"ג וְשְׂרֵי.

הָרֵי דַּס"ל דּוּזוּ"ג שְׂרֵי בְּחֻמֵּין בְּפִסְחָא. רַק שִׁי"ל דְּהֵתֵם מְזִירֵי שְׁהַחְמִיצוּ קוֹדֵם פִּסְחָא וְאִזּוּז"ג שְׂרֵי (וְלכ"ע לֹא אֲמַרִינּוּ בְּזָה חוּזֵר וְנִיְעוּר).

וְאֵין זוּז"ג אִיסוּר בְּחֻמֵּין רַק תּוּף הַפִּסְחָא דְאִזּוּ הוּא בְּמִשְׁהוּ. מִיְהוּ לֹא ה"ל לְהַמַּג"א לְסַתְּנָם רַק לְפָרֵשׁ דְּבַתּוּף הַפִּסְחָא כַּה"ג אִיסוּר.

וְלַהַנֶּ"ל א"ש. דְּהֵתֵם קְאֵי הַמַּג"א ע"ד תְּשׁוּ' הָרֶשֶׁבֿ"א שֶׁם וְלְדַעְתּוּ שְׁפִיר מְהֵנִי זוּז"ג בְּחֻמֵּין בְּפִסְחָא כַּנֶּ"ל.

וְאֲמַנָּם בְּלֹא"ה י"ל וְלַחֲלֵק בֵּין הַנּוֹשְׂאִים. וּא"ל יוֹתֵר).

אַף מְלַבֵּד זֶה יֵשׁ לְצַדֵּד לְהִתִּיר זוּז"ג בְּחֻמֵּין בְּפִסְחָא אַף לִפ"ד הָרֶ"ן דַּס"ל הִיתֵר זוּז"ג מִדִּין בְּיִטּוּל וְלֹא מוּכַח כָּלֵל לְדַעְתּוּ לְאַסּוּר זוּז"ג בְּאִיסוּרֵי מִשְׁהוּ. דְּצָרִיף לְבָאֵר דַּעַת הָרֶ"ן.

דְּאֵי נִימָא דַּלפ"ד הָרֶ"ן הִיתֵרָא דּוּזוּ"ג וּבִיטּוּל אִיסוּרִין חַד בְּתַרִי חַד דִּינָא לְהוּ בְּכָל מִקְלֵי. אִם כּוּ תִיקְשִׁי בְּהָא דְקִי"ל דּוּזוּ"ג מְוֹתֵר בְּדִיעֵבֵד וְכַדְתַּנְיָא בְּבְרִייתָא דַּע"ז שֶׁם וּמוֹדָה ר"י שְׂאֵם נָטַע וְהִבְרִיף וְהִרְפִּיב מְוֹתֵר.

וְהַשְׁתָּא אִם עֵבֵר בְּמִזִּיד לִיְהוּי כְּמַבְטֵל אִיסוּר לְכַתְחֻלָּה דְקִי"ל דְּאִיסוּר לְמִי שְׁנִתְבַּטֵּל בְּשִׁבְיָלוּ וְתוּ קִשְׂיָא שְׁהָרֶ"ן בַּע"ז שֶׁם כ"כ לְפָרֵשׁ בְּדְבְרֵי רֶשֶׁ"י שֶׁם דַּס"ל הִיתֵר זוּז"ג מִדִּין בְּיִטּוּל. וְהָא רֶשֶׁ"י פּוֹסֿק כַּמ"ד מִין בְּמִינוּ בְּמִשְׁהוּ (כַּמ"ש רֶשֶׁ"י בְּחֻלִּין דַּף ק"ט ע"א וּבְפִסְחִים דַּף ל' ע"א).

וא"כ פְּשֵׁהגוֹרְמִים שֶׁל אִסוּר וְשֶׁל הֵיטֵר הִמָּה מִיֵּן בְּמִינוֹ כְּמוֹ בִּשְׂאוֹר שֶׁל אִסוּר וְשֶׁל הֵיטֵר שֶׁנִּפְּלוּ לַעֲיָסָה דִּתְנֵן בְּמִתְנִיתֵין דְּפִלְיָגִי בּוּזוּ"ג הֵיאָף מִתִּירִין מִשּׁוּם זוּז"ג וְהָא מִיֵּן בְּמִינוֹ בְּמִשְׁהוּ.

וְאִין כְּאֵן בִּיטוּל. וְאִין לְדַחּוּק וְלוֹמֵר דְּלַעֲנִין זֶה מְצַרְפִּין גּוּף הָעֵיָסָה לְבִטּוּל הַגּוֹרֵם שֶׁל הַשְּׂאוֹר כִּינּוּ דְאִיכָא זוּז"ג.

דז"א.

דְּמִבְּנָאָר בְּמִתְנִיתֵין דְּעֵרְלָה (פ"ב מ"ו) דְּשְׂאוֹר שֶׁל חֲטִים בְּעֵיסַת חֲטִים הָיִי מִיֵּן בְּמִינוֹ. וְאִם כֵּן אָף הָעֵיָסָה הוּא מִיֵּן בְּמִינוֹ עִם הַשְּׂאוֹר וְאִין כְּאֵן מְבִטּוּל כָּלֵל לְגוֹרֵם שֶׁל אִסוּר.

אִם לֹא שֶׁנִּדְּחוּק עוֹד לְפָרֵשׁ בְּמִתְנִיתֵין דּוּזוּ"ג (שָׁם מ"א וּמ"ד) דְּמִיָּרִי בְּשִׁנֵּי מִינִין כְּגוֹן שְׂאוֹר שֶׁל חֲטִים בְּעֵיָסָה שֶׁל שְׂעוּרִים. וְאִין זֶה בְּמִשְׁמַע כָּלֵל וּבִמ"ש הַב"י בִּי"ד סִימָן צ"ח בְּשֵׁם הַמ"כ וְהָאָגוּר וּכ"ה בְּמֶרְדְּכִי דְשְׂאוֹר וְעֵיָסָה שְׁנֵי מִינִים הֵם.

וּמִשְׁמַע דְּאָף שֶׁהֵם שֶׁל מִיֵּן אֶחָד. הִיָּנוּ כַּמ"ש בְּכו"פ שָׁם.

דל"ק מִמִּתְנֵי הַנ"ל דְּעֵיָסָה קוֹדֵם שֶׁהִחְמִיצָה שֶׁהִיא צְרִיכָה לְשְׂאוֹר וְעוֹמְדָת לְהַחְמִיצָה אִזּוּ הִיא מִב"מ עִם הַשְּׂאוֹר מִשְׂא"כ אַחַר שֶׁהִחְמִיצָה הָעֵיָסָה הָיִי מִבְּשֵׂא"מ עִם הַשְּׂאוֹר ע"ש). וְגַם אִין סְבָרָא לֹמֵר דְּלִפִּירֵשׁ"י אֶתְיִין כָּל הַנֵּי סְתָמִי דְּמִתְנִיתֵין כַּמ"ד מִב"מ בְּטוּל וּדְלֹא כְּהִלְכְתָא לְכִי דְבָרֵי רִש"י הַנ"ל.

וְכֵן קָשָׁה מְהֵא דְּפִסְחִים (דָּף כ"ו סע"ב) דְּסִבְרַהּ הַגְּמָרָא אֲלִיכָא דְּרַבִּי דּוּזוּ"ג מִתֵּר וּפִירֵשׁ"י עֲצִי אִסוּר שֶׁגְּמָרוּ אֶת הַתַּנּוּר וְעֲצִי הֵיטֵר שֶׁגְּמָרוּ אֶת הַפֶּת. וְהָא רַבִּי גּוֹפִיָה ס"ל בְּחֻלּוּן (דק"ט ע"א) כַּר"י דַּמְב"מ לֹא בְּטוּל.

וְכַמ"ש רִש"י שָׁם. אֲלֹא שֶׁיֵּשׁ לוֹמְרֵקְצָת דַּמ"מ הִכָּא לֹא חָשִׁיב זֶה מִב"מ כו'.

אָף בְּלֹא"ה א"א כָּלֵל לֹמֵר בַּד' הַר"ן שֶׁהֵיטֵר דּוּזוּ"ג יִהְיֶה שְׁוֵה לְבִיטוּל אִסוּרִין חַד בְּתָרֵי. דָּאִם כֵּן לֹא נִתֵּר בּוּזוּ"ג אַא"כ כַּחוֹ שֶׁל הֵיטֵר מְרוּבָה מְגוֹרֵם שֶׁל הָאִסוּר.

וְהָרִי פְּשׁוּט בַּכ"ד דְּאָף כְּשִׁשׁוּיֵין פֶּת הַגּוֹרֵם שֶׁל הֵיטֵר וְשֶׁל הָאִסוּר גַּם כֵּן הָיִי זוּז"ג וְשָׂרִי וְהֵיאָף נִימָא דְּבִטּוּל כְּאֵן הָאִסוּר בְּהֵיטֵר מֵאַחַר שֶׁאִין כְּאֵן רֹב הֵיטֵר כָּלֵל. (אִם לֹא שֶׁנִּדְּחוּק כַּנ"ל דְּלַעֲנִין זֶה מְצַרְפִּין גּוּף הַדְּבָר הַנִּעֲשֶׂה ע"י הַגּוֹרְמִים כו').

וְעוֹד דְּלִפ"ד הַמְּרָדְכִי בְּחֻלּוּן פֶּרֶק הַזְּרוּעַ בְּשֵׁם ה"ר מְשׁוּלֵם דְּכִשְׁהָאִסוּר וְהֵיטֵר תַּחֲלִית בִּיאָתָם לְעוֹלָם ע"י תַּעֲרוּבָת לֹא שֶׁיָּיֵךְ בִּיטוּל בְּרוּב כָּלֵל. א"כ הָא בּוּזוּ"ג לְעוֹלָם תַּחֲלִית בִּיאָתוֹ שֶׁל הַדְּבָר עַל יְדֵי שְׁנֵי הַגּוֹרְמִים בְּתַעֲרוּבָת וְאַמַּי בְּטוּל.

(אֲלֹא שְׁבִזָּה יֵשׁ לְחַלְק. וְעִיֵּין בַּמ"מ ספ"א מֵהִלְכוֹת מְטָמְאֵי מְשֻׁכָּב.

שְׁמֵהָר"י אֲלִפְאַנְדְּרִי מְחַלְק לְעֵנִין הַחֲלָב שֶׁמִּתַּעֲרוּבָת אֵיבָרִים כִּינּוּ שְׁמִתְחַלָּה יֵשׁ לוֹ מְקוּם מִיּוֹחַד אָף דָּאִח"כ בְּשַׁעַת יְצִיאָתוֹ לְעוֹלָם נוֹלַד בְּתַעֲרוּבָת שְׁפִיר בְּטוּל. וְכַדְמִשְׁמַע בְּתוּס' זְבָחִים (ר"ד כ"ו).

וְהַמ"מ שָׁם פְּלִיג ע"ז ע"ש. וְכָאֵן י"ל בְּאִנְפֵין אַחַר וְאִכְמ"ל).

וגם צריף לבאר במה שהקשה הב"י ביו"ד סימן קמ"ב ע"ד הרמ"ה שפתיב דכיון דע"ז לא בטלה אפילו זוז"ג אסור. דתיקשי מעובדא דהיא גנתא (בע"ז דמ"ט סע"א) דעלה אר"י א"ש דהלכה כר"י דזוז"ג מותר.

(וכן קשה מפלוגתת ר' יוסי ורבנן בשוחק וזורה לרוח. שם ובפסחים דף כ"ח ע"א. וע"ש בתוספות). והט"ז שם תירץ לחלק בין זוז"ג שא"א פלל להיעשות הדבר בלא הגורם של אסור כמו תנור חדש שנגמר בעצי אסור ובתנור ישן לענין הפת שנגאפה בעצי אסור דבזה אסור אף שיש גורם דהיתר גם כן.

משא"כ בגורם דאסור שהוא רק משביח הדבר וכמו הגורם של הזבל שמשביח הקרקע אבל מ"מ עיקר הדבר אפשר שיהיה מבלעדי האסור גם כן רק שלא היה טוב כ"כ בזה מותר זוז"ג.

וקא דבצי הגמרא בע"ז לאוקמי בריתא דשדה שנגדבלה כר"א בלא"ה דחי ליה שם. עכ"ד הט"ז.

ועם שסברתו נכונה ליישב דברי הרמ"ה. אבל מד' הרי"ף בפסחים פכ"ש שהוכיח דהלכה כברייתא דחדש יוצן מהא דמסיק בע"ז דהלכה דזוז"ג מותר גבי גורם דזבל ומייתי עלה גם כן מעובדא דהיא גנתא כו'.

(וקא דאר"י א"ש הלכה כר' יוסי. קאי אר' יוסי דמתניתין שם דמיירי בזריעת ירקות לענין זבל.

ולא אר' יוסי דברייתא שאם נטע והבריף והרפיב מותר. כדמוכח בגמרא וכן מבואר בדברי הרי"ף ספ"ג דע"ז שם).

הרי דלא שמיע ליה ולא ס"ל חילוקו של הט"ז בין זוז"ג דזבל לזוז"ג דחדש יוצן כו' וכן מוכח בדברי הרי"ף בע"ז גם כן. ולפ"ז מוכח מעובדא דהיא גנתא דזוז"ג מותר אפילו באיסורי משהו וכמבואר ואף ש"ל באופן אחר שלא תיקשי מהיא גנתא כו'.

וא"ר להאריך. מפל מקום נראה ליישב כל הקושיות בחדא מחתא והוא באופן זה.

שהרי"ן מעולם לא סבר לומר שבדין זוז"ג אין היתר רק ע"פ האופנים ותנאים של ביטול אסור בעין שנתערב בהיתר חד בתרי. ומה דמות יערבנו תערובת הגורמים לתערובת עצם האסור.

ועיקר הסברא דזוז"ג הוי כף. דכיון דבגורם של אסור לבדו בלא היתר פלל מ"מ אינו אוסר רק באיסורי הנאה ולא באיסורי אכילה.

(כמ"ש הש"ף בשם התוספות. והובא לעיל).

והיינו משום שהגורם נחשב ג"כ הנאה. ובשני גורמים אחד אסור ואחד היתר אף שכתן שנה מ"מ קליש ליה אסורא שהגורמים מעורבים והדבר הנגרם משניהם לא חל עליו שם אסור מאחר שלא האסור לבדו פעל עליו גורם זה.

ולא יתואר עליו שם הנאת אסור. (וכ"מ מלשון הרמב"ם פ"י מהלכות מע"ש ה"כ).

והיתר זה יש לו דמיון לביטול איסורין. רק דבנתערב עצמות האיסור צ"ל רוב היתר דאל"כ לא אבד האיסור שמו ועצמותו משא"כ בתערובת גורמים וכו"ל.

ואף לפ"ד ה"ר משולם הנ"ל דאיסור בהיתר לא בטיל כשתחלת ביאתם לעולם בתערובת. היינו משום דבעינו דומיא דקרא דאתרי רבים להטות.

משא"כ בתערובת גורמים דאפילו רוב לא בעינו כלל. ולפ"ז כש"כ בחמץ בפסח דאף דהוי במשהו מ"מ זהו רק חומרא מדרבנן.

ופשיטא שלא תקמירו מה"ט לאסור בזוז"ג כלל אף לפ"ד ה"ר"ן. ולק"מ כל הקושיות הנ"ל.

הרי מבואר שלפ"ד ה"ר"ן נמי י"ל דזוז"ג שרי בחמץ בפסח. ועוד הנה אפשר לצרף סברא להקל בנ"ד לפמ"ש בספר ש"ת באו"ח (סי' תס"ז סק"ל) די"ל דחמץ של נכרים אינו אוסר במשהו וא"כ ממילא בנ"ד י"ל דכיון שהבהמה אכלה חמץ של נכרים ונעשה זוז"ג יש להתיר אף לפ"ד המג"א הנ"ל דס"ל דחמץ בפסח דהוי במשהו זוז"ג נמי אסור.

מכל מקום הא חמץ של עפוי"ם אינו במשהו לפי הנ"ל. אף עיקר דברי הש"ת הנ"ל לא נתחננו כלל.

ובנדאי נראה מסתימת הפוסקים דחב"פ במשהו אפילו של נכרים. ואדרבה לחד טעמא כש"כ הוא בחמץ של נכרים דהוי במשהו.

דכבר נודע דברי המרדכי דחמץ בפסח לא הוי דשיל"מ משום שחוזר לאיסורו לשנה הבאה. אבל ה"ר"ן בפכ"ש כתב הטעם דחמץ בפסח לא הוי דשיל"מ משום דאחר הפסח נמי יהיה אסור מדרבנן בעיניה עכ"פ ולא שרי רק בתערובת ע"ש.

ולפ"ז לדברי ה"ר"ן בחמץ של נכרים בפסח ודאי הוי דשיל"מ דאחר הפסח יהיה שרי בעיניה ממש. וכן ראיתי שכתב הרמב"ן במלחמות שם בהדיא וז"ל וכש"כ חמץ של נכרים שנפל לקדירה של ישראל שאפילו בעינו דשיל"מ הוא.

עכ"ל הרמב"ן. ורק לפי דעת המרדכי הנ"ל דלא הוי דשיל"מ משום שחוזר לאיסורו לשנה הבאה וה"ט שייך אף בשל נכרים.

וגם ממ"ש בתשובת הריב"ש (סי' ת') בסופו בשם הלכות הרי"צ גיאת מבואר דאין חילוק בין חמץ של ישראל או של נכרים לענין תערובת בתוך הפסח כו' ע"ש. וכ"מ ג"כ מד' הרוקח שהובא בט"ז (סימן תס"ז ס"ק י"ז) בדלי של מים שנמצא בו חמץ כו' ע"ש.

מ"מ מה שכתב שם בש"ת אחר כך דחמץ בעין של נכרים אוסר במשהו. אבל הבלוע מחמץ שאין בו בנ"ט לא נאסר במשהו בהיותו ביד הנכרים דלא שייך אז גזירת חז"ל על משהו.

אפשר לצדד בזה. וה"ה בהיתר זוז"ג בנ"ד ובמ"א יבואר זה אי"ה.

ועוד י"ל ולצדד דאפילו נימא דלא כהש"ת הנ"ל רק דאפילו הבלוע מחמת משהו ביד הנכרים נמי נאסר. מ"מ יש לחלק בזה בין איסור אכילה לאיסור הנאה.

דְּהָא פְּלִיגִי אַמּוֹרָאֵי בִירוּשְׁלָמִי דְּפִסְחִים (פ"ב ה"ב) הוּבָא בְּרִיב"ש וְשָׁם. אִי חֶמֶץ שָׁל נְכָרִים בְּפִסַּח מוֹתֵר בִּהְנָאָה לְיִשְׂרָאֵל.

וּא"כ י"ל דְּאָף דְּקִי"ל כַּמ"ד דְּאָסוּר בִּהְנָאָה. מ"מ לְעַנְנֵן חוּמְרָא דְּמִשְׁהוּ יֵשׁ לּוֹמֵר דַּכ"ע מוֹדִים דַּעכ"פ אֵין אוֹסֵר בִּהְנָאָה בְּחֶמֶץ שָׁל נְכָרִים.

וְיֵשׁ לְהַסְבִּיר בְּזוּה. וּאִכַּמ"ל: נ אָף לְכַאוּרָה יֵשׁ לְהַבִּיא רְאִיָּה לְדַבְרֵי הַמַּג"א דַּבְּחַב"פ דְּהוּי בְּמִשְׁהוּ אָף זוּז"ג אָסוּר.

מְהָא דְּאִיתָא בִירוּשְׁלָמִי (פ"ב דְּעַרְלָה ה"ו וּפ"ה דַּע"ז ה"א) אַר"י בְּשֵׁם ר"ל מֵאֵן תְּנָא חֶמֶץ שָׁל נְכָרִים ר"א כו'. נֶאֱנֵן לִית אֲנֵן אֲמַרִין כֵּן אֶלָּא ר' הִילָא בְּשֵׁם רַשְׁב"ל יִרְדּוּ לְחֶמֶץ שָׁל נְכָרִים כַּר"א וְעוֹד מִן הָדָא וְכו' וְאוֹרִינֵן לִיה כַּר"א כו' ע"ש.

וּפְיִרְשׁ הַפ"מ בַּע"ז שָׁם שְׁהַחְמִירוּ רַבְּנֵן בְּחֶמֶץ שָׁל נְכָרִים וְיִרְדּוּ לְהֵם בְּשִׁיטַת ר"א וְלֹא פְּלִיגִי עַלְיָה חֲכָמִים בְּזוּה. הָרִי מוֹכַח מִכָּאֵן דְּמִשּׁוּם חוּמְרָא דְּחֶמֶץ אֲמַרִינֵן דּוּזוּז"ג נְמִי אָסוּר. אָף זָה אֵינּוּ. דְּאָף אִם נִימָא כַּהַמַּג"א דּוּזוּז"ג אָסוּר בְּחֶמֶץ בְּפִסַּח מִשּׁוּם דְּהוּי בְּמִשְׁהוּ.

מִכָּל מְקוּם בִירוּשְׁלָמִי הָתָם דְּמִיָּרִי בְּחֶמֶץ אַחַר הַפִּסַּח דְּאֵינּוּ בְּמִשְׁהוּ. וְלָמָּה יֶאָסֵר בּוּזוּז"ג. וְגַם ל"ל כָּלֵל הָתָם מִשּׁוּם חוּמְרָא דְּחֶמֶץ דְּלֹא מְצִינּוּ כָּלֵל שְׁיַחְמִירוּ חֲכָמִים בְּחֶמֶץ אַחַר הַפִּסַּח יוֹתֵר מִשְׁאָר אִיסוּרִין. אָף לַר"י דְּחֶמֶץ אַחַר זְמַנּוּ אָסוּר מַה"ת.

וְכַמ"ש הַמַּג"א (סִימֵן תַּמ"ז ס"ק מ"ד) בְּפִשְׁיטוֹת ע"ש. וְרִאִיתִי בִירוּשְׁלָמִי בְּעַרְלָה שָׁם בְּפִירוּשׁ מוֹהֲרָא פ' שְׁפִירְשׁ דְּרַבְּנֵן דַּר"א דְּשָׁרוּ בּוּזוּז"ג הֵינּוּ בַּתְרוּמָה.

אַבְל בְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה מוֹדוּ דּוּזוּז"ג אָסוּר. וּלְפ"ז שִׁיטַת הִירוּשְׁלָמִי פְּלִיגָא אַגְמָרָא דִּינֵן דְּנִקְיֵט עֵיקֵר דִּינָא דּוּזוּז"ג רַק בְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה וְכַנ"ל.

וְלְכַאוּרָה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן דְּהַבְּבִילִי וְהִירוּשְׁלָמִי פְּלִיגִי בְּזוּה. מְהָא דְּאִיתָא בִירוּשְׁלָמִי סַפ"ק דְּעַרְלָה אֵהָא דַּר"י אוֹמֵר אֵין גּוֹטְעִין יִיחּוּר שָׁל עַרְלָה.

אַ"ר יוֹחֲנָן עֶבֶר וְנִטְעָן מוֹתֵר עֶבֶר וְהַרְפִּיב אָסוּר. וּפְלִיגִי אַגְמָרָא דִּינֵן דְּאֲמַרִינֵן וּמוֹדָה ר"י שְׁאֵם נָטַע וְהַבְּרִיף וְהַרְפִּיב מוֹתֵר.

דְּהִירוּשְׁלָמִי לְטַעְמִיָּה דַּס"ל דְּבְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה לַכ"ע זוּז"ג אָסוּר. רַק בְּאַגּוּז שָׁל עַרְלָה דְּכַלְהָ בְּאַרְץ קוֹדֵם שְׁיַצְמַח (כַּמ"ש הָרֵאשׁוֹנִים) וְהוּי דּוּמִיָּא דְּבִיצָה שְׁנַעְשֶׂה אֶפְרוּחַ דְּנִקְטַת הָתָם דְּקוֹדֵם גִּידוּלוֹ הוּי עַפְרָא בְּעַלְמָא כְּדִאִיתָא בַּתְמוּרָה (דָּף ל"א ע"א).

אַבְל עֶבֶר וְהַרְפִּיב אָסוּר דּוּזוּז"ג אָסוּר בְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה וְכַנ"ל. אָף יֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל הַמְּפָרְשׁ מוֹהֲרָא פ' הַנ"ל דְּהֵיאָף אֶפְשָׁר לּוֹמֵר דְּבְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה דְּרַבְּנֵן נְמִי מוֹדוּ דּוּזוּז"ג אָסוּר.

דַּא"כ תִּיְהוּי תִּיּוּבָתָא מִמַּתְנֵיתִין דְּעַרְלָה (פ"ב מ"ד וּמַט"ו) בְּשִׁאוּר שָׁל תְּרוּמָה וְשָׁל כַּה"כ שְׁנַפְלוּ לְתוּף הַעֵיפָה כו'. דַּת"ק מַתִּיר לְפִתְגִים וְר"ש מַתִּיר לְזָרִים וְלַפְתְּגִים.

וְאַמַּי הָא אֶפִּילוּ שְׁאוּר שָׁל חוּלִין וְשָׁל כַּה"כ שְׁנַצְטָרְפוּ וְחִימְצוּ אָסוּר דַּאִין הִתֵּר מִשּׁוּם זוּז"ג כֵּינֵן דַּכַּה"כ הוּא מְאִיסוּרֵי הַנָּאָה וְכַנ"ל. וּמוֹכַח בְּהַדְּיָא דְּלַרְבָּנֵן שְׁרִי זוּז"ג אָף בְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה.

אָלָא צ"ל בְּפִירוּשׁ הַירוּשְׁלָמִי דאע"ג דְּרַבְּנָן פְּלִיגֵי אר"א אף בְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה מ"מ בְּתְרוּמָה לית הַלְכָתָא כר"א דִּיחִידָאָה הוּא. כְּדָאָמַר הֵתָם בִּירוּשְׁלָמִי אָבֵל בְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה הַלְכָה כר"א דזוּז"ג אָסוּר.

דְּבָזָה לָאוּ יַחֲדָאָה הוּא. דְּכָל הֵנִי תַנָּאֵי דְּבְרֵינִיתָא דְּחֻמְצָן שֶׁל נְכָרִים קְוִימֵי כְּנוּתִיהָ בְּזָה.

וכ"מ מְסוּף דְּבְרֵי הַירוּשְׁלָמִי שָׁם. וְעוֹד מִן הָדָא דְּאָמַר ר"ח כו'.

וְאוּרְיָן לִיה כר"א. מַה כִּיחִידָאָה מוֹרוּ לֹא מְשוּם שְׂיָרְדוּ לְחֻמְצָן שֶׁל נְכָרִים כר"א כו' הַלְכָה כר"א כו'.

(וְהַלְכָתָא מְפָלֵל דְּפִלְגֵי רַבְּנָן רַק דְּבָזָה הַלְכָה כר"א). וְאוּלַי שָׁגַם הַמְפָרֵשׁ מוהר"א פ' הַנָּ"ל כְּנוּנְתוּ כּו'.

ועכ"פ לְשִׁיטַת גְּמָרָא דִּינֵן דְּפִלְגֵי אֶהֱירוּשְׁלָמִי וּפְסָקִינֵן הַלְכָתָא דזוּז"ג שְׂרֵי אף בְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה י"ל דְּשְׂרֵי ג"כ בְּחֻמְצָן בְּכֹסֶס כַּנָּ"ל. וְאִין רְאָיָה לְדְבָרֵי הַמַּג"א הַנָּ"ל.

אָף הִזָּה י"ל בַּע"א בְּפִירוּשׁ הַירוּשְׁלָמִי דְּעַרְלָה לְתַרְזָן לַפ"ד הַמְפָרֵשׁ מוהר"א פ' הַנָּ"ל דְּלֹא תִיקָשִׁי מִמִּתְנִיתִין דְּשְׂאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל כַּה"כ כו' כַּנָּ"ל. לַפ"מ שׁ בַּפ"ג בִּי"ד סִימָן ס' דִּישׁ לְחַלֵּק בְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה לְעַנְיָן זוּז"ג בִּין נִקְבְּרִין לְנִשְׁרְפִין.

דְּדוּקָא בְּנִקְבְּרִין דְּאָף אָפְרָן אָסוּר זוּז"ג נְמֵי אָסוּר וכו'. וּלפ"ז י"ל בְּפִירוּשׁ הַירוּשְׁלָמִי דִּינְרְדוּ חֻמְצִים לְשִׁיטַת ר"א בְּחֻמְצָן.

הִינְנוּ כְּהַפּוֹסְקִים דְּקִי"ל כְּרַבְּנָן דר"י דְּחֻמְצָן מִהַנְּקַבְּרִין כו'. וּבְזָה מוֹדוּ רַבְּנָן דזוּז"ג נְמֵי אָסוּר.

משא"כ בְּמִתְנֵי דְּמִיירֵי בַכַּה"כ דְּהוּא מִהַנְּשְׂרְפִין וּבְזָה שְׂרֵי לְמ"ד זוּז"ג מוֹתֵר. אָף מִהַירוּשְׁלָמִי דְּסַפ"ק דְּעַרְלָה הַנָּ"ל דְּלַר' יוֹסֵי אִם הִרְפִּיב אָסוּר מוֹכַח דְּבְעַרְלָה דְּהוּי ג"כ מִהַנְּשְׂרְפִין נְמֵי זוּז"ג אָסוּר כַּנָּ"ל.

וְעַם שְׂיֵשׁ לְדַחוּת קֶצֶת וּלְפָרֵשׁ שָׁם בַּע"א מ"מ מְחַנּוּרְתָא כַּנָּ"ל: ד וְהִנֵּה בַכּו"פ בִּי"ד סִימָן ס' כָּתַב טַעַם אַחַר לְהַתִּיר בְּהֵמָה שְׁנַתְּפֻטָּמָה בַּחב"פ אַע"ג דְּאָסוּר בְּהַנָּאָה מ"מ הַנָּאָה זוּ הִיא שְׂלֵא כְּדָרָךְ הַנָּאָתָן שְׂיִתְחַלֵּק הָאִיסוּר לְשַׁפַּע מְזוּן לְבַהֲמָה וּבְאֲכִילַת בְּהֵמָה נְהַגָה מֵאִיסוּר אִין לָךְ שַׁלְכַדָּה"נ יוֹתֵר מְזָה.

וְשֹׁאנֵי כְּרִשְׁנֵי ע"ז דְּאָסוּרִים אֶפְיָלוּ שַׁלְכַדָּה"נ מִשֵּׂא"כ בְּשִׂאָר אִיסוּרִים. עַכ"ד הַכּו"פ.

וְלִכְאוּרָה דְּבְרֵי תְמוּהִים דְּנָהִי דְּכָל הָאִיסוּרִים אִין לוֹקִין עֲלֵיהֶם שַׁלְכַדָּה"נ מ"מ אִיסוּרָא מִיָּהָ אִיכָּא. וְכַמְבֹּאָר בְּתוֹס' שְׁבוּעוֹת (דכ"ב ע"ב ד"ה אֶהֱיָתָרָא וְשָׁם דכ"ג ע"ב ד"ה דְּמוּקִי) דְּשַׁלְכַדָּה"נ אָסוּר מְדַרְבְּנָן.

(וְעִינֵן תּוֹסְפוֹת ע"ז דִּי"ב ע"ב ד"ה אָלָא) אָף רְאִיתִי לְהַמְל"מ (פ"ה מִהַלְכוֹת יְסוּה"ת) שְׁהַקְשָׁה בְּדְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּקִדּוּשֵׁין (דנ"ו ע"ב ד"ה הַמְקַדֵּשׁ) שְׁהַקְשׁוּ אַמְאֵי אִינָה מְקוֹדֶשֶׁת וְהָא חֲזִי לְהִנּוֹת שַׁלְכַדָּה"נ וּמְזָה מְשַׁמַּע שַׁד' הַתּוֹס' דְּשַׁלְכַדָּה"נ שְׂרֵי לְכַתְּחַלָּה וְסוֹתֵר לְדְבָרֵי הַתּוֹס' הַנָּ"ל וְהִרְיָטְב"א וְהִרְ"ן בְּקִדּוּשֵׁין שָׁם בְּאַמַּת תִּירְצוּ כֵּן מְשוּם דְּשַׁלְכַדָּה"נ אָסוּר מְדַרְבְּנָן וְלֹא שְׂרֵי רַק לְחוּלָה שֵׁאב"ס.

(ומ"ש הב"ש בסימן כ"ח ס"ק נ"ד דיכולה לימכר לחולה דבריו תמוהים. וכמבואר בריטב"א שם דאסור למוכרו לחולה בדימים ע"ש).

אמנם נראה שמדברי התוס' בקידושין ג"כ לא נשמע כלל שיתירו לכתחלה ליהנות שלכדה"נ. ומה שלא תירץ שם פן פהריטב"א ונה"ן משום דשלכדה"נ אסור מדרבנן.

היינו משום דהא דתנן דהמקדש בערלה ובכה"כ אינה מקודשת משמע להו מדאורייתא אינה מקודשת (דומיא דכה"כ דנדאי אינה מקודשת מדאורייתא. דהא הכל מודים בכה"כ ש'לוקין עליהם שלכדה"נ פדאיתא בפסחים דף כ"ד ע"ב).

ובמ"א ביארתי דלא תיקשי הא דאמרינן דחב"פ אינו ברשותו של אדם ועשאן הפתוב פאלו הן ברשותו. אמאי אינו ברשותו מה"ת פינן דחזי ליהנות שלכדה"נ).

ועוד דא"כ תיקשי הא דאר"ג דהמקדש בחיטי קורדנייתא אין חוששין לקידושין. אמאי אינה מקודשת.

והא ה"ל תרי מדרבנן דחמץ דאורייתא נמי הא חזי ליהנות שלכדה"נ ואסור רק מדרבנן. וא"כ בחמץ דרבנן לעגנן שלכדה"נ ה"ל תרי דרבנן וקיי"ל דהמקדש בתרי דרבנן מקודשת.

ומגופה דמתניתין נמי איכא למשמע דהמקדש בערלה וכה"כ אינה מקודשת משמע אפילו בערלה ובכה"כ דרבנן. (ועיין ברי"ו).

ומש"ה הוצרכו התוספות לתרץ דאף מדאורייתא אינה מקודשת מחמת שלכדה"נ. ועכ"פ אין לסתור דברי התוספות המפורשים בכ"ד דמדרבנן אסור ליהנות שלכדה"נ.

וא"כ אין להתיר לכתחלה בנ"ד מסברת הכו"פ הנ"ל דזה חשוב הנאה שלכדה"נ. ואולי פוננת הכו"פ דכיון דאסור רק מדרבנן שוב יש לסמוך בזה על טעמים ואצדדים אחרים להתיר בזה.

(וכמ"ש עוד אג"ה). וגם במה שכתב הכו"פ דשאני פרה שנתפטמה מכרשיני ע"ז דתקרובת ע"ז אסור אף שלכדה"נ.

הא חזינו שהתוספות נסתפקו בזה אי בתקרובת ע"ז בעינן כדרף הנאתו. כמ"ש התוספות בע"ז (דף י"ב ע"ב ד"ה אלא).

וע"ש בתוספות דמ"ג ע"ב ודמ"ח ע"ב. ובפסחים דכ"ו ע"א ודכ"ח ע"א).

א"כ מוכח מדבריהם דאסור פרה שנתפטמה מכרשיני ע"ז אינו תלוי באיסור שלכדה"נ כו'. ובמ"א העירומי ע"ד התוספות בחולין (ר"ד קט"ז) שהקשו דמיד פשאמר חב"פ יוכיח נפרוק שפן גידולי קרקע כו'.

ותירצו בתירוץ השני דנימא בשר תקרובת ע"ז יוכיח כו'. והשתא אם נימא דתקרובת ע"ז אין לוקין עליה שלכדה"נ.

תיקשי מאי פריף הגמרא בפסחים (ר"ד כ"ה) לאביי מהו בריתא דאיסי ב"י כו'. ואם איתא נפרוף מה לכה"כ שפן לוקין עליהם אפילו שלכדה"נ.

מאחר דבלא"ה ע"כ סמך הברייטא אהא דנימא תקרונבת ע"ז יוכיח לתירוץ התוספות הג"ל. וא"כ גם על פירכא זו דמה לכה"כ שפן לוקין עליהם שלכדה"נ ג"כ יש להשיב בזה דנימא תקרונבת ע"ז יוכיח.

אלא מוכח דתקרונבת ע"ז ג"כ לוקין שלכדה"נ וי"ל בזה. (דלכאורה גם אם נימא דתקרונבת ג"כ לוקין שלכדה"נ מ"מ תו נימא חב"פ יוכיח.

ואף דא"כ יהיה הדר דינא ואיכא למיפרך כל דהו. מ"מ הא ליכא למיפרך שפן ג"ק וע"כ דמשמעות הברייטא דבאופן דנקוט פירכא גמורה ול"פ כל דהו שפיר גליף מהני תלת דנקוט וא"צ להינכיס של תקרונבת ע"ז.

וע"ש במהרש"א (בחולין). ואכמ"ל בדרך אגב: ה אף יש להתיר בנ"ד לכתחלה משום דחשיב שלכדה"נ ובאופן זה.

דנדאי עיקר ההיתר בנ"ד מדין זוז"ג (וכמש"ל אות א') אלא דאם באנו לחוש לכתחלה משום דזוז"ג לכתחלה אסור. אם נקטינו דלקנות מן הנכרים חשיב לכתחלה לענין זה נכב"ל.

בזה י"ל דכינון דזה חשיב הנאה שלכדה"נ דאינו אסור רק מדרבנן בכה"ג שרי זוז"ג אף לכתחלה דלא החרמירו בזוז"ג לאסור לכתחלה לענין שלכדה"נ דהוי איסור דרבנן. אלא דלכאורה יש להביא ראיה דזוז"ג אסור לכתחלה אף לענין הנאה שלכדה"נ.

מהא דאייתא בירושלמי פכ"ש אמתניתין דלא יסיק בו תנור וכיריים עבר והסיק ייבא כהדא אם חדש יומץ ואם ישן יוצן. והיינו דכמו דפליגי תנאי התם בערלה וכה"כ.

ה"נ פליגי בעבר והסיק בחב"פ. (ולפ"ד המג"א הג"ל דס"ל דחב"פ לכ"ע זוז"ג אסור.

י"ל דהפירוש בירושלמי הךא פן דחב"פ לכ"ע אם חדש יומץ. או דקאי אמתניתין דעבר זמנו והיינו בע"פ דעדיין חמץ אינו במשהו.

ואז זוז"ג שרי. ותליא בפלוגתא דתנאי דזוז"ג).

והשתא לפמ"ש הרב המאירי בחידושויו לפסחים דלהסיק בחמץ חשוב שלכדה"נ. וכ"כ הפ"י.

ולכאורה יש סייעתא לדבריהם מדברי התוס' בב"ק (דק"א ע"א ד"ה ולא) דדבר שאינו עומד להדלקה אם הדליקו חשוב שלכדה"נ ע"ש. וא"כ מוכח מהירושלמי דלמ"ד זוז"ג אסור אף אם נהנה שלכדה"נ להסיק בחמץ ג"כ אסור.

מיהו אין מנה ראיה לנ"ד דלמ"ד זוז"ג אסור אף בדיעבד מדינא לדידיה ודאי יש לאסור ג"כ אף שלכדה"נ. משא"כ לדידן דקיי"ל זוז"ג מותר אלא דמ"מ לכתחלה מחמירין.

בזה י"ל שפיר דלענין שלכדה"נ דאסור מדרבנן לא מחמירין פן ושרי זוז"ג אף לכתחלה. (ובמ"ש הרא"ש בפכ"ש ס"ס ב' בשם ה"ר יונה דחב"פ דהוי מן הנקברין דאפרין אסור וכש"כ הגחלים דיש לאסור אם ביטל עליהם.

י"ל דמיירי שאפה או בינשל ע"ג הגחלים של חמץ לבד דליכא זוז"ג. וכ"כ בק"נ אכל
אם נצטרפו עצים של היתר דהוי זוז"ג י"ל דשרי אף לכתחלה אם נימא פנ"ל דזהו חשוב
שלכדה"נ.

ונהו דלא כהפ"י שם בסוגיא דמפרש בדברי הרא"ש דמיירי אף בזוז"ג. אלא שעיקר
דברי המאירי דס"ל דלהסיק בחמץ חשוב שלכדה"נ.

וכן נקיט הפ"י בפשיטות. לא נראה פן מדברי התוספות דפסחים (דכ"ט ע"ב ד"ה ר"א)
שכתבו התוספות להדיא בהא דדרשינו ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה
דאסורים נמי להסקה מדאורייתא.

מוכח דס"ל דלהסיק באוכלין חשיב דרף הנאתו. דהנאת שלכדה"נ אסור רק מדרבנן
לפ"ד התוספות כמש"ל.

ואף דינש קצת סתירה בדבריהם דבפ"ק דפסחים (ד"ה ע"א ד"ה וכתוב) כתבו התוספות
דהא דלא יסיק בו תנור וכיריים היינו מדרבנן מ"מ התם נמי מוכח מדבריהם דלא אתו
עלה מטעם שלכדה"נ.

רק משום דאחר שנשרף ונעשה גחלים הנאתו מותרת מדאורייתא. ויותר מוכח פן ממ"ש
שם התוס' בתי' השני דכיון דמתחלת הבערה אינו יכול ליהנות ממנו אע"פ שיהיה לו
הנאה אח"כ אסור ביו"ט.

וע"כ דאסור מדאורייתא דבזה מוכיח ר"ע שם מקרא דתשבייתו וכתוב כל מלאכה כו'
ע"ש. ואי נימא דלהסיק בחמץ חשוב שלכדה"נ אם פן גם בתחלת הבערתו יכול ליהנות
מה"ת.

א"ו דהתוספות ס"ל דחשוב זה דרף הנאתו. (ולענין אי אסור ה'סק בחמץ דאורייתא
כיון דבשעת הדלקה ליתא לאיסורא בעיניה.

עיינ בתוספות פסחים (דכ"ב ע"ב ד"ה מנין) שחילקו בין עצים שנעשים גחלים. ובין
שמן דהוי בעין כשדולק בנר כו'.

וכ"כ התוספות בשבת (דכ"ה ע"א סד"ה הא בחול) דשמן ובשר ותבואה חשיבי בעין
טפי בשעת ה'סק מעצים ע"ש. ואכמ"ל).

ואף דלכאורה הסברא פשוטה כמ"ש המאירי דלהסיק בחמץ חשוב שלכדה"נ דאינו
עומד לכך. מ"מ יש להסביר שהעיקר בדברי התוס' דאין זה בגדר שלכדה"נ דדוקא היכא
דכל האכילה או ההנאה הוא שלא כדה"נ מתחלה ועד סוף כמו אוכל חלב חי או הניח
חלב ע"ג מפתו אז ליכא איסור דאורייתא.

אבל להסיק בחמץ אף דבתחלה הוי זה שלכדה"נ מ"מ אחר שנחרף ונפסל מאכילה
(דעדיין עומד באיסורו) שוב אינו עומד אלא להסקה ונמצא גמר ה'סקו הוי ההנאה פדרף
הנאתו. ועובר עליה מה"ת.

(וי"ל ד'זה תליא בפלוגתא דר"ז ואב"י בפסחים (דכ"ד ע"ב) דלר"ז דס"ל שם דמי פירות
נמי תשיב שלכדה"נ. אע"ג דעתה לאחר שהוציא מהן המשקין עומדים לשתייה מ"מ
מתחלה לא היו עומדין לכה וקשוב שלכדה"נ.

אבל לאב"י אזלינן בתר השתא שא"א להיות בו הנאה ראשונה הוי זה פדרף הנאתו.
וכמ"ש בצל"ח שם ע"ש).

אלא דלפ"ז יש לפקפק בעיקר סברת הכו"פ הנ"ל. דלהאכיל חמץ לבהמה תשיב
שלכדה"נ.

דמ"מ עתה שפכר נעשה ממנו חלב הוי זה פדרף הנאתו לשותו. ויש לחלק קצת.
מיהו במרדכי ר"פ כ"ש משמע דס"ל דליהנות באפרו ג"כ תשיב שלכדה"נ וע"כ דס"ל
דכינן דמתחלה הנה שלכדה"נ שרי. ואולם מד' התוס' סוף תמורה משמע דנקברין אפרו
אסור מדאורייתא.

ומוכח פדברינו דבכה"ג ל"ח שלכדה"נ. וי"ל בזה טובא.

ועכ"פ כפר הוכחנו מדברי התוספות דלהסיק בחמץ ל"ח שלכדה"נ מאיזה טעם שיהיה.
ומעתה אין ראיה פלל מהירושלמי דעבר ונהסיק כו'.

ותורנו לדברינו דלענין שלכדה"נ שרי זוז"ג אף לכתחלה וכנ"ל. וראיתי במל"מ פ"ה
מיסוה"ת שפירש בדברי התוספות פסחים (דכ"ח ע"א ד"ה ותנו) במ"ש התוספות א"נ
מתניתין דהכא א"ש כרבנן כו'.

והא דשרי ה"כא כו'. ואינו אסור אלא פדרף הנאה כו'.

דכוונת התוספות דאף דרבנן ס"ל דזוז"ג אסור היינו באיסור תורה אבל בשלכדה"נ
בחמץ דהוי איסור דרבנן מש"ה זוז"ג שרי. וזהו פדברינו.

(רק שהמל"מ שם כתב עוד לפירוש משום דהא דנעשה זבל הוא תששא בעלמא ולא
תששו כ"א באיסור תורה). ועכ"פ לדין דקיי"ל דזוז"ג שרי רק לכתחלה מחמרינו
מדרבנן בודאי י"ל דבשלכדה"נ שרי.

וגם במ"ש התוספות בפסחים (ר"ד כ"ו ד"ה שאני) בהיתר הנאת צילו דהוי שלכדה"נ.
שהקשה המל"מ דמ"מ ה"א שלכדה"נ אסור מדרבנן.

ג"כ מוכח משום דהנאת צילו אין בה ממש (כמ"ש הכ"מ בשם הרמ"ד) ובלא"ה אין בזה
איסור תורה מש"ה פינן דהוי שלכדה"נ ג"כ שרי אף מדרבנן.

וה"נ נימא לענין חומרא דזוז"ג בלכתחלה דבשלכדה"נ שרי לכתחלה וכנ"ל. אף
לכאורה יש להביא ראיה מגמרא דע"ז (דס"ב ע"ב) בהוא גברא דאגר ארבא לסתם
יינם.

הבו ליה חיטי באגריה אתא לקמיה דר"ח כו'. וליקלינהו וליבדרינהו דילמא מזבלי בהו.
והקשו התוספות דהא פסקינן כר"י דזוז"ג מותר. ותימצו דלכתחלה יש לחוש לדברי
רבנן שחולקין עליו כו'.

הרי מוכח דאף באיסור משתפר בסתם יינם דהוי דרבנן מ"מ אסור זוז"ג לכתחלה. ואף דבחיטין אם יעשה מהם זבל הוי גם פן שלכדה"נ כמ"ש התוספות בפסחים (דכ"ח ע"א ה"ל) בקמץ בזורה לרוח דמה שיעשה זבל תשיב שלכדה"נ וכ"ש באיסור דאורייתא דיש להחמיר לכתחלה בזוז"ג אף שלכדה"נ.

מיהו הא מבואר בלשון התוס' שכתבו דלכתחלה יש לחוש לדברי רבנן דפליגי אר"י. אבל לר' יוסי גופיה ודאי שרי הקא לכתחלה.

דאע"ג דר' יוסי גופיה אוסר לכתחילה בזוז"ג פדתנן במתניתין דערלה ומייתי לה בע"ז (דמ"ח סע"ב) דאר"י אין נוטעין כו'. מ"מ הא ר' יוסי מתיר בשוחק וזורה לרוח לכתחלה. וטעמא משום דהוי שלכדה"נ. או משום דזהו רק חששא שיעשה זבל מש"ה שרי לכתחילה.

אלא דר"ח הקא משום חומרת סתם יינם חייש לדברי רבנן דפליגי אר"י וס"ל זוז"ג אסור מדינא אף בדיעבד דלדידהו בכה"ג נמי אסור. וע"כ צ"ל פן דבסתם יינם החמירו יותר.

דאל"כ תיקשי מ"ש דבקמץ מודו רבנן דר"י ג"כ דלא חיישינן שיעשה זבל כו'. וכמ"ש התוספות בפסחים ה"ל.

(וי"ל דכינן דהבעיא בע"ז שם בשכרו לסתם יינם מהו מי אמרינן כינן דאיסורו חמיר כדיי"נ שכרו נמי אסור כו'. ואם נימא פן שהחמירו בסתם יינם פל חומר יי"נ.

ממילא לפמ"ש התוספות בע"ז (די"ב ע"ב ד"ה אלא) דביי"נ גם פן החמירו לאסור שלכדה"נ כמובע"ז ע"ש. ה"נ יש להחמיר בסתם יינם לענין זה.

וא"ש הקא). אף ראיתי בר"ן בע"ז שם שכתב בהדיא משום דר' יוסי גופיה אוסר לכתחלה בזוז"ג.

ומשמע דאף באיסור דרבנן אוסר לכתחלה. ומ"מ י"ל דכל זה רק בסתם יינם וכנ"ל.

(וצריך ביאור פנונת הר"ן במ"ש שם דהא דשרי ר' יוסי שוחק וזורה לרוח לכתחלה ה"ט דספק מזבל כו'. אבל הקא ונדאי מזבל לא שרינן לכתחלה.

וע"ש בחי' הריטב"א). ועוד יש להביא ראיה לכאורה דזוז"ג אסור לכתחלה אף בשלכדה"נ.

מסוגיא דחזקיה ור' אבהו בפסחים (דף כ"ב ע"א). דפריה הגמרא ונהרי דם דרחמנא אמר וכו' לא תאכל דם ותנן אלו נאלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון כו' ונמכרין לגנבים לזבל ומועלים בהם.

וראיתי בספר פ"י שם שכתב דמהיתר המכירה שנוטלין דמים מזה אין ראיה שדם מותר בהנאה דכינן דהתם במתניתין הפעות להקדש ולא שייך ביה איסור הנאה כו'. רק ראית הגמ' היא דמשמע דנמכרין לגנבין ישראל והגנבין מזבלין בו ואע"ג דהנאת דם לזבל הוי שלכדה"נ וי"ל דמשום פסידא דקדשים לא אסרו מדרבנן פאן שלכדה"נ מ"מ מה שעתיד ליגדל ה"ל זוז"ג דאסור לכתחלה.

עכ"ד הפ"י. ולפי דבריו יהיה מוכח מפאן דזוז"ג אסור לכתחלה אף בשלכדה"נ אף פירושו דחוק טובא.

דלדבריו פל הוכחת הגמרא שדם מותר בהנאה הוא רק ממה שלא אסרו מדרבנן לכתחלה להגננים לזבל בו. ודילמא פל זה התירו משום פסידא דקדשים שאם יאסרו לזבל בו לא יקנוהו ויהיה פסידא לקדשים.

(פשיצטרכו למפור לנכרים בזול). והיה אפשר לומר בפשוטו דכינן דאורחיהו בהכי כדמשמע לישאנא דגמפרין לגננין כו' וחשיב כה"ג פדרף הנאתו ולק"מ.

או י"ל דזהו תליא בפלוגתא דתרי לישני דר' אבהו א"ר יוחנן (שם דכ"ד ע"ב). דל"ק דהתם דקאמר רק פדרף אכילתו למעוטי אוכל חלב חי, משמע דלענן הנאה לא בעינו פדרף הנאתו.

ול"ב דקאמר דרף הנאתו למעוטי חלב שור הנסקל ע"ג מפה אמרינן שם. וכש"כ אוכל חלב חי.

וכדמשמע ג"כ מהא דאמר אביי שם הפל מודים בכה"כ שילוקין עליהם שלכדה"נ. דלישאנא דהפל מודים היינו בין ל"ק ובין ל"ב דזולת זאת לא מצינו שם בזה פלוגתא מפורשת.

והשתא תיקשי ל"ק דר' אבהו א"ר דשלכדה"נ אסור מן התורה א"כ אמאי נמפרין לגננין לזבל דהכא גם כן לר' אבהו קנימינן. אלא מוכח שפיר דדם מותר בהנאה.

ואין לדחות דהא מבואר בירושלמי דר' יוחנן ס"ל פחזקיה ולא כר' אבהו דכ"מ ששאמר לא יאכל כו' אסור הנאה במשמע. ואם כן מאי מקשה הגמרא לר' אבהו ודרי דם כו' דהך דשלכדה"נ א"ר אבהו א"ר יוחנן כו' ור' יוחנן לטעמיה.

זה אינו דהך מתניתין דיומא דאלו ואלו מתערבין באמה כו' ונמפרין לגננין לזבל ומועלין בהם אתיא כר"מ ור"ש פדאיתא ביומא (דנ"ט סע"א). ומייתו לה התוספות בפסחים שם (בד"ה מועלין כו').

והני תרי תנאי ר"מ ור"ש ע"כ ס"ל כר' אבהו דכ"מ ששאמר לא יאכל כו' אסור הנאה במשמע כמ"ש התוספות בפסחים שם (ד"ה ור"ש). וחזקיה לא אתי אלא כר"י יעו"ש בתוספות.

וא"כ שפיר מקשה הגמ' ל"ק דר' יוחנן הנ"ל ממתניתין דיומא הנ"ל. ועוד י"ל שפיר באופן אחר.

דהוכחת הגמ' דדם שרי בהנאה הוא מסיפא דמתניתין דקתני ומועלין בהם. (ומש"ה מייתי הגמרא בפסחים הך סיומא דמתניתין ג"כ דמועלין בהם).

והיינו מדרבנן שאסור ליהנות בלא דמים. פדאיתא ביומא שם.

ולפמ"ש התוספות בפסחים ר"ד כ"ו דבמעילה דאורייתא ג"כ שלכדה"נ שרי. א"כ הא דתנן מועלין מדרבנן א"א לפרש הך לישנא לאסור הנאה שלכדה"נ רק פדין מעילה בפדרף הנאתו.

ואם פן שפיר מוכיח הגמרא דדם מותר בהנאה. דאי נימא דדם אסור בהנאה מה"ת.
א"כ מה שינה בזה איסור דרבנן ליהנות בלא דמים. וגם היאך חל איסור דרבנן על
איסור דאורייתא דבלאו הכי דם אסור בהנאה מה"ת.

וע"כ מוכח דדם מותר בהנאה מה"ת. ועכ"פ אין שום ראיה מפאן לאסור זוז"ג לכתחלה
לעגנו שלכדה"נ וכנ"ל.

ועוד הנה מקום להביא ראיה מדברי ה"ר יקר שבמקדכי דיבמות (והובא לעיל אות א')
דמפרש מתניתין דכהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה פרישיני תרומה הוא שלא יאכל
הישראל אח"כ תרומה.

וכבר ביארנו לעיל דכאן הנה ליה זוז"ג פיון שמתחלה הפרה ביד הישראל אכלה חולין
כו'. אלא משום דזוז"ג אסור לכתחלה.

וכאן בכרשיני תרומה ה"ל איסורא דרבנן. תדא דתרומת ירק לכ"ע הוי מדרבנן.
ועוד דאיתא בירושלמי דחלה (פ"ד סוף ה"ד). מפני מה לא גזרו על הבקיה כו'.
אימת גזרו על הפרשינין רי"א בימי רעבון כו'. ופירש הפ"מ שם דכרשינין הוי מאכל
אדם ע"י הדחק ובימי רעבון שאכלו אותם אז גזרו עליהם תרומות ומעשרות כו'.
הרי דכרשינין הוי רק איסור דרבנן. (וי"ל דהוי תרי דרבנן פיון דתרומת ירק בלא"ה
דרבנן).

ומ"מ מוכח מדעת ה"ר יקר הנ"ל דבכה"ג נמי אסור זוז"ג לכתחילה. אבל ראיה זו ג"כ
לא מוכחא פלל.

מלבד דבלא"ה לא קיי"ל כד' ה"ר יקר שם וכמבואר בפוסקים. וע"ש בפ"ה ביו"ד הנ"ל.
ואף לדעת ה"ר יקר גופיה עדיין לא מוכח פלל לעגנו שלכדה"נ. ולפמ"ש הר"ן פ"ב
דפסחים בעובדא דמר בר ר"א דשייף לברתיה בגוהרקי דערלה שיש שלמדו משם
דמתרפאין בכל איסורי הנאה של דבריהם בחולה שאב"ס.

והר"ן דחה דבריהם. שאין מתרפאין באיסורין דרבנן פדור הנאתו דטפי קילי איסורי
תורה שלכדה"נ מאיסורי דרבנן פדור הנאתו.

ולפ"ז אף את"ל דבאיסורין דרבנן זוז"ג אסור לכתחלה. מ"מ לעגנו שלכדה"נ י"ל דזוז"ג
שרי לכתחלה וכנ"ל.

ועדיין יש להתיר בנ"ד מטעם זוז"ג ושרי אף לכתחלה פיון דהוי שלכדה"נ. וכנ"ל: אף
הדבר צריך חקירה לידע איזה חמץ מאכילין הבהמות בפסח.

ולפי הנשמע יש שמפטמין הבהמות מפסולת הברייא הויז, שעומד הוא לקח ותמיד הוא
מיוחד רק למאכל בהמה שע"י זה מתרבה אצלם החלב וכן דרפן תמיד. וא"כ בכה"ג
ה"ל פדור הנאתו וליתא להיתר הכו"פ בזה: ועתה נבא לבאר במה שיש לדון בדין החלב
המתנה בהמה ע"י אכילת חמץ שיצא מתורת אוקל ונשתנה ענינו וצורתו.

וּכְבָר הַבִּאֲתִי לְעִיל דְּבָרֵי הַפּמ"ג שְׁנוּטָה מְסַבְרָא לְתַלּוּת דִּין זֶה אִי חב"פ מֵהַנְּשָׁרְפִין אוּ
מֵהַנְּקַבְרִין דְּאַפְרָם אָסוּר. וְה"נ יֵשׁ לְהַחְמִיר בְּזוּז"ג בְּנִקְבְּרִין כּו'.

וּבְסִפּוּר בֵּית אֲפָרַיִם פָּתַח בְּקַצְרָה לְהַקְל בּנ"ד וּמְדַמָּה דִּין הַחֲלָב לְחַמֵּץ שְׁתַּרְכוּ קוּנְדָם זְמַנּוּ
וּס"ל דֵּה"ה בְּחַמֵּץ שֶׁל נְכָרֵי שְׁתַּרְכוּ אַחַר זְמַנּוּ דְמוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל ע"ש. וְלֹא כֵן עֲמָדִי.

וּנְלַע"ד דנ"ד הוּי גְדַר אַחַר וְלֹא פְדַבְרִיָהֶם דְּמַר מְדַמֵּי לָהּ לְאַפְרָ וּמַר מְדַמֵּי לָהּ לְחַמֵּץ
שְׁתַּרְכוּ כּו'. וּכְמוֹ שְׁנִבְבָּר אִי"ה.

וּמִתְחִלָּה נִבְבָּר קַצַּת בְּדַבְרֵיהֶם. הִנֵּה לְעַנְנֵן אִם חב"פ אֲפָרוֹ אָסוּר דְּזֵהוּ תַלְיָא בְּפִלְגֻנְתָּא
דְּר"י וְרַבְּנָן אִי חַמֵּץ מֵהַנְּשָׁרְפִין אוּ מֵהַנְּקַבְרִין.

וְכֵן מִבְּנֵי בְּהֵדְיָא בְּדַבְרֵי הַתּוֹס' פְּסָחִים (דכ"א ע"ב ד"ה בְּהֵדְיָא) דְּלִר"י חב"פ אֲפָרוֹ
מִתַּר וְלִרְבָּנָן אֲפָרוֹ אָסוּר. וּכ"כ הָרֵא"ש פכ"ש (סי' ב') בְּשֵׁם ה"ר יוֹנָה ע"ש.

וּכ"כ הַטּוֹר. אַף בְּד' הַרְמַב"ם הַקּוֹשֶׁה הַמַּג"א ר"ס תמ"ה.

שְׁפָסַק דְּמוֹתֵר לְשׁוֹרְפוֹ ג"כ. וְהָא כָּל הַנְּקַבְרִין לֹא יִשְׁרְפוּ וְגַי' הָרֵי"ף וְהָרֵא"ש, שֶׁם נִחְכְּמִים
אוֹמְרִים אַף מְפָרַר וְכו' ע"ש בְּדַבְרֵיו.

וְלִכְאוּרָה מִמְקוֹמוֹ הוּא מְוַכְרֵעַ. וַיֵּשׁ רְאִיָּה לְהַרְמַב"ם מֵהָא דְּפָרִיף הַגְּמָרָא שֶׁם וְלֹא יִסִּיק
בּוֹ תַנּוּר וְכִירִיִּים פְּשִׁיטָא.

וּמִשְׁנֵי ל"צ לִר"י דְּאָמַר אב"ח אֵלָא שְׁרִיפָה וְכו'. וְקוֹשֶׁה לְמַאי דְּסִבֵּר הַגְּמָרָא
מֵעִיקָרָא דְּמִתְנִיתִין אֲתִיָּא אַף פְּחֻכְמִים דְּר"י.

א"כ עֲדִיפָא מִיִּנְיָה ה"ל לְמִיפְרָף דְּמִדְקַתְנִי וְלֹא יִסִּיק בּוֹ תַנּוּר וְכִירִיִּים מִשּׁוּם אִיסוּר הַנְּאָה
מוֹכַח דְּלִשְׁרִפָה בַּפ"ע שְׁרִי. וְאַמַּאי נְהָא כָּל הַנְּקַבְרִין לֹא יִשְׁרְפוּ.

וְזֵה עֲדִיפָא מִקּוֹשְׁיַת פְּשִׁיטָא דִּי"ל דְּקמ"ל דֵּאע"ג שִׁי"ל שְׁזֵהוּ חָשׁוּב שְׁלִכְדָה"נ כַּמ"ש
הַמְאִירֵי הַנְּ"ל. וּבְפָרְט לַפּמ"ש הַתּוֹס' לְקַמְן דְּהֵיִתֵּר דְּמִפְרָר וְזוּרָה לְרוּחַ דְּמִתְנִיתִין הוּא
מִשּׁוּם דְּהוּי שְׁלִכְדָה"נ וְכַנ"ל.

וּמוֹכַח מִזֵּה דְּלִרְבָּנָן דְּר"י מִתַּר לְשׁוֹרְפוֹ ג"כ. וּכְבָר אֲמַרְתִּי בְּזֵה מְסַבְרָא וּמִצָּאֲתִי שְׁפָתַב
כֵּן בַּס' מ"ח דִּי"ל לַפּמ"ש הַתּוֹס' סוּף תְּמוּרָה טַעְמָא דְּנִשְׁרְפִין אֲפָרוֹ מִתַּר הִיָּינוּ מִשּׁוּם
דְּמִשְׁנַעְשָׂה מִצְנֵתוֹ הַלֵּף אִיסוּרוֹ מִשָּׂא"כ בְּנִקְבְּרִין שְׁלֹא הִטְעִין הַכְּתוּב לְשׁוֹרְפוֹ מְשִׁיף
אִיסוּרִיָּהוּ לְעוֹלָם.

וּמִמִּילָא בְּחַמֵּץ דָּאִם שׁוֹרְפוֹ ג"כ קִיָּים מ"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ יֵשׁ לְהַתִּיר אֲפָרוֹ. וְל"ד לְשָׂאֵר
נִקְבְּרִין דְּלִיפָא בְּהוּ מִצְנֵת בִּיעוּר רַק מִשּׁוּם תַּקְלָה כּו'.

וּבְזֵה מִיָּנֻשֵׁב קוֹשְׁיַת הַש"א (סי' פ"ז) בְּהָא דְּהִשְׁבִּיבוּ לוֹ חֻכְמִים לִר"י כָּל דִּין שְׂאֲתָה דִּין
תַּחֲלָתוֹ לְהַחְמִיר וְסוּפוֹ לְהַקְל אִינוּ דִּין לֹא מִצָּא עֲצִים לְשׁוֹרְפוֹ כּו'. דֵּה"ל לְדִסּוּפוֹ לְהַקְל
לְעַנְנֵן אֲפָרוֹ כּו'.

וּמִזֵּה הוֹכִיחַ פְּשִׁיטַת רְש"י דְּר"י דְּאָמַר אב"ח אֵלָא שְׁרִיפָה הִיָּינוּ קוּנְדָם זְמַן אִיסוּרוֹ. וְאַז
אִפִּי חֲרָכוֹ קוּנְדָם זְמַנּוּ מִתַּר אַח"ז כּו'.

זהו ת"ד שם. (ואין לדחות דבריו משום דר"י ס"ל במתני' שילהי תמורה דאם רצה לשרוף את הנקברין רשאי.

די"ל דהיינו משום דלא חייש לתקלה באפרו. ולעולם ר"י ס"ל ג"כ דנקברין אפרן אסור. וכדמשמע קצת בגמרא דפכ"ש הנ"ל. דל"צ אלא לר"י דאב"ח אלא שריפה כו' וק"ל).
ואם נימא פנ"ל דחמץ אע"ג דהוי מהנקברין אפרו מותר ניתא הקא. והיה מקום לסייע סברא זו גם מדברי התוס'.

אף שהתוספות בר"פ כ"ש ס"ל דלחכמים דחמץ מן הנקברין אפרו אסור. מ"מ מדברי התוספות לקמן (דכ"ט סע"א) שתמהו בהא דאין מועילין בחמץ של הקדש דהא לאחר שנושרף ונעשה אפר שרי כו'.

משמע לכאורה דפשיטא להו דאף לרבנן דר"י אפרו מותר. (ואף בחמץ של הקדש או של נכרי דאין מצוה לבערו מ"מ אפרו מותר.

כיון דבחמץ שלו שמצוה לבערו אפרו מותר כיון דנעשית מצותו וכנ"ל ואין סברא להחמיר בחמץ של הקדש ושל נכרי יותר מחמץ שלו). אף מ"מ אין ממש בראיות אלו לסתור דברי התוס' והרא"ש המפורשים שכתבו דלרבנן דר"י חב"פ אפרו אסור.

דמה שהקשה בעל ש"א הנ"ל דלא אמרו חכמים לר"י שדין זה תחלתו להחמיר וסופו להקל לענין אפרו. וכמנהגה שהמפרשים האריכו בזה.

מלבד מה שיל"ד דהא דנקברין אפרן אסור הוא מדרבנן וכ"כ הפ"י. לענ"ד קושיא מעיקרא ליתא.

דהא דכל דין שתחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין. היינו בסופו להקל באופן שלא יוכל מתחלה לקיים המצוה כלל.

כמו לא מצא עצים לשורפו יהיה יושב ובטל ומה בצע במה שגדין בו בק"ו להחמיר. אבל אם אין סופו להקל בזה לבטל קיום המצוה.

רק שאם קיימים המצוה והחומר שאנו דנים להחמיר עליו אז אח"כ יוכל להסתעף מזה איזה קולא בדבר אחר. אין משגיחין ע"ז כלל.

ושפיר דנים בק"ו להחמיר במה שאנו דנים כעת. דאל"כ בטלת כל תורת ק"ו.

דמכל חומרא שבעולם יצוייר שיסתעף מזה קולא. וכי משום זה לא גדון עוד בק"ו.

(ויכעין דאמרינו בסוגיא דזקן ממרא בסנהדרין דפ"ז ע"א וע"ב לענין טומאה וטהרה, ועי' בתוס'. ועוד פהנה יש לצייר בכמה אופנים ובכ"ז לא יתבטל תורת ק"ו.

והרי אנו דנין הדבר במה שעומד עכשיו. ומה בכך שאח"כ יסתעף מזה איזה קולא וכן מבואר בתוס' זבחים (די"ב ע"ב ד"ה בעי), דאע"ג דפסול שלא לשמה מוציא מידי פיגול כו'.

לא חשיב סופו להקל מש"ה ע"ש. ועי' בתוס' קידושין דס"ח ע"א ד"ה לחומרא ע"ש וד"ז פשוט.

ומהתיימה על הגדולים שהקשו דנימא שיהיה סופו להקל באפרו אחר שישרפנו ויקנינו
מצותו ואין זה פירכא קלל. (וידעתי שיש מקום לחלק בין שסופו להקל ע"פ מקרה.

משא"כ ה"א דקוששית הגדולים ה"ל דסופו להקל באפרו שד"ז הוא בנדאי. מ"מ אין זו
קוששית מאחר דבגמרא לא מצינו ה"ד דסופו להקל, דאין דנין בק"ו רק היכא דאפשר שלא
יוכל קלל לקניי תחלת המצנה וכמבואר).

ומה שהקשו התוספות שיעול בקמץ של הקדש משום אפרו. י"ל דעיקר קוששיתם
לראב"י ה"תם דאמר דמ"ד לא מעל הוא ר"י.

והא לר"י דאב"ח אלא שריפה ממילא אפרו מותר. וגם לאינך כולהו אמוראי לא משמע
קלל לומר שיהיה בזה עוד פלוגתא אחרת דלר"י יהיה מועל בקמץ של הקדש.

ומלבד זה י"ל עוד בפשיטות פיון דלאוקימתא דרב יוסף שם מ"ד לא מעל נמי ס"ל
כריה"ג דחב"פ מותר בהנאה. רק דלא מעל משום דאין פודין כו'.

והיינו משום דקש"פדה ע"כ יצטרף לבצרו או להאכילו לכלבים שלא יעבור עליו בב"י.
וא"כ הקשו התוס' שפיר דלאחר שישרפנו מקודם נאח"כ יפדנו או פשיטא דמותר בהנאה
לריה"ג פיון דאינו עובר בב"י שפכר נשרף הקמץ.

אבל לדין דחב"פ אסור בהנאה י"ל דאפרו ג"כ אסור בהנאה מאחר שהוא מהנפקרין
פנ"ל. שוב ראיתי בפ"י שם שעמד ע"ד התוספות בזה דדילמא מ"ד לא מעל ס"ל כחכמים
דחמץ מהנפקרין ואפרו אסור והניח בצ"ע.

ולענ"ד נראה כמ"ש דלק"מ. דקוששית התוספות שפיר לאוקימתא דרב יוסף דמ"ד לא
מעל ג"כ ס"ל כריה"ג וכנ"ל.

ולאוקימתא דראב"י דמ"ד לא מעל הוא ר"י בנדאי שפיר הקשו התוס' וכנ"ל. וראיתי
בספר בית אפרים שם שהוכיח דבקמץ של נכרי או של הקדש דאם חרכו אחר זמנו ג"כ
מותר בהנאה מדברי התוספות ה"ל.

דפשיטא להו דחמץ של הקדש לאחר שנשרף הוא מותר אע"ג דחמץ מהנפקרין מ"מ
פיון דהוי של הקדש והוי פחרכו קודם זמנו וכו'. ולכאורה אדרבה מדברי התוס' ה"ל
מוכח להיפך.

ממ"ש התוספות ודייקו בלשונם דאחר שנשרף ונעשה אפר יכול לפדותו ומותר בהנאה.
מוכח בהדיא דבחרכו הגזבר מקודם כ"ז שלא יעשה אפר אסור בהנאה.

דדוקא בקמץ שחרכו קודם זמן איסורו ונפק ליה מתורת אונס אז לא יחול עליו אח"כ
שם חמץ פשיטא זמן איסורו. משא"כ בקמץ של נכרי ושל הקדש אחר זמן איסורו לא
מהני חרכו.

פיון דכבר חל עליו שם איסור חמץ לישראל בעידן איסורו תו לא פקע איסורו כמו בכל
חמץ אחר זמן איסורו. (וכ"מ ג"כ בתירוצ התוס' שם במ"ש דכיון דכמו שהוא עכשו
לא שוי למידי לא שייך ביה מעילה כו'.

ואפילו אי דבר הגורם לממון כממון דמי ומעל כו'. דהתם תני לאחר הפסח שהוא בעין עכ"ל.

משמע דעיקר סברתם דלא תשיב גורם לממון היינו משום דהנאת אפרו אינה חמץ בעין קלל. אבל אם היה היתר בתוכו הגזבר מקנדם אף שהחמץ בעין בנדאי מסתבר שיחשב מש"ה גורם לממון כו'): ז ואמנם לכאורה יש לדון בנ"ד.

ממ"ש הרא"ש בפ"ח דברכות (סי' ל"ה) בשם ה"ר יונה בהיתר המוש"ק דאע"פ שמתחלה היה דם לא חיישינו להכי דביתר השתא אזלינן שהרי הדבש אם נפל לתוכו איסור כו'. פינון שדרף הדבש להחזיר הדבר כו' כמו דבש דיינינן ליה ומותר כו'.

והמג"א (בסי' רט"ז ס"ק ג') הקשה עליו מהא דאמרינן בבכורות (דף ו' ע"ב) דחלב חידוש הוא פינון דדם נעפר ונעשה חלב. ואי לאו קרא הוה אסרינן ליה.

א"כ ש"מ דביתר, מעיקרא אזלינן. וכ"ת גילף מחלב הא קיי"ל דמחידוש לא ילפינן עכ"ד המג"א.

ולפ"ז י"ל דאף להחולקים ע"ד ה"ר יונה מ"מ בחלב גופיה דגלי ביה קרא דאזלינן בתר השתא ולא בתר מעיקרא. ממילא יש להתיר בו אף באיסור אחר המעורב בו.

כמו בנ"ד שהחלב נתהנה ג"כ מחמץ מ"מ מאחר שנשתנה למהות אחר ואין עליו פעת שםחמץ רק שם חלב יש למיזל בתר השתא ולא בתר מעיקרא ואין לתמוה אם נימא דחב"פ אפרו אסור כנ"ל.

והיאך נימא דהחלב המתהנה ממנו מותר. דאפר חמץ אכתי במילתיה קאי ולא נשתנה לדבר אחר המותר.

ובחולין (דף ק"ח ע"א) דפליגי אמוראי אי אפשר לסוחטו אסור או מותר. ומבואר בר"ן שם סברת פלוגתיהו ע"ש.

ומ"מ בב"ח אפרו אסור כדתנן במתניתין דתמורה דהוא מהנזקבין שאפרן אסור וכ"ה ברמב"ם. וע"כ דגם האפר עדיין עליו שם בב"ח.

וע"ש במ"י ובכו"פ ופמ"ג. משא"כ בחלב שנשתנה לדבר המותר וגלי ביה קרא דביתר השתא אזלינן ונהרי לפ"ד הי"מ שבתוספות במסכת מעילה (דף י"ב ע"ב ד"ה חלב) אין שום איסור דאורייתא בחלב מוקדשיו אף דאפר הקדש לעולם אסור.

(כדאיתא בשילהי תמורה ובפסחים (דכ"ז ע"ב) ונתוספות דפליגי ע"ז היינו רק דס"ל דקרא דגלי בפהמ"ק בשר ולא חלב היינו לאסור החלב ע"ש אלא די"ל דהא דאפר הקדש לעולם אסור היינו מדרבנן.

מיהו מדברי המפרשים מהרש"ל ומהרש"א בפסחים משמע דס"ל דאפר הקדש אסור מדאורייתא). ואף שיש לחלק קצת מהך דנ"ד.

אלא שי"ל דכיון דחלב חידוש הוא אין לה בו אלא חידושו ולא גלי קרא דאזלינן בתר השתא רק לענין איסור דם או אמ"ה דאסורים רק באכילה ולא לענין חמץ דחמיר דאסור בהנאה.

וראיה דהא כה"ג אמרינו בתולין (דס"ט ע"א) בכו פקועה שהוציא אבר דאיבעיא מהו לגמוע חלבו חלב דעלמא לאו כאמ"ה דמי ושרי א"ד התם אית ליה תשנתא לאיסורייה בשחיטה הכא לית ליה תשנתא כו' הרי דבחלב אין לה בו אלא חידוש וביאסור דתמור יותר י"ל שלא התיירה התורה בחלב.

אף ז"א.

דע"כ לא הקשה המג"א ע"ד ה"ר יונה מהו דבכורות דאמרינו דחלב חידוש הוא רק משום דאמרינו כן לעגנו איסור דם דם נעפר ונעשה חלב. ומזה הוכיח המג"א דאזלינו בטר מעיקרא דאל"כ הא השתא לאו דם הוא.

אבל מהא דאמר שם אח"כ בגמרא דהחידוש הוא משום דליפא מידי דאמי מחי ושריא רחמנא, בזה לא שנינו כלל לומר דניזיל בטר השתא או בטר מעיקרא. דאין זה גדר עצם פרטי לומר שעכשיו נשתנה, רק כל מידי דאמי מחי יש לו להיות אסור יהיה מה שיהיה.

ומה שהתיירה תורה חלב ויצא מהכלל הוא חידוש. ומש"ה שפיר אמרינו בתולין שם דבאיסורא דלית ליה תשנתא בזה לא התיירה התורה בחלב.

אבל לעגנו חמץ דבזה שנינו לומר דהשתא לאו שם חמץ עליו כלל רק שם חלב. וכיון דגלי קרא בחלב דבטר השתא אזלינו לעגנו דם (דנדאי מסתבר לומר כן דבטר השתא אזלינו).

ולא לחדש גזה"כ בחלב בלא שום טעם להתייר איסור דם ג"כ). ממילא ה"ה נמי לכל איסורים דניזיל ביה בטר השתא וגילוי מילתא בעלמא הוא.

ואף דלפי האמת בלא"ה אין איסור בחלב משום דם שנעפר כו'. כיון דקיי"ל דדם שבישלו אינו עובר עליו.

והטעם כמ"ש התוס' דאינו ראוי לכפרה כו'. וה"ה בדם שנעפר ונעשה חלב.

ובסוגיא דבכורות שם סבר דדם שבישלו עובר עליו. וכמו שהוכיח בנו"ב (מ"ת חיו"ד סי' ל"ו) מדמוכית שם הגמרא מדאסור רחמנא בב"ח מפלל דחלב לחודיה שרי.

מפלל דאם נאסר חלב משום דם היינו אף אחר שבישלו דהא בב"ח דרוך בישול אסרה תורה. מ"מ י"ל דבאמת הא דקיי"ל דם שבישלו אינו עובר עליו היינו בטר דגלי קרא דלא אזלינו בטר מעיקרא.

ויש לפקפק בזה. אמנם העיקר נראה דזה תליא בפלוגתא דה"ר יונה והחולקים עליו.

דלשיטת הר"י ודאי אף באיסורי הנאה כמו בחמץ ג"כ ס"ל דאזלינו בטר השתא. וכמבואר בתשו' הרא"ש כלל כ"ז הובא בט"ז (סי' תס"ז סק"ו) לעגנו עירוב קמח בדבש שלפ"ד ה"ר יונה דבשר נבלה שנותנים לתוכו ומתהפך לדבש בטר השתא אזלינו ושרי.

ה"נ בתערובת קמח בדבש לעגנו חמץ. אף די"ל דהתם משום שמערבים הקמח בדבש קודם הפסח וקודם שיגיע זמן איסורו כבר נתהפך לדבש ולא היה עליו שם איסור מעולם.

משא"כ בתוך הפסח שנאסר חמץ אסור אף שנתהפך אח"כ לדבר המותר. מ"מ אם פוננת הרא"ש להתיר משום שנתהפך להיתר קודם זמן איסורו.

א"כ אין זה תלוי בד' הרר"י, דגם להחולקים עליו י"ל דמודו בזה שלא היה עליו שם איסור מעולם. (ודוחק לצדד בדברי הרא"ש שם דבאמת לא תלי היתר זה בד' הרר"י ע"ש).

אלא משמע דלהרר"י אין לחלק ולעולם אולינו בטר השתא. אף להחולקים על הרר"י שם יש לאסור בנ"ד ג"כ דאולינו בטר מעיקרא שהיה איסור.

והו' דאמרן לעיל דבחלב גופיה דגלי ביה קרא דאולינו בטר השתא י"ל שהחולקים נמי מודו דה"ה לענין איסור אחר המערב בחלב. יש לגמגם בזה.

דאנו לא קיי"ל כמ"ד דם נעפר ונעשה חלב דפליגי בזה תנאי בנדה (ד"ט ע"א) וכמבואר שם ברמב"ם ובטוש"ע יו"ד סי' קפ"ט סל"ג. וכיון דלא קיי"ל דם נעפר כו'.

א"כ חידושיה דחלב הוא רק משום דליכא מידי דאמי מחי ושריא רחמנא. כדאמר שם הגמרא בבכורות.

ובזה לא שייך לומר שההיתר משום דאולינו בטר השתא. וכמ"ש לעיל.

וא"כ לא גלי קרא פלל בחלב דאולינו בטר השתא. ויש לאסור בנ"ד משום חמץ.

(וה"ר יונה י"ל דס"ל להלכה כמ"ד דם נעפר ונעשה חלב. וכמ"ש בנו"ב שם דכן ס"ל לרבנו דר"ע בשפת דקמ"ד ע"א ע"ש).

ואף דקצת היה אפשר לדחות ולומר דלהרר"י נמי אין להתיר בנ"ד. לפמ"ש בס' מ"ח בס"י תמ"ז לחלק דה"ר יונה לא קאמר דאולינו בטר השתא רק בדבר שנשתנה מברייתו ואינו עומד לכוף משא"כ בדבר שדרכו לכוף כגון חלב שדרכו להעשות מדם.

וה"נ י"ל לענין אכילת חמץ. מ"מ נראה דלהרר"י נדאי י"ל דבחלב גלי קרא דאולינו בטר השתא וכנ"ל.

וגם העיקר בזה פסקרת הח"י שם סי' תס"ז ס"ק ט"ז. ולא פסקרת המ"ח הנ"ל ואכמ"ל).

אף יש מקום לומר דאף להחולקים על הרר"י ולא ס"ל למיזל בטר השתא מ"מ י"ל דבחלב דחידושיה הוא דשרי ביה רחמנא איסור אמ"ה אישתרו נמי שאר איסורים. וכדאמר שם בבכורות דמה"ט הנה שרינו נמי חלב טמאה ומש"ה איצטריף נמי קרא לאסור חלב טמאה.

וי"ל דאף לפי האמת דאסור קרא חלב טמאה. מ"מ לפי סברת הגמרא בחולין שם דלא שרי רחמנא בחלב אלא איסורא דאית ליה תקנתא.

וחב"פ י"ל דחשיב יש היתר לאיסורו אח"כ ולא דמי לאיסור טמאה. אלא דלפמ"ש במ"א דחב"פ לא חשיב יש היתר לאיסורו כיון שאיסורו תלוי בזמן וכשיגיע שנית הזמן שהוא יחזור לאיסורו.

וכדאָמרו בירוּשְׁלַיִם פ"ק דמגילה ה"ו וברפ"ג דכתובות דיוה"כ חשוב אין היתר לאיסורו
ע"ש, א"כ י"ל דאיסור חמץ ג"כ לא הותר בקלב. ומלבד זה י"ל דזהו תלוי בפלוגתא
דאב"י ורבא בזבחים (דל"ב סע"ב) לעגנו הואיל והותרו לטומאתן הותרו לזיבתן.

דאב"י ס"ל דבהיתרא אמרינן הואיל ואישרי אישרי ולא לעגנו דחוי. ורבא ס"ל
איפכא דבהיתרא לא אמרינן הואיל ואישרי אישרי כו'.

וגם בד' התוס' יבמות (ד"ח ע"א ד"ה רבא) לחלק דדוקא בשם טומאה אחד הוא אמרינן
הואיל ואישרי אישרי כו'. משא"כ בשני שמות כו' ע"ש.

אלא דאפשר לחלק דכיון דאמרינן חלב חידוש הוא וי"ל דבחידוש שאני וי"ל יותר הואיל
ואישרי אישרי ומש"ה איצטריך קרא שם לאסור חלב טמאה (ועי' רש"י בסנהדרין
דע"ח ע"א ד"ה לפי שאינן): שוב ראיתי שכ"כ בספר נשמת אדם להתיר החלב מאכילת
חב"פ משום דהואיל ואישרי אישרי.

ולא חלי ולא מרגיש מכל החלוקים שפתיבתי. ועכ"פ לפ"ד הרר"י י"ל צירוף היתר בנ"ד
כנ"ל.

וע"כ בנ"ד יש להקל לצורך גדול וכה"ג לסמוך על כל היתרים הנ"ל: בסמך כב ע"ד
שאלתו. בסוחר אחד ממחנהו שפא לביתו בליל בדיקת חמץ ובדק חמצו פדין ולמחר
בע"פ בשחרית ביטל חמצו וביער חמצו בזמנו פהלקתו.

אף ע"פ מקרה שאירע שאיזה ימים קודם בואו לביתו העמידו סחורות חמוצים במרתף
שלו מה שנשלח אליו מהסוחרים שלו וקיבלם האיש אשר על ביתו בשבילו פדרכו תמיד
שהוא הממנה שלו בעסק זה.

וכעת מחמת סיבות שונות שכח האיש מלהודיעו עד אחר עבור ימי הפסח וכל ימי הפסח
לא ידע כלל שיש לו חמץ במרתף ולא נמכר לנכרי כלל. מה דינו של חמץ זה אחר הפסח
אם יש להתירו בהנאה או לא ובד' האחרונים יש אוסרים ויש מתירים בכה"ג.

ואין בידינו להכריע. ויורנו בזה דעתוה"ק עכ"ד: א הנה הרמב"ם פ"א מהלכות חו"מ
ה"ג כתב וז"ל.

חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה לעולם ודבר זה קנס מד"ס מפני שעבר בב"י וב"י
אסרוהו אפילו הניחו בשגגה או באונס פדי שלא יניח כו' פדי שיהנה בו אחר הפסח
עכ"ל. וכ"פ בש"ע סי' תמ"ח ס"ג.

ושם בסעיף ה' כתב דחמץ אחר הפסח אסור אע"פ שבטלו. ומקור ד"ז מהירושלמי
דפכ"ש חמץ שהפקירו ר' יוחנן אסר ורשב"ל שרי, ומסיק שם דטעמיה דר' יוחנן משום
דחשש להערמה ורשב"ל לא חשש להערמה ופסקו הפוסקים כר' יוחנן.

(ופי' חשש הערמה דירושלמי כתבו הרא"ש ונהטור שיערים לומר שבטלו והוא לא
בטלו. ומדברי הרשב"א דייקו האחרונים שמפירש בירושלמי דחשש הערמה הוא
שהפקירו לחזור ולזכות בו אחר הפסח.)

ועוד י"מ דחשש הערמה הוא שלא יניח חמצו במזיד אחר שביטלו ויעבור על תקנת חכמים שהצריכו לבערו דוקא). ויש להסתפק בה דנ"ד דאיכא תרתי למעליותא. שביטל כל חמצו דיצא מאיסור תורה. ובמה שלא ביער פתקנת חכמים הנה שוגג או אנוס.

מה דינו. אי קנסו אף בכה"ג או לא.

ואין לפשוט בזה להיתרא מהא דמסקינן בגיטין (דנ"ג ע"ב) אליבא דר' יהודה דבאיסור דאורייתא קנסו שוגג אטו מזיד ובאיסור דרבנן לא קנסו שוגג אטו מזיד וקיימא לן פנותיה בזה.

(וכמבואר ביו"ד סי' צ"ט. ובחו"מ סי' שפ"ה.

וברמב"ם פ"ג מהלכות תרומות הלכה י'. ורפ"ז מהלכות חובל).

וא"כ ה"נ בחמץ שביטלו דלא עבר עליו רק בב"י דרבנן ג"כ אין לקנוס רק בעובר במזיד דוקא. דזה אינו.

חדא דהא חזינו דחמץ שביטלו חמיר טפי מחמץ שהוא מדרבנן בעצם. (דחמץ גוקשה שעבר עליו הפסח שרי בהנאה אפי' הניחו במזיד כמבואר בס"ס תמ"ז).

והיינו כמ"ש המג"א שם דכיון שזה החמץ צריך ביעור מדאורייתא וחכמים תיקנו שזה לא מיקרי ביעור ה"ל כאלו עבר אדאורייתא. א"כ י"ל נמי דבכה"ג קנסו אף שוגג אטו מזיד כמו בדאורייתא וכן מוכח כה"ג מגמרא דגיטין שם.

וביבמות (דף צ' ע"א) גבי אכל תרומה טהורה ושילם חולין טמאים דמדאורייתא הוה תשלומין מעליא. ורבנן תיקנו שאין זה תשלומין.

ופליגי שם ר"מ ורבנן אי קנסו בזה שוגג אטו מזיד לענין שיחזור וישלם. (והגמרא שם רמי דר"מ אדר"מ.

דר"מ קניס בדרבנן שוגג אטו מזיד. ובשילם חולין טמאין לא קניס שוגג כו') והרמב"ם פסק שם פתח חכמים דר"מ דקנסו שוגג אטו מזיד אף דקיי"ל כר' יהודה וכו"ל.

וע"כ לחלק משום דכאן העיקר שנתחייב לשלם הוא מדאורייתא וכו"ל. וא"כ ה"נ י"ל כן בחמץ שביטלו פנ"ל.

(והא דרמי הגמרא התם דר"מ אדר"מ בזה. פשוט די"ל דלקולא אין סברא לחלק כן דמשום שעיקרו מה"ת לא יקנסו בו).

ונהי דיש לחלק בין שילם חולין טמאים ובין חמץ שביטלו. (ועיין בתוס' סוכה ד"ג ע"א סד"ה דאמר כו').

היכא דב"ה מחמירים מדרבנן כו' לא י"ח אפילו מדאורייתא וכו' ע"ש). מ"מ פבר אין ראוי להתיר בנ"ד מההיא דהתם, וכמבואר.

הא חדא. ועוד דאף בדרבנן ממש מ"מ היכא שחששו להערמה קנסו שוגג אטו מזיד אפי' לר' יהודה דגיטין שם.

(פדאי בגיטין (דנ"ד ע"ב) וביו"ד (סי' ק"י ס"ז) בהפיל אַחד לים אפי' בשוגג קנסו מה"ט. ובפ' השולח (דמ"ד ע"א) בעו מנייה מר' אמי כו' אתי לזבוגי.

וברש"י שם ד"ה אימת. ובשפ"ת בפ' פירה (ר"ד ל"ח) וברש"י שם ד"ה דאיתי.

וביש"ש ביצה שהביא המג"א סי' תקכ"ז ס"ק כ"ז. ובש"ע אה"ע סי' י"ג ס"י בהג"ה ויש מחמירים אפי' בשוגג כו'.

וע"ש בגמרא וברא"ש. ולפ"ז אפ"ש לומר נמי בההיא דשילם חולין טמאים כו' דמשום חשש הערמה נגעו בה כו').

וא"כ בחמץ שביטלו דחשו להערמה י"ל דקנסו אפי' בשוגג ואנוס. וכש"כ לפירוש הרא"ש והטור הנ"ל דחשש הערמה דהכא הוא שלא ביטלו כלל ועבר באיסור תורה די"ל דקנסו הכא כמו בדאורייתא.

ולכאורה הנה נראה לפרש בירושלמי דפלוגתא דר"י ורשב"ל בחמץ שביטלו הוא רק בכה"ג שביער חמצו קודם הפסח כדינו אלא שאח"כ מצא חמץ בביתו וכה"ג דהוי אנוס גמור. (ועי' ט"ז סי' תל"ד סק"ג) וכן ראיתי להפר"ח שכ"כ בדברי הירושלמי (בסי' תמ"ח סק"ה), ועי' בירושלמי שהביא הב"י בסי' תל"ד.

וכ"מ מל' הרא"ש והרי"ו שכ' וז"ל וישפאל שמצא חמץ בביתו אחר הפסח כו'. דכיון דביטלו כו'.

ובירושלמי פליגי ביה ר' יוחנן אמר אסור כו' עכ"ל. משמע נמי דה"פ בירושלמי פדאמרן (דהם בודאי בכה"ג מיירו) ע"ש.

ובכה"ג הוא דשרי רשב"ל אחר שהפקירו פיון דלא חייש להערמה. אבל במי שלא ביער חמצו קודם פסח ועבר במזיד על תקנת חכמים שהצריכו לבערו.

בזה רשב"ל נמי מודה דאסור בהנאה אחר הפסח. דאף בלא חשש הערמה יש לאוסרו.

דאף שביטל חמצו מ"מ קנסונו ליה על שעבר במזיד בב"י דרבנן. ולכאורה מוכח פן לשיטת הרמב"ן והר"ן (שהביא הב"י סי' ת"מ) דס"ל בישפאל שהפקיד חמצו אצל נכרי דאין הישפאל מחוייב לבערו רק מדרבנן.

ומ"מ אם עבר עליו הפסח אסור בהנאה משום קנסא על שעבר בב"י דרבנן כמ"ש הר"ן מברייטא מפונרשת (דל"א סע"א) בישפאל שהרהין חמצו אצל נכרי דאסור אחר הפסח לד"ה. וע"כ דבהא אפי' רשב"ל נמי מודה דכשעבר במזיד בב"י דרבנן אסור אחר הפסח משום עצם קנסא בלא חשש הערמה.

(ואף לר' יוחנן דחייש להערמה מ"מ בחמץ שהרהינו דאסור אחר הפסח אינו מטעם חשש הערמה כדמוכח בגמרא שם. וגם אפ"ש דבכה"ג לא שייך כלל חשש הערמה.

וכן מצינו בדברי הפוסקים בכ"ד לאסור אחר הפסח בכה"ג אף באופן דליכא חשש הערמה). ואף שקצת יש לדחות ולחלק בין ביטל חמצו שיצא מרשותו ואינו שלו רק דאעפ"כ חייבוהו חכמים לבערו.

משא"כ במפקיד חמצו אצל נכרי דאף שמה"ת א"צ לבערו להך דעה מ"מ הני חמץ שלו והני בכלל הקנס שאסרו חמץ של ישראל אחר הפסח אף היכא שהיה אנוס ג"כ. מ"מ הדברים מוכרחים מפמה סוגיות.

וכמשי"ת לפנינו אי"ה. ובזה ניקא ג"כ לפ"ד המהרש"ל בפסחים (ד"י ע"ב) שפירש במתניתין דהתם דע"כ מיירי בביתו לחמצו ע"ש.

ותנו בהך מתני' דיבדוק לאחר המועד. הרי מבואר ממתני' דחמץ שביטלו אסור אחר הפסח לפי התוס' דאחר המועד היינו אחר הפסח.

ודוחק גדול לומר דאליבא דר"ל יהיה ההכרח לפרש כפירש"י דאחר המועד הוא משש ולמעלה. ולהנ"ל ניקא דמתני' מיירי פשלא ביער במזיד, דבזה מודה ר"ל שאסור אחר הפסח פנ"ל: ב שוב ראיתי לבעל חק יעקב (סי' תמ"ח ס"ק כ') שפתב להתיר בפשיטות בנ"ד שביטלו וגם היה אנוס בעסק המכירה ושפן העלה בספרו תורת השלמים סי' ו'.

ותכן דבריו בתשו' תוה"ש שם הוא זה. דנדאי מסתמא לא חיישינן להערמה לומר שלא ביטלו כו'.

דלא שביק היתרא ואכיל איסורא וכדאמרינן גבי פרוזבול (בח"מ סי' ס"ז סל"ג מגמרא דגיטין דל"ז ע"ב) וגבי ריבית (ביו"ד סי' קס"ט סכ"ה). רק במי שלא ביער חמצו במזיד שעשה שלא כדין חיישינן ליה שפא לא ביטל חמצו ג"כ משא"כ באנוס.

וראיתו מחמץ שנפלה עליו מפולת דאמר בירושלמי דלא חשו להערמה ושרי אחר הפסח. ועוד ראיה מחמץ נוקשה דשרי אחר הפסח עכ"ד בקצרה.

וכל דבריו תמוהים דמ"ש לדמות זה להך דפרוזבול וריבית דאמרינן מסתמא לא שביק היתרא ואכיל איסורא. פשוט הוא דש"ה שאין לו שום הפסד ממון פשיעשה בדרך היתר.

משא"כ ה"א פיון דביטול והפקר ע"מ לחזור ולזכות בו אחר הפסח לא מהני כמ"ש בתשו' הרשב"א וכ"כ שאר פוסקים. והוא אינו רוצה להפקירו לחלוטין וחס על ממונו.

וא"כ לא שייך בזה לא שביק היתרא וכו'. ופשיטא להמפרשים בירושלמי דחשש הערמה הוא שניח חמצו במזיד אחר שביטלו ולא יבער אותו כתקנת חכמים.

והני דומיא דחשש הערמה דאיתמר בגיטין ובשבת ובכל דוכתי הנ"ל שחשו להערמה זו. ולא שייך פלל לומר בזה לא שביק היתרא כו'.

וראיותיו של בעל ח"י הנ"ל תמוהים מאד. דמ"ש ראיה מחמץ נוקשה דשרי אחר הפסח. אינו ענין פלל לנ"ד. דשאני התם דעצם החמץ הוא חמץ דרבנן וכנ"ל.

וע"כ צ"ל פן דהא התם אפילו הניחו במזיד שרי אחר הפסח משא"כ בחמץ שביטלו. וא"כ י"ל שפיר דבחמץ שביטלו אסרו ג"כ אפילו בשוגג ואנוס מחשש הערמה אע"ג דהוי אסור דרבנן וכנ"ל באריכות (ובלא"ה לפ"ד הרא"ש והטור דפי' חשש הערמה הוא דשפא לא ביטלו ויאמר שביטלו).

א"כ אינו דמיון לחמץ נוקשה דל"ש שם שום הערמה באיסור דאורייתא). ומ"ש ראיה מחמץ שנפלה עליו מפולת ג"כ לא קרב זא"ז.

דשאני חמץ שנפלה עליו מפולת דהוי כמבוער ומתירים לו לכתחלה להשהותו כף בפסח אחר שבטלו. (ופשיטא דלעגן לכתחלה ל"ש להצריכו ביעור מחשש הערמה, דמה שחיבו חכמים לבער לא היה זה תקנה להערמה כלל).

וממילא אחר הפסח פשיטא דשרי ומה שינה קנסא הכא פינון שהתירוהו כף לכתחלה ונהרי קנים בו מצות ביעור. (ומה"ט נמי לא חשו להערמה במוכר חמצו לנכרי דשמא לא ימכרנו ויאמר מכרתיו.

וכדחשו לזה גבי הפקר אפילו הפקירו בעדים וכמ"ש לקמן). משא"כ כל היכא שעבר ולא ביער חמצו אף שהיה אנוס בדבר קנסוהו.

וכמ"ש הה"מ ריש הל' חו"מ דכל שראוי לעבור עליו בב"י קנסוהו אף שעבר באונס משא"כ כשאינו ראוי לעבור עליו. והחילוק מבואר.

ואדרבה מדנקט הירושלמי נפלה עליו מפולת. ולד' בעל ח"י הג"ל הל"ל באונס סתמא דלא קנסוהו אחר הפסח אלא דמפולת שאני וכנ"ל.

וכבר ביארתי סתירת ד' הח"י בעיקר סברתו דל"ש פאן לומר לא שביק היתרא ואכיל איסורא פנ"ל ועוד יש סתירה לדבריו דאם היינו אומרים כד' הח"י דהכא נמי שינה לא שביק היתרא כו'.

א"כ אף במי שלא ביער חמצו במזיד ג"כ למה חשו להערמה (לפי דעתו) הא אף שעבר על איסור דרבנן מ"מ הקשוד על איסור דרבנן אינו חשוד על איסור דאורייתא. ואפתי י"ל דמסתמא לא שביק היתרא ואכיל איסורא לעגן ב"י דאורייתא ומסתמא בטלו.

(ונהרי אף לעגן חמצן של עוברי עברה אמרינן דלא שביק היתרא ואכיל איסורא. וכש"כ בזה שעבר רק איסור דרבנן).

ויותר מזה מצינו בתמורה (דכ"ז ע"א) בבעיא דרב אשי היו לפניו ד' בהמות של הקדש כו' א"ד אע"ג דאיתחזק באיסורא לא שביק אינש היתרא ועביד איסורא כו'. רק דיש לחלק דהתם הוי כמו מעשים נפרדים דאף דאיתחזק באיסורא לעגן שאר בהמות מ"מ לעגן בהמה זו י"ל דלא שביק היתרא כו'.

משא"כ אם במעשה זה עצמו חזינו דעבר על איסור תו לא אמרינן עליו בזה לא שביק כו'. וחילוק זה מבואר במל"מ פ"י מהלכות גירושין הי"ח לעגן חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות שהביא שם ד' הרדב"ז שאם היתה נדה לא חיישינן לקידושין דל"ש לומר א"א עושה בב"ז דמאן דעבר באיסור פרת לא חש לביאת זנות.

וחילק שם המל"מ דלא דמי להך דתמורה דהכא עבר באיסור נדה באותו דבר עצמו בהך ביאה גופה כו' ע"ש. מ"מ כ"ז לעגן איסורין דאורייתא.

אבל לעגן איסור דרבנן אף שעבר עליו באותו דבר עצמו מ"מ אמרינן בזה לא שביק היתרא ועביד איסורא דאורייתא דלא נעשה חשוד מאיסור דרבנן לאיסור דאורייתא אף באותו דבר עצמו.

(וכדמויך שם ג"כ בְּהָא דְאִמְרִינָן בְּגִמְרָא חֲזָקָה אַא"ע ב"ז כְּשֶׁנִּתְיַחַד עִמָּה אַף שְׁנִיתְיַחַד פְּתָאוּם שְׁעֵבֵר בְּזָה עַל אִיסוּר דְרַבְּנָן שְׁלֵא סְפָרָה ז"נ פְּדִין תְּבַעוּה לִינְשָׂא וְנִתְפְּיִסָּה. (מִיָּהוּ לְפִי תִּירוּץ הַשְּׁנִי שֶׁל הַט"ז בִּי"ד ר"ס קצ"ב עַל תְּמַר וְרוֹת הָיָה י"ל בְּזָה הֵכָא ג"כ.

אַבְל הָא חֲלָקוּ הָאֲחֵרוּנִים עַל הַט"ז בְּזָה בַש"א וּבַס' חו"ד). וּמִזָּה יֵשׁ לְתַמּוּה ע"ד מַהֲרִיט"ץ בְּתַשׁוּ' רמ"ז שְׁפַתְב לְעַנְיָן נִתְיַחַד עִמָּה בִּיּוֹהַכ"פ דְאִפִּי' הֵיכָא שְׁבַעֲל לֹא אִמְרִינָן א"א עַבְב"ז פִּינָן שְׁעֵבֵר ע"ד חֲכָמִים וּבַעֲל בִּיּוֹהַכ"פ.

וְהֵינּוּ לְהַסְבָּרִים דַּה' עֵינּוּיִים דִּיּוֹהַכ"פ מְדַרְבְּנָן וְאוּלַי י"ל דְאִיְהוּ קָאִי הֵתָם לְהַפּוֹסְקִים הַחֲלָקִים עַל הַרְמַב"ם וּס"ל דְאִיסוּר בִּיאַת זְנוּת שֶׁל פְּנוּיָה ג"כ מְדַרְבְּנָן וּלפ"ז שְׁפִיר פְּתַב כַּנ"ל). וּגְדוּלָּה מִזּוּ הָיָה י"ל דְאִי הַרְדָּב"ז לֹא קָאֲמַר הֵתָם רַק מְאִיסוּר חֲמוּר לְאִיסוּר קַל דְאִם עָבֵר עַל אִיסוּר נִדָּה הַחֲמוּר שְׁהוּא בְּכַרְת י"ל דְלֹא חָשׂ ג"כ עַל בִּיאַת זְנוּת דְלִיפָּא פְּרַת.

(וּכְדִקִּי"ל דְהַחֲשׂוּד עַל הַחֲמוּר חֲשׂוּד עַל הַקַּל מְמַנּוּ בְּעוֹנָשׁ כַּבְּסִי קי"ט ס"ה). אַבְל בְּאִיסוּרֵינּוּ שְׁוִין אַף שְׁשִׁנְיָהֶם אִיסוּרֵי דְאוּרְיִתָּא וְחֲזִינָן שְׁעֵבֵר עַל אֲחַד מֵהֶם מ"מ י"ל עַל אִיסוּר הַב' דְלֹא שְׁבִיב הֵיחְתָּרָא וְאָכִיל אִיסוּרָא וּמִסְתַּמָּא תִּיקָן כָּל מַה דְאִפְּשָׁר.

(דְלֹא נַעֲשֶׂה חֲשׂוּד מְאֲחַד לְחַבְּירוֹ). וְרֹאֵיָה לְזָה שְׁהָרֵי בְּתַשׁוּ' הַרְדָּב"ז גּוּפִי' בַח"ג ס' רע"ז פְּסַק בְּאִשָּׁה שְׁהוּצִיאָה בְּעֵלָה מְשׁוּם זְנוּת וְאַח"כ נִתְיַחַדָּה עִמּוֹ בְּפָנֵי עֵדִים דְאִם רְאוּהָ שְׁנַבְעָלָה אִמְרִינָן שְׁבַעֲל לְשֵׁם קִידוּשִׁין וְצָרִיכָה גַט.

אַף שְׁהִיא בִּיאַת אִיסוּר עָלֵיו מְאֲחַר שְׁזִינְתָה תַּחֲתֵיו מ"מ כָּל מַאי דְאִפְּשָׁר לוֹ לְתַקּוּן מְתַקּוּן וְלֹא שְׁבִיב הֵיחְתָּרָא כו'. וּמוּכַח מִזָּה דְרַק בְּאִיסוּר נִדָּה שְׁחֲמוּר יוֹתֵר שְׁהוּא בְּכַרְת בְּזָה הוּא שְׁסוּבֵר הַרְדָּב"ז דְלֹא אִמְרִינָן א"א עַבְב"ז כַּנ"ל.

מִשָּׂא"כ פְּשְׁעוּבֵר רַק בְּאִיסוּר לֹא אִפְתִּי אִמְרִינָן א"א עַבְב"ז וּמִסְתַּמָּא תִּיקָן מַה דְאִפְּשָׁר לְעַנְיָן אִיסוּר בִּיאַת זְנוּת דְפְּנוּיָה דְהָיָה ג"כ אִיסוּר דְאוּרְיִתָּא לַפ"ד הַרְמַב"ם. (מִיָּהוּ בְּתַשׁוּ' מְהָר"ם אֶלְשֶׁקֶר פְּלִיג בַּד"ז שְׁגִירָשָׁה מְחַמַּת זְנוּת כו').

וּכ"מ פְּתוּס' בְּגִיטִין (דָּף ע"ט ע"ב ד"ה ב"ש) בְּסוּף דְבַרְיָהֶם שְׁכַתְּבוּ וְכַה"ג פְּלִיגִי לְקַמָּן כו'. לְמֵאָן דְמוּקִי לָהּ בְּשֶׁלֵּא רְאוּהָ שְׁנַבְעָלָה עַכ"ל.

מִשְׁמַע דְבִשְׁרָאָנָה שְׁנַבְעָלָה אַף לַב"ש שְׁיִיךְ לֹמַר א"א עַבְב"ז וּבַעֲל לְשֵׁם קִידוּשִׁין אַע"ג דְלִדְיָהוּ הָרִי גִירָשָׁה מְשׁוּם זְנוּת כו' וְכֵן מוּכַח ג"כ מִתְּשׁוּבַת הַרְשָׁב"א שְׁהוּבָא בַב"י בַּאֲה"ע ס"ס י"ז שְׁפַסְק שָׁם ג"כ דְאִי בְּאִשָּׁה שְׁאִיסוּרָה עָלֵיו מְשׁוּם שְׁזִינְתָה עִמּוֹ בְּעוֹדָה א"א מ"מ י"ל דְעַכְשָׁיו אַחַר הַגִּירוּשִׁין מִבְּעָלָה גָּמַר וּבַעֲל לְשֵׁם קִידוּשִׁין וְא"א עַבְב"ז כו'.

וּמ"ש בַש"ג כַּפ"ז דְגִיטִין לְעַנְיָן אִם נִתְגַּרְשָׁה מִבְּעָלָה הַשְּׁנִי וְאַח"כ נִתְיַחַדָּה עִם בְּעָלָה הֵרָאשׁוֹן דַּא"צ גַּט מְמַנּוּ דְאִין בְּעִילְתוֹ לְשֵׁם קִידוּשִׁין שְׁאִם יִבְעוֹל לְשׁוּם אִישׁוּת ה"ז לֹקָה מְלֵאוּ דְלֹא יוּכַל בְּעָלָה הֵרָאשׁוֹן לְשׁוּב לְקַחְתָּהּ כו'.

זָה אִינּוּ עַנְיָן לְהַף דְהַרְשָׁב"א וְהַרְדָּב"ז הַנָּל. דְהֵתָם שְׁאִנִּי דְבַמְחֲזִיר גְּרוּשְׁתּוֹ קִי"ל בְּקִידוּשִׁין (דַּע"ח ע"א) דְקִידָשׁ לֹקָה וּבַעֲל בְּלֹא קִידוּשִׁין אִינּוּ לֹקָה א"כ אַדְרָבָּה אִם יִבְעוֹל לְשֵׁם קִידוּשִׁין הָיָה אִיסוּרִיּוֹתֵר מִבְּעִילַת זְנוּת מַש"ה אִמְרִינָן דְבַעֲל שְׁלֵא לְשֵׁם

קידושין אָבֵל הֵיכָא דַּאִין הָאִסוּר תְּלוּי בְּהַקִּדוּשִׁין שְׁפִיר י"ל א"א עבב"ז אַף דְּחֻזִּין
שְׁעֵבֵר בְּאִסוּר אֶחָד מ"מ לְעֵנִין אִסוּר הֵב' לֹא שְׁבִיק הֵיטְרָא פּנ"ל.

ומכש"כ דָּאם הָאִסוּר שְׁעֵבֵר הוּא אִסוּר דְּרַבְּנָן דִּמ"מ אֶמְרִינָן לְעֵנִין הָאִסוּר דְּאוֹרְיִיתָא
לֹא שְׁבִיק הֵיטְרָא כּו'. ומ"ש בתה"ד ס"ס ר"ט לְעֵנִין דְּבָמִי שְׁהִיָּה נְשׁוּי אִשָּׁה כְּשֶׁפָּעַל
אֶחָד לֹא אֶמְרִינָן א"א עבב"ז פְּדִי וְשֵׁלָא יִפְגַּע בְּחַרְגַּמ"ה הֵינּוּ ג"כ רַק מְשׁוּם דְּאִסוּר
חַרְגַּמ"ה הוּא בְּקִדּוּשִׁין דְּנֻקָּא וּמִש"ה י"ל דְּבָעַל וְשֵׁלָא לְשֵׁם קִדּוּשִׁין אַף דְּבִיאַת זְנוּת הוּא
ג"כ אִסוּר מ"מ לְפַעֲמִים אִסוּר קַל חֲמִיר לְאִינְשֵׁי יוֹתֵר מְאִסוּר חֲמוּר כְּדִאיִתָּא בְּגִיטִין
וכמ"ש שֵׁם הַתְּה"ד כֵּן בְּטַעֲמוֹ.

משא"כ בְּאִסוּר שְׁאִינוּ תְּלוּי בְּקִדּוּשִׁין דְּנֻדָּי י"ל דְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר לִיָּה לְתַקּוּנֵי מְתָקָן
וְלֹא שְׁבִיק הֵיטְרָא פּנ"ל. רַק דְּקִצָּת יֵשׁ לְדַחֲוֹת.

דְּמַה דְּמוּכָח מְדַבְּרֵי הַפּוֹסְקִים לְעֵנִין הָא דא"א עבב"ז דְּאֶף שְׁעֵבֵר עַל אִסוּר אֶחָד מ"מ
לְעֵנִין אִסוּר הֵב' אֶמְרִינָן לֹא שְׁבִיק הֵיטְרָא כּו' הֵינּוּ רַק הֵתָם לְחֻמְרָא דְּחֻשׁוּשֵׁין לְקִדּוּשִׁין
דְּשָׂמָא אַף שְׁיַדְוַע לְנוּ שְׁעֵבֵר אִסוּר אֶחָד מ"מ דִּילְמָא מַה דְּאֶפְשָׁר לִיָּה לְתַקּוּנֵי מְתָקָן וְלֹא
שְׁבִיק הֵיטְרָא כּו'.

אָבֵל הֵיכָא שְׁבָאנוּ לְהַקְל מַחֲמַת הַחֲזָקָה דְּלֹא שְׁבִיק הֵיטְרָא. וְלַהֲחֻזִּיק כֵּן בְּתוֹרַת וְדָאֵי בְּזוּה
י"ל דְּכָל שְׁיַדְוַע שְׁעֵבֵר בְּאִסוּר אֶחָד אֵינְתֵרַע חֲזָקָתוֹ בְּזוּה וַיֵּשׁ לְחֻשׁ גַּם לְעֵנִין אִסוּר הֵב'
שְׂמָא לֹא שְׁבִיק הֵיטְרָא כּו'.

מ"מ כ"ז שְׁיַיָּף לְעֵנִין אִסוּרִין דְּאוֹרְיִיתָא. אָבֵל מְאִסוּר דְּרַבְּנָן לְאִסוּר דְּאוֹרְיִיתָא וְדָאֵי
אִינוּ נַעֲשֶׂה חֲשׂוּד.

וא"כ אִם אֵינְתָא לְד' הַח"י דְּגַבֵּי חֲמִיץ נְמִי שְׁיַיָּף לֹא שְׁבִיק הֵיטְרָא כּו'. וּמְחֻזִּיקִין
דְּמִסְתְּמָא בִּיטְלוּ מַה"ט.

א"כ אַף בְּמִי שְׁלֵא בִּיעֵר חֲמִצּוֹ בְּמִזִּיד ג"כ לֹא הִיָּה לְנוּ לְחֻשׁ לְהַעֲרָמָה דִּי"ל מַחֲמַת חֲזָקָה
דְּלֹא שְׁבִיק הֵיטְרָא לְעֵנִין אִסוּר דְּאוֹרְיִי' דְּנֻדָּאֵי בִּיטְלוּ. אֲלֹא הָעֵיקָר כִּמ"ש לְעֵיל דְּכָאן
ל"ש כָּלֵל לֹא שְׁבִיק הֵיטְרָא כּו' פּנ"ל.

וְלִיתָא לְד' הַח"י כָּלֵל: ג וְעַתָּה נְבוּא לְבָרֵךְ נִידוּן שְׁאֲלַתְנוּ אֵי קָנְסוּ בְּחֲמִיץ שְׁעֵבֵר עָלֵינוּ
הַפְּסָח הֵיכָא שְׁבִיטְלוּ וְגַם הִיָּה אָנוּס מְלַבְעֵר וְלִכְאוּרָה הִיָּה אֶפְשָׁר לְהוֹכִיחַ לְאַסוּר בְּנ"ד
מִהַבְּרִייתָא הַנ"ל (בְּדל"א סע"א) דְּחֲמִיץ שְׁהִרְהִינוּ אֶצְל נְכָרֵי דְּאִסוּר בְּהִנְאָה אַחַר הַפְּסָח.

דְּבַמ"ש הַרְמַב"ם שְׁחֲמִיץ שְׁהִנְיָחוּ אָנוּס אִסוּר אַחַר הַפְּסָח. כְּתַב ע"ז הַה"מ דְּמְקוּר דְּבָרֵינוּ
הוּא מַהֲדָּ דְּחֲמִיץ שְׁהִרְהִינוּ דְּאִסוּר אַע"ג דְּהִנּוּ אָנוּס (בְּאִין לוֹ בְּמַה לְפָרְוַע).

וְלִשְׁיטַת הַרְמַב"ן וְהַר"ן שְׁהִבְאֵתִי לְעֵיל (אוֹת א') דַּס"ל דְּמְדְּאוֹרְיִיתָא אֵין הִישְׁרָאֵל עוֹבֵר
כָּלֵל בְּב"י עַל חֲמִצּוֹ הַמְּוִפְקָד אֶצְל נְכָרֵי. א"כ הֵכָא בְּחֲמִיץ שְׁהִרְהִינוּ אֶצְל נְכָרֵי אֵיכָא ג"כ
תְּרַתִּי לְמַעֲלִיוֹתָא דְּהַחִיּוּב לְבַעֲרוּ הוּא רַק מְדְּרַבְּנָן (דְּוִמְיָא דְּחֲמִיץ שְׁבִיטְלוּ) וְהוּא ג"כ אָנוּס
מְלַבְעֵר.

נְאֻפ"ה אִסוּר אַחַר הַפְּסָח. רַק לִפ"ד הַכ"מ רִישׁ הַלְכוֹת חו"מ שְׁרַצָּה לְפָרֵשׁ בְּדַבְּרֵי הַר"ן
דַּס"ל דְּהִרְהִינוּ לֹא מִיְקָרֵי אָנוּס לִפ"ז לִיתָא לְרֵאָיָה זוּ.

דְּהַרְמַב"ם דס"ל דְּהַרְהִינוּ מִיקָרִי אָנוּס. אִיהוּ לְשִׁטְתוֹ בְּזָה.

דְּהַרְמַב"ם בַּפ"ד מֵהַחוּ"מ פֶּסֶק שְׁעוֹבְרִים בַּב"י מֵה"ת עַל חֲמִץ הַמְּנוֹפֶקֶד אֶצֶל נְכָרִי. (מִיְהוּ לְבִסּוּף צִיָּדָה הַכ"מ שְׁהָר"ן לֹא פָּלִיג אֶהְרַמְב"ם דְּהַרְהִינוּ מִיקָרִי אָנוּס.

וּמוֹכַח שְׁפִיר כַּמ"ש. וְגַם מִתְחַלָּה כ"כ רַק מִמְשַׁמְעוֹת לְשׁוֹן הָר"ן.

וְלֹא מִשׁוּם שְׁבַצְרִינְוֹף תְּרַתִּי לְמַעֲלִיּוֹתָא יְהִיָּה שְׂרִי אַחַר הַפֶּסֶח). אִיךָ בְּעֵינֵיךָ ד' הַה"מ שֶׁכ' דְּהַרְהִינוּ חָשִׁיב אָנוּס.

לְכַאוּרָה יֵשׁ לְפַקְפֶּק בְּזָה. דְּנָהִי דְלֹא מְצִי לְבַעֲרוֹ מ"מ הָא בְּיָדוֹ לְבַטְלוֹ וְכֵן מְצִי לְמוֹכְרוֹ לְנְכָרִי בְּמַקּוֹם שֶׁהוּא.

וְאִין זֶה אָנוּס בְּמָה שְׁהַנִּיחוּ שְׁיִהְיֶה שְׁלוֹ בְּפֶסֶח. וְע"ק דָּאָם נִימָא כַּד' הַה"מ דְּהַרְהִינוּ חָשִׁיב אָנוּס גָּמוּר א"כ תִּיקָשִׁי מְהֵבָא לְרַשְׁב"ל דִּירוּשְׁלָמִי דס"ל דְּחֲמִץ שְׁבִיטְלוֹ שְׂרִי אַחַר הַפֶּסֶח, אִיךָ אָם נְפָרֵשׁ כַּמ"ש לְעֵיל דְרַשְׁב"ל נָמִי לֹא שְׂרִי אַחַר הַפֶּסֶח חֲמִץ שְׁבִיטְלוֹ רַק פְּשִׁיטָה אָנוּס מְלַבְעֵר נְכָרִי.

וְהָרָא"ש פ"ק דְּפֶסְחִים תִּירֵץ דְּהֵיָא דְּמְכִילְתָּא פַּנ"ל. מ"מ הִיכִי נִיחָא לִיהַ בְּרִיּוֹתָא דְּהַרְהִינוּ דְּאִיפָא ג"כ תְּרַתִּי לְמַעֲלִיּוֹתָא לַפ"ד הַרְמַב"ן וְהָר"ן הַנ"ל.

אָמְנָם יוֹתֵר נִרְאֶה לְהוֹכִיחַ מִפְּאֵן דִּין זֶה אֲלִיבָא דַּכ"ע דְּבַחְמִץ אַחַר הַפֶּסֶח קָנְסוּ אִיךָ בְּתַרְתִּי לְמַעֲלִיּוֹתָא שְׁבִיטְלוֹ וְגַם הָיָה אָנוּס מְלַבְעֵרוֹ פַּנ"ל. וְזֶה יְהִיָּה מוֹכַח אִיךָ לְדַבְרֵי הַרְמַב"ם דס"ל דְּעוֹבְרִין בַּב"י מֵה"ת עַל חֲמִץ הַמְּנוֹפֶקֶד אֶצֶל נְכָרִי.

וְיְהִיָּה נִיחָא הַפֶּל בַּס"ד. דְּהֵנָּה הַרְמַב"ן הִבִּיא רְאִיָּה בְּרוּרָה דְּאִין עוֹבְרִין בַּב"י עַל חֲמִץ הַמְּנוֹפֶקֶד אֶצֶל נְכָרִי.

מְהָא דְּתַנְיָא בְּמְכִילְתָּא בְּבִתְיָכֶם לְמָה נֶאֱמַר כו' מַה בֵּיתָךְ בְּרִשׁוֹתָךְ אִיךָ גְּבוּלָךְ בְּרִשׁוֹתָךְ יְצָא חֲמִצּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּרִשׁוֹת נְכָרִי שֶׁהוּא שְׁלוֹ וְאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ יְצָא חֲמִצּוֹ שֶׁל נְכָרִי בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בְּבֵיתוֹ וְאִינוּ יְכוּל לְבַעֲרוֹ כו'.

הָרִי מְבֹאֵר דְּחֲמִצּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּרִשׁוֹת נְכָרִי אִין ע"ע בַּב"י. וְהִיא קוֹשְׂיָא עֲצוּמָה ע"ד הַרְמַב"ם וְה"ר יוֹנָה שְׁפֶסְקוֹ דְּעוֹבְרִין בַּב"י עַל חֲמִץ הַמְּנוֹפֶקֶד אֶצֶל דְּפֶסְחִים תִּירֵץ דְּהֵיָא דְּמְכִילְתָּא מִיָּרִי בְּנְכָרִי שֶׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֲמִצּוֹ.

וְלְכַאוּרָה פְּשוּט דְּכַוְנַת הָרָא"ש דְּהַמְכִילְתָּא מִיָּרִי בְּאֹפֶן הַהִיָּתֵר הַמְּבֹאֵר לְקַמְן בְּסוּגְיָא (בַּד"א ע"א) דְּהִיָּנוּ פְּשִׁיטָה הַרְהִינוּ אֶצֶל וְא"ל קְנִי מֵעַכְשָׁיו דְּנִמְצָא הַחֲמִץ לְמַפְרַע שֶׁל נְכָרִי. וְכֵן הִבִּינוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּדַבְרֵיו.

וְהַשִּׁיגוֹ עָלָיו בְּכַמְּהָ קוֹשְׂיּוֹת. (וְעִי' בְּתוֹשִׁבַת ש"א בַּס"י פ"ג שְׁהַרְבֵּה לְתַמּוּנָה עַל דַּבְרֵי הָרָא"ש וּמִש"ה דְּחָה מְהֵלְכָה ג"כ דַּבְרֵי הַרְמַב"ם וְהַרְר"י בְּזָה.

וְגַם בַּט"ז ס' ת"מ סק"ד הַנּוֹקְשָׁה ג"כ בְּדַבְרֵי הָרָא"ש). וְתַמִּיהוּתֵיהֶם עֲצוּמוֹת.

חֲדָא דְּבַכְה"ג ה"ל חֲמִצּוֹ שֶׁל נְכָרִי בְּבֵיתוֹ שֶׁל נְכָרִי וְלֹא צְרִיךְ קְרֵא לְמַעוּטֵי בְּעֵינֵיךָ הַדִּין שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו בַּב"י. וְגַם לֹא מִשְׁמַע פֶּן מְדַבְרֵי הַמְכִילְתָּא דְּאָמְרוּ שֶׁהוּא שְׁלוֹ וְאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ.

וגם קשה להיפך. דהא בימי הפסח בספק ב"י הנה קאי דשמא כשיגיע זמנו יפדה אותו וקעבר עליו למפרע בב"י.

ואטו מי נימא דקרא אתא למישרי הך ספיקא אתמהה וגם יגיד עליו רעו מהא דממעט שם במכילתא ג"כ תמצו של נכרי בבית ישראל. דמסתמא הוי דומיא דרישא.

ולפי' הרא"ש הנ"ל הא נדאי ישראל שהלנה לנכרי על תמצו ואמר לו הנכרי קני מעכשיו הישראל עובר עליו בב"י מה"ת ולא נתמעט מפתיתכם. והיאך אפשר לפרש כן דברי המכילתא.

ומפאת כל זה היה נראה לומר באופן אחר. דהמכילתא מיירי בישראל שהרהין תמצו אצל נכרי ולא א"ל קני מעכשיו.

(ולא בני דאמר דבע"ח למפרע הוא גובה מיירי כשפדאו לבסוף כמ"ש התוס' בדל"א רע"ב). ומ"מ אינו עובר עליו בב"י מה"ת רק מדרבנן.

דחילוק גדול יש בין מפקיד תמצו להרהין תמצו אצל נכרי. ועד כאן לא שמענו להרמב"ם וה"ר יונה דס"ל דעוברין בב"י אלא בחמץ שהפקידו אצל נכרי כמבואר בדבריהם.

דפקדון שפיז חבירו היכא דלא כפריה קיי"ל דהוי ברשות המפקיד למוכרו ולהקדישו. כמ"ש הרי"ף בפ"ק דב"מ גבי ההיא מסותא.

וכ"פ הרמב"ם (פ"י מהלכות ערכין הכ"ב). וכ"כ התוס' בב"ק (דף ע' ע"א ד"ה לא) ובכמה דוכתי.

אבל משכונן שפיז חבירו שיש לו שיעבוד עליו הוי פדין גזל ולא נתייאשו הבועלים דאינו ברשות בעליו למוכרו ולהקדישו רק המותר מה שהמשכונן שנה יתר על החוב. אבל מה שפנגד החוב אינו ברשותו.

כמפורש בתוס' בב"מ (דע"ג ע"ב ד"ה והשתא) וברא"ש בנדריים ר"פ השותפין ובפ"ה דב"ק סי' י'. (ועי' בש"ף, בח"מ ס"ס רי"א דאף לענין המותר שיש במשכונן יש פלוגתא בפוסקים אי הוי ברשותו למוכרו).

והיש"ש בב"ק שם (סי' ל"ג) כתב דכ"ז בקרקע אבל במטלטלין הממושפנים פשיטא דאינו יכול להקדישו דאינו ברשותו כו' ויש לו דין גזל ולא נתייאשו הבועלים כו'. וא"כ י"ל דה"נ בישראל שהרהין תמצו אצל נכרי דכמו כן לא חשיב החמץ ברשותו לענין ב"י ג"כ.

(ולא גרע מחמץ שנפלה עליו מפולת שאין ע"ע כלל בב"י מה"ת לפ"ד רש"י והר"ן וכמ"ש לקמן. אף דשם יש בידו לפקח הגל וחשיב ברשותו לכל מילי.

משא"כ בחמץ שהרהינו). ולא דמי לפקדון כלל.

וא"כ א"ש דהמכילתא מיירי בהרהין תמצו אצל נכרי. (ומ"ש שהוא שלו ואינו ברשותו. פולל שני ענינים. שהחמץ אינו אצלו.

וגם אינו ברשותו לענגן שאינו יכול למוכרו ולהקדישו ואינו ברשות בעליו. וכדנקטו בכהאי לישנא בגמרא בכ"ד).

אבל במפקיד תמצו אצל נכרי ס"ל להרמב"ם והרר"י דעוברין בב"י מן התורה. (רק שמשלשון הרא"ש שם משמע קצת דמיינרי באופן ההיתר בהרהינו המבואר לקמן.

ויש לדחות. ואיך שיהיה מתוך שפיר דברי הרמב"ם והרר"י פנ"ל).

ואחר שעלה בידינו דישאל שיהיה תמצו אצל נכרי אינו מחוייב לבערו רק מדרבנן אף לפ"ד הרמב"ם והרר"י. וע"כ דהא דאסור בהנאה אחר הפסח הוא משום שעבר עליו בב"י דרבנן.

(ולא כמו דס"ד דהר"ן לומר שראיית הרמב"ם דהמפקיד עובר הוא מהברייתא דהרהינו ד"ה עובר. דהתם לא מתפרש אלא לענגן לאחר הפסח וכמ"ש הר"ן גופיה.

אלא ראיית הרמב"ם בזה הוא כמ"ש ה"ר יונה שברא"ש מוגונוב מבית האיש כו'. וביאר דבריו בש"א שם ובח"ץ סי' קל"ט).

נהרי הרמב"ם וסייעתו ס"ל דהרהינו מיקרי אנוס. ולפי מה שביארנו בזה באמת הוי אנוס גמור.

דהא לא מצי לבערו. ולא מצי נמי למוכרו דחשיב אינו ברשותו וכנ"ל.

וכמו כן לא מצי לבטלו. דהא מבואר בגמרא דב"ק (דס"ט ע"ב) בגזל ולא נתייאשו הבעלים דאינו יכול להפקירו ג"כ ע"ש.

וא"כ ה"נ בחמץ שהרהינו להפוסקים דלא מצי למוכרו ולהקדישו ה"נ דלא מצי לבטלו ולהפקירו ג"כ. וא"כ מוכח מהכא דאע"ג דאיכא תרתי למעליותא.

דחייב הבעור מדרבנן. וגם הוא אנוס.

נאפ"ה אסור אחר הפסח וה"ה בנ"ד. (ורק בנפלה עליו מפולת שרי אחר הפסח פיון שהוא כמבוער אף מדרבנן.

משא"כ בנ"ד ובחמץ שהרהינו דמ"מ לא קיים בו מצות בעור מדרבנן אף שהוא אנוס במניעת הבעור וכנ"ל). ואין להקשות לפי דברינו שהוכחנו מהך ברייתא דתניא בחמץ שהרהינו דאסור אחר הפסח.

דמוכח מזה דאפילו פשיש תרתי למעליותא ג"כ אסור אחר הפסח פנ"ל. א"כ תיקשי מהך ברייתא לרשב"ל בירושלמי דס"ל דחמץ שביטלו שרי אחר הפסח פשהיה אנוס מלבער מיהת (אף לפי פי' הג"ל בירושלמי).

דהא לק"מ. דרשב"ל לטעמיה אגיל.

דבב"ק (דס"ח ע"ב) גבי הא דא"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש כו'. פליג עליה ריש לקיש שם וס"ל דהנגזל יכול להקדיש את שלו ברשות גזלן ע"ש בסוגיא.

וא"כ לדידיה כש"כ חמץ שהרהינו דמצי בעליו למוכרו ולהפקירו. וא"כ לריש לקיש לא
היה אנוס פלל בחמץ שהרהינו במה שלא ביערו.

כיון שהיה יכול לבטלו וכן למוכרו לנכרי. וכשעובר במזיד בב"י דרבנן ריש לקיש נמי
מודה דאסור אחר הפסח משום עצם קנסא על שעבר בב"י דרבנן (וכנ"ל סוף אות א').

אבל לדין דהוי הרהינו אנוס דקיי"ל דלא מצי למוכרו ולהפקירו וכנ"ל. ומזה למד
הרמב"ם שקנסו אף באנוס.

א"כ ממילא ש"מ מהכא דאף בתרתי למעליותא נמי אסור אחר הפסח. ואף דקצת יש
לחלק בין הנושאים בין חמץ שביטלו ובין חמץ שהרהינו (ע"פ מ"ש לעיל סוף אות א'
ולקמן סוף אות ז אי"ה) מ"מ מאין הרגלים לחלק פן מסבא דנפשין בלא הוכחה.

ומאחר דחזינו דגם לענין ב"י דרבנן נמי קנסו אף שהיה אנוס ג"כ. בנדאי דה"נ לענין
חמץ שביטלו והיה אנוס מלבערו ג"כ קנסו ולא פלוג רבנן בקנסותם פאן: ד והנה מלבד
מה שהוכחנו פן לפמ"ש לפרש בדברי הרמב"ם והר"י ביישוב המכילתא לדעתיה לחלק
בין מפקיד חמצו להרהין חמצו פנ"ל.

אמנם אף אם לא נספור חילוק זה פלל. אלא דאף בהרהין חמצו עובר בב"י מה"ת
לדעתם.

וכד' הט"ז בסי' ת"מ הנ"ל שיישב המכילתא לדעתם בענין אחר. מ"מ איתא להוכחה זו
דאמרו לאסור בנ"ד אף דאיכא תרתי למעליותא.

דהרי הט"ז העלה שם דאליבא דר"ש דאמר דבר הגורם לממון פממון דמי לדידיה נתמעט
מקרא ג"כ דאין עוברין בב"י על חמץ המופקד אצל נכרי. (ע"ש שביאר מילתא בטעמא).

וא"כ י"ל לדעת הרמב"ם וה"ר יונה דהמכילתא איתא כר"ש. משא"כ לדין דקיי"ל
פרבנן דר"ש דדבר הגורם לממון לאו פממון דמי.

עכ"ד הט"ז. והרי בברייתא דפסחים שם (דל"א ע"ב) איתא דר"מ נמי סבר דחמץ
שהרהינו אצל נכרי אסור אחר הפסח.

ור"מ גופיה ס"ל כר"ש דדבר הגורם לממון פממון דמי פדאיתא בפ"ג דכתובות (דל"ד
סע"א). וא"כ לדידיה נדאי דחמץ שהרהינו אצל נכרי אינו ע"ע בב"י מה"ת דלא גרע
מחמץ שהפקידו אצל נכרי דאינו ע"ע בב"י לדידיה דס"ל דדבר הגורם לממון פממון
דמי.

ומ"מ סבר ר"מ דאסור אחר הפסח אע"ג דאיכא תרתי למעליותא דהחויב לבער הוא רק
מדרבנן וג"כ הוא אנוס וכנ"ל. ואע"ג דלדין לא קיי"ל כר"ש ור"מ בהא דסברי דדבר
הגורם לממון פממון דמי.

מ"מ בהך דינא מדר"מ נשמע לדין דאפילו בכה"ג קנסו לאסור אחר הפסח. ואין לדחות
ולומר דאין ראיה מדר"מ.

דר"מ לטעמיה דס"ל בגיטין (דנ"ג ע"ב) דקנסין שוגג אטו מזיד באיסור דרבנן מש"ה קנים נמי הקא אף בשוגג ואנוס לענן ב"י דרבנן. משא"כ לדין דקיי"ל כר"י בגיטין שם דלא קנסין שוגג אטו מזיד בדרבנן.

דזה אינו. דכבר פתבנו לעיל דכל היכא שיש חשש הערמה כמו הקא אף ר"י דגיטין נמי מודה דקנסין שוגג אטו מזיד אפילו בדרבנן.

(וגם די"ל דבכה"ג קנסו כמו בדאורייתא כמו בשילם חולין טמאים כו' פנ"ל). ומלבד זה ג"כ ל"ל פלל הקא דר"מ לטעמיה בגיטין וכנ"ל דהא ר"מ בגיטין שם לא קנים רק שוגג אטו מזיד אבל לא קנים באנוס פלל.

וכמבואר בהדיא בתוס' בסנהדרין (דל"ג ע"א סד"ה מה) ובפ"ק דע"ז (דף ז' ע"א ד"ה רמ"א) והקא בתמץ שהרהינו דהוי אנוס וקנים ר"מ. וע"כ דהיכא דאיכא חשש הערמה שאני.

וא"כ לא תליא זה פלל בפלוגתא דר"מ ור"י בגיטין הנ"ל ומוכח דקיי"ל לאסור בתמץ שעבר עליו הפסח אפילו בתרתי למעליותא וכנ"ל. אלא דכ"ז הוא לשיתת הה"מ בדברי הרמב"ם דמ"ש הרמב"ם דתמץ שהניחו אנוס אחר הפסח אסור.

זה נלמד מתמץ שהרהינו. ולפ"ז מוכח מדברי הרמב"ם דס"ל דהרהינו חשוב אנוס.

וע"פ זה מוכח מפאן ג"כ לאסור היכא דאיכא תרתי למעליותא וכנ"ל. אבל באמת דברי הה"מ אינם מוכרחים פלל.

די"ל דהרהינו אינו חשוב אנוס פלל. ומקור דברי הרמב"ם בד"ז דתמץ שהניחו אנוס אסור אחר הפסח זהו נלמד מדוכתי אחרוני וכמבואר בדברי הרמב"ם שיובא בסמוך.

ולפ"ז אנדא לה הוכחה הנ"ל וקא מוכח מידי מהקא פלל. (וגם אף לפ"ד הה"מ מ"מ י"ל דהרהינו לא חשיב אנוס גמור דאף דלא מצוי למפור חמצו ולא לבטלו פנ"ל.

מ"מ י"ל דהיה יכול ליתנו במתנה לנכרי המלנה גופיה. וא"ל): ה וראיתי בלקיטות הרמב"ם בפסחים (דל"א ע"ב) בברייתא דחנות ומלאי של נכרי ופועלי ישראל נכנסין ויוצאים לשם תמץ שנמצא שם אחר הפסח אסור בהנאה (וכן הוא ג"כ גי' הר"ח דהפל הולך אחר הפועלים.

ולא כגי' רש"י דהפל הולך אחר בעל חנות ומלאי). וביאר שם הרמב"ם דתלינו בזה שמיד פועלי ישראל נפל קודם הפסח ואין בעל החנות זוכה בו כו'.

וכתב שם וז"ל וש"מ דכי קנים ר"ש בתמץ שע"ע הפסח לאו דוקא כשע"ע בב"י וב"י אלא בין בשוגג בין במזיד בין באנוס בין פרצון קנסין דהא תמץ זה שנמצא בחנות שאסור בהנאה קודם הפסח אבד ממנו ונהרי הוא של מוצאו ולא ע"ע פלל בב"י וב"י ואעפ"כ אסור לאחר הפסח וטעמא משום קנסא כו' ומסתיעא נמי הך סברא מהא דתנן בב"ק גזל תמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך אלמא אסור הוא בהנאה בין לו בין לאחרים ואע"פ שלא עברו בעליו בב"י וב"י וא"ת פיון שגזלו חייב לבערו וע"ע מש"ה אסור וקלא אין קנס זה אלא לבעלים הראשונים והם לא ע"ע פלום אלא ש"מ שקנס זה בין בשוגג בין באנוס בין לו בין לאחרים עכ"ל הרמב"ם.

(וימדברי הרמב"ן האלו יש סתירה ע"ד הנו"ב באו"ח סי' כ' שר"ל יש דחמין זה שהגזלן אומר להגזלן הש"ל הוא מותר בהנאה להגזלן. ע"ש ובמ"ת סי' ס"ד ואכמ"ל).

ולכאורה מהך ברייתא דחנות ומלאי הג"ל יש להוכיח ג"כ לאסור בנ"ד דאפילו בתרתי למעליותא קנסו ג"כ. דהרי הכא דחמין שנגאבד מן הפועלים קודם הפסח מסתמא נתייאשו ממנו אז קודם הפסח והוי הפקר לכל הזוכה.

וכמ"ש פן הפר"ח בסי' תמ"ט. וכה"ג מבואר בטור ס"ס תל"ו ע"ש.

וכן מבואר להדיא בס' תמים דעים להראב"ד (סי' רמ"ה) בדין חנות ומלאי הג"ל דאסור אע"ג דנתייאשו הפועלים קודם הפסח. וזה לא גרע מחמין שביטלו וגם אין לה אנוס יותר מזה שנגאבד ממנו ונתייאש ואינו יכול לבערו ואפ"ה אסור בהנאה אחר הפסח.

וה"ה לנ"ד בדחמין שביטלו והיה אנוס מלבער שג"כ אסור אחר הפסח. וראיה זו היא לא לבד לגי' הר"ח הג"ל דהפל הולך אחר הפועלים אלא דאף לגי' רש"י דהפל הולך אחר בעל חנות ומלאי מ"מ לא שרי פאן בחנות של נכרי אא"כ יש במלאי פת דתלינן שממלאי נאבד אבל אם אין באותו מלאי פת אסור דשל פועלים ישראל הוא.

וכמ"ש הב"י שם. א"כ מוכח מהכא דאף בתרתי למעליותא קנסו לאסור אחר הפסח וכן"ל.

(וכ"מ מדברי התוס' בעירובין דס"ד ע"ב סד"ה שהולכין וע"ש במהרש"א. ובמג"א סי' תמ"ט ס"ק ב' ובח"י שם): אמנם שפתי וראיתי שיש לדון בדבר.

דאפשר לומר דאדרבה מכאן יהיה ראיה דחמין שביטלו והיה אנוס מלבערו שרי אחר הפסח. דהנה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו לגמרי הברייתא דחנות ומלאי הג"ל ולא הביאו ד"ז בהלכותיהם.

והראב"ד בספר ת"ד שם כתב שטעמם שהשמיטה משום שהג' מוחלפות (היינו גי' ר"ח וגי' רש"י שהם הפוכות) ונקטינן בכולהו לחומרא. והח"י כתב בדעתם דאדרבה נקטינן בכולהו לקולא דהוי ספיקא דרבנן וע"כ השמיטה.

ודבריהם דחוקים וקשה לשמוע שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו ברייתא שלימה משום שלא ידעו בה הגירסא הנכונה. ותו דמ"מ היה להם להביא ד"ז איהו שיהיה דעתם מספיקא דגירסא אם להקל או להחמיר וגם מדוע לא הזכירו כלל דין חמין הנמצא בדרכים.

והיה י"ל בזה ע"פ דברי הר"ן בריש מכילתין דתקנת חכמים דהבודק צריך שיבטל נתחדשה בימי רב אבל בימי חכמי המשנה לא היה צדיין תקנה זו ע"ש. ולפ"ז י"ל דהא דתניא בברייתא דחנות ומלאי הג"ל דאם דחמין משל ישראל נאבד אסור בהנאה.

היינו הפל קודם התקנה. אבל אחר שתקנו דהבודק צריך שיבטל ממילא חמין הנמצא אחר הפסח לעולם שרי דאפי' הוא של ישראל מ"מ מסתמא ביטלו (וכדאמרינן בפ"ק ד"ד ע"ב דהמשפיר בית לתבירו ב"ד הוא בתזקת בדיק דהפל חברים הם אצל בדיקת חמין וה"נ אמרינן פן לענין תקנתא דביטול).

וכיון שביטולו והיה אנוס מלבערו כיון שגאבד ממנו ממילא שרי אחר הפסח כיון דאיפא תרתי למעליותא וכנ"ל. ולפ"ז צ"ל לדידהו דהברייתא דתננות ומלאי הנ"ל מיירי בכה"ג שלא היה שם יאוש בעלים קודם הפסח, דא"כ יהיה דינו כהפקר וגם אנוס והנה שרי אחר הפסח כנ"ל.

(ועי' בח"מ סי' רנ"ט ס"ג וס"ד. ולא כהפוסקים הנ"ל דמפרשים בברייתא זו דמסתמא נתייאשו הבעלים קודם פסח).

ועכצ"ל ג"כ לרשב"ל בירושלמי דשרי בתמין שביטולו אחר הפסח היכא שהיה אנוס עכ"פ. מיהו אף ש"ל כן בדברי הר"ף ורמב"ם ורא"ש הנ"ל.

מ"מ מפסק הטור והש"ע בסי' תמ"ט שפסקו לאסור תמין הגאבד מישראל. מזה מוכח להדיא שחמץ שביטולו והיה אנוס מלבערו ג"כ אסור אחר הפסח.

דהרי מן הסתם מיירי אף שהיה יאוש בעלים ולא גרע מחמץ שביטולו. ומלבד זה הא בודאי י"ל דמסתמא ביטולו הבעלים כתקנת חכמים דהכל חברים הם לענין זה וכנ"ל.

דהאידין אחר התקנה שהבודק צריך שיבטל כ"ע מבטלים חמץ ואפ"ה אסור אחר הפסח. וה"ה לנ"ד שאסור אחר הפסח.

ולכאורה היא ראיה ברורה: ונבוא לבאר במתניתין דב"ק הנ"ל דגזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל. והרמב"ן הוכיח מפאן דבחמץ שע"ע הפסח קנסו אף שהיה אנוס בקמה שלא ביער חמצו דהרי הנגזל היה אנוס ואפ"ה קנסוהו ואסור החמץ בהנאה אחר הפסח.

ול"ל דקנסו משום לתא דהגזלן שעבר עליו בב"י. דהא אין קנס זה אלא לבעלים הראשונים דהיינו הנגזל והגזלן אינו מפסיד כלום כיון דאומר לו הש"ל וע"כ דקנסו אף באנוס.

עכ"ד הרמב"ן והובא לשונו לעיל. ולפי דבריו יש להוכיח מפאן ג"כ דאף דאיפא תרתי למעליותא שאין עליו חיוב ביעור מדאורייתא וגם הוא אנוס מלבערו מ"מ אסור אחר הפסח.

דהרי הקא לגבי הנגזל איפא ג"כ תרתי למעליותא דהנגזל אינו עובר כלל בב"י על חמצו שברשות הגזלן (אף אם לא היה אנוס כעת והיה בידו לבערו בע"פ). דידוע שיטת הגאונים הסוברים דאין עוברין בב"י על חמץ המופקד אצל אחרים דלא קרינא ביה בבתיכם כנ"ל.

והרא"ש הסכים לד' הר"ר יונה דעוברים בב"י על חמץ המופקד אצל אחרים. וביאר שם טעמו בזה משום שהנפקד השאילו ביתו לשמירת ממונו קרינא ביה ביתו.

וממילא מבואר מזה דגבי גזלן דלא שייך ה"ט שלא השאילו ביתו כלל א"כ לא קרינא ביה בבתיכם ולכ"ע אין הנגזל עובר עליו בב"י מה"ת. (ואף לפ"ד הט"ז בסי' ת"מ דס"ל בדברי הר"ר ורמב"ם שטעמם שהמפקיד עובר בב"י משום דכל שעיקר החמץ שלו ע"ע בב"י אע"פ שאינו בביתו.

מ"מ פשוט דעל חמץ שפינד הגזלן אין הנגזל עובר עליו בב"י דהוי פחמץ שנפלה עליו מפולת דחשיב אינו מצוי בינדה ואינו ע"ע בב"י מה"ת לפ"ד רש"י וקר"ן אף כשלא ביטלו. ואף במפולת שפינדו לפקחו.

דבזה פליג הסמ"ק עם רש"י וקר"ן. משא"כ בגל גדול שאין בינדו לפקחו לכ"ע הוי כמבוער.

וכמ"ש במג"א סימן תל"ג ס"ק י"ז). וא"כ היכא שהנגזל באמת אין בינדו לבער את חמצו שברשות הגזלן והוא אנוס מלבערו.

א"כ הא איכא פאן תרתי למעליותא דאין עליו פלל חייב לבערו וגם הוא אנוס ג"כ שאינו יכול לבערו. (וכן לא מצוי למנכרו ולהפקירו דאינו ברשותו כו').

ואפ"ה אסור בהנאה אחר הפסח. וה"נ נדון מינה לנ"ד בחמץ שביטלו והיה אנוס מלבערו דאיכא תרתי למעליותא אפ"ה אסור אחר הפסח.

ואין להקשות דא"כ תיקשי מהו מתניתין דב"ק לרשב"ל דירושלמי דס"ל דחמץ שביטלו שרי אחר הפסח כשהיה אנוס מלבער מיהת וכן"ל ואמאי חמץ של הנגזל אסור בהנאה אחר הפסח אף דהוי ג"כ תרתי למעליותא וכן"ל.

הא לק"מ.

דרשב"ל לטעמיה פנ"ל דס"ל בב"ק (דס"ח סע"ב) דהנגזל יכול למפור ולהפקיר את שלו ברשות גזלן. וא"כ הכא אם הנגזל לא מכר את חמצו לנכרי במקום שהוא (ולא ביטל חמצו) אינו אנוס פלל בזה.

מאחר שפינדו למפור ולהפקיר לדידיה. וכבר ביארתי לעיל דהיכא שאינו אנוס פלל ר"לנמי מודה דאסור אחר הפסח.

משא"כ לר' יוחנן דהוא ס"ל בב"ק שם דהנגזל אינו יכול למפור ולא להפקיר מה שברשות גזלן אף שהוא שלו פיון שאינו ברשותו. א"כ לדידיה מוכח ממתניתין דב"ק דאף שהנגזל הוא אנוס גמור וגם הא מדאורייתא אין חייב לבערו פלל אף אם היה בינדו וכן"ל.

ומש"ה ר' יוחנן לטעמיה סובר בירושלמי דחמץ שביטלו גם פן אסור אחר הפסח אף שהיה אנוס מלבערו ג"כ דבזה הוא דפליגי ר"י ור"ל בירושלמי שם כמו שביארנו לעיל. ולדין קי"ל כר"י בירושלמי דפסחים וכן קי"ל כר"י בב"ק הנ"ל: ומלבד זה היה י"ל ג"כ באופן אחר דלא תיקשי ממתני' דב"ק לרשב"ל דירושלמי שסובר דחמץ שביטלו שרי אחר הפסח.

דהא פלוגתא דר"י ור"ל בירושלמי בחמץ שביטלו אי אסור אחר הפסח היינו הפל אליבא דר"ש דס"ל דחמץ אח"ז מותר מה"ת רק דאסור מדרבנן משום קנסא ופליגי אי קנסו בכה"ג, אבל לר' יהודה דס"ל דחמץ אחר זמנו אסור מה"ת ואפילו חמץ של נכרים (פדאיתא בפסחים דכ"ח ע"ב).

לדידיה פשיטא דחמיץ שביטלו וגם הנה אנוס מלבדו אסור אחר הפסח מה"ת ולא משום קנסא. וא"כ לרשב"ל י"ל דמתניתין דב"ק דגזול חמיץ וע"ע הפסח א"ל הש"ל דמוכח דאסור בהנאה אחר הפסח הך מתני' אתיא כר"י דחמיץ אח"ז אסור מה"ת.

משא"כ לדין דקיי"ל כר"ש דאסור רק משום קנסא וכנ"ל. פן י"ל אליבא דרשב"ל אכל לדינא שפיר מוכח לדין ממתניתין דב"ק דאף לר"ש דחמיץ אח"ז אסור משום קנסא מ"מ קנסו לאסור אף בכה"ג אף דאיכא תרתי למעליותא וכנ"ל.

ומתניתין לא אתיא כר"י דפסחים. שהרי כל הפוסקים פסקו להלכה כסתם מתניתין דב"ק הג"ל וקיי"ל ג"כ כר"ש דפסחים דחמיץ אח"ז אסור מדרבנן.

וכן מוכח גם פן מהא דאמר רבא בב"ק (דק"ה סע"א) הרי אמרו גזול חמיץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל בעי רבא נשבע עליו מהו כו'. מבואר מזה דרבא נמי ס"ל מתניתין להלכתא דחמיץ שביד הגזול אסור אחר הפסח.

וכן משמע ג"כ מהא דבעי רבא בב"ק (דק"י ע"ב) פהנים בגזול הגר יורשין הוו כו' למאי נ"מ כגון שגזול חמיץ שעבר עליו הפסח. ורבא גופיה פסיק להלכתא כר"ש בפסחים בחמיץ אח"ז.

(פדאיתא בפסחים ר"ד ל'). ומבואר מזה לדין דאף לר"ש קנסו בחמיץ אחר הפסח אף היכא דאיכא תרתי למעליותא וכנ"ל.

ומ"מ אליבא דרשב"ל י"ל דמוקי מתניתין דב"ק כר"י וכנ"ל. אלא דמ"מ הוא קצת דוחק לאוקמי סתם מתניתין דב"ק כר' יהודה בחמיץ אח"ז.

ובפסחים סתם לן תנא כר"ש. ותיקשי סתמי אהדדי.

נתו דהא סתם מתניתין ר"מ. ור"מ ס"ל כר"ש בחמיץ אחר זמנו כדמוכח בפסחים (דל"א ע"א).

ויותר נראה כמ"ש לעיל דרשב"ל לטעמיה וכנ"ל: ז אלא שהוכחה זו ממתניתין דב"ק היא רק לפ"ד הרמב"ן הג"ל דפשיטא ליה בחמיץ הגזול דמשום קנסא של הנגזל אסורו בהנאה ולא משום לתא דהגזול ש"ע בב"י דכיון דהכא הגזול א"ל הש"ל ואינו מפסיד פלום והקנס הוא רק לבעלים הראשונים וע"כ דמצד הנגזל הוא שקנסוהו אף שהוא אנוס.

ולפ"ז מוכח מכאן דאף בתרתי למעליותא קנסו הכא. אמנם ראיתי להפר"ח (בסי'.

תמ"ח ס"ק ג') דמפרש בהך מתניתין דמה שאסור החמיץ בהנאה היינו מחמת הגזול ש"ע בב"י ואפ"ה אסור גם לנגזל דכל חמיץ ש"ע בב"י שום אדם נאסר לפל. (והוא לא ראה דברי הרמב"ן הג"ל).

וילפי דבריו לא מוכח פלל מהך מתני' לאסור כנ"ד דאיכא תרתי למעליותא וכמבואר אף מלבד שפסדת הרמב"ן היא נכונה. דכאן לא שייך לקנוס להנגזל בעד חטאו של הגזול.

וטוביה חטא כו' ולא דמי לשאר חמיץ ש"ע הפסח שנאסר משום קנס על בעליו וההפסד הוא להחוטא בעצמו וממילא קנסוהו חכמים שיאסר לאחרני ג"כ. משא"כ הכא

שֶׁהַגְּזֵלָן עֲצָמוּ שְׁעֵבֶר בְּב"י אֵינוֹ מִפְסִיד פְּלוּם וְכָל הַהֶפְסֵד שֶׁל הַגְּזֵל שְׁלֵא עֵבֶר פְּלוּם וְלִקְטָה מִדַּת הַדִּין.

א"ו דְּמִשׁוּם הַגְּזֵל הוּא שְׁקֵנְסוּהוּ וְכַדְבָּרֵי הַרְמְב"ן. וְאַמָּנָם מְלַבֵּד זֶה יֵשׁ לְסִתּוֹר דְּבָרֵי הַפֶּר"ח בְּזֶה.

דל"ל דְּהַקְנָס הֵכָא הוּא מְחַמַּת הַגְּזֵלָן שֶׁע"ע בְּב"י. דְּהָא בִּירוּשְׁלָמֵי בְּפִסְחִים פ"ב ה"ב פְּלִיגֵי אַמּוֹרָאֵי בְּנִכְרֵי שְׁהַפְקִיד חֲמִצּוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל וְהִישְׁרָאֵל קִיבֵל עָלָיו אַחֲרֵי שְׁעוֹבֵר עָלָיו בְּב"י וְעֵבֶר וְלֹא בִּיעֲרוּ.

דר' יוֹנָה ס"ל דְּהַחֲמִיץ מְוַתֵּר לְאַחַר הַפֶּסַח וְלֹא קָנְסוּ מְחַמַּת שֶׁע"ע בְּב"י מִשׁוּם חַיִּיב אַחֲרֵי שֶׁכִּיּוֹן שְׁאֵין גּוֹף הַחֲמִיץ שָׁלוּ. וּר"י אֹסֵר (וְהוּבָא יְרוּשְׁלָמֵי זֶה בַּח"י ס"א ת"מ סק"ד).

וְהִשְׁתָּא לר' יוֹנָה תִּיקְשִׁי מִתְּנִיתִין דְּב"ק אַמְאֵי קָנְסוּ לְאַסְוֹר הַחֲמִיץ בְּהִנְאָה מִשׁוּם לְתָא דְּהַגְּזֵלָן שְׁעֵבֶר עָלָיו בְּב"י מְחַמַּת חַיִּיב אַחֲרֵי שֶׁכִּיּוֹן שְׁאֵין גּוֹף הַחֲמִיץ שָׁלוּ רַק שֶׁל הַגְּזֵלָן וְהַגְּזֵלָן לֹא עֵבֶר פְּלוּם.

א"ו כד' הַרְמְב"ן דְּמִשׁוּם הַגְּזֵלָן הוּא שְׁקֵנְסוּ אַף שֶׁהוּא אָנוּס וְכַנ"ל. וְאֵין לְדַחּוֹת דְּלר' יוֹנָה דִּירוּשְׁלָמֵי דס"ל דְּלֹא קָנְסוּ בְּשִׁבִיל חַיִּיב אַחֲרֵי שֶׁכִּיּוֹן גּוֹף הַחֲמִיץ שָׁלוּ.

אִיהוּ מוֹקֵי מִתְּנִיתִין דְּב"ק כר"י דְּחֲמִיץ אַח"ז אֲסוֹר מֵה"ת כַּנ"ל וְלֹא מִשׁוּם קָנְסָא. דְּמְלַבֵּד שְׁזֵהוּ דוֹחַק כַּמִּש"ל דְּתִיקְשִׁי סְתָמֵי דְּמִתְּנִיתִין אֶהְדְּדִי דְּבִפְסִיחִים סְתָם לָן מִתְּנִיתִין כַּר"ש דְּחֲמִיץ אַח"ז מְוַתֵּר מֵה"ת וְגַם דְּסְתָם מִתְּנִיתִין ר"מ וּר"מ כַּר"ש ס"ל הֵכָא כַּנ"ל.

וְגַם דְּמִשְׁמַע בִּירוּשְׁלָמֵי דְּלִיכָא שׁוּם פְּלוּגְתָא בְּזֶה בְּחֲמִיץ שְׁבִיד הַגְּזֵלָן שְׁאַחַר הַפֶּסַח אֲסוֹר בְּהִנְאָה. וְכַדְאָמַר בִּירוּשְׁלָמֵי בַּפ"ט דְּב"ק ה"ג דְּאָמַר חִילְפִיּוֹן נִשְׁבַּע לוֹ קוֹדֵם הַפֶּסַח כּו' מְשַׁלֵּם לוֹ חֲמִיץ יָפָה כּו' אֵין אִיתָא בַּר נִשְׁ פְּלִיג עַל חִילְפִיּוֹן שְׁאֵין מְשַׁלֵּם חֲמִיץ יָפָה כּו'.

(וְדוֹחַק לְוַתֵּר דְּהַפֵּל קָאֵי אֲלִיבָא דר"י דְּחֲמִיץ אַח"ז אֲסוֹר מֵה"ת דְּלִית הַלְכָתָא כְּוֹתְמָה. דְּלִדְיָדִיָּה שְׁנֹאֲסֵר הַחֲמִיץ בְּהִנְאָה אֲלִיבָה לִיכָא פְּלוּגְתָא שְׁמִשְׁלֵם חֲמִיץ יָפָה כּו').

וְעוֹד דְּלפ"ד הַח"י בְּסִימָן ת"מ שֶׁם שְׁדַעְתּוֹ לְהַקְלֵי בְּזֶה לְדִינָא אַחַר הַפֶּסַח בְּנִכְרֵי שְׁהַפְקִיד אֲצֵל יִשְׂרָאֵל וְקִיבֵל הִישְׁרָאֵל אַחֲרֵי שֶׁכִּיּוֹן דְּהוּי סְפִיקָא דְּפְלוּגְתָא בִּירוּשְׁלָמֵי וּבְחֲמִיץ שֶׁע"ע הַפֶּסַח דְּרַבְּנָן אֲזִלְיָן לְהַקְלֵי.

וְדְבָרֵי מְסַתְּבָרִים בְּזֶה. וּלפ"ז מוֹכַח לְדִינָא לְדִינָן דְּהָא דְּחֲמִיץ שְׁבִיד הַגְּזֵלָן אֲסוֹר בְּהִנְאָה אַחַר הַפֶּסַח הִיָּינוּ רַק מִשׁוּם קָנְסָא שְׁקֵנְסוּ לְנַגְזֵל אַף שֶׁהוּא אָנוּס וְלֹא מִשׁוּם לְתָא דְּהַגְּזֵלָן שֶׁע"ע בְּב"י מְחַמַּת חַיִּיב אַחֲרֵי שֶׁכִּיּוֹן דְּבִיבָה קִי"ל דְּלֹא קָנְסוּ אַחַר הַפֶּסַח וְכַד' הַח"י הַנ"ל.

אִף בְּאִמַּת מְדַבְּרֵי הַרְמְב"ם (בַּפ"ד מֵה' חֲמִיץ ה"ג) מְבֹאֵר דָּאֵם קִיבֵל הִישְׁרָאֵל הַנְּפָקֵד אַחֲרֵי שֶׁכִּיּוֹן עָלָיו לְחֲמִצּוֹ שֶׁל נִכְרֵי שְׁהַפְקִיד אֲצֵלוֹ אֲסוֹר אַחַר הַפֶּסַח בְּאִכְלָהּ וּמִשְׁמַע דְּפּוֹסֵק כַּמ"ד בִּירוּשְׁלָמֵי דְּקָנְסוּ אַחַר הַפֶּסַח כְּשֶׁעֵבֶר בְּב"י בְּשִׁבִיל חַיִּיב אַחֲרֵי שֶׁכִּיּוֹן ג"כ וְלֹא קִי"ל כַּר' יוֹנָה דִּירוּשְׁלָמֵי הַנ"ל.

וְרִאִיתִי בַּפּמ"ג שֶׁם שְׁהִבִּיא דְּבָרֵי הַרְמְב"ם בְּזֶה. וְגַם הִבִּיא שֶׁם ד' הַרְאָב"ן דָּאֵם קִיבֵל הִישְׁרָאֵל אַחֲרֵי שֶׁכִּיּוֹן אַחַר הַפֶּסַח אֲסוֹר בְּאִכְלָהּ וּמְוַתֵּר בְּהִנְאָה.

ולכאורה טעמו בזה דמספיקא דפלוגתא בירושלמי מקילינן בזה רק לענין הנאה ולא באכילה. וכעין זה כתב במג"א ר"ס תמ"ט לענין חמץ שהוא ספק אם של ישראל או של נכרי ע"ש.

ואולי דעת הרמב"ם פאן גם כן פהראב"ן בזה. דמאיסור הנאה לא הונפר ברמב"ם שם. וראיתי בשעה"מ שהוכיח מגמרא דידן ג"כ דלא קנסו אחר הפסח בשביל חיוב אחריות. דאל"כ מאי פריה הגמרא (בדל"א סע"א) ותסברא אימא סיפא אבל נכרי שהלנה את ישראל על חמצו אחר הפסח ד"ה עובר וקא איפכא מיבעי ליה כו'.

ואמאי לא משני דסיפא מיירי פשהאחריות של החמץ על הישראל ומש"ה עובר. אלא משמע דמשום אחריות לא היה נאסר בהנאה אחר הפסח.

עכ"ד השעה"מ. וראיה זו יש לדחות בקל.

דהגמ' לא בעי לאוקמי בכה"ג פשהאחריות על הישראל דאם כן למה ליה פלל למיתני הלנהו על חמצו הא אף בלא שום הלנהו אם חמץ של נכרי נמצא אצלו וקיבל אחריות עובר ונאסר אחר הפסח.

וע"כ דמיירי באין האחריות על הישראל. מיהו אף שאין ראיה מגמרא דידן להתיר מ"מ מספיקא דפלוגתא בירושלמי היה אפשר להקל בזה וכנ"ל.

מאחר דמגמרא דידן ליפא שום הוכחה לאסור ג"כ. ואין לומר דמהא דמבואר בגמרא (שם ריש ע"ב) דקמפלגי בדר' יצחק דאמר מניין לבע"ח שקונה משכון כו'.

מזה ראיה דאף בשביל חיוב אחריות גם כן קנסו לאסור אחר הפסח. דבע"ח שקונה משכון היינו ג"כ לענין חיוב אחריות לפירש"י אף באונסין ולהתוספות באחריות גניבה באבידה כו'.

דזה אינו. דהא דבע"ח קונה משכון יליף מקרא דולח תהיה צדקה אם אינו קונה צדקה מניין כו' ומזה מוכח דהוי כמו שלו.

(וממילא עי"ז הוא מתחייב באונסין ג"כ). ומש"ה אמרינן בקידושין (דף ח' רע"ב) דיכול לקדש בו את האשה דהמשכון עצמו קנוי לו וכדפירש"י שם.

ובזה שפיר נאסר בהנאה אחר הפסח כמו בחמץ של ישראל. (ולהתוס' בפסחים וכן בב"מ דף פ"א סע"ב) מפרשים פאן דכיון דבשלא בשעת הלנאתו קונה לגמרי מדר' יצחק א"כ אף בשעת הלנאתו יש לחושבו ג"כ כאילו הוא שלו לעבור בב"י כו'.

משא"כ בנכרי שהפקיד חמצו אצל ישראל וקיבל הישראל אחריות דזהו לא חשיב קנין פלל ואף שעובר בב"י מ"מ לא נאסר אחר הפסח דגוף החמץ אינו של ישראל פלל. (ולפ"ז יש לדון ג"כ בהא דאמרינן שילהי סנהדרין דף קי"ב ע"א דפקדונות של עיר הנדחת היינו של עיירות אחרות המפקדין בתוכה מותרין אע"פ שהנפקד קיבל עליו אחריות מ"ד פנין דקיבל עליו אחריות פדידה דמי קמ"ל מ"מ י"ל דבמשכונות שאצל אנשי עיר הנדחת שפיר נאסרו בהנאה פנין שבע"ח קונה משכון וכנ"ל).

ובזה היה מקום ליישב קושיות התנאים (בסימן ע"ב ס"ק י"ג) שהקשה שם בהא דמוקי הגמרא בפסחים דר"מ ורבנן דפליגי בדר' יצחק כו'. דלמה לו להגמרא להמציא בזה פלוגתא חדשה שלא שמענו מעולם.

וטפי הל"ל דר"מ ורבנן פליגי בדשמואל כמו דפליגי ר"א ור"ע אי מלנה על המשכון ש"ש ותיב אף באחריות גו"א ומש"ה עובר כו'. וע"ש בתנאים שנדחק ליישב זה.

אמנם אם נימא דגמרא דידן ס"ל כר' יונה בירושלמי דלא קנסו לאסור אחר הפסח בשביל חיוב אחריות של הישראל כיון שאין גוף החמץ שלו. ורק משום דר' יצחק דבע"ח קונה משכון והוי כמו שלו.

בזה שפיר נאסר החמץ אחר הפסח כמו חמץ של ישראל. לפ"ז א"ש הכא בפשיטות ולק"מ קושיות התנאים הנ"ל.

כן היה י"ל בגוף ד' הגמרא דפסחים שם. ובזה מיישב ג"כ קושיות הפ"י בגמרא ריש דף ל"א ע"ש.

אבל התוס' לא ס"ל כן דהא בשבועות (דמ"ד סע"א) הוכיחו התוס' דאין עוברין בב"י משום קבלת אחריות אא"כ מתחייב באונסין גם כן דאם נימא דמשום אחריות גניבה נאבידה נמי זקוק לבער א"כ בישראל שהלנה לנכרי על חמצו יאסר בהנאה בלא דר' יצחק ורבנן נמי אמאי פליגי שהרי חייב באחריות גו"א כדשמואל דקיי"ל פנותיה כו'.

הרי מבואר מדבריהם דפשיטא להו דמשום חיוב האחריות של הישראל ג"כ נאסר החמץ בהנאה אחר הפסח. וכ"מ בדברי התוספות פסחים (דל"א סע"ב) ע"ש.

אלא שקצת היה אפשר לדחות דמדברי התוספות האלו עדיין אין ראיה שהכריעו לדינא דלא כר' יונה בירושלמי דס"ל דמשום קבלת אחריות של הישראל לא קנסו אחר הפסח. (מדלא הזכירו כלל הך פלוגתא דירושלמי והל"ל דהלכתא דלא כר' יונה).

אלא משמע מדבריהם דנקטו לכ"ע). והיינו די"ל דר' יונה בירושלמי דמתיר אחר הפסח חמץ שהפקיד הנכרי אצל ישראל וקיבל עליו הישראל אחריות.

דסברתו בזה הוא כעין הסברא שכתב הרמב"ן לענין חמץ הגזול דל"ל שקנסו מצד הגזלן שע"ע בב"י דכיון שהגזלן א"ל הש"ל ואינו מפסיד פלום א"כ למה יאסרוהו על אחרים כו'. ומש"ה פירש הרמב"ן שם דקנסו מצד הנגזל אע"פ שהוא אנוס כנ"ל.

וה"נ י"ל הכא בישראל שקיבל פקדון מיד נכרי וקיבל אחריות אם כן אף אם נאסרנו בהנאה אחר הפסח מ"מ הישראל הנפקד אינו מפסיד פלום דהרי יכול להחזירו להנכרי ולומר לו הש"ל.

וכמבואר בהד"א כן במג"א בסימן ת"מ ע"ש. ונמצא שאין הקנס נוגע כלל לישראל זה שע"ע בב"י.

וממילא שוב לא אסרוהו לחמץ זה על אחרים ג"כ כיון דעיקר הקנס בחמץ אחר הפסח הוא שיהא החוטא מפסיד. ומאחר שאין לו כאן שום הפסד כלל אם כן למה יקנסו על אחרים בחנם לאסור עליהם חמץ זה.

ומש"ה הוא מותר אחר הפסח. ולפ"ז יש לחלק בין נכרי שהפקיד חמצו אצל ישראל וקיבל הישראל אתריות דבנה מייירי ר' יונה דירושלמי שם.

ובין ישראל שהלנה לנכרי על חמצו והרהינו אצלו במשכון. דהנה המג"א (בסימן תמ"ג ס"ק ה') גסתפק לענין משכון שבידו אם אומר לו באיסורי הנאה הש"ל.

ובספר מקור חיים שם הסביר הדברים די"ל שאין יכול לומר הש"ל רק בשומר דאינו חייב רק במקום שמזיק ובהיזק שאינו נזכר פטור. אבל במשכון אינו מדין שומרים.

(ומש"ה חייב אף בנכרי דא"ח מדין שומרים). רק משום דהוי פאילו פירש שאם ינפסד המשכון ינפסדו מעותיו כמ"ש בתוספות מש"ה אף הש"ל אינו יכול לומר כיון דמ"מ נפסד המשכון והוי בכלל התנאי שכל שניפסד המשכון ינפסדו מעותיו.

עכ"ד שם. ולפ"ז בישראל שהלנה את הנכרי על חמצו וע"ע בב"י י"ל דלכ"ע הקמץ אסור אחר הפסח אף לר' יונה דירושלמי דהא פאן אם נימא דהקמץ אסור בהנאה ינהה ההפסד להישראל העובר כיון דאינו יכול להחזירו להנכרי ולומר לו הש"ל פנ"ל.

(ונפשוט בנה ספיקו של המג"א הנ"ל דבמשכון אינו יכול לומר הש"ל באיסורי הנאה). ובנדאי יש לקונסו פמו בכל קמץ שע"ע הפסח כיון דהקנס מגיע להעובר וממילא אסרוהו לכל ישראל ג"כ פנ"ל.

ומעתה מ"ש בתוספות שבועות הנ"ל וכן בפסחים לענין משכון שביד ישראל דמתמת חייב אתריות יהא נאסר בהנאה אחר הפסח אף בלא דר' יצחק פנ"ל. זהו אליבא דכ"ע ואף ר' יונה דירושלמי מודה בנה.

ולא פליג ר' יונה להתיר אחר הפסח רק בקמץ שבפקדון ביד ישראל וקיבל הישראל אתריות פנ"ל. הן אמת שהמהרש"ל ביש"ש פ"ט דב"ק (סימן כ') ס"ל לדינא דהא דיכול לומר באיסורי הנאה הש"ל היינו דוקא בגזלן ולא בשומר.

ולפי דבריו א"כ בהה דירושלמי דמייירי בנכרי שהפקיד חמצו אצל ישראל דהוי הישראל שומר ג"כ אינו יכול לומר לו הש"ל. וע"כ דטעמיה דר' יונה דשרי הקמץ אחר הפסח אינו תלוי זה במה שיכול לומר הש"ל פנ"ל.

וא"כ לר' יונה הה"נ במשכון שביד ישראל שאין הקמץ נאסר אחר הפסח ג"כ רק אם נימא כדר' יצחק דבע"ח קונה משכון וחשיב כשלו וכנ"ל ולפ"ז יהיה מוכח מדברי התוספות דשבועות הנ"ל דס"ל להלקה דלא כר' יונה דירושלמי הנ"ל.

אף כבר השיגו על המהרש"ל בנה במה דס"ל דשומר לא מצי לומר הש"ל וכמ"ש בש"א (סימן שס"ג סק"ז). ואף דבתוס' ב"ק (דנ"ו ע"ב ד"ה פשיטא) לכאורה מבואר כדברי המהרש"ל.

מ"מ הדין עם הש"א בנה (וכמ"ש שם בנתיבות. וענין בשעה"מ פ"ז מהלכות חובל ומזיק בהשמתות).

ובשומר נמי בקמץ אחר הפסח מצי לומר להמפקיד הש"ל. וכמ"ש בפשיטות המג"א וכל האחרונים.

ובח"י (בסימן תמ"ג סק"ח) פתב דאף המהרש"ל מודה לענין חמץ בפסח דהשומר נמי מצוי לומר הש"ל. ול"פ רק בשור שנגמר דינו ע"ש.

ולפ"ז שפיר י"ל כדברינו הנ"ל דר' יונה בירושלמי נמי לא שרי אחר הפסח רק בחמץ שהפקיד הנכרי אצל ישראל וקיבל עליו אחריות. דבזה לא קנסו לאסור החמץ אחר הפסח כיון דע"י קנס זה לא יפסיד הנפקד פלוס וקמה יאסרוהו על אחרים.

משא"כ בחמץ של נכרי הממונשפן ביד ישראל וע"ע בב"י מודה ר' יונה דקנסוהו לאסור החמץ דבזה הוי ההפסד לבעל המשפון כיון שאינו יכול להחזיר ולומר הש"ל. וממילא אסרוהו על אחרים ג"כ.

ומלבד זה הנה י"ל פועין זה בקצרה ובפשוט. דאף לר' יונה בירושלמי דס"ל דמשום חיוב אחריות של הישראל לא קנסוהו לאסור אחר הפסח כיון שאינו גוף החמץ שלו.

מ"מ בחמץ שהרהינו אצל הישראל ולבסוף נחלט לו המשפון ונעשה גוף החמץ של ישראל ממש בזה שפיר העמידו חכמים קנסותם להיות בכלל חמץ של ישראל שע"ע הפסח שאסור בהנאה כיון שפסח ע"ע הישראל בב"י מחמת חיוב אחריות ואחר הפסח נעשה חמץ זה של ישראל ממש.

ובזה אין סתירה מדברי התוספות הנ"ל דלא נפסוק כר' יונה בירושלמי הנ"ל. אלא דהך סברא שפכתנו לעיל מוסבר יותר בטעמא.

והבותר יבחר. ועכ"פ מדברי התוספות אין להכריע כ"כ בפלוגתא דהירושלמי.

ומיהו אין להביא ראיה דקיי"ל כר' יונה בירושלמי דלא קנסו אחר הפסח בשביל חיוב אחריות. מד' בעל המאור בפ"ב דפסחים גבי הא דתנא (בד' כ"ט ע"א) האוכל חמץ של הקדש במועד מעל וי"א לא מעל ואיתא שם בגמ' פמה אוקימתי ור"א בריה דרבא משמיה דרב יוסף מוקי התם דכ"ע אין פודין כו' והכא קמיפלגי בדבר הגורם לממון כממון דמי מ"ד מעל קסבר דהגל"מ כממון דמי כו'.

ופירש בבעל המאור דהכא מיירי באוכל חמץ של הקדש שהבעלים חייבין באחריותו שהוא גורם לבעלים תשלומי ממון כו'. וי"א לא מעל ס"ל דהגל"מ לאו כממון דמי כו'.

ואע"ג דלקמיה חזי דס"ל כר"ש דחמץ לאח"ז מותר כו'. עכ"ד בעה"מ.

ומוכח מזה דחמץ של הקדש שהבעלים חייבין באחריותו שע"ע הפסח שרי באכילה אף מדרבנן אליבא דר"ש. (דאם הנה פאן איסור דרבנן ג"כ ליפא מעילה כמ"ש התוספות שם (דכ"ט ע"א ד"ה אין) ומוכרח שם בסוגיא).

ונהרי מחד קרא ממעטינן שלף אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. ומפרשינן לה לעיל (בדף ה' ע"ב) דהיינו בלא קיבל עליו אחריות ומשמע דבחמץ של גבוה ג"כ אם קיבל עליו אחריות עובר בב"י.

נאפ"ה שרי בהנאה אחר הפסח ולא קנסוהו. מ"מ אין למילף מזה לחמץ של נכרי שקיבל עליו אחריות שג"כ יהא מותר אחר הפסח.

דחמץ של הקדש שאני שלא העמידו חכמים קנסותם בזה לאסור ולהפסיד חמץ של הקדש. ומש"ה אף שגנדה אחר הפסח ויצא לחולין מ"מ מותר באכילה ולא חניל קנסא עליה עוד ולא רצו חכמים להפסיד את ההקדש משום קנס של הפעלים שהיו חייבין באחריותו.

והנה בדברי הרמב"ם שהבאתי לעיל. אם נפרש בדבריו דחמץ שקיבל עליו הישראל אחריות אחר הפסח אסור רק באכילה ולא בהנאה מספיקא דפלוגתא בירושלמי כנ"ל.

לפ"ז יהיה מוכרח דהא דחמץ שביד הגזול אסור בהנאה אחר הפסח היינו משום לתא דהנגזל שקנסוהו אף שהיה אנוס וכדעת הרמב"ן הנ"ל. דל"ל דקנסוהו לאסור בהנאה בשביל הגזול שע"ע בב"י מחמת חייב אחריות דא"כ לא היה אסור בהנאה וכמבואר.

אף אם נפרש בדברי הרמב"ם דמשום חייב אחריות ג"כ אסור בהנאה אחר הפסח היה י"ל דבחמץ הגזול נאסר בהנאה מחמת הגזול. מיהו כבר ביארתי לעיל דבלא"ה אין סברא פלל לומר שיהיה שם הקנס מצד הגזול ועי"ז נפסיד את הנגזל.

והגזול אינו מפסיד פלום כנ"ל. ותו דאין סברא לפסוק לחומרא בפלוגתא בירושלמי באיסור דרבנן דלא כר' יונה ולאסור אף בהנאה בשביל חייב אחריות במקום שאין לזה שום הוכחה לאסור מגמרא דידן.

וכיון שהעלינו בדברי הרמב"ן דבחמץ הגזול שאסור בהנאה אחר הפסח הוא רק משום שקנסו להנגזל אף שהיה אנוס. ממילא מוכח כמ"ש לעיל דאף היכא דאיכא תרתי למעליותא דמה"ת אין עליו חייב פלל לבערו וגם הוא אנוס מלבערו אפ"ה אסרוהו בהנאה אחר הפסח.

ומינה נדון לחמץ שביטלו והיה אנוס מלבערו כנ"ל. אם לא שנבוא לחלק כמש"ל (סוף אות א') דהקנס והגזירה היה על חמץ של ישראל אף שהיה אנוס מלבערו.

וחמץ של הנגזל אף שמה"ת אינו מחוייב לבערו פינן שהוא ביז הגזול כנ"ל מ"מ חמץ שלו הוא והוי בכלל הקנס. משא"כ בחמץ שביטלו דהוי הפקר ואינו שלו אף דמ"מ מדרבנן צריך לבערו י"ל דאינו בכלל גזירה זו וכל שהיה אנוס מלבער לא קנסוהו חכמים דאין זה חמץ של ישראל רק של הפקר.

או נימא לחלק דחמץ שביטלו הרי הוא קנים בו מצנת התורה עליו ועדיף מהתם דאין בו איסור ב"י מה"ת ממילא. א"נ נחלק דבחמץ שביטלו והוא אנוס הרי כאן תרתי למעליותא משתי סיבות נפרדות.

דאיסור דאורייתא ליכא מחמת שביטלו. והאונס הוא מפאת המקרה שאירעו.

ושנניא היא דבכה"ג לא העמידו חכמים קנסותם. משא"כ התם שסיבה אחת לשתייהן דמחמת שאינו ברשותו הוא אנוס וגם עי"ז נפטר מחייב הפיעור וכיון דלא פלוג רבנן בקנסותם וקנסו אף באנוס (דאל"כ כאו"א יאמר אנוס הייתי כו').

ממילא אין תועלת גם כן אם מהאונס עצמו נמשך גם כן דפטור מדאורייתא לבערו. דכל אנוס ג"כ רחמנא פטריה.

ול"פ רבנן. ומ"מ פל חילוקים האלו אינם מוכרחים.

ולא רציתי להאריך יותר ח ומעתה נשוב לבאר בירושלמי בפלוגתא דר"י ור"ל בקמץ שביטלו אי שרי אחר הפסח. ועם זה נבאר עוד פרט אחד לדינא מה שנתלקו בו האחרונים הכנה"ג והפר"ח.

ונ"ל הירושלמי בפכ"ש. הפקיר חמצו בי"ג לאחר הפסח מהו ר' יוחנן אמר אסור ורשב"ל אמר מותר אר"י לר"פ נהיר את פד הוינן אמרין אתיא דר' יוחנן כר' יוסי ודרשב"ל כר' מאיר.

(ופירש בתשו' הרשב"א סימן ע' דאתיא דר' יוחנן כר' יוסי בנדריים דס"ל דאין הפקיר יוצא מת"י בעלים עד דאתי לרשות זוכה). אינה פן.

אלא ר"י חשש להערמה ורשב"ל לא חשש להערמה. מה נפקא מביניהון (בין הני תרי לישני בטעמיה דר' יוחנן שאוסר אחר הפסח) נפלה עליו מפולת מ"ד הערמה לית פאן הערמה והוא מותר מ"ד משום זכייה לית פאן זכייה והוא אסור עכ"ל הירושלמי.

והנה בשירי כנה"ג סימן תמ"ח הביא במה שנשאל מהר"ש הלוי באחד שבא ממדה"י עם חמץ תוך הספינה ופגע בו הפסח והפקיר חמצו בפני עדים. ודעת הכנה"ג בזה שמותר באכילה אחר הפסח דבמפקיר בפני עדים לא שייך חשש הערמה ופלוגתא דר"י ור"ל בירושלמי היינו רק כשהפקיר בינו לבין עצמו דשייך הערמה.

והפר"ח חולק עליו. דנדאי לא פלוג רבנן נאפילו במפקיר בפני עדים חששו להערמה וקנסו לאסור אחר הפסח.

והביא ראיה. דהא למ"ד בירושלמי דטעמיה דר' יוחנן משום דס"ל כר' יוסי דהפקיר אינו יוצא מרשות בעלים עד דאתי לרשות זוכה א"כ לדידיה נדאי אף הפקיר בפני עדים לא מהני וממילא דה"ה נמי למ"ד דטעמיה דר' יוחנן משום הערמה ועוד הביא ראיה מהיא ארבא דטבעה בחישתא בפסחים (דף מ' ע"ב) כו' שלא אמרו שם תקנה זו שייפקיר בפני שלשה ושום אדם לא יוכל לזכות בו מאחר שלא הפקירו אלא להפקיע איסור חמץ וכבסימן רמ"ו ס"ו בהג"ה.

ועוד ראיה מתשו' הרשב"א סימן ע' שהובא ברמ"א סימן תל"ו ס"א. עכ"ד הפר"ח.

ויש לדחות כל ראיותיו. דראיתו מהירושלמי אדרכה י"ל דאף למ"ד דטעמא דר' יוחנן כר' יוסי שאין הפקיר יוצא מרשות בעלים עד דאתי לרשות זוכה מ"מ כשהפקירו בפני שלשה שרי אחר הפסח.

כדאיתא בנדריים (ר"ד מ"ה) דר' יוסי נמי מודה כשהפקירו בפני ג' דלא לתר נפיק מרשותיה אף שלא בא ליד זוכה. ומשמע דר' יוחנן גופיה ס"ל פן התם.

וכן מחלק ג"כ בירושלמי בספ"ד דנדריים ע"ש. וטעמא כמ"ש שם ברא"ש דבפני שלשה דהוי ההפקיר מפורסם מודה ר' יוסי דיצא מרשותו תיכף ויהי הפקיר כו'.

ואין לומר לפי מה שהסביר הר"ן שם דבמפקיר בפני שנים י"ל דאדעתא דחד מהנך בלחוד אפקריה והוי כמתנה ובעינו שייבא ליד זוכה, משא"כ כשמפקיר בפני שלשה דאנושא מילתא ואדעתא דכ"ע אפקריה כו'.

ולפ"ז נימא דכאן גבי חמץ גרע יותר דלכ"ע אסור בהנאה ול"ש לומר אדעתא דכ"ע אפקריה. דזה אינו.

דהירושלמי כאן מייירי בהפקיר חמצו בי"ג דאז אינו זמן איסור כולל ולא שניא חמץ משאר הפקר. וזה מוכרח.

דלמאי דמוקי הירושלמי טעמיה דר' יוחנן כר' יוסי, מ"מ בודאי לא פליג ר' יוחנן אהא דקיי"ל בכ"ד בפשיטות דביטול בלב מהני לחמץ מדאורייתא שלא יעבור בב"י. וכדתנן גמי בסתם מתניתין (דמ"ט ע"א) ור' יוחנן גופיה ס"ל דהלכה כסתם משנה.

ור' יוסי גופיה נמי מודה בזה דביטול מהני לחמץ (כדמוכח שם בגמרא דמוקי מתניתין כר' יוסי). מיהו לשיטת רש"י והרמב"ם דביטול חמץ נפ"ל מתשבותו ואינו כולל מטעם הפקר ניקח אבל לשיטת התוספות דביטול מטעם הפקר ע"כ צ"ל כמ"ש הר"ן בריש פסחים, דכיון דחמץ אינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הפתוב כאילו הוא ברשותו מש"ה בגילוי דעתא סגי דלא ניקח ליה ביה.

ומהני ביטול בלב אפילו לר' יוסי דנדרים כמ"ש שם הר"ן להדיא. רק דבירושלמי ה"א דמייירי בהפקיר חמצו בי"ג בזה אמר טעמיה דר' יוחנן כר' יוסי, ומש"ה לדידיה לא מהני ביטול והפקר בחמץ רק ביום י"ד סמוך לזמן איסורו כמו שתקנו חכמים לבטלו.

משא"כ ביום י"ג הו"ל כשאר ממון והפקר דעלמא דבעינו שייבא לרשות זוכה לר' יוסי. וא"כ עכ"פ כשהפקירו בפני שלשה דמודה ר' יוסי דיצא מרשותו לאלתר אפילו בשאר הפקר פשיטא דמהני בחמץ ביום י"ג ושרי אחר הפסח.

ולפ"ז שפיר י"ל כדעת הכנה"ג, דאף למאי דמסיק הירושלמי טעמיה דר' יוחנן משום הערמה מ"מ במפקיר בפני עדים לא שייך חשש הערמה ושרי. ואין להקשות דאפתי ה"ל להירושלמי לעשות נ"מ לדינא בין הני תרי לישני.

דאי טעמא דר' יוחנן משום זכיה אין היתר רק כשהפקירו בפני שלשה. ואי טעמא דר' יוחנן משום הערמה הוי היתר כשהפקירו בפני שני עדים לפ"ד הכנה"ג הנ"ל.
דז"א.

דקא אם נימא כהפר"ח דאף במפקיר בפני עדים חששו להערמה. א"כ ה"ל להירושלמי כאן לומר הנ"מ בהפך דלטעמא דזכיה שרי כשהפקיר בפני שלשה ולטעמא דהערמה אסור.

(דלהפר"ח אף בהפקיר בפני שלשה אסור אחר הפסח). וקושיא זו אלימא יותר. דבאמת אין הוכחה מהא דאמר הירושלמי מה נפקא מביניהון נפלה עליו מפולת. ולא אמר נ"מ אחרת כשהפקירו בפני עדים וקושניית הפר"ח הנ"ל.

דְּכַבֵּר פְּתוּבוּ הַתּוֹסְפוֹת בַּפ"ק דב"ב (ד"ה ע"ב) דבכ"מ נִקְט הַגְּמָרָא חֲדָא א"ב אַף דַּיִשׁ
לְמַצּוֹא טוֹבָא נ"מ כו'. וְכ"כ בְּשַׁבָּת (דל"ט ע"א) ובב"ק (ד"נ ע"ב) וּשְׁאָר דְּוֹכְחֵי.

אַף הֵלַח"מ בַּפכ"ו מֵהִלְכוֹת מְלִנְה ה"ו פְּתַב ע"ד הַתּוֹסְפוֹת בְּזַה דְּאִין לְחוּשׁ הֵיכָא דְּאָמַר
א"ב דְּלֹא תִשְׁיב אַחֲרֵיחֵי. מ"מ הֵיכָא דְּהַגְּמָרָא אָמַר א"ב קוֹלָא לְמַר וְחוּמְרָא לְמַר וַיִּשׁ
לְמַצּוֹא א"ב אַחֲרֵיחֵי שְׁיִהְיֶה בְּהַפָּה חוּמְרָא לְמַר וְקוֹלָא לְמַר בְּכַה"ג יִשׁ לְחוּשׁ וַיִּשׁ לְהוֹכִיחַ
מְזַה לְדִינָא.

וּלפ"ז אִם נִימָא הָכָא דְּלְטַעֲמָא דְּהַעֲרָמָה אֵיפָא חוּמְרָא דְּאֵפִילוּ הַפְּקִיר בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה אָסוּר
מִשָּׂא"כ לְטַעֲמָא דְּזַכְיָה הָוֵי קוֹלָא דְּכְשֵׁהֲפָקִיר בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה שְׁרִי. אִם פֶּן שְׁפִיר יִשׁ לְדַקְדָּק
עַל הִירוּשְׁלָמֵי דְּאָמַר הַנ"מ בִּינְיָהֶם בְּנִפְלָה עָלְיוּ מִפְּנֵלַת דְּלְטַעֲמָא דְּזַכְיָה אָסוּר וּלְטַעֲמָא
דְּהַעֲרָמָה שְׁרִי.

וְהַמ"ל הַנ"מ בְּהַפָּה חוּמְרָא לְטַעֲמָא דְּהַעֲרָמָה וְקוֹלָא לְטַעֲמָא דְּזַכְיָה וְכַה"ג הָוֵי שְׁפִיר דְּיִוֵּק
פְּנ"ל. מִשָּׂא"כ אִם נִימָא כַּהֲכַנָּה"ג דְּלְטַעֲמָא דְּהַעֲרָמָה קִיל יוֹתֵר דְּשְׁרִי אֵפִילוּ כְּשִׁמְפָקִיר
בְּפָנֵי שְׁנֵי עֲדִים ע"ז לֵיכָא לְדִיִּיק מִיָּדֵי מְהִירוּשְׁלָמֵי וְנָהִי דְּכַתְּבֵי בַּמ"א דְּהָהּ סְבָרָא
דְּהֵלַח"מ הַנ"ל ג"כ אֵינּוּ פְּלֵל גְּמוּר מ"מ גְּדַחֲתִית רְאֵיִית הַפְּר"ח לְגַמְרֵי.

וְאִין מְהִירוּשְׁלָמֵי שׁוּם סְתִירָה ע"ד הַכְּנָה"ג הַנ"ל. וּמ"ש הַפְּר"ח עוֹד סְתִירָה ע"ד הַכְּנָה"ג
מֵהַגְּמָרָא מְעוּבָדָא דְּהֵיכָא אַרְבָּא דְּטַבְעָה בְּחִישְׁתָּא שְׁלֹא אָמְרוּ שְׁם תַּקְנָה זֹו שְׁיִפְקִירְנָה
בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה.

זֶה ג"כ אֵינּוּ סְתִירָה פְּלֵל חֲדָא. דִּי"ל דְּהַכְּנָה"ג לֹא הִתִּיר בְּזַה אֵלָא בְּדִיעֵבַד כְּשֵׁהֲפָקִיר בְּפָנֵי
שְׁלִשָּׁה וְעֵבֵר עָלְיוּ הַפְּסַח דְּמוֹתָר בְּהַנָּאָה פִּינּוּ דְּלֵיכָא חֲשֵׁשׁ הַעֲרָמָה בְּכַה"ג.

(וְלֹאפּוֹקֵי מִמָּה שְׁבִתְשׁוּי מְהַר"ש הַלּוֹי שְׁם פִּקְפִיק בְּזַה אַף לְאָסוּר אַחַר הַפְּסַח בְּכַה"ג
ע"ש). אֲבָל מוֹזָה הַכְּנָה"ג דְּלְכַתְּחִלָּה אָסוּר לְסַמְנֹה עַל הַפְּקִיר לְחוּד לְהַפְּקִיר בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה
וְלְעֵבֵר עַל מְצוֹת בִּיעוּר.

(וְכַש"כ לְשִׁיטַת הַתּוֹס' דְּטַעַם הַבְּדִיקָה וּבִיעוּר הוּא מְשׁוּם דִּילְמָא אֲתֵי לְמִיכַל מִינְיָה כו'.
וְלָזַה אִין תּוֹעֵלַת בְּהַפְּקִיר פְּלֵל).

רַק דְּבִיעֵבַד אִם עֵבֵר עָלְיוּ הַפְּסַח ס"ל דְּשְׁרִי. וּבְזַה גְּדַחָה גַּם פֶּן רְאֵיִתוּ מְדַבְּרֵי הַרְמ"א
ר"ס תל"ו הַנ"ל.

וְרֵאִיחֵי בַּד"מ סִימָן תַּמ"ה שְׁכ"כ בְּשֵׁם הַא"ז דְּמוֹתָר לְהַפְּקִיר חֲמִצּוֹ קוֹנָם זְמַן אִיסוּרוֹ ע"מ
לְחוּזָר וְלַזְפוֹת בּוֹ אַחַר הַפְּסַח וַיִּפְקִירוּ בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה כו'. וְהַד"מ כְּתַב עָלְיוּ דְּלֹאוּ הִלְכְּתָא
כו'.

וּמִשְׁמַע שְׁדַבְּרֵי הַא"ז לְהִתִּיר לְכַתְּחִלָּה קוֹנָם הַפְּסַח לְהַפְּקִירוֹ בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה. וְכַדְּבָרֵי הַר"מ
רְקֵאֲנָטֵי.

וְלְדַבְּרֵיהֶם קִשְׂיָא קוֹשְׁיָת הַפְּר"ח מְעוּבָדָא דְּאַרְבָּא דְּחִיטֵי דְּטַבְעָה בְּחִישְׁתָּא אֲמַאי לֹא
אָמְרוּ שְׁם בְּגַמְרָא תַּקְנָה זֹו. וְצ"ל לְדַבְּרֵיהֶם דְּנִדְּאֵי הָוֵה מְצִי לְמִיעֵבַד פֶּן וְלְהַמְתִּין עַד אַחַר
הַפְּסַח.

אָלאַ דַרְבָּא מִהֲדַר הֵתָם אַתְקַנְתָּא הֵיאָף יִמְכְרוּהוּ עַכְשָׁיו קוֹנְדָם הַפְּסָח. וְכֹן מְוַכְרָח לְוֹמַר
ג"כ ל"ד הַרְשָׁבָ"ץ בְּסֶפֶר יְבִין שְׁמוּעָה שְׁמַתִּיר בְּחַטִּים שְׁאִינָם מְבֻקְעוֹת לְהַפְקִידָם אֲצֵל
נְכָרֵי בְּפֶסַח.

מִטַּעַם דַּס"ל דְּהוּי סְפִיקָא דְרַבְּנָן. וְקֻשְׁיָה לְדַבְּרֵי ג"כ מִגְּמָרָא זֹו בְּעֻבְדָּא דְאַרְבָּא דְחִיטֵי
הַנְּ"ל דְּהֵתָם הָיוּ הַחַטִּים אֵינָן מְבֻקְעוֹת כַּמ"ש שְׁם הָרָא"ש וּש"פ.

וְאַמַּאי לֹא אָמַר תְּקַנְהָ זֹו לְהַפְקִידָם אֲצֵל נְכָרֵי עַד אַחַר הַפְּסָח. וְצ"ל ג"כ כַּנְּ"ל.

אָף לְכַאוּרָה יֵשׁ סְתִירָה ע"ד כַּנְּה"ג הַנְּ"ל. מִמָּה שְׁהַקְשָׁה הָא"ז בְּעֻצְמוֹ עַל דְּבָרָיו וְהוּבָא
בַּד"מ שְׁם וְנ"ל, וּמוֹתְבִינָן אֲשַׁמְעֵתִין מֵהָא דְאַמְרֵינָן בְּחֻלְיִין (ד"ד ע"ב) חֲמֻצָן שֶׁל עוֹבְרֵי
עֲבִירָה מוֹתֵר מְפָנֵי שְׁהוּן מְחֻלִּיפִין.

וְאִם אֵיתָא דְמַהְנֵי הַפְּקָר הוּאִיל וּמַהְדְּרֵי אַהֲיִתְרָא הֵינָה לְהֵם לְהַפְקִיר אַע"פ שְׁהֵינָה בְּדַעְתָּן
לְחַזוֹר וְלִזְנוּת בּוֹ אַחַר הַפְּסָח דְּהָא כַּה"ג שְׁרֵי עַכ"ל. (וְאֵין לְדַחוּת רֵאָזִיתוֹ דְּאוּלֵי הַמָּה
חוֹשְׁשִׁין לְהַפְקִיר שְׁמָא יִזְכוּ נְכָרִים בְּחֻמְצוֹן וְכַה"ג.

דְּכָבֵר פְּתַב הַפְּר"ח דְּשׁוּם אָדָם לֹא יוּכַל לִזְנוּת בּוֹ כו' כַּנְּ"ל. וְתוּ דְבִלְא"ה נָמִי אָף אִם לֹא
יִפְקִירוּהוּ כָּל מִי שְׁיִטְוֹל חֲמֻצָם בְּפֶסַח יֵהָא פְּטוֹר מִתְּשַׁלּוּמִין וּמִפְּאָן מוּכָח דְּאָף בְּדִיעֻבְד
כְּשֶׁעֶבֶר עָלָיו הַפְּסָח אֵין הֵיתֵר כְּשֶׁהַפְקִירוֹ בְּפָנֵי שְׁלֵשָׁה.

דַּא"כ אִפְתִּי לְמָה לִי טַעְמָא דְמְחֻלִּיפִין כִּינּוּן דְּהַעוֹבְרֵי עֲבִירָה מַהְדְּרֵי אַהֲיִתְרָא שְׁהֵינָה לְהֵם
הֵיתֵר אַחַר הַפְּסָח מֵיהֵת, הֵינָה לְהֵם לְהַפְקִיר קוֹנְדָם פְּסָח שְׁהֵינָה הֵיתֵר גְּמוּר אַחַר הַפְּסָח.
דְּהָא מְבֻנְאָר בְּפִירֵש"י שְׁם דְּמָה שְׁמַחֲלִיפִין אֵינּוּ הֵיתֵר לְהֵם כָּלֵל דְּהוּי חֲלִיפֵי אִיסוּרֵי הַנְּאָה
דְּאִיסוּרִין לְהַמְחֻלִּיף עֻצְמוֹ, רַק מִשׁוּם דְּכָל מָה דְּמֻצוֹ לְמִיעֻבְד פּוֹרְתָא בְּהֵיתְרָא עֲבָדִי.

(וְהַתּוֹסְפוֹת שְׁם ס"ל ג"כ דְּאִיסוּר מְדַרְבָּנָן). וְטָפֵי ה"ל לְהַפְקִיר בְּפָנֵי שְׁלֵשָׁה שְׁהֵינָה אַח"כ
הֵיתֵר גְּמוּר.

א"ו שְׁאִין זֶה הֵיתֵר כָּלֵל. (וּמֵיהוּ הֵינָה י"ל דְּהֵתָם טַעְמָא מִשׁוּם דְּהַפְקָר ע"מ לְחַזוֹר וְלִזְנוּת
בּוֹ אַחַר הַפְּסָח זֶהוּ לֹא מַהְנֵי.

וְהַעוֹבְרֵי עֲבִירָה שְׁחֻשִׁים לְהַפְסֵד מְמוֹנָם וּמִפְקִירִים ע"ד לְחַזוֹר וְלִזְנוּת בּוֹ אַח"כ, וּמִמִּילָא
כַּכַּה"ג יֵהֵינָה אִיסוּר חֲמֻצָם אַחַר הַפְּסָח ג"כ. וּמ"מ הֵיא סְתִירָה לְדַעַת הַכַּנְּה"ג הַנְּ"ל שְׁדַעַתוֹ
לְהַתִּיר בְּהַפְקִיר בְּפָנֵי שְׁלֵשָׁה אֲפִילוּ דַעַתוֹ לְחַזוֹר וְלִזְנוּת בּוֹ אַח"כ ע"ש בְּדַבְּרֵיו).

וְאֵין לְדַחוּת וְלוֹמַר דְּהַעוֹבְרֵי עֲבִירָה אָף בְּפֶסַח גּוּפִיָּה קוֹנִיָּם חֲמֻצָן ג"כ וְאַחַר הַפְּסָח
מְחֻלִּיפִינְאוֹתוֹ דְּלֹא שְׁבִיק הֵיתְרָא כו'. וּבְפֶסַח א"א לְהַפְקִירוֹ דְּאַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ לֹא מְצִי
מִפְקִיר לֵיה.

דְּזֶה אֵינּוּ. דְּרִש"י פִּירֵשׁ שְׁם בְּחֻלְיִין דְּהַעוֹבְרֵי עֲבִירָה אֵין מְבַעְרִין חֲמֻצָן בְּפֶסַח מְפָנֵי הַפְּסָדוֹן.
וּמִשְׁמַע דְּאֵינָם חֲשׂוּדִין לְקַנּוּת חַב"פ גּוּפָה. וְכֹן מוּכָח בְּהַדְּיָא מְדַבְּרֵי הָא"ז הַנְּ"ל שְׁפַתְב
וּמוֹתְבִינָן אֲשַׁמְעֵתִין מֵהָא דְאַמְרֵינָן בְּחֻלְיִין כו'.

וְאִם אֵיתָא לֹא הֵנּוּהּ מִקְשָׁה מִיַּדִּי מֵהָף דְּחֻלְיִין אָף לְעֻנְיָן לְכַתְחֻלָּה וְכַמְבֻנְאָר. וְעוֹד יֵשׁ לְהוֹכִיחַ
מִלְּשׁוֹן הַתּוֹסְפוֹת בְּפֶסַחִים (דָּף ד' ע"ב סד"ה דְּמִדְּאוּרֵינְיָתָא) שְׁפַתְבוּ וְנ"ל בְּבִיטוּל בְּעֻלְמָא

סגי כו' דמאחר שביטלו הני הפקר כו' והא דאמרין בנדריהם דהפקר בפני שלשה מדאורייתא א"צ.

עכ"ל התוס'. משמע מדבריהם דלמ"ד בנדריהם דמדאורייתא בעינו הפקר בפני שלשה ה"ה בחמץ בעינו שיפקירו בפני שלשה.

ועיין בתשו' מהרי"ק סימן קמ"ב. (ומדברי התוס' אלו משמע דלית להו סברת הר"ן שכתב דחמץ שאני משום דבלא"ה אינו ברשותו של אדם כו' ומש"ה א"צ שיהיה בפני שלשה דבגילוי דעתא סגי כו').

ולפ"ז מוכח דהא דא"ר יוחנן בירושלמי דחמץ שהפקירו אסור אחר הפסח משום הערמה מיירי פשהפקירו בפני שלשה. דאל"כ בלא"ה לא הני הפקר לשטיט ר' יוחנן גופיה בנדריהם (דף מ"ה ע"א) דמשמע דס"ל דמדאורייתא בעינו הפקר בפני שלשה ע"ש. ויש לדחות. ואין להאריך.

ועוד היה יש להוכיח מהא דאיתא בב"ק (דמ"ה ע"א) אמר רבה דכ"ע אומרים באיסורי הנאה הש"ל דאם פן נפלגו לענין חמץ בפסח אלא הכא כו' דאמר ליה אי אהדרתיה ניהלי הנה מעריקנא ליה לאגמא השתא אתפסתיה לתנאי כו'.

ופירש"י שחייב על שהוליכו לב"ד בינדים דאל"כ בחמץ בפסח נמי לימא דהנה אכילנא ליה כו'. והתוספות הקשו עליו ופירשו בע"א.

אף בבעל המאור שם הקשה דלר' יעקב נמי לימא ליה אי אהדרתיה ניהלי הנה שחיתנא ליה. ותירץ וז"ל דאנו הכי קאמרין כו'.

דהא גבי חמץ וע"ע עליו הפסח מ"ט לא א"ל אי אהדרתיה ניהלי קודם הפסח הנה אכילנא ליה. א"ו דכה"ג לא חשיב כמאן דרמא עליה איהו איסורא בינדים אלא היכא דאפשר דאיתיה בעולם ולא חזיל ההוא איסורא עליה כו' ומש"ה אמרין הכא דא"ל אי אהדרתיה ניהלי הנה מעריקנא ליה לאגמא ונלא אמרין הנה שחיתנא ליה דשחיתה שאני דהא ליתיה בעולם.

עכ"ל המאור שם. ולפירושו זה לכאורה יש להוכיח דאם איתא לדברי הא"ז ורקאנטי הנ"ל דיש היתר לכתחלה בחמץ להפקירו בפני שלשה ע"מ לחזור ולזפות בו אח"כ פנ"ל.

א"כ הכא בחב"פ נמי לימא ליה אי אהדרתיה ניהלי הנה מעריקנא ליה ע"י הצלה זו להפקירו בפני שלשה דאיתיה בעולם ונלא חזיל ההוא איסורא עליה כמו במעריקנא ליה דשור הנסקל.

(ואי משום שהיה נעשה ע"י זה הפקר על ימות הפסח הא בלא"ה נמי חמץ בפסח אינו ברשותו של אדם ודינו כהפקר). א"ו דאין היתר כלל אף פשיפקירו בפני שלשה.

וגם ליתנו לנכרי במתנה ע"מ להחזיר ג"כ אסור מדרבנן אף אחר הפסח ועיין סי' תמ"ח ולפ"ז יש להוכיח קצת דאף לענין דיעבד אם הפקירו בפני שלשה וע"ע הפסח ג"כ אסור

וידלא כהכנה"ג הג"ל, דאם גימא שיהיה זה הצלה בדיעבד רק שאסור לעשות פן לכתחלה
עדיין היה זה טענה לעגן ממון כמו שהוכיח בתה"ד בסימן ש"ו ע"ש.
גיש לחלק ולדחות זה. מיהו בלא"ה לפי פירש"י ותוספות בב"ק הג"ל אין ראיה פלל
משם.

(ותו דגם לעגן חמץ שאצל הנפקד שיהיה בידו למוכרו ולא מכרו פליגי האחרונים בסימן
תמ"ג המג"א עם הח"י והאה"ע אם הנפקד חייב בזה לשלם דמי הפקדון להמפקיד ע"ש).
אף באמת אף לפירוש בעל המאור שם י"ל דאין מפאן סתירה פלל ע"ד הא"ז ורקאנטי
הג"ל שמתירים להפקיר בפני שלשה דעיקר סברת בעה"מ הוא דכל היכא דאמי איסורא
וחייל עליה מנפשיה כי משכח ליה בעיניה זה הוי איסור הבא מאליו ואומר לו הש"ל.

משא"כ בשור שנגמר דינו דהאיסור לא חייל עליה ממילא מדנפשיה עד שהובא השור
לב"ד לגמור דינו בפניו ועל ידי פעולה זו בא האיסור. ובזה הנה איהו גורם להביא
האיסור עליו ולא מצי לומר הש"ל.

ולפ"ז י"ל דבחמץ בפסח אף שיהיה בידו לעשות לו הצלה שיהיה בעולם ולא יהיה אסור.
מ"מ הא איסור בעצם חייל עליה מדנפשיה ממילא.

רק שבידו לעשות לו פעולה מן הצד להצילו מן האיסור אף שלא עשה פעולה זו מ"מ
פיון שהאיסור בא מאליו אומר לו הש"ל. ולק"מ: ט אמנם עיקר דין זה שגחלקו הכנה"ג
והפר"ח הג"ל בהפקיר חמצו בפני עדים אי אסור אחר הפסח.

נראה דזה תליא במחלוקת הפוסקים בפירוש דברי הירושלמי בחשש הערמה דהכא.
דלפירוש הרא"ש והטור שפירשים חשש הערמה דירושלמי היינו שיערים לומר
שהפקירו והוא לא הפקירו.

לפ"ז מסתבר כדברי הכנה"ג הג"ל דכשהפקירו בפני עדים שפעידין לפנינו פן בכה"ג
לא שייך חשש הערמה זו ושרי אחר הפסח. אבל לפ"ד הרשב"א ודעמיה שפירשים
בירושלמי דחשש הערמה הוא שלא הפקירו לגמרי רק ע"מ לחזור ולזכות בו אחר הפסח
נזה לא מהני.

א"כ יש סברא לומר דאף בהפקיר בפני עדים יש חשש זה ואסור אחר הפסח (ולפ"ז
לק"מ גם פן מהו דחולין בחמצון של עוברי עבירה כו'. דאם יפקירו חמצם ג"כ מ"מ הא
המה בודאי דעתם לחזור ולזכות בו אחר"כ וממילא אין להם שום היתר אחר הפסח
בכה"ג).

וכן להמפרשים בירושלמי דחשש הערמה הוא שיעבור במזיד על תקנת חכמים שחייבו
לבער ולא סגי בבטול והפקר. לפ"ז ג"כ לא מהני אף פשהפקיר בפני עדים מה"ט.

וכל זה לעגן דיעבד שהפקירו בפני עדים וע"ע הפסח. אבל לכתחלה פשיטא דלא מהני
הפקר בפני שלשה ומחוייב לבער חמצו מדרבנן גיש לתמוה ע"ד הא"ז ורקאנטי הג"ל
דמשמע מלשונם דמתירים לכתחלה להפקיר בפני שלשה ע"מ לחזור ולזכות בו אחר
הפסח.

אם פן כל טורח ביעור חמץ שהצריכו חכמים למה. פיון דיש עצה קלה בהפקר.

(אם לא נימא דכוננתם במקום שא"א לקניי מצות ביעור. ול"מ פן מדבריהם וראיתי בפסקי רקאנטי סימן קנ"ז שהביא ראיה להתיר מהירושלמי דפ"ט דשביעית גבי ביעור פירות שביעית שצריך שיפקירם.

דא"ל ר' יאשיה לר"י חמי לה תלתא רחמינ ונפקרה קומיהון. (פירוש שיפקיר בפני שלשה אוהבים שלא יקדימו ויזכו בהפקרו).

קפודקאי דציפורי שאלו לר' אמי פגון אנו דלית לן רחים ולא שאיל שלם איך צורפא מיעבד. א"ל כד תיחמון רגלא צלילא (כשתראו השוק פנוי מבני אדם) תיהוון מפקין לשויקא ומפקרין ליה וסזון וזכין ביה.

ובעיקר ראית הרקאנטי מהכא דהפקר ע"מ לחזור ולזכות בו מהני. הנה אפשר לחלק דהתם בפירות שביעית דהא דאסור לאכול אחר הביעור היינו רק כשמשה בביתו בחזקת שלו כמ"ש התוס' בפסחים (דנ"ב ע"ב ד"ה מתבערין).

אבל אם מפקירו ומוציאו מרשותו על שעה אחת שיזכה כל מי שיזכה שוב תיקף מותר לחזור ולהכניס לביתו כבתחלה ואוכל והולך עד שיכלו כדאיתא בתוספתא פ"ח דשביעית. וכיון שמצות התורה הוא רק שלפי שעה יהיה יכול אחר ג"כ לזכות בו וסגי בזה ושוב יכול הוא בעצמו לזכות בו.

בזה מהני הפקר ע"מ לחזור ולזכות בו דכבר קיים בזה מצותו ששעה אחת הנה יכול אחר לזכות בו כנ"ל. משא"כ בחמץ שצריך שיפקירנו הפקר גמור שלא יהיה לו שום זכות בו.

ואין הפנונה שיהא אחר יכול לזכות בו שעה אחת כלל. י"ל דבזה צריך שיפקירנו לחלוטין וכל שיש לו שום זכות בו חשיב כשלו לעגן זה.

רק מהך ירושלמי דדמאי יש להביא ראיה לדברי הכנה"ג הנ"ל. וכמו שביארנו.

דלהמפרשים בירושלמי דחשש הערמה הוא שיערים לומר שהפקירו והוא לא הפקירו. אם הפקיר בפני שלשה ליתא לחשש הערמה זו.

וכמו דהתם בפירות שביעית לא חשו פן להערמה דשמא לא הפקירו ויאמר הפקרתיו. וכל שהפקיר בפני שלשה אין שום חשש וא"צ להוציאו מביתו.

(דהא מבואר שם דבהוצאה לשוק שרי אפי' שלא בפני שלשה). רק להמפרשים בירושלמי דחשש הערמה הוא שאינו מפקירו לחלוטין או דהערמה היא שלא יבער במזיד.

ע"ז אין ראיה מפירות שביעית וכמבואר. אף ראיתי בתשו' עה"ג (סי' כ"ה) במה שנתחבטו הפוסקים במכירת בהמה מבכרת לנכרי בקנינים המועילים (כביו"ד סימן ש"כ ע"ש).

דמה שאין מקיעין קנושת בכורה ע"י הפקר דהפקר גם פן פוטר מן הבכורה. הטעם משום דחיישינו להערמה שיאמר שהפקיר אע"פ שלא הפקיר וכדחיישינו פן בירושלמי דפסחים לעגן חמץ.

עכ"ד בעל עה"ג נשם. ולכאורה אי משום הא לא איריא דאפתי הנה תקנה טובה לענין בכורה להפקיר בפני שלשה דכה"ג ליפא חשש הערמה וכנ"ל.

(וגם לאידך טעמא שפכת בעה"ג נשם משום דהפקר לית ליה קלא וטעו ביה אינשי ואתו לידי תקלה וכמ"ש טעם זה בב"ח סימן רמ"ו דמה"ט אין לסמוך לכתחילה להשפיר בהמה לנכרי ולהפקירה ביום השבת.

עכ"ד.

מ"מ כל שמפקיר בפני שלשה ג"כ קלא אית ליה וליפא חשש תקלה כמ"ש הב"ח גופיה נשם ע"ש). הן אמת שבט"א במסכת ר"ה (דף י"ג ע"א) נקיט בפשיטות דהפקר אינו פוטר מן הבכורה פלל.

ומוכיח פן מרב מרי בר רחל בבכורות (דף ג' ע"ב) דהנה מקני אודנייהו לנכרי כו' ולמה לא הפקירם א"ו דהפקר לא מהני. עכ"ד.

ויש לדחות ע"פ דברי עה"ג הנ"ל דמדאורייתא הפקר פוטר מבכורה ורק מדרבנן אסור משום הערמה. רק דמ"מ קשה שפיקיר בפני שלשה וכנ"ל.

ואמנם בתוספתא פ"ב דבכורות איתא להדיא בהמת המדבר ובהמת הקדש ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה. מבואר מזה דהפקר פטור מן הבכורה.

ומצאתי בשו"ת חתם סופר חיו"ד (סי' שט"ז) שהביא תוספתא זו ולמד מכאן דהפקר פוטר מן הבכורה ודלא כהט"א הנ"ל. (וע"ש מ"ש בשם מהרי"ט אלגאזי מגמרא דחולין דקל"ו סע"ב ובפירש"י נשם דאמרינן דבכור נוהג בלקוח משא"כ במעשר.

ע"ש בדבריו). ולכאורה משמע פן ג"כ בתוספות ב"ב (דנ"ד ע"ב ד"ה וישראל) שהקשה נשם הרשב"א בהא דאמרינן בבכורות ישראל שנתן מעות לנכרי בהמה בדיניהו אע"פ שלא משוה קנה ותיבת בבכורה ואמאי לא אמרינן אע"ג דקנה מה"ת כו' מ"מ אין בדעתו לקנות עד שישלוף כמו שהוא רגיל לקנות עם ישראל כדאמרינן הקא.

עכ"ל התוספות. ואם איתא דהפקר חייב בבכורה א"כ מאי מקשו התוספות הא אף אם נימא כמו הקא דישראל לא קנה בכסף מ"מ נכרי מפי מטו זוזי לידיה אסתלק והנכסים הפקר כמדבר כדאיתא התם ואפתי הפקר חייב בבכורה.

א"ו דהפקר פוטר ג"כ מן הבכורה ושפיר הקשו התוספות. (ויש לדחות קצת דהתוס' ב"ב נשם לא הקשו על עיקר הדין דחייב בכורה רק שדייקו על לשון הגמ' בבכורות דאמרינן קנה ותיבת כו'.

ודונק אף לכאורה הנה י"ל דהתוספות לשיטתם בזה דבפסחים (דף ד' ע"ב) ג"כ ס"ל להתוס' גבי חמץ דממעטינן דאפה רואה חמץ של אחרים דחמץ של הפקר נמי בכלל זה ומש"ה מהני ביטול לחמץ דהוי בכלל הפקר.

ולפ"ז כמו כן בבכור דממעטינן בישראל אבל לא באחרים ג"כ הוי הפקר בכלל דפטור מבכורה. משא"כ לפירש"י נשם דביטול נפ"ל מתשביתו י"ל דשל הפקר לא נתמעט בכלל של אחרים.

וְרֵאִיתִי בְּלִיקוּטֵי הַרְמָב"ן שֶׁם שָׂרְצָה לֹדֵר פֶּן דְחַמֵּץ שֶׁל הַפֶּקֶר אֵינוֹ בְּכָלֵל חֶמֶץ שֶׁל אֲחֵרִים שְׁנִתְמַעֵט דָּאִין ע"ע בב"י. מִיֵּהוּ הוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הִירוּשָׁלַיִם בְּפִסְחִים דָּאֵינוֹ פֶּן אֵלֶּא דְלֵה מְמַעַט נְמִי שֶׁל הַפֶּקֶר ע"ש.

וְכֹן מְצִינֵנוּ בַּכ"ד דְּמְמַעֲטִינוּ נְמִי שֶׁל הַפֶּקֶר בַּכ"ג. וְיֵשׁ לְהַעֲרִיר בְּזֶה מַכ"ד וְאִכְמ"ל. וְהִנֵּה אִם נִחְלִיט דְּהַפֶּקֶר פּוֹטֵר מִן הַבְּכוּרָה. לַפ"ז צ"ל בְּדַבְּרֵי הַפּוֹסְקִים שֶׁלֹּא רָצוּ לְסַמְּוֵה עַל הַיֵּתֵר זֶה לְעַנְּוֵן בְּכוּרָה שְׁיִפְקִירָנָה.

הֵינּוּ רַק מְשׁוּם חֲשַׁשׁ הַעֲרָמָה כְּדַבְּרֵי הַעַה"ג הַנ"ל. וְיִהְיֶה מוֹכַח מְזִה גַם פֶּן דָּאֵף בְּמַפְקִיר בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה יֵשׁ לְחַוֵּשׁ לְהַעֲרָמָה דַּאֲל"כ הַל"ל הַיֵּתֵר זֶה לְהַפְקִיר בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה.

וְא"כ גַּבֵּי חֶמֶץ נְמִי אֵין לְסַמְּוֵה ע"ז וי"ל דָּאֵף שְׁהַפְקִיר בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה גַם פֶּן אֲסוּר אַחַר הַפִּסְחָה. אֵף יֵשׁ מְקוֹם לְדַחוּת זֶה.

וְא"ר לְהַאֲרִיף פֶּה וְאִי"ה בַּמ"א יְבוֹאֵר: וּמְצִאתִי בְּתִשׁוֹ נו"ב מ"ק (חֲא"ח ס' י"ט) שְׁנִסְתַּפֵּק ג"כ בַּנ"ד. הֵיכָא שְׁבִיטָל חֶמְצוֹ וְגַם הִנֵּה אָנוּס מְלַבְעֵר אֵי קָנְסוּ לְאַסוּר אַחַר הַפִּסְחָה וְהַעֲלָה לְאִסוּר אֵף לֹא הִרְגִישׁ בְּכָל הַפְּלוּלִים שְׁבִיאוֹרְנוּ בְּזֶה עַד כּהֵּן.

וְאִבְאֵר קֶצֶת מֵהַ שֵׁשׁ לְדוֹן בְּדַבְּרֵינוּ, בְּמָה שְׁהוֹכִיחַ שֶׁם הַנּו"ב לְאַסוּר בַּנ"ד מֵהִירוּשָׁלַיִם דְּאֵמַר הַנ"מ בֵּין טַעְמָא דְּמִשׁוּם זְכִיָּה וּבֵין טַעְמָא דְּמִשׁוּם הַעֲרָמָה דַּנ"מ בְּנִפְלָה עָלָיו מִפּוֹלֵת כו'. וְלֹא אֵמַר הַנ"מ בִּינְיָהוּ כְּשֶׁבִיטָלוּ וְהִנֵּה אָנוּס מְלַבְעֵר ג"כ דְּלִטְעָמָא דְּהַעֲרָמָה שְׂרִי.

וְיֵשׁ לְדַחוּת רְאִיָּתוֹ זֶה וּמִתְחַלְלָה נִבְאֵר דְּמַהֲוֵה יְרוּשָׁלַיִם מוֹכַח דַּס"ל דְּחַמֵּץ שְׁנִפְלָה עָלָיו מִפּוֹלֵת מְדַאוּרִיָּתָא אֵינוֹ כְּמִבְּנוֹעַר וְע"ע בַּב"י וְב"י מַה"ת כְּשֶׁלֹּא בִיטָלוּ. וְכִשְׁיִטַּת הַסְּמ"ק וְסִייעָתוֹ.

דַּאֲל"כ לְמ"ד מְשׁוּם זְכִיָּה אִמְאֵי אֵמַר בְּנִפְלָה עָלָיו מִפּוֹלֵת דְּלִית כָּאֵן זְכִיָּה וְאֲסוּר. אִם נִימָא כְּדַבְּרֵי רַש"י וְהַר"ן דַּס"ל דְּבִנְפָלָה עָלָיו מִפּוֹלֵת מְדַאוּרִיָּתָא הֵנִי כְּמִבְּנוֹעַר.

וְמָה צִוְּרָה עוֹד לְזְכִיָּה. כִּינּוֹן שְׁאִין הַיֵּתֵר בְּזֶה מְשׁוּם הַפֶּקֶר רַק מְשׁוּם דְּחַשְׁבִּיב בִּיעוּר.

וְלְדַבְּרֵי רַש"י וְהַר"ן אֵף אִם לֹא בִיטָלוּ כָּלֵל קוֹדֵם זְמַן אִיסוּרוֹ ג"כ א"צ אַח"כ לְפַקֵּחַ הַגֵּל וְלַבְעוּרוֹ כַּמ"ש הַב"ח וְהַמַּג"א בַּס"ס תל"ג. (וְלַכְּאוּרָה בְּאַמַּת קִשָּׁה טוֹבָא ע"ד רַש"י וְהַר"ן מַהֲוֵה יְרוּשָׁלַיִם דְּמוֹכַח דְּחַמֵּץ שְׁנִפְלָה עָלָיו מִפּוֹלֵת אֵינוֹ כְּמִבְּנוֹעַר מְדַאוּרִיָּתָא.

וּי"ל שֶׁהֵם הוֹכִיחוּ מַגְמ' דִּילֵן דְּפָלִיג אֶהֱירוּשָׁלַיִם וְשְׁנִפְלָה עָלָיו מִפּוֹלֵת מְדַאוּרִיָּתָא הֵנִי כְּמִבְּנוֹעַר. דְּאִיתָמַר בְּגַמְרָא בַּפ"ק (ד"י ע"א) בְּמַפְרָשׁ וְיוֹצֵא בְּשִׁירָא דְּקוֹדֵם שְׁלִשִׁים יוֹם אֵינוֹ זְקוּק לַבְעֵר.

וְכַתֵּב הַר"ן דְּמְשַׁמַּע דְּאִפִּי חֶמֶץ וְדָאֵי אֵינוֹ זְקוּק לַבְעֵר. וְטַעְמָא מְשׁוּם דַּה"ל כְּחַמֵּץ שְׁנִפְלָה עָלָיו מִפּוֹלֵת וּפְלִיגָא אֶהֱירוּשָׁלַיִם דְּאִיתָמַר הֵתֵם דְּחַמֵּץ וְדָאֵי אִפִּי מַר"ה זְקוּק לַבְעֵר.

וּי"ל דְּטַעַם פְּלִגְתִּיָּהוּ מְשׁוּם דְּהִירוּשָׁלַיִם לְטַעְמִיהָ דַּס"ל דְּחַמֵּץ שְׁנִפְלָה עָלָיו מִפּוֹלֵת גּוֹפִיָּה כָּל שְׁלֹא בִיטָלוּ ע"ע בַּב"י מַה"ת וְגַבֵּי מְפָרֵשׁ וְיוֹצֵא בְּשִׁירָא כָּל הֵיכָא דְּעוֹבֵר בַּב"י מַה"ת וְזְקוּק לַבְטָל שׁוֹב חָל עָלָיו ג"כ חַיּוֹב תְּקַנַּת חֲכָמִים לַבְעוּרוֹ כְּמִבְּנוֹעַר שֶׁם בְּפּוֹסְקִים.

וגמרא דילן ס"ל דנפלה עליו מפולת הוי מדאורייתא כמבוער מש"ה אינו זקוק לבער. וא"ש ד' רש"י וקר"ן שפירשו בן לפום גמרא דילן).

וכיון דע"כ הירושלמי ס"ל בחמץ שנפלה עליו מפולת דאם לא ביטלו ע"ע בב"י מה"ת. ממילא ליתא להוכחת הנו"ב הנ"ל מהא דלא אמר הירושלמי הנ"מ ביניהו באנוס וביטלו דלמ"ד משום הערמה שרי.

די"ל דאדרבה לרבותא נקט הירושלמי נפלה עליו מפולת דשרי ולא חיישינו להערמה. אע"ג דליכא רק חדא למעליותא שאם לא ביטלו הרי ע"ע בב"י מה"ת במזיד דהא זקוק לפסח את הגל מדאורייתא.

(דבגל שבידו לפקחו מיירי כמ"ש המג"א שם וא"כ אינו אנוס). וקמ"ל דאפ"ה לא חיישינו להערמה.

ולעולם היכא דאיכא תרתי למעליותא שביטלו וגם הוא אנוס מלבוערו כש"כ דלא חיישינו להערמה ושרי. וכבר הבאתי לעיל (אות ח') מ"ש התוס' בכ"ד שכן דרף הגמרא דנקט חדא א"ב אף דיש למצוא טובא נ"מ כו'.

וה"נ נקט רבותא דא"ב מפולת וה"ה דא"ב אנוס וביטלו. וגם דהירושלמי שם קאי אמתני' דחמץ שנפלה עליו מפולת ולהכי נקטי'.

ומיהו גם להקטר אין ללמוד אנוס מנפלה עליו מפולת (וכמש"ל אות א') ומיהו ירושל' לא משמע מידי לנ"ד. ומ"ש שם הנו"ב ע"ד הפר"ח שהוכיח מהו ירושלמי דהפקירו בפני עדים לא מהני.

כבר יש תשובה על דבריו ממ"ש לעיל (אות ח') באריכות. ומ"ש בנו"ב שם ע"ד הה"מ שכתב ע"ד הרמב"ם שקנסו אף באנוס שלמד זה מדין חמץ שהרהינו פנ"ל.

וע"ז הקשה הנו"ב דהרהינו אינו אנוס שהרי הנה בידו לבטלו ולהפקירו ורצה לומר דהוה דהרהינו באמת מיירי פשביטלו. יש לתמוה עליו.

מלבד דלא אסיק אדעתיה דברי הפוסקים דמטלטלין הממושפנים אינם ברשות בעלים ולא מצוי למוכרו או להפקירו פנ"ל. ובזה נסתרו דבריו בקושיותו ומירוצו.

ואף ג"ז דלפי דעתו דסבר דמטלטלין הממושפנים הם ברשות הבעלים ויכול להפקירו. א"כ לפ"ז כמו כן מצוי למוכרו ג"כ.

וא"כ מה הועיל בתירוצו דמיירי פשביטלו. הא מ"מ אינו אנוס כלל במה שלא קנים הבעור פתקנת חכמים דהרי הנה יכול למוכרו לנכרי וכה"ג.

והיאך למד מזה הרמב"ם שקנסו אף במי שהנה אנוס גמור מלבוער ולא הנה יכול למוכרו לנכרי ג"כ. וביתר הדברים לא רציתי להאריך.

ועכ"פ לדינא דעת הנו"ב לאסור בנ"ד אף בבטלו ואנוס וכן מצאתי בשו"ת פ"י חא"ח סי' י"ג שהעלה לאסור בנ"ד וגם בתשובת ר"ע איגר סי' כ"ג העלה לאיסור. וכמה דברים שבתשו' שם יש להם סתירה ע"פ דברינו לעיל וא"ר להאריך.

אף מציאתי בתשובתי תשוב"ץ ח"ב סי' קצ"ט שפסק להתיר בהנאה אחר הפסח חמץ שביטלו והיה אנוס מלבדו וכמו בנ"ד: יא ולענין הלכה. פיון דחמץ שע"ע הפסח איסורא דרבנן הוא.

ע"כ במקום הפסד גדול בנדאי יש לסמוך ע"ד הפוסקים המתירים בהנאה בנ"ד. וכמו שכתב דכמה פוסקים מהראשונים ס"ל להתיר בהנאה והמה פדאי לסמוך עליהם במקום הפ"מ עכ"פ דהנה הטור בסי' תמ"ח פתב וז"ל.

וחמץ הנמצא בבית ישראל אחר הפסח אוסר בירושלמי אע"פ שביטלו כו'. ובעל העיטור אסרו באכילה והתירו בהנאה.

ואין טעם נכון לחלק בין אכילה להנאה עכ"ל הטור. אמנם בפסקי הרא"ש איתא ג"כ כד' בעל העיטור ע"ש.

וברבינו ירוחם נתיב ה' כתב בשם התוספות דישאל שמיצא חמץ בביתו אחר הפסח הוא מותר פיון שביטלו כו'. וצריך לבאר דברי התוספות בזה דבנדאי לא נעלם מהם דברי הירושלמי.

ומתחלה נבאר דעת בה"ע לידע טעמו בזה שחלק בין אכילה להנאה בחמץ אחר הפסח. ומה שהב"י ר"ל בדעתו טעם שאינו נכון כמ"ש בעצמו בנדאי זאת לא עלה ע"ד בעה"ע.

ולכאורה חשבתי לומר דמה שהטור הפליא ע"ד בעה"ע בזה. היינו לשיטת הטור גופיה דמפרש בירושלמי דחשש הערמה שאמרו בחמץ שביטלו היינו שיערים לומר שביטלו והוא לא ביטלו.

אבל בעה"ע י"ל דמפרש כמ"ש לעיל דהחשש הערמה דהכא היינו שיניח חמצו במזיד עד לאחר הפסח ויאמר שאח"כ מצאו וכנ"ל ולפ"ז י"ל דמה שקנסו חכמים פאן פדי לגדור מהערמה זו סגי במה שאסרוהו באכילה לחוד אע"ג דשרי בהנאה.

דהרי היה יכול למכור חמצו קודם הפסח ולמה זה ישנהו עד אחר הפסח למכרו אז פיון שאסור לאוכלו וע"כ יצטרף למכרו. וסברא זו כתב מהר"ח בהגהות הטור וכ"כ בתשוב' נו"ב ה"ל.

רק שז"א מספיק דקשה מנליה לבעה"ע סברא זו בכאן ולא מלבד יוציא מילין. והנה נלע"ד דחילקה דבעל העיטור הוא מגמרא דב"מ (דף צ' רע"ב) גבי תורי דגנבין ארמאי ומגנבין יתהון.

דשלח אפנה דשמואל הערמה איתעביד בהו אערימו עליהו ויזדבנון. (ופירש"י הוא עשה פדי שיהא יפה לחרוש לפיכך יקנסוהו שלא יחרוש בו).

סבר רבא למימר ימכרו לשחיטה (פירש"י אבל לחרישה לא ושדמיהו יקרים מפני סירוסו). א"ל אפיי באכילה ושרי בהנאה.

בזה בעה"ע לטעמיה אזיל. דאף דייף שקנסת עליהו מכירה.

(פירש"י דלא טרח פולי האי אלא שיחרוש בו והא לא תתקיים מחשבתו). אלמא דהיכא שקנסו בדרבנן משום הערמה לא קנסו אלא שלא תתקיים עיקר מחשבתו.

דָּתוֹ לֹא טָרַח לְמַעַבְדֵי הָעֶרְמָה זֹאת ע"פ שְׁעֵדוּתוֹ מְרוּיָח ע"י הָעֶרְמָתוֹ. וְהוּא בְּחֶמֶץ שֶׁעָבַר
עָלָיו הַפֶּסַח דִּינָהּ שִׁיקְנוֹס עֲלֵיהֶם אֲכִילָה שְׁהוּא עֵינָהּ מִחֲשֶׁבֶת הָעֶרְמָתוֹ כִּנ"ל.
וְתוֹ לֹא אֲתִי לְהַעֲרִים אֲפִילוֹ יִמְכֹּר חֲמִצּוֹ יוֹתֵר בִּיּוֹקֵר אַחַר הַפֶּסַח. וְכִמּוֹ הֵתֵם גְּבִי סִירוֹס
כִּנ"ל.

וְכֵה"ג נָמִי כָּתַב הַרְשָׁב"א בְּחֻלְיָן (דט"ו ע"א) גְּבִי הַמְּבַשֵּׁל בְּשֶׁבֶת דַּר' יְהוּדָה אָמַר בְּשׁוּגָג
יֵאָכֵל לְמוֹ"ש כו'. וְכָתַב הַרְשָׁב"א וְנ"ל דַּע"ג דְּקַנְיָס ר"י שׁוּגָג אֶטוּ מְזִיד כְּדַאיִתָּא בְּגִיטִין
ה"מ בְּיוֹמֵיהּ פִּי הֵיכִי דְלֹא לִיתִי לְאֶעְרוּמִי וְלִבְשׁוּלֵי בְּמִזִּיד כְּדִי לְאָכֹל מִמֶּנּוּ בְּמִזִּיד וַיֹּאמֶר
שׁוּגָג הֵייתִי אֲבָל לְקַנְיָסוֹ עוֹלָמִית לֹא דְכִינּוֹ דְקַנְיָס לִיָּה לְיוֹמֵיהּ תוֹ לֹא אֲתִי לְבְשׁוּלֵי פִינּוֹ
דְלֹא אֶהְנוּ לִיָּה מַעֲשִׂיו כו' עכ"ל.

וְא"ש טַעְמוֹ שֶׁל בַּעַה"ע כָּאֵן. אֲלֵא שְׁנַפְלָאֲתִי עַל בַּעַל הָעֵיטוֹר מִהִירוּשָׁלַיִם הַנִּזְלֵל דְאָמַר
מִה נִפְקָא מִבִּינֵיהוֹן.

(בִּין מ"ד דְטַעְמָא דַּר' יוֹחָנָן מִשׁוּם זְכִיָּהּ וּבִין מ"ד דְטַעְמָהּ מִשׁוּם הָעֶרְמָה). וְהָא לְמ"ד
דְטַעְמָא דַּרְבֵּי יוֹחָנָן מִשׁוּם זְכִיָּהּ שְׁלֵא יֵצֵא הַחֶמֶץ מִרְשׁוֹתוֹ א"כ פְּשִׁיטָא דְאָסוּר בְּהִנְאָה
אַחַר הַפֶּסַח.

וְאִם אֵיתָא דְלִמָּאן דְאָמַר דְטַעְמָהּ מִשׁוּם הָעֶרְמָה שְׁרִי בְּהִנְאָה. אִם כֵּן טוּבָא אֵיכָא בִּינֵיהוֹ.
וְאִם לְפַמ"ש לְעֵיל בְּשֵׁם הַתּוֹסְפוֹת דְבַכ"מ דְהַגְמָרָא הַמ"ל א"ב טוּבָא וְנִקְטַר רַק חֲדָא. מ"מ
כָּאֵן דַּנ"מ בִּינֵיהוֹ בְּכָל חֶמֶץ שֶׁבְעוֹלָם כְּשֶׁהִפְקִירוֹ אֵי אָסוּר בְּהִנְאָה אַחַר הַפֶּסַח.

וְנִקְיָט נ"מ בִּינֵיהוֹ רַק לְעַנְיָן חֶמֶץ שְׁנַפְלָה עָלָיו מְפוֹלֵת זְהוּ תְמוּהָ טוּבָא. עַד שְׁמַצָּאֲתִי
בְּתַשׁוּ' נו"ב הַנִּזְלֵל שְׁדַחָה ד' בַּעַה"ע מִפְּחַת קוֹשְׁיָא זוֹ.

וְכֵן בַּעַל עַה"ג דְחָה ג"כ ד' בַּעַה"ע מְחַמֵּת קוֹשְׁיָא זוֹ. אֲמַנְם נִלְע"ד שְׁדַחְרֵי בַּעַה"ע בְּרוּרִים.
וְגַם א"צ לְכָל הַטַּעְמִים שְׁפַתְבְּנוּ לְעֵיל לְחַלְקָא בִּין אֲכִילָה לְהִנְאָה בְּזָה. וְהֵינּוּ דְאִרְפָּה שְׁהַטוֹר
פֶּסַח בְּפִשְׁטוֹת כְּרַבֵּי יוֹחָנָן דִּירוּשָׁלַיִם.

וְהַב"י כָּתַב ע"ז דִּידוּעַ שְׁהִלְכָה כְּרַבֵּי יוֹחָנָן לְגַבֵּי ר"ל. אֵין זֶה מְוַכְרָח.

דִּישׁ סוּבְרִים דְהָךְ פְּלֵלָא דְהִלְכָה כַּר"י לְגַבֵּי ר"ל לֹא אֵיתָמַר רַק עַל מַה דְפְלִיגֵי ר"י וְר"ל
בְּבַבְלִי אֲבָל לֹא בִירוּשָׁלַיִם (וְכ"כ ג"כ בְּנו"ב מ"ק חָאָה"ע ס' נ"ט. וְבִזָּה מִיּוֹשֵׁב ג"כ
קוֹשְׁיָת הַכ"מ פ"ה מִהִלְכוֹת יְסוּה"ת הִלְכָה ה'.

וְע"ש בַּסַּפ"ב מִהִלְכוֹת גְּדָרִים. וְיִמְיָשֵׁב ג"כ קוֹשְׁיָת הַמַּל"מ בַּפ"ט מִהִלְכוֹת בִּיאַת הַמְּקַדָּשׁ
ה"ב.

וְעֵינָן בַּכ"מ בַּפ"ד מִהַל' תְּרוּמוֹת ה"ט בְּשֵׁם הַר"י קוֹרְקוֹס). וְיִמְיָלָא כָּאֵן בַּד"ס הַלָּךְ אַחַר
הַמִּיקָל.

וְגַם דְלִהָךְ אֲוִקִימָתָא בִירוּשָׁלַיִם דַּר"י וְר"ל פְּלִיגֵי בְּפִלּוּגְתָא דַּר"ד וְר' יוֹסִי בְּנֻדָּי קִי"ל
כַּר"ל מֵאַחַר דְקִי"ל כַּר"מ בְּגְדָרִים. וְכ"כ בְּתַשׁוּבַת הַרְשָׁב"א ס' ע' וְבְתַשׁוּ' לְהַרְמָב"ן ס' י'
קַס"ח דִּי"ל דְלֹא.

קיי"ל כר' יוחנן בירושלמי הקא. (נהרא"ש ג"כ לא הכריע כמאן הילקתא הקא.
דז"ל ה"ר"א"ש חמץ שנמצא כו' מן הדין הוא מותר כו'. ובירושלמי פליגי בה כו'.
וה"ר ירנחם פתב רק שנכון להחמיר). וביותר י"ל דכאן יש הוכחה מגמרא דילן דקיי"ל
כר"ל דירושלמי וכמו שביבאר לפנינו באות י"ב.

ומעתה מבואר לנכון דברי התוס' שהובא ברי"ו ודעת בעל העיטור דהם קיימי בתרא
שיטתא. דס"ל להלכה כר"ל דירושלמי דחמץ שביטלו הנמצא אחר הפסח שרי.
(ובסמוך יבואר שפן דעת הרמב"ם ג"כ. ושאיין ע"ז סתירה מפל המקומות שהובאו
לעיל).

רק מ"ש בעל העיטור דהחמץ שביטלו אסור בזה בעה"ע לטעמיה אגיל. דאף בתחמץ של
נכרי שע"ע הפסח ג"כ פסק בעה"ע דאסור באכילה ושרי רק בהנאה.
כמ"ש הטור משמו ר"ס תמ"ח. (ומבואר בח"י שם ס"ק ג' דהיינו רק משום גדר וסיג
כו' ע"ש).

וע"ש בט"ז ס"ק א'. וקצת משמע פדברי בעה"ע בזה מלשון הגמרא בדרף כ"ט ע"א אמר
ראב"י כו' ובדין הוא דאיבעי ליה למיתני דאפילו באכילה נמי שרי ואידיכו' רבא אמר
לעולם ר"ש היא כו'.

משמע דלרבא ל"צ לומר אידי בהא פדאמר לראב"י). הרי נתבאר שדעת בעה"ע ודעת
התוס' לפסוק כר"ל בירושלמי דחמץ שביטלו הנמצא אחר הפסח שרי בהנאה.
ומיהו כ"ז היכא שביטלו וגם היה אנוס מלבערו דבזה מייירי ר"ל. וכמו שהוכחתי לעיל
בכמה הוכחות.

אבל אם ביטלו ולא ביצר במזיד ועבר על תקנת חכמים שהצריכו לבער דוקא בזה אף
ר"ל מודה שאסור אחר הפסח כנ"ל: יג ומדברי הרמב"ם נראה ג"כ דקיי"ל כר"ל
דירושלמי מדהשמיט הרמב"ם דין חמץ שביטלו אי אסור אחר הפסח.

וממ"ש בריש הל' חו"מ שמפני שע"ע בב"י אסרוהו אפילו הניחו בשוגג או באונס כו'.
מזה לא משמע איסור לחמץ שביטלו דהרי ביאר הה"מ בכוננתו דכל שראוי לעבור עליו
בב"י קנסו אף שלא עבר לאפוקי חמץ של נכרי דאינו ראוי לעבור עליו כו'.

וי"ל דחמץ שביטלו ויצא מרשותו חשיב ג"כ אינו ראוי לעבור עליו בב"י כמו חמץ
שמכרו לנכרי כו' ואינו בכלל האיסור. וכר"ל בירושלמי.

(ואף דלעיל הוכחנו דר"ל נמי מודה דחמץ שביטלו אם לא ביצרו במזיד שאסור אחר
הפסח. מ"מ סתם חמץ הוא הנמצא ולא חמץ שהניחו בידיים במזיד דלא שכיחא.

וגם ידוע שדרף הרמב"ם שלא השמיט דין שאינו מפורש בגמרא אף דמוכח בכמה
הוכחות כו'). ונראה להוכיח פן בשיטת הרמב"ם שפוסק כר"ל דירושלמי.

וע"פ זה יבואר שי"ל שכ"ד הרי"ף ג"כ. ע"פ מה שפסק הרמב"ם פט"ו מהמ"א ה"ט.

דחמץ בפסח במשהו משום דהוי דבר שיש לו מתירין. וכ"כ הר"ן בד' הרי"ף שיליהי מסכת ע"ז.

ותמהו עליהם דאי חב"פ הוי דשיל"מ א"כ היכי סבר ר' יוחנן בפסחים (דכ"ט ע"ב) דחמץ בזמנו בנ"ט אף במינו כו'. וכי לית ליה לר' יוחנן הא דדבר שיל"מ לא בטיל.

(ובמ"א הבאתי פמה ראיות והוכחות דר' יוחנן גופיה ס"ל דדשיל"מ לא בטיל ואכמ"ל). ודחמץ לומר דבזה גופיה פליגי שם אמוראי בפסחים אי הוי חב"פ דבר שיל"מ או לא.

ועוד הקשו מגמרא דע"ז (דע"ד ע"א) דפריה הגמרא אמתני דהתם וליתני כפרות של בעה"ב לענין חב"פ. ואי חב"פ הוי דשיל"מ מאי מקשי הגמרא דלהכי לא תני חב"פ משום דחב"פ בלא"ה לא בטיל וא"צ לתשובת פכ"ר דאפי' פירור בעלמא לא בטיל.

והר"ן בע"ז שם פתב דהגמרא מקשה אליבא דר"י דס"ל דחמץ אחר הפסח אסור מן התורה דאליבניה לא הוי חב"פ דשיל"מ. והיא גופה קשיא.

דמגליה להגמרא להקשות אמתניתין ודילמא מתניתין אתיא כר"ש דס"ל דחמץ אחר הפסח מותר מה"ת דהילכתא פנותיה. וגם פכ"ר סתם לן תנא בפסחים פנותיה.

וע"כ ליישב כ"ז נלע"ד לומר פ. דהא בלא"ה צריף להבין דברי הרי"ף והרמב"ם דס"ל דחב"פ הוי דבר שיל"מ.

דלכאורה דברי הר"ן מוכרחים. דהר"ן פכ"ש פתב הטעם דחב"פ לא הוי דשיל"מ משום דאפילו לר"ש חמץ אחר הפסח אסור מדרבנן מיהת וכינן דהו חומרא דשיל"מ לא בטיל הוא מדרבנן ומדרבנן הרי אין מתירין לחב"פ דאח"כ יתיה אסור ג"כ מדרבנן.

ואע"ג דע"י תערוכת לא קניס ר"ש ושרי אחר הפסח. מ"מ פיון דבעיניה אסור ושרי רק מטעם תערוכת לא שריף שייאסר במשהו מדין דשיל"מ לומר עד שתאכלנו ע"י בנטול באיסור תאכלנו בהיתר כו' עכ"ד הר"ן.

ודבריו ברורים. וקשה ע"ד הרי"ף והרמב"ם.

אמנם לדרכנו יבואר בטוב טעם והדבר נכון מאד. דהנה הלח"מ בספ"ד מהלכות חו"מ הקשה לשיטת הרמ"ך דכזית חמץ ע"י תערוכת עוברים עליו בב"י מה"ת אפי' אין בו כזית בכא"פ א"כ לא הוי זה דשיל"מ פיון דאחר הפסח נמי יאסר התערוכת שע"ע בב"י.

ותירץ הלח"מ דאין זה סברא דפחות מפזית לא ליבטיל משום דה"ל דשיל"מ וכזית ליבטיל ולהכי לא פלוג ואמרו דכזית נמי לא ליבטיל עכ"ד. ולדרכנו נאמר דהרמב"ם ס"ל פסברת הר"ן דכיון דאחר הפסח אסור בעיניה אע"ג דע"י תערוכת שרי לא תשיב דשיל"מ.

אלא פיון דסתם חמץ הנמצא הוא חמץ שביטלו קודם פסח (פיון דתקנת חכמים הוא שבהודק צריף שביטול וכ"ע מבטלים חמצם). והרמב"ם פוסק כר"ל דירושלמי דחמץ שביטלו שרי אחר הפסח אפי' בעיניה.

א"כ הוי חמץ שפיר דשיל"מ. וממילא לא פלוג רבנן ואמרו דאף חמץ שלא ביטלו יהא אוסר ג"כ במשהו דאין סברא דחמץ שביטלו יהא אוסר במשהו וחמץ שלא ביטלו וע"ע בב"י יועיל לו ביטול בס'.

וכעין סברת הלח"מ הנ"ל. (מיהו קושיות לח"מ הנ"ל לק"מ השתא לפי דברינו.

וא"צ לתירוצו בזה). וא"כ לק"מ מהא דר' יוחנן ס"ל בפסחים דחמץ בזמנו בנ"ט.

דר' יוחנן לטעמיה דס"ל בירושלמי דאף חמץ שביטלו אסור אחר הפסח. וממילא לדידיה לא הוי חב"פ דשיל"מ פלל וא"ש.

והשתא ניחא נמי בגמרא דע"ז שם דפריה הגמרא וליתני פפרות של בעה"ב לענין חב"פ. (דלא מיבעיא אליבא דר' יוחנן דחב"פ לא הוי דשיל"מ פלל ודאי קשיא דליתני במתני' פפרות של בעה"ב לענין חב"פ.

ואפילו לדין דחב"פ הוי דשיל"מ היינו משום דסתם חמץ הוא חמץ שביטלו דכ"ע מבטלים חמץ לדין אחר שהתקינו חכמים דהבודק צריך שיבטל אכל מקודם תקנה זו בימי המשנה שלא היו מבטלים פלל וכמ"ש הר"ן והובא לעיל.

אז בנדאי אין לומר דמשום אקראי בעלמא יאמרו חכמים דלא פלוג בכל חמץ שיהא לו דין דשיל"מ משום זה. וכמו דלר' יוחנן לא הוי חב"פ דשיל"מ אף דאיכא חמץ של נכרי דשרי אחר הפסח.

והרמב"ן במלחמות הרגיש קצת בזה). הרי דמוכח דעת הרמב"ם דפוסק כר"ל דירושלמי דחמץ שביטלו שרי אחר הפסח באכילה.

(והרמב"ם הנה לו הוכחה לזה מהא דפוסק רבא בגמרא דחב"פ במשהו. דהרמב"ם מפרש טעמא דבמשהו משום דשיל"מ.

דבלא זה לא היו מחדשים חומרא דבמשהו בחב"פ). וכ"ד הר"ן בדברי הר"ף ג"כ.

(ולפי דברינו אלה דהרי"ף והרמב"ם דס"ל דחב"פ הוי דשיל"מ הוא משום שאח"כ יתנה היתר לגמרי. אכל משום שיצא מאיסור תורה לאיסור דרבנן לא חשיב דשיל"מ משום קף וכנ"ל.

לפ"ז אין מקום לחומרת הש"ף ביו"ד סי' ק"ב סק"ח שכתב להשהות הפלים עד אחר מעל"ע ע"ש) ומעתה כיון שדברי התוס' שכתב הרי"ו דחמץ שביטלו הנמצא אחר הפסח שרי אף באכילה. וכ"מ דברי הרמב"ם ג"כ.

ובעל העיטור מתירו בהנאה. וכ"ד הטור ברמזים בפסקי הרא"ש.

רק שבטור העמיר לאנסרו בהנאה ופוסק כר' יוחנן דירושלמי ואחריו נגרר הב"י. א"כ במקום הפסד מרובה באיסור דרבנן יש להקל ולסמוך ע"ד הראשונים הנ"ל להתירו בהנאה.

ואף דלפמ"ש בטעמו של בעל העיטור שאוסר באכילה חמץ שביטלו היינו דבעה"ע לטעמיה דס"ל אף בחמץ של נכרי שע"ע הפסח דאסור באכילה. ולענין חמץ של נכרי קיי"ל דשרי אף באכילה.

ולא תישינו לחומרת בעה"ע בזה. מ"מ בחמץ שביטלו אין להקל להתירו באכילה פיון שיש מקום לומר דגבי חמץ שביטלו בפרט יש לחלק בין אכילה להנאה.

וכמ"ש לעיל. וכבר הבאתי לעיל דברי התשב"ץ שמתיר בתרתי למעליותא בביטלו והיה אנוס מלבערו וכן"ל וכדברי בעל ח"י הג"ל.

ולא פהאחרונים האוסרים לגמרי בנ"ד. ויש להורות בנ"ד לבטל ברוב חמץ זה שביטלו וע"ע הפסח בתערובת שאר חמץ של היתר (וכמ"ש בשו"ת פנ"י הג"ל).

דבזה יש לסמוך גם פן ע"ד הרר"י שברא"ש דמתיר לכתחלה לערבו ברוב. ולצדד גם דעתו להיתר זה.

ואף דלעיל הבאתי ראיות לאסור בנ"ד. מ"מ אין שום סתירה מזה לדברינו אלה שהעלינו להתיר.

דמ"שלעיל (באות א') להוכיח דפלוגתא דר"י ור"ל בירושלמי הוא בביטלו והיה אנוס מלבער כגון שמצא אחר הפסח פנ"ל ור' יוחנן אוסר אף בכה"ג. אבל בפי שלא ביער במזיד ועבר על תקנת חכמים ר"ל נמי מודה דאסור אחר הפסח פנ"ל.

זהו אמת ונכון אף לפי המסקנא. ויסוד ההיתר בנ"ד הוא רק לסמוך על הפוסקים כר"ל דירושלמי בהך מילתא ולא כר' יוחנן.

ומדין חמץ שהרהינו אין שום ראיה לנ"ד כמו שהעליתי לעיל סוף אות ד. ובמה שהבאתי ראיה לאסור בנ"ד באות ה' מדין חנות ומלאי של נכרי פנ"ל היא הוכחה ברורה לאסור.

רק דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש באמת ס"ל שם בדין חנות ומלאי הג"ל ג"כ להתיר כמו שביארתי שם. והראיה לאסור רק מפסק הטוש"ע שם שפסקו לאסור בדין הג"ל.

והם אזלי לטעמייהו שפסקו בסי' תמ"ח ג"כ כר' יוחנן דירושלמי וכמ"ש בסמוך. רק דבנ"ד במקום הפ"מ יש לסמוך על הפוסקים המתירים התוס' ובעה"ע ודעימייהו פנ"ל.

ומדין חמץ הגזול שהוכחתי לעיל (אות ו' ו' אות ז') בזה צ"ל ולחלק באחד האופנים שביארתי שם (סוף אות ז) ותו לא מידי: סיומא דפיסקא בנ"ד שביטלו וגם היה אנוס מלבערו דבאין הפ"מ יש לאסור אף בהנאה ולחוש לד' האוסרים בנ"ד.

הפ"י והנו"ב ודעימייהו וקצת משמעות הטוש"ע פנ"ל. אף במקום הפ"מ יש להתיר בהנאה ולסמוך ע"ד הפוסקים גדולי הראשונים.

ויש להורות ג"כ לערבו ברוב בחמץ של היתר שיש בזה עוד צירוף דעות להתיר וכ"ז לענין היתר הנאה למוכרו לנכרי וכדומה. אבל אין להתירו באכילה: סימן כג ע"ד קושיותו.

בגמ' דפסחים (דמ"ז ע"ב). הביא שם מאפר ושחטו תמיד ביו"ט מהו, והקשה מעלתו דהרי התמיד טעון ביקור ד' ימים מקודם ובלא ביקור פסול אף בדיעבד.

כדאייתא בסוכה (דמ"ב ע"א) רי"א השוחט תמיד שאינו מבוקר פהלכתו בשבת חייב חטאת וכ' שם התוס' דאפי' נמצא תם משום דטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה פדיליף לה מפסח בג"ש והכא פשהביא שם מאפר הרי לא היה ביקור מקודם.

דאי ביקרו קודם יו"ט והכינו לקרבן א"כ לית ביה משום מוקצה ג"כ ומאי קמיבעיא ליה. עכ"ד מעלתו.

ואין הפנאי אצלי פעת לעיניו בס' המפרשים אולי הרגישו בקושיא זו. ואשיב לו פעת בקצרה הנלע"ד דלק"מ.

משגי טעמים כמו שאבאר א"ה: א מתחלה נבאר בעיקר הדין דביקור ד' ימים אי מעכב בדיעבד. והנה ברמב"ם סוף פ"א מה' תמידין שהזכיר דין הביקור לא נזכר שם שהביקור מעכב בדיעבד.

וכנראה שסובר דמצנת ביקור הוא רק לכתחלה. וכ"מ מד' הרמב"ם בפ"ב מה' שגגות שהשמיט ולא הביא שם הך דר' יוסי בסנפך דשוחט תמיד שאינו מבוקר בשבת חייב חטאת (ובס' כפ"ת בסנפך שם כ' בד' הרמב"ם שהוא מפרש להך דר' יוסי דמייירי שנמצא אח"כ בעל מום, ומש"ה לא הוצרך להביא ד"ז שפבר כ"כ שם גבי פסח דשחטו ונמצא בע"מ חייב חטאת מיהו אין פ"י זה נראה וכמ"ש לקמן).

וכן משמע מפשטא דמתני' בפסחים (דע"א סע"ב) דתנן גבי פסח שחטו ונמצא בע"מ חייב. ופירש"י דהוי שוגג ולא אנוס דהנה ליה לבקוריה.

ומשמע דמייירי שלא ביקרו ואפ"ה אם לא נמצא בו מום פשר. (ודוסק לומר דמייירי שביקרוהו ד' ימים מקודם ולא ביקרוהו יפה ואח"כ נמצא בו מום).

ועיקר ד"ז דטעון ביקור ד' ימים פתוב בפסח והנה לכם למשמרת כו' ומיניה ילפינן בג"ש לתמיד דכתיב ביה תשמרו להקריב לי במועדו שג"כ טעון ביקור ד' ימים. כדיליף בן בג בג בפסחים (דצ"ו ע"א).

וכן מסתבר ג"כ שאין ביקור ארבעה ימים מעכב בדיעבד לא בפסח ולא בתמיד. דקיי"ל בקדשים דבעינן שיהא שנה עליו הפתוב לעכב.

וא"כ ה"א דליכא רק חד קרא ע"ז י"ל דזהו רק מצוה לכתחלה וכן מוכח בגמ' דתמורה (דכ"ט ע"א) אר"י מניין למוקצה מה"ת שנאמר תשמרו להקריב לי במועדו כל שעושין לו שימור (ופירש"י קס"ד דה"ק מניין שחייב אדם להקצות קרבנו לשמים ולא יקריבנו מיד כשהקדישו).

ופריך אלא מעתה אייתי אימרא דצומא ולא עביד ליה שימור ה"נ דלא חזי להקרבה (ופירש"י שלא נשמר מעולם ולא חששו כו'). והשתא מאי פריך הא קושטא הוא דצריך שימור וביקור ד' ימים מקודם ובלא זה פסול להקרבה.

אלא משמע דביקור ד' ימים אינו מעכב. ואף שיש לדחות קצת ולומר דמייירי שם שהנה מבוקר ד' ימים מקודם רק שלא הנה שימור והקצאה לשם גבוה מקודם.

(דהביקור יכול להיות קודם שמקדישו כדמוכח בשבת (דקמ"ח ע"ב) בע"פ שחל בשבת דשרי להקדיש פסחו. וע"כ שהביקור ד' ימים הנה מקודם.

וכן מוכח ג"כ מהא דפסחים (דס"ו רע"ב) שלא הקדישו הפסח עד שהביאוהו לעזרה. וע"כ שביקרוהו מקודם שהקדישו).

מ"מ לא משמע לפרש פן בגמ' דתמורה שם. דא"כ הל"ל בפשיטות אלא מעתה אם לא עביד ליה שימור לגבוהה ה"נ דלא חזי להקרבה.

ומדפריה מאימרא דצומא משמע דאף שלא ידע כלל ממנו תחלה מ"מ חזי להקרבה ג"כ. והביקור ארבעה ימים אינו מעכב.

ומיהו אין להביא ראיה מהא דאיתא בירושלמי פ"ב דביצה ה"ד בעובדא דבבא פן בנטא (והוא עובדא שנזפרה ג"כ בגמ' דביצה ד"כ סע"א). שפ"א נכנס לעזרה ומצאה שוממת (וביו"ט ה"ה שלא היו מביאין עולות כב"ש).

וכן פי' בקה"ע) מה עשה שלח והביא ג' אלפים צאן מצאן קדר וביקרן ממומין כו' כל מי שרוצה להביא עולות יבוא ויסמוך כו'. הרי מוכח שביו"ט גופיה ביקרן ממומין והתיר להקריבן ביו"ט אף שלא ביקרן ד' ימים מקודם.

דזה אינו ראיה כלל. דלא בעינן ביקור ד' ימים רק בתמיד דכתיב ביה תשמרו ויילפינן בג"ש מפסח פנ"ל.

משא"כ בשאר קרבנות לא בעינן כלל ביקור ד' ימים אף לכתחלה. אף יש להביא ראיה מהא דאיתא בירושלמי רפ"ד דברכות ר"ס בשם ריב"ל בימי מלכות יון היו משלשלין להן ב' קנפות של זהב והיו מעלין להן שני טלאין פ"א שילשלו להן כו' באותה עשה האיר הקב"ה עיניהם ומצאו שני טלאים מבוקרים בלשכת הטלאים.

ועל אותה עשה העיד ריב"ב על תמיד של שחר שקרב בד' שעות (וע' תוס' מנחות דס"ד ע"ב ד"ה ועל. ובפ"י הר"מ והראב"ד רפ"ו ממס' עידות).

וכעין עובדא זו איתא בגמ' במנחות שם ובשילהי סוטה ובב"ק (דפ"ב ע"ב) פשצרו בית חשמונאי זע"ז כו' ובכל יום היו משלשלין להן בקופה של דינרין והיו מעלין להן תמידין כו'. מיהו מהא עובדא דגמ' דידן אין להוכיח מזה דהתמיד פשר בדיעבד בלא ביקור ד' ימים מקודם.

די"ל שלא היו מקריבין אז אותן תמידין שהעלו להן בו ביום. דהא קיי"ל בספ"ב דערכין (די"ג סע"א) דאין פוחתין משנשה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים ובכל יום נטלו מהן שנים לתמידין ונתנו שנים אחרים תחתיהם.

וכמבואר בפירש"י שם. וא"כ י"ל בעובדא דבית חשמונאי הנ"ל ג"כ שיירו להם ששה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים ובכל יום היו מעלין להם תמידין להחליף על השנים המבוקרין שנוטלים משם בכל יום פנ"ל.

וילעולם היו התמידין מבוקרין ד' ימים מקודם. ועוד י"ל דכיון דבעובדא זו אותן בני המצור שהיו מבחזין היו ג"כ ישאל היו סומכין עליהן שמעלין להן בכל יום תמידין המבוקרין שנתבקרו ד' ימים מקודם אצלם, אבל מהא עובדא דבירושלמי ברכות הנ"ל דמשמע שהצרים היועכו"ם שהיו מעלין להן בכל יום טלאים לתמידין ואין לסמוך על ביקור שלהם.

וגם מהה עובדא מוכח דבכל יום היו מקריבין אותן התמידין שהעלו להן בו ביום ולא היה להם מלשפת הטלאים כלל, עד לבסוף שהאיר הקב"ה עיניהם ומצאו בו טלאים מבוקרין בלשפת הטלאים.

ושפיר מוכח מזה דבדיעבד פשר התמיד אף בלא ביקור ד' ימים מקודם. שוב מצאתי בס' ט"א במגילה (בדכ"א ע"ב, ועוד שם בדכ"ט ע"ב) שכ' שם שביחודו שיו לסופה העלה דביקור ד' ימים אינו מעכב בדיעבד.

אף לא ביאר שם שום ראיה מהיכן הוכיח פן בחידושיו. ולענ"ד מוכח פן מהני ראיות שביארנו: ב ומעשה נבאר דברי התוס' בסופה הנ"ל שפירשו במילתיה דר' יוסי שהשוחט תמיד שאינו מבוקר בשבת חייב חטאת דהיינו אפי' בנמצא תם.

ומוכח דס"ל דהביקור מעכב בדיעבד. ונראה שהתוס' הוכיחו לפרש פן בדר' יוסי.

מלבד דכן משמע מדנקיט ר' יוסי בהה לישנא השוחט תמיד שאינו מבוקר בשבת כו' ולא קאמר נמצא בע"מ בשבת חייב חטאת כדנקיט פן בהה לישנא במתני' דפסחים הנ"ל. ומזה משמע דר' יוסי מייירי אפי' בנמצא תם.

ועוד מוכח פן מדר' יוסי דקאמר חייב חטאת וצריך תמיד אחר. ואי מייירי בנמצא בע"מ למה ליה להשמיענו דצריך תמיד אחר.

וכי לא ידענו מקרא מפורש דבע"מ לא ירצה לקרבן. וע"כ דר' יוסי מייירי בנמצא תם וזהו שחידש לנו ר' יוסי דהביקור מעכב בדיעבד.

ועיקרא דהה ברייתא איתא בתוספתא בפ"ה דפסחים א"ר יוסי שמעתי שהשוחט תמיד שאינו מבוקר בשבת חייב חטאת ויחזור ויביא תמיד אחר להכשירו שנא' תמימים יהיו לכם וגספיהם פשהו מבוקרין הו תמידין פשאינו מבוקרין אינו תמידין.

ונראה לפרש דמה שהוצרך ר' יוסי הכא לדרוש פן מקרא אחרת דתמימים יהיו לכם להורות דבלא ביקור פסול בדיעבד, ולא סגי ליה בקרא דתשמורו דמיניה יליף בגמ' דתמיד טעון ביקור ד' ימים פנ"ל.

דזה א"ש לפמ"ש לעיל דמקרא דתשמורו מוכח רק שצריך ביקור לכתחלה. אבל לא לעכב בדיעבד.

פינון שלא שנה עליו הכתוב לעכב ומקרא דתמימים יהיו יליף ר' יוסי לפסול בדיעבד בלא ביקור. וכדמסיק ר' יוסי דכשאינו מבוקרין אין תמידין.

ולפ"ז נראה ברור דאף לר' יוסי דדרוש מקרא דתמימים לפסול בדיעבד בלא ביקור היינו פשלא היה מבוקר כלל קודם שחיטתו, אבל אם היה מבוקר פה לכתו קודם שחיטתו רק שלא ביקרו ד' ימים מקודם לכ"ע פשר בדיעבד, דליכא למילף מקרא דתמימים רק שיהיו בדוקים ומבוקרים קודם שחיטה שהם תמימים.

אבל מה שצריך ד' ימים לביקור שזה ילפינו מפסח אין זה רק מצוה לכתחלה פנ"ל. (ואף שלכאורה מלשון התוס' דסופה שם שפכתו ואפילו נמצא תם משום דטעון ביקור ד' ימים כו').

משמע דכל שלא נתבקר ד' ימים מקודם הוא פסול. מ"מ פבר ביארנו שא"א לומר פן.
ור' יוסי מייירי שלא נתבקר פהלכתו פלל פדאמר בהדיא (וכהלכתו קאי על אנפן הביקור
ולא על זמן ד' ימים). וי"ל דמ"ש התוספות משום שטעון ביקור ד' ימים כ"כ רק לקושטא
דמילתא דטעון ביקור ד' ימים.

אבל מ"מ בדיעבד לא נפסל הקרבן רק אם לא ביקרו פלל קודם שחייטתו פנ"ל). ואף אם
נרצה לפרש פפי המוכן הפשטי לפום ריהטא בתוס' דסופה שפוננתם דביקור ד' ימים
ג"כ מעכב בדיעבד.

(ודלא פמשמעות התוספתא דיליף מקרא דתמימים פנ"ל). עכ"פ ההכרח לומר דרק לר'
יוסי כ"כ דס"ל שביקור מעכב.

אבל ממתני דפסחים דתנו שחטו ונמצא בע"מ חייב מזה מוכח דלא כר' יוסי וכנ"ל. ולא
תיקשי מפל הגי דוכתי שהוכחתי לעיל דביקור ד' ימים אינו מעכב בדיעבד.

(ובלא"ה הא דבן בג בג דריש בפסחים בג"ש תמיד מפסח שיהא טעון ביקור ד' ימים
משמע דלאו כ"ע ס"ל פן. מדאמר הגמ' במנחות (דמ"ט ע"ב) ובפרכין (די"ג רע"ב) הא
מני פן בג בג היא כו').

וקצת יש להוכיח פן מדברי התוס' גופניהו בפרכין (די"ח ע"ב ד"ה שנתו) שהקשו שם
דלמה לי קרא דשנתו כו' ואם הוא נולד יום ר"ה מחוסר זמן הוא כו' ע"ש. ונהי מילתא
דמחוסר זמן פסול לקרבן אפי' קים ליה שפלו לו חדשיו זה אינו מפורש כ"כ בגמ' (רק
מגמ' דפ"ק דר"ה ד"ז ע"א להדיא מוכח פן, וכמבואר במל"מ פ"ג מה' איסורי מזבח ה"ח
ע"ש).

ואמאי לא הקשו התוס' שם בפרכין ג"כ דאם נולד בר"ה הרי לא הנה ביקור ד' ימים
אלא משמע דביקור ד' ימים אינו רק מצוה לכתחלה ולא לעכב בדיעבד. ויש לדחות
קצת.

ואין להאריך יותר בזה. וראיתי בת"כ פ' ויקרא ע"פ תמים יקריבנו תמים יקדישנו ר'
יוסי אומר תמים יקריבנו יבקרנו ויקריבנו.

א"ר יוסי שמעתי בשוחט בשבת תמיד שאינו מבוקר חייב חטאת ויביא תמיד אחר. הרי
דר' יוסי יליף דביקור מעכב מקרא דתמים יקריבנו ודריש מיניה יבקרנו ויקריבנו ות"ק
לא דריש פן רק תמים יקריבנו היינו תמים יקדישנו.

וממילא לדידיה ליכא ילפותא שביקור מעכב. (ואנפן מחלוקתם היינו כמ"ש הק"א בפי'
לת"כ דקשה בקרא דתמים יקריבנו דהרי משעת הקדשו צריך להיות תמים.

ולנה דריש הת"ק דיקריבנו היינו יקדישנו ויתורא דקרא דהכא אתי לומר דהמקדיש
בע"מ עובר ג"כ בעשה מלבד הלאו דנפ"ל מלא תקריבו דכתיב בפ' אמור לקמן ודרשינו
שם ג"כ תקריבו תקדישו כו'.

ור' יוסי מפרש בקרא דתמים יקריבנו דאף דמשעת ההקדש הוא תמים מ"מ צריף לבקרו ולראותו קודם ההקדשה שמה נפל בו מום וס"ל דביקור זה מעפב). ולפ"ז יש מכאן ראיה ג"כ לדברינו דלעיל דר' יוסי הוא דס"ל דביקור מעפב ורפנן פליגי עליה.

ולר' יוסי נמי י"ל דביקור של קודם שחיטה הוא שמעפב אבל לא ביקור הד' ימים פנ"ל. (אף עדיין קשה מהא דבתוספתא דפסחים גליף רבי יוסי שהביקור מעפב מקרא דתמימים יהיו לכם ונספיקם ובת"כ גליף לה ר' יוסי מהא דתמים יקריבנו.

וגם עוד צ"ל דהא דביקור של קודם שחיטה מעפב מצינו בגמ' רק בתמיד ופסח ולא בשאר קרבנות. והני קראי דתמימים יהיו ותמים יקריבנו לא מייירי כלל בתמיד ופסח.

וא"כ מהני קראי יש למילף זה לכל הקרבנות. ויש להאריך בזה ואכמ"ל): ג וכ"ז לקושטא דמילתא שביארתי הנלע"ד לדינא שמה שצריף ד ימים לביקור אינו מעפב בדיעבד וממילא ג"כ לק"מ קושפית מעלתו בגמ' דפסחים הנ"ל אבל בלא"ה נמי אין התחלה לקושפיתו.

אף אם היינו אומרים דביקור ד' ימים מעפב בדיעבד. דבגמ' דפסחים בבבאי דהביא שוה מאפר ושחטו תמיד ביו"ט מהו, י"ל דשפיר מייירי שהיה מבוקר ד' ימים מקודם.

ואפ"ה אסור משום מוקצה מדרבנן. פגון שפרח ממקומו ונמצא ביו"ט בשדה באפר והובא לשחטו לתמיד ושפיר קמיבעיא ליה אי פשר לקרבן מחמת איסור מוקצה דרבנן.

וגם דלפמ"ש רש"י בפסחים (דצ"ו ע"א סד"ה דכונתיה) דיכול לבקר מבצעשור ב' וג' טלאים ובשעת שחיטה יקח אחד מהם וא"כ ה"נ י"ל דמייירי בכה"ג שביקר בסתם פמה טלאים באפר ולא בירר לו איזה מהם יקח ביו"ט ואח"כ הביא טלה אחד מהם ביו"ט ושחטו לתמיד.

ובכה"ג עדיין אסור משום מוקצה. דקיי"ל כב"ה בפ"ק דביצה (ד"י ע"א) דעומד ואומר זה וזה אני נוטל.

אבל מ"מ באומר מכאן אני נוטל למחר לא מהני ואסור כדאיתא התם בגמ' וכ"פ בש"ע או"ח סי' תצ"ז ס"י. ומכש"כ דניחא טפי לפמ"ש התוס' במנחות (ד"נ ע"א ד"ה מ"מ) שהמבקרין היו מבקרין אותן כדי למוכרן כו'.

ובכה"ג בנדאי לא חשיב זה הכנה כלל במה שהמוכר היה מבקר את טלאיו אולי ימצא קונה על איזה מהן ואסירי ביו"ט משום מוקצה, וכן משמע בכ"ד בגמ' כד' התוס' שהיה דרך המוכרים לבקרן מקודם שבאו ליד הקונה.

וגם מהא דתנן בשפת ר"פ שואל (דקמ"ח ע"א) וכן ע"פ בירושלים שחל להיות בשפת מניח טליתו אצלו ונוטל את פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יו"ט. ופירש"י שלא נזכר מע"ש לקנות.

וסתמא דמילתא זה ששכח מע"ש לקנות לו פסח כלל בנדאי הוא לא ביקר את פסחו רק שפבר היה מבוקר ביד המוכר. (ודונחק לומר דמייירו באופן המבואר ברש"י פסחים דצ"ו ע"א והובא לעיל שפפריש ב' וג' טלאים מבצעשור ואח"כ יקח אחד מהן.

וביקר ד' ימים ושוב אח"כ ש"כח בע"ש לקנות פסחו). ודרך אגב נבאר דפירש"י שם מוכרח הוא דמיירי מתני' שש"כח מע"ש לקנות פסחו.

דאין לפרש דמתני' מיירי שפבר קנה פסחו מע"ש רק שהמוכר מעכב הטלה אצלו מחמת שאינו מאמינו על המעות (וכמו שראיתי מי שגשבתבש לפרש פו). דמלבד דמשמע שנהו עיקר הרבנותא דקמ"ל במתני' דשרי ליקח פסחו בשבת אף שלא קנה אותו ממנו קודם שבת.

וגם מדקתני ועושה עמו חשבון לאחר יו"ט והיינו משום שקנה אצלו בשבת דאסור להזכיר שום פסוק דמים (וכדאיתא בביצה דכ"ט ע"ב). ועוד מוכח פו בגמ' שם דמסייע ממתני' לר' יוחנן דאמר מקדיש אדם פסחו בשבת.

ואי מיירי מתני' שפבר קנה פסחו מע"ש רק שהמוכר מעכבו אצלו בעד המעות שאינו מאמינו. א"כ היכי מסייע ממתני' לר' יוחנן.

ודילמא מיירי מתני' שפבר הקדישו מע"ש ג"כ. ואף די"ל דכיון שהמוכר מעכבו אצלו למשפון על המעות ממילא לא הוה מצי הקונה להקדישו מאתמול דמשפון שפיד אחרים אינו יכול להקדיש כמבואר בתוס' ב"מ (דע"ג ע"ב ד"ה השתא) ובכתובות (דנ"ט רע"ב) מ"מ אפתי מצי הקונה להקדישו מאתמול שיחול ההקדש לכשיפדנו דבכה"ג חל ההקדש אח"כ ממילא הואיל ובידו לפדותו.

וכמפורש פו בגמרא דכתובות שם ובגדרים (דפ"ו ע"א). וכבר ביארתי בתשובה אחרת דשרי להקדיש מע"ש ולהתנות שיחול ההקדש בשבת וליכא בזה שבות דאין מקדישין דההקדש חזיל אח"כ ממילא.

והוכחתי פו מדוכתי טובא. וא"כ היכי מסייע הגמ' הכא ממתני' לר' יוחנן דמקדיש אדם פסחו בשבת גופיה ודילמא הכא הקדישו מאתמול וכנ"ל.

א"ו דפירש"י מוכרח הוא דמתני' משמע דמיירי שש"כח מע"ש לקנות פסחו. והרי בזה ע"כ לומר דמקדיש אדם פסחו בשבת.

וא"ש: ד ובענין זה יש להעיר בהא דאיתא במכילתא פ' בא ע"פ משכו וקחו לכם צאן כו' ר' יצחק אומר בא הפתוב ללמד על בהמה דקה שנקנית במשיכה. וראיתי שהק' ע"ז בעל מג"א בספרו ז"ר דמה עניינו לכאן ותירץ משום דלקיחת הפסח הנה בעשור לחודש ואותו היום הנה שבת פנודע ולמ"ד דבהמה דקה נקנית בהגבהה הנה אסור בשבת לטלטל בע"ח לכן אמר להם שיקנו במשיכה דקיי"ל מדדין עגלין וסניחין ברה"ר כו'. עכ"ד.

ונראה שהז"ר כ"כ רק דרך דרוש ורמז. ע"ד ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא כו'. (שהרי אז לא הנה שייך עדיין שום שבות וגזירה דרבנן פלל). וגם י"ל לפמ"ש במכילתא גופיה ע"פ בעשור לחודש הנה ויקחו אין לי אלא עשרי שהוא פשר ללקיחה י"ד מניין אמרת ק"ו כו'.

ופי' המפרש שם במכילתא שמה שהיה צ"ל מקחו מבעשור הוא רק כדי לבקר ד' ימים ממומין ואם יש לו טלאים מבוקרין כמה דמאחר לקיחתו עדיף טפי. ולפ"ז לשיטת המכילתא לאיזה צורך היה להם לקנות בשבת דוקא.

נהרי היו יכולים להתחיל מבעשור לשמרו ולבקרו ממומין ביד המוכר ואח"כ יקנו אותו. אלא וגם מהא דתנו בשבת ר"פ שואל (דקמ"ח שדברי המפרש תמוהים ול"נ פלל דנדאי פסח מצרים דמקחו מבעשור לא היו רשאים לאחר מלקנותו אף מי שהיו לו טלאים מבוקרין (דקא זהו פל החילוק בין פסח מצרים לפסח דורות המבואר במתני' דפסחים ובמכילתא שם, ע"ש).

וגם כ"מ במכילתא גופה ע"פ והיה לכם למשמרת). רק דכוננת המכילתא דמכשיר יום י"ד ללקיחה מק"ו היינו אם עבר ולא לקח אז בעשור לחדש ושהה עד י"ד מותר לקח בי"ד גופיה.

(וימזה משמע קצת ג"כ דביקור ד' ימים אינו מעכב. דדוחק לפרש במכילתא דמכשיר יום י"ד ללקיחה דמיירי פשיקרו ד' ימים ולא קנהו דה"ל לפרש פן ולא לסתום בכה"ג).

מ"מ פבר ביארנו דפי' הז"ר במכילתא ע"פ משכו הנ"ל לא יתכן רק דרף רמז פנ"ל. וראיתי ג"כ בירושלמי פ"ק דקידושין ה"ד אהא דתנו התם וחכ"א בהמה דקה נקנית במשיכה.

, מפרש שם בירושלמי מ"ט דרפגן משכו וקחו לכם צאן כו'. ויש לבאר ד' הירושלמי והמכילתא הלז מקוששית הז"ר הנ"ל דמה עניינו לכאן להשמיענו דין הקנן בזה.

והיה י"ל בסגנון אחר. דהנה במכילתא דריש ג"כ ע"פ משכו וקחו לכם צאן, משכו מי שיש לו וקחו מי שאין לו.

והקשה בז"ר דאטו מי שיש לו אינו רשאי לקח מן השוק. ותיקן ע"ז משום דבגמרא רפ"ב דע"ז אמרינן גבי הא דלוקחין בהמה מן העכו"ם לקרבו הא לכתחלה והא בדיעבד.

והיינו פשאין לו בהמה אחרת. ומש"ה מי שיש לו בהמה אסור לקח מעכו"ם.

ומי שאין לו מותר. ודבריו תמוהין דהא דאמר בע"ז (ר"ד כ"ג) הא לכתחלה והא דיעבד אין פירושו דיעבד פשאין לו בהמה אחרת רק דיעבד היינו לחוש לשעבר דילמא רבע לה לא חיישינן משא"כ על להבא חיישינן ע"ש.

אבל מותר לקח מהם בהמה לקרבו אף פשיש לו בהמה אחרת. ועוד דאף לר"א דס"ל דאין לוקחין מן העכו"ם בהמה לקרבו ותייש לרביעה מ"מ הא שם (בדכ"ד סע"א) פריף עליו הגמרא מקרא דגם אמה תתן בדינינו זבחים ועולות.

ומשני קודם מ"ת שאני. הרי דגם לר"א מ"מ קודם מ"ת היה מותר לקח לקרבו בהמה מן העכו"ם.

(ובמ"א ביארתי ליישב דברי הרמב"ן התמוהים מ"ש בפירוש התורה ע"פ גם אמה תתן בדינינו זבחים לא עלה ע"ד משה לקבל מהם זבחים כו'). אף לכאורה י"ל טעם אחר שלא

היו רשאים אז ליקח צאן מן המצריים כיוון שהמצריים היו עובדי צאן א"כ יש בהצאן שלהם חשש נעבד ופסול לקרבן.

ואף שלענין חשש רביעה לר"א אמרו דקונדם מ"ת שאני היינו לענין חששא בעלמא דהא רבנן דר"א לא חיישי פלל לרביעה.

ואמרין דאף לר"א דחיישי מ"מ מודה דקונדם מ"ת הנה שרי. ולא חששו אז להך חששא. אבל זה נדאי דגם קונדם מ"ת היו נזהרין מלהקריב נרבע ונעבד נדאין לקרבן וכמו בכל המצות שנצטוו אז שהיו נזהרין בהם ג"כ בכל הדברים שנאסרו אחר מ"ת והיו מקובלין בכל פרטיהם כמ"ש המחברים.

וא"כ ה"נ פאן לענין פסול מחמת נעבד בצאן של המצריים שנה הנה הע"ז שלהם ובנדאי היו עובדין להם. ואף דמ"מ יש מהם שלא נעבדו מ"מ הוי כמו איתחזק איסורא.

ואין סברא למה יהיו רשאים לכתחלה ליקח מהם צאן לפסח (ואף מי שלא הנה לו צאן ג"כ). אמנם פשוט הוא דז"א והוא היתר גמור לקנות מהם ואין חשש נעבד פלל בצאן הנקחין מן המצריים.

דהא אמרינן בגמ' רפ"ב דע"ז (דכ"ב רע"ב) בהא דלוקחין מהן בהמה לקרבן משום דאם איתא דאקצייה ואם איתא דפלחיה לא הנה מזבין ליה. וא"כ שרי בממ"נ.

דהא קונדם שמכרו לישראל בנדאי לא עבד לו דאל"כ לא הנה מזבין ליה. ואחר שמכרו להישראל שוב אין חשש שמא עבד לו המצרי אח"כ.

(אפי עדיין לא לקחו הישראל לביתו מיד העכו"ם. ובפרט די"ל קצת שהיו נמנעים מליקח הצאן לביתו ביום השבת דגם במצרים שמרו שבת כמבואר במדרשים).

דהרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ולפ"ז שפיר מנושב בזה ג"כ קושיות הז"ר הנ"ל דמה עניינו לכאן להשמיענו דין הקנין של הצאן.

משום שהיו צריכין תיקף לעשות בו קנין המועיל שיהיה שלו ולא יוכל המוכר אח"כ לאוסרו לקרבן פסח מחמת נעבד וכנ"ל. וממילא ילפינן מהכא שבהמה דקה נקנית במשיכה.

(ובס' ת"ח בע"ז שם הוכיח דהא דאמרין אם איתא דפלחיה לא הנה מזבין ליה אין זה בנדאי רק דאם פלחיה לא שכיח דמזבין ליה ומש"ה התירו מסתמא. ע"ש.

ולפ"ז י"ל דמש"ה אמר המכילתא משכו מי שיש לו וקחו מי שאין לו. דרק למי שאין לו התירו לסמוך אהך סברא דלא שכיח דמזבין ליה בטר דפלחיה אבל מי שיש לו צריך ליקח משלו ולא לסמוך על היתר סברא הנ"ל.

דלו יהי דנימא דאם פלחיה הוי כמו רובא דלא מזבין ליה ואין לחוש למיעוטא דמזבני בטר דפלחי ליה מ"מ הא מבואר ברא"ש פ"ק דבכורות (סי' י') דאין לסמוך על רובא במקום שיש לו בקל היתר גמור יע"ש.

ואין להקשות מהא דקיי"ל דלוקחין מהן בהמה לקרבן לכתחלה ומשמע דשרי אף אם יש לו בהמה אחרת וכנ"ל. דהתם בלאה"נ אין לחוש פלל לדילמא פלחיה.

והוּ סָבְרָא דְאֵם אֵיתָא דְפִלְחִיָּה לָא הֵנָּה מְזַבֵּין לִיה אָמַר הַגְמָרָא רַב לַרְוּחָא דְמִילְתָּא כַּמ"ש הַתּוֹס' בַּע"ז (דכ"ב ע"ב ד"ה אֵם אֵיתָא). מִשָּׂא"כ לְעַנְיָן הַמְצָרִים שְׁהֵיָה יְדוּעָא אֲזִי שְׁהֵם עוֹבְדֵי צֵאן וְכַנ"ל).

מִיְהוּ לְמ"ד בַּע"ז (דנ"ד ע"א) דַּס"ל דְאָדָם אוֹסֵר דְשָׂא"ש בְּמַעֲשֵׂה וּכְגוֹן שְׁנִיפָה לָהּ יִין בֵּין קַרְנֵיהָ כו' לְדִידֵיהָ עַכְצ"ל הֵכָא דְתִיכְף אַחַר שְׁקִנּוּ הַצֵּאן הֵיָה הַיִּשְׂרָאֵל לֹקֶחֶן לְבֵיתוֹ וְלֹא הֵיָה מְנִיחָן בְּיַד הָעַפּו"ם כְּלָל שְׁלֹא יֵאָסְרֵנוּ עָלֵינוּ ע"י מַעֲשֵׂה אִף שְׁכַבְרָא קִנְאָה הַיִּשְׂרָאֵל.

וּמ"מ י"ל דְמִלְשָׁנָא דְקָרָא מְשָׁכוּ וּקְחוּ לְכֶם צֵאן מִשְׁמַע שָׂא"צ שׁוּם קִנְיָן אַחַר כו' וְגַם י"ל דַּר' יִצְחָק בְּמִכִּילְתָּא דְדַרְיָשׁ פֶּן הוּא ס"ל כַּמ"ד אֵין אָדָם אוֹסֵר דְשָׂא"ש אִף בְּמַעֲשֵׂה וְלִידִידֵיהָ סְגִי הֵכָא כְּלָל שְׁעֲשֵׂה בּוֹ קִנְיָן הַמּוֹעִיל וְא"צ לִיקְחוּ תִיכְף לְבֵיתוֹ דְנוֹקָא, (וּבְחֻלְיֵינוּ ד"מ ע"ב אֵיתָא בְּהַדְיָא דַּר' יִצְחָק ס"ל ג"כ דְאֵין אָדָם אוֹסֵר דְשָׂא"ש אִף בְּמַעֲשֵׂה.

רַב דְשָׁם נִרְאָה שְׁהוּא רַבִּי יִצְחָק הָאֲמֹרָא. וְהוּ דְמִכִּילְתָּא הוּא רַבִּי יִצְחָק הַתַּנָּא.

מ"מ הָא בְּחֻלְיֵינוּ שְׁם מִיְתֵי ג"כ פְּלוּגְתָּא דְתַנָּאֵי בְּזָה אֵי אָדָם אוֹסֵר דְשָׂא"ש. וי"ל דַּר' יִצְחָק דְמִכִּילְתָּא ס"ל כְּהָךְ מ"ד דְאֵין אָדָם אוֹסֵר דְשָׂא"ש בְּמַעֲשֵׂה.

וּא"ש).

אֵלָא דַּלְפ"ז יְהֵיָה מוֹכַח מִהַמְכִילְתָּא וְהִירוּשְׁלַמִי דְהֵכָא כַּד' הַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דִּישְׂרָאֵל מַעֲפּו"ם ג"כ קוֹנָה בְּמִשְׁיכָה. וְכַמ"ש הַשְּׁ"ף בַּח"מ ר"ס קצ"ד.

וְע' בִּיּו"ד ס'י שְׁ"ף ס'וּ וּבְשְׁ"ף שְׁם סַק"ת. וְיֵשׁ לְדַחֲוֹת קֶצֶת.

וְאֵין לְהַאֲרִיף: סִימָן כַּד ע"ד פְּלִפּוּלוֹ בְּקוֹשְׁיַת הָאֲחֵרוּנִים לְעַנְיָן שׁוֹחֵט אֵת הַפֶּסַח עַל הַחֲמִץ אֲמַאי לֹקְהָ וְהָא הֵנִי הַתְּרַאֲת סַפְקָא שְׁמָא בִּיטּוּלוֹ בְּלָבוּ. וּבְהַדְיָא אֲמַרִינָן בְּפִסְחִים (דס"ג ע"ב) דְכִשְׁהַחֲמִץ עִמּוֹ בַּעֲזָרָה לֹקְהָ אִף לְמ"ד הַתְּרַאֲת סַפְקָא לֹא שְׁמָה הַתְּרַאֲהָ.

וּבְשָׂאֲגַת אַרְיָה ס'י ע"ז רוֹצָה לְהוֹכִיחַ מְזָה דְבַחֲמִץ שְׁל אַחֲרִים שְׁקִיבֵל עָלֵינוּ אַחֲרֵינוּ דְעוֹבֵר עָלֵינוּ בְּב"י מִשׁוּם דְגוֹרָם לְמָמוֹן אֵילּוּ מִיְגָנִיב וּמִיְתַבִּיד כו'. דְבָזָה פִּינּוֹן שְׁגוּף הַחֲמִץ אֵינוֹ שְׁלּוֹ לֹא מְהַנִּי לִיה בִּיטּוּל כְּלָל.

דְלָא מְצִי לְבַטּוּל וְלְהַפְקִיר דְבָר שְׁאֵינוֹ שְׁלּוֹ. וְגַם אַחַר הַבִּיטּוּל הוּא גוֹרָם לְמָמוֹן כְּדַמְעִיקָרָא.

וּבַחֲמִץ זֶה מִיְרִי בְּשׁוֹחֵט אֵת הַפֶּסַח עַל הַחֲמִץ דְלֹקְהָ דְאֵין כָּאן ה"ס דְלָא מְצִי לְבַטּוּל. וּבְתַשׁוּ' פ"י (חא"ח ס'י י"ג) רוֹצָה לְהוֹכִיחַ מִכַּח קוֹשְׁיָא זֶה פְּדַבְרֵי הַפְּלָבוֹ וְנוֹסְחָא יִשְׁנָה בְּרַמְב"ם דְלַחֲמִץ יְדוּעָא לֹא מְהַנִּי בִיטּוּל וְהַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם פְּלָפְלוּ בְּדַבְרֵיהֶם.

וְאֵין רְצוֹנֵי לְפַלְפֵל בְּדַבְרֵי שְׁכַבְרָא הִלְכוּ בּוֹ הַנְּמוּשׁוֹת. אִף אַחֲרֵי רֹב הַפְּצָרוּתֵינוּ כָּאֵלוֹ הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ לְעַבּוֹר עָלֵינוּ בְּב"י.

מִשָּׂא"כ חֲמִץ שְׁל בְּמִכְתָּבּוֹ אֲשִׁיב לּוֹ בְּקֶצֶרָה רַב בְּמָה שְׁיִצָּא לְדוֹן בְּדַבְרֵי הַחֲדָשׁ: א מ"ש מַעֲלָתוֹ לְתַרְץ קוֹשְׁיַת הָאֲחֵרוּנִים הַנְּ"ל בְּאֲנֹפֶן חֲדָשׁ דַּחב"פ פִּינּוֹן שְׁאֵינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ שְׁל אָדָם וְעֲשָׂאוֹ הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ לְעַנְיָן ב"י.

מִמִּילָא אִף אֵם הַחֲמִץ אֲסוּר בְּהַנָּאָה מִצַּד אַחַר כְּגוֹן שְׁהוּא חֲמִץ שְׁל כְּלָאֵי הַפְּרָם אוֹ חֲמִץ שְׁל תַּקְרָבָת ע"ז. מ"מ עוֹבֵר עָלֵינוּ בְּב"י.

פינון דבלא"ה פל חמץ אינו ברשותו שאסור בהנאה וגזה"כ הוא שיחשב פאלו הוא ברשותו להתחייב עליו בב"י. הה"נ אם אסור בהנאה עוד מצד אחר מ"מ עובר עליו בב"י.

ובחמץ פנה לא מהני ביטול והפקר פינון שמתחילה אינו ברשותו גם קודם זמן איסור חמץ דמצי לבטל עדיין שאר חמץ דהוי עדיין היתר אז. משא"כ פנה.

וא"כ י"ל דהא דשוחט הפסח על החמץ לוקה אף למ"ד דה"ס לא שמה התראה מיירי בכה"ג עכ"ד. והאריף פנה.

והנה מלבד שדוסק לאוקמי דמיירי שם בכה"ג. וגם עיקר הדבר מה שפשוט אצלו דחמץ של כה"כ ותקרובת ע"ז ג"כ עוברין עליו בב"י.

יש לדון פנה. די"ל דמה שעשאו הפתוב פאלו הוא ברשותו הוא רק לענין מה שאסור בהנאה משום חמץ גופיה פנה הוי גזה"כ שחומר איסור הנאה שלו לא נפקיענו מרשותו לענין שלא יחול עליו חיוב בב"י וחיוב לבטלו פאלו לא הנה נאסר בהנאה משום חב"פ.

משא"כ פשאסור הנאה פא לו מצד אחר וכבר נפקע מרשותו מקודם ולא ישוב עוד אליו להיות נחשב ברשותו לענין בב"י. והיכן מצינו שיהיה גזה"כ גם פנה.

ומלבד זה י"ל עוד לפמ"ש האחרונים דהא דחמץ בפסח לאו בר דמים הוא ולא נחשב גורם לממון פינון שיהא מותר אחה"פ לדידן דקיי"ל כר"ש דחמץ שעבר עליו הפסח מותר בהנאה היינו משום דמתמת איסור בב"י אסור להשהותו עד אחה"פ.

וא"כ י"ל דבחמץ דעשאו הפתוב פאלו הוא ברשותו הסברא הוא פה פינון דאילו לא הנה עובר בב"י והנה מותר להשהותו הנה החמץ חשוב ברשותו דהא גורם לממון הוא שאחר הפסח יהא מותר בהנאה.

וברק משום דאסור להשהותו בפסח עי"ז חשוב אינו ברשותו. ואיף נימא דמשום שאינו ברשותו לא יהיה עובר עליו בב"י פינון שאם לא יעבור בב"י שוב יהא חשוב ברשותו.

נדבר זה מבואר ביטולו בפעמו. ולכך שפיר החשיבה אותו התורה פאלו הוא ברשותו לעבור עליו בב"י.

משא"כ חמץ של כה"כ וכדומה שהוא אסור בהנאה לעולם והוי אינו ברשותו בפעם מהכ"ת לומר שעשאו הפתוב פאלו הוא ברשותו לעבור עליו בב"י פינון שהוא אינו ברשותו בפעם וכנ"ל. ואף דלכאורה זהו רק לר"ש דס"ל דבר הגורם לממון פממון דמי.

אבל הא אנו קיי"ל דלא פרה"ש אלא פרפנון דדהגל"מ לאו פממון דמי (מלבד הראב"ד ובעה"ת שפסקו כר"ש דדהגל"מ פממון דמי כמ"ש הש"ף בחו"מ סי' שפ"ו סק"י). מ"מ י"ל דגם לרפנון דר"ש דדהגל"מ לאו פממון דמי מ"מ הא לענין בב"י בהדיא גלי קרא דעוברין בב"י משום גורם לממון וכדאמרינן בפסחים (דף ה' סע"ב).

א"כ שפיר י"ל דהא דבחמץ עשאו הפתוב פאלו הוא ברשותו היינו רק בחמץ דהוי גורם לממון מיהת לילא האיסור דב"י פנ"ל. משא"כ בחמץ של איסורי הנאה דלא הוי אף

גורם לממון כָּלֵל כַּנִּי"ל בְּאִפְסוֹן דִּי"ל דְּבַחְמִין שֶׁל כה"כ וְכַדוּמָה אֵין עוֹבְרִין עָלָיו בְּב"י דְּחָשִׁיב אֵינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ וְכַמְבֹּאֵר.

(מִיְהוּ לר"י דס"ל דְּחָמִין אַחַה"פ אָסוּר בְּהִנָּאָה מֵה"ת א"כ לְדִידִיָּה שׁוּם חָמִין לֹא הָיָה גֹרֵם לְמִמּוֹן כָּלֵל וְאִפ"ה עֲשָׂאוֹ הַפְּתוּב כְּאִלוֹ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ. וּמ"מ לְדִידִיָּה נָמִי י"ל דְּחָמִין שֶׁל כה"כ לֹא עֲשָׂאוֹ הַפְּתוּב כְּאִלוֹ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ מֵהַטַּעַם שֶׁבִּיאָרְנוּ לְעִיל מִקְוָדִם.

רַק דְּלִמְאֵי דְקִי"ל כר"ש דְּחָמִין אַחַה"פ מְוָתֵר מְדְאוּרִיָּתָא י"ל בְּזָה עוֹד טַעַם אַחַר וְכַמְבֹּאֵר. וּבִלְא"ה לר' יְהוּדָה לִק"מ כָּלֵל בְּשׁוֹחֲט אֶת הַפֶּסַח עַל הַחָמִין דְּאִמְאֵי לֹוְקָה הָא הָיָה ה"ס שֶׁמָּא בִּיטְלוּ.

דְּהָא ר"י ס"ל דְּחָמִין לְפָנֵי זְמַנּוֹ ג"כ בל"ת. וְא"כ בְּפִשְׁטוֹת מְשַׁכַּחַת לָהּ מְלָקוֹת בְּחָמִין שְׁנִיתָחִמִּין בַּע"פ אַחַר חֲצוֹת שְׁאֵינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ וְלֹא מְצִי מְבַטֵּל לִיָּהּ.

וְכָל הַקְּנִיָּה דְהָיָה ה"ס הֵכָא הוּא רַק לר"ש דְּחָמִין לְפָנֵי זְמַנּוֹ מְוָתֵר מֵה"ת וְהָיָה בְּרִשּׁוֹתוֹ: ב שׁוֹב רְאִיתִי שֶׁכְּבָר נִסְתַּפֵּק בְּחֻקִּיָּה זֹו בִּס' תְּשׁוּבָה מְאֵהָבָה (ס' קצ"ט) בְּשֵׁם חֲתָנּוֹ בְּחָמִין שֶׁל כה"כ אֵי נִימָא שֶׁג"כ עֲשָׂאוֹ הַפְּתוּב כְּאִלוֹ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ וְעוֹבְרִין עָלָיו בְּב"י אִו לָאוּ.

וְהוּא הַשִּׁיב לוֹ דְּאִפ"י בְּזָה עֲשָׂאוֹ הַפְּתוּב כְּאִלוֹ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ. רַק שֶׁלֹּא הִבִּיא שׁוּם רְאָיָה לְדַבְּרֵיו בְּזָה וְגַם לֹא נִחִית בְּזָה לְהַעֲמִיךְ בְּאִפְסוֹן הַסַּפֵּק כְּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ וַיֵּשׁ לְהִבִּיא רְאָיָה לְדַבְּרֵינוּ דְּחָמִין שֶׁל כה"כ אֵין עוֹבְרִין עָלָיו בְּב"י.

וּמִתְחִילָה נִבְאָר עוֹד סַפֵּק אֶחָד שֶׁנִּסְתַּפֵּק שֵׁם בִּס' תְּשׁוּבָה מְאֵהָבָה הַנִּי"ל בְּחָמִין שֶׁל חֲלָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁמְצֻנָּתוֹ בְּשִׁרְיָפָה וְחָמִין הוּא מֵהַנְּקַבְּרִין דְּקִי"ל כְּרַבְּנֵי דר"י דְּהַשְׁבַּתָּתוֹ בְּכָל דְּבָר וְלֹא כר"י דְּאֵין ב"ח אֶלָּא שְׁרִיפָה.

א"כ מֵהַ הַדִּין בְּחָמִין שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה אִם הוּא מֵהַנְּשַׁרְפִּין אִו מֵהַנְּקַבְּרִין. יַעו"ש מֵהַ שְׁצִידָד בְּזָה.

וַיֵּשׁ לְתַמּוּהָ עָלֵיהֶם שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ כָּלֵל מֵהַ דְּאִיתָא בִּירוּשְׁלַמִּי מְפֹרָשׁ בַּפ"ב דְּפִסְחִים (סוֹף הַלָּכָה א') רַבִּי בְּנִימִין בַּר לׁוֹי שֶׁאֵל חֲלוֹת תּוֹדָה שֶׁנַּעֲשׂוּ נוֹתֵר (וּפ"י בַּק"ע, חֲלוֹת תּוֹדָה שֶׁהֵן חָמִין וְנַעֲשׂוּ נוֹתֵר מֵהוּ לְרַבְּנָן דר"י דְּחָמִין הַשְׁבַּתָּתוֹ בְּכָל דְּבָר וְנוֹתֵר מְצֻנָּתוֹ בְּשִׁרְיָפָה מִי אֲמַרְיָנּוֹ דְּבַמְיַלְתִּיָּהּ קִיָּמִי בְּשִׁרְיָפָה א"ד פִּינּוֹן שֶׁהֵן חָמִין הַשְׁבַּתָּתוֹ בְּכָל דְּבָר).

נִימַר נַעֲשׂוּ נוֹתֵר עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַן בִּיעוּרָן אַתָּה מְבַעֲרֵן בְּכָל דְּבָר מִשְׁהַגִּיעַ זְמַן בִּיעוּרָן אַתָּה מְבַעֲרֵן בְּשִׁרְיָפָה. (וְהַק"ע מֵהַפָּה הַגִּירְסָא דְּאִם נַעֲשׂוּ נוֹתֵר קוֹדֵם זְמַן הַבִּיעוּר הַשְׁבַּתָּתוֹ בְּשִׁרְיָפָה דוֹקָא פִּינּוֹן דְּכָבֵר חָל עָלֵיהֶם מְצֻנָּת שְׁרִיפָה, אֲבָל אִם הִגִּיעַ זְמַן בִּיעוּר חָמִין קוֹדֵם שֶׁנַּעֲשׂוּ נוֹתֵר הַשְׁבַּתָּתוֹ בְּכָל דְּבָר).

הָרִי הַדְּבָר מְפֹרָשׁ בִּירוּשְׁלַמִּי כָּאֵן לְעַנְיָן חָמִין שֶׁל נוֹתֵר. מִיְהוּ לְעַנְיָן חָמִין שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה י"ל דְּלֹא דְמִי לְנוֹתֵר כַּמ"ש לְקַמּוֹן (וְעַכ"פ הִנֵּה לָהֶם לְהִבִּיא הַף בִּירוּשְׁלַמִּי): ג וְנִרְאָה לְבָאָר דְּמַהֵף בִּירוּשְׁלַמִּי יֵשׁ לְהִבִּיא רְאָיָה ג"כ לְנִידוֹן הַסַּפֵּק הֵרָאֲשׁוֹן הַנִּי"ל.

בְּחֶמֶץ שֶׁל כֹּהֵ"כ וְכַדוּמָה אִי עֲשָׂאוּ הַכֹּתוּב פְּאִילוּ הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ לַעֲבֹר עָלָיו בְּב"י פִּנ"ל.
דְּהֵנָּה בְּהָא דְפִשְׁיט הִירוּשְׁלָמִי דְאֵם נַעֲשׂוּ נֹתֵר קוֹדֵם זְמַן בִּיעוּר חֶמֶץ אֲזַ צְרִיף לְבַעֲרָם
בְּשָׂרִיפָה דְנוֹקָא.

לְכַאוּרָה הַדְּבָר צְרִיף בִּיאוּר. דְּכִינּוּ דְאַח"כ חָל אִיסוּר חֶמֶץ עַל אִיסוּר נֹתֵר דְהוּי אִיסוּר
פּוֹלֵל.

א"כ עַדִּינּוּ מִצַּד אִיסוּר חֶמֶץ שָׁבוּ הוּא מִהֶנְקֵבְרִין וְקִי"ל בְּסוּף תְּמוּרָה דְכָל הֶנְקֵבְרִין לֹא
יִשְׁרְפוּ. וְלָמָּה נִחְלִיט לְדוּנּוּ בְּשָׂרִיפָה מִצַּד אִיסוּר נֹתֵר לְחוּד.

וּמָה בְּכַף דְאִיסוּר נֹתֵר קָדִים פִּינּוּ דמ"מ יֵשׁ אִיסוּר חֶמֶץ ג"כ שֶׁהוּא מִהֶנְקֵבְרִין דְלֹא
יִשְׁרְפוּ. (מִיָּהוּ לְהַסּוּבְרִים דְחב"פ אָף שֶׁהוּא מִהֶנְקֵבְרִים מ"מ רִשְׁאִין לְשׁוֹרְפוֹ נִיחָא
וּבִיאוּרָתִי זֶה בּמ"א).

רַק דְבִזְזָה י"ל דְהָא דְכָל הֶנְקֵבְרִין לֹא יִשְׁרְפוּ הָא טַעֲמָא מְשׁוּם דְאַתִּי לִיְהִנּוּת מְאֲפָרוּ דְכָל
הַנְּשָׂרְפִין אֲפָרוּ מִנְתֵּר וְכָל הֶנְקֵבְרִין אֲפָרוּ אִיסוּר. וְא"כ הוּי זֶה רַק מְדַרְבְּנּוּ.

וּמָה שְׁנוּתֵר טַעוֹן שְׂרִיפָה דְנוֹקָא זֶהוּ מְדַאוּרִייתָא כַּמְפֹרֶשׁ בְּקָרָא. וְא"כ שְׁפִיר צְרִיף לְשׁוֹרְף
הַחֲלוֹת תּוֹדָה שְׁנַעֲשׂוּ נֹתֵר קוֹדֵם זְמַן בִּיעוּר חֶמֶץ פִּינּוּ שְׁכָבֵר חָל עָלָיו חַיִּיב לְשׁוֹרְפוֹ
מְדַאוּרִייתָא וְאִין לְהַפְקִיעַ חַיִּיבוּ מְשׁוּם גְּזִירָה דְרַבְּנָן כו'.

מ"מ קָשָׁה דְוַדַּאי מְשַׁמַּע מִהִירוּשְׁלָמִי דְחֲלוֹת תּוֹדָה שְׁנַעֲשׂוּ נֹתֵר קוֹדֵם זְמַן בִּיעוּר חֶמֶץ
אַתָּה מְבַעֲרָן בְּשָׂרִיפָה פְּדִין נֹתֵר וְאִינוּ רִשְׁאִי לְבַעֲרוֹ בְּהַשְׁבָּתָה אַחֲרֵת (דְהָא קָאִי שָׁם עַל
פְּלוּגְמַת ר"י וּרְבִנּוּ בְּדִין אב"ח אֵלָא שְׂרִיפָה).

וּמְשַׁמַּע דְבְּחֲלוֹת תּוֹדָה שְׁנַעֲשׂוּ נֹתֵר קוֹדֵם זְמַן בִּיעוּר חֶמֶץ דִּינוּ בְּשָׂרִיפָה לְרַבְּנָן כְּמוֹ
לר"י), וְהַשְׁתָּא תִּיקְשִׁי דְאֵם לֹא מְצָא עֲצִים לְשׁוֹרְפוֹ יְהִיָּה יוֹשֵׁב וּבִטֵּל וְהַתּוֹרָה אָמְרָה
תִּשְׁבִּיתוּ. וְלָמָּה יַעֲבֹר עַל תִּשְׁבִּיתוֹ וּב"י שְׁיִשְׁנוּ מִצַּד אִיסוּר חֶמֶץ שָׁבוּ (שְׁעוּבָר כָּל שְׁעָה
וְשְׁעָה בְּב"י כמ"ש הַתּוֹסֵ' בְּפִסְחִים דכ"ח ע"א סד"ה וְחַמֶּשׁ) בְּשָׁבִיל קִיּוּם מִצְוֹת שְׂרִיפָה
מִצַּד אִיסוּר נֹתֵר שָׁבוּ.

(וְאָף דְהִיָּה י"ל קִצָּת דְאַף שְׁעוּבָר בַּעֲשָׂה דְתִשְׁבִּיתוֹ וּל"ת דב"י מ"מ מוּטָב שְׁיַעֲבֹר
בְּשׂוֹא"ת וְלֹא יְבַטֵּל בְּיָדִים מ"ע דְשְׂרִיפַת נֹתֵר כְּשִׁיבְעֵרְנוּ בּד"א. אָף לְפִי הַגִּירְסָא בְּרַמְבַּ"ם
דַּעֲשָׂה וּל"ת דּוֹחִין לַעֲשָׂה לְגַמְרִי (וכמ"ש בש"א סי' ל"ג ג"כ) וְהוּי הַעֲשָׂה כְּמִי שְׁאִינוּ
א"כ ל"ל פִּנ"ל.

וּמַכְש"כ לְהַסּוּבְרִים דַּעֲשָׂה שְׁבָקוּם וַעֲשָׂה דּוֹחָה לַעֲשָׂה שְׁבִשׂוֹא"ת תְּמִיד. וּבְלֵאמֹר "נ א"א
כָּל לְוֹמֵר כֵּן.

וְאִין לְהַאֲרִיף). וְלֹא מְשַׁמַּע כָּל לְפָרֶשׁ בִּירוּשְׁלָמִי וְלוֹמֵר דְרַק לְהַחְמִיר אָמְרוּ שְׁיַבְעֵרָם
בְּשָׂרִיפָה אִם מְזוּמָן לְפָנָיו אֲבָל בְּלֹא מְצָא עֲצִים וְכַדוּמָה יְהִיָּה דִינוּ בְּקַבּוּרָה לְהַשְׁבִּיתוֹ כְּכָל
מָה שְׁיִוְכַל.

דְלֹא מְשַׁמַּע כֵּן הֵתָם. אֵלָא מוּכַח מִהָדָף יְרוּשְׁלָמִי דְאִין כָּאֵן אִיסוּר ב"י בְּחֶמֶץ זֶה וְלֹא חַיִּיב
בִּיעוּר מִצַּד חֶמֶץ כָּל דְכִינּוּ שְׁנַעֲשׂוּ נֹתֵר מְקוֹדֵם וְנֶאֱסְרוּ בְּהִנָּאָה שׁוּב לֹא חָל עָלָיו כָּל

חייב בעור חמץ שְהָרִי אֵינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ וּבְכֹה"ג לֹא עֲשָׂאוֹ הַכְּתוּב פְּאִילוֹ הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ וְכִמוֹ שְׂבִיִּאֲרָנוּ לְעִיל.

וא"כ אין עליו חייב ביעור רק מצד נותר ומש"ה טעון שְרִיפָה דוֹקָא וא"ש. ומינה נשמע לחמץ של כה"כ דאינו עובר עליו בב"י דבגה לא עשאו הכתוב כלל פאלו הוא בְרִשׁוֹתוֹ וְכַנ"ל.

ולפ"ז דוֹקָא בְּחֻמְצָה שֶׁל נֹתֵר אוֹ שְׂאֵר אֵה"נ פְּשִׁנְאָסֵר בְּהִנְאָה קוֹדֵם זְמַן בְּיַעוֹר חֻמְצָה וְשׁוּב אֵין עָלָיו חֵיב בְּיַעוֹר מִחֻמְצָה כִּינּוֹן שְׂאֵינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ כְּלָל וְכַנ"ל ומש"ה טעון שְרִיפָה דוֹקָא פְּדִין נֹתֵר.

משא"כ בְּחֻמְצָה שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה דְשְׂרִיפָה בְּהִנְאָה וְחֻזְיָא לְהִסְיָקָה תַּחַת תְּבִשְׁלִילוֹ א"כ אֵח"כ פְּשִׁמְגִיעַ זְמַן בְּיַעוֹר חֻמְצָה חָל עָלָיו חֵיב בְּיַעוֹר חֻמְצָה ג"כ דְעֲשָׂאוֹ הַכְּתוּב פְּאִילוֹ הוּא בְּרִשׁוֹתוֹ וְכִינּוֹן דְטֵעוֹן בְּיַעוֹר מִחֻמְצָה חֻמְצָה י"ל דְכָשְׂאֵין לוֹ עֲצִים לְשׁוֹרְפוֹ חֵיב לְהִשְׂבִּיתוֹ בְּכָל דְבָר שֶׁלֹּא לְעִבּוֹר עָלָיו בּב"י.

(ואין לדחות דלעולם עוברין על ב"י על חמץ של כה"כ ואיסורי הנאה. והא דבבבבבבבב תודה שפעשו נותר קודם זמן ביעור חמץ אין רשאין לבערו בהשפחה אחרת והרי יעבור על לאו דב"י ונעשה דמשביתו.

גימא בגז' ע"פ ד' הר"י בתוס' פסחים (ס"ד כ"ט) דמשקה חמצו ע"מ לשורפו אינו עובר עליו. דז"א.

דא"כ תיקשי מה השיבו לו חכמים לר"י לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ויבטל והתורה אמרה תשביתו כו'. וע"כ דמשפחת בכה"ג דלא שייך סברא הנ"ל. וכמ"ש במ"א. וגם הא בלא"ה פמה פוסקים חולקים ע"ד הר"י הנ"ל.

ואין להאריך): ד ואין לדחות הראיה מירושלמי דפסחים הנ"ל. ע"פ דברי הלח"מ (פ"ו מהל' חו"מ ה"ו) שפ"י בדברי הרמב"ם גבי מצה של טבל דאמר בברייתא יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ כו' ואמרין הא מני ר"ש היא כו'.

והרמב"ם פסק פן אף שהוא פוסק דאחע"א באיסור פולל. וכ' הלח"מ דטבל וחמץ דאיסור טבל מעיקרא והדר אתי איסור חמץ אינו חל על טבל דלא חשיב זה איסור פולל (ולקמן נבאר דבריו).

וא"כ י"ל דה"נ בירושלמי פפעשו נותר קודם זמן ביעור חמץ לא חשיב חמץ פולל על נותר ואין אחע"א ומש"ה א"צ לבערו רק משום נותר דאיסור חמץ לא חל עליו. ולא משום דחמץ של איסורי הנאה חשיב אינו בְרִשׁוֹתוֹ כְּלָל.

דז"א.

דבאמת ד' הלח"מ תמוהים. דהא איסור חמץ בנדאי הוי איסור פולל על טבל דמיגו דאיסור בשאר חמץ שאינו טבל משהגיע זמן ביעורו ממילא איסור נמי בטבל משום חמץ ג"כ.

ובנדאי קל איסור חמץ על איסור טבול. וכן איתא בירושלמי פ"ב דפסחים (ה"ג) דאיתא שם ד' רבעים בפ"ע וחמץ וד' רבעים בפ"ע ועירבן אם התרו בו משום טבול אינו לוקה משום חב"פ לוקה כו' ואין איסור קל על חמץ אלא אם עירבן ואח"כ חמץ ואם התרו בו משום טבול לוקה משום האוכל חב"פ לוקה.

איסור חמץ על איסור קל כו'. והיינו דכשנאסר תחלה משום חמץ אין איסור טבול קל על איסור חמץ דהוי איסור קל על איסור חמץ אלא אם עירבן תחלה ואח"כ חמץ ואין איסור חמץ על איסור טבול דהוי איסור חמץ על איסור קל.

ויש לפרש בירושלמי הא דחשיב חמץ איסור חמץ וטבול איסור קל. (אף די"ל משום דחמץ בכרת וטבול במיתה בידי שמים וכרת חמור ממיתה בידי שמים).

או משום דטבול יש היתר לאיסורו כו'. מ"מ מהאי טעמא לחוד אין אחע"א רק בכולל או מוסף, רק דלחד מ"ד בתולין (דק"א ע"א) ס"ל דאיסור פולל באיסור חמור ונראה דאמרינן אחע"א).

דכאן חמץ הוי איסור פולל על טבול מיגו דחל על תולין מתוקנים שאינם טבול כו'. או י"ל דחמץ על טבול חשיב איסור מוסף לשיטת רש"י בתולין שם דס"ל דאיסור הנאה חשיב איסור מוסף וכ"כ רש"י בכריתות (ר"ד י"ד) וכ"כ הרמב"ם בפ"א המושגה שם (והתוס' פליגי וס"ל דאיסור הנאה לא חשיב איסור מוסף רק איסור חמור) וכאן הרי טבול אינו אסור רק בהנאה של פילוי וחמץ אסור בכל הנאות י"ל ג"כ דהוי איסור מוסף.

ומלבד זה י"ל דחמץ הוי איסור מוסף מתוך שנתוסף בו איסור ב"י ממילא חייב גם לענגן אכילה. וכמ"ש הצ"ח בפסחים (דמ"ו ע"א) במתני' דכיצד מפרישין כו' דמשום ב"י הוי ג"כ איסור מוסף להסוברים דאיסור הנאה נחשב איסור מוסף.

ע"ש.

ועכ"פ ד' הלח"מ שפכת חמץ על טבול אינו לא פולל ולא מוסף תמוהין. (ואולי י"ל בכוננת הלח"מ משום דהא דחמץ על טבול הוי איסור פולל היינו דוקא כשנתחמץ בע"פ קודם זמן בייעורו דאח"כ כשמגיע שעת איסורו של חמץ וכל האיסור על תולין מתוקנים ממילא בעת חלות האיסור בב"א חייב נמי על הטבול.

אבל בחמץ שנתחמץ ביו"ט שפכת הגיע שעת איסור חמץ מקודם שוב אין פאן איסור פולל בהך חמץ שנתחמץ ביו"ט שיחול על הטבול. דמה שישאר חמץ אסור ועומד זה לא חשיב פולל לענגן הך חתיכה כמ"ש המספרים וכידוע.

ולפ"ז י"ל לענגן הא דאין יוצאין במצה של טבול משום דדרשינן מי שאיסורו משום ב"ת חמץ יצא זה שאין איסורו משום ב"ת חמץ כו'. והיינו דכל שאילו היה הטבול חמץ לא היה בו איסור חמץ משום דאין אחע"א טבול מש"ה אין יוצאין בו י"ח מצה.

בזה י"ל דלפי מה שהיא עכשיו דיינינן ליה דכבר הוא יו"ט ואילו היה עכשיו נילושה עיסת טבול זו ונתחמצה לא היה חל איסור חמץ על הטבול דבכה"ג לא חשיב פולל כנ"ל שוב אין י"ח מצה בכה"ג.

כן י"ל בד' הלח"מ דלא לשוןנייה פטועה. ולפ"ז בהך דירושלמי הנ"ל בחלות תודה שנעשו נותר קודם זמן ביעור חמץ ודאי הוי איסור חמץ ואכמ"ל).

ומלבד זה אף אם נימא כד' הלח"מ דחמץ על טבל לא חשיב איסור פולל ואינו חל עליו היינו רק לענין איסור אכילה. אבל לענין איסור ב"י שנתחדש בחמץ מה שאין איסור זה כלל בטבל הרי הניח לו מקום לחול עליו ול"ש בכינוצא בזה אין אהע"א דלעולם מה ששייר איסור הראשון חל עליו איסור השני.

ואף התוס' דס"ל דאיסור הנאה לא מיקרי מוסיף היינו רק לענין איסור אכילה אבל מ"מ מודים התוס' דחל האיסור הנאה לאיסורו בהנאה מיהת (כמ"ש הצ"ח שם וכ"כ פמה אחרונים). וזולת מה שיש לדבר בזה בענין הנקודה הנפלאה שביאר הרמב"ם בפ"י המשנה בפ"ג דקריתות.

לענין איסור בב"ח על איסור נבילה דכיון דלא חל על איסור אכילה ממילא לא חל איסור הנאה ג"כ וכבר נבוכו בפירוש דבריו הכו"פ ב"ו"ד סי' פ"ז והלח"מ בפ"ט מהמ"א יותר המסבירים. ואכמ"ל.

ומ"מ פאן בודאי חל איסור חמץ על איסור נותר לענין ב"י. וההכרח לפרש בדברי הירושלמי דחלות תודה שנעשו נותר קודם זמן ביעור חמץ השבתתו בשריפה דוקא.

דטעמא משום שפבר נאסר בהנאה מחמת נותר לא חל עליו חיוב ביעור חמץ משום דאינו ברשותו ובכה"ג לא עשאו הפתוב כלל פאילו הוא ברשותו וכנ"ל. וה"ה לחמץ של כה"כ.

ונסתרו בזה דברי התשובה מאהבה וגם דברי מעלתו ואין להאריך יותר פעת: סימן כה א יש לבאר במ"ש הר"ן סוף פסחים במתני' דר"ג הנה אומר כו' מצה ע"ש שנגאלו שנאמר ויאפו את הבצק כו' ולא יכלו להתמהמה.

ופירש הר"ן דאילו יכלו להתמהמה היו מתמיצין עיסותיהם לצורך מחר דפסח מצרים לא נהג אלא לילה ויום. ולמחר היינו ביום ט"ז בניסן) היו מותרין בחמץ ובעשית מלאכה ובבל יראה לא הוזהרו כלל (אף ביום א') אלא מתוך שלא הנה להם פנאי אפואה מצה כו'.

עכ"ד הר"ן. ולכאורה קשה דכיון דביום הראשון של פסח הוזהרו ג"כ על איסור עשית מלאכה וכמבואר מדבריו.

א"כ היאך היו יכולים להחמיץ עיסותיהם והיאך יכלו ללוש או לאפות אז לצורך מחר (אילו הנה להם פנאי) הא הוי אופה מיו"ט לחול דלוקה. דאף לרבה דאמר באופה מיו"ט לחול דאינו לוקה משום הואיל דאי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה מ"מ הא בחמץ דבאותו יום הוא אסור לכל ישראל ולא חזי לאורחים כלל בודאי לוקה לכ"ע.

ואף אם נדחוק בכוננת הר"ן דאילו הנה להם פנאי היו מתמיצין עיסותיהם להוליה בדרך ולא לאפות עד ליל שני שאחריו. מ"מ הא היו אסורים ג"כ ללוש ביו"ט אם לא היו נזהרים מחימוץ דהוי ל"ש מיו"ט לחול כנ"ל.

וְדוֹחֵק לֹאמַר דַּמ"מ הָיוּ מְנִיחִין לְהַחֲמִיץ אַחַר הַלֵּישָׁה). וְעוֹד דַּהֲר"א מְזַרְחֵי בַּפ' בָּא פִּירֵשׁ כֵּן בְּהַדְרָא דְאֵילּוּ הָיָה לָהֶם פְּנָאֵי הָיוּ אוֹפִין אוֹתוֹ חֲמִץ בְּמַצְרִים בְּיוֹם ט"ו כְּדִי לְאַנְכְלוּ בְּיוֹם ט"ז.

וּכ"כ הֵרַח"ו וְנ"ל (הוֹבָא בַּס' ש"ה). וְכֵן מִשְׁמַע מְדַבְרֵי הָר"ן ג"כ.

(וְע' בַּמ"ר פ' בָּא ס"פ י"ח וּבְפִי' הַיְדִי מִשָּׁה שָׁם דְּפִי' הַקְרָא דְנִיּוּאָפוּ אֵת הַבְּצֶק כּו' הַיְיָנוּ שְׂפָבֵר אָפוּ אוֹתוֹ בְּרַעַמְסָס קוֹדֵם גְּסִיעַתָּם מִשָּׁם. יַעו"ש).

וּמִיָּהוּ אֵלִיבָא דְרַב חֲסֵדָא בְּפִסְחִים (דַּמ"ו ע"ב) דְּלִית לֵיהּ הוּאֵיל. וְהָא דְמַהֲנֵי ע"ת הַיְיָנוּ מִשׁוּם דְּמִדְאוּרִיּוּתָא צְוֹרְכֵי שַׁבַּת נַעֲשִׂין בְּיו"ט.

לַפ"ז אִם גִּימָא כַּמ"ד דַּס"ל בְּשַׁבַּת (ר"ד פ"ח) דְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׂיַצְאוּ מִמַּצְרִים ע"ש הָיָה. א"כ הָיָה מוֹתֵר לָהֶם לְאַפּוֹת חֲמִץ בְּיו"ט א' לְצוֹרְךָ שַׁבַּת שְׂאֲחָרִיו.

אֲבָל בְּאַמַּת הָא לֹא קִי"ל כַּר"ח וּכַמ"ש ג"כ הָר"ן גּוֹפִיָּה בְּפִסְחִים דְּנִקְטִינָן לְהַלְכָּה דְּאִין צְוֹרְכֵי שַׁבַּת נַעֲשִׂין בְּיו"ט וַא"ל: בְּמִיָּהוּ אֵלִיבָא דַּר"ע דַּס"ל בְּבִיצָה (דַּכ"א רַע"ב) דְּאֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ אֲפִילּוּ נֶפֶשׁ בְּהֵמָה בְּמִשְׁמַע י"ל שְׁהִיוּ מוֹתֵרִים אֲזַי לְאַפּוֹת חֲמִץ בְּיו"ט פִּינּוּ דְחִזֵּי לְהֵאָכִיל לְבִהְמָה.

דַּעֲדִינּוּ לֹא נֶאֱסַר אֲזַי חֲמִץ בְּהֵנָּא. בֵּין לְחֻזְקָהּ דְּיִלְיָף אִיסוּר הֵנָּא לְחַב"פ מְקַרָּא דְּלֹא יֵאָכֵל וְהָיָה קַרָּא נֶאֱמַר אַחַר יַצ"מ וּמִתְחַלְלָה לֹא נֶאֱמַר רַק לֹא תֵאָכְלוּ דְּלֹא מִשְׁמַע מִיָּהוּ אִיסוּר הֵנָּא לְחֻזְקָהּ.

(וְאַף דְּקַרָּא דְּזִכּוֹר אֵת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאֲתֶם נֶאֱמַר בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם כְּדִאיִתָּא בְּשַׁבַּת (דַּפ"ו ע"ב) מ"מ מִשְׁמַע שְׁזָה נֶאֱמַר אַחַר שְׂפָבֵר יֵצְאוּ מִמַּצְרַיִם). וּבֵין לַר' אַבְהוּ דְּאֲמַר כ"מ שְׂנֶאֱמַר לֹא יֵאָכֵל כּו' אִיסוּר הֵנָּא בְּמִשְׁמַע וְיִלְיָף זֶה מְדַפְרֵשׁ לָךְ הַפְּתוּב הַיְיָתֵר הֵנָּא בְּנִבְלָה אוּ מְקַרָּא דְּטְרִיפָה דְּאוֹתוֹ אַתָּה מִשְׁלִיף לְפָלַב כּו' וְהֵנָּה קַרָּאֵי נֶאֱמָרוּ אַחַר מִתַּן תּוֹרָה.

מִשָּׂא"כ מְקוֹדֵם לֹא הָיָה עֲדִינּוּ שׁוּם לִימוּד לְאַנְסְרוּ בְּהֵנָּא. וּבִיּוֹתֵר מְבוֹאֵר כֵּן לְפִי שִׁיטַת הִירוּשָׁלַמִי בַּפ"ב דְּפִסְחִים דְּפָרִיף שָׁם לַר' אַבְהוּ דְּהָרִי חֲדָשׁ דְּכַתֵּב לֹא תֵאָכְלוּ וּמוֹתֵר בְּהֵנָּא.

(וּבַגְמ' דִּידוֹן מִשְׁנֵי דְּכַתִּיב קִצְרֹכְם שְׁלַכְם יְהֵא). וּמִשְׁנֵי הִירוּשָׁלַמִי שְׁנִיָּא הִיא שְׁקִבַּע הַפְּתוּב זְמַן.

(שְׂאִין אִיסוּרוֹ אִיסוּר עוֹלָם וּמִש"הגַּם בְּזִמְן אִיסוּרוֹ אִינּוּ אִיסוּר רַק בְּאַכִּילָה וְלֹא בְּהֵנָּא). וְע"כ צ"ל דְּהָא דַּחַב"פ אִיסוּר בְּהֵנָּא לַר' אַבְהוּ מְקַרָּא דְּלֹא תֵאָכְלוּ ג"כ.

אַף דְּחֲמִץ ג"כ קִבַּע הַפְּתוּב זְמַן וְאַחַר הַפְּסַח מוֹתֵר דְּקִי"ל כַּר"ש דְּחֲמִץ אַחַר זְמַנּוֹ מוֹתֵר מְדְאוּרִיּוּתָא. מ"מ פִּינּוּ דְּצָרִיף לְבַעֲרוּ וְעוֹבֵר עָלָיו בַּב"י וּמִמִּילָא א"א לוֹ לְבֹא לְכַלֵּל הַיְיָתֵר כּו'.

וְלֹא דְמִי לְחֲדָשׁ שְׂיָכוֹל לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ. וּכַמ"ש הַמְּפָרְשִׁים שָׁם וּלְפִי זֶה זֶהוּ לְדִידוֹן דְּעוֹבְרִין עַל חַב"פ בַּב"י וְאַסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ.

משא"כ בפסח מצרים פנין שלא הונקרו פלל בב"י כמ"ש הר"ן והיו מותרין להשקותו עד אחר הפסח ממילא הוי אז חמץ לדידהו כמו חדש לדידן דשרי בהנאה אע"ג דכתב לא תאכלו וכנ"ל. ומש"ה היו מותרים אז לאפות חמץ ביום הראשון של פסח לצורך מחקר פנין דחזי להאכילו לבהמה אליבא דר"ע דס"ל נפש אפי' נפש בהמה במשמע.

אבל מ"מ לדידן דקיי"ל כריה"ג ולא כר"ע בזה (וכמ"ש פל הפוסקים מלבד הר"ן) והאבי העזרי. א"כ הדק"ל הקא.

ונהי דמגופיה דקרא דניאפו את הבצק לא קשיא כ"כ דיש לדחות ולפרש בקרא כמ"ש הרמב"ן בפ"י התורה דמ"ש בקרא פי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה היינו דמטעם זה לא יכלו לאפות אותו שם מצות ולהוליה בדרך כו'.

אבל מ"מ הא לדידן קיי"ל כר"ג הקא במתני' דמצה ע"ש שנגאלו ומייתי מהו קרא דניאפו כו' (וכן נתקן ג"כ בנסח ההגדה) והתם קיי"ל דלא כר"ע. וא"כ קשיא: ג אף י"ל דהא ר"י ור"ל פליגי אי ח"ש אסור מה"ת.

דר"י ס"ל דכל חלב לרבות ח"ש. ואף דר' יוחנן קאמר הסבא דח"ש אסור מה"ת משום דחזי לאיצטרופי מ"מ איצטרוף קרא ע"ז.

רק משום סבא דחזי לאיצטרופי אמרינן מה"ט דקרא דרשא גמורה הוא לח"ש. וכמ"ש התוס' ביומא (דע"ד ע"א ד"ה פנין).

וא"כ בפסח מצרים לכ"ע היו מותרים לאכול חמץ פחות מפשיעור. דאפתי לא נאמר קרא דכל חלב לרבות ח"ש.

(ולרמב"ם בפ"א מהל' חו"מ ה"ז דיליף איסור חמץ בפחות מפשיעור מקרא דלא יאכל חמץ. מ"מ הא גם קרא זה לא נאמר אז עדיין פנ"ל).

וא"כ היו מותרים לאפות חמץ ביו"ט לצורך מחקר משום הואיל דביו"ט נמי חזי למיכל מיניה פחות פחות מפשיעור. אלא די"ל דבקרא דאשר יאכל לכל נפש ג"כ פנין דכתיב ביה אכילה וסתם אכילה בכזית א"כ לא הותר ביו"ט לצורך או"נ רק באכילת כזית ומשום אכילת ח"ש לא הותר כלל מלאכת יו"ט.

וא"כ הדק"ל. (וכן משמע מלישנא דמתני' בביצה (דכ"ה ע"א) בהמה מסוכנת לא ישחוט אא"כ יש שהות ביום לאכול כזית כו'.

משמע דבשביל פחות כזית לא שרינן לשחוט ביו"ט. מיהו י"ל דכיון דיכול לאכול כזית בפחות פחות מפשיעור שפיר שרי ביו"ט בכה"ג).

ובלאה"נ י"ל קצת. אף ראיתי בטורי אבן סוף מגילה באבני מלואים שכתב שם בפשיטות דלר"ל דס"ל ח"ש מותר מה"ת, אפי' במבשל דבר איסור ביו"ט אינו לוקה דהא חזי לישראל למיכל מיניה ביו"ט פחות פחות מפשיעור.

ולפ"ז שפיר י"ל פאן דכיון דקודם מ"ת היו אז מותרים לאכול חמץ פחות מפשיעור אף לר' יוחנן ממילא היו מותרים אז לאפות חמץ ביו"ט לצורך מחקר משום הואיל דחזי לאכול ביו"ט פחות פחות מפשיעור.

אָמנָם לְכַאוֹרָה אֲשֶׁתְּמִיטָתִיהָ לְבַעַל ט"א הַנָּ"ל הָא דְאִיתָא בִירוּשְׁלָמִי פ"ז דְּשַׁבְּת ה"ב
וּבפ"ק דְּבִיצָה ה"ג דְּרַשְׁב"ל גּוֹפִיָה אָמַר שָׁם הִמְבַּשֵּׁל נְבִילָה בִּיּו"ט לּוֹקָה שְׁלֵא הָוֵה מְפָלֵל
בְּיָשׁוּל אֶלָּא לְאַכִּילָה בְּלֶבֶד.

וְהָרִי ר"ל גּוֹפִיָה ס"ל דח"ש מְוֹתֵר מַה"ת. וּמוֹכַח מְזֵה דְאִין הָיִתֵר לְבַשֵּׁל בִּיּו"ט דְּבַר אִיסוּר
אֲע"ג דְּחֻזִי לִיהָ לְאַכֹּל פְּחוֹת מְפָשְׁעוֹר וּדְלָא כַהט"א הַנָּ"ל.

וְלְכַאוֹרָה הָיָה י"ל בְּזָה ע"פ מ"ש הַמַּל"מ בַּפ"א מַה'ל' חו"מ וּרפ"ד מַה'ל' שְׁבוּעוֹת בְּשֵׁם
הַרְא"ם דס"ל דְּסִתָּם אֲכִילָה מְשַׁמַּע בְּכָל שָׁהוּ וְרַק הִלְכְתָּא אֲפִיקְתָּהּ מִמְּשַׁמְעוֹתֶיהָ וְאִין
לּוֹקִין בְּאַכִּילַת אִיסוּרִין אֶלָּא בְּכֻזִּית כו'.

וְהַמַּל"מ מְסִיק שָׁם שְׁזָהוּ רַק לר"י דס"ל ח"ש אָסוּר מַה"ת אָבֵל לר"ל דס"ל ח"ש מְוֹתֵר
מַה"ת הוּא ס"ל דְּסִתָּם אֲכִילָה אֵינָה אֶלָּא בְּכֻזִּית וְכַד מְשַׁמַּע ג"כ מַהָּא דְאָמַר ר"ל בְּיוֹמָא
(דַּפ"א ע"א) מְפָנִי מַה לֹּא נְאָמַר אֲזַהְרָה בְּעֵינַי כו' ע"ש.

וּלפ"ז י"ל פֶּאן דְּוֹדָאֵי לר"י דְּסִתָּם אֲכִילָה מְשַׁמַּע בַּכ"ש מַש"ה גַּבִּי או"נ שְׁהוֹתְרָה מְלֹאכְתָּ
יּו"ט הָוֵה נְמִי אֲפִיָה בְּשִׁבִיל אֲכִילַת פְּחוֹת מְפָשְׁעוֹר פִּינּוּן דְּכָל שָׁהוּ נְמִי מִקְרִי אֲכִילָה.
(וְהַהֲלַכְתָּא לִיתָא רַק לְעַנְנֵן אֲכִילַת אִיסוּרִין וְלֹא לְעַנְנֵן הָיִתֵר אֲנָכֵל נָפֵשׁ בִּיּו"ט).

אָבֵל לר"ל דס"ל דְּסִתָּם אֲכִילָה בְּכֻזִּית לְדִידֵיהָ גַּבִּי מְלֹאכְתָּ יּו"ט נְמִי לֹא הָוֵה רַק בְּשִׁבִיל
אֲכִילַת כּוּזִית פִּינּוּן דְּכִתִּיב בְּקֶרֶא אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נָפֵשׁ וְאֲכִילָה אֵינָה אֶלָּא בְּכֻזִּית. וּמַש"ה
שְׁפִיר סוּבֵר ר"ל בִירוּשְׁלָמִי דְהַמְבַּשֵּׁל נְבִילָה בִּיּו"ט לּוֹקָה אַף דְּלִידֵיהָ ח"ש מְוֹתֵר מַה"ת
וְחֻזִי לִיהָ לְאַכֹּל פְּחוֹת מְפָשְׁעוֹר מ"מ הָא לר"ל גּוֹפִיָה לֹא הָוֵה בִּיּו"ט מְשׁוּם או"נ רַק
בְּשִׁבִיל אֲכִילַת כּוּזִית דְּוָקָא וְכַו"ל.

וּלפ"ז שְׁפִיר י"ל כְּדַבְּרֵינוּ הַנָּ"ל. דְּבַפְּסַח מְצָרִים דָּאז הָיָה מְוֹתֵר לְאַכֹּל ח"ש מְחַמֵּץ אַף
לְרַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּ"ה הָיָה מְוֹתֵר לָהֶם לְאַפּוֹת חַמֵּץ בִּיּו"ט פִּינּוּן דְּחֻזִי לִיהָ לְאַכֹּל פְּחוֹת
מְפָשְׁעוֹר.

וְלְעַנְנֵן הָיִתֵר מְלֹאכְתָּ או"נ בִּיּו"ט שְׁרִי אַף מְשׁוּם אֲכִילַת פְּחוֹת מְפָשְׁעוֹר לר"י כַּו"ל.
(וְלר"ל לֹא קִשְׁיָא.)

דְּלִידֵיהָ י"ל דְּהָדָּ דר"ג בְּמַתְנֵי מִיתוּקְמָא כר"ע דְאָפִי' נָפֵשׁ בְּהֵמָה בְּמִשְׁמַע וְכַו"ל. או
דר"ל ס"ל כר"ח דְּצָרְכֵי שַׁבְּת נְעֻשִׁין בִּיּו"ט וְהוּא יְפָרֵשׁ דר"ג ס"ל כַּמ"ד בַּע"ש יֵצְאוּ
מִמְצָרִים וְכַו"ל): ד נְעוּד י"ל בְּאִנְפֵּן אַחַר בְּרוּחָא יוֹתֵר.

דִּידוּעַ מַה שְׁחַקְרוּ הָאֲחֵרוּנִים בְּדִין אוֹפָה וּמְבַשֵּׁל מִיּו"ט לְחוּל דְאָמְרִינּוּ הוּאִיל וְאִי מִקְלָעִי
לִיָּה אוֹרְחִים חֻזִי לִיָּה כו'. מַה דִּינוּ בְּדַבְּרָ שְׁאָסוּר בְּאַכִּילָה מְדַרְבְּנָן אִם נִימָא דַּמ"מ הָא
מְדַאוּרִיָּתָא חֻזִי לְאוֹרְחִים וְאִין פֶּאן רַק אִיסוּר דְּרַבְּנָן.

או דַּמ"מ פִּינּוּן שְׁאָסוּר מְדַרְבְּנָן וְהָאוֹרְחִים לֹא יַעֲבְרוּ עַל אִיסוּר דְּרַבְּנָן וּמִמִּילָא הָוִי כְּמִידִי
דְלָא חֻזִי לִיָּה פְּלָל וְעוֹשָׂה מְלֹאכָה בִּיּו"ט שְׁלֵא לְצַוְרָה פְּלָל וְלוֹקָה מַה"ת. (וְאִין רְאָיָה מַהָּא
דְּבִיצָה (ד"ד ע"א) בְּאִנְשֵׁינְפִינְגָיָה דְרַאב"א דְהוּוּ לִיָּה בִּיצִים מִיּו"ט לְשַׁבְּת א"ל מַהוּ
לְאִטּוּוֹיָיָהוּ הָאִידְנָא וְנִיכְלִינְהוּ לְמַחַר כו' וְהַתְנֵיָא כו' אִין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ כו'.

והשפּתא ת"ל דאָסור לצלותם מיו"ט לשבֿת מחמת דלא מהני בְּזוּה ע"ת פּינן דמדאורייתא ליכא הואיל פּינן דביו"ט גופייהו אָסור מדרבנן. דז"א ראיה.

דנקט בפשיטות טעם לאָסור פּאן אף לר"ח דס"ל צרכי שבֿת נעשין ביו"ט ולא מטעם הואיל פּלל מ"מ אָסור פּאן משום מוקצה דאָסור בטלטול). ואף דלכאורה יש להביא ראיה דבאָסור דרבנן לא אמרינן שעי"ז יחשב שלא לצורך מדאורייתא ולוקה עליו.

מהא דאמרינן בפסחים (דמ"ז רע"ב) אמתני' דיש חורש תלם אחד כו' דפריה לרבה דאית ליה הואיל א"כ אחריתה לא ליחייב הואיל וראוי לכיסוי דם צפור. ומשני באבנים מקורנלות כו'.

ופריה וקא ראיות לקנותשן פלאחר יד ופירש"י ע"י שינוי דשבֿות בעלמא הוא וכיון דמדאורייתא שרי פקע ליה מלקות עכ"ל. ומוכח דאף דמדרבנן אָסור מ"מ מדאורייתא חשיב זה שפיר הואיל וחזי לקנותשן ולכסות כו' מ"מ יש לחלק בְּזוּה דהתם האָסור דרבנן הוי מניעה מבחוי וקאָסור רביע רק על מעשה הפתישה שעי"ז יוכל לכסות בו וכיון דמדאורייתא אין מניעה מהמעשה הַזֶּה שהוּא דבר המביא לידי צרכו שהוּא הכיסוי מש"ה אינו לוקה.

משא"כ אם האָסור דרבנן בעצם וגוף הדבר של הצורך התכליתי פגון שמבשל לצורך אכילה ומדרבנן אָסרו האכילה והוי כמו דבר שאינו ראוי לאכילה ושוב אין בו צורך פּלל ובכה"ג י"ל דלוקה שפיר.

ובעיקר ד"ז במה שאינו ראוי מדרבנן אם חשוב ראוי מה"ת. פּכר ידוע שיש בְּזוּה סתירות רבותבכ"ד בגמ'.

(ואפס קצהו תראה בסנפה דכ"ג ע"א ובשבועות דל"א ע"א ובכתובות דל"ד ע"א ובמהרש"ל שם ושם ר"ד ל"ו ובחולין ר"ד כ"ח ובסוטה ר"ד כ"ד בפירש"י ובתוס' פסחים דל"ח ע"א ד"ה אכל ובב"ק דע"ז ע"ב ד"ה אומר. ובמל"מ רפ"ז מהל' תרומות ובפ"א מהל' נערה בתולה.

ועוד יש פהנה וכהנה ואכמ"ל). והנה אם ננקוט פּאן פּדברי הסוברים לענין או"נ ביו"ט דבר שאָסור באכילה מדרבנן דחשיב עושה מלאכה ביו"ט שלא לצורך ולוקה עליו.

לפ"ז י"ל בפשיטות דהא דאמר ר"ל בירושלמי דהמבשל גבלה ביו"ט לוקה אף דר"ל גופייהו ס"ל דח"ש מותר מה"ת מ"מ הא מודה ר"ל שאָסור מדרבנן (פדאיתא ביומא דע"ד רע"א) וכיון שאָסור מדרבנן חשיב לא חזי לאכילה ולוקה עליו מה"ת וכנ"ל.

והשפּתא א"ש ברווחא דבפסח מצרים פּינן שאז היו מותרים לאכול ח"ש חמץ (ועדיין לא הנה פּלל שום אָסור דרבנן ג"כ). ממילא שפיר היו מותרים לאפות חמץ ביו"ט לצורך מחר דהא חזי ליה לאכול פחות פחות מפשיעור וכנ"ל.

ולכאורה הנה מקום בְּזוּה ליישב ג"כ ד' הט"א הנ"ל במ"ש שם דלר"ל דח"ש מותר מה"ת המבשל דבר אָסור ביו"ט אינו לוקה. ובירושלמי מפּנרש להדיא בהיפך דר"ל גופייהו אָסור דהמבשל גבלה ביו"ט לוקה.

ולחנ"ל י"ל דהא דאמר ר"ל בירושלמי דלוקה הוא מטעם דח"ש אסור מדרבנן וכנ"ל. אבל הט"א שם קאי על הקרא גופיה אי מצינו למידרש לכם ולא לעפוי"ם ע"ש בדבריו.

ושפיר כתב דלר"ל דקודם שאסרו חכמים ח"ש ונהרי מדאורייתא ח"ש שרי לדידיה וא"כ הוי לצנרף או"נ לאוכלו פחות פחות מפשיעור וכנ"ל. אף בעל ט"א מדויל ידיה משתלים דמדבריו בס"ש"א סי' ס"ד מבואר דבאסור דרבנן לא אמרינן שעי"ז ילקה מה"ת משום מלאכת יו"ט שלא לצנרף וגם מדבריו שם בט"א במקומו נמי מוכח כן.

ממ"ש שם בבבביתא במבשל ג"ה בחלב ביו"ט דיש בו צנרף יו"ט מה"ת פיון שישכיל לאכלו שלא פדרף אכילתו ונהנתו. והשתא הא שלא פדרף הנאתו נמי אסור מדרבנן עכ"פ.

(ויש בזה סתירות בדברי התוס' כמ"ש במ"א). ומוכח דס"ל דמשום האסור דרבנן לא אמרינן בזה שיתחייב מלקות מה"ת.

ולפ"ז נסתרו דברי הט"א מהירושלמי הנ"ל. וא"ל: ה ובעין זה הנה י"ל באופן אחר.

דקיי"ל לדין דאסור למיספי בידים איסור לקטן פדיליף מקראי בגמ' ביבמות דקי"ד סע"א להזהיר גדולים על הקטנים. אבל קודם מ"ת בפסח מצרים שהזנוהרו שלא לאכול חמץ ביום הראשון של פסח מ"מ הא היו מותרים להאכיל חמץ לקטנים.

פיון דאפתי לא נאמר שום קרא להזהיר גדולים על הקטנים בעת ההיא. (ובירושלמי בפ"ב דפסחים וכן במקילתא פ' בא פליגי בה ר' יאשיה ור' יצחק.

דר' יצחק מיייתי לה בק"ו משרצים שעשה בהם את המאכיל באוכל חמץ החמור לא כש"כ. ור' יאשיה מיייתי לה מקרא דלא יאכל חמץ כו'.

והו קרא ג"כ אפתי לא נאמר בפסח מצרים פנ"ל). ומשו"ה היו מותרים לאפות חמץ ביו"ט משום הואיל וחזי להאכיל לקטנים דג"כ חשיב נפש והוי לצנרף או"נ.

ולפמ"ש בנו"ב מ"ת (ריש חא"ח) דלפ"ד הב"י בסי' שמ"ג דלמסקנא ליתא להצריכותא דאמר הגמ' ביבמות שם וה"ל ג' כתובים הבאים באחד דלפ"ז י"ל דגם למיספי לקטן בידים בשאר איסורין אינו אסור מה"ת אלא בטומאת פהנים ודם ושרצים כו' ולפ"ז א"כ לדברינו תיקשי בהו דירושלמי בביצה הנ"ל דאמר רשב"ל דהמבשל גבלה ביו"ט לוקה אמאי לוקה והא חזי להאכיל לקטן מה"ת דלא אסור רק מדרבנן למיספי בידים גבלה לקטן לפ"ד הנו"ב הנ"ל ויהיה מזה מוכח ג"כ פדעת הסוברים דכיון דמדרבנן לא חזי לאכילה ממילא חשיב מבשל שלא לצנרף ולוקה מה"ת פנ"ל.

רק הנו"ב שם אח"כ כתב פדעת הב"י דס"ל דלעגנן למיספי לקטן איסורא בידים א"צ קרא למסקנא רק ידענו זאת מצד הסברא. ולפ"ז יש לסתור דברינו הנ"ל דגם בפסח מצרים הנה אסור להאכיל חמץ לקטן מפאת הסברא כמו עכשיו.

אמנם מהירושלמי דפסחים ומכילתא הנ"ל מוכח דאיסור להאכיל חמץ בפסח ג"כ ילפינן מקראי ולא מצד הסברא. וגם הנו"ב גופיה שם הביא בשם הרא"ם ג"כ דילפינן מקרא ולא ידענו זה מסברא.

ושפיר י"ל כנ"ל: ו נכל זה לפי מה דמשמע מדברי הר"ן דבפסח מצרים היו מונקרים על אסור מלאכה ג"כ ביו"ט א'. אבל לפמ"ש בתשו' יד אלי' (סי' נ"א) בשם המהרי"ט דלא היו אז אסורים במלאכה כלל, ניקא פאן בפשיטות.

וא"צ לקל הנ"ל. ולכאורה דבריו מוכרחים מהמדרש שיהביא שם שבפסח מצרים מלו אז בלילה שזה הנה ביו"ט.

והוא הביא שם ראיה מזה דמותר למול ע"י שני מוהלים בשבת ויו"ט דהא אמרו שם משה מל ואהרן פורע כו'. אמנם לכאורה דבריו תמוהין.

דהא מילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט. וכאן הנה מילה שלא בזמנה כמו שבבואר שם במדרש שמתחלה לא היו מקבלים עליהם למול כו' והא לא הנה אז בע"פ אזהרה מיוחדת למול רק ששלו פדי לאכול את הפסח.

וא"כ היאך דחו יו"ט משום מילה שלא בזמנה. וע"כ כדעת המהרי"ט שלא היו אסורים כלל במלאכה.

וא"כ אין ראיה מכאן שיהנה מותר למול בשבת ויו"ט ע"י ב' מוהלים. (ומיהו יש לדחות, דלעולם כבר נאסרו במלאכה מקרא דכל מלאכה לא יעשה בהם שנאמר בפירוש החדש.

אף מ"ע דיו"ט מקרא דשבתון שבפ' אמור עדיין לא נאמרה אז. ולרב אשי דאמר בשבת (דקל"ג ע"א) דהא דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט הוא משום דשבתון הוי עשה והני יו"ט ל"ת ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה.

וא"כ בפסח מצרים דעדיין לא נאמר העשה דיו"ט והנה אז יו"ט ל"ת גרידא וא"כ מילה שלא בזמנה דוחה יו"ט דעשה דוחה ל"ת. וכן לאפני נרבא שם דילפי מקראי דאין מילה שלא בזמנה דוחה יו"ט.

ועדיין לא נאמרו הני קראי אז. רק דיש להשיב ע"ז דהא דעשה דוחה ל"ת הא גמרינן לה מפלאים בציצית וכה"ג.

ויקראי אלו ג"כ לא נאמרו עדיין אז ומהיכ"ת לומר שעשה דוחה ל"ת גרידא באותה שעה) ובמה שהוקשה שם דהיאך מלו בלילה ות' משום שהנה אז לילה פיום יאיר וה"ל כמו יום לכל הדינים שבתורה.

וגם בעל ברפי יוסף נמשך אחר תירוץ זה משום דשימשא הנה נהיר כתקופת תמוז כמ"ש בזוהר. והוא דחוק.

דכינן שקיימו בלילה זו ג"כ מצות התלויות בלילה כמו אכילת הפסח ואכילת מצה מבפערב ואין סברא שהנה אז תרתי דסתרי שנגדון בלילה לענין מצות התלויות בלילה וכיום לענין מצות התלויות ביום.

ויותר י"ל דבעל המימרא זו במדרש שם ס"ל כראב"ש ביבמות (דע"ב רע"ב) דמילה שלא בזמנה נימולין בלילה. ע"ש.

ובעיקר דברי הגד אלי' מה שהוכיח ממדרש הנ"ל. בלא"ה אין דבריו מוכרחים.

די"ל פירווש המדרש שם שְמָלוּ ביום בע"פ קודם חשיקה דאינו מבואר שם כלל במדרש שְמָלוּ בליגה רק שְמָלוּ אחר עשיית הפסח ולעולם י"ל שְהִיָה ביום בערב הפסח. ואזודו להו כָּל הפלפולים בָּזָה.

שוב בא לידי ס' יפה תואר וראיתי שם בס"פ בא שפתב פו להדיא כפי המדרש שְמָלוּ קודם חשיקה. והוכיח פו ג"כ דביו"ט אסור למויל מילה שלא בזמנה וגם אין מלין בליגה. ובזוה נסתרו לגמרי דברי היד אלי' הנ"ל. אף היפ"ת הקשה שם קושיא עצומה דכיון שְהִיָה זו אחר שחיטה וצלייה והיאך הִיָה משה יכול להאכילם ממנו כשנימולו מאחר שלא נמנו עליו קודם שחיטה.

ומירץ דהוראת שעה היתה וזה דוחק גדול דאף שְהִיָה אז אינה דברים להוראת שעה. מ"מ אין סברא לומר דגוף אכילת הפסח הראשון לא הִיָה כָּל חוקותיו ומשפטיו בעיקר הכשרו ושְהִיָה אסורים לאוכלו כ"א הותר להוראת שעה ויותר הִיָה נראה לומר דלא הִיָה אז שום אחד מישראל שלא נמנה על הפסח.

דְהָא מבואר שם במדרש רק שְהִיָה הרבה שלא היו מקבלים עליהם למויל. אכל לא היו מסרבים ממצות הפסח.

(וכמ"ש שם אח"כ שְאָמַר לְהֵם מְשָה אִם אִין אַתֶּם נִימּוּלִים אִין אַתֶּם אוֹכְלִין כּו'). אלא דאפתי אף שנימנו על הפסח קודם שחיטה מ"מ הא הוי פסח ששחטו לערלים דפסול.

ובזוה י"ל שְהִיָה ג"כ כְּמָה נִימּוּלִים על כל אחד מהפסחים דרוב ישראל נימולו מקודם כמבואר שם. ויותר מבואר במ"ר בשה"ש ע"פ הנה מטתו שלשלמה כו'.

ופסח ששחטו לערלים ולמולים כָּשֵׁר. (פדתנו בפסחים דס"א ע"א).

אלא דלפי מה דאמר שם הגמ' (שם ע"ב) ור"ח אדרבה לאידך גיסא ת"ל וְכָל עָרַל לֹא יֹאכַל בּוֹ כּו' אָבֵל זְרִיקָה אִפִּי' מְקַצֶּתָהּ נָמִי פְסָלָהּ א"כ אפתי קשה הָכָא דמ"מ יפסל הפסח משום דהזריקה הִיָה למולים ולערלים דפסול.

ואף דמתקיף לה ר"א שם ממאי דהאי וְכָל עָרַל פְּוֵלָה מְשַׁמַּע כּו'. ל"ש בשחיטה ול"ש בזריקה.

מ"מ ד"ז תלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד. דהרמב"ם פסק בפ"ב מהל' ק"פ ה"י דזרק לשם מולים וערלים פסול.

והראב"ד חולק עליו וס"ל דְכָשֵׁר דְהִלְכָה כּו' ר"א דל"ש בשחיטה ול"ש בזריקה. וע"ש בלח"מ שישב דעת הרמב"ם דתליא בפלוגתא דתנאי בסנהדרין.

ולפ"ז י"ל דבעל המדרש הָכָא ס"ל כְּהָךְ תָּנָא דלדידיה כָּשֵׁר ג"כ בזריקה למולים ולערלים כו'). או י"ל דבעל המימרא זו במדרש ס"ל כמ"ד דשחטו לערלים לחוד ג"כ כָּשֵׁר.

וכמ"ש התוס' בזבחים (דכ"ג ע"א ד"ה זקני) דאיכא תנאי דפליגי אמתני' דפסחים דתנו דשחטו לערלים פסול. ע"ש.

ועו"ל באופן אחר ואין להאריך: ז שוב ראיתי בתו"ט פ"י דפסחים מ"ה שהביא דברי הר"ן הנ"ל. ופי' בדבריו שלא נצטוו במצרים על שביתת יו"ט כ"ל ונהיו מותרין במלאכה אף ביום א' (כ"מ מדבריו) ונהו פדעת היד אלי' הנ"ל.

אבל באמת מדברי הר"ן מבואר להיפך שכתב דלמחר היו מותרין במלאכה ובחמץ ומשמע דבאותו יום היו אסורין במלאכה ג"כ. ודברי התו"ט שם מגומגמין ואין פירושו עולה יפה פדעת הר"ן.

ע"ש.

(ובגומיקי הגרי"ב הנדפסים מחדש רוצה להגיה בדברי הר"ן ודבריו ל"ג ג"כ). ובעיקר הדבר נראה כמו דמשמע מדברי הר"ן כאן שהיו אסורים אז במלאכה ביום הא' של פסח ולא פדעת היד אלי' הנ"ל.

וכן נראה ממה שאמרו בפסחים (דצ"ה ע"ב) דפסח שני אין טעון הלל באכילתו משום דא"ק השיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון הלל כו'. וכן אמרו בערכין (ד"י ע"ב) ר"ח דאיקרי מועד לימא ומשני, לא התקדש בעשיית מלאכה דכתיב השיר יהיה לכם כו' לילה המקודש לחג כו'.

הרי דהא דליל פסח טעון שירה והלל הוא משום שמקודש בעשיית מלאכה. וא"כ בפסח מצרים נמי שאמרו שירה והלל כמבואר במדרשים מסתמא היה הלילה ג"כ מקודש לחג שלא לעשות מלאכה.

(ודוסק לומר דאז בשעת הנס ממש אמרו שירה אע"פ שלא היה הלילה מקודש לחג באיסור מלאכה). ועוד ראיה דהא חזינו דאיצטריך קרא על איסור מלאכה ביו"ט של פסח שנוהג לדורות ושא לא תאמר דאזנהרת איסור מלאכה בו לא נאמר אלא לאותו הדור בלבד.

וכמבואר במכילתא פ' בא והובא בפירש"י בחומש שם (פ' י"ב פסוק י"ז) ע"ש. והיאך נאמר דאז בשעת מעשה שנאמר דבור זה לא היו אסורים במלאכה כ"ל.

ועוד ראיה. דהא דיני הפסח האמורים בפ' החודש פשיטא דהמה נוהגים גם אז בשעת מעשה בפסח מצרים ג"כ.

ושם כתב בקרא ולא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו. ודרשו מזה בשבת (דכ"ד ע"ב ודקל"ג ע"א) ובפסחים (דפ"ג ע"ב) שבה הכתוב ליתן לו בוקר שני לשרפתו.

והיינו מחמת איסור מלאכה דיו"ט. והיאך נפסקיה לקרא בספינא חריפא לומר דעיקר דין שריפת הנותר נאמר ג"כ לענין פסח מצרים אז.

והו' דרשא דקרא זה דבא הכתוב ליתן בוקר שני לשרפתו לא היה שייך אז שלא נאסרו עדיין במלאכת יו"ט. א"ו דהעיקר שגם אז היו אסורים אא ביו"ט הראשון וכדעת הר"ן הנ"ל: ח והנה ראיתי בצל"ח סוף פסחים שרוצה לדחות דברי הר"ן במתני' הנ"ל.

אָלאַ מְפָרֵשׁ דְּפָסַח מְצָרִים דְּחִימוּצוֹ נוֹהֵג יוֹם אֶחָד מִן־הַיָּמִים בְּבִי"ג כִּי בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם בְּלִבְדּוֹ. וְהָא דְּמוּכָח מְקָרָא דְּאֵילּוּ יִכְלוּ לְהַתְמַהֲמַה הָיוּ אוֹפִין אוֹתוֹ חֲמֵץ הֵינְנוּ מִשּׁוּם דְּאִזְ הָיָה הַלֵּילָה הוֹלֵךְ אַחֵר הַיּוֹם וְשִׁינְךָ לַיִל ט"ו לְיוֹם שֶׁל י"ד וְהָיוּ מִן־הַיָּמִים עַל חֲמֵץ רַק בַּע"פ מִזְמַן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְהַלֵּילָה שְׁאַחֲרָיו אַבְּל לְמַחֵר בְּבִנְיָן בְּיוֹם הָא' שֶׁל פֶּסַח הָיָה מִן־הַיָּמִים אַף לְאַכּוֹל חֲמֵץ וְק"ו לְהַשְׁהוֹתוֹ.

וּמִשּׁוּ"ה אֵילּוּ יִכְלוּ לְהַתְמַהֲמַה הָיוּ אוֹפִין אוֹתוֹ חֲמֵץ כּו'. עכ"ד הַצַּל"ח.

אַמְנָם אֲנִי בְּדִינָן בְּפִי דְּבָרֵי הַר"ן א"א לֹאמַר פֶּן. דְּמִדְּהוּצְבָרָה הַר"ן לֹאמַר דְּלֹא הוֹנְהָרוּ כְּלָל בְּבִי"ג ע"כ דְּסָרִירָא לִיהּ דְּהָיוּ מִן־הַיָּמִים בְּאַכִּילַת חֲמֵץ בְּיוֹם הַרְאֵשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח ג"כ.

וְכֵן מִבְּנֵי בְּלִשׁוֹן הַר"ן דְּפֶסַח מְצָרִים לֹא נִהַג אֲלָא לֵילָה יוֹם עכ"ל. וּמִשְׁמַע דְּהֵינְנוּ הַלֵּילָה יוֹם שְׁאַחֲרָיו.

וּבְאַמְתָּ נִרְאָה פֶּן דְּהָיוּ מִן־הַיָּמִים בְּחֲמֵץ בְּלֵילָה וּבְיוֹם שְׁאַחֲרָיו. דְּלִדְעַת הַצַּל"ח דְּבְיוֹם א' שֶׁל פֶּסַח בְּבִנְיָן הָיוּ מִן־הַיָּמִים לְאַכּוֹל חֲמֵץ וְהָא דְּאָמַר רִיב"ג דְּפֶסַח מְצָרִים אֵין חִימוּצוֹ נוֹהֵג אֲלָא יוֹם א' הֵינְנוּ רַק בַּע"פ אַחֵר חֲצוֹת וְהַלֵּילָה שְׁאַחֲרָיו וְתוֹ לֹא.

לפ"ז תִּיקְשִׁי מִהָא דְּפָרִיף הַגַּמ' בְּפֶסַחִים (דצ"ו רע"ב) מְכַלְל דְּפֶסַח מְצָרִים לֵילָה אֶחָד וְתוֹ לֹא וְהַתְנִיגָא רִיב"ג אֹמַר מִנִּינִן לְפֶסַח מְצָרִים שְׁאֵין חִימוּצוֹ נוֹהֵג אֲלָא יוֹם אֶחָד כּו'. וְהַשְׁתָּא מֵאֵי פָרִיף הָא קוּשְׁטָא הוּא דְּלֹא נֶאֱסָרוּ בְּחֲמֵץ רַק בְּלֵילָה הַרְאֵשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח וּלְמַחֵר בְּבִנְיָן הָיוּ מִן־הַיָּמִים לְפִי פִי' הַצַּל"ח בְּמִילְתֵיהּ דְּרִיב"ג פנ"ל.

א"ו דְּמִילְתֵיהּ דְּרִיב"ג מִתְפָּרֵשׁ כְּפִשְׁטוֹ שֶׁהָיוּ אֲסוּרִים בְּחֲמֵץ גַּם לְמַחֵר בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח ג"כ. וְרֵאשׁוֹן בְּס' הַמְקַנָּה בְּקִידוּשֵׁין (דל"ז סע"ב) בְּהָא דְּאָמְרִין הַתָּם מְקָרָא דְּנִיאָכְלוּ מִעֲבוּר הָאָרֶץ מִמְּחַרַת הַפֶּסַח מִמְּחַרַת הַפֶּסַח אָכּוּל מְעִיקְרָא לֹא אָכּוּל.

וְהַקְשׁוֹ הַתּוֹס' בְּשֵׁם רֵאב"ע אֵהָא דְּמְפָרְשֵׁין מִמְּחַרַת הַפֶּסַח הֵינְנוּ ט"ז בְּנִיטָן שֶׁהוּא יוֹם הַקְרִבַת הָעוֹמֵר דְּהָא אֲשַׁפְחוּן בְּקָרָא דְּכִתִּיב מִמְּחַרַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְּנֵי"ו וְהֵינְנוּ בְּט"ו בְּנִיטָן שֶׁהוּא מִמְּחַרַת שְׁחִיטַת הַפֶּסַח.

וְתִירֵץ בְּס' הַמְקַנָּה מִשּׁוּם דְּקוֹדֵם מ"ת הָיָה הַלֵּילָה הוֹלֵךְ אַחֵר הַיּוֹם שֶׁלְפָנָיו וּמִשּׁוּ"ה בְּפֶסַח מְצָרִים נִקְרָא יוֹם ט"ו בְּנִיטָן מִמְּחַרַת שֶׁל אַכִּילַת הַפֶּסַח מֵאַחֵר שֶׁהַתְחִיל הַיּוֹם מִבְּנֵי. מִשָּׁא"כ אַחֵר מ"ת שֶׁהַיּוֹם הוֹלֵךְ אַחֵר הַלֵּילָה שׁוֹב לֹא נִקְרָא מִמְּחַרַת הַפֶּסַח עַד יוֹם ט"ז בְּנִיטָן כּו' עכ"ד.

אַמְנָם בִּירוּשְׁלַמִי רַפ"ב דְּחֻלָּה אֵיתָא לְהַדְיָא פְּקוּשְׁיִית הַרֵאב"ע שְׁבַתּוֹס' הַנְּל', דְּאֵיתָא הַתָּם הֵיטִיב ר' בּוֹן ב"כ וְהַכְּתִיב וַיֵּאָכְלוּ מִעֲבוּר הָאָרֶץ מִמְּחַרַת הַפֶּסַח לֹא בְּט"ז הֵיטִיב ר"א בְּר' יוֹסִי קָמִי ר' יוֹסִי וְהַכְּתִיב מִמְּחַרַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְּנֵי"ו כּו' לֹא בְּט"ו.

וְהָא בִּירוּשְׁלַמִי הוּבָא בְּתוֹס' בַּפ"ק דְּר"ה (דִּי"ג ע"א סד"ה דְּאֶקְרִיבוּ). וְצ"ל דְּמָה שְׁפִילְפְּלוּ ר"ת וְר"י בְּתוֹס' דְּקִידוּשֵׁין וְר"ה הַנְּל' הֵינְנוּ הַכֹּל לְשִׁיטַת גְּמָרָא דִּינָן דְּמוּכִיחַ מִהָא קָרָא דְּמִקְוֵם לֹא אָכְלוּ מִשּׁוּם חֲדָשׁ וְע"כ דְּמְפָרֵשׁ בְּקָרָא דְּמִמְּחַרַת הַפֶּסַח הֵינְנוּ יוֹם ט"ז.

וּפְלִיג אֵהִירוּשְׁלַמִי דְּמְפָרֵשׁ מִמְּחַרַת הַפֶּסַח הֵינְנוּ יוֹם ט"ו וְס"ל דְּבְאַמְתָּ אֵין הוּכָחָה כְּלָל מִפְּאֵן שֶׁהָיָה נוֹהֵג אִיסוּר חֲדָשׁ אָז. וְעכ"פ מִהָא בִּירוּשְׁלַמִי מוּכָח דְּלֹא כְּסִבְרַת הַמְקַנָּה הַנְּל'.

לומר דבפסח מצרים הנה הלילה הולך אחר היום שלפניו משא"כ אחר מ"ת פנ"ל.
דא"כמאי פריה הירושלמי מהו ממקרת הפסח דכתיב בשעת יצ"מ אהו ממקרת הפסח
דבימי יהושע.

א"ו דס"ל דאין לחלק בזה בין קודם מ"ת לאחר מ"ת. וכן מוכח מדברי ר"ת ור"י בתוס'
אליבא דגמ' דידן פנ"ל.

וממילא מבואר מזה ג"כ דבפסח מצרים הנה איסור חמץ נוהג גם ביום הא' של פסח ולא
בלילה לבד. דהנה אז ג"כ היום הולך אחר הלילה כמו עכשיו.

דאל"כ לא א"ש הקושיא בהו דממקרת הפסח פנ"ל: ט ומהו הירושלמי קשה ג"כ על
הרמב"ם (בפ"ג מהל' חו"מ הי"א) שהוכיח לסתור דעת הצדוקים שהיו אומרים דממקרת
השבת דכתיב בהקרבת העומר היינו ממקרת שבת בראשית.

והוכיח הרמב"ם שם מקרא דויאכלו מעבור הארץ ממקרת הפסח מצות וקלי כו'. ע"ש
(ובאמת בגמ' במנחות דס"ה ע"ב ודס"ו ע"א שפמה תנאי אייתו מקראי לסתור דעת
הצדוקים הנ"ל האומרים עצרת אחר השבת.

ולא הביאו פלל הו קרא דויאכלו מעבור הארץ כו'). והשתא הא להו מאן דאמר
בירושלמי דמפרש בהו קרא דויאכלו מעבור הארץ ממקרת הפסח היינו ביום ט"ו ולא
הוי יום הקרבת עומר פלל.

ומה מקום לסתור דרשת הצדוקים הנ"ל מהו קרא הא יוכלו לפרש בקרא פהו מ"ד.
(וכן להו מ"ד בגמרא דידן דמושבות לאחר ירושה וישיבה משמע ג"כ לא מוכח פלל
מהא ויבא בסמוך).

וקצת י"ל לפ"ד הירושלמי בהו קרא מאי קמ"ל קרא זה דאכלו מחדש יום ט"ו ולא
מקודם ומאי נ"מ מזה. (ונזהו עצמו הוכחת הר"י בתוס' קידושין הנ"ל דהו ממקרת הפסח
היינו יום ט"ז כו').

אם לא נימא כמ"ש התוס' בר"ה שם דאתא קרא לספר שבחו של מן משל לתינוק כו'
וקצת דחוק. אלא לכאורה זהו מוכרח ג"כ לפי גמ' דידן בקידושין דאמרנו למ"ד דמושב
לאחר ירושה וישיבה משמע הא דלא אכלו מעיקרא (קודם יום ט"ז) משום דלא הו
צריכי.

וג"כ תיקשי מאי קמ"ל קרא אם לא פהתוס' דר"ה שם משל לתינוק כו' ואולי בזה י"ל
דלגמ' דידן ניתא דשפיר קמ"ל קרא דלא אכלו מעיקרא חדש פלל אף לצורך אכילת
פזית מצה בלילה הראשון וכמו שהביאו התוס' מהירושלמי דמקשה למה לא אכלו מצה
מחדש כו'.

וע"כ דהא דפשיטא ליה דלא אכלו מצה מחדש היינו מקרא דויאכלו מעבור הארץ
ממקרת הפסח דמוכח מזה דמעיקרא לא אכלו פלל אף לצורך פזית מצת חובה. ואף
דלפי גוססת הירושלמי שלפנינו י"ל שבנדאי אכלו אז מצה בליל פסח ע"ש.

מ"מ לגוססת התוס' בירושלמי מוכח פנ"ל. (ובזה מיושב ג"כ הקושיא שהביא בנו"ב
מ"ק (חח"מ סי' ט"ז) בשם האו"ח ע"ש).

ואף דלקה מ"ד דס"ל לאחר ירושה וישיבה משמע לא היה אז איסור קדש כלל. וא"כ למה לא אכלו פזית מצה בליילה הא'.

י"ל משום דהא דמוכח הגמ' בר"ה שם שישאל קצרו ענומר והקריבו היינו משום דאי לא הקריבו ענומר היו אסורין כל היום בחדש וכמ"ש התוס' שם דלמ"ד אף בזמן שבהמ"ק קנים האיר המזרח מתיר לא מוכח זה כלל.

ע"ש.

ולקה מ"ד יש לומר שלא קצרו ישראל כלל אז שפכר מצאו כל התבואה קצורה. ומעתה י"ל דהא דמשמע בירושלמי שהיו יכולין לאכול פזית מצה ממה שתגרי אוה"ע מוכחים להם היינו משום דהירושלמי לטעמיה דס"ל דשימור דמצה היינו רק משעת לישא וכמו שהוכיח הפר"ח בס"י תנ"ג מהירושלמי ע"ש.

משא"כ לשיטת גמ' דידן דשימור דמצה משעת קצירה בעינו. א"כ מאחר שישאל בעצמם לא קצרו אז כלל מפילא לא היה להם פזית מצה משומרת פזינה ולא יכלו לצאת יי"ח במצה זו.

ומש"ה לא אכלו הכזית מצה: וא"כ חידוש גדול שמענו מהר קרא ועו"ל באופן אחר.

ואין להאריך יותר: סימן כו א לבאר בדין מי ששכח מלערב עירובי תבשילין מעיו"ט ביו"ט של גליות. דקיי"ל מניח אדם ע"ת מיו"ט לתבירו ומתנה.

וכתב המג"א בס"י תקכ"ז ס"ק כ"ה בשם הש"ג דמברך בתחלה ג"כ. ובאמת לא נמצא זאת בש"ג.

רק בהגהות ד"ת שעל הרי"ף שגדפסו בס"ת שם איתא זה בפ"ב דביצה. והאחרונים הביאו דבריו בסתימות במ"א ובא"ר ושאר אחרונים.

אף ראיתי בהגהות הסמ"ק לרבינו פרץ שהיה פוסק קדמון (ומוכא בפוסקים בשם סמ"ק כמ"ש הש"ף ביו"ד סי' ל"ב) ושם במצנה קצ"ד איתא להדיא בדין זה דמניח עירובי תבשילין מיו"ט לתבירו ומתנה דמערב בלא ברכה.

ע"ש.

והאחרונים לא ראו דבריו. ובעל הגהות הרי"ף הנ"ל אילו היה רואה דברי ה"ר פרץ אלו בנדאי לא היה חולק עליו.

ולכאורה היה י"ל שדין זה תלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד בפ"ג מהל' חנוכה הל' ה'. דהרמב"ם פתב שם נז"ל ולמה מברכין על יו"ט שני והם לא תקנוהו אלא מפני הספק פדי שלא יולזלו בו עכ"ל.

והראב"ד השיג עליו דזהו רק לאפני בשבת (דכ"ג ע"א) דאמר ונדאי דדבריהם בעי ברוכי ספק דדבריהם לא בעי ברוכי. ולדידיה אמרנו שם בגמ' דיו"ט שני דבעי ברוכי היינו כי היכי דלא ליולזלו ביה.

אבל לרבא דמשני התם בדמאי רוב ע"ה מעשרין הן. לדידיה י"ל דספק דבריהם שפיר בעי ברוכי ומה"ט מברכין ביו"ט שני.

וא"צ לטעמא שלא יזלזלו בו. והה"מ ביאר בדעת הרמב"ם דס"ל דרבא לא פליג בזה
אאביי דספק דבריהם לא בעי פרוכי רק בדמאי שגזרו עליו והוי כמו ודאי דבריהם בזה
איצטריה רבא לטעמא דרוב ע"ה מעשרין הן ומש"ה עבדו היפרא כו' ע"ש.

יכעין זה פתב הר"ן בפ"ב דשבת בשם הרמב"ן. ע"ש.

(וכבר האריכו בזה הלח"מ שם. ובתשו' בני שמואל סי' מ"ב.

ועיין בתשו' הריב"ש סי' רכ"א). ומעשה י"ל דלפ"ד הרמב"ם דהא דמברכין פל הברכות
ביו"ט שני היינו רק משום שלא יזלזלו בו.

ממילא בע"ת שמניח מיו"ט לחבירו ומתנה י"ל דמערב בלא ברכה. דבזה אין לומר
שיברך משום שלא יהיה זלזול ליו"ט שני.

דכיין דמערב ביו"ט ראשון ומתנה שאם היום קודש אין בברכיו פלום כו'. וא"כ אדרבה
אם יברך על עירובו הוי זלזול ליו"ט ראשון דקאי ביה.

דהברכה לא שייכא רק אם היום חול ולמחר קודש. ומאי חזית לחוש לזלזול יו"ט שני
יותר מזלזול יו"ט ראשון שמערב בו.

(ואף די"ל דיו"ט שני דקיל יותר יש לחוש בו לזלזול יותר מביו"ט ראשון. מ"מ לא
מצינו שיאמרו לזלזול ביו"ט ראשון כדי שלא יבאו לזלזול ביו"ט שני כו'.

נזה פשוט). אבל לפ"ד הראב"ד דס"ל דלמאי דקיי"ל פרבא בשבת הא דמברכין ביו"ט
שני הוא משום דספק דבריהם בעי פרוכי בעצם ולא משום חשש זלזול.

לפ"ז י"ל דמערב מיו"ט לחבירו ומתנה ג"כ צריך לברך מספיקא כמו פל הברכות
דיו"ט שני. ויש לבאר יותר לפמ"ש הרי"ף בפ"ד דסוכה דהא דאין מברכין בשמיני
בסוכה משום דהוי תרתי דסתרי ליו"ט דשמיני.

והרשב"א בחידושי שם הקשה עליו דלמה ליה האי טעמא תי"ל דבלא"ה אין לברך
מספק כמ"ש הרי"ף גופיה בשבת גבי מילת ערלה פבושה כו'. ותירץ הרשב"א דכל
הברכות שמברכין ביו"ט שני חכמים תקנו פן לברך ביו"ט שני כדי שלא יזלזלו
בקדושתו.

משא"כ בברכת סוכה פיון שאם יברכו יזלזלו בקדושתו מש"ה אוקמוהו אדינא דשאר
ספיקות שאין לברך כו'. וכמו כן י"ל להרי"ף והרמב"ם דה"נ במערב מיו"ט לחבירו
ומתנה פיון שאם יברך יהיה זלזול ליו"ט ראשון דקאי ביה ג"כ אוקמוהו אדינא שלא
לברך על הספיקות, משא"כ לפ"ד הראב"ד ודעימיה דס"ל דמדינא מברכין עלהספיקות
כו'.

אף יש מקום לומר דאף להסוברים דמברך על הספיקות מ"מ ה"א במערב מיו"ט לחבירו
ומתנה בלא"ה אין לו לברך. דהרי דעת הרמב"ם בפ"ו מהל' יו"ט הל' ט"ו וכ"ד הסמ"ג
דהא דמניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה זהו רק בזמן שהיו מקדשין עפ"י הראייה.

והיו בני הגליות עושין שני י"ט מחמת ספק שלא היו יודעין כו'. אבל עכשיו שסומכין
על החשבון ומקדשין עליו.

ויו"ט שני האידנא אינו אלא מנהג בעלמא אין לערב ולהתנות מיו"ט לחבירו כלל. והה"מ הסביר דעת הרמב"ם בזה דכיון שהדבר ברור לנו דיו"ט ראשון הוא קודש והשני הוא חול היאך יערב ביו"ט והיאך יתנה ויאמר אם היום חול והוא יודע איזה קודש ואיזה חול ואין לו ספק בזה כו' עכ"ד.

והראב"ד וכמה פוסקים חולקים על הרמב"ם שם. ועיקר סברת החולקים הוא כמבואר בר"ן ובריטב"א דכיון שהשפא הא דעבדינו שני י"ט הוא משום דשלחו מתם הנהרו במנהג אבותיכם לית לן לאחמורי טפי מינייהו וכיון דאינהו הוו מצו מתנו אנו נמי מתנינו עכ"ד.

וכ"כ בתשו' הרדב"ז סי' תרס"ט. ומעשה י"ל דאף דקיי"ל פהחולקים על הרמב"ם דהאידנא נמי מניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה.

מ"מ כיון דהאידנא אינו בתורת ספק ולא שייך להתנות ולומר אם היום חול ולמחר קודש כו'. רק שאין לנו להתמיר ולאסור יותר ממה שהיה מקודם בזמן שהיו מקדשין עפ"י הראייה.

אבל עכ"פ אין לנו לברך עכשיו על עירוב ותנאי זה שמתנה (דעיקר העירוב הוא באם היום חול ולמחר קודש) שהוא דבר שאינו ואין שייך ספק ותנאי כלל האידנא מצד עצמו וכנ"ל.

(והתוס' בברכות די"ד ע"א ובסנפ"ה דמ"ד ע"ב הוכיחו דמברכין על דבר שהוא מנהג מהא דמברכין ביו"ט שני דאינו רק מנהג בעלמא. ואף דהגמ' בשבת חשיב ליה ספק דבריהם כנ"ל.

מ"מ התוס' נקטי דעכשיו אינו אלא מנהגא ומ"מ מברכין עליו. מ"מ י"ל דזהו רק לענין שאר ברכות.

אבל במערב מיו"ט לחבירו ומתנה ואומר בפירוש שהעירוב הוא אם היום חול כו'. ע"ז אין לברך כלל מאחר שכל ענין התנאי הוא דבר שאינו וכנ"ל.

ורק משום שמקודם הנה שרי לערב ולהתנות מיו"ט לחבירו מש"ה אין להתמיר האידנא יותר וכנ"ל). ומלבד זה בלא"ה י"ל דאין לברך במערב מיו"ט לחבירו.

לפמ"ש התה"ד דהא דמקילינן לערב ולהתנות מיו"ט לחבירו האידנא פהחולקים על הרמב"ם היינו רק משום דבד"ס הלך אחר המיקל. וא"כ לענין ברכה י"ל דאין לברך מספק.

וכעין זה כתב בתשו' ח"צ (סי' ק"ל) לענין עירובי תבשילין דבדיעבד או בפשעת הדחק יש לסמוך על הכבוש או על המליח שלא ביטלו וכדעת המתירים כיון דע"ת דרבנן. ומ"מ אע"ג דיוצא בהם משום ע"ת מ"מ אין לו לברך עליו רק לומר הנוסח בדין יהא שרי לנא כו' וה"נ י"ל במערב מיו"ט לחבירו ומתנה דיערב בלא ברכה מה"ט לפ"ד התה"ד הנ"ל.

אלא שהב"י בס"ס תקכ"ז נראה שהכריע דלא פהרמב"ם ולא מחמת ספק בד"ס. ולקמן בבואר דהעיקר כהתה"ד הנ"ל.

ואין לברך מפמה טעמים הנ"ל. וכל זה לרנוחא דמילתא לאסבורי מילתא בטעמא דבפשיטות נראה לדינא (יהיה מאיזה טעם שיהיה) מאחר שרבינו פרץ בהגהות סמ"ק פתב בהדיא שלא יברך.

וגם ראיתי בברכי יוסף שהביא בשם ס' משפטים ישרים דיערב בלא ברכה. וספר זה לא נמצא אצלנו לידע טעמו בזה.

וכן ראיתי בס' לחם סתרים למהר"ש אלגאזי בסוף ספרו דמסיק לדינא ג"כ דכשמינית ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה דאין לו לברך וכיוונו מדעתם לדעת ה"ר פרץ הנ"ל. וע"כ נלע"ד דאף שהמג"א וישאר אחרונים פתבו שייברך בתחלה אין נראה פדברייהם.

ולתלכה למעשה במערב מיו"ט לחבירו ומתנה יערב בלא ברכה וספק ברכות להקל: ב ונבא לבאר בדברי הרמב"ם וסמ"ג הנ"ל דס"ל דהא דמינית אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה זהו רק בזמן שהיו מקדשין על פי הראייה.

משא"כ עכשיו שמקדשין עפ"י החשבון אין לערב מיו"ט לחבירו כלל. וכבר תמהו עליהם הר"ן והריטב"א והיש"ש בביצה.

דהא רבא הוא דאמר מניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה. ובזמנו כבר היו מקדשין עפ"י החשבון ולא עפ"י הראייה.

וכן מבואר ברמב"ם (פ"ה מהל' קה"ח ה"ג) דעד ימי אבני ורבא היו סומכין על קביעות א"י (שהיא עפ"י הראייה) ואס"פ התחילו לקדש עפ"י החשבון ואף דנראה דבאמצע ימיהם של אבני ורבא פסקו מלקדש עפ"י הראייה והתחילו לקדש עפ"י החשבון ובתחלת ימיהם עדיין היו מקדשין עפ"י הראייה.

וכדמשמע בספ"ק דר"ה (דכ"א ע"א). מ"מ אין סברא לומר דהא דאמר רבא מניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה זה היה בתחלת ימיו כשהיו מקדשין עפ"י הראייה עדיין.

דזה אינו. תדא דתיקשי מגמ' דביצה (ד"ו ע"א) דפריד התם רבינא לרב אשי ולותיב מר האידנא מי לא אמר רבא מניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה.

והשתא הא בימי רב אשי (שנולד אחר שמת רבא כדאיתא בקידושין דע"ב ע"ב) בנדאי כבר קידשו עפ"י חשבון. ומוכח מזה דמ"מ אפתי שרי להניח ע"ת מיו"ט לחבירו (ואף לפי הגירסא הישנה שפגמ' שלפנינו דרבינא הוה יתיב קמיה דרב אסי בסמ"ד).

מ"מ ע"כ הוא רב אסי בתראה שהיה אחר אבני ורבא מדיתיב קמיה רבינא ואמר ליה בשם רבא. וכמבואר במהרש"א בכתובות דכ"ג ע"א דרב אסי בתרא היה אחר אבני ורבא ע"ש.

וא"כ אפתי מוכח כנ"ל). ותו דביצה (ד"ו ע"א) דאמר רבא מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל.

וזה מירי ע"כ בזמן שמקדשין עפ"י החשבון דידעין בקביעה דירחא ויו"ט שני הוא רק משום דשולחו מתם הנהרו במנהג אבותיכם כו'. מש"ה הקילו בו לענין מת דכחול שויהו רבין.

משא"כ בזמן שהיו מקדשין עפ"י הראייה במקום שאין השלוחים מגיעין דעושיין שני י"ט מספק ממש לא שייך אז להקל פלום ביו"ט שני יותר מביו"ט ראשון. והתם מיייתי הגמ' ג"כ איך מימרא דאמר רבא דמניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה.

ואין סברא לומר דמימרות דרבא אלו שנאמרו בסתמא דבזמן שדין זה נוהג אין דין זה נוהג כו' והגמ' מיייתי להו בסתמא לשתי מימרות אלו. אלא משמע דהך מימרא דרבא דמניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ג"כ מייירי בזמן שהיו מקדשין עפ"י החשבון.

(ובדברינו הג"ל ניקחא הא דאיתא בירושלמי רפ"ג דברכות והובא שם בתוס' רדי"ח. בדברייתא דאונן פטור מנטילת לולב.

דפריה התם דהא ביו"ט אינו טרוד לישא משאו. ומשני תיפתר בחוש"מ ופריה התם והתניא פטור מתקיעת שופר אית לך למימר בחול ולא ביו"ט בתמיה.

ולכאורה קשה. אמאי לא משני דמייירי ביו"ט שני של ר"ה דקיי"ל דיתעסקו בו ישראל ומש"ה שפיר חלו עליו כל דיני אנינות.

וכמו בחוש"מ. ולפי הג"ל ניקחא.

דהברייתא פשיטא דנשנית בזמן שהיו מקדשין עפ"י הראייה ואז יו"ט שני דינו כראשון דלא יתעסקו בו ישראל כלל). ולכאורה הנה י"ל ד' הרמב"ם עפמ"ש הב"י בס"ס תקכ"ז בשם המרדכי שהר"ש מבונבורק הורה לעשות ע"ת ביו"ט שני.

משום דלרבא ברפ"ב דביצה דאמר טעמא דע"ת כדי שיברור מנה יפה לשבת. ופריה הגמ' דא"כ מאי איריא מעיו"ט אפי' ביו"ט נמי ומשני שמה יפ'שע.

והלכך היכא ששכח דאין פאן פשיעה שרי להניח ע"ת ביו"ט עצמו. ואף דלטעמא דרב אשי אינו פן מ"מ בד"ס הלך אחר המיקל.

עכ"ד.

והקשה עליו בשעה"מ סוף הל' יו"ט מהא דקאמר רבא גופיה מניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה דמשמע דביו"ט שני תו לא מצוי לערב. וכן מהא דאמרינואימור דאמר רבא בשני י"ט של גליות בשני י"ט של ר"ה מי אמר.

דמשמע דביו"ט של ר"ה אסור לערב אף מיו"ט לחבירו לרבא. ומסיק בשעה"מ שם דלעולם לרבא ביו"ט שני נמי שרי לערב היכא דשכח מעיו"ט.

והא דאמר רבא מניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה. היינו דכיון דיכול לעשותו ביו"ט ראשון על תנאי לא שרינו ליה להניחו ביו"ט שני.

והא דאמרינו בשני י"ט של ר"ה מי אמר היינו דביו"ט של ר"ה לא שייך להתנות תנאי בעירוב כו'. עכ"ד השעה"מ.

ולפ"ז י"ל בדברי הרמב"ם שהוא נמי מפרש פדברי הר"ש מבונבורק דאלקבא דרבא בלא"ה שרי לערב אף ביו"ט וכו'ל. רק דביו"ט א' דמצוי לערב בו על תנאי טפי עדיף.

ומש"ה לרְבֵּא וְדָאֵי שְׂרֵי לְהַנִּיחַ ע"ת מיו"ט לְחִבְרֹו אַף הָאֵיִדְנָא שְׁמַקְדָּשִׁין עפ"י הַחֲשָׁבוֹן.
כִּינּוֹן דְּבִלְא"ה אַף בִּיּו"ט גּוֹפִיָּה שְׂרֵי לְעָרֵב בְּלֹא תְּנָאֵי ג"כ לְדִידְיָה.

רק דע"י תְּנָאֵי עֲדִיף טְפִי וְחֻמְרָא הִיא וְלֹא קוֹלָא. (וּפְשִׁיטָא דְהַתְּנָאֵי אֵינוֹ מְגָרַע).

אַבְל הֶרְמֵב"ם פֶּסֶק לְהִדְיָא (ברפ"ו מהל' יו"ט) כָּרֵב אֲשֵׁי דְטַעֲמָא דע"ת כְּדֵי שְׁלֵא יָבֵא
לְבַשֵּׁל מִיּו"ט לְחֹול. וְלִדְיָה בִּיּו"ט לֹא מְצִי לְעָרֵב כְּלָל.

רק דביו"ט שֶׁל גְּלוּיּוֹת הַקּוֹלוֹ לְעָרֵב מִיּו"ט לְחִבְרֹו וְלִהְתְּנוֹת. וְקוֹלָא זֶה לֹא שְׁיִיכָא רַק בְּזִמְן
שְׁהִיּוּ מְקַדָּשִׁין עפ"י הֶרְאֵיָה מִשָּׂא"כ עַכְשָׁיו כו'.

רק דְּאִפְתִּי קָשָׁה מֵהָא דְרַבִּינָא הֵנָּה יִתְיָב קַמְיָה דְרַב אֲשֵׁי בְּשַׁנִּי י"ט שֶׁל ר"ה חֲזִינָה דִּהְנֵה
עֲצִיב כו' אָמַר לִיָּה וְלוֹתִיב מֵר הָאֵיִדְנָא מִי לֹא אָמַר רְבָא מִנִּיחַ אָדָם ע"ת מִיּו"ט לְחִבְרֹו
וּמִתְנָה. וּבְזֵה תִּיקָשִׁי מֵאֵי פְרִיָּד רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי.

דְּהָא לְרַב אֲשֵׁי לְטַעֲמָה אֵין לְעָרֵב וְלִהְתְּנוֹת מִיּו"ט לְחִבְרֹו עַכְשָׁיו שְׁמַקְדָּשִׁין עפ"י
הַחֲשָׁבוֹן לִפ"ד הֶרְמֵב"ם. וְאִטּוֹ לֹא יָדַע רַבִּינָא הָא דֵּא"ר אֲשֵׁי דְטַעֲמָא דע"ת שְׁלֵא יָבַשֵּׁל
מִיּו"ט לְחֹול וְכַנ"ל.

אַמְנָם י"ל דְּהֶרְמֵב"ם גְּרִיס כְּגִירְסָא הִישָׁנָה שְׁכַגְמ' שְׁלַפְנִינוּ דְרַבִּינָא הֵנָּה יִתְיָב קַמְיָה דְרַב
אַסִּי בְּסִמָּ"ף. וְלֹא רַב אֲשֵׁי בְּשִׁי"ן.

ולק"מ: ג אף עִיָּקֵר דְּבָרֵי הַשְּׁעָה"מ הַנ"ל אֵינָם נִרְאִים כְּלָל. מ"ש לְפָרֵשׁ לְדְבָרֵי הַר"ש
מְבוֹנְבוֹרֵק דְּלְרַבָּא מְצִי לְעָרֵב בִּיּו"ט גּוֹפִיָּה וְהָא דְאָמַר רְבָא מִנִּיחַ אָדָם ע"ת מִיּו"ט לְחִבְרֹו
וּמִתְנָה הִינּוּ רַק דְּכִינּוֹן דִּיכּוֹל לְעָרֵב בִּיּו"ט הֶרְאֵשׁוֹן עַל תְּנָאֵי לֹא שְׁרִינּוֹן לִיָּה לְהַנִּיחוֹ בִּיּו"ט
שְׁנֵי.

דְּלִפִּי דְּבָרֵי תִּיקָשִׁי בְּהָא דְאִיתָא בְּבִיָּצָה (דִּי"ז ע"א) דְּרַב אָמַר מִנִּיחַ אָדָם עִירּוּבֵי תְּחֻמִּין
מִיּו"ט לְחִבְרֹו וּמִתְנָה וְרַבָּא אָמַר מִנִּיחַ אָדָם עִירּוּבֵי תְּבַשְׁלִין מִיּו"ט לְחִבְרֹו וּמִתְנָה.
וּמְפָרֵשׁ הֵתָם הַגַּמ' דַּמ"ד עִירּוּבֵי תְּבַשְׁלִין אַבְל עִירּוּבֵי תְּחֻמִּין לֹא מ"ט דְּלִמְיָקְנֵי שְׁבִיתָה
בְּשַׁבְּתָא לֹא.

וְהַשְּׁתָא לְמָה לִיָּה לְהַגְמ' לְמִימַר ה"ט תִּיפּוּק לִיָּה דְּבִלְא"ה י"ל בְּפְשִׁיטוֹת דְּדוֹקָא בְּעִירּוּבֵי
תְּבַשְׁלִין אָמַר רְבָא דְמַעְרַב מִיּו"ט לְחִבְרֹו וּמִתְנָה. כִּינּוֹן דְּלִדְיָה בִּלְא"ה בִּיּו"ט גּוֹפִיָּה נְמִי
מְצִי לְעָרֵב עִירּוּבֵי תְּבַשְׁלִין אַף בְּלֹא תְּנָאֵי רַק דְּהִכִּי עֲדִיף טְפִי כְּשֶׁמַּעְרַב מִיּו"ט לְחִבְרֹו
וּמִתְנָה.

מִשָּׂא"כ בְּעִירּוּבֵי תְּחֻמִּין דְּבִיּו"ט גּוֹפִיָּה לֹא מְצִי לְעָרֵב מִי יִימַר דְּמַקְלִינּוֹן לְעָרֵב מִיּוֹם טוֹב
לְחִבְרֹו. (וְדוֹחֵק לְהַעֲמִיס זֶה וְלוֹמַר שְׁנַכְלָל בַּל' הַגַּמ' בְּמֵאֵי דְקָאֵמַר לְמִיָּקְנֵי שְׁבִיתָה
בְּשַׁבְּתָא לֹא.

דְּאִין זֶה בְּמַשְׁמַע). א"ו מוֹכַח דְּלֹא כְּדְבָרֵי הַשְּׁעָה"מ הַנ"ל.

ולפ"ז הִדְרָא קוֹשְׁיָתוֹ לְדוֹחֵתָה עַל הַר"ש מְבוֹנְבוֹרֵק מֵהָא דְאָמַר רְבָא מִנִּיחַ אָדָם עִירּוּבֵי
תְּבַשְׁלִין מִיּו"ט לְחִבְרֹו וּמִתְנָה. דְּמַשְׁמַע שְׁבִיּו"ט שְׁנֵי לֹא מְצִי לְעָרֵב וְכַנ"ל.

ואף דלקאורה בלא"ה יש להקשות לדברי הר"ש מבונבורק הנ"ל מעונבדא דההוא סמיא דחזינה שמואל דנהה עציב ולבסוף אמר ליה פושע את לכ"ע שרי ולדידה אסור. ואמאי לא א"ל שמואל תקנה זו שיערב ביו"ט גופיה.

(ולפי פירש"י ברפ"ב דביצה בהא דאמר שמואל התם מקרא דזכור כו'. זכרהו מאחר שצא להשפיעו.)

מוכח משם דשמואל גופיה ס"ל פטעמא דרבא כדי שיברור כו'. וכמ"ש הפהרש"א שם רק דלפמ"ש הפי' דלטעמא דרבא אין לסמוך על עירובו של גדול העיר ע"ש.

ולפ"ז מוכח מדשמואל דא"ל סמוך אדידי דס"ל פטעמא דר"א ולא כרבא. מיהו באמת ע"כ בהא רבא נמי מודה דיש לסמוך על עירוב של גדול העיר (דאף שעיקר תקנת ע"ת לדידה הוא כדי שיברור כו' מ"מ כף התנו בתקנתם דבדיעבד יוכלו לסמוך על עירובו של גדול העיר ולא מיעקרא תקנתם לגמרי).

ופשיטא שלא יחלוק רבא בזה על שמואל ואבנה דשמואל ור"י בר אידי ור' אמי ור' אסי דכולהו אמרי לסמוך על עירובו של גדול וליתא לדברי הפ"י הנ"ל). אף י"ל דהר"ש מבונבורק לא התיר לערב ביו"ט גופיה רק בשוכח מעיו"ט באופן דאין פאן פשיעה וכמבואר בדבריו.

וא"כ בההוא סמיא דשמואל חשיב ליה פושע מש"ה לא מצוי לערב ביו"ט. אלא דלפמ"ש הר"ן בהא דא"ל שמואל פושע את דהיינו דכיון דעציבת גלית אדעתה שאינה רוצה לסמוך בשל אחרים ואף אני אין דעתי על הפושעים שאינם רוצים לסמוך עלי עכ"ל וא"כ הו' דחשיב פושע היינו רק דהפשיעה מה שאינו רוצה לסמוך על עירובו דשמואל ומש"ה אף הוא אין דעתו עליו.

אבל אין זה פשיעה בעיקר העירוב. ולמה לא יערב ביו"ט גופיה לפ"ד הר"ש מבונבורק. (רק די"ל דהר"ש מבונבורק אינו מפרש פאן כהר"ן. רק דהא דשמואל חשיב ליה פושע היינו דהני פושע בעיקר העירוב ששכח מלהניח שנה אחר שנה.

יכמו שפירש בבעה"מ שם. וכן מבואר ברא"ש שם, וע' בט"ז סי' תקכ"ז סק"ט).

ועוד קשה דתיקשי להר"ש מבונבורק מהברייתא דמייתי הגמ' (שם די"ז סע"א) מי שלא הניח ע"ת ה"ז לא יאפה ולא יבשל כו'. כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואופן לו ומבשלין לו.

ומשמע בהדיא דביו"ט גופיה לא מצוי לערב עירובי תבשילין דאל"כ הל"ל תקנה זו שיערב ביו"ט. דהרי הגמ' שם (רע"ב) בעי לפשוט מהך ברייתא דעבר ואפה אסור.

ופירש"י מפדי תנא אתקנתא קא מהדר ניתני נמי הך תקנתא בהדי הך דמקנה קמחו. עכ"ל.

ומשני הגמ' תנא תקנתא דהיתרא קתני דאיסורא לא קתני. והשתא לפ"ד הר"ש מבונבורק קשה טובא למה לא תני בברייתא תקנתא דהיתרא שהיא תקנה טובה כזו שיכול לערב ע"ת ביו"ט גופיה.

(אם לא נימא דהפרייתא מיירי במי שלא הניח ע"ת במזיד או פושע דאז אסור לערב ביו"ט גופיה וכנ"ל ודוחק). ואין סבא לומר דהר"ש מבונבורק אינו מתיר לערב ע"ת רק ביו"ט שני ולא ביו"ט ראשון.

(פגון שחל יו"ט ראשון בע"ש). דז"א.

דכינן דטעמו משום דלרבא דאמר טעמא דע"ת פדי שיברור כו' לדידיה שרי לערב ביו"ט גופיה וכנ"ל. וממילא שרי אף ביו"ט א' כו'.

אלא מתנורתא די"ל לפמ"ש רש"י שם (דט"ו ע"ב) בהא דפריה הגמ' לרבא דאמר פדי שיברור כו' מאי איקרא בעיו"ט אפי' ביו"ט נמי ופירש"י יעשהו לפני סעודת יו"ט יש פאן זכירת שבת לברור מנות עכ"ל.

ומבואר בהדיא דאחר סעודת יו"ט אף לרבא אין סבא פלל שיועיל ע"ת ביו"ט. פין דאז שוב לא יוכל לברור מנה יפה לשבת.

ולפי זה י"ל דמה שמתיר הר"ש מבונבורק לערב ע"ת ביו"ט היינו רק קודם סעודת יו"ט. ומעתה לק"מ עליו מעובדא דההוא סמא.

די"ל דהר"ש מפרש דעובדא הנה אחר שסעד סעודת יו"ט. וכן בפרייתא הנ"ל דקתני פיצד הוא עושה כו' ג"כ תני תקנתא דמהני כל היום אף שגזפר אחר סעודת יו"ט.

ובזה ניחא ג"כ דלא תיקשי להר"ש מבונבורק מהפרייתא דרפ"ב דביצה בעובדא דר"א שקה דורש כל היום פולו כו'. בשעת פטירתו א"ל לכו אכלו משמנים כו' ושלחו מנות לאין נכון לו.

ומפרש התם דהיינו למי שלא הניח ע"ת וא"ד למי שלא הנה לו להניח ע"ת. אבל מי שקה לו להניח ולא הניח פושע הוא (וע"ש בפ"י שהוכיח דהא דמפרשינן ושלחו מנות לאין נכון לו היינו מי שלא הניח ע"ת זה קאי רק אמאי דקאמרר"א לתלמידיו פן.

ולא קאי זה לפרש פן קרא דעזרא). והשתא תיקשי לדברי הר"ש מבונבורק למה ליה לר"א לומר לשלוח מנות למי שלא הניח ע"ת טפי הל"ל להם שיערבו הם בעצמם עכשו ביו"ט לפ"ד הר"ש מבונבורק הנ"ל.

וכאן דאמרינן בהדיא למי שלא הנה לו להניח ע"ת דהוי אנוס ולא פושע א"כ מצי לערב ע"ת ביו"ט לפ"ד הר"ש הנ"ל. (ודוחק לומר דכשסיים ר"א דרשתו פבר הנה סמוך לחשיכה ולא הנה עוד שהות לבשל על שבת).

ולנהנ"ל י"ל ג"כ דהא דאמר להם לשלוח מנות למי שלא הניח ע"ת היינו למי שלא גזפר עד אחר שסעד סעודת יו"ט דאז תו לא מצי לערב ע"ת ביו"ט אף לפ"ד הר"ש הנ"ל וכנ"ל מיהו קושית השעה"מ הנ"ל ע"ד הר"ש מבונבורק מהא דאמר רבא מניח אדם ע"ת מיו"ט לתבירו ומתנה דמשמע דביו"ט שני לא מצי לערב ע"ת.

זהו לא יתיישב בהכי לומר דרבא מיירי התם ג"כ אחר סעודת יו"ט דתו לא מצי לערב ביו"ט שני בכה"ג. דמ"מ תיקשי דביו"ט ראשון גופיה יתא שרי לדידיה לערב ע"ת בלא תנאי.

דאף שפּבּר סעד סעודת יו"ט ראשון. מ"מ עדיין יש שהיות לברור מנה יפה לשבת כמו ביו"ט שני קודם הסעודה.

הן אמת דלד' הר"ש מבונבורק בעצמו אין להקשות פלל מהא דאמר רבא מניח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתנה. ורבא גופיה הוא דאמר ברפ"ב דביצה טעמא דע"ת פדי שיברור כו'.

ולדידה שרי לערב ביו"ט גופיה וכנ"ל. די"ל דגירסתו הנה פגירסת הרא"ש והר"ן ברפ"ב דביצה שם דגרסי התם רבה ולא רבא ע"ש.

וא"כ י"ל דרבא ס"ל פטעמא דרב אשי התם ולדידה לא מצי לערב ע"ת ביו"ט פלל. ולק"מ.

וראיתי בבעל המאור בפ"ג דפסחים בסוגיא דהואיל דהנה גירסתו ג"כ ברפ"ב דביצה דרבה אמר טעמא פדי שיברור כו'. ומפרש התם דרבה לטעמיה דאית ליה הואיל וס"ל דבאופה מיו"ט לחול ליכא איסורא דאורייתא.

(ומש"ה לא ניחא ליה לומר פטעמא דרב אשי דהצריכו ע"ת פדי שלא יבואו לאפות מיו"ט לחול. פיון דלדידה אף אם יאפה מיו"ט לחול הני רק איסורא דרבנן וליכא למיגזר פולי האי ומש"ה ס"ל לרבה טעמא דע"ת פדי שיברור כו'.

והאחרונים לא ראו דברי בעה"מ אלו). ולפי זה יש מקום ליישב מה שהקשיתי לעיל לשיטת הר"ש מבונבורק מברייתא בעונדא דר"א דא"ל לתלמידיו שישלחו מנות למי שלא הניח ע"ת דאמאי לא אמר להם שיערכו ע"ת ביו"ט וכנ"ל.

ולעיל פתבתי לתרץ דהיינו למי שלא הניח ע"ת עד אחר סעודת יו"ט. וזה קצת דוחק שלא נזכר זה בדברי ר"א.

ומשמעות דבריו שישלחו מנות לכל מי שלא הניח ע"ת בין שפעד סעודת יו"ט או לא. וקצת י"ל בזה שהר"ש מבונבורק ס"ל פשיטת בעה"מ בזה דרבה לטעמיה דאית ליה הואיל ומש"ה לדידה ל"ל טעמא דע"ת שלא יבואו לאפות מיו"ט לחול דזהו איסורא דרבנן לדידה.

והנה בפסחים (דמ"ח ע"א) דחי הגמ' דר' אליעזר לית ליה הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה כו'. ולפ"ד הרשב"א בחידושיו לשבת (דל"ט ע"ב) דלב"ש דלית להו מתוך כש"כ דלית להו הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים כו'.

(וכ"מ בתוס' שם ולא פדברי התוס' בפסחים דמ"ז ע"ב). וידוע שר' אליעזר שמותי הוא מתלמידי ב"ש.

(והירושלמי רמי מדב"ש אר"א כמ"ש התוס' ביצה דל"ד רע"ב). וא"כ י"ל דר' אליעזר לטעמיה דכינון דלית ליה הך הואיל ונהאופה מיו"ט לחול לוקה לדידה.

א"כ לדידה טעמא דע"ת הוא משום שלא יבא לאפות מיו"ט לחול וכרב אשי, (דרבה גופיה נמי הנה ס"ל האי טעמא אי לאו דאית ליה הואיל וכנ"ל). וממילא לא מצי לערב ע"ת ביו"ט גופיה.

ומש"ה ר' אליעזר לטעמיה א"ל לתלמידיו ושלחו מנות לאין נכון לו. וא"ש.
ונחזור לדברינו. דלהר"ש מבונבורק בעצמו לא קשיא קושיות השעה"מ הנ"ל די"ל
דגירסתו ה"ה ברפ"ב דביצה רבה ולא רבא.

(ואף דבמרדכי שם מביא בדבריו רבא י"ל שהוא ט"ס המצוי וצ"ל רבה). אף ע"ד
הרמב"ם הנ"ל קשה בממ"נ מהא דאמר רבא מניח אדם ע"ת מיו"ט לתבירו ומתנה.

דאם רבא ס"ל פטעמא דרב אשי שלא יבואו לאפות מיו"ט לחול א"כ מוכח מדרבא דאף
עכשיו לדידו שמקדשין על פי החשבון מ"מ שרי לערב ולהתנות מיו"ט לתבירו פנ"ל.
ואם נימא דס"ל לרבא פטעמא דרבה (או דגריס שם ברפ"ב דביצה ג"כ רבא וכו"ל)
ומש"ה לדידה שרי לערב על תנאי, גם עכשיו כיון דבלא תנאי ג"כ שרי לערב ע"ת
ביו"ט לדידה.

א"כ קשה קושיות השעה"מ מהא דמשמע מדרבא דבלא תנאי אסור לערב ביו"ט וכו"ל.
וצ"ל בדברי הרמב"ם דס"ל דמניח אדם ע"ת מיו"ט לתבירו ומתנה מהני אף שהיה פושע
במה שלא עירב בעיו"ט.

משא"כ לערב ביו"ט בלא תנאי לא מהני רק בשוכח ולא בפושע. וכמ"ש בהד"א הר"ש
מבונבורק פנ"ל.

ומ"מ לרבא הוא דמערב ומתנה גם עכשיו. כיון דעיקר תקנת ע"ת לדידה הוא כדי
שיברור ואף במערב ביו"ט גופיה נתקיים שפיר עיקר תקנה זו שיברור מנה יפה לשבת.
משא"כ לדידן דקיי"ל פרב אשי דעיקר הטעם דע"ת לדידה ליחא רק בעיו"ט ולא
כשם מערב ביו"ט. י"ל דעכשיו שמקדשין עפ"י החשבון דאין לו ספק שיו"ט הראשון הוא
נדאי קודש ממילא לא מצי לערב על תנאי בדבר שאינו וכו"ל.

ואין להאריך יותר: ד ובעיקר דברי הר"ש מבונבורק שהתיר לערב ע"ת ביו"ט שני.
והב"י דחה דבריו מהלכה שאין פן דעת הפוסקים. מצאתי בספר הפרד"ס לרש"י (ס"ו
סי' קמ"ו) דס"ל ג"כ כהר"ש מבונבורק בזה.

ע"ש.

ומ"מ לא משמע פן מד' רוב הפוסקים. אף יש להסתפק בטעם הפוסקים החולקים על
הר"ש מבונבורק.

אם נימא דהמה ס"ל דהלכה פרב אשי דאמר טעמא דע"ת כדי שלא יבא לאפות מיו"ט
לחול. ולא פרבא דאמר כדי שיברור כו'.

וכמו שמבואר ברמב"ם בהד"א טעמא דרב אשי. וממילא לא מהני פלל לערב ביו"ט
גופיה.

(דהר"ש מבונבורק גופיה כ' הך קולא רק לרבא דאליביה פריה הגמ' מאי איריא מעיו"ט
אפי' ביו"ט נמי ומשני גזירה שמה יפשע. ודבר פלא ראיתי בתוס' רי"ד דביצה שם
דגריס איפכא בגמ' בשלמא לרבא דאמר כדי שיברור כו' היינו דמעיו"ט אין ביו"ט לא.

אָלָא לְרַב אָשִׁי מַאי אִירָא מַעִיּוּ"ט אִפִּי בִּיּוּ"ט נְמִי. וּמִשְׁנֵי אַה"נ וּגְזִירָה שְׁמָא יִפְשַׁע.
ע"ש פִּירוּשׁוֹ. וּל"מ כֵּן מְדַבְּרֵי כָּל הַפּוֹסְקִים).

אוּ י"ל דְּלַעוֹלָם לֹא הִכְרִיעוּ הַפּוֹסְקִים אִי הִלְכָה כְּרָבָא אוּ כְּרַב אָשִׁי בְּטַעְמָא דַּע"ת. וּמַה
שְׁחֹלְקִין עַל הַר"ש מְבוּנְבוּרְק הַנֶּ"ל טַעַמְיָהּוּ מִשּׁוּם דַּס"ל דְּאָף לְרָבָא נְמִי נְהִי דְּעִיָּקָר
הַטַּעַם שְׁמַעְרְבִין מַעִיּוּ"ט וְלֹא בִּיּוּ"ט הוּא מִשּׁוּם גְּזִירָה שְׁמָא יִפְשַׁע מ"מ אַחַר שְׁכַבְרַתְּנוּ
כֵּן לְעַרְב מַעִיּוּ"ט שׁוּב לֹא חִילְקוּ בְּתַקְנָתָם וְאִין מְעַרְבִין בִּיּוּ"ט כָּלֵל.

אָף הֵיכָא שְׁלֵא הִנֵּה פּוֹשַׁע כָּלֵל. וַיֵּשׁ בְּזָה נ"מ לְדִינָא לְעַנְּנָן אִם נֶאֱכַל אוּ נֶאֱבַד הָעִירוּב
אַחַר שְׁכַבְרַתְּנוּ אַכְל סְעוּדַת יו"ט קוֹדֵם שְׁבִיטָל לְשַׁבַּת.

דְּזָה ג"כ תְּלִיא בְּפִלּוּגְתָא דְּרָבָא וְרַב אָשִׁי. דְּלַטְעָמָא דְּרָבָא כְּדִי שְׁיִכְרוּר מְנָה יָפָה לְשַׁבַּת
א"כ אִם נֶאֱבַד הָעִירוּב אַחַר סְעוּדַת יו"ט הָא כְּבָר בְּיָרַר מִקוֹדֵם מְנָה יָפָה גַם לְשַׁבַּת וְשָׂרִי.
מִשְׁא"כ לְטַעְמָא דְּרַב אָשִׁי. וּכ"כ הַצַּל"ח בְּבִיצָה.

וּמַעַתָּה דִּין זֶה בְּהָא תְּלִי דָּאָם נִימָא שְׁלֵא הִכְרִיעוּ הַפּוֹסְקִים אִי הִלְכָה כְּרָבָא אוּ כְּרַב אָשִׁי
א"כ בַּד"ס הִלְף אַחַר הַמִּיקָל. (רַק לַפ"ד הָרָא"ש שְׁפַתְּב דִּישׁ נ"מ בֵּין רָבָא לַר"א דְּלְרָבָא
צָרִיף לְעַרְב בַּעִיּוּ"ט דְּוָקָא וְלַר"א יְכוּל לְעַרְב אָף קוֹדֵם עִיּוּ"ט.

וְהוּי קוֹלָא אַלִּיבָא דַּר"א. וְכִינּוּן דִּישׁ קוֹלָא לְרָבָא בְּצַד אַחַד וְלְרַב אָשִׁי בְּצַד אַחַד וְהוּי תְּרִי
קוֹלֵי דְּסַתְרֵי אַהֲדָדִי.

בַּכַּה"ג לֹא אָמְרִינּוּ בַּד"ס הִלְף אַחַר הַמִּיקָל. וְצָרִיף לְהַחְמִיר בְּשִׁנְיָהֶם.

וּכַמ"ש הַתּוֹסֵ' בְּבִיצָה דִּי"ד ע"א. וְע' בְּתוֹסֵ' נְדָה ר"ד כ"ז.

וּבַב"ק דִּי"א ע"א. אַבְּל לְהַחְלִיקִים עַל הָרָא"ש וְס"ל דְּאָף לְטַעְמָא דַּר"א צָרִיף לְעַרְב
בַּעִיּוּ"ט דְּוָקָא.

וְכֵן הַסְּפִים בִּישׁ"ש שָׁם. לַפ"ז שְׁפִיר י"ל בְּמָה דְּהוּי קוֹלָא אַלִּיבָא דְּרָבָא דַּבְּד"ס הִלְף אַחַר
הַמִּיקָל) וּמ"מ לְדִינָא יֵשׁ לְהַחְמִיר בְּזָה.

כִּינּוּן שְׁהַרְמַב"ם כ' בְּהִדְיָא טַעְמָא דְּרַב אָשִׁי. וְהַב"י נִרְאֶה לוֹ כֵּן גַם בְּדַבְּרֵי הָרָא"ש שְׁפּוֹסֵק
כְּרַב אָשִׁי ע"ש.

וְהַלְכָף אִין לְהַקְל. (וְגַם לַפּמ"ש הַש"א ס' ק"ב לְהַפּוֹסְקִים דַּר"ה אִין בּוּ אִיסוּר תַּעֲנִית
דְּלַדִּידָהוּ צ"ל הֵכָא גַבִּי ע"ת דְּרָבָא ס"ל גַם טַעְמָא דַּר"א בְּזָה.

ע"ש.

וּא"כ אִין לְהַקְל מִשּׁוּם טַעְמָא דְּרָבָא. וְא"ל).

וּלְעַנְּנָן דִּינָא הִנֵּה רְאִיתִי שְׁהַסְמ"ג וּר' יְרוּחָם וְכֵן בַּס' אַגּוּדָה הִמָּה כְּנֹלָם הִבִּיאוּ דְּבָרֵי
הַרְמַב"ם בְּסַתְמָא דְּהַאִידְנָא שְׁמַקְדָּשִׁין עַפ"י הַחֲשׁוּבּוֹן אִין לְעַרְב עַל תְּנָאִי. וְלֹא הִבִּיאוּ שׁוּם
חֹלֵק עָלָיו.

וְנִרְאֶה שְׁהַמָּה מְסַפִּימִים לְדַעְתּוֹ. ע"כ יֵשׁ לְחַוֵּשׁ לְדַעְתָּם ג"כ.

ואף שבד"ס הלך אחר המיקל כמ"ש התה"ד. מ"מ נ"מ לדינא במה שנתחלקו האחרונים
איזה עדיף אם לערב ביו"ט ראשון על תנאי או לסמוך על עירובו של גדול.

אפשר דיש לחוש לדברי הרמב"ם ודעמיה ולסמוך על עירובו של גדול. וגם לענון אם
מערב ביו"ט ראשון על תנאי שלא לברך על עירובו.

כיון דיש בזה פלוגתא וכמ"ש לעיל בשם הח"ץ לענון שסומכין לערב על המליח ועל
הכפוש ומ"מ פסק שלא לברך מספק וה"נ הקא. וכבר פתבנו לעיל עוד טעמים בזה שלא
לברך: ובענון זה יש להעיר בהא דאיתא בירושלמי ברפ"ד דדמאי בהא דאיתא התם
בלוקח פירות מע"ה ושכח לעשרו שואלו בשבת ואוכל על פיו.

ואמר שם הירושלמי יו"ט הסמוך לשבת כו' וכן שני י"ט של גליות מ"ד קדושה אחת
היא אוכל מ"ד ב' קדושות הן אינו אוכל ונהדר אמר אפי' למ"ד ב' קדושות הן אוכל עד
שלא נראה לעשר בינתיים (שא"א הנה לו לעשר בין זה לזה).

ולפי המבואר ברמב"ם (פ"ו מהל' יו"ט הט"ו) דעכשיו שמקדשין עפ"י חשבון אין לעשר
את הטבל מיו"ט לחבירו על תנאי. אבל בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה הנה שרי
לעשר מיו"ט לחבירו על תנאי.

וא"כ בירושלמי דהמה היו אמוראים קדמונים קודם אב"י ורבא שהיו אז מקדשין עפ"י
הראיה וא"כ אפשר לעשר מיו"ט לחבירו על תנאי. ולמה התירו לו לסמוך על שאלת
פיו כיון דכול הנה לעשר על תנאי ויש להאריך בזה.

ואין פאן מקומו. ובמ"א יבואר א"ה: ה' והנה במ"ש לעיל סוף אות ג' דר' אליעזר
לטעמיה דלית ליה הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה וכדדחי הגמ' בפסחים שם.

יש לבאר דבזה יש ליישב מה שהקשה בח"ש (סי' י"ט) בגמ' דשבת דק"ו ע"א דאמרין
דר"ש יליף דמקלקל בחדוה חייב מדאיצטריך קרא למישרי מילה בשבת. והקשה שם
דקא ר"א ורבנן פליגי במכשירי מילה אי דוחין שבת.

דר"א סבר דוביום אתא למכשירי מילה (ומילה גופה דוחה שבת מהילכתא) ורבנן סברי
דקרא דוביום אתא למילה עצמה והילכתא ל"ל. והשתא מנליה לר"ש למילף מפאן
דמקלקל בחדוה חייב דילמא באמת מקלקל בחדוה פטור וממילא א"צ קרא למילה
גופא וקרא דביום אתא למכשירי מילה כמו לר"א, (דקא רבנן נמי לא הוו פליגי עליה
דר"א רק משום דס"ל דקרא איצטריך למילה גופה).

ומנליה לר"ש למילף מהקא דמקלקל בחדוה חייב ולהוציא חובל מפלל שאר אבות
מלאכות עכ"ד הח"ש שם. וכבר עמדנו בזה במ"א ויישבנו שם.

וכעת יש ליישב כף עפ"י דברינו הקא דר"א לטעמיה דלית ליה הואיל ואי מיקלעי ליה
אורחים כו'. וי"ל דלדידיה יש הוכחה דלא אמרינן הואיל כה"ג.

דהנה התוס' בפסחים (דמ"ו סע"ב) הקשו לרבה דאית ליה הואיל ואי מיקלעי ליה
אורחים א"כ בנטלת כל מלאכות שבת די"ל הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה. ותירצו
דכיון דחולה מסופן לא שכיח לא אמרינן בזה הואיל.

עכ"ד התוס'. ואמנם לר"א דס"ל דמכשירי מילה ג"כ דוחין את השבת א"כ אפתי תיקשי דביטלת כל מלאכות שבת דהואיל וראוי למכשירי מילה פנין דס"ל דכורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל כו'.

וא"כ כל הני אבות מלאכות שיש פאן (ובכיןצא בזה) גותרו מחמת הואיל וראוי למכשירי מילה. ומילה שכיחא פדאיחא בזבחים (דצ"א ע"א).

וע' בתשו' ח"ץ סי' קנ"ב מ"ש ע"ד התוס' דפסחים דס"ו סע"א). אלא דבאמת ר"א לטעמיה דלית ליה הואיל זה פנ"ל.

ולדין דקיי"ל הו' הואיל הו' לדין קיי"ל פרבנו דמכשירי מילה אין דוחין שבת כלל ולק"מ. וממילא מיושב ג"כ קושיות הח"ש הנ"ל.

דר"ש י"ל דס"ל פמו דקיי"ל דאמרין הואיל וממילא מוכח דמכשירי מילה אין דוחין שבת וכמבואר. וע"כ לומר דמקלקל בחבורה חייב ואיצטריך קרא למילה גופה דדחיא שבת.

ולק"מ.

ואין להקשות דעדיין תיקשי לרב חסדא דס"ל דלא אמרינן הואיל והאופה מיו"ט לחול לוקה. א"כ לדידיה מנ"ל לר"ש דמקלקל בחבורה חייב.

דכבר ביארתי במ"א דלרבא דדרוש בשבת (דכ"ד ע"ב ודקל"ג ע"א) ובפסחים מקרא דהוא לבדו ולא מילה שלא בזמנה דלא דחיא יו"ט. א"כ בפשיטות י"ל דר"ש יליף מהכא דמקלקל בחבורה חייב דאל"כ אמאי מילה שלא בזמנה אסורה ביו"ט.

והו' דהגמ' בשבת שם אמר דר"ש יליף מקלקל בחבורה חייב מדאיצטריך קרא למישרי מילה בשבת. היינו לשאר אמוראי דפליגי על רבא ולא דרשי זה מקרא דלבדו למעט משלב"ז ביו"ט.

וא"כ לר"ח דלית ליה הואיל י"ל דאיהו ס"ל פרבא בדרשא דלבדו ור"ש יליף מהכא. וסתמא דגמ' דשבת קאי לפום הילקתא דקיי"ל פרבה דאמרין הואיל כו'.

ולק"מ: וימיהו הנה אפשר לדחות דלא תיקשי כלל אליבא דר"א דמכשירי מילה דוחין שבת דא"כ אם נימא הואיל הרי ביטלת כל מלאכות שבת דנימא הואיל וראוי למכשירי מילה פנ"ל. די"ל דלא אמרינן הואיל רק דומיא דהואיל ואי מיסקלעי ליה אורחים דחזי ליה ונהוי היתר גמור שהתירה התורה מלאכת יו"ט לצורך או"נ בזה אמרינן סברת הואיל לומר דארף השתא נמי חזי ליה.

משא"כ מה שהותרה שבת אצל מילה דהוי רק דחוייה כמו בעשה דוחה ל"ת, (וכמבואר בהדיא בתוס' בברכות ד"ך ע"א ד"ה שוא"ת ובשבת דק"ל רע"ב. ובכמה דוכתי).

וכיון דהוי דחוייה ולא הותרה ממילא אין היתר רק במקום הדיחוי דהיינו לצורך מילה ממש או במכשירי מילה לר"א. אבל לא אמרינן הואיל להתיר בכל ענין פניו דגם לצורך מילה נמי הוי רק דחוייה דמילה דחיא לשבת וכנ"ל.

רק דלפי זה א"כ לפ"ד הפוסקים הסוברים דבפ"נ שדוחה שבת ג"כ הני רק דחוייה ולא הותרה. (וכמ"ש בתשו' הרשב"א סי' תרפ"ט, ובר"ן בפ"ב דביצה ע"ש).

ממילא ליתא ג"כ לקושיות התוס' שהקשו דביטלת כל מלאכות שבת הואיל וראוי לחולה שיב"ס דז"א דכיון דשבת דחוייה היא אצל חולה ולא הותרה הרי בזה ליתא לסברת הואיל לפי הג"ל.

והתוס' שהקשו פן יהיה מוכח מדבריהם דס"ל פהפוסקים דפ"נ הותרה בשבת ולא דחוייה. ולפמ"ש הב"י באו"ח סי' שכ"ח דהוה מילתא אי פ"נ הותרה בשבת או דחוייה תליא בפלוגתא אם טומאה דחוייה היא בצבור או הותרה כו'.

י"ל דהתוס' שהקשו דנימא הואיל וחוץ לחולה שיב"ס היינו אליבא דמ"ד טומאה הותרה בצבור הקשו פן. אבל לדין דקיי"ל כמ"ד ט"ד בצבור ממילא לק"מ הכא.

ובזה אפשר ליישב קושיות בעל הפלאה והיא ג"כ קושיות העולם ע"ד התוס' בפסחים שתיקצו משום דחולה לא נשכיח מש"ה לא אמרינן הואיל. א"כ תיקשי בהא דאמרינן במנחות (דס"ד סע"א) חולה שאמדהו לגרוגרת אחת ורצו עשרה בנ"א כו' פטורין אפי' קדם והבריא בראשונה.

והרי התוס' בחולין (דט"ו רע"ב) כ' שם דבחולה שהבריא רגילות הוא שיתזון לחלו. וא"כ בלא"ה יפטרו הכא על מלאכה שעשו שלא לצורך מטעם הואיל ואם יתזון החולה לחוליו חזי ליה השתא נמי חזי ליה.

וכאן היא מילתא דשכיחא שיתזון לחוליו פנ"ל. ולפי דברינו הג"ל ניחא.

דלמאי דקיי"ל דט"ד בצבור וכמו כן פ"נ היא דחוייה בשבת וממילא ל"ל פאן הואיל פלל פנ"ל, ומש"ה איצטריך שם לומר דפטורין משום דכולן למצנה נתפוננו כו'. וא"ש. אלא דבלא"ה י"ל על קושיות הפלאה הג"ל. דהא דקיי"ל דאמרינן הואיל ואי מיקלעי לי' אורחים חזי ליה כו'.

היינו משום דהאורחים ישנם בעולם רק שעדיין לא באו אצלו. בזה אמרינן הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים דעכ"פ סיבת המתיר כבר ישנו בעולם כעת.

וכן מ"ש התוס' דנימא הואיל וחוץ לחולה היינו ג"כ דמסתמא יש בעולם כמה חולים. וע"ז תיקצו דלא נשכיח שיתזמן לו חולה.

אבל ה"מ בחולה שהבריא אף דשכיח שיתזון לחוליו מ"מ עכשיו הוא פכל אדם ואין לחלל שבת בשבילו ואם יתזון לחוליו אז יתחדש לנו סיבת המתיר בעצם ולא אמרינן כעת הואיל כמה שהמתיר לא בא לעולם פלל.

ונה חילוק נכון. אף בדברי הב"י הג"ל שכ' דדין פ"נ בשבת אי הותרה או דחוייה תלי' בפלוגתא אי ט"ד בצבור או הותרה.

לכאורה יש לתמונה. דהיאך תלי' זה בזה.

הא להדיא אמרינן ביומא (דמ"ו רע"ב) דאף אי ט"ד היא בצבור מ"מ שבת הותרה היא בצבור. וא"כ י"ל דלענין פ"נ נמי שבת הותרה היא לכ"ע.

רק י"ל דְּזַה תְּלִי בְּפִלוגְתָּא אַחְרִיתִי אִי פ"נ הַתְּרָה בְּשַׁבַּת אוֹ דְּחֻיָּהּ. בְּמַה דְּפִלְיָגִי תַּנְאִי בְּעֵינֵיךָ הַלְיָמוּד מְקַרְאֵי דפ"נ דּוּחָה שַׁבַּת.

דְּלִר"ע בְּיוֹמָא (דְּפ"ה סע"א) דְּיִלְיָף דפ"נ דּוּחָה שַׁבַּת בַּק"ו מְעַבְדָּה שְׂדוּחָה שַׁבַּת א"כ כְּמוֹ דְּשַׁבַּת הַתְּרָה בְּצִיבּוֹר אַצֵּל עֲבוּדָה ה"נ הַתְּרָה הִיא בַּפ"נ מַק"ו. מִשְׁא"כ לְרַאב"ע שֵׁם דְּיִלְיָף דפ"נ דּוּחָה שַׁבַּת מַק"ו מְמִילָה שְׂדוּחָה שַׁבַּת א"כ לִיכָא לְמִיגְמַר רַק דְּשַׁבַּת דְּחֻיָּהּ הִיא אַצֵּל פ"נ כְּמוֹ אַצֵּל מִילָה וְדִיּוּ לְפָא מִן הַדִּין כּו.

וּלְאִינְךָ תַּנְאִי דְּסַבְרֵי שֵׁם יִלְפּוּתִי אַחְרֵינִי, יֵשׁ לְצַדָּד בְּזָה. ע"ש).

וְהִנֵּה בְּעֵינֵיךָ הַסַּבְרָא שְׂפַתְבְּנוּ לְעִיל דְּהוּאִיל וְאִי מִיְקַלְעֵי אוֹרְחִים אַמְרִינֵן מְשׁוּם דְּהוּא הֵיטֵר גְּמוּר לְצוֹרְךָ אוֹרְחִים מִש"ה שְׂרִינֵן בְּכָל עֲנִין מִכַּח הוּאִיל. מִשְׁא"כ הִיכָא שְׂהֵיטֵר הוּא רַק בְּתוֹרַת דִּיחֻי בְּזָה לָא אַמְרִינֵן הוּאִיל.

י"ל דְּזַה תְּלִי בְּסִתְיַרְת ד' הַתּוֹס'. דְּבַפְסָחִים (דַּמ"ז רע"ב) דְּפָרְיָךְ הַגַּמ' מִמִּתְנִי דְּיֵשׁ חוֹרְשׁ תַּלְמֵם אַחַד כּו' וְאִי אַמְרִינֵן הוּאִיל אַחְרֵי שָׁה לָא לִיחְזִיב הוּאִיל וְחֻזִי לְכִיּוֹסִי דָם צְפוּר.

וּפִי' הַתּוֹס' שֵׁם (בַּד"ה פְּתִישָׁה) בְּשֵׁם רִשְׁבָּ"ם דְּהוּאִיל וְחֻזִי לָאוּ מְשׁוּם דְּחֻזִי קְאָמַר כּו'. וּלפ"ז שְׂפִיר י"ל כְּסַבְרַתְנוּ הַנְּ"ל וְאִין סִתְיַרְתָּ מְכָאן.

אַבְל לַפְמ"ש הַתּוֹס' סוּף חוֹלִין (דַּקַּמ"א ע"א) בְּשֵׁם רִיב"א דְּקוֹשְׁיַת הַגַּמ' פָּאן מְשׁוּם דִּיחֻי דְּעֵשָׂה דּוּחָה ל"ת וְאֵע"ג דִּיּו"ט הָוִי עֵשָׂה וּל"ת מ"מ גְּדָחָה הַלָּאוּ וְלִיכָא מַלְקוּת. ע"ש.

לפ"ז מוֹכַח מְהֵכָא דְּאָף הִיכָא שְׂהֵיטֵר רַק בְּתוֹרַת דִּיחֻי מ"מ אָף בַּכָּה"ג אַמְרִינֵן הוּאִיל לַפְטוֹר בְּכָל עֲנִין, דַּאל"כ לָא פָּרְיָךְ הַגַּמ' מִיַּדִּי הֵכָא לְרַבָּה דְּאִית לִיהּ הוּאִיל וְאִי מִיְקַלְעֵי לִיחְזִיב אוֹרְחִים מְהֵךְ דְּהֵכָא דְּהוּאִיל וְחֻזִי לְכִיּוֹסִי דָם צְפוּר פְּנ"ל דְּהוּא בְּתוֹרַת דִּיחֻי וְכַנ"ל.

וְע"כ דְּאִין חוֹלֵק בְּזָה. וְאֵכַמ"ל פֶּה יוֹתֵר: סִימָן כּו א ע"ד הַשְּׂאֵלָה.

בַּע"פ שְׂחָל בְּשַׁבַּת וְשַׁבַּת לְמַפְּוֹר חֲמִצּוֹ לְעַפּו"ם עַד לֵיל ש"ק. הִנֵּה בַּח"י סִי' תַּמ"ד סַק"ח כְּתַב דְּצָרִיךְ לִיחְזִיב בְּשַׁבַּת בְּמִתְנָה לְעַפּו"ם וְאֵפְשָׁר דְּאָפִי מְכִירָה ג"כ שְׂרִי וְלָא הָוִי כְּמוֹ"מ דְּאָסוּר בְּשַׁבַּת פִּינּוֹן שְׂאִינּוּ עוֹשָׂה רַק לְהַנְצִיל מְאִיסוּר חֲמִץ וְכַמ"ש כַּה"ג בְּתוֹס' בְּעִירוּבִין דַּס"ו ע"א דְּמוֹתֵר לְשַׁפּוֹר רְשׁוּת מְעַפּו"ם בְּשַׁבַּת פִּינּוֹן שְׂאִינּוּ עוֹשָׂה רַק לְהֵיטוּל אָף מ"מ הִיכָא דְּאֵפְשָׁר בְּמִתְנָה עֲבָדִין.

עכ"ד הַח"י. וְכ"ד הַפְּמ"ג.

(וְאָף בַּש"ע הָרַב אַמּו"ר ז"ל כ' רַק תַּקְנֵתָא דְּמִתְנָה לְעַפּו"ם וְלָא ס"ל הֵיטֵר דְּמְכִירָה לְעַפּו"ם). וְלְכַאוּרָה אִין רְאָיָה כָּלֵל מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' דְּעִירוּבִין הַנְּ"ל לְהַתִּיר מְכִירַת חֲמִץ לְעַפּו"ם בְּשַׁבַּת.

וְז"ל הַתּוֹס' שֵׁם וּל"ד לְמוֹ"מ דְּאָסוּר בְּשַׁבַּת דְּלָא הָוִי אֵלָא כְּמִתְנָה בְּעֵלְמָא שְׂאִין עוֹשִׂין אֵלָא לְהַתִּיר טִילְטוּל. עכ"ל.

וְי"ל דְּזוֹקָא שְׂכִירוֹת רְשׁוּת מְעַפּו"ם בְּשַׁבַּת לָא הָוִי כְּמוֹ"מ גְּמוּר וְחֻזִיב רַק כְּמִתְנָה בְּעֵלְמָא דְּשָׂרֵי לְצוֹרְךָ מְצוּנָה. (וְכַדְקִי"ל פֶּן בַּסִּי' ש"ו וְסִי' שְׂכ"ג וְסִי' תַּקַּכ"ז.

ובכ"ד.

וע' במ"ש לעיל סי' י"ג אות ב'. ולחד סברא שפכתב שם דבמתנה בשבת ויו"ט האיסור על הקונה ולא על המקנה.

ע"ש.

א"כ י"ל דליתן מתנה לעכו"ם שרי טפי מלישראל כו'. משא"כ מו"מ בשבת אסור אף לצורך מצוה.

וכמבואר במג"א (סי' ש"פ סק"ו) דהא דשרי לשפוך רשות מעכו"ם בשבת עיקר הטעם כיון דמדינא אין דירתן דירה לאסור כלל רק דתכמים גזרו שפא ילמד ממעשיו כו' ולא מיקרי קנין משא"כ בישראל דאוסר עליו מדינא אסור לשפוך ממנו בשבת.

ע"ש.

וכ"כ הט"ז ר"ס שפ"ג דטעמא דשרי לשפוך מעכו"ם בשבת דאין זה אלא משום היכר להתיר הטילטול. עכ"ל.

וגם הא קיי"ל בשכירות רשות מעכו"ם דאפי' שכירות רעועה נמי מהני כדאיתא בעירובין (דס"ב ע"א). וע"ש בפירש"י ותוס'.

וכיון דהשכירות אינו רק משום היכר ולא שישתמש בהצירו כלל מש"ה לא דמי למו"מ והני רק כמו מתנה בעלמא כו' אבל במקירת חמץ לעכו"ם דצ"ל מכירה גמורה ונלוטה והני מו"מ ממש מי יימר שיהתירו לצורך מצוה.

(וראיתי בתשו' עה"ג (סי' כ"ה) לענין פרה שלא ביכרה והגיע זמנה לילד בשבת שפכת להתיר ליתנה לעכו"ם במתנה בשבת ומדמי לה ג"כ לדברי התוס' דעירובין הנ"ל. אבל למוכרה לעכו"ם בשבת פשיטא ליה דאסור אף שאינו עושה אלא להפקיע קדושת בכורה.

ע"ש).

ובהא דאמרינן בגיטין (ד"ח ע"ב) ובב"ק (ד"פ ע"ב) בלוקח בית בא"י דהתירו שבות דאמירה לעכו"ם לכתוב משום יישוב א"י. מ"מ במג"א (סי' ש"ו סקו"ט) הביא ד' הפוסקים דכ"ז פסקנה מע"ש אבל אסור לקנות בשבת ולא התירו שבות דאיסור קנין אף משום יישוב א"י.

והתם פבר פתבו הפוסקים דמשום יישוב א"י התירו יותר מבשאר מצות. (וכ"מ מגמ' דשילהי כתובות דק"י ע"ב בעבד שפירח מס"ל לארץ דאמרינן ליה זבגיה הכא וזיל משום ישיבת א"י.

ופיר"ת בתוס' שם דלאו מכירה ממש הוא רק לעצמו שייכתוב שטר על דמיו וישחררנו. וכ"פ ברמב"ם ובש"ע.

אף דהמשחרר עבדו עובר בעשה. ושיטת התוס' בכ"ד דהוא עשה גמור מדאורייתא ולא אסמכתא.

ובדברי הרמב"ם ג"כ. ואף דהר"ן בגיטין ס"ל דאיסור שיחרור עבדים כעין לא תתנם
ובשעושה לצורך מצנה שרי כו'.

מ"ע אין פן דברי התוס' בברכות דמ"ז ע"ב וגיטין דמ"א ע"ב וב"ב די"ג ע"א. וש"ד.

ובשאר מצנה לא התירו לשיחרר עבדו כ"א במצנה רבה או מצנה דרבים כו'. ומקא
דאימא בגיטין (דע"ז ע"ב) בשכ"מ דתקף ליה עלמא בשבת ואמר רבא ליקנייה ניהלה
להוא דוקמא דביה גיטא ומיזיל ומיחוד ותפתח.

והתירו שבות דגירושין ושבות דקנין בשבת משום שלא תפול קמי יבם. התם הוי עיקר
טעמא שהתירו הוא פדי שלא תטרף דעתו של השכ"מ שהוא רוצה לפנותה מייבום
ותיישנו לטירוף דעתו.

וכמ"ש פן להדיא בתוס' ביצה די"ז ע"א) ועירובין (דע"א ע"א) וב"מ (דס"ו ע"א) וב"ב
דקנ"ו ע"ב). ובגיטין שם קינצרו התוס' דבריהם וכ"כ הר"ן בגיטין והרא"ש בב"ב שם
והנ"י דמה שהתירו בגט שכ"מ הוא פדי שלא תטרף דעתו של חולה.

ומוכח דאי לאו ה"ט לא היו מתירים זה משום עיגון של האשה בעצם ונפילתה לפני
יבם. ולפ"ד הרמב"ם בפ"ח מהל' זכייה ומתנה ה"ג.

בהא דקונין משכ"מ ואפי' בשבת פדי שלא תטרף דעתו עליו, דהיינו רק היכא שא"צ
קנין וקונין רק להפיס דעתו אבל היכא שאצריך קנין אין קונין משכ"מ בשבת והרא"ש
בב"ב שם הקשה להו דעה מגמ' דגיטין הנ"ל דאמר רבא תיזיל ומיחוד ותפתח כו'.

והלח"מ תירץ משום דהתם לא מינכרא מילתא דקנין כמ"ש הר"ן בגיטין שם דתיחוד
ותפתח אינו נראה כקנין שהרי דרף הוא לפתוח ולסגור ביתו ולא ידעו הרואים שהוא
פדי לקנות כו'.

אבל קנין הנזכר לא התירו בשבת אף גבי שכ"מ. (ואף דלכאורה היה י"ל קצת בע"א
לפ"ד רש"י בגיטין שם בהו דתיזיל ומיחוד ותפתח שתקנה הגט שבתוכו משום דנכסים
שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות כו' והיינו בתורת קנין אגב קרקע
כמ"ש שם הר"ן בדברי רש"י (וע' בקצוה"ח מ"ש על קושיות הר"ן בזה).

ואם נימא בדברי התוס' והרא"ש בב"ב ע"א) דקנין אגב קרקע הוא מדרבנן. א"כ
צ"ל דהא דמהני הך קנין אג"ק שתהנה מגורשת בו מדאורייתא היינו כעין מ"ש הר"ן
בגיטין בפ' הזורק גבי הא דמהני קנין ד"א בגט אף דהוי קנין דרבנן היינו משום דהפקר
ב"ד הפקר כו' ע"ש.

ולפ"ז י"ל דהכא פשתיחוד ותפתח ה"ל רק פזוזה מהפקר ולא פקונה מיד חבירו לגמרי
דכאן אין הקנין פועל רק ההפקר ב"ד כו' וביותר י"ל לפמ"ש ביש"ש בפ"ט דיבמות סי'
י"ט דזה תליא בפלוגתא דאמוראי בגיטין (דל"ו ע"ב) דלמאן דיליף דהפקר ב"ד הפקר
מקרא דיתירם כל רכושו ליכא למילף מהכא רק שיכולין להפקיר ולא להקנות לחבירו.

משא"כ למ"ד דיליף מקרא דראשי האבות מה אבות מנחילין לכל מי שיירצו כו', לפי"ז
יש למילף מהכא דיכולין להפקיע ממון של זה ולהחליט לחבירו כו'. (וכ"מ בתשו'
הריב"ש סי' שצ"ט).

ולפ"ז י"ל דהתם בגיטין דאמר רבא תיזיל ותיחוד ותפתח כו' רבא לטעמיה, דישם (דל"ו ע"ב) משמע דרבא ס"ל כו' יצחק דהפקר ב"ד הפקר מקרא דיתרם כל רכושו א"כ קנין דרבנן דמועיל בגט אינו רק מטעם הפקר אבל לא משום קנין מדאורייתא פנ"ל.

אבל באמת כל זה אינו. דודאי משמע בגיטין שם דצריה להקנות לה הגט ולא בתורת הפקר וי"ל כמ"ש בתשו' רע"א סי' קע"ד דהקנאה מהני דהוי פנותו לה הגט משא"כ בהפקר הוי כטלי גיטה מע"ג קרקע דלא מהני.
ע"ש.

וא"כ ל"ל פנ"ל ודברי רש"י י"ל דס"ל דקנין אגב קרקע הוא מדאורייתא. ומבואר במ"א): ב באופן שנתבאר לנו דאין שום ראיה מהגמ' והתוס' להתיר למפורח חמץ לעפושם בע"פ שחל להיות בשבת.

אלא שמצד הסברא לחוד נבוא להתיר איסור מו"מ דרבנן כדי שלא יעבור אח"כ במ"ע דתשבייתו ול"ת דב"י. וזה ודאי דהיא שאלה אשר ליתנו במתנה לעפושם דמתנה בשבת לצורך מצוה שרי פנ"ל.

ולמה נתייר בהנ"מ איסור שבות דמו"מ בשבת שלא התירו אף במקום מצוה פנ"ל. אלא דאפי' היא שא"א להקנות במתנה מ"מ אין ראיה להתיר פאן איסור מו"מ.

לא מיבעיא להפוסקים הסוברים דחמץ שלא ביטלו שמוצא בביתו ביו"ט דאסור לבערו משום איסור מוקצה והעמידו דברייהם בשוא"ת או משום דלא הוי בעידנא דמיעקר כו' כמ"ש המג"א (סי' תמ"ו סק"ב).

ואף להפוסקים הסוברים דחמץ שלא ביטלו שרי לבערו ביו"ט. מ"מ התם שאני דיו"ט הוא אחר זמן איסורו ולא מצי מבטל ליה משא"כ בע"פ שחל בשבת דקודם זמן איסורו יכול לבטלו דסגי ליה מדאורייתא.

ובלא"ה הא צריה לבטל כל חמצו בזמנו בשבת וכמ"ש בסי' תמ"ד ס"ו) ומכש"כ אם הוא בעצם חמץ דרבנן בלא"ה שאינו ע"ע בב"י מה"ת פלל. ומשום שלא יעבור עליו אח"כ בחיוב הביעור מדרבנן אין להתיר משום זה לעבור בקום ועשה באיסור דרבנן דמו"מ בשבת.

(ואף שי"ל דמוטב לעבור איסור שבות בפ"א ולא יעבור על חיוב הביעור דרבנן כל שעה, וכעין מ"ש הר"ן ביומא גבי חולה ביוהכ"פ דשוחטין בשבילו ולא להאכילו נבילה שיעבור על כל זית וזית כו'.

מ"מ ל"ד לדהקא וכמוהו). ועוד דכבר כתבנו לעיל מהא דהתירו איסור שבות דאמירה לעפושם יותר משבות דאיסור קנין בשבת פנ"ל.

וא"כ ה"א בע"פ שחל בשבת הא מצי לבערו ע"י עפושם ולמה נתייר לו איסור מו"מ בשבת. (או ימתין עד מוצאי יו"ט הראשון ויבערונו בעצמו וכמו במוצא חמץ בביתו ביו"ט כו').

דמשום הפסד ממון אין להתיר שבות דמו"מ בשבת. (וע' במג"א סי' של"ט סקי"ג דאף היכא דברי היזקא ויש לו חוב גדול שיהיה נאבד מ"מ לא התירו לו רק טילטול ולא התירו לעבור בספינה פנין דאפי' לדבר מצוה אסור.

וא"כ ה"נ באיסור מו"מ דג"כ אסור אף לדבר מצוה פנ"ל). וגם לפמ"ש בתשובה (סי' כ"ב אות ח' ואות ט') בביתאור מחלוקת הפוסקים בהפקיר חמצו בפני ג' דיש דעות להתיר אף מדרבנן למי שיהיה חמצו בספינה ופגע בו הפסד כו'.

וכאן יכול להפקיר חמצו בפני ג' בשבת. דלרוב הפוסקים מותר להפקיר בשבת וכמ"ש המג"א ס"ס י"ג.

ואף לפ"ד הריטב"א שהביא השעה"מ בפ"ח מהל' לולב דס"ל דאסור להפקיר בשבת והא דאמרינן בשבת (דק"ד ע"א) ואומר לאחרים פנאו והצילו לכם ה"מ שפני דהוי פמפקר מאליו והולך לאיבוד כו'.

מ"מ י"ל דמודה הריטב"א דמותר להפקיר בשבת לצורך מצוה וכמ"ש הפוסקים במתנה בשבת דלצורך מצוה שרי. ובזה ניחא מה שהקשו על הריטב"א מפני דוכתי דמשמע דמותר להפקיר לצורך מצוה ע"ש.

(מיהו בליקוטי הרמב"ן ריש פסחים משמע דס"ל דאסור להפקיר בשבת אף לצורך מצוה כו'). אלא דלא קיי"ל פדעות הנ"ל לסמוך לכתחלה להפקיר בפני ג'.

מ"מ פבר ביארנו דבנ"ד בלא"ה אין להתיר למפור חמצו בשבת לעפ"ם וכנ"ל. ואין לומר דמש"ה יש להתיר פאן למפור חמצו בשבת.

ולדמות זה לשכירת רשות מעפ"ם בשבת דשרי פנין שעושה פן רק מתקנת חכמים פנ"ל. משום דהכא מדאורייתא בבטול בעלמא סגי לחמץ ורק מדרבנן צריף למוכרו לעפ"ם.

זה אינו. חזא דפשיטא דאף אם צורך המכירה מדרבנן מ"מ צ"ל פאן מכירה גמורה ונחלוטה להעפ"ם פידוע.

ועוד דבאמת פבר כ' הפוסקים דחמץ הנמכר אינו בכלל הבטול וכל שהמכירה אינה גמורה עובר עליו בב"י מה"ת. ואף אם יהיה המכירה אחר הבטול מ"מ פשמוכרו לעפ"ם אם גלי אדעתיה שרוצה לזכות בו מהפקרו.

ואין זה ענין פלל למה שאמרו בקידושין (דנ"ט רע"ב) בענין אין מחשבה מוציאה מידי מחשבה שאני מחשבה דטומאה דכי מעשה דמי כו'. וה"נ נימא לענין מחשבה דבטול. דז"א.

(דהכא מלבד די"ל דהמכירה נחשבת למעשה אף שאינה גמורה פדין מ"מ מפקיע את הבטול). דלא דמי פלל.

דהתם הפל לענין חלות המחשבה על גוף הדבר ואיכותו. משא"כ לענין הוצאת הדבר מרשותו לבד.

דאם מתחלה גיילה דערתו להפקירו אטו משום זה לא יוכל אח"כ לגלות דערתו לשוב ולנפות בו. ולא הנה מן הצורך לכתוב ד"ז לרוב פשיטותו רק שלא יהיה מקום לבע"ד לחלוק ולפטפט בדבר זה.

וע"כ להלכה בע"פ שחל בשבת יש ליתנו לעכו"ם במתנה דוקא ולא במקרה וכנ"ל: סימן כח ע"ד שאלתו. בכלי הבלוע מאיסור שהגעילו אותו ביו"טאם מותר להשתמש בו ביו"ט פינו דבליבון והגעלת פלים יש איסור משום תקוני מנא ביו"ט.

והשתא בדיעבד שהגעילוהו ביו"ט מה דינו. ומעלתו הורה להתיר דכיון דאיסור דמיקחי במתקן הוא מדרבנן י"ל דלא גזרו בדיעבד רק באופן שלא הנה איסור דאורייתא במקלאת החמת המים.

עכ"ד מעלתו והאריה בזה במילי דסברא. אף לא הביא כלל שום מקור ושו"ת לדין זה: א לכאורה יש לקמוד ד"ז מהא דתנן במתני' פ"ב דתרומות מ"ג המטביל פלים בשבת שוגג ישתמש בהם מזיד לא ישתמש בהם.

ולכאורה י"ל דה"ה למגעיל פליו במזיד דלא ישתמש בהם. שהרי אליבא דרבא בביצה (ד"ח ע"א) איסור טבילת פלים הוי גמי משום תקוני מנא.

וכיון דנקטינן פהפוסקים הסוברים דהגעלה חשיב ג"כ תקוני מנא ואיסור ביו"ט וכמבואר בש"ע ורמ"א סי' תק"ט ס"ה (וכ"ד הרא"ה הובא בש"מ בביצה שם. וכ"ד הסמ"ק והג"מ ומרדכי.

ודלא פהרדב"ז ח"ג סי' ת"ב. ודבריו יובאו לקמן).

וא"כ מה לי לטהרו מטומאה או להכשירו מאיסור. (ואף לטעמא דרב ביבי בביצה שם דאיסור טבילת פלים ביו"ט הוא משום שפא ישקה י"ל דה"נ שייך ה"ט בנ"ד שפליעת הפלי מאיסור הנה קודם יו"ט).

אף צריך לבאר בזה כמה פרטים. חדא דיש לבאר בהך דינא דמטביל פלים בשבת במזיד לא ישתמש בהם אם ה"ה ליו"ט או לא.

ואם יש סברא לחלק בזה בין הגעלה לטבילה. ואם יש חילוק בדין זה בין אם הנה הפלי בלוע מאיסור דאורייתא או מאיסור דרבנן כמו שחילקו לענין טבילת פלים דתנא דכלי שנטמא בולד הטומאה מטבילין אותו ביו"ט אלמא דכיון דצורך טבילתו מדרבנן לא חשיב מתקן מנא ושרי ביו"ט.

וגם צריך לבאר לענין אם לא הנה יודע הדין שאסור להגעיל פלים ביו"ט והנה סבור שמוותר. אם הוא נידון בזה פשוט או לא: ב ומתחלה נבאר דין מטביל פליו במזיד ביו"ט אי שרי להשתמש בהם.

ונה תליא בפירוש הסוגיא דביצה (ד"ז ע"א) דאיבעיא ה"ם עבר ואפה מאי כו'. תנן המעשר פירותיו כו' דאית ליה אחרוני.

ת"ש המטביל פליו כו' ת"ש המבשל בשבת כו' איסורי דשבת שאני. והנה הרשב"א בתשובה (סי' תשפ"ה) ס"ל בפירוש הגמ' דהכא דהשתא דאתינא להכי דאיסורי דשבת

שְׁאֵנֵי הַדָּר בֵּיהּ הַגַּמ' מְשִׁינוּיֵי קַמְאֵי דְאֻקְמָה לְמַתְנֵי דְהַמְעֵשֶׁר פִּירוּתֵיּוֹ וְהַמְטָבִיל כְּלִיו
בְּאִית לִיהּ אַחְרֵינֵי אֶלְא דְהִנָּה פּוֹלְהוּ נְמִי מְשׁוּם דְאִסּוּרֵי דְשַׁבַּת נִינְהוּ אֶבְל יו"ט לְעוֹלָם
מִן־תָּר וְאַפִּי יֵשׁ לוֹ פִּירֵי אַחְרֵינֵי.

וּמַה"ט הַתִּיר שְׁם הַרְשָׁפָ"א בְּנִידוֹן מִי שְׁבִינְשֵׁל מִיּו"ט לְחַבְרֵיּוֹ לְאֶכְלוּ בִּיּו"ט שְׁנֵי וְאַפִּי יֵשׁ
לוֹ מְאָכְלִים אַחְרֵים כּו'. (וְהוּבָא בַב"י ס' ת"ק ג' בְּשִׁינוּי לְשׁוֹן קֶצֶת).

וּלְדַעְתּוֹ לְכַאוּרָה הַה"נ בְּמַעֲשֶׁר פִּירוּתֵיּוֹ וּמְטָבִיל כְּלִיו בִּיּו"ט יֵשׁ לְהַתִּיר וְאַפִּי בְּמִזִּיד.
אֲמַנָם הַמְרָדְכֵי בְּבִיצָה פֶּסֶק לְאַסּוּר בִּיּו"ט בְּמִזִּיד (וְהַר"ר אֶפְרַיִם שְׁם ס"ל דְּאֶדְרָבָה בִּיּו"ט
דְּקִיל קְנָסִינָן אִפִּי בְּשׁוּגָג) וְכ"ד הַתְּשֵׁב"ץ.

וְהִינּוּ דס"ל דְּלָא הַדָּר בֵּיהּ הַגַּמ' מְשִׁינוּיֵי קַמְאֵי (דְּהָא דְאֶמְרִינָן אַהֲרָה דְהַמְבַּשֵּׁל בְּשַׁבַּת
אִסּוּרֵי דְשַׁבַּת שְׁאֵנֵי. פִּירֵשׁ"י מְשׁוּם דְּבִישׁוּל בְּשַׁבַּת אִסּוּר סְקִילָה הוּא כּו'.

א"כ לְעֵנִין מַעֲשֶׁר פִּירוּתֵיּוֹ וּמְטָבִיל כְּלִיו דְאִסּוּרָא דְרַבְּנָן הֵם לִיתָא לְהָךְ שְׁיִנוּיָא וְצ"ל
שְׁיִנוּיֵי קַמְאֵי דְמִינֵי בְּאִית לִיהּ אַחְרֵינֵי. אֲךָ י"ל כַּמ"ש רַש"י בְּסוּפָה (ד"ט"ז ע"ב ד"ה
אֶבְל) דְשַׁבַּת דְאִסּוּר סְקִילָה הוּא בְּמִלְאָכוֹת דְאֻרְיִתָא מַחְמִירִין אִפִּי בְּמִיּוֹדֵי דְרַבְּנָן דְאִית
בָּהּ.

עכ"ל.

וְכֵן בִּיבְמוֹת (דְּקִי"ד ע"א) שַׁבַּת דְאִסּוּר סְקִילָה הוּא כּו'. וּבְבִיצָה (ר"ד כ"א) שְׁאֵנֵי שְׁבוֹת
דְשַׁבַּת מְשֻׁבוֹת דִּיּו"ט.

ע"ש וְשֵׁם דְל"ב ע"א. וְכֵן מְצִינוּ בַכ"ד).

וְיִוְתֵר י"ל דס"ל לְהַמְרָדְכֵי דְהֵנִי שְׁיִנוּיֵי דִיחֻוּיֵי נִינְהוּ וְלָא אִיפְשִׁיטָא בְּעֵינֵין בַּגַּמ'. וְכַמ"ש
הַרִ"ף וְהַרְא"ש.

וְהַמְרָדְכֵי ס"ל כְּפִשִׁיטַת הַגְּאוּנִים שְׁפָתָב בַּהַגַּמ"י בַּסַּפ"ב מֵהַל' חו"מ דְכָל בְּעֵינֵי דְלָא
אִיפְשִׁיטָא קִי"ל לְחַוְמָרָא אִפִּי בְּדְרַבְּנָן. וְכ"כ בַּאו"ה רִישׁ כְּלָל מ"א בְּשֵׁם סַמ"ג וְכֵן מְשֻׁמַּע
בַּגַּמ' בְּבִרְכוֹת (דנ"א סע"א).

(וְהַרְאָב"ן בְּבִיצָה שְׁם כ"כ בְּהַדְּיָא בְּהָךְ בְּעֵינֵי גּוֹפָה דְכִינּוֹן דְלָא אִיפְשִׁיטָא אֲזִלִּינָן לְחַוְמָרָא
ע"ש. וְהַרְמַב"ם בַּפַּכ"ג מֵהַל' שַׁבַּת הַט"ו פֶּסֶק לְהַדְּיָא בְּמַעֲשֶׁר פִּירוּתֵיּוֹ בְּמִזִּיד אֲךָ בִּיּו"ט
לֹא יֵאָכֵל בּוֹ בַּיּוֹם (וְכ"פ הַסַּמ"ג בְּלֵאָוִינָן ס"ה).

אֲךָ שְׁהַרְמַב"ם גּוֹפִיָה בַפ"י מֵהַל' יו"ט ה"י פֶּסֶק לְקוֹלָא הַבְּעֵינֵי דְעֵבֵר וְאַפָּה מִיּו"ט לְשַׁבַּת
כְּפָר יֵינָשׁב שְׁם הַלַּח"מ שְׁהוּא מְפָרֵשׁ בַּגַּמ' הָא דְאֶמְרִינָן א"נ אֶפְשֶׁר בְּשַׁאֲלָה הִינּוּ דְפִירֵי
וּמְאֵנֵי הֵם דְּבָרִים שְׁאֶפְשֶׁר לְשַׁאוּל מִחַבְרֵיּוֹ לְכָךְ אִסּוּרִים לְעוֹלָם אִפִּי לִית לִיהּ אַחְרֵינֵי
מִשָּׂא"כ בְּתַבְשִׁיל וְכַה"ג שָׂא"א בְּשַׁאֲלָה לֹא גָזְרוּ עָלֵיהֶם כְּלָל אִפִּי יֵשׁ לוֹ אַחְרֵינֵי.

וְלֹא נִתְּנוּ חֻכְמִים דְּבִרְיָהֶם לְשִׁיעוּרִים זֶהוּ כְּפִוּנְתּוֹ שְׁם. וְכַעֲיִן זֶה מְבִרְאָר ג"כ בַּש"מ שְׁם.

(אוּ נִימָא דְהַרְמַב"ם מְפָרֵשׁ בַּגַּמ' דְּמִשְׁנֵי אִסּוּרֵי דְשַׁבַּת שְׁאֵנֵי הִינּוּ דְאִסּוּרִין דְאִיתְּנָהוּ
ג"כ בְּשַׁבַּת וּמְשׁוּם חוּמְרָא דְשַׁבַּת אֶסְרוּ אֲךָ בְּדִיעֵבֵד מְמִילָא הַחְמִירוּ ג"כ בִּיּו"ט אִטּוֹ שַׁבַּת
כְּדִאֲשַׁפְחוֹן בַּכ"ד).

משא"כ שְׁבוּת זֶה דְּעֵבֵר וְאָפָה בְּלֹא ע"ת דְּשְׁבוּת זֶה לֹא שִׁינָה בְּשִׁבְתָּ כָּלֵל רַק בִּיּו"ט לֹא קִנְסוּ בְּדִיעֵבֵד). וּמִזֶּה מְבֹנָאָר דְּאָף דְּבִש"ע ס' תַּק"ז פֶּסֶק לְקַנְיָא בְּבִישְׁלָל שְׁלֵא לְצֹנְרָה יו"ט דְּמִנְתָּר לְאַנְכְּלָן אַח"כ בְּשִׁבְתָּ אוּ בְּחֹל.

מ"מ בְּמַעֲשֵׁר פִּירוּתָיו וּמִטְבִּיל כְּלָיו בְּנֹדָאֵי אָף בִּיּו"ט יֵשׁ לְאַסְוֹר כְּדַבְּרֵי כָּל הַפּוֹסְקִים הַנִּזְכָּרִים. וְאָף הַרְשָׁבָא דְּמִיקַל בְּתִשׁוּ' הַנִּזְכָּר לְנִרְאָה וְשִׁינָה בְּזֶה.

וְכֵן מְצִאֲתִי לְהַדְיָא שְׁהַרְשָׁבָא גּוֹפִיָה בְּסִפְרוּ עַה"ק עַל הַל' יו"ט (בֵּית ב' ש"ג) פֶּסֶק כֵּן דְּמִטְבִּיל כְּלָיו בִּיּו"ט בְּמִזִּיד לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֶם. (וְאָף בְּדַבְּרֵי שְׁבִתְשׁוּ' הַנִּזְכָּר לֵישׁ לְצַדֵּד כֵּן).

בְּאִנְפֹן שְׁאִין לְהַקְלֵי כָּלֵל בְּהַטְבִּיל כְּלָיו בְּמִזִּיד בִּיּו"ט. וּמִינַה נִידוֹן נְמִי לִנ"ד.

מִיָּהוּ זֶה פְּשׁוּט דְּבְּמַעֲשֵׁר וּמִטְבִּיל בְּשִׁבְתָּ נְמִי לֹא קִנְסוּ רַק לְבֹו בַּיּוֹם. וְכַמְבֹּנָאָר בְּדַבְּרֵי רַמְבַּ"ם וּש"פ.

(וְדִלָּא כַּמ"ש הַתּוּי"ט בְּתֵרוּמוֹת דְּמַעֲשֵׁר בְּמִזִּיד בְּשִׁבְתָּ אָסוּר לְעוֹלָם. וְכ"מ ג"כ מְדַבְּרֵי הַר"ר אַבִּיגְדוֹר בְּמַרְדְּכֵי דְּבִינְיָה שְׁצִנָּה לְהַשְׁלִיךְ לְאַיְבוּד כו').

ע"ש).

וְכַמְפֹּנְרֵשׁ בְּתוֹסְפָתָא רַפ"ד דְּתֵרוּמוֹת וּפ"ג דְּשִׁבְתָּ ע"ש. וְכַמְבֹּנָאָר בִּירוּשְׁלַמִי שְׁהוּבָא בְּרִי"ף וְרֵא"ש בְּפ"ה דְּבִינְיָה וְכוּלָן אִם עֲשֵׂה עֲשׂוּי בֵּין שׁוֹגְגִין בֵּין מִזִּידִין כו'.

וְהִינְנוּ לְעִנְיָן שְׁמִנְתָּר לְאַחַר יו"ט וְלֹא לְבֹו בַּיּוֹם כַּמ"ש בְּד"מ ס' תַּק"ד בְּשֵׁם הַר"ן. וּבְזֶה נִיחָא ג"כ לְדַבְּרֵי הַט"ז בִּיּו"ד (ס' רס"ח ס"ק י"א) דְּאִסּוּר טְבִילַת גֵּר בְּשִׁבְתָּ וּיּו"ט הוּא מְשׁוּם מְתַקֵּן כְּדָאָמַר בֵּיבְמוֹת (דמ"ו ע"ב) וּמ"מ אִם עֲבָרוּ וְהַטְבִּילוּהוּ בְּשִׁבְתָּ וּיּו"ט מְהַנִּי כְּדָאִתָּא שְׁם בְּרַמְבַּ"ם וּבִש"ע.

(וְהַר"ף וְהַר"א ש' בֵּיבְמוֹת הַשְּׁמִיטוּ ד"ז דְּאִין מְטְבִילִין גֵּר בְּשִׁבְתָּ וּיּו"ט. וְהִינְנוּ דַס"ל כְּדַבְּרֵי הַבַּה"ג דְּמַתִּיר וְכַמ"ש בַּב"ח.

וְאִכְמ"ל): ג' וְנִרְאָה לְהוֹכִיחַ שְׁדַעַת רַש"י ג"כ לְאַסְוֹר בִּיּו"ט לְבֹו בַּיּוֹם בְּכַה"ג דַּנ"ד. מְמַתְנִי דְּבַכּוֹר שְׁנַפְל לְבֹוֹר (בְּדַכ"ו ע"א) דְּרַש"א כָּל שְׁאִין מוּמוּ נִיכָר אִין זֶה מִן הַמוּכָן וּפִירַש"י לְאוּ מְשׁוּם מְקַצֵּה כו' אֵלָא לְפִי שְׁמַתִּירוּ בִּיּו"ט נִרְאָה כְּמַתְקֵן אוּ דַה"ל כְּדֵן דִּין דְּגִזְרוּ בֹו מְשׁוּם שְׁבוּת עַכ"ל (כ"ה ג' מְהַר"ם וְכֵן הֶעֱתִיקוּ בְּתוֹס' שְׁם הַגִּי בְּפִירַש"י).

וְע"ש בִּש"מ שְׁבִיָּאָר דְּעֵיקָר טַעַם הָאִסּוּר מְשׁוּם מְתַקֵּן וְלֹא מְשׁוּם דַּה"ל כְּדֵן דִּין ע"ש. (וְלְכַאֲרָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת ג"כ לְהַדְיָא טַעַמָא דְּהַנִּי כְּדֵן דִּין.

מַגְמ' דְּנִדְרִים (דַּע"ז ע"א) סָבַר רַב יוֹסֵף לְמִימַר כו' לֹא מְתַחַזִּי כְּדִינָא ע"ש. וּי"ל).

וְהִנֵּה הַתּוֹס' הַקְשׁוּ עַל פִּירַש"י דַּא"כ יִהְיֶה שְׁרִי בְּדִיעֵבֵד וּבְמַתְנִי לֹא מְשַׁמַּע כֵּן. וּבְאַמַּת פִּירַש"י שְׁם בַּגְמ' לְהַדְיָא דַמַּה"ט אִפִּי בְּדִיעֵבֵד אָסוּר.

וּכְבָּר הַרְגִּישׁוּ שְׁם בְּזֶה הַמְהַרְשֵׁ"א וְהַתּוּי"ט וּמַהֲרִישְׁלַמִי דְּנֹפְלוֹן אִם עֲשֵׂה עֲשׂוּי כו' לַק"מ דְּלֹאוּ לְבֹו בַּיּוֹם קָאָמַר הַרְוִישְׁלַמִי וְכַמ"ש לְעֵיל בְּשֵׁם הַר"ן). הַרִי מְבֹנָאָר דַּס"ל לְרַש"י דְּבְּרַאֲיָת מוּמִין פִּינּוֹן דְּאָסוּר בִּיּו"ט מְשׁוּם דְּמִיחְזִיבְּמַתְקֵן אִם עֲשֵׂה בְּמִזִּיד אָסוּר לְבֹו בַּיּוֹם.

ומינה נידון לנ"ד (וכש"כ הוא דשם אינו מתקן ומתיר את האיסור כמו במעשר ומטביל רק דהתם הַחֲכָם הוא מְבַרֵר את הַדָּבָר אם הִיָּה מוֹתֵר מִתְחַלֵּה או לא. וְאַפְשָׁר דְמַה"ט סָבְרוּ הַתּוֹס' שֶׁם דָּאִין לְאַסוֹר בְּדִיעֵבַד מִש"ה).

ואף דבירושלמי בסוגיא שם מוכח דכשעבר המומחה וראהו שרי זהו נגד גמ' דידן וכל הפוסקים. ולפי דברינו י"ל בהא דפירש"י שני טעמים באיסור ראית מומין ביו"ט משום מתקן או דהוי קדו דין.

ולכאורה תרתי למה לי ובהד טעמא סגי. ולדברינו י"ל דודאי לרנב"י לקמן דמוכח ממתני' דר"ש דאמר אין זה מן המוכן אוסר אף בדיעבד י"ל בפשיטות טעמיה דר"ש משום איסור מתקן ומש"ה אסור אף בדיעבד וכמו בכל מילי שאסרו ביו"ט משום מיקחזי כמתקן כנ"ל.

משא"כ לאב"י בגמ' דס"ל דבגולד בו מום מעיו"ט שרי ר"ש בדיעבד ואוסר רק לכתחלה. צ"ל דטעמא דר"ש אינו משום מתקן.

(רק באם נולד בו מום ביו"ט הוי כמתקנו לגמרי כדפירש"י לקמן בהדיא ובה אף בדיעבד אסור משא"כ בגולד בו מום מעיו"ט דמיירי במתני' ס"ל לאב"י דאין איסור משום מתקן כלל). רק דהאיסור לכתחלה משום דהוי קדו דין ומה"ט אין לאסור בדיעבד דאף קדו דין ממש בדיעבד דינו דין.

ופירש"י במתני' ב' טעמים והיינו לכל מר פדאית ליה. (ואף דרש"י פתב אין התרתו היתר ואינו מוכן להקשיר, מ"מ לשון זה אינו מפורש לאסור בדיעבד כמ"ש התוס' בכוננת רש"י הקא).

ובמה שהקשו עוד התוס' על פירש"י מגמ' דשבת דמ"ו ע"ב דמוכח דר"ש הקא אוסר מטעם מוקצה. פבר יישבתי זה במ"א. ואכמ"ל.

וי"ל דרש"י הקא לטעמיה דלא מצי כלל לפרש בהתוס' דר"ש אוסר הקא מטעם מוקצה. דמבואר בתוס' לפירושם דאף דבעלמא ר"ש מיקל במוקצה טפי מר"י מ"מ הקא ר"ש אוסר משום דס"ל דאין רואין מומין ביו"ט ולא הִיָּה דעתו עליו מאתמול משא"כ ר"י דשרי הקא איהו ס"ל דרואין מומין ביו"ט כו'.

ורש"י לשיטתו בזה דס"ל לקמן (דל"א ע"ב) דבאיסור דרבנן לא אמרינן מיגו דאיתקצאי כו'. (והיינו באיסור דרבנן היכא שנסתלק המוקצה מן העולם).

וע"ש בתוס' ד"ה ונפחת) ולפ"ז ה"נ במתני' אף דר"ש ס"ל דאין רואין מומין ביו"ט מ"מ הא זהו רק איסור דרבנן לראות מומין ביו"ט וא"כ בדיעבד פשהתירו הַחֲכָם ונסתלק המוקצה מן העולם אמאי אוסר ר"ש.

ומש"ה פירש"י טעמא דר"ש דאסור משום מתקן ומה"ט אף בדיעבד נמי אסור לבו ביום כנ"ל. ויש לבאר לפירש"י בקושיות התוס' בשבת (דמ"ג ע"א) בהא דאמרינן טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתקן והקשו התוס' שם מ"ש דהקא אמר דאם עבר

ותיקנו מתוקן ובביצה גפי בכור לר"ש דאין רואין מומין ביו"ט אמר שאם עבר וביקר
אינו מבוקר.

והניחו זה בקושא ומה שהקשו שם מקודם אהא דהמעשר בשבת יאכל גימא מיגו
דאיתקצאי לבה"ש. זה לק"מ לשיטת רש"י הג"ל).

וקושא זו לכאורה קשה גם לפירש"י דבבכור נמי דאוסר ר"ש אינו מטעם מוקצה רק
משום איסור מתקן ואף בדיעבד קנסוהו לבו ביום כנ"ל. מ"מ ה"נ בטבל דאם עבר ותקנו
מתקן אמאי לא קנסוהו בדיעבד משום איסור מתקן.

(וגם במ"ש התוס' בתחלת דבריהם שם שהקשו ממתני' דהמעשר בשבת במזיד לא יאכל.
והרי"ז דהו דאם עבר ותקנו מתקן מיירי בלית ליה פירי אחרוני.

ומפירש"י שם ובביצה דל"ד ע"ב ל"נ פן). ולכאורה הנה י"ל דרש"י ס"ל פשיטת המאירי
בביצה שפירש דהא דאמרינו בטבל שאם עבר ותקנו מתקן היינו לאחרים אבל הוא
עצמו לא יאכל ואע"ג דמבשל בשבת אסור אף לאחרים ה"מ הוי איסור תורה אבל
מעשר בשבת הוי איסור דרבנן ולא קנסו לאחרים.

עכ"ד.

(וע' בתשו' חוט השני סי' ע'). ולפ"ז דטבל שתקנו מתקן היינו לאחרים אבל אסור לו
בעצמו ממילא לק"מ מבכור לר"ש דאוסר בדיעבד משום איסור מתקן דהתם נמי האיסור
להפעלים שהתירו החכם בשבילו.

ולכאורה יש להוכיח פשיטת המאירי הג"ל. דלהתוס' שם שפירשו הו דטבל שאם עבר
ותקנו מתקן מיירי בלית ליה פירי אחרוני.

וכדאמרינו בביצה דהמעשר פירותיו במזיד לא יאכל היינו באית ליה פירי אחרוני. א"כ
תקשי למה לא פשיט הגמ' הבעיא בביצה (די"ז) הג"ל דעבר ואפה מהו.

דהתם בעי למיפשט ממתני' דהמעשר במזיד לא יאכל ודחי התם דאית ליה פירי אחרוני
והשתא תיפשוט מהקא דבלית ליה פירי אחרוני אף שעושר במזיד בשבת יאכל כדמוכח
מהו דטבל שאם עבר ותקנו מתקן לפירוש התוס' הג"ל.

ותיפשוט מינה לעבר ואפה ג"כ דשרי בל"ל פירי אחרוני. (ובאית ליה פירי אחרוני אסור
כדמוכח ממתני' הג"ל).

ולשיטת המאירי הג"ל ניקא. וי"ל דלד' התוס' נמי לק"מ.

מלבד די"ל דהגמרא לא בעי למיפשט הבעיא מדברי האמוראים רק ממשנה או ברייתא
וכמ"ש כה"ג בתוס' בשבת (דף ע"ב סע"א) וביומא (דף י"ט ע"ב) ובב"מ (די"ז סע"ב)
ושאר דוכתי ובלא"ה נמי י"ל הקא דאף דהגמ' בביצה בעי למיפשט הבעיא דעבר ואפה
מהו דהמעשר פירותיו במזיד לא יאכל היינו לחומרא (דאחמירו רבנן במילתיהו ואפי'
במקום עונג שבת כדפירש"י) דאפילו בשבות קיל דמיקוזי כמתקן התימירו ומכש"כ בעבר
ואפה מיו"ט לשבת דהוי שבות במלאכה גמורה.

(רק דמדאורייתא יש היתר מטעם הואיל או דצרכי שבת נעשין ביו"ט מדאורייתא).
משא"כ להקפיד לקולא ליכא למיפשט פלל בעבר ואפה מהה דהמעשר פירותיו להתיר
בלית ליה פירי אחרוני.

ולק"מ.

מיהו קצת יש לדחות דרש"י ג"כ לא ס"ל פהמארי הנ"ל. רק דהמעשר פירותיו במזיד
לא יאכל היינו אף לאחרים וכמבואר מד' התוס' וכ"מ בהרמב"ם.

רק דמ"ש התוס' שם שאם עבר ותיקנו משמע במזיד. י"ל דרש"י לא ס"ל הוה משמענותא.
וכדמשמע מפירש"י בפסחים (דמ"ב ע"א) דהאי לישנא מתפרש שפיר שעבר בשוגג.
וא"ל: ד אף יש לבאר ד' התוס' בעירובין (דמ"א סע"ב) בהא דא"ר פפא פירות שיצאו
חוץ לתחום ונחרו אפי' במזיד לא הפסידו את מקומן מ"ט אנוסים ניהו, וכתבו התוס'
ו"ל ולא דמי למבשל בשבת במזיד לא יאכל דהתם הוי איסור דאורייתא עכ"ל.

ולכאורה דבריהן תמוהין דהא תנו במעשר פירותיו ומטביל פליו ג"כ דבמזיד אסורין
אע"ג דאיסורי דרבנן ניהו. (ודחוק לומר דהתוס' מפרשים דר"פ הכא מיירי בלית ליה
פירי אחרוני.

ונקטו בפשיטות פהה צד בעיא בביצה דבמעשר ומטביל לא קנסו בכה"ג) וראיתי שם
ברייטב"א שכ' ו"ל מאי דמקשו דהא קיי"ל שהמבשל בשבת במזיד לא יאכל כו'. אבל
י"ל דהתם הוא בשבת אבל הכא ביו"ט עסקינן וכיון דליכא אלא איסור תחומין דרבנן
לא קנסינן ליה שלא יאכלו עכ"ל.

ולכאורה ה"ה י"ל פן גם בד' התוס' רק שקיצרו בלשונם וכוונתם ג"כ דבאיסור דרבנן
ביו"ט לא קנסוהו בדיעבד. אבל ג"ז דחוק לפרש פן בלשון התוס' שיהיה כ"כ קיצור
לשון בדבריהם ובעיקר הענין נראה סברת הריטב"א מ"ש שם בתירוץ השני שלא אסרו
במעשה שבת אלא כשנעשה שום תיקון בגופו שזה מיקרי מעשי שבת אבל לא מיתסר
משום שנעשה בו איסור העברה ברה"ר או הוצאה והכנסה כו'.

עכ"ד.

(וכיוצא בסברא זו כתב הריטב"א בעירובין (דס"ח ע"א) בשם הרב החסיד בפירוש ד'
הגמרא שם דאמרינן ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה
דהיינו דבדבר שמתחדש שום תיקון בגופו של דבר נקרא דבר שיש בו מעשה כו' אבל
בדבר שאין מתחדש שום תיקון אלא הבאה ממקום למקום בזה התירואמירה לעכו"ם
כו'.

וזהו דלא כפי' הרי"ף ופי' הבה"ג שם. ע"ש.)

ועוד ה"ה י"ל בכאן סברא אחרת פועין מה דאמרינן בשבת (ר"ד ד') דהיכא דלא
איתעבידא מחשבתו לא קנסוהו. ע"ש.

וה"נ פינון שְהַפְּירוֹת הַחֲזָרוֹ לְמִקְוֵי הַרְאֵשׁוֹן הָרִי לָא אֵיתְעַבֵּידָא מְחַשְׁבָתוֹ בְּמַה שְׁהוֹלִיכֵן חוּץ לְתַחוּם בְּחֻמַּם וּמַש"ה לָא קְנֻסוּהוּ פֶּאֶן. וּבִסְבָרוֹת אֵלוּ מִיִּנְשֵׁב לְפִירֵשׁ"י בְּעִירוּבֵין שְׁם דְּמַפְרֵשׁ הַדְּ דְּפִירוֹת שְׂיִצְאוּ חוּץ לְתַחוּם וְחֲזָרוּ כו' מִיִּנְרִי אַף בְּשַׁבַּת ע"ש.

וְהָא בְּשַׁבַּת בְּנֻדָּי קְנֻסוּ בְּאִיסוּרֵין דְּרַבְּנָן בְּמַעֲשֵׂר וּמִטְבִּיל כו'. אֲלֵא דִּישׁ לְחַלֵּק בְּסְבָרוֹת הַנְּ"ל.

מִיָּהוּ ד' הַתּוֹס' דְּעִירוּבֵין הַנְּ"ל קְשִׁינָן כְּנ"ל. אַף לְפַמ"שׁ הַתּוֹס' בְּשַׁבַּת (דָּף קכ"ב ע"א ד"ה מְשַׁקָּה) שֶׁה"ר אֵלִיָּהוּ הִבִּיא רְאִיָּה מֵהַדְּ דְּעִירוּבֵין דְּפִירוֹת שְׂיִצְאוּ חוּץ לְתַחוּם וְחֲזָרוּ לָא הַפְּסִידוֹ הַיִּתְרֵן הַרְאֵשׁוֹן וְהוֹכִיחַ מִזֵּה בְּנִכְרֵי שְׁמִילָא מִים וְהִבִּיא דְּרָף רַה"ר דְּשָׂרִי בְּשַׁתְּיָה לְיִשְׂרָאֵל כָּל שְׁמִתְחַלָּה ג"כ הִיָּה יְכוּל הַיִּשְׂרָאֵל לְבֵא שְׁם בְּעַצְמוֹ וּלְשַׁתּוֹת, וְהַתּוֹס' כָּתְבוּ עָלָיו וְז"ל וְלֹא דְּמִי דְּהִתָּם לָא אֵיתְעַבֵּיד בְּהוּ אִיסוּר דְּאִוּרֵיָּתָא מִיָּהוּ לְאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל עַצְמוֹ לָא מְצִינּוּ חִילּוּק.

עכ"ל הַתּוֹסְפוֹת. וְע"ש בְּמַהֲרַש"ל דִּישׁ לְפָרֵשׁ שְׁנֵי פִירוּשִׁים בְּד' הַתּוֹס'.

וְנִסְתַּיֵּעַ שְׁם לְפִירוּשׁ הַשְּׁנֵי מַד' הָרֵא"שׁ דְּבְּפִירוֹת שְׂיִצְאוּ ח"ל וְחֲזָרוּ אֵיתְעַבֵּיד רַק אִיסוּרָא דְּרַבְּנָן אֲבָל הִכָּא דְּאֵיתְעַבֵּיד אִיסוּר דְּאִוּרֵיָּתָא אֵין לְהַתִּיר לְאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל עַצְמוֹ אַף שְׁהִיָּה יְכוּל לְיַהֲנוֹת מֵהֶם בְּלֹא מַעֲשֵׂה זֶה שֶׁל הָאִיסוּר.

עכ"ד.

וְאֶפְשָׁר שְׂיִישׁ לְכוּנֵן עַד"ז גַּם ד' הַתּוֹס' דְּעִירוּבֵין הַנְּ"ל דְּקוּשְׁטָא קְאָמְרִי דְּבְּאִיסוּר דְּאִוּרֵיָּתָא כְּמוֹ מְבַשֵּׁל קְנֻסוּ בְּכָל עֲגִינָן אַף בְּכַה"ג שְׁהִיָּה יְכוּל לְיַהֲנוֹת ג"כ בְּלֹא מַעֲשֵׂה זֶה שֶׁל הָאִיסוּר כְּנ"ל.

וּמוֹכַח כֵּן בְּכ"ד. וְעכ"פ מַד' הַתּוֹס' הָאֵלוּ אֵין שׁוּם רְאִיָּה לְהַקְל בְּנ"ד.

(שׁוּב רְאִיתִי בְּמַג"א ס' ת"ה ס"ק י"ד שְׁפִירֵשׁ ד' הַתּוֹס' דְּעִירוּבֵין הָאֵלוּ בְּלִית לִיָּה פִּירִי אַחֲרֵינִי. וּבִס' א"ר שְׁם תְּמַה עַל פִּירוּשׁוֹ.

וְגַם בְּקוּה"ע עַל הִירוּשְׁלָמִי תְּמַה עָלָיו וְע"ש). רַק שְׁהִרִיטְב"א שְׁם כ"כ בְּתִירוּץ קְמָא דְּמִשׁוּם אִיסוּר תְּחוּמֵין דְּרַבְּנָן לָא קְנֻסִינָן לִיָּה בִּיו"ט.

(וְאֶפְשָׁר דְּלָאוּ בְּכָל אִיסוּרֵי דְּרַבְּנָן ס"ל כֵּן. וְגַם דְּהִרִיטְב"א גּוֹפִיָּה מְסַתְּבַר לִיָּה כְּתִירוּץ הַשְּׁנֵי הַנְּ"ל).

וְנִרְאָה לְהוֹכִיחַ שְׁד' הִרִיטְב"א גּוֹפִיָּה דְּכָל שְׁעֲשֵׂה אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּמִזִּיד קְנֻסוּהוּ בִּיו"ט. מֵהָא דְּבַפ"ק דְּבִיָּצָה (דָּף י"ד ע"א) ר"פ אִיקְלַע לְבִי מֶר שְׁמוּאֵל אֵיָּתוֹ לִיָּה דִּיָּיִסָא וְלֹא אֲכַל כו'.

וְכַתֵּב ע"ז בְּש"מ בְּשֵׁם הִרִיטְב"א שְׁמִדִּינָא הִיָּה שְׂרִי לִיָּה לְאֲכֹל אֵלִיָּבָא דְּר"מ דְּס"ל בְּמִבְשֵׁל בְּשַׁבַּת דִּיאֲכַל בּוּ בִּיּוֹם לְאַחֲרֵים וּר"פ רְצָה לְהַתְּמִיר עַל עַצְמוֹ כו'. מוֹכַח דְּס"ל שְׁלֵהֲעֹבֵר עַצְמוֹ אִיסוּר מְדִינָא לְאֲכֹל בּוּ בִּיּוֹם אַע"ג דְּלֹא עָבַר רַק בְּאִיסוּרָא דְּרַבְּנָן בִּיו"ט, וְכַד' כָּל הַפּוֹסְקִים הַנְּ"ל: וּמִיָּהוּ לְכַאוּרָה אֵיָּבָא לְמִיָּדָק מַד' הַתּוֹס' בְּמַגִּילָה (דָּף כ' ע"א ד"ה וְלֹא) גְּבִי הָא דְּרִי"א מִן הַמְּנַחָה וּלְמַעְלָה לָא יִטְבֹּל.

והקשוי התוס' שם דהיאך הנה מקודם דההנאה הוי שבות. ותיגרץ שהנה בשוגג או ששעבר והנה עכ"ל.

מבואר מדברייהם דפשיטא להו דאפי' עבר והנה במזיד ביו"ט עלתה לו ההנאה אף לבו ביום, וקא בהנאה נמי איכא איסור משום דמיקוזי כמתקן גברא כדפירש"י ברפ"ו דפסחים (דס"ה סע"ב).

וי"ל דהתוס' ס"ל דשבות דהנאה היא רק גזירה שפא יעבידו ד' אמות ברה"ר כדאיתא שם בפסחים (דף ס"ט ע"א). ולא משום מתקן וכמ"ש בזה בתשו' פמ"א (ח"ג סי' ג') ובלא"ה נמי יש לחלק בכמה גונוי.

ואין להביא ראיה ג"כ מהא דתנו בסופה (דף ל"ב ע"ב) בהדס שענביו מרובות מעליו דאין ממעטין ביו"ט משום דמתקן מנא כדאמר שם בגמרא (דף ל"ג ע"ב) ומ"מ אם עבר ומיעטן פשר. דפשוט הוא די"ל דבמקום מצוה לא קנסו חכמים בדיעבד.

ומ"מ לכתחלה אסור למעט ביו"ט והעמידו דבריהם לכתחלה במקום מצוה דאורייתא. ועפ"ז יש לפלפל שם במה דמוקי פלוגתא דראב"ש ות"ק התימ באית ליה הושענא אחריתי.

ואכמ"ל.

(וע"ש במרדכי פ"ג דסופה דס"ל דהך מתקן מנא כששמעט ענבי ההדס הוי איסור דאורייתא. ומ"מ לא מיקפסיל משום מהב"ע ע"ש.)

אף התוס' ביומא (דל"ה ע"א) כ' בפשיטות דהוי כאן רק איסור מתקן דרבנן וכ"מ בפירש"י בסופה דל"ג ע"א ד"ה עבר ע"ש. ובמ"א הארכתי): ה מפל הנ"ל נתבאר דמטביל פליו במזיד ביו"ט לא ישמש בהם בו ביום כמו במטביל בשבת.

ואף שלכאורה הנה מקום לומר היתר בזה מד' הרמב"ם. דהנה הרמב"ם בפכ"ג מהל' שבת ה"ט פתב וז"ל המגביה תרומות ומעשרות בשבת או ביו"ט כו' במזיד לא יאכל.

ושם (הל' ה) פתב הרמב"ם המטביל פליו בשבת כו' ולא הזכיר בדין זה לענן יו"ט כמ"ש גבי מעשר בשבת או ביו"ט. ומזה משמע לכאורה שהוא מחלק בזה בין מעשר למטביל לענן יו"ט.

(ואין לומר דמעשר במזיד לא יאכל משום איסור מוקצה דאיתקצאי לבה"ש כו'. דא"כ במעשר בשוגג אמאי יאכל.)

וכבר כתבנו לעיל ד' רש"י בזה דלא אמרינן מגו דאיתקצאי כו'. ועי' ביומא דפ"ג רע"ב וכן ביבמות דף צ"ג סע"א דמשמע מל' הגמרא דאיסור הפרשת תרומה ומעשר בשבת משום טלטול מוקצה וי"ל) והנה י"ל בזה ע"פ מ"ש בתשובת הרלב"ח סי' ט"ז במ"ש הרמב"ם בהל' שבת שם טעם איסור טבילת פלים משום מתקן מנא פרא.

ובפ"ד מהל' יו"ט הי"ז פתב הרמב"ם טעם איסור טבילת פלים משום שפא ישקה פרב בקי. וביאר הרלב"ח בד' הרמב"ם דביו"ט לא סגי בטעם האיסור משום מתקן דמכשירי או"נ שרו ביו"ט.

(וכ"כ המהרש"א בביצה די"ח סע"א בד' הרמב"ם דביו"ט לא גזרו בזה משום מתקן פנין דצנרף יו"ט הוא רק האיסור משום שפא ישהה כו'). ובזה תירץ הרלב"ח ג"כ מ"ש הרמב"ם באיסור הפרשת תרומה ומעשרות שני טעמים משום מתקן ומשום שגראה פמקדיש שהצנרף לטעם השני משום יו"ט דלא סגי בטעמא דאיסור מתקן עכ"ד הרלב"ח.

ולפ"ז י"ל דמש"ה במטביל פליו ביו"ט דהאיסור רק משום גזירה שפא ישהה לחוד לא גזרו בדיעבד דכיון דאסרו להטביל לכתחלה סגי בזה דתו לא אתי להשהותו על יו"ט ולהטבילו באיסור.

ובזה ניחא להני אמוראי דפליגי ארב ביבי ואמרו טעמי אחרניי באיסור טבילת פלים אף דתניא פנותיה דרב ביבי בפרייתא בהדנא דאין מטבילין פלים ביו"ט משום שפא ישהה. ולפי הנ"ל ניחא דמה"ט דשפא ישהה לחוד לא הו גזרי רבנן בדיעבד אם הטביל שלא ישמש בהם. אי לאו דאיכא עוד טעמא אחרניא לאסור כל מר מטעמיה.

ולפ"ז י"ל דלרבא דאמר טעמא משום מתקן מנא מש"ה בשבת דוקא אסור בדיעבד ג"כ להשתמש בהם מחמת האיסור שיש בטבילת פלים משום מתקן מנא. משא"כ ביו"ט דליכא רק טעמא דשפא ישהה לחוד לא אסרו בדיעבד כנ"ל.

ומ"מ דחסק לומר פו. דהא לרב ביבי גופיה דאמר טעמא דשפא ישהה (ואיהו לא ס"ל פלל שיהיה בזה איסור משום מתקן אף לענין שבת.

וכמבואר מד' הרלב"ח שם). ע"כ דס"ל דמה"ט דשפא ישהה ג"כ גזרו אף בדיעבד שלא ישמש בהם בו ביום.

ולדידיה אין סברא פאן לחלק בין יו"ט לשבת לענין דיעבד. ומדרב ביבי נשמע לשאר אמוראי.

ואין סברא לומר דבהא גופיה פליג עליה רבא לומר דמשום שפא ישהה אין לאסור בדיעבד. ואטו בסברא כזו יחלקו מה שלא נזכר פלל בגמ' מזה.

(וגם מהא דרבה אמר טעמא גזירה שפא ישהה יעבידנו ד"א ברה"ר כו' ופריה התניח בשבת ביו"ט מא"ל משני גזירה יו"ט אטו שבת. מזה מוכח דשאר אמוראי לא ס"ל פלל טעמא דשפא ישהה אף לענין יו"ט ג"כ. וי"ל).

ומלבד זה בעיקר יסודו של הרלב"ח לומר דביו"ט ליכא איסור משום מתקן יבואר לפנינו סתירה לדבריו בזה. ויישוב ד' הרמב"ם בע"א פכל הדברים שעמדנו לעיל ג"כ, יבואר לקמן אי"ה.

באופן שאין להקל פלל לדינא בהטביל פלים במזיד ביו"ט שלא מצינו בפוסקים מי שיתיר בהדנא בזה. אחר שהרשב"א גופיה בס' עה"ק פסק בזה לאיסור וכנ"ל: .

' אף בעיקר הדין שאסור להגעיל פלים ביו"ט. לכאורה היינו דוקא פשהיה הפלי אסור מדאורייתא.

אָבֵל אַם הָיָה הָאִסּוּר רַק מִדְּרַבָּנָן יֵשׁ לְדַמּוּתוֹ לְכָלִי שְׁנֵטְמָא בְּוֹלַד הַטְּוֹמְאָה דְּשָׂרִי לְהַטְבִּילוֹ בְּיו"ט. פְּדִתְנִיא בְּבִיזָה (דִּי"ח ע"א) דְּכִינּוֹן דְּמִדְּאוּרִיזְתָּא אִין וְלַד הַטְּוֹמְאָה מְטַמָּא כְּלִי וְצוּרָה טְבִילתוֹ רַק מִדְּרַבָּנָן לָא חֲשִׁיב מְתַקֵּן וְשָׂרִי בְּיו"ט.

וּסְבָרָא זֹה כ' בַּד"מ וּבַמַּג"א לְעֵנְנֵן שְׁפוּד שְׁצִלוּ בּוֹ בְּשָׂר שְׂאִינּוּ מְלוּחַ וְרוּצָה לְחִזּוֹר וְלְצִלוֹת בּוֹ דְּשָׂרִי לְלַבְנוֹ בְּיו"ט (אפ"י הָיָה אֶפְשָׁר לְלַבְנוֹ מֵעִיּו"ט, כ"כ הַמַּג"א ס' תַּק"ט ס"ק י"ב) כִּינּוֹן שְׁמִדְנָא א"צ לִבּוֹן רַק מְשׁוּם חוּמְרָא לָא חֲשִׁיב תִּיקוּן כְּמוֹ כְּלִי שְׁנֵטְמָא בּו"ה פְּנ"ל.

וְלִכְאוּרָה אפ"י הֵיכָא דְּצָרִיף מְדִינָא לִבּוֹן וְהַגְעָלָה כָּל שְׂאִינּוּ אִסּוּר תּוֹרָה דְּמִי לְכָלִי שְׁנֵטְמָא בּו"ה כו'. וְאִף כְּשֶׁהַכְּלִי בְּלוּעַ מְאִסּוּר דְּאוּרִיזְתָּא אַם אִינּוּ ב"י כִּינּוֹן שְׁמַה"ת מְוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּפֹךְ וְכָל הַתִּיקוּן לְהוֹצִיאֻוּ רַק מְאִסּוּר דְּרַבָּנָן הָיָה אֶפְשָׁר לְוַמֵּר דְּדְּמִי לְכָלִי שְׁנֵטְמָא בּו"ה כו', וְהַה"נ לְסַתֵּם כְּלִי דְּהוּי אִינּוּ ב"י.

אַף נִרְאָה לְהוֹכִיחַ דְּכָל שְׁעֵצֵם הָאִסּוּר מִדְּאוּרִיזְתָּא אַע"פ שֶׁא"צ לְהַכְשִׁיר הַכְּלִי רַק מִדְּרַבָּנָן חֲשִׁיב תִּיקוּן וְאִסּוּר בְּיו"ט. מְהֵא דְּאִיתָא בַּגְמ' דְּפִסְחִים (דָּף ע' ע"א) דְּבַעֲי הַגְמ' לְאוּקְמִי מִתְּנִי דְּשְׁקָלִים דְּקוֹפִיץ בֵּין בְּזָה וּבֵין בְּזָה שׁוֹנָה וּמְטַבִּיל דְּמִיָּרִי בִּי"ד שְׁחַל בְּשַׁבָּת. וְהַקְשׁוֹ הַתּוֹסֵף דְּאִי בְּשַׁבָּת הֵיכִי שָׂרִי לְהַטְבִּיל כְּלִים וְתִירְצוּ דְּשׁוֹנָה וּמְטַבִּיל לְאַחַר יו"ט קְאָמַר ע"ש. וְהָרִי הָא דְּכָלִים הַנְּמַצְאִים טְעוּנִין טְבִילָה הוּא מִדְּרַבָּנָן.

כְּדִאִיתָא בַּפ"ק דְּשַׁבָּת (דַּט"ו ע"ב) דְּסַפֵּק כְּלִים הַנְּמַצְאִים הוּא מְשַׁשָּׁה סְפִיקוֹת שְׁהַתִּיקוּנוֹ בְּאִנְשָׁא. וּמ"מ אִסּוּר לְהַטְבִּילֵם בְּיו"ט.

וְע"כ צ"ל דְּלָא דְּמִי לְכָלִי שְׁנֵטְמָא בּו"ה כִּינּוֹן דְּכָאן הָאִסּוּר דְּרַבָּנָן הוּא מְשׁוּם חֲשִׁשׁ אִסּוּר תּוֹרָה חֲשִׁיב מְתַקֵּן וְאִסּוּר בְּיו"ט. (וְאִף דְּלִכְאוּרָה עֲדִינּוֹן קָשָׁה ע"ד הַתּוֹסֵף דְּפִסְחִים דְּהָא תְּנִיא בְּבִיזָה שֶׁם דְּכָלִי שְׁנֵטְמָא בְּיו"ט מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיו"ט.

וְלִרְבָּא דַּס"ל אִסּוּר טְבִילת כְּלִים מְשׁוּם מְתַקֵּן צ"ל טְעַמָּא דְּבְרִיזְתָּא בְּזָה מְשׁוּם דְּהוּי כְּמִכְשִׁירֵי או"נ שֶׁא"א לְעֵשׂוֹתָן מֵעִיּו"ט דְּשָׂרוּ בְּיו"ט. וְכ"כ בַּש"מ שָׁם, וְא"כ כְּלִים הַנְּמַצְאִים בִּי"ד שְׁחַל בְּשַׁבָּת לְמָה לָא יְטַבְלוּם לְמַחְרָתוֹ בְּיו"ט הָא א"א הָיָה לְעֵשׂוֹתָן מֵעִיּו"ט.

וְהָרִי אֶפְיָלוֹ אַם לָא הָיָה יוֹדֵעַ מִבַּע"י מִצּוּרָה הַתִּיקוּן ג"כ חֲשִׁיב מְכַשִּׁירִין שֶׁא"א לְעֵשׂוֹתָן מֵעִיּו"ט כַּמ"ש רַש"י שָׁם (דָּף כ"ח ע"ב). וְאֶפְיָלוֹ אַם לָא הָיָה לוֹ שְׁהוּת מִבַּע"י כְּמוֹ שְׁפַתְבוּ הַפּוֹסְקִים וְכַש"כ בְּזָה.

וְצ"ל דְּהַתּוֹסֵף דְּפִסְחִים בְּעוֹ לְאוּקְמִי מִתְּנִי דְּשְׁקָלִים אִף כְּרַבָּנָן דַּר"י דַּס"ל דְּמְכַשִּׁירִין שֶׁא"א לְעֵשׂוֹתָן מֵעִיּו"ט נְמִי אִסּוּרִין בְּיו"ט. א"נ הַתּוֹסֵף כ"כ לְאִמּוּרָאֵי דְּכְלִי אֶרְבָּא בְּטַעַם אִסּוּר טְבִילת כְּלִים.

וְלִדְיָדָהוּ י"ל דְּרַק כְּשֶׁנְּטַמָּא בְּיו"ט הַתִּירוֹ לְהַטְבִּיל בְּיו"ט וְלֹא בְּאִנְפֵן אַחַר). וְכֹן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ עוֹד מִפִּירֵש"י בְּחִגְיָה (דַּכ"ו ע"א) בְּמִתְּנִי עֶבֶר הַרְגֵּל בְּיוֹם ו' לָא הָיָה מְעַבִּירִין ע"ט הַעֲזָרָה מְפָנִי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת רִי"א אִף לָא בְּיוֹם ה' כו'.

וּפִירֵש"י אִין מְטַבִּילִין אוֹתוֹ עַד לְאַחַר הַשַּׁבָּת. דְּמִבְּנֵי אֶרְבָּא מְזָה דְּבְשַׁבָּת אִסּוּר לְהַטְבִּילֵם וְהָתָם הַטְבִּילָה מְטוּמְאָת מַגַּע ע"ה דְּהוּי דְּרַבָּנָן.

וא"כ קשה מ"ש מכלי שנטמא בו"ה דמטבילין אותו ביו"ט פנ"ל. וכן מצאתי לבעל טורי אבן שם שהניח זה בקושיא.

(מיהו לפמ"ש לקמן אות ט' לחלק בין שבת ליו"ט בדין כלי שנטמא בו"ה כו' יתיישב קצא ג"כ. וכעת נבאר לפי מה דנקטו הט"ז והמג"א להלכה דכלי שנטמא בו"ה מטבילין אותו בשבת ג"כ.

וכן פשיטא ליה להט"א בקושיתו פאן). ולדברינו ניקח.

דטומאת מצע ע"ה נמי הוי משום חשישא דאורייתא פיון דשמירת טהרתן לא הוי שמירה לדידן וכמו דבגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש לכלים הנגמרים בטרה דחשיב להו הגמ' במעלות דאית להו דררא דטומאה דאורייתא (שם בדרף כ"א ע"ב) (וע"ש ברש"י ד"ה דררא.

ובתוס' שם די"ט ע"ב ד"ה בגדי) ובכה"ג חשיב שפיר מתקן ואסור להטביל בשבת ויו"ט. (ובזה ניקח ג"כ לפמ"ש בתשובת מהר"י הלוי (הובא במג"א ר"ס שי"ג) שפירש בד' רש"י ותוס' והר"ן סוף שבת שכתב דמה שפקקו שם המאור בטפיח הנה קודם שימות המת אבל אחר מיתתו אסור לקטמו משום דהוי כמתקן בשבת.

ולפ"ד הש"ך פיו"ד ר"ס שע"ב וכ"ד החו"י סי' קצ"א דכל שאין המת באותו בית הוי טומאה דרבנן. ע"ש בדבריהם.

וא"כ למה אסור בשבת משום מתקן פיון דהתקון רק מטומאה דרבנן. וע"כ לחלק דלא דמי זה לכלי שנטמא בו"ה דכאן עיקר הטומאה היא טומאה דאורייתא.

ומיהו לפמ"ש בתשובת שכו"י ח"א סי' פ"ה דמודה הש"ך בהמשכת טומאה מבית לבית דרף חורים הוי דאורייתא. לפ"ז ליתא לראיה הנ"ל.

אך המג"א בסי' שמ"ג הבין בד' הש"ך להפך. וא"ל).

ולפ"ז י"ל בנ"ד לענין כלי הבלוע מאיסור דאורייתא אע"ג דסתם כלי הוי אינו ב"י מספיקא מ"מ אסור להגעילם ביו"ט. וכן י"ל אפי' בנדאי אינו ב"י דג"כ אסור להגעיל ביו"ט.

ועכ"פ פלים הבלועים מאיסור דרבנן יש להתיר להגעיל וללבן ביו"ט. ושם י"ל לפמ"ש הה"מ בפ"ד מהל' יו"ט לענין טבילת פלים חדשים הנקחים מעפ"ם דאפי' למאן דס"ל טבילת פלים חדשים דרבנן מ"מ אסור להטבילם ביו"ט ולא דמי לכלי שנטמא בו"ה דשם הנה הפלי ראוי קודם טבילה להשתמש בו חולין טמאים משא"כ פלים חדשים דלא חזי למידי קודם טבילה והוי מתקן גמור אע"ג דהוי מדרבנן.

ע"ש.

ולפ"ז י"ל דה"ה לכלי הטעון ליבון והגעלה אפי' אם האיסור מדרבנן מ"מ חשיב מתקן. פיון דקודם הגעלה לא חזי למידי דאפי' בצונן אסור להשתמש בו כ"א באקראי כדקיי"ל פיו"ד (סי' קכ"א ס"ה, ובש"ך סי' צ"א סוף ס"ק ג').

וְנֹה הַפֶּה מְסַבֵּרֵת הַרְדָּב"ז בְּתִשְׁבֵּה סִי' ת"ב הַנֶּ"ל דִּס"ל דְּבַהֲגַעְלַת פְּלִים בִּיּו"ט אֵין אִיסוּר מִשׁוּם מְתִקֵן כְּמוֹ בְּטְבִילַת פְּלִים מִשׁוּם דְּכָלִים הַבְּלוּעִים מֵאִיסוּר חֲזוּי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּיָבֵשׁ וּבְצוּנָן.

עכ"ד.

(וְהִנֵּה י"ל דְּהַרְדָּב"ז לְשִׁיטְתוֹ בְּתִשְׁבֵּה (ח"א סִי' רט"ז) שְׁפָסַק שָׁם לְהַתִּיר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּדַרְכּוֹ בְּכָלִי אִיסוּר צוּנָן יָבֵשׁ. מִשָּׂא"כ לְדִידָן פֶּנ"ל.

מִיְהוּ אִף לְשִׁיטְתוֹ לֹא יִדְעָנָא מְהוּ עֲדִיפוּתָא מִפְּלִים טְמֵאִים דַּג"כ חֲזוּי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֲוָלִין טְמֵאִים. וְאִף כְּלִי שְׁנַטְמָא בּו"ה דַּא"צ טְבִילָה כ"א לְתַרוּמָה אַבְל שְׂרִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חֲוָלִין בְּטְהָרָה מ"מ לֹא שְׂרִי לְהַטְבִּילוֹ בִּיּו"ט רַק מְחַמַּת דְּצוּרָה טְבִילָתוֹ מְדַרְבָּנָן.

וְנ"ל הַרְמַב"ם בְּפִירוּשׁ הַמְּשֻׁנָּה לְפִי שְׁקוּדָם הַטְבִּילָה לֹא הָיוּ רְאוּיִין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּאוֹתָן דְּבָרִים שְׁמִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶם אַחַר טְבִילָה נִרְאָה כְּמִתְקֵן עכ"ל). וּמ"מ אִף דְּכֵן מִשְׁמַע מִד' רַמ"א וּמַג"א שְׁפָתָבוּ הַהִיתָר רַק הֵיכָא שְׁצָרִיף לִיבּוֹן מִשׁוּם חוּמְרָא וְלֹא מְדִינָא פֶּנ"ל.

עכ"ז לֹא נִרְאָה לְהַחְמִיר בְּהַגְעַלַת פְּלִים יוֹתֵר מִבְּטְבִילַת פְּלִים דְּאִם הָאִיסוּר מְדַרְבָּנָן לֹא חֲשִׁיב מְתִקֵן. דְּאִף דְּקִי"ל דְּאִיסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּקַבִּיעוּת צוּנָן בְּכָלִי אִיסוּר זֶהוּ רַק מִשׁוּם חוּמְרָא וְלֹא עֲדִיף מִשְׁפּוּד שְׁצָלוֹ בּוֹ בְּשָׂר שְׂאִינוּ מְלוּחַ דְּלִיבּוֹנוֹ לֹא חֲשִׁיב תִּיקוּן.

(וְע"ש בְּסִי' קכ"א וּבְסִי' ע"ו ס"ד). וְגַם לְפִי הַחֲוּמְרָא שְׂרִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּקַבִּיעוּת צוּנָן בְּכָלִי אִיסוּר אִם אֵין לוֹ כְּלִי אַחַר.

(ע' ש"ף סִי' קכ"א ס"ק י"א). וּבְשָׁגַם בְּדִין טְבִילַת פְּלִים חֲדָשִׁים גּוֹפִיָּיהוּ יֵשׁ חוּלְקִים ע"ד הַה"מ וּמִתִּירִים מִשׁוּם דְּהָיִי דְּרַבָּנָן.

(וְסַמְכִינָן עֲלֵיהוּ לְהִלְכָה לְעַנְיָן דִּיעֲבַד אִם הַטְבִּילָם בְּשִׁפְתַת דְּשְׂרִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. כְּמִבְּנֹאֵר בַּמַּג"א סִי' שכ"ג).

ע"כ מְפָל זֶה נִלְע"ד לְצַדֵּד לְהַתִּיר לְהַגְעִיל בִּיּו"ט פְּלִים הַבְּלוּעִים מֵאִיסוּר דְּרַבָּנָן: וּבְעִיקָר מְחַלְוֹקַת הַפּוֹסְקִים לְעַנְיָן טְבִילַת פְּלִים חֲדָשִׁים בִּיּו"ט. דַּהֲה"מ ס"ל דְּאִף לְמֵאֵן דִּס"ל דְּטְבִילַת כ"ח דְּרַבָּנָן מ"מ אִיסוּר בִּיּו"ט מִשׁוּם מְתִקֵן פִּינּוֹן דְּלֹא חֲזוּי לְמִיּוֹדִי קוּדָם טְבִילָה פֶּנ"ל.

וְיֵשׁ חוּלְקִים וּמִתִּירִין טכ"ח בִּיּו"ט וְלִית לְהוּ סְבָרַת הַה"מ בְּזֶה. הִנֵּה לְכַאוּרָה מוּכָח פְּדַעַת הַה"מ מְהָא דְּמִבְּנֹאֵר בְּמִתְגִי' דִּספ"ב דְּשִׁפְתַת וּבִספ"ק דְּדַמְאֵי דְּבְשִׁבַת אִיסוּר לְעֲשֹׂר אֶת הַדְּמָאֵי.

אֵע"ג דְּבְדַמְאֵי אֵינוֹ מְתִקֵן רַק מֵאִיסוּר דְּרַבָּנָן. וְע"כ לְחַלְקַת דַּל"ד לְכָלִי שְׁנַטְמָא בּו"ה פִּינּוֹן דְּכָאֵן מְקוּדָם לֹא הִנֵּה חֲזוּי לְמִיּוֹדִי וְהָיִי מְתִקֵן גָּמוּר.

רַק דִּי"ל דְּכִינּוֹן דְּעִיקָר חִיּוּב מְעֲשֹׂר הוּא מַה"ת אֶלְא שְׁבַדְמָאֵי מַה"ת א"צ לְחוּשׁ לְסְפִיקוֹ א"כ דְּמִי מְמַשׁ לְכָלִים הַנְּמַצָּאִים דַּאֵע"ג דְּמַה"ת א"צ לְחוּשׁ לְסְפִיקוֹ מ"מ חֲשִׁיב שְׁפִיר מְתִקֵן בְּזֶה כְּמַה שְׁחָשׂוּ חֲכָמִים לְאִיסוּר תּוֹרָה פֶּנ"ל וְאִיסוּר בִּיּו"ט.

ואין מפאן ראיה לד' הה"מ הנ"ל. מ"מ אפתי יש להוכיח פן מהא דאסור לתרום תרומת חו"ל דרבנן ביו"ט וכן חלת חו"ל פדאיתא בכ"ד.

וכן מהא דאסור לעשר מעשר פירות בשבת ויו"ט אף דמעשר פירות מדרבנן לפ"ד רש"י ותוס' (בשבת דס"ח ע"א ושאר דוכתי) ורש"י גופיה פירש במתני' דשבת (דף ל"ד ע"א) עישרתם פירות האילן.

הרי דאסור לעשר פירות האילן בשבת אף ע"ג דחייב המעשר מדרבנן. וכ"מ בדוכתי טובא.

(ומיהו לד' הרמב"ם הנ"ל באות ה' דס"ל דבהפרכת תרומות ומעשרות בשבת מלבד איסור שבות דמתקן יש עוד שבות מפני שגנאה כמקדיש, יש לדחות קצת הקא). וכן יש להוכיח מגמ' דיומא (דף פ"ג ע"ב) דאמרין שם ל"צ בשבת כו' הב"ע בעציץ שאינו נקוב דרבנן כו' ופירש"י דטבל ש'לו מדרבנן ושבות דהפרכת מעשרות בשבת דרבנן ואשמעינן שידחה השבות כו'.

הרי בהדיא דאפי' טבל דרבנן בעציץ שאינו נקוב אסור להפריש מעשר ש'לו בשבת. וכ"מ נמי בגמ' רפי"ח דשבת (ר"ד קכ"ח) דטבל דרבנן שזרעו בעציץ שאינו נקוב ג"כ הוי מוקצה דלא חזי למידי ומוכח מזה דאסור לתקנו בשבת.

וכן משמע מהא דאסור לערב עירובי חצירות בשבת מטעם מתקן כמ"ש רש"י בשבת (דל"ד ע"א). ואין לחלק בכל זה בין תיקון אוקל לתיקון פלי.

דאדרבה לפמ"ש לעיל בשם הש"מ והרלב"ח דטבילת פלים הוי כמכשירי או"נ א"כ טפי יש להתיר בתיקון אוקל מתיקון פלי. רק דבאמת נראה דלמתקן מידי איסור אין לזה בשריותא דמכשירי או"נ פלל.

(ובש"מ שם נמי דייק בלשוננו וכ' שעשאווהו כמכשירי או"נ כו'). דהרי לר"א דס"ל בשבת ר"פ תולין (דף קל"ח ע"ב) דאף מכשירין שאפ"ש לעשותן מעיו"ט שרו ביו"ט.

ואפ"ה מודה ר"א דאסור לעשר ולהטביל ביו"ט כדמוכח בהדיא בגמרא ספ"ד דביצה (סוף דל"ד) אלביא דר"א גופיה. ע"ש, ובפ"ה דביצה במתני' דולא מגביהין תרומות ומעשרות כו' אין בין שבת ליו"ט כו' ומוקי לה רב יוסף התם כר"א (שם דל"ז ע"א).

ובלא"ה נמי פשיטא דר"א לא פליג על ב"ש וב"ה דאסרי טבילת פלים ביו"ט. ותו דלפ"ד ה"א"ש בביצה דס"ל דכל שא"א בענגן אחר הוי בכלל או"נ ולא בכלל מכשירין א"כ למה יאסר פלל להטביל ולעשר ביו"ט.

ותו דבעיטור פירות וכה"ג דהוי תיקון אוקל דהיגנו או"נ עצמו ולכ"ע אין טעם לקרותו מכשירין, אע"כ דלמתקן הדבר מידי איסורו גרע טפי. וטעמא דמילתא דלא מיקרי או"נ ולא מכשירי או"נ אלא בתיקוני המאכל בעצמותו שיהיה ראוי לאכלו.

אבל להתירו מאיסור שבו אינו בכלל זה ולא הותר ביו"ט פנין שאין זה מונע את האכילה בעצם רק איסורא רביע עליה. ובמ"א הארכתיה בזה.

(וימזה מבןאָר דלא כמ"ש הרלב"ח ה"ל (באות ה') דביו"ט אין איסור מטעם מתקן מצד היתר מכשירי או"נ כו'. אלא שהרלב"ח שם כ' סבא אחרת דאף לרבנן דר"י דכל תיקון מכשירין אסור ביו"ט מ"מ זהו דוקא פשעושה מעשה בגוף הפלי אבל באינו עושה מעשה בגוף הפלי כמו טבילת פלים ראוי להתיר ביו"ט.

מ"מ מוכח בכ"ד דלא פדבריו. ובהדיא פתב הרמב"ם בפ"י המשנה בביצה דאיסור טבילת פלים ביו"ט נמי מטעם מתקן.

רק דלענין פלי שנטמא ביו"ט דמטבילין אותו ביו"ט לענין זה עשאוהו כמו מכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט כמ"ש הש"מ ה"ל. ומ"מ בכלי שנטמא מעיו"ט אף שלא היה לו שהות בעיו"ט להטבילו זה לא מהני ואסור להטבילו ביו"ט.

אף דלענין מכשירין בלא היה לו שהות מעיו"ט מותר לעשותן ביו"ט כמ"ש הפוסקים. מ"מ ה"א אין היתר בזה פנין שאין זה חשוב בעצם מכשירי או"נ פלל וכו"ל).

ועכ"פ אין סבא להתמיר יותר בתיקון אכל מבתיקון פלי. מפל ה"ל מוכח פדבריו הה"מ ה"ל דה"א דלא הנה חזי למידי מקודם חשיב מתקן אף שהיה אסור רק מדרבנן. (ואין לדחות קצת לפי מ"ש התוס' בחולין (ד"ז ע"א) ובבכורות (דנ"ט ע"א) דתחילת תקון חמיר טפי. ע"ש.

דאין לחלק בזה כ"א לענין מה דמירי התוס' שם ומבןאָר למענין ואכמ"ל). ולכאורה הי' יש להקשות ע"ד הה"מ ה"ל מגמ' דבכורות (דנ"ח ע"א) בהא דתנן ולמה אמרו בכ"ט באילול ולא בא' בתשרי מפני שהוא יו"ט וא"א לעשר ביו"ט.

ומפרש שם בגמ' דא"א לעשר ביו"ט משום סקרתא והנינו משום איסור צביעה כדפירש"י במתני' שם. והשתא למה ליה להגמ' למימר טעמא משום סקרתא שנהו רק למצוה בעלמא לכתחילה ובדיעבד אם לא סקרו בסיקרא הני שפיר מעשר פדתנן במתני' (שם ע"ב).

(וגם לרב בשפת (דע"ה סע"א) דשוחט חייב משום צובע. לפ"ז פנין דשחיטה הותרה ביו"ט א"כ י"ל לענין צובע ג"כ מתוך שהותרה צביעה לצורך כו').

וטפי הל"ל טעמא דא"א לעשר ביו"ט משום מתקן שמתירם באכילה פנין שמעשר בהמה טובל מדרבנן פדתנן התם שמשעהגיע הגורן אסור למפור ולשחוט. וכדאמר שם בגמ' (ריש ע"א) ואמאי קרי לה גורן דטבלא פי גורן.

וא"כ בלא"ה יש לאסור לעשר בהמותיו כמו שאסור לעשר פירותיו משום מתקן. אע"כ משום דמעשר בהמה טבלא רק מדרבנן מש"ה לא חשיב מתקן כמו פלי שנטמא בו"ה ודלא פדבריו הה"מ ה"ל.

ויש לדחות ולומר שמזה ראיה להרמב"ם שפסק שם בהא דמשעהגיע הגורן אסור לשחוט. דמ"מ אם שחט בהמה שריא באכילה ומש"ה לא חשיב מתקן פלל בכה"ג שוב נזפרתי שכ"כ התוס' בתגיגה (ד"ח ע"א סד"ה משום).

אָבֿל הִיכָא שְׁהִיָּה אָסוּר בְּאַכִּילָה אִפִּי' מְדַרְבְּנָן בְּכַה"ג אָסוּר לְתַקְנֵנוּ בִּיּו"ט וּכְדַבְּרֵי הַה"מ הַגְּ"ל: ח וְעוֹד נִרְאֶה לְהוֹכִיחַ כְּדַבְּרֵי הַה"מ מִד' הַה"ז שְׁהוּבָא בְּתַה"ד (בְּסוּף סִי' נ"ד) וְהוּבָא בְּמַג"א ס"ס ש"כ"ג. דְּאָסוּר לְבַטֵּל אִיסוּר בִּיּו"ט מִשּׁוּם מְתַקֵּן.

וְלִמַּד זֶה מֵהָא דְאִין מְטַבִּילִים כְּלִים בִּיּו"ט. וְהָא ע"כ הֵךְ דִּינָא מִיַּיְרֵי בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁאִין לֹא עֵינְקֵר מֵה"ת, דַּאֲל"כ בְּלֹא"ה אַף בְּחוּל אָסוּר מִשּׁוּם דְּאִין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְּחִלָּה.

וְע"כ דַּס"ל כְּדַבְּרֵי הַה"מ הַגְּ"ל. וְע' בְּהַגְּהוֹת או"ה (סִי' כ"ד) שְׁהַקְּשָׁה בְּמַמ"נ ע"ד הַגְּ"ל.

וּלְפַמ"ש דְּבְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן מִיַּיְרֵי לַק"מ וְכֵן מְבֹאֵר לְהַדְיָא כְּדַבְּרֵי הַה"ז הַגְּ"ל שֶׁם דְּבְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן קָאִי הֵךְ דִּינָא כְּגוֹן בְּשֵׁר עוֹף בְּחֻלְב וְחֻשִׁיב לִיה אִין לֹא עֵינְקֵר בְּדְּאוּרְיִיתָא ע"ש. וּבְאַמַּת דִּין זֶה שְׁפַתְב הַה"ז דְּאָסוּר לְבַטֵּל אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּשַׁבַּת וּיּו"ט.

לְכַאוּרָה מוּכַח כֵּן לְהַדְיָא בְּגַמ' דְּשַׁבַּת (דְּקַמ"ב ע"א) וְהוּבָא שֶׁם בְּתַה"ד בְּתַחֲלַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁם. גְּבִי הָא דְתַנּוּן דַּר"י אוֹמֵר אַף מְעַלִּין אֶת הַמְּדוּמָע בְּאַחַד וּמֵאַה.

וּפְרִיף הַגַּמ' וְאַמַּאי הָא קָמַתְקֵן וּמִשְׁנֵי כַר"א כו'. וְהִירֵי שֶׁם כְּבָר נִתְעַרְבָה הַתְּרוּמָה בַּק"א רַק דְּמַחְזִיקֵר הַרְמָה וּמַה שְׁהַרְמָה אוֹסְרַת אֶת הַמְּדוּמָע פְּשִׁיטָא דֵּהוּא מְדַרְבְּנָן בְּעֵלְמָא.

(וְע' תוּס' בְּכוּרוֹת דַּכ"ב ע"ב). וּמ"מ אָסוּר לְהַרִים בְּשַׁבַּת מִדִּין מְתַקֵּן.

וְכַש"כ שְׁאָסוּר לְכַתְּחִלָּה לְעַרְב בְּרוּב אִיסוּר דְּרַבְּנָן בִּיּו"ט. וְהָא דְעַצִּים שְׁנֻשְׁרוּ מִן הַדְּקָל בִּיּו"ט מְרַבָּה עֲלֵיהֶם עַצִּים מוּכַנִים וּמְסִיקֵן כְּתַב שֶׁם בְּתַה"ד דַּאֲע"ג דְּמְבַטֵּל אִיסוּר בְּיַדִּים בִּיּו"ט וְאָסוּר מִשּׁוּם מְתַקֵּן הֵתֵם כִּיּוֹן דְּמִיקְלָא קְלִי אִיסוּרָא לֹא חֻשִׁיב תַּקּוּן כָּלֵל.

עַכ"ד הַתַּה"ד. (וְלְכַאוּרָה זֶה א"ש לַפ"ד הָרֵא"ש בְּבִיּוּצָה שְׁהוּבָא בְּטוּר יו"ד סִי' צ"ט דַּס"ל לְדִינָא דְאִין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְּחִלָּה אַף בְּשׁוּם אִיסוּר דְּרַבְּנָן וְלֹא הִתִירוּ רַק בְּעַצִּים שְׁנֻשְׁרוּ מִן הַדְּקָל דְּמִיקְלָא קְלִי אִיסוּרָא.

וְכַמ"ש הַב"י שֶׁם בְּדַעְתּוֹ דַּס"ל דְּכִי מְפַלִּיג הַגַּמ' שֶׁם מְעִינְקֵרָא בֵּין אִיסוּר דְּאוּרְיִיתָא לְאִיסוּר דְּרַבְּנָן אִמְסַקְנָא סְמִיף לֹאמֵר דְּדוּקָא בְּדַקְלֵי אִיסוּרִיָּה שְׁרִי לְבַטֵּל בְּדַרְבְּנָן. אָבֿל לַפ"ד הַתּוּס' וְהַרְשָׁב"א וְכֵל הַפּוֹסְקִים דַּס"ל דְּבְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁאִין לֹא עֵינְקֵר בְּדְּאוּרְיִיתָא שְׁרִי לְהוֹסִיף וּלְבַטֵּל וְהוֹכִיחוּ כֵּן מַגַּמ' דְּבִיּוּצָה שֶׁם דְּאָמְרוּ דְּבְּדַרְבְּנָן מְבַטְלִין.

וְע"כ דְּהוֹכַחְתֵּם הִיא מֵהָא דְהַגְּמ' שֶׁם מְעִינְקֵרָא לֹא אִסִּיק אֲדַעְתִּיהָ הֵךְ סְבָרָא דְּמִיקְלָא קְלִי אִיסוּרָא וּמוּכַח מִזֶּה דְּבְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן מְבַטְלִין אַף בְּדַלָּא קְלִי אִיסוּרָא א"כ ה"נ יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מֵהָא דְשְׁרִי לְבַטֵּל אִיסוּר דְּרַבְּנָן בִּיּו"ט.

וְלֹא חֻשִׁיב מְתַקֵּן ג"כ. וְצ"ל דְּאֵף שְׁזֵה חִידוּשׁ לֹא הִתְרַצֵּן לְבַסּוּף דְּהִיכָא דְּקְלֵי אִיסוּרָא כְּטַל אִפִּי' בְּדַשִּׁיל"מ לְרַב אִשִּׁי וְהַמְקַשֵּׁן לֹא יִדַע סְבָרָא זוּ מ"מ זֶה הִיָּה פְּשוּט לֹא מִתְחַלָּה ג"כ דְּהִיכָא דְּקְלֵי אִיסוּרָא אִין זֶה בְּגֵדֵר מְתַקֵּן עַכ"פ).

וּמ"מ אִיכָּא לְעִיּוּנֵי בְּהֵךְ דִּינָא דֵּהַתַּה"ד דְּאִין מְבַטְלִין אִיסוּר דְּרַבְּנָן בִּיּו"ט מִשּׁוּם מְתַקֵּן. דְּלְכַאוּרָה הֵךְ דִּינָא תְּלִיָּא בְּאַשְׁלֵי רַבְּרֵי פְּלֹגְתָא דְּגְאוּנִים קַדְמוּנִים.

דבפ"ג דפסחים (דמ"ו סע"א) במתני' דכיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט כו' פתב
הרי"ף מיהו ה"מ בא"י אבל חלת ח"ל דמדברבנן היא כו' ואכיל לה פהו קטן ואי ליפא
פהו קטן עבדינן כר"א דלא תקרא לה שם עד שתאפה כו'.

עכ"ל הרי"ף שם. וכ"ד רב האי גאון הובא במלחמות שם.

אבל התוס' וקרא"ש והג"מ כ' דאפי' כי ליפא פהו קטן שרי לאפותה דחזי ליה ע"י ביטול
ברוב דקיי"ל חלת ח"ל מבטלה ברוב. וכבר הקשו שם הרמב"ן וקרא"ן ובתשו' הרשב"א
(סי' של"ו) ע"ד הרי"ף אמאי לא שרי לאפותה כי ליפא פהו קטן מה"ט דביטול ברוב
כו'.

והרמב"ן סבר לתרץ דברי הרי"ף דס"ל דהא דחלת ח"ל מבטלה ברוב היינו היכא שפבר
נתערב להיתר פחות מרוב מוסיף עליה עד שיבטל ברוב אבל פשהיא בעינה אסור
לערבה ביזים עם היתר.

ומלבד שדבר זה רפ"א בידיה דהרמב"ן (שפכת שם רק שפבר לומר פן ושל"א ראה לאחד
מהראשונים שיפרש פן. ע"ש).

אף גם אם נימא פן ינהי סתירה בפסקי הש"ע. דביו"ד סי' שכ"ג פסק הש"ע הא דחלת
ח"ל מבטלה ברוב היינו דאף פשהיא בעינה שרי לערבה ביזים ברוב היתר.

(וע"ש בב"י ובש"ף ס"ק ז'). ובאו"ח סי' תנ"ז פסק הש"ע כר"א דפסחים.

וינהי סתרי אהדדי. הילכך י"ל בפשוט שדעת רב האי גאון וקרא"ף הוא דס"ל כמ"ש
התה"ד דאסור לבטל ברוב איסור דרבנן ביו"ט מחמת דהוי מתקן.

וא"כ לא חזי ליה חלת ח"ל ביו"ט דלא מצוי לבטלו. ואף שהרי"ף בפ"ק דביצה פסק
פאובה דשמואל (בד"ט ע"א) דגלגל עיפה מעיו"ט אין מפרישין חלתה ביו"ט.

וא"כ ע"כ מתני' דפסחים דכיצד מפרישין כו' מיירי בעיפה שנילושה ביו"ט. ולפי זה נהי
דביטול ברוב חשיב מתקן מ"מ יהא שרי לתקונה דהוי כמכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט
דמוותרים ביו"ט.

(וכנ"ל באריכות). זה אינו.

דהא קיי"ל דבמכשירין לא אמרינן מתוך שהותרה לצורך כו', (ובאו"ח נמי לא אמרינן
מתוך כו' רק היכא דאיכא צורך קצת). וא"כ למה נתיר פאן בחנם לתקנו ע"י ביטול
ברוב.

פינו דמצי למיעבד כר"א דלא תקרא לה שם עד שתאפה וא"צ כלל בתקון זה. הו אמת
שבדין זה צ"ע בלשונות הפוסקים.

דמלשון התוס' וקרא"ש בפסחים משמע דא"צ בפועל לבטל ברוב החלה טמאה ביו"ט
רק פינו דחזי ליה ע"י ביטול ברוב ממילא שרי ליה לאפותה פה בעינה. אבל מדברי
הרמב"ן וקרא"ן מבואר דצריך באמת לבטל ברוב החלה טמאה קודם שתאפה.

ע"ש.

וכ"נ מד' שאר פוסקים. ולכאורה יש להוכיח פו.

דא"א לומר שיותר לאפותה פשהיא בעינה פינו דחזי ליה ע"י ביטול ברוב. דא"כ קשיא דהא קיי"ל דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה היינו רק מדרבנן אבל מן התורה שרי לבטל כל האיסורים ודלא פהראב"ד דס"ל דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא מדאורייתא.

וע' ביו"ד סי' צ"ט. והשתא תקשי לן בברייתא דתניא בפסחים (דמ"ז ע"ב) וביצה (די"ב ע"ב) במבשל ג"ה בחלב ביו"ט ואכלו דלוקה חמש.

וחשיב ג"כ משום מבשל ביו"ט ומשום הבצרה. ואמאי חייב משום ביטול והבצרה הא מן התורה הני זה ביטול והבצרה לצורך דחזי ליה ע"י ביטול ברוב.

ולא ליחייב רק משום בב"ח וג"ה. אם לא נימא דאחר שאסרו חכמים לבטל איסור לכתחלה שוב ממילא עיי"ז יתנה מלקות מן התורה במבשל איסור ביו"ט וכיוצא בזה העירו האחרונים בדין אופה מיו"ט לחול דקיי"ל דאמרינן הואיל ואי מקלעי ליה אורחים כו'.

היכא דאסור באכילה מדרבנן אם נימא דעיי"ז יתבטל ההואיל ושוב יתחייב מלקות מה"ת. דבעל ש"א בתשובתו (סי' ס"ד) וכן בספרו ט"א במגילה פשיטא ליה דאפי' היכא דאסור באכילה מדרבנן מ"מ אין פאן איסור דאורייתא משום מלאכת יו"ט דכיון דמדאורייתא חזיא ליה לאכול אמרינן הואיל כו'.

וכ"מ מפירש"י בפסחים (דמ"ז ע"ב ד"ה פלאחר יד) ע"ש. וכבר ביארתי מזה במ"א ואכמ"ל.

אף אף לפי מה שצידד בזה בתשו' ר"ע איגר סי' ה' די"ל דבאיסור אכילה דרבנן לא אמרינן הואיל פינו דלא שכיחי אורחים שירצו לאכול איסור דרבנן וכיון דליכא הואיל ממילא יש איסור דאורייתא במלאכת יו"ט.

מ"מ אף לדעתו הכא שפיר י"ל דלא יתחייב פאן משום הבצרה וביטול פינו דחזי ליה ע"י ביטול ברוב. דכאן ל"ש סברתו בזה לומר שלא ירצה לעבור על איסור דרבנן שלא לבטל איסור לכתחלה.

דהרי הוא ביטול ג"ה בחלב ע"מ לאכול וחזינו שאכלו באיסור גמור ומכש"כ שלא הנה מונע מלבטל איסור לכתחלה כו'. א"ו מוכח מפאן דכ"ז שלא ביטלו חשוב זה הבצרה שלא לצורך ולא מהני מה שהיה יכול לבטלו ברוב היתר וכדברי הרמב"ן והר"ן הנ"ל.

(ודחוק לחלק בזה בין שעכשיו הוא איסור מד"ת או לא). ושמא י"ל דמפאן ראיה להנו"ב (במ"ת חיו"ד סי' מ"ה) דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא מדרבנן היינו דומיא דרוע בשילה דטעם הנבלע הוא מתבטל.

אבל לבטל איסור בעין הוא אסור מה"ת. ולפ"ז לק"מ הכא.

(או דיש לחלק בין איסורי אכילה לאיסורי הנאה, דבאיסורי הנאה מדאורייתא אין מבטלין דזה גופיה חשיב הנאה. ואכמ"ל).

ועכ"פּ מְבֹאָר מְדַבְּרִינוּ שְׁמַדְבְּרֵי רַב הַאִי גְּאוֹן וְהַרִי"ף מוֹכַח דַּס"ל דְּאָסוּר לְבַטֵּל אִיסוּר דְּרַבְּנָן בִּיּו"ט. אַף מְדַבְּרֵי כָּל הָרָאשׁוֹנִים הַנִּלְשׁוֹת שֵׁם הַיָּתֵר זֶה לְבַטֵּל בְּרוּב הַחֲלָה טְמֵאָה מוֹכַח דַּס"ל דְּשָׂרֵי לְבַטֵּל אִיסוּר דְּרַבְּנָן בִּיּו"ט.

(וְאוּלַי יֵשׁ לְדַחוּת עַפ"י מַש"ל פִּינּוֹן דְּהַקָּא הָעֵיפָה גִּילּוּשָׁה בִּיּו"ט. וְכַנ"ל): וּלפ"ד הַרְמַב"ן בְּד' הַרִי"ף אַף הַרִי"ף סוֹבֵר דְּשָׂרֵי לְבַטֵּל אִיסוּר דְּרַבְּנָן בִּיּו"ט.

וּמְדַבְּרֵי הַש"ע מוֹכַחְהוּ אִיסוּרִים. וְכַבֵּר הָרָאשׁוֹנִים פְּנִים דְּהַמְתִּירִים מְדַמּוּ לָהּ לְכָלִי שְׁנֵטְמָא בְּוֹלַד הַטְּוֵמָאָה שְׁמַטְבִּילִים בִּיּו"ט.

וְהַאִיסוּרִים ס"ל לְחַלְק פְּסָבֵרַת הַה"מ בַּה"ל יו"ט הַנִּלְשׁוֹת. וְאַכְתִּי קָשָׁה טוֹבָא עַל הַפּוֹסְקִים הַחוֹלְקִים ע"ד הַה"מ שְׁלֵדְבֵרִיהֶם מוֹתֵר לְבַטֵּל אִיסוּר דְּרַבְּנָן בִּיּו"ט.

וְקָשָׁה מִגַּמ' דְּשֶׁבֶת הַנִּלְשׁוֹת שְׁאָסוּר לְהַרִים בְּשֶׁבֶת מִדִּין מְתֵקָן. (וְדוֹחֵק לְחַלְק וְלוֹמֵר דְּהַתָּם נִהִי דְמָה שְׁהַרְמָה אוֹסְרֵת אֶת הַמְדַּנְמָע הוּא מְדַרְבְּנָן מ"מ עֵיקַר הַחַיּוּב לְהַרִים מִפְּנֵי גְּזֵל הַשֶּׁבֶט י"ל דְּהַרְי מְדַאֲרֵי תָּא.

דְּלַעֲנִין מְמוּנָא ל"ש כָּלֵל בִּיטוּל בְּרוּב כְּדַאֲתָא בְּבִיזָה (דל"ח ע"ב) מַש"ה מִיְחֻזִי כָּאֵן טְפִי כְּמִתְקוֹן מִשְׁאָר מִיְדֵי דְרַבְּנָן. דְּזַהוּ דוֹחֵק.

וְגַם דְּמִשְׁמַע בַּכ"ד דְּעֵיקַר טְעָמָא דְּמִפְּנֵי גְּזֵל הַשֶּׁבֶט זֶהוּ ג"כ רַק מְדַרְבְּנָן. וְאַכְמ"ל).

(וְשׁוֹב מְצַאֲתִי בְּתַשׁוּי ש"א (ס' נ"ו) שְׁהַבִּיא רְאִיָּה לְדַבְּרֵי הַה"מ מִגַּמ' דְּשֶׁבֶת הַנִּלְשׁוֹת). וְלְכַאֲוָרָה זֶהוּ קוֹשִׁיא גְּדוּלָּה עַל הַחוֹלְקִים עָלָיו.

אַף נִלְע"ד לְבָאָר דִּישׁ חִילּוּק בְּזֶה בֵּין שֶׁבֶת לִיּו"ט בְּדִין כְּלִי שְׁנֵטְמָא בּו"ה דְּמַטְבִּילִין אוֹתוֹ בִּיּו"ט אֲבָל לֹא בְּשֶׁבֶת. וּמִמִּילָא רִוּוּחָא שְׁמַעְתָּתָא לִיִּישׁב כְּמָה קוֹשִׁיוֹת.

וּלְפִי שְׁד"ז נּוֹגַע לְדִינָא טוֹבָא הַהֲכָרַח לְהַאֲרִיף קֶצֶת בְּבִיאָר ד"ז: ט וְנִרְאָה לְבָאָר בְּזֶה. דְּאָף שֶׁהַט"ז (בְּסִי שְׁכ"ג ס"ק ה') כְּתִב בְּפִשְׁטוּת בְּהָא דְּכָלִי שְׁנֵטְמָא בּו"ה מַטְבִּילִין אוֹתוֹ בִּיּו"ט דַּה"ה לְשֶׁבֶת ג"כ.

וּמִזֶּה תָּמָה עַל הָרָא"ש. ע"ש.

וְכ"ד הַמַּג"א שָׁם ג"כ דְּמַה"ט מִיְקַל בְּדִיעֵבַד לְעַנְיָן כְּלִים חֲדָשִׁים שְׁהַטְבִּילֵם בְּשֶׁבֶת מְשׁוּם דִּי"א דְּטְבִילַת כְּלִי חֲדָשׁ דְּרַבְּנָן (וְהוּבָא בְּדַבְּרֵינוּ לְעֵיל). מ"מ יֵשׁ לְתַמְנָה שְׁלֹא גִזְכַּר מִזֶּה בְּשׁוּם אֶחָד מִהָרָאשׁוֹנִים לְעַנְיָן שֶׁבֶת.

וְהַהֲיָפֵךְ מְבֹאָר בְּתוֹס' בִּיזָה (דִּי"ח ע"ב ד"ה וְשׁוֹיָן). וְז"ל הַתּוֹס' וְא"ת אֲמַאי אֵין מַטְבִּילִין אוֹתוֹ כּו' וְעוֹד דְּלֹא נִטְמָא כ"א בּו"ה וְכ"ע מוֹדוֹ דְּמַטְבִּילִין לְכָל הַפְּיּוּרִוּשִׁים דְּלַעֲיֵל וְלִמְאֵן דְּמוֹקֵי מִתְנִי' בְּשֶׁבֶת וְכַרְבְּנָן נִיחָא.

עַכ"ל הַתּוֹס'. הַרִי מְפִנְרֵשׁ בְּדַבְּרֵיהֶם דְּבִשְׁבֶּת אָסוּר לְהַטְבִּיל אַף כְּלִי שְׁנֵטְמָא בּו"ה ג"כ וְכֵן מְבֹאָר ג"כ מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם שְׁבַפ"ד מְהַל יו"ט (בְּהַלְכָּה י"ח) בְּדִין אִיסוּר טְבִילַת כְּלִים בִּיּו"ט כְּתִב הַרְמַב"ם ד"ז דְּכָלִי שְׁנֵטְמָא בּו"ה מַטְבִּילִין אוֹתוֹ בִּיּו"ט.

וְאֵילוּ בַּפּכ"ג מַה"ל שֶׁבֶת ה"ח שְׁכָתָב שָׁם דִּין אִיסוּר טְבִילַת כְּלִים בְּשֶׁבֶת סְתָם דְּבָרָיו וְכ' אָסוּר לְהַטְבִּיל כְּלִים טְמֵאִים בְּשֶׁבֶת. וְלֹא חִילְקָא בֵּין שְׁנֵטְמָא בַּה"ט אוּ בּו"ה.

, ומ"ש הט"ז דטמאים משמע טמאים גמורים דהיגנו שנטמאו באב הטומאה הוא דוחק. ועוד יש להוכיח פן מהא דאיתא בירושלמי ברפ"ב דתרומות ובפ"ב דביצה הל' ב' (ובספ"ב דשבת איתא שם בשנינו גירסא).

מתני' בכלים גדולים כו' מערים עליהם כו' נפל דליו בתוך הבור נפלו פליו כו' מערים עליהן ומטבילין. תרין אמוראין ח"א בכלים שנטמאו באה"ט וח"א בכלים שנטמאו בו"ה מתיב מ"ד בו"ה למ"ד באה"ט נאפי' בחול טעון הערב שמש א"ל ברוצה להשתמש בהם חולין בטרה.

ופי' המפרש (הר"א פולדא בתרומות שם) דהא דמתיב מ"ד בוה"ט למ"ד באה"ט היגנו דהיכי תנו במתני' דשוגג ישתמש בהם דהא כיון שנטמא באה"ט אפי' בחול טעון הערב שמש וא"א להשתמש בו באותו יום.

ומשני ברוצה להשתמש בו חולין בטרה דלחולין א"צ הערב שמש. אף בפ"ה הקה"ע בירושלמי דביצה שם פי' בע"א.

דפלוגמא דהני אמוראי היגנו בהיתר הערמה אי התירו רק בכלי שנטמא בו"ה או אפי' באה"ט. ומתיב מ"ד בוה"ט למ"ד באה"ט היגנו דכיון שנטמאו באה"ט נצריה הערב שמש וא"כ הני מטביל מיו"ט לחול ולמה יתירו לו הערמה זו.

ומשני ברוצה להשתמש בו חולין בטרה דא"צ הערב שמש ונפיר התירו הערמה לצורך יו"ט גופיה. ומהמשך דברי הירושלמי נראה כפי' הקה"ע בזה דפלוגמא דהנהו אמוראי והא דמתיב מ"ד בו"ה כו' פל זה שייך לענין היתר הערמה דאיתמר שם בירושלמי מקודם.

ע"ש.

וגם מוכח בפירוש הק"ע בירושלמי הקא מדברי התוס' ברפ"ג דתגיגה (דכ"א ע"א) שהביאו שם הך ירושלמי ומוכח מדברייהם שפי' בירושלמי ג"כ כהק"ע הנ"ל. (וע' בתוס' בזבחים דצ"ח ע"ב שהביאו שם ג"כ הך ירושלמי).

ע"ש).

ולפי הך פירושא בירושלמי א"כ מוכח דעד כאן לא פליגי הני אמוראי התם אלא בהיתר הערמה אי התירו זה רק בכלי שנטמא בו"ה או אפי' בכלים שנטמאו באה"ט. אבל כ"ע מודו שאסור להטביל בשבת כלים שנטמאו בו"ה אא"כ ע"י הערמה פנ"ל.

ולפי זה הרי מוכח מפאן דהא דתניא דכלי שנטמא בו"ה מטבילין אותו ביו"ט היגנו ביו"ט דוקא אבל לא בשבת. (והתוס' בתגיגה שם רצו לדחוק ולומר דהברייתא דכלי שנטמא בו"ה מטבילין כו' ג"כ מיירי ע"י הערמה.

ולדברינו א"צ לזה ובפשוטו ניחא דיש חילוק בזה בין שבת ליו"ט וכנ"ל). ואחר שביארנו דבשבת אסור להטביל אף פלי שנטמא בו"ה כמו שהוכחנו מדברי התוס' דביצה די"ח ע"ב פנ"ל.

ושפן מוכח מהירושלימי לפירוש הקה"ע הנ"ל שפפירושו מבואר בתוס' תגיגה הנ"ל.
וכ"מ ג"כ מדברי הרמב"ם שבהל' יו"ט כ' ד"ז דשרי להטביל כלי שנטמא בו"ה משא"כ
בהל' שבת לא כתב ד"ז כלל וסתם דבריו לאסור.

והשפתא לפי זה ממילא מיושב ד' כל הפוסקים הסוברים דמותר לבטל איסור דרבנן
ביו"ט דמדמו לה לכלי שנטמא בו"ה. והנה קשיא לן מגמרא דשבת הנ"ל דפריה הגמרא
בהעלאת המדומע והא קמתקן כו' אף דמה שחרמה אוסרת את המדומע הוא מדרבנן
פנ"ל.

ולדברינו ניחא היטב דהגמרא פריה שפיר התם דבשבת קאי ובשבת פשיטא דאסור וכמו
כלי שנטמא בו"ה דאסור להטבילו בשבת וכנ"ל ובתה"ד כ' ד"ז דאסור לבטל איסור רק
בשבת והמג"א העתיק משמו דאסור לבטל איסור בשבת ויו"ט.

ונה שלא בדיוק. ומעתה נדחה ההוכחה שהוכחתי לעיל מד' התה"ד בשם הא"ז דס"ל
דדברי הה"מ בדין טבילת פלים חדשים.

ולפמ"ש השפתא לחלק בזה בין שבת ליו"ט ליתא להוכחה הנ"ל וכמבואר: ולפי הדברים
האלה הנה מקום עוד לחפש בזה לפום ריהטא ולבאר דברי הרמב"ם מה שפבר עמדנו
עליו בזה לעיל (אות ה') בשנותו את טעמו.

דבהל' שבת שם פכ"ג ה"ח בדין המטביל כליו במזיד לא ישתמש בהם כ' ד"ז רק בשבת
ולא הזכיר כלל דין מטביל כליו ביו"ט. ואילו בדין המגביה תרומה ומעשרות (שם
בהט"ו) כתב דבשבת או ביו"ט במזיד לא יאכל.

וכ"כ הסמ"ג בלאוין ס"ה ונ"ל המגביה תרומה ומעשרות בשבת או ביו"ט בשוגג יאכל
כו' המטביל כליו בשבת שוגג ישתמש בהם כו'. עכ"ל.

באופן שנואה מדבריהם שכ"כ בדיוק ובכוננה. והדבר יפלא.

דהני תרי דיני דהמטביל והמעשר נשנו במשנתנו בתרומות שם בחד מתני'. ומאין
הרגלים לחלק ביניהם.

ובממ"נ אם נימא שהם מפרשים בגמרא דביצה הנ"ל כפי' הרשפ"א בתשו' הנ"ל (באות
ב') דס"ל דשינויא דהגמ' דאיסורי שבת שאני קאי אפולקוהו אף על מתני' דהמעשר ומתני'
דהמטביל כו'.

א"כ תרנוניהו מייירי רק בשבת ולא ביו"ט. ולשיטת המרדכי הנ"ל תרנוניהו אף ביו"ט
ג"כ.

ומה ראו לחלק בין הפרקים בזה. (וכבר ביארנו לעיל באות ה' מה שהנה"ל בזה עפ"י
דברי הרלב"ח.

וא"ל).

ולפי דברינו הנ"ל דכלי שנטמא בו"ה מטבילין אותו ביו"ט אבל לא בשבת פנ"ל.
ואמוראי דפליגי בירושלימי היינו רק לענן היתר הערמה אי התירו רק בכלי שנטמא
בו"ה או אף באה"ט פנ"ל.

ולפי זה הנה י"ל במתני' דתרומות דתנו דהמטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהם במזיד לא ישתמש בהם. לכ"ע מירי רק לענן תרומה ובכלים שנטמאו בו"ה דא"צ הערב שמש וראוי להשתמש בהן לבו ביום.

אבל בכלים שנטמאו באה"ט הא בלא"ה א"א להשתמש בהן תרומהבאותו יום פינו שצריכין הערב שמש. ולענן אם רוצה להשתמש בהן חוליו בטרה.

בזה יש לדון אם הוא בכלל הקנס שקנסו לאסור במטביל פליו במזיד דדיעבד נמי לא ישתמש בהם. דהא עיקר הקנס הוא רק שלא יהיה מהני מעשיו להתיר איסורו וכל מה שהיה אסור לו מדינא להשתמש בו מתחלה בכלי טמא קודם שהטבילו יאסור לו אף עכשיו אחר שהטבילו.

ונהו שינוי רק בתרומה שהיה אסור מתחלה להניחה בכלי טמא ואיסור זה יהיה עכשיו ג"כ מחמת הקנס. אבל חוליו טהורין שאין שום איסור פלל להשתמש בהם בכלי טמא ג"כ.

וכמו שפסק הרמב"ם בפט"ז מהל' ט"א ה"ט דמותר לגרונם טומאה לחולין שבא"י ומותר לו לטמא חולין מתוקנים לכתחלה. (ובהמסקנא בע"ז דנ"ו ע"א.)

וע' בתוי"ט בספ"ה דשביעית וע' בסוטה ד"ל ע"ב ובגיטין דנ"ג ע"א. וגם מבואר בתוס' ריש חולין ד"ב ע"ב דאף למ"ד דאסור לגרונם טומאה לחולין שבא"י היינו רק בפירות דשינוי בהו תרומה אבל בשאר לא כו').

א"כ אף במי שרוצה לאכול חולין בטרה מ"מ פינו שלא היה מעולם שום איסור מתחלה להשתמש חולין טהורים בכלים טמאים ג"כ ממילא אם הטביל פליו במזיד בשבת או ביו"ט לא שינוי לאסור לו אח"כ להשתמש בהם משום קנס.

ומהיכן יתחדש איסור בזה. וגם אין לומר דמשום קנס יגזרו עליו תורת טומאה דיעבד לומר שהחולין שהניח בכליו אחר טבילתם בו ביום נטמאו.

דזה אינו. דמשום קנס לא נחית ליה שם טומאה רק שם איסור בדבר שהיה איסור להשתמש בו מקודם.

דהיינו בתרומה. ויותר מזה לא מצינו.

ואם נימא פן יהיה א"ש טובא. ונכונים מאד דברי הרמב"ם והסמ"ג שכתבו הו דינא דמטביל פליו בשוגג ישתמש בהם במזיד לא ישתמש בהם רק לענן שבת לחוד ולא ביו"ט.

משום דביו"ט לא משפחת לה להו דינא פלל. דכלי שנטמאו בו"ה שרי להטבילו ביו"ט לכתחלה.

וכלים שנטמאו באה"ט בלא"ה אף בחול א"א להשתמש בו תרומה בו ביום דהא מחוסר הערב שמש. ולענן להשתמש בו חולין בטרה לא קנסו פלל לאסור להשתמש בהם דיעבד אף אם הטבילם במזיד.

והוּ דִּינָא דְמִטְבִּיל כְּלָיו בְּמִזִּיד לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם הֵיִינוּ רַק בְּשִׁבְת דְּאָסוּר לְהִטְבִּיל בּוּ אַף כְּלֵי שְׁנִטְמָא בּו"ה כְּנ"ל. וְאִם עֵבֶר וְהִטְבִּילוּ בְּשִׁבְת אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוּ תְרוּמָה כְּנ"ל. אָבֵל בּו"ט לִיתָא לְהוּ דִּינָא כְּלָל. כֵּן הִיָּה י"ל לְפִיּוֹם רִיחָטָא. אָבֵל בְּאַמַּת ל"נ כֵּן. חֲדָא.

דְּמִסְתִּימַת דְּבָרֵי הַגַּמ' וְהַפּוֹסְקִים בְּד"ז דְּמִטְבִּיל כְּלָיו בְּמִזִּיד לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. מִשְׁמַע דְּלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כְּלָל אַף חֻלְיִין טְהוּרִים ג"כ.

וְלִיתָא לְהַנְ"ל. (וְאוּלַי מ"מ הִיָּה י"ל דְּמִש"ה לֹא הִבִּיא הַרְמַב"ם בְּהַדְּנָא דִּין מִטְבִּיל כְּלָיו בּו"ט בְּמִזִּיד.

דִּידוּע דְּרַף הַרְמַב"ם שְׂאִינוּ מְבִיא דִּין שְׂאִינוּ מְפֹרָשׁ כ"כ בְּגִמְרָא). וְעוֹד יֵשׁ לְסַתְּרָא דְּבָרֵינוּ הַנְ"ל.

דְּהָא לְמַעְשָׁר ג"כ א"צ הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ וְכַדְתָּנוּ בְּפִ"ד דְּנִגְעִים וּמִיָּתִי לָהּ הַגְּמָרָא בְּפִסְחִים (דל"ה ע"א) וּבִיבְמוֹת (דע"ד ע"ב) טָבֵל וְעֵלָה אוֹכֵל בְּמַעְשָׁר. וְא"כ אֶפְתִּי מִשְׁפַּחַת לָהּ הָדָּ דִּינָא דְּמִטְבִּיל כְּלָיו בְּמִזִּיד לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אַף בּו"ט וּבְכָלִים שְׁנִטְמָאוּ בְּאֵה"ט וְלַעֲנִין מַעְשָׁר דָּא"צ הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ.

וּבְמַעְשָׁר בְּנֻדָּאֵי שְׁיִיף הָדָּ קִנְסָא. דְּקוֹדֵם טְבִילָה הִיָּה אָסוּר מְדִינָא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מַעְשָׁר בְּכָלִי טָמֵא.

(אַף דְּהִלָּאוּ דְּלֹא בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא אִינוּ עוֹבֵר רַק כְּשֶׁאֲכָלוּ אוּ שְׁנִיחָה מִמֶּנּוּ בְּטוֹמָאָה כְּמִבְּנֹאֵר בְּרַמְבַּ"ם רפ"ג מֵהַל' מַע"ש. מ"מ יֵשׁ אִיסוּר ג"כ לְגֵרוֹם טוֹמָאָה לְמַעְשָׁר שְׁנֵי.

וְכַדְמוּכַח בְּסוּפָה (דל"ה ע"ב) בְּאַתְרוּגָּ שֶׁל מַעְשָׁר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם שְׁלֹא יִטּוֹל דְּאָמְרִינוּ הֵתֵם לְמִ"ד מִפְּנֵי שְׁמִכְשִׁירָה הָרִי מְכֻשְׁרָה. וּפִירֵשׁ"י דְּמַע"ש כְּעֵי שְׁיִמּוֹר דְּקוֹדֵשׁ אִיִּקְרִי כו'.

ע"ש.

וּמִיָּהוּ רֵאִיתִי בְּפ"י בְּפִסְחִים דְּל"ח ע"א שְׁפַתְב דְּלֹא אֲשַׁכַּחן שְׂאִסוּר לְגֵרוֹם טוֹמָאָה לְמַעְשָׁר כּו' וְקִצַּת מִשְׁמַע כֵּן בְּרִש"י שָׁם (סד"ה אוּ דִילְמָא). ע"ש.

וי"ל).

וְכִבֵּר כְּתִבּוּ דְּלִקוּשְׁטָא דְּמִילְתָא בְּלֹא"ה מִשְׁמַע דְּאָף חוּלִין טְהוּרִים אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִים שְׁהִטְבִּילִם בְּשִׁבְת וְכְנ"ל: אֵלָּא י"ל בְּעֵנְיָן אַחַר בְּזָה בְּדְבָרֵי הַרְמַב"ם. דְּהַרְמַב"ם לְטַעְמִיהָ שְׁבָהֵל' שְׁבַת כְּתִב טַעַם אִיסוּר טְבִילַת כְּלִים מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּמִתְקוֹן.

וּבְהִל' יו"ט כְּתִב הַרְמַב"ם טַעַם אִיסוּר טְבִילַת כְּלִים שְׁמָא יִשְׁהָה כְּרַב בִּיבִי (דְּתִנְיָא כְּנוּתִיָּה בְּגַמ'). וְכִבֵּר הִבְאִתִּי לְעֵיל מ"ש הַרְלַב"ח בְּזָה.

וְנִרְאָה דִּי"ל בְּאִנְפֹן אַחַר הַסְּבָרָא בְּזָה. דְּבּו"ט לֹא שְׁיִיף טַעְמָא דְּמִתְקוֹן.

דְּרַבָּא דְּאָמַר טַעְמָא דְּאִיסוּר טְבִילַת כְּלִים מִפְּנֵי שְׁנִרְאָה כְּמִתְקוֹן כְּלִי. וּפְרִיף א"ה אָדָם נְמִי וּמִשְׁנֵי אָדָם נִרְאָה כְּמִקְרָא.

והיינו דאף שפאמט מתכנין לטבול ולקטור מןמאָתו ואין דעתו להקד קלל. מ"מ הא פל
אסור טבילת פלים הוא רק משום דמיקחזי פמתקן וקא חשיב תקון מנא בעצם רק
שקראים יטעו לומר דתקוני מנא שרי ביו"ט (ועי"ז יבואו לתקן פלי ביו"ט במלאכה
ממש).

וכיין דבטבילת אדם יסברו הרואים שהוא יורד להקד עצמו ושוב לא יהיה מיקחזי
בעיניהם פמתקן מש"ה שרי. רק לכאורה א"כ גבי טבילת פלים נמי פין דקיי"ל דכלי
שנטמא ביו"ט מטבילין אותו ביו"ט.

והשתא אף פשטמטביל פלי שנטמא מעיו"ט מ"מ י"ל שקראים לא ידעו זה והמה יסברו
ויתלו לומר שהוא מטביל פלי שנטמא ביו"ט ואין פאן מראית העין ג"כ ולמה אסור.
ומצאתי שהקשה פן בצל"ח.

מיהו פאמט הא לק"מ. דהא לעיל אמרינן דכלי שנטמא ביו"ט הוי מילתא דלא שכיחא.
וכדפירש"י דהפל מיטהרין פרגל וכש"כ שזהירין אז מלהיטמא וכיין דטומאה ביו"ט הוי
מילתא דלא שכיחא ממילא הרואים נמי לא יתלו בזה לומר שהפלי נטמא ביו"ט דמילתא
דלא שכיחא פי האי לא מסקי אדעתיהו ונשפיר יש בזה אסור דמיקחזי פמתקן ביו"ט.

אלא דאפתי קשה פין דכלי שנטמא בו"ה מטבילין אותו ביו"ט א"כ אף פלי שנטמא
באה"ט יהיה שרי להטבילו ביו"ט דהרואים לא ידעו זה אם נטמא באה"ט או בו"ה ויתלו
לומר שזהו פלי שנטמא בו"ה דהוי מילתא דשכיחא.

ואף דיש לחלק דדוקא בטבילת אדם דנראה פמיקר שרי שיתלו לומר דאינו לשם טבילה
פלל. משא"כ בטבילת פלי שרואים שפמטבילו לשם טהרה שוב לא יתלו פהיתר יותר
מפאסור לומר שנטמא בו"ה כו'.

מ"מ אין חילוק זה מןכרח שידו בזה פנלהו אמוראי. והילכף י"ל לדברי הרמב"ם דבהל'
יו"ט פסק פרב פיבי דאסור טבילת פלים הוא שפא ישקה דתניא פנותיה.

ובהדיא איתמר בפרייתא טעם זה על אסור טבילת פלים ביו"ט. (וכבר פתבו המחברים
דטעמא דשפא ישקה שייך טפי גבי יו"ט.

וכ"מ פרש"י ותוס' דלעגנן שפבת י"ל דבזמן מועט ל"ח לתקלה כו'). וי"ל דרב פיבי גופיה
נמי מודה דבשפבת בלא"ה אסור להטביל פלים מטעם דמיקחזי פמתקן (פמו פמעשר
פירותיו ובעירובי חצירות ובמיעוט עגבי הדס דאמרו שם טעם זה דמיקחזי פמתקן.

וכש"כ הקא פכלים דשייך יותר). רק לעגנן יו"ט ס"ל דלא מיקחזי פלל פמתקן בטבילתו
פלים דאמרינן דהרואים יתלו לומר שהוא פלי שנטמא בו"ה דשרי להטבילו ביו"ט
וכב"ל.

משא"כ בשפבת דאסור להטביל אף פלי שנטמא בו"ה פנ"ל שפיר י"ל טעם האסור מטעם
דמיקחזי פמתקן ממש וכב"ל. ומש"ה פתב הרמב"ם בהל' שפבת הטעם משום מתקן ובהל'
יו"ט פתב הטעם משום שפא ישקה כו'.

והשתא א"ש נמי מ"ש הרמב"ם במטביל פליו במזיד לא ישתמש בהם רק בשבת ולא ביו"ט. דביו"ט דאיסור טבילת פלים רק שמה ישהה אין לאסור פלל בדיעבד מה"ט רק דסגי בהכי במה שאסרו לכתחלה להטביל פלים ביו"ט וממילא תו לא יבואו להשהותו על יו"ט ולהטבילו באיסור וכמש"ל.

משא"כ בשבת דהאיסור משום דמיקוזי כמתקן אף בדיעבד אסרו להשתמש בהם אם הטבילם במזיד וכמו בכל מילי דשינה מיקוזי כמתקן שאסרו אף בדיעבד. ולפ"ז מבואר שדברי הרמב"ם דמטביל פליו במזיד ביו"ט מותר להשתמש בהם.

מ"מ כ"ז לפלפולא. אבל לדינא אין להקל פלל בהטביל פליו במזיד ביום טוב, (ולא מפני שאנו מדמין כו') שלא מצינו בפוסקים שיתירו להדיא.

וכמ"ש לעיל: יא והנה לפי דברינו לעיל שביארנו דכלי שנטמא בו"ה אסור להטבילו בשבת. בזה נסתר ד' המג"א בסי' שכ"ג שפסק להתיר בדיעבד פלים חדשים שהטבילום בשבת מטעם דיש מתירין לכתחלה די"א דטבילת פלים חדשים דרבנן ודמי לכלי שנטמא בו"ה כו'.

ולפי דברינו לא שינה פלל היתר זה לענין שבת וכנ"ל. אף מ"מ לדינא מודינא דיש להתיר בדיעבד פלים חדשים שהטבילום בשבת ולא מטעמיה דהמג"א אלא מטעם אחר יש להתיר פאן והיינו לפמ"ש להלכה ברמ"א ביו"ד ס"ס ק"ך דבכלים חדשים אם עבר ונשתמש בהם בלא טבילה לא נאסר מה שנטמא בו.

(וע' בתוס' בע"ז דע"ה סע"ב. וברא"ש שם).

וכיון דאין איסור רק לכתחלה שלא להשתמש בהם קודם טבילה ולא לאסור בדיעבד. ממילא י"ל דמש"ה טבילה דידהו לא חשיב תקון גמור ושרי ביו"ט.

ויש לדמות הך מילתא לדין מעשר בהמה דלא חשיב תקון ולא אסרוהו ביו"ט מטעם זה דהוי כמתקן אע"ג דטבילא כי גורן שמשגגיע הגורן אסור לשחוט עד שייעשר. ולא אסרו לעשר מעשר בהמה ביו"ט רק משום סקרתא בגמ' דבכורות (דנ"ח ע"א) וכ"כ התוס' בהדיא בחגיגה ד"ח ע"א.

(והובא לעיל בדברינו אות ז). אלא דכיון שאם שחט בהמה לא נאסרה באכילה (וכ"פ הרמב"ם) מש"ה לא חשיב המעשר תקון לאסרו ביו"ט.

וכמ"ש לעיל. וה"נ דכנותה.

והיתר זה ברור לפ"ד הפוסקים הסוברים דטבילת פלים חדשים דרבנן. ויש לסמוך עליהם להלכה בדיעבד עכ"פ.

וקדברי המג"א הנ"ל: יב העולה מדברינו להלכה בנ"ד. שאם היה הפלי בלוע מאיסור דרבנן יש לצדד להתיר אף לכתחלה להגעיל וללבן ביו"ט.

ואם היה הפלי בלוע מאיסור דאורייתא אפי' אם הפלי אינו ב"י מ"מ יש לאסור אף בדיעבד אם הגעילו ביו"ט במזיד דאסור להשתמש בו עד מוצאי יו"ט. וכמו בעובדא דנ"ד שהגעילו במזיד כפי הנראה ממכתבו.

ואף אם לא הנה לו שהות בעיו"ט להגעילו אין היתר בזה. אף דלעגן מכשירי או"נ בלא הנה לו שהות לעשות בעיו"ט ג"כ שרו ביו"ט וכמבואר במג"א (סי' תק"ז ס"ק ז' ובסי' תק"ט ס"ק ב' יעו"ש).

מ"מ בנ"ד אין להקל בזה וכמ"ש לעיל (אות ז) דלהתירו מאיסורו לא תשיב זה מכשירי או"נ כלל בעצמם. רק דבכלי שנטמא מעיו"ט דמטבילין אותו ביו"ט היינו דלעגן זה עשאוהו כמכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט כמ"ש בש"מ פנ"ל.

(וכן לעגן עיסה שגלושה ביו"ט דמפריש חלתה ביו"ט). אבל משום שלא הנה לו שהות מבע"י לא התירו משום זה לעשר פירותיו ולהטביל כליו ביו"ט וה"נ אסור להגעיל כליו ביו"ט פיון שבליעת האיסור הנה קודם יו"ט אף שלא הנה לו שהות להגעיל בעיו"ט: יג ועתה נבאר מה דינו בנ"ד אם לא הנה יודע הדין שאסור להכשיר פלים ביו"ט וכסבור שמוותר להגעיל ביו"ט אם נידון פשוט להתיר לו להשתמש ביו"ט.

והנה המג"א בסי' שי"ח ס"ק ג' הביא בשם תשו' הרד"ך דאם עשה עפ"י הוראת חכם מיקרי שוגג. וע"ש בתשובת רד"ך דמבואר מדבריו דבלא הוראת חכם רק שמעצמו סבר שמוותר תליא בפלוגתא דרש"י ותוס' רפ"ז דשבת אי אומר מותר הוי פאנוס או קרוב למזיד (וע' בגמרא רפ"ב דמכות ד"ז ע"ב ובדף ט' ע"א).

בהא דפליגי אמוראי התם באומר מותר. ע"ש).

אף גלע"ד דלעגן קנס שקנסו חכמים במזיד ולא בשוגג י"ל דלכ"ע לא קנסו רק במזיד גמור ולא באומר מותר. ואף התוס' מודים בזה.

ובהדיא כתבו התוס' בבכורות (דכ"ג ע"א ד"ה סבר) לעגן מבטל איסור לכתחלה למ"ד בשוגג יעלו במזיד לא יעלו דכשסבור שמוותר לבטל דינו בשוגג. (והט"ז ביו"ד סי' צ"ט ס"ק ט' הביא ד' תוס' אלו).

והבין הפשט בדברי התוס' דאפי' למ"ד דקניס שוגג אטו מזיד במבטל איסור מ"מ בשוגג זה דכסבור שמוותר לבטל לא קנסו וש"י. וזה אינו.

דהתוס' כ"כ רק למ"ד דס"ל דבשוגג לא קנסו ה"ה בכשסבור שמוותר לבטל שדינו בשוגג. וכבר השיגו שם על הט"ז בזה בפר"ח ובכו"פ).

ויש להביא לזה ראיה מוכחת. מהא דאיתא בירושלמי בפ"ב דתרומות גבי הא דאין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה כו' ר"פ בעא קומיה דר"י עד פדון פסבר שהו טהורין הנה יודע שהו טמאין וסבר שמוותר לתרום מן הטמא על הטהור א"ל יאות רבי סבר כו' יודא ברם כו' יוסי היא הדיא היא הדיא.

הרי בהדיא דבתורם מן הטמא על הטהור דבשוגג תרומתו תרומה ובמזיד לא עשה כלום. (ושנוי ג"כ במשנה דתרומות קודם הו' דמטביל פליכו).

ובחד לישנא). ופשיטא ליה להירושלמי הדיא אליבא דת"ק דמתני' דאם סבר שמוותר לתרום מן הטמא על הטהור נידון ג"כ בשוגג.

ולא איבערצייגן ליה רק אליבא דר"י דס"ל בינדע ונשכח דלא עשה כלום אם לא הנה שוגג מעיקרו ע"ש. וא"כ בנ"ד דאם נשכח חשיב שוגג (וכמבואר במג"א שם ובמקור"י מינץ).
בנדאי י"ל דאומר מותר דינו פשוט בזה. וראיתי ברמב"ם בפ"ה מהל' תרומות ה"ח שכ' אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה כו' בד"א שלא ידע בטומאה אבל אם ידע ושגג שמותר לתרום מן הטמא על הטהור הרי הוא כמזיד.
עכ"ל.

והכ"מ פי' בדעתו שפסק כר"י במתני'. וכ"כ התויו"ט ולכאורה לפ"ז למה לא הביא הרמב"ם פאן דין זה כשידע בטומאה ונשכח שדינו כמזיד לר"י.

(וגם ל"ל שהנה מפרש פן במילתיה דר"י דאם הנה יודע בתחלה כו' היינו בשוגג דאומר מותר. דא"כ למה נקיט ר"י הנה יודע בתחלה כו').

ומצאתי בשו"ת הרדב"ז ללשונות הרמב"ם (ח"א סי' ה') שפי' בדברי הרמב"ם פאן שפסק דלא כר"י ונשכח דינו כשוגג רק כשישגג בדין הוי כמזיד דאיבעי ליה לשילוי לחכם. (אלא דלפ"ז קשה מהירושלמי הנ"ל דא"ל יאות רבי סבר כר"י כו' דמשמע דלת"ק בנדאי אומר מותר כשוגג.

אם לא נימא שהנה להרמב"ם גי' אחרת בירושלמי שם). ולפ"ז משמע דאומר מותר נידון כמזיד.

מיהו לפמ"ש בס' חו"ד ביו"ד סי' צ"ט דהך דתרומות שאני מכל איסורים שחילקו בשוגג גופיה מה שלא חילקו פן בשום דוקתא. וטעמא משום דתורם מן הטמא על הטהור כמזיד דלא עשה כלום אינו מטעם קנס רק מתקנת חכמים והוכיח פן מגמרא דגיטין.

ולפ"ז שפיר י"ל דהיכא דהוי מטעם קנס לכ"ע אומר מותר חשיב שוגג ולא קנסוהו. ונראה להוכיח פן מהא דאמר בירושלמי דתרומות אמתני' דהמעשר בשבת בשוגג יאכל כמזיד לא יאכל ר"ש בשם ר' אבהו בשוגג באיסור ובמזיד באיסור.

ופי' המפרש דבשוגג באיסור שלא ידע שאסור לעשר בשבת לא קנסו אותו. וה"נ י"ל בנ"ד.

ועוד ראיה מהא דאמר בירושלמי בפ"ה דגיטין הל' ה' דתנן המטמא והמדמע והמנסף בשוגג פטור כו' דר' יוחנן ס"ל דמזיד חייב משום קנס. ואמר התם.

עד כדון כסבור שהוא חולין הנה יודע בה שהיא תרומה וכסבור שמותר לטמאותה נשמעינה מן הדא כו'. ומסיק דאומר מותר דינו כשוגג ולא קנסו.

ומלבד זה אף בשאר ענינים מצינו בכמה דוכתי דאומר מותר חשיב שוגג. כדאיתא בתמורה ר"ד י"ז דבכשסבור שמותר להמיר מיקחשב שוגג.

(וע' ברמב"ם רישהל' תמורה ובפ"א מהל' איסורי מזבח ה"ג). וברמב"ם בספ"ג מהל' שבועות דכשדימה שמותר לעבור על שבועתו מפני הצער חשוב שוגג.

וע' בתוס' בנבחים (דק"ח רע"ב) ועוד יש להביא ראיה דלענן קנס היכא שקנסו במזיד ולא בשוגג דה"נ אומר מותר חשיב שוגג ולא קנסוהו. מגמרא דב"ק (דצ"ה סע"א) דאיבעיא התם לר"מ אי קניס אפי' בשוגג או דבמזיד דוקא קניס.

ופשיט הגמרא מברייתא דשבח פירות כו'. מאי לאו בע"ה דלא ידע אי קרקע נגזלת כו' וש"מ בשוגג נמי קניס.

ואי נימא דאומר מותר לא דמי לשוגג א"כ מאי פשיט הגמרא הכא. א"ו דכל היכא דלא קנסו בשוגג ה"נ לאומר מותר.

ושוב ראיתי בתה"ד סי' רט"ז שמחלק בזה דדוקא בע"ה דלא ידע כלל מעיקר האיסור מייחשב שוגג אבל אם יודע עיקר האיסור רק שטעה בטעם וסברא לומר דבכה"ג הוא מותר זה מייחשב מזיד וקנסוהו חכמים במזיד גמור.

והביא ראיה מגמרא דיבמות דל"ו ע"א. ע"ש.

והובא דעתו ברמ"א באה"ע סי' י"ג סעיף י'. ובח"מ שם העתיק ד' התה"ד בזה.

ולפ"ז בנ"ד ג"כ י"ל ולחלק בזה פן. ונתבארו כל פרטי דינים אלו בס"ד: סימן כט שנית ע"ד הג"ל.

לרב אחד שרצה להשיב על קצת דברי בתשובתי הג"ל: מכתבו הגיעני. ואימא ליה איני גופא דעובדא.

שבאמת אני לא ידעתי כלל שרומע"ל ראה דברי תשובתי הג"ל. רק גיסי בהיותו במחנה ועפ"י מקרה שהיו בידי איזה כתבים שלי שלא בידיעתי והראה אותם לחכמי עירו ובתוכם גם לכת"ר.

ולא ידעתי מפל זה כלל. ולא כמו שחשב מעלתו שצוייתי לשאול דעתו ע"ז בשאלה הג"ל. וכידוע שאין זה דרפי כלל ומעולם לא שאלתי אף לשום גדול בעולם. (רק בעניני עגונות וכדומה לפעמים צוייתי להשואל שייכתוב הוא עוד לשני גדולים שייספיו להיתר ג"כ). וכעת קבלתי מכתבו ולא ראיתי בו שום דבר נכון להלכה כלל. רק מדלג מענן לענן ולא לברר שום ענין לתכליתו פראוי.

ולא הנה מן הצורך להשיב לו כלל. ועכ"ז אשיב לו קצת בקצרה לאפס הפנאי: ראשית דבריו מה שהקשה ע"ד הה"מ בפ"ד מהל' יו"ט (שהבאתי בתשובתי לעיל אות ו') מהא דמוכח בביצה די"ג ע"א דמותר להפריש תרומה ביו"ט בטבל שלא נתחייב מעיו"ט ולא נגמרה מלאכתו לתרומה עד יו"ט אע"ג דטבל אינו ראוי לשום אדם.

והאר"י בזה הרבה נפלאתי עליו איזה חדשות השמיענו בזה. וכבר ביארתי זאת בתשובתי והסברתי הדברים בהא דכלי שנטמא ביו"ט אף באב הטומאה מטבילין אותו ביו"ט, (וחילוקו של הה"מ הג"ל הוא רק לענן נטמא בו"ה דצורך טבילתו מדרבנן כו').

וכן עיסה שנילושה ביו"ט מותר להפריש חלתה ביו"ט. ומ"מ בכלי שנטמא מעיו"ט או עיסה שנילושה מעיו"ט אף שלא הנה לו שהות לתקנו מעיו"ט מ"מ אסור לתקנו ביו"ט.

אף שלענין מכשירי או"נ התירו ג"כ אם לא הנה לו שהות מעיו"ט. (וכמ"ש בתשובתי אות ז ואות י"ב).

מילתא בטעמא. ע"ש).

והה"מ נשם דמיירי להקדיא בכלים הנקחין מן העפוי"ם פשיטא דמיירי שלקחם מעיו"ט (דביו"ט אסור לקנותם) ונתחייבו בטבילה מעיו"ט ומש"ה אסור להטבילם ביו"ט אף דחייב טבילתם מדרבנן פינו דמעיקרא לא חזו למידי וכנ"ל.

ומה ראה כת"ר על פכה להתקשות בדבר זה בחנם ולהשחית הנניר במילין דכדי שלא לצורך כלל וע"ד מה שכתב מעלתו בדברי המג"א סוף סי' י"ג שהוכיח דמותר להפקיר בשבת מגמרא דשבת (דקל"א רע"ב) דלר' אליעזר מכשירי ציצית אין דוחין את השבת הואיל ובגידו להפקירו ולא אמר הואיל ובגידו ליתנו לעכו"ם או לקטן.

ומעלתו כתב ע"ז במסקנתו דלהריטב"א דס"ל דאסור להפקיר בשבת מדרבנן מ"מ פינו דמדאורייתא מותר להפקירן מש"ה לא דחי שבת. זהו פשוט וידוע אף לבר בי רב דחד יומא.

וכבר כ"כ בשער המלך ובמחה"ש ושאר ספרים והלכו בו הנמושות. (ועל עיקר דיוקו של המג"א מדלא קאמר הגמרא שבידו ליתנו לעכו"ם או לקטן, ע"ז לא השגיח מעלתו כלל).

וכבר ביארתי זה במ"א). ואין להקשות ע"ד המג"א הנ"ל דנהי דלדין מותר להפקיר בשבת אף מדרבנן מ"מ הגמרא בשבת נשם דקאי אליבא דר"א ור' אליעזר שמותי מתלמידי ב"ש וקאי תמיד בשיטת ב"ש כמבואר בירושלמי שהביאו התוס' בביצה (דל"ד רע"ב) וע' בתוס' גדה (דף ז' ע"ב).

וב"ש ס"ל בעירובין (דע"א ע"א) דאסור לבטל רשות בשבת ג"כ דחשיב מיקני רשותא ודמי למוי"מ ולדידהו יתא אסור להפקיר בשבת מדרבנן. דזה אינו.

די"ל דב"ש נמי ס"ל דשרי להפקיר בשבת, והתם טעמא דב"ש דס"ל דביטול רשותא לבני החצר הוי כמו אקנויי רשותא ולא כהפקיר דעלמא. וע"ש בר' יהונתן מ"ש בזה.

ועד"ז יישבתי במ"א דברי רש"י בשבת נשם (דקל"א רע"ב) שכתב דעובר בעשה כשמשקה טלית בלא ציצית ואפי' מונחת בקופסא. והקשה עליו בחי' הרשב"א דהא קיי"ל דציצית חובת גברא הוא וכלי קופסא פטורים מציצית אלא דהגמרא נקט התם טעמא דא"ש לכ"ע.

וכ"כ התוס' במנחות (דמ"ד ע"א סד"ה טלית). וי"ל דרש"י לטעמיה שפי' בשבת (דכ"ה ע"ב) בסדין בציצית דב"ש פוטרין ולא קתני ב"ש אוסרין דהיינו משום דב"ש ס"ל בעלמא דכלי קופסא חייבין בציצית.

ושפיר פירש"י כן בגמרא דשבת דקל"א הנ"ל דקאי אליבא דר"א שהוא מתלמידי ב"ש וקאי בשיטתם וכנ"ל: ובמה שהביא מעלתו קושיות המרפכת המשנה לפי הגוססה ישנה ברמב"ם ספ"ט מהל' ט"מ דספק איסור באיסורי פרת אסור מדאורייתא ומש"ה מביא אשם תלוי משא"כ בספק איסור לאו.

דלפ"ז קנשה בסוטה (דכ"ט ע"א) דאר"ג א"ר מהאי קרא נפקא והבשר אשר יגע בכל טמא כו' הא ספק טמא יאכל אימא סיפא פל טהור יאכל בשר הא ספק טהור אסור. וילדברי הרמב"ם להגנוסחא ישנה הנ"ל א"כ אין כאן סתירה בהך קרא כלל דטומאת הגוף בקרת וטומאת בשר בלאו.

הנה קושיא זו ידועה בשם קושנית העולם. וכמה ישובים נאמרו בזה.

(ויכר ידוע ג"כ מ"ש בספר דברי אמת הספרדי בדברי הרמב"ם דתרתמי בעינן פרת ואיתחזק איסורא דהיגו חתיכה מב' חתיכות אבל חתיכה אחת שהיא ספק פרת הך ספק אסור מדרבנן לפ"ד הרמב"ם, ומעלתו לא ראה דבריו).

ובפשיטות י"ל דבלא"ה כבר הקשו שם דמאי פריה הגמרא סתירה בהך קרא דילמא הא דמשמע מרישיה דקרא דאשר יגע בכל טמא דספק טמא יאכל היגו בספק אם נטמא הבשר בנגיעתו או לאו יאכל משום דיש להבשר חזקת טהרה.

משא"כ האי דמשמע מסיפיה דקרא דספק טהור אסור היגו בגמרא שהספק אם הוא טהור היגו אם נטהר מטומאתו שהיה טמא מתחלה דאסור לאכול שיש לו חזקת טומאה. אבל ז"א דלק"מ דמסתמא סיפא דקרא דומיא דרישא דספק טהור לא יאכל בשר היגו אפי' יש לו חזקת טהרה דומיא דספק טמא דגלי ברישיה דקרא שמוטר באכילה, ולפ"ז ממילא מיושב ג"כ קושנית העולם הנ"ל דלא דספק טמא לא יאכל בשר היגו משום דהוי ספק פרת דאסור בכל התורה.

דז"א.

דכל ספק איסור פרת היכא דאיכא חזקה להיתרא שרי. וע"כ דכאן הוא גזה"כ מדין ספק טומאה ברה"י דלא מהני חזקה.

וא"כ ה"ש שייך בספק טומאת בשר ג"כ. וע"כ לחלק בין דבר שיש בו דעת לישאל ובין אין בו דעת לישאל כדאיתא התם.

(ואין סתירה מכאן ע"ד הפמ"ג בפתיחתו להל' טריפות דס"ל דבאיסור פרת או מיתה בידי שמים לא סמכינן אחזקה. דמבואר שם דזהו חומרא דרבנן שהחמירו באיסור פרת דלא לאוקמי אחזקה אבל מדאורייתא נדאי מהני חזקה אף באיסור פרת וא"ש פנ"ל).

ולפי דברינו יש מקום ליישב ג"כ מה שהקשה בספר דברי אמת שם מכאן ע"ד רש"י בקידושין דע"ג ע"א ע"ש. וא"ר להאריך.

אלא דבלא"ה יש כמה סתירות על הגנוסחא ישנה ברמב"ם הנ"ל שמחלק לענין הספיקות בין איסור פרת לאיסור לאו. ואנקוט נדא מהא דבגמרא דחולין (דמ"ג ע"ב) דאמר עולא ישב לו קוץ בנפשט אין חוששין שמה הבריא כו'.

ופריך הגמ' מ"ש משתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ומשני התם איתחזק איסורא. (והתוס' שם הקשו מחתיכה אחת ספק חלב ספק שומן ע"ש).

והשתא מאי פריך הגמרא הא בחיוב פרת ספיקו לחומרא מדאורייתא ומש"ה מביאין א"ת משא"כ בספק לאו כו'. וכן קשה מפמה סוגיות.

והגם שיש מקום אתי לנישב כל הסתירות בזה מ"מ א"ר להאריך אחר שהגנוסחא ישנה ברמב"ם הנ"ל היא דחוייה מפל הגדולים, ובתשו' מהרי"ט כ' ע"ז שתלמיד טועה פתחה כו': וע"ד מה שהעיר מעלתו מהא דאמר רבא ביבמות (דקי"ט ע"א) מה לי איסור לאו מה לי איסור פרת.

לפלא הוא שלא ראה שפבר קדמו בזה המהרי"ט שם במקומו בריש חיו"ד. ע"ש.

וכן מה שהעיר מעלתו מהא דריש ביצה דאמר ר"נ דבמקצה מחמירין ביו"ט טפי מבשבת דיו"ט דקיל אתו לזולתי ביה וביבמות שם סבר ר"נ דבאיסור פרת יש להחמיר יותר. פבר עמד בזה בתה"ד סי' ר"נ ע"ש.

ומעלתו לא ראה דבריו ג"כ. (ובמ"ש שם התה"ד לחלק דלענין ספק איסור אין חילוק בין פרת ללאו אבל לענין גזירה והרחקה החמירו רבנן בפרת טפי מבלאו.

הארכתי מזה במ"א. ופה אכמ"ל).

ובמה שרצה מעלתו לומר דבהך פלוגתא דר"נ ורבא ביבמות אם יש לחלק בין פרת ללאו בזה תליא ג"כ אם יש להחמיר באיסורי שבת יותר מביו"ט. דבריו לא נהירין ולא צהירין.

מלבד מה שלא זכר מאומה מפל המקומות שהבאתי בתשובתי (אות א') דפשיטא להגמרא שהחמירו בשבת דאיסור סקילה יותר מביו"ט אף לענין איסורי שבותין שבו. והבאתי שם מיבמות וסוכה וביצה ע"ש.

ומלבד זה לכאורה בלא"ה נראה דאף רבא ביבמות דאמר מה לי איסור לאו מה לי איסור פרת מ"מ כ"ז רק באיסור פרת אבל באיסור של חיוב מיתת ב"ד בנדאי יש להחמיר יותר. וכדאיתא בסנהדרין (דפ"ד ע"ב) בהא דרב לא שביק לבריה למישקל ליה סילנא כו'.

א"ה אחר נמי אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק. (ושמא יש לדחות דלענין שוגג שאני דבאיסורי לאו ליכא שום קרבן או כפרה על השוגג).

ועוד ראיה מגמרא דב"מ (דנ"ו ע"א) דקשיא ליה לר"א מיתה בידי שמים ומשני ליה שמואל מיתת ב"ד דילמא שאני מיתת ב"ד דחמירא. ועוד שם בב"מ (ד"צ סע"א) דאיבעיא ה"מ כי אמרינן אמירה לעכו"ם שבות ה"מ לענין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא או דילמא לא שניא כו'.

משמע ג"כ דאפשר לחלק בין איסור סקילה לאיסור לאו. (אף דנפשט הבעיא אח"כ דשבות דאמירה לעכו"ם גזרו אף באיסור לאו).

והתוס' שם כתבו דשבת ויו"ט חד מילתא הוא לענין זה. מ"מ לאו בכל דוכתא אמרו כן כו'.

ועוד ראיה מדברי התוס' בקידושין (די"ב ע"ב) בהא דאמרינן ה"מ אם הקלנו בשבויה נקיל בא"א, וכ' התוס' די"מ אם הקילו בשבויה דליכא אלא איסור לאו דזונה נקיל בא"א דאיכא איסור מיתת ב"ד.

והתוס' דחו פי' זה רק משום דבשבויה נמי פְעָמִים דאיכא איסור מיתה כו'. ומשמע דבעיקר הסברא ל"פ התוס' דיש להחמיר באיסור של מיתה ב"ד יותר מבלאו לכ"ע.

ונהרי הַתָּם בקידושין אב"י ורבא אמרי לה הא דאם הקילו בשבויה נקל בא"א. ורבא גופיה אמר ביבמות ושם מה לי איסור לאו מה לי איסור פרת.

הרי מוכח מזה דאיסור מיתה ב"ד שאני וכנ"ל. ולפ"ז א"כ לכ"ע יש להחמיר בשבת טפי מביו"ט דבשבת הוא איסור של חיוב מיתה ב"ד.

ושוב ראיתי בחי' הרשב"א בקידושין ושם שבאמת דחה פי' הי"מ שבתוס' מה"ט דבדאורייתא אין לחלק כמ"ש ביבמות. וכ"כ הריטב"א שם.

ומשמע מדבריהם דס"ל דבחיוב מיתה ב"ד נמי אין סברא להחמיר יותר מבלאו. ומגמרא דב"מ ה"ל מוכח בדברי התוס' פאן.

ועכ"פ יש לתמוה על מעלתו דלא חלי ולא מרגיש מפל ה"ל. ובסוף דבריו חזר והוסיף עוד לגבב דברים על יסוד זה.

דלמ"ד ביבמות דס"ל מה לי איסור לאו מה לי איסור פרת אין לחלק בין יו"ט לשבת פלל ורצה לפרש בזה פלוגתא דאמוראי בירושלמי שהבאתי בתשובתי אות ט'. ורצה להעמיס פן גם בדברי התוס' שהבאתי בתשו' דמבואר מדבריהם שמחלקים בין שבת ליו"ט לענין פלי שנטמא בו"ה שפוננתם היא למ"ד דמחלק בין איסור לאו לאיסור פרת.

וכל דבריו בטלים מעצמם ואין להם שורש ולא ענף. וגם לדבריו העיקר חסר בדברי התוס' שלא נזכר בדבריהם אף רמז מפלוגתא זו דביבמות ה"ל וגם דבהה' פלוגתא לא תליא זה פלל אם לחלק פאן בין שבת ליו"ט כנ"ל.

וא"א לפרש פן בדבריהם. ולא יסתפק בזה שום מעיין בצדק פלל.

וע"ד מ"ש מעלתו בדברי התוס' בעירובין (דמ"א ע"ב) שהבאתי בתשובתי אות ד' שכתבו התוס' ול"ד למבשל בשבת במזיד לא יאכל דהתם איסור דאורייתא. ופי' מעלתו דקושיות התוס' היא ממבשל בשבת לר"י דבמזיד הוא לא יאכל עולמית ואסרינן ליה אף לאחר שבת דאז הרי לא הועילו מעשיו.

וה"נ הכא אף לאחר שהחזירו הפירות ולא אהנו מעשיו יש לקונסו ולאסור עליו וע"ז חילקו בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן. הנה פירושו זה ג"כ דחוק בדברי התוס' לפרש פן בקושיות דזה לק"מ דפשיטא הוא די"ל דכל היכא דלא אהנו מעשיו אין לקונסו פלל.

(וכדאשפחן בכ"ד. וכבר העירותי שם בזה).

רק במבשל בשבת דנתקיימה מחשבתו ואהנו מעשיו ויש לקונסו לכ"ע. רק דפליגי באופן הקנס דר"י ס"ל דלדידה גופיה ראויה לקונסו לעולם שלא יהנה ממעשי העבירה שלו.

משא"כ פאן בפירות שיצאו ח"ל והחזירו למקומן לא אהנו מעשיו פלל ולא נתקיימה מחשבתו ולא נתקן בהם פלום ע"י העבירה שפיר י"ל דאין לקונסו פלל כמו דאמרינן

בְּכָל דְּוֹכְתָא בְּכַה"ג וְאִין הִתְחַלָּה לְקוֹשְׁיֵיתָם וְטָפִי מְסַתְפֵּר לְפָרֵשׁ בְּכַוְנַת הַתּוֹס' עַפ"י דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּשַׁבַּת (דְּק"ב ע"א).

וְכַמ"ש בְּתַשׁוּבְתֵי שָׁם: וְע"ד מ"ש בְּתַשׁוּבְתֵי לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הָרִיטְבָ"א גּוֹפִיָה דְּכָל שְׁעֵשֶׁה אִיסוּר בְּמִזִּיד בְּיו"ט קְנֻסוּהוּ לְבוּ בְּיוֹם. מִמ"ש בְּש"מ ספ"ק דְּבִיּוֹצָה (דִּי"ד ע"א) בְּשָׁם הָרִיטְבָ"א גָּבִי ר"פ דְּאִיִּיתוּ לִיָּה דִּיִּיָּסָא וְלֹא אָכַל כּו' דר"פ רְצָה לְהַחְמִיר עַל עֲצָמוּ דְּאִילוּ מְדִינָא שְׂרֵי דְקִי"ל כר"מ דְּמִוֶּתֶר לְאַחֲרִים לְבוּ בְּיוֹם בְּמִבְשָׁל בְּשַׁבַּת.

וּמְבֹאֵר מְדַבְּרֵי שְׁלֵהָעוּבֵר עֲצָמוּ אִיסוּר בּוּ בְּיוֹם מְדִינָא אִף שְׁעֵבֵר בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן. וּמַעְלָתוּ דְּחָה רְאִיִּיתֵי מְדַבְּרֵי הִירוּשְׁלָמִי בְּבִיּוֹצָה פ"ב ה"ח דְּפָרִיָּד הֵתָם וְיַעֲשֶׂה ר"צ פְּשׁוּגָג אֲצֵל ר"ג וּמְשַׁנֵּי אֲלָא שְׁלֵא לְהַתִּיר מְלֹאכָה ע"י ר"ג.

וּפִי' מַעְלָתוּ דְּקוֹשְׁיֵית הִירוּשְׁלָמִי וְיַעֲשֶׂה ר"צ כּו' הִיָּינוּ כְּמוּ דְּבְשׁוּגָג מְוֶתֶר לר"ג עֲצָמוּ כְּמוּ כֵן מְוֶתֶר לְאַחֲרֵי בּוּ בְּיוֹם. וּמְשַׁנֵּי שְׁלֵא יֵאמְרוּ שר"ג הִתִּיר וְיַעֲשׂוּ פְּוֹלָם כֵּן.

וְה"נ י"ל בְּעוֹבְדָא דר"פ הַנְּ"ל. וְהִנֵּה מְלַבֵּד שְׁפִי בִירוּשְׁלָמִי פִי זָר וְלֹא נִיתֵן לְהֵאֱמֵר כְּלָל. אִף גַּם לְפִי הַבְּנֵתוּ בִירוּשְׁלָמִי מ"מ הָרִי מַעְלָתוּ בְּעֲצָמוּ לְפִי דַעְתּוּ פְּתַב שְׁהָרִיטְבָ"א לֹא רָאָה דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי בְּזָה. וּמַעְתָּה מַה לוֹ עָלֵי וְעַכ"פ שְׁפִיר הוֹכַחְתִּי מְדַבְּרֵי הָרִיטְבָ"א שְׁלֵדַעְתּוּ מְדִינָא אִיסוּר לְבוּ בְּיוֹם לְהַעוֹבֵר עֲצָמוּ אִפִּי' בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן.

(אֲחֵר שְׁהָרִיטְבָ"א לֹא כִּינֵן לְדַבְּרֵי הִירוּשְׁלָמִי אִף לִפ"ד מַעְלָתוּ). וּבַמַּח"כ כ' שְׁלֵא בְּעִיּוֹן וְרְצָה לְהַשִּׁיג עָלֵי בְּכַדִּי.

וּבְנִידוֹן מַה שְׁהִבְאֵתִי דְּבָרֵי הַתּה"ד לְחַלֵּק בְּאוֹמֵר מְוֶתֶר בֵּין שְׁטַעָה בְּטַעַם וּסְבָרָא כּו' וְגַם ע"ז רְצָה מַעְלָתוּ לְטַפּוּל דְּבָרִים בְּלִתֵּי גְכוּנִים וְא"צ לְהַשִּׁיב עֲלֵיהֶם. וְת"ל כָּל דְּבָרֵינוּ גְכוּנִים: סִימָן ל א ע"ד קוֹשְׁיֵיתוּ פְּעַת בְּגַמְרָא דר"ה (דכ"ח ע"א) דֹּאֵר"י בְּשׁוֹפָר שְׁל ע"ז לֹא יִתְקַע וְאֵם תְּקַע יָצָא.

וְהַקְשָׁה רוּמַע"ל לְפִי מ"ש הַפּוֹסְקִים (וּבְמַגִּילַת אֶסְתֵּר בְּשׁוֹרֵשׁ ט' בִּיאָר זֶה בְּאִנְרוּד) דְּלֹא דְלֹא תְּבִיא תוֹעֵבָה הוּא אִף בְּלֹא נְהִיָּה. א"כ אֲמַאי אֵם תְּקַע בְּשׁוֹפָר שְׁל ע"ז יָצָא.

נְהִי גַמִּי דְּמַצּוֹת לֹאוּ לִיְהִנּוּת נִיתְּנוּ מ"מ הָא אִף בְּלֹא הִנָּאָה עוֹבֵר בְּלֹא תְּבִיא כְּנ"ל וְהוּי מַהב"ע. עכ"ד מַעְלָתוּ.

וּכְבֵּר גְשָׁאֲלִיתִי כֵּן מִהֵרֵב דְּטָאֲרִיגְרָאָד וְהַשְׁבַּתִּי לוֹ בְּקַצְרָה, וְכַעַת לְמַעְלָתוּ אֲבָאָר יוֹתֵר. וְלְכֹאֲרָה לְפַמ"ש הַתּוֹס' סוֹפָה (רִישׁ דָּף ל') גָּבִי לוּלֵב שְׁל אֲשִׁירָה דְּלֹא פְּסֻלִינָן מִשׁוּם מַהב"ע דְּפְסוּל מַהב"ע הוּא דוֹקָא הִכָּא שַׁע"י הַעֲבִירָה בְּאֵה הַמְצָנָה כּו' ע"ש.

וּבִירוּשְׁלָמִי דְּשַׁבַּת (פִּי"ג ה"ב) גָּבִי הוֹצִיא מִצָּה מְרַה"י לְרַה"ר דְּאָמֵר שָׁם תִּמְן גּוֹפָה עֲבִירָה בְּרַם הִכָּא הוּא עֹבֵר עֲבִירָה. וּבְש"ק שָׁם פִּי' שְׁזָהוּ כְּסָבְרַת הַתּוֹס' דְּסוֹפָה הַנְּ"ל וְא"כ ה"נ הַעֲבִירָה שְׁהִבְיָא תוֹעֵבָה לְבִיתוּ ג"כ לֹא חָשִׁיב הִכָּא הַעֲבִירָה סְבַת הַמְצָנָה (ע"י מַה שְׁהִבְאֵת הַדְּבָר לְבִיתוּ בְּעִבְרָה) כְּמוּ בְּהוֹצִיא הַמְצָה מְרַה"י לְרַה"ר שִׁי"ח בְּפֻסְחָ וּל"ח מַהב"ע.

אָמַנְם בְּאַמַּת אֵין הַפִּירוּשׁ בִּירוּשְׁלָמִי כַּמֵּ"שׁ הַש"ק הַנִּ"ל וְכַמוֹ שְׁאַבְאָר לְקַמֵּן (בְּסִי שֶׁאֲחִ"ז) פְּנוּנָה אַחֲרַת בְּדַבְרֵי הִירוּשְׁלָמִי הַנִּ"ל. וְאַדְרָבָּה מֵהֶתֶם מִשְׁמַע דְּבַכָּה"ג שִׁינְדָּה שְׁפִיר מֵהַב"ע וְכַמֵּ"שׁ לְקַמֵּן.

אָף יֵשׁ לִזְמַר מַגְמֵ' דְּגִיטִין (דְּנִ"ה ע"א) וְר"י אָמַר ד"ת בֵּין נוֹדְעָה וּבֵין לֹא נוֹדְעָה מְכַפְרַת כּו' מ"ט יִיאֹוֶשׁ פְּדֵי קִנְיָ. וְלִשְׁיַטַּת הַתּוֹס' שָׁם (סד"ה מ"ט) דְּר"י נְמִי ס"ל דְּיִיאֹוֶשׁ גְּרִינְדָּה לֹא קִנְיָ רַק עִם שְׁיֻנוּי הַשֵּׁם אֱלָא דְר"י לֹא חִינֵשׁ לְמַהַב"ע.

וְכ"כ הַתּוֹס' בְּב"ק (דס"ז ע"ב) לְחַד תִּירוּצָא. וְלִפ"ז קָשָׁה מְסוּגֵינָא דְר"ה שָׁם דְּאֵר"י בְּשׁוֹפָר שֶׁל שְׁלָמִים דָּאֵם תְּקַע לֹא יִצָּא.

אֲמַאי בְּדִיעְבַּד לֹא יִצָּא פִּינוּן דְּרַב יְהוּדָה גּוֹפִיָּה לֹא חִינֵשׁ לְמַהַב"ע (לְהַמְפָּרְשִׁים שָׁם בְּטַעְמִיָּה דְּלֹא יִצָּא מִשׁוּם מַהַב"ע. וְמָה שִׁי"ל מֵהָא דְּכָל דָּא"ר ל"ת אַעל"מ וְכַרְבָּא בְּתַמּוּרָה (ד"ד ע"ב) מְבִנְאָר בְּמ"א).

וּמִזֵּה מוֹכַח כְּסֻבְרַת הַרְשָׁפָא בְּחִידוּשָׁיו לִיבְמוֹת (דק"ג סע"ב) דְּשָׂאֲנֵי הָכָא דְּכִינוּן דָּאֵם נִימָא דְּלֹא יִצָּא לֹא נִהְגָּה וְלֹא עֲבִיד אִיסוּרָא אֲמַרִּינוּן דְּלֹא יִצָּא דָּאֵם נִימָא דְּיִצָּא עַכְשָׁיו הוּא שְׁנֵהְגָּה. וְלִפִּי זֶה י"ל דְּבַעֲלָמָא לֹא חִינֵשׁ ר"י לְמַהַב"ע הֵיכָא שְׁעִי"ז לֹא יִתְקַן הָאִיסוּר אִם נִימָא דְּלֹא יִצָּא.

וְכַמְבֹּאָר. וְכַה"ג פְּתַב הַמַּהֲרִי"ט לְחַלְקָא בְּעֵנָן כֹּל מִיַּדֵּי דָא"ר ל"ת אַעל"מ מֵהָא דְּהַשְׁוִחַט בְּשַׁבַּת בְּחֻלִּין (דִּי"ד ע"א).

וּמַעֲתָה כ"ז שִׁינְדָּה לְעֵנָן אִיסוּר הַנָּאָה שְׁבִשׁוֹפָר שֶׁל ע"ז. דָּאֵם נִימָא דְּלֹא יִצָּא לֹא נִהְגָּה וְלֹא עֲבִיד אִיסוּרָא מִש"ה אֵר"י דְּלֹא יִצָּא.

אָבֵל אֵי אֲמַרִּינוּן מְצוֹת לָאוּ לְהִנּוּת נִתְּנּוּ רַק שְׁהָאִיסוּר בְּשׁוֹפָר שֶׁל ע"ז בְּמָה שְׁהִבִּיא הַתּוֹעֵבָה לְבֵיתוֹ וְאִיסוּר זֶה לֹא יִתְקַן כֹּל אִם נִימָא דְּלֹא יִצָּא. א"כ ר"י לְטַעְמִיָּה דְּבַכָּה"ג לֹא חִינֵשׁ לְמַהַב"ע כֹּל.

וּמִש"ה אָמַר ר"י הָכָא דְּיִצָּא. וּמִן־שָׁב קוֹשְׁיָתוֹ אֲמִימָרָא דְּר"י כַּנִּ"ל.

אֱלָא דְּמ"מ תִּיקְשִׁי עַל הַפּוֹסְקִים דְּקִי"ל הָכָא כְּר"י דְּבִשׁוֹפָר שֶׁל ע"ז אִם תְּקַע יִצָּא. וְהָא אֲנִי קִי"ל בְּעֵלְמָא דְּמַהַב"ע פְּסוּל בְּכָה"ג.

(וְגַם לְחַד גִּירְסָא בְּתוֹס' שָׁם גְּרִיס הָכָא רַבָּא מִשׁוּם קוֹשְׁיָתָם לְר"י גּוֹפִיָּה מ"ש בְּשׁוֹפָר שֶׁל שְׁלָמִים דָּאֵם תְּקַע לֹא יִצָּא וּבְשׁוֹפָר שֶׁל ע"ז יִצָּא). וְלִפְנֵינוּ יְבוֹאֵר דָּאָף עַל דַּעַת הַפּוֹסְקִים לְק"מ הָכָא מַה"ט גּוֹפִיָּה.

דְּבַכָּה"ג דְּהָכָא לְכ"ע לֹא פְּסוּל מַהַב"ע אִם א"כ עִי"ז יִתְקַן הָאִיסוּר. וְכַדְבַּעִינוּ לְמִימַר לְקַמֵּן.

וּבְפִשְׁיֻטוֹת י"ל עִפ"י דְּבַרֵּי הִירוּשְׁלָמִי רַפ"ג דְּסוּפָה דְּמַחְלָק בֵּין לְוֹלָב לְשׁוֹפָר לְעֵנָן מַהַב"ע דְּאֵר"ח תְּמָן בְּגוּפוֹ הוּא יוֹצֵא בְּרַם הָכָא בְּקוּלוֹ הוּא יוֹצֵא כו'. הַרִי פִּינוּן דְּעִיקָר הַמְצָנָה בְּשְׁמִיעַת קוּלוֹ וְהַקּוּל אֵינוֹ עֲבִירָה מִש"ה לֹא שִׁינְדָּה בְּיָה פְּסוּל מַהַב"ע פִּינוּן שְׂאִינוֹ נוֹגֵעַ לְהַדְבָּר עֲצָמוֹ וִי"ל דְּגַמְרָא דִּידָן נְמִי ס"ל כְּהִירוּשְׁלָמִי בְּהָא סְבָרָא.

רק למ"ד מצות ליהנות ניתנו ס"ל דלא יצא פנין שעי"ז יתקון האיסור דאם לא יצא לא נהנה ולא עביד איסורא וכסברת הרשב"א הנ"ל. משא"כ לענין לאו דל"ת תועבה דאיסור זה לא יתקון אם נימא דלא יצא ממילא אין לפסול משום מהב"ע וכסברת הירושלמי הנ"ל.

ואמנם לדעת ר"ת שהביאו התוס' בסופה (דל"ב ע"א) ובחולין (דפ"ט ע"א) וביבמות (דק"ד ע"ב) שפירש דהקא מיירי בשופר ע"ז של עכו"ם אחר שביטלו ולכתחילה לא יתקע בו משום דמאיס כו' ע"ש ולפ"ז בלא"ה ניחא הקא בפשיטות דהתקיעה היא בהיתר גמור.

והקושיא רק לדעת החולקים על ר"ת בתוס' שם וס"ל דמיירי פאן בע"ז של עכו"ם קודם הביטול. (ובסמוך יבואר מה שישי' לדון בזה דכיון דאית ליה תקנתא בביטול מש"ה אין עליו פסול מהב"ע): ב ומלבד פל הנ"ל.

הנה נודע מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן (במצוה קצ"ד). שלדעת הרמב"ן שם דלאו דלא תביא תועבה כו' הוא רק בע"ז עצמה אבל משמשי ע"ז אינן בכלל לאו זה.

והקא בשופר של ע"ז שפירש"י ששימשו בו לע"ז ונאסר בהנאה כו'. וא"כ לפ"ד הרמב"ן אין בזה פלל לאו דלא תביא רק איסור הנאה.

ואם מצות לל"נ אין פאן איסור פלל. וגם לפמ"ש הריטב"א בספ"ק דע"ז (דכ"א ע"א) דבע"ז גופה נמי מדאורייתא האיסור דלא תביא תועבה הוא רק שלא יכניסנה לביתו ליהנות ממנה.

אבל הכנסת ע"ז בלא הנאה אסור רק מדרבנן. ובזה מתרץ קושיות התוס' על השפירת בתים בח"ל ע"ש.

וא"כ י"ל הקא דלא חיישינן למהב"ע משום דהו' איסור דרבנן. דאף דרש"י בפסחים (דל"ט ע"א) גבי מרור של טבל ס"ל דבאיסור דרבנן נמי פוסל משום מהב"ע.

אין זה מוספם לכ"ע וכמ"ש האחרונים (ובתוס' נדרים (ד"י ע"א ד"ה אדם) נמי משמע דס"ל דבאיסור דרבנן לא מופסיל משום מהב"ע. דאל"כ היאך הוכיחו דיש איסור דאורייתא בשלמים מהא דר"ה דאם תקע בשופר של שלמים לא יצא ע"ש).

וא"כ לפ"ד הרמב"ם הנ"ל דס"ל דבמשמשי ע"ז נמי איכא לאו דלא תביא תועבה י"ל דס"ל פדעת הריטב"א דהכנסה לביתו בלא הנאה לא אסור רק מדרבנן. וכ"מ בהדיא מדברי הרמב"ם (פ"ז מהל' ע"ז ה"ב) שדעתו פהריטב"א הנ"ל.

ולא כהמגי"א בדעת הרמב"ם. רק שמדברי התוס' בע"ז שם (שלא תיקצו פהריטב"א) משמע דס"ל דהכנסת ע"ז אף בלא הנאה אסור מדאורייתא מולא תביא תועבה כו'.

מ"מ י"ל דהתוס' ס"ל פדעת הרמב"ן הנ"ל דלאו דלא תביא תועבה היא רק בע"ז עצמה ולא במשמשי ע"ז וכנ"ל ולק"מ הקא: והנה בזה ה"ל י"ל בקושיות התוס' בסוגיין דר"ה. בהא דר"י ס"ל בשופר של ע"ז דיצא ובשופר של שלמים לא יצא דמצנת ליהנות ניתנו.

(ומש"ה שינוי הגירסא רבא במקום ר"י. ובסופה וחקולין שם הוכיחו מזה פדעת הר"ת דמיירי אחר ביטול וכנ"ל).

וגם במה שהקשו מבריתא דחקולין (דפ"ט ע"א) דתנא תקע לא יצא. ולכאורה הנה י"ל דבשופר של ע"ז היכא דאין לו שופר אחר יבוא מ"ע דשופר ונדחה ל"ת דלא ידבק כו' דהיינו איסור הנאה של ע"ז.

ובשופר של שלמים ניחא דלא שינה לומר דהעשה ידחה לל"ת דמעילה. דמלבד די"ל דל"ת דמעילה הוי בכלל ל"ת שבמקדש שאינה נדחית מפני עשה כדאימא בנבחים (דצ"ז ע"ב).

ובלא"ה י"ל דאיסור מעילה ג"כ לא גרע מגזל דלא שינה לומר שידחה איסור גזל מפני עשה דאין עליו חיוב מ"ע כלל במה שבנד אחרים שאינו שלו דלגבי דידיה הוי כמי שאינו בעולם.

ונה פשוט. אבל איסור הנאה של משמשי ע"ז שזהו רק מצד איסור שבו למה לא ידחה מפני מ"ע דשופר.

מיהו לפ"ד הרמב"ם הנ"ל דבמשמשי ע"ז יש ג"כ לאו דלא תביא תועבה וכנ"ל. א"כ לק"מ הקא.

מלבד שי"ל דלענין הלאו דלא תביא תועבה לא הוי פאן בעידנא דמיעקר כו'. דהלאו הוא עובר משעת הבאה והעשה לא מקיים עד דתקע.

(רק דזה תליא בפלוגתא שהביא הנ"י בפ"ב דב"מ לענין השבת אבדה בכהן בכה"ק דהעשה לא מקיים עד דמהדר ליה למאריה והל"ת בשעשה שנטמא ולפ"ד הרנב"ר שהביא שם דכיון דמתעסק הוא במצנת השבה הוי זה כמו בעידנא דמיעקר כו', א"כ ה"נ י"ל הקא).

אמנם בלא"ה י"ל לפמ"ש בספר פרייתות להר"ש מקינון (בל"ל ס"ס קס"ד) דשום עשה אין דוחה תרי לאוין וא"כ ה"נ בשופר של ע"ז יש שני לאוין לא ידבק ולא תביא תועבה לפ"ד הרמב"ם הנ"ל. מש"ה אין מ"ע דשופר דוחה לשני לאוין.

והשתא אם נימא פדעת המגי"א הנ"ל דלאו דלא תביא תועבה הוא אף בלא נהנה כלל. (וכדמשמע בתוס' דע"ז הנ"ל).

א"כ א"ש בזה הא דאר"י בשופר של ע"ז דיצא אף דבשל שלמים לא יצא דס"ל מצות ליהנות ניתנו. מ"מ פאן הא אע"ג דאין עשה דוחה שני ל"ת מ"מ חד ל"ת נדחה שפיר.

וכיון דהעשה דשופר דוחה לל"ת דלא ידבק כו'. וא"כ מצד הך לאו דל"ת תועבה אין לפסול בדיעבד דהא פבר פתבתי לעיל דר"י לא ס"ל פסול מהב"ע רק היכא דאי נימא דלא יצא לא נהנה כלל ולא עביד איסורא מש"ה י"ל דלא יצא וכסברת הרשב"א הנ"ל, משא"כ לענין הלאו דל"ת תועבה דאיסור זה לא יתקון כלל אם נימא דלא יצא ובכה"ג לא חייש ר"י למהב"ע כלל.

וכינן דאין לפסול בדיעבד לומר דלא יצא אלא רק משום איסור הנאה דלא ידבק לר"י דמצינות ליהנות ניתנו. וא"כ הא עשה דוחה רק לחד ל"ת לחד מש"ה אמר ר"י בשופר של ע"ז דיצא.

משא"כ בשופר של שלמים דשם לא שייך לומר עשה דוחה ל"ת וכנ"ל מש"ה אמר ר"י דלא יצא וא"ש. אף לפמ"ש לעיל דהתוס' ס"ל דבמשמשי ע"ז ליכא לאו דלא תביא תועבה וכדעת הרמב"ן הנ"ל.

וא"כ הא דאר"י דבשופר של ע"ז לכתחילה לא יתקע בו ע"כ מייירי בפשיש לו שופר אחר. (וכ"מ שאתה יכול לקיים שניהם אין עשה דוחה ל"ת).

וא"כ שפיר הקשו התוס' דא"כ בדיעבד אמאי יצא לר"י ומ"ש משופר של שלמים וכנ"ל. מיהו בעיקר דברי ס' פרייתות הנ"ל דאין עשה דוחה שני לאוין.

וכנראה מדבריו שלמד זה מהא דאמרו בלאו הנייתק לעשה דאין עשה מנתק שני לאוין. ולכאורה אין זה מוכרח כלל.

(וגם בלאו הנייתק לעשה כבר כתבו התוס' בכ"ד לחלק בזה אם הלאוין סמוכין כו'). וי"ל דזה תלוי בפלוגתא דר"י ור"ע בנזיר (דמ"ח סע"ב) דלר"י שם דס"ל מה לי חד לאו מה לי תרי לאוין כו'.

ה"נ י"ל פן גבי עשה דוחה ל"ת וג"ז י"ל ולחלק כו'. (וע' תוס' יבמות ד"ג ע"ב ד"ה ל"ת דמוכח דס"ל דעשה דוחה תרי לאוין.

וע' בנזיר דמ"א ע"א ד"ה ופריף פדלעיל כו'. ונשם דנ"ח ע"ב בתוד"ה ולמאן).

והנה לכאורה קשה לפ"ד הספר פרייתות הנ"ל מגמ' דיבמות (ד"כ ע"א) דפריף הגמרא גבי אלמנה לכ"ג דחולצת ולא מתניבמת קפסיק ותני ל"ש מן האירוסין ל"ש מן הנישואין כו' אלא מן האירוסין ל"ת גרידא הוא יבא עשה וינדחה ל"ת.

וקשה דהא בקידושין (דע"ח ע"א) אר"י כה"ג באלמנה לוקה שתיים אחת משום לא יקח אחת משום לא יחלל. וכן קי"ל.

(וע"ש בתוס' רי"ד דכשגמר ביאתו לוקה משום ל"י זרעו אע"פ שלא נתעברה כו' ע"ש. וכ"מ בגמרא.

ולא פדעת הרדב"ז בתשובה ומבואר במ"א). וא"כ מאי מקשה הגמרא ביבמות דליתי עשה ולידחי ל"ת.

הא בכ"ג באלמנה יש שני לאוין ואין עשה דוחה שני ל"ת לפ"ד הפרייתות הנ"ל. וי"ל דלק"מ.

דעיקר הלאו באלמנה לכ"ג הוא מלא יקח וזה לא יחלל הוא על שחלל אותה וכדפירש"י שם. ונהרי הך גופה דאלמנה לכ"ג נעשית חללה היא משום שביאתה בעברה פוסל בה (כדאיתא שם דע"ה ע"א) והוא מסובב מן הסיבה של העבירה דעצם הלאו דלא יקח.

וא"כ אם נִימָא דְלִיתִי עֲשֵׂה דִינְבוּם וְלִדְחִי ל"ת דְּלֵא יִקַּח א"כ יִהְיֶה הַכֹּהֵ"ג מִוֹתֵר לִינְבִים
אֵת הָאֲלֻמְנָה וְאִין פֶּאן בִּיאַת עֲבִירָה כָּלֵל וּמְמִילָא לֹא נִתְחַלְלָה בְּבִיאַתוֹ וְשֵׁהִיא בְּהִיתֵר וְלֹא
עֲבַר כָּלֵל עַל לָאו דְּלֵא יִחַלֵּל.

וְשִׁפִּיר פְּרִיָּה הַגַּמ' דְּהַעֲשֵׂה דִינְבוּם יִדְחָה הַל"ת דְּלֵא יִקַּח. וּמְמִילָא תּוּ לִית פֶּאן עוּד לָאו
כָּלֵל.

וְכִיּוֹצֵא בְּזֵה י"ל עַל קְוִשְׁיַת הָעוֹלָם גְּבִי פְּרוּטָה דְּרַב יוֹסֵף דְּהַעוֹסֵק בְּמַצָּנָה פְּטוּר מִן
הַמַּצָּנָה. וּמְקַשִּׁים דְּהָא גְּבִי אֶדְקָה אִיפָּא נְמִי לָאו דְּלֵא תֵאמְרִין אֵת לְבַבְךָ.

וּכְמ"ש הַתּוֹס' (בְּמַס' ב"ב ד"ח ע"ב) וְהַעוֹסֵק בְּמַצָּנָה אִינוּ פְּטוּר מִל"ת. וִי"ל ג"כ דְּלֵאו
דְּלֵא תֵאמְרִין אֵת לְבַבְךָ לִיתָא רַק הִיכָא דְּאִיפָּא מ"ע דְּנִתּוּן תַּתּוּן.

וּבְמ"א פְּתַבְתִּי לִינְשֵׁב זֶה בְּאִנְפֵּן אַחֵר וְאִין לְהַאַרְיָה: וְעַתָּה נִבְאַר מ"ש לְעֵיל דְּאַף
לְהַחֲוֹלְקִים ע"ד ר"ת וּס"ל דְּשׁוֹפֵר שֶׁל ע"ז דְּמִינְרִי בְּשִׁמְעֵתִין הִינְנוּ בְּשׁוֹפֵר שֶׁל עַפּוֹ"ם
קוֹנֵם הַבֵּיטוּל. מ"מ י"ל פִּינֵן דְּאִית לִיהַּ תַּקְנֵתָא בְּבִיטוּל מְשׁו"ה מְמִילָא אַף שְׁעֻדִין לֹא
בֵּיטְלוּ מ"מ אִין פֶּאן פְּסוּל מֵהַב"ע.

דְּעֵיקַר פְּסוּל מֵהַב"ע נִפְקָא לֵן מְקַרָּא דְּוְהַבְּאַתָּם גְּזוּל וְאֵת הַפְּסַח וְגו' וְדִרְשִׁינֵן דְּגְזוּל דְּוּמְיָא
דְּפַסַּח דְּלִית לִיהַּ תַּקְנֵתָא כו'. מְשִׁא"כ בְּאַיְסוּר דְּאִית לִיהַּ תַּקְנֵתָא וְיֵישׁ הִיתֵר לְאַיְסוּרוֹ לִיפָּא
לְמִילַף מֵהַתָּם שְׁיִפְסֵל מְשׁוּם מֵהַב"ע.

(וּבְגְזוּל לִית לִיהַּ תַּקְנֵתָא כְּמוֹ שֶׁהוּא עַתָּה דָּאֵם אַח"כ יִתְּנֵנוּ לוֹ הַנְּגִזָּל בְּמַתְּנָה אִזּוּ יִהְיֶה קִנְיָן
חֲדָשׁ שֶׁקְּנָהוּ אַח"כ וּפְנִיָם חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכָאן, מְשִׁא"כ פֶּאן שְׁיֵישׁ תַּקְנָה לְאַיְסוּרוֹ כְּמוֹ
שֶׁהוּא).

וְכַדְמִצִּינוּ בְּכַמְהָ דְּוֹכְתִי דְּאַיְסוּר שְׁיֵישׁ הִיתֵר לְאַיְסוּרוֹ קִיל יוֹתֵר. וְכַדְאִיתָא בְּפַסְחִים (דְּמ"ד
רע"ב וּבְקִדְוִשִׁין (דל"ח סע"א) וּבְחֻלִּין (דס"ט ע"א) בְּבַעֲיָא דְמַהוּ לְגַמְוַע חֲלָבוֹ כו' או
דְּיִלְמָא הֵתָם אִיתָא תַּקְנֵתָא לְאַיְסוּרוֹ בְּשִׁחִיטָה הֵכָא לִית לִיהַּ תַּקְנֵתָא לְאַיְסוּרוֹ כו'.

וּבִיּוֹמָא (דפ"ד סע"א) וּמ"ס תְּרוּמָה חֲמִירָא אֲבָל טָבֵל אֶפְשָׁר לְתַקְוֵי כו'. הֵרִי דְּמַש"ה
אֵע"ג דְּעֻדִין לֹא נִתְקַן מ"מ הָאִיְסוּר קִיל יוֹתֵר.

וּבְזֵה מִינְשֵׁב תְּמִיחַת הַתּוֹס' בְּסוֹפָה (ד"ל ע"א סד"ה מְשׁוּם דל"ל קָרָא דְאִין יוֹצֵאִין בְּמַצָּה
שֶׁל טָבֵל תִּפְּוֹק לִיהַּ מְשׁוּם מַצָּה הַבָּאָה בְּעִבְרָה. וְלִהַנְּ"ל נִיחָא בְּפִשְׁיטוּת.

דְּלֵא יִלְפִינֵן פְּסוּל מֵהַב"ע רַק בְּאַיְסוּר שְׁאִין הִיתֵר לְאַיְסוּרוֹ מְשִׁא"כ בְּטָבֵל שְׁיֵישׁ לוֹ הִיתֵר
וְכַנ"ל. רַק דְּלִפ"ז מְשִׁמַּע דְּהַתּוֹס' בְּסוֹפָה שֶׁם לֹא ס"ל חֲזִילוֹק זֶה מְדַהֲקָשׁוּ כֵּן.

וְגַם לְכַאוּרָה יֵישׁ סְתִירָה לְדְבָרֵינוּ מְדַבְּרִי רַש"י בְּפַסְחִים (רִישׁ דל"ט) בְּמַרּוֹר שֶׁל טָבֵל
דְּפִירַש"י דְּלֵא יִצָּא מְשׁוּם מֵהַב"ע. וְכ"כ שֶׁם (דל"ה רע"ב) וְז"ל וְאֶמְרִינֵן לְקַמְן מִי
שְׁאִיְסוּרוֹ מְשׁוּם ב"ת חֲמִץ כו' א"נ הֵוִי לִיהַּ מֵהַב"ע עכ"ל.

הֵרִי מְבֹאָר בְּדַבְּרֵי רַש"י דְּטָבֵל נְמִי ה"ל מֵהַב"ע. רַק דִּי"ל שֶׁכָּפֵר הִוְקָשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁם
בְּדַבְּרֵי רַש"י דְּאַרְכְּבִיָּה אֶתְרִי רִיכְשֵׁי בְּשִׁנֵי הַטְּעָמִים.

ובממ"נ אי יש לפסול משום מהב"ע למה לי קרא דמי שאיסורו משום ב"ת חמץ כו'.
ובמתני' שם פירש"י ה"ט לחוד.

ובתוס' פסחים (דקי"ד ע"ב ד"ה אכל) פירשו משום דמרור איתקש למצה ובמצה של
טבל נפקא לן מקרא דלא תאכל עליו חמץ כו'. מבואר מדברייהם דמשום מהב"ע אין
לפסול בטבל.

וי"ל באופן זה. דנדאי באיסורא דאית ליה תקנתא ליפאפסול מהב"ע וכדברינו.

רק דלעיל הסברנו זה משום דאיסור שיש היתר לאיסורו קיל יותר וליפא למילף מגזול
דפסול משום מהב"ע וכנ"ל. ודברי רש"י הנ"ל סותרים לזה אמנם יותר י"ל מטעם אחר.

והיינו עפ"י סברת התוס' בסנפה דפסול מהב"ע הוא רק אם ע"י העבירה באה המצנה
ונה באופן שבלא העבירה לא היה יכול לקיים המצנה. אבל באיסור דאית ליה תקנתא
דאפשר לתקוני ולמיעבד המצנה בהיתר י"ל דאף שלא תיקן איסורו מ"מ כיון שהוא
באפשר לקיים המצנה בלא העבירה ואין המצנה תלויה בהעבירה דוקא מש"ה לא חשיב
מצנה הבאה בעבירה.

ולפ"ז אין סתירה מדברי רש"י הנ"ל. דהא התם גבי מרור מייירי שא"א לו להפריש
המעשר וכגון שיש לו כזית מצומצם.

דהא במתני' שם משמע דיוצאים בדמאי לכתחלה דומיא דיוצאים בקלח דתני בהגדה
ע"ש. וע"כ בכה"ג.

(ואף דבהא דיוצאים במצה של דמאי נסתפקו התוס' שם (דל"ה ע"ב) אי יוצאין דיעבד
או לכתחלה, מ"מ במרור דתני להו בחד בבא דיוצאים בדמאי ובקלח כו' משמע
לכתחלה). ובכה"ג לית ליה תקנתא וא"א לעשות המצנה בלא העבירה ופסול משום
מהב"ע.

וגבי מצה נמי בכה"ג פסול משום מהב"ע. רק היכא שיש לו כדי להפריש ויכול לתקנו
ולקיים המצנה בהיתר דבכה"ג לא ה"ל מהב"ע כנ"ל בזה צריך קרא דל"ת עליו חמץ
כו'.

ומש"ה כתב רש"י שם שני הטעמים. ומיושב ג"כ קושיות התוס' בסנפה הנ"ל דשפיר
איצטריך קרא בכה"ג דליפא משום מהב"ע וכנ"ל.

ובפשיטות יותר י"ל לפמ"ש התוס' בסנפה (דל"ה סע"א ד"ה לחם) דבלא"ה אין יוצאין
י"ח במצה של טבל משום דטבל לא חשיב לכם משלכם וקרא איצטריך כשאכל ממנה
כמה זיתים דיש כזית משלו לחוד ע"ש.

(מיהו בפסחים דל"ח ע"א פתבו התוס' עוד תירוצ' ע"ש). ובכה"ג אין לפסולו ג"כ משום
מהב"ע וכנ"ל שוב מצאתי להרמב"ן בליקוטיו לפסחים שכתב להדיא סברא זו שאין
בטבל דין מהב"ע מפני שבגידו לתמן כו'.

אלא שאח"כ נטה שם לסברא אחרת דמהב"ע הוי פסול דרבנן ואיצטריך קרא לפסולו
מדאורייתא. מ"מ כנראה שחזר בו הרמב"ן.

שְׁהָרֵי פֶתַח הַרְמֵב"ן בְּמִלְחָמוֹתָיו פ"ק דְּפִסְחִים (גְּבִי הָךְ דַּר"ג דְּהִמְקִדְשׁ מִשְׁשׁ וּלְמַעֲלָה אִפִּי' בְּחִיטֵי קוֹרְדָנְיָתָא א"ח לְקִדְוִשִׁין). דְּהָא דְּפָרִיף הַגְּמָרָא וְלֹא בְּטָבֵל פְּשִׁיטָא דְּלֹא פְּשִׁיטָא הוּא אֲלָא פְּלוּגְתָא גְּמִי הִיא וְדָלָא פְּהֵלְכְתָא כּו' ע"ש הָרֵי מְבֹאָר דַּס"ל דְּלָפּוּם הִלְכְתָא יוֹצְאִין בְּמִצְהָ שֶׁל טָבֵל (פִּינּוֹן דְּקָרָא דְּל"ת עָלָיו חֲמִיז לֹא מִמַּעֲט הַגְּמָרָא מִיְנִיגָה מִצְהָ שֶׁל טָבֵל רַק לַר"ש דַּס"ל אֲחֵע"א).

וּמוֹכַח שְׂדֵעְתוֹ דְּמִצְהָ שֶׁל טָבֵל לֹא הָוֵי מֵהַב"ע מִשּׁוּם סְבָרָא הַנָּ"ל שֶׁבִּידוֹ לְתַקְּנוֹ פְּנ"ל וְאִמְנָם י"ל וְלַחֲלָק דְּסִבְרַת הַרְמֵב"ן הוּא רַק בְּטָבֵל דְּהָוֵי בִּידוֹ לְתַקְּנוֹ מִשָּׂא"כ בַּע"ז דְּצָרִיף שְׂיִבְטָלְנוּ הָעִכּוֹ"ם וְלֹא הָוֵי כ"כ בִּידוֹ.

מ"מ אֵין חִילּוּק זֶה מְוַכָּרַח פְּאֵן דְּהֶעֱיָקָר תְּלוּי שַׁע"כ"פ יֵשׁ אֶפְשָׁרוּת לְהַמְצִיחַ בְּלֹא הָעֲבִירָה אַף דְּלֹא הָוֵי בִּידוֹ וְרֵאִיתִי בְּחִיזְדוּשֵׁי הָרִיטְבָ"א בְּפִסְחִים שֶׁם שְׂדֵעְתוֹ ג"כ דְּטָבֵל לֹא חָשִׁיב מֵהַב"ע. רַק שְׂפָתַי שֶׁם מִטַּעַם אַחֵר.

וְדָבָרֵינוּ מְגֻמְגָמִים קִצָּת וְאֶפְשָׁר שְׂיֵשׁ שֶׁם ט"ס. וְעַכ"פ דַּעַת הַרְמֵב"ן וְהָרִיטְבָ"א דְּטָבֵל לֹא חָשִׁיב מִצְוָה הַבְּאָה בַּעֲבִירָה.

וְגַם מִדְּבָרֵי הַתּוֹס' פִּסְחִים (דְּקִי"ד ע"ב) הַנָּ"ל מִשְׁמַע פֶּן וּבְזָה מִיּוֹשֵׁב קוֹשְׁיִתָּם בְּסוּפָה פְּנ"ל: דַּן אֵין לְהַקְשׁוֹת לְדָבָרֵינוּ דְּבִאִסּוּר שְׂיֵשׁ הָיִתָּר וְתַקְנֵתָא לְאִסּוּרוֹ לִיכָּא פְּסוּל מֵהַב"ע א"כ אֲמַאי אַר"י בְּגָמָרָא דַּר"ה שֶׁם דָּאָם תַּקַּע בְּשׁוֹפָר שֶׁל שְׁלָמִים לֹא יֵצֵא וּפִירֵשׁ"י שֶׁם דְּמִיָּירִי שְׂתַלְשׁוּ מַחֲיִים.

וְהָא קוֹדֵם שְׂחִיטַת הַקֶּרְבֵּן יָכוֹל לִישְׂאֵל לְחֻכְמָא עָלָיו וַיֵּשׁ הָיִתָּר לְאִסּוּרוֹ ע"י שְׂאֵלָה וּש"מ דַּבְּכָה"ג גְּמִי פְּסוּל מִשּׁוּם מֵהַב"ע. וְאַף שִׁ"ל דְּמִיָּירִי שֶׁאֵח"כ גְּשַׁחַט הַקֶּרְבֵּן (וְאַחֵר הַשְּׂחִיטָה וְהַזְרִיקָה לִיתָא בְּשְׂאֵלָה כַּמ"ש הַתּוֹס' בְּכָרִיתוֹת דִּי"ג סַע"ב).

וְגַם לַפּמ"ש הַתּוֹס' בְּזִבְחִים (דַּפ"ו ע"א ד"ה אֲתִיָּא) בְּחֵד פִּירוּשָׁא דְּמִיָּירִי הִכָּא בְּשׁוֹפָר שְׂהַפְרִישׁוּ לְדָמֵי קֶרְבֵּן. מ"מ י"ל דְּמִיָּירִי בְּדָאֲתֵי לִיד גְּזָבֵר דְּלֹא מְהַנִּי לִיהַ שְׂאֵלָה.

(וּבְזָה הִזְה מִיּוֹשֵׁב ג"כ קוֹשְׁיִית הַתּוֹס' לַר"י מ"ש בְּשׁוֹפָר שֶׁל שְׁלָמִים דְּלֹא יֵצֵא וּבְשׁוֹפָר שֶׁל ע"ז יֵצֵא. וְלַהַנָּ"ל נִיחָא.

דְּבִשְׁלָמִים דְּלִיכָּא תַקְנֵתָא לְאִסּוּרֵיהוּ הָוֵי מֵהַב"ע, מִשָּׂא"כ בְּשֶׁל ע"ז דָּאִית לִיהַ תַקְנֵתָא בְּבִיטוּל וְכַנ"ל). מִיְהוּ זֶהוּ דוֹחַק וּבְנוֹדָאֵי מְסַתְמָא מִיָּירִי בְּכָל עֲנָוָן.

וּמוֹכַח דְּפְסוּל מִשּׁוּם מֵהַב"ע אַע"ג דָּאִית לִיהַ תַקְנֵתָא בְּשְׂאֵלָה. מ"מ לַק"מ מְהִכָּא לְדָבָרֵינוּ הַנָּ"ל.

דְּהָא מְבֹאָר לְעֵיל דְּאַף ר"י דְּלֹא חֲנִינֵשׁ פְּלָל לְמֵהַב"ע (לַפ"ד הַתּוֹס' גִּיטִין הַנָּ"ל). מ"מ ס"ל הִכָּא דְּלֹא יֵצֵא וְכַסְבְּרַת הַרְשֵׁב"א הַנָּ"ל.

דַּש"ה דָּאֵי נִימָא דְּלֹא יֵצֵא לֹא נִהְנָה וְלֹא עֲבִיד אִסּוּרָא פְּלָל. הָרֵי דַּע"ג דַּר"י לֹא יִלְיָף פְּלָל מֵהַב"ע מְקָרָא מ"מ בַּכָּה"ג ס"ל מְסַבְרָא דְּלֹא יֵצֵא.

(וכן מבואר בריטב"א בר"ה שם דאין זה תלוי פלל בדין מהב"ע ובכה"ג שיתוקן האיסור עיי"ז בלא"ה לא יצא לכ"ע). א"כ ה"ה לדין דקיי"ל פסול מהב"ע אלא דהיכא דיש תקנתא לאיסורא דבכה"ג ליכא למילף מקרא לא פסיל מהב"ע בכה"ג.

מ"מ היכא שיתוקן האיסור עיי"ז דאם נימא דלא יצא ממילא לא עביד איסורא פלל וכנ"ל. בודאי מסבא י"ל בזה דלא יצא כמו לר"י דלא ס"ל פלל מהב"ע ולמה יגרע זה לדין וזה פשוט.

ומעתה לפ"ז ג"כ מתורץ קושיות מעלתו דליפסיל משום מהב"ע בשופר של ע"ז משום דל"ת תועבה כו'. דזה אינו.

פינן דמירי בע"ז של עכו"ם דאית ליה תקנתא בביתול. א"כ בכה"ג ליכא פלל פסול מהב"ע רק היכא שעיי"ז יתוקן האיסור אם נימא דלא יצא אבל פינן דמצות לל"נ רק משום שהביא תועבה לביתו ואיסור זה לא יתוקן פלל אם נימא דלא יצא מש"ה לא שייך פלל פסול מהב"ע.

וכבר יישבנו קושיות לעיל בכמה אופנים. רק פתבתי זה יען שזהו סבא מחודשת בדיני מהב"ע.

ולכאורה היא הערה נכונה: ה אמנם דעת הרמב"ם לכאורה משמע דס"ל דאכילת טבל ג"כ תשיב מהב"ע אף דאית ליה תקנתא ואף דאין ראיה ממ"ש הרמב"ם (בפ"ה מהל' איסורי מנבח"ה"ט) אין מביאין מנחות ונסכים מן הטבל כו' ואצ"ל ערלה וכה"כ שהוא מהב"ע.

עכ"ל.

דהתם לא קאי טעמא דמהב"ע רק על ערלה וכה"כ דנקט בסוף אכל על טבל וחדש דנקט הרמב"ם ברישא דמילתיה לא שייך פלל מהב"ע שם דהא לא נעשה בהם שום עבירה דאיסורין בא ממילא וגם מותרים בהנאה.

והא דאסורים למנחות ונסכים הוא רק מקרא דממשקה ישראל מן המותר לישאל וכמ"ש פן בנו"ב מ"ת (חא"ח סי' קל"ד) בפירוש דברי הרמב"ם שם. ולא כהש"א בסי' צ"ו.

(זולת אם נימא פספיקו של המל"מ בפ"ב מהל' תרומות באיסור הנאה של פילוי בטבל אם הוא מדאורייתא ואם נימא דהוא דאורייתא שייך בזה ג"כ מהב"ע כשמביא טבל למנחות ולנסכים כו'.

מ"מ א"א לפרש בדעת הרמב"ם דנקט טעם דמהב"ע ארישא דמילתיה ג"כ דהא בחדש דנקט שם לא שייך זה פלל. וע"כ דטעם מהב"ע נקט הרמב"ם רק על סיפא דמילתיה פנ"ל.

ועוד דמ"ש המל"מ שם דהרמב"ם פליג על התוס' דס"ל דבקרוב לא שייך הנאה מטעם מצות לל"נ. זהו דוחק.

וגם מ"ש הנו"ב שם משום דמלל"נ הוא רק לענין דייעבד אבל לכתחלה אסור הוא דוחק בלשון הרמב"ם שם שפתיב ואם הביא לא נתקדשו להיות ראויין לקרבן דמשמע בהדיא דלענין דייעבד קאמר ואם נימא פהמפרשים דהוי מהב"ע בערלה וכה"כ פשמיאם למנחות שעי"ז מבטל מהם מ"ע דשריפה שחיבה תורה לשורפם.

ולפ"ז ממילא בטבל וחדש לא שניד זה). אף יש להוכיח ממ"ש הרמב"ם (בפ"ו מהלכות חו"מ ה"י דאין יוצאין במצה של טבל כו').

והקשה הלח"מ דהא מסקנת הגמ' דזהו רק לר"ש דס"ל דאין אחע"א אף בכולל ולדידיה דרשינן מקרא מי שאיסורו משום בל תאכלתמין כו'. ולדין קי"ל כרבנן דר"ש דאחע"א בכולל.

ולפי זה מוכח דעת הרמב"ם דטעמו הך דאין יי"ח במצה של טבל הוא משום מהב"ע ומוכח דס"ל דטבל ג"כ חשיב מהב"ע. (והא דהגמרא לא אמר פאן טעם מהב"ע רק מוקי הברייתא כר"ש דאחע"א כו').

כבר פתתי במ"א ליישב בכמה אופנים ואכמ"ל). אלא דלכאורה הנה אפשר לדחות ולפרש באופן אחר בדעת הרמב"ם פאן דאין טעמו משום מצוה הב"ע פלל.

דאין זה דרוך הרמב"ם לפסוק נגד פשטות סתמא דגמרא דמשמע דבמצה של טבל ליכא משום מהב"ע רק מקרא דל"ת חמץ פנ"ל. אלא י"ל דהרמב"ם חשב זה לדחוק לומר דסתם מתני' דפסחים דאין יי"ח במצה של טבל אתיא כר"ש דאין אחע"א.

(ובכר"ט לפמ"ש התוס' בקולין (דפ"ט ע"ב ד"ה איסור) בתירוץ קמא לפרש קושיות הגמרא בר"פ ג"ה שם דפשיטא ליה להגמרא דכינן דסתם מתניתין דכריתות ס"ל דאחע"א בכולל א"א לומר שסתם מתני' אחרת תחלוק ע"ז, ע"ש).

וכבר ביארתי במ"א דלא תיקשי לדבריהם מגמרא דמפות (דכ"ב סע"א). ולפ"ז ה"נ בסתם מתני' דפסחים דאין יוצאין במצה של טבל ג"כ א"א לומר דאתיא כר"ש דאין אחע"א בכולל ודלא כסתמא דכריתות הנ"ל).

ובהכרח דמתני' דאין יוצאין בטבל אתיא ככ"ע ולא רק כר"ש דאין אחע"א. ואף דלכאורה הנה י"ל דרב ששת דאמר שם בגמרא דפסחים (דל"ה סע"ב) הא מני ר"ש היא דאמר אין אחע"א כו'.

רב ששת לטעמיה אגיל. דרב ששת גופיה ס"ל בפסחים (דקט"ו ע"ב) דמצה בזה"ז דרבנן.

ולשיטת התוס' בסופה (ד"ל סע"א) שפירשו לשמואל ה"תם דבמצוה דרבנן לא חייש למצוה הב"ע. וי"ל דרב ששת נמי הכי ס"ל.

ומש"ה איצטריך לאוקמי מתני' כר"ש דאין אחע"א כו'. (דלדידיה נתמעט טבל מקרא דב"ת חמץ וממילא אף בזה"ז דרבנן נמי פוסל כמ"ש התוס' דלקמן דקי"ד ע"ב הנ"ל).

משא"כ לדין דקיי"ל דמצה בזה"ז דאורייתא בלא"ה אין יוצאין במצה של טבל משום מהב"ע. וא"צ לאוקמי מתני' כר"ש.

אך כָּבֵר בְּיָרְתִי בַמַּ"א דְהֶרְמֵב"ם לֹא ס"ל פְּהַתּוֹס' דְסוֹפָה הַנַּ"ל (וְתוּ דְתִיקְשִׁי לִיה לַר"ש גּוּפְיָה לְמָה לִי קָרָא דְאִין יוֹצְאִין בְּמַצָּה שְׁל טָבֵל תִּיפּוֹק לִיה מְשׁוּם מַצָּה הַבָּאָה בַעֲבִירָה דְבְסוֹפָה שְׁם מְשֻׁמֵּע דַר"ש גּוּפְיָה ס"ל דְפָסוּל מֵהַב"ע הוּא מְדַאוּרֵיִתָּא.

וְלִחֲתֵק לֹמֵר דְאַסְמַכְתָּא הִיא. וְכ"מ בְּתוֹס' בְּכַמָּה דְוֹכְתִי.

מִיְהוּ בְתוֹס' פ"ק דְסוֹפָה ד"ט סַע"א פִּי דְפָסוּל מֵהַב"ע דְרַבְנָן ע"ש). וְתוּ דְרַב שְׁשֵׁת בְּגַמְרָא דְפָסְחִים קָאִי לְפָרֵשׁ הַבְּרֵייתָא דִילִיף לְפָסוּל טָבֵל מְקָרָא דְל"ת חֲמִץ וְלֹא קָאִי אַמְתְּנִי'.

וְא"כ אִין זֶה תְלוּי בְדַרְב שְׁשֵׁת לְטַעֲמָיָה וְכַנ"ל. וְע"כ הִיָּה י"ל בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם בְּאִוְפָן אַחֵר.

שְׁהִיָּה מְפָרֵשׁ בְּגַמְרָא בְּהָא דְמוֹקִי הַבְּרֵייתָא כַר"ש דַּאֲחַע"א הִיָּינוּ רַק מְדַנְקֵט הַבְּרֵייתָא בְּהָד לִישְׁנָא יֵצֵא זֶה שְׁאִין אִיסוּרוֹ מְשׁוּם ב"ת חֲמִץ אֲלֵא מְשׁוּם ב"ת טָבֵל. דְמְשֻׁמֵּע לִישְׁנָא דְאִיסוּר חֲמִץ אִינוּ חַל כָּלֵל עַל אִיסוּר טָבֵל.

אַבְל לְעוֹלָם מִתְנִי' דְאִין יוֹצְאִין בְּמַצָּה שְׁל טָבֵל אֲתִיָּא כַכ"ע. וְכַפִּי שְׁיִבְאוּר.

וְכַמוֹ דְהַגְמָרָא בְּחֻלְיוֹן (ד"ק ע"ב) מוֹכִיחַ דַר"י ס"ל אִין אַחַע"א מְהָא דַר"י יִכּוֹל תְּהָא גְבִילַת עוֹף טָמֵא מְטָמֵא בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה ת"ל גְבִילָה כו' יֵצֵא זֶה שְׁאִין אִיסוּרוֹ מְשׁוּם ב"ת גְבִילָה כו'. וְהוֹכַחַת הַגְמָרָא שְׁם הוּא רַק מְלִישְׁנָא דַר"י דְאָמַר שְׁאִין אִיסוּרוֹ מְשׁוּם ב"ת גְבִילָה כו'.

אַבְל עֲצָם הַדְרָשָׁא מְקָרָא דְרִשְׁיָנָן לַכ"ע. וְכַמוֹ שְׁפַתְב הַר"ש בַפ"ט דְטָהֲרוֹת מְשֻׁנָּה ג' וְנ"ל וְמ"ד אַחַע"א דְרוֹשׁ הָכִי מִי שְׁאִיסוּרוֹ מְשׁוּם ב"ת גְבִילָה לְחוּדִיָּה יֵצֵא זֶה שְׁאִיסוּרוֹ מְשׁוּם ב"ת גְבִילָה וְטָמְאָה.

עַכ"ל הַר"ש. וְרֵאִיתִי בְּגִלְיוֹן הַש"ס לְהַגְרַע"א שְׁהַקְשָׁה ע"ד הַר"ש הַנַּ"ל מְגַמְרָא דְפָסְחִים הַנַּ"ל דְפָרִיף הַגְמָרָא אֲשִׁינוּיָא דְרַבִּינָא מִיַּדִּי בְּלִבְד כְּתִיב אֲלֵא מְחַנּוּרְתָא כְּרַב שְׁשֵׁת.

אַמְנָם פְּשוֹט הוּא שֶׁהַר"ש מְפָרֵשׁ בְּגַמְרָא דְאָמַר מְחַנּוּרְתָא כְּרַב שְׁשֵׁת הִיָּינוּ בְּפִירוּשׁ לְשׁוֹן הַבְּרֵייתָא דְקָאֵמַר בְּהַדְיָא מִי שְׁאִין אִיסוּרוֹ מְשׁוּם ב"ת חֲמִץ בְּזֶה אִין לֹמֵר פְּשִׁינוּיָא דְרַבִּינָא רַק כְּרַב שְׁשֵׁת.

אַבְל מִתְנִי' דְפָסְחִים אֲתִיָּא כַכ"ע. וְלַרְבָּנָן דַר"ש דְרִשְׁיָנָן הָכִי מִי שְׁאִיסוּרוֹ מְשׁוּם ב"ת חֲמִץ לְחוּדִיָּה וְכַנ"ל.

וְכ"ד הֶרְמֵב"ם ג"כ. (וְהַנְּכוֹן לֹמֵר שְׁהֶרְמֵב"ם וְהַר"ש הִיָּה גִירְסַתְּם בְּגַמְרָא דְפָסְחִים מִיַּדִּי בְּלִבְד קָאֵמַר.

וְהִיָּינוּ עַל הַבְּרֵייתָא. וְלֹא כְּגִירְסַתְּנוּ מִיַּדִּי בְּלִבְד כְּתִיב).

וְלִפִּי זֶה אֲדַרְבֵּה יְהִיָּה מוֹכַח לַפ"ד הֶרְמֵב"ם ג"כ דְבִטְבֵּל לִיכָּא מְשׁוּם מֵהַב"ע. אֲדָּ קֶצֶת לֹא מְשֻׁמֵּע כֹּן מְלִשׁוֹן הֶרְמֵב"ם שְׁם שְׁפַתְב וְנ"ל כָּל שְׁמַבְרִכִין עָלָיו בְּרַהֲמ"ז יוֹצְאִין י"ח בּו כו' עַכ"ל.

ומזה משמע דטעמא דלא יי"ח מצה באכילת איסור הוא משום מהב"ע. (וע' ברמב"ם פ"א מהל' ברכות הי"ט).

ואף שג"ז הנה יש לדחות דמ"מ טבל נפקא לן מקרא דב"ת חמין פנ"ל. אף מצאתי בפי המשנה להרמב"ם בפ"ק ב דגדרים משנה ב' גבי הא דתנו חומר בנדירים מבשבועות כו'. שפתב שם ונ"ל. כמו מי שלא ימצא בליל הפסח אלא מצה שהיא איסורה לו באכילה פגון שפתהיה טבל או הקדש שאסור עליו אכילתו לפי שהוא מהב"ע. עכ"ל.

מבואר מדבריו דטבל הוי נמי מצוה הבאה בעבירה. אלא דלפמ"ש לעיל (באות ג') לחלק דהיכא שיש לו פזית מצומצם וא"א לו להפריש המעשר אז חשיב מהב"ע פיון שא"א לו לקיים המצוה בלא העבירה משא"כ כשיש לו יותר מפזית ויוכל להפריש ולתקנו ולקיים המצוה בהיתר אז אף כשלא תקנו ואכל טבל לא פסיל משום מהב"ע מאחר שהיה יכול לקיים המצוה בלא העבירה וכנ"ל.

לפ"ז י"ל דהרמב"ם בפ"א המשנה דגדרים דנקט שם מצה של טבל רק לדוגמא בעלמא. י"ל דמייירי בכה"ג בפזית מצומצם דפסול משום מהב"ע.

ובלא"ה נמי אין סתירה כ"כ מדברי הרמב"ם בפ"א המשנה דלא מייירי פלל לענין דייעבד שלא יי"ח בדיעבד במצוה של טבל משום מהב"ע רק לענין לכתחלה שאסור לאוכלה. ע"ש בדבריו.

(וכעין מ"ש בסי' שאח"ז אות ב'. לפ"ש בגמרא דברכות בעובדא דר"א דפריה מהב"ע היא היינו רק לענין לכתחלה.

אבל בדיעבד אין לפסול שם משום מהב"ע ע"ש). ועדיין י"ל פדברינו הנ"ל לענין דייעבד דפסול משום מהב"ע דנ"ל מקרא דונהבאתם גזול כו'.

היינו רק דומיא דהתם דלית ליה תקנתא משא"כ בטבל וכה"ג. רק דמ"מ פשטות דבריו ל"מ פו, ובמ"א יבואר יותר א"ה: סימן לא א לבאר מ"ש בירושלמי (פי"ג דשבת ה"ב) גבי הא דהקורע בשבת יי"ח קריעה.

ופריה שם מהא דאר"י בשם רשב"י דמצוה גזולה אין אדם יי"ח בפסח. ומשני תמן גופה עבירה ברם הקא הוא עבר עבירה, כף אגני אומר הוציא מצוה מרה"י לרה"ר אין יוצא בהם יי"ח בפסח (בתמי').

ובשיירי קרפן שם פירש שזהו ע"ד סברת התוס' בסוכה (ד"ל ע"א) דמהב"ע הוא דוקא כשמחמת העבירה באה המצוה כו'. ואין פירוש מספיק.

דזה ניחא בהא דהוציא מצוה מרה"י לרה"י דיי"ח בפסח. אבל הא דהקורע בשבת יי"ח קריעה לא מיתרצא פלל בההו סברא דבזה ג"כ המצוה באה ע"י העבירה כמו בכל מהב"ע ולמה יי"ח קריעה אף לכאורה החילוק מבואר דיש לחלק בין איסור בעצם ובין איסורא דיומא קגרים שהאיסור רק מחמת הזמן.

(וכסברא זו פתב הט"ז בח"מ סי' ר"ח לחלק בָּהָא דְּכָל דָּא"ר לָא תַעֲבִיד אַעל"מ דמ"מ בְּאִסוּרֵי שְׁבֵת אֵי עֲבִיד מְהֵנִי ע"ש). מִיָּהוּ ג"ז אִינוּ מְחַנְוֹר כ"כ בְּפִירוּשׁ הַירוּשְׁלָמִי וְגַם דְּבַגְמָרָא דִּידָן לָא מִשְׁמַע פְּחִילוּק זָה.

וְאִין סְבָרָא לֹוֹמֵר שְׁיִפְלִגוּ בְּזָה הַבְּבִלִי וְהַירוּשְׁלָמִי דְּבַגְמָ' דְּפִסְחִים (דמ"ח ע"א) דְּפָרִיף לְרַבָּה דְּאָמֵר מְוִקְצָה דְּאוֹרֵייתָא מְהָא דְּתַנְיָא מִמִּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל כּו' אָמַרְתָּ מַה טָּבֵל מִיְּחֻד שְׁאִיסוּר גּוֹרָם לֹו כּו' יֵצֵא מְוִקְצָה שְׁאִין אִיסוּר גּוֹרָם לֹו אֶלָּא אִיסוּר ד"א גְּרָם לֹו (פִּירֵשׁ"י אִיסוּר שְׁבֵת) וְאֵי אָמַרְתָּ אִיסוּר מְוִקְצָה דְּאוֹרֵייתָא מַה לִּי אִיסוּר גּוֹרָם מַה לִּי אִיסוּר ד"א.

הָרִי מְבֹוֹאֵר דְּבְּאִיסוּר דְּאוֹרֵייתָא אֵין לְחֻלְק בֵּין שְׁהוּא אִיסוּר בְּעֵצָם וּבֵין אִיסוּר שְׁמַחְמַת הַזְּמַן דְּיוֹמָא קְגָרִים. (וכ"מ בְּחֻלְוִין (דקט"ו) דְּפָרִיף לר"א דְּגִלְיָף אִיסוּר בּב"ח מל"ח כָּל תּוֹעֵבָה כָּל שְׁתַּעֲבַתִּי לָךְ כּו'.

אֶלָּא מַעֲתָה מַעֲשֵׂה שְׁבֵת לִיתְסֵרוּ כּו'. וְלֹא מְחַלְק בֵּין שְׁתַּוְעֵבָה הִיא בְּעֵצָם וּבֵין שְׁמַחְמַת הַזְּמַן.

וְאִף שִׁ"ל דְּלַעֲנֵן כָּל תּוֹעֵבָה וְכֹן לַעֲנֵן קָרְבָן דְּבַעֲיָנוּ מִן הַמִּנְחָה לִישְׂרָאֵל כּו' בְּזָה אֵין לְחֻלְק בֵּין אִיסוּרָא דְּיוֹמָא קְגָרִים דמ"מ הוּא אִיסוּר וְתוֹעֵבָה. רַק לַעֲנֵן מַהב"ע יֵשׁ חִילוּק אִם הַעֲבִירָה הוּא בְּעֵצָם הַדְּבָר כּו' מ"מ אֵין בְּזָה יְסוּד נְכוּן וְצָרִיף בִּיאוּר וּכמ"ש לְקַמְוֹן).

אֲמַנָּם בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁפִיר יֵשׁ חִילוּק בֵּין אִיסוּרָא דְּיוֹמָא קְגָרִים וְכמְבֹוֹאֵר בְּפִירוּשׁ דְּפִסְחִים הַנֶּ"ל. וּבְזָה נִיחָא פִּירֵשׁ"י בְּסוּפָה (דכ"ב סע"ב ד"ה כְּשִׁירָה) בְּסוּפָה שְׁבָרָאֵשׁ הָאֵילָן דְּאֵין עוֹלִין לָהּ בִּיו"ט מ"מ אִם עֹבֵר וְעָלָה לָהּ בִּיו"ט יֵצֵא י"ח.

וְאִף דְּרִשׁ"י גּוֹפִיָה ס"ל בְּפִסְחִים (רִישׁ דל"ט) גְּבִי מְרוּר שֶׁל טָבֵל דְּמִשּׁוּם עֲבִירָה דְּרַבְּנָן נְמִי מִיְּפָסֵל מִשּׁוּם מַהב"ע. ע"ש.

וכ"מ בְּגְמָרָא דְּפִסְחִים (דל"ה רע"ב) בְּטָבֵל דְּרַבְּנָן שְׁזָרְעוּ בְּעֵצֵיךְ שְׁאִינוּ נְקוּב כּו'. אֶלָּא דְּבָזָה י"ל דְּאֵין הַטַּעַם מִשּׁוּם מַהב"ע (וכמ"ש לַעֲוִיל) רַק מְקַרָּא דְּל"ח עָלְיוּ חֲמִיז כּו'.

וְכמְבֹוֹאֵר בְּתוֹס' שָׁם (דק"ד ע"ב ד"ה אֶכְלָן) וּע"ש בְּתוֹס' (דל"ח ע"א ד"ה אֶכְלָן, בְּתַירוּז הַשְּׁנִי). וְלַהֲנַ"ל נִיחָא.

דְּבְּסוּפָה שְׁבָרָאֵשׁ הָאֵילָן דְּאֵין עוֹלִין לָהּ בִּיו"ט דְּהֵנִי אִיסוּרָא דְּרַבְּנָן וּבְזָה מְחַלְקִינוּ דְּכִינוּ דְּאִיסוּר ד"א גּוֹרָם לֹו דְּהֵינּוּ מְחַמַּת הַזְּמַן וְלֹא אִיסוּר בְּעֵצָם מִש"ה לָא הָנִי מַהב"ע (ולכמ"ש לְקַמְוֹן בְּלֹא"ה לְק"מ).

וְכֹן נִיחָא בְּזָה הָא דְּתַנְוּ בְּסוּפָה (דל"ב ע"ב) דְּאֵין מְמַעֲטִין בִּיו"ט וּמ"מ אִם עֹבֵר וּמִיַּעֲטוּן כְּשֶׁר (כְּדַמְדִיִּיק הַגְּמָרָא שָׁם דל"ג ע"ב) וְלֹא חָשִׁיב זָה מַהב"ע. וּמִצָּאֵתִי שָׁם בְּמֶרְדְּכִי שְׁעָמַד בְּזָה אֲמַתְנִי דְּהֵתָם אֲמַאי לָא פָּסִיל מִשּׁוּם מַהב"ע.

וּי"ל בְּדְבָרֵיו הַרְבֵּה וְאֵין לְהַאֲרִיף. (מִיָּהוּ בְּלֹא"ה י"ל בְּהָא דְּעֹבֵר וּמִיַּעֲטוּן בִּיו"ט כְּשֶׁר וְלֹא שְׁיִיף מַהב"ע דִּי"ל כְּסִבְרַת הַתוֹס' (בְּתַמּוּרָה ד"ד סע"ב) גְּבִי צוּרָם אֲנוּן בְּכוּר דל"ש לֹוֹמֵר אַעל"מ דְּלֹא גָרַע מֵאִם נָפַל בּוּ מוּם מַעֲצָמוּ דְּשָׁרִי.

וה"נ י"ל חילוק זה לענין מהב"ע פנין דאם נתמעטו הענבים ממילא נמי פשר כו'. וכן
ניתחא ג"כ מ"ש לעיל (בסי' הקודם) לענין מצה של טבל דלא הוי מהב"ע משום דאפשר
לתקנו.

(וכמ"ש לעיל שם בשם הרמב"ן ג"כ). אף דהפרכת מעשרות ביו"ט הוי שבות וא"כ
אפתי הוי עבירה דרבנן.

אלא דבעבירה דרבנן שמחמת הזמן לא חשיב מהב"ע וכן"ל. ויש עוד הרבה ראיות ע"ז.
מ"מ פבר הוכחנו דבאיסור דאורייתא אין לחלק בין איסור בפעם ובין איסור דיומא
קגרים. וא"כ בהך ירושלמי דשבת הנ"ל מה משגי תמן גופה עבירה ביום הכא הוא עבר
עבירה.

נהי דלענין קריעה בשבת י"ל למאי דמוקי לה הירושלמי התם מקודם כר"ש דמשאצ"ל
פטור. (ופליג אגמ' דידן דס"ל דקורע על מת דידה חשיב מתקן).

וא"כ הוי איסורא דרבנן שמחמת הזמן דלא חשיב מהב"ע. אבל בהך דהוציא מצה מרה"י
לר"ה דהוי איסור דאורייתא למה לא חשיב מהב"ע.

ואף דבנה בלא"ה לא הוי מהב"ע משום דלא מחמת העבירה באה המצוה וכסברת התוס'
בסופה הנ"ל. מ"מ הא בירושלמי משמע דחד טעמא לתרנוניהו לקורע בשבת ולהוציא
מצה מרה"י לר"ה כו'.

ולנה"ל הם שני ענינים נפרדים ה"ט לחוד וה"ט לחוד ולא קרב זא"ז. אלא נראה לפרש
דברי הירושלמי עפ"י דברי הריטב"א בסופה (ד"ל ע"א) גבי סופה גזולה דלרבנן דר"א
דס"ל דקרקע אינה נגזלת ה"ל סופה שאולה וי"ח בה אף דמ"מ הוי עבירה ביזו פנין
שפקה מחבירו ושואל שלא מדעת בעלים.

מ"מ לא מופסיל משום מהב"ע פנין שהסופה עצמה היא ברשות בעלים כו' ע"ש.
ומדבריו למדנו לחלק בדין מהב"ע דדוקא היכא שגוף החפץ עבירה פסול משום מהב"ע
כמו לולב הגזול וכה"ג.

אבל היכא שהעבירה אינה נתפסת על עצם הדבר רק שהעבירה היא על הפעולה שהיא
פעולת איסור כמו בשואל שלא מדעת שמשמש באיסור. אבל גוף החפץ הוי ברשותא
דמאריה כמו מקודם אין כאן פסול מהב"ע.

פנין שהעבירה היא על הפעולה ולא על הדבר עצמו. וכן יש לפרש דברי הירושלמי
הנ"ל תמן גופה עבירה כו' דקורע בשבת וכן בהוציא מצה מרה"י לר"ה ג"כ האיסור
רק על הפעולה ומש"ה בכה"ג לא חשיב מהב"ע וכן"ל.

וראיתי בב"י יו"ד סי' ש"מ שפירא שפנין לסברא זו ע"ש. והנה לכאורה לפ"ד הרמב"ם
דס"ל דחייב קריעה באבל הוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא (הובא בב"י יו"ד ר"ס
ש"מ).

לפ"ז קנשה על הירושלמי מה מקשה בקורע בשבת אמאי יי"ח וקא במצנה דרבנן לא פסלינן משום מהב"ע. לשיטת הירושלמי גופיה (פ"ג דסוכה ה"י) דאמר ריב"נ בשם שמואל כל הפסולין אינן פוסלין אלא ביו"ט ראשון בלבד.

ולא מייתי עליו פלוגתא קלל. ואף די"ל דקאי רק על פסולין דמתמת הדר אבל גזול דפסול משום מהב"ע פסול כל ז'.

מיהו הא הך מ"ד גופיה אמר בגמרא דידן בהדיא לענן לולב הגזול דאמר ריב"נ אמר שמואל דכשר ביו"ט שני פדאיתא בסוכה (ד"ל ע"א) ופי' התוס' שם ונ"ל הקא דוקא שהוא מדרבנן לא חייש למהב"ע עכ"ל.

וא"כ מסתמא הא דאריב"נ אמר שמואל גופיה בירושלמי דכל הפסולים פשרים ביו"ט ב' קאי נמי על גזול דמהב"ע פשר בדרבנן. ומכש"כ דתיקשי לשיטת הרמב"ם שפסק לדינא (בפ"ח מהל' לולב ה"ט) דגזול ג"כ פשר ביו"ט שני.

הרי דבמצנה דרבנן לא חיישינן למהב"ע. ותקשי מסתמא דירושלמי דפשיטא ליה לענן קריעה דרבנן דיש פסול מהב"ע וקא דיצא בקורע בשבת הוא רק משום דאין גופה עבירה כו' ונראה שמזה ראיה לדברינו הנ"ל בפירוש הירושלמי דתמן גופה עבירה כו'.

דעיקר החילוק הוא בין שהעבירה הוא בעצם הדבר ובין שהעבירה היא על הפעולה וכו"ל. ומעתה י"ל דלעולם שיטת הירושלמי דבמצנה דרבנן ג"כ פוסל מהב"ע.

וקא דלולב הגזול פשר ביו"ט שני טעמא אחרינא איכא במילתא (ולא פטעם שפכתבו התוס'). דכיון דשאוול פשר ביו"ט ב' וממילא אף בשאוול שלא מדעת מ"מ העבירה הוא רק על הפעולה שמשמש בו באיסור ולא חשיב זה מהב"ע.

ושפיר יי"ח. ומש"ה אף גזול פשר ביו"ט ב' כיון שאין המצנה תלויה בהעבירה שגוף הדבר דהיינו הגזול רק בהפעולה שמשמש בו באיסור.

(וכן ראיתי בספ"י שפרש ע"ד זה בדברי הגמרא מתוך שיוצא בשאוול יוצא נמי בגזול כו' ע"ש). ובזה ניחא נמי ליישב קושיות התוס' בסוכה (ד"ט ע"א ד"ה ההוא) ע"ש: ב ומיהו אין להביא ראיה דבמצנה דרבנן נמי חיישינן למהב"ע מגמ' דברכות (דמ"ז ע"ב) במעשה דר"א ששיחרר עבדו והשלימו לעשרה דפריה והיכי עביד הכי כו' ומשני מצנה שאני ופריה מהב"ע היא ומשני מצנה דרבים שאני.

ומדפריה שם גבי תפלה דרבנן מהב"ע היא מוכח דבמצנה דרבנן נמי חיישינן למהב"ע, מיהו בגי' הרא"ש שם נראה דל"ג לה לה פירקא מהב"ע היא כו' ע"ש. וכמו בגיטין (דל"ח ע"ב) דליתא לה פירקא בגירסתנו (ובמג"א (סי' צ' ס"ק ל') הקשה מזה ע"ד הר"ן דס"ל דכל שאינו עושה לטובת העבד הוי כמוכרו לו וליכא עשה קלל.

וכבר הארכתי במ"א ביישוב קושיותיו). הא לאו ראיה היא דבלא"ה תיקשי לפמ"ש התוס' בסוכה (ד"ל ע"א בד"ה האקנייה) ובגיטין (דנ"ה) ובב"ק (דס"ז) לענן קרבן הגזול דאם נגמר הקנין קודם ההקדש תו לא חשיב מהב"ע.

ודוקא היכא דע"י ההקדש קניא ליה אז חשיב מהב"ע כו' ע"ש בדבריהם. ומזה נשמע דהיכא דכבר פלטה העבירה קודם שבאה המצנה לא מופסיל משום מהב"ע.

(ומה"ט נמי י"ל גבי הא דעבר ומיעטן פשר דלא תשיב מהב"ע). וא"כ בהא דר"א ששיחרר עבדו להשלימו לעשרה הא מקודם פלגה העבירה ואין זה מהב"ע.

רק דבזה הנה י"ל דאף דבהא דעשה דוחה ל"ת בעינו שיהא בעידנא דמיעקר לאו מקנים לעשה אבל בדחיות עשה התמור לעשה הקל לא צריך שיהא בעידנא דמיעקר עשה מקנים לעשה כו'.

כמ"ש התוס' פסחים (דנ"ט ע"א ד"ה אתי) ובהבאו ראיה מהך דר"א ששיחרר עבדו כו' ע"ש. מיהו לולא דבריהם י"ל דבהך דר"א פינון דמצי למיעבד שיהא בעידנא דמיעקר כו' דהיינו להתנות שיחול השיחרור בשעת מעשה המצוה.

א"כ מהכ"ת להתיר לו שיעבור מקודם העשה דשחרור. וי"ל דבאמת עשה פן ר"א.

וא"כ שפיר פריך מהב"ע היא. דהא בכה"ג לא פלגה העבירה מקודם רק העבירה נגמרה בשעת עשיית המצוה ושייך מצוה הבאה בעבירה.

אף בלא"ה הוא תמוה. מאי פריך הגמ' מהב"ע היא פינון דמקודם משני מצוה שאני ומוכח דהוי כמו עשה התמור שדוחה לעשה הקל.

(וע"ש בפרכות בתוס' ד"ה מצוה מה שהקשו על הבה"ג). וכינון שהדין נותן שדוחה לעשה דשחרור ושרי לכתחילה לשחררו בשביל מצוה זו א"כ מה שייך זה בגדר מצוה הב"ע מה שמתירים לו לכתחילה לעשות פן.

וע"ק מפאן לשיטת בעל המאור ברפ"ג דסנפה בפלוגתא דר"א ורפנו בסנפה גזולה דאמרין דבגזול עצים וסיכה בהן ד"ה פשירה. ומפרש בעה"מ דר"א ורפנו לא ס"ל פלג פסול מהב"ע כו'.

א"כ מאי פריך הגמ' הכי אעובדא דר"א ששיחרר עבדו כו' מהב"ע היא כו'. הא ר"א לטעמיה לא ס"ל פלג מהב"ע.

ומפל זה מוכח דהא דפריך הגמ' שם מהב"ע היא אין הפנונה פלג שיהא לו דין מהב"ע שלא י"ח בדיעבד. רק דהקושיא היא הפל הכי עביד פן לכתחילה.

דכבר כתבו התוס' בסנפה שם דלענין ברכה דאיכא אנפיה לש"ש מחמרין טפי במהב"ע. (אף היכא שפבר פלגה העבירה מקודם).

ונראה דאף למ"ד דלא ס"ל פסול מהב"ע מ"מ בזה מודה דלכתחילה אין לברך דאין זה מברך אלא מנאץ. ובט"ז או"ח (סי' קצ"ו) ס"ל בדעת הרמב"ם דאף האוכל איסור בשעת הספנה אין לברך אע"פ שאוכל בהיתר ע"ש.

מיהו אף להב"י בדעת הרמב"ם שם דס"ל דבכה"ג יש לברך מ"מ בכה"ג שמצוה נדחית מפני חבירתה י"ל דמודה דאין לברך. והגמ' בברכות שם ס"ל דבתפלה דאיכא הזכרת ש"ש הוי כמו לענין ברכה.

ומשני מצוה דרבים שאני ואלומא לדחות העשה דשיחרור לגמרי פאלו אינה ונשיב כמו היתר גמור. ולפ"ז אין מפאן ראיה פלג שיהנה מצוה דרפנו נפסלת במהב"ע.

שוב ראיתי בנו"ב מ"ק בסופו שכתב בשם חתנו שהעיר בגמ' דברכות ה"ל דתליא בפלוגתא אי מצנה דרבנן נפסלת במהב"ע. והנו"ב הסכים עמו בזה.

ולענ"ד אין דבריו מוכרחין וכמו שביארנו: ונחזור לבאר דברי הירושל' דשבת ה"ל. דלכאורה קשה בירושלמי מה מיימי עלה מהא דהוציא מצה מרה"י לרה"ר הא שאני התם דאין המצנה באה ע"י העבירה וכסברת התוס' ה"ל.

ומה ראיה מיימי מזה להקורע בשבת כו'. ואפילו נימא דסובר הירושלמי בזה דכיון דעל ידי העבירה הביא אליו המצנה חשיב שפיר העבירה סיבת המצנה.

ומיירי באופן שלא אפשר לאכול מצה זו ברה"י שם. מ"מ קשה דעכ"פ פאן פכר פלטה העבירה טרם שפא לקיום המצנה ובכה"ג נמי לא חשיב מהב"ע כלל.

ולכאורה הנה י"ל דהירושלמי לא ס"ל סברא זו (וי"ל שהתוס' שכתבו הך סברא דבכלתה העבירה מקודם לא חשיב מהב"ע היינו לפי שיטת גמ' דידן דילף פסול מצנה הב"ע מנהבאתם גזול כו'.

משא"כ להירושלמי דילף פסול מהב"ע מאלה המצות אם עשייתן כמצותן הם מצות וא"ל אינם מצות אין לחלק בזה. וכל שלא היה בתחלה עשייתן כמצותן פסול).

אף קשה מהא דאיתא בירושלמי דיבמות (פ"ב ה"ו) אמתני דמי שיש לו בן מ"מ כו' דהוי בנו לכל דבר אף לפו"ר (וכמבואר שם ברשב"א ובריטב"א דנפשטה הפעיא בירושלמי). וכ"פ ברמ"א באהע"ז (סי' א' ס"ו בהגהה).

וראיתי במהרי"ט אלגאזי פ"ח דבכורות שהביא תשובת הרדב"ז דס"ל לדינא שלא יי"ח מצות פו"ר בולד ממזר מטעם דהוי מהב"ע. אמנם לפ"ד הרמ"א שפסק דבכה"ג קנים פו"ר לכאורה מוכח דבכה"ג לא חשיב מהב"ע.

כיון דעיקר מצות פו"ר מתקיים בשעה שנולד הנולד ואז פכר פלטה העבירה. ולפי זה דברי הירושלמי סותרים זא"ז.

דמהירושלמי דשבת ה"ל דפריף מהוציא מצה מרה"י לרה"ר מוכח דס"ל דחשיב מהב"ע אף היכא שפלטה העבירה מקודם וכנ"ל. וא"כ אמאי הכא יי"ח מצות פו"ר בכה"ג.

אף י"ל סברא אחרת דלא שייף כלל פסול מהב"ע בחיוב מצות פו"ר. דהנה מצינו שני סוגי מצות.

הסוג הא' הם מעשה המצות שתכלית המצנה הוא עצם העשייה שצונתה תורה ומעשה זה הוא עצמו רצונו תברך כמו סופה ולולב וקרפון וכדומה. ובסוג זה פוסל מהב"ע דכיון דעשייה זו באה ע"י עבירה אין המעשה נרצה לפניו ית'.

וממילא לא יי"ח מצנה זו כלל. והסוג הב' הם שישנם מצות שגוף המעשה עדיין אינו תכלית המצנה רק מה שיהיה אחר עשייתה והמעשה הזה הוא רק הכנה לתכלית המצנה שיהיה אח"כ ע"י עשייתו זו וגוף העשייה אינו תכלית המצנה עדיין ובסוג זה אין מהב"ע פוסל כלל.

ועיקר תכלית המצוה שהיא רצונו ותברך נשלים אח"כ. ואיך שיהיה כבר נעשה המעשה הלז שפבר עשהו.

ובסוג זה הוא ג"כ מצות פו"ר ובזה ל"ש לומר שלא י"ח משום מהב"ע. ובסברא זו יש לבאר הא דקיי"ל כר"י ביבמות (דס"ב ע"א) דאם היו לו בנים בהיותו עכו"ם ונתגזיר קיים פו"ר דהא הו"ל ליה (ור"ל נמי לא פליג שם רק מטעם דקקטן שנוולד דמי).

וקא בשאר מצות צ"ל בר חיובא בשעת עשיית המצוה ולא י"ח במה שעשה קודם שהיה בר חיובא. (וכדקיי"ל באו"ח סי' תע"ה ס"ד).

ולפי חילוק ה"ל הסברא מבוארת בזה. ומש"ה גם לענן מהב"ע אין לומר שלא יצא במצות פו"ר.

וכפסק הרמ"א ה"ל. ולא פתשובת רדב"ז ה"ל.

ולכאורה היה יש להוסיף עוד ולומר דכל מצוה שעיקרה לפעול על הדבר שהוא שישתנה מפמו שהיה. וכמו מצות פיסוי הדם דהעיקר שיהא הדם מכוסה בזה ליפא פסול מהב"ע כל שפסוהו פדינו (ועושה בו פועל השינוי הזה שהוא מכוסה).

ול"ד לכיפהו הרוח דבחזר ונתגלה חייב לכסותו). ובזה ניחא דעת הריב"א בתוס' שילהי חולין (דקמ"א ע"א) בהא דפריף הגמ' בפסחים אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם צפור והקשו הא יו"ט הוי עשה ול"ת ומירץ דנהי דלא דחי מ"מ אם עבר על אותו לאו אינו לוקה דהא דלא דחי היינו משום עשה כו'.

והקשה עליו בנו"ב דכיון דאין עשה דוחה ל"ת נעשה אף אם עבר ועשה הוי מהב"ע ולא קיים המ"ע פלל וא"כ אמאי אינו לוקה על הלאו. ואם נימא דבמצות פיסוי ליפא פסול מהב"ע לק"מ קושיות הנו"ב.

אף בלא"ה לא קשה פלל התם. דבפשיטות י"ל דהריב"א ס"ל פדעת התוס' שהבאתי לעיל דהיכא שפבר פלטה העבירה קודם התחלת המצוה לא מיפסיל משום מהב"ע.

וכבר ביארתי שם במקומו. ובזה רנוחא שמעתתא ליישב דברי הריב"א ממה שהקשו עליו דבכמה דוכתי מוכח דהיכא דאין עשה דוחה ל"ת נעשה אם עבר ועשה לוקה ג"כ.

ולזה"ל י"ל דהיכא דעשיית העבירה והמצוה באין פאחד דבזה שייף מהב"ע ולא קיים העשה, ככה"ג מודה הריב"א דלוקה על הלאו מטעם ה"ל, ואין להאריף. (ולפ"ז אין סתירה ג"כ ע"ד הריב"א מדברי הרמב"ם פ"ג מהל' גדרים ה"ו שהקשה בנו"ב מה"ת חיו"ד סי' נ"ג.

ולזה"ל לק"מ וכמבואר) וגם בלא"ה לפמ"ש לעיל דהיכא שהאסור רק על הפעולה לא חשיב מהב"ע. לפ"ז ג"כ אין התחלה לקושיות הנו"ב בזה.

וכמ"ש שם במקומו. ואין להאריף: ד והנה מהף ירושלמי לכאורה מוכח פדעת רש"י (בפסחים דל"ט ה"ל) דבעבירה דרבנן נמי פסלינן משום מהב"ע.

דהא הירושלמי בהא דקורע בשבת י"ח אוקי לה התם כר"ש דמשאצ"ל פטור. ולא כגמ' דינן בשבת (דק"ה ע"ב) דבקורע על מת דידיה הוי מתקן.

ולשיטת רש"י שם (ד"ה הא ר"י) דלכתר דמשני הא ר"י הא ר"ש מתנרץ נמי מתו אמתו י"ל דלמסקנת הגמ' נמי ס"ל פן דלר"ש פטור אף במת דידיה דלצורף מצנה לא חשיב ר"ש תיקון. ולא כמו שחילקו שם התוס' (ד"ה הא ר"י) דגבי קריעה מודה ר"ש דלצורף מצנה חשיב תיקון.

(וכן מוכרח לפ"ד המהרי"ט דס"ל גבי הא דהשוחט בשבת שחיטתו פשרה דלא אמרינן פל מידי דא"ר ל"ת אעל"מ רק היכא דאם נימא דלא אהנו מעשיו יתקון האיסור ע"ז משא"כ בשוחט בשבת דס"ס חייב משום נטילת נשמה.

והשתא בקורע על מתו אם נימא דאעל"מ ולא י"ח קריעה ה"ל מקלקל ופטור ויתקון האיסור ע"ז. וצ"ל דס"ל פשיטת הירושלמי דהשתא נמי מקלקל הוא וכנ"ל).

והשתא מדשני הירושלמי אהף דקורע בשבת תמן גופה עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה. מוכח דהיכא דגופה עבירה אע"ג דהוי עבירה דרבנן נמי מיפסיל משום מצנה הב"ע.

(ודחוק לומר דאף למ"ד משאצ"ל פטור מ"מ הף דרבנן חמור משאצ"ל דרבנן). ולכאורה מגמ' דידן יש להוכיח דבעבירה דרבנן אין לפסול משום מהב"ע.

מהא דאיתא ביבמות (ד"כ ע"ב) גבי חייבי לאוין דחולצות ולא מתניבמות דאמרינן שם ואי ס"ד חייבי לאוין מדאורייתא לחליצה רמיא לייבום לא רמיא אם בעלו אמאי קנו. ופשוט שם להגמ' דאי מדרבנן אסורות להתניבם אם בעלו קנו.

והשתא הא אפילו אי אסורות להתניבם רק מדרבנן מ"מ אם עברו וייבמו ה"ל מהב"ע באיסור דרבנן. אלא ש"מ דבאיסור דרבנן לא חשיב מהב"ע.

(ודחוק לחלק משום דהתם האיסור דרבנן לא גזרו מתחלה רק במקום מצות ייבום משום הכי קיל יותר). אף לפמ"ש לעיל דבמצות פו"ר אין לפסול משום מהב"ע פנ"ל.

אפשר לצדד דמה"ט גופיה אף בייבום ליכא פסול מהב"ע. ובפרט לפמ"ש בתשו' הרשב"א (סי' י"ח) בתשובת הר"י בן פלט שם במצות שאין מברכין עליהם שכתב שם הא דאין מברכין על ייבום שהעיקר משום פו"ר והיא אינה מצווה על פו"ר הרי די"ל דמצות ייבום בכלל מצות פו"ר.

הו אמת דמה דמשמע לכאורה מדבריו דאשה אינה מצווה על פו"ר הה"נ דלא מיפקדא במ"ע דייבום והעשה דייבום רק על היבם. (ויותר משמע פן בתשובת הר"י בן פלט הו שהעתיק בס' אבודרהם שער ג' ע"ש).

וכ"מ מלשון הרמב"ם ריש הלכות ייבום. לכאורה קשה ע"ז דא"כ מאי פריף הגמ' ביבמות שם דליתי עשה ולידחי ל"ת הא היא לא מיפקדא במ"ע דייבום.

והיאף תעבור על הל"ת שגם היא מוזהרת, וכמ"ש התוס' בגיטין (דמ"א ע"א) וב"ב (די"ג ע"א) בחציו עבד וחציו ב"ח שהקשו דליתי עשה דפו"ר ולידחי ל"ת דלא יתנה קדש. ותיירץ בחד תירוצ משום דבדידיה ליכא עשה כו'.

וכ"כ הת"י בכתובות (ד"מ ע"א) גבי הא דאמר התם דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל. ע"ש בת"י.

אמנם ראיתי בס' תוספת יוהכ"פ סוף יומא בהא דאר"י גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה כו'. שכתבו המפרשים דהא צריך שהעובר הל"ת הוא יקיים העשה.

וכ' בס' הנ"ל שגראה לו ברור דכל מ"ע דרמיה על איש אחד ומוטלת עליו לעשות בקברת איש אחר דוחה הל"ת אע"ג דלגבי האחר ליפא העשה כו' ע"ש בדבריו. ואשתמיטתיה דברי התוס' הנ"ל שהבאתי שלא נזכר דבריהם כלל.

ומ"מ יש לקיים דבריו באופן שלא יסתרו דברי התוס' הנ"ל. דמ"ש התוס' גבי חציו עבד וחציו ב"ח דאינו דוחה העשה לל"ת משום דבדידה ליפא עשה.

התם לא רמיה עליה החיוב באשה פרטית לומר שעליה מוטל קיום המ"ע שלו ולא שניין לומר שיהא היסור לכל הנשים שבעולם לעבור בל"ת כדי שיקיים הוא העשה. אבל גבי בקמה שהמ"ע שצונתה תורה על היבם היא שייבם אותה דוקא וא"א להמ"ע להתקיים בלעדה י"ל דשפיר דוחה לל"ת.

ובכתובות שם אף דהתם המצוה באשה פרטית זו מ"מ התם שאני דאי אמרה לא בעינא עי"ז יפטר גם הוא מהמ"ע וכינן שבינדה לפנותו ממ"ע זו א"כ למה תעבור היא בחנם על ל"ת. אבל גבי בקמה י"ל דשפיר דוחה לל"ת ולק"מ.

אף מ"מ קשה לכאורה בגמ' דיבמות הנ"ל דרבא שם ס"ל ג"כ דאי לא מתניבמת מדרבנן אם בעלו קנו. והא רבא ס"ל בתמורה דכ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ.

ואי נימא דבאיסור דרבנן מודה רבא דאי עביד מהני ניחא (וכ"מ לכאורה בתמורה שם (ד"ו ע"ב) דתלי הגמרא הא דאעל"מ בפלוגתא אי ריבית קצוצה יוצאה בדינין. נהרי אבך ריבית לכ"ע אינה יוצאה בדינין.

וש"מ דבאיסור דרבנן לא אמרינן אעל"מ גם לרבא). מיהו לפמ"ש בט"ז או"ח (סי' תקכ"ד) שהביא דעת הרש"ל בשם הגהת סמ"ק בנשבוע שלא למכור ומכר דלא מהני כדאמרינן בכתובות (דפ"א ע"ב) כינן דאמרו רבנן לא ליזבין אי זבין לא מהני ומסתמא אין אמירה דרבנן חמירא משבועתו.

ולפ"ז משמע דבאיסור דרבנן נמי אמרינן אעל"מ. ולפמ"ש הט"ז שם לחלק דהיה דכתובות שאני דרבנן עבדו תקנתא ואלמוה לייפוי פח האשה גם בדיעבד דלא הוי זבני דאל"כ מה הועילו בתקנתם.

משא"כ בדידי דרבנן שהוא עבירה מדבריהם מעשיו קיימין. ולפ"ז לק"מ.

אבל בבה"ז בתמורה שם פתב בהד"א דבדרבנן נמי אמרינן אעל"מ. ולפי מ"ש בתשו' אחרת בעיקר הקושא שהקשו האחרונים בהא דהשוחט בשבת שחיתתו פשרה.

דנימא אי עביד לא מהני. וכל התירוצים שנגמרו בזה דחוקים.

וע"כ נראה לחלק באופן אחר. (וכעת ראיתי ששקדמוני בזה קצת אינה אחרונים דכל הני דחשיב בפסגיא דתמורה שם לענין הך דאעל"מ הכל בדברים שצריכים דעת וכוננה והוי

רק בְּרִשׁוֹת בְּעָלִים כְּמוֹ גִּירוּשֵׁין וְקִידוּשֵׁין וְתְרוּמָה דָּאם אֵינּוּ בְּעָלֵיוּ לָא מְצִי עֶבֶד מַעֲשֵׂה זֶה וּבְזֶה אֲמַרִּינּוּ דכ"מ דא"ר ל"ת התורה נטלה ממנו פח עשׂוּתוֹ בְּזֶה וְלֹא הָיִי בְּרִשׁוֹתוֹ וּכְאֵלוֹ אֵינּוּ בְּעָלֵיוּ כָּלֵל וּמְמִילָא אֵין תְּרוּמָתָם תְּרוּמָה וְלֹא הִקְדֵּשׁ וְכֵן בְּגִירוּשֵׁין אוֹ לְעַנְיָן קִנְיָן שְׂאֵינוֹ קוֹנֵה.

משא"כ לְעַנְיָן מַעֲשֵׂה שא"צ דַּעַת בְּעָלִים וְלֹא כְּנֻנָה רַק שְׂיִהְיֶה אֲתִי מִפְּחַ גְּבָרָא כְּמוֹ שְׂחִיטָה דְּרַק פֶּחַ גְּבָרָא בְּעֵינָיו. (לְאַפּוֹקֵי נְפִלָה סְכִין וּשְׂחִטָּה).

בְּזֶה לֹא שְׂיִיף לֹאמֵר דַּעַל"מ. דְּגוּף הַמַּעֲשֵׂה לִיתָא בְּחֻזְרָה שְׂהָרִי שׁוּר שְׂחֻוֹט לְפָנֵי.

וְלֹא שְׂיִיף לֹאמֵר שַׁע"י הָאִיסוּר נִיטֵל מִמֶּנּוּ פֶּחַ גְּבָרָא שְׁנַפְסוּל הַשְּׂחִיטָה עִי"ז. וְאֵין לֹאמֵר כֵּן בְּשׁוּם פְּנִים.

רַק בְּשְׂחִיטָה קְדָשִׁים דְּמַתְעַסֵּק פְּסוּל וּבְעֵינָיו כְּנֻנָה הִיָּה שְׂיִיף לֹאמֵר אַעל"מ). וּבְזֶה צ"ל דְּגִלֵי קָרָא כַּמ"ש הָאֲחֻרוּנִים.

וּלְפִי סְבָרָא זֶה יֵשׁ לְדוּן ג"כ לְעַנְיָן יִיבּוּם אִף דְּבְעֵינָיו שְׂיִתְפַּנּוּן לְשׁוּם בִּיאָה בְּעֵלְמָא וְכַדָּאִיתָא בִּיבְמוֹת (דנ"ד ע"א) וּבש"ע סי' קס"ו ס"ח. מ"מ לֹא בְּעֵינָיו כְּנֻנָה וְדַעַת מְעַנְיָן יִיבּוּם כָּלֵל כְּדָאִיתָא הֵתָם ע"ש.

י"ל ג"כ דְּלֹא אֲמַרִּינּוּ בְּזֶה אַעל"מ. וְאֵין לְהֶאֱרִיף בְּזֶה פָּה.

אֲפֹס בְּאֲתִי לְהַעִיר בְּקִצְרָה דִּי"ל דְּהָא דְּבַגְמָרָא דִּיבְמוֹת נִקְטָב בְּפִשְׁטוּתָא דִּי ח"ל מְדַאֲרִיבִּיתָא לֹא מְתִיבְמוֹת אִם בְּעָלֵיוּ לֹא קִנּוּ לֹא תִלְיָא מִיָּדֵי בְּדִין מַהב"ע וְלֹא בְּדִין אַעל"מ. רַק אִם נִימָא כְּסִפְקוֹ שֶׁל הַמַּל"מ דָּאִי מַד"ת אֵינּוּ מְיִיבָם ה"ל אֲשֶׁת אָח וְשֶׁלֹא בְּמִקּוּם מְצֻנָה וִי"ל דַּבְכָה"ג אֵין קִידוּשֵׁין תּוֹפְסִין.

וְאִם נִימָא לֹאִידָף גִּיסָא דְּכִינּוּ שְׂרִיבָה הַכְּתוּב לְחַלִּיצָה פִּקְע מִיָּנָה אִיסוּר אֲשֶׁת אָח וְדִינָה כַּח"ל שְׂקִידוּשֵׁין תּוֹפְסִין בְּהֵן מ"מ לֹא קִנְיָה מְדִין יִיבּוּם אֲלֵא מְדִין אִישׁוֹת (וּבְשׁוּגְגַ וְאִנּוּס לֹא קָנָה כָּלֵל).

וְכַמ"ש בְּשַׁע"מ פ"ו מַהל" יִיבּוּם. וְיֵשׁ לְפַלְפֵּל בְּזֶה הַרְבֵּה וְאִכְמ"ל: הַ וּמֵאַחַר שְׂבִיִּאֲרִיתִי דְּמַגְמָרָא דִּיבְמוֹת אֵין רְאָיָה לְדִין מַהב"ע בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן.

חֻזְרָנוּ לְדְבָרֵינוּ שְׁהוּכְחָנוּ לְעֵיל מַהֵף דִּירוּשְׁלָמִי דִּיזֵן דְּגַם בְּעֵבְרָה דְּרַבְּנָן נְמִי פְּסֻלִינּוּ מִשׁוּם מַהב"ע. מַהֵף דְּהַקּוֹרֵעַ בְּשַׁבַּת חָשִׁיב מְצֻנָה הַב"ע רַק מִשׁוּם דְּלֹא גּוֹפָה עֵבְרָה כּו' פְּנ"ל.

אִף יֵשׁ לְדַחוֹת דְּלַעוֹלָם י"ל דְּבְעֵבְרָה דְּרַבְּנָן לֹא פְּסֻלִינּוּ מִשׁוּם מַהב"ע וּמִלְבַּד שִׁי"ל קִצַּת מַהֵף דִּירוּשְׁלָמִי דְּדוֹקָא בְּקִרְיָה שְׁהִיא מְצֻנָה דְּרַבְּנָן (כַּמִּש"ל מְדַבְּרֵי הַרְמְב"ם) גְּפֻסְלָת ע"י עֵבְרָה דְּרַבְּנָן.

מִשָּׂא"כ מְצֻנָה דְּאִוְרִיבִּיתָא אֵינָה נְפֻסְלָת ע"י עֵבְרָה דְּרַבְּנָן). דְּהֵנָּה קִי"ל בַּש"ע חו"מ (סי' רל"ד ס"ג) דְּהַמּוֹכֵר לְחַבְּירוֹ דְּבָר שְׂאִיסוּר אֲכִילָתוֹ מַד"ס מַה שְּׂאֲכָל אֲכָל וְאֵין הַמּוֹכֵר מְחֻזֵּר לוֹ כְּלוּם.

וּבְאִיסוּר דְּאִוְרִיבִּיתָא אִף עַל מַה שְּׂאֲכָל מְחֻזֵּר לוֹ הַדְּמִים. וְהַש"ף בִּי"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ז פְּסֻק דְּבְאִיסוּר דְּרַבְּנָן אֲפִילוֹ הַמּוֹתֵר מְשׁוּנְוִיָה אֵין צְרִיף לְהַחֲזִיר (אַע"ג דְּהָיִי מְקַח טְעוּת).

ובנתיבות שם פתב בטעמו דאיסור דרבנן פשאכל בשוגג א"צ שום פפרה וכאילו לא
עבר דמי ונהרי נהנה כמו מן הקשירה. וכתב ראיה מהא דבדרבנן עבדינו עובדא ונהדר
מותבינו תיובתא בעירובין (דס"ז ע"ב).

וע"ש בדס"ה ע"ב. וכה"ג איתא נמי בר"ה (דכ"ט סע"ב).

ואף לפמ"ש בנו"ב מ"ת חאה"ע סי' ל"ה דהא דעבדינו עובדא ונהדר מותבינו תיובתא
היינו דוקא בתלמיד לפני רבו פשהורה הרב כו'. (וכבר קדמו בזה בשו"ת הרדב"ז ח"ד
סי' י"ט).

והנו"ב לא ראה דבריו אמנם בתשו' המיוחסות להרמב"ן (ס"ס ק"נ) משמע להפך ע"ש).
ואמנם היא גופה טעמא בעי אמאי באיסור דרבנן בשוגג א"צ פפרה.

ובפרט לפ"ד הרמב"ם ריש הל' ממרים שהעובר על ד"ס עובר בלא תסור מדאורייתא.
ומבואר שם בלח"מ בשם המבי"ט דהא דס' דרבנן לקולא הוא רק משום שחכמים התנו
כך בתחלה בתקנתם כו'.

וכבר האריכו בזה האחרונים שלדעתו כל דרבנן הוא כד"ת ממש. וא"כ למה יגרע איסור
דרבנן שהעובר בשוגג א"צ פפרה.

והעיקר מה שי"ל בזה דאף שהתורה צותה בלאו דלא תסור שלא לעבור על ד"ס מ"מ
איסור זה הוא אקרקפתא דגברא שאסור לו לעבור ע"ד חכמים. אבל לא איסור חפצא.

דבאיסור תורה כמו חלב ודם שהדבר עצמו אסור מה"ת (דאיסורי תורה הוי איסור
חפצא פמבואר ברש"י בכריתות די"ד ע"א ד"ה איסור הנזיה וע' בתשו' הרשב"א סי'
תרט"ו). ואף שמבואר בר"ן בנדרים די"ח ע"א דמצות הוי אגברא ולא אחפצא היינו
במ"ע אבל באיסורים הוי שפיר איסור חפצא).

ומש"ה אף שאכלו בשוגג צריך פפרה שהרי אכל דבר איסור בשוגג. אבל באיסור דרבנן
אין איסור תורה על הדבר בעצמותו אבל הוא רק על האדם העובר ומש"ה כל שהיה
שוגג ולא פינו לעבור ע"ד חכמים לא עבד איסורא כלל.

וא"ש.

ובזה יש לבאר בכמה דוכתי. ואכמ"ל.

ולפי סברא זו י"ל דלמסקנת הירושלמי דמחלק בדין מהב"ע תמן גופה עבירה ברם הכא
הוא עבר עבירה. ופירשנו לעיל שהפנונה לחלק במהב"ע בין שהעבירה הוא בעצם הדבר
ובין שהעבירה היא רק על הפעולה שהיא פעולת איסור פנ"ל.

וממילא י"ל דבאיסור דרבנן דלעולם האיסור רק על הפעולה ולא בעצם הדבר פנ"ל
מש"ה אינו פסול משום מהב"ע. רק קודם דמסיק הירושלמי הך חילוקא וסבר דאף ע"י
פעולת איסור פוסל משום מהב"ע א"כ גם באיסור דרבנן יש לפסול מה"ט (דאיסור
דרבנן הוי פדאורייתא ממש פנ"ל).

ושפיר הוצרך הירושלמי לשנויי כנ"ל: ו נאולם כ"ז ביארנו לפי דרכו של הקה"ע בפ"י הירושלמי דהקנשא ממצה גזולה קאי על הקורע בשבת דאמאי י"ח קריעה. אף י"ל בע"א.

דהנה בתחלת דברי הירושלמי שם בעון קמיה דר' בא היאף מד"א תמן השוחט חטאתו בשבת כופר ומביא אחרת אוף הקא לא יצא ידי קורעו אלא כר"ש כו'. ובש"ק שם פתב בעצמו דא"א לפרש דמביא חטאת אחרת מטעם קנס (ולא ניתן להאמר פלל).

אלא דמביא חטאת אחרת על שגגת שבת הואיל והורצה והקא מדקתני במתני' דאינו חייב מוכיח הירושלמי דלא י"ח קריעה נזוהי קנשנית הירושלמי. אלא דלפי פירושו זה קשה דלמה הוצרך הירושלמי לשנויי מתני' כר"ש דמשאצ"ל פטור.

הא י"ל דמתני' אתיא ככ"ע. דיש לחלק כסברת הרשב"א ביבמות (דק"ג ע"ב) שהובא לעיל.

דאף היכא דאין מהב"ע פוסל מ"מ אם יתקון האיסור עי"ז אם נימא דלא יצא אז אמרינו דלא יצא. וא"כ גבי קריעה אם נימא דלא יצא ה"ל מקלקל ופטור מש"ה אמרינו דלא יצא.

משא"כ בשוחט בשבת דלא יתקון האיסור אם נימא דלא כפר דמ"מ עבר על נטילת נשמה (ובפסחים דע"ג ע"א) אמרינו דחשיב מתקן במה שתקין להוציא מידי אמ"ה לב"נ ואין סברא לומר שבוזה ג"כ יחלקו הבבלי והירושלמי).

אף זה לק"מ. דשפיר הוצרך הירושלמי לשנויי מתני' כר"ש.

דלר"י דמשאצ"ל חייב ומחייב בקורע בתמתו משום דעושה נח"ר ליצרו. ובקורע על מתו ג"כ פתב הרמב"ם דחייב משום דדעתו מתנישבת וקומו מתפטר.

והקשה התוי"ט דא"כ בקורע על שאר מתים נמי ליחייב. ותירץ דירדה תורה לסוף דעת הבריות דבשאר מתים אין להם צער כ"כ ואין פאן שיכופד חמה.

ולפ"ז בקורע על מתו שחייב להתאבל עליו חייב בשבת משום דשיכפד חמתו וצערו. ובאפי' נימא דלא י"ח קריעה וצריף לחזור ולקרוע את"כ.

מ"מ סוף סוף חייב על קריעה זו משום שיכפד חמתו עכ"פ בטבע. ואין זה תלוי בדין אם י"ח קריעה או לא.

וכמו בקורע בתמתו דג"כ חייב לר"י אף דעושה איסור בזה. אבל לר"ש דמשאצ"ל פטור ופותר נמי בקורע בתמתו וס"ל דלא חשיב מתקן במה שעושה נח"ר ליצרו.

רק בקורע על מתו מחייב ר"ש משום שיי"ח קריעה וחשיב מתקן בזה. ולדידנ' אם נימא דלא י"ח קריעה ה"ל מקלקל ופטור.

וי"ל כסברת הרשב"א הנ"ל דמש"ה אמרינו דהקורע בשבת לא י"ח קריעה ופטור. ובזה ניחא מה שהקשה בש"ק שם ע"ד התוס' מהא דבירושלמי מפרש דלר"ש אפי' מתו הוי משאצ"ל ולהנ"ל סברת הירושלמי הוא דלר"ש פטור משום דאמרינו שלא י"ח וכנ"ל.

משא"כ בפרייטא דמייתי בגמרא דידן דהקורע בשבת יי"ח קריעה ממילא חייב אפי' לר"ש וכן"ל ובמ"ש אח"כ שם בירושלמי א"ל תמן הוא גרם לעצמו הקא את גרמת לוי אומר ר"י נאפלי תמן את גרמת לוי שאילולא שאמרת לוי שייביא היא הנה מתכפר לוי הוי צורך מימר ר"ש היא.

ופי' הק"ע בנה דחוק מאוד. אלא הפירוש דר' בא סבר לומר דא"צ לאוקמי מתני' כר"ש. (ומטעם סברת הרשב"א הנ"ל דאמרינו דלא יצא פדי שיתוקן האיסור וכן"ל). אלא סבר לחלק בדין מהב"ע דעיקר טעם פסול מהב"ע הוא שהמזונה מתחלה לא נעשית פהלקתה.

(וכמו דלבסוף מסיק פו הירושלמי מקרא דאלה המצות אם עשייתן כמצותן הו מצות כו'). וזה שייך במצוה דרמיה עליה רחמנא בחובה וכמו קריעה דצריף להיות עשיית המצוה פהלקתה מתחלה אבל בשוחט חטאתו בשבת דעיקר מצוה זו דהבאת חטאתבאה מחמת שחטא ומתחייב חטאת אין כאן תנאי זה שיהיה עשיית המצוה מתחלה פהלקתו.

ונחי ר' יוסי דמ"מ אחר שחטא התורה חייבתו בקרבן וצ"ל המצוה פהלקתו כמו בכל המצות. אלא כדשנינו מעיקרא דלא פסלינו כלל משום מהב"ע רק בקריעה דאם נימא דלא יצא עי"ז יתוקן האיסור נאחיא כר"ש וכן"ל.

נהדר מקשה הירושלמי ממצה גזולה דאין יי"ח בפסח משום מהב"ע. וא"כ מ"ש שוחט חטאתו בשבת דכפר ולמה לא נפסול משום מהב"ע.

(ארף שלא יתוקן האיסור עי"ז. וכמו במצה גזולה דלא יי"ח).

ומשני תמן גופה עבירה כו'. ולפי פירוש זה שיטת הירושלמי דהקורע בשבת לא יי"ח קריעה ואין זה תלוי בדין מהב"ע רק כסברת הרשב"א הנ"ל משום שע"ז יתוקן האיסור וכן"ל.

ולפ"ז נדחה מ"ש לעיל להוכיח מהך ירושלמי דמצוה דרבנן נמי נפסקת משום מהב"ע, וכן לענין שעבירה דרבנן פוסלת משום מהב"ע. ולהנ"ל לא מוכח מידי מהכא.

אלא שמהדברי הרמב"ן שהביא הב"י ביו"ד סי' ש"מ מבואר דמפרש בירושלמי דהקורע שא מצה גזולה קאי אהקורע בשבת וכפי' הקה"ע הנ"ל: ז ז אף לכאורה גם לפי פירושו הנ"ל בירושלמי מ"מ יש להוכיח מהכא דעבירה דרבנן נמי פוסלת משום מהב"ע.

(וצ"ל כדברינו לעיל אות ה'). מהא דפריף הירושלמי מהוציא מצה מרה"י לרה"ר.

וכבר כתבנו לעיל (אות ג') דהירושלמי לא פליג בסברא זו שכתבו התוס' בסופה דמהב"ע הוא דוקא באם דשלא ע"י העבירה לא היה יכול לעשות המצוה. דסברא מוכרחת היא.

רק דהירושלמי ס"ל דכאן חשיב העבירה סבת המצוה במה שהביא אליו בעבירה דבר המצוה. ולפ"ז קשה לפמ"ש התוס' בכמה דוכתי (ביומא דע"ט ע"ב ד"ה לומר, ובעירובין ד"פ ע"ב ד"ה אגב, ובחולין דק"ג ע"ב ד"ה חלקו).

דשיעור גרוגרת הוא יותר מכזית וכדמוכח מגמרא דשבת (דצ"א סע"א). וזה דלא כמ"ש המג"א (סי' שס"ח סק"ב לפ"ד הרמב"ם, וע' במג"א סי' תפ"ו).

וא"כ קִשָּׁה על הַירוּשְׁלַמִי דְהָא בְּהוֹצֵיא מִצָּה מְרַה"י לְרַה"ר בְּלֵא"ה לָא הָוֵי מַהֲב"ע דְּלֵא בָּאָה הַמְצָנָה ע"י הָעֵבְרִיָּה דְהָא חַיִּיב מְלֵאכֶת הוֹצָאָה בְּשִׁבְתָּהּ הוּא בְּכַגְרוּגְרַת וְחַיִּיב אֲכִילַת מִצָּה הוּא בְּכַזִּיזָת. וְאִם הוֹצֵיא בְּכַזִּיזָת פְּטוּר.

וא"כ עֵינְקָר הָעֵבְרִיָּה בְּמָה שֶׁהוֹצֵיא בְּכַזִּיזָת שֶׁהוּא יוֹתֵר מְכַזִּיזָת. וְזֶה אֵינּוּ שִׁינּוּי פְּלִלִי לְהַמְצָנָה דְּלִקְוִיּוּם הַמְצָנָה א"צ פְּלִלִי שִׁיעוּר זֶה וְהִיא יְכוּלָה לְהוֹצֵיא רַק בְּכַזִּיזָת שִׁינּוּי י"ח הַמְצָנָה וְלֹא יִתְחַיֵּיב מִשׁוּם שְׁבִיבָת.

אֲלֵא דְלִפ"ד הַמְל"מ (רִישׁ פ"ח מֵהַל' שְׁבִיבָת) דְּכָל הַשִּׁיעוּרִין דְּשִׁבְתָּהּ הוּא רַק לְחַיִּיב חֲטָאָת אֲבָל יֵשׁ אִיסוּר מֵה"ת אֶף בְּפָחוּת מְכַשִּׁיעוּר פְּדִין ח"ש שֶׁאֲסוּר מֵה"ת. (וּשְׁכ"ד רִש"י וְהַג"א ע"ש).

לפ"ז נִיחָא הָכָא דְהָא אֶף בְּכַזִּיזָת יֵשׁ אִיסוּר תוֹרָה מִשׁוּם הוֹצָאָת שְׁבִיבָת וְהָוֵי שְׁפִיר מַהֲב"ע שֶׁעֵבֵר בְּאִיסוּר דְּאִוְרֵייתָא בְּכַזִּיזָת מִצָּה שֶׁל מְצָנָה. אֶף לִפ"ד הַח"צ בְּתַשׁוּ' ס' פ"ו וְהוּבָא בְּהַגְהָת הַמְל"מ שֶׁמֶ' דַּס"ל דְּבְּאִיסוּרֵי שְׁבִיבָת פָּחוּת מְכַשִּׁיעוּר לִיכָּא אִיסוּר דְּאִוְרֵייתָא פְּלִלִי (דְּמִקְרָא דְּכָל חֲלָב י"ל אִיסוּר ח"ש רַק בְּאִיסוּרֵי אֲכִילָה) א"כ הַדָּק"ל הָכָא.

וּבַתּוֹסְפָתָא בְּרַפ"ד דְּבִיזָה מְבִנְיָר לְהַדְיָא פְּדַעַת ח"צ וְלֹא פְּדַעַת הַמְל"מ הַנָּ"ל. דְּבַמְלָאכּוֹת שְׁבִיבָת פָּחוּת מְכַשִּׁיעוּר הָוֵי רַק אִיסוּר דְּרַבְּנָן.

וְלִכְאוּרָה מְזִה מוֹכַח דְּסוּבֵר הַירוּשְׁלַמִי דְּעֵבְרִיָּה דְּרַבְּנָן נְמִי פּוֹסְלַת מִשׁוּם מַהֲב"ע. וְלִדְעַת הַתּוֹס' שֶׁהוּבָא לְעֵיל דַּס"ל דְּעֵבְרִיָּה דְּרַבְּנָן אֵינָהּ פּוֹסְלַת מִשׁוּם מַהֲב"ע.

צ"ל כַּמ"ש לְעֵיל (אוֹת ה') דְּזִהוּ לְמַסְקָנָא דִירוּשְׁלַמִי דְּמַחְלֵק בֵּין שְׁהַאִיסוּר עַל גּוּף הַדְּבָר אוֹ עַל הַפְּעוּלָה וּמַש"ה נְמִי בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן לִיכָּא מַהֲב"ע וְכַנ"ל. אֶף י"ל לְפִי מָה דְּאִמְרִינָן בְּשִׁבְתָּהּ (דַּצ"א רַע"ב) לְעַנְיָן שְׁמֵי הַלְחָם וְלַחֵם הַפְּנִיּוֹת דְּשִׁיעוּרֵן בְּכַגְרוּגְרַת וְלֹא אִמְרִינָן מְדַלְעַנְיָן יוֹצֵא בְּכַזִּיזָת לְעַנְיָן שְׁבִיבָת נְמִי בְּכַזִּיזָת הֵינּוּ מִשׁוּם מְדַאֲפְקִיָּה חוּץ לְחוּמַת עֲזָרָה אִיפְסִיל לִיהּ בְּיוֹצֵא כו' וְא"כ לְעַנְיָן פְּזִיזָת מִצָּה י"ל דְּחַיִּיב עָלֵיו בְּשִׁבְתָּהּ בְּכַזִּיזָת דְּמַדְחָשִׁיב פְּזִיזָת לְעַנְיָן מִצָּה חַשִּׁיב נְמִי לְעַנְיָן שְׁבִיבָת.

מִיָּהוּ הָא לֹא נִפְשְׁטָה הַבְּעֵיָא בְּגִמְרָא הָתָם בְּזַרְק פְּזִיזָת תְּרוּמָה לְבֵית טָמֵא כו' אִי אִמְרִינָן הָךְ סְבָרָא. וְכ"פ שֶׁמֶ' הַרְמַב"ם דַּה"ז סָפֵק כו' וְצ"ל דְּמֵהַירוּשְׁלַמִי ג"כ אֵין לְפָשׁוּט זֶה.

וּלְפַמ"ש לְעֵיל נִיחָא הַפִּל: סִימָן לֵב ע"ד חוּלָה בִּיּוֹהֲכ"פ שֶׁמְאָכִילִין אוֹתוֹ פָּחוּת פָּחוּת מְכַשִּׁיעוּר וְצָרִיךְ לְשִׁהוּת בֵּין אֲכִילָה לְאֲכִילָה פְּדִי שְׁלֵא יִצְטָרְפוּ הָאֲכִילוֹת בְּתוֹךְ שִׁיעוּר פְּדִי אֲכִילַת פָּרְס. וְלֹא נוֹדַע הַשִּׁיעוּר בְּפִרְטוּת כַּמָּה הוּא זְמַן זֶה.

שִׁיעוּר כַּא"פ בְּאֲדָם בִּינוּנִי. וְהַאֲחֵרוּנִים לֹא בִּינְאָרוּ זֶה רַק רְאִיתִי בְּשׁו"ת ח"ס (חֲלָק שְׁשִׁי ס' ט"ז) שֶׁדַּעַתוֹ דְּצָרִיךְ לְהַפְסִיק בֵּין אֲכִילָה לְאֲכִילָה שִׁיעוּר ט' מִינוּטִין שֶׁזֶהוּ שִׁיעוּר כַּא"פ.

וְהוֹכִיחַ בֵּן מָהָא דְּאִמְרוּ בְּגִמְרָא דְּכָרִיתוֹת (דִּי"ג ע"א) לֹא הִתִּירוּ לְאָכּוֹל פָּחוּת מְכַשִּׁיעוּר לְיָרֵד וְלְטַבֵּל כו' שְׂאֵם יָרֵד וְטַבֵּל וְעָלָה וְהַשְׁלִימוּ מְצַטְרֵף. וּמְזִה מוֹכַח דְּשִׁיעוּר טְבִילָה הוּא פָּחוּת מְכַשִּׁיעוּר כַּא"פ.

ובשבת (דל"ה ע"א) אמרינו הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה נניח חמה בראש הפרמל וירד ויטבול בים ויעלה וזהו שיעורו של ר"נ. ופירש"י דבכדי שיירד ויטבול ויעלה הוי לילה.

א"כ מוכח מפאן דשיעור טבילה הוי ט' מינוטין דהא שיעורו של ר' נחמיה הוא פדי שיהלף אדם משתשקע החמה מהלף חצי מיל דהיינו ט' מינוטין. וממילא שיעור כא"פ נמי הוי פו.

(רק לפי התוס' בשבת שם דמשיעלה אז מתחיל זמן בה"ש א"כ לא מוכח מפאן פלל לענן שיעור טבילה כמה הוי. אבל לפירש"י מוכח פנ"ל).

וע"כ העלה פן הח"ס להלכה למעשה שצריך החולה ביוהכ"פ להפסיק באכילתו שיעור ט' מינוטין. וע"ש בדבריו שגדחק הרבה בזה מתוספתא דזבים שהובא בתוס' בשבת (דל"ד ע"ב ד"ה ספק) דמוכח שם דשיעור טבילה זוטא וקאי פחות ממינוט אחת כו'.

והח"ס הכריח כל זה לפי פירושו שפירש בגמ' דשבת שם כמה שאמרו הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה ירד ויטבול בים ויעלה, היינו רק שיעלה ממנו ליבשה ולא שיעלה לראש החר כו'.

ובמחכ"ת לא ראה שם דברי הרשב"א בחידושו לישבת (בדל"ד ע"ב ד"ה ואידו) ונ"ל הרשב"א שם ויעלה דקאמר אין פירושו ויעלה מטבילתו אלא יעלה דומיא דירד פלומר ירד מראש הר הפרמל ויטבול ויעלה אל ראש החר ושיאכל שם וזהו שיעורו של ביה"ש דר"נ פלומר סוף שיעורו עכ"ל הרשב"א.

ולפ"ז פשיטא דגם לפירש"י בשבת שם י"ל דשיעור טבילה לחוד זוטא פמשמעוה התוספתא הנ"ל. והשיעור שאמרו שם בגמרא במהלף חצי מיל היינו עם העליה לראש החר שאחר הטבילה ולק"מ מתוספתא דזבים הנ"ל.

וממילא אנדא לה ראיתו. ואין פאן שייכות להוכיח מזה שיעור כא"פ כמה הוי וכמבואר ועוד יש לתמוה ע"ד הח"ס בזה.

דלפי דעתו שמוכיח מפאן דשיעור טבילה הוי מהלף חצי מיל. ושיעור כא"פ יותר מזה. א"כ למה סגי ליה הקא בהפסק ט' מינוטין. דהא בכריתות שם אמרו שאם ירד וטבל ועלה והשלימו מצטרף.

הרי מוכח מפאן דכ"ז הוא בתוף שיעור כא"פ מה שיירד וטבל ועלה וגם מה שאכל בתחלה ובסוף יחד שיעור חצי פרס (לענן לפסול הגויה דמירי התם). ואף אי נימא דמירי התם שמהרה באכילתו יותר מדרף סתם אכילה.

עכ"פ מוכח דשיעור כא"פ הוא יותר מן ט' מינוטין עוד בכדי שיוכל לאכול חצי פרס במהירות. ושיעור זה של המהירות עדיין לא נתבאר לנו.

וא"כ למה סגי כאן לדעתו שיפסיק החולה שיעור ט' מינוטין לבד. ואף אם נימא שלדעת הח"ס שצריך החולה להפסיק באכילתו שיעור ט' מינוטין בין אכילה לאכילה לחוד באופן שמצורף לזה עוד זמן האכילה גופא.

ובצירוף יחד האכילה עם ההפסק הוי יותר מכא"פ. מ"מ עדיין אין זה מספיק.

כיון שלדעתו מוכח מהך דכריתות השיעור מה שכא"פ הוי יותר על ט' מינוטין שהוא עוד בכדי שיוכל לאכול חצי פרס. ומי יימר שאכילת החולה בב"פ הוא שוהה ג"כ כשיעור זה של אכילת חצי פרס כנ"ל ודילמא שהיית אכילתו הוי פחות מזה.

ונמצא אוכל יותר משיעור פפותבת בתוך כא"פ. ומצטרפין ב' אכילות אלו והיאך נתת דבריה לשיעורין כאלו.

(וגם יש להקשות עליו בדרך ממ"נ. דאם נפרש בגמרא דכריתות כפשוטו שאכל החצי פרס בדרך סתם אכילה.

א"כ מוכח דאכילת חצי פרס שוהה כדי טבילה דהיינו ט' מינוטין. ולפ"ז יהי מוכח דשיעור כא"פ הוי י"ח מינוטין.

ואם נפרש בגמרא דכריתות דמייירי שם שמיהר באכילתו יותר מהרגילות בסתם אכילה א"כ י"ל ג"כ דמייירי שמיהר בטבילתו יותר מהרגילות ושהה פחות מט' מינוטין. וא"כ לא מוכח כלל מהתם שיעור ט' מינוטין).

ועוד יש לתמוה בלא"ה ע"ד הח"ס לפי דעתו אמאי סגי ליה הכא שיפסיק באכילתו שיעור ט' מינוטין. כיון דלכל הפחות בעינו מהלך חצי מיל.

וכבר ידוע מחלוקת הפוסקים בהשפון שיעור מיל. דלפ"ד הרמב"ם והרע"ב הוי שיעור מיל שני חומשי שעה, (דהמה ס"ל הא דמהלך אדם בינוני עשר פרסאות ביום עולה השפון ב"ב שעות ל"ב מיל וכדעת הלבוש סי' רס"ז), והאריך בזה הח"ס תנ"ט.

וכן הסכימו האחרונים לדינא. ואף גם הח"ס גופיה בתשובותיו (בחא"ח ס"ס פ') כתב שכן עיקר ושראיות הח"ס בזה הם ברורות שאין עליהם תשובה.

ע"ש.

וא"כ הכא לענין צירוף אכילות בכא"פ ביוהכ"פ דהוי חיוב פרת בנדאי יש לחוש לדעה זו. ולפ"ז יצטרף להפסיק בין אכילה לאכילה לערך י"ב מינוטין.

ואמאי היקל הח"ס לפי דעתו בהפסק רק ט' מינוטין. ואף שבנדאי אין לנו לזוז לדינא מפסק הש"ע או"ח סי' תנ"ט ס"ב שסתם שם פדעת הסוברים דשיעור מיל הוא י"ח מינוטין.

התם הוי זה לחומרא שיתחמץ בשיעור הפחות. ובנדאי צריך לחוש לחומרא לדעת הפוסקים הסוברים כן.

ובש"ע יו"ד סי' ס"ט ס"ו נקיט ג"כ שיעור מיל י"ח מינוטין לענין שיעור שהיה במלח והתם הוי זה לקולא. מ"מ שם הוי זה באיסור דרבנן לכמה פוסקים אבל באיסור

דאָרײַטא וחיוב פֿרַת בּוֹדאי ישׁ לְחֹשׁ ג"כ לְהַחְמיר פֿהפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דְּשִׁיעוֹר מִיל
הוא כ"ד מינוטין ובפֿרט שהח"ס גופיָהּ הוא מֶהסּוֹבְרִים שְׁפֵן עֵיקָר וּכְדַעַת הַח"י הַגָּ'ל.

וּנְצִטְרָה פֿאַן לְהַחְמיר בְּשִׁיעוֹר כּא"פ עַד י"ב מינוטין. וּבִיוֹתָר ישׁ לְתַמּוֹה עוֹד דֶּלְהַסּוֹבְרִים
דְּשִׁיעוֹר חֲצֵי מִיל הוּא עָרָה י"ב מינוטין, וּלפ"ד הַח"ס הַגָּ'ל דְּמוּכָח שְׁזָהוּ שִׁיעוֹר טְבִילָה
פֿנ"ל.

א"כ לפ"ז יִהְיֶה שִׁיעוֹר כּא"פ עוֹד יוֹתָר מְזָה בְּכַדִּי שְׂיוּכַל לְאַכּוֹל חֲצֵי פֶּרַס פֿדְמוּכָח מִגְמָרָא
דְּכְרִיתוֹת הַגָּ'ל. וְיִהְיֶה לַפ"ז שִׁיעוֹר כּא"פ לְכָל הַפְּחוֹת פֿמוֹ רְבַע שְׁעָה לְעָרָה.

וְנָהוּ דְבָר שְׂהַחֹשׁ מְכַחִישׁוּ וְעִינֵינוּ הָרוֹאוֹת שְׁאִין שׁוּם אָדָם מְשַׁתֶּהָ כ"כ בְּאַכִּילָתוֹ שִׁיעוֹר
פֶּרַס וְהוּא ג' בֵּיצִים אֹד' לְכָל הַיּוֹתָר. וּא"כ אִין דְּבָרֵינוּ מְכּוּוֹנִים בְּרִאֲיִיתוֹ מִגְמָרָא דְּכְרִיתוֹת
הַגָּ'ל.

וּמִחְנוּרָתָא כּמ"ש לְעִיל מִדְּבָרֵי הַרְשָׁבָ"א דְּשִׁבְתָּ דְּמָה שְׁאַמְרוּ וְיִרְדּוּ וְיִטְבּוּל בֵּימֵי וְיִעֲלָה
הַיֵּינוּ שְׁיִעֲלָה לְרֹאשׁ הַהָר וּלְזָה צְרִיף שְׂיִהוּי זָמַן מְהַלָּף חֲצֵי מִיל. אַבְל שִׁיעוֹר טְבִילָה לְחוּד
הָי פֿוֹרְתָא וּכְדְמוּכָח מִתּוֹסְפָתָא דְּזָבִים הַגָּ'ל.

וּלפ"ז נִסְתַּר לְגַמְרֵי רֵאֲיִית הַח"ס מְהַתָּם לְעַנְיָן שִׁיעוֹר כּא"פ וְאִין פֿאַן שׁוּם רֵאֲיָה פֿלֵל:
וּמְלַבֵּד זָה. הַנֶּה שִׁיעוֹר שְׂהַיִּית אַכִּילַת כּא"פ אִינוּ שְׁוָה בְּכָל מִינֵי אוֹכְלִין.

וּכְמַבּוֹאָר בְּמַתְנֵי דְּנִגְעִים. (הוּבָא בְּגְמָרָא דְּסוֹפָה ד"ו ע"א וּבְבִרְכוֹת דמ"א ע"א וְעִירוּבִין
ד"ד ע"ב).

דְּפַת חֲטִין אִינוּ דוֹמָה לְפַת שְׁעוֹרִים לְעַנְיָן שִׁיעוֹר שְׂהַיִּית אַכִּילַת פֶּרַס. וְכֵן ישׁ עוֹד חִילוּקִים
בְּזָה בֵּין מִינִים שׁוֹנִים.

וְכֵן מְשַׁמַּע בּמג"א (סי' פ"א סק"ב) דְּמְשַׁעְרִין בְּכּא"פ בְּכָל מִין בְּשִׁיעוֹרָא דִּידִיקָה. וּע"ש
בּפמ"ג.

וּלפ"ז בּלֵא"ה אִין לְקַצּוֹב הַשִּׁיעוֹר בְּשׁוֹנָה בְּכָל הַמִּינִים לְעַנְיָן שְׂהַיִּית כּא"פ. וּמִמִּילָא י"ל
ג"כ בְּהַדְּרַת דְּכְרִיתוֹת דְּמִיָּרֵי שְׁאָכַל מִמִּינִים אֵלוּ שְׁצָרִיף לְשִׁהוֹת בְּכּא"פ דִּידִיקָה יוֹתָר
מְשִׁיעוֹר טְבִילָה.

וּמ"מ ישׁ מִינֵי אוֹכְלִין שְׁנַאָכְלִין מִהָר. וְכֵן ישׁ מִינִים שְׁצָרִיף לְשִׁהוֹת עוֹד יוֹתָר.

וְאִין לְיַדַּע מְזָה דְּבָר בְּרוּר. וְעַם הַיּוֹת שְׂיִדוּעַ מְחַלְקַת הָאֲחֵרוֹנִים בְּדִין שְׂתִיית הַקְּאָנוּעַ
לְעַנְיָן בְּרָכָה אֲחֵרוֹנָה שְׂישׁ סוֹבְרִים דּאע"פ שְׂישׁ מְתַחַלַּת הַשְׂתִּיקָה עַד סוֹף הַשְׂתִּיקָה יוֹתָר
מְשַׁתִּיית רְבִיעִית וְגַם יוֹתָר מְכּא"פ מ"מ פֿינּוּ שְׂדָרָה שְׂתִּיקָתוֹ בְּכָף מְצַטְרָה.

וְהַמּל"מ בּספ"ג מִהַל' בְּרְכוֹת וְכֵן הַפּר"ח בּסי' מ"ח נְחַלְקוּ עָלֵיהֶם וְהוֹכִיחוּ מִדְּבָרֵי
הַרַמְבַּ"ם בּספ"ח מִהַל' שֵׁא"ט לְעַנְיָן אֲשֶׁה שְׂהִיא רֹאשׁוֹן לְטוּמְאָה וּמְנִיקָה אֵת בְּנָה הַבּוֹן
טְהוֹר וְלֹא גָזְרוּ עָלָיו טוּמְאָה דְּאִפִּי' יִבְק רְבִיעִית אֲפֶשֶׁר שְׂישׁ מְתַחַלָּה וְעַד סוֹף יוֹתָר מְכּא"פ.

וְהוּא מִגְמָרָא דְּכְרִיתוֹת הַגָּ'ל (דִּי"ג סע"א) וּא"כ מוּכָח דְּאִף דְּגַבִּי יִנִּיקָה דְּרָף שְׂתִּיקָתוֹ בְּכָף
מ"מ אִינוּ מְצַטְרָה פֿינּוּ שְׂישׁ מְתַחַלָּה וְעַד סוֹף יוֹתָר מְכּא"פ. עכ"ד.

ומיהו י"ל דאין ראיה זו מכרעת. דיש לחלק בפשוט דודאי בכל מין בפ"ע משערין שיעור כא"פ באדם בינוני באופן אכילתו (שאינו דרף יניקה), ואין לחלק במין אחד לענין מי שאוכלו באופן אחר.

משא"כ במין זה נשכל דרף שתיתו לכל אדם הוא פ"ע ע"י שהייה מרובה הני במין זה דרף אכילתו ושתיתו פ"ע ולא ניזיל בזה פ"ע שאתר שאתר מינים בכא"פ דידהו וכל מין אנוכל נחשב בפ"ע כנ"ל.

ותו דהא ה"מ גם בתינוק גופיה אין זה נדאי לומר נשכל דרף יניקתו הוא פ"ע לשהות יותר מכא"פ. שיקרי חשבינו זה נשם לספק אם נגב בכא"פ או לא.

כמבואר בגמרא דכריתות שם. וברמב"ם שם.

משא"כ היכא שידוע שדרף שתיתו בכה. וגם ראית הפר"ח מגמרא דפסחים יש לדחות. וכבר מבואר מחלוקת האחרונים בזה. שיש סוברים דבשתית הקאווע צריף לברף לאתריה, (וכמובא בס' באה"ט באו"ח סי' ר"ד ס"ק י"ב).

אלא שראיתי דלאו מטעם אחד אתו עלה כל הגדולים. דבשכנה"ג באו"ח שם ס"ל מטעם אחר דלענין ברכה אחרונה דבהנאה תליא מילתא כל ששתה בין הפל שיעור רביעית פ"ע נהנה הגוף וסגיב לברף אף ששתה יותר מכא"פ לגמרי.

ולא אמרו שיעור פ"ע אכילת פ"ע או שיעור שתית רביעית רק היכא דביתובי דעתא תליא מילתא כו' ע"ש ובס' תשו' פמ"א ח"ב סי' כ"ז שהאריף בזה. אף מ"מ י"ל דאף להמל"מ וסייעתו דס"ל דבשתית קאווע לא אזלינו פ"ע דרף שתיתו שמששתה הרבה רק משערין פ"ע הרגילות בשאר מינים.

הינינו רק ה"מ דבשתית קאווע מחמת שדרף לשתותה פ"ע היא חמה ועי"ז מששתה הרבה יותר מדרפה של שתיה בעצם. אבל באכילת ושתית מינים חלוקין שכאו"א חלוק מחבירו בשיעור שהיית כא"פ או שתית רביעית שבמין אחד שוהא יותר מחבירו בהכרח מחמת עצם האכילה או השתיה במין אנוכל זה שמוכדל במהותו ממין אחר.

לא שייף לומר שמיין א' יהיה טפל לחבירו לשער בו כא"פ פ"ע שמששתה במין האחר שזהו נגד הסברא רק בודאי משערין כא"פ פ"ע ששוהא בכל מין בפ"ע ובדידיה משערין. (והא דבבית המנוגע משערין הכא"פ בפת חטים דוקא.

הינינו דשם גלי קרא שישתה שיעור כא"פ ומשערין במין אנוכל הנאכל מהר יותר. משא"כ היכא דבעינו אכילה ממש בודאי משערין באותו מין כו').

ובזה יודה אף המל"מ הנ"ל. (ולענין אם נותנים לחולה ביוהכ"פ לשתות חמין פגון טיניא או קאווע י"ל דבחיוב פ"ע יש לחוש לדעת הסוברים דבזה ג"כ בדידיה משערין פ"ע שמששתה אדם בשתית חמין פ"ע ששוהא הרבה יותר משתית רביעית וגם משיעור כא"פ.

וְכָל שְׂפָפְחוֹת מְשִׁיעוֹר דְּרָדָה הַשְׁתִּיָּה מִמִּין זֶה מְצַטְרֵף אֶף שֶׁהוּא יוֹתֵר מִכֹּא"פ): סִימָן לֵג לְבָאָר דִּין אִיסוּר מְחַמֵּר אִם נוֹהֵג בְּיוֹהֵכ"פ א מִתְּנִי' פ"ק דְּמַגִּילָה (ד"ז ע"ב) אִין בֵּין שַׁבַּת לְיוֹהֵכ"פ אֵלָא שְׁזַה זְדוּנוּ בִּידֵי אָדָם וְזַה זְדוּנוּ בְּכַרְת.

הִנֵּה יֵשׁ לְבָאָר בְּדִין לָאוּ דְּמְחַמֵּר אִם נוֹהֵג בְּיוֹהֵכ"פ. וְרֵאִיתִי בְּשִׁאֲגַת אַרְיָה (ס' ע"ב) שְׁנֹסְתַּפֵּק בְּזַה, (וּמ"ש רֵאִיָּה מִגַּמ' דְּחֻלְיִין (דק"א) אִין רֵאִיָּתוּ מְכַרְעַת וּכְמ"ש לְקַמֵּן בָּאוֹת ח' אִי"ה).

וּסְפֵק זֶה הִיָּינוּ לְהַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דְּבִיו"ט לִיכָּא אִיסוּר מְחַמֵּר. וּכְמ"ש בְּב"י ס' תצ"ה בְּשֵׁם הַכְּלָבוּ.

וּכ"פ הַב"ח שָׁם. וְכֵן רֵאִיתִי לְהַרְמַב"ן בְּסִפְרֵי הַמְּצוֹת (שְׁנַרְשׁ י"ד) שֶׁכ' בְּפִשְׁטוֹת דְּלָאוּ דְּמְחַמֵּר לִיכָּא בִּיו"ט.

(וְע' בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ן בְּתַה"א שֶׁהֵבִיא הַב"י בְּסִי' תַּקֵּ"ו לְעַנְנֵן אִיסוּר מְלֹאכָה דְּעַבְדִּים. וְע' בְּאַחְרוּנִים בְּסִי' תצ"ה ס"ג וּבְסִי' רמ"ו ס"ג).

וְלִכְאוּרָה מִמִּתְנִי' דָּאִין בֵּין שַׁבַּת לְיוֹהֵכ"פ כּו' מוֹכַח דִּישׁ אִיסוּר מְחַמֵּר בְּיוֹהֵכ"פ ג"כ כְּמוֹ בְּשַׁבַּת. אֲבָל זֶה אִינוּ.

דֹּא"כ תִּיקָשִׁי לְהַפּוֹסְקִים דְּס"ל דְּבִיו"ט לִיכָּא אִיסוּר מְחַמֵּר מִמִּתְנִי' דָּאִין בֵּין שַׁבַּת לְיו"ט אֵלָא או"נ בְּלִכְד. וְהֵאִיכָּא אִיסוּר מְחַמֵּר דְּבְשַׁבַּת אִיסוּר וּבִיו"ט שְׁרִי.

וְצ"ל מְשׁוּם דָּאִף לְהַסּוֹבְרִים דָּאִין אִיסוּר מְחַמֵּר בִּיו"ט הִיָּינוּ מְדַאֲרִיָּתָא אֲבָל מ"מ אִיכָּא אִיסוּר דְּרַבְנָן בִּיו"ט וּמִש"ה לָא תָּנָא זֶה בְּמִתְנִי' דֹּא"ב שַׁבַּת לְיו"ט כּו'. (וְאִף שֶׁהַתּוֹס' בְּבִיצָה דְּל"ז סע"א כ' דִּי"ל בְּמִתְנִי' דְּמַגִּילָה דֹּא"ב שַׁבַּת לְיו"ט הִיָּינוּ רַק בְּדַבְרֵים שֶׁהֵם מְדַאֲרִיָּתָא כּו' מ"מ לָא פְּסִיקָא לְפָרֵשׁ כֵּן כְּמ"ש הַמְּהַרְשֵׁ"ל וְהַמְּהַרְשֵׁ"א שָׁם.

וְגַם אִף אֵת"ל דְּמִיָּרִי מְאִיסוּרִין דְּאִיסוּרִין דְּאִיסוּרִין מ"מ י"ל דְּלָא תְּנִי רַק הִנֵּי מְלִי מַה שְּׁבִיו"ט שְׁרִי אִף מְדַרְבָּנָן). וְא"כ ה"נ י"ל בְּמִתְנִי' דֹּא"ב שַׁבַּת לְיוֹהֵכ"פ כּו' דְּמְחַמֵּר בְּיוֹהֵכ"פ אִיסוּר מְדַרְבָּנָן.

וַיֵּשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן דְּמִתְנִי' דָּאִין בֵּין שַׁבַּת לְיוֹהֵכ"כ לָא תְּנִי הַחִילּוּקִים שְׁבִינִיָּהֶם בְּדַבְרֵים שְׁבַשְׁבַּת אִיסוּרִים מַה"ת וּבְיוֹהֵכ"פ אִיסוּרִין מְדַרְבָּנָן עכ"פ. דְּכָבֵר הַקָּשׁוּ מִהַד מִתְנִי' דֹּא"ב שַׁבַּת לְיוֹהֵכ"פ כּו'.

דְּתִיקָשִׁי לְרַפְרָם (בְּיוֹמָא דְּס"ו ע"ב, וּבְכַרִּיתוֹת דִּי"ד ע"א) דְּאָמַר זֹאת אוֹמְרַת עִירוֹב וְהוֹצָאָה לְשַׁבַּת נָאִין עו"ה לְיוֹהֵכ"פ כּו'. וְקוֹנְשֵׁיָא זֹו מְבֹאָר בְּחִי' הַרִיטְב"א בְּיוֹמָא שָׁם בַּהֲגִ"ה וְכַתֵּב שָׁם דִּהֵיָא בְּרִיָּתָא פְּלִיגָא אִמִּתְנִי' דְּהָכָא.

וּכ"כ הֵרָא"ם בְּבִיאוּרֵיו לְסִמָּ"ג. ע"ש.

וְלִכְאוּרָה קָשָׁה לְחַדוֹשׁ בְּזַה פְּלֹגְתָא בְּמַה שְׁלֹא מְצִינוּ שׁוּם מַחְלֻקָת תְּנָאִים בְּד"ז אִם יֵשׁ עו"ה לְיוֹהֵכ"פ. (וּבש"א ס' ע' ר"ל דְּטַעֲמָא דְּרַפְרָם דְּס"ל כְּרַבָּה בְּבִיצָה (דִּי"ב ע"ב) דְּמְפָרֵשׁ פְּלֹגְתָא דְּב"ש וּב"ה הֵתֵם דְּפְלִיגִי אִי יֵשׁ עו"ה לְיו"ט דְּב"ה מְמַעְטֵי יו"ט מְקָרָא דְּוִלָא תוֹצִיאוּ מִשָּׂא מִבְּתִיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבַּת וְס"ל לְרַפְרָם דִּה"ה דְּמְמַעְטֵי מְהָכָא יוֹהֵכ"פ.

וכיון דנדחו דברי רבה שם ממילא נדחו נמי דברי רפרם דקאי בשיטתו. עכ"ד הש"א.
מיהו זה נגד דברי כל הפוסקים שלא דחו הוה דרפרם מהכא. וגם מדברי הת"י ביומא
והריטב"א שם בהוה דרפרם מבואר ג"כ דלא כהש"א בזה).

וגם צריף לבאר בזה ד' רש"י דבגמרא דשבת (דק"ב סע"א) וביבמות (דל"ד ע"א)
ובשבועות (דכ"ד ע"ב) מיימי התם מתני' דכריתות רמ"א אם הייתה שבת והוציאה בפיו
חייב ופירש"י בכל הני דוכתי דמשום יוהכ"פ לא מייביב אהוצאה דסבר אין עו"ה
ליוהכ"פ.

והתוס' בשבועות שם תמהו עליו דהא בכריתות מסיק דרפרם בדוּתא היא ונקיט שבת
לאפושאי איסורי. אף בחי' הרשב"א ביבמות שם פתב בדברי רש"י דהא דאמרין
בכריתות דהא דרפרם בדוּתא היא היינו רק במה שמוכיח פן מהפרייתא אבל עיקר
מילתא דרפרם לא אינדחיא לה.

וכן מוכח ג"כ בפירש"י בסוטה (דמ"א ע"א) דתניא התם מפאן ואילף כאו"א מביא ס"ת
מתוך ביתו ופירש"י דקסבר אין עו"ה ליוהכ"פ כו'. וכל זה צ"ב דהא פינו דמסיק דהוה
דרפרם בדוּתא היא א"כ לא מצינו פלל מחלוקת תנאים בזה.

ומה זה שפירש"י דהוה תנא סבר אין עו"ה ליוהכ"פ. (ובפירש"י בסוטה שם יש סתירה
למה שפירש"י גופיה ביומא ד"ע ע"א סד"ה להראות ע"ש).

ומצאתי שעמד בסתירה זו בס' ת"מ ואכמ"ל). והיה נראה ליישב זה ולומר דמפאן ראיה
לד' הרמב"ן בחידושיו בריש מס' שבת שהתוס' פתב שם בהא דאצטריכו תרי קראי
בהוצאה דבר"פ הזורק נפ"ל איסור הוצאה מניכלא העם מהביא ובספ"ק דעירובין נפ"ל
מקרא דאל יצא איש ממקומו אל יוציא כו'.

דהיינו משום דהוצאה מלאכה גרועה היא ואיצטריכו תרנונייהו חד לעני נסד לעשיר כו',
והרמב"ן שם חולק ע"ד התוס' אלא דא"צ פלל תרי קראי להוצאה ופלוגתא דתנאי היא
דלמ"ד תחומין דאורייתא ס"ל דאל יצא איש ממקומו לתחומין בלבד הוא דאָתא ואיסור
הוצאה נפ"ל מניכלא העם מהביא ולמ"ד תחומין דרבנן ס"ל דאל יצא איש ממקומו היינו
אל יוציא וקרא דניכלא לא משמע ליה דלא גמר העברה העברה מיוהכ"פ אלא בחול
קאי ומשום דשלימא עבידתא, עכ"ד הרמב"ן שם.

וכ"כ שם בחי' הר"ן. ולפ"ד הרמב"ן י"ל בזה דבהוה פלוגתא תליא אי יש עו"ה ליוהכ"פ,
דלמ"ד תחומין דרבנן דנפ"ל איסור הוצאה מאל יצא אל יוציא והתם פתיב אל יצא איש
ממקומו ביום השביעי ולמדנו איסור הוצאה רק לשבת לחוד ויוהכ"פ משבת ליכא למילף
מסברא דאין דנין קל מחמור להחמיר עליו דשבת חמירא שיש בו חיוב מיתת ב"ד.

אבל למ"ד תחומין דאורייתא דאל יצא איש ממקומו היינו איסור תחומין בלבד ואיסור
הוצאה נפ"ל מניכלא העם מהביא ובהוה קרא לא פתיב פלל שבת רק דילפינו העברה
העברה מיוהכ"פ מה להלן ביום אסור כו' פדאיתא בר"פ הזורק.

ומהדף ג"ש יש למילף ג"כ איסור הוצאה ליוהכ"פ (דאין ג"ש למחצה אף בכה"ג). באופן שלפ"ז נשמע דבר חדש דלמ"ד תחומין דאורייתא לדידיה יש עו"ה ליוהכ"פ ולמ"ד תחומין דרבנן ממילא לדידיה אין עו"ה ליוהכ"פ.

רק דרפרם מוכיח מברייתא דעתי אפילו בשבת דז"א אין עו"ה ליוהכ"פ. ובזה דחי ליה הגמ' דבדויתא היא דלא מוכח מהדף ברייתא אבל מ"מ יש בזה פלוגתא דתנאי וכו"ל.

ובזה י"ל בהא דבסוגיא דיומא לא מסיק אהדף דרפרם בדויתא היא כמו דמסיק עלה בכריתות. (וכבר ידוע מ"ש בזה בת"י ביומא דלר"ש דמפרש שאם חלה מרפיבו על פתיפו בזה ל"ל הדף דיחויא שפן הכשרו בכדף.

דאין זה הכשרו להרפיבו כו'. והאריכו בזה בנו"ב מ"ת ח"א ח"ס' מ"ו, ובש"א ס' ע"ע"ש).

ולפי הג"ל י"ל דכיון דהגמ' ביומא פריה עלה עתי אפילו בשבת למאי הלכתא, ופירש"י אי משום תחומין דרבנן נינהו כו'. ומשני ר"ש שאם חלה מרפיבו כו'.

ומבואר דפשיטא ליה לרב ששבת דהדף ברייתא אתיא כמ"ד תחומין דרבנן וא"כ אף אם נסתור הוכחת רפרם מ"מ בלא"ה ממילא מוכח דאין עו"ה ליוהכ"פ להאי תנא וכו"ל. ובזה י"ל בהא דאיתא בכריתות (ד"ט ע"ב) תנא א"ל ר' יוסי דקדקתם אחר.

ומפרש הגמרא דקאי אהגביה בביה"ש שפין שבת ליוהכ"פ דמ"מ לר' יוסי פוטר ר"א בזה משום דס"ל דמקצת הגבהה היום ומקצתה למחר. ומוכח מזה דיש איסור הוצאה ביוהכ"פ לר"א.

והש"א הקשה מפאן לרפרם דאמר אין עו"ה ליוהכ"פ. (ונראה דס"ל לדונק לפרש אליבא דרפרם דהכא מיירי ממלאכה אחרת כה"ג שאין לה שעות כ"כ).

ולפי הג"ל י"ל דאליבא דר"א דס"ל תחומין דאורייתא ממילא לדידיה יש עו"ה ליוהכ"פ. דלפי שיטת הירושלמי בפ"ו דפסחים (סוף הל' א') מבואר פן דר"א ס"ל כר"ע דתחומין דאורייתא (וכמ"ש שם בשני קרבן ע"ש).

מיהו לפי הפ"מ שם ל"מ פן). אלא דלשיטת גמרא דידן בעירובין (דק"ג ע"א) דמתיב רב יוסף ממתני' דפסחים דאמר ר' אליעזר אלו שהן משום שבות א"ד שינדחו את השבת.

ומשמע שם דהבאתו מחוץ לתחום נמי הני רק שבות לר"א. מ"מ אין זה סתירה להג"ל ד"ל דזהו רק לרבנן דר"א (ע"ש ברש"י) דר"א התם לדבריהם דרבנן קאמר.

וכמ"ש התוס' בפסחים (דס"ח ע"ב ד"ה ומה שחייטה), דמה שדן ר"א בק"ו שינדחו שבת היינו רק לדבריהם דרבנן דלר"א גופיה א"צ להאי ק"ו דאף מכשירי פסח דהוי מלאכה גמורה דחו שבת לדידיה ע"ש.

וא"כ י"ל דלענין זה ג"כ לדבריהם דרבנן קאמר דאינהו ס"ל תחומין דרבנן. אבל לר"א גופיה בלא"ה מכשירי פסח דוחין שבת אע"ג דלדידיה תחומין מדאורייתא נאף דהתם במתני' א"ל ר"י לר"א יו"ט יוכיח שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבות ואל"ל ר"א מה זה יהושע מה ראיה רשות למצנה.

ואמר שם בגמרא (דס"ח ע"ב) ר' יהושע לטעמיה כו', ומבואר דר"א בתשובתו לא מיירי לדבריו דר"י בזה מ"מ פל דבריו של ר"א הנה לדברי רבנן החולקים עליו שם וכנ"ל. ובה מיושב שם קושיא אלימתא במה שהקשה בבעל המאור שם דמ"ט לא השיב לו ר"י לר"א מיו"ט של סופות דר"א גופיה ס"ל בסופה (דכ"ז ע"א) י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסופה וא"כ הוי מצנה והתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבות.

ותירץ בבעה"מ משום דאמרין בסופה שם דחזר בו ר"א. ולפ"ז קשה טובא לפמ"ש התוס' בסופה שם (סד"ה חזר) דר"א חזר בו רק ממה שהיה מצריף סופה ולעולם י"ד סעודות בעי.

א"כ הדק"ל מ"ט לא השיב ליה ר"י לר"א בפסחים שם מיו"ט של סופות וכנ"ל. ולדברינו דר"א רק לדבריהם דרבנן קאמר התם, גיחא.

אף מלבד זה אף אם גימא דר"א שם לטעמיה דנפשיה קאמר ולא לדברי רבנן מ"מ בלא"ה הא אף למ"ד תחומין מדאורייתא אפתי בהבאתו מחוץ לתחום י"ל באופן דהוי מדרבנן. דאל יצא איש ממקומו היינו רק לאדם עצמו אכל הוצאת כליו ובהמתו מחוץ לתחום אסור רק מדרבנן לפ"ד הרלב"ח בתשו' (סי' כ"ח).

והובא במג"א (ר"ס ת"ד). וא"כ בהבאת הפסח מחוץ לתחומו של הפסח עצמו לכ"ע הוי אסור דרבנן אם לא ילף האדם בעצמו חוץ לתחום שלו.

ולרבנן דר"א ודאי בכה"ג נמי אינו דוחה שבת. אלא דלכאורה יש סתירה לדברינו מהא דבעי הגמרא מתחלה בכריתות שם למימר הך דרפרם אמתני דהתם רמ"א אם היתה שבת והוציאה בפיו חייב דהיינו משום דאין עו"ה ליוהכ"פ (וכ"כ רש"י בשבת וביבמות ובשבעות פנ"ל).

והא אמרין בעירובין (דל"ה ע"ב) דר"מ סבר תחומין דאורייתא. וא"כ מוכח דאף למ"ד תחומין דאורייתא מ"מ אין עו"ה ליוהכ"פ מיהו זה לק"מ משום דלרבה נרב יוסף בעירובין שם דאמרי ה"א בשתי פתי עדים עסקינן לפ"ז שפיר סבר ר"מ דתחומין דרבנן.

וכמ"ש שם בתוס' (ד"ה א"ר ירמיה), וה"נ י"ל לרפרם ה"א ולק"מ. ואין להקשות לדברינו דא"כ לפ"ד הרי"ף והרמב"ם שפסקו דבדברי הירושלמי דתחומין די"ב מיל לכ"ע מדאורייתא (דאל יצא איש ממקומו היינו י"ב מיל פנגד מחנה ישראל).

א"כ ע"כ אסור הוצאה נפ"ל מניכלא העם מהביא ולא מאל יצא פנ"ל. ולפ"ז ממילא מוכח דיש עו"ה ליוהכ"פ ודלא כרפרם ולמה לא דחו מה"ט דברי רפרם.

די"ל כמ"ש הנו"ב (מ"ק חאה"ע סי' ב', ובמ"ת חאה"ע סי' מ"ה ע"ש) דלהירושלמי דתחומין די"ב מיל מדאורייתא לא ילפינן זה פלל מקרא דאל יצא. וא"כ לק"מ: ב אף כ"ז לפ"ד הרמב"ן והר"ן בריש שבת הנ"ל דס"ל דלמאן דדריש אל יצא לתחומין לא דרשינן מיניה פלל אל יוציא לאסור הוצאה.

אבל לפ"ד התוס' בשבת ובעירובין דס"ל דלכ"ע יש תרי קראי על הוצאה. וכ"כ שם בחי הרשב"א וכ"כ בסה"ת א"כ נסתר פל הנ"ל.

ועוד נראה דאף אם נימא פדברי הרמב"ן הנ"ל. וכמו שביארנו דתליא בפלוגתא דתנאי דלמ"ד תחומין דאורייתא יש עו"ה ליוהכ"פ.

ולמ"ד תחומין דרבנן אין עו"ה ליוהכ"פ פנ"ל. מ"מ עדיין הקושיא במקומה במתני' דמגילה דאין בין שבת ליוהכ"פ כו'.

דקושיא בממה נפשך. דאי למ"ד תחומין דאורייתא דלדידה יש עו"ה ליוהכ"פ א"כ ליתני במתני' דאיפא בין שבת ליוהכ"פ אסור תחומין דנפ"ל מאל יצא איש ממקומו ביום השביעי.

ולפי דברינו הנ"ל לא ילפינן מהך קרא רק לשבת ולא ליוהכ"פ פנ"ל. ואי למ"ד תחומין דרבנן דלדידה אין עו"ה ליוהכ"פ א"כ ליתני במתני' דאיפא בין שבת ליוהכ"פ אסור הוצאה פנ"ל.

ומלבד זה יש סתירה לדברינו מדברי התוס' בפסחים (דצ"ג ע"ב ד"ה רי"א) ובחגיגה די"ז ע"ב (ד"ה דכתיב) דמבןאך מדבריהם שם דלר"ע דאמר תחומין מדאורייתא אף ביו"ט הוי אסור תחומין מדאורייתא.

הרי דאע"ג דאסור תחומין נפ"ל מאל יצא מ"מ ילפינן מיניה ליו"ט וכש"כ ליוהכ"פ. וא"כ ה"ה למ"ד דנפ"ל אסור הוצאה מאל יצא כו'.

(אלא דלפמ"ש במ"א בדברי הרי"ף והרמב"ם שפסקו דתחומין די"ב מיל מדאורייתא מ"מ היינו רק בשבת ולא ביו"ט מטעם הנ"ל. א"כ הוי מזה סייעתא לדברינו הקבא).

וגם בראיה שכתבנו לעיל לדברינו מגמרא דכריתות (די"ט ע"ב) ע"ז מצאתי סתירה מדברי הרמב"ם בפי המשנה ברפ"ו דפסחים שכתב שם דר"א ס"ל תחומין דרבנן. וא"כ אדרבה משם סתירה לדברינו מהך דכריתות דר"א ס"ל דיש עו"ה ליוהכ"פ אע"ג דס"ל דתחומין דרבנן.

(רק די"ל דהרמב"ם ס"ל פהתוס' ריש שבת הנ"ל. ולפ"ד הרמב"ן והר"ן שפיר י"ל דאסור הוצאה ביוהכ"פ תליא בפלוגתא אי תחומין דאורייתא וכנ"ל): ג אלא נראה עיקר הדברים ביישוב הקושיות לרפ"ם ממתני' דמגילה הנ"ל.

דצ"ל כמ"ש הריטב"א ביומא שם בתירוץ השני דרפ"ם דאמר דאין אסור הוצאה ביוהכ"פ היינו מדאורייתא אבל מדרבנן אסור. ומש"ה לא קושיא עליו ממתני' דמגילה הנ"ל.

ואין פאן פלוגתא כלל. וזהו כמ"ש לעיל בתחלת דברינו דמתני' דמגילה דאין בין יו"ט לשבת וכן אין בין שבת ליוהכ"פ לא חשיב החילוקים שביניהם במה שבשבת אסור מה"ת וביו"ט או ביוהכ"פ אסור רק מדרבנן דמזה לא מיירי מתני'.

פינן דמ"מ יש אסור לכתחלה בזה ובה. (ואין לו למיחשב רק מה דביום הכפורים או ביו"ט שרי לכתחלה).

ולפ"ז י"ל בד' הרי"ף פ"ק דביצה שפסק דיוה"כ צריף ע"ח ושיתופי מבואות והביא ראיה מברייתא דעירובין דא"ל ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמעריבין לגדול ביוה"כ כו' וש"מ דמעריבין ביום הפפורים ע"ת נחצירות כו'.

והאחרונים הבינו בד' הרי"ף דס"ל דלימא לרפרם. ולפי הג"ל י"ל דלא נדחו כלל דברי רפרם רק דמוכח דמדברבן יש איסור הוצאה ביוה"כ וצריף ע"ח ובזה רפרם נמי מודה. (וראיתי בש"א שהעלה ג"כ דלרפרם יש איסור הוצאה מדברבן ביוה"כ וצריף ע"ח ג"כ. והוכיח פן מברייתא דשבת (דקי"ד ע"ב) דביום הפפורים שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין ואם הנכנס חמור מן היצא לענן הוצאה א"כ ליתקע כו'.

ולדברינו י"ל דגם הרי"ף נמי מוכיח דעכ"פ מדברבן אסור וצריף ע"ח). אלא שמד' הרי"ף בספ"ג דיבמות דמפרש שם במתני' דכריתות רמ"א אם הייתה שבת והוציאה בפיו חייב דחייב שמים משום שבת ומשום יוה"כ, ומזה מוכרח שדעת הרי"ף דיש איסור הוצאה ביוה"כ מדאורייתא ודלא פרפרם אם לא דנימא כמ"ש לעיל דאיסור הוצאה ביוה"כ תליא בפלוגתא אי תחומין מדאורייתא וכנ"ל.

והרי"ף כ"כ לר"מ דס"ל תחומין מדאורייתא לפי סתמא דגמ' בעירובין. (וכן נקטוהתוס' בפשיטות בשבת (דף ל"ד ע"א ד"ה ל"ק) דר"מ ס"ל תחומין מדאורייתא ע"ש): ומעתה נחזור לדברינו דאין להוכיח ממתני' דמגילה דיש איסור מחמר ביום הפפורים מדאורייתא.

די"ל דמחמר ביוה"כ אסור רק מדברבן. ומ"מ שפיר תני אין בין שבת ליוה"כ כו'.

מאחר שהוכחנו דמתני' דאין בין יו"ט לשבת כו' וכן אין בין שבת ליום הפפורים לא חשיב מה שפזא אסור מה"ת ובזה מדברבן פיון דמ"מ בשניהם אסור לכתחלה וכנ"ל. ובזה ניחא ג"כ מה ששקשה לכאורה לפמ"ש בט"א במתני' דמגילה דאין בין שבת ליוה"כ כו'.

דמוכח מכאן דלענן חילוק מלאכות זה וזה שוין דמתני' ר"י היא דיליף חילוק מלאכות מאחת מהנה (בשבת ד"ע ע"א) דכתיב גבי חטאת סתם ובין שבת ובין יוה"כ במשמע, אבל לר"נ דיליף שם חילוק מלאכות לשבת מהא דהבערה לחלק יצאה.

ליכא למילף מהתם חילוק מלאכות רק לשבת ולא ליוה"כ. וכמו דמה"ט אין חילוק מלאכות ליו"ט, וכמ"ש הריב"ן בפי' למכות (דף כ"א סע"ב) וכדבריו כ' ג"כ הפ"י בשבת שם.

ולפ"ז יש להקשות לד' הריב"א בתוס' פסחים (ד"ה רע"ב) דס"ל דלמ"ד הבערה ללא יצאה אין הבערה אסורה ביו"ט פיון דלאו שם מלאכה עליו ומש"ה מוכיח שם הגמ' בפסחים מדר"ע דהבערה לחלק יצאה ע"ש.

והשתא תיקשי לפ"ד הריב"א א"כ מתני' דמגילה דאין בין יו"ט לשבת אלא או"נ בלבד מוכח דמתני' אתיא כמ"ד הבערה לחלק יצאה דאי ללא יצאה א"כ האיכא הבערה דבשבת אסורה וביו"ט שריא.

וכיון דמתני' אתיא כמ"ד הבערה לחלק יצאה א"כ לדידיה אין חילוק מלאכות ליוה"כ פנ"ל. וא"כ היכי תני אח"כ במתני' אין בין שבת ליוה"כ כו'.

ודחוק לומר דרישא דמתני' אתיא כמ"ד הבערה לחלק יצאה וסיפא כמ"ד הבערה ללא יצאה. (ולפי מה שנסתפק בש"א לד' הריב"א הנ"ל די"ל דלדידיה הבערה ביוה"כ נמי שריא ובמ"א הארכתה בזה די"ל פן א"כ תיקשי בממ"נ במתני' דאין בין שבת ליוה"כ כו'.

דקא בהכרח איכא בין שבת ליוה"כ או הבערה או חילוק מלאכות ודו"ק): אמנם לפי הנ"ל ניחא דלעולם אתיא מתני' דמגילה כמ"ד הבערה ללא יצאה. ומ"מ תני שפיר אין בין יו"ט לשבת אלא או"נ בלבד, דלפ"ד הריב"א נמי י"ל דמדאורייתא אין אסור בהבערה ביו"ט אבל מ"מ מדרבנן אסור.

ובמתני' לא תשיב החילוק שביניהם במה שפושט אסור מה"ת וביו"ט מדרבנן פיון שמ"מ לכתחלה אסור בשניהם וכנ"ל. (ובזה ניחא לד' הריב"א דלא תיקשי מהא דאמרין בפסחים (דף ז' ע"א) אמר רב"י הקא בתלמיד היושב לפני רבו עסקינן כו' דיקא נמי דקתני הנה יושב בבהמ"ד ש"מ, ופירש"י דאפ"י אם הנה פנוי מה בידו לעשות כו'.

והקשו המפרשים לפ"ד הריב"א א"כ דילמא הו"ב ברייתא ס"ל כמ"ד הבערה ללא יצאה ולדידיה שרי הבערה ביו"ט. ולהנ"ל ניחא דמ"מ אסור מדרבנן פנ"ל).

רק דלכאורה עדיין קשה ע"ד התוס' בביצה (דף כ"ג ע"א ד"ה ע"ג) דמשמע מדבריהם שם דלמ"ד הבערה ללא יצאה שרי ביו"ט הבערה שלא לצורך אף מדרבנן ע"ש. וא"כ הדק"ל במתני' דמגילה דא"ב שבת ליו"ט כו' דהאיכא ביניהו הבערה וכנ"ל.

ובדוחק י"ל לפמ"ש התוס' שם בסוף דבריהם דקא דלהו"ב מ"ד שרי הבערה שלא לצורך ביו"ט היינו לפי שישנו לפעמים לצורך או"נ. ומש"ה לא תני ליה במתני' דמגילה פיון דזה תליא בהיתר או"נ ביו"ט דקתני ליה (וע"ש בש"מ).

מיהו ל"נ לומר פן. רק לפ"ד התוס' דביצה הנ"ל נראה לומר דמתני' דמגילה אתיא כמ"ד הבערה לחלק יצאה, ולפי זה לכאורה יתנה מוכרח לדבריהם דאף להו"ב מ"ד יש חילוק מלאכות ביוה"כ דגמרינן משבת וכמו בכמה מקלי דגמרינן יוה"כ משבת.

ועוד נבאר בזה לקמן אי"ה באופן אחר. ועכ"פ נתבאר דמתני' דמגילה י"ל דמחמר ביום הפפורים אסור מדרבנן וכנ"ל: ד והנה לכאורה יש להביא ראיה דביוה"כ ליכא לאו דמחמר מה"ת מגמ' דמפוח (דף כ"א ע"ב).

ומתחלה נבאר קצת בסוגיא דהתם ואח"כ נדון מזה לדין מחמר ביוה"כ. דתנן התם יש חורש תלם אחד ותייב עליו משום שמונה לאוין כו' ושביעית ויו"ט.

ובגמ' שם א"ל עולא לר"נ ולילקי נמי משום זורע ביו"ט כו'. אמר רבא יש חילוק מלאכות בשבת ואין חילוק מלאכות ביו"ט, ופירש"י בפסחים (דף מ"ז ע"ב) דקא דלא תני חורש בשבת משום דלא שנייתו לאזהרת מיתת ב"ד הוא ואין לוקין עליו.

והקשה בשעה"מ (ריש הל' שמיטה יובל) אם נימא דיש חילוק מלאכות ביוה"כ א"כ אפ"מ לא תני במתני' יש חורש תלם אחד ותייב עליו משום תשעה לאונן וליתני יום הפורים דתייב בו משום חורש ומשום זרע.

והוכיח מזה דאין חילוק מלאכות ביוה"כ. (אף דלכאורה י"ל ע"ד השעה"מ דלעולם י"ל דיש חילוק מלאכות ביוה"כ לענין חיובי חטאת בשוגג כמו בשבת.

אבל במתני' במכות דתני חיובי דלאונן והיינו לענין מלקות במזיד י"ל דלענין זה אין חילוק מלאכות. ונראה שהיה פשוט להשעה"מ דאין לחלק בין שוגג למזיד לענין חילוק מלאכות מסברא.

רק דבשבת במזיד ל"ש חילוק מלאכות דאטו בתרי קטלי קטלת ליה כו'). אף אם נימא דאין חילוק מלאכות ביוה"כ א"כ תיקשי מתני' דמגילה דאין בין שבת ליוה"כ כו'.

ואם איתא האיפא בינייהו חילוק מלאכות דליפא ביוה"כ וכנ"ל. אלא דהשעה"מ ס"ל ג"כ כשיטת הט"א והפ"י הנ"ל דהך מילתא אי יש חילוק מלאכות ביוה"כ תליא בפלוגתא דתנאי ר"י ור"נ מהיכא דנפ"ל חילוק מלאכות לשבת (וכנ"ל באות הקדום) ומתני' דמגילה ר"י היא וכנ"ל.

ולפ"ז י"ל דמתני' דמכות הנ"ל אתיא כמ"ד הבערה לחלק יצאה, דלדידיה אין חילוק מלאכות ביום הפורים. (ומכש"כ דניחא טפי לר"ל במכות שם דמוקי מתני' דהתם כר"ע ולר"ע ס"ל הבערה לחלק יצאה בפסחים ד"ה רע"ב).

אמנם לפמ"ש לעיל להוכיח לד' התוס' בביצה (דף כ"ג ע"א) דלדבריהם מוכח ממתני' דמגילה דיש חילוק מלאכות ליוה"כ אף למ"ד הבערה לחלק יצאה. א"כ הדק"ל.

אלא דבלא"ה לק"מ לפ"ד השעה"מ והש"א דהקשו שם במתני' דמכות דתנן שביעית ויו"ט היאך חל איסור יו"ט על איסור שביעית דהא הגמ' פריף התם וליתני כגון שאמר שבועה שלא אחרוש כו' ומשני דהאי תנא איסור כולל לית ליה וכינן דלית ליה איסור כולל אין איסור יו"ט חל על שביעית.

ותירץ שם דמתני' מיירי ביו"ט של ר"ה דאיסור יו"ט ואיסור שביעית באין פאחת ע"ש. וא"כ ממילא לק"מ גוןשייא הנ"ל דליתני במתני' חורש ביוה"כ דהא לא מצי חניל איסור יוה"כ על איסור שביעית.

(ואף לענין חיוב חרישה ואלקבא דמ"ד במ"ק (דף ג' ע"א) דהחורש בשביעית אינו לוקה, מ"מ לדידיה נמי יש איסור עשה בחרישה בשביעית מושבתה הארץ. ועל איסור עשה נמי אמרינן אין אחע"א כמ"ש התוס' בשבועות דכ"ג ע"ב).

ואי דליתני במתני' יוה"כ ולא ליתני שביעית פלל ויהא חייב ביוה"כ משום חורש ומשום זרע, מ"מ אפתי הוי רק שמונה לאונן מאחר דליפא איסור שביעית. והשתא נמי תני שמונה לאונן ולק"מ.

ומצאתי שהעיר בזה קצת בשעה"מ. אף בעיקר דבריהם שהקשו היאך חל איסור יו"ט על שביעית כיון דהאי תנא לית ליה איסור כולל הנה לפמ"ש הריטב"א בחידושו במכות שם די"ל דהא דאמרינן דהאי תנא איסור כולל לית ליה היינו רק באיסור שבועה דהוי

אִיסוּר הַבָּא מֵעֲצָמוֹ (וּכְדֻסְבַּר ר"ל בְּשִׁבּוּעוֹת (דָּף כ"ד ע"א) פִּי אֶמְרִינָן אִיסוּר כּוֹלֵל בְּאִיסוּר הַבָּא מֵאֱלִיבְאִיסוּר הַבָּא ע"י עֲצָמוֹ לֹא אֶמְרִינָן.

וְגַם לר' יוֹחָנָן מ"מ י"ל דְּאִיפָּא תַנָּא דס"ל הָכִי כמ"ש הַתּוֹסֵ' בְּשִׁבּוּעוֹת שֵׁם ע"ב ד"ה שְׁלֵא). וְכ"נ מַד' הַתּוֹסֵ' בְּחֻלּוּיִן (דָּף פ"ט ע"ב ד"ה אִיסוּר) שְׁפַתְבוּ דָּאִין לְאִוְקָמִי סָתָם מִתְנִי' כמ"ד דְּלִית לִיהּ כּוֹלֵל ע"ש.

וּא"כ צ"ל הֶקְא כפִי הָרִיטְבָּ"א הַנָּ"ל דְּסַתְמָא דְּמִתְנִי' דְּמַכּוֹת אֶתְיָא כמ"ד דל"ל כּוֹלֵל בְּאִיסוּר הַבָּא מֵעֲצָמוֹ וְכנ"ל. וּלפ"ז לַק"מ הֶקְא הִיאָה חַל יו"ט עַל שְׁבִיעִית דְּזָהוּ הָיִי אִיסוּר כּוֹלֵל בְּאִיסוּר הַבָּא מֵאֱלִיבְאִיסוּר חַל לְתַנָּא דְּמִתְנִי'.

וּמַעַתָּה שׁוּב הַדָּק"ל אֲמַאי לֹא תְנִי בְּמִתְנִי' דְּמַכּוֹת חוֹרֵשׁ בִּיּוֹה"כ בְּשִׁבִיעִית וְלִתְנִי תַשְׁעָה לְאוּנָן. מִיְהוּ מַד' הַתּוֹסֵ' דְּשִׁבּוּעוֹת שֵׁם שְׁפַתְבוּ וְז"ל דִּילְמָא סָבַר ר' יוֹחָנָן דְּאִיפָּא שׁוּם תַנָּא דְּאִית לִיהּ אִיסוּר כּוֹלֵל כּו' וְלֹא בְּאִיסוּר הַבָּא מֵעֲצָמוֹ אֲבָל מְדַרְבָּא מִשְׁמַע לִיהּ דָּאִין חִילּוּק עכ"ל.

הָרִי דְּלַרְבָּא לִיפָּא שׁוּם תַנָּא שְׁיַחְלַק בֵּין אִיסוּר הַבָּא מֵאֱלִיבְאִיסוּר לְבֹא מֵעֲצָמוֹ לְעֵנִין כּוֹלֵל וְלר"י דִּילְמָא אִיפָּא שׁוּם תַנָּא כּו'. מְבֹאָר מִזָּה שֶׁהַתּוֹסֵ' פִּירְשׁוּ בְּגִמְרָא דְּמַכּוֹת דְּהָאִי תַנָּא ל"ל כּוֹלֵל הֵינָנו כְּפִשׁוּטוֹ דל"ל כָּלֵל אִיסוּר כּוֹלֵל אַף בְּאִיסוּר הַבָּא מֵאֱלִיבְאִיסוּר.

וּעפ"ז י"ל שֵׁם בְּגִמְרָא דְּמַכּוֹת דא"ל ר"ל לר"י אִי לֹא דְקַלְסָהּ גְּבַרְא רַבָּה ה"א מִתְנִי' מִנִּי ר"ע הִיא דְּאָמַר הַמְקַיֵּים בְּכִלְאִים לוֹקָה. וַיֵּשׁ לְבָאָר דְּאֲמַאי לֹא בְּעִי ר' יוֹחָנָן לְאִוְקָמִי מִתְנִי' כר"ע.

וּבְאִיזוֹ סְבָרָא פְּלִיגִי ר"י ור"ל בְּפִי מִתְנִי'. אֲלָא מִשׁוּם דְּשִׁמְעִינָן לִיהּ לר"ע דס"ל אִיסוּר כּוֹלֵל בְּחֻלּוּיִן (דק"א ע"ב) לְמַאי דְּמַפִּיָּה רַבִּין שֵׁם בְּבַרְיִיתָא בְּפִלּוּגְתָּא דר"ע וְרִי"ג הָתָם.

וּא"כ א"א לְאִוְקָמִי מִתְנִי' דְּמַכּוֹת כר"ע דא"כ תִּיקְשִׁי קוֹשְׁיִית הַגְּמָרָא וְלִיחְשׁוּב נְמִי פְּגוֹן שְׁאָמַר שְׁבִיעָה שְׁלֵא אֶחְרוּשׁ כּו'. וְר' יוֹחָנָן לְטַעְמָה דס"ל בְּשִׁבּוּעוֹת שֵׁם דָּאִין לְחַלְקָא בְּאִיסוּר כּוֹלֵל בֵּין אִיסוּר הַבָּא מֵאֱלִיבְאִיסוּר הַבָּא מֵעֲצָמוֹ.

וְע"כ דְּמִתְנִי' דְּמַכּוֹת אֶתְיָא כמ"ד דל"ל כּוֹלֵל כָּלֵל. וְהֵינָנו דְּלֹא כר"ע ור"ל דְּמוֹקִי מִתְנִי' דְּמַכּוֹת כר"ע לְטַעְמָה אֲזִיל.

דַּר"ל ס"ל בְּשִׁבּוּעוֹת דָּאִי לְמַ"ד דס"ל אִיסוּר כּוֹלֵל מ"מ בְּאִיסוּר הַבָּא מֵעֲצָמוֹ לֹא אֶמְרִינָן כּוֹלֵל. וּא"ש מִתְנִי' הֶקְא כר"ע.

רַק דְּבִשְׁבִיעָה דְּהָיִי אִיסוּר הַבָּא מֵעֲצָמוֹ לֹא אֶמְרִינָן כּוֹלֵל: הַ אַף עֲדִינָן קִשְׁהָ. דְּנָהִי דְּבְּמִתְנִי' דְּמַכּוֹת לֹא מְצִי לְמִתְנִי' יוֹתֵר מַח' לְאוּיָן בְּחוֹרֵשׁ בִּיּוֹה"כ"פ שֶׁל שְׁבִיעִית מִשׁוּם דְּאִיסוּר יוֹה"כ"פ אִינוּ חַל עַל אִיסוּר שְׁבִיעִית כַּנ"ל.

וְאִי לִיתְנִי יוֹה"כ"פ וְלֹא לִיתְנִי שְׁבִיעִית א"כ אֶפְתִּי ה"ל רַק ח' לְאוּיָן וְכנ"ל. מ"מ קִשְׁהָ דְּעֵדִיפָּא ה"ל לְמִתְנִי' יוֹה"כ"פ וְלֹא לִיתְנִי שְׁבִיעִית.

לפי מה דמסיק בגמרא דפסחים בסוגיא דהואיל (דמ"ז ע"ב) דפריד הגמרא שם ממתני' דמפות לרבה דאית ליה הואיל דא"כ אחרישא ביו"ט לא ליחייב הואיל וחוזי לכיסוי דם צפור ומשני בטינא.

ופריד טינא בר זריעה הוא ומסיק במתונתא. והתוס' בפסחים שם פ' דקנשית הגמרא דחוזי לכיסוי דם צפור אף דעשה דכיסוי אינו דוחה יו"ט מ"מ מקשה הגמרא דהוי משאצ"ל כשמוזמן לו פיסוי דם צפור כו'.

אמנם התוס' בחולין (דקמ"א ע"א ד"ה ל"צ) פ' דקנשית הגמרא בפסחים שם דעשה דכיסוי לידחי לל"ת דיו"ט, (ואף שהעשה דיו"ט אינו נדחה מ"מ הלאו כמאן דליתיה ואינו לוקה). ולפ"ז קשה לפי האמת במתני' דמפות דתנו שביעית ויו"ט ולא מיתוקמא רק בחורש בטינא או במתונתא.

ולמה איכפל תנא לאשמועינן בכה"ג במציאות רחוק. וטפי ה"ל למיתני במתני' חורש ביוהכ"פ, ולא בשביעית) שחייב ג"כ בח' לאונן בקל ענין.

ול"צ לאוקמי במתונתא. דאי תני יוהכ"פ אין להקשות דלידחי עשה דכיסוי לל"ת דיוהכ"פ דהא אין עשה דוחה ל"ת שיש בו פרת.

כדאיתא ביבמות (ד"ג סע"ב ובד"ח ע"א). ואף לכמ"ש מהרש"ל ביבמות דפליגי בזה אמוראי מ"מ לרבא דס"ל פן בהדיא התם דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו פרת, א"כ תיקשי ליה במתני' דמפות ה"כ דלידחי יוהכ"פ דחייב בקל ענין פנ"ל.

ולכאורה יש ליישב קושיא זו עפ"י מה שראיתי שהובא בס' א' קושיא בשם הגאון מ' יהונתן בעל או"ת וכו"פ בגמרא דמפות שם דפריד הגמרא וליקמי נמי משום זורע ביו"ט. והק' הגאון הנ"ל דהא הוי פאן מקלקל פיון דאוסרו בהנאה פדין פלאי הפך וכל המקלקליו פטוריו, (והיינו לגירסת רש"י ותוס' שם דגרסי במתני' פלאי הפך).

משא"כ לשיטת הרמב"ן שם דגרס פלאים סתם ול"ג פלאים בכרם י"ל דמירי בכלאי זרעים דאינם אסורים בהנאה). ותירץ שם דכיון דמוקי הגמרא במכות דמתני' ר"ע היא ור"ע ס"ל דהזורע פרמו פלאים בשביעית לא נאסר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, (דבשביעית אין השדה חשובה שלו) כדאיתא במשנה פ"ז דכלאים מ"ה.

וא"כ אינו נאסר בהנאה ולא הוי מקלקל. עכ"ד הגאון הנ"ל ולפ"ז ניחא קושיתנו הנ"ל דלא הוה מצי למיתני במתני' חורש ביוהכ"פ.

דבשביעית לא חל אסור יוהכ"פ על אסור שביעית פנ"ל. ואי לא הוי בשביעית א"כ ה"ל מקלקל מחמת שפאסר בהנאה.

(דמסתמא מירי בחורש בשדה שלו. כדאיתא בתוס' פסחים דמ"ז ע"ב ד"ה פתישה).

וא"כ אינו חייב משום זורע ביוהכ"פ פלל. וא"כ אין פאן רק חיוב ז' לאונן (אף לר' יוחנן דמפות).

וע"כ איצטרך למיתני שביעית ויו"ט. דמשום דהוי שביעית ואינו אוסר בהנאה מש"ה חייב זורע ביו"ט ולא הוי מקלקל וכנ"ל.

אך עיקר ד' בעל או"ת הנ"ל אינם מחנורים כלל. חזא.

דמ"ש לתרץ משום דהגמרא מוקי מתני' דמפות כר"ע. ז"א.

דקא מאי דפריד הגמרא וליקמי נמי משום זורע לא מקשה רק לר' יוחנן דס"ל דהתם דמחפה חייב משום זורע (משא"כ לר"ל דמחפה אינו חייב משום זורע לק"מ). וקא לר' יוחנן לא איתא מתני' דמפות כר"ע כלל.

ור"ל לא אמר לאוקמי מתני' כר"ע רק לדחות דברי ר' יוחנן דמחפה חייב משום זורע. רק דמ"מ הנה י"ל דמתני' דמפות איתא כר' יוסי, ור"ש במתני' דכלאים שם דסברי דהתם כר"ע דאין אדם מקדש דשא"ש.

וכ"פ הרמב"ם (בפ"ה מה' פלאים הנ"ל) ולא משום דאיתא מתני' דמפות כר"ע. (ובפרט דבלא"ה מתני' דמפות איתא כר' יוסי או כר"ש.

פינן דמוקמינן שם מתני' כמ"ד דל"ל פולל. דבכל דנכתא ר"ש הוא דל"ל פולל.

או ר' יוסי היא דג"כ ל"ל פולל רק מוסף. כמ"ש רש"י בפ"ב דע"ב).

והתוס' בחולין (דק"א ע"א). והיינו פרכא ביבמות (דל"ב ע"ב) משא"כ לר"ח וב"ק.

וע"ש בתוס' דל"ג רע"ב). אגמם עיקר קושיות בעל או"ת הנ"ל נראה דלק"מ בפשיטות.

דבכה"ג לא הני מקלקל כלל אף שפאסר בהנאה פדין כה"כ. דקא אמרינן בפסחים (דע"ג ע"א) אקא דתניא השוחט בשבת בחוץ לע"ז חייב ג' טאות ופריד מה תיקון ומשני דתיקון להוציא מידי אמ"ה.

ופירש"י להוציא מאמ"ה לב"נ שאם אכלו אינו נהרג. הרי דאע"ג דאסור בהנאה ואסור להישראל ליתנו לב"נ (וע' תוס' פסחים דכ"ב רע"ב) ומ"מ פינן שאם הב"נ נטלה מעצמו אינו נהרג עליו מש"ה חשיב בזה מתקן.

א"כ ה"ה הקא אף דכה"כ אסורים בהנאה לישראל מ"מ פינן דחזי לעכו"ם אם יקח את הדרעים מעצמו ה"ז חשיב מתקן בעצם. ואינו חשוב מקלקל מחמת איסור הנאה שבו.

ובמ"א ביארתי בזה לדחות דברי הח"ש שהקשה פן בפרייתא דביצה (די"ב ע"א) במבשל ג"ה בחלב ביו"ט ואכלו דלוקה ג"כ משום מבשל ביו"ט. והקשה הח"ש דקא ע"י הבישול נאסר הגיד בהנאה וה"ל מקלקל (דמדמחייב משום בב"ח ע"כ ס"ל יש בגידין בנ"ט וממילא ג"ה מותר בהנאה).

וביארתי שם דליתא לקושיותו ג"כ מחמת סברתנו הנ"ל דמבשל ג"ה בחלב חשיב מתקן גמור דתיקון לב"נ דחזיא ליה לב"נ לאוכלו ע"י בישול זה וחשיב מתקן בכה"ג וכנ"ל. (וגם לפי סברת הח"ש שם ג"כ לק"מ הקא בכלאים פמבואר לפענין) ולפ"ז נסתרו דברי בעל או"ת הנ"ל.

וא"כ הדק"ל מה שהקשינו לעיל. דלמה תני במתני' דמפות שביעית ויו"ט דלא מיתוקם רק בחורש בטינא ובמתונתא.

וְלִמָּה לֹא תִּגִּי יוֹהֵכ"פ לְחוּד דְּחֵיב מְשׁוּם ח' לְאוּנָן בְּכָל עֲנָן וְכַנ"ל וְנִרְאָה לִינִישׁב. דְּהַנָּה
הַקְּשׁוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּגִמְרָא דְּפִסְחִים שְׁם דְּמִקְשָׁה לְרַבָּה מִמֵּתְנִי דְּמִפּוֹת דְּאֲחֵרִישָׁה לֹא לִיחֵיב
הוֹאִיל וְחֲזִי לְכִיסוּי דָּם צְפוּר.

דִּילְמָא בְּאַמַּת אֵינּוּ חֵיב מְשׁוּם חוֹרֵשׁ רַק מְשׁוּם זּוֹרַע, פִּינָן דְּמִסִּיק בְּמִפּוֹת שְׁם דְּהִמְחָפָה
חֵיב מְשׁוּם זּוֹרַע ג"כ רַק דְּאֵין לְחֵיבּוֹ שְׁנַיִם מְשׁוּם חוֹרֵשׁ בִּיּו"ט וּמְשׁוּם זּוֹרַע בִּיּו"ט פִּינָן
דְּאֵין חֵילוּק מְלֵאכּוֹת לִיּו"ט וּא"כ בְּאַמַּת דִּילְמָא חֵיב רַק מְשׁוּם זּוֹרַע בִּיּו"ט, (וּל"ל דְּלַעֲנָן
חֵיב זּוֹרַע נְמִי נִימָא הוֹאִיל וְחֲזִי לְכִיסוּי כּו'.)

דְּהָא מְבוֹנָאָר בְּתוֹס' פִּסְחִים שְׁם (ד"ה אֲחֵרִישָׁה) דְּמִיגִירי שְׁהִיָּה הַדָּם בְּמִקּוּם הַחֵרִישָׁה בְּעֲנָן
שֵׁא"א לְקִיָּים בַּע"א מְצוֹת כִּיסוּי וּא"כ לְעֲנָן הַחֵיב מֵה שְׁמַחְפָּה בְּזָרְעִים הָא אֲפִשְׁר לְכַסּוֹת
בְּלֹא חִיפּוּי זָרְעִים.

דל"ל שְׁפָל הַדָּם בְּמִקּוּם הַזָּרְעִים דְּהָא בְּמְצוֹת כִּיסוּי צ"ל עֶפְר תִּיחּוּחַ מְלִמְטָה וּמְלִמְעָלָה
(כו') וְכִבְר אֲמַרְתִּי בְּיַלְדוּתִי בְּיִישׁוּב קְנוֹשָׁא זּו. וְאַח"כּ מְצִאתִי שְׁכ"כ בַּשְּׁעָה"מ.

דְּהַגְמָרָא בְּפִסְחִים מִקְשָׁה לְרַבָּה לְטַעֲמִיהָ דְּמוּכָח דַּס"ל דְּהַחֲנֻפָּה אֵינּוּ לוֹקָה מְשׁוּם זּוֹרַע,
וְכַר"ל בְּמִפּוֹת וְלֹא כַר' יוֹחֲנָן, מֵהָא דְּבַרְיֵשׁ מ"ק (ד"ב ע"ב) מְפָרֵשׁ רַבָּה בְּבַרְיֵיתָא
דְּהַמְנַפֵּשׁ וְהַמְחָפָה בְּכִלְאִים לוֹקָה דְּכֻלָּה ר"ע הִיא כּו' ע"ש.

דְּמוּכָח דְּלַרְבָּנָן אֵין מְחָפָה לוֹקָה מְשׁוּם זּוֹרַע וּבְזֵה נִיחָא ג"כ מֵה שְׁנַתְחַבֵּט בְּנו"ב (מ"ק
חא"ח סי' ל"א) ע"ד הַרְמַב"ם שְׁפִסְק פְּרַב יוֹסֵף נֶגְד רַבָּה בַּמ"ק שְׁם. מְשׁוּם דַּלְר' יוֹחֲנָן
בְּמִפּוֹת דְּאֲמַר דְּנִמְנּוּ וְנִגְמְרוּ דְּהַחֲנֻפָּה בְּכִלְאִים לוֹקָה.

א"כ ל"ל בְּבַרְיֵיתָא דְּהַמְנַפֵּשׁ וְהַמְחָפָה לוֹקָה דְּכֻלָּה ר"ע הִיא. דְּהָא מְחָפָה חֵיב גַּם לְרַבָּנָן
דַּר"ע מְשׁוּם זּוֹרַע וּמִמִּילָא מוּכָח דְּהַמְנַפֵּשׁ בְּכִלְאִים ג"כ חֵיב מְשׁוּם זּוֹרַע וְכַהוּכָח רַב
יוֹסֵף בַּמ"ק שְׁם, וְרַבָּה ע"כ כַּר"ל ס"ל וּמְפָרֵשׁ בְּבַרְיֵיתָא דְּהַמְנַפֵּשׁ וְהַמְחָפָה לוֹקָה דְּכֻלָּה
ר"ע הִיא.

וְהַרְמַב"ם פִּסְק כַּר' יוֹחֲנָן. וּמִמִּילָא מוּכָח דְּהַלְכָּה פְּרַב יוֹסֵף בַּמ"ק וּלְפ"ז מְתוּרָץ ג"כ
קְנוֹשָׁיִתְנּוּ דְּלַעִיל בְּמֵתְנִי דְּמִפּוֹת דַּה"ל לְמִתְנִי יוֹהֵכ"פ דְּחֵיב בַּח' לְאוּנָן בְּכָל עֲנָן מִשֵׁא"כ
הַשְּׁתָא דְּתַנִּי שְׁבִיעִית וּיּו"ט צ"ל דְּמִיגִירי בְּמֵתוּנָתָא.

דַּלְק"מ דְּהָא לַר' יוֹחֲנָן בְּמִפּוֹת דְּהַחֲנֻפָּה בְּכִלְאִים חֵיב מְשׁוּם זּוֹרַע א"צ פְּלֵל לְאוּקְמִי מֵתְנִי
בְּמֵתוּנָתָא. דְּאָף בְּשִׂאָר עֶפְר ג"כ חֵיב מְשׁוּם זּוֹרַע בִּיּו"ט דְּלִיכָא לְמִיפְטוּר בְּזוֹרַע מְטַעַם
הוֹאִיל כַּנ"ל וְלַר"ל דַּס"ל דְּמְחָפָה אֵינּוּ חֵיב מְשׁוּם זּוֹרַע לְדִידָהּ בַּלֵּא"ה לַק"מ.

דְּלֹא מְצִי לְמִתְנִי בְּמֵתְנִי דְּמִפּוֹת יוֹהֵכ"פ פִּינָן דְּאֵין פָּאן חֵיב מְשׁוּם זּוֹרַע א"כ בִּיּוֹהֵכ"פ
אֵינּוּ חֵיב רַק מְשׁוּם ז' לְאוּנָן (פִּינָן דְּאֵי תִּגִּי יוֹהֵכ"פ לֹא מְצִי לְמִתְנִי שְׁבִיעִית דְּבִשְׁבִיעִית
אֵין אִיסוּר יוֹהֵכ"פ חַל עַל אִיסוּר שְׁבִיעִית פִּינָן דְּהָא תַּנָּא ל"ל כּוֹלֵל כַּנ"ל).

וְלֹא מְצִי מֵתְנִי לְאֲשְׁמוּעֵינָן שְׁיָהָא חֵיב מְשׁוּם ח' לְאוּנָן רַק בְּשְׁבִיעִית וּיּו"ט דְּהִינּוּ יו"ט
שְׁל ר"ה דְּאִיסוּר שְׁבִיעִית וְאִיסוּר יו"ט בָּאֵין פְּאָחַת וְחֵיב בַּח' לְאוּנָן וְכַנ"ל. רַק דְּלַכְּאוּרָה
יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת לְפַמ"ש דְּרַבָּה סְבַר כַּר"ל דְּמְחָפָה אֵינּוּ חֵיב מְשׁוּם זּוֹרַע.

וּמְפָרֵשׁ בְּמִתְנֵי דְמַכּוֹת דְּאַתְיָא כּר"ע דְּמַקְזִינִים בְּכִלְאִים לּוֹקָה, א"כ לְדִידְיָה תִּיקְשִׁי קוּשְׁיָת
הַגְּמָרָא וְלִיתְגִּי כְּגוֹן שְׂאֵמֵר שְׂבוּעָה שְׂלָא אֶחָרוּשׁ כּו'. דל"ל דְּהָאֵי תַנָּא ל"ל פּוֹלֵל.

מֵאַחַר דְּמוֹקֵי מִתְנֵי כּר"ע וּר"ע אֵית לֵיה פּוֹלֵל בְּחֻלְיִין (דק"א ע"ב) הַגְּמָרָא. (מִיְהוּ בְּתוֹס' בְּחֻלְיִין שֵׁם ד"ה ר"ע מְבוֹאָר דְּלְמַסְקָנָא י"ל דְּלָא מְפָכִינֵן כְּלָל הָא דר"ע ע"ש).

וּבְשִׁלְמָא ר"ל שְׁפִיר מוֹקֵי מִתְנֵי כּר"ע דר"ל לְטַעְמֵיהּ דס"ל בְּשִׁבוּעוֹת שֵׁם דְּבִאִיסוּר
שְׂבוּעָה שְׁהוּא אִיסוּר הֵבָא מְעַצְמוּ לָא אֶמְרִינֵן פּוֹלֵל אַף לְמ"ד דס"ל כּוֹלֵל כְּנ"ל. אָבֵל
לְרַבָּה ל"ל כּו'.

לְפִי מָה דְּמִשְׁמַע בְּתוֹס' בְּשִׁבוּעוֹת (דכ"ד ע"ב סד"ה שְׂלָא) דְּמֵאֵן דְּאֵית לֵיה בְּשִׁנֵּי אִיסוּרִין
הֵבָאִין מִחֻמַּת עֲצָמֵן שְׁחֻלְיִין זע"ז בְּכוֹלֵל כש"כ שְׁחָל אִיסוּר הֵבָא מְעַצְמוּ עַל אִיסוּר הֵבָא
מֵאֲלִיו ע"ש. וְרַבָּה ס"ל בְּנִדְרִים (ד"ז ע"ב) וּבְשִׁבוּעוֹת (דכ"ח ע"ב וע"ש בְּתוֹס' ד"ה
שְׂבוּעָה) דְּאִיסוּרִין הֵבָאִין מְעַצְמֵן חֻלְיִין זע"ז בְּכוֹלֵל ע"ש מִיְהוּ לְק"מ.

מְלַבֵּד דְּבִלְא"ה י"ל דְּמִתְנֵי דְּמַכּוֹת סְבָרָה כּר"ע בְּחֻדָּא דְּמַקְזִינִים בְּכִלְאִים לּוֹקָה. וּפְלִיגָא
עֲלֵיהּ בְּחֻדָּא בְּהָא דס"ל פּוֹלֵל.

וְאֶפְיֵלוּ תִימָא דְּכּוֹלָה ר"ע הִיא. מ"מ י"ל כמ"ש הַתּוֹס' בְּשִׁבוּעוֹת (דכ"ד ע"ב) דְּלָא מְקַשִּׁי
הַגְּמָרָא לר' יוֹחָנָן מִמִּתְנֵי דְּכְרִיתוֹת מְשׁוּם דִּישׁ לְאוּקְמֵי דְּאַתְיָא כְּהָדָא תַנָּא דְּמַחֲלֵק בְּאִיסוּר
כּוֹלֵל בֵּין אִיסוּר הֵבָא מֵאֲלִיו לְאִיסוּר הֵבָא מְעַצְמוּ.

(דר"י נְמִי מוֹדָה דִּישׁ שׁוּם תַנָּא שְׁסוּבֵר כּו'. ע"ש).

ה"נ י"ל כּו' לְרַבָּה בְּמִתְנֵי דְּמַכּוֹת. ועו"ל וְאִין לְהֶאָרִיף.

וְעוֹד יֵשׁ מְקוּם אֲתֵי לומר בְּאִנְפֵּן אַחַר דא"א לְאֶשְׁכּוּחֵי ח' לְאִנְפֵּן בִּיּוֹהַכ"פ רַק בְּשִׁבְעֵיט
וּי"ו ט. אֵלָא שְׂאֵכְמ"ל יוֹתֵר בְּבִיאוּר סוּגְיָא זו'.

ובמ"א יְבוֹאֵר אִי"ה: ו נְעֻתָה נְבֵא לְבָאֵר מָה שִׁישׁ לְהוֹכִיחַ מְפָאן דְּלָאו דְּמַחְסֵר אִינוּ נוֹהֵג
בִּיּוֹהַכ"פ. דאל"כ אֶפְתִּי תִיקְשִׁי בְּמִתְנֵי דְּמַכּוֹת דְּלִיתְגִּי יֵשׁ חוֹרֵשׁ תְּלָם א' וְחִיב עֲלִיו מְשׁוּם
ט' לְאִנְפֵּן.

וְהִינְנוּ בִּיּוֹהַכ"פ דְּאִיכָּא עוֹד לָאו דְּמַחְסֵר אַחַר בְּהֶמְתּוּ בְּחֵרִישְׁתָּהּ. וְאַף דְּאֶמְרִינֵן בְּשַׁבַּת
(דקנ"ד סע"א) דְּמַחְסֵר אַחַר בְּהֶמְתּוּ בְּשַׁבַּת אִינוּ לּוֹקָה דה"ל לָאו שְׁנִינֵן לְאַזְהָרַת מִיתַת
ב"ד וְאִין לּוֹקִין עֲלִיו, וְאֶפְי' לְמ"ד לּוֹקִין לְכַתּוּב רַחֲמָנָא ל"ת כָּל מְלָאכָה וּבְהֶמְתָּהּ אַתָּה
לְמָה לִי הוּא גִיְהוּ דְּמִיחְיִיב עַל בְּהֶמְתּוּ לָא מִיחְיִיב.

מ"מ בִּיּוֹהַכ"פ יֵשׁ לוֹ לְלִקּוֹת עַל מַחְסֵר אִם אֵיתָא דְּמִוֹנְהָר בִּיּוֹהַכ"פ בְּלָאו דְּמַחְסֵר דְּהָא
הֵלָאו בִּיּוֹהַכ"פ לָא גִיְתֵן לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד. וּמְקָרָא דְּאַתָּה דְּמַמְעֵט שְׂלָא לִיחְיִיב עַל
בְּהֶמְתּוּ ג"כ לִיתָא בִּיּוֹהַכ"פ.

אֵלָא דִּי"ל דמ"מ כִּינֵן דְּנִתְמַעֵט מִמְּלִקּוֹת לְעֲנִין שַׁבַּת כש"כ לְעֲנִין יוֹהַכ"פ שְׂלָא יוֹהַכ"פ
חֻמּוֹר מְשַׁבַּת. מ"מ הָא אֲנֵן קִי"ל כמ"ד לָאו שְׁנִינֵן לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד אִין לּוֹקִין עֲלִיו.

וְלִדְיָה לִיכָּא לְמִזְדְּרֵשׁ כְּלָל קָרָא דְּאַתָּה לְמַעַט שְׂלָא יִלְקָה עַל מַחְסֵר דְּהָא קָרָא דְּאַתָּה
בְּשַׁבַּת קָאֵי וּבְשַׁבַּת בִּלְא"ה אִין לּוֹקִין עַל מַחְסֵר מְשׁוּם דה"ל לָאו שְׁנִינֵן לְאַזְהָרַת מִיתַת

ב"ד. וכיון דלדידיה ליכא למידרש מקרא דאתה למעט מחמר, (וע"כ דאתה דריש לדרשא אחריןא).

א"כ ביוהכ"פ יש ללקות על מחמר. דבשבת הלאו ניתן לאזהרת מיתת ב"ד.

משא"כ ביוהכ"פ דלוקה על כל המלאכות ולמה לא ילקה על מחמר. מיהו לר"ל במפות דמוקי מתני' דהתם כר"ע י"ל דס"ל פאוקימתא דרבינא במפות (די"ג ע"ב, וע"ש בתוד"ה ברשעה).

דלדידיה סבר ר"ע דלאו שניטן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו. (ולא פרכא שם דס"ל אליבא דר"ע דלאו שניטן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו).

ולדידיה י"ל דדריש מקרא דאתה למעט מחמר ממלקות בשבת, וממילא ביוהכ"פ נמי פטור כנ"ל. אבל לר' יוחנן הוה לא אתיא פלל מתני' דמפות כר"ע והדק"ל ותו דלר"ל נמי קשיא דאי מתני' דמפות סברה דלאו שניטן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו.

א"כ תיקשי קושיות רש"י בפסחים הנ"ל אמאי לא תני במתני' דמפות שבת ויו"ט והתרו בו למלקות. (ובכה"ג חייב משום תשעה לאוין דחייב משום שבת ומשום יו"ט).

וע"כ משום דלאו שניטן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו. (ור"ל דמוקי מתני' כר"ע צ"ל דס"ל פרכא אליבא דר"ע דלאו שניטן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו).

והשתא הדק"ל למה לא ילקה על מחמר ביוהכ"פ. (רק דבנה י"ל ולחלק דבדבר שאין בו בגופו אזהרת מיתת ב"ד רק שנאמר בלאו א' עם איסור שיש בו מיתת ב"ד בנה לוקין עליו.

וע"ש בתוס' בשבת שם. ומ"מ ל"נ לומר כן ואין להאריך).

אלא מוכח דלאו דמחמר אינו נוהג פלל ביוהכ"פ. דביוהכ"פ אינו מוזהר רק על מלאכת עצמו.

ולא גמרינן איסור מחמר ביוהכ"פ משבת כנ"ל. ולא אסור מחמר ביוהכ"פ רק מדרבנן וא"ש.

אלא דהוכחה זו היא לפ"ד הר"ן בפ"ק דע"ז דס"ל דלענן איסור מחמר אין הפרש בין בהמתו לבהמת חבירו כיון שהוא עצמו עושה האיסור ול"ד לשביתת בהמתו דהני רק בבהמה דידיה ע"ש.

אבל לפ"ד הפוסקים החולקים (הובא באלף רבא ר"ס רס"ו) דס"ל דנוקא בבהמה שלו חייב משום מחמר. (ולדבריהם צ"ל הוה דבפ"ק דע"ז (דט"ו ע"א) באיסור מכירת בהמה גסה דאמרינן טעמא משום מחמר ולא משום שביתת בהמתו היינו כמ"ש התוס' שם (ד"ה ושמה) דכיון דבמכירה ליכא איסור רק לפי שעה משום נסיוני אין לאסור משום שביתת בהמתו רק משום מחמר דחמיר טפי, (ומדברי התוס' אלו נראה דס"ל כהפוסקים הנ"ל).

וע' בתוס' במנחות (דס"ח ע"ח ד"ה וקא) דלא תחמירו לגזור בעשה כמו בלאו ע"ש. או י"ל דס"ל פדברי הרשב"א הובא בר"ן בע"ז שם דלא מנסי לה אלא בחצר ובכה"ג ליפא רק משום מחמר.

או י"ל לפי מה שנסתפק הפמ"ג בנשים אי מצוות על שביתת בהמה דהוי מ"ע שהז"ג. ואם נימא שנשים פטורות א"ש הקא דגזירת מכירת בהמה גסה שגזרו על הכל הוצרכו לומר משום מחמר דהוי לאו וגם נשים חייבות בה.

משא"כ משום מ"ע דשביתת בהמה אין לגזור ולצטון על נשים שאין מצוות כלל במ"ע זו. ואין סתירה לדברי הפמ"ג הנ"ל ממתני' דספ"ה דשבת ופ"ב דביצה דפרתו של ראב"ע כו' דמפרש בגמרא דשל שכתו היתה.

דמ"מ אין מזה הכרח דאשה מצוה בעשה דשביתת בהמה. די"ל דמשום מחמר נגעו בה שהיתה הולכת אחריה.

או דאר דאשה אינה מצוה מדאורייתא במ"ע דשביתת בהמה מ"מ איכא איסור דרבנן משום עובדין דחול כמו לדידן ביו"ט בסי' תצ"ה ס"ג וע"ש בט"ז ובמג"א). והשתא לפ"ד הפוסקים דבבהמה שאינה שלו אינו חייב משום מחמר א"כ במתני' דמכות דתני דהשור והחמור הם של מוקדשין ואינם שלו וממילא ליכא לאו דמחמר כלל.

רק זה ניחא לפירש"י דפי' במתני' דגם החמור הוא של מוקדשין ומתני' חשיב לאו דמעילה ג"כ. אבל להתוס' שפירשו דהחמור הוא חולין.

א"כ הדק"ל אמאי לא חשיב לאו דמחמר וכגון שהחמור שלו. ומוכח דאין איסור מחמר ביוהכ"פ מדאורייתא כלל: ז מיהו אם איתא להוכחה זו א"כ תקשי להפוסקים הסוברים דביו"ט נמי איכא לאו דמחמר.

ולדבריהם ודאי כש"כ דאיסור מחמר נוהג ביוהכ"פ ותיקשי פנ"ל. אלא דיש לדחות להוכחה זו.

מלבד דבפשוטו י"ל דאע"ג דהא דאין לוקין על מחמר בשבת הוא משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. וביוהכ"פ או ביו"ט לא ניתן לאזהרת מיתת ב"ד.

מ"מ אין לוקין על מחמר ביו"ט וביוהכ"פ ג"כ מאחר דביו"ט וביוהכ"פ לא פתיב כלל איסור מחמר רק משום דאיתקש לשבת (כמ"ש הב"י). ובכה"ג י"ל דלכ"ע אמרינן דון מינה ומינה שלא יתחייב מלקות (ויש להאריך בזה אי שייך בפלוגתא דדון מינה ומינה או אוקי באתרא. ואכמ"ל).

ומלבד זה. נראה יותר לומר דהעיקר כד' האחרונים שהבאתי לעיל (באות ג') דאין חילוק מלאכות ליוהכ"פ למאן דדריש חילוק מלאכות בשבת מקרא דהבערה לחלק יצאה.

דלא ילפינן מהתם רק חילוק מלאכות לשבת ולא ליוהכ"פ פנ"ל. ובזה א"ש פל הסוגיא דמכות כפשטה דביוהכ"פ ג"כ אין חילוק מלאכות לחייב משום חורש ומשום זורע פנ"ל.

(וא"צ להטעמים והסברות שביארתי לעיל באות ד' וה'). וכן הגון שאי ממחמר לק"מ.

בינון דאין חילוק מלאכות ליוהכ"פ וכן איתא בירושלמי (פ"ג דשבועות ה"ד) והובא באחרונים דאין חילוק מלאכות ליוהכ"פ. ואין לנו לעשות פלוגתא בין הבבלי והירושלמי היכא דאפשר להשוותם.

(ומיהו יש לדחות קצת. דהנה לפי פ"א הפ"מ בירושלמי בשבועות שם אין המשך פלל לדברי הירושלמי במה דאמר דאין חילוק מלאכות ביוהכ"פ מה עניינו לכאן.

דהתם קאי רק אי יש איסור הוצאה ביוהכ"פ. ומה שינוי לזה אי יש חילוק מלאכות ביוהכ"פ או לא.

ולזה הנה י"ל דלא כפ"א הפ"מ. אלא דהירושלמי במסקנא ג"כ נשאר בסברתו דאין איסור הוצאה ביוהכ"פ (וכרפרם בגמרא דידן).

וכבר נתבאר לעיל טעמא דמילתא דבאיסור הוצאה בהדיא פתיב ביה שבת. (בקרא דירמיה דכתיב ולא תוציאו משא ביום השבת דמהך קרא גליף ר' חזקיה בירושלמי ריש שבת דהוצאה חשובה מלאכה.

וע"ש בקה"ע וכן מקרא דמיייתי בגמרא דידן דאל יצא כו' ביום השביעי. כמש"ל אות א').

ויוהכ"פ א"א למילף משבת דאין דנין קל מחמור להחמיר עליו. ומ"ד דס"ל יש איסור הוצאה ביוהכ"פ י"ל שטעמו משום דיוהכ"פ נמי איקרי שבת ויילפינו יוהכ"פ משבת לכל מילי, (וכמ"ש פן ביש"ש בב"ק פ"ז סי' כ').

ע"ש).

וע"ז מיייתי הירושלמי דה"נ לענין חילוק מלאכות דליתא ביוהכ"פ ולא גמרינו ליה משבת. דבשבת אם עשה כל המלאכות בהעלם אחת חייב על כאו"א משא"כ ביוהכ"פ.

ולמ"ד דס"ל דיש איסור הוצאה ביוהכ"פ ויילפינו יוה"כ משבת לכל דבר, לדידיה ה"נ ילפינו דיש חילוק מלאכות ביוהכ"פ כמו בשבת. ולפ"ז לפי גמרא דידן דמסיק דליתא לרפרם ויש איסור הוצאה ביוה"כ ממילא י"ל דיש חילוק מלאכות ביוהכ"פ.

אך עכ"ז אין הדבר מוכרח לתלות חילוק מלאכות ביוהכ"פ באיסור הוצאה. וי"ל שפיר דלגמרא דידן נמי אין חילוק מלאכות ביוהכ"פ וכמו שביארנו).

ומה שהוכחנו לעיל ממתני' דמגילה דאין בין שבת ליוהכ"פ כו' דמוכח דביוהכ"פ ג"כ יש חילוק מלאכות ונהיא מתני' אתנא כמ"ד הבערה לחלק יצאה דאל"כ היכי תני א"ב שבת ליו"ט כו'. דהא למ"ד הבערה ללא יצאה שריא הבערה ביו"ט לפ"ד הריב"א הנ"ל.

וכבר פתבנו לעיל דלפ"ד הריב"א א"מ י"ל דהבערה ביו"ט איסור מדרבנן ומש"ה לא תני לה במתני' דא"ב שבת ליו"ט כו'. רק שמדברי התוס' בביצה (ר"ד כ"ג) משמע דלמ"ד הבערה ללא יצאה שריא הבערה ביו"ט אף מדרבנן וא"כ קשיא מתני' דמגילה פנ"ל.

אָמָנָם י"ל. דְּכָבֵר בִּינְאָרְתִּי בַמ"א שְׁיֵשׁ לְצַדִּד בְּזֶה לַפ"ד הָרִיב"א מֵה נִידוֹן בְּהִבְעָרָה בִּיּו"ט
לְמ"ד דַּס"ל דְּהִבְעָרָה לֹא לָלֵאוּ יִצְאָה וְלֹא לְחַלֵּק יִצְאָה, (וְכַמוֹ לַר"ש דַּס"ל בְּשִׁבְתַּת דַּק"ו
ע"א דְּאִיִּצְטְרִיךְ קָרָא לְחַיִּיב מְקַלְקֵל בְּהִבְעָרָה.

וְכַתְּבוּ שְׁם הַתּוֹס' (ד"ה מֵה לִי) דְּלִדְיָדִיָּה לֹא יִצְאָה הִבְעָרָה לֹא לָלֵאוּ וְלֹא לְחַלֵּק ע"ש. וְכֵן
בִּינְאָרְתִּי שְׁם דִּישׁ עוֹד מ"ד דַּס"ל פֶּן).

וְאִם נִימָא דְלֵהָ מ"ד מוֹדָה הָרִיב"א דְּהִבְעָרָה אָסוּרָה בִּיּו"ט מְדַאֲוֵרִינְתָא. א"כ פְּשִׁיטָא
דַּלְק"מ בְּמַתְנֵי דְּמַגִּילָה.

דִּי"ל דְּאִתְיָא פְּהָךְ תַּנָּא דְּאָסוּרָה הִבְעָרָה בִּיּו"ט מְדַאֲוֵרִינְתָא. וְלִדְיָדִיָּה יֵשׁ חִילּוּק מְלֵאכּוֹת
לִיּוּהַכ"פ ג"כ.

כִּינּוּן דְּלִית לֵיהּ הִבְעָרָה לְחַלֵּק יִצְאָה וּנְפ"ל חִילּוּק מְלֵאכּוֹת מֵאַחַת מֵהֵנָּה אוּ מְקָרָא אַחְרֵינָא.
אַלְא אַף לַפמ"ש שְׁם לְהַסְבִּיר דַּלְפ"ד הָרִיב"א אַף לְמ"ד דַּס"ל דְּהִבְעָרָה לֹא יִצְאָה לֹא
לָלֵאוּ וְלֹא לְחַלֵּק מ"מ שְׁרִיָּא הִבְעָרָה בִּיּו"ט (וּלְפ"ז מְדוּנִיָּיק ל' הַגְּמָרָא בְּפִסְחִים (ד"ה ע"ב)
דְּמוֹכִיחַ מִדְּר"ע דַּס"ל דְּהִבְעָרָה לְחַלֵּק יִצְאָה).

מ"מ י"ל דְּלֵהָ מ"ד בְּנֻדְאִי אָסוּרָה הִבְעָרָה בִּיּו"ט מְדַרְבָּנּוּ עכ"פ. כִּינּוּן דְּבִשְׁבַת יֵשׁ
בְּהִבְעָרָה חִיּוּב מֵיַתַּת ב"ד גְּזָרוּ עָלָיו בִּיּו"ט ג"כ.

וּמ"ש הַתּוֹס' בְּבִיּוֹצָה שְׁם בְּשֵׁם הִירוּשְׁלַמִּי דְּשְׁרִיָּא הִבְעָרָה בִּיּו"ט אַף מְדַרְבָּנּוּ זֶהוּ רַק לְמ"ד
הִבְעָרָה לָלֵאוּ יִצְאָה כְּמִבְּנֹאֵר שְׁם וְאִין לְהַקְשׁוֹת לְדְבָרֵינוּ אֵלֶּה דְּלְמ"ד דִּישׁ בְּהִבְעָרָה בְּשִׁבְתַּת
חִיּוּב מֵיַתַּת ב"ד גְּזָרוּ עָלָיו בִּיּו"ט.

וְלְמ"ד דְּלִיכָא רַק לֹא בְּהִבְעָרָה לֹא גְזָרוּ עָלָיו בִּיּו"ט. וְהָא בִּיבְמוֹת (דַּפ"ב ע"א, וּדְקִי"ט
ע"א) אָמְרִינּוּ מֵה לִי אִיסוּר לָאו מֵה לִי אִיסוּר פְּרַת.

דְּזֶה לַק"מ. חֲדָא דְּמִבְּנֹאֵר בַּתְּה"ד (סִי' ר"ג) דְּבִיבְמוֹת אָמְרוּ פֶּן רַק לְעַנְיָן סְפִיקָא.

אַבְל לְעַנְיָן הִרְחִיקָה וּגְזָרָה גְזָרוּ רַבָּנּוּ טְפִי בְּכַרְתַּת מְבִלְאוּ. וְעוֹד דְּכָבֵר פְּתָבוּ הָאֲחֵרוּנִים
דְּלֹא אָמְרִינּוּ שְׁם רַק מֵה לִי אִיסוּר לָאו מֵה לִי אִיסוּר פְּרַת.

אַבְל חִיּוּב מֵיַתַּת ב"ד גְזָרוּ טְפִי מְבִלְאוּ (וְכַדְאִיתָא בְּסִנְהֶדְרִין דַּפ"ד סַע"ב א"ה אַחַר נְמִי
אַחַר שְׁגִגַּת לָאו בְּנוֹ שְׁגִגַּת חֲנֻק). וְעוֹד דְּבִהָךְ מְקִלְתָּא דְּמֵה לִי אִיסוּר לָאו מ"ל אִיסוּר פְּרַת
יֵשׁ פְּלוּגְתָּא דְּאָמֹרָאִי (וְכַמ"ש בְּנו"ב מ"ק סִי' כ"א וּבַמ"ת סִי' נ"ד).

וְא"כ הָךְ מ"ד דְּשְׁרִי לְכַתְּחִלָּה הִבְעָרָה בִּיּו"ט (לַפ"ד הַתּוֹס' בִּיּוֹצָה שְׁם י"ל דַּס"ל פְּהָךְ
אָמֹרָא דְּמִפְּלִיג בֵּין לָאו לְכַרְתַּת וְעכ"פ בְּמַתְנֵי דְּמַגִּילָה י"ל דְּאִתְיָא פְּהָךְ תַּנָּא דַּס"ל דְּלֹא
יִצְאָה הִבְעָרָה לֹא לָלֵאוּ וְלֹא לְחַלֵּק דְּלִדְיָדִיָּה בְּנֻדְאִי אָסוּרָה הִבְעָרָה בִּיּו"ט מְדַרְבָּנּוּ מֵיַתַּת
לכ"ע.

וְכָבֵר בִּינְאָרְנוּ דְּבַמְתְּנֵי דַּא"ב שְׁבַת לִיּו"ט כּו' לֹא תִנִּי חִילּוּקִים שְׁבִין שְׁבַת לִיּו"ט בְּמֵה
שְׁבִיזָה אָסוּר מְדַאֲוֵרִינְתָא וּבְזֶה מְדַרְבָּנּוּ כִּינּוּן שְׁמ"מ לְכַתְּחִלָּה אָסוּר בְּזֶה וּבְזֶה פְּנ"ל. וְלַק"מ.

וְכַעַת כֹּא לַיְדֵי סֵפֶר בֵּית אֶפְרַיִם לְהַגָּאוֹן ר"ז מְרַגְלִיּוֹת ז"ל. וְרֵאִיתִי בַחֲא"ח (ס"א ל"ג)
שֶׁהֵבִיא שָׁם גְּמָרָא דְּמַפּוֹת הַגָּ"ל וְלֹא הֵבִיא ד' הַשְּׁעָה"מ הַגָּ"ל וְגַם לֹא אֶסְיֵק אֲדַעְתִּיהָ שָׁם
לְעוֹרֵר אֵי יֵשׁ חִילּוּק מְלֵאכּוֹת בִּיּוֹהֲכ"פ.

רַק הַקְּשָׁה בְּגְמָרָא דְּמַפּוֹת לְהַמְקַשֵּׁן דְּפָרִיף וְלִילְקֵי נְמִי מִשּׁוּם זוֹרַע דְּאֶפְתִּי לֹא יָדַע דְּאִין
חִילּוּק מְלֵאכּוֹת לִיּו"ט א"כ ה"ל לְאַקְשׁוּנֵי וְלִילְקֵי נְמִי מִשּׁוּם מְחַמֵּר דְּבִיּו"ט יֵשׁ לְלִקּוֹת עַל
מְחַמֵּר וְהָאֵרִיף שָׁם.

וְעַם שְׂבָאָמַת אִין זֹו קוֹשְׁיָא כ"כ דְּהָא עֲדִיפָא פְּרִיף הַגְּמָרָא דְּלִילְקֵי מִשּׁוּם זוֹרַע דְּבַמְתַּנִּי
גּוּפָה חֲשִׁיב דְּחִיִּיב מִשּׁוּם זוֹרַע בְּכֻלָּאִים. (וְכֵן בְּשִׁבְעֵיט צ"ל מִשּׁוּם זוֹרַע בְּשִׁבְעֵיט לְמ"ד
חוֹרֵשׁ בְּשִׁבְעֵיט אִינוּ לּוֹקָה).

וְא"כ לָמָּה לֹא חֲשִׁיב זוֹרַע בִּיּו"ט. וְמָה קוֹשְׁיָא עַל הַמְקַשֵּׁן שְׂיֵהָא שְׂבִיֵק חִיּוּב זוֹרַע דְּמִיָּרִי
בִּיָּה וְלִנְקוּטֵן חִיּוּב מְחַמֵּר.

אַלָּא דְּגַבְרָא רַבָּא אָמַר מְלִתָּא לְהַקְשׁוֹת פֶּן וְאִין לְדַחוּת דְּבָרֵי בְּכַדִּי. וְכִבָּר מְבַנְיָא לְעִיל
בְּדְבָרֵינוּ שְׂעִיקָר ד"ז לֹאמַר שְׂיֵהָא לּוֹקָה בְּמַחְמַר בִּיּוֹהֲכ"פ אוֹ בִּיּו"ט אִינוּ מְוַכַּחַת פְּלִל.

וּמִמִּילָא לִק"מ הָכָא. אָף מְלַבֵּד זֶה יֵשׁ לֹאמַר סְבָרָא אַחֲרַת לְדַחוּת דְּבָרֵי הַגָּאוֹן ב"א וְגַם
דְּבָרֵינוּ לְעִיל בְּזָה.

וְהוּא לִפְמ"ש בְּחִידוּשֵׁי הַרְמְב"ן בְּשִׁבְתָּ וְאַסְבְּרָה לֵן הַחִילּוּק בֵּין חוֹרֵשׁ לְמַחְמַר וְז"ל שָׁם,
אַלָּא שִׁמ"מ צָרִיף טַעַם בְּדְבָר שְׂהֵרִי הַחוֹרֵשׁ בְּבִהְמָה הוּא כְּמַחְמַר, שְׂהֵחֲרִישָׁה בְּכַח הַבְּהֵמָה
הִיא נַעֲשָׂה וְנֶאמַר בְּזָה שְׂמַפְנֵי שְׂהַחוֹרֵשׁ בְּבִהְמָה הוּא נוֹתֵן עֲלֶיהָ עוֹל וְכוּבֵשׁ אוֹתָהּ תַּחַת
יָדוֹ וּבְרִשׁוֹתוֹ הִיא עוֹמֶדֶת כָּל הַמְּלֵאכָה ע"ש הָאָדָם הוּא וְבוֹ הִיא תְלוּיָהּ.

וְאִין הַבְּהֵמָה אֵלָּא כְּכִלִּי בְּיַד הָאֲנָשׁ וְאִינוּ דוֹמָה לְמַחְמַר שְׂהַבְּהֵמָה הִיא הוֹלֶכֶת לְנַפְשָׁה אֵלָּא
שְׂיֵשׁ לָהּ הַתְּעוֹרְרוֹת מְעַט מִן הַמַּחְמַר. עכ"ל הַרְמְב"ן שָׁם.

וּלִפ"ז נִרְאֶה לֹאמַר שְׂהַחוֹרֵשׁ בְּבִהְמָה אָף שְׂהוּא ג"כ מְחַמֵּר אַחֲרֵיהָ אִינוּ חִיִּיב רַק מִשּׁוּם
חוֹרֵשׁ לְחוּד וְאִין פָּאן חִיּוּב מְחַמֵּר פְּלִל דְּלֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה דְּשָׁם מְחַמֵּר הוּא רַק
כְּשֶׁמְלֵאכָת הוֹצֵאת הַמִּשׁוּי הוּא ע"ש הַבְּהֵמָה רַק שְׂהַמְחַמֵּר מְעוֹרְרָה בְּקוּלוֹ וְכֵה"ג.

וְזִהוּ מ"ש בַּתּוֹרָה אַתָּה וּבִהְמָתָה כו'. מִשָּׂא"כ בְּחוֹרֵשׁ שְׂפָל הַמְּלֵאכָה הוּא ע"ש הָאָדָם וְלֹא
ע"ש הַבְּהֵמָה פְּלִל שְׂהִיא חֲשׁוּבָה כְּכִלִּי בְּיַד הָאֲנָשׁ וְכֵה"ל.

א"כ אִין פָּאן רַק חִיּוּב מְלֵאכָת הַחֲרִישָׁה שְׂעוֹשָׂה הָאָדָם בְּעַצְמוֹ וְאִין פָּאן מְחַמֵּר פְּלִל.
וְרֵאִיָּה לְדְבָר דַּל"כ א"כ בְּכָל חוֹרֵשׁ יִהְיֶה בּוֹ ג"כ חִיּוּב מְחַמֵּר וְאִין לָהּ שׁוּם חוֹרֵשׁ שְׂלֵא
יִהְיֶה בּוֹ חִיּוּב מְחַמֵּר ג"כ.

וְזִהוּ דְּבָר שְׂאִינוּ. וְכֵן מוּכַח ג"כ מְדַבְּרֵי הַת"י בְּשִׁבְתָּ (דס"ט ע"א) אֵהָא דְּפָרִיף הַגְּמָרָא
שָׁם בָּאֵם עֲשָׂה כָּל הַמְּלֵאכּוֹת בְּהַעֲלָם א' חִיִּיב עַל כַּאו"א דְּיָדַע לָהּ לְשִׁבְתָּ בְּמֵאִי.

וְהַקְשׁוֹ הַת"י דְּנִימָא דְּיָדַע לָהּ בְּלָאוּ דְּמַחְמַר. וְהָא הָכָא דְּעֲשָׂה כָּל הַמְּלֵאכּוֹת וְהִיא חוֹרֵשׁ
ג"כ בְּשׁוֹגְג.

וא"כ ע"כ דלא ידע אף מאיסור מחמר פיון דבחורש יש חיוב ג"כ משום מחמר ואי הנה ידע איסור מחמר לא הנה חורש. א"ו דבחורש ליכא פלל חיוב משום מחמר וכנ"ל.
ולפ"ז אין להקשות פלל במתני' דמפות שיתחייב משום מחמר דבחרישא ליכא מחמר. ונדחו פל הדברים הנ"ל.

ויש לתמוה על הב"א הנ"ל שלא הרגיש בזה: ח ועתה נבוא לדברי השאגת ארי' שהוכיח דלאו דמחמר נוהג ביוהכ"פ מגמרא דחולין (דק"א ע"ב) וריה"ג לית ליה פולל וקתניא שבת ויוהכ"פ שגג ועשה מלאכה מנין שחייב ע"ז בעצמו וע"ז בעצמו ת"ל שבת היא יוהכ"פ הוא דברי ריה"ג רע"א אינו חייב אלא אחת שולח רבין כו' פה הצעה של משנה ואיפוך.

והשתא בשלמא אי איסור מחמר נוהג ביוהכ"פ וכן בשאר פל המלאכות אין חילוק בין שבת ליוהכ"פ וא"כ לא הני שבת איסור פולל לגבי יוהכ"פ, רק שבת הני איסור חמור יותר שחייבין עליו מיתת ב"ד משא"כ ביוהכ"פ דהני רק פרת ויוהכ"פ הני איסור פולל לגבי שבת דמיגו דחייב אאכילה משום יוהכ"פ חייב נמי משום מלאכה.

ומש"ה איצטריכו תרי קראי שבת היא יוהכ"פ הוא, להורות דחייב על שניהם דחד מחבריה לא ילפינן שזה פולל וזה חמור. אבל אי נימא דלאו דמחמר אינו נוהג ביוהכ"פ א"כ שבת ה"ל איסור פולל לגבי יוהכ"פ שפולל מלאכת מחמר דליתה ביוהכ"פ וא"כ למה לי דכ"ר שבת היא הא ממילא ידענא דשבת חיייל על יוהכ"פ, דהשתא מה יוהכ"פ דהני רק איסור פולל לחוד חל על שבת וחיוב משום יוהכ"פ דכתיב יוהכ"פ הוא, וכש"כ שבת דהני איסור פולל וגם חמור דנדאי חל על יוהכ"פ לחייבו משום שבת ולמה לי קרא דשבת היא.

א"ו דאיסור מחמר נוהג ביוהכ"פ וליכא שום איסור פולל בשבת לגבי יוהכ"פ. עכ"ד הש"א.

וכתב שם שזו ראיה גדולה וליכא לדחויי מידי. ולענ"ד יש לדחות ראיתו ואינה מכרעת פלל.

וכמה תשובות בדבר. חדא דמבואר בחי' הריטב"א שם בסוף הסוגיא דהא דדריש דחייב שמים משום שבת ומשום יוהכ"פ מקרא דשבת היא ויוהכ"פ הוא אין הכתוב אלא אסמכתא בעלמא היא.

ע"ש.

וכן מוכח לכאורה דהא מה דקיי"ל בכל דנכתא דאחע"א באיסור פולל הוא מסברא ולא נלמד מקרא. (וכדאמר רבא בשבועות (דכ"ד רע"ב) מ"ט דמאן דאית ליה איסור פולל מידי דהנה אאיסור מוסיף ומאן דפטר דלית ליה כו'.

וע"ש ברש"י). וגם א"א פלל ללמוד איסור פולל מהכא דהא שבת ויוהכ"פ הני איסור ב"א, (ולפירש"י הוא פן אף להס"ד).

וכן הא דשני איסורין חלין בב"א נמי היינו מסברא (וע' בתוס' רי"ד בקידושין ד"נ ע"ב).
וא"כ למה לי קראי דיוהכ"פ הוא ושבת היא וקא ממילא ידענא דחייב שתיים פינון שנה
כולל וזה מוסיף לפירש"י.

(רק דבזה הנה יש לדחוק ולומר דקרא דשבת היא אשמעינן זה גופה דשבת חשיב איסור
מוסיף לגבי יוהכ"פ מטעם שיש בו חיוב מיתת ב"ד אף דאינו מוסיף אנגברי פשאר מוסיף.
וקרא דיוהכ"פ הוא איצטריף לאשמעינן דאיסור כולל חל אפי' בקל על חמור.

ונהו דלא פהתוס' ביבמות דל"ג ע"ב ד"ה אר"י. וכ"ז דוחק.

ואפתי קשה דכאן שבת ויוהכ"פ הוי איסור ב"א ופשוט שחלין שניהון). אלא משמע דהני
קראי אסמכתא נינהו וכדברי הריטב"א.

מיהו מדברי התוס' בתולין (דק"א סע"א) שהקשו דאי לא איסור ב"א הוא א"כ שבת
היא למה לי. משמע דס"ל דנהו דרשא גמורה.

(ואולי י"ל בכוננתם דכיון דשבת קדים פשיטא דלא פקע איסורו ולא שיקף שום אסמכתא
בזה ג"כ). מיהו לשיטת התוס' שם בלא"ה אין שום התחלה לראיית הש"א הנ"ל.

והש"א קאמר רק לפירש"י וכמבואר בדבריו. אף אף אם נימא דהני קראי דרשא גמורה
נינהו מ"מ לא מוכח מכאן שאיסור מחמר נוהג ביוהכ"פ ומתחלה נבאר דלהפוסקים
החולקים על הר"ן (שהובא לעיל אות ו') וס"ל דליכא לאו דמחמר רק במחמר אחר
בהמהשלו.

אליבייהו ליתא פלל לראיית הש"א הנ"ל. דאי לא כתב קרא שבת היא לא הנה ידעין
פלל שיתחייב פאן משום שבת אף דשבת הוי כולל על יוהכ"פ שכולל מלאכת מחמר,
מ"מ למאן דלית ליה בהמה לגבי דידיה לא חשיב שבת כולל פלל וק"א דהוא אינו חייב
משום שבת.

וכמ"ש הש"א גופיה (בסי' ע"ג) לענין שביתת בהמתו ועבדיו דאינו נוהג ביוהכ"פ. ומ"מ
שפיר איצטריף קרא דשבת היא משום דלמאן דלית ליה בהמה ועבדים לדידיה לא הוי
שבת כולל על יוהכ"פ מש"ה כ"ר שבת היא לחייבו משום שבת, (וכמ"ש הרמב"ם
(בפ"ד מה' שגגות ה"ג) דלא הוי איסור מוסיף אא"כ יהיו האנשים האחרים מצויין
בעולם שיתוסף עליהם האיסור אבל אין אומרים אילו היו לו בנים או אחים כו'.

וה"נ לא אמרינן שיהיה איסור כולל אילו היה לו עבד ובהמה כו'. וע"ש בש"א דמבואר
דאין לחלק בין שהיא דהתם להך דהכא).

ומלבד זה הנה י"ל לפ"ד הטור (באו"ח סי' תר"ח, וע"ש בט"ז ופר"ח. ובב"י בסי' רס"א)
דס"ל דתוספת יוהכ"פ מדאורייתא בין באיסור אכילה ובין באיסור מלאכה משא"כ
תוספת שבת הוי מדרבנן, וכבר הקשו עליו רבים דא"כ בשבת ויוהכ"פ הוי איסור
יוהכ"פ קודם לאיסור שבת ולא הוי איסור ב"א.

(מיהו י"ל בזה דבאיסור דאורייתא בעלמא לא אמרינן אין אחע"א. וע' תוס' שבועות
דכ"ג ע"ב ד"ה דמוקי) וכר"ן שם.

ובבר"ן פ"ק דנדריים ד"ח ע"א ד"ה קא קמ"ל ובש"ע יו"ד סי' רל"ט ס"ו). ועכ"פ לדברי הטור י"ל ה"א דשפיר איצטרייך קרא דשבת היא לאורוויי דחייב משום שבת ג"כ, דאי לא הוה כתב אלא יוהכ"פ הוא בלחוד ה"א דאינו חייב רק משום יוהכ"פ דקרא אחשביה לאיסור קדום שקדם באיסורו וחיוב שבת שבא אח"כ אינו חל עליו: ט ועוד יש לדחות ראית הש"א באופן אחר.

דקא הש"א גופיה רצה לדחות ראיתו דלעולם נימא דאין איסור מחמר נוהג ביוהכ"פ ומ"מ לא חשיב שבת איסור כולל לגבי יוהכ"פ מחמת שכולל לאו דמחמר, ומשום איסור כולל זה יתחייב חטאת על שבת בפ"ע לומר מיגו דחנייל על מחמר חנייל נמי על שאר מלאכות.

כיון דאיסור מחמר גופיה אין חייבין עליו חטאת. ואין פח לאיסור מחמר לכלול עמו לשאר מלאכות שבת לחייב עליהם חטאת כיון דבאיסור מחמר גופיה ליכא חיוב חטאת ולא יהא טפל חמור מן העיקר והיאך יכלול חיוב חטאת לשאר מלאכות ע"י מחמר דהוי רק בלאו.

ומש"ה לא הוי שבת איסור כולל על יוהכ"פ ואיצטרייך קרא דשבת היא לחייב על שבת בפ"ע. אלא שהש"א חזר ונדחה זה ממתני' דכריתות (די"ד ע"א) דאמרין שם דנותר הוי איסור מוסיף משום מיגו דאיתוסף איסור לגבי גבוה איתוסף בו איסור לגבי הדיוט.

וקא הך איסורא דאיתוסף לגבי גבוה אין בו חיוב חטאת אם עבר והקריבו לגבוה ומ"מ עי"ז גריר לאיסור נותר לחייב חטאת על אכילתו משום נותר וא"כ ה"ה לאיסור מחמר דגריר ע"י כולל לשאר מלאכות לחייב עליהן חטאת משום שבת.

אע"ג דבמחמר גופיה ליכא חיוב חטאת ואין סברא לחלק בזה בין איסור כולל לאיסור מוסיף. עכ"ד הש"א.

ויש להשיב ע"ז שתי תשובות בדבר. חדא, לפמ"ש הלח"מ (פ"ט מהמ"א ה"ו) במ"ש הרמב"ם דבב"ח אינו חל על איסור נבלה דאין כאן לא כולל ולא מוסיף אף שהרמב"ם גופיה ס"ל דמחמת איסור הנאה חשיב מוסיף מ"מ כיון דאין לוקין על הנאה לא אמרינן מיגו דאיתוסף בו איסור הנאה נוסף עליו איסור אכילה דבב"ח דהוי לאו גמור ולוקין עליו, דאין לנו להביא באיסור מוסיף אלא דומיא דאיסור הנוסף ולא שיהיה חמור ממנו.

עכ"ד הלח"מ (וכעין זה כתב המל"מ בפ"ה מה' יסוה"ת). ודבריו צריכים ביאור, דקא מוכח דמביאין חומר באיסור מוסיף אף יותר מן הנוסף כמו בהך דכריתות ה"ל דמחמת שניתוסף איסור לגבוה דלית ביה חיוב חטאת עי"ז איתוסף איסורא דנותר לגבי הדיוט לחייבו חטאת.

(מיהו מדברי המל"מ משמע דדוקא באיסור דלית ביה מלקות לא חשיב להביא עי"ז חיוב מלקות במוסיף כיון דבנוסף ליכא מלקות. משא"כ אם באיסור הנוסף יש מלקות חשיב אף להביא יותר חומר במוסיף מבנוסף כגון לחייבו חטאת.

ולפ"ז הנה ניחא בפשיטות קושיות הש"א ה"ל, דשפיר י"ל דלאו דמחמר ליתא ביוהכ"פ רק משום דאיסור מחמר בשבת דלית ביה מלקות א"א להביא ע"י כולל חיוב חטאת

לְשָׂאָר מְלֵאכּוֹת. אֲבָל בְּאַמַּת אֵין זֶה סִבָּרָא לְתִלוֹת רַק בְּחֵיב מְלָקוֹת בְּאַיְסוֹר הַנּוֹסֵף וְאֵין בְּזֶה טַעַם הֶגְוֵן.

וּמַד' הַלַּח"מ מְשַׁמַּע דְּעֵיקָר הַסִּבָּרָא דַּא"א לְהַמּוֹסִיף לְהֵיוֹת חֲמוּר מִן הַנּוֹסֵף כְּלָל. רַק דְּהֵתָם דְּנִים רַק עַל חֵיב מְלָקוֹת.

וְהַ"ה הֵיכָא דְצָרִיכִין לְדוֹן עַל חֵיב חֲטָאֵת). וְנִרְאֶה לֹאמַר לַפּמ"ש הֶרִיטְב"א בְּחֻלִּין (דְּקו"ג ע"ב) דְּתַרֵּי גְוֹנֵי אֵיְסוֹר מוֹסִיף אֵיכָא, חַד דְּהֵנִי אֵיְסוֹר מוֹסִיף גְּמוּר דְּאַיְתוֹסֵף בֵּיה אֵיְסוֹר גְּבַרֵי וְהֵא עֲדִיף מְאַיְסוֹר כּוֹלָל, וְחַד אֵיְסוֹר מוֹסִיף דְּלֵא אֵיְתוֹסֵף בֵּיה אֵיְסוֹר גְּבַרֵי וְלֵא אֵיְסוֹר חֲתִיכּוֹת אֲלֵא דְחֲמִיר טְפִי דְמוֹסִיף אֵיְסוֹר הֶנְאָה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְהֵא אֵיְסוֹר מוֹסִיף לֵא עֲדִיף מְאַיְסוֹר כּוֹלָל ע"ש.

(וּלפ"ד הֶרִיטְב"א אֵלוּ מִיְנֻשְׁבִּים ב' קוֹשְׁיּוֹת הַתּוֹס' בְּחֻלִּין (דְּק"א ע"א ד"ה אֵיְסוֹר כּוֹלָל) שְׁהַקְשׁוּ בְּגִמְרָא שְׁם דַּה"ל לְאַתּוּי מַדְר' יוֹסִי דְאַיִת לִיה בְּהַדְיָא אֵיְסוֹר מוֹסִיף. וְגַם דְּאַמְאֵי לֵא מְשַׁנֵּי הַגְּמָרָא אַדְרִיָּה"ג דְּלִית לִיה כּוֹלָל אִפִּי בְּאַיְסוֹר חֲמוּר וְאַיְסוֹר מוֹסִיף אֵיִת לִיה.

וּלפ"ד הֶרִיטְב"א הַנְּ"ל לַק"מ) וּלפ"ז י"ל דְּהַרְמְב"ם דַּס"ל דְּמַחְמַת אֵיְסוֹר הֶנְאָה חֲשִׁיב אֵיְסוֹר מוֹסִיף ג"כ מ"מ יֵשׁ חֲלִיּוֹק בֵּין ב' סוּגֵי אֵיְסוֹר מוֹסִיף אֲלֵה דְבַסוּג הֵא' דְּאַיְסוֹר מוֹסִיף דְּמוֹסִיף אֵיְסוֹר אֲגַבְרָא דְאַמְרִינֵן דְּמַתּוּף שְׁחַל עֲלֵיו שְׁם אֵיְסוֹר חֲדָשׁ אֲצֵל הַךְ גְּבַרָא שְׁנוֹסֵף בְּאַיְסוֹר זֶה מְמִילָא חַל הָאֵיְסוֹר אֲצֵל כָּל אָדָם ג"כ בְּכָל אֲוֹפְנֵי הַחֵיב שְׁיֵשׁ בְּאַיְסוֹר הַהוּא.

וּבְזֶה אֲמַרִּינֵן מַה"ט אֵיְסוֹר מוֹסִיף אֵף שְׁיִהְיֶה חֲמוּר מִן הַנּוֹסֵף ג"כ כִּינֵן דְּנִיעוֹר עֵי"ז שְׁם הָאֵיְסוֹר מַחְדָּשׁ. מַשֵּׁא"כ בְּסוּג הַשְּׁנֵי דְאַיְסוֹר מוֹסִיף שְׁלֵא נִיְתַנּוֹסֵף עֲלֵיו שׁוּם גְּבַרָא רַק דְּחֲשִׁיב מוֹסִיף מַחְמַת הַחֻמְרָא שְׁבוּ כְּמוֹ אֵיְסוֹר הֶנְאָה וְכַה"ג אֵין לְהוֹסִיף מַחְמַת זֶה יוֹתֵר חֻמְרָא בְּמוֹסִיף מְבַחֻמְרָא שְׁמַצִּינוּ בּוֹ בְּהַנּוֹסֵף וְלֵא מְבִיאִין בְּמוֹסִיף רַק דְּוּמְאֵי דִידִיָּה.

וּמַעֲתָה א"ש ד' הַלַּח"מ וְהַמַּל"מ הַנְּ"ל דְּמִיְרֵי בְּאַיְסוֹר מוֹסִיף דַּבב"ח דְּהֵנִי מוֹסִיף רַק מַחְמַת אֵיְסוֹר הֶנְאָה שְׁבוּ וְאֵין לְהַבִּיא יוֹתֵר חֻמְרָא בְּמוֹסִיף מְבַחֻמְרָא כְּנ"ל. מַשֵּׁא"כ בְּהַךְ דְּכַרִּיתוֹת גְּבִי נוֹתֵר דְּמַה דְּאַיְתוֹסֵף בֵּיה אֵיְסוֹר לְגַבֵּי גְבוּהַ חֲשִׁיב מוֹסִיף מְשֵׁשׁ כְּמוֹ מוֹסִיף אֲגַבְרֵי, (אֵף שְׁהָאֵיְסוֹר עַל הָאָדָם שְׁלֵא יִקְרִיבּוּ לְגַבּוּהַ), וְכַדְמוּכַח שְׁם וּבְרַש"י בְּשִׁבּוּעוֹת שְׁם.

וּמַש"ה שְׁפִיר מוֹסִיף חֵיב חֲטָאֵת לְהַדְיּוֹט וּלְק"מ. וּלפ"ד הֶרִיטְב"א הַנְּ"ל שְׁכ' דְּאַיְסוֹר מוֹסִיף מְסוּג הַשְּׁנֵי הֵנִי רַק כְּמוֹ כּוֹלָל, לַפ"ז י"ל לְעַנְיֵן אֵיְסוֹר כּוֹלָל ג"כ דְּאֵין כַּח בְּאַיְסוֹר מַחְמַר לְחֵיב חֲטָאֵת כּוֹלָל עַל שְׂאָר מְלֵאכּוֹת כִּינֵן דְּבַמְחַמְרָא גּוֹפִיָּה לֵיכָא חֵיב חֲטָאֵת וְכַנ"ל.

(דַּמ"ד דְּלִית לִיה כּוֹלָל ס"ל דְּלֵא אֲמַרִּינֵן מַחְתִּיכָה לְחַתִּיכָה מַתּוּף שְׁחַל כּו' כַּמ"ש רַש"י בְּשִׁבּוּעוֹת שְׁם ד"ה כִּי אֲמַרִּינֵן. א"כ י"ל דְּאַף לְמ"ד דַּס"ל כּוֹלָל וְאַמְרִינֵן מַתּוּף אֵף מַחְתִּיכָה לְחַתִּיכָה מ"מ לֵא יִתְחַדָּשׁ שְׁם הָאֵיְסוֹר בְּעַצְמָם יוֹתֵר מִבְּחַתִּיכָה הַנּוֹסֵפֶת וְלֵא כְּמוֹ בְּמוֹסִיף וְכַנ"ל).

רק דכ"ז הוא לדברי הלח"מ והמל"מ הנ"ל. אבל יש לתמונה עליהם שהמציאו מסבבתם בטעמו של הרמב"ם שאינו מחשיב לבב"ח על נבלה וקלב איסור מוסף מחמת איסור הנאה שבו.

והרי הרמב"ם גופיה בפ"י המשנה בפ"ג דכריתות מ"ד ביאר שם טעמו בנקודה נפלאה שכתב שם דבב"ח לא הוי מוסף על קלב ונבלה משום איסור הנאה פיון דאיסור הנאה דבב"ח מקנשר באיסוראכילה שבו.

וא"כ ע"ז גופיה אנו דנים, דאם נימא דאין אהע"א לא יחול איסור בב"ח על איסור נבלה וממילא לא יהיה נאסר בהנאה כלל. משא"כ באיסור הנאה דקדשים שהוא מדין מעילה והוא איסור בפ"ע מלבד איסור אכילה מש"ה חשיב איסור מוסף משום איסור הנאה שבו.

ולפ"ז אין הברת כלל לסברת הלח"מ דאין להביא באיסור מוסף חומר יותר מהנוסף וכנ"ל. (ואולי י"ל שהלח"מ והמל"מ הבינו בדברי הרמב"ם בנקודה הנפלאה שהעיקר תלוי בזה אי איסור אכילה והנאה מחד קרא נפקי.

וכדמשמע מלשון הרמב"ם שם שכתבו וז"ל שבב"ח נאסר בהנאה מפני שאסרו הפתוב לאכילה כמו שהקדמנו שכל האסור באכילה אסור בהנאה עד שיפרוט לה הפתוב ואין שם פתוב שאוסר אכילתו וכתוב איסור הנאתו כו'. עכ"ל.

והיינו רק לילפותא דרב אשי בחולין דקי"ד ע"ב דיליף איסור בב"ח מקרא דל"ת כל תועבה ע"ש. (דהרמב"ם בפ"י המשנה שם נקט בב"ח רק לדוגמא דלא מיירי שם מבב"ח כלל וי"ל דנקט אליבא דרב אשי).

משא"כ למאי דילפינו מג"פ לא תבשל א"כ יש קרא לאיסור הנאה בפ"ע. וע"כ הוצרכו הלח"מ והמל"מ לומר סברא אחרת בהא דבב"ח לא חשיב מוסף מחמת איסור הנאה וכנ"ל.

ולפ"ז הנה יש ליישב ג"כ קושיות התוס' בחולין (דק"א ד"ה איסור פולל) אם נימא דאיסור הנאה הוי מוסף דאמאי לא משני הגמרא אליבא דריה"ג דלית ליה פולל ואית ליה איסור מוסף.

ולפי הנ"ל י"ל דלא מיתרצא בהכי הא דקתני התם בג"ה של שור הנסקל דחייב שמים. והא אליבא דריה"ג בב"ק (דמ"ב ע"א) בסוגיא דבעל השור נקי דריה"ג דריש שם קרא דבעל השור נקי לדמי ולדות.

וא"כ לדידיה איסור הנאה דשור הנסקל נפ"ל מקרא דלא יאכל, וכיון דבשור הנסקל נפ"ל אכילה והנאה מחד קרא ממילא איסור הנאה דשור הנסקל לא הוי איסור מוסף ולא דמי לאיסור הנאה דקדשים לפי הגמרא הנפלאה הנ"ל.

וא"כ אמאי מחייב ריה"ג שמים בשור הנסקל. וע' בכו"פ (סי' פ"ז ס"ו) מ"ש בכוננת הרמב"ם בנקודה הנפלאה הנ"ל בע"א.

ולפי פירושו ל"ל בדברינו בקושיות התוס' פנ"ל). מ"מ מבואר דיש מקום לומר באיסור כולל דא"א לחייב חטאת על שאר מלאכות דשבת משום כולל דמחמר פיון דבמחמר גופיה ליכא חיוב חטאת וכנ"ל: .

עוד י"ל בדרך אחר. מהא דאיתא בכריתות (די"ד ע"ב) דתנו ה"בא על בת בתו חייב עליה משום בת בתו וכלתו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ונדה ר' יוסי אומר אם עבר זקן ונשא אשה חייב עליה משום אשת אב.

ובגמרא שם פריה ומי אית ליה לר' יוסי אחע"א כו' ומשני מודה ר"י באיסור מוסיף ופריה מאי איסור מוסיף איכא הכא ומשני דאיכא ברא לסבא מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בריה איתוסף איסורא לגבי דידיה.

ובפשוטו הוא תמוה דהא על הך ברא גם כן לא חיייל איסור אשת אביו שהרי כבר היתה אסורה עליו משום אשת אחי אביו. ופירש שם בבה"ז דמייירי דהך ברא היתה קטן וכשנעשה אח"כ גדול חל עליו איסור אשת אביו ואשת אחי אביו בב"א ומודה ביה ר' יוסי (וכה"ג אמרינו ביבמות דל"ג ע"א), וכ"כ שם בפירוש המשניות להרמב"ם ג"כ דהך ברא דאיתיליד לסבא הוא קטן ולכשיגדל חלו עליו האיסורים בב"א ע"ש.

אמנם עדיין קשה דמאי דוחקיה דהגמרא לאוקמי בכה"ג טפי ה"ל לשנויי בפשיטות כגון שהיה להסבא אח מן האם ומיגו דאיתוסף על האח איסור אשת אחיו מאמו חל נמי האיסור על בנו משום אשת אביו.

ועמדו בקושיא זו בבה"ז ובתוי"ט ונהרמב"ם (כפי"ד מהלכות שגגות ה"ב) השמיט זה דאית ליה ברא לסבא רק כתב דאם עבר יצחק וייבמה מתוך ששאסרה על שאר אחיה נוסף בה איסור ליעקב משום אשת אביו.

ולמה שינה מדברי הגמרא דמוקי דאית ליה ברא לסבא. (אלא שבתוי"ט כתב בשם הנא"י שהוא רק פירוש בגמרא מרבנן סבוראי, ושהוא מוקשה).

מ"מ אנו בדידן נראה ליישב היטב לפי גירסתנו בגמרא וכן גירסת הרמב"ם בפ"ה המשנה שלפנינו). אף נראה דהנה התוס' בכריתות שם מפרשים במתניתין דר' יוסי בא להוסיף ע"ד הת"ק לומר שחייב על כל אלו וגם משום אשת אביו, (וע"ש בתוד"ה ונאחות).

אבל בת"י שם פירשו דר' יוסי אינו מודה בהני חיובים שהזכיר הת"ק רק בכלתו דבסקילה והלכך לר' יוסי אינו חייב אלא ג' משום בת בתו ומשום פלתו ומשום אשת אביו. וזהו קצת דוחק.

דאי מפרשינו דר' יוסי לאיפלוגי אתא את"ק ולומר דלא משפחת כן רק שיתוסף איסור אשת אב. א"כ משמע דפליג אכולהו חיובים שהוסיף הת"ק ואף על חיוב פלתו.

(דאל"כ הל"ל באיזו פליג ובאיזו מודה). ולכאורה הנה י"ל שיש אחרת בדברי הרמב"ם כאן.

והוא לפמ"ש התוספות ביבמות (דל"ב רע"ב) אליבא דר"ח דר' יוסי מחייב תרתי באיסור כולל צ"ל דבא"א ונעשית חמותו לא חייב איסור כולל לר' יוסי משום דהני

כולל משגני שמות ומ"מ לעגנן איסור מוסיף חשיב אפילו משגני שמות כדמוכח בהקד
דבכריתות שם דהבא על בת בתו חייב משום פלתו כו'.

והתוספות לפירושם דר' יוסי מודה בקל החיובים שהזכיר הת"ק א"כ גם לר' יוסי מוכח
פן דמהני איסור מוסיף משגני שמות. אכל לפ"ד הרמב"ם יש לפרש בע"א.

דר' יוסי פליג את"ק בכולהו ואף משום פלתו נמי ס"ל דליכא חיובא דר' יוסי לטעמיה
דכמו דס"ל דלא מהני איסור כולל משגני שמות ה"נ לא מהני איסור מוסיף משגני שמות
לדידיה. וקא דכלתו הני מוסיף על בת בתו היינו משום דניתוסף בה איסור לשאר בניו
משום אשת אחיהם מש"ה ניתוסף עליו ג"כ איסור פלתו וה"ל מוסיף משגני שמות.

רק דלפ"ז תיקשי לסברת הגמרא ביבמות שם דר' יוסי לית ליה כולל. (וכן מוכח מדברי
רבא שם שאמר מעלה אני עליו כו', וכן אמר רבא אר"י שם ואיהו מיירי נמי בסוגיא
דכריתות הנ"ל ע"ש).

וע"כ דמוכח לה מהא דר' יוסי ס"ל דאיסור תמותו לא חייילא על איסור א"א ולא סבר
הגמרא לחלק באיסור כולל אליבא דר' יוסי אם הוא משם אהד או משגני שמות. וא"כ
כש"כ דאין לחלק בזה לעגנן איסור מוסיף.

וא"כ מ"ט יחלוק ר' יוסי על הת"ק בכריתות שלא יחול איסור פלתו על בת בתו כנ"ל.
(ועיין ברמב"ן ביבמות דל"ג ע"א דפשיטא ליה דאין לחלק כלל בין אם הוא משגני שמות
כו' ע"ש).

אלא י"ל דר' יוסי במתניתין דכריתות פליג את"ק וס"ל דאין איסור פלתו חל על בת בתו
משום מוסיף, דר' יוסי סבר דאין מביאין חומר באיסור מוסיף יותר מבאיסור הנוסף
דלא יקא המוסיף חומר מן הנוסף (כסברת הלח"מ הנ"ל, וכדנקט הש"א בדבריו מתחלה
דלא יקא טפל חומר מהעיקר).

וכינן דאיסור מוסיף דכלתו הוא שניתוסף איסור על בניו משום אשת אח שהיא בכרת
א"א להביא עי"ז חומר במוסיף שהיה לה דין פלתו שהיא בסקילה. ואין לומר שניתוסף
בה איסור כרת לבד משום פלתו שיתחייב בשוגג עוד חטאת אהד, ז"א.

דאין איסור חל לחצאין. דכינן דא"א להביא חומר שיתחייב עליה סקילה פדיון פלתו
ממילא לא חל כלל חיוב פלתו אף לכרת וחסטאת.

וכמו בב"ח על גבלה דלא הוי מוסיף פיון דא"א להביא מלקות באכילה מחמת המוסיף,
דהנאה דלית ביה מלקות ממילא לא חל איסור בב"ח כלל אף לעגנן איסור בלא מלקות.
(ומה"ט המבשל גבלה בחלב מותר בהנאה).

וה"נ פיון דא"א להביא על ידי המוסיף חומר פלתו שהיא בסקילה ממילא לא חיייל כלל
אף לחייב כרת וחסטאת. רק דאנן קי"ל כת"ק דר' יוסי דחייב משום פלתו וכולהו אינן
דקי"ל איסור מוסיף אף להביא חומר במוסיף יותר מבנוסף.

וכמו גבי נותר דמיגו דאיתוסף איסור לגבוה רק בלאו איתוסף נמי איסור לגבי הדיוט
לחייבו חטאת. (ולר' יוסי גבי נותר נמי לא יתחייב חטאת מחמת שניתוסף איסור לגבוה.

ומתניתין דיש אוכל אכילה אחת כו' לא אתיא כר' יוסי. וכמו דהא דחשיב שם במתני'
דחייב משום קדש מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה כו'.

ולפ"ד הריטב"א הנ"ל דמוסיף דאיסור הנאה לא עדיף מכולל, א"כ לא אתיא מתניתין
כר' יוסי דלית ליה פולל לסתמא דגמרא דיבמות הנ"ל. ולפ"ז א"ש היטב הא דמשני
הגמרא בכריתות דאית ליה ברא לסבא ולא משני בפשיטות דאית ליה אח מן האם וכנ"ל.
דהא הגמרא קאי לפרש דברי ר' יוסי דמחייב משום אשת אביו. ולדידיה משום מוסיף
דאיסור אשת אח לא יתחייב משום אשת אביו מטעם הנ"ל.

וכמו דפליג ר' יוסי בהא דת"ק מחייב משום פלתו מיגו דאיתוסף איסור אשת אח וכנ"ל.
ומש"ה איצטרך לשנויי דאית ליה ברא לסבא וחל עליו איסור אשת אביו ג"כ ומש"ה
הני איסור מוסיף עליו שיתחייב הוא ג"כ משום אשת אביו.

ומעתה א"ש פסק הרמב"ם דלדינא לדין א"צ שיהיה לו ברא לסבא, רק דחייב מחמת
איסור מוסיף שנאסרה על אחיו משום אשת אח וכמו דמחייבין משום פלתו ג"כ משום
מוסיף דאיסור אשת אח וכנ"ל.

והא דמשני הגמרא דאית ליה ברא לסבא הוא רק לר' יוסי וכמבואר ולפ"ז יש לדחות
ראיית הש"א מגמרא דחולין הנ"ל. דלעולם י"ל דאיסור מחמר אינו נוהג ביוהכ"פ.

ומ"מ איצטרך קרא דשבת היא לריה"ג. די"ל דריה"ג ס"ל כר' יוסי בכריתות דא"א
להביא במוסיף חומר יותר מבנוסף.

וא"כ כש"כ באיסור כולל שא"א להביא חיוב חטאת בכולל ע"י איסור מחמר שאין
חייבין עליו חטאת וכנ"ל. סוף דבר שראיית הש"א אינה מכרעת לפשוט דביוהכ"פ איכא
לאו דמחמר וכנ"ל: יא ואמנם נראה להביא ראיה דיש איסור דאורייתא במחמר ביוהכ"פ.

מהא דביומא (דס"ו ע"ב) שאלו את ר"א חלה מהו שיכריבנהו על פתיפו א"ל יכול
להרפיב אני ואתם כו' וחקמים אומרים חלה מרפיבו על פתיפו. ובירושלמי דיומא (פ"ו
ה"ג) איתא נמי הך דשאלו את ר"א חלה המשתלח מהו.

והתם מסיק בדברי חכמים דאם חלה שעריר המשתלח מרפיבו על החמור. ומזה מוכח
דהשאלה הנה גם אם מותר להרפיב השעריר על החמור ור"א שלא רצה להשיב דבר
שלא שמע מפי רבו מש"ה לא רצה ג"כ להורות להם זה דמותר להרפיבו על החמור.

ואם נימא דמדאורייתא ליכא פלל איסור מחמר ביוהכ"פ א"כ מה מקום לספק זה פאן.
וכי לא ידעו דמשום שילוח השעריר מותר לעבור על איסור דרבנן דמחמר ביוהכ"פ.

נהרי בלא"ה הא עובר על איסור תחומין דרבנן בהליכתו. (ודוחק לומר דמשום דאיכא
שני שבותים תחומין ומחמר מספקא להו).

א"ו דאיסור מחמר ביוהכ"פ הוא מדאורייתא ואין לדחות דהשאלה הנה על יוהכ"פ שחל
בשבת. דזה אינו.

דהא לא נזכר שם בדבריהם פלל ושבת מאן דכר שמיה התם, ע"ש. אלא דיש לבאר הא
דבגמ' דידן אמרו חלה מרפיבו על פתיפו.

די"ל שְׁזָהוּ הִיכָא דא"א להרפִיבו על התמור (או דאין שם תמור). אָבֵל הִיכָא דְאִפְשָׁר להרפִיבו על התמור י"ל דְאָסוּר להרפִיבו על פְּתִיפּוּ וְלַעֲבֹר בְּאִסוּר הוֹצָאָה שְׂהִיא מְלֵאכָה גְמוּרָה פִּינּוּ דְאִפְשָׁר לַעֲבֹר רַק בְּלֹא דְמַחְמַר.

ואע"ג דְמִשְׁמַע בְּיוֹמָא (דמ"ו ע"ב) דְשַׁבַּת הַתְּרָה הִיא בְּצִיבּוּר. מ"מ אֵין לְדַחוּת שַׁבַּת בַּכּה"ג.

(ולל"ק דפ"ק ד'יומא (ד"ו ע"ב) אף לְמ"ד טוּמְאָה הַתְּרָה בְּצִיבּוּר מ"מ מְהַדְרִינּוּ אֶטְהוּרִין בְּהֵוּא בֵּית אָב). וְאֵין לֹמַר לְפִי מַה דְאִמְרִינּוּ בְּיוֹמָא (דמ"ב סע"ב) בְּמַתְנִיתִין דְפָרָה לֹא הִיָּתָה פָּרָה רוֹצָה לְצֵאת אֵין מוֹצִיאִין עִמָּה שְׁחוּרָה שְׁלֵא יֵאמְרוּ שְׁחוּרָה שְׁחִטּוּ כו' רַבִּי אֹמַר לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה אֱלָא מִשּׁוּם שְׁנֹאמַר אוֹתָהּ לְבַדָּה כו' מֵאֵי בִּינְיָהוּ א"ב דְאִפְיִק תְּמוּר בְּהֵדָה.

וְהִינּוּ דְלַרְבֵּי דְדַרְשֵׁי אוֹתָהּ לְבַדָּה אָסוּר לְהוֹצִיא תְּמוּר עִמָּה ג"כ. וּא"כ בְּשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח דְכָתִיב לְשַׁלַּח אוֹתוֹ וְדַרְשִׁינּוּ מִינְיָהּ בְּיוֹמָא (ר"ד ס"ב) דְאֵינּוּ מְשַׁלַּח רַק שַׁעִיר אֶחָד.

לפ"ז נִימָא ג"כ דְאָסוּר לְהוֹצִיא תְּמוּר עִם הַשַּׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח וְשַׁאָסוּר לְהַרְפִּיבוּ עַל הַתְּמוּר מַה"ט. דז"א דְהָא הֶרְמֵב"ם (בפ"ד מְהֵלְכוֹת פָּרָה אֲדוּמָה ה"ב) פֶּסֶק כַּת"ק דְמַתְנִיתִין דְאֵין מוֹצִיאִין עִמָּה שְׁחוּרָה רַק מִשּׁוּם שְׁלֵא יֵאמְרוּ כו'.

וא"כ מוֹתֵר לְהוֹצִיא עִמָּה תְּמוּר. (ובתוי"ט פ"ג דְפָרָה מ"ז הַקָּשָׁה בְּזֶה ע"ד הֶרְמֵב"ם ע"ש).

וְעֵינּוּ בְּדַבְרֵי הַרַב הַמְּאִירֵי שְׁכַתְב דְאוֹתָהּ מִשְׁמַע לְאִפּוּקֵי שְׁלֵא יוֹצִיא עִמָּה דְוּמֵיָא דִּינְדָה כו'. וְע"ד הַסְּתִירוֹת שְׁנִמְצָא בְּזֶה בַּכ"ד אֵי פְּסֻקִין כַּר"ש דְדַרְשֵׁי טַעְמָא דְקָרָא אוּ כְּרַבְּנֵי י"ל הַרְבֵּה וְאִכְמ"ל), וְעוֹד דְאֵף לְמֵאֵן דְאָסַר בְּפָרָה לְהוֹצִיא עִמָּה תְּמוּר י"ל דְהִינּוּ לְהוֹצִיא עִמָּה בְּשׁוּנָה אָבֵל לְהַרְפִּיב עַל הַתְּמוּר שְׁאֵנִי דְנִיכָר הוֹצָאָתָהּ לְבַדָּה בְּהַרְפִּיבְתָהּ עַל הַתְּמוּר ג"כ).

אֱלָא דְצָרִיף לְבָאָר בְּהָא דְפָרִיף הַגְּמָרָא אַהָא דְעַתִּי אִפִּי בְּשַׁבַּת לְמֵאֵי הַלְכָתָא וְאֵר"ש שְׁאֵם חָלָה מְרַפִּיבוּ עַל פְּתִיפּוּ. הִיא גּוֹפָה מְנַלָּן.

דִּילְמָא קָרָא אֶתִּי לְמִיִּשְׁרֵי רַק לֹא דְאִסוּר מְחַמַּר דְהִינּוּ לְהַרְפִּיבוּ עַל הַתְּמוּר אָבֵל לֹא לְמִיִּשְׁרֵי אִסוּר הוֹצָאָה בְּשַׁבַּת דְהִנּוּ מְלֵאכָה גְמוּרָה שְׁבִסְקִילָה. (דְלַרְפָּרְם דְאֵמַר דז"א אֵין עו"ה לִיוֵה"כ לְדִידְיָה כַּש"כ דְאֵין אִסוּר מְחַמַּר בִּיוֵה"כ וְדִילְמָא אִיִּצְטָרִיף קָרָא לְהַתִּיר אִסוּר מְחַמַּר בְּשַׁבַּת).

וְלְכַאוּרָה י"ל דְלְהַתִּיר לֹא דְמַחְמַר ל"צ קָרָא פִּינּוּ דְהִנּוּ רַק ל"ת וְאֶתִּי עֲשֵׂה דְשִׁילוּת הַשַּׁעִיר וְדַחֵי לל"ת דְמַחְמַר. וְע"כ דְקָרָא דְעַתִּי אִפִּילוּ בְּשַׁבַּת אֶתִּי לְמִיִּשְׁרֵי הוֹצָאָה מִמֶּשׁ שְׂהִיא מְלֵאכָה גְמוּרָה.

אֱלָא דלפ"ז יְהִיָּה מְפָאֵן רְאִיָּה לְדַעַת מוּרוּ שְׁל הַרְשָׁב"א בִּיבְמוֹת (דף ו' ע"א) דְמְפָרֵשׁ הַגְּמָרָא שֵׁם בְּפִרְיָתָא דְאֵין פְּכִיבּוּד או"א דוֹחָה שַׁבַּת דְמִיָּרֵי בְּלֹא דְמַחְמַר וְאִפ"ה לֹא דַחֵי וְפָרִיף דְנִגְמוּר מִינְיָה כו'.

וְהַרְשָׁב"א בְּחִידוּשָׁיו שֵׁם ס"ל דְבַמְחַמַּר אִיכָא ל"ת וְעֲשֵׂה דְכָתִיב תְּשַׁבּוּת וּבְשֵׁם מוּרוּ פְּתַב שֵׁם דְבַמְחַמַּר לִיכָא עֲשֵׂה דְעֲשֵׂה דְתְּשַׁבּוּת אֵינּוּ אֱלָא בְּאִבוֹת מְלֵאכּוֹת. וּמִהָכָּא יְהִיָּה מוֹכַח

כְּדַעְתּוֹ דְּבַמְחַמֵּר לִיכָּא רַק ל"ת ומש"ה א"צ קרא פֿאן שְׂיִדְחָה עֲשֵׂה לל"ת אָף לֹא מִשְׁמַע
כֵּן מְדַבְּרֵי רש"י שְׂפִירֵשׁ אֵהָא דְּפִרְיָה הַגְּמָרָא עֲתִי אֶפִּילוּ בְּשַׁבַּת לְמַאי הִילְכְתָּא וּפִירֵשׁ"י
דְּתַחוּמִין דְּרַבְּנָן נִינְהוּ.

(וּבְלִיקוּטֵי הַרְמָב"ן הַקְּשָׁה מִפֿאַן לְדַבְּרֵי הַסּוֹבְרִים דְּתַחוּמִין דִּי"ב מִיל דְּאִוְרֵייתָא א"כ מַאי
פֿרִיָה הַגְּמָרָא הָכָּא. וְכֵן הַקְּשׁוּ בַּש"א וּבְנו"ב וְרַבִּים זִוְלָתוּ).

וּמִשְׁמַע דְּאִי לְמ"ד תַּחוּמִין דְּאִוְרֵייתָא י"ל דְּקָרָא אֲתָא לְמִישְׁרֵי תַּחוּמִין אַע"ג דְּלִיכָּא רַק
ל"ת. וְא"כ הָא בְּלֹא"ה עֲשֵׂה דוּחָה ל"ת וְלָמָּה לִי קָרָא דְּעֲתִי אֶפִּילוּ בְּשַׁבַּת.

(וּלפ"ד הַסְּפָר פְּרִיתוֹת דַּס"ל דְּאִין עֲשֵׂה דוּחָה לְשַׁנֵּי ל"ת י"ל הָכָּא דְּהָנִי שְׁנֵי ל"ת מְשׁוּם
יִוְהַכ"פ וּמְשׁוּם שַׁבַּת. וְא"כ ה"נ י"ל גַּבֵּי מְחַמֵּר.

וּי"ל בְּזָה אִי נִימָא בְּכַה"ג הוּאֵיל וְאִישְׁתְּרִי וְאִישְׁתְּרִי כו' וְא"כ ל"צ קָרָא. וְדַבְּרֵי הַסְּפָר
פְּרִיתוֹת הַנְּ"ל י"ל דְּמִלְיָא בְּפִלוגְתָּא דְּר"י וְר"ע בְּנִזְוִיר (דַּמ"ז ע"ב) דְּר"י סָבַר מַה לִּי חַד
לָאוּ מַה לִּי תְּרִי לְאוּיִן כו', ע"ש.

וּבַמ"א בִּינְאֲרֵתִי שְׂדַבְּרֵי הַתּוֹס' דְּלֹא פְּסָפֵר פְּרִיתוֹת הַנְּ"ל). וַיֵּשׁ לִינִשְׁב: וְעַכ"פ הוֹכְחֵנוּ
מְדַבְּרֵי הַיְרוּשְׁלָמִי דִּישׁ אִיסוּר דְּאִוְרֵייתָא בְּמַחְמֵר בִּיּוְהַכ"פ.

וְכֵן מוּכַח מְדַבְּרֵי הַת"י בִּיּוֹמָא (דַּס"ז ע"א) אֵהָא דְּחוּלְק לְשׁוֹן שְׁל זְהוּרִית. וְכַתְּבַת"י
וְנ"ל וְא"ת לָמָּה יְדַחָה הַבָּאֵת הַלְּשׁוֹן כו' וּי"ל שְׁאִין מְבִיאִים אוֹתוֹ בִּיּוְהַכ"פ שְׂפָכֵר הַבִּיאוּ
אוֹתוֹ מְאֲתָמוּל, א"נ עַל רֹאשׁ שְׁעִיר מְבִיאִין אוֹתוֹ דְּמַחְמֵר פְּלֹאֲסֵר יָד הוּא פְּדַאָמְרִינָן
בְּפִסְחִים (דַּס"ו ע"ב) עַכ"ל הַתּוֹס' יְשָׁנִים.

מִשְׁמַע דְּמַחְמֵר גְּמוּר אִיסוּר בִּיּוְהַכ"פ מְדַאֲוְרֵייתָא. וְדוּחַק לֹוּמֵר דְּמַחְמֵר בִּיּוְהַכ"פ אִיסוּר רַק
מְדַרְבְּנָן וְהַתּוֹסְפוֹת שְׂכַתְּבוּ דְּהָנִי מַחְמֵר פְּלֹאֲסֵר יָד הִינְנוּ דַּמְש"ה אָף שְׁבוֹת לִיכָּא רַק שְׁבוֹת
דְּשְׁבוֹת דְּזַהוּ דוּחַק וְלֹא מִשְׁמַע כֵּן כָּלֵל בְּדַבְּרֵיהֶם.

(מִיְהוּ אִין לְהוֹכִיחַ מִפֿאַן מְדַבְּרֵי הַת"י דַּס"ל פְּהָר"ן דְּלָאוּ דְּמַחְמֵר הוּא אָף בְּבַהֲמָה שְׂאִינְהָ
שְׁלוּ. מַמ"ש הָכָּא דְּבִשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שְׂיִיָה מַחְמֵר.

דִּי"ל דְּכִינּוֹן דְּהַשְׁעִיר הוּא שְׁל הַצִּיבוּר ה"ל בְּבַהֲמָה שְׁל שְׁוֹתְפִין דְּשִׁינְיָה אִיסוּר מַחְמֵר לַכ"ע.
וְאָף דְּלַר"ש בַּסַּפ"ק דְּשְׁבוּעוֹת אִין לְהַפְּהִינִים חֵלֶק בְּכַפֵּרַת שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח.

מ"מ הָא מְבֹאָר בְּמַתְנִיתִין דְּזִמְנִין שְׁהִיָה יִשְׂרָאֵל מוֹלִיכוּ. וְגַם דְּהַתּוֹסְפוֹת בְּעֵי לְשַׁנּוּיֵי נְמִי
לְרַבְּנָן דְּר"ש כו').

הַרִי מְבֹאָר שְׂמַדְבְּרֵי הַיְרוּשְׁלָמִי וּמְדַבְּרֵי הַת"י מוּכַח דְּמַחְמֵר בִּיּוְהַכ"פ אִיסוּר מְדַאֲוְרֵייתָא.
וְהִי נְקֻטִינָן: סִימָן לַד ע"ד שְׂאֵלָתוּ.

בְּמִקוּמוֹת שְׁנַמְצָאוּ אֲתְרוּגִים מֵאֵה"ק שְׁהֵמָּה מוּחַזְקִים בְּכַשְׁרוֹת ע"פ מְסוֹרֶת שְׁהֵמָּה
אֲתְרוּגִים הֵרָאוּיִים לְבִרְכָה וְאִינֶם מוּרְכָבִים. אִם מוּתֵר שָׁם לְצֵאת לְכַתְּחִילָה בְּאֲתְרוּגֵי
קֶאֱרָפוּ וּלְבִרְיָה עֲלֵיהֶם.

וּכְבֵּר יְדוּעַ הַסִּמְנִים שְׂכַתְּבַת הַר"י פֿאַדְוּוּא בְּתַשׁוּבַת רַמ"א סִימָן קכ"ו. וְהוּבָא בַּמַּג"א סִימָן
תַּרמ"ח ס"ק כ"ג.

והמה שלשה סימנים שהמורכב חלק בלא בליטות והעוקץ בולט והמיץ רחב. והקליפה
התיכונה היא קצרה.

והאתרוג להיפה כו'. והע"ש כתב עוד סימן שפאתרוג הגרעין זקוף לאורו האתרוג
ובמורכב מושפב לרוחב האתרוג כו', עכ"ד.

ובאתרוגי אה"ק נמצאים יותר הסימנים האלו שפאתרוג הכשר מלבד שהם מוחזקים
בכשרות מימי קדם כו': א הנה מתחלה יש לבאר הדין בפאתרוג שנמצאים בו כל הסימנים
שאינו מורכב הנ"ל.

אם ראוי לסמוך ע"ז להכשירו ולברך עליו. או דילמא בעינו מסורת ונקא להחזיקו
בכשרות.

די"ל דאין לסמוך בזה על בירור הסימנים הנ"ל מפאת ארבעה טעמים. א' דלרוב
הפוסקים קיי"ל דסימנים לאו דאורייתא ואין לסמוך על סימן באיסור תורה.

ב' אף את"ל דסימן דאורייתא מ"מ הני סימני לאו דאורייתא. וכמו דאמרינו בחולין
(דס"ד ע"א) דסימני ביצים לאו דאורייתא.

ופירש"י דלאו הלמ"מ ניהו ולא סמכינו עליהו. ופשוט דזה אף אם ניקא בעלמא
דסימנים בינונים דאורייתא מ"מ אין לסמוך פאן על סימני ביצים דכיון דלאו הלמ"מ
ניהו לא חשיבי אפילו פסימנים בינונים דעלמא דלא קים לן בגנוה דמילתא לתלות
ההיתר בסימנים אלו.

וה"נ י"ל בסימני אתרוג שהמציאו האחרונים בבקיאיתם ולאו הלמ"מ ניהו דאין לסמוך
עליהם. ג' כיון דמשמע מדברי מהר"י פאדווא שבתשובת רמ"א הנ"ל שסימני האתרוג
הנ"ל משתנים לפי טבעי גידולי המדינות.

וכמ"ש שם שפאתרוגים הבאים ממחוז פולין הוא מסופק בהם כו' (וכ"כ בתשובת ש"י
ח"א סימן ל"ו בדברי מהרי"פ הנ"ל). וכמ"ש הרמב"ם ברפ"ג מהלכות פלאים (הובא
בב"מ) שיהיה מין אחד נפרד לצורות הרבה מפני שינוי המקומות כו' עד שיתראה כשני
מינין כו'.

וא"כ פאתרוגים שבמדינת קארפו אפשר שבשם אין בירור ע"ז ע"פ הסימנים הנ"ל.
ועוד י"ל ולחוש מטעם ד' שלא לסמוך על סימני אתרוג אלו לפמ"ש בתשובת ש"י שם
בחד תירוץ (במה שהמהר"ם אלשיך כתב רק סימן אחד במורכב שהמיץ שבתוכו
מרוכה ומהרי"פ הנ"ל נותן בהם שלשה סימנים).

דעיקר הסימן מובהק שאינו מורכב הוא מבפנים בהקליפה והמיץ שבתוכו רק שע"י
בדיקה זו יפסל האתרוג בידיים. אלא שע"ז מהני השני סימנים שמבחוץ שכתב המוהרי"פ
באם שחזותכין שנים או שלשה אתרוגים ממקום זה וראין הסימן שמבפנים אז יש
להכשיר כל האתרוגים ע"י שראין בהם השני סימני שמבחוץ.

ע"ש בדבריו. ולפ"ז בזמננו שהאתרוגים הבאים אצלנו הם מעורבים מפכה גינות
ומפכה מקומות ולא מכאו"א בפ"ע ואין לדון כלל מאחד על חברו.

(וכדאָמרינוּ בעירובין (דצ"ז ע"א) אי מתרי תלתא גברי זבין פל חד וחד ליבעי בדיקה (ע"ש). וא"כ בכה"ג א"א להכשיר פולם ע"י שחיתכין שנים או שלשה מהם לראות הסימן הפנימי ה"ל.

ועל הסימנים שמבחוץ לחוד אין לסמוך פלל פנ"ל. אלא שלטעם זה אם יודעים שתיבות האתרוגים הם כאו"א מגינה בפ"ע יש לסמוך על הסימנים משא"כ לשלשה טעמים הראשונים.

ב אף יש לדון ולהכשיר באתרוגים הבאים לפנינו ולסמוך על הסימנים שאינו מורכב ה"ל. ונבא לבאר אחת לאחת בס"ד.

ומתחלה נבאר מה שי"ל בענין חשש הראשון משום דקיי"ל סימנים לאו דאורייתא. דמלבד שד"ז אינו ברור כ"כ.

וכבר הוכיחו האחרונים מדברי הרמב"ם (פ"ז מהלכות נחלות ה"ג) דמבואר שם דהא דאין משיאין את האשה ע"פ סימנים שפגופו היינו רק מדרבנן אבל מדאורייתא יש לסמוך על סימנים.

(ומ"ש הרמב"ם שם סימנים מובהקין שפגופו. ע"כ צ"ל דכוננתו על סימנים בינונים דלפעמים קרו להו מובהקים בלשון הפוסקים.

דבסימנים מובהקים ממש משיאין אשתו אף מדרבנן). ואכמ"ל פה ולבאר דעת הרמב"ם בזה שלא יסתרו דבריו ממ"ש בפ"ג מה' גירושין ופי"ג מהלכות גו"א.

ובמ"א מבואר זה. וגם הבה"ג ס"ל להלכה דסימנים דאורייתא.

ועוד כמה פוסקים. ומלבד שי"ל פאן דסימני אתרוג האלו נידונים כס"מ ממש כמשמעות לשונו של מהרי"פ ה"ל.

(דס"מ הוא שלא ימצא רק אחד מאלהי כו'. ואפשר דהכא דקו רבנן בהו מילתא דהכי הוא וגם הנה י"ל עוד דהא דסימנים לאו דאורייתא היינו היכא דצריכין בירור שזהו אותו הדבר הפרטי בעצמו שצאבד ממנו.

(וגם נגד זה י"ל דאדרבה הוא מרובא דעלמא כמ"ש הפ"י). משא"כ היכא שהסימנים מחלקים רק לברר הדבר בין שני מינים אם הוא מזה או מזה שפיר סומכין ע"ז בכמה איסורי תורה.

ואכמ"ל מכ"ד שי"ל בזה). ולבר מן דין.

הנה לפמ"ש בתשובת נו"ב מ"ק חאה"ע סימן ל"א דהבעיא בגמרא דב"מ אי סימנים דאורייתא או דרבנן היינו רק היכא דבעינו לאפוקי מחזקה כמו לאהדורי גט אשה בסימנים או להתירה בעדות שמת בעלה ע"י סימנים אבל במקום שאין חזקה מנגזרת להסימנים סומכין שפיר על סימנים מדאורייתא.

ולפ"ז י"ל דגבי אתרוג נמי יש לסמוך על סימנים מדאורייתא. דאע"ג דיש פאן חזקה חיוב על האדם לצאת באתרוג הכשר.

מ"מ אין חזקה זו מנגזרת להסימנים, רק הסימנים מבררים את החזקה חזקת חיוב שעליו שיוצא חיובו בנטילת אתרוג זה. וכמו שהאריכו האחרונים בסברא זו לעגנו ע"א דאינו נאמן היכא דאיתחזק איסורא מ"מ אם הע"א הוא רק מברר החזקה נאמן וכמ"ש הר"ן פ"ג דקידושין גבי קידושי את בתי כו' דאם ב"א אהד ואמר אני קידושתיה נאמן מה"ט.

ולכאורה יש להוכיח פה"ן בזה. מהא דמבואר בתוספתא ספ"ה דפסחים חמש חבורות שנתערבו פסחיהו נאמן אהד מבני חבורה לומר פסח זה של אותה חבורה.

הרי דאף שהוא מעיד נגד הרוב דהרוב מהתערובת אסורים משום פסח שלא למנויו. מ"מ פינון שהוא רק מברר המיעוט מהרוב ואומר שזה הפסח הכשר של חבורה זו שפיר נאמן בזה אלא די"ל דתליא בפלוגתא דהתוספות והרמב"ן.

דהתוס' כתבו בריש גיטין וביבמות (דפ"ח ע"א ד"ה ברי') דהא דע"א נאמן באיסורין לפינון מוספיה לה לעצמה. והרמב"ן ריש גיטין כתב לחלק דש"ה דמתוך שנתאמנת על עצמה נאמנת נמי לבעלה.

ומש"ה מהימנא שם אפילו באיתחזק איסורא ע"ש. ולפ"ז י"ל בפירוש התוספתא דפסחים דדוקא אהד מבני חבורה נאמן לומר שהפסח של אותה חבורה שלו, דמתוך שנתאמן על עצמו נאמן ג"כ על חבריו.

אבל ע"א דעלמא לא מהימן. ולפ"ז אדרבה מוכח דע"א אינו נאמן אף לברר החזקה או הרוב.

ולא פה"ן ה"ל. אבל לדעת התוס' דבגדה ג"כ אינה נאמנת נגד חזקת איסור ע"ש.

ולא ס"ל ה"ל סברא דמתוך שנתאמנת על עצמה כו'. ולפ"ז צ"ל בתוספתא דאורחא דמילתא נקט אהד מבני חבורה וה"ה ע"א דעלמא.

וא"כ מוכח דע"א נאמן לברר החזקה או הרוב. וכסברת הר"ן ה"ל.

(ובזה ניחא ג"כ מה שנתחבט בנו"ב חאה"ע סימן ס"ט ב"מאמינים לטבח על בש"ר פשיטה היכא שיש רוב בהמות טריפות והא אין ע"א נאמן נגד חזקה וכש"כ נגד רובא דעדיר מחזקה ע"ש. ולה"ל ניחא.

וראיתי שהפ"י בק"א לקידושין שם פתב פ"עין זה). אלא שעיקר דעת הנו"ב ה"ל במ"ש דהבעיא בגמרא אי סימנים דאורייתא או דרבנן היינו רק היכא דמפקינן מחזקה כו'.

אין דבריו נראין בזה. מלבד מ"ש בעצמו שם דהא אמרינן דאי סימנים דרבנן לעגנו אבידה נמי הוי רק תקנתא מדרבנן.

והרי המוצא אבדה לא תשיב מוחזק כמבואר בתוס' בכ"ד. וכן מוכח מדברי רש"י בחולין (דע"ט רע"ב) שפירש שם דהא דאמרינן התם דסימניו דאורייתא היינו לעגנו הבעיא בגמרא דב"מ אי סימנים דאורייתא כו' ע"ש.

והתם גבי פרידות ליכא שום חזקה נגד הסימנים. ומוכח דאף במקום שאין חזקה נגד הסימנים איבעיא להגמרא אי סימניו דאורייתא או דרבנן.

ועוד יש להוכיח דלכאורה קשה אהא דאמר הגמרא דאי סימנים דאורייתא מהדרינן גט
אשה בסימנים והא אי סימנים דאורייתא מדרשא דשמלה ילפינן לה. והתם גבי אבידה
ליכא חזקה נגד הסימנים.

א"כ מנ"ל למילף מזה שסימנין מוציאין מיד חזקה לאהדורי גט אשה בסימנים ודילמא
חזקה עדיפא מסימנים. וראיתי בנו"ב מ"ת (חאה"ע סימן ס') שהקשה פן בשם חתנו.

וכתב שהיא קושיא חזקה כברזל. ומ"ש שם לתרין דהא דהמוצא אבידה לא נחשב מוחזק
היינו משום דהמוצא לא קנאה בניאוש שהבעלים אינם מתניאשים וסומכין על הסימנים
שיודעים בה פיון שהסימנים מועילים.

וא"כ אפתי הרי הסימנים מוציאין מיד החזקה שאם לא היו הסימנים מועילים הנה המוצא
מוחזק שהיה קונה אותה בניאוש ואנו מוציאין מחזקתו ע"פ סימנים פנ"ל זה ת"ד הנו"ב
שם. אמנם לפמ"ש התוס' בחולין (דצ"ו ע"א ד"ה פלגיא) דאפילו אי סימנים דאורייתא
מ"מ אין להוציא ממון מיד המוחזק ע"פ סימנים ע"ש.

וא"כ הדק"ל הקא. דבמ"נ אי איכא למילף מאבידה שסימנים מוציאין מיד חזקה א"כ
גילף ג"כ דמהני סימן לאפוקי מחזקת ממון.

ואי נימא דבאבידה ליכא שום חזקת ממון מש"ה מהני שם סימנין. א"כ מנ"ל למילף
דמהני סימנים לאפוקי מחזקת א"א הא באבידה ל"ש שום חזקה זולת חזקת ממון.

וקשה בממ"נ. ועיקר הסברא בזה כמו שפכתתי בתשובה אחרת לסתור דברי הנו"ב
בתירוץ הג"ל.

דיש לחלק בין היכא דאיכא חזקה דמעיקרא ואנו באין להוציא הדבר מחזקתו מכאן
ולתבא ע"י סימנים שעי"ז נימא שפעת יצא הדבר מחזקתו הקודמת. בזה י"ל דאין סימנין
מוציאין מיד חזקה.

אבל גבי אבידה נהי דאי לאו הסימנין הנה המוצא קונה בניאוש והנה נחשב מוחזק מ"מ
עכשיו הרי הסימנים מונעים חלות החזקה פלל שלא יקנה המוצא ולא יבא לכלל חזקה
מעולם. והסימנים מסלקים את החזקה מעיקרה שלא תמצא מקום לחול פלל.

(וכ"כ בתשובות מיימוני להלכות אישות סימן ג' לענין ע"א דאינו נאמן באיסורין היכא
דאיסתחזק איסורא דלא תשיב איתחזיק איסורא אלא היכא דאף לדברי העד הבא להתיר
האיסור מכאן ולהבא מודה הוא דמעיקרא הנה איסור כו'.

וכש"כ הקא דאמרינן סברא זו). אלא הנה נראה לומר לפמ"ש התוס' בחולין שם (דצ"ו
ע"א) בהא דמתזירין שט"ח בסימנים כו'.

משום דשטר שאין אדם מוחזק בו שיאמר שלי הוא מהדרינן שפיר כו' עכ"ל. הרי דאע"ג
דאח"כ ממילא יוציאו ממון מיד המוחזק ע"י שטר זה מ"מ פיון שפעת אנו דנים רק על
השטר ובהשטר אין אדם מוחזק בו צריף להתזיר השטר ולא איכפת לן בזה שאח"כ יבא
ע"ז ממילא להוציא ממון.

וה"נ י"ל דלאהדורי גט אשה בסימנים ג"כ לא תשיב כלל בזה שזהו להוציא מחזקת א"א פינון שפעת דנים רק על הגט הנמצא אם הוא זה ואח"כ ממילא יהיה פשר לגרש בו ואין הסימנים מוציאים מיד חזקה כלל בזה.

(ויש לחלק בזה מהו דריש גיטין (ד"ב ע"ב) דחשיב איתחזוק איסורא דא"א לענן שלא יהא ע"א נאמן לומר שנכתב לשמה כו'). ולפ"ז מוכח דהבעיא אי סימנים דאורייתא או דרבנן היינו בלא חזקה כנגדו וכמבואר.

אלא דלפ"ז קשה דא"כ היכי פשיט הגמרא התם דסימנים דרבנן מהא דתנו אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו והשתא לעולם אימא דסימנים דאורייתא ומהדרינו גט אשה בסימניו ומ"מ לענן עדות מיתה אין משיאין ע"פ סימנים דהתם הסימנים באים להוציא מחזקת חיים וחזקת א"א ואמנם י"ל דהסוגיא דב"מ שם קאי לפי שינויא קמא דהגמרא בבכורות (דמ"ו סע"ב) דהא דבעינו פ"פ עם החוטם הוא רק מדרבנן שחמירו בעדות אשה בתחלתה.

ומדאורייתא סגי בפ"פ בלא חוטם. וא"כ הא ממתניתין מוכח דאין סומכין על סימנים אף שמכירין אותו בפ"פ בלא חוטם דסגי בזה מדאורייתא וא"צ כלל לסימנים.

וכיון דמדאורייתא פבר הותרה בהפרת פ"פ לחוד ממילא נדאי פבר אנדא לה חזקת א"א. ומ"מ אין סומכין על סימנים להתיר אף באיסור דרבנן.

ומזה מוכח שפיר דסימנים לאו דאורייתא. (ולקסומן יש לסמוך על סימנים אף אי סימנים דרבנן צ"ל דהכא דעיקר האיסור הוא מדאורייתא אף לענן האיסור דרבנן שבו אין סומכין על סימנים).

ואין להקשות דלפי שינויא קמא דבכורות הנ"ל א"כ היכי פשיט הכא דסימנים דרבנן נדילמא שאני עדות אשה בתחלתה דאחמירו בה רבנן כדאמר התם. ז"א.

דהא דאחמירו בה רבנן היינו פשעיקר האיסור מה"ת. אבל פינון שמה"ת בלא"ה מותרת משום הפרת פ"פ ואסורה רק מדרבנן.

וגם נימא דסימנים דאורייתא וסומכין עליהם באיסורי תורה. פשיטא דאין סברא לומר שבעדות אשה יגבבו כל החומרות לגזור גזירה לגזירה כולי האי.

ויש להאריך בזה הרבה אלא שאכמ"ל. דנקטינו להו שמעתתא דרף אגב.

ובמ"א ביארתי יותר וישם יישבתי קושא הנ"ל באופנים אחרים: ג אלא דבלא"ה י"ל ולסמוך על סימני אחרונים. ע"פ דברי המ"ב והט"ז ודעמיניהו דס"ל דצירוף שני סימנים בינונים הוי סימן מובהק וסומכין עליו באיסורי תורה.

(ובח"מ באהע"ז סימן י"ז בתשו' ע"ד פנחס מארלא האריך לחלוק ע"ז ע"ש). וכבר ביארתי במ"א בתשובת עגונה די"ל שבד"ז פליגי רש"י ותר"ן בכתובות (דפ"ה ע"ב) שהוא דאפקוד שב מרגניתא דצירי בסדינא פי ר' מייאשא כו' חדא דידענא ביה דלא אמיד ועוד הא קיהיב סימנא ופירש"י סימנא שאמר בסדין הו צרורות והו שבע.

והתוס' פתבו ע"ז דביבמות (דקט"ו ע"ב) לא הוי סימן כה"ג. והר"ן פתב וז"ל והאי סימן דאמרינו הקא מיירי בס"מ.

ותמיהני דהא משמע שהסימן נשאר בסדין הן צורות והן שבע. וכ"כ רש"י ז"ל. עכ"ל הר"ן. אמנם אי ניקא בדעת רש"י ז"ל דס"ל דצירוף סימנים בינונים הוי ס"מ ניקא שפיר.

דכינן דקיי"ל מנין הוי סימן ומקום נמי הוי סימן א"כ הקא בצירוף תרנונייהו שאמר המנין שהם ז וגם המקום דצירי בסדינא ה"ל ס"מ דמהני אף להוציא קמון. ומצאתיבספר הפלאה שם שכ"כ ליישב פירש"י.

וכ"נ מוכרח בפירש"י שהזכיר שני הסימנים ושלכן הזכיר התלמוד דאפקיד שב מרגניתא דצירי בסדינא וכדיוק הר"ן. אף מדברי הר"ן מוכח דפליג וס"ל דצירוף סימנים נמי לא מהני להיות ס"מ.

מיהו אף אם ניקא פדעת הסוכרים דצירוף סימנים לא מהני להיות סימן מוכח מ"מ גבי סימני אתרוג י"ל דא"צ לסברא דצירוף סימנים. ובלא"ה יש לסמוך פאן על סימנים.

דכינן שזהו בעיא דלא איפשטיא בגמרא דב"מ אי סימנים דאורייתא או דרבנן. וגם לר"א מספקא ליה אי סימנים דאורייתא בגיטין (דכ"ז ע"ב).

ועיין ש"ך חו"מ סימן רס"ז סס"ק ב'. וכבר הספיקו הפוסקים דספק בעיא דלא איפשטיא מצרפין לס"ס וכן מבואר בתשובת מהריב"ל (הובא באה"ע סי"ז בק"ע אות ל"ה).

בספק על הסימן אם הוא ס"מ הוי ס"ס דשמא סימנים דאורייתא ושמא זהו ס"מ כו' ע"ש. ולפ"ז באתרוג יש לסמוך על סימנים מטעם ס"ס.

ספק א' דדילמא קיי"ל סימנים דאורייתא וסומכין עליהם בכל האיסורין וה"נ כל האתרוגים הבאים לפנינו בסימנים הללו הן פשרים ואפילו הבאים מגינה שיש בה אילנות מורכבים ושאינן מורכבים ג"כ סומכין על סימנים דהוי דאורייתא). ספק ב'.

את"ל סימנים דרבנן מ"מ שמא אתרוג זה הוא ממקום שאין מרפיבין והוא פשר. ול"ד לאהדורי גט אשה בסימנים דהתם אין פאן רק ספק אחד ע"ז הגט אם זהו הגט שנאבד או לא.

אבל הקא שהספק הוא על כל האתרוגים ולפי הספק הא' דסימנים דאורייתא כל שיש בו סימנים הללו פשר. ובכה"ג לא הוי ס"ס משם אחד.

(ועדיף יותר מס"ס של המהריב"ל שהובא בסמוך). רק דלכאורה להפוסקים הסוכרים דבעינן ס"ס מתהפך א"כ פאן הס"ס אינו מתהפך.

דאת"ל שהוא מורכב פסול בודאי. (ול"ל שנתחיל הספק הא' אם הוא ממקום שמרפיבין כו' ואז יהיה מתהפך).

דז"א.

דְּעִיקָר הַסֶּפֶק הוּא אִם הוּא מְוַרְכָּב. וְאִין עִיקָר הַסֶּפֶק עַל מְקוּמוֹ).

וְאִמְנָם יְדוּעַ דְּבָרֵי הַמַּהְרִי"ט וּמַהְרַח"ש וְהַפְר"ח וְסִיעֲתָם דַּס"ל דַּא"צ כְּלָל שְׂיָהָא הַס"ס מִתְהַפֵּף. (וּבְכו"פ הַכָּרִיעַ דְּבִמְקוֹם דְּלִיכָא חֲזַקַת אִיסוּר סְמִיכִין עַל ס"ס אַף שְׂאִינוּ מִתְהַפֵּף.

וּבִסְפָר חוּו"ד הַכָּרִיעַ כְּלָל שְׂאִין רִיעוּתָא בְּרוּרָה לְפָנֵינוּ סוּמְכִין עַל ס"ס שְׂאִינוּ מִתְהַפֵּף וְאַף אִם הוּא מְשֵׁם אֶחָד כּו' ע"ש). וְאַף לַפ"ד הַש"ף שְׂהַסְפִים לְדַעַת הַרַמ"ע לְחֶלֶק בֵּין אִם צָרִיף לְהַתְחִיל בְּסֶפֶק הַא' אִז לֹא בְּעֵינֵן שְׂיָהָא מִתְהַפֵּף כּו'.

מ"מ בְּכַה"ג דַּנ"ד. שְׂהַסֶּפֶק הַא' הוּא סְפִיקָא דְּדִינָא אוּלַי יֵשׁ כְּאִן בְּרוּר וְהַסֶּפֶק הַב' הוּא סֶפֶק בְּמִצְיָאוֹת.

יֵשׁ מְקוֹם לִזְמַר דַּא"צ לְהַתְהַפֵּף. דְּתַחֲלָה יֵשׁ לְדוֹן אִם יֵשׁ כְּאִן בְּרוּר ע"פ הַדִּין כּו'.

(וְגַם יֵשׁ מִי שְׂפָתַב דְּהָא דְּבְעֵינֵן ס"ס מִתְהַפֵּף הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן וְכִאִן בְּעֵינֵן רַק לְאַפּוּקֵי מְאִיסוּר תּוֹרָה. דְּלַעֲנֵן אִיסוּר דְּרַבְּנָן סְגִי לְסַמְנָה עַל סִימָן לְחוּד).

וְאִכַּמ"ל וְלְדוֹן בְּסִבְרוֹת אֱלוֹ. וּבִלֵּא"ה הָא בְּאַתְרוּג הַמְּוַרְכָּב גּוֹפִיָה יֵשׁ מִחֲלֻקַת בְּפוֹסְקִים וְאִין לְהַחֲלִיט שְׂפָסוּל בְּנִדְאֵי.

וְאַפְשָׁר לְצַרֵּף זֶה ג"כ לְסֶפֶק. (וְע"ש בְּשִׁבּו"י בַּמ"ש דְּאַתְרוּג וְלִימוֹן הֵנִי מַב"מ וְלִיכָא אִיסוּר הַרְכָּבָה).

וְגַם אִף אִם נִימָא לְהַסְתַּפֵּק עַל סִימְנֵי אַתְרוּג אִם הֵם סִימְנֵים בִּינּוּנִים אוּ ס"מ א"כ יֵשׁ לָנוּ כְּאִן ס"ס הַמִּתְהַפֵּף (וּכְמַהְרֵיב"ל הַנְּ"ל). מְכַל הֵנִי טַעְמֵי י"ל שְׂסוּמְכִין עַל סִימְנֵי אַתְרוּג בְּזָה: דְּוַנִּידוֹן הַחֲשָׁשׁ הַב' דְּאַפִּילוּ אִי סִימְנֵים דְּאוּרֵייתָא מ"מ הֵנִי סִימְנֵים לָאו דְּאוּרֵייתָא.

וּכְמוֹ דְּאַמְרִינֵן בְּסִימְנֵי בִּיצִים בְּחֻלִּין (דַּס"ד ע"א) דְּכִינֵן דְּלָאו הַלַּמ"מ נִינְהוּ לֹא חֲשִׁיבֵי אִפִּילוּ כְּסִימְנֵים בִּינּוּנִים. י"ל בְּזָה דְּלֹא דְּמִי כְּלָל לְהַף דְּהַתָּם.

וְהַהֲכַרַח לְחֶלֶק בְּזָה. מְהָא דְּאִיתָא בְּחֻלִּין (דַּע"ט סַע"א) א"ל ר' אַבָּא לְשַׁמְעִיָה אִי מְעִיילַת לִי כּוּדְנֵייתָא בְּרִיֶּסֶפֶק עֵינֵן לְהַנְּףָה דְּדַמְיֵין לְהַדְדִי וְעִייל לִי, אַלְמָא קְסָבֵר אִין חוֹשְׁשִׁין לְזַרְעַת הָאָב וְסִימְנֵים דְּאוּרֵייתָא וּפִירַשׁ"י מְדַסְמִיף אִסִּימְנֵין וְשָׂרִי אִיסוּרָא עַלְלֵיהּוּ ש"מ הָא דְּסִמְכִין אִסִּימְנֵים בְּחֻזְרַת אַבְדָּה דְּאוּרֵייתָא הִיא כּו'.

וְהַתָּם בְּאֵלוּ מְצִיאוֹת מְבַעֲרָא לָן סִימְנֵים דְּאוּרֵייתָא אוּ דְּרַבְּנָן עַכ"ל. וְהַרְמַב"ן שֵׁם פִּירַשׁ וְהוּבָא בַּח' הַר"ן דְּהַגְמ' הַכָּא קְאָמֵר רַק עַל סִימְנֵים אֱלוּ שְׁהֵן עִיקָר לְסַמְנָה עַלְיָהּוּן בְּעֵינֵן זֶה וְגַמְרָא גְמִירֵי לָהּ וְדוּמְיָא דְּאַמְרִינֵן בַּפּא"ט דְּסִימְנֵי בִּיצִים לָאו דְּאוּרֵייתָא.

וְלַכְאוּרָה יֵשׁ לְתַמְנָה עַל פִּירַשׁ"י דַּס"ל דְּהַף דְּהַכָּא תַלְיָא בְּהַבְעֵיָא דַּב"מ אִי סִימְנֵים דְּאוּרֵייתָא. וְקָשָׁה בַּמַּמ"נ.

אִי ס"ל לְרַשׁ"י דְּהַנְּףָה סִימְנֵים דְּהַכָּא נְאֻמְרוּ הַלַּמ"מ דְּרַבְּרָבֵן אֲוֹדְנִיָה וְזוּטֵר גְּנוּבְתִיָה בַּר חֲמַרָא כּו'. א"כ אִף אִם נִימָא דְּבַעֲלָמָא סִימְנֵים דְּרַבְּנָן מ"מ כְּאִן יֵשׁ לְסַמְנָה עַל הַסִּימְנֵים שְׂנְאֻמְרוּ הַלַּמ"מ לְעֵינֵן זֶה.

וּכְמוֹ בְּסִימְנֵי עוֹף טְהוֹר. (וְהָא דְּעוֹף טְהוֹר אִינוּ נְאָכְל אֱלָא בְּמִסְוֶרַת מְבֹאָר בַּפִּירַשׁ"י בַּפּא"ט דַּס"ב ע"ב ד"ה חֲזִיוָהּ).

שְׁזָהוּ רַק מְשׁוּם שֶׁהַסִּימָן שְׂאִינוּ דוֹרֵס אֵינּוּ מְבוֹרָר דְּשִׁמָּא יְדָרוּס לְאַחַר זְמַן וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ
שָׁם בְּתַרְגּוּמֵי דְאַגְמָא ע"ש). וְכֵן בְּסִימְנֵי עוֹבְרֵי דְגִימֵי שְׁסוּמְכִין עַל הַסִּימְנֵי שֶׁלְהֵם
דְּהוּי מְדַאֲרֵיטָא וּכְמ"ש הַתּוֹס' (שָׁם דַּס"ד ע"א).

וְאִי ס"ל לְרִש"י דְּסִימְנֵי דְהִקָּא בְּאַוּדְנִיָּה וּגְנוּבְתִיָּה לֹא נֶאֱמָרוּ הַלַּמ"מ. א"כ ה"ל כְּסִימְנֵי
בִּיצִים דְּלֹא דְאֲוֹרֵיטָא וְאִין סוּמְכִין עֲלֵיהֶם אַף לְמַ"ד דְּבַעְלָמָא סִימְנֵי דְאֲוֹרֵיטָא פְּנ"ל.

וּמַה מְהֵי הָא דְסָבֵר ר"א דְּבַעְלָמָא סִימְנֵי דְאֲוֹרֵיטָא מ"מ פֶּאן אִין לְסַמְנָה עַל סִימְנֵי
אֵלוּ דְלֹא חֲשִׁיבֵי אַף כְּסִימְנֵי בִּינוּנֵי וְכַנ"ל. וְנִרְאֵה לְחַלְקֵי דְדוּקָא בְּסִימְנֵי בִּיצִים שְׁצָרִיף
שְׂיָהָא הַסִּימָן כּוֹלֵל בְּכָל הָעוֹפּוֹת שְׁבַעוּלָם.

מִש"ה כָּל שְׂלֵא נֶאֱמָרוּ סִימְנֵי אֵלוּ מֵהַלַּמ"מ אִין לְסַמְנָה עֲלֵיהֶם כָּלֵל דְּשִׁמָּא נִמְצָא מִין
אַחַד טָמֵא שֶׁג"כ מְטִיל בִּיצִים כְּעוֹף טְהוֹר בְּרֵאשׁ אַחַד כַּד וְאַחַד חַד. וְכַדְאִיתָא שָׁם דְּאִיפָא
דְּעוֹרְבָא דְדָמֵי לְדִיוָּה כו'.

וּמִי פֶּא בְּסוּד הַבְּרִיאָה לְהַבְחִין בְּנִסְיוֹן עַל כָּל מִינֵי עוֹפּוֹת טָמְאִים שְׁבַעוּלָם וְיִגִּיד זֹאת שְׂלֵא
נִמְצָא אַף אַחַד מֵהֶם בְּסִימְנֵי טְהוֹרִים כְּאֵלוּ. אִם לֹא שְׁנַדַּע כְּזֹאת מֵהַלַּמ"מ.

וְכָל שְׂלֵא נֶאֱמָר כֵּן מֵהַלַּמ"מ אִין לְסַמְנָה כָּלֵל ע"ז. אֲבָל בְּסִימְנֵי פּוּדְנִיטָא דְצָרִיף לְהַבְחִין
רַק בֵּין בֵּר חֲמָרָא וּבֵר סוּסָא וְהַנְּסִיוֹן הוֹרָה לָנוּ כ"פ הַסִּימְנֵי הַמְבְּדִילִים בֵּין שְׁנֵי מִינֵי
אֵלוּ בְּאַוּדְנִיָּה וּגְנוּבְתִיָּה.

א"כ לְמָה יִגְרַע זֶה מִסִּימְנֵי בִּינוּנֵי דְעֵלְמָא שְׁסוּמְכִין עֲלֵיהֶם בְּאִסּוּרִין אִי נִימָא דְסִימְנֵי
דְאֲוֹרֵיטָא וְא"צ שְׂיָהָא הַסִּימָן הַלַּמ"מ. וְעִיָּקֵר הַסְבָּרָא בְּהַבְעֵיָא דְגְמָרָא אִם נִימָא דְסִימְנֵי
דְאֲוֹרֵיטָא הוּא דְלֹא חֲיִיִּשִׁינּוּ דִילְמָא אִיתְרַמֵּי ע"פ מְקָרָה עוֹד חֲפָץ בְּסִימָן כְּזֶה וּמ"ש
הַרְמַב"ן בְּחוּלִין שָׁם דִּי"ל דְּבַחְזֵרְתָּ אֲבָדָה סִימְנֵי לֹא דְאֲוֹרֵיטָא מְשׁוּם דִּילְמָא מִיחְזִי חֲזִי
א"נ פְּסוּמָא בְּאַרְוָבָה.

לְכַאוּרָה קִשָּׁה דַּא"כ מֵאִי מִיִּתֵי הַגְמָרָא בְּב"מ שָׁם לְפָשׁוּט הַבְּעֵיָא מִמְתְּנִיתִין דְּאִין מְעִידִין
אַלָּא עַל פ"פ כו'. דְּהֵתָם ל"ל מְטַעַם סְבָרוֹת אֵלוּ שֶׁל הַרְמַב"ן הַנ"ל.

(וְאִף דִּישׁ לֹא לֹא דְפָשִׁיט הַבְּעֵיָא בְּדָרְךָ כַּש"כ דְּאִפִּי בְּמָקוֹם דְּלִיפָא חֲשִׁשׁוֹת אֵלוּ סִימְנֵי
דְרַבְּנָן. מ"מ מוֹכַח דְּעִיָּקֵר הַסְבָּרָא בְּהַבְעֵיָא אִי סִימְנֵי דְאֲוֹרֵיטָא אוּ דְרַבְּנָן הִינּוּ אִי
חֲיִיִּשִׁינּוּ לְדִילְמָא מִתְרַמֵּי כו'.

וְאִכְמ"ל וּבִיאָרְתִי בְּמ"א). וּבְזֶה נִיחָא גַם כֵּן מ"ש הָאֲחֵרוֹנִים בִּי"ד סִימָן ט"ו לְסַמְנָה
בְּעֵגְלִים הַנְּקָחִים מִן הַנְּכָרִים עַל סִימְנֵי קַרְנֵי וְשִׁינֵי.

וּמְצָאֵתִי כְּדַבְרֵיהֶם בְּחִידוּשֵׁי הַמְּאִירֵי לְמַסְכַּת שְׁבַת דְּקַל"ה ע"ב. (וְשָׁם מְבִנְיָא דְסִימָן
הַטְּבוּר ג"כ הוּא סִימָן בְּזֶה וְזֶהוּ דְלֹא כַּהֲתַב"ש שָׁם).

וְלְכַאוּרָה הָא הֵנִי סִימְנֵי דְקַרְנֵי וְשִׁינֵי וְדַאִי לֹא דְאֲוֹרֵיטָא נִינְהוּ וְהִיכִי סְמְכִין
עֲלֵיהֶם. וְלִפִּי דְבְרֵינוּ נִיחָא דְכָאן אַף דְהֵנִי סִימְנֵי לֹא דְאֲוֹרֵיטָא מ"מ לֹא גְרַעֵי מִסִּימְנֵי
בִּינוּנֵי לְהַבְחִין רַק בֵּין בְּנֵי ח' יָמִים וּבֵין תּוֹף ח' יָמִים כו' וְכַנ"ל.

והשתא להסוברים דבתוה ח' ג"כ הנירק איסור דרבנן דמדאורייתא אולינו בתר רוב
ולדות בני קיימא. א"כ שפיר יש לסמוך הכא על סימנים בינונים אפילו נימא דסימנים
דרבנן.

ואף להסוברים דבתוה ח' ימים הוי חשש מדאורייתא. (ודייקו פן מגמרא דר"ה ד"ז
ע"א).

י"ל דכאן סומכין על צירוף שני סימנים דהוי כס"מ. ולהפוסקים שפסקו סימנים
דאורייתא בלא"ה ניקח הכא.

משא"כ אם נדמה הך מילתא לסימני ביצים אין לסמוך פלל ע"ז. ולדברינו שכתבנו
לחלק בזה פנ"ל ניקח שוב מצאתי בתשובת ח"ס ביו"ד סימן ט"ז שעמד בזה היא
סומכין על סימני קרניים ושיניים כו' פיון דהני סימנים לאו דאורייתא.

ולא נחית לסברתנו. (ועל תירוצו שם שכתב דהא דמיעוט נפלים הוי מיעוט המצוי היינו
בלית ביה סימנים אבל פאן שיש בו סימנים הוי מיעוט שאינו מצוי ומיעוטא דמיעוטא
ולא גזרו.

לכאורה י"ל בזה דא"כ גבי סימני ביצים נמי אמאי לא סמכינו עליהו ובשלמא לפ"ד
התוס' בחולין (דס"ג סע"ב) בהא דפריה הגמרא ודילמא דעורף טמא ניהו שהקשו דניזיל
בתר רובא ורוב עופות טהורים ניהו.

ותירצו דאפשר שיש בטמאין מינין הרבה ע"ש. ניקח.

אבל לפ"ד הר"ן שתיירץ שם דסמכינו מיעוט טמאין למיעוט דטריפות כו'. וא"כ בביצים
שיש להם סימנים טהורים נימא ג"כ דהוי מיעוטא דמיעוטא ולא סמכינו ליה פלל כו'.
וי"ל).

וגם הלום ראיתי בתשו' ח"ס (באו"ח סי' ר"ז) שהחליט דסימני אתרוג לאו דאורייתא
ודינו פדין עורף טהור שנאכל במסורת. ואין דבריו מוכרחים לפי מה שבארנו דאר דהני
סימנים לאו דאורייתא מ"מ מהני פאן כמו סימן בינוני עכ"פ להבחין בין אתרוג המורכב
בלימון או מראנץ (ולשאר הרפבות שלא שמענו מעולם לא חיישינן פלל).

ול"ד להך דחולין בסימני ביצים דלא סמכינו עליהו דהתם צ"ל הסימן פולל בכל עופות
שבועולם וע"ז לא סמכינו רק מה שנאמר בהלמ"מ. משא"כ הכא וכנ"ל.

ופשיטא דהא דעורף טהור נאכל במסורת אינו ענין לכאן דהתם הטעם פמבואר ברש"י
דשמא ידרוס אחר זמן כמו בתרגולתא דאגמא. ואין הסימן מבורר דאולי נראה בו אח"כ
סימני טומאה.

משא"כ פאן שהסימנים לא ישתנו עוד י"ל דסומכין עליהם. (ומחמת בדיקת הסימן
הפנימי יבואר לקמן).

וראיתי שהח"ס גופיה (באו"ח סימן קפ"ג) נקט בפשיטות דסימני אתרוג הוי כמו סימנים
בינונים בעלמא. ולא כמו שכתב בתשו' הג"ל.

וְנָהוּ כְּדַבְּרֵינוּ רַק לְשִׁדְּכָרְיוֹ סְתוּמִים. וּכְבָר בִּיאָרְנוּ לְעֵיל דְּכָאן יֵשׁ לְסִמְנֵי עַל סִמְנֵים
בִּינֻנִים כּו': הַ וְהִנֵּה בְּהַדְּ גְּמָרָא דְּחֻלִּין (דַּע"ט הַג"ל).

לְשִׁכְּרָא בִּיאָרְנוּ דְּרִשׁ"י מְפָרֵשׁ דַּר"א סְבַר סִמְנֵים דְּאֹרְיִתָא בְּכָל דְּוֹכְתִי דְּזֵה אִיבְעִיא לֹן
בְּגְמָרָא דַּב"מ. וְהַרְמַב"ן פִּי דְּאִינוּ עֲנֵנוּ לְהַדְּ דְּהֵתָם רַק דְּסִמְנֵים דְּהֵכָא דְּאֹרְיִתָא וּגְמָרָא
גְּמִירִי לָהּ יֵשׁ לְבָאָר דַּעַת הַפּוֹסְקִים אִם ס"ל בְּפִי הַסְּוֹגֵיָא כַּפִּירֵשׁ"י אִו כְּהַרְמַב"ן.

וְלְכָאוּרָה מוֹכַח מְדַעַת הַרְמַב"ם וְהַטּוֹש"ע לְשִׁפְסָקוּ דְּסִמְכִינוּ עַל סִמְנֵי פְּרָדוֹת בְּאֲזֻנִים
וּבְזַנְבֵי וּבְקוֹל וְהֵם עֲצָמָם פְּסָקוּ דְּסִמְנֵים דְּרַבְּנֵן. (וְאַף לְשִׁכְּרָא כְּתַבְתִּי לְעֵיל דְּיֵשׁ מְהַאֲחָרוּנֵים
דַּס"ל בְּדַעַת הַרְמַב"ם דְּסִמְנֵים דְּאֹרְיִתָא אִינוּ מְוַסְּכָם.

וְגַם מ"מ קָשָׁה עַל הַטּוֹש"ע). וּמוֹכַח לְכָאוּרָה דַּס"ל כַּפִּי הַרְמַב"ן הַג"ל דְּהַדְּ דְּהֵכָא לָא
תְּלִיא אִי בְּעֵלְמָא סִמְנֵים דְּאֹרְיִתָא אִו דְּרַבְּנֵן וְכַנ"ל.

רַק לְהַסְוִיָרִים דְּצִירוֹף סִמְנֵין הָנִי ס"מ י"ל דְּבָסִי פְּרָדוֹת סוּמְכִין עַל צִירוֹף סִמְנֵים.
וְהַגְּמָרָא מוֹכִיחַ מְדַר' אַבָּא דַּא"ל לְשִׁמְעִיָה עֵינֵן הַנָּה דְּדַמְיֵין וְהֵינֵנוּ רַק בְּמֵרָאָה דְּאֲזֻנִים וְזַנְבֵי
בְּלֵא לְשִׁמְעִיָה הַקּוֹל כַּדְּפִירֵשׁ"י, (וְאֲזֻנִים עִם זַנְבֵי יַחַד הָנִי חַד סִמְנֵין).

וּמִש"ה מוֹכַח דַּס"ל סִמְנֵים דְּאֹרְיִתָא. מִשַּׁא"כ הַרְמַב"ם וְהַטּוֹש"ע לְשִׁהַצְרִיכוּ ג"כ לְבֹדְדֵין
בְּקוֹל דְּהָנִי צִירוֹף סִמְנֵים דְּהָנִי ס"מ מִש"ה סוּמְכִין עֲלֵיו וְרֵאִיתִי שַׁכ"כ בְּתִשׁוּ' נו"ב (מ"ת
ס"ס ס"ו) וּבְתִשׁוּ' פ"י מְדַרְבְּנֵן.

וְנִסְתַּר כָּל הַג"ל וְהַדְּק"ל). וְעוֹד יֵשׁ לְסַתּוֹר (חַאה"ע סִי ז').

וּלְפ"ז אֲדַרְבֵּה מוֹכַח לְשִׁהַפּוֹסְקִים ס"ל כַּפִּירֵשׁ"י הֵכָא וּמִש"ה הַצְרִיכוּ לְבֹדְדֵין גַּם בְּקוֹל
לְדִידֵין דְּסִמְנֵים דְּרַבְּנֵן. אִף לְהַסְוִיָרִים דְּצִירוֹף סִמְנֵין לָא הָנִי ס"מ א"כ לְדִידְהוּ מוֹכַח
מְדַבְּרֵי הַפּוֹסְקִים הַג"ל דַּס"ל כָּאן כְּפִירוֹשׁ הַרְמַב"ן דְּסִמְנֵין דְּהֵכָא הֵם מְדַאֲרִיָּתָא וּל"ש
מְיָדִי הֵכָא אִי בְּעֵלְמָא סִמְנֵין דְּאֹרְיִתָא אִו דְּרַבְּנֵן כּו'.

וּצ"ל לְשִׁהַפּוֹסְקִים לְשִׁהַצְרִיכוּ כָּאן בְּדִיקַת הַקּוֹל מְפָרֵשִׁים בְּדַר' אַבָּא דַּא"ל לְשִׁמְעִיָה עֵינֵין
הַנָּה דְּדַמְיֵין לְהַדְּדִי הֵינֵנוּ גַם עַל סִמְנֵין הַקּוֹל. (וּבְלֵא"ה צ"ע בְּד' הַנו"ב דַּס"ל דְּסִמְנֵין
דְּאֲזֻנִים וְזַנְבֵי יַחַד הֵם סִמְנֵין א'.

דְּבַחִי הַרְשָׁב"א שָׁם מְבֹאָר שַׁכ"א הוּא סִמְנֵין בַּפ"ע. וְכ"מ בִּירוּשְׁלַמִי פ"ח דְּכֵלָאִים ה"ג
לְשִׁמְעִיָה שָׁם אֲזֻנֵי קִטְנוֹת אִמּוֹ סוּס כּו' הָרִי דְּאֲזֻנִים לְחוּד הָנִי סִמְנֵין.

וְדוֹחַק לֹמַר דְּהַבְּבִלִי פְּלִיג בְּזֵה. וּלְפ"ז נִסְתַּרוּ דְּבַרִי הַנו"ב וְהַפ"י בְּיִישׁוּב דְּבַרִי הַפּוֹסְקִים
הַג"ל).

אֲמַנָם לְכָאוּרָה י"ל בַּע"א סְתִירַת דְּבַרִי הַפּוֹסְקִים הַג"ל ע"פ מַה שֵּׁיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת לְדַעַת
הַרְמַב"ם דַּס"ל דְּסִפְיָא דְּאֹרְיִתָא לְחוּמָרָא הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן. אַבְּל מְדַאֲרִיָּתָא כָּל סְפִיקָא
שָׁרְיָא.

דַּא"כ הֵיאָף מוֹכִיחַ הַגְּמָרָא כָּאן מְדַר' אַבָּא דְּקָסְבַר סִמְנֵין דְּאֹרְיִתָא. דִּילְמָא לְעוֹלָם סְבַר
ר' אַבָּא סִמְנֵין דְּרַבְּנֵן.

רק דהקא דהוי ספיקא שׁמא אין אמותיהן שׁוות ואסור רק מדרבנן משׁה ישׁ לסמוך על סימנין בדרבנן ומצאתי שהקשה פן בסׁ ר״י. וי״ל דכבר נודע קושניית הרשב״א על הרמב״ם מהא דגבי חיוב אשׁם תלוי פליגי אי בעינן חתיכה מב׳ חתיכות או חתיכה אחת. א״כ מוכח דחתיכה ספק חלב ספק שׁמן אסור מה״ת. ותגרץ המהרי״ט והפר״ח דנדאי בקי פליגי.

דמ״ד חתיכה מב׳ חתיכות ס״ל דחתיכה אחת ספק חלב ספק שׁמן אינו אסור פלל מה״ת והרמב״ם פסק פהך מ״ד. ולפ״ז ממילא מוכח דמ״ד חתיכה אחת שׁנינו איהו ס״ל דספיקא דאורייתא לחומרא מה״ת.

ובגדה (די״ד ע״ב) דתנן בנמצא על שׁלה לאח״ז פטורין מן הקרבן ובכרייתא תני ותיבין באשׁם תלוי. ותנא דידן מ״ט בעינן חתיכה מב׳ חתיכות.

ושׁם בספ״ק דגדה (די״ב ע״א) בעא מיניה ר׳ אבא מר״ה כו׳. א״ד הכי בעי מיניה מהו שׁתבדוק עצמה כדי לחייב בעלה אשׁם תלוי.

הרי מוכח דר׳ אבא ס״ל דעל חתיכה אחת חייבין באשׁם תלוי ולדידיה ספיקא דאורייתא לחומרא מה״ת. ומשׁה שׁפיר מוכיח הגמרא בחולין דקסבר ר׳ אבא סימנין דאורייתא היינו דר׳ אבא לשיטתו דספק דאורייתא לחומרא מה״ת.

א״כ היאך סמך ר׳ אבא על סימנין הקא. ומוכח דקסבר ר׳ אבא דסימנין דאורייתא.

ולפ״ז ממילא לק״מ על הרמב״ם שׁפסק דסמכינן על סימני פרודות אע״ג דקיי״ל סימנין דרבנן דהרמב״ם לשיטתיה שׁפוסק דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן ומשׁה ישׁ לסמוך על סימנין דאע״ג דסימנין דרבנן מהני באיסור דרבנן פנ״ל.

מיהו לפמ״ש בתשו׳ נו״ב (מ״ת חיו״ד ס״ס צ״ו) בהך דבעי מיניה ר״א מר״ה מהו שׁתבדוק כדי לחייב בעלה אשׁם תלוי היינו רק איסור א״ת כו׳ ע״ש. א״כ לא מוכח פלל דסבר ר׳ אבא חתיכה אחת ושׁפיר י״ל דסבר ר׳ אבא דספיקא דאורייתא לחומרא רק נעוד ישׁ לסתור דברינו הנ״ל.

דהנה בתשו׳ הרא״ש (פלל ב׳ סי׳ ט״ז) הקשה ע״ד הרמב״ם בהל׳ פלאים (פ״ט ה״ח) שׁפסק בכלאי הנהגה דאינו לוקה אלא בטמאה וטהורה. אבל ב׳ מיני טהורין או שׁני מיני טמאין אינו לוקה ואסור מד״ס.

והקשה הרא״ש מגמרא דחולין הנ״ל דמוכיח הגמרא מדר׳ אבא דסי׳ דאורייתא. ולדעת הרמב״ם קשה דילמא לעולם סבר ר״א סימנין דרבנן וסמכינן עליהו באיסור דרבנן פנין דבשׁני מיני טמאין ליכא רק איסור דרבנן.

והיא קושניא עצומה. (מיהו אי נימא דהרמב״ם ס״ל פאן כפי׳ הרמב״ן הנ״ל גיחא קצת).

ולכאורה ההכרח לומר בדעת הרמב״ם דס״ל דאי סימנין דרבנן לא סמכינן עליהו פלל אף באיסור דרבנן. פנין דסימנין תקנתא דרבנן היא ולא תקינו אלא בממון גבי אבידה מטעם דבעל אבידה גיחא ליה דליהדרו בסימנין כו׳.

אָבֵל הָכָא דְלִיכָא ה"ט לָא תְקִינּוּ פֻלְל שְׂיִסְמְכוּ עַל סִימְנִים וְאַפִּי' בְּאִיסוּר דְרַבְּנָן לָא מְהַנִּי סִי'. (וכ"כ באו"ת סי' ס"ה ס"ק י"ב מְדַנְּפֵשְׁיָהּ).

וְלֹא רָאָה דְבְרֵי הָרֵא"ש בְּתַשׁוּ' הַנ"ל). וְא"כ נִסְתְּרוּ דְבְרֵינוּ הַנ"ל שְׂפַתְכֵנוּ לְעִיל דְהַרְמַב"ם ס"ל דְסִמְכִינוּ עַל סִימְנֵי פְרָדוֹת מְטַעַם דְסִפִּיקָא דְאוּרִייתָא לְחוּמְרָא מְדַרְבְּנָן.

שְׁהַרִי לְהַרְמַב"ם לָא מְהַנִּי סִימְנִים אַף בְּאִיסוּר דְרַבְּנָן. אֲלֵא דַלפ"ז יִהְיֶה קוֹשְׁיָא חִזְקָה עַל הַרְמַב"ם מְאַחַר דְבִהֲנֵהֶגַת טְמֵאָה עִם טְמֵאָה לִיכָא אִיסוּר דְאוּרִייתָא א"כ בְּכּוּדְנִייתָא דְהוּי רַק סִפִּיקָא שְׂמָא אֵין אַמוּתִיהֶן שְׁוֹת ה"ל סִפִּיקָא דְרַבְּנָן וּלְקוּלָא.

כִּינּוּ דְאַף בְּנֻדָּי אֵין אַמוּתִיהֶן שְׁוֹת לִיכָא רַק אִיסוּר דְרַבְּנָן. וְא"כ יֵשׁ לְהַתִּיר בְּסִפִּיקָא לְגַמְרֵי וּלְמָה לִי לְבַדּוֹק בְּסִימְנִים פֻּלְל.

וְכ"ת דַּמ"מ צְרִיף לְבַדּוֹק בְּסִימְנֵי מְטַעַם דְכָל דְאִיכָא לְבְרוּרֵי מְבַרְרִינוּ אַף בְּסִפִּיקָא דְרַבְּנָן וְכַמ"ש הַמַּל"מ בַּפ"ד מֵהַל' בְּכוּרוֹת. (וְגַם י"ל דְאַף לְהַסוּבְרִים דְבְּסִפִּיקָא דְרַבְּנָן לְקוּלָא אַף אֵי אִיכָא לְבְרוּרֵי א"צ לְבַרְרֵי).

זֶהוּ דְנוֹקָא בְּאִנְפֵּן שְׂאֵם לָא נִבְרַר הַדְּבָר עַכְשָׁיו יִשְׁאַר בְּסִפִּיקוֹ לְעוֹלָם אָבֵל הִיכָא שְׂאֵח"כ מְמִילָא יִתְבַּרַר הָאִיסוּר א"א לְהַקְל בְּסִפִּיקָא דְרַבְּנָן בְּלֹא בְּיִרוּר לַכ"ע וְהַאֲרַכְתִּי בְּזֵה בַמ"א). לַפ"ז תִּיקְשִׁי הָכָא הַיֵּאָף מוֹכִיחַ הַגַּמ' מִדְר' אַבָּא דְסִימְנֵי דְאוּרִייתָא דִילְמָא לְעוֹלָם סִימְנֵים דְרַבְּנָן רַק דְשָׂרֵי הָכָא בְּלֹא"ה מְטַעַם סִפִּיקָא דְרַבְּנָן אֲלֵא דְלְחוּמְרָא הַצְרִיף לְבַדּוֹק בְּסִימְנֵי מְטַעַם אִיכָא לְבְרוּרֵי וְא"כ אֵי סִימְנֵי דְרַבְּנָן נְמִי שְׂרֵי הָכָא דְהַרִי א"א לְבַרְרֵי יוֹתֵר מְזֵה לְבַדּוֹק בְּסִימְנֵים.

(מִיָּהוּ אֵי גִימָא דַר' אַבָּא א"ל לְשִׁמְעִיָּה לְבַדּוֹק רַק בְּרֵאִיָּה בְּאִנְפֵּים וְזָנַב וְלֹא בְּשִׁמְעִתָּה הַקּוּל כַּנ"ל. גִּיחָא קֶצֶת.

דִּי"ל דְאֵי הַנִּי סִימְנֵי דְרַבְּנָן ה"ל לְבַדּוֹק גַּם בְּקוּל. מִיָּהוּ ז"א.

דְכִינּוּ דְנְמִינֵי לְהַדְדִי בְּאִנְפֵּים וְזָנַב א"כ אַף אֵם לֹא יִשְׁתַּוּ בְּקוּל יִשְׁאַר הַדְּבָר בְּסִפִּיק בְּלִתִּי בְּיִרוּר כִּינּוּ דְבְּסִימְנֵי אֶחָד מוֹרָה דְאִמּוֹ סוּס וּבְסִימְנֵי א' לְהַפְּיָהּ. וְכִינּוּ דְלִיכָא בְּיִרוּר ס' דְרַבְּנָן לְקוּלָא).

אַף י"ל דְאַפִּי' בְּסִפִּיקָא דְרַבְּנָן הִיכָא דְאִיכָא תְּרֵי קוּלֵי דְסִתְרֵי אֶהְדְּדִי לָא שְׂרִינּוּ פֻּלְל. וְכַמ"ש פֶּן הַתּוֹס' לְעַנְיָן ס"ס בַּב"ק (דִּי"א ע"א) וּבְנֻדָּה (דַּכ"ז ע"א) דְבְּדְאִיכָא תְּרֵי קוּלֵי דְסִתְרֵי אֶהְדְּדִי אֶזְלִינּוּ בְּתַרְנוּיָיהוּ לְחוּמְרָא.

ע"ש.

וְהַנ"ל לְעַנְיָן סִפִּיק דְרַבְּנָן פֶּן. וְכַה"ג פְּתַבּוּ הַתּוֹס' בְּכִיפָּה (דִּי"ד ע"ב ד"ה א"ב) לְעַנְיָן בַּד"ס הַלָּף אַחַר הַמִּיקָל בְּכַה"ג דְאֶזְלִינּוּ לְחוּמְרָא בְּכָל צַד, (וְע' בְּר"ן בַּפ' בְּתַרְא דְפִסְחִים גַּבִּי הַסִּיבָה בְּתַרִי לִישְׁנֵי דְכָסִי קַמְאֵי אוּ בְּתַרְאֵי כו').

וְהַנ"ל גַּבִּי כּוּדְנִייתָא אֵם נְתִיר מְטַעַם סִפִּיק דְרַבְּנָן כַּנ"ל. א"כ יִהָא שְׂרֵי ג"כ לְהַנְהִיג כּוּדְנִייתָא עִם סוּס.

וכן יהיה שרי להנהיג פונדנטיא עם תמור וה"ל תרי קולי דסתרי אהדדי. ומש"ה אזלינן לחומרא בכל צד וצריף לבדוק בסי'.

ואי ניקא דאין לסמוך על סימנין יש להקמיר ולאסור פנ"ל. ובזה ג"כ י"ל במ"ש לעיל לדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן א"כ יש לסמוך על סימנין באיסור דרבנן פנ"ל.

דבכה"ג דאיפא תרי קולי דסתרי אהדדי גם להרמב"ם הוי ספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת וכמ"ש המהרי"ט לדעת הרמב"ם. בהא דאיצטריף קרא למישרי ממזר ספק אע"ג דכל ספיקא שריא מה"ת לדעת הרמב"ם.

דאיצטריף להתיר ספק ממזר בבת ישראל ובממזרת דהוי תרי קולי דסתרי אהדדי ובכה"ג בעלמא אסור מה"ת. (אלא שמדברי המהרי"ט נראה דרק למיעבד בהדדי תרי קולי דסתרי אהדדי אסור מה"ת.

אבל כל חדא מינייהו בפ"ע שריא מה"ת ויש שחולקים עליו בזה וא"ל). ועוד היה י"ל ברווחא על קושנינו הנ"ל להרמב"ם דהוי פאן ספיקא דרבנן בכודנטיא פנ"ל, לכמ"ש האחרונים ומטו בה משם הרדב"ז דהא דקיי"ל ספיקא דרבנן לקולא היינו כשהספק הוא רק לענן איסור דרבנן לחוד.

אבל כשנולד לנו ספק בדבר א' שיש בו שני עניני איסורים אחד איסור דאורייתא ואחד איסור דרבנן. והרי לענן באיסור של תורה אזלינן לחומרא ממילא אף לענן האיסור דרבנן שיש בו ספיקא לחומרא ג"כ.

שא"א לומר בהדא מילתא שלענן זה הוי פנדאי איסור ולענן זה פנדאי היסור והוי פתתי דסתרי. וכסבא זו פתב ה"ר מנוח בדעת הרמב"ם בפ"ב מהל' חו"מ. (והוא קצת בקיצור בכ"מ שם. ויותר מבואר בס' ה"ר מנוח עצמו).

גבי ט' צבורין של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל כו' דאע"ג דלענן הבדיקה הוא ספיקא דרבנן אחר שביטלו מ"מ פיון שהספק על פך זה הוא לענן אכילה ג"כ דהוי איסור תורה וספיקו לחומרא ממילא בעי בדיקה ג"כ.

ובזה יש לדחות דברי הפ"מ שהביא המל"מ (בספ"ח מהל' מאכלות אסורות) שהכריח בדעת הרמב"ם דאיסור סחורה בדברים האסורים מד"ת ממ"ש הרמב"ם לאסור הסחורה בספק איסור תורה. וע"ש במל"מ מ"ש עליו.

ולפי הנ"ל לא מוכח כלל. דה"נ בספק איסור תורה פיון דלענן איסור אכילה ספיקו לחומרא ממילא אסור לסחור בו ג"כ אע"ג דאיסור סחורה מדרבנן.

(וד"ז צריף ביאור במקומות רבים שנהא פסותרין לכאורה בענן זה ואכמ"ל). ולפ"ז ניקא הקא דעת הרמב"ם שפסק דלהנהיג טמאה עם טמאה הוי איסור דרבנן שהקשינו לעיל דא"כ בכודנטיא הוי ספיקא דרבנן.

דלק"מ.

דכינן דלענגן פלאי הרבצה אסור מה"ת ולוקה אף בטמאה עם טמאה רק לענגן הנהגה
הוי מדרבנן שגזרו שכל שאסור בהרבצה מה"ת זהא אסור להנהיג מדבריהם כמבואר
ברמב"ם. וממילא בכודננייתא שהספק שמה אין אמותיהן שוות זה הספק הוא ג"כ לענגן
הרבצה אם מותרים זע"ז.

ולענגן זה הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא. מש"ה גם לענגן הנהגה דהוי דרבנן צריכים
להחמיר בספיקו והשתא שפיר מוכיח הגמרא מדר' אבא דסימנין דאורייתא דאי סימנין
דרבנן לא מהני אפי' באיסור דרבנן (וכדעת התנאים הנ"ל) והא בכה"ג אין לדון להתיר
מטעם ספיקא דרבנן לקולא.

והנה י"ל עוד באופן אחר לפי דברינו אלה. דאף הרמב"ם ס"ל בזה פהרא"ש דאפילו אי
סימנים דרבנן סמכינן עליהו באיסורי דרבנן.

רק דהכא בכודננייתא כיון שהספק ג"כ לענגן הרבצה שהוא איסור תורה ובהו איסור
דאורייתא לא מהני סימנים כיון דסימנים דרבנן ממילא אין לסמוך על סימנין אף לענגן
הנהגה שהוא מדרבנן כיון דא"א לחלק בחדא מילתא כנ"ל.

ולפ"ז יש לקיים דברינו דלעיל דדוקא מדר' אבא לשיטתו מוכיח הגמרא דסימנים
דאורייתא אבל הרמב"ם לשיטתו דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן א"כ לענגן הרבצה
גמי יש לסמוך על סימנים.

מאחר דמדאורייתא בלא"ה שרי מטעם ספיקא. אף י"ל באופן אחר דא"צ לכל הנ"ל.
ויתנישבו כל הקושיות הנ"ל. וגם עוד קושיא אחרת דעדיין תיקשי לכל הישויבים הנ"ל
שביארנו.

והוא דהיאף מוכיח הגמרא מדר' אבא דקסבר אין חוששין לזרע האב וסימנים דאורייתא.
הא הוה דאין חוששין לזרע האב הוי ספיקא דדינא.

וכמבואר בתוס' שם (בד"ה עי"ל) דמ"ד אין חוששין לזרע האב היינו דמספקא ליה בזה.
(וע' ברשב"א).

וא"כ בכודננייתא הא יש פאן ס"ס. ספק א' דילמא חוששין לזרע האב וכל הכודננייתא
מותרים זע"ז.

ספק ב' את"ל אין חוששין לזרע האב דילמא הני כודננייתא אמותיהן שוות. וא"כ שרי
להנהיג בהו מטעם ס"ס.

רק דכל היכא דאיכא לברורי מבררין אף בס"ס. (ואף להסוברים דבס"ס א"צ לברר
ובפרט היכא דלא יתברר רק ספק אחד כנודע.

מ"מ הכא דאפשר שיתברר ממילא י"ל דבכה"ג צריף לברר וכנ"ל). וא"כ מנ"ל דסבר
ר"א סימנים דאורייתא.

דילמא סימנים דרבנן. רק דיותר מזה א"א לברר כ"א לבדוק בסימנים.

וממילא שרי מטעם ס"ס. (ובזה ל"ל שיהיה תרי קולי דסתרי אהדדי.

דז"א.

דְּהָא הַס"ס הוּא רַק בְּהַגְנֵי כּוּדְנִייתָא וְשִׁהְסַפֵּק רַק אַם אַמּוּתִיהֶן שְׁוֹת וְלִיכָא פְּאֵן קְוֵלִי דְסִתְרִי אַהֲדָדִי. וְגַם לְעֵגְנֵן הַרְבַּעָה יֵשׁ לְהַתִּירָם מַה"ט).

אַלָּא י"ל פְּדָה. דְּהָא דְאַמְרִינֵן בְּסַפִּיקָא דְרַבְּנָן לְקוּלָּא וְכֵן בַּס"ס דַּמ"מ אִי אִיכָּא לְבְרוּרִי מְבַרְרִינֵן הֵינְנו אַם אַחַר הַבְּיָרוּר יִתְבַּרַר הָאִיסוּר מַד"ת.

אַבְל אַם מַד"ת אִין זֶה בְּיָרוּר פְּלִל וְלַעוֹלָם יִשְׁאַר בְּסַפִּיקוֹ. רַק דְּמַדְרַבְּנָן חֲשָׁבוּ זֶה לְבְּיָרוּר אַז א"צ לְבַרַר פְּלִל בַּס"ס דְּרַבְּנָן אוּ בַּס"ס.

דְּהָא מִיְלִתָּא דְאִי אִיכָּא לְבְרוּרִי מְבַרְרִינֵן זֶהוּ גּוֹפִיָּה מְדְרַבְּנָן. וְלֹא הִתְמִירוּ כֵּן רַק אַם הַבְּיָרוּר הוּא בְּיָרוּר גְּמוּר מַד"ת.

מִשָּׂא"כ אַם הַבְּיָרוּר גּוֹפִיָּה מְהַגְנֵי רַק מְדַבְּרִיהֶם לֹא הִתְמִירוּ בְּזֶה שְׂיִצְטָרֵף לְבַרַר עַל הַס"ס אוּ הַסַּפִּיקָא דְרַבְּנָן שְׁאַחַר הַבְּיָרוּר יִהְיֶה אִסוּר רַק מְדְרַבְּנָן וְלַהוֹסִיף חוּמְרָא עַל חוּמְרָא מְדַבְּרִיהֶם. וְא"כ הוֹכַחַת הַגְּמָרָא מַדְר"א דְּסִימְנִין דְּאִוְרִייתָא הֵינְנו מְדַהוּצְרֵף לְבָדוּק בְּסִימְנִין וּמִזֶּה מוֹכַח שְׁבִיָּרוּר הַס"ס בְּזֶה הוּא מַה"ת דְּאִי הַסִּימְנִים מְדְרַבְּנָן וּמְדַאֲוִרִייתָא אִין פְּאֵן בְּיָרוּר פְּלִל ע"י ס"י א"כ א"צ לְבָדוּק פְּלִל בְּסִימְנִין.

וּבִלֵּא"ה שְׂרִי מִטַּעַם ס"ס אוּ סַפִּיקָא דְרַבְּנָן כַּנ"ל. וּבְזֶה מְיַנְשְׁבִים קוּשְׁיוֹת הָרֵא"ש וְכָל הַקּוּשְׁיוֹת שְׂכ' ע"ד הָרַמְבַּ"ם בְּזֶה וְא"ש הַפֶּל.

וְאִין לְהַקְשׁוֹת דַּלְפ"ז לְמָה פִּסְקוּ הָרַמְבַּ"ם וְהַטּוֹש"ע דְּצָרִיף לְבָדוּק בְּסִימְנֵי פְּרִידוֹת פִּינֵן דְּקִי"ל ס"י דְּרַבְּנָן וְא"כ א"צ לְבַרַר פְּלִל מֵאַחַר דְּמַדְאֲוִרִייתָא אִין זֶה בְּיָרוּר פְּלִל. וּמִזֶּה נֶאֱמַר לְהוֹכִיחַ דְּהַרְמַב"ם וְהַטּוֹש"ע ס"ל הֵכָּא כַּפִּי הָרַמְבַּ"ן הַנ"ל דַּסִּי דְּהֵכָּא דְּאִוְרִייתָא וְלֹא תִּלְיָא פְּלִל אִי ס"י דְּאִוְרִייתָא בְּעֵלְמָא כַּנ"ל.

דז"א.

דַּלְעוֹלָם י"ל דְּהַפּוֹסְקִים ס"ל כַּפִּירֵש"י הֵכָּא. רַק פִּינֵן דְּהָא אִי סִימְנִין דְּאִוְרִייתָא אוּ דְרַבְּנָן הֵנִי בְּעֵינֵי דְלֵא אִיפְּשִׁיטָא בַּגְּמָרָא.

וְא"כ אִין לְהַקְלֵל פְּאֵן מִסַּפֵּק דְשָׂמָא סִימְנִים דְּאִוְרִייתָא וְצָרִיף לְבַרַר בַּס"ס שְׁהוּא בְּיָרוּר גְּמוּר מְדַאֲוִרִייתָא. וְאַף דְּזֶה גּוֹפִיָּה דְּבַדְאִיכָּא לְבְרוּרִי מְבַרְרִינֵן הוּא רַק מְדְרַבְּנָן וְאִם הַבְּיָרוּר מְהַגְנֵי רַק מְדְרַבְּנָן אַז א"צ לְבַרַר פְּלִל.

וְא"כ אַפְתִּי ה"ל סַפִּיקָא דְרַבְּנָן אִי צָרִיף לְבַרַר זֶה בְּסִימְנִים. מ"מ סוּף סוּף הֵךְ סַפִּיקָא דְרַבְּנָן גּוֹפִיָּה אִין לְפּוֹטְרוֹ מְלַבְּרַר בְּדַאִיכָּא לְבְרוּרִי וְכַמְבּוֹאֵר וְעַכ"פּ בְּמָה שְׁהוֹכַחְנוּ לְעֵיל לְפִירֵש"י דְּהָא דְבַס"י בִּיצִים דְּלֹא דְּאִוְרִייתָא לֹא הֵנִי אַפִּי כַּסִּי בִּינוּנִים הֵינְנו רַק הִתְמַם שְׂצ"ל הַסִּימֵן כּוֹלֵל כָּל הַעוֹפּוֹת טְמֵאִים כּו'.

מִשָּׂא"כ בְּפְרִידוֹת שְׁהַסִּימְנִים רַק לְבַרַר וְלְהַבְדִּיל בֵּין ב' מֵינִים אַם אַמּוֹ סוּס אוּ חֲמוֹר בְּזֶה אַע"ג דְּהֵנִי סִימְנִין לָאוּ דְּאִוְרִייתָא מ"מ לֹא לֹא גְרִיעֵי מַסִּי בִּינוּנִים וְכַנ"ל. (וְכַבְרַת פְּתַבְתִּי לְעֵיל שְׁמַדְבְּרִי הָרֵא"ש בְּתַשׁוּבָה הַנ"ל מוֹכַח דְּמַפְרֵשׁ הֵכָּא כַּפִּירֵש"י וְלֹא כְּהַרְמַב"ן הַנ"ל).

הֵנֵּה סְבָרָא זֶה נְכוּנָה לַכ"ע. דְּהַרְמַב"ן נִמְי לֹא פְּלִיג עַל סְבָרָא זֶה.

רק דמפרש הקא דהני סימנים דאורייתא אפי' אי סימנין דרבנן בסימנין בינונים דעלמא אכל זה נדאי דלא גרע פאן מסי' בינונים דעלמא אף אם לא היו הסימנים האלו בקבלה. וה"נ גבי סימני אתרוג דלא גריעי מסימנים בינונים וכנ"ל: ו וע"ד החשש הג' דשמא סימני אתרוג שכ' מהרי"פ אינם אמורים רק באותן מדינות לבד מאחר שיש חילוקים במין אחד מפני שינוי המקומות כמ"ש הרמב"ם רפ"ג דכלאים.

י"ל שד"ז אינו מוכרח. דנהי שיש שינויים במין אחד במקומות חלוקים.

מ"מ בפעולת ההרפכה שסימני המורכב סיבתם מחמת השתוותם להמין שהרכיב בו דהיינו הלימון או מראנג. וע"כ בסימנים אלו נבדלו האתרוגים המורכבים מהבלתי מורכבים פי טבע התולדה תכריחם לקבל מהות ואיכות המין שהרכיב בסימנים אלו הפרטטיים ואחרי שראינו כי מין הלימון או המראנג שומר תבניתו בכל המקומות ואין אחד בהם שיחליף צורתו שיולד בו בשינוי המקומות כל הסי' הללו שבאתרוג מניין לנו לחוש שנשתנו סימנים באתרוג המורכב מהם ע"י שינוי המקומות ושההרפכה תחלף ותבדל בסימנים אלו ממין שהורכב ממנו עצמו במקומו שם.

רק דמסבא יותר נלע"ד שיש לחוש בלא"ה שבהמשך הזמן נתחכמו בחכמת הנטיעה וההרפכה לעשות הרפכה באומנות שיגדל ההרפכה בתמונה מוגבלת בכל הפרטים באופן שתתהפך כחומר חותם וישתנו גם סימניו.

וגדולה מזו ראינו בענין תערוכת חלב טמא בטהור דאמרו בגמרא בהדיא בע"ז (דל"ה ע"ב) אי משום איערוכי ניקום דאמר מר חלב טהור עומד טמא אינו עומד כו'. והובא בספר פרי תואר ביו"ד ס"ס קט"ו שבזמנים הללו נתחכמו לעשות הרבה באומנות ומערבין חלב טהור בטמא ועומד וס"ל דעכשיו נשתנה הדין.

ע"ש.

וכן אפשר שגם בחכמת הנטיעה נתחכמו באופני ההרפכות באופן שלא יוכרו ע"י סימנים הנ"ל שהיו בימי מהרי"פ והרמ"א. רק שלא ראיתי לשום אחד מהאחרונים שיזכיר חששא זו פאן (ובלא"ה בכמה דברים נשתנו הטבעים כמ"ש בתוס' ספ"ק דמ"ק (די"א ע"א) ובחולין (דמ"ז ע"א) ובע"ז (דכ"ד ע"ב).

וע' בתשו' הר"ש בן הרשב"ץ סי' תקי"ג שחשב שם כמה דברים שנשתנו עכשיו מבימי הגמרא ע"ש. והובא קצת בב"י אה"ע סי' קנ"ו).

אמנם אין להכריח שהפרת סימני אתרוג הנ"ל יהיה תלוי בשינוי המקומות. ממ"ש מהרי"פ שם בתשו' הרמ"א שהאתרוגים הבאים ממחוז פולין אנחנו מסופקים בהם כו' וסימנים אלו מובהקים אצלנו עכ"ל.

דמוכח דבמחוז פולין אין סימנים אלו מוכיחים שם. די"ל כפי הנראה מפשט דבריו שבמדינותיהם היו נזכרין היטב בכל הסימנים.

שבהמורכבים היו כל הג' סימנים לריעותא והבלתי מורכבים היו כל הסימנים לטיבותא. ולא יפול ספק עליהם.

ובקאָטרוגים דָמחוז פּולין היי נמאַצאָים שְהסימנים סוֹתרים זא"ז. (וכמו שְנמאַצאָ בְנמננוּ
בְכָל הָאָתְרוּגִים כְּמַעַט שְאִין אָחַד שְימאַצאוּ בוּ כָּל הַסימנים לְטיבּוֹתָא אוּ פּוֹלֵם לְגַרְיעוֹתָא).

ובכּה"ג יש להסתפק וְלדון בְדָבָר. אָבֵל אה"נ שְגַם בְמחוז פּולין אַם ימאַצאוּ שְם כָּל
הַסימנים לְטיבּוֹתָא יש להכשירם וְלסמוך על הַסימנים.

מְלַבֵּד זֶה י"ל עוֹד שְהיו ריעותות אַחֲרוֹת בְּאוֹתָן אַתְרוּגִים בְּטַעֲמָן וְרִיחָן אוּ שְהיו מְרַאֲיָהֶם
מְשׁוֹנָה מְאֲתָרוֹג לְמִין אַחֵר, (וְכַמְבֹּאֵר בְּתִשׁוּ' הַב"ח ס' קל"ה שְאֲתְרוּגִים הַמְּוֹרָפִים
שְלָהֶם הָיו מְשׁוֹנִים בְּמַרְאֵה וּבְטַעַם וּבְרִיחַ ע"ש).

נאָז י"ל שְגַם כָּל הַסימנים הַנ"ל לֹא יועילו וְלֹא יצילו. (וְכַעֲיֵן זֶה פָּתַב בְּתִשׁוּ' רַמ"א ס' קי"ז, ע"ש).

משא"כ בְּאֲתְרוּגֵי קאַרפּוּ בְנמננוּ וְכדוֹמָה שְלֹא רְאִינוּ וְלֹא מְחַזְקִינוּ בְּהוּ שׁוּם ריעוֹתָא י"ל
דְשפיר סוֹמְכִין עַל הַסימנים הַנ"ל. וּבְפָרֵט הַסימָן הַפְּנִימִי הָעֵיקָרִי שְהוּא מַה שְּבְּאֲתְרוֹג
הַתּוֹף קָצָר וְהַקְּלִיפָה רַחְבָּה.

ולפ"ד הכפ"ת בְּסוֹפָה (דל"ה ע"א) בְּהָא דְדָרְשִׁינוּ עַץ שְטַעַם עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שְנוֹה זֶהוּ אַתְרוֹג
וְכַתֵּב שְם דָּאָף שְגַם בְּלִימּוֹן וְדוּמִיו ג"כ טַעַם עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שְנוֹה מ"מ בְּהֶם הַתּוֹף מְרֻנְבָה עַל
הַקְּלִיפָה וְהוּא עֵיקָר הַפְּרִי וְנִמְצָא שְרַק טַעַם עֲצוּ וּקְלִיפָתוֹ שְנוֹה וְלֹא לְפְרִיּוֹ שְהוּא הַתּוֹף
משא"כ בְּאֲתְרוֹג שְעֵיקָר פְּרִיּוֹ הוּא קְלִיפָתוֹ וְהַתּוֹף מוּעָט וְזֶה חָשִׁיב טַעַם עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שְנוֹה.

וּמְסִיק שְזֶהוּ הַסימָן הָאֲמוּר בְּתִשׁוּ' מוהר"ם אֶלְשִׁיף לְעִנְיַן מְוֹרָפִים כו' ע"ש. וּבְתִשׁוּ' ח"ס
(ס' ר"ז) קְלִסְיָה וְכַתֵּב שְדא"ח הַמָּה וְשְזֶה הַסימָן הַגּוֹי סִימָן מְוֹבָהָק מְדַאוּרֵייתָא.

וּבְנִדְאֵי בְּסִימָן זֶה שְהוּא מְדַאוּרֵייתָא אֵין סְבָרָא לומר שְיִהְיֶה תְלוּי בְּשִׁינוּי הַמְּקוּמוֹת וְשְלֹא
יְהִי כּוֹלֵל בְּכָל הַמְּקוּמוֹת. (וְגַם מ"ש לְעֵיל לְחֹשֶׁשׁ דְּבְשִׁינוּי הַזְּמַן וְהַטְּבַע אוּלַי נְשַׁתְּנוּ
הַסימנים.

אַם זֶה הוּא מְדַאוּרֵייתָא ל"ל בְּזֶה שְנִשְׁתַּנּוּ הַטְּבַעִים אוּ לְפִי הַזְּמַן וְכַמְבֹּאֵר מְדַבְּרֵי
הַרש"ב שְם. וְכַדְמוּכַח בִּירוּשְׁלַיִם דְּנִדְהָ שְהוּבָא בְּתוֹס' בְּכוֹרוֹת (דכ"א רע"ב).

וכמ"ש בס' תב"ש בְּסוֹף סְפָרוֹ יעו"ש). וּמַה שְּחָשַׁשׁ בְּתִשׁוּ' ח"ס שְם עפ"ד תְּשׁוּבַת
מְהַר"ם אֶלְשִׁיף דִּיחֹר שְל אַתְרוֹג הַמְּוֹרָפִים בְּאֵילָן לִימּוֹן וְגַדְל עֲלִיו אַתְרוּגִים מ"מ כִּיּוֹן
שְיִלְדָה בְּטִלָּה בְּזַמְנָה אֵינוּ פְּרִי שְל עַץ הַנְּקָרָא הַדָּר דְּמִשְׁמַע אִפִּי? הִנֵּה הַקְּלִיפָה רַחְבָּה
בְּאִנְפוֹשְׁטַעַם עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שְנוֹה מ"מ פְּסוּל מַה"ט ע"ש.

(מְלַבֵּד שֶהַח"ס בְּעֲצָמוֹ בְּתִשׁוּ' קפ"ג הַשִּׁיג עַל הַמְּהַר"ם אֶלְשִׁיף בְּזֶה דִּילְדָה בְּטִלָּה בְּזַמְנָה
הוּא רַק לְעִנְיַן שְיִתְבַּטַּל הָאִיסוּר אָבֵל הַפְּרִי עֲצָמוֹ בְּמִילְתִּיהָ קִאֵי ע"ש). הִנֵּה יש לְתַמְנֶה
הָא בְּמוהר"ם אֶלְשִׁיף גּוֹפִיָה בְּתַחֲלַת הַתְּשׁוּבָה שְם מְבֹאֵר בְּהַדְּיָא דִּיחֹר שְל אַתְרוֹג
הַמְּוֹרָפִים בְּלִימּוֹן שְהִיחֹר מוּצִיא אַתְרוּגִים מ"מ יש בו זֶה הַהַפְּרָשׁ שְהִמִּיץ שְבָתוֹכוֹ מְרֻנְבָה
משא"כ בְּאֲתְרוֹג בְּלִימּוֹן מוּעָט וְהַקְּלִיפָה עָבָה מְאוּד כו' ע"ש.

וְלָמָּה לֹא נִמָּא כּוֹן דְּסִימָן זֶה כּוֹלֵל לְהַבְּדִיל בֵּין מְוֹרָפִים לְאֵינוּ מְוֹרָפִים בְּכָל אִנְפוֹן. כִּיּוֹן
שְהַסימָן הַזֶּה יש לוֹ עֵיקָר בְּדַאוּרֵייתָא וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם.

(וימה שְׁהוֹצֵרָהּ הַמְהַרְמ"א לְפָנֶסְלוּ מִשׁוּם יִלְדָה בְּטֵלָה בְּזִמְנָה וְלֹא פָסְלוּ מִשׁוּם שְׁבִיחֹר
שֶׁל אֲתָרוֹג זֶה אֵין עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שָׁנָה פִּינּוֹן שֶׁהַתּוֹף מְרַבֵּה בּוֹ. ע"כ לומר מִשׁוּם שַׁעֲכ"פ הוּא
מִין אֲתָרוֹג וְהַתּוֹרָה הַצְּרִיכָה עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שָׁנָה בְּכָל־לַוֹת הַמִּין שֶׁל הָאֲתָרוֹג.

וְאִם נִתְבָּרַר לָנוּ שְׁפָרִי זֶה הוּא אֲתָרוֹג חֲשִׁיב עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שָׁנָה. וְלֹא נִימָא שְׁבִאֲתָרוֹג זֶה
הַתּוֹף הוּא הַפְּרִי פִּינּוֹן דְּמִין אֲתָרוֹג הוּא שֶׁהַקְּלִיפָה חֲשׂוּבָה פְּרִי בְּאֲתָרוֹג וְלֹא הַתּוֹף וְחֲשִׁיב
גַּם בְּזֶה עֲצוּ וּפְרִיּוֹ שָׁנָה.

וְזֶה מְוַכְרַח בְּדַבְרֵי הַמְהַרְמ"א הַנִּזְ"ל דְּנִקֵּט לְפָנֶסְלוּ בְּפִשְׁטוֹת מִשׁוּם בְּיִטּוּל יִלְדָה בְּזִמְנָה
כו'). אֲלֵא שְׁגוּף דְּבָרֵי הַכַּפ"ת הַנִּזְ"ל.

שֶׁהַסְּפִים הַח"ס ע"ז דְּהָךְ סִימָן דְּקִלְיָתוֹ רַחֲבָה וְתוֹכוֹ מוּעָט הוּא סִימָן מְוַבְהַק בְּאֲתָרוֹג
מְדֹאֲרֵייתָא. לְכַאוּרָה קִשָּׁה הַנִּיחָא לְמֵאן דְּדָרִישׁ אֲתָרוֹג מְהָךְ דְּעֲצוּ וּפְרִיּוֹ שָׁנָה.

אָבֵל לְמ"ד דְּדָרִישׁ אֲתָרוֹג מְהָךְ שְׁדָר בְּאֵילָנוּ מְשֻׁנָּה לְשָׁנָה עֲדִינּוֹן תִּיקְשִׁי מַג"ל דְּהוּא
אֲתָרוֹג לְפַמ"ש בְּתִשׁוּ' הַרְמ"א ס' קי"ז שֶׁשְׁמַע מְזִקֵּן אֶחָד שְׁגַם פְּיָרוֹת אֵילָן לִימוּנֵי
וּמְרַאנֵץ ג"כ דָּרִים בְּאֵילָן מְשֻׁנָּה לְשָׁנָה.

וְרִיאִיתִי בַּס' כַּפ"ת שֶׁם שֶׁהוֹקְשָׁה בְּזֶה מְדֻנְפְּשִׁיָּה מִמִּין הַנִּרְנָגָא שְׁדָר בְּאֵילָנוּ מְשֻׁנָּה לְשָׁנָה.
וְחִירֵץ דְּעִיקָר הַפְּרִי שֶׁתּוֹכוֹ שֶׁהוּא הַמִּיץ מְתַקְלָקֵל מִשָּׂא"כ בְּאֲתָרוֹג כו'.

וי"ל אִם טָבַע זֶה כּוֹלֵל גַּם כֵּן בְּאֵילָנוֹת שֶׁפֶתַח הַרְמ"א הַנִּזְ"ל). אֲמַנָּם לֹא רָאָה דְּבָרֵי
הַרְשָׁפ"א בַּח' שֶׁם שֶׁפֶתַח שָׁאִין זֶה הוֹכֵחָה גְּמוּרָה שֶׁהוּא אֲתָרוֹג שֶׁהַרְבֵּה אֵילָנוֹת יֵשׁ כֵּן
שְׁדָרִים מְשֻׁנָּה לְשָׁנָה.

רַק שֶׁהִיָּה לָהֶם בְּקַבְלָה שֶׁהָדָר זֶה הוּא אֲתָרוֹג וְאֲגַב בָּא שֶׁם הַתְּנָאֵר לְגִלוֹת עַל סִימָנֵיו.
וְכ"כ הַרְמַב"ם בְּהַקְדָּמָתוֹ לְפִירוּשׁ הַמְשֻׁנָּה שֶׁאֲתָרוֹג וְהַדָּס וְדוּמִיָּהֶם הֵיוּ לָהֶם בְּקַבְלָה
הַמִּינִים הַפְּרֻטִים רַק שֶׁבְּגִמְרָא חֲקָרוּ הַרְמֵז הַנִּמְצָא בְּכַתוּב לְהַפְּיֹרֵשׁ הַמְקוּבָל בְּזֶה.

וְכ"כ הַרְמַב"ן בְּפִירוּשׁוֹ עַה"ת פ' אֶמֶר דְּכָל הַדְּרָשׁוֹת שֶׁאֲמָרוּ עַל אֲתָרוֹג הֵן אֶסְמַכְתּוֹת
שֶׁעָשׂוּ רַבּוֹתֵינוּ לְקַבְלָתָם. וְלִפ"ז י"ל דְּגַם לְמֵאן דְּדָרִישׁ מְהָךְ דְּעֲצוּ וּפְרִיּוֹ שָׁנָה דַּמ"מ אֵין
זֶה הַסִּימָן מְדֹאֲרֵייתָא מֵהַ שֶׁהַתּוֹף קָצָר כַּנִּזְ"ל.

וְכַמוֹ לְמ"ד הָדָר בְּאֵילָנוּ כו' שָׁאִין זֶה סִימָן מְיֻחָד לְאֲתָרוֹג לְבַד. וְכַנִּזְ"ל.

רַק שֶׁל"נ כֵּן מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' בְּסוֹפָה (ר"ד ל"ג) שֶׁהַקְּשׁוֹ שֶׁם תִּימָא מֵאֵי ס"ד לְמִיפְסָלִיָּה
מִשׁוּם שֶׁם לְוֵי מִיִּדֵי הַדָּס כְּתִיב בְּקִרְא כו'. וְלִפ"ד הַרְמַב"ם וְהַרְמַב"ן וְרַשְׁפ"א הַנִּזְ"ל
דְּבַקְבָּלָה הִיָּה לָהֶם הַשֵּׁם הַפְּרֻטִי וְהַדְּרָשׁוֹת מְקַרְאֵי הֵם אֶסְמַכְתּוֹת לֹא הֵיוּ מְקַשׁוֹ הַתּוֹס'
מִיִּדֵי וְע"כ דְּהַתּוֹס' ס"ל דְּדָרָשׁוֹת גְּמוּרוֹת הֵם וְלֹא הִיָּה לָהֶם בְּקַבְלָה הַשֵּׁם הַפְּרֻטִי.

(וְכ"מ קָצַת בְּגִמְרָא דְּדָרְשָׁא גְּמוּרָה הִיא מְהָךְ דְּאֲמַרִּינוּ (שֵׁם דַּל"א ע"ב) וְאֲלֵא לַר"י הָא
כְּתִיב הָדָר הַזֶּה הוּא הָדָר בְּאֵילָנוּ כו'). מֵיהוּ מ"מ י"ל פִּינּוֹן שֶׁסִּימָן הַנִּזְ"ל יֵשׁ לוֹ רְמֵז בַּתּוֹרָה
מֵיהֵת וְג"כ אֵין סְבָרָא שֶׁשִּׁשְׁמָנָה בְּחִילוּקֵי מְקוּמוֹת.

וְגַם בְּתִשׁוּ' ש"י שֶׁם לֹא כָּתַב זֶה שֶׁהַסִּימָנִים מְשֻׁנָּגִים לְפִי גִידוּלֵי הָאֲרָצוֹת רַק עַל שְׁנֵי
סִימָנִים הַחִיצוֹנִים וְלֹא עַל הַסִּימָן הַפְּנִימִי הַנִּזְ"ל. יַעו"ש.

וכ"נ מתשו' מהר"ם אלשיך שסימן זה מוחלט ולא אשתמיט להזכיר שתלוי בחילוקי המדינות כו'. ומשמע שהוא סימן כולל: ועתה נבוא לבאר בנ"ד.

הנה באתרוגי קארפו הרגילים אצלנו קצתם יש להם בליטות קטנים בכל גופם וקצתם אין להם. וגם סימן העוקץ אם שוקע או בולט אינו שנה בכלם.

אף הסימן הפנימי שהקליפה התיכונה רחבה והמיץ מועט כפי הנראה שנמצא פן בכלם. ואם אולי באתרוגי אה"ק הקליפה עוד רחבה הרבה יותר.

מ"מ גם באתרוגי קארפו יש להם זה הסימן וההבדל בערה שאר פירות כמו לימון ומראנץ. ואפשר שיהיה בזה קצת חילוק בין אה"ק לקארפו בשינוי המקומות כמ"ש הרמב"ם רפ"ג מכלאים הנ"ל.

אמנם סימן הגרעין אם זקוף לאורך האתרוג או מושך לרחבו א"א להבחין כ"כ דע"פ הרוב מונחים בשפוע. (וכת"ר פתב דרובן מונחין לרחבו פדרה המורכבים.

ולפה"נ א"א להחליט זה). ואף אם נימא כמו שיש אומרים דברובן יש להם ג"כ סימן אחד מסימנים החיצונים דהיינו שנה מיעוט שימצאו שלא יהיו להם בליטות וגם יהיה העוקץ בולט.

ולפ"ז יש להם שני סימנים. סימן הפנימי וסימן אחד מהחיצונים.

מ"מ נראה דאין לסמוך ע"ז לבד בלי פתב הכשר וראיה שמוחזקים בכשרות. דכבר פתבתי לעיל (אות ו') דיש לחוש שבשינוי הזמנים אין בירור כ"כ ע"פ סימנים אלו החיצונים.

וגם מטעם שבאים בתערובת מכמה מקומות וא"כ נפל בבירא עיקר הסמיכה על סימן הפנימי הנ"ל דהיינו רק פשחוחתין ג' מהם ורואין בפנים. משום דבכה"ג אין להחזיק מאחד על חבירו כמ"ש בראש דברינו מגמרא דעירובין הנ"ל.

ומלבד זה יש לגמגם בעיקר הדבר. להחזיק פולם לכשרים ע"י סימן הפנימי שרואין בבדיקת ג' מהם.

די"ל דסימנים לא עדיפי מחזקה או רובא דמשמע בכ"ד דלא מהני רק לאותו דבר שדנים עליו החזקה או רובא. ולא הני כפירור גמור להחזיק עי"ז גם לאחרים שאין בהם הדך חזקה או הרובא.

(ואף דבפ"ק דכתובות (די"ג ע"ב) פליגי ר"א ור"י אם חזקת האם מהני להבת. וע' בתוס' שם דע"ו ע"א ד"ה רישא שהספימו לפירש"י שם דלא מהני חזקת הבת לגבי האב.

וע"ש בספ"י. וי"ל בזה ג"כ במה שהקשו התוס' על פירש"י בקידושין (דס"ו ע"א ד"ה סמוך אהני) וביארתי זה במ"א.

מ"מ כ"ז התם שהכשרה של הבת תלויה בהאם בהכרח שממנה נולד הספק. משא"כ לענין להחזיק לאחרים כמו הכא שאין זה בהכרח לתלות זה בזה רק שמוחזקין היתר גם בהאחרים בכה"ג לכ"ע לא מהני חזקה של זו להאחרת רק אם בזו יש בירור גמור אז מהני ג"כ להתיר האחרת).

ובזה י"ל ג"כ בהא דקיי"ל דבספק טריפה מהני שהיית יב"ח להכשירה אף בספק פלוגתא דרבנן. והקשו בזה דא"כ פשיטתה בהמה אחת יב"ח בההו ספיקא דפלוגתא דרבנן תא יתיה נפשט מזה הדין פהמתירים להכשיר כל בהמה שנולד בה ספק זה ותתיה בהמה זו שחיתה יב"ח מטהרת חברותיה ג"כ.

(מיהו פבר פתתי בתשו' בהל' טריפות דלק"מ מפמה טעמים). אמנם לפי הג"ל ניקא עפ"ד הרש"ל דהא דטריפה אינה חיה מ"מ יש מיעוט טריפות שחיו יב"ח (הובא בש"ך יו"ד סי' נ"ז ס"ק מ"ח).

וא"כ הא דלספק טריפה מהני שהיית יב"ח היינו מחמת רובא דרוב טריפות אינו חיו יב"ח. ומשום רובא מחזקינו הו' לכשירה.

ומש"ה מהני זה רק לבהמה זו עצמה אבל לא לטהר חברותיה. פינו שאין זה ברור גמור רק בתורת רוב לא מהני להחזיק היתר מזו על האחרות.

(מיהו במ"א ביארתי דלפ"ד הרש"ל נמי ליכא אף מיעוט טריפות שחיו יב"ח רק מיעוטא דמיעוטא וכמבואר מנשון המהרש"ל שם וד"ז מוכרח. ובפרט לגירסת התוס' בזבחים (דס"ט ע"ב ד"ה אי טריפה) דר"מ אמר טריפה אינה חיה וסימן לטריפה כו'.

והא ר"מ חניש למיעוטא. וע"כ דליכא אף מיעוטא דחיים רק מיעוטא דמיעוטא ובהו י"ל ג"כ דלא תיקשי ע"ד המהרש"ל מדברי התוס' חולין (די"א ע"א ד"ה אמתא) ע"ש ואכמ"ל).

ועם היות שי"ל דהא דאזלינו בטר חזקה אינו בתורת ברור רק שמשפק אין לחדש ולשנות הדבר וכמבואר ברמב"ם פ"ט מנזירבמ"ב שם. וגם הא דאזלינו בטר רובא ג"כ אינו בתורת ברור רק שספק פנה התירה התורה וקמו שכתב פן להדיא בש"מ לב"מ (ד"ו ע"ב) גבי קפץ אהד מן המנויין לתוכן כו' ע"ש.

משא"כ הא דסמכינו על סימנים י"ל שזה בתורת ברור (אם נימא דסימנים דאורייתא). ומש"ה פשיש ברור ע"פ סימנים יש להחזיק גם על האחרים.

מ"מ יש לדון בזה. (וגם לסברת הפ"י הא דסמכינו אסימנים ג"כ הוא מתורת רובא כו'. א"כ ל"ל פנ"ל). ובלא"ה לפמ"ש לעיל (אות ג') דהא דכאן יש לסמוך על סימנים הוא מטעם ס"ס.

ויש סוברים דאין לסמוך על ס"ס לכתחלה במקום שיכול לקנות אחרים המוחזקים בכשרות. אף אם נימא דאף שיש שם איזה גינות שמרפיבים אתרוגים מ"מ יש רוב שאינם מורפבים והסימנין מסייעין לרוב זה יש לסמוך ע"ז לכתחלה.

ואף שהקונה הולך לבתייהם של הגננים שם וא"כ ה"ל קבוע דכמע"מ דמי. מ"מ בקבוע שאינו ניפר לעצמו במקומו ס"ל לרוב הפוסקים דלא חשיב קבוע וכמבואר בתוס' נזיר, (די"ב ע"א ד"ה אסור) וכן בגיטין (דס"ד ע"א) ובי"ד סי' ק"י במחלוקת הפוסקים בנתערבו החנויות וא"י באיזו חנות הפשר טריפה אי הוי קבוע או לא.

(וע"ש בפ"ש ס"ק י"ד וי"ז ובט"ז ס"ק ה' ובב"מ ס"י קי"ד ס"י ובצ"צ סימן ל"ב).
ובמ"א הארכתי לבאר סתירת דברי התוס' הנ"ל לדברי התוס' בסנהדרין ריש דפ"א גבי
נסקלין שנתערבו בנשרפין שכתבו לחד תירוץ דהא דלא אזלינן בחד רובא משום דה"ל
קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי.

ומצאתי שעמד בזה בס' כו"פ בסי' ק"י. (נדעת הרמב"ן בגיטין שם והובא ברש"א
ובב"ן שם ובהה"מ בפ"ט מהל' אישות דס"ל התם דה"ל קבוע מדינא.

אע"פ שאינו נזכר לעצמו מ"מ בכה"ג דנ"ד י"ל דמודה דל"ח קבוע. ואכמ"ל).

אלא דמ"מ אף שלפי הנראה יש רוב אתרוגים שאינם מורכבים מ"מ אין להעמיד סוד
ע"ז שלא נודע בבירור אם הוא רוב גמור. ועל הניכר הסימנים לחוד אין לסמוך מטעמים
שאמרנו לעיל: ח עוד הנה י"ל לצדד להיתר.

דאף אם ניקא דאין לסמוך על סימני אתרוג מטעם דסימנים דרבנן או משום שעיקר
הסימן הוא הפנימי שצריך לחתכו ולבדוקו וא"א לברר כ"כ וכו"ל. מ"מ י"ל כעין מה
שכתב הה"מ בפ"ח מהלכות מאכלות אסורות הל' י' במה שנהגו לסמוך על חייט נכרי
שקונה חוטי קנבוס לתפור בינו לבין עצמו שפיון שיש הניכר בין של קנבוס לשל פשתן
מירתת ולא אתי לאיחלופי דהא מרע אומנותיה ונתפס עליו כו' אבל בדבר שיש לעמוד
עליו ע"י בדיקת האש דשל פשתן כבה ושל קנבוס הולך ונשרף מתירא הוא להחליף
ובעל גוף יחוש בדבר עכ"ל.

ובשו"ת פ"י (חיו"ד סימן ח') האריך לבאר דנדאי אין לסמוך כלל על סימן זה לבדוקו
באש דאין לסמוך באיסור דאורייתא על סימן זה. וגם הוא סימן גרוע דכמה פעמים של
פשתן נמי נשרף כמו של קנבוס.

מ"מ ס"ל להה"מ דיש לסמוך ע"ז שנהכרי מירתת להחליף ולאורועי אומנותיה ע"י סימן
זה שידקוהו באש. שיוחזק בזיוף לעיני הרואים אף שאין זה סימן גמור כנ"ל.

וא"כ ה"נ י"ל בנ"ד דאף שאין לסמוך על סימני אתרוג בעצמם. מ"מ כשלוקח מן התגר
אפי' נכרי לא מרע אומנותיה פיון שיכולים לבדוק בסימנים אלו ממילא מירתת ולא
יחליף את הפורכבים באתרוגים מיהו ג"ז אין לסמוך עליו להלכה.

קדא.

שמדברי הרש"א בתשו' והפלבו והאו"ח מבואר דלא ס"ל הך סברא שפסקו דאסור
לומר לנכרי אמן לתפור בגדיו בקנבוס ע"ש הרי דס"ל דאין לסמוך בזה לומר שיהא
נאמן משום דלא מרע אומנותיה כנ"ל.

וי"ל דה"ט דכיון שהסימן אינו מובהק לסמוך עליו בעצמם ממילא ג"כ לא מירתת הנכרי
שיהיה מרע אומנותיה ע"פ סימן זה. ובב"מ א"ב יו"ד סימן ש"ב מחלק בזה דאם נותן לו
חוטי קנבוס שרי ולא חיישינו לאיחלופי מאחר שיש לעמוד על הסימן הנ"ל.

משא"כ באומר לתפור לו בקנבוס אסור ע"ש. וא"כ בנ"ד בקניית אתרוגים נמי יש לומר
דאסור.

ועוד דבלא"ה י"ל דבסימני אַתרוג אין לסמוך פֿלל אַהא דמירפת הנכרי שלא יהיה מרע
אַנאָנוּמִיָה לפמ"ש המ"א (בסי' כ' ס"ק א') דחזקה דאָנאָן לא מרע אַנאָנוּמִיָה היינו דנאָא
בְּדָבָר דאִיפּא קפידא בַּאָנאָנוּתוּ.

פגון מורניס שפערבין בו חומץ דהוי זיוף אף לנכרים. אַבֿל בְּמָה שפֿרע נפֿשיה רק לגבי
הישׂראל לענין או"ה לא חשיב פֿלל מרע אַנאָנוּמִיָה בְּזָה וּכְמוֹ שפֿאָסור לקנות בפֿשר נפֿשיה
משום שלא יהיה מרע אַנאָנוּתוּ כו' ע"ש.

רק די"ל דהתם מייירי לענין לסמוך אהו סבֿרא דאָנאָן לא מרע אַנאָנוּמִיָה לחוד היכא
דליכא למיקם עלה דמילתא. וכהו דלוקחין טלית מצוניצת מנכרי תגֿר במנחות (דמ"ג
ע"א) אע"ג דתכלת אין לה בדיקה כדאמר התם.

משא"כ גבי חוטי קנבוס דסבֿרת הה"מ היא משום דמירפת הואיל ויכול לעמוד עליה
ע"י בדיקה באש כו'. בְּזָה י"ל דאף במידי דמרע נפֿשיה רק לגבי הישׂראל (וכמו
בַּאֲתְרוּגִים להחליף במורכבים) גמי מירפת לאורועי אַנאָנוּמִיָה בַּאָנאָן זָה.

שְׁהָרִי המג"א ג"כ מודה דמ"מ יש קפידא ג"כ לאורועי אַנאָנוּמִיָה אף לגבי הישׂראל.
דבטלית מצוניצת שלוקחין מנכרי תגֿר ג"כ עיקר ההיתר משום אָנאָן לא מרע אַנאָנוּמִיָה.

רק דבְּזָה יש צירוף סבֿרא עוד משום דאין דָּרָה נכרי לעשות ציצית בפגד. ובְּזָה ייֿשב
המג"א דברי הר"ן שְׁלֵמֵד מֵהָרָה דטלית מצוניצת לענין יין רמונים דיש לסמוך שם אהא
דלא מרע אַנאָנוּמִיָה לחוד מסבֿרא כיון דבְּזָה יש קפידא טובא.

(וכן פֿירשׁ בספֿר מחה"ש בכוננת המג"א. ובתשו' נו"ב מ"ת הא"ח סי' ע"ב הקשה ע"ד
המג"א אלו מדברי הר"ן גבי יין רמונים הנ"ל.)

וכבר המג"א גופיה הרגיש בקושיא זו והבליע בפעומות ליישב פנ"ל). ולפ"ז יש מקום
לחלק בְּזָה ג"כ דהיכא דמרע נפֿשיה רק לגבי הישׂראל דהוי קפידא מועטת עכ"פ י"ל
דהיכא דיכולים לבדוקו בסימן ויהיה נתפס עליו אז בכה"ג מ"מ מירפת וְלֹא מרע נפֿשיה.

מיהו להאוסרים לסמוך על אָנאָן נכרי שיתפור בגדיו בקנבוס (וכדעת הרמ"א אא"כ נתן
לו חוטי קנבוס משלו) מוכח דס"ל דאפילו בכה"ג שיוכל לבדוקו לא סמכינו עליה. אף
לפ"ד הח"ץ (בתשו' ס"ס ל"ט) שפֿתב לחלק לפ"ד הר"ן דנאָא בַּתגֿר אַמְרִינוּ דלא מרע
אַנאָנוּמִיָה.

שאם יתודע יפסיד ממונו. משא"כ בחייט שאם יתודע ג"כ לא יפסיד מפסו רק שיפסיד
שלא יאמינהו הישׂראל ויהיה תופר לנכרים וְלֹא מירפת כ"כ.

ועוד חילק שם דביין רמונים מרע נפֿשיה טפי שפֿל עיקר קנייתו אינו אלא משום רפואה.
וה"ה בתכלת דקנייתו רק משום הציצית.

משא"כ בחייט שתופר בגד שעיקר הפגד ללבישה אע"פ שרוצה הישׂראל שיהיה תפור
בהיתר מ"מ לא מרע נפֿשיה בְּזָה בעיקר תכלית אַנאָנוּתוּ ולפ"ז הנה י"ל דבמכירת
אַתְרוּגִים ג"כ יש לסמוך שהתגֿר לא יהיה מרע נפֿשיה בְּזָה, שפֿשייתודע הדבר על ידי
סימן יפסיד ממונו וגם מרע נפֿשיה בעיקר אַנאָנוּמִיָה שעיקר קניית אַתְרוּגִים הוא רק
להכשר מצוה וכמו בתכלת הנ"ל ול"ד לתפירה בחוטי קנבוס מטעמים הנ"ל.

וכעין זה י"ל ע"ד המג"א שמוכיח דאסור לקנות ציצית מנכרי תגר מהא דאסור לקנות בפשר פשירה מנכרי מה"ט. ומלבד מה שהשיב ע"ז בתשו' נו"ב שם ע"ש.

הנה יש לחלק דבציצית שאינו נמכר רק לישראל שפיר סמכינן דלא מרע נפשיה בזה, אף שהרעויותא הוא רק לגבי הישראל מ"מ בזה מרע כל האומנות דידיה בדבר זה שנומפר רק לישראל והוי זה בגדר אומן לא מרע אומנותיה.

משא"כ בפשר שנומפר לנכרים ג"כ אע"ג דבשר פשירה לישראל נמכר יותר ביוקר קצת. והרייש כמה תגרים שאומנותם רק במכירת בשר טריפה.

מש"ה בזה פינון דמרע נפשיה רק לגבי הישראל אין לסמוך עליו דומיא דחגיט דלא חשיב מרע אומנותו במה שלא תנו לו הישראל לתפור עוד ויהיה מעתה תופר אצל נכרים כנ"ל דבזה לא איתרע כל האומנות דידיה.

ואין לסמוך עליו בכה"ג מה"ט. וה"נ במכירת אתרוגים דנמכרין רק לישראל לצאת י"ח המצנה יש לסמוך שלא יהיה מרע אומנותו בדבר שיכולים לעמוד עליו ע"י בדיקת הסימנים וכנ"ל.

אלא דלפמ"ש לעיל לחוש דאולי בזמננו נשתנו טבעי ההרפכה באופן שלא יבחינו כלל ע"י בדיקת הסימנים. וי"ל דמש"ה לא מירתת הנכרי כלל בזה.

ואין לסמוך ע"ז: ט סוף דבר. דצריכים להביא כתב הכשר על אתרוגי קארפו שבאים מגינות המוחזקים בכשרות שאין בהם הרפכה.

או שישלחו מכאן לשם איש אחד המוחזק בכשרות שיבחר לו שם שהאתרוגים המה מגינות המוחזקים בכשרות. והא נדאי דע"א נאמן כאן להכשירם.

ואין לומר דמשום חזקת חיוב של כאו"א חשיב זה כמו איתחזק איסורא שלא יהא ע"א נאמן בזה. דז"א.

נדא דאף במקום דאיתחזק איסורא מ"מ ע"א נאמן לברר ההיתר שאינו סותר בזה החזקת איסור רק מברר. וכמ"ש לעיל דמהתוספתא מוכח כסברת הר"ן בזה.

ועוד י"ל דהא דאין ע"א נאמן באיתחזק איסורא היינו משום דכל איסורי תורה חשיבי איסור חפצא (כמשמעות ד' רש"י בכריתות די"ד ע"א). וא"כ החזקת איסור של החפצא סותר לדברי העד שמעיד שיצא הדבר מאיסורו ומש"ה אין ע"א נאמן.

אבל בחזקת חיוב שמחוייבין לקיים המצנת עשה. דחזקת חיוב הוי חיוב גברא שפיר נאמן ע"א בזה להעיד על הדבר שכשר למצוה.

פינון שאין החזקה בגוף החפץ נגד עדותו. אף שממילא ע"ז יופקע הגברא מחיובו אח"כ לא חשיב בזה מעיד נגד החזקה.

ויש להאריך ולהוכיח סברא זו ופה ההכרח לקצר. ובלא"ה בנ"ד יש לצרף היתר הסימנים ושאר צדדי היתר ובנדאי יש לסמוך על עדות ע"א בזה.

אף במקום שאין אף ע"א שמעיד שהגינות הללו מוחזקים בכשרות א"כ לא יצאנו מידי חששא. ועיקר הסמיכה רק על כתב ההכשר המובא עם האתרוגים.

וּכְפִי שְׂאוּמָרִים שְׂבֻמָּנִי אֵין לְסִמּוֹךְ כ"כ עָלָיו וְכַמְבֹּאֵר בְּמִכְתָּב כַּת"ר. ע"כ בְּמִקּוֹם שְׂנַמְצָאִים אֶתְרוּגֵי אה"ק שְׁהֵמָּה כְּשֵׁרִים ע"פ מְסֻנֶּרֶת וְגַם ע"פ הַסִּימָנִים וְהֵם מְהַנְדְּרִים ג"כ בְּשִׁלְיֻמוֹת רְאוּי וְנִכּוֹן שְׁלֵא לְצִאת לְכַתְחֻלָּה בְּאֶתְרוּגֵי קְאָרְפוּ וּלְכַרְךָ עָלֵיהֶם וּבְפֶרֶט כִּי"ט רֵאשׁוֹן בְּאֵם אֶפְשָׁר לְקַחַת אֶתְרוּגֵי אה"ק שְׁהֵם ג"כ מְהַנְדְּרִים כַּנ"ל.

רַק בְּאֵם שֵׂא"א לְהַשִּׁיג אֶתְרוּגֵי אה"ק מְהַנְדְּרִים כ"כ יֵשׁ לְכַרְךָ עַל אֶתְרוּגֵי קְאָרְפוּ וּלְפִי רְאוּת עֵינֵי הַמּוֹרָה: [וּבְעֵינֵי קְרִיָּה פְּסוּל אֶתְרוּגֵים הַמְּוֹרָבִים. כְּבָר הָאֵרִיכוּ לְמַעֲנֵיתֶם בְּתוֹבוֹת הָאֶחָדִים וְהִלְכוּ בּוֹ הַנְּמוּשׁוֹת וּבִמ"א בְּיֶאֱרָתִי.

וְכַעַת אֵין עֲסָקְנוּ בְּזֶה. אֶפְסֵי לְמַעַן תַּת לוֹ אוֹת וְשִׂרְאֵיִי דְבָרָיו וְלִהְרֵאוֹת חִיבָתוֹ לְהַעֲרִיב בְּאֵיזֶה דְבָרִים שְׂפָאוּ בְּמִכְתָּבוֹ.

ע"ד מַה שְׂכַתְבֵי הַלְבוּשׁ לְפִסְוֹל אֶתְרוּגֵי הַמְּוֹרָבִים מִשׁוּם שְׂנַעְבֻּדָּה בּוֹ עֲבִירָה בְּהֶרְפָּבָה כְּמוֹ בְּהַמַּת כְּלָאִים שְׂפָסוּלָה לְהַקְרָבָה. וְהַקְשָׁה עָלָיו הַמַּג"א בַּס"ס תַּרמ"ח.

דֹּא"כ עַז שְׁל כְּלָאִים יֵהֵא קְרָנוֹ פְּסוּל לְשׁוֹפֵר וְתִירֵץ כַּת"ר ע"פ מְשַׁמְעוֹת דְבָרֵי הַט"ז דְּלִהְלְבוּשׁ פְּסוּל מִשׁוּם מַהב"ע. וּבִירוּשָׁלַיִם מְחַלֵּק בְּרַפ"ג דְּסוּפָה בֵּין לְוֹלֵב לְשׁוֹפֵר לְעַנְיָן מַהב"ע דֹּא"ר אֵתְמָן בְּגוּפּוֹ הוּא יוֹצֵא בְּרַם הֵכָא בְּקוּלוֹ הוּא יוֹצֵא וְיֵשׁ קוּל אֲסוּר בְּהִנְאָה בְּתַמִּיָּה.

הַרִי כִּינּוֹן דְּעֵינֵי הַמְּצָנָה בְּשִׁמְיעַת הַקּוּל וְהַקּוּל אֵינוֹ עֲבִירָה מִש"ה לֹא שְׁיֵיךְ בּוֹ פְּסוּל מַהב"ע. וּמִש"ה נְמִי יוֹצֵא בְּשׁוֹפֵר שְׁל כְּלָאִים מַה"ט.

וּכְבָר קְדָמוֹ בְּזֶה הַגְּאוּן בַּעֲהֵמ"ח גִּט מְקוּשָׁר בְּתוֹבוֹתוֹ (שָׁם בַּסב"י שְׁהִבְיָאָה כַּת"ר בְּעֶצְמוֹ) לְיִישָׁב כִּן גְּוִשְׁיַת הַמַּג"א עַל הַלְבוּשׁ כַּנ"ל, וְיֵשׁ לְכַאֵר דְּגַמְרָא דִּידָן נְמִי ס"ל כְּהִירוּשָׁלַיִם בְּזֶה. וְאִי דְלְכַאוּרָה מוּכַח דְּשְׁיֵיךְ פְּסוּל מַהב"ע בְּשׁוֹפֵר מַגְמ' דַּר"ה (דכ"ח ע"א) דֹּא"ר יֵשׁ בְּשׁוֹפֵר שְׁל שְׁלָמִים לֹא יִתְקַע וְאֵם תְּקַע לֹא יִצָּא.

דְּהָא דְבִדְעֵבֵד לֹא יִצָּא מִשְׁמַע דְּהוּי מִשׁוּם מַהב"ע. (וְרַבָּא לֹא פְּלִיג עָלָיו רַק מִשׁוּם דַּס"ל מְצוֹת לָאוּ לִיְהִנּוֹת נִיתְּנוּ.

וְדוּחֵק לְזַמְר דְּהֵתֵם לֹא יִצָּא מִשׁוּם כ"מ דְּאָמַר רַחֲמֵנָא לֹא תַעֲבִיד א"ע לֹא מְהַנִּי דְפְּלִיגֵי אַבְיֵי וְרַבָּא בְּתַמּוּרָה). הֵתֵם שְׂאֵנִי.

דְּאֵי נִימָא מְצוֹת לִיְהִנּוֹת נִיתְּנוּ א"כ הַקּוּל גּוֹפִיָּה הוּא הָאִיסוּר כִּינּוֹן דְּזֵהוּ מְצוֹתוֹ. וְהִירוּשָׁלַיִם הַנ"ל דְּאָמַר דְּאֵין בְּקוּל מַהב"ע ס"ל דְּמְצוֹת ל"נ כְּמִסְקֵנַת הַגְּמָרָא.

וְעוֹד י"ל כַּמ"ש הַרְשָׁב"א בְּחִידוּשָׁיו לִיבְמוֹת (דק"ג סע"ב) בְּטַעֲמָא דְאֵם תְּקַע לֹא יִצָּא דְכִינּוֹן דְּאֵם נִימָא דְלֹא יִצָּא לֹא נִהְגָּה וְלֹא עֲבִיד אִיסוּרָא אֶמְרִינּוּ דְלֹא יִצָּא דְאֵם נִימָא דְיִצָּא עַכְשָׁיו הוּא דְנִהְגָּה.

וּבִסְבָּרַת הַרְשָׁב"א זֹו תִּירְצָתִי מְכַבֵּר דְלֹא תִּיקְשִׁי הֵכָא מְדַרְב יְהוּדָה אֲדַרְב יְהוּדָה לְשִׁיטַת הַתּוֹס' בְּגִיטִין (דנ"ה סע"א) דַּר' יְהוּדָה לֹא חִינֵישׁ כְּלָל לְמַהב"ע וְכ"כ הַתּוֹס' בַּב"ק (דס"ג ע"ב) לְחַד תִּירוּצָא. וְלִסְבָּרַת הַרְשָׁב"א הַנ"ל נִיחָא.

דְּבַעְלָמָא לָא תְּיַיֵּשׁ ר"י למהב"ע היכא שעי"ז לא יתוקן האיסור אם נימא דלא יצא
וכמבואר. (וכה"ג פתב המהרי"ט לחלק לעגנן הא דא"ר כ"מ דא"ר ל"ת א"ע לא מהני
וכידוע).

ומעתה יש להוכיח דגמ' דידן נמי ס"ל פהירושלמי דבשופר ליכא משום מהב"ע פיון
דבקולו הוא יוצא. וכנ"ל.

ובשופר של שלמים דאר"י לא יצא הוא משום דבזיה יתוקן האיסור וכנ"ל. והיינו מהא
דאיתא בגמ' דר"ה שם דבשופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע יצא.

(וע"ש בתוס' שהקשו מ"ש משופר של שלמים כו' והר"ח גריס רבא במימרא זו). ובמ"א
ביארתי במה שהקשו פאן דהא לאו דל"ת תועבה הוא אף בלא נהנה, (וע' במגילת אסתר
שורש ט' שביאר זה באורך).

וא"כ אמאי אם תקע בשופר של ע"ז יצא. נהי נמי דמצות לאו ליהנות ניתנו מ"מ הא אף
בלא הנאה עובר בלא תביא והוי מהב"ע.

ולכאורה י"ל לפמ"ש התוס' ברפ"ג דסנפה דאין מהב"ע פוסל רק אם ע"י העבירה באה
המצוה. (וכדאיתא בירושלמי פי"ג דשבת ה"ב גפי הוציא מצה מרה"י לרה"ר דמשני
תמן גופה עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה.

ופירש שם בש"ק שזהו פסברת תוס' בסנפה הנ"ל). וא"כ מוכח דלא חשיב בזה העבירה
סיבת המצוה במה שהביא אליו הדבר בעבירה.

(כל שעיקר המצוה אינה באה מסיבת העבירה). וא"כ ה"נ לק"מ.

אף לפמ"ש שם במקומו בביאור דברי הירושלמי דשבת שם והוכחתי דלא כפירוש
הש"ק הנ"ל וביארתי פוננה אחרת בדברי הירושלמי בזה. ולפ"ז אדרבה משמע מהתם
דזה חשיב מצוה הב"ע ע"י מה שהביא הדבר אצלו בעבירה וא"כ הדק"ל הכא.

אלא מוכח מפאן דגמ' דידן נמי ס"ל פהירושלמי דבשופר ליכא מהב"ע פיון דיוצא בקולו
ואינו נוגע להדבר עצמו והקול אינו איסור פנ"ל. וה"נ יש לומר לעגנן הלאו דלא תביא
תועבה כו' שהקול אינו תועבה וליכא פסול מהב"ע בקול.

רק לעגנן איסור הנאה למ"ד מצות ליהנות ניתנו בזה י"ל דלא יצא פיון שעי"ז יתוקן
האיסור דאם לא יצא לא נהנה ולא עביד איסורא וכסברת הרשב"א הנ"ל. משא"כ לעגנן
הלאו דלא תביא תועבה שלא יתוקן איסור זה אף אם נימא דלא יצא וממילא יצא דפסול
מהב"ע ליכא בקול.

פנ"ל.

(ואין לדחות דהא דבשופר של ע"ז אם תקע יצא הוא מימרא דר"י ור"י לטעמיה בגיטין
דלית ליה מהב"ע פנ"ל. דז"א.

חדא דהר"ח גריס הכא רבא. ועוד דתיקשי על הפוסקים שפסקו הכא כר"י) ובזה יש
ליישב דברי הרמב"ם פ"א מהלכות שופר ה"ג שכתב בשופר הגזול דיצא משום דאין

גזל בקול והשיג עליוהרֶאָב"ד דאפילו יִהְיֶה בו דין גזל פתוב יום תרועה יִהְיֶה לְכֶם מ"מ
וְהָיָה אִתָּא בִירוּשְׁלָמִי עכ"ל.

אָמְנָם י"ל דְהָא בִירוּשְׁלָמִי מִשְׁמַע דְאַמֹרָאֵי פְּלִיגֵי דר' יוסי דרִישׁ מְקָרָא יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה
לְכֶם מ"מ ור"א אָמַר מְסַבְרָא דְבִשׁוּפֹר לִיפָא מֵהב"ע פִּינֹן דְבָקוּלוֹ הוּא יוֹצֵא כו'. וּמְגַמְרָא
דִּינֹן מוֹכַח כר"א דִירוּשְׁלָמִי וְלֹא כר"י.

מדאר"י בְּשׁוּפֹר שָׁל שְׁלָמִים אִם תִּקַּע לֹא יֵצֵא (וְרָבָא נָמִי לֹא פְּלִיג רַק מִשׁוּם דַּמְלַל"נ).
וְהִינֵנו דְכִינֹן דְמַצְנֹת לִיְהִנּוּת נִתְּנֵנו א"כ הַקּוּל גּוֹפִיָה הוּא הָאִיסוּר.

כמ"ש לְעִיל. (וְסַבְרַת הֶרְשֵׁב"א הַנָּ"ל י"ל דְהֶרְמֵב"ם לֹא ס"ל זָה).

וּבְזָה מְסַבְרָא י"ל דְבַכְה"ג לֹא יֵצֵא מִשׁוּם מֵהב"ע. מִשֵּׁא"כ לר"י דְדִרְיֵשׁ מְקָרָא דִיְהִיָה
מ"מ.

א"כ אָף בַּכְה"ג הַל"ל דְיֵצֵא מֵה"ט. הָרִי בִיֶּאֱרָנוּ דְגַמְרָא דִּינֹן נָמִי ס"ל פְּהִירוּשְׁלָמִי
דְבִשׁוּפֹר אֵין פְּסוּל מֵהב"ע פִּינֹן שְׁבָקוּלוֹ הוּא יוֹצֵא כְּנ"ל.

מִיְהוּ לְעִנֵּן קִוְשֵׁינִית הַמַּג"א עַל הַלְבוּשׁ ל"נ לִיִּישֵׁב כֵּן. מְלַבֵּד דְקָשָׁה לְהַעֲמִיס זָה בְּדַבְרֵי
הַלְבוּשׁ.

דְּאִי טַעֲמָא דְפְּסוּל מְוֹרָב מִשׁוּם מֵהב"ע מָה הָיָה לוֹ לְהַלְבוּשׁ לְהַבִּיא מֵהוּ דְבְּהַמַּת פְּלֵאִים
פְּסוּל לְהַקְרָבָה וְהוּא עִנֵּן אַחַר. וְהַל"ל מִשׁוּם מֵהב"ע.

וְגַם עֵיקַר הַדְּבָר לְפְּסוּל מְוֹרָב מִשׁוּם מֵהב"ע. יֵשׁ לְפַקְפֵּק בְּזָה לְפַמ"ש הַתּוֹס' בְּסוֹפָה
(ד"ל ע"א ד"ה הָא קְנִינִיָה) דְּאִי יִיֵּאוּשׁ פְּדִי קְנָה וְהוּי שְׁלוֹ קוֹדֵם הַקְדָּשׁ תּוֹ לֹא חֲשִׁיב
מֵהב"ע.

וְלִכְאוּרָה ה"נ בְּשֵׁאֵר עֲבִירוֹת אִם נִגְמְרָה וְכִלְתָּה הַעֲבִירָה מְקוֹדֵם אֵינוּ פּוֹסֵל אַח"כ מִשׁוּם
מֵהב"ע. וְאִם כֵּן בְּאַתְרוּג מְוֹרָב נָמִי אֵין לְפְּסוּל מִשׁוּם מֵהב"ע.

רַק דִּי"ל דְאַתְרוּג הַמְוֹרָב דְעֵיקַר הַנִּינְתּוֹ בְּעֲבִירָה שְׁפִיר פּוֹסֵל מֵהב"ע בְּזָה אָף שְׁכַפְרָה
נִגְמְרָה הַעֲבִירָה מִמַּעֲשֵׂה הַהֶרְפָּכָה. וְגַם בְּלֹא"ה קִצָּת מִשְׁמַע דְסַבְרַת הַתּוֹס' זֹו הִינֵנו רַק
בְּגִזְלֵי וְלֹא בְּשֵׁאֵר עֲבִירוֹת שְׁבָגוּף הַחֲפֵץ מִמ"ש הַתּוֹסְפוֹת לְעִיל (בד"ה מִשׁוּם) בְּלוּלָב שָׁל
אַשְׁמִירָה דִיפְּסֵל מִשׁוּם מֵהב"ע כו' וְתִירֵץ בַּע"א ע"ש.

וַיֵּשׁ לְדַחוּת. וּמְסַבְרָא י"ל פִּינֹן דְעֵיקַר פְּסוּל מְצוּהָ הַב"ע נִפְקָא לָן מִוְהַבְּאָתֵם גְּזוּל כו' א"כ
לִיפָא לְמִילָף רַק דּוּמְיָא דְגִזְלָה דְאִם פְּלַתָּה הַעֲבִירָה מְקוֹדֵם אֵינוּ פּוֹסֵל לְפ"ד הַתּוֹס' הַנָּ"ל.

וּמ"מ כ"ז אֵינוּ מְוֹרָב וְאִכְמ"ל. וְעַכ"פ מְדַבְרֵי הַלְבוּשׁ לֹא מִשְׁמַע לְפָרֵשׁ מִשׁוּם מֵהב"ע
וְשְׁפִיר הַקָּשָׁה הַמַּג"א.

וְהֶאֱרַכְתִּי בַּמ"א לִיִּישֵׁב קִוְשֵׁינִתּוֹ וְאִכְמ"ל: יֵא וְע"ד מָה שְׁכַתְּבוּ אֵינָה אַחֲרוֹנִים לְהַכְשִׁיר
מְוֹרָבִים דִּיתְבַּטֵּל חֵלֶק הַלִּימּוֹן בְּרוּב אַתְרוּג כו'. בְּנֹדָאֵי ל"נ לְדוֹן פָּאן דִּין בִּיטוּל בְּרוּב.

וְע' בְּתַשׁוּבַת תִּשְׁב"ץ (ח"ב סִימָן ד') לְעִנֵּן תַּעֲרוֹבַת פְּשֵׁתָן כו' שְׁהֶאֱרִיף לְבָאֵר הַחִילּוּק
בֵּין הֶרְפָּכָה שְׁכּוֹנִית שְׁהוּא תַּעֲרוֹבַת דְּבָרִים נְפָרְדִים וְכֹאו"א עוֹמֵד בְּעַצְמוֹ בְּהַתַּעֲרוֹבַת,
וּבֵין הֶרְפָּכָה מְזִיגִית שְׁקוּנָה מְזִיג חֲדָשׁ בְּהֶרְפָּכָתוֹ וְכָל חִלְקִיָה הֵמָּה מְוֹרָבִים.

יעו"ש.

וגם פָּכַר פָּתְבוּ הָאֲחֵרוּנִים בְּנִ"ד דְּכִינּוֹן שְׁהֵרַפְּבָה נִיפְרַת ע"י הַסִּמָּנִים הָנִי פָּמוֹ נִיפְרַת הָאִיסוּר דְּלֹא שְׁיִיף בִּיטוּל. (רק דלפ"ז שוב יש לסמוך בְּזָה על סִמָּנִים לְחִוּד פְּשִׁישׁ בּוֹ סִמָּנִים שְׁאִינוּ מְוַרְכָּב דְּאִפְּלוּ אִם אֵין לְסָמוּךְ בְּזָה עַל סִמָּנִים.

מ"מ אֵין פָּאן הִיפְרַת וְכָל שְׁלֵא נִיפְרַת הָאִיסוּר בְּטַל בְּרוּב כו'). וגם י"ל דְּלֹא שְׁיִיף פָּאן בִּיטוּל מְשׁוּם דְּדָמִי לְטַנְמָאָת מְשָׂא דְלֹא בְּטִיל בְּרוּב פִּינּוֹן שְׁנוּשָׂא הַפֶּל בְּב"א.

וכמ"ש הַתּוֹסֵ' בְּכּוּרוֹת (דכ"ג ע"א) רַק דְּמַדְבְּרֵי הַתּוֹסֵ' מְשָׂמַע שְׁזָהוּ רַק מְדַרְבָּנּוּ. אָבָל מְדַבְּרֵי הָרַמְבַּ"ם מוֹכַח דְּמַה"ת לֹא בְּטִיל בְּכַה"ג.

וע' במל"מ ספ"א מהל' מְטַמְאֵי מו"מ. וְהֶאֱרַכְתִּי מְזָה בְּמ"א.

וגם פְּמַדְנָמָה שְׁהֶאֱרִיכוּ בְּזָה הָאֲחֵרוּנִים ג"כ מְדַבְּרֵי הַפְּרָדְכֵי בְּחֻלִּין דְּכָל שְׁתַּחֲזִילַת בִּיאָתָם לְעוֹלָם בְּתַעְרוּבָת לֹא שְׁיִיף בִּיטוּל. ואכמ"ל בכ"ז.

וּמִלְבַּד זֶה הִנֵּה י"ל עוֹד מְדַבְּרֵי הָרֵא"ש (פ"ה דע"ז סי' ל') בְּשֵׁם הָרֵאָב"ד לְעַנְיָן כּוֹתֵחַ הַבְּבִלִי דְּכִינּוֹן שְׁהַחֲמִץ שְׁיִישׁ בְּהֵן הוּא לְהַכְשִׁיר הַמֶּאֱכָל ה"ה חֲשׂוּבִים פְּאֵלוּ הַפֶּל חֲמִץ. וְכ"כ סְבָרָא זֹו בְּתַשׁוּבַת הָרֵשֶׁב"א וְהוּבָא בְּב"י יו"ד בְּסִימָן קל"ד.

וה"נ י"ל בְּאֲתְרוּגִים הַמְּוַרְכָּבִים שְׁמַרְכִּיבִים בְּכּוּנָה לְתוֹעֲלָתָם וְלְהַדְרָם עִי"ז ג"כ לִיתָא פָּאן דִּין בִּיטוּל מַה"ט: יב וע"ד מ"ש כַּת"ר לְחַדָּשׁ דְּלַעֲנָן לְצִאָת י"ח בְּכּוּזִית מְצָה וְכּוּדוּמָה אִם יֵשׁ בּוֹ תַעְרוּבָת מוּעֵט מְדַבְּרֵי שְׁאִינוּ רְאוּי לְצִאָת בּוֹ י"ח וְהָרוּב הוּא מְמַה שְׁרְאוּי לְצִאָת בּוֹ י"ח דְּלֹא שְׁיִיף בְּזָה בִּיטוּל שְׁיִשְׁלִים לְשִׁיעוּרוֹ.

דְּבִיטוּל לֹא שְׁיִיף רַק בְּאִיסוּר שְׁנַתְעָרַב בְּהִיתָר דְּהוּי פְּאִילוּ אִינוּ בְּעוֹלָם כו'. אָבָל לֹא שְׁעִי"ז יִשְׁלִים הַשִּׁיעוּר.

וּבְזָה יִישָׁב קוֹשְׁיַת הַתּוֹסֵ' בְּסוּפָה דְּלָמָּה לִי קָרָא דְּאִין יוֹצֵאִין בְּמְצָה שֶׁל טָבַל ת"ל מְשׁוּם דְּהוּי מַהב"ע, דִּישׁ נ"מ פְּשַׁנְתְּעָרַב מִיעוּט טָבַל בְּרוּב חֻלִּין וְאָכַל מִמֶּנּוּ כּוּזִית דְּמְשׁוּם מַהב"ע לִיפָּא דְּאִיסוּר בְּטַל בְּרוּב הִיתָר וְאִין פָּאן עֲבִירָה אָבָל פִּינּוֹן דְּאִיפָּא קָרָא דְּמְצָה שֶׁל טָבַל הוּי מְצָה שְׁאִינָה רְאוּיָה לֹא מְהַנִּי בְּזָה בִּיטוּל לְהַשְׁלִים הַשִּׁיעוּר.

וַיֵּשׁ לְהַשִּׁיב עַל דְּבָרָיו. חָדָא דְּאָרְף אִם נִחְלִיט כֵּן שְׁאִין יי"ח מְצָה שְׁיִישׁ לָהּ שִׁיעוּר בְּאִם יֵשׁ בּוֹ תַעְרוּבָת מוּעֵט מְדַבְּרֵי שְׁאִינוּ רְאוּי דְּמַחֲמַת הַבִּיטוּל בְּרוּב לֹא שְׁיִיף שְׁיִשְׁלִים לְשִׁיעוּרוֹ וְכַב"ל.

מ"מ הֵכָא שְׁפִיר הַקָּשׁוּ הַתּוֹסֵ' דל"ל קָרָא בְּמְצָה שֶׁל טָבַל ת"ל מְשׁוּם מַהב"ע. וְל"ל דִּישׁ נ"מ פְּשַׁנְתְּעָרַב מִיעוּט טָבַל בְּרוּב חֻלִּין כַּב"ל.

דְּהָא דְּטָבַל אִינוּ רְאוּי לְמַצַּת מְצָה לֹא חֲשִׁיב אִינוּ רְאוּי מְצַד עֲצָמוֹ. רַק דִּילְפִינּוֹן מְדַכְתִּיב לֹא תֹאכַל עָלָיו חֲמִץ כו' מִי שְׁאִיסוּרוֹ מְשׁוּם ב"ת חֲמִץ מְשָׂא כ"כ טָבַל דְּלֹא חָל עָלָיו אִיסוּר חֲמִץ מְשׁוּם דְּאִין אַחַע"א וְכַר"ש וְכַדְמִסִּיק הַגְּמָרָא בְּפִסְחִים (ר"ד ל"ו).

וא"כ תנאי מתדבק הוא שכל שחל עליו איסור חמץ יוצאין בו י"ח מצה. וא"כ בתערובת מיעוט טבל ברוב חולין דלענין איסור טבל בטל ברוב ונעשה היתר וכל עליו אח"כ איסור חמץ.

(אם נתחמצה עיסה זו של התערובת טבל ברוב חולין. או אם קיבלה טעם חמץ להסוברים דטכ"ע מדאורייתא).

וממילא הדין דיוצאין בו י"ח מצה ג"כ מה"ט פיון דאם היתה מתחמצת הנה בה משום ב"ת חמץ וכנ"ל. וא"כ מאי אהני לן קרא דל"ת עליו חמץ יותר מטעם מהב"ע דאין י"ח במצה של טבל.

ולענין תערובת השתא נמי י"ח מצה וכנ"ל. (אם לא שכת"ר ידחוק לומר דכיון דטבל גרידא לא חל עליה איסור חמץ וממילא אין יוצאין בו י"ח מצה מש"ה נמי אף בתערובת טבל בחולין אף שנעשה היתר וכל עליו איסור חמץ עכ"ז לא י"ח מצה בזה שאילו הנה הטבל בלא תערובת לא הנה חל עליו איסור חמץ.

אבל בודאי בסברא דחוקה כזו אין פדאי לדחות קושית התוס'.) אמנם פועין סברא זו י"ל נשם ולינשב קושית המהרש"א ע"ד התוספות בסופה נשם.

שהקשו דלמה לי קרא דאין יוצאין במצה של טבל. וע"ז הקשה המהרש"א דאמאי לא קשיא להו להתוס' מסופה גזולה דס"ל לרבנן דפסולה מדכתיב לה ות"ל משום דהני מהב"ע.

וכמו שהקשו פן התוס' בפ"ק ותיקצו נשם דפסול מהב"ע אינו אלא מדרבנן. והשתא בממ"נ.

אם התוס' הקא ס"ל דמהב"ע מדרבנן א"כ ממצה של טבל ג"כ לק"מ ואי מהב"ע דאורייתא א"כ תיקשי להו מסופה גזולה עכ"ד המהרש"א והניח בצ"ע. ובנה י"ל דמש"ה לא קשיא להו להתוספות הקא מסופה גזולה דל"ל קרא ת"ל משום מהב"ע.

די"ל דנ"מ פשמיעוט הסכך הוא גזול ועירבו ברוב עם שאינו גזול. דמחמת פסול מהב"ע המיעוט בטל ברוב סכך הפשר.

משא"כ מקרא דכתיב לה שלף למעוטי גזול א"כ לענין זה לא מהני בנטול ברוב לענין קמון שיהא חשוב שלף. וכדאמרינן בביצה (דל"ח ע"ב) גבי מי שנתערב לו קב חיטין כו' איסורא בטיל ממונא לא בטיל כו' משא"כ ממצה של טבל שפיר הקשו התוס' דת"ל משום מהב"ע.

דבזה ל"ל הנ"מ לענין תערובת טבל בחולין דבזה י"ח אף אחר דכתיב קרא דל"ת עליו חמץ פנ"ל. (וכן י"ל בזה קושית הט"ז באו"ח סי' י"א סק"ה דל"ל קרא דלהם משלהם ת"ל משום מהב"ע כו').

וכ"ז אם נימא לענין מצנה שצריכה שיעור דע"י בנטול ברוב ל"ש שישלים לשיעורו וכנ"ל. מיהו קושטא הוא שדעת התוס' הוא דע"י בנטול ברוב משלים שפיר לשיעור המצנה.

וכמבואר מדברי התוספות זבחים (דע"ט סע"ב) שפירשו במתני' דפרה צלוחית שנפלו לתוכה מים כ"ש כו' דחומרא דמי חטאת הוא דמדאורייתא בטל ברנבא, עכ"ל, ומבואר שם בגמ' (ד"פ ע"א) דלרבנן דר"א בנדאי הנזאה צריכה שיעור (ולר"ל שם אף ר"א נמי ס"ל דהנזאה צריכה שיעור) הרי מבואר בהקדאי שדעת התוס' דמהני ביטול ברוב להשלים השיעור גם כן.

(ואף דבלא דברי התוס' הנה י"ל פן שם דמשום ביטול ברוב אינו משלים השיעור. ובזה הנה י"ל דמש"ה הוצרכו לומר שם דלרבנן הנזאה צריכה שיעור.
וע"ש בתוס' ריש דף פ'. מ"מ הא חזינן שדעת התוס' אינו כן).

וגם מוכח פן מדברי הרא"ש סוף הל' חלה במתני' דהעושה עיסה מן החיטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן אדם י"ח בפסח. ובירושלמי מפרש הטעם משום גרידה דחיטים גוררין את האורז.

וכתב הרא"ש שם דהירושלמי הוצרכו לזה דאל"כ פיון דרובה אורז אינה באה לידי חימוץ והיאף יוצאין בה משום מצה. מבואר מדבריו דברובה חיטים ומיעוט אורז יוצא בה י"ח בפסח אף בלא טעם דגרידה.

ודןסק לומר דמייירי שאכל ממנה כ"כ עד שהיה פזית מהחיטים לחוד. (וכדמוכח בירושלמי שם בפ"ג דחלה דמתני' דלא פריש"ג דרשב"ג אומר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא אף דגן כשיעור.

וע"ש בר"ש. הרי דמוכח זה ממתני' דקתני סתמא דחייבת בחלה היינו אפילו אין בה כשיעור חלה רק בצירוף הדגן עם האורז.

והכי נמי בסיפא דמתני' דאדם יוצא בה י"ח בפסח היינו ג"כ אפ' אם שיעור הכזית הוא ג"כ בצירוף האורז). ונדעתי שיש לדחות קצת ראיה זו מדברי הרא"ש.

ומ"מ משמעותו נוטה יותר דהמיעוט שנתבטל ברוב ג"כ משלים לשיעורו. ובעיקרא דמילתא אי המיעוט הבטל ברוב משלים לשיעורו.
זה תליא בחקירה זו. בדין ביטול חד בתרי.

אי הוי זה כמו ביטול המציאות שגוף הדבר הבטל במיעוטו הוי כמו שאינו בעולם וממילא אינו משלים לשיעורו של המבטל ג"כ שהרי הוא כמי שאינו כלל. או דנימא דעגנן ביטול חד בתרי אין זה ביטול המציאות רק ביטול מהותו של הדבר ואין שמו עליו דאיסור שנתבטל בהיתר אבד ממנו שם איסור מתמת שנתבטל ברוב אבל גוף הדבר הרי ישנו במציאות.

ולפ"ז יכול להשלים ג"כ שיעורו של המבטל ע"י זה המיעוט שישנו בעולם רק שאיננו איסור עוד וכנ"ל. (וע' בבכורות דכ"ג ע"א).
ויש להאריך בזה הרבה. אלא שאכמ"ל.

רק י"ל בקצרה דממ"ש התוס' בנבחים (דע"ח ע"א ד"ה הפיגול) לענין תערוכת איסורים דמיעוט הבטל ברוב לא מצטרף עם הרוב להשלימו לאיסור דאפי' היתר לא מצטרף לאיסור כש"כ דאיסור לא מצטרף לאיסור.

עכ"ד.

הנה מזה עדיין לא מוכח דמיעוט איסור הבטל ברוב היתר אינו משלימו לשיעור. דמבואר בר"ן בנדרים (דנ"ט רע"ב) שהאיסור דרכו להתבטל ולא ההיתר.

ע"ש.

ויש להסביר הדברים דלעולם י"ל דענין ביטול ברוב הוא רק ביטול מהותו של המבטל ואין שמו עליו ואיסור שנתבטל בהיתר אבד שם איסור ממנו ונשתנה מהותו. וכמו חלב ודם או טבל אם נתערבו ברוב היתר שוב אין שמו הקודם עליו.

ומאחר דפרח שם האיסור ממנו ממילא הוי היתר ואפשר גם כן שישלים את המבטל לשיעורו דהרי גוף מציאות הדבר ישנו בעולם ורק שם איסור ליתא ביה וכנ"ל. משא"כ בהיתר שנתבטל באיסור לא שייך לומר שיחול עליו שם חדש של איסור שישלים את האיסור לשיעורו.

דענין ביטול ברוב הוא רק שאבד ממנו שמו ומהותו הקודם. אבל לא שיחול עליו שם חדש שיוחשב גופו של איסור כיון דקיי"ל דאין היתר מצטרף לאיסור (וכש"כ שלא יצטרף איסור לאיסור אחר לומר שיחול עליו שם איסור האחר כו').

ולפ"ז אין ראיה פלל מדברי התוס' בנבחים לענין ביטול איסור ברוב היתר. וכמבואר. (ומיהו אין להוכיח להפך דהמיעוט דבטל משלים את הרוב המבטל לשיעורו. מגמ' דנדה דכ"ז רע"ב א"א שלא ירבו כו' ונפיש ליה שיעורא.

דיש לדחות בכמה גנוני. ואכמ"ל).

וכבר ביארנו לעיל דאף אם נחליט הסברא דאין המיעוט הבטל משלים את המבטל לשיעורו. מ"מ אינו מיושב בזה קושיות התוס' בסוכה במצה של טבל דת"ל משום מהב"ע וכנ"ל.

ואין להאריך יותר. ובפרט דביישוב קושיות התוס' הזו כבר תלו עליה זיניגיהם רוב המחברים ביישובים שונים.

וג"א פתבתי במ"א ליישב בכמה אופנים. ופה אכמ"ל: והנה פועין סברא זו אמרתי בע"א. בהא דאיתא בגמרא דמנחות (דמ"ב ע"ב) גבי צביעת תכלת מיתנין דם חלזון כו'. ש"מ תלת כו' וש"מ טעמייה פסולה.

ופירש"י אם עירה צבע נסיון ביורה פוסל את כל היורה. והקשה לי רב אהד דאמאי לא בטל ברוב הו צבע הנסיון בתוך היורה.

והוא רצה להוכיח מפאן להלקה כדעת רש"י בחולין שפוסק כר"י דמין במינו לא בטיל. וחשב זה להוכחה גדולה.

נאני דחיתי דבריו. מלבד דבלא"ה אין זה הוכחה כלל.
(וע"ש הגהות הצ"ק ברש"י). דברמב"ם (פ"א מהל' ציצית ה"ג) פירש ה' דטעימה
פסולה דלא כפירש"י שעירב צבע הנסיון לתוך היורה.

אלא דפירש הגמרא הכי דאם צבע מעט צמר בתוך היורה נפסלה היורה פולה דעי"ז
נחשב כל הצבע שלא לשמה. ואין זה בגדר תערוכת.

ורש"י שפירש פאן בדרף תערוכת פנ"ל י"ל דרש"י לשיטתו דס"ל להלכה דמין במינו
לא בטל. אבל אין שום הוכחה מדברי הגמ' פאן לדברי רש"י בחולין הנ"ל.

אמנם יותר י"ל דאף לפירש"י הכא אין הטעם כלל משום דמב"מ לא בטל. רק דלענין
צביעה לשמה לא שינה כלל דין ביטול דביטול איסור בתוך היתר היינו שע"י הביטול
אבד שמו ואין עליו שם איסור עוד וממילא הוי היתר.

אבל הכא דבעינן צביעה לשמה דכתיב כליל תכלת כו'. אין פאן היתר משום שיתבטל
המיעוט דשלא לשמה ברוב דמ"מ אין זה חשוב לשמה ע"י מה שמתבטל ואבד שמו
פנ"ל.

והבאתי ראיות לזה. אף עכ"ז אין מזה הכרע לענין אם המתבטל משלים השיעור וכנ"ל.
וא"ל: יג והנה במ"ש לעיל בסי' ח'. לצד היתר ע"פ דברי הה"מ בפ"ח מהל' מ"א ה"י
לסמוך על טייט נכרי שקונה חוטי קנבוס כו' ובתשובת פ"י סי' ח' ביאר דבריו דיש
לסמוך ע"ז שהנכרי מירפת להחליף ולהיות מרע אנפנותיה ע"י בדיקת האש דשל פשתן
פכה כו'.

אף שבעצם אין לסמוך ע"ז שהוא סימן גרוע דשל פשתן נמי נשרף כמה פעמים כמו
קנבוס כו'. ומ"מ העליתי דבנ"ד אין לסמוך כ"כ ע"ז בסימני אתרוג מה"ט דאפשר
דעכשוויו לא מירפת כלל הנכרי בזה.

והשואל השיב ע"ז דבפשיטות ל"ש זה בנ"ד מאחר שרואים שקונים מהם אתרוגי קארפו
כו'. וגם מניין להם להנכרים ליזע בדיקת סימני אתרוג כו'.

והשבתי לו דמה שחשב זה להוכחה דלא מירפת מאחר שרואים שקונים מהם אתרוגי
קארפו. הוא תמוה וכי יש לנו ברור ח"ו על אתרוגי קארפו שהמה מורכבים פולם הא
זהו רק חששא וע"ז גופיה אנו דנים שהאתרוגים שקונים מהם עם הכשרים מרבנים
דשם המה באמת אינם מורכבים ויש להתירם מה"ט.

ואדרבה י"ל מאחר שרואים שאין קונים מהם אתרוגים בלתי הכשר מרבנים שמעידין
עליהם שאינם מורכבים. (זולת שאפשר שיש איזה מתפרצים לקנות בלא הכשר כלל).
ואף אם נימא שאין לסמוך כ"כ על אותם הכשרים מהרבנים דשם. מ"מ עכ"פ יודעין גם
הנכרים שיש לנו קפידא בדבר.

וגם זה בנדאי ידוע ג"כ בכתבי העתים שישראל מקפידים שלא יהיו האתרוגים מורכבים.
והיאף נימא ע"ז בדרף הוכחה שרואים שישראל אין מקפידים ח"ו על מורכבים.

וְאִם שֶׁבְּאֵמֶת יֵשׁ פְּלוּגְתָּא בְּזֵה בְּאַתְרוּגִים הַמְּוֹרְכָבִים אִם הֵם כְּשָׂרִים לְמַצְוָה. מ"מ בְּזַמְנֵנו
אֵין שׁוּם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁיִּנְהַג הִיטֵר לְכַתְחֹלָה בְּאַתְרוּגִים שֶׁיִּהְיֶה יָדוּעַ שֶׁהִמָּה בְּנֹדָא
מְוֹרְכָבִים שֶׁכָּבֵר רַבּוֹ הָאוֹסְרִים עַל הַמִּתִּירִים בְּזֵה.

וְהַנְּכָרִים אֵין לָהֶם לִידַע מֵהַפְּלִגְתָּא בְּעֵיקַר הַדִּין רַק הִמָּה יוֹדְעִין מְנַהֲגִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל
הַקּוֹנִים אוֹתָם מֵהֶם וְלֹא יוֹתֵר. וְיוֹדְעִים שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַפִּידִין ע"ז.

וְשֵׁינִי לֹא מְרַע אֲנִי מְנוֹתִיהָ כו' פנ"ל. וע"ד מֵה שֶׁכָּתַב עוֹד דְּנֹדָא אֵין הַנְּכָרִים יוֹדְעִין
כָּלֵל שֶׁאֶפְשָׁר לְהַפִּיר הַמְּוֹרְכָב ע"י סִימָנִים וּמִש"ה לֹא שֵׁינִי מִיִּרְתָּת בְּזֵה.

כָּבֵר הַבְּאֵתִי ע"ז מִתְּשׁוּבַת פ"י שֶׁם שֶׁבִּיאָר בְּדִבְרֵי רש"י בְּמִנְחֹת (דמ"ג ע"א ד"ה פְּסוּלָה)
דְּמֵן הַהֲדִיט פְּסוּלָה דְּשָׂמָא צְבָעָה שְׁלֵא לְשָׂמָה. דְּמִשְׁמַע דְּלִקְלָא אֵילָן לֹא חִיִּישִׁינֵנו.

וּבִיאָר הַפ"י בְּכּוֹנְנָתוֹ דְּכִינּוֹן דְּיֵשׁ לָהּ בְּדִיקָה לְקַלָּא אֵילָן מִמִּילָא מִיִּרְתָּת הַנְּכָרִי. ע"ש
בְּדִבְרֵיו.

וְהָרִי הֵתֵם בְּנֹדָא י"ל דְּאוּלֵי הַנְּכָרִי לֹא יָדַע זֹאת דְּאֶפְשָׁר לְבָרַר ע"י בְּדִיקָה זֹו דְּהֵתֵם
דְּצָרִיף לְשָׂרוֹת מְאֹרְתָא נַעַד צְפָרָא בְּגַבְיָא גִילָא וּמִיָּא דְּשִׁיבּוּלְתָא וּמ"ר בְּנֵי מ' יוֹם.
דְּבְדִיקָה זֹו קָשָׁה יוֹתֵר מִבִּירוֹר סִימָנֵי הָאַתְרוּג.

וע"כ לֹא מְסַתְמָא אֲנִי בְּאַנְמוֹתִיהָ יָדַע אִם יֵשׁ לוֹ אִיזוֹ בְּדִיקָה וּמִש"ה מִיִּרְתָּת.
ומכש"כ דִּי"ל כֵּן גַּבֵּי אֶתְרוּג.

(וְאִם שֶׁבְּאֵמֶת אֵין הֶכְרַח כ"כ לְדִבְרֵי הַפ"י בְּכּוֹנְנָת רש"י הַנְּ"ל. דִּי"ל דְּכּוֹנְנָת רש"י
דְּפְסוּלָה מִשְׁמַע דְּלֹא מְהַנִּי לִיהָ שׁוּם בְּדִיקוֹתָא וְהִינּוֹ שְׂמָא צְבָעוֹ שְׁלֵא לְשָׂמָה וְזֹאת אֵין
יְכוּלִים לְבָרַר.

מ"מ הַסְּבָרָא הַנְּ"ל אֵמֶת דְּנֹדָא אֲנִי בְּאַנְמוֹתִיהָ יָדַע וְכַנְ"ל. וּכ"מ ג"כ בְּב"י בְּאו"ח ס'י
(כ').

וְעֵיקַר בְּדִיקַת סִימָנֵי אֶתְרוּגִים כָּבֵר הוּא מְפֹרָס וְיָדוּעַ לְכָל שֶׁכָּבֵר הִרְעִישׁוּ הָעוֹלָם בְּזֵה
מִכְּמָה שְׁנִימִים. וּמִיָּהוּ כָּבֵר הָעֵלִיתִי בְּעֶצְמִי בְּסוּף דְּבָרֵי לְעֵיל דְּבַנ"ד אֵין לְסַמְנָה ע"ז כ"כ
מִטְעַם שֶׁבִּיאָרְתִי שָׁם.

וְלִדְיָנָא נִלְע"ד כַּמ"ש לְעֵיל אוֹת ט'. וְא"ל יוֹתֵר: סִימָן לָהּ אִישׁ לְבָאָר בְּפְלִגְתָּא דְּר"א
וְר"ע בְּסוּפָה (דִּי"א ע"ב) כִּי בְּסוּפּוֹת הוֹשְׁבֵתִי אֶת בְּנֵי עַנְנֵי כְּבוֹד הָיוּ דְּבָרֵי ר"א רַע"א
סוּפּוֹת מִמֶּשׁ עָשׂוּ לָהֶם.

וּבְטוֹש"ע רִישׁ ה' סוּפָה הוּבָא בְּפִשְׁטוֹת דְּקָרָא כִּי בְּסוּפּוֹת הוֹשְׁבֵתִי הֵם עַנְנֵי כְּבוֹד שֶׁהִקִּיפִם
בָּהֶם, וְהִינּוֹ כְּר"א וְלֹא כְּר"ע. וּכַמ"ש בְּט"ז שָׁם.

(אֲמַנָּם בְּת"כ פ' אֲמֹר אֵיתָא הַגִּירְסָא לְהַפָּךְ רַע"א סוּפּוֹת מִמֶּשׁ הָיוּ רַע"א עַנְנֵי כְּבוֹד הָיוּ.
וְכַה"ג אֵיתָא בְּמַכִּילְתָּא פ' בָּא סוּפּוֹת מִמֶּשׁ הָיוּ דְּבָרֵי ר"א רַע"א אֵין סוּפּוֹת אֶלָּא עַנְנֵי
כְּבוֹד ע"ש).

וְיֵשׁ לְבָאָר זֵה. דְּמַלְבַּד דְּנ"מ לְדִינָא מְפְלִגְתִּיהוּ לְעַנְנֵי פְּוֹנָה.

דלר"ע דאָמר סוכות ממש הוי עיקר מצות סוכה שלנו לזכור יצ"מ כמ"ש הט"ז שם. משא"כ לר"א דהוי הזכירה על היקף ענני פבוד ע"ש בדבריו.

(ומקרא דלמען ידעו ילפינו שצריך שיכנון בזה וכמ"ש הב"ח). וי"ל עוד דיש נ"מ לדינא לעננו הכשר הסוכה מהה פלוגתא דר"א ור"ע בפירושא דהה קרא.

דמבואר בסוכה שם דר"ל יליף הא דאין מספכין אלא בדבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ משום דבעינן דומיא דענני פבוד מה אד דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ אף סוכה כו'.

ופריך הגמ' הניחא למ"ד ענני פבוד היו אלא למ"ד סוכות ממש עשו להם מאי איפא למימר. ומסיק דאר"י מקרא דבאספה מגרנה ומיקבה בפסולת גורן ויקב הפתוב מדבר כו'.

ר"א אומר מגרנה ולא גורן עצמו ומיקבה ולא יקב עצמו. ולקמן בגמ' (די"ב ע"ב) אמר רבב"ח אמר ר' יוחנן סיפכה באניצי פשתן פסולה.

ופירש"י שכן ראויה ליטמא בנגעים. אבל התוס' שם (סד"ה באניצי) בתרוץ בתרא פירשו דאף דתניא בשבת דכ"ז ע"ב דסומכוס אומר סיפכה בטווי פסולה מפני שמיטמא בנגעים מ"מ לרבנן דפליגי עליה דסומכוס וס"ל דסיפכה בטווי פשירה אע"ג דמיטמא בנגעים היינו דאינהו ס"ל דלא שייך למילף מפסולת גורן ויקב לפסול לסכה בדבר המיטמא בנגעים מאחר דאינו מיטמא בשאר טומאות.

ויש להסביר בזה דסברתם היא פיון דעיקר הלמוד מפסולת גורן ויקב הוא מדכתיב מגרנה ולא גורן עצמו וגלי קרא דאין מספכין באוכלין אלא בפסולת שלהן וממילא לא ממעטינן מהקא רק מה דמיטמא בהני טומאות דשייכי באוכלין עצמן דאותן מיטמא התורה.

משא"כ דבר המיטמא בנגעים אין למעט מפאן פיון דזהו לא שייך פלל בגורן ויקב עצמן ולא איתמעט מהקא. (שוב ראיתי בפ"י שכתב פועין זה).

ומעתה נראה לומר דלמ"ד דיליף מענני פבוד מה אד דבר שאינו מקבל טומאה כו' לדידיה ודאי יש למילף מהתם לענני זה ג"כ שאין מספכין בדבר המיטמא בנגעים, פיון דבעינן דומיא דאד דהוי דבר שאינו מקבל שום טומאה פלל, ומהיכא תיתי לומר דאשאר טומאות קפיד קרא ולא אטומאות נגעים דהא אין לנו בזה שום גילוי מקרא על איזו טומאה קפיד יותר.

ופשוט די"ל דמה"ט דבעינן דומיא דאד מש"ה אין מספכין ג"כ בדבר המיטמא בנגעים. ולפ"ז יצא לנו מזה שיש נ"מ לדינא מפלוגתא דר"א ור"ע הנ"ל.

דלמ"ד ענני כבוד הוי לדידיה קנימא ילפותא דר"ל דאין מספכין בדבר המקבל טומאה דבעינן שתהא הסוכה דומיא דאד שאינו מקבל טומאה פלל ולדידיה גם דבר המיטמא בנגעים פסול לסכה בו.

משא"כ למ"ד סוכות ממש עשו להם. ולדידיה ע"כ ילפינו דאין מספכין בדבר המקבל טומאה מפסולת גורן ויקב דכתיב מגרנה כו'.

ולדידיה מספכין בדבר המיטמא בנגעים וכדברי התוס' הנ"ל. אלא שלכאורה יש לסתור זה ע"פ דברי הירושלמי שהביאו שם התוס' (בדי"ב ע"א ד"ה בפסולת).

דר' יוחנן לא יליף מענני כבוד משום דר' יוחנן פדעתו דס"ל עננים מלמעלה היו ולדידיה לא הוי פלל עננים גידולו מן הארץ. א"כ לפ"ז לר' יוחנן א"א למילף פלל הכשר הסופה מענני כבוד אף למ"ד דמפרש בקרא דבסופות דענני כבוד היו רק לכ"ע ילפינו מפסולת גורו ויקב.

וא"כ אף לענן ההיתר לספף בדבר המיטמא בנגעים י"ל דלכ"ע שרי אליבא דר' יוחנן וכמבואר. והיא דפליגי ר"י ור"ל הלכה כר' יוחנן לבר מתלת פדאיתא ביבמות (דל"ו ע"א).

אף לפמ"ש במ"א והארכת להוכיח דהוה פללא דהלכה כר' יוחנן לגבי ר"ל לא איתמר רק על פלוגתיהו בגמרא דידן אבל היכא דפליגי ר"י ור"ל בירושלמי ליתא להו פללא. (וכ"כ בנו"ב מ"ק חאה"ע סי' נ"ט).

רק שלא הביא ראיה ע"ז. ושם הבאתי פמה הוכחות לזה).

א"כ ה"נ דפליגי ר"י ור"ל בירושלמי אי עננים מלמטה או עננים מלמעלה אין ראיה דהלכה כר"י לגבי ר"ל בזה, (ובלא"ה נמי י"ל דלא שייך פאן הוה פללא דהלכה כר"י לגבי ר"ל. דהוה פללא לא איתמר רק היכא דעיקר פלוגתיהו לענן דינא ולא היכא דפליגי בדרשות בעלמא.

(ועיין בפירוש המשניות להרמב"ם בסנהדרין ס"פ חלק ע"ש). אע"ג דמשפחת דממילא יצמח עי"ז איזו נ"מ לדינא ע"ז ל"ש הוה פללא.

ואף דבמ"ש התוס' בשפת (דף ע' ע"ב) דהא דהלכה כר"י לגבי ר"ל הוא רק בדברים הנוגעים בזה"ז. פך ביארתי במ"א דמדברי התוס' גופניהו בכ"ד יש סתירות ע"ז.

מ"מ היכא דעיקר פלוגתיהו לאו לענן הילקתא פלל רק בדרשא דקראי, אף דלא ימלט שביא מזה אינו נ"מ לדינא שפיר י"ל דעל זה לא קאי הוה פללא ואכמ"ל). וגם הא בגמ' דידן בסופה שם משמע להדיא דרק למ"ד סופות ממש עשו להם איצטריף ר' יוחנן למילף דאין מספכין בדבר המקבל טומאה מפסולת גורו ויקב.

אבל למ"ד ענני כבוד היו שפיר איפא למילף מהא דבעינן דומיא דאד שעולה מן הארץ וכנ"ל. וכן איתא להדיא בתוס' בסופה (דל"ו סע"ב) דנקטי בפשיטות דלמ"ד ענני כבוד היו יליף דאין מספכין בדבר המקבל טומאה משום דבעינן דומיא דאד כו' ע"ש.

ולפ"ז שפיר י"ל דנ"מ לדינא מפלוגתא דר"א ור"ע הנ"ל לענן אם מספכין בדבר המיטמא בנגעים וכנ"ל. (וקצת י"ל לפי גירסת גמרא דידן דרא"א ענני כבוד היו.

ולדידיה ל"ל ילפותא דר"ל דמוכיח מקרא דואד יעלה מן הארץ דעננים גידולי קרקע נינהו. דהא בפ"ק דתענית (ד"ט ע"ב) תנא ר"א פל העולם כולו ממיימי אוקיינוס הוא שותה שנאמר ואד יעלה מן הארץ.

ופירש"י דהיינו שהענין שותה ממימי הארץ ועולה. וא"כ לדידיה לא מוכח כלל מהך קרא דענין גופיה הוי גידולו מן הארץ רק דמפרש בקרא ששותה ממימי הארץ.

אלא דבמ"ר יליף ר"ל דענינים מלמטה מקרא אחרתא מעלה נשיאים כו'. מ"מ י"ל דאי הוה סבר ר"א הכי היאך מוכיח נשם ר"א מקרא דנאד יעלה מן הארץ דממימי אוקיינוס הוא שותה ולא ממים העליונים כו' יהושע דס"ל דענינים מתגברים ועולים כו'.

פינן דאיכא לפרושי קרא דנאד יעלה אהא דגידולו של ענין גופיה מן הארץ כו', ומשמע דר"א לא ס"ל כו', ויש לדחות זה ואין להאריך: ב ואין לומר דהא דנקטו הפוסקים בפשיטות בפירושי דקרא דבסוכות הושבתי דענין פבוד הוי כו' ולא כו' ע לפי גמרא דידן, משום דבגמרא ריש סוכה (דף ב' רע"ב) אמרינן פולהו פובה.

לא אמרי ההוא ידיעה לדורות הוא, ופירש"י לאו בידיעה דישיבת סוכה קאמר אלא בידיעת דורות הבאין הקיף סוכות ענין פבוד הנעשה לאבות עכ"ל. ומשמע מפירש"י שזהו כמאן דמפרש בקרא דבסוכות היינו ענין פבוד.

דאי כמ"ד סוכות ממש עשו להם א"כ מה תועלת מזה בידיעה זו לדורות הבאין. וא"כ מוכח דהני אמוראי ס"ל כו' דענין פבוד הוי.

אבל ז"א דלא משמע לומר פן בפירוש דברי הגמרא נשם דנקט פן רק לר"א ולא לר"ע הנ"ל. (רק דרש"י פירש פן דהידיעה לדורות הוא מהקיף ענין פבוד משום דרש"י ג"כ לפי האמת נקט בפירוש דקרא כו'.

וכמ"ש רש"י בפירוש התורה כו' א בזה. וכתב נשם הרא"ם והובא בט"ז שם דמסתבר ליה פירוש דקרא טפי הכי ע"ש), אלא דהא דאמר הגמ' ההוא ידיעה לדורות הוא היינו לכל מר פדאית ליה, וכמ"ש הרמב"ן בפירוש התורה נז"ל, וע"ד האומר סוכות ממש עשו להם כו' והזכרון שידעו ויזכרו שהיו במדבר ולא באו בבית ועיר מושב לא מצאו מ' שנה וה' היתה עמקם לא חסרו דבר עכ"ל.

והרוקח בה' סוכה כ' בע"א בפירושי דקרא דכשצרו ישראל על ארץ האמורי ועל פרפים שבא"י אז ישבו ישראל בסוכות. (וכמ"ש במלחמת בני עמון וישראל ויהודה יושבים בסוכות), וזהו למען ידעו דורותיכם פי בסוכות הושבתי כו', שלא יחשבו שאנחנו יושבים בארץ מאבותינו אי"ו אלא ידעו שיצאו ממצרים וצרו על הערים ונתנם ה' בידם, עכ"ד הרוקח.

ועכ"פ הא דאמרינן ההוא ידיעה לדורות הוא זהו אליבא דכ"ע לכל מר פדאית ליה ואין מזה הכרע במחלוקת התנאים: ג אף יש להוכיח דעיקר הגירסא כמ"ש בת"כ. דרע"א ענין פבוד הוי ורא"א סוכות ממש עשו להם.

דלפי גירסת גמרא דידן דרע"א סוכות ממש עשו להם. לכאורה תיקשי בהא דפריף הגמרא לר"ל דיליף מנאד יעלה מן הארץ מה אד דבר שא"מ טומאה כו' הניחא למ"ד ענין כבוד הוי כו' הניחא לר"א אלא לר"ע מאי איכא למימר ומשני פי אתא רב דימי אר"י חג הסוכות תעשה לה מקיש סוכה לחגיגה מה חגיגה דבר שאינו מקבל טומאה כו'. ופריף אי מה חגיגה בע"ח אף סוכה בע"ח. ומסיק ילפותא אחרתא מקרא דבאספף כו'.

ומבואר בתוס' לקמן (דל"ו ע"ב ד"ה ר"א) אליבא דר"י דס"ל דאין סופה נהגת אלא בארבעה מינים שבלולב ויליף לה בק"ו מלולב כו' דר"י לית ליה הא דדרשינן באספיה מגרנה ומיקבה בפסולת גורן ויקב הפתוב מדבר.

ומ"מ מודה ר"י דאין מספקין בדבר המקבל טומאה אפילו מארבעה מינים משום דבעינן דומיא דאד ולמ"ד סוכות ממש עשו להם ילפינן מדאיתקש סופה לחגיגה, דלא שנייה לאקשוניי אי מה חגיגה בע"ח כו' מאחר דלא מכשיר ר"י אלא מארבעה מינים.

עכ"ד התוס' שם. והשתא תיקשי מאי פריה הגמרא פאן אי מה חגיגה בע"ח כו'.

פינו דהא דאיצטריך הכא למילף מהיקשא דסופה לחגיגה היינו רק אליבא דר"ע דאמר סוכות ממש עשו להם וכנ"ל. ויש להוכיח דר"ע גופיה ס"ל כר"י בזה דאין סופה נהגת אלא בארבעה מינים שבלולב.

וא"כ אליביה לא שנייה פלל להקשות אי מה חגיגה בע"ח כו' וכמ"ש התוס' הנ"ל. והיינו דר"י יליף דסופה אינה נהגת אלא בארבעה מינים שבלולב מק"ו מלולב כו'.

והשיבו לו חכמים לר"י כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא מארבעה מינים יתיה יושב ובטל והתורה אמרה בפסוקות תשבו כו'. וה"נ פליגי ר"י וחכמים בפסחים (דכ"ז ע"ב) דר"י ס"ל דאין ביעור חמץ אלא שריפה מק"ו מנותר והשיבו לו חכמים כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין כו'.

נהרי ר"ע ס"ל התם כר"י דאב"ח אלא שריפה כדמוכח הגמרא שם (ד"ה רע"ב). ואם כן מוכח דר"ע ס"ל ג"כ כר"י דיש למילף מק"ו שתחלתו להחמיר וסופו להקל.

וממילא לדידיה ה"נ יש למילף פאן מק"ו דאין סופה נהגת אלא בארבעה מינים שבלולב וכר"י וא"כ מאי פריה הגמרא בשמעתין אי מה חגיגה בע"ח אף סופה בע"ח כו'. פינו דלר"ע קיימינן הכא דאמר סוכות ממש כו'.

ואליבא דר"ע ל"ש פלל להקשות אי מה חגיגה בע"ח כו' פינו דלא מכשיר אלא מארבעה מינים. וכמ"ש התוס' אליבא דר"י וכנ"ל.

ואף דיש להשיב ע"ז ממה שפיתבו התוס' בסופה לקמן וכן בפסחים (דכ"ז ע"ב) דקיי"ל בפסחים כר"י דאב"ח א"ש ובסופה אין הלכה כר"י. ותירצו התוס' דהא דקיי"ל כר"י דאב"ח א"ש הוא מפח דין אחר שדן שם במה מציינו כו'.

דאף דשתק ר"י התם הלא רק לטעמיה דס"ל דא"ת וחסאת העוף הבא על הספק בקבורה, משא"כ לדידן דס"ל דאינהו נמי בשריפה ואין פאן יוכיח. א"כ לר"ע נמי י"ל דלעולם ס"ל דליבא למילף בק"ו שתחלתו להחמיר וסופו להקל.

וקא דאב"ח א"ש יליף לה ר"ע במה מציינו פנ"ל. מ"מ אפתי אינו מיושב כ"כ, דמנ"ל להגמרא בסופה להקשות אליבא דר"ע ודילמא ר"ע דס"ל בהדיא כר"י דאב"ח א"ש ס"ל לגמרי פנוותיה בהא דיליף פו בק"ו ולא חייש לפירכא דסופו להקל.

וממילא ס"ל נמי פנוותיה דאין סופה נהגת אלא בארבעה מינים שבלולב. ולא תיקשי מידי.

ובפּרָט לַהַפּוֹסְקִים דְּפֶסְקוּ דְּלֹא כַר"י רַק פְּתַכְמִים דְּאַמְרֵי מְפָרַר וְזוֹרֵה לְרוּחַ כּו'. אַם פֶּן מַהכ"ת לְדִידֵהוּ לַעֲשׂוֹת מַחְלֻקַּת בֵּין ר"ע וּר"י דְּתַרְנוּנְיָהוּ ס"ל דַּב"ח א"ש וְלוֹמַר דְּזֵה יְלִיף בַּק"ו וְזֵה בְּמַה מְצִינּוּ (וְשָׂמָא י"ל דְּשִׁפִּיר יֵשׁ לַהּוֹכִיחַ דַּר"ע דַּס"ל אַב"ח א"ש יְלִיף לָהּ בְּמַה מְצִינּוּ וְלֹא בַק"ו).

דְּבַתְשׁוּ' ש"א (ס' ע"ז) הַקְּשָׁה לְשִׁיטַת רַש"י דְּמְפָרַשׁ בְּהָא דַּאֲר"י אִימַת אֲנִי אֹמֵר שְׁלֹא בְּשַׁעַת בִּיעוּרוֹ אֶבֶל בְּשַׁעַת בִּיעוּרוֹ הַשְּׁבַתְתּוֹ בְּכָל דְּבָר. דְּהִינּוּ דְאַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ הַשְּׁבַתְתּוֹ בְּכָל דְּבָר.

א"כ קְשָׁהּ בְּהָא דְּמוֹכִיחַ רַבָּא מַדַּר"ע דַּס"ל אַב"ח א"ש. הָא אַפְתִּי תִיקְשִׁי הִיאָה מוֹכִיחַ ר"ע דְּבִיּוֹם הָרַאשׁוֹן תְּשַׁבִּיתוּ הוּא מַעִיּו"ט דְּיִלְמָא הִינּוּ בִיּו"ט דְּאַז הֲנִי אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ וְהַשְּׁבַתְתּוֹ בְּכָל דְּבָר.

וְלִזְנָה י"ל דַּר"י דְּיְלִיף דַּב"ח א"ש מַק"ו מְנוֹתָר מַש"ה מוֹדָה דְאַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ הַשְּׁבַתְתּוֹ בְּכָל דְּבָר מִחֲמַת דַּא"כ הֲנִי סוֹפּוֹ לְהַקְלֵי אַחַר ז"א (וְכַדְאִיתָא פֶּן לְהַדְיָא בְּמַכִּילְתָּא). וְאַף דַּר"י לֹא חֲנִישׁ לְפִינְרָא דְּסוֹפּוֹ לְהַקְלֵי פְּדַמוֹכַח ג"כ מְהַף דְּסוֹפָה.

מ"מ גַּבִּי חֲמִץ הָא אַהֲנִי ק"ו לְמִילָף מִיְנִיגָה דְּקוֹדֵם ז"א הוּא בְּשַׁרְיָפָה. וְלַעוֹלָם י"ל דְאַחַר ז"א לֹא יִהְיֶה סוֹפּוֹ לְהַקְלֵי ג"כ.

מַשְׂא"כ בְּסוֹפָה אִין לְבַטֵּל לְגַמְרֵי הַק"ו מִחֲמַת דְּסוֹפּוֹ לְהַקְלֵי. אֶבֶל ר"ע דְּיְלִיף דַּב"ח א"ש בְּמַה מְצִינּוּ מְנוֹתָר.

(וְכַזֵּה ל"ש לְמִפְרָף מְשׁוּם דְּסוֹפּוֹ לְהַקְלֵי כַּמ"ש רַש"י שָׁם). מַש"ה ס"ל דְאַף אַחַר ז"א הוּא בְּשַׁרְיָפָה.

וּא"כ מוֹכַח דַּר"ע יְלִיף לָהּ מְנוֹתָר בַּמ"מ וְלֹא בַק"ו וּמ"מ הוּא דְּחִסָּק לְזַמְרָה שְׁמִזָּה הוּא הוֹכַחַת הַגְּמָרָא בְּסוֹפָה בְּקוֹשְׁיָתוֹ אִי מַה חֲגִיגָה כו') וְאַם נִימָא דְּעִיקָר הַגְּמָרָא הִיא פְּדַאִיתָא בַּת"כ דַּרְע"א עֲנִי פְּבוֹד הָיוּ וְרַא"א סְנוֹפּוֹת מְמַשׁ כו' (וְכַף צ"ל בְּגַמְרָא ג"כ) וְקוֹשְׁיָת הַגְּמָרָא הִיא דְּהִנְיָחָא אֲלִיבָא דַּר"ע אֶלָּא לַר"א מַא"ל.

א"ש הָכָא בְּפִשְׁטוּת. ד וְעוֹד רְאָיָה לְגִירְסַת הַת"כ.

דְּלִפִּי גִירְסַתְנוּ בְּגַמְרָא דַּרְע"א סְנוֹפּוֹת מְמַשׁ כו' וְקוֹשְׁיָת הַגְּמָרָא לַר"ע מַא"ל. וְאַלִיבָא דַּר"ע מְשַׁנֵּי הֵתֵם בְּמַסְקָנָא פִּי אַתָּא רַבִּין אַר"י א"ק בְּאַסְפָּה מְגַרְנָה וּמִיְקָבָה כו'.

תִּיקְשִׁי דְהָא ר"ע גּוֹפִיָה דְּרִישׁ הַף קָרָא לְדַרְשָׁא אַחֲרִינָא בַר"ה (דִּי"ד ע"א) לְעַנְיָן מַעֲשֵׂר דְּהֵתֵם בְּרִייתָא אֲמַר ר"ע בְּאַסְפָּה מְגַרְנָה וּמִיְקָבָה מַה גִּוְרָן וְיִקָּב מְנוֹחֲדִין כו'. יִצְאוּ יְרַקוֹת שְׂגִדְלִין עַל כָּל מִים וּמִתְעַשְׂרִין לְשָׁנָה הַבָּאָה.

וְלִדְיָדָה לֹא קָאִי פָּלֵל הַף בְּאַסְפָּה עַל עֲשִׁייתָ סוֹפָה שְׁיַעֲשֵׂה מְפִסְלוֹת גִּוְרָן וְיִקָּב רַק דְּכָל אִיסוּף שְׁלָף יִהְיֶה פְּגוֹרָן וְיִקָּב כו'. אַף הַתּוֹס' בַּר"ה שָׁם פְּתַבּוּ וַז"ל מַה גִּוְרָן וְיִקָּב כו' אַסְמַכְתָּא בְּעִלְמָא דְּמַעֲשֵׂר יְרַק מְדַרְבְּנָן וְעִיקָר קָרָא לְפִסְלוֹת גִּוְרָן וְיִקָּב לְעַנְיָן סוֹפָה פְּדַאֲמַר לְעִיל.

א"נ משום שביעית דאורייתא איצטריוה קרא עכ"ל התוס'. ולתירוץ קמא דהתוס' ניקח
הכא דאף לר"ע עיקר דרשא דבאספא הוא לעגנו סנכה.

והיא דהתם אסמכתא בעלמא. אבל לתירוץ השני דהתוס' דאיצטריוה קרא לעגנו
שביעית דאורייתא.

וכ"כ התוס' בריש קידושין (ד"ג ע"א ד"ה מה) בשם הר"י דעיקר דרשא דהתם אתיא
לשביעית. א"כ תיקשי הכא אליבא דר"ע היכי מצוי למילף לעגנו הכשר הסכה מקרא
דבאספא מגרנה ומיקבה.

שקרי ר"ע גופיה דריש ליה לדרשא אחרנא פנ"ל. (ולשיטת בעל ספר היראים דס"ל
דאע"ג דמעשר ירק מדרבנן מ"מ מע"ש נוהג מדאורייתא אף בירקות.

א"כ לפ"ז נדאי הא דאמר ר"ע מקרא דבאספא כו' יצאו ירקות כו' הוי דרשא גמורה
לעגנו מעשר שני דהוי מדאורייתא בירקות). ומזה מוכח פגירת הת"כ דרע"א עגני
פבוד היו ורא"א סנכות ממש כו'.

והכא בגמרא צ"ל הגירסא להפך הניחא לר"ע אלא לר"א מא"ל. ואלבא דר"א הוא
דדרשינו מבאספא להכשר הסכה.

ולק"מ: ה אלא דלכאורה היה יש להביא ראיה לגירסא דבגמרא דרע"א סנכות ממש עשו
להם. דהתוס' במגילה (ד"ד ע"א ד"ה שאף) הקשו דלמה לי הירשא גבי אכילת מצה
לחייב נשים תיפוק ליה משום שאף הן היו באותו הגס.

ותירץ דמשום ה"ט אין חייבות רק מדרבנן אי לא מהירשא. וה"ר יוסף איש ירושלים
תירץ דס"ד למיפטרניהו מג"ש דט"ו ט"ו מחג הסנכות כו'.

והקשה ע"ז בט"א שם מהא דבגמרא דסנכה (דכ"ח רע"ב) פריה דלמה לי קרא דהאזרח
(או הילכתא) לפטור נשים מסנכה הא מ"ע שהז"ג הוא. והשתא מאי פריה הא אי לא
קרא ה"א דמיחייבות בסנכה מטעם שאף הן היו באותו הגס דכי בסנכות הושבתי כו'.

וכן הקשה הפר"ח בספרו מ"ח. וכן הקשה בתשו' דברי יוסף (סי' נ"ה).

ויש לחזק דבריהם דהתוס' גופייהו בפסחים (דק"ח ע"ב ד"ה היו) פתבו וז"ל והא
דאמרינו דנשים פטורות מסנכה אע"ג דאף הן היו באותו הגס כי בסנכות הושבתי התם
בעשה דאורייתא כו' עכ"ל התוס'.

ונהו פדברי התוס' במגילה שם בתירוץ קמא דמה"ט שהן היו באותו הגס חייבות רק
מדרבנן. אבל מדאורייתא אין לחייבם מה"ט.

אבל לדברי הר"י איש ירושלים הג"ל דמוכח דס"ל דמה"ט שהן היו באותו הגס חייבות
מדאורייתא. אי לא דס"ד למיפטרניהו ממצה בג"ש כו' א"כ הדק"ל מה פריה הגמרא
בסנכה שם הא איצטריוה למיפטרניהו מסנכה דלא נימא דחייבות מדאורייתא משום שהן
היו באותו הגס וכנ"ל.

אלא י"ל דכל זה למ"ד דכי בסנכות הושבתי היינו עגני פבוד ויש לחייב נשים ג"כ מטעם
דאף הן היו באותו הגס דעגני פבוד. אבל למ"ד דכי בסנכות הושבתי היינו סנכות ממש.

ולא הונזפר כלל בפתוב דמצות סנפה היא לזכר הנס דענני פבוד. א"כ אין שום טעם לחייב נשים בסנפה דהני מ"ע שהז"ג, (מיהו לפי הרמב"ן שכתב לעיל י"ל בזה), והה פרייטא דבסנפה שם האזרח להוציא את הנשים היא שנויה בת"כ.

ואמרינו בסנהדרין דפ"ו ע"א סתם סיפרא ר"י כו' וכולהו אליבא דר"ע. ונהרי ר"ע ס"ל דכי בסנפות הושבתי היינו סנפות ממש ולא ענני פבוד.

ומש"ה פרייטא שפיר הגמרא התם דלמה לי קרא דהא כל מ"ע שהז"ג נשים פטורות. וטעמא שאר הוהו באותו הנס לא שייך אליבא דר"ע.

וא"כ מוכח מפאן פגירסת הגמרא דרע"א סנפות ממש עשו להם. דאם נימא פגירסת הת"כ דרע"א ענני פבוד הוהו א"כ מה מקשה הגמרא בסנפה פנ"ל.

(ודחוק לומר דמ"מ הגמרא בסנפה בעי לשנויי הפרייטא דת"כ אף לר"א ותייתי ככ"ע). אף ראיתי בתשו' דברי יוסף שם שתיגרז על קושיותם הנ"ל.

דה"ר יוסף איש ירושלים שבתוס' מגילה שם ס"ל כפי' הרשב"ם דמ"ש שאר הוהו באותו הנס היינו במה שעיקר הנס נעשה על ידו וכמו בפסח שבזכות נשים צדקניות נגאלו וכן בתנופה ופורים ומשא"כ בסנפה דאע"פ שאר הוהו באותו הנס דענני פבוד מ"מ לא נעשה הנס על ידו כמו בפסח ואינך.

או דס"ל לחלק בין נס של הצלת נפשות ובין נס דענני פבוד שהיה רק להגן כו'. עכ"ד שם.

ולפ"ז אין מפאן הוכחה לגירסת הגמרא הנ"ל. ואמנם לפ"ז יש להקשות קושית אחרת.

לפמ"ש הפ"י בפסחים (דמ"ג ע"ב וביאר פן פוננת דברי התוס' בריש ערכין ע"ש). דלעולם לא שייך למילף דבר אחד מחבירו בג"ש או בהיקשא אלא היכא שמפירש באחד מהם בפירוש כו' משא"כ היכא שפחד מינייהו לא ידעין אלא מסבא או מקללא תו לא שייך למילף אינך מיניה בג"ש או בהיקשא פיון דבאינך לא שייכא הך סבא או הך קללא.

וממילא י"ל דכל חד תיקו בדוכתיה ומכש"כ היכא דהג"ש איצטריך בלא"ה לא שייך לומר בכה"ג אין ג"ש למחצה לסתור הסבא כו'. ע"ש שהאריך בזה ושהוכיח פן מפמה ראיות.

ואם נימא פדבריו בזה. לפ"ז קשה טובא ע"ד ה"ר יוסף איש ירושלים בתוס' מגילה הנ"ל דמפרש דהא דאיצטריך קרא דנשים חייבות במצה היינו רק משום דס"ד למיפטרינהו בג"ש דט"ו ט"ו מחג הסנפות.

ונהרי רבא מפרש (בסנפה שם וכן בקידושין דל"ד רע"ב) דהא דאיצטריך קרא לפטור נשים מסנפה היינו משום דסד"א גיליף ט"ו ט"ו מחג המצות דנשים חייבות בסנפה כמו במצה. וא"כ הני קראי תרנוייהו למה לי ומייתי לי לגמרי דלא לכתוב קרא גבי מצה דנשים חייבות וכן לא לכתוב גבי סנפה דנשים פטורות.

וממילא ידענא דנשים חייבות במצה מדאורייתא שאף הן היו באותו הגס לדברי ה"ר יוסף אישירושלים הג"ל דס"ל דמה"ט חייבות מדאורייתא. וכן ממילא ידענא דנשים פטורות מסנפה דהוי מ"ע שהו"ג.

והקא ל"ש לומר שיהיו חייבות משום שאף הן היו באותו הגס דברי לה"ר יוסף אישירושלים הג"ל ע"כ ס"ל דבסנפה ל"ש לומר משום שהן היו באותו הגס וכ"ד הדברי יוסף הג"ל. אי משום דבעי שיהא עיקר הגס נעשה על ידו וכדברי הרשב"ם הג"ל.

ואי משום שאינו נס של הצלת נפשות כנ"ל. (דאל"כ הדק"ל ע"ד ה"ר יוסף אישירושלים מגמרא דסנפה הג"ל וכן שניית הט"א והפר"ח הג"ל).

ול"ל דמ"מ הנה ילפינן בג"ש דט"ו ט"ו חג הסוכות מחג המצות דנשים חייבות בסנפה ג"כ. או להפך דהנה ילפינן בג"ש חג המצות מחג הסוכות דפטורות ממצה ג"כ.

דברי אי לא הנה פתיב שום קרא לא במצה ולא בסנפה ורק הנה ידענא מסברא בתרנוניהו דבמצה חייבות מסברא שאף הן היו באותו הגס משא"כ בסנפה פטורות דכאן ל"ש הך סברא שאף הן היו באותו הגס וכן"ל.

א"כ ממילא בכה"ג ליפא למילף חד מחבריה בג"ש פינן דלא ידענא בכל חד רק מסברא. וי"ל בכה"ג דכל חד תיקו בדוקתיה וכסברת הפ"י הג"ל, (והג"ש דט"ו ט"ו איצטריוף למילי אחרוני ועכ"פ בכה"ג אין לומר אין ג"ש למחצה לסתור הסברא כנ"ל).

ומיהו אף אם נימא דלא כד' הדברי יוסף הג"ל רק כמ"ש לעיל שלדברי ה"ר יוסף אישירושלים דס"ל דבלאו קרא יש לחייב נשים במצה מדאורייתא משום שהן היו באותו הגס. ה"נ לדידיה בסנפה יש לחייבם מה"ט למ"ד דבסוכות הושבתי ענני פבוד הוי נאף הן היו באותו הגס.

(והא דפריף בסנפה שם ל"ל קרא להוציא את הנשים היינו כמ"ש לעיל משום דסתם ת"כ אתיא כר"ע וקא ר"ע ס"ל סוכות ממש ולדידיה ל"ל שהן היו באותו הגס כנ"ל). ולפ"ז שפיר ניחא בגמרא דפסחים (דמ"ג ע"ב) שהביאו התוס' במגילה שם דדרשינן מהיקשא לחייב נשים במצה.

דהתם קאי אליבא דר"א דאמר שם תערובת חמץ בלאו ע"ש. ור"א לטעמיה דס"ל דבסוכות הושבתי ענני פבוד הוי.

וא"כ בסנפה נמי יש לחייב נשים מסברא שאף הן היו באותו הגס ואיצטריוף קרא לפטור נשים מסנפה. ומאחר דכתיב בהדיא בסנפה לפטור את הנשים א"כ הנה ילפינן בג"ש ג"כ לחג המצות לפוטורם ממצה.

ואיצטריוף קרא התם לחייבם במצה. אף מ"מ קשה לר"ע דס"ל סוכות ממש דלדידיה גבי סנפה ליתא הסברא שהן היו באותו הגס.

א"כ לדידיה הדק"ל דלא לכתוב קרא לא במצה לחייבם ולא בסנפה לפוטורם. ואנא ידענא מסברא בתרנוניהו וכן"ל.

אף י"ל ולפרש בתוס' דמגלה שם במה שהקשו דל"ל ה'יקשא דכל שישנו בב"ת חמץ כו'. דאין קושיותם דה' ה'יקשא הוא מיותר ולא לכתוב כלל ה' ה'יקשא דז"א.

דבלא"ה איצטריף ה' ה'יקשא לשאר מילי (דמה' ה'יקשא דרשינו בפסחים (דל"ה ע"א) דברים הבאים לידי חימוץ אדם יי"ח בפסח ואין יי"ח מצה רק בה' המינים וכן דרשינו עוד מה' ה'יקשא שם (דכ"א ע"ב).

וע"ש בדל"ה סע"ב. וכ"כ המהרי"ט בחי' לקידושין (דל"ד ע"ב) גבי ה' דקאמר התם בשלמא אי פתב הקהל ולא פתב מצה כו'.

דה' ה'יקשא איצטריף לשאר מילי ע"ש). אלא דעיקר קושיותם מהא דמוכח בפסחים שם דבלאו ה' ה'יקשא מסברא היו נשים פטורות ממצה ג"כ.

ואמר התם דמבעי לי כל לרבות את הנשים לאיסור חמץ דסד"א כל שישנו בקום אכול מצה כו' והני נשי דליתנהו בקום אכול מצה דהוי מ"ע, שהז"ג אימא בב"ת חמץ נמי ליתנהו קמ"ל. והשתא הא אדרבה מסברא דרבות במצה מטעם שהן היו באותו הגס.

וא"כ למה לי קרא כל לרבות הנשים. (וע"ש בקידושין בתוד"ה סד"א כו' שהקשו ג"כ למאי איצטריף במצה דכל שישנו בב"ת כו'.

וביאר שם הפ"י ג"כ דעיקר קושיותם דלמה איצטריף כל לרבות הנשים. ע"ש (באריכות), וע"ז שפיר תירץ ה"ר יוסף איש ירושלים דס"ד למיפטרניהו מג"ש ט"ו ט"ו מחג הסוכות.

ולפ"ז ה' ה'יקשא דכל שישנו בב"ת חמץ כו' הא בלא"ה איצטריף לשאר מילי דדרשינו מיניה בפסחים וכו' ל בשם המהרי"ט. אלא דאכתי קשה לר"ע למה איצטריף קרא לפטור נשים מסוכה משום דסד"א גיליף ט"ו ט"ו מחג המצות כו'.

ובנה י"ל בפשיטות דנה סד"א דכיון דכבר פתיב הה'יקשא דכל שישנו בב"ת חמץ ה"ל. ואין ה'יקש למחצה, (ור"ע גופיה ס"ל אין ה'יקש למחצה בכריתות דכ"ב ע"ב), הוי כמאן דכתיב בהו בהדיא דרבות במצה.

ונהו ילפינו מזה בג"ש לחייבם בסוכה ג"כ. ולפ"ז שוב י"ל כד' הדברי יוסף ה"ל.

דבסוכה לכ"ע ל"ש לומר ה' סברא משום שהן היו באותו הגס וכו' ל רק דכיון דכבר פתיב במצה ה'יקשא דכל שישנו כו' ואין ה'יקש למחצה ה"ל ככתוב בהדיא דנשים דרבות במצה.

וצריף קרא לפוטרים מסוכה דלא גיליף ממצה וכו' ל. ואחר דכתב קרא בהדיא בסוכה ה"א מתמת הג"ש למצה לדרוש ה' ה'יקשא לקולא דליתנהו בב"ת חמץ ג"כ ואיצטריף כל לרבות הנשים.

ועוד יש לבאר בנה בע"א ואין להאריף. ובלא"ה ה' כלל ש"כ הפ"י ה"ל בדבר שאינו מפורש בכתיב רק מסברא לא שייף למילף בנה בג"ש חד מחבריה.

אין זה מוסכם. ומדברי התוס' בכ"ד מוכח דלא ס"ל פן וכמ"ש הפ"י בעצמו.

וי"ל שה"ר יוסף איש ירושלים נמי לא ס"ל זה ולק"מ. וע"כ נראה יותר פגירת הת"כ דרע"א ענני פבוד היו וכמו שהוכחנו לעיל: ועוד יש להביא קצת סמך לגירת הת"כ הנ"ל דרע"א ענני פבוד היו.

לפי מה שחקר הגאון בעל נו"ב (בספרו דורש לציון דרוש י"ג) לענן מה שמחנה ישראל היה הענן מקיפם מכל צד אם היה נידון פמחיצה גמורה. ומה שמחנה ישראל היתה חשובה רה"ר י"ל משום דמחיצה בידי שמים אתו רבים ומבטלי מחיצה.

ומסיק שם דתליא בפלוגתא דלמ"ד דבסוכות הושבתי היינו ענני פבוד ואליביה ילפינו דבעינו סכף מדבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מקרא דואד יעלה מן הארץ מה אד כו'.

וכיון דילפינו הכשר הסוכה שיהא דומה לעננים מכלל דעננים עצמן ג"כ פשירין לסכף וכל הכשר לסכף פשיטא שפשוט לדפנות הסוכה וש"מ דענן חשיב שפיר מחיצה. משא"כ למ"ד סוכות ממש עשו להם ליכא ילפותא דענן חשיב מחיצה וי"ל מסברא דלא חשיב פמחיצה.

עכ"ד הנו"ב שם. ובזה היה י"ל במה שהקשו המפרשים בשם בעלי התוס' שהובא דבריהם בס' פענח רנא.

בהא דאמרנו בגמרא בשבת (דפ"ח ע"ב) דאמר ריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל כו' והיו מה"ש מדדין אותן כו' וכן איתא במכילתא ובילקוט פ' יתרו ע"פ ואשא אתכם על כנפי נשרים כו' וגם אח"כ ע"פ ויעמדו מרחוק.

והרי אמרו בשבת (דפ"ו ע"ב) דכ"ע בשבת ניתנה התורה. וא"כ היאך יצאו חוץ לתחום בשבת.

ותיקשי מפאן להפוסקים דתחומין די"ב מיל דאורייתא. (אלא דלפירש"י בשבת שם שהיו הקרובים לדבור חוזרין מפחד הקול עד קצה המחנה עכ"ל).

וא"כ לק"מ דלעולם לא יצאו חוץ למחנה כלל. אבל במכילתא שם ע"פ ויעמדו מרחוק כו' לא משמע כן ע"ש).

ואף להפוסקים הסוברים דתחומין די"ב מיל ג"כ דרבנן. (או דנימא די"ב מיל דקאמר הקא ל"ד רק פחות מעט).

מ"מ קשה מהא דאיתא במכילתא שם ע"פ ואשא אתכם כו'. דר"ע אמר כן דישראל חזרו לאחוריהן י"ב מילין על כל דבור.

והא ר"ע ס"ל בכ"ד דתחומין דאורייתא (וקצת י"ל דתליא בפלוגתא דראב"י ורבא בשבת (דפ"ז רע"ב) אם במרה שנוצטוו על השבת אי איפקוד אתחומין ג"כ. ואף שכתבו שם התוס' דל"ד תחומין אלא פלומרהוצאה כו' מ"מ י"ל דגם תחומין נמי בכלל זה וצ"ל דלא תיקשי לרבא דס"ל דאתחומין נמי איפקוד מהו דמכילתא הנ"ל).

ומזה יש הוכחה לגירסת הת"כ דר"ע הוא דס"ל ענני פבוד היו ולדידיה מוכח דענני פבוד
שקיו מקיפם אותם מפל צד יש להם דין מחיצה וכדברי הנו"ב ה"ל. וא"כ י"ל הקא
דלעולם לא יצאו חוץ לענן והיה אז הענן מקיף סביבותם ברחוק י"ב מיל.

וממילא ליפא איסור תחומין בתוך המחיצה. (והא דאתו רבים ומבטלי מחיצה י"ל דהיננו
רק לענן איסור הוצאה ברה"ר אבל לענן תחומין לא מצינו דרבים מבטלי מחיצה.

וגם י"ל דלא היה אז מקום דריסת רבים פלל מחוץ לענן. שוב בא לידי ס' פענח רזא
וראיתי שכתב שם וז"ל אמרו חכמים כו' חזרו לאחוריהו י"ב מיל והחזירוהו מה"ש כו'
וקשה הא ס"ל דבשבת ניתנה התורה ואיך הלכו כ"כ בשבת וי"ל דכיון שהוקפו בענני
פבוד הרי כאילו היו בתצר אחת.

מר' יוסף. עכ"ל והוא אחד מבעלי התוס'.

ובהדיא מבואר כדברינו דלא היה איסור תחומין משום דענני פבוד תשובין כמחיצה
לענן זה. וכמו שבארנו דר"ע לטעמיה וכו"ל).

ואין להקשות מהא דאיתא בעירובין (דנ"ה ע"ב) דאר"ה יושבי צריפין אין מודדין להו
אלא מפתח בתיהו ומתיב ר"ח ויחננו על הירדן ותנא פשהו נפניו אין נפניו אלא לאחוריהו
(חוץ לענן וכדפירש"י).

והשתא מאי פריה נהי דישאל במדבר יושבי אהלים היו והוי פיושבי צריפין. מ"מ
תפוק ליה דהענן חשוב כמחיצה אפי' לא היה שם אהלים פלל ג"כ.

ומחוץ לענן הוא שמתחיל איסור תחומין. וא"כ י"ל שמחוץ לענן היו מרחיקים פחות
ממיל וליפא איסור תחומין ומאי מקשה הגמרא.

(מיהו אם נימא דבעת שהיה הגילוף לרבים מחוץ לענן אז רבים מבטלים המחיצה אף
לענן תחומין לק"מ הקא). אף בלא"ה כבר הקשו האחרונים מכאן לשיטת הפוסקים
הסוברים דתחומין די"ב מיל דרבנן א"כ מאי פריה הגמרא לרב הונא מקרא דויחננו כו'.

דמאיסור תחומין דרבנן אין להקשות מידי אקרא פלל. ותו הא י"ל פדאמרין בעירובין
(דמ"א ע"ב) בהוצאה לנקביו שהתירו לו איסור תחומין דרבנן משום דגדול פבוד
הבריות.

וע"כ דהגמרא פאן פריה מאיסור דאורייתא מהו קרא דויחננו על הירדן כו'. וראיתי
להרמב"ן בליקוטיו לעירובין שהרגיש בעצמו בקושיא זו לשיטתו דהוא מהסוברים
דתחומין די"ב מיל דרבנן.

ותרץ דלעולם קיי"ל דתחומין די"ב מיל ג"כ דרבנן והא דמתיב ר"ח בעירובין שם
מויחננו על הירדן היינו דאל"כ תיקשי לר"ע דס"ל תחומין דאורייתא. ומדר"ע נשמע
לרבנן לענן שיושבי צריפין פיושבי העיר דמי.

וכל העיר נחשב כד"א להם (וכ"כ הריטב"א ג"כ). ולפ"ז י"ל על קושיא ה"ל ג"כ דהא
דפריה ר"ח מויחננו על הירדן כו' היינו דאל"כ תיקשי למאן דס"ל דהענן לא תשיב
כמחיצה ומזה נשמע לדידן נמי דיושבי צריפין פיושבי העיר דמי.

אָלאַ דלפ"ז לְדַבְרֵינוּ יְהִי הוֹכְחָה מִכָּאן פְּהוֹסְקִים דְּתַחוּמֵין דִּי"ב מִיַּל דְּאוּרְיִיטָא. דל"ל
פְּשִׁיטַת הַרְמַב"ן דְּלַעוֹלָם תַּחוּמֵין דִּי"ב מִיַּל דְּרַבְּנָן וְקוֹשְׁיֵית הַגְּמָרָא פָּאן הִיא לר"ע דס"ל
תַּחוּמֵין דְּאוּרְיִיטָא.

דא"כ הדק"ל מאי מקשה הגמרא הכא. ודילמא ר"ע לטעמיה דר"ע ס"ל דבסופות
הושבתי ענגי פבוד הווי ולדידיה הענגן חשוב מחיצה פנ"ל.

ואולם בלא"ה יש לדחות ולומר דלעולם תחומין די"ב מיל ג"כ דרבנן. ומ"מ פריה שפיר
הגמרא בעירובין מקרא דוניחנו על הירדן כו' (דתחומין אף למ"ד דרבנן מ"מ אסמכיה
אקראי כדאייתא בעירובין (דנ"א ע"א) אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה מנלן אמר
ר"ח למדנו מקום מקום ומקום מניסה כו'.

ולמ"ד תחומין דרבנן הוי זה אסמכתא בעלמא. וכ"כ רש"י בשבת (דל"ד ע"א ד"ה בע"ת)
דאף למ"ד תחומין דרבנן יש לו אסמכתא מקראי.

וכ"כ התוס' שם. ומעתה י"ל פ'עין מ"ש התוס' בחגיגה (די"ח ע"א סד"ה חוש"מ) ב'מה
דפריה שם בקרא דחג האסיף אימת כו' אלא בחוש"מ מי שרי אע"ג דמלאכת חוה"מ
אינו אסור רק מדרבנן מ"מ פ'ינן דאקרא סמכינן ליה לאסור מלאכה בחוש"מ לא מסתבר
ליה לאוקמי קרא דשרי בהדיא בהכי עכ"ל.

וה"נ הכא פריה הגמרא פ' מויחנו על הירדן דלא מסתבר שיהא מהה קרא שריותא
בהדיא לאיסור תחומין דרבנן דאסמכיה אקראי וטפי מסתבר להוכיח מהכא דיושבי
צריפין פ'ושבי עיר דמי.

ולק"מ.

(ומיהו קצת משמעות פהסוכרים דתחומין די"ב מיל דאוּרְיִיטָא מדהאריה הגמרא
בקוששיתו לאתויי הברייטא דכשהו נפניו כו'. משמע דהקושיא דוקא מהא דמהלך בראש
חוזר לאחוריו י"ב מילין כדפירש"י.

דאי קשיא ליה מאיסור תחומין דאלפים אמה לא הוה צריה לאתויי הברייטא בקוששיתו
(וי"ל): ז מיהו בעיקר התקירה של בעל נו"ב ה"ל אי ענגי פבוד חשובין כמחיצה יותר
נראה לומר דלא הוי מחיצה פלל פ'ינן דהוי דבר שאין בו ממש.

ובכה"ג לא מהני אף לרבנן דר"מ בסנפה (דכ"ד סע"א). ומ"ש שם בספר דורש לציון
ה"ל דלמ"ד דהסנפות זכר לענגי פבוד ובעינן דומיא דענגן מפלל דענגים עצמן פשירים
לסקה ולדפנות פנ"ל.

אין זה מוכרח פ'ינן דהוי מחיצה שא"א להעמידה פלל בידי אדם ומזה לא מ'ירי קרא
פלל. והיאך נוכיח מזה דהענגן חשוב מחיצה.

ולענגן איסור תחומין ג"כ ב'ודאי אינו מועיל פלום מחיצה דענגן ויש לחשוב התחום
ממקומו אף ממה שבתוף הענגים וכמבואר בלשון הרמב"ם (ר"פ כ"ז מה' שבת) שכ'
היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה כו' אבל חקמים העתיקו שתחום זה הוא חוץ
לי"ב מיל פנגד מחנה ישראל וכך אמר להם מרע"ה לא תצאו חוץ למחנה עכ"ל.

מבואר דמשה הזהירם שלא יצאו חוץ למחנה. ומשמע דהוי איסורא דאורייתא תיכף שיצאו מן המחנה דהוי י"ב מיל ממקומו (להמלה בראש) ולא בעינו שיצא חוץ למחנה י"ב מיל.

אע"פ שהיו אז העניי כבוד מקיפים אותם מ"מ חשוב פיוצא חוץ לי"ב מיל. (רק שפנה י"ל דבלא"ה אתו רבים ומבטלי מחיצה לענין תחומין ג"כ).

אלא דלכאורה אפתי קשה על הרמב"ם דהא מסיק בעירובין שם דגלי מדבר קאמרת פנין דכתיב בהו על פי ה' יחנו כו' כמאן דקביע להו דמי וא"כ כל המחנה נחשב להם כד"א וליפא איסור תחומין מדאורייתא עד שיצא י"ב מיל חוץ למחנה.

ומצאתי שעמד בזה על הרמב"ם בתשובת זכרון יוסף (סי' ז'). ותיגר דהא דאמרין דכמאן דקביע להו דמי היינו לאחר הקמת המשכן ועשיית הדגלים משא"כ מקודם לזה לא הו חשיבי קבועים.

(ואז עדיין לא היה איסור לפנות בתוך המחנה. או דלא היו צריכים לפנות מקודם עד לאחר שפרחו פדאיתא ביומא דע"ה סע"ב).

אלא דלפ"ז נתחזקה קושית המפרשים שהוכא לעיל בהא דחזרו ישראל לאחוריהו י"ב מיל על כל דבור ודבור והיא עברו על איסור תחומין בשבת. דאף לפירש"י דמפרש דאותן הקרובין לדבור היו חוזרין מפחד הדבור עד קצה המחנה.

מ"מ פנין דאז עדיין לא היו נחשבו קבועין היה אסור להם לילך חוץ לתחומן אף בתוך המחנה. (והעניי כבוד לא חשיבי מחיצה לפ"ד הרמב"ם פנ"ל).

אף כבר כ' לעיל דלראב"י דס"ל דבמרה עדיין, לא איפקדו אתחומין לק"מ הקא וי"ל דריב"ל בעל המימרא דהקא ס"ל כןותיה או די"ב מילין דקאמר ל"ד רק פחות מעט (וכמבואר מפירש"י) ומאיסור תחומין דרבנן אינו להקשות הקא.

רק מ"ש לעיל מהמכילתא דר"ע אמר זה ג"כ והוא ס"ל תחומין דאורייתא וי"ל דאע"ג דאמר בגמרא דכ"ע בשבת ניתנה תורה. מ"מ מצינו בפדר"א (פמ"ו) דאמר ראב"ע דבע"ש ניתנה תורה ע"ש.

(וקצ"ע דבגמרא דשבת (דפ"ו סע"א) מוכח דסברהגמרא דלראב"ע נמי בשבת ניתנה תורה. וי"ל).

וכ"מ במכילתא פ' בשלח ע"ש. (וע' תוס' סנהדרין ד"ו ע"א ד"ה דכ"ע דאף דאמר לישינא דכ"ע סברי כו' מ"מ קאי רק על פלוגתא דהתם אבל איכא תנאי אחרוני דלא ס"ל כן.

וה"נ י"ל בהא דאמר דכ"ע בשבת ניתנה תורה קאי רק על ר' יוסי ורבנן דהתם). וי"ל דדרשא דר"ע במכילתא שהיו חוזרין י"ב מיל ג"כ קאי כמ"ד דלא היה בשבת ולק"מ.

ובלא"ה כבר כתב הרשב"א שאין מתיישבין בדברי אגדה, (ומכש"כ הקא שהוא דבר יוצא מהטבע דלפ"ז הלוכו ישראל ביום אחד ר"מ מיל וזהו רק בין דבור לדבור. ויש להם פנונה נסתרת ברוחניות וסודות התורה פידוע ליי"ח).

שוב בא לידי ס' תשובות מהר"ם בר ברוך ח"ג שגנזפסו מחדש. וראיתי שם בס"ד ש"צ
שהקשה ג"כ קושיות המפרשים הג"ל דהיאך חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל על פל
דיבור פיון שבשפת ניתנה התורה.

והשיב ג"כ פנ"ל דאפילו למ"ד תחומין דאורייתא מ"מ מוקפין היו ענגי פבוד והיו אותן
הענגים נידונים כמחיצה. וזהו ג"כ פדברי הר"י שבפפגח רזא הג"ל.

והנלע"ד כתבתי ואין להאריך יותר: סימן לו א בש"ע סי' תרמ"ט ס"ה. כל אלו שאמרנו
שהם פסולים מפני מומין שבארנו כו' ביו"ט הראשון בלבד אבל בשאר הימים ד"ה
קשר.

והוא דעת הרמב"ם דאפילו בפסולין דמחמת שאינם הדר ג"כ אין פסולין רק ביו"ט
הראשון בלבד (וע' בט"ז סוף ס"ק י"ט). והנה הלח"מ הקשה על הרמב"ם מהא דאמרין
בסופה (דל"ו ע"ב) דאמר רב באתרוג שנקבוהו עכברים דאין זה הדר.

ופריך הגמרא והא ר"ח מטביל ביה ונפיק ביה ולר"ח קשיא מתני' בשלמא מתני' לר"ח
לא קשיא פאן ביו"ט ראשון פאן ביו"ט שני אלא לרב קשיא. ולדברי הרמב"ם א"כ מאי
קשיא לרב דאמר אין זה הדר פיון שפסול מחמת הדר פסול רק ביו"ט ראשון.

והו"ד דר"ח הא מנירי ביו"ט שני. ותיגר בלוחק.

יעו"ש.

ולכאורה י"ל דלק"מ. דהא בריש פירקין בתחלת הסוגיא בהדיא אמר הגמרא דגזול ויבש
פסולין ג"כ ביו"ט שני מדפסיק ותני ל"ש יו"ט ראשון כו' רק דהרמב"ם ס"ל כפי מ"ש
הכ"מ בדעתו דלמסקנת הגמרא דאריב"נ אמר שמואל ל"ש אלא ביו"ט ראשון כו' הה"נ
ליבש ושאר פסולים דמשום הדר שג"כ פשרים בשאר הימים א"כ י"ל ה"כ ב"ה
דמקשה הגמרא אדרב מרבי חנינא דהמקשה לפי סברתו ה"ה מוכרח לומר דע"כ רב ס"ל
דפסול הדר הוי פל ז' (וכסברת הגמרא בריש פירקין הג"ל).

דאי הא דאמר רב אין זה הדר הוא רק לפסולו ביו"ט א'. הא בלא"ה פסול מטעם חסר
דתנו במתני' ניקב וחסר כ"ש פסול.

(ונקבוהו עכברים הוי נקב שיש בו חסרון כמבואר בפוסקים). ומאי אשמעינן רב בזה
לפסולו מטעם הדר.

וע"כ דס"ל דמשום הדר פוסל פל ז'. וא"כ שפיר מקשי עליה מדר"ח.

ולפי שינויא דגמרא דשאני עכברים דמאיסי שפיר י"ל דבשאר פסולים מחמת שאינם
הדר פשרים בשאר הימים. אלא דזה ניחא לדברי הרמב"ם (פ"ח מה' לולב ה"ז) שפסול
דניקב וחסר כ"ש פסול.

והא דבעינו נקב מפולש או בכאיסר היינו בנקב שאין בו חסרון. אבל לדברי הראב"ד
שם דס"ל דבנקב שיש בו חסרון אם אינו מפולש ואין בו כאיסר קשר.

והראב"ד גופיה ס"ל בזה פהרמב"ם דפסולין שמשום הדר פשרים בשאר הימים, (ממ"ש הראב"ד בספ"ח שם אין הפל מודים בגזול ויבש שאין פסולו משום הדר כו'. מבואר דבפסולין דמתמת הדר מודה להרמב"ם דכשר בשאר הימים).

א"כ להראב"ד תיקשי קושיות הלח"מ הנ"ל מאי מקשה הגמרא לרב מרבי חגיגה פיון דלרב שפוסלו מתמת הדר ג"כ אינו פסול רק ביו"ט ראשון ור"ח מירי ביו"ט שני. ול"ל דקושיות הגמרא משום דמנכר ממימרא דרב דס"ל דפסול הדר כל ז' דאל"כ ל"ל טעמא דהדר ת"ל משום חסר.

ז"א.

דאי משום חסר הנה פשר באינו מפולש ואין בו כאיסור. וקמ"ל רב דפסול משום שאינו הדר.

ומ"מ פסול הדר ג"כ אינו רק ביו"ט ראשון. ומאי מקשה הגמרא.

אף י"ל דהראב"ד לשיטתו א"ש דברי הגמרא הקא באופן אחר. דהנה הריטב"א בריש פירקין הביא דברי הראב"ד דס"ל שדין זה אי בעינו הדר כל ז' תליא בפלוגתא אי מקרא נדרש לפניו ולאחריו או לפניו ולאחריו.

דלמ"ד מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו א"כ בקרא דולקחתם לכם ביום הראשון קאי הך ביום הראשון רק אלפניו דהינו הא דבעינו לכם משלכם הוא רק ביום א'. אבל הדר דכתיב בתריה קאי על כל שבעת הימים דכתיב בקרא אח"כ.

משא"כ למ"ד מקרא נדרש לפניו ולאחריו א"כ ביום הראשון קאי ג"כ אללאחריו דהינו הדר נמי בעינו רק ביו"ט הראשון בלבד. עכ"ד.

ולפי דבריו יש ליישב מה שהקשו הראשונים בהא דתניא בסופה (דל"א סע"א) יבישין פסולין ר"א אף יבישין אר"י מעשה בבני פרפים שהיו מורישין את לולביהן לבני בנייהם. והקשו לדברי הרמב"ם דס"ל דבשאר הימים לולב היבש פשר לד"ה א"כ מה ראיה מיייתי ר"י שהיבש פשר ביום ראשון ממה שהיו מורישין לולביהן לבניהן שפא בשביל שאר הימים שיצאו בהן י"ח.

אלא ודאי דלרבנן דר"י היבש פסול כל ז'. ומה שתירץ ע"ז הרמב"ן פכר הקשה עליו ה"ר"ן.

יעו"ש.

אמנם י"ל דברי הרמב"ם ע"פ סברת הראב"ד הנ"ל דהך מילתא תליא בפלוגתא הנ"ל דלמ"ד דס"ל מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו ממילא בעינו הדר כל ז' פנ"ל. א"כ י"ל דר' יהודה לטעמיה דס"ל מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו מהא דאיתא בבבביתא בפ"ק דר"ה (ד"ט ע"ב) יובל היא אע"פ שלא שמוטו אע"פ שלא תקעו יכול אע"פ שלא שלחו ת"ל היא דברי ר' יהודה כו'.

ואמרינו שם בגמרא אמר רחב"א אר"י זו דברי ר' יהודה ור' יוסי אבל חכ"א שלשתן מעפבות בו וקסבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו ולאחריו. וכ"פ הרמב"ם שם פתכמים דשלשתן מעפבות בו.

(וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מהל' עבדים פתכמים דבקיודושין דט"ו סע"ב ע"ש). והשתא י"ל דר' יהודה לטעמיה דס"ל בר"ה התם מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו.

(וכ"כ התוס' בסוטה דל"ג רע"ב אליבא דר' יהודה). וממילא לדידיה הכא הנה פסולין דמחמת הדר פסולין כל ז' פנ"ל.

ומש"ה ר"י לטעמיה שפיר מיתי ראיה דלולב היבש פשר אף ביום א' מהא דבני כרפין שהיו מורישין לולביהון לבניהון פנ"ל. (דאי לולב היבש ג"כ פסול משום דבעינו הדר א"כ הנה פסול כל ז' פנ"ל).

ונתכמים שהשיבו לו ע"ז אין שעת הדחק ראיה. לפי דבריו השיבוהו.

דאף לשיטתו אין ראיה משם שהנה שעה"ד. ומעתה י"ל נמי בהא דמקשה הגמרא אהא דרב דאמר אין זה הדר מהו דר' חנינא דמטביל ביה ונפיק ביה.

הינו ג"כ דמקשה לרב לשיטתו דס"ל בחולין (דקי"ח סע"ב) יש יד לטומאה ואין יד להכשר ומפרש התם דס"ל מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו. ומאן דס"ל דאין מקרא נדרש לפני פניו כש"כ דאינו נדרש לאחריו כדמשמע בגמרא דר"ה שם.

ע"ש.

וא"כ לרב לטעמיה יש לפסול כל ז' משום הדר ושפיר מקשי עליה מדר' חנינא פנ"ל. מיהו לפמ"ש התוס' בב"מ (דצ"ה סע"א) לענון פשיעה בבבועלים דמ"ד מקרא נדרש כו' או לא לאו בכל דונכתא אמרינו פן (וגם דלאידך שינויא דהגמרא בחולין שם דרב ור"י בסברא פליגי אין ראיה כלל אי רב ס"ל מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו כו').

לפ"ז אין הדרת להנ"ל והדק"ל. (אם לא נימא דהראב"ד לא ס"ל פהתוס' בזה).

ומלבד זה הא הראב"ד גופיה (הובא בר"ן שם) מיירילענון הקושא מהו דר' יהודה דמיתי ראיה מבני כרפין שהיו מורישין לולביהון כו'. וממ"ש שם הראב"ד מוכח דלא נחית לשנויי כדברינו הנ"ל.

וראיתי בס' ת"ד להראב"ד (סי' רכ"ז) שכ' דפסול הדר אי פשר בשאר ימים יש לתלות בפלוגתא אי מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו כו'. ושם (בסי' רל"ג) הוכיח דהיבש פסול בשאר הימים מהא דמיתי ר"י ראיה דלולב היבש פשר מבני כרפין שהיו מורישין לולביהון כו'.

(וצ"ל דלא בעי לשנויי כמש"ל דר"י לטעמיה דס"ל בר"ה מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו פנ"ל ולדידיה פסולי הדר הוי כל ז' פנ"ל. דדחיקא ליה מילתא לפרושי הכי דר"י הביא ראיה לתכמים שלולב היבש פשר וראיה זו אינה רק לדידיה משא"כ לתכמים דהמה ס"ל מקרא נדרש לאחריו ג"כ לדידהו לא הוי זה ראיה כלל.

ובעיקר הדין משמע לכאורה בסי' רל"ג נשם דהראב"ד חזר בו ממה שנהיה מכשיר בשאר הימים פסולין דמחמת הדר. ואף ביבש מכשיר נשם למ"ד מקרא נדרש לפניו ולאחריו כמ"ש להדיא בסי' רכ"ז נשם.

ואפשר שחזר בו ביבש נפוסל בשאר ימים ג"כ דבירושלמי אמר טעמא דיבש פסול ע"ש לא המתים כו' משא"כ בשאר פסולי הדר. וכמ"ש הראב"ד בהשגות הנ"ל.

ואפתי י"ל להראב"ד תירוץ הנ"ל על הא דמקשה הגמרא לרב מר"ח דמטביל ביה ונפיק ביה משום דלרב לשיטתו פסול כל ז' משום הדר וכנ"ל. אלא דקצת יש לפקפק בזה כמש"ל: ב אף בעיקר ד"ז הנה נראה לכאורה דאף לפ"ד הרמב"ם והש"ע דפסולין מחמת הדר פשוטין בשאר הימים מ"מ זהו רק בדיעבד דיצא בהם או היכא דליפא שום אתרוג אחר לצאת בו.

אבל לכתחלה צריך שיהיה הדר משום זה אלי ואנוהו אף בשאר הימים. וראיתי שכ"כ בהדיא בת"ד להראב"ד נשם.

(דהתוס' רפ"ג דסנפיה פתב דאנוהו בעינן רק לכתחלה ולא מיפסל בהכי. וכמו דלולב מצוה לאוגדו משום ואנוהו ומ"מ לא אגדו פשר.

ואף לרש"י נשם דמה"ט פסול בדיעבד. היינו דמצינו בזה חילוקים.

דיש דברים נפוסלין אף בדיעבד מטעם ואנוהו. וכמו בהך דגיטין (דף כ' ע"א) ע"ש.

וע' בשבת (דקל"ג ע"ב). ומ"מ יש לחלק בזה פאן דבשאר הימים הוי רק מצוה לכתחלה משום ואנוהו).

ולפ"ז י"ל בפשוט קושיות הלח"מ על הרמב"ם הנ"ל. דמאי מקשה הגמרא אדרב מדר"ח פנ"ל.

די"ל דהא המקשן לא ידע לחלק משום שאני עכברים דמאיסי. דהא זה באמת משני ליה. רק דסבר דלרב כל שחסר הוי אינו הדר ג"כ. וא"כ שפיר פריה מדר' חגיגא דמטביל ביה ונפיק ביה לכתחלה.

וע"כ דס"ל דהוי שפיר הדר. דאל"כ עכ"פ לכתחלה אין לצאת בו בשאר הימים וכנ"ל. ומשני שאני עכברים דמאיסי. אבל שאר חסר חשיב שפיר הדר ולק"מ.

אלא שמלשון הראב"ד בת"ד נשם משמע דהה"נ לענין חסר בשאר ימים דג"כ לכתחלה צ"ל אתרוג שלם משום ואנוהו. ולפ"ז אין לפרש בגמרא דהקושיא לרב מדר"ח הוא ממה דר"ח נפיק ביה לכתחלה דא"כ לא משני מידי ואפתי קושיא לר"ח היכי נפיק לכתחלה בחסר.

(ואי הך דר"ח מייירי באופן דחשיב פמו דיעבד א"כ מעיקרא לק"מ לרב מדר"ח. וכמבואר).

ולכאורה משמע פן גם מדברי התוס' בסנפיה (דמ"ו ע"ב ד"ה אתרוג) שהקשו לר"ח היכי מטביל ביה הא אסור משום דאי תקצי למצוה. ותירץ דר"ח הפריש פולו ליום ראשון

ומקצתו לשאר ימים מ"ד אשבועה אחרונים לז' ימים כו' אחרון דמפסקי לילות מימים
כל חד באפי נפשיה כו'.

והנה ר"ח מתנה פלו ליום ראשון כו' עכ"ל התוס' ולכאורה למה הנה צריך להתנות ע"ז
הא פיון דבאחרון מפסקי לילות מימים וביום שני מתחיל מצנה אחרת. א"כ לא איתקצאי
באחרון לאותו יום יותר מפשיעור (וכמ"ש הב"י בסוף סימן תרע"ז גבי גר חנוכה שיש
בה שמן יותר מפשיעור שלא הוקצה למצנה אלא כדי שיעור הצריך בלבד).

אלא משמע פהראב"ד דלכתחלה גם בשאר ימים מצנה בשלם ומש"ה מסתמא י"ל
דאיתקצי כל האחרון למצנה כדינו לכתחלה לצאת בשלם אם לא שהתנה בהדיא שאינו
בודל מהמותר ביום שני.

אף אין זה ראיה כ"כ. דלעולם י"ל דיש לברך לכתחלה בשאר ימים באחרון חסר רק
דמ"מ הוי זה הידור מצנה בשלם.

וכמו באחרון גדול יותר דחשיב הידור ומש"ה איתקצאי למצנתו כו'. אמנם דיש להוכיח
דלענין אחרון חסר יש לצאת בו לכתחלה בשאר ימים.

מדברי התוס' בע"ז (ריש דנ"ט) שהביאו הירושלמי דפ"ג דדמאי דאמר רשב"ג שלח לי
ר' יוסי ברבי אחרון ואמר לי זה בא מקיסרין ולמדנו ממנו שלשה דברים שהוא נדאי
שהוא טמא שלא בא בידו אחר כו'.

ופירשו התוס' (בתירוץ בתרא) שנה הנה בחג הסוכות לאחרון דמצנה שפרביצין עליו
מים כדי שיהנה הדר. ושוב הקשו התוס' וז"ל.

וא"ת א"כ מאי האי דקאמר בתר הכי ויעשר ממנו עליו והיאף הנה יכול לעשר ממנו פיון
שהנה סוכות וי"ל דבחוש"מ מיירי פדאמרין ר"ח מטביל ביה ונפיק ביה עכ"ל התוס'.

והשתא אפתי קשה מה פריך הירושלמי ויעשר ממנו עליו (הנינו שיתתן ממנו חתיכה
למעשר קודם ששלח לו) ומשני הירושלמי משום דאין דרף בנ"א לשלוח לחבריהם
דברים חסרים.

ותפוק ליה דבלא"ה הנה צריך לשלוח לו אחרון שלם דכן מצנתו לכתחלה אף בשאר
הימים אלא מוכח דלכתחלה יש לצאת בחסר בשאר הימים. וכמו שהביאו בזה מהך
דר"ח דמטביל ביה ונפיק ביה.

ואין לומר משום דהירושלמי פריך שם אח"כ ולא מתניתין היא ר"י מתיר בנדאי ובלבד
שיודעו (ומגליה למידק שלא בא לידו אחר דילמא אף שהנה בידו אחר מ"מ הנה שרי
לשלוח לו טבל נדאי פיון שהודיעו).

ומשני אתא מימר לה אע"ג דפליג על רבנן לא עבד עובדא פנותיה (ולא הנה עושה נגד
דברי חכמים אלא שלא הנה בידו לתקנו). ומש"ה פריך הירושלמי ויעשר ממנו עליו
הנינו דאע"פ שיהנה האחרון חסר דאין לצאת בו לכתחלה בשאר ימים מ"מ כאן חשיב
כדיעבד פיון שהנה רוצה לתקנו שלא לעבור ע"ד חכמים החולקים עליו.

דאין זה סברא דמשום שאין דרף בנ"א לשלוח לחבריהם דברים חסרים שפיר ניחא ליה
מה ששלח לו אינו מתקן מאחר דלדעתו שרי זה ולא חש לדברי חכמים האוסרים.

ומשום מצנות אֶתְרוּג שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת שְׁלֵם לְכַתְחֻלָּה לֹא הָיָה שׁוֹלַח לוֹ שְׁלֵם שְׁלֵא לְעִבְרָה ע"ד הַחֻמִּים כּו"ל.

וּבְנֵדָאֵי לֹא יִגְרַע מְצַנְתוֹ שֶׁל אֶתְרוּג לְכַתְחֻלָּה מִדְרָכָן שֶׁל בּו"א. (וְגַם הָא קוֹשֵׁיָא זֹו מִקְשָׁה הִירוּשְׁלֵמִי מְקוֹדֵם וַיַּעֲשֶׂר מְמַנּוּ עָלָיו וְאַח"כּ פְּרִיף וְלֹא מִתְנִיתִין הִיא כּו" פּו"ל).

אַלָּא מוּכַח דְּיוֹצְאִין בְּאֶתְרוּג חֶסֶר לְכַתְחֻלָּה בְּשָׂאָר הַיָּמִים (לְפִי הֵךְ תִּירוּץ דְּהַתּוֹסְפוֹת בַּע"ז שְׁם). רַק עַל הַרְאָב"ד דּו"ס לְדָאִין יוֹצְאִין לְכַתְחֻלָּה בְּאֶתְרוּג חֶסֶר אִין לְהַקְשׁוֹת מֵהִירוּשְׁלֵמִי דְהַקָּא.

דְּהוּא יִפְרֵשׁ הִירוּשְׁלֵמִי דְמָה שְׁשַׁלַּח אֶתְרוּג לְרִשְׁבָּ"ג הָיָה בְּשָׂאָר יָמוֹת הַשָּׁנָה וְלֹא הָיָה כָּלֵל לְצוּרָף הַחֵג. וּכְדַבְרֵי הַתּוֹס' בַּע"ז שְׁם בְּתִירוּץ קָמָא וְלֹא בְּתִירוּץ בְּתָרָא דְמִפְרָשֵׁי לִיָּה בְּסוּפוֹת לְאֶתְרוּג שֶׁל מְצוּהָ וַע"כ"פ לְדַבְרֵי הַרְאָב"ד הַנֶּ"ל אַכְתִּי צָרִיף יִישׁוּב מִקְוִשְׁיָת הַלַּח"מ דְּמָאֵי פְרִיף לְרַב מִדְר' חֲנִינָא כּו"ל: ג אָף י"ל בְּאִנְפֵּן אַחֵר.

דְּבָרֵי שֶׁפִּירְקִין דְּאָמַר שְׁמוּאֵל ל"ש אֶלָּא בּו"ט רֵאשׁוֹן אֶבֶל בּו"ט שְׁנֵי מִתּוּף שְׁיוֹצְאָ בְּשָׂאוֹל יוֹצָא בְּגִזוּל. כְּתִבוּ הַתּוֹס' דְּדוֹקָא מְשׁוּם דְּהָנִי דְרַבְּנָן מִש"ה לֹא חֲנִישׁ לְמְצוּהָ הַבָּאָה בְּעִבְרָה.

וּלְפִי דְבָרֵיהֶם מוֹדָה שְׁמוּאֵל בְּלוּבֵב שְׁבַמְקַדָּשׁ דְּהָנִי מְדַאֲרֵיָתָא כָּל ז' מִמִּילָא לּוּבֵב הַגִּזוּל פְּסוּל בְּמַקְדָּשׁ כָּל ז'. אֶבֶל מִדְּבָרֵי הַרְמָב"ם מוּכַח דְּאָף בְּמַקְדָּשׁ מ"מ גִּזוּל כְּשֶׁר בּו"ט שְׁנֵי.

וּכ"מ בַּה"מ בַּפ"ח מֵהִלְכוֹת לּוּבֵב וּבְדַבְרֵי הַרְמָב"ן בְּמִלְחָמוֹת ע"ש וְהַכ"מ בִּיאָר בְּדַבְרֵי הַרְמָב"ם (רִישׁ פ"ח שְׁם) הָא דְגִזוּל פְּסוּל בּו"ט רֵאשׁוֹן אֶפִּילוּ לְאַחֵר יִיאוּשׁ (וְהַרְמָב"ם לִית לִיָּה טַעְמָא דְמַהב"ע) הִיָּנּוּ מְשׁוּם דְקִי"ל דְּיִיאוּשׁ כְּדִי לֹא קָנָה וּכְמ"ש הַרְמָב"ם בַּפ"ב מֵהִלְכוֹת גִּזְלָה.

(וַע' בַּש"א סִימָן צ"ט דְּפִשְׁטָא לִיָּה דְאֵי מַהב"ע דְּאֲוִרֵיָתָא א"א לְחַלְקָ מְשׁוּם דּו"ט שְׁנֵי דְרַבְּנָן דְּכַעֲיִן דְּאֲוִרֵיָתָא תִּיקְנוּ כְּדַאֲמַרִּין בַּכ"ד. וְלֹא הִקְיָלוּ לְהַכְשִׁיר שׁוּם פְּסוּלִין בּו"ט שְׁנֵי דְרַבְּנָן רַק בְּהָנִי פְסוּלִין שְׁהַכְשִׁירָה תּוֹרָה בְּמַקְדָּשׁ בְּשָׂאָר הַיָּמִים.

רַק לְפִירוּשׁ הַתּוֹס' אֵלִיבָא דְשְׁמוּאֵל דְּדוֹקָא בְּדַרְבְּנָן לֹא חֲנִישׁ לְמַהב"ע י"ל דּו"ס לְדַעֲיָקָר פְּסוּל מַהב"ע אִינוּ אֶלָּא מְדַרְבְּנָן מִש"ה מְחַלְקָ בֵּין יו"ט רֵאשׁוֹן לְיו"ט שְׁנֵי דְרַבְּנָן. אֶבֶל לְדַבְרֵי הַרְמָב"ם וְסִיעֵתוֹ דּו"ס לְדְשְׁמוּאֵל ל"ח כָּלֵל לְמַהב"ע אֶפִּילוּ בְּלוּבֵב שְׁבַמְקַדָּשׁ דְּהָנִי מְדַאֲרֵיָתָא כָּל ז' מִמִּילָא לְמָאן דְּפִלִּיג וְחֲנִישׁ הָכָא לְמַהב"ע הִיָּנּוּ מְדַאֲרֵיָתָא וּמִמִּילָא מְשׁוּם מַהב"ע פְּסוּל אָף בּו"ט שְׁנֵי דְרַבְּנָן ע"ש שְׁהַאֲרִיף בְּנָה).

וְהִנֵּה דְבָרֵי הַטּוֹר בַּח"מ סִימָן שִׁס"ח דְּסִתְּמָה גִּזְלָה הָנִי יִיאוּשׁ בְּעֵלִים בְּגִזְלָן יִשְׂרָאֵל (וַע"ש בַּש"ע וּבְסִי' שִׁס"א). וְהַש"ף שְׁם הַקְּשָׁה עָלָיו מְגַמְרָא דַּר"פ לּוּבֵב הַגִּזוּל אֵהָא דְאָמַר שְׁמוּאֵל דְּגִזוּל כְּשֶׁר בּו"ט שְׁנֵי וּמִתִּיב רַב"י מִמְתַּנִּי' דְּלוּבֵב הַגִּזוּל פְּסוּל הָא שְׁאוֹל כְּשֶׁר אִימַת כּו" וּמִשְׁנֵי רַבָּא לְעוֹלָם בּו"ט רֵאשׁוֹן וְלֹא מִיבְעֵיָא קְאָמַר כּו" אֶבֶל גִּזוּל אִימָא סִתְּמָ גִּזְלָה יִיאוּשׁ בְּעֵלִים הוּא וּכְדִידְיָה דְמִי קַמ"ל.

אלמא דסתם גזילה אפי' בישראל לא הוי ייאוש בעלים. אף י"ל בפשיטות על קושיות הש"ך דלפ"ד הטור שם יש לפרש בגמרא דסנפה התם דקמ"ל דפסול משום דייאוש פדי לא קנה וקאו פדידיה דמי.

(ואף דרש"י שם לא פירש כן. י"ל שלא רצה לומר כן משום דלחז אב"א בגמרא דב"ק (דס"ז ע"ב) לא ברירא כ"כ אי רבא ס"ל ייאוש פדי לא קנה.

ומ"מ אין מזה קושיא על הטור. וע"ש בב"ק בתוד"ה רבה).

ולפ"ז מוכח דלרב דס"ל בב"ק דייאוש גרידא קונה לדידיה הא דלולב הגזול פסול. ע"כ לא הוי טעמא משום דבעינו לך דהא לדידיה ייאוש גרידא קונה וכדידיה דמי.

(ובנדאי דחוק לומר דלרב מייירי מתני' דלולב הגזול פסול בידוע שלא נתיאשו הבעלים דוקא אבל בסתמא לולב הגזול פשר דהא נדאי ליתא). וע"ל דרב מפרש טעמא דמתני' דפסול משום מהב"ע פדאמר הגמרא מקודם.

וממילא לטעמא דמהב"ע פסול ג"כ אף בשאר הימים לפ"ד הרמב"ם דס"ל דאין לחלק בזה בין יו"ט שני דרבנן כו' (וכדברי הש"א הג"ל). וממילא מתפרש נמי מתני' דקתני דלולב היבש פסול דג"כ פסול אף ביו"ט שני פיון דקתני להו בחזא מחתא לולב הגזול והיבש פסול ולא משמע לומר שיהיו חלוקים בדינם זה מזה.

דמ"ש הרמב"ם דפסולים שמתחמת הדר פשרים בשאר הימים הוא למסקנא דקיי"ל כשמואל (דברא דהוא בתרא מפרש למילתיה) דגזול פשר ביו"ט שני וה"ה ליבש דתני בהדיה. ובריש הסוגיא דאמר בהדיא דייבש פסול ביו"ט שני משום הדר היינו למאי דסבר דגזול ג"כ פסול ביו"ט שני וכמ"ש פן הכ"מ שם בספ"ח מהל' לולב.

(וזה מוכח בדברי הרמב"ם דשני הדינים דייבש וגזול תלויין זה בזה בפירושא דמתני'. דזולת זה לא מציינו פלל רמז דהדר ביה הגמרא ממאי דאמר מתחלה דייבש פסול ביו"ט שני).

וא"כ לשיטתיה דרב דס"ל ייאוש קונה והא דגזול פסול ע"כ לדידיה טעמא משום מהב"ע דפסול ג"כ בשאר הימים. וממילא דה"ה ליבש דג"כ פסול ביו"ט שני וס"ל דבעינו הדר פל ז' וכסברת סתמא דגמ' בריש הסוגיא פנ"ל.

וא"כ שפיר מקשה הגמרא לרב לשיטתו דאמר אין זה הדר ולדידיה מה"ט פסול פל ז' א"כ קשיא מדר' חנינא דמטביל ביה ונפיק ביה ואיצטריך לשנויי שאני עכברים דמאיסי. ולפ"ז יש סייעתא מפאן לדברי הטור וסייעתו דס"ל דבגזלן ישראל הוי סתם גזילה ייאוש בעלים.

דבזה מיושב הקא דברי הרמב"ם והראב"ד וכנ"ל ד אין להשיב על דברינו הג"ל ממ"ש הב"ח בח"מ סי' שס"ח שהקשה ע"ד הטור הג"ל מגמ' דקידושין (דנ"ב ע"ב) שהיא איתתא כו' אתא והוא גברא חטף וזוי מחבריה ושדא לה אמר לה מיקדשת לי כו' לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה ייאוש בעלים.

הרי דאף בגזלן ישראל לא הוי סתם גזילה ייאוש בעלים. ותיירץ הב"ח דמדאורייתא סתמא לא הוי ייאוש אף בגזלן ישראל והוה סבבא דאמרינו דהוי ייאוש משום דאמרי מימר כו' הוא מדרבנן כו' עכ"ד הב"ח.

ואם ניאמא פדברי הב"ח בזה א"כ לק"מ מ"ש לעיל לרב דאמר ייאוש קונה ממתינתין דלולב הגזול כו' דלעולם י"ל דלרב נמי לא הוי טעמא משום מהב"ע רק משום דלא הוי לכם פיון דמדאורייתא מסתמא לא הוי ייאוש.

דכבר ידוע מה שהאריכו האחרונים בדין זה אי קנין דרבנן מהני לענין דאורייתא לצאת י"ח לולב וכדומה, או לענין קידושי אשה שתהא מקודשת מדאורייתא. (וע' במחנה אפרים ה' קנין משיכה סי' ב' ובשעה"מ פ"ח מהלכות לולב ובאבני מילואים סי' כ"ח ס"ק ל"ג מה שפילפלו בענין זה מפמה מקומות בש"ס.

ובמ"א הארכנו בענין זה ואכמ"ל). ואם ניאמא דקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא א"כ לק"מ ממתינתין דלולב הגזול פסול לרב דאמר ייאוש קונה.

ובגזלן ישראל מסתמא הוי ייאוש. דכיון דמדאורייתא לא הוי סתמא ייאוש לא הוי לכם מדאורייתא ולא יי"ח מה"ט.

(וע' בב"ש סי' כ"ח ס"ק ו' שחילק בזה דאף להסוברים דבקנין דרבנן הוי קידושין דאורייתא מ"מ בגזל כה"ג דמדאורייתא צריף להחזיר פיון דמסתמא לא מייאש לכ"ע לא הוי קידושין דאורייתא דמקדש אותה בדבר שאינו שלו ע"ש).

מ"מ עיקר דברי הב"ח תמוהים בזה. וכמ"ש הש"ף דאין טעם לדבר לומר דמדרבנן סתמא הוי ייאוש.

דבשלקמא למ"ד דייאוש פדי קונה מדרבנן טעמא דהפקר ב"ד הפקר כו'. אבל לענין סתמא דסתם בנ"א אינם מתייאשים וכי ישנו חכמים דעת בנ"א כו'.

ועוד דמהא דאמרו שם בקידושין לית דחש להא דר"ש משמע דאפילו חשש קידושין דרבנן ליכא והעיקר ביישוב קושיות הב"ח והש"ף מגמ' דקידושין הנ"ל לדברי הטור הנ"ל. די"ל לפי הל"א שברש"י בב"ק (דקי"ד ע"א ד"ה אמרי מימר) דאמרי לנגזל מי יימר פדקאמרת הבא עדים שגנבו ממך.

עכ"ל.

וכ"כ הרמב"ם (פ"ו מה' גזילה ה"ג) דעיקר החילוק בזה בין ליסטים עכו"ם לליסטים ישראל דבעכו"ם שמחזירין מיד הגזלן באומדנא אע"פ שאין שם עדים שגזל מש"ה לא נתייאשו הבעלים מסתמא.

ע"ש.

ולפ"ז היכא שגזל מחבירו בפני עדים אף בגזלן ישראל לא הוי מסתמא ייאוש בבעלים. ואין חילוק בזה בין עכו"ם לישראל רק פשגזל שלא בפני עדים וכמבואר ובקידושין שם דמיירי דחטף זוזי מחבירה בפני עדים דמש"ה הקידושין בטליו מדין גזל דמיירי בגזל מבורר.

ומש"ה לית דחש להא דר"ש בכה"ג דאפילו בגזלן ישראל לא הוי ייאוש מסתמא וכנ"ל. ומצאתי סבא זו בנו"ב (מ"ת חאה"ע סימן ע"ז) ומעשה נכונים דברינו הנ"ל דלרב דס"ל ייאוש פדי קונה תיקשי ליה מתניתין דלולב הגזול פסול דהא בודאי מיירי מתניתין מסתמא אף בגזל שלא בעדים דבכה"ג מסתמא הוי ייאוש בישראל פנ"ל (וזה לא ניתן להאמר לאוקמי מתניתין דמיירי בגזול בעדים ולולב הגזול שלא בעדים יהיה פשר).

א"ו מוכח דלרב ע"כ טעמא דמתניתין דלולב הגזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה. וממילא בשאר ימים נמי פסול מה"ט פנ"ל.

ומאחר דתני במתני' יבש דומיא דגזול ממילא מוכח דיבש נמי פסול כל ז' (וכמ"ש לעיל דתליא זב"ז), וכיון דלרב מוכח דפסולין דמשהו הדר פסולין כל ז' א"כ שפיר פריד הגמרא לרב מדר"ח דמטביל ביה ונפיק ביה פנ"ל.

משא"כ לדין דקיי"ל ייאוש פדי לא קנה שפיר קיי"ל הקא דהדר אינו פוסל רק ביום ראשון. ונתר קושיות הש"ך על הטור בח"מ סי' שס"ח הנ"ל ג"כ יש ליישב.

ואכמ"ל: סימן לז ע"ד מה ששאל כענין דבר בעתו. אם נשים מחוייבות לשמוע קריאת פרישת זכור דהוי מדאורייתא.

א הנה לכאורה י"ל דחייבות דאין זה מ"ע שהז"ג משום דמדאורייתא אין חיוב זה תלוי בקביעת זמן פלל. ומה שתיקנו לקרות פ' זכור בכל שנה סמוך לפורים זהו מדרבנן פידוע.

וע' במג"א סי' תרפ"ה מ"ש ע"ד התה"ד בזה. אף ראיתי בספר החינוך להרא"ה במצוה תר"ג שהיא מ"ע של זכירת עמלק שכתב שם שמצוה זו נוהגת בזכרים שהם בני עשיית מלחמה ולא בנשים.

ואמנם סברתו אינה מוכרחת כ"כ. שיהי מ"ע דמחזיית עמלק היא מצוה בפ"ע.

ומ"ע דזכירת עמלק היא מצוה בפ"ע. וי"ל שמ"ע זו דזכירת עמלק אינה תלויה פלל בזכרים שהם עושי מלחמה.

(אם לא נימא דכיון דבפ' זכור פתיב תמחה את זכר עמלק דרשינו דמי שאינו מצוה במחזייה אינו מצוה בזכירה ג"כ. אבל ידוע דאין לדרוש פן מעצמנו).

ועוד יש לפקפק בזה דהא קיי"ל דמלחמת מצוה הפל יוצאין אפילו פלה מחופתה כדאיתא בסוטה דמ"ד רע"ב). וכן מצאתי בספר מנחת חינוך הנדפס מחדש שתמה ע"ד החינוך בזה.

והנה לפ"ד החינוך הנ"ל י"ל דה"נ אין הנשים מחוייבות ג"כ בלאו דלא תשפח האמור בפרישה. דהכל קאי רק על הזכרים פנ"ל.

ובודאי אין לחלק בזה בין העשה להל"ת. ומלבד זה אף את"ל דבלאו דלא תשפח נשים חייבות מ"מ לפי מה דאיתא במגילה (די"ח ע"א) דלא תשפח הרי שכתת הלב אמור.

הא מה אני מקיים זכור בפה. וכן איתא בת"כ פ' בקקותי.

וכן בסיפרי פ' תצא. וא"כ נשים כל שאין מצוות במ"ע דזכור אפילו אי נימא דחייבות בל"ת דלא תשפח.

מ"מ ממילא אין עליהן חיוב זכירה בפה כלל. רק שפכר ביארנו שדברי החינוך אינם מוכרחים בזה וכנ"ל: דאף בעיקר החיוב דקריאת פ' זכור דמשמע מדברי הפוסקים דהוי חיוב מדאורייתא לקרותו בכל שנה.

יש לתמוה זו מניין לנו. דנהי דעצם חיוב הקריאה היא מה"ת מ"מ מנלן מדאורייתא הך שיעורא שצריך לקרותו בכל שנה.

ודילמא סגי ליה בפ"א בשבוע או שיעור אחר, (ויש מצריכים לזכור פ' עמלק בכל יום כידוע). ובספר החינוך שם כתב שמצנה זו אין בה זמן קבוע בשנה כו' רק שלא תשפח שנאתו מלבבנו.

ודי לנו בזה לזפור הענין פ"א בשנה או פ"א בשתי שנים או בשלש שנים, עכ"ל הרי מבואר מדבריו דא"צ מדאורייתא לזפור בכל שנה דוקא (ומה דנקט שלש שנים אפ"ש דכוננתו לבני מערבא דמסקי אורייתא לתלת שני במגילה דכ"ט ע"ב).

אמנם מדברי הרא"ש בפ"ז דברכות (סימן כ') גבי עובדא דר"א ששיחרר עבדו להשלימו לעשרה והקשו שם התוספות והרא"ש על הבה"ג שפסק דיו"ט האחרון דרבנן אינו דוחה אבילות דיום ראשון דאורייתא.

דחא ה"א אתיא תפלה דרבנן שהיא מצנה דרבים ודחי עשה דלעולם בהם תעבודו והרא"ש ביאר יותר וז"ל נאפילו הוי מילתא דרבנן כגון לשמוע קדושה וברכו שלא מצינו לו עיקר מה"ת אפ"ה דחי עשה דידיד.

דלא מסתבר לי דמייירי בעשרה דאורייתא כגון לקרות פ' זכור שהוא מה"ת דמשמע דבכל ענין איירי עכ"ל הרא"ש. ומשמע מדבריו דאי הנה מייירי בפ' זכור דאורייתא הנה ניחא לומר דהעשה דאורייתא דוחה לעשה דידיד.

ואי נימא דמדאורייתא אין חיוב לקרות פ' זכור בכל שנה ואין לה זמן קבוע כלל. א"כ אפתי למה שיחרר ר"א עבדו להשלימו לעשרה בעת ההיא.

והנה לו להמתין על זמן אחר שיהיו מצויין שם עשרה. וע"כ דמשום המצנה דרבנן לקרות פ' זכור בעת ההיא מש"ה שיחרר עבדו לזכות במצנה דרבנן.

(ויש לדחות קצת דכוננת הרא"ש להוכיח נאפילו בקדושה וברכו שלא מצינו לו עיקר מה"ת ג"כ דוחה העשה. ונשלא נימא שזהו רק בקריאת פ' זכור דחיוב זה יש לו עיקר מה"ת עכ"פ).

ואולי לפ"ד הבה"ג י"ל כן ליישב מעליו קושניית התוס' והרא"ש שהוא יפרש עובדא דר"א שהיה משום קריאת פ' זכור דהוי דאורייתא (וס"ל דהחיוב מדאורייתא לקרותה בכל שנה כנ"ל).

ויקצת משמע כן בתוס' פסחים (דנ"ט ע"א סד"ה אתי) שמפרשים בהך דברכות דר"א שיחרר עבדו בשביל עשה דאורייתא ע"ש. אלא דבלא"ה י"ל דברי הבה"ג דלק"מ מהכא

דיש לחלק בין תפלה דרבנן דהיא מצנה דרבים שדוחה לעשה דשיחרור עבדים דאם לא שיחרר עבדו יהיו הרבים פולם בטלים ממצנה זו.

משא"כ בשמחת יו"ט אע"ג דהוי ג"כ מצנה דרבים מ"מ אין הרבים בטלים משמחת יו"ט ע"י אבילותו של זה רק הוא בעצמו מבטל שמחת יו"ט דרבנן ע"י אבילות דידה דהוי דאורייתא ואינו בדין שידחה איסור דאורייתא ע"י מצנה דרבנן שיקיים איהו בלחודיה.

וכעין זה פתב הרא"ש גופיה ברפ"ג דמ"ק ס"ס נ' ע"ש. ועי"ל באופן אחר דברי הבה"ג.

והוא דס"ל דדברי הי"מ שבר"ן בגיטין פקק השולח שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבדו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם. כענין דכתיב לא תחנם.

וכיון שמשחררו בשביל לקיים מצנה לאו משום חנינה דידה קעביד אלא לצורך עצמו. וה"ל פנותן דמי עצמו.

וכ"ד הרמב"ן בחידושי. ולפ"ז לק"מ מהכא ע"ד הבה"ג דהא דר"א שיחרר עבדו להשלימו לעשרה אינו פלל משום דחניה לאיסור עשה.

רק דכאן ליתא לאיסור דשיחרור פלל בכה"ג שעושה בשביל המצנה ולא משום חנינה דידה פנ"ל. רק דלפ"ד הר"ן הנ"ל קשה.

דא"כ מאי פריה הגמרא בברכות אהא דמשני מצנה שאני והא מהב"ע היא. ומשני מצנה דרבים שאני.

ומאי פריה מהב"ע היא פיון דליכא עבירה פלל בכה"ג שאינו עושה משום חנינה רק לצורך מצנה פנ"ל. וכן הקשה המג"א ע"ד הר"ן.

וראיתי בתשובת יד אליהו (סי' ז') שפירש דמש"ה פריה הגמ' בברכות הך קושיא מהב"ע היא. ובסוגיא זו עצמה בגיטין (דל"ח ע"ב) לא פריה הגמרא פנ.

(וע' בנו"ב מ"ק בסופו מ"ש בזה דבברכות התם דקאי לריב"ל דט' ועבד מצטרפין. ומשני בעובדא דר"א דתרי הוי שחרר חז ונפיק בחד.

ובכה"ג שפיר איכא איסור דלא תחנם. דע"כ צ"ל שהיה אוהב לעבד אחד יותר מחבירו מדשיחרר אותו ולא חבירו (וכ"כ בספר עא"ר בסי' ט"ו).

ולדידה הוצרך הגמרא לשנויי מצנה דרבים שאני. משא"כ בגיטין שם קאי למסקנת הגמ' דברכות דקיי"ל דעבד אינו מצטרף ובעובדא דר"א הוי רק עבד אחד ושיחררו בשביל המצנה.

ובכה"ג ליכא איסורא פלל. עכ"ד.

ולפ"ז לק"מ ע"ד הבה"ג ג"כ. דס"ל דהא דאמרו בברכות מצנה דרבים שאני.

פל זה הוא אליבא דריב"ל שהוצרך לדחוק פנ. אבל למסקנא ניחא שפיר בלא"ה דבכה"ג ליכא איסורא פלל.

ושפיר י"ל דבעלמא אף מצנה דרבים כל שהיא מצנה דרבנן אינה דוחה למצנה של תורה
כלל. ובזה מיושב ג"כ דברי הרמב"ם בסוף הלכות עבדים שכתב ומותר לשחררו לצורך
מצנה כו'.

ולא הנפיר דדוקא לצורך מצנה דרבים. משום דלמסקנא לא קאי זה כלל וכנ"ל.

(וא"צ למה שנדחק שם בלח"מ). וכ"מ ברא"ש בפ"ד דגטין ג"כ.

ואף אם לא נספור סברת האחרונים הנ"ל לומר דבתרי עבדי ושחרר חד מינייהו יתיה
הוכחה דמשום חנינה דידיה קעביד. רק נאמר דמשום מצנה לחוד קעביד.

ורק שמנכרח לשחרר אחד מהן. ואינה אחד מהשנים ששחררו מקרה הנה לו ומזלו גרם
ולא שעשה בכוננה בשביל אהבתו וחנינה דידיה.

מ"מ בפשוטו י"ל דלק"מ קושניית המג"א על הר"ן הנ"ל. דהא דפריה הגמרא מצנה הב"ע
היא.

היינו דמאי חזית לקיים מצנות תפלה בציבור ויתבטל עי"ז מ"ע דלעולם בהם תעבדו.
ואם לא ישחררו הרי יקיים הך מ"ע דלעולם כו' ומאי אולמא דהאי מהאי אי לאו דמשום
חנינה דידיה קעביד וא"כ ה"ל מהב"ע.

ומשני מצנה דרבים שאני. ומרויח בשחרור עבדו שיקיים בזה מ"ע דרבים דעדיף טפי
ובשביל כך משחררו.

והני שפיר היתר גמור מש"ה. ועכ"פ לק"מ מהקא ע"ד הבה"ג הנ"ל דהקא לאו מתורת
דחניה אמינן עלה.

וכמבואר. והנה אין להוכיח מכאן מדברי הרא"ש הנ"ל דאם נימא דנשים חייבות ג"כ
בקריאת פ' זכור א"כ ממילא עבדים נמי חייבין בה דהא גמרינן לה לה עבד מאשה.

וא"כ למה ששחרר ר"א עבדו להשלימו לעשרה. והא גם בהיותו עבד הנה יכול לצרפו
לעשרה לקריאת פ' זכור.

דזה אינו. דאף דנשים נעבדים חייבים לשמוע קריאתה מ"מ אין מצטרפין לעשרה דבעינן
עשרה אנשים בני חורין דוקא.

כדלפינן מקרא דונקדשתי בתוך בני כדאיתא במגילה (דכ"ג ע"ב) דיליף מהקא לענין
קריאת התורה ג"כ. וגם אין להקשות להפך דאם נימא דנשים פטורות מקריאת פ' זכור
א"כ ה"ל מ"ע זו עשה שאינו שנה בכל והיא ידחה עשה זו שאינו שנה בכל לעשה
השנה בכל דהיינו עשה דלעולם בהם תעבדו שנוהג אף בנשים.

דז"א.

דהא התוס' והרא"ש סברי דמצנה דרבים אפילו היא מצנה דרבנן דוחה לעשה דיחיד
דאורייתא א"כ י"ל דאף הבה"ג ס"ל מיהת דעשה דרבים שהיא מדאורייתא אף שאינו
שנה בכל דוחה ג"כ לעשה דיחיד השנה בכל.

אף אפתי יש להקשות בדברי הרא"ש דברכות שם במ"ש שם וז"ל ולא מסתבר לי דמייירי בעשרה דאוריין' כגון לקרות פ' זכור שהוא מה"ת עכ"ל. ומשמע מדברי דס"ל דלקריאת פ' זכור שהוא מה"ת בעינן עשרה גם פן מה"ת, (דאל"כ אפתי מה ששיחרר עבדו להשלימו לעשרה היינו רק משום מצוה דרבנן אם נימא דמדאורייתא א"צ עשרה פלל).

וכ"כ להדיא בתה"ד (סי' ק"ח) בדברי הרא"ש דמדאוריין' בעינן עשרה לקריאת פ' זכור. וצ"ל דאף דכל הני דחשיב במתני' דמגילה דבעינן עשרה ויליף לה בגמרא מונקדשתי בתוך בני"י כל דבר שפקדושה לא יתא פחות מעשרה כתב שם הר"ן דהני פולחו הוו אסמכתא דרבנן פינו דתפלה גופה מדרבנן יע"ש.

מ"מ לענין קריאת פ' זכור שהיא מדאורייתא בעינן שיהיו עשרה מדאורייתא. ולענין שאר מילי הני דרבנן.

אף לפ"ז קשה פאן ע"ד הרא"ש. דכינן דלתפלה ולשאר מילי בנדאי בעינן עשרה רק מדרבנן ורק לענין פ' זכור דאורייתא בעינן עשרה מדאורייתא.

א"כ היאך אפשר לומר דבהכי מייירי עובדא דר"א. דהא הגמ' בברכות שם (דמ"ז ע"ב) פריף אהא דאמר ריב"ל ט' ועבד מצטרפין מיתבי מעשה בר"א כו' ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה שיחרר אין לא שיחרר לא.

והשתא מאי קושיא דהא דאמר ריב"ל ט' ועבד מצטרפין הא מייירי רק לתפלה ושאר מילי דלא בעינן עשרה רק מדרבנן. ובזה מהני מדרבנן צירוף עבד ג"כ.

משא"כ לקריאת פ' זכור דבעינן עשרה מדאורייתא בזה באמת לא מהני צירוף עבד לענין דאורייתא להשלים לעשרה מדאורייתא. ומה מקשה הגמרא אדריב"ל מהכא, ולמה כתב הרא"ש רק דלא מסתבר ליה לפרש הך מעשה דר"א בקריאת פ' זכור דבעינן עשרה מדאורייתא.

והא א"א פלל לפרש פן דא"כ לא מקשה הגמ' משתכח מן הלב עד לאחר יב"ח. והנהי י"ל לפי מ"ש מידי וכנ"ל.

ואולי י"ל דזה תליא בפלוגתא דאמוראי בגיטין (ר"ד ס"ה) בהא דאמרינן פל דתקון רבנן בעין דאורייתא תקון. אי אמרינן פן במילתא דלית ליה עיקר מה"ת ע"ש וי"ל דהמקשן בגמרא דברכות ג"כ ס"ל פן.

ומוכיח הכא דאם לעשרה דאורייתא אין עבד מצטרף ה"נ ה"ל לרבנן לתקוני פן לענין עשרה דרבנן שלא יצטרף ג"כ. ומש"ה מוכיח הרא"ש יותר בפשוטו שדוחק לפרש העובדא לענין פ' זכור כו'.

ומשמע ליה דמייירי לענין תפלה דרבנן שגם פן דוחה לעשה וכמבואר. (ולפמש"ל י"ל דהא דבעינן עשרה לקריאת פ' זכור זה אינו מדאורייתא ממש.

ולק"מ הכא): ג ואולם מדברי הפוסקים משמע דיש חיוב מדאורייתא לקרות פ' זכור בכל שנה. וכ"מ בסמ"ק במ"ע לזכור מעשה עמלק כו' ע"ש.

וכ"מ בתה"ד שפכת לעגן בני הישובים שבאים לעיר לשמוע מקרא מגילה דטפי צריכים לנהר לשמוע פ' זכור בצבור שהיא דאורייתא ועדיפא ממקרא מגילה. ואם איתא דפ' זכור אין חיובו מדאורייתא בכל שנה א"כ מקרא מגילה עדיף שהחיוב מדברי קבלה לקרות בכל שנה ושנה.

אלא מוכח דס"ל דפ' זכור הוי גם פן מדאורייתא לקרות בכל שנה. וכ"מ ג"כ במג"א סי' תרפ"ה וכ"כ קצת אחרונים בהדיא דפ' זכור הוי חיוב מדאורייתא לקרות בכל שנה.

ולא ביארו פלל היאך מוכח זה מקרא ולכאורה היה נראה לומר בזה שהפתוב מסר זה לחכמים להזכיר מעשה עמלק בעוד שלא יבא לכלל שכחה פדכתיב לא תשכח. וחכמים שיערו פן שצריך להזכיר בכל שנה וממילא הוי זה מדאורייתא.

(וכמ"ש הפוסקים פעין זה לעגן אסור מלאכת חוה"מ שהפתוב מסרן לחכמים כו' וכ"כ הר"ן בסוף יומא לעגן ה' עיננויים דיוהכ"פ פיוצא בזה ע"ש. וכה"ג פתב רש"י בקידושין די"א רע"ב לעגן הטענה שתי פסוף כו'.

וכיון שלא פירש כמה לא מסרן הפתוב אלא לחכמים כו' עכ"ל רש"י. וכ"מ בכ"ד ואכמ"ל).

שוב מצאתי בספר מ"ת להגאון ר' ישעיה פיק ז"ל שכתב לפרש בקרא דפ' זכור דכתיב זכור כו' לא תשכח דשיעור שכחה הוא י"ב חדש. משום דאמרין בבבבכות דנ"ח ע"ב אין המת משתפח מן הלב עד לאחר י"ב חדש שנאמר נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד.

וע"ש בפירש"י. עכ"ד הגרי"פ ז"ל.

ומיהו דבריו אלו אינם רק סמך בעלמא דמאי שיאטיה הכא לשיעור שכחה דאבל על המת דהוי לאחר יב"ח. (וגם שם היינו רק יב"ח אחר המיתה משש.

אבל לא מצינו שמה שמזכירים אותו אח"כ יתנה ג"כ ע"ז שיעור השכחה יב"ח מעת ההזכרה בזה). ועוד דגם התם לעגן שישתפח אבילות של המת ג"כ יש חילוקים בזה.

דהא בפ"ק דמ"ק (ד"ח רע"ב) גבי הא דאין מספידין קודם לרגל ל' יום אמר שמואל התם טעמא לפי שאין המת משתפח מן הלב ל' יום ולכאורה זהו קצת סתירה להך דבבכות הנ"ל דאין המת בירושלמי והובא ברא"ש שם הדא דתימא במת ישן כו' א"כ י"ל דבחדש אינו משתפח עד אחר יב"ח.

מ"מ ל"נ לומר פן דבגמ' דידן לא נזכר פלל במת ישן. וע' בשעה"מ סוף הלכות יו"ט שכתב דגמרא דידן פליג אהירושלמי בזה (ודוסק לומר במ"ק שם דרב לטעמיה דאיהו אמר בבבכות דאין המת משתפח עד אחר יב"ח.

ומש"ה במ"ק שם ג"כ פליג רב על שמואל ואמר התם טעמא אחריןא בהא דאין מספידין קודם לרגל ל' יום. דז"א.

דאין סברא שישלקו רב ושמואל במציאות פזו). וע"כ לחלק בזה דאף דאחר ל' יום ג"כ משתפח אבילות מן הלב מ"מ אינו משתפח לגמרי עד לאחר יב"ח.

ומ"מ לא פסיקא הך מילתא למילף מפאן לעלמא למינקט זה לכללא דגדר השכחה הוא יב"ח. (ולעגנן שכחת לימודו תניא באדר"נ פכ"ד ישב ששה חדשים ואינוחזר כו' אומר על טמא טהור כו'.

ישב יב"ח ולא חזר נמצא מחליף חכמים כו'. י"ח חדש ולא חזר נמצא משכח ראשי פרקים).

ועכ"פ לא מצינו שיהיה גבול השכחה בהחלט בזמן יב"ח עד שנאמר בכאן שנתפרש בפתוב השיעור יב"ח פנ"ל. וזה אינו.

ומחנורתא כמ"ש לעיל שהפתוב מסר זה לחכמים והמה שיערו שצריף להזכיר בכל שנה פנ"ל. וכבר הבאתי לעיל דברי החינוך בזה: ד והנה לעגנן שאילתנו אם נשים חייבות בקריאת פ' זכור דהוי מדאורייתא.

לכאורה נמי ביקא תליא דאם נימא פהסוכרים דיש חיוב מה"ת לקרות פ' זכור בכל שנה. ממילא י"ל דנשים חייבות בה.

דקא דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג היינו רק במ"ע שנוהגת בזמנים מיוחדים. פגון מצות שנוהגות ביום ולא בלילה.

או מצות שנוהגות רק ביום מיוחד בשנה ולא ביום אחר. אבל מצוה שהיא חיובית פ"א בשנה בכל זמן שירצה ואין לה זמן מיוחד כלל מה"ת אינו בגדר מ"ע שהז"ג והנשים חייבות בה.

וכמה מצות יש לנו שהנשים חייבות בכה"ג. (וכן לפי הטעם שכתב האבודרהם דקא דמ"ע שהז"ג נשים פטורות הוא משום שמשועבדת לבעלה לעשות צרכיו.

וא"א לה לקיים מ"ע בזמן מיוחד מה"ט. משא"כ בכה"ג לא שייף זה).

אף אם נימא דאף שעיקר חיוב פ' זכור הוא מה"ת אבל מ"מ מדאורייתא אין חיוב לקרותה בכל שנה רק מדרבנן או דרף אסמכתא, שפיר י"ל דחיובא דרבנן שפכל שנה תיקנו רק על האנשים אבל לא על הנשים.

דאף מצוה דרבנן שהז"ג ג"כ נשים פטורות. כמו שהוכיחו התוס' בברכות (דף כ' רע"ב) וכ"כ במגילה דכ"ד סע"א.

ואין לומר דבהך מצוה גופה דהנשים חייבות בה מדאורייתא. שוב יהיו חייבות גם פן בזה בכל תקנות חכמים כמו שתיקנו באופןי החיוב הנה מדבריהם.

דז"א.

שקרי לדברי הרמב"ם עיקר התפלה היא מ"ע דאורייתא דכתיב ולעבדו בכל לבבכם. רק דמדאורייתא סגי בפ"א ביום.

ובאיזה נוסח שירצה. ומה שתיקנו להתפלל ג"פ ביום ובנוסח תפלה שלנו זהו מדרבנן.

ותנו במתניתין דברכות דנשים חייבות בתפלה. ומ"מ מבואר במג"א (סי' ק"ו סק"ב) דלדברי הרמב"ם נשים די להן בחיוב דאורייתא.

וְלָכֵן אֵין מִתְפַּלְלוֹת הַנָּשִׁים בְּתַמִּידוֹת וַיּוֹצְאוֹת בָּמָה שְׂאוֹמְרוֹת בְּפִקָּר אִיזוּ בְּקִשָּׁה. וְהַ"נ
י"ל לְעֵנִין קְרִיאַת פ' זְכוֹר דֵּהנָּשִׁים דִּי לְהוֹן בְּחַיִּיב דְּאוֹרֵייתָא אַבְל פְּטוּרוֹת מְלַקְרוֹתָהּ בְּכָל
שָׁנָה שְׁנָהוּ רַק מִתְקַנַּת חֲכָמִים פְּנ"ל.

רַק שְׁנָה עֲדִינִין אִינוּ מִיְנֻשָּׁב מִנְהַג הַנָּשִׁים שְׁלָנוּ שְׂמַעוּלָם אִינִין שׁוֹמְעוֹת קְרִיאַת פ' זְכוֹר
כָּלֵל. וְהִיאָה יי"ח מְדַאוֹרֵייתָא עכ"פ: ה עוֹד יֵשׁ לְהַעִיר בְּעֵיקָר הַדְּבָר מַה דְּמִשְׁמַע ה וְאִמְנָם
מִתַּה"ד וְהַמַּג"א דְּקְרִיאַת פ' זְכוֹר מַה"ת הוּא לְקָרוֹתָהּ בַּס"ת בְּצִיבוֹר וְנִקְא אִין הַדְּבָר
מְוַכָּח כ"כ.

וְאָף שְׂמַבְנוֹאָר מְדַבְרֵי הַתּוֹס' בְּרִכּוֹת (דִּי"ג ע"א ד"ה בְּלַה"ק) וְכוּן בְּמַגִּילָה (דִּי"ז רַע"ב)
דְּקְרִיאַת פ' זְכוֹר הוּא מַה"ת, מ"מ אִינוּ מְבִנוֹאָר בְּדַבְרֵיהֶם שֶׁהַחַיִּיב וְנִקְא לְקָרוֹת בַּס"ת
וּבְצִיבוֹר. וְרֵאִיתִי בְּפִירוּשׁ הַרְמַב"ן עַל הַתּוֹרָה ס"פ תַּצְאָ שְׂמַתְחֵלָה כ"כ בְּדָרָה תְּמִיָּה אִם
נֶאֱמַר שְׁנִקְרָא פ' עֲמֶלֶק בְּצִיבוֹר כו'.

וּבְסוּף דְּבָרֵינוּ מְסִיק שֶׁהַנְּכוּן שֶׁהַחַיִּיב מְדַאוֹרֵייתָא שְׁלֵא נִשְׁפַּח מַה שְׂעֵשָׂה עֲמֶלֶק וְנִסְפָּר זֶה
לְבַנְיָנוּ וּלְכָף צְנוּתָהּ הַתּוֹרָה כו' בְּאִנְפוֹן שְׂפָפִי הַמְבִּנוֹאָר מְדַבְרֵינוּ אִין הַחַיִּיב לְקָרוֹת פ' עֲמֶלֶק
בַּס"ת וּבְצִיבוֹר וְנִקְא ע"ש.

וְכוּן מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַרְמַב"ם וְהַסְמ"ג וְשָׂאָר מוֹנֵי הַמְּצוֹת שֶׁהַזְּכִירוּ מ"ע זו לְזַכּוֹר מַעֲשֵׂה
עֲמֶלֶק וְלֹא הַזְּכִירוּ כָּלֵל שְׂצָרֵיהּ לְקָרוֹת זֶה בַּס"ת וּבְצִיבוֹר וְכַנְרָאָה שְׂאִין זֶה מַעֲיָקָר הַמְּצוּנָה
מְדַאוֹרֵייתָא.

וּבְסִפּוֹר הַחִינוּךְ ג"כ כָּתֵב שְׂמַעֲיָקָר הַמְּצוּנָה רַק לְזַכּוֹר הָעֵנִין. אֲלֵא שְׂפַתְבּ שְׂמַנְהַג יִשְׂרָאֵל
לְקָרוֹת בַּס"ת פ"א בְּשָׁנָה וַיּוֹצְאִין בְּכָף מְצוּנָה זו בְּאִנְפוֹן דְּמַעֲיָקָר הַחַיִּיב מְדַאוֹרֵייתָא א"צ
לְקָרוֹת פ' זו בַּס"ת וְנִקְא וַיּוֹצְאִין בְּזִכְרָהּ בְּפֶה בְּעֶלְמָא.

וּמִתְקַנַּת חֲכָמִים הִיא לְקָרוֹת פ' זו בַּס"ת בְּצִיבוֹר פ"א בְּשָׁנָה. וּבְזֶה קוּבְעִין א"ע לְצִאֵת
י"ח מְצוּנָה זו, וּלפ"ז פְּשוּט הוּא שְׁלֵא תִיקְנוּ כֵּן חֲכָמִים רַק לְאִנְשִׁים אַבְל לֹא לְנָשִׁים דְּלֹא
בְּנֵי קְרִיָּה בַּס"ת נִינְהוּ.

רַק הַנָּשִׁים יְכוּלוֹת לְצִאֵת י"ח בְּזִכְרָהּ בְּפֶה וּבְסִפּוֹר בְּעֶלְמָא וְגַם הֵן אִינִין מְחַוֵּיבוֹת זֹאת
בְּכָל שָׁנָה וְכַנ"ל. וּמַה גַּם שֶׁלפ"ד הַחִינוּךְ הַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת לְגַמְרֵי מ"ע זו דְּזִכְרֵת עֲמֶלֶק
וְא"צ לְזַכּוֹר כָּלֵל וְכַנ"ל.

וְע"כ לְכָל הַפְּחוֹת הַנָּשִׁים יּוֹצְאוֹת י"ח בְּזִכְרָהּ וְסִפּוֹר שְׁלֵא בַּס"ת. (וְע' בַּמַּג"א סִימָן
רפ"ב סק"ו לְעֵנִין קַה"ת בְּשִׁבְתָּ דְּאָף אִם נָשִׁים חַיִּיבוֹת מ"מ נִהְגוּ לְצִאֵת חוּצָה).

וְאִין מְהָרְאוּי לְהַחְמִיר בְּזֶה וּלְהַצְרִיכוֹ לְשִׁמּוֹעַ קְרִיאַת הַתּוֹרָה שְׁל פ' זְכוֹר בְּצִיבוֹר. כִּי הִיא
חֲוָרָא דְּאִתִּי לִידֵי קוּלָא.

שְׂאִין זֶה דְּרָף יִשְׂרָאֵל כָּלֵל שְׂיִבּוֹאוּ הַנָּשִׁים עַל הָאִנְשִׁים לְבַה"כ"נ דְּאִנְשִׁים לְשִׁמּוֹעַ קְרִיאַת פ'
זְכוֹר בְּשִׁבְתָּ זו. וְכוּן אִין לְטַלְטֵל הַס"ת לְתוֹף הַע"נ וּלְהַשְׁמִיעֵן שָׁם קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּשִׁבְתָּ
זו.

מֵאַחַר שְׂמַעֲיָקָר הַדִּין אִין הַנָּשִׁים חַיִּיבוֹת לְשִׁמּוֹעַ קְרִיאַת פ' זְכוֹר בַּס"ת כָּלֵל. וּמִנְהַגֵּן שְׁל
יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה הִיא.

ומעולם לא ראינו ולא שמענו מי שהצריך את הנשים לשמוע הקריאה בס"ת בצניבור פ' זכור, ואף שמעלתו שמועה שמע על גדול אחד שהיה מצריף ומקדר שישמעו הנשים פ' זכור בפעם שקוראים בס"ת.

מי יודע אם נאמנה שמועתו ואף אם יתבררו פי כנים הדברים. דעת יחידאה היא.

ואין לבטל עי"ז מנהגי ישראל. נעצתי אמונה שמעלתו ישבות מריב בזה.

והנח להם לישראל מנהגם תמיד פדת וכהלכה אשרי העם שילו פכה. ומה' ישא ברכה .

סימן לח ע"ד קצת עיירות שקורין את המגילה בי"ד באדר וגם למחרתו בט"ו מחמת שאומרים מפי השמועה שיש איזה ספק אם לא היו מוקפות חומה מיב"נ. אם תיבין לעשות פן מדינא או לא: א הנה ידוע מחלוקת הרמב"ם והגאונים.

שדברי הרמב"ם דעיירות המסופקות אם מוק"ח מיב"נ קורין בי"ד ובט"ו רק דאין מברכין כ"א בי"ד. וכ"פ בטוש"ע.

ודברי הגאונים דעיירות המסופקות א"צ לקרות רק בי"ד והובאו דבריהם בר"ן פ"ק דמגילה. וטעמם בזה.

חדא דהולכין אחר רוב עיירות ורובם אינו מוקפות חומה מיב"נ. ועוד דאפי' היה ספק השקול ה"ל ספק של דבריהם ולקולא אלא דאין לבטל מצות מקרא מגילה לגמרי לפיכך קורא בראשון ופסור בשני.

והא דאמרין בגמרא אטבריא ונוצל שהיו קורין בהן בי"ד ובט"ו במדת חסידות היו נוהגין פן משום ספיקא דטבריא דמליא במגניא ומפסיא ובהוצל מפני שהיו נחלקין בה בקבלתו ז"א מוקפת וז"א אינה מוקפת והיו קורין בלא ברכה.

עכ"ד.

וכ"כ ג"כ הרמב"ן בליקוטיו למגילה והסכים לדעתם והובא ג"כ בחי' הרשב"א. ע"ש.

ומתחלה נבאר מה דקשה לכאורה ע"ד הגאונים מהגמרא דמגילה (דף ה' ע"ב) וכן הקשה בט"א שם. דפריף הגמרא ה"ם ורבי היכי נטע גטיעה בפורים כו' אלא רבי בר ארביסר הנה וכי נטע בחמיסר נטע כו' אלא רבי בר חמיסר הנה וכי נטע בי"ד הנה ומי פשיטא ליה דטבריא מוק"ח מיב"נ והא חזקה קרי בטבריא בי"ד ובט"ו מספקא ליה כו' לחזקה מספקא ליה לרבי פשיטא ליה.

והשתא למה ליה להגמרא למימר דרבי פשיטא ליה ודלא פחזקה. הא י"ל דרבי נמי מספקא ליה אי טבריא חשיבא מוק"ח או לא.

וכי נטע בט"ו הנה. דרבי הנה קרי את המגילה בטבריא רק בי"ד פיון דמספיקא א"צ לקרות רק בי"ד לשיתת הגאונים הנ"ל.

והא דחזקה קרי בטבריא אף בט"ו היינו רק במדת חסידות. (ולוחק לומר דקושניית הגמרא על רבי דה"ל להחמיר ג"כ במדת חסידות.

ותודדו ללא התומך במדת חסידות רק לקרות ולא לאיסור מלאכה). ומיהו לטעמא קמא של הגאונים הנ"ל משום דהולכין אחר רוב עיירות, זהו ל"ש רק בספק המציאות בעיירות המסופקות אם היו מוק"ח או לא אבל בטבריא דהוי ספיקא דדינא משום דחד גיסא שורא דימא אי חשיב זה מק"ח לענין מקרא מגילה או לא א"כ בזה ל"ש למיזל בטר רובא.

אבל לטעם השני הנ"ל משום דספק דדבריהם להקל א"כ ה"ט שינוי נמי גבי טבריא וקשה פנ"ל. (והיה י"ל דקושניית הגמרא ומי פשיטא ליה לרבי דטבריא מוק"ח מיב"נ היינו רק לסתור הך שינויא ולהוכיח כדמעיקרא דרבי בתמיסר נטע.

דמבואר שם בחי' הרשב"א שהמקשן מהפך הקושיות בסוגיא זו רק לברורי כו'. יע"ש. ושוב בא לידי חי' הריטב"א ומצאתי שכ"כ. רק שמ"מ הוא דוחק.

דלמה באמת לא מסיק כדמעיקרא). ולכאורה י"ל בזה עפ"י ד' המל"מ בפ"א מהל' מגילה שהקשה ע"ד הר"ן הנ"ל במ"ש דכיון דספק דרבנן לקולא וא"א לפוטרו בשניהם ולבטלו ממצנת קריאת המגילה לגמרי מש"ה קורא בראשון ופטור בשני.

והא הר"ן גופיה כתב בפ' בתרא דפסחים גבי הא דאמרינן התם והשתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי פוליהו צריכי הסיבה, דאע"ג דבעלמא קיי"ל דכל ספיקא דרבנן לקולא מ"מ קא בעי למיעבד הסיבה בכולהו דאי נזיל לקולא אמאי ניקיל בהני טפי מבהני ואי ניקיל בתרנוניהו הא מיעקרא מצנת הסיבה לגמרי.

ולמה לא אמרינן התם ג"כ דסגי ליה שיעשה הסיבה רק בתרי פסי קמאי. ותירץ המל"מ דיש לחלק בין פשהספק הוא בעיקר תקנת חכמים כמו התם דאת"ל דתקנת חכמים היתה להסב בכסי בתראי והוא יעשה הסיבה רק בקמאי הרי נתבטל תקנת חכמים לגמרי כו'.

וכדי שלא תעקר תקנתם ע"כ צריך להסב בכולם. משא"כ גבי מגילה דתק"ח במקומה עומדת בכל העיירות רק בקצת עיירות המסופקות נהי דלא מהני בהו טעמא דהוי ספק דרבנן לפוטרו מפל וכל מ"מ אחר שקבר קרא בי"ד מהני טעמא דספק דרבנן לפוטרו מקריאה בט"ו.

עכ"ד המל"מ. ובאר דבריו בשעה"מ בפ"י מהל' מקנאות דצריך לחלק עוד בזה בין ספק מצוה דרבנן לספק איסור דרבנן.

דאל"כ תיקשי מהא דבפ"ק דר"ה (די"ד רע"ב) בר"ע שליקט אתרוג בא' בשבט ונהג בו ב' עישורין משום דמספקא ליה כמאן הילכתא כו'. ולהפוסקים הסוברים דמעשר פירות דרבנן א"כ ה"ל ספק דרבנן ולקולא.

וע"כ, משום דאי נזיל לקולא בתרנוניהו ולא יפריש פלל הרי יאכל טבל ודאי בממ"נ (או דהוי טבל טבול למעשר שני או למעשר עני). וממילא צריך למיזל לחומרא בתרנוניהו.

והא קא גבי מעשר אתרוג נמי לא מיעקרא תקנתא דרבנן לגמרי רק לגבי הך ספק וכמו במגילה בעיירות המסופקות ולא ה"ל לר"ע להפריש רק מעשר אחד. א"ו דדוקא בספק

מצוה דרבנן כמו במגילה בזה אמרינו דכיון דלא מיעקרא תקנתא דרבנן א"צ להחמיר בתרנוניהו פנ"ל.

משא"כ בספק איסור דרבנן כמו התם שלא יאכל איסור טבל מדרבנן בזה שפיר צריך להחמיר בתרנוניהו מטעמא דמאי חזית כו'. עכ"ד השעה"מ.

ולפי דבריהם י"ל ה"א דלא תיקשי ג"כ לשיטת הגאונים הנ"ל. דשפיר פריך הגמרא על רבי שנטע ונטיעה בפורים דלענין איסור בעשיית מלאכה דהוי ספק איסור דרבנן (למאי דסבר הגמרא השתא דפורים אסור בעשיית מלאכה) אין להתיר בזה משום דספק דרבנן לקולא דהא לענין זה צריך להחמיר בשניהם משום דמאי חזית כו' פדין ספק איסור דרבנן פנ"ל.

(ואולי יש לפקפק קצת ע"ז. די"ל פאן דהספק באיסור מלאכה תליא בספק של מצות קריאת המגילה דמספיקא נוהג רק בי"ד וכנ"ל).

ואין סברא לחלק בחדא מילתא לומר בעניינות המסופקות אם מוק"ח מיב"נ לדברי הגאונים דא"צ לקרות המגילה בט"ו ומ"מ יהיו אסורים בעשיית מלאכה לפום סברת הגמרא השתא. ומיהו מצינו כה"ג להאחרונים דבט"ו אף שא"צ לקרות מ"מ אסורים במלאכה.

ודבריהם יובאו לקמן): ב אלא דעיקר דברי המל"מ והשעה"מ הנ"ל אין נראין כלל. ומתחלה נבאר במה שהקשה השעה"מ מהך דר"ע שליקט אתרוג באחד בשבט ונהג בו ב' עישורין כו'.

ומזה הוכיח לחלק בין ספק מצוה דרבנן לספק איסור דרבנן פנ"ל. ונהגם דמפאן אין ה"כר"ח כ"כ.

דבלא"ה הקשו המפרשים שם בהא דאמר שם בירושלמי והובא בתוס' שהפריש מעשר אחד למעשר שני ופדאו וחלקו לעניים דלמה הנה צריך ליתנו לעניים אחר שהפרישו. דמספיקא י"ל דהמע"ה וא"צ ליתנו לעניים.

וכדס"ל לר"ע גופיה בבכורות (דמ"ט ע"א) גבי פדיון בכור במת הולד ביום ל' דאם לא נתן לא יתן דהמע"ה מחמת ספיקא. ואין לחלק בין ספק מתנות פהונה לספק מתנות עניים דא"כ לא הנה מקשה הגמרא מידי בחולין (דקל"ד ע"א) דרמי התם מספק מ"כ על ספק מ"ע.

ע"ש.

ובסט"ה סי' י"ב פתב דהך דר"ע דפ"ק דר"ה דגמריה איסתפק ליה התם הוי זה כמו ספק בחסרון ידיעה (וגרע משאר ספיקא דדינא שראוי להסתפק בו מצד עצמו) והולכין בו להחמיר. ולפ"ז י"ל נמי דלק"מ גושניית השעה"מ הנ"ל דאף בספיקא דרבנן יש להחמיר בספק חסרון ידיעה כמ"ש הפוסקים.

אלא דבלא"ה קשה ע"ד המל"מ הנ"ל דהא חזינו בכל דוכתא דמחמירין בספיקא דרבנן היכא דאיכא תרי קולי דסתרי אהדדי אף היכא דלא שייך לומר שיתבטל תקנת חכמים לגמרי. רק עיקר הטעם בזה דכיון דא"א להקל בשני הצדדים דא"כ יהיה ודאי איסור

בא' מהם וגם א"א להקל בא' מהם ולא בתבירו דמאי חזית כו' מש"ה צריף להחמיר בשניהם.

וכמ"ש התוס' בביצה (די"ד ע"א ד"ה א"ב) דבכה"ג יש להחמיר מפל צד אף באיסור דרבנן. וכ"כ בשבת (דקמ"א ע"א).

וכן פתבו התוס' לענין ספק ספיקא דלא שרינו היכא דאיכא תרי קולי דסתרי אהדדי, פינון שאם נתיר בשניהם ממ"נ נעשה איסור כו', וכמבואר בתוס' ב"ק (די"א ע"א) ובגדה (ר"ד כ"ז ובדכ"ט ע"א).

(וע' בעירובין דל"ח ע"א לרבנן דר"א דמספקא להו בשבת ויו"ט אי הוי קנושה אחת או ב' קנושות הן והכא לחומרא והכא לחומרא. ע"ש והא דפריף הגמרא שם מדר"מ אדר"מ (שם דל"ה רע"ב) י"ל עפ"י דברי רש"י שם דנ"ב ע"ב ד"ה אלא), וההכרח בזה לומר לד' המל"מ הג"ל שמשלק דהיכא דלא מיעקרא תקנתא דרבנן לגמרי א"צ להחמיר בשניהם דזהו רק בספק מצוה דרבנן, משא"כ בכל דוכתי הג"ל דהוי ספק איסור דרבנן ובזה צריף להחמיר בשניהם בכל ענין.

אבל באמת אין הכרח כלל לחלק בחילוקים אלו של המל"מ ושל השעה"מ הג"ל. די"ל פרוקא.

דבכל ספיקא דרבנן היכא דאיכא תרי קולי דסתרי אהדדי צריף להחמיר בשניהם משום דמאי חזית להקל בהאי טפי מבהאי. מיהו כ"ז היכא דליכא שום סברא ע"ז להקל בצד אחד יותר מאידך ואז יש להחמיר בשני הצדדים.

אבל היכא שיש לנו סברא וטעם דעדיף להקל בצד אחד ולהחמיר בצד השני ובנדאי בכה"ג ל"ל מאי חזית כו' והולכין אחר הסברא בזה להקל בזה ולהחמיר באידך. וזה פשוט.

והכא לענין קריאת המגילה בעיירות המסופקות אם מוק"ח מיב"נ (אם נימא דסגי להו לקרות בא' מהימים ולא להחמיר לקרות בשניהם) יש סברא לחייבם לקרות בי"ד ולפטור בט"ו. וכמו במקום שא"א לקרות המגילה בזמנה דמקדימין ולא מאחרין מקרא דלא יעבור (וכמו בפורים שחל בשבת).

וכן לענין פפרים שמקדימין ליום הפניסה. וכן לענין מפרש ויוצא בשפירא כמ"ש בירושלמי ובש"ע ס"ס תרפ"ח).

וה"נ לענין ספק אם חייבין לקרות בי"ד או בט"ו דיש להקדים ולקרות בי"ד אם נימא דבחד מינייהו סגי. וכן מצאתי סברא זו בתשו' הראנ"ח ח"ב סי' ע"ט.

(וגם מה"ט פתב המרדכי דאין קורין המגילה בט"ו מחמת ספיקא דיומא דאיכא משום ולא יעבור). ואף אם לא נימא לסמוך על סברא זו בעצם.

מ"מ שוב בכה"ג לא שפירף לומר מאי חזית כו' פינון שיש עדיפות בסברא להחמיר באחד ולהקל באידך פנ"ל. (ומלבד דבלא"ה י"ל מסברא שיקראו בי"ד שהוא יום קריאה לרוב העולם כמ"ש סברא זו בדברי הראשונים), ועוד יש לחלק פאן באופן אחר.

דְּדוֹקָא לְעֵנְוֵן קְרִיאת הַמְּגִלָּה בְּסֶפֶק מוֹק"ח מִיב"נ דְּהַסְפֵּק הוּא עַל הַזְּמַן בְּאִיזָה יוֹם חַל
עֲלֵיהֶם הַחַיִּיב לְקָרוֹת וְכִינּוּן שְׁיוֹם י"ד הוּא מְקוֹדֵם חַל עֲלֵיהֶם. הַחַיִּיב מְסַפֵּק לְקָרוֹת בּו
בְּיוֹם (וְעַדִּינּוּן לֹא חַל הַחַיִּיב שֶׁל מְחַרְת), וְאַחַר שֶׁקָּרְאוּ בִּי"ד מִמִּילָא אַח"כּ בְּהַגִּיעַ יוֹם ט"ו
לֹא חַל עֲלֵיהֶם הַחַיִּיב עוֹד דַּה"ל אֲזַי פְּשָׁאָר סְפִיקָא דְרַבְּנָן דְּלִקְוֹלָא.

מִשָּׂא"כ גַּבִּי ד' פּוֹסוֹת אֶף שָׂא"א לְשָׁתוֹת פְּסִי בְּתַרְאֵי קוֹדֵם שְׁשִׁתָּה קָמְאֵי מ"מ פְּכָר חַל
עֲלֵיו הַחַיִּיב בְּזִמְנָן א' בְּאוֹתוֹ לִילָה לְשָׁתוֹת פֶּל הַד' פּוֹסוֹת וְכִינּוּן דְּאָמְרִינּוּ מֵאֵי חֲזִית כּו'
מִמִּילָא יֵשׁ עֲלֵיו חַיִּיב לְשָׁתוֹת פְּוֹלָם בְּהַסְבִּיבָה וְא"א לְחַלֵּק בֵּינֵיהֶם.

וְעַכ"פּ לְפִי סְבָרוֹת אֵלוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ מִבְּנֹאָר ג"כ לְעֵנְוֵן עֲיִירוֹת הַמְּסוּפָּקוֹת לְדַבְּרֵי הַגְּאוּנִים
דְּקוֹרִין הַמְּגִלָּה רַק בִּי"ד דַּה"נ לְכָל מִילֵי וּמְוַתָּר ג"כ בְּעַשְׂשִׁית מְלֹאכָה בַט"ו מְשׁוּם
סְפִיקָא דְרַבְּנָן פְּנ"ל וְהַדְּק"ל מְגַמְרָא פ"ק דְּמְגִלָּה הַגְּ"ל דַּה"ל לְרַבִּי בְּחַמִּיסָר נְטַע.

וְכַקְוֹשְׁשִׁית הַט"א הַגְּ"ל: וְרִאִיתִי לְהַגְּאוֹן ר"ע אֵיגָר שְׁתַּגְּרִץ קוֹשְׁשִׁית הַט"א הַגְּ"ל מְשׁוּם
דְּלַעֲנֵן אִיסוּר מְלֹאכָה בְּפוֹרִים אֵין לְהַקְל בַט"ו מְחַמַּת דְּהוּי סְפֵק דְרַבְּנָן. דְּזַהוּ הוּי דְשִׁיל"מ
דִּיכּוֹל לַעֲשׂוֹת הַמְּלֹאכָה לְמַחַר וּבְדְשִׁיל"מ אֶף סְפִיקָא דְרַבְּנָן לְחוּמְרָא.

(וְלְדַבְּרֵי הַנּו"ב בַּמ"ת חֵא"ע סִי ל"ח וְכ"כ בַּצ"ח דְּדְשִׁיל"מ לֹא שְׁיִיף רַק לְעֵנְוֵן אֲכִילָה
דַּמְמ"נ מַה שְׁיֵאכַל הַיּוֹם לֹא יֵאכַל לְמַחַר וּבְזַה שְׁיִיף לֹא מְרַעַד שְׁתֵּאכְלוּ בְּאִיסוּר תֵּאכְלוּ
בְּהִיתָר. מִשָּׂא"כ בְּדַבְּרֵי שְׁיִכּוֹל לַעֲשׂוֹת הַיּוֹם וְגַם לְמַחַר ל"ש זַה וְאֵין לְהַחְמִיר בְּדְשִׁיל"מ.

מִיְהוּ בְּשִׁיף בִּי"ד סִי ק"ב סַק"ח לֹא מְשַׁמַּע פֶּן מְדַהֲצְרִיף שֶׁם לְהַשְׁהוֹת הַפְּלִים מַעַל"ע
מְשׁוּם דְשִׁיל"מ). אֲלֹא שְׁסַתֵּר זַה מְשׁוּם שְׁהַעֲלָה לְדִינָא שֶׁם דְּבַסְפִּיקָא דְדִינָא בְּאִיסוּר
דְרַבְּנָן אֲזַלִּינוּ לְקוֹלָא אֶף בְּדְשִׁיל"מ כַּמ"ש הַפְּר"ח.

וְנִסְתַּיֵּעַ לְזַה מְדַבְּרֵי הַר"ן בְּנִדְרִים (דַּמ"ז ע"ב). וְיֵשׁ לְתַמּוּהָ עֲלֵיו שְׁלֹא הִבִּיא פְּלֵל דְּבַרִּי
רַש"י דְּמִבְּנֹאָר מְדַבְּרִיו דַּס"ל בְּדְשִׁיל"מ סְפִיקָא דְרַבְּנָן לְחוּמְרָא אֶף בְּסְפִיקָא דְדִינָא.

מִמ"ש רַש"י בְּעִירוֹבִין (דַּל"ט ע"ב ד"ה פֶּסֶק) דְּמַכּוּלְהוּ אֲמוּרָאֵי מוֹכַח דְּשִׁנִּי י"ט שֶׁל
גְּלוּיּוֹת דְּנֹדָאֵי אֲחַד מִהֶן חוֹל וְלֹא מְסַפֵּק לָן בְּקוֹנְשָׁה א'. דַּא"כ אֲמַאי שְׁרִינּוּ בְּבִיצָה
שְׁנוּלְדָה בְּזַה דְּמוֹתֵרֵת בְּזַה כּו' דַּא"ע ג' דְּבִיצָה אִיסוּרָא דְרַבְּנָן הוּא מ"מ סְפִיקָא דְרַבְּנָן
בְּדְשִׁיל"מ אִיסוּר.

עַכ"ד רַש"י. הַרִי מִבְּנֹאָר דָּאֵי הָוָה מְסַפֵּק לָן בְּקוֹנְשָׁה אַחַת דְּזַהוּ הוּי סְפִיקָא דְדִינָא מ"מ
בְּדְשִׁיל"מ אֲזַלִּינוּ לְחוּמְרָא אֶף בְּאִיסוּר דְרַבְּנָן.

וְכ"מ ג"כ מִפִּירַש"י בְּבִיצָה (דַּכ"ו סַע"א ד"ה א"ל) שְׁפַתְבּוּ וְז"ל וְקָאָמַר לִיהָ רַשְׁב"מ לְרַבִּי
הַרִי נְחַלְקוּ בְּהָ בְּדוֹרוֹת שְׁלַפְנִינוּ וְנִיזְיֵל לְחוּמְרָא. עַכ"ל.

וְלְכַאוּרָה אֲמַאי נִיזְיֵל לְחוּמְרָא הָא קִי"ל דַּבְּדו"ס הַלָּף אַחַר הַמִּיָּקֵל וְהַכָּא לְמ"ד דָּאֵין רוֹאִין
מוּמִין בִּי"ט הוּא מְדַרְבְּנָן. וְע"כ מְשׁוּם דְּהוּי דְשִׁיל"מ שְׁיִכּוֹל לְרִאוֹת לְמַחַר וּמִשָּׂא"ה אֶף
בְּסְפִיקָא דְדִינָא אֲזַלִּינוּ לְחוּמְרָא אֲלֹא דַמ"מ עֵיקַר סְבָרַת הַגְּאוֹן רַע"א הַגְּ"ל דְּאִיסוּר
מְלֹאכָה בְּפוֹרִים הוּי דְשִׁיל"מ אֵין נִרְאָה פְּלֵל.

דְּלֹא מְצִינוּ לְהַחְמִיר בְּדְשִׁיל"מ רַק בְּדַבְּרֵי פְּרֻטֵי אֲבָל לֹא שְׁיֵהָא פֶּל הַיּוֹם אִיסוּר בְּמְלֹאכָה
מְשׁוּם שְׁיִכּוֹל לַעֲשׂוֹת לְמַחַר, וְע"כ צ"ל פֶּן לַפ"ד הַסּוֹבְרִים דְּהָא דַּא"צ לְקָרוֹת הַמְּגִלָּה

בט"ו משום ספיקא דיומא היינו משום דקריאת המגילה דרבנן והוי ס' דרבנן והשתא לפי סברת הגמרא השתא דפורים אסור במלאכה א"כ יאסרו פולם לעשות מלאכה בט"ו משום דבדשיל"מ ספיקא דרבנן לחומרא.

א"ו דזהו אינו בכלל דשיל"מ לאסור במלאכה פל היום. ויש להביא עוד ראיות לזה ואכמ"ל: ד אף י"ל על קושניית הט"א הנ"ל.

דהנה עוד קשה בגמרא דמגילה שם דמעיקרא קאמר דרבי בר ארביסר הנה ונטע בתמיסר ופריה דהא רבי בטבריא הנה וטבריא מוק"ח מיב"נ. ומש"ה הדר ביה הגמרא ומשני דרבי בר תמיסר הנה ונטע בי"ד ומסיק דאף דלחזקה מספקא ליה אי טבריא חשיבא מוק"ח מ"מ לרבי פשיטא ליה שהיא חשובה מוק"ח.

והשתא למה הדר ביה הגמרא הא י"ל כדמעיקרא דרבי בר ארביסר הנה ונטע בתמיסר. ואע"ג דלחזקה מספקא ליה אי טבריא חשובה מוק"ח מ"מ לרבי פשיטא ליה דאינה חשובה מוק"ח וקורין בי"ד.

וביותר קשה לפ"ד הר"ן גבי הא דאמר ריב"ל כרף שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר. וכתב שם הר"ן דהא דריב"ל פליגא אדחזקה ולריב"ל פשיטא ליה ג"כ בטבריא דלא חשיבא מק"ח לענין קריאת המגילה.

וא"כ הל"ל דרבי נמי ס"ל פריב"ל דפשיטא ליה דבטבריא קורין רק בי"ד ורבי בתמיסר נטע. ולמה לו לחדש עוד פלוגתא לומר דרבי פשיטא ליה להפך דטבריא חשיבא מוק"ח וקורין בט"ו.

ונמצא ג' מחלוקת בדבר. ושוב ראיתי שהרגיש בזה קצת בט"א ולא תירץ פלום.

אף י"ל עפ"י מה שהקשה בשו"ת משאת משה (ח"ב סי' ג') בשם גאון אחד אהא דחזקה מספקא ליה אי טבריא חשובה מוק"ח ומש"ה קרי בי"ד ובט"ו. דהא אמרינן בריש מגילה דכרף וכל הסמוך לו נידון ככרף ועד כמה כמתנתן לטבריא מיל.

ואיתא שם בירושלמי דמתן היא מוק"ח מיב"נ. וא"כ, מאי מספקא ליה לחזקה בטבריא הא אף את"ל דטבריא עצמה אינה מוק"ח מ"מ תיפוק ליה דהיא סמוכה לחמתן שהיא מוק"ח מיב"נ ונידון טבריא ג"כ ככרף לקרות בט"ו.

(ובמה שתירץ ע"ז דשמא חמתן לא היתה מיושבת מישראל בזמנא, לכאורה מוכח בעירובין דס"א ע"א דבזמן רבי היו ישראל בחמתן אם לא נימא דתרי חמתן הוו וכ"מ בירושלמי). והביא שם שיש מתרצים דחזקה חושש שלא יטעו הרואים לומר דטבריא עצמה היא מוק"ח וכל הסמוכים לה יקראו ג"כ בט"ו ויקראו שלא פדין את"ל דטבריא עצמה לא חשיבא מוק"ח רק משום דהיא סמוכה לחמתן ומש"ה קרי חזקה בטבריא בי"ד ובט"ו גזירה משום הסמוכין לה וכנ"ל.

(וראיתי בברכי יוסף הביא תירוץ זה ג"כ בשם הגאון מהר"א שפירא. וביאר דהא דלא גזרו פן בכל עיר הסמוכה לכרף דהתם לא יטעו לומר דמשום לתא דיזהו קרו בט"ו כו' רק בטבריא שהיא באמת מוק"ח וכתביא בקרא בין ערי מבצר בזה יש לחוש שייסברו

העולם בפשיטות דטבריא תשיבא מוק"ח מצד עצמה כו'), ולכאורה קשה לפ"ז א"כ מאי פריה הגמרא על רבי דנטע בארביסר מהא דחזקיה קרי בי"ד ובט"ו.

דילמא רבי לא ס"ל הך גזירה לגזור בטבריא אטו הסמוכים לה ומש"ה אף דמספקא ליה בטבריא עצמה אי תשיבא מק"ח מ"מ נידונות פכרף עכ"פ משום דסמוכה לחמתן וכנ"ל. וי"ל דל"מ דהא דאמר הגמרא דלחזקיה מספקא ליה ולרבי פשיטא ליה היינו כמ"ש הרשב"א שם דבנדאי חזקיה לא מצי למפלג על רבי ומילתא דפשיטא ליה לרבי א"א לומר דמספקא לחזקיה.

רק דרבי פשיטא ליה דטבריא תשובה מוק"ח אף לענין בתי ערי חומה ופליג אהך תנא דברייתא דלקמן ומש"ה מספקא ליה לחזקיה כמאן היילכתא עכ"ד. ולפ"ז י"ל ג"כ דמש"ה לא משני הגמרא דרבי לא ס"ל לגזור בטבריא אטו הסמוכים לה פנ"ל וחזקיה גזר דא"כ היאך פליג חזקיה על רבי.

ומש"ה משני דרבי פשיטא ליה דטבריא תשיבא מוק"ח מצד עצמה ובזה חזקיה מספקא ליה דהיא פלוגתא דתנאי פנ"ל. אבל את"ל דטבריא עצמה לא תשיבא מוק"ח בנדאי יש לגזור מסברא אטו הסמוכים לה פנ"ל.

והשתא א"ש ומינשבים כל הקושיות. דמתחלה דמשני הגמרא דרבי בר ארביסר הנה ובתמיסר נטע ופריה וקא רבי בטבריא הנה וטבריא מוק"ח מיב"נ.

תו לא מצי לשנויי דרבי פשיטא ליה דטבריא לא תשיבא מוק"ח. וכן לא מצי לשנויי דרבי מספקא ליה אי טבריא תשיבא מוק"ח או לא ומספיקא אין קורין רק בי"ד לדברי הגאונים הנה"ל.

דקא אפתי תיקשי דמ"מ הא טבריא נידונות פכרף מחמת דסמוכה לחמתן ומדינא אסור לעשות מלאכה בט"ו. אלא הדר ביה הגמרא ומשני דרבי בארביסר נטע וע"ז פריה ומי פשיטא ליה לרבי דטבריא בעצמה מוק"ח מיב"נ וקא חזקיה קרי בי"ד ובט"ו דמספקא ליה כו'.

(וזה ל"ל דחזקיה גזר בטבריא אטו הסמוכים לה ורבי לא גזר דא"כ תיקשי דחזקיה לא מצי לחלוק על רבי פנ"ל). ומשני לרבי פשיטא ליה כו' פנ"ל.

וא"ש: ה ועוד יש ליישב בפשיטות קושיות הט"א הנה"ל. ובזה יתיישב ג"כ קושיות המל"מ מדברי הר"ן בפסחים גבי הסיבה דד' כוסות פנ"ל.

(מלבד מ"ש לעיל בזה) וגם ליישב קושיות המהרש"ל ע"ד הרמב"ם דבעיירות המסונקות אם מוק"ח מיב"נ קורין בי"ד ובט"ו ולא יברך כ"א בי"ד. והקשה המהרש"ל דלמה לא יברכו ג"כ בט"ו כמו שמברכין בספיקא דיומא לענין יו"ט.

והובא בט"ז ובמג"א. ותיקצו ע"ז תירוצים שונים.

ע"ש בדבריהם. וי"ל לפי מה דאיתא בירושלמי בפ"ק דשקלים ובפ"ק דמגילה א"ר חלבון אר"ה בשם ר"ח רבה הפל יוצאין בי"ד ובי"ד ולא יברך כ"א בי"ד. והקשה המהרש"ל דלמה לא יברכו ג"כ בט"ו כמו שמברכין בספיקא דיומא לענין יו"ט. ותיקצו ע"ז תירוצים שונים.

היינו דהא דאר"ח דיוצאין בקריאת י"ד הוא רק בדיעבד דבכרפיים נמי אם קראו בי"ד בדיעבד יצאו אבל לכתחלה הם צריכין לקרות בט"ו דוקא). והתני מקום שנהגו לקרותה שני ימים קורין אותה שני ימים, והיינו בעניירות המסופקות אם מוק"ח מיב"נ דקורין בי"ד ובט"ו ולמה לא נימא דיוצאין בקריאת י"ד בדיעבד וא"צ לקרותה עוד בט"ו).

א"ל אף אגא סבר פן אר"מ נאות אילו משקרא בי"ד חוזר וקורא בט"ו שמה אין שומעין לו אם אפה אומר פן נמצאת עוקר זמן פרפיים בידה. (כיון דאף משקרא בי"ד אם רוצה לחזור ולקרות בט"ו אין מוחין בידו ממילא לענגן עניירות המסופקות צריכים לקרות ג"כ בט"ו דחשיב זה כמו לכתחלה ולא בדיעבד, דאם נימא לקפנע ההלכה דיקראו בי"ד ולא בט"ו פלל עוקרים לכתחלה זמן פרפיים בידים.

וע' בתשו' הרא"ש ס"ס כ"ג שכ' שם דכל שרגילין בכך אין זה נקרא דיעבד אלא לכתחלה. וכש"כ הכא אם נפסוק להם דא"צ לקרות רק בי"ד דחשיב לכתחלה).

ולפ"ז לכאורה מבואר מהו ירושלמי פדברי הרמב"ם ולא פדברי הגאונים דעניירות המסופקות צריכין לקרות מדינא בי"ד ובט"ו. ולדברי הגאונים צ"ל הכא בפ"י הירושלמי דעניירות המסופקות שקורין ג"כ בט"ו הוא רק במדת חסידות כמ"ש בר"ן הג"ל רק דבמקומות שנהגו פן לקרות ב' ימים אין להם לשנות מנהגם.

ואף דבממ"נ יצא בדיעבד בקריאת י"ד מ"מ יש מקום למנהגם (ולא הוי מנהג בטעות) מחמת די"ל דמחמירין בזה כמו לכתחלה ומ"מ אין זה חיוב מדינא רק ממד"ח כו'. ועכ"פ לפי המבואר בירושלמי דבכרפיים יוצאין ג"כ בדיעבד בקריאת י"ד.

(וע' בירושלמי במגילה פ"ק ה"ג ובפ"ב ה"ג). בזה מיושב קושיות המהרש"ל לד' הרמב"ם דאין לברך בט"ו מטעם דבדיעבד בממ"נ פבר יצאו י"ח קריאת המגילה בי"ד רק דמ"מ אין לפוטרים תמיד לכתחילה מקריאת ט"ו פנ"ל.

ולא דמי לספיקא דיו"ט שני שהוא חיוב גמור. וגם מיושב בפשיטות קושיות המל"מ מדברי הר"ן דפסחים הג"ל דכולהו פוסות צריכי הסיפה דבספיקא דרבנן היכא דאיכא תרי קולי דסתרי אהדדי צריף להחמיר בשניהם פנ"ל, והכא שאני דאין זה בגדר תרי קולי דסתרי אהדדי פלל, מאחר דבממ"נ יצא בקריאת י"ד ואין פאן שום חיוב מדינא אח"כ לקרות בט"ו רק ממד"ח פנ"ל.

ומעתה י"ל ג"כ קושיות הט"א מגמרא דפ"ק דמגילה הג"ל. דהגמרא לא מצי לשנויי דרבי נמי מספיקא ליה אי טבריא חשובה מוק"ח ומספיקא א"צ לקרות רק בי"ד ומש"ה שרי נמי בעשיית מלאכה בט"ו.

דזה אינו. דלענגן קריאת המגילה שייף לומר דבדיעבד פבר יצא בקריאת י"ד.

אבל לענגן איסור מלאכה בט"ו זהו הוי איסור לכתחלה. (ול"ש לומר שיצא בדיעבד במה שלא עשה מלאכה בי"ד).

וא"כ יש, לדון דין ספיקא דרבנן היכא דאיכא תרי קולי דסתרי אהדדי דצריף להחמיר בשניהם מדינא ופריף שפיר: ו ואמנם בעיקר הו סברא שכתב הר"ן פדברי הגאונים

דְּעִינֵירוֹת הַמְּסֻפָּקוֹת א"צ לְקָרוֹת בַּט"ו מִשׁוּם דְּהוּי סָפֵק שֶׁל דְּבָרֵיהֶם דְּקָרִיאַת הַמְּגִילָה מְדַרְבָּנָן.

יֵשׁ לְדוֹן בְּזֶה דְּמַצּוֹת קָרִיאַת הַמְּגִילָה וְכֵן שְׁאָר מַצּוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּפִנְיֵיהֶם הַכֹּל הוּא מְדַרְבְּרֵי קַבְּלָה דְּמַגִּילַת אֶסְתֵּר בְּרוּה"ק נְאֻמָּה וּ"ל דְּדַבְּרֵי קַבְּלָה סְפִיקוֹן לְחֻמְרָא כְּשֶׁל תּוֹרָה. וְכַבֵּר הָעִיר בְּזֶה הַט"א שָׁם.

(וְכַדְאָמַר בְּגֻמְרָא בְּר"ה דִּי ט"ט ע"א דד"ק כד"ת דְּמִי וַא"צ חִיזוּק. (וְע' בְּרַמְבַּ"ם פ"ג מֵהַל' נְדָרִים ה"ט).

וּבש"ע או"ח סי' תרצ"ו ס"ז פֶּסֶק דְּאוֹנָן מְוֹתֵר בְּכֶשֶׁר וַיִּין בְּפִנְיֵיהֶם דְּלֹא אֲתִי עֲשֵׂה דִּיחִיד וְנָחִי עֲשֵׂה דְרַבִּים דְּאוֹרֵייתָא דְשִׁמְחַת פּוּרִים ד"ק נִינְהוּ שְׂהֵם כד"ת. וְכֵן מְבֹנָאֵר מְדַרְבְּרֵי הַה"מ פ"ג מֵהַל' מְגִילָה הֶלְכָה ו' דְּמַצּוֹת שִׁמְד"ק הָוֵי ד"ת מְמַשׁ וְלֹא מִד"ס אִם לֹא הֵיכָא שְׁהִבִּיאוּ הַפְּסוּק מִד"ק רַק לְסַמָּךְ וּלְדַמְיוֹן.

ע"ש.

מִיָּהוּ הַכ"מ חוֹלֵק שָׁם בְּזֶה. וְע' בְּרַכּוֹת דְּמ"ח ע"ב ר' יוֹנָתָן אוֹמַר א"צ הַה"א כו'.

מוֹכַח דְּאִין חִילּוּק בֵּין ד"ק לד"ת. וּבְגִיטִין דְּל"ו ע"א חֲשִׁיב לִיהַ הַגְּמָרָא מְדַאֲרֵייתָא.

וְכֵן בְּכַתְּנֻבוֹת דְּנ"ב ע"ב. וְכֵן בְּדֻכְתֵי טוֹבָא בְּגֻמְרָא קָרִי לְד"ק ד"ת).

וַיּוֹתֵר מְזֶה מְצִינּוּ בְּהָא דְּבִבְרַכּוֹת (ד"ח סע"א) וְעוֹזְבֵי ה' יְכַלּוּ זֶה הַמְּנִיחַ ס"ת וַיּוֹצֵא כו' בְּעֵי ר"פ בֵּין פְּסוּקָא לְפְסוּקָא מַהוּ תִּיקוּ. וְכַתֵּב שָׁם בְּרַבִּינוּ יוֹנָה דַּה"ל תִּיקוּ דְּאוֹרֵייתָא וּלְחֻמְרָא וְכ"פ שָׁם בְּטוֹש"ע.

אִף דְּקָרִיאַת הַתּוֹרָה אֵינָה אֶלָּא מִתְקַנָּת נְבִיאִים כְּדִיאֵתָא בְּב"ק (דפ"ב ע"א). וְאִסּוּר זֶה לְצִאֵת בְּשַׁעַת קָרִיאָה אֵינּוּ מְפֻנָּשׁ בְּד"ק רַק דְּרַף אֶסְמְכָתָא.

וּמ"מ סְפִיקוֹן לְחֻמְרָא. (וְע"ש בְּד"ח עַל הָרֵא"ש מ"ש בְּזֶה).

וְכַש"כ בְּמַה שְׁמְפֻנָּשׁ בְּד"ק דִּי ל' דְּסְפִיקוֹן לְחֻמְרָא. וְכ"כ הַב"י בְּאו"ח בְּסִי תַקֵּנ' דְּבַחַד תִּירוּצָא לְעַנְיָן הַבְּעִיָּא דְּלֹא אִיפְשִׁטָא בְּיוֹמָא (דע"ז ע"ב) רַב אֶצֶל תַּלְמִיד מְאִי וְקִי"ל לְחֻמְרָא אִף לְעַנְיָן ט"ב וְלֹא אֶמְרִינוּ סְפִיקָא דְּרַבְּנָן לְקוּלָּא מִשׁוּם דְּתַקַּנְתָּ נְבִיאִים הֵיא חֲמִיר כד"ת וְסְפִיקוֹן לְחֻמְרָא (וְע"ש בְּב"י בְּסִי הַנָּ"ל מ"ש בְּשֵׁם הַגַּמְי"י שֶׁהַר"ת הִתִּיר לְאִשָּׁה יוֹלְדָת לְאֶכּוֹל בְּצו"ג כו' דְּנִקִּיט שָׁם בְּפִשְׁטוֹת ג"כ דְּד"ק כד"ת).

וְכֵן מְשַׁמַּע ג"כ מְדַרְבְּרֵי הַרַמ"מ שְׁבַתְשׁוּ ב"י וְהוּבָא בְּמַג"א (סִי רַפ"ב ס"ק ו') לְעַנְיָן קוה"ת בְּשַׁבַּת דְּקָטָן אֵינּוּ יְכוּל לְהִיּוֹת מְקַרָּא עַד שְׁיָבִיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְטַעֲמָא דְּד"ק וְתַקַּנְתָּ נְבִיאִים עֲדִיפָא מְחִיּוּב דְּרַבְּנָן וְכַמ"ש בְּפַמ"ג שָׁם.

מִיָּהוּ ל"מ בְּן בְּתוּס' בְּרַכּוֹת (דט"ו סע"א) וּבְמַגִּילָה (דִּי ט"ט ע"ב) דְּמְבֹנָאֵר מְדַרְבְּרֵיהֶם דְּקָטָן שְׁהִגִּיעַ לְחֻיבוֹ שְׁחִיבוֹ מְדַרְבָּנָן יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא אַחֲרֵיהֶם בְּקָרִיאַת הַמְּגִילָה דְּהַחִיּוּב מְדַרְבָּנָן. וְהוֹצִיחוּ לְוֹמֵר לְרַבְּנָן דְּר"י דְּקָטָן אֵינּוּ מוֹצִיא בְּמַגִּילָה דְּטַעֲמִיָּהוּ מִשׁוּם דְּלֹא אֲתִי חַד דְּרַבְּנָן וּמְפִיק תְּרֵי דְּרַבְּנָן.

ומבואר דלענגן זױ לאַ הױ ד"ק כד"ת. (נאוּלי י"ל דױתוֹס' שׁם רצוּ לְתַרְץ בְּתַדָּא מִחֲתָא
מַה שְׁהַקְשׁוּ מִסְנוּפָה דְקָטָן אֵינוֹ מוֹצִיא בְקַרְיַת הַלֵּל.

מִיָּהוּ בְּבִרְכוֹת שָׁם לֹא הִזְכִּירוּ מַהֲדָּ דְסִנְפָה וְעַ' בְּרִשׁ"י בְּתַעֲנִית (דכ"ח ע"ב ד"ה מְנַהֵג)
דְּהַלֵּל דְּתַנְּנִיפָה דְהוּי מִתְקַנַּת נְבִיאִים כְּדַאֲרֵייתָא דְמִי). וי"ל דְּהַתוֹס' בְּמַגִּילָה שָׁם רצוּ לְתַרְץ
בְּהָא דְלַרְבָּנָן דְלר"י קָטָן אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא בְקַרְיַת הַמַּגִּילָה אֲפִי לְנָשִׁים דְנָשִׁים אֲפִי
דְחִיבּוֹת ג"כ בְּקַרְיַת הַמַּגִּילָה מ"מ חִיּוּבָא דִידְהוּ רַק מְדַרְבָּנָן כַּמ"ש בְּתוֹס' בְּמַגִּילָה (ד"ד
ע"א) וְהוֹכְרָחוּ לֹמַר מִשּׁוּם דְלֹא אָתִי חַד דְרַבָּנָן וּמְפִיק תְּרִי דְרַבָּנָן.

(וְעַ' בְּתַשׁוּ' צ"צ סי' כ"ח ג"כ מְבִאָר דְפְּשִׁיטָא לִיָּה דד"ק הוּוּ כְּדַאֲרֵייתָא מְמַשׁ). וּמִיָּהוּ
רְאִיתִי בְּר"ן בַּפ"ב דְתַעֲנִית שְׁכ' ע"ד הֶרְזָה דס"ל דִּימִי הַפּוֹרִים ד"ק הֵם וּא"צ חִיּוּבָא
וּמִתְרַם לְהַתְעַנּוֹת בְּיוֹם שְׁלֹפְנָיו, וְהֶרְזָה פְתַב ע"ז דד"ק לֹא הוּי אֶלָּא מַה שְׁנֶאֱמַר עַפ"י נְבִיא
וּמַגִּילַת אֶסְתֵּר לָאוּ עַפ"י נְבִיא נְאֻמָּה וְכַתְּבַר רְאִיָּה מִירוּשְׁלַיִם וְחֹזֵר וְדַחָה זֶה.

וּבַסְפ"ק דר"ה פְתַב הֶרְזָה גּוֹפִיָּה כַּד הֶרְזָה הַגָּל. ע"ש.

(וּבְתוֹס' בְּרְכוֹת דמ"ז ע"ב וּש"ד שְׁכ' דְאַבְגִּילוֹת יוֹם רֵאשׁוֹן דְאֲוִרֵייתָא מְקַרָּא דְנֹאֲחֵרִיתָהּ
כו'. י"ל דש"ה דְלֹא כ' בְקַרָּא דְרַבָּן צִוּוּי רַק מְמִילָא שְׁמַעְנוּ זֶה.

וּבְרֵא"ש שָׁם כ' דְאַבְגִּילוֹת יוֹם רֵאשׁוֹן דְרַבָּנָן. וּכ"כ בַּסְפ"ב דְבְּרְכוֹת וּבְרִישׁ פְתוּבוֹת כ'
שְׁזָה רָמַז בְּעֵלְמָא.

וְע"ש מ"ש בְּשֵׁם הַרְמ"ה סְמָךְ לְשִׁמְחַת חֶתָּן מִבְּיוֹם חֲתוּנָתוֹ כו'. וְעַ' בַּמ"ק ד"ז ע"ב): ז'
וְהִנֵּה בַּט"א שָׁם פְתַב דְאֵין לְהַבִּיא רְאִיָּה דְסִפְקָא ד"ק לְחוּמְרָא מִהַתוֹסְפָתָא שְׁהוּבָא בְּתוֹס'
לְעִיל (ד"ד ע"א) דְטוֹמְטוּם אֵינוֹ מוֹצִיא לֹא אֶת מִינוֹ וְלֹא אֶת שְׁאֵינוֹ מִינוֹ וְאִי סְפִיקָא לְקוּלָּא
הָכָא א"כ אֲמַאי לֹא יוֹצִיא הַטוֹמְטוּם אֲפִי לְאִישׁ גְּמוּר מְסִפִּיקָא דְשָׁמָּא הוּא זָכָר ג"כ.

וְדַחָה זֶה שָׁם דְהָא אֲפִי נִימָא דְבְּקַרְיַת הַמַּגִּילָה סְפִיקָא לְחוּמְרָא מ"מ קָשָׁה אֲמַאי טוֹמְטוּם
אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת מִינוֹ הָא ה"ל ס"ס דְשָׁמָּא שְׁנִיָּהֶם זְכָרִים וְשָׁמָּא שְׁנִיָּהֶם נְקִבוֹת וְכָל ס"ס
לְקוּלָּא, אֶלָּא צ"ל מִשּׁוּם שְׁיֵשׁ כָּאֵן שְׁנִי קוּלֵי דְסִתְרֵי אֶהְדְּדִי דְאֵם טוֹמְטוּם אַחַר בָּא לְהוֹצִיא
אֶת זֶה וְנִימָא ג"כ דְמוֹצִיא אוֹתוֹ מַס"ס וְסִתְרֵי אֶהְדְּדִי.

וּלְפ"ז י"ל ג"כ דְסִפְקָא בַּד"ק לְקוּלָּא וְאֲפ"ה טוֹמְטוּם אֵינוֹ מוֹצִיא לֹא מִינוֹ וְלֹא שְׁאֵינוֹ מִינוֹ
ג"כ מַה"ט שְׁיֵשׁ כָּאֵן תְּרִי קוּלֵי דְסִתְרֵי אֶהְדְּדִי לְעַנְנָן אִם אֲשֶׁה יָכוֹלָה לְהוֹצִיא אֶת זֶה
הַטוֹמְטוּם מִחֲמַת סְפִיקָא דִילְמָא הַטוֹמְטוּם ג"כ אֲשֶׁה וְה"ל תְּרִי קוּלֵי דְסִתְרֵי אֶהְדְּדִי וּבַכַּה"ג
אֶזְלִינָן לְחוּמְרָא אֲפִי בְּדַרְבָּנָן.

עַכ"ד הַט"א. וְאֵין דְבְּרִיּוֹ מְוַכְרְחִים דְמַה שְׁהַקְשָׁה בְּהָא דְטוֹמְטוּם אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת מִינוֹ
אֲמַאי לֹא מְקִילִינָן מִשּׁוּם ס"ס.

לֹא רְאִיָּה דְבְּרֵי הַרְא"ם בְּבִיאורֵיו לְסִמְ"ג בַּה"ל מְגִילָה שְׁתִּירְץ ע"ז מִשּׁוּם דַּס"ס בְּתִרֵי גּוֹפִי
לֹא אֲמַרִינָן וְהוּבָא בַּפ"ח בִּי"ד בְּדִינֵי ס"ס. וּסְבַרְתָּ הַט"א דְלֹא מְהַנִּי כָּאֵן ס"ס מִשּׁוּם
שְׁיֵשׁ כָּאֵן תְּרִי קוּלֵי דְסִתְרֵי אֶהְדְּדִי.

(וּכ"כ ג"כ בַּר"ה דכ"ט ע"א). זֶה אֵינוֹ דְכָאֵן יֵשׁ לְדוֹן בַּס"ס עַל שְׁנֵי הַמַּעֲשִׂים בְּיַחַד ג"כ.

ולא דמי לההיא דנדה פלל. (וכמו שהשיג עליו בתשו' רע"א סי' ו').

ובעיקר, ראיתו מהך דטומטום. הנה מהא דטומטום אינו מוציא את האיש מזה ודאי אין ראיה דספק ד"ק לחומרא, דאפי' נימא דספק ד"ק הוי פדין ספיקא דרבנן דלקולא.

מ"מ ש"ה דאיכא חזקת חיוב וכבר כתבו הפר"ח וכמה אחרונים דחזקת חיוב לענין מצוה הוי כמו חזקת איסור דבכה"ג אף בספיקא דרבנן אזלינן לחומרא. וי"ל שד"ז דטומטום אינו מוציא את האיש זהו בגדר אין ספק מוציא מידי ודאי.

ונה תליא בשני התירוצים שבתוס' פסחים (ד"ט ע"א ד"ה פדי). ובתוס' נדה (דט"ו ע"ב ד"ה בהמתו).

אי אמרינן אין ספק מוציא מידי ודאי דרבנן. ואף לפמ"ש בתשו' נו"ב (מ"ק חיו"ד סי' ס"ה) ובצל"ח בפ"ג דברכות לחלק בזה בין איסור דרבנן שיש לו עיקר בדאורייתא ובין שאין לו עיקר בדאורייתא.

מ"מ י"ל פאן דספק בד"ק עכ"פ חשיב כמו איסור דרבנן שיש לו עיקר בדאורייתא ומחמירין במקום חזקת חיוב אבל היכא דליכא חזקת חיוב י"ל דספק ד"ק לקולא. אבל מהא דתנאי דטומטום אינו מוציא את מינו ג"כ.

מזה שפיר יש להוכיח דספק ד"ק לחומרא. דנהי דאין להקל פאן מטעם ס"ס משום דס"ס בתרי גופי לא אמרינן כמ"ש הרא"ם הנ"ל.

מ"מ ה"ל להקל פאן מטעם ספק דרבנן לחוד. דהא פאן על הספק שאנו דנים ליכא חזקת חיוב עכ"פ.

דאם הטומטום השומע הוא אשה הרי יי"ח בקריאת טומטום חבירו אף שהוא ג"כ אשה. ופאן הספק רק שפא הקורא אשה והשומע איש.

ואיש הוא בר חיובא יותר מהאשה. וכיון דזהו גופה ספק אם השומע איש או אשה ממילא אין פאן חזקת חיוב נגד ספק זה וש"מ דספק ד"ק לחומרא.

ואף לפי הבנתו של הט"א דפאן לא מהני ס"ס משום תרי קולי דסתרי אהדדי פנ"ל. מ"מ לפמ"ש במ"א דאף דס"ס לא מהני באיסור דאורייתא היכא דאיכא תרי קולי דסתרי אהדדי וכו' בספיקא דרבנן לא שרינן בתרי קולי דסתרי אהדדי.

מ"מ כשיש ס"ס באיסור דרבנן אף היכא דאיכא תרי קולי דסתרי אהדדי שרינן שפיר בכה"ג. לפ"ז ג"כ יתנה מוכח מהא דטומטום אינו מוציא את מינו ולא מהני ס"ס בכה"ג וש"מ דספק ד"ק לחומרא כמו ספק איסור דאורייתא וכמבואר: ח אף ראיתי לבעל נו"ב (במ"ת בחיו"ד סי' קמ"ו) שפון שם לענין ספק חרם דמבואר בדברי הרמב"ן דמה שב"ד יכולין לגזור בחרם זהו מדברי קבלה מהנביאים, וכ' שם הנו"ב דמ"מ ספיקו לקולא והביא ראיה מתשובת הרמב"ן סי' רס"ג שכ' שדיני המגודה אינם ד"ת כו' ולפיכך פולאו בעיות דסלקי בתיקו לענין מגודה בפ' נאלו מגלחין פסקינן לקולא וכמ"ש הרמב"ם שם ואלו הנה דינו ד"ת הי' לחומרא פכל ספיקא דאורייתא כו'.

ומזה מבואר דמה שהוא מד"ק ספיקו לקולא. עכ"ד הנו"ב.

ואף שלכאורה יש לדחות ראיותו די"ל דעיקר החרם של ב"ד זהו מד"ק אבל כל דיני המגנדה בפרט מה שהצריכוהו לנהוג בעצמו ומה שאסרו לו חכמים זהו מדרבנן ממש ואין לזה שום שורש מד"ק.

והבטחות שבפ' ואלו מגלחין מגנדה מהו בקריעה מהו בכפיית המטה מהו בתשמיש כו' בכל זה הוי ספיקו לקולא דהוי ספיקא דרבנן ממש לענין דברים אלו. ולא הוי מד"ק רק עיקר ענין חרם ב"ד פנ"ל.

מיהו מלשון הרמב"ן בתשובה שם משמע כהנו"ב. אלא די"ל דהרמב"ן לטעמיה דבמגילה גמי ס"ל פשיטת הגאונים דבעיירות המסופקות א"צ לקרות בט"ו משום דהוי ספק של דבריהם.

ומוכח דס"ל דספק ד"ק להקל. (וכ"כ בהדיא בחי' הרשב"א במגילה בשם הרמב"ן).

משא"כ לדברי הרמב"ם ודעימיה דס"ל דצריכין לקרות מדינא בט"ו ג"כ י"ל דס"ל דספק ד"ק לחומרא. אמנם י"ל דאף אם נימא דספק ד"ק לחומרא מ"מ א"ש הקא דברי הגאונים וסברתם נכונה דעיירות המסופקות א"צ לקרות בט"ו משום דהוי ספק של דבריהם לפמ"ש לעיל מהירושלמי דשקלים ודמגילה דבכרפיים המוק"ח מיב"נ ג"כ י"ח דיעבד בקריאת י"ד.

רק בעיירות המסופקות אם מוק"ח מיב"נ דצריכין לקרות בט"ו אחר שפבר קראו בי"ד היינו מטעם דלגבי דידהו חשיב זה כמו לכתחלה ולא פדיעבד אם נפטור אותם תמיד מלקרות בט"ו פנ"ל.

זהו ודאי רק מדרבנן להחמיר בזה מדין לכתחלה אבל עצם החיוב של קריאת המגילה שמד"ק פבר נפטרו פדיעבד ממ"נ אחר שקראו בי"ד. וממילא לענין קריאת ט"ו הוי ספיקא דרבנן וילקולא.

וא"ש: ט ועתה נבאר בטעמם של הגאונים דבעיירות המסופקות א"צ לקרות רק בי"ד מטעם דהולכין אחר רוב עיירות ורוב עיירות אין מוק"ח מיב"נ. והקשו עליהם דהא כל קבוע פמחצה על מחצה דמי.

ונה תליא בדין קבוע שאינו נזכר לעצמו אם חשיב קבוע מדאורייתא וכמו בעשר חנויות מוכרות בשור ונמצא אח"כ שבהמה א' היתה טריפה ולא נודע באיזו חנות היתה ולא נתברר מקום האיסור שדעת הר"ש מקינון בס' פרייתות דבכה"ג לא חשיב קבוע דאל"כ יקשה דיאסר כל העולם בחרישה וזריעה מטעם נחל איתן שהוא קבוע.

(ולפי' הרמב"ם דנחל איתן הוא נחל השוטף בחזקה כו'. ליתא להב"ל).

וע' בתשובת מהרי"ק סי' קנ"ח. ובתשובת ח"ץ סי' ל"ב שיישב דברי הרמב"ם מגמרא דפסחים דנ"ג ע"א.

ותמיה שלא הקשו ע"ד הרמב"ם מגמרא דנדה ד"ח ע"ב בתולת קרקע כ"ז שלא נעבדה נ"מ לנחל איתן. ע"ש).

וי"ל קצת עפ"י דברי התוי"ט בפ"ט דסוטה מ"ה. ע"ש).

וכן מבואר בתוס' בַּחֲלוּלִין (דצ"ה ע"א ד"ה סְּפִיקוֹ) וּבִזְבָּחִים (דע"ג סע"ב) וּבַפְּסָחִים (ד"ט ע"ב) דְּלֹא הָיָה קְבוּעַ אַא"כ הָאִסוּר יָדוּעַ וְנִיפָר בְּמִקּוּמוֹ וְאִינוּ מְעֻרָב עִם הַהֶקְטֵר. וּכ"כ הַתּוֹסֵ' בְּנִזְיָר (ר"ד י"ב) גָּבִי הָאוֹמֵר לְשְׁלוּחֹ צֹא וְקִדַּשׁ לִי אִשָּׁה אֲסוּר בְּכָל הַנְּשִׁים שְׁבַע עוֹלָם דְּזָהוּ רַק קִנְסָא בְּעֵלְמָא מְדַרְבְּנָן אַבְל מְדַאוּרֵייתָא שְׁרִי לִישָׂא אִשָּׁה דְּאֲזֵלִינוּ בְּתֵר רַבָּא וְלֹא אֲמַרִינוּ בְּזָה כָּל קְבוּעַ כַּמְע"מ דְּמִי בִּינוּ שְׂאִין הָאִסוּר נִיפָר לְעֻצְמוֹ.

(מִיָּהוּ בְּגִיטִין דַּס"ד סע"א פְּתָבוּ הַתּוֹסֵ' עוֹד טַעַם אַחַר דְּמְדַאוּרֵייתָא שְׁרִי הֵכָא דְשָׂמָא לֹא קִידַשׁ לוֹ הַשְּׁלִיחַ כָּלֵל אִשָּׁה דְּאִינוּ בְּיָדוֹ שְׂמָא לֹא נִתְרַצִּית). אַבְל מִד' הַרְמַב"ן בְּגִיטִין שָׁם וְהוּבָאוּ דְּבָרָיו בְּרִשְׁב"א וּבְר"ן שָׁם מְבוֹנָר דַּס"ל דְּמִדִּינָא אֲסוּר בְּכָל הַנְּשִׁים שְׁבַע עוֹלָם וְכָל הַנְּשִׁים שְׁמֹנְתָרוֹת לִינְשָׂא הֵינּוּ מְשוּם חֻזְקַת פְּנוּיּוֹת דִּידְהוּ מִשָּׂא"כ לְדִידְהוּ לֹא מְהַי חֻזְקַת פְּנוּיָה שֶׁל הַקְּרוּבוֹת כו'.

מִשְׁמַע דַּס"ל דְּלֹא שְׁרִינּוּ לוֹ לִישָׂא אִשָּׁה מְשוּם דְּאֲזֵלִינוּ בְּתֵר רַבָּא מְטַעַם דְּבַכָּה"ג נְמִי שְׁיִיף קְבוּעַ מְדִינָא. וּכ"כ שָׁם בַּש"מ בְּנִזְיָר בְּשֵׁם ה"ר עֲזַרְיָאֵל דְּהֵתָם טַעְמָא מְשוּם קְבוּעַ. וּמוּכַח מְדַבְּרָיו דַּס"ל דְּקְבוּעַ שְׂאִינוּ נִיפָר חֲשִׁיב ג"כ קְבוּעַ מְדַאוּרֵייתָא וְכַמְע"מ דְּמִי. וּבְכָר פְּתַבְתִּי בַּמ"א לְדַחֹת זָה דִּי"ל דְּהַרְמַב"ן וְה"ר עֲזַרְיָאֵל ג"כ מוֹדִים בְּזָה דְּקְבוּעַ שְׁמֵעֻרָב וְאִינוּ נִיפָר אִין לוֹ דִּין קְבוּעַ.

וְהֵתָם בְּנִזְיָר שְׂאִי דְכִינּוּ שְׁמַחֲזִיקִים שְׁקִידַשׁ אִשָּׁה וְעַדִּי הַקִּידוּשִׁין וְהַשְּׁלִיחַ וְהָאִשָּׁה הֵם עֻצְמָם יוֹדְעִין שְׁנִתְקַדְּשָׁה זָה חֲשִׁיב כְּמוֹ קְבוּעַ הַנִּיפָר. וְכַמ"ש הַרְשֵׁב"א בַּמ"א בְּהַדְיָא דְכָל שְׂיֵשׁ אֶחָד שְׂיוֹדַע וּמְפִיר מְקוּם הַקְּבִיעוּת אַף שְׂלֵא נוֹדַע לְנוּ מ"מ הָיָה קְבוּעַ גָּמוּר.

(וְרִאִיתִי בַּכַּמ"ג שֶׁהַרְגִישׁ בְּזָה ע"ד הַתּוֹסֵ'). וְכַעַת נִרְאָה לְהוֹכִיחַ כֵּן מְדַבְּרֵי הַרִיטְב"א בְּגִיטִין שָׁם שְׁהַסְפִים לְדַבְּרֵי הַרְמַב"ן דְּאֲסוּר בְּכָל הַנְּשִׁים מְדִינָא וְלֹא מְשוּם קִנְסָא.

וְהַרִיטְב"א גוֹפִיָה בַּסַּפ"ק דְּכַתוּבוֹת פְּתַב בְּפִשְׁטוּת דְּקְבוּעַ שְׂאִינוּ נִיפָר ל"ח קְבוּעַ. וְע"כ לְחַלֵּק דְּהֵכָא הָיָה כְּמוֹ קְבוּעַ הַנִּיפָר. וַיֵּשׁ לְדַחֹת קֶצֶת. וַא"ל.

וְהִנֵּה שָׁם בִּיאָרְתִי ג"כ בְּמָה שֶׁהַקְּשָׁה בְּתַשׁוּבוֹת מֵהַרִי"ט (חֲאָה"ע ס' י"ח) מְדַבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּסִנְהֶדְרִין (סוּף ד"פ) גָּבִי הַנְּסַקְלִין שְׁנִתְעַרְבוּ בְּנִשְׁרָפִין שֶׁהַקְּשָׁה הַרִיב"ם לַר"ת דְּאֵמַי לֹא נִיזִיל בְּתֵר רַבָּא וְנִדוּנוּ בְּשִׁרְיָפָה וְתִקְרָצוּ שָׁם בְּתִירוּץ בְּתֵרָא מְשוּם דַּה"ל קְבוּעַ כַּמְע"מ דְּמִי וּפְטוּר מְדַאוּרֵייתָא דְּסַפְקַ נְפִשׁוֹת לְהַקְל.

(וּכ"כ הַתּוֹסֵ' בְּזְבָחִים דַּע"א ע"א וּבַחֲלוּלִין דִּי"א ע"ב). וּמוּכַח מְדַבְּרֵיהֶם הֵכָא דְאַף שְׂאִין הַקְּבוּעַ מְבוֹרָר וְנִיפָר אֲלֵא מְעֻרָב בְּרוּב מ"מ יֵשׁ לוֹ דִּין קְבוּעַ.

וְתִקְרָץ הַמַּהֲרִי"ט דְּהֵתָם לֹאוּ עֵינָר טַעְמָא מְשוּם קְבוּעַ אֲלֵא מְשוּם דְּבַע"ח נִינְהוּ וְבַע"ח חֲשִׁיבִי וְלֹא בְּטִילִי. עַכ"ד.

וּדְבָרָיו דְּחֻוּקִים דְּהֵא דְבַע"ח חֲשִׁיבִי וְלֹא בְּטִילִי הוּא מְדַרְבְּנָן וּמְדַבְּרֵי הַתּוֹסֵ' שָׁם מְבוֹנָר דְּמְדַאוּרֵייתָא פְּטוּרִים מֵה"ט דְּהָיָה קְבוּעַ וּסְפַק נְפִשׁוֹת לְהַקְל. (וְדוּחַק לֹאֹמֵר בְּכַוִּנְתָּם דְּאֵחַר דְּמְדַרְבְּנָן הָיָה כַּמְע"מ מִש"ה יִפְטוּר ג"כ מְדַאוּרֵייתָא לְחֲשׁוֹב זָה לְסַפְקַ נְפִשׁוֹת לְהַקְל.

וּכְעֵין זֶה י"ל בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם בַּפ"ב מֵהַלְכוֹת רוֹצֵחַ בְּנוֹלָד פְּחוֹת מִט' חֲדָשִׁים דְּהַהוּרְגוּ
בְּתוֹךְ ל' יוֹם אֵינוֹ נִהְרָג עָלָיו. אֲף דְרוֹב הָאֲחֵרוֹנִים ס"ל בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם דְּחֲשַׁשׁ נֶפֶל הוּא
מְדַרְבְּנָן וּמְדַאֲרֵינָא אֲזֵלִינוּ בְּתַר רֹב וְלָדוֹת שָׁהֵם ב"ק כו'.

וְרֵאִיתִי בְכוּ"פ בִּיּו"ד בְּסִי' ק"י שְׁהִקְשָׁה ג"כ מְדַנְפְּשִׁיָּה מְדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּסִנְהֶדְרִין הַגָּל
וְלֹא רָאָה דְבָרֵי הַמַּהְרִי"ט הַגָּל. וְגַם הוּא לֹא פָתַח תִּירוּץ נְכוּן ע"ז וְאָמַנְם כְּבָר בִּיאָרְתִי
שֶׁמָּה שִׁי"ל שְׁמַכְאֵן רָאִיָּה לְדַבְרֵי בַעַל סֶפֶר הַמְקַנָּה בְּקִדּוּשֵׁין (דל"ב ע"א) דְּלַפְמ"ש
הַתּוֹס' בְּב"ק (דמ"ד ע"ב) וּבְסִנְהֶדְרִין (דע"ט ע"א) דְּלַר"ש דַּס"ל נִתְפָּוֶן הָרוּג אֵת זֶה
וְהָרַג אֵת זֶה פְּטוּר לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ קְבוּעַ דְּקָרָא בְּזוּרְק אָבֹן לְגוּ אֵלָא בְּאוּמַר לְאוֹתוֹ שְׁעוּמַד
שֶׁם אֲנִי מִתְפָּוֶן.

(וְאֵינוֹ נִיָּכָר מִי הוּא). וּמִמִּילָא אֵלִיבָא דְר"ש מוּכַח דְאֲף כְּשֶׁאֵין הַקְבוּעַ נִיָּכָר בְּמִקּוּמוֹ ג"כ
הָוֵי קְבוּעַ מְדַאֲרֵינָא מִשָּׂא"כ לְרַבְּנָן דְר"ש ס"ל דְלֹא הָוֵי קְבוּעַ אַא"כ נִיָּכָר הָאִיסוּר
בְּמִקּוּמוֹ.

(וּמִיָּהוּ לַפְמִש"ל בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א בַּמ"ה י"ל ע"ז). וְלַפ"ז י"ל דְּהַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין הַגָּל
דְּקִיָּמִי אִמְתַּנְי' דְּנִסְקָלִין שְׁנַתְעַרְבוּ בְּנִשְׁרָפִין דְּהַנְשָׁרְפִין רֹבָא, וְקוֹשְׁיֵית הַרִיב"ם לַר"ת
הוּא רַק אֵלִיבָא דְר"ש הֵתֵם דְאָמַר יְדוּנוּ בְּסִקְלָה שְׁהַשְׁרִיפָה חֲמוּרָה אִמְאֵי לֹא נִיזִיל בְּתַר
רֹבָא לְדוּנָם בְּשָׂרִיפָה.

וְע"ז שְׁפִיר תִּירְצוּ הַתּוֹס' מִשׁוּם, דְּכָל קְבוּעַ כַּמְע"מ דְּמִי וְהֵינּוּ דְר"ש לְטַעֲמָה דַּס"ל
דְּקְבוּעַ שְׁאֵינוֹ נִיָּכָר ג"כ הָוֵי קְבוּעַ מְדַאֲרֵינָא. (וְאֲף דְעֵדֵינּוּ יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת לְרַבְּנָן דְר"ש
הֵתֵם דְאָמְרֵי יְדוּנוּ בְּשָׂרִיפָה שְׁהַסְקִילָה חֲמוּרָה דְלָמָּה לְהוּ הָאֵי טַעֲמָא דְתִיפּוּק לִיָּה דְאֲזֵלִינוּ
בְּתַר רֹבָא וְרֹבָא נִשְׁרָפִין נִיָּהוּ דְלַרְבְּנָן דְר"ש לֹא חֲשִׁיב קְבוּעַ כָּל שְׁאֵינוֹ נִיָּכָר וְכַנ"ל.
הָא לַק"מ.

חֲדָא דִּי"ל דְלְדַבְרֵי דְר"ש קְאָמְרֵי לִיָּה אֲפִילוּ אֵי בַכּה"ג חֲשִׁיב קְבוּעַ מ"מ יֵשׁ לְדוּנָם
בְּשָׂרִיפָה מִטַּעֲם שְׁהַסְקִילָה חֲמוּרָה. וְעוֹד דְהָא נ"מ לְדִינָא כְּשֶׁהַנְּסָקְלִין וְהַנְשָׁרְפִין כְּהַדְדִי
נִיָּהוּ וְאֵין פֶּאֵן רֹב בְּאֲחַד נֶגֶד חֲבִירוֹ מ"מ צְרִיף לְדוּנָם בְּקִלָּה שְׁהִיא שְׂרִיפָה).

וְהִנֵּה בְעַנְיָן זֶה יֵשׁ עוֹד סְתִירוֹת וְחִילּוּקֵי סְבָרוֹת בְּזָה. וְכַבֵּר בִּיאָרְתִי בַּמ"א בְּאֲרִיכוּת
בְּחִידוּשֵׁי לֵאח"ע יְדַרְשֵׁם הַמְעַיִן מִשָּׁם.

(וְכַמ"ש הַעֲתִיקָה מִחִידוּשֵׁי לֵאח"ע בְּסִימָן שֶׁאח"ז אִי"ה). וְכֹאֵן נִנְקוּט בְּקִצְרָה הַשְׁיִיף
לְעַנְיָנוּ.

דְאַחַר דְּלַפ"ד רֹב הַפּוֹסְקִים לֹא חֲשִׁיב קְבוּעַ כָּל שְׁאֵינוֹ נִיָּכָר וְיָדוּעַ הָאִיסוּר בְּמִקּוּמוֹ. א"ש
הָכָא סְבַרְת הַגְּאוּנִים דְהוֹלְכִין אַחַר רֹב עֵינֵירוֹת שְׁאֵינָן מוּק"ח מִיב"נ וּמִש"ה בְּעֵינֵירוֹת
הַמְסוּפְקוֹת א"צ לְקָרוֹת רַק בִּי"ד.

(וְעֵינּוּ בַשְּׁעָה"מ שְׁפַתְב בְּשֵׁם סֶפֶר ל"ל סְבָרָא אַחֲרַת דְלֹא שְׁיִיף פֶּאֵן דִּין קְבוּעַ יַע"ש).
בְּאוּפּוֹן שְׁנַתְבָּאָר שְׁדַבְרֵי הַגְּאוּנִים מְסַתְבָּרִים וְנִרְאִים וְהַרְמַב"ן הַסְפִּים לְדַעְתָּם וְכַתְב שְׁיִפָּה
הוֹרוּ הַגְּאוּנִים.

אֵלָא שֶׁהֵב"י כָּתַב שְׁנֵהֲגוּ הָעוֹלָם בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם לְקִרְוֹת בְּעֵינֵירוֹת הַמְּסוּפָּקוֹת בִּי"ד וּבִט"ו.
אֲבָל מ"מ יֵשׁ בְּזֶה כְּמִי שֶׁהָיָה חִלּוּקִים וּכְמִשִּׁית אֲנִי"ה: י וּבִב"י סִימָן תִּרְפ"ח הֵבִיא בְּשֵׁם ה"ר
יוֹסֵף אֲבִיו שֶׁהָיָה קוֹרֵא תִּגְרָר עַל הַמְּנַהֵג שְׁנוּהֲגִים בְּכָל עִיר מוֹק"ח לְקִרְוֹת בִּי"ד וּבִט"ו
דַּע"כ לֹא קָאָמַר הַרְמַב"ם שֶׁקוֹרִין בְּשֵׁנֵי הַיָּמִים אֵלָא בְּכִרְדָּה שֶׁהוּא סִפֵּק דֵּהֵינּוּ שֶׁקִּצְתָם
אוֹמְרִים שְׂמוֹק"ח מִיב"נ וְקִצְתָם אוֹמְרִים שֶׁאֵינָה מְקֻפָּת מִיב"נ אֲבָל כָּל שְׂאִין יוֹדְעִים בָּהּ
כָּלֵל לֹא מְיָקְרֵי סִפֵּק.

וְהֵבִיא רֵאָיָה מִמ"ש הַרְמַב"ם בִּפ"ח מְשַׁגְּגוֹת דְּאֵינּוּ חֲזִיב בְּאֲשֶׁם תְּלוּי עַד שֶׁיְהִיָּה שֵׁם
אִיסוּר קְבוּעַ כּו' וּמִיָּנָה נִשְׁמַע לְעֵנֵן קְרִיאַת הַמַּגִּילָה דְסֵתָם עִיר הַמוֹק"ח וְאֵין יוֹדְעִין בָּהּ
אִם מוֹק"ח מִיב"נ דְּלֹא בָּאָה לְכָלֵל סִפֵּק כָּלֵל וְאֵין קוֹרִין בָּהּ אֵלָא בִּי"ד בְּלִבְדָּה שֶׁהוּא זְמַן
קְרִיאָה לְרוֹב הָעוֹלָם.

וְהֵב"י הִשְׁיֵג עָלָיו וְכָתַב שֶׁאֵין הַנְּדוֹן דּוֹמָה לְרֵאָיָה דַּא"כ אֲפִילוּ נִחְלְקוּ בְּקַבְּלָתָם ז"א מוֹק"ח
וּז"א אֵינָה מוֹק"ח לֹא יִקְרָאוּ בִּי"ד וּבִט"ו דְּכָל כֹּה"ג לֹא מִיִּחְזִיב אֲשֶׁם תְּלוּי לִפ"ד הַרְמַב"ם
כו'. וּמ"מ הֵב"י גּוֹפֵיָה אֲחַס"פ הֵבִיא שֶׁכ"מ מִדְּבַרֵי הַר"ן ג"כ בְּדַבְרֵי ה"ר יוֹסֵף הַגָּ"ל.

וּבְסוּף דְּבָרָיו הֵבִיא הֵב"י תְּשׁוּבָה אֲשֶׁפְּנִזִּית בְּשֵׁם הַר"מ גָּאוֹן דְּעֵינֵירוֹת דִּידָן כְּנֹלֵן קוֹרִין
בִּי"ד אֵי לֹא דְקִים לָן שְׂמוֹק"ח מִיב"נ וְסִפִּיקָא דְטַבְרִיאָה שְׂאֵנִי דְהַיְוִי סִפִּיקָא דְדִינָא. עכ"ד.
וּמִסִּפִּיקָא דְהַנְּצֵל לֹא הִנְפִיר. וּמִשְׁמַע דַּס"ל בְּדַבְרֵי הַר"ן מְשׁוּם שְׁנִחְלְקוּ שֵׁם בְּקַבְּלָתָן כּו'.
וְזֵהוּ בְּדַבְרֵי ה"ר יוֹסֵף הַגָּ"ל). וּבְחִזְקֵי הַמַּאִירִי לְמַסְכַּת מַגִּילָה כָּתַב שֵׁם בְּהַדְיָא ג"כ כְּפַדְבְּרֵי
ה"ר יוֹסֵף הַגָּ"ל.

וּבְמָה שֶׁהִקְשָׁה הֵב"י ע"ד ה"ר יוֹסֵף הַגָּ"ל דְּלְדַבְרֵיו אֲפִילוּ נִחְלְקוּ בְּקַבְּלָתָם ז"א מוֹק"ח
וּז"א אֵינָה מוֹק"ח ג"כ לֹא יִקְרָאוּ בִּט"ו דְּכָל כֹּה"ג אֵינּוּ חֲזִיב אֲשֶׁם תְּלוּי לִפ"ד הַרְמַב"ם
שֵׁם. לְכַאֲרָה הֵב"י סוֹתֵר בְּזֶה דְּבַרֵי עֲצָמוֹ מ"ש בְּכ"מ בְּהַלְכוֹת שְׁנֵהֲגוֹת שֵׁם עַל מ"ש
הַרְמַב"ם הָאוֹכֵל חֲתִיקָה וְע"א אוֹמֵר לוֹ זֶה שְׂאֲכַלְתָּ חֵלֶב הוּא וְע"א אוֹמֵר לֹא אֲכַלְתָּ חֵלֶב
כו' הוֹאִיל וְנִקְבַּע הָאִיסוּר כּו' ה"ז מִבִּיא אֲשֶׁם תְּלוּי.

וְהַרְאָב"ד כָּתַב עָלָיו לֹא יִדְעָתִי הֵיאָף נִקְבַּע הָאִיסוּר בְּכָאֵן כּו'. וְכָתַב הַכ"מ שֵׁם וְז"ל וְיִוֹתֵר
נִרְאָה לוֹמֵר דְשִׁפִּיר אִיקְבַּע אִיסוּרָא ע"פ ע"א אַע"פ שֶׁאֵין שֵׁם אֵלָא חֲתִיקָה א' עכ"ל.
(וְע"ש בַּלַח"מ שֶׁפִּירֵשׁ בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם דְּמִיָּירִי בְּשׁוֹתֵק וְלֹא בְּאוֹמֵר א"י). וְיֵשׁ לְהַאֲרִיף
בְּזֶה.

אֵלָא שְׂאֲכַמ"ל וְגַם בְּמ"ש הֵב"י עוֹד ע"ד ה"ר יוֹסֵף הַגָּ"ל דְּמַהֲהִיא דְאֲשֶׁם תְּלוּי לִיכָּא
לְמִיגְמַר דַּש"ה דְּכִתִּיב מִכָּל מְצוֹת וְקִרְיָנָן מְצוֹת בְּלִשׁוֹן רַבִּים וְיֵשׁ אִם לְמַקְרָא כּו'. ג"כ
אֵינּוּ מְוַכְרָח.

דְּאָף דְּרָבָא בְּכְרִיתוֹת (דִּי"ז ע"ב) אָמַר טַעְמָא דְרַב מְקַרָּא דְכָל מְצוֹת כּו'. מ"מ לר"נ שֵׁם
(דִּי"ח ע"א) וְקִי"ל כְּנֹתִיָּה דְאָמַר מ"ט דְרַב קֶסְבֵּר שְׁתִּי חֲתִיקוֹת אִיקְבַּע אִיסוּרָא כּו' אָמַר
הַכִּי מְסַבְרָא וְלֹא מְשׁוּם קְרָא.

כְּדַמְשַׁמַּע שֵׁם בְּגִמְרָא וְכ"מ בְּתוֹס' סוּפָה (ד"ו ע"ב ד"ה ור"ש). וְכַמ"ש שֵׁם בְּתוּי"ט
כְּרַפ"ד דְּכְרִיתוֹת כְּנֹתִיָּה דַּר"נ אָמַר כְּנֹתִיָּה מְסַבְרָא וְלֹא מְקַרָּא.

וכן הסכים בתשובת נו"ב (מ"ק חאה"ע ס"ס מ"ג). ומיהו אף לפ"ד הב"י דאין לדמות זה להך דחייב אשם תלוי פלל.

מ"מ בלא"ה י"ל ולחלק פחילוקו של ה"ר יוסף ה"ל. דדוקא פשקצתם אומרים שיהא מוק"ח מיב"נ וקצתם אומרים שאינה מוק"ח מיב"נ בזה התמירו פאן לקרות ב"ד ובט"ו וכמו רב אסי בהוצל דקרי בי"ד ובט"ו מה"ט.

ולא אזלינן בזה בטר רוב עיירות שאינן מוק"ח מיב"נ וכמו בעלמא בספיקא דתרי ותרי אף אי תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא מ"מ התמירו מדרבנן דלא לאוקמי אחזקה כמ"ש התוס' בכתובות (דכ"ו ע"ב ד"ה אגו) ובשאר דוכתי.

(ובח"ש פתב דבטר רנבא ג"כ ל"א בספק דתרי ותרי) ה"נ הקא פצין זה י"ל לענין קריאת המגילה התמירו דלא למיזל בטר רנבא במקום שמכחישין זא"ז וצ"ל בי"ד ובט"ו משא"כ היכא שאין יודעים פלל אם מוק"ח מיב"נ דהולכין אחר רוב עיירות ולא מצינו שיתמירו חכמים גם בזה לקרות בט"ו.

ומנ"ל להתמיר בזה. והיא סברא נכונה: יא עוד יש לבאר קצת.

במה שהרמב"ן והר"ן הביאו דברי האומרים דעיירות המוק"ח מיב"נ דקורין בט"ו היינו דוקא בעיירות שבא"י אבל עיירות שבח"ל אפי' מוק"ח מיב"נ קורין בי"ד דמה ענין יהושע בח"ל ועוד דג"ש דפרזי פרזי דגמרינו מקרא דערי הפרזי הך קרא בא"י פתיב.

וקא דר"א קרי בהוצל בי"ד ובט"ו היינו הוצל דבנימין שיהא בא"י ותרי הוצל נינהו. עכ"ד.

ומפירש"י במגילה דף י' רע"ב) בהא דאמרינו שם דכל שפעלה לה בנדף מסורת מאבותיה שמוק"ח מיב"נ פל המצות הללו נוהגין בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעטתה וקידשה לע"ל ופירש רש"י פל המצות הללו הנוהגות בערי חומה שילוח מצורע וקריאת מגילה בט"ו כו'.

ומזה משמע דלמ"ד קדושה ראשונה לא קידשה לע"ל אין קורין בה בט"ו אע"פ שמוק"ח מיב"נ וכש"כ בעיירות שבח"ל דאין לקרות בט"ו לכ"ע וכדברי פוסקים ה"ל. ומצאתי בט"א במגילה (ד"ג ע"ב) שהביא שם דברי רש"י אלו ודייק פן מדבריו דלמ"ד דק"ר לא קידשה לע"ל אין קורין המגילה בט"ו אע"פ שמוק"ח מיב"נ.

והקשה ע"ז דא"כ, מאי פריה הגמרא על רבי וקא טבריא מוק"ח מיב"נ הוואי דמאי קושא וקא רבי גופיה ס"ל דקדושה ראשונה לא קידשה לע"ל כדאייתא בפ"ק דחולין (ד"ז ע"א) גבי הא דהתיר רבי בית שאן.

ע"ש.

ואף דרבי ס"ל דקדושה שנייה לא בטלה מדהתיר בית שאן לבד מפלל דשאר עיירות שבא"י בקדושתו קיימי לענין פל המצות וכדפירש"י בחולין שם. מ"מ מאי פריה הגמרא במגילה בפשיטות על רבי ומנליה להגמרא דטבריא נתקדשה בקדושה שנייה כו'.

עכ"ד הט"א. ועוד האריה להקשות טובא על פירש"י.

ע"ש.

ולפי הבנתו עוד יש לתמונה על רש"י דלעיל (ד"ב ע"ב) דפריה הגמרא אלא שישן דעבדא כמאן לא כפרזים ולא כמקפין. ופירש"י דהא בשושן לא ידעינן שהוקפה מיב"נ.

מבואר בהקדא דאי ידעינן שהוקפה מיב"נ שפיר קורין בט"ו אע"פ שהיא בח"ל. והמקשן התם אפתי לא ידע הך סברא דשאני שושן הואיל ונעשה בה נס.

אלא י"ל בדברי רש"י דס"ל דבח"ל נמי כל עיר שמוק"ח מיב"נ ונעדיין היא מוק"ח עכשיו ג"כ קורין בט"ו. רק בעיר שחרבה חומתה דמ"מ מאחר שמקודם הייתה מוק"ח בימי יב"נ דינה כמוק"ח לקרות בט"ו, משום דגם לענין פתי ערי חומה דינה כמוק"ח כדדריש ר"א בר' יוסי מקרא דאשר לוא חומה ואע"פ שאין לו עכשיו והיתה לו קודם לכן דקדושה קמיינתא לא בטלה.

זהו רק בא"י דקינדשה לע"ל ואף העיירות המוק"ח נתקדשו שיהיו נדונין כמקפין אף לאחר חורבן. משא"כ בח"ל כל עיר שעכשיו אינה מוק"ח אף שמקודם הייתה מוקפת חומה מיב"נ מ"מ בטר השתא אצליו ונדונינת כפרזים לקרות בי"ד.

כיון דלא שנייה לומר קנדשה לע"ל כו'. ובזה מיושב דאין פאן סתירה ברש"י וגם מיושבים קושיות הט"א ה"ל ג"כ יב ואחרי שביארנו כל הדעות בזה.

דלדברי הגאונים וכ"ד רמב"ן ורשב"א דבעיירות המסופקות אם מוק"ח מיב"נ מדינא א"צ לקרות רק בי"ד ורק ממדת חסידות קורין בט"ו ג"כ. וראיתי בריטב"א למגילה שכתב בשם הרשב"א שאין כל הדברים אמורים אלא בא"י או במקומות הקרובים לשם שהיה דינו ידוע בשעת תקנת גביאים אם דינם בי"ד או בט"ו.

בזה ראוי לנהוג עכשיו מדת חסידות לקרות בשני הימים. אבל בח"ל דהעיירות לא היו ידועות להם בשעת התקנה דינו עכשיו דכל שהוא ספק קורין בי"ד לבד.

(ומבואר מדבריו דאפי' מדת חסידות ליפא לקרות בט"ו). ואף לדברי הרמב"ם דס"ל דמדינא יש לקרות מספיקא בי"ד ובט"ו.

מ"מ כבר נתבאר לעיל דהעיקר בדברי המאירי וה"ר יוסף דזהו רק כשנחלקו בקבלתן שמקצתן אומרים שיודעים שהיא מוק"ח מיב"נ כו' אבל כל שאין יודעים בה כלל לא מיקרי ספק לענין זה וא"צ לקרות רק בי"ד כו'.

וע' בפר"ח שכתב בפשיטות דכל עיר שאינה מוקפת חומה עכשיו אינה בכלל הספק וקורין רק בי"ד. ומלבד כל זה.

כבר כתב המג"א בשם הלבוש דבמדינות אלו אין להסתפק לפי שהם בצפון ורחוקים מא"י וידוע שלא היו מיושבים בזמן יהושע פידוע מנפות הארץ שבספר התכונה. כ"כ הלבוש.

ובאמת זהו דבר ידוע וברור ואין להאמין להשמועה שאומרים על קצת עיירות במדינתנו שיש ספק אם הם מוק"ח מיב"נ שאין שום שורש דבר נמצא בזה. ומדינא בודאי א"צ לקרות בט"ו.

וגם אם יש בזה מדת חסידות אינו ברור לפי ה"ל. זולת מה שי"ל דאחר שפבר נהגו פן אין לשנות מנהגם.

מיהו מי יודע אם הוי מנהג מבנרר מקדם. וגם אולי נהגו פן מחמת שפברו שפצד הדין חייבין לקרות בט"ו והוי מנהג פטעות.

וגם יש לדמות זה למ"ש הפר"ח באו"ח סימן תצ"ו בדיני מנהגי איסור סוף ס"א דבחוקמרא דהיא מילתא תירתא אין איסור לשנות המנהג. (ול"ד למנהג שהוא לסינג ופרישות כו') וא"צ התרה.

ועכ"פ ברור דאין פאן חיוב מדינא כ"א במדת חסידות י"ל בזה: סימן לט הנה באשר יעדתי בסימן הקודם (אות ט') להעתיק מ"ש מזה באריכות בחידושי לאה"ע בעז"ה. הנני מעתיק מ"ש בחי' לאה"ע סימן ד' סעיף י'.

ומקור הדברים: א בגמרא דסוטה דף ט' ע"א. וביבמות דע"ח ע"א אר"י מנימין גר המצרי הנה לי חבר מתלמידי ר"ע כו' אני נשאתי מצרית ראשונה אשיא לבני מצרית שנייה פדי שיהא פן בני מותר לבא בקהל.

והנה רש"י ותוס' הביאו התוספתא דמסכת קידושין דאיהו מילתא א"ל ר"ע מנימין טעית הלכה שפבר עלה סנחריב ובלבל את כל האומות כו' אלא עמוני כו'. וכ"פ הרמב"ם והובא בטוש"ע.

אף דברי הבה"ג הובא בתוס' יבמות (דע"ו ע"ב ד"ה מנימין). דס"ל דבגר מצרי ליכא הך היתרא דמצרים שבו למקומן דנתן להם הכתוב קצבה.

וכדאיתא בתוספתא דמסכת ידים בטר עובדא דיהודה גר עמוני שהותר לבא בקהל (פדאיתא במשנה פ"ד דידיים מ"ד. ומייתי לה הגמ' בברכות דכ"ח ע"א).

והודה ר"ג לר"י. א"ל ר"ג גר מצרי פיוצא בזה א"ל למצרים נתן להם קצבה כו'.

וכתבו התוס' דלפ"ז הא דא"ל ר"ע למנימין טעית כו' לא אסיק אדעתיה הך דנתן להם קצבה. והוא תמוה.

(מדברי הרמב"ם דהתוספתא דקידושין ה"ל פליגא על זה. וצריך ביאור דהא מייתי ראיה מקרא דנתן קצבה למצרים).

ועוד ראיתי שיש בזה סתירה גדולה מהירושלמי (פרק ח' דיבמות הלכה ב'. ופרק ד' דקידושין הלכה ג').

דאיתא התם הך מילתא דמנימין שאמר אשיא לבני גיורת מצרית כו' וא"ל ר"ע לא בני אלא אף אתה השאיא לבת גיורת מצרית פדי שיהיו שלשה דורות מפאן ושלשה דורות מפאן. והך דירושלמי אתיא פהתוספתא דמס' ידים וכדברי הבה"ג ה"ל.

ודןסק לומר דאס"פ חזר בו ר"ע. וגם אין לומר דר"ע אמר ליה למנימין תרתי דאי לא התייר מבבלבול סנחריב לא הנה לו היתר עד שישא לבנו מצרית שנייה.

ויהיו ג' דורות מפאן ומפאן. ואחר התייר ה"ל אפ"ל הוא בעצמו שרי לישא ישראלית.

דמסתמא דהירושלמי ל"נ פן אלא דלקושטא דמילתא א"ל ר"ע שישאי לבנו מצרית שנייה כו'. וצריף לבאר הני שמעתתי ולינישב סתירות הני"ל ונראה דלכאורה קשה בעיקר ההיתר דסנחריב בלבב כל האומות וכדמסיק הגמרא בברכות שם דכל דפריש מרנבא פריש.

דזהו גיחא לדין דאזלינן בטר רנבא. אבל לר"ע דחנייש למיעוטא פדאיתא בבכורות (דף כ' ע"ב) דר"ע ס"ל דחלב אינו פוטר מן הבכורה אע"ג דרוב בהמות אין חולבות אא"כ יולדות מ"מ חנייש למיעוטא.

ובספ"ק דמפוח (ד"ז ע"א) נמי מוכח דר"ע חנייש למיעוטא גבי רוצח דשמא במקום סינף נקב הנה. (מיהו לפיר"ת בתוס' שם דר"ע לא חנייש שמא במקום סינף נקב הנה רק שהנה שואל פן להעדים אולי יכחישו זא"ז.

גיחא הקא. אבל התוספות שם ל"נ להם כר"ת.

וא"כ קשיא). וא"כ קשה בהך תוספתא דקידושין דר"ע גופיה שרי גר מצרי משום דסנחריב בלבב כל האומות ונתערבו זה בזה.

וקא אדרבה קשיא דא"כ לר"ע יאסרו עכשיו כל הגרים לבא בקהל משום מיעוטא דעמוני ומואבי ומצרי ואדומי לדידה דחנייש למיעוטא. ומצינו שבאמת הקשו פן בירושלמי ברפ"ב דמס' דמאי (בהא דאמר התם דר"א ס"ל ג"כ דרוב א"י נתונה ביז ישאל רק דחנייש למיעוטא).

והכי איתא התם ר' יוסי בעי אלא מעתה גר שפא להתגייר אין מקבלין אותו אני אומר מעמון ומואב הוא ונעשה אותו הגר הוכיח לכל הגרים כו'. ומש"ה מסיק שם דר"א לא חנייש למיעוטא כו' ולכאורה יש לתמוה ע"ד הירושלמי למה לא הקשה פן להני תנאי דחניישי למיעוטא ר"ע ור"מ ודעימיהו אלא מעתה גר שפא להתגייר כו' אני אומר מעמון ומואב הוא כו'.

ומאי איפא למימר אליבניהו. וביותר הקושיא עצומה לר"ע ור"מ דחניישי למיעוטא שהם עצמם היו בני גרים ר"ע ור"מ (פדאיתא בגיטין דנ"ו ע"א, וע' בהקדמת הרמב"ם).

וא"כ לשיטתם היאך הותרו לישא ישראלית. ומיהו אי לאו דברי הירושלמי הני"ל.

הנה י"ל בטעמייהו דר"ע ור"מ דלא חניישי הקא למיעוטא. משום דאף מאן דחנייש למיעוטא מ"מ מודה הוא ברנבא דאיתיה קמן פגון ט' חנויות וסנהדרין.

(וכמ"ש התוספות ביבמות (דס"ז ע"ב ד"ה אין חוששין). דברנבא דאיתיה קמן כ"ע מודו דל"ח למיעוטא.

(וע"ש דקי"ט ע"א). ותימצו בזה הא דר' יוסי בספ"ק דכתובות גבי תינוקת שפאנסה כו'.

וע"ש בחי' הרמב"ן ובחי' הרשב"א שמדבריהם מוכח דמאן דחנייש למיעוטא היינו אף ברנבא דאיתיה קמן (וצ"ל דרוב דסנהדרין שאני כמ"ש התוס' ב"ק דכ"ז רע"ב). ולכאורה קשה ממתניתין פ"ב דמכשירין משנה י' וממתני' רפ"ח דשקלים דמוכח בהדיא דמודה ר"מ ברנבא דאיתיה קמן דל"ח למיעוטא וכדברי התוס' ביבמות הני"ל).

והנה הר"ן ברפ"ג דע"ז פתב שם לעגנו הא דרוב מקומות אין נעבדין כו' שזה ג"כ תשיב
פרנבא דאיתיה קמן דמודה ביה ר"מ דל"ח למיעוטא. דטעמא דמילתא פינון שידוע לפנינו
הרוב תשיב לבטל את המיעוט ולעשותו כמי שאינו כו'.

ולפ"ז י"ל דאף רנבא דעלמא פינון שיהא רוב ידוע במציאות הוי פרנבא דאיתיה קמן.
דרנבא דאיתיה קמן א"צ שיהיה הרוב בפנינו רק שיהא הרוב ידוע לפנינו ומבנר
במציאות.

משא"כ רוב בהמות פשירות הם או רוב נשים מתעפרות ויולדות דהוי רוב במקרה
המתחדש תמיד וא"א שיתברר לפנינו בתמידות המציאות הלז והרוב הוא ע"פ אנמד
הדעת זהו תשיב רנבא דליתיה קמן.

ולפ"ז הנה י"ל לעגנו גרים דרנבא דעלמא נגד עמוני ומואבי ומצרי כו' הוי פרנבא דאיתיה
קמן דכ"ע מודו. (ובזה ניחא דברי התוס' במסכת ב"ב (דכ"ג ע"ב ד"ה רוב) שהקשו שם
וא"ת מאי קמ"ל מתניתין היא ט' חנויות כו' ובנמצא הלך אחר הרוב משמע אפילו נמצא
קרוב כו'.

עכ"ל.

והמהרש"א שם (בדכ"ד ע"א בתוד"ה ש"מ) הקשה דמאי קשיא להו להתוספות הא
ממתני' לא שמעינו אלא פרנבא דאיתיה קמן ואשמעינו ר"ח דאפילו רנבא דליתיה קמן
עדיף מקרוב וכדמשמע בשמעתין.

עכ"ד.

ולדברינו ניחא דשפיר הקשו התוספות. דהתם בגמרא מתיב ר"ז מקרא דזהה העיר
הקרובה כו' וכתבו שם התוס' (בד"ה מתיב) דאמתני' דט' חנויות ה"ל לאקשוני אלא
דאיכא לשנויי בדליכא ותו ליכא לאקשוני דניזיל בתר רנבא דעלמא כו'.

ע"ש.

וא"כ שפיר הוצרכו התוס' לעיל לתרוצם דמתני' דט' חנויות שמעינו בקורבא דמוכח
כו'. אבל אי נימא כדברי המהרש"א דמתניתין לא שמעינו אלא פרנבא דאיתיה קמן כו'
פנ"ל.

א"כ קשה מאי מתיב ר"ז אדר"ח וה"ל לאקשוני פן אמתני' דט' חנויות מהו קרא למה
לא ניזיל בתר רנבא דעלמא. דרנבא דעלמא נגד העיר הקרובה אל החלל תשיב רנבא
דאיתיה קמן וכנ"ל.

מיהו בלא"ה י"ל פן התם מהא דמתיב אס"פ ממתניתין דניפול כו' ואע"ג דאיכא אחריתא
דנפישא כו'. שזהו נדאי רנבא דאיתיה קמן וה"ל לאקשוני אמתני' דט' חנויות, ולק"מ
קושית המהרש"א.

ויש להאריך בסברא זו בבקאור פמה סוגיות ואכמ"ל. ואמנם מהירושלמי דמאי הנ"ל
דפריה לר"א אלא מעתה גר שפא להתגביר כו' אני אומר מעמון ומואב בא.

זהו סותר לסברתנו הנ"ל. דהא דשקיל נטרי אליבא דר"א אי רוב א"י נתונה בינד ישראל או רוב א"י בינד עפוי"ם זהו נדאי לא מיקרי רובא דאיתיה קמן.

(דנהו ג"כ דבר הטלוי במקרה ובהשפנות. ור"א לא על זמנו בלבד אמר דין זה.

וגם היאך שיניף פלוגתא להסתפק אי דועלפנינו שרוב בינד ישראל או שיידוע לפנינו שרוב בינד נכרים. וע"כ דנה הוי בגדר רובא דליתיה קמן).

וכמפורש שם בירושלמי בהדיא אח"כ ר"ז שלח שאל כו' מה אתון משערין בהון רוב מן הנכרים או רובן מישראל א"ל לית אנו יכלין משערין בהון כו'. והשתא מדפריד הירושלמי עלה מגר שבא להתגיור כו'.

מוכח דגם שם חשיב זה רובא דליתיה קמן. וא"כ הדק"ל לר"ע ולר"מ יאסרו כל הגרים כו' והיאך הותרו הם עצמם לבא בקהל לשיטתם פנ"ל.

וגם מהירושלמי דמאי הנ"ל מוכח דל"ל בזה פדאמר הגמ' בחולין (די"ב רע"א) לר"מ דחייש למיעוטא דמ"מ היכא דלא אפשר מודה דלא חיישינו למיעוטא. דהכא ל"ל פן.

דנהי דלפירש"י שם בחולין (די"א ע"ב ד"ה היכא) דהא דמודה ר"מ היכא דלא אפשר היינו היכא שא"א לעמוד על הבירור בזה. ולא חייש ר"מ למיעוטא רק דומיא דקטן וקטנה שלכשיגדלו יתברר הדבר כו'.

לפ"ז לכאורה הנה י"ל הכא דמה"ט לא חייש ר"מ למיעוטא גבי גרים פיון שפאן א"א להתברר עוד אחר שפבר בלבב סנחריב כו'. ומ"מ קשה לר"ע דחייש שפא במקום סיניף נקב הנה (במכות שם) אע"ג דא"א לעמוד על הבירור בזה.

וכן בהא דס"ל בבכורות דחלב אינו פוטר מן הבכורה היינו בכל אופן אף בשא"א להתברר עוד. וא"כ אמאי לא חייש הכא למיעוטא ג"כ.

אלא דלר"מ ג"כ לא ניתא פלל למימר פנ"ל. דמדברי התוס' בחולין ובמכות מוכח דהא דמודה ר"מ היכא דלא אפשר היינו היכא דאם נחוש למיעוטא א"א פלל להתקיים דין הפתוב בתורה בהדיא.

דנה מוכרח. דבכ"ד מצינו דר"מ חייש למיעוטא אפילו במקום שא"א לעמוד על הבירור וכוונת רש"י נמי צ"ל ע"ד שכתבו תוס'.

ע"ש.

(ור"ע לא חייש למיעוטא טפי מר"מ. רק דברוצח ס"ל לר"מ דמיקרי לא אפשר דדוחק להעמיד הפסוק פגון שהנה קרום של מוח מגולה והנה שלם ובא זה ונקבו כו'.

ור"ע חשיב ליה אפשר ולאוקמי קרא בהכי. וכאן ל"ל פלל פן.

וגם אם נימא כפשטו דלא אפשר היינו היכא שא"א בע"א. מ"מ פאן אין זה בגדר לא אפשר.

דהא קיי"ל בקידושין (דע"ג ע"א) דקהל גרים לא איקרי קהל ומותרים לישא פסולות. וגם הא אפשר להם לישא משוחררות.

ותו דבאיסור זה דגר עמוני שאסור לבא בקהל גם האשה מונהגת שלא תינשא לו. (וע' יבמות דפ"ד ע"ב).

וא"כ הא הישראלית אפשר לה שלא תינשא לגר ולמה נתיר לה משום דהוא לא אפשר ליה כו'. (וכדמוכח בירושלמי נשם דזה לא מיקרי לא אפשר דאל"כ לא פריף מידי מגרים אהף דקמאי פנ"ל).

ומיהו אין להקשות כמו כן לר' יהושע שהוא התיר ליהודה גר עמוני במשנה דינדים. ולחזק סברא בתוס' בכורות (ד"כ ע"ב) חייש ר' יהושע למיעוטא היכא דאיכא חזקה בהדיה כו'.

ע"ש.

הא לק"מ.

דקא ליכא חזקה פלל בהדי המיעוט דאפילו למ"ד דיש בנכרי איסור חיתון ונישואין מדאורייתא קודם שנתגייר כו'. מ"מ לא שייף לומר בזה אוקמיה אחזקתיה שהיה מקודם שנתגייר.

דלא שייף חזקה אלא בדבר שי"ל שלא נשתנה הדבר מכמו שהיה בתחלה. אבל גר הרי כבר יצא מחזקתו הראשונה בנדאי (ול"ש לומר בזה מחזיקין מאיסור לאיסור דמילתא אחריתי היא שאינו שייף פלל לאיסור הראשון).

והא דאמרו בירושלמי אלא מעתה גר נשפא להתגייר אין מקבלין אותו הפנונה שלא יקבלוהו לבא בקהל. אבל פשיטא דמקבלין להתגייר מפל האומות כמ"ש הרמב"ם פי"ב מהא"ב הל' י"ז.

(ובזה ניחא לדברי הנו"ב (מ"ת חאה"ע סי' מ"ב) שתיירץ דברי הרמב"ם דס"ל דבני קטורה חייבין במילה ולא מהני לענין זה בלבול דסנחריב. משום דבב"נ לא אזלינן בתר רובא רק אחר שנתגייר אזלינן ביה בתר רובא.

והרבה י"ל בזה ואכמ"ל). ובזה ניחא ג"כ לדברי התוס' בחולין (ד"ה ע"ב ד"ה ר"ג) דלפירושים נשם דר"ג סתם ס"ל כר"מ דחייש למיעוטא לענין שחיטת פותים.

וגבי יהודה גר עמוני הודה ר"ג לר"י דסמכינן ארובא. דג"כ י"ל פנ"ל: ונראה לומר ביישוב הקושיות הנ"ל.

משום דעיקר ההיתר שאמרו גבי יהודה גר עמוני משום דכל דפריש מרובא פריש כדאייתא בגמרא דברכות הנ"ל. היינו רק משום דצריף להתירו לגמרי אף מאיסור דרבנן אבל משום ההיתר דאיסור דאורייתא קא לא בעינן רובא פלל, דספיקו נמי שרי מה"ת כמו ספק ממזר דמותר מה"ת דהא דדרשינן בקידושין (דע"ג).

(תמשה קהלי כתיבי (היינו ממזר ועמוני ומואבי ומצרי ונדומי, פן פירש"י ותוס' נשם) ואמרינן התם וחד למישרי שתוקי בישראל. (וכתב בת"י נשם דמקיש ממזר לקהל וכמו דמעטינן קהל ספק ה"נ גבי ממזר ממעטינן ממזר ספק).

אין דרשא זו מיוחדת רק לספק ממזר בלבד אלא דהך קהל מיותר הוא מפרש לכולהו
הנה קהלי דספיקות שרינו. ואין שום טעם וסברא פלל לדרוש זה לענגו ממזר טפי
מלכולהו אינה.

(ומצאתי שכ"כ בספר שעה"מ ספט"ו מהא"ב). וכמ"ש התוס' ביבמות ר"ד ע"ח) דגר
מצרי מותר בקהל ספק.

וממילא דה"ה להיפך דספק מצרי ג"כ מותר. רק דמדרבנן עשו מעלה ביוחסין לאסור
ספק ממזר.

כדאיתא בקידושין שם וה"ה לספק עמוני ומואבי ומצרי. ומעתה מיושב קושיותנו הנ"ל.
דכיון דמדאורייתא מותרים כל הגרים אחר שבילבל סנחריב כל האומות וספק עמוני
אסור רק מדרבנן. ולענגו להתירו מאסור דרבנן שפיר מהני לן טעמא דכל דפריש
מרבא פריש.

דאף לר"ע ור"מ דחיישי למיעוטא מ"מ באסור דרבנן לא חיישי למיעוטא. דהא ביבמות
(דקי"ט ע"א) ס"ל לר"נ דלא חייש ר"מ למיעוטא רק באסור פרת ולא באסור לאו.

וא"ל רבא מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא מה לי אסור פרת מה לי אסור לאו.
מבואר מזה דבאסור דרבנן לכ"ע לא חייש ר"מ למיעוטא.

וממילא י"ל דאף שהאסור בעצמו מדאורייתא רק דספיקו אסור מדרבנן גם כן לא
חיישי למיעוטא (ובסמוך יבואר בזה לדברי הרמב"ם). ואף באסור עשה י"ל דר"ע
ור"מ לא חיישי למיעוטא.

דלא אמרינו מה לי אסור לאו מה לי אסור פרת אלא בלאוין שחייבין עליהם מלקות
כמ"ש המגיה במל"מ ספ"א מהלכות יו"ט. וכ"כ בספר נו"ב (מ"ת חיו"ד סי' ע"ח)
דבאסור עשה לא חייש ר"מ למיעוטא.

וביותר י"ל כן לפמ"ש התוספות בחולין (די"ב ע"א) ובכ"ד דהא דחייש ר"מ למיעוטא
הוא רק מדרבנן. וכבר כתבו התוס' במנחות (דס"ח ע"א) דאין סברא לגזור להחמיר
בעשה כמו בלאו ע"ש.

ולפ"ז לענגו גר מצרי ואדומי דהני אסור עשה בלא"ה ניקח לר"ע ור"מ דלא חיישי פלל
למיעוטא בזה. ולענגו גר עמוני דהני בלאו מ"מ פיון דהקא מדאורייתא ספיקא שריא כנ"ל
ולענגו אסורא דרבנן לא חיישי למיעוטא וכנ"ל (ולקמן בסימן שאחר זה יבואר עוד
בראיות דר"ע ור"מ לא חיישי למיעוטא באסור עשה ולא באסור דרבנן).

והך דירושלמי דדמאי הנ"ל שהקשו לר"א דחייש למיעוטא אלא מעתה גר כו'. היינו
דר"א קאי ה"ם אמתני' דהתם אלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום הדבילה והתמרים
כו'.

וידוע דלשיטת רש"י ותוספות וכמה פוסקים קי"ל דתרומת פירות דרבנן. וא"כ למאי
דסבר בטעמא דר"א דחייש בזה למיעוטא היינו דאפילו באסור דרבנן חייש למיעוטא.

ומש"ה פריה עליו שפיר דא"כ בגרים ניהוש ג"כ למיעוטא דגר עמוני וכמבואר. ומסיק דר"א לא חש פלל למיעוטא רק דסבר רוב א"י נתונה כו'.

אבל לר"ע ור"מ לק"מ מגרים וכמו שביארנו. (ולשיטת הרמב"ם דס"ל דתרומת פירות דאורייתא.

אין להקשות עליה מהו ירושלמי. דלחד פירוש שם בירושלמי בלא"ה הוי רק מדרבנן ויש שם חילופי גרסאות.

וע"ש בפ"מ ובפירוש מהרא"פ כו' ואין להאריך יותר: ג אף לכאורה אפתי לא איפרק קושניו. דהקושניא במקומה לשיטת הרמב"ן (ספ"ט מהלכות ט"מ, ובכ"ד) דס"ל דהא דספיקא דאורייתא לחומרא בכל האיסורים הוא רק מדרבנן.

וכתב הרשב"א ונהר"ן דהרמב"ם למד זה מהא דדרשינו בממזר דממזר ספק יבא בקהל וסובר הרמב"ם דה"ה לכל האיסורים. א"כ אין מקום לדברינו הנ"ל במ"ש לר"ע ור"מ דחיישי למיעוטא דמ"מ מודים גבי גר עמוני דלא חיישינו למיעוטא משום דספיקן מותר מן התורה ובאיסור דרבנן סמכינן ארנבא פנ"ל דהא בכל התורה פולה נמי פה הוא דספיקא שריא ואפ"ה חיישי ר"ע ור"מ למיעוטא.

וא"כ מ"ש גר עמוני מכל האיסורים. אמנם י"ל דלק"מ.

דמידי הוא טעמא אלא להרמב"ן שפסק דאיסור הספיקות מד"ס. וכבר כתבו המהרי"ט והפר"ח על קושניית הרשב"א ונהר"ן שהקשו ע"ד הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן אם כן היא מביאין אשם תלוי על ספק חלב.

ותרצו דזהו גופא תליא בפלוגתא אי חתיכה אחת שנינו או חתיכה משתי חתיכות בעינן (בכריתות די"ז ע"ב). דלמ"ד דס"ל דמביאין אשם תלוי על חתיכה אחת ספק חלב ספק שומן לדידה מוכח דאיסור הספיקות מה"ת.

אבל למ"ד חתיכה משתי חתיכות דוקא דאיסתמוק איסורא (וכ"פ הרמב"ם) לדידה ס"ל באמת דבחתיכה אחת ספק חלב ספק שומן ליכא איסור דאורייתא פלל. יעו"ש בדבריהם.

וא"כ הא ר"מ בהדיא אמר בבבביתא בכריתות (די"ח ע"א) דמביאין אשם תלוי על חתיכה אחת ולא בעינן חתיכה אחת משתי חתיכות. ור"ע נמי ס"ל פן פדמוכח במתני' דכריתות (דכ"ב ע"א וסע"ב ור"ד כ"ג.

ע"ש).

וכ"כ בהדיא התוס' בסוכה (ד"ו ע"ב ד"ה ור"ש) ובסנהדרין (ד"ד ע"א ד"ה פולהו) דר"ע ס"ל דלא בעינן חתיכה משתי חתיכות. ע"ש.

(מיהו בתוספות נדה דט"ו ע"א ד"ה לא שעתה, כתבו עוד תירוץ אחר יעו"ש). והשתא שפיר י"ל אליבא דר"ע ור"מ דחיישי למיעוטא דלא חיישי ליה רק בכל איסורים שהספק שלקחם אסור מן התורה לדידהו גופייהו (דר"ע ור"מ הם עצמם הסוברים דספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה כיון דלא בעו חתיכה אחת משתי חתיכות וכנ"ל).

משא"כ בְּסֶפֶק מְמֹזֵר אוֹ סֶפֶק גֵּר עֲמוּנֵי וְכֵה"ג שֶׁהַסֶּפֶק מְנוֹתֵר מֵה"ת מוֹדוֹ ר"ע ור"מ דְּלֹא חִיָּיְשִׁינּוּ לְמִיעוּטָא פִּינּוּן דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן הוּא וְכַ"ל: ד וּמַעֲתָה נְבוּא לְבֹאֵר בְּסִתְרֵת דְּבָרֵי הַתּוֹסְפֹתָא וְהִירוּשְׁלָמִי בְּתֻשְׁבַּת ר"ע לְמַנְיָמִין גֵּר הַמְצָרִי דְהִנֵּה בְּקִיּוּשֵׁינּוּ (דע"ג) הַנְּ"ל.

בְּהָא דְאִמְרִינּוּ חֲמִשָּׁה קְהָלִי פְתִיבֵי כו'. פִּירֵשׁ"י וְתוֹס' הֵתֵם דְּקֵהֵל דְּכִתִּיב גְּבִי פְצוּעֵ דְפָא לָא חֲשִׁיב דְּלֹאוּ בְּפִסּוּלֵי יוֹחֲסִין קְמִישְׁתַּעֲי.

(וְהַתּוֹסְפוֹת פְּתִבוּ עוֹד דְּלֹא שְׁיִיף בִּיָּה קְהָל). אֲמַנְם בַּחֲוֵי הָרִיטָב"א שְׁם פְּתַב בְּשֵׁם הָרֵאָב"ד דְּקֵהֵל דְּכִתִּיב גְּבִי פְצוּעֵ דְפָא חֲשִׁיב בְּהִנֵּי חֲמִשָּׁה קְהָלִי אֲבָל קְהָל דְּכִתִּיב בְּמַצְרֵי וְאֲדוּמֵי לָא חֲשִׁיב דְּהָהוּא בְּהִתְרָא פְתִיב יָבֵא לְהֵם בְּקֵהֵל ה'.

וְכֵן הִסְכִּים הָרִיטָב"א ג"כ. וּלפ"ז לְשִׁיטַת הָרֵאָב"ד נִשְׁמַע ג"כ דְּסֶפֶק פְצוּעֵ דְפָא מְנוֹתֵר מֵה"ת.

וּכְמוֹ דְּדָרְשִׁינּוּ מְמֹזֵר וְנֵדָאֵי וְלֹא סֶפֶק כו'. וְכְמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ לְעֵיל דְּהָךְ קְהָל מְנוֹתֵר דְּדָרְשִׁינּוּ מִיְנֵיהּ וְנֵדָאֵי וְלֹא סֶפֶק לֹא עַל מְמֹזֵר בְּלַחֲוִדֵיהּ קֵאֵי רַק דְּהַדְרָשָׁא קֵאֵי לְפָרֵשׁ כָּל הַנֶּה חֲמִשָּׁה קְהָלִי דְּלֹא אָסְרָה תוֹרָה אֲלֵא הַנְּדָאִין וְהַתִּירָה הַסְפִּיקוֹת.

וּבִזְזָה א"ש פֶּסֶק הֶרְמֵב"ם וְהַטוּש"ע שֶׁפְּסִקוּ דַּפְצ"ד מְנוֹתֵר לִישָׂא אַחַת מֵהַסְפִּיקוֹת וְכַמ"ש הַב"ש (ס' ה' ס"ק ב') דַּבְּפַצ"ד נְמִי שְׁרִי מְדָרְשָׁא דְּבַקְהָל וְנֵדָאֵי לֹא יָבֵא וּבַקְהָל סֶפֶק יָבֵא (רַק שֶׁהַב"ש הִקְשָׁה דְּלִיתְסֵר מְדָרְבָּנּוּ כְּמוֹ סֶפֶק מְמֹזֵר.

וּכְבָּר תִּירְצוּ הָאֲחֵרוֹנִים דְּלֹא עָשׂוּ מַעֲלָה אֲלֵא בְּפִסּוּלֵי יוֹחֲסִין וְלֹא בְּפִסּוּלֵי הַגּוּף. אוֹ דְּכִינּוּ דְּלֹאוּ בַר אִילוּדֵי הוּא ל"ש לְמִיגְזֹר).

וּמִמִּילָא נְמִי י"ל דְּסֶפֶק פַּצ"ד מְנוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה וְכְמוֹ בְּמְמֹזֵר דְּמְמֹזֵר סֶפֶק יָבֵא מִשּׁוּם דְּמַקִּישׁ מְמֹזֵר לְקְהָל וְכַמ"ש הַת"י הַנְּ"ל. אֲבָל לְפִירֵשׁ"י וְהַתּוֹס' דְּקֵהֵל דְּכִתִּיב גְּבִי פַצ"ד אֵינּוּ מְהִנֵּי חֲמִשָּׁה קְהָלִי.

א"כ לֹא קֵאֵי עֲלֵיהּ הַדְרָשָׁא לְהַתִּיר הַסְפִּיקוֹת מִשּׁוּם דְּהָךְ קְהָל הַמְּנוֹתֵר קֵאֵי לְפָרֵשׁ רַק הִנֵּי חֲמִשָּׁה קְהָלִי וְכַדְמִשְׁמַע בְּפִסּוּגָא. וְא"כ לְדִידְהוּ י"ל דְּסֶפֶק פְצוּעֵ דְפָא אָסוּר מֵה"ת.

(וּלפ"ז מוֹכַח מֵהֶרְמֵב"ם וְהַטוּש"ע כְּפִירוּשׁ הָרֵאָב"ד). אַךְ לְעַנְּנָן סֶפֶק גֵּר מְצָרִי וְאֲדוּמֵי אִם מְנוֹתֵר בְּקְהָל.

הוּא אֵיפְכָא וְתִלְיָא ג"כ בְּפִלוּגְתָא הַנְּ"ל. דְּלְפִירֵשׁ"י וְתוֹס' דְּקֵהֵל דְּכִתִּיב בְּמַצְרֵי וְאֲדוּמֵי הוּא מְהִנֵּי חֲמִשָּׁה קְהָלִי מִמִּילָא סְפִיקוּ מְנוֹתֵר ג"כ דְּקֵאֵי עֲלֵיו ג"כ הַדְרָשָׁא דְּקֵהֵל וְנֵדָאֵי כו'. (וְהַתּוֹסְפוֹת דִּיבְמוֹת דַּע"ח הַנְּ"ל שֶׁפְּתִבוּ דְּסֶפֶק קְהָל מְנוֹתֵר גְּבִי גֵר מְצָרִי. הַתּוֹסְפוֹת לְשִׁיטַתְם בְּזָה וְכַמְבּוֹאֵר).

אֲבָל לַפ"ד הָרֵאָב"ד (וּלְפַמ"ש לְעֵיל שַׁכ"ד הֶרְמֵב"ם וְהַטוּש"ע ג"כ) י"ל דְּסֶפֶק גֵּר מְצָרִי אָסוּר מֵה"ת. פִּינּוּן דְּהָךְ קְהָל דְּכִתִּיב בְּמַצְרֵי וְאֲדוּמֵי אֵינּוּ מֵהַחֲמִשָּׁה קְהָלִי וְא"כ לֹא קֵאֵי עֲלֵיו הַדְרָשָׁא דְּהִתְרָא הַסְפִּיקוֹת.

וְאֵינּוּ לְהַקְשׁוֹת ע"ז דֹּא"כ הַדַּק"ל לַר"ע וְר"מ דְּחִיָּיְשִׁי לְמִיעוּטָא א"כ אַחַר שֶׁנִּתְעַרְבוּ כְּוָלָם מִבְּלוּל סְנַחְרִיב כו' יֵאָסְרוּ כָּל הַגְּרִים כְּקוֹשְׁיַת הִירוּשְׁלָמִי הַנְּ"ל. דִּינִישְׁבְּנוּ זֶה לְעֵיל מִשּׁוּם

דמדאורייתא ספק גר עמוני שרי ולגבי האיסור דרבנן כ"ע מודו דסמכינן ארנבא דכל דפריש מרנבא פריש כו'.

אבל השתא לפמ"ש דספק גר מצרי אסור מה"ת לפ"ד הרמב"ד ושכ"ד הרמב"ם והטוש"ע פנ"ל. א"כ עדיין יאסרו כל הגרים מחשש מצרי ואדומי דספיקן אסור מה"ת ואמאי לא חיישי ר"ע ור"מ הקא למיעוטא.

אמנם לק"מ דהא ביארנו לעיל (אות ב') דבאיסורי עשה נמי מודו ר"ע ור"מ דלא חיישינן למיעוטא וכנ"ל. והשתא שפיר מותרים כל הגרים לבא בקהל וליכא שום חששא בזה.

דלענין חשש גר עמוני הא ספק גר עמוני שרי מה"ת ולענין האיסור דרבנן סמכינן ארנבא. ולענין חשש גר מצרי דספיקו אסור מה"ת הא הוי רק איסור עשה ובזה לא חיישי למיעוטא כולל וסמכינן ארנבא לענין איסור תורה ג"כ.

ולק"מ.

אף י"ל דזה תליא בפלוגתא דתנאי אליבא דר"ע. דר"ע ס"ל דאין קידושין תופסין בתנייבי לאוין.

ותנא דמתני' דיבמות (דמ"ט ע"א) ס"ל אליבא דר"ע דדוקא בלאוין דשאר אין קידושין תופסין. וע' תוספות סנהדרין (דנ"ג ע"ב ד"ה לדבריו) ור' סימאי אליבא דר"ע ס"ל דאין קידושין תופסין בח"ל אפילו לאו דשאר רק באלמנה לכ"ג מודה כו'.

ור' ישעיהו אליבא דר"ע ס"ל דכל שאין לו ביאה בישראל כו' ואף באלמנה לכ"ג. ומבואר בגמ' דקידושין (דס"ח ע"א) ובכתובות (ריש דף ל') דאי ר' ישעיהו לאפוקי מטעמא דר' סימאי קאתי מ"מ מודה ר"ע בתנייבי עשה מצרי ואדומי דקידושין תופסין.

(וכש"כ לר' סימאי דמודה ר"ע בתנייבי עשה). אבל אי ר' ישעיהו טעמא דנפשיה קאמר אפי' בתנייבי עשה סבר ר"ע דאין קידושין תופסין (ורק בבעולה לכ"ג מודה דה"ל עשה שאש"ב כו').

והשתא למ"ד דבגר מצרי ואדומי אין ק"ת אליבא דר"ע. א"כ הדק"ל דיאסרו כל הגרים דניחוש למיעוטא דגר מצרי פנין דספק מצרי אסור מה"ת וכנ"ל.

ואף דבאיסורי עשה לא חיישי ר"ע למיעוטא מ"מ הקא בגר מצרי שנושא ישראלית עובר ג"כ בל"ת אח"כ על כל ביאה וביאה. פנין דאין קידושין תופסין כולל לדידיה ונהוי כמו פנוי הבא על הפנויה דחייב מלקות מל"ת דלא יהיה קדוש כמו שפסק הרמב"ם (פ"א מהלכות אישות ה"ד) ואפילו במינות לאיש אחד.

(ודלא כהרמב"ד שם. והה"מ שם הוכיח כהרמב"ם בזה מהא דאמרו חזקה אין אדם עושה בעילתו ב"ז כו').

ע"ש).

ואף דהא דהווי כל ביאותיו ביאות זנות הוא הפל מפת איסורו לבא בקהל שהוא רקבעשה (דמש"ה אין ק"ת לר"ע פנ"ל). מ"מ פנין דמספקינן שמה הוא גר מצרי וכל בעילותיו יהיו בעילות זנות שהוא בל"ת אמאי לא חיישי ליה ר"ע למיעוטא בכה"ג.

אמנם אדרבה בזה יתיישובו כל הסתירות בענין זה כמין חומר. ויהיה רוחא שמעתתא: ומעתה נאמר דר"ע נדאי ידע הא דא"ל ר"י לר"ג בתוספתא דינדים דלמזרים נתן להם הכתוב קצפה דמוכח מקרא.

רק דפליג וס"ל דאחר שישבו מצרים למקומן (והיינו מקץ ארבעים שנה אחר שהחריבו נ"נ פדכתיב בקרא). מ"מ מעת בלבול סנחריב שהושיב אנמות אחרים במקומן אותן אנמות נשארו שם גם אח"כ בעת שישבו מצרים למקומן הנשארים מהם.

ואף אחרי שבוותם מ"מ היו מעורבין יחד עם היושבים שם והרוב היו משאר אנמות. וכעין זה פתב הרמב"ן בחי' ליבמות שם ע"ש.

והלכך אף לאחר חזרתם מותרים מטעם דכל דפריש מרנבא פריש. ומעתה בכל גרים דעלמא לא שייך לאוסרם מחשש גר מצרי כיון דמצרים שבו כבר למקומן.

ואין לומר דמ"מ נחושש אולי נשארו אחר מהם במקום גלותו, זה אינו דהוא בנדאי מיעוטא דלא שכיחא דאפי' ר"מ לא חייש ליה (כדאייתא ביבמות דקי"ט ע"ב, ובע"ז דל"ד ע"ב וש"ד). רק בגר מצרי הפא ממקומו ממצרים דבזה נדאי אף דאמרי' דנתערבו שם ברוב משאר אנמות כנ"ל מ"מ בנדאי הוי מיעוטא דשכיחא כיון דמצרים שבו למקומן כנ"ל.

ונה תליא בהך פלוגתא. דלהך תנא דס"ל אליבא דר"ע דקידושין תופסים במצרי נאדומי א"כ החשש רק שפא הוא גר מצרי ועובר באיסור עשה ונהרי באיסור עשה מודה ר"ע, דלא חיישינו למיעוטא וכנ"ל.

משא"כ להאי תנא דס"ל אליבא דר"ע דאין ק"ת במצרי נאדומי לדידיה נדאי יש לחוש למיעוטא בזה כיון דאם הוא גר מצרי עובר באיסור ל"ת ג"כ וכנ"ל. והשתא א"ש ונגיחא הפל.

דמנימין שאמר שישא לבנו גיורת מצרית כו'. השיב לו ר"ע מנימין טעית.

ופירוש דבריו בזה תליא בפלוגתא דהני תנאי דפליגי אליבא דר"ע וכנ"ל. להך תנא דחייש ר"ע למיעוטא בזה ס"ל בפירוש דברי ר"ע דמנימין טעה משום דבעינו עד שיהיה ג' דורות מכאן וג' דורות מכאן.

דאין היתר מחמת בילבול סנחריב כיון שפבר חזרו למקומן וכנ"ל. והיינו הך דירושלמי ביבמות ובקידושין הנ"ל.

ולקה תנא דלא חייש ר"ע למיעוטא בזה דהוי רק איסור עשה. ס"ל בפירוש דברי ר"ע שפנימין טעה לגמרי שהוא עצמו מותר לישא ישראלית דהלכה שפבר עלה סנחריב ובלבל כו'.

והיינו הך דתוספתא דקידושין הנ"ל. וא"ש הפל בס"ד: ה ואולם מה שנראה לומר בדרך אחר בפירוש דברי הירושלמי דמאי הנ"ל בפשיטות יותר.

ולבאר שיטת הירושלמי. מהא דאמרינו בגמרא דנזיר (די"ב ע"א) אריב"י א"ר יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם.

וְכַתְּבוּ הַתּוֹסֵ' שֵׁם דְּאִינוּ אֶלְא קְנֹסָא בְּעֵלְמָא עַל שְׁעֵשְׂהָ שְׁלִיחַ סַתְּמָ וְלֹא פִירֵשׁ לוֹ כּו'. אֲבָל מְדִינָא אֵין פֶּאן אִיסוּר מְשׁוּם קְבוּעַ דְּכָל קְבוּעַ כַּמְעַ"מ דְּמִי דְכָשְׂאִין הָאִיסוּר נִיפְרָ לְעַצְמוֹ לֹא אֶמְרִינּוּ קְבוּעַ.

וּכ"כ הַתּוֹסֵ' בְּגִיטִין (דס"ד ע"א). אֶמְנָם דְּבַרֵי הֶרְמֵב"ן שֵׁם (הוּבָא בְּרֵשָׁב"א וּבְר"ן גִּיטִין שֵׁם, וּבַה"מ פ"ט מְהֵלְכוֹת אִישׁוּת) דְּמְדִינָא אִיסוּר דְחָשִׁיב קְבוּעַ אַע"פ שְׂאִין נִיפְרָ לְעַצְמוֹ. (וּכ"כ בְּהֶדְיָא בַש"מ בְּנִזִיר שֵׁם בְּשֵׁם ה"ר עֲזַרְיָאֵל ע"ש. וְע' בְּתוֹסֵ' פְּסוּחִים דָּף ט' ע"ב ד"ה הֵינּוּ).

וּבְתוֹסֵ' חוֹלִין דַּצ"ה ע"א וּבְזִבְחִים דַּע"ג ע"ב שְׁכַתְּבֵי ג"כ דְּקְבוּעַ הֵינּוּ דְּנֹקָא שְׂדִידוּעַ וְנִיפְרָ בְּמִקּוּמוֹ. וַיְבַנְּרָ לְקַמְּנָ).

וְהִיא פְּלִגְמַת הַפּוֹסְקִים בִּי"ד ס' ק"י בְּנִתְעַרְבוּ הַחֲנוּיּוֹת וַא"י בְּאִיזוֹ חֲנוּת הַבְּשָׂר טְרִיפָה אִי הָיִי קְבוּעַ אוֹ לֹא. (וְע"ש בְּש"ף ס"ק י"ד וי"ז. וּבַט"ז ס"ק ה'. וּבְרַמְ"א בַּסִּי קי"ד ס"י).

וּבְתַשׁוּבַת צ"צ ס' ל"ב). וְהִנֵּה לְכַאוּרָה קִשָּׁה לְדַבְרֵי הֶרְמֵב"ן וְסִינְעֵתוֹ דְחָשִׁיב קְבוּעַ אַע"פ שְׂאִינוּ נִיפְרָ בַּכַּה"ג.

א"כ תִּיקְשִׁי לַכ"ע דִּיאֶסְרוּ כָּל הַגְּרִים אַחַר שְׁבַלְבַל סַנְחֵרִיב אֶת כָּל הָאֲנוּמוֹת. דְּאוֹתָן אֲנוּמוֹת הָאִיסוּרִים לְבֹא בְּקֶהֱל שְׁנִתְעַרְבוּ בֵּינֵיהֶם ה"ל קְבוּעַ וְכַמְעַ"מ דְּמִי.

וְהִיאָף שְׁרִינּוּ לְבֹא בְּקֶהֱל מְטַעַם דְּכָל דְּפָרִישׁ מֶרְנָבָא פָּרִישׁ. וְהָא בְּנִזִיר שֵׁם דְּאִיתִיבִיָּה ר"ל לְר' יוֹחָנָן מִמַּתְנֵי דְּמִן סְתוּמָה כּו' וַא"ל קְאָמִינָא אֲנָא אִשָּׁה דְּלֹא נִיִּידָא כּו'.

וּכ"ת ה"ג נִיִּיד אִימּוֹר בְּשׁוּקָא אֲשַׁכְּחָה וְקָדִישׁ הָתָם הִזְרָא לְגִיחוּתָא כּו'. הָרִי דְכִינּוּ דְהִזְרָה לְגִיחוּתָא הִזְרָה"ל קְבוּעַ כְּדַמְעִיקְרָא.

אֶלְא דְרֵשׁ"י פִירֵשׁ שֵׁם (בַּד"ה א"ל) אִשָּׁה דְּלֹא נִיִּידָא דְּכָל כְּבוּדָה בַּת מְלָךְ פְּנִימָה וְהוֹאִיל דְּקַבִּיעָא כּו'. וּמִשְׁמַע דְּדוֹקָא בְּאִשָּׁה אֶמְרִינּוּ הַכִּי אֲבָל בְּאִישׁ שְׁדַרְכוּ לְהִיּוֹת נִיִּיד תְּמִיד לֹא אֶמְרִינּוּ כָּלֵל ד"ז דְּהִזְרָ לְגִיחוּתָא.

אַף בְּתוֹסֵ' סַפ"ק דְּכַתְּנוּפוֹת (דַּט"ו ע"א ד"ה דִּילְמָא) מְבַנְּרָ לְהֶדְיָא דְלַגְבֵי שׁוּם אָדָם לֹא שְׂיִיף לֹמַר כָּל דְּפָרִישׁ מֶרְנָבָא פָּרִישׁ מְשׁוּם דְּהִזְרָ לְגִיחוּתָהּ וְאַף בְּאִישׁ אֶמְרִינּוּ כּו'. ע"ש.

וְלַכַּאוּרָה הִנֵּה י"ל לְדַבְרֵי הֶרְמֵב"ן וְה"ר עֲזַרְיָאֵל וְדַעֲמִיָּהוּ דַּס"ל כַּפִּירֵשׁ"י דְּדוֹקָא בְּאִשָּׁה אֶמְרִינּוּ דְּהִזְרָא לְגִיחוּתָהּ וְלֹא בְּאִישׁ. וְס"ל ג"כ כְּדַבְרֵי הֶרְמֵב"ם וְהַטּוּש"ע שְׁפָסְקוּ כְּהַתּוֹסְפָתָא דִּינִידִים דְּמַצְרִים כְּבָר שְׁבוּ לְמִקּוּמָן.

וַא"כ מִיּוֹשֵׁב קוֹשְׁיָתָנוּ הַנ"ל לְפִי דַעֲתָם דְּקְבוּעַ שְׁנִתְעַרְבּ וְאִינוּ נִיפְרָ הָיִי קְבוּעַ א"כ יֶאֱסְרוּ כָּל הַגְּרִים עַכְשָׁיו מְשׁוּם דְּאוֹתָן אֲנוּמוֹת הָאִיסוּרִים בְּקֶהֱל ה"ל קְבוּעַ כַּנ"ל. וְהַשְׁתָּא לַק"מ כִּינּוּ דְּמַצְרִים שְׁבוּ לְמִקּוּמָן.

וּמְשׁוּם גַּר עַמּוּנֵי וּמוֹאֲבֵי לִיכָּא חָשְׁשָׁא דְהָא קִי"ל עַמּוּנֵי וְלֹא עַמּוּנֵי וּמוֹאֲבֵי וְלֹא מוֹאֲבֵי. וְאִין חָשְׁשׁ רַק בְּאִישׁ.

והא באיש לא אמרינו דהדר לניחותיה ושפיר שרי מטעם דכל דפריש מרנבא פריש.
אלא דמ"מ קשה ליחוש לגר אדומי.

דמפרי נאדומי נקבותיהן אסורות ג"כ ובאדום לא מצינו שחזרו למקומן. ותו דקשאי
לר"ג בתוספתא שם דא"ל אף גר מפרי פיוצא בו.

ולא אסיק אדעתיה דמפרי שבו למקומן. א"כ יאסרו כל הגרים משום דמפרי נאדומי
ה"ל קבוע וכנ"ל.

(אם לא ניא דס"ל כר"ש ביבמות (דע"ו ע"ב) דגם במפרי נאדומי נקבותיהן מותרות.
ולגבי האנשים הא כל דפריש כו' פנ"ל).

אף י"ל לפמ"ש לעיל דבגר עמוני ומואבי ספיקו שריא מה"ת כמו ספק ממזר וכנ"ל.
וא"כ אף דה"ל קבוע מ"מ הוי ספיקא ושרי מה"ת, וילענין איסור דרבנן לא התמירו
בקבוע שאינו נפך אף לדברי הרמב"ן וסייעתו הנ"ל.

(מיהו לפ"ז לדברי הראב"ד וסייעתו דלדידהו ספק גר מפרי נאדומי אסור מה"ת כמ"ש
לעיל (אות ד). ע"כ לומר דלא ס"ל הקא פדברי הרמב"ן הנ"ל דא"כ הדק"ל דמפרי
נאדומי ה"ל קבוע וכנ"ל).

אבל מדברי הפוסקים מוכח שלדעת האומרים דקבוע שאינו נפך הוי קבוע ה"ה אף
באיסור דרבנן ג"כ. ול"ל פנ"ל.

וא"כ קשיא. ומיהו מהא דספ"ק דיבמות (דט"ז ע"ב) בהא דאמרינו נכרי שקידש בזה"ז
חוששין לקידושין שמה מעשרת השבטים הוא ופריה הגמרא והא כל דפריש מרנבא
פריש.

אין להקשות מזה ע"ד הרמב"ן וסייעתו דקבוע שאינו נפך הוי קבוע דלק"מ. מלבד
די"ל כשיטת רש"י בנזיר הנ"ל דנוקא באשה אמרינו דהדרה לניחותה פנ"ל.

והתם ביבמות באיש קנימין (ולפ"ז לכאורה קשה לפירש"י שם ביבמות אהא דמשני
התם בדוכתי דקביעי דהינו משום דקבוע כמע"מ דמי. והא לשיטת רש"י גופיה באיש
לא אמרינו דהדר לניחותיה פנ"ל.

אף כעין זה הקשו עליו התוס' שם ופירשו בע"א, ודעת רש"י י"ל כעין סברת הרא"ש
גבי קבוע דרבנן דאפילו פירש ממילא אסור כו'. והובא בש"ך יו"ד סי' ק"י ס"ק ל"ו
ע"ש).

ובלאה"נ לק"מ דהתם פיון דנייד בשעת קידושין ואז י"ל דמרנבא פריש שוב אין נ"מ
אח"כ במה דהדר לניחותיה דאין לנו לדון שם כ"א על שעת הקידושין. וכמ"ש כה"ג
סברא זו בתוס' כתובות דט"ו ע"א סד"ה דילמא.

אף צ"ל להקושיא הנ"ל לדברי הרמב"ן וסייעתו דא"כ יאסרו כל הגרים אחר בלבול
סנחריב וכנ"ל. וכאן דצריכין לדון על כל ביאה א"כ פיון דהדר לניחותיה אסיר ונראה
ליישב ומתחלה נבאר בזה דברי התוס' בנזיר הנ"ל דס"ל דקבוע שאינו נפך לא חשיב
קבוע.

וְרֵאִיתִי בְּתֻשׁוֹת מֵהַרִּי"ט ח"ב (באה"ע סימן י"ח) שֶׁהַקְּשָׁה סְתִירָה בְּדַבְרֵי הַתּוֹס' מִמ"ש הַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין (ד"פ בְּסוֹפּוֹ) גְּבִי הַנְּסָקְלִין שְׁנֹתֵעֲרְבוּ בְּנִשְׁרָפִין שֶׁהַקְּשָׁה הַרִיב"ם לר"ת דְּאֵמַי לֹא נִיזִיל בְּתֵר רַבָּא וְנִדּוּנוּ בְּשִׁרְיָפָה וְתִרְצוּ שֵׁם בְּתִירוּץ בְּתֵרָא מִשׁוּם דַּה"ל קְבוּעַ וְכָל קְבוּעַ כַּמַּע"מ דְּמִי וּפְטוֹר מְדַאֲרֵי תֵּתָא דְסַפֵּק נְפֻשׁוֹת לְהַקְלִי.

(וכ"כ הַתּוֹסְפוֹת בְּזִבְחִים דַּע"א ע"א וּבְחֻלִין דִּי"א ע"ב). וּמוּכַח מְדַבְרֵיהֶם הֵכָא דְאַף שֶׁהַקְּבוּעַ אֵינוֹ נִפְקֵר רַק מְעוֹרָב בְּרוֹב מ"מ יֵשׁ לוֹ דִּין קְבוּעַ.

וְתִירְץ הַמַּהֲרֵי"ט דְּהֵתֵם לָאוּ עֵיקָר טַעְמָא מִשׁוּם קְבוּעַ אֲלָא מִשׁוּם דַּבַּע"ח נִיגְהוּ וּב"ח חֲשִׁיבֵי וְלֹא בְּטִילֵי עַכ"ד. וְדַבְרֵיו דְּחֻקִּים דְּהָא דַּבַּע"ח חֲשִׁיבֵי וְלֹא בְּטִילֵי הוּא מְדַרְבְּנָן וְאִין זֶה כְּנֻנַת הַתּוֹס' שֵׁם דְּמִבְּנָאָר מְדַבְרֵיהֶם בְּהִדְיָא דְּמְדַאֲרֵי תֵּתָא פְטוֹרִים מִשׁוּם דַּה"ל קְבוּעַ וְסַפֵּק נְפֻשׁוֹת לְהַקְלִי (וְדוּחַק לֹא מֵרַם שֶׁיְהֵא נִחְשָׁב סַפֵּק נְפֻשׁוֹת לְהַקְלִי לְפְטוֹר מְדַאֲרֵי"י ע"י מַה שֶׁהַחֲשִׁיבוּהוּ כַּמַּע"מ מְדַרְבְּנָן).

וְגַם בַּס' כו"פ בִּי"ד. סִי ק"י הַקְּשָׁה ג"כ מְדַבְרֵי הַתּוֹס' דְּסִנְהֶדְרִין הַנְּ"ל מְדַנְּפֵשִׁיָּה וְלֹא רָאָה דַּבְרֵי הַמַּהֲרֵי"ט הַנְּ"ל.

וְגַם הוּא לֹא מְצָא מַעֲנָה לִיְיָשֵׁב קוֹשְׁיָא זֹו. וְכִבְרַת כְּתִבְתִּי בַּמ"א לִיְיָשֵׁב לַפְמ"ש בְּסַפֵּר הַמְקַנָּה בְּקִידוּשֵׁין (דל"ב ע"א) דַּלְפַּמ"ש הַתּוֹסְפוֹת בְּסִנְהֶדְרִין (דַּע"ט ע"א) וּבַב"ק (דַּמ"ד ע"ב) דַּלְר"ש דַּס"ל נִתְפַּוּן לְהַרְוֵג אֶת זֶה וְהַרְג אֶת זֶה פְטוֹר לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ קְבוּעַ דְּקָרָא בְּזוֹרֵק אֶבֶן לְגוֹ אֲלָא בְּאֹמֶר לְאוֹתוֹ שְׁעוּמַד שֵׁם אֲנִי מִתְפַּוּן וְאִינוֹ נִפְקֵר מִי הוּא).

וּמִמִּילָא אֲלִיבָא דַּר"ש מוּכַח דְּאַף כְּשֵׁאִין הַקְּבוּעַ נִפְקֵר בְּמִקוּמוֹ ג"כ הָיִי קְבוּעַ מְדַאֲרֵי"י מִשָּׂא"כ לְרַבְּנָן דַּר"ש ס"ל דְּלֹא הָיִי קְבוּעַ אַא"כ נִפְקֵר הָאִיסוֹר בְּמִקוּמוֹ. וּלְפ"ז י"ל דְּהַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין הַנְּ"ל דְּקִיָּמִי אַמְתַּנְי' דְּנִסְקְלִין שְׁנֹתֵעֲרְבוּ בְּנִשְׁרָפִין דְּהַנְּשָׁרְפִין הֵם הָרוּב.

וְקוֹשְׁיַת הַרִיב"ם לר"ת דְּנִיזִיל בְּתֵר רַבָּא הַקְּשָׁיָא רַק לר"ש דְּאָמַר שֶׁיִּדּוּנוּ בְּסִקְלָה שֶׁהַשְּׁרִיפָה חֲמוּרָה דְּאֵמַי לֹא נִיזִיל בְּתֵר רַבָּא לְדוּנָם בְּשִׁרְיָפָה. וְע"ז שֶׁפִּיר תִּירְצוּ הַתּוֹס' מִשׁוּם דְּכָל קְבוּעַ כַּמַּע"מ דְּמִי וְהִינּוּ דַּר"ש לְטַעְמָה דַּס"ל דְּקְבוּעַ שְׂאִינוֹ נִפְקֵר ג"כ הָיִי קְבוּעַ מְדַאֲרֵי תֵּתָא.

(וְאִין לֹא מֵרַם דְּעִדְיִין תִּיקְשִׁי לְרַבְּנָן דַּר"ש הֵתֵם דְּאָמְרֵי יְדוּנוּ בְּשִׁרְיָפָה שֶׁהַסְּקִילָה חֲמוּרָה דְּלָמָּה לְהוּ ה"ט וְתִיפּוּק לִי דְּאֲזִלִּין בְּתֵר רַבָּא וְרַבָּא נִשְׁרָפִין נִיגְהוּ דַּלְרַבְּנָן דַּר"ש לֹא חֲשִׁיב קְבוּעַ כָּל שְׂאִינוֹ נִפְקֵר וְכַנְּ"ל הָא לַק"מ.

דְּהָא נ"מ לְדִינָא כְּשֹׁנֵתֵעֲרְבוּ נִסְקְלִין עִם נִשְׁרָפִין בְּמִסְפָּר שְׁוָה וְאִין כָּאֵן רֹוב כָּלָל דַּמ"מ צָרִיךְ לְדוּנָם בְּשִׁרְיָפָה מִטַּעַם שֶׁהַסְּקִילָה הִיא מִיְתָה חֲמוּרָה כו'). וּבְזֶה הָיָה י"ל בְּפִירֵש"י בְּסִנְהֶדְרִין (דַּע"ט ע"ב ד"ה ש"מ) שֶׁפִּירֵשׁ הוֹכַחַת הַגְּמָרָא דְּמוֹתְרָה לְדַבְּרַת חֲמוּרָה הָיִי מוֹתְרָה לְדַבְּרַת הַקְּלָל דַּל"כ הִיאָף נִתְחַיְיְבוּ בְּסִקְלָה כו'.

וְלִכְאוּרָה תְּמוּהָ דְּלָמָּה פִּירֵשׁ הַהוֹכַחָה מִמִּקְלָתָהּ דַּר"ש וְהָא כֵּן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ לְרַבְּנָן הִיאָף נִתְחַיְיְבוּ בְּשִׁרְיָפָה כו'. וְלַהַנְּ"ל י"ל דַּלְרַבְּנָן טַעְמָא מִשׁוּם דְּאֲזִלִּין בְּתֵר רַבָּא דַּבְכָּה ג' לֹא חֲשִׁיב קְבוּעַ.

מִיָּהוּ מְפִירֵש"י בַּסַּפ"ק דִּיבְמוֹת הַנְּ"ל ל"מ כֵּן. וִי"ל.

ועוד יש סתירה בד' התוס' בדין זה דקבוע שאינו ניקר. מהא דבמנחות (דכ"ג ע"א) דאר"ח נבלה בטילה בשחוטה שא"א לשחוטה שתעשה נבלה ושחוטה אינה בטילה בנבלה.

וכתבו שם התוס' וז"ל והיכא דקביעי ברה"ר ואינו יודע באיזו מהן נגע ספיקו טהור דכל קבוע פמע"מ דמי היכא דאפשר למינהוי פנותיה כו', עכ"ל. ומבואר דס"ל להתוס' דכל קבוע פמע"מ דמי אף שאין הקבוע ניקר במקומו ומעורב בתוך הרוב.

דאין לומר בכוננת התוס' דמיירי בניקר האיסור במקומו. (או שיש אחד שמפיר את האיסור דבכה"ג חשיב קבוע הניקר לפ"ד הרשב"א במ"ה והובא באחרונים ביו"ד סימן ק"י).

רק דמיירי דנגע באחד מהן והוא אינו יודע אם נגע בטמאה או בטהורה. דנה אינו.

דקא דין ביטול ברוב דמיירי בגמ' שם דנבלה בטילה בשחוטה ושחוטה אינה בטילה בנבלה משום מין במינו ע"כ מיירי בתערובת גמור שאין האיסור ניקר כלל לשום אדם דאל"כ לא שייך דין ביטול ברוב כלל פנודע.

וע"כ דמ"ש התוס' ע"ז דהיכא דקביעי ברה"ר כל קבוע פמע"מ דמי מיירי בכה"ג שאין האיסור ניקר כלל ואפ"ה חשיב קבוע. והנה נראה לומר דמ"ש התוס' בתולין ובזבחים דקא דקיי"ל דמדאורייתא חד בתרי בטל היינו היכא שמעורב ואינו ניקר האיסור ואין לו דין קבוע.

היינו דנדאי מסברא גרידא י"ל דאף באינו ניקר האיסור חשיב קבוע במקומו אף שאינו ניקר לנו. אלא דכיון דגלי קרא דין ביטול ברוב דחד בתרי בטל כשמעורבים יחד ממילא שמעינן מזה דבכה"ג לא חשיב קבוע כל שמעורב ואינו ניקר וכ"מ בר"ן שם.

(ול"מ להסוברים דגם בתערובת יבש ביבש נמי אתינן עלה מדין ביטול חד בתרי ונהפוך האיסור להיות היתר ומותר לאכול אף כולו כאחד. אלא דאף להסוברים דבתערובת יבש ביבש תולין על כאו"א לומר שזהו היתר ואסור לאכול כולו כאחד.

מ"מ שמענו שיש לילה פאן אחר הרוב ולא חשיב קבוע מאחר דבתערובת ביחד דנים בו דין ביטול ממש א"כ חזינו דיש לילה בו אחר הרוב עכ"פ. משא"כ כל היכא דלא שייך דין ביטול ברוב שוב יש לדון בו דין קבוע אע"פ שאינו ניקר לעצמו כיון דחזינו דחשיב כמו בעיניה ולא שייך ביה דין ביטול ואין לנו גילוי מקרא לאפוקי מתורת קבוע בכה"ג.

ומש"ה שפיר כתבו שם התוס' במנחות דכיון דשחוטה אינה בטילה בנבלה משום דהוי מב"מ ממילא שוב יש לו דין קבוע דכמע"מ דמי והנוגע באחד מהן ברה"ר ספיקו טהור. אלא דלפ"ז קשה דהפר"ח הביא קושניית הר"ש מקינון בספר פרייתות דיאסר כל העולם בתרישה וזריעה מטעם נחל איתן שהוא קבוע והוכיח מזה דכל קבוע שאינו ניקר לא חשיב קבוע.

ע"ש.

ואם ניקא דכל היכא דלא שייך ביטול ברוב חשיב קבוע אע"פ שמעורב ואינו ניקר כנ"ל. א"כ הדק"ל שיאסר כל העולם בתרישה וזריעה דבקרע לא שייך ביטול ברוב פדאיתא

בתוספתא בפ"ח דתרומות שאין הקרקע עולה בק"א וכ"מ במתניתין דתרומות פ"ט סוף משנה ה'.

וא"כ בנחל איתן למה לא יחשב קבוע לאסור את כל הקרקעות. ומצאתי שהאחרונים הקשו פן על הר"ש מקינון בספר פנפי יונה ובספר חו"ד.

מיהו נראה דיש לחלק דדוקא בדבר דלא שייך בו ביטול ברוב אף בתערובת שמעורב יחד עם הרוב וחשיב כאילו הוא בפ"ע ואין פח הרוב פועל עליו בזה אמרינו ג"כ שיש לו דין קבוע אע"פ שאינו ניקר וכנ"ל.

אבל גבי קרקע בקרקע דלא שייך ביטול ברוב דהטעם בזה רק משום שאינו ראוי להתערב יחד וכמ"ש הרמב"ם בפירושו המשנה בתרומות שם וע' שם בתוי"ט שפיאר דבריו. (וה"ט נמי דבמחנה לקרקע ל"ש ביטול כמ"ש רש"י בגיטין דנ"ד ע"ב).

ואולי י"ל בכוננת רש"י שם דמשום קבוע נגעו בו). וא"כ הרי בעצם לא יצאה קרקע מפלל כל הדברים שפח הרוב פועל עליהם רק מחמת שא"א להתערב יחד ל"ש תורת ביטול חד בתרי וכמו כל היכא שאין מעורבין יחד דל"ש דין ביטול.

אבל לא נשמנה דינו להיות יוצא מהפלל שהולכין אחר הרוב. ומש"ה נחל איתן לא חשיב קבוע פינון שאינו ניקר ושרי לתרוש ולזרוע בכל העולם דיש לילף אחר הרוב. ולק"מ.

אלא דלפ"ז י"ל מדברי התוס' בנזיר הנ"ל דס"ל דהתם לא חשיב קבוע מדינא והתם נמי גבי אדם באדם ל"ש ביטול ברוב כמ"ש הכו"פ ומדייק לה מלשון התוס' דסנהדרין הנ"ל. ועם היות שפשו"ת משאת משה מסיק דאדם באדם שייך ביטול ואף דבע"ח חשיבי ולא בטלי מדברנו מ"מ אדם באדם בטל טפי אף מדברנו.

מ"מ אין דבריו מוכרחים ואכמ"ל (ואולי י"ל דאדם באדם דלא בטיל היינו ג"כ רק משום דלא שייך ביה תערובת שלא יהיה ניקר לעצמו. ומ"מ ל"ח קבוע הנקר.

ודוחק): אלא י"ל באופן אחר לחלק בדין קבוע שאינו ניקר ויהיה רוחא שמעתתא ליישב כל השויות הנ"ל. וליישב ג"כ עוד קושיא מה שהקשה בס' המקנה בקידושין (דס"ד ע"ב) גבי קידושי את בתי הגדולה ואיני יודע אם הגדולה שפגדולות כו' דרמ"א פולן אסורות חוץ מן הקטנה שפקטנות דס"ל דמחית אינש נפשיה לספיקא.

והקשה שם לפ"ד התוס' בנזיר הנ"ל באומר לשלוחו צא וקדש לי אשה כו'. דמדינא אזלינן בתר רובא ולא חשיב קבוע פינון שאינו ניקר כו' והא דאסור בכל הנשים שפועולם הוא רק משום קנסא בעלמא על שעשה שליח סתם כו'.

א"כ ה"א אמאי אסר ר"מ לכל הבנות משום ספק א"א ואמאי לא אמרינו ה"א דכל דפריש מרובא פריש. וה"א אין סברא לקנוס את הבנות על מה שאמר אביהן סתם.

עכ"ד.

וע"כ נראה לומר דנדאי עיקר ענין קבוע דילפינו מקרא דוארב לו וקם עליו פרט לזורק אבן לגו כו'. היינו היכא שהאיסור ידוע וניפר במקומו וקביע בדוכתיה דהוי קבוע וכמע"מ דמי.

אלא דס"ל להפוסקים דכל שידיע לנו מקום האיסור והוא קבוע במקומו אז אף אם נמצא שם במקום ההוא היתר ג"כ ואין ניפר לנו איזה היתר ואיזה איסור ובעינינו הוי כמעורבת וא"י להבחין איזהו האיסור מ"מ חשיב זה קבוע בדבר דל"ש ביה ביטול ברוב כנ"ל.

פינן שעכ"פ ידוע ומבורר לנו מקום האיסור שהוא קבוע שם אף דאין ניפר לנו בין האיסור והיתר שישנם במקום הקבוע. (וי"ל דבכה"ג נמי נתמעט מקרא דוארב לו כו'.

אף באופן שאין מפירין איזה מהן ישראל כו'. ולר"ש מיירי קרא רק בכה"ג שפי' התוס' בסנהדרין והובא לעיל בשם ס' המקנה).

משא"כ אם אין ידוע כלל מקום האיסור איפה הוא שנאבד מקומו והספק בכל העולם איזה מקומו של האיסור פשיטא דבכה"ג אין זה חשוב קבוע. דכל חשיבות של קבוע הוא דקביע בדוכתיה במקום ידוע לנו משא"כ כשאבד מקומו אבד שמו שם קבוע והוי כשאר מעורבת (ופשיטא דלא נתמעט מקרא דוארב לו בכה"ג).

וכן מוכח בגמ' ספ"ק דיבמות לפי פירש"י שם לענין עשרת השבטים דהא דחוששין לקידושין היינו רק בדוכתי דקביעי בחלח וחוור כו' דשם חשיבי קבוע. משא"כ בעלמא אין חוששין לקידושין אף שפמה מהם הלכו לעלמא ג"כ מ"מ אין חוששין להם כלל, ולפ"ז אין פאן סתירה בדברי התוס'.

דבנסקלין שנתערבו בגשרפין שקביעותם במקום ידוע לנו רק שהם נתערבו בעינינו ואין מפיר להבחין ביניהם שהם במקום אחד בכה"ג חשיב שפיר קבוע וכמו עשרת השבטים בדוכתייהו.

משא"כ באומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם דהספק בכל העולם איזה מקום האשה המקודשת לו ואין פאן קבוע כלל וכנ"ל וכן לענין נחל איתן לא שייך לאסור כל העולם בחרישה וזריעה משום ספק נחל איתן שלא נודע מקומו כלל בעולם והשתא מיושב ג"כ קושיות המקנה בקידושתא את בתי הגדולה דר"מ אוסר לכל הבנות מספיקא דזה חשיב שפיר קבוע אף שלא נודע מי היא המתקדשת.

וכן בהך דמנחות בשחוטא שנתערבה בנבלה שפכתבו התוס' דזה חשיב קבוע והנוגע בא' מהן ברה"ר ספיקו טהור כנ"ל. מיהו כל זה בדבר דלא שייך ביה ביטול ברוב.

אבל היכא דיש דין ביטול ברוב ממילא אף בנדע מקום קביעות האיסור כל שאינו ניפר בטל ברוב היתר וכנ"ל: ומעתה י"ל דאף לפ"ד הרמב"ן וה"ר עזריאל שפי' בהך דנזיר באומר לשלוחו צא וקדש כו' דאסור בכל הנשים שבעולם מדינא מחמת דהוי קבוע מ"מ לא פליגי על סברתנו הנ"ל דכל שאין האיסור ניפר ולא נודע כלל מקומו בעולם אין לו דין קבוע.

דְּהִיא סְבָרָא נְכוּנָה וּבְרוּרָה. וְהֵתָם בְּנִזִיר שְׁאֲנִי דְכִיּוֹן שְׁמַחְזִיקִים שְׁהַשְׁלִיחַ קִידָשׁ לוֹ אִשָּׁה
וְהַשְׁלִיחַ וְעַדִּי הַקִּידוּשִׁין הֵם עֲצָמָם יוֹדְעִים אוֹתָהּ שְׁנִתְקַדְּשָׁה י"ל דְּזֵה חֲשִׁיב כְּמוֹ קְבוּעַ
הַנִּיכָר.

וּכְמ"ש הַרְשָׁב"א בְּמ"ה דְּכָל שְׁיֵישׁ אֶחָד שְׁיִודְעַע וּמְפִיר מְקוּם הַקְּבִיעוּת אַף שְׁלֹא נִודַע לָנוּ
חֲשִׁיב זֶה קְבוּעַ הַנִּיכָר. (וּמִיָּהוּ בְּגִיטִין דְּס"ד ע"א הַגִּיטָא בְּגִמְרָא הָאוּמָר לְשְׁלוּחוֹ כו' וּמַת
שְׁלוּחוֹ וְכ"ה בְּש"ע.)

וּי"ל כְּפָאן רַק מְשׁוּם שְׁהַעֲדִים יוֹדְעִים אוֹ י"ל כִּיּוֹן שְׁמַחְזִיקָה הִיָּה יְדוּעַ לְשְׁלִיחַ כו'. וְרֵאִיתִי
בְּפמ"ג בִּי"ד ס' ק"י שְׁהַרְגִישׁ בְּזֵה ע"ד הַתּוֹס' דְּנִזִיר.

אֵלָא שְׁהוּא פְתַב שְׁם דְּמְשׁוּם דְּהָאִשָּׁה הַמְקַנְדְּשָׁת הִיא עֲצָמָה יוֹדְעַת מְש"ה נְחֻשָׁב זֶה קְבוּעַ
הַנִּיכָר. וְיֵישׁ לְפַקְפַק בְּזֵה.

דְּאָנִן בְּעִינֵן שְׁאֲחַר יִפִּיר אֶת הָאִיסוּר וְלֹא הִיא עֲצָמָה שְׁהִיא בְּגִדָר עֲצָם הָאוּסָר. וְלְדַבְרֵי
הַפמ"ג ה"ל לְהַקְשׁוֹת כֵּן ע"ד הַתּוֹס' גְּבִי הַנְּסַקְלִין בְּנִשְׁרָפִין הַנְּ"ל דְּהִירֵי כָּל אֶחָד מְפִיר
א"ע כו'.

אֲבָל דְּבְרֵינוּ נְכוּנִים דְּמָה שְׁהַשְׁלִיחַ וְהַעֲדִים יוֹדְעִים וּמְפִירִים זֶה מְחֻשֵׁיב לִיָּה קְבוּעַ הַנִּיכָר.
וּי"ל שְׁזֵהוּ בְּאֲמַת טַעְמוֹ שְׁל הַרְמָב"ן.)

וּמְלַבֵּד זֶה י"ל עוֹד בְּדַבְרֵי הַרְמָב"ן שְׁם לְחַלֵּק בֵּין תַּעֲרֻכָת גּוֹפֵי הַדְּבָרִים זֶה בְּזֵה וְאִינֵן
נִיכָרִין דְּבַכָּה"ג לֹא חֲשִׁיב קְבוּעַ. וּבֵין הֵךְ דְּנִזִיר שְׁהָאִשָּׁה בְּעֲצָמָה הִיא לֹא נִתְעַרְבָה כְּלָל
וְהִיא יְדוּעָה וּמְבִנְרָת בְּמְקוּמָה וְהַסְפֵּק הוּא רַק עַל הַמַּעֲשָׂה הַפְּרָטִי דְּהֵינֵנוּ הַקִּידוּשִׁין אֶת
מִי קִידָשׁ הַשְׁלִיחַ.

דְּאֵם יְדַעְנוּ אִיזוֹ קִידָשׁ אֵין שׁוּם סְפֵק עַל עֲצָם הָאִשָּׁה הַמְתַּקְדְּשָׁת שְׁהִיא יְדוּעָה בְּמְקוּמָה
וְלֹא נִתְעַרְבוּ כְּלָל וּבַכָּה"ג י"ל דְּהִירֵי שְׁפִיר קְבוּעַ. (וּבְזֵה נִיחָא מ"ש בְּמַרְדְּכִי ספ"ט דב"ב
בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת מְהַר"ם בְּמִי שְׁנַפְל הַבֵּית עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ וְעַל ד' בְּנוֹתָיו יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל
אוֹמְרִים הָאִשָּׁה מְתָה רֵאשׁוּנָה כו' וְאִחִיָּה שְׁל לֹאָה אוֹמְרִים לֹאָה מְתָה אַחֲרוּנָה וְאָנוּ יוֹרְשִׁים
כְּתוּבָתָה, וּפְסֵק שְׁם דֹּאע"ג דְּהוּא בָּא מִד' פְּחוֹת מִפְּחַ רֵאוּבֵן וּד' בְּנוֹתָיו מ"מ לֹאָה שְׁקוּלָה
כְּנָגֵד כְּלוֹן דְּכָל קְבוּעַ כְּמַע"מ דְּמִי לְעַנְיֵן אִיסוּר וְה"נ לְעַנְיֵן מְמוֹן הָוִי קְבוּעַ כְּמַע"מ כו'.

וְלְכֹאזְרָה הָא כְּמוֹ דְּבֵאו"ה בְּאִינוּ נִיכָר הָאִיסוּר מִן הַהִיתָר לֹא חֲשִׁיב קְבוּעַ ה"נ לְעַנְיֵן מְמוֹן
כְּשֵׁא"א לְבָרַר מִי מֵת רֵאשׁוֹן וְאִין נִיכָר כְּלָל מִי שְׁיֵישׁ לוֹ שׁוּם זְכוּת בְּמְמוֹן זֶה אֲמַאי חֲשִׁיב
קְבוּעַ. וְלַהַנְּ"ל נִיחָא כִּיּוֹן שְׁהָאֲנָשִׁים עֲצָמָם לֹא נִתְעַרְבוּ וְהַסְפֵּק רַק עַל הַמַּעֲשָׂה מִי מֵת
בְּאַחֲרוּנָה כַּה"ג חֲשִׁיב שְׁפִיר קְבוּעַ.

וְשֵׁם הַבֵּיא רֵאזָה מְהַךְ דְּנִזִיר וּמוֹכַח דְּס"ל ג"כ כְּהַרְמָב"ן דְּהֵתָם הַטַּעַם מְשׁוּם קְבוּעַ וְלֹא
מְשׁוּם קְנָסָא כְּפִי הַתּוֹס'). וְאַחֲרֵי שְׁבִיאָרְנוּ כָּל זֶה.

הִנֵּה מְבוֹאָר דְּלִק"מ ע"ד הַרְמָב"ן הַנְּ"ל שְׁיֵיאָסְרוּ כָּל הַגְּרָמִים לְבֵא בַּקְּהֵל אַחַר שְׁבִיבְלָבֵל
סְנַחְרִיב כָּל הָאֲנוּמוֹת מְדִין קְבוּעַ כְּנ"ל. וְלִפִּי הָאֲמוּר כְּבָר נְשַׁמַּע דְּבַכָּה"ג לֹא הָוִי קְבוּעַ כְּלָל
אַף לִפ"ד הַרְמָב"ן וְכַמְבוֹאָר: ט וְהִנֵּה בִירוּשְׁלָמִי בְּשִׁבְתָּ ר"פ כְּלָל גְּדוּל אֵיתָא הֵתָם.

גדול שגשבה לבין העכו"ם כו' מונה ששנה ומשמר יום אחד כו' ויחוש לכל הימים כהדא קידש אשה בעולם ריב"א איתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל ר"י אומר חושש לכל הנשים כו' תמן יש לו תקנה יכול הוא לישא גיורת ומשותרת הקא מא"ל כו'.

ובקה"ע שם כתב דמהך ירושלמי מוכח פדברי הרמב"ן הנ"ל ולא פדברי התוס' בנזיר שם דטעמא דר' יוחנן דאוסר בכל הנשים שבעולם הוא משום קנסא על שצונה לקדש סתם ולא חש לתקלה דא"כ מאי פריה הירושלמי התם מינה על הך דגשבה לבין העכו"ם דאנוס גמור הוא ואין לאסרו משום קנס.

עכ"ד הקה"ע. ולכאורה נראה דמהך ירושלמי מוכח דקבוע שאינו ניכר לא הוי קבוע מדאורייתא.

וקא דא"ר יוחנן הקא דאוסר בכל הנשים שבעולם הוא רק איסור דרבנן. וזה מוכח מדמשנה הירושלמי תמן יש לו תקנה יכול הוא לישא גיורת ומשותרת דמוכח דאם לא היתה לו תקנה זו הוי מתירים אותו בכל הנשים.

ואי נימא דהוי הקא קבוע דאורייתא ומדאורייתא אסור בכל הנשים א"כ אין להתירו אף אם לא היתה לו תקנה. (אם לא נימא דעשה דפ"ר יהיה דוחה איסור ספק ערוה. וזה אינו. וגם בנדאי הירושלמי לא פיון לזה).

א"ו דחומרא דרבנן היא ולא גזרו אלא היכא דאפשר ויש לו תקנה. (ולפ"ז י"ל בהא דהירושלמי נקט במילתיה דר' יוחנן קידש אשה בעולם דמשמע שקידש הוא בעצמו.

ולא פדאיתא בגמרא דידן דא"ר יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש כו'. די"ל דלהירושלמי ס"ל דבאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אינו אסור בכל הנשים פיון דהך חזקה דשליח עושה שליחותו לא אמרינן אלא לחומרא פדאיתא בגיטין (דס"ד ע"א).

וקא דאסרינן ליה בכל הנשים מטעם קבוע שאינו ניכר זהו ג"כ רק חומרא דרבנן פנ"ל ולא החמירו פנ אלא בקידש בעצמו אבל באומר לשלוחו צא וקדש כו' די"ל דלא קידש כלל והחזקה דשע"ש היא רק לחומרא ותרי חומרי בהדדי לא מתריבין).

וכעין זה י"ל על קושניית הקה"ע ע"ד התוס' דנזיר מהך ירושלמי דמוכח דאין הטעם שם משום קנסא דא"כ מה פריה מינה אהא דגשבה לבין העכו"ם פנ"ל. די"ל דהתוס' בנזיר לא כ"כ רק באומר לשלוחו צא וקדש כו' דבזה לא אסור רק משום קנסא דמדינא אין להחמיר כ"כ פיון דאף בנדאי קידש אינו אסור רק מדרבנן בכה"ג ולמה יחמירו עוד פאן שאין יודעים כלל שקידש רק מחמת חזקה שע"ש דאמרינן לחומרא (ובפרט לפמ"ש התוס' בגיטין שם עוד טעם אחר דכאן ל"ש כ"כ חזקה שע"ש דאין בידו לקדש שמה לא מתרצה כו', ע"ש).

וי"ל דהתוס' בנזיר שכ' בקצרה ג"כ סמכו על דבריהם בגיטין. וכמו שמצינו בכ"ד בתוס' שקיצרו במ"א כו').

ולעומת זה י"ל דטעמא דקנסא שנייה טפי באומר לשלוחו צא וקדש לי כו' שקנסוהו על שצונה לקדש סתם ולא חש לתקלה כמ"ש שם בתוס'. משא"כ בקידש בעצמו כו'.

והתוס' בנזיר פירשו לפי האמור בגמרא דידן ולק"מ מהירושלמי. אלא דלכאורה קשה
לפמ"ש המג"א (ר"ס שד"מ) בהולך במדבר ואינו יודע אימתי שבת כו' דאע"ג דרוב
ימים הם חול מ"מ יום השבת חשיב קבוע.

וא"כ הירושלמי נשם דמיירי בנשבה לבין העפוי"ם ואינו יודע אימתי שבת דזה הוי קבוע
דאורייתא לפ"ד המג"א הנ"ל. וא"כ הא דפריה עלה ונחויש לכל הימים פהדא דקידוש
אשה כו'.

הוא תמוה. דהתם בקידוש אשה הוי איסורא דרבנן כנ"ל.

ומה לו לדמות הענינים ולתלות איסור דאורייתא באיסור דרבנן. (והל"ל הכא רק
דמשום פ"נ התירו פאן איסור דאורייתא.

ולא שינה מידי להך דקידוש אשה כו'). ונראה לפ"ש בדברי המג"א דמ"ש דיום השבת
בין ימי החול חשיב קבוע.

ג"כ אינו מדאורייתא רק קבוע דרבנן דבלא"ה י"ל דכיון שעיקר דין קבוע נלמד מקרא
דנארב לו וקם עליו כו' לא למדנו משם רק בתערוכת גופים או חתיכות שהקבוע הוא
גוף האיסור.

ולא בתערוכת זמן בין הזמנים שהזמן אינו עצם האיסור אלא שהאיסור תלוי בזמן וליכא
למילף קבוע זה מקרא רק דהוי קבוע מדרבנן. ושפיר מדמה זה הירושלמי להך דקידוש
אשה כו' שיאסר מדרבנן.

ומשני התם יש לו תקנה כו'. ומיהו היכא שנתערב האיסור ונאבד מקומו והספק הוא
בכל העולם איה מקומו בכה"ג לא חשיב קבוע אפי' מדרבנן כמ"ש לעיל: ועתה שוב
אשוב לבאר הירושלמי דרפ"ב דמאי הנ"ל דפריה לר"א אלא מעתה גר הבא להתגייר
אין מקבלין אותו כו' דנדאי לא מצוי להקשות פן לר"ע ור"מ דחיישי למיעוטא שיאסרו
פל הגרים מחשש גר עמוני ומואבי כו'.

דקא לק"מ. אי משום דחשיב רובא דאיתיה קמן (כמ"ש לעיל אות א').

ואי משום דספיקן מותר מה"ת (כמ"ש לעיל אות ב'). רק אהא דר' אלעזר מקשה שפיר
דקא דאמר נשם מתחלה רוב א"י נתונה בי"ד כו' ור"א חייש למיעוטא.

אין הכוונה דס"ל כר"ע ור"מ דחיישי למיעוטא דאין סברא לומר בפלוגתא דאמוראי
דהכא ר"י ור"א שיפלגו בפלוגתא דתנאי אי חיישינן למיעוטא. רק דמתחלה סבר
הירושלמי דהכא נוקא חייש ר"א למיעוטא וכדאמר התם ר"א חייש למיעוטא פהדא
סדקייה שהיא מסתפקת יום אחד מן האיסור נעשה אותו היום הוכיח לכל הימים דמשום
יום אחד חששו לכל הימים.

ונהו מדין קבוע דרבנן דחשיב קבוע אף ביום בין הימים פסברת המג"א הנ"ל. וע"ז
שפיר מקשה ר' יוסי מגר שפא להתגייר דנימא דאין מקבלין אותו אני אומר מעמון
ומואב הוא.

וע"כ דבכה"ג לא הוי קבוע אף מדרבנן כיון שנותערו בו בכל העולם וכנ"ל ולא דמי להדא סדקניה שהיא מסתפקת יום אחד מן האיסור כו'. דהתם שפיר אסרו כל הימים משום יום אחד דהוי קבוע מדרבנן וכנ"ל.

משא"כ גבי גרים כו'. כמבואר לעיל.

וה"נ לענין דמאי דפירות ישראל ופירות נכרי מעורבים דהנכרי גופיה זימנין שהוא קונה מישראל וכן להיפך וכמ"ש המפרש שם. ובכה"ג יש לנו לילף אחר הרוב ואין לו דין קבוע כלל אף מדרבנן וכנ"ל.

ומסיק הירושלמי דר"א באמת לא חייש למיעוטא כלל. רק דסבר ר"א רוב א"י נתונה בי"ד כו'.

אבל להניי תנאי דחיישי למיעוטא לא שייך כלל קושיות הירושלמי כנ"ל. וא"ש: סימן מ א ע"ד מ"ש בסימן הקדום אות ב'.

וכ"כ לעיל סי' א' אות ג'. דאף למ"ד דחייש למיעוטא לא חייש רק באיסור תורה אבל באיסור דרבנן מודה דלא חיישינן למיעוטא (אף בכה"ג דאין להתיר מחמת ספק דרבנן).

וכמבואר מגמרא דיבמות (דקי"ט ע"א דמייני התם לר"מ דחייש למיעוטא). דא"ל רבא לר"נ מפדי הא דאורייתא והא דאורייתא מה לי איסור לאו מה לי איסור פרת.

ומזה משמע דבאיסור דרבנן שפיר י"ל דלא חייש ר"מ למיעוטא וגם בלא"ה לפמ"ש התוס' בחולין (די"ב ע"א) ושאר דוכתי דר"מ דחייש למיעוטא זהו רק מדרבנן א"כ בנדאי י"ל דהא דמחמיר ר"מ מדרבנן לחוש למיעוטא היינו רק באיסור דאורייתא.

וגדולה מזו י"ל דאף באיסור עשה לא חייש ר"מ למיעוטא. וזהו עפ"י מ"ש במל"מ ספ"א מהל' יו"ט דלא אמרינן מה לי איסור פרת מה לי איסור לאו אלא בלאו שיש בו מלקות.

וכ"כ בנו"ב (מ"ת חיו"ד סי' ע"ח) ע"ש. ועוד י"ל פן מטעם אחר לפ"ד התוס' הנ"ל דר"מ חייש למיעוטא רק מדרבנן.

ויכבר פתבו התוס' במנחות (דס"ח ע"א) דאין סברא לגזור ולהחמיר בעשה כמו בלאו כו'. ובדברינו אלה יתנה רונחא שמעתתא ליישב בכמה סוגיות.

ומתחלה נבאר בהא דאיתא בברכות (דנ"ג ע"א) ת"ר הנה מהלך חוץ לכפר ונהריס ריח כו' אם רוב ישראל מברך ר' יוסי אומר אפי' רוב ישראל אינו מברך מפני שבנ"י מקטרות לכשפים אטו פולקו כו' ה"ל מיעוטא לכשפים ומיעוטא נמי לגמר את הפלים כו'.

ולכאורה קשה דלמה הוצרך הגמרא לומר טעמא דמיעוט נמי לגמר את הפלים מה שלא הוזכר מזה כלל בדברי ר' יוסי. והא טעמא דמקטרות לכשפים לחוד סגי.

דאע"ג דהוי מיעוטא י"ל דר' יוסי לטעמיה דחייש למיעוטא כדאיתא ביבמות (דס"ז ע"ב) לענין אכילת תרומה. (מיהו לפ"ד הר"ן שהבאתי לעיל סי' א' אות ד.

ניחא הכא. אבל להתוס' והראשונים שם תיקשי הכא).

ולפי דברינו ניקח דר' יוסי דאמר הקא אינו מברך ל"ל דלטעמיה משום דחנינש למיעוטא דזה אינו. ולענין ברכה שפיר יש לברך מחמת הרוב דהא דקיי"ל דספק ברכות להקל היינו משום חשש מברך ברכה שא"צ דעובר בלא תשא פדאמרינו בברכות (דל"ג סע"א).

ויכר פתבו התוס' בר"ה (דל"ג ע"א ד"ה הא ר"י) דאיסור זה דמברך ברכה שא"צ הוא רק מדרבנן (והוכיחו פן מהא דחוזר וקורא אמת וניציב מספק כו'. והארכתי מזה במ"א). וכ"כ הרא"ש בפ"ק דקידושין (סי' מ"ט). וא"כ לענין ספק ברכה לכ"ע לא חיישינו למיעוטא ויש לברך מחמת הרוב.

ואף לדברי הרמב"ם דמשמע מדבריו דאיסור מברך ברכה שא"צ הוא מדאורייתא (ממ"ש הרמב"ם בפ"א מהל' ברכות הט"ו ובסוף הל' שבועות ומדבריו בתשובה ונתבאר לעיל בסי') מ"מ בנדאי לא חמיר יותר ממוציא ש"ש לבטלה דהוי באזנהרת עשה כדאימא בתמורה (ד"ד ע"א).

והא גם באיסור עשה לכ"ע לא חיישינו למיעוטא כנ"ל. אף לכאורה יש לדחות ראיה זו. דלעולם י"ל דר' יוסי חנינש למיעוטא אף באיסור דרבנן. והא דאיצטריך הגמרא בברכות שם לפרש טעמיה דר' יוסי משום דמיעוטא נמי לגמר את הכלים היינו כדמסיק ע"ז דאישתכח רובא דלאו לריחא עביד וכל רובא דלאו לריחא לא מברך.

ומשמע מל' הגמרא דבמחצה על מחצה הנה מברך. וכדאמר שם הגמרא מתחלה בברכות במהלה חוץ לברך וראה אור כו' דבמחצה על מחצה מברך ע"ש.

וכש"כ ברוב במקום מיעוט דמברך לר' יוסי. ולכאורה יש להוכיח פן. דאל"כ למה ליה להגמרא למימר פלל דמיעוטא לגמר את הכלים. הא ר' יוסי שם מיירי בעיר שרוב ישראל ומיעוט עכו"ם.

וא"כ הל"ל סמך מיעוטא דכשפים למיעוטא דעכו"ם וה"ל פלגא. (דסמך מיעוטא למיעוטא וה"ל פלגא, פדאמרינו בקידושין דע"ג ע"א, ובכ"ד).

א"ו משום דבמחצה על מחצה הנה מברך. ורק משום דאיכא ג' מיעוטי דעכו"ם ודכשפים ולגמר מש"ה ה"ל רובא ואינו מברך.

וא"כ נדחית ראיתנו הנ"ל. אכל זה אינו.

דהא דאמרינו שם במהלה חוץ לברך וראה אור דמברך בעיר דמחצה ישראל ומחצה עכו"ם. טעמא דמילתא דמברך במחצה על מחצה אע"ג דספק ברכות להקל.

היינו דכיון דבעכו"ם גופיה איכא אור דהיתרא דמברכין עליו. וממילא במחצה ישראל ומחצה עכו"ם אישתכח דרובא דהיתרא הוא.

וכ"כ הפר"ח ביו"ד סי' קי"ד. ולענין ריח בשמים בעיר דמחצה ישראל ומחצה עכו"ם ג"כ הנה י"ל לפ"ד הפוסקים דבשמים של עכו"ם שלא במסיבה מברכין עליו, וכגירסתנו בגמרא וכ"פ בש"ע ס"ס רי"ז ור"ס רצ"ז.

וע"ש בט"ז. וא"כ י"ל בְּמַחְצָה על מַחְצָה ג"כ דה"ל רַבָּא לְבַרְהוּ עֲלֵיו פִּינּוּ דְאִיפָא רִיחַ בְּשָׂמִים דְּעַכּוּ"ם גּוּפְיָהּ שְׁלֵא בְּמִסְיָבָה דְּמַבְרַכִּין עֲלֵיו אַף רְאִיתִי בִּס' מַעְדָּנֵי יו"ט על הָרָא"ש שָׁם שְׂכ' דְּגַבֵּי בְּשָׂמִים אִין לְבַרְהוּ בְּמַחְצָה על מַחְצָה.

דְּבַחְשֵׁשׁ עַכּוּ"ם יֵשׁ לְהַחְמִיר כּו' ע"ש. וּבְמָה שְׁהַקְשִׁיתִי דְּלָמָּה לֹא מְשַׁנֵּי הַגְּמָרָא הֵתָם סְמוּךְ מִיַּעוּטָא דְּכֻשְׁפִּים לְמִיַּעוּטָא דְּעַכּוּ"ם וְה"ל פְּלַגָּא כּו' (וְלָמָּה לִּיהָ לְמִימַר פְּלַל מְשׁוּם דְּמִיַּעוּטָא לְגַמַר פְּלִים).

י"ל בְּזָה דְּלֹא אָמְרִינוּ סְמוּךְ מִיַּעוּטָא לְמִיַּעוּטָא וְה"ל פְּלַגָּא אֶלָּא בְּרַבָּא דְּלִיתְהָ קָמָן מִשָּׂא"כ בְּרַבָּא דְּאִיתָא קָמָן דְּהוּי מִיַּעוּטָא פְּמָאן דְּלִיתְהָ לֹא אָמְרִינוּ סְמוּךְ מִיַּעוּטָא כּו'. (וְאִף לְעֵינֵי סְמוּךְ מִיַּעוּטָא לְחֻזְקָה מְחַלְקִים בֵּין רַבָּא דְּאִיתְהָ קָמָן כּו'.

וכ"מ בְּרַש"י בְּקִדּוּשֵׁין ד"פ סע"א). ומש"ה בְּעִיר שְׁרַבְבָּה יִשְׂרָאֵל וּמִיַּעוּט עַכּוּ"ם מִיַּעוּטָא פְּמָאן דְּלִיתְהָ בְּמָקוֹם רַבָּא דְּאִיתְהָ קָמָן וְל"ל בְּזָה סְמוּךְ מִיַּעוּטָא לְמִיַּעוּטָא.

וְשִׁפִּיר הַנּוֹצֵר הַגְּמָרָא לֹמַר דְּמִיַּעוּט לְגַמַר אֶת הַפְּלִים כּו' וְעוֹד יֵשׁ לְחַלֵּק בְּאִפְסוּן אַחַר. דְּלֹא אָמְרִינוּ סְמוּךְ מִיַּעוּטָא לְמִיַּעוּטָא וְה"ל פְּלַגָּא אֶלָּא פְּשִׁנֵּי הַמִּיַּעוּטִים הֵם מַעְנִין אֶחָד וּמַצְטַרְפִּין שְׁנֵיהֶם בְּהוּ מִלְתָּא גּוּפְיָהּ לְהַחְשִׁיבוּ כְּמוֹ פְּלַגָּא.

וּכְמוֹ דְּסַמְכִינוּ הָכָא מִיַּעוּט דְּלְכֻשְׁפִּים וּמִיַּעוּטָא דְּלְגַמַר אֶת הַפְּלִים דְּבַתְרוּנוּיְהוּ חַד טַעְמָא דְּאִין מְבַרְכִין עֲלֵיו מְשׁוּם דְּלֹא לְהַרִיחַ נִיגְהוּ וּמַצְרִיפִינוּ לְהוּ יַחַד וְה"ל פְּלַגָּא דְּלֹא לְהַרִיחַ מִשָּׂא"כ בְּמִיַּעוּט עַכּוּ"ם דְּהִיא לְרִיחָא עֲבִידָא רַק דְּאִסוּר לְבַרְהוּ עֲלֵיו מְטַעַם אַחַר.

בְּכַה"ג לֹא סַמְכִינוּ תְּרֵי מִיַּעוּטֵי לְהַדְדֵי פִּינוּ שְׂאִינָם מַעְנִין אֶחָד. (וכה"ג כ' בש"מ לְפַתְנוּבוֹת ד"ט ע"א) בְּסוּגָיָא דַּפ"פ לְעֵינֵי הָא דְּאָמְרִינוּ סְמוּךְ מִיַּעוּטָא לְפְּלַגָּא וְה"ל רַבָּא דְּזָהוּ דּוֹקָא פְּשִׁהּ מִיַּעוּט וְהַפְּלַגָּא הֵם מְטַעַם אֶחָד.

מִשָּׂא"כ הִיכָא דְּהוּ מְשַׁנֵּי טַעְמִים וְכָל אֶחָד עוֹמֵד בַּפ"ע כּו' ע"ש). וּבְסַבְרָא זֹו יִתְיַשְׁבוּ פְּמָה קְוִשְׁיוֹת שְׁהַקְשׁוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּדִין סְמוּךְ מִיַּעוּטָא לְמִיַּעוּטָא בְּכַמָּה דְּוֹכְתֵי.

וּמַעַתָּה אַחַר שְׁנוּתְבָאָר דְּמַסְפַּק אִין לְבַרְהוּ הָכָא כְּמוֹ בְּעַלְמָא דְּסַפַּק בְּרַכּוֹת לְהַקְל. א"כ הַדָּק"ל דְּלָמָּה לֹא מְשַׁנֵּי הָכָא דַּר' יוֹסִי לְטַעְמָיָה דְּחִינֵישׁ לְמִיַּעוּטָא וְהָכָא מְשׁוּם מִיַּעוּט דְּלְכֻשְׁפִּים לְחוּד ס"ל דְּאִין מְבַרְכִין.

(וּכְמוֹ בְּסַפַּק לְדִין דְּאִין מְבַרְכִין). וּמוּכַח כַּמ"ש לְעֵיל דְּאִף מ"ד דְּחִינֵישׁ לְמִיַּעוּטָא מ"מ בְּאִסוּר דְּרַבְּנָן לֹא חִינֵישׁ וְכֹן נָמִי בְּאִסוּר עֲשֵׂה וְכַנ"ל.

וּלְק"מ: ב עוֹד יֵשׁ לְהַבִּיא רְאִיָּה לְדְּבָרֵינוּ דְּבְּאִסוּר דְּרַבְּנָן כ"ע מוֹדוּ דְּלֹא חִינֵישִׁינוּ לְמִיַּעוּטָא. מְהָא דְּאִיתָא בְּגַמ' דְּגִיטִין (דַּמ"ה ע"ב) בְּהָא דַּס"ת שְׁכַתְּבוּ מִין יִשְׂרָאֵל פְּתָבוּ נְכָרֵי יַגְנִז כּו' דְּתַנְיָא לּוֹקְחִין סְפָרִים מִן הַנְּכָרִים בְּכ"מ כּו' וּמַעַשֵׂה בְּנְכָרֵי א' בְּצִידָן שְׁהִיָּה כּוֹתֵב סְפָרִים וְהַתִּיר רַשְׁבַּ"ג לְיַקַּח מִמֶּנּוּ כּו'.

וְקָשָׁה לְפִי הֵךְ סַבְרָא שְׁפַתּוֹס' דְּבְּכּוֹרוֹת (דַּף כ' ע"ב) דְּרַשְׁבַּ"ג ס"ל דְּחִינֵישִׁינוּ לְמִיַּעוּטָא (וְאִפְ"י בְּלֹא חֻזְקָה בְּהַדְיָא). וְהָא בְּגַמְרָא דְּחַוְלִין דִּי"ג ע"ב פְּרִיָּהּ הַגְּמָרָא וְנִיחוּשׁ שְׂמָא מִין הוּא וּמְשַׁנֵּי א"ר נַחְמָן אַרְב"א אִין מִינֵין בְּנְכָרִים.

והא קחזינו דאיכא אימא אין רוב נכרים מינין כו'. והשתא היכא שרי רשב"ג ליקח ספרים מן הנכרים ונניחוש ששם מיין הוא וה"ל ס"ת שפתיבו מין דישפרי.

ואף דרוב נכרים אינם מינין מ"מ הא רשב"ג חייש למיעוטא ומיעוטא איכא פדאמר בחולין שם. א"ו משום דהכא ליכא חשש איסור דאורייתא דהא דאסור לקרות בס"ת פסול, וכן בספר שפתיבו מיין אינו רק איסור דרבנן ובאיסור דרבנן לכ"ע לא חיישינו למיעוטא.

(ואף דמתמת ספק דרבנן אין להתיר הכא לקרות בו ולצאת י"ח בקריאה זו דכמה אחרונים ס"ל דחזקת חיוב הוי כמו חזקת איסור. מ"מ למיעוטא לא חיישינו בדרבנן בכל ענין).

אלא דלכאורה יש לדחות. דהא בלא"ה קשה לכולהו תנאי דחיישי למיעוטא א"כ לדידהו שחיטת נכרי תאסר בהנאה ג"כ דנניחוש ששם מיין הוא וה"ל תקרובת ע"ז.

(ולא מצינו מאן דפליג בזה רק ר"א דאמר סתם מחשבת עכו"ם לע"ז. וכדאמרנו בחולין די"ג ע"א).

גבלה אין איסור הנאה לא מאן תנא אמר רחב"א אמר ר"י דלא כר"א כו'. ואם איתא ה"ל למימר נמי דלא כר"ע ור"מ וכולהו תנאי דחיישי למיעוטא.

ועוד דבהדיא מוכח דר"מ גופיה ס"ל דשחיטת נכרי מותרת בהנאה. דבגמרא דע"ז (דל"ד ע"ב) מפרש טעמיה דר"מ דאסר בהנאה גבינות של בית אונייקי מפני שרוב עגלים של אותה עיר נשחטין לע"ז כו'.

ע"ש.

ואם איתא א"כ אמאי לא אסר ר"מ בהנאה כל גבינות נכרים דעלמא משום דנניחוש למיעוטא דמינים בכל שחיטות בהמות דעלמא. כנ"ל.

א"ו דמודה ר"מ דשחיטת נכרי סתם מותרת בהנאה. וכן מוכח נמי דלר"ע ג"כ שחיטת נכרי מותרת בהנאה.

דבמתני' שם (דכ"ט ע"ב) אמר ר"ע דבשר הנכנס מותר כו'. ומסתמא מיירי בשחיטת נכרי וכדמוכח שם בגמרא דל"ב ע"ב וע"ש ברש"י ד"ה סתם).

ומיהו לפמ"ש התוס' בב"ק (דע"ב ע"ב ד"ה דאי) די"ל דתקרובת ע"ז אינה אסורה בהנאה רק מדרבנן ניחא הכא. דאף למ"ד דחייש למיעוטא מ"מ שחיטת נכרי מותרת בהנאה ולא חיישינו למיעוטא דמינין לאסור בהנאה משום תקרובת ע"ז כיון דהוי איסור דרבנן ובאיסור דרבנן לא חיישינו למיעוטא לכ"ע.

(ואף אם הנה ספק השקול ג"כ יש להתיר דספיקא דרבנן לקולא). אבל לפמ"ש התוס' בחולין (ר"ד קט"ז) דתקרובת ע"ז אסור בהנאה מדאורייתא (וכ"מ בתוס' חולין די"ג ע"ב ד"ה תקרובת) א"כ תיקשי כנ"ל.

ועוד דאף לפ"ד התוס' דב"ק הנ"ל דתקרובת ע"ז אסור בהנאה מדרבנן מ"מ זהו רק לרבנן דריב"ב דס"ל דתקרובת ע"ז אינה מטמאה באהל ולא איתקש זבח למת רק

לאיסור אכילה בלבד. אבל אליבא דריב"ב דס"ל דמטמא באהל ג"כ מהך היקשא למת
לדידה פשיטא דאסור בהנאה מדאורייתא מהך היקשא גופיה.

וא"כ הדק"ל במתני' דע"ז שם דאמר ר"ע דבשר הנכנס מותר והיוצא אסור מפני שהוא
פזבחי מתים. ומדייק שם בגמרא דס"ל כריב"ב.

וא"כ אמאי בשר הנכנס מותר לר"ע גופיה דחייש למיעוטא ויש לחוש למיעוטא בשחיטת
עכו"ם לאסור בהנאה דהוי איסור דאורייתא לדידה. (וכמו כן יש להקשות אליבא דר"מ
אמאי אינו אוסר שחיטת עכו"ם בהנאה.

ללישנא קמא בחולין די"ג ע"ב דמוקי סתם מתני' דשחיטת עכו"ם גבלה דאתיא כריב"ב.
וסתם מתני' ר"מ).

ומפאת קושיא זו הנה מקום להכריח דהא דאמרינן אין רוב נכרים מינין היינו דמיעוטא
דמינין הוי מיעוטא דלא שכיחא דאפי' ר"מ לא חייש ליה כדאיתא בכ"ד. ולפ"ז נדחית
ראיתנו מהך דרשב"ג בגיטין ה"ל פ"ג דמיעוטא דמינין הוי מיעוטא דלא שכיח ול"ח
ליה.

אף י"ל דזה אינו. דנדאי פשיטא דלישנא דגמרא דאמר אין רוב נכרים מינין משמע
דמיעוטא מינין איכא והיינו מיעוטא גמור (ומהכ"ת לומר דהוי מיעוטא דל"ש).

והא דשחיטת נכרים מותרת בהנאה להני תנאי דחיישי למיעוטא. זהו לק"מ.

דהא כל היכא דאיכא חזקה בהדי רובא התם מודה ר"מ דלא חיישינן למיעוטא כדאיתא
בר"פ בתרא דיבמות (דקי"ט ע"ב). והכא בשחיטת נכרים נמי דרובם אינם מינים ואיכא
נמי חזקת היתר דבהמה דבחזקת היתר הנאה עומדת מתחלה וחזקה מסייע לרובא ומ"ה
ר"מ נמי לא חייש למיעוטא הכא.

(והתוס' בע"ז דל"ד ע"ב ד"ה אי אמרת) הקשו שם לענין עגלים של בית אונגייקי דאותם
עגלים עצמם נעמידם בחזקת היתר שהיו הקיבות שלהם מתחלה והך חזקה מסייע
לרובא. ותירצו דלאחר שחיטה איתרע ליה חזקה דהנה קיבות כו'.

התם שאני דחזקת היתר של אותם עגלים איתרע ליה פ"ג שרוב עגלים נשחטים שם
לע"ז. משא"כ כאן לא איתרע חזקת היתר דבהמה מחמת מיעוטא דמינין ששוחטין לע"ז.

וכמו בעלמא פל היכא דחזקה מסייע לרובא דלא נימא דאיתרע החזקה ע"י המיעוט וזה
פשוט וע' במרדכי דחולין פ' ה' ה' ה' שפירץ קושיות התוס' דע"ז ה"ל משום דחזקת
היתר של העגלים לא מהני להגבינה דהגבינה עצמה לית לה חזקת היתר כו'.

אף ראיתי בתוס' חולין (דפ"ז ע"ב ד"ה יאמרו) שהקשו בהך דע"ז דהגבינה עצמה יש
לה חזקת היתר ומסייע לרובא. ואפשר לומר דאפי' נימא דהגבינה עצמה יש לה חזקת
היתר.

מ"מ י"ל שם כעין תירוץ התוס' בע"ז ה"ל דאיתרע חזקת היתר מטעם דכיון דמתחלה
היתה מותרת באכילה ג"כ וכשהעמידה בקיבות עגלים שעכ"פ נאסרה באכילה בנדאי

וּנְצִאתָ מִחֻקֶּתָהּ הַרְאֵשׁוֹנָה י"ל דְּחָשִׁיב זֶה רִיעוּתָא לְעִנְיַן חֻקֵּת הַיִּתֵּר הַנָּאָה ג"כ שְׁנוּלֵד
הַסְּפֵק ע"י מַעֲשֵׂה זֶה עֲצָמוֹ.
וּאֲכַמ"ל).

וּלפ"ז שְׁפִיר יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִהֶךָ דְּגִיטִין בְּסִפְרָא שְׁפָתְבוּ עִפּו"ם דְּלִיכָא שָׁם שׁוּם חֻקֵּת הַיִּתֵּר
וּא"כ מ"ט דְּרִשְׁבֵּ"ג דְּלֹא חִינֵשׁ הֵתָם לְמִיעוּטָא דְּמִינִים א"ו מוֹכַח דְּבִאֲסוּר דְּרַבְּנָן לַכ"ע
לֹא חִינֵשׁוּן לְמִיעוּטָא וְכַנ"ל אֶלָּא דַלְפַמ"ש הַרְמַב"ן בְּחִידוּשָׁיו לְגִיטִין בְּהַשְׁמָטוֹת שָׁם.
דְּלַמְ"ד דְּלֹא בְּעֵי פְתִיבָה לְשִׁמָּה אִפִּי' ס"ת שְׁנִכְתַּב לְשֵׁם ע"ז פֶּשֶׁר כְּדִאֲמַרִּינוּ כֵּן גַּבִּי מִיֵּלָה.
וּלפ"ז יֵשׁ לְדַחֹת רְאִיטְנוּ מִגִּיטִין הַנְּ"ל.

דְּמִתְחַלָּה דְּסִבְרַהּ הַגְּמָרָא דְּרִשְׁבֵּ"ג לֹא בְּעֵי פְתִיבָה לְשִׁמָּה א"כ מִמִּילָא לְדִידְנָה אִין שׁוּם
חֻשָּׁשׁ כָּלֵל וְכַמְבֹּאֵר. וְלִהְיֵשׁוּבָא דְּמִינֵי בְּגַר שְׁחֹזֵר לְסוּרוֹ מִשׁוּם יִרְאָה כו' א"כ בְּלֹא"ה
לַק"מ קוֹשְׁיֵתְנוּ בְּזֶה.

אִי דְּבָרֵי הַרְמַב"ן הַנְּ"ל אֵינָם מְוַסְּפִים. וּמִדְּבָרֵי שְׁאָר פּוֹסְקִים מִשְׁמַע דְּלֹאוּ הָא בְּהָא
תְּלִיָא אֶלָּא דַס"ת שְׁפָתְבוּ לְשֵׁם ע"ז פְּסוּל אִי לְמֵאן דְּלֹא בְּעֵי פְתִיבָה לְשִׁמָּה.

וְכֵן מוֹכַח ג"כ דְּבָרֵי רִש"י. מִהָא דְּבִגִּיטִין שָׁם אָמַר ר"נ נְקֻטִין ס"ת שְׁפָתְבוּ מִין יִשְׁרָף כו'
נִמְצָא בְּיַד נְכָרֵי אֲמָרֵי לֵה יִגְנוּ וְאֲמָרֵי לֵה קוֹרִין בּוּ.

וּפִירִש"י וְאֲמָרֵי לֵה קוֹרִין בּוּ דַס"ס הוּא שְׁמָא יִשְׂרָאֵל כְּתוּבוֹ וְאִת"ל הוּא כְּתוּבוֹ שְׁמָא לְמַפְּנֵי
לְיִשְׂרָאֵל כְּתוּבוֹ וְלֹא לְשֵׁם ע"ז עכ"ל. מְבֹאֵר מִדְּבָרָיו דְּאֵלִיבָא דְּהֵךָ אֲמָרֵי לֵה קוֹרִין בּוּ
ס"ל דְּכָל שְׁפָתְבוּ נְכָרֵי שְׁלֵא לְשֵׁם ע"ז פֶּשֶׁר וּא"צ פְּתִיבָה לְשִׁמָּה.

וּמ"מ אֵינְהוּ נְמִי מוֹדוֹ דַס"ת שְׁפָתְבוּ מִין יִשְׁרָף דְּנִקְיֵט ר"נ בְּפִשְׁטוֹת בְּרִישָׁא דְּמִקְלִתָּהּ
בְּלֹא שׁוּם חוֹלְק. וְלִפִּי דְּבָרֵינוּ הַנְּ"ל דְּרִשְׁבֵּ"ג לֹא חִינֵשׁ הֵכָא לְמִיעוּטָא דְּמִינִין מִשׁוּם
דְּבִדְרַבְּנָן לֹא חִינֵשׁ לְמִיעוּטָא.

א"ש הֵכָא בְּרִנּוּחָא: ג וְעוֹד יֵשׁ לְהִבְיָא רִאָּה מִגְּמָרָא דִּיבְמוֹת (דַל"ד ע"א) דְּפִרִיף הַגְּמָרָא
אִהָא דְּתַנּוּ הֵתָם בְּמִתְנִי' וּמִפְּרִישִׁין אוֹתָם ג' חֲדָשִׁים שְׁמָא מְעַבְּרוֹת הֵן. וְהָא אִין אִשָּׁה
מִתְעַבְּרַת מְבִיאָה רִאֲשׁוֹנָה.

וּדְחִיק לִיהּ לְשׁוּנֵי הֵתָם. וְקָשָׁה לַפַּמ"ש הַר"ן בַּפ"ק דְּקִידוּשִׁין בְּהָא דְּאֵיבְעִיָא הֵתָם אִי
תְּחַלַּת בִּיאָה קוֹנָה אוֹ סוּף בִּיאָה כו' דְּהָא דְּאֲמַרִּינוּ אִין אִשָּׁה מִתְעַבְּרַת מְבִיאָה רִאֲשׁוֹנָה
הֵינּוּ רַק דְּרִנּוּחָא הֵכָא הֵנִי וּמִיעוּטָא אִיכָא דְּמִתְעַבְּרוֹת מְבִיאָה רִאֲשׁוֹנָה, (וְכַעֲיִן זֶה כְּתוּבוֹ
הַתּוֹס' בְּגִדָה דָּף י' ע"ב בְּהָא דְּאֲמַרִּינוּ אִין אִשָּׁה מִתְעַבְּרַת אֶלָּא סְמוּךְ לְוִסְתָּה כו').

וּבְנו"ב (מ"ק באה"ע סי' כ"ב) כ"כ מְדַנְּפְשִׁיָה דְּאִיכָא מִיעוּטָא דְּמִתְעַבְּרוֹת מְבִיאָה
רִאֲשׁוֹנָה. וְכִיוּן לְדְבָרֵי הַר"ן הַנְּ"ל.

וּפִירִשׁ שָׁם קוֹשְׁיֵת הַגְּמָרָא בִּיבְמוֹת הַנְּ"ל עַל מִתְנִי' שָׁם הֵינּוּ דְּנִיזִיל בְּתַר רִנּוּחָא דְּאִין
מִתְעַבְּרוֹת מְב"ר וְלָמָּה צְרִיף לְהַפְּרִישֵׁן ג"ח, ע"ש. וְקָשָׁה דְּמֵאֵי פְּרִיף הַגְּמָרָא בְּפִשְׁטוֹת
כֵּן אֲמַתְנִי' דְּהָכָא.

והא לעיל אוקי לה ר"י אָמר רב להך מתני' כר"מ. וא"כ י"ל דר"מ לטעמיה דחגיגה
למיעוטא ומש"ה מצריף הקא להפרישן ג"ח דחגיגה למיעוטא שמתעברות מב"ר.

ולחוק לומר דכל קונשיית הגמרא הקא הוא רק לאידך אב"א דלעיל דמשני באיסור ב"א
ואליבא דר"ש. (ומ"ש המגיה במל"מ בפ"ד מהל' אישות דלר"מ דס"ל ביבמות (די"ב
ע"ב) דקטנה מתעברת היכי קתני במתני' ואם היו קטנות שאינן ראויות לילד מתזירין
אותן מיד.

דבריו תמוהין. דמבואר שם ביבמות דבקטנה פחותה מבת י"א שנה מודה ר"מ דאינה
מתעברת כל עיקר.

וא"כ א"ש מתני' כר"מ ובפחותה מי"א שנה. וע"כ צ"ל פן ביהא דמבואר בהדיא בדברי
ר"מ גופיה בפריקתא ביבמות דמ"ב ע"ב דקטנה אינה ראויה לילד כו', ע"ש).

ואמנם לפי דברינו דבאיסור דרבנן לא חגיגה ר"מ למיעוטא. ניחא הקא בגמרא דיבמות
דפריף שפיר.

דלענין מה שצריף להמתין ג"ח הבקנה דהוי מדרבנן לא חגיגה ר"מ למיעוטא פלל ולמה
צריכה להמתין פאן ג"ח פיון דיש רוב שאין מתעברות מב"ר. ואף לר"נ אמר שמואל
ביבמות (דמ"ב ע"א) דיליף מקרא דלהיות לה לאלהים ולנרעה אחריה להבחין בין זרע
של ראשון כו'.

מ"מ זה הוי אסמכתא בעלמא לפ"ד הב"ש ר"ס י"ג. ע"ש.

ואף להסוברים דנרשא גמורה היא מהך קרא לשמואל להמתין ג"ח הבקנה מ"מ פשיטא
דלא עדיף הך קרא מאיסור עשה. ובאיסור עשה או חיוב עשה ג"כ לא חגיגה ר"מ
למיעוטא פנ"ל ונשפיר פריף הגמרא.

וא"ש: ד ולפי דברינו יש ליישב קונשיית העולם. (וכן הקשה בס' מעין החקמה).

בהא דאמרינן בחולין (די"א סע"ב) לר"מ דחגיגה למיעוטא היכי אכל בישורא כו' ומסיק
שם דהיא דלא אפשר לא אפשר. ולפ"ז תיקוני לר"מ מבהמה ביו"ט היכי שחטינן דילמא
תמצא טריפה ונמצא שעשה מלאכה ביו"ט שלא לצורך או"נ.

והקא לא שניף לומר דשרי משום דלא אפשר שרי אפשר הוא לשחוט מעיו"ט. וכן
קשה לר"ע דחגיגה למיעוטא.

ור"ע גופיה ס"ל דשרי לשחוט בהמה ביו"ט. פדאיתא במתני' דביצה (דכ"ה ע"א) לענין
שחיטת מסופנת דר"ע אומר אפי' כזית חי מבית טביחתה.

(ואין סברא לומר דבמסופנת שחושש שפא תמות נימא דמשום הפסד ממונו יהיה חשוב
כמו לא אפשר ול"ח למיעוטא). רק די"ל דר"ע לטעמיה דס"ל (שם דכ"א ע"ב) נפש
אפי' בהמה במשמע.

ולדידה שרי מדאורייתא לשחוט אף טריפה ודאית ולהאכילה לכלבים. רק מדרבנן יש
פאן איסור דבהמה זו אמתול היתה עומדת לאדם ומוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים
(פדאמרו שם בד"ו ע"ב).

ובאִסור דְרַבָּנָן ר"ע נְמִי לָא חֲנִינְשׁ לְמִיעוּטָא וְכַדְבְּרִינוּ הֲנָ"ל (וְכַבֵּר הָאֲרַכְתִּי בְּעֵינֵי זֶה בַּמ"א בְּיִנְשׁוּב קְוִשְׁתָּה הַש"א וְהַפ"י מְהָא דְלִקְמָן דַּל"ד ע"א). מִיָּהוּ עֲדִינָן קִשָּׁה קְוִשְׁתָּא הֲנָ"ל אֲלִיבָא דַר"מ דְחֲנִינְשׁ לְמִיעוּטָא הִיכִי שְׁחַטְיִנּוּ בְּהֵמָה בִּיּו"ט כַּנ"ל.

(וְהָא פְּשִׁיטָא דְהֵיטֵר שְׁחִיטַת בְּהֵמָה בִּיּו"ט הוּא פְּשׁוּט בְּלִי שׁוּם חוּלְק. וְכַדְפְּרִיָּה הַגְּמָרָא בְּפִשְׁטוּת בְּחֻלְיִן דִּי"ד ע"א א"ה בְּהֵמָה לַר"י בִּיּו"ט הִיכִי שְׁחַטְיִנּוּ.

וְגַם מְבֻנָּאָר בְּכַמְּה סְתָמִי מִתְנִי' דְמוֹתֵר לְשַׁחוּט בְּהֵמָה בִּיּו"ט בַּמַּס' בְּיַצְהָ וּבְסוּף מַס' שְׁבוּעוֹת. וְכֵן מוֹכַח בַּכ"ד לַר"מ גּוֹפִיָּה).

מִיָּהוּ לְשִׁיטַת רַש"י בְּבִיצָה (דִּי"ב ע"א) דַּלְב"ה דְאִית לְהוּ מִתּוֹף שְׁהוֹתְרָה הוֹצָאָה לְצוֹנְרָף הוֹתְרָה נְמִי שְׁלֵא לְצוֹנְרָף הִינְנוּ אִפִּי' שְׁלֵא לְצוֹנְרָף כָּלָל ג"כ שְׁרִי מַה"ת וְאִינוּ אֲסוּר אֲלֵא מְדַרְבָּנָן. א"כ נִיחָא הָכָא דַּלְר"מ נְמִי שְׁרִי לְשַׁחוּט בְּהֵמָה בִּיּו"ט דְבִאִסוּר דְרַבָּנָן לָא חֲנִינְשׁ ר"מ לְמִיעוּטָא כַּנ"ל וְאִסוּר דְאִוְרְיָתָא בַּלֵּא"ה לִיכָּא הָכָא מִטְעַם מִתּוֹף כו'.

(וְכִנְהָ מְבֻנָּאָר דַּר"ע לְטַעְמִיָּה דְלִית לֵיהּ מִתּוֹף בְּפִסְחִים (דָּף ה' רַע"ב). וְא"כ לְדִידְקָה לִיכָּא לְשִׁנוּיָי הָכָא מִשׁוּם מִתּוֹף.

אֲלֵא דַר"ע לְטַעְמִיָּה דַּס"ל נְפִשׁ אִפִּי' בְּהֵמָה בְּמִשְׁמַע כַּנ"ל). אֲבָל לְשִׁיטַת הַתּוֹס' שְׁם דַּס"ל דְדָאָף דְאִמְרִינָן מִתּוֹף מ"מ בְּעֵינֵי צוֹנְרָף קִצַּת אֲבָל שְׁלֵא לְצוֹנְרָף יו"ט כָּלָל אֲסוּר מַה"ת.

א"כ הַדָּק"ל הָכָא לַר"מ כַּנ"ל. אָף י"ל דְהַתּוֹס' לְשִׁיטַתְּם דַּס"ל בְּבִיצָה שְׁם (כַּד"ה הַשׁוּחַט) בְּהָא דְדַרְשִׁינָן לְכֶם וְלֹא לְגִבּוֹהַ דַּמ"מ הִנּוּ זֶה רַק לָאוּ הָבָא מְכָלָל עֲשֵׂה וְאִין לִוְקִין עָלֵי וְלֹא אִמְרִינָן הָכָא דְאִהְדְרִיָּה לְאִסוּרָא קַמָּא לְהִיּוֹת בַּל"ת, כִּינּוּן שְׁהֵיטֵר או"נ מְפֻנָּרֵשׁ בְּפִתּוּב וְלֹא דְמִי לְגִיזָה וְעִבּוּדָה דְאִמְרִינָן אִהְדְרִיָּה לְאִסוּרָא קַמָּא כו' ע"ש.

וּלפ"ז ה"נ י"ל בְּהָא דְדַרְשִׁינָן לְכֶם וְלֹא לְעַפּו"ם לְכֶם וְלֹא לְכָלְבִּים (שְׁם בַּד"כ ע"ב וּדְכ"א ע"ב) ג"כ הִנּוּ רַק לָאוּ הָבָא מְכָלָל עֲשֵׂה וְאִין לִוְקִין עָלֵי דְלֹא אִהְדְרִיָּה לְאִסוּרָא קַמָּא. וּמְנוֹשֵׁב קְוִשְׁתָּא הֲנָ"ל דְכַבֵּר בְּיִאֲרֵנוּ לְעִיל דְבִאִסוּר עֲשֵׂה ג"כ לָא חֲנִינְשׁ ר"מ לְמִיעוּטָא כָּלָל רַק בְּלָאוּ שְׁיֵשׁ בּוּ מְלַקּוֹת דְּוָקָא הוּא דְחֲנִינְשִׁי ר"ע וְר"מ לְמִיעוּטָא.

וְא"ש.

אֲלֵא שְׁיֵשׁ לְבָאָר בְּהָף מִקְלָתָא גְּבִי הָא דְדַרְשִׁינָן לְכֶם וְלֹא לְעַפּו"ם אִי אִהְדְרִיָּה קְרָא לְאִסוּרָא קַמָּא אוּ לֹא. דְהַרְמְב"ם בַּפ"א מַהֲל' יו"ט הַט"ו כ' דְהַמְבַּשֵּׁל בִּיּו"ט לְעַפּו"ם אוּ לְבַהֲמָה אִינוּ לִוְקָה מִטְעַם הוֹאִיל וְאִי מִקְלָעֵי לִיָּה אִוְרְחִים כו'.

וְה"ט שְׁיָיָף רַק בְּמִאֲכַל הֵיטֵר הִרְאוּ לְאִוְרְחִים יִשְׂרָאֵל. וּמְבֻנָּאָר מְזָה דְבַמְבַּשֵּׁל מִאֲכַל שְׁל אִסוּר בִּיּו"ט שְׁאִינוּ רְאוּ לְיִשְׂרָאֵל כָּלָל לִוְקָה עָלֵי.

וְרִאִיתִי לְהַמְל"מ בְּסִפְרוֹ כַּר"ד בְּדַרְשׁ מְצוֹתֵיהּ דְנִקְט בְּפִשְׁטוּת דַּלְפ"ד הַתּוֹס' דְבִיצָה הֲנָ"ל דַּס"ל גְּבִי לְכֶם וְלֹא לְגִבּוֹהַ דְלֹא אִהְדְרִיָּה לְאִסוּרָא קַמָּא הַה"נ לְעֵנֵי לְכֶם וְלֹא לְעַפּו"ם ג"כ אִינוּ לִוְקָה מַה"ט וְהִנּוּ רַק לָאוּ הָבָא מְכָלָל עֲשֵׂה.

וְהַנִּיחַ דְבַרֵי הַרְמְב"ם בְּצַרְיָף תְּלַמוּד. ע"ש.

רק הלח"מ בפ"א מהל' יו"ט שם רוצה לחלק בזה ולומר בדברי הרמב"ם דלכם ולא לעפ"ם אהדריה לאיסורא קמא משא"כ גבי לכם ולא לגבוה, כדמוכח מהא דהשוחט עולת נדבה ביו"ט לב"ה אינו לוקה אלא שסברתו מ"ש לחלק בזה ל"נ ודבריו מגומגמין, (וגם הלח"מ גופיה סותר ד"ע מפאן למ"ש בפ"ג מהל' יו"ט ה"ח ע"ש).

אף מסברא יש לחלק בזה משני טעמים. חדא די"ל לפ"ד התוס' דלא אמרינן מתוך שהותרה אלא בפשיש בו צורך קצת, (והפר"ח כ"כ בדברי הרמב"ם ג"כ).

ולפ"ז י"ל דבשחיטת נול"נ דחשיב צורך קצת כמ"ש התוס' בביצה (די"ב סע"א ודי"ט ע"א) משום שלא יהא שולחנה מלא ושלחו רב ריקן ע"ש. א"כ מסברא יש להתיר בזה משום מתוך כו'.

ומש"ה אמרינן דלכם ולא לגבוה לא אהדריה לאיסורא קמא. משא"כ לענין לכם ולא לעפ"ם דזהו חשיב שלא לצורך כלל כמבואר מדברי התוס' (בכתובות ד"ז ע"א ד"ה מתוך).

ממילא י"ל דאהדריה לאיסורא קמא ללקות עליו משום מלאכת יו"ט. אחר דגלי קרא דלכם דלא חשיב או"נ אלא הראוי לנפש ישראל אבל במאכל של איסור דאינו ראוי לישראל אהדריה לאיסורא קמא.

ולא אמרינן בזה מתוך כו'. ומלבד זה יש לחלק בלא"ה דבנו"נ שיש בהן אכילת אדם ג"כ רק שלא הותרו ביו"ט משום שעיקרן לגבוה.

(וכמבואר בתוס' פסחים דמ"ו ע"א ד"ה לא. ושם ד"ה סע"א.

ובשבת דכ"ד ע"ב). ומש"ה פינון דשייכי בכלל היתר או"נ המפורש בכתוב רק דנתמעט מקרא דלכם ולא לגבוה.

בזה אמרינן דלא אהדריה לאיסורא קמא והוי רק לאו הבא מפלל עשה. משא"כ במבשל דבר שאסור לישראל ואינו ראוי רק לעפ"ם שזה לא שייך מידי בכלל היתר או"נ לישראל.

וממילא י"ל דאהדריה לאיסורא קמא ולוקין עליו ביו"ט. ולפ"ז נדחו דברינו דלעיל: ה אלא דיש לבאר בהא דאיתא בירושלמי דשבת פ"ז ה"ב ובפ"ק דביצה ה"ג.

ר"ח אמר ר' יוחנן המבשל נבלה ביו"ט אינו לוקה שהותר מפלל בישול ביו"ט (דמתוך שהותרה לצורך כו'). ר"ל אמר לוקה שלא הותר מפלל בישול אלא לאכילה בלבד.

וצ"ל במאי פליגי ר"י ור"ל הקא. דאין סברא לומר דפליגי אי אמרינן מתוך דהיא פלוגתא ב"ש וב"ה בגמרא דידן.

וגם אין לומר דפליגי בהא אם מחמת מתוך שרינן אפי' שלא לצורך כלל (כדברי רש"י) או דבעינן צורך קצת (כדברי התוס'). דז"א.

דאטו רש"י ותוס' מפלגי בפלוגתא דר"י ור"ל הקא. (והתוס' בביצה די"ב רע"ב כ' גבי מבשל ג"ה בחלב ואכלו דאף שהוא איסור מ"מ פינון שהיה בדעתו של זה לאוכלו חשיב צורך יו"ט לענין מתוך.

מ"מ הקא בירוּשְׁלָמִי ל"ל פֿן דֶּהֱכָא מִיָּגְרִי בְּמַבְשָׁל נְבִלָה בִּיּו"ט וְאִין דַּעְתּוֹ לְאַנְכְלוֹ. וְהוּי שְׂלָא לְצוֹנְרָה פֿלֶל.

דל"ל בְּאַנְפֿן הַנְּ"ל דַּחְשִׁיב צוֹנְרָה יו"ט דא"כ מאי פֿרִיף שָׁם אַח"כ עַל ר' יוֹחַנָּן אֱלָא מַעְתָּה הַחוּרֶשׁ בִּיּו"ט אִינוּ לֹקָה כו'). וּמִיָּהוּ בְּדַבְרֵי רִשְׁ"י דְּבִיּצָה י"ל כַּמ"ש הַפ"י שָׁם דְּשְׂלָא לְצוֹנְרָה פֿלֶל אָסוּר מַה"ת רַק דְּרִשְׁ"י ס"ל דְּלָא בְּעִינֵי צוֹנְרָה יו"ט.

ע"ש בְּדַבְרֵיו. (או י"ל בע"א דְּלַדְבְּרֵי רִשְׁ"י הָא דְּדַרְשִׁינֵי לְכֶם וְלֹא לְעַפּו"ם הוּא גִזְה"כ כַּמ"ש הַמְּפָרְשִׁים.

וּמִמִּילָא פֿל שְׁהַמְלֵאכָה בְּאַיִסוּרֵי אֲכִילָה שְׂאִינוּ רַק לְעַפּו"ם ג"כ אָסוּר מַה"ת). וְהִנֵּה נִרְאָה לְפָרֶשׁ בִּירוּשְׁלָמִי דַר' יוֹחַנָּן דְּאָמַר הַמְּבַשָּׁל נְבִלָה בִּיּו"ט אִינוּ לֹקָה הִיָּינוּ רַק דְּמַלְקוֹת לִיכָא וּלְעוֹלָם הוּא אָסוּר מְדַאוּרֵינֵי.

רַק דַּר' יוֹחַנָּן ס"ל דְּלָא אַהֲדַרְיָה לְאַיִסוּרָא קַמָּא וְהוּי לָאו הַבָּא מְכַלל עֲשֵׂה. וּר"ל ס"ל דְּמַבְשָׁל נְבִילָה בִּיּו"ט לֹקָה דְּאַהֲדַרְיָה לְאַיִסוּרָא קַמָּא וְלֹקִין עָלָיו, (וּבְהָא דְּפִרְיָה שָׁם הִירוּשְׁלָמִי אַח"כ עַל ר"י אֱלָא מַעְתָּה הַחוּרֶשׁ בִּיּו"ט אִינוּ לֹקָה שְׁהוֹתֵר מְכַלל חֲרִישָׁה בִּיּו"ט.

וְהִיָּינוּ מִשּׁוּם דְּהוֹתֵר חֲרִישָׁה לְצוֹנְרָה מ"ע דְּכִסּוּי כַּמ"ש בַּקָּה"ע שָׁם. דְּחֲרִישָׁה לְצוֹנְרָה או"נ בִּיּו"ט לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ.

וְגַם לַפ"ד הִירוּשְׁלָמִי לֹא הוֹתֵרוּ פֿלֶל מִשּׁוּם או"נ בִּיּו"ט מְלֵאכּוֹת דְּקוֹדֵם לִישָׁה כַּמ"ש הַתּוֹס' בְּבִיּצָה ד"ג ע"א סד"ה גְּזִירָה. אֱלָא דְּפִרְיָה דְּכִינֵן דְּהוֹתֵר חֲרִישָׁה מִשּׁוּם מ"ע דְּכִסּוּי מַש"ה לֹא יֵהֵא לֹקָה עַל שׁוּם חֲרִישָׁה.

וּמִשְׁנֵי הִירוּשְׁלָמִי לֹא הוֹתֵרָה חֲרִישָׁה פְּדַרְפָּה. וְשָׁם בִּירוּשְׁלָמִי סוּף ה"ג יֵשׁ פְּלוּגְתָא בְּזָה אִי שְׂרִי לְחַפּוֹר בְּדַקָּר מִשּׁוּם מ"ע דְּכִסּוּי יַע"ש.

וּי"ל הֶכָּא דְּאַפִּילוּ לַמְ"ד דַּמ"ע דְּכִסּוּי דּוֹחָה לַל"ת דִּיּו"ט מ"מ הִנֵּי דְּחוּזָה וְלֹא הוֹתֵרָה. וּר' יוֹחַנָּן ס"ל רַק בְּבִישׁוּל שְׁהוֹתֵר לְגַמְרֵי מִשּׁוּם או"נ מַש"ה אַף בְּמַבְשָׁל שְׂלָא לְצוֹנְרָה פֿלֶל לִיכָא מַלְקוֹת דְּלָא אַהֲדַרְיָה לְאַיִסוּרָא קַמָּא דְּאַמְרִינֵי מַתּוּף כו'.

מִשָּׂא"כ בְּחֲרִישָׁה אַף דְּבַמְקוֹם מ"ע דְּכִסּוּי גְּדַחֲתִית הַל"ת דִּיּו"ט מ"מ בְּזָה לֹא שְׂרִיף מַתּוּף וְכָל שְׁחוּרֶשׁ שְׂלָא בְּמַקּוֹם מְצוּה לֹקָה): וּמַעְתָּה נַחְזוֹר לְדַבְרֵינוּ דְּלַעִיל דַּא"ש עַל נְכוּן יִישׁוּב הַקּוֹשִׁיָא הַנְּ"ל לַר"מ דְּחִינֵשׁ לְמִיעוּטָא בְּהִמָּה בִּיּו"ט הִיכִי שְׁחַטִּינֵי דְּשָׂמָא תַּמְצָא טְרִיפָה וְעֲשֵׂה מְלֵאכָה בִּיּו"ט שְׂלָא לְצוֹנְרָה או"נ.

דְּהָא לַר' יוֹחַנָּן בִּירוּשְׁלָמִי דַס"ל דְּמַבְשָׁל נְבִילָה וְטְרִיפָה בִּיּו"ט אִינוּ לֹקָה וְלֹא אַהֲדַרְיָה לְאַיִסוּרָא קַמָּא וְהוּי רַק לָאו הַבָּא מְכַלל עֲשֵׂה. וּבְאַיִסוּר עֲשֵׂה לֹא חִינֵשׁ ר"מ לְמִיעוּטָא פְּנ"ל.

אַלָּא דְּלַכְאוּרָה עֲדִינֵן קֹשָׁה לַר"ל דִּירוּשְׁלָמִי דְּמַבְשָׁל נְבִילָה בִּיּו"ט לֹקָה א"כ לַר"ל אֲלִיבָא דַר"מ תִּיקְשִׁי פְּנ"ל. וּי"ל דַּלַּר"ל נְמִי לַק"מ.

דבביצה (דל"ד ע"א) דבְּעֵי הַתָּם בְּעוֹף הַגְּדָרְס מְהוּ לְשׁוֹחֲטוֹ בִּיּו"ט מִי מְחַזְקִינוּ רִיעוּתָא בִּיּו"ט אִו לֹא וּפְשִׁיט לִיה מִמְתְּנִי דְאִין מְלַבְּנִין רְעָפִים דֶּאֱר"י מְפַנֵּי שְׁצָרִיף לְבָדְקוֹן א"ל אֲנִי מְפַנֵּי שְׁצָרִיף לְחֶסֶם מְתַנֵּינוּ לֵה וְהָר"ן פֶּסֶק הִבְעִיא לְחוּמָרָא.

אָבֵל הָרָא"ש שָׁם פָּתַב דְּהִלְכְתָא לְקוֹלָא דְהָא ר"ל סָבַר פְּהַאי לִישְׁנָא כּו'. וּבִיָּאָר דְבָרִיו בְּתוֹשׁבַת ש"א (ס' ס"ד) דְשָׁפִיר מוֹכַח מִדְר"ל דְלִית לִיה טַעְמָא דְלְבָדְקוֹן כּו' וּמְמִילָא לְדִידְהָ שְׁרִי לְשַׁחוּט עוֹף הַגְּדָרְס בִּיּו"ט, ע"ש.

וּבִיָּאָר שָׁם הִסְבָּרָא בְּזָה דְאָף דְלַעֲנִין אִיסוּר טְרִיפָה מְחַזְקִינוּ רִיעוּתָא מְדַרְבְּנִין לְהַצְרִיף בְּדִיקָה מ"מ לַעֲנִין יו"ט לֹא חֲזִינִין לֵה דְמִשׁוּם שְׁמַחַת יו"ט אֲקִילוּ בְּה רַבְּנִין כּו' ע"ש. וּלפ"ז בְּלֹא"ה לִק"מ קוֹשְׁיָת הָעוֹלָם הַגְּ"ל לר"מ בְּהֶמָּה בְּיוֹם טוֹב הֵיכִי שְׁחַטְיָנוּ כַּנ"ל.

דְּהָא ר"מ לֹא חֲזִינִי לְמִיעוּטָא אֲלָא מְדַרְבְּנִין כַּמ"ש הַתּוֹסְפוֹת בְּחֻלְיִין הַגְּ"ל. וְכַמוֹ דְלְדִידְוֹ בְּעוֹף הַגְּדָרְס דְהִבְדִּיקָה מְעַכְבָּת בְּדִיעָבַד מְדַרְבְּנִין עכ"פ בְּאִיסוּר טְרִיפָה.

וּמ"מ לַעֲנִין יו"ט לֹא חָשׂוּ לֵה מִשׁוּם שְׁמַחַת יו"ט. וְה"נ לר"מ בְּבִהֶמָּה דְלֹא אִתְיַלִּיד בְּה רִיעוּתָא כָּלֵל רַק דְחִינִישׁ לְמִיעוּטָא דְלֹא חֲמִיר זֶה לְדִידְהָ מֵהָרָף דְאִתְיַלִּיד רִיעוּתָא לְדִידְוֹ דַּמ"מ מְוַתֵּר לְשׁוֹחֲטוֹ בִּיּו"ט וְכַנ"ל.

וְהַקּוֹשְׁיָא רַק לר' יוֹחָנָן לל"ק דְמְפַנֵּי שְׁצָרִיף לְבָדְקוֹן דַּלפ"ז אִיסוּר לְשַׁחוּט עוֹף הַגְּדָרְס לְדִידְוֹ בִּיּו"ט. וְא"כ ה"נ לר"מ אִף בְּהֶמָּה דְלֹא אִתְיַלִּיד בְּה רִיעוּתָא יְהֵא אִיסוּר מְדַרְבְּנִין לְשַׁחוּט בִּיּו"ט כִּינִין דְחִינִישׁ לְמִיעוּטָא.

וּבְזָה י"ל דר' יוֹחָנָן לְטַעְמָה דַּס"ל בִּירוּשְׁלָמִי דְמַבְּשָׁל נְבֵלָה בִּיּו"ט אִינוּ לוֹקָה דְלֹא אִתְדַרְיָה לְאִיסוּרָא קָמָא כַּנ"ל. וּבְאִיסוּר עֲשֵׂה לֹא חֲזִינִישׁ ר"מ לְמִיעוּטָא. וְא"ש.

וְהִנֵּה י"ל בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם פ"א מֵה' יו"ט הַגְּ"ל דְמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי דְבַמְבָּשָׁל מְאָכַל אִיסוּר בִּיּו"ט לוֹקָה. וְלָמָּה פֶּסֶק כֵּן.

דְּכִינִין דְבַמְבָּשָׁל נְבֵלָה בִּיּו"ט אִי לוֹקָה פְּלִיגִי ר"י ור"ל בִּירוּשְׁלָמִי וּלְפִי מַה דְקִי"ל בְּעָלְמָא דְהִלְכָה כר"י לְגַבֵּי ר"ל א"כ ה"נ ה"ל לְפֶסֶק כר"י דְאִינוּ לוֹקָה. אִף לְפַמ"ש לְעִיל (ס' ל"ה אוֹת א') בְּשִׁיטַת הַרְמַב"ם דַּס"ל דְהָרָף כָּלֵל דְהִלְכָה כר"י לְגַבֵּי ר"ל לֹא אִתְמַר רַק עַל מַה שְׁנַחֲלִקוּ ר"י ור"ל בְּבַבְּלִי אָבֵל לֹא בְּמַה דְפְלִיגִי בִירוּשְׁלָמִי. ע"ש.

לפ"ז לֹא קוֹשְׁיָא הָכָא. וְיִוְתֵר נִרְאֵה דְהַרְמַב"ם הַשְּׁמִיט וְלֹא כָּתַב ד"ז בְּהַדְיָא כִּינִין דְבַתְּלִמוּדָא דִידְוֹ לֹא נִתְבָּרַר ד"ז וּבִירוּשְׁלָמִי פְּלִיגִי בְּזָה.

וְכַל כֵּה"ג דְרַכּוֹ לְהַשְׁמִיט בְּחִיבּוּרוֹ כְּפּוֹדַע. (וּמִיָּהוּ בְּעִיקָר קוֹשְׁיָת הָעוֹלָם הַגְּ"ל דְלר"מ בְּהֶמָּה בִּיּו"ט הֵיכִי שְׁחַטְיָנוּ י"ל בְּפִשׁוּט כַּמ"ש הַרְשָׁב"א בְּחִידוּשֵׁי לְחֻלְיִין (ד"ט ע"א) בְּהָא דְאִמְרִינוּ לר"מ כִּינִין דְלֹא אֲפָשָׁר לֹא אֲפָשָׁר דֹּאע"ג דְבְּחֻלְיִין אֲפָשָׁר לְמִיבְדַק מ"מ כִּינִין דְגַבֵּי פֶסֶח וְקוֹדְשִׁים לֹא אֲפָשָׁר וְסַמְכִינוּ אַרְבָּא אִף בְּחֻלְיִין כֵּן דְלַחְצִאִין לֹא שְׁרָא רַחֲמָנָא.

עכ"ד הרשב"א. וכמו כן י"ל ה"א דכ"ן דבחול שרי לשחוט וסמכינו ארנבא ממילא שרי נמי לשחוט ביו"ט דלחצאין לא שרא רחמנא.

מיהו פ"ב יישבנו קושטא זו באופן נאות): ווע"פ דברינו יש מקום לחזק דברי הר"י מאורליינש בתוס' תולין (ר"ד צ"ט) ובזבחים (דע"ט ע"א) דס"ל דלמאן דיליף טעם פ"ק מ"ג ע"ג מדין ה"י רק איסור עשה ולא אמרינו דאיהו דאיהו לאיסורא קמא להיות בל"ת ואין לוקין על טעם פ"ק.

ומתחלה נבאר דלפ"ז שפיר מ"ג ע"ג דאמרינו בפסחים (דמ"ד ע"ב) ור"ע טעם פ"ק מ"ג ע"ג כו' אלא יליף מ"ג ע"ג מדין כו'. ור"ע כדר"ח ב"ה דר"ה דאמר לא אסרה תורה אלא קדירה ב"י הל"פ לאו נטל"פ הוא.

ולכאורה קשה דהא בתשו' הרשב"א (סי' תצ"ז) הקשה בהא דלא אסרה תורה אלא קדירה ב"י דלמא לא נ"ח ש"מ בישראל בה הנכרי דבר חריף שאינו נפגם כו'. וכן הקשה שם הרשב"א עוד (וגם האחרונים הקשו פ"ק) דנ"ח ש"מ בישראל בה הישראלי דבר חריף דחורפיה י"ה מ"ג ע"ג א"ת ה"לוע בכלי ש"מ נ"ח ע"ג ע"ג הוא ד"ש ל"ל אחר רוב תשמישו (ומה שתי' ב"ה עוד מטעם ס"ס יש לפקפק ע"ז כמ"ש במ"א).

ואפתי קשה לר"ע דאיהו ג"כ ס"ל בפסחים דלא אסרה תורה אלא קדירה ב"י. והא ר"ע ח"י למיעוטא ואמאי לא ח"י ה"א לדבר חריף כנ"ל.

וכן הקשה בכ"פ ר"ס צ"ו. (וכן יש להקשות לכאורה לר"מ בע"ז דס"ז ע"ב דיליף ה"ת דנטל"פ אסור מ"ג ע"ג מדין דקדירה בת יומא נמי פגמה פורתא.

ור"מ ה"א ח"י למיעוטא וא"כ דילמא ה"ח ה"ג ע"ג מ"ש דבר חריף כנ"ל. מיהו י"ל דלר"מ לק"מ דאיהו ח"י למיעוטא רק מדרבנן כמ"ש תוס' בתולין ה"ל וא"כ שפיר יליף ר"מ דנטל"פ אסור מג"מ ש"ה תורה צ"תה להגעיל פלים ומדאורייתא ל"ח למיעוטא.

אבל לר"ע דמוכח ס"פ דמכות דאיהו מדאורייתא ח"י למיעוטא. ואם כן קשה כנ"ל).

ולשיטת הר"י מאורליינש ה"ל נ"ח דלר"ע דיליף טעם פ"ק מ"ג ע"ג מדין ה"י רק איסור עשה ולא איהו דאיהו לאיסורא קמא להיות בלאו כו'. ובאיסור עשה לא ח"י ר"ע למיעוטא לפי דברינו ה"ל.

וא"ש השתא דלא אסרה תורה אלא קדירה ב"י דאיסור ה"לוע בכלי הוא איסור עשה והולכין אחר רוב תשמישו לכ"ע. א"כ לפמ"ש הפמ"ג באו"ח (סי' י"ז וש"מ) דא"ל לפ"ד הרשב"א דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת מ"מ ה"נו רק באיסור ל"ת דילפינו דספיקו אסור מדאיצטריך קרא להתיר ספק ממזר.

אבל באיסור עשה לכ"ע ספיקו לחומרא רק מדרבנן א"כ א"ש ה"א בפשיטות דלא אסרה תורה אלא קדירה ב"י ש"דוע בנ"דאי ש"שמשו בו איסור בו ביום. דבאינו ידוע ספיקו לקולא מן התורה ה"א דה"י איסור עשה להר"י מאורליינש כנ"ל.

מיהו אם נִימָא פְּדַבְרֵי הַפּמ"ג הַנִּל דְבִאִסּוּר עֲשֵׂה סְפִיקָא לְקוּלָּא מַה"ת. לַפ"ז כַּש"כ
דִּיל פְּדַבְרֵינוּ דְבִאִסּוּר עֲשֵׂה לָא חֵינְשֵׁי ר"ע ור"מ לְמִיעוּטָא פִּינוּ דְמִדְאֹרְיִיתָא אַף בְּסַפֵּק
הַשְּׁקוּל מְוֹתֵר וְאִסּוּר רַק מְדַרְבְּנָן.

וּבְמִיעוּטָא גְרִידָא לָא הֶחְמִירוּ אַף מְדַרְבְּנָן. וְאִכְמ"ל: ז וְהִנֵּה לְשִׁיטַת הַר"י מְאֹרְלֵינְשׁ
הַנִּל קִשָּׁה מְאִמְרָא דְזִבְחִים (דַּע"ח ע"א) דְאָמַר ר"ל הַפִּיגוּל וְהַנּוֹתֵר וְהַטְמָא שְׁבָלְלָן זֶה
בְּזָה וְאִכְלָן פְּטוּר כו'.

ש"מ תֵּלֶת כו' וּש"מ נ"ט בְּרוּב לָאו דְאֹרְיִיתָא. וּמִתִּיב רַבָּא הֵתָם מִמַּתְנֵי דְהַעוּשָׂה עֵינְסָה
מִן הַחֵיטִין וּמִן הָאֵרְזוּ כו' דְמוּכַח מִינְהָ דַנ"ט בְּרוּב דְאֹרְיִיתָא, ע"ש.

וּלְשִׁיטַת הַר"י מְאֹרְלֵינְשׁ הַנִּל קִשָּׁה מְנַלְיָה לְהַגְמֵרָא לְהוֹכִיחַ מִדַּר"ל דַּטְכ"ע דְרַבְּנָן
דִּילְמָא ר"ל נְמִי ס"ל טכ"ע דְאֹרְיִיתָא רַק דְהוּי אִסּוּר עֲשֵׂה וְאִין לֹוֹקִין עָלָיו וּמַש"ה נִפְטֵר
כְּאֵן מִמַּלְקוּת. וְרִיאִיתִי בְּהַגְהוֹת הַגְרַע"א שְׁמִשְׁהָ קִשָּׁה כֵּן וְהִנֵּחַ בְּקוּשְׂיָא.

וְלְכַאוּרָה הִיא קוּשְׂיָא עֲצוּמָה. וְכִבֵּר יִישְׁבְּתִי זֶה בַּמ"א.

וְכַעַת נִרְאָה דִּיל"ל ע"פ דְרַבְּנֵינוּ דְלַעִיל. וּמִכָּאֵן יִהְיֶה רְאָיָה לְהַמְל"מ הַנִּל (בְּאוֹת ד')
דְלֵהַתּוֹס' בְּבִיצָה דְלָכֶם וְלֹא לְגְבוּהָ לָא אֶהְדְרִיָּה לְאִסּוּרָא קְמָא הַנִּל דְאִמְרִינוּ כֵּן גְבִי לָכֶם
וְלֹא לְעַכּוּ"ם כַּנ"ל.

וּבְזָה יִהְיֶה מִיּוֹשֵׁב שְׁפִיר הַכָּא. דְהִנֵּה הַתּוֹס' בְּחוּלִין וּבְזִבְחִים כְּתוּבוּ שֶׁהַר"ת הַשִּׁיב לְהַר"י
מְאֹרְלֵינְשׁ דְאִית לֵן לְמִימַר דְלֹוֹקִין עַל טכ"ע אַף דְגִי"מ הוּי רַק עֲשֵׂה מ"מ אֶהְדְרִיָּה
לְאִסּוּרָא קְמָא כְּמוֹ בְּפִסּוּלֵי הַמְּקוּדָשִׁין דְדַרְשִׁינוּ תַזְבַּח וְלֹא גִינָה וּמ"מ הַגּוֹזֵן לֹוֹקָה
דְאֶהְדְרִיָּה לְאִסּוּרָא קְמָא.

וְהַתּוֹסְפוֹת כְּתוּבוּ ע"ז דְלָא דְמִי דְהֵתָם דַּא"ק תַזְבַּח זְבִיחָה הַתְּרִיתִי לָךְ בְּקִדְשֵׁים שְׁהוּמָמוּ
וְלֹא גִינָה. (וּבְלָאוּ קָרָא מְסַבְרָא אִין לָנוּ לְהַתִּיר גִּינָה וּמִמִּילָא קִינְיָא בְּאִסּוּרָא קְמָא וְלֹוֹקִין
עָלָיו.

מַשָּׂא"כ בַּטְכ"ע דְמְסַבְרָא אִין לְאִסּוּר רַק דִּילְפִינוּ אִסּוּרָא מְקָרָא דְגִי"מ הוּי רַק עֲשֵׂה וְלֹא
אֶהְדְרִיָּה לְאִסּוּרָא קְמָא). וְלַפ"ז צ"ל בַּמ"ש הַתּוֹסְפוֹת בְּבִיצָה דְלָכֶם וְלֹא לְגְבוּהָ לָא
אֶהְדְרִיָּה לְאִסּוּרָא קְמָא.

אֵע"ג דְהַדְּהָ לָכֶם כְּתִיב בְּהַדְּהָ קָרָא גּוּפִיָּה דְהֵיִתֵר או"נ בִּיו"ט דְלָא הַתְּרִיתִי לָךְ לְגְבוּהָ. וְלָמָּה
לָא נִימָא בְּזָה דְאֶהְדְרִיָּה לְאִסּוּרָא קְמָא.

וּצ"ל דְכִינוּן דְבְּהֵיִתֵר או"נ הַמְּפֹרֵשׁ בְּכַתוּב מִתְחַלָּה הִנֵּה נִכְלָל גַּם שְׁחִיטַת נו"נ ג"כ אֶלָּא
דַּאֲח"כ מְעֻטָּיָה קָרָא דְלָכֶם שׁוּב לָא אִמְרִינוּ דְאֶהְדְרִיָּה לְאִסּוּרָא קְמָא. וְאִין חִילוּק בֵּין
שְׁהַמְּעוּט כְּתִיב אֲח"כ בְּהַדְּהָ קָרָא גּוּפִיָּה אוּ דְנִלְמַד מְקָרָא אֲחֵרִינָא כְּמוֹ גְבִי טכ"ע כַּנ"ל.

וּמַעֲטָה י"ל לַפּמ"ש לְעִיל (בְּאוֹת ה') דְפְּלֹגְתַת ר"י ור"ל בִּירוּשְׁלָמִי בְּמִבְשָׁל גְּבִלָה בִּיו"ט
אִי לֹוֹקָה. הִינֵנוּ דַר"ל ס"ל דְלָכֶם וְלֹא לְעַכּוּ"ם אֶהְדְרִיָּה לְאִסּוּרָא קְמָא וְלֹוֹקִין עָלָיו ור'
יִחוּדָן ס"ל דְלָא אֶהְדְרִיָּה לְאִסּוּרָא קְמָא.

ולפ"ז י"ל דהר"י מאורלייניש בתוס' נבחים ונחולין הנ"ל דקאי לתרץ ולפרש דברי ר' יוחנן דאמר בע"ז דטעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו. דהיינו משום דטכ"ע הוי רק איסור עשה ואין לוקין עליו.

ור' יוחנן לטעמיה דס"ל דבכה"ג לא אהדריה לאיסורא קמא פנ"ל, משא"כ בגמרא דנבחים דע"ח הנ"ל דמוכח הגמרא מדר"ל דנ"ט ברוך לאו דאורייתא. שפיר מוכח הגמרא אליבא דר"ל לטעמיה דס"ל דבכה"ג אהדריה לאיסורא קמא.

וא"כ אף אי ילפינן טכ"ע מגי"מ דהוא איסור עשה, מ"מ לר"ל לשיטתו י"ל דאהדריה לאיסורא קמא ויש ללקות עליו אע"כ דר"ל ס"ל טכ"ע לאו דאורייתא ולא ילפינן פל"ל מגי"מ (דחידוש הוא כרבנן דר"ע בפסחים שם).

רק דטכ"ע מדרבנן לדידה. וא"ש הסוגיא דנבחים הנ"ל: ח ואמנם לכאורה יש להביא ראיה לסתור דברינו ולהוכיח דאף באיסורי דרבנן חייש ר"מ למיעוטא.

מגמרא דחולין (ד"ו ע"א) דר"מ גזר על יינם של פותים משום שמצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים ור"מ לטעמיה דחייש למיעוטא כו'. הרי מוכח דאף לענין סתם יינם דהוא מדרבנן חייש ר"מ למיעוטא.

אבל יש לדחות ראיה זו. ולק"מ מהתם על דברינו הנ"ל.

דבחולין שם (ד"ה ע"ב) איתא דר"ג וב"ד גמנו על שחיטת פותים ואסרוה. ופירש"י דהיינו ר"ג בנו של ר"י הנשיא שהיה מן האחרונים.

והתוס' הקשו עליו דא"כ ר"מ שהיה מקודם וגזר על סתם יינם דרבנן ולא גזר על שחיטה דאורייתא ומש"ה פירשו התוס' דהך ר"ג הוא ר"ג דיבנה שהיה קודם ר"מ כו'. והנה לפירוש התוס' בנדאי לא קשה מידי מהכא לדברינו דבאיסור דרבנן לא חייש ר"מ למיעוטא.

דזהו רק בחשש איסור דרבנן לחוד. משא"כ היכא שדנים בדבר אחד על איסור דאורייתא ועל איסור דרבנן כאחד דא"א לחלק ביניהם בחד מילתא.

וכמו לדין דקיי"ל ספיקא דרבנן לקולא ומ"מ פשהספק נולד על איסור דאורייתא ועל איסור דרבנן בחד מילתא מחמירין בספיקו לענין האיסור דרבנן ג"כ. כמ"ש האחרונים בשם הרדב"ז (וכ"מ בתוס' בכ"ד).

ובמ"א מבואר שכ"ד הרמב"ם ג"כ. וה"נ לר"מ דחייש למיעוטא אע"ג דבאיסור דרבנן לא חייש למיעוטא מ"מ כאן בכותים שהספק שמא הם ע"ז שעי"ז יש חשש על שחיטתם דהוא איסור דאורייתא ועל סתם יינם דהוא מדרבנן.

וכיון שאסרו שחיטתם מחשש איסור תורה ממילא יש לחוש ג"כ לסתם יינם לגזור עליו. (אחר שנתחזק החשש אצלו ע"י עובדא דהתם).

רק לפירש"י דבימי ר"מ שגזר על סתם יינם לחוד עדיין לא גזרו על שחיטתם א"כ תיקשי למה גזר ר"מ על יינם פיון דבאיסור דרבנן לא חייש ר"מ למיעוטא. אמנם י"ל דלק"מ.

דְּהָא בְּלֵא"ה קְוִשְׁיַת הַתּוֹס' עַל פִּירֵש"י הִיא קְוִשְׁיָא גְדוּלָה דְר"מ שְׁגָזַר עַל סְתָם יֵינָם לְמָה לֹא גָזַר עַל שְׁחִיטָתָם דְּהוּי אִיסוּר דְּאוֹרְיִיתָא. וְרֵאִיתִי בְּחִידוּשֵׁי הַרְשָׁבָ"א וְהָר"ן שְׁפָתְבוּ לִינְשֵׁב פִּירֵש"י דְר"מ ס"ל דְּמוּמָר לַע"ז שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה כְּדִא"ר עֲנָן אָמַר שְׁמוּאֵל לְעִיל (ד"ד ע"ב).

וּמִש"ה לֹא גָזַר עַל שְׁחִיטָתָם. וְלְכֹאזְרָה עֲדִינָן קְוִשָּׁה דֵּא"כ אֲמַאי גָזַר ר"מ עַל יֵינָם שְׁל פּוֹתִים.

וְהָא לְעִיל (שָׁם) דְּפָרִיף הַגְּמָרָא מ"ש שְׁתִּיבָה דְּאֲמַרִּינָן מוּמָר לַע"ז לֹא הוּי מוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה כּו'. וּפִירֵשׁ שָׁם בְּחִי הָר"ן דְּכִינּוֹן דְּאִיסוּר יֵינָם מְשׁוּם בְּנוֹתֵיהֶם וְלֹא מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ יֵינ"ס.

מְמִילָא לְמָ"ד מוּמָר לַע"ז לֹא הוּי מוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה יֵינוּ ג"כ מוּמָר. וּמַעֲתָה לְפִירוּשׁ הָר"ן קְוִשָּׁה בְּמָ"נ.

דְּאִם נִימָא דְר"מ לֹא גָזַר עַל שְׁחִיטָתָם מְשׁוּם דְּס"ל דְּמוּמָר לַע"ז לֹא הוּי מוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה וּשְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה. א"כ יֵינָם נְמִי שְׁרִי מַה"ט פְּנ"ל.

וְלְמָה גָזַר עַל יֵינָם. וּי"ל לְפִירֵש"י דְּס"ל כְּמ"ש הָר"ן בַּע"ז (וְהוּבָא בְּב"י ר"ס קכ"ג).

דְּמִש"ה אָסְרוּ יֵינָם מְשׁוּם בְּנוֹתֵיהֶם וְלֹא אָסְרוּ מְחֻשֵׁשׁ יֵינ"ס מְשׁוּם דְּמִיעוּט עֲכוּ"ם מְנַסְכִּים וְלְמִיעוּטָא לֹא חִיָּשְׁיָנָן. וּמְמִילָא לְר"מ דְּחִיָּשׁ לְמִיעוּטָא א"כ מוּמָר לַע"ז יֵינוּ אִיסוּר מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ יֵינ"ס דְּאוֹרְיִיתָא.

וְא"כ לְק"מ. וְאִף דְּלְכֹאזְרָה אֲפִתִי בְּכוֹתִים הוּי זֶה מִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא דְּמִיעוּט פּוֹתִים עַע"ז וּמִיעוּט עַע"ז מְנַסְכִּים.

מ"מ י"ל דְּכָאן אִין זֶה בְּגָדָר מִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא. וְכַמְבֹּאֵר בְּמַרְדְּכִי סוּף חוֹלִין דְּהָא דְר"מ לֹא חִיָּשׁ לְמִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא לֹא חֲשִׁיב מִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא אֵא"כ הֵמָּה בְּתַרִי עֲנִינִי כְּמוֹ בְּגַבְיִנוֹת שְׁל בֵּית אוֹנִיָקִי דְּרוּב עֲגָלִים אִין נְשַׁחֲטִין לַע"ז וּשְׁאָר בְּהֵמוֹת לְגַמְרִי אִין נְשַׁחֲטִין לַע"ז כְּלָל רַק מִיעוּט עֲגָלִים לְחוּד.

אַבָּל אִם הִיוּ נְשַׁחֲטִים שְׁאָר בְּהֵמוֹת לַע"ז אֲפִילוּ אַחַת מִנֵּי אֶלְף לֹא הוּי אֶלָּא חַד מִיעוּט. ע"ש.

וּלְפ"ז הֵבֵא י"ל דְּמִיעוּט פּוֹתִים מְנַסְכִּים וְכַחַד מִיעוּטָא חֲשִׁיב וְחִיָּשׁ לִיה ר"מ. וְלֹא דְמִי לְדִהָתָם.

(וְע' תוֹס' ע"ז ד"מ ע"ב ד"ה ור"מ). וּמִיָּהוּ אִף לְפִי הַטַּעַם הַשְּׁנִי שְׁכ' הַפּוֹסְקִים בְּהָא דְגָזְרוּ עַל יֵינָם מְשׁוּם בְּנוֹתֵיהֶם וְלֹא מְחֻשֵׁשׁ יֵינ"ס.

דְּאִין הַטַּעַם מְשׁוּם דְּהַמְנַסְכִּים הוּי מִיעוּטָא. רַק מְשׁוּם דְּאִם אֵיתָא דְּנַסְכִּיהָ לֹא הִנּוּ מְזַבְּיִין לִיה כּו'.

מ"מ לְפַמ"ש הַתּוֹס' בְּשִׁבְתָּ (דִּי"ז ע"ב ד"ה עַל) דְּאֲחַר שְׁגָזְרוּ עַל יֵינָם נִתְּנוּ בּוֹ חֲכָמִים דִּין וְחוּמָר יֵינ"ס מְמִשׁ פִּינּוֹן דִּישׁ חֲשֵׁשׁ יֵינ"ס ג"כ. (וְכֹן מְצִינוּ בְּכ"ד שְׁנֵתְנוּ עָלָיו חוּמָר הָאִיסוּר כְּדִאוֹרְיִיתָא).

וא"כ מה"ט כל מי שיש בו חשש יינ"ס אָסרו יינו. (וגם לפמ"ש הת"ח ברפ"ב דע"ז בְּהא דאָמרינו שם אם איתא דפּלחיה לא הנה מוּבין ליה.

דהיינו דלא שכיחא מילתא דליזבין ליה אָבל מ"מ מתרמי דמוּבין ליה בְּתר דפּלחיה ג"כ וא"כ י"ל לר"מ דחנייש למיעוּטא דיש לחוש ליינ"ס אָף לפי הטעם של הפוסקים דאם איתא דנסכיה לא הנה מוּבין ליה דמ"מ מיעוּטא איכא פנ"ל).

ולפ"ז לק"מ וא"ש הָכא דר"מ חנייש למיעוּטא בסתם יינ"ס דכאן עיקר החשש באיסור דאורייתא לדידיה. וְדַרְךְ אַגב נבאר דלשיטת רש"י הַנ"ל דר"מ ס"ל דמוּמַר לע"ז שחיטתו פְּשִׁירָה.

בְּזוּה יְהִי רַוּוּחָא שְׁמַעְתָּא לַיִּשְׁבֵּב קוֹשְׁיַת הַתּוֹסְפוֹת בְּחוּלִין (די"ד ע"א ד"ה השוחט) בְּמַתְנִיתִין דְּהַשּׁוֹחֵט בְּשַׁבַּת וּבִיּוֹה"כ שְׁחִיטָתוֹ פְּשִׁירָה לְמַאי דְּבַעֲי הַגְּמָרָא לְאוּקְמֵי מַתְנִי' בְּמַזִּיד וּכְר"מ. וְהָא מוּמַר לְחַלְלֵי שְׁבָתוֹת שְׁחִיטָתוֹ אֶסְוֵרָה (וְעוֹד הַקְּשׁוֹ פֶּן הַתּוֹס' אֶהָא דְּהַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה לְרוּךְ דְּמָה לע"ז.

רק דע"ז תירץ הרשב"א בתה"א דמיירי הָתָם בְּאוּמַר בְּגַמַר זְבִיחָה כו' ע"ש). וְעוֹד הַקְּשׁוֹ מַמַּתְנִי' דספ"ב דְּחוּלִין שְׁנַיִם אוֹחְזִין בְּסַפִּין וְשׁוֹחֲטִין אֶחָד לְשׁוּם אֶחָד מְכַל אֵלוֹ כו' דְּמוּקֵי לָהּ הַגַּמ' הָתָם בְּיִשְׂרָאֵל מוּמַר.

וְהַשְׁתָּא פִּינּוֹן דְּמוּמַר הוּא תִּפּוּק לִיָּה דְּבִלְא"ה נְמִי שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וְהַתּוֹס' הוֹכִיחוּ מְזוּה לְדִינָא דְּמִשׁוּם פ"א לָא חָשִׁיב מוּמַר.

וְקָשָׁה מְכַאן לְהַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דְּבַפ"א נַעֲשֶׂה מוּמַר. וּלְפִי הַנ"ל א"ש וּלְק"מ.

דְּבַמַּתְנִיתִין דְּהַשּׁוֹחֵט בְּשַׁבַּת לְמַאי דְּבַעֲי הַגְּמָרָא לְאוּקְמֵי בְּמַזִּיד וּכְר"מ. י"ל בְּזוּה דְּר"מ לְטַעְמִיהָ דס"ל מוּמַר לע"ז שְׁחִיטָתוֹ פְּשִׁירָה.

וה"ה וכש"כ דְּמוּמַר לְחַלְלֵי שְׁבָתוֹת שְׁחִיטָתוֹ פְּשִׁירָה. וּבַעֲרוּבִין דס"ט ע"ב אָמְרִינוּ הָאֵי תַנָּא חֲמִירָא לִיָּה שַׁבַּת כַּע"ז כו' מ"מ פְּשִׁיטָא דְּלֹא חֲמִיר שַׁבַּת מַע"ז לְשׁוּם מ"ד).

וְאָף דְּר"מ ס"ל בְּכּוּרוֹת (דף ל' ע"א) דְּחָשׂוּד לְדַבָּר אֶחָד חָשׂוּד לְכָל הַתּוֹרָה פְּנּוּלָה. מ"מ מוּמַר לְדַבָּר אֶחָד אֵינּוּ מוּמַר לְכָל הַתּוֹרָה פְּנּוּלָה לְדִידִיָּה (וְכַדְמוּכַח בְּעִירוּבִין וּבְחוּלִין).

וּמַתְנִי' דס"פ הַשּׁוֹחֵט בְּשְׁנַיִם אוֹחְזִין בְּסַפִּין וְשׁוֹחֲטִין אֶחָד לְשֵׁם אֶחָד מְכַל אֵלוֹ כו'. דְּמוּקֵי לָהּ הַגְּמָרָא בְּיִשְׂרָאֵל מוּמַר.

י"ל ג"כ מִשׁוּם דְּסַתָּם מַתְנִי' ר"מ וּר"מ לְטַעְמִיהָ דס"ל דְּמוּמַר לע"ז שְׁחִיטָתוֹ פְּשִׁירָה וּלְק"מ. וּבְזוּה מְיֻשָּׁב ג"כ מַה שֶּׁהַקְּשָׁה הַב"י בִּי"ד ס' ד' לְשִׁיטַת הַרְמְב"ם וְרִש"י אֲמַאי מוּקֵי הַגְּמָרָא הָךְ מַתְנִי' בְּמוּמַר וְלֹא בְּנִכְרִי.

(וְיָמָה שְׁתִּירָץ הַב"י ע"ז הוּא דוֹחֵק דְּחוּזִינוּ דְּנִקְטָה הַגַּמ' פֶּן בַּעֲרֻכִין דכ"ב ע"א, וּבב"מ דע"א ע"ב). וּלְפִי הַנ"ל נִיחָא.

דְּהַגְמ' לָא הָנָה מְצִי לְאוּקְמֵי בְּנִכְרִי דא"כ בִּלְא"ה שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה וְכַקּוֹשְׁיַת הַתּוֹסְפוֹת. וּמַש"ה מוּקֵי לָהּ בְּיִשְׂרָאֵל מוּמַר לע"ז דְּשְׁחִיטָתוֹ פְּשִׁירָה לְר"מ פנ"ל.

(וגם באידיש מתני' דמטמא ומדמע ומנסף דמיייתי התם ג"כ ליכא לאוקמה בנכרי רק בישראל מומר וכמ"ש במ"א, בחיו"ד ואכמ"ל). ונהו נכון פדברי הש"ע ביו"ד ס"ס ב' דאם ישראל ופסול אוחזין בספין ושוחטין פסולה וכ"מ בתוס' הג"ל.

דלדעת המכשירין שהביא הש"ף שם אפתי המ"ל מתני' בנכרי כו'. ולפי דברינו א"ש ג"כ בהא דפריה בחולין (ס"ד י"א) לר"מ דחייש למיעוטא היכי אכל בישרא.

והקשו שם התוס' (בדכ"ח רע"ב) דמאי פריה הגמרא ודילמא ר"מ הנה אכיל ע"י בדיקה הושט אם נימא דושט יש לו בדיקה מבחוץ לעגנו נקב. ותירצו דבפסח וקדשים א"א להפריד העור ולבדוק דהוי מום.

ויש לדקדק דלמה ליה להגמרא להקשות קושיא זו דל"ק כ"כ, (דר"מ חייש למיעוטא מדרבנן וי"ל דבקדשים לא העמידו דבריהם). ויותר מזה ה"ל להגמרא להקשות לר"מ היכי אכל חלב מבהמה בחייה דילמא טריפה היא.

(ולא שמענו מעולם מי שיחלוק בזה לומר שלא לאכול חלב מבהמה בחייה). וקושיא זו אלימא יותר דלר"מ ה"ל לחוש למיעוטא דטריפות בכלל משא"כ הקושיא היכי אכל בישרא דשמא במקום נקב קשחית י"ל דנהו מיעוטא דלא שכיחא דל"ח ליה.

ולפי דברינו ניתא. דהרמב"ם פסק בפ"ג מהמ"א ה"ו דחלב טמאה אסור מה"ת ואין לוקין עליו שנא' מבשרם לא תאכלו כו' ולא על החלב וה"נ לעגנו חלב טריפה דאין לוקין עליו דכתיב ובשר בפודה טריפה וי"ל ג"כ בפשר ולא חלב.

ומש"ה לא חייש פאן ר"מ למיעוטא דל"ח למיעוטא אלא בלאו שיש בו מלקות פנ"ל. ולהכי פריה הגמ' לר"מ רק מאכילת בשר דבבשר טריפה לוקין עליו וא"כ ה"ל לחוש למיעוטא.

ואין להקשות דא"כ מה פריה הגמרא לר"מ היכי אכל בישרא פיון דאם במקום נקב שחט ה"ל נבלה. ודילמא ר"מ ס"ל כריה"ג ביומא (דל"ו רע"ב) דאין לוקין על לאו דנבלה דז"א.

דבהדיא שמענו לר"מ דס"ל דלוקין על אכילת נבלה פדאיתא בחולין (דק"א ע"א). ובלאה"נ לק"מ.

וא"ל: סימן מא ע"ד שהקשה בתוס' מגילה (ד"ד ע"א ד"ה שאף) שהקשו התוס' דלמה לי היקשא גבי אכילת מצה דנשים חייבות. תיפוק ליה מטעם שאף הן היו באותו הגס. ותירצו דמה"ט אין חייבות רק מדרבנן אי לא מהיקשא. והר"י איש ירושלים תירץ דס"ד למיפטרנהו מג"ש ט"ו ט"ו מחג הסוכות.

וע"ז הקשה מעלתו דהא מבואר ברש"י בשבת (דקל"ב ע"א) דכמו שאין דנין ק"ו מהלכה ה"ה לשאר י"ג מדות דאין דנין מהלכה. והא דנשים פטורות מסוכה הוי הלכתא פדמסיק בסוכה (דכ"ח רע"ב).

וא"כ היאך ס"ד למיפטר נשים ממצה מג"ש ט"ו ט"ו מחג הסוכות. הא אין דנין ג"ש מהלכה.

הנה בעיקר קונשיטו פבר קדמו בספר גו"ר לבעל פמ"ג (פלל י"ג) להקשות פן על הגמרא בקידושין (דל"ד ע"ב) דאמרין שם דאי כתב רחמנא מצה ולא כתב הקהל ה"א גיליף ט"ו ט"ו מחג הסוכות.

והא אין דנין ג"ש מהלכה. אבל מה שהקשה מעלתו פן על הר"י איש ירושלים בתוס' מגילה ה"ל אין התחלה לקושיא.

דאטו הר"י איש ירושלים משונעבד לסברת רש"י בשבת שם. והרי הרמב"ם בספר המצות (בשורש השני) כתב להדיא דאין דנין ק"ו מהלכה מ"מ דנין ג"ש מהלכה.

והוכיח פן מהא דפסחים (דפ"א רע"ב) דילפינן תמיד מפסח בג"ש דמועדו מועדו לענין טומאת התהום. אע"ג דטומאת התהום היא הלמ"מ.

(ובעל פמ"ג ה"ל לא ראה דבריו). וכן מוכח מדברי התוספות בקידושין (די"ז ע"א) בהא דפרידו התם וגיליף ריקם ריקם מעולת ראיה וכתבו התוס' דבעולת ראיה גופה הוי הלמ"מ דבכ"ש, ע"ש.

וכ"מ בתוספות שבועות (די"א ע"א סד"ה אשם) ע"ש. (שוב ראיתי בעצמות יוסף בקידושין שם שהרגיש בזה ע"ד התוס' ודחה בדוחק ע"ש).

וא"כ י"ל דגם הר"י איש ירושלים ס"ל פדבריהם דדנין ג"ש מהלכה ולק"מ. (וכן י"ל בדברי התוספות דפסחים דמ"ג רע"ב בתירוץ השני שתיקצו שם ג"כ דה"א לפטור נשים ממצה בג"ש דט"ו ט"ו מחג הסוכות כו').

אף קונשיטת הפמ"ג מגמרא דקידושין ה"ל לכאורה היא קושיא נכונה ע"ד רש"י בשבת ה"ל. וליישוב קונשיטתו הנה נראה שמההא לסברת הצ"ח בגמרא דפסחים (דפ"א ע"ב) בהא דילפינן ג"ש תמיד מפסח לענין טומאת התהום דהוי הלכתא.

ותירץ הצ"ח שם דהא דאין דנין ג"ש מהלכה לפ"ד רש"י בשבת ה"ל היינו אם באים לדון בג"ש רק בדבר זה שהוא הלמ"מ. אבל הכא פיון דהג"ש במועדו מועדו ילפינן תמיד ופסח מהדדי לענין דברים הפתובים בפירוש דפסח דוחה שבת וכדומה.

וממילא בכלל זה ילפינן מההא ג"ש גם לענין דבר שהוא הלכה. ודוגמא לדבר מהא דאמרין כה"ג ביומא (דנ"ז ע"א) גבי הא דאין למידין בקדשים למד מן הלמד כו'.

עכ"ד הצ"ח בקצרה. ולפי דבריו ניחא הכא ג"כ.

דכינן דבההא ג"ש דט"ו ט"ו ילפינן חג המצות מחג הסוכות מהדדי לכמה מילי המפורשים. ממילא יש למילף בההא ג"ש חד מחבריה אף לענין לפטור נשים שהיא הלמ"מ בסוכה.

והיינו דלרבנן דר"א בסוכה (דכ"ז ע"א) ילפינן בג"ש דט"ו ט"ו חג הסוכות מחג המצות לענין דלילה הראשון חובה כו'. ולר"א שם דס"ל י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה.

ולדידה לא דריש הכא מההא ג"ש דט"ו ט"ו חג הסוכות מחג המצות לענין זה. (מיהו אמרין שם דחזר בו ר"א).

וע"ש ברש"י ובתוס' ד"ה חזר). הנה מצינו לר"א גופיה בשבת (דקל"א ע"ב) דאמר דמצה וכל מכשיריה דוחין את השבת.

ומפּרש בגמרא שם דיליף לה בג"ש ט"ו ט"ו חג המצות מחג הסוכות, ע"ש. (ומכאן יש להקשות לכאורה בהא דבפסחים (דמ"ג רע"ב) מבואר דאיצטריף קרא לחיוב ג'שים במצה דה"א דפטירי.

וע"ש בתוספות. והתם קאי הסוגיא אליבא דר"א דאמר שם דתערוכת חמץ בלאו יע"ש. והרי בשבת שם פריף הגמרא לר"א דדריש בכולהו דמכשירין דוחין שבת ולכתוב רחמנא במצה וניתו הנה ולגמור מיניה. ומשני משום דאיכא למיפרך מה למצה שכן נוהגת בנשים כמו באנשים.

ונהו ניחא לפי האמת דנשים חייבות במצה. אבל לפי הס"ד דנשים פטורות ממצה ג"כ א"כ תיקשי לר"א דלכתוב רחמנא במצה דמכשירין דוחין שבת וליתו הנה ולגמור מיניה. וליכא למיפרך מידי. א"כ מהכא מוכח לר"א דנשים חייבות במצה.

וכה"ג הקשו התוספות בקידושין דל"ד רע"ב. ויש לנישב).

אף בגוף סברת הצל"ח הנה"ל דהיכא דילפינו מהה"ג"ש לדרים המפורשים אז ממילא ילפינו מהה"ג"ש גם לענין דברים שהיא הלמ"מ. י"ל דהה"ג סברא תליא בפלוגתא דתנאי במפות (די"א ע"א) דפליגי ר"י ור"מ בספר שתפרו בפשתן ח"א פשר וח"א פסול.

למ"ד פסול דכתיב כו' ואיתקש כל התורה כולה לתפילין. מה תפילין הלמ"מ לתופרו בגידין אף כל לתופרו בגידין.

ואיך פי איתקש למותר בפיה להלכותיו לא איתקש. ובפירש"י דכיון דתפילין גופייהו לא גמרינו ליה אלא מהלמ"מ לא ילפינו בהיקשא.

אם כן חזינו דלמאן דמכשיר התם ספר שתפרו בפשתן ס"ל דאף דילפינו בהה"ג היקשא לשאר מילי. מ"מ אין למילף בהה"ג היקשא לענין מה שהוא הלמ"מ.

ולמאן דפסל התם ס"ל דכיון דילפינו מהיקשא לשאר דברים ילפינו מיניה גם כן לדבר שהוא הלמ"מ. וי"ל דה"נ פליגי בכה"ג לענין ג"ש אי דנין מהלכה בג"ש שפכר ילפינו מיניה לשאר דברים המפורשים וכנ"ל.

וסברת הצל"ח הנה"ל תליא בהה"ג פלוגתא. (ואין סברא לחלק בזה בין ג"ש להיקש).

וראיתי בספר ש"א למפות שם שהביא מגמרא דקידושין הנה"ל דפריף וניליף ג"ש ריקם ריקם מראייה אע"ג דבראייה גופה הוי הלמ"מ כמ"ש התוס' שם. וכתב לפרש משום דהתם קאי אליבא דר"מ.

והכא אמרינו דפליגי ר"י ור"מ ח"א וח"א כו'. וקשיא תסתיים מהתם דר"מ הוא דמתיר הכא דאי ר"מ אוסר א"כ ש"מ דדנין מהלכה כו'.

עכ"ד.

ולפמ"ש ליתא לדבריו דגם מאן דפוסל הכא ס"ל ג"כ דאין דנין מהלכה (ולפ"ד רש"י בשבת הנה"ל). רק משום דהכא פכר ילפינו בהה"ג היקשא לשאר מילי מש"ה יש למילף גם לענין הלכה וכסברת הצל"ח הנה"ל.

משא"כ בקידושין שם דלא ילפינו כלל בהיקש הענקת עבד מראייה לשום דבר. לכ"ע אין דנים מהלכה בכה"ג.

ומחונרתא כמ"ש לעיל דהתוס' ס"ל פדברי הרמב"ן דדנין בג"ש מהלכה ולא כפירש"י הנ"ל ועכ"פ מנושב קושניית הפמ"ג ע"ד רש"י בשבת מגמרא דקידושין הנ"ל. דהגמרא דקידושין נקיט לפום הלכתא דקיי"ל כמ"ד במכות דספר שתפרו בפשתן פסול.

וש"מ דדנין ג"ש מהלכה היכא דילפינו מיניה לשאר דברים המפורשים פנ"ל. וא"כ יש למילף ג"כ לפטור נשים ממצה בג"ש ט"ו ט"ו מחג הסוכות.

אע"ג דהוי זה בסופה הלמ"מ מ"מ יש למילף מיניה. פינו דילפינו מהג"ש לענין שאר מילי וכמ"ש לעיל: ב ולפ"ז לכאורה הנה י"ל ג"כ בדברי הר"י איש ירושלים בתוס' מגילה הנ"ל באופן אחר.

דאין הכרח לומר בדעתו דס"ל דדנין ג"ש מהלכה וכדעת החולקים ע"ד רש"י בשבת הנ"ל. דשפיר מצי סבר פריש"י דאין דנין ג"ש מהלכה.

רק דהכא שפיר ה"א למיפטר נשים מג"ש דט"ו ט"ו מחג הסוכות. דכינו דילפינו מהך ג"ש לשאר דברים המפורשים חז מחבריה ממילא ילפינו נמי לענין מידי דהלכה ג"כ פנ"ל.

ואין להקשות דא"כ אפתי תיקשי למ"ד במכות שם דספר שתפרו בפשתן פשר דלדידיה אין דנין ג"ש מהלכה אף היכא דילפינו מהך ג"ש לשאר דברים המפורשים וכנ"ל. א"כ להך מ"ד למה לי קרא לחייב נשים במצה תי"ל משום שהן היו באותו הגס.

ולדידיה ליכא למיפטרניהו מג"ש דט"ו ט"ו פינו דסופה גופה הלכתא היא וכנ"ל. אבל זה לק"מ לפמ"ש במ"א לפרש דעיקר קושניית התוס' במגילה דלמה לי היקשא גבי אכילת מצה דכל שיטתו בבל תאכל חמץ כו' אין קושנייתם על הקרא דהך היקשא הוא מיותר ולא לכתוב קרא כלל הך היקשא.

דזה אינו. דהך היקשא איצטריוף לשאר מילי.

(וכמ"ש פן המהרי"ט בחידושו לקידושין דל"ד ע"ב). דמהך היקשא דרשינו בפסחים (דל"ה ע"א) דאין יי"ח מצה רק בחמשת המינים דברים הבאים לידי חימוץ אדם יי"ח בפסח כו'.

וכו דרשינו נמי מהך היקשא שאר דרשות (בפסחים דכ"ח ע"ב. וע"ש בדל"ה סע"ב).

אלא דעיקר קושניית התוספות במגילה היא רק על מה דמוכח בגמרא דפסחים דבלאו הך היקשא מסברא היו נשים פטורות ממצה ג"כ. ומש"ה מיבעי ליה קרא התם כל לרבות את הנשים לאיסור חמץ.

דסד"א כל שיטתו בקום אכול מצה כו'. והני נשי דליתנהו בקום אכול מצה דהוי מ"ע שהז"ג כו'.

וע"ז א"ש קושניית התוס' במגילה דאדרבה היא מסברא נשים חייבות במצה מטעם שאר הן היו באותו הגס. ותיירץ הר"י איש ירושלים משום דס"ד למיפטרניהו מג"ש דט"ו ט"ו

מחג הסנפנות והגמרא בפסחים דמצריף שם קרא לרבות את הנשים קאי הכל לפי מה דקיי"ל כמ"ד ספר שתפרו בפשתן פסול ודנין ג"ש מהלכה היכא דבהה"ג ילפינו מיניה שאר דברים המפורשים וכנ"ל.

ולאידך מ"ד דס"ל דאף בכה"ג אין דנין בג"ש מהלכה י"ל דאיהו לא דריש כל. ובאמת לדידהו א"צ קרא לכל דנשים חייבות במצה וכנ"ל.

מיהו אפתי יש להקשות דהתם בפסחים סבר ר"מ דנוקשה בעיניה בלאו, (ור"י אומר רב ס"ל אליבא דר"מ דכש"כ חמץ ע"י תערובת) ויליף זה ג"כ מריבויא דכל (וכמבואר בבעל המאור). וא"כ תיקשי לר"מ כמו דמקשה הגמרא לר"א שם א"ה פרת נמי ליתניב.

וצ"ל ג"כ דהוא קרא מיבעי ליה כל לרבות את הנשים דסד"א דהני נשי הואיל וליתנהו בקום אכול מצה בב"ת חמץ נמי ליתנהו קמ"ל. ונהרי הא דסד"א דנשים פטורות מצה אף שהן היו באותו הגס פירש הר"י איש ירושלים משום דס"ד למיפטרניהו מג"ש ט"ו ט"ו מחג הסנפנות.

ולפמ"ש לעיל הא דהנה ילפינו ג"ש מחג הסנפנות אע"ג דהא דנשים פטורות מסנפנה הוי הלמ"מ. מ"מ פינו דילפינו מהה"ג ש"ל שאר דברים המפורשים דנין מהה"ג ש"ש גם לענין הלמ"מ וכנ"ל.

וא"כ מוכח מכאן דר"מ נמי ס"ל הכי. דאל"כ תיקשי ליה למה לי כל לרבות הנשים פינו לדידהו בלאו הכי ידענו דנשים חייבות במצה מטעם שהן היו באותו הגס וכנ"ל.

והשתא תיקשי בהה"ג דמכות דפליגי ר"י ור"מ בספר שתפרו בפשתן ח"א פשר וח"א פסול ואמאי לא נימא תסתים דר"מ הוא דאמר פסול פינו דלר"מ דפסחים מוכח דס"ל דדנין ג"ש מהלכה היכא דילפינו מהה"ג ש"ל לדברים המפורשים וכנ"ל.

אף י"ל דהא דקיי"ל דנשים חייבות במ"ע שהז"ג היכא שאף הן היו באותו הגס, (פדאמרינו בפסחים (דק"ח רע"ב) גבי ד' פוסות וכן במגילה וכן בגר חנוכה). ולהר"י איש ירושלים ס"ל דמה"ט חייבות מדאורייתא במ"ע שהז"ג היכא שהיו באותו הגס.

מ"מ אין זה לכ"ע. דכל זה הוא לדין דהא דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג ילפינו רק מהא דהוי מצה והקהל שכהכ"א ואין מלמדן (או דמצה שמחה והקהל הוי ג' כתובים כו') וא"כ ליכא למילף דפטורות רק דומיא דהתם.

משא"כ היכא דשייך הטעם שאף הן היו באותו הגס י"ל דנשים חייבות. ואף למאי דבעי הגמרא למילף דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג משום שהוקשה כל התורה לתפילין כו'.

ובתפילין כתב למען תהיה וגו' כי בחזק יד הוציאנו מצרים. ואף הן היו באותו הגס דיצ"מ.

מ"מ עיקר מצות תפילין אינו מטעם יצ"מ. וכמו שהסביר בתשובת ח"ס או"ח סי' קפ"ה ע"ש) ולפ"ז י"ל דבר חדש דלמ"ד בפסחים (דצ"ו ע"ב) דס"ל נשים בראשון רשות דכתיב איש ולא אשה.

א"כ לדידהו יש למילף מהכא דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג אף היכא שהן היו באותו הגס דומיא דפסח. (ומצות הפסח הוא לזכר הגס פדכתיב ואמרתם זבח פסח כו').

ול"ל דהגוי פסח שכהבכ"א עם תפילין וראייה. דז"א דמבואר בקידושין (דל"ד ע"ב) דבתפילין וראייה שפיר איצטריק למיכתב קרא לפטור את הנשים ע"ש.

ובפסח ודאי איצטריק קרא לאורויי דפטורות אף שהן היו באותו הגס ועוד דהוא עשה שיש בו פרת וע' תוס' מגילה דף כ' ע"א סד"ה דכתיב). ובזה י"ל במה שהקשה הט"א במגילה וכן הקשו הפר"ח ובתשובת דברי יוסף (סי' נ"ה) לדברי הר"י איש ירושלים הג"ל בתוספות מגילה א"כ מאי פריק הגמרא בסופה וקידושין דלמה לי קרא לפטור נשים מסופה הא מ"ע שהז"ג היא ואמאי לא משגי דאי לאו קרא ה"א דחייבות בסופה מטעם שאף הן היו באותו הגס דכי בסופות הושבתי כו'.

ולפי הג"ל י"ל פיון דלמ"ד נשים בראשון רשות איהו ס"ל דאף היכא שהיו באותו הגס מ"מ נשים פטורות ממ"ע שהז"ג וכן"ל. והגמרא בסופה וקידושין בעי לשנוויי שם לכ"ע.

(ובמ"א פתבתי ליישב באופן אחר). ולפ"ז ניחא ג"כ הא דהגמרא במכות לא אמר תסתיים דר"מ הוא דאמר ספר שתפרו בפשתן פסול מהא דלר"מ בפסחים איצטריק ליה כל לרבנות את הנשים וכן"ל.

דאין להכריח פן פלל. דדילמא ר"מ ס"ל כמ"ד דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג אף היכא שהיו באותו הגס וכן"ל ולק"מ.

אף מ"מ יש לסתור דברינו אלה. דאפתי תיקשי בגמרא דמכות הג"ל להפך אמאי לא אמר הגמרא תסתיים דר' יהודה הוא דאמר ספר שתפרו בפשתן פסול.

דאי נימא דר"י ס"ל דתפרו בפשתן פשר וממילא ס"ל דאין דנין ג"ש מהלכה אף בג"ש דילפינו מיניה לדברים המפורשים פנ"ל. וא"כ תיקשי לר"י למה לי כל לרבנות הנשים שחייבות במצה תי"ל משום שאף הן היו באותו הגס.

וכ"ת דבאמת ר"י לא דריש כל. וא"צ קרא לדידיה לחייב נשים במצה.

דקא בפסחים (דמ"ג ע"ב) אמרינו ורפנו דלית להו עירוב כל לא דרשי כו' פי כל דרשי ואף די"ל דזהו למ"ד דילפינו ג"ש מהלכה היכא דילפינו מג"ש לדברים המפורשים פנ"ל. משא"כ לר"י דאף בכה"ג אין דנין ג"ש מהלכה י"ל דאיהו פי כל נמי לא דריש.

ז"א.

דא"כ מנליה לר"י אזהרה לחלב חולין. דר' יהודה ס"ל דבחלב מוקדשין לוקה שלש.

וכדאיתא בכריתות (ד"ד ע"ב). וכמבואר שם להדיא בפירש"י (ד"ד סע"א).

דר"י נפ"ל חלב חולין מקרא דכי כל ע"ש. וא"כ ע"כ ר"י דריש פי כל.

וא"כ ה"נ ע"כ דריש פי כל לרבנות הנשים. והדק"ל למה לי קרא תי"ל שאף הן היו באותו הגס.

ור' יהודה גופיה ס"ל (דצ"א ע"ב) דנשים בראשון חובה. וא"כ לדידיה ע"כ הא דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג היינו משום דהוי מצה שמחה ונהקהל ג' פתובים הבאין כאחד.

וכן איתא להקדיא בקידושין (דל"ה ע"א) דר"י גליף דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג מפתח ג' פתובים כו'. וא"כ לדידיה היכא שְהוּ הָיוּ בְאוֹתוֹ הַגֵּס שְפִיר חַיִּיבוֹת.

והדק"ל בגמרא דמכות אמאי לא אמרינן תסתמים דר"י אמר ספר שתפרו בפשתן פסול וכנ"ל ג' והנה בעיקר דברינו מ"ש לעיל מדברי המהרי"ט דס"ל דהך היקשא דכל שיִשְנוּ בב"ת חמץ ישנו בקום אכול מצה דילפינן מיניה דנשים חייבות במצה הך היקשא איצטריף ג"כ לדרשות אחרוני וכנ"ל.

פעת ראיתי בחי' הריטב"א בקידושין (דל"ג סע"ב) דס"ל דהך היקשא לא ילפינן מיניה שום דבר רק הָא דנשים חייבות במצה ע"ש. (ויש לבאר דבריו ואכמ"ל).

ודבריו מוכרחין לפמ"ש: התוס' בנבחים (דמ"ח ע"א ד"ה דכ"ע) בתירוץ קמא דהא דאמרינן שם דהיקש עדיף מג"ש היינו רק דטוב לנו לעשות הג"ש למחצה ממה שנבטל ההיקש לגמרי. אבל היכא דלא יתבטל ההיקש וצריף למילי אחרוני אז ג"ש עדיף מהיקש.

אף שהג"ש ג"כ צריף למילי אחרוני. ע"ש.

וא"כ אם נימא הָא כדברי המהרי"ט דהיקשא דהכא איצטריף לשאר מילי תיקשי באמת למה נשים חייבות במצה מהיקשא הָא ג"ש עדיף מהיקש בכה"ג וניליף טפי בג"ש מסופה דנשים פטורות ממצה ג"כ.

אע"כ כדברי הריטב"א דהך היקשא דהכא לא ילפינן מיניה שום דבר זולת זה. וא"כ יתבטל ההיקש לגמרי ובכה"ג היקש עדיף מג"ש.

(ולדברי המהרי"ט הנ"ל יהיה מוכח מכאן פתירוץ השני בתוספות נבחים הנ"ל. וע' בתוס' ברכות ד"נ ע"ב ויבמות דנ"ט ע"א).

והעיקר כמ"ש לעיל בראש דברינו דאין פאן התחלת קושיא פלל וכנ"ל. והארכתי קצת לפלפל עמו ולעשות רצונו ולמלאות הפצרתו.

וע"כ לא רציתי להאריך יותר: סימן מב א בפסחים ד"ה סע"א. ר"ע אומר א"צ הרי הוא אומר תשביתו וכתוב כל מלאכה כו' ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה.

אמר רבא ש"מ מדר"ע תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה. וש"מ הבערה לחלק יצאה.

וש"מ לא אמרינן הואיל והותרה הבערה לצורף הותרה נמי שלא לצורף. והנה מקודם יש לבאר סוגיא זו היטב.

דלכאורה קשה טובא הָא. ואח"כ נבוא לבאר לענן דינא מהך סוגיא במחלוקת הפוסקים שהביא הטור בסימן תמ"ו לענן אם רשאי לבער ביו"ט חמץ שלא ביטלו.

שה"ר יחיאל ס"ל דיכול לשורפו ביו"ט פיון שישי מצנה בשריפתו אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורף כו'. והב"י פתב שכ"נ מדברי הרא"ש והר"ן.

והח"י שם פסק דהיכא דנהוג היתר נהוג כו' ולענ"ד נראה לבאר שהעיקר בפסק הש"ע וכד' התוס' דאף חמץ שלא ביטלו אינו רשאי לשנוּרפו ביו"ט ושי"ל שכ"ד רש"י ג"כ. וכמשי"ת לפנינו א"ה.

ומקודם נבאר במה שהקשה הש"א (סי' ע"ז) לשיטת רש"י לקמן (די"ב ע"ב) דאר"י אימתי אני אומר שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר. ולפירש"י הא דס"ל לר"י אב"ח אלא שריפה הוא קודם זמן איסורו דהיינו עד שיש אכל ממש ואילך שהוא מותר מה"ת לבערו השבתתו בכל דבר.

וא"כ קשה הלא דאף אי ר"ע ס"ל כר"י דאב"ח אלא שריפה. מ"מ היאך מוכיח ר"ע דתשבתו מעיו"ט דלקמא תשבתו ביו"ט וקא יו"ט אחר זמן איסורו הוא והשבתתו בכל דבר וכבר יישובתי זה באופנים שונים.

וכעת נראה כן. ומתחלה נבאר דמגוף דברי הגמ' הלא לק"מ על שיטת רש"י דלקמן.

דקיה י"ל ע"פ דברי ה"ר פרץ בהגהות הסמ"ק (עשין צ"ד) שהביא המכילתא דר"ע גליף דאב"ח אלא שריפה מגופיה דקרא דאיזו היא השבתה שהיא ב"י וב"י הוי אומר זו שריפה (ובמכילתא שלפנינו פ' בא הגירסא שם רבי אומר כו' אף הגירסא הנכונה היא גירסת הר"פ הנ"ל דצ"ל רע"א כו'.

ולפ"ז פשיטא דמהך קרא ילפינו דחמץ אחר זמן איסורו הוא בשריפה שאז הוא בב"י כו'. משא"כ לר"י דגליף מותר דאב"ח א"ש כו'.

וכמו שנבאר לקמן. אבל אפתי קשה לפירש"י מדידיה אדידיה.

דפירש"י הלא נז"ל ש"מ מדר"ע דאב"ח אלא שריפה. ש"מ ס"ל כר"י דאמר אב"ח אלא שריפה וגליף לה מותר כו' עכ"ל.

משמע מדבריו דגם ר"ע גליף לה מותר דאב"ח א"ש כמו ר"י וא"כ קשיא פנ"ל. אלא דלכאורה י"ל לפי מה דאמרינו לקמן (דכ"ז ע"ב) דגליף ר"י דאב"ח אלא שריפה בק"ו מותר והשיבו לוחכמים כל דין שאמה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין.

לא מצא עצים לשנוּרפו והא יושב בטל כו'. חזר ר"י ודנו דין אחר כו'.

ופירש"י דין אחר שאינו ק"ו רק במה מצינו שיש למילף בין לקולא ובין לחומרא ואין להשיב עליו תחלתו להחמיר וסופו להקל. ולבסוף השיבו לו חכמים שם אשם תלוי וחסאת העוף הבא עה"ס לדבריה יוכיחו שאנו אומרים בשריפה ואתה אומר בקבורה.

שתק ר"י וכינון דאיפרך ר"י לשיטתו בדין זה ממילא ע"כ הא דס"ל לר"י דאב"ח אלא שריפה היינו מטעם ק"ו מותר כמו שדן ר"י בתחלה. ומש"ה אומר ר"י אימתי אני אומר שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר.

דאל"כ הוי הק"ו סופו להקל אם נימא דגם אחר זמן איסורו בשריפה דוקא ובאם לא מצא עצים יהיה יושב ובטל. וכדאיתא להדיא במכילתא שם דא"ל ריב"ב לר"י סבור אתה שאמה מחמיר עליו ואינה אלא מיקל הא אם לא מצא לו אור יושב לו ולא ישורף אלא הוי אומר בלשון הזה עד שלא תגיע שעת הביעור מצות פילוי בשריפה.

משגגיע שעת הביעור מצנת פילויזי בקל דבר. עכ"ל המכילתא.

וא"כ י"ל דבאמת מה"ט אמר ר"י פן דאימת אני אומר שלא בשעת ביעורו כו'. ואף דרש"י פירש לקמן בהא דא"ל חכמים לר"י פל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל היינו לעגנו מפרש ויוצא בש"יירא דיהא יושב ובטל ולא יבערנו.

מ"מ י"ל דר"י לא חייש להך סופו להקל שהוא רק במקרה כזה לעגנו מפרש ויוצא בש"יירא. (או משום דמפרש ויוצא בש"יירא יכול לבטל חמצו דסגי מדאורייתא).

וכדמוכח פן בהדיא מדברי ריב"ב במכילתא הג"ל. (וע' בתוספות בשפת דקל"ו ע"ב סד"ה דתניא) שחילקו בע"א בכינצא בזה).

משא"כ לר"ע דס"ל אב"ח אלא שריפה י"ל דיליף חמץ מנותר כמה מצינו כמו שדן ר"י דין אחר שם, דבמה מצינו ליפא למיפרך ממה שסופו להקל וילפינו בין לקולא ובין לחומרא פנ"ל. דר"ע ס"ל דאשם תלוי וחסאת העוף הבא על הספק בשריפה כחכמים דר"י.

וא"כ לדיניה ליפא למיפרך מידי על הך גלפותא בדין מה מצינו פנ"ל. ומש"ה לר"ע שפיר הוי חמץ בשריפה אף אחר זמן איסורו.

ושפיר מוכיח ר"ע דתשביתו מעיו"ט. אף קשה דאם נימא דהא דאר"י דאחר זמן איסורו השבתתו בקל דבר הוא משום דאל"כ הוי הק"ו סופו להקל וכנ"ל.

והא חזינו דר"י גופיה בסנפה (דל"ו ע"ב) יליף בק"ו דסנפה אינה נוהגת אלא בארבעה מינים שבלולב וחכמים השיבו לו שם ג"כ דכל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא ארבעה מינים יאה יושב ובטל כו'.

והתוס' שם פתבו לדין דקיי"ל בפסחים כר"י דאב"ח אלא שריפה ובסנפה לא קיי"ל כר"י משום דכיון שהק"ו סופו להקל אינו דין. ותירצו דבפסחים קיי"ל כר"י דאב"ח אלא שריפה משום דינא דמה מצינו ע"ש.

ועכ"פ מוכח דר"י גופיה לא חייש להך פירכא דסופו להקל ויליף בק"ו אף לעגנו מה שסופו להקל. וא"כ ל"ל דבחמץ חייש להך דסופו להקל דמ"ש מהתם.

ואף די"ל דהתם בסנפה נמי חזר בו ר"י אח"כ וס"ל דסנפה פשירה משאר מינים ג"כ. ובזה ניחא קושיות התוס' בסנפה (דל"ז ע"א ד"ה מאי ארז) דלר"י אמר רב דאמר ד' מיני ארזים הן תיקשי דר"י אדר"י.

ולהג"ל ניחא. דההיא דסינכה בנסרים כו'.

אחר חזרה דר"י נשנית. (וכן ראיתי בט"א במסכת ר"ה דכ"ג ע"א שכ"כ ע"ד התוס').

מ"מ מוכח בסנפה שם דפריך הגמרא ומי אר"י ד' מינים אין מידי אחרניא לא וקתניא סינכה בנסרים של ארז כו'. ולא משני פן דחזר בו ר"י.

היינו דקאי לרבא שם דמוכיח דר"י מכשיר בסיב ועיקרא דדיקלא מהא דתנו מספכין בנסרים דר"י כו'. דרבא לא ס"ל לומר שחזר בו ר"י מהא דסנפה אינה נוהגת אלא בארבעה מינים שבלולב.

וילדידיה משני דסבר כרבה בר ר"ה דעשרה מיני ארזים הן כו' והשתא אליבא דרבא דר"י לא תור בו בסופה שם א"כ גבי חמץ נמי ל"ל דחגיגה ר"י להו פירכא דסופו להקל וא"כ הדק"ל בסוגיו.

דרבא הוא דאמר ש"מ מדר"ע תלת כו'. והא לרבא לשיטתו ע"כ הא דאמר ר"י דחמץ אחר זמן איסורו השבתתו בכל דבר.

אין זה פלל מחמת הפירכא דסופו להקל. וא"כ אין סברא לעשות בזה פלוגתא בין ר"ע ור"י ולומר דר"ע ס"ל דגם אחר זמן איסורו השבתתו בשריפה.

ב אף יש ליישב בענין אחר. דר"ע נמי ס"ל דחמץ אחר ז"א השבתתו בכל דבר.

ומ"מ שפיר מוכיח דתשביתו מעיו"ט. דהנה הפנ"י הקשה פאן לפ"ד רש"י בביצה (דכ"ז ע"ב) ובפסחים (דמ"ו ע"א) לענין חלה טמאה דאסור לבערה ביו"ט אף בשאר ביעורים פגון להשליכו לפלב וכה"ג.

דחמץ אחר שבת להבערתם פניו דמצוה לבערם והויא מלאכה. וא"כ היא מוכיח רבא הקא מדר"ע דס"ל דאב"ח אלא שריפה.

ודילמא לעולם ר"ע ס"ל פחמץ דהשבתתו בכל דבר. אלא דביו"ט אף שאר ביעורים אסור מחמת דחמץ אחר שבת להבערתו משום המצוה וכו"ל.

אמנם י"ל דבאמת צ"ל סברת רש"י בזה. ומנליה לומר פן דמחמת חשיבות המצוה יתנה נחשב למלאכה לאסור ביו"ט.

ואדרבה מסברא י"ל כמ"ש התוספות בפסחים (דמ"ו ע"א ד"ה לא) וז"ל וכי מפני שמצוה לשרוף מיגרע גרע עכ"ל אלא דכעין זה מצונו בירושלמי פ"ב דשבת (הל' א') דאר"ח ז"א שאסור להצית את האור במדורת קדשים והיא דליקה והולכת בשבת.

וכפ"ד והא תנינן ומאחיזין את האור כו'. אר"י בשבת כתיב ל"ת כל מלאכה נעשית היא מאליה ברם הקא התורה אמרה אין שורפין את הקדשים כו'.

הרי דאף דבעלמא מותר להדליק בע"ש מבע"י שתהא דולקת בשבת מ"מ בשריפת קדשים אסור אף להדליק מבע"י שהתורה אמרה אין שורפין קדשים. וצ"ל ג"כ היאך מוכח זה מקרא דילמא איסור שריפת קדשים ביו"ט הוא רק מחמת איסור עשיית מלאכה.

וקרא דאסור שריפת קדשים איצטריך דלא נימא דעשה דשריפת קדשים דוחה לל"ת דיו"ט כדאמרינן בגמ'. ומנלן לומר שיהיה חמיר יותר מבעלמא לאסור אף מבע"י.

וי"ל דהירושלמי דמיייתי התם איסור שריפת קדשים מקרא דוהגותר ממנו עד בקר כו' (וכדרשא דחזקיה דמיייתי הגמ' בפסחים דפ"ג ע"ב, וכן בשבת ובתמורה) ס"ל ג"כ פסברת ר"א בגמ' דידן דיו"ט עשה ול"ת הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה.

א"כ מיותר קרא דעד בקר לאשמועינן שאסור לשרוף קדשים ביו"ט בכל ענין אף שאין הוא עושה המלאכה רק נעשית מאליה כו'. (וע' בספר יראים להר"א ממיץ במצוה קי"ג דמפרש בגמ' דידן ג"כ דכולהו אמוראי דילפי איסור שריפת קדשים מקראי ס"ל ג"כ

כר"א דיו"ט הוי עשה ול"ת רק דקראי איצטריכו לאסור דלא נימא מתוך שהותרה הבצרה לצורך כו'.

וביאר שם דבקרא דכתיב הותר הנאת הגוף באו"נ ביו"ט יש ללמוד ג"כ הותר הנאת נשמה דאיקרי נפש רק דמשלב"ז ושריפת קדשים ועולת חול ביו"ט ה"ל ג' פתובים הבאין פאחד ואין מלמדין. והני אמוראי ל"פ אהדדי כו'.

ע"ש בדברי. ובזה ניחא לדברי הש"ל בשם ר"ת דמפרש בגמרא דסוף ר"ה (דל"ב סע"ב) דאמרינן דשופר של ר"ה אינו דוחה לל"ת דיו"ט משום דהוי ל"ת נעשה.

ומפרש הר"ת דאי הנה ל"ת לחוד הנה דחי לה עשה דשופר אע"ג דלא הנה בעידנא דמיעקר ללא מקנים לעשה משום דעשה דרבים דחי לל"ת אע"ג דלא הוי בעידנא דמיעקר כו'. והובא במג"א (סי' תמ"ו סק"ב).

ולכאורה קשה דא"כ תיקשי מהו מתני' דר"ה לכל הני אמוראי דילפי מקראי איסור שריפת קדשים ומוכח דס"ל דיו"ט הוי ל"ת לחוד. א"כ אמאי לא דחי עשה דשופר לל"ת דיו"ט.

ובט"א בר"ה שם הניח זה בקושיא. ולהנ"ל ניחא.

דיל"ל דהש"ל בשם ר"ת ג"כ ס"ל פשיטת היראים הנ"ל דכולהו אמוראי ס"ל ג"כ דיו"ט עשה ול"ת הוא פנ"ל ולק"מ. מיהו מדברי התוספות בשבת וביבמות (ד"ה ע"ב) ובכמה דוכתי מבואר שמפרשים כפשוטו דאינהו אמוראי לא ס"ל כלל הא דיו"ט הוי עשה ול"ת. ולפ"ז מוכח לדבריהם דלא כהש"ל בשם ר"ת הנ"ל). ומיהו במ"א פתבתי לפרש פאן בע"א ברווחא יותר.

וע' בסי'.

או י"ל דמהו ירושלמי מוכח פשיטת רש"י בהא דאמרינן מתוך שהותרה הבצרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דהיינו אף שלא לצורך כלל והרא"ש בפ"ק דביצה הקשה עליו מהא דאסור לשרוף קדשים ביו"ט.

ע"ש.

וסובר הירושלמי דכיון דע"כ גלי קרא באיסור שרפת קדשים שאסור בעצם אף דמחמת מלאכה אין איסור מחמת מתוך כו' ממילא אמרינן דגם אם המלאכה נעשית מאליה ביו"ט ע"י שהדליק מבע"י ג"כ אסור.

כיון שהקפידה תורה שלא יתבערו קדשים ביום טוב בעצם ולא כמו איסור מלאכה דעלמא פנ"ל. (ולפמ"ש לקמן (אות ח') חד סברא דגלי קרא לאסור שריפת קדשים אף היכא דההבצרה לצורך ממש דאין איסור משום מלאכה גם כן ניחא דברי הירושלמי).

והנה הירושלמי בפ"ב דשבת שם מסיק מהו להצית את האור במדורת חמץ (היינו מעיו"ט שתהא דולקת ביו"ט) מאן דיליף לה מן הנותר אסור ומאן דלא יליף לה מן הנותר שרי (ופי' שם בקה"ע וכ"כ הפר"ח בס"י תמ"ו דהיינו פלוגתא דר"י ורבנן).

דלר"י דיליף חמץ מנותר דאב"ח אלא שריפה איהו יליף ג"כ חמץ מנותר לענגן זה
שאסור להצית מבע"י כו'. משא"כ לרבנן).

ולפ"ז י"ל דה"נ לענגן מה דשאר ביעורים ג"כ אסורים בשריפת קדשים לשיטת רש"י
בביצה ה"ל משום דרחמנא אחשבה להבערתו (דגלי קרא בנותר וכו"ל) ג"כ נימא קא
דלמאן דיליף חמץ מנותר ה"נ בחמץ יהיה אסור ביו"ט שאר ביעורים ג"כ.

משא"כ למאן דלא יליף חמץ מנותר. דהא בחמץ ליכא הוכחה מקרא לומר דרחמנא
אחשבה להבערתו פנ"ל.

(מיהו הא דאסר בירושלמי להצית האור במדורת קדשים מבע"י שיתהא דולקת בשבת.
מגמרא דידן מבואר דלא ס"ל פנ.

כדאימא בשבת (דכ"ג סע"ב) ובשבת מ"ט לא כו' גזירה שמה יטה כו'. מיהו בחידושי
הרשב"א שם מפרש דאב"י שם ס"ל פשיטת הירושלמי ה"ל דאסור אף להדליק מבע"י
כו'.

אף בדברי רש"י דביצה ה"ל שפיר י"ל דס"ל דמעיו"ט מבע"י מותר להדליק כו'. רק
דביו"ט גופיה אסור אף לבערו בשאר ביעורים דרחמנא אחשבה מלאכה.

דזה מוכח מקרא פנ"ל). ולפ"ז מיושב קושית הפ"י ה"ל.

דשפיר מוכיח רבא מדר"ע דס"ל אב"ח אלא שריפה. ול"ל דס"ל פחכמים דהשבתתו
בכל דבר רק דביו"ט אף שאר ביעורים אסור מה"ת כמו בשריפת קדשים דרחמנא
אחשבה להבערתו.

דזה אינו. דהא בהא תליא.

וכדמוכח מהירושלמי ה"ל. דלרבנן דר"י דלא ילפי חמץ מנותר לענגן הא דאב"ח א"ש
ה"נ לא ילפי חמץ מנותר לענגן שאסור לבערו בשאר ביעורים לומר דרחמנא אחשבה
להבערתו כמו בנותר וכו"ל וא"כ אי ס"ל לר"ע פרבנן דר"י הא שפיר שרי לבער חמץ
ביו"ט בשאר ביעורים כגון להשליכו לכלבים וכה"ג.

וע"כ דר"ע ס"ל כר"י דיליף חמץ מנותר. ואב"ח אלא שריפה וכו"ל.

והשתא ממילא מיושב ג"כ קושית הש"א ה"ל דהיאך מוכיח ר"ע דתשביתו מעיו"ט
דילמא תשביתו ביו"ט ויו"ט אחר זמן איסורו הוא דהשבתתו בכל דבר אף לר"י וכו"ל
דז"א. דכיון דר"ע ס"ל כר"י דיליף חמץ מנותר ממילא יליף לענגן זה ג"כ דאסור לבערו
אף בשאר ביעורים דרחמנא אחשבה להבערתו כמו בנותר וא"א להשבתתו פלל חמץ
ביו"ט אף בשאר ביעורים וכו"ל.

אלא דלפ"ז יש להקשות מהא דאמרינן (בד"ו ע"א) המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו
את הפלי. ופירש"י דהא לא חזי לטלטולי ולאפוקי.

ומיהו בב"י לא עבר דהא בטליה בלבו מאתמול כו' עכ"ל. ומשמע מדבריו דבלא ביקטלו
מאתמול יכול לבערו ביו"ט.

נהרי הרא"ש בפ"ב דפסחים (סי' ג') הביא שדעת רש"י דהלכתא כר"י דאב"ח אלא שריפה. וא"כ היאך שרי לבערו ביו"ט.

מיהו בלא דברינו דלעיל לק"מ ה"א. דרש"י לשיטתיה שפי' דאף לר"י דאב"ח אלא שריפה מ"מ אחר זמן איסורו השבתתו בכל דבר.

ויכול לבערו ביו"ט בשאר ביעורים ותו די"ל דשרי אף לשנרפו ביו"ט. דרש"י לשיטתיה בביצה (די"ב ע"א) בהא דאמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך פלל רק דמדרבנן אסור בליפא צורך פלל.

אבל לפמ"ש לעיל דלמאן דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה ילפינן ג"כ חמץ מנותר דאחשבה רחמנא להבערתו ואסור ביו"ט ולא אמרינן מתוך כו'. וגם שאר ביעורים אסור ביו"ט פנ"ל.

א"כ קשיא ה"א לפירש"י אמאי שרי לבערו ביו"ט בלא ביטלו מאתמול. והא רש"י פסק כמ"ד אב"ח אלא שריפה פנ"ל.

מיהו י"ל דמ"ש רש"י ומיהו בב"י לא עבר דהא בטליה בליביה מאתמול קאי על ראש דבריו שפתב דהא לא חזי לטלטולי ולאפוקי כו'. ובזה נודאי ע"כ לומר משום דביטלו דאי הנה עובר עליו בב"י מה"ת לא הוי סגי לכפות עליו את הפלי ולהניחו במקומו.

ועכ"פ הנה מחוייב להוציאו מרשותו ולהניחו במקום הפקר שינצל מאסור ב"י דאורייתא. ולא ס"ל לרש"י לומר דמשום איסור מוקצה דרבנן העמידו חכמים דבריהם במקום איסור ב"י של תורה.

שוב ראיתי בפ"י שם שכ"כ בדברי רש"י. ובזה ניחא בפשיטות דברי רש"י לקמן (דל"ו ע"א ד"ה אין לשין) שפתב שם ובמועד קאמר ולא ביו"ט דהבערה שלא לצורך היא עכ"ל.

ולכאורה זה סותר לדבריו דלעיל דבחמץ שלא ביטלו שרי לבערו ביו"ט. ואף דשם הוי חמץ נוקשה מ"מ דברי רש"י גופיה לקמן (דמ"ב ע"א) דאף בחמץ נוקשה עוברין בב"י ואף דיש לדחות ולומר דמ"ש רש"י שם דהוי הבערה שלא לצורך ביו"ט היינו משום דיכול לבערו בשאר ביעורים ולא בשריפה.

או משום דתיכף יכול לביטלו בלבו מקמי דתחמיץ פינן שהעיסה היא רק קרובה וממהרת להחמיץ ולא נתחמזה עדיין. מ"מ כ"ז דוחק להעמיד בכוננת רש"י ואינו במשמעות לשונו.

ולהנ"ל ניחא דלפ"ד רש"י אינו רשאי לבער פלל חמץ ביו"ט אף שלא ביטלו וכנ"ל, וצריך רק להוציאו מרשותו. משא"כ בביתלו כופה עליו את הפלי.

(וזהו דלא פדברי הב"י דס"ל לדברי רש"י דשרי לבער ביו"ט חמץ שלא ביטלו כו'). ועדיין קשה טובא לפ"ז דאמר רבא בסוגיין ש"מ מדר"ע תלת כו' וש"מ לא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך.

ולפי הנ"ל קשה היאך מוכח זה. דילמא ר"ע ס"ל אמרינן מתוך כו'.

רק בתמץ יליף מנותר דאסור לבערו ביו"ט ולא אמרינו מתוך כו'. פינון שהוכחנו מהירושלמי הג"ל דהא בהא תליא דלמ"ד דיליף תמץ מנותר דאב"ח אלא שריפה יליף נמי תמץ מנותר לענין איסור הבצרתו ביו"ט פנ"ל.

אף פבר הקשה פו הרא"ש מלונגיל (בס' ת"י, והובא בפ"י) דמנליה לרבא להוכיח דר"ע לית ליה מתוך כו' דילמא אית ליה מתוך רק דאסור לשון תמץ ביו"ט פינון דשריפת תמץ מנותר לפינון לה ושריפת נותר אסור ביו"ט.

רק שלא הביא דברי הירושלמי הג"ל, ובאמת בלא דברי הירושלמי אין פאן קושיא כלל. דהיה י"ל דלענין זה אין למילף תמץ מנותר לכ"ע.

דאף למ"ד דיליף דתמץ בשריפה מנותר. אף שהק"ו הוא תחלתו להחמיר וסופו להקל.

מ"מ אם באנו למילף שאסור לשוןרפו ביו"ט זה הוי תחלתו להקל לענין איסור תמץ. ולכ"ע לא גמרינו בק"ו חמור מקל למילף מיניה לדבר שתחלתו להקל.

רק שהקושיא חוזר וניעור מדברי הירושלמי הג"ל דמוכח דלא ס"ל הו סברא רק ס"ל דהוי כמו חד ילפוטא פינון דיליף שריפת תמץ מנותר ממילא בזמן שאסור לשון נותר אסור לשון תמץ ג"כ.

והדק"ל.

והנה הפ"י תירץ לקושית הרא"ש מלונגיל הג"ל, עפ"י דברי התוס' דלענין שריותא דמתוך בעינו צורה קצת. והכא בתמץ אי אמרינו מתוך הרי יש פאן לצורה היום שעובר כל שעה בב"י.

משא"כ לענין שריפת נותר דהוי שלא לצורה היום כלל. וליכא למישרי מטעם מתוך.

ויש לחזק דבריו ממ"ש התוס' ביבמות (ד"ה ע"ב ד"ה פולה) דהא דגלי קרא דאין עשה דשריפת קדשים דוחה לל"ת דיו"ט. היינו משום דלא בטלה מצנתו בכך ויכול לשוןרפו אחר יו"ט.

ובנדאי בתמץ שעובר כל שעה בב"י לא דמי לנוותר בזה. אף כל זה ניקח לשיטת התוס' דלא אמרינו מתוך רק היכא דאיכא צורה קצת.

משא"כ לשיטת רש"י דשרי משום מתוך אף בליכא צורה כלל. א"כ הדק"ל קושית הרא"ש מלונגיל הג"ל.

ואפ"ל דגם לשיטת רש"י דבעלמא שרי משום מתוך אף בלא שום צורה כלל מ"מ הא בשריפת קדשים גזה"כ הוא דלא לישתרי משום מתוך. נעדיין י"ל דלא מצינו דגלי קרא רק בשריפת נותר דליכא צורה כלל פנ"ל.

משא"כ בשריפת תמץ שהוא חשוב לצורה היום פינון שעובר כל שעה בב"י ובכה"ג אין לנו גילוי מקרא דלא נימא מתוך אף היכא דאיכא לצורה היום פנ"ל ומסברא הל"ל מתוך בכה"ג. א"ו מוכח דר"ע לית ליה כלל מתוך כו'.

ולפ"ז לדין דקיי"ל מתוך כו' מותר לבער ביו"ט תמץ שלא ביטלו לשיטת רש"י דבזה אין למילף מנותר ולא כמ"ש לעיל. (שוב ראיתי בדברי הרא"ש מלונגיל עצמו שם דמסיק

לפרש פון באַמט בדברי רבא הא דמוכיח מדר"ע דלא אמרינן מתוך כו' היינו דבהבצרת חמץ לית ליה מתוך וטעמא משום דיליף מנותר.

משא"כ בעלמא אית ליה מתוך ואפשר שגם לפירש"י מפרש פון בגמרא כפי' הרא"ש מלונגיל בזה. מיהו התוס' לא ס"ל לפרש פון רק דר"ע לית ליה מתוך פלל.

וכמ"ש התוס' בביצה ר"ד י"ב ע"ש). ועוד יבואר אג"ה בסוף דברינו דהעיקר כמ"ש לעיל:.

ג ומעתה יש לבאר לדינא במ"ש התוס' לקמן (דכ"ט ע"ב) בשם ר"י דהמשהא חמצו ע"מ לבערו אינו עובר עליו. והמג"א (סי' תמ"ו סק"ב) מסיק בהא דקיי"ל דהמוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו את הפלי ואסור לטלטלו משום מוקצה דהוי אסור דרבנן אע"פ שלא ביטלו ועובר בב"י דהטעם עפ"י דברי התוס' הג"ל דמשהא חמצו ע"מ לבערו אינו עובר עליו.

ומזה מוכח דהמג"א ס"ל בדברי הר"י בזה דאף ביו"ט שא"א לבערו מ"מ פיון שמשהא אותו ע"מ לבערו מיד אחר יו"ט ג"כ אינו עובר עליו. ואף דלכאורה מוכח דמשהא חמצו ביו"ט ע"מ לבערו אחר יו"ט גם הר"י מודה שעובר עליו פיון שאין ביטול עתה לבערו עד אחר יו"ט.

והר"י לא קאמר רק בחול שביטול לבערו אז אינו עובר עליו פשמשהא ע"מ לבערו תיכף דוקא. עפ"י מה שתמהו רוב האחרונים ע"ד הר"י הג"ל ממתני' (דמ"ו ע"א) דכיבוד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט.

ופירש"י דהשהותה עד הערב א"א שלא תחמיץ. ולדברי הר"י הג"ל הא משהא חמצו ע"מ לבערו אינו עובר עליו ואם נימא דביו"ט שאין ביטול לבערו אז גם הר"י מודה דמשהא ע"מ לבערו אח"כ ע"מ לבערו עליו א"כ ניחא הקא משא"כ לדברי המג"א שמפרש בדברי הר"י דגם במשהא ביו"ט ע"מ לבערו אח"כ ג"כ אינו עובר עליו.

א"כ הדק"ל ממתני' הג"ל. אף שם במקומו ביארתי ליישב זה בכמה אופנים דלק"מ מהקא.

וכעת נבאר בפרט זה כמה שנוגע לסוגיין. דלכאורה מוכח מסוגיין דמשהא חמצו ביו"ט ע"מ לבערו אח"כ עובר עליו.

מהא דמוכיח רבא מדר"ע דלא אמרינן מתוך כו'. ופי' התוס' דיש פאן צורך קצת משום מצות ביעור.

וע"כ לחלק מהא דשריפת נותר לא תשיב צורך קצת. (ומש"ה ליכא שום היתר משום מתוך כו') היינו משום דהתם יכול לקיים למחר מצות שריפת נותר.

משא"כ בחמץ שעובר בב"י בכל שעה כו'. ומינשב גושית הרא"ש מלונגיל פנ"ל.

ואם נימא בדברי המג"א דמשהא חמצו ביו"ט ע"מ לבערו אח"כ ג"כ אינו עובר עליו. א"כ גם בחמץ יכול לקיים מצות ביעורו למחר ודמי למצות שריפת נותר כו'.

א"ו מוכח דביו"ט מ'שעה חמצו ע"מ לב'ערו אח"כ עובר עליו וכן"ל. אלא דלכאורה יש להוכיח איפ'כא מסוג'גין דמוכח כד' המג"א דביו"ט ג"כ אינו עובר במ'שעה ע"מ לב'ערו.

דהנה ידוע קונ'שית הפמ"ג ושאר אחרונים ש'קשו דמנ'ליה לר"ע להוכיח דתש'ביתו הוא מעיו"ט דילמ'א תש'ביתו ביו"ט נ'עשה דתש'ביתו דוחה לל"ת דיו"ט. ותיק'שי להני א'מוראי דס"ל דיו"ט הני ל"ת ג'ריד'א ולא ל"ת נ'עשה.

(ויכ'דברי התוס' ש'כתבו לעיל. משא"כ ל'שיטת היראים הנ"ל ש'מפר'ש דכולהו א'מוראי ס"ל דיו"ט הוא נ'עשה ול"ת לק"מ ה'כא ג"כ).

ו'ראיתי בחי' רבינו חננאל לפ'סחים שפי' ש'זהו הוכ'חת ר'בא דמוכ'ח מדר"ע דס"ל דה'בערה לחלק י'צאה. דאי ל'לאו י'צא לי'תי נ'עשה דתש'ביתו ולי'דחי ל"ת דיו"ט.

וכונ'נתו ב'זה ד'ר'בא ג"כ ס"ל דיו"ט הני נ'עשה ול"ת (ויכ'דברי הר"י בתוס' ש'בת דכ"ה ע"א ד'ר'בא נ'מי ס"ל דיו"ט הוא נ'עשה ול"ת). משא"כ אם ה'בערה ל'לאו י'צאה מ'מיל'א לי'כא ב'זה נ'עשה ג"כ.

(וכמ"ש הר'שפ"א ב'שם מורו בי'במות ד"ו ע"א לענ'ן ש'בת דה'עשה דתש'ביתו לא קאי רק על א'בות מ'לאכות ולא על לאו דמ'סמר ע"ש). וא"כ דילמ'א נ'עשה דתש'ביתו דוחה לל"ת דיו"ט.

אלא מוכ'ח דר"ע ס"ל ה'בערה לחלק י'צאה. ומ'מיל'א ביו"ט נ'מי הני ב'ה'בערה נ'עשה ול"ת ולא דחי ליה נ'עשה ו'שפיר מוכ'ח ר"ע דתש'ביתו מעיו"ט.

רק התי'נח ל'ר'בא. א'בל א'פתי ק'שה לפ"ד ה'נה א'מוראי דס"ל דיו"ט הני ל"ת ג'ריד'א א"כ הדק"ל ה'כא דילמ'א תש'ביתו ביו"ט נ'עשה דוחה ל"ת ומאי מוכ'ח ר"ע.

מיהו אם נ'ימ'א כהמג"א ד'אף ביו"ט מ'שעה חמצו ע"מ לב'ערו אינו עובר עליו ני'חא ה'כא. דא"א לומר דתש'ביתו ביו"ט נ'עשה דוחה ל"ת.

פי'ן דאינו עובר פ'לל פ'שיש'הנו עד מוצ'אי יו"ט. וד'מי ל'שרי'פת נו'תר ש'כתבו התוס' בי'במות (ד"ה ע"ב) ד'טעמ'א ד'אין נ'עשה דוחה ל"ת פי'ן ד'יכול ל'שורפו א'חר יו"ט פנ"ל ולפ"ז ק'שה פ'אן ב'סוג'גין.

בממ"נ.

ד'אם נ'ימ'א כהמג"א ד'מ'שעה חמצו ביו"ט ע"מ לב'ערו אינו עובר עליו. תיק'שי ה'יאף מוכ'ח ר'בא מדר"ע ד'לא א'מרי'נו מ'תוף כו' ו'קונ'שית ה'רא"ש מ'לונ'גיל הנ"ל.

ד'הא ש'רי'פת חמ'ץ ד'מי ל'שרי'פת נו'תר וכן"ל. ו'אם נ'ימ'א ד'מ'שעה חמצו ביו"ט ע"מ לב'ערו אח"כ עובר עליו ני'חא ז'ה.

א'בל ק'שי'א א'חרי'תי דמנ'ליה לר"ע דתש'ביתו מעיו"ט דילמ'א תש'ביתו ביו"ט נ'עשה דתש'ביתו דוחה לל"ת דיו"ט לה'נה א'מוראי דס"ל דיו"ט הני ל"ת ג'ריד'א פנ"ל. אלא דלכאורה י"ל לפמ"ש התוס' ב'קידושין (ר"ד ל"ח) ב'שם ה'ירושלמי דמק'שה ל'מה לא א'כלו מ'צה מ'חדש ד'יב'א נ'עשה ד'בערב ת'א'כלו מ'צות ולי'דחי ל"ת ד'חדש.

ומתרגם דאין עשה דקונדם הדיבור דוחה ל"ת שלאחר הדיבור. וה"נ הכא דעשה דתשבייתו הוי עשה דקונדם הדיבור ואין דוחה ל"ת דיו"ט שלאחר הדיבור.
אף ז"א.

דמגמרא דידן מוכח דלא ס"ל כהירושלמי בזה דאין עשה דקונדם הדיבור דוחה ל"ת שלאחר הדיבור. וכמ"ש הש"א.

דאף דמהא דאמר בריש יבמות (ד"ה ע"ב) דמה למילה ותמיד שכן ישנון לפני הדיבור. דמשמע דעשה דקונדם הדיבור דחי טפי לל"ת שלאחר הדיבור.

אין מזה סתירה להירושלמי הנ"ל. כמ"ש האחרונים דדוקא עשה דקונדם הדיבור שנושגית ג"כ לאחר הדיבור אלימא טפי לדחות ל"ת.

משא"כ עשה דקונדם הדיבור שלא נשגית לאחר הדיבור אינו דוחה ל"ת וכהירושלמי הנ"ל (או די"ל בפ"י דברי הגמרא דיבמות דשפן ישנון לפני הדיבור היינו דכולהו קונדם הדיבור העשה וגם הל"ת דשבת שנוצטוו ובקמרה.

משא"כ ל"ת דאחר הדיבור אינו נדחה מעשה שקונדם הדיבור. וכ"כ בא"ז ח"ב סי' רל"ג). רק מהא דאמר בפסחים (דכ"ח ע"ב) ור"י א"ל הוה לקובעו חובה בזה"ז הוא דאמא. ור"ש לקובעו חובה מגליה נ"ל מבפערב תאכלו.

ור"י מיבעי ליה לטמא ושהיה בדרף רחוקה כו' והשתא הל"ל דאי מקרא דכערב תאכלו מצות ה"ל עשה דקונדם הדיבור ואינו דוחה לל"ת משא"כ מהו היקשא דנאמרה ונשגית אחר הדיבור לקובעו חובה ממילא דוחה ג"כ לל"ת ושרי לו לאכול מצה מחדש באין לו מצה אחרת ומדלא קאמר הכי מוכח דהגמרא דידן לא ס"ל כהירושלמי בזה דאין עשה דקונדם הדיבור דוחה ל"ת שלאחר הדיבור וגם בהדא מוכח פן מדברי התוס' בגיטין (דמ"א ע"ב) ופ"ק דב"ב (די"ג ע"א) וש"ד שהקשו בחציו עבד וסציו ב"ח דליתי עשה דפו"ר ולידחי לל"ת דלא יהיה קודש כו'.

נהרי עשה דפו"ר נאמרה קונדם הדיבור ולא נשגית לאחר הדיבור. כדאמר בהדא בפסנהדרין (דנ"ט ע"ב).

וקרא דשובו לכם לאהליכם הוא משום דבר שבמנין כו' ע"ש. הרי דפשיטא להו להתוס' דעשה דקונדם הדיבור דוחה ל"ת שלאחר הדיבור.

ועוד דבירושלמי גופיה ליתא פלל הו לישנא דאין עשה דקונדם הדיבור דוחה ל"ת שלאחר הדיבור רק דלר"י התם ס"ל דאין עשה דוחה ל"ת אא"כ כתובה בצדה. (כדאיתא בירושלמי רפ"ב דחלה ופ"ג דביצה ה"ג ובפ"ג דנדורים.

ונהו אפ"י בעשה שלאחר הדיבור כמו עשה דכסוי הדם דמיירי התם בירושלמי. ובזה פשיטא דגמרא דידן לא ס"ל כן.

וגם אין לתרגם דמש"ה אינו דוחה כאן עלה דתשבייתו לל"ת דיו"ט משום דלא הוי בעידנא דמייעקר ללאו מקיים לעשה. דאיסור הבערה הוי בכל שהו ועשה דתשבייתו לא מקיים עד שיבער שיעור וית חמץ.

דז"א.

דל"מ לשיטת הרנב"ר שבנ"י פ"ב דב"מ דס"ל גבי השבת אבידה דכל שמתחיל להתעסק במצוה בשעת עקירת הלאו חשיב זה בעידןא דמיעקר כו' ודחי העשה לל"ת. וכ"נ ד' הפסקי תוס' בנבחים דצ"ז ע"ב ע"ש.

אלא אפי' לשיטת ה"ר יהוסף שם שמתלק בין אם מתעסק במכשירי מצוה לא חשיב זה בעידןא דמיעקר כו'. משא"כ אם עוסק בגוף המצוה עצמה אע"פ שלא גמרה חשיב שפיר בעידןא דמיעקר כו'.

וה"נ בהשפעת חמץ ג"כ חשיב עוסק בגוף המצוה רק שגמר המצוה הוא בכזית. (רק מדברי התוס' בגיטין וב"ב שם שתיקרו דאין עשה דפו"ר דוחה ל"ת דל"י קדש משום שהלאו עובר בהעראה והעשה לא מקנים עד גמר ביאה לכאורה זה סותר קצת גם לדברי ה"ר יהוסף הנ"ל.

וי"ל וביארתי במ"א). א"ו מוכח מכאן בדברי המג"א הנ"ל דמשעה חמצו ביו"ט ע"מ לבערו אינו עובר עליו.

וא"ש ה"ק. רק דהדק"ל קושית הרא"ש מלונגיל הנ"ל שמזה הוכחנו דלא כהמג"א הנ"ל וקשה בממ"נ: ד אף י"ל דלק"מ קושית הממ"נ הנ"ל.

דלעולם מוכח בדברי המג"א שפירש בדברי הר"י בתוס' דמשעה חמצו ביו"ט ע"מ לבערו אח"כ אינו עובר עליו. אלא דכבר ידוע מה שהקשו לדברי הר"י דס"ל דלאו דב"י הוי ניתק לעשה ואין לוקין עליו.

דקא ה"ל לאו שקדמו עשה. וכדאיתא במכות (די"ד סע"ב) דאר"י לאו שקדמו עשה לוקין עליו ופירש"י ותוס' שם דלא הוי לאו הניתק לעשה אלא בעשה שא"א לקיימו כ"א אחר עבירת הלאו דאז אמרינן שהעשה הוא תיקון הלאו.

משא"כ בעשה שיכול לקיימו קודם עבירת הלאו אף שיכול לקיימו ג"כ אחר עבירת הלאו אין זה לאו הנל"ע ולוקין עליו. וא"כ ה"נ הא יכול לקיים העשה דמשפיתו קודם שיעבור בלאו דב"י וא"כ אין זה לאו הנל"ע אמנם י"ל דלק"מ.

דברמב"ם (פ"א מה' נערה בתולה ה"ז) מבואר דלאו שקדמו עשה ג"כ הוי נל"ע ואין לוקין עליו והכ"מ שם כתב דטעמו משום דאמרינן שם דר"י הדר ביה ע"ש. (ומיהו בריטב"א במכות שם פי' דאף דמתחלה הדר ביה ר"י מ"מ א"כ נשאר ר"י בסברתו הראשונה כיון דאמר רבין אר"י כל ימיו בעמוד והחזר.

ומבואר דהרמב"ם אינו מפרש פן). וכן י"ל בדברי הר"י בתוס' ג"כ דס"ל פהרמב"ם בזה.

וכמו שהוכיח פן הר"י שם מאוקימתא דר"א בפסחים דמזה מוכח דרב אשי דהוא בתרא ג"כ ס"ל דלאו שקדמו עשה הוי ג"כ נל"ע. (ולפ"ז צ"ל דקושית הר"י בפסחים דצ"ה ע"א ד"ה לא תוציא כו'.

פּוֹנְתוֹ רַק דְּתִיקְשֵׁי לְמַ"ד דַּס"ל דְּלָאוּ שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה לֹקִין עָלָיו). וּמַעֲתָה א"ש בְּסוּגְיֵין דְּקָא דְּמוֹכִיחַ רְבָא מְדַר"ע דְּלָא אֲמַרִּין מְתוּדָּה כּו'.

רְבָא לְטַעֲמִיהָ אֲזִיל. דְּבַמְכוֹת שָׁם (דַּט"ו סַע"א) מוֹכַח דְּרְבָא ס"ל דְּלָאוּ שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה לֹקִין עָלָיו.

וּלְדִידְיָה לָא הָוֵי לָאו דב"י נל"ע פְּלִל. וּמִמִּילָא מְשַׁהָא חֲמִצּוֹ ע"מ לְבַעְרוּ בְּנֻדָּאי עוֹבְרָא עָלָיו.

וּא"כ חֲשׁוּב בִּיעוּר חֲמִץ בִּיו"ט לְצוֹרְךָ הַיּוֹם כִּנ"ל וְאִמְאֵי לָא אֲמַרִּין מְתוּדָּה כּו'. אֲלָא מוֹכַח דַּר"ע לִית לִיהָ מְתוּדָּה.

וְאַף דְּלְכְאוּרָה הָא דְּאֲמַרִּין דְּלָאו דב"י הָוֵי לָאו שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה הֵינּוּ רַק לְפִי הָאָמַת דְּתַשְׁבִּיתוּ מַעֲיו"ט. דְּעִידִין לִיפָּא לָאו דב"י אֲזִי וּמַש"ה הָוֵי לָאו שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה.

מִשְׁא"כ לְפִי הַס"ד דַּר"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ בִּיו"ט א"כ לָא הָוֵי פְּלִל לָאו דב"י לָאו שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה וְהָוֵי לָאו הַנְּל"ע אָף לְשִׁיטַת רְבָא הַנְּל"ל. מ"מ י"ל כַּמ"ש הָרִיטְבָּ"א בְּמַכוֹת שָׁם בְּהָא דְּאָמַר הַתָּם תְּנִינָא וְהָבָא אֶל הַמְּקַדָּשׁ טָמֵא (אָף דְּבִזְזָה אֵין הָעֲשֵׂה קוּדָם לַל"ת בְּמַעֲשֵׂה).

דְּכַל שְׁהַמ"ע קוּדְמַת בְּפְתוּב לַל"ת אַע"ג דְּאֵינוּ קוּדָם לּוּ בְּמַעֲשֵׂה מ"מ הָוֵי לָאו שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה וְלֹקִין עָלָיו לְהַךְ מ"ד. וּא"כ הַה"נ לַמ"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ שְׁקוּדָם בְּפְתוּב לַל"ת דב"י הָוֵי לָאו שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה אָף לַהַס"ד דַּר"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ בִּיו"ט.

וּא"כ לְשִׁיטַת רְבָא לֹקִין עָלָיו וּמְשַׁהָא חֲמִצּוֹ ע"מ לְבַעְרוּ עוֹבְרָא עָלָיו כִּנ"ל. וּא"ש.

וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דְּכִינּוּן דְּלְרְבָא מְשַׁהָא חֲמִצּוֹ ע"מ לְבַעְרוּ עוֹבְרָא עָלָיו א"כ קְשִׁיָּא הֵיאָךְ מוֹכִיחַ ר"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ מַעֲיו"ט דִּיקְמָא תַשְׁבִּיתוּ בִּיו"ט וְעֲשֵׂה דְּתַשְׁבִּיתוּ דוֹחָה לַל"ת דִּיו"ט כִּנ"ל. הָא לְק"מ.

דְּבִזְזָה ג"כ רְבָא לְטַעֲמִיהָ. דְּשִׁיטַת הַר"י בְּתוֹס' בְּשַׁבַּת (ר"ד כ"ה) דְּרְבָא גּוֹפְיָה אֵית לִיהָ דִּיו"ט עֲשֵׂה וְל"ת הוּא.

וּא"כ לְק"מ הֵכָּא וּלְפ"ז לְדִידֵן דְּקִי"ל דְּלָאוּ שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה ג"כ חֲשִׁיב נל"ע וְאֵין לֹקִין עָלָיו דַּמַּש"ה קִי"ל (לְדַבְּרֵי הַר"י בְּתוֹס') דְּמַשְׁהָא חֲמִצּוֹ ע"מ לְבַעְרוּ אֵינוּ עוֹבְרָא עָלָיו, לְפ"ז לְדִידֵן לָא מוֹכַח פְּלִל מְדַר"ע דְּלִית לִיהָ מְתוּדָּה.

דִּי"ל דַּר"ע ג"כ ס"ל מְתוּדָּה רַק דְּהַבְּעַרְתָּ חֲמִץ בִּיו"ט חֲשִׁיב הַבְּעָרָה שְׁלֵא לְצוֹרְךָ פְּלִל כְּמוֹ הַבְּעַרְתָּ נוֹתֵר פִּינּוֹן דְּבַחֲמִץ נְמִי יָכוֹל לְהַשְׁהוֹתוֹ בִּיו"ט ע"מ לְבַעְרוּ אַח"כ וְכִנ"ל. וּבְהַבְּעָרָה שְׁלֵא לְצוֹרְךָ פְּלִל לָא שְׁרִי מִטַעַם מְתוּדָּה כִּנ"ל.

וְהַשְׁתָּא א"ש וּלְק"מ לְהֵנִי אֲמוֹרָאֵי דַּס"ל דִּיו"ט הָוֵי לַל"ת גְּרִידָא דַּא"כ אֵימָא הֵכָּא דְּתַשְׁבִּיתוּ בִּיו"ט. וְעֲשֵׂה דְּתַשְׁבִּיתוּ דוֹחָה לַל"ת דִּיו"ט.

דַּז"א.

דְּכִינּוּן דְּיָכוֹל לְהַשְׁהוֹתוֹ עַד לְאַחַר יו"ט (דְּאֵינְהוּ נְמִי ס"ל דְּלָאוּ שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה אֵין לֹקִין עָלָיו וְכַדְקִי"ל לְדִידֵן וּמִמִּילָא בַּכַּה"ג אֵין עֲשֵׂה דוֹחָה לַל"ת וְכַמ"ש הַתוֹס' בִּיבְמוֹת שְׁהַבְּאֵתִי לְעֵיל דַּמַּה"ט שְׁרִיפַת נוֹתֵר ג"כ אֵינוּ דוֹחָה לַל"ת דִּיו"ט וְכִנ"ל.

וּלְפִי דְבָרֵינוּ אֵלֶּה דְּהָא דְּמוֹכִיחַ רַבָּא מְדַר"ע דְּלָא אָמְרִינן מִתּוּף הֵינּוּ רַק לְרַבָּא לְטַעְמִיהּ מוֹכַח כּוֹן כּוֹן"ל. אָבֵל לְשַׁאֲרֵי אָמוּרָאֵי לֹא מוֹכַח כְּלָל כּוֹן.

וְשִׁפִּיר אֵית לֵיה לר"ע מִתּוּף וְכַדְעַת ב"ה בְּבִיזָה וְלֹא כב"ש נָשָׁם. בְּזֵה רִוּחָא שְׁמַעְתָּתָא בְּהָא דבפ"ק דְּבִיזָה (ד"ב ע"א) דְּתַנִּי תַנָּא קַמֵּיה דר"י בַּר אֲבָדִימִי הַשּׁוֹחֵט עוֹלֵת נְדָבָה בִּיּו"ט לִוְקָה.

א"ל דְּאָמַר לָהּ מַנִּי ב"ש הִיא דְּאָמְרִי לֹא אָמְרִינן מִתּוּף כּוֹן. וְכַתְּבוּ הַתּוֹסֵף שָׁם דַּה"ה דַּה"מ"ל ר"ע הִיא דַּל"ל מִתּוּף כּוֹן.

וְהִקְשׁוּ נָשָׁם הַמְּפָרְשִׁים בְּהָא דְּאָמְרִינן הֵתָם תַּנִּי תַנָּא קַמֵּיה דר' יוֹחָנָן הַמְּבַשֵּׁל ג"ה בְּחֻלְבַּ בִּיּו"ט וְנֶאֱכָלוּ לִוְקָה חֲמִשׁ כּוֹן א"ל פּוֹק תַּנִּי לְרַבָּא הַבְּעָרָה וּבִישׁוּל אֵינָה מְשַׁנָּה וְאֵת"ל מְשַׁנָּה ב"ש הִיא דְּאָמְרִי לֹא אָמְרִינן מִתּוּף כּוֹן.

וְהִשְׁתָּא אַמַּאי לֹא אָמַר הָא מַנִּי ר"ע הִיא דְּלִית לֵיה מִתּוּף. וְלָמָּה א"ל פּוֹק תַּנִּי לְרַבָּא וְאֵינָה מְשַׁנָּה כִּינּוּן דְּאֵתִיָּא שְׁפִיר כר"ע.

(וְכַדְפָּרִיף הַגְּמָרָא בְּחֻלְיִין דַּט"ו ע"א בְּהָא דְּמַשְׁתִּיק לִיה רַב לְתַנָּא דְּתַנִּי קַמֵּיה אֵטוּ מְשׁוּם דַּס"ל כר"י מֵאֵן דְּתַנִּי כר"מ מְשַׁתִּיק לֵיה). וְלְדְבָרֵינוּ א"ש.

דר' יוֹחָנָן לְטַעְמִיהּ דר' יוֹחָנָן בְּמַכּוֹת שָׁם הִזְדַּר בֵּיה וְס"ל דְּלָאוּ שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה ג"כ אֵין לִוְקִין עֲלֵיו (וְכַשְׁיִטַּת הַרְמַב"ם הַגָּ"ל דְּפַסְק כּוֹן מְשׁוּם דר"י הִזְדַּר בֵּיה כּוֹן"ל. וְשָׁכַן דְּבָרֵי הַתּוֹסֵף ג"כ).

וא"כ לְדִידֵיהּ לֹא מוֹכַח כְּלָל מְדַר"ע דַּל"ל מִתּוּף. דְּשִׁפִּיר ס"ל לר"ע מִתּוּף.

רַק דְּהַבְּעָרַת חֲמִץ חֲשִׁיב הַבְּעָרָה שְׁלֵא לְצוּרָה כְּלָל דְּלֹא שָׂרִי בִּיּו"ט מְשׁוּם מִתּוּף כִּינּוּן דְּמַשְׁתָּא חֲמִצּוֹ ע"מ לְבַעְרוּ אֵינוּ עוֹבֵר עֲלֵיו וְכַוֵּן"ל. וְשִׁפִּיר א"ל ר' יוֹחָנָן לְתַנָּא פּוֹק תַּנִּי לְרַבָּא כּוֹן דְּאָמַר לָהּ מַנִּי ב"ש הָא כּוֹן: הַ בְּרַם מַה שְׁאָרִיף לְרַבָּא.

דְּכָל מַה שְׁבִיאָרְנוּ הוּא לְשִׁיטַת הר"י בַּתּוֹסֵף. וְאַכְתִּי תִיקְשִׁי ע"ד הַרְמַב"ם (פ"א מֵהַחֹ"מ ה"ג) דַּס"ל דְּלָאוּ דב"י לֹא נִיַּתַּק לְעֲשֵׂה כְּלָל וְלִוְקִין עַל ב"י בְּקִנְיָה חֲמִץ אוֹ חֲמִצּוֹ כּוֹן.

דְּלַדְעָתוּ פְּשִׁיטָא דְּמַשְׁתָּא חֲמִצּוֹ ע"מ לְבַעְרוּ עוֹבֵר עֲלֵיו כִּינּוּן דְּלָאוּ דב"י לֹא נַל"ע כְּלָל וְא"כ תִּיקְשִׁי הִיאָהּ מוֹכִיחַ ר"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ מַעֲיוּ"ט דִּילְמָא תַשְׁבִּיתוּ בִּיּו"ט וְעֲשֵׂה דְּתַשְׁבִּיתוּ דוֹחָה לַל"ת דִּיּו"ט כּוֹן"ל.

(וְל"ל דְּהַרְמַב"ם ס"ל כְּשִׁיטַת הַיְרָאִים הַגָּ"ל דְּכּוּלְהוּ אָמוּרָאֵי ס"ל דִּיּו"ט הֵנִי עֲשֵׂה וְל"ת. דז"א.

דְּבַהֲדֵיא מוֹכַח מְדַבְרֵי הַרְמַב"ם דְּלֹא כְּהִירָאִים הַגָּ"ל ע"ש). וִי"ל בְּאִנְפֵּן זֶה.

דְּהָרִי בַלֵּא"ה צ"ל לְדְבָרֵי הַרְמַב"ם מֵהוֹכַחַת הר"י מֵהָא דְּאָמְרִינן דְּהָאוֹכֵל חֲמִץ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּמוֹעֵד מְעַל לְרִיחָה"ג דַּס"ל דַּחב"פ מְוַתֵּר בְּהַנָּאָה וְהָא מִיָּד כְּשִׁיפְדָּה אוֹתוֹ הוּא שְׁלוֹ. וּמוֹדָה רִיחָה"ג דְּשִׁלְחָה אֵי אֵתָה רִוְאָה.

ומזה הוכיח הר"י דמשקה חמצו ע"מ לבצרו אינו עובר עליו ותיקשי ע"ד הרמב"ם.
(ומיהו לפ"ד הסוברים דחצי שיעור מותר מה"ת לעננו ב"י שפיר י"ל דמעל בחמץ של
הקדש דיכול לפדותו פחות פחות מפשיעור.

מיהו אף אם יש איסור דרבנן בחצי שיעור לעננו ב"י ג"כ י"ל דלא מעל בחמץ של
הקדש. וכמ"ש התוס' בפסחים (דכ"ט ע"א ד"ה אין פודין) בהא דאמרין שם דלמ"ד אין
פודין את הקדשים להאכילן לכלבים לא מעל אע"ג דבקדושת דמים הא דאין פודין
להאכילן לכלבים הוא מדרבנן.

ונכתבו התוס' וז"ל ואין לתמונה אטו משום חששא דרבנן נפקיע מעילה דאורייתא. דכיון
דאמרו רבנן אין פודין לא שניא מידי עכ"ל.

וה"נ י"ל לעננו חצי שיעור מחמץ דאם יש איסור דרבנן ג"כ הל"ל דלא מעל מה"ט ותו
דלחד טעמא שפכת בתשובת ח"צ (סי' פ"ו) בהא דח"ש מותר בב"י מה"ת דהיינו משום
דאיסור ח"ש הוא דכיון דאחשביה והיינו בעושה מעשה משא"כ כשמשקה ח"ש חמץ
שפניחו מלבצרו בשוא"ת ולא עשה מעשה דנימא אחשביה אין איסור מטעם חזי
לאיצטרופי לחוד עכ"ד, ולפ"ז בעושה מעשה כגון בקונה חמץ או פודהו מהקדש י"ל
דח"ש אסור מה"ת.

רק לאידך טעמא שפכת שם הוי ח"ש מדרבנן בב"י אף בעושה מעשה. וגם לכמ"ש
הש"א בטעמא דמילתא דאיסור ח"ש הוא רק לעננו אכילה דחזי לאיצטרופי כשאוכל
ככא"פ ונעשה איסור למפרע משא"כ לעננו ב"י.

לפ"ז ג"כ אין חילוק. מ"מ עדיין אינו מיושב כנ"ל).

וגם צריך ליישב מה שהקשו המפרשים ע"ד הרמב"ם מהא דבריש ביצה (ד"ז ע"ב)
דבש"א שאור בכזית וחמץ בכפותת, דמפרש התם טעמא דב"ש דא"כ לכתוב רחמנא
חמץ ולא ליבעי שאור כו'. ולפ"ד הרמב"ם דיש מלקות בלאו דב"י א"כ אי לא כתב
רחמנא שאור ונהנה ילפינו ק"ו מחמץ הא אין מזהירין מן הדין ואיצטרופי קרא בשאור
למלקות.

ומנ"ל לב"ש להוכיח דשאור בכפותת (וע' מ"ש בזה בס' פ"י שם). אמנם י"ל וליישוב
כ"ז בפשיטות.

דטעמו של הרמב"ם במ"ש דלאו דב"י לא הוי גל"ע. אף שדעת הרמב"ם (בפ"א מה'
נערה ה"ז) דלאו שקדמו עשה ג"כ אין לוקין עליו.

וכמ"ש הכ"מ שם והובא לעיל. מ"מ זהו התם דהנה יכול לקיים העשה מקודם ומ"מ יכול
לקיימה גם אח"כ משא"כ הכא בעשה דמשביתו דאינו יכול לקיים העשה כלל רק קודם
זמן התחלת הלאו ולא אח"כ.

דהרמב"ם לטעמיה דס"ל פשיטת רש"י דמשביתו היינו השפכה בלב דהוא בטיול חמץ.
וכמ"ש בהדיא ברמב"ם (פ"ב מה' חו"מ ה"ב).

ואחר זמן איסורו לא מצי לבטלו. ומש"ה לא הוי לאו דב"י גל"ע דמשביתו וכמבואר.

משא"כ אליבא דריה"ג דס"ל דחב"פ מותר בהנאה והוי ברשותו ולדידיה מצי לבטל
חמץ גם אחר זמן איסורו ממילא לדידיה הוי לאו דב"י נל"ע פ"ן ד"כול לקנים העשה
דמשביתו אח"כ ג"כ וכן"ל.

וא"כ ליתא להוכחת הר"י דמשהא חמצו ע"מ לבטלו אינו עובר עליו מהא דמעל בחמץ
של הקדש לריה"ג. דז"א.

דדוקא לריה"ג דלדידיה הוי לאו דב"י נל"ע מש"ה משהא חמצו ע"מ לבטלו אינו עובר
עליו. משא"כ לדין דחב"פ אסור בהנאה וממילא לא הוי ב"י נל"ע פ"ל.

מש"ה ודאי משהא חמצו ע"מ לבטלו ג"כ עובר עליו. ומעתה מ"נשב ג"כ קושית
המפרשים ה"ל מהא דריש ביצה דטעמא דב"ש דלכתוב חמץ ולא ליבועי שאור כו'.

דקא מבואר בפסחים (דכ"ג ע"א) דטעמא דריה"ג דחב"פ שרי בהנאה הוא מדכתיב לה
שלה יתא ורבנו שלח אי אתה רואה כו'. ואיך חז דב"ש חמץ וחד בשאור וצריכי.

ופירש"י דאי כתב שאור משום דחמוצו קשה כו'. ואי כתב חמץ משום דראוי לאכילה
כו'.

הכי מפרש להו בפ"ק דביצה עכ"ל. ומבואר דזהו לב"ה בריש ביצה דס"ל דגם שאור
מחמץ ליכא למילף משום דחמץ חזי לאכילה כו'.

משא"כ לב"ש שם דלא ס"ל הך צריכותא רק ס"ל דיש למילף שאור מחמץ בק"ו ולית
להו שום סברא שיהא חמץ חמור משאור ממילא מוכח דב"ש ס"ל כריה"ג דחב"פ מותר
בהנאה מקרא דלה שלה יתא. דליכא למימר חז דב"ש חמץ וחד בשאור וצריכי.

דלדידהו לה דגבי חמץ מותר דחמץ קיל משאור וכן"ל. וכ"ן דב"ש ס"ל כריה"ג דחב"פ
מותר בהנאה ממילא הוי לאו דב"י נל"ע פ"ל ואין בו מלקות.

וא"כ שפיר קאמרי ב"ש. דליכתוב חמץ ולא ליבועי שאור כו'.

ול"ל דאי הנה אתי שאור בק"ו מחמץ אין מזהירין מן הדין ואיצטריך קרא בשאור
למלקות. דז"א.

דהשתא נמי ליכא מלקות בב"י לשיטת ב"ש דס"ל כריה"ג דחב"פ מותר בהנאה והוי
לאו דב"י נל"ע פ"ל. ומ"נשב דברי הרמב"ם.

ומעתה נחזור לדברינו דקא דמוכח ר"ע דאי משביתו ביו"ט הא מצינו להבערה שיהא
אב מלאכה. ול"ל דעשה דמשביתו דוחה לל"ת דיו"ט.

דכ"ן דמשהא חמצו ע"מ לבטלו אינו עובר עליו וא"כ אפ"ש לבטלו למחר ובכה"ג אין
עשה דוחה ל"ת כמו בשריפת נותר וכן"ל. אלא דקשה לדעת הרמב"ם שפסק דלאו דב"י
אינו נל"ע ולוקין עליו.

וא"כ משהא חמצו ע"מ לבטלו עובר עליו. והדק"ל ה"א דנימא דעשה דמשביתו דוחה
לל"ת דיו"ט פ"ל.

ולפי הנה"ל י"ל כה. דכבר הובא בדברינו דהרמב"ם ס"ל כפירש"י דהא דבטול בלב סגי לחמץ הוא מקרא דתשפיתו דמשמע השפיתה בלב ונתוס' (ד"ד ע"ב ד"ה דמדאורייתא) הקשו לפירש"י מהך ברייתא דרע"א שה"א תשפיתו ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה. ותיירץ במג"ש דלפירש"י הנה תרנוניהו בכלל תשפיתו הבערה ובטול. ולפ"ז יש ליישב קושית הפ"י שהובא לעיל בראש דברינו לשיטת רש"י בביצה ובפסחים דבקדשים טמאים אסור אף להשליכו לכלבו דרחמנא אחשבה להבערתו והויא מלאכה. וא"כ מנליה לרבא דסבר ר"ע אב"ח אלא שריפה וכנ"ל. (וכבר יישבנו שם קושיא זו נקצת י"ל בע"א).

די"ל לפי שה"א דתשפיתו היינו ביו"ט ממילא הנה מוכח דמצי לבטל חמץ גם אחר זמן איסורו מקרא דתשפיתו דמירי ביו"ט. והיינו אומרים דכמו שהכתוב עשאו לחמץ פאילו הוא ברשותו לעבור עליו בב"י ה"נעשאו ג"כ פאילו הוא ברשותו לענין שיכול לבטלו ג"כ פיון דתשפיתו היינו ביו"ט נהרי גם הבטול בכלל תשפיתו פנ"ל.

והשתא ממילא נדאי שרי לבער חמץ ביו"ט בשאר ביעורים ול"ל דרחמנא אחשבה להבערתו דזהו שינה רק בקדשים טמאים דמחוייב מה"ת לבערם דוקא. משא"כ בחמץ פיון דסגי ליה בבטול בלב ואז א"צ לבערו כלל.

ממילא לא שינה לומר דרחמנא אחשבה להבערתו והוי מלאכה פיון דבבטול בלב סגי. וגם כשמבער חמצו בשאר ביעורים ג"כ לא גרע זה מבטול בלב.

ולק"מ קושית הפ"י. והשתא ניחא ג"כ קושיתנו הנה"ל.

דאי תשפיתו ביו"ט ל"ל שינדחה עשה דתשפיתו לל"ת דיו"ט. דהא לפי שה"א דתשפיתו ביו"ט ממילא מוכח דמצי לבטל חמץ אחר זמן איסורו ג"כ.

וא"כ לאו דב"י נל"ע דתשפיתו וכמו לריה"ג פנ"ל. ולפ"ז משהא חמצו ע"מ לבערו אינו עובר עליו.

ובכה"ג אין עשה דוחה ל"ת פיון ד יכול לבערו למחר פנ"ל. רק לפי המסקנא דתשפיתו היינו מעיו"ט שפיר קיי"ל בחמץ דאחר זמן איסורו לא מצי לבטלו וכסברא הפשוטה.

ומש"ה לא הוי לאו דב"י נל"ע פלל פיון דאח"כ לא מצי לקיים העשה דתשפיתו בבטול בלב. , ואף דגם הבערה בכלל תשפיתו ומצוה דהבערה יכול לקיים גם אח"כ.

מ"מ מאחר דגם הבטול בכלל תשפיתו ולא מצי לבטל רק קודם זמן איסורו ממילא מוכח דהעשה דתשפיתו לא באה לנתק הלוא ולתקנו בעשה זו פיון דגם בבטול מקיים מ"ע זו.

ונה"א א"א רק קודם זמן התחלת הלוא וכנ"ל. ומינושב קושיא זו אף לדברי הרמב"ם וכנ"ל. ועפ"ז יש ליישב גם קושית הממ"נ שהקשיתי לעיל. דאי נימא דמשהא חמצו ביו"ט ע"מ לבערו עובר עליו.

תיקשי אדר"ע דילמא תשפיתו ביו"ט ועשה דוחה ל"ת פנ"ל. ואי נימא דמשהא חמצו ע"מ לבערו אינו עובר עליו א"כ היאך מוכיח רבא דלית ליה לר"ע מתוף כו'.

דילמא אית ליה מתוך רק דהקא הוי שלא לצורך פלל פיון דמשקה ע"מ לבצערו אינו עובר עליו, ולפי הג"ל י"ל דלהה"א דתשביתו מיירי ביו"ט א"כ ה"ל לאו דב"י נל"ע כנ"ל ומשקה חמצו ע"מ לבצערו אינו עובר עליו וא"כ אי תשביתו ביו"ט ל"ל שידקה עשה לל"ת פיון דמשקה ע"מ לבצערו אינו עובר עליו.

אבל לפי האמת דתשביתו הוא מעיו"ט לא הוי ב"י נל"ע ומשקה ע"מ לבצערו עובר עליו. והא דמוכח רבא מדר"ע דלית ליה מתוך.

היינו משום דמשמע מלישנא דר"ע דלפי האמת ג"כ אסור לבער חמץ ביו"ט. (דדוןק לפרש במילתיה דר"ע הא דקאמר ומצינו להבערה כו' שזהו רק לפי הה"א דתשביתו ביו"ט.

ועפ"י הקדמה הג"ל דאז מוכח דב"י הוי נל"ע וכנ"ל. דנדאי אין להעמיד פנונה זו בלישניה דר"ע.

רק דאנו אמרינו פן דממילא בהא תליא אי הוי לאו דב"י נל"ע כנ"ל). ומנה מוכח דר"ע לית ליה מתוך כו'.

ולק"מ: ה אלא דלפ"ז יש להקשות קושא אחרת. דלכאורה קשה בהא דאמר רבא ש"מ מדר"ע תלת כו'.

הא עוד מוכח מדר"ע מילתא אחריתי. והוא דמוכח דס"ל דחב"פ אסור בהנאה.

דאי ס"ל כריה"ג דחב"פ שרי בהנאה א"כ י"ל תשביתו ביו"ט והוי הבערה לצורך דיכול להסיקו תחת תבשילו. אלא דנה לק"מ.

די"ל עפ"י תירוצ הראשון שבתוס' בסוגיין (בד"ה וכתוב) שכתבו דאע"ג דכשישרף ויעשה גחלים הנאתו מותרת מ"מ שפיר מוכיח ר"ע דקרא מיירי בכל ענין אפי' א"צ לגחלתו ולפ"ז לא מוכח פלל מדר"ע דהקא דחב"פ אסור בהנאה די"ל דס"ל דחב"פ שרי בהנאה רק דהוכחתו דא"א לומר תשביתו ביו"ט פיון דקרא מיירי בכל ענין אפי' א"צ לו להסיקו תחת תבשילו והוי הבערה שלא לצורך.

ואף דלתירוצ הב' שבתוס' שם שפיר מוכח מדר"ע דס"ל דחב"פ אסור בהנאה. מ"מ לא תשיב ליה רבא להוכיח פן מדר"ע.

פיון דיש לדחות ולומר כסברת תירוצ הראשון שבתוס' הג"ל. (ואין זה דונק).

וכ"כ שם המפרשים במה דלתירוצ הב' דתוס' הג"ל יש להוכיח מדר"ע דיש שבח עצים בפת כו'. מ"מ לא תשיב ליה רבא פיון די"ל פתירוצ הא' שבתוס' הג"ל.

ע"ש).

אף לפי הג"ל חוזר וניעור קושא זו. דליתשוב רבא נמי הא דש"מ מדר"ע דס"ל דחב"פ אסור בהנאה.

וכ"ת דנה לא מוכח פלל מדר"ע. די"ל דלעולם ס"ל דחב"פ שרי בהנאה ועפ"י תירוצ הא' שבתוס' הג"ל.

לפ"ז קנשה היאך מוכיח רבא מדר"ע דלא אמרינן מתוך דהוכחה זו היא רק משום דבביעור חמץ יש צורך קצת והיגו משום דמשקא חמצו ע"מ לבער עובר עליו וכנ"ל. ונהרי אם נימא פאן דר"ע ס"ל דחב"פ שרי בהנאה כריה"ג א"כ לדידיה יכול לבטל חמצו אחר זמן איסורו ג"כ וממילא הוי לאו דב"י נל"ע ומשקא חמצו ע"מ לבער אינו עובר עליו כנ"ל.

וא"כ אין פאן צורך פלל לבער ביו"ט. ונשפיר י"ל דר"ע ס"ל מתוך כו'.

רק דכאן אסור לבער דהוי שלא לצורך פלל. וא"כ בממ"נ או דמוכח מדר"ע ג"כ דחב"פ אסור בהנאה או דלא מוכח ג"כ הא דר"ע ל"ל מתוך והא בהא תליא.

או דמוכח תרנוייהו. או דתרנוייהו לא מוכחי פלל מדר"ע.

אך באמת בהדיא שמענו לר"ע דס"ל דחב"פ אסור בהנאה לקמן (דל"ב ע"א) גבי אוכל תרומת חב"פ דא"ל ר"ע לריב"נ תאמר בזה שאין לו ביה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה. ומ"מ עדיין אינו מיושב בזה לגמרי ה"כא.

לפמ"ש התוס' בסוגיין בהא דמוכיח רבא מדר"ע דס"ל דהבערה לחלק יצאה ופי' הריב"א דמוכיח פן דאי הבערה ללא יצאה לא הנה איסור ביו"ט פיון דאין שם מלאכה עליו. ולפ"ז קנשה דהא פבר מוכח דר"ע ס"ל דהבערה אסורה ביו"ט.

מהא דתניא בשבת (דקי"ד סע"א) דדריש ר"ע מקרא דחלבי שבת קרבין ביו"ט. ואי ס"ל דהבערה ללא יצאה וביו"ט שריא לגמרי לפ"ד הריב"א הנ"ל.

א"כ למה לי קרא דחלבי שבת קרבין ביו"ט. הא בלא"ה פל הבערה שריא ביו"ט.

ומוכח מהתם דר"ע ס"ל דהבערה לחלק יצאה. וא"כ קנשיא לרבא ה"כ דאמר ש"מ מדר"ע תלת כו'.

וש"מ הבערה לחלק יצאה. וע"כ דחשיב רבא הני מילי דמוכח מדר"ע דה"כא אע"ג דכבר מוכח פן מדר"ע בדין דאחריתי ג"כ מ"מ חשיב ליה רבא דה"נ מוכח פן מדר"ע דה"כא. וא"כ קנשה למה לא חשיב רבא פאן הא דש"מ מדר"ע דחב"פ אסור בהנאה וכנ"ל. ואי משום דכבר שמענו פן לר"ע לקמן בבב"יתא אחרת כנ"ל.

מ"מ אפתי ה"ל למיחשביה פאן כמו דחשיב ה"כא הא דש"מ מדר"ע דהבערה לחלק יצאה אע"ג דכבר מוכח פן מדר"ע בבב"יתא אחרת בשבת הנ"ל. (ודוּחַק לחלק דאף דחשיב רבא פאן להוכיח מדר"ע אף שפבר מוכח פן מ"מ ע"ב בבב"יתא אחרת.

מ"מ לא חשיב הא דחב"פ אסור בהנאה שזה שמענו לו לר"ע בהדיא בבב"יתא אחרת). ואי נימא דהא דחב"פ אסור בהנאה לא מוכח פלל מדר"ע דה"כא די"ל דס"ל דחב"פ שרי בהנאה כנ"ל א"כ לא מוכח ג"כ דר"ע ל"ל מתוך וכנ"ל.

מיהו לפמ"ש במ"א דגמרא דידן נמי ס"ל כסברת הירושלמי בשבת (פ"ב ה"ה) לענין הקטרת איברים של קרבנות דמפנין שהוא רוצה בעיכולן חשיב מבטל ג"כ לחייבו משום מבטל. (וביארתני שם דאין סתירה ע"ז מגמרא דיבמות דל"ג ע"ב גבי זר ששימש בהקטרה דפריף מהא דאר"י הבערה ללא יצאה.

יעו"ש בדברינו בסי'). לפ"ז לא מוכח כלל מדר"ע דשבת דהבערה לחלק יצאה די"ל דלעולם הבערה ללא יצאה וביו"ט שר"א לגמרי וכדברי הריב"א הנ"ל.

רק הא דמצריף ר"ע, קרא דחלבי שבת קריבין ביו"ט היינו משום איסור מבשל שיש פאן פנ"ל. וא"כ א"ש הקא דרבא מוכיח מדר"ע הקא מילתא חדתא דהבערה גרידא אסורה ביו"ט וש"מ דס"ל לחלק יצאה.

ואין להקשות דהבערת חמץ נמי נימא סבא זודיהי ג"כ מבשל פמו בהקטרת איברים דמפנין שהוא רוצה בעיפולן חשיב מבשל. דז"א.

חדא דאף אם נימא פן מ"מ מוכיח רבא שפיר מדר"ע דאמר בהדיא ומצינו להבערה שיהא אב מלאכה. הרי דנקיט הוכחתו בקרא משום הבערה ולא משום מבשל.

ועוד דיש לחלק בסבא. דדוקא בהקטרת איברי קרבן אמר הירושלמי דחשיב מבשל מפנין שהוא רוצה בעיפולן.

דהוי אכילת מזבח דומיא דאכילת אדם. ומעשה ההקטרה זהו גופה המצנה והוי ממש פמו מבשל שמקשיר הדבר לאכילה.

וכאן עולה למזבח. משא"כ בביעור חמץ שעיקר המצנה רק שלא יראה ולא ימצא החמץ בעולם.

ומעשה ההבערה והשריפה עצמה אין זה עיקר המצנה ותכליתה רק תכלית המצנה שלא יהיה החמץ בעולם וה"ז בגדר מבעיר ולא בגדר מבשל. ושפיר מוכח מדר"ע דהבערה לחלק יצאה.

ולק"מ.

(רק עדיין קשה לכאורה לדברי הר"פ בהגהות הסמ"ק שהבאתי לעיל דגריס במכילתא דרע"א איזוהי השבתה שהיא ב"י הוי אומר זוהי שריפה. א"כ שמענו לר"ע בהדיא דאמר דאב"ח אלא שריפה.

ומ"מ חשיב ליה רבא הקא דש"מ מדר"ע דאב"ח אלא שריפה. א"כ ה"נ הל"ל דש"מ מדר"ע הקא ג"כ דחב"פ אסור בהנאה.

אע"ג דשמענו פן לר"ע בהדיא בברייתא אחרת פנ"ל. ויש ליישב.

ואין להאריך יותר בזה): ז ובעיקר הקושיא בהא לדאימא דתשפיתו ביו"ט ואתי עשה דתשפיתו ודחי לל"ת דיו"ט להני אמוראי דס"ל דיו"ט הוי ל"ת גרידא. י"ל באופן אחר.

עפמ"ש התוס' בקידושין (דל"ד ע"א ד"ה מעקה) שהקשה הר"י מא"י גבי הא דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט (דלרב אשי הטעם) משום דעשה דשריפת קדשים אינו דוחה יו"ט דהוי ל"ת נעשה. ולמה לא תוכל אשה להדליק בשמן שריפה ביו"ט פנין דהיא אינה מצוונה בעשה דיו"ט שהזמ"ג והוי יו"ט לגבי דידה ל"ת גרידא ולידחי ליה עשה דשריפת קדשים.

ותירץ דעשה שיש עמו לאו אף הלאו אלים ולא דחי ליה עשה. ובזה י"ל במה שהקשו התוס' מדרבא אדרבא.

דְּבִיבָה מְשַׁמַּע דְּרָבָא גּוֹפִיָה אֵית לֵיה דִּיּו"ט הָוֵי עֲשֵׂה וּל"ת. וּבְשִׁבְתָּ וּבְפִסְחִים יְלִיף רָבָא מְקַרָּא דְאִין שְׁרִיפְתָּ קְדָשִׁים דּוּחָה יו"ט וְלֹא אָמַר כּר"א מְשׁוּם דִּיּו"ט הָוֵי עֲשֵׂה וּל"ת דְּמַזְגָּה מְשַׁמַּע דְּרָבָא ס"ל דִּיּו"ט הָוֵי לָאו גְרִידָא.

וּגַם כְּבַר הוּבָא לְעִיל בְּדְבָרֵינוּ קוֹשְׁיָת הַט"א בְּסוּף מַס' ר"ה דְּמִפְרֵשׁ הַגְּמָרָא שְׁם טַעְמָא דְּמִתְנִי' דְּשׁוֹפָר שְׁל ר"ה אֵינּוּ דּוּחָה יו"ט מְשׁוּם דִּיּו"ט הָוֵי ל"ת נְעֲשֵׂה. דְּתִיקְשֵׁי מֵהָד מִתְנִי' לְהֵנִי אַמּוּרָאֵי דַס"ל דִּיּו"ט הָוֵי ל"ת גְּרִידָא אַמָּאֵי לָא דְחֵי לֵיה מ"ע דְּשׁוֹפָר.

וְאֵי מְשׁוּם דְּלֹא הָוֵי בְּעֵידָנָא דְּמִיעֶקֶר כּו' תִּיקְשֵׁי לְדְבָרֵי הַר"ת דַּס"ל דְּבִמְצוּנָה דְּרַבִּים דּוּחָה ל"ת. אַף דְּלֹא הָוֵי בְּעֵידָנָא דְּמִיעֶקֶר כּו'.

(וּבְלֹא"ה קִשְׂיָה דַהֲל"ל שְׁם טַעַם זֶה דְּלֹא הָוֵי בְּעֵידָנָא דְּמִיעֶקֶר דֹּא"ש לַכ"ע. וְלָמָּה נָקַט הַגְּמָרָא שְׁם טַעְמָא דִּיּו"ט עֲשֵׂה וּל"ת דְּזָהוּ רַק לַר"א מְשֵׁא"כ לְשִׁאָר אַמּוּרָאֵי הַנְּז"ל).

וְלִינִישׁב כ"ז. י"ל דְּכוּלְהוּ אַמּוּרָאֵי ס"ל דִּיּו"ט הָוֵי עֲשֵׂה וּל"ת וְלִית מֵאֵן דְּפְלִיג בְּזָה (וּכְבָר הַבְּאֵתִי לְעִיל שְׁפֵן פִּי' בַס' יְרָאִים ג"כ דְּכוּלְהוּ אַמּוּרָאֵי ס"ל דִּיּו"ט הוּא עֲשֵׂה וּל"ת.

רַק נְשֵׁהוּא מְפָרֵשׁ טַעְמִיָהוּ דְּיִלְפִי דְּלֹא שְׁרִי מְטַעַם מִתּוּדָּ כּו' וְנִדְהוּי ג' פְּתוּבִים הַבָּאִים פְּאָחַד. יַעו"ש בְּדְבָרֵיו.

וְזֶה דְּבָר קִשְׂיָה לְהוּלְמוֹ. וַע"כ יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּעַנְיָן אַחַר וּבְרוּחוֹא).

אַלָּא דְּבָהָא פְּלִיגִי. דַּלְר"א ס"ל דְּכִינּוּ דִּיּו"ט הָוֵי עֲשֵׂה וּל"ת אַף הִלָּאוּ עֲצָמוּ אֵלִים וְלֹא דְחֵי לֵיה עֲשֵׂה אִפִּי' לְעַנְיָן נְשִׁים דְּפְטוּרוֹת מִמ"ע דִּיּו"ט כִּמ"ש הַתּוֹס' בְּקִידוּשֵׁין.

מְשֵׁא"כ לְשִׁאָר אַמּוּרָאֵי לָא ס"ל סְבָרָא זֹו שְׁהִלָּאוּ עֲצָמוּ אֵלִים וּס"ל דְּהָא דְאִין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת נְעֲשֵׂה הִינּוּ רַק מִפְּחַ הַעֲשֵׂה אֲבָל הִלָּאוּ נְדָחָה שְׁפִיר (וּכְעִין מ"ש הַרִיב"א בְּתוֹס' קוּלִין דַּקמ"א ע"א). וּמִמִּילָא לְעַנְיָן נְשִׁים שְׁפְטוּרוֹת מִמ"ע דִּיּו"ט וְהָוֵי לְדִידְהוּ יו"ט רַק ל"ת גְּרִידָא א"כ נְשִׁים יוֹכְלוּ לְהַדְלִיק בְּשִׁמּוֹן שְׁרִיפָה בִּיּו"ט נְעֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת וּכְקוֹשְׁיָת הַתּוֹס'.

וּמִש"ה אֵינְצִטְרִיכוּ לְמִילָף מְקַרָּאֵי דְאִין עֲשֵׂה דְשְׁרִיפְתָּ קְדָשִׁים דּוּחָה ל"ת דִּיּו"ט פְּלָל. וּמִנּוּשׁב קוֹשְׁיָת הַתּוֹס' מְדְרָבָא אַדְרָבָא וְגַם קוֹשְׁיָת הַט"א מְשִׁלְהֵי ר"ה הַנְּז"ל.

פִּינּוּ דְּכוּלְהוּ אַמּוּרָאֵי ס"ל דִּיּו"ט הָוֵי עֲשֵׂה וּל"ת. וְהֵתָם גְּבִי שׁוֹפָר ל"ק שְׁיִנְתְּרוּ נְשִׁים לְדָחוֹת ל"ת דִּיּו"ט מְשׁוּם עֲשֵׂה דְשׁוֹפָר דְּהָא נְשִׁים פְּטוּרוֹת גַּם מִמ"ע דְּשׁוֹפָר דְּהָוֵי מ"ע שְׁהו"ג.

מְשֵׁא"כ בְּעֲשֵׂה דְשְׁרִיפְתָּ קְדָשִׁים שְׁהַנְּשִׁים חִיבּוֹת דְּלֹא הָוֵי מ"ע שְׁהו"ג מִש"ה אֵי לָאו קָרָא ה"א דְּכַנְּשִׁים הָד עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת דִּיּו"ט פְּנ"ל. (כְּמוֹ שְׁהֶאָרִיכוּ הַמְּפָרְשִׁים בְּקִידוּשֵׁין שְׁם בְּדְבָרֵי הַתּוֹס' לְבָאָר דְּלֹא הָוֵי שְׁרִיפְתָּ קְדָשִׁים מ"ע שְׁהו"ג.

ע"ש בְּדְבָרֵיהֶם. וְאִכּמ"ל).

וּמַעֲתָה יִתְיַשְׁב ג"כ בְּסוּגְיִין דְּשְׁפִיר מוֹכִיחַ ר"ע דְּאֵי תְשַׁבִּיתוּ בִּיּו"ט הָא הַבְּעֶרָה אָסוּר בִּיּו"ט. וְאִין לוֹמַר נְעֲשֵׂה דְתְשַׁבִּיתוּ דּוּחָה ל"ת דִּיּו"ט.

שְׁהָרִי יו"ט הוא עֲשֵׂה וּל"ת לכ"ע. וְאִין לְהַקְשׁוֹת דְּאֶפְתִּי אֶפְשָׁר שְׁתַּהֲיָה הַהִשְׁבָּתָה ע"י
נְשִׁים דְּהָגִי לְדִידְהוּ יו"ט רַק ל"ת גְּרִידָא וְלִידְחִי לִיה מ"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ.

דְּלֶהֱגִי אֶמּוֹרָאֵי לֹא ס"ל דְּהִלָּאוּ עֲצָמוּ אֵלִים מִפְּחֵ הָעֲשֵׂה וְכַנ"ל וּבמ"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ מְצוּוֹת
נְשִׁים ג"כ דְּאָף דְּהָגִי ג"כ מ"ע שֶׁהוּז"ג מ"מ י"ל דְּאִתְקַשׁ תַּשְׁבִּיתוּ לְלָאוּ דב"י. (וע'
בְּתַשְׁבִּית נו"ב מ"ק ח"א ס' כ' דס"ל דְּשָׂאוֹר שָׂאוֹר לַג"ש הָגִי ג"כ לְעִנְיָן שָׂאוֹר
דְּתַשְׁבִּיתוּ ע"ש), דְּהָא לַק"מ.

דְּבִפְשָׁטָא דְּמִילְתָא י"ל דְּאִין סְבָרָא לֹמַר דמ"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן (דְּהִינּוּ בִּיּו"ט
לְפּוֹם סְבָרָא דְּהִשְׁתָּא) לֹא יִהְיֶה נוֹהֵג בְּמִי שְׁלֹא יִמָּצָא אִשָּׁה לְהַשְׁבִּיתוּ. וְכַעֲיִן מ"ש הַתּוֹס'
בְּשִׁבְעוֹת (ד"ג ע"א סד"ה וְעַל) לְעִנְיָן הַקַּפַּת הָרֵאשׁ דְּמְצוּרַע דְּאִין לֹמַר שְׁיִמְתִּין עַד
שְׁיִמָּצָא אִשָּׁה אוּ נְכָרִי אוּ קָטָן כו'.

וְאָף דִּי"ל דְּדוֹנְקָא הֵתָם דְּמִינִיתָר קָרָא לְזָה שְׁדוּחָה הָעֲשֵׂה לל"ת דְּהַקְפָּה. וע"כ דְּלֶהֱכִי
אִיִּצְטְרִיךְ שְׁלֹא יִמְתִּין עַד שְׁיִמָּצָא אִשָּׁה כו'.

מ"מ הָא הַתּוֹס' שֶׁם הִבִּיאוּ רֵאזָה מְשִׁילְהִי דְּחֻלְיִין דְּעֲשֵׂה דְּמְצוּרַע דוּחָה עֲשֵׂה דְּשִׁילּוּס הַקָּן
וְלֹא אֶמְרִינוּ יִמְתִּין עַד שְׁיִמָּצָא עוֹף אַחַר וּמְסַבְרָא אֶמְרִינוּ כֵּן שָׁם. וְאָף דִּי"ל דכ"ז הִיכָא
שְׁהָאִסוּר נְדוּחָה מִפְּנֵי הָעֲשֵׂה אִז אֶמְרִינוּ מְסַבְרָא דא"צ לְהַמְתִּין עַד שְׁיִמָּצָא כו'.

מִשָּׂא"כ הֵכָא דְּבִאִישׁ אִיכָא עֲשֵׂה וּל"ת דִּיּו"ט וְאִינוּ נְדוּחָה מִפְּנֵי הָעֲשֵׂה דְּתַשְׁבִּיתוּ בְּזָה יֵשׁ
לְדַחֵק בְּפִירוּשׁ הַקָּרָא לֹמַר שְׁיִמְתִּין מִלְּהַשְׁבִּית עַד שְׁיִמָּצָא אִשָּׁה. מ"מ כ"ז אִינוּ.

וּא"א לְפָרֵשׁ כֵּן בְּקָרָא דְּתַשְׁבִּיתוּ. וּמִמְקוֹמוּ הוּא מְוַכָּרַע.

דאל"כ בלא"ה תִּיקְשִׁי מַה מוֹכִיחַ ר"ע דִּילְמָא יְכוּל לְהַשְׁבִּית הַחֲמִץ בִּיּו"ט ע"י עֲפו"ם אוּ
קָטָן. וע"כ דְּאִין זֶה בְּמִשְׁמַעוֹתֵיהָ דְּקָרָא וְכַנ"ל.

(רַק דְּבָזָה י"ל דבלא"ה א"א לֹמַר שְׁיִשְׁבִּית ע"י עֲפו"ם אוּ קָטָן כִּינּוּ דְּאִין שְׁלִיחוֹת
לְעֲפו"ם וְקָטָן וְלֹא קִינִים חַיִּיב הַמ"ע שְׁעַלְיָו לְהַשְׁבִּיתוּ. מִיְהוּ י"ל דא"צ כָּאֵן תּוֹרַת שְׁלִיחוֹת
כָּלֵל כִּינּוּ שְׁעִיקָר הַמְּצוּנָה שְׁיִהְיֶה הַחֲמִץ מְבוּעָר מִן הָעוֹלָם.

וכ"מ בַּמַּג"א וּבְאֶחָרֻנֵּי בַסִּי תַמ"ו שָׂאֵף אִם מְבַעַר ע"י עֲפו"ם קִינִים הַמ"ע דְּבִיעוֹר חֲמִץ
ע"ש). וְאִם הִינּוּ אוֹמְרִים דְּנְשִׁים אִין מְצוּוֹת בַּמ"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ דְּהָגִי מ"ע שֶׁהוּז"ג מ"מ אִין
לִיִּישׁב בְּזָה עִיקָר הַקְּוִשְׁיָא דְּלִיתִי עֲשֵׂה דְּתַשְׁבִּיתוּ וְלִידְחִי ל"ת דִּיּו"ט וְלֹמַר דְּכִינּוּ דְּעֲשֵׂה
דְּתַשְׁבִּיתוּ אִינְהּ נוֹהֲגָת בְּנְשִׁים ה"ל עֲשֵׂה שְׂאִינוּ שְׁנָה כִּפְלַל וְאִינוּ דוּחָה ל"ת הַשְׁנָה כִּפְלַל.

דז"א דְּמַפְלָאִים בְּצִיצִית אִיכָא לְמִילָף לְמ"ד נְשִׁים פְּטוּרוֹת מְצִיצִית דְּאָף שְׁהַעֲשֵׂה אִינְהּ
נוֹהֲגָת בְּנְשִׁים דוּחָה לל"ת, וע' תוּס' יְבָמוֹת (ד"ו רע"א): ח וּבְעִיקָר הָעִנְיָן אִם נְשִׁים
חַיִּיבוֹת בַּמ"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ. רְאִיתִי שְׁכָבָר חֲקָרוּ בְּזָה בְּשִׂאֲגַת אַרִי' (ס' פ"ב) וְהַפְּמ"ג
בְּפִתְיָחַתוּ.

וְהֵמָּה סְבָרוּ לִיִּישׁב בְּזָה דְּבָרֵי הַרְמַב"ם שְׁפָסַק דְּלוֹקִין עַל ב"י בְּעוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה כְּגוֹן שְׁקִנְיָה
חֲמִץ אוּ חִימָצוּ וְלֹא חֲשִׁיב לָאוּ דב"י נל"ע כָּלֵל. דְּטַעְמוּ בְּזָה כִּינּוּ שְׁהִלָּאוּ כוֹלֵל יוֹתֵר
מִהָעֲשֵׂה דְּנְשִׁים מְוַזְהָרוֹת בְּלָאוּ דב"י וּפְטוּרוֹת מַמ"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ.

וְדָמִי לַמַּ"שׁ הַרְמַב"ם רִישׁ הַלְכוֹת תְּמוּרָה דַּמְש"ה הַמְיָמָר לֹקְהָ וְלֹא חֹשֵׁיב לְאוּ הַנְל"ע
כִּינּוּן שְׂאִין הֶלְאוּ שְׁבִיהַ שְׁנֵה לַעֲשֵׂה לַעֲנֵן הַצִּיבּוֹר וְהַשְׁתַּפְּכִין שְׂאִין עוֹשִׂין תְּמוּרָה אִם הַמִּירו
אֵע"פ שֶׁהוּ מְוַזְהֵרִין שְׂלֵא יִמִירו.

וְה"נ בְּלֵאוּ דַב"י שְׂאִין הֶלְאוּ שְׁנֵה לַעֲשֵׂה לַעֲנֵן נְשִׁים כַּנ"ל, עַכ"ד. וַיֵּשׁ לְהַשִּׁיב ע"ז דְּדוֹקָא
הֶתָם גַּבֵּי תְּמוּרָה דְּמִיעֵט קָרָא צִיבּוֹר וְשְׁתַּפְּכִים מַמ"ע זֹו וְלֹא מִיעֵטָם מִן הֶלְאוּ דְּתְּמוּרָה.

מַש"ה אֶמְרִינוּ דְּלֵא בְּאֵ הַעֲשֵׂה לְנִתְקָ הֶלְאוּ כִּינּוּן דְּחִזִּינוּ כְּאֵן שְׂבִיהַ הֶלְאוּ יוֹתֵר כּוֹלֵל מִן
הַעֲשֵׂה בְּמִצְוָה זֹו הַפְּרָטִית. מַשֵּׁא"כ לַעֲנֵן מ"ע שְׁהוּ"ג שְׁנִשְׁמִים פְּטוּרוֹת בְּכָלֵל מְכָל מ"ע
שְׁהוּ"ג שְׁבִתוּרָה אִין זֶה מוֹנֵעַ שְׂלֵא יְהֵא שׁוּם לְאוּ נַל"ע בַּמ"ע שְׁהוּ"ג מְחַמֵּת שְׁהַנְשִׁים
פְּטוּרוֹת מְמַנָּה.

אַחַר שְׁהַעֲשֵׂה וְהֶלְאוּ שְׁוִין עַכ"פּ בְּכָל מִי שְׁמַחְוִיב בַּמ"ע שְׁהוּ"ג שְׂבִכָל הַתוּרָה. וּבְפָרַט
מְצָנָה זֹו לְבַד אִין חִילּוּק בֵּין הַעֲשֵׂה וּבֵין הַל"ת.

וּרְאִיָּה לְסַבְרָא זֹו דַּאֲל"כ תִּיקְשִׁי לַר"י דְּפוּטֵר סוּמָא מְכָל הַמְצוֹת (בב"ק דפ"ז ע"א
וְקִדּוּשִׁין דַּל"א ע"א). וּמְבֹנָאָר בְּסַפֵּר הַמְכָרִיעַ (ס' ע"ח בַּה"ג הַנְדָפְסֵת שְׁם מְקַדְמוֹן א')

דַּר"י אִינוּ פוּטֵר סוּמָא רַק מַמ"ע וְלֹא מַמְל"ת ע"ש.

וְכ"כ הַט"א בְּמַגִּילָה (דכ"ד ע"א). וְא"כ תִּיקְשִׁי לְדַבְרֵיהֶם דַּלפ"ז לַר"י לֵא מְשַׁפְּחַת כָּלֵל
שׁוּם לְאוּ הַנְל"ע.

דַּהְרֵי שׁוּם לְאוּ אִינוּ שְׁנֵה לְהַעֲשֵׂה דְלַעוֹלָם הֶלְאוּ כּוֹלֵל יוֹתֵר מִהַעֲשֵׂה. שְׁהַרֵי הַסּוּמִין
מְוַזְהֵרִין בְּכָל הֶלְאוֹנִין וּפְטוּרִין מְכָל מ"ע.

וְהָא ר"י גּוֹפִיָּה ס"ל דְּלֵאוּ הַנְל"ע אִין לּוֹקִין עֲלֵיו כְּדַאֲיֵתָא בְּשַׁבּוּעוֹת (ד"ג ע"ב) וּבְתְּמוּרָה
(ד"ד ע"ב) וּש"ד. א"ו דְּמָה שְׁהַסּוּמָא פְּטוּר בְּכָלֵל מְכָל מ"ע שְׁבִתוּרָה אִין זֶה עֲנִין כָּלֵל
לְשֵׁלֵא יִנְתַּק הַעֲשֵׂה לְהֶלְאוּ מֵאַחַר שְׂבִמְצָנָה זֹו הַפְּרָטִית אִין הֶלְאוּ כּוֹלֵל יוֹתֵר מִהַעֲשֵׂה לְכָל
מִי שְׁמַחְוִיב בְּעֲשִׂין שְׁל תוּרָה.

וּמָה בְּכָד שְׁסוּמִין פְּטוּרִין מְכָל מ"ע שְׁבִתוּרָה. אֲבָל לְמִי שְׁמַחְוִיב בְּעֲשִׂין הַעֲשֵׂה וְהֶלְאוּ
שְׁוִין בְּמִצְוָה זֹו.

וְה"נ לַעֲנֵן מ"ע שְׁהוּ"ג דְּנְשִׁים פְּטוּרוֹת דְּאִין זֶה מוֹנֵעַ שְׂלֵא יִנְתַּק הַעֲשֵׂה לְהֶלְאוּ וְכַנ"ל.
אַלֵּא שְׁיֵשׁ לְדַחּוֹת וְלוֹמַר דְּהָא דַּר"י ס"ל דְּלֵאוּ הַנְל"ע אִין לּוֹקִין עֲלֵיו אַף דַּר"י גּוֹפִיָּה ס"ל
דְּסוּמָא פְּטוּר מַמ"ע וְחִיב בַּל"ת כַּנ"ל.

הִינּוּ מְשׁוּם דְּבְּלֵאוּ הַנְל"ע כִּינּוּן שְׁהַעֲשֵׂה בְּאֵ לְתַקְּוֵן הֶלְאוּ מְמִילָא נְגַרְר הַעֲשֵׂה אַחַר הֶלְאוּ
שְׁיֵהִיָּה גַם הַסּוּמָא חִיב בְּעֲשֵׂה זֹו דְּכַמוּ שְׁמִוּזְהַר הַסּוּמָא עַל הַל"ת שְׂלֵא לַעֲשׂוֹתוֹ כְּמוֹ כֵּן
הוּא מְוַזְהֵר אַח"כ לְתַקְּוֵן ע"י הַעֲשֵׂה דַאֲל"כ נְשִׂאָר עֲלֵיו חִיב הֶלְאוּ.

וְלִכֵּן אַף שְׁפְטוּר הַסּוּמָא מְכָל מ"ע לַר"י מ"מ בְּלֵאוּ הַנְל"ע יֵשׁ עֲלֵיו חִיב עֲשֵׂה בְּכָלֵל
הֶלְאוּ בְּעֲצָמוֹ וְכַנ"ל. אֲמָנָם לַפ"ז אִם נִימָא כֵּן שׁוּב נְפִשְׁט הַסְּפֵק שְׁל הַש"א וְהַפּמ"ג הַנ"ל.

דְּפִשְׁטָא דְּנְשִׁים חִיבּוֹת בַּמ"ע דְּתַשְׁבִּיתוּ כִּינּוּן שְׁמִוּזְהַרִים בְּלֵאוּ דַב"י. וְהַרֵי הַעֲשֵׂה
דְּתַשְׁבִּיתוּ ג"כ נְגַרְר אַחַר הֶלְאוּ דַב"י כְּמוֹ דְּאֶמְרִינוּ בְּכָל ל"ת הַנְל"ע לַעֲנֵן סוּמִין וְכַנ"ל.

(וחוץ מזה יש להוכיח ג"כ דא"א לומר בדברי הרמב"ם דלאו דב"י לא הוי נל"ע דהוא משום דנשים פטורות ממ"ע דתשבייתו וכו"ל. דהרי הרמב"ם (בפ"ג מה' מלנה ה"ד) פסק דאם עבר ומישכנו אינו לוקה שיקרי נל"ע כו'.

והקשה המל"מ דהלאו פולל יותר מהעשה לענין עשיר כו'. ותיירץ בתנאים (סי' צ"ז) דדוקא בתמורה דהעשה הוא ממילא סבר הרמב"ם דכיון דהלאו פולל יותר מהעשה לוקה.

משא"כ בעשה דצ"ל קום ופלו אפילו בכה"ג הוי נל"ע ואינו לוקה. ולפ"ז א"א לומר פאן בדברי הרמב"ם פנ"ל).

מיהו לכאורה הנה יש להוכיח קצת דנשים אין מחוייבות במ"ע דתשבייתו. דבנה ניקא קושית האחרונים ע"ד הר"י דס"ל דמשקא חמצו ע"מ לבצרו אינו עובר עליו ממתני' דכיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט.

ולדברי הר"י בפשיטות הל"ל שישקא ע"מ לשורפו לערב (והובא לעיל אות ג'). אבל אם ניקא דנשים פטורות ממ"ע דתשבייתו י"ל דמ"ש הר"י דמשקא חמצו ע"מ לבצרו אינו עובר עליו משום דלאו דב"י נל"ע דתשבייתו היינו רק באנשים דמחוייבים במצנה זו דתשבייתו.

והוי העשה תיקון להלאו. וס"ל דתשיב לאו הנל"ע אף שנשים פטורות ממ"ע שהז"ג וכו"ל.

או דבלא"ה התוס' לא ס"ל פלל סברת הרמב"ם לענין תמורה דלוקה משום שהלאו אינו שונה מהעשה. רק דבתמורה לוקה מטעמי אחרוני.

פדאיתא בתמורה ד"ג ע"ב. ולהרמב"ם שם גירסא אחרת ואכמ"ל).

אבל בנשים שפטורות ממ"ע דתשבייתו א"כ לדידהו לא הוי ב"י נל"ע פלל דלא תוקן פלל אצלם הלאו ע"י העשה כיון שפטורות ממ"ע זו. וממילא אשה אסורה להשהות חמץ ע"מ לבצרו.

והשתא לא קשיא ממתניתין דכיצד מפרישין כו'. דהתם רצו חכמים לעשות תקנה פוללת אף לנשים.

דאם האשה היא בעלת העיסה שנטמאת א"א לה להשהותה לשורפה לערב שיקרי מעברו כב"י וכו"ל. ולא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין שבאיש יהנה הדין שישקנה ע"מ לשורפה לערב.

ובאשה יהיה צריך תקנה אחרת. ומש"ה השוו דבריהם בתקנתם לענין זה לכל מר פדאית ליה.

ולק"מ.

ואולם קושית האחרונים ע"ד הר"י ממתניתין דכיצד מפרישין כו' פבר יישבתי במקומו בלא"ה בכמה אופנים. ומסברא נראה כמ"ש לעיל דהעשה נגדר אחר הלאו וחיובות הנשים במ"ע זו ג"כ.

ויותר מזה מבואר בהקדושי הרמב"ן בקידושיין (דל"ד ע"א) שמתרץ שם קושיות התוספות (ד"ה מעקה). ומחלק בזה בין לאו ועשה דמעקה.

דהעיקר הוא העשה לעשות מעקה והל"ת דכתיב אח"כ נגרר אחר העשה. ואילו היו הנשים פטורות ממ"ע זו היו פטורות אף מהלאו שבו שנאמר רק לקיים העשה.

משא"כ בעשה ול"ת דיו"ט נשים חייבות אף בהעשה דיו"ט שעיקרו הוא הלאו (וע"ש בר"ן ובספר המקנה). וי"ל דאף להתוס' שם דלית להו סברא זו לענן עשה ול"ת דיו"ט.

מ"מ לענן לאו הנל"ע י"ל דכ"ע מודו שהנשים חייבות אף במ"ע זו שהיא תיקון להלאו וכנ"ל. ובזה רוחא שמעתתא במה דפשיטא להו להתוס' שם דנשים חייבות במ"ע דשריפת נותר.

והמפרשים שם נדחקו למה לא הוי זה ג"כ מ"ע שהז"ג. (דאין שורפין קדשים בליזה וכו' אין שורפין ביו"ט).

ולדברינו א"ש. דאפילו הוי מ"ע שהז"ג נשים חייבות במ"ע זו שהיא תיקון הלאו וכנ"ל.

וכאן אין להאריך יותר בזה ואי"ה במקום אחר יבואר: ט ונתחזר לדברינו הראשונים. דמהא דמוכח רבא מדר"ע דלא אמרינן מתוך כו'.

מוכח מזה דלדין דקיי"ל דאמרינן מתוך שרי לבער חמץ ביו"ט. ואף לרש"י וסיעתו שפסקו כר"י דאב"ח אלא שריפה ויליף לה מנותר.

מ"מ לענן זה לא שייך למילף חמץ מנותר שאסור לבערו ביו"ט. ואין היתר מטעם מתוך.

דשאני שריפת נותר דהוי הבערה שלא לצורך פלל פיון דיכול לקיים מצותו למחר. משא"כ בחמץ שעובר כל שעה בב"י.

ואף דלשיטת רש"י דמשום מתוך שרינן הבערה אף שלא לצורך פלל. מ"מ אין למילף בזה חמץ מנותר.

כמו שביארנו לעיל (סוף אות ב'). אף המג"א (סי' תמ"ו סק"ג) הביא בשם הכ"מ דלא אמרינן מתוך אלא בהנאה השנה לכל הגוף ובזה אין הנאה לגוף.

ואע"ג דאיכא מצנה בשריפתו אפ"ה אסור מ"ד אשריפת קדשים דאינו דוחה יו"ט, עכ"ד. ולכאורה ז"א לפי מה שביארנו לעיל.

וגם מ"ש המג"א דמ"ש התוספות דכיון דיש מצנה בשריפתו מיקרי צורך היום היינו רק לפי הס"ד דתשביתו ביו"ט אבל למסקנא דתשביתו מעיו"ט אסור לשוןרפו ביו"ט. לכאורה אין דבריו מוכרחים דאף דהמסקנא דתשביתו מעיו"ט מ"מ למה לא יהיה מיקרי צורך היום משום המצנה פיון דגם בכל הפסח מחוייב במ"ע זו לבער חמץ פידוע.

רק שהיה י"ל בדברי הפוסקים דלא ס"ל פלל סברת התוספות דמשום מצנה יהיה חשיב צורך היום. רק ס"ל כמ"ש הכ"מ דכיון דליכא הנאה לגוף לא אמרי' מתוך והא דמוכח רבא מדר"ע דלא אמרינן מתוך היינו עפ"מ"ש התוס' (ד"ה סע"א) בתירוץ השני דאע"ג

דְּכַשְׁשֵׁרָף וַיַּעֲשֶׂה גְחָלִים הַנָּאֲתוּ מוֹתֶרֶת מְדַאוּרֵיִתָּא מ"מ פִּינּוּ דְמִתְחַלַּת הַבְּעֵרָה אִינּוּ יְכוּל
לִיהָנוּת מִמְּנּוּ אַע"פ שְׁיִהְיֶה לוֹ הַנָּאֲה מִמְּנּוּ אַח"כ אָסוּר, עַכ"ד הַתּוֹס'.

וּבְזָה י"ל דַּעַת הַפּוֹסְקִים דַּס"ל סְבָרָא זֹו דַּמְש"ה לר"ע דְּלִית לִיהָ מִתּוֹף וּבְעֵי צוֹנְרָף או"נ
מִמְּש בְּעֵינּוּ דְּוָקָא שְׁיִהְיֶה לוֹ הַיִּתֵּר הַנָּאֲה בְּתַחֲלַת הַבְּעֵרָה. דַּבְּכָה"ג הַתִּירָה הַתּוֹרָה מְלַאכְת
או"נ.

מִשָּׂא"כ הָכָא שְׁהַנָּאֲה בָּאָה אַח"כ. אָבַל לְדִידִין דְּאֲמַרִּינּוּ מִתּוֹף וּבְעֵינּוּ רַק שְׁיִהָא צוֹנְרָף
קֶצֶת בְּזָה סְגִי גַם אַם הַנָּאֲה בָּאָה אַח"כ דַּמ"מ חֲשִׁיב זֶה צוֹנְרָף קֶצֶת לוֹמֵר מִתּוֹף בְּכָה"ג.

וְשִׁפִּיר מוֹכִיחַ רַבָּא מְדַר"ע דְּלִית לִיהָ מִתּוֹף מְהָא דַּר"ע ס"ל דְּהַבְּעֵרַת חֲמִיץ אָסוּר
מְדַאוּרֵיִתָּא בִּיּו"ט דְּאֶקְרָא קְאִי. וְכָל זֶה לַעֲנִין מְדַאוּרֵיִתָּא דְּאַחַר שְׁיִשְׁרָף הַחֲמִיץ וַיַּעֲשֶׂה
גְחָלִים הַנָּאֲתוּ מוֹתֶרֶת.

אָבַל מְדַרְבְּנּוּ שְׁגַם אַח"כ הַנָּאֲתוּ אָסוּרָה קְדַתְנּוּ וְלֹא יִסִּיק בּוֹ תַנּוּר וְכִירֵיִם. א"כ הֵוִי זֶה
הַבְּעֵרָה שְׁלֵא לְצוֹנְרָף כָּלֵל וְאָסוּר.

וְכַמ"ש הָאֲחֵרוֹנִים דְּאָף בְּדָבָר שְׁאָסוּר בְּאֲכִילָה מְדַרְבְּנּוּ אַם בִּישְׁלוֹ בִּיּו"ט ג"כ חֲשִׁיב
הַבְּעֵרָה שְׁלֵא לְצוֹנְרָף וְאָסוּר מְדַאוּרֵיִתָּא בִּיּו"ט. וְהַפְּמ"ג נִסְתַּפֵּק בְּזָה.

וְהַבְּאֵתִי רְאִיָּה לְדַבְרֵיהֶם מְהָא דְּאִיתָּא בִּירוּשְׁלָמִי (פ"א דְּבִיּעָה ה"ג) דַּרְשַׁב"ל ס"ל
דְּהַמְבַּשֵׁל נְבִלָה בִּיּו"ט לֹוְקָה. וְהֵרִי ר"ל גּוֹפִיָּה ס"ל דְּחֲצִי שְׁיַעוּר מוֹתֵר מַה"ת.

וְא"כ חֲזִי מְדַאוּרֵיִתָּא לְאֹנְכְלוֹ פְּחוֹת פְּחוֹת מְכַשְׁיַעוּר וְאֲמַאי לֹוְקָה. א"ו דְּאַחַר שְׁאָסוּר
ח"ש מְדַרְבְּנּוּ שׁוּב הֵוִי הַבְּעֵרָה שְׁלֵא לְצוֹנְרָף כָּלֵל וְאָסוּר מַה"ת.

(וְאִין לְדַחוּת וְלוֹמֵר דְּהִירוּשְׁלָמִי לְטַעֲמָה דְּאִיתָּא בִּירוּשְׁלָמִי רַפ"ו דְּתַרוּמוֹת דְּמוֹדָה ר"ל
בְּעַתִּיד לְהַשְׁלִים. דְּהֵתֵם מִיִּירֵי בְּעַתִּיד לְהַשְׁלִים הַשְׁיַעוּר בְּתוֹף כַּא"פ דְּמִצְטָרְפִי.

וְאַפְתִּי חֲזִי הָכָא לְאֹכּוֹל פ' פ' מְכַשְׁיַעוּר א"ו כַּנ"ל). וְלַפ"ז י"ל דְּלְדִידִין בְּחֲמִיץ אִין הַיִּתֵּר
כָּלֵל לְבַעֲרוֹ בִּיּו"ט וְאִין הַיִּתֵּר מִטַּעַם מִתּוֹף וְכַמְבֹּנָאָר.

אֲלֵא דְצָרִיף לְבָאָר אַם קִי"ל כְּהָךְ תִּירוּצָא דְּהַתּוֹס' הַנ"ל דְּטַעֲמָא דַּר"ע מְשׁוּם שְׁמִתְחַלַּת
הַבְּעֵרַתוֹ אִינּוּ יְכוּל לִיהָנוּת מִמְּנּוּ כו'. דְּלְכַאוּרָה לַפְמ"ש הֵרַב הַמְּאִירִי בְּחִידוּשֵׁיו דְּהָא דְּלֹא
יִסִּיק בּוֹ תַנּוּר וְכִירֵיִם הוּא מְדַרְבְּנּוּ בְּלֹא"ה דְּלַהֲסִיק בְּחֲמִיץ הֵוִי שְׁלֵא כְּדָרָף הַנָּאֲתוּ דְּאָסוּר
מְדַרְבְּנּוּ (וְכ"כ הַפ"י בַּרפ"ב דְּפִסְחִים).

וְכֵן מְבֹנָאָר בְּתוֹס' בַּב"ק (דַּק"א ע"א ד"ה וְלֹא) דְּשָׁמֵן שְׁאִינּוּ עוֹמֵד לְהַדְלִיקָה אַם הַדְּלִיקוּ
בּוֹ הֵוִי ג"כ שְׁלֵא כְּדָרָף הַנָּאֲתוּ וְהַנ"י י"ל לַעֲנִין הַסְּקָה בְּחֲמִיץ (וְכ"כ בְּמַרְדְּכִי דְּהַנָּאֲת אֶפְרוֹ
חֲשִׁיב שְׁלַכְדָּה"א כו'). וְלַפ"ז א"כ מְדַאוּרֵיִתָּא שְׁרִי לִיהָנוּת מִמְּנּוּ בְּהַסְּקָה אַף בְּתַחֲלַת
בִּיעוּרוֹ וְאֲמַאי יְהִיָּה אָסוּר לְבַעֲרָה חֲמִצּוֹ בְּיוֹם טוֹב בְּאֹנְפֵן שְׁיִהְיֶה בְּהַסְּקָה.

וּמִזָּה יְהִיָּה מוֹכַח כְּתִירוּץ הָא' דְּהַתּוֹס' דְּהָא דְּמוֹכִיחַ ר"ע דְּהַבְּעֵרָה אָסוּרָה בִּיּו"ט הִיָּינוּ
דְּקָרָא מִיִּירֵי בְּכָל עֲנִין אַף בַּא"צ לְגַחֲלָתוֹ (וּבְתוֹס' לְקַמֵּן דַּכ"ט ע"ב ד"ה ר"א. מוֹכַח
מְדַבְרֵיהֶם דְּלַהֲסִיק בְּחֲמִיץ אָסוּר מְדַאוּרֵיִתָּא.

אֲלֵא דְּלַכְאוּרָה דְּבִרְיָהֶם שְׁם סְתָרֵי קֶצֶת לְדַבְרֵי הַתּוֹס' בְּסוּגְיָיִן. וּבַמ"א בִּיאֲרַתִּי עֲנִין זֶה.

ושד"ז אם הסקה חשיב שלכדהנ"א תליא בפלוגתא דאמוראי ואכמ"ל) ואולי י"ל דלהסבורים דלהסיק בתמין הוי שלכדהנ"א א"צ פלל לתירוץ התוס'. די"ל שלדבריהם מעיקרא לק"מ.

דמש"ה ל"ל דשרי להבעיר חמץ ביו"ט פדי ליהנות בגחלתו. דמה ששתורה התירה ביו"ט מלאכת או"נ פדכתוב אשר יאכל כו'.

ג"כ אין היתר רק פדדך הנאתו משא"כ שלכדהנ"א ויבואר במ"א א"ה. וגם לפ"ד הר"ן דס"ל דאף למ"ד יש שבח עצים בפת מ"מ לא אמרינן יש שבח עצים בתבשיל לפ"ז ג"כ צ"ל פתירוץ הא' דהתוס' ה"ל.

וגם מ"ש התוס' בתירוץ השני דאם ההנאה באה אח"כ אסור. והביאו ראיה מנדריים ונדבות דאין קרבין ביו"ט אע"פ שיש בהן מאכל הדיוט לבסוף.

לכאורה הא בנדריים ונדבות למ"ד אין קרבין עיקר הטעם משום דעיקרו לגבוה ומשולחן גבוה קנכו. וכמ"ש התוס' לקמן (דמ"ו ע"א) וכן אמרו בגמרא בביצה (דכ"א ע"ב) גבי בהמה חצייה של נכרי וחצייה של ישראל דמותר לשוחטה ביו"ט.

ופריד וכי מה בין זה לנו"נ כו' ומשני דנו"נ אסור לשוחטן ביו"ט דכהנים משולחן גבוה קנכו. ולא אמר החילוק משום דבנו"נ יש בהן היתר אכילה לבסוף משא"כ בבהמה חצייה של ישראל יכול ליהנות תיכף ומזה מוכח דאין חילוק בין ששהנאה מתחלה או לבסוף.

והנה אם נימא פתירוץ הראשון דהתוס' ה"ל דהוכחת ר"ע הוא משום דקרא מיירי בכל ענין אפילו א"צ לגחלתו. אבל בזה אין חילוק אם היתר הנאה בא לבסוף פנ"ל.

היה מקום ליישב בזה קושיות התוס' בשבת (דכ"ד ע"ב ד"ה לפי) בהא דאין שורפין קדשים ביו"ט דהגמ' יליף מזה דאין שורפין תרומה טמאה ביו"ט. דהיאף ילפינן בזה תרומה מקדשים.

והא בקדשים אינו יכול ליהנות בשעת שריפה והוי הבערה שלא לצורך פלל. משא"כ בשריפת תרומה טמאה שמתר ליהנות ממנה בשעת שריפה והוי הבערה לצורך ונדחקו התוספות שם לתרץ זאת.

ולפי ה"ל י"ל פאן דכמו דאמרינן גבי חמץ דקרא מיירי בכל ענין אפילו אין צריף לגחלתו. ה"נ הכא אמרינן איפכא ג"כ.

דקרא דאסר שריפת קדשים ביו"ט מסתמא מיירי בכל ענין אפילו בצריף לגחלתו. דאחר שיעשה גחלים הנאתו מותרת מה"ת פנ"ל.

ואפ"ה אסרה תורה לשורפן ביו"ט וא"כ הה"נ לתרומה. אלא דלכאורה ז"א.

דהא אמרינן בפסחים (דכ"ז ע"ב) ובשילהי תמורה דאפר הקדש לעולם אסור. ומשמע דאסור מה"ת.

וא"כ לא מצי ליהנות בגחלת של קדשים פסולים אף לבסוף. מיהו למאי דמסיק רב שמעיה שילהי תמורה פי תניא הא מתני' בתרומת הדשן כו'.

מבואר דכל הנשקפין דקדושים אפרן מותר (אף היכא דלא מעל). וכ"כ התוס' במנחות ר"ד נ"ב ד"ה ואין ע"ש.

ושפיר י"ל פנ"ל. אלא דאכתי תיקשי לרב אשי דאמר טעמא דאיסור שריפת קדושים ביו"ט משום דיו"ט ה"ל עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה.

ולא מחמת ילפותא מקראי. א"כ אכתי מנליה איסור שריפת תרומה טמאה דהוי הבצרה לצורה.

(וכן בקדושים היכא דהוי הבצרה לצורה פנ"ל מנ"ל לאסור מן התורה). מיהו גם לשיטת רש"י בביצה (דכ"ז ע"ב) דס"ל משום דרחמנא אחשבה להבערתן כו' ה"ט ג"כ לא שנייך רק להני אמוראי דילפי מקרא איסור שריפת קדושים.

משא"כ לרב אשי מנ"ל לומר פן לאסור בזה אף הבצרה לצורה ורש"י בשבת (ר"ד כ"ה) בהך דר"א פירש שם ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת היא כו' ג"ז לא יצא מן הכלל, עכ"ל. ובחידושי הרשב"א שם נראה שפירש בדברי רש"י דמדברין אסרו פן ולא הוציאו מן הכלל תרומה טמאה כו' ע"ש, ואכמ"ל.

אלא דלכאורה יש להוכיח דלדין קי"ל פתירויז השני דהתוספות ולא פתירויז הראשון הנ"ל וכמשי"ת א"ה: י ונהגה ע"ד מש"כ התוס' בפתירויז הראשון דהוכחת ר"ע היא משום דקרא מירי בקל ענין אפילו א"צ לגחלתו.

כבר הקשו עליו המפרשים דלרבה דס"ל האופה מיו"ט לחול אינו לוקה הואיל ואי מקילעי ליה אורחים חזי ליה כו'. א"כ ה"נ אפילו א"צ לגחלתו אין פאן איסור תורה הואיל וחזי ליה לצורכו אם יצטרך לגחלתו.

וכן אמרו בהדיא לקמן (דמ"ז ע"ב) לרבה אהבצרה לא ליחייב הואיל וחזי ליה לצרכו, ע"ש. (ולרבה ליכא שום איסור דאורייתא מטעם הואיל פדמוכח שם דמ"ו ע"ב).

וע"כ דלהך פתירויז דהתוס' ה"כא צ"ל דר"ע לית ליה הואיל. ונ"ה דלא אמר רבא ש"מ מדר"ע ארבע דש"מ נמי דלית ליה הואיל היינו דזה לא פסיקא ליה די"ל פתירויז השני דהתוספות הנ"ל.

(ולשיטת התוספות בשבת דל"ט ע"ב. דמאן דל"ל מתוך מכש"כ דל"ל הואיל א"כ בלא"ה לק"מ ה"כא.

דכינן דמוכיח מדר"ע דל"ל מתוך מכש"כ דל"ל הואיל. רק לשיטת התוס' פסחים דמ"ז ע"ב דרבה ס"ל הואיל אפילו לב"ש דל"ל מתוך.

צ"ל פנ"ל). אף קשה מהא דאיתא לקמן (דמ"ו ע"ב) דאיתיביה רבה לר"ח בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא פדי שיכול לאכול הימנה פזית צלי מבע"י כו'.

בשקלא לדידי דאמרינן הואיל ואי בעי למיכל מצי אכיל מש"ה ישחוט אלא לדידהו כו' ומשום הפסד ממונו שרינן איסורא דאורייתא כו'. הרי דרבה מפרש טעמא דמתניתין דשרי לשחוט מסוכנת הואיל ויכול לאכול הימנה.

וא"צ שיהיה גומר בלבו לאכול פזית. וכן קי"ל.

והשתא הא במתני' דביצה שם (דכ"ה ע"א) תנן דר"ע אומר אפילו פנית חי מבית טביתתה. וא"כ מוכח בהדיא דר"ע נמי אית ליה הואיל ותיקשי דר"ע אדר"ע דהכא מוכח דר"ע ל"ל הואיל.

(ולחוק לומר לפמ"ש שם בצדו מהגרי"פ דהא דמיתני שם היא ברייתא. וא"כ י"ל דבברייתא לא נזכר ר"ע כלל.

ובמתניתין דביצה נימא דהפוננה דצריף לאכול ממש. דז"א.

דכינן דקיי"ל באמת דא"צ לאכול ושרי מטעם הואיל מסתמא ה"פ נמי בסתמא דמתני'. ור"ע ל"פ על ת"ק רק לקולא דא"צ פנית צלי רק חי.

ולא לעשות פלוגתא חדשה לומר דר"ע מחמיר טפי ובעי אכילה ממש ולא מהני ליה הואיל. וגם עיקר דברי הגרי"פ אינם מוכרחים מה שלא מצינו כלל ברייתא כזו.

ונה דרף הגמ' בכ"מ דמיתני מתני' ממכילתא אחריתי בשינוי לשון קצת). ומיהו אם נימא דבמידה דלא חזי לאכילה מדרבנן לא נאסרה מדאורייתא ביו"ט משום מלאכה שלא לצורך רק מדרבנן אסור (וכעין ספיקו של הפמ"ג ה"ל).

היה יש ליישב קושיא זו ע"פ מה דאיתא בביצה (דל"ד ע"א) דבעי מיניה ר"י מר"ז בעוף הנדרס מהו לשוחטו ביו"ט מי מחזקינן ריעותא כו'. והקשה שם הפ"י (וכן הקשה בש"א סי' ס"ד, ונדחק בזה).

דתיפשט ליה הך בעיא ממתני' דבהמה מסוכנת דמותר לשחטה ביו"ט אם יש שהות ביום לאכול פנית ממנה. והרי שם ג"כ הוי ספק שפא לא תפרס בעת שחיתה והוי גבלה.

ותירץ דהתם התירו משום הפסד ממונו דשפא תמות מיד משא"כ בספק טריפה דליכא פסידא אם ימתין מלשוחטה עד אחר יו"ט. עכ"ד הפ"י.

והצל"ח הקשה עליו. דמשום הפסד ממונו לא שרינן ליה רק איסור דרבנן.

ואף דלדין דקיי"ל מתוך הוי פאן רק איסור דרבנן. אבל לר"ע דלית ליה מתוך ולדידיה יש פאן איסור תורה אם לא תפרס וא"כ למה שרי ר"ע במתני' לשחוט מסוכנת ביו"ט.

ותירץ משום דר"ע לטעמיה דס"ל בביצה (דכ"א ע"ב) נפש אפילו בהמה במשמע א"כ אפילו אינה ראויה לאדם כלל שרי מה"ת לשוחטה ולהאכילה לכלבים רק דמדרבנן אסור משום מוקצה פיון שמא תמול היתה עומדת לאדם ומוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים וא"כ אף אם לא תפרס אין פאן איסור תורה לר"ע רק איסור דרבנן ומש"ה התירו משום פסידא.

עכ"ד הצל"ח. ולפ"ז יש ליישב ג"כ מה שהקשיתי מהא דמוכח שם במתני' דביצה דר"ע אית ליה הואיל ובפסחים בסוגיין מוכח דר"ע לית ליה הואיל כנ"ל.

דלק"מ.

דלענן איסור דאורייתא לית ליה הואיל לר"ע. משא"כ בביצה ה"תם דלר"ע לשיטתו מדאורייתא שרי בלא"ה לשחוט מסוכנת בשביל כלבים.

רק דאָסור מְדַרְבֵּנן מִשׁוּם אִיסוּר מְקַצָּה. וּלְעֵנָהן הָאִיסוּר דְּרַבָּנָן מוֹדָה ר"ע דְּמַהֲנֵי הוּאִיל
וְאִי בְּעֵי מְצִי לְמִיכַל בְּעֶצְמוֹ כְּזֵית בְּשׂוּר מְמַנָּה.

וּלְכַאוּרָה הָיָה י"ל בְּזָה ג"כ מַה דְּקָשָׁה לְפַמ"ש שֶׁם הָרַא"ש לְהוֹכִיחַ מְהָא דַּאר"ע אֶפְיָלוּ
כְּזֵית חַי מִבֵּית טְבִיחָתָה דְּמִשׁוּם הַפְסֵד מְמוֹנֵו שְׁרִינָן לִיה לְאַכְלוּ בְּלֹא בְּדִיקַת הַרְיָאָה
וְסִמְכִינָן אַרְנָבָא וְכַשְׂיָרָה וְכַש"כ אִם נֶאֱבָדָה הַרְיָאָה דְּכַשְׂיָרָה וְאִין לְהַפְסִיד הַבְּהֵמָה כו'.

דְּלְכַאוּרָה קָשָׁה ע"ז דְּהָא שְׁמַעְנָא לִיה לַר"ע דְּחִינֵישׁ לְמִיעוּטָא בְּסַפ"ק דְּמַפּוֹת (ד"ז ע"א)
שְׁהֵינָה שׁוֹאֵל לְהַעֲדִים דִּילְמָא בְּמַקּוּם סִינְיָף נִקְבַּה הָיָה וּבְשִׁלְמָא לְפִיר"ת בְּתוֹס' שֶׁם דְּמַפְרָשׁ
שְׁהֵינָה שׁוֹאֵל לְהַעֲדִים רַק אוּלַי יִכְחִישׁוּ זַא"ז וּלְעוֹלָם לֹא חִינֵישׁ לְמִיעוּטָא נִיחָא הַכָּא.

אַבְל הַתוֹס' שֶׁם חִלְקוּ עַל פִּיר"ת, וּבִיּוֹתֵר מְבֹאָר בְּדַבְרֵיהֶם בְּחוּלִין (דִּי"א ע"ב ד"ה
לִיחֻשׁ) דְּטַעְמָא דַּר"ע דְּחִינֵישׁ לְמִיעוּטָא. וְר"ע לְטַעְמָיָה דַּס"ל בְּכַוּרוֹת (ד"כ ע"ב) דְּחִלְב
אִינוּ פּוֹטֵר מִכַּוְרָה.

א"כ קוֹשְׂיָא הַכָּא לְמָה שְׁרִי ר"ע לְשַׁחֲטֵי בְּיוֹם טוֹב פִּינָן דְּאִין שְׁהוּת לְבִדּוּק הַרְיָאָה. וְלָמָּה
לֹא חִינֵישׁ לְמִיעוּטָא.

וְלַהֲנַ"ל י"ל פִּינָן דְּלִדְיָדִיָּה מְדַאוּרֵינִיָּתָא שְׁרִי לְשַׁחֲטֵי בִּיּו"ט אַף לְהַאֲכִיל לְפִלְבִּים וּלְעֵנָהן
אִיסוּר דְּרַבָּנָן גַּם ר"ע לֹא חִינֵישׁ לְמִיעוּטָא (וְכַמ"ש בַּמ"א בְּאַרְנָבָה). אַבְל ז"א דְּמַה בְּכַד
דְּבַאִיסוּר דְּרַבָּנָן לֹא חִינֵישׁ לְמִיעוּטָא וְתוּלִין שְׁבַהֲמָה זֹו הִיא מְרוּב הַכְּשִׂירוֹת מ"מ אַף
אִם בְּאַמַּת הִיא כְּשִׂרָה מְאַחַר שְׁאִין שְׁהוּת בְּיוֹם לְבִדּוּק הַרְיָאָה וּבְלֹא הַבְּדִיקָה לֹא נִתִּיר
לוֹ לְאַכְלוּ מְמַנָּה וְא"כ אִמְאִי מְוִתֵּר לְשׁוֹחֲטָה בִּיּו"ט.

וְהַעֲקָר בְּיִישׁוּב קוֹשְׂיָא זֹאת. דְּהָא מְסִיק בְּחוּלִין שֶׁם דַּלְר"מ דְּחִינֵישׁ לְמִיעוּטָא הִיכִי אֶכִּיל
בְּיִשְׂרָא כו' הִיכָא דְּלֹא אֶפְשָׁר לֹא אֶפְשָׁר.

וּמִש"ה אַף דְּבְדִיקַת הַרְיָאָה הוּא אֶפְשָׁר מ"מ מְאַחַר שֶׁא"א לְעַמּוּד עַל הַבְּיָרוּר הַגָּמוּר
שְׁאִינָה טְרִיפָה, (דְּדִילְמָא בְּמַקּוּם סִינְיָף נִקְבַּה הָיָה) וְהַהֲכַרַח לְסַמְנָה פֶּאן עַל הָרוּב מְמִילָא
א"צ לְבַרֵר וְלְבִדּוּק פֶּלֶל וְשִׁפִּיר סוּמְכִין עַל הָרוּב בְּכַה"ג אַף לַר"ע וְר"מ וְאִין סְבָרָא
לְהַצְרִיכוּ בְּיָרוּר לְחַצְאִין בְּזָה (וְכִיּוֹצֵא בְּזָה בִּיאֲרֵתִי בַּמ"א בְּאַרְנָבָה).

וְעַכ"פּ לְעֵנָהן קוֹשְׂיָתָנּוּ מְדַר"ע אַדַּר"ע מְהָא דְּבְסוּגֵינָן מוֹכַח דַּר"ע לִית לִיה הוּאִיל כְּנ"ל.
זְהוּ מִיּוֹשֵׁב לְנִכּוֹן ע"פ דְּעַת הַצַּל"ח הַנְּ"ל: יֵא וְאִין לְהַקְשׁוֹת ע"ז.

דְּעַדִּין תִּיקְשִׁי לְרַבָּה דְּאִיתִּיבִיָּה לַר"ח בְּפִסְחִים מִמְתַּנְי' דְּמְסוּנְפָת דְּשְׁרִי לְשַׁחֲטֵי מְטַעַם
הוּאִיל. וְרַבָּה גוֹפִיָּה ס"ל בְּפִסְחִים שֶׁם (דַּמ"ז ע"ב) דְּאִיסוּר מְקַצָּה מְדַאוּרֵינִיָּתָא.

(וְאַף דְּאַבְיֵי פְרִיף לִיה ע"ז וְי"ל דְּאַח"כּ הָדַר בִּיָּה רַבָּה מְהָא דְּמִקְצָה דְּאוּרֵינִיָּתָא. וְכַמ"ש
בְּזָה הַתוֹס' בְּעִירוּבִין דַּל"ח ע"ב סַד"ה אָמַר.

מ"מ הָא בְּאוֹתָהּ סוּגֵיָּא גוֹפָה מְעִיקְרָא דְּאִיתִּיבִיָּה רַבָּה לַר"ח מִמְתַּנְי' דְּמְסוּנְפָת עַדִּין סְבָר
דְּמִקְצָה דְּאוּרֵינִיָּתָא וְכַדְאֵהֲדַר לִיה רַבָּה לְאַבְיֵי אַח"כּ עַל קוֹשְׂיָתוֹ מְבַרֵינִיָּתָא דְּמַבְשֵׁל ג"ה
בְּחִלְב כו').

וא"כ הדק"ל אמאי שרי ר"ע לשחוט מסופנת מטעם הואיל פיון דמוכח בפסחים דר"ע לית ליה הואיל פנ"ל. ואף דר"ע לשיטתו שרי מדאורייתא לשחוט ביו"ט בשביל אכילת פלבים רק דאסור משום מוקצה הא מוקצה גופא מדאורייתא לדידיה.

הא לק"מ.

דאף למאי דסבר רבה דמוקצה דאורייתא מקרא דוהיה ביום הששי והכינו כו'. היינו רק היכא דמבע"י לא הנה מוכן כלל.

וכמו עצי מוקצה שנשרו מן הדקל ביו"ט. או הביא שיה מאפר ביו"ט ושחטו דמירי התם. אבל בודאי דגם לרבה יש כמה איסורי מוקצה דאסור רק מדרבנן. וכמו הך דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דמירינן ביה פשיטא דהוי מדרבנן. ולק"מ.

ובזה יישבתי לרב אחד שהקשה לי בהא דאמרינן בערכין (די"ח ע"ב) כפש בן שנתו שנתו שלו ולא של מנין עולם. והקשו שם התוס' דלמה לי קרא תי"ל מסברא דאלת"ה היאך נמצא תמידין פשירין לר"ה שאם נולד קודם ר"ה מיד פשנכנס ר"ה בן שתי שנים הוא ובתמידין בן שנה בעינן ואם הוא נולד יום ר"ה מחוסר זמן הוא.

וי"מ דאין אנו מתחילין מנין שנתו כ"א מיום הרצאה כו' והתוס' דחו ד' הי"מ בזה ע"ש. והקשה הרב הג"ל לד' הגי"מ.

דתיקשי לפמ"ש המהרש"א בביצה (ד"ו ע"א בתוד"ה וכי) דעגל שנולד קודם יו"ט ויום ח' שלו הוא ביו"ט הוי מוקצה דלא הוי חזי לאכילת אדם בבה"ש וגם לא הנה עומד לאכילת פלבים. ומעתה לרבה דסבר דמוקצה מדאורייתא א"כ הדק"ל דלמה לי קרא דשנתו כו' תי"ל דאלת"ה היאך נמצא תמידין פשירין בר"ה.

דבמ"נ.

אם הוא תוף ח' ימים הוא מחוסר זמן. ואם יום הח' שלו חל בר"ה הרי הוא אסור משום מוקצה דלרבה מוקצה אסור מדאורייתא (וממילא מוקצה פסול לקרבן לדידיה וכדמוכח מהא דמקשה ליה אב"י ממוקצה דכשר לקרבן).

ואם יום הח' שלו הנה קודם ר"ה הרי הוא בן ב' שנים פנ"ל. ולפי דברינו לק"מ.

דבהך מוקצה אף לרבה נמי אסור רק מדרבנן פנ"ל. ואין פאן התחלת קושיא.

מיהו בלאה"נ אין פאן ריח קושיא מפמה טעמים. חזא דאף המהרש"א לא קאמר דעגל שיום ח' שלו הוא ביום טוב הוי מוקצה פיון שהנה אסור לאוכלו בבה"ש.

רק באופן שהוא ספק נפל עד ח' ימים דאולי נפל הוא ולא יחנה כלל עד יום ח'. ומש"ה מסח דעתיה מיניה והוי מוקצה.

משא"כ במחוסר זמן שאסור בקדשים אף היכא דקים לן שפלו לו חזשיו ואינו נפל כמ"ש התוס' בב"ק (די"א ע"ב ד"ה בכור) מגמ' דר"ה (ד"ז רע"א. וע' במל"מ פ"ג מהלכות איסורי מזבח ה"ח).

א"כ בכה"ג דינדענין שפלו לוי חדשיו ויום ח' שלו הוא ביו"ט פשיטא דאינו מוקצה כלל דמאמתמול דעתו עליו. פינון שידוע בבירור שלמחר יתהיה חזי ליה.

(ובנה"ל לדינא לענין אותו ואת בנו אם שחט את האם מעיו"ט מותר לשחוט למחר ביו"ט את בתה ולא אמרינן דהוי מוקצה פינון דידוע מאמתמול שלמחר יתהיה רשאי לשחוט בתה. וכ"מ להדיא ברמב"ם פי"ב מהלכות שחיטה הי"ד דשרי לשחוט אח"כ ביו"ט את בתה.)

ונהו דלא פדברי הפמ"ג בפתיחתו לה' יו"ט. ע"ש.)

ובכה"ג שפיר משפחת תמידין פשיירין בר"ה ולק"מ. (וכ"כ במל"מ שם לענין אחר דאפשר לומר דמשפחת תמידין בכה"ג.)

ועוד דכל קושיות התוס' בערכין שם דהיאף נמצא תמידין פשיירין בר"ה פינון שאם נולד קודם ר"ה מיד פשנכנס ר"ה הוי בן ב' שנים לפי הס"ד אי לא קרא דשנתו כו'. זהו רק אליבא דר"מ דס"ל דיום אחד בשנה חשוב שנה (בר"ה ד"י ע"א ובגדה ר"ד מ"ה) אבל לר"א דס"ל התימ דל' יום בשנה חשוב שנה ליכא קושיא כלל דמשפחת תמידין פשיירין בר"ה מאותן שנולדו תוף ל' לפני ר"ה (וכ"כ בתשובת רע"א סי' קצ"ה ע"ש).

והשתא לרבה דס"ל מוקצה דאורייתא מקרא דנהכינו דמה"ט ס"ל לרבה פריש ביצה דהכנה דאורייתא (וע"ש ברש"י ובתוספות). ומבואר שם בגמ' (ד"ד ע"א) דבהכנה דרבה פליגי תנאי (וכ"כ התוס' בעירוובין דל"ח רע"ב).

וא"כ לרבה י"ל דלמ"ד יום אחד בשנה חשוב שנה הוא יסבור כמ"ד דלית ליה הכנה מדאורייתא ולא פריש ע"ז קרא דנהכינו כו' וממילא לדידיה מוקצה מדרבנן ולק"מ. ולבר מן דין י"ל בפשוטו.

דהו דפריש אפיי לרבה בפסחים דאמר מוקצה מדאורייתא וקא אתה הוא דאמרת בעאי מיניה דר"ח הביא שם מאפר כו' יצא מוקצה שאין איסור גופו גרם לו אלא איסור ד"א גרם לו.

ואי אמרת מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו מה לי איסור ד"א כו'. היינו דקא מקרא ליכא הוכחה לחלק בזה בין איסור גופו ובין איסור ד"א אבל אי לא קרא דשנתו דה"א דבעינו בן שנה של מנין עולם ולא משפחת תמידין פשיירין בר"ה רק מאותו שיום ח' שלקו חל בר"ה.

א"כ באמת יתהיה פאן הוכחה מקרא דמוקצה פשר לקרבן. או שיהיה מנה הוכחה דבכה"ג לא הוי מוקצה.

והמהרש"א דס"ל דבכה"ג הוי מוקצה לפי האמת קאמר. הרי פבר מבואר מדברינו דקושיות הרב הנ"ל הוא דברי הטל ורוח.

אמנם לקושטא דמילתא נראה כמש"ל דאף למאי דסבר רבה דמוקצה מדאורייתא מ"מ מודה דכמה איסורי מוקצה איכא דהוי רק מדרבנן. וז"ב בפשוט: יב אף עכ"ז יש להשיב על כל הנ"ל.

בְּיָשׁוּב הַקּוֹשֵׁיָא שְׁהַקְשִׁיתִי לְעִיל לְתִירוּץ הָרֵאוּן שְׁבִתוּס' בְּסוּגְיָן דְּמוּכָח מְזָה דר"ע
לִית לִיה הוּאִיל. וּבְמִתְנֵי דְמְסוֹנְפָנָת דְּמִפְרָשׁ רַבָּה מְטַעַם הוּאִיל מוּכָח דר"ע נְמִי אִית לִיה
הוּאִיל כְּנ"ל.

וע"ז פְּתַבְתִּי לְעִיל לְיִשְׁב ע"פ ד' הַצֵּל"ח בְּבִיבָה דר"ע לְטַעְמִיה דְּמִדְאוּרֵייתָא שְׁרִי
לְשׁוֹחֲטָה בְּשָׁבִיל אֲכִילַת פְּלָבִים רַק מְדַרְבְּנָן אָסוּר מְשׁוּם מְוָקְצָה. וּלְפִי דְבְרֵי י"ל דר"ע
לְעִנְוֵן הָאִסוּר דְּרַבְּנָן מְהֵנִי לִיה הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מְצִי אֲכִיל מְמַנָּה בְּעַצְמוֹ מִשָּׂא"כ בְּאִסוּר
תוֹרָה לֹא מְהֵנִי הוּאִיל לר"ע.

וְהֵנָּה מִתְחַלָּה יֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל הַפ"י וְהַצֵּל"ח דס"ל דְּלַרְבָּנָן דר"ע אִין פְּאֵן אִסוּר דְּאוּרֵייתָא
בְּשַׁחֲטִית מְסוֹנְפָנָת מְשׁוּם מִתּוֹף דלפ"ז א"כ מֵאִי מוֹתִיב רַבָּה לר"ח בְּפִסְחִים מְמַתְנִיתִין
דְּמְסוֹנְפָנָת דְּנֹכִי מְשׁוּם הַפְּסֵד מְמוֹנוֹ שְׁרִינָן אִסוּר דְּאוּרֵייתָא הָא אִין פְּאֵן אִסוּר דְּאוּרֵייתָא
מְשׁוּם מִתּוֹף דלר"ח דל"ל הוּאִיל מ"מ מִתּוֹף אִית לִיה.

ול"ל דְּעִיקָר הַקּוֹשֵׁיָא מִדְּבְרֵי ר"ע בְּמִתְנֵי ור"ע ל"ל מִתּוֹף בְּסוּגְיָן (מְלַבֵּד שְׁלֵא נִזְכַּר כָּלֵל
בְּקוֹשְׁיַת רַבָּה מִדְּבְרֵי ר"ע). דְּהָא לר"ע בְּלֵא"ה הָנִי פְּאֵן רַק אִסוּר דְּרַבְּנָן דְּלִידִידִיה
מִדְּאוּרֵייתָא שְׁרִי לְשַׁחֲטָה בְּשָׁבִיל פְּלָבִים כְּנ"ל וְנִגְדַּד הָאִסוּר דְּרַבְּנָן מְהֵנִי הוּאִיל מִשָּׂא"כ
בְּאִסוּר תוֹרָה לֹא מְהֵנִי הוּאִיל כְּנ"ל.

וְאִין פְּאֵן קוֹשֵׁיָא עַל ר"ח כָּלֵל. ור"ח גּוֹפֵיָה לְמָה אִינְצֵטְרִיף שֵׁם לְשׁוֹנֵי דְּגַמְר בְּלָבוּ לְאַכּוֹל
כְּזִית כו'.

הָא בְּלֵא"ה לֹא קוֹשֵׁיָא כָּלֵל לְדִידִיה וְדוֹחֵק לומר דְּרַבָּה דְּמוֹתִיב לר"ח מְבַרֵייתָא דְּמְסוֹנְפָנָת
אֲזִיל לְטַעְמִיה. דְּבְבִיבָה (דִּי"ב ע"א) מִתְקַרֵּף לָהּ רַבָּה מִמָּאִי דב"ש וּב"ה בְּמִתּוֹף פְּלִיגִי
דִּילְמָא בְּעִירוּב וְהוֹצָאָה לְשַׁבֵּת וְאִין עו"ה לִיו"ט קְמִיפְלִגִי כו'.
א"כ מְשַׁמַּע דְּלַרְבָּה לכ"ע לִית לָהּ מִתּוֹף כָּלֵל. דז"א.

חֲדָא דא"כ תִּיקְשִׁי לְרַבָּה קוֹשְׁיַת הַמְּפָרְשִׁים הַנְּ"ל אִמָּאִי שְׁרִי לְשַׁחֲטָה מְסוֹנְפָנָת בִּיו"ט שְׁמָא
לֹא תְּפָרְס בְּשַׁחֲטִיתָהּ וְתִהְיֶה גְּבֻלָּה וּא"כ אִין פְּאֵן הוּאִיל כָּלֵל וְהִיאָה מְשׁוּם הַפְּסֵד מְמוֹנוֹ
שְׁרִינָן אִסוּר תוֹרָה.

וְעוֹד דְּבִבְּאָמֵת י"ל דְּרַבָּה בְּבִיבָה הָדָר בְּיָה מִחֲמַת אֲתַקְפָּתָא דְּרַב יוֹסֵף דא"כ לִיפְלִגוּ בְּאַבְנִים
וּש"מ דְּבְּמִתּוֹף פְּלִיגִי. וּכ"כ הַפ"י בְּפִסְחִים.

וְעוֹד דמ"מ רַב חֲסֵדָא מֵאִי דְּוָחֵקָה לְשׁוֹנֵי דְּגַמְר בְּלָבוּ לְאַכּוֹל כְּזִית וְאִמָּאִי לֹא מְשַׁנִּי
דְּמִדְּאוּרֵייתָא שְׁרִי מְשׁוּם מִתּוֹף. וְאִין סְבָרָא לומר דְּגַם ר"ח לִית לִיה מִתּוֹף כו'.

אֲשֶׁר מְפָאֵת כ"ז מוּכָח דְּלֵא כַּהֲפ"י וְהַצֵּל"ח הַנְּ"ל. אֲלֵא דְּבְּשַׁחֲטִית מְסוֹנְפָנָת אִין הָיִתָּר כָּלֵל
מִדְּאוּרֵייתָא מְשׁוּם מִתּוֹף כִּינּוּן דְּלֵא אֲמַרִּין מִתּוֹף אֲלֵא בְּשִׁישׁ צוֹרֵף קֶצֶת כְּדְּבְרֵי הַתּוֹס'
בְּבִיבָה וּבְפִסְחִים (וְיֵשׁ מְהַאֲחֵרוּנִים שְׁפִירְשׁוּ כֵּן אִף בְּדְּבְרֵי רש"י).

וְכֵאן כִּינּוּן שְׁאִין בְּדַעְתּוֹ לְאַכּוֹל מְמַנָּה כָּלֵל רַק הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מְצִי אֲכִיל א"כ אִין פְּאֵן
הָיִתָּר רַק מְשׁוּם הוּאִיל לְמ"ד דס"ל הוּאִיל. אֲבָל מְשׁוּם מִתּוֹף לִיכָּא שְׁרִייתָא כָּלֵל וּמְכַש"כ
אִם לֹא תְּפָרְס שְׁיֵשׁ בְּשַׁחֲטִיתָהּ אִסוּר תוֹרָה וְנִסְתַּר תִּירוּץ הַפ"י וְהַצֵּל"ח הַנְּ"ל.

ובעיקר גושפיינתם בקא דשרי לשחוט מסוכנת ולא תישינו שפא לא תפרס בשחיתתה ותהיה נבלה. נראה לומר משום דבמ"נ אם לא תפרס בשחיתתה דאז יש לה דין נבלה גמורה א"כ לא תיקן פלום בשחיתתו.

וכמבואר בפסחים (דע"ג ע"א) דלמ"ד מקלקל בחבורה פטור לא מיחייב בשחיתתה רק משום דתיקן להוציא מידי נבלה או מידי אמ"ה. וכאן בשחיתת מסוכנת לא תיקן פלום דקא לא הוציאה פלל מידי נבלה דגם עכשיו לוקין עליה משום נבלה אם לא פירפסה בשחיתתה.

גם לא תיקן להוציא מידי אמ"ה דבלא שחיתתו היתה יוצאת מאמ"ה. כיון דאמרינו בלא פירפסה דבידוע שהיתה נשמתה נטולה מקודם לכן.

(דקא מייירי במסוכנת כזו שהיתה מתה מקודם שפתשה. ואף את"ל דע"י החבורה קירב מיתתה כמעט רגע אין זה בגדר מתקן גמור).

ושוב מצאתי שהעיר בזה קצת בתשובת ח"ס בסוף ספרו. ועדיין צ"ל דלכאורה מ"מ אפתי תיקשי לרב דאמר בשבת (דע"ד סע"א) דשוחט חייב אף משום צובע וא"כ במסוכנת אם לא תפרס נהי דאין פאן חיוב משום נטילת נשמה כיון דהוי מקלקל פנ"ל.

מ"מ יש חיוב בשחיתתה משום צובע ונראה לומר שפאן ראיה לדברי התוי"ט ברפ"ז דשבת דלרב נמי דמחייב משום צובע דהטעם משום דניחא ליה דלקטנוס בדמא פי היכי דלזנבו מנייה אין זה רק בשוחט ע"מ למפור אכל בשוחט לביתו אינו חיוב משום צובע אף לרב וא"ש הקא.

וגם בסוף דבריו של הצ"ח במ"ש דלר"ע מדאורייתא ליכא איסור בלא"ה אף אם לא תפרס דיכול לשחוט ולהאכילה לפלבים רק דמדרבנן אסור משום מוקצה. מ"מ נראה דאחר שאסרו חכמים לאכילת פלבים משום מוקצה.

ובנדאי אין בידעתו לעבור באיסור דרבנן שוב הוי השחיתתה שלא לצורך פלל לאסור מן התורה ביו"ט. (וכמ"ש האחרונים הובא לעיל בדברינו אות י').

והבאתי סמך לדבריהם מהירושלמי). ואחר שסתננו ד' הצל"ח ה"ל.

א"כ הדק"ל מדר"ע אדר"ע דבמתני' דמסוכנת מוכח דר"ע אית ליה הואיל ובסוגיין מוכח דר"ע לית ליה הואיל לפי תירוץ הא' שבתוספות ה"ל: יג וע"כ הנה נראה לומר בדברי התוס'. דבלא"ה הוא דוחק לומר בכוננת התוס' בתירוץ הא' ה"ל שצטרף לומר דר"ע ל"ל הואיל דלא היו סותמין דבריהם כ"כ והנה להם להשמיענו כזאת.

רק י"ל דהתוס' בסוגיין אזלי בשיתת התוס' בשבת (דל"ט ע"ב ד"ה אלא) דמבואר מדבריהם דמאן דל"ל מתוך ל"ל הואיל. וכמ"ש בחידושי הרשב"א שם.

ומאחר דרבא מוכיח מדר"ע דל"ל מתוך ממילא ידעינן דל"ל הואיל ג"כ. (וראיתי בהגהות הגרע"א בשבת שם שהקשה ע"ד התוס' האלו מהא דפריה הגמ' בפסחים דמ"ז ע"ב לרבה מברייתא דהמבשל ג"ה כו').

דמנה הוכיחו התוס' בפסחים שם דרבה אית ליה הואיל אף למאן דל"ל מתוך. דהא ברבייתא דהמבשל ג"ה כו' מיתוקמא בביצה שם כב"ש דלית להו מתוך כו'.

והניח בצע"ג. ולכאורה י"ל דהא התוס' בביצה (די"ב רע"ב) פירשו בהא דלר"י התם אמרינו מתוך לענין מבשל ג"ה בחלב.

אע"פ שהוא אסור ואין בו צורך כלל דמ"מ פינון שיהיה בדעתו לאוכלו הוי צורך יו"ט. וי"ל דרבה ואב"י בפסחים לא ס"ל סברא זו.

דכמו דבלא מתוך לא חשבינו ליה או"נ גמור להתיר ההבערה ביו"ט פינון שאכלו באיסור. ה"נ מה שיהיה בדעתו לאכלו באיסור לא חשיב ליה מש"ה צורך יו"ט כלל דנימא מתוך.

וכעין זה מצאתי בש"מ בביצה שם שפתב די"ל דרבה פליג על ר' יוחנן בהך סברא. וא"כ שפיר פריך אב"י לרבה בפסחים מבריייתא דהמבשל ג"ה דמסתמא אתיא כב"ה דאית להו מתוך.

אבל למאן דלית ליה מתוך לית ליה הואיל ג"כ) ולפ"ז י"ל דכבר ביארנו לעיל (אות ד) דהא דמוכית רבא מדר"ע בסוגיין דלית ליה מתוך היינו רק רבא לשיטתו מוכיח פן. אבל לדידן לא מוכח זה כלל מדר"ע וי"ל שפיר דר"ע נמי ס"ל מתוך כו'.

ולפ"ז התוס' בתירוץ הא' שתי' משום דקרא מיירי בכל ענין אפילו א"צ לגחלתו. כ"כ לפום סוגיא דשמעתא דקאי עלה רבא דמוכית מדר"ע דלית ליה מתוך וממילא דלית ליה הואיל ג"כ (נשום אמורא אחרת לא נזכר בשמעתא זו) משא"כ לשאר אמוראי דלדידהו סבר ר"ע מתוך וגם ס"ל הואיל.

ע"כ צ"ל פתרוץ השני דהתוס' ומעתה לא קשיא מדר"ע דהכא אדר"ע דבמתני' דמסופנת דרבא דהכא ס"ל פרב חסדא לקמן דמפרש במתני' דמסופנת דטעמא דשרי לשוחטטה הוא דמשום הפסד ממונו גמר בלבו לאכול כזית ולא משום הואיל.

ושפיר י"ל דר"ע לית ליה הואיל. ולרבה דמפרש במתני' דמסופנת שהקיתר משום הואיל.

הוא יסבור כשאר אמוראי הנ"ל דר"ע אית ליה מתוך וגם הואיל ולק"מ. ולפ"ז לדידן דקיי"ל ברבה דאמרי' הואיל אין סברא לעשות בזה פלוגתא חדשה לומר דר"ע לית ליה הואיל.

וכמו שפיר ביארנו דלדידן י"ל דר"ע ס"ל מתוך וגם הואיל פנ"ל. וממילא צ"ל פתרוץ השני דהתוס' הנ"ל.

(וכמו שיעדנו בזה לעיל סוף אות ט'): יד אמנם כ"ז הוא לפי שיטת המפרשים שפירשו בדברי התוס' בתירוץ הראשון דקרא מיירי בכל ענין אפילו א"צ לגחלתו דלפ"ז צ"ל דר"ע אית ליה הואיל פנ"ל.

אבל לכאורה הנה י"ל בדרך אחר שלא פדבריהם. דלעולם ר"ע ג"כ אית ליה הואיל.

וכנונת התוס' בתירוץ הראשון דלעגנון זה לכ"ע אין לומר פלל הואיל פנה הואיל נחזי ליה אם מצטרף לגחלתו. דאף שהתוס' בתירוץ הראשון עדיין לא נחתו לסברתם שפיתבו בתירוץ השני דכיון שמתחלת הבערה אינו יכול ליהנות ממנו אע"פ שיכול ליהנות ממנו אח"כ אסור היינו אם באמת צריך לגחלתו שריא ההבערה ביו"ט אף שאינו יכול ליהנות מתחלה רק אח"כ.

(ובתירוץ השני ס"ל להתוס' דאף בצריך לגחלתו אסור פיון שאינו יכול ליהנות ממנו בתחלת הבערה. וכמו בנדירים ונדבבות שמשם הוכיחו סברא זו).

אבל אם הוא באמת א"צ לגחלתו רק דנימא הואיל נחזי אם היה צריך לו. פשיטא להו להתוס' דהואיל פנה לא אמרינו.

כיון שאינו יכול ליהנות ממנו עד אחר כך שיעשה גחלים א"כ ה"ל השתא מחוסר מעשה בגופו ובכה"ג לא אמרינו הואיל. וכדאמרינו בפסחים (דס"ב ע"א) דרבה אדרבה לא קשיא ה"א מחוסר מעשה ה"א לא מחוסר מעשה.

והתוס' שם חילקו בין מחוסר מעשה דמילה ובין מחוסר מעשה פתישה. מ"מ ה"א שמחוסר מעשה פנה דאסור בהנאה עד שישורף בשלימות ויעשה גחלים ופנים חדשות באו לכאן י"ל דלכ"ע לא אמרינו הואיל פנה.

אלא דהתוס' בפסחים (דמ"ז ע"א) בהא דמתיב רב מרי ממתני' דשתי הלחם שאין דוחין יו"ט. וכירש"י דלרבה ניחא דה"א ל"ל הואיל משום דהיא שעתא לא חזו עד שישחטו כפשים עליהם ויזרקו דמן.

והקשו עליו התוספות דהלא כשאופה העיפה לאורחים אינה ראויה עד שתאפה ושוחט בהמתו נמי בשעת מעשה בשעת שחיטה אינה ראויה אלא כיון שמותר אח"כ לבו ביום לאו חסרון הוא וא"כ תיקשי נמי לרבה משתי הלחם.

ותירצו דלפירש"י י"ל דשתי הלחם אין להם שום חסרון בגופו. עכ"ד התוס'.

ומבואר דסברתו דאם מחוסר מעשה בגופו עדיף טפי ואמרינו הואיל משא"כ אם מחוסר מעשה אחר מחוץ לגופו. ולכאורה ה"א משמע בכ"ד דאדרבה אם מחוסר מעשה בגופו גרע טפי.

וכמבואר ברש"י ביומא (דס"ב סע"ב) ע"ש. (וכיוצא בזה פתב הר"ן בפ"ב דגיטין דדרשינו וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא פתיכה ונתינה יצא זה שמחוסר פתיכה קציצה ונתינה).

והקשה הר"ן דא"כ היאך האשה כותבת את גיטה והא מיחסרא הקנאת האשה להבעל בין פתיכה לנתינה. ותירץ דלא ממעטינו מקרא אלא אם מחוסר מעשה בגופו בין פתיכה לנתינה כו'.

ועוד יש לנו ראיות הרבה ע"ז. וצריך לחלק.

חדא.

די"ל בכוננת התוס' דפסחים דשאני שתי הלחם שאין להן שום חסרון בגופן רק שהיתרון תלוי בשחיטת הכבשים שהכבשים מתירין את הלחם. ונהרי מצד עצמן לחוד אינן ראויין פלל אף אח"כ רק שהכבשים מתירין אותם וכדאמרין במנחות.

מש"ה לא אמרינן בהו הואיל קודם שחיטת כבשים שאין ראויין עדיין. משא"כ היכא שאין הדבר תולה באחר פלל רק שמחוסר מעשה השייך בו בעצמו אז אם אינו מחוסר המעשה בגופו עדיף טפי וכנ"ל.

ועוד יותר י"ל בע"א דבעינן שאופה לאורחים שאינה ראויה עד שתאפה אין לומר דמחוסר מעשה בגופו דהיינו מעשה האפייה ושמשום זה לא נימא הואיל. דהא ע"ז גופה אנו דנים להתיר המעשה הזה שיותר לאפותם מחמת הואיל.

וכן לענין שחיטת הבהמה שמשום הואיל אנו באים להתיר מעשה השחיטה בעצמו. שזהו פל ענין סברת הואיל להתיר המעשה של המלאכה הזאת ביו"ט לשחוט או לבשל מטעם הואיל שיש אופן שיהיה חזי ליה מש"ה השתא נמי חזי ליה.

ואיך נימא דמשום שמחוסר המעשה הזה לא נימא הואיל וה"ז דברסותר עצמו. משא"כ אם המעשה הוא ענין מבחויך ודבר נפרד לגמרי מגוף הנושא שאנו דנים עליו.

וכמו שחיטת הפסח שיתכפרו בו ערלים שהמה מחוסרין מעשה דמילה בגופן או פהך דיומא הנ"ל שפיר י"ל דמש"ה לא אמרינן הואיל מחמת שמחוסרין מעשה אחר לגמרי שאין דנים עליו פלל ולא עליו יסוב האופן ואין לו שייכות להמעשה שעליו דנים סברת הואיל.

מש"ה חסרון מעשה הזה מונע סברת הואיל. וזהו חילוק נכון וברור.

וא"ש דברי התוס'. ולפ"ז ה"נ י"ל בסוגיין לפי תירוץ הראשון דהתוס' דקרא מיירי אף בא"צ לגחלתו.

דמ"מ הא שייך בזה סברת הואיל וחזי ליה אם יהיה צריך לגחלתו. ואין לומר דזהו חשבי מחוסר מעשה בגופו ולא אמרינן הואיל בכה"ג.

דז"א.

דה"נ הא ע"ז המעשה גופו אנו דנים להתיר הבערת חמץ ביום טוב מטעם הואיל. וכמו באפיית עיסה ושחיטת בהמה כנ"ל אלא מוכח דלהך תירוץ התוס' צ"ל דר"ע לית ליה הואיל וכדברי המפרשים הנ"ל.

ולפ"ז מוכח דלדין העיקר כתירוץ השני דהתוס' הנ"ל. (וגם יש להוכיח כתירוץ השני דהתוס' הנ"ל.)

דהא לר' יוחנן דס"ל בשבת (דק"ו ע"א) דליכא חיוב פלל במבעיר אם אינו צריך לאפרו. א"כ אפתי תיקשי היאך מוכיח ר"ע דתשביתו מעיו"ט דילמא תשביתו ביו"ט דשרי ליהנות בגחלתו ובאם א"צ לגחלתו ולאפרו בלא"ה אין פאן חיוב מבעיר פלל.

מיהו להתוספות שם דס"ל דהבערת בת פהו חשיב תיקון מחמת המצנה י"ל דה"נ חשיב מתקן משום עשה דתשביתו. אבל לפירש"י שם תיקשי הקא ומוכח פתרוץ השני דהתוס' הקא.

וממילא י"ל פהפוסקים דאין להתיר כלל לבער חמץ ביו"ט אף לדין דקי"ל מתוך כו' וכמו שביארתי לעיל באריכות): טו ולעגנן דינא נראה פהפוסקים האלו דאסור לבער חמץ ביו"ט אף חמץ שלא ביטלו.

וכ"פ בש"ע ר"ס תמ"ו. רק שהב"י הביא שדעת רש"י דחמץ שלא ביטלו שרי לבערו ביו"ט.

וכבר ביארנו לעיל שאין דבריו מוכרחים וישגם דעת רש"י י"ל דאסור לבער ביו"ט אף חמץ שלא ביטלו. וכן נראה עיקר להלכה.

דכ"מ בתוספתא ברפ"ב דשבת דאיתא התם לפי שאין שורפין לא תרומה ולא חמץ ולא קדשים ביו"ט. ומדכ"מ להו בהדי הדדי משמע דחד דינא להו.

וכמו דשריפת קדשים אינו דוחה יו"ט ה"נ ביעור חמץ אינו דוחה יו"ט ואף בחמץ שלא ביטלו מיירי מסתמא וכן מבואר במכילתא פ' בא (ספ"ו) ד"א מה ת"ל עד בקר מגיד שאינו נשרף עד אור ט"ז רי"א א"צ ה"א כל מלאכה כו' ר' יצחק אומר א"צ ומה אם חמץ שהוא בב"י וב"י אין שריפתו דוחה יו"ט נותר שאינו בב"י וב"י אינו דין שלא ידחה יו"ט לשורפו כו'.

הרי בהדיא דאף שבתחמץ עוברין בב"י וב"י מ"מ אין שריפתו דוחה יו"ט. ואף לדין ליכא ע"ז שום ילפותא מקרא בהדיא בחמץ שאין שריפתו דוחה יו"ט וא"כ היאך יליף ר' יצחק נותר בק"ו מחמץ שלא ידחה יו"ט לשורפו ומהיכא פשיטא ליה זה בחמץ יותר מבנותר עד דיליף נותר מחמץ.

וע"כ דקים ליה שום קרא ע"ז בחמץ שאין שריפתו דוחה יו"ט. ומ"מ לא אשכחן שום תנא דפליג עליו לדינא בזה.

ומזה מוכח דאף בשביעי ש"פ ג"כ אסור לבער חמץ אף דליכא בזה הטעם שכתב המג"א ע"פ דברי הר"י דמשהא חמצו ע"מ לבערו אינו עובר עליו ובז' ש"פ ליכא לה"ט. מ"מ אסור לבערו אע"פ שעובר בב"י וב"י וכמפורש במכילתא ותוספתא ה"ל: סימן מג ע"ד מ"ש בגמרא דפסחים (דל"ח סע"ב) תניא אמר ר' אילעאי שאלתי את ר"א כו' הן הן הדברים שצאמרו למשה מסיני.

ולא טעמא בעיא מ"ט אמר רבה כל לשוק אימלוכי מקמלך כו'. ובזה חדשת דרבה לטעמיה לעיל דיליף דחלות תודה ורקיקי נזיר שאין יוצאין בהם מקרא דנשמתם את המצות כו'.

משא"כ לרב יוסף דאמר טעמא משום מצה שאינה נאכלת לז' ימים. ופירש"י שם דאית ליה לרב יוסף דרשא דרבה דבעינן שימור לשם מצה רק דפליג על רבה בהא דא"נ איפנון לה נמי לשימור מצת מצנה למיפק בה משום תודה ומשום מצה לא נפיק דבעיא שימור לשם מצה כל ז'.

וא"כ לסברת רב יוסף אף אם עשׂאן למפנר בשוק אין טעם לדבר למה יוצא בזה ידי חובתו דאף שפול לשוק אימלוכי מימלך כו' מ"מ פ"נ דלדידיה אפי' אם נתפונן בשומור לשם שניהם לשם מצה ולשם תודה ג"כ לא יצא.

א"כ ה"נ אע"ג דאימלוכי מימלך כו' מ"מ מ"ט יצא. ורק רבה דאמר טעמא דאימלוכי מימלך אזיל לשיטתיה.

דבשומור לשם שניהם יצא. והארבת בזה: א הנה פשוט שיש לחלק בזה.

דאע"ג דסבר רב יוסף דבעינן שומור רק לשם מצה הנאכלת כל שבועה מ"מ בעשׂאן למפנר בשוק דאימלוכי מימלך אי מינדבן מינדבן כו'. אם אח"כ לא מינדבן ליה איגלאי מילתא למפרע שיהיה השומור רק לשם מצה דזה הוי כמו תנאי מפרש אי מינדבן כו'.

נהרי באופן זה אם אח"כ לא יהיה מינדבן ליה. בזה היה מתחלה דעתו דהשומור רק לשם מצה לבד.

ולא דמי לשומור לשם שניהם יחד דלא יצא לרב יוסף פנ"ל. אלא שראיתי בתשו' נו"ב (מה"ת ח"א סי' פ"ב) שהקשה ע"ד רש"י ותוס' הכא שמפרשים בהך דרבה ורב יוסף דאפילו לא נשחט עליהם הגזבח ג"כ אין יוצאין בהם.

ולמה לא נימא דכיון שלא נשחט עליהם הגזבח איגלאי מילתא למפרע שלא הוחלט מתחלה במחשבתו שיהיה לשם תודה ונהרי הוא כמו שעשׂאן למפנר בשוק דאמרינן אימלוכי מימלך כו'.

וה"נ אמרינן אימלוכי מימלך מתחלה שאם לא ישחט עליהם הגזבח איפוק לשם מצת מצוה בלבד. וע"כ מפרש שם הגו"ב דלא כפירש"י ותוס'.

אלא דבלא נשחט עליהם הגזבח לכ"ע יוצאין בהם י"ח מצה, עכ"ד הגו"ב. ונראה לבאר דברי רש"י ותוס'.

דבפשוט י"ל דדוקא בעשׂאן למפנר בשוק אמרינן דאימלוכי מימלך כו' פ"נ שהוא דבר שאינו בידו דשמא לא ימצא קונים. ומש"ה אמרינן דנדאי היה בדעתו מתחלה דאם לא מינדבן ליה יצא י"ח מצה בהם משא"כ בעשׂאן לעצמו וכגון שבידו לשחוט הגזבח.

וכיון ששמרו לשם תודה ולא התנה שום דבר רק שאח"כ לא נשחט הגזבח ע"י איזו סיבה אין פאן תנאי לומר איגלאי מילתא למפרע שיהיה השומור לשם מצה. ומהכ"ת לומר פן.

ואין להקשות לפ"ד רש"י בגיטין (דכ"ה ע"ב ד"ה ולכי) דבכל תנאים שאדם מתנה לא תליא זה אי אמרינן יש ברירה כו' מטעם דכיון שבידו לקיימו ודעתו לקיימו כו'. (וע"ש בתוס' דבתנאי בדבר שאינו בידו תליא ברירה).

וא"כ ה"כ בחלות תודה שעשׂאן למפנר בשוק אמאי יוצאין בהן י"ח מצה. ה"א אפי' אם התנה פן בפירוש אי מינדבן מינדבן כו' פ"נ שתלה התנאי בדבר שאינו בידו (שמצדו מוכן הוא למפנר רק אם ימצא קונה) תליא ברירה ונא"ל דמדאורייתא אין ברירה.

ונאפ"י לפמ"ש התוס' (שם דמ"ז ע"ב) דאין ברירה הוי בתורת ספק, מ"מ פ"נ דמדאורייתא בעינן שומור לשם מצה לבד (ונאפ"י שומור לשם שניהם לא יצא י"ח לרב

יוסף פנ"ל) והיא אָמרינו פֿאן דאָיגלאַי מילתא למפרע שְהִיָה הַשִּׁמּוֹר לְשֵׁם מִצְּה לְבַד פִּינּוֹן דְקוּי"ל דְאִין בְּרִיָּה וְה"ל סְפִיקָא דְאִוְרִיָּתָא.

אַבְל זֶה לִק"מ. דְמַלְבַּד שֶׁלפ"ד הַתּוֹס' בְּעִירוּבִין (דל"ז ע"א) וּבְגִיטִין (דכ"ה ע"ב) דס"ל לְחַלֵּק דְבְדָבָר הָעוֹמֵד לְהַתְּבַרֵר י"ל דְמַהְגִּי אַף לְמ"ד אִין בְּרִיָּה.

וּכ"פ הַיִּש"ש בְּפ"ה דב"ק בְּדִינֵי בְּרִיָּה פֶסְבָּרָא זו. וְא"כ ה"נ הֵוֵי דְבָר הָעוֹמֵד לְהַתְּבַרֵר אִם יִהְיֶה מִינְדָבּוֹן כו'.

אַלָּא דְאָף לְהַחֲזוּלְקִים דְלֹא ס"ל פֶּן נְמִילֵק"מ הָכָא. דִּי"ל דְבַתְּנָאֵי שְהוּאֵי בְשׁוּא"ת אַף בְּדָבָר שְׂאִינוּ בְּיָדוֹ אִין זֶה שְׂיָיָה לְבְרִיָּה.

וּכמ"ש הָר"ן בְּגִיטִין בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ן בַּע"מ שְׂיָרְצָה אַבָּא דְבִאֹמֵר ע"מ שְׂלֹא יִמְחָה אַבָּא מְהַגִּי אַף לְמֵאן דְלִית לִיהּ בְּרִיָּה. וּמוֹכַח דְכִינּוֹן דְנִתְקַיֵּים הַתְּנָאֵי בְשׁוּא"ת מְקַוְדָּשֵׁת אַף לְמֵאן דְלִית לִיהּ בְּרִיָּה.

מִשָּׂא"כ בְּתַנָּאֵי שְׂבָקוּם וְעָשָׂה. ע"ש.

וְה"נ הָכָא דְכָל לְשׁוּק הֵוֵי כְּמוֹ תְנָאֵי אִי מִינְדָבּוֹן מִינְדָבּוֹן נִתְקַיֵּים הַתְּנָאֵי בְשׁוּא"ת וְהֵוֵי לִיהּ מְשׁוּמָר לְשֵׁם מִצְּה לְחֻדּוֹד וּמִש"ה יָצָא י"ח מִצְּה בְּהֵם.

(אַלָּא שְׂיִישׁ קֶצֶת לְפַקְפַּק בְּזָה. דִּי"ל שְׂדָבְרֵי הָרַמְבַּ"ן שֵׁם בְּגִיטִין אֲמֹרִים רַק לְעַנְיָן מ"ש שֵׁם מְקוֹדֵם בְּמַתְּנָה עַל דְבָר אֶחָד בְּלִבְד דְלֹא תִלְיָא זֶה בְּבְרִיָּה.

וּמ"מ לְעַנְיָן הַמְקַדָּשׁ ע"מ שְׂיָרְצָה אַבָּא אַע"פ שְׂהַתְּנָה רַק עַל דְבָר אֶחָד מ"מ שְׂיָיָה שְׂפִיר אִין בְּרִיָּה דְלֹא אֲמֹרִינוּ הַנְּבַרְר הַדְבָר שְׂרָצָה מְשַׁעָה רֵאשׁוּנָה פִּינּוֹן שְׂרָצוֹן הוּא דְבָר הַמְסוּר לְלֵב כו'. וְע"ז כְּתִב הָרַמְבַּ"ן שְׁבַע"מ שְׂלֹא יִמְחָה אַבָּא מְהַגִּי שְׂפִיר דְאֲמֹרִינוּ הַנְּבַרְר הַדְבָר כו' פִּינּוֹן שְׂלֹא תִלְיָה בְּרָצוֹן שְׂפַלְבַּב כו'.

וְהֵוֵי כְּשֶׁאָר תְּנָאֵי. אַבְל בְּמַתְּנָה עַל שְׁנֵי דְבָרִים י"ל דְאֶפְי' בְּתַנָּאֵי שְׁבַשׁוּא"ת ג"כ תִּלְיָא בְּבְרִיָּה מִיְהוּ בַש"א (ס' צ"ג) הַבִּין דְבְרֵי הָרַמְבַּ"ן כְּפִשְׁטָן דְתַנָּאֵי בְשׁוּא"ת מְהַגִּי לְעוֹלָם).

אַף אִם לֹא נִימָא פֶּאן כְּחִילוּקִים שְׂל הַתּוֹס' וְשְׂל הָרַמְבַּ"ן הַנְּ"ל בֵּין תְּנָאֵי שְׂהוּאֵי בְשׁוּא"ת כו'. הִנֵּה מְקוּם לְדְבָרֵי בְּכָאן.

דְזֶה תִּלְיָא בְּפִלּוּגְתָא דְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף. וּבַסְגָּוֹן זֶה.

דְרַבָּה דְאָמַר טַעְמָא דְעֶשְׂאָן לְמַכְּוֹר בְּשׁוּק יָצָא מִשׁוּם דְאִיְמָלוּכֵי מִיְמָלָה כו'. הִינּוּ מִשׁוּם דְאִזְוִיל לְטַעְמָיָה דס"ל הַטַּעַם דְאִין יוֹצֵאִין בְּחִלּוֹת תּוֹדָה מְקַרָּא דְנִשְׁמַרְתֵּם אֵת הַמִּצְוֹת כו'.

דְלְדִידִיָּה אִם הִנֵּה הַשִּׁמּוֹר לְשֵׁם שְׂנִיָּהֵם לְשֵׁם מִצְּה וּלְשֵׁם תּוֹדָה ג"כ יָצָא י"ח מִצְּה וּכְדִפִּירֵשׁ"י. וּמִש"ה א"ש הָכָא טַעְמָא דְאִיְמָלוּכֵי מִיְמָלָה כו' וְלֹא תִלְיָא זֶה אִי יֵשׁ בְּרִיָּה.

דִּי"ל כַּמ"ש הָר"ן בַּספ"ק דְגִיטִין לְעַנְיָן אִם כְּתִב בְּשִׁטְר מְשַׁתְּעַבְדָּנָא לָהּ וּלְכָל מֵאן דְאָתִי מִתְּמַתָּה דְלֹא תִלְיָא זֶה בְּבְרִיָּה דְבְרִיָּה שְׂיָיָה רַק בְּמִילְתָא דְאִי דְהֵאִי לָאוּ דְהֵאִי אַבְל הָכָא אֶפְשָׁר שְׂיָיָה מְשׁוּעַבְד לְכָל הָעוֹלָם בּוֹאח"ז כו' וְהַסְבָּרָא דְכִינּוֹן שְׂאִין דְבָר אֶחָד סוֹמֵר אֵת חֲבִירוֹ מְצִי חֲטִייל שְׂפִיר.

דברירה שיניף רק בשני דברים הסותרים זא"ז כו' וא"כ כש"כ הכא דאלקבא דרבה
דבשימור לשם שניהם יצא. א"כ שפיר מהני תנאי ולא תליא בביררה.

כיון דשני הדברים אין סותרים זא"ז. דאם השימור לשם שניהם יחד ג"כ יצא.

משא"כ לרב יוסף דס"ל דבשימור לשם שניהם לא יצא דבעינן שיהא השימור לשם
מצה לבד שהיא נאכלת לז'. א"כ י"ל דתנאי ג"כ לא מהני בזה דתליא בביררה כיון ששני
הדברים סותרין זא"ז וכמבואר.

אף מלבד כ"ז י"ל פאן מטעמים אחרים דאין זה שיניף פלל לביררה. חדא די"ל דאין
ברירה שיניף רק אם תולה הדבר שבמעשה שיהיה תלוי בדעתו או בדעת חבירו מה
שיהיה אח"כ.

שאז יוברר הדבר במעשה זה למפרע משעה ראשונה דלמ"ד אין ברירה לא אמרינן
הוברר הדבר למפרע שיפעול זה על המעשה שהיה מקודם במקום ששני המעשים
סותרים זא"ז. וכמו שני לוגין שאני עתיד להפריש כו'.

דאם ב' לוגין אלו תרומה השאר חוליו וכן להיפך. ואם מתנה שמה שהוא עתיד להפריש
אותו לוגין יהיה תרומה למפרע בזה אמרינן אין ברירה שיוברר אח"כ עי"ז המעשה
למפרע.

וכן בגיטין באומר פתוב לאיזו שארצה אגרש דאם גירש לזו לא גירש לזו. ומעשה א'
סותר לחבירו בעצמותו וכן כל פיוצא בזה.

אבל פאן הרי המעשה שנה בשניהם ודא ודא חדא היא שחלות אלו בין יהיו לתודה או
למצה צריף לשומרון מחימוץ ושימור זה שנה בשניהם. ורק במחשבה תליא מילתא
דצריף שיהא בדעתו בעת השימור לענין מצה שיהיה לשם מצה הנאכלת לז' משא"כ
כשהשימור לחלות תודה.

ורק במחשבה הני סתירה זה לזה. אבל עצם המעשה אחד הוא כנ"ל.

(ועיקר המעשה אם יהיה לתודה או למצה זאת יוברר אח"כ. וא"צ שיתברר זה למפרע
פלל ואין זה בגדר ברירה פידוע).

ובזה י"ל דלכ"ע אמרינן שאח"כ הוברר הדבר למפרע שפך היה דעתו כיון שבאמת
מתחלה היה מחשבתו על תנאי זה. וא"צ שיפעול זה על המעשה שיוברר למפרע שהרי
המעשה של זה ושל זה אחד הוא כנ"ל.

(ומלבד זה י"ל לפמ"ש קצת אחרונים דפלוגתא אי יש ברירה היינו רק כשצריף לדון
דין ברירה לשני הצדדים משא"כ היכא שלצד האחד צ"ל ברירה ולאידך גיסא א"צ
שיוברר פלל בזה לכ"ע יש ברירה כו'.

והשתא הכא אף לרב יוסף דס"ל דבשימור לשם שניהם לא יי"ח מצה דבעי שימור לשם
מצה הנאכלת פל ז'. מ"מ הא מוכח דגם לדיניה יוצאין י"ח חלות תודה באלו שהיה
השימור לשם שניהם.

דְּהַתָּם לִיכָּא קָרָא לְהַצְרִיף שְׂיִהְיֶה הַשְׂמִימֹר לְשֵׁם תּוֹדָה לְבַד. וְאִ"כ מְמִילָא בְּכַה"ג אֲמַרְיִנּוּ בְּרִינְהָ שְׂהוּבְרַר הַדְּבָר שְׂהִיָּה הַשְׂמִימֹר לְשֵׁם מְצָה וְשְׂפִיר יֵצֵא י"ח מְצָה בְּכַה"ג): וּמַעַתָּה נִבְאָר בְּמָה שְׂהוּכִיחוּ הַתּוֹס' בְּפִסְחִים (דל"ח סע"א) כְּפִירִש"י שֵׁם דְּחִלּוֹת תּוֹדָה מְיִירִי בְּשֵׁלָא נִשְׁחַט עָלֵיהּ הַזָּבַח פְּנ"ל וְלֹא הוּקְדָּשׁוּ הַחִלּוֹת עַד יִינּוּ דְּאִי הוּקְדָּשׁוּ תִּפּוּק לִיהּ מְשׁוּם דְּבַעֲיִנּוּ מִצְתָּכֶם דְּגַמְרִינּוּ לְחֵם לְחֵם מַחְלָה.

וּבְתַשׁוּ נו"ב שֵׁם הַשְּׂיָג ע"ד תּוֹס' אֵלּוּ. וְכַתְּבַ עָלֵיהֶם שְׂהַתּוֹס' שְׂכַחוּ דְּבָרֵי עֲצָמָם בְּבִינְהָ (דכ"א ע"א) וּבב"ק (די"ב ע"ב) דְּבִקְדָּשִׁים קָלִים דְּנִקְא חֶלֶק הַפְּהִגִים אִינוּ מְמוֹן שְׂלָהֶם אֲבָל חֶלֶק הַבְּעָלִים הָוֵי מְמוֹן בְּעָלִים לְקַדָּשׁ בּוּ הָאִשָּׁה וּלְכָל דְּבָר.

וְאִ"כ הַבְּעָלִים יוֹצְאִין י"ח מְצָה בְּחִלּוֹת תּוֹדָה דְּהָא אִין לְכַהֲנִים אֲלָא ד' חִלּוֹת וְהַשְּׂאָר לְבַעָלִים. עכ"ד הנו"ב.

אֲמַנָּם בְּאַמַּת לַק"מ ע"ד הַתּוֹס'. דְּמִבְּנִי אֲרָא בְּתוֹס' בִּינְהָ שֵׁם שְׂכ"כ רַק לְרִיחָא ג' דְּס"ל קְדָּשִׁים קָלִים מְמוֹן בְּעָלִים הֵם.

מִשָּׂא"כ לְרַבְּנָן דְּס"ל דְּמְמוֹן גְּבוּהָ נִינְהוּ אַף חֶלֶק הַבְּעָלִים הָוֵי מְמוֹן גְּבוּהָ. ע"ש בְּתוֹס'.

וְאִ"כ שְׂפִיר הוּכִיחוּ הַתּוֹס' בְּפִסְחִים שֵׁם דַּע"כ מְיִירִי שְׂלָא הוּקְדָּשׁוּ הַחִלּוֹת דַּא"ל"כ תִּי"ל מְשׁוּם דְּלֹא הָוֵי מִצְתָּכֶם לְרַבְּנָן דְּרִיחָא ג' פְּנ"ל. וְל"ל דְּלַעוּלָם מְיִירִי שְׂהוּקְדָּשׁוּ הַחִלּוֹת וְהָא דְּלֹא אָמַר הַגְּמָרָא הַטַּעַם מְשׁוּם דְּבַעֲיִנּוּ מִצְתָּכֶם הוּא מְשׁוּם דְּבַעֲי לְאוּקְמִי מַתְנִי' דְּהַתָּם אַף כְּרִיחָא ג' דְּלִדְיָדָה הָוֵי מְמוֹן בְּעָלִים וְשְׂפִיר הָוֵי מִצְתָּכֶם פְּנ"ל.

דְּזָה אִינוּ. דְּהָא הַגְּמָרָא בְּפִסְחִים פְּרִיף הַתָּם וְתִי"ל מְשׁוּם לְחֵם עוֹנֵי מִי שְׂנַאָכְל בְּאַנִּינּוֹת כּו' וּמִשְׁנֵי ס"ל כר"ע דְּאָמַר עוֹנֵי פְּתִיב.

וְהָרִי ר"ע פְּלִיג בְּזָה עִם רִיחָא ג' שֵׁם בְּפִסְחִים דל"ו ע"א) דְּרִיחָא ג' דְּרִישׁ לְחֵם עוֹנֵי מִי שְׂנַאָכְל בְּאַנִּינּוֹת כּו' ע"ש. וְאִ"כ לְרִיחָא ג' בְּלֹא"ה לֹא יֵצֵא בְּחִלּוֹת תּוֹדָה מְשׁוּם שְׂאִינוּ נִאָכְל בְּאַנִּינּוֹת.

וְלְרַבְּנָן דְּרִיחָא ג' דְּס"ל קְדָּשִׁים קָלִים מְמוֹן גְּבוּהָ נִינְהוּ אַף חֶלֶק הַבְּעָלִים פְּנ"ל. לְדִידְהוּ הָא בְּלֹא"ה לֹא יֵצֵא מְשׁוּם דְּבַעֲיִנּוּ מִצְתָּכֶם פְּנ"ל, וְאִ"כ לְמָה הוּצְרָף הַגְּמָרָא כָּלֵל לְהַף טַעְמָא שְׂלָא יי"ח בְּחִלּוֹת תּוֹדָה מְשׁוּם דְּבַעֲיִנּוּ שְׂמִימֹר לְשֵׁם מְצָה כּו' תִּי"ל דְּבִלֹא"ה לֹא יֵצֵא לְכ"ע פְּנ"ל.

וְע"כ דְּבִלֹא הוּקְדָּשׁוּ הַחִלּוֹת מְיִירִי וְא"ש. וְצָדְקוּ דְּבָרֵי הַתּוֹס' שְׂהוּכִיחוּ כְּפִירִש"י דְּמְיִירִי בְּשֵׁלָא נִשְׁחַט עָלֵיהֶם הַזָּבַח.

(מִיָּהוּ לְהַפּוֹסְקִים הַסּוּבְרִים דְּהִלְכָה כְּרִיחָא ג' דְּקְדָּשִׁים קָלִים מְמוֹן בְּעָלִים הָוֵי י"ל דְּהַגְּמָרָא אֲיִצְטְרִיף לְטַעְמָא הַנְּ"ל לְדִידּוֹן לְפּוּם הַיְלִכְתָּא וְע' בְּחֶלְקַת מְחוּקָא בַּא"ה ע' סוּף סִי' כ"ח). וּמִלְבַד זָה ג' לֹא נִפְלְאָה כ"כ תְּמִיחַת הַנו"ב ע"ד הַתּוֹס' בְּפִסְחִים הַנְּ"ל שְׂתַמָּה עָלֵיהֶם מְדָבְרֵי עֲצָמָם בְּבִינְהָ הַנְּ"ל.

דְּכָבֵר פְּתַב הַמְּהַרְש"א בְּפִסְחִים (דכ"ז ע"א) דְּאִין זָה תְּמִיחָה אִם הַתּוֹס' בְּשְׁנֵי מְקוּמוֹת לֹא קִיָּמִי בְּחֻדָּא שְׂיִטְתָּא. וּמְצִינוּ הַרְבֵּה פִּינְצָא בְּזָה.

ועוד יש דרף אחר לנישב דברי התוס' ויחזיקו בזה פמה סתירות בדברי הרמב"ם (וע' בלח"מ רפ"ח מה' נזקי ממון). וכאן לא רציתי להאריך במה שאינו נחוץ לענינו ואי"ה יבואר במ"א:ג ועוד יש להוכיח כפירש"י והתוס' דטעמא דרבה נרב יוסף דאין יוצאין בחלות תודה היינו אף בשלא נשחט עליהם הגזבח.

וכן מתני' מיירי בשלא נשחט עליהם הגזבח. דאי נימא פדברי הנו"ב דבשלא נשחט עליהן הגזבח לכ"ע יוצאין בהן ומתני' מיירי בשנשחט עליהן הגזבח וכנ"ל א"כ למה איצטרף קלל להני טעמי דרבה נרב יוסף.

וגם אף בעשאו למפור בשוק היאך יוצאין בהן. דהא איתא לעיל בפ"ק דפסחים (די"ג ע"ב) דאין מביאין תודה בע"פ משום שאין מביאין קדשים לבית הפסול, (דהחלות חמץ אסור לאוכלן רק עד קודם חצות וממעט זמן אכילתו).

וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מה' חגיגה הי"ג. וא"כ ה"א בחלות תודה אי מיירי בשנשחט עליהם הגזבח ע"כ שהגזבח נשחט בי"ג בניסן.

וא"כ בליל פסח כבר נפסלו החלות משום נותר ואסור לאוכלן והיאך יי"ח בהם. אם לא נימא דמתני' דה"א מיירי בדיעבד שעבר על איסור זה דהבאת קדשים לבית הפסול ועבר והביא התודה בע"פ.

ונה דוחק גדול לאוקמי סתמא דמתני' בהכי. (וכ"כ להדיא במרדכי בספ"ק דפסחים דמתני' דחלות תודה ע"כ מיירי בשאפאן בי"ג ומוכיח מזה דיי"ח במצה שנאפחה קודם ע"פ.

וכ"כ בהגמ"י בפ"ו מהל' חו"מ בהל' ט' ע"ש). רק לכאורה ה"ל משום דלעיל אמרינן בהא דמתני' דאין מביאין תודה בי"ד דקסבר אין מביאין קדשים לבית הפסול כו'.

ונהו פלוגתא דר"ש ורבנן בזבחים (דע"ה ע"ב) ובשאר דוכתי. וא"כ לר"ש ה"ה דשרי בכה"ג להביא קדשים לבית הפסול ולמעט זמן אכילתו לדידיה שרי נמי להביא תודה בי"ד בניסן אע"פ שממעט זמן אכילת החלות חמץ.

ואליבא דר"ש איצטריוכו ה"א רבה נרב יוסף לפסול חלות תודה מחמת קראי הנ"ל אבל זה אינו. דמלבד שזהו דוחק גדול לאוקמי סתמא דמתני' ושמעתתי דרבה נרב יוסף וכל הסוגיא אליבא דר"ש דלית הלכתא פנותיה בהא.

ועוד דהא אף לר"ש אמרינן בגמרא דזבחים שם ה"מ דיעבד אבל לכתחלה לא א"כ אף לר"ש נמי אסור לכתחלה להביא תודה בי"ד בניסן ולרנוחא דמילתא אמרינן לעיל בפ"ק שם דקסבר אין מביאין קדשים לבית הפסול).

אלא שה"ל בזה לפי מה דאמרינן בזבחים (דע"ו ע"ב) תקוני גברא שאני. דבמקום תקוני גברא שרי ר"ש אף לכתחלה להביא קדשים לבית הפסול.

וה"נ י"ל דיש בזה תקוני גברא למי שמחוייב תודה דקיי"ל דאע"ג דלענן הל"ת דבל תאחר עובר בג' רגלים. מ"מ ברגל אחד עובר בעשה פדאיתא בפ"ק דר"ה (ד"ו ע"א) ובתמורה (די"ח ע"א).

ומש"ה שר"ש לכתחלה להביא תודה בע"פ מה"ט. וראיתי שהפ"י בפ"ק דפסחים שם כ' ג"כ סבא זו.

אף יש לפקפק בזה. מלבד דאין זה ברור דבכה"ג יהיה נחשב תקוני גבא.

די"ל דדוקא ה"מ דהוי תקוני גבא שהוא ספק מצורע מוקלט ואין לו תקנה כל ימיו בענין אחר. וגם לכאורה ה"ל בזה פ"עין מ"ש התוס' בשבת (ד"ד ע"א ד"ה קודם) דאם מניח מלרדות ע"י מה שאנו אומרים לו ממילא נפטר עי"ז מסקילה.

וכן בערל הזאה ואיזמל שהעמידו דבריהם במקום פרת דממילא לא מיחייב פרת פיון דרבנן הוא דאסרו ליה למיעבד פסח כו'. וה"נ י"ל לענין זה שאם איתר רגל אחד עובר בעשה דמ"מ פיון שהוא רוצה להביא התודה בע"פ רק שאנו אוסרים לו להביא ממילא אינו עובר בעשה כלל.

וגם י"ל פ"עין מ"ש הנ"י בפ"ב דב"ק לענין מי ששבע לפרוע לחבירו ביום פ' ומתחלה ה"ה לו פנאי ובסוף הזמן נאנס דחשיב אנוס ולא חשיב עובר שבועתו כו'. וה"נ פ"א דאנוס מלהביא התודה בע"פ י"ל דממילא אינו עובר בעשה וא"כ אין פ"א תקוני גבא.

ואסור לו להביא קדשים לבית הפסול לכתחלה אף לר"ש. אלא די"ל מהא דאיתא בירושלמי בפ"ק דר"ה ר' בון בר חייא פ"ע שאלמה שנתו בעצרת כו', (דאינו יכול להקריבו דנו"נ אין קריבין ביו"ט וא"כ למה יעבור אח"כ בבל תאחר).

אמרה תורה הקריבהו מבע"י פ"די שלא יבא לידי בל תלין והכא הקריבהו מבע"י שלא יבא לידי בל תאחר. הרי דאע"ג דאינו יכול להקריבו ברגל מ"מ עובר בל"ת על מה שהיה לו להקריבו מקודם שלא יבא לידי בל תאחר וה"נ לענין מה שאין מביאין תודה בע"פ.

מ"מ עובר עליו על מה שהיה לו להקריבן מקודם שלא יבא לידי פ"ה. ומיהו אין זה מוכרח.

די"ל דרק לענין הל"ת דבל תאחר אמרינן פ"ן שבכלל זה ג"כ אם גורם שיבא לידי בל תאחר. (וע' בגדרים ד"ד ע"א דנזיר שטימא א"ע במזיד עובר בב"ת ג"כ).

משא"כ לענין מה שברגל אחד עובר בעשה דובאת שמה ונהבאתם שמה שנה החיוב הוא רק בהגעת הזמן. וכמבואר ברמב"ם (פי"ד מה' מעה"ק הי"ג) דמ"ע מן התורה שביא הפל ברגל ראשון שנגמר ובאת שמה כו' פלומר בעת שתבא לחוג תביא כל מה שאתה חייב בו כו'.

עכ"ל.

בזה י"ל דכיון שאנו אוסרים עליו מלהביא התודה בע"פ ממילא אינו עובר בעשה כלל וכנ"ל. (וגם יש לחלק בין הך דירושלמי דר"ה הנ"ל ובין הך דאין מביאין תודה בע"פ מפני שממעט באכילתו דמשמע שנה הוי איסור מדרבנן).

ועוד דבעיקר דין זה המבואר בירושלמי הנ"ל לענן הל"ת דב"ת ג"כ י"ל דלפום גמרא
דין אינו פו. פינון דהירושלמי יליף זה דכמו דבלאו דלא ילין חלב חגי עד פקר מפרשינו
דהקריבהו מבע"י שלא יבא לידי בל תלין.

פמו כן אמרינו הקא הקריבהו מבע"י שלא יבא לידי בל תאחר. ובגמרא דין בפסחים
(דנ"ט ע"ב) מוכח בהדיא דלא מפרשינו ליה לקרא הכי לומר הקריבהו מבע"י שלא יבא
לידי בל תלין.

וע"ש בתוס' דמיתו דבירושלמי מפרש הכי (וע' במל"מ בפ"א מה' ק"פ ה"ז). וא"כ י"ל
דלענן בל תאחר נמי לא דרשינו הכי.

ובלא"ה אף אם נימא דגמרא דין נמי ס"ל כהירושלמי בזה. מ"מ ל"ל בסוגיא דין
דאליבא דר"ש קיימינו דס"ל דמביאין קדשים לבית הפסול לכתחלה משום תקוני גברא.
וה"נ לדידיה מביאין תודה בע"פ לכתחלה דהוי ג"כ תקוני גברא משום דברגל א' עובר
בעשה וכנ"ל. דזה אינו.

דלר"ש לטעמיה דאיהו לא ס"ל פלל הא דאמרינו דברגל א' עובר בעשה. וכמ"ש הפ"י
בפ"ק דר"ה (ד"ד ע"א) דלר"ש דס"ל ש' דאינו עובר בבל תאחר עד שיעברו ג' רגלים
פסדרן איהו מוקי קרא דשנה בשנה לעשה.

וממילא לדידיה ברגל א' ליכא אף עשה גרידא. ורבא דאמר ברגל א' עובר בעשה היינו
לרבנו דר"ש לחוד.
ע"ש.

ולפי דבריו יש ליישב דברי רש"י בביצה (די"ט ע"ב ד"ה פי פליגי) שכתבו שם דקמ"ל
עצה טובה כל מי שיש עליו תודה יביאנה בחג הסוכות ואפי' הוא רגל ראשון כו'. ותמה
עליו בתשו' ח"ץ (סי' י"ב) דמה צורך לעצה טובה הא לכ"ע עובר בעשה ברגל א' וע"כ
צריך להביא ברגל ראשון ונקא.

וכן הקשה בט"א. ולפי הנ"ל י"ל דרש"י כ"כ משום דאליבא דר"ש דעיקר שינויא
דהגמרא שם אליביה ואיהו לא ס"ל פלל הו דברגל א' עובר בעשה פנ"ל (ומש"ה לא
בעי רש"י לפרושי במילתיה דת"ק ג"כ משום דברגל א' עובר בעשה דלא משמע שם
בגמרא לומר שזהו טעם הפלוגתא דת"ק ור"ש).

ולפ"ז דר"ש לית ליה פלל הא דברגל א' עובר בעשה א"כ אין פאן תקוני גברא אליבא
דר"ש גופיה ואסור לכתחלה להביא תודה בע"פ לדידיה. ואף שיש לדון בזה טובא ע"ד
הפ"י הנ"ל ויש מקום לומר שלא פדבריו רק דר"ש נמי ס"ל הו דברגל א' עובר בעשה.

ואכמ"ל מ"מ הא זה מוכח בגמרא דביצה שם דר"ש נמי לא פליג אהא דאין מביאין תודה
בע"פ ע"ש. (אלא דלכאורה מוכח מהא דפ"ק דפסחים די"ג ע"ב תנא משום ר"א אמרו
פשירות היו כו', דמוכח דס"ל דמביאין תודה בע"פ.

ואי ר"ש נמי ס"ל דאין מביאין תודה בע"פ א"כ ר"א פמאן ס"ל. וי"ל דטעמא דר"א דס"ל
דאין איסור למעט באכילת קדשים רק בכל הקרבן ולא במקצתו.

וכ"ד הכ"מ פ"ו מה' פהמ"ק ה"י). וכבר כתבתי לעיל דבלא"ה נמי אין סברא לאוקמי סתמא דמתני' דחלות תודה ושמעתתי דרבה נרב יוסף וכל הסוגיא הכל אליבא דר"ש דס"ל דמביאין קדשים לבית הפסול דלית הלכתא פנותיה.

ואם נפרש במתני' דחלות תודה אין יוצאין בהם בשושטט עליהם הזבח כדברי הנו"ב הג"ל. א"א לאוקמי רק בדיעבד אם עבר והביא תודה בי"ד.

ונה דחוק פנ"ל. ומוכח כפירש"י ומהוס' דמתני' מייירי בשלא נשחט עליהם הזבח וכנ"ל. ואין לדחות דברינו וליישוב ד' הנו"ב הג"ל דמפרש פאן דמייירי בשושטט הזבח כו'. משום דהנו"ב אגיל לשיטתיה לפמ"ש בצל"ח ביצה שם.

דלר"ש דס"ל דחמץ לפני זמנו בלא כלום רק דמ"מ אסור באכילה מה"ת מטעם מ"ע דתשביתו כמ"ש התוס'. ולפ"ז חמץ דלחמי תודה מותר לאכול בע"פ כל היום לר"ש. דז"א.

דמ"מ אפתי ממעט באכילתו לענין הלילה. דהא תודה נאכלת ליום ולילה.

ובלילה יהיו אסורין משום חמץ. וכדמוכח ג"כ בביצה שם דר"ש לא פליג אהא דאין מביאין תודה בע"פ פנ"ל.

וגם אין סברא לאוקמי סתמא דמתני' הקא כר"ש דחמץ לפני זמנו בלא כלום. דכבר סתם לן במתני' כר"י דחמץ לפני זמנו בל"ת כמ"ש הר"א ש בפסחים ואין להאריך יותר: ודע דלקאורה הנה יש להוכיח בפשוט מסוגיין דטעמי דרבה נרב יוסף בהא דאין יוצאין בחלות תודה לא אתיא אליבא דר"ש פלל.

(ונסתר ה"ה"א שכתבתי לעיל לתרץ דהמה קיימי אליבא דר"ש וכנ"ל). דהא הגמרא פריה בסוגיין ותיפוק ליה דאין נאכלין בכל מושבות ומשני אמר ר"ל ז"א חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנזיר וגבעון.

ופירש"י דזהו דלא פר"ש דאמר בפ"ק דמגילה דלא קרב בנזיר וגבעון דהיינו במה גדולה אלא פסחים וחובות הקבוע להם זמן כו' וא"כ אליבא דר"ש בלא"ה אין יוצאין בחלות תודה משום דאין נאכלין בכל מושבות לדידיה.

אמנם אין זה הוכחה. דמה דפירש"י דאתיא דלא פר"ש היינו רק ברקיקי נזיר דלר"ש אין נזירות קרב בבמה.

וס"ל כמ"ד בזבחים (דקי"ז ע"ב) דנזירות חובות ניהו ומש"ה אינו קרב בבמה אכל תודה קריבה בבמה לכ"ע אף לר"ש דהא הוי נידר ונידב כמו עולה ושלמים. וא"כ אפתי הנה י"ל דרבה נרב יוסף איצטריכו לטעמייהו דאין יוצאין בחלות תודה דהוי נאכל בכל מושבות אפי' לר"ש.

(רק דמלשון הברייתא דקתני יכול יצא אדם י"ח בחלות תודה ורקיקי נזיר ת"ל ושמתם כו' מזה מוכח דנזירות נמי קרב בבמה ודלא פר"ש). ובירושלמי בסוגיין מוקי הך דרקיקי נזיר בשקרבא חטאתו בשילה ומסיק שם דלא אתא אלא כר"ש דס"ל בנזיר דכיון שגזרן עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין כו'.

ע"ש ובמפרשי הירושלמי. ובש"ק שם הקשה מזה על פירש"י הנ"ל שפי' בגמרא דאיתא דלא פר"ש במגילה הנ"ל.

אף מגמרא דידן משמע דלא ס"ל פלל שינויא דהירושלמי בזה. ושפיר פירש"י לפי גמרא דידן.

וא"ל: ד והנה לפ"ד רש"י והתוס' דרבה נרב יוסף פליגי בפלא נשחט עליהם הגזבח. ופליגי רק היכא דשימור לשם תודה ולשם מצה פנ"ל.

לפ"ז י"ל דרבה לא פליג ארב יוסף בעיקר הדרשא מקרא דמצה הנאכלת לז' ימים בעינו. (ומפורש פן בפרייתא דמיימי שם הגמרא דתניא פנותיה דרב יוסף).

רק דס"ל לרבה דבשימור לשם שניהם נאח"פ לא נשחט הגזבח דבכה"ג הני ליה שפיר מצה הנאכלת לז' דהא באמת מותרת לאכול כל ז'. משא"כ אם נימא דרבה נרב יוסף פליגי בנשחט עליהם הגזבח וכדברי הנו"ב הנ"ל.

א"כ בהכרח לומר דרבה פליג בעיקר הדרשא דרב יוסף וס"ל דא"צ פלל מצה הראויה לז' ויוצאין בחלות תודה שנשחט עליהן הגזבח אע"ג דנאכלין רק ליום אחד ולכאורה הנה יש להביא ראיה מזה לדברי הנו"ב הנ"ל.

ממ"ש התוס' בקידושין (דל"ח ע"א) בשם הירושלמי דמקשה למה לא אכלו מצה מחדש ויבא עשה דבערב תאכלו מצות וידחה ל"ת דחדש. ע"ש מה שתיקצו.

ומקשים העולם על הירושלמי דמאי קושיא פיון דבעינו מצה הראויה לז' וא"כ בחדש פיון שיהיה בזה רק מטעם עשה דוחה ל"ת שזהו רק בכזית ראשון נאח"פ תו ליפא עשה ושוב אסור לאכול מצה זו משום הל"ת.

וא"כ ה"ל מצה שאינה ראויה לז' ולא יי"ח בכזית ראשון ג"כ. (וביותר קשה ע"ד הריטב"א בקידושין שכתב בשם התוס' דבאמת אכלו כזית ראשון מחדש ויצאו בו י"ח מצה מה"ט.

והא הני מצה שאינה ראויה לז' פנ"ל). אף אם נימא פדברי הנו"ב הנ"ל דלפ"ז מוכח דיש בזה פלוגתא אי בעינו פלל מצה הראויה לז'.

דרבה פליג על דרשא זו לגמרי פנ"ל. א"כ ניחא הכא.

די"ל דהירושלמי נמי ס"ל פרבה בזה בגמרא דידן דא"צ פלל מצה הראויה לז'. ושפיר מקשה הירושלמי.

אבל ז"א. דבירושלמי בסוגיון בפ"ב דפסחים מיימי ג"כ הך פרייתא דבעינו מצה הנאכלת לז'.

ע"ש.

וקושיות העולם הנ"ל בלא"ה לק"מ. מלבד די"ל ע"פ מה שהקשה בס"ט א"א בפ"ק דר"ה (די"ג ע"א) אהא דמחזרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול אמאי לא אכלו מעיקרא הא אפי' דבר טמא אישתירי להו בז' שפכשו פדאיתא בפ"ק דחולין (די"ז סע"א) וכש"כ איסור חדש.

רק לפ"ד הרמב"ם (רפ"ח מה' מלכים) דחלוצי צבא מותר להם לאכול נבילות וטרופות ובשר חזיר וכיוצא בהם אם היו רעבים ולא מצאו מה לאכול אלא מאכלים האסורים כו'. ניקח הקא.

דמעיקרא לא אכלו מחדש שהיה להם של היתר. ולפ"ז שפיר מקשה הירושלמי למה לא אכלו מצה מחדש דעשה ידחה לל"ת.

ול"ל משום דהוי מצה שאינה ראויה לשבועה. דהא ראויה לז' אם לא ימצאו של היתר דמותרים אז לאכול מחדש ג"כ.

וביותר י"ל דהא איתא בגמרא בקידושין שם שהיו מסתפקין ממן שבכליהם עד ט"ז בניסן. רק דלמ"ד מושב לאחר ירושה וישיבה משמע ס"ל בפירושא דקרא דמעיקרא לא הו צריכי ולא משום שהיה איסור חדש.

אמנם למ"ד מושב כ"מ שאתם יושבים משמע ס"ל בפירוש הקרא דמעיקרא לא אכלו שהיה איסור חדש (דאי משום דלא הו צריכי א"כ מאי קמ"ל קרא. וכמו שהקשו התוס' בר"ה שם).

ומש"ה שפיר מקשה הירושלמי למה לא אכלו מצה מחדש דעשה דוחה ל"ת (דבאותו יום עדיין היה להם מן לאכול. ומש"ה היו אסורים בחדש.

רק דהכזית מצה יהיו מותרים לאכול משום העשה כנ"ל). ולמחר אחר שיקלה הן בלא"ה יהיה מותר להם חדש דאז הותר להם אפי' קדלי דחזירי וכש"כ חדש וכו"ל.

ובלא"ה היה י"ל פועין זה בפשוט. דהא דאמרינן דבמצה שאינה ראויה לז' אין יי"ח בה בליה הראשונה.

היינו רק אם יש יום אחד מהז' שאין בו היתר אכילה ממצה זו פלל. אבל באכילת חדש דביו"ט הראשון יש היתר לאכילת הכזית משום דעשה דוחה הל"ת.

ובשנשה ימים הנותרים בלא"ה יש היתר מאחר שקרב העומר ביום ב' דפסח והותר החדש לגמרי. וא"כ אין לה אף יום אחד מהז' שאין בו היתר אכילת מצה זו והוי שפיר מצה הראויה לז'.

ובזה י"ל בהא דתנן בפסחים (דל"ה ע"א) דאין יוצאין במצה של טבל כו'. ובברייתא שם (סע"ב) דריש ליה מקרא מי שאיסורו משום כל תאכל חמץ כו' ומוקמינן לה פ"ש דס"ל אין איסור חל על איסור כו'.

ומבואר מפירוש"י ונה"ר"ן דאף לרבנן דר"ש מ"מ אין יי"ח במצה של טבל מטעם דהוי מצוה הבאה בעבירה. והקשו ע"ז האחרונים דלמה לא נימא ג"כ דעשה דאכילת מצה ידחה לל"ת דטבל ואין פאן מהב"ע.

(ועם פי בזה י"ל פתרוץ הירושלמי דאין עשה דקודם הדבור דוחה ל"ת שלאחר הדבור. מ"מ הא חזינו דהירושלמי גופיה לא הקשה פן פלל על מתני' דפסחים שידחה עשה לל"ת.

וגם רש"י ונהר"ן לא הזכירו פאן שום טעם למה לא ידחה עשה לל"ת וה"ל לפירוש סברת הירושלמי בזה). אף השאגת אריה סי' צ"ו פתבו לתרץ דהא דאין יי"ח במצה של טבל ולא אמרינו שידחה עשה לל"ת היינו משום דטבל חמור שחייבין עליו מיתה בידי שמים ולא נדחה מפני העשה.

וכמו דאמרו ביבמות (ד"ג סע"ב וד"ח ע"א) דאין עשה דוחה לל"ת שיש בו פרת ה"נ אינו דוחה לל"ת שיש בו מיתה בידי שמים. מיהו עדיין אין יישוב זה מנספם.

לפמ"ש הר"ש מקינון בס' הפרייתות וכ"כ המהרש"ל ביבמות (ד"ד ע"א ברש"י) דפליגי בזה אמוראי ושלפי המסקנא עשה דוחה לל"ת שיש בו פרת זולת רבא שחולק ע"ז. וא"כ למ"ד דעשה דוחה לל"ת שיש בו פרת כש"כ שידחה לל"ת שיש בו מיתה בידי שמים דכרת חמור ממיתה בידי שמים פדאיתא בפסחים (דל"ב סע"ב) ובשבת (דכ"ה ע"ב) ובביבמות (דע"ג ע"ב) ובכריתות (דכ"ג ע"ב) וש"ד.

וא"כ הדק"ל. אמנם לפי דברינו הנ"ל ניחא דשפיר אמרינו דבמצה של טבל לא יצא מחמת דהוי מהב"ע.

ול"ל בזה שיידחה עשה דאכילת מצה לל"ת דטבל ואין פאן עבירה. דז"א.

דאי משום דחיית עשה לל"ת אתינו עלה א"כ תו הוי לה מצה שאינה ראויה לז' דלא יצא. דהא אס"פ ליכא עשה ונשאר הל"ת לחודיה.

משא"כ לענין לל"ת דחדש שפיר מקשה הירושלמי שיידחה עשה לל"ת ואין פאן עבירה פלל ומ"מ הוי שפיר מצה הראויה לז' כמו שביארנו לעיל. אף י"ל באופן אחר על קושיא זו בהא דאין יוצאין במצה של טבל משום מהב"ע ולא אמרינו שיידחה עשה לל"ת למ"ד דס"ל עשה דוחה לל"ת שיש בו פרת וכנ"ל די"ל לפמ"ש התוס' בפסחים (ריש דל"ח) ובסופה (דל"ה סע"א) שהקשו דתי"ל דאין יוצאין במצה של טבל משום דבעינן מצה שלכם וטבל אינו שלכם כו' ותירץ הר"י שם דמירי שאכל מצה כ"כ שאם הנה גותן תרומה או מעשר ממה שאכל אפתי אכל שיעור מצה וחשיב שפיר שלו.

וא"כ ממילא אתי שפיר נמי דאין להתיר לאכול מצה של טבל משום דעשה דוחה לל"ת. דהא בממ"נ.

אם יאכל פזית מצומצם לא יצא מחמת דהוי מצה שאינה שלכם ואם יאכל יותר מפזית הרי יעבור בל"ת על היותר מפשיעור דעובר בל"ת בלא קיום העשה. ואין סברא לומר דמשום עשה דוחה לל"ת יהיה לו היתר לאכול יותר מפשיעור עד שיהיה אכילת פזית משלו אע"פ שעובר בל"ת בחנם במה שאוכל זה שאינה שלו.

(שוב ראיתי בש"א סי' צ"ז שכ' פעין זה ומאחר שאין לו פאן היתר לכחילה לאכול מצה של טבל משום דעשה דוחה לל"ת וכמבואר. ממילא בדיעבד נמי לא יצא מחמת דהוי מהב"ע.

ומלבד זה י"ל באופן אחר. דהא קי"ל דאין עשה דוחה לל"ת במקום שיכול לקיים שניהם וא"כ ה"א דמירי שאכל יותר מפזית בכדי שאחר הפזית תרומה ומעשר שבו ישאר פזית משלכם.

א"כ הִיָּה אֶפְשָׁר לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם שְׁיִפְרִישׁ הַתְּרוּמָה וְהַמַּעֲשֵׂר וְאִם כֹּ"כ יֵאָכֵל וְאִם לֹא הִפְרִישׁ וְאִם לֹא טָבַל יוֹתֵר מִכּוֹזֵית ה"ל מֵהַב"ע דְּלֹא יֵצֵא. (וְהַתּוֹס' סוֹפָה (ד"ל ע"א סד"ה מְשׁוּם) שְׁהִקְשׁוּ, דִּתִּ"ל דָּאִין יוֹצֵאִין בְּמִצְוֵה שֶׁל טָבַל מְשׁוּם מֵהַב"ע.

וְהֵאֱחָרוּנִים פְּיֻלְפְּלוּ שָׁם עַל דְּבָרֵיהֶם דְּהָרִי אֶפְשָׁר שְׁיִפְרִישׁ תְּרוּמָה כֹּל שֶׁהוּא דְסָגִי מֵה"ת בְּחֻטָּה אַחַת כּו' וְיֵאָכְלָנוּ כְּלוּל דְּלֹא יֵאָכֵל רַק ח"ש מִתְּרוּמָה אוֹ שְׁיִעָרֵב הַמַּשְׁהוּ תְּרוּמָה בְּתוֹכּוֹ וְיִבְטָלְנוּ בְּרוּב כּו'.

וְכָל שֶׁלֹּא עָשָׂה כֵּן מִש"ה הָיָה מֵהַב"ע. וְע' מִזֶּה בְּתוֹשׁבַת ח"ס חֵא"ח ס' קל"ז.

וְיֵשׁ לְפַקְדָּק עַל דְּבָרֵיהֶם דְּאֶדְרָבָה לִפְמ"ש הַתּוֹס' מִקְוֵדָם דְּלִיכָא פְּסוּל מֵהַב"ע אִם כֹּ"כ שְׁמַחְמַת הָעֵבֶירָה בְּאֵה הַמַּצָּנָה וְא"א לְעֵשׂוֹת הַמַּצָּנָה אִי לֹא הָעֵבֶירָה כּו'. וְא"כ אֶדְרָבָה כָּאֵן שְׁהִיָּה אֶפְשָׁר לוֹ לְצִאֵת י"ח מִצְוֵה בְּלֹא הָעֵבֶירָה עִפ"י הָאוֹפְנִים הַנִּזְ"ל א"כ אִם לֹא עָשָׂה כֵּן וְאִם לֹא בְּאִסּוּר י"ל דָּאִין לְפִסּוּל הַמַּצָּנָה מִחֻמַּת מֵהַב"ע כּו'.

וְהִנֵּה בְּמָה שְׁהֵאָרִיף הַש"א שָׁם דְּבִטְבָּל שֶׁלֹּא נִיטַל מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן דְּחֵיב מִיתָה ל"ל בְּזָה עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת מִשֵּׁא"כ בְּטָבַל שֶׁלֹּא נִיטַל מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי אוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי שְׁאִינוֹ חֵיב מִיתָה כְּמִבְּנֵי הַרְמַב"ם (פ"ו מ' מ"א ה"כ).

יֵשׁ לְתַמּוּנָה שֶׁלֹּא הִבִּיא דְּבָרֵי הַיְרוּשְׁלָמִי שְׁהִבִּיא הַר"ש בִּפ"ד דְּדָמְאֵי מִשְׁנָה ג'. דָּאִף בְּטָבַל לְמַעֲשֵׂר עֲנִי ג"כ חֵיב מִיתָה ע"ש.

וְהַתּוֹס' בִּיבְמוֹת (דפ"ו ע"א ד"ה א"י) נִרְאֶה כְּמִסְנֵפִין בְּזָה אִם חֵיבִין מִיתָה עַל טָבַל שֶׁל מַעֲשֵׂר עֲנִי ע"ש. וְמָה שְׁיֵשׁ לְפַלְפֵּל כָּאֵן אִי שְׁיִיף עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת בְּמִצְוֵה שֶׁל טָבַל אוֹ חֲדָשׁ כִּינּוּן דַּח"ש אִסּוּר מֵה"ת וְלַעֲנִין מִצְוֵה יֵשׁ סוֹבְרִין דְּבִפְחוֹת מִכּוֹזֵית עֲדִינּוּ לִיכָא שׁוּם מִצְוֵה (וְע' בַּת"י בְּיוֹמָא דַּל"ט סע"א).

אִם לֹא שְׁיִבְלַע כֹּל הַכּוֹזֵית מִצְוֵה כְּאֶחָד וְי"ל בְּזָה ג"כ מִפְּלִגְמַת הַר"ן וְה"ר יוֹסֵף שְׁבַנ"י פ"ב דְּב"מ אִי בְּכַה"ג חֲשִׁיב זֶה בְּעֵידָנָא דְּמִיעָקָר כּו'. וְכַתּוֹס' ב"ב דִּי"ג ע"א וְיֵשׁ לְהַשִּׁיב ע"ז.

וְגַם מָה שִׁי"ל בְּזָה לְעֲנִין סְפִיקוֹ שֶׁל הַמַּל"מ לְעֲנִין מ"ע אִם יוֹצֵאִין שֶׁלֹּא כְּדָרָה הַנְּאֻתָן כּו'. כ"ז אַכְמ"ל.

וְאִין עֲסָקְנוּ כְּעַתְּ בְּזָה. וּבַמ"א יְבִיאָר אִי"ה.

רַק עוֹד יֵשׁ לְהַעֲרִיר קִצְתָּ בְּעֵיקָר הַקְּוִשְׁיָא עַל הַיְרוּשְׁלָמִי שְׁמַקְשָׁה לָמָּה לֹא אָכְלוּ מִצְוֵה מִחֲדָשׁ דְּעֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת דְּהָא הָיָה מִצְוֵה שְׁאִינָה רֵאשׁוּיָה לְז' וְכַנ"ל. דִּי"ל דְּהָא דְּמַמְעִטִין מִצְוֵה שְׁאִינָה נֶאֱכָלֶת לְז' דָּאִין יוֹצֵאִין בָּהּ הִינּוּ רַק בְּכַה"ג דְּמִיָּרִי הַגְּמָרָא שָׁם בְּפִסְחִים (דל"ח רע"ב) מְשׁוּם דְּמִתְחַלָּה עֲבִיד לָהּ לְשֵׁם מִצְוֵה שֶׁל זָבַח וְלֹא שֶׁל פֶּסַח וְכַדְפִּירִש"י שָׁם.

אָבֵל הֵיכָא דְּעֲבִיד לָהּ מִתְחַלָּה לְשֵׁם מִצְוֵה שֶׁל פֶּסַח הַנְּאֻכָלֶת כֹּל ז' רַק דָּאִסּוּרָא רְבִיעַ עֲלָהּ מִלְּאֻכְלָה אַח"כ, י"ל דְּלֹא נִתְמַעַט מִהָכָא. וּמִמִּילָא אִין לְפִסּוּל מֵה"ת בְּמִצְוֵה שֶׁל חֲדָשׁ וְלֹא בְּמִצְוֵה שֶׁל טָבַל דְּבַכַה"ג לִיכָא מִיעוּטָא.

ואין להאריף: ה עוד יש להעיר בענין זה מהא דאיתא בסופה (ד"ז ע"א) דאמר רבא וכו' לשבת מיגו דהוי דופן לענין סופה הוי דופן לענין שבת. איתביה אבני כו' אי הכי ליתני נמי יתירה סופה דעלמא מסופה דשבת כו'.

וקשה מאי מקשה הגמרא הא מוכח לקמן בפ"ב דסופה (דכ"ג ע"א) דפליגי ר"מ ור"י בעושה סופתו ע"ג בהמה דר"י פוסל משום דסופה שאינה ראויה לז' לא שמה סופה ור"מ הא נמי מדאורייתא מיוחדי חזי ורבנן הוא דגזרי בזה.

ומוכח דסופה שאינה ראויה לז' מדאורייתא לכ"ע פסולה. א"כ ה"א אם נימא מיגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לענין סופה הרי היא סופה שאינה ראויה לז' דהא אחר שבת אין פאן דופן והסופה פסולה.

וכ"פ סברא זו בפמ"ג באו"ח סי' תר"ל דבכה"ג הוי סופה שאינה ראויה לז'. וא"כ מאי מקשה הגמרא ה"א.

(וכמדתיה לי שעמד בקושיא זו בס' ישועות יעקב באו"ח בה' סופה. ותירץ ע"ד החידוד. וכעת אינו ת"י). והיה י"ל לפי גירסת הרי"ף והרא"ש בסופה שם בתחלת הסוגיא דגרסי ה"תם אמר רבה וכו' לשבת כו' (ולא אמר רבא כגירסא שלפנינו) וכ"כ שם הפ"י דעיקר הגירסא רבה ע"ש.

ולפ"ז פל הסוגיא אלא להקשות על רבה בהך שמעתתא. וא"כ י"ל דלרבה לשיטתו שפיר מקשה דבסוגיין דפסחים ה"ל מוכח דרבה לא ס"ל הך דרשא גבי מצה מקרא דשבעת ימים מצות תאכלו דגילף מזה דניבעי מצה הראויה לז' (שזה מוכרח לדברי הגו"ב ה"ל כמש"ל).

וממילא ה"נ לא דרשינן פן גבי סופה ג"כ בקרא דחג הסופות תעשה שבעת ימים דגילף מזה דניבעי סופה הראויה לז'. דמ"ש הך קרא מהך קרא דמצה דכתיב כה"ג ולא דריש פן (מיהו לפמ"ש לעיל אות ד י"ל זה).

ואין להקשות דכיון דמוכח מפלוגתא דר"מ ור"י גבי עושה סופתו ע"ג בהמה דתרונוייהו ס"ל דסופה הראויה לז' בעינן וכו"ל. וא"כ היאך פליג בזה רבה למימר דלא כר"מ ודלא כר"י.

ד"ה לק"מ. משום דבסופה (דכ"ז ע"ב) מבואר דר"א ונחמיי פליגי בזה אי בעינן סופה הראויה לז' וקיי"ל כרבנן שם דאמרו ה"ק רחמנא עשה סופה בחג ע"ש.

וה"נ י"ל דר"מ בסופה שם מכשיר בסופה ע"ג בהמה איהו נמי ס"ל דא"צ פלל שתהא הסופה ראויה לז'. והא דמפרש הגמרא שם טעמא דר"מ משום דמדאורייתא מיוחד חזי ורבנן הוא דגזרי בה הנינו לרונחא דמילתא פי היכי דלא תיקשי לרב יוסף דס"ל להלכה הך דרשא דראויה לז' בעינן.

וה"ת קיי"ל כר"מ דסופה ע"ג בהמה פשיטה. אבל לרבה י"ל דר"מ נמי ס"ל דא"צ פלל סופה הראויה לז'.

ובזה ניקח פירש"י בסוטה דכ"ד ע"א בקא דסבר ר"מ ה"מ דמ'ענברת חבירו ומינקת חבירו לא שותות ולא נוטלות פתנבה. דפירש"י דטעמא משום שאינה ראוייה לקיימה.

ולפ"ז מוכח דר"מ ס"ל דגם משום איסור דרבנן חשיב אינו ראוי מה"ת. והקא בסנפה ע"ג בהמה סבר ר"מ גופיה דכיון דמדאורייתא חזיא ורבנן הוא דגזרי בה לא חשיב משום זה סנפה שאינה ראוייה לז' מה"ת.

ולחנ"ל ניקח דפירש"י בסוטה שם א"ש אליבא דרבא דקיי"ל פננתיה דלדידיה טעמא דר"מ משום דס"ל פרבנן דר"א דא"צ פלל סנפה הראוייה לז' פנ"ל. ולעולם איסור דרבנן חשיב אינו ראוי מה"ת לדידיה.

(ואליבא דרב יוסף לא מפרש במתני' דסוטה כפירש"י דטעמא דר"מ משום שאינה ראוייה לקיימה. רק כפי הרמב"ם בפירושו המשנה.

ע"ש).

מיהו בלא"ה נמי לא קשיא מדר"מ דסוטה שם אדר"מ דסנפה פלל. דהתם בסוטה הא דבאינה ראוייה לקיימה אינה שותה זהו סיבה עצמית שאינה שותה מאחר שאינה ראוייה לקיימה ולמה תשתה פינון שלא יקה עי"ז היתר לבעלה לקיימה.

מש"ה גם אם אינה ראוייה לקיימה מדרבנן אינה שותה מה"ט. משא"כ גבי סנפה שזהו רק תנאי מתנאי המצוה שהתורה הצריכה שתהא ראוייה לז' וכל דמדאורייתא חזיא אין איסור דרבנן מעכב בזה.

והחילוק מבואר. מיהו לקושטא דמילתא פל זה אינו מוכרח.

די"ל דמעולם לא פליג רבה אהך דרשא דדרשינו דצריף שתהא סנפה הראוייה לז'. (ואף לרבנן דר"א בסנפה (דכ"ז) הנ"ל דס"ל דעושין סנפה בחוש"מ.

מ"מ י"ל דאינהו ג"כ לא פליגי בעיקר דבר זה שאם הסנפה מתחלה אינה ראוייה לז' פסולה. ודוקא ה"מ פליגי משום דהסנפה בעצמותה ראוייה לז' רק שפכר עברו אינה קיים מהז'.

ובמ"א הארכתי בזה). ומ"מ שפיר איתבייה אבני לרבה מבריייתא דדון סנפה כו' דנימא מיגו דהוי דון לענין שבת הוי דון לענין סנפה.

דהא אתה הוא דאמרת סנפה ע"ג מבוי שיש לו לחי פשר. וע"כ דבכה"ג לא חשיב זה סנפה שאינה ראוייה לז'.

משום דבשבת יש לו דין דון והוי סנפה של ג' דפנות שזהו הכשר סנפה לכל הז'. ואף שבסנפה זו אחר שבת לית ליה דין דון פינון דאין פאן מיגו.

זהו הוי כמו עושה סנפה של ג' דפנות ואח"כ נסתר דון א' מהם. דמ"מ בעוד ישנו לדון הרי זה שם ג' דפנות שזה הכשר סנפה לכל הז'.

והארכנו בזה במ"א. וגם יישבתי שם באופן אחר.

וכאן אין להאריף יותר: ובעיקר פירש"י ותוס' דרבה נרב יוסף פליגי פאן ב'שנימר לשם שניהם לשם מצה ולשם תודה פנ"ל. אין להקשות בזה ממ"ש הראב"ד בפ"ז מהלכות פרה אדומה ה"ג.

דא"א לכונן דעתו לשני דברים פאחד. ומש"ה במילא מי חטאת לשניהם כא' שניהם פסולים משום הקסח הדעת פינון שא"א לכונן שני דברים פאחד וא"א בלי הקסח הדעת פאחד משניהם יעו"ש.

והיא ארינו הקא דיכול להיות השימור לשם שני דברים כא'. דפשוט שיש לחלק בין שימור דהתם שהקסח הדעת פוסל בה וצריף שלא יסית דעתו אפילו שעה אחת.

ובין שימור דהקא שיעקרו במעשה לשומרה מחימוץ. רק מה דילפינו מקרא שיהא השימור לשם מצה י"ל שגהו רק בתחלת העשייה.

וכמו דקיי"ל פן כל היקא דצריף לשמה דסגי רק בהתחלת המעשה, (וכדקיי"ל בש"ע או"ח בסי' י"א לענין טוניה לשמה. ובסי' ל"ב ס"ח לענין עיבוד לשמה כו').

וכמו דארינו בשבת (דצ"א ע"א) וכן בנבחים (ד"ב ע"ב ודמ"א ע"ב) דכל העושה ע"ד הראשונה הוא עושה. וכינון שא"צ פנונה מיוחדת לשם מצה רק בהתחלת העשייה שפיר אפשר שיהיה כמו כן בדעתו שיהיה השימור לשם מצה ולשם תודה יחד מאחר שא"צ בזה מחשבה תמידית.

ואח"כ פשעושה ומשמרה בסתם הוא ע"ד הראשונה פנ"ל. ובזה ניחא ג"כ מה שחקרו האחרונים במה דארינו בנבחים (די"ט סע"א) לענין פהן גדול שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין.

והא פינון דילפינו דתפילין אסורין בהקסח הדעת ק"ו מציץ (וכדאיתא ביומא רד"ח, ובשבת די"ב, ובמנחות דל"ו ע"ב). וא"כ היאך היה הכה"ג מניח שניהם ביחד הציץ והתפילין פינון שאסור להסיח דעתו מהציץ וכן אסור להסיח דעתו מהתפילין, וא"א לכונן שני דברים פאחד.

וע"כ מסיח דעתו מאחד משני אלו. (ומיהו לשיטת ה"ר יונה דהקסח הדעת שאסור בתפילין היינו רק פשעומד בק"ר ובשחוק אבל פשעומד בנראה ומתעסק לצרכיו אע"פ שהוא עוסק במלאכתו ואין דעתו עליהם ממש אין זה הקסח הדעת.

לפ"ז פשיטא דלק"מ הקא. רק די"ל לפי ד' הרמב"ן ז"ל שהוכיחו האחרונים דפליג על הר"י וס"ל דאסור להסיח דעתו ממש מהתפילין).

אבל באמת אין התחלה לקושיא זו. לפמ"ש בספר ש"א (סי' מ') והכריח שם דאסור הקסח הדעת בתפילין יש לו שיעור בזמן בכדי הילוף ק' אמה יעו"ש.

ודבריו מוכרחים דאל"כ היאך אפשר שיתפלל בתפילין ויעסוק בתורה בתפילין ולא יסיח דעתו מהם אף רגע אחד והא א"א לחשוב שתי מחשבות כא'. וע"כ צ"ל אחד משני אלה או דתורה ותפלה לא חשיב הקסח הדעת לענין תפילין או משום דהקסח הדעת יש לו שיעור בזמן פנ"ל.

וא"כ ה"נ י"ל לענן תפילין וציץ ביחד ובחנם הוקשו בזה: ז ועוד יש לבאר בסוגינו מה דינן להוכיח לדינא לפ"ד הפוסקים הסוברים דמי פירות עם מום הוי חמץ גוקשה דלא תיקשי לדבריהם מהכא דאיצטריך הגמרא למילף מקראי דאין י"ח מצה בחלות תודה.

וכן מהא דתנו במתני' דעשאן למפור בשוק יוצאין ביה. והא לפמ"ש הפר"ח בסי' תס"ב דקיי"ל פהירושלמי בפ"ב דפסחים דיליף מקרא דושמרתם כו' דאין י"ח מצה ברבוכה.

כיון דא"צ שימור מחמץ ושלזה נתכונן המ"מ ע"ש. וכן נראה מדברי הרמב"ן במלחמותיו פ"ב דפסחים (דמגמ' דידן בפסחים דל"ה ע"א דאמרינן א"ק ל"ת עליו חמץ ז"י תאכל עליו מצות).

דברים הבאים לידי חימוץ אדם י"ח בפסח כו'. הנה י"ל פועין מ"ש המג"א ר"ס תנ"ד דרחמנא קפיד רק על אותו מינין שאין יכולין לבא לידי חימוץ כו' משא"כ בעיפה שנילושה במי פירות שהיתה ראויה לחימוץ אם לשה במים כו').

והשתא למ"ד לקמן דס"ל דחמץ גוקשה דרבנן. א"כ בחלות תודה דאיכא נמי שמן והוי מים עם מי פירות דהוי חמץ גוקשה לדידיה מדאורייתא אין עיפה זו צריכה שימור מחמץ וממילא אין יוצאין בה י"ח מצה.

והיא דאמרינן בחלות תודה שעשאן למפור בשוק דיי"ח מצה. אלא דלפ"ז תיקשי בלא"ה במנחות גופייהו וכן בחמץ דלחמי תודה אטו נימא דלא משפחת חמץ גמור רק חמץ גוקשה דהוי מי פירות עם מים.

וע' במנחות דנ"ג ע"א שיאור דמאן כו' ובתוס' שם דנ"ד ע"א ע"ש. והתוס' בפסחים (דמ"ג ע"א ד"ה מאן) כתבו דאיכא שום קרא לענן מנחות דמרבין מיניה חמץ גוקשה וכ"כ בתולין (דכ"ג ע"ב ד"ה נאי).

וקשה תי"ל דבפשוט מוכח כן כנ"ל לפי ד' התוס' גופייהו דס"ל (בדף ל"ה רע"ב) דמ"פ עם מים לא הוי חמץ גמור כו'. ושוב ראיתי בתשו' נו"ב (מ"ק חאו"ח סי' כ"ב) שהקשה לר' יהודה דס"ל דגוקשה מדרבנן היא משפחת חמץ גמור בכל המנחות דהא בשמן עשויות אלא שמגבילן גם במים.

וכמ"ש התוספות במנחות (דנ"ז ע"א ד"ה מנחת נסכים). והוכיח מזה דלר"י מי פירות עם מים הוי חמץ גמור.

וג"ז דחוק. אף לכאורה נראה להוכיח מזה דאף להסוברים דמים עם מ"פ הוי חמץ גוקשה מ"מ ברוב מים ומיעוט מ"פ י"ל דלכ"ע הוי חמץ גמור.

(ויכעין זה כתב המג"א לענן הא דמ"פ עם מים ממהרים להחמיץ דמ"מ בדבר מועט לית לן בה. ע"ש במג"א ר"ס תס"ב).

ובסוגינו בחלות תודה דפריה הגמרא ותי"ל דהוי מצה עשירה ומשני ר"ש בר"י רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות. והקשה הפה"ש"א דכיון דלא הנה בכמה חלות רק רביעית שמן ע"כ גם מים הנה בו וא"כ ה"ל מ"פ עם מים דמהרים יותר להחמיץ ואמאי יוצאין בהם בפסח אם עשאן למפור.

ותירץ המהרש"א משום דכהנים זריזים הם פדאמרינו לעיל גבי פושרינו. ועוד תירץ משום דרביעית שמן לכמה חלות הוי דבר מועט ואינו ממהר להחמיץ בשביל זה.

והוי פאילו פולו מים עכ"ד המהרש"א. ולדברינו מוכח פן פתירויז השני של המהרש"א דבכה"ג הוי פאילו פולו מים ומש"ה הוי חמץ גמור ולא חמץ גוקשה דבטיל ליה פח המי פירות לענין זה ואינו פועל פלום.

וה"נ בטיל פח המ"פ לענין שלא יהא ממהר להחמיץ ג"כ. ובזה ניחא ג"כ לפמ"ש הרמב"ן להוכיח דהא דילפינו שאין יי"ח ביו"ט א' במצה עשירה היינו ע"כ בתערובת מים.

דאי בלא מים תי"ל דאין יי"ח מצה משום שא"צ שימור פיון שאינו בא לידי חימוץ כו'. ולכאורה לפ"ז קשה לפ"ד הסוברים דמ"פ עם מים הוי חמ"נ א"כ תיקשי למ"ד גוקשה דרבנו למה לי קרא למעט מצה עשירה תי"ל שאין יי"ח בה משום שא"צ שימור שאינו בא לידי חימוץ מדאורייתא.

(ודחוק לומר שזה גופא תליא בפלוגתא דתנאי אי חמ"נ הוי דאורייתא דלמ"ד חמ"נ דרבנו יהיה מוכרח דמ"פ עם מים הוי חמץ גמור כו'). ולפי ה"ל א"ש דאיצטריך קרא למעט מצה עשירה בכה"ג שיש בתערובת רוב מים נגד המי פירות דשפיר בא לידי חמץ גמור וצריך שימור ומ"מ חשיב מצה עשירה ואין יוצאין בה אע"פ שהמ"פ הוא מיעוט א"כ הוי מעט דמעט, כמו בחלות תודה דרביעית שמן לכמה חלות כו'.

דאז לא הוי מצה עשירה ג"כ. וכמ"ש פן להדיא המג"א סי' תע"א סק"ה ע"ש.

וכנראה שהמג"א לא ראה דברי הרמב"ן ה"ל. וכן מוכח לעיל בפ"ק דחמץ דחלות תודה הוי חמץ גמור.

וכן מבואר מהא דאיתא בירושלמי פ"ב דפסחים סוף ה"א דבעי בחלות תודה שפעשו נותר (אם הוא בשריפה פדין נותר או השבתתו בכל דבר פדין חמץ). ופשיט התם דאם נעשו נותר משהגיע לעת הביעור אמה מבערן בכל דבר פדין חמץ.

ומזה מוכח דחלות תודה הוי חמץ גמור דאי הנה חמץ גוקשה א"כ למ"ד ח"נ דרבנו פשיטא דמשום הך דרבנו לא פקע מצות שריפה דנותר שהוא מה"ת. אלא דאף למ"ד חמץ גוקשה דאורייתא מ"מ לענין בייעור הוי מדרבנו לד' התוס' וסיעתם.

וע"כ דהוי חמץ גמור. רק דקצת י"ל דבחלות תודה דוקא דהמ"פ הוי מעט מן המעט הוי חמץ גמור.

אבל ממ"ש לעיל מוכח דכל שהמים הוי יותר מהמ"פ הוי חמץ גמור. וכן נראה לדינא ואכמ"ל סימן מד דפסחים דמ"ו סע"א פיצד מפרישין חלה א מתני' דפסחים דמ"ו סע"א פיצד מפרישין חלה בטומאה ביום טוב ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה כו'.

ובגמרא לימא בטובת הנאה קמיפלגי דר"א סבר טוה"נ ממון ור"י סבר טוה"נ אינה ממון. לא דכ"ע סברי טוה"נ אינה ממון והכא בהואיל קמיפלגי דר"א סבר אמרינו הואיל ואי בעי מיתשיל עליה ממוניה הוא.

ור"י סבר לא אמרינו הואיל. הנה פל הפוסקים פסקו פאן כר"א.

רק דְּצָרִיף לְבָאָר טַעֲמִיהָ דר"א ומִזָּה יִהְיֶה כְּמָה נ"מ לְדִינָא. דְּהֵנָּה רַש"י בְּסוּף הַסּוּגְיָא (דמ"ח ע"א ד"ה אָבֵל הָכָא) פְּתַב דְּאִין לֹא מֵר הוֹאִיל בְּדָבָר שְׂאִינוּ שְׁלוּ מִשּׁוּם דְּאִי בְּעֵי מִיָּתִי לִיה בְּרִשׁוּתִיהָ דא"כ בְּהַקְדָּשׁ נְמִי נִימָא הוֹאִיל וְאִי בְּעֵי פְּרִיק לִיה וְהוּי דִּידִיָּה, (וְלֹא ס"ל לְחַלְק בְּזָה כד' הַתּוֹס' דמ"ו ע"ב ד"ה הוֹאִיל) וְע"כ פְּתַב רַש"י שְׁם דְּאָף בְּרִישָׁא דְשִׁמְעָתָא נְמִי לֹא גְרָסִינן כָּלֵל הוֹאִיל וְאִי בְּעֵי מִיָּתְשִׁיל עֲלֵיהָ אֲלֵא הָכִי גְרָסִינן ר"א סָבַר אֲמַרִינן הוֹאִיל וְה"פ דְּשָׂרִי לְאַפּוֹתָהּ מִשּׁוּם הוֹאִיל דְּכָל חָדָא וְחָדָא חֲזָא לִיה.

עכ"ד רַש"י. וּלפ"ז הָא דְּבַבְרִיָּתָא א"ל ר"א לר"י לְדָבְרִיף הָרִי הוּא עוֹבֵר בְּב"י.

ע"כ דְּטַעֲמָא דר"א הָכָא דְּעוֹבֵר בְּב"י הוּא מִשּׁוּם דס"ל טוה"נ מְמוֹן וְלֹא מִשּׁוּם הוֹאִיל וְאִי בְּעֵי מִיָּתְשִׁיל כו'. וְכ"כ רַש"י שְׁם אַח"כ בְּהַדְּנָא (בד"ה אַהֲדָר) דְּטַעֲמִיהָ דר"א שְׁעוֹבֵר בְּב"י הוּא מִשּׁוּם דס"ל טוה"נ מְמוֹן וּבְתַחֲלַת הַסּוּגְיָא דְּדַחֵי הַגְּמָרָא לֹא דכ"ע טוה"נ אִינוּ מְמוֹן וְהָכָא בְּהוֹאִיל קָמִיפְלָגִי.

אִפְתִּי לֹא הָנָה שְׁמִיעַ לְהַגְמָ' מִהָדָּ בְּרִיָּתָא דְּאָמַר ר"א דְּעוֹבֵר בְּב"י הָכָא. וְרַק דר"א מִתִּיר לְאַפּוֹת קוֹדֵם קְרִיאַת שְׁם מִשּׁוּם הוֹאִיל דְּכָל חָדָא חֲזָא לִיה כו'.

אֲע"ג דְּאִינוּ עוֹבֵר בְּב"י לְפּוּם סְבָרָא דְּהַשְׁתָּא. וּלפ"ז מוֹכַח לְדִינָא דְּרַש"י חוֹלְק עַל ד' הַתּוֹס' מ"ש בְּתַחֲלַת הַסּוּגְיָא (דמ"ו ע"ב ד"ה הוֹאִיל) דְּכָל כְּמָה דְּאֲפָשָׁר לְמִיעֵבַד בְּלֹא הוֹאִיל אִין לְעִשׂוֹת ע"י הוֹאִיל.

וּקְצַת מְבוֹנָר כֵּן בְּרַש"י גּוֹפִיָּה שְׁם (ד"ה לֹא). דְּרַש"י כ"כ בְּתַחֲלַת הַסּוּגְיָא לְפִי גִירְסָתָנוּ דר"א סָבַר הוֹאִיל וְאִי בְּעֵי מִיָּתְשִׁיל עֲלֵיהָ וּמִש"ה עוֹבֵר בְּב"י וּלפ"ז מוֹכַח כְּנ"ל.

מִשָּׂא"כ לְפַמ"ש בְּסוּף הַסּוּגְיָא דְּלֹא גְרָסִינן כָּלֵל בְּרִישָׁא דְּשִׁמְעָתָא הוֹאִיל וְאִי בְּעֵי מִיָּתְשִׁיל עֲלֵיהָ דְּהָדָּ הוֹאִיל לֹא אֲמַרִינן כָּלֵל כְּנ"ל. א"כ אֲדַרְבָּה מוֹכַח אִיפְכָא.

מִהָא דְּדַחֵי הַגְמָ' דכ"ע סְבָרִי טוה"נ אִינָהּ מְמוֹן וּמ"מ ר"א מִתִּיר לְאַפּוֹת מִטַּעֲם הוֹאִיל, אָף דְּלְפּוּם סְבָרָא דְּהַשְׁתָּא ר"א נְמִי ס"ל טוה"נ אִינָהּ מְמוֹן וְאִינוּ עוֹבֵר עֲלֵיוּ בְּב"י כָּלֵל וְא"כ אֲפָשָׁר לְעִשׂוֹת בְּלֹא הוֹאִיל לְהִיּוֹת מְפָרְשָׁתָהּ וּמִנְחָתָהּ עַד הָעָרֵב.

וּמ"מ שָׂרִי לְאַפּוֹתָהּ ע"י הוֹאִיל. וְלְכַאוּרָה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן.

דְּלִשְׁיַת הַתּוֹס' דְּכָל הִיכָא דְּאֲפָשָׁר לְעִשׂוֹת בְּלֹא הוֹאִיל אִין לְעִשׂוֹת ע"י הוֹאִיל קָשָׁה מִהָא דְּבְּסוּף הַסּוּגְיָא אָמַר רַמב"ח הָא דר"ח וְרַבָּה מְחַלְקֵת דר"א וּר"י הִיא דר"א סָבַר אֲמַרִינן הוֹאִיל וּר"י סָבַר לֹא אֲמַרִינן הוֹאִיל, (וּמוֹכַח שְׁם דְּהִיָּנוּ מִהָא דר"י אִינוּ מִתִּיר לְאַפּוֹת מִשּׁוּם הוֹאִיל דְּכָל חָדָא חֲזָא לִיה כְּמִבְּנָאָר לְהַדְּנָא אַח"כ בְּתַשׁוּבַת רַב שִׁישָׁא בַר אִיִּדִי ע"ש).

וְהַשְׁתָּא מְנַלְיָה לְהוֹכִיחַ כֵּן. דִּילְמָא ר' יְהוֹשֻׁעַ נְמִי ס"ל דְּאֲמַרִינן הוֹאִיל רַק דְּהָכָא אִינוּ מִתִּיר לְאַפּוֹת ע"י הוֹאִיל כִּינן דְּאֲפָשָׁר לְהִיּוֹת מְפָרְשָׁתָהּ וּמִנְחָתָהּ עַד הָעָרֵב לְדִידִיָּה דְּאִינוּ עוֹבֵר בְּב"י.

אֲלֵא מוֹכַח דְּלָמ"ד אֲמַרִינן הוֹאִיל הָנִי זֶה הָיְתָר אָף הִיכָא שְׁאֲפָשָׁר לְעִשׂוֹת בְּלֹא הוֹאִיל. וּמִצָּאִתִּי בְּשִׂאָגַת אַרְיָה (ס"ג ס"ג) שְׁהַקְשָׁה כֵּן ע"ד הַתּוֹס'.

וְתִירֵץ שָׁם דְּהָא דְמוֹכִיחַ רַמב"ח מְדַר' יְהוֹשֻׁעַ דְּלִית לֵיהּ הוּאִיל אַבְרַיִימָא סְמִיךְ דַּא"ל ר"י לר"א לְדַבְרֵיהּ הָרִי הוּא עוֹבֵר מִשׁוּם ל"ת כָּל מְלָאכָה כּו'. וּמִשְׁמַע דְּמַה"ת ל"ל הוּאִיל אֲמַנָּם יוֹתֵר י"ל דְּמַמְתְּנִי גּוֹפֵה מוֹכַח דַּר' יְהוֹשֻׁעַ מַה"ת לִית לֵיהּ הוּאִיל.

דְּבִירוּשְׁלָמִי פְּרִיךְ מִיחְלָפָא שְׂיטְתִּיהּ דַּר' יְהוֹשֻׁעַ תַּמָּן הוּא אָמַר מְוֹתֵר לְהַעֲרִים (בְּפַרְיִימָא דַּא"ב שְׁנַפְלוּ לְבוּר כּו' וְהוּבָא בְּגַמ' דִּינָן בְּשַׁבַּת דְּקִי"ז ע"ב, וּבְבִיצָה דַּל"ז ע"א) וְהָכָא הוּא אָמַר אָסוּר לְהַעֲרִים.

וּמִשְׁנֵי תַּמָּן שְׁבוּת וְכָאן חֵיּוּב כּו' א"כ מוֹכַח דַּלר' יְהוֹשֻׁעַ מְדַאֲוֵרִימָא אָסוּר לְאַפּוֹת פְּאֻןקוֹדֵם קְרִיאַת שָׁם. וְשִׁפִּיר מוֹכִיחַ רַמב"ח דַּר' יְהוֹשֻׁעַ כַּר"ח דְּלִית לֵיהּ הוּאִיל.

וְאִין מְכָאן סְתִירָה ע"ד הַתּוֹס' דְּכָל הֵיכָא דְאַפְשָׁר בְּלֵא הוּאִיל אִין לַעֲשׂוֹת ע"י הוּאִיל וְהִינּוּ מְדַרְבְּנָן, אֲמַנָּם לְגִירְסַת רַש"י בְּסוּף הַסּוּגְיָא הַנֶּ"ל שְׁפַתְבּ שָׁם דְּבַרְיָשָׁא דְשִׁמְעָתָא נָמִי ל"ג הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִיתְשִׁיל כּו'.

לפ"ז מוֹכַח מְכָאן דְּלֵא כַּד הַתּוֹס' הַנֶּ"ל אֵלֵא דְשָׁרֵי לַעֲשׂוֹת ע"י הוּאִיל אֵף הֵיכָא דְאַפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּלֵא הוּאִיל. וּבְעַיְקָר ד"ז נִרְאֵה שְׁזַה תְּלִיא בְּהַךְ סְבָרָא.

דְּלַהֲסוּבְרִים בְּפִירוּשׁ הַגַּמ' (וְדַבְרֵיהֶם יוּבָאוּ לְקַמָּן אוֹת ד') דַּר"א מְתִיר לְאַפּוֹת. מְטַעַם הוּאִיל הִינּוּ רַק דְּמַש"ה נִפְקַע הָאִיסוּר דְּאֲוֵרִימָא אֲבָל מ"מ אֲפַתִּי יֵשׁ אִיסוּר מְדַרְבְּנָן.

וּכְמוֹ בְּאוּפָה מִי"ט לְחוּל דְּאַמְרִינָן הוּאִיל וּמ"מ מְדַרְבְּנָן אָסוּר לְאַפּוֹת מִי"ט לְחוּל. רַק דַּר"א מְתִיר כָּאן לְאַפּוֹת לְכַתְחֻלָּה דְּלֵא הַעֲמִידוּ אִיסוּר דְּבַרְיָהֶם שְׁלֵא יָבֵא עִי"ז לִידֵי ב"י דְּאֲוֵרִימָא.

לפ"ז מְמִילָא כָּל הֵיכָא שְׁאַפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּלֵא הוּאִיל אִין לַעֲשׂוֹת ע"י הוּאִיל. דְּלָמָּה יַעֲבֹר עַל אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּחֻנָּם.

מִשָּׂא"כ לְפִי מַה שְׁנַבְּאָר לְקַמָּן (בְּאוֹת ד') דְּהוּאִיל דְּמַתְּנִי עֲדִיף טְפִי וּבַכַּה"ג לִיכָא אֵף שׁוּם אִיסוּר דְּרַבְּנָן כָּלָל. וְשָׁרֵי לְאַפּוֹת לְכַתְחֻלָּה.

מְמִילָא הֵנִי זֶה הֵיטֵר גְּמוּר אֵף הֵיכָא שְׁאַפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּלֵא הוּאִיל. וּבִירוּשְׁלָמִי בְּסוּגְיָין אִיתָא הָכִי מַתְּנִי בִי"ט שֶׁל פֶּסַח הָא בְּעַצְרַת וּבְחַג מְוֹתֵר ר' יוֹסִי בַר בּוֹן כּו' אֲפִילוּ בְּעַצְרַת וּבְחַג אָסוּר ע"ש כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם.

(וְהַק"ע פִּירֵשׁ הַךְ יְרוּשְׁלָמִי דְקָאִי אַבְרַיִימָא דְלָשָׁה מַעִי"ט אָסוּר לְטַלְטְלָה וְיוֹתֵר נִרְאֵה כַּפִּי הַפ"מ שְׁמַפְרֵשׁ הַךְ יְרוּשְׁלָמִי דְקָאִי אַמְתְּנִי דְשָׁרֵי לְהַפְרִישׁ חֻלָּה מִעִסָּה טְמֵאָה בִי"ט. וְקָאֵר ר"י בַר בּוֹן דַּה"נ בְּעַצְרַת וּבְחַג ג"כ לֹא יִקְרָא לָהּ שָׁם עַד שְׁתַּאֲפָה ע"ש.

וְגַם מִקְוֹדֵם בְּהָא דְאָמַר שְׁמוּאֵל אַחֵוּי דַּר' בְּרַכְיָה תְּקִפְתֵּר כּו'). וְאִם נִפְרֵשׁ כֵּן בִירוּשְׁלָמִי דְבִי"ט שֶׁל עַצְרַת וְחַג ג"כ שָׁרֵי לְאַפּוֹת קוֹדֵם קְרִיאַת שָׁם מְמִילָא מוֹכַח דְשָׁרֵי לַעֲשׂוֹת ע"י הוּאִיל אֵף דִּיכוּל לַעֲשׂוֹת בְּלֵא הוּאִיל לְהִיּוֹת מְפַרְשְׁתָּהּ וּמִנְחָתָהּ עַד הָעָרֵב.

(וְיֵשׁ לְדַחוֹת קֶצֶת לְפִי שְׂיטַת הִירוּשְׁלָמִי שָׁם). וּבַש"א שָׁם הִבִּיא רָאָה לְפִי פִירֵשׁ"י דְּטַעֲמָא דַּר"א בְּמַתְּנִי דְעוֹבֵר בְּב"י הוּא מְשׁוּם דַּס"ל דְּטוּה"נ מְמוּן.

א"כ הָא דְּבַרְיֵינָא אָמַר רַבִּי הֶלְכָה כַּר"א הֵינּוּ ע"כ לֹא מְטַעְמָא דַּר"א דְּהָא רַבִּי ס"ל
דְּטוּה"נ אֵינָהּ מְמוֹן בְּדַאִיתָא בְּקִדּוּשֵׁין (דנ"ח ע"ב) בַּק דְּרַבִּי מַתִּיר ג"כ לְאַפּוֹת קוֹנְדָם
קְרִיאַת שֵׁם מְחַמַּת הוֹאִיל אַע"ג דְּאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּלֹא הוֹאִיל לְדִידְיָהּ.

וּמְמִילָא הֵה"נ לְשַׁאֲר יו"ט ג"כ דַּע"ג דְּאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּלֹא הוֹאִיל מ"מ שְׂרִי לְאַפּוֹת קוֹנְדָם
קְרִיאַת שֵׁם ע"י הוֹאִיל. עכ"ד הַש"א שָׁם.

וְאִין רְאֵיהּ זֹו מְוַכְרַחַת. מְלַבֵּד דִּי"ל דְּבִלֵּא"ה לַק"מ מְהָא דְּרַבִּי סָבַר טוּה"נ א"מ בְּקִדּוּשֵׁין
שָׁם.

וּכַמ"ש הַש"א גּוֹפִיָה (בְּסִי' ע"ז). וּכ"כ בַּפ"י בְּפִסְחִים (דַּמ"ו ע"ב) ע"ש.

וְעוֹד אֶפְשָׁר לְחַלֵּק וְלוֹמַר דְּאָף לְמ"ד דַּס"ל טוּה"נ א"מ וְאִינוּ עוֹבֵר עָלָיו בְּב"י. מ"מ בִּיּו"ט
שֶׁל פֶּסַח לֹא חָשִׁיב זֶה כ"כ אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּלֹא הוֹאִיל לְהִיּוֹת מְפָרְשָׁתָהּ וּמִנְחָתָהּ עַד הָעֶרֶב
וְאִם הִחְמִיצָה הִחְמִיצָהּ.

דַּמ"מ בְּזֶה תִּיַּאסֵּר הַחֲלָה בַּהֲנָאָה. וּמַש"ה שְׂרִי לְאַפּוֹת קוֹנְדָם קְרִיאַת שֵׁם ע"י הוֹאִיל שְׁלֹא
יָבִיא אֶת הַחֲלָה לִידֵי אִיסוּר הֲנָאָה.

מַשֵּׂא"כ בְּשַׁאֲר יו"ט דְּלִיכָא אִיסוּר חֲמִיץ וְשִׁפִּיר חָשִׁיב אֶפְשָׁר בְּלֹא הוֹאִיל לְהִיּוֹת מְפָרְשָׁתָהּ
וּמִנְחָתָהּ כּו'. וּבְזֶה יִהְיֶה גְדוּחָה ג"כ הַרְאָיָה מַד' רַש"י שְׁכָתַב לַעֲיֵל.

וּקְצַת תִּיַּמָּה עַל הַש"א שְׁלֹא הִבִּיא דְּבַרִּי הִירוּשְׁלָמִי הַנָּ"ל, (וְאוּלַי הִנֵּה מְפָרֵשׁ כַּפִּי הַק"ע
הַנָּ"ל), וְעַ' בַּש"ע אַו"ח סִי' תַק"ו ס"ד. וְאִין לְהַאֲרִיף: וְהִנֵּה שֵׁיטַת הַרִי"ף וְהַרְא"ש
וְהַתּוֹס'.

דְּלִפִּי הַמְּסַקְנָא טַעְמָא דַּר"א הֶכָא דַּס"ל שְׁעוֹבֵר בְּב"י הוּא מְשׁוּם הוֹאִיל וְאִי בְּעֵי מִתְּשִׁיל
עָלֶיהָ כְּמַבְוֹאֵר בְּדַבְרֵיהֶם. (וּבְמָה שְׁהַעִיר בְּתוּי"ט מְהָא דַּר"א ס"ל בְּעַרְכִּין דַּכ"ג ע"א דְּאִין
שְׂאֵלָה בְּהַקְדָּשׁ.

כְּבָר בִּינְאָרוּ בְּתַשׁוּ' הַרַמ"ע סִי' ס"ב וְכֵן בְּש"ף ח"מ סִי' רַנ"ה דַּע"ג דַּר"א ס"ל דְּאִין
שְׂאֵלָה בְּהַקְדָּשׁ מ"מ בְּחֲלָה וְתַרוּמָה מוֹדָה דִּישׁ שְׂאֵלָה. ע"ש בְּדַבְרֵיהֶם.

רַק דְּלַכְאוּרָה קָשָׁה לַפַּמ"ש הַרְשָׁב"ם בַּמַּס' ב"ב (דַּק"כ ע"ב ד"ה שְׁיִישׁ) דְּגַלִּי קָרָא דִּילְפִינָן
מְנַדְרִים לְהַקְדָּשׁוֹת שְׁיִישׁ בָּהֶם שְׂאֵלָה. וּמְמִילָא ה"ה לְכָל דְּבָר הַקְדוּשׁ בְּמוֹצָא שְׁפָתָיו כְּמוֹ
תַּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת כּו'.

ע"ש.

וְא"כ לַר"א דַּס"ל אִין שְׂאֵלָה בְּהַקְדָּשׁ מְנַלְיָה לְמִילָף שְׁיִישׁ שְׂאֵלָה בְּתַרוּמָה וְחֲלָה. וְיִישׁ
לִיַּיִשׁב (וְעַ' בַּט"א בְּחִגְיָה ד"ו ע"א ד"ה רַא"א).

וְגַם לַפַּמ"ש הַתּוֹס' בְּקִדּוּשֵׁין (דַּל"ח רַע"ב) וִי"ל דְּאִיכָא לְמִיפְרָף מַה לְחַדָּשׁ שְׁכֵן אִינוּ
בְּשְׂאֵלָה כּו'. לַפ"ז מוֹכַח ג"כ מְמַתְנִי דְּהֶתֶם (דַּל"ז רַע"א) דַּרְא"א אַף הַחֲדָשׁ דְּסוֹבֵר רַא
דְּתַרוּמָה וּמַעֲשָׂר יִשְׁנָם בְּשְׂאֵלָה כּו'.

ובמ"א הבאתי עוד כמה ראיות). ולכאורה יש להוכיח כד' הרי"ף והרא"ש והתוספות דלמסקנא טעמא דר"א הקא שעובר בב"י הוא משום הואיל ואי בעי מיתשיל עליה ולא משום דס"ל טוה"נ ממון.

דהנה ידוע קושיות האחרונים במתני' דכיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט. דלמה לא אמרו תקנתא שיבטל מקמי דתתמיץ (וכמו שאמרו תקנה זו בפ"ק ד"ז ע"א) ומירצו בזה שאינו ברשותו לבטלו ולהפקירו כיון שאינו שלו ואין לו בו רק הטוה"נ כו'.

וכ"כ ג"כ בספר הפלבו בהך מתני' ונ"ל שם, ולבטלה קודם שתתמיץ א"א לפי שאינה שלו. עכ"ל.

(ואף שהפלבו גופיה בפסחים מביא בסתימות ד' הגאון דלחמץ ידוע לא מהני ביטול אין זה סותר לדעה וק"ל). ואמנם כבר קדמם בירושלמי בקושיותם ומירוצם.

דאמר התם בירושלמי ויקדישנה וישליכנה לאשפה (היינו שתעשה הפקר וכפירוש הפ"מ) ומשני אין אדם מפקיר דבר שאינו שלו. אלא דבעיקרא דמילתא דמוכח פאן דלא מצי להפקיר את הטוה"נ שיש לו בו.

הנה בספר מק"ח הקשה מהא דמבואר במתני' דערכין (דכ"ח סע"ב) דיכול להקדיש ולהתרים הטוה"נ שיש לו בקדשים. וא"כ מכש"כ שיכול להפקיר ולבטל.

מיהו זה לא קשיא כ"כ דמבואר בתוס' תמורה (דל"ב ע"ב) דהקדש עילוי אינו אלא חוב מגזה"כ ואינו חל כלל על גוף הבהמה מדאורייתא (ע"ש בתוס' ד"ה וקאמר ובד"ה גופא). וא"כ י"ל דלא מצי להקנותו וכן לא מצי להפקירו במה שגוף הדבר אינו שלו.

ואף דבפ"ק דב"מ (די"א ע"ב) לכאורה מבואר דמצי להקנות לחבירו הטוה"נ שיש לו. מ"מ בתשו' מהרי"ט (חי"ד סי' ה') דחה זה ומסיק דטוה"נ שיש לו לא מצי רק להקדישו וזהו מגזה"כ.

ע"ש בדבריו. אף עדיין קשה הקא במתני' דכיצד מפרישין כו'.

דהא יש תקנתא הקא שיקדיש הטוה"נ שיש לו כל מה שיוכל ליקנות דהא הקדש בנדאי חל על הטוה"נ שלו. ושוב לא יעבור עליו בב"י כלל.

אמנם לכאורה בפשיטות לק"מ דאסור להקדיש ביו"ט משום שבות דאין מקדישין בשבת ויו"ט. מיהו לפמ"ש המפרשים בהא דר"א מתיר לכתחלה לאפות ביו"ט מטעם הואיל.

אף דלמ"ד דאית ליה הואיל מ"מ זהו רק לענין איסור דאורייתא אבל מ"מ מדרבנן אסור, (שהרי לכ"ע אסור לאפות מיו"ט לחול מדרבנן עכ"פ וכן מיו"ט לשבת בלא ע"ת. ועי' בב"י סי' תקי"ב) צ"ל פאן שלא העמידו דבריהם באיסור דרבנן במלאכת יו"ט כדי שלא יעבור עליו בב"י.

וכ"כ בשעה"מ בפ"ג מה' יו"ט ה"ט. וכ"מ במלחמות להרמב"ן בפסחים.

וא"כ הדק"ל שיקדיש הטוה"נ וינצל מאיסור ב"י. ואין סברא לומר שהעמידו פאן דבריהם באיסור דרבנן דאין מקדישין ביו"ט יותר מבשאר איסור דרבנן.

ואדברנה מסברא יותר יש להתיר פאן הך תקנתא להקדיש הטוה"נ ביו"ט. דמבואר
בפסחים (דס"ו ע"ב) דהך שבות דאין מקדישין ביו"ט לא הוי רק בחובות שאין קבוע
להם זמן כו' ע"ש.

וכאן יש סברא לומר דהוי פמו חובות הקבוע להם זמן דשרי להקדישן ביו"ט פיון דהכא
נמי זמנו עובר שלא יעבור עליו בב"י כו'. ועוד דלפמ"שהר"ן בשבת פ' שואל בשם
הר"ח דשבות שאין מקדישין ויו"ט הוא רק שאסרו להקדיש פלי דוע משום דמיקחי
במקח וממפר.

אבל לא אסרו לחייב אדם עצמו לגבוה בדבורו כו'. (ומה שהקשה ע"ז הר"ן שם תירץ
בב"י סי' ש"ו ע"ש).

וא"כ ה"א מצי להקדיש לגבוה כל טובת הנאה שלו מחלה זו ובהקדש פנה ליכא שבות
פלל. ואולם לשיטת הר"ף והרא"ש והתוספות דטעמא דר"א שעובר בב"י הוא משום
הואיל נאי בעי מיתשיל עליה ניקא בפשיטות דלית פאן תקנתא שיקדיש הטוה"נ דמה
בכה"ה ג"כ ע"ז גופא מצי מיתשיל נאפתי ממונו הוא.

או אם ישאל על החלה ויהיו חולין ממילא הוי גוף הדבר שלו ולא משום טוה"נ פלל.
אבל לפירוש"י דס"ל דמשום הואיל נאי בעי מיתשיל אינו עובר בב"י פלל וטעמא דר"א
הכא שעובר בב"י הוא משום דס"ל טוה"נ ממון א"כ יש תקנתא שיקדיש הטוה"נ וכנ"ל.

ולכאורה ה"ה י"ל בזה דרש"י לטעמיה שפירש בפ"ק דגיטין (די"ב ע"ב ד"ה בפחות)
דאין הקדש חל על פחות מש"פ. וא"כ י"ל במתני' ה"א דמיקרי שהטוה"נ שיש בחלה זו
אין בו ש"פ ולא מצי להקדישו.

ומ"מ עובר בב"י דלענין ב"י לא תליא בפרוטה. (רק הפוסקים נחלקו לענין ב"י אי תצי
שיעור אסור מה"ת או שהאיסור דוקא בכזית אבל לא תליא זה בשיעור פרוטה.

ומיהו אין זה מוכרח די"ל דנדאי היכא שגוף החמץ שלו לא בעינו שיהיה ש"פ ועובר
בב"י עליו. אבל היכא שגוף החמץ אינו שלו רק שעובר בב"י משום טוה"נ ממון בזה
בעינו שיהא ש"פ דאל"כ אין לו דין ממון ואינו עובר עליו בב"י).

והתוס' בגיטין שם ס"ל דהקדש חל על פחות מש"פ רק דהתם במקדיש ידי עבדו מהסתם
אין דעת המקדיש רק על ש"פ ולא על פחות מש"פ. וא"כ בנדאי קשה ה"א שיקדיש
בפירוש הטוה"נ שיש לו דחל על פחות מש"פ ג"כ.

ומוכח דטעמא דר"א ה"א משום הואיל נאי בעי מיתשיל עליה ולק"מ. ולתישב קושיא זו
לפירוש"י ג"כ יבואר א"ה לפנינו (באות ד').

ונר"ה אגב אמיןא כמה שהוכיחו התוס' בגיטין שם דהקדש חל על פחות מש"פ ממתני'
דב"מ (דנ"ה ע"א) דתנן חמש פרוטות הן. ואם איתא ליתני שש פרוטות הן דאין הקדש
חל על פחות מש"פ.

ולכאורה מהוכחה זו עצמה יש לפשוט ספקן של האחרונים לענין איסור הנאה כמה
הוא שיעורו אם שיעור הנאה בפרוטה או דשיעורו בכזית דומיא דאיסור אכילה (וע'
תשו' רע"א סי' ק"ץ) דיש לפשוט ממתני' ה"ל דשיעור הנאה בכזית.

דאי שיעורו בפרוטה הל"ל שש פרוטות הן דאיסורי הנאה ג"כ שיעורו בפרוטה אמןם יש לדחות ראיה זו. לפמ"ש הש"ך בנה"כ ביו"ד סי' קל"ג ס"ג.

והשיג שם על הט"ז שהקשה ג"כ ממתני' דב"מ הנ"ל. אמאי לא תשיב הך דבפחות מש"פ אינו אוסר בשכר יינ"ס.

ובנה"כ הוכיח דבלא"ה תנא ושייר התם. והגמ' בב"מ דפריה וליתני אונאה בפרוטה היינו משום דבהיה מתני' מיירי באונאה וכו' הך דפריה מ"ט לא תני מעשר היינו דכיון דתני הקדש הל"ל נמי מעשר כו'.

ולפ"ז י"ל ה"כ דהתוס' בגיטין שם שפיר הוכיחו דכיון דתני התם במתני' דנהנה ש"פ מן ההקדש מעל א"כ הל"ל נמי דאין הקדש חל על פחות מש"פ א"כ משא"כ לענין איסור הנאה ליכא לאוכוחי ממתני' דהתם דבזה לא מיירי שם ותנא ושייר כנ"ל.

ועוי"ל בע"א דמפאן יהיה ראיה להרמב"ם שפסק דאין לוקין על הנאה באה"נ. ולפי מה דאיתא בירושלמי רפ"ו דתרומות דמודה ר"ל באיסורי הנאה דח"ש אסור מה"ת.

וי"ל דזהו אף לענין איסור הנאה שבו ג"כ ח"ש אסור מה"ת. וא"כ אין נ"מ באיסור הנאה בין שיעור פרוטה לפחות מכשיעור דג"כ אסור מה"ת ומלקות ליכא אף בשיעור שלם ומש"ה לא תנא ליה במתני' דב"מ שם.

וא"ל ועוד יש לבאר בזה דלכאורה קשה במתני' דלמה לא אמרו תקנתא אחריתי דתנן בנדריים (דפ"ג ע"ב) קונם פהגים ולויים נהגין לי יטלו בע"כ. ומסיק רבא התם (דף פ"ה ע"א) דה"ט דייטלו בע"כ (אף ל"ד טוה"נ ממון משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון דאחי למיטרה עליהו שוייה עפרא בעלמא.

וא"כ ה"כ בעיטה שנטמאה ביו"ט ה"א מצי לאסור הנאתו על כל הפהגים (או לאסור העיטה בקונם על הפהגים) ויהיה הדין בזה שייטלו הפהגים בע"כ את החלה וממילא לית ליה שום טוה"נ פלל ואינו עובר בב"י.

(ומיהו קושיא זו ג"כ היא רק לפירש"י הנ"ל דלמסקנא נמי טעמא דר"א ה"כ דעובר בב"י משום דטוה"נ ממון. אבל לדברי הרי"ף דלמסקנא טעמא דר"א משום דא"ב מיתשיל כו' לק"מ.

ומתחלה דסבר הגמרא דפליגי אי טוה"נ ממון י"ל דלא הוה סבר פרבא בנדריים הנ"ל רק פשינויא דר"ה התם ע"ש). ונראה לומר בזה דמש"ה ל"ל הך תקנתא שייאסור בקונם וייטלו הפהגים בע"כ וכנ"ל, דא"כ יהיה מבטל בזה מ"ע דנתינה לכהן דרמיא עליה מה"ת שיהו יתננה לפהן ואם הפהן יטול החלה בע"כ דידיה בזה לא קיים הוא המ"ע המוטלת עליו לעשותה ובתשובת ח"ס חיו"ד סי' קל"ב תירצו בכה"ג ל"ד מילה בנכרים פשירה ה"א דמילה דוחה שבת ולא אמרינו שתיעשה ע"י נכרי דאף שהמילה פשירה בנכרים מ"מ האב לא קיים מ"ע המוטלת עליו כיון דאין שליחות לנכרים ולא נימול היילד בשליחותו.

וסברא כזו פבר פתובה בתשו' הרשב"א בדברי השואל סי' שנ"ז לענין הבערת ב"כ בשבת אם נעשה ע"י נכרים דמ"מ לא נקיים אנהנו מ"ע זו. והדברים ק"ו להך דיין דאם

הפהן יטול הסלה בע"כ דידיה דבנדאי לא קינים הוא מ"ע דנתינה המוטלת עליו שיתנה (לכהן).

אלא דלפ"ז י"ל א"כ מאי מקשה הירושלמי אמתני' ויקדישנה וינשליכנה לאשפה כו'. הא בזה ג"כ יבטל המ"ע דנתינה לכהן.

וי"ל דהירושלמי עדיפא משני דאינו יכול להפקיר כלל דשא"ש. או י"ל דקונשית הירושלמי לא שיפקיר את הסלה בתורת הפקדון רק שיניחנה במקום הפקדון לכל פהו שירצה.

ומאחר דבלא"ה גוף הסלה אינו שלו רק משום הטוה"נ שיש לו ובכה"ג שיניחנה במקום הפקדון תו לא יעבור בב"י אם תתחמץ. ומ"מ לא ביטל בזה המ"ע דנתינה לכהן במה שהזמינה לכל פהו שירצה.

ומשני הירושלמי משום דאין אדם מפקיר דשא"ש. והיינו כמ"ש האחרונים הנ"ל דאינו יכול להפקיר הטוה"נ שלו וממילא לא מהני אף אם יניחנה במקום הפקדון.

ובזה יהיה מנושב מה דקשה לכאורה לפירושם תירוצ' הירושלמי בזה וכן תירוצ' האחרונים דאפתי תיקשי לפי גמ' דידן לשיטת הרי"ף דטעמא דר"א דעובר בב"י משום הואיל ואי בעי מיתשיל.

א"כ הדק"ל ה"כא שיפקירנה מקמי דתחמץ. ואף שאין אדם מפקיר דשא"ש מ"מ אהני בזה דתו ל"ל פאן שיעבור בב"י משום הואיל ואי בעי מיתשיל עליה ממונו הוא.

דהרי אם ישאל על הסלה ויהיה חולין למפרע א"כ איגלאי מילתא דשלו היתה מתחלה ויחול אז הפקדון למפרע דשלו הפקדון וממילא אינו עובר בב"י כלל בכה"ג. אמןם לפי הנ"ל ניחא.

דלהפקיר לגמרי את הסלה זה א"א משום שבזה יבטל המ"ע דנתינה לכהן פנ"ל. ורק במה שיזמין אותה במקום הפקדון לכל פהו שירצה פנ"ל וא"כ שפיר עובר בב"י הואיל ואי בעי מיתשיל עליה ממונו הוא שאם ישאל עליו ויהיה חולין למפרע א"כ הרי מעולם לא הפקירה פדיו הפקדון גמור והני שלו.

אלא דקונשיא זו בלא"ה י"ל בכמה אופנים. ואין להאריך.

והנה מדברינו אלה יצא לנו נ"מ לדינא בין שיטת רש"י ובין שיטת הרי"ף וסיעתו. במי שכבר אסר הנאתו בקונם על כל הפהנים.

דלשיטת רש"י דטעמא דר"א ה"כא דעובר בב"י הוא משום דטוה"נ ממון. וא"כ בכה"ג דלית ליה טוה"נ כלל ר"א נמי מודה דאם נטמאת עיקרתו בפסח דמפרשה ומנחתה עד הערב.

אבל לשיטת הרי"ף דטעמא דר"א דעובר בב"י משום הואיל ואי בעי מיתשיל א"כ בכה"ג נמי ל"ת שם עד שתאפה: ד ובעיקר הדבר בהא דרא"א ל"ת לה שם עד שתאפה ומתיר לכתחלה לאפות ביו"ט מטעם הואיל דכל חדא חזיא ליה.

אף דמ"מ יש איסור דרבנן אף לרבה דאית ליה הואיל. ולעיל כ' בשם המפרשים דכיון דאיסור דרבנן הוא לא העמידו דבריהם במקום איסור ב"י דאורייתא.

וכ"מ במלקמות להרמב"ן בפסחים וכבר הקשיתי ע"ז לעיל דא"כ יש תקנתא שיקדיש הטוה"נ שיש לו ולא יעבור בב"י. וע"כ משום איסור דרבנן דאין מקדישין ביום טוב.

וגם כמה שהקשו פאן שיבטלנה מקמי דתתמיז ג"כ בכה תליא. דאי נימא דהכא ליפא שום איסור דרבנן בכה"ג משום מלאכת יו"ט.

ניחא בפשיטות דלא סגי בהך תקנתא שיבטלנה מקמי דתתמיז שהרי מדרבנן לא סגי בבטול לחוד. ובמתני' בעי למעבד תקנתא שיהיה בהיתר גמור אף מדרבנן.

משא"כ אם נימא דהיתר האפיקה ביו"ט מטעם הואיל ג"כ רק מדאורייתא. אבל מ"מ אסור מדרבנן רק דלא חששו לאיסור דרבנן פדי שלא יעבור בב"י דאורייתא.

א"כ שפיר הקשו דלאיסור ב"י דאורייתא יכול לבטלה מקמי דתתמיז ומשום איסור ב"י דרבנן בנדאי אין לעבור באיסור מלאכת יו"ט מדרבנן. (ומיהו לפי הירושלמי דר"א ור"י לטעמיהו דפליגי בניתנין מתן אחד שנתערבו בניתנין מתן ד' כו'.

י"ל קצת). וגם לפ"ד הגאונים דס"ל דמדאורייתא סגי כשיוצא החמץ מרשותו א"כ לדידהו ע"כ פירושא דמתני' דכיצד מפרישין כו' היינו רק לענין האיסור דרבנן.

דמדאורייתא יש תקנה קלה שיקרא לה שם ויוציאנה מרשותו (וע' בש"א סי' פ"ג). וגם בקושיות האחרונים במתני' דיש תקנה שפיריש חלה פחות מכזית להפוסקים דח"ש בב"י אינו אסור מה"ת רק מדרבנן.

ואם נימא דבמתני' בעי תקנתא שיהיה שרי אף מדרבנן ניחא. ופרט זה יבואר לקמן אי"ה באריכות.

וע"כ מפאת כ"ז הנה נראה להוכיח מכאן דיש היתר לכתחלה לאפות ביו"ט מטעם הואיל דאי בעי בצע מכל חדא וליכא אף איסור דרבנן בכה"ג. ואף דגבי הואיל דרבה דהואיל נאי משלעי ליה אורחים חזי ליה אין היתר רק מדאורייתא.

אבל מכל מקום מדרבנן אסור פנ"ל. מ"מ יש חילוק בזה בין הואיל שבגידו דשרי אף מדרבנן.

משא"כ בהואיל דלאו בגידו כמו הואיל נאי משלעי ליה אורחים בזה אסור מדרבנן ביו"ט. (ואף דלכאורה מוכח דלענין האיסור דאורייתא דמלאכת יו"ט אין לחלק בין הואיל שבגידו להואיל שאינו בגידו דאל"כ מאי פריה רבה לר"ח דל"ל הואיל ממתני' דמסופנת כו' ע"ש.

מ"מ לענין האיסור דרבנן שפיר יש לחלק בזה. ובמ"א ביארתי דגם לענין איסור דאורייתא יש חילוק.

ויש לדחות ראיה הנ"ל): ה ונראה עוד להוכיח פו. דבזה יתיישב קושיא עצומה במתני' דכיצד מפרישין דרא"א ל"ת לה שם עד שתאפה.

ולכאורה קשה ממתני' דספ"ב דחלה (ומייתו לה התוס' בסוגיין דפסחים דמ"ו ע"ב סד"ה הואיל. וע' בסוטה ד"ל סע"א ורע"ב).

דאמר ר"א דחלה נישטלת מן הטהור על הטמא. פיצד עיסה טהורה ועיסה טמאה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלטה ונותן פחות מכפיצה באמצע כדי שיטול מן המוקף וחקמים אוסרים.

והרמב"ם פסק שם כר"א. והשתא קשה במתני' דפסחים אמאי לא אמר ר"א גופיה הך תגנתא הךא שילוש עוד עיסה טהורה ויתן פחות מכפיצה באמצע ויטול חלה מן הטהורה. וקשיא דר"א אדר"א. ודוחק לומר דמתני' דפסחים מייירי בשאין לו קמח יותר ללוש עוד עיסה אחרת.

ועוד דהא הרמב"ם פסק ג"כ כר"א דמתני' דל"ת לה שם עד שתאפה והתם פסק הרמב"ם כר"א דנישטלת מן הטהור על הטמא כו' וא"כ ה"ל להרמב"ם הךא לחלק ולומר דהא דל"ת לה שם עד שתאפה היינו רק בשאין לו ללוש עיסה אחרת אבל כשיש לו ללוש עיסה אחרת יש פאן תקנה זו דעדיפא טפי ליטול חלה מן הטהורה.

וצ"ל דמש"ה אין לעשות תקנה זו ביו"ט ללוש עיסה אחרת דהוי לש שלא לצורך יו"ט. פנין שהוא מעצמו א"צ כלל עכשיו ללוש עוד עיסה אחרת רק שאנחנו נאמר לו שילוש עיסה אחרת בשביל התקנה שלא יעבור בב"י.

דאף דמבואר בתוס' פסחים (ד"ה רע"ב) ובכתובות (ד"ז ע"א) דצורך מצנה ג"כ חשיב צורך קצת ושרי ביו"ט. מ"מ י"ל שנהו רק במצנה שפכר נתחייב בה וקמו בחמץ שפכר נתחמץ וכל עליו החיוב לבערו זה חשיב צורך קצת להתיר ביו"ט.

אבל פאן שהעיסה עדיין לא נתחמצה. רק שפאנו למצוא תקנה ועצה קודם המעשה שלא יבוא לידי חימוץ בכה"ג לא חשיב זה צורך קצת להתיר ביום טוב כל שעדיין לא חל עליו חיוב מצנה זו כלל.

ועוד דהא חזינו הךא דאף אחר שנתחמצה העיסה ג"כ יתנה אסור לבערו אח"כ ביו"ט (ויבואר לקמן). והיאך נתיר לו מתחלה מלאכת יו"ט ללוש ולאפות ביו"ט משום שלא יבוא לידי חימוץ.

ומלבד זה י"ל דר"א לטעמיה דר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש פנודע ואזיל בשיתת ב"ש דלית להו מתוך כלל. וממילא אף שיש צורך קצת ביו"ט אסור כל שאינו לצורך או"נ ממש.

ומש"ה ל"ל הךא תקנה זו שילוש עוד עיסה אחרת דעושה מלאכה ביו"ט שלא לצורך. ואף דהגמ' מוכיח מדר"א הךא דס"ל כרבה דאמרינן הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה.

וא"כ ליכא אסור דאורייתא כלל אם ילוש עוד עיסה אחרת שלא לצורך. דהא הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה כו'.

מ"מ אפתי יש פאן איסור דרבנן דהא הואיל נאי מיקלעי ליה אורחים הוי הואיל דלאו בידו ואסור מדרבנן. ומש"ה אמר ר"א דל"ת לה שם עד שתאפה.

אף דבזה ג"כ הקיטר לאפות ביו"ט משום הואיל מ"מ הואיל זה דהוי בידו לבצוע מכל קדא בכה"ג שרי אף מדרבנן לאפות ביו"ט פנ"ל וא"כ תקנה זו הוי היטר גמור לכתחלה וליפא שום איסור דרבנן בזה.

משא"כ ללוש עוד עיסה אחרת פנ"ל אסור מדרבנן ולק"מ. ומוכח פדברינו הנ"ל דבהואיל שפידו שרי ביו"ט אף מדרבנן משא"כ בהואיל דלאו בידו.

ולפ"ז יש מקום גם פן ליישב קושיות רש"י ותוס' בריש שמעתי, דאי ר"א ס"ל הואיל נאי בעי מיתשיל ומש"ה עובר עליו בב"י א"כ יהא שרי ג"כ לאפות ביו"ט משום הך הואיל אף אחר שקרא שם ולפי דברינו י"ל דהואיל נאי בעי מיתשיל ג"כ הוי הואיל שאינו בידו דמי זימר דמיןדקקי ליה תלתא כמ"ש בקידושין (דס"ב ע"ב) וכמ"ש הרמב"ן במלחמות פאן, וע' בחידושי הרשב"א ביבמות (דפ"ח ע"א).

ובמל"מ פ"ד מה' בכורות) ומש"ה א"ש דמשום הואיל נאי בעי מיתשיל אין להתיר האפיה לכתחלה ביו"ט רק דל"ת לה שם עד שתאפה ואז מותר לכתחלה לאפות ביו"ט משום הואיל שפידו לבצוע מכל קדא וא"ש.

ועפ"ז יש מקום ג"כ ליישב דעת הרי"ף שפוסק פרבה דאית ליה הואיל ולא כר"ח משום דמוכח מדר"א דמתני' דאית ליה הואיל דעובר על ב"י משום הואיל נאי בעי מיתשיל עלה. והקשה עליו דטפי ה"ל להוכיח דר"א אית ליה הואיל פרבה מהא דשרי לאפות ביום טוב קודם קריאת שם מחמת הואיל דאי בעי בצע מכל קדא כו'.

ולנהנ"ל י"ל לפמ"ש במ"א דגם בדאורייתא יש לחלק בין הואיל שפידו להואיל דלאו בידו. וא"כ אין להוכיח דר"א ס"ל פרבה מהא דשרי לאפות ביו"ט משום הואיל דאי בעי בצע מכל קדא דהוי בידו משא"כ בהואיל נאי מיקלעי אורחים דלאו בידו י"ל דס"ל כר"ח דלא אמרינן הואיל פנה ומש"ה הוכיח פן מדר"א שעובר בב"י משום הואיל נאי בעי מיתשיל דג"כ חשוב הואיל דלאו בידו פנ"ל.

ושפיר מוכיח מזה דר"א ס"ל פרבה ומש"ה מוכח דהלכתא פרבה. אף לכאורה יותר מסתבר כמ"ש במ"א דהא דאית ליה לר"א הךא הואיל נאי בעי מיתשיל עליה הוי ג"כ הואיל שפידו דאי נימא דמחוסר שאלה חשיב אינו בידו בכה"ג לא הנה אמרינן הואיל וגרע מהואיל נאי מיקלעי ליה אורחים וכנ"ל.

ולפ"ז יש מקום ג"כ ליישב קושיות התוס' בסוגיין (דמ"ו ע"ב ד"ה הואיל) לר"א מהא דאתה רואה חמץ של גבוה דהתם נמי נימא הואיל נאי בעי מיתשיל עליה. ולפי הנ"ל י"ל ולחלק דגבי חלה שפיר אמרינן הואיל נאי בעי מיתשיל ממוניה הוא משא"כ בהקדש.

לפמ"ש המחנה אפרים (ה' צדקה סי' ה') בד' הרמב"ם דנדרי הקדש צריכין פתח דוקא ואין ניתרין בחרטה בעלמא. וממילא לא הוי זה בידו לישאל עליו דשמא לא ימצא פתח.

משא"כ בתרומה וחלה פנין דסוף סוף יפריש אחרת מפילא יכול לשאול בתרומה וחלה ע"י חרטה לחוד והוי שפיר בידו לישאל עליו. וא"כ יש חילוק בזה בין חלה להקדש.

רק דלפ"ז נסתר מ"ש לעיל בסמוך בזה. וגם בזה היה מקום לפלפל בהא דבסוגיין קשו
בה אמוראי כמה שני במאי פליגי ר' אליעזר ור' יהושע במתני'.

ולחנ"ל היה י"ל פאן אוקימתא חדשה. דפלוגתא דר"א ור"י במתני' יהיה פליא אי פותחין
בחרטה.

דלמ"ד פותחין בחרטה בנדריים (דכ"ב ע"ב, ודע"ז ע"ב) הני הואיל ואי בעי מיתשיל
הואיל שפידו. משא"כ למ"ד אין פותחין כו'.

ולא רציתי להאריך בזה בעת: ו אף יש לבאר בעיקר הענין בהא דאמר הגמרא טעמא
דר"א הכא דעובר בב"י משום דס"ל טוה"נ ממון. ולשיטת רש"י קאי הכי למסקנא
דטעמא דר"א משום דס"ל טוה"נ ממון וכנ"ל.

דלכאורה אינו מוכן מה שיניף פאן לומר טוה"נ ממון, (דהיינו שיכול ליטול דבר מועט
מאוקבו של פהן בשביל שיתגם לו כדפירש"י), דהרי הכא הך חלה לא חזיא כלל לשום
פהן. דמה יעשה בה הפהן אם יטלנה כיון שאינו יכול לאפותה ולא לשורפה ביו"ט.

ואם יניחה כף תתחמץ ותאסר. וא"כ לית להו לבועלים שום טוה"נ הכא ומי יתן לו ש"פ
בעד חלה זו שאינה שנה כלום.

ואף דחב"פ אינו ברשותו של אדם ועשאו הפתוב פאילו הוא ברשותו. מ"מ זהו פשגוף
החמץ שלו.

משא"כ פאן שאינו עובר בב"י רק בשביל הטוה"נ שיש לו. וכיון שאין פאן שום שיווי
בטוה"נ זו לא שיניף לומר שעשאו הפתוב פאילו היה לו טוה"נ בזה.

ובזה יש ליישב קושיות הש"א והפ"י שהקשו מדר' יהושע אדר' יהושע. דבמתני' דהכא
מוכח דר' יהושע ס"ל טוה"נ אינה ממון.

וקשה ממתני' דפ"ה דמעשר שני בעובדא דר"ג וזקנים. דמיייתי לה הגמרא בב"מ (דף
י"א ע"ב) דאיתא התם בסיפא דמתני' אמר ר' יהושע עישור שאני עתיד למוד נתון
לראב"ע.

ומזה מוכח דר' יהושע ס"ל טוה"נ ממון. ולפי הנ"ל י"ל בפשיטות דדוקא בכה"ג דהכא
סובר ר' יהושע דטוה"נ אינה ממון דלא שויןא ליה מידי.

אלא די"ל דעדיין אינו מיושב בזה קושיות מדר' יהושע אדר' יהושע פנ"ל. דהא במתני'
הכא קתני סתמא פיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט.

ומשמע דמייירי בין ביו"ט ראשון של פסח ובין ביו"ט שביעי של פסח והשתא הא בשביעי
של פסח שפיר י"ל דעובר בב"י על חלה טמאה משום הטוה"נ שיש לו דהיא חזיא לכהן
שאם תתחמץ החלה ולא יהיה ראוי לבערו ביו"ט ממילא ישהא אותה עד אחר יו"ט
ויהיה שרי בהנאתו אף מדרבנן ותהא חזיא להפגן אחר יו"ט להסיקה תחת תבשילו.

(ואף שהב"ח והמג"א בסי' תמ"ו ס"ל בחמץ שנמצא בשביעי ש"פ לבערו על ידי נכרי.
מלבד שיש חולקים עליהם.)

וגם מי לא משפחת לה במקום שאין נכרים. ועוד דהכא לא דמי לשאר חמץ דעצם מלאכת הבצירתו ביו"ט מותר משום מתוך דמחמת מצנה לבערו הוי צורף קצת ושרי ורק שאסור משום מוקצה שהעמידו חכמים דבריהם כמ"ש התוס' בכתובות ד"ז ע"א והובא במג"א שם.

משא"כ חמץ של חלה טמאה דמדאוריין אסור לבערו ביו"ט ואין היתר מטעם מתוך כו' פנין דגזה"כ הוא שלא לבער קדשים ביו"ט. וע' רש"י בביצה דכ"ז ע"ב).

ואין לומר דמ"מ יהיה הך חלה טמאה שנתחמצה אסורה בהנאה אחר הפסח מדרבנן משום קנסא פדין חמץ שעבר עליו הפסח. דז"א.

שהרי פאן לא עבר עליו שום איסור דרבנן פנין שאסור לו לבערו ביו"ט וא"כ לא שייך לקונסו מאחר שלא עבר פלום. וגם ל"ל דמ"מ שייך קנס לקנוס את הפהו על שלא היה לו ליטול חלה זו בשביעי של פסח מאחר שידע שלא יוכל אח"כ לבערו.

דקא ליתא. מאחר שבשעה שנטל החלה עדיין לא התמיצה.

ואף שידע שאח"כ תבא לידי חימוץ ולא יוכל לבערו מ"מ אין לקנוס בזה על גרמא שלו קודם המעשה וקנס בזה לא שמענו. (וגם כ"ז לענין האיסור דרבנן דלענין האיסור ב"י דאוריין הא יכול הפהו לבטלה מקמי דתחמיץ דסגי מדאורייתא והוי רק גרמא קודם המעשה לענין האיסור דרבנן).

וא"כ בשביעי ש"פ שפיר יש פאן טוה"נ לבעלים בחלה טמאה זו. ואמנם יש לדון בדבר פדין זה בחלה טמאה שנתנה לכהן ונתחמצה ביו"ט אי אסור לשורפה ביו"ט.

דלהני אמוראי דילפי מקראי דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט (בשבת דכ"ז ע"ב ודקל"ג ע"א ופסחים דפ"ג ע"ב) והוי זה גזה"כ מ"מ בכאן דמלבד מצות שריפת חלה טמאה יש פאן חיוב ביעור מחמת חב"פ עשה דתשבייתו ול"ת דב"י י"ל דבכה"ג לא גלי קרא ושרי לשורפה ביו"ט.

ואף לרב אשי דס"ל טעמא דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט משום דיו"ט עשה הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. מ"מ י"ל פאן דיש פאן עוד עשה ול"ת של ביעור חמץ שפיר יש לשורפו ביו"ט.

אף התוס' ביבמות ד"כ ע"ב ד"ה אף) כתב דתרי עשה נמי אין דוחין עשה ול"ת. אמנם ד' הריטב"א בב"מ (ד"ל ע"א) דשני עשה שפיר דוחין עשה ול"ת.

ולפ"ז א"כ י"ל הכא דיש פאן שני עשה עשה דשריפת חלה טמאה ועשה דתשבייתו ושני עשה אלו דוחין ל"ת ועשה דיו"ט (אלא דכ"ז הוא לחד תירוץא בתוס' שבת דכ"ה ע"א ד"ה פך דס"ל דתרומה טמאה סיביו לשורפה מדאורייתא וממילא ה"ה לחלה טמאה.

משא"כ לאידך תירוץא דהתוס' שם שזהו מדרבנן ליתא להב"ל). ואף לפ"ד התוס' ביבמות הב"ל דס"ל דתרי עשה נמי אין דוחין לעשה ול"ת.

מ"מ ביארתו במ"א דהיא דאיכא שני עשה ול"ת שפיר י"ל שדוחין לעשה ול"ת. לפי המבואר ברמב"ם דעשה ול"ת דוחין עשה (והובא בש"א סי' ל"ג).

וְרֵאִיתִי בַס' הַרְמַב"ם סוֹף ה' שְׁחִיטָה יֵשׁ בְּזֶה חִילּוּפֵי גִיּוֹרְסָאוֹת בְּדְפוּסִים שׁוֹנִים). וַאֲ"כ
לפ"ז מְמִילָא שְׁנֵי עֲשֵׂה וּל"ת דּוֹחִין לַעֲשֵׂה וּל"ת ג"כ.

שְׁהָרֵי הָעֲשֵׂה וּל"ת דּוֹחִין לַעֲשֵׂה שְׁפָנְגָדָן וְנִשְׂאָר רַק ל"ת וְהָעֲשֵׂה הַשְּׁנֵינִי דּוֹחָה אֶת הַל"ת
שְׁפָנְגָדוֹ. וְהָכָא בְּחֻלָּה טְמֵאָה שְׁנִתְחַמְצָה יֵשׁ כָּאֵן עֲשֵׂה וּל"ת דְּהֵינּוּ עֲשֵׂה וּל"ת דְּבִיעוֹר
חֻמְזִין מְלַבֵּד הָעֲשֵׂה דְשָׂרִיפֶת חֻלָּה טְמֵאָה.

ובכ"ה ג' י"ל שְׁדוֹחִין לַעֲשֵׂה וּל"ת דִּיּו"ט וַיֵּשׁ לְשׁוֹרְפָה בִּיּו"ט. אֲלָא דִּי"ל לַפּמ"ש הַתּוֹס'
בְּקִדּוּשֵׁין (ר"ד ל"ח) בְּשֵׁם הִירוּשְׁלָמִי דְאֵין עֲשֵׂה דְקוֹדֵם הַדִּיבּוֹר דּוֹחָה ל"ת שְׁלֹאֲחַר
הַדִּיבּוֹר.

א"כ הָכָא תּוֹשְׁבֵיתוּ הֵי עֲשֵׂה דְקוֹדֵם הַדִּיבּוֹר וְאֵינוּ דּוֹחָה ל"ת דִּיּו"ט שְׁלֹאֲחַר הַדִּיבּוֹר. אֶף
הַתּוֹס' גּוֹפְיִיהוּ בְּגִיטִין דַּמ"א ע"א.

וְכֵן בַּב"ב דִּי"ג ע"א פְּשִׁיטָא לְהוּ דַּעֲשֵׂה דְפו"ר דּוֹחָה ל"ת שְׁלֹאֲחַר הַדִּיבּוֹר אֶף דַּעֲשֵׂה
דְפו"ר הֵי ג"כ עֲשֵׂה דְקוֹדֵם הַדִּיבּוֹר (וְלֹא נִשְׁנִית לְאַחַר הַדִּיבּוֹר כְּדֹאִיתָא בְּסִנְהֶדְרִין דַּנ"ט
רע"ב). וּבְאֲמַת בִּירוּשְׁלָמִי לִיתָא לְהָךְ לִישְׁנָא כָּלֵל דְאֵין עֲשֵׂה דְקוֹדֵם הַדִּיבּוֹר כּו'.

רַק דֵּינֵשׁ שָׁם מ"ד דְאֵין עֲשֵׂה דּוֹחָה ל"ת אַא"כ כְּתוּבָה בְּצַדָּה. וְהֵינּוּ בְּצַדָּה מְמֵשׁ כְּמוֹשְׁפִי
בַא"ז ח"ב ס' רל"ג ע"ש.

וּמְלַבֵּד זֶה הָא ל"ת דִּיּו"ט נְאֻמָּה ג"כ קוֹדֵם הַדִּיבּוֹר רַק שְׁנִשְׁנִית ג"כ אַחַר הַדִּיבּוֹר וְע"ש
בַא"ז שְׁפַתֵּב לְעֵנִין לָאוּ דְשַׁבַּת שְׁנִדְחָה מְחַמַּת עֲשֵׂה דְקוֹדֵם הַדִּיבּוֹר כִּינּוּן שְׁהִלָּאוּ נְאֻמַר גַּם
קוֹדֵם הַדִּיבּוֹר כּו' וַאֲכַמ"ל.

וְאִם נִקְיִים הַנְּחָה זֶה דְחֻלָּה טְמֵאָה אַחַר שְׁנִתְחַמְצָה יֵשׁ לְשׁוֹרְפָה בִּיּו"ט. לפ"ז יִתְחַדֵּשׁ לָנוּ
בְּזֶה דְבַחֲלָה טְמֵאָה אֶף בַּז' ש"פ ג"כ לֹא שְׁיִיף בָּהּ שׁוּם טוֹה"נ דְלֹא חֲזִינָא כָּלֵל לְהַפְהוּ
מְאַחַר שְׁאֵם תִּתְחַמֵּץ בִּיּו"ט וִיהֵא זְקוּק לְשׁוֹרְפָה בִּיּו"ט אַז לֹא יִהְיֶה רִשְׁאֵי לִיקְהוֹת מְמַנָּה
כָּלֵל.

וּבְהִיּוֹת כֵּן שׁוּב לְק"מ קוֹשְׁיִית הַפ"י וְהַש"א הַנ"ל מְדַר' הַוִּשְׁעַ אַדַר' הַוִּשְׁעַ בְּדִין טוֹה"נ
מְמוֹן. דַּש"ה דַּהַטוֹה"נ לֹא שְׁוִיָּא מִיַּדִּי וְכַנ"ל.

וּבְעֵינֵיקַר הַסְּבָרָא דְאֻמַר הַגְּמָרָא הָכָא בְּטַעְמוֹ דַּר"א דְעוֹבֵר בַּב"י מִשׁוּם דַּטוֹה"נ מְמוֹן. וְע"ז
קוֹשְׁיָא לֹא דַמָּה שְׁיִיף כָּאֵן טוֹה"נ כִּינּוּן דְלֹא שְׁוִיָּא מִיַּדִּי מִשׁוּם דְלֹא חֲזִינָא לְשׁוּם כְּהֵן כָּלֵל
כַּנ"ל.

הֵינָה יֵשׁ מְקוּם לֹאמַר בְּזֶה דְתַלְיָא זֶה בְּפִלּוּגְתָא דַּר"י וְר"ש בְּחֻמְזִין שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח אֵי
אֲסוּר מְדַאֲוֵרִיָּתָא. דָּאֵם נִימָא דַּר"א ס"ל כַּר"ש דְחֻמְזִין אַחַר הַפְּסַח שְׁרִי מְדַאֲוֵרִיָּתָא.

יֵשׁ לְהַסְבִּיר סְבָרַת הַגְּמָרָא דַּר"א ס"ל דְעוֹבֵר בַּב"י מִשׁוּם דַּטוֹה"נ מְמוֹן. דָּאֶף דְקַעֲת
הַטוֹה"נ לֹא שְׁוִיָּא מִיַּדִּי וְלֹא חֲזִינָא כָּלֵל לְהַפְהוּ.

מ"מ אִם נִחְלִיט כָּאֵן שְׁאֵינוּ עוֹבֵר עָלָיו בַּב"י וְיִהְיֶה רִשְׁאֵי לְהַשְׁהוֹת אֲצִלוּ הַחֻלָּה טְמֵאָה
שְׁנִתְחַמְצָה עַד אַחַר יו"ט. א"כ מְמִילָא שׁוּב יִהְיֶה לוֹ לְהַבְעֵלִים טוֹה"נ מְחֻלָּה זֶה.

דהפכהו? תן לו ש"פ בעד זה שישהנה אצלו עד אחר הפסח ואז? תן לו ותהנה מותרת לו בהנאה אח"כ. רק מחמת שאנו אומרים שעובר עליו בב"י וצריף לבער אותה תיכף מחמת זה ממילא לא חזיא ליה ושוב אין לו להבעלים טוה"נ בזה.

וא"כ הדבר תלוי בעצמו. שאם נאמר שעובר עליו בב"י עי"ז שוב אין פאן טוה"נ פלל. ואין לו לעבור בב"י. משא"כ אם נאמר שאינו עובר עליו בב"י ממילא שוב יש פאן טוה"נ ואז שוב יש לו לעבור בב"י.

ובכל כה"ג א"א לנו להקל ולומר שלא יעבור בב"י מחמת שאין לו טוה"נ פיון ושהו כמאמר סותר עצמו. ומצינו סברות פאלה בכ"ד.

וכל זה אליבא דר"ש דחמץ אחר הפסח מותר מה"ת. משא"כ לר"י דס"ל דחמץ אחר הפסח אסור מה"ת ואפי' חמץ של עכו"ם פדאיתא בדכ"ח ע"ב) בנדאי אין פאן שום דין טוה"נ פלל דלא שוין מידי ולא חזיא לכהן פלל בשום אופן דאף אם נימא דאינו עובר עליו בב"י מ"מ אם ישקא אותה עד אחר הפסח ג"כ תהנה אסורה בהנאה.

מיהו י"ל דר"א ס"ל כר"ש דחמץ אחר הפסח מותר מדאורייתא אלא דא"כ מנליה להגמרא דר' הושע ס"ל טוה"נ א"מ. ודילמא ר' הושע ס"ל כר"י דחמץ אחר הפסח אסור מה"ת ומש"ה אין פאן טוה"נ פלל.

אם לא נימא דהגמרא חשב זה לדונק לאוקמי פלוגתא דר"א ור"י בפלוגתא דר"י ור"ש בחמץ אחר הפסח מה שלא שמענו פלל לר"א ור"י שיפלו בו. או דבאמת הפוננה פה דבכה"ג דהכא סבר ר' הושע דטוה"נ א"מ וכנ"ל ביישוב קושיות הש"א והפ"י פנ"ל: ואולם מה שהקשה בזה בהא דאמר הגמרא דר"א ור"י פליגי בטוה"נ אי הוי ממון דר"א סבר ממון ור"י סבר טוה"נ א"מ ולחדש ביניהם פלוגתא חדשה.

נהרי יש לפנינו אוקימתא רויחא. דר"א ור"י פל חד לטעמיה אגיל הכא.

דהנה ריה"ג ס"ל דחב"פ מותר בהנאה ואמרינו (פדף כ"ג ע"א) דטעמא דריה"ג מקרא דלא יראה לה שלף? הא. ורבנן שלף אי אתה רואה כו'.

ואיך חד בחמץ וחד בשאור וצריכי. ופירש"י דהצריכותא היא פדאמרינו בביצה (ד"ז ע"ב) אליבא דב"ה ה"תם דאי כתב רחמנא חמץ משום דחזי לאכילה אכל שאור אימא לא.

וא"כ לב"ש בביצה ה"תם דס"ל דחמץ בככותבת משום דאל"כ ליכתוב רחמנא חמץ ולא ליבעי שאור כו' דלא ס"ל ה"ה צריכותא רק ס"ל דשאור אתי בק"ו מחמץ. והא דכ"ר שאור לומר לה שיעורו של זה לא פשיעורו של זה.

ממילא מוכח דב"ש ע"כ ס"ל כריה"ג דחב"פ מותר בהנאה מקרא דלה שלף? הא. פיון דלית להו סברת הצריכותא הנ"ל ואייתר להו חד לה להיתר הנאה דחב"פ.

וכבר ידוע דר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש ואגיל בשיטת ב"ש (כמ"ש התוס' בשבת דק"ל ע"ב ובגדה ד"ז ע"ב בשם הירושלמי דתרומות. ובתוס' ביצה דל"ד רע"ב הביאו דהירושלמי שם רמי אהדדי מדר"א אדב"ש ע"ש).

וא"כ מסתמא ר"א ס"ל כב"ש דחמין בככותבת. וממילא ס"ל נמי כריה"ג דחב"פ שרי בהנאה וכמבואר.

והשתא י"ל דמש"ה ר"א לטעמיה הקא שפיר ס"ל דעוברין בב"י על חלה טמאה שנתחמצה משום דטוה"נ ממון. דנדאי יש פאן טוה"נ גמורה דקא היא ראוייה להפקה ליהנות ממנה להסיקה תחת תבשילו אף אחר שתתחמין פיון דחב"פ שרי בהנאה לדידיה.

(פיון אם ניקא דאחר שנתחמצה יש חיוב לשורפה אף ביו"ט משום שני עשה שיש בשורפתה דוחין לעשה ול"ת דיו"ט. ובין אם ניקא שישורפנה אחר יו"ט עכ"פ בשעת שורפתה יכול להסיקה תחת תבשילו לר"א פיון דחב"פ שרי בהנאה לדידיה.

רק קודם שתתחמין אסור לו לשורפה ביו"ט אף להסיקה תחת תבשילו. כמ"ש התוס' במתני' בד"ה לא תקרא.

משא"כ אחר שנתחמצה פיון שמחוייב לשורפה ממילא יכול להסיקה תחת תבשילו). משא"כ ר' יהושע לטעמיה דס"ל דחב"פ אסור בהנאה (כדמוכח לעיל בפ"ק די"ג ע"א ע"ש).

וע' בתוס' דכ"א ע"ב סד"ה עבר זמנו כו' ע"ש), ולדידיה פכאן יהא הפהו מחוייב לשורפה בלא שום היתר הנאה. וממילא אין פאן שום טוה"נ פלל.

ואף בז' ש"פ אם ניקא דמחוייב לשורפה ביו"ט מחמת השני עשה פנ"ל. א"כ ג"כ לא יהיה לו שום היתר הנאה שישורפנה ביו"ט וליכא שום טוה"נ לבועלים.

ומש"ה אמר ר' יהושע לא זהו חמין שמונזרים עליו בב"י כו'. ולמה לא מוקי הגמרא פלוגתניהו בהכי דר"א ור"י לטעמיהו אזלי.

רק י"ל דמשום דבמתני' תנו בן בתירא אומר תטיל לצונן ומשמע דהוא ס"ל ג"כ כר"א דעובר עליו בב"י (וכמבואר בר"ן). ולפמ"ש בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ דסתם בן בתירא הוא ר' יהודה בן בתירא (ובמשנה שבמשניות הגירסא פאן בהדיא ריב"ב).

וקא ריב"ב ס"ל דחב"פ אסור בהנאה. דכן מוכח לפירוש התוס' ברפ"ב דפסחים (דכ"א רע"ב ע"ש).

מיהו לפירש"י שם שפי' דריב"ב ס"ל כב"ש דמצוה לבערו מן העולם א"כ אין ראיה מהתם דלעולם י"ל דבשעת ביעורו שרי בהנאה להסיקו תחת תבשילו. וגם לפ"ד ה"ע שכ' דסתם בן בתירא הוא ר' יהושע בן בתירא ג"כ ליכא הוכחה פלל (לגירסת הגמרא).

אלא די"ל משום דבברייתא דמיתי בגמרא (בדמ"ח ע"א) אמר רבי הלכה כר"א. ונהרי רבי ס"ל נדאי דחב"פ אסור בהנאה כדמוכח לעיל בפ"ק (די"ג סע"א).

ומיהו ג"כ אינו מספיק. דלפירש"י דלמסקנא נמי טעמיה דר"א הקא משום דטוה"נ ממון.

ורבי גופיה ס"ל בקידושין דטוה"נ אינה ממון. וע"כ דס"ל כר"א ולא מטעמיה (וכמ"ש בש"א סי' ס"ג והובא לעיל) וא"כ ה"נ י"ל דטעמיה דר"א משום דס"ל כריה"ג דחב"פ מותר בהנאה פנ"ל.

ורבי ס"ל פְּנוּתִיהָ וְלֹא מִטְעָמֶיהָ ג"כ כַּנ"ל. וְיִשׁ לְדַחֲוֹת קֶצֶת וְאֵין לְהֶאֱרִיף: ח אָף לְכַאוּרָה י"ל בְּפִשְׁיטוֹת דל"ל הֵכָא טְעָמָא דר"א מְשׁוּם דס"ל כב"ש דְחֻמְזָא בְּכֹחַתְבָּת.

וְאֵינְהוּ ס"ל כְּרִייה"ג וְכַנ"ל. דְּזֵה אֵינוּ.

דְּמוּכָח מִדְּר"א הֵכָא דְלֹא ס"ל כב"ש דְחֻמְזָא בְּכֹחַתְבָּת. (וְאֵע"ג דר"א שְׁמוּתִי הוּא וְאֵזוּל בְּשִׁיטַת ב"ש.

הֵינּוּ מִן הַסְּתָם הֵיכָא דְלִיפָא הוֹכְחָה בְּהֶדְיָא לְהֶפֶד. אֲבָל פְּשִׁיטָא דְמַצְיָנוּ בְּהֶדְיָא בַּכ"ד דר"א פְּלִיג אַב"ש בְּכַמְהָ דִּינִים).

דְּיָדוּעַ מַה שְׁהִקְשׁוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּמִתְנִי' דְּכִיצַד מְפָרִישִׁין כּו' לְדַבְּרֵי הַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים דְּבִאִסּוּר ב"י תְּצִיטְעוּר שְׁרֵי מַה"ת א"כ יֵשׁ תַּקְנָתָא הֵכָא שְׁיִפְרִישׁ חֲלָה פְּחוֹת מְכַשְׁעוּר. וְדַחְקוּ בְּזֵה דְחֻמְזָא לֹא רְצוּ לְשַׁנּוֹת אֶת מִדְּתָם כּו' (וְע' בְּרִישׁ ס' או"ח).

וְיִוְתֵר י"ל בְּזֵה לַפּמ"ש בְּנו"ב (מ"ת חיו"ד סי' ר"א) דְּמַצְנוֹת הַפְּרָשַׁת חֲלָה יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי עֲנִינִים. דְּלְהַפְקִיעַ אִסּוּר טָבָל אִפִּי כָּל שְׁהוּ סְגִי לְפִטוּר הָעֵיטָסָה כְּמוֹ בְּתַרוּמָה.

אֲמָנָם הָעֲנִינֵי הֵב' וְהוּא לְקַיָּים מַצְנוֹת נְתִיבָה לְכַהֵן זֶה יֵשׁ לוֹ שְׁיַעוּר מַה"ת. עַכ"ד.

וְכַתֵּב ע"ז שְׁהוּא דְבָר חֲדָשׁ. וְכַאֲמַת פְּכָר קְדָמוּ בְּזֵה בַּס' תּוֹס' רִי"ד בְּקִידוּשִׁין (דנ"ח) וְהוּבָא בַּמ"מ בַּפ"ו מַה' מִתְּנוֹת עֲנִינִים ע"ש.

וּלְפ"ז י"ל הֵכָא דַּמְש"ה לֹא אָמְרוּ כָּאֵן תַּקְנָה זֶה שְׁיִפְרִישׁ חֲלָה פְּחוֹת מְכַשְׁעוּר דְּבִנְיָה הוּא מְבַטֵּל בְּיָדִים מ"ע דְּנִתְיַבַּח חֲלָה לְכַהֵן שְׁצָרִיף לִיתָן כְּשִׁיעוּר מַה"ת. אֲמָנָם בְּתַשׁוּבָה מֵאֲהָבָה הֵבִיא הַקּוֹשְׁיָא דְמִתְנִי' בְּאִנְפֵּן אַחֵר.

וְהוּא דְּכִינּוֹן דְּשִׁיעוּר הַפְּרָשַׁת חֲלָה טְמֵאָה הוּא א' מַמ"ח אִפִּי בְּעֵיסַת בַּע"ב. וְהָעֵיטָסָה שְׁלֵשִׁין בְּפִסְחָא צָרִיף שְׁתָּהָא לֹא יוֹתֵר מִשְׁיַעוּר חֲלָה דְּהֵינּוּ מ"ג בִּיצִים וְחֻמְזָא בִּיצָה.

וְא"כ שְׁיַעוּר הַחֲלָה מְעִיטָה זֶה הָיָה פְּחוֹת מְכַבִּיצָה. וְכִינּוֹן דְּר"א הוּא מְתַלְמִידֵי ב"ש וְכ"ש ס"ל דְּחֻמְזָא בְּכֹחַתְבָּת.

וְאֲמַרִּינָן בְּיוֹמָא (דע"ט ע"ב) דְּכֹחַתְבָּת הוּא יוֹתֵר מְכַבִּיצָה. וְא"כ מְמִילָא הָיָה לִיהָ שְׁיַעוּר חֲלָה הֵכָא פְּחוֹת מְכַשְׁעוּר לְעֲנִין ב"י.

(וְהוּבָא קוֹשְׁיָא זֶה ג"כ בְּתַשׁוּבַת ח"ס חַא"ח ס' קכ"ז, יַעו"ש מַה שְׁתִּירָץ). וְלְכַאוּרָה הֵנָּה י"ל שְׁמִזְזָה גּוֹפָה הָיָה הוֹכְחָה דְּר"א לֹא ס"ל כב"ש דְּחֻמְזָא בְּכֹחַתְבָּת רַק כב"ה דְּחֻמְזָא ג"כ בְּכֹחַתְבָּת.

וּמְמִילָא מְיֻנָּשׁב ג"כ קוֹשְׁיָתָנוּ דְּאֵמַאי לֹא אָמַר הַגְּמָרָא דְּבִהָא פְּלִיגֵי ר"א ור"י. דְּר"א ס"ל כב"ש דְּחֻמְזָא בְּכֹחַתְבָּת.

וּמְמִילָא ס"ל כְּרִייה"ג דַּחב"פ מוֹתֵר בְּהִנְאָה. וּמַש"ה יֵשׁ כָּאֵן טוֹה"נ לְבַעֲלִים דְּהַחֲלָה חֲזִינָא לְכַהֵן לְהַסִּיקָה תַּחַת תְּבִשְׁלוֹ אָף אַחֵר שְׁתַּתְּחֻמְזָא.

מַשָּׂא"כ לר' יְהוֹשֻׁעַ וְכַנ"ל. דְּזוּ"א דְּהָא מוּכָח מִדְּר"א ג"כ דְּלֹא ס"ל בְּהָא כב"ש דְּחֻמְזָא בְּכֹחַתְבָּת.

וע"כ דלאו בָּהָא פְּלִיגִי. ומיהו עֲדִינן אינו מְיַנְשֵׁב לְגַמְרִי.

חָדָא דְהָא הוֹכְחָה זו דר"א לָא ס"ל כב"ש דְחַמְזָא בְּכַפּוּתְתָּהּ זְהוּ רַק לְמ"ד בְּיוֹמָא דְכַכּוּתְתָּהּ יְתִירָה מְכַבֵּיצָה וְכַנ"ל. אָבֵל לְרַב זַבִּיד בְּיוֹמָא שָׁם (דע"ט סע"ב) דס"ל דְכַכּוּתְתָּהּ חֲסִירָה מְכַבֵּיצָה.

א"כ אַזְדָּא לָהּ הוֹכְחָה הַנְּ"ל וְהַדְק"ל דְנִימָא פְּלִיגְתָּהּ ר"א ור"י הִינְנוּ בְּהִכִּי דר"א ס"ל כריה"ג דחב"פ מוֹתֵר בְּהִנְאָה וְכַנ"ל. ומ"מ שְׁעֵעוּר חֲלָה לר"א הָכָא אָף דְהוּי פְּחוּת מְכַבֵּיצָה פּוֹרְתָא מ"מ הוּי יוֹתֵר מְכַכּוּתְתָּהּ וְהוּי שְׁעֵעוּר שְׁלָם לְעַנְיָן ב"י וְכַמְבֹּאֵר.

(אֵלָא דְלִזָּה הִיָּה י"ל בָּהָא דְבְּסוּגְיָן בְּפִסְחִים דמ"ח סע"א א"ל ר' יְרֵמְיָה לר"ז מִקְלָתָא דְקִשְׂיָא לָן וְאִתִּי כְּמָה שְׁנֵי בְּמֵאֵי פְּלִיגִי ר"א ור"י כו' הִינְנוּ ר' יְרֵמְיָה לְטַעֲמִיָּה הוּא דְקִאָמֵר הִכִּי. דְבִיוֹמָא (דע"ט ע"ב) אָמַר ר' יְרֵמְיָה גּוֹפִיָּה דְכַכּוּתְתָּהּ הַגְּסָה הוּי יְתִירָה מְכַבֵּיצָה.

וא"כ לפ"ז מְמִילָא מוֹכַח הָכָא דר"א לָא ס"ל כב"ש דְחַמְזָא בְּכַכּוּתְתָּהּ וְכַנ"ל. ומש"ה קִשְׂיָא לִיָּה כְּמָה שְׁנֵי בְּמֵאֵי פְּלִיגִי ר"א ור"י כו'.

פִּינּוּן דל"ל דְפְּלִיגְתִּיָּהּ אִי חַמְזָא שְׁעֵעוּרוֹ בְּכַכּוּתְתָּהּ וְכַנ"ל מִשְׁא"כ אֵלִיבָא דְרַב זַבִּיד הַנְּ"ל שְׁפִיר הִיָּה י"ל דְפְּלִיגְתִּיָּהּ דר"א ור"י הָכָא הִינְנוּ בְּסִבְרָא הַנְּ"ל). וְעוֹד דְקָל הוֹכְחָה זו הוּא רַק לפ"ד הַסּוּבְרִים דח"ש בב"י מוֹתֵר מֵה"ת.

אָבֵל לְהַסּוּבְרִים דח"ש בב"י אָסוּר מֵה"ת א"כ לִיתָא פְּלִל לְהוֹכְחָה הַנְּ"ל דְאָף אִם יִפְרִישׁ חֲלָה פְּחוּת מְכַבֵּיצָה ג"כ יְהִיָּה עוֹבֵר בְּאִסוּר ב"י מֵה"ת וְתוּ דְאָפִי לְהַסּוּבְרִים דח"ש בב"י מְדַרְבְּנָן אָסוּר מ"מ לְפִי מֵה שְׁהַעֲלִיתִי לְעֵיל (אוֹת ד) דְבְּמִשְׁנֵתָּנוּ רְצוּ לְעֵשׂוֹת תְּקִנָּה שְׁיִהְיֶה הַיְתֵר לְגַמְרִי אָף מְדַרְבְּנָן וְכָל שְׂיֵשׁ עֲדִינן אִינְהוּ אִיסוּר דְרַבְּנָן בְּדָבָר לֹא רְצוּ לוֹמַר תְּקִנָּה זו.

וא"כ בלא"ה לְהַפְרִישׁ ח"ש עֲדִינן יֵשׁ אִיסוּר ב"י דְרַבְּנָן. וְתוּ דְאָף אִם לֹא נִימָא פֶּן רַק דְדִי בְּתִקְנָה לְהַנְצִיל מְאִיסוּר תּוֹרָה ג"כ אִינוּ מְתִינְשֵׁב בְּפַנ"ל וְכִמוֹ שְׁיִבְנֹאֵר בְּסִמוּד: וּמְקוֹדֵם נְבָאֵר קָצַת בְּדִין חֲצִי שְׁעֵעוּר לְעַנְיָן ב"י אִי אָסוּר מֵה"ת.

דְּהֵאֲחֵרוּנִים הוֹכִיחוּ מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' בְּפִסְחִים (דכ"ט סע"ב) שְׁפָתְבוּ וּמְפָאֵן הוֹכִיחַ ר"י שְׁהַמְשָׁהָ חב"פ וְנִדְעָתוּ לְבַעֲרוּ אִינוּ עוֹבֵר עָלָיו בְּאוֹתָהּ שְׁהִיָּה דְאִי אָמַרְתָּ עוֹבֵר אֲפִתִּי אֲמֵאֵי מְעַל לְרִיָּה"ג הָא מִיָּד כְּשִׁיפְדָּה אוֹתוֹ הוּא שְׁלוּ וּמוֹדָה רִיָּה"ג דְשָׁלַף אִי אֲתָה רוּאָה א"ו לֹא עֹבֵר כו' עכ"ל.

וּמִזָּה הוֹכִיחַ שָׁם הַצִּל"ח וּשְׂאָר אַחֲרוּנִים דְּהַתּוֹס' ס"ל דח"ש אָסוּר בב"י מֵה"ת דאל"כ מֵאִי מוֹכִיחַ ר"י הָא יְכוּל לִיָּסֵן הַהֲקָדָשׁ לְפָדוּתוֹ לְכַמָּה אֲנָשִׁים לְכָל אֶחָד פְּחוּת מְכַזִּית כו'. וּבש"א (ס"ס פ"א) הַקְּשָׁה ע"ד הַר"י דס"ל דְּלָאוּ ב"י גל"ע נְאִין בּוּ מְלָקוּת.

וּלְעַנְיָן אִיסוּר ח"ש אָסוּר ג"כ מֵה"ת בב"י וְא"כ בְּמֵאֵי פְּלִיגִי ב"ש וּב"ה בְּרִישׁ בִּיצָה בְּשְׁעֵעוּרוֹ שְׁל חַמְזָא לְעַנְיָן ב"י כו'. וּמֵאִי נ"מ מְפְּלִיגְתִּיָּהּ (וּכְבָר פְּתַב ב"א לִיָּשֵׁב זָה בְּכַמָּה אוֹפְנִים).

וְהִנֵּה מְלַבֵּד שְׁבַפְשׁוּט אִין שׁוּם רְאָיָה פְּלִל מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' הַנְּ"ל דס"ל ח"ש אָסוּר בב"י מֵה"ת. דְּלְעוֹלָם י"ל דְּהַר"י נְמִי ס"ל דח"ש בב"י אָסוּר רַק מְדַרְבְּנָן.

ומ"מ מוכיח הר"י שפיר דמשהא תמצו ע"מ לבערו אינו עובר עליו דאל"כ אסור לפדותו מתמת ב"י ואמאי מעל. ואף לפדות פחות מכוזית מ"מ איפא אסור דרבנן.

וכבר כ' התוס' (שם ע"א ד"ה אין) דאפי' אי מדאורייתא שרי לפדותו רק מדרבנן אסור ג"כ לא מעל. דכיון דאמרו רבנן אין פודין לא שוניה מידי.

ומש"ה הוכיח הר"י דהא דשרי לפדותו אף מדרבנן היינו משום דמשהא תמצו ע"מ לבערו אף מדרבנן ליפא אסורא. וממילא לק"מ מריש ביצה דהא נ"מ טובא לענגן ב"י בין פשיעור שאסור מה"ת ובין פחות מפשיעור שאסור מדרבנן.

אף אף מלבד זה ג"כ י"ל דאין ראיה פלל מדברי התוס' לענגן דינא דח"ש אסור מה"ת לענגן ב"י. דבגוף הענגן להסוברים דח"ש בב"י מותר מה"ת.

מצינו בזה ה' סברות. ונסדרם א' לא' א' די"ל דהא דח"ש אסור מה"ת היינו רק באיסורי אכילה דומיא דכל חלב דגמרין מנייה איסור חצי שיעור משא"כ לענגן מלאכת שבת או לענגן תולש שער בנזיר י"ל דח"ש שרי מה"ת וה"ה בב"י בתמין.

כמ"ש בתשו' ח"צ סי' פ"ו. ובמל"מ רפי"ח מה"ש צידד להקפד מדברי רש"י והג"א בשבת.

ובתוספתא דביצה מוכח כהח"צ בזה. וכמ"ש המפרשים שם.

ב', דלענגן ב"י בפחות מפשיעור י"ל דהוי כמו פירורים דממילא בטלי. ולפי סברא זו י"ל דמש"ה הקא גבי חלה אף ח"ש אסור בב"י מה"ת דבזה לא אמרינן פירורין ממילא בטלי.

דהחלה יש לה חשיבות מתמת המצנה ובלא החלה כל העיסה אסורה באכילה. ול"ש בזה לומר פירורין ממילא בטלי.

ג', די"ל כמ"ש הש"א והפמ"ג דהא דח"ש אסור מה"ת משום דחזי לאיצטרופי היינו באיסורי אכילה דכששלים לשיעור כזית בכא"פ חייב ונמצא אח"כ דהך ח"ש שאכל קבר באיסורא אכל למפרע ג"כ כיון דאיהו מצטרף ומשלים לשיעור אכילה דחיובא.

אבל לענגן ב"י דאפי' אם ישלים לכשיעור אח"כ אינו עובר אלא מפאן ולהבא ולא למפרע וממילא לא שייך בזה חזי לאיצטרופי ושרי ח"ש מה"ת. עכ"ד.

ד', מ"ש ג"כ בתשו' ח"צ שם דאיסור ח"ש בכל האיסורין שאסור מה"ת היינו דוקא בעושה מעשה שמחשיבו לח"ש. אבל לענגן ב"י בתמין בפחות מפשיעור שאינו עושה מעשה אלא מניחו ואינו מבערו ולא אחשביה פלל לח"ש מש"ה שרי מה"ת.

עכ"ד.

ולפי סברא זו י"ל בקנה חב"פ או חמצו דעושה מעשה ואחשביה בזה אסור מה"ת אף בפחות מפשיעור. ולפי זה י"ל דגם הר"י בתוס' הנ"ל מודה דבמשהא חב"פ אין איסור תורה בח"ש.

רק באוכל חמץ של הקדוש דצריך לפדותו מיד ההקדוש בזה אף אם יפדה פחות מכזית
ג"כ אסור מה"ת כמו בקונה חב"פ דעושה מעשה להחשיבו וכו"ל. משא"כ במשהא
כשוא"ת.

וממילא לק"מ קושניית הש"א מהה דריש ביצה. דנ"מ טובא לעננו ב"י בין פשיעור לפחות
מפשיעור לעננו משהא חמצו וכו"ל.

ה', יש עוד סברא לומר דח"ש שרימה"ת לעננו ב"י דכיון דחב"פ אינו ברשותו של אדם
ועשאו הפתוב פאילו הוא ברשותו להתחייב עליו. א"כ י"ל שנהו דוקא למי שעובר הלוא
דב"י בפשיעור שלם.

לגבי דידיה עשאו הפתוב פאילו הוא ברשותו כיון שעבר בעצמו הלוא שאמרה תורה.
משא"כ בח"ש שמצד עצמו אינו אסור תורה רק משום דחזי לאיצטרופי וכל עוד שלא
נצטרף אינו אסור א"כ כל שאינו אסור בעצם עדיין לא עשאו הפתוב פאילו הוא
ברשותו ונשוב עדיין אינו שלו.

וממילא לא יהיה חזי לאיצטרופי אח"כ בהדי ח"ש אחרנא כיון שנה הח"ש אינו שלו
כלל. ולא ישוב אליו עוד להיות שלו ולהשלים החיוב.

והיאך נימא בזה שיהיה ח"ש אסור מה"ת משום דחזי לאיצטרופי. הא אדרבה י"ל
דמה"ט לא יהיה חזי לאיצטרופי מחמת שכל שלא נשלם השיעור שהוא האסור בעצם
עדיין לא עשאו הפתוב פאילו ברשותו כלל.

ולפי סברא זו י"ל שהר"י בתוס' פסחים ה"ל ג"כ ס"ל פן לדינא דמה"ט ח"ש בב"י
מוטר מה"ת. ומ"מ שפיר מוכיח הר"י שם שהמשהא חב"פ ע"מ לבערו אינו עובר עליו.

דאל"כ אמאי מעל לריה"ג הא מיד כשיפדה אותו הוא שלו ועובר בב"י. ול"ל בזה שיפדה
אותו פחות פחות מפשיעור.

ז"א.

דקא דחב"פ אינו ברשותו של אדם ועשאו הפתוב פאילו הוא ברשותו זהו לדין דחב"פ
אסור בהנאה ואינו ברשותו רק שעשאו הפתוב כו'. ומש"ה ח"ש שבב"י שרי מה"ת הקא
דלא חזי לאיצטרופי וכו"ל.

משא"כ אליבא דריה"ג דס"ל דחב"פ שרי בהנאה והוי ברשותו ממש לדידיה ולא שעשאו
הפתוב פאילו ברשותו. א"כ ממילא לדידיה ח"ש ג"כ אסור מה"ת בב"י דקא חזי
לאיצטרופי מאחר שהוא ברשותו.

ואם ישלים לכשיעור יעבור עליו ואסור מה"ת כמו בכל אסורים דחזי לאיצטרופי. וא"כ
אמאי אוכל חמץ של הקדוש מעל לריה"ג וע"כ מוכיח שהמשהא חמצו ע"מ לבערו אינו
עובר וא"ש.

ובהיות פן מנושב בפשיטות קושניית האחרונים במתני' דכיצד מפרישין ה"ל שיפריש
חלה פחות מכזית דליכא אסור דאורייתא משום ב"י וקקושניית התמ"א ה"ל דשיעור

חלה טמאה א' ממ"ח דהחשבון עולה דשיעור חלה הוא פחות מכפותכת ור"א מתלמידי
ב"ש דס"ל חמץ בכפותכת וכנ"ל.

והשתא ניקא ולק"מ דאדרבה פנין דר"א מתלמידי ב"ש וס"ל חמץ בכפותכת וממילא
ר"א ס"ל ג"כ כריה"ג דחב"פ מותר בהנאה (פנין דלב"ש לית להו צריכותא משום
דשאור לא חזי לאכילה, וא"כ ממילא אייתר חד לה בחמץ למידרש שלח יתא כריה"ג
וכמ"ש לעיל).

ולדידיה ח"ש בב"י אסור מה"ת כמו שביארנו. ומש"ה ליכא תקנתא לר"א שיפריש חלה
פחות מפשיעור דהא לדידיה ח"ש אסור מה"ת בב"י אף לפ"ז שוב הדק"ל קושיותנו
הנ"ל דאמאי לא אמר הגמרא פלוגתא דר"א ור"י בהכי.

דר"א דס"ל ה"כ דעובר בב"י משום דטוה"נ ממונ היינו לטעמיה דס"ל כריה"ג דחב"פ
שפרי בהנאה. וא"כ ה"ה חלה טמאה חזיא להפקה להסיקה תחת תבשילו אף אחר שתתחמץ.

ושפיר שינוי פאן טוה"נ משא"כ לר' יהושע דס"ל דחב"פ אסור בהנאה וממילא לא חזיא
מידי להפקה ואין פאן טוה"נ כלל. ואמאי לא מוקי הגמרא פן פלוגתא דר"א ור"י במתני'
וליישב קושיא זו ה"ה י"ל שמפאן ראיה לדברי הרמב"ם (פ"א מהחו"מ ה"ג) שפסק
דלוקין על לאו דב"י בקנה חב"פ או חימצו שעשה מעשה וס"ל דלאו דב"י לא חשיב
ניתק לעשה ולוקין עליו.

וכבר האריכו בזה האחרונים. מה שקשה לדעתו מהוכחת הר"י בתוס' פסחים הנ"ל
דאמאי מעל אןכל חמץ של הקדש לריה"ג הא אסור לפדותו שלא יעבור בב"י.

ומזה הוכיח הר"י דמשקא חמצו ע"מ לבערו אינו עובר עליו פנין דלאו דב"י נל"ע כו'
ולד' הרמב"ם דס"ל דלאו דב"י לא הוי נל"ע א"כ הדק"ל ובש"א תירץ לד' הרמב"ם
דס"ל דח"ש בב"י מותר מה"ת. ומש"ה חזי לפדותו פחות פחות מפשיעור.

ועדיין אין זה מספיק כ"כ. דלכאורה דברי התוס' מוכרחין כמ"ש שם (דכ"ט ע"א ד"ה
אין) דאף אי אסור לפדותו רק מדרבנן ג"כ לא מעל דכינן דאמרו רבנן אין פודין לא
שניא מידי.

ע"ש.

וכאן לענין ב"י אף דנימא דח"ש שפרי מה"ת מ"מ מדרבנן אסור ואכתי אמאי מעל. אלא
י"ל כמ"ש במ"א לד' הרמב"ם דס"ל דזה תליא בפלוגתא דתנאי.

דכבר הקשו הש"א והשעה"מ ועוד אחרונים לדברי הר"י דמשקא חמצו ע"מ לבערו
אינו עובר עליו ממתני' דכיצד מפרישין כו' דפירש"י ולהשהותה לשורפה לערב א"א
שלא תחמיץ. ולד' הר"י הנ"ל הא מצי שפיר להשהותה עד הערב כדי לשורפה.

אם לא נימא דמודה הר"י דביו"ט שא"א לשורפו אז עובר עליו אף שפדעתו לשורפו
אחר יו"ט. ולא קאמר הר"י רק במשקא ע"מ לבערו תיקף).

וע"כ י"ל דהרמב"ם לטעמיה דס"ל דתשביתו דקרא הוא ביטול בלב וכשיטת רש"י. ומש"ה ס"ל דלאו דב"י לא הוי נל"ע פנין דמשעשה שמתחיל הלאו דב"י אז ליתא לעשה פלל.

דאחר זמן איסורו לא מצי לבטלו (ועדיף יותר מלאו שקדמו עשה. דכאן העשה ול"ת הם בזמנים מחולקים.

ובעידנא דאיתא להאי ליתא להאי). משא"כ לריה"ג דס"ל דחב"פ שרי בהנאה ולדידיה הוי חמץ ברשותו של אדם ומצי לבטלו גם אחר זמן איסורו.

וא"כ עשה דתשביתו איתא פל ימי הפסח שיכול לבטלו בלבד ולדידיה הוי לאו דב"י שפיר ניתק לעשה ואין לוקין עליו (ואף דהעשה דתשביתו איתיה ג"כ מקודם בע"פ משש ולמעלה מ"מ הרמב"ם פוסק דלאו שקדמו עשה ג"כ אין לוקין עליו).

ומש"ה א"ש דלריה"ג אוכל חמץ של הקדש מעל דיכול לפדותו ע"מ לבערו וכדברי הר"י דאליבא דריה"ג הוי לאו דב"י שפיר ניתק לעשה פנ"ל. משא"כ לדידן לוקין על לאו דב"י ולא הוי נל"ע וכנ"ל.

ומעתה מיןשב ג"כ קושיותנו דאמאי לא אמר הגמרא דפלונית ר"א ור"י הוא משום דר"א ס"ל כב"ש דחמץ בככותבת וממילא סבר כריה"ג דחב"פ שרי בהנאה. ומש"ה יש בו שפיר טוה"נ דיכול הפהו להסיקה תחת תבשילו פנ"ל.

דז"א.

דקא ע"כ ר"א לא ס"ל כריה"ג רק פחכמים דחב"פ אסור בהנאה. דאי ס"ל כריה"ג א"כ הוי לאו דב"י נל"ע ושרי להשהות חמץ ע"מ לבערו וכנ"ל.

וא"כ מאי קאמר הקא פיצד מפרישין כו'. הא בפשיטות מצי להשהותה ע"מ לשוןרפה לערב.

אע"כ ס"ל פחכמים דחב"פ אסור בהנאה. וממילא לא הוי לאו דב"י נל"ע פלל.

פנין דאחר זמן איסורו לא מצי להשביתו ולבטלו וכנ"ל. ומש"ה אסור להשהות חמץ ע"מ לשוןרפו.

וכיון דמוכח דר"א ס"ל פחכמים דחב"פ אסור בהנאה. א"כ תו ל"ל בטעמיה דר"א דעובר בב"י משום טוה"נ שייקנה הפהו תחת תבשילו.

דז"א דאסור להסיקה תחת תבשילו מאחר דס"ל דחב"פ אסור בהנאה וע"כ דר"א ור"י לאו בקדי פליגי. ולק"מ.

ולפ"ז ממילא מיןשב ג"כ קושיות הת"מ והח"ס שהבאתי לעיל שיקשו דכיון דשיעור חלה טמאה א' ממ"ח אף בעיסת בעה"ב. וא"כ מעיסה של שיעור חלה הוי החלה דידיה פחות מכפיצה והוא פחות מככותבת דכותבת יתירה מכפיצה פנ"ל.

ור"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש דס"ל חמץ בככותבת וא"כ הוי פחות מכשיעור דשרי בב"י מה"ת פנ"ל. ולפי דברינו זהו ג"כ מיןשב שפיר ולק"מ.

דמאחר דמוכח דר"א ס"ל פתכמים דחב"פ אסור בהנאה ולא כריה"ג דשרי חב"פ בהנאה. דהא לריה"ג שרי להשהות חב"פ ע"מ לבערו פנ"ל.

וא"כ בפשיטות מצי הקא להשהותה עד הערב ולשנרפה ואמאי אמר ר"א ל"ת לה שם עד שתאפה. אע"כ דס"ל פתכמים דחב"פ אסור בהנאה.

ומש"ה לא הוי לאו דב"י נל"ע ואסור להשהות חמץ ע"מ לשנרפו פנ"ל. וכינן דס"ל פתכמים דריה"ג ממילא ע"כ ס"ל כב"ה דחמץ בכזית ולא כב"ש דחמץ בככותבת.

דכבר ביארנו לעיל דתכמים דריה"ג ס"ל דחב"פ אסור בהנאה ולא דרשי לה שלף יהא רק להתיר חמץ של אחרים. וחד בחמץ וחד בשאור וצריכי וסייגו פה צריכותא דאמרי ב"ה בביצה דאי כ"ר חמץ משום דחזי לאכילה.

וב"ש דלא ס"ל הך צריכותא ולמדו מזה דשאור בככותבת דאל"כ ליכתוב חמץ ולא ליבעי שאור כו'. ע"כ דב"ש ס"ל כריה"ג דחב"פ מותר בהנאה.

אבל ר"א דס"ל דחב"פ אסור בהנאה ע"כ ס"ל כב"ה דחמץ ג"כ בכזית. ומינושב קושניית האחרונים הנ"ל.

אלא דבלא"ה נמי אין מקום לקושניית האחרונים הנ"ל. לפמ"ש בצל"ח ריש ביצה (ד"ב סע"א) דהא דאמרו דר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש הוינו רק במה דסברי ב"ש לחומרא בזה לא יקיל ר"א פיון שהוא מתלמידי ב"ש.

אבל במה דסברי ב"ש לקולא שפיר י"ל דר"א ס"ל לחומרא כב"ה. וא"כ אינו מוכרח פאן לומר דר"א יספור כב"ש לקולא דחמץ בככותבת כו' ומלבד זה האמת יורה דרכו בפ"י מתני' דהקא כמ"ש לעיל (אות ד) דר"א בא לעשות תקנה שיהיה הקיטר גמור אף מדרבנן וקרי אם יפריש חלה פחות מכשיעור מ"מ הוי אסור דרבנן לכ"ע דח"ש בב"י אסור מדרבנן עכ"פ.

ולק"מ: יא והנה בדין חמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות שעובר בב"י. נחלקו הפוסקים אי באחריות פשיעה לחוד עובר בב"י או באחריות גניבה ואבידה דוקא שדעת הבה"ג דאף באחריות פשיעה עובר בב"י.

והובא ברא"ש פ"ק דפסחים סי' ד'. והר"י ס"ל דדוקא באחריות גו"א (ובתוס' שבועות דמ"ב סע"א פתב בשם הבה"ג דאינו חייב לבער אלא בקיבל אחריות דגו"א.

וע"ש בדבריהם. שמתחלה כ' דעתם דאינו זקוק לבער רק בקיבל עליו אחריות אונסין ג"כ).

ומדברי רש"י פ"ק דפסחים ד"ו ע"א גבי הא דיתד לו בית אינו זקוק לבער. ולפמ"ש שם הר"ן בדברי רש"י דמפרש הברייתא דמייירי בסתם דהמפקיד אצלו בסתם זקוק לבער דכינן שקיבלו ברשותו כמאן דק"ע אחריות דמי כמו באומר פנוס שורה לרשותי דחייב.

אבל יתד לו בית הוי כמ"ד פנוס שורה לרשותה דפטור. עכ"ד שם ולפ"ז מוכח שדעת רש"י ג"כ דבאחריות פשיעה לחוד זקוק לבער דהא באומר פנוס שורה ברשותי אינו חייב רק באחריות פשיעה ומ"מ זקוק לבער.

ואף ש'התוס' בשבועות נשם כתבו דאפי' ש"ש בתמין של עכו"ם אינו זקוק לבער משום דגבי שומרים פתיב רעהו ולא עכו"ם ונהקדש. (ולפ"ז צ"ל דמה שאמרו בפסחים ד"ה ע"ב דתמין של נכרים שקיבל עליו אחריות עובר בב"י היינו בהתנה בפירוש שמקבל עליו אחריות.

אבל מן הסתם אף בש"ש חשיב פלא קיבל אחריות) מ"מ לפירש"י דס"ל דבאחריות פשיעה לחוד זקוק לבער י"ל דאף בתמין של נכרים נמי מן הסתם זקוק לבער וס"ל דדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' שקירות דאף בעבדים וקרקעות שנתמעטו מדין שומרים מ"מ חייב בפשיעה דפושע בכלל מזיק.

וה"נ בתמין של עכו"ם בסתמא מ"מ חייב באחריות פשיעה מה"ט וממילא עובר בב"י וזקוק לבער וכ"כ בש"א סי' פ"ח. ונהרמב"ם בפ"ד מה' חו"מ ה"ג פתב לחלק רק בין קיבל אחריות ללא קיבל והשמיט ה' דיחד לו בית כו'.

והלח"מ נשם הוכיח מזה שדעת הרמב"ם ג"כ פדעת הר"ן אליבא דרש"י פנ"ל דברייטא מייירי בסתמא והפל תלוי בדין חיוב אחריות כו' ולפ"ז מוכח דעת הרמב"ם דבאחריות פשיעה לחוד חייב לבער.

(רק דמל' הרמב"ם שכ' אם ק"ע אחריות שאם אבד או נגנב כו' מבואר להפך דזקוק באחריות גו"א חייב כמש"ש. ואולי אין זה הכרע כ"כ דנהרמב"ם נקט בזה לישנא דהגמרא גבי חמירא דבני חילא דאי מיגנב או מתביד.

ופי' הרא"ש לדברי הבה"ג דאילו מיגנב או מתביד בפשיעה קאמר. וכמו כן יתפרש הרמב"ם שדרכו למינקט ל' הגמרא).

ולכאורה יש להעיר להפוסקים הסוברים דבאחריות פשיעה לחוד עוברין בב"י ומה"ט בעכו"ם שהפקיד חמצו אצל ישראל בסתם ג"כ חייב לבער משום אחריות פשיעה דחייב מסתמא דאע"פ שנתמעט מדין שומרים מ"מ פושע בכלל מזיק פנ"ל.

א"כ תקשי הקא בסוגיין דקשו בה אמוראי במאי פליגי ר"א ור"י במתני' דכיצד מפרישין כו'. והא יש לפרש פלוגתיהו בהכי.

דר' יהושע דאמר לא זהו תמין שמנזהרין עליו בב"י כו' היינו משום דהכא גבי חלה אין עליו שום חיוב אחריות ואפי' אחריות פשיעה ליכא אף דפושע בכלל מזיק מ"מ בחלה מזיק גופיה נמי פטור כדקיי"ל בחולין (ד' ק"ל ע"ב) דמזיק מתנות כהונה פטור.

ובגמרא התם פריף ממתני' דפאה בעה"ב שיהיה עובר ממקום למקום כו' ולכשיחזור לביתו ישלם ד"ר אליעזר אר"ח מדת חסידות שנו פאן. אמר רבא תנא תני ישלם ואת אמרת מדת חסידות שנו פאן.

ועוד מדר"א ליקו וליתוב כו'. הרי מבואר מכאן דר' אליעזר פליג בזה וס"ל דמזיק מתנות כהונה חייב.

א"כ י"ל במתני' דהכא דר"א לטעמיה ס"ל דעוברין בב"י על חלה טמאה שנתחמצה משום דס"ל דבחלה מזיק חייב וה"ה פושע שהוא בכלל מזיק. וכמו בתמצו של עכו"ם דמן הסתם עובר עליו הישראל בב"י אף שנתמעט מדין שומרים מ"מ פושע בכלל מזיק

דחייב וממילא עובר בב"י משום אחריות פשיעה וה"נ בתמין של חלה לר"א דעובר בב"י מה"ט.

אך לכאורה י"ל דהא דפושע הוי בכלל מזיק לפ"ד הרמב"ם וסייעתו זהו רק לענין השומר שקיבל עליו לשמור ופשע בו דאף שנתמעט מדין שומרים מ"מ פושע כה"ג בכלל מזיק וחיוב.

אבל אינש דעלמא שאינו שומר עליו פשיטא דפטור אף מפשיעה (וכמ"ש הש"ך בס"י ס"ו ס"ק קכ"ו ע"ש). והכא בעל העיסה לא קיבל עליו לשמור החלה והוי כאינש דעלמא דפטור אף מפשיעה.

מיהו יש לפקפק בזה דכיון דרמנא רמי עליו מצות נתינה שיתנה לכהן מסתמא מחוייב הוא בקיומו עד שעת נתינה לפהו. ולא דמי לאינש דעלמא בזה (ומה"ט יש סוברים דחייב אפי' באחריות אונסין עד שתבוא ליד פהו כמשי"ת בסמוך).

ושפיר י"ל בזה דפושע בכלל מזיק וכנ"ל. (ובזה הנה יש ליישב דברי הרמב"ם בפירוש המשנה בפאה שם שכתב דכשיחזור לביתו יצטרף לשלם במדת חסידות.

ולכאורה דבריו תמוהין דלמאן קאמר זה. דאי לחכמים דר"א הא מבואר בהדיא בגמרא דחולין שם דא"צ לשלם אף במדת חסידות.

ואי לר"א קאמר הא ר"א ס"ל דחייב לשלם מדינא ולא ממדת חסידות כדאמר התם תנא תני שלם ואת אמרת מדת חסידות כו'. וכן משמע נמי בירושלמי דפאה פ"ה סוף ה"ג דאמר רחב"א למדת הדין נצרכה.

וע"ש במפרשי הירושלמי. ולפי ה"ל י"ל דהרמב"ם הכריח דעתו דר"א ממדת חסידות קאמר מהו דסוגיין דלא מוקי הגמרא פלוגתיהו דר"א ור"י בהכי וכמו שהקשינו לעיל והוכיח מזה דר"א ממדת חסידות קאמר אבל מדינא מודה דמזיק מתנות פהו פטור.

וא"כ ל"ל הקא דלר"א עובר בב"י משום אחריות פשיעה דהא מדינא מזיק נמי פטור לדידיה. ואף דהגמרא בחולין פריף תנא תני שלם ואת אמרת מדת חסידות שנו כאן נעוד מדר"א ליקו וליתוב אלא מסיפא כו'.

הא מצינו בכ"ד בגמרא דלא חש לשנויי קושיא קמזייתא וכמ"ש התוס' בפ"ק דשבת ד"י ע"א ד"ה טריחיתא. ובכתובות דצ"ה ע"א ד"ה התם ובשאר דוכתין וה"נ י"ל הקא.

וגמרא דידן ס"ל בדר"א דלא כמשמעות הירושלמי ה"ל. ומינשב בזה קושית התוס' בחולין שם ד"ה תנא וכן בב"ק שם.

כן הנה י"ל ביישוב דברי הרמב"ם בפ"ה המשנה דפאה ה"ל. מיהו י"ל ג"כ בע"א.

ובש"ס דפוס ווילנא חדשים מקרוב באו הגיהו מד"ע בפ"ה הרמב"ם שם דלא יצטרף לשלם אף ממדת חסידות. ולגירסא זו קאי לדברי חכמים דר"א.

אך ידוע דאין לשבש גירסות מדעתנו). מיהו לקושטא דמילתא י"ל דבלא"ה לק"מ אמאי לא מפרש הגמרא טעמא דר"א במתני' דעוברים בב"י על החלה שנתחמצה משום דר"א לטעמיה דס"ל מזיק ג"כ חייב ופושע בכלל מזיק כנ"ל.

כַּיְנוּן דַּמ"מ ה"ל מְמוֹן שְׂאִין לוֹ תוֹבְעִין אִין לוֹמַר שְׁמִשּׁוּם זֶה יִתְחַיֵּיב בְּב"י. וְלֹא דְמִי לְשׁוֹמֵר שְׁחֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹת פְּשִׁיעָה שְׁבַעַל הַפְּקֻדוֹן יְכוּל לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּדִינֵי חַיִּיב תְּשְׁלוּמֵין דִּינְהָה בְּעַד פְּשִׁיעָתוֹ.

וְגוֹרַם לְמְמוֹן כְּזֶה הָיִי פְּמְמוֹן לְעֵינֵין ב"י. מִשְׂא"כ גְּבִי חֲלָה דְמִזִּיק אוֹ פּוֹשַׁע צָרִיף לְשִׁלְמָה רַק מְחַמַּת חַיִּיב הַמְצָנָה.

וּבְסִבָּא זֹו נִיחָא ג"כ מַה שְׁקָשָׁה לַפ"ד הַבְּרַכִּי יוֹסֵף בִּיּו"ד סִי' שְׂכ"ג בְּאַשָׁה שְׁהַפְּרִישָׁה חֲלָתָה וְהַנִּיחָתָה אֶצְלָה וּבָא הָעוֹף וְאֶכְלָה שְׁהִיא מְחַוֵּיבָת לְהַפְּרִישׁ חֲלָה פַּעַם אַחֲרָת. וְכַמ"ש הַרְמַב"ם בַּפ"ו מַה' בְּפוֹרִים דְּרֵאשִׁית הִגְזוּ חַיִּיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ דְּכַתִּיב בְּיָה נְתִיבָה.

וְכַתֵּב שָׁם הַמַּל"מ דַּע"ג דְּקִי"ל דְּמִזִּיק מִתְּנוֹת כְּהִנְיָה פְּטוֹר הֵתָם בְּמִתְּנוֹת מְבוֹרָרוֹת בְּדָבָר פְּרָטִי וְכַבֵּר נְפֻסָּד מִשְׂא"כ בְּרֵאשִׁית הִגְזוּ דָּאף שְׁנַאֲבָד יְכוּל לְהַפְּרִישׁ מִהַנְּשִׂאָר. וְלַפ"ז ה"נ בְּחֲלָה דְּכַתִּיב תְּתַנּוּ תְּרוּמָה לַה'.

וְלֹא הָיִי כְּדָבָר פְּרָטִי. מְחַוֵּיבָת לְהַפְּרִישׁ פַּעַם אַחֲרָת כְּדִין רֵאשִׁית הִגְזוּ.

עַכ"ד הַבְּר"י שָׁם. וְלַפ"ז קָשְׁיָא לְכַאוּרָה בְּמִתְּנֵי אַמַּאי אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ לֹא זֶהוּ חֲמִץ שְׁמֹנְזֶהֲרִין עָלָיו בְּב"י וְלָמָּה לֹא יַעֲבֹר עָלָיו בְּב"י מִשּׁוּם שְׁחֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ אִפִּי בְּאַחֲרֵיּוֹת אֲוֹנְסִין עַד שְׁתַּבָּא לִיד כְּהֵן לַפ"ד הַבְּר"י הַנ"ל.

וְלַפִּי דְּבָרֵינוּ נִיחָא. דְּלֹא דְמִי חַיִּיב אַחֲרֵיּוֹת שְׁמַחַמַּת חַיִּיב הַמְצָנָה לְחַיִּיב אַחֲרֵיּוֹת שְׁל תְּשְׁלוּמֵין מֵאָדָם לְחַבְרֵי שְׂיֹוצָא בְּדִינֵין דְּהָא דְּגַלִּי קָרָא לְעֵינֵין ב"י דְּגוֹרַם לְמְמוֹן כְּמְמוֹן דְּמִי.

הִינְנוּ דְּנֹקָא בְּחַיִּיב תְּשְׁלוּמֵין שְׁבִין אָדָם לְחַבְרֵי וְלֹא גוֹרַם לְמְמוֹן שְׂבָא רַק מְחַמַּת קִיּוּם הַמְצָנָה וְכַנ"ל. וּבְזֶה יֵשׁ לְבָאָר דְּבָרֵי הִירוּשָׁלַיִם בַּפ"ב דְּפִסְחִים ה"ב.

דְּאִיתָא הֵתָם אִית תַּנָּא תְּנִי לֹא יִרְאָה לָהּ שְׁלָהּ אִי אַתָּה רוּאָה אֶבְל רוּאָה אַתָּה לְגַבּוּהַ. וְאִית תַּנָּא תְּנִי אִפִּי לְגַבּוּהַ כו'.

א"ר בּוֹן בְּר חַיִּיא קוּמִי ר"ז תִּיפְתֵר בְּקַדְשִׁים שְׁהוּא חַיִּיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ וְכַר"ש. וְלְכַאוּרָה יֵשׁ לְתַמּוּהַ דְּלָמָּה צָרִיף לְאוּקְמִי כַר"ש הָא בְּחֲמִץ לְעֵינֵין ב"י רַבֵּין דְּר"ש נְמִי מוֹדוּ דְּגוֹרַם לְמְמוֹן כְּמְמוֹן דְּמִי מִשּׁוּם דְּכַתִּיב לֹא יִמְצָא כְּדֵאִיתָא בְּגַמְרָא דְּפִסְחִים (ד"ה סַע"ב) וְכַמוּ בְּחֲמִץ שְׁל נְכָרִים שְׁקִיבֵל עָלָיו הִישְׁרָאֵל אַחֲרֵיּוֹת דְּעוֹבֵר בְּב"י מַה"ת.

וְהִירוּשָׁלַיִם לֹא פְּלִיג בְּזֶה וְלָמָּה לִיה לְהִירוּשָׁלַיִם הָכָא לְאוּקְמִי כַר"ש. וְלַפִּי דְּבָרֵינוּ י"ל דְּדוֹקָא לַר"ש דַּס"ל בְּעֶלְמָא דַּהַגְל"מ כְּמְמוֹן דְּמִי בְּקַדְשִׁים שְׁחֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ ג"כ חֲשׁוּב מְמוֹנוֹ וְעוֹבֵר בְּב"י מִשְׂא"כ לְדִינָן דְּבְּעֶלְמָא קִי"ל דַּהַגְל"מ לֹא כְּמְמוֹן דְּמִי רַק בְּחֲמִץ דְּגַלִּי קָרָא דְּלֹא יִמְצָא דְּעוֹבֵר בְּב"י.

וּמוֹקְמֵינָן לִיה אַמַּאי דְּמִסְתַּבֵּר טְפִי דְּהִינְנוּ חַיִּיב אַחֲרֵיּוֹת שְׁל תְּשְׁלוּמֵין מֵאָדָם לְחַבְרֵי. מִשְׂא"כ בְּחַיִּיב אַחֲרֵיּוֹת שְׁמַחַמַּת קִיּוּם הַמְצָנָה אִינוּ עוֹבֵר עָלָיו בְּב"י כְּנ"ל וַא"ש: יב וְהִנְהַ מְהָה יְרוּשָׁלַיִם לְכַאוּרָה יֵשׁ רְאָיָה לְשִׁיטַת רַש"י דְּטַעַמָּא דַּר"א הָכָא דְּעוֹבֵר בְּב"י עַל חֲלָה טְמֵאָה הוּא מִשּׁוּם דַּס"ל טוה"נ מְמוֹן.

ולא משום הואיל ואי בעי מיתשיל עליה דבדבר שאינו שלו לא אמרינן הואיל לכ"ע. דלשיטת הרי"ף והתוס' והרא"ש הנ"ל דטעמא דר"א הכא דעובר בב"י הוא משום הואיל וא"ב מיתשיל עליה.

תיקשי אמאי לא משגי הירושלמי הכא רומינא דהנה ברייתות דההוה ברייתא דתנא אההוה רואה של גבוה מייגרי בהקדש שפא לנד גינזבר דלא מצוי מיתשיל עליה. וההוה ברייתא דתנא אפי' לגבוה מייגרי בהקדש שלא בא לנד גינזבר שיכול לישאל עליו.

ומש"ה עובר בב"י משום הואיל וא"ב מיתשיל עליה (וכמ"ש התוס' בפסחים דמ"ו ע"ב ד"ה הואיל. מיהו לאידך תירוץ דהתוס' דשאני הנהו כו' אע"ג דא"ב מיתשיל עליה תשכח הפתוב של גבוה כו'.

לפ"ז הנה ניחא הכא. ומ"מ אינו מיושב לגמרי).

או איכא לשנויי דשתי הברייתות מייגרו בהקדש שלא בא לנד גינזבר. ונדא כר"א דאית ליה הוה הואיל.

ואידך ברייתא כר' יהושע דלית ליה הואיל. מיהו בזה י"ל דכבר הבאתי לעיל דר"א ס"ל דאין שאלה בהקדש רק דמ"מ יש שאלה בחלה וכנ"ל.

וא"כ ליכא לאוקמי הברייתא דאסור לראות של גבוה כר"א דעובר בב"י משום הואיל וא"ב מיתשיל עליה. דז"א דהא ר"א ס"ל דאין שאלה בהקדש כלל.

ויותר מזה נראה כמ"ש לעיל (פסוף אות ה') לחלק בין חלה להקדש עפ"י דברי המחנה אפרים שהוכיח מדברי הרמב"ם דנדרי הקדש אין נותרין בחרטה בעלמא רק צריכין פתח דוקא וממילא לא הוי בידו לישאל עליו דשפא לא ימצא פתח לנדרו.

משא"כ בתרומה וחלה פיון דס"ס יפריש אחרת ממילא יכול לישאל עליו ע"י חרטה לחוד והוי שפיר בידו לישאל עליו ומש"ה אמרינן בזה הואיל וא"ב מיתשיל ועובר עליו בב"י. וא"ש הכא דברי הירושלמי לשיטת הרי"ף וסיעתו.

ובלא"ה בסברת התוס' לחלק בין שפא לנד הגינזבר כו' יש להאריך בזה. ושאין ד"ז מוספם ויבואר אי"ה במ"א.

ועוד יש כמה הערות בסוגיא זו. ולאפס פנאי לא נפניתי כעת להאריך יותר: סימן מה א פסחים דף פ"ח ע"ב.

מתני'.

האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח כו'. הנה מבואר בגמרא ריש פ"ב דקידושין דמ"ע דשחיטת הפסח שיכול לקיים ע"י שליח הוא משום דגלי קרא דשלוהו כמותו ובתוס' שם (ריש דף מ"ב) הוכיחו ממתני' דהכא דמצוי משוי שליח אף היכא דלית ליה שותפות בגויה דהא קתני במתני' ויאמר אם גדי אמר לי רבי גדי שלו וטלה שלי כו' משמע שאין לו שותפות עם רבו ואפ"ה שוחט הפסח עבור רבו אלמא דמצוי משוי שליח אף היכא דלית ליה שותפות בגויה.

עכ"ד התוס' שם. ויש לבאר דהא מתני' דהאומר לעבדו מיירי בעבד פנעני מדפריד עליה בגמ' אהא דאמר טלה שלי הא מה שקנה עבד קנה רבו.

וימוכח מזה דבעבד פנעני מיירי (ויכמו בכל דוכתא דתני עבדו סתמא דהיינו עבד פנעני). וא"כ היא שוחט את הפסח עבור רבו מדין שליחות והא אין שליחות לעבד.

אלא דהא לק"מ דבמילתא דאיתא בדנפשיה יש שליחות לעבד וכדאיתא בגיטין (דכ"ג רע"ב) דאר"א אר"י אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין.

מתקיף לה ר"א טעמא במילתא דליתיה הא במילתא דאיתיה פשר כו' אמרי דבי ר' ינאי לא מה אתם בני ברית אף שלוחכם ב"ב. ומבואר מזה דעבד נעשה שליח במילתא דאיתא בדנפשיה וא"כ לענין שחיטת הפסח שפיר עבד נעשה שליח משום דאיתא בדנפשיה במצות הפסח.

פדתנן הכא דאומר טלה שלי. ואף דלקמן (דצ"א ע"ב) פליגי תנאי אי נשים בראשון חובה או רשות.

וממילא דה"ה דפליגי נמי בעבדים אי חייבין בפסח. דהא גמרינן עבד מאשה בגז"ש דלה לה לכל מילי.

(וכן מפנרש ג"כ בתוס' ביבמות דף ע' ע"ב סד"ה אלמא. דבהה פלוגתא תליא ג"כ אם עבדים חייבים בפסח).

מ"מ י"ל דאף למ"ד דעבד אינו חייב בפסח מ"מ פיון דמצי לאכול הפסח (וגלי קרא דעושין אותו טפילה כמו באשה שם) מש"ה מיקרי לענין זה איתא בדנפשיה. וכמו בעפ"ם ונכרי לענין תרומה דחשיב ליה הגמ' איתא בדנפשיה (כדאיתא בגיטין שם ובקידושין דמ"א סע"ב).

אף שהם אין חייבין בתרומה רק שאם תרמו תרומתן תרומה וה"ה בעבד לענין שחיטת הפסח דחשיב בזה איתא בדנפשיה ושפיר נעשה שליח לשחיטת הפסח. (וואף שחיטת קדשים גופה פשיה ג"כ בעבדים פדתנן ברפ"ג דזבחים).

רק דאפתי קשה על ר' אלעזר דמתקיף לה על ר' יוחנן בגיטין שם טעמא במילתא דליתיה הא במילתא דאיתיה פשר כו'. מאי טעמא לאו משום דכתיב גם אתם מה אתם ישראל כו'.

וקשה דלמאי דס"ל לר"א באתקפתא דאין עבד נעשה שליח כלל אף במילתא דאיתא בדנפשיה. א"כ תיקשי ליה ממשנה מפנרשת פאן דעבד נעשה שליח לרבו בשחיטת הפסח משום דאיתא בדנפשיה וכנ"ל.

מיהו הא נמי לק"מ דאף לר"א דס"ל דאין שליחות לעבד כלל. היינו לגבי אחרים.

אבל לגבי רבו הא קיי"ל דיד עבד פנד רבו וכדאיתא בב"מ (דצ"ו סע"א) לענין שאלה בבבבליים דפשיט ליה רבא לרב עיליש התם דאף למ"ד דשלוחו אינו פמותו לענין זה מ"מ באומר לעבדו צא והשאל עם פרתתי חשיב שאלה בבבבליים משום דיד עבד פנד רבו.

וכן קיי"ל בטוש"ע חו"מ סי' שמ"ו ס"ו ע"ש. וא"כ ה"נ י"ל לר"א בגיטין דעבד אינו נעשה שליח פלל אף במילתא דאיתא בדנפשיה.

מ"מ עבדו שלו שאני דיד עבד פיד רבו והוי פמותו לענן שחיתת הפסח ג"כ. אלא דלפ"ז הדק"ל ע"ד התוספות דקידושין הנ"ל שפירשו בגמרא שם דל"ל דאה"נ דהיכא דלית ליה שותפות בגויה לא מצי משוי שליח דהא תנן בפסחים האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח כו'.

והשתא מה הוכחה היא זו. דילמא עבדו שאני דיד עבד פיד רבו אבל שלוחו לא מהני היכא דלית ליה שותפות בגויה.

וכמו לענן שאלה בבבליים דשלוחו אינו פמותו ועבדו פמותו. ושוב מצאתי בשעה"מ פ"ב מהל' ק"פ שהקשה פן ע"ד התוס' דקידושין הנ"ל.

ונדחק לתרץ דהתוספות ס"ל דמתני' דהאומר לעבדו סתמא מיירי בין בעבד עברי ובין בעבד פנעני. ובע"ע הוא מטעם שליחות ושפיר הוכיחו התוס'.

והא דפריה עלה בגמ' דמה שקנה עבד קנה רבו היינו משום דבעבד פנעני נמי מיירי. עכ"ד.

ודבריו דחוקים. דסתם עבד ששנינו במשנתנו בכ"מ הוא עבד פנעני.

(וע' בגמ' דחגיגה ד"ד סע"א דפריה הגמ' וליתני עבדים סתמא. וע' בנקה"כ פ"ד סי' א').

ואף שי"ל דהיכא דתני עבדים בהדי נשים אז מיירי בעבד פנעני שהוא דומיא דאשה. מ"מ חזינן בכ"ד דאף היכא דתני עבד לחודיה ג"כ מסתמא מיירי בעבד פנעני).

ואף שמציינו נגד זה בכ"מ (דצ"ט ע"א) דמפרש שמואל התם מתני' דשולח פיד עבדו בעבד עברי. (ורב מפרש שם ג"כ בעבד פנעני) ועוד מציינו בתמורה (דף ל' ע"א) אמר שמואל בר"י לעולם עבדי וכי קתני בע"ע.

ושם מוכח דרק בע"ע מיירי ולא בעבד פנעני ע"ש. מ"מ לא מציינו פנה שיהיה הכרח לפרש עבדו האמור במתני' שיהיה כולל שניהם דנקא ע"ע וע"כ ולהוכיח מכל חד דין חדש בפ"ע.

זהו דוחק עצום ול"נ לפרש פן: ב ולכאורה נראה ליישב בפשיטות, דהתוס' בקידושין הנ"ל ס"ל פדעת הראב"ד שהובא בש"מ בכ"מ שם שהשיג על הרי"ף שם שהוכיח מהך דרבא דפשיט ליה לרב עיליש דיד עבד פיד רבו דמי מפלל דשליח אחר לא הוי כבבליים לענן הפרת נדרים ג"כ וכו' יאשיהו והראב"ד דחה דבריו דרבא אפילו לר' יונתן פשיט ליה דעבד דליתיה בכל המצות ולענן נדרים נמי לא הוי פמותו אפ"ה לענן ממונא יד עבד פיד רבו דמי אבל שליח י"ל דהוי פמותו לכל מילי.

ומבואר מדבריו דהא דיד עבד פיד רבו דמי לא שיהי רק לענן ממונא דלענן זכות וחוב שבמזון הוי ידו פידו אבל לענן איסורא לא מהני פלל הא דידו פידו ושליחות ממש פנעני.

וְנִרְאָה שֶׁהַתּוֹסֵס בְּקִדְדוּשֵׁינָם שֶׁנֶּמְצְאוּ ס"ל הֵכִי וְשִׁפִּיר הוֹכִיחוּ מִמֵּתְנֵי דְהָאוֹמֵר לְעִבְדוֹ דְשְׁלוּחוֹ כְּמוֹתוֹ אַף בְּלִית לִיה שְׁוֹתְפוֹת בְּגוּיָהּ. דל"ל דְעִבְדוֹ שְׁאֵנִי מִשׁוּם דִּינָד עֶבֶד כִּינָד רַבּוּ, דז"א דְלַעֲנִין מ"ע דְשְׁחִיטָת הַפֶּסַח לֹא מְהַנִּי כָּלֵל הָא דְהָעֶבֶד יָדוּ כִּינָדוּ (וְכִמּוֹ לְעֲנִין אִיסוּרָא כַּנ"ל).

וּע"כ שֶׁהוּא מְטַעַם שְׁלִיחוֹת מִמֶּשׁ רַק שְׁעֶבֶד כְּנַעֲנִי ג"כ נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ בְּשְׁחִיטַת הַפֶּסַח כְּמוֹ אַחַר כֵּינָן דְהָנִי מִלְתָּא דְאִיתָא בְּדִנְפִישָׁיה וְכַנ"ל. (וְקִצְתָּ מוֹכַח כֵּן דְלַעֲנִין שְׁחִיטַת הַפֶּסַח לֹא מְהַנִּי כָּלֵל הָא דִּינָד עֶבֶד כִּינָד רַבּוּ רַק מִתּוֹרַת שְׁלִיחוֹת מִמֶּשׁ וְכַנ"ל).

שְׁהָרֵי בַב"מ (דָּף י' ע"א) אָמְרִינָן ג"כ דִּינָד פּוֹעֵל כִּינָד רַבּוּ. וּמְבֹאֵר בְּפוֹסְקִים דְפּוֹעֵל דְמֵי לְעֶבֶד דִּינָד עֶבֶד כִּינָד רַבּוּ.

וּלפ"ז תִּיקָשִׁי בְּהָא דְבֵרַפ"ב דְקִדְדוּשֵׁינָם דִּילְיָף דְשְׁלוּחוֹ כְּמוֹתוֹ מְקָרָא דְוִשְׁחָטוּ אֹתוֹ כִּל קָהֵל עֲדַת יִשְׂרָאֵל וְכִי כָּל הַקָּהֵל שׁוֹחֲטִין וְהֵלֵא אֵין שׁוֹחֵט אֶלְא אֶחָד אֶלְא מִכָּאן שְׁשְׁלוּחוֹ שְׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ.

וְהַשְׁתָּא דִּילְמָא לְעוֹלָם שְׁלוּחוֹ אֵינּוּ כְּמוֹתוֹ רַק שְׁבִשְׁחִיטַת הַפֶּסַח יְהִיָּה הָאֶחָד הַשׁוֹחֵט נְשַׁכֵּר לְפוֹעֵל לְמִלְאָכַת הַשְׁחִיטָה לְכָל יִשְׂרָאֵל וְנָד פּוֹעֵל כִּינָד רַבּוּ דְמֵי. אֶלְא וְדָאֵי דְלַעֲנִין מ"ע דְשְׁחִיטַת הַפֶּסַח לֹא מְהַנִּי כָּלֵל הָא דִּינָדוּ כִּינָדוּ וְהַנִּי רַק מִתּוֹרַת שְׁלִיחוֹת מִמֶּשׁ כְּמוֹ שְׁלִיחַ דְעֶלְמָא וְכַנ"ל).

וְכֵן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כְּדַעַת הָרֵאָב"ד מְגַמְרָא דְמִנְחוֹת (דצ"ג ע"ב) ת"ר יָדוּ וְלֹא יָד עִבְדוֹ יָדוּ וְלֹא יָד שְׁלוּחוֹ כו' צְרִיכָא דְאֵי כְּתִב רַחֲמֵנָא חַד ה"א לְמַעוֹטֵי עֶבֶד דְלֹא בֵּר מְצוֹת הוּא כו'. וְהַשְׁתָּא לְמָה לֹא אָמַר הַגַּמ' נְמִי סְבָרָא לְהַפְּךָ דְאֶפִּילוּ אִם נִמְעַט יָד שְׁלוּחוֹ מ"מ לֹא יִדְעָנָא לְמַעַט יָד עִבְדוֹ דְעֶדִיף טְפֵי דִינָד עֶבֶד כִּינָד רַבּוּ דְמֵי.

אֶלְא מִשׁוּם דְלַעֲנִין מְצוֹת וְאִיסוּרִים לֹא שְׁיִיף כָּלֵל הָא סְבָרָא דִּינָד עֶבֶד כִּינָד רַבּוּ דְלִיתָא רַק לְעֲנִין מְמוֹנָא וְכַנ"ל. (וּבְשִׁבוּעוֹת דל"ה ע"א שְׁלַח כִּינָד עִבְדוֹ כו' ת"ל אִם לֹא יִגִּיד כו' אִם לֹא יִגִּיד כו').

מִשְׁמַע דְמִמְעֻטִּין שְׁלִיחַ וְעֶבֶד מְחַד קָרָא. אַף בְּרַמְבַּ"ם פ"ט מֵהֵל' שְׁבוּעוֹת ה"ו מְבֹאֵר דְהַעֲדִים חֲיִיבִין בְּשִׁבוּעַת הָעֲדוּת ע"י שְׁלוּחוֹ.

וְלֹא הִנְפִיר דְאֵינּוּ חֲיִיב אֶלְא בְּבֵרָא בְּהַרְשָׁאָה. וְכִדְאָמְרוּ בְּשִׁבוּעוֹת (דל"ג ע"ב).

וְלִכְאוּרָה הָיָה י"ל דְהַרְמַב"ם הָנִי קָשְׁיָא לִיה מְהָא דְבַב"ק (דָּף ע' ע"א) דְבִבְבֵרָא בְּהַרְשָׁאָה גּוֹפִיָּה אָמְרוּ דְשְׁלוּחָא שְׁוֹנִיָּהּ. וְכִמּוֹ שְׁעֲמָדוּ בְּזֵה הַתּוֹסֵס בְּשִׁבוּעוֹת שָׁם.

וְתִירוּצָם לֹא נִיחָא לִיה. רַק הוּא מְפָרֵשׁ בְּגַמ' דְלֹא נִתְמַעַט אֶלְא עִבְדוֹ.

אֲבָל שְׁלוּחוֹ כְּמוֹתוֹ. וְהָא דְאָמְרוּ שָׁם בְּבֵרָא בְּהַרְשָׁאָה הִינּוּ דְשְׁלוּחָא שְׁוֹנִיָּהּ מִשָּׂא"כ בְּאַחַר כְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן מְנָה לְפִלוּנֵי כו'.

וּמִיָּהוּ יוֹתֵר י"ל שְׁהַרְמַב"ם מְחַלֵּק בֵּין אִם עֲשָׂאוּ שְׁלִיחַ רַק לְהַשְׁבִּיעַ אֶת הָעֲדִים דְלֹא מְהַנִּי וּבֵין אִם עֲשָׂאוּ שְׁלִיחַ לְגַבּוֹת הַמָּמוֹן דְקָאֵי בְּחִרְיָקָהּ. וְלְעוֹלָם שְׁלִיחַ וְעֶבֶד שְׁוִין בַּד"ז.

וּמְצֵאתִי פְעִין זֶה בְּלַח"מ (פ"ז מְהֻלְכוֹת שְׁבוּעוֹת ה"ו). (וְרֵאִיתִי בְּמִרְאֵה הַפְּנִים עַל הַיְרוּשָׁלַּיִם בַּפ"ד דְּשְׁבוּעוֹת שְׁמִפְרֵשׁ בְּמִתְנֵי דְלֹא מִיַּעַט פֶּאֶן רַק עֲבָדוֹ דְּוָקְא אֲבָל ע"י שְׁלוּחוֹ יִשְׂרָאֵל יְכוּל לְהַשְׁבִּיעַ הָעֵדִים.

וְזִהוּ כַּמ"ש בְּתַחֲלִילָה בְּכָאֵן. מִיְהוּ יוֹתֵר נִרְאָה לְפָרֵשׁ כַּמ"ש פֶּה וְכַדְעַת הַלַּח"מ.

וּבְתוֹס' ר"ע אֵיגְר עַל הַמְשָׁנִיּוֹת בְּשְׁבוּעוֹת לֹא הִרְגִישׁ בַּכ"ז). וְכֵן מִשְׁמַע ג"כ לְדַעַת הַפּוֹסְקִים הַסּוֹבְרִים בַּאֲה"ע (סִימָן קמ"א סל"א) דְּעֵבֶד פְּסוּל לְהִיּוֹת שְׁלִיחַ הוֹלְכָה בְּגִט ג"כ וְכַדְעַת רַש"י וְהַתּוֹס' וְהָרֵא"ש בַּסַּפ"ב דְּגִיטִין שָׁם.

וּמִשְׁמַע וְדַאי דְּפְסוּל אַף לְהוֹלִיף גִּט לְאִשְׁתּוֹ רַבּוּ מִיַּד רַבּוּ מְדַלָּא חִילְקוּ בְּדָבָר. (וְגַם מִמָּה שֶׁהִקְשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת וְהָרֵא"ש שָׁם דַּכ"ג רַע"ב דְּלִיתְנֵי בְּמִתְנֵי עֵבֶד וְכַש"כ נְכָרִי ע"ש.

(וְהִיא הוֹכַחַת רַב אֲמִי שָׁם בַּגמ'). וְאִם אֵיתָא דְּלֹאֲשֵׁת רַבּוּ יְכוּל לְהוֹלִיף גִּט מִיַּד רַבּוּ.

א"כ הַמ"ל דַּמְש"ה לֹא קָתְנֵי בְּמִתְנֵי עֵבֶד מִשּׁוּם דְּלֹא פְּסִיקָא לִיהָ). דְּאַף דִּינָד עֵבֶד פִּינָד רַבּוּ מ"מ לֹא מְהַנִּי זֶה בְּגִט דְּלַעֲנִין אִיסוּרָא לֹא שְׁיִיף פְּלִל הָא דִּיזְדוּ פִּיזְדוּ רַק לַעֲנִין מְמוּנָא וְכַנ"ל וְכַדְעַת הָרֵאָב"ד וְכַד' הַתּוֹס' פַּנ"ל: ג אֲלֵא דַּלְפ"ז הַדַּק"ל מָה שֶׁהִקְשִׁינוּ לַעֲיִל לַר"א דַּמְתְּקִיף לֵה עַל ר' יוֹחָנָן בְּגִיטִין שָׁם.

וּס"ל דְּאִין שְׁלִיחוֹת לְעֵבֶד אַף בְּמִילְתָּא דְּאִיתָא בְּדַנְפְּשִׁיָּה. א"כ תִּיקְשִׁי לִיהָ מִמִּתְנֵי דְּפְסָחִים דְּהָאוּמֵר לְעֵבֶדוֹ צָא וְשַׁחוּט עָלֵי אֵת הַפְּסַח.

וְהָא אִין שְׁלִיחוֹת לְעֵבֶד לְדִידִיהָ. וּמִשּׁוּם דִּינָד עֵבֶד פִּינָד רַבּוּ זֶה לֹא מְהַנִּי פְּלִל לַעֲנִין מ"ע דְּשַׁחֲיִטַּת הַפְּסַח.

דְּזִה לֹא שְׁיִיף רַק לַעֲנִין מְמוּנָא וְכַנ"ל. וְלִכְאוּרָה הָיָה י"ל דַּר' אֲלַעְזָר הָיָה מְפָרֵשׁ בְּמִתְנֵי דְּפְסָחִים הָאוּמֵר לְעֵבֶדוֹ דְּמִיָּרִי בְּעֵבֶד עֲבָרִי.

וְכַמוֹ דְּמְפָרֵשׁ שְׁמוּאֵל בְּמִתְנֵי דְּשׁוֹלַח פִּינָד עֲבָדוֹ בַּב"מ (דַּצ"ט הַנ"ל) דְּמִיָּרִי בְּעֵבֶד עֲבָרִי. וְדוֹחַק קֶצֶת.

אַף בְּלֹא"ה קִשְׁיָא לַר' אֲלַעְזָר טוּבָא מִמִּתְנֵי מְפֻרְשֵׁת פ"ג דְּתַרוּמוֹת מְשֻׁנָּה ד' דְּאִם הִרְשָׁה עֲבָדוֹ וְשַׁפְּחָתוֹ לְתַרוּם תַּרוּמָתוֹ תַּרוּמָה. וְהֵתָם ע"כ בְּעֵבֶד כְּנַעֲנֵי מִיָּרִי.

דַּל"ל בְּעֵבֶדוֹ וְשַׁפְּחָתוֹ הָעֲבָרִים דְּשַׁפְּחָה עֲבָרִית גְּדוּלָּה לֹא מִשַׁפְּחָתָהּ לֵה פְּלִל. וְכַדְאִיתָא בַּב"מ (דִּי"ב ע"ב) וּבְגִיטִין (דַּס"ד ע"ב) דְּפָרִיף הַגְּמָרָא הָאִי שַׁפְּחָה ה"ד אִי דְּאִתְיָא שְׁתִּי שְׁעָרוֹת מֵאִי בְּעִיָּא גְּבִיָּה.

וְאִם הִיא קִטְנָה הָא אִין שְׁלִיחוֹת לְקִטְנָה וְקִטְנָים אִין תַּרוּמָתוֹ תַּרוּמָה. וְע"כ דְּמִיָּרִי מִתְנֵי בְּעֵבֶדוֹ וְשַׁפְּחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים.

וְר' אֲלַעְזָר הָא ס"ל הֵתָם דְּשְׁלִיחוֹת עֵבֶד לֹא מְהַנִּי לַעֲנִין תַּרוּמָה ג"כ ע"ש. וְתִיקְשִׁי לִיהָ מִתְנֵי.

וְע"כ צ"ל דַּר' אֲלַעְזָר בְּאַתְקַפְתִּיהָ עַל ר' יוֹחָנָן הָנָה פְּלִיג נְמִי בְּהָא וְהוּהוּ ס"ל דְּהָיָה סְבָרָא דִּינָד עֵבֶד פִּינָד רַבּוּ מְהַנִּי נְמִי לַעֲנִין מְצוֹת וְאִיסוּרִין ג"כ. וְלֹא קִי"ל כְּוִנְתִּיהָ גַם בְּזִהָ.

וּכְמוֹ שֶׁהוֹכְחָנוּ לְעֵיל. וְעַכְפֿ לְפִי סִבְרַת ר"א אֵין לְהַקְשׁוֹת עָלָיו מִמְשָׁנָה דְּפִסְחִים וְלֹא מִמְשָׁנָה דְּתְרוּמוֹת הַגָּ"ל.

וּבְזֶה יֵשׁ לִינִשְׁבֿ קוֹשְׁיַת הַמְהַרְשֿ"א בְּתוֹס' קִידוּשִׁין שֶׁם שֶׁהַקְשׁוֹ עַל הַגְּמָרָא בְּקִידוּשִׁין בְּרִישׁ הַסּוּגְיָא דְשְׁלִיחוֹת דְּמִינִיתִי הֵתָם דְּיֵשׁ שְׁלִיחוֹת בְּקִדְוָשִׁים מִמְתְּנִי דְחַבּוּרָה שְׁאָבַד פְּסָחָה כו'.

וְאַמַּאי לָא מִינִיתִי הַגַּמ' מִהֵךְ מִתְנִי דְהָאוּמֵר לְעַבְדוֹ כו' שֶׁהִיא מְקוּדָמַת בְּמִשְׁנָה בְּמִסְכַּת פְּסָחִים וּמוּכַח מִינָהּ דְיֵשׁ שְׁלִיחוֹת אַף בְּלִית לֵיהּ שְׁוִתְפוֹת בְּגוּוֹה וּמִשָּׂא"כ מִמְתְּנִי דְחַבּוּרָה שְׁאָבַד פְּסָחָה לֹא מוּכַח זֶה.

וּלְפִי הַגָּ"ל י"ל דְהַגְמ' בְּרִישׁ הַסּוּגְיָא שֶׁם בְּעֵי לְאוּכוּחֵי לַכ"ע מִמְתְּנִי דְיֵשׁ שְׁלִיחוֹת בְּקִדְוָשִׁים. וּמִמְתְּנִיתִין דְהָאוּמֵר לְעַבְדוֹ כו' אֲלִיבָא דְר"א לָא מוּכַח פְּלִל מְהַכָּא דְשְׁלוּחוֹתוֹ כְּמוֹתוֹ דִּי"ל דְעַבְדוֹ שְׁאֵנִי דִיז עֶבֶד פִּיז רַבּוֹ וְהֵךְ סִבְרָא מְהֵנִי אַף לְעַנְנֵן שְׁחִיטַת הַפִּסַּח לְר"א כַּנ"ל.

וּמִשָּׂא"ה מִינִיתִי הַגְּמָרָא מִמְתְּנִי דְחַבּוּרָה שְׁאָבַד פְּסָחָה כו'. וּמ"מ לְדִינֵן שְׁפִיר מוּכַח מִמְתְּנִי דְהָאוּמֵר לְעַבְדוֹ דְשְׁלוּחוֹתוֹ אַף בְּלִית לֵיהּ שְׁוִתְפוֹת בְּגוּוֹה.

וְכַנ"ל: ד וְהֵנָּה בְּסִפְרָא מְחַנְנָה אֲפָרִים בְּהַלְכוֹת שְׁלוּחִין (ס' י"א) כְּתַב שֶׁם בְּמִי שְׁרוּצָה לְעֵשׂוֹת מַעֲקָה ע"י אֲנָשֵׁן נְכָרֵי יְכוּל לְבַרְךְ עָלָיו דֹּא ע"פ דְאֵין שְׁלִיחוֹת לְנְכָרִים מ"מ פּוֹעֵל שְׁאֵנִי דִיזוּ פִיז בַּעַה"ב וְה"ט דְשְׁכִירוֹת לְיוֹמִיָּה מִמְכָּר הוּא וְה"ל כְּעַבְד פְּנַעֲנִי דְאֲמָרִינֵן יז עֶבֶד פִּיז רַבּוֹ כו'.

עַכ"ד הַמְחַנְנָה אֲפָרִים. וְלִיתָא לְדַבְרֵיו לַפ"ד הַרְאָב"ד שֶׁהִבְאִיתִי לְעֵיל וְהוֹכְחָתִי שְׁכ"ד הַתּוֹסְפוֹת ג"כ דִיז עֶבֶד פִּיז רַבּוֹ לָא מְהֵנִי רַק לְעַנְנֵן מְמוֹן מִשָּׂא"כ לְעַנְנֵן קִיּוּם מְצוּהָ לָא מְהֵנִי מִיָּדֵי.

א"כ כָּאֵן אֵין לוֹ לְבַרְךְ פְּשְׁעוּשָׁה הַמְצוּהָ ע"י פּוֹעֵל נְכָרֵי. (זוּלַת אִם נִימָא בְּסִבְרַת הַפ"ח דְּכָל מִיָּדֵי שָׂא"צ שְׁלִיחוֹת מִמֶּשׁ וְיְכוּל לְעֵשׂוֹתוֹ שְׁלֹא מִדְּעַת בַּעַה"ב יְכוּל לְבַרְךְ עָלָיו ג"כ ע"ש).

וְרֵאִיתִי בְּשַׁעַה"מ בְּרִישׁ הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת שֶׁהוֹכִיחַ דְאֵין שְׁלִיחוֹת לְנְכָרִים אַף בְּפוֹעֵל ג"כ וְלֹא אֲמָרִינֵן דִיזוּ פִיז בַּעַה"ב. מִגַּמ' דַּב"ק (ד"נ ע"א) דְּפָרִיף הֵתָם בּוֹר שֶׁל שְׁנֵי שְׁוִתְפוֹתֵין הֵיכִי מִשְׁפַּחַת לֵהּ אִי דְשׁוּוֹ שְׁלִיחַ הָא קִי"ל אֵין שְׁלִיחַ לְדַבְרַ עֲבִירָה.

וְכַתַּב שֶׁם בְּחִידוּשֵׁי הַרְשֵׁב"א דְלִיכָא לְמִימֵר דְשׁוּוֹ שְׁלִיחַ נְכָרֵי דְאֵין שְׁלִיחוֹת לְעַפּוֹ"ם כו'. וְאִם נִימָא דֹּא ע"ג דְאֵין שְׁלִיחוֹת לְנְכָרֵי מ"מ פּוֹעֵל שְׁאֵנִי דִיזוּ פִיז בַּעַה"ב א"כ מִשְׁפַּחַת לֵהּ הֵכָא בּוֹר שֶׁל שְׁנֵי שְׁוִתְפוֹתֵין כְּשֶׁשְׁכָּרוֹ פּוֹעֵל נְכָרֵי דִיזוּ פִיז בַּעַה"ב.

אַלָּא מוּכַח דְלֹא שְׁנָא. עַכ"ד הַשַּׁעַה"מ שֶׁם.

וְלְכַאוּרָה הִיא רְאִיָּה אֲלִימָתָא. אַף יֵשׁ לְדַחוֹת רְאִיָּתוֹ מַד' הַגַּמ' דַּב"ק שֶׁם.

דְּהֵנָּה בְּהָא דְקִי"ל דֹּא שְׁלַד"ע אִם זֶה שְׁיִיף אַף בְּנְכָרֵי (הֵיכָא שֶׁהַנְּכָרֵי מְצַד עֲצָמוֹ יֵשׁ לוֹ שְׁלִיחוֹת). לְכַאוּרָה נְרָאָה דְזֶה תְּלִיָּא בְּפִלּוּגְמָא דְרַב סָמָא וְרַבִּינָא בַּב"מ (ד' י' ע"ב).

דְּלַרְבִּינָא דְאָמַר דְּלֹא אָמְרִינּוּ אַשְׁלַד"ע אֱלָא הֵיכָא דְהוּי הַשְּׁלִיחַ בְּרַ חַיּוּבָא א"כ בְּנִכְרִי
דְּלֹאוּ בְּרַ חַיּוּבָא הוּא ל"ל אַשְׁלַד"ע. מִשָּׂא"כ לְרַב סְמָא דַס"ל דְהֵיכָא אָמְרִינּוּ אַשְׁלַד"ע פֻּל
הֵיכָא דָאִי בְּעֵי עֵבִיד וְאִי בְּעֵי לֹא עֵבִיד וְלֹא תִלְיָא בְּבֵר חַיּוּבָא מִמִּילָא לְדִידִיָּה בְּנִכְרִי נְמִי
שְׁיָיָה אַשְׁלַד"ע מַה"ט.

וְכֹן מְבֹנָאָר מְדַבְּרִי הַשְּׁ"ף בִּיּו"ד (סִי' ק"ס ס"ק כ"ב) ע"ש. אָף הַמַּל"מ בְּפ"ה מְהֻלְכּוֹת
מְלִנְהָ וְלִנְהָ הִי"ד חוֹלֵק וְס"ל דְאָף לְרַב סְמָא דַס"ל דְכָל הֵיכָא דָאִי בְּעֵי עֵבִיד כּו' אָמְרִינּוּ
אַשְׁלַד"ע אָף שְׁאִין הַשְּׁלִיחַ בְּרַ חַיּוּבָא וְכִמּוּ בְכֹהֵן שְׁאָמַר לְיִשְׂרָאֵל קַדְשׁ לִי גְרוּשָׁה מ"מ
הַשְּׁלִיחַ יוֹדֵעַ שְׁהַמְשַׁלַּח מְוֹנָהָר בְּזָה וְסוּבֵר הַמְשַׁלַּח שְׁלֹא יַעֲשֶׂה הַשְּׁלִיחַ שְׁלִיחוּתוֹ דְדַבְּרִי
הֶרַב וְדַבְּרִי הַתְּלַמִּיד דְבְּרִי מִי שׁוֹמְעִין וּמַש"ה אַשְׁלַד"ע.

אַבְל בְּנִכְרִי דְלֹא שְׁיָיָה ה"ט שְׁאִינּוּ יוֹדֵעַ שְׁהִישְׂרָאֵל מְוֹנָהָר ע"ז ה"ז דּוֹמָה לְחֻצָר דְבַע"כ
מוֹתֵיב בִּיָּה וְלֹא אָמְרִינּוּ בִּיָּה אַשְׁלַד"ע. עַכ"ד הַמַּל"מ.

וְנִרְאָה דְאֶשְׁתַּמְטִיָּה לְהַמַּל"מ דְבְּרִי הַתּוֹס' בְּרִישׁ שְׁבוּעוֹת (ד"ג ע"א ד"ה וְעַל) שְׁהוֹכִיחוּ
שָׁם הַתּוֹס' דְאֶפִּילוּ ר"א מְחַיֵּיב הֵיכָא דְנִיָּקָף בְּרַ חַיּוּבָא אַע"ג דְמַקִּיף לֹאוּ בְּרַ חַיּוּבָא. מְדָלָא
קְאָמַר בְּב"מ שָׁם דְאִיָּכָא בִּינִיָּהוּ (בֵּין רַבִּינָא וְרַב סְמָא) דְאָמַר לְנִכְרִי אַקִּיף לִי גְדוּל.

(וְהֵינּוּ דְלְרַב סְמָא בְּנִכְרִי נְמִי שְׁיָיָה אַשְׁלַד"ע. מִשָּׂא"כ לְרַבִּינָא).

הַרִי דַפְּשִׁיטָא לְהוּ לְהַתּוֹס' דְלְרַב סְמָא אָף בְּנִכְרִי נְמִי אָמְרִינּוּ אַשְׁלַד"ע. וְכַד' הַשְּׁ"ף וְלֹא
פְדַעַת הַמַּל"מ הַנְּ"ל.

(אַלָּא דַצ"ל בַּד' הַתּוֹס' שְׁהַקְשׁוּ דַהַל"ל דְאִיָּכָא בִּינִיָּהוּ דְאָמַר לְנִכְרִי אַקִּיף לִי גְדוּל. וְאִינּוּ
מוֹבֵן פְּלִל דְהֵיאָף ה"מ לְמִימַר הַף א"ב הַתּוֹס'.

הָא אָף לְמַ"ד דְבְּנִכְרִי לֹא שְׁיָיָה לּוֹמַר אַשְׁלַד"ע מ"מ הָא בְּלֹא"ה אִין שְׁלִיחוּת לְנִכְרִי.
וְלְכַאוּרָה הִנְהָ י"ל מְזָה רְאִיָּה לְדַבְּרִי הַמְחַנְהָ אֶפְרִים הַנְּ"ל דְבַפּוֹעֵל נִכְרִי הוּי יְדוּ פִידוּ.

וּלְפ"ז הִנְהָ מְצִי גַמ' לְמִימַר הָכָא א"ב בֵּין רַבִּינָא לְרַב סְמָא יִשְׂרָאֵל שְׁשֹׁכֵר פּוֹעֵל נִכְרִי
לְהַקִּיף לְחַבְרִי דְבְּזָה יְהִיָּה חַיֵּיב לְרַבִּינָא בֵּינּוּ דְבְּנִכְרִי לֹא אָמְרִינּוּ אַשְׁלַד"ע פְּנ"ל. אָף
רְאִיָּתִי בְּנִתִיבוֹת הַמְשַׁפֵּט בְּסִימָן קַפ"ב שְׁפִירֵשׁ בְּדַעַת הַתּוֹס' פָּאן בַע"א וְאִכְמ"ל).

וְעַכ"פ זָה מוֹכַח בְּבִירוֹר מְדַבְּרִי הַתּוֹסְפוֹת בְּשְׁבוּעוֹת דְלְרַב סְמָא אָמְרִינּוּ אָף בְּנִכְרִי
אַשְׁלַד"ע וְדִלָּא כַהַמַּל"מ הַנְּ"ל. וּמַעַתָּה מִיּוֹשֵׁב קוֹשְׁיָת הַשְּׁעָה"מ ע"ד הַמְחַנְהָ אֶפְרִים
הַנְּ"ל.

דַס"ל דְבַפּוֹעֵל נִכְרִי אָמְרִינּוּ דִידוּ פִידוּ בַע"ב. דַא"כ מַאי פְּרִיָּה הַגְמָרָא בְּב"ק בּוֹר שָׁל
שְׁנֵי שְׁוֹתְפִין הֵיכִי מְשַׁפְּחַת לָהּ.

וְלֹא מְשַׁנֵּי לָהּ בְכַה"ג כְּשִׁשְׁכְּרוּ פּוֹעֵל נִכְרִי דְהוּי יְדוּ פִידוּ וּמְשׁוּם אַשְׁלַד"ע לִיכָא בְּנִכְרִי.
דְזָה אִינּוּ.

דָאִי הִנְהָ מְשַׁנֵּי הֵכִי אַפְתִי תִקְשִי הַנִּיחָא לְרַבִּינָא אֱלָא לְרַב סְמָא מַאי אִיָּכָא לְמִימַר דְלִידִיָּה
הָא בְּנִכְרִי נְמִי אָמְרִינּוּ אַשְׁלַד"ע פְּנ"ל. (וּמַכְש"כ דַא"ש טְפִי לְפ"ד הַשְּׁ"ף ר"ס קַפ"ב דַס"ל
דְקִי"ל לְהַלְכָה כְּרַב סְמָא.

והגמרא בב"ק נשם בעי לשנויי אף אליבא דהלכתא פרב סמא). ובזה נדאי מודה המתנה
אפרים דלענן אשד"ע לא מהני אף פועל ג"כ וכדמוכח בכמה דוכתי.

(והשעה"מ גופיה נמי הבין פן בד' המחנ"א הג"ל. דאל"כ הנה לו להקשות עליו בפשיטות
מגמרא דב"ק הג"ל.

דאמאי לא מוקי בור של שני שותפין פשעו פועל ישראל. וע"כ דלענן אשד"ע לא
מהני פועל אף להמח"א הג"ל).

ויש להביא ראיה לד' המח"א הג"ל דכפועל נכרי יש שליחות מדברי התוס' בריש תמורה
(ד"ב סע"ב) שפתבו שם וז"ל דע"כ אם ישראל מתפיסה צריף שיאמר נכרי כל הרוצה
להמיר יבא וימיר ואם הנכרי עצמו אינו עושה תמורה היאך אפשר לעשות שליח.

עכ"ל התוס'. ולכאורה דבריהם תמוהין דהיאך תליא זה מה שהנכרי אינו עושה שליח
משום שבעצמו אינו עושה תמורה.

והא בלא"ה אין שליחות לנכרי. אף במידי דאיתיה בדנפשיה.

ואף אנן לדידהו נמי אין שליחות כדאמרינן בב"מ (דף ע"א סע"ב). ולד' המח"א ניקח,
דהתוס' נקטו ה"ט להשמיענו דאף בפועל ובשכר דבכה"ג יש שליחות אף בנכרי מ"מ
לענן תמורה אינו יכול לעשות שליח אף בכה"ג כיון שבעצמו אינו עושה תמורה.

(רק דלכאורה לפ"ז תיקשי ממ"ש התוס' בגיטין (דכ"ג ע"א ד"ה נכרי) דהגמרא המ"ל
התם משום דאין שליחות לעכו"ם. והא איכא נ"מ לדינא בשליח בשכר ויש לו דין פועל.

ומ"מ בגט לא מהני משום דלאו בר היתרא הוא. וי"ל דהתוס' התם עדיפא קמשנו).

ואמנם פבר ביארנו לעיל דאף אם נימא לדינא סברת המח"א הג"ל דכפועל עכו"ם יש
שליחות משום דידו פידו מ"מ כ"ז לענן ממון ולא לענן מצות ואיסורין. וכד' הראב"ד
דהתוס' לענן יד עבד פיד רבו וכנ"ל.

ואין לברך פשעושה מעקה ע"י פועל נכרי (אם לא דנימא פסברת הפר"ח הג"ל). ואין
להאריך: ה אף צריף לבאר לפי דעת הראב"ד הג"ל דס"ל דהא דיד עבד פיד רבו הוא
רק לענן ממונא אבל לענן מצות ואיסורים לא מהני זה פלל ובעינן שליחות ממש
דלכאורה יש להביא ע"ז סתירה מה"ת.

ומראש צורים נראה שהרי אמרו שקיים אאע"ה כל התורה פולה עד שלא ניתנה
(כדאיתא בשילתי קידושין וביומא דכ"ח ע"ב). ומעתה היאך שלח אאע"ה את עבדו
אליעזר להשיא את רבקה ליצחק ולקדשה בשבילו.

והא אין שליחות לעבד בגיטין וקידושין ומצאתי בספר המקנה בק"א לאהע"ז (בסימן
ל"ה ס"ה) שהקשה פן ותיגרז דעבדו דידיה שאני דיד עבד פיד רבו, והוא לא ראה דברי
הראב"ד הג"ל דיד עבד פיד רבו לא מהני רק לענן ממון כנ"ל.

וא"כ הדק"ל. (ואין לומר דקידושין דמי לממון דהאיש קונה.

דז"א.

דפשיטא דעיקר קודושין הוי בכלל מילתא דאיסורא). ואף שמוגוף הכתובים שבתורה לא קשיא כלל.

דקה י"ל דאליעזר לא קודשה לרבקה כלל עד שהביאה ליצחק. אבל הא איתא במסכת פלה מניין לברכת חתנים מן התורה שנאמר ויברכו את רבקה.

ובתוס' בפ"ק דכתובות (ד"ז ע"ב ד"ה שנאמר) למדו מזה לדינא שיש לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת ע"י שליח שהרי אליעזר שליח הנה. וכ"פ בש"ע אה"ע ר"ס ל"ד.

ואף דמסקי שם התוס' דאסמכתא הוא ופשיטה דקרא לא איירי בברכת אירוסין. מ"מ מוכח מזה שהנה המעשה דאליעזר קודשה שם לרבקה קודם שהביאה ליצחק, דאל"כ לא שייך להסמיך כלל על קרא זה אם איתא שלא הנה שם קודושין כלל (וגם הא בב"ח באה"ע בסי' ל"ד מבואר שדעת הפוסקים דהוי דרשא גמורה מקרא דרבקה ולא אסמכתא ע"ש).

וכן מהא דיליף הגמרא בכתובות (דנ"ז ע"ב) דנותנין לבתולה י"ב חודש משתבעה הפעל אחר הקודושין) ויליף לה ג"כ מקרא דרבקה דכתיב ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים כו'.

מפאן מוכח ג"כ שאליעזר קודשה לרבקה שמה בבית אביה. והדק"ל לפ"ד הראב"ד הנ"ל היא הנה יכול לקדשה והא אין, שליחות לעבד וכנ"ל.

אלא דהך מילתא י"ל דתליא בפלוגתא שנבוכו בו הראשונים והאחרונים, אם אאע"ה אחר שנימול וקיים כל התורה פולה אם פבר יצא מפלל ב"נ ודינו פישראל לכל דבר, או שהנה להם עדיין דין ב"נ עד מ"ת, וכמו שהאריך בזה בפרישת דרכים והפאים אחריו.

והנה אם נימא פדעת האומרים דעדיין הנה לו לאברהם דין ב"נ וגם נימא פדעת המ"ב שהובא במג"א (סי' תמ"ח ס"ק ד') ובש"ך חו"מ (סי' רמ"ג סק"ה) דס"ל דאע"ג דאין שליחות לעפ"ם ה"מ עפ"ם לישראל או לישראל לעפ"ם אבל עפ"ם לעפ"ם עושה שליח.

א"כ לפ"ז שפיר נעשה אליעזר שליח לאברהם מאחר שהנה אז דין ב"נ לשניהם וב"נ נעשה שליח לחבירו. וכעין זה פתב בספר פנים יפות על הא דאיתא במכילתא פ' בא על פסוק כל מלאכה לא יעשה בהם כו' ולא יעשה נכרי מלאכתך דר"י.

והרמב"ן פתב שהיא אסמכתא דאמירה לנכרי שבות. ובספ"י שם פתב דכיון שפרשה זו נאמרה להם פשיטאו ממצרים קודם מ"ת ואז הנה לישראל דין ב"נ ונכרי לנכרי נעשה שליח ואסור מה"ת כו'.

עכ"ד.

(ומ"ש שם משום דבנכרי דלאו בר חיובא הוא לא שייך לומר אשולד"ע. הנה זהו לרבינא משא"כ לרב סמא וכנ"ל.

אבל פאן א"צ לזה כלל. דבפשיטות נראה דבב"נ יש שליח לד"ע ג"כ.

וכן מפורש במ"ר פ' נח דבז' מצנות ב"נ מתחייב ג"כ כפשוטה ע"י שליח. והובא בתנאים כסי' ל"ב).

וכן מתרצים בזה קושיות העולם בקולין (די"א ע"א) דיליף הגמ' דאזלינן פתר רנפא מפסח דאמר רחמנא ועצם לא תשפרו בו וניחוש שמה ניקב קרום של מוח כו'. ומקשים דהא איפא לברורי ע"י שיאמר לנכרי לשפרר העצם ואמירה לנכרי שרי מה"ת ומירין.

ג"כ דילפינן מפסח מצרים דאז הנה להם דין ב"נ ונכרי לנכרי יש שליחות ואסור מה"ת כו'. אלא דכל זה הוא להסוברים דעד מ"ת הנה להם דין ב"נ.

אבל רוב הגדולים הסכימו דאע"ה פבר יצא מפלל ב"נ והנה דינו פישראל לכל דבר. וא"כ הדק"ל היאך נעשה אליעזר עבד אברהם שליח לקידושין.

וגם בעיקר דברי המ"ב הנ"ל דס"ל דנכרי לנכרי יש שליחות חלקו עליו האחרונים. (וגם דלקאורה קשה להסוברים דישראל עד שעת מ"ת הנה להם דין ב"נ.

א"כ היאך יליף הגמרא שליחות בקדשים מקרא דושחטו אנתו כל קהל ישראל דכתיב גבי פסח. והא קרא בפסח מצרים פתיב ואז הנה להם עדיין דין ב"נ שאין לו שליחות כלל.

ואף להמ"ב דנכרי לנכרי יש שליחות. מ"מ קשה דבהדיא מוכח ברפ"ב דקידושין דלישראל ילפינן מהכא שליחות ולא לנכרי.

ונה מוכח מהצריכותא דעביד התם לכל קראי דשליחות ע"ש. ואפשר לומר דבכל מצנה שנצטוו ישראל קודם מ"ת באותה מצנה הנה להם דין ישראל גמור ואכמ"ל).

ובלא"ה נמי לא נראה כלל לומר דאליעזר נעשה שליח לקידושין מחמת שהנה להם דין ב"נ אהד לחבירו דאין זה שייכות לקידושין דליתא בב"נ. אמנם י"ל באופן אחר.

דאף שאע"ה קיים כל התורה והנה דינו פישראל גמור. מ"מ בזה לא שייך לומר שהנה לו ליהנה ג"כ שלא הנה שליחות הקידושין ע"י עבד.

מאחר דקיי"ל דהשתא נמי הוי עבד שפיר שליח במילתא דאיתא בדנפשיה. רק דבגיטין וקידושין אין העבד נעשה שליח לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין.

ונהו השתא לדין שניתנה לנו התורה ואנו מצוונים ותייבין בתורת גיטין וקידושין והעבד אינו בכלל חיוב זה מן התורה. אבל אז קודם מ"ת שהאבות גופיהו נמי לא היו מצוונים ועושים ומעצמם קיימו את התורה עד שלא ניתנה.

וא"כ כל שהעבד ג"כ מעצמו נוהג פן ומקיים ג"כ כל התורה ואף תורת גיטין וקידושין נהרי הוא בתורת גיטין וקידושין כמותם. ולמה לא יוכל להעשות שליח קידושין ג"כ.

(וכעין מ"ש במ"ב סי' צ"ו סברתו דנכרי לנכרי נעשה שליח משום דמקרא ילפינן גם אתם דומיא דאתם ונהרי פאן השליח דומה למשלח כו' ולענין הך דאמרן י"ל דכ"ע מודו בזה). וראיה לסברא זו.

מהא דאמרין בקולין (דצ"א ע"א) וטבוח טבח פרע להם בית השחיטה. (ולפמ"ש התוס' שם בתירוץ קמ"א (בד"ה כמ"ד) היו צריכין דוקא שחיטה ממש).

והשתא מה אהני יוסף בנה במה שצוה לפרוע להם ביה"ש ושיראו אחיו שנשחטה. הא
המה היו סבורין שפולן מצריים ושחיתת נכרי פסולה (וגם השבטים קיימו כל התורה
פידוע).

א"ו דכיון דפסול שחיתת נכרי הוא משום שאינו בר זביחה. ונה שנייה רק לדין השתא
שאנו מצוים על השחיתה והנכרי אינו בכלל זה.

משא"כ קודם מ"ת שפולם לא היו מצוים ועושי המצות מעצמן ממילא כל שנשחט
פהלכתו הנה פשר לדידהו. ומה שנייה לפסול הנכרי משום שאינו בר זביחה כיון שהם
עצמן ג"כ אינם מצוים בזה.

וה"נ י"ל פן לענין שליחות העבד בקידושין. ולק"מ: ו ועוד י"ל בנה באופן אחר.

לפמ"ש בפדר"א ס"פ ט"ז שאחר שאליעזר גמל חסד עם יצחק בנישואיו הוציאו אברהם
לחרות כו'. ולכאורה קשה דכיון שאאע"ה קיים כל התורה כולה היאך שיקרר את עבדו
וקא קי"ל דכל המשחרר את עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבדו (ור"א גופיה ס"ל
לעולם בהם תעבדו חובה, בגיטין דל"ח ע"ב).

מיהו לפ"ד הרמב"ן בגיטין וכ"כ שם הר"ן בשם י"מ דעשה דלעולם בהם תעבדו היינו
רק שלא ישחררו בחנם אבל בנותן לו את דמיו וכה"ג שרי. לפ"ז י"ל הקא דאמר דאחר
שאליעזר גמל חסד עם יצחק (באמונת לבבו ובהשתדלותו) והנה נחשב לאברהם שקיבל
ממנו טובה כמו נותן לו דמיו ושרי לשחררו.

אבל דעת התוספות בכ"ד דהמשחרר עבדו עובר בעשה אפילו נותן לו דמיו. א"כ קשיא
הקא.

וכן קשה לפמ"ש המהרש"א ביבמות (דף ק' ע"ב) דהגר נשתחרר כשנשא אברהם
היאך הנה רשאי לשחררה. מיהו בלא"ה הקשה שם המהרש"א דהיאך נשא אברהם
להגר שהיא מצרית ראשונה שעתידה תורה לאסור ותירץ המהרש"א דאע"ה לא קיים
את כל התורה עד שנימול.

וא"כ לפ"ז לא קשיא ג"כ ממה ששיחרר את הגר שהיה קודם שנימול. ומ"מ קשיא
מיעקב שנשא השפחות וג"כ נשתחררו ע"ש במהרש"א.

וגם המהרש"א גופיה הביא דברי הרא"ם דס"ל שגם קודם שנימול אברהם קיים כל
התורה. וכ"כ כמה גדולים.

(ומה שלא מל א"ע קודם שנצטוה היינו כמ"ש הרא"ם משום דאם הנה מל מקודם
שנצטוה לא הנה אפשר לו לקיים אט"כ מצוה זו להיות מצווה ועושה. או משום דקודם
שנצטוה לא הנה רשאי לחבול בעצמו.)

או משום דדרשינו המול ימול דאינו פשר למול אלא מי שמצווה על המילה. ולא הנה
מהני מילתו מקודם).

וקושית המהרש"א היא נשא אברהם את הגר שהיא מצרית ראשונה. י"ל ע"פ דעת הרמב"ם וכמבואר בהקדמה בכ"מ (פט"ו מהא"ב ה"ב) דאיסור עשה דמצרי ואדומי ג"כ ליכא איסור עשה מדאורייתא בביאה בלא קידושין.

וי"ל דאברהם נשא את הגר לשפחה בלא קידושין וטפי הנה יש להקשות מיוסף שנשא את אסנת שהיא ג"כ מצרית והוא נשאה בקידושין ובכתובה. (וכדפירש"י בפ' ויחי שיוסף הראה ליעקב שטר אירוסין ושטר פתובה) ויוסף ג"כ קיים התורה כידוע.

(מיהו ראיתי בפדר"א פל"ח דאסנת לא היתה כלל בת פוטיפרע רק בת דינה וגדלה אצל פוטיפרע כבת. לפ"ז לק"מ וא"ש).

וכ"מ בשילהי מס' סופרים. אף ממימרא דריב"ל במ"ר פרשת וישב פ' פ"ה מבואר דאסנת היתה בת פוטיפרע ממש וע"ש במ"כ וכ"מ ג"כ במ"ר ר"פ מקץ ע"ש.

וא"כ קשיא). אמנם י"ל משום דיוסף הנה במצרים ולא הנה אפשו לו לקיים מצות פו"ר בע"א.

ובכה"ג מ"ע דפו"ר דוחה לאיסור עשה דמצרית, דעשה התמור דוחה לעשה הקל בכל ענין, (וכמבואר בפסחים בתוס' דנ"ט ע"א ודף פ"ח רע"ב. וש"ד).

וכן י"ל באברהם שנשא את הגר דעדיין לא היו לו בנים ומ"ע דפו"ר דוחה לעשה דמצרית. (וי"ל דנשאה בקידושין שפיר.

וכ"מ במדרש). ואין להקשות שהיה יכול לישא אחרת שאינה מצרית.

וכ"מ שאתה יכול לקיים שניהם כו'. דהא לק"מ.

חדא שלא היה מוצא אז אשה הגונה וראויה לו וגם הא היה להם טעם וכוננה מיוחדת שנשא את הגר דוקא וכמו שאמרה שרה בוא אל שפחתי אולי אבנה ממנה ומלבד זה י"ל דהא דקיי"ל דכ"מ שאתה יכול לקיים שניהם מוטב, היינו לדין שאנו מוזהרים משניהם ג"כ.

אבל אז קודם מ"ת שפכל המצות לא היה מצונוה כלל. רק שקיים מעצמו כמי שאינו מצונוה ועושה.

אבל במצות פו"ר כבר היה מצונוה ועומד בחיוב מ"ע גמור. דהא דאמרי' בסנהדרין (דנ"ט ע"ב) דפו"ר לישאל נאמרה ולא לבני נח היינו מסיני ולהלן כדפירש"י שם.

אבל קודם מ"ת היה ב"נ מצונוה על פו"ר. וכ"כ המל"מ בפ"י מהלכות מלכים ופירש בזה דברי התוס' ריש חגיגה (ד"ב ע"ב סד"ה לא תהו) שכתבו שם התוס' דפו"ר אפולוהו ב"נ פתיב, ומינשב קושית המהרש"א שם.

וכיון דאברהם היה מצונוה על מ"ע דפו"ר. משא"כ בשאר מצות.

א"כ פשיטא דמ"ע זו דפו"ר שמצונוה עליה דוחה בכל ענין לשאר איסור שאינו מצונוה עליו כלל. והשתא דאתינא להכי יש ליישב בזה ג"כ מה ששיחרר את הגר ע"י נישואים דנשתחררה ממילא וכדעת המהרש"א הנ"ל.

די"ל ג"כ משום מ"ע דפו"ר שדוחה לעשה דשיקרוור עבדים כמבואר במשנה דגיטין ובתוס' בכמה דוכתי. ואף דהקא הנה צריף לדחות שני איסורים.

איסור עשה דשיקרוור עבדים ואיסור מצרית ראשונה. מ"מ י"ל דהה"מ מ"ע דפו"ר שנוצטנה עליה וסגיב במצנה זו דוחה אף לתרי איסורי שאינו מצנוה עליהם פלל רק שעתידה תורה לאסור.

(ואם לא שיקרר את הגר ג"כ יש עוד איסור שפחה לישראל מלבד איסור מצרית ראשונה כו'). ואין להקשות למ"ד קטורה זו הגר ונהרי אז כשנשא את קטורה כבר קנים פו"ר שהנה לו בת ג"כ כדדרשו מקרא דבכל.

דז"א.

דמבואר במ"ר פ' ס"א דר"י דאמר קטורה זו הגר אמר שם בהדיא דע"פ הדיבור התיזרה ע"ש. (וכדמשני הגמ' בכמה דוכתי ע"פ הדיבור שאני).

ור' נחמיה במדרש שם י"ל דאזיל לטעמיה דר"נ גופיה ס"ל במ"ר פ' נ"ט שלא הנה לו בת לאברהם כו': ונחזר לדברינו לבאר מ"ש בפדר"א הנ"ל ששיקרר אברהם את אליעזר עבדו אחר נישואי יצחק ורבקה, דקשה היא הנה רשאי לשקררו וכנ"ל.

די"ל דממילא נשתחרר אז אליעזר אחר שקנים שליחותו בקידושי רבקה ליצחק. מאחר שאברהם שלחו בשליחות קידושין וקיי"ל דהעבד אינו נעשה שליח בגיטין וקידושין.

א"כ זה לא גרע מהניח לו רבו תפילין או שאמר לו לקרות בס"ת ג' פסוקים וכה"ג דקיי"ל שיצא לחירות. והתוס' בגיטין (דף מ' ע"א ד"ה פשרבו) כתבו דאע"ג דעבד נמי שרי להניח תפילין מ"מ כיון שעבדים אין רגילין בתפילין אמרינן דאי לאו דשקררו לא הנה מנח ליה.

וא"כ ה"ה וכש"כ כששלחו רבו בשליחות קידושין (שהעבד א"א לו פלל שליחות זו) דנדאי י"ל דאי לאו שדעתו לשקררו אז בעת חלות הקידושין כשמקנים שליחותו דנדאי לא הנה עושהו שליח לקדש לו אשה.

רק דקיי"ל בהניח לו רבו תפילין או שאמר לו לקרות ג"פ בס"ת דיצא לחירות וכופין את רבו לכתוב גט שחרור. (כדאיתא ברמב"ם ובטוש"ע יו"ד סי' רס"ז סעיף ע').

וה"נ אליעזר שכבר יצא לחירות בשעת מעשה הקידושין שקנים שליחותו ואח"כ כתב לו אברהם גט שחרור. וז"ש בפדר"א שאח"כ הוציאו לחירות.

דאף שמעת הקידושין נשתחרר מ"מ הנה עדיין מעוכב גט שחרור ועדיין שם עבד עליו כמבואר בקרא. ומעתה אין להקשות דהיא שיקררו אברהם לאליעזר (או שממילא נשתחרר ע"י מעשיו כנ"ל).

דכבר הוכחנו לעיל דהנה מותר להם לשחרר עבדים משום מצות פו"ר. וה"נ לא הנה אפטר להם בשליח אחר שלא האמינו לאחר כי אם לאליעזר ולא הנה אפטר לעשות מצנה זו ע"י אחרים.

וכאן מצא אברהם מקום לשחרר לאליעזר בְּהִיטֵר גְּמוּר בְּאֵנְפֵן זֶה שְׁמִמִּילָא יְהִי מְשֻׁחָרֵר
אח"כ בעת הקידושין פנ"ל. ואין להקשות דהיא שִׁחְרָרוּ אַבְרָהָם כְּדִי שְׂיִקְנִים יִצְחָק
פו"ר וה"ל חטא כְּדִי שְׂיִזְנֶה חֲבִירָה.

דז"א דהא אברהם פתב לו שטר מתנה ליצחק על כל אשר לו (וכדפירש"י ע"פ וכל טוב
אֲדוֹנָיו בְּיָדוֹ וע"פ ויטן לו את כל אשר לו כו'. והוא מהמדרש).

וממילא אף העבד בכלל וכיון שיצחק הסכים על השליחות ועי"ז נשתחרר ג"כ והוא
גופיה קנים מצות פו"ר עי"ז. (ועיקר הקידושין ג"כ הנה עי"ז שהסכים יצחק למעשה
אביו אברהם בשעת השליחות וכמ"ש בש"ע אה"ע סי' ל"ה ס"ה דכשקאב הרצה
הדברים לפני הבן כו' ושמק הבן ה"ז מקודשת.

ולא משום שאברהם הנה שלוחו של יצחק בזה מקודם. דא"כ תיקשי להסוברים דאין
שליח ראשון עושה שליח שני בקידושין והובא שם ברמ"א בס"ו).

ולפ"ז מיושב שפיר דעת הרמב"ד הנ"ל דיד עבד כיד רבו לא מהני רק לענגן ממונא ולא
לענגן איסורא ושליחותו של אליעזר הינו משום שבשעת הקידושין כבר הנה משוחרר
וכנ"ל.

ואדרבה לפ"ז מפאן ראיה להרמב"ד דאי נימא דמטעם דיד עבד כיד רבו מהני לענגן
שליחות קידושין ג"כ. א"כ הדק"ל היא שִׁחְרָרוּ אַבְרָהָם אֶת אֱלִיעֶזֶר עֲבָדוֹ בְּחֻמֵּי מֵאָחֵר
דבלא"ה הוי שפיר שליח לקידושין אף בהיותו עבד וכנ"ל: סימן מו א שם במתני' שחט
גדי וטלה יאכל מן הראשון.

בגמרא פריה והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד ומשני מתני' במלה ומלכה כו'.
ופירש"י במלה ומלכה שאין מקפידין אם גדיים או טלאים הילכה אין פאן דין ברירה
דמרונייהו ניחא להו לפיכה יאכלו מן הראשון עכ"ל.

וע' בתוס'. אבל הרמב"ם ברפ"ג מהל' ק"פ פתב הטעם בזה דמלה ומלכה יאכלו מן
הראשון משום שלום מלכות והתוי"ט העיר בזה (דמשום שלום מלכות לא הוי מתירים
איסור דאורייתא.

והא דאמרינן בגיטין דנ"ו ע"א סבור רבנן לקרוביה משום ש"מ כו' יש לחלק בזה
כדמחלק הגמ' בברכות דל"ב סע"ב א"ר יוסף לא שנו כו'). די"ל דהא דקיי"ל בדאורייתא
אין ברירה זה גופיה חומרת חכמים להחמיר בשל תורה אבל מדאורייתא יש ברירה
ומש"ה הקילו פאן משום שלום מלכות.

או י"ל דלעולם מדאורייתא אין ברירה והכא כל הנמנה על פסחו ע"ד רבנן הוא נמנה
כו', עכ"ד התוי"ט. ודבריו דחוקים.

אף י"ל בזה דהרמב"ם לשיטתו הוי פאן רק איסור דרבנן ומש"ה משום שלום מלכות
הקילו. דהנה ידוע מה שנקלקו בפירושא דמילתא בהא דאין ברירה אם זהו בתורת ספק
אם הוברר הדבר למפרע.

או דפירושא דאין ברירה הינו בתורת ודאי דלא אמרינן ברירה. (וע' בתוס' גיטין דע"ג
ע"ב ד"ה תנא מ"ש שם על פירש"י.

ושם דמ"ז ע"ב ד"ה טבל. ובתוס' עירובין סוף דף ל"ז).

ואנו קיי"ל דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה. ויש מהפוסקים שכתבו בהדיא הטעם משום דהא דאין ברירה הוי ספיקא וממילא ספיקא דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא.

וכן מוכח מדברי הרמב"ם בפ"ג מהל' גירושין ה"ד שפסק באומר לבלקל פתוב גט לאיזו שארצה אגרש וכתב לו ע"ד פן וגירש בו אחת מהן ה"ז ספק מגורשת. וביאר דבריו הר"ן בפ"ג דגיטין דלחומרא אמרינן אין ברירה אבל לא לקולא וה"ז ספק גירושין וכ"כ הכ"מ שם.

וכ"כ הה"מ בפ"ח מהל' גירושין ה"ד בדעת הרמב"ם דאין ברירה ספיקא הוא. (וע' ברמב"ם בפ"ד מהל' סוטה הי"א ובפי"ב מהל' נזקי ממון ה"ז. ע"ש).

ובזה מיושב ג"כ קושיות הק"ע בפירוש הירושלמי בגיטין על הרמב"ם סוף פ"ח מהל' פלים שכתב הרמב"ם אמר לאנמן עשה לי שני זוגין אחד לדלת ואחד לבהמה כו' שניהם מקבלין טומאה עד שיפרש ויאמר זה לכה וזה לכה עכ"ל.

וד"ז הוא מתוספתא דכלים דפליגי בה ר"ש ורבנן ופסק רבנן דר"ש. ובירושלמי מפרש טעמיה דר"ש משום דסבר אין ברירה ע"ש.

וא"כ הרמב"ם שפוסק בכמה דוכתי דבדאורייתא אין ברירה ה"ל למיפסק הכא נמי כר"ש. ודחוק לומר דהרמב"ם ס"ל אין ברירה לחומרא ולא לקולא.

עכ"ד הק"ע. והנני בקושיא על הרמב"ם והוא לא ראה דברי הר"ן והכ"מ הנ"ל שכ"כ בהדיא בדעת הרמב"ם דס"ל אין ברירה לחומרא ולא לקולא ולק"מ על הרמב"ם הכא ג"כ.

(אף דברי הקה"ע בכאן בלא"ה תמוהין הרבה מתרי טעמי וקושיותו אינה פלוג פמו שביארתי שם במקומו ואכמ"ל). והנה נודע דעת הרמב"ם דס"ל דהא דספיקא דאורייתא לחומרא.

הוא רק מדרבנן אבל מה"ת כל הספיקות מותרים (זולת היכא דאיתחזק איסורא), וע' ברמב"ם בספ"ט מהל' ט"מ וסוף הל' פלאים. ולפ"ז מבואר דלפ"ד הרמב"ם הא דקיי"ל דבדאורייתא אין ברירה מאחר דהך מילתא דאין ברירה לפ"ד הרמב"ם הוי ספיקא וכל ספיקא דאורייתא אינו אסור רק מדרבנן לדעתו פנ"ל.

ומש"ה ניחא לדבריו הכא במלך ומלכה שהתירו משום שלום מלכות פיון דה"נ הוי רק איסור דרבנן מחמת ספיקא דברירה פנ"ל. ומיהו בגיטין שם שפסק הרמב"ם דהויא ספק מגורשת מה"ת.

(וכמבואר ברמב"ם בפ"י מהל' גירושין ה"ג דכ"מ שאמרו ספק מגורשת הולד ספק ממזר. ע"ש).

התם ספק דברירה אוסרתה מה"ת דאיתחזק איסורא דא"א. וספיקא דאורייתא במקום חזקת איסור אסור מה"ת אף לפ"ד הרמב"ם.

ואין להקשות דה"נ גבי פסח בשחט גדי וטלה כיון דחד מינייהו בודאי אסור משום שלא למנויו א"כ הוי איקבע איסורא פמו חתיכה מלשתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן שאסור מה"ת אף לפ"ד הרמב"ם.

דז"א.

דהספק דברירה הוא רק על פסח זה שאוכל עכשיו אם נימא כעת בהחלט דהוברר הדבר למפרע שהיה דעתו עליו מתחלה משא"כ על השני שלא יאכל ממנו ליפא הד ספיקא. וממילא הוי פאן בגדר ספק חתיכה אחת ולא חתיכה מב' חתיכות דהתם שתי החתיכות שקולים בספק זה משא"כ פאן.

ושפיר יאכלו הקא מן הראשון ב אף היש"ש בב"ק הקשה ע"ד הר"ן שפירש בדעת הרמב"ם דס"ל דאין ברירה ספיקא הוי ממ"ש הרמב"ם בפ"א מהל' שמקטח ויובל דהאחין מחזירין זה לזה ביובל. ומזה מוכח דאין ברירה הוא בתורת נדאי ולא בספק דאין מוציאין ממון מספק.

והב"ש בסי' קל"א ס"ד דחה דבריו ע"פ דברי הרשב"א בחי' שכ' דכיון דמ"ע של תורה הוא להחזיר ביובל אזלינן מספיקא לחומרא. וכן מוכח ג"כ מדברי הגמרא (דכ"ה ע"א) דאמר נשם ואי אשמעינן שדה משום דלחומרא.

ופירש"י ואי נמי מספקא ליה הוי מחזירין דהוי לחומרא. ואדרבה י"ל דמזה יש ראיה לפי הר"ן בדעת הרמב"ם הנ"ל דאין ברירה הוי ספק.

דכזה יתיישב קושיות היש"ש והבה"ז בהא דבגיטין (דמ"ח סע"א) אמר רב יוסף אי לא דאר"י קנני פירות קנני הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו בבהמ"ד דאר"י האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל ואי ס"ד לאו קנני הגוף דמי לא משכחת דמיייתי בפורים אלא חד בר חד עד יב"נ.

והקשו היש"ש והבה"ז על הרמב"ם שפסק דקנני פירות לאו קנני הגוף דמי ופסק ג"כ דהאחין מחזירין זל"ז ביובל א"כ היאך מצא ידיו ורגליו דלא משכחת דמיייתי בפורים אלא חד בר חד עד יב"נ.

וכקושיות רב יוסף על ר' יוחנן. ולפי דברינו י"ל דלק"מ על הרמב"ם דהוא ס"ל דאין ברירה הוי ספיקא ומש"ה בדאורייתא א"ב ובדרבנן י"ב.

והרמב"ם לטעמיה דספיקא דאורייתא לחומרא הוא רק מדרבנן. א"כ הא דאחין מחזירין זה לזה ביובל הוא רק חומרא דרבנן מתמת ספיקא דברירה לקיים מצות החזרה ביובל (ואס"פ פל אהד חוזר ונוטל חלקו) וא"כ שפיר מיייתי בפורים דמדאורייתא א"צ להחזיר כלל ביובל רק מדרבנן פנ"ל.

ואף דלענין הבאת בפורים הוי ספיקא לקולא שלא יביא (וע' ב"ב דפ"א ע"ב). מ"מ פאן עיקר הספק אם צריכין להחזיר ביובל וכיון שמה"ת ספיקא לקולא א"צ להחזיר ממילא הקרקע שלו בתורת נדאי וחיוב להביא בפורים בלא ספק כלל.

(ולפ"ד הפמ"ג באו"ח סי' י"ז וסי' שד"ם דאף לדעת הרשב"א דס"ל ספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת זהורק במצנות ל"ת אבל במ"ע מודה הרשב"א דספיקא לחומרא רק מדרבנן א"כ ה"א מה שהאחין מחזירין זל"ז ביובל מספיקא דברייה לכו"ע הוי מדרבנן).

וקא דאמר רב יוסף אי לאו דאר"י קנני פירות פקנני הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו בבהמ"ד כו'. רב יוסף לטעמיה דבעירוובין (דל"ז ע"ב) אמרינן קסבר רב יוסף מאן דאית ליה ברייה ל"ש בדאורייתא ל"ש בדרבנן אית ליה.

ומאן דל"ל ברייה ל"ש בדאורייתא ול"ש בדרבנן ל"ל. ומזה מוכח דסבר רב יוסף דלמ"ד אין ברייה אין זה בתורת ספק רק דבנדאי אין ברייה, ומש"ה אין לחלק בין דאורייתא לדרבנן בזה.

דאי ספיקא הוי פשיטא דיש חילוק בין דאורייתא לדרבנן לענן ספיקא. וכן מר' יוחנן נמי מוכח פן, דבביצה (דל"ז ע"ב) מוכח ג"כ דר' יוחנן סבר דאף בדרבנן אין ברייה וש"מ דס"ל דאין ברייה הוא בנדאי.

(ול"ל דטעמא דר' יוחנן ה"ם משום דהוי דשיל"מ וספיקו לחומרא אף בדרבנן. דז"א. דמבואר בתוס' עירוובין (דמ"ה סע"ב) דספק תחומין לקולא אע"ג דהוי דשיל"מ. ועוד דלפ"ד הרמב"ן בפ"ב דפסחים ר' יוחנן לית ליה פלל חומרת דשיל"מ כו'.

וכ"כ הרא"ה בבד"ה והארבתי מזה במ"א). וכן מוכח ג"כ מהא דא"ר יוחנן בגיטין (ר"ד כ"ה) דאף אחרון נמי אינו פוסל לכהונה משום דאין ברייה וע"כ דס"ל דאין ברייה הוא בנדאי אף לקולא.

ומש"ה שפיר קאמר רב יוסף על ר' יוחנן דאינהו לטעמיהו דס"ל דאין ברייה בנדאי. ומש"ה אי לאו דאמר ר"י ק"פ פקנני הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו כו'.

משא"כ הרמב"ם שפסק כר"ה בביצה דפסק הגמרא שם פנותיה דקיי"ל בדאורייתא אין ברייה וברבנן יש ברייה. ולדידהו ה"א דאין ברייה ספיקא הוי וכנ"ל (ולפירש"י מוכח פן ג"כ מר' יוסי במתני' דגיטין דע"ג ע"ב).

א"כ ממילא לק"מ לדידהו ושפיר מיייתי ביפורים אפי' אי ק"פ לאו פקנני הגוף. (ובזה מיושב קושית התוס' בגיטין דמ"ח ע"א לרבא היאך מצא ידיו ורגליו כו'.

וכן הקשו התוס' בב"ק דפ"ח ע"ב לשמואל היאך מצא ידיו ורגליו. ולהנ"ל ניחא).

ובזה י"ל פלוגתת הבבלי והירושלמי בפ"י דמתני' דשחט גדי וטלה יאכל מן הראשון. דבגמרא דידן מוקי למתני' במלך ומלכה.

אבל הירושלמי בשמעתי מפרש מתני' בכל אדם ולא במלך ומלכה. דאיתא ה"ם תני ר"ח הנמנה על שני פסחים כאחד יאכל מאיזה שנשחט ראשון אר"י מתני' אמרה פן שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון.

וכן אמר ה"ם (בהל' א') אמתני' דיתום ששחטו עליו אפוטרופסים יאכל במקום שהוא רוצה מתני' ביתום קטן אבל יתום גדול נעשה כממנה עצמו על שני פסחים כאחד דתני ר"ח הנמנה על ב' פסחים אוכל מאיזה שנשחט ראשון.

ויש לפרש בירושלמי באחד משני אופנים. או דלהירושלמי מייירי באין מקפידין אם גדי או טלה ובכה"ג לא שייך ברירה.

או דהירושלמי מפרש מתני' כמ"ד יש ברירה. דהתוס' בשמעתין פירשו הא דלא משני הגמרא דמתני' כמ"ד יש ברירה היינו דא"כ הל"ל מאיזה שירצה יאכל.

וי"ל דהירושלמי ס"ל דאף למ"ד יש ברירה מ"מ יאכל מאיזה שגשחט ראשון (דטפי י"ל שדעתו על הגשחט ראשון). ואיך שיהיה הדבר מבואר בירושלמי דלא בעי לפרושי כמו גמרא דידן דמתני' במלך ומלכה שהתירו משום שלום מלכות לפ"ד הרמב"ם.

די"ל דמסדר הירושלמי הוא ר' יוחנן ולטעמיה אגיל דאיהו ס"ל אין ברירה בתורת נדאי וכו"ל. וא"כ אין להתיר פאן איסור דאורייתא משום שלום מלכות.

וע"כ לפרש מתני' בע"א. וסתמא דגמרא דידן דמשני במלך ומלכה ג"כ לטעמיה דסתמא דגמרא פסק הילכתא כמ"ד דבדאורייתא א"ב ובדרבנן יש ברירה.

דא"ב ספיקא הוי ומש"ה התירו פאן משום שלום מלכות ולק"מ: ג אף דברי הרמב"ם צריכין ביאור. ממה שתמהו עליו דלכאורה פסקיו סותרין זא"ז.

דברפ"ג מהל' ק"פ פסק הרמב"ם בגמרא דידן דדוקא במלך ומלכה יאכל מן הראשון משום שלום מלכות אבל בשאר כל אדם בשחט גדי וטלה שניהם יצאו לבית השריפה. ובפ"ב מהל' ק"פ הי"א פסק הרמב"ם פדברי הירושלמי וז"ל שם.

בד"א ביתום קטן אבל ביתום גדול נעשה כממנה עצמו על שני פסחים ואינו אוכל אלא מן הגשחט ראשון עכ"ל. והיאך מופי שטרא לבי תרי וסותר ד"ע.

וראיתי בס' אור חדש שתיגרין דהרמב"ם בפ"ב מהל' ק"פ מייירי באינו מקפיד וכפ"ג שם מייירי במקפיד. ואין דבריו מספיקין.

מאחר שדברי הרמב"ם נאמרו בסתימות פאן וכאן והיאך פתב בסתם דברים סותרים ולא ביאר דבריו אף ברמז לומר דכאן מייירי במקפיד וכאן מייירי באינו מקפיד. והעיקר חסר מן הספר.

(וגם מ"ש בס' הירושלמי החדשים בהג"ה בצידו לתרין דעת הרמב"ם דכפ"ב מהל' ק"פ מייירי בטלה וטלה דוקא. ולא בגדי וטלה.)

ג"כ לא משמע פלל פן מדבריו). ונראה לבאר דברי הרמב"ם פאן באופן אחר דהנה התוס' בעירובין (דל"ז ע"א) וכן בגיטין (דכ"ה ע"ב ד"ה ר"י) פתבו דאף למ"ד דל"ל ברירה זה רק בדבר שאפשר שלא יבא לידי פירור אבל היכא שהדבר עומד להתפרר בודאי לכ"ע יש ברירה.

(וע"ש במהרש"א דר"י נמי לא פליג ע"ז) והמהרש"ל ביש"ש החזיק ג"כ בסברא זו וכתב שזה פלל גדול בדיני ברירה. ולפ"ז קשה בשמעתין בגמרא דפסחים הנמנה על שני פסחים באחד שלא יאכל משניהם משום דאין ברירה.

ונהרי פאן עומד הדבר להתפרר בודאי דהא מחוייב במ"ע דאכילת הפסח וע"כ יאכל אחד מהם ויתפרר הדבר למפרע על איזה מהם הנה דעתו בשעת שחיטה ובכה"ג לכ"ע יש

בְּרִיָּה. (וְאִי שִׁי"ל קִצָּת וּלְחַלֵּק דְּדוֹקָא הֵתָם וְשֶׁדְּבָר עוֹמֵד לְהִתְבָּרַר בְּעֵצָם עַכ"פ מִש"ה
בְּזָה לִכ"ע יֵשׁ בְּרִיָּה.

אָבֵל הֵכָא וְשֶׁדְּבָר עוֹמֵד לְהִתְבָּרַר מִחֲמַת מ"ע דְּאִכִּילַת הַפֶּסַח. וְהָרִי אִם נִימָא דְאִין בְּרִיָּה
וְיִהְיֶה אֲסוּר לֹו לְאָכּוֹל מִשְׁנֵיהֶם א"כ שׁוֹב לֹא יָבֵא הַדְּבָר לִיְדֵי בְּרִוּר כְּלָל עַל אֵיזָה מְהֵם
הֵיָה דַעְתּוֹ בְּשַׁעַת וְשַׁחֲיטָה כִּינּוֹן שְׁלֹא יֵאָכֵל מִשְׁנֵיהֶם.

וּא"כ הַדְּבָר תְּלוּי בְּעֵצָמוֹ דְּאִי נִימָא אִין בְּרִיָּה לֹא יָבֵא הַדְּבָר לִיְדֵי בְּרִוּר. וּבִכְה"ג שְׁפִיר
אֲמַרִּינּוּ אִין בְּרִיָּה.

וּמ"מ אִין סְבָרָא לִזְמַר כְּוֹן). וְעוֹד צ"ל מַה שְׁהַקְשָׁה בְּשַׁע"מ בְּפ"ה מֵהַל' עִירוּבִין ע"ד
הַרִיטְבָ"א בְּפ"ק דְּקִידוּשִׁין (דְּכ"ו ע"א) דְּמִיְיָתִי שָׁם מִתְנִי' דְּמַעְשָׁר שְׁנֵי דְאָמַר ר"ג עִישׁוּר
שְׁאֲנִי עֲתִיד לְמִנּוּד נְתוּן לִיהוֹשֻׁעַ כו'.

וְהַקְשָׁה הַרִיטְבָ"א דְאֵמַאי לֹא סִיִּים מְקוּם לְמַעְשָׁרוֹת שְׁלֹו דְהָא תָּנּוּ הָאוּמַר תְּרוּמַת הַכֶּרִי
הַזֶּה בְּתוֹכּוֹ כו' לֹא קָרָא שָׁם עַד שְׁיֵאמַר בְּצַפּוֹנוֹ אוּ בְדְרוּמוֹ. וְתִרְגַּז הַרִיטְבָ"א דְכִי בְּעִינּוּ
סִיּוּם מְקוּם ה"מ לְמֵאֵן דַּל"ל בְּרִיָּה אָבֵל ר"ג סְבַר יֵשׁ בְּרִיָּה וּכְשִׁאוּכֵל וּמְשִׁייר שְׁיַעוּר
מַעְשָׁר אֲמַרִּינּוּ הַנְּבָרַר הַדְּבָר לְמַפְרַע שְׁהוּא מַה שְׁהַפְרִישׁ.

עכ"ד.

וְהַקְשָׁה ע"ז הַשַּׁע"מ מִשְׁמַעְתִּין בְּפִסְחִים בְּבְרִיָּתָא בְּמִלְךָ וּמִלְכָּה שְׁאֲמַרוּ לְעַבְדֵיהֶם צְאוּ
וְשַׁחֲטוּ עֲלֵינוּ אֵת הַפֶּסַח כו' בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֵת ר"ג א"ל מִלְךָ וּמִלְכָּה שְׁדַעְתָּן קֵלָה יֵאָכֵלוּ מִן
הָרֵאשׁוֹן אָנוּ לֹא נֵאָכֵל לֹא מִן הָרֵאשׁוֹן וְלֹא מִן הַשְּׁנִי.

וְהָרִי הָא דְאִין נִמְנִין עַל שְׁנֵי פִסְחִים כְּאֶחָד אִינוּ אֵלָא לְמ"ד אִין בְּרִיָּה וּכְדַפִּירֵש"י וּא"כ
מוֹכַח דַּר"ג גּוֹפִיָּה סְבַר אִין בְּרִיָּה וְקָשְׁיָא דַּר"ג אַדְר"ג. עכ"ד הַשַּׁע"מ.

(וְאוּלַי י"ל דְּתַרִי ר"ג הָוּוּ. דַּר"ג שְׁהֵיָה בְּזַמַּן הַבֵּית שְׁהַקְרִיבוּ הַפֶּסַח אִין זָה ר"ג שְׁהֵיָה
בְּיַמֵי ר"א וְר' יְהוֹשֻׁעַ שְׁהֵיָה אַחַר הַחֲוָרְבָן.

מִיָּהוּ ר' אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ הָיוּ גַם בְּשַׁעַת הַחֲוָרְבָן כְּדֵאִיתָא בְּגִיטִין (דְּנ"ו סַע"א). וּלְפַמ"ש
הַתּוֹס' בְּקִידוּשִׁין דְּכ"ו סַע"ב שֵׁא"צ לְקַבְּלָה מְקוּם בְּצַפּוֹנוֹ אוּ בְדְרוּמוֹ רַק בְּעִיקַר הַהַפְרָשָׁה
מִשֵּׁא"כ ר"ג שְׁהֵיָה צְרִיף לְקַיִים רַק מְצוֹת בְּיַעוּר.

א"כ לְק"מ.

וְרֵאִיתִי בְּשַׁט"מ בְּב"מ בְּדִי"א ע"ב שְׁהֵיָה בְּשֵׁם הַרִיטְבָ"א גּוֹפִיָּה כְּאֵן לְהִיָּפֵף וְז"ל שָׁם
עִישׁוּר שְׁאֲנִי עֲתִיד לְמִנּוּד נְתוּן לִיהוֹשֻׁעַ לְאוּ דוֹקָא בְּהֵאִי לִישְׁנָא קְאָמַר דְּהָא קִי"ל הָאוּמַר
תְּרוּמַת הַכֶּרִי הַזֶּה בְּתוֹכּוֹ לֹא אָמַר כְּלוּם כו'.

אֵלָא הֵכָא בְּמַאי עָסְקִינּוּ שְׁאֲמַר לְצַפּוֹנוֹ אוּ לְדְרוּמוֹ עכ"ל. וְתַמּוּהַ שְׁהַרִיטְבָ"א סוֹתַר א"ע.

וּבִלֵּא"ה נִרְאָה לְהַכְרִיחַ לְפִירֵש"י בְּכַמְהָ דּוֹכְמֵי גְבִי הַלּוֹקֵחַ יֵינּוּ מִבֵּין הַכּוֹתִים כו' וּמִיחַל
וְשׁוֹתָה מִיָּד דְּהַמַּעְשָׁר שְׁנֵי הוּאִיל וְיָכוֹל לְתַקְנּוּ בְּאֲמִירָה בְּעֵלְמָא לֹא הִתִּירוּ לֹו לְסַמְנָה עַל
בְּרִיָּה. וְע' בְּרִש"י בְּחֻלִין דִּי"ד סַע"א שְׁכ"כ רִש"י בְּבִיאוּר יוֹתַר (וְלֹא כְּהַרִיטְבָ"א בְּסוֹפָה

דכ"ד ע"א) וכ"כ בפ"ה הרא"ש בנדריים דמ"ו רע"ב דבגיש ביה דין חלוקה פניו דאפ"ש
בחלוקה לא סמכינן אברייה.

וע"ש בפירש"י. ולפ"ז ה"א א"א לומר דהא דר"ג לא סייים מקום למעשרות ושליו הוא
משום דס"ל יש ברייה דז"א.

דכינן שייכול לתקן זה באמירה בעלמא שיאמר לצפוננו או לדרומו אין לסמוך על ברייה
לרש"י וקרא"ש פנ"ל וע"כ דבאמת אומר לצפוננו או לדרומו פדעת הריטב"א בב"מ או
כפי התוס' בקידושין וכו"ל).

ונראה ליישב. דהנה התוס' בגיטין (דכ"ה ע"ב ד"ה לאיזו) וכן בב"ק דס"ט רע"ב פירשו
דאפי' למ"ד בעלמא דיש ברייה התם גבי פתיבת הגט לשמה מודה דאין ברייה משום
דנכתב לה לשמה משמע שיהא מבןרר בשעת פתיבה כו' עכ"ל.

ומהרש"ל ביש"ש הקשה על דברייהם דא"כ מאי מקשה התם רב הושעיה לר"י בגיטין
(דכ"ה ע"א) ממתני' דפסחים האומר לבניו כו'. ודילמא ר"י נמי רק בכתיבת הגט ס"ל
דאין ברייה משום דנכתב לה לשמה צריך להיות מבןרר בשעת פתיבה משא"כ בעלמא
ס"ל כמ"ד יש ברייה.

(והג"פ בסי' קכ"ב רצה לפרש בדברי הגמרא שם שזה ששייב לו ר"י לר"ה מה ענין
פסחים אצל גיטין היינו דגיטין שאני והא דמסיק הא איתמר עלה כו' הוא שינויא אחרניא.
ומ"מ אין זה במשמע דברי הגמרא שם).

אמנם פשוט הוא דלק"מ. די"ל דהו' דפסחים דמאי נמי לגיטין.

(וכן מצאתי סברא זו בפ"י). דבפסח נמי בעינן שיהא מבןרר בשעת שחיטה לשמה ולשם
בעליו.

ואף דאמרינן בריש זבחים דבקדשים סתמא פ"ש דסתמא לשמה קאי היינו היכא שפ"ר
הוקדש לעולה או לחטאת מסתמא להכי קיימא. אבל ה"א שלא נתברר פלל קודם
השחיטה מי הם הבעלים לא שייך לומר בזה סתמא פ"ש דנדאי צ"ל הבעלים מבןררים
בשעת שחיטה (ושחטו שלא למנוייו פסול) וא"כ דמי לגיטין דמהראוי לומר בזה אין
ברייה אף למ"ד דבעלמא יש ברייה.

ולפ"ז ממילא מיושב קושיות השעה"מ הנ"ל מדר"ג אדר"ג. די"ל דר"ג בעלמא ס"ל יש
ברייה רק ה"א בפסחים איהו נמי ס"ל אין ברייה משום דבפסח צ"ל הבעלים מבןררים
בשעת שחיטה ודמי לגיטין ומש"ה בזה אין לסמוך על ברייה ולק"מ.

והשתא ניחא ג"כ קושיותנו לדעת התוס' דס"ל דבדבר העומד להתברר לכ"ע יש ברייה.
וא"כ ה"א פשנמנה על שני פסחים פאחד ג"כ הא הדבר עומד להתברר ולמה לא סמכינן
ה"א אברייה.

די"ל דמ"ש שם התוס' בעירובין ובגיטין דבדבר שעומד להתברר לכ"ע י"ב. היינו ב"מ
דמירי התם לענין נתינת הגט על תנאי דמהיום אם מתי דהוי כמו ברייה דעלמא וא"צ
להיות מבןרר בשעתו עת חלות הגירושין רק שאם נודע אח"כ אימת חלו הגירושין ג"כ
מהני כמו בכל תנאים דעלמא שדנין דין ברייה לענין חלות הדבר מחמת תנאי שליו.

אָבֵל לְעֵנִי פְתִיבַת הַגֵּט לְשָׁמָּה דְבַעֲיִנּוּ שְׂיֵהָא מְבֹנְרָר לְשָׁמָּה בְּשַׁעַת פְּתִיבְתוּ דְנוֹקָא דְכְּתִיב וְכַתֵּב לָהּ לְשָׁמָּה בְּזוּהָ אַף שְׁהַדְבָר עוֹמֵד לְהַתְפָּרֵר אַח"כּ לֹא מְהֵנִי דמ"מ בְּשַׁעַת פְּתִיבָה לֹא הָיָה אֶז מְבֹנְרָר לְשָׁמָּה.

ולפ"ז ה"נ בְּשַׁחֲיִטַת הַפֶּסַח שַׁצ"ל מְבֹנְרָר בְּשַׁעַת שַׁחֲיִטָּה כְּמוֹ בְּכְתִיבַת הַגֵּט שַׁצ"ל מְבֹנְרָר בְּשַׁעַת הַכְּתִיבָה וְכַנ"ל. מש"ה לֹא סְמַכִּינּוּ הֶכָּא אַבְרַיְרָה אַף שְׁהַדְבָר עוֹמֵד לְהַתְפָּרֵר אַח"כּ וְכַנ"ל.

(וְהַתּוֹס' דְּשַׁמְעֵתִין דְּפֶסְחִים בַּד"ה וְהַתְנִיָּא שְׁפָתְבוּ וְלֹא מְצִי לְשַׁנוּיֵי דְמַתְנִיָּא קְסָבֵר דִּי"ב כו'. לְרוֹנוֹקָא דְמִילְתָּא כ"כ אַף אִם לֹא נִסְפָּר סְבָרָא הַנָּ"ל.

מ"מ ל"ל כֵּן בְּמַתְנִיָּא שְׁמ): ד וְעַתָּה נִבְא לְבָאֵר דַּעַת הַרְמַב"ם בַּה' ק"פ הַנָּ"ל. דְּהַרְמַב"ם בַּפ"ט מֵהַל' מַעֲשֵׂר שְׁנֵי ה"ז כְּתִבּוּ וְנִהְצְנוּעִין הָיוּ מְנִיחִין אֶת הַמַּעוֹת וְאוֹמְרִין כָּל הַנְּלָקֵט מִפִּירוֹת רַבְעֵי אֱלוֹ מְחֻנְלָל עַל הַמַּעוֹת הַלְלוּ שְׁהָרִי א"א לְפָדוֹתוֹ בְּמַחְנֻכָּר. עכ"ל.

וּמְבֹנְרָר מְדַבְּרִי דְמָה שְׁלֹא הָיוּ אוֹמְרִים כָּל הַמַּתְלַקֵּט הִינּוּ רַק מֵה"ט שְׁאִין פּוֹדִין בְּמַחְנֻכָּר. וְקָשָׁה דְהָא בַּלֵּא"ה נְמִי א"א לֹא מְרַקֵּט כָּל הַמַּתְלַקֵּט מִשּׁוּם דְקִי"ל דְּבִדְאוֹרְיִתָּא אִין בְּרִירָה וְכַדְאִיתָּא בַּב"ק דַּס"ט.

דְּכָל הַמַּתְלַקֵּט הוּא רַק לְמ"ד יֵשׁ בְּרִירָה כו'. וְרִאִיתִי בְּשַׁעַת מ"ש שְׁפִי דְבְּרֵי הַרְמַב"ם דַּס"ל כְּדַעַת הַתּוֹס' הַנָּ"ל דְּבִדְבָר שְׁעוֹמֵד לְהַתְפָּרֵר יֵשׁ בְּרִירָה אַף בְּדִאוֹרְיִתָּא.

וְהָיָה דְכָל הַמַּתְלַקֵּט נְמִי ס"ל לְהַרְמַב"ם דְּחָשִׁיב עוֹמֵד לְהַתְפָּרֵר. וְכֵן הוֹכִיחַ ג"כ מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם בַּה' עִירוּבִין שְׁסוּבֵר סְבָרַת הַתּוֹס' הַנָּ"ל.

ולפ"ז הֶכָּא בְּנִמְנָה עַל שְׁנֵי פֶסְחִים כְּאֶחָד שְׁפֶסֶק הַרְמַב"ם דְּשַׁנִּיָּהֶם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרִיפָה אַף דְּהֶכָּא ג"כ הַדְבָר עוֹמֵד לְהַתְפָּרֵר צ"ל ג"כ כַּמ"ש לְעֵיל דְּהֶכָּא אַף שְׁהַדְבָר עוֹמֵד לְהַתְפָּרֵר אַח"כּ לֹא מְהֵנִי כִּינּוּ שְׁלֹא הָיָה מְבֹנְרָר בְּשַׁעַת שַׁחֲיִטָּה וְדַמִּי לְכְּתִיבַת הַגֵּט שַׁצ"ל מְבֹנְרָר בְּשַׁעַת פְּתִיבָה דְנוֹקָא.

(וְאַף שְׁהַרְמַב"ם פֶּסֶק בַּה' גִּירוּשִׁין בְּאוֹמֵר לְלַבְלָר כְּתוּב לְאִיזוּ שְׁאַרְצָה אֲגַרְשׁ דְּהוּי סָפֵק מְגוֹרְשֵׁת. מ"מ י"ל כְּדַעַת הַרְמַב"ם דְּאַף דְבַעֲיִנּוּ שְׂיֵהָא מְבֹנְרָר בְּשַׁעַת פְּתִיבָה לְשָׁמָּה.

מ"מ הֶכָּא מִיַּדִּי סְפִיקָא לֹא נִפְקָא דְאִין בְּרִירָה סְפִיקָא הוּא כְּנ"ל. וְשָׁמָּא י"ל כִּינּוּ שַׁח"כ אִיגְלָאִי מִילְתָּא שְׁהוֹבְרָר לְמַפְרַע חָשִׁיב כְּמוֹ הַוּבְרָר בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה וְהוּי סָפֵק מְגוֹרְשֵׁת).

וּבְזוּהָ יִהְיֶה רוֹנוֹקָא שְׁמַעְתָּא. שְׁלֹא יִהְיֶה סְתִירָה וּמַחְלֻקָתָא בֵּין הַבְּבֵלִי וְהַיְרוּשְׁלַמִּי הֶכָּא.

דְּבַגְמָרָא דִּידָן קִי"ל דְּאִם נִמְנָה עַל שְׁנֵי פֶסְחִים כְּאֶחָד אֶסוּר לְאַכּוֹל מִשְׁנִיָּהֶם. וּבִירוּשְׁלַמִּי אִיתָּמַר דְּהַנְּמָנָה עַל שְׁנֵי פֶסְחִים כְּאֶחָד אוֹכֵל מִן הַרְאִשׁוֹן.

וְכֵן אִיתָּא ג"כ בְּתוֹסְפָתָא. דִּי"ל דְּאִין כְּאֵן פְּלוּגְתָּא כְּלָל וּמֵא"ח וּמֵא"ח וְלֹא פְּלִיגִי.

דְּהַנָּה לְפִי דְבְּרִינוּ שְׁבִיאָרְנוּ דְהָא דְאִמְרִינוּ הֶכָּא אִין בְּרִירָה אַף דְּבַעֲלָמָא קִי"ל דְּבַכָּה"ג יֵשׁ בְּרִירָה אַף בְּדִאוֹרְיִתָּא כִּינּוּ שְׁהַדְבָר עוֹמֵד לְהַתְפָּרֵר וְכַנ"ל. רַק דְּבַשַׁחֲיִטַת הַפֶּסַח שַׁצ"ל מְבֹנְרָר בְּשַׁעַת שַׁחֲיִטָּה לְשֵׁם הַבְּעָלִים מִש"ה לֹא מְהֵנִי כְּאֵן מֵהַ שְׁהַדְבָר עוֹמֵד לְהַתְפָּרֵר

אח"כ דמ"מ בשעת השחיטה לא הנה מבןרר וכמו בכתיבת הגט לשמה וכנ"ל ומעתה יצא לנו לחדש לדינא ולחלק בדבר זה.

בממנה עצמו על שני פסחים פאחד. דדוקא אם שחטו שני פסחים פאחד עליו לבדו ואין שם בעלים אחרים.

וא"כ כל שאין לו שום בעלים מבןררים כלל בשעת שחיטה ה"ל כמו שחטו שלא למנוייו דפסול. ומש"ה אמרינו בזה אין ברירה ולא מהני מה שעומד להתברר אח"כ.

דמ"מ בשעת שחיטה לא היו לו שום בעלים מבןררים כלל. ומש"ה שני הפסחים פסולים ויצאו לבית השריפה.

אבל פשנמנה על שני פסחים עם שתי חבורות בזה שפיר י"ל דיש ברירה ואוכל מן הראשון. דהא תנן דפסח ושחטו למנוייו ושלא למנוייו פשר וא"כ כש"כ דלא בעינו שיהיו כל בעליה מבןררין.

וכל שיש לו בשעת שחיטה איזה בעלים מבןררים הרי הפסח אינו נפסל כלל משום ששאר הבעלים אינם מבןררים דלא גרע זה משחטו למנוייו ושלא למנוייו כנ"ל. ולגבי הבעלים האוכלים שצריך שיתמנה על הפסח שיאכל ממנו הא לענין זה הוי כמו ברירה דעלמא ומאחר דקאן הוי דבר העומד להתברר בנדאי בכה"ג לכ"ע יש ברירה וכנ"ל ויאכל מן הראשון.

ונה ברור בסבא. ומעתה מבואר דהבבלי והירושלמי והתוספתא לא פליגי אהדדי לדינא.

דגמרא דידן דקאי אמתני' דאמר לעבדו צא ושחוט עלי כו' דמייירי ששוחטהפסח עליו לבדו בלא חבורה. (שהרי שנינו בסיפא דמתני' שכח רבו מה אמר לו שניהם יצאו לבית השריפה.

וע"כ דמייירי דליפא בעלים אחרים על הפסחים רק הוא לבדו) וכן הברייתא דמיייתי הגמרא מייירי דומיא דמתני' ובכה"ג אסור לו לאכול משניהם אם לא במקלף ומלכה. והירושלמי והתוספתא מייירו כשנמנה על שני פסחים עם שתי חבורות (דומיא דיתום ששחטו עליו אפוטרופסים דקאי התם.

דהיינו שכל אחד מהם המנה אותו עמו על פסחו). ובזה הדין דיאכל מן הראשון וכמו שביארנו.

(והא דבירושלמי אר"י ע"ז מתני' אמרה פן שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון אף דהברייתא קאי בנמנה על שני פסחים עם חבורות ולא כמו במתני' וכמבואר. מ"מ שפיר מיייתי ממתני' ע"ז רק לענין זה דאף היכא דיש ברירה מ"מ יאכל מן הראשון ומתני' אתיא כמ"ד יש ברירה.

(והירושלמי לטעמיה אזיל דבירושלמי ברפ"ג דגיטין מוכח דהירושלמי ס"ל דבכתיבת הגט לשמה באמר לו כתוב לאיזו שארצה אגרש ג"כ למ"ד דיש ברירה מגורשת בנדאי ע"ש ובשירי קרבן).

או דמיירי באין מקפידין וכנ"ל. והברייתא איתא ככ"ע ובכה"ג ששנמנה עם חבורות דבנה לכ"ע יש בריקה וכנ"ל.

ועכ"פ אף היכא דיש בריקה יאכל מן הראשון והה מילתא מוכח ג"כ ממתני' וא"ש). והרמב"ם ג"כ הביא שני דינים אלו כל אחד על מקומו הראוי לו.

ושניהם עולים בקנה אחד ואין פאן סתירה כלל. דבפ"ב מהל' ק"פ בדין יתום וששחטו עליו אפוטרופסין ע"ז הביא דינו של הירושלמי דביתום גדול יאכל מן הראשון וכממנה עצמו על שני פסחים.

והיינו בכה"ג ששנמנה עצמו על הפסחים עם בני חבורה. (דומיא דיתום וששחטו עליו אפוטרופסין שכל אחד ממנה אותו עמו וכנ"ל).

ובפ"ב מהל' ק"פ הביא הרמב"ם הך דינא דגמרא דידן. באומר לעבדו צא ושחוט עליו דהיינו עליו לבדו וכדמסיק הרמב"ם דבשאר כל אדם שניהם יצאו לבית השריפה.

ונהו ע"כ מיירי שאין שום בעלים אחרים על הפסחים האלו (דאל"כ אמאי ישרפו). ואין פאן שום סתירה בדברי הרמב"ם.

סימן מז א שם בברייתא. חמשה שנתערבו עורות פסחיהן זה בזה ונמצא יבלת באחד מהן כולן יוצאין לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני.

אמר אביי לא שנו אלא שנתערבו לאחר זריקה דבעידנא דאינריק דם מיהא חזי לאכילה. אבל נתערבו לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני כו'. ע"ש.

הנה מתחילה נבאר במה שהקשו האחרונים דאמאי לא נימא שהפסח הבעל מום יתבטל ברובא דהיתרא ולישתרי באכילה. ובעל חוות דעת ב"ד סי' ק"א הוכיח מפאן פדעת הפוסקים דס"ל דקבש שלם הוי חתיכה הראויה להתפבד ואינה בטילה.

(וזה פדעת התוס' בזבחים דע"ב ע"א ד"ה אלא למ"ד ע"ש. ודלא פהרשב"א שבב"י ב"ד שם).

ואין דבריו מחנורין כלל. חדא דהא דהה"ל לא בטיל הוא רק מדרבנן.

ובסוגיין משמע דמדאורייתא לא חזי לאכילה הפסח שנתערב כו', וכן מוכח ג"כ מהא דקאמר הגמרא מאן דמתני לאביי אמתני' כש"כ אברייתא. ואם איתא דבברייתא הא דלא בטל ברובא הוא רק מדרבנן משום דהה"ל.

א"כ אדרבה בפשיטות י"ל דאביי קאמר דוקא אמתני' דהתם מדאורייתא לא חזי ומש"ה צריכין פ"ש משא"כ בברייתא דלא חזי מדרבנן י"ל דפטור מלעשות פ"ש דכיון דמדאורייתא פטור מפ"ש אין חקמים יכולין לחייבו וכמ"ש סבא זו בתוס' בפסחים (ד"פ ע"ב בד"ה גזרק ע"ש).

ומלבד זה י"ל דבפסח לית ליה דין דהה"ל כלל. וכמו דאיתא ביבמות (דפ"א ע"ב) בחטאת טמאה שנתערבה בחטאות טהורות דקיי"ל דתעלה.

ופי' התוס' שם ובחולין (ד"ק ע"א) ובזבחים (דע"ב) הטעם דלא הוי חהר"ל פינו דאפי' אם תתבטל בכתאות טהורות אינה ראוייה אלא לפנהנים ואין מחזיקין טובה זה לזה שפולן שוין כו'. וה"נ י"ל בפסח שאינו נאכל אלא למנויו ולכולן יש להם חלק בו.

אלא שאפשר לחלק קצת דכהנים בכתאות יד פולן שנה ממש משא"כ בפסח שאפשר שלאחד מהם יהיה בו חלק יותר משל חברו ובכה"ג יהיה שינוי ביניהם החזקת טובה זה לזה. אבל בפשיטות יותר תיקשי לפ"ד הסה"ת שפתב הר"ן בפג"ה שם דס"ל הטעם דכתאות לא הוי חהר"ל פינו שאינה ראוייה אלא לזכרי כהונה ואינה ראוייה להתפבד לכל אדם.

וכ"כ הרשב"א בתה"א. וא"כ כש"כ פסח שאינו נאכל אלא למנויו בלבד דלא הוי חהר"ל מה"ט פינו שאינה ראוייה להתפבד לכל אדם.

(ועוד דהא בפרייתא קתני חמשה שנתערבו פסחיהם. ולא חמש חבורות שנתערבו כו'.

וא"כ מי לא עסקינו שהיו יחידים בלא חבורות. דאף דפליגי תנאי לקמן (דצ"א ע"א) אי שוחטין את הפסח על היחיד מ"מ אם נשחט על היחיד פשר לכ"ע.

(והרמב"ם פסק כמ"ד שוחטין על היחיד). והשתא בחמשה יחידים שנתערבו פסחיהם יהיה שרי לכאו"א לאכול מפסחו מחמת ביטול ברוב.

דכאן לא שינוי פלל חהר"ל. דאין היתר לאכול רק לו ולא לשום אדם דהוי שלא למנויו).

א"ו דהכא בלא"ה מדאורייתא לא שינוי ביטול ברוב פלל וכמ"ש לקמן. ולא שינוי פלל לדין חהר"ל, והיה מקום לומר בהפך דאדרבה מסוגיין יהיה הוכחה פדעת הרשב"א שבב"י הנ"ל דס"ל דכבש שלם לא הוי חהר"ל.

והיינו די"ל דהא דהפסח הבעל מום לא בטיל ברנפא הוא משום דא"א להקטיר האימורין דעולין לגבי מזבח אין מבטלין זא"ז. (פמבואר בזבחים דפ"א ע"ב ובמנחות דכ"ב ע"ב).

ואימורין עולין לגבי מזבח נינהו. וכיון דא"א להקטיר האימורין ממילא הבשר אסור באכילה רק שהחוו"ד שם דחה זה משום דדמי לאימורין שנטמאו או שנאבדו דמותר לאכול הבשר.

ולכאורה משמע פדבריו בפסחים (דנ"ט ע"ב) דאמרינן פינו דלא אפשר עשאום כמי שנטמאו או שאבדו כו'. אבל ז"א.

דלפמ"ש התוס' ביומא (דכ"ט ע"א) ובמנחות (דמ"ט ע"ב) דלא אמרינן פן אלא היכא דהנה חזי מעיקרא והשתא לא מצי לקרובה הוי פנטמאו או אבדו משא"כ אם לא חזו מעיקרא להקרבה לא מישתרי הבשר בלא הקטרת אימורין.

וא"כ לק"מ ה"כ. אף לפמ"ש התוס' בזבחים (דע"ז ע"ב סד"ה הא עבר) דאיברי בעל מום שנתערבו בתמימים בטלין מה"ת ואי משום דעולין אין מבטלין זא"ז בעלי מומין לאו עולין נינהו ועוד דאפי' עולין בדבר שאינו מתערב מבטלין זא"ז מדאורייתא כמו במין במינו לר"י דבדבר שאינו מתערב בטל מדאורייתא עכ"ד התוס' שם.

וא"כ הדק"ל ה"כא. מיהו מ"ש התוס' דבדבר שאינו מתערב בטיל כמו במב"מ לר"י.

כָּבֵר כְּתָבוֹ הַתּוֹס' בְּמִנְחוֹת (דכ"ב ע"ב) שְׁחֹזר בּוֹ ר"ת מְחִילוֹק זֶה לּוֹמֵר דְּדוֹקָא בְּדָבָר לַח הַמְתַּעַרְב לֹא בְּטִיל מִשְׁא"כ בְּדָבָר יָבֵשׁ בְּטִיל אֲלֵא דְאִין חִילוֹק בֵּין לַח לִיבֵשׁ ע"ש. וּכ"כ בְּזַבְחִים (דע"ג ע"א ד"ה רי"א).

וּכ"ד רש"י בִּיבְמוֹת (דפ"א ע"ב. וע"ש בְּתוֹס' ד"ה רי"א וּבְרִישׁ דפ"ב שָׁם דֵּהתּוֹס' שָׁם מְחַלְקִים בֵּין דָּבָר הַמְתַּעַרְב כו').

וְאָמְנָם מ"ש הַתּוֹסְפוֹת בְּזַבְחִים (דע"ז ע"ב הַנ"ל) בְּשִׁינוּיָא קָמָא דבַּע"מ שְׁנִתְעַרְבוּ בְּתַמִּימִים בְּטָלִי שְׁפִיר מְשׁוּם דבַּע"מ לֹא עוֹלִין נִינְהוּ וּמְבַנְאָר דֵּלְהַתּוֹס' פְּשִׁטָא לְהוּ דַּאֲע"ג דָּאֵם גִּימָא שְׁתַּבְטְלוּ הַבַּע"מ א"כ יִהְיוּ עוֹלִין וְקַרְבִּין ע"ג הַמְזַבֵּחַ ג"כ וְעוֹלִין אִין מְבַטְלִין זא"ז.

מ"מ פִּינּוֹן דְקָנְדָם שְׁנִתְבְטְלוּ פְסוּלִין לְהַקְרֵבָה לֹא הָווּ עוֹלִין וּבְטָלִי שְׁפִיר בַּכַּה"ג וּבְתַר מַעֲיָקְרָא אֲזַלִּינוּ בְּזַה וְלֹא בְתַר הַשְׁתָּא. וְצ"ב דְמַהֲיָא פְשִׁטָא לְהוּ פּוֹ.

אִף לְכַאוּרָה מוֹכַח פֶּן בְּפִשְׁטוֹת מְסוּגִיָא דְזַבְחִים דַּע"ב ע"א דְפָרִיף הַגְמָרָא אִמְתַּנִּי דְכָל הַזַּבְחִים שְׁנִתְעַרְבוּ כו' וְלִיבְטְלוּ בְרַוְבָא. וּמוֹכַח מְזַה פְּדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת דַּאֲע"ג דָּאֵם יִתְבְטְלוּ יִהְיוּ ג"כ חֲזוּ לְהַקְרֵבָה אַח"כ וְהָווּ בְּגִדְרַע עוֹלִין שְׁאִין מְבַטְלִין זא"ז מ"מ פִּינּוֹן דְכָל שְׁלֹא נִתְבְטְלַת פְסוּל לְהַקְרֵבָה לֹא הָווּ עוֹלִין וּבְטָלִי שְׁפִיר וְשָׁרִי לְהַקְרִיבּוּ.

וּבְתַר מַעֲיָקְרָא אֲזַלִּינוּ בְּזַה. מִיְהוּ כ"ז לְשִׁיטַת הַתּוֹס' שָׁם דַּס"ל דְכָכָשׁ שְׁלָם הָווּ חַהר"ל.

וּמְפָרְשִׁים שָׁם בְּקוֹשְׁיַת הַגַּמ' דְפָרִיף וְנִיבְטְלוּ בְרַוְבָא הִינְנוּ מְדַקְתַּנִּי כָּל הַזַּבְחִים וְאִף עוֹף בְּכָלֵל דְאִינוּ חַהר"ל וְע"ז פָּרִיף דְלִיבְטְלוּ בְרַוְבָא. וּלְפִירוּשָׁם מוֹכַרְח דְקוֹשְׁיַת הַגְמָרָא וְלִיבְטְלוּ בְרַוְבָא הִינְנוּ דִיְהִיוּ מוֹתְרִים לְהַקְרֵבָה עי"ז.

דַּל"ל דְקוֹשְׁיַת הַגְמָרָא דַּאֲמַאי יְמוֹתוֹ וְלֹא יָרְעוּ עַד שְׁיִסְתַּאֲבוּ. דז"א.

פִּינּוֹן דְקוֹשְׁיַת הַגְמָרָא קָאִי אַעוּפוֹת שְׁנִתְעַרְבוּ וְאִין רַעֲיָה בְּעוּפוֹת. וּלפ"ז מוֹכַח מְהֵכָא כְּשִׁיטַת הַתּוֹס' הַנ"ל דַּאֲע"פ שְׁאֵם יִתְבְטְלוּ יִהְיֶה חֲזוּ לְהַקְרֵבָה וְאִין עוֹלִין מְבַטְלִין זא"ז מ"מ פִּינּוֹן דְכָל שְׁלֹא נִתְבְטְלוּ לֹא חֲזוּ לְהַקְרֵבָה לֹא הָווּ עוֹלִין וּבְטָלִי שְׁפִיר.

אִף אִם גִּימָא כְּדַעַת הַרְשָׁב"א דַּס"ל דְכָכָשׁ שְׁלָם לֹא הָווּ חַהר"ל. א"כ גִּיחָא בְּפִשְׁטוֹת דְקוֹשְׁיַת הַגְמָרָא וְנִיבְטְלוּ בְרַוְבָא לֹא קָאִי כָּלֵל אַעוּפוֹת רַק אַבְהָמוֹת וּמְשׁוּם דְבַהֲמָה שְׁלִימָה לֹא הָווּ חַהר"ל.

וּלפ"ז שְׁפִיר י"ל בְּקוֹשְׁיַת הַגְמָרָא דְנִיבְטְלוּ בְרַוְבָא הִינְנוּ דַּאֲמַאי יְמוֹתוֹ יָרְעוּ עַד שְׁיִסְתַּאֲבוּ. אֲבָל לְהַקְרֵבָה יִהְיוּ אֲסוּרִים מְשׁוּם שְׁאִין עוֹלִים מְבַטְלִין זא"ז.

וְכָל הֵיכָא שְׁאֵם יִתְבְטְלַת יִהְיֶה חֲזוּ לְהַקְרִיבּוּ וְהָווּ עוֹלִין שׁוּב מִמִּילָא א"א לוֹ לְהַתְבְטְלַת בַּכַּה"ג לְהַתִּירוֹ עי"ז לְהַקְרֵבָה. וְלֹא אֲזַלִּינוּ בְתַר מַעֲיָקְרָא כָּלֵל.

וְהַתּוֹס' דַּס"ל דְבְתַר מַעֲיָקְרָא אֲזַלִּינוּ בְּזַה זֶהוּ מוֹכַרְח לְשִׁיטַתָּם מִשְׁא"כ לְדַעַת הַרְשָׁב"א הַנ"ל. וּבַעֲיָקָר הָף מִקְלָתָא גְרָאָה דְזַה תְּלִיָא בְּטַעְמוֹ שֶׁל דְבָר דְעוֹלִין אִין מְבַטְלִין זא"ז דַּלְפַּמ"ש הָר"ן בְּגִדְרִים (דנ"ב ע"א) דְטַעְמָא דְעוֹלִין אִין מְבַטְלִין זא"ז הוּא מְשׁוּם הַשְׁתּוּוֹתָם שְׁשִׁנְיָהֶם כְּשִׁרִים לְזָרִיקָה וְה"ה בְּעֵלְמָא בְּדַבְרֵים הַשּׁוּיִם ג"כ וְהוּא מִין בְּמִינוֹ

לא בטיל משא"כ בשני דברים החלוקים זה מזה ושנה איסור וזה היתר אף דבעצם הוי מין במינו בטיל לרבנן דר"י.

ולפ"ז ממילא י"ל דאם קודם הביטול לא חזי להקרבא שפיר בטיל אע"ג דאם יתבטל יהיה מותר להקריבו. וכמו באיסור שביטל בהיתר אע"ג דכשיתבטל האיסור נעשה ג"כ היתר.

משא"כ להחולקים. על הר"ן וס"ל דבעלמא אף שני דברים ששונים לגמרי מבטל אחד את חברו רק בעולין ע"ג המזבח גזירת הפתוב הוא שלא יהיה בהן תורת ביטול כלל.

ממילא י"ל דאע"ג דמעיקרא לא חזו להקרבא רק דכשיתבטל יהיה חזי להקרבא ג"כ לא בטיל דא"א שיקשר להקרבא ולהעלותו למזבח ע"י ביטול שיתבטל ברוב. וכמבואר.

ומעתה לפ"ד הרשב"א שביארנו דלדעתו שפיר י"ל דכל היכא שעל ידי הביטול יהיה חזי להקרבא הוי בכלל עולין ואין מבטלין זא"ז וכנ"ל. ולפ"ז י"ל בסוגיין דהא דלא בטיל הפסח הבע"מ ברובא משום שהאימורין הוי עולין ואין מבטלין זא"ז.

ומאחר דא"א להקטיר האימורין ממילא הבשר אסור באכילה כנ"ל. וא"ש בסוגיין דלק"מ.

ויש מקאן ראיה לדעת הרשב"א הנ"ל. אף עדיין צריך ביאור לשיטת התוספות דזבחים הנ"ל דס"ל דבכה"ג לא הוי עולין ובטלין מה"ת (כל שאם לא יתבטל יהיה פסול להקריבו וכנ"ל).

אם כן הדק"ל בסוגיין וכמבואר (ואין ליישב ולומר שהברייתא דחמשה שנתערבו פסחיהם כו' אתיא כמ"ד דס"ל מב"מ לא בטיל. והרמב"ם שפסק לדינא הך ברייתא דחמשה שנתערבו פסחיהם כו'.

י"ל דהרמב"ם ס"ל פדעת הרשב"א דכבש שלם לא הוי חהר"ל, וממילא י"ל דבכה"ג חשיב עולין ואין מבטלין זא"ז דלא אזלינן בזה בתר מעיקרא וכנ"ל. דנה דוחק.

וגם דמשמעות הגמ' בכולי סוגיין דהברייתא דחמשה שנתערבו פסחיהן אתיא ככ"ע): ב ואמנם יש ליישב בפשיטות דבלא"ה א"ש הך בסוגיין ולק"מ. דהנה קושיות האחרונים הנ"ל שהקשו הך שהפסח הבעל מום יהיה בטל ברובא.

אם נידון בזה מדין תערובת איסור בהיתר דברובא בטיל שההיתר מבטל להאיסור וכמבואר בדברי האחרונים הך. זהו טעות ולא ניתן להאמר כלל.

דאין פאן שום היתר שיבטל את האיסור שהרי לכאו"א לא חזי ליה רק הפסח שלו ושאר הפסחים כולם אסורים לו משום דהוי שלא למנוייו. ומאחר שיש פאן ספק שא הפסח שלו הוא בעל מום וא"כ אין פאן היתר כלל לדידיה בכל התערובת וכולם אסורים לו אין שום היתר שיבטל את האיסור.

(ופשיטא דל"ל ג"כ הך שהאיסורין יהיו מבטלין זא"ז. כדאמרו בזבחים (דע"ח ע"א) בפגול ונותר וטמא שבללן זב"ז דאיסורין מבטלין זא"ז.

דז"א.

חָדָא דְהֵתָם אָמְרוּ זֶה רַק לְפִטְרוּ מִמְלָקוֹת דְה"ס לֹא שְׁמָה הִתְרָאָה. אַבְל פְּשִׁיטָא דְאִיסוּרִין שְׁבָלְלוּ יַחַד לֹא נַעֲשׂוּ הֵיתֵר.

וְעוֹד דְהֵתָם מִיְיָרִי בְּאִיסוּרִין שְׁבָלְלוּ זֶה בְּזֶה וְהֵם מְעוֹרְבִין יַחַד וְכֵן בְּבְרִייתָא דְקִתְנִי חֲמִשָּׁה שְׁנֵיתָעֲרְבוּ עוֹרוֹת פְּסָחֵיהֶם דְּמִיְיָרִי שְׁנֵיתָעֲרְבוּ רַק הָעוֹרוֹת אַבְל גּוּף הַפְּסָחִים לֹא נִתְעַרְבוּ כְּלָל וְכָל א' וּא' יְדוּעָה וּמְבֹרָר בִּפ"ע.

וְרַק מִחֲמַת תַּעֲרוֹבֶת הָעוֹרוֹת שְׁאִינוּ יְדוּעָה מְאִיזָה פְּסַח הָיָה עוֹר זֶה מִמִּילָא נָפַל סָפֵק עַל הַבְּשָׂר אִם חֲזִי לְאַכִּילָהּ. וְכִמְבֹרָר בִּפִּירֵש"י.

וְעוֹד דְכָאן אַף אֵילּוּ הָיוּ מְעוֹרְבִין הַפְּסָחִים עֲצָמָן הָרִי אַז הָיוּ הָאֲרָבֵעָה פְּסָחִים שְׁהֵם פְּסוּלִים מִחֲמַת שְׁלֹא לְמַנוּיָיו רַבִּין עַל הַפְּסַח שְׁלֹו וּמְבֹטְלִין אוֹתוֹ וְנִמְצְאוּ פְּנֵלָם אִיסוּרִים לֹו מְשׁוּם שְׁלֹא לְמַנוּיָיו.

וְעַכ"פּ מְבֹרָר דְכָאן שְׁהַסָּפֵק הוּא עַל כֹּאו"א שְׁמָא הַפְּסַח שְׁלֹו בִּע"מ וּשְׁאָר הַפְּסָחִים אִיסוּרִים לֹו מְשׁוּם שְׁלֹא לְמַנוּיָיו אִין כָּאן שׁוּם דְּבָר לְבִטּוֹל אֶת הָאִיסוּר כְּלָל). אַף מַה שְׁצָרִיף לְבָאָר וּלְיִישׁב גְּוִשְׁיִית הָאֲחֵרוֹנִים הַנ"ל כָּאן.

(דְלֹא נִשְׁוִינְהוּ טוֹעִים לְגַמְרִי בְּפִשְׁט הַשְּׁמוּעָה בְּמַה שְׁהִקְשׂוּ כֵּן. וּי"ל שְׁלֹא דִקְדָּקוּ בְּלִשׁוֹנָם).

דְּקוֹשְׁיֵיהֶם יֵשׁ לָהּ מְקוֹם בְּאִנְפֵּן זֶה דְלִשְׁיִטַת הַפּוֹסְקִים הַסּוֹכְרִים לְעַנְיָן קְבוּעָה בְּתַשְׁע חֲנוּיּוֹת מוֹכְרוֹת בְּשָׂר שְׁחוּטָה וְאַחַת מוֹכְרַת בְּשָׂר נְבִלָה דְאִם נִתְעַרְבוּ הַחֲנוּיּוֹת וְאִין הַקְּבוּעָה נִיכָר לֹא חֲשִׁיב קְבוּעָה כְּלָל.

וְכַדְעַת הַר"ש מְקִינּוֹן וְסִיעֵתוֹ וְכַד' הַתּוֹס' בְּנִזִּיר (דִּי"ב ע"א סד"ה אִיסוּר) וְכֵן בְּגִיטִין (דס"ד ע"א) (וְאִף מְדַרְבְּנֵן אִי חֲשִׁיב קְבוּעָה בְּכַה"ג יֵשׁ פְּלוּגְתָא בְּזֶה). וּמַכְש"כ לִפ"ד הַר"ן שְׁהוּבָא בְּשִׁ"ף (ס' ק"י ס"ק י"ד) דס"ל דְאִפִּילוּ בְּקְבוּעָה הַנִּיכָר כֹּל שְׁלֹא נוֹדַע הָאִיסוּר בְּשַׁעָה שְׁלִקַח אַע"פ שֶׁאֵח"כ נִתְגַּלָּה הָאִיסוּר וְנַעֲשָׂה קְבוּעָה לֹא אִמְרִינֵן קְבוּעָה לְמַפְרַע ע"ש.

לִפ"ז קִשָּׁה הִכָּא בְּחֲמִשָּׁה שְׁנֵיתָעֲרְבוּ פְּסָחֵיהֶם כִּינּוּן דְּבַכָּה"ג לֹא חֲשִׁיב קְבוּעָה א"כ י"ל כֹּל דְּפָרִישׁ מִרְוּבָא פְּרִישׁ. דְּהִינּוּ שְׁעַל כֹּאו"א מִהַפְּסָחִים הִלְלוּ י"ל דְּמִתְחַלָּה בְּשַׁעָה שְׁלִקַחוּ הָיָה מִן הָרֹב שְׁאִינָם בְּעַלִּי מוּמִין.

וְמַה"ט יֵשׁ לְהַתִּיר בְּאַכִּילָהּ אֶת כֹּאו"א. וְאִף דְחַד מִיְיָנִיָּהוּ וְדֹאִי בְּעַל מוּם.

מ"מ הָא כֹּל הִיכָא שְׁאִין הָאִיסוּר קְבוּעָה מִתִּירִים אֶת כֹּל הַתַּעֲרוֹבֶת מַה"ט דְאִכְל חַד אִמְרִינֵן מִרְוּבָא פְּרִישׁ. וּמ"ש הִכָּא דְאִסְרִינֵן לְכוּלְהוּ וּמִיָּהוּ הָא נְמִי לִק"מ.

חָדָא דְהָא בְּבְרִייתָא קִתְנִי חֲמִשָּׁה שְׁנֵיתָעֲרְבוּ פְּסָחֵיהֶם וְנִמְצְא יִבְלַת בְּאַחַד מֵהֶם. וְהָא מוּם זֶה דִּיבְלַת אִפְשָׁר שְׁנוּלַד בּוּ אַחַר הַלְקִיחָה סְמוּף לְשַׁחֲטָתוּ.

(וְכַדְתְּנִיא בְּעִירוּבִין דִּק"ג רַע"ב כִּהֵן שְׁעַלְתָּה בּוּ יִבְלַת וּפִירֵשׁ רַש"י שֶׁם כְּגוֹן שְׁעַלְתָּה בּוּ בְּשַׁבָּת). וְטַפִּי י"ל כֵּן שְׁנוּלַד בּוּ סְמוּף לְשַׁחֲטָתוּ וְלֹא מְקוֹדָם.

דְהָא הַפְּסַח הָיָה מְבֹרָר מְקוֹדָם וְלֹא רָאוּ בּוּ מוּם. וּבְזֶה שׁוּב לֹא שְׁיִיף לֹומר כֹּל דְּפָרִישׁ מִרְוּבָא פְּרִישׁ.

והגוי שפיר ספיקא לְכַל אַחַד שְׁמָא בְּפִסַּח שְׁלוּ נולד המום קוֹדֵם שְׁחִיטָתוֹ. וְאִין לֹמַר דַּמ"מ
עַל כַּאו"א יְהִי תוֹלִין לֹמַר שֶׁהוּא עֲכָשְׁיוּ מִן הָרֹב שְׁלֵא נָפַל בְּהֵם מוּם.
דז"א.

דְּכִינֵן דְּאִין דְּנִין רַק עַל פִּסַּח שְׁלוּ לְבִדּוּאָם נָפַל בּוּ מוּם. (דְּכָל הָאֲחֵרִים בְּלֵא"ה אֲסוּרִים
לוֹ מִחֲמַת שְׁלֵא לְמַנּוּיָיו וְאִין נִכְנָסִין כָּלֵל בְּגֵדֵר הַסֶּפֶק אֲצֵלוּ וְאִין שׁוּם נִפְקוּתָא לְדִידְיָה
לְדוֹן עֲלֵיהֶם כָּלֵל).

וּבְזָה לֹא יִצְוֶרַף אֵלָיו הָרֹב כָּלֵל נֶגֶד הַבַּע"מ. מֵאַחַר שְׁאִין לְדוֹן עַל שׁוּם אַחַד מִהוּ
שְׁאֲסוּרִים לוֹ בְּלֵא"ה.

וְהַסֶּפֶק הוּא רַק עַל שְׁלוּ אִם הוּא בַע"מ אוֹ לֹא וְהוּי סֶפֶק הַשְּׁקוּל. וְאִין עֲנִין הָרֹב שְׁיִיף
לְהַסֶּפֶק כָּלֵל בְּכַה"ג.

וְעוֹד דְּבֵלֵא"ה נְמִי אִין סְבָרָא לְתַלּוֹת עַל כַּאו"א שֶׁהוּא מִן הָרֹב רַק הֵיכָא שְׁפֹלֵם מְעוֹרְבִין
יַחַד הָרֹב עִם הַמֵּיעוּט מִשָּׂא"כ הֵכָא שֶׁהֵמָּה מְחֻלְקִים כָּל אַחַד לְחַבּוּרָה שְׁלוּ וְהָאֲסוּר לְזָה
מִוֶּתֶר לְזָה. וְכָל אַחַד נִידוֹן בַּפ"ע וּבִין הָרֹב לֹא יִתְחַשֵּׁב וְאִין עֲנִין לְאַחַד עִם חֲבִירוֹ.

וְהִיָּה י"ל עוֹד דְּאָף גַּם בְּשָׂר מוּמִין שַׁע"כ הִיָּה בּוּ הַמוּם קוֹדֵם שְׁלִקְחוּהוּ וי"ל עַל שַׁעַת
הַלְקִיחָה כָּל דְּפָרִישׁ מְרֻבָּא פָּרִישׁ שֶׁהָרֹב אִינָם בַּע"מ. מ"מ יֵשׁ לְדוֹן בְּזָה ג"כ מֵאַחַר
שֶׁעֲכָשְׁיוּ אִין הַמֵּיעוּט נִגְרַר אַחַר הָרֹב כַּנ"ל לֹא נִידוֹן לְמַפְרַע לֹמַר שְׁבִשְׁעַת לְקִיחָתוֹ הִיָּה
פָּרִישׁ מְרֻבָּא דִּי"ל דְּבַכַּה"ג לֹא תְלִינֵן לְהִתֵּר עַל כַּאו"א וְלְדוֹן לְמַפְרַע מִחֲמַת הָרֹב מֵהַ
שֶׁהִיָּה מִקוֹדֵם שְׁנוּדַע הַסֶּפֶק כו'.

וי"ל ע"ז.

אֲמַנָּם קוּשְׁטָא הוּא דְּבִבְרִייתָא נִקַּט שְׁנַמְצָא יִבְלַת בְּאַחַד מֵהֶם. וְכ"ה בְּרַמְבַּ"ם.

וְיִבְלַת אֲפָשֶׁר שְׁנַתְהוּנָה אַחַר לְקִיחָתוֹ כַּנ"ל. וּבְזָה לֹא שְׁיִיף כָּלֵל לֹמַר מְרֻבָּא פָּרִישׁ וְכַנ"ל:
ג וְאַחַר שְׁבִיִּאֲרָנוּ כָּאֵן דְּלֹא שְׁיִיף הֵכָא שׁוּם בְּיִטוּל אִיסוּר בְּהִתֵּר.

וּמְדַאֲוֵרִייתָא אֲסוּרִין לְאַכּוֹל מִן הַתַּעֲרוּבָת שֶׁל הַפִּסְחִים. הִנֵּה בְּזָה מְיֻשָּׁב ג"כ קוּשְׁטָא
אַחֲרַת בְּבִרִייתָא דְּהֵכָא דְּקַתְנִי שְׁיִצָּאוּ כּוֹלֵם לְבֵית הַשְּׂרִיפָה.

וְהַקְשׁוּ הָאֲחֵרוּנִים (וּבִישׁוּעוֹת יַעֲקֹב הָאֲרִיף בְּזָה). מֵהָא דְּאֲמַרִּין בְּזַבְּחִים (דָּף ע"ד ע"א)
בְּטַבְעַת שֶׁל ע"ז שְׁנַתְעַרְבָה בַּק' טַבְעוֹת וְנָפַל אַחַד מֵהֶם לִים הַגְּדוֹל הַתָּרוּ כּוֹלֵן דְּאֲמַרִּין
הָךְ דְּנָפַל הִינּוּ דְּאִיסוּרָא.

וְא"כ ה"נ כְּשֶׁהוּצִיאוּ לְבֵית הַשְּׂרִיפָה אַחַד מֵהַפִּסְחִים הִלְלוּ נִימָא דְּהַשְּׂאָר הַתָּרוּ כּוֹלֵן דְּהָךְ
שְׁנַשְׂרֵף הִיָּה הַבַּעַל מוּם. וְאִין לְדַחוֹת קוּשְׁטָא זו עַפְמ"ש הַתּוֹס' בְּזַבְּחִים שֶׁם דְּדוּקָא נָפַל
מִמִּילָא אֲבָל הַפִּילָה קִנְסִינֵן שׁוּגַג אֲטוּ מִזִּיד דְּז"א.

דְּהֵתֵם בְּזַבְּחִים אִיתִיבִיהָ רַבָּא לר"נ מִמְתְּנִי דְּאֲפִילוּ אַחַד בְּרִיבּוּא יְמוּתוֹ כּוֹלֵן אֲמַאי נִימָא
דְּאִיסוּרָא מִית. וְהַתּוֹס' שֶׁם (ר"ד ע"ב) פִּירְשׁוּ בְּמִתְנִי דְּזַבְּחִים דְּיְמוּתוֹ הִינּוּ דְּהוֹרְגִין
אוֹתָם בְּיָדֵים.

וּפִירֵשׁ שֵׁם הַבַּה"ז וְיִשְׁאַר מְפָרְשִׁים הֵא דְאִיתִּיבֵיהּ רַבָּא לר"נ מִמִּתְנִי' הִיגִינוּ דְכִינוּ דְמַצְנָה לְהוֹרְגֵן אַף שְׁהוֹרְגֵן בְּמִזִּיד הָוִי כְּמוֹ נִפְלָה מִמִּילָא דְלֹא שִׁינְהוּ לְקוֹנְסוֹ דְמַצְנָה עֶבֶיד (וּדְלֹא פְדַעַת הַר"י קוֹרְקוֹס שֶׁבַכ"מ פֶּט"ו מֵהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת ה"ב).

וּא"כ ה"נ בְּחֻמְשָׁה שְׁנַתְעַרְבוּ פְסָחִיהֶם אֲמַאי יֵצְאוּ כְּוָלָם לְבֵית הַשְּׂרִיפָה. הֵא בְּנִשְׂרַף אֶחָד מֵהֶן נִימָא דְאִיסוּרָא נִשְׂרַף וְלִישְׁתְּרוּ כּוּלְהוּ.

דְכִינוּ שְׁזָה שְׁנִשְׂרַף הִנֵּה מַצְנָה לְשׁוֹרְפוֹ וְהָוִי כְּנִפְלָה מִמִּילָא וְכַנ"ל. מִיְהוּ לְפִירֵשׁ"י בְּזִבְחִים שֵׁם בְּמִסְקָנָא דְאָמַר אָנָּא נְמִי תְרַתִּי קְאָמִינָא הִיגִינוּ שְׁיִמְכּוֹר הַטְּבַעוֹת הַנִּשְׂאָרִים שְׁנִים שְׁנִים. נִיחָא הֵכָּא. דְכָאן א"א לְאֹכֹל מְשַׁנֵּי פְסָחִים כְּאֶחָד.

וּמִש"ה אִין לְהֶם תְּקָנָה וְלִק"מ. אֲבָל לִפ"ד הַרְמַב"ם שֵׁם שְׁמִפְרֵשׁ בְּגִמְרָא הֵתָם דְאֵם נִפְלוּ שְׁנִים מֵהִאִיסוּר מוֹתֵר לִיְהִנּוֹת מֵהַשְּׂאָר אַף אֶחָד אֶחָד, א"כ הִדִּיק"ל הֵכָּא אֲמַאי יֵצְאוּ כְּוָלָם לְבֵית הַשְּׂרִיפָה הֵא כִּינּוּ שְׁנִשְׂרַפוּ שְׁנִים מֵהֶם סְגִי וְהָנִי תִלְתָּא הַנִּשְׂאָרִים יְהִיוּ מוֹתֵרִים רַק לְפִי מָה שְׁבִיאָרְנוּ לְעִיל.

דְכָאן בְּסוּגִינּוּ דְמִסְפָּקִינוּ שְׁמָא הַפְּסַח שְׁלוֹ בְעַל מוּם וְהַשְּׂאָר בְּלֹא"ה אִיסוּרִים לוֹ מִחֻמַּת שְׁלֹא לְמִנּוּיָיו וְנִמְצְאוּ כְּוָלָן אִיסוּרִים לוֹ. א"כ בְּפִשְׁיטוֹת לִק"מ מֵהֵךְ דְּזִבְחִים הַנ"ל.

דְהֵתָם יָדוּעַ שְׁהַטְבַּעַת שְׁל ע"ז הוּא רַק אֶחָד מֵהֶן וְכִוָּלָם הֵם שְׁל הֵיחַתֵּר וְכִשְׁנַפְלֵי אֶחָד מֵהֶן לִיָּם תְּלִינּוּ דְאִיסוּרָא נִפְל וְהוֹתֵרוּ כְּוָלָם. מִשָּׂא"כ הֵכָּא לֹא שִׁינְהוּ לֹאמַר דְאִיסוּרָא נִשְׂרַף כִּינּוּ שִׁישׁ סִפְקָא שְׁמָא כְּוָלָם הֵמָּה אִיסוּר לְדִידֵיהּ וְכַנ"ל.

מִיְהוּ כְּבָר בִּיאָרְנוּ לְעִיל דְהֵךְ בְּרִייתָא דְחֻמְשָׁה שְׁנַתְעַרְבוּ עוֹרוֹת פְּסָחִיהֶם מִיְיָרֵי שְׁלֹא נִתְעַרְבוּ רַק הָעוֹרוֹת אֲבָל גּוֹף הַפְּסָחִים לֹא נִתְעַרְבוּ וְכֹאו"א מְבֹרָר בִּפ"ע וְנִיכְפֵר לְהַחֲבֹרָה שְׁלוֹ. וּא"כ אִם יְהִיוּ תּוֹלִין לֹאמַר שְׁזָה שְׁנִשְׂרַף הוּא הַבַּע"מ מִמִּילָא יְהִיוּ הַנִּשְׂאָרִים מוֹתֵרִים דְכִוָּלָם הֵם תְּמִימִים כִּינּוּ דְתִלִּינּוּ שְׁזָה הַבַּע"מ הוּא הַנִּשְׂרַף וְאִינוּ בִּינֵיהֶם אֲבָל זֶה אִינוּ.

דְהֵתָם בְּזִבְחִים שְׁפִיר תְּלִינּוּ דְהֵךְ דְנִפְל הִיגִינוּ דְאִיסוּרָא כִּינּוּ שְׁאִינוּ יָדוּעַ כְּלָל אִיזוּ מֵהֶן שְׁל ע"ז וְאִיזוּ מֵהֶן נִפְל. אֲבָל הֵכָּא הַפְּסָחִים הַנִּשְׂאָרִים שְׁכָל אֶחָד יוֹדַע וּמְפִיר אֶת פְּסָחוֹ אֲצִלוּ שְׁלֹא נִשְׂרַף לֹא שִׁינְהוּ לֹאמַר שְׁעִי"ז שְׁנִשְׂרַף אֶחָד מֵהֶן עִי"ז נִתְלָה לֹאמַר שְׁהַבַּע"מ נִשְׂרַף וְשְׁלוֹ אִינוּ בַּע"מ.

שְׁהַסְפֵּק מִתְחִילָה עַל כֹּאו"א שְׁמָא שְׁלוֹ הוּא בַּע"מ וְהִיאָךְ נּוֹצִיאֵו מִסְפָּקוֹ ע"י מָה שְׁנִשְׂרַף אֶחָד מֵהַפְּסָחִים הָאֲחֵרִים. וְלֹא יִפְעוֹל זֶה מְאוּמָה עַל הַסְפֵּק שְׁכּוֹ בְעַצְמוֹ, וּפְשׁוּט.

וְחוּץ מִזֶּה י"ל עוֹד ע"פ דְבָרֵי הַתּוֹס' בְּזִבְחִים שֵׁם בְּהָא דְאִמְרִינוּ דְכְּשִׁנַּפְלֵי אֶחָד מֵהֶן לִיָּם הַגְּדוֹל הוֹתֵרוּ כְּוָלָן. דְהָא דְתּוֹלִין לֹאמַר דְאִיסוּרָא נִפְל הִיגִינוּ מִשׁוּם דְמִדְאוּרֵייתָא בְּרוּבָא בְּטִיל וּבְאִיסוּר דְרַבְּנָן תּוֹלִין לְהַקֵּל.

א"כ הֵכָּא בְּחֻמְשָׁה שְׁנַתְעַרְבוּ פְסָחִיהֶם דְאִין כָּאן בִּיטוּל בְּרוּב וּמִדְאוּרֵייתָא אִיסוּרִים (וְכַמְבֹּאֵר לְעִיל) לֹא תְלִינּוּ לֹאמַר דְאִיסוּרָא נִשְׂרַף וּמִש"ה כְּוָלָם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרִיפָה. אֲלֵא דְלְכֹאוּרָה נִרְאָה שְׁהַתּוֹס' בְּזִבְחִים שֵׁם שְׁכ"כ דְהָא דְתּוֹלִין לְהַקֵּל הִיגִינוּ מִשׁוּם דְמִדְאוּרֵייתָא בְּרוּבָא בְּטִיל.

אף דמרא דשמעתתא שם הוא רב רב ס"ל כר"י דמין במינו לא בטיל. (כדאיתא בפסחים דכ"ט ע"ב ובע"ז דע"ג ע"ב ובחולין ד"ק ודק"ח ע"א).

וע"כ דהתוס' שם קיימי בשיטת הסוברים דאף לר"י דמין במינו לא בטיל היינו דוקא בלח אכל ביבש מודה דבטיל. אבל להסוברים דאין חילוק בין לח ליבש למ"ד מב"מ לא בטיל א"כ ע"כ צ"ל דהא דאמר רב גופיה בטבעת של ע"ז שנתערבה בטבעות כו' תולין להקל הוא מטעמא אחרתא אמנם הרא"ש בחולין פג"ה (סי' ל"ז) פירש בהך דנבחים דתולין להקל הוא מטעם ס"ס דדילמא דאיסורא נפל ואת"ל דלאו דאיסורא נפל כיון שאינו אוכל כולו כפאחד אמרינו הנשאר הוא האיסור כו'.

ע"ש.

וי"ל שקהרמב"ם ג"כ ס"ל הקא בטעם ההיתר פדעת הרא"ש בזה. וכ"כ הכ"מ בפ"ז מהלכות ע"ז בהלכה י' ע"ש.

דלהרמב"ם ס"ל טעם ההיתר כד' הרא"ש. (דהקושא בסוגיין מזבחים הנ"ל הוא ג"כ רק לפ"ד הרמב"ם.

וכמ"ש לעיל). ולפ"ז היכא דליכא ס"ס אין תולין להקל.

וממילא לק"מ בסוגיין דפסחים דכאן ליכא ס"ס רק ספק אחד. דבשלמא התם הוי שפיר ס"ס ויש נ"מ בין הספיקות.

דלפי ספק הא' דילמא דאיסורא נפל שרי לאכול את הנשארם אף כולם כפאחד. משא"כ לפי הספק הב' הנ"ל.

אבל הקא בפסחים אין שום נ"מ לדידיה אם הנשרף היה הבע"מ או שהבע"מ עדיין ישנו רק הוא מן האחרים ולא זה שלו. דהכל הוי רק ספק אחד אם הפסח שלו הוא בעל מום או לא.

ובכה"ג אין תולין להקל: ד דמילתא נבאר ליישב עוד באופן אחר קושניית האחרונים מגמרא דנבחים הנ"ל מהא דאיתא בזבחים (דע"ג ע"ב) אמר רבא השתא דאמרו רבנן לא נקריב אי נקריב לא מרצה.

והיינו דכיון דנדחה אינו חוזר ונראה אע"ג דנדחה רק מדרבנן. (דהתם הא דאמרינן דאפילו אחד ברבוא ימותו כולן ולא בטלי ברובא הוא רק מדרבנן כמבואר בסוגיא שם).

ולפ"ז קשה בהא דאיתיביה רבא לר"נ ממתני' דאחד ברבוא ימותו כולן אמאי נימא דאיסורא מית. מה קושניא.

דהא מ"מ פסולים להקרבה כיון שנדחו מתחילה ושוב אינו חוזר ונראה וראיתי להצ"ק שם שפכתב ליישב זה משום דכל שפידו לא הוי דיחוי. ואין דבריו מספיקין.

דמ"מ קשה על רבא דהוא איתיביה לר"נ הקא. ונהרי רבא גופיה לא ס"ל הך סברא דכל שפידו לא הוי דיחוי כדמוכח בזבחים (דל"ד ע"ב) ובמנחות (דנ"ט ע"ב) דרבא משני התם הא מני חנן המצרי הוא דלית ליה דחויין ורב אשי משני התם כל שפידו לא הוי דיחוי.

ומוכח דרְבָא לָא ס"ל סְבָרָא זו. (ועוד דלפמ"ש התוס' בנבחים די"ב ע"ב בקא דנקט ר' יוחנן שם אכל חלב והפריש קרבן והמיר דתו וחוור בו שינדה דוקא בכה"ג קאמר ר"י אבל אילו הפריש קרבן לאחר שהמיר הנה הקרבן פשר פינון שבידו לתמן ולחזור כו' משא"כ בנראה ונדחה לא מהני אע"פ שבידו לתמן כו'.

מיהו י"ל בזה דבלא"ה ע"כ לחלק בזה להתוס' שם בין שבידו לגמרי והוא בקל לתקנו כו' ואכמ"ל. וע' בתוספות ובר"ן פ"ג דסנפ"ה (דל"ג) בבעיא דהתם בנקטם ראשו ועלתה בו תמרה כו' ותו דהתוס' גופניהו בקידושין (ד"ז ע"ב) ובסנהדרין (ר"ד מ"ז) פירשו דלאו דוקא הפריש קרבן והמיר דה"ה המיר ואח"כ הפריש קרבן כו' ע"ש).

אלא הנה נראה לומר דהא דאיתיביה רבא לר"נ ממתני' דא' ברבוא ימותו פולן שפיר קמותיב ליה דאע"פ שי"ל שאינו ראוי להקרבה משום שנדחה ואינו חוזר ונראה מ"מ אמאי ימותו פולן ירעו עד שישתאבו לבתר דמית חז מניניהו דאמרין דאיסורא מית ואינו פולן פוליהו אינם פסולים להקרבה רק משום דיחוי וא"כ הל"ל דהשאר ירעו עד שישתאבו.

(וע' במל"מ ספ"ג מהלכות שגגות בדין דיחוי בקרבן אם דמיו פשרין להביא מהם קרבן כו'"). ולפ"ז לק"מ בסוגיין דפסחים בחמשה שנתערבו פסחיהו דקתני שיצאו פולם לבית השריפה דהכא שפבר נשחטו הפסחים ע"כ יצאו פולן לבית השריפה.

דאפ"י אם היינו אומרים דאיסורא נשרף והני פוליהו דהיתרא גינהו לכאו"א את שלו. מ"מ פוליהו פסולין להקריב ולזרוק משום שפבר נדחו הפסחים הפשרים אחר שנתערבו עם הפסול ושוב אין חוזרין ונראין כנ"ל.

(ואם נתערבו אחר זריקה נדחו מאכילה כו'). רק דיש לפקפק בזה.

דעדיין תיקשי לדין לפום הלכתא דקיי"ל לדינא פהו ברייתא דחמשה שנתערבו פסחיהו כו'. ואנן קיי"ל דכל שבידו לא הוי דיחוי אף בנראה ונדחה.

נהרי הכא הוי ביזו לשרוף אחד מהו ונותרו השאר. ועוד דמלשון רש"י בנבחים שם דאיתיביה רבא לר"נ כו' ואמאי ימותו פולן ופירש"י גימא דאיסורא מית והשאר יקרבו.

מבואר מדבריו דבכה"ג חזו להקרבה ולא אמרינן דנדחו כו'. (מיהו לפירש"י בנבחים שם בלא"ה לק"מ בסוגיין דפסחים וכמ"ש לעיל בתחילת דברינו ולהרמב"ם שפיר י"ל כנ"ל, וע' בתוספות חולין דצ"ה ע"א ד"ה ה"נ כו'.

שכתבו וז"ל וכו' דהתם נמי אם פירשו מעצמם שרי אלא דלכתחילה הוא דאסור לעשות כן גזירה שפא יקח מן הקבוע דא"כ אמאי ירעו עד שישתאבו פינון דפירשו מעצמם מותרים עכ"ל.

וכ"כ הרא"ש שם. משמע דס"ל דכשפירשו מעצמם שרי להקריבם ולא אמרינן דנדחו כו'.

אף בפסחים ד"ט ע"ב מבואר בלשון התוס' דאמאי ימותו כו'. וכ"ז ביארתי לרווחא דמילתא מה שי"ל הסברות בזה.

אָבֵל עֵינָר קוֹשֵׁיט הָאֶתְרוֹנִים הַנִּ"ל כְּבָר בִּיאֶרְתִּי לְעֵיל שְׂאִין הַתְּחִלָּה לְקוֹשֵׁיטֵם כָּלֵל.
וְלֹא דָקוּ שְׁפִיר בְּהַד מִקְלָתָא.

ה וְהִנֵּה דָרָךְ אָגַב נִבְאָר. בַּמ"ש לְעֵיל דְּהַרְמַב"ם ס"ל כְּדַעַת הָרָא"ש בְּטַעַם הַקִּיָּתֵר
שְׁמַתִּירִין הַתְּעַרְוֶבֶת בְּנִפְל אֶחָד מֵהֶן וְתוֹלִין לֹמֵר דְּאִיסוּרָא נָפַל שְׁהוּא מְטַעַם ס"ס וְכַנ"ל.
דַּעַפ"ז יִתְיַשֵּׁב קוֹשֵׁיט אֲלִימָתָא עַל הַרְמַב"ם. בַּמ"ש הַרְמַב"ם (בַּפִּט"ו מֵהַל' מ"א ה"ט)
דְּחַמֵּן בְּפִסַּח הָוִי דְשִׁיל"מ.

וּמְבוֹאָר הַקּוֹשֵׁיט בְּתַשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א (ס' ל') מֵהָא דְאֶמְרִינָן בַּגַּמ' דַּע"ז (דַּע"ד ע"א)
וְלִיתְנֵי כְּפָרוֹת שְׁל בַּעַה"ב לְעַנְנָן חַמְב"פ כו'. דְּמִשְׁמַע דְּכְפָרוֹת שְׁל נַחְתוּם לָא הָוּוּ בְּמִשְׁהוּ.
וְלְהַרְמַב"ם דַּחְמַב"פ הָוִי דְשִׁיל"מ אֶפְיָלוּ פִּירוּר בְּעֵלְמָא נְמִי לָא בְּטִיל אָף בְּיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ.
וּמָה שְׁיִיךְ לְמִיתְנֵי שְׁם בְּמִתְנֵי חַב"פ בֵּין הַדְּבָרִים חֲשׁוּבִים דְּחֲשִׁיב הַתָּם דְּמַחְמַת חֲשִׁיבוּתָם
לָא בְּטִיל.

וְהַרְשֵׁב"א בְּתַשׁוּבַתוֹ שְׁם תִּירֵץ דְּבַמְתְּנֵי דְהַתָּם חֲשִׁיב דְּבָרִים שְׁאִיסוּרִים בְּמִשְׁהוּ אָף
בְּהַנְּאָה וְחַמְב"פ בְּמִשְׁהוּ אוֹסֵר רַק בְּאֶכִּילָה אָבֵל אִינוּ אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ בְּהַנְּאָה אַ"כ הִנֵּה
דְּבָר חֲשׁוּב כְּמוֹ כְּפָרוֹת שְׁל בַּעַה"ב כו'.

וְכ"כ הָר"ן בַּע"ז שְׁם. אֶמְנָם שִׁיטַת הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם דַּחְמַב"פ אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ אָף בְּהַנְּאָה.
וְא"כ הַדַּק"ל מֵאִי פְרִיךְ הַגְּמָרָא וְלִיתְנֵי כְּפָרוֹת שְׁל בַּעַה"ב לְעַנְנָן חַמְב"פ. וְכַבֵּר יִישָׁבְנוּ
זֶה לְנַכּוֹן בַּע"ז הַבַּמ"א (וַע' ס' י"ט).

וְהַאֲרַכְתִּי שְׁם לְבָרֵר הַדְּבָרִים. וְכַעַת נִלְע"ד לְיִישֵׁב ע"פ דְּבָרֵינוּ הַנִּ"ל.

וְכַמ"ש הַכ"מ דְּהַרְמַב"ם ס"ל בְּטַעַם הַקִּיָּתֵר דְּטַבַּעַת שְׁל ע"ז שְׁנִתְעַרְבָה בְּטַבַּעוֹת וְנִפְל
אֶחָד מֵהֶן לִים הַתְּרוּ כְּוָלָן, הוּא מְטַעַם ס"ס שְׁמָא הָאִיסוּר הוּא שְׁנִפְל וְשְׁמָא הָאִיסוּר הוּא
בְּהַנְּשָׂאָר וְכַנ"ל.

וְלַפ"ז הִיכָא דְלִיכָא ס"ס לָא הַתְּרוּ כְּוָלָן וְהַשְׁתָּא א"ש דְּלָא תִיקְשִׁי לְהַרְמַב"ם מַגַּמ' דַּע"ז
הַנִּ"ל. דְּנִיחָזִי אָנּוּ.

דְּאִי טַעַמָא דַּחְמַב"פ בְּמִשְׁהוּ הוּא מְטַעַם דְשִׁיל"מ א"כ פְּשִׁיטָא דְלָא חָל חוֹבַת בִּיעוּר עַל
תְּעַרְוֶבֶת זֶה. דְלַעַנְנָן בִּיעוּר אִינוּ דְבָר שִׁיל"מ דְהָא אַם יִבְעַרְנוּ לָא יִהְיֶה עוֹד בְּעוֹלָם.

וְרַק לְעַנְנָן אֶכִּילָה שְׁיִיךְ דְשִׁיל"מ אַם יִהָא רִשְׁאִי לְקִיָּמוּ שְׁיִוְכַל אַח"כ לְאֶנְכְלוּ אַחַר הַפִּסַּח.
וּמַעַתָּה בְּכַפֵּר שְׁל חַמֵּץ שְׁנִתְעַרְב בְּכְפָרוֹת שְׁל מִצָּה וְנִפְל אֶחָד מֵהֶן לִים הַתְּרוּ כְּוָלָן וְכַמוֹ
בְּטַבַּעוֹת וְכַנ"ל.

(וְכַדְפִּסַּק הַש"ע בִּיו"ד ס' ק"י ס"ז דְאָף בְּדְשִׁיל"מ מְהַנִּי נִפְל אֶחָד מֵהֶן לִים כו' וְלֹא כַמ"ש
שְׁם הַשְׁ"ף ס"ק נ"ז בְּדַעַת הַרְמַב"א ע"ש). מִשְׁא"כ בְּכְפָרוֹת שְׁל בַּעַה"ב דְלָא בְּטִיל מְטַעַם
חֲשִׁיבוּת א"כ בְּזֶה חָל ג"כ חוֹבַת בִּיעוּר עַל כָּל הַתְּעַרְוֶבֶת כִּינּוּן דְהַכְּפָר שְׁל חַמְב"פ חֲשִׁיב
וְלֹא בְּטִיל.

והשפא ממילא אפי' נפל אַחַד מֵהֶן לַיָּם מ"מ פּוֹלֵן אַסוּרִים. דְּכָאן לִיפָּא ס"ס רַק סָפֵק אַחַד שְׁמָא הָאִסוּר הוּא שְׁנַפְל אַבְל אַם הָאִסוּר עֲדִינָן בְּתַעְרוּבָת ל"ל אַכְל חֲדָא מִיַּנְיָהּ וְשָׂהּוּ שְׁל הֵיִתֵר וְהָאִסוּר בְּהַנְשָׂאָר וְכִסְבֵּרַת הָרָא"ש הֵן"ל.

דְּהָא פֻל שְׁהָאִסוּר יִשְׁנֹו בְּעוֹלָם צָרִיף לְבַעְרוּ בְּכָל מְקוּם שְׁהוּא וּמִמִּילָא צָרִיף לְבַעַר פֻל הַתַּעְרוּבָת. וּא"כ פָּרִיף הַגְמָרָא שְׁפִיר דְלִתְגִי בְּמַתְנִיתִין פְּפֹרוֹת שְׁל בַעַה"ב לְעַנְנֵן חַמְב"פ שְׁאָסוּר בְּמַשְׁהוּ מְטַעַם חֲשִיבוֹת.

וּאֵע"ג דְּבִלָא"ה נְמִי הָוִי בְּמַשְׁהוּ מְטַעַם דְּשִיל"מ מ"מ הָא נ"מ לְדִינָא דְמְטַעַם חֲשִיבוֹת אַפִּילוּ נְפֻל אַחַד מֵהֶן לַיָּם אוֹ שְׁנַאָבַד אַחַד מֵהֶן מ"מ פּוֹלֵן אַסוּרִין. (וּבִלָּא דְבָרִינוּ הֵן"ל אִין לְתַרְזַן פֶּאן בְּפִשִּׁטוֹת דִּישׁ נ"מ לְעַנְנֵן חֲיִיב בִּיעוּר דו"א.

דְּהַגְמָרָא פָּרִיף שְׁם דְלִתְגִינְיָה בְּמַתְנִי. וּבְמַתְנִי קְתַנִּי בְּהַדְיָא אֵלוּ אַסוּרִים וְאוּסְרִים בְּהַנְאָה כו'.

מִשָּׂא"כ לְדְבָרִינוּ א"ש דִּישׁ נ"מ טוֹבָא לְעַנְנֵן אִסוּר הַנְאָה גּוּפִיָּה): וּנְעֲדִינָן צָרִיף לְבָאָר בְּשִׁמְעִתִין. לְפַמ"ש הַתּוֹס' בְּכָרִיתוֹת (דִּי"ג סַע"ב) דְּקַדְשִׁים לְאַחַר שְׁנַשְׁחֲטוּ וְנִזְרְקוּ דָּמָן פְּהֵלְכְתוּ לִיתָא בְּשָׂאֵלָה.

וּמְבוֹאָר מְדַבְרִיָּהֶם דְאַחַר שְׁחִיטָה קוֹדֵם זְרִיקָה עֲדִינָן יְכוּל לִישְׂאֵל עָלֶיהָ עַל הַקְּדִישׁ וְלִהְצִיאָו לְחוּלִין. וְכֵן מְשַׁמַּע ג"כ מְהָא דְדַרְשִׁינוּ בְּנִדְרִים (דַּע"ח ע"א) וּב"ב (דַּק"כ ע"א) מַגז"ש דְזֶה הַדְּבָר דְכָתִיב גַּבִּי שְׁחוּטֵי חוּץ לוֹמַר שִׁישׁ שְׂאֵלָה בְּהַקְּדָשׁ.

וּפִירֵשׁ הַרְשָׁב"ם שְׁם שְׁאֵם שְׁחִט קְדָשִׁים בְּחוּץ וְנִתְחַיֵּיב פֶּרַת יְכוּל לִישְׂאֵל לְחֻכָּם וְלִהְתִּירוּ וְנַעֲשֶׂה חוּלִין לְמַפְרַע וּפְטוּר מִפֶּרַת. וּכ"כ הָרָא"ש וְהָר"ן בְּנִדְרִים שְׁם.

אַלָּא דְמַהְתֵּם הִנֵּה י"ל דְרַק בְּשְׁחוּטֵי חוּץ מְהַנִּי שְׂאֵלָה מִשָּׂא"כ הִיכָא שְׁנַשְׁחֲט הַקְּרָבָן בְּפָנִים פְּהֵלְכְתוּ וּכְדִינוּ אֲזַל מְהַנִּי שְׂאֵלָה. מ"מ מְדַבְרֵי הַתּוֹס' דְכָרִיתוֹת הֵן"ל מְבוֹאָר דְאַף שְׁנַשְׁחֲט פְּהֵלְכְתוּ מ"מ קוֹדֵם זְרִיקָה יְכוּל לִישְׂאֵל עָלִיו.

וּכ"כ הַמַּל"מ ד"ז מְדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת הֵן"ל. (וּבְמָה שְׁהוֹקְשָׁה הַמַּל"מ בְּזֶה מְהָא דְאַמְרִינוּ בְּנִדְרִים (דַּנ"ט ע"א) דְתַרוּמָה בִּיד פֶּהוּ דְלָא מְצִי מִתְשִׁיל עָלֶיהָ כְּבָר הָאֲרַכְתִּי מִזֶּה בַמ"א דַּלְק"מ וְכֵן מְהַקְּדָשׁ שְׂבָא לִיד גִּזְבָּר דַּל"מ שְׂאֵלָה.

ג"כ אִינוּ סוֹתֵר לְזֶה. וְע' בְּסִימָן).

וּא"כ הָכָא בְּשִׁמְעִתִין בְּחַמְשָׁה שְׁנַתְעַרְבוּ פְּסַחִיָּהוּ וְנִמְצָא יְבֻלַת בְּאַחַד מֵהֶן וְכֵן בְּמַתְנִי בְּשִׁכַח מְהָא"ל רַבּוּ בְּנַתְעַרְבוּ לְפָנֵי זְרִיקָה הָרִי יֵשׁ לְהֵם תַּקְנָה שְׁיִשְׂאֵלוּ לְחֻכָּם וְיִצְיָאוּם לְחוּלִין וְאַמַּאי יִצְאוּ קְדָשִׁים לְבֵית הַשְּׂרִיפָה.

וְגַם אִם יִשְׂאֵלוּ עָלֵיהֶם וְיִצְאוּ לְחוּלִין הָרִי אֲזַל יוֹכְלוּ לְהַמְנוֹת עַל פְּסַחִים אַחֲרִים שְׁלָא נִשְׁחֲטוּ עֲדִינָן. וּבְגַמְרָא בְּשִׁמְעִתִין מְבוֹאָר בְּהַדְיָא דְאַף שְׁנַתְעַרְבוּ קוֹדֵם זְרִיקָה נְמִי דִינָא הָכִי שְׁיִצְאוּ פּוֹלָם לְבֵית הַשְּׂרִיפָה וְלִית לְהוּ תַקְנָתָא אַחֲרִיתִי.

(רַק דְבְנַתְעַרְבוּ קוֹדֵם זְרִיקָה חֲיִיבִין אַח"כ לְעַשׂוֹת פ"ש כְּמְבוֹאָר בְּסוּגִיָּא). וְרִאִיתִי בְּסִפְרָא טוּרֵי אֲבָן בַּר"ה (דַּכ"ח ע"ב) שְׁחוּלְק ע"ד הַתּוֹס' דְכָרִיתוֹת וּס"ל דְאַפִּילוּ לְאַחַר שְׁנַשְׁחֲטוּ

ונזרק דמן פהלקתן ג"כ מהני שאלה ולדבריו תיקושי טפי בשמעתיך דאף בשנתערבו אחר זריקה אמאי לא ישאלו עליהם ויצאו לחולין.

והנה י"ל דמפאן ראיה להט"ז ביו"ד (סי' שכ"ג סק"ב) שהאריף להוכיח דהא דמהני שאלה בתרומות ובהקדשות הוא רק כשמוצא לו הקכם פתח חרטה בגוף הקדשו מצד עצמו אבל לא מחמת שהתערובת גורם לו להתחרט על הקדשו זה אינו מועיל פלוגתא רק בעינו פתח חרטה בעצם ההקדש וכמו בשאר נדרים ע"ש.

וא"כ י"ל הכא דמייביר שאין לו פתח חרטה בגוף ההקדש רק שמתחרט מחמת התערובת וזה לא מהני וא"ש. אבל הא ברמ"א שם בשם תשובת מיימוני מבואר דס"ל דיכול לישאל מחמת התערובת.

והט"ז חולק על הרמ"א בזה. (ובתשו' חו"י סי' ק"ל ובתשו' בית יעקב סי' ק"י ושאר אחרונים סתרו דברי הט"ז בזה והעלו פהרמ"א ע"ש).

אף בט"א שם העיר בזה דהיאף יהיה רשאי לישאל על הקדשו אחר שחייטת הקרבן והני חולין למפרע דא"כ גורם למפרע איסור שחייטת חולין בעזרה דהוי איסור עשה. ואף דאמרינו במנחות (דמ"ח ע"א) לעולם דפריק להו גנאי וחולין ממילא קהווינו, זהו רק לענין פדיון דכי פריק להו נעשה חולין מפאן ולהבא ולא למפרע ועד השתא שם קודש עליו וכשהכניסו בעזרה היה קודש עדיין.

אבל בשאלת חכם שעוקר את הנדר מעיקרו ונמצא שהיה חולין למפרע בשעה שהכניסו בעזרה ובשעת שחייטתו שחט חולין בעזרה ועשה איסור. עכ"ד הט"א שם.

ולפ"ז י"ל דהו מילתא אי שרי לישאל על הקדשו אחר שחייטתו תליא בפלוגתא אי חולין בעזרה דאורייתא. דלמ"ד חולין בעזרה דאורייתא אסור לישאל עליו אחר שחייטתו דמשוי ליה למפרע חב"ע שהוא איסור דאורייתא.

משא"כ למ"ד דאיסור הבאת חולין בעזרה גופה לאו דאורייתא פדאיתא בגזיר (דכ"ט ע"א). וי"ל דסוגיא דידן אגלא כמ"ד חשב"ע דאורייתא ומש"ה א"א לעשות תקנה זו לישאל על פסחיהם שלא יעברו על איסור חב"ע למפרע.

ואף שמבואר מדברי התוס' דכריתות הנ"ל דיכול לישאל אחר שחייטתו ג"כ פנ"ל. היינו דבדיעבד אם עבר ונשאל עליו מהני ויוצא לחולין.

אבל לכתחילה אסור לעשות תקנה זו. ומש"ה לא הנפירו פאן הו תקנתא.

(וכדאמרו בביצה די"ז רע"ב ושאר דוכתי. תקנתא דאיסורא לא קתני).

ועוד יש לומר דאף למ"ד חולין בעזרה לאו דאורייתא. מ"מ לפמ"ש במ"א לפ"ד התוס' בזבחים (דמ"ז ע"א) ובפסחים (דס"ו ע"א ד"ה תוחב) דבשחייטת קדשים בעינו שיהיה הספין כלי שרת.

ע"ש.

וא"כ כשישאל לחכם ומשוי ליה למפרע חולין א"כ הרי עבר על איסור מעילה בקדשים ששחט בהמת חולין בכלי שרת דקיי"ל דמעל. ולולא דברי התוספות דכריתות הנ"ל.

הִיָּה י"ל דמה"ט בְּדִיעֶבֶד נְמִי אִינוּ מוֹעִיל שְׁאֵלָה כָּלֵל בְּקֶרְבָּן אַחַר שְׁחִיטָתוֹ כִּינּוֹן שְׁעֵי"ז
יְהִיָּה עוֹבֵר לְמַפְרַע בְּאִסּוּר מְעִילָה וּבְאִסּוּר חֹב"ע. וְכִמוֹ שְׂיֵשׁ סוֹבְרִים בְּנֶדֶר שֶׁל דְּבַר
אִסּוּר שְׁאֵף אִם הִתִּירוּהוּ אִינוּ מְוַתֵּר כְּדַאִתָּא בִּי"ד סִימָן רכ"ח סט"ו ע"ש.

וּבִזְהָה הִיָּה נִיחָא בְּקֶרָא דְזֵה הַדְּבָר דְּכִתִּיב בְּשַׁחוּטֵי חוּץ דְּגִלֵי קֶרָא שְׂיֵשׁ שְׁאֵלָה בְּהַקְדָּשׁ
כַּנ"ל. וְלָמָּה נִכְתָּב זֶה בְּשַׁחוּטֵי חוּץ דְּוִקָא.

וְלִהְיֵנָּה לְנִיחָא דְּבִנְשַׁחֲט בְּעִזְרָה לֹא מְהֵנִי שְׁאֵלָה אַחַר שְׁחִיטָתוֹ וְכַנ"ל: סִימָן מח א שָׁם
בְּגִמְרָא. אָמַר מָר וּפְטוּרִין מְלַעְשׁוֹת פְּסַח שְׁנֵי וְהָאִיכָא חַד דְּלֹא נִכְיָק.

מִשׁוּם דְּלֹא אָפְשָׁר כּו' ע"ש עַד סוּף הַסּוּגְיָא. הִנֵּה יֵשׁ לְבָאָר לְדִינָא בְּשָׁנִים שְׁנֹתָעֲרָבוּ
פְּסַחִיָּהֶם וְנִמְצָא יְבֻלָּת בְּאַחַד מֵהֶם מֵה דִינָם.

אִם נִימָא דֵּה"נ הֵמָּה פְּטוּרִים מְלַעְשׁוֹת פְּסַח שְׁנֵי. וְהִבְרִייתָא דְּנִקְט חֲמִשָּׁה שְׁנֹתָעֲרָבוּ
פְּסַחִיָּהֶם לֹא דְּוִקָא וְה"ה לְשָׁנִים שְׁנֹתָעֲרָבוּ נְמִי דִינָא הֵכִי.

(וְאָפְשָׁר דְּלִרְבוּתָא נִקְט חֲמִשָּׁה דֹּאע"ג דְּרִנְבָא דְּהִיָּתְרָא נִינְהוּ מ"מ כְּנֹלָם יִצְאוּ לְבֵית
הַשְּׁרִיפָה). אוֹ דִּילְמָא י"ל דְּבִשְׁנֵים שְׁנֹתָעֲרָבוּ פְּסַחִיָּהֶם יְהִיָּה הַדִּין שְׁצָרִיכִין לְהִבִּיא פ"ש
עַל תְּנַאי כּו'.

וְהִיָּינוּ ע"פ דְּבִרֵי הַתּוֹס' בְּסוּגְיִין (דפ"ט סע"א ד"ה ה"מ) שְׁהַקְשׁוּ וְכִי בְּשִׁבִיל דְּשִׁמָּא יְהִיָּה
נֹתֵר כּו' אוֹ לֹא יַעֲשׂוּ מַתְּנוֹת כְּהַלְכָתָן יִכְנָס לִידֵי סְפֵק פְּרַת. וְתִירְצוּ הַתּוֹס' וְז"ל.

דְּטוֹב שְׂיִדְחָה סְפֵק פְּרַת בְּשׂוֹא"ת מִמָּה שְׂיַעֲשׂוּ רַבָּם שְׁלֹא כְּהוֹנֵן כִּי כְּבָר רַבָּם עֲשׂוּ פְּסַח.
עכ"ל הַתּוֹס'.

וּלפ"ז י"ל דְּבִשְׁנֵים שְׁנֹתָעֲרָבוּ פְּסַחִיָּהֶן שְׁפִיר צָרִיכִין לְהִבִּיא פ"ש עַל תְּנַאי שְׁלָמִים (אוֹ
מְוַתֵּר הַפְּסַח). וְאֵף שְׁאַחַד מֵהֶם יַעֲשֶׂה שְׁלֹא כְּהוֹנֵן לְעַנְיָן מְצֹנְתוֹ לְכַתְּחִילָה מ"מ הֵכִי עֲדִיף
טְפִי שְׁלֹא יִכְנָס אַחַד מֵהֶן לִידֵי סְפֵק פְּרַת כְּסִבְרַת הַתּוֹסְפוֹת.

(וּמ"ש הַתּוֹס' דְּטוֹב שְׂיִדְחָה סְפֵק פְּרַת בְּשׂוֹא"ת מִמָּה שְׂיַעֲשׂוּ רַבָּם שְׁלֹא כְּהוֹנֵן כּו'. אֵף
שְׂזֵה אִינוּ מִיְלָתָא דְּפְסִיקָא כ"כ שְׂיֵשׁ כָּאֵן רַבָּן בְּמִסְפַּר הָאֲנָשִׁים בְּחִמְשׁ חֲבוּרוֹת שְׁנֹתָעֲרָבוּ
פְּסַחִיָּהֶן.

דְּהָא אָפְשָׁר בְּמִצִּיאוֹת שְׂיִהִיּוּ אֲנָשִׁים רַבִּים בְּחֲבוּרָה אַחַת יוֹתֵר מִכָּל הַד' חֲבוּרוֹת
הַנּוֹתְרוֹת מ"מ בְּתֵר רַבָּן חֲבוּרוֹת אֲזִלִּינוּ שְׁרֹב הַפְּסַחִים שְׁלֵהֶם כּו'). אֵף לִפְמ"ש הַתּוֹס'
בְּזִבְחִים (דע"ה ע"א) וּבְמִנְחוֹת (דס"ב ע"ב) שְׁהַקְשׁוּ בְּמִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְסַמְוֵה עַל קֶרְבָּנוּ
כְּמוֹ עֶרֶל וְטָמֵא נְהִי דְּסְמִיכָה לֹא מְעַכְבָּא מ"מ נִימָא כָּל שְׂאִינוּ רְאוּי לְבִילָה בִּילָה מְעַכְבָּת
בּו'.

וְכִן הִקְשׁוּ שָׁם בְּהֵנִי שְׂאִין יָכוֹלִים לְסַמְוֵה עַל קֶרְבָּנָם מִחֲמַת סְפֵק שְׂיֵשׁ בְּקֶרְבָּן דג"כ חֲשִׁיב
בְּזֵה אִינוּ רְאוּי לְבִילָה וְהוֹכִיחוּ כֵּן מִגְּמָרָא דב"ב (דפ"א ע"ב) גְּבִי בִּיכּוּרִים דְּכְשִׂאִינוּ יָכוֹל
לְקִרוֹת מִחֲמַת סְפֵק חֲשִׁיב לִיה הֵתָם אִינוּ רְאוּי לְבִילָה וּמְעַכָּב אֶת הַבָּאֵת הַבִּיכּוּרִים.

וְה"נ כְּשִׂאִינוּ רְאוּי לְסַמְוֵה מִחֲמַת סְפֵק ג"כ יְהֵא מְעַכָּב אֶת הַקֶּרְבָּן. וְתִירְצוּ הַתּוֹס' דְּבִזְהָה
גִּלֵי קֶרָא דְּאָפִילוּ אִינוּ רְאוּי כָּלֵל לְסְמִיכָה אִינוּ מְעַכָּב.

ע"ש.

ולפ"ז י"ל הכא דפסח בנריקה ושלמים בשפיכה רק דכל הניתנין בנריקה שנתנו בשפיכה יצא. די"ל דמ"מ ראוי לנריקה בעינו אבל היכא שאינו ראוי לנריקה מחמת ספק בקרבן אם הוא פסח או שלמים.

(והניתנין בשפיכה שנתנו בנריקה לא יצא). א"כ תשיב אינו ראוי לבילה מחמת ספק (וכמו שהוכיחו התוספות מגמרא דב"ב ה"ל).

ובזה הוא מעכב דכיון שאינו ראוי לכל לנריקה בכה"ג אם נתנו בשפיכה ג"כ לא יצא. שהרי בזה אין לנו גילוי מקרא לומר דלא נבעי לכל גם שיהא ראוי לנריקה וכדגלי קרא בסמיכה כנ"ל.

וקא דאמר הגמרא בשמעתינן אימור דאמרין דיעבד לכתחילה נמי. היינו דנהו ממילא דכיון דלכתחילה צ"ל בנריקה דוקא מש"ה בעינו שיהא ראוי לנריקה אף לענין דיעבד ג"כ.

וכמו לענין כל הראוי לבילה כו' דהיינו כיון דלכתחילה מצוה לבלול מש"ה אף בדיעבד בעינו עכ"פ שיהא ראוי לבילה. ולפ"ז אף בשנים שנתערבו פסחיהו ונמצא יבלת באחד מהן ג"כ פטורים מלעשות פ"ש.

מאחר שאי אפשר להביא פ"ש על תנאי שלמים שהרי משום הספק אם הוא פסח או שלמים א"א ליתן הדם לא בנריקה ולא בשפיכה וכו"ל. ושוב מצאתי שפבר קדמני בסברא זו בספר שאגת אריה (סי' ל"א) דכאנא"א להביא פ"ש על תנאי שלמים משום דהכא יהיו השלמים פסולים פשנתנו בשפיכה כיון דאינם ראויים לנריקה מחמת ספק וכו"ל.

והוכיח כן דבהכי ניחא הא דמסיק הגמרא בשמעתינן הא דאימור דאמרין דיעבד כו' אהו שינויא דפסח בשפיכה ושלמים בנריקה ולא אסיק הכי אשינויי קמאי שאמר מתחילה משום דבפסח א"צ סמיכה וכן משום דפסח במתנה א' כו'.

דבזה אפתי תיקשי דכיון דסמיכה וכן מתן ד' אין מעכבין בדיעבד א"כ משום זה אין לו ליקנס לספק פרת. אבל להו שינויא דפסח בשפיכה כו'.

דבזה מעכב אף בדיעבד באינו ראוי לנריקה מש"ה א"ש דמה"ט אין לו תקנה לעשות פ"ש. רק דזה גופא בעי טעמא אמאי לא אמרין כן לענין מתן ד' דבאינו ראוי למתן ד' יהיה מעכב אף בדיעבד (וכמו שהוכיח שם הש"א דבדיעבד אף באינו ראוי לכל למתן ד' אינו מעכב).

ואפשר שבה יהיה מיושב מ"ש התוס' ברפ"ד דזבחים (דל"ו ע"ב ד"ה מניין). דאליבא דב"ה דמכשרי אף בחטאת שנתנה במתנה אחת מקרא דנכפר א"כ למה איצטריו קרא בשאר קרבנות להכשיר מודם זבחה ישפך כו'.

ולמה"ל י"ל דמקרא תירא ילפינן דבדיעבד פשר ולא בעינו אף שיהא ראוי למתן ד'. וכדגלי קרא כן גבי סמיכה.

(ויכעין זװע פֿתבו התוס' ביבמות סוף דק"ד לענין נקטעה יד העדים וישמא יש שום ייתור דמתייב כו'). או י"ל ולחלק בהך פלגא דכל שאינו ראוי לביקלה ביקלה מעכבת בו.

דהיינו דוקא במה דליכא ילפוטא מקרא לפסול בדיעבד בזה אמרינן מסברא דכשאינו ראוי למעשה זה מעכב אף בדיעבד. וכמו שהסבירו זה התוס' בכ"ד.

אבל היכא דגלי קרא בהדיא דאינו מעכב בזה פשר בדיעבד אף כשאינו ראוי למעשה זה פלל. וקלל זה צ"ב מכ"ד.

ועיי"ל בזה כמה סברות ואכמ"ל. ויהיה מאיזה טעם שיהיה מ"מ זהו ודאי דבאינו ראוי למתן ד' אינו פוסל בדיעבד וכמ"ש הש"א הנ"ל: ב אף יש לבאר מתחילה שיטת התוס' בסוגיין דפסחים.

דלית להו הך סברא בכאן לומר דבכה"ג אם נתנן בשפיכה לא יצא מטעם שאינו ראוי לזריקה מחמת ספק וחשיב אין ראוי לביקלה ומעכב. (מלבד מה שי"ל בזה אם הך דכל שאינו ראוי לביקלה כו' פלגא הוא.

וע' בתוספות קידושין דכ"ה רע"ב וביבמות דק"ד ע"ב ובמנחות די"ח ע"ב וחקליון דפ"ג ע"ב ובנדריים דע"ג ע"א וברש"ב"ם ב"ב דקמ"ב ע"ב ד"ה יפיר. ובחה"ר ריש סנפה).

דהנה במה שהוכיחו התוס' בזבחים ובמנחות שם דבאינו ראוי מחמת ספק ג"כ חשיב אינו ראוי לביקלה ומעכב מגמרא דב"ב דפ"א ע"ב הנ"ל. לכאורה יש לזה סתירה מדברי הגמרא ביבמות (דמ"א ע"ב) בהא דאמרינן שם דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה ופריה הגמרא מהא דהספיקות חולצות כו' שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש כו' ומשני הכי השתא התם אם יבא אליהו ויאמר דהא קידש בת חליצה ויבום היא כו'.

משמע דמשום ספק חשיב שפיר ראוי ליבום. ולכאורה זה סותר להך דב"ב הנ"ל דמשום ספק ג"כ חשיב אינו ראוי לביקלה כו'.

(וע' בתוס' יבמות דל"ה ע"ב ד"ה תיגלי ויש דס"ז ע"ב ד"ה אין חוששין). ובפי"א דיבמות (דצ"ט ע"ב) במתני' דכהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה כו' ואין מוציאין שלהם מידם.

ופירש"י שם דאין יכולין לעשות שליח לכהן אחר דכיון דלא מצי עביד מספק שליח נמי לא מצי משוי. והתוספות שם חלקו עליו בזה וס"ל דשאני הכא דאם יבא אליהו ויאמר שפכה הוא הנה ראוי לעבד כו' חשיב ראוי לעבד (וכמו חולה וזקן כו') ושכ"מ בירושלמי ע"ש.

וכן מצינו עוד דמשום ספק חשיב ראוי בבכורות (דל"ד ע"א) לענין שימור דתרומה תלויה דר"י דריש דשאנה ראוי לה לא תשמור ור"א הא נמי ראוי היא שמא יבא אליהו ויטהרנה, (ואנן קיי"ל התם כר"ג דאל יחדש בה דבר.

וע"ש בדל"ג ע"ב וי"ל בזה). ובירושלמי בריש תגיגה גבי טומטום שנקרע בשאר הימים דחייב אפילו למ"ד בנטמא דפטור דאר"י תמן ראוי היא קריעה הוא שגמרה כו' ע"ש.

ומבואר ג"כ דמחמת ספק חשיב ראוי. אלא דהתם שאני דהוי ספק שפידו לברר וגם נתברר אח"כ ממילא איגלאי מילתא למפרע וחשיב ראוי.

ולא דמי לכל הנהך דלעיל. אמנם פדי ליישב כל הסתירות שהבאתי בזה ההכרח לחלק בענין זה ולכאורה י"ל ע"פ מ"ש המל"מ (בפ"ט מהלכות אישות ה"ו בסופו) שחלק שם בין ספק במציאות דחשיב שפיר מצי עביד דבזה שייך לומר אם יבא אליהו ויאמר כו' שיברר המציאות.

ובין ספיקא דדינא דלא שייך לומר אם יבא אליהו כו'. (וע"ש בדברי המגיה שבמל"מ מ"ש מהרמב"ם פ"ט מהלכות יסוה"ת).

והמל"מ כתב כן לחלק מסברא דנפשיה ולא הביא שום ראיה ע"ז. אף יש להוכיח בדבריו דבסברא זו יתיישבו כל הסתירות הנ"ל.

דכהך דב"ב (דפ"א ע"ב הנ"ל). התם הוי ספיקא דדינא בקונה שני אילנות אי קנה קרקע מש"ה ספק בזה חשיב אינו ראוי לבילה.

משא"כ בהך דיבמות דמ"א ע"ב ודצ"ט ע"ב דהתם הוי ספיקי המציאות חשיב שפיר ראוי כיון שאם יבא אליהו ויברר המציאות או באיזה אופן שיתברר המציאות שראוי הוא מש"ה השתא נמי לא הוי בגדר אינו ראוי לבילה אף שעדיין מחוסר הבירור.

(וכן בתרומה תלויה דבכורות דל"ד ע"א הנ"ל). ולפ"ז ה"א בשמעתין בתמשה פסחים שנתערבו שביבאו פ"ש על תנאי ומספק יתן הדם בשפיכה.

ולא הוי פאן אינו ראוי לבילה כיון דמה שאינו ראוי ליתן בזריקה הוא מחמת ספק המציאות וכנ"ל. חשיב זה ראוי.

ובזה א"ש שיטת התוס' בשמעתין בפסחים שפירשו דהא דאין מביאין פ"ש על תנאי הוא רק משום שיעשו רובם שלא כהוגן. ולפ"ז י"ל דבשנים שנתערבו פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהם דצריכין להביא פ"ש על תנאי וכנ"ל: ג ואמנם שיטת התוס' בזבחים ובמנחות הנ"ל דס"ל באינו ראוי לסמיכה מחמת ספק המציאות חשיב ג"כ אינו ראוי לבילה והוכיחו כן מהך דב"ב הנ"ל.

ומזה מוכח שהתוס' לא ס"ל לחלק בזה בין ספק המציאות ובין ספיקא דדינא. (והוא שיטה אחרת דלא דמבואר מדבריהם בשמעתין דפסחים הנ"ל).

ותימה על המל"מ שם שכתב חילוק זה בפשיטות ולא העיר מדברי התוס' האלו). ולפ"ז ע"כ צ"ל חילוק אחר בענין זה ליישב כל הסתירות הנ"ל.

והיינו די"ל דהיכא דחזינו שהתורה רצתה במעשה זה בפועל שיעשונו במצוה זו לכתחילה עכ"פ רק דבדיעבד אינו מעכב מעשה זה את המצוה ומ"מ אמרינן דראוי לאותו מעשה בעינו לעיכובא.

בזה מסתבר לומר דבעינו שיהא בידו ממש לעשות מעשה זה שהצריכה התורה. (וע' ברשפ"ם ב"ב דפ"א ע"ב ד"ה פל), וכל שאין בידו לעשות כן אף שזהו רק מחמת ספק מ"מ סוף סוף הרי אין בידו לעשות ואין להכשיר בדיעבד.

משא"כ לעגנון מה דגלי קרא דכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה דהוי רק כמו תנאי במצוה וגזה"כ הוא. (אבל בפועל א"א פלל להיות שניהם פאחד חליצה וייבום רק אחד מהם או זה או זה).

בזה י"ל להיפך דלא גלי קרא רק אם המניעה שאינו עולה לייבום היא מניעה בעצם ובהחלט שאינו ראוי לייבום בשום אופן מצד עצמו אז אינו עולה לחליצה ג"כ. משא"כ אם המניעה שאינו עולה לייבום הוא רק מצד הספק שלא ידענו אם ראוייה היא לייבום או לא ואפשר שיתברר שהיא ראוייה לייבום, באופן זה לא התנתה התורה ע"ז לתלות חליצה במעשה הייבום בפועל ולא בעינון פלל שיהא בידו ממש לייבום.

(כיון שבמקום חליצה א"א להיות שם ייבום. ולאגלי קרא אלא היכא שמצד עצמו אינו ראוי לייבום בנדאי אז לא תחלוץ ג"כ.

משא"כ לעגנון ספק שאפשר שיתברר שראוייה לייבום וכנ"ל. והסברא מבוארת).

ואם נימא כן. לפ"ז בפסחים שנתערבו כיון דלכתחילה בעינון שיתן הדם בזריקה.

א"כ אם אינו ראוי מצד ספק ג"כ חשיב אינו ראוי לבילה ומעכב הקרבן. וכמו בהך דב"ב ה"ל גבי בכורים דאינו ראויין לקרייה מצד ספק דהוי אינו ראוי לבילה ומעכב את הבאת הביכורים כיון דלכתחילה צריף לקרות בפועל וכנ"ל.

ומבואר לנכון שיטת התוס' בזבחים ומנחות ה"ל משיטת התוס' דשמעתין בפסחים ה"ל, וי"ל שפחילוקי סברות אלו תליא הך דינא בשנים שנתערבו פסחיהן ונמצא יבולת פאחד מהם אם צריכין להביא פ"ש על תנאי וכנ"ל: ד ולכאורה יש להביא ראיה לשיטת התוס' בזבחים ומנחות ה"ל וכדעת הש"א ה"ל.

ולא פהתוס' בשמעתין דפסחים דס"ל דהא שנדחה ספק פרת בשוא"ת הוא רק משום שרובם יעשו שלא כהוגן כנ"ל מהא דלקמן (דצ"א ע"א) דאר"י ל"ש אלא מפקח בגל עגול אבל בגל ארוך פטור מלעשות פ"ש אימא טהור הנה בשעת שחיטה.

והקשה הלח"מ ברפ"ד מהל' ק"פ דאמאי פטור מלעשות פ"ש ואמאי לא יביא פ"ש על תנאי דהכא ליכא רבים שיעשו שלא כהוגן ורק הוא עצמו בספק והוא בעצמו יביא פ"ש על תנאי וא"כ טפי עדיף להביא פ"ש ע"ת וכנ"ל.

ולשיטת התוס' דזבחים ומנחות ה"ל ניחא ה"א דא"א להביא פלל פ"ש ע"ת וכנ"ל. אף ליישב קושיא זו לפ"ד התוס' דפסחים ה"ל.

לכאורה הנה י"ל. דהנה התוס' בשבת (ד"ד ע"א) ובעירובין (דל"ב ע"ב) ובגיטין (דמ"א ע"ב) ובכמה דוכתי בהא דאמרינו אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירו הקשו מהא דגבי מחוסר פפורים קעברי הפהנים בעשה דהשלמה כדי שיזכה בפסח שהוא מ"ע שיש בו פרת.

ותירצו התוס' דהתם היינו טעמא משום שהוא לא פשע. ע"ש בדבריהם.

ומוכח שם דהיכא שפשע אין לחבירו לחטוא בשבילו אפי' באיסורא קלילא דלכתחילה. (שהרי התוס' כ"כ אהך דעירובין שם לעגנון לתרום שלא מן המוקף.

וע' במל"מ פ"ג מהל' תרומות הי"ז ובמגיה שם אי הוי זה איסור דאורייתא או איסור דרבנן. ועכ"פ הוי איסורא דלכתחילה והגמרא קרי ליה התם איסורא קלילא).

ולפ"ז י"ל הכא דהא דקיי"ל דלכתחילה אסור ליתן בשפיכה את הנתיבין בנריקה איסור זה הוא על הפה הזרק. וא"כ צריכין להתיר לכהן לעבור על איסור זה לכתחילה כדי שיזכה חבירו במ"ע דפסח שיש בו פרת.

ומש"ה לק"מ קושיות הלח"מ במפקח בגל ארוך שביא פ"ש על תנאי. דא"א לו להביא ע"ת.

דהמפקח בגל שטימא א"ע בידים בע"פ (כמבואר שם) והכניס א"ע לספק זה במזיד חשיב פושע לענן זה שלא הביא פסחו וא"כ אסור לכהן לעבור בשבילו אף איסורא קלילא דלכתחילה ליתן בשפיכה את הנתיבין בנריקה מחמת הספק וכנ"ל.

וממילא א"א לו להביא פ"ש על תנאי וכמבואר. והתוס' לא אמרו רק בתמשה שנתערבו עורות פסחיהם דלא פשע ושרי להפקח לעבור בשבילו איסור דלכתחילה מש"ה אתו עלה רק משום שרובם יעשו שלא כהוגן כו'.

(ומשא"כ בשנים שנתערבו פסחיהם י"ל שפיר שביאו פ"ש ע"ת). וע' בתוס' יומא (דכ"ט ע"ב) ומנחות (דמ"ט ע"ב) אי פ"ש צריף לשוחטו ג"כ אחר תמיד של בין הערבים והיאך הפכה עובר בעשה דהשלמה כו'.

ע"ש.

(מיהו זה נדאי דהך דתמשה שנתערבו פסחיהו מייירי מסתמא אף דליכא פהו ביניהם. וכדמוכח בתחילת הסוגיא דקאמר דלא אפשר משום חזנה ושוק דכהנים אכלי ליה ופריף ונתיבתי כל תמשה חד פהו דלא עביד פסח ונימני אכולהו כו'.

נהרי אותו פהו שבנדאי לא עשה פסח איהו מצי לשחוט פ"ש פדינו. ומה שצריף ליתן בשפיכה את כל התמשה פסחים היינו רק כדי שיזכו הם כו').

והא דאמרן הכא בתמשה שנתערבו פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהם דמתירין כאן להפקח לעבור בשבילו איסור דלכתחילה פיון דלא פשע. אף דקיי"ל בפסחים (דע"א ע"ב) בשחטו בשבת ונמצא בעל מום חייב ופירש"י דהוי שוגג ולא אנוס דה"ל לבקורי.

מ"מ חשיב רק שוגג ולא פושע. ולא דמי לפושע גמור שכתבו התוס' בשבת שם ובש"ד שלא התירו לאחרים לחטוא בשבילו כדי שיזכה הוא וכנ"ל וכמבואר.

אלא שעכ"ז יש לפקפק על תירוץ זה. דאף לדברי התוס' דהיכא שפשע אין אומרים לאדם חטא באיסורא קלילא כדי שיזכה חבירו.

מ"מ גבי מפקח בגל י"ל דאין להחשיבו פושע לענן זה. דמי לא עסקינו שהיה מפקח בגל משום מצות פ"נ שמה ימצאנו חי ויוציאנו משם.

ובכה"ג שעושה משום מצוה י"ל דחשיב כאנוס אף שעשה בידים. ושרי לחבירו לחטוא בשבילו באיסורא קלילא.

דהתוס' בשפת שם כתבו גבי שפחה שנהגו בה מנהג הפקר דהם דומין לאנוסים לענין זה ע"ש. ומכש"כ די"ל פן באנוס מחמת מצוה.

וכנ"ל: הנהגה ראיתי בשעה"מ שם שפכת ליישב קושיות הלח"מ הנ"ל. משום דבמפקח בגל א"א להביא פ"ש ע"ת משום קוזה ושוק.

דקא בסוגיין מתחלה משני הגמרא דאי ניייתי פהו דעבד פסח דילמא האי פסח הוא ונאכל שלא למנויין ואי דלא עבד פסח דילמא האי שלמים הוא כו' רק דהגמרא פריף דנימני להפהו אפוליהו דממ"נ איפא חד פסח כו'.

ובמפקח בגל לא שינף זה. וא"כ א"א להביא פ"ש ע"ת משום קוזה ושוק.

(ומיירי מסתמא דהמפקח בגל הוא ישאל. ואם הנה פהו באמת מביא פ"ש ע"ת כו' ע"ש).

ולכאורה קשה עליו מדברי התוס' בסוגיין שהקשו דנייתי פהו קטן ומירצו דהגמרא עדיפא פריף כו'. וא"כ הדק"ל ממפקח בגל שביא פ"ש ע"ת ונייתי פהו קטן שיאכל בקוזה ושוק אמנם לפמ"ש בס' כו"פ ביו"ד סי' ק"א בפ' דברי התוס' הנ"ל דארף דאסור למיספי לקטן אסור בינדים מ"מ ה"א הוי אסור דרבנן דמדאורייתא ברנפא בטיל התנה ושוק של פסח חד בתרי באינף ארבעה דשלמים דמותרים להפהו ורק מדרבנן אסור דהוי חהר"ל ולא בטיל ומש"ה שרי ליתן לקטן.

ולפ"ז לק"מ ממפקח בגל דהתם אסור ליתן התנה ושוק אף לכהו קטן דשם ליפא תערובות רק ספיא. אבל עיקר דברי הכו"פ תמוהין מפמה טעמים.

נדא דהרי שיטת התוס' דאפי' אסור דרבנן אסור למיספי לקטן (וכמ"ש בתוס' ר"ה דל"ג ע"א ד"ה תנ"ה. ובכמה דוכתי).

וא"כ לא הועיל פלום הכו"פ בתירוצו. וגם עיקר קושיותו ע"ד התוס' דפסחים ליתא דבהדיא כתבו התוס' בפסחים (דפ"ח ע"א ד"ה ש"ה לבית) דשרי להאכיל לקטן פסח שלא למנויין משום דלא אסור למיספי אסורא לקטן רק דומיא דשרצים ונבילות אבל במקום חינוף מצוה שרי.

(ולדברי התוס' האלו נתכונן המג"א בס' שמ"ג ס"ק ג' ולא פמו שהבין הכו"פ דכוננתו על התוס' דסוגיין. יעו"ש).

(ואף שקצת יש לחלק דאע"ג דשרי להאכיל לקטן פסח שלא למנויין משום חינוף מצוה מ"מ ה"א דכבר עבד פסח ראשון אין להאכילו בפ"ש דבכה"ג ליפא חינוף מצוה. אבל אינו מוכרח.

דכיין דבקטן לא אסרה תורה שלא למנויין. שרי להאכילו אף מפ"ש כדי לתקן הגדולים מפרת).

ומלבד פל זה דברי הכו"פ תמוהין. דבקוזה ושוק דה"א ליפא דין חהר"ל פלל.

(וכמ"ש לעיל בס' שלפני זה באות א' ע"ש). דדמי לחתיכת חטאת טמאה בחתיכות חטאות טהורות דבטילה ולא הוי חהר"ל.

בין להטעם שפכתב הסה"ת והרשב"א ובין להטעם שכתבו התוס' והרא"ש שהבאתי לעיל. וה"ה הקא דשייך ה"ט ג"כ.

וע"כ דלאו משום חהר"ל אסור הקא. רק י"ל דמפאן יהיה ראיה להסוברים דקבוע שאינו ניפר בכה"ג ג"כ לא בטיל.

אוכמ"ש שם הכו"פ ע"פ סברת המרדכי דתחלת איסורו בתערובות או מטעמי אחרוני שי"ל בזה. ומעתה שדחינו דברי הכו"פ הנ"ל.

שוב ממילא נסתר דברי השעה"מ הנ"ל דהא במפקח בגל נמי מצי להאכיל התנה ושוק לכהן קטן ובלא"ה נמי י"ל ע"ד השעה"מ דהא יש תקנה אחרת כמ"ש בס' אור חדש בשם חתנו דזה המפקח בגל יכול להתנות עם פהן אחד שלא עשה פסח ראשון.

והפקח ישחוט עוד אחד ויתנה אם של חבירו הוא פסח יהיה שלו שלמים ואם של חבירו שלמים יהיה שלו פסח וזריקת דמים יהיה שניהם בשפיכה דאחד מהם ודאי פסח הוא ואין פאן רק חד שלא פהוגן לענין מצנתו לכתחילה במה שנתנו בשפיכה (והוי כמו שנים שנתערבו פסחיהם כנ"ל).

ושוב ראיתי בס' דו"ח לרע"א בדרשותיו שדחה זה קצת. ואין להאריך: .

ועוד נראה לתרץ באופן אחר קושיות הלח"מ הנ"ל. מהא דמפקח בגל ארוך פטור מלעשות פ"ש ואינו מביא על תנאי כנ"ל.

עפ"י דברי התוס' ריש גדה במתני' לענין טומאת מעל"ע דקיי"ל דתולין ולחולין לכ"ע דיה שעתה משום דאוקמה אחזקת טהרה. והקשו התוס' דמ"ש מפל ספק טומאה ברה"י דטמא ודאי אף לחולין ולא מוקמינו בחזקת טהרה ותיקצו התוס' דלא ילפינו מסוטה רק בספק שמפאן ולהבא אבל לא בספק דלמפרע כו'.

וכמו כן כתבו שם התוס' אח"כ לענין ספק טומאה ברה"ר דטהור משום דילפינו מסוטה שג"כ לא ילפינו מסוטה לטהר ברה"ר רק בספק שמפאן ולהבא אבל לא לטהר בספק דלמפרע כיון דמהשתא היא ודאי טמאה ובכה"ג ליפא למיגמר מסוטה אמנם התוס' אח"כ כתבו שם תירוץ אחרניא וז"ל ועו"ל דלא גמרינו מסוטה אלא טומאת מגע ולא טומאת ראיה עכ"ל.

וכ"כ התוס' שם (די"ז סע"ב). ולפי הך תירוץ אב"ד דהתוס' ס"ל דלענין טומאת מגע שפיר ילפינו מסוטה אף בספק דלמפרע בין לטמא ברה"י ובין לטהר ברה"ר למפרע ע"ש.

ובתוס' שם (ד"ד ע"א) ד"ה פי פליגי. ע"ש היטב.

ובזה נבא לבאר מימרא דר' יוחנן בפסחים (דצ"א ע"א) דמפקח בגל ארוך פטור מלעשות פ"ש אימא טהור הנה בשעת שחיטה. דלפי תירוצ קמא דהתוס' בנדה שם ניחא הקא בפשיטות דמייירי ר"י במפקח בגל בין שהגל עומד ברה"י ובין שעומד ברה"ר דלעולם הוי ספק טומאה כיון דספק דלמפרע לא ילפינו מסוטה והקא המפקח בגל עלשיו טמא בודאי והספק רק למפרע בשעת שחיטה אם הנה אז טמא או טהור א"כ לענין זה לא גמרינו מסוטה והוי ספק טמא מדינא.

אָבֵל לְפִי תִירוּץ בְּתָרָא דֵהתוֹס' בְּנֵדָה שָׁם דְּבִטְוִמָאָת מַגְעָ יִלְפִינָן מְסוּטָה אַף לְעַנְנָן סָפֵק דְלִמְפָרַע וְה"ה לְעַנְנָן טְוִמָאָת אֹהֶל דְהוּי בְּטְוִמָאָת מַגְעָ לְעַנְנָן זֶה א"כ ע"כ לִיכָא לְמִימַר הָכָא בְּמַפְקָם בְּגַל דְמִיירִי בְרַה"י דַּא"כ הוּא טְמָא וְדַאי לְמַפְרַע וְאַמַּאי פְּטוּר מִלְעֻשׂוֹת פ"ש אֵלָא וְדַאי מִיירִי פְּשֵׁהֲגַל עוֹמֵד בְּרַה"ר וְא"כ טְהוּר וְדַאי לְמַפְרַע וְרַק מְשׁוּם דְמַעֲכָשׁוּן נְטִמָא בְּוִדַאי לֹא מְצִי לְאַכְוֵל מִפְּסַח רֵאשׁוֹן וּמִמִּילָא פְּטוּר מִלְעֻשׂוֹת פ"ש דַּאִין כָּאֵן שׁוּם סָפֵק עָלָיו לְחֵיבּוֹ בַּפ"ש וּמַעֲתָה מְבֹנָאָר דְלִתִירוּץ קָמָא דֵהתוֹס' בְּנֵדָה הַנְּ"ל דְטְוִמָאָת סָפֵק דְלִמְפָרַע לֹא יִלְפִינָן מְסוּטָה וְהוּי סָפֵק טְמָא בֵּין בְּרַה"י וּבֵין בְּרַה"ר.

וּלפ"ז קוֹשְׁיָא הָכָא בְּמַפְקָם בְּגַל) אָרוּךְ (קוֹשְׁיֵית הַלַּח"מ הַנְּ"ל). דְכִינּוּ דְהוּי סָפֵק אַמַּאי לֹא יָבִיא פ"ש עַל תְּנַאי כְּנ"ל.

וּמוֹכַח כְּשִׁיטַת הַתוֹס' בְּזִבְחִים וּמִנְחֹת הַנְּ"ל. דְכָאֵן דְהוּי סָפֵק חֲשִׁיב אִינוּ רְאוּי לְבִיּלָה וְאֵם נִתְּנוּ בְּשִׁפְיָה ג"כ לֹא יָצָא.

וְא"כ א"א פְּלֵל לְהִבִּיא פ"ש עַל תְּנַאי כִּינּוּ שֵׁא"א לִיתָן הַדָּם מְסָפֵק לֹא בְּזִרְיָקָה וְלֹא בְּשִׁפְיָה וְכְנ"ל אָבֵל לְשִׁיטַת הַתוֹס' פְּסָחִים הַנְּ"ל דַּס"ל דְמַחְמַת סָפֵק חֲשִׁיב רְאוּי לְבִיּלָה. רַק בְּחֻמְשָׁה שְׁנַתְעָרְבוּ פְּסָחִיהֶם אִין מְבִיאִין פ"ש ע"ת מְשׁוּם שְׁרִוּבָם יַעֲשׂוּ וְשֵׁלָא כַּהוּנָן כו'.

א"כ קוֹשְׁיָא בְּמַפְקָם בְּגַל יָבִיא פ"ש ע"ת כְּנ"ל. וּבְהִכְרַח לֹמַר דְלְשִׁיטַת הַתוֹס' פְּסָחִים הַנְּ"ל ס"ל כְּתִירוּץ בְּתָרָא דֵהתוֹס' בְּנֵדָה שָׁם דְּבִטְוִמָאָת מַגְעָ שְׁפִיר יִלְפִינָן מְסוּטָה אַף בְּסָפֵק דְלִמְפָרַע כְּנ"ל וְהוּי דַּר' יוֹחֲנָן הָכָא בְּמַפְקָם בְּגַל ע"כ מִיירִי בְרַה"ר וּמִמִּילָא פְּטוּר מַפ"ש. וְלֹא שְׁיָיָךְ כָּאֵן לְהִבִּיא עַל תְּנַאי דַּאִין כָּאֵן תְּנַאי וְלֹא שׁוּם סָפֵק דְלִמְפָרַע טְהוּר גְּמוּר הִנְהִי דְבְרַה"ר קָאִי וְכְנ"ל וְהַשְׁתָּא מְבֹנָאָר דְשִׁיטוֹת הַתוֹס' בְּפְסָחִים וּזְבָחִים הַנְּ"ל תְּלִיין בְּשִׁנֵּי תִירוּצֵי הַתוֹס' בְּנֵדָה שָׁם.

וְכַמְבֹּנָאָר: זֶה אִיבְרָא שְׁיֵשׁ מְקוּם לֹמַר דַּאִף לְשִׁינּוּיָא קָמָא דֵהתוֹס' בְּנֵדָה הַנְּ"ל. דְסָפֵק דְלִמְפָרַע לֹא יִלְפִינָן מְסוּטָה וּלפ"ז בְּמַפְקָם בְּגַל נְמִי הוּי סָפֵק טְמָא בֵּין בְּרַה"י וּבֵין בְּרַה"ר כְּנ"ל.

מ"מ שְׁפִיר י"ל כְּשִׁיטַת הַתוֹס' דְפְסָחִים הַנְּ"ל דְמַחְמַת סָפֵק חֲשִׁיב רְאוּי לְבִיּלָה. וּמ"מ לֹא תִיקְשִׁי דַּא"כ יָבִיא פ"ש עַל תְּנַאי כְּנ"ל.

דִּי"ל לַפְמ"ש הַתוֹס' בְּפְסָחִים שָׁם (דַּצ"א רַע"א) תִּקְמָה לַר"י מְפָקָם הַגַּל נְמִי נִימָא חֵי הִנְהִי כְּשִׁהֲתַחִיל לְפָקָם וִי"ל דְכִינּוּ דְמַצָּאוּ מֵת י"ל דְמַתְחִילָתוֹ הִנְהִי מֵת כּו' כְּשִׁעַת מְצִיאָתוֹ. עַכ"ל הַתוֹס'.

וְהַט"ז בִּי"ד (סִי' שַׁצ"ז סַק"ב) הוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי תוֹס' אֵלּוּ דְאֶזְלִינָן בְּזֵה בְּתַר חֲזָקָה דֵהשְׁתָּא וְלֹא בְּתַר חֲזָקָה דְמַעֲיָקְרָא כּו'. ע"ש וּלפ"ז י"ל דְלֹא מִיבְעִיָא לְהַפּוֹסְקִים דַּס"ל דַּס"ס מְהַנִּי בְּמְקוּם חֲזָקָה (כְּמְבֹנָאָר בְּרַמ"א בִּי"ד סִי' ק"י ס"ט בַּהַג"ה).

וְע' שָׁם בַּט"ז וּבַשְּׁ"ךְ). אֵלָא אִפִּי לְהַסּוֹבְרִים דְלֹא מְהַנִּי ס"ס בְּמְקוּם חֲזָקָה מ"מ הִיכָא שְׁהַס"ס מְסִייעַ לְחֲזָקָה דְמַעֲיָקְרָא נְגִיד חֲזָקָה דֵהשְׁתָּא י"ל דְמַהַנִּי לַכ"ע.

דאע"ג דחזקה דהשתא עדיפא מחזקה דמעיקרא גרידא. מ"מ הס"ס בצירוף החזקה דמעיקרא דהוי כמו רוב וחזקה ועדיף יותר זה מהני נגד חזקה דהשתא.

(וע' בט"ז באו"ח סי' תס"ז ס"ק י"ד ומ"ש שם אח"כ בס"ק ט"ו). וא"כ פאן במפקח בגל ארוך יש פאן ס"ס.

דשפא הנה חי פשהתחיל לפקח (פקושנית התוס'). ואת"ל שיהיה מת מ"מ שפא מתחלה לא האהיל עליו פיון שהגל ארוך ואפשר שלא האהיל אז על הטומאה וממילא פטור מפ"ש מטעם ס"ס דמסייע לחזקה דמעיקרא נגד חזקה דהשתא וכנ"ל.

ואע"ג דבספק טומאה ברה"י אפי' בס"ס טמא התם מסוטה גמרינו לה שעשה ספק כנדיא משא"כ ה"א דקיימינו לשיטת התוס' בנדה דספק שלמפרע לא גמרינו מסוטה וממילא פשיש ס"ס שרי כמו בעלמא.

וגם י"ל עוד לפי מה דמחלקינו בכמה דוכתי בין חזא חזקה ובין תרי חזקות כדאימא בכתובות בסוגיא דהיו בה מומין (דע"ה סע"ב וריש דף ע"ו) דחזא חזקה במקום תרתי כו' ובעירובין (ר"ד ל"ו) רבא אמר התם תרי חזקי לקולא וה"א חזא כו'.

ובתשו' הריב"ש בס"י שע"ט פתב דתרי חזקי עדיפי מרובא. וה"א במפקח בגל ארוך יש פאן שתי חזקות לקולא.

דבספק הראשון שפא הנה חי מתחילה איכא חזקת חיים. (אלא דחזקה דהשתא דמת לפנינו עדיפא טפי ומוקמינו ליה כשעת מציאתו.

אילו לא הנה פאן רק ספק זה). ובספק השני שפא לא האהיל עליו מתחילה איכא חזקת טהרה של המאהיל.

(ובנה לא שייך לאוקמי כשעת מציאתו בספק המקרה המשתנה תמיד דאין שייכות מתחילת הזמן לסוף הזמן בנה דאטו משום דעכשוו מאהיל עליו נימא שגם מקודם האהיל עליו.

ובכה"ג אין עדיפות לחזקה דהשתא מחזקה דמעיקרא עכ"פ). וגם אפילו אי הנה שייך לומר גם בנה כשעת מציאתו.

מ"מ חשיב זה תרי חזקי נגד חזקה דהשתא כמבואר בגמרא דעירובין ה"ל להדיא יעו"ש ואמנם האחרונים נחלקו על הט"ז ביו"ד סי' שצ"ז ה"ל. במ"ש שם דבמפקח בגל איכא חזקת חיים.

וחידשו לומר דכיון שנפל עליו גל איתרע חזקת חיים שלו. ומש"ה אזלינו בטר חזקה דהשתא.

ולפ"ז ל"ל פנ"ל. מ"מ י"ל דאע"ג דבספק הא' שפא הנה חי תחילה יש לאוקמי אחזקה דהשתא מ"מ בספק הב' דשפא תחלה לא האהיל עליו יותר יש לאוקמי אחזקת טהרה של המאהיל דבנה לא שייך כ"כ לומר כשעת מציאתו כו' פנ"ל.

ובכל כה"ג י"ל דמהני ס"ס לכ"ע. מיהו כל זה לשיטת התוס' פסחים ה"ל דמחמת ספק חשיב ראוי לבילה וכנ"ל.

אָבֵל אַם נִימָא דְמִסְפֵּק חֲשִׁיב אֵינוּ רָאוּי לְבִיּוּלָה וְאִיא פְּלֵל לְהִבְיָא פִּישׁ עֲתָת פְּנִ"ל. א"כ בלא"ה לק"מ הָכָא.

וְאֵינוּ הִכְרַח לְכָל הַנָּ"ל: ח וְהִנֵּה לְכַאוּרָה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ פְּשִׁיטַת הַתּוֹסְפוֹת בְּפִסְחִים הַנָּ"ל דְּמִשׁוּם סְפֵק חֲשִׁיב רָאוּי לְבִיּוּלָה וְמָה שְׁנִדְחָה סְפֵק פְּרַת בְּשׂוֹא"ת הוּא רַק מִשׁוּם שְׂרָבִים יַעֲשׂוּ שְׂלֵא פִּהוּגֵן כּו'.

אָבֵל בְּשָׁנִים שְׁנֹתֵעָרְבוּ פְּסַחֵהוּן וְנִמְצָא יִבְלַת בְּאַחַד מֵהֶם מְבִיאִין פִּישׁ עַל תְּנָאֵי. דְּאִם נִימָא דְאַף בְּשָׁנִים שְׁנֹתֵעָרְבוּ פְּסַחֵהוּן אִיא לְהֵם לְהִבְיָא פִּישׁ עֲתָת פִּינוּן דְּאִיא לִיתָן הַדָּם לֹא בְּזַרְיָקָה וְלֹא בְּשִׁפְיָה פְּנִ"ל.

דְּגַם אִם נִתְּנוּ בְּשִׁפְיָה לֹא יִצָּא מֵאַחַר שְׂאֵינוּ רָאוּי לְזַרְיָקָה דְּמַחְמַת סְפֵק חֲשִׁיב אֵינוּ רָאוּי לְבִיּוּלָה פְּשִׁיטַת הַתּוֹסֵ' בְּזַבְחִים וּמִנְחֹת הַנָּ"ל. לִפִּי תִיקְשִׁי מִמִּשְׁנֵה עֲרוּכָה בְּפִסְחִים (דְּצ"ח סע"א) נִתְּעָרַב בְּבַכּוֹרוֹת ר"ש אוֹמֵר אִם חֲבוּרוֹת פְּהָנִים יֵאָכְלוּ.

וְהֵתָם מִיָּרֵי שְׁנֹתֵעָרְבוּ מִחַיִּים וַיִּקְרַב פְּסַח לְשֵׁם פְּסַח וּבַכּוֹרוֹת לְשֵׁם בְּכוֹר וְכַדְפִּירֵשׁ רִשׁ"י שָׁם. וְכֵן הוּא בְּתוֹסְפֵתָא.

וּבְגִמְרָא שָׁם אָמְרִינוּ לְרַבְּנָן הֵיכִי עֲבַדְיָן אָמַר רַבָּא נִמְתִּין עַד שְׁשִׁימְמוּ כּו'. וְהִשְׁתָּא תִיקְשִׁי הֵיאֵךְ אֲפִשְׁר לְהַקְרִיבָם הָא אֵינוּ מִתָּן דְּמָם שְׁנֵה דְּפִסַּח צָרִיךְ לִיתָן בְּשִׁפְיָה וּבַכּוֹר צ"ל בְּזַרְיָקָה כְּדֵאִיתָא בְּזַבְחִים (דל"ז ע"א וְשָׁם דנ"ו סע"ב בְּרִשׁ"י ד"ה מֵאֵן תְּנָא).

וְעִיקַר קִרְא דְאֵת דְּמָם תְּזַרוּק בְּבַכּוֹר פְּתִיב. וְלִשְׁיטַת הַתּוֹסֵ' דְּפִסְחִים הַנָּ"ל נִיחָא דְכָאן שְׁפִיר דְּמִי לִיתָן כְּוֹלָם בְּשִׁפְיָה פִּינוּן דְּבַדִּיעֵבַד יִצָּא וְהֵאִיסוּר דְּלַכְתְּחִילָה נִדְחָה בְּכָאן מִשׁוּם קִיּוּם מִצְוַת הַפֶּסַח דְּאֵינוּ פָּאן רַבִּים עוֹשִׂים שְׂלֵא פִּהוּגֵן.

וְגַם הָכָא עֲדִיפָא טְפִי דְכָבֵר נִתְּעָרְבוּ כְּוֹלָם וְע"כ צ"ל כְּוֹלָם בְּשִׁפְיָה דְאִל"כ יוֹכְסֵלוּ כְּוֹלָן. (וְרַק בְּחִמְשָׁה שְׁנֹתֵעָרְבוּ פְּסַחֵהוּן דְּצָרִיכִין עֲתָה לְעָרַב בְּיָדִים פְּשִׁיעֵשׂוּ פִּישׁ וְלַהֲכַנִּיס א"ע בְּסֵפֵק עַל כְּאוּ"א וְלִיתָן בְּשִׁפְיָה אֵת הַנִּיחָתָן בְּזַרְיָקָה מִש"ה אִם רַבִּים יַעֲשׂוּ שְׂלֵא פִּהוּגֵן לְעַבְוֹר בְּאִיסוּר דְּלַכְתְּחִילָה אִיסוּר לְהַכְנִיס א"ע בְּיָדִים בְּסֵפֵק זֶה.

מִשְׂא"כ הֵתָם). אָבֵל אִם נִימָא דְמַחְמַת סְפֵק חֲשִׁיב אֵינוּ רָאוּי לְבִיּוּלָה וּבַכּוֹר גֵּאף בְּדִיעֵבַד לֹא יִצָּא כְּשִׁנְתָּן בְּשִׁפְיָה מַחְמַת סְפֵק תְּעָרוּכַת פִּינוּן שְׂאֵינוּ רָאוּי לְזַרְיָקָה וְכַנ"ל.

וְא"כ בְּפִסַּח שְׁנֹתֵעָרְב בְּבַכּוֹרוֹת ג"כ אֵינוּ לְהֵם תְּקִנָּה לֹא בְּזַרְיָקָה וְלֹא בְּשִׁפְיָה וְכַנ"ל, אִם לֹא נִימָא דר"ש דְּמִתְּנִי דְאָמַר אִם חֲבוּרוֹת פְּהָנִים יֵאָכְלוּ אִיהוּ ס"ל כר"י הַגְּלִילִי דְאָמַר דְּפִסַּח נְמִי בְּזַרְיָקָה. (וּבְפִסְחִים דס"ד ע"ב מוֹקֵי הַגַּמ' מִתְּנִי דְהֵתָם ג"כ כְּרִיָּה גֵּאף בְּזֶה).

וְזֶה דוֹחַק. דְּכָבֵר כְּתִב הַרְשָׁבָ"ם שְׁלֵהִי פְּסַחִים (דְּק"כ א סע"א) דְּלֹא אֲשַׁכְּחֵן תְּנָא אַחֲרֵינָא דס"ל פְּסַח בְּזַרְיָקָה אֵלָא רִיָּה ג"ע"ש וְעוֹד דְּבְתוֹסְפֵתָא פ"ט דְּפִסְחִים נְמִי אִיתָא פְּלֹגְתָא דר"ש וְרַבְּנָן בְּפִסַּח שְׁנֹתֵעָרְב בְּבַכּוֹר וְכֵן בְּבַכּוֹר וּמִעֲשָׂר שְׁנֹתֵעָרְבוּ זֶה בְּזֶה דר"ש אוֹמֵר דְּזֶה יִשְׁחַט לְשֵׁם מָה שְׁהוּא וְזֶה יִשְׁחַט לְשֵׁם מָה שְׁהוּא וְאִיתָא שָׁם וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים לר"ש שְׁמִבִּיא קַדְשִׁים לְבִיָּה"פ.

וּמוֹכַח דְּאֵינוּ לָאוּ הָאֵי טְעָמָא הֵיוּ חֲכָמִים מִתִּירִים כר"ש. וְהִרִי פְּסַח בְּשִׁפְיָה וּבַכּוֹר בְּזַרְיָקָה פְּנִ"ל.

וכן תיקושי בבכור ומעשר כו'. ואטו נימא דכולהו ס"ל כריה"ג.

(מיהו למאי דבעו התוס' לפרש ביומא דכ"ט ע"ב ולומר דהו דפסחים דפסח שנתערב בבכורות היינו מותר הפסח דהוי שלמים. הנה ניחא.

אבל התוס' גופניהו שם דחו זה דלשון חבורה דקתני במתני' מוכח דהיינו פסח ממש ולא מותר פסח): ט הו אמת דברמב"ם (בפ"ה מהלכות מעה"ק הי"ז) משמע מפשטות דבריו דמתן דמים של בכור ג"כ בשפיכה כמו הפסח.

וכבר תמהו עליו בזה ונדחקו בכוננתו וע"ש בלח"מ שעמד ג"כ בקושיא על פסקי הרמב"ם דברפ"ב מהלכות פהמ"ק פסק דכל הניתניו בזריקה שנתנו בשפיכה יצא שנתמר ודם זבחה ישפה.

ובפ"ח מהל' חו"מ פסק הרמב"ם כר"ע שיליהי פסחים דברפת הפסח אינו פוטר של זבח ושל זבח אינו פוטר של פסח. ומבואר שם בגמרא דלר"ע לא זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה ומשמע דר"ע לית ליה הא דכל הניתניו בזריקה שנתנו בשפיכה יצא וסתרי אהדדי.

ובהלכות חו"מ שם ג"כ הקשה כן הלח"מ על הרמב"ם והניח בצ"ע. אף בהלכות מעה"ק שם תירץ הלח"מ שדעת הרמב"ם הוא דכיון דקיי"ל הלכה כר"ע מחבירו וסתמא דגמרא בסוגיין פריה מהו דכל הניתניו בזריקה שנתנו בשפיכה יצא ומשמע דהלכתא היא ותיקשי הילכתא אהילכתא אלא דסוגיין דפסחים ס"ל דר"ע לא פליג אהו ברייתא דניתניו בזריקה שנתנו בשפיכה יצא ומ"מ ס"ל דברכות הפסח והזבח אין פוטרות זא"ז כיון דלכתחילה מיתה צריה ליתן זה בשפיכה וזה בזריקה ואין העבודות דומות מש"ה אינו ראוי שיהיה הברכות פוטרות זו את זו והא דאמר בשילהי פסחים לדר"ע לא זריקה בכלל שפיכה כו' היינו לענין לכתחילה ודלא כדמשמע בגמרא דזבחים שלדר"ע אף בדיעבד אם נתנו בשפיכה לא יצא עכ"ד הלח"מ בקצרה.

וקשה לפירושו. דאי נימא דטעמיה דר"ע דס"ל אין ברפת הפסח פוטר של זבח משום דאין זריקה בכלל שפיכה הוא רק משום שחלוקין בדינם לכתחילה אע"ג דבדיעבד הניתניו בזריקה שנתנו בשפיכה יצא.

א"כ היאך תלי זה פלל אי זריקה בכלל שפיכה. הא אפילו אם היינו אומרים דהניתניו בזריקה ראוי לכתחילה ליתנם בשפיכה.

מ"מ בלא"ה חלוקים הם בדינם. דפסח טעון רק מתנה א' ושלמים טעונים מתן ד'.

ושלמים טעונים סמיכה משא"כ פסח. וע"כ צ"ל משום דחלוקים אלו אינם מעפבים בדיעבד דקיי"ל דהניתניו מתן ד' שנתנו במתנה א' יצא.

וכן סמיכה לא מעפבא. ומשום זה היה ברפת הפסח פוטר של זבח.

כיון דבדיעבד אם עשה לזבח פדיו הפסח יצא. וא"כ ע"כ לומר דהא דאמרנו טעמיה דר"ע דאין ברפת הפסח פוטר הזבח משום דאין זריקה בכלל שפיכה היינו דבדיעבד נמי אם נתנו בשפיכה לא יצא.

והדק"ל על הרמב"ם. אף לפי דברינו דלעיל י"ל דלק"מ.

דודאי לענין סמיכה דבדיעבד לא מעפב כלל ולא בעינן אף שיהא ראוי לסמיכה כלל וכמ"ש התוספות בזבחים ומנחות הנ"ל. וכן לענין מתן ד' ג"כ דאף שאינו ראוי למתן ד' ג"כ פשוט בדיעבד (וכמ"ש לעיל סוף אות א') ואינם חלוקים בדינם רק לענין לכתחלה גרידא.

מש"ה ברפת הפסח פוטרת של זבח פינו דבדיעבד אם עשה לזבח פדין הפסח יצא. משא"כ לענין מה שחלוקים בדינם שזה בזריקה וזה בשפיכה אע"ג דבדיעבד ג"כ הנייתנין בזריקה שנתנו בשפיכה יצא מ"מ פינו שזהו רק בראוי לזריקה עכ"פ דאז אינו מעפב פינו שראוי לבילה וכנ"ל.

אבל באינו ראוי לזריקה אם נתנו בשפיכה פסול. אם פן חילוק זה הוא ביניהם בעצם אף לענין פסול בדיעבד (רק שבראוי לזריקה גלי קרא דבדיעבד פשוט כשנתנו בשפיכה).

ונחשיבי שפיר חלוקים בדינם לגמרי בזה. ואין ברפת הפסח פוטרת הזבח מה"ט.

אלא דלפ"ז צריך ביאור פלוגתת ר' ישמעאל ור"ע. דר"י ס"ל דברפת הפסח פוטרת של זבח ואמר הגמרא פשתימצי לומר לדר"י זריקה בכלל שפיכה כו'.

וי"ל דהרמב"ם מפרש שם באופן אחר (דלא כפירש"י ורשב"ם). רק דה"פ דר"י ס"ל דזריקה בכלל שפיכה היינו דאף לכתחלה רשאי ליתן את הזבחים בשפיכה משום דשפיכה טפי עדיף.

והיכא דכתיב זריקה בקרא הפנונה דאף בזריקה סגי אף שזורק מרחוק וכש"כ שפיכה דבקרוב. משא"כ היכא דכתיב שפיכה התם הוי דוקא בשפיכה ולא בזריקה דסברא היא דשפיכה עדיפא יותר.

ומש"ה נקט הגמ' בפסחים לר' ישמעאל הך לישנא דזריקה בכלל שפיכה (ולא נקט לשון הברייתא דהנייתנין בזריקה שנתנו בשפיכה יצא). משום דכאן הפנונה דר' ישמעאל ס"ל דאף לכתחלה רשאי לשפוך את הזבחים דמסברא שפיכה עדיפא וזריקה בכללה היא וכנ"ל.

ובזה יהיה רווחא שמעתתא ליישב קושיות התוספות בסתירת הסוגיות. דבזבחים מוכח דמאן דדריש דפסח בשפיכה לא מצי דריש מהך קרא דנייתנין בזריקה שנתנו בשפיכה יצא.

ובפסחים מבואר דר' ישמעאל ס"ל הני תרתי. ולהנ"ל י"ל דהא דבזבחים (דל"ז ע"א) פריך הגמרא ור' ישמעאל האי קרא מפיק ליה להכי ומפיק ליה להכי.

(דיליף דפסח בשפיכה מקרא דודם זבחי' ישפוך. וגם ס"ל דהנייתנין בזריקה שנתנו בשפיכה יצא דזה ג"כ גלמד מהך קרא).

ומשני תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל. וזהו הפל למאי דסבר הגמרא בזבחים דר' ישמעאל דס"ל ברפת הפסח פוטרת הזבח, היינו משום דהנייתנין בזריקה שנתנו בשפיכה יצא בדיעבד דיליף לה מקרא דודם זבחי' ישפוך כו', (ור"ע דס"ל אין ברפת הפסח פוטרת

הגבחה איהו ס"ל (לפום סברא דהשתא) דאף בדיעבד לא יצא פשנתנו בשפיכה דלא דריש
פן מקרא הנ"ל).

אבל בסתמא דגמ' דשיליהי פסחים דאמרין כשת"ל לדר"י זריקה בכלל שפיכה
ומפרשין ליה דהינו דס"ל דאף לכתחלה רשאי ליתן הנזקין בשפיכה דשפיכה עדיפא
טפי וזריקה בכללה היא וכנ"ל.

א"כ א"צ לשנויי דתרי תנאי אליבא דר' ישמעאל. רק דקרא דודם זבחה ישפך דריש
ליה ר' ישמעאל רק להא דפסח בשפיכה.

(והא דזריקה בכלל שפיכה הוא מסברא ולא נלמד מקרא זה). ובה מנושב ג"כ הקושא
דלעיל במתניתין דהפסח שנתערב בבכורות דרש"א אם חבורת פהנים יאכלו.

והקשיתי לעיל אם נימא דבאינו ראוי לזריקה מחמת ספק חשיב אינו ראוי לביקה ופסול
אם נתנו בשפיכה. וא"כ בפסח שנתערב בבכורות אין להם תקנה לא בשפיכה ולא
בזריקה וכנ"ל דלק"מ.

די"ל דר"ש ס"ל כר' ישמעאל בהא דאף לכתחלה רשאי ליתן בשפיכה את הנזקין
בזריקה. (ולדידן דלכתחלה אסור ליתנם בשפיכה רק שביעבד יצא שפיר י"ל דבאינו
ראוי לזריקה מחמת ספק התם אף בדיעבד פסול בשפיכה).

וקצת מוכח פן. שהרי למ"ד דהנזקין בזריקה שנתנו בשפיכה יצא בדיעבד דריש לה
מקרא דודם זבחה ישפך דמזיתי להכי פדאיתא בזבחים שם.

ובספרי פ' ראה דריש הך קרא לאינה דרשות דמזיתי הגמרא בזבחים שם. ולא להך
מילתא דהנזקין שנתנו בשפיכה יצא.

והינו משום דסתם ספרי ר"ש ור"ש לטעמיה דס"ל כר' ישמעאל בהא דא"צ ריבוי מקרא
דבשפיכה יצא דזהו ממילא ידענו מסברא דאף לכתחלה רשאי ליתנם בשפיכה דזריקה
בכלל שפיכה ושפיכה עדיף טפי וכנ"ל.

וא"ש הפל. ופסקי הרמב"ם נכונים ג"כ.

שפוסק כר"ע דשיליהי פסחים דאין ברפת הפסח פוטר הגבחה. ומ"מ קיי"ל ג"כ דהנזקין
בזריקה שנתנו בשפיכה יצא בדיעבד.

רק דבאינו ראוי לזריקה אז אף בדיעבד לא יצא אם נתנו בשפיכה וכנ"ל. ומש"ה ס"ל
לר"ע דאין ברפת הפסח פוטר הגבחה פנ"ל.

וקיי"ל פנותיה ולפ"ז דעת הרמב"ם ג"כ דבאינו ראוי לזריקה מחמת ספק מעכב אף
בדיעבד. וכ"מ ברמב"ם ספ"ג מהל' ק"פ בדין חמשה שנתערבו פסחיהם כו' שא"א
להביא פ"ש על תנאי משום דפסח בשפיכה ושלמים בזריקה.

ולא כתב הרמב"ם משום דפסח במתן א' ושלמים במתן ד'. או משום סמיקה.

מזה מוכח ג"כ דזוקא משום דבה פשאינו ראוי לזרוק מחמת ספק מעכב אף בדיעבד
ומה"ט אין לו תקנה לעשות פסח שני. משא"כ משום אינה מילי שאין מעכבין בדיעבד
היה לו לעשות פ"ש על תנאי ולא ליכנס לספק פרת.

וכנ"ל באות א' בשם הש"א: י אלא דלפ"ז קשה ע"ד הרמב"ם ברפ"ד מהלכות ק"פ שכתב ונ"ל השוחט הפסח על בני התבונה ואמר להם לאח"ז אותו הפסח ששחטתי עליכם שלא לשמו שחטתי כו' שורת הדין שאינו נאמן והרוצה להתמיר על עצמו ה"ז משופח ויביא פ"ש עכ"ל.

והראב"ד השיג עליו דאין כאן שבת שאם הוא פטור מפ"ש אינו יכול להביא פ"ש על תנאי. עכ"ל.

ולפי הנ"ל תיקשי עוד יותר ע"ד הרמב"ם דהיאך אפשר להביא פ"ש ע"ת שלמים פיון דבכה"ג מספק א"א ליתן הדם לא בזריקה ולא בשפיקה ואף בדיעבד יתנה פסול כנ"ל. ועיקר דבריו של הרמב"ם הוא מלשון התוספתא דקתני שורת הדין אינו נאמן דמשמע דאם רוצה להתמיר ולא להעמיד על הדין ה"ז משופח.

וכן בגיטין (דנ"ד ע"ב) בההוא דאמר ליה לחבריה טהרות שעשיתי עמה ביום פלוני בטמא אתא לקמיה דר"א א"ל שורת הדין אינו נאמן כו' ומזה יצא לו להרמב"ם סוף הלכות פהמ"ק שכתב שם ג"כ בזה הלשון שורת הדין שאינו נאמן והרוצה להתמיר ע"ע ה"ז משופח עכ"ל.

(והא דאם העד נאמן להם סומכין עליו הוא מגמרא דקידושין דס"ו ע"א). וכ"כ הרמב"ם עוד בס"פ י"ב מהלכות מעשר המוכר פירות לחבירו ואחר שיצאו מת"י אמר כו' שורת הדין שאינו נאמן כו' ואם האמינו ה"ז משופח עכ"ל.

וע' עוד ברמב"ם סוף הלכות מטמאי מו"מ ובכ"מ בסוף הלכות פהמ"ק הנ"ל שהאריך. והכ"מ ברפ"ד מהלכות ק"פ שם מפרש בדעת הרמב"ם דאם רוצה להתמיר יביא פ"ש היינו שימנה עם אחרים על פ"ש.

ומשמע דכוננתו שלא יביא כלל פ"ש על תנאי רק שימנה עם אחרים שהם לעצמן מביאין פ"ש בלא שום תנאי וספק כלל והוא נמנה עמהם. ואף דלכאורה זהו נגד הגמרא בשמעתין דמבאר דבכה"ג גמי יש איסור דדילמא פסח נאכל שלא למנוייו דאם הוא יצא בפסח ראשון הרי אין מניינו כלום מה שנמנה על פ"ש.

יש לחלק בזה. דבהך דשמעתין דחמשה שנתערבו פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהם א"כ הא ידענו בבירור שארבעה מהם יאכלו עכשיו מפ"ש שלא למנוייו שכתב יצאו י"ח בפסח ראשון.

ומש"ה אסורים לעשות כן שיהיה נדאי פסח נאכל שלא למנוייו. משא"כ היכא שהוא מסופק אם י"ח בפסח ראשון ומחמיר מספיקא שמאמין להעד ונמנה עם אחרים על פ"ש.

(והפסח עצמו בלא"ה אינו נפסל משום שחטו שלא למנוייו דהא שחטו למנוייו ונשאל למנוייו פשר). פיון שהוא נמנה עמהם מספיקא חשיב שפיר מנין מה שנמנה עמהם ושרי לאכול ממנו.

(ובפרט דהרמב"ם לטעמיה דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא הוא רק מדרבנן וא"כ מדאורייתא שרי לאכול פ"ש פשנמנה מספק. משא"כ בחמשה שנתערבו פסחיהם דרובם הוו שלא למנויו.

וספק בזה אסור מה"ת.) וחילוק זה הכריח הרמב"ם מלשון התוספתא הנ"ל דמשמע דאם רצה להחמיר על עצמו ה"ז משנבח.

וכמו שכ"כ הרמב"ם בהל' מעשר והלכות פהמ"ק הנ"ל. או י"ל דהרמב"ם בהלכות ק"פ רפ"ד מייירי שאמר להם השוחט קודם זריקה שישחטו שלא לשמו.

(ומ"ש הרמב"ם שא"ל לאחר זמן היינו שפפעם הראשונה שפגע בהם לא א"ל פן. וכרבא בגיטין שם דמחלק פן.

וכמ"ש הכ"מ בהל' פהמ"ק הנ"ל דהרמב"ם פוסק פרבא בזה. ומ"מ מייירי פאן שאמר להם קודם זריקה עדיין בעוד שמקבלים דמו או שממססים בדמו).

וכדאמרינו נמי בשמעתין בחמשה שנתערבו פסחיהן דאם נתערבו קודם זריקה חייבין לעשות פ"ש משום שלא נזרק הדם לאכילת בשר. ואף דהכא מצד שורת הדין א"צ להאמין להעד והיה שרי לאכול ממנו מ"מ זה שמחמיר ע"ע היינו שמאמינו וכמבואר ברמב"ם ספי"ב מהלכות מעשר הנ"ל.

א"כ מ"מ לא נזרק עליו הדם שיאכל ממנו. ובכה"ג שוב חייב מן הדין בפ"ש.

והוא מחמיר ע"ע רק לענין מה שמאמין להעדאז בשעת אמירתו שהיא קודם זריקה עדיין וממילא חייב בפ"ש. והכי איפא למישמע מהתוספתא פ"ד דפסחים שהיא מקור דברי הרמב"ם בזה.

דאיתא התם השוחט את הפסח על בני חבורה ואמר שלא לשמו שחטתיו שורת הדין אינו נאמן ר' יהודה אומר עד שלא התחילו בו נאמן משהתחילו בו אינו נאמן. וכן איתא בתוספתא פ"ב דתרומות.

ופירוש דברי ר' יהודה היינו דמשהתחילו לעסוק בו בעבודות אחרות שוב אינו נאמן לומר שלא לשמו שחטתיו. (ופירוש התוספאה דר"י מחלק בין א"ל בפעם ראשונה שמצאם או בפעם שניה וכדמחלק רבא בגיטין שם.

ואינו נראה דא"כ הל"ל ולחלק בין א"ל פן בפעם הראשונה שמצאם או בפעם שניה. ואין חילוק בין אם התחילו בו בעבודות אחרות או לא.

ובלא"ה נמי ל"נ לומר דת"ק ור"י בתוספתא פלגו בפלוגתא דאב"י ורבא בגיטין). וטעמיה דר"י בזה י"ל דאם התחילו בעבודות אחרות בקבלה ובזריקה והוא שתק ולא אמר לו שפבר הוא פסול משחטתו א"כ הרי משים עצמו רשע בזה, דלפי דבריו שישחטו שלא לשמו ונפסל א"כ לא היה לו להניח אותם לקבל ולזרוק מקרבן פסול וממילא אינו נאמן בזה אף כדן ע"א דקיי"ל א"א מע"ר.

ואף דכהן שפיגל בקרבן נאמן לומר שפיגל אף דבנה גופיה משים עצמו רשע. ולמ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליה ס"ל דהמחשב בקדושים לוקה פדאי תא בזבחים (דכ"ט ע"ב).

רק די"ל דכיון שהתורה האמינתו פדאמר בגיטין שם כה"ג ביום הפורים יוכיח כו'. א"כ גלי רחמנא דהכא נאמן בנה אף שמשים עצמו רשע.

מ"מ י"ל דלא גלי רחמנא רק במה שאומר שפיגל ועבר עבירה בשעת מעשה בנה מ"מ מהימן על להבא לאפדושי מאיסורא שפוסל הקרבן. (וע' בפמ"ג ביו"ד ס"ס ה'.

ובנו"ב מ"ת חאה"ע ס"ס כ"ג מ"ש בנה). אבל במשים עצמו רשע גם על אח"כ שלא להפריש מאיסור שאחר שפיגל הקרבן ופסלו ועכ"ז שתק ולא אמר עד אחר קבלה וזריקה שהיה בפסול לפי דבריו והכשיל רבים ג"כ ומשים עצמו רשע מתחלה ועד סוף.

שוב אין לנו גילוי ע"ז מקרא ובכה"ג הדרין לקלל דקיי"ל דא"א מע"ר. ואף דלכאורה י"ל הסבא לפמ"ש התוס' בב"מ (ד"ג סע"ב) וביבמות (דפ"ח ע"א) גבי אכלת חלב במזיד והקשו ג"כ הא א"א מע"ר ותיקצו התוס' דהוא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין לעזרה.

א"כ ה"נ י"ל הכא גבי פיגול או ששחטו שלא לשמו דשפיר דינו כע"א ואין לומר בנה אאמע"ר דכוננתו לטובה לאפדושי מאיסורא ועושה תשובה עכשיו שלא יפסלו באיסור אכילתו ג"כ.

ואף שפבר הכשילם ג"כ בעבודות הקרבן מ"מ רוצה עתה שלא יפסלו עוד באכילתו. אף לפמ"ש בתשו' נו"ב מ"ת (חאה"ע סי' קנ"ו) ע"ד התוס' דב"מ ה"ל שלא כ"כ רק לגבי עצמו אבל לגבי אחרים אף שיאמר ג"כ שפוננתו עתה להסיר המכשול ויעשה עצמו רשע למפרע לקלקל אחרים זה לא אמרינו.

והוכיח פן מגמרא דכתובות (די"ח ע"ב) ע"ש. וא"כ ה"נ בכהן שפיגל או בשוחט הפסח שלא לשמו ג"כ י"ל בנה אאמע"ר ואינו נאמן לקלקל לאחרים בנה.

רק יש לחלק בנה בין שמשים עצמו רשע רק בשעת מעשה לחוד או שמע"ר גם אח"כ וכנ"ל. ועכ"פ מבואר מדברי ר"י בתוספתא דמשהתחילו בו בעבודות אחרות שוב אינו נאמן לומר שלא לשמו שחטתיו.

והרי משמע שם דר"י לחומרא פליג דת"ק ס"ל דשורת הדין אינו נאמן פלל ור"י ס"ל דעד שלא התחילו בו נאמן כו'. וא"כ כש"כ לת"ק דאם אומר אחר זריקה ששחטו שלא לשמו אין לו נאמנות אף פדין ע"א ואמרינו אאמע"ר.

והרמב"ם שפוסק כת"ק דר"י דשורת הדין אינו נאמן פלל רק שהמחמיר על עצמו ה"ז משונבח והיינו פדין ע"א דעלמא דסובר הרמב"ם שהמחמיר להאינו ה"ז משונבח וכמ"ש בהלכות פהמ"ק ובהלכות מעשר הנ"ל כ"ז הוא קודם זריקה פנ"ל (ואז מביא שפיר פ"ש וכנ"ל) משא"כ פשאומר פן אחר זריקה אין שבח פלל להחמיר על עצמו בכה"ג וכמבואר: וראיתי בחידושי ר' חננאל על פסחים שגדפס מחדש.

שפירש בסוף סוגיין דאמרו ה"מ דיעבד לכתחילה נמי. ופירש בזה דבר חדש דלכתחילה
מהדרין אי משפחתינו באופן דאפשר להו למיעבד פ"ש ובדיעבד אי לא משפחתי פלל
פטור.

ולפירושו מוכח פאן דהנתיניו בנריקה שנתנו בשפיכה מחמת ספק חשוב ראוי לבילה
וכנ"ל: סימן מט מתני' פסחים דף קי"ד ע"א. הביאו לפניו מטביל בחזרת כו'.

ובגמ' אמר ר"ל ז"א מצות צריכות פנונה כו'. עד סוף הסוגיא.

הנה בסוגיא זו יש לעורר כמה תמיהות וספיקות. ונבא לבאר בהמשך הענין כמה פרטים
בדיני מצות צריכות פנונה ובדיני מרור.

וממילא רנוחא שמעתתא. ויתישב הפל בחדא מחתא.

בס"ד: א התוס' במתני' הקשו (בד"ה אע"פ) אמאי לא אתי חרוסת דרשות ומבטל חזרת
דמצנה. ותיקרו דכיון דכל עיקרו של מרור לא נתקן רק בטיבול בחרוסת משום קפא לא
הוי ביטול בקף.

וכתב המהרש"א דה"ה דהתוס' הווי מצו להקשות פן לראב"צ דאמר חרוסת מצנה דהא
ראב"צ בזמן הבית הנה והוי מרור מדאורייתא ואתי חרוסת דרבנן ומבטל למרור
מדאורייתא כדאמר הגמרא לקמן דלכ"ע אתי דרבנן ומבטל דאורייתא.

ולכאורה משמע דמ"מ בתירוצם של התוס' הנ"ל מה שתיקרו אליבא דת"ק ממילא בזה
מתורץ לראב"צ ג"כ. אף בתשו' הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ד מבואר דלראב"צ לא שייך
פלל סברת התוספות בתירוצ הנ"ל.

והיינו דכיון דלדידה עיקרו של חרוסת נתקן רק משום מצנה בפ"ע דהוי זכר לתפוח או
לטיט ולא משום קפא. ומרור בזמן הבית הוי מ"ע מדאורייתא.

א"כ חרוסת דרבנן מבטל למרור דאורייתא. והדרא לדופתה קושית התוס'.

ואף די"ל בזה סברא אחרת וכמ"ש הר"ן דכל מילתא שאינו אכילה בפ"ע רק עביד לטביל
בו לא מבטיל ליה להדבר שמטבילין אותו בו. (ובזה י"ל ג"כ קושית הטור סי' תע"ה על
הרמב"ם שכתב דמטביל מצה בחרוסת כו').

מ"מ מלשון התוס' לא משמע לומר שפיונונו לזה, ואין להעמיס זה בכוננתם. וע"ש
ברדב"ז.

ואין לדחות קושית המהרש"א הנ"ל מהא דראב"צ בזמן הבית הנה. ע"פ מה שכתב
הרא"ש בר"פ מקום שנהגו דראב"צ אחר חורבן הנה.

וא"כ מרור נמי הוי דרבנן ולא מבטל חרוסת דרבנן למרור דרבנן למ"ד אין מצות
מבטלות זא"ז כדאמרינן לקמן. דז"א.

דראב"צ הנה בזמן הבית ג"כ. כדמוכח בסנהדרין (דף נ"ב ע"א) והנה מהדור שראו
החרבן כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לזרעים.

ומסתמא הא דראב"צ הקא היינו אף בזמן הבית ג"כ. והדק"ל: ב בקא דאמר ר"ל ז"א מצות צריכות פנונה כו'.

דאי ס"ד מצות א"צ פנונה למה לה תרי טיבולי הא טביל ליה חדא זימנא. וידוע קושית מהר"ל מפראג ע"ד הפוסקים החולקים על הרמב"ם וס"ל דטבול ראשון א"צ פזית (וכ"פ בש"ע).

א"כ מאי מוכיח ר"ל דילמא לעולם מצות א"צ פנונה. והא דבעינו טיבול שני משום דדילמא בטיבול ראשון לא אכל פזית.

והפר"ח תירץ ע"ז דא"כ היא גופה קשיא דהיה להם לחכמים לתקן לאכול פזית בטיבול ראשון ושוב לא יצטרף לטיבול שני. אבל דבריו ל"ג פלל דהא מדאורייתא בעינו מצה קודמת למרור כדכתיב על מצות ומרורים כו'.

רק דלא הוי לעיכובא בדיעבד דאמאכל מרור קודם למצה יצא (כמ"ש התוס' רע"ב) אבל לכתחילה צ"ל מצה קודם למרור. (וע' תוס' רפ"ד דמנחות דל"ח סע"א דלית לן למימר דאסדר לבד יקפיד הכתוב לעכב בדיעבד ע"ש).

וכמ"ש התוס' במתני' בקא דקרי למרור פרפרת הפת להורות דמצה קודמת למרור. וכ"כ התוספות בגמ' (דקט"ו ע"א ד"ה מתקיר).

וכן אמר הגמ' בהדיא בסוף הסוגיא דמצה קודמת למרור. וכ"כ הרשב"ם במילתיה דר"ל דאמר פינון דלאו בעידן חיובא דמרור הוא דאכיל ליה שאין חיוב המרור עד לאחר המצה. וכ"כ הרמב"ן במלחמות מקרא מצות ומרורים כו'. ומעתה ל"ל כד' הפר"ח הנ"ל דהיה להם לחכמים לתקן לאכול פזית בטיבול ראשון ולא יצטרף לטיבול שני.

דא"כ יהיה תמיד אכילת מרור קודמת לאכילת מצה. והיאך מצו חכמים לתקן פן הפך התורה שהצריכה לאכול מצה קודם למרור.

(ומכש"כ בזה"ז דמצה דאורייתא ומרור דרבנן. וידוע דיש להקדים מצנה דאורייתא למצנה דרבנן).

ולפ"ז הדק"ל קושית מהר"ל מפראג הנ"ל. דמנ"ל לר"ל להוכיח דמצות צריכות פנונה ודילמא צריכין לטיבול שני דדילמא בטיבול ראשון לא אכל פזית וכנ"ל.

(ול"ל איפכא דלמה לי טיבול ראשון בטיבול שני לחוד סגי. דא"כ זה קשיא גם לר"ל דאמר טעמא משום דמצות צריכות פנונה.

וע"כ דלר"ל נמי הוי טיבול ראשון משום הקפרא וכמ"ש המהרש"א. ע"ש): ג בגמרא דנזיר (דכ"ג ע"א) דאמר רבב"ח א"ר יוחנן מ"ד פי ישרים דרכי ה' כו' משל לשנים שצלו פסחיהם א' אכלו לשום מצנה ואחד אכלו לשם אכילה גסה כו' א"ל ר"ל האי רשע קרית ליה נהי דלא עבד מצנה מן המובחר פסח מיהא קעביד אלא אמר ר"ל משל לשנים זה אשתו ואחותו עמו בבית כו'.

והקשה בט"א בפ"ג דר"ה דקש"א דר"ל אדר"ל דהא ר"ל גופיה בפסחים ס"ל דמצות צריכות פנונה וא"כ זה שאכלו לשם אכילה גסה ולא אכלו לשם מצנה לא קנים פלל מצות אכילת פסח מה"ת ונפיר מיקרי פושע ורשע שאינו מקנים מ"ע של תורה.

ול"ל דמיירי התם באכלו אכילה גסה ומ"מ פינון לשם מצנה דא"כ למה נאדי ר"ל לגמרי מהך משל דאכילת הפסח והל"ל באכילת פסח גופיה דהשני אכלו שלא לשם מצנה דה"ל רשע לר"ל וכנ"ל.

עכ"ד הט"א שם וביותר תיקשי קושיתו לפמ"ש התוס' (בב"ק דק"י ע"א ד"ה אכילה) בחד תירוץא לפרש בגמרא דנזיר שם דקאמר שאכלו לשם אכילה גסה, ולא קאמר שאכלו אכילה גסה דהאכילה בעצם לא הנה אכילה גסה פלל רק שלא אכלו לשם פסח אלא כדי להיות שבע.

וא"כ מיירי התם בהדיא שלא כיון לשום מצנה וא"כ ה"ל רשע לר"ל דס"ל מצות צריכות פנונה וכנ"ל. אף התוס' בפסחים (דק"ז ע"ב ד"ה ודילמא) שפתבו וז"ל ועוי"ל דאין לו ליקרות רשע פינון שקנים מצות פסח אע"פ שלא קנים מצות אכילה דאכילת פסחים לא מעפבא עכ"ל, מזה מבואר דס"ל להתוס' דאע"פ שלא קנים פלל מ"ע דאכילת פסחים מ"מ לא מיקרי רשע לעגנון זה פינון דאכילת פסחים לא מעפבא ועכ"פ קנים מצות עשיית הפסח.

וכ"מ מד' התוס' בב"ק ה"ל בתרוץ הא' ע"ש. (ובפר"ח או"ח סי' תרי"ב סק"ו פירוש בד' התוס' דמשום ביטול מ"ע דנאכלו את הבשר לא מיקרי רשע.

(ולדבריו צ"ל דאף דאמרינו ביבמות (ד"כ ע"א) ובגדה (די"ב ע"א) דהעובר על איסור, דרבנו נמי מיקרי רשע. מ"מ כ"ז שעובר בקום ועשה אבל לא בשוא"ת.

וכ"כ בתשו' חוט השני סי' י"ח. ואפילו בביתל מ"ע בשוא"ת לא מיקרי רשע.

ומ"מ אין זה מוסכם כ"כ). מיהו הקא בלא"ה י"ל דמשמענותא דקרא דצדיקים ילכו בם ופושעים יפשלו בם דמשמע דהפושעים מלבד דלא ילכו בם בקיום המצוה הני לו עוד למכשול.

וכיון דאכילת פסחים לא מעפבא ולא ביטל עי"ז למפרע מ"ע דעשיית הפסח שקנים מקודם רק לא קנים מ"ע דאכילה בשעת מעשה מש"ה לא בעי ר"ל לפרש פו בקרא הקא רק משל דאשתו נאחותו כו').

רק די"ל דזה תליא בחילופי גירסאות. שד' התוס' ה"ל א"ש לפי הגירסא שלפנינו בנזיר שם דא"ל ר"ל נהי דלא עביד מצנה מן המוכחר פסח מיהא קעביד.

י"ל כפירוש התוס' דעכ"פ קנים מצות עשיית הפסח. אבל לפי הגירסא שלפנינו בגמרא דהוריות (דף י' ע"ב) בהך מילתא דאיתא התם אמר ליה ר"ל כו' פסח מיהא קאכיל.

משמע שקנים ג"כ מצות אכילת הפסח. ובזה תיקשי קושית הט"א ה"ל מדר"ל אדר"ל וכנ"ל דלדידה לא קנים המ"ע בלא פנונה וכנ"ל.

אלא דלכאורה בלא"ה לק"מ קושית הט"א ה"ל. מתרי טעמי.

קָדָא דִּי"ל דר"ל ס"ל דְּמַצּוֹת א"צ פְּנוּנָה אע"ג דר"ל בְּפִסְחִים מְדִיִּיק לָהּ מִמַּתְנִי' ז"א מַצּוֹת
צָרִיכוֹת פְּנוּנָה מ"מ י"ל זֹאת וְלֹא ס"ל. (וְכֵן אֵימָא בְּכִמְהָ דְּוֹכְחֵי בִּיבְמוֹת דַּט"ז רע"ב וְכֵן
בְּגֵדָה וּבְתוֹס' יוֹמָא דְּרָף ו' סע"ב וּבְעִירוּבִין דַּל"ו סע"א.

וּשְׁאָר דְּוֹכְחֵי). וּבְפֶרֶט דְּמִבְּנֹאָר לְהִדְיָא בִּירוּשְׁלָמִי בְּפִסְחִים בְּהֵךְ סוּגְיָא דַּר"ל ס"ל מַצּוֹת
א"צ פְּנוּנָה.

וְאִין לְעֵשׂוֹת סְתִירָה בְּחֻנָּם בֵּין הַבְּבֵלִי וִירוּשְׁלָמִי אֲלִיבָא דַּר"ל. וּמִסְתַּבֵּר יוֹתֵר לּוֹמֵר דְּבִגְמִ'
דִּינּוּ נְמִי דְּאָמַר ר"ל ז"א מַצ"כ הָוִי זֹאת וְלֹא ס"ל וְכַנֵּ"ל.

(מִיָּהוּ הֶרְמֵב"ן בְּמִלְחָמוֹת פ"ג דַּר"ה מוֹכִיחַ דַּר"ל גּוֹפִיָּה ס"ל פֶּן הִקָּא דַּמַּצ"כ. אַבְל דְּבָרִיו
אִין מְוַכְרְחִין לַפּמ"ש הַתּוֹס' בְּסוּגְיִין דַּקִּי"ד ע"ב ד"ה אַכְלוּ ע"ש).

וְעוּד י"ל דְּבִלְא"ה לַק"מ מְדַר"ל אַדַּר"ל. דַּאֲע"ג דַּס"ל גְּבִי מְרוּר דַּמַּצ"כ מ"מ מוֹדָה גְּבִי
פֶּסַח דַּא"צ פְּנוּנָה.

דְּהָא בַּר"ה (דַּכ"ח ע"א) דְּשִׁלְחוּ לָיָהּ לְאַבּוּהָ דְּשְׁמוּאֵל כְּפָאוּ וְאָכַל מַצָּה יָצָא וְאָמַר רַבָּא
ז"א הַתּוֹקֵעַ לְשִׁיר יָצָא פְּשִׁטָּא הִיָּינוּ הָךְ מ"ד הֵתָם אָכְלוּ מַצָּה אָמַר רַחֲמָנָא וְהָא אָכַל כו'.
וּפִירִש"י דְּכִינּוּ דְּנִהְגָּה בְּאֲכִילְתוֹ הִילְכָךְ לָאו מִתְעַסֵּק הוּא כו'.

וְהַר"ן וְשֵׁם הַעֲלָה בַד' הֶרְמֵב"ם שְׁפִסַּק (בַּפ"ב מֵהִלְכוֹת שׁוֹפָר) דְּלֹא יָצָא עַד שְׁיִתְפַּוּיָן שׁוֹמֵעַ
וּמְשִׁמֵּעַ וּפִסַּק ג"כ (בַּפ"ו ה"ג מֵהִלְכוֹת חו"מ) דְּכָפָאוּ וְאָכַל מַצָּה יָצָא, וְלְכַאוּרָה דְּבָרִיו
סְתֵרִי אֶהְדִּי וְתִירַץ הַר"ן דְּכִינּוּ דְּחִזִּינוּ דַּר"ז אָמַר לְשִׁמְעִיָּה אִיפּוֹנוּ וְתַקַּע לִי נְקֻטִּינוּ
כְּנוּתִיָּה דְּצָרִיף פְּנוּנָה.

וּבְהֵךְ דְּכָפָאוּ וְאָכַל מַצָּה לֹא אֲשַׁכַּחַן פְּלוּגְתָּא בְּזָהּ נְקֻטִּינוּ דְּיָצָא. וְע"כ לְחַלְקֵי מְטַעַם דְּבַמַּצָּה
יָצָא שְׁפִן נִהְגָּה.

(וְלֹא כְּרַבָּא דְּלֹא ס"ל הָךְ חִילוּקָא). עַכ"ד הַר"ן.

וּלפ"ז צ"ל הָא דְּגְבִי מְרוּר פְּלִיגִי אִי צָרִיף פְּנוּנָה, הִיָּינוּ דְּבַמְרוּר לֹא שְׁיָיָף שְׁפִן נִהְגָּה
(שְׁאוּכְלוּ בְּפִסַּח מְשׁוּם מַצּוֹת מְרוּר לְחוּד וּבַל"ז אִין דְּרָף לְקַבְּנֵעַ אֲכִילָה עַל מְרוּר וְלֹא הָוִי
הִנָּאָה כְּמוֹ מַצָּה).

וְכ"כ הַפ"י בַּר"ה שֵׁם. וּלפ"ז מְמִילָא לֹא קִשְׂיָא כְּלָל מְדַר"ל אַדַּר"ל.

דְּגְבִי אֲכִילַת הַפֶּסַח א"צ פְּנוּנָה דְּשְׁיָיָף שְׁפִן נִהְגָּה כְּמוֹ גְּבִי מַצָּה. מִשְׁא"כ גְּבִי מְרוּר שְׁפִיר
סְבַר ר"ל דַּמַּצ"כ דְּאֲכִילַת מְרוּר הָוִי כְּמוֹ עֲשִׂיטָה מַצָּנָה אַחֲרַת דְּלֹא שְׁיָיָף שְׁפִן נִהְגָּה.

אַלָּא שְׁמַד' הַתּוֹס' בְּפִסְחִים (דַּקֻּט"ו ע"א סַד"ה מִתְקִיף) שְׁכַתְּבָ שֵׁם בְּהָא דְּלֹא מִיָּיִתִי הַגְּמָרָא
בַּר"ה מֵהֵךְ בְּרִייתָא דְּאָכְלוּ בְּלֹא מִתְפַּוּיָן יָצָא מְשׁוּם דְּלִגְבִי אֲכִילָה לֹא בְּעֵינּוּ פְּנוּנָה כּוֹלִי
הָאִי כְּמוֹ בְּתַפְלָה וְתַקִּיעָה.

מְזָה מְשִׁמֵּעַ דַּס"ל דְּגְבִי אֲכִילַת מְרוּר נְמִי י"ל דַּמַּש"ה א"צ פְּנוּנָה כ"כ כְּמוֹ בְּתַפְלָה. (מִיָּהוּ
לַפּמ"ש לְקַמֵּן אוֹת ד' בְּבִיאור דְּבָרֵי תוֹס' אֵלּוּ אִין מְזָה סְתִירָה ע"ד הַפ"י הַנֵּ"ל דְּבַאֲכִילַת
מְרוּר לֹא שְׁיָיָף שְׁפִן נִהְגָּה כו').

רק דכ"ז ניחא לפ"ד התוס' שמפרשים בהך דגזיר דהך אכילה גסה לא הוי אכילה גסה ממש שקיץ באכילתו אלא הוי אכילה שיש בה טעם ע"ש משא"כ לחד תירוץא בתוספות דהוי אכילה גסה ממש י"ל דבכה"ג ג"כ לא שייך שפן נהנה כו', והדק"ל.

וי"ל בעיקר קושיות הט"א הנ"ל שביארנו דלא קשיא פלל מדר"ל אדר"ל וכנ"ל. מ"מ יש להקשות קושיא זו עצמה מדר' יוחנן.

דהתם בגזיר פריף ליה ר"ל פן לר' יוחנן האי רשע קרית ליה נהי דלא עביד מצוה מן המןבחר כו'. וקשה דמאי פריף לר' יוחנן הא ר' יוחנן טעמיה דס"ל מצות צריכות פנונה ומש"ה בלא פינון לשם מצוה לא יצא והוי רשע וכנ"ל.

דאף דבירושלמי בפסחים בסוגיין משמע לכאורה דפליגי בזה אמוראי אליבא דר' יוחנן אי מצ"כ. דאיתא התם חבריא בשם ר' יוחנן צריף לטבול בחזרת שתי פעמים.

ופירש בק"ע שם דס"ל מצות צריכות פנונה. וכ"מ שם בירושלמי דפריף עליה מברייתא דאכלן בלא מתכוון יצא.

ע"ש.

ור"ז בשם ר' יוחנן אמר דא"צ לטבול בחזרת ב"פ. ומשמע דס"ל מצות א"צ פנונה.

אף י"ל כמ"ש הפ"מ שם דס"ל רק דבטיבול הראשון א"צ חזרת דוקא רק שאר ירקות נמי סגי. ולפ"ז י"ל דלעולם ליכא פלוגתא בהא דר' יוחנן ס"ל מצות צריכות פנונה.

וכן מוכח מהא דאיתא בירושלמי (פ"ב דסוכה ה"ז) דא"ר יוחנן בשם ר"י לענין אכילה דסוכה דלילה הראשון חובה ושאר פל הימים רשות. ור' הושעיא אמר פל שבועה חובה.

ר"ב אמר פליגיין. ר"א אמר לא פליגיין מה דאמר ר' יוחנן כשנתן דעתו מה דאמר ר"ה כשלא נתן דעתו.

והיינו דהא דאמר ר' יוחנן לילה הראשון חובה כו' היינו כשפינון לצאת י"ח סוכה באכילת לילה הראשון תו לא צריף אבל בשלא פינון לצ"ח סוכה אז חובה עליו בשאר פל הימים פעם אחת ליתן דעתו לצאת י"ח סוכה.

הרי מוכח מזה דר' יוחנן ס"ל מצ"כ. ומתקא משמע דאף במידי דאכילה סבר ר' יוחנן דמצ"כ אף שפן נהנה.

אלא שקצת י"ל ולחלק דהא דאמרינו במידי דאכילה דמצות א"צ פנונה שפן נהנה היינו דוקא היכא שגוף האכילה מצד עצמה היא מצוה כמו מצה ופסח והוי נהנה מעיקר המצוה.

משא"כ באכילת סוכה דעיקר המצוה היא מה שאוכל בסוכה ולא הוי בזה נהנה מחמת המצוה דאילו הנה אוכל בבית הנה לו ג"כ אותה הנאה עצמה ומש"ה ס"ל דמצ"כ באכילת סוכה. ומ"מ אין זה מוכרח.

פינון דיליף שם בג"ש מפסח דלילה הראשון חובה והוי פאן נמי גוף האכילה מצוה. וגם יש להוכיח לפמ"ש בהג"א בפ"ג דר"ה שהביא ראיה דמצות א"צ פנונה מהא דקיי"ל כרב בחולין (דל"א ע"א).

דאָמער בַּנְדָּה שְׁנֵאֲנֵסָה וְטַבְלָה דְטַהוּרָה לְבֵיתָה ע"ש. ולפ"ז מוכח מהתם דר' יוחנן בְּחֻלִּין שִׁם דְאָמַר אַף לְבֵיתָה לֹא טַהַרָה מִזֶּה מוֹכַח דר' יוחנן ס"ל מִצְוֹת צ"כ.

וְאֵף שד' הג"א תְּמוּהֵין בְּזֶה דְאֵף לְמ"ד דמצ"כ י"ל שְׁזָהוּ רַק בְּמִצְוֵה חַיִּיבִית הַמְּנוּטְלָת עַל כּאו"א בְּחַיִּיב. משא"כ טְבִילַת נְדָה דְהוּי רַק לְהַפְקִיעַ אִיסוּרָה וְדָמִי לְשַׁחֲטַת חֻלִּין דא"צ פְּנוּנָה (אַף לְמ"ד בְּעֵלְמָא דמצ"כ) דְאִין זֶה מִצְוֵה חַיִּיבִית כָּלֵל דְאִי בְּעֵי לֹא לִישְׁחֹט וְלֹא לִיכּוּל.

וה"נ בְּטְבִילַת נְדָה דְאֵף לְמ"ד דס"ל טְבִילָה בְּזִמְנָה מִצְוֵה מ"מ אִין זֶה מ"ע גְּמוּר לְהַצְרִיף פְּנוּנָה. וְעוֹד דְאֵף אִם נִימָא בְּזֶה ג"כ דמצ"כ מ"מ בְּלֹא פְּנוּנָה נְהִי דְלֹא קִיָּים מִצְוֵה זֹו דְטְבִילָה בְּזִמְנָה אֲבָל אִין זֶה מוֹנַע הַפְקַעַת אִיסוּרָה שְׁהוּא עֲנִין בַּפ"ע וּמִצְאָתִי בַּפמ"ג שְׁהַרְגִישׁ קֶצֶת מִזֶּה.

מ"מ מוֹכַח מִדְר' יוֹחֲנָן דס"ל דְאֵף בְּנְדָה שְׁנֵאֲנֵסָה וְטַבְלָה דְלֹא טַהַרָה לְבֵיתָה א"כ כש"כ בְּמִצְוֵה חַיִּיבִית דס"ל מצ"כ. (מִיָּהוּ מִד' הָר"ן בְּחֻדוּשֵׁיו לְחֻלִּין שִׁם מִשְׁמַע דְאִינוּ עֲנִין כָּלֵל לְהַרְגֵי דמצ"כ.

וְאֵפְשֵׁר שְׁאִין לְהוֹכִיחַ ג"כ מִהֶתֶם לְהֵא דר' יוחנן ס"ל מצ"כ). מ"מ כְּבָר הוֹכַחְנוּ לְעֵיל דר' יוֹחֲנָן ס"ל מצ"כ.

וְתִיקְשֵׁי בְהַרְגֵי דְנִזִּיר מֵאֵי פְרִיף ר"ל לר' יוחנן וְכַנ"ל. אֲלֵא דְבִנְה י"ל דְהִנֵּה הַט"א תִּירֵץ עַל קוֹשְׁיָתוֹ הַנ"ל מִדְר"ל אִדְר"ל דִּישׁ לְחַלֵּק דְאֵפִילוּ לְמ"ד מצ"כ הוּא דְנֹקָא בְּדָבָר שְׁכַל הַמִּין כְּשֵׁר לְמִצְוֹתוֹ כְּמוֹ מִצְוֵה וְשׁוֹפֵר דְקִיּוּם הַמִּצְוֵה אִינוּ תְלוּי דְנֹקָא בְּחֻתִּיכַת מִצְוֵה זֹו רַק בְּמִין זֶה וּמִש"ה מִסְתַּמָּא אִין עוֹמְדִין לְשִׁמּוֹן וְצָרִיף פְּנוּנָה אֲבָל בְּדָבָר פְּרִטִי הַמִּיּוֹחַד בְּגוּפּוֹ דְנֹקָא אֲמַרִּינּוּ דְסִתְמָא לְשִׁמּוֹ עוֹמֵד וְכִמוֹ אֲכִילַת קְדָשִׁים וּפְסַח וּמִש"ה בְּזֶה א"צ פְּנוּנָה עַכ"ד הַט"א.

וּבְלֹא"ה הִנֵּה יֵשׁ לְחַלֵּק בְּזֶה בֵּין אֲכִילַת קְדָשִׁים לְשִׁאָר מִצְוֹת וְכַמ"ש הַרְמַב"ן בְּמַלְחָמוֹת לְהוֹכִיחַ דְלַעֲנִין שְׁחִיטַת קְדָשִׁים לֹא בְּעֵינָן פְּנוּנָה דְמִצְוֵה (רַק פְּנוּנַת שְׁחִיטָה) אֵף לְמ"ד בְּעֵלְמָא דמצ"כ ע"ש. וְה"נ י"ל לְעֲנִין אֲכִילַת קְדָשִׁים רַק דְזֶה אִינוּ מְסַפִּיק דְאֵפִיתִי תִיקְשֵׁי בַּגְמ' דְנִזִּיר שִׁם דא"ר יוֹחֲנָן מְשַׁל לְשָׁנִים שְׁצִלוּ פְסָחִיָּהּ כו' וּפְרִיף לִיָּה ר"ל הַאִי רְשָׁע קָרִית לִיָּה אֲלֵא אר"ל מְשַׁל לְשָׁנִים זֶה אֲשֶׁתוֹ וְאֲחֹתוֹ עִמּוֹ בְּבֵית כו'.

וְהַשְׁתָּא אֵפִיתִי לְמָה נְאִדִי ר"ל לְגַמְרֵי מַהֵר מְשַׁל דר' יוחנן וְהַל"ל הָרַף מְשַׁל גּוֹפִיָּה לְשָׁנִים שְׁאֲכָלוּ מִצְוֵה אֲחַד אֲכַל לְשִׁם מִצְוֵה כו'. דְבִאֲכִילַת מִצְוֵה בְּלֹא פְּנוּנָה לֹא יֵצֵא וְהַל"ל רְשָׁע שְׁבִיטַל מ"ע וְכַנ"ל.

וּלְפ"ז נִסְתַּר ג"כ תִּירּוּצוֹ שֶׁל הַט"א דְאֵפִיתִי לְמָה לֹא אָמַר ר"ל הָרַף מְשַׁל גּוֹפִיָּה מְאֲכִילַת מִצְוֵה וְכַנ"ל וְהַדּוּק"ל אֲמַנְם לְפִי דְבְרִינוּ דְלַעֲיִל י"ל דְלֹק"מ דְהָא דְפְרִיף ר"ל לר"י הַאִי רְשָׁע קָרִית לִיָּה כו' אֵף דר"י ס"ל מצ"כ מ"מ פְּרִיף לִיָּה שְׁפִיר אַהֵר מְקִלְתָּא מְשׁוּם דְשִׁאֲנִי אֲכִילַת קְדָשִׁים וְכַנ"ל.

והא דנאדי ר"ל לגמרי מהה משל דר"י ולא אמר הה מילתא גופה לענין אכילת מצה וכו"ל. היינו משום דר"ל לנפשיה ס"ל דמצות א"צ פנונה וכו"ל ולשיטתו גם באכילת מצה בלא פנונה ג"כ לא הוי רשע ופושע.

ור"ל לנפשיה איצטריה למימר משל אחר לגמרי מהה דאשתו נאחותו בבית כו'. אלא שעכ"ז עדיין לא פלטינו מקצת דוחק.

ויותר נראה לשנויי ברונחא וכמ"ש לקמן: ד בדברי הרא"ש בסוגיין שהביא בסתם הברייתא דאכלן בלא מתפנין יצא. ואח"כ הביא ג"כ בסתם הברייתא דר' יוסי אומר אע"פ שטובל בחזרת מצנה להביא לפניו מצה וחזרת כו'.

דמזה מוכיח הגמ' דתנאי היא דר' יוסי ס"ל מצ"כ ופליג אברייתא דאכלן בלא מתפנין יצא. והיאך מביא הרא"ש בסתימות שתי ברייתות הסותרות זו"ז.

וגם בר"ה שם פוסק הרא"ש דמצ"כ. והב"י בסימן תע"ה רוצה לדחוק בד' הרא"ש דמיתי להה ברייתא דאכלן בלא מתפנין יצא דר' אגב משום אכלן לתצאין ואכלן דמאי דמיתני בה.

ונה דוחק גדול. ובפרט שהרי"ף השמיט הה ברייתא דאכלן בלא מתפנין יצא.

והיינו משום דהרי"ף פסק כמ"ד מצ"כ כמבואר בר"ה שם. והרא"ש שם הסכים לדעתו ג"כ.

וכאן שינה מד' הרי"ף והביא ברייתא זו ולכה"פ הל"ל דר' יוסי פליג עלה וכו"ל. ומיהו בד' הטור שהב"י הניח שם בקושא שמתחלה הביא הטור בסתם דאכלן בלא מתפנין יצא ואח"כ לענין מצה הביא הטור ד' הפוסקים דמצ"כ.

י"ל דלק"מ על הטור די"ל דס"ל כהפוסקים הסוברים לחלק דהא דמצ"כ הוא רק במצנה דאורייתא אבל במצות דרבנן א"צ פנונה, (ומרור בזה"ז דרבנן). וכמ"ש המג"א (בסי' ס' סק"ג) בשם פמה פוסקים וכ"כ התוס' בר"ה (דכ"ח סע"א) בהא דלא הביא רבא שם מברייתא דאכלן בלא מתפנין יצא משום דה"א דהיינו משום דהוי מצנה דרבנן אבל מצנה דאורייתא בעי פנונה.

רק שבד' התוס' י"ל שכ"כ רק בדרף ה"א ולא שלמסקנא יהנה פו ההלכה לחלק בין מצנה דאורייתא למצנה דרבנן. ובתוס' פסחים (דקט"ו ע"א ד"ה מתקין) מוכח דס"ל לדינא דגם במרור בעי פנונה.

ושם פתבו התוס' דהא דהגמרא שם בר"ה לא מיתי מברייתא דאכלן בלא מתפנין משום דלגבי אכילה לא בעינו פנונה כ"כ. ומשמע דלא ס"ל כלל לחלק כמ"ש בר"ה בין מרור שהיא מידי דרבנן כו'.

והמהרש"א בפסחים שם הניח בצ"ע ד' התוס' דהא רבא בר"ה שם מיתי מכפאו ואכל מצה אתקיעה. ומוכח דלא ס"ל לחלק בין מידי דאכילה כו'.

ולכאורה הנה י"ל על גוןשית המהרש"א. דלעולם רבא נמי ס"ל לחלק די"ל דבמדי דאכילה א"צ פנונה שכן נהנה.

וְהָא דְאָמַר רַבָּא ז"א הַתּוֹקַע לְשִׁיר יֵצֵא כו' מ"ד הֵתָם אֲכֹל מִצָּה אָמַר רַחֲמָנָא כו' קמ"ל,
י"ל דְסִבְרַת רַבָּא בְהַד קמ"ל הוּא דס"ל דְבִכְפָּאוּהוּ וְאֲכַל מִצָּה בְּאֹנָס לֹא שְׁיִיף לֹאמַר בְּזָה
שְׁפֹן נְהָנָה. (וּמִש"ה מוֹכִיחַ מִזָּה דְתוֹקַע לְשִׁיר ג"כ יֵצֵא).

וְכַמְבֹּאֵר בְּרַמ"א בְּאו"ח (ס"ר"ד ס"ח) דָּאָם אָנְסוּהוּ לְאֲכֹל וְלִשְׁתּוּת אַע"פ שֶׁהִחִיף נְהָנָה
מִמֶּנּוּ אֵינּוּ מְבַרְרֵי עֲלִיו. וּמְבֹאֵר הַטַּעַם בְּד' הַרְא"ה וְהוּבָא בְּמִגְן אֲבָרְהָם שֶׁם מִשׁוּם דְּזָה
דְּמִי לְאִשָּׁה שְׁתַּחֲלֵתָה בְּאֹנָס וְסוּפָה בְּרִצּוֹן דְּגַם הַרִצּוֹן שְׁבִסוּף חָשִׁיב אֹנָס וְשָׂרְיָא לְבַעֲלָהּ
וְה"נ לְעִנְיָן אֲכִילָה לֹא חָשִׁיב הַנְּאָה פֶּלֶל בְּכַה"ג.

(וְכ"מ בְּיִרוּשְׁלַיִם פ"ד דְּסוּטָה סוּף ה"ד דְּיֵשׁ לְדַמּוּת בְּזָה לְעִנְיָן אֲכִילָה שְׁתַּחֲלֵתוּ בְּאֹנָס
כו' כְּמוֹ בְּאִשָּׁה שְׁתַּחֲלֵתָה בְּאֹנָס כו'). וּלפ"ז י"ל דְּבִמִּצָּה וּמְרוּר שְׁאָדָם אוֹכֵל בְּרִצּוֹן רַבָּא
נְמִי מוֹדָה שְׁיֵשׁ לְחֵלֶק וְלֹאמַר שְׁבִזָּה א"צ פְּנוּנָה שְׁפֹן נְהָנָה.

וּמִש"ה לֹא מֵיִתִּי מְבַרְיִתָּא דְּפִסְחִים דְּאֲכָלוּ בְּלֹא מִתְּפִנִין יֵצֵא וְכד' הַתּוֹס' פִּסְחִים שֶׁם אָף
לפ"ז קָשָׁה דֹא"כ הֵיאָף מוֹכִיחַ רַבָּא מֵהַד דְּכָפְאוּ וְאֲכַל מִצָּה דְתוֹקַע לְשִׁיר יֵצֵא. פִּינּוּן דְּהַד
מִיִּלְתָּא דְּבַכָּה"ג שְׁכָפְאוּהוּ לְאֲכֹל לֹא חָשִׁיב הַנְּאָה לְמַדוּהָ הַפּוֹסְקִים מֵאִשָּׁה שְׁתַּחֲלֵתָה
בְּאֹנָס וְסוּפָה בְּרִצּוֹן דְּמוֹתֵת לְבַעֲלָהּ דְּהַרִצּוֹן שְׁבִסוּף ג"כ חָשִׁיב אֹנָס.

וְהָא בְּכַתְּוִבּוֹת (דנ"א ע"ב) אָמַר אַבְוֵה דְּשְׁמוּאֵל דְּאִשָּׁה שְׁתַּחֲלֵתָה בְּאֹנָס וְסוּפָה בְּרִצּוֹן
אַסוּרָה לְבַעֲלָהּ דְּשִׁפִּיר חָשִׁיב רִצּוֹן אָף שְׁתַּחֲלֵתָה בְּאֹנָס. וְנָהִי דְקִי"ל כְּרַבָּא דְּפִלִּיג עֲלִיו
הֵתָם בְּזָה.

מ"מ מְנַלְיָה לְרַבָּא בְּר"ה שֶׁם לְהוֹכִיחַ דז"א הַתּוֹקַע לְשִׁיר יֵצֵא. דִּילְמָא הָא דְשִׁלְחוּ לִיָּה
לְאַבּוּה דְּשְׁמוּאֵל הֵתָם כְּפָאוּ וְאֲכַל מִצָּה יֵצֵא.

הֵינּוּ רַק לְאַבּוּה דְּשְׁמוּאֵל לְטַעֲמִיהָ דס"ל בְּכַתְּוִבּוֹת בְּאִשָּׁה שְׁתַּחֲלֵתָה בְּאֹנָס וְסוּפָה בְּרִצּוֹן
שְׁתַּחֲלֵתָה שְׁבִסוּף חָשִׁיב שְׁפִיר רִצּוֹן אַע"פ שְׁתַּחֲלֵתָה בְּאֹנָס. וּמִמִּילָא ה"נ לְעִנְיָן אָנְסוּהוּ
לְאֲכֹל נְמִי חָשִׁיב שְׁפִיר הָאֲכִילָה הַנְּאָה אַע"פ שְׁנִינְאָס.

שְׁהָרִי הַפּוֹסְקִים מִדְּמִין בְּזָה הָעִנְיָנִים הָד דְּאָנְסוּהוּ לְאֲכֹל לְאִשָּׁה שְׁתַּחֲלֵתָה בְּאֹנָס וְסוּפָה
בְּרִצּוֹן וְכנ"ל. וּמִש"ה בְּכָפְאוּהוּ וְאֲכַל מִצָּה לְאַבּוּה דְּשְׁמוּאֵל יֵצֵא שְׁפֹן נְהָנָה לְדִידִיָּה דְחָשִׁיב
הַנְּאָה בְּזָה וּמִש"ה א"צ פְּנוּנָה.

(וְלִדְיוֹן דְּקִי"ל דְּבַכָּה"ג ל"ח הַנְּאָה י"ל דְּלֹא יֵצֵא). מִשָּׂא"כ בְּתוֹקַע לְשִׁיר י"ל דְּלַכ"ע לֹא
יֵצֵא.

וּמְנַלְיָה לְרַבָּא לְהוֹכִיחַ דְּהַתּוֹקַע לְשִׁיר יֵצֵא. א"ו מוֹכַח דְּרַבָּא לֹא ס"ל פֶּלֶל עֵינְקֵר הַחִילּוּק
בֵּין מִיִּדִי דְאֲכִילָה לֹאמַר דְּמִש"ה א"צ פְּנוּנָה שְׁפֹן נְהָנָה כו'.

(וּבְכָפְשִׁיטוֹת נִרְאָה דְּסִבְרַת רַבָּא בְּזָה דָּאָף דְּאָמְרִינּוּ דְּהֵיכָא דְנְהָנָה לֹא שְׁיִיף מִתְּעַסֵּק מ"מ
נָהִי דְאֵינּוּ בְּגֵדֵר מִתְּעַסֵּק אֲבָל מ"מ הֵיכָא דְצָרִיף פְּנוּנָה לְצִאת לֹא שְׁיִיף פֶּלֶל לֹאמַר דְּהָנִי
הַנְּאָה בְּמִקּוּם הַפְּנוּנָה).

וּלפ"ז הִדְרָא לְדוֹנְכְּתָא קוֹשְׁיִית הַמְהַרְש"א אַע"ד הַתּוֹס' דְּפִסְחִים דְּלְרַבָּא דְּלֹא ס"ל לְהַד
חִילּוּקָא פֶּלֶל א"כ אִמְאִי לֹא מֵיִתִּי הֵתָם מְבַרְיִתָּא דְאֲכָלוּ בְּלֹא מִתְּפִנִין יֵצֵא וְכנ"ל. וּמִזָּה
מוֹכַח פְּסִבְרַת הַתּוֹס' בְּר"ה שֶׁם לְחֵלֶק דָּאָף לְמ"ד דְּמִצָּ"כ מ"מ בְּמִצָּוָה דְּרַבְּנָן א"צ פְּנוּנָה.

ומיהו י"ל דבפשוט לק"מ קושניית המהרש"א בתוס' דפסחים. די"ל בדברי התוס' דהתם דס"ל דעל רבא גופיה לא שייך להקשות בהא דמדייק דתוקע לשיר יצא מהך דשלחו דכפאו ואכל מצה יצא.

ולא מדייק פן מהברייתא דאכלן בלא מתפנין יצא. דבברייתא הא ר' יוסי פליג עלה התם. ולא הנה ידענא פמאן הילכתא ורבא מדייק מהא דשלחו ליה לאבוה דשמואל כו'. דמשמע דהכי הילכתא.

רק שהתוס' בפסחים קשיא להו מסוגיית הגמרא דר"ה שם דהגמרא מיייתי שם מכמה ברייתות ולא מיייתי הך ברייתא דאכלן בלא מתפנין יצא דהוי סייעתא לרבא (דעכ"פ איפא תנא דקאי פנומיה).

וע"ז א"ש תירוץ. דהא עיקר חידושא דקמ"ל רבא התם הוא דלא נימא לחלק דבמידי דאכילה הוא דא"צ פנונה כו'.

וא"כ ליפא לסיועיה מברייתא דאכלן בלא מתפנין יצא דדילמא מידי דאכילה שאני וא"ש. (ובמה שהתוס' בפסחים לא סגי להו לומר כמ"ש בעצמם בר"ה שם דלא מיייתי שם מברייתא דאכלן בלא מתפנין יצא היינו משום די"ל דמצוה דרבנן א"צ פנונה וכנ"ל. הנה י"ל דהתוס' בפסחים מפרשים בהברייתא דאכלן בלא מתפנין דקאי על אכילת מצה ג"כ ובירושלמי בפסחים שם מפניך דהך ברייתא מייירי מאכילת מצה. ע"ש. וא"ל).

ועכ"פ מד' הגמרא לא מצינו סתירה ע"ד הפוסקים הסוברים דמצוה דרבנן א"צ פנונה. והא דבעי הגמרא להוכיח דמצ"כ ממתני' דהנה קורא בתורה אם פניו לבו יצא.

אין להקשות דא"כ תיקשי מפאן ג"כ למ"ד ק"ש דרבנן ובמצוה דרבנן לכ"ע א"צ פנונה להפוסקים הנ"ל. די"ל שמה ראה למ"ש האחרונים (ובש"א האריף בזה) דאף למ"ד ק"ש דרבנן היינו רק דמה שייחדו פרשה זו לקרותה בשכיבה ובקימה זהו מדרבנן אבל מה"ת חייב אז לקרות ד"ת מאיזו פרשה שיהיה עכ"פ.

וכן מבואר ג"כ בתר"י בברכות בפ"ג ע"ש. והא דבעי הגמרא להוכיח ממתני' דר"ה דשמע קול שופר או קול מגילה אם פניו לבו יצא.

י"ל דמגילה נמי פניו דהוי מדברי קבלה כד"ת דמי. וכמ"ש בש"ע או"ח סי' תרצ"ו ס"ז. ע"ש.

וכדאמרינן בר"ה די"ט ע"א ע"ש). וכן מחמירין בספיקות לענין מגילה מה"ט.

ובזה ניחא ג"כ הא דבמגילה (ד"כ ע"א) דא"ל לר"י אין מביאין ראיה מן הקטן אף דבמידי דרבנן נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן פדאיתא בכתובות (דכ"ח ע"א) וכן הקשה בס' בר"י, ולהנ"ל ניחא.

ואין להקשות מגמרא דברכות (ד"כ ע"ב) א"ל רבינא לרבא נשים בברהמ"ז דאורייתא או דרבנן למאי נ"מ לאפוקי רבים ידי חובתן כו'. (ונודע מ"ש האחרונים בזה אמאי לא אמר הנ"מ בספק אם בירכו ברהמ"ז דאי הוי דאורייתא צריכות לחזור ולברך כו'.

והארכתי מזה במ"א). והשתא אמאי לא אמר הגמרא דנ"מ לענין אם בירכו בלא פנונה דאי הוי דאורייתא צריכות לחזור ולברך פינון דמצות צריכות פנונה משא"כ אי נשים בברהמ"ז דרבנן א"צ לחזור ולברך דמצוה דרבנן א"צ פנונה.

דק"ל לק"מ. דהתם א"ל רבינא לרבא הכי ולטעמיה דרבא ל"ל נ"מ זו.

דרבא ס"ל דמצוה דאורייתא נמי א"צ פנונה (כמ"ש בר"ה שם וכ"כ התוס' בסופה ר"ד מ"ב להדיא דרבא ס"ל מאצ"כ). מיהו לפ"ד הרמב"ן במלחמות בר"ה שם שפירש דרבא לנפשיה ס"ל דמצ"כ.

והדק"ל הקא. ובמ"א ביארתי זה ואכמ"ל.

ועכ"פ מיושב ד' הטור ממה שתמה עליו הב"י דלענין מצוה הביא פלוגתת הפוסקים אי מצ"כ וגבי מרור הביא בסתם דאכלן בלא מתכוין יצא די"ל דס"ל כהפוסקים הנ"ל דבמרור בזה"ז דרבנן לכ"ע א"צ פנונה.

אבל דברי הרא"ש תמוהין. שהביא בסתם הברייתא דאכלן בלא מתכוין יצא.

ואח"כ הביא בסתם הברייתא דרי"א אע"פ שטיבל בחזרת מצוה להביא כו'. וסתרי אהדדי.

וגם הרא"ש בר"ה שם הוכיח כדברי הרי"ף דמצ"כ מהה"ד דר' יוסי בפסחים דלאו משום היפרא דתינוקות קאמר רק מצוה להביאם משום דמצ"כ ומזה מוכח דס"ל דאף במצוה דרבנן קיי"ל דמצ"כ: ה ולכאורה נראה לומר בהקדמ גמרא דסופה (דמ"א סע"ב) בהא דתנן ר' יוסי אומר יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרה"ר פטור מפני שהוציא ברשות.

ואמר אב"י ל"ש אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב ופריף הא מדאגבהיה נפיק ביה ומשני אמר אב"י כשהפכו כו' רבא אמר כו' כגון שהוציא בפלי. וכתבו התוס' דמזה מוכח דאב"י ורבא ס"ל דמצות א"צ פנונה דאל"כ מה קושיא מדאגבהיה נפיק ביה הא לא נתכוון לצאת בו עדיין.

וקשה דהא הסוגיא הקא קאי לפרש מילתיה דר' יוסי במתני' נהרי ר' יוסי גופיה ס"ל בפסחים דמצ"כ. וא"כ מה פריף הגמרא מדאגבהיה נפיק ביה הא ר' יוסי לטעמיה דס"ל מצ"כ ומש"ה אמר הקא דפטור משום דבעידנא דאגבהיה לא נתכוון לצאת וכנ"ל שוב ראיתי שהרגיש בזה הב"ח בסי' תע"ה וכתב דלפי הך סוגיא צ"ל דמפרש במילתיה דר' יוסי בפסחים דאע"פ שטיבל בחזרת מצוה להביא לפניו כו' היינו משום היפרא דתינוקות ולא מצוה גמורה.

(ומה שר"ל פן גם בדברי הרא"ש זה תמוה דלהדיא כתב הרא"ש בר"ה בהה"ד דהקא דר' יוסי לאו משום היפרא לתינוקות קאמר מדקאמר מצוה אלא דמצ"כ. ע"ש).

ומלבד שהדיוח בזה מבואר דמאחר דסתמא דגמרא בפסחים נקט בפשיטות דר' יוסי
ס"ל מצנה גמורה משום דמצות צ"כ. ולא משום ה"פרא לתינוקות דא"כ מאי מצנה
פדאיטא התם.

א"כ מנליה לסתמא דגמ' בסנפה להקשות לר' יוסי הא מדאגבהיה נפיק ביה דילמא באמת
ר' יוסי ס"ל דמצ"כ פדנקט בפסחים ולא תיקשי מידי. (ומ"ש התוס' בר"ה, דכ"ח סע"א
דקא דלא פריה שם מר' יוסי דפסחים דה"מ לדחויי דמצנה משום ה"פרא.

היינו דכינן דיש לדחות פן בדוחק מש"ה לא פריה מינה אבל פשיטא דאין למנקט
בפשיטות להקפיד לעשות מנה קושא). ועוד יש לתמוה על הב"ח שלא הרגיש דבלא"ה
קשה מהא דבר"ה (דכ"ט ע"א) אמר ר' יוסי להדיא דלא יצא עד שיתפנין שומע ומשמיע.

הרי בהדיא דר' יוסי ס"ל דמצ"כ. (ומהא דאייתא בע"ז דכ"ז ע"א ובירושלמי פ"ט דשבת
דאמר ר' יוסי וכי היכן מצינו מילה לשמה כו'.

אין מנה ראיה שישפוך דמצ"כ. דהתם דריש פן מקרא המול ימול ע"ש.

משא"כ בשאר מצות). אלא שבה"ל דמפאן מוכח פדברי ה"ר יונה בספ"ק דברכות
שכ' דאף למ"ד מצות א"צ פנונה ה"מ פדבר שיש בו מעשה פגון נטילת לולב וכה"ג
שהמעשה היא במקום פנונה אבל במצנה התלויה באמירה בלבד ודאי צריה פנונה
שהאמירה היא בלבד וכשאינו מתפנין לא עשה כלום.

עכ"ד, ולפ"ז י"ל דדוקא גבי לולב סבר ר' יוסי דא"צ פנונה משא"כ במצות התלויות
באמירה. אבל עדיין קשה.

דקא מוכח בר"ה שם דקא דא"ר יוסי לא יצא עד שיתפנין שומע ומשמיע מיירי לענין
תקיעת שופר ג"כ. דקא דאר"ז לשמעיה איפנון ותקע לי מסיק דתנאי היא ומייתי מהך
דר' יוסי נאי ר' יוסי מיירי רק ממצות התלויות באמירה לחוד א"כ מה משני אהך דר"ז.

ואם נימא דגם מצות תקיעת שופר פנין שעיקר המצנה היא השמיעה בלבד ה"ל כמו
מצות התלויות באמירה לחוד דצריה פנונה. א"כ תיקשי היאך מוכיח רבא מהך דכפאו
ואכל מצה יצא דז"א התקע לשיר יצא, הא שאני אכילת מצה דהוי מעשה וא"צ פנונה
משא"כ במצות התלויות באמירה כו'.

וע"כ דתקיעת שופר ג"כ חשיב מצנה התלויה במעשה לענין זה. והדק"ל.

(אם לא נימא שרבא ור"ז פליגי בהך סברא גופה. וכעין זה פתב הה"מ בפ"ב מהל' שופר
ע"ש).

ובהך מילתא יש לבאר במה שהקשו ע"ד ה"ר יונה שמחלק לענין פנונה בין מצות
התלויות באמירה או במעשה. מהך דרפ"ב דברכות דקאמר ש"מ מצ"כ אף דמיירי
במצות ק"ש שתלויה באמירה.

וכן מכ"ד. וגם במ"ש שם עוד ה"ר יונה בשם ה"ר שמואל לחלק דאף למ"ד מצ"כ
הינו דוקא כשעושה בסתם אבל כשמתפנין שלא לצאת אינו יוצא.

והקשה ע"ז הט"א מגמ' דעירובין (דצ"ה ע"ב) גבי המוצא תפילין מכניסן זוג זוג דלמ"ד מאצ"כ מש"ה א"א להכניסן ב' ב' דאע"ג שאינו מתכונן למצוה עובר בבל תוסיף כמו דלדידה יי"ח המצוה בלא פנונה.

והשתא הא אפי' למ"ד מצות א"צ פנונה מ"מ יכול להכניס ב' ב' ויתכונן להדיא שלא לצאת וממילא ה"נ אינו עובר בבל תוסיף בכה"ג כמו שאינו יוצא בכה"ג וכן וכן הקשה מהא דניתנין מתן א' שנתערבו בניתנין מתן ד' דאר"י פשנתה עברתה על בל תוסיף ומפרש בגמרא דהיינו אף בלא מתכונן.

והשתא אמאי הא יכול לכונן בהדיא בזריקתו שלא לשם הניתנין מתן א' ולא יעבור כו'. ע"ש בט"א שהאריה.

וכן הקשה עליו מכ"ד. ולכאורה הנה י"ל שיטה אחרת בזה ולהרפיב ב' הסברות יחד.

והיינו דלמ"ד מצות א"צ פנונה אין חילוק כלל בין מצות התלויות במעשה או תלויות באמירה דלעולם א"צ פנונה. רק במקוון בפירוש שלא לצאת אז יש חילוק בזה.

דבמצות התלויות במעשה אפי' מכונן בפירוש שלא לצאת ג"כ יצא. וכעין דאמרין בעלמא לא אתי דיבור ומבטל מעשה (בקיודושין דנ"ט ע"א וש"ד) וכיון שעושה מעשה המצוה בפועל אף שפנונתו היא הפכית ומכונן בפירוש שלא לצאת אין הפנונה הזאת מבטלת את המעשה.

משא"כ במצות התלויות באמירה אם מכונן בפירוש שלא לצאת הפנונה מבטלת את האמירה (ובפרט דעיקר האמירה הוא בלב כמ"ש ה"ר יונה הנ"ל). ומש"ה בההיא דברכות דפתח בתמא וסיים בשיכרא התם שפיר מבטל הפנונה להמצוה.

שבאמירה פנון דהוי כמי שנתכונן שלא לצאת כלל משיכרא רק מחמרא והוי פנונה הפכית וכמ"ש שם ה"ר שמואל שהביא הר"י שם. (ואפשר דיש להעמיס פן ג"כ בפנונת ה"ר שמואל שבר"י דאף שכ' סתמא דבכוננה שלא לצאת אינו יוצא מ"מ י"ל שפנונתו בכה"ג דומיא דהתם דלא הוי מצוה התלויה במעשה וכן"ל).

משא"כ במצוה התלויה במעשה יי"ח אף בנתכונן שלא לצאת. וא"ש דלא תיקשי ע"ז משום דוקתא.

ומינושב הכל אף בדברי התוס' יש סתירה בענין זה. דבסופה (דל"ט ע"א ד"ה עובר) כתבו התוס' גבי נטילת לולב לענין מה שצ"ל הברכה עובר לעשייתו שיתכונן שלא לצאת בו עד אחר ברכה דאע"ג דאמרין מצות א"צ פנונה מ"מ בע"כ לא נפיק כו'.

עכ"ד התוס'. ומזה מוכח שדעתם דבמתכונן שלא לצאת לא יצא אף במצוה התלויה במעשה כמו נטילת לולב דהתם.

אמנם בתוס' פסחים (ר"ד קט"ו) בהא דמתקיה לה ר"ח לאחר שמילא פריסו הימנו חוזר ומברך עליו הוכיחו התוס' מזה דר"ח ס"ל דמצ"כ דאי סבר מצות א"צ פנונה ה"ל למיפרך דכבר נפיק בטיבול ראשון ואם יברך בטיבול שני ה"ל ברכה לבטלה.

ועפ"ז הוכיחו התוס' שם דכל אמוראי דהתם סברי מצ"כ וגם מסדר הש"ס סבר הכי מדאיצטריף למיפסק כר"ח כו'. והשתא אם נימא דבמכונן להדיא שלא לצאת לא יצא לכ"ע א"כ לא הוכיחו התוס' פלוג.

די"ל דר"ח גופיה נמי ס"ל מצות א"צ פנונה. והא דפריף לאחר שמילא פרוסו הימנו כו' ולא פריף בפשיטות דהוי אח"כ ברכה לבטלה בטיבול שני היינו משום דאי מטעם ברכה לבטלה הא אית ליה תקנתא שיכונן בטיבול ראשון בהדיא שלא לצאת י"ח מרור עד אח"כ בטיבול שני וא"כ שפיר מקברף אז.

ומש"ה פריף ר"ח רק לאחר שמילא פרוסו הימנו חוזר ומקברף עליו וכדפירשו התוס' בטעמו דאין זה נכון כו' וכמ"ש הר"ן דהוי פי חוקא כו'. א"ו מוכח מדברי התוס' פאן דס"ל דאף במתכונן בהדיא שלא לצאת ג"כ יצא למ"ד מצות א"צ פנונה.

ולכל הפחות מוכח דס"ל פן לענין מצנה התלויה במעשה עכ"פ שאין הפנונה מבטלת את המעשה וכנ"ל. וסותר לדבריהם בסופה הנ"ל.

ואפשר דיש לחלק בזה דעיקר הסברא כמ"ש לעיל דלא אתי דיבור ומבטל מעשה. ומש"ה גבי אכילת מרור אין לומר דבכונן שלא לצאת יהיה הפנונה מבטלת את המעשה לגמרי ויצטרף מעשה אחר לאכול מרור שנית דנה הוי בגדר לא אתי דיבור ומבטל מעשה.

אבל גבי נטילת לילב כשמכונן שלא לצאת בו עדיין עד אחר הברכה אין פאן בזה ביטול מעשה דע"י מעשה זה עצמו יוצא בו אח"כ. וגם אהני מעשה זה שנטלו בידו כדי שיהא מזומן לקברף עליו, (דכשמונח בכלי אסור לקברף עליו לפ"ד התוס' שם).

וכמ"ש האחרונים בקידושין שם דשפיר אתי דיבור ומבטל מעשה היכא דמ"מ אהני המעשה לשום דבר בעולם ע"ש. ושפיר מהני הכא הפנונה שלא לצאת עד אח"כ.

ואין פאן סתירה וא"ש: ו נחזיר לענינו לבאר בסוגיא דסופה הנ"ל. דהזק"ל מאי פריף הגמרא הא מדאגבהיה נפיק ביה הא ר' יוסי במתני' הוא דאמר דשכח והוציא הלילב לרה"ר פטור ור' יוסי לטעמיה דס"ל בר"ה ובפסחים דמצ"כ ומש"ה פטור הכא פיון דבעידנא דאגבהיה לא נתכונן לצאת וכנ"ל.

רק דלכאורה יש לדחות קצת דהגמרא דפריף מדאגבהיה נפיק ביה לא על ר' יוסי פריף רק לדידן אליבא דהילכתא דקיי"ל הכא כר' יוסי דפטר פריף הכי. והני אמוראי ס"ל דמצות א"צ פנונה.

אמנם יש לחזק הקושיא יותר. דהנה בעיקר הקושיא דפריף שם הא מדאגבהיה נפיק ביה.

תמה מאוד בדו"ח להגרע"א דמאי פריף הא מ"מ בשעת העקירה הנה בכלל טועה בדבר מצנה ועשה מצנה וא"א לחייבו על העקירה וממילא פטור דהוי פהנחה בלא עקירה. וכמו בהנה מזיד או אנוס בשעת עקירה דפטור וה"נ הכא.

עכ"ד.

והיא קוֹשֵׁיָא תְמוּרָה לְכַאוּרָה. אִךְ י"ל בְּזוּה בְּפִשִׁיטוֹת דְּבַפ"ק דְּשִׁבְתָּ (ד"ה ע"ב) דַּא"ר יוֹחֲנָן הַמְּפָנֵה תְּפָצִים מְזוּיִת לְזוּיִת וְנִמְלֵךְ עֲלֵיהֶן וְהוֹצִיאָן פְּטוּר וְשִׁלָּא הִיָּתָה עֲקִירָה מְשַׁעָה רַאשׁוֹנָה לְכַף.

וְכ' שָׁם הַתּוֹס' (סד"ה בְּשִׁלְמָא) דַּר' יוֹחֲנָן לִית לֵיהּ דְּבִן עֲזַאי דְּאָמַר מְהֵלֵךְ פְּעוּמַד דְּמִי דְּלַב"ע הָיָה חֲזִיב בְּכַה"ג וְכַדְמוּכַח בְּהִקְיָא בַרפ"ג דְּכַתְּוּבּוֹת ע"ש. וְלַפ"ז נִרְאָה דְּלַב"ע ה"נ אִם בְּשַׁעַת עֲקִירָה הָיָה מְזִיד אוֹ אָנוּס וְאַח"כּ הוֹצִיא בְּשׁוּגְג גְּמוּר ג"כ חֲזִיב פִּינּוֹן דְּלִדְיָדִיָּה מְהֵלֵךְ פְּעוּמַד דְּמִי וְנִמְצָא שַׁאח"כּ הָיָה עֲקִירָה מְחַדָּשׁ בְּשׁוּגְג וּבִירוּשְׁלָמִי רִישׁ שִׁבְתָּ מְשַׁמְעַ דַּר' יוֹסִי ס"ל כַּב"ע דְּמְהֵלֵךְ פְּעוּמַד דְּמִי וְאָמַר שָׁם דַּר' יוֹחֲנָן לָא אָתִי כַר' יוֹסִי כו'.

וְא"כּ שְׁפִיר פְּרִיף הִגְמָרָא הִכָּא לַר' יוֹסִי הָא מְדַאֲגְבֵּהִיָּה נְפִיק בְּיָהּ. דַּלַּר' יוֹסִי לְטַעֲמִיָּה שְׁפִיר חֲזִיב בְּכַה"ג אַע"ג דְּבִשְׁעַת עֲקִירָה הִרְאִישׁוֹנָה הָיָה טוּעָה בְּדַבְרַי מְצוּה מ"מ חֲזִיב עַל הַהוֹצָאָה שַׁאח"כּ לְדִידִיָּה דַּס"ל כַּב"ע וְכַנ"ל.

אַךְ לַפ"ז חוֹזֵר וְנִגְיַעוֹר קוֹשֵׁיָתְנּוּ הִרְאִישׁוֹנָה. דְּמַאי פְּרִיף הִגְמָרָא מְדַאֲגְבֵּהִיָּה נְפִיק בְּיָהּ. הָא מַמ"נ לַק"מ. דַּלַּר' יוֹסִי לְטַעֲמִיָּה בְּלֹא"ה לַק"מ.

דְּהָא ר' יוֹסִי ס"ל מַצ"כּ וּבִשְׁעַתָּא דַּאֲגְבֵּהִיָּה לָא נְתַפְּוּן לְצַאת וְכַנ"ל. וְאִי הִקְוִישׁא לְדִידוֹן דְּקִי"ל כַּר' יוֹסִי הִכָּא דְּשַׁכַּח וְהוֹצִיא הַלּוּלָב לַרַה"ר פְּטוּר.

הָא לְדִידוֹן בְּלֹא"ה לַק"מ דַּאֲע"ג דְּבַעֲיָדְנָא דַּאֲגְבֵּהִיָּה נְפִיק בְּיָהּ מ"מ פִּינּוֹן דְּבִשְׁעַת עֲקִירָה הָיָה טוּעָה בְּדַבְרַי מְצוּה מְמִילָא פְּטוּר דְּהוּי פְּהַנְחָה בְּלֹא עֲקִירָה. וּכְקוֹשֵׁיָת הַגְרַע"א הַנְּ"ל.

דְּהָא לְדִידוֹן לָא קִי"ל כַּב"ע הַנְּ"ל. וְלִפִּי דְּבַרְיֵנוּ יֵשׁ מְקוּם לְיִישָׁב תְּמִיּהַת הַתּוּי"ט בַּסַּפ"ג דְּסוּפָה עַל הַרְמַב"ם וְהַרְע"ב בְּפִי הַמְּשַׁנָּה שְׁהִבִּיא הָא דַּאֲתָמַר עֲלָה בְּגְמָרָא דְּדוֹקָא פְּשִׁהֲפְכוּ אוֹ פְּגוֹן שְׁהוֹצִיא אוֹ בְּכָלִי דַּא"כּ מְדַאֲגְבֵּהִיָּה נְפִיק בְּיָהּ וְשׁוּב חֲזִיב אַח"כּ פְּשִׁמוּצִיא אוֹ לַרַה"ר כו'.

אַךְ שָׁהִם פְּסָקוּ כַּמ"ד מַצ"כּ וְא"כּ בְּכָל עֲנִין פְּטוּר פְּשִׁהֲוִצִיא אוֹ לַרַה"ר דַּל"ל מְדַאֲגְבֵּהִיָּה נְפִיק בְּיָהּ מְאָחַר שְׁלֵא פִּינּוֹן לְצַאת אַז. וְהַרְמַב"ם בְּחִיבּוּרוֹ בַּפ"ב מְהַל' שְׁגָגוֹת כְּתַב סְתָם דְּפְטוּר וְהַשְּׁמִיט הָא דַּאֲמָרוּ פְּשִׁהֲפְכוּ אוֹ שְׁהוֹצִיא אוֹ בְּכָלִי וְהִיָּנוּ מְטַעַם שְׁהוּא פּוֹסֵק כַּמ"ד מַצ"כּ וּמַש"ה פְּטוּר בְּכָל עֲנִין.

עַכ"ד הַתּוּי"ט. וְאוּלָּם לַפ"ד הַה"מ (בַּפ"ב מְהַל' שׁוֹפֵר ה"ד) דַּס"ל בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם דְּקִי"ל דְּבַמְצָנָה הַתְּלוּיָה בְּמַעֲשֵׂה א"צ פְּוּוּנָה.

לַפ"ז נִיחָא דְּבַרְיֵי הַרְמַב"ם בְּפִי הַמְּשַׁנָּה שְׁהִבִּיא הֵךְ דְּדוֹקָא פְּשִׁהֲפְכוּ אוֹ שְׁהוֹצִיא אוֹ בְּכָלִי פְּטוּר דַּא"כּ מְדַאֲגְבֵּהִיָּה נְפִיק בְּיָהּ דְּנִטִּילַת לוּלָב א"צ פְּוּוּנָה וְכַנ"ל בְּדַבְרֵי הַרְע"ב). וְהַשְּׁתָּא אַדְרַבָּא תִּיקְשִׁי ע"ד הַרְמַב"ם בְּהַל' שְׁגָגוֹת הַנְּ"ל.

לְמָה הַשְּׁמִיט הֵךְ דְּכְשִׁהֲפְכוּ כו' וְכַתַּב סְתָם דְּפְטוּר. אַמַּאי.

דְּהָא פְּאֵן א"צ פְּוּוּנָה וְא"כּ מְדַאֲגְבֵּהִיָּה נְפִיק בְּיָהּ. (וְדַרְךָ פֶּלֶל לְמָה הַרְמַב"ם סוּתֵר א"ע מְחִיבּוּרוֹ לַמ"ש בְּפִירוּשׁ הַמְּשַׁנָּה.

וְכָל הִיכָא דַּאֲיָפָא לְשַׁנּוּיֵי מְשַׁנּוּיָן). אַמְנָם לִפִּי דְּבַרְיֵנוּ נִיחָא.

ומוכח פְּדֻבְרֵי הַה"מ בְּהַרְמַב"ם דְּבִמְצוֹנָה הַתְּלוּיָה בְּמַעֲשֵׂה א"צ פְּנוּנָה. רַק דְּלִדְיוֹן מ"מ פְּטוּר בְּכָל עֲנִיָּן וּל"ל מְדַאֲבָהֶיָה נֶפֶק בִּיָּה דְהָא מ"מ בְּשַׁעַת עֲקִירָה הָיָה טוֹעָה בְּדָבָר מְצוֹנָה וְא"א לְחַיְיָבוּ עַל הָעֲקִירָה, וּמִמִּילָא פְּשֵׁהוּצִיָּא אַח"כ הָיָה פְּהִנְחָה בְּלֹא עֲקִירָה דְפְטוּר (וְכַקְוִישׁוּת הַגְרַע"א הַנְּ"ל).

וּמִש"ה הַרְמַב"ם בַּה"ל שְׁגָגוֹת פְּסָק סֵתָם דְּפְטוּר דְּלִדְיוֹן פְּטוּר בְּכָל עֲנִיָּן אֲפִילוּ נִטְלוּ פְּדָרְכוּ כו'. מִשָּׂא"כ הַגְמָרָא דְקָאֵי לְפָרֵשׁ אֲלִיבָא דַר' יוֹסִי בְּמִתְנִי' וּלְדִידְיָה אֵין לְפְטוּר מִטַּעַם שְׁהִיָּה טוֹעָה בְּדָבָר מְצוֹנָה בְּשַׁעַת עֲקִירָה פִּינוֹן דַּס"ל כַּב"ע וְכַנ"ל.

וּלְדִידְיָה צ"ל דְּוָקָא פְּשֵׁהֲפֵכּוּ אוֹ שְׁהוּצִיָּאוּ בְּכָלִי. וּמִש"ה הַרְמַב"ם וְהַרְע"ב בְּפִי' הַמְשָׁנָה שְׁמִפְרָשִׁים מִקְלִתְיָה דַר' יוֹסִי שְׁפִיר הִבִּיָּאוּ ע"ז אוֹקִימָתָא דְגְמָרָא הַנְּ"ל.

וְאֵין פְּאֵן סְתִירָה פְּלָל. רַק דַּלְפ"ז לְכָאוּרָה חוּזַר וְנִיעוּר קוֹנְשִׁיָּת הָאֲחֵרוֹנִים שְׁהַקְשׁוּ (בַּס' תו"ח רפ"ד דְּסוּפָה וּבַס' שַׁע"מ) אֵהָא דְגְזָרִינָן גְּזִירָה דְרַבָּה בִּיו"ט שְׁחַל בְּשַׁבַּת שְׁמָא יִטְלָנוּ בְּיָדוֹ כו' וְנִיעְבִּירָנוּ ד"א בַּרְה"ר כו'.

וְהָא אִף אִם יִשְׁפַח וַיּוּצִיָּאנוּ לַרְה"ר הָיָה פְּטוּר מִשׁוּם דְּטוֹעָה בְּדָבָר מְצוֹנָה כו'. וּבְשַׁלְמָא אִם נִימָא דְקִי"ל דְּאֵינוּ פְּטוּר רַק פְּשֵׁהֲפֵכּוּ אוֹ שְׁהוּצִיָּאוּ בְּכָלִי א"כ אֲנָן גְּזָרִינָן שְׁמָא יוּצִיָּאוּ פְּדָרְכוּ בְּיָדוֹ וְלֹא יִהְפְּכָנוּ כו'.

אָבֵל אִם נִימָא דְלִדְיוֹן קִי"ל דְּבְכָל עֲנִיָּן פְּטוּר קוֹשִׁיָּא. אֲמַנָּם בַּמ"א בִּיָּאֲרַתִּי דְאֵין הַתְּחִלָּה לְקוֹנְשִׁיָּת הָאֲחֵרוֹנִים הַנְּ"ל.

רַק דְּבַעֲיָקֵר קוֹנְשִׁיָּת הַגְרַע"א הַנְּ"ל הָיָה נִרְאָה דְמִלְיָא בְּפִלּוֹגְתָא דְרַש"י וְתוֹס' רִישׁ שַׁבַּת (ד"ג סע"א) דְּאֲמַרִּינָן גּוּפּוֹ נִיחַ יָדוֹ לֹא נִיחַ. דְּפִירַש"י גּוּפּוֹ נִיחַ ע"ג קַרְקַע וְהָיָה עֲקִירָה כו'.

וְכ' הַתוֹס' דְּלִפִּירַש"י מִשְׁמַע דְּאֲפִי' הוּא וְיָדוֹ בְּמָקוֹם אֲחָד וְנָמְן לוֹ חֲבִירוֹ לְתוֹף יָדוֹ וְהוּצִיָּא פְּטוּר. וְהַתוֹס' הַקְשׁוּ עָלָיו מִמִּתְנִיָּתִין דְּחָשִׁיב הַנְּחָה בְּיָד בַּע"ב שְׁהוּא וְיָדוֹ בְּרִשׁוֹת אַחַת וְכִינּוֹן דְּהָיָה הַנְּחָה מִמִּילָא חָשִׁיב אַח"כ עֲקִירָה פְּשַׁעוֹקֵר גּוּפּוֹ עִם מַה שְׁבָיְדוֹ כו' וְס"ל לְהַתוֹס' דְּבְכָל עֲנִיָּן שְׁהַטְעִינוּ חֲבִירוֹ אֲפִי' לְתוֹף יָדוֹ וְהוּצִיָּא חָיִיב.

(וְע"ש בַּת"י וּבַפ"י שְׁיִשְׁב דְּבָרֵי רַש"י). וּמַעֲתָה לַד' הַתוֹס' דְּבַהֲטְעִינוּ חֲבִירוֹ לְתוֹף יָדוֹ ג"כ אֲמַרִּינָן דְּכְשַׁעוֹקֵר גּוּפּוֹ אַח"כ הָיָה פְּעַקִּירַת חַפְזָא וְחָיִיב.

א"כ ה"נ י"ל גְּבִי לּוּלָב דְּבַעֲיָדְנָא דְּאֲגָבָהֶיָה וְנִטְלוּ בְּיָדוֹ נֶפֶק בִּיָּה תִּיכָף וְאַח"כ פְּשַׁעוֹקֵר גּוּפּוֹ שְׁהוּא פְּעַקִּירַת חַפְזָא ה"ל עֲקִירָה שְׁל חָיִיב דְּלֹא הָיָה אִז טוֹעָה בְּדָבָר מְצוֹנָה בְּשַׁעַת עֲקִירָה זֹו דְּהָא פְּכָר נֶפֶק יָדֵי הַמְצוֹנָה קוֹדָם שְׁעָקֵר גּוּפּוֹ תִּיכָף מִשְׁנִטְלוּ בְּיָדוֹ וְכַנ"ל.

מִשָּׂא"כ אִם נִימָא פְּדֻבְרֵי רַש"י דְּבַהֲטְעִינוּ לְתוֹף יָדוֹ וְהוּצִיָּא פְּטוּר. וְלֹא חָשִׁיב אַח"כ עֲקִירָה מְחֻדָּשׁ.

לַפ"ז ה"נ גְּבִי לּוּלָב דְּבַשְׁעָה שְׁנִטְלוּ בְּיָדוֹ ה"ל טוֹעָה בְּדָבָר מְצוֹנָה מִמִּילָא חָשִׁיב אַח"כ פְּהִנְחָה בְּלֹא עֲקִירָה דְּפְטוּר. וְצ"ל דְּהָא דְּפָרִיף הָא מַעֲיָדְנָא דְּאֲגָבָהֶיָה נֶפֶק בִּיָּה הִיָּנוּ רַק לַר' יוֹסִי לְטַעֲמִיָּה דַּס"ל כַּב"ע דְּמַהֲלֵף כְּעוֹמֵד דְּמִי וּלְדִידְיָה חָיִיב אֲפִי' אִם הָיָה מְזִיד אוֹ אֲנוּס בְּעֲקִירָה רִאשׁוֹנָה דְּכָל שַׁעֲתָא הָיָה פְּעַקִּירָה מְחֻדָּשׁ וְכַנ"ל.

ולפ"ז נסתר מ"ש לעיל בדברי הרמב"ם. שְהרי מדברי הרמב"ם (פי"ג מהל' שַבַת ה"ח) מבואר בדברי התוס' בַשַבַת הַגָּז"ל.

וא"כ לדין נמי שפיר י"ל מדאגבִהיה קנייה כו'. ועי' בכ"מ בהל' שַגגות שם שְמַפְרַשׁ בדברי הרמב"ם שַפְתַב שֵם פְּדִי לַצַּאת בּו בְּזֵה אֲשַמְעִינוּ דְמִיָּרֵי דְנֻקָּא שְׁלֵא יֵצֵא בּו עֲדִינוּ ולפ"ז י"ל דְפּוֹסֵק פֶּאן פֶּאֻקִימְתָא דְגַמְרָא הַגָּז"ל.

וא"ל: וְהִנֵּה בָהּ דְאִמְרֵן לַעִיל דִּי"ל דְקוֹשְׁיָתִי הַגְמָרָא בְּסוּפָה הָא מַעֲיֵדָנָא דְאִגְבִּהִיה נֶפֶק בָּיָה כּו' הִינֵנו לר' יוֹסִי לְטַעֲמִיה דס"ל כב"ע דְמַהֲלָךְ פְּעוּמָד דְמִי וְכִדְאָמַר בְּירוּשְׁלַמִי דְשַבַת הַגָּז"ל.

יש לפקפק בזה. די"ל דְגַמְרָא דִידֵן לֹא ס"ל כָּלָל פְּהִירוּשְׁלַמִי בְּזֵה לּוֹמַר דר' יוֹסִי ס"ל כב"ע דְמַהֲלָךְ פְּעוּמָד דְמִי.

דְהַרִי הִירוּשְׁלַמִי הוֹכִיחַ כֵּן מִהַבְרִייתָא דְהוֹצִיא חֲצִי גְרוּגְרָת וְהַנִּיחָה וְחִזַּר וְהוֹצִיא חֲצִי גְרוּגְרָת דר' יוֹסִי אֹמַר דָּאם הָעֵבִירוּ דְרָף עֲלֵיהָ חֲיִיב. וּמְפָרֵשׁ לָהּ דר' יוֹסִי עֵבִיד מְהֲלָךְ פְּמִיחַ וּכב"ע.

ובגמרא דִידֵן בַּשַבַת (ד"פ ע"א) אִיתָא לְהָךְ מִילְתָא גּוּפָא שְהִיא מִמְרָא דְרָבָא דְהוֹצִיא חֲצִי גְרוּגְרָת וְהַנִּיחָה וְחִזַּר וְהוֹצִיא חֲצִי גְרוּגְרָת וְהַעֲבִירָה דְרָף עֲלֵיהָ חֲיִיב. וּמְפָרֵשׁ לָהּ הַגְמָרָא כְּגוֹן שְהַעֲבִירָה תוֹף ג' וּבְמַעֲבִיר בְּפָחוֹת מִג' לֹא בְעֵינֵן הַנְּחָה ע"ג מִשְהוּ.

ולפ"ז י"ל דְבַבְרִייתָא נְמִי (שְהוּבָאָה בְּירוּשְׁלַמִי) דְאָמַר ר' יוֹסִי לְהָךְ מִילְתָא דְהַעֲבִירוּ דְרָף עֲלֵיהָ חֲיִיב. ג"כ יתְפָרֵשׁ כֵּן לְפִי גַמ' דִידֵן.

שְהוּ ג"כ הָךְ לִישְנָא גּוּפִיה דְמִמְרָא דְרָבָא הַגָּז"ל. וְאַף דִי"ל דָּאם נֶפֶרֶשׁ כֵּן בְּמִילְתִיה דר' יוֹסִי א"כ לֹא הוּוּ פְּלִיגִי עֲלֵיהָ רַבָּן שֵם (ומה"ט לֹא רָצָה הִירוּשְׁלַמִי לְפָרֵשׁ כֵּן בְּדַר' יוֹסִי. ומש"ה מוֹקִי לָהּ כב"ע דְמַהֲלָךְ פְּמִיחַ). מ"מ אִם אִיתָא דְלַגְמָרָא דִידֵן ג"כ מִתְפָּרֵשׁ מִילְתִיה דר' יוֹסִי כְּפִשְטָה וּס"ל כב"ע כְּדָבְרֵי הִירוּשְׁלַמִי.

א"כ הִיאָךְ הִנֵּה רָבָא סוּתָם דְבָרֵיו לּוֹמַר הָךְ מִילְתָא כְּלִישְנָא דר' יוֹסִי מִמֶּשׁ וְהִנֵּה לִיה לְפָרֵשׁ דְבָרֵיו. ולפ"ז יש לפקפק במ"ש לעיל דר' יוֹסִי לְטַעֲמִיה בְּזֵה דְזֵה אִינוּ לְפּוּם גְמָרָא דִידֵן וְכַמְבּוּאָר.

אֵלָא דְכָאן בְּלֹא ה"ה לְק"מ. וּכְמ"ש בְּסוּמוֹף: ז אָךְ בְּעֵינֵיךְ הָעֵנִין לְמ"ד דְמַצ"כ אִם זֵהוּ מְדֹאֹרִיתָא אוּ רַק מְדָרְבָּן לֹא יֵצֵא יְדֵי הַמְצָוָה בְּלֹא כְּנוּנָה.

הִנֵּה בְּלַבוּשׁ או"ח (סי' ס') כ' דְמַקְרָא יִלְפִינֵן דְמַצ"כ, (וְלֹא נוֹדַע מֵאִיזָה קָרָא יִלְפִינֵן זֵה). וּבְכַפְמ"ג נִסְתַּפֵּק אִם זֵה מְדֹאֹרִיתָא אוּ מְדָרְבָּן.

וְכֵן חִקַּר בְּזֵה בְּשׁו"ת שְׁמֵשׁ צְדָקָה (סי' כ"ט). וְלְכֹאזְרָה יֵשׁ בְּזֵה סְתִירָה בְּדָבְרֵי הַגְמָרָא.

דְמָהָא דְאָמְרִינֵן בְּעִירוּבִין (דצ"ה ע"ב) וּב"א דכ"ע שַבַת זמ"ת הוּא וְהָכָא בְּמַצ"כ קְמִיפְלִגִי ת"ק סָבַר לַצַּאת בְּעֵי כְנוּנָה וּר"ג סָבַר לֹא בְעֵי כְנוּנָה. וּפִירֵשׁ"י שֵם שְׁעִינְךָ הַגִּירָסָא לְהִיפָךְ דת"ק סָבַר מַאצ"כ.

וכינן שיי"ח המצנה בלא פנונה ה"נ לענן בל תוסיף עובר ג"כ אפי' לא נתפנון למצנה
פינן דזמ"ת הוא. ור"ג סבר מצ"כ לצאת יד"ח הלכה בב"ת נמי אינו עובר בלא פנונה
למצנה.

ומזה מוכח דלמ"ד מצ"כ היינו מדאורייתא דאי נימא דהיינו רק מדרבנן א"כ היאך תליא
בזה לומר דלמ"ד דס"ל דמצ"כ מדרבנן דלדידה ה"נ אינו עובר בב"ת מדאורייתא בלא
פנונה.

הא אדרבה כמו שיי"ח המצנה מה"ת אף בלא פנונה ה"נ עובר בב"ת מדאורייתא בלא
פנונה ג"כ. או דלמ"ד מצ"כ היינו ג"כ מה"ת שלא יי"ח בלא פנונה.

ואף דלאידך אבע"א דאמר אח"כ דכ"ע לצאת ל"ב פנונה והכא לעבור משום ב"ת
קמיפלגי כו'. לפ"ז אין הכרח להג"ל.

מ"מ לא נראה לומר שיהיה בזה פלוגתא בין הני שינויי דגמרא אליבא דמ"ד דמצ"כ
דס"ל פן מה"ת. וכן יש לדייק ג"כ מגמרא דר"ה (דכ"ח ע"ב) דאמר ליה אבני לרבא
אלא מעתה הישן בשמיני בסופה ילקה.

דמוכח מזה דאי נימא כמ"ד מצ"כ ניחא דלדידה ה"נ לענן בל תוסיף אינו עובר באינו
מתפנון למצנה. ומוכח דלמ"ד מצ"כ הוא מה"ת.

(ושמא י"ל דאף אם נימא דלמ"ד מצות צ"כ הוא מדרבנן מ"מ תליא בזה ג"כ לענן בל
תוסיף דאורייתא. דעיקר הפלוגתא דפליגי אי מצ"כ נראה דלמ"ד מאצ"כ היינו משום
דס"ל דמצות סתמן נמי לשמן קאי וכדאמר הגמרא בריש זבחים דקדשים סתמן לשמן
עומדים ובתוס' שם כ' דמילה נמי סתמא לשמה קיימא.

ובתוס' מנחות (דמ"ב ע"א ד"ה ואל) כ' ג"כ לענן ציצית דמסתמא לשמן קאי כו'. וי"ל
דזהו סברת המ"ד מאצ"כ דס"ל דסתמא הוי ג"כ למצנה.

משא"כ למ"ד דס"ל מצ"כ ולא אמרינן בזה סתמא דעשייה למצנה. (רק דמ"מ הוי
מדרבנן מדאורייתא א"צ בכל המצות לשמן רק היכא דגלי קרא דבעי לשמה) מש"ה
לדידה, ממילא ה"נ לענן בל תוסיף אינו עובר רק פשמיכוין למצנה דוקא.

(ודוק).

אמנם יש להוכיח להיפך דאף למ"ד מצ"כ הוא רק מדרבנן. מגמרא יבמות (ד"מ ע"א)
בברייתא דמצות תאכל במקום קדוש מצנה שבתחלה היתה עליו בכלל היתר כו' יכול
תחזור להיתרה הראשון ת"ל מצות תאכל מצנה בשלמא לרבא כו' אלא לר"י בר אבדימי
דאמר אבא שאול היא הכא מאי תרי גונוי איכא.

וכ' התוס' שם דל"ל רצה לשם סעודה אוכל רצה לשם מצנה אוכל דא"צ שיתפנון לשם
מצנה אלא שלא יהא אוכלה אכילה גסה. עכ"ל התוס'.

וכ"כ רש"י שם ג"כ. וקשה דהא פליגי תנאי בהך מילתא אי מצ"כ ונימא דהך ברייתא
אתיא כמ"ד מצ"כ וכשאוכל בלא פנונה הוא מבטל מ"ע דואכלו אותם כו' וחיבו הפתוב
לאוכלו לשום מצנה דוקא.

אָלאַ מַכָּאָן מוֹכַח דָּאַף לְמַ"ד מַצ"כּ הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן וּמַש"ה א"א לְאוֹקְמִי בְּהַכִּי קָרָא דְמַצְוֹת תֵּאָכֵל וּבְזֶה מִיְנוֹשֵׁב ג"כּ קוֹשְׁיֵית הַט"א שְׁהוּבָא בְּדַבְרֵינוּ לְעִיל (אוֹת ג') בְּגַמְרָא דְנִזִּיר דַּא"ל ר"ל לר' יוֹחָנָן נְהִי דְלֹא עֲבִיד מַצְוָה מִן הַמְּוֹבָחָר פִּסְחָא מִיָּהָא קַעֲבִיד.

וְהַקְשָׁה מִדְר"ל אֲדַר"ל דְּפִסְחִים דַּס"ל מַצ"כּ. וּכְבָר בִּינְאָרְנוּ לְעִיל דְּיֵישׁ לְהַקְשׁוֹת בְּן מִדְר' יוֹחָנָן.

וְאִם נִימָא דְלְמַ"ד מַצ"כּ הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן נִיחָא, דְּהֵתָם בְּנִזִּיר קָאִי אַקְרָא דְפוֹשְׁעִים יִפְשְׁלוּ בָּם. וּמְדַאֲוֵרֵייתָא אִין זֶה פּוֹשַׁע כְּלָל דְּמְדַאֲוֵרֵייתָא לַכ"ע א"צ פְּנוּנָה: וְעַפ"ז יֵישׁ מְקוֹם לְיִינֹשֵׁב דְּבְרֵי הַרִי"ף בַּספ"ג דְּסוֹפָה שָׁם שְׁהִבִּיא בְּהַלְכוּתֵיו הָא דְפָרִיד שָׁם מְדַאֲגְבֵהִיהּ נְפִיק בֵּיהּ וּמַשְׁנֵי אַבְיֵי כְּשֶׁהֲפֹכוּ וְרָבָא אָמַר כְּשֶׁהוֹצִיא בְּכָלִי כו'.

דְּלַכְאוּרָה יֵישׁ לְתַמּוּהַ דְּהַרִי הַרִי"ף בַּר"ה שָׁם פּוֹסֵק בְּהַדְיָא כַּמ"ד מַצ"כּ. וְכֵן בְּפִסְחִים בְּסוֹגֵיין הַשְּׁמִיט הַרִי"ף הַבְּרִייתָא דְאַכְלֵן בְּלֹא מְתַפְנוּן יִצָּא.

וְהֵינּוּ מַשׁוּם דְּהַרִי"ף בְּשִׁיטְתוֹ דְקִי"ל מַצ"כּ. וְא"כּ לְמָה הִבִּיא הַרִי"ף בְּסוֹפָה הֵנִי אוֹקִימְתִי דְאַבְיֵי וְרָבָא.

דְּהָא לְשִׁיטְתוֹ בְּכָל עַנְוִן יֵישׁ לְפָוֶטְרוּ דְבְעֵידְנָא דְאַגְבֵהִיהּ לֹא נְתַפְנוּן לְצִאת בּוּ וְכַנ"ל. וְלַכְאוּרָה הִיא קוֹשְׁיָא חֲמוּרָה עַל הַרִי"ף ז"ל.

וְהַתּוּי"ט שְׁתַּמָּה עַל הַרְמַב"ם בְּפִי הַמְשַׁנָּה שְׁהִבִּיא הֵנִי אוֹקִימְתִי. לֹא הִרְגִישׁ זֶה"נ קוֹשָׁה בְּן עַל הַרִי"ף.

אַמְנָם אִם נִימָא דְלְמַ"ד מַצ"כּ מ"מ הוּי זֶה רַק מְדַרְבְּנֵן. י"ל כָּאֵן עַפ"י מַה שְּׁבִיאָרְתִי בַּמ"א בְּהָא דְקִי"ל טוּעָה בְּדַבְרֵי מַצְוָה פְּטוּר אִי בְעֵינֵן דְּוָקָא שְׁיָהָא טוּעָה בְּדַבְרֵי מַצְוָה דְאוֹרֵייתָא אָבֵל אִם הִזָּה טוּעָה בְּדַבְרֵי מַצְוָה דְרַבְּנָן י"ל דְּאִינוּ נְפִטֵר עִי"ז מַחֲיוֹב חֲטָאתָא שְׁל תוֹרָה.

וְכֵן רְאִיתִי לְהַטְעָה מ"ב הַל' שׁוֹפֵר דְפְּשִׁיטָא לִיהּ בְּן דְּאִינוּ פְּטוּר אַא"כּ הִזָּה טוּעָה בְּדַבְרֵי מַצְוָה דְאוֹרֵייתָא דְוָקָא. וְלַפ"ז י"ל דְּהַרִי"ף לֹא ס"ל כְּלָל כְּהַתּוּס' בְּסוֹפָה שְׁמַפְרָשִׁים הַסּוֹגֵיָא רַק לְמַ"ד מַאצ"כּ.

(וּבַפְּרָט מְאַחַר שְׁהוּא פּוֹסֵק כַּמ"ד מַצ"כּ, וְדוֹחֵק לְאוֹקְמִי סְתָמָא דְגַמְרָא דְלֹא כְּהִילְכְתָא. וְגַם לַפְמ"שׁ הַרְמַב"ן שָׁם בְּדַבְרֵי הַרִי"ף לְהוֹכִיחַ מַגְמָרָא דְבְּרַכּוֹת דְרַבָּא ס"ל ג"כּ מַצ"כּ.

וְתִיקְשִׁי דְרַבָּא אֲדַרְבָּא בְּסוֹפָה שָׁם). אָלַא דָּאַף לְמַ"ד מַצְוֹת צ"כּ ג"כּ פְּרִידָה הַגְמָרָא שְׁפִיר הָא מְדַאֲגְבֵהִיהּ נְפִיק בֵּיהּ.

דָּאַף דְלֹא כִּינּוּן לְצִאת וְלֹא יי"ח בְּלֹא כִּינּוּנָה הֵינּוּ רַק מְדַרְבְּנֵן וְא"כּ אַח"כּ פְּשִׁיטְכַח וְהוֹצִיא הַלּוּבֵל לְרַה"ר אַמְאִי פְּטוּר הָא מְדַאֲוֵרֵייתָא כְּבָר יי"ח הַמַּצְוָה בְּלֹא כִּינּוּנָה ג"כּ וְא"כּ תוּ ה"ל רַק טוּעָה בְּדַבְרֵי מַצְוָה דְרַבְּנָן דְּאִינוּ פְּטוּר מַחֲטָאתָא כַּנ"ל.

וְע"ז הַנּוֹצְרֵכוּ אַבְיֵי וְרָבָא לְשַׁנּוּיֵי הֵנִי אוֹקִימְתִי דְמִיְיָרִי בְּאוֹפְן שְׁלֹא יי"ח מַה"ת עֲדִיין וְה"ל טוּעָה בְּדַבְרֵי מַצְוָה דְאוֹרֵייתָא וּפְטוּר. וְא"שׁ.

וּבְזֶה מִיְנוֹשֵׁב ג"כּ קוֹשְׁיֵית הַתּוּס' שָׁם מְדַאֲבֵי אֲדַאבְיֵי בַר"ה דְמוֹתֵיב שָׁם לְרָבָא וּמַשְׁמַע דַּס"ל דְמַצ"כּ. וְנִדְחָקוּ לֹמַר דְאַח"כּ קִיבְּלָהּ אַבְיֵי מְרָבָא.

וְלִהְיוֹת לְאִשׁ בְּפִשְׁטוּת. וְכֵן מִיָּשָׁב ג"כ הַקְּנֻשָׁא מִדְּר' יוֹסֵי אֲדָר' יוֹסֵי דְלֵק"מ דְּלַעוּלָה
סָבֵר ר' יוֹסֵי מַצ"כ וּמ"מ הֵכָא אֵינּוּ פּוֹטֵר רַק בְּאַנְפֵּן שְׁלֵא יי"ח מֵה"ת.

וְאוּלָּם הַתּוֹס' בְּסוֹפָה שְׁם שְׁהוֹכִיחוּ מֵהַסְּנֵיגָא דְמַצְנֵת א"צ פְּנוּנָה. יֵשׁ לְהַכְרִיחַ מִדְּבָרֵיהֶם
אַחַת מִשְׁתֵּי אֵלֶּה.

אוּ דַס"ל דְּלֵמ"ד מַצ"כ הוּא מֵה"ת כַּד הִלְבוּשׁ הַנְּל. אוּ דְנִימָא בְּדַעְתָּם דְּאַף אֵי מַצ"כ
הוּא מִדְּרַבְּנֵי מ"מ ס"ל לְהַתּוֹס' דְּאַף טוּעָה בְּדָבָר מַצְנָה דְּרַבְּנֵי ג"כ פְּטוֹר דַּמ"מ הוּא אָנוּס
בְּדַעְתּוֹ אַחַר שְׁטָרוּד לְקִיָּים מַצְנֵת תְּכָמִים.

וְנִפְטָר עִי"ז מִחֻיּוֹב חֻטְאֵת דְּאוֹרֵייתָא. וּמַצְיָנוּ כַּה"ג בַּכ"ד: ט וְהִנֵּה בְּנָה יֵשׁ מְקוֹם לְיִישָׁב
דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּפִסְחִים בְּסוֹנְגִינֵן בְּמָה שְׁהַקְּשׁוּ דְאַמַּי לֹא אֲתִי חֲרוֹסֵת דְּרִשׁוֹת וּמִבְּטָל לְחֻזְרַת
דְּמַצְנָה וְתִירְצוּ דְכִינֵן דְּעֵיקְרוּ שְׁל מְרוֹר לֹא נִתְקַן רַק בְּטִיבּוּל בְּחֲרוֹסֵת מִשׁוּם קָפָא לֹא הָוִי
בְּיִטּוּל בְּבָרָה.

וְכָבֵר הִבְאִיתִי לְעִיל (אוֹת א') בְּשֵׁם הַרְדָּב"ז שְׁתִּירוּץ הַתּוֹס' אֵינּוּ עוֹלָה אֶלְיָבָא דְרַאב"צ
דְּאַמַר חֲרוֹסֵת מַצְנָה מִשׁוּם זָכָר לְחֲרוֹסֵת אוּ לְטִיט וְרַאב"צ בְּזִמְנַת הַבֵּית הָיָה שְׁהִיָּה אֶז מְרוֹר
מִדְּאוֹרֵייתָא. אָמְנָם לְפִי דְבָרֵינוּ נִיחָא שְׁפִיר.

דְּהַתּוֹס' לֹא הִנְצָרְכוּ לְדְבָרֵיהֶם רַק לְת"ק דַּס"ל חֲרוֹסֵת רִשׁוֹת. אָבָל לְרַאב"צ דְּאַמַר חֲרוֹסֵת
מַצְנָה.

מִעֵיקְרָא ל"ק מִיַּדִּי לְדִידֵיהָ. דְּהָא ר"ל מוֹכִיחַ מִמִּתְנִי דַּמַצ"כ וּס"ל דַּמַש"ה בְּעֵי תְרֵי טִיבּוּלֵי
דְּבְטִיבּוּל רַאשׁוֹן לֹא נִתְפְּוּיָן לְשֵׁם מְרוֹר וְצ"ל שְׁנִית לְשֵׁם מְרוֹר.

וְאִם נִימָא דְּלֵמ"ד מַצ"כ נְמִי הוּא רַק מִדְּרַבְּנֵי א"כ מִדְּאוֹרֵייתָא כְּבָר יי"ח בְּטִיבּוּל רַאשׁוֹן.
וְרַק מִדְּרַבְּנֵי צְרִיף לְאַכּוּל שְׁנִית מְרוֹר מִשׁוּם חֲסָרוֹן פְּנוּנָה שְׁבְטִיבּוּל רַאשׁוֹן, וְא"כ
לְרַאב"צ דַּס"ל חֲרוֹסֵת נְמִי הָוִי מַצְנָה דְּרַבְּנֵי ה"ל תְּרַנּוּיָהוּ דְּרַבְּנֵי.

דְּגַם הַמְרוֹר שְׁבְטִיבּוּל שְׁנִי הוּא מִדְּרַבְּנֵי אֶף בְּזִמְנַת הַבֵּית דְּמִדְּאוֹרֵייתָא כְּבָר יֵצָא בְּטִיבּוּל
רַאשׁוֹן כַּנ"ל. וְלֹא אֲתִי דְּרַבְּנֵי וּמִבְּטָל דְּרַבְּנֵי.

(וּס"ל כַּמ"ד דְּמַצּוֹת אֵינּוּ מְבַטְלִין זֹאת בְּכַה"ג דְּתְרַנּוּיָהוּ דְּרַבְּנֵי). וְלִמַּאי דְּפָרִיף הַגְּמָרָא
עַל ר"ל וּמִפְּרָשׁ דְּטִיבּוּל שְׁנִי מִשׁוּם הִיבְרָא לְתִינּוּקוֹת פְּשִׁיטָא דְּנִיחָא לְרַאב"צ.

וְהַתּוֹס' בְּמִתְנִי לֹא הִקְשׁוּ רַק לְת"ק דַּס"ל חֲרוֹסֵת רִשׁוֹת אֲמַאי לֹא מְבַטְלִין לְמְרוֹר דְּרַבְּנֵי.
אֵלֶּה דְּלְכַאוּרָה ז"א.

דְּתִינַח אֵי לֹא הָיָה לוֹ בְּטִיבּוּל רַאשׁוֹן שְׁאָר יְרִקוֹת רַק חֻזְרַת שְׁפִיר י"ל כֵּן דְּאַף לְר"ל הָוִי
הַטִּיבּוּל הַשְּׁנִי מִדְּרַבְּנֵי מִשׁוּם דְּמִדְּאוֹרֵייתָא יי"ח מְרוֹר בְּטִיבּוּל הַרַאשׁוֹן. אָבָל אִם הָיָה לוֹ
שְׁאָר יְרִקוֹת בְּטִיבּוּל רַאשׁוֹן א"כ אֲפִתִי תִיקְשִׁי לְרַאב"צ דְּהָא אָסוּר אֲת"כ לְטָבֵן לְמְרוֹר
בְּחֲרוֹסֵת דְּאֲתִי חֲרוֹסֵת דְּרַבְּנֵי וּמִבְּטָל לְמְרוֹר דְּאוֹרֵייתָא בְּזִמְנַת הַבֵּית שְׁהִרִי לֹא אָכַל עֲדִינֵי
מְרוֹר כָּלֵל.

וּבְנֻדָּי רַאב"צ נְמִי מוֹדָה דְּאַף אִם הָיָה טִיבּוּל רַאשׁוֹן בְּשְׁאָר יְרִקוֹת דַּמ"מ אֲת"כ צְרִיף
לְהַטְבִּיל הַמְרוֹר בְּחֲרוֹסֵת. וְהַדְּק"ל.

מיהו י"ל דלק"מ. דהא בלא"ה קשה ע"ד התוס' במתני' שהקשו אמאי לא אתי תרוסת דרשות ומבטל תורת דמצנה.

ונהרי התוס' גופניהו בסוגיין (דקט"ו ע"א ד"ה אתי) הקשו מגמרא דמנחות דמצנה מתנבלת לא אתו הבשמים ומבטלי למצה ות"י התוס' משום דאין מן הבשמים כ"א דבר מועט אינו מבטל למצה.

וא"כ מה הקשו התוס' במתני' גבי תרוסת הא י"ל ג"כ משום דהתרוסת הוי דבר מועט מש"ה אינו מבטל למרור ולק"מ. וצ"ל דקושניית התוס' במתני' משום דקתני סתמא הביאו לפניו תורת ותרונות.

ואם איתא הל"ל שלא י"ח מרור אא"כ הנה מהתרוסת רק דבר מועט. אלא משמע דבכל ענין י"ח מרור בזה.

(ואף דלכתחלה צריך ג"כ לנער התרוסת שלא יתבטל טעם המרירות כמ"ש בטוש"ע. מ"מ בדיעבד כל שמרגיש שלא יתבטל טעם המרירות י"ח בכל ענין).

ומעתה שפיר י"ל כמ"ש לעיל. דלראב"צ לק"מ.

דהא מתני' מייירי בהדיא שהטיבול ראשון הנה ג"כ בתורת פדקתני רישא הביאו לפניו מטבל בתורת כו' (וע"ש בתוס' ד"ה הביאו). ומש"ה קתני בסיפא סתמא תורת ותרונות דבכה"ג שהטיבול ראשון הנה בתורת אז אח"כ בטיבול שני אין התרוסת מבטל למרור בכל ענין דלא אתי דרבנן ומבטל דרבנן כנ"ל.

ובאם הנה הטיבול הראשון בשאר ירקות (דלא מייירי מזה מתני') י"ל דלראב"צ באמת לא י"ח מרור בזה אא"כ הנה מן התרוסת רק דבר מועט וכנ"ל. וכל קושניית התוס' רק לת"ק דמתני' וע"ז א"ש היטב תירוצ' התוס' ולק"מ: אמנם עוד נראה לומר באופן אחר ביישוב ד' התוס' הנ"ל.

ושבזה יתיישבו כל הקושיות שהקשינו בסוגיא זו. בהקדמ קושניית מהר"ל מפראג (שהובא לעיל אות ב') להפוסקים הסוברים דטיבול ראשון א"צ פזית דא"כ מאי מוכיח ר"ל דמצ"כ דילמא לעולם מאצ"כ נהא דבעינן טיבול שני משום דדילמא בטיבול ראשון לא אכל פזית.

ולכאורה י"ל שמהנה ראיה לד' הרא"ש בפסחים שכ' דהא דבעינן שייאכל פזית מרור היינו משום דמברך על אכילת מרור ואין אכילה פחותה מפזית. ומבואר מדבריו דלולי הברכה שאומר בלשון אכילה ליכא חיוב בעצם שייאכל פזית מרור.

וכ"כ הש"א (סי' ק') בפירוש דברי הרא"ש בזה. וביאר לזעתו דהא דכתיב בקרא על מצות ומרורים יאכלנהו לא קאי יאכלנהו אלא אפסח לחוד ולא על מצה ומרור שעמו.

(וראיתי במכילתא פ' בא אהו קרא מוכח כן ג"כ דיאכלנהו קאי אפסח לחוד ולא אמצה ומרור ע"ש. וכ"מ להדיא ברש"י קידושין דל"ז סע"ב דיאכלנהו קאי רק אפסח.

ועיין בפסחים ד"צ ע"א). ולפ"ז לק"מ קושניית מהר"ל מפראג הנ"ל.

דשפיר מוכח ר"ל ממתני' דמצ"כ דאל"כ טיבול שני למה לי דהא אף אם בטיבול ראשון אכל מרור פחות מפזית ג"כ כפר יי"ח מרור ואינו מחוייב לאכול עוד מרור. אף הש"א הקשה ע"ד ה"רא"ש דאם נימא דקרא דיאכלוהו קאי רק אפסח לחוד א"כ ע"כ ה"א דקיי"ל דמצה צריף פזית היינו מקרא דבערב תאכלו מצות דכתיב אכילה גפי מצה.

וא"כ קשה בשילהי פסחים (דק"כ ע"א) דיליף רבא דמצה בזה"ז דאורייתא מקרא דבערב תאכלו מצות וראב"י אמר אהד זה ואהד זה דרבנן ופריף הגמרא והכתיב בערב תאכלו מצות ומשני מיבעי ליה לטמא ושהיה בדרף רחוקה כו'.

והשתא תיקשי דבלא"ה איצטריף קרא דבערב תאכלו מצות להורות דשיעור אכילת מצה בפזית שלא שמענו עדיין (דקרא דיאכלוהו לא קאי אמצה רק אפסח כנ"ל). ומנ"ל למידרש מהנה קראי דרשות אחרני.

א"ו מוכח דקרא דיאכלוהו קאי ג"כ על מצה ומרור וש"מ דצריף פזית מרור ג"כ. עכ"ז הש"א.

והנה מלבד די"ל על קושיותיו. דה"רא"ש ס"ל בפירוש הקרא כד' הרמב"ן בפירוש התורה ע"פ ואכלו את הבשר בליקה הנה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו וז"ל שם ניותר נכון שנאמר כי מצות נמשך למעלה ואכלו את הבשר והמצות וחרז וצנה על מרורים יאכלוהו להבשר והנה צנה באכילת הבשר ואכילת המצות ולא צנה באכילת המרורים רק אמר שיאכלו בשר עם מרורים כו' עכ"ל.

הרי דס"ל ג"כ דיאכלוהו קאי אפסח לחוד. אבל ואכלו דכתיב ברישא דקרא זה מוסב ג"כ על המצות ולא על המרור.

וא"כ במצה פתיב ה"א אכילה וצריף לאכול פזית משא"כ במרור. ולק"מ קושית הש"א ה"ל.

ומלבד זה כפר עמדו התוס' בשנינוי הסוגיות. דבשילהי פסחים יליף דמצה בזה"ז חובה מקרא דבערב תאכלו מצות.

ושם (דכ"ח ע"ב) אליבא דר"י דקיי"ל פנוניתה יליף לקובעו חובה בזה"ז מקרא דשבעת ימים תאכל מצות. ובקידושין (דל"ז ע"ב) יליף לה מקרא דבכל מושבונתיכם תאכלו מצות.

(וע"ש בתוס' בקידושין ד"ה מושב שפתיבו דפלוגמא דתנאי הוא דהאי תנא מפיק ליה מבערב תאכלו מצות. ובמהרש"ל ומהרש"א שם כתבו שזה הדיבור מגליון תוס' דסותר למ"ש בדיבור הסמוך.

ובתשו' פמ"א ח"א סי' י"ד יישוב ד' התוס' דאין כאן סתירה ע"ש). ומעתה י"ל בפשוט דהגמ' בשילהי פסחים דיליף דמצה בזה"ז דאורייתא מקרא דבערב תאכלו מצות.

ואינך קראי דבכל מושבונתיכם תאכלו מצות ושבעת ימים תאכל מצות צ"ל דדריש להו לדרשות אחרני. (ועיין בפסחים דל"ו סע"א ורע"ב דדריש מקרא דבכל מושבונתיכם תאכלו מצות דבעינן מצה הנאכלת בכל מושבות ע"ש.

וגם בקרא דשבעת ימים תאכלו מצות מצינו ג"כ דרשות אחרות). מ"מ ממילא ש"מ מהתם דשיעור אכילת מצה בכזית פיון דכתוב במצה אכילה אף דהקרא אינו מיותר מ"מ קי"ל כל אכילה בכזית.

אף בעיקר ד' הרא"ש דקרא דיאכלוהו קאי רק אפסח לחוד ולא אמצה ומרור. לכאורה י"ל דזה תליא בפלוגתא דהלל ונחמיה.

דהלל שיהיה פורכן בב"א ואוכלן שפיר על מצות ומרורים יאכלוהו לדידיה שפיר י"ל דיאכלוהו קאי אפסח לחוד שיהיה נאכל עם מצה ומרור. אבל לנחמיה דפליגי עליה שם (דקט"ו ע"א) ואמרו בפרייתא ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו אפילו זה בפ"ע וזה בפ"ע.

ופי' הרשב"ם דיאכלוהו קאי על כל אחד בפ"ע מדלא פתיב יאכלו אותו דאז הנה קאי אפסח כו'. א"כ לדידהו דקאי יאכלוהו על כל אחד בפ"ע ממילא ידענו מהקא דצריף לאכול פזית מצה וכן פזית מרור פיון דיאכלוהו קאי על כל אחד בפ"ע.

(והרא"ש דנקט דצ"ל פזית מרור מדמברכין על אכילת מרור מילתא דפסיקא נקט. דמה"ט לכ"ע צ"ל פזית מרור.)

ולא נחית בפלוגתא דהלל ונחמיה דאמרו בגמרא דלא איתמר הילכתא לא פמר ולא פמר). ולפ"ז צ"ל בהך דשיליה פסחים דנקט הגמ' מבפירב תאכלו מצות דמצה בזה"ז דאורייתא וכן מפירב בהפרייתא דת"כ דרבא התיב.

הא פבר פתבתי לעיל מהתוס' דקידושין דדרשא זו תליא בפלוגתא דתנאי וי"ל דהתיב נקט אליבא דנחמיה דהלל דקאי יאכלוהו על כל א' בפ"ע ומהך קרא פבר ידענו שיעור אכילת מצה בכזית ואייתי ליה בפירב תאכלו מצות לדרשא אחרין.

מיהו א"צ לזה דקושיות הש"א בלא"ה לק"מ כמ"ש לעיל. (וייתר קושיות הש"א על הרא"ש בזה.)

נבאר לקמן אי"ה דלק"מ). רק הדבר מסתבר מצד עצמו פן דתליא בפלוגתא דהלל ונחמיה.

ועכ"פ מנושב קושיות המהר"ל מפראג ה"ל דשפיר מוכיח ר"ל ממתני' דמצ"כ. דליכא למימר דטיבול שני איצטריף משום דילמא בט"ר לא אכל פזית.

דהא ביארנו דאליבא דהלל יי"ח מרור אף בפחות מכזית. והא דתנו דצריכין תרי טיבולי ליכא פלוגתא בזה והלל נמי מודה בהא.

(וממתני' גופה מוכח דהלל מודה בזה דצריף טיבול שני וכמ"ש לקמן בסמוך). ושפיר מוכיח ר"ל.

אלא דלכאורה קשה דהא להלל שיהיה פורכן בב"א אמרינן דס"ל דמצות אין מבטלין זא"ז. ומ"מ מודה דרשות מבטל למצנה וכן מצנה דרבנן מבטל למצנה דאורייתא כדאמר הגמרא בהדיא.

והשפּתּא אַם אִיתּא דְלֵהֲלֵל יִי"ח בְּמֵרֹר בְּפִחוֹת מְכֻזֵּית דְּלֵא פְּתִיב בְּיָה אַכִּילָה. א"כ עֵינְקֵר חִיּוּבוּ שְׁל מְרֹר מְדֹאֲרֵינִי יוֹצֵא בְּכ"ש.

וּא"כ פְּשִׁמְבְּרָה וְאוֹכֵל כְּזֵית מְרֹר הָרִי רַק כ"ש מְמַנּוּ חוּבָה וְהִשְׁאָר רְשׁוּת (אוּ דְהוּי מְדַרְבְּנָן כַּמ"ש לְקַמּוֹן). וְאַמַּאי לֵא נִימָא דְאַח"כ אַכִּילַת הָרְשׁוּת מְמַנּוּ מְבַטֵּל לְמַצָּה אוּ לְפֶסַח.

דְּרִשׁוֹת אוּ דְרַבְּנָן מְבַטֵּל לְמַצָּה דְּאוֹרֵינִיתָא. (וּבְנֻדַּאי אֵין לוֹמֵר שְׁהֵינָה כּוֹרֵה עִם הַפֶּסַח וְהַמַּצָּה רַק כ"ש מְמֵרֹר וְאַח"כ אֵכֵל מְרֹר בְּפ"ע לְהַשְׁלִים לְכְזֵית דְּלֵא מְשַׁמַּע בּוֹן.

וְגַם מְבֻנְיָר הַהִיפּוֹד בְּפּוֹסְקִים). אִף לְפַמ"ש הַמַּג"א (סִי תַע"ה סַק"ד) בְּשֵׁם הַתַּה"ד שְׁהוֹכִיחַ מֵהַמְרָדְכִי דְהַכְזִית מַצָּה צָרִיף לְבָלוֹעַ פְּאַחַד וְלֵא מְעַט מְעַט וְכֵן לְהַלֵּל כָּל הַג' זֵיתִים פְּאַחַד.

דְּהַמְרָדְכִי הַקָּשָׁה אַהֲדָה דְהַלֵּל דְהִיאָה מְחֻזֵּיק בֵּית הַבְּלִיעָה כ"כ (דְּבֵית הַבְּלִיעָה אֵינוּ מְחֻזֵּיק יוֹתֵר מִכְּפִיּוֹת) וְתִירֵץ דְבְּמֵרֹסֶק מְחֻזֵּיק יוֹתֵר. וְאַם נִימָא דִּיכּוֹל לְבָלוֹעַ מְעַט מְעַט לֵא הַקָּשָׁה הַמְרָדְכִי כְּלוּם.

אַע"כ דְּמַצָּה לְבָלוֹעַ בְּיַחַד כָּל הַג' זֵיתִים לְהַלֵּל וּלְדִינּוֹן הַזֵּית אַחַד שְׁל מַצָּה. עַכ"ד שָׁם.

וּלְפ"ז מִיּוֹשֵׁב קְוִשְׁיֵינוּ הַג"ל דִּי"ל דְּכָל הַכְזֵית מְרֹר הוּי בְּגֵדֵר מַצָּה וְאֵין מַצּוֹת מְבַטְלוֹת זַא"ז. וְלֵא שְׁיֵיף לּוֹמֵר דְאַחַר שִׁי"ח בְּכ"ש מְמֵרֹר שׁוּב הוּי הִשְׁאָר רְשׁוּת פִּינּוֹן דְּבוֹלַע כָּל הַכְזֵית פְּאַחַד (וְלֵא שְׁיֵיף לְפִלּוּגִי בְּבִלְעָה אַחַת לּוֹמֵר שְׁחַצֵּיהָ רְשׁוּת כו').

אַמְנָם לְכַאוּרָה קָשָׁה עַל הַתַּה"ד שְׁהוֹכִיחַ מֵהַמְרָדְכִי דְצָרִיף לְבָלוֹעַ כַּא' פַּנ"ל. דְּאִיפְכָּא יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מַד' הַתּוֹס' בְּזַבְחִים (דַּע"ט סַע"א) שְׁהַקְשׁוּ דְמַנְלָן דְקַסְבֵּר הַלֵּל אֵין מַצּוֹת מְבַטְלוֹת זַא"ז דִּילְמָא הֵינָה לוֹקַח הַרְבֵּה מִכַּאו"א וּבְכַה"ג לֵא מְבַטֵּל.

וְהַנִּיחוּ בְּקוֹשְׁיָא ע"ש. וְאַם נִימָא כְּהַמְרָדְכִי דְלֵהֲלֵל הֵינָה צָרִיף לְבָלוֹעַ כָּל הַג' זֵיתִים פְּאַחַד א"כ מָה הַקְשׁוּ הַתּוֹס' דְשָׁמָּא הֵינָה לוֹקַח הַרְבֵּה מִכַּאו"א דַּא"כ לֵא הֵינָה יְכוֹל לְבָלוֹעַ פְּאַחַד דַּאִין בֵּית הַבְּלִיעָה מְחֻזֵּיק יוֹתֵר מַג' זֵיתִים אֲפִילוּ בְּמֵרֹסֶק.

וְרֵאִיתִי בְּבַה"ז שָׁם שְׁתִּירֵץ בּוֹן עַל קוֹשְׁיַת הַתּוֹס'. וְעַכ"פּ מוֹכַח מַד' הַתּוֹס' דַּא"צ לְבָלוֹעַ כְּלוּם פְּאַחַד.

(מֵיהוּ לוֹלֵא ד' הַתּוֹס' הֵינָה י"ל דְּבִלְא"ה לֵא קְשִׁיָּא שְׁמָא הֵינָה לוֹקַח הַרְבֵּה מִכַּאו"א. וְדַהֲרִי הַלֵּל יְלִיף לָהּ מְקַרָּא דְעַל מַצּוֹת וּמְרֹנְרִים יֵאכְלֵהוּ וּמְשַׁמַּע דְּסַגִּי בְּסַתָּם אַכִּילָה דְהוּא בְּכְזֵית מִכַּאו"א.

וּבְזָה הֵינָה י"ל קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' בְּפֶסְחִים דְקַט"ו ע"א ד"ה אֵלֵא וְאַכְמ"ל). וּלְפ"ז הֵינָה מוֹכַח מַד' הַתּוֹס' אֵלוּ דְלֵא כְּהֵרָא"ש אֵלֵא שְׁאֵין יִי"ח מְרֹר בְּפִחוֹת מְכֻזֵּית כָּלֵל.

דַּא"כ הַדַּק"ל לְהַלֵּל פִּינּוֹן שְׁלֵא הֵינָה בּוֹלַע כָּל הַג' זֵיתִים פְּאַחַד א"כ פִּינּוֹן שְׁבַלַע כ"ש מֵהַמְרֹר יִי"ח מְרֹר בְּזָה וְאַח"כ פְּשׁוּבֵלַע שְׁאָר הַמְרֹר עִם הַמַּצָּה אַמַּאי לֵא מְבַטֵּל הָרְשׁוּת אֶת הַמַּצָּה פַּנ"ל. (אֵלֵא דְקַצַּת יֵשׁ לְדַחוֹת דַּאִין סְתִירָה מֵהַתּוֹס' דְּזַבְחִים ע"ד הַתַּה"ד הַג"ל.

דמְצָרִיף לְבָלוֹעַ פְּאָחַד דְּהֵינּוּ רַק לְמַצְוֵה בְּעֵלְמָא כַּמֶּשׁ"ש. וְזֵהוּ לְפִי הָאֲמַת דְּהֵלֵל הָיָה אוֹכֵל ג' זֵיתִים מְצוֹמְצָמִים י"ל שְׁהֵי בּוֹלְעֵם כֹּא' לְמַצְוֵה פִּינּוּ דְאֶפְשָׁר לְבָלוֹעַ ג' זֵיתִים כֹּא' בְּמֶרְסָק.

מִשָּׂא"כ לְפִי קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' שְׁמִקְשִׁים דְּדִילְמָא הֵלֵל נְמִי ס"ל מְצוֹת מְבֹטְלוֹת זֵא"ז וְהָיָה לְוִקֵּם הֶרְבֵּה מִכֹּא"א מְפֹאֵת הַחַיִּיב דְּאִין יי"ח בְּעֵנְגֵן אַחַר, שְׁפִיר י"ל שְׁהֵי בּוֹלְעַ מְעֻט מְעֻט פִּינּוּ דְלֹא אֶפְשָׁר לְבָלוֹעַ הַכֹּל פְּאָחַד וְלֹא שְׁיִיף בְּזֵה מְצוֹנָה.

אֵלֹא דֹא"כ תִּיקְשִׁי עַל הַמְרָדְכִי הַנְּ"ל מֵהַ מְקֻשָּׁה עַל הֵלֵל הַיֵּאָרְף מְחֻזֵּיק בֵּית הַבְּלִיעָה כ"כ וּמוֹכִיחַ מְזֵה דְבֵית הַבְּלִיעָה מְחֻזֵּיק ג' זֵיתִים בְּמֶרְסָק. הָא אֲדַרְבֵּה פִּינּוּ דְאִין בֵּית הַבְּלִיעָה מְחֻזֵּיק כ"כ מְמִילָא לְק"מ דִּי"ל בְּאֲמַת שְׁהֵי בּוֹלְעַ מְעֻט מְעֻט וְכַנְ"ל.

וְאוּלַּי י"ל דְּשְׁפִיר הוֹכִיחַ הַמְרָדְכִי. לְפַמ"ש הַתּוֹס' בְּפִסְחִים שָׁם דְּלֵהֵלֵל נְמִי סָבַר רַק דְּלִכְתּוּחִילָה יֵשׁ לְכַרְוֵה וּבְדִיעֵבַד נְפִיק פִּי לֹא פְרִיף.

א"כ תִּיקְשִׁי עַל הֵלֵל שְׁהֵי כּוֹרֵף שְׁלֶשְׁתָּן כֹּא' מֵה אֶהְיֵי בְּזֵה פִּינּוּ דְהַפְרִיכָה הִיא רַק לְמַצְוֵה לְכַתּוּחִילָה לְדִידֵיהָ. וְלַעֲנוּמַת זֵה הָא ע"י הַפְרִיכָה אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַיֵּים הַמְצוֹנָה מֵה שְׁצָרִיף לְבָלוֹעַ הַזֵּית פְּלוּ פְּאָחַד עַכ"פ.

וְאִם יֹאכְלֵם כ"א בַּפ"ע אֲזַי כּוֹל לְקַיֵּים לְמַצְוֵה זֵה לְבָלוֹעַ כֹּא' כֹּל זֵית בַּפ"ע. וּמֵה הַרְוִיחַ הֵלֵל בְּזֵה.

וְע"כ דְּבִאֲמַת הָיָה מְקַיֵּים שְׁתִּיחָה מְצוֹת הַפְרִיכָה וְגַם הַמְצוֹנָה לְבָלוֹעַ הַכֹּל כֹּא'. וּלְפ"ז הַדָּר מוֹכַח מִד' הַתּוֹסְפוֹת בְּנִבְחִים הַנְּ"ל סְתִירַת ד' הַמְרָדְכִי.

לְכֹן מוֹכַח דְּלֹא פְהֵרָא"ש הַנְּ"ל. וַיֵּשׁ לְהַשִּׁיב קֶצֶת.

וְא"ל): אֵרְף לְכֹאֹרֵה הָיָה י"ל. לְפִי מֵה דְאִיתָא בִּירוּשְׁלַמִּי פ"ק דְּחֻלָּה דְּמִיִּתִּי שָׁם הָא דְהֵלֵל הִזְנָן הָיָה כּוֹרֵף שְׁלֶשְׁתָּן כֹּא' וְא"ר יוֹחֲנָן חִלּוּקִין עַל הֵלֵל הִזְנָן וּפְרִיף הִירוּשְׁלַמִּי וְהָא ר' יוֹחֲנָן כּוֹרֵף מְצָה וּמְרֹר וּמְשַׁנֵּי פֶּאֵן בְּשַׁעַת הַמְקַדָּשׁ פֶּאֵן שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַמְקַדָּשׁ.

(וּפְיִרְשׁוּ הַמְפָּרְשִׁים דְּהִירוּשְׁלַמִּי ס"ל אִיפְכָּא מְגֻמְרָא דִּידָן אֵלֹא דְמְצוֹת דְּאוּרִיִּיתָא מְבֹטְלוֹת זֵא"ז וּמְצוֹנָה דְּרַבְּנָן לֹא מְבֹטֵל לְמַצְוֵה דְּאוּרִיִּיתָא). וְאֶפְיֵלוּ תִימַר פֶּאֵן וְכֹאֵן בְּשַׁעַת הַמְקַדָּשׁ שְׁנֵי דְבָרִים רַבִּין עַל אֶחָד וּמְבֹטְלִין אוֹתוֹ (אֲבָל בְּשַׁנֵּי דְבָרִים אִין אֶחָד מְבֹטֵל אֶת חֲבִירוֹ).

וּמְגַמ' דִּידָן מוֹכַח דְּפְלִיג עַל הִירוּשְׁלַמִּי בְּתַרְנוּוֹיָהוּ וּס"ל דְּמַצְוֵה דְּרַבְּנָן מְבֹטֵל לְמַצְוֵה דְּאוּרִיִּיתָא. וְגַם בְּשַׁנֵּי דְבָרִים אֶחָד מְבֹטֵל אֶת חֲבִירוֹ.

וְכַדָּאֵר רַבִּינָא א"ל רַב מְשַׁרְשָׁיָא הָכִי אָמַר הֵלֵל מְשַׁמְיָה דְּגַמ' לֹא נִיכְרֹף אִינְשׁ מְצָה וּמְרֹר בְּהַדְדֵי כו' וְאִתִּי מְרֹר דְּרַבְּנָן וּמְבֹטֵל לֵיהָ לְמַצְוֵה דְּאוּרִיִּיתָא. מ"מ י"ל דְּגֻמְרָא דִּידָן לֹא פְלִיג עַל הִירוּשְׁלַמִּי בְּמַצִּיאוֹת זֵה דַר' יוֹחֲנָן גּוּפִיָּה הָיָה כּוֹרֵף מְצָה וּמְרֹר (אֵרְף שְׁלֹא נִזְכָּר זֵה בְּגֻמְרָא דִּידָן).

רַק דְּהֵי אֲמוּרָאֵי הַנְּ"ל פְּלִיגֵי עֲלֵיהָ בְּזֵה. וּלְפ"ז י"ל לְפַמ"ש הַמַּג"א שָׁם דְּצָרִיף לְבָלוֹעַ בְּיַחַד כְּדִמְשַׁמְעַ בְּגַמ' ספ"ז דְּחֻלִּין (דַּק"ג ע"ב) וְהֵינּוּ מֵהָא דְּפְלִיגֵי ר"י וְר"ל שָׁם בִּאֲמ"ה בְּחֻלְקוֹ מְבַפְּנִים.

ולכאורה אינה ראיה דלר' יוחנן שם דס"ל חלקו מבפנים חייב י"ל דה"נ א"צ לבלוע פאחד, ומעשה י"ל דמהתוס' בנבחים הנ"ל אין סתירה ע"ד הרא"ש הנ"ל דיי"ח מרור בפחות מפזית. דהא דמשמע מהתוס' בנבחים דא"צ לבלוע ביחד היינו לר' יוחנן דס"ל בחולין שם חלקו בפנים חייב.

(דהתוס' בנבחים שם קיימי לר' אלעזר שם שהוא תלמידו של ר' יוחנן ובירושלמי הני ר' יוחנן בעצמו בעל מימרא זו). וא"כ לק"מ מה שהקשינו לעיל דלהלל שאר המרור יבטל את המצה פנ"ל דלתרנוניהו ניקח.

אלקבא דר' יוחנן לק"מ הך משום דר' יוחנן לטעמיה דאף בזה"ז הנה פורף מצה ומרור וס"ל דלא אתי מרור דרבנן ומבטל למצה דאורייתא. (וסברתו פדאמרו בירושלמי שם אחד משני הטעמים).

ולר"ל דס"ל בחולין חלקו בחוץ פטור א"כ לדיניה ה"נ צריף לבלוע כל הכזית כא'. וכבר ביארנו לעיל דמאחר שבוטל פאחד הני כל הכזית מרור בגדר מצוה ומצות אין מבטלין זא"ז פנ"ל.

אף באמת בירושלמי רפ"ו דנזיר איתא שם ג"כ פלוגתא דר"י ור"ל באמ"ה בחלקו בפנים. ואח"כ בעי התם פזית מצה שחלקו בפיו ואכלו תפלוגתא דר"י ור"ל כו' לא נהנה חכו בכזית.

וע"ש בפ"מ ובק"ע. ומשמע דאף לר"ל א"צ לבלוע הכזית מצה כא'.

ודלא כהמג"א. (ואולי מ"מ צ"ל פן למצוה בעלמא ומזה לא מייירי הירושלמי שם ומ"מ ראית המג"א מגמרא ספ"ז דחולין ליתא).

ועוד י"ל דלק"מ מה שהקשינו לד' הרא"ש דא"כ להלל אמאי לא נימא דאחר שיי"ח מרור בכ"ש שוב אח"כ יהיה המרור מבטל למצה וכנ"ל. די"ל סברא אחרת בזה.

והוא דכבר הבאתי לעיל ד' הירושלמי דדוקא שני דברים רבין על אחד ומבטלין אותו אבל בשני דברים לחוד אין אחד מבטל את חברו. וגמ' דידן פליג בזה וס"ל דבשני דברים ג"כ אחד מבטל לחברו מ"מ י"ל דאף לגמ' דידן אמרינן דשני דברים רבין על אחד לענין זה שלא יוכל האחד לבטל את השנים ולא אף אחד מהשנים.

דהיינו למ"ד אין מצות מבטלות זא"ז אבל רשות מבטל למצוה מ"מ אם אוכל ביחד שני זיתי מצוה נעמקם זית א' של רשות אין הזית דרשות יכול לבטל אף לאחד משני זיתים של מצוה כיון דהמצות גופייהו אין מבטלין זא"ז ונחשבים תרנוניהו ביחד וכשאוכל הזית דרשות עמקם תמיד השנים רבין על הא' לענין זה דלא אתי הך דרשות ומבטל להו.

דאדרבה אינהו מבטלין ליה ואין ביכולתו לבטל את אחד מאלו. ולפ"ז שפיר י"ל דהתוס' ס"ל ג"כ כהרא"ש דיי"ח מרור בפחות מפזית.

וגם ס"ל דלהלל א"צ לבלוע פולן כא' ומ"מ לא קשיא פלל דאחר שיי"ח בכ"ש מהמרור שוב אח"כ יהיה שאר המרור מבטל את המצה והפסח דהוי מדאורי' דהרי הפסח והמצה הם שני זיתי מצוה ואין אחד דרשות מבטל להשנים ואף לא לאחד מהשנים וכנ"ל.

וילהיף נמי ל"ק ש'יבטלו הפסח והמצה את המרור דחובה. דהא מצות אין מבטלות זא"ז.
(ושאר מרור דרשות לא איכפת לן, אם יתבטל. ואף דמדרבנן הוי חיוב לאכול מרור
כזית דנקא אף להרא"ש וכמ"ש לקמן.

מ"מ לשיטת גמרא דידן דרבנן מבטל לדאורייתא ולא להפ"ה כו'). והעולה מדברינו.
דהוה מילתא אם יי"ח מרור בפחות מפזית תליא בפלוגתא דהלל ונחמ"ם. דלהלל קאי
יאכלוהו אפסח לחוד ונמצא דבמרור לא פתיב ביה אכילה וסגי בפחות מפזית ולחמ"ם
יאכלוהו קאי על כל אחד בפ"ע.

וממילא במרור נמי כזית בעינן וכנ"ל יא ומעשה נבא לבאר ד' התוס' במתני' הג"ל. דהנה
אם נימא כד' הרא"ש דליכא חיוב בעצם לאכול פזית מרור דלא פתיב ביה אכילה גבי
מרור וכנ"ל לפ"ז מ'נשב קושית התוס' במתני' שהקשו דחרוסת דרשות יהיה מבטל
לחרת דמצוה.

לפמ"ש התוס' בנבחים (דע"ח סע"א) ובמנחות (דכ"ג ע"ב ד"ה אלא) בהא דאמרין
דמרור דרבנן מבטל למצה דאורייתא היינו רק פשאוכל פזית מצומצם (דא"א שלא
יתבטל ממנו פורתא בתוך המרור ובצר ליה שיעורא אבל פשאוכל הרבה שרי.

וא"כ במרור אם נימא דליכא חיוב לאכול פזית ויי"ח מרור בכ"ש א"כ לא קשיא כלל
שיבטל החרוסת את הכזית מרור שאכל. דהרי עכ"פ ישאר ממנו כל שהוא שלא יתבטל
וכסברת התוס' גבי מצה פשאוכל יותר מפזית וכנ"ל.

אף לכאורה יש ע"ז סתירה מפני שבת בגמ' בסוגיין דאמרין השתא דלא איתמר הילכתא
לא פהלל ולא פרבנן מברך על אכילת מצה ואכיל נהדר מברך על אכילת מרור ואכיל
נהדר אכיל מצה וחסא בהדי הדדי.

והיינו כמ"ש התוס' שם דאם היה כורך שנייהם יחד תחלה הנה אתי מרור דרבנן ומבטל
למצה דאורייתא. ואחר שאכל תחלה המצה בלא מרור אם אט"כ תיכף יכרוך מצה ומרור
הנה אתי מצה דרשות ומבטל למרור דרבנן.

הרי מבואר פאן בגמרא דשייך ביטול גבי אכילת מרור ג"כ. ואם נימא דבמרור שא"צ
לאכול פזית מעיקר החיוב לא שייך גביה ביטול כלל כסברת התוספות בנבחים ומנחות
הג"ל.

א"כ תיקשי הכא דתיכף אחר שאכל מצה בפ"ע יהיה כורך מצה ומרור בהדי וקמה
צריך מקודם שיאכל מרור בפ"ע דנקא וע"כ דבאכילת מרור נמי שייך ביטול. (או דנימא
דמצד הברכה שמברך על אכילת מרור וצריך פזית בזה ג"כ בעינן שיהיה אכילת פזית
באופן שלא יתבטל במצה דרשות.

וילקמן (אות י"ג) יבואר דמדרבנן יש חיוב לאכול פזית מרור וי"ל דמה"ט ודאי שייך
ביה ביטול. וא"כ ה"נ נימא גבי חרוסת ונהדר לזוכתא קושית התוס').

אף לפמ"ש לעיל אין פאן סתירה לסברתנו הנ"ל. דהא מבואר שם בתוס' דאי הנה קיי"ל פהלל הנה עבדינו הכי מצה לחודה והדר מצה ומרור בכריכה דכינון שצ"ל מדרבנן מצות פריכה פהלל הוי דרבנן ודרבנן.

עכ"ל התוס'. הרי דמה שצ"ל מרור בפ"ע קונדם הפריכה הוא לסברת חכמים דהלל.

והא פבר ביארנו דלחכמים להלל דדרשי יאכלוהו על כל אחד בפ"ע לדידהו במרור נמי פזית בעינן דכתיב ביה אכילה פינן דיאכלוהו אמרור נמי קאי וכנ"ל. וכינון דבמרור נמי בעינן אכילת פזית א"כ שפיר שייך ביטול במרור פשיאכלנו יחד עם מצה דרשות אחר שפבר אכל מקודם פזית מצה בפ"ע וכד' התוס' הנ"ל משא"כ אליבא דהלל דדרשי יאכלוהו על פסח לחוד.

ולדידהו לא פתיב גבי מרור אכילה וא"צ פזית. שפיר י"ל דלדידהו לא שייך פלל ביטול גבי מרור וכמו במצה פשאוכל יותר מפזית דל"ש ביטול לסברת התוס' בזבחים ומנחות הנ"ל.

ומעתה י"ל דהתוס' במתני' שהקשו דחרוסת יבטל חזרת דמצנה. אינן חולקים על דבריהם שבזבחים ומנחות הנ"ל.

רק שגושנייתם היא לחכמים דהלל (דבנה ליכא פלוגתא דצריך להטביל המרור בחרוסת) דלדידהו צ"ל פזית מרור כנ"ל ושפיר שייך ביטול גבי מרור. ומעתה מיןשב גושניית הרדב"ז שפיר במה שתרוץ התוס' אינו עולה אליבא דראב"צ דאמר חרוסת מצנה ואמאי לא אתי חרוסת דרבנן ומבטל למרור דאורייתא דראב"צ בזמן הבית הנה וכנ"ל. ותיקשי לראב"צ. דלק"מ.

דראב"צ שפיר ס"ל פהלל דלדידהו יוצאין עיקר החיוב דמרור בכ"ש וכנ"ל ומש"ה לא שייך פלל ביטול גבי מרור שביטול חרוסת למרור דכשאוכל פזית מרור מ"מ ישאר פורתא ממנו שלא יתבטל וכנ"ל.

ולפ"ז מיןשב עוד בפשיטות יותר גושניית המהר"ל מפראג הנ"ל. דשפיר מוכיח ר"ל במתני' דמצ"כ.

דהא ראב"צ דאמר חרוסת מצנה ע"כ פהלל ס"ל וכנ"ל. ולדידהו במרור פחות מפזית סגי.

והא חזינון במתני' דראב"צ ל"פ אהא דבעינו תרי טיבולי. וע"כ משום דמצ"כ וכנ"ל.

ועפ"ז יתישב פל הגושניות שפכתנו לעיל וכדבעינו למימר קמן יב ובזה י"ל ע"ד הפלפול ליישב פל הגושניות שהקשינו לעיל. דהנה לפמ"ש לעיל בסמוך עדיין יש להקשות לפ"ז דא"כ פדפריה הגמרא לר"ל מברייטא דאכלן בלא מתכוין יצא ומשני תנאי היא דתניא ר' יוסי אומר אע"פ שטיבל בחרוסת מצנה להביא לפניו חזרת וחרוסת כו'.

והשפא מנליה להגמרא להוכיח דר' יוסי ס"ל מצ"כ. ודילמא טעמיה דר' יוסי דס"ל דמזנה לטבל שנית בתורת משום דדילמא בטיבול ראשון לא אכל פזית וקנשנית המהר"ל הג"ל.

ואףדי"ל דשפיר מוכיח הגמרא דמהא דא"ר יוסי מזנה להביא לפניו חזרת וחרוסת מבואר מזה דס"ל כראב"צ דחרוסת נמי מזנה. והשפא תיקשי קנשנית הרדב"ז אמאי לא אתי חרוסת דרבנן ומבטל למרור דאורייתא דבזה ליתא לתרוץ התוס' וכנ"ל.

וצ"ל ג"כ דר' יוסי נמי פהלל ס"ל וכמו לראב"צ הג"ל. ולדידיה דא"צ במרור שיעור פזית ל"ש ביטול גבי מרור וכנ"ל.

וכינן דלדידיה יוצאין במרור אף בפחות מפזית א"כ ע"כ הא דס"ל דטיבול שני מזנה הוא משום דס"ל מצ"כ דל"ל דטעמא משום דדילמא בטיבול ראשון לא אכל פזית דהא לדידיה יי"ח מרור בפחות מפזית וכנ"ל.

אמנם י"ל ע"ז דלראב"צ צ"ל דס"ל פהלל וכנ"ל. דאל"כ תיקשי דיבטל חרוסת דרבנן למרור דאורייתא דראב"צ הנה בזמן הבית והני אז מרור מדאורייתא.

אבל ר' יוסי הנה אחר החורבן וא"כ י"ל לדידיה בלא"ה לק"מ דהחרוסת יבטל למרור דהני דרבנן ודרבנן ואין מבטלין זא"ז דמרור בזה"ז ג"כ דרבנן. אלא די"ל דאפתי מוכח דר' יוסי ס"ל ג"כ פהלל.

דהא מוכח לקמן דלהלל הוא דאמרינן דמצות אין מבטלין זא"ז אם שניהם דאורייתא או שניהם מדרבנן. וחולקין עליו חביריו בזה ולדידהו לעולם מבטלין זא"ז.

וכדפירשו התוספות שם (דקט"ו ע"א סד"ה אלא) דאע"ג דלחכמים דהלל נמי אם פרכן ג"כ יצא מ"מ ש"מ דבעלמא מבטלין זא"ז וש"ה דגלי קרא. דמבואר דהא בהא תליא דאי בעלמא מצות אין מבטלין זא"ז ממילא צ"ל פאן פהלל לכרוך לכתחילה כו'.

ע"ש.

ואין לומר דמ"מ פיון דר' יוסי מייירי במרור בזה"ז דרבנן א"כ לדידיה שייך סברת התוס' במתני' דכינן דעיקרו של מרור נתקן בתרוסת משום קפא לא הוי ביטול בקה. די"ל שיהתוס' כ"כ לדידן דטעמא דחרוסת רק משום קפא והני החרוסת ממכשירי המרור דא"א לאכול מהמרור בלתו ומש"ה לא מבטיל ליה.

משא"כ למ"ד דחרוסת היא מזנה בפ"ע זכר לטיט או לתפוח. וגם י"ל דאיהו ל"ל פלל טעמא דמשום קפא.

ובפרט לפמ"ש הרא"ש במתניתין בשם ה"ר יונה בהא דבכל השנה אוכלין חזרת בלא חרוסת ואינם חוששין לקפא רק דבטיבול של מזנה חשו חכמים שלא יבא לידי סכנה כו'. וכ"ז צ"ל למ"ד חרוסת רשות.

אבל למ"ד חרוסת מזנה א"צ פלל לדחוק זה וי"ל דלא חשו פלל משום קפא יותר מבכל השנה. רק חרוסת היא מזנה בפ"ע וה"ל לבטל את המרור למ"ד דמצות דרבנן מבטלין

זא"ז ונשפיר מוכח דר' יוסי ג"כ ס"ל פהלל וכנ"ל דלא שינה ביטול פלל גבי מרור פיון שא"צ פזית.

וקא דס"ל דטיבול שני מצנה ע"כ הוא משום דס"ל מצ"כ וכנ"ל. מיהו כ"ז לשיטת התוס' לקמן (דקט"ו ה"ל) שמפרשים דרב אשי מתקיף אבני הישיבה ולא אר' יוחנן ומשום דהא ביהא תליא דלחכמים דהלל אף דאם פרכן ג"כ יצא מ"מ לדידהו מוכח דבעלמא מצות מבטלין זא"ז וש"ה דגלי קרא כו'.

אבל הרשב"ם פירש שם ביהא דמתקיף ר"א ומיהו חולקין עליו חביריו כר' יוחנן אבל מהקא לא שמעינן. עכ"ל.

הרי דס"ל דלחכמים דהלל דהקא פיון דס"ל ג"כ דאם פרכן יצא י"ל דבעלמא נמי אין מצות מבטלין זא"ז. רק שיש בזה פלוגתא אחרת דאיכא למ"ד בעלמא דס"ל מצות מבטלין זא"ז.

(וכד' הר"ז"ה בספר המאור דר' יוחנן קבלה היתה בי"ד דחולקין כו'). והרמב"ן במלחמות יש לו שיטה אחרת בזה והוא דלא תקפא דרב אשי כ"ע ס"ל דמצות אין מבטלין זא"ז בתרנוניהו דאורייתא או תרנוניהו דרבנן וליכא פלוגתא פלל בזה רק דרשות מבטל למצנה ומצנה דרבנן מבטל למצנה דאורייתא.

וקא דא"ר יוחנן חלוקין עליו חביריו על הלל היינו רק בעיקר מצות הפריכה דפליגי עליה דברשא דקרא כו'. ע"ש.

ומעתה לא מיבעיא לד' הרמב"ן דכ"ע ס"ל מצות אין מבטלות זא"ז. א"כ לפ"ז שפיר י"ל דר' יוסי ס"ל מצות א"צ פנונה וקא דס"ל מצנה להביא לפניו חזרת פעם שנית י"ל כד' מהר"ל מפראג משום דשמא בטיבול ראשון לא אכל פזית וכנ"ל.

וס"ל דשיעור מרור בכזית וכתכמים דהלל דקאי יאכלוהו על פל אחד בפ"ע וממילא במרור נמי אכילה פתיבא דהיינו בכזית וכנ"ל. וקא דלר' יוסי לא מבטל חרוסת למרור והוא ס"ל כראב"צ דחרוסת מצנה וכנ"ל.

היינו משום דמרור בזה"ז דרבנן וכינו דהוי תרנוניהו מרור וחרוסת מצות דרבנן אין מבטלין זא"ז לכ"ע ולק"מ. ואף גם אם נימא כד' הרשב"ם והר"ז"ה דיש בזה פלוגתא אחרת אי מצות מבטלות זא"ז בתרנוניהו דאורייתא או תרנוניהו דרבנן וכנ"ל.

מ"מ פיון דלחכמים דהלל דהקא לא מוכח זה וי"ל דאינהו ס"ל ג"כ מצות אין מבטלות זא"ז. ולא תליא פלל הך פלוגתא דהלל וכתכמים בפלוגתא אחרת דעלמא אי מצות מבטלין זא"ז.

א"כ שפיר י"ל דר' יוסי ס"ל פכתכמים דהלל הקא וממילא מרור צריך פזית ומש"ה ס"ל דטיבול שני הוי מצנה משום דשמא בטיבול ראשון לא אכל פזית פנ"ל. ומ"מ סבר ר' יוסי דמצות דרבנן אין מבטלין זא"ז ומש"ה לא מבטל חרוסת למרור וכנ"ל ולפ"ז י"ל דהא דאמר הגמרא תנאי היא ומייתי מדר' יוסי דמוכח דס"ל מצ"כ.

היינו הפל קודם דאסיק רב אשי דלחכמים דהלל ג"כ אין מצות מבטלות זא"ז. וכסברת הגמ' בתחילה דלחכמים דהלל ס"ל דמצות מבטלות זא"ז.

ולפ"ז מוכח שפיר דטעמיה דר' יוסי הקא משום דס"ל מצ"כ וכנ"ל באריכות. אבל למסקנא דרב אשי דהלל נמי ס"ל מצות אין מבטלות זא"ז.

ממילא לא מוכח פלל מדר' יוסי דהקא דס"ל: מצ"כ. רק דס"ל דטיבול שני מצנה משום דשפא בטיבול ראשון לא הנה פנות וכנ"ל: ולפ"ז א"ש בסוגיא דר"ה דלא הביא שם מר' יוסי דהקא דס"ל מצ"כ.

והתוס' בר"ה שם נדחקו לומר משום דה"מ לדחויי דלעולם מצנה משום היפרא. ונה דחוק מאחר דסתמא דגמרא דפסחים פריה בפשיטות דאי משום היפרא א"כ מאי מצנה.

אבל לפי דברינו הנ"ל ניקח דלמסקנא דרב אשי לא מוכח פלל מדר' יוסי דהקא דס"ל מצ"כ וכנ"ל ובה ניקח ג"כ בסוגיא דסנפה דפריה מדאגבהיה נפיק ביה. ולא תיקשי ע"ז מהה דר' יוסי דהקא דס"ל מצ"כ פניו דלמסקנת ר"א לא מוכח פן פלל מדר' יוסי הקא (ומה דא"ר יוסי בפרייתא בר"ה שם עד שיתפנין שומע ומשמיע).

אין מנה ראיה למצות התלוין במעשה וכנ"ל אות ה') ובה מנישב ג"כ דברי הרא"ש שהביא תרנוניהו. הו דאכלן בלא מתפנין יצא והו דא"ר יוסי מצנה להביא לפניו חזרת כו'.

דאין פאן סתירה די"ל דהרא"ש ס"ל להלקה דבמרור א"צ פנונה. (אי משום דמרור בזה"ז דרבנו ומצות דרבנו א"צ פנונה.

או משום דמרור הוי מידי דאכילה ושייך לומר שפן נהנה כו'). והרא"ש בר"ה שהביא הפלוגתא דתנאי גבי מרור אי צריך פנונה.

שם עיקר סמיכתו של הרא"ש אר' יוסי דר"ה דבעי שיתפנין שומע ומשמיע שהביא שם לבסוף ע"ש. ומה שהביא מר' יוסי דפסחים היינו דהרא"ש שם קאי לנישב דברי הרי"ף שהשמיט הו דרבא דאמר התוקע לשיר יצא.

והרי"ף לטעמיה שבפסחים שם השמיט הפרייתא דאכלן בלא מתפנין יצא. ומוכח דהרי"ף ס"ל דגבי מרור ג"כ צריך פנונה.

וס"ל דההוכחה מדר' יוסי דס"ל דמצ"כ קאי גם למסקנא וכשיטת התוספות הנ"ל. ואלקבא דהרי"ף שפיר הביא הרא"ש מדר' יוסי דפסחים ג"כ.

אבל הרא"ש לנפשיה י"ל דס"ל פהפוסקים הסוברים דבמרור א"צ פנונה וכנ"ל. ומש"ה הטור נמי פוסק פן).

ומ"מ הביא הרא"ש בפסחים שם גם הו דר' יוסי דמצנה להביא לפניו חזרת די"ל דלמסקנא נמי הוי זה מצנה אף אי מצות א"צ פנונה וכדמוכח מסוגיא דר"ה וסוגיא דסנפה וכנ"ל. ולפנינו יבואר עוד דר' יוסי מרנוח בסגנון אחר דלא מוכח.

פלל הקא מדר' יוסי דס"ל מצות צריכות פנונה. וכמ"ש לקמן (אות י"ד) א"ה: יג ועוד י"ל באופן אחר ביישוב דברי התוס' במתניתין שהקשו רק לת"ק ולא לראב"ז דאמר חרוסת מצנה דלדידה יבטל חרוסת דרבנו למרור דאורייתא וכמ"ש הרדב"ז הנ"ל.

וא"צ למ"ש לעיל לומר דתליא בפלוגתא דהלל וכתמים אי מרור צריך פזית. אלא דנימא דלא תליא פלל בפלוגתא זו מ"מ ניחא דברי התוס' בפשיטות.

דהנה הש"א הקשה ע"ד הרא"ש דס"ל דבמרור אין חיוב לאכול פזית דלא פתיב ביה אכילה ורק צ"ל פזית משום הברכה שמברך על אכילת מרור. והא בברייתא קתני אכלו לתצאין יצא ובלבד שלא ישקה בין אכילה לתברכה יותר מכא"פ.

ומוכח דאם שקה בין אכילה לתברכה יותר מכא"פ אף בדיעבד לא יצא י"ח מרור וצריך לתזור ולאכול. ולהרא"ש הא פבר יצא י"ח באכילה ראשונה פיון דמרור א"צ פזית.

ולשון אכילה שהזכיר בברכה לנדם אכילה ראשונה הא זאת א"א לתמן עוד. אלא ש"מ דמרור צריך פזית בעצם החיוב ולא י"ח בפחות מפזית.

וכן הקשה עליו הש"א ממתניתין דפסחים (דל"ט ע"א) אלו ירקות שאדם י"ח בפסח כו' ומצטרפין זע"ז. ופירש"י דמצטרפין אם אכל חצי זית מזה וחצי זית מזה כדי לצאת י"ח.

ומשמע דבפחות מפזית לא י"ח בעצם ולא משום ברכה הוא. ועוד הקשה הש"א לדברי הרא"ש דמרור א"צ פזית אלא מפני הברכה בלחוד שמברכין בלשון אכילה.

וקשה דהיה להם לתקמים לתמן נוסח אחר בברכה זו ולא לשון אכילה. ועוד דא"כ ברכה זו מיקוץ פשקרא שמברך אקב"ו על אכילת מרור והיכן נצטוינו על אכילתו פיון דא"צ לאכול שיעור אכילה בפזית והיא צריכה אמרינו ע"ז וצונו.

עכ"ד הש"א: ולכישב כל קושיותיו של הש"א על הרא"ש הנ"ל. י"ל הצעה אחת בפירושו דברי הרא"ש דאין פנונתו פלל כמו שהבין בו הש"א.

רק שהרא"ש ס"ל דאע"ג דמדאורי' א"צ לאכול פזית מרור דלא פתיב ביה אכילה. מ"מ מוכח דמדברבנו הצריכו לאכול פזית מהא דמבואר בגמרא נוסח הברכה דמברך על אכילת מרור ואין אכילה פחותה מפזית וש"מ דמדברבנו צריך לאכול פזית מרור.

דאל"כ היה להם לתקמים לתמן נוסח אחר בהברכה וכסברת הש"א גופיה הנ"ל. (והרא"ש כ"כ דרך הוכחה מנוסח הברכה דמזה מוכח דמדברבנו צ"ל פזית מרור).

והשתא לק"מ מהא דמוכח דבפחות מפזית לא י"ח מרור בעצם דהיינו מדברבנו דמודה הרא"ש דצריך פזית מדברבנו. ובזה מנושבים כל קושיות הש"א הנ"ל.

ומעתה י"ל דהתוס' נמי ס"ל כהרא"ש בזה דמדברבנו צריך פזית מרור. ומה שהקשו התוס' במתניתין דחרוסת דרשות יבטל לתורת דמצוה.

היינו משום דמדברבנו צריך פזית מרור ומש"ה שייך ביטול שיבטל את המרור משיעורו. משא"כ מדאורייתא דא"צ פזית מרור ממילא לא שייך ביה ביטול פלל וכסברת התוס' בזבחים ובמנחות גבי מצה שאוכל יותר מפשיעור (וכמש"ל אות י').

והשתא ממילא מבואר דלראב"צ מעיקרא לק"מ. דאף דראב"צ היה בזמן הפזית והיה מרור ג"כ מדאורייתא.

מ"מ מדאורייתא לא שנייה ביה ביטול שיבטל התרוסת למרור פינו דמרור אין צריה פזית
מדאורייתא וכנ"ל. ומה שצריה פזית במרור הוא מדרבנן.

ואי דמ"מ לענין החיוב דרבנן ליבטיל ליה בתרוסת, ז"א. דכיון דראב"צ ס"ל דתרוסת
נמי מצוה דרבנן ולא מבטל מצוה דרבנן להחיוב דרבנן.

ומדאורייתא בלא"ה ל"ש ביה ביטול וכנ"ל. שוב ראיתי בתשו' ח"ס או"ח (סי' ק"מ)
שפירש בדברי הרא"ש דאף מדאורייתא צריה לאכול פזית מרור רק שמוכח פן
מדמברכין על אכילת מרור וזה דוחק דמהברכה לא מוכח זה דהוי מדאורייתא לאכול
פזית דוקא וכנ"ל.

רק נראה כמו שפכתתי דמודה הרא"ש דמדרבנן הצריכו פזית מרור וכנ"ל. וזה מוכח
מהברכה.

יד ועתה נבא ליישב שנית קושיות מהר"ל מפראג הנ"ל. בהא דמוכח ר"ל דמצ"כ דאל"כ
תרי טיבולי למה לי ודילמא בעינו טיבול שני דשמא בטיבול ראשון לא אכל פזית
ויתיישבו גם שאר הקושיות.

ולעיל יישבנו זה ע"פ דברי הרא"ש דיי"ח מרור בפחות מפזית מעיקר החיוב. וכעת
נבאר דלק"מ אף להחולקים על הרא"ש וס"ל דבמרור נמי פזית בעינו.

(ומה גם דאף להרא"ש עדיין צריה ביאור לפי מה שהעלינו לעיל בסמוך בד' הרא"ש
דהרא"ש נמי מודה דמדרבנן עכ"פ צריה לאכול פזית מרור. א"כ הדק"ל דשמא בעינו
טיבול שני משום דילמא בטיבול ראשון לא אכל פזית ולא יי"ח מדרבנן.

ואין לומר דכיון דחיוב הכזית מרור הוא מדרבנן אין עלינו לחוש לספיקו שמא לא אכל
תחלה פזית דהוי ספיקא דרבנן. מלבד שיש מקום לומר דבכה"ג לא אמרינן ספיקא
דרבנן לקולא דאימתחזק חיובא (וע' בצ"ח בפרכות דכ"א ע"א גפי ספק התפלל ע"ש).

ובלא"ה לא שנייה זה בתחלת התקנה שתיקנו חכמים שחשו לספיקות בכ"ד ואלמוה
לתקנתם שיקיים חיובו בודאי. (וזה אינו בגדר ספיקא דרבנן.

רק דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתם). אלא די"ל דבלא"ה לק"מ קושיות מהר"ל
מפראג הנ"ל.

דהתוספות פירשו בהך דר"ל דאמר ש"מ מצ"כ כו' הילכך בעי למיהדר ולאטבולי לשם
מרור. ופירשו התוספות דלא נקט לאטבולי ולברוכי משום דר"ח אית ליה בשמעתין
דמברך על אכילת מרור בטיבול ראשון.

והא דקאמר ובבפה"א הוא דאכיל ליה היינו פלומר שאינו אוכל לשם אכילת מרור אלא
אכלו לצאת בבפה"א כו', עכ"ל. ומוכח מדבריהם דאפילו אם נימא כר"ח דמברך בטיבול
ראשון על אכילת מרור מ"מ שפיר מוכח ר"ל דמצ"כ, וטעמא דבעינו טיבול שני
דדילמא לא איכנון בטיבול ראשון לשם מצוה אע"פ שבירך על אכילת מרור.

והיינו דהא לר"ח נמי אע"ג דמברך בטיבול ראשון מ"מ עיקר מצות מרור בטיבול שני
שהוא אחר המצה, אלא דהברכה שבירך בטיבול ראשון מועלת לטיבול שני כמו

בתקיעת שופר דמברך על תקיעות דישיבה ומועלת הברכה לתקיעות דעמידה שהם עיקר ונעשים על סדר הברכות.

כ"כ התוס' בפסחים (ר"ד קט"ו. ור"ד ק"כ).

ומש"ה אמרינו ודילמא לא איפנון לשם מרור בטיבול ראשון אע"פ שבירך עליו. ולפ"ז ממילא מיושב קושית מהר"ל מפראג הנ"ל.

דאף הפוסקים הסוברים דבט"ר סגי בפחות מפזית היינו פשטיבל בשאר ירקות דליפא ברכה. וכמ"ש הרא"ש בהדיא דטיבול בירקות שאין מזכירין עליהם לשון אכילה אין צריף פזית.

אבל אם הטיבול ראשון הני ג"כ במרור וקיי"ל כר"ח דמברך בטיבול ראשון על אכילת מרור י"ל דבזה לכ"ע צריף פזית. ואז מועלת הברכה אף לטיבול שני שאח"כ שהוא העיקר כנ"ל.

אבל אם אכל בטיבול ראשון פחות מפזית דלא חשיב אכילה לא יצא ידי הברכה שבירך על אכילת מרור. דהא יש הפסק יותר מכא"פ בין הברכה שמקודם עד הטיבול שני שאח"כ.

(ועיין בא"ר באו"ח סי' קס"ז ס"ק ז'). וא"כ שפיר מדייק ר"ל דמצ"כ.

דל"ל דהט"ש הוא משום דילמא בטיבול ראשון לא אכל פזית, שהרי במשנתנו מיידי שטיבול ראשון הוא ג"כ במרור ואז מברך בטיבול ראשון שהרי קיי"ל כר"ח. ואז לכ"ע צריף פזית בטיבול ראשון.

אע"כ דמצות צריכות פנונה, ודילמא לא איפנון בטיבול ראשון. ואע"פ שבירך אז מ"מ י"ל דילמא לא איפנון פינון דעיקר מצנת מרור בטיבול שני וכנ"ל.

אלא שמלשון התוס' (ר"ד קט"ו שם) שכתבו וז"ל אע"ג דעיקר מצנת מרור לא נפיק אלא בטיבול שני אחר מצה מועלת הברכה שבירך בטיבול ראשון לטיבול שני מאחר שאכל ממנו מעט בטיבול ראשון.

עכ"ל.

משמע מדבריהם דאף שבירך על אכילת מרור בטיבול ראשון מ"מ אף שאכל פחות מפזית. סגי ומועלת הברכה לטיבול שני ג"כ.

וי"ל דהך מילתא תליא במה שנהלקו האחרונים אם במ"ע יש מצנה בחצי שיעור כמו דבאיסורין ח"ש אסור מה"ת. דבתשו' ש"י (ח"ב סי' י"ח) פסק במי שאין לו מצה רק פחות מפזית אין פאן מצנה כלל לאכול חצי שיעור, וראייתו היא תמוה.

ואכמ"ל.

וכ"כ הבני חייא. ויש חולקין וס"ל דגם במ"ע יש חיוב בח"ש ג"כ (וכמבואר בש"א ובברכי יוסף).

וּכְדִבְרֵיהֶם מִשְׁמַע בַּת"י בְּיוֹמָא (ד"ף ל"ט ע"ב). (וְעֵינָן בְּחֻקֵּי לַב סִי' צ' שְׁהָאֲרִיף בְּזוּה
מְאוֹד וְאִין דְּבָרֵי מְוַכְרַחִין כְּלָל.

וּבְכַרְט בַּמ"ש שְׁמַצָּא רְאֵיהּ בְּרוּרָה דְאִין חֵיּוּב ח"ש בַּמ"ע מַגְמ' דְּבִרְכוֹת (ד"כ ע"ב) גְּבִי
הָא דְאֲמַרִּינוּ בּוֹן מְבַרְךְ לְאָבִיו דַּהֲב"ע כְּגוֹן דְאָכַל שְׁעוֹר דְּרַבְּנָן דְאֲתִי דְרַבְּנָן וּמִפְּקִי דְרַבְּנָן
כו'. וְאִם אֵיתָא דִּיש ח"ש בְּעֵשָׂה א"כ בְּפָחוֹת מְפָדִי שְׁבִיעָה יְהִיָּה חֵיּוּב בְּבֵרָה מ"ז מְדִין
ח"ש.

וּדְבָרֵי תְמוּהִין. דְאִף לְהַסְבֵּרִים דִּיש ח"ש בַּמ"ע הֵינּוּ בְּעֵצָם הַמְצָנָה כְּמוֹ בְּפָחוֹת מְפָדִי
מְצָה דְהָיִי ג"כ פְּלִגָּא דְמְצָנָה וְכְמוֹ דְאָסוּר ח"ש בְּאִיסוּרִין דְהֵינּוּ בְּעֵצָם הָאִיסוּר.

אָבֵל בְּבֵרָה מ"ז הָא הַשְּׁבִיעָה גּוֹפָה אֵינָה מְצָנָה רַק שְׁעִי"ז מִתְחַיֵּיב בְּמְצָנָה דְבֵרָה מ"ז
וּבְפָחוֹת מְפָדִי שְׁבִיעָה לֹא חָל עָלֶיהָ הַחֵיּוּב כְּלָל. דְחֻצֵי מְצָנָה שְׁמַעְנוּ אָבֵל חֻצֵי חֵיּוּב בְּמְצָנָה
לֹא שְׁמַעְנוּ.

וּבְלֵא"ה נְמִי אִין רְאֵיהּ כְּלָל מְשֻׁם. דִּי"ל דְבַכְה"ג לֹא הָיִי בְּגִדְרָא ח"ש וְכַמ"ש בַּמ"א
וְאִכְמ"ל).

וְאִם נִימָא כַּד' הַסְבֵּרִים דְבַח"ש יֵשׁ ג"כ מְצָנָה. נִיחָא הֵכָא סְבֵרַת הַתּוֹסְפוֹת דַּאֲע"פ שְׁבִינְרָף
בַּט"ר מ"מ סְגִי אִם אָכַל פָּחוֹת מְפָדִי.

דְּבִזָּה כְּבָר הַתְּחִיל הַמְצָנָה וְשׁוּב הַבְּרָכָה מוֹעֲלֵת לְטִיבוֹל שְׁנֵי שַׁח"כ שְׁאֹכְלֵת כְּפִינֵת מְרוֹר
כְּהִלְכָתוֹ. אָבֵל אִם נִימָא כְּהַסְבֵּרִים דְלִיכָא שׁוּם מְצָנָה בַּח"ש א"כ כְּשִׁאֹכְלֵת פָּחוֹת מְפָדִי
לֹא עָבַד שׁוּם מְצָנָה כְּלָל וְהָיִי הַבְּרָכָה לְבַטְלָה.

כִּינּוּן שְׁלֵא הַתְּחִיל כְּלָל בְּמְצָנָה עַד אַח"כ שְׁיֵשׁ הַפְּסֵק טוֹבָא בֵּין הַבְּרָכָה וְהַמְצָנָה כְּפִנ"ל.
וְהִנֵּה זֶה וְדַאי דְאִף דְנִימָא כְּהַסְבֵּרִים דִּיש חֵיּוּב בַּח"ש בַּמ"ע כְּמוֹ דְאָסוּר ח"ש בְּאִיסוּרִין
מ"מ כ"ז הוּא לְדִינָן דְקִי"ל ח"ש אָסוּר מַה"ת.

אָבֵל לַר"ל דַּס"ל בְּיוֹמָא (דַּע"ד ע"א) דַּח"ש מְוַתֵּר מַה"ת א"כ לְדִינָהּ ה"נ בַּמ"ע לִיכָא
שׁוּם חֵיּוּב בַּח"ש כְּלָל. וְזֶה בְּרוּר.

וּמַעֲתָה נִיחָא בְּסוּגְיָן דַּר"ל לְטַעְמִיהָ שְׁפִיר מוֹכִיחַ דְמַצ"כ דַּאֲל"כ טִיבוֹל שְׁנֵי לְמָה לִי.
וְלִיכָא לְמִימַר דְטִיבוֹל שְׁנֵי בְּעֵינָן מְשׁוּם דְדוֹלְמָא בַּט"ר לֹא אָכַל כְּפִינֵת.
דַּז"א.

דְהָא בְּמִתְנֵי דְמִינְרֵי שְׁהַט"ר הִנֵּה בְּמְרוֹר וְקִי"ל כַּר"ח דְמְבַרְךְ עַל אֲכִילַת מְרוֹר בַּט"ר.
וְא"כ ע"כ צְרִיף לְאָכּוֹל כְּפִינֵת בַּט"ר ג"כ מְחַמַּת הַבְּרָכָה.

דְּבִפְחוֹת מְפָדִי לִיכָא שׁוּם מְצָנָה אֲלִיכָא דַּר"ל דַּס"ל ח"ש מְוַתֵּר מַה"ת כְּפִנ"ל וְא"כ הָיִי
הַפְּסֵק טוֹבָא בֵּין הַבְּרָכָה לַט"ש שְׁהָרֵי לֹא הַתְּחִיל כְּלָל בְּמְצָנָה כְּמָה שְׁאָכַל פָּחוֹת מְפָדִי
וְכַפִּינ"ל. מַשְׂא"כ לְדִינָן דְקִי"ל כַּר"י דַּח"ש אָסוּר מַה"ת וְלְדִינָן יֵשׁ חֵיּוּב בַּח"ש לְעֵנָן מ"ע
ג"כ כְּפִנ"ל.

וּלְפ"ז סְגִי כְּשִׁאֹכְלֵת פָּחוֹת מְפָדִי בַּט"ר אִף שְׁבִינְרָף אִז כִּינּוּן דַּמ"מ תִּיכְף אַחַר הַבְּרָכָה
הַתְּחִיל בְּמְצָנָה וְכַפִּינ"ל. וְהַשְּׁתָּא י"ל בְּאֲמַת כְּקוֹנְשִׁינֵת מְהַר"ל מְפָרָאג הַנְּ"ל.

דְּבַעֲיִנוּ ט"ש מְשׁוּם דְּדִילְמָא בַּט"ר לֹא אָכַל פְּזִית וְכַנ"ל. (וְהָא דְּפָרִיף רַבָּא לַר"ל דְּדִילְמָא ט"ש מְשׁוּם הֵיפְרָא לְתִינּוּקוֹת.

וְלֹא קָאָמַר מְשׁוּם דִּילְמָא לֹא אָכַל פְּזִית. הֵינּוּ דְּבַעֲי לְמִפְרֵף לַר"ל אַף לְשִׁטְתוֹ גּוּפִיָּה דְּלְדִידְיָה ע"כ בַּט"ר אָכַל פְּזִית וְכַנ"ל).

וּלפ"ז הָא דְּאָמַר הַגְּמָרָא תַנָּאֵי הִיא וּמִיָּתִי מִדְר' יוֹסִי דְּאָמַר מְצָנָה לְהִבְיָא לְפָנָיו חֲזָרְת כּו' וּמוֹכַח דַּס"ל מַצ"כ. הֵינּוּ דְּהַגְּמָרָא מְשַׁנֵּי כֵּן עַל ר"ל לְשִׁטְתוֹ דְּלְדִידְיָה שְׁפִיר מוֹכַח כֵּן דַּר' יוֹסִי ס"ל מַצ"כ.

אָבַל לְדִידֵן י"ל דַּר' יוֹסִי נְמִי ס"ל מְצוֹת אַצ"כ. וְהָא דַּר' יוֹסִי מְצָנָה הֵינּוּ מְשׁוּם דְּשָׂמָא בַּט"ר לֹא אָכַל פְּזִית כַּנ"ל.

וּבְזָה מִיְנְשָׁבִים כָּל הַקְּנֻשִׁיּוֹת דְּלַעֲיִל מִגְּמָרָא דְּסוֹפָה (דַּמ"ב הַנ"ל) וְשָׂאָר מְקוּמוֹת דְּמוֹכַח דַּר' יוֹסִי נְמִי לֹא ס"ל הָא דַּמַּצ"כ. וְלַהַנ"ל א"ש הַפֶּל: סִימָן נ יוֹמָא דָּף נ"ג ע"א.

ת"ר וְנָתַן אֶת הַקְּטוֹרֶת כּו' הָא אִם לֹא נָתַן בָּהּ מַעְלָה עֲשֵׂן כּו' וְתִי"ל מְשׁוּם בִּיאָה רִיקְנִית כּו' אָמַר מַר וּמִנִּיָּן כּו' תַנָּאֵי ר"א אֹמַר כּו'. וְכָל הַסּוֹגֵיָא: א הִנֵּה מִתְחַלְלָה גְבָאָר כָּאֵן בַּמ"ש הַב"י בַּאו"ח ס' קל"ג דְּבַחֲסִיר מַעְלָה עֲשֵׂן אֵינּוּ חֵיִיב מִיָּתָה וְהוּא רַק מְצָנָה מִן הַמְּוַבְחָר שְׁלֵא לְחַסְרוּ.

וְהָאֲחֵרוּנִים תְּמָהוּ עֲלֵיו וְכַתְּבוּ דְּאֲשַׁתְּמִיטְתִּיה סוֹגֵיָא דִּידֵן דְּאָמְרִינּוּ בְּהַדְּיָא דְּחִסְרָא מַעְלָה עֲשֵׂן חֵיִיב מִיָּתָה. (וַע' ט"ז ס' קל"ב ס"ק ב' וּבַמַּג"א שָׁם ס"ק ה').

וּכְבָר בִּיאָרוּ הַפְּר"ח וְהַמַּל"מ דַּל"ק דְּהָא דְּחִסְרָא מַעְלָה עֲשֵׂן חֵיִיב מִיָּתָה הוּא רַק בִּיוֵהכ"פ וְלֹא בְּשָׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְשָׁכַן נִרְאָה דַּעַת הַרְמַב"ם ג"כ.

וַיֵּשׁ לְתַמּוּהָ עַל כָּל הָאֲחֵרוּנִים שְׁלֵא רָאוּ דְּבָרֵי הַתּוֹס' יְשָׁנִים בְּסוֹגֵיָן שַׁכ"כ לְהַדְּיָא בְּשָׁם ה"ר מְנַחֵם דְּחִסְרָא מַעְלָה עֲשֵׂן אֵינּוּ חֵיִיב מִיָּתָה רַק בִּיוֵהכ"פ וּמְפָרֵשׁ כֵּן בִּירוּשָׁלַיִם בְּהָא דַּאֲר"ז בְּהַכְּנָסָה תִּירָה כּו'.

וְהַתּוֹס' יְשָׁנִים הַקְּשׁוּ עֲלֵיו מִהַבְּרִיָּתָא דְּתַנָּאֵי יָכוֹל יִהְיֶה שְׁנִיָּהֶם אֲמוּרִים קוֹדֵם מִיָּתָה שְׁנֵי בְּנֵי אֶהְרֹן ת"ל אֲחֵרֵי מוֹת כּו' דְּמִשְׁמַע דְּאֵילוּ נֶאֱמַר הָעוֹנֵשׁ מִקוֹדֵם ה"א שְׁנַעֲנָשׁוּ וּמָתוּ עַל שְׁחִיטָתוֹ מַעְלָה עֲשֵׂן בְּקַטְוֶרֶת.

(וְכֵן פִּירֵשׁ בַּגְּמָרָא). וְהָא עוֹבְדָא דְּמִיָּתָה בְּנֵי אֶהְרֹן הִנֵּה בְּנִיסָן וְלֹא בִּיוֵהכ"פ.

אִף י"ל דְּהָא דְּחִסְרָא מַעְלָה עֲשֵׂן חֵיִיב מִיָּתָה אֵינּוּ רַק בַּק"ק פְּדַכְתִּיב בְּהַדְּיָא בְּקָרָא דְּמִיָּנִיָּה יְלַפִּינּוּ חֵיִיב מַעְלָה עֲשֵׂן דְּהֵינּוּ קָרָא דְּנוֹפְסָה עֲבֹן הַקְּטוֹרֶת אֶת הַפְּפוֹרֶת. וּמִמִּילָא לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ רַק בִּיוֵהכ"פ דְּכַה"ג נְכַנְס לַק"ק לְהַקְטִיר וּלְעוֹלָם ה"ה בְּשָׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אִם אֵינְרַע שְׁעֵבֶר וְנְכַנְס לַק"ק לְהַקְטִיר.

וּמִמִּילָא לַק"מ מִהָדָּף דְּבְנֵי אֶהְרֹן שְׁהֵם נְכַנְסוּ לַק"ק לְהַקְטִיר כַּמ"ש הַתּוֹס' בְּעִירוּבֵין (דַּס"ג ע"א) בְּשָׁם הַת"כ. וְאַף דְּהַבְּרִיָּתָא דְּיָכוֹל שְׁנִיָּהֶם אֲסוּרִים כּו' הוּא דְּבָרֵי ר' אֱלִיעֶזֶר שָׁם.

וְר' אֱלִיעֶזֶר גּוּפִיָּה ס"ל בַּת"כ פ' שְׁמִינִי דְּבַחוּץ מָתוּ מְקוּם שְׁהַלּוּיִים יָכוֹלִים לִיְכַנְס לְשָׁם. וּפְלִיג בְּזָה עִם ר"ע שָׁם.

מ"מ הא ר"א גופייה מסיק שם א"כ למה נאמר כו' ודחפן לחוץ והוציאם והיגו דנכנסו לק"ק להקטיר רק דאח"כ בחוץ מתו וכמ"ש הק"א שם. וכ"מ בתוס' עירובין שם דלר"א נמי נכנסו לק"ק.

ע"ש.

דאל"כ לא מקשו התוס' מידי לר"א שם. או די"ל דלפי הה"א שנהעונש נאמר ג"כ קודם מיתת בני אהרן הנה מסתבר לומר שע"ז נענשו שלא היתה הקטורת פהלקתה (כדמשמע מפשטיה דקרא).

ואפילו תימא שיהיה מוכח מזה דחייב מיתה דחיסר מעלה עשן הוא אף בשאר ימות השנה. מ"מ למסקנא לא מוכח מידי.

ולק"מ.

ובמ"ש הב"י ראיה לדבריו מגמרא דיומא (דל"ח ע"א) שהביאו אומניו מאלכסנדריא כו' ולא היו יודעין להעלות עשן כמותו כו'. והאחרונים פלפלו בדבריו.

ג"כ לא ראו שם דברי הת"י במקומו. ע"ש ונראה להוכיח מסוגיין פדברי ה"ר מנחם והב"י הג"ל דחיסר מ"ע אינו חייב מיתה רק ביוהכ"פ ולא בשאר ימות השנה.

ומקודם נבאר דעת הרמב"ם (סוף הל' עבודת יוהכ"פ) דיליף שם חייב מיתה בחיסר א' מסמניו או בחיסר מ"ע מקרא דולא ימות פי בפענן וגו'. ותמה עליו הלח"מ דהא בגמרא מוכח דזה ילפינו מאידך קרא דנפסה כו' ולא ימות.

וקרא קמא מיירי מחייב מיתה אביאה ריקנית ולא מחיסר סמנייה כו'. והא משפחת חיסר א' מסמנייה באופן דלא הוי ביאה ריקנית כמבואר בגמרא.

ונראה דלק"מ. דבהא דפריף הגמרא בסוגיין ומניין שנותן בה מעלה עשן ת"ל וכסה.

קרא לקרא. ומשני רבא חד לעונש וחד לאזהרה.

ואינך כולהו אמוראי משמע דפליגי עליה בהא. דלרב שישת שם דמשני אין לי אלא יוהכ"פ שאר ימות השנה מניין ת"ל וכסה.

מוכח דלדידיה ילפינו ליוהכ"פ מקרא קמא ואידך קרא רק לשאר ימות השנה. וכן לרב אשי דמשני חד למצוה וחד לעכב.

(וכתבו התוס' שם דלדידיה ג"כ אצטריף רק לשאר ימות השנה. ע"ש בתוד"ה חד).

ומשמע דאינהו לא ס"ל הך דרבא דחד לעונש וחד לאזהרה. אלא דמקרא קמא ילפינו ג"כ עונש בחיסור מעלה עשן ביוהכ"פ.

אע"ג דקרא מיירי מביאה ריקנית כדכתיב ברישא דקרא ואל יבא כו'. מ"מ מקרא נדרש לאחרי ג"כ.

דהך ולא ימות קאי נמי אהא דכתיב בתריה פי בפענן אראה דדריש מיניה בברייתא מעלה עשן אבל לא נתן בה מעלה עשן חייב מיתה ביוהכ"פ. ואידך קרא רק לשאר ימות השנה.

וא"ש דברי הרמב"ם. אף קשה בסוגיין דפריה הגמרא ותיפוק לי משום ביאה ריקנית ומשני רב ששית הב"ע כגון ששגג בביאה והיזיד בהקטרה.

ורב אשי משני דעניל שתי הקטרות כו'. וקשה דהא לרב ששית ורב אשי מעיקרא לק"מ קושית הגמרא ותי"ל משום ביאה ריקנית.

כיון דרב ששית ורב אשי אינהו גופייהו מפרשי בסמוך בברייתא הא דקתני ומניין שנותן בה מעלה עשן היינו לשאר ימות השנה דביוהכ"פ כבר ילפינו מקרא קמא וכנ"ל. א"כ הא דמסיק הברייתא דאם לא נתן בה מ"ע חייב מיתה קאי ג"כ לשאר ימות השנה שנקנס להקטיר בהיכל דהתם ליפא חייב מיתה כלל בביאה ריקנית רק עובר בלאו פמבואר בגמרא דמנחות (דכ"ז ע"ב) וחיוב מיתה רק משום חיסור א' מסממניה או חיסור מ"ע כו'. ומה פריה הגמרא. אמןם לשיטת ה"ר מנחם והב"י הנ"ל דחיסור מעלה עשן אינו חייב מיתה רק ביוהכ"פ.

א"כ ע"כ צ"ל בפירוש הברייתא דאע"ג דהא דקאמר ומניין שנותן בה מ"ע כו' קאי בשאר ימות השנה לרב ששית ורב אשי. מ"מ הא דמסיק אח"כ דאם לא נתן בה מ"ע חייב מיתה ע"כ איירי רק ביוהכ"פ.

וארישא קמהדר. וא"כ שפיר מקשה הגמרא ותי"ל משום ביאה ריקנית דביוהכ"פ שנקנס לק"מ הא בלא"ה חייב משום ביאה ריקנית.

וא"ש.

אבל אי נימא דאף בשאר ימות השנה חייב מיתה בחיסור מ"ע א"כ קשה מאי פריה הגמרא פנ"ל. וא"כ מוכח דברי ה"ר מנחם והב"י הנ"ל: ב ומיהו אין להביא ראיה לדברי ה"ר מנחם והב"י הנ"ל.

מהא דאמר רבא בשבועות (די"ג סע"א) דמודה רבי בכרת דיומא (דאין יוהכ"פ מכפר בלא תשובה). דאלת"ה כרת דיומא לרב לית ליה בתמיה.

והקשו המפרשים דאף אי מודה רבי בכרת דיומא אפתי תיקשי לרבי מיתה בידי שמים דכתיב גבי קטורת ביוהכ"פ בחיסור א' מסממניה או בחיסור מ"ע היכי משפחת לה. דהוה חייב מיתה הוא ג"כ בשאר ימות השנה ול"ד לכרת דיומא.

ולשיטת ה"ר מנחם והב"י הנ"ל דחיסור מ"ע אינו חייב מיתה רק ביוהכ"פ ניחא דוההווי מיתה דיומא וכמו כרת דיומא דמודה רבי דאינו מכפר בלא תשובה. אבל ז"א.

דאפתי תיקשי מחיסור א' מסממניה דחייב ג"כ בכל השנה. (וכבר תמהו הב"ש והמל"מ על לשון רש"י בכריתות ד"ו ע"א ד"ה חייב).

וכן קשה מביאה ריקנית דחייב ג"כ בכל השנה פשנסנס לק"מ. ול"ק דבאמת נימא אליבא דרבי דבזה החיוב מיתה הוא בשאר ימות השנה אבל ביוהכ"פ מכפר לו מיד.

דא"כ תיקשי בסוגיין מה פריה הגמרא ותי"ל משום ביאה ריקנית הא משום ביאה ריקנית יוהכ"פ מכפר בלא תשובה משא"כ בחיסור מ"ע דאינו חייב מיתה רק ביוהכ"פ לשיטת הר"מ והב"י הנ"ל וה"ל מיתה דיומא דאינה מכפר בלא תשובה לרבי.

(דָּהָא בְּשַׁבּוּעוֹת וְשֵׁם רַמִּי הִגְמָרָא בְּרִיּוֹתוֹת דְּסַתָּם סַפְרָא אֶהְדְּדִי. וּמִשְׁנֵי רַבָּא הָא וְהָא רַבֵּי וּמוֹדָה רַבֵּי בְּכַרְת דְּיוֹמָא כּו'.)

וְהוּא בְּרִיּוֹתָא דְּסוּגְיִין נְמִי הִיא שְׁנוּיָה בְּסַפְרָא (ע"פ וְנָתַן כּו') וְיֵשׁ לְאוּקְמִי נְמִי כְּרַבֵּי, וּבְחִידוּשֵׁי הָרִיטְבָּ"א בְּשַׁבּוּעוֹת פְּתַב דְּלֶרְבָּא ר' יְהוּדָה ג"כ ס"ל כְּרַבֵּי וְסַתָּם סַפְרָא ר"י). מִיְהוּ הָא לֹא קִשְׂיָא דְּהָא בְּבְרִיּוֹתָא דְּבְסוּגְיִין קַתְנִי לְהוּ בְּחִדָּא מִחֲתָא דָּאִם לֹא נָתַן בְּהַ מ"ע אוֹ שְׁחִיסָר א' מְכַל סְמִינְיָה חֲזִיב מִיְתָה.

וְכִינּוּן דְּהוּ דְּלֹא נָתַן בְּהַ מ"ע חֲזִיב מִיְתָה הוּא רַק בִּיּוֹהֲכ"פ. ה"נ בְּחִיסָר א' מְסַמְמִינְיָה מִיְרִי ג"כ בִּיּוֹהֲכ"פ.

(דְּנֻדָּאֵי ל"ל בְּבְרִיּוֹתָא דְּלֶצְדָּדִין קַתְנִי. וְכַמּוּבָן).

וְהָא חִיסָר א' מְסַמְמִינְיָה לֹא הָוִי מִיְתָה דְּיוֹמָא דְּחֲזִיבִין עֲלִיו בְּכַל הַשְּׁנָה ג"כ וְאַהָא פְּרִיף הִגְמָרָא שְׁפִיר וְתִי"ל מְשׁוּם בִּיּאָה רִיקְנִית. אֶלָּא דְּבִלָּא"ה ל"ל לְדַעַת הַר"מ וְהַב"י הַנָּל חֲזִיב חִיסָר מ"ע מִיְתָה דְּיוֹמָא.

לְפַמ"ש לְעִיל (אוֹת א') דְּמוּכַח מִהַבְּרִיּוֹתָא דְּיָכוֹל יְהִיוּ שְׁנִיָּהֶם אָמוּרִים קוֹדָם מִיְתָת ב"א כּו'. דָּאָף בְּשָׂאָר יְמוֹת הַשְּׁנָה אִם עָבַר וְנִכְנַס לַק"ק חֲזִיב מִיְתָה ג"כ מְשׁוּם חִיסָר מְעַלָּה עָשׂוֹן כּו'.

(מִיְהוּ לְפַמ"ש שְׁם תִּי אַחַר תּוּ לֹא מוּכַח כ"כ פֶּן). וְהַעֲיָקָר נִרְאָה דְּחֲזִיבִי מִיְתָה דְּקַטְנוּרַת דְּכַתִּיבִי גַבֵּי יוֹהֲכ"פ אִפִּי' אִי הָוִי חֲזִיב מִיְתָה זֶה בְּכַל הַשְּׁנָה ג"כ מ"מ מוֹדָה רַבֵּי בְּזָה פְּזָה כְּמוֹ בְּכַרְת דְּיוֹמָא.

דְּעֵיָקָר הַסְּבָרָא דְּמוֹדָה רַבֵּי כּו' הוּא מְשׁוּם דְּבְזָה גְּלִי קָרָא שְׁחִיב זֶה אִין יוֹהֲכ"פ פּוּטְרוֹ פִּינּוּן דַּל"כ לֹא מְשַׁפְּחָתָּ לֶהּ כְּלָל הוּא חֲזִיב דְּכַתִּיב בִּיּוֹהֲכ"פ וְה"נ לְעַנְיָן חֲזִיב מִיְתָה דְּבִיּאָה רִיקְנִית אַע"ג דְּחֲזִיבִין ע"ז בְּכַל הַשְּׁנָה ג"כ וְכֵן לְעַנְיָן קַטְנוּרַת חֲסִירָה אוֹ חִיסָר מ"ע פִּינּוּן דְּבַעֲנִינָא דִּיּוֹה"כ כְּתִיבִי, (וְיֵשׁ יְתוּרָא בְּקָרָאֵי דְּדַרְשִׁינּוּ לִיּוֹהֲכ"פ וְלִשְׂאָר יְמוֹת הַשְּׁנָה.

וְה"נ לְעַנְיָן בִּיּאָה רִיקְנִית ג"כ כְּמַבְּנָאָר בַּת"כ פ' אַחֲרֵי ע"ש). מַש"ה י"ל דְּלַכ"ע מוֹדָה רַבֵּי בְּזָה כְּמוֹ בְּכַרְת דְּיוֹמָא.

אַף לְפ"ז קִשְׂיָא קוּשְׂיָא אַחֲרִיתִי בְּשַׁמְעֵתִין דְּמֵאֵי פְּרִיף הִגְמָרָא וְתִי"ל מְשׁוּם בִּיּאָה רִיקְנִית הָא נ"מ טוּבָא. דְּקִי"ל דְּכָל חֲזִיבִי כְּרִיתוֹת שְׁלָקוּ נְפֻטְרוּ מִיְדֵי כְּרִיתָתָן.

וְה"ה לְחֲזִיבִי מִיְתָה בִּיְדֵי שְׁמַיִם (וְכַמ"ש לְקַמְּן אוֹת ג'). וְהַשְּׂתָא לְפַמ"ש בְּתַשׁוּבַת הַרְלַב"ח בְּסוּפוֹ דְּדוֹקָא בְּחֲזִיבִי כְּרִיתוֹת שְׁנַתְּחִיבוּ ג"כ מְלָקוֹת עִם הַכְּרַת בְּזָה גְּלִי קָרָא דָּאִם לְקוּ נְפֻטְרוּ מִן הַכְּרַת ג"כ.

מַשָּׂא"כ אִם אִין חֲזִיבִין כְּלָל מְלָקוֹת רַק כְּרַת לְחוּדְיָה אָף אִם לְקוּ לֹא נְפֻטְרוּ מִן הַכְּרַת דְּלָאוּ כָּל כְּמִינֵיהוּ לְהַחֲלִיף חֲזִיב כְּרַת דִּידְהוּ בְּמְלָקוֹת מֵאַחַר שְׁהַתוּרָה לֹא חֲזִיבֵתָם לְלָקוֹת. וְא"כ חֲזִיב בִּיּאָה רִיקְנִית שְׁהִיא מְחֲזִיבִי מִיְתָה בִּיְדֵי שְׁמַיִם שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶם (וְכַמְּבֹאָר בְּרַמְבַּ"ם פ"ט מַהֲל' סְנֵהֲדָרִין).

ובגזרה אם לקה נפטר מחיוב מיתה ג"כ. משא"כ חיוב מיתה דמקטיר קטורת חסירה דאין לוקין עליו וממילא אם לקה לא נפטר פלל וחיוב מיתה במקומו עומד.

אלא דכה"ג מצינו בגמרא דשבועות (די"ז ע"א) דמתקיף ר"ז התם אלא דקיי"ל טמא ששימש במיתה המ"ל אי דשקה בר פרת הוא והקשה הר"ת בתוס' שם דנ"מ בקא דקיי"ל דכל ח"כ שלקו נפטרו מידי פרייתתן ואם בטל פרת נשאר עליו מיתה.

(לקאורה משמע מלשון התוס' דהכא דחיוב מיתה בידי שמים לא נפטר ע"י מלקות. מיהו י"ל בכוננתם דנ"מ דבחד מלקות לא נפטר ויצטרף ללקות עוד לנפטר מחיוב מיתה ג"כ).

הרי דחזינו דהתם נמי לא בעי הגמרא לשנויי נ"מ זו לענין אם לקה אי נפטר מחיובו כו'. אלא דבלא"ה דברי הרלב"ח הנ"ל אין מוסכמים.

וע' במל"מ ספ"ז מהל' סנהדרין שכ' בדעת הרמב"ם (להפך מסברת רלב"ח הנ"ל) דקא דח"כ שלקו נפטרו מכרת היינו במי שחילל שבת בזדון בלא עדים כו'. אבל האוכל חב"פ וכיוצא דנתחייב מלקות וכרת לא נפטר מהכרת ע"י מלקות כו'.

וא"כ א"ש הקא. (אלא דלא משמע כדבריו במגילה ד"ז ע"ב ובמכות דכ"ג ע"ב).

וע' שם ברש"י ד"ה ואם איתא). ובלא"ה קשה בשמעתין דמה פריף ותי"ל משום ביאה ריקנית.

הא נ"מ דמשום חיוב ביאה ריקנית אם בא לק"ק בדרך משופש פטור כדאיתא במנחות (דכ"ז ע"ב) ופי' רש"י שם (בד"ה למעוטי) כגון כו' א"נ נכנס בפתח וצידד באלקסון כו' ע"ש. והתוס' שם פירשו דהיינו פשונכנס דרך לול שהיה בעליית בית ק"ק שבו היו משלשלין את האנפנין בתיבות כו'.

ובזבחים (דפ"ב ע"ב) פ"א עוד כגון דרך לול שהיה אחורי בית הפפורת. ע"ש.

והשתא איצטרף הקא לחייב מיתה במקטיר קטרת חסירה בכה"ג דלא מיחייב משום ביאה ריקנית. והמל"מ (פ"ג מהל' ביאת מקדש הל' י"ט בסופו) הוכיח מדברי התוס' בנכנס בדרך משופש דאע"ג דשקה שם פטור פניו דהכניסה היתה בדרך משופש. ע"ש.

אף י"ל בקא דאמרינו במנחות שם ור"י מ"ט אי ס"ד כדקאמרי רבנן כו' ורבנן ה"נ דל"צ והאי דכ"ר אל פני הפפורת למעוטי דרך משופש כו' ור"י לימא קרא פני מאי אל ש"מ אל דוקא ונהיינו דאי גימא דקרא אתי למעוטי משופש הל"ל רק פני ומדכתב אל ש"מ דוקא.

(ורק התם במיתה ולא מבית לפרוכת). אבל השתא דדריש ר"י מהו קרא להו דרשא דאל דוקא א"כ לא סגי דלא לכתוב אל פני הפפורת וליכא שום ייתור בקרא למעט משופש.

וא"כ שפיר מקשה בשמעתין אברייתא דסתם ספרא דהוא ר"י ולר"י אף אם בא בדרך משופש י"ל דחייב וכנ"ל, (וכעת ראיתי בס' ים התלמוד בהקדמתו שהקשה בגמרא

דיומא מאי פריה ותי"ל משום ביאה ריקנית הא נ"מ דמשום מקטיר קטורת חסירה הוי פרת דיומא דאין יוהכ"פ מכפר בלא תשובה וכן"ל.

והרי"ז דכיון דאיסור ביאה ריקנית קודם לאיסור הקטרה אין איסור חל על איסור. עכ"ד. ודבריו תמוהים דלא שנייה לומר אין אחע"א בשני מעשים נפרדים הבאים בזאח"ז כמו קרא. וכבר ביארנו דקושטיא הנ"ל לק"מ): ועתה נבא לבאר בסוגיין בהא דפריה הגמרא ותי"ל משום ביאה ריקנית.

ומשני רב אשי דענין שתי הקטרות כו'. והקשו המפרשים דאפתי קשה ותי"ל משום הבערה שלא לצורך דכיון דקטורת חסירה היא ממילא הוי הבערה שלא לצורך פלל דביוהכ"פ חייב עליה פרת וקרת חמיר ממיתה בידי שמים כדאיתא בגמרא דשבת (דכ"ה רע"ב).

ובפסחים (דל"ב סע"ב) וע"ש ברש"י ד"ה אל וביבמות (דע"ג ע"ב) ובכריתות (דכ"ג ע"ב) וע' בתגיגה (דכ"ה ע"ב). מיהו לשנויא דרב ששית דמשני פגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה.

ה"נ י"ל דמירי פגון ששגג בהבערה ג"כ. רק לשנויא דרב אשי דמשני שהזיד בזו ובזו כו' ולא בעי לשנויי בדוחק ששגג באיסור א' והזיד בא'.

וא"כ תיקשי ותי"ל משום הבערה וכן"ל. ובס' שאגת אריה (סי' ע"א) עמד ג"כ בקושטיא זו ודחאה בדברים שהחליט שם דלא קשיא להגמרא רק ותי"ל משום ביאה ריקנית דהחייב בשעת ביאה קודם הקטרה משא"כ הך חייב פרת משום הבערה שלא לצורך דאין החייב אלא בשעת הקטרה משום חילול יוהכ"פ ולא תליא החייב בביאה פלל מש"ה לא קשיא זה להגמרא פלל.

ואין דבריו מספיקים דמ"מ הקושטיא במקומה עומדת מאחר דמקטיר קטורת חסירה חייבא דידיה ג"כ בשעת הקטרה. וא"כ סוף סוף מה נ"מ בחייב מיתה דידיה פנין דבלא"ה חייב פרת משום מבעיר ביוהכ"פ.

(ומ"ש עוד בדבריו די"ל דהברייתא אתיא כמ"ד הבערה ללאו יצאת, יש להשיב ע"ז. דסתם ספרא ר' יהודה.

ור' יהודה ס"ל כמ"ד הבערה לחלק יצאה. כמ"ש לקמן א"ה).

אף אם נימא דהא דכל חייבי פרייתות שלקו נפטרו מידי פרייתתן היינו דוקא בחייבי פרת אבל חייבי מיתה בידי שמים שלקו לא נפטרו. הנה י"ל בזה הקושטיא הנ"ל דלהכי לא פריה הגמרא ותי"ל משום הבערה דבזה יש נ"מ דמבעיר ביוהכ"פ דחייב פרת אם לקה נפטר משא"כ מקטיר קטורת חסירה דחייב מיתה בידי שמים לא נפטר במלקות ופריה רק ותי"ל משום ביאה ריקנית דהוי ג"כ חייב מיתה בידי שמים ופריה שפיר.

אבל ל"נ לומר פן. מאחר דפשיטא להגמרא בכ"ד דכרת חמיר ממיתה בידי שמים.

ואם איתא דמציינו חנומר במיתה בידי שמים יותר מפרת שאינו נפטר ע"י מלקות וא"כ בחייבי מיתה בידי שמים שלוקין עליהם (שחשבם הרמב"ם פי"ט מהל' סנהדרין) חייבים להלקותם ומ"מ לא נפטרו מחיוב מיתה דידיהו.

וא"כ אמאי פסיקא להגמרא ד"ז דמיתה ביד"ש קיל מפרת. ועוד דהא רחב"ג דס"ל דכל ח"פ שלקו נפטרו מידי פרת גליף לה מקרא דונקלה אחיה כו' פיון שלקה ה"ה פאחיה.

ומנא תיתי לומר בהה קרא דמייגרי רק בפרת דחמיר שנפטר ע"י מלקות ולא במיתה ביד"ש דקיל. (ואף דבמכות (די"ג ע"ב) אר"א בפירושו ריביתה תורה ח"פ למלקות דגמר לעיני מלעינייה הא לא קאי זה למסקנא ומסיק מכדי רשעתו כו' ע"ש וגם שם קאי רק לר"ע).

והכ"מ רפי"ח מהל' סנהדרין כתב בטעמו של הרמב"ם דחייבי מיתה בידי שמים לוקין שנה נלמד מדר"ע שאמר שח"פ ישנם בכלל מלקות כו' שאם עשו תשובה כו' וה"ה לחייבי מיתה בידי שמים כו'.

ופשיטא דה"ה שנלמוד הקולא דח"פ שנפטרו במלקות דה"ה בחייבי מיתה בידי שמים. וכיון שפיאורנו דחייבי מיתה ביד"ש שלקו ג"כ נפטרו מחיובם.

א"כ הא דפריה הגמרא ותי"ל משום ביאה ריקנית. ע"כ דהגמרא לא בעי לשנויי בדוחק דנ"מ אי נפטרו במלקות (שיצטרף עוד מלקות ליפטר מאידך חיוב מיתה דקטורת חסירה).

וא"כ הדק"ל ותי"ל משום הבערה וכו"ל. ומאי קשיא להגמרא מחיוב מיתה ביד"ש יותר מחיוב פרת וכמבואר.

(ותו דבלא"ה קשה לפ"ד המל"מ בדעת הרמב"ם שיהובא לעיל (אות ב') דס"ל דבאוכל חב"פ וכיוצא שנתחייב מלקות וכרת לא נפטר מהפרת ע"י מלקות. א"כ ה"ה במבעיר ביוהכ"פ ג"כ דלא נפטר במלקות והדק"ל פנ"ל.

וע' במל"מ רפ"ב מהל' ביאת מקדש במ"ש שם בהא דפריה ותי"ל משום ביאה ריקנית היינו משום דבקטורת חסירה ליכא מלקות רק חיוב מיתה ביד"ש. ולפ"ד יש להשיב על דבריו).

אף לפ"ד הכ"מ בהל' ביאת מקדש (פ"ד ה"ד) בקושיות הראב"ד שם בט"י ששימש במיתה המ"ל. וכתב הכ"מ שם בחד תירוץ דיש חנומר במיתה ביד"ש מה שאין בפרת.

לפ"ז הנה י"ל ה"כא ג"כ. אף לא משמע בגמרא פדבריו בזה.

וגם המל"מ שם (בפ"ג הל' י"ט) פיקפק על דבריו. ע"ש: ד אמנם י"ל בפשיטות דלא קשיא פלל במקטיר קטורת חסירה דתי"ל משום הבערה פנ"ל.

פיון דהה בריתא דסוגיין היא שנויה בספרא. וסתם ספרא ר' יהודה.

ור' יהודה לטעמיה דס"ל מקלקל בהבערה פטור פדאיתא בשבת (דק"ו ע"א) ובכ"ד. ובהבערת בת פהו ס"ל דחשיב תיקון משום מצוה כו'.

אָבֵל בְּמִקְטִיר קְטוֹנֶת חֲסִידָה הָיָה מְקַלְקֵל גְּמוּר דְּלֵא תִיקֵן מִיָּדִי. אֲלֵא דְעֵדִינָן קִשָּׁה מְגַמְרָא דְבִיבְצָה (דכ"ב ע"ב) אִיבְעֵינָא לְהוּ מְהוּ לְעֵשֶׂן כּו' ר"ה אָמַר אָסוּר מִפְּנֵי שְׂמִיכָה.

א"ל ר"נ וְנִימָא מִרְ מִפְּנֵי שְׂמִיכָה א"ל תְּחַלְתּוּ מְכָבָה וְסוּפּוּ מְבַעִיר. ופִירֵשׁ"י דר"ה מְפָרֵשׁ טַעְמָה דְרַב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכָבָה הַגְּחָלִים כְּשֶׁנּוֹתֵן אֲבָקַת הַבְּשָׂמִים עֲלֵיהֶם וְהוּי אֵב מְלֵאכָה.

(ע"ש בְּרִישׁ"י ד"ה אָסוּר וד"ה מִפְּנֵי). וּא"כ קִשָּׁא הָכָא בְּמִקְטִיר קְטוֹנֶת חֲסִידָה נְהִי דְאִינוּ חֲזִיב מִשּׁוּם מְבַעִיר לר' יְהוּדָה דְהוּי מְקַלְקֵל בְּהַבְעָרָה מ"מ יִתְחַזֵּיב מִשּׁוּם מְכָבָה בְּנִתְיִנַת הַבְּשָׂמִים עַל הַגְּחָלִים דְהָא ר"י ס"ל מְשַׁאֲצ"ל חֲזִיב וְלִדְיִדְיָה מְכָבָה חֲזִיב.

וּלר"ש דס"ל מְכָבָה פְּטוּר מִשּׁוּם דְהוּי מְשַׁאֲצ"ל הָא ר"ש גּוֹפֵיָה ס"ל מְקַלְקֵל בְּהַבְעָרָה חֲזִיב. (וְלִשְׁיטַת רִשׁ"י בְּשִׁבְתָּ שָׁם דס"ל דְהָא בְּהָא תְּלִיָא דְמֵאן דס"ל מְשַׁאֲצ"ל פְּטוּר ע"כ ס"ל מְקַלְקֵל בְּהַבְעָרָה חֲזִיב.

ע"ש).

וּא"כ בּמ"מ"נ קִשָּׁא הָכָא דְחֲזִיב מִשּׁוּם מְכָבָה אוּ מְבַעִיר. אִיךָ זְהוּ לְגִירְסַת רִשׁ"י בְּשִׁבְתָּ (דקל"ד ע"א) גְּבִי אִין מְמַתְקִין אֶת הַחֶרְדֵּל בְּגַחְלַת דָּא"ל אֲבִי לר"י מ"ש מְבִישָׁרָא אֲגֹנְמֵרִי א"ל הֵתָם לָא אֲפָשֶׁר הָכָא אֲפָשֶׁר ע"ש בְּפִירֵשׁ"י.

אָבֵל לְגִירְסַת הָרִי"ף שָׁם דְגֵרִיס בְּגַמְרָא א"ל הֵתָם לָא קְמִכָּבָה הָכָא קְמִכָּבָה. וְכַתְבַּת הַרְמְבַ"ן וְהַר"ן בְּבִיבְצָה שָׁם בְּדַעַת הָרִי"ף דס"ל דְכִינּוּן שְׁסוּפּוּ מְבַעִיר אִין פְּאָן מְכָבָה כָּלֵל.

א"כ ה"נ בְּנוֹתָן קְטוֹנֶת עַל הַגְּחָלִים דְלֵא הוּי מְכָבָה כָּלֵל מְה"ט. וְשִׁפִיר י"ל כַּנ"ל דְסַתָּם סְפָרָא ר' יְהוּדָה דס"ל מְקַלְקֵל בְּהַבְעָרָה פְּטוּר.

וּמִשּׁוּם מְכָבָה לִיכָּא כָּלֵל הָכָא. וְאִין לּוֹמַר דמ"מ תִּיקְשִׁי לְרַב וְרַב הוּנָא בְּבִיבְצָה שָׁם דס"ל דְהוּי מְכָבָה בְּכָה"ג.

דִּי"ל דְלִדְיִדְיָה נְמִי הוּי רַק אִיסוּר דְרַבְּנָן מִשּׁוּם מְכָבָה. וְחֲזִיב דְאִוְרִינְתָא אִין פְּאָן לְכ"ע כִּינּוּן דְסוּפּוּ מְבַעִיר וְכַנ"ל.

(וּמ"מ לָא הִתִּירוּ בְּזָה בִּי"ט לְרַב וְלְרַב הוּנָא אַע"ג דְהוּי רַק אִיסוּר דְרַבְּנָן. וְכִמּוֹ דְאַת"כ אָמַר שָׁם דְאַסוּר מִשּׁוּם אוֹלוּדִי רִיחָא אַע"ג דְזָהוּ וְדָאִי רַק אִיסוּר דְרַבְּנָן).

אָמְנָם לְפִירֵשׁ"י בְּבִיבְצָה הַנְּ"ל דס"ל דְבַכָּה"ג הוּי מְכָבָה גְּמוּר דְהוּי אֵב מְלֵאכָה א"כ קִשָּׁה בְּסוּגִינָן כַּנ"ל. אֲלֵא דְבְּאַמַּת נִרְאָה דְאִין סְבָרָא לּוֹמַר דְלְרַב בְּבִיבְצָה שָׁם ס"ל דְבַכָּה"ג חֲזִיב מְדְאוּרִינְתָא מִשּׁוּם מְכָבָה.

דְאַף דְנִרְאָה דְרַב ס"ל כּר"י דְמְשַׁאֲצ"ל חֲזִיב. (וְכִמּוֹ דְסְבַר רַב כּר"י בְּהָא דְדִשָׁא"מ אָסוּר כְּדִאִיתָא בְּכ"ד).

וְכֵן מוּכַח לְשִׁיטַת רִשׁ"י בְּשִׁבְתָּ הַנְּ"ל דס"ל דְהָא בְּהָא תְּלִיָא דְמֵאן דס"ל מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה פְּטוּר ע"כ ס"ל דְמְשַׁאֲצ"ל חֲזִיב. וּבפ"ק דְכְּתוּבּוֹת (ד"ו ע"א) אָמְרִינּוּ דְרַב ס"ל דְמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה פְּטוּר וּמְמִילָא מוּכַח דס"ל דְמְשַׁאֲצ"ל חֲזִיב.

וְגַם לְפַמ"ש בְּעַל הַמְּאוּר בְּשִׁבְתָּ ס"פ כָּל כְּתָבֵי דְרַב הוּנָא שָׁם ס"ל כּר"י דְמְשַׁאֲצ"ל חֲזִיב ע"ש וּמְסַתְמָא רַב נְמִי ס"ל כּוּן. דְבַכ"ד רְמִי הַגְּמָרָא מְדְרַב אֲדְרַב הוּנָא.

(פְּדֵאִיתָא בְּשַׁבַּת דְּקַכ"ח ע"א וְשִׁילְהִי בִּיצָה וּבב"ק דְּקַט"ו ע"א וּבְרִישׁ סְנֵהֲדָרִין). מ"מ
יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּבַפְסִיק רִישׁיָה דְּלֵא נִיחָא לִיה מוֹדָה רַב דְּפִטוֹר (וְאָסוֹר בַּק פְּדִין דְּשֵׁא"מ
לְדִידְהָ).

וּמִזְה לְכַאוּרָה יִהְיֶה מוֹכַח פְּדַעַת הָעֶרוּף שְׁהִבִּיאוּ הַתּוֹס' בְּיוֹמָא דַּל"ה ע"א וּבְשַׁבַּת דְּק"ג
ע"א וּבְכַתְּנֻבוֹת ד'ו' ע"א ע"ש. דַּלפ"ד הַתּוֹס' הַחֹלְקִים עָלָיו מִשְׁמַע דַּפ"ר דְּלֵא נִיחָא לִיה
הָוֵי כְּמוֹ מְשַׁאצָּ"ל וְאִין חִילּוּק בִּינֵיהֶם.

וְכַדְמוּכַח מ"ש שְׁם הַתּוֹס' מְגַמְרָא דְּשַׁבַּת דְּקַל"ג ע"א וּבְסוּפָה דַּל"ג ע"ב. וְכֵן מְגַמְרָא
דְּכַרִּיתוֹת ד"ך רע"ב.

וְע' בְּשַׁבַּת דַּמ"א ע"ב תוּד"ה מִיְחָם. אָף לַפְמ"ש שְׁם בְּמַקּוּמוֹ בְּבִיאוֹר דְּכַרִּי הַתּוֹס' בְּזָה
לַק"מ.

וּאֲכַמ"ל).

וְאִנְפוֹן הַחִילּוּק בֵּין מְשַׁאצָּ"ל וּבֵין פ"ר הוּא דְּגָדָר מְשַׁאצָּ"ל הוּא פְּשִׁמְכוּן לְגוּף הַמְּלָאכָה
שְׁעוֹשֶׂה אֵלָּא שְׁאִינוּ מְתַפְנִין לְתַכְלִיתָהּ בַּק לְתַכְלִית אַחַר (וְכַמ"ש הַר"א הוּבָא בַּכ"מ פ"א
מַהֲל' שַׁבַּת ה"ז. וְהוּבָא ג"כ בַּמַּג"א ס' רע"ח).

מִשָּׂא"כ בְּאִינוּ מְכַנִּין לְמְלָאכָה כָּל עֵינָר בַּק שְׁהַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית מִמִּילָא בְּהַכְרַח ע"י פְּעוּלָה
אַחֲרַת שְׁעוֹשֶׂה זֶה הָוֵי בְּגָדָר פ"ר וּבְזָה אִינוּ חֵיִיב בַּק בְּנִיחָא לִיה עַכ"פ. מִשָּׂא"כ בַּפ"ר
דְּלֵא נִיחָא לִיה.

(וְהוּא אֲמַנָּם יֵשׁ עוֹד סְבָרוֹת וְהַבְּדִלִים בֵּין מְשַׁאצָּ"ל וּבֵין פ"ר. וְאִין עֲסָקְנוּ פְּעַת בְּבִיאוֹר
ד"ז וְהַדְּבָרִים אַרְוֹנִים וּאֲכַמ"ל).

וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן דְּרַב גּוֹפְיָה אַע"ג דַּס"ל מְשַׁאצָּ"ל חֵיִיב כַּנ"ל מ"מ מוֹדָה בַּפ"ר דְּלֵא נִיחָא
לִיה דְּפִטוֹר. מַהָּא דְּאָמַר רַב בְּשַׁבַּת (דַּע"ה ע"ב) דְּשׁוּחַט בְּשַׁבַּת חֵיִיב אָף מִשׁוּם צוּבַע.

וְאָמַר רַב הֵתָם מִקְלָתָא דְּאָמְרֵי אִימָא בַּה מִקְלָתָא דְּלֵא לִיתוּ דְּרֵי בְּתַרְאֵי וְלִיחְכוּ עָלֵי צוּבַע
בְּמֵאֵי נִיחָא לִיה כו' וְלִיתוּ וְלִיזְבְּנוּ מִיְנָהּ וְהַשְׁתָּא תִּיקְשִׁי לַפְמ"ש לְעֵיל דְּרַב ס"ל בַּכ"ד
כַּר"י דְּמְשַׁאצָּ"ל חֵיִיב.

א"כ לְמָה חֲשַׁשׁ בְּכָאן דְּלִיחְכוּ עָלֵיהּ. וְנָהִי דְּרַב בְּעֵי לְמִימַר כָּאן דְּטַעֲמָא דְּנִיחָא לִיה בְּהַךְ
צְבִיעָה וְחֵיִיב אָף לַר"ש.

מ"מ כִּינּוֹן דְּלְדִידְהָ דְּסָבַר כַּר"י בַּלֵּא"ה חֵיִיב לֹא שְׁיָיָה דְּלִיחְכוּ עָלֵיהּ. וְגַם דְּמִשְׁמַע כָּאן
מְדַבְּרֵי רַב דְּאִיהוּ מוֹדָה הִכָּא דְּלֵא שְׁיָיָה ה"ט דְּנִיחָא לִיה בְּצְבִיעָה זו כִּי הִכִּי דְּלִיזְבְּנוּ
מִיְנָהּ בְּזָה אִינוּ חֵיִיב כָּלֵל מִשׁוּם צוּבַע קָא בְּתוּי"ט פ"ז מ"ב בַּמ"ש דְּלַרְב דְּנִקָּא בְּשׁוּחַט
ע"מ לְמַפְנֵי אֲבָל בְּשׁוּחַט לְבֵיתוֹ לֹא מִיְחָא כו' ע"ש).

וּבְזָה נִיחָא ג"כ דְּלֵא תִּיקְשִׁי לְרַב מַה שְׁהַקְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים מִהַבְּרִייתָא דְּשׁוּחַט בְּשַׁבַּת בַּחוּץ
לְע"ז חֵיִיב ג' חֲטָאוֹת. וְאִילוּ מִשׁוּם צוּבַע לֹא קָשְׁיָב.

(וְל"ל דְּרַב מוֹקִי הַךְ בְּרִייתָא כַּר"ש דַּס"ל מְשַׁאצָּ"ל פְּטוֹר וּמַש"ה כִּינּוֹן דְּהֵתָם לֹא שְׁיָיָה
טַעֲמָא דְּנִיחָא לִיה בְּהַךְ צְבִיעָה הָוֵי מְשַׁאצָּ"ל וּפְטוֹר. ז"א.

דבפסחים (דע"ג ע"א) מוכח דהך ברייתא אתיא ככ"ע ואף כר"י. דאל"כ לא פריה מדי
שם.

ע"ש).

ואף שיש לתרץ זאת מ"מ טפי א"ש בפשיטות לפמ"ש לעיל החילוק בין משאצ"ל ובין
פ"ר דהקא שהשוחט אינו מכנין כלל לעשות מלאכת צביעה והוי בגדר פ"ר ולא בגדר
משאצ"ל מש"ה אינו חייב רק בדניחא ליה בכך משא"כ בפ"ר דלא ניחא ליה פטור
בכה"ג.

וא"ש.

(וע' בלח"מ ספ"ז מהל' שגגות מ"ש בדברי הרמב"ם בחומה גחלים דחייב בו דוקא
בנתפונן לכבות ולהבעיר כו' ע"ש). ולפ"ז בנתינת הבשמים על הגחלים אף לפירש"י
דס"ל דזה חשיב מכבה גמור מ"מ פיון שאינו מתפונן כלל לכבות וגם לא ניחא ליה כלל
בהך פיבוי ליכא חיוב מדאורייתא אף לרב דסבר כר"י דמשאצ"ל חייב.

(שוב ראיתי בס' תוס' שבת (סי' רע"ק) שהביא בשם סא"י שהקשה אהא דאמר רב
בשבת (דע"ה הנ"ל) דלא ליתו דרי בתראי ולתכו עלי צובע במאי ניחא ליה כו'. דמאי
חוקא איכא דהא ר"י ס"ל משאצ"ל חייב וא"כ דילמא רב כר"י ס"ל.

(והוא לא אסיק אדעתיה להקשות בחזקה כדברינו לעיל שהוכחנו דרב כר"י ס"ל).
והתוס' שבת תירץ לקושיותו משום דבלא ניחא ליה בצביעה הוי פ"ר דלא ניחא ליה
ופטור לכ"ע.

ע"ש.

אף ראיתי בס' הנ"ל ס"ס ש"ף שכתב דאם לא ניחא ליה בהך צביעה ה"ל דבר שאין
דרפו לצבוע ופטור. ולפ"ז אין ראיה להנ"ל).

והילכך י"ל דאף לפירש"י בביצה שם שכ' דהך פיבוי הוי אב מלאכה היינו פיון
דבעצמותו הוי אב מלאכה אע"ג דפטור משום פ"ר דלא ניחא ליה מ"מ חמיר טפי מאיסור
דרבנן. וכמ"ש התוס' בכ"ד.

(וע' בתוס' בשבת דמ"ז ע"ב ד"ה מפני. במ"ש רש"י שם דהוי מכבה ממנש.

דל"ד הוא רק דמש"ה הקמירו כו' וע"ד הנ"ל). ובזה א"ש הא דא"ל ר"נ לרב הונא
בביצה שם ונימא מר מפני שמבעיר.

ופי' שם בש"מ דעיקר הקושיא משום דמכבה פטור ומש"ה עדיפא לומר משום מבעיר.
(וזהו מוכרח לפרש כן דאל"כ מה פריה הגמרא הא חיוב מכבה קודם.

וקיי"ל דאין חילוק מלאכות ליו"ט). וי"ל בזה עוד אינה קושיות בפסוגיא שם.

ואכמ"ל.

אלא דמפירש"י בשבת (דע"ה ע"א ד"ה טפי) משמע דס"ל דכפ"ר דלא ניחא ליה ג"כ
חייב אא"כ ניחא ליה בהך. והתוס' הקשו עליו שם ממזרד בארעא דחבריה.

יעו"ש.

וא"כ לפירש"י ל"ל פדברינו וי"ל בזה. אף מלבד כל הנ"ל י"ל מטעם אחר דליכא פאן חיוב מכבה מדאורייתא.

דהך פכיוי דנתינת הבשמים על הגחלים או בפנישרא אגומרי ה"ל מכבה פלאחר יד דאין דרה פכיוי בכה. ומש"ה אסור רק מדרבנן.

אפי' נימא דפ"ר דלא ניחא ליה אסור מדאורייתא. (ובזה ניחא דברי התוס' בביצה (דכ"ג ע"א סד"ה ע"ג) שפכתו דכיוי לעולם אינו לתיקון צורה או"נ.

וקשה דהא בפנישרא אגומרי וכן במיתוק גחלת דבשבת שם הוי הפכיוי צורה או"נ. ולהנ"ל ניחא דכוננת התוס' דככיוי פדרפו דאסור מדאורייתא ליכא לצורה או"נ לעולם.

משא"כ בפנישרא אגומרי ומיתוק גחלת דהוי הפכיוי פלאחר יד דלא הוי דרה פכיוי בכה והוי רק אסור דרבנן. וכן ניחא בזה מ"ש ע"ד הה"מ בדברי הרמב"ם דככיוי לא שייך מתוך כו'.

וע"ש בפ"י בביצה שהעלה בצ"ע): ה העולה מדברינו. דבהקטרה לכ"ע אינו חייב משום מכבה וכו"ל.

וה"נ נשמע דככיוי אגומרי ג"כ אינו חייב משום מכבה לכ"ע. (וכ"מ מדברי התוס' ביצה (דכ"ג רע"א) ממ"ש שם התוס' דככיוי לעולם ליכא צורה תיקון אןכל נפש).

ונבא לברר ד"ז מסוגיות הגמרא והנה בתשובת שאגת אריה סי' ע"א הוכיח דליכא בהקטרה רק אסור הבערה מגמרא דיבמות (דל"ג ע"ב) דפריה הגמרא התם זר ששימש בשבת במאי כו' ואי בהקטרה והאמר ר' יוסי הבערה ללאו יצאת כו'.

ולכאורה זה ראיה ברורה לדברינו דבכה"ג אינו חייב משום מכבה. דאי נימא דככיוי אגומרי חייב מדאורייתא משום מכבה.

א"כ בהקטרת איברי הקרפון יש ג"כ חיוב משום מכבה דהיינו בפנישרא אגומרי. ואף לר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת מ"מ מודה דמכבה חייב (פדאייתא בגמרא דכריתות דף כ' רע"ב).

וכ"כ הת"י בשבת סוף דף כ"ט). אלא ש"מ מהכא דככיוי אגומרי אינו חייב משום מכבה.

אבל פשוט הוא דיש לדחות דאין מפאן ראיה לדברינו. דלעולם י"ל דככיוי אגומרי חייב משום מכבה למאן דס"ל משאצ"ל חייב.

(ולא נחלק בין משאצ"ל ובין פ"ר דלא ניחא ליה פנ"ל. וגם לא חשיב מכבה פלאחר יד בכה"ג).

אלא דהא בלא"ה קשה בגמרא שם דפריה מהא דא"ר יוסי הבערה ללאו יצאה. (דאין זה קושץא כ"כ כמ"ש התוס' שם דהא הפרייתא חשיב שם נמי לאין גרידא.

רק דקוּשְׁיַת הַגְּמָרָא הִיא מְשׁוּם דס"ל דְּאִיסוּר כּוֹלָל אֵינּוּ חָל בְּקַל עַל אִיסוּר חֲמוּר יע"ש.
וּמְקַשָּׁה פֶּן מְסַבְרָא דְנִפְשִׁיהּ וְלֹא מִפְּתֵי הוֹכְחָה).

וְאִמְאִי לָא מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עֲדִיפָא מִיְנָה דְזֵר שְׁהִקְטִיר ה"ל מְקַלְקַל בְּהִבְעָרָה וְאִפְי' חַיִּיב
לָאוּ לִיפָא. אֲלֵא דְזֵה תְּלִיָא בְּפִלּוּגְתָא דְאִמּוֹרָאֵי בְּשַׁבַּת (דל"א ע"ב) דְלַעֲוֹלָא דְמִפְרָשׁ הֵתָם
דַּר"י ס"ל כַּר"י דְמִשְׁאַצְ"ל חַיִּיב.

וּמִמִּילָא ס"ל דְמְקַלְקַל בְּהִבְעָרָה פְטוּר לְשִׁיטַת רַש"י דְהָא בְּהָא תְּלִיָא. וְסוּגְיָא דִיבְמוֹת
הַגְּ"ל לָא אֲתִיָא פְנוּתִיהּ דְעוֹלָא.

דַּא"כ ה"ל הֵתָם דְמְקַלְקַל בְּהִבְעָרָה פְטוּר לַר' יוֹסִי וְאִפְי' לָאו לִיפָא. וְגַם דַּא"כ הו"ל
לְשִׁנוּיֵי דְחַיִּיב מְשׁוּם מְכַבָּה דְבִבְיָשְׂרָא אֲגוּמְרֵי חַיִּיב מְשׁוּם מְכַבָּה.

אֲלֵא דְהַסְוִיָא דִיבְמוֹת קָאֵי שְׁם אֲלִיבָא דַּר' יוֹחָנָן בְּשַׁבַּת דְמִפְרָשׁ הֵתָם דַּר' יוֹסִי ס"ל כַּר"ש
דְמִשְׁאַצְ"ל פְטוּר וְהָא דְמַחְיִיב בְּפִתִּילָה מִיְיָרֵי בְצָרִיף לְהִבְהַבָּה כו'. ע"ש.

(וה"נ אִיתָא בְּסִתְמָא בִירוּשְׁלָמִי בַפ"ב דְשַׁבַּת ה"ה וַפ"ז דְשַׁבַּת ה"ב וַפ"ג דִּיּוֹמָא ה"ה).
וּמִמִּילָא סְבַר ר' יוֹסִי דְמְקַלְקַל בְּהִבְעָרָה חַיִּיב לְשִׁיטַת רַש"י הַגְּ"ל.

וַא"ש גְּמָרָא דִיבְמוֹת הַגְּ"ל. דְלֵא מְשַׁנֵּי שְׁם דְחַיִּיב מְשׁוּם מְכַבָּה דְהָא לַר' יוֹסִי פְטוּר עַל
הַפְּבוּי מְשׁוּם מִשְׁאַצְ"ל.

אֲבָל מְשׁוּם מְבַעֵיר חַיִּיב אַע"ג דְמְקַלְקַל בְּהִבְעָרָה הוּא. וּמְקַשָּׁה הַגְּמָרָא רַק דְהָא א"ר יוֹסִי
הִבְעָרָה לְלָאו יִצְאָה וְכַנ"ל.

(וְהִינּוּ דְהַגְּמ' בִיבְמוֹת שְׁם בְּעֵי לְשִׁנוּיֵי הַבְּרִייתָא לַכ"ע אַף אֲלִיבָא דַּר' יוֹחָנָן. וְלַעֲוֹלָא
דְשַׁבַּת בְּאַמַּת בְּלֵא"ה נִיחָא דִי"ל הַחַיִּיב מְשׁוּם מְכַבָּה וְכַנ"ל).

וּמַעֲתָה י"ל דְאִדְרָבָא מְסוּגְיָא דִיבְמוֹת הַגְּ"ל מוֹכַח דְבִבְיָשְׂרָא אֲגוּמְרֵי חַיִּיב מְשׁוּם מְכַבָּה.
וְלֹא כְּדַבְרֵינוּ הַגְּ"ל.

וְהִינּוּ מְהָא דְהֵתָם מְשַׁנֵּי רַאב"י בְּשַׁחֲיִטַת פְרוֹ שֶׁל כַּה"ג וְכַדְבְּרֵי הָאוּמֵר שְׁחִיטַת פְרוֹ שֶׁל
כַּה"ג בְּזֵר פְסוּלָה. וְקַשָּׁה דְהָא זְהוּ פְלוּגְתָא דְאִמּוֹרָאֵי בִיּוֹמָא (דַּמ"ב ע"א) וַא"כ לְמַ"ד
שְׁחִיטַת פְרוֹ שֶׁל כַּה"ג בְּזֵר פְשִׁירָה.

תִּיקְשִׁי לִיהֵ הֵךְ בְּרִייתָא דִיבְמוֹת זֵר שְׁשִׁימָשׁ בְּשַׁבַּת בְּמֵאֵי. וְאַף דְמַסִּיק בִּיּוֹמָא שְׁם תְּסַתֵּינִים
דְרַב הוּא דְאִמֵר שְׁחִיטַת פְרוֹ שֶׁל כַּה"ג בְּזֵר פְשִׁירָה וְאִמְרִינָן בְּעֵלְמָא רַב תַּנָּא הוּא וּפְלִיג.

מ"מ יְדוּעַ דְלֵא מְשַׁנֵּי הַגְּמָרָא פֶּן אֲלֵא מְדוּחָק. (כַּמ"ש בַּס' פְּרִיתוֹת וְכ"כ הָרִיטְב"א) וְכַכ"ד
פְּרִיף הַגְּמָרָא מְבַרֵּיתוֹת עַל רַב.

וְהִיכִי מְשַׁנֵּי רַאב"י הֵכָא בְּפְשִׁיטוֹת וְכַדְבְּרֵי הָאוּמֵר שְׁחִיטַת פְרוֹ שֶׁל כַּה"ג בְּזֵר פְסוּלָה
וְתִיקְשִׁי לְרַב מְהָךְ בְּרִייתָא. אֲמַנָּם אִם נִימָא דְבִבְיָשְׂרָא אֲגוּמְרֵי חַיִּיב מְשׁוּם מְכַבָּה א"ש
הֵכָא.

דְּכָל קוּשְׁיַת הַגְּמָרָא בִיבְמוֹת הוּא רַק אֲלִיבָא דַּר' יוֹחָנָן דְמִפְרָשׁ דַּר"י ס"ל כַּר"ש
דְמִשְׁאַצְ"ל פְטוּר. וַע"ז מְשַׁנֵּי שְׁפִיר דַּלַּר' יוֹחָנָן י"ל דַּס"ל כְּדַבְּרֵי הָאוּמֵר שְׁחִיטַת פְרוֹ שֶׁל
כַּה"ג בְּזֵר פְסוּלָה.

וּלְרַב דָּס"ל בְּיוֹמָא דְכַשְׁיָרָה בְּזַר י"ל לְדִידְיָה דָּס"ל כְּעוֹלָא בְּשַׁבַּת דְּמַפְרָשׁ דְּר' יוֹסִי ס"ל כַּרְיִי דְּמִשְׁאָצ"ל חֵיב וּבְהַקְטַרְתַּי אִיבְרִים חֵיב מִשּׁוּם מְכַבָּה לְדִידְיָה וּלְק"מ. אָבֵל לְדַבְרֵינוּ דְּלַכ"ע לִיכָא חֵיב מִשּׁוּם מְכַבָּה בַּכַּה"ג.

א"כ הַדָּק"ל לְשִׁינוּיָא דְּרַאב"י בְּשַׁחֲסִית פְּרוּ שָׁל כַּה"ג כו'. עֲדִינן תִּיקְשֵׁי הַפְּרִיָּתָא לְרַב וְכַנ"ל.

וְאִין לֹמַר ע"פ דְּבָרֵי הַמַּל"מ (פִּי"א מַה"ש ה"ה) דְּבְמַלִּיחַת אִיבְרִים בְּקַרְפְּנוֹת יֵשׁ חֵיב מִשּׁוּם מְעַבְד. (וּבְזָה מְתַרְץ שָׁם הָא דְּאִיצְטְרִיף קָרָא בְּמַנְחוֹת (דְּכ"א ע"ב) תִּקְרִיב מְלַח אִפִּי בְּשַׁבַּת כו').

וּלְפ"ז י"ל דְּהָא דְּלָא מְשַׁנֵּי הַגַּמ' בִּיבְמוֹת שָׁם דְּזַר שְׁשִׁימֵשׁ בְּשַׁבַּת הִינּוּ בְּמַלִּיחַת אִיבְרִים דְּבַעֲיָא פְּהוּנָה כְּדַאיָתָא בְּמַנְחוֹת (רִישׁ דָּף כ'). וּבְשַׁבַּת חֵיב מִשּׁוּם מְעַבְד.

(וַע' בְּנו"ב מ"ת חו"ד ס' מ"ג מַה שְׁהוֹקְשָׁה בְּזָה). הִינּוּ מִשּׁוּם דְּכִינן דְּמוֹלְחוּ לְשָׁם מְצַנְתוּ וְהַעֲיָבוּד נַעֲשָׂה מִמִּילָא הוּי מִשְׁאָצ"ל.

וְתִלְיָא בְּפִלּוּגְתָא דְּעוֹלָא וְר' יוֹחָנָן בְּשַׁבַּת אִי ר' יוֹסִי ס"ל בְּמִשְׁאָצ"ל כַּר"ש אוֹ כַּר"י. וְא"כ לְרַב בְּיוֹמָא שָׁם י"ל דָּס"ל כְּעוֹלָא בְּשַׁבַּת וּלְק"מ.

אָבֵל זָה אִינוּ. דְּהָא לְפִי דְּבָרֵינוּ דְּבְבִישְׁרָא אַגְוִמְרֵי אִינוּ חֵיב מִשּׁוּם מְכַבָּה אַף לְמ"ד מִשְׁאָצ"ל חֵיב מִשּׁוּם דְּזָה הוּי בְּגִדְרָא פ"ר דְּלָא נִיחָא לִיהָ לְעַנְנָן הַפְּיּוּבִי.

וְה"ה לְעַנְנָן מְלֹאכֶת הַעֲיָבוּד לְפ"ד הַמַּל"מ הַנ"ל (מִיְהוּ אִי נִימָא הַטַּעַם דְּפִטוּר מִשּׁוּם דְּהוּי מְכַבָּה כְּלֹאח"י כַּנ"ל. זָהוּ ל"ש לְעַנְנָן הַעֲיָבוּד).

וְתוּ דְּבִלְא"ה אִין נִרְאָה כְּלָל לֹמַר לְשִׁינוּיָא דְּרַאב"י שָׁם דְּאִלִּיכָא דְּרַב יֵשׁ אוֹקִימְתָא אַחֲרַת שְׁשִׁימֵשׁ הַזַּר בְּמַלִּיחַת אִיבְרִים מַה שְׁלָא הַנְּזַכֵּר בְּגַמ' כְּלָל. וְעוֹד דְּכָבֵר הַקְּשׁוּ עַל הַמַּל"מ דְּאִי שְׁיִיף עֲיָבוּד בְּמַלִּיחַת אִיבְרִים מ"מ הָא לְעַנְנָן חֵיב מְעַבְד צְרִיף שְׁשִׁימֵשׁ בְּמַלְחוּ שְׁיַעוּר עֲיָבוּד (וַע' בַּה"מ פ"ו מַה"ל מ"א), וְלְעַנְנָן מְצַנְת מְלִיחַת קָרְבָּן א"צ לְשִׁיחַת בְּמַלְחוּ כְּלָל.

(וּבִיּוֹתֵר תִּיקְשֵׁי כֵּן בְּסוּגְיָא דִּיבְמוֹת שָׁם דְּפִלּוּגְתָא דְּר' יוֹסִי וְר"ש בְּבְרִיָּתָא הַתָּם הוּא בְּדִין אִין אַחַע"א. וְהַשְׁתָּא בְּזַר שְׁשִׁימֵשׁ בְּמַלִּיחַת אִיבְרִים הָא בְּשַׁעַת מְלִיחָה עוֹבֵר עַל אִיסוּר זְרוֹת לְחוּד.

וְאַחַר שְׁשִׁימֵשׁ בְּמַלְחוּ שְׁיַעוּר עֲיָבוּד אַז עוֹבֵר עַל אִיסוּר שַׁבַּת לְחוּדִיהָ וְאִיסוּר הַרְאָשׁוֹן כְּבָר הֶלֶף לוֹ. וּבַכַּה"ג י"ל דְּלָא שְׁיִיף כְּלָל אִין אַחַע"א).

אִף אִם נִימָא דְּהָךְ מִקְלָתָא אִי חֵיב מִשּׁוּם מְכַבָּה בְּבִישְׁרָא אַגְוִמְרֵי תִלְיָא בְּפִלּוּגְתָא דְּאִיסוּרֵי. דְּלְרַב בְּבִיצָה שָׁם דָּס"ל דְּחֵיב מִשּׁוּם מְכַבָּה בַּכַּה"ג.

וּכְפִשְׁטוֹת לְשׁוֹן רַש"י שָׁם דְּהוּי אַב מְלֹאכָה. רַק דְּאִנּוּ קִי"ל כְּאִינּוּ אִיסוּרֵי דְּפִלְיָגִי עֲלֵיהָ הַתָּם וּלְדִידְהוּ לִיכָא חֵיב מִשּׁוּם מְכַבָּה בַּכַּה"ג.

הָוָה א"ש הַכָּא. דְּלְרַב דָּס"ל בְּיוֹמָא שַׁחֲסִית פְּרוּ שָׁל כַּה"ג בְּזַר כְּשִׁינְיָה.

י"ל דרב אַזיל לטעמיה דס"ל בביצה דבכה"ג תיב משום מכפה. וניחא לדידיה הברייתא דיבמות פדאמר מעיקרא שהזר שימש בהקטרה ותיב בשבת משום מכפה כו'. אבל פבר ביארנו לעיל דלרב נמי אינו תיב משום מכפה בכה"ג וכו"ל. והיה י"ל פאן בע"א.

ואין להאריך: ונאמנם לכאורה יש להוכיח דבבישורא אגומרי תיב משום מכפה. לפמ"ש התוס' פסחים דף ה' ע"ב) בשם הריב"א דלמ"ד הבערה ללא יצאה לדידיה ביו"ט ליפא איסורא קלל בהבערה פיון דלאו שם מלאכה עלה.

וכ"כ התוס' בביצה (ר"ד כ"ג). וקשה טובא ע"ד הריב"א בזה.

נדא מה שהקשה בספר שאגת אריה (סי' ע"א) מגמרא דשבת (דקי"ד סע"א) ת"ר עולת שבת לימד על חלבי שבת שקריבין ביוה"כ כו' דברי ר' ישמעאל רע"א כו' לימד על חלבי שבת שקריבין ביו"ט כו'.

פשימצי לומר לדברי ר' ישמעאל נו"נ קריבין ביו"ט וכי איצטריף קרא ליוה"כ. לדברי ר"ע נו"נ אין קריבין ביו"ט כו'.

והשתא לפ"ד הריב"א בפסחים הנ"ל קשה הכא דילמא ר' ישמעאל נמי ס"ל דנו"נ אין קריבין ביו"ט אלא דס"ל הבערה ללא יצאה וא"כ שריא הבערה ביו"ט וא"צ קרא להתיר חלבי שבת ביו"ט וכי איצטריף קרא ליוה"כ.

(ואף שהתוספות ביבמות דף ו' ע"ב הוכיחו דר' ישמעאל ס"ל הבערה לחלק יצאה מהא דשבת (די"ב ע"ב) דר' ישמעאל קרא והטהנאמר לכשיבנה בהמ"ק אביא חטאת שמניה. מיהו לפמ"ש התוספות ביבמות דק"ד סע"א דתרי ר' ישמעאל בן אלישע הו"א כ"ל לא מוכח מידי.

וע' בתוס' זבחים דקי"ט ד"ה זו וזו). ועוד יש להקשות בפסחים שם במקומו דאמר רבא ש"מ מדר"ע תלת כו'.

ונחשיב נמי דש"מ מדר"ע דהבערה לחלק יצאה. והא פבר מוכח פן מברייתא דשבת הנ"ל דר"ע ס"ל הבערה לחלק יצאה מדיליף ר"ע התם מקרא דעולת שבת דחלבי שבת קריבים ביו"ט.

הרי דס"ל בהדיא דהבערה אסורה ביו"ט וממילא מוכח דהבערה לחלק יצאה לפ"ד הריב"א הנ"ל. ול"ל דמ"מ חשיב לה רבא הכא בהגני תלת דמוכח מדר"ע הכא אע"ג דקבר מוכח זה מדברי ר"ע בדנקתא אחרניא.

דא"כ תיקשי דהנה ליה לרבא למימר הכא ש"מ מדר"ע ארבע. דש"מ נמי מדר"ע הכא דס"ל דחב"פ אסור בהנאה ודלא כריה"ג.

(דאי כריה"ג דחב"פ מותר בהנאה הנה שרי לבער חמץ ביו"ט ולהסיקו תחת תבשילו. ודונק לומר בזה פעין מ"ש התוספות שם דף ה' סע"א בתירוץ הראשון ע"ש).

אָלָא דצ"ל דְּהָא דְּלָא חָשִׁיב לִיה רַבָּא הָכָא דש"מ מדר"ע דחב"פ אָסוּר בְּהִנָּאָה הִינּוּ
מִשׁוּם שְׂפָכָר שְׂמַעְנוּ זֹאת מִדְּבָרֵי ר"ע בְּדִנְיָתָא אַחֲרֵינָא דס"ל חב"פ אָסוּר בְּהִנָּאָה. וְהִינּוּ
בְּפִרְיָתָא דְּהָאוּכַל תְּרוּמַת חב"פ בְּפִסְחִים (דל"ב ע"א).

וא"כ הדק"ל דְּלָא הָוָה לִיה לְרַבָּא הָכָא לְמִחְשָׁב נְמִי הָא דְּמוּכָח מדר"ע דְּהָכָא דְּהִבְעָרָה
לְחֵלֶק יִצְאָה פִּינּוּן דְּמוּכָח פִּן מִדְּבָרֵי ר"ע בְּפִרְיָתָא דְּשַׁבָּת וְכַנ"ל וּבמ"מ"נ קָשָׁה עַל רַבָּא
דְּהל"ל ש"מ מדר"ע אַרְבַּע. וְאִי לָא קָחֲשִׁיב הָכָא מַה דְּמוּכָח מדר"ע בְּדִנְיָתָא אַחֲרֵינָא א"כ
לָא הִל"ל פָּאן רַק ש"מ תְּרִיתִי וְכַמְבֹּאֵר.

(וּבְדוּחָא הָיָה י"ל דְּלַעֲנִין הָא דחב"פ אָסוּר בְּהִנָּאָה דְּזֹאת שְׂמַעְנוּ מִדְּבָרֵי ר"ע בְּהִדְיָא
בְּפִרְיָתָא לְקַמְן מִש"ה לָא חָשִׁיב לִיה רַבָּא הָכָא. מִשָּׂא"כ לַעֲנִין הִבְעָרָה לְחֵלֶק יִצְאָה דְּאָף
דְּמוּכָח פִּן מדר"ע בְּשַׁבָּת הַנָּ"ל מ"מ אִין זֶה מְפֹרָשׁ כ"כ בְּדְבָרֵי שָׁם.

וְדוּחָא נְעוּד י"ל דְּבִלָּא"ה לַק"מ הָא דְּלָא חָשִׁיב רַבָּא הָכָא דש"מ מדר"ע דחב"פ אָסוּר
בְּהִנָּאָה. דְּכִינּוּן דְּמוּכִיחַ פָּאן מדר"ע דס"ל אב"ח אָלָא שְׁרִיפָה.

מִמִּילָא נְשַׁמַּע מְפָלְל זֶה דחב"פ אָסוּר בְּהִנָּאָה ג"כ. דְּהָא דאב"ח אָלָא שְׁרִיפָה יְלַפִּינּוּ מְנוּתָר
(לְקַמְן דכ"ז ע"ב).

וְאִי נִימָא דחב"פ מְנוּתָר בְּהִנָּאָה א"כ א"א לְמִילָף חֲמִץ מְנוּתָר דְּמַה לְנוּתָר שְׁפִן אָסוּר
בְּהִנָּאָה וּמִש"ה לָא חָשִׁיב רַבָּא הָכָא דש"מ מדר"ע נְמִי דְּחֲמִץ בְּפִסְחָא אָסוּר בְּהִנָּאָה. פִּינּוּן
דְּמַהָא דְּמוּכִיחַ רַבָּא דְּסַבָּר ר"ע אב"ח אָלָא שְׁרִיפָה מִמִּילָא יַדְעֵנוּ ג"כ בְּכָלֵל זֶה דס"ל
דחב"פ אָסוּר בְּהִנָּאָה וְכַנ"ל.

וּכְבָר פְּתַתִּי בּמ"א לְדַקְדַּק בְּלִשׁוֹן רִש"י בְּפִסְחִים שָׁם בְּהָא דְּמוּכִיחַ רַבָּא דס"ל לר"ע
אב"ח אָלָא שְׁרִיפָה וּפִירִש"י וְנִלְיָף לָהּ מְנוּתָר כו'. דְּלְכַאוּרָה מֵאִי בְּעֵי רִש"י בְּזָה.

וְכַתְּבֵנוּ שָׁם שְׁבֻזָּה מִיּוֹשְׁבִים פְּמָה קוֹשְׁיוֹת בְּגַמ' שָׁם. וּאכ"מ.
מִיָּהוּ כ"ז דוּחָא. וּכְבָר בִּיאָרְתִי מְזָה בּמ"א.

ע' בסי' מ"ב אות ו'). וְעוּד קָשָׁה לַפ"ד הָרִיב"א הַנָּ"ל דְּמְבֹאֵר בְּתוּס' בְּשַׁבָּת (דקי"ד ע"א
ד"ה חֲלָבִי) בְּהָא דְּדָרִישׁ ר' יִשְׁמַעְאֵל הֵתָם מְקָרָא דְּחֲלָבִי שַׁבָּת קָרִיבִין בִּיּוּה"כ.

דְּכָל הִיכָא דְּקַתְנִי תְּרִי שְׁבִי בְּהִדְדִי אֲתֵיָא פְּאַחֲרִים דְּאִין בִּין עֲצָרַת לַעֲצָרַת אָלָא ד' יָמִים
בְּלַבַּד כו'. וְהַתוּס' חוֹלְקִין בְּזָה ע"ד הַרְמַב"ם שְׂדֵעָתוֹ שְׁבִזְמֵן שְׁהִיּוּ מְקַדְשִׁין ע"פ הָרֵאָאִיָּה
הָיָה אֲפָשֶׁר דְּמִיקְלַע שַׁבָּת וִיוּה"כ בְּהִדְדִי (וּכמ"ש הַה"מ ספ"ה מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת).

וּכ"כ הַתוּסְפוֹת עוּד בְּהִדְיָא בְּפִסְחִים (דנ"ח ע"ב ד"ה פְּאִילוֹ) דְּאָף בְּזִמְן שְׁהִיּוּ מְקַדְשִׁין עַל
פִּי הָרֵאָאִיָּה לָא הָוָה מִיקְלַע שַׁבָּת וִיוּה"כ בְּהִדְדִי וְכַמּוּכָח בְּגַמ' דְּסוּפָה (דנ"ד ע"ב). וּר'
יִשְׁמַעְאֵל דְּדָרִישׁ מְקָרָא דְּחֲלָבִי שַׁבָּת קָרִיבִין בִּיּוּה"כ ע"כ ס"ל פְּאַחֲרִים כו'.

(וְלָא נִיחָא לָהּ לְהַתוּסְפוֹת לְמִימַר דְּקָרָא מִיָּרִי בָּאָם לָא נִזְהָרוּ בְּזָה בְּקַבִּיעוֹת הַשְּׁנָה
וְאִיקְלַעוּ שַׁבָּת וִיוּה"כ בְּהִדְדִי דְּזָה דוּחָא לוֹמַר פִּן). וּלפ"ז קָשָׁה טוּבָא (וּמִצְאָתִי שְׁהִקְשָׁה
פִּן בְּסַפֵּר אֹרֶךְ חֲדָשׁ בְּפִסְחִים) דְּלר' יוֹסִי דס"ל הִבְעָרָה לְלָאוּ יִצְאָה דְּלִדְיָה הִבְעָרָה שְׁרִיָּא
בִּיו"ט לַפ"ד הָרִיב"א הַנָּ"ל.

וא"כ לר' יוסי ע"כ דְּדַרְיָשׁ קָרָא דְּעוֹלַת שַׁבַּת לְחֻלְבֵי שַׁבַּת שְׁקָרִיבִין בִּיּוֹה"כ וְכַר' יִשְׁמַעְאֵל. דל"ל שְׁיִדְרוֹשׁ קָרָא כַר"ע לְחֻלְבֵי שַׁבַּת שְׁקָרִיבִין בִּיּו"ט דְּלָמָּה לִי קָרָא פִּינּוֹן דְּבִיּוֹם טוֹב שְׁרִיָא הַבְּעָרָה לְדִידְיָהּ.

וְקָשָׁה דְּהָא מְבֻנָּא רַבּוּ בְּגִמְרָא דְּשַׁבַּת (דפ"ז סע"ב) דר' יוסי פְּלִיג עַל אַחֲרִים דְּאָמְרִי אִין בֵּין עֲצָרַת לְעֲצָרַת אֱלָא ד' יָמִים בְּלַבַּד. וְכַדפִּירֵשׁ"י הֵתָם.

וא"כ לר' יוסי לָא מְקַלְע פְּלֵל שַׁבַּת וִיּוֹה"כ בְּהֶדְדִי. וְהִשְׁתָּא מֵאִי דְּרִישׁ ר' יוסי הֵךְ קָרָא דְּעוֹלַת שַׁבַּת דְּאִיְהוּ לָא מְצִי לְמִדְרַשׁ לָא כַר' יִשְׁמַעְאֵל וְלֹא כַר"ע וְכַמְבֻּנָּא רַבּוּ.

אֱלָא דְּלַכְאוּרָה קִנְשִׁיא זֹו עֲצָמָה תִּיקְשִׁי לר' יִשְׁמַעְאֵל ור"ע גּוֹפִיְיָהּ דְּמוֹכַח דְּתַרְנוּנְיָהּ ס"ל דְּאֶפְשָׁר דְּמְקַלְע שַׁבַּת וִיּוֹה"כ בְּהֶדְדִי. (כְּמַבְּנָא רַבּוּ בְּשַׁבַּת דְּקִי"ד הַנְּ"ל דר' יִשְׁמַעְאֵל דְּרִישׁ מְקָרָא דְּחֻלְבֵי שַׁבַּת קָרִיבִין בִּיּוֹה"כ ור"ע דְּרִישׁ שָׁם מְקָרָא דְּחֻלְבֵי שַׁבַּת אִין קָרִיבִין בִּיּוֹה"כ ע"ש).

וְהָא מְסַקִּינּוּ בְּשַׁבַּת (דפ"ו סע"א) דר' יִשְׁמַעְאֵל ור"ע ס"ל כַר' יוסי דְּבֹז' סִינּוֹן נִיְתָנָה תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. וְה"נ אָמְרִינּוּ בִּיּוֹמָא (ד"ד ע"ב) דר"ע ס"ל כַר"י בְּהָא ע"ש.

וְלר' יוסי מוֹכִיחַ הַגְּמָרָא שָׁם מִכַּח הֵךְ בְּרִייתָא דְּעֶשֶׂר עֲטְרוֹת כו' דז' חֲסָרִים עֲבוּד וּפְלִיג אַהֵךְ דְּאַחֲרִים וְכַנ"ל. וְלַהֲתוֹס' דס"ל דְּלֹא מְשַׁכַּחַת תְּרִי שְׁבִי בְּהֶדְדִי רַק לְאַחֲרִים כַּנ"ל.

א"כ קִשְׁיָא לר' יִשְׁמַעְאֵל ור"ע מְדִידְהוּ אֲדִידְהוּ. אֵךְ י"ל דְּנֻדְאֵי ר"י ור"ע שְׁפִיר ס"ל כְּאַחֲרִים הַנְּ"ל וְלִית לְהוּ הֵךְ בְּרִייתָא דְּעֶשֶׂר עֲטְרוֹת אֱלָא ס"ל דְּלֹא הִנְיָה אֶז ר"ח גִּיסָן בֵּא' בְּשַׁבַּת.

(דְּבִלֵּא"ה מוֹכַח כֵּן דר"ע לִית לִיָּה הֵךְ דְּעֶשֶׂר עֲטְרוֹת כו'. דר"ע ס"ל דְּהַמְלִילֵי אִימֵי הִנְיָה לְאַחַר הַקְּמַת הַמְּשֻׁכָּן.

וְכַמ"ש בְּתִשְׁבִּי' הַרְדָּב"ז ס' שְׁנֵי אֲלָפִים רַכ"ב וְבִרָא"ם פ' שְׁמִינִי). אֲבָל לר' יוסי קִשְׁיָא כַּנ"ל.

דְּהַגְמָ' בְּשַׁבַּת שָׁם בְּהֶדְדֵי מוֹקִי לָהּ לְהַבְּרִייתָא דְּעֶשֶׂר עֲטְרוֹת כַר' יוסי ג"כ וּמוֹכִיחַ מִינְיָה דר' יוסי פְּלִיג אַחֲרִים. דַּה"נ אִיתָא כֵּן בְּדִידְיָא בְּסִדְרַת עוֹלָם דְּאוֹתוֹ יוֹם אֶחָד בְּנִיסָן הִנְיָה רֵאשׁוֹן לְמַע"ב, ע"ש.

וְתַנָּא דְּסִדְרַת עוֹלָם הוּא ר' יוסי כְּדִיתָא בִּיבְמוֹת (דפ"ב ע"ב) וְא"כ קִשְׁיָא דר' יוסי אֲדַר' יוסי כַּנ"ל (וְאֵע"ג דְּמַצִּינּוּ בְּשַׁבַּת ר"ד פ"ח דְּמִיִּתִי הַגְּמָרָא ג"כ בְּרִייתָא דְּסִדְרַת עוֹלָם וּמְשַׁנֵּי אָמַר לָךְ ר' יוסי הָא מְנִי רַבְּנָן הִיא.

וְצ"ל דֵּאֵע"ג דס"ע ר' יוסי תַּנָּא לָהּ מ"מ לָא סָבַר לָהּ וְכַדְאָמְרִינּוּ בְּנֻדְהָ דַּמ"ו סע"ב וּש"ד. מ"מ כְּמָה דְּאֶפְשָׁר לְאוֹקְמִי בְּרִייתָא דס"ע כְּרַבִּי יוסי מוֹקְמִינּוּ כִּידְעוּ).

אֶשְׁרַע ע"כ מְפָאֵת כָּל קִנְשִׁיּוֹת אֵלוּ הִנְיָה נִרְאָה לְהוֹכִיחַ דַּלְפ"ד הַרִיב"א וְהַתוֹס' דס"ל דְּלָמָּה דְּהַבְּעָרָה לְלָאוּ יִצְאָה שְׁרִי הַבְּעָרָה בִּיּו"ט. ע"כ צ"ל בְּשִׁטְתָּם דְּאִינְהוּ ס"ל דְּבִישְׁרָא אֲגוּמְרִי חֲזִיב מְשׁוּם מְכַבָּה.

וְבִנְיָה יִהְיָה נִיחָא הַפְּלִי. וְרַוּוּחָא שְׁמַעְתָּתָא לִיִּישָׁב כָּל הַקִּנְשִׁיּוֹת הַנְּ"ל.

דאף לר' יוסי דס"ל הבערה ללא יצאה מ"מ שפיר דריש קרא דעולת שבת כר"ע דחלבי שבת קריבין ביו"ט. דאע"ג דהבערה שריא ביו"ט לדידיה מ"מ צריף קרא להתירו משום חיוב מכבה דבישרא אגומרי.

ומש"ה שפיר מוכיח הגמרא מדר' ישמעאל דס"ל נו"נ קריבין ביו"ט. ומגושב קושטית הש"א הג"ל.

וניחא נמי הא דמוכיח רבא בפסחים מדר"ע דהבערה לחלק יצאה דמר"ע דברייתא דשבת הג"ל לא מוכח מידי וכמבואר. (רק דמ"מ עדיין צ"ל לר' יוחנן בשבת דל"א ע"ב הג"ל דמפרש דר' יוסי ס"ל כר"ש דמשאצ"ל פטור.

וא"כ הדק"ל לר' יוסי דהא ל"ל בקרא דעולת שבת שלימד על חלבי שבת שקריבין ביו"ט. (דהא בלא"ה לדידיה ליכא איסור דאורייתא בהקטרה ביו"ט דהבערה הא שריא ביו"ט לדידיה לפ"ד הריב"א הג"ל.

ומשום מכבה נמי ליכא חיובא לדידיה דס"ל משאצ"ל פטור וכנ"ל. וע"כ צ"ל דלר' יוחנן אליבא דר' יוסי דריש קרא דעולת שבת כר' ישמעאל לחלבי שבת שקריבין ביו"ט כ"כ וס"ל פאחרים דאין בין עצרת לעצרת כו' דלדידיה מיקלע שבת ויוה"כ בהדי וקרא דמשני הגמרא (בשבת דפ"ז ע"ב הג"ל) דלר' יוסי ז' חסרים עבוד ופליג אפאחרים כו'.

היינו רק משום דהגמ' מהדר לאוקמי ברייתא דס"ע כר' יוסי היכא דאפשר כו'. וילעולא אליבא דר' יוסי (בדל"א ע"ב הג"ל) א"ש פן אף למסקנא.

אבל לר' יוחנן אליבא דר' יוסי הברייתא דעשר עטרות אתיא פרבנן דר' יוסי. וכדמסיק הגמרא אאידיה ברייתא דס"ע (ברדפ"ח הג"ל).

דאמר לך ר' יוסי הא מני רבנן היא כו' ור' יוסי לנפשיה פאחרים ס"ל. ועכ"ז יש בזה קצת דוחק לומר דסתמא דגמרא דשבת דמוקי הברייתא הג"ל כר' יוסי הוא רק לעולא ולא לר' יוחנן כו'.

ולפמ"ש לקמן א"ש פאן בפשיטות אף לר' יוחנן). אבל אם נימא פדברינו דלעיל דבבישרא אגומרי ליכא חיוב משום מכבה פנ"ל.

הדק"ל כל הקושיות הג"ל. ואין לדחות ולומר ביישוב הקושיות הג"ל באופן זה.

דאף למ"ד הבערה ללא יצאה לדידיה שריא הבערה ביום טוב לפ"ד הריב"א הג"ל. מ"מ אסור מדאורייתא להקטיר איברי קרבן ביו"ט משום דרחמנא אחשבה להבערתו.

וכעין מ"ש רש"י בביצה (דכ"ז ע"ב) דאסור לבער קדשים טמאים ביו"ט אף ע"י אכילת בהמה דרחמנא אחשבה להבערתו הילקף מלאכה היא. וכ"כ רש"י ג"כ בפסחים (דמ"ו סע"א) ובשבת (דקכ"ו ע"ב).

דזה אינו דסברת רש"י שייף רק למ"ד דהבערה ממש אסורה ביו"ט (אם לא משום דאמרינן מתוך כו'). דלדידיה שייף לומר דבקדשים אף שאר ביעורים אחשבינהו רחמנא כמו שריפה דהוי מלאכה.

(וכ"מ לשון רש"י שם). משא"כ למ"ד דס"ל דעיקר הבצרה שריא ביו"ט לא שניף לומר בשבת קדשים דרממנא אחשבה להבצרתו דמ"מ היכא אשמעינן איסור חדש דהבצרה מה שלא נאסר כלל ביו"ט.

ואף דבירושלמי ברפ"ב דשבת מבואר דאסור להצית את האור במדורת קדשים מבעוד יום שתהא דולקת והולכת בשבת או ביו"ט דאע"ג דאין. פאן עשיית מלאכה בשבת ויו"ט דממילא נעשית עי"ז שהדליק מבע"י מ"מ גזה"כ הוא שלא יהיו קדשים מתבצרים ביו"ט. והנה מלבד דבגמ' דידן לא משמע פן רק דמבע"י שרי להתחיל לשרוף קדשים שיהיו מתבצרים אח"כ בשבת ממילא. (וכדמוכח בשבת דכ"ג סע"ב. וש"ד).

אלא דאף לפי הירושלמי דאסור להצית את האור במדורת קדשים פסולים מבע"י היינו משום דגלי קרא התם לאיסור בזה. אבל זה נדאי דעכ"פ לא צריף קרא הקא למישרי הקטרת איברי קרבן למ"ד דהבצרה שריא ביו"ט.

דמהיכא תיתי לאסור. והדק"ל כל מ"ש לעיל ז ונראה לומר באופן אחר.

דנדאי העיקר להלכה כמ"ש לעיל דבבישרא אגנמרי לכ"ע אינו חייב משום מכבה וכו"ל. ומה שהוכחנו לעיל דאף לפ"ד הריב"א הג"ל דלר' יוסי שרי הבצרה ביו"ט.

דמ"מ מוכח מפמה דוכתי דבהקטרת איברים יש עוד איסור דאורייתא מצד אחר זולת איסור הבצרה. י"ל דהיינו משום דבהקטרת איברים יש חיוב משום מבשל ג"כ.

וכדאמר בירושלמי בפ"ב דשבת הל' ה'. אהיך ברייתא דזר ששימש במקדש בשבת כו'.

ע"ד דר' יוסי דאמר משום בישול מה מבשל יש פאן מפיון שהוא רוצה בעיפולן הוא כמבשל. אלא דלכאורה מוכח איפכא מגמ' דידן ביבמות שם דפריף ואי בהקטרה והא א"ר יוסי הבצרה ללא יצאה.

ומזה מוכח דהגמ' פליגא על הירושלמי בזה וס"ל דאין פאן משום מבשל. ובהגהות הגרע"א שם רמז להירושלמי הג"ל.

אבל זה לא מיסתבר כלל לומר שהבבלי והירושלמי יפלגו בזה בגוף הסברא אם בכה"ג חשיב כמבשל. (ולפמ"ש לעיל אות ד דזר שהקטיר ה"ל מקלקל בהבצרה.

רק דהגמ' ביבמות שם קאי למאן דס"ל מקלקל בהבצרה חייב וכו"ל. לפ"ז י"ל על הירושלמי דאמר הקא דיש חיוב משום מבשל והא לכאורה מקלקל בבישול פטור לכ"ע.

מיהו י"ל דכיון דמ"ד מקלקל בהבצרה חייב יליף לה מהבצרת ב"כ. ושם יש מלאכת בישול ג"כ כדאמר הגמ' בשבת שם (דק"ו ע"א) מה לי לבשל פתילה או סממנים כו'.

רק דמאן דיליף מקלקל בהבצרה חייב ס"ל דלא חשיב פאן מתקן בבישול זה וע"ש בתוס'. וממילא כמו דילפינו דמקלקל בהבצרה חייב י"ל דה"נ לענין בישול ומלבד זה בלא"ה י"ל בזר שהקטיר דיש לדון אי חשיב בזה מקלקל וכמ"ש לקמן א"ה).

וְלִכְאוּרָה י"ל פְּלוֹגְתַת הַבְּבִלִי וְהִירוּשְׁלָמִי בְּאַנְפֵן זֶה. דְּהִירוּשְׁלָמִי הֶתֶם הָא קָאֵי בְּשִׁיטַת ר' יוֹסִי שְׁהֵבִיא שָׁם מְקוֹדָם.

דְּאָמַר הֶתֶם הַבְּעִיר וּבִישַׁל אֵית תַּנָּא תַּנִּי חֲזִיב שְׁתִּים אֵית תַּנָּא תַּנִּי חֲזִיב אַחַת כּו'. הִיָּדָא הִיא ר' יְהוּדָה אוֹמַר מְשׁוּם מְבַעֵיר ר' יוֹסִי אוֹמַר מְשׁוּם מְבַשֵּׁל.

וּמֵייתֵי עֲלָה הֵךְ דְּזָר שְׁשִׁימַשׁ בְּשַׁבַּת כּו'. וּמְסִיק דֵּה"נ חֲזִיב מְשׁוּם מְבַשֵּׁל בְּלִבְד לר' יוֹסִי. אָבֵל בְּגַמְרָא דִּידָן לֹא נִזְכַּר בְּשׁוּם מְקוּם הֵךְ פְּלוֹגְתָא דְּהַבְּעִיר וּבִישַׁל כּו' וְאִדְרַבָּה מְשָׁמַע בַּגְמ' דְּפִשׁוּט הוּא דְּהַבְּעִיר וּבִישַׁל חֲזִיב ב' וּבִהֲדִיא תַּנָּא בְּבִרְיִיתָא דְּהַמְבַשֵּׁל ג"ה בְּחֻלְב בִּיו"ט דְּחֲזִיב מְשׁוּם מְבַעֵיר וּמְשׁוּם מְבַשֵּׁל (בִּיצָה דִּי"ב ע"א וּפְסוּחִים דִּמ"ז ע"ב וּבְמַכּוֹת דִּכ"א סע"ב).

וְהַגְמ' בְּמַכּוֹת שָׁם שְׁקִיל וְטָרִי עֲלָה אֵי יֵשׁ חֲלִיּוֹק מְלֹאכּוֹת לִיו"ט. וּמְשָׁמַע דְּבַשַׁבַּת בְּנִדְאֵי חֲזִיב שְׁתִּים כְּשֶׁהַבְּעִיר וּבִישַׁל וְכֵן מְפֹרָשׁ בְּדַבְרֵי רַבָּא בְּשַׁבַּת (דע"ד ע"ב) דְּבַעֲבָד חֲבִיתָא חֲזִיב ז' חֲטָאוֹת וְחֲשִׁיב מְבַעֵיר וּמְבַשֵּׁל בְּתַרְתֵּי.

וּע"ש בִּפִּירֵשׁ"י. וְכ"כ הֵ"מ בִּרְפִ"ב מֵהֶלְכוֹת שַׁבַּת דְּכֵן קִי"ל דְּהַבְּעִיר וּבִישַׁל חֲזִיב שְׁתִּים.

וּע"כ דְּהֵינּוּ מְשׁוּם דְּהַפְּלוֹגְתָא הַנָּ"ל לֹא נִזְכַּר בַּגְמ' וּלְפֹמֵם גְּמָרָא דִּידָן לֹא פְּלִיג ר' יוֹסִי פְּלָל בְּזוּה. וְהֵנָּה בְּבִרְיִיתָא דִּיבְמוֹת הַנָּ"ל דְּזָר שְׁשִׁימַשׁ בְּשַׁבַּת דִּר' יוֹסִי מְחֲזִיב שְׁתִּים.

פְּבָר כְּתִבוּ הַתּוֹס' שָׁם דְּהַבְּרִייתָא חֲשִׁיב נְמִי לְאוּנָן גְּרִידָא. וְהַדְּבָר מְוַכַּרְח דַּא"כ מֵאֵי מַתִּיב שָׁם הַגְמָרָא לְבַר קַפְרָא מֵהֵךְ בְּרִייתָא מְדַשְׁיִיר זָר שְׁאֲכַל מְלִיקָה כּו'.

וּלפ"ז י"ל דְּהַגְמ' לֹא הֵנָּה מְצִי לְפָרוּשֵׁי בְּבִרְיִיתָא פְּהִירוּשְׁלָמִי בְּזָר שְׁשִׁימַשׁ בְּהַקְטָרָה דְּחֲזִיב מְשׁוּם מְבַשֵּׁל כִּינּוּן שֶׁהוּא רוּצָה בְּעִיפּוֹלָן כּו'. דַּא"כ תִּיקְשִׁי לר' יוֹסִי אַמַּאי מְחֲזִיב שְׁתִּים הֵנָּה לִיהָ לְחֲזִיב שְׁלֵשׁ.

מְשׁוּם זָרוֹת וּמְשׁוּם מְבַשֵּׁל וּמְשׁוּם הַבְּעִרָה. דַּאע"ג דְּהַבְּעִרָה דְּהוּי לְאוּ גְרִידָא אֵינּוּ חָל עַל אִיסוּר זָרוֹת בְּכוֹלָל דְּהוּי קַל עַל חֲמוּר כַּמ"ש הַתּוֹס' שָׁם לְפָרֵשׁ כֵּן קוֹשְׁיֵית הַגְמ' שָׁם.

מ"מ י"ל מִיגוּ דְּחָל אִיסוּר שַׁבַּת עַל אִיסוּר זָרוֹת לְעַנְיָן בִּישׁוּל חָל נְמִי עָלִיו לְעַנְיָן הַבְּעִרָה. וּכְעֵינ מ"ש הַתּוֹס' בַּכּה"ג בְּחֻלְיִין (דק"ג ע"א סד"ה דְּאִיסוּר) דְּמִיגוּ דְּאִתֵּי אִיסוּר טְרִיפָה וְחֲזִייל אִיסוּר חָלָב חֲזִייל נְמִי עָלִיהָ אִיסוּר אִמ"ה.

וְכַש"כ הֵכָא דִּי"ל כֵּן לְעַנְיָן מְבַשֵּׁל וּמְבַעֵיר דְּתַרְנוּנֵיהּוּ אִיסוּרֵי שַׁבַּת גִּינְהוּ. (וּבִתְשׁוּ' נו"ב מ"ת חַא"ח ס' קי"ז לְמַד מְדַבְרֵי הַתּוֹס' חֻלְיִין הַנָּ"ל דֵּה"ה לְהַפְּךָ לְזִמְרָא בְּדִין אַחַע"א דְּמִיגוּ דְּחֲזִייל עַל אִיסוּר אַחֻתוֹ חֲזִייל נְמִי עַל אִיסוּר בְּתוֹ שְׁהִיא חֲמוּרָה מְכֻלָּם כּו' ע"ש.

וְטָפִי ה"ל לְאַתּוּנֵי ע"ז דְּבִרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּחֻלְיִין דִּל"ז ע"ב ד"ה וּמַה כּו' שְׁפָתְבוּ שָׁם דִּי"ל דְּמִיגוּ דְּחֲזִייל אִיסוּר נְבִלָה אִיסוּר מְסוּפְנָת חֲזִייל נְמִי אִיסוּר חָלָב כּו' ע"ש). וְאַף דְּלִכְאוּרָה הִיָּה י"ל דְּסִבְרַת הַתּוֹס' בְּחֻלְיִין הַנָּ"ל דְּמִיגוּ דְּחֲזִייל אִיסוּר טְרִיפָה אִיסוּר חָלָב חָל נְמִי עָלִיהָ אִיסוּר אִמ"ה הֵינּוּ דְּוָקָא פְּשָׁשְׁנֵי הָאִיסוּרִין בְּאִים כְּאֶחָד בַּב"א בְּרַגַע אֶחָד

ומיגו דחל אַחַד מֵהַאִסוּרִים עַל אִסוּר הַקְדוּם ה"נ חל עֲלֶיהָ נְמִי אִסוּר הַשְּׁנִי שְׁעָמוּ
כב"א.

משא"כ הָכָא דְאִסוּר הַבְּעָרָה דְשַׁבַּת חל קוּדְם לְבִישׁוּל וְכִמוּ שְׁנַבְאָר בְּסוּמוֹ מִש"ה פִּינּוֹן
שְׁאִיסוּר הַבְּעָרָה לְבַדּוֹ שְׁחַל קוּדְם וְאִינוּ יָכוֹל לְחוּל עַל אִסוּר זְרוֹת מְצַד עֲצָמוּ שׁוֹב לֹא
יְחוּל עֲלָיו אַף אַח"כ כְּשֶׁחַל אִסוּר בִּישׁוּל עַל אִסוּר זְרוֹת מ"מ לֹא יְחוּל עֲלָיו עִי"ז אִסוּר
הַבְּעָרָה עוֹד.

אָבֵל מ"מ הַסְּבָרָא פְּשוּטָה דְאִם עוֹסֵק בְּהַבְּעָרָה עַד שְׁעָה שְׁנַגְמַר אִסוּר הַבִּישׁוּל וְכָל שְׁעָה
יְשַׁנְהָ לְאִסוּר הַבְּעָרָה עַד יֵינן א"כ אַף שְׁמַתְחֵלָה לֹא חַל עֲלֶיהָ אִסוּר הַבְּעָרָה מ"מ עִי"ז לֹא
יִגְרַע פָּחוּ מִלְּחוּל עֲלָיו אַח"כ כְּבִישׁוּל שְׁחַל עֲלָיו אִסוּר הַבִּישׁוּל שְׁיַחֲוֹל עִמּוֹ אִסוּר הַבְּעָרָה
בְּיַחַד וְכַנ"ל.

(וְגַם עוֹד הֵיךָ י"ל לְכַאוּרָה דְסִבְרַת הַתּוֹסְפוֹת בְּחֻלְיֵי הַנ"ל הֵינּוּ רַק בְּשְׁנֵי אִסוּרִים שְׁוִיִּם
כְּמוֹ אִסוּר טְרִיפָה וְאִסוּר אִמ"ה דְמִיגוּ דְהָאֵי חֲטִייל הָאֵי נְמִי חֲטִייל. מִשְׁא"כ דְּהַבְּעָרָה לר'
יוֹסִי בְּלָאוּ גְרִידָא וְאִסוּר בִּישׁוּל יֵשׁ בּוֹ חֵיּוֹב מֵיַתַּת ב"ד י"ל דְּבַכְה"ג לֹא נִימָא דְמִיגוּ
דְחֲטִייל אִסוּר הַחֲמוּר עַל אִסוּר זְרוֹת יְחוּל עֲלָיו אִסוּר הַקַּל ג"כ וּמ"מ יֵשׁ לְלַמּוֹד דְּכִמוּ
דְאִמְרִינן אִיפְכָא (בְּתוֹס' חֻלְיֵי דל"ז ע"ב הַנ"ל) דְּכִמוּ דְחֲטִייל אִסוּר גְּבִלָה אִסוּר מְסוּכָּת
חֲטִייל נְמִי אִסוּר חֲלָב שְׁהוּא בְּכַרְת כו'.

וכ"מ בְּגַמ' דְּכְרִיתוֹת גְּבִי בְּתוֹ וְאַחֲזוֹתוֹ כִּמ"ש הַנּו"ב הַנ"ל דְּצ"ל דְּמִיגוּ דְחֲטִייל עַל אַחֲזוֹתוֹ
חַל נְמִי עַל בְּתוֹ הַחֲמוּרָה שְׁיֵשׁ בָּהּ חֵיּוֹב מֵיַתַּת ב"ד. וְהֵ"נ י"ל בְּהָא דְאִמְרִינן בְּשְׁנֵי אִסוּרִין
הַחֲלִין כְּאַחַד עַל אִסוּר הַקְדוּם דְמִיגוּ דְהָאֵי חֲטִייל הָאֵי נְמִי חֲטִייל דְאִף שְׁאִיסוּר אַחַד מֵהֵנּוּ
שְׁנֵי אִסוּרִים שְׁבִיחַד קַל מִחֲבִירוֹ מ"מ חַל עִמּוֹ ג"כ כב"א.

וְכַמְבּוֹאָר בְּנו"ב שְׁמַדְמָה שְׁנֵי הָעֲנִינִים הָאֵלּוּ לְהַדְדִי. ע"ש בְּדְכְרִיּוֹ).

וּמַעֲתָה י"ל דְּגַמ' דִּידוֹן לֹא פְּלִיגָא עַל הַירוּשְׁלָמִי בְּעִיקָר הַדִּין דְּבַהֲקֻטְרַת הָאִיבְרִים פִּינּוֹן
שְׁרוּצָה בְּעִיכּוּלָם חֲטִיב מְשׁוּם מְבַשֵּׁל. רַק דְּבַהֲרָ בְּרִייתָא דְזֶר שְׁשִׁימָשׁ בְּשַׁבַּת דר' יוֹסִי
מְחִיב שְׁתִּימָשׁ א"א לֹאמַר שְׁהַחֵיּוֹב מְשׁוּם מְבַשֵּׁל וְכַנ"ל.

וְהֵינּוּ דִידוּעַ דְשִׁיעוּר הַחֵיּוֹב בְּשַׁבַּת בְּמַבְעִיר הָוִי בְּכָל שְׁהוּ כִּמ"ש הַרְמַב"ם בְּרַפִּי"ב
מֵהִלְכוֹת שַׁבַּת. וְשִׁיעוּר הַחֵיּוֹב בְּמַבְשֵׁל הָוִי כְּגִירוּגְרַת כִּמ"ש הַרְמַב"ם שְׁמַ בְּרַפ"ט
וְכַדְאִיתָא בִירוּשְׁלָמִי בַפ"ז דְשַׁבַּת.

וּא"כ י"ל דְּהַבְּרִייתָא מִיָּרִי שְׁלֹא שְׁיִמָּשׁ הַזֶּר בְּהַקְטָרָה כ"כ כְּשִׁיעוּר בִּישׁוּל. (וְאִין
לְהַקְשׁוֹת דְלָמָּה לֹא מִיָּרִי הַבְּרִייתָא בְּאַמַּת כְּשִׁיעוּר בִּישׁוּל וְלִתְנֵי ר' יוֹסִי
מְחִיב שְׁלֵשׁ.

דְּפְשׁוּט דְלִק"מ. דְעִיקָר הַרְבוּתָא שְׁמִשְׁמִיעֵנוּ הַבְּרִייתָא הוּא רַק מֵה שְׁחַל שַׁבַּת עַל זְרוֹת
לר' יוֹסִי.

וּבְזָה הוּא דְפְלִיג עֲלֶיהָ ר"ש הַתָּם). אָבֵל בְּהַקְטִיר כְּשִׁיעוּר בִּישׁוּל חֲטִיב מְשׁוּם מְבַשֵּׁל.

וּא"כ א"ש בְּפְשִׁיטוֹת כָּל הַקְּוִשְׁיּוֹת דְלַעֲיִל לַפ"ד הַרִיב"א הַנ"ל דְשָׁרִי הַבְּעָרָה בְּיוֹם טוֹב
לר' יוֹסִי. דִּמ"מ יֵשׁ אִסוּר בְּהַקְטֻרַת אִיבְרִים בִּיו"ט דְחֲטִיב מְשׁוּם מְבַשֵּׁל וּא"ש.

והירושלמי לטעמיה דס"ל לר' יוסי דהבעיר ובישל חייב רק משום מבשל. ונשפיר משני הירושלמי אהא נמי דבהקטרת איברים חייב משום מבשל. ולק"מ.

אף דברי הירושלמי נשם צריכין ביאור. מאי פריה הירושלמי אהו דזר ששימש בשבת, ע"ד דר' יוסי דאמר משום בישול מה בישול יש פאן וקא פינון דליכא בישול שפיר ניקא דחייב משום מבעיר.

ול"ל דקושנית הירושלמי משום דר' יוסי ס"ל הבערה ללא יצאה דזהו לא נזכר פלל נשם בירושלמי ועוד דההפך מבואר מתחלת דברי הירושלמי נשם אהא דאמר ר' יוסי דבישל ובעיר חייב משום מבשל.

דאמר עלה הירושלמי וקשיא ע"ד דר' יוסי הבערה ליקדה על כל המלאכות שבתורה כו'. ובפירוש הקה"ע תמה דהא ר' יוסי ס"ל הבערה ללא יצאה.

אף באמת לא נזכר בירושלמי בשום דוכתא הו דר' יוסי דאמר הבערה ללא יצאה. ומוכח נשם דהירושלמי ס"ל דר' יוסי נמי ס"ל דהבערה לחלק יצאה.

וכמו שבכ"ד מצינו דפליגי הבבלי והירושלמי אליבא דחד מ"ד גופיה. וכמ"ש התוס' בכתובות (דק"ב סע"א) וביבמות (דקי"ג ע"ב ד"ה יצתה ע"ש) וכן בשאר דוכתי.

(ויבספר מרפכת המשנה רפי"ב מהל' שבת פתב דר' יהודה ור' יוסי דבירושלמי הקא אמוראי ניהו ולא התנאים שבגמ'. ועם היות שמצינו בירושלמי ר' יוסה סתם (בה"א לבסוף) שיהיה אמורא.

וגם לפי הגירסא בירושלמי דביצה שהובא בתוס' ביצה ר"ד כ"ג מוכח, נשם דר' יוסי האמורא ס"ל הבערה לחלק יצאה ויהיה פאן ר' יוסה לטעמיה. מיהו ברא"ש בביצה נשם העתיק הגירסא בירושלמי ר' חזקיה ולא ר' יוסי.

וכ"ה בירושלמי שלפנינו בפ"ה דביצה סוף ה"ב. ואמנם מ"מ פזאת לא מצינו שיחלקו ר' יהודה עם ר' יוסי ושאמר שהמה שניהם היו אמוראים פשמות התנאים שרגילין לחלוק יחד זע"ז.

נאין לנו לחדש דבר כזה. וגם אף לפ"ד המרכה"מ הנ"ל עדיין התמיה במקומה מה פריה הירושלמי הקא על ר' יוסי מה מבשל יש פאן וכנ"ל): ח ולנישב דברי הירושלמי הנ"ל.

הנה מתחלה נבאר דלכאורה קשיא בגמ' דידן ביבמות נשם גבי זר ששימש בשבת בהבערה דהגמ' נקט בפשיטות דאיסור זרות קודם לאיסור שבת ופליגי ר"י ור"ש רק אי אתי איסור שבת וחייל על איסור זרות.

ור"ש דאינו מחייב אלא משום זרות בלבד משום דס"ל אין אהע"א. וקשה דהא בהבערה איסור שבת חל קודם לאיסור זרות.

דחייב הבערה בשבת שיעורו בכל נהו (כמ"ש לעיל מהרמב"ם רפי"ב מהל' שבת) וחיוב זרות ליכא עד שיקטיר פזית כמ"ש הרמב"ם (פ"ט מהלכות ביאת מקדש ה"ד) דאין הקטרה פחותה מפזית.

(וכעת ראיתי שהקשה פן בספר תועפת ראם חאה"ע סי' ט"ו. ולא כתב שם שום תירוץ).
בשלא לפ"ד הירושלמי דחייב שבת בזה הוא משום מבשל ומבשל שיעור חייב
בכגרוגרת (כמ"ש הרמב"ם ברפ"ט מהלכות שבת). א"כ חייב זרות קודם לחייב מבשל
בשבת.

דשיעור גרוגרת הוא יותר מפזית פדמוכח בגמ' דשבת (דצ"א סע"א) וכמ"ש פן להדיא
בתוספות ביומא (דע"ט ע"ב ד"ה לומר) ובעירובין (ד"פ ע"ב ד"ה אגב) ובחולין (דק"ג
ע"ב ד"ה חלקו) ע"ש. (וזהו דלא כהמג"א בסי' שס"ח סק"ב לפ"ד הרמב"ם).

וע"ש סי' תפ"ו). וכיון שהקטיר פזית נתחייב משום זרות ואח"כ חל עליו חייב מבשל
בשהגיע לשיעור כגרוגרת.

אבל לפי גמ' דידן דחייב שבת הוא משום הבצעה א"כ חייב שבת קודם לחייב זרות
וכנ"ל. ואין לומר דר"ש דאמר הקא דאינו חייב אלא משום זרות בלבד היינו משום
דאזיל לטעמיה במכות די"ז ע"א דסבר ר"ש דכל שהו למלקות וא"כ חייב זרות בהקטרה
ג"כ בכ"ש.

וממילא איסור זרות שחל עליו קודם השבת חשיב קודם לאיסור שבת פסברת הגמ'.
דזה אינו.

נדא דנראה דלא אמר ר"ש דכ"ש למלקות רק באיסורי אכילה. ועוד דהא נדאי דר"ש
אמר דכ"ש למלקות אבל לא אמר ר"ש דכ"ש למיתה.

והא ר"ש גופיה ס"ל בסנהדרין (דפ"ד סע"א) דזר ששימש בחנק. ובנדאי דלענין זה
בנין שיעורא ולא בכ"ש.

(ומלבד זה לפמ"ש הריטב"א במכות שם דטעמא דר"ש דס"ל כ"ש למלקות משום
דבאכילתו אחשביה לכ"ש ומש"ה לענין קרבן דאכל בשוגג בעי פזית לחשיבות. ולפ"ז
י"ל דאף במזיד פשאוכל פזית שלם אין החייב עד לבסוף שהשלים הכזית אף לר"ש.
דהא לא אחשביה כלל לאכילת כ"ש בכה"ג פיון שמתחלה הנה דעתו על פזית שלם.
וי"ל בזה).

ועוד דבלא"ה קשה טובא בגמ' דיבמות שם דפריף ואי בהקטרה וקא אר"י הבצעה ללא
יצאה. ופירשו התוס' דקושיות הגמ' היא משום דאיסור כולל לא חל בקל על חמור פנ"ל.

והשתא מאי פריף הגמ' וקא לר' יוסי נדאי איסור שבת קדים לאיסור זרות פנ"ל דאיסור
הבצעה בכ"ש ואיסור זרות בכזית. (דר' יוסי לא ס"ל כר"ש דכ"ש למלקות).

ואח"כ אתי איסור זרות וחייל אאיסור שבת דהוי איסור כולל ואיסור חמור על איסור
קל. (פיון דלר' יוסי הבצעה בשבת רק בלאו.

גם הוי קל משום שהותרה מפלגה במקדש כמ"ש התוס'). ואיסור זרות הוי ג"כ כולל
על איסור שבת כולל ג"כ שאר עבודות דלאו מלאכה ניהו לענין חייב שבת.

וא"כ לא מקשה הגמ' מידי. ואין לומר משום דאע"ג דחייב זרות ליכא עד שיקטיר פזית
מ"מ איסורא איכא בכ"ש דקיי"ל ח"ש אסור מה"ת.

דָּהָא מְבִנְיָא בְּתוֹסָ' שְׁבוּעוֹת (דכ"ב ע"א ד"ה אֶהֱיָתָא).

וְשֵׁם דכ"ג ע"ב ד"ה דְמוֹקִי) דח"ש אע"ג דְאָסוּר מֵה"ת מ"מ לָא חֲשִׁיב עֲלֵיו מְוָשְׁבַע וְעוֹמֵד שְׁלֵא יַחוּל עֲלִיּוּאִיסוּר אַחַר. וּא"כ מ"מ הָכָא חֵיּוֹב דְשִׁבְתָּ קוּדְם לְחֵיּוֹב דְזָרוּת.

וְעוֹד דלפמ"ש בְּתִשּׁוּ' ח"ץ (ס' פ"ו. וְהוּבְאוּ דְבָרֵינוּ בְּהִגָּהַת הַמַּל"מ בְּרַפִּי"ח מֵהִלְכוֹת שְׁבִת) דְלָא אָסִיר ח"ש מֵה"ת אֲלָא בְּאִיסוּרֵי אֲכִילָה פִּינּוּ דְאִיסוּר ח"ש נפ"ל מְקָרָא דְכָל חֵלְב כו'.

אֲבָל בְּאִיסוּרֵי שְׁבִת פְּחוֹת מְכַשְׁיָעוּר אוּ בְּתוֹלֵשׁ שְׁעָר אַחַת בְּנִזְיָר וְכֵה"ג בְּזָה שְׁרֵי ח"ש מֵה"ת. וְכ"מ בְּתוֹסְפָתָא דְבִיּצָה בְּרַפ"ד.

וְכִמוּ שֵׁנ"ב שָׁם. וּא"כ בְּאִיסוּר זָרוּת לְעִנְיָן הַקְטָרָה י"ל דח"ש שְׁרֵי מֵה"ת.

אֲלָא דְבָזָה י"ל לְפִי מַה דְאִיתָא בִּירוּשְׁלָמֵי רַפ"ו דְתַרּוּמוֹת בְּהָא דְסָבַר ר"ל דח"ש מְוָתֵר מֵה"ת דְמוֹדָה ר"ל בְּעֵתִיד לְהַשְׁלִים. וְהִינּוּ דְכִינּוּן שְׁהִיָּה דַעֲתוֹ מִתְחַלְלָה לְהַשְׁלִים לְכַשְׁיָעוּר אַע"פ שְׁעִדְיָן לָא אֲכַל אֲלָא ח"ש חָל הָאִיסוּר עֲלֵיו.

וְע"כ דְזָה יְדַעְיָנוּ מְסַבְרָא דְאָסוּר מֵה"ת. דְהָא ר"ל ס"ל בְּיוֹמָא (דע"ד ע"א) דְהָדָּ דְרָשָׁא מְפָל חֵלְב לְרַבּוֹת ח"ש אֶסְמַכְתָּא בְּעֵלְמָא הוּא.

אֲלָא דְבַעֲתִיד לְהַשְׁלִים ס"ל מְסַבְרָא דְאָסוּר מֵה"ת. וּא"כ ה"נ לְדִידָן דְקִי"ל דח"ש אָסוּר מֵה"ת בְּאִיסוּרֵי אֲכִילָה מְקָרָא דְכָל חֵלְב כו' מִשָּׂא"כ בְּאִיסוּרֵי אַחֲרֵינֵי דְלָאוּ אֲכִילָה דְלָא יְלַפִּינּוּ מְפָל חֵלְב וּבְזָה ח"ש מְוָתֵר מֵה"ת.

מ"מ בְּעֵתִיד לְהַשְׁלִים אָסוּר מֵה"ת אַף בְּאִיסוּרֵי אַחֲרֵינֵי מְסַבְרָא כְּמוֹ לר"ל וְכַנ"ל. וְאַע"ג דְבַמָּה דְאָמַר עוֹד הָתָם בִּירוּשְׁלָמֵי דְתַרּוּמוֹת ג"כ דְמוֹדָה ר"ל בִּיּוֹה"כ דח"ש אָסוּר מֵה"ת.

בְּזָה מְצִינּוּ הַהִיפּוּף מְבִנְיָא בְּגִמְרָא דִידָן בְּיוֹמָא (דע"ג ע"ב) דְנִקְט בְּפִשְׁיטוֹת דְלר"ל אַף בִּיּוֹה"כ ח"ש שְׁרֵי מֵה"ת. ע"ש.

מ"מ בְּהָדָּ מִיְלֵתָא דְאָמַר הִירוּשְׁלָמֵי דְמוֹדָה ר"ל בְּעֵתִיד לְהַשְׁלִים בְּזָה לָא מְצִינּוּ בְּגַמ' דִידָן סְתִירָה לְזָה. וְגַם מְסַבְרָא גְרָאָה פֶּן דַּאלַת"ה א"כ לר"ל יְהִיָּה מְוָתֵר מִדְאוּרֵי יִתָּא לְאַכּוֹל אִיסוּר בְּמִזִּיד עַד גְּמַר הַכּוֹזִית וְאַח"כ יְהִיָּה נְעֻשָׂה אִיסוּר לְמַפְרַע וְלָא מְסַתְּבַר פֶּן.

וְה"נ לְדִידָן בְּאִיסוּרֵי אַחֲרֵינֵי דְלָאוּ אֲכִילָה דְבַעֲתִיד לְהַשְׁלִים ח"ש אָסוּר מֵה"ת. וּלפ"ז גִּיחָא הָכָא בְּאִיסוּר זָרוּת פִּינּוּ שְׁמַתְחַלְלָה דַעֲתוֹ לְהַקְטִיר פְּשִׁיעוּר מִמִּילָא הֵנִי אִיסוּר דְאוּרֵי יִתָּא תְּיָכֵף כְּשִׁמְתַחִיל לְהַקְטִיר כְּדִין ח"ש בְּעֵתִיד לְהַשְׁלִים דְאָסוּר מֵה"ת אַף לְרִישׁ לְקִישׁ וְכַנ"ל.

מ"מ קָשָׁה כְּדַאמְרֵן לְעִיל דְהָא אִיסוּר ח"ש לָא חֲשִׁיב מְוָשְׁבַע וְעוֹמֵד כַּמ"ש הַתּוֹס' בְּשְׁבוּעוֹת הַנְּל וְלָמָּה לָא יַחוּל עֲלֵיו אִיסוּר אַחַר. אִם לָא גִימָא שְׁהַתּוֹס' בְּשְׁבוּעוֹת שָׁם כ"כ רַק לְעִנְיָן שְׁבוּעָה שְׁחָלָה עַל ח"ש פִּינּוּ דְלָא הֵנִי מְוָשְׁבַע מְסִינֵי ע"ז וְלָא שְׁיָיָף בְּזָה לּוֹמַר אִין שְׁבוּעָה חָלָה עַל שְׁבוּעָה מִשָּׂא"כ לְעִנְיָן שְׁנֵי אִיסוּרִים שְׂאִין אַחַע"א י"ל דַּעַל ח"ש נְגִי לָא חָל מִשּׁוּם דְהַסְבְּרָא בְּזָה שֵׂא"א שְׁיַחוּלוּ שְׁנֵי אִיסוּרִים בְּדָבָר אַחַד.

וְשֵׁנִי שְׁבוּעָה דְהוּי אִיסוּר גְּבָרָא וְלֹא אִיסוּר חֲפָצָא. וְהָא דָּאִין שְׁבוּעָה חֲלָה עַל אִיסוּר
הוּא רַק מְשוּם דְּמִן שְׁבַע וְעוֹמֵד עָלָיו מְסִינֵי וּמִשׁ"ה חָל עַל ח"ש דַּע"ז לֹא הוּי מִן שְׁבַע
וְעוֹמֵד.

וַיֵּשׁ לְהֶאֱרִיף בְּזָה וּאֲכַמ"ל. (וְאִי דְבַתּוֹסְפוֹת חֲוָלִין (דַּק"ב ע"ב ד"ה שְׁאִין) מְבִנְיָר בְּהֶדְיָא
דְּאִיסוּרִין ג"כ חֲוָלִין עַל ח"ש.

ע"ש.

י"ל מְשוּם דְּהַתּוֹס' קַיְימֵי אֲלִיבָא דַּר"ל הֵתֵם פְּמִבְּנִיָּר בְּדַבְרֵיהֶם וּר"ל הָא ס"ל דַּח"ש
מְוֹתֵר מַה"ת. מִשָּׂא"כ לַר"י דַּח"ש אֲסוּר מַה"ת).

מִיָּהוּ כ"ז דִּוְחָק וְלֹא מִשְׁמַע כֵּן בְּדַבְרֵיהֶם. אִי י"ל בְּרוּנְחָא.

דְּקִוּשֵׁיט הַגְּמָרָא בִּיבְמוֹת שָׁם הִיא מְשוּם דְּמִשְׁמַע לִיָּה דְּהָא דַּר' יוֹסֵי מְחִיב שְׁתִּים בְּזָר
שְׁשִׁימֵשׁ בְּשַׁבַּת מְסִתְמָא מִיָּרִי בְּכָל עֵגוּן אִי הִיבָא דְלֹא קָדִים אִיסוּר שְׁבַת לְאִיסוּר זָרוֹת.
(וְכַדְמִשְׁמַע בְּהֶדְיָא מְדַבְרֵי ר' יוֹסֵי דְקָאֲמַר בְּהֶדְיָא חִיב שְׁתִּים מְשוּם זָרוֹת וּמְשוּם שְׁבַת
דְּמִשְׁמַע מְדַבְרֵי אַע"ג דְּאִיסוּר זָרוֹת קָדִים.

וּל"ל כָּלֵל דְּהִיבָא דְּאִיסוּר זָרוֹת קָדִים לֹא יִתְחַיֵּב שְׁתִּים לַר' יוֹסֵי שְׁזָהוּ הַפָּךְ מִשְׁמַעוֹת
דְּבָרִין) וּמִשְׁכַּחַת, לָהּ בַּכַּה"ג דְּאֲמַרִּין בְּשְׁבוּעוֹת (דַּי"ז ע"ב) דְּזָר שְׁהַפָּךְ בְּצִינּוּרָא בְּשַׁבַּת
חִיב מִיָּתָה מְשוּם דְּמַקְרִיב עֵיכוּלִיָּה ע"ש.

וְהַשְׁתָּא בַּכַּה"ג שְׁהַפָּךְ הַזָּר הַצִּינּוּרָא בְּשַׁבַּת בְּשַׁעַת גְּמַר הַקְטָרַת הַכֹּזִית הָרִי אִיסוּר שְׁבַת
וְאִיסוּר זָרוֹת בָּאִין בְּאֶחָד וּמִמִּילָא הָא אִיסוּר זָרוֹת חִיב קָדִים לְאִיסוּר שְׁבַת שְׁחַל עָלֶיהָ
מְקוּדָם.

וְזָה וּדְאִי דְלַעֲנֵן שְׁבַת ג"כ חִיב בְּשְׁהַפָּךְ בְּצִינּוּרָא וְקִיָּרַב בִּישׁוּלוֹ וְהַבְעָרְתוֹ. וְכַמוֹ בְּאֶחָד
בִּוְתָן אֶת הָאוּר וְאֶחָד מִגִּיס בְּגְמָרָא דְּבִיבָה דַּל"ד ע"א דְּהַמְגִיס חִיב ג"כ מְשוּם שְׁמַקְרַב
בִּישׁוּלוֹ כַּמִּש"ש הַרְמַב"ן וְהַרְשָׁב"א וּש"פ.

(וּבַלֵּא"ה י"ל דְּהָא בְּשְׁבוּעוֹת שָׁם אֲמַרִּין הִיכִי דְּמִי אִי דְלֹא הַפָּךְ לֹא מִיעֲכָל פְּשִׁיטָא כו'.
וְהָא י"ל בַּכַּה"ג דְּוּדְאִי חִיב מְבַעִיר אוֹ מְבַשֵּׁל בְּשַׁבַּת).

וּמִקְשָׁה הַגַּמ' בִּיבְמוֹת שְׁפִיר דַּר' יוֹסֵי מְחִיב שְׁתִּים מִיָּרִי וּדְאִי בְּכָל עֵגוּן אִי בְּשִׁקְדָם
אִיסוּר זָרוֹת לְאִיסוּר שְׁבַת כַּנ"ל. וְהָא בַּכַּה"ג ה"ל אִיסוּר קַל עַל אִיסוּר חֲמוּר דְלֹא חָל
אֲפִילוּ בְּכוּלָל כַּמ"ש הַתּוֹס'.

וּא"ש ט וּלְפִי דְבָרֵינוּ יִתְבָּאֵר דְּבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי דְּשַׁבַּת שָׁם נְכוּן הֵיטֵב. דְּהֵתֵם בְּפִלּוּגְתָא
דַּר"י וּר' יוֹסֵי בְּהַבְעִיר וּבִישֵׁל דַּר' יוֹסֵי סָבַר דְּחִיב מְשוּם מְבַשֵּׁל.

מִיָּתִי עָלָה הַךְ דְּזָר שְׁשִׁימֵשׁ בְּשַׁבַּת כו'. וְהִינּוּ דַּר' יוֹסֵי דְּמְחִיב שְׁתִּים הִינּוּ ג"כ כְּשִׁיטָתוֹ
דְּהַבְעִיר וּבִישֵׁל חִיב מְשוּם מְבַשֵּׁל.

(דְּבַלֵּא זָה לֹא שְׁיִבָּא מִיָּדִי הֵתֵם הַךְ דְּזָר שְׁשִׁימֵשׁ בְּשַׁבַּת דְּמִיָּתִי הִירוּשְׁלָמִי שָׁם). וְהָא
וּדְאִי בְּהַבְעִיר וּבִישֵׁל אַע"ג דְּחִיב הַבְעָרָה קוּדָם לְחִיּוּב בִּישׁוּל כִּינּוּ דְּהַמְבַעִיר חִיב בַּכ"ש

והמבשל שיעורו בכגרוגרת (כמ"ש לעיל מהרמב"ם רפ"ט ורפי"ב דשבת) ובירושלמי דשבת פ"ז ה"ב נמי איתא דמבשל שיעורו בכגרוגרת.

מ"מ סבר ר' יוסי בהבעיר ובקשל דאינו חייב רק משום מבשל דמלאכת הבישול הוא העיקר ונפק מכלל חיובא דמבעיר לכלל חיוב מבשל וכדמוכח בירושלמי שם. וכן מוכח נמי מהא דר' יוסי מחייב שמים בזר ששימש בשבת במקדש.

מלבד דלפי פשוטו מוכח פן דהא ר' יוסי לא פליג בהא אר"ש דאיסור זרות קדים הךא לאיסור שבת (וכדמוכח ג"כ מלישנא דר' יוסי דנקט אהד משום זרות וא' משום שבת וכנ"ל). ואי הנה החיוב משום מבעיר הא בזה איסור שבת קודם לאיסור זרות פיון דהמבעיר חייב בכ"ש פנ"ל.

(ול"ל דמירי בכגון שהפך הזר בצינורא בגמר הכזית פנ"ל. דפשיטא דר' יוסי מירי בקל ענין.

ולא נימא דמירי רק בכה"ג דוקא דזהו דוחק. ולא ניחא ליה להירושלמי לפרש פן). וע"כ דהחיוב משום מבשל דאיסור שבת בא אח"כ דשיעור כגרוגרת גדול יותר מפיון וכנ"ל מהתוספות דעירובין ויומא הנ"ל. אלא שהוכחה זו היא רק מלישנא דר' יוסי.

אבל יותר מוכח זה בהוכחה חזקה מהא דר' יוסי מחייב שמים. והיינו דהא לשיטת הירושלמי דר' יוסי נמי ס"ל דהבערה לחלק יצאה וכמ"ש לעיל.

א"כ אם איתא דבזר ששימש בשבת החיוב משום מבעיר ואיסור שבת חל מקודם ואח"כ איסור זרות פנ"ל. אמאי חל איסור זרות על איסור שבת לר' יוסי.

והא הני איסור חל על איסור חמור דחיוב זרות הוא מיתה בידי שמים וחיוב שבת הוא בסקילה. (פיון דר' יוסי נמי ס"ל דהבערה לחלק יצאה לפ"ד הירושלמי פנ"ל).

ואמאי מחייב ר' יוסי שמים. (ואף שהתוספות ביבמות שם ס"ל דשני איסורים שיש בכל אחד חומר שאין בחבירו כמו חלב ונבלה חלין זע"ז.

מ"מ אם האחד יש בו מיתת ב"ד חשוב חמור לגבי חבירו. ולשיטת רש"י בחולין (דק"א ע"ב) זהו חשוב ג"כ איסור מוסף ע"ש.

ולדעת התוספות מ"מ ודאי חשוב חמור). אלא משום דר' יוסי לטעמיה דס"ל בהבעיר ובקשל דחייב משום מבשל.

וה"נ מפיון שהוא רוצה בעיכולן מבשל הוא. ואיסור זרות קודם הךא לאיסור שבת וכנ"ל.

והירושלמי מתחלה לא אסיק אדעתיה הא דהכא חשיב מבשל. ופריף דמה שייף זה לפלוגתא דר"י ור' יוסי.

ומה מבשל יש כאן. ומשני מפיון שרוצה בעיכולן מבשל הוא.

וא"ש הפל: ומעתה נחזור לענינו לבאר הסוגיא בשמעתינו ביומא דמינושב היטב הקושפא דלעיל למה לא פריף הגמרא ותי"ל משום הבערה פנ"ל. משום דסתם ספראר"י.

ואיהו ס"ל מקלקל בהבערה פטור ומקטיר קטורת חסירה הוי מקלקל בהבערה. ומשום מכבה ליכא חיובא הכא.

כמו שביארנו בארץ. (ול"ל דבקטורת נמי יהיה חיוב משום מבשל כמו בהקטרת איברי קרבן כנ"ל.

דלא דמי כלל וכמוכן למענין. וגם בלא"ה אפילו נימא דשייך פאן מבשל מ"מ בקטורת חסירה הוי מקלקל בבישול ופטור ופשוט.

ואמנם הלום ראיתי בשו"ת חמדת שלמה (חאה"ע סי' י"ז) שהקשה שם בגמרא דיבמות הנ"ל (פגושיתנו הנ"ל) דזר ששימש בהקטרה הא הוי ליה מקלקל בהבערה ותיירץ שם בסברא מחודשת דכל היכא שהוא עושה פן במזיד והוא רוצה בדבר זה ואצלו יקרא תיקון תו לא ה"ל מקלקל אע"ג דבאמת הוי קלקול ועשה איסור.

וקא דפרייך הגמ' בפסחים לענין קרבן פסול מה תיקון היינו משום דהתם מיירי בשוגג וכוננתו לקרבן פשר וכינון שבאמת הוא פסול ה"ל מקלקל. משא"כ בעושה במזיד ורוצה בכך וכנ"ל והביא ראיה לזה מהפרייטא דהמבשל ג"ה בחלב ביום טוב ואכלו דלוקה משום מבשל ביו"ט ומשום מבשל בב"ח.

אע"ג דע"י הבישול נאסר הגיד בהנאה וה"ל מקלקל (דמדמחייב משום בב"ח ע"כ ס"ל יש בגידין בכו"ט. וממילא ג"ה מותר בהנאה).

וע"כ לומר פינון שהוא רוצה בכך מיקרי תיקון. עכ"ד הח"ש.

ולפי דבריו יהיה נסתר כל יסוד דברינו מ"ש בכאן ביישוב הקושיא בשמעתין דהכא והדק"ל. דהא בסוגיין מיירי במזיד.

(וכדאמר בהדא בשנינויא דר"ש ובשנינויא דר"א). וא"כ לא הוי פלל מקלקל בהבערה לפ"ד הח"ש הנ"ל.

וע"כ מההכרח לבאר שדברינו נכונים ולייתא לדברי הח"ש הנ"ל ואין מקום לסברתו בזה. דעיקר קושיותו בגמרא דיבמות בזר שהקטיר דה"ל מקלקל בהבערה כבר ביארנו לעיל (אות ה') דלק"מ וראיתו מהמבשל ג"ה בחלב ביו"ט ג"כ אינה ראיה פלל.

דהא מבואר בפסחים דע"ג ע"א בפרייטא דהשוחט בשפת בחוץ לע"ז דמשני הגמ' דחשוב מתקן משום דתיקון להוציא מידי אמ"ה לב"נ שאם אכלו אינו נהרג וכדפירש"י שם. הרי דאע"ג דלישראל אסור בהנאה ואסור לישראל ליתנו לנכרי.

(וע' תוס' פסחים בדכ"ב ע"ב ד"ה ואמ"ה). מ"מ פינון דהוי תיקון לגבי הב"נ עצמו שאם אכלו פטור מש"ה חשיב מתקן.

א"כ במבשל ג"ה בחלב הא ודאי חשוב מתקן גמור דתיקון לב"נ דחזי ליה להב"נ לאוכלו ע"י בישול זה. דאפילו לר"י דס"ל דג"ה נאסר לב"נ (בחולין ד"ק ע"ב.

וע"ש דצ"א ע"א) מ"מ הא אמרינו בסנהדרין (דנ"ט ע"א) דלר' יהודה פינון דלא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"נ, ופשיטא דלב"נ שרי ג"ה וא"כ הוי מתקן גמור וכנ"ל.

ומלבד זה אף לפי הבנתו של הח"ש שהבין דהקא תשיב מתקן משום שרוצה לאוכלו כף אפתי לא דמי פלל לזר שהקטיר במקדש.

דלענין אכילה שניף לומר דאחשבה לאכילה זו שרוצה לאוכל באיסור והוי מתקן בבישול לענין הנאת הגוף דאכילה. (וכמ"ש שם התוס' כה"ג בביצה די"ב רע"ב.

דמש"ה תשיב צורף יו"ט). אבל בהקטרה שכל עיקרה הוא ענין מצוה ולא הנאת הגוף.

א"כ אם הקטיר בעבירה וההקטרה פסולה מה תיקון שניף פאן במה שעושה בנדון לבו ענין רע מבלי שום תכלית ולא דמי לקורע בתמתו דעושה נח"ר ליצרו לשפך תמתו דתשיב תיקון.

וגם בלא"ה יש להשיב ע"ד הח"ש. במה שהוכיח שם מברייתא הנ"ל מדמתייב משום בב"ח ע"כ ס"ל יש בגידין בנו"ט וממילא ג"ה מותר בהנאה וע"י הבישול נאסר בהנאה והוי מקלקל כו'.

ואין דבריו מוכרחים לפ"ד הרמב"ם שפסק כמ"ד אין בגידין בנו"ט ומ"מ פסק באוכל ג"ה של נבלה דחייב שמים (בפ"ח מהמ"א ה"ו) ותירוצ האחרונים דס"ל דכינון דרחמנא אחשבה לאכילתו לענין ג"ה תשיבא נמי אכילה לענין שאר איסורים כו' ע"ש. ואכמ"ל.

ועוד יש לדחות דבריו בזה וא"ר להאריך יותר. ומעתה נתבררו דברינו דבמקטיר קטרת חסירה הוי מקלקל בהבערה וכנ"ל.

ומינושב שפיר סוגיין דיומא וכמבואר סימן נא עוד בענין הנ"ל. א ועתה נבא ליישב באופן אחר בסוגיא דיומא הנ"ל דלא תיקשי במקטיר קטרת חסירה דתי"ל משום הבערה.

וכבר הבאתי לעיל (בסי' הקדום) דברי הש"א שתירוצו בזה אינו מספיק. וגם במה שרצה לפרש מתחלה דהברייתא דסוגיין אתיא כמ"ד הבערה ללא יצאה וכינון דהבערה אינה אלא לאו גרידא מש"ה שפיר איצטריך קרא למקטיר קטרת חסירה דחייב מיתה בידי שמים.

יש לסתור דבריו בזה ג"כ. דהא הברייתא דיומא שנויה בסופרא וסתם סופרא הוא ר' יהודה ור' יהודה ס"ל כמ"ד הבערה לחלק יצאה.

וכדמוכח בירושלמי בפ"ב דשפת (שהובא בדברינו לעיל) בהבעיר ובישל דר' יהודה אמר דחייב רק משום מבעיר. וע"כ דהא דקאמר דחייב משום מבעיר היינו דבשוגג חייב חטאת ובמזיד חייב מיתה ב"ד.

(ול"ל דחייב מלקות קאמר. דהא במבשל לכ"ע חייב חטאת בשוגג ובמזיד מיתה ב"ד.

ופשיטא שא"א לומר שאם הבעיר ובישל שיהא פטור ממיתה או מחטאת ול"נ להאמר פלל). ואף שביארנו לעיל דהירושלמי פליג אגמרא דיון בהא דאמר הגמרא דלר' יוסי הבערה ללא יצאה.

מ"מ בַּמָּה שְׁמִפְּוֹרֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם בְּדַבְרֵי ר' יְהוּדָה דס"ל דְּהַבְעָרָה לְחֻלְקָא יִצְאָה וְכַנ"ל. דע"ז לִיכָא סְתִירָה מְגַמְרָא דִּידֵן אֲלִיבָא דר' יְהוּדָה.

בְּנֻדָּא אֵין לַעֲשׂוֹת פְּלוּגְמָא בְּחֻנְם בֵּין הַבְּבָלִי וְהִירוּשָׁלַיִם בְּזָה. וְאַף אִם נִדְחֹק לֹמַר דְּפִלְגְּמָת ר' יְהוּדָה ור' יוֹסֵי בִירוּשָׁלַיִם בְּהַבְעִיר וּבִישָׁל אֵינָם הַתְּנָאִים שְׁפַגְמָרָא רַק אֲמוֹרָאֵי נִינְהוּ.

מְלַבֵּד שְׁנָה דְּחֻסָּא עֲצוּם. הִנֵּה עוֹד יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דר' יְהוּדָה ס"ל דְּהַבְעָרָה לְחֻלְקָא יִצְאָה.

לפ"ד הָרִיב"א שְׁבַתוֹס' פְּסָחִים הַנָּ"ל דְּלָמ"ד הַבְעָרָה לְלָאוּ יִצְאָה לִיכָא בִּיּו"ט אִיסוּר הַבְעָרָה פְּלִל. כִּיּוֹן דְּלָאוּ שָׁם מְלָאכָה עָלָה וּלפ"ז צ"ל בְּמַתְנֵי דְּמַגִּילָה (ד"ז ע"ב) דְּתַנּוּ אֵין בֵּין שְׁבַת לִיּו"ט אֲלָא או"נ בְּלָבֵד.

ע"כ אֲתֵיָא כְּמָאן דס"ל הַבְעָרָה לְחֻלְקָא יִצְאָה דְּלָמ"ד הַבְעָרָה לְלָאוּ יִצְאָה דְּלִדְיָדָה בִּיּו"ט שְׁרִיָא הַבְעָרָה כַּנ"ל. א"כ יֵשׁ עוֹד חִלּוּק בֵּין שְׁבַת לִיּו"ט לַעֲנִין הַבְעָרָה דְּבִשְׁבַת אֲסוּרָה וּבִיּו"ט מְוַתְרַת לְגַמְרֵי.

וְהָרִי הֵתֵם בְּפִרְיָתָא דְּתַנּוּ אֵין בֵּין שְׁבַת לִיּו"ט אֲלָא או"נ בְּלָבֵד ר' יְהוּדָה אֹמַר, אָף מְכַשְׁרֵי או"נ א"כ מוֹכַח מְזָה דר"י נָמִי ס"ל דְּהַבְעָרָה אֲסוּרָה בִּיּו"ט דַּאל"כ הַל"ל ג"כ דְּעוֹד חִלּוּק שְׁבַת מִיּו"ט לַעֲנִין הַבְעָרָה.

וּמְדוּסִיף ר"י רַק מְכַשְׁרֵי או"נ ש"מ דְּהַבְעָרָה מוֹדָה דְּאֲסוּרָה בִּיּו"ט. וּמְמִילָא מוֹכַח דר"י ס"ל הַבְעָרָה לְחֻלְקָא יִצְאָה לַפ"ד הָרִיב"א וְכַנ"ל.

אָף י"ל דְּבַעֲיָקֵר דְּבָרֵי הָרִיב"א שְׁבַתוֹס' פְּסָחִים הַנָּ"ל וְכ"כ הַתּוֹס' בְּבִיצָה (ר"ד כ"ג) סְתָמָא בְּפִשְׁטוּת דְּלָמ"ד הַבְעָרָה לְלָאוּ יִצְאָה שְׁרִיָא הַבְעָרָה בִּיּו"ט וְלֹא הִבִּיאוּ חוּלְקָא ע"ז. וְאַמְנָם לְכַאוּרָה יֵשׁ סְתִירָה בְּזָה מְמָה שְׁמַבְנוֹאָר בְּפִירִש"י וְתוֹס' בְּחֻגִיגָה (ד"ז רע"ב) דְּלָמ"ד תְּחוּמִין דְּאוּרִיָּתָא בְּשְׁבַת ה"ה נָמִי בִּיּו"ט.

(וְכַן לַהִי"מ שְׁבַתוֹס' שָׁם לַעֲנִין תְּחוּמִין דִּי"ב מִיל לְדִדְוֹן דס"ל דְּהָוִי מְדַאוּרִיָּתָא מוֹכַח ג"כ דַּה"ה לִיּו"ט). וְכַן מְבַנוֹאָר נָמִי בְּתוֹס' בְּפְסָחִים (דצ"ג ע"ב ד"ה רִי"א).

וְלְכַאוּרָה לְפִי סְבֵרַת הָרִיב"א הַנָּ"ל דְּהַבְעָרָה לָמ"ד לְלָאוּ יִצְאָה כִּיּוֹן דְּלָאוּ שָׁם מְלָאכָה עָלָה שְׁרִיָא בִּיּו"ט א"כ ה"נ בְּאִיסוּר תְּחוּמִין דְּהָוִי ג"כ רַק בְּלָאוּ ה"ל לְהַתִּיר בִּיּו"ט ג"כ מַה"ט. וְנֹשֵׁב מְצִאתִי שְׁעָמַד בְּזָה הַפּר"ח בַּה"ל יו"ט וְהִנִּיחַ בַּצ"ע.

(וּמְסַבְרָא אֲדַרְבָּה טְפִי י"ל כִּן לַעֲנִין תְּחוּמִין לְהַתִּיר בִּיּו"ט שְׁאִיסוּר זָה מְעוּלָם לֹא הִנֵּה בְּכָלֵל מְלָאכָה. מִשָּׂא כְּהַבְעָרָה דְּמְסַבְרָא הָוִי מְלָאכָה כְּמוֹ כָּל הַמְלָאכּוֹת רַק שְׂגוּזָה"כ הוּא לְפִנּוּטְרוֹ מְחִיּוּב מִיתָה וְהָוִי רַק בְּלָאוּ.

וְדוּחָק לֹמַר בְּזָה מְשׁוּם דְּתְחוּמִין לָמ"ד דְּהָוִי מְדַאוּרִיָּתָא הִינּוּ מְלָאוּ דְּאַל יִצְאָ אִישׁ מְמַקְנָמוּ שְׁנַאָמַר לַעֲנִין רִידַת הַמָּן. וּבְהָאֵי פְּרִשְׁתָּא הָוִי יו"ט בְּכָלֵל שְׁבַת שְׁלֹא יֵרַד מִן בִּיּו"ט ג"כ.

וְגַם דְּבָזָה גּוֹפִיָה יֵשׁ מְדַרְשִׁים חִלּוּקִים אִם יֵרַד מִן בִּיּו"ט כְּמַבְנוֹאָר בְּתוֹס' רִישׁ בִּיצָה ד"ב ע"ב ד"ה וְהִנֵּה). אָף י"ל דַּמ"מ אֵין בְּזָה סְתִירָה בְּדַבְרֵי הַתּוֹס' לְדִינָא.

דאף אם לא נספון סברת הריב"א להתיר הבערה ביו"ט מטעם דלאו שם מלאכה עלה (וע' בב"י סי' תצ"ה מ"ש מד' הראשונים לענגן איסור מחמר ושבייתת בהמתו דאסור ביו"ט ג"כ). מ"מ י"ל מטעם אחר דאין איסור הבערה ביו"ט למ"ד הבערה ללאו יצאה.

משום דבקרא דלא תבערו פתיב בהדיא ביום השבת. ומהו קרא ממעטינו יו"ט.

כדאיתא בירושלמי דביצה (פ"ה בהל' ב'). וכן איתא במכילתא ס"פ ויקהל.

וכדאמר הגמרא בביצה (די"ב ע"א) לענגן הוצאה דכתיב ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת בשבת אין ביו"ט לא. ואף למאן דלא דריש התם הכי גבי הוצאה היינו משום דהוא קרא דביום השבת פתיב רק בדברי קבלה אבל בעיקר קרא שבתורה באיסור הוצאה לא פתיב שם מיעוטא למעט יו"ט.

אבל באיסור הבערה דבגופיה דקרא פתיב ביום השבת ודאי ממעטינו מיניה יו"ט לכ"ע. רק דלמאן דס"ל דהבערה לחלק יצאה דלדידיה עיקר קרא דלא תבערו לא נכתב לגופיה פלל דבלא"ה ידענו איסור הבערה דהוי בכלל פל המלאכות.

רק הו קרא דלא תבערו נכתב להורות חילוק מלאכות לשבת בלבד. ממילא לדידיה פמו כן דרשינו הו מיעוטא דקרא דביום השבת דממעט יו"ט ג"כ קאי רק לענגן חילוק מלאכות שנהו בשבת אבל ביו"ט ליכא חילוק מלאכות.

וכ"כ רש"י במפוח (דכ"א סע"ב) דהא דאין חילוק מלאכות ליו"ט הוא מה"ט דלא יצאה הבערה לחלק רק בשבת ולא ביו"ט. ולפ"ז לא ממעטינו יו"ט מאיסור הבערה גופיה פיון דקרא דלא תבערו לא נכתב פלל לגוף איסור הבערה וכנ"ל רק לחלק יצאה.

משא"כ למ"ד הבערה ללאו יצאה דלדידיה ע"כ הו מיעוטא דקרא דביום השבת דרשינו למעט יו"ט דאפי' לאו ליכא בהבערה ומש"ה לדידיה שריא הבערה ביו"ט וכמו לדעת הריב"א ה"ל. ולפ"ז יש לדון בדבר החדש.

דאפי' למ"ד דלא ס"ל הבערה ללאו יצאה וסגיבין מיתת ב"ד על הבערה פכל המלאכות. רק דיליף חילוק מלאכות לשבת מקראי אחרוני ולא מקרא דלא תבערו ולדידיה ג"כ אין איסור הבערה ביו"ט.

דכינן דקרא דלא תבערו נכתב לגופיה ממילא יש למעט יו"ט מעיקר דין איסור הבערה וכנ"ל. והינו אליבא דר"ש דלדידיה איצטריף קרא דלא תבערו לחייב מקלקל בהבערה.

ור"ש לא ס"ל הבערה ללאו יצאה ולא לחלק יצאה וכמ"ש התוס' בשבת (דק"ו ע"א ד"ה מה) אלא נפקא ליה חילוק מלאכות בשבת מקרא דמחלליה (וכדשמואל לעיל דף ע' ע"א). לפ"ז י"ל דלר"ש גמי שריא הבערה ביו"ט וכנ"ל.

וכן י"ל ג"כ אליבא דר' יהודה אע"ג דר"י ס"ל ג"כ דסגיבין מיתת ב"ד על הבערה וכמו שהוכחנו לעיל. מ"מ י"ל לפמ"ש התוס' בשבת שם דהא דלא ילפינן חילוק מלאכות מבחריש וקציר תשבנות היינו משום דהוו שני פתובים הבאין כאחד ואין מלמדן וממילא דלר"י דס"ל פכל דנקתא דשני פתובים הבאים כא' מלמדן שפיר יליף חילוק מלאכות מבחריש וקציר.

וקרא דלא תבערו איצטריף לדידיה לאסור הבערת ב"כ דה"א דדחיא שבת מק"ו
כדאימא ביבמות (ד"ו ע"ב). ולפ"ז י"ל שפיר דלר' יהודה הבערה שריא ביו"ט פיון דלא
נפקא ליה חילוק מלאכות מקרא דלא תבערו וכנ"ל ובדברינו אלה תינישבו דברי התוס'
בביצה (ר"ד כ"ג) שם.

במ"ש התוס' שיש לינהר מלהבעיר ביו"ט שלא לצורך מדאמר בירושלמי לא תאסור
ולא תשרי. (והנה מדברי תוס' האלו מבואר דס"ל דלמ"ד הבערה ללא יצאה שריא
הבערה לגמרי ביו"ט אף מדרבנן.

וכ"מ ג"כ בראש דבריהם שפיתבו התוס' שם דה"ט דמאן דשרי להדליק גר של בטלה
ביו"ט). ולכאורה יש לתמוה ע"ד התוס' בזה.

דמאחר שהתוס' שם תלו הך פלוגתא אי הבערה אסורה ביו"ט דתליא בפלוגתא דתנאי
אי הבערה ללא יצאה או לחלק יצאה. וא"כ בפשיטות ה"ל לאסור ביו"ט הבערה שלא
לצורך דכל הפוסקים פסקו כמ"ד דתניבין מיתת ב"ד על הבערה בשבת ולא כמ"ד דללא
יצאה.

וכ"מ מדברי התוס' גופייהו בכ"ד. ולדברינו הנ"ל ניקח.

דלהני תנאי דילפי חילוק מלאכות מקראי אחרוני ולא מקרא דלא תבערו (וכן לשמואל
פנ"ל) לדידהו אע"ג דיש בהבערה חיוב מיתת ב"ד מ"מ שריא הבערה ביו"ט לדידהו
וכנ"ל: ב ומעתה לפ"ז נבא לנישב בסוגיין דיומא הא דלא פריף הגמרא ותי"ל משום
הבערה וכנ"ל.

דהנה בתשובת ש"א (סי' ע"א) נסתפק לפ"ד הריב"א דלמ"ד הבערה ללא יצאה שריא
הבערה ביו"ט. אם כמו כן נימא נמי לענין יוהכ"פ דלית ביה איסור הבערה מה"ת ג"כ.

פיון דהבערה לאו שם מלאכה עלה ואינה בכלל לאו דמלאכה שניאמר ביוהכ"פ. ולמילף
יוהכ"פ משבת לא ילפינן לאסור בו הבערה דאין דנין קל מחמור דשבת חמירא שיש בה
מיתת ב"ד.

והשתא י"ל ולהוכיח פן מסוגיין דמש"ה לא פריף ותי"ל משום הבערה וכנ"ל משום
דסתם סיפרא ר' יהודה ור' יהודה לטעמיה דס"ל דהבערה ביו"ט שריא פיון דר"י יליף
חילוק מלאכות מבחריש ובקציר וכנ"ל וממילא דביוהכ"פ נמי שריא הבערה מה"ת
לדידיה כמו ביו"ט וכנ"ל.

ואף שהש"א שם במסקנתו הוכיח דהבערה אסורה ביוהכ"פ מה"ת לכ"ע מגמרא דיומא
(דמ"ו ע"א) דאר"א משום ב"ק אומר הנה ר"מ איברי עולה שנייתתרו עושה להן מערכה
כפ"ע וסודרן ואפ"י בשבת ופריף הגמרא ואפ"י בשבת תנינא והיום חמש.

והשתא אם איתא דאיפא למ"ד דשריא הבערה ביוהכ"פ א"כ אין ראיה ממתני' דר"מ
הנה מתיר בכה"ג אפי' בשבת דדילמא סבר ר"מ פהך מ"ד דביוהכ"פ לית ביה איסור
הבערה מה"ת ושרי רק ביוהכ"פ משא"כ בשבת.

ומאי פריף הגמרא. א"ו דביוהכ"פ אסור הבערה מה"ת לכ"ע.

עכ"ד הש"א. וכתב שזה ראיה ברורה.

ואין ראיה זו מברחת כלל. חזא די"ל דקושניית הגמרא שם תנינא והיום חמש ופירש"י
נהרי יוהכ"פ פשפת כו'.

י"ל דהגמרא סמך על סתם מתני' דמגילה (ד"ז ע"ב) דתנו אין בין שפת ליוהכ"פ כו'.
וקמו שפצינו בכ"ד בגמ' דרמי הגמרא על דברי ר"מ מסתם מתני' דהינו ר"מ.

(וכדאיתא בעירובין דל"ה ע"ב. ובחולין דקל"ד ע"א.

ובב"ק דל"ח סע"ב. ובגיטין דנ"ד ע"א.

ובדוכתי טובא וזה ידוע ורגיל בסוגיית הש"ס בכ"מ. וא"כ ל"ל הכא דר"מ ס"ל לחלק
בהבערה בין שפת ליוהכ"פ דהא בסתם מתני' דמגילה מבואר דאין חילוק ביניהם.

(ואף לפמ"ש במ"א לפרש במתני' דמגילה שם דבדבר שפשפת אסור מה"ת וביוהכ"פ
מדרבנן לא חשיב חילוק זה במתני' שם פיון דמ"מ לכתחלה יש איסור בפניהם. מ"מ
פאן שיש חילוק גדול בדין זה ומצותו במקדש בכל יוהכ"פ שחלוק משפת זה נדאי סותר
למתני' דמגילה הנ"ל).

ומלבד זה אם נימא כמ"ש לעיל (פראש דברינו בסי הקדום) דבהקטרת איברים יש ג"כ
חיוב משום מכבה. א"כ בלא"ה י"ל בקושניית הש"א מגמרא דיומא הכא דהא פיון דר"מ
מתיר ביוהכ"פ לסדר מערכה בפ"ע לאיברי התמיד דיש בזה מחדש איסור הבערה
ואיסור פיבוי ובכפוי לא שייך לחלק בין שפת ליוהכ"פ (ובירושלמי בפ"ז דשפת בעי
למימר דר"מ ס"ל כר"י דמשאצ"ל חגיב).

מיהו בלא"ה לק"מ קושניית הש"א הכא. דהאלראב"י דמשני ביומא שם איצטריף סד"א
ה"מ הכא דחל כו'.

א"כ הא עדיפא קמשני דאף על יוהכ"פ גופיה אין ראיה ממתני' שמתיר ר"מ לסדר
בפ"ע. ולר"ב דמחזק הקושניא משום דהא בכל יום תנו.

א"כ שפיר מוכח מר"מ דמתני' דהוא מתיר פן בשפת גופיה ואינו מוכיח כלל מיוהכ"פ
לשפת וכמבואר: ג אף לכאורה יש סתירה על דברינו אלה. דל"ל פן ביישוב סוגיא
דשמעתין.

דאף אם נימא דלמ"ד הבערה ללאו יצאה דלדידיה הבערה שריא ביו"ט וכדעת הריב"א
הנ"ל דהה"נ דלדידיה שריא הבערה ביוהכ"פ מה"ת ג"כ. מ"מ למ"ד דס"ל דחגיבין מיתת
ב"ד על הבערה רק דליף חילוק מלאכות מקראי אחרני ולא מקרא דלא תבערו אף אם
נימא דלדידיה נמי שריא הבערה ביו"ט מקרא דביום השבת וכדברינו לעיל, אבל זה
נדאי דביוהכ"פ ע"כ הבערה אסורה מדאורייתא לדידיה.

דאי נימא דלהך מ"ד ג"כ שריא הבערה אף ביוהכ"פ. א"כ תיקשי מגמרא דשבועות
(דל"ג ע"א) במתני' דמשביע אני עליכם כו' ושהדליק את גדישי ביוהכ"פ חגיבין.

ואמרין התם אהך מתני' לאפוקי מדר' נבה"ק דתניא רנבה"ק הנה עושה יוהכ"פ פשפת
לתשלומין כו'. וכבר כתב בעל ש"א שם דאי נימא דלמ"ד הבערה ללאו יצאה לדידיה

שְׂרָיָה הִבְעֵרָה אֶף בְּיוֹהֵכ"פ מ"מ נִחָא שְׂפִיר הֵכָא דל"ל דְּמִתְנִי אֲתִנָּא כר' נבה"ק רק דס"ל כמ"ד דְּהִבְעֵרָה לְלָאו יִצְאָה דְּלִדְיָה שְׂרָיָה הִבְעֵרָה בְּיוֹהֵכ"פ.

ומש"ה הַעֲדִים חֲזִיבִין ע"ז בְּשִׁבּוּעַת הָעֵדוּת דז"א דא"כ הִיכִי קִתְּנִי בְּמִתְנִי שְׁם בְּהַדְּלִיק גְּדִישֵׁי בְּשִׁבְתַּת דְּפִטוּרִין. הָא לְמַ"ד הִבְעֵרָה לְלָאו יִצְאָה בְּשִׁבְתַּת נְמִי פִּינּוּ דְּלִיפָא חֲזִיב מִיְתָה בְּהִבְעֵרָה א"כ בְּהַדְּלִיק אֶת גְּדִישֵׁי בְּשִׁבְתַּת נְמִי לִחְזִיבּוּ בְּשִׁבּוּעַת הָעֵדוּת.

וְנָהוּ נִכּוּן לְתַרְזַן בְּזוּה דְּבָרֵי הָרִיב"א אִם נִימָא שְׁגָם בְּיוֹהֵכ"פ לִיפָא אִיסוּר הִבְעֵרָה לְמַ"ד הִבְעֵרָה לְלָאו יִצְאָה. אָבָל אִם נִימָא כְּדָבְרֵינוּ לְעֵיל שְׂפָאנוּ לֹמַר דְּלִהְיִי תַנְאִי דְּלִפִּי חִילּוּק מְלֹאכּוֹת לְשִׁבְתַּת מְקַרְאֵי אֲחֵרִינִי אַע"ג דס"ל דִּישׁ בְּהִבְעֵרָה בְּשִׁבְתַּת חֲזִיב מִיְתָה ב"ד מ"מ ס"ל דְּבִיּו"ט הִבְעֵרָה שְׂרָיָה מְשׁוּם דְּבְּהִבְעֵרָה כְּתִיב בְּיוֹם הַשְּׁבִיט דְּמִמַּעַט יו"ט וְכַנ"ל.

א"כ אִם נִימָא דְּיוֹהֵכ"פ דִּינוּ כִּיּו"ט לְעֵנִן הִבְעֵרָה וְנִתְמַעַט ג"כ מְבִיּוֹם הַשְּׁבִיט. א"כ הִדְק"ל בְּגַמְרָא דְּשִׁבּוּעוֹת שְׁם דְּמִנְלָה לְהַגְמָרָא לְהוֹכִיחַ מִמִּתְנִי דְּהִתָּם לְאַפּוֹקֵי מִדְּר' נבה"ק.

דִּילְמָא מִתְנִי א"ש כר' נבה"ק רק דְּמִתְנִי אֲתִנָּא כְּהִנֵּי תַנְאִי דְּלִפִּי חִילּוּק מְלֹאכּוֹת מְקַרְאֵי אֲחֵרִינִי וס"ל דְּבְּשִׁבְתַּת חֲזִיבִין מִיְתָה ב"ד עַל הִבְעֵרָה וּמִש"ה פְּטוּרִין הַעֲדִים בְּהַדְּלִיק גְּדִישֵׁי בְּשִׁבְתַּת פִּינּוּ דְּקִלְב"מ וּפְטוּר מִתְשְׁלוּמִין וּמ"מ בְּיוֹהֵכ"פ שְׂרָיָה הִבְעֵרָה כְּנ"ל.

ומש"ה בְּהַדְּלִיק גְּדִישֵׁי בְּיוֹהֵכ"כ חֲזִיבִין. אַע"כ דְּלִמָּאן דְּמִחְזִיב מִיְתָה ב"ד עַל הִבְעֵרָה א"א לֹמַר לִדְיָה דְּהִבְעֵרָה שְׂרָיָה בְּיוֹהֵכ"פ.

וְיֵישׁ לְהַסְבִּיר הָעֵנִן כְּפִי. דִּי"ל דְּנִדְאֵי אִם נִימָא דְּהִתֵּר הִבְעֵרָה בִּיּו"ט הוּא מַגְזֵה"כ מִמִּיעוּטָא דְּבִיּוֹם הַשְּׁבִיט לָא מִמַּעַטִּין מִיְנֵיהּ רַק יו"ט אָבָל יוֹהֵכ"פ דְּהִנֵּי טְפִי בְּכֻלָּל שְׁבִיט (וכמ"ש הָרַאשׁוֹנִים) י"ל דְּלָא נִתְמַעַט מִהָדָּ קִרָּא וְהִבְעֵרָה אִיסוּרָה בְּיוֹהֵכ"פ פִּינּוּ דְּמְלֹאכָה גְּמוּרָה הִיא.

מִשָּׂא"כ לְפִי דְּעַת הָרִיב"א גּוֹפִיָּה דס"ל הִתֵּר הִבְעֵרָה בִּיּו"ט לְמַ"ד הִבְעֵרָה לְלָאו יִצְאָה הוּא מְטַעַם דְּלָאו שְׁם מְלֹאכָה עֲלָה י"ל דַּה"ה לְיוֹהֵכ"פ דְּהָא בְּיוֹהֵכ"פ נְמִי לָא אָסֵר רַחֲמָנָא רַק עֲשִׂיית מְלֹאכָה וְהִבְעֵרָה לָאו שְׁם מְלֹאכָה עֲלָה.

וְאִם בָּאנוּ לְמִילָף יוֹהֵכ"פ מִשְׁבִּיט שְׁהִזְהִיר עַל הִבְעֵרָה בְּלָאו. הָא לִיפָא לְמִילָף קַל מִחֲמוּר פִּינּוּ דְּשִׁבְתַּת חֲמִירָא יוֹתֵר שְׁיֵישׁ בְּהּ חֲזִיב מִיְתָה ב"ד מִשָּׂא"כ בְּיוֹהֵכ"פ, וְאוּלָם לְטַעְמוֹ שְׁל הָרִיב"א לָא שְׂרָיָה הִבְעֵרָה בִּיּו"ט אֶלָּא לְמַ"ד הִבְעֵרָה לְלָאו יִצְאָה.

אָבָל לְמָאן דְּמִחְזִיב מִיְתָה ב"ד בְּהִבְעֵרָה אִפִּי אִי יִלִּיף חִילּוּק מְלֹאכּוֹת לְשִׁבְתַּת מְקַרְאֵי אֲחֵרִינִי מ"מ הִבְעֵרָה אִיסוּרָה בִּיּו"ט לְהָדָּ טַעְמָא דְּשְׁם מְלֹאכָה עֲלָה. וּלְפ"ז נִיחָא סוּגְיָא דְּשִׁבּוּעוֹת דְּשְׂפִיר מוֹכַח מִמִּתְנִי דְּהִתָּם לְאַפּוֹקֵי מִדְּר' נבה"ק.

דל"ל דְּבְּהַדְּלִיק גְּדִישֵׁי בְּיוֹהֵכ"פ חֲזִיבִין מְשׁוּם דְּהִבְעֵרָה שְׂרָיָה בְּיוֹהֵכ"פ כְּנ"ל. דְּזוּה אִינוּ. דְּמִנ"נ אִי טַעְמָא דְּהִתֵּר הִבְעֵרָה מְקַרְאֵי דְּבִיּוֹם הַשְּׁבִיט הָא יוֹהֵכ"פ לָא נִתְמַעַט כְּלָל מִהָדָּ קִרָּא וְאִיסוּר בּוּ הִבְעֵרָה וְכַנ"ל. וְאִי נִימָא מְטַעְמוֹ שְׁל הָרִיב"א הַנ"ל דְּלָאו מְלֹאכָה הִיא הָא זְהוּ רַק לְמַ"ד הִבְעֵרָה לְלָאו יִצְאָה וְכַנ"ל.

ומתני' דשבועות ע"כ ס"ל כמ"ד דחייבין מיתת ב"ד על הבצעה בשבת מדפוסטר מתני' שם בהדליק גדישי בשבת וא"כ הבצעה הוי מלאכה ואסורה אף ביו"ט וכו"ל. ומעתה לפ"ז הדק"ל בפסגיא דיומא דתיקשי ותי"ל משום הבצעה פינו דסתם ספרא ר' יהודה ור"י ס"ל דיש חיוב מיתת ב"ד בהבצעה וכו"ל.

וא"כ אפי' נימא אליבא דר"י דהבצעה שריא ביו"ט ממיעוטא דביום השבת כו'. מ"מ הא עכ"פ ביוהכ"פ אסורה הבצעה לדידיה וקמו שהוכחנו.

וא"כ הדק"ל ותי"ל משום הבצעה כו'. ואף שלכאורה יש לדחות ולומר דלעולם נימא דלמאן דיליף חילוק מלאכות מקראי אחרוני וקרא דלא תבערו נכתב לגופיה ממילא פינו דכתיב וביום השבת למעט יו"ט מאיסור הבצעה ממעטינו מיניה אף יוהכ"פ ג"כ ושריא הבצעה ביוהכ"פ.

וקא דמוכיח הגמרא בשבועות שם ממתני' לאפוקי מדרנבה"ק כו'. לא מוכח פן מהא דתנו שהדליק את גדישי בלחוד אלא מהא דתנו נמי במתני' התם ושחבל בי חבירי ביוהכ"פ שג"כ פטורין משבועות העדות.

(ובפירש"י שם נקיט פן ההוכחה מחבל בי חבירי ביוהכ"פ ג"כ. ע"ש.)

וכעין זה כתבו התוס' בכ"ד דאף דהגמרא נקט תחלת הבבא מ"מ הוי כמו וכו'). אף יש להוכיח דהא דמוכיח ממתני' לאפוקי מדרנבה"ק הוא דוקא מהדליק את גדישי ביוהכ"פ מוכיח פן והיינו מהא דאיתא בכתובות (דל"ה ע"ב) א"ל רב מתנא לאבני לריש לקיש דאמר בפירוש ריבתי תורה חייבי מלקות פחייבי מיתות מאן תנא דפליג עליה דרנבה"ק אי ר"מ אי רבי יצחק ופירש"י שם דההוכחה ממתני' דשבועות הנ"ל דבהדליק גדישי ביוהכ"פ חייבין דלר"ל ה"ל למיפטר משום הלאו אפי' בשוגג.

ומשני דאיתא כר"מ דס"ל לוקה ומשלם או כר' יצחק דאין מלקות בס"פ. והשתא הא קושית הגמ' בכתובות הקא ע"כ צ"ל שמקשה מהו דהדליק את גדישי ביוהכ"פ שחייבין.

ולא מחבל בי חבירי ביוהכ"פ. דבחובל בחבירו לכ"ע אין הלאו פוסט מתשלומין.

דאף למאן דס"ל דכל היכא דאיכא דאיקא ממון ומלקות לוקה ואינו משלם מ"מ בחובל בחבירו בפירוש ריבתי תורה לתשלומין. (כדאיתא שם בדל"ב ע"ב).

ומש"ה נמי אף פשיש לאו אחר בהדי לאו דחובל מ"מ משלם ואינו לוקה. ומה"ט קיי"ל דחובל בחבירו ביו"ט או ביוהכ"פ חייב בתשלומין ג"כ.

וכמ"ש הרמב"ם (בפ"ד מהל' חובל ה"ט) ונ"ל החובל בחבירו ביוהכ"פ כו' והלא פל המחייב מלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם כו' חוץ מחובל בחבירו שהוא משלם שהרי בפירוש ריבתי תורה חובל בחבירו לתשלומין.

עכ"ל.

וכ"פ בטוש"ע ח"מ סי' תכ"ד ס"ב. וא"כ ע"כ דקונשנית הגמרא בכתובות שם לר"ל ממתני' דשבועות ה"ל היינו רק מהדליק גדישי ביוהכ"פ דמנה לחוד פריה שפנה יפטר הלואו מתשלומין.

אבל מחובל בתבירו לא קשיא כלל. ומש"ה מסיק הגמרא דאתיא מתני' כר"מ או פרבי יצחק.

אבל פרבנו לא אתיא מתני' דשבועות ה"ל דלדידהו הלואו פוטר מתשלומין אף בשוגג לר"ל. והשתא אם איתא אמאי לא משני הגמרא דמתני' דשבועות אתיא אף פרבנו דפליגי אר"מ ואר' יצחק רק דאינהו ס"ל כר"י או כר"ש דנפ"ל חילוק מלאכות לשבת מקראי אחרוני ולא מקרא דלא תבערו כו' דלדידהו הבערה שריא ביוהכ"פ פנ"ל ומש"ה בהדליק את גדישי ביוהכ"פ חייבין.

א"ו מוכח כמ"ש לעיל דמביום השבת אין למעט רק יו"ט אבל יוהכ"פ לא נתמעט והבערה אסורה ביוהכ"פ. אמןם ראיה זו ג"כ אינה מוכרחת מגוף דברי הגמרא רק דמוכח פן מפירש"י בכתובות שם דנקיט בזה ההוכחה ממתני' דשבועות ה"ל אבל בפעם דברי הגמרא בכתובות ה"ל אין ראיה כלל די"ל דקונשנית הגמרא שם היא ממתני' דכתובות דתנו דהבא על אחותו יש לה קנס.

(ורש"י שם נקיט נמי הא. וע"ש בתוס' ד"ה מאן תנא).

ולא ממתני' דשבועות כלל. אף יש לחזק ראיה זו מהא דאיתא בירושלמי פ"ד דשבועות הל' ו' דאמר שם אמתני' דהתם לית הדיא פליגא על ר"ל דאמר אין ממון אצל מכות.

(וזהו בפעמו קונשנית הגמרא בכתובות לפירש"י ה"ל). ומשני התם.

ר"ל פתר קרייה כר"מ דאמר לוקה ומשלם. הרי מוכח דכרבנו דר"מ לא אתיא הדי דהדליק גדישי ביוהכ"פ דחייבין.

ומנה מוכרח לומר דאין למעט יוהכ"פ מאיסור הבערה מקרא דביום השבת וכנ"ל. וא"כ הדק"ל בסוגיין דיומא דתי"ל משום הבערה.

אלא מוכח לכאורה כמ"ש לעיל (בסי' הקדום) דמקטיר קטרת חסירה הוי מקלקל בהבערה ור' יהודה לטעמיה דס"ל מקלקל בהבערה פטור וכנ"ל: ד אמןם יש להשיב ע"ז ולחזק דברינו דלעיל. דלמאן דיליף חילוק מלאכות מקראי אחרוני אע"ג דס"ל דיש חיוב מיתת ב"ד בהבערה בשבת מ"מ ביו"ט שריא הבערה ממיעוטא דביום השבת פנ"ל.

ואף ביוהכ"פ נמי שרי דנתמעט ג"כ מביום השבת. ויש להביא סייעתא לזה.

שגרי ל"ד הבערה לחלק יצאה וילפינו ממיעוטא דקרא דביום השבת דאין חילוק מלאכות ליו"ט וכמ"ש לעיל. הא קיי"ל לענן זה דאין חילוק מלאכות ליוהכ"פ ג"כ פיון דכתיב בקרא ביום השבת דוקא.

וכדאיתא בירושלמי בפ"ד דשבועות ה"ד שאם עשאן פולם בהעלם אחת ביוהכ"פ אינו חייב רק אחת על כולן. (והארבתי במ"א בבבאור דברי הירושלמי שם.

והבאתי שם ג"כ דברי הש"א והפנ"י. ומה שי"ל בזה מדברי הגמרא בכ"ד).

וממילא נשמע דה"ה ל"ד דהבערה איצטרייך לגופיה דכיון דמביום השבת ממעטינו יו"ט ה"נ ממעטינו מיניה יוהכ"פ ג"כ. (ואף שיש לחלק בזה דדוקא לענין חילוק מלאכות שלא ידענו זה מסברא רק מקרא וזה קרא פתיב בשבת לחוד ואין למילף יוהכ"פ מיניה משא"כ לענין עצם איסור הבערה דאדרבה מסברא הוי מלאכה רק גזה"כ הוא למעט יו"ט בזה י"ל דיוהכ"פ לא נמעט מיניה.

מ"מ אין הדברים מוכרחים). ומה שהקשינו לפ"ז מגמרא דשבועות ודכתובות ה"ל.

דא"כ מנליה להגמרא שם להוכיח ממתני' דהתם לאפוקי מדרנבה"ק דילמא הא דחייבין בשבועת העדות בהדליק את גדישי ביוהכ"פ היינו משום דאין איסור הבערה ביוהכ"פ וכן"ל. הנה אם באנו לדחות קושיא זו בדרך פשוט י"ל בפשוט.

דהגמרא מדייק ממתני' דשבועות דמסתמא אשמעינן בזה רבותא לענין חיוב ממון דכרת אינו פוטר מתשלומין לאפוקי מדרנבה"ק. אבל אם נימא דטעמא דמתני' דחייבין בהדליק גדישי ביוהכ"פ הוא משום דהבערה שריא ביוהכ"פ א"כ אין כאן שום רבותא לענין ממון דפשיטא דחייבין.

רק אשמעינן רבותא לענין איסורא דקמ"ל מתני' דהבערה שריא ביוהכ"פ. ולא מסתבר לומר כן דמתני' דקאי במס' שבועות יתנה נחית להשמיענו שם דיני או"ה ולא דיני יוהכ"פ עסקינן שם (וכה"ג כתבו התוס' בכ"ד אף אף אם ננקוט פירוץ זה לדוחק.

(וכמו שבעל ש"א לא נחית שם לזה). מ"מ בלא"ה קושיא זו לא מכרעא פלל.

דבלא זה יש להקשות שם טובא ובחדא מחתא יתיישב הפל כמו שיבואר. דהנה כבר הקשו מהך גמרא דשבועות לפ"ד רש"י בפסחים (דכ"ט ע"א ד"ה את יוהכ"פ) דס"ל דלרנבה"ק דכרת פוטר מתשלומין מ"מ אינו פוטר רק במזיד אבל לא בשוגג (והתוס' שם חולקים עליו וס"ל דכמו דחייבי מיתות שוגגין פטורין ה"ה בחייבי פרייתות לרנבה"ק.

וע' בבעל המאור ובמלחמות להרמב"ן בפ"ג דכתובות). דא"כ קשיא מנליה להגמ' בשבועות שם להוכיח ממתני' לאפוקי מדרנבה"ק דילמא הא דתנן במתני' בהדליק את גדישי ביוהכ"פ דחייבין ובשבת פטורין מיירי בהדליק גדישו בשוגג דביוהכ"פ חייב בתשלומין אף לרנבה"ק משא"כ בשבת דבשוגג נמי פטור מתשלומין כדין חייבי מיתות שוגגין.

וראיתי בספר ישועות יעקב שתירץ ע"ז משום דלכאורה קשה אמאי פטורין העדים משבועת העדות בהדליק גדישי בשבת כיון דהא דהמדליק פטור מתשלומין הוא משום דקלב"מ וכל היכא דקלב"מ אי תפיס לא מפקינן מיניה לפ"ד רש"י בב"מ (דצ"א ע"א).

ונהרי הרשב"א בחידושו לשבועות (דל"א ע"א) כתב גבי פסולי עדות דרבנן דכיון דמהני עדותן לענין דאי תפיס לא מפקינן מיניה מש"ה חייבין בשבועת העדות. וא"כ ה"נ בהדליק גדישי בשבת דפטור משום דקלב"מ מ"מ כיון דמהני עדותן לענין דאי תפיס לא מפקינן מיניה מה"ט יהיו חייבין בשבועת העדות.

אָלאַ מוכח מִזֶּה כִּד' הַמְהַרְשֵׁ"ל דְּקָא דבִּקְלָב"מ אִי תְּפִיס לָא מִפְּקִינָן מִיְיָהּ הִיָּנוּ הֵיכָא דְלָא עֲבָדִין הַחֲוֹמְרָא פֶּגוֹן ח"מ שׁוֹגְגִין דְּפִטוּרִין בְּזוּהָ מְהִי תְּפִיסָה אָבֵל בְּמַזִּיד דְּעֲבָדִין הַחֲוֹמְרָא אַף אִי תְּפִיס מִפְּקִינָן מִיְיָהּ וּמִתְּנִי' דְּשְׂבוּעוֹת מִיְיָרִי בְּהַדְלִיק אֵת הַגְּדִישׁ בְּמַזִּיד בְּשִׁבְתָּ דְּבַכָּה"ג אַף אִי תְּפִיס מִפְּקִינָן מִיְיָהּ מִשׁ"ה פִּטוּרִין מְשִׁבּוּעַת הָעֵדוּת.

וּלפ"ז מִמִּילָא מוכח נְמִי דְּקָא דְקַתְנִי בְּהַדְלִיק גְּדִישֵׁי בִיּוּה"כ דְּחִיבִין הִיָּנוּ ג"כ אַף בְּהַדְלִיק בְּמַזִּיד וְשִׁפִּיר מוכח מִמִּתְנִי' לְאַפּוֹקִי מִדְּרַנְבָּה"ק עכ"ד הִישִׁיע"ק. וְדַבְּרִי דַפְח"ח.

וּמ"מ לְקוּשְׁטָא דְּמִילְתָא לִיתָא לְדַבְּרִי פֶּלֶל וְכַמָּה תְּשׁוּבוֹת בְּדַבְּרִי. חָדָא דְאַף הַרְשָׁבָ"א בְּחִידוּשֵׁי שֵׁם שְׁפָתַב בְּחַד תִּירוּצָא הֵךְ סְבָרָא לְעֵנִין פ"ע דְּרַבְּנָן דְּחִיבִין בְּשִׁבּוּעַת הָעֵדוּת דְּמְהִי עֵדוּתוֹן לְעֵנִין דְּאִי תְּפִיס לָא מִפְּקִינָן מִיְיָהּ.

מ"מ לָא כ"כ רַק לר"פ דְּאָמַר לְמַעוּטֵי מְלָךְ וּלְדִידִיָּה אָמְרִין אָבֵל מְשַׁחַק בְּקוּבָא מִיְחָזָא חֲזִי כו'. אָבֵל אֲנִי קִי"ל כְּרַאב"י הֵתֵם דְּאָמַר לְמַעוּטֵי מְשַׁחַק בְּקוּבָא כו'.

(וּכ"פ הַרְמָב"ם וְכָל הַפּוֹסְקִים דַּפ"ע דְּרַבְּנָן ג"כ פִּטוּרִים מְשִׁבּוּעַת הָעֵדוּת). וּכ"מ מִסְתָּמָא דְּגַמְרָא בִּיּוֹמָא (ר"ד ע"ד) דְּמַקְשָׁה בְּפִשְׁטוּת מְהֵךְ דְּרַאב"י ע"ש.

וּלפ"ז מִמִּילָא מוכח דְּאַף אִי מְהִי עֵדוּתוֹן לְעֵנִין דְּאִי תְּפִיס לָא מִפְּקִינָן מִיְיָהּ מ"מ פִּטוּרִין מְשִׁבּוּעַת הָעֵדוּת דְּמִי יִימַר דְּתְּפִיס. (דְּבַנְדָּאִי אִין סְבָרָא לֹאמַר דְּבָהָא גּוּפָה פְּלִיגִי ר"פ וְרַאב"י בַּפ"ע דְּרַבְּנָן אִי מְהִי עֵדוּתוֹן בְּאֵם תְּפִיס כו').

וּא"כ הַדְק"ל בַּגְּמ' דְּשְׂבוּעוֹת הַנְּ"ל מְנַלְן לְהוֹכִיחַ מִמִּתְנִיתִין לְאַפּוֹקִי מִדְּרַנְבָּה"ק דִּילְמָא מִיְיָרִי בְּהַדְלִיק גְּדִישֵׁי בְּשׁוֹגְגַת דְּבִיּוּה"כ חִיבִין אַף לְרַנְבָּה"ק לְד' רַש"י בְּפִסְחִים הַנְּ"ל. וּבְשִׁבְתָּ פִּטוּרִין מְשׁוּם דְּקָלָב"מ דַּח"מ שׁוֹגְגִין פִּטוּרִין ג"כ.

וּמְשׁוּם דְּאִי תְּפִיס לָא מִפְּקִינָן מִיְיָהּ אִין חִיבִין בְּשִׁבּוּעַת הָעֵדוּת פְּנ"ל. וְדוּחַק לֹאמַר דְּסְתָמָא דַּגְמ' דְּשְׂבוּעוֹת דְּאָמַר לְאַפּוֹקִי מִדְּרַנְבָּה"ק הוּא אֲלִיבָא דְּר"פ וְלָא אֲלִיבָא דְּרַאב"י דְּהִלְכְתָא כְּנוּמִיָּה וְכַמְבֹּאָר.

וְעוֹד דְּאַף לר"פ נְמִי אֲפִילוּ נִימָא כְּסִבְרַת הַרְשָׁבָ"א הַנְּ"ל דְּחִיבִין בְּשִׁבּוּעַת הָעֵדוּת פִּינּוֹן דְּמְהִי עֵדוּתוֹן לְעֵנִין אִי תְּפִיס לָא מִפְּקִינָן מִיְיָהּ. מ"מ לָא דְּמִי לְדַהֲקָא.

דְּהֵתֵם הַטַּעַם דְּחִיבִין מְשׁוּם דְּמִדְּאוּרִיָּתָא מְהִי עֵדוּתוֹן לְגַמְרֵי כְּשִׂאָר עֵדִים פְּשָׁרִים. רַק דַּמ"מ אַחַר דְּרַבְּנָן פְּסְלוּהוּ וְלָא הִיָּה מְהִי בְּהַגְדָּתוֹ כְּלָל יֵשׁ לְפִנּוֹתוֹ מְשִׁבּוּעַת הָעֵדוּת פִּינּוֹן דְּהַגְדָּתוֹ לָאוּ כְּלוּם הוּא.

וְע"ז מְהִי הַסְבָּרָא פִּינּוֹן דַּמ"מ מוֹעִיל עֵדוּתוֹן אַף מִדְּרַבְּנָן דְּנִימְנִים לְעֵנִין דְּאִי תְּפִיס לָא מִפְּקִינָן מִיְיָהּ וְשׁוֹב אֲזֵלִין בְּתַר דְּאוּרִיָּתָא שְׁהוּא עַד גָּמוּר. (רַק דְּמִדְּרַבְּנָן לָא הֵאָמִינוּהוּ כ"א לְעֵנִין אִי תְּפִיס כו').

שְׁזָהוּ סְבָרַת ר"פ וְכַמְבֹּאָר בַּגְּמ' שֵׁם מִדְּאוּרִיָּתָא מִיְחָזָא חֲזִי כו'. מִשָּׂא"כ בְּמַעֲדִין שְׁהַדְלִיק גְּדִישֵׁי בְּשִׁבְתָּ דְּעִיקַר עֵדוּתוֹן אִין בּוֹ שׁוּם חִיּוּב תְּשְׁלוּמִין כְּלָל בְּעֵצָם רַק לְעֵנִין אִי תְּפִיס כו' פְּשִׁיטָא דַּמָּה"ט לָא יִתְחַיֵּיב בְּשִׁבּוּעַת הָעֵדוּת.

(ובעיקר קונשיית הרשב"א בהא דאמרין לר"פ דוקא מלה אבל משחק בקוביא מדאורייתא מיחזא חזי ורבנן הוא דפסלוהו דמ"מ פינון דלא מהני מידי בהגדתו ואינומפסיד לתובע בכפירתו למה יתחייב.

היה י"ל לפמ"ש המשנה למלה בדרה מצותיה ודייק מלשון המשנה דשבועת העדות נוקת באנשים ולא בנשים. דלענן עדות אשה אף היא דמהני העדות שלה כמו בעדות מיתה דמהימנא וכן בעדות טומאה שאחר קו"ס מ"מ פטורה משבועת העדות בזה פינון דאינה בתורת עדות בשאר דברים מש"ה אף בעדות טומאה ומיתה דמהימנא ליתא בשבועת העדות דלאו שם עד עלה.

ובירושלמי רפ"ד דשבועות מבואר פן לענן ע"א שקבלוהו עליהם פשוני עדים דמ"מ פטור משבועת העדות שצאמר והוא עד את שפטר להעיד עדות תורה כו' (וכן בעד פסול שקבלוהו עליהם לעד פטר).

לפ"ז י"ל פלוגתא דר"פ וראב"י במשחק בקוביא היינו היכא דנאמן ומועיל בהגדתו פגון בעדות טומאה ומיתה או פגון שקבלוהו עליהם הבע"ד שיהיה פטר להעיד להם. דבזה סובר ר"פ פינון דמדאורייתא חזי לעדות הוי שם עד עליו ואף דרבנן פסלוהו מ"מ בכה"ג שיועיל בעדותו ויהיה נאמן בכה"ג ה"ל שוב שפיר חייב בשבועת העדות שהרי הפסידו קמון.

וראב"י סבר דאף שפסל לעדות מדרבנן ג"כ לאו שם עד עליה ופטור משבועת העדות אף היכא שצאמן ומועיל בעדותו פנ"ל). ובעיקר ד' המהרש"ל ה"ל דס"ל לפ"ד רש"י דהיכא דקלב"מ אי תפיס לא מפקינן מיניה דמ"מ היכא דעבדינן החומרא אז אפילו תפיס מפקינן מיניה פנ"ל.

לכאורה יש לזה סתירה במקומו מפירש"י דב"מ (דצ"א ע"א) ה"ל שכ"כ בהא דאמר רבא בחוסם את הפרה דלוקה ומשלם דהוא משום דאי תפיס לא מפקינן מיניה כו'. והתם ע"כ מיירי בחוסם את הפרה במזיד דאי בשוגג הא קיי"ל כר"י דחייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין.

הרי מבואר דאף במזיד והתרו בו למלקות מ"מ אי תפיס לא מפקינן מיניה. ומצאתי באו"ת שהקשה פן על מהרש"ל ובקצוה"ח בסי' ל"ח רצה לפרש דרבא ס"ל כר"ל דחייבי מלקות שוגגין פטורים מתשלומין.

ולפ"ז היה מיושב קונשיא זו על מהרש"ל דבב"מ שם לרבא קיימינו. אבל דבריו תמוהין ולא ראה דברי הר"ש במשנה ספ"ו דתרומות שכ' שם וז"ל ואי המ"ל דרבא סבר כר"ל דאמר חייבי מלקות שוגגין פטורין כו'.

אבל א"א לומר פן דהא רבא לא סבר כר"ל אלא בתלת ור' יוחנן פליג עליה בחייבי מלקות שוגגין עכ"ל. והיא תמיה גדולה על הקצוה"ח דהיא אפטר לומר דרבא פסק פאן כר"ל נגד ר' יוחנן ורבא גופיה אמר ביבמות (דל"ו ע"א) דהלכה כר"י לגבי ר"ל בר מתלת (ובמה שהוקשו שם בגמ' דמכות ד"ג ע"א דפריה פל כמיניה כו'.

ע"ש בריטב"א מה שפירש בזה וכ"כ במהרש"א שם. ובמ"א מבואר ליישב בע"א).

ומאחר שהוכחנו מפירוש"י דב"מ שם דהיכא דקלב"מ אי תפיס ל'א מפקינן מיניה היינו
ארץ במזיד דעבדינן התומרא פנ"ל. א"כ נסתרו ג"כ, דברי הישועות יעקב הנ"ל.

וכבר נתבאר סתירת דבריו מפל צד והדק"ל ע"ד רש"י דפסחים הנ"ל א"כ דילמא מיירי
מתני' דשבועות במדליק גדישו בשוגג דביוה"כ חייב אף לרנבה"ק. ומגליה להגמרא
להוכיח ממתני' לאפוקי מדרנבה"ק פנ"ל.

וכעין זה יש להקשות עוד באופן אחר לפ"ד רש"י בב"ק (דל"ה ע"א) דבמדליק את
הגדיש בשבת בא"צ לאפרו דהוי מקלקל דינו לענן תשלומין כמו שוגג (ע"ש, ברש"י
ד"ה רבא אמר וד"ה ה"ק. ובתוס' שם ד"ה מתני' הקשו עליו ע"ש) וא"כ היאך מוכיח
הגמרא ממתני' דשבועות לאפוקי מדרנבה"ק דילמא מיירי מתני' בא"צ לאפרו דדינו
כשוגג ומש"ה בשבת דחייבי מיתות שוגגין נמי פטורין מש"ה מקלקל נמי פטור לשיטת
רש"י בב"ק הנ"ל.

משא"כ ביוה"כ אף לרנבה"ק דכרת פוטר מתשלומין מ"מ בשוגג אינו פוטר מתשלומין
לפ"ד רש"י הנ"ל מש"ה בא"צ לאפרו דהוי מקלקל ג"כ חייב בתשלומין לדידיה וא"ש
מתני' כרנבה"ק. רק שדברי רש"י בב"ק בלא"ה צריכין ביאור טובא מכמה דוכתי
ואכמ"ל.

(ובמ"א ביארתי ג"כ ליישב ע"ד רש"י דב"ק הנ"ל ממה שמקשין העולם מכתובות דל"א
ע"א בגזק ספין כו' וקרע שיראין בהליכתו דפטור משום שעקירה צנרף הנחה היא.
ובמעביר ספין וקרע שיראין כו' פליגי שם תרי לישני ע"ש.

ולפ"ד רש"י דב"ק הנ"ל תיפוק ליה משום קריעת שיראין גופיה דפוטר מתשלומין אע"ג
דהוי מקלקל. ושם מבואר).

ויקצת הנה י"ל בזה לפמ"ש הרמב"ם ברפי"ב מהל' שבת דהמבעיר גדישו של חבירו
חייב מפני שפוננתו להנקה משונאיו והוי מתקן ע"ש. וביאר דבריו בספר מרכבת המשנה
(בפ"ח מהלכות שבת ה"ח) דבשורף טליתו של חבירו לא שייך לומר דהוי מתקן משום
הנקה דכיון שייצטרף לשלם נזקו אין כאן נקמה וה"ל מקלקל רק במבעיר גדישו חייב
משום הנקמה דיפטור מתשלומין על הטמון באש ע"ש.

(ומיהו למאן דס"ל דמשאצ"ל פטור לדידיה אף במבעיר גדישו לא תשיב פלל מתקן
משום הנאת נקמה וכמבואר בד' הה"מ בפ"ח מהלכות שבת שם. ורק הרמב"ם לטעמיה
דפוסק כר"י דמשאצ"ל חייב ולדידיה תשיב תיקון בכה"ג.

משא"כ לר"ש דמשאצ"ל פטור). ולפ"ז הנה י"ל דרש"י ג"כ ס"ל סברת הרמב"ם בזה.

וקא דמוכח בב"ק שם לשינויא דרבא דהדליק גדישו ג"כ תשיב מקלקל לפירוש"י שם.
י"ל משום דרבא לטעמיה דרבא ס"ל כר"ש דמשאצ"ל פטור כדאימא בהדיא בשבת
(ס"ד קמ"א) ע"ש ולפ"ז י"ל בהא דסתמא דגמרא בשבועות מדייק ממתני' לאפוקי
מדרנבה"ק.

ולא מוקי לה דהא דביוה"כ חייב בתשלומין הוא מטעם מקלקל דנגידון כשוגג לפירוש"י
הנ"ל וס"פ שוגגין חייבין בתשלומין אף לרנבה"ק וכנ"ל. דהא מדנקט במתני' דשבועות

שְׁהַדְלִיק אֶת גְּדִישׁוֹ וְלֹא נִקְטַט שׁוֹרֶף טְלִיתוֹ וְכֹה"ג מְשַׁמֵּעַ מְשׁוֹם דְּמִדְלִיק גְּדִישׁוֹ מִסְתַּמָּא
חֲשִׁיב מִתְקַן וְכִסְבֵּרַת הַרְמַב"ם הַגָּ'ל, וְאַשְׁמְעִינָן מִתְנִי' דְּאַף דְּהָיִי מִתְקַן מ"מ בִּיּוֹה"כ חֲטִיב
בְּתַשְׁלוּמִין וְדִלָּא כְּרַנְבַּה"ק.

וְיֵשׁ לְהַשִּׁיב ע"ז וּא"ר לְהַאֲרִיךְ. וְעַכ"פ קְוִשְׁיָא קְמַיְיָתָא עֲדִינָן צְרִיכָה לִישׁוּב דְּדִילְמָא מִיְיָרִי
מִתְנִי' דְּשָׁבֻעוֹת בְּהַדְלִיק גְּדִישׁוֹ בְּשׁוֹגֵג דְּבִיּוֹה"כ חֲטִיב אַף לְרַנְבַּה"ק לְד' רַש"י הַגָּ'ל: ה'
וְעוֹד יֵשׁ לְבָאָר בְּגַמְרָא דְּשָׁבֻעוֹת שָׁם.

בְּמָה שְׁהַקְשָׁה שָׁם בְּסִפְרָא מַח"ל מְהָא דְּאִיתָא בְּסִפ"ק דְּשָׁבֻעוֹת (דִּי"ג סַע"א) דְּרַבִּי ס"ל
דִּיּוֹה"כ מְכַפֵּר בְּלֹא תְּשׁוּבָה וְאָמַר רַבָּא הֵתֵם דְּמוּדָה רַבִּי בְּכַרְתָּ דִּיּוֹמָא דַּאלְת"ה פְּרַת דִּיּוֹמָא
דִּיּוֹה"כ לְרַבִּי לִית לֵיהּ וְדַחֵי לִיהּ הַגְּמָרָא דְּמִשְׁפַּחַת לֵהּ כְּגוֹן דְּאַכְל אֲנֻמְצָא וְחִנְקִתָּהּ וּמִית
א"נ דְּאַכְל סְמוּדָה לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה דְּלָא הִנְהָ שְׁהוּת לְכַפּוּרִי לֵיהּ.

וּמִשְׁמַע דְּלָפּוּם דִּיחֻוּיָא דְּסִתְמָא דְּגַמְרָא מְכַפֵּר יוֹה"כ בְּלֹא תְּשׁוּבָה לְרַבִּי אַף בְּכַרְתָּ דִּיּוֹמָא.
וּא"כ הִיאָהּ מוֹכִיחַ הַגְּמָרָא מִמִּתְנִי' דְּשְׁהַדְלִיק אֶת גְּדִישֵׁי בִיּוֹה"כ דְּחֲטִיבִין דְּמוֹכַח לְאַפּוֹקִי
מִדְּרַנְבַּה"ק כּו'.

הָא י"ל כְּמוֹ דְּמוֹקִי הַגְּמָרָא סִתְמָא מִתְנִי' דַּפ"ק דְּשָׁבֻעוֹת פְּרַבִּי דִּיּוֹה"כ מְכַפֵּר בְּלֹא תְּשׁוּבָה
ה"נ י"ל דְּסִתְמָא מִתְנִי' דְּשְׁהַדְלִיק אֶת גְּדִישֵׁי בִיּוֹה"כ ג"כ פְּרַבִּי אֶתְיָא וּמִש"ה אֶפְּלוּ גִימָא
כְּרַנְבַּה"ק דְּכַרְתָּ פּוֹטֵר מִתְשְׁלוּמִין מ"מ פְּאָן לֹא חָל עָלָיו חֲטִיב פְּרַת כְּלָל כִּינּוּן דִּיּוֹה"כ מְכַפֵּר
מִיָּד בְּלֹא תְּשׁוּבָה וּמִש"ה חֲטִיב בְּתַשְׁלוּמִין.

כֵּן הִקְשָׁה בַס' הַגָּ'ל וְהַנִּיחַ בְּקוֹשְׁיָא. וְאַף דְּבִאֲמַת לִק"מ בַּגְמ' דְּשָׁבֻעוֹת שָׁם.

דְּהָא שְׁפִיר מוֹכִיחַ הַגְמ' לְאַפּוֹקִי מִדְּרַנְבַּה"ק כִּינּוּן דְּרַנְבַּה"ק אָמַר בְּהַדְיָא דִּיּוֹה"כ פּוֹטֵר
מִתְשְׁלוּמִין. וְע"כ דְּרַנְבַּה"ק לֹא ס"ל פְּרַבִּי בְּהָא דִּיּוֹה"כ מְכַפֵּר בְּלֹא תְּשׁוּבָה (אִם גִּימָא
כְּסִבְרַתוֹ דְּכִינּוּן דִּיּוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר מִמִּילָא נְשָׂאָר עָלָיו חֲטִיב תְּשְׁלוּמִין).

וּא"כ שְׁפִיר מוֹכַח מִמִּתְנִי' לְאַפּוֹקִי מִדְּרַנְבַּה"ק יְהִיזָה מְאִיזָה טַעַם שְׁיִהִיזָה. אִם מְשׁוֹם הָד
דְּרַבִּי דִּיּוֹה"כ מְכַפֵּר בְּלֹא תְּשׁוּבָה.

אוּ מְשׁוֹם דְּחֲטִיב פְּרַת אִינוּ פּוֹטֵר כְּלָל מִתְשְׁלוּמִין כְּרַבְּנָן דְּרַנְבַּה"ק. וּמְלַבֵּד זֶה י"ל דְּסִתְמָא
דְּגַמְרָא בְּשָׁבֻעוֹת דְּדַחֵילְהָ הוֹכְחָה דְּרַבָּא בְּדִיחֻוּיָא בְּעֵלְמָא (בְּמָה שְׁהוֹכִיחַ רַבָּא כֵּן דְּמוּדָה
רַבִּי בְּכַרְתָּ דִּיּוֹמָא מְשׁוֹם דַּאלְת"ה לִיכָּא פְּרַת דִּיּוֹמָא לְרַבִּי כּו').

מ"מ לֹא פְּלִיגָא הַגְּמָרָא עַל רַבָּא בְּעֵינָר סְבָרְתוֹ דְּמוּדָה רַבִּי בְּכַרְתָּ דִּיּוֹמָא. אַף דְּהוֹכְחָתוּ
אִידְחָיָא לֵהּ.

וּלְק"מ קְוִשְׁיַת הַמַּח"ל הַגָּ'ל. וּבְזָה מִיְיָשֵׁב ג"כ מָה שְׁהַקְשָׁה בְּתַשׁוּ' הַר הַכְּרַמָּל (חַא"ח
סִי' י"ז) בְּהָא דְּתַנּוּן בְּכַרְיִתוֹת (דָּף י"ג סַע"ב יֵשׁ אוֹכַל אֶכִּילָה אַחַת וְחֲטִיב ד' חֲטָאוֹת כּו').

דְּהָא בְּאַכִּילַת נוֹתֵר וְחִלְבַּב מְוִקְדָּשִׁין דְּלִשְׁרִיפָה וְהַקְטָרָה קָאִי א"כ כְּתוּבִי מִיְכַתֵּת שְׁיַעוּרִיָּה
וְלִיכָּא שְׁיַעוּרָא כְּלָל. וְאִם אֶכְל מְעַט מְעַט בְּכַא"פ א"כ לְרַבִּי מִיָּד כְּפִי לֹא יוֹה"כ וְתוֹ לִיכָּא
צִירוּף שְׁיַעוּר שְׁלָם לְפִי סִתְמָא דְּגַמְרָא דְּלְרַבִּי לֹא מִיְחֲטִיב בְּכַרְתָּ דִּיּוֹמָא רַק בְּאַכְל סְמוּדָה
לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה אוּ בְּחִנְקִתָּהּ אֲנֻמְצָא וְלִיכָּא שְׁהוּת בִּיּוֹם לְכַפּוּרִי כּו'.

ולדברינו ה"ל ניקח דסתמא דגמ' ל"פ לדינא על רבא דמודה רבי בכרת דיומא וכנ"ל. מיהו להך אב"א בגמ' דכריתות (די"ח ע"ב) דיוה"כ לא מכפר אפלקא דשיעורא בלא"ה לק"מ קושניית הר הפרמל ה"ל, אבל לפמ"ש במ"א בד' הרמב"ם דלא ס"ל להלקתא הך אב"א כו' מוכח פנ"ל.

אף יש לדחות ולומר דבכה"ג לא אמרינן פלל פתותי מיקתת שיעוריה לענין זה (וכמ"ש במ"א ביישוב קושניית השעה"מ פ"ד מהל' גירושין ה"ב על מתני' דספ"ק דפסחים כו'). אף קושניית המס"ל ה"ל אף דבגמ' דשבועות שם לק"מ.

מ"מ קושניא זו תיקשי בגמרא דכתובות ה"ל דא"ל רב מתנא לאב"י מאן תנא דפליג עליה דרנבה"ק כו'. ופירש"י שם דמקשה ג"כ ממתני' דשבועות ה"ל.

והשתא מאי מקשה פאן לאב"י. הא אב"י גופיה בספ"ק דשבועות שם משני לא קשיא הא רבי הא ר"י.

ומוכח דאב"י לא ס"ל פרבא לומר דמודה רבי בכרת דיומא וא"כ לדידיה י"ל דמתני' דשהדליק את גדישי ביוה"כ אתיא פרבי וכנ"ל. ולעולם שאר פרת פוטר מתשלומין ורנבה"ק (ובכתובות שם מוכיח לענין שאר פרת ג"כ ע"ש).

ואין לדחות דמ"ה מוכח ממתני' דשבועות לאפוקי מדרנבה"ק משום דסתמא מייירי מתני' בכל ענין דסייבין בשבועת העדות אף באופן שהדליק את הגדיש לא הספיק יוה"כ לכפר לו וכדנקט הגמרא בפ"ק דשבועות דמית מיד א"נ סמוך לשקיעת החמה וכנ"ל.

דזה אינו. דהכא במתניתין דשבועת העדות שהדליק את גדישי ביוה"כ ע"כ לא מייירי פלל בהנהו גונוי דל"ל דמייירי במית מיד דא"כ זה שמשביע עדיו היינו לתבוע הנזק מהיורשין של המדליק וכגון שהניח קרקעות שנשתעבדו נכסים ושיעבודא דאורייתא). והא בכה"ג ליכא שבועת העדות פלל דקיי"ל כר"י בשבועות (דל"ז ע"ב) דמשביע עדי קרקע פטור, (וכן איתא שם דל"ב ע"ב דפריה הגמרא גבי פתובה דה"ל משביע עדי קרקע ומשני דתפסה מטלטלי.

והכא ל"ל פנ). וגם ל"ל הכא שהדליק גדישו ביוה"כ סמוך לשקיעת החמה דלא הוה ליה שעות לכפורי ליה וכנ"ל.

דז"א.

דבכה"ג לא פלטינן מספיקא. דאם הדליק מבע"י יש ספק שמא נתכפר לו ברגע האחרון של היום.

ובאם התחיל להדליק בבין השמשות הוי ספיקא שמא הוא לילה ולא עשה מלאכה ביוה"כ פלל וא"כ אף לרנבה"ק בכה"ג אינו פוטר מתשלומין פלל. (וכן לר"ל דס"ל סייבי מלקיות שוגגין פטורין).

ואף לענין חיוב מיתת ב"ד דפוטר מתשלומין לכ"ע מ"מ בספק חיוב מיתה י"ל דאינו פוטר מתשלומין. (וכמ"ש לקמן באות ז' א"ה וא"כ הדק"ל).

אָלאָ דעיקר סבֿרתוֹ שֶׁל בעל מח"ל הַנֶּ"ל שֶׁפֿשוֹט אַצְלוֹ דְלרבי דיוה"כ מְכַפֵּר בְּלא תְּשׁוּבָה מִמִּילָא עי"ז חַיִּיב בְּתַשְׁלוּמִין. אין זֶה מְוַכְרַח כְּלָל.

די"ל דמ"מ נפטר מתשלומין בפֿשעה שֶׁהִדְלִיק שְׁנֵתַחֲיִיב פֿרַת דְּפוֹטֵר מִתְּשְׁלוּמִין לרנבה"ק. (וכן משום חיוב מלקות שֶׁל הִלְאוּ לר"ל דְּחַיִּיבֵי מִלְּקוֹת שׁוֹגְגִין פֿטוּרִין).

ואף שאח"כ תיכף יוה"כ מְכַפֵּר לוֹ וְנִמְחַל לוֹ הַפֿרַת וְהִלְאוּ. מ"מ מֵאֲחֵר שֶׁבְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה לֹא נִתְחַיִּיב בְּתַשְׁלוּמִין בְּשַׁעַת הָעֵבִירָה שֶׁעָשָׂה שׁוֹב לֹא יְחוּל עָלָיו אַח"כ חַיִּיב תְּשְׁלוּמִין מִחֲדָשׁ אַח"כ כְּשֶׁנִּמְחַל לוֹ הָעֵבִירָה וְכִמוֹ בְּחֻבֵּל בְּחֵבִירוֹ דְּקִי"ל דְּמִשְׁלָם וְאִינוּ לוֹקָה דְּנִפְטֵר מִמִּלְּקוֹת עי"י חַיִּיב תְּשְׁלוּמִין דְּבָזָה וְדָאֵי אַף אִם הִנְחָבֵל מְחַל לוֹ אַח"כ הַתְּשְׁלוּמִין מ"מ שׁוֹב אִינוּ לוֹקָה מֵאֲחֵר שֶׁבְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה לֹא חָל עָלֶיהָ חַיִּיב מִלְּקוֹת כִּינּוּן שֶׁהִיא עָלָיו חַיִּיב תְּשְׁלוּמִין בְּעַת הַמַּעֲשֵׂה מִמִּילָא תּוֹ לֹא מִתְחַיִּיב אַח"כ בְּמִלְּקוֹת אֲחֵר שֶׁנִּמְחַל לוֹ הַתְּשְׁלוּמִין.

(וְהָא דְאִמְרִינוּ בְּכַתְּנֻבוֹת דל"ב ע"א בִּיתוּמָה וּמְכַנְתָּה דְּמִדְעָתָה עֶבֶד דְּכִינּוּ דְאִין פֿאן חַיִּיב מְמוֹן מִש"ה לוֹקָה. הִינּוּ מִשׁוּם דְּהֵתָם הָיוּ הַמְּחִילָה קוֹדֵם הַמַּעֲשֵׂה וּמַעֲיָקְרָא לֹא חָל כְּלָל עָלֶיהָ חַיִּיב תְּשְׁלוּמִין מִש"ה לוֹקָה.

משא"כ בְּמִחִילָה שֶׁאֲחֵר הַמַּעֲשֵׂה לֹא יבא עי"ז לְחַיִּיב מִלְּקוֹת. וְכַמְבֹּאֵר בַּקְצָה"ח ר"ס תר"ד).

וה"נ י"ל כֵּן בִּיּוֹה"כ לְעַנְיָן פֿטוּר תְּשְׁלוּמִין דְּאִף שֶׁאֲח"כ נִמְחַל לוֹ הָעֵבִירָה אֲחֵר הַמַּעֲשֵׂה מ"מ שׁוֹב לֹא יִתְחַיִּיב אַח"כ בְּתַשְׁלוּמִין כִּינּוּן דְּמַעֲיָקְרָא בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה לֹא חָל עָלָיו חַיִּיב תְּשְׁלוּמִין. מִחֲמַת הָעֵבִירָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פֿרַת וְלֹאוּ.

וְהַמְּחִילָה שֶׁאֲח"כ מִקְלָתָא אַחֲרִיתִי הִיא וְלֹא מִהֵנִי כְּלָל לְהִבִּיא עָלָיו חַיִּיב תְּשְׁלוּמִין אַח"כ. (וְלִכְאוּרָה הִנֵּה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כְּסָבְרָא זֹה מִהָא דְאִתָּא בִּירוּשְׁלָמִי פ"ג דב"ק ה"ד דְּבַעֲי הֵתָם בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֵר מִהוּ שֶׁיֵּהָא חַיִּיב בְּתַשְׁלוּמִין כְּפֹל בְּגִיבָה הָרֵאשׁוֹנָה אוּ מֵאֲחֵר שֶׁהוּא בְּהַתְרִיית מִתָּה יְהֵא פֿטוּר.

וְהַקְּשָׁה בְּפִירוּשׁ הַפ"מ שֶׁם דְּמֵאֵי אִיבְעִיא לֵיהּ לְהִירוּשְׁלָמִי הָא כִּינּוּן דְּבַר מִתָּה הוּא וְהַרְוִיגִי ב"ד נְכֻסִיָּהּ לִירוּשָׁיִן א"כ בְּלֵא"ה כָּל נְכֻסִיוֹ לְאֲבִיו. וְתִירֵץ שֶׁם דְּמִיָּרֵי שֶׁמְחַל לוֹ אֲבִיו כְּדִקְי"ל דְּבֵן סו"מ אִם רָצָה הָאֵב לְמַחֵל מוֹחַל.

וּמִיָּרֵי שֶׁמְחַל לוֹ עַל מִיתָתוֹ וְלֹא עַל גְּנֻבָתוֹ ע"ש הַרִי מְבִנְיָר מִזָּה דְלִהָ צַד בְּעִיא דְּמֵאֲחֵר שֶׁהוּא בְּהַתְרֵאת מִתָּה יְהֵא פֿטוּר מִתְּשְׁלוּמִין. הִינּוּ אַף אִם מְחַל לוֹ הָאֵב אַח"כ וְנִפְטֵר מִמִּתָּה מ"מ לֹא יְחוּל עָלָיו אַח"כ חַיִּיב תְּשְׁלוּמִין מִחֲדָשׁ וְכַסְבְּרַתְנוּ הַנֶּ"ל.

וְכִמוֹ כֵּן נִימָא לרנבה"ק דְּח"פ פּוֹטֵר מִתְּשְׁלוּמִין דְּאִף אִם אַח"כ נִמְחַל לוֹ חַיִּיב פֿרַת מ"מ תּוֹ לֹא יִתְחַיִּיב אַח"כ בְּתַשְׁלוּמִין וְכַנ"ל. רַק שֶׁדְּבַרִי הַפ"מ בִּירוּשְׁלָמִי שֶׁם אִינָם מְוַכְרְחִים.

דְּבֵלֵא"ה א"ש הַבְּעִיא דִירוּשְׁלָמִי שֶׁם בְּבֵן סו"מ שֶׁאֲחֵר גָּמַר דִּינוֹ נוֹלְדוּ לוֹ בְּנִים שֶׁיִּירְשִׁין אוֹתוֹ וְכַמ"ש בְּגִלְיוֹן הִירוּשְׁלָמִי שֶׁם ע"ש). אִף יֵשׁ לְפַקְדֵּק בְּסָבְרָא זֹו.

דְּהָרֵי בְּבְרִיָּתָא בְּמַפּוֹת (ד"ג רע"ב) רע"א חֲיִיבֵי פְּרִיָּתוֹת יִשְׁנֻם בְּכָלֵל מְלָקוֹת אַרְבָּעִים
שָׂאֵם עֲשׂוּ תְּשׁוּבָה ב"ד שְׁלֹמְעֵלָה מוֹחֲלִין לָהֶם כו'. ופירש"י דמש"ה אין פֶּאן חֲיִיב שְׁתֵּי
רְשָׁעִיּוֹת לְפִי שְׁיָכוֹל לְפִטוֹר עֲצָמוֹ מֵעוֹנָשׁ הַפֶּרֶת מִב"ד שֶׁל מַעֲלָה ע"י תְּשׁוּבָה כו'.

א"כ חֲזִינָן דְּסִבְרָא הוּא דְּהוּאֵיל שְׁבִידוֹ לְשׁוּב וְיָכוֹל לְפִטוֹר א"ע מִהַפֶּרֶת מִש"ה לָא חֲשִׁיב
ב' רְשָׁעִיּוֹת וְלֹא נְפִטֵר מִהַמְּלָקוֹת. וְנִהֵי דְּהֵתֵם בְּגִמְרָא אַח"כ פְּרִיָּהּ מֵאֵי אֲמַרְתְּ שָׂאֵם עֲשׂוּ
תְּשׁוּבָה הַשְׁתָּא מִיְהֵת לָא עֲבָדֵי כו'.

וְכֵן מוֹכַח מִדְּרַנְבָּה"ק דַּס"ל דִּוְה"כ פּוֹטֵר מִתְּשְׁלוּמִין אַף שְׁיָכוֹל לְפִטוֹר מִפֶּרֶת ע"י
תְּשׁוּבָה. מ"מ כָּל זֶה הֵיכָא דְּצָרִיף תְּשׁוּבָה דְּנֻקָּא וְהַשְׁתָּא מִיְהֵת אַפְתֵּי לָא עֲבָד תְּשׁוּבָה
וְאֲפֻשֶׁר שְׁלֹא יָשׁוּב וְיִשְׁאַר עֲלִיו הַחֲיִיב פֶּרֶת.

מִשָּׂא"כ אִם נִימָא פְּרִבֵּי דִּוְה"כ מְכַפֵּר בְּלֹא תְּשׁוּבָה וְכַשֵּׁיטַת אַבְיֵי דְּפְּלִיג אַרְבָּא וַס"ל דְּאַף
בְּכֶרֶת דְּיוֹמָא מְכַפֵּר יוֹה"כ בְּלֹא תְּשׁוּבָה לַפ"ז י"ל דְּבַכָּה"ג לַכ"ע אֵין חֲיִיב פֶּרֶת פּוֹטֵר
מִתְּשְׁלוּמִין פִּינָן שְׁיָדוּעַ לְנוּ בְּבִירוֹר דְּתִיכְרָף אַח"כ יְהִיָּה יוֹה"כ מְכַפֵּר לוֹ אַף בְּלֹא תְּשׁוּבָה
וְלֹא חֲשִׁיב ב' רְשָׁעִיּוֹת בַּכָּה"ג.

וּבְהִיּוֹת פֶּן הַדָּק"ל מְנַלְיָה לְהַגְמָרָא בְּכֶתְנוּבוֹת אֲלִיבָא דְּאַבְיֵי שְׁם לְהוֹכִיחַ מִמִּתְנִי' לְאַפּוֹקִי
מִדְּרַנְבָּה"ק וְכַנ"ל. (וּבְפֶרֶט בְּמָה דְּקִיָּמִין הֵתֵם לַר"ל דְּחֲיִיבֵי מְלָקִיּוֹת שׁוֹגְגִין פְּטוֹרִין דִּי"ל
שְׁזָהוּ הֵיכָא דַּמ"מ יֵשׁ עֲלִיו קֶצֶת חֲטָא גַם בְּשׁוֹגֵג מִשָּׂא"כ הֵיכָא שְׁיָדוּעַ שְׁיִתְּפַפֵּר לוֹ מִיָּד
וְלֹא יְהִיָּה עֲלִיו רוּשָׁם חֲטָא כָּלֵל.

מְנַלְן לּוֹמֵר דְּגַם בַּכָּה"ג יְהִיָּה פְּטוֹר מִתְּשְׁלוּמִין): וַע"כ הִיָּה י"ל בְּפִשְׁטוֹת הֵכָא דְּאַמֵּר
הַגְמָרָא לְאַפּוֹקִי מִדְּרַנְבָּה"ק. הִיָּינוּ כְּמוֹ דְּבְּכֶתְנוּבוֹת (ד"ל ע"א) נְמִי קְאָמֵר הַגַּמ' אַמְתְּנִי'
דְּאַלוּ נְעֻרוֹת וְלְאַפּוֹקִי מִדְּרַנְבָּה"ק כו'.

(ע"ש בְּפִירֵשׁ"י ד"ה וְלְאַפּוֹקִי). וְהַתּוֹס' הַקָּשׁוּ שְׁם לְפִירֵשׁ"י מַנ"ל דְּמַפְקָא מִדְּרַנְבָּה"ק
דִּילְמָא רַנְבָּה"ק מוֹדָה דְּח"כ יֵשׁ לָהֶם קִנְס מְרִיבּוּיָא דְּקָרָא כו'.

וּבַת"י שְׁם תִּיְרָצוּ בְּשֵׁם מִהַר"ם דְּהַגְמָ' סְמִיף בְּזָה אַבְרִיָּתָא דְּתוֹסְפָתָא דְּכֶתְנוּבוֹת דְּאִיתָא
שְׁם בְּהַדְיָא דְּרַנְבָּה"ק ס"ל דְּח"כ אֵין לָהֶם קִנְס כו'. וְכְמוֹ כֵּן י"ל בְּגִמְרָא דְּשְׁבוּעוֹת דְּמוֹכַח
מִמִּתְנִי' דְּשֶׁהַדְלִיק אֶת גְּדִישֵׁי בִּוְה"כ חֲיִיבִין לְאַפּוֹקִי מִדְּרַנְבָּה"ק.

אַף דְּמִסְבְּרָא ג"כ הִיָּה י"ל דְּאַתְיָא נְמִי כְּרַנְבָּה"ק וְרַנְבָּה"ק נְמִי מוֹדָה בְּהַדְלִיק גְּדִישׁוֹ
בִּוְה"כ דְּחֲיִיב וְלֹא נְפִטֵר מִחֲמַת קִלְב"מ לְדִידִיָּה מְטַעְמִים הַנְּ"ל. מ"מ הַגְמָרָא סְמִיף בְּזָה
אַבְרִיָּתָא דְּתוֹסְפָתָא דַּפ"ט דַּב"ק דְּאִיתָא שְׁם גְּבִי חוּבֵל בְּאַבּוֹ וְאַמּוֹ דְּאַפִּילוּ שׁוֹגֵג פְּטוֹר
מִפְּנֵי שְׁהוּא נִידוֹן בְּנִפְשׁוֹ וְתַנְיָא הֵתֵם בְּהַדְיָא בְּתֵר הַכִּי הַדְלִיק גְּדִישׁוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ בִּוְה"כ
אַפִּילוּ בְּשׁוֹגֵג פְּטוֹר מִפְּנֵי שְׁהוּא נִידוֹן בְּנִפְשׁוֹ.

וְהָךְ בְּרִיָּתָא ע"כ אֲתִיָּא כְּרַנְבָּה"ק דְּעוֹשֶׂה יוֹה"כ כְּשֶׁבֶת לְתִשְׁלוּמִין. וּבְאַמֶּת לְכַאוֹרָה קָשָׁה
מִהַךְ תּוֹסְפָתָא לְשִׁיטַת רַש"י בְּפִסְחִים הַנְּ"ל וְכַד' הַרְמְבַ"ן בְּכֶתְנוּבוֹת דְּרַנְבָּה"ק אֵינוֹ פּוֹטֵר
מִתְּשְׁלוּמִין בַּח"כ רַק בְּמִזִּיד אֲבָל לֹא בְּשׁוֹגֵג.

דְּהָא הֵכָא בְּתוֹסְפָתָא מְפִנְרָשׁ דְּאַפִּילוּ בְּשׁוֹגֵג נְמִי פּוֹטֵר בִּוְה"כ. (וְדוֹחֵק לּוֹמֵר דְּשׁוֹגֵג דְּתַנְיָ
בְּתוֹסְפָתָא הֵכָא אֵינוֹ שׁוֹגֵג מִמֵּשׁ כו').

רק י"ל דהנה פבר הקשו לשיטת רש"י הנ"ל מהא דפריה הגמ' בכתובות (דל"ה ע"ב) לרבה מתני' כמאן מוקים לה כו' אי כרנבה"ק קשיא אחרותו והשתא לוקמה כרנבה"ק ומיירי בשוגג דתייב בתשלומין.

ותירץ בש"מ בשם הרא"ה וכ"כ בספ"י ג"כ דהא קושיות הגמרא לרבה בהדיא מקשינן אם נימא דרבה ס"ל כר"ל דתייבי מלקיות שוגגין פטורין. ולדידיה נדאי לרנבה"ק נמי ח"פ שוגגין ג"כ פטורין מתשלומין.

ודברי רש"י בפסחים הנ"ל דרנבה"ק אינו פוטר רק במזיד ולא בשוגג הוא אגיל התם לר' יוחנן דס"ל דתייבי מלקיות שוגגין חייבין כו'. ע"ש והתוס' שם (דל"ה ע"א סד"ה רבא) הקשו לר"י דתייבי מלקיות שוגגין חייבין אמאי לא דריש, מפה מפה הא ברייתא היא בהחובל כו' ותירצו דסבר פאידיה תנאי דהתם כו'.

וא"כ אליבא דהה תנא בב"ק שם דדריש מפה מפה מודה ר"י דס"ל דתייבי מלקיות שוגגין פטורין. וא"כ י"ל דברייתא דתוספתא הנ"ל דמדליק את הגדיש ביוה"כ בשוגג פטור אתיא כהה תנא דמפה מפה ואלבא דרנבה"ק דלדידיה ח"פ בשוגג נמי פוטר מתשלומין משא"כ לדידן וכנ"ל.

ועכ"פ שפיר קאמר הגמרא בשבועות אמתניתין לאפוקי מדרנבה"ק דסמך אברייתא דתוספתא הנ"ל דבהדיא פוטר רנבה"ק מדליק גדישו ביוה"כ וכנ"ל. וגם בסוגיא דכתובות הנ"ל דא"ל רב מתנא לאפני מאן תנא דפליג עליה דרנבה"ק כו' היינו נמי פיון דמצינו דרנבה"ק פוטר בהדיא במדליק גדישו ביוה"כ.

ממילא מסתבר דמתניתין אתיא לאפוקי מדרנבה"ק משום דחקמים פליגי ארנבה"ק בעיקר דינו וס"ל דכרת אינו פוטר מתשלומין. ולא משמע לומר פלוגתא חדשה בין רנבה"ק וחקמים בהה דרבי ורבנן אי יוה"כ מכפר בלא תשובה.

או לומר דפליגי בדין איסור הבערה ביוה"כ כו' וכנ"ל דלא מצינו בשום דוכתא שיפלוגו בזה רנבה"ק וחקמים. ובנדאי מתני' דשבועות דמפקא מדרנבה"ק היינו מחמת דס"ל דכרת אינו פוטר מתשלומין וכמו מתניתין דאלו נערו דג"כ אתי לאפוקי מדרנבה"ק מה"ט וכנ"ל.

ובהיות פן שוב אפשר להחזיק בסברא הנ"ל (באות ב') דלמ"ד דגליף חילוק מלאכות מקראי אחרוני ולא מקרא דלא תבערו אף אי ס"ל דיש חיוב מיתת ב"ד בהבערה בשבת מ"מ אין איסור הבערה ביוה"כ מה"ט וכנ"ל.

ומגמרא דשבועות ודכתובות הנ"ל אין לסתור זה וכמבואר מפל הנ"ל: ז והה מילתא דאמרן לעיל. הואיל ואתא לידן נבא לבאר בזה לדינא.

בספק של חיוב מיתת ב"ד או ספק של חיוב מלקות אי פוטר מתשלומין. וכבר חקר בזה קצת הפמ"ג בהקדמתו לאו"ח בפתיחה כוללת.

ועיקר הסברא מה שיש להסתפק בזה. היינו אי נימא דאף בספק חיוב מיתת ב"ד או מלקות ג"כ יהיה פטור מתשלומין משום דהמע"ה ולימא ליה אייתי ראיה דאין פאן חיוב מיתה ולא מלקות ואשלם לה.

או דילקא דבזוה כיון דמחמת ספיקא דדינא אין ב"ד יכולין לחייבו מיתה או מלקות וא"כ מאחר שגופטר מחיוב זה ע"י הספק ממילא אין להפקיע התשלומין עי"ז. דהא עיקר הא דקלב"מ ילפינן מקרא שא"א לחייבו שתי רשעיות וכאן אין אנו מחייבין אותו שתי רשעיות.

ואף דקיי"ל דחייבי מיתות שוגגין ג"כ פטורין מתשלומין אף דליכא פאן שתי רשעיות. התם ה"ט כיון דאילו אתרו ביה פטור כי לא אתרו ביה נמי פטור.

והיינו שבמעשה זה עצמו יש מציאות חיוב מיתה אילו התרו בו וא"א לחלק לענגן חיוב תשלומין בחד מעשה גופיה בין אתרו ביה ללא אתרו ביה ומש"ה אף בלא אתרו ביה פטור כיון שהמעשה מצד עצמו יש בו חיוב מיתה.

משא"כ בכה"ג דאין מציאות חיוב מיתה כלל במעשה זה מחמת הספק שבו מש"ה אין להפקיע התשלומין. ולכאורה צד זה נראה יותר מסברא.

אף מד' המג"א (בסי' רע"ח) שעמד שם בסתירת ד' הטור דבהלכות שבת משמע מדברי הטור דס"ל דמשאצ"ל פטור ובח"מ סי' תכ"ד פסק הטור דחובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין משום שחייב מיתה.

והביא שם המג"א חד תירוץ דספוקי מספקא ליה להטור כמאן הלכתא וגבי ממון המע"ה. מזה מבואר דס"ל דספק חיוב מיתה ב"ד ג"כ פטור מתשלומין משום דהמע"ה.

ואף שמד' הטור שם אין להוכיח פן דיש תירוץ אחרים על סתירת דבריו בזה. מ"מ מהמג"א מוכח דלא פליג על עיקר סברא זו דבספק חיוב מיתה אמרינן המע"ה ופטור מתשלומין.

וע"ש בפמ"ג. מיהו יש לחלק בזה בין הספיקות.

דשאני ספיקא דידן כמה שאין בידינו להכריע להלכה דזה הוי כמו ספק בחסרון ידיעה ושייך לומר בזה המע"ה דאם הנה בזה"ז ב"ד שדנים ד"נ אפשר שהיו מבררים ההלכה והיו מכריעים הדין בבירור שחייב מיתה ומש"ה פטור מתשלומין מספקא.

משא"כ בספיקא דדינא שבתלמוד החליטו זאת לספיקא (עד ביאת אליהו). וכן בספק המציאות באופן שא"א להתברר עוד (וכן בספק בה"ש דמיידין מנייה לעיל באות ה') י"ל שפיר דלא נפטר מתשלומין כיון שהוא פטור ממיתה או מלקות ע"י ספק בזה שאין שום ב"ד יכולין לחייבו.

(וע' במנחת יעקב פל' א' סק"ו ובדיני ס"ס מןודש ס'). ויותר מזה מצינו שמשלק המהרש"ל ביש"ש בפ"ב דב"ק (סי' ה') לענגן אם מהני תפיסה בספיקא דדינא ושיכול המוןחזק לטעון ולומר קים לי.

דהיכא דאיתמר בגמרא תיקו שנסתמה הבעיא בתלמוד ואין רשות לשום גאון לפושטה בזה אין מועיל תפיסה משא"כ בבעיא דלא איפשיטא ולא אמרו בה בגמרא תיקו דיש רשות לחכם לפושטה א"כ בספק עומד עד שיתברר הדין ומצי לומר בזה קים לי ומהני תפיסה אף למי שאינו יודע הדין כו'.

ומכש"כ היכא שאין הדיין יודע להכריע בין הגדולים דיכול לומר קים לי כו'. עכ"ד
המהרש"ל ע"ש בדבריו.

והפמ"ג באו"ח (סי' קס"ב בט"ז ס"ק ה') למד מזה ג"כ לחלק לענין ספק דרבנן לקולא
בבעיא דלא איפשטא דהיכא דלא איתמר תיקו הוי ספק בתסרון חכמה כו'. (מיהו
ביש"ש גופיה בביצה פ"ק סי' מ"ג מבואר להפך מדברי הפמ"ג ע"ש.
ואכמ"ל).

ולפי דבריהם ניקא ג"כ הא דאיתא ביומא (דמ"ז ע"ב) דבעי ר"י בן עונזאה בין הביניים
של מלא קומצו מהו כו' הדר פשטה בין הביניים ספק גינהו. והקשו שם בתוספות
דקאמעיקרא נמי כדאיבעיא ליה ספק הוא ומאי קאמר הדר פשטה.

ולהנ"ל ניקא דנפשט לו שזיהו ספק גמור והוי כמו תיקו שאין שום אדם יכול לפושטה
וכנ"ל (וקצת י"ל בן בכוננת התוס' בתירוץ קמא ע"ש). ולפ"ז ה"נ יש לחלק לענין פטור
תשלומין בספק חיוב מיתה.

דמ"ש המג"א בד' הטור הנ"ל דמספקא ליה בדין משאצ"ל אי הלכה כמ"ד משאצ"ל חייב
או פטור בזה שפיר הספק פוטר מתשלומין דהוי כמו ספק בתסרון ידיעה דאפשר
שיתברר ההלכה והחייב מיתה בכה"ג.

משא"כ בספק שא"א להתברר כלל ואין שום ב"ד יכולין לחייבו בשום אופן ממילא לא
נפטר כלל מתשלומין עי"ז וכנ"ל. ולפ"ז י"ל ג"כ דאין ראיה מהא דבפ"ק דשבת (ד"ו
ע"ב) דאיסי בן יהודה אומר אבות מלאכות מ' חסר אחת ואינו חייב על אחת מהן.

והיינו דעל אחת מהן אינו חייב סקילה כמ"ש התוס'. ובריינתא דהתם אשמעינן דמלאכת
הוצאה היא מהנהך דלא מספקן וע"ש בדצ"ו ע"ב דפליגי לענין מקושש איזו מלאכה הנה
ואמרינן התם דנ"מ להך דאיסי ב"י כו'.

ולכאורה הא פשיטא בכמה דוכתי דכל מלאכת שבת פוטרת מתשלומין משום דקלב"מ.
והשתא אם נימא דספק של חיוב מיתה אינו פוטר מתשלומין.

א"כ פינן דעל כאו"א מהמלאכות מספקא לן דילמא היינו הך דאיסי ב"י דאין בה חיוב
סקילה וממילא י"ל בכולן דמספיקא לא נפטר מתשלומין. (וגם בהנהך מלאכות
המפורשות במשנה דפוטרות מתשלומין כמו טבח בשבת דתנן בב"ק דפטור מתשלומי
ד' וה'.

וכן חובל בחבירו בשבת דתנן דפטור מתשלומין. וכן מדליק גדישו של חבירו.

א"כ הל"ל בגמ' ג"כ דהנהך מלאכות ג"כ לא מספקא לן בדאיסי ב"י וכדאמר בן בשבת
הנ"ל. וגם לא משמע בן בשבת (דצ"ו ע"ב הנ"ל) דאמרינן התם לרב יהודה דאמר
מקושש מעביר ד"א ברה"ר הנה לדידה פשיטא ליה דמעביר חייב ולא מספקא ליה
בדאיסי משא"כ לשאר אמוראי דהתם משמע בהדיא דמספקא להו במעביר ג"כ ע"ש.

וְהָא בְּסִתְמָא דְגַמְרָא דְכְתוּבוֹת שְׁהוּבָא לְעִיל מְבוּאָר דְפְּשִׁיטָא לְהַגְמָרָא דְמַעְבִּיר ד"א בְּרַה"ר בְּשִׁבְתָּ ג"כ פּוֹטֵר מִתְּשְׁלוּמִין. הֵן אַמַּת דְנִרְאָה דְהֶרְמֵב"ם דְחָה דְבָרֵי אִיסִי ב"י מְהֻלְכָה.

אַבְל מַד' הַתּוֹס' ל"מ פֶּן. וְגַם לְכַאוּרָה הִנִּי אַמּוּרָאֵי דר"פ הַזּוֹרֵק הַנְּ"ל דְפְּלִיגִי לְעַנְיָן מְקוּשָׁשׁ מִשְׁמַע דס"ל ג"כ פְּאִיסִי ב"י הֵכָא).

אַמְנָם לְפִי מַה שְׁבִיאוּרָנוּ לְעִיל לְחֻלְקָ בְּדִין זֶה בֵּין סָפֵק שְׁאֵפְשֵׁר שְׁיִתְבָּרַר וּבֵין סָפֵק שֶׁא"א לְפּוֹשְׁטוֹ כָּלֵל וְשׁוּם ב"ד אֵין יְכוּלִים לְחִיבּוֹ כַּנְּ"ל. א"כ ה"נ י"ל בְּהֵךְ דְאִיסִי ב"י דְאָמַר דְעַל אַחַת מֵהֵן אֵינוֹ חֵיב סְקִילָה וְלֹא פִירֵשׁ כְּנֻנְתּוֹ עַל אִיזוֹ מְהַמְלָאכוֹת קְאָמַר מ"מ לֹא הִחְלִיט סָפֵק זֶה עַל כָּל אַחַת מֵהַמְלָאכוֹת רַק שְׁאֵנּוּ מַעְצָמְנוּ אֵין בָּנוּ פַח לְפִשְׁוֹט וּלְבָרַר עַל אִיזוֹ מְהַמְלָאכוֹת כְּיֻן אִיסִי ב"י.

וְגַם בְּתַלְמוּד לֹא הִחְלִיטוּ סָפֵק זֶה בְּתִיקוֹ. וּבַכֹּה"ג סָפֵק כְּזֶה שְׁפִיר פּוֹטֵר מִתְּשְׁלוּמִין וְשִׁינֵיךְ לֹאמַר הַמַּע"ה דָּאָם הָיוּ כְּעַתְּ סִנְהֶדְרִין אֲפֹשֵׁר שְׁהָיוּ מְבָרְרִים לְהִלְכָה הַחַיִּיב עַל כַּאוּ"א מְהַמְלָאכוֹת שְׁבָא לְפָנֵינוּ.

מִשֶּׁא"כ בְּסָפֵק שֶׁא"א לְבָרַר עוֹד שְׁפִיר י"ל דְאֵינוֹ נִפְטֵר מִתְּשְׁלוּמִין וְכַנְּ"ל. אֲלֵא שְׁקָצַת הָיָה י"ל בְּזֶה בְּהֵךְ דְאָמְרִינוּ ב"ב (ד"נ רע"ב) דר"א שְׁנִיָּהֶם יִשְׁנֹן בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים כּו' מְסַפֵּק לִיָּה אֵי ק"פ כְּקֻנֵּן הַגּוֹף דְמִי וְסָפֵק נְפִשׁוֹת לְהַקֵּל.

וּפִירֵשׁ"י דַּנְּפ"ל מִן שְׁפִטוֹ הַעֲדָה וְהַצִּילוֹ הַעֲדָה. וְהַקְּשׁוּ עָלָיו הַתּוֹס' דְבַלֵּא"ה נְמִי לֹא קִטְלִינוּ מְסַפִּיקָא דְאֶפִּילוּ מְמוּנָא לֹא מְפָקִינוּ מְסַפִּיקָא.

וּבְכַפְרָק קָמָא דְפְּסָחִים (ד"ב ע"א) דְאָמַר רַבָּא וּמָה אֵילוּ דִיִּיקִינוּ בְּהִנֵּי סְהַדֵּי כּו' וְאֵנּוּ נִיקוּם וְנִקְטוּל מְסַפִּיקָא וְרַחֲמָנָא אָמַר וְשְׁפִטוֹ הַעֲדָה וְהַצִּילוֹ הַעֲדָה. וְרֵאִיתִי בְּצַל"ח שְׁם שְׁתַּמָּה בְּזֶה ג"כ עַל לְשׁוֹן הַגְּמָרָא דְמִשְׁמַע דְבָלְאוּ הֵךְ קָרָא הָיָה קִטְלִינוּ מְסַפִּיקָא אַתְּמָהָה.

וְתִירֵץ שְׁם דַּנְּ"מ לְדִינָא הֵיכָא דְאִיכָא ס"ס דְהָיָה קִטְלִינוּ לִיָּה אֵי לֹא קָרָא דְוְהַצִּילוֹ הַעֲדָה כּו' וְה"נ י"ל בְּפִירֵשׁ"י דְב"ב הַנְּ"ל דַּנְּ"מ לְדִינָא ג"כ לְעַנְיָן ס"ס וְכַגּוֹן הֵיכָא דְהָנִי סָפֵק אִם שְׁהָה יוֹם אוֹ יוֹמִים אַחַר הַהַכָּאָה דְבַכֹּה"ג ה"ל הֵכָא ס"ס לְחִיבּוֹ מִיָּתָה וְאֶפ"ה פְּטוֹר מְקָרָא דְוְהַצִּילוֹ הַעֲדָה כַּנְּ"ל.

וְהַסְבָּרָא בְּזֶה הָיָה י"ל דְמַחְמַת קָרָא דְוְהַצִּילוֹ הַעֲדָה כָּל סָפֵק בַּד"נ חֲשִׁיב כְּמוֹ פְּטוֹר בְּנֻדָּאֵי. וּמִש"ה לֹא מְצָרְפִין לַס"ס ג"כ.

וּכְעֵין זֶה י"ל ג"כ דְמַה"ט כָּל סָפֵק בַּד"נ אֵינוֹ פּוֹטֵר מִתְּשְׁלוּמִין שְׁנִתְחַיֵּיב בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה דְהָנִי כְּנֻדָּאֵי אֵין עָלָיו חַיִּיב מִיָּתָה וְכַנְּ"ל. וּלְפ"ז יֵשׁ לְחֻלְקָ בֵּין סָפֵק חַיִּיב מִיָּתָה לְסָפֵק חַיִּיב מִלְּקִיּוֹת לְעַנְיָן זֶה.

וּבְמַה שִׁי"ל בְּדְבָרֵי הַצַּל"ח הַנְּ"ל אַכְמ"ל פָּה. וּבַמ"א יְבוּאָר אֲי"ה: ח וְלְכַאוּרָה הָיָה יֵשׁ לְהַבִּיא רְאָיָה דְסָפֵק חַיִּיב מִיָּתָה אֵינוֹ פּוֹטֵר מִתְּשְׁלוּמִין.

וּכְמוֹ בְּעוֹשֵׂה מְלָאכָה בְּבַה"ש דְמִיָּרִינוּ לְעִיל. מְהָא דְאִיתָא בְּמַכִּילְתָּא פ' נִיקְהֵל כָּל הַעוֹשֵׂה בּו מְלָאכָה יוֹמַת וְלֹא בּוּ וּבְחֻבְבִירוֹ הָרִי שְׁחַל יוֹהֲכ"פ לְהִיּוֹת בַּע"ש וְעוֹשֵׂה מְלָאכָה בְּבַה"ש יְכוּל יְהֵא חֲיִיב ת"ל כָּל הַעוֹשֵׂה בּו מְלָאכָה וְלֹא בּוּ וּבְחֻבְבִירוֹ.

(ויש גורסים זה במכילתא ע"פ כל העושה בו מלאכה ונכרתה כו'. וקצת מפריינתא זו הובא בירושלמי פ' פלל גדול).

וכבר תמהו מאד בפשט מכילתא זו. דמאי אשמעינן קרא בזה.

דל"ל דאשמעינן לענן חיוב מיתת ב"ד דאין ממיתין אותו כשעשה מלאכה בבה"ש שבין יוהכ"פ לשבת. דהא בלא"ה פשיטא דפטור מספיקא דשמא בה"ש יום הוא ועשה מלאכה ביוהכ"פ דלית ביה מיתת ב"ד פלל.

ולמה לי קרא ע"ז. וכן ל"ל דקרא אשמעינן דפטור ממלקות.

דקא נמי פשיטא דבלא"ה פטור מספיקא דשמא בה"ש לילה וכבר הוא שבת דלית ביה מלקות דה"ל לאו שניטן לאזנהרת מיתת ב"ד. ואם נימא דהך קרא ממעט ליה לענן פרת גרידא קא זהו קמי שמיא גליא וידוע אי הוא חייב פרת בידי שמים אי לא ואין זה נוגע לדיני אדם ומה נ"מ בזה לדידן דאיצטריך קרא להשמיענו זה.

וראייתי באו"ח לפסחים שפירש דהך מכילתא אתיא כרנבה"ק דס"ל דיוהכ"פ פוטר מתשלומין. וקמ"ל הך קרא דבה"ש שבין יוהכ"פ לשבת לא נחייביה פרת משום ממ"נ וממילא נ"מ לדינא במדליק גדישו של חבירו בבה"ש שבין יוהכ"פ לשבת דחייב לשלם.

ואם נפרש במכילתא פדבריו לפ"ז יש להוכיח מפאן לפשוט ג"כ הך דנ"ד דספק חיוב מיתה אינו פוטר מתשלומין דכיון דמשום הספק נפטר ממיתה ממילא חייב בתשלומין. דאי נימא דספק חיוב מיתה ג"כ פוטר מתשלומין א"כ במדליק גדישו של חבירו בבה"ש של שבת לחוד שהוה ספק שבת ספק חול ג"כ פטור מתשלומין וא"כ א"א לומר שיהא הדין בבה"ש שבין יוהכ"פ לשבת שיהא חייב לשלם.

דאטו גרע יוהכ"פ מיום חול דבה"ש של שבת דעלמא ג"כ פוטר מתשלומין. א"ו מוכח דספק חיוב מיתה אינו פוטר מתשלומין וכנ"ל.

אף עיקר פירושו של האו"ח הנ"ל בדברי המכילתא אין נראה פלל לפרש פן דתיתי המכילתא כרנבה"ק וכל הנ"מ לדינא דאשמעינן קרא בזה הוא רק לענן חיוב תשלומין פנ"ל. דכ"ז דןסק.

אלא י"ל דפירוש המכילתא בכאן הוא באם אינו ענין למזיד תנהו ענין לשוגג לענן חיוב חטאת בבה"ש שבין יוהכ"פ לשבת דפליגי בזה תנאי בכריתות (די"ט ע"א). ואף דבגמרא שם דריש לה מקרא אחרנא.

מ"מ תנא דמכילתא דריש פן מהך קרא ומצינו פן בכ"ד. או אפשר לומר דהמכילתא ס"ל פאיסי ב"י הנ"ל דיש מלאכה א' שאין חייבין עליה מיתת ב"ד בשבת ושפיר איצטריך קרא לאשמעינן שאם עשה אותה מלאכה בבה"ש שבין יוהכ"פ לשבת דאינו לוקה אף דבשבת בפ"ע וכן ביוהכ"פ בפ"ע לוקין על אותה מלאכה מ"מ בבה"ש דהוי ספק אם הוא יוהכ"פ או שבת אינו לוקה.

ומיהו י"ל ע"ז דלאיסי ב"י בהך מלאכה שאין חייבין מיתת ב"ד אפשר דליכא מלקות ג"כ מחמת לאו שניטן לאזנהרת מיתת ב"ד. (דהלאו דל"ת כל מלאכה פולל ג"כ שאר מלאכות שבמיתת ב"ד).

וּכְמוֹ מַחְמֵר בְּשֶׁבֶת (דְּקַנ"ד סַע"א) וְע"ש בְּתוֹס' סַד"ה בְּלָאוּ. אַף י"ל בְּלֹא"ה דְּמַחְבֵּר
הַמְכִילְתָּא הוּא ר' יִשְׁמַעֵאל.

וְר' יִשְׁמַעֵאל לְטַעְמֵיהָ דַּס"ל בְּמַפּוֹת דִּי"ג סַע"ב דְּלָאוּ שְׁנֵיתָן לְאַזְהַרְתָּ מַב"ד לְוָקִין עָלָיו.
ע"ש.

וּלפ"ז א"צ לֹמֵר כָּלֵל דַּס"ל כְּאִסִּי ב"י כו'. (וְכֵן הִיָּה י"ל ג"כ לְעֵנִין הַבְּעָרָה וְאַלְיָבָא
דַּמ"ד הַבְּעָרָה לְלָאוּ יִצְאָה.

וּכְמוֹ דְּבַעֵי הַגְּמָרָא בִּיבְמוֹת (ד"ו ע"ב) לְאוֹקְמֵי דַּר' יִשְׁמַעֵאל ס"ל כַּר"י דְּהַבְּעָרָה לְלָאוּ
יִצְאָה. וְע"ש בְּתוֹס' וְהָאֲרַכְתִּי בַּמ"א רַק דְּבַמְכִילְתָּא שֵׁם אַח"כ בְּסַמוּךְ מְבֹאָר דְּהַבְּעָרָה
לְחַלֵּק יִצְאָה.

וְע"כ אֵין לְפָרֵשׁ בְּמְכִילְתָּא הַנ"ל דְּתִיבְתִי כַּמ"ד הַבְּעָרָה לְלָאוּ יִצְאָה). אֲלֵא דְעֵיקַר הַסְּבָרָא
אֵינֵנוּ נוֹחַ לֹמֵר כֵּן שְׂיִהֵיָה גַּזְה"כ לְפָטוֹר בַּכַּה"ג מִמְּלָקוֹת בְּעוֹשֶׂה מְלָאכָה בַּבַּה"ש שְׁבִין
יֹוֹהֲכ"פ לְשֶׁבֶת.

כִּינֵן דְּבָכָל א' בַּפ"ע שְׁפִיר לֹקְהָ. וְהַתְּרַאֲת סָפֵק לֹא שְׂיִיָּךְ הֵכָא כַּמ"ש הַתוֹס' בְּזִבְחִים
(דַּע"ח ע"א ד"ה הַפִּיגוּל) אִם הַתְּרוּ בּוֹ מְשׁוּם שְׂנִיָּהֶם הֵיכָא דְּוֹדַאי עֶבֶר בְּלָאוּ רַק דְּאֵין
יֹוֹדְעִים עַל אֵינָה לָאוּ עֶבֶר.

ע"ש.

וְנִצְטָרְךָ לֹמֵר כָּאֵן דְּהָוִי גַּזְה"כ בְּלֹא טַעְמָא לְפָטוֹר בַּבַּה"ש שְׁבִין יֹוֹהֲכ"פ לְשֶׁבֶת כו'. וְאוּלָּם
לְפִי הָאוּ"ח בְּמְכִילְתָּא הַנ"ל קָשָׁה עוֹד יוֹתֵר שְׂיִהֵיָה גַּזְה"כ בְּלֹא טַעְמָא לְפָטוֹר בְּדִינֵי שְׁמִים
מְפָרֵת שְׁבִין יֹוֹהֲכ"פ לְשֶׁבֶת אַף דְּאִיכָא מַמ"נ וְכַנ"ל.

וְע"כ יוֹתֵר נוֹחַ לְפָרֵשׁ דְּהַמְכִילְתָּא קָאֵי בְּשׁוּגַג לְעֵנִין קְרָבָן שְׂאֵינֵנוּ מְכַפֵּר כָּל שְׁלֹא נוֹדַע לוֹ
בְּאֵינָה אִיסוּר חֲטָא. וְכַדְאֲמַרִּינֵן כֵּן בְּכִרִיתוֹת (דִּי"ט ע"א) מְקַרָּא אַחְרֵינָא וְכַנ"ל.

וְאֵין לְהַאֲרִיךְ יוֹתֵר. ט וְהִנֵּה אֵין לְהַבִּיא רְאִיָּה מְגַמְרָא דְּכַתּוּבוֹת (דַּל"ב ע"א) דְּיִלְיָף עוֹלָא
הַתָּם דְּכָל הֵיכָא דְּאִיכָא מְמוֹן וּמְלָקוֹת מְמוֹנָא מְשַׁלֵּם מִיְלָקָא לָא לְקִי מַחֻבֵּל בְּחִבְרֵי כו'
וּפְרִיָּךְ מַה לְחֻבֵּל בְּחִבְרֵי שְׁכֵן חֲזִיב בְּחַמְשָׁה דְּבָרִים וְאֵי מְמוֹנָא לְקוּלָּא הוּא שְׁכֵן הַתְּרַ
מְפָלְלוֹ בַּב"ד.

וְהַקָּשָׁה שָׁם בַּס' הַפְּלָאָה דְּכִינֵן דְּמַסְפָּקָא לִיָּה לְהַגְמָרָא אֵי מְמוֹנָא לְחַוְמָרָא אוּ לְקוּלָּא
וְהַשְׁתָּא אֵי מְמוֹנָא לְקוּלָּא הָא דְּחֻבֵּל בְּחִבְרֵי מְשַׁלֵּם וְאֵינוּ לֹקְהָ הוּא מְשׁוּם גְּרִיעוּתָא
דְּקִיל אִיסוּרוֹ כִּינֵן שְׁהַתְּרַ מְפָלְלוֹ בַּב"ד וְא"כ הֵיכָא דְּאִיכָא בְּהַדְּיָה לָאוּ אַחַר כְּגוֹן חֻבֵּל
בְּחִבְרֵי בִּי"ט אוּ בִּיּוֹהֲכ"פ מְנַלֵּן לְהַקֵּל לְעֵנִין הַלָּאוּ הָאֲחַר ג"כ שְׂיִתְחַזֵּיב רַק תְּשְׁלוּמִין
לָא מְלָקוֹת דְּחַמִּיר יוֹתֵר.

(וּמַתְנִי דַּב"ק דְּחֻבֵּל בְּחִבְרֵי בִּיּוֹהֲכ"פ חֲזִיב לְשַׁלֵּם י"ל דְּמִיָּרִי בְּלֹא הַתְּרוּ בּוֹ דְּקִי"ל
כַּר"י דְּחֲזִיבֵי מְלָקוֹת שׁוּגְגִין חֲזִיבִין לְשַׁלֵּם). וְתִירֵץ שָׁם בַּס' הַפְּלָאָה דַּמ"מ כִּינֵן דְּאֵי
מְמוֹנָא, לְחַוְמָרָא מְמִילָא אִפִּי כְּשִׁישׁ עֲמוֹ לָאוּ אַחַר ג"כ מְשַׁלֵּם וְאֵינוּ לֹקְהָ וְאֵי דְּיִלְמָא
מְמוֹנָא לְקוּלָּא א"כ הָא קִי"ל דְּבָכָל סָפֵק אֵי אַתָּה רִשְׁאֵי לְהַחְמִיר עָלָיו אֲלֵא לְהַקֵּל עָלָיו

וממילא דנידון בקל ומשלם ואינו לוקה ולא שייך למיפטר בה לגמרי מספיקא והוי כמו
חייבי מלקיות שוגגין דחייבין לר' יוחנן.

עכ"ד בעל הפלאה שם. ולפ"ז יש להוכיח לכאורה דבספק חיוב מלקיות לא נפטר
מתשלומין כמו בחייבי מלקיות שוגגין אלא דמ"מ י"ל לענין ספק חיוב מיתת ב"ד
דשפיר, פטר מתשלומין כמו דחייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין.

ועדיין לא מוכח מפאן לומר הסברא שאמרנו לעיל לחלק דספק חיוב מיתה גרע מחייבי
מיתות שוגגין וכנ"ל. אף באמת לא מוכח כלל מהכא מידי ואף לענין ספק חיוב מלקיות
ג"כ אין ראיה מפאן שלא יפטר מתשלומין.

נדא דאף לדברי בעל הפלאה הנ"ל י"ל דזה בנדאי אין סברא לומר דכל חובל בחבירו
היא שיש עמו עוד לאו אחר יהיה תמיד נידון כספק לפטור ממלקות וגם מתשלומין.
ועכ"פ יש לו לשלם פדין חובל לחודיה.

משא"כ כשפא במקרה ספק חיוב מלקות במקום תשלומין י"ל דפטור מתשלומין כנ"ל.
ועוד דברי בעל הפלאה הנ"ל אין מוכרחים כלל.

(מלבד מה שדחה דבריו בעצמו בדיבור שאחריו מגמרא דב"ק ע"ש). והנה בפשוט י"ל
כעין מ"ש התוס' בכתובות שם (בד"ה דאין לוקה ומשלם) לענין עדים זוממין דאין לוקין
ומשלמין בין במזון בין בקנס דמקרא מלא דיבר הכתוב פדי רשעתו כו' אפי' כגון בשעה
שהעידו טבחו או מכרו שור של גניבה כו' ה"נ בכל מלקיות כו'.

עכ"ל התוס'. וה"נ לענין חובל בחבירו דמקרא מלא דיבר הכתוב דמשלם ואינו לוקה
י"ל דה"נ מסתמא מיירי בכל גונוי אף שעבר עוד לאו אחר בשעת מעשה.
וממילא ה"נ לחובל ביו"ט וביהכ"פ. ועוד י"ל בזה.

דקא במתני' דאלו נערו קתני ג"כ הבא על אשת אחיו דמשלם קנס. ומבואר בחידושי
הרשב"א (הובא בש"מ שם) דאיסור אשת אחיו חשיב ג"כ הותרה מפללה במקום מצוה.
וקא דקאמר הגמרא ואי ממונא לקולא שפן הותר מפללו בב"ד. פריה רק אשארא אכל
אשת אחיו שפיר איפא למילף מחובל בחבירו לקולא שג"כ הותרה מפללה.

ע"ש בדבריו. ולפ"ז מוכח דכל השקלא וטריא דהגמרא שם הפל אליבא דעולא התם.
אבל לר' יוחנן דמשני התם פאן שהתרו בו פאן שלא התרו בו כו' וחובל בחבירו בפירושי
ריבתי תורה לתשלומין. וא"כ ל"ל לדידיה דאי ממונא לקולא הטעם דבחובל בחבירו
משלם ואינו לוקה הוא משום שהותר מפללו בב"ד.

דז"א דקא לר' יוחנן בכל הני דמתני' אם התרו בו לוקה ואינו משלם בכולו ואף באשת
אחיו ששנויה במתני' ג"כ דלוקה ובה האיסור הותר מפללו כנ"ל. וע"כ לומר לר' יוחנן
דלדידיה פשיטא ליה דממונא לחומרא.

או נימא לדידיה דאף אי ממונא לקולא מ"מ בחובל בחבירו טעמא אחרניא איפא דחס
רחמנא אממונא של נחבל. או נימא דהוי פן גזירת הכתוב בחובל בחבירו דמשלם ואינו
לוקה.

אָבֵל לֹא מִטַּעַם דְּמִמוֹנָא לְקִנְיָא הוּאִיל וְהַתָּמֵר מְכַלְלוּ בַּב"ד דְּזָה א"א לֹמֵר לְדִידֵיהּ פְּנ"ל. וְעַכ"פּ מְמִילָא יִדְעִינוּ דְּאַף בְּדַאיפָא לָאו אַחַר בְּהֶדְיָא לֹא שְׁיִיף לֹמֵר בְּחֹבְל בְּחִבְרֵי שְׁיָהָא לֹקְהָ וְאִינוּ מְשַׁלְּמִים פִּינֵן דְּלִית בֵּיהּ קִנְיָא הַנְּ"ל דְּזָה לִיתָא לַר' יוֹחֲנָן.

וְהַרְמַב"ם פֶּסֶק כַּר' יוֹחֲנָן בְּכַתְּוִבוֹת וְלֹא פְּעוּלָא שָׁם. וְכַמְבֹּאֵר מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם פ"א מֵהַל' נְעִירָה בְּתוּלָה הַל' י"א.

(וְע"ש בַּכ"מ). וְא"כ א"ש פֶּסֶק הַרְמַב"ם וְהַטּוֹש"ע הַנְּ"ל.

וְלַק"מ קְוִשְׁיַת הַפְּלָאָה וְכַמְבֹּאֵר. וְרֵאִיתִי בַּת"י בְּכַתְּוִבוֹת שָׁם שֶׁכ' דַּלְר' יוֹחֲנָן דַּס"ל דְּכָל הַיָּכָא דְּאַיפָא מְמוֹן וּמְלָקוֹת לֹקְהָ וְאִינוּ מְשַׁלְּמִים אִיהוּ ס"ל דְּמִמוֹנָא לְקִנְיָא דְּאִי מְמוֹנָא לְחוּמְרָא וְכִי אִיִּתְגֹּרֵי אִיִּתְגֹּר כו'.

וְאִין זֶה מְנוֹכַח. דְּהַתּוֹס' שָׁם הִקְשׁוּ דְּאִי נִימָא מְמוֹנָא לְקִנְיָא א"כ אִיִּתְגֹּרֵי אִיִּתְגֹּר שְׁנִידוֹן בְּקִלָּה דְּהַכִּי פְּרִיף פ' הַנְּשַׁרְפִין כו'.

וְתִירְצוּ דַּש"ה דְּחָס רַחֲמָנָא עַל מְמוֹנֵי שְׁל נְחָבֵל. וְהַמְהַרְש"א שָׁם פָּתַב דַּלְר' יוֹחֲנָן ג"כ תִּיקְשִׁי בַּמַּמ"נ אִי מְמוֹנָא קִנְיָא הוּא אִיִּתְגֹּרֵי אִיִּתְגֹּר בְּחֹבְל וּבְעַדִּים זֹמְמִין וְאִי מְמוֹנָא חוּמְרָא הוּא אִיִּתְגֹּרֵי אִיִּתְגֹּר בְּעֵלְמָא.

עַכ"ד.

וּבְאַמְתַּ לְכַאוּרָה קִשָּׁה עַל הַתּוֹס' מִיְנֵיהּ וּבֵיהּ לְפִי תִירְוּצָם דְּאִי מְמוֹנָא לְקִנְיָא ה"ט הַכָּא דְּחָס רַחֲמָנָא עַל מְמוֹנֵי שְׁל נְחָבֵל. לַפ"ז תִּיקְשִׁי הַכָּא גּוּפָה אִיפְכָא אִי מְמוֹנָא לְחוּמְרָא א"כ לְמָה לִיָּה לְעוּלָא לְמִילָף כָּלֵל דְּהַיָּכָא דְּאַיפָא מְמוֹן וּמְלָקוֹת מְשַׁלְּמִים וְאִינוּ לֹקְהָ הָא מְמִילָא יִדְעֵנוּ זֹאת מְסַבְּרָא דְּכִינֵן דְּמִמוֹנָא לְחוּמְרָא א"כ א"א לֹמֵר שְׁיָהָא נִידוֹן בְּמְלָקוֹת שְׁקַל מְמוֹן לְפִי הַךָ סְבָרָא וְתִיקְשִׁי וְכִי אִיִּתְגֹּרֵי אִיִּתְגֹּר כו' וּלפ"ז מֵאִי פְּרִיף הַגְּמָרָא שָׁם לְעוּלָא מֵה לְחוּבְל בְּחִבְרֵי שְׁפֵן חֲיִיב בְּחַמְשָׁה דְּבָרִים.

הָא אִי מְמוֹנָא לְחוּמְרָא א"צ לְמִילָף כָּלֵל מְחֹבְל בְּחִבְרֵי. וְע"כ נִרְאָה דְּנִדְאִי הַסְבָּרָא בְּזָה כַּמ"ש בַּש"מ שָׁם וְכ"כ הַפ"י דְּהָא דְּפְרִיף הַגְּמָרָא בַּפ' הַנְּשַׁרְפִין אִטּוּ אִיִּתְגֹּרֵי אִיִּתְגֹּר הַיָּינוּ דְּהַתָּם בְּעֵבֵר ב' עֲבִירוֹת וְשְׁנֵי מַעֲשִׂים דְּכִינֵן דְּמַשׁוּם עֲבִירָה אַחַת נִידוֹן בְּחַמּוּרָה הַיָּאָף אֲפִשֵׁר דְּמַשׁוּם שְׁעֵשָׂה עוֹד מַעֲשָׂה עֲבִירָה הַב' נִקַּל אֶת דֵּינוּ.

אָבֵל הַכָּא דְּמַשׁוּם מַעֲשָׂה עֲבִירָה אַחַת נִתְחַיֵּיב מְמוֹן וּמְלָקוֹת וְהַתּוֹרָה פְּטָרְתּוּ מֵא' מִהֵן מַשׁוּם דְּרַשְׁעָה א' אַתָּה מְחַיֵּיבוּ כו' שְׁפִירִי"ל דְּלֶהֱקַל עָלָיו בְּאֵת תּוֹרָה וְנִידוֹן בְּקִלָּה. וְמ"מ הַתּוֹס' הִקְשׁוּ שְׁפִיר גַּבִּי חוּבְל בְּחִבְרֵי דְּקִי"ל בְּהַכָּהוּ הַכָּאָה שְׁאִין בָּהּ ש"פ דְּלֹקְהָ וְעַכְשָׁיו שְׁהוֹסִיף עַל חַטָּאתוֹ פִּשְׁעַ וְהַכָּהוּ הַכָּאָה גְּדוּלָה יָהּ מְשַׁלְּמִים וְאִינוּ לֹקְהָ דְּאִי מְמוֹנָא לְקִנְיָא א"כ הַיָּאָף אֲפִשֵׁר דְּמַתְחַלָּה יִתְחַיֵּיב בְּחַמּוּרָה וְכַשְׁהוֹסִיף עַל חַטָּאתוֹ יִקְלוּ עָלָיו.

וְהוּי דוּמְיָא דְּהַתָּם. מִשָּׂא"כ אִי מְמוֹנָא לְחוּמְרָא שְׁפִיר י"ל הַכָּא שְׁנִידוֹן בְּקִלָּה וְיִהְיֶה לֹקְהָ וְאִינוּ מְשַׁלְּמִים.

וְאִיִּצְטְרִיף לִיָּה לְעוּלָא לְמִילָף מְקַרָא דְּמְשַׁלְּמִים וְאִינוּ לֹקְהָ. וּלפ"ז לַר' יוֹחֲנָן דְּקִי"ל פְּנוּתֵיהּ שְׁפִיר י"ל דַּס"ל דְּמִמוֹנָא לְחוּמְרָא וְכַמוֹ שְׁהוֹכַחְנוּ לְעִיל.

ולק"מ.

ועוד י"ל דאף אם נגקוט בזה כפשוטו פדברי המהרש"א הנ"ל יותר מפרשים דאף במעשה א' נמי שייך למיפדו וכי איתגורי איתגר כו'. ולא פדברינו הנ"ל.

מ"מ ניחא הקא שפיר פסק הרמב"ם והש"ע. דהתוס' במתני' דאלו נערו (בד"ה ועל אשת אחיו) הקשו לר"פ בסנהדרין דמוקי למתני' במפנה א"כ באשת אחיו דהיא נתארסה ונתגרשה ובמפנה אין לה קנס.

וכן הקשו התוס' בסנהדרין (דע"ג סע"ב) ושם מסקי התוס' דר"פ ס"ל כמ"ד בירושלמי דביתומה מפנה פטור רק מפנשת ופגם אבל קנס אינה יכולה למחול כו' וניחא מתני' דשפיר משלם קנס.

ולכאורה קשה לפמ"ש התוס' בכתובות (דל"ה ע"ב ד"ה מתני') דר"פ משני מתני' פעולא. א"כ אליבא דר"פ הדק"ל קושיות התוס' אי ממונא לקולא אמאי במתני' משלם ואינו לוקה וכי איתגורי איתגר (ולפי דברינו דלעיל דקושיות התוס' וכי איתגורי איתגר לא שייך רק בחובל בחבירו פנ"ל הנה ניחא זה.

זולת להי"מ שבתוס' בסנהדרין שם (ד"ה ממונא) קשה הקא. אבל אנו קיימינו השתא לדעת המפרשים שאינם מחלקים פדברינו ולעולם קשה וכי איתגורי איתגר).

דהנה המהר"ם שיף כתב ע"ד התוס' שתיצו דחס רחמנא אממונא של נחבל דה"נ הקא במתני' חס רחמנא על בנשת ופגם של הנערה דמיחסרא ממונא כו'. ואף דלענין הקנס שלא לא שייך לומר דחס רחמנא על ממונה דהא לא מיחסרא מידי והתשלומין רק בתורת קנס מ"מ ממילא פיון דמשלם לה בנשת ופגם ואינו לוקה חייב נמי בתשלומי קנס.

עכ"ד המהר"ם שיף. משא"כ לר"פ דמוקי מתני' במפנה ובאשת אחיו לית לה פלל בנשת ופגם פנ"ל.

ורק משלם קנס לחוד וכיון דבקנס לא שייך הסברא דחס רחמנא על ממונה פנ"ל א"כ ה"ל ללקות ולא ישלם פיון דממונא לקולא וכי איתגורי איתגר וכאן ל"ש לומר דחס רחמנא כו'. אלא מוכח דר"פ פשיטא ליה באמת דממונא לחומרא.

ולק"מ.

וכיון דסתמא דגמרא אליבא דעולא מספקא ליה אי ממונא לחומרא או לקולא. ולר"פ דהוא אמורא בתרא פשיטא ליה דממונא לחומרא.

יש לפסוק פנותיה. וממילא בחובל בחבירו אף פשיש עמו לאו אחר ג"כ משלם ואינו לוקה.

וא"ש.

(ומר' יוחנן ג"כ לא מוכח פלל אי ס"ל ממונא לחומרא או לקולא וכדעת מהרש"א הנ"ל ולא כהת"י). ועוי"ל בכמה אופנים ואין להאריך יותר: סימן נב לבאר דברי התוס' שילדי חולין (דקמ"א ע"א) מ"ש בשם הריב"א דאע"ג דאין עשה דוחה ל"ת נעשה מ"מ הלוא נדחה וליבא מלקות.

וּלְכַאוּרָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת לְדַעְתּוֹ סְתִירוֹת רַבּוֹת מִכַּמָּה סִנְגִּיּוֹת וְנִבְאָ לִיִּישׁב דַּעְתּוֹ דְּלֹא תִיקָשׁוּ
עָלֶיהָ מְכֻלָּהוּ דְּוֹכְתִי. וְכִמּוֹ שְׂיִתְבָּאָר בַּעֲזָה"י: א וּמִתְחַלָּה נִבְאָר בְּמָה שְׂהַקְשׁוּ עָלָיו
הָאֲתֻרוּנִים מִגַּמ' דְּבִיּצָה (דִּי"ב ע"א) תְּנִי תִנְא קַמֵּיה דְר' יִצְחָק בְּר אֲבוּדִימִי הַשּׁוֹחֵט עוֹלָת
נְדָבָה בִּיּו"ט לֹקָה א"ל דְּאָמַר לָהּ מִנִּי ב"ש הִיא דְּאָמְרִי לָא אָמְרִינָן מִתּוֹךְ כּו'.

וּלְדַבְּרֵי הָרִיב"א הִנְ"ל אָף לַב"ש דְּלִית לֵהּ מִתּוֹךְ מ"מ אֲמַאי לֹקָה נְהִי דִּיּו"ט הִנְי עֲשֵׂה
וּל"ת מ"מ עֲשֵׂה דְהַקְרַבְתָּ נְדָרִים וְנִדְבּוֹת דּוֹחָה אֶת הַל"ת דִּיּו"ט לְעַנְיָן שְׂלֵא יִלְקוּ עָלָיו.
וּלְכַאוּרָה י"ל עַפ"י דְּבָרֵי הַתּוֹס' בִּיבְמוֹת (דָּף ה' ע"ב ד"ה פְּלוֹהָ) שְׂהַקְשׁוּ דְּנִילִיף דָּאִין
עֲשֵׂה דּוֹחָה ל"ת מְשַׁרְיַפְתָּ קְדָשִׁים דְּלֹא דְחָיָא יו"ט.

וְתִירְצוּ הַתּוֹס' דִּש"ה דְּלֹא בְּטָלָה מִצְוַתּוֹ בְּכָה. וְיִכּוֹל לְשׁוֹרְפוֹ לְאַחַר יו"ט.
ע"ש.

וּכ"כ הַת"י בְּשִׁבְתָּ (דַּכ"ה ע"א). וּמִשְׁמַע דְּבִאֲמַת יִלְפִינָן מִהֲכָא דְּבַעֲלָמָא נָמִי כָּל מ"ע
שְׂאָפְשָׁר לְעֲשׂוֹתָהּ לְמַחַר אֵינָה דּוֹחָה כָּלֵל לַל"ת בְּכַה"ג וְכֵן מִבְּנֵי אָרְבָּא בְּרִש"י שִׁבְתָּ (סוֹף
דַּכ"ד) וּבְפִסְחִים (ר"ד פ"ד) דְּמִצְוָה שְׂיִכּוֹל לְעֲשׂוֹתָהּ מְחַר אֵינָה דּוֹחָה יו"ט.
וּכ"ד בַּעַל הַמְּאוֹר בְּפִסְחִים בַּפ' תְּמִיד נִשְׁחָט. ע"ש.

וְאָף דְּהַרְשֵׁב"א בְּחִידוּשָׁיו בְּשִׁבְתָּ שָׁם כָּתַב בְּשֵׁם הַרְמְב"ן דַּאֲע"ג דְּאָפְשָׁר לְהַמְתִּין עַד
לְמַחַר מ"מ כִּיּוֹן דְּהַיּוֹם א"א לְקַיָּים הַעֲשֵׂה בַע"א לֹא מִיְקָרִי אָפְשָׁר לְקַיָּים שְׁנֵיהֶם וְנָחִי
הַעֲשֵׂה לַהַל"ת. מ"מ מְדַבְּרֵי רִש"י וְתוֹס' וּבַע"ה מ"מ מוֹכַח דְּפִלְיָגִי ע"ז.

(וּבַמ"א הַעֲרִירְתִי לַפּמ"ש הַתּוֹס' בִּיבְמוֹת שָׁם דְּזָהוּ לְפִי הָאֲמַת דְּגַלִּי קָרָא בְּשַׁרְיַפְתָּ קְדָשִׁים
דְּאִינּוּ דּוֹחָה יו"ט נְאִי לֹא קָרָא זֶה ה"א דְּאָפִי בְּכַה"ג דְּחִי ע"ש בְּדַבְּרֵיהֶם. א"כ י"ל דְּזָהוּ
שְׂיִיף רַק לְהַנִּי אֲמוֹרָאֵי דְּיִלְפִי מְקָרָאֵי דָּאִין שְׁרִיפְתָּ קְדָשִׁים דּוֹחָה יו"ט.

מִשָּׂא"כ לְרַב אֲשֵׁי שָׁם דְּאָמַר טַעְמָא דָּאִין שְׁרִיפְתָּ קְדָשִׁים דּוֹחָה יו"ט מְשׁוּם דָּאִין עֲשֵׂה
דּוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה. וְלִית לֵיהּ כָּלֵל הַדְּרָשׁוֹת מְקָרָאֵי בְּזָה.

א"כ לְדִידִיָּה י"ל דְּנִשְׂאָר הַסְּבָרָא הַחִיצוֹנָה בְּזָה דַּעֲשֵׂה דּוֹחָה ל"ת אָף שְׂאָפְשָׁר לְקַיָּיְמוּ
לְמַחַר כָּל שְׁהַיּוֹם א"א לְקַיָּיְמוּ בַע"א. וְשָׂמָה בִּיאֲרַתִּי).

וּלְפ"ז י"ל דְּלִק"מ עַל הָרִיב"א שְׁבַתּוֹס' חֻלִּין הִנְ"ל מִגְּמָרָא דְּבִיּצָה הִנְ"ל. דִּי"ל דְּהַרִיב"א
נָמִי ס"ל כֵּן דְּכָל מִצְוָה שְׂאָפְשָׁר לְעֲשׂוֹתָהּ לְמַחַר אֵינָה דּוֹחָה כָּלֵל אָף הַל"ת דִּיּו"ט לְחַוְדִּיָּה
מְלַבַּד הַעֲשֵׂה שְׁעַם הַל"ת.

וְשַׁפִּיר לֹקָה הַשּׁוֹחֵט עוֹלָת נְדָבָה בִּיּו"ט דַּהַל"ת דִּיּו"ט נָמִי לֹא נִדְחָה כָּלֵל כִּיּוֹן דְּאָפְשָׁר
לְהַקְרִיבָהּ לְמַחַר. וְכַדְאָמְרוּ לָהֶם ב"ש לַב"ה בְּבִיּצָה (דָּף כ' ע"ב) דְּהָא דְנו"נ אִין קָרְבִּין
בִּיּו"ט הוּא מְשׁוּם שְׂאִין קָבוּעַ לָהֶם זְמַן כּו'.

אֲלֵא דְלַכַּאוּרָה אִין זֶה מְסַפִּיק וְעַדִּין הַקְּשׁוּנָא בְּמִקּוּמָה. דְּלֹא דְמִי כָּלֵל לְשַׁרְיַפְתָּ קְדָשִׁים
וְכַדּוּמָה דְּהַתָּם שַׁפִּיר יְכוֹל לְהַמְתִּין עַד לְמַחַר שְׂיִקְיָיִם הַמִּצְוָה פְּדִינָה.

אָבֵל הָכָא דְקִי"ל פְּרָבָא דְאָמַר בַּר"ה (ד"ו ע"א) וּבִתְמוּרָה (ד"ח ע"א) דְכִינּוּן שְׁעֵבֶר עָלְיוּ רְגַל אֶחָד עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה דְנֹבְאָת שְׁמָה וְהִבְאֵתָם. א"כ לֹא אֶפְשָׁר לְהַמְתִּין פְּאֵן עַד לְמַחֵר דְכָל שְׁלֵא יִקְרִיב הַיּוֹם עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה (דְּמִסְתָּמָא מִיְיָרִי הַפְּרִיטָא אַף בִּיּו"ט הָאֶחָדָרוֹן).

וְאַף דְהַמְנִיעָה שְׁאִינוּ מְקַרִיב הַיּוֹם הִיא רַק מִצַּד אִיסוּר יו"ט דְאֶסְרִינּוּ לִיה לְהַקְרִיב בִּיּו"ט. מ"מ אֵין לֹמַר דְבַכָּה"ג אִינוּ עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה פִּינּוּן שְׁהוּא רוּצָה לְהַקְרִיבוּ הַיּוֹם רַק דְאִיסוּרָא הוּא דְרַבִּיעַ עָלֶיהָ וְחָשִׁיב בְּזָה אָנוּס וְאִינוּ עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה פְּלִל.

(וְכַעֲיִן מ"ש הַתּוֹס' בְּשִׁבְת ד"ד ע"א ד"ה קוֹדֵם וְכָה"ג ב"ש"ד). דְזָה אִינוּ דְלֶהֱדִיא אִיתָא בִירוּשְׁלָמִי בַפ"ק דַּר"ה ר' בּוֹן בַּר חִיָּיא בְּעֵי שְׁלֵמָה שְׁנָתוּ בְּעֶצְרַת אֶפְשָׁר לֹמַר הוּא אִינוּ פְּשָׁר וְעוֹבֵר.

דְהַיּוֹם אִינוּ יָכוֹל לְהַקְרִיבוּ מִשּׁוּם דְנו"נ אֵין קָרְבִין בִּיּו"ט וְלָמָּה יַעֲבֹר עָלְיוֹ. וּמְסִיק שְׁם הַקְרִיבָהּ מִבְּע"י פְּדִי שְׁלֵא יָבֵא לִידֵי בַל תֵּאֲחָר.

הַרִי מְבֹנָר דְעוֹבֵר בְּלֹא עַל שְׁלֵא הַקְרִיבוּ קוֹדֵם יו"ט פְּדִי שְׁלֵא יָבֵא לִידֵי בַל תֵּאֲחָר. ע"ש.

וְא"כ ה"נ לְעַנּוּן מַה שְׁפָרְגַל אֶחָד עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה ג"כ י"ל פֶּן דְאָף שְׁאִינוּ מְקַרִיבוּ הַיּוֹם מִחַמַּת אִיסוּר יו"ט מ"מ עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה עַל שְׁאִיחֵר עַד הַיּוֹם שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהַקְרִיבוּ בִיּו"ט וְכַנ"ל. וּמ"מ לַפּ"מ ש"ש בַּמ"א לְחֻלְק בְּזָה בֵּין הַל"ת דְּבַל תֵּאֲחָר שְׁחַל חַיִּיב מִקּוֹדֵם שְׁלֵא יָבֵא לִידֵי אִיחֹר וּבֵין הָעֵשֶׂה דּוֹבְאָת שְׁמָה וְהִבְאֵתָם דְאֵין חַיִּיב זֶה חַל רַק בְּהַגְעַת הַזְּמַן וְכַמְבֹנָר בְּרַמְב"ם.

וּי"ל בְּזָה דְמֵאֲחָר שְׁהַגִּיעַ זְמַן חַיִּיבוּ אַז הוּא אָנוּס מִחַמַּת אִיסוּרֵיּוֹ"ט בַּכָּה"ג אִינוּ עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה. (וְשֵׁם הַעִירוּתֵי ג"כ לְהוֹכִיחַ דְהַפְּבִלִי פְּלִיג עַל הַיְרוּשְׁלָמִי בְּדִין זֶה לְעַנּוּן בַּל תֵּאֲחָר ג"כ).

לַפ"ז לַק"מ הָכָא ע"ד הַרִיב"א הַנְּ"ל. וּמְלַבֵּד זֶה י"ל דְהַד מ"ע שְׁעוֹבֵר בְּרְגַל רֵאשׁוֹן מְקַרָּא דּוֹבְאָת שְׁמָה וְהִבְאֵתָם הָא זֶה הוּי עֵשֶׂה שְׁאִינוּ שְׁוָה בְּכָל דְנִשְׁמִים פְּטוּרוֹת מִמ"ע זֹו שְׁהוּ"ג. וְלְעַנּוּן הַל"ת דְּבַל תֵּאֲחָר הוּא דְאִיבְעֵיָא בַר"ה (ד"ו ע"ב) אֵי נְשִׁים מְזוֹנְהָרוֹת בַּל"ת דַּב"ת. אָבֵל מִהָעֵשֶׂה דּוֹבְאָת כּו' וְדֵאֵי פְטוּרוֹת.

וּבְזָה י"ל דְמוֹדָה הַרִיב"א דָּאם הָעֵשֶׂה שְׁפָנְגַד הָעֵשֶׂה וְל"ת הִיא עֵשֶׂה שְׁאִינוּ שְׁוָה בְּכָל וְהַל"ת הִיא שְׁוָה בְּכָל אַז גַּם הַל"ת לֹא נִדְחָה וְלוֹקִין עָלְיוֹ. וְיֵשׁ בְּזָה אַרְיִכוֹת דְכָרִים וְאִכְמ"ל: ב וְעוֹד י"ל דְבַלֵּא"ה לַק"מ הָכָא.

דְאֵין הָעֵשֶׂה דְהַקְרִיבַת נו"נ דּוֹחָה ל"ת דִּיּו"ט מִשּׁוּם דְנו"נ יָכוֹל לְיִשְׁאָל עָלֵיהֶם. (וְאַף אַחַר שְׁחִיטָה קוֹדֵם זְרִיקַת הַדָּם יָכוֹל לְיִשְׁאָל עָלֵיהֶם כְּמִבְנָר בַּתּוֹס' פְּרִיתוֹת דִּי"ג סע"ב).

וְאֵין עֵשֶׂה שְׁיִשְׁנוּ בְּשִׂאֵלָה דּוֹחָה ל"ת שְׁאִינוּ בְּשִׂאֵלָה. וְכַמוֹ דְאֶמְרִינּוּ בִיבְמוֹת ד"ה ע"א דְלֹא גְמָרִינּוּ מְזִיר דְעֵשֶׂה דּוֹחָה ל"ת וְעֵשֶׂה דְמָה לְנִזִּיר שְׁכֵן יִשְׁנוּ בְּשִׂאֵלָה.

ה"נ י"ל בְּהָא דְגְמָרִינּוּ דְעֵשֶׂה דּוֹחָה ל"ת מְכַלְאִים בְּצִיצִית הֵינּוּ דְנוֹקָא דְוּמָיָא דְהֵתָם דְאִינוּ בְּשִׂאֵלָה. מִשֵּׁא"כ עֵשֶׂה שְׁיִשְׁנוּ בְּשִׂאֵלָה אִינוּ דּוֹחָה ל"ת שְׁאִינוּ בְּשִׂאֵלָה.

ומצאתי בט"א בפ"ג דר"ה (דכ"ח ע"ב) שְהַעֲלָה פֶּן וַתִּירָץ בְּסִבְרָא זֹו קְוִשְׁיַת הַתּוֹסֵס' בְּעִירוּבֵין (ד"ק ע"א) גְּבִי הַנִּיטְנִין מִתֵּן א' שְׁנַתְעָרְבוּ בְּנִיטְנִין בְּמִתֵּן ד' שְׁהַקְשׁוּ הַתּוֹסֵס' דְּלִיתִי עֲשֵׂה דְמִתֵּן ד' וְלִיְדַחִי ל"ת דְּבַל תּוֹסִיף.

וע"ז תִּירָץ הַט"א דְּאִין עֲשֵׂה שְׁיִשְׁנוּ בְּשִׂאלָה דּוּחָה ל"ת שְׂאִינוּ בְּשִׂאלָה וְהֵתֵם בְּנִיטְנִין מִתֵּן א' מִיְיָרִי בְּבִכּוֹר דְּאִינוּ בְּשִׂאלָה וּמִש"ה לָא דְחִי לִיהַ עֲשֵׂה דְמִתֵּן ד' שְׁיִשְׁנוּ בְּשִׂאלָה. וְאִין לְהוֹכִיחַ אִיפְכָא מְדַבְרֵי הַתּוֹסֵס' דְּעִירוּבֵין שְׁהַקְשׁוּ דְעֲשֵׂה דְמִתֵּן ד' לִיְדַחִי ל"ת דְּבַל תּוֹסִיף וְלֹא תִירָצוּ פְּסִבְרַת הַט"א הַנְּ"ל דַּס"ל דְּעֲשֵׂה שְׁיִשְׁנוּ בְּשִׂאלָה נְמִי דּוּחָה ל"ת שְׂאִינוּ בְּשִׂאלָה.

דז"א.

די"ל דְּהַתּוֹסֵס' נְמִי מוֹדִים בְּעִיָקֵר סִבְרָא זֹו דְּעֲשֵׂה שְׁיִשְׁנוּ בְּשִׂאלָה אִינוּ דּוּחָה ל"ת שְׂאִינוּ בְּשִׂאלָה. רַק שְׁהַתּוֹסֵס' לְשִׁיטְתֵּם בְּכָרִיתוֹת (די"ג ע"ב) שְׁכַתְבוּ שְׁם דְּלֹאֲחַר שְׁנִשְׁחַטּוּ וְנִזְרַק דְּמֶן פְּהֵלְכְתֵן לִיתִיָה בְּשִׂאלָה.

ומש"ה שְׁפִיר הַקְשׁוּ בְּעִירוּבֵין דְּעֲשֵׂה דְמִתֵּן ד' לִיְדַחִי ל"ת דְּבַל תּוֹסִיף דְּכִינוּ שְׁנַתֵּן מִתְּנָה א' פִּיפֵר וְשָׂרִי הַבְּשָׂר בְּאֲכִילָה וּמִמִּילָא שׁוּב אִינוּ בְּשִׂאלָה וְיָבֵא עֲשֵׂה דְמִתֵּן ד' וְיִדְחָה ל"ת דְּבַל תּוֹסִיף.

(ומ"ש הַט"א שְׁם ע"ד הַתּוֹסֵס' דְּכָרִיתוֹת שְׁנַעְלֵם מֵהֵם גְּמָרָא עֲרוּכָה בְּשִׁבּוּעוֹת (דכ"ד ע"ב). וְכָבֵר קְדַמוּהוּ בְּתַמִּיָה זֹו הַבַּה"ז וְהַמְהַרְשָׁ"א בְּכָרִיתוֹת שְׁם.

ובס' מ"ל ושעה"מ וש"ה יִישְׁבוּ דְבָרֵי הַתּוֹסֵס' עַל נְכוּן. וְתוֹכֵן דְּבָרֵיהֶם הוּא זֶה.

דְּלִדִּין דְּקִי"ל פְּאָמִימֵר בְּשִׁבּוּעוֹת (דכ"ח ע"א) דְּאָפִי אֲכָלָה פְּנֹלָה נְשִׂאלִין עֲלֵיהַ לִפ"ז שְׁפִיר י"ל בְּמִתְנֵי דְּכָרִיתוֹת דְּמִידי דְּאִיתִיָה עֲכָשְׁוּ בְּשִׂאלָה לָא קְתַנִּי מִשֵּׁא"כ קְדָשִׁים דְּלֹאֲחַר זְרִיקָה אִינֵם בְּשִׂאלָה שְׁפִיר קְתַנִּי לִיהַ וְכַתְּרוּץ הַתּוֹסֵס' שְׁם.

אָבֵל בְּגָמְרָא דְּשִׁבּוּעוֹת הַנְּ"ל שְׁם קָאִי לְשִׁנוּיִי אֲלִיבָא דְּרָבָא וְלָרְבָא לְטַעְמִיָה דַּס"ל אֲכָלָה פְּנֹלָה אִין נְשִׂאלִין עֲלֵיהַ א"כ הָא דְּלֹא קְתַנִּי בְּמִתְנֵי דְּכָרִיתוֹת שְׁבּוּעָה וּבַכַּה"ג דְּלִיתָא בְּשִׂאלָה עַכְצ"ל בְּזֶה דֹאֲעַפ"י שְׁעַכְשְׁוּ לִיתָא בְּשִׂאלָה מ"מ פִּינוּ שְׁמַקְוֹדֵם הִיָה אֲפָשָׂר בְּשִׂאלָה לָא קְתַנִּי לִיהַ.

וע"כ דְּקְדָשִׁים דְּקְתַנִּי מִתְנֵי מִיְיָרִי בְּבִכּוֹר דְּוָקָא. וַא"ש).

נְהָרִי מְבֹאָר דִּי"ל דְּאָף הַתּוֹסֵס' ס"ל פֶּן דְּעֲשֵׂה שְׁיִשְׁנוּ בְּשִׂאלָה אִינוּ דּוּחָה ל"ת שְׂאִינוּ בְּשִׂאלָה וְלִק"מ ע"ד הָרִיב"א. אָף לְכַאוּרָה יֵשׁ לְסַתּוֹר דְּבָרִים אֵלוּ וְהַדְּק"ל ע"ד הָרִיב"א הַנְּ"ל.

דְּכִינוּ דְּהַךְ פְּרִיטָא דְּהַשּׁוּחַט עוֹלַת נְדָבָה בִּיו"ט לּוֹקָה מוֹקִי לָהּ הַגְּמָרָא כַּב"ש דְּלִית לָהּ מִתּוֹף. וְהָא ב"ש גּוֹפִייהוּס"ל דְּאִין שְׂאֵלָה בְּהַקְדָּשׁ (פְּדֹאִיתָא בְּנִזִּיר ד"ט ע"א וְדל"א ע"א.

וב"ב דְּק"כ ע"ב. וְעָרְכִין דַּכ"ג ע"א).

וַא"כ הַדְּק"ל לְב"ש אֲמַאי לּוֹקָה הָכָא הָא לְדִידְהוּ הִנֵּי זֶה עֲשֵׂה שְׂאִינוּ בְּשִׂאלָה וְיִדְחָה הַל"ת דִּיו"ט וְשׁוּב לָא יִלְקוּ עֲלֵיו לִפ"ד הָרִיב"א הַנְּ"ל. אֲמָנָם לְפִי פִירֵשׁ"י בְּשִׁבְת (דכ"ה ע"ב)

דסדין בציצית ב"ש פוטרין משום דלא דרשי סמוכין וס"ל דלא שרא רחמנא פלאים
בציצית כלל ולכאורה לפ"ז לב"ש מנא להו דעשה דוחה ל"ת דבעלמא דלדין גמרינן זה
מפלאים בציצית נאטו מי לא מודו ב"ש דבעלמא עשה דוחה ל"ת והשתא מנ"ל הא.

(וע' בתוס' במנחות (ריש דף מ') שפי' לשיטת רש"י דב"ש ס"ל פהה תנא דמפיק ליה
מקרא דראשו דעשה דוחה ל"ת). ואולם לכאורה י"ל בזה בפשיטות.

דקא ביבמות (דף ה' סע"א) דבעי הגמרא למילף דעשה דוחה ל"ת מנזיר דעשה דגילוח
מצורע דחי לה ופריה מה לנזיר שפן ישנו בשאלה. וא"כ ב"ש לטעמייהו דס"ל בנזיר
(ד"ט ע"א) דכיון דאין שאלה בהקדש אין שאלה בנזירות.

והשתא לדידהו דנזיר אינו בשאלה שפיר יש למילף מנזיר דעשה דוחה ל"ת וליכא
למפרה מידי, אלא דלפ"ז הא ביבמות שם אמרינן דאלת"ה הא דקיי"ל דאין עשה דוחה
ל"ת ועשה ליגמר מנזיר דדחי כו' שפן ישנו בשאלה.

וא"כ לב"ש דס"ל דנזיר אינו בשאלה כלל ממילא יש למילף נמי מנזיר דעשה דוחה ג"כ
ל"ת ועשה. והא דב"ש ס"ל דנו"נ אין קריבין ביו"ט היינו משום דגלי קרא לאסור ולא
משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דקא לדידהו עשה דוחה ל"ת ועשה רק משום דקא
גלי קרא דלא דחי.

(וע' בתוס' ביצה די"ט ע"א ד"ה אמר. ומ"מ לב"ש שפיר אמרינן דבנו"נ אהדרנה קרא
לאיסורא קמא.

משא"כ לב"ה דלא אמרינן אהדרנה לאיסורא קמא דכיון דשייף מתוך כו' והוי כמו
הותרה בהדיא כמ"ש התוס' שם די"ב ע"א ד"ה השוחט. ע"ש).

ומעתה א"ש הא דלב"ש השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה. ולא קשיא כלל מזה על דברי
הריב"א ה"ל.

דלדין דקיי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה בזה סובר הריב"א דמ"מ הלוא נדחה וליכא
מלקות. משא"כ לב"ש דס"ל דעשה דוחה ל"ת ועשה רק שפאן גזה"כ הוא שאינו דוחה
ממילא הל"ת דיו"ט נמי לא נדחה ולוקין עליו, וכמו דעכצ"ל פן להני אמוראי בשבת
שם דס"ל דיו"ט הוי ל"ת גרידא ומ"מ השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה כיון דקא גלי
קרא שאין הל"ת נדחה.

וה"נ לב"ש דבעלמא עשה דוחה ל"ת ועשה רק דקא גלי קרא דלא דחי ואין הגילוי
מקרא בזה בהעשה יותר מבהל"ת וממילא הל"ת נמי לא נדחה ולוקין עליו. והא דהגמרא
מוקי הך ברייתא כב"ש דל"ל מתוך ולא הוכיח בלא"ה דאתיא כב"ש דאין שאלה
בנזירות וכנ"ל, היינו משום דלדין דיש שאלה בנזירות בלא"ה ניחא דאין לומר פאן
עשה דוחה ל"ת משום דאין עשה שישנו בשאלה דוחה ל"ת שאינה בשאלה.

ולב"ש ג"כ א"ש הך דלוקה דלשיטתם דאין שאלה בנזירות וממילא הך ע"כ גזה"כ
הוא שלא ידחה פאן לא העשה ולא הל"ת פנ"ל. ורק צריף לאוקמי כב"ש דלית להו
מתוך.

וא"ש.

ואמנם באמת י"ל באופן אחר בשיטת ב"ש דאינהו ג"כ ס"ל בעלמא דעשה דוחה ל"ת
ואין עשה דוחה ל"ת נעשה כמו לדין. דב"ש לא ס"ל פלל פה תנא דדריש קרא דראשו
דקאי על נזיר מצורע רק פה תנא דדריש ראשו על הקפת הראש.

(דס"ל דהקפת כל הראש שמה הקפה). והא דקיי"ל דעשה דוחה ל"ת.

(דמלאו דהקפה ליכא למיגמר דהוי לאו שאינו שונה בכל פדאיתא התם ביבמות). י"ל
דב"ש לטעמייהו ילפי דעשה דוחה ל"ת משריפת קדשים, לפמ"ש התוס' ביבמות (דף ה'
ע"ב סד"ה כולה) שהקשו דלמה לי למילף דעשה דוחה ל"ת מפלאים בציצית גילף
משריפת קדשים מדאיצטריך קרא התם דלא דחי משום דיכול להמתין מכלל דבעלמא
דחי עשה ל"ת, ותירצו דהתם איצטריך קרא שלא תאמר דדחי משום דאפי' אןכל נפש
שרי ולמ"ד נו"נ אין קרבין ביו"ט לא איצטריך הכא קרא אלא אליבא דמ"ד קרבין.

עכ"ד התוס' ביבמותשם. ומעתה י"ל דב"ש לטעמייהו דס"ל נו"נ אין קרבין ביו"ט.

וא"כ מדאיצטריך קרא בשריפת קדשים דלא דחי יו"ט משום דיכול להמתין מוכח
דבעלמא עשה דוחה ל"ת מיהו זהו להני אמוראי דדרשי מקראי דאין שריפת קדשים
דוחה יו"ט. משא"כ לרב אשי דאמר משום דיו"ט הוי עשה ול"ת א"כ ל"ל פנ"ל.

ומלבד זה הנה לפמ"ש התוס' בפסחים (דפ"ד ע"א ד"ה ולא) דיש להשיב מה לאןכל נפש
שפן מצוה עוברת שלמחר לא יהיה זה מצוה כו'. לפ"ז נסתרו דבריהם ביבמות הנ"ל
שכ' דמש"ה איצטריך קרא דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט שלא תאמר דדחי משום
דאפי' או"נ שרי, דז"א דמה לאו"נ שפן מצוה עוברת כו' ויש להאריך בזה.

רק שאכ"מ. ועכ"פ י"ל דהריב"א הנ"ל ס"ל פדעת רש"י דלב"ש ילפינן דעשה דוחה
ל"ת מראשו.

ובאופן שפכתתי לעיל דב"ש לטעמייהו דאין שאלה בגזירות ולדידהו יש למילף מהתם
דעשה דוחה ל"ת נעשה. ובנו"נ הוי גזה"כ שלא דחו יו"ט.

וממילא הל"ת ג"כ לא נדחה ונשפיר לוקה בשוחט עולת נדבה ביו"ט וכנ"ל. והנה בענין
זה אין להקשות בהא דפריה הגמרא בגזיר (דמ"א סע"ב) ור"א דאתי עשה ודחי ל"ת
מנליה יליף מגדילים.

ופירש"י דגוןשניית הגמרא לר"א היא משום דליכא למילף מראשו דמצורע דדוחה ל"ת
דנזיר דאיכא למיפריה מה לנזיר שפן ישנו בשאלה. ולכאורה קשה דמאחר דר"א ס"ל
בערכין (דכ"ג ע"א) כב"ש דאין שאלה בהקדש.

וא"כ פנין דאמרינן לב"ש דכמו דאין שאלה בהקדש אין שאלה בגזירות. ה"נ י"ל פן
לר"א.

והיכי שייך למפריה הכא לר"א מה לנזיר שפן ישנו בשאלה. דהא לדידהו נזיר אינו
בשאלה.

דהא לק"מ. דר"א נדאי ס"ל יש שאלה בגזירות ואע"ג דס"ל כב"ש דאין שאלה בהקדש
מ"מ בגזירות פליג עליהו וס"ל דיש שאלה בגזירות.

וכדמוכח מהא דאמרין בנזיר (דל"ב ע"ב) שטפוהו רבנן לר"א ואוקמוהו בשיטתיהו כו' והתם בנזירות מייירי וכמבואר בס' ט"א בספ"ק דתגיגה (דף י' ע"א) גבי הא דר"א אומר יש להם על מה שייסמוכו כו'.

ע"ש.

ומש"ה א"ש פירש"י בנזיר שם דלר"א נמי איכא למיפריה מה לנזיר שפן ישנו בשאלה ולא ס"ל כב"ש בהא: ג אלא שיש לבאר במה שהקשו המפרשים בהא דהשוחט עולת נדבה ביום טוב לוקה. והא קיי"ל פריה דהאופה מיו"ט לחול אינו לוקה משום הואיל ואי מקלעי ליה אורחים כו' ומבואר בפסחים (דמ"ו ע"ב) בפירש"י ותוס' לעגנן חלה טמאה ביו"ט דמצי לאפותה משום הואיל ואי בעי מתשיל עלה.

וא"כ בנו"נ נמי הא י"ל הואיל ואי בעי מתשיל עליהו ויהיו ראויין להדיוט ואמאי לוקה. (והיינו לפמ"ש התוס' בפסחים (דמ"ז ע"ב ד"ה אהבערה) דלרבה אמרינן הואיל אפילו לב"ש דל"ל מתוך כו' ע"ש).

וכן הקשה ג"כ בט"א בפ"ק דתגיגה (דף ז' ע"ב). רק דלמאן דס"ל דחולין שנושחטו בעזרה אסורין באכילה ובהנאה מה"ת א"כ ל"ל פאן הואיל דאי בעי מתשיל עלה דא"כ ה"ל למפרע חולין שנושחטו בעזרה ואינן ראויין לאכילה מה"ת.

משא"כ למ"ד דחולין בעזרה מותרין באכילה מה"ת א"כ אמאי לוקה הכא. ולמאי דמוקי הגמרא הך ברייתא כב"ש ניחא דב"ש לטעמייהו דאין שאלה בהקדש וכנ"ל.

אבל מ"מ קשה דלא מה"ט אוקי לה כב"ש רק בהא דב"ש לית להו מתוך כו'. ולא משום דסברי ב"ש אין שאלה בהקדש.

ומשמע דבלא סברת מתוך שפיר לוקה הכא אף לדין דיש שאלה בהקדש). והיה י"ל בזה דבעיקר העגנן מה שמבואר מדברי התוספות בכריתות הנ"ל דיש שאלה בקדשים עד אחר זריקת דמים.

וכ"כ התוס' בסוטה (ד"ו ע"ב ד"ה פי) לעגנן מנחה דמהני בה שאלה ע"ש. פבר העיר ע"ז המל"מ (בפי"א מהלכות מעה"ק ה"ד) מהא דאמרין בנדרים (דנ"ט ע"א) דבתרומה ביד פהו לא מצי מיתשיל עלה.

ולמה לא נימא פן בקדשים אחר שהביאן לפהו וכש"כ אחר שחיטה דלא מצי לאיתשולי עלייהו. וגם יש להקשות בזה סתירה בדברי התוס' גופייהו.

דמדברי התוס' בפסחים (דמ"ו ע"ב ד"ה הואיל) שכתבו שם בשם ר"י דהיכא דאמי הקדש ליד גיזבר לא אמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל כו'. ומשמע דכוננתם דהקדש שפא ליד גיזבר לא מצי מיתשיל עליה וכמו בתרומה שפא ליד פהו.

(וכ"כ הש"ך בחו"מ סי' רנ"ה בשם הרשב"א והנ"י דהקדש שפא ליד גיזבר שוב אינו יכול לישאל עליו כמו בתרומה ע"ש). וע"כ נראה לחלק בזה בין קדשי מזבח ובין קדשי בקד הבית.

דְּבַקְדָּשִׁי בְּדָק הַבַּיִת אַחַר שְׂפָאוֹ לִיד גִּזְזָר לֹא מְהִי שְׂאֵלָה מִשָּׂא"כ בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ מְהִי
בְּהוֹ שְׂאֵלָה עַד אַחַר זְרִיקַת דָּמִים וְכַ"ל. וְלִכְאוּרָה י"ל הַסְּבָרָא בְּזָה דְּתַלְיָא בְּפִלוגְתָּא
דְּתַנְיָא דְּאִיפְלִגוּ ר"י וּר"ש בְּמַעֲיֵלָה (דִּי"ט ע"א).

דְּר"ש ס"ל הֵתֵם דְּמִי שְׂמִחוּיָיב חֲטָאת אוֹ אָשֵׁם חֲיִיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ עַד שְׂיִבְיָאָנוּ לְעִזְרָה. וּר"י
ס"ל דְּלַעוּלָם הוּא חֲיִיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ עַד שְׂיִזְרוּק הַדָּם.

וְהַרְמַב"ם פָּסַק בְּזָה כְּר"י דְּקִי"ל ר"י וּר"ש הִלְכָה כְּר"י. וּמַעֲתָה י"ל דְּמִש"ה מְהִי שְׂאֵלָה
בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ לְקֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם כִּינּוּ דְּעִזְרָיִן יֵשׁ עָלָיו חֲיִיב אַחֲרֵיּוֹת מִש"ה חָשׁוּב עִזְרָיִן
בְּעָלִים שְׁל הַהִקְדָּשׁ.

וְיִכּוּל לִישְׂאֵל עָלָיו עַד אַחַר זְרִיקָה דְּנִפְיָק מְרֻשׁוּתָיָה לְגַמְרֵי וְאִין עָלָיו עוֹד חֲיִיב אַחֲרֵיּוֹת
וְאִינוּ בְּעָלָיו עוֹד. (וְכַמוֹ דְּמַה"ט בְּעֵלְמָא סָבַר ר"ש דְּקִדְשֵׁים שְׂחֲיִיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ חֲשִׁיבֵי
מְמוֹן בְּעָלִים.

וּבְסִנְהֶדְרִין דְּקִי"ב ע"א לְעִנְיָן פְּקֻדוֹנוֹת שְׁל עִיר הַנְּדַחַת אֶמְרִינָן מ"ד כִּינּוּ דְּקַבִּיל עָלֶיָה
אַחֲרֵיּוֹת פְּדִינָה דְּמִי כו'). מִשָּׂא"כ בְּקִדְשֵׁי בְּדָק הַבַּיִת דְּתִיכְרַף שְׂמִסְרוּ לִיד גִּזְזָר שׁוּב אִין
עָלָיו חֲיִיב אַחֲרֵיּוֹת מִש"ה לֹא חֲשִׁיב בְּעָלִים כְּלָל וְלֹא מְהִי בֵּיהּ שְׂאֵלָה.

וּלפ"ז הִנֵּה י"ל בְּהַרְבֵּי בְּרִייתָא דְּהַשׁוּחַט עוֹלַת נְדָבָה בִּי"ט לֹוֹקָה וְלֹא אֶמְרִינָן הוּאִיל וְאִי
בְּעֵי מִתְשִׁיל עָלָה וְכַ"ל. דְּבִקְרַבֵּן נְדָבָה שְׂאִינוּ חֲיִיב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ כְּלָל י"ל דְּלֹא מְהִי בֵּיהּ
שְׂאֵלָה אַחַר שְׂהִבִּיאוּ לְעִזְרָה וְכַמוֹ בְּקִדְשֵׁי בְּדָק הַבַּיִת כְּשִׂבְאוּ לִיד גִּזְזָר כְּנ"ל.

וְכַש"כ דְּלֹא מְהִי שְׂאֵלָה אַחַר שְׂחִיטָתוֹ. וּלפ"ז נִסְתַּר מ"ש לְעֵיל בִּישׁוּב דְּבָרֵי הַרִיב"א
דְּמִש"ה לֹא נִדְחָה כָּאֵן הַל"ת דְּיִוִם טוֹב מִפְּנֵי הַעֲשָׂה דְּנו"נ דְּאִין עֲשָׂה שְׂיִשְׁנוּ בְּשְׂאֵלָה דּוּחָה
ל"ת שְׂאִינוּ בְּשְׂאֵלָה.

וְלַהֲנַ"ל הָא בְּכַה"ג שׁוּב לֹא מְהִי שְׂאֵלָה לְהַעֲשָׂה וְה"ל לְדַחוֹת אֶת הַל"ת: דְּאֶמְנָם בְּאַמַּת
אִין הִכְרַח לְדַבְרֵים הַנִּזְ"ל. דְּיֵשׁ לְחַלֵּק בְּאֶנְפֵן אַחַר בֵּין קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ וּבֵין קִדְשֵׁי בְּדָק הַבַּיִת.
דְּהָא דְּבַקְדָּשִׁי בְּדָק הַבַּיִת לֹא מְהִי בְּהוֹ שְׂאֵלָה אַחַר שְׂפָאוֹ לִיד גִּזְזָר מִשָּׂא"כ בְּקִדְשֵׁי
מִזְבֵּחַ מְהִי בְּהוֹ שְׂאֵלָה עַד אַחַר זְרִיקָה. הִינּוּ מִשׁוּם דְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ יֵשׁ בְּהוֹ טוֹבַת הַנְּאָה
לְבַעֲלִים מִשָּׂא"כ בְּקִדְשֵׁי בְּדָק הַבַּיִת כְּדִאִיתָא בְּתַמּוּרָה (דָּף ל"ב ע"א).

וּמִש"ה בְּקִדְשֵׁי בְּדָק הַבַּיִת אַחַר שְׂפָאוֹ לִיד גִּזְזָר אִין לְהַבְּעֵלִים שׁוּם צַד זְכִיָּה בְּגִנּוּיָהּ
וּמִש"ה לֹא מְצִי מִיתְשִׁיל עָלֶיהוּ דְּלֹא חֲשִׁיב כְּלָל בְּעָלִים וְאִין לוֹ שׁוּם זְכוּת בְּהֵם. מִשָּׂא"כ
בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ כָּל שְׂיֵשׁ לוֹ בְּהֵם זְכִיָּה שְׁל טוֹבַת הַנְּאָה מְצִי מִיתְשִׁיל עָלֶיהוּ.

וְעוֹד י"ל בְּזָה סְבָרָא אַחֲרָת. דְּנִשְׁוִבָה וְנִחְקוּרָה בְּטַעַם הַדְּבָר בְּמַה דְּלֹא מְהִי שְׂאֵלָה
בְּתַרומָה אַחַר שְׂפָא לִיד כְּהוֹ.

דְּהַשְׁ"ף בַּח"מ שֵׁם כְּתַב הַטַּעַם בְּזָה מִשׁוּם דְּלֹא אֶתִי דִּיבּוּר וּמְבַטֵּל מַעֲשָׂה ע"ש. וַיֵּשׁ
לְפַקְפֵּק בְּזָה.

גַּם בְּנו"ב (מַה"ת חִי"ד סִימָן קנ"ד) חִקַּר לְמַצּוֹא בְּזָה טַעַם אַחַר. וַי"ל בְּזָה בְּאֶנְפֵן אַחַר.

דידוע פלוגתא דאמוראי בשבועות (דכ"ח ע"א). דרבא ס"ל דנשבע על הכפר לאכלה
פולה אין נשאלין עליה.

ואמימר אמר אפילו אכלה פולה נשאל עליה משום דמחוסר מלקות כו'. ולענגן אם לא
התרו בו למלקות.

פליגי הפוסקים. דהרא"ש ס"ל דמהני שאלה משום דעדיין יש עונש מלקות.

והראב"ד ס"ל דלא מצי מיתשיל עליה מאחר דליכא מלקות בפועל). אבל לאחר שפבר
לקה פשיטא דלכ"ע אינו יכול לישאל עליה פיון שאינו מחוסר פלוג.

וי"ל לפ"ז דבעיקר הדבר מה דמהני שאלה בנדירים ובהקדשות היינו הכל היכא דשינוי
עדיין שום צד חיוב על להבא ואז יכול לעקור כל הנדר מעיקרו אף לשעבר ג"כ. משא"כ
כשנשאל לגמרי כל ענגן הנדר או השבועה ולא נשאר בו שום צד חיוב על להבא פלל
אז אמרינו מאי דהנה הנה ושוב אינו יכול לישאל עליו עוד ומעתה מבואר נמי הטעם
בתרומה שפא ליד פהן שאינו יכול לישאל עליה היינו ג"כ מש"ה דכיין שנגמר כל החיוב
דידיה ואין עליו מה לעשות עוד אחר שפבר עשהו בשלימות.

ומאי דהנה הנה. ושוב לא מהני שאלה בכה"ג וכנ"ל.

ולפ"ז מבואר ג"כ החילוק בזה בין קדשי מזבח ובין קדשי בדיק הבית. דבקדשי מזבח
שעדיין יש עליו חיוב מצותו על להבא בחיוב עבודתו בשחיטה וזריקה פהלכתו מש"ה
מהני ביה שאלה כ"ז שלא נשלם חיובו.

משא"כ אחר זריקה תו לא מהני ביה שאלה. משא"כ בקדשי בדיק הבית דכשפאו ליד
גיזבר פבר נגמר חיובו ומצותו לגמרי ואין עליו מעתה שום חיוב על להבא עוד לעשות
מאומה וכמו בתרומה שפא ליד פהן מש"ה לא מהני ביה שאלה.

ועכ"פ לפ"ז בעולת נדבה ג"כ מצי לאיתשולי עליה עד אחר זריקה וכמבואר. (ומיהו
בתוספות ב"מ (דנ"ג ע"א סד"ה ה"ל) מבואר הטעם שאינו יכול לישאל בתרומה שפבד
פהן משום שאינו ברשותו.

ונה טעם אחר לגמרי. ואולי יש לכונן זה עם מ"ש לעיל): ה ולענגן קושניית המפרשים
הנ"ל דאמאי שוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה.

ואמאי לא אמרינו הואיל ואי בעי מיתשיל עליה. י"ל בכמה אופנים דלק"מ.

חדא דכבר פתבתי לעיל דלמ"ד חולין שנשחטו בעזרה אסורין באכילה ובהנאה
מדאורייתא לא שייך למימר פאן הואיל. דאי מיתשיל עליה ה"ל למפרע חולין בעזרה
ואסורין באכילה מה"ת ואינן ראויים לכלים.

(ובזה יש מקום ליישב מה שהרגישו התוס' בביצה שם דאוקי הגמ' הך ברייתא כב"ש
דלא אמרינו מתוך כו'. ולא אוקמה כר"ע דלית ליה מתוך בפסחים דף ה' רע"ב.

ולפי הנ"ל י"ל דהא דלוקה ולא אמרינו הואיל ואי בעי מיתשיל היינו משום דאז ינהה
למפרע חולין בעזרה וכמ"ד דחב"ע אסורין מה"ת, ומש"ה לא אוקמה כר"ע דר"ע
משמע קצת דס"ל חב"ע לאו דאורייתא בחולין די"ז ע"א.

וע"ש בְּרִשׁ"י סד"ה בְּשֵׁר גְּחִירָה. וְעוֹד י"ל דָּאָף אִם נִימָא דר"ע נְמִי סָבַר חב"ע אָסוּרִין מְדַאֲרִינְתָא.

מ"מ מְבִנְיָא בְּפִירִשׁ"י בְּפִסְחִים דכ"ב ע"א די"ל דְּאִסוּר הִנְאָה דחב"ע הוּי מְדַרְבְּנָן וא"כ י"ל דר"ע לְטַעְמִיה דס"ל בְּבִיזָה (דכ"א ע"ב) דְּנִפְשׁ אִפִּי בְּהֵמָה בְּמִשְׁמַע. וא"כ אָף שְׂאֵסוּרִין בְּאֲכִילָה מֵה"ת מ"מ פִּינּוּן שְׂמֹנְתֵירִים בְּהִנְאָה מֵה"ת שְׂרִי לְשַׁחוּט בִּיּו"ט לְדִידָהּ, וא"כ לר"ע אִינוּ לֹקָה הֵכָא).

וְעוֹד י"ל דָּאָף לְמֵאן דס"ל חֲוָלִין בְּעֵזְרָה לָאו דְּאִוְרִינְתָא מ"מ שְׂפִיר לֹקָה הֵכָא, מְלַבֵּד שְׂיָדוּעַ שְׂיֵשׁ בְּזָה מְחֻלְקָת אַחְרוּנִים בְּדָבָר שְׂאֵסוּר בְּאֲכִילָה מְדַרְבְּנָן אִם אָפֵה בִּיּו"ט אִי לֹקָה מֵה"ת. די"ל דְּכִינּוּן דָּאִי מִקְלָעִי לִיה אֲוֹרְחִים מ"מ לֹא יֵאָכְלוּ מִמֶּנּוּ מְחַמַּת הָאִסוּר דְּרַבְּנָן וּמִמִּילָא אֲזִיל לִיה הִתְיַתֵּר דְּהוּאִיל וְשׁוּב לֹקָה עָלֶיהָ מֵה"ת.

(וע' בְּתִשׁוּבַת רע"א סי' ה'. ובפמ"ג וְיִתֵּר אַחְרוּנִים וא"כ לְהַסוּבְרִים דְּמְחַמַּת אִסוּר דְּרַבְּנָן שְׂאֵסוּר בְּאֲכִילָה ג"כ בְּטַל הֵהוּאִיל וְלֹקָה מֵה"ת.

א"כ ה"נ בְּחֻלְוִין שְׂנִשְׁחִטוּ בְּעֵזְרָה אָף לְמ"ד שְׂאֵסוּרִין מְדַרְבְּנָן בְּאֲכִילָה מ"מ לִיכָא הוּאִיל וְלֹקָה פָּאן מֵה"ת. וְעוֹד דָּאָף אִי נִימָא דְּמִשׁוּם אִסוּר דְּרַבְּנָן לֹא בְּטַל הֵהוּאִיל (וְכַדְעַת הַש"א סִימָן ס"ד).

מ"מ הֵכָא י"ל דְּבִלְא"ה אָף לְמ"ד דְּחֻלְוִין בְּעֵזְרָה אִסוּר אֲכִילָתָם מְדַרְבְּנָן מ"מ עֲצָם הָאִסוּר שְׂלֵא לְהִבִּיא חֻלְוִין בְּעֵזְרָה הוּא מְדַאֲרִינְי. וְכִינּוּן דְּהֵכָא אִי מִיתְּשִׁיל עָלָה נַעֲשֶׂה לְמַפְרַע אִסוּר חֻלְוִין בְּעֵזְרָה י"ל דְּבִכְה"ג אִין נִזְקָקִין כָּלֵל לִישְׂאָל עַל גְּדָרוֹ וְלִגְרוּם עִי"ז אִסוּר הִבְאָת חֻלְוִין לְעֵזְרָה.

(אָף שְׂעִי"ז יִנְפָקַע אִסוּר מְלֵאכֶת יו"ט). וְגַם לִפ"ד הַתּוֹסֵף בְּפִסְחִים (דס"ו ע"א ד"ה תּוֹחֵב) וְכֵן בְּזִבְחִים (דמ"ז ע"א) וְשְׂאָר דְּוִכְתֵּי דס"ל דְּשְׁחִיטָת קִדְשִׁים צ"ל בְּסַפִּין שְׂהוּא כְּלִי שְׂרַת.

(וכ"מ בגמ' דְּסוּטָה דִּי"ד סע"ב. וע"ש בְּרִשׁ"י ד"ה סַפִּין).

וְאִם יִשְׂאָל עַכְשָׁיו עַל הַהִקְדָּשׁ וּמִשְׁנֵי לִיה חֻלְוִין לְמַפְרַע א"כ הָרִי מְעַל בְּמָה שְׂשַׁחַט חֻלְוִין בְּכִלֵּי שְׂרַת. וּמֵאַחַר דַּע"י שְׂאֵלָה לְחֻכְם מְשֻׁנֵּי לִיה בְּנִדְיִם אִסוּר חֻלְוִין בְּעֵזְרָה וְאִסוּר מְעִילָה בְּנִדְאֵי בְּכַה"ג אִין נִשְׂאָלִין לוֹ.

וְלֹא שְׂיִינְי לְמִימַר בְּזָה הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל עָלָה. וְשְׂפִיר לֹקָה הֵכָא.

וּמְלַבֵּד כָּל זֶה י"ל עוֹד בְּאִנְפֵּן אַחַר. דְּלֹא שְׂיִינְי פָּאן הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל עָלָה.

לִפְמ"ש בְּסַפֵּר מְחִנָּה אֲפָרִים בַּה"ל צְדָקָה (סי' ה') מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם דְּבִשְׂאָלָה עַל גְּדָרֵי הַקְּדוֹשׁ אִין לְהַתִּיר רַק ע"י פְּתַח אָבֵל לֹא בְּחֻרְטָה בְּעֵלְמָא. (וכ"כ בְּשׁו"ת ר' בְּצֵלָאֵל אֲשַׁכְּנִזֵּי סִי' ט"ו רַק שְׂלֵא כ"כ בְּדַעַת הַרְמַב"ם).

וּמִש"ה לֹא הָוִי זֶה בְּיָדוֹ לִישְׂאָל עָלָיו דְּשְׂמָא לֹא יִמְצָא לוֹ פְּתַח שֶׁל חֻרְטָה. וּמָה שְׂאֵמְרוּ בִּיבְמוֹת (דפ"ח ע"א) גְּבִי הַקְּדוֹשׁוֹת דְּבִינְדוּ לְאִיתְּשׁוּלֵי הַתָּם מִיָּרִי בְּאוֹמַר נִשְׂאֵלְתִי עַל

הַקְדָּשִׁי וְהַתָּמֵר דָּאִית לִיה מִיגוּ דָּאִי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל עַכְשָׁיו אֲצֵל חָכָם וַיֹּאמֶר אַדְעָתָא דְהָכִי לֹא הִקְדָּשְׁתִּיו וְנִתִּיר לוֹ.

עכ"ד המַתְנָה אֲפָרִים. וּמְבֹאֵר שֶׁם דְּדוֹקָא הִקְדָּשׁ אֵין לְהַתִּיר רַק ע"י פְּתַח אֲבָל בְּתֵרוּמָה יֵשׁ לוֹ שְׂאֵלָה אַף בְּחֶרֶטָה בְּלִבְד בִּינָן שְׁעִי"ז לֹא יִפְקִיעַ הַמְצָנָה שְׂיִצְטָרֵף אַח"כ לְחִזּוּר וְלִתְרוּם ע"ש.

וּמַעֲתָה י"ל פֶּאן דְּדוֹקָא בְּהַד דְּפִסְחִים גְּבִי חֲלָה טְמָאָה אֲמַרִּינָן שֶׁם הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל עֲלָה דְחֲלָה דִּינָה בְּתֵרוּמָה דִּישׁ לוֹ שְׂאֵלָה אַף בְּחֶרֶטָה בְּלִבְד וּבַכָּה"ג הָוִי בְּיָדוֹ לִישְׂאֵל עֲלֵיהָ וּמַש"ה שְׁפִיר אֲמַרִּינָן הוּאִיל.

מַש"א כ גְּבִי הִקְדָּשׁ דָּאִין לְהַתִּיר רַק ע"י פְּתַח א"כ אֵינוֹ בְּיָדוֹ לִישְׂאֵל עֲלֵיו דְשָׂמָא לֹא יִמְצָא לוֹ פְּתַח. וּמִמִּילָא י"ל דְּבַכָּה"ג לֹא אֲמַרִּינָן הוּאִיל בְּמָה שְׂאִינוֹ בְּיָדוֹ.

וְאַף דְאֲמַרִּינָן הוּאִיל וְאִי מִקְלַעֵי לִיה אֲוֹרְחִים חֲזִי לִיה אַף שְׂאִין זֶה בְּיָדוֹ. מ"מ הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל שְׂאִנִּי שְׁהוּא מְחֻסָּר מַעֲשָׂה דְשְׂאֵלָה.

וְכַדְאָמְרוּ בְּפִסְחִים (דס"ב ע"א) דְרַבָּה גּוֹפִיָה לִית לִיה הוּאִיל הִיכָא שְׂמֻחָסְרָא מַעֲשָׂה. (וּע' בְּיוֹמָא דס"ב (סע"ב) וּבְרַמְבַּ"ן בְּמַלְחָמוֹת בַּפ"ג דְּפִסְחִים).

רַק דְּהִיכָא דְהָוִי בְּיָדוֹ י"ל דְּכָל שְׂבִיבָתוֹ לֹאֵו מְחֻסָּרָא מַעֲשָׂה דְמִי (כְּדָאִיתָא בְּקִידוּשֵׁין דס"ב ע"א). וְרַק בְּמַעֲשָׂה דְמִלְהָ דְחֻשְׁבִּיב טְפִי לֹא אֲמַרִּינָן הוּאִיל.

מַש"א כ בְּשָׂאֵר מְחֻסָּרָא מַעֲשָׂה בַכָּה"ג כְּמוֹ שְׂחִילְקוֹ הַתּוֹסְפוֹת בְּפִסְחִים שֶׁם (ר"ד ס"ב). מַש"א כ בְּמְחֻסָּרָא מַעֲשָׂה שְׂאִינוֹ בְּיָדוֹ כָּלֵל י"ל דְּלֹא אֲמַרִּינָן הוּאִיל.

וּלפ"ז בְּהִקְדָּשׁ שְׂאִינוֹ נִיתָר אֲלָא בְּפִתַח דְּוִקָא וְלֹא הָוִי בְּיָדוֹ לְאִיתְּשׁוּלֵי עֲלֵיהָ מַש"ה ל"ל כְּפֶאן הוּאִיל. וּלְק"מ.

וּמָה שְׂהִקְשׁוֹ הַתּוֹס' בְּפִסְחִים דַּמ"ו ע"ב ד"ה הוּאִיל) דְשֵׁל גְבוּהָ נְמִי יִהֵא חֲשׁוּב כְּשֵׁלוֹ הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל עֲלֵיהָ וְלֹא תִיַרְצוּ דְבְּהִקְדָּשׁ לֹא אֲמַרִּינָן הוּאִיל מְחַמַּת שְׂאִינוֹ בְּיָדוֹ לִישְׂאֵל שְׂמָא לֹא יִמְצָא לוֹ פְּתַח וְכַנ"ל.

הֵינָנו מְשׁוּם דְּהַתּוֹס' לְשִׁיטְתָם בְּעַרְכֵין (דכ"ג סע"א) דְּמוּכָח מִדְּבַרְיָהֶם דס"ל דְּהִקְדָּשׁ נְמִי נִיתָר בְּחֶרֶטָה בְּלֹא פְּתַח וְהָוִי בְּיָדוֹ לְאִיתְּשׁוּלֵי עֲלֵיהָ בְּהִקְדָּשׁ ג"כ. מַש"א כ לפ"ד הָרַמְבַּ"ם וְהַסּוֹבָרִים דְּהִקְדָּשׁ אֵינוֹ נִיתָר בְּלֹא פְּתַח לְדִידָהּוּ שְׁפִיר י"ל דְּבְּהִקְדָּשׁ לֹא אֲמַרִּינָן הוּאִיל מַה"ט.

וּלפ"ד הַתּוֹס' דְּבְּהִקְדָּשׁ נְמִי שְׂיִיף הוּאִיל וְאִי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל הָא דְּהַשׁוּחַט עוֹלֵת נְדָבָה בְּיוֹם טוֹב לֹקְהָ הֵינָנו מְטַעְמִים שְׂפַתְבָּתֵי לְעִיל. (וּמָה שְׂאָמְרוּ בְּבַכּוֹרוֹת דל"א ע"א וְרוֹאֶה אֵת קְדָשׁוֹ דָּאִי בְּעֵי מִיתְּשִׁיל עֲלֵיהּוּ).

זֶה אֵינוֹ עֲנִינָן לְכָאן. דְּהַתָּם אֲמַרִּינָן מָה לִי לְשַׁקֵּר דָּאֵם מְשַׁקֵּר בְּמָה שְׂאֹמֵר שְׁהוּא מוּם קְבוּעַ.

א"כ טְפִי ה"ל לִישְׂאֵל עֲלֵיו וְלוֹמֵר שְׁהִיָה הִקְדָּשׁ בְּטַעוֹת אַף דְּבִאָמַת אֵין לוֹ פְּתַח. וּקְצַת לֹא מְשַׁמַּע כֵּן מְלִשׁוֹן רַש"י שֶׁם.

וי"ל בע"א ואכמ"ל): ונהנה אחר שבאנו דלק"מ ע"ד הריב"א בתולין מהו דביצה דהשוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה. מעתה י"ל עוד דאדרבה מפאן ראיה לדעת הריב"א דבעלמא היכא דאין עשה דוחה ל"ת נעשה מ"מ הלוא נדחה ואינו לוקה.

דהתוספות בביצה שם הקשו בתימה דכיון דמוקמינן הך פרייתא כב"ש א"כ ליתני השוחט עולת חובה ביו"ט לוקה דהא ב"ש בהדיא אית להו דעולת ראיה נמי אינה קריבה ביו"ט. ותייצו דהא דתני בפרייתא עולת נדבה לדיוקא נקטיה כו' ע"ש.

והוא דוחק. אמן לפ"ד הריב"א הג"ל א"ש.

דדוקא קתני השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה. דבעולת נדבה שפיר לוקה משום דהל"ת דיו"ט ג"כ אינו נדחה כלל מחמת העשה דנדרים ונדבות דמאחר שהעשה ישנה בשאלה אינו דוחה ל"ת דיו"ט דאינו בשאלה ומש"ה לוקה.

וכמבואר מדברינו. משא"כ השוחט עולת חובה ביו"ט אינו לוקה.

דאף דאסור להקריב ביו"ט אף עולת חובה לב"ש. מ"מ אם עבר והקריב אינו לוקה.

דהעשה דוחה ל"ת דיו"ט שהרי העשה ג"כ אינה בשאלה והיא מצות עשה חיובית עליו. ורק משום דיו"ט הוי עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת נעשה וא"כ אם עבר אינו לוקה וכדעת הריב"א הג"ל.

אלא דזה ניחא לר"א דס"ל דיו"ט הוי עשה ול"ת. אבל לאינה אמוראי דילפי מקראי דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט ומשמע דס"ל דיו"ט הוי ל"ת לחוד וכמבואר בתוס'.

וא"כ להך מ"ד הא דהשוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה היינו משום דכאן גלי קרא שלא נדחה הל"ת דיו"ט וא"כ הה"נ בשוחט עולת חובה ביו"ט לב"ש דלוקה ג"כ. (וי"ל דהריב"א שפיר הוכיח דעתו מהקא וס"ל כשיטת היראים שמפרש דכולהו אמוראי ס"ל דיו"ט הוי עשה ול"ת.

ולא פליגי בזה. וכבר כתבתי במ"א דהר"ת ג"כ ס"ל פהו פירושא.

ולקמן בסימן שלפנינו יבואר בזה פירוש אחר לדעת הריב"א הג"ל). ובעיקר קושניית התוס' בהא דלא תני בפרייתא השוחט עולת חובה ביו"ט לב"ש דס"ל דעולת ראיה נמי אינה קריבה ביו"ט.

היה י"ל משום דטעמא דב"ש דעולת ראיה אינה קריבה ביו"ט הוא משום שאין זמנה קבוע ויכול להביאה כל ימי הקה. ולפ"ז י"ל דביו"ט האחרון מודים ב"ש דשרי להקריב עולת ראיה כיון שאז זמנה קבוע ואינו יכול לדחותה למחר.

ואף שהיה אפשר לו להביא מאתמול מ"מ כיון שעכשיו זמנה עוברת מודו ב"ש דשרי להקריבה ביו"ט האחרון. וכעת ראיתי בצ"ח שהעיר קצת בסברא זו.

וכ"מ ג"כ מפירש"י בתיגה (די"ז רע"א) דבש"א מביאין שלמים כו' אבל לא עולות ופירש"י אבל לא עולות באותן שיקול להביא לאחר יו"ט כו'. ומשמע דמודים דשרי להקריב עולת ראיה ביו"ט האחרון שאינו יכול להביאה אחר יו"ט דעבר זמנה.

וכ"מ מלִישָׁנָא דב"ש בְּפִרְיִיתָא בְּבִיזָה (דף כ' ע"ב) שְׁאָמְרוּ לָהֶם לַב"ה דְּעוֹלַת רְאִיָּה נְמִי
אִין קְבוּעָה לָהּ זְמַן דְּמִי שְׁלֵא חָג בִּיּו"ט הִרְאִישׁוֹן שְׁלַח חוּגְג כָּל הַרְגֵּל פְּלוּ וִיּו"ט הָאֲחֵרוֹן
שְׁלַח חָג. וְאִי נִימָא דב"ש אוֹסְרִים לְהִקְרִיב בִּיּו"ט הָאֲחֵרוֹן שְׁלַח חָג ג"כ א"כ לְמָה נִקְטוּ
דְּחוּגְג בִּיּו"ט הָאֲחֵרוֹן שְׁלַח חָג.

(וְדוּחָק לֹאמַר דְּלִדְבָרֵיהֶם דב"ה קְאָמְרִי זָה). וּלְפ"ז דבִּיּו"ט הָאֲחֵרוֹן מוֹדִים ב"ש דְּשָׂרִי
לְהִקְרִיב עוֹלַת רְאִיָּה.

א"ש בְּפִשׁוּטוֹ הָא דְּנִקְט הַפְּרִיָּיתָא הַשׁוּחַט עוֹלַת נְדָבָה בְּיוֹם טוֹב לֹקָה וְלֹא עוֹלַת חוּבָה.
דְּמִילְתָא דְּפִסְיָא נִקְט דְּעוֹלַת נְדָבָה לֹקָה בְּכָל יו"ט.

מִשָּׂא"כ אִי הָוָה תְּנִי עוֹלַת חוּבָה הָיָה צָרִיף לְחַלְקָא בְּזָה דבִּיּו"ט הָאֲחֵרוֹן שָׂרִי. וּמִשָּׂא"ה נִקְט
עוֹלַת נְדָבָה דְּפִסְיָא לָיָה: ז אִיבְרָא דְּלִבְר מְכָל דִּין לִק"מ ע"ד הִרִיב"א הַנְּ"ל מִגַּמ' דְּבִיזָה
הַנְּ"ל.

וּי"ל בְּכַמְהָ גּוֹנְנִי. חָדָא דַּהֲפ"י הַקְּשָׁה שָׁם לְדַעַת הַרְמַב"ם דַּס"ל דְּחוּבָל בְּשַׁבַּת חַיִּיב מִשׁוּם
מְפָרַק א"כ בְּשׁוּחַט נְמִי יֵשׁ חַיִּיב מִשׁוּם מְפָרַק מְלַבֵּד חַיִּיב נְטִילַת נְשָׂמָה.

רַק דְּבִשְׁחִיטַת חוֹלִין אִינּוּ חַיִּיב מִשׁוּם מְפָרַק לְמ"ד דְּמִשְׁאַצְ"ל פְּטוּר עָלֶיהָ כִּינּוּן שְׁהוּא א"צ
לְדָם. אָבַל בְּשְׁחִיטַת קַדְשִׁים דְּלָדָם הוּא צָרִיף לְצוּרָה זְרִיקָה א"כ בְּנֹדָאֵי חַיִּיב מִשׁוּם מְפָרַק
ג"כ.

וּלְשִׁיטַת הִירוּשְׁלָמִי דְּמִלְאכּוֹת או"נ שְׁקוֹדָם לִישָׁה לֹא הִתְרַוּ בִּיּו"ט א"כ י"ל דַּלְב"ה דַּס"ל
מִתּוֹךְ ג"כ הַשׁוּחַט עוֹלַת נְדָבָה בִּיּו"ט לֹקָה מִשׁוּם מְפָרַק שְׁהִיא תוֹלְדָה דְּדָשׁ וּבְדִישָׁה לֹא
הוֹסֵר לְצוּרָה או"נ כָּלֵל וְלֹא שְׁיָיָה מִתּוֹךְ כו'.

וְע"ש בַּפ"י מַה שְׁתִּירֵץ ע"ז. וּלְפִי דְּבָרֵי י"ל דְּכִינּוּן דְּבִשְׁחִיטַת קַדְשִׁים בִּיּו"ט יֵשׁ חַיִּיב
נְטִילַת נְשָׂמָה וְחַיִּיב מִשׁוּם מְפָרַק וְעוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיָן.

מִשָּׂא"ה שְׁפִיר לֹקָה. דַּאֲע"ג דְּהִקְרַבַת נו"נ הוּי עֲשָׂה.

מ"מ אִין עֲשָׂה דוּחָה שְׁנֵי ל"ת. כַּמ"ש הַר"ש מְקַיְנוֹן בְּסִפְר פְּרִיתוֹת (בַּל"ל ס"ס קס"ד).

וְאַף שְׁמִדְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בַּכ"ד מְשַׁמַּע דַּס"ל דְּעֲשָׂה דוּחָה אַף שְׁנֵי ל"ת (כְּמִבְּנֹאֵר מִדְּבָרֵי
הַתּוֹס' רִישׁ יְבָמוֹת ד"ג סע"ב וְע' תוֹס' נְזִיר דַּמ"א ע"א ד"ה וּפְרִיף. וְדַנ"ח ע"ב ד"ה
וּלְמֵאן).

מ"מ י"ל דְּהִרִיב"א שְׁבַתוֹס' חוֹלִין הַנְּ"ל הוּא ס"ל כְּדַעַת סְפָר פְּרִיתוֹת הַנְּ"ל דְּאִין עֲשָׂה
דוּחָה שְׁנֵי ל"ת וּמִשָּׂא"ה הַשׁוּחַט עוֹלַת נְדָבָה בִּיּו"ט לֹקָה וּלְק"מ. וְאִין לְסִתּוֹר סְבָרָא זו
דְּאִין עֲשָׂה דוּחָה שְׁנֵי ל"ת הַכָּא.

דְּהָרִי קִי"ל דְּאִין חִילּוּק מְלָאכּוֹת לִיּו"ט כְּדַאֲיָתָא בְּפִסְחִים (דַּמ"ח ע"א) וּבְמִפּוֹת (דף כ"א
סע"ב). דַּז"א.

דְּהָא דְּאִין חִילּוּק מְלָאכּוֹת לִיּו"ט הוּא רַק לְעַנְנֵן מְלָקוֹת דְּאִינּוּ לֹקָה אֶלָּא אַחַת. אָבַל מ"מ
פְּשִׁיטָא דְּכְשָׁעוּשָׁה שְׁמִי מְלָאכּוֹת בִּיּו"ט יֵשׁ בְּזָה שְׁנֵי אִיסוּרִים.

וממילא לפ"ד הפריתות הנ"ל אין עשה דוחה בכה"ג שני איסורי ל"ת דלענין זה אינו תלוי במלקות כלל ועוד דאף אם היינו אומרים דכיון דאין חילוק מלאכות ליו"ט מש"ה עשה דוחה שני ל"ת בכה"ג.

מ"מ עדיין לא נסתרו דברינו הנ"ל. דהרי מפירש"י בסוגיא דביצה (די"ב רע"ב) מבואר דאיכא מ"ד דס"ל דיש חילוק מלאכות ביו"ט.

ונהו דלא פדברי המפרש במפות שם דמשמע מדבריו דלכ"ע אין חילוק מלאכות ליו"ט. וע"ש בצ"ח שהעלה ג"כ דהך מילתא דאין חילוק מלאכות ליו"ט במחלוקת שנויה.

ולפ"ז י"ל דברייתא דשוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה ג"כ אתיא כמ"ד יש חילוק מלאכות ליו"ט ואין עשה דוחה שני ל"ת פנ"ל ומש"ה לוקה (ובזה יש מקום ליישב קושיות התוספות שם דלא אמר הא מני ר"ע היא כו').

ואכמ"ל): ומלבד כל זה יש לדחות בפשיטות הקושיות ע"ד הריב"א מגמרא דביצה הנ"ל. די"ל דהשוחט עולת נדבה ביום טוב לוקה מיידי שלא הבעלים בעצמם שחטו רק אחר שחט בשבילם ולא שיין לומר דהעשה של הקרבת נוס"ה היא רק על הבעלים שיהיה היתר לאחר לדחות בשבילו הל"ת דיו"ט.

(ולא שיין פאן לומר חטא פדי שינפה חבירה כו'). (ובלא"ה לפמ"ש הצ"ח שם פריש הסוגיא דלרבא דלקמן (דף כ' ע"ב) בעולה שעבר ושחטה ביו"ט מ"מ אסור לזרוק הדם ביו"ט והדם נפסל בשק"ה כו' ע"ש).

א"כ בפשיטות לק"מ הכא ע"ד הריב"א בחולין הנ"ל דהריב"א לא קאמר רק היכא שמקיים העשה פדינו. אז נדחה הל"ת ואינו לוקה אבל הכא שאף שעבר ושחט עדיין לא נתקיים העשה כלל א"כ פשיטא דלוקה.

ולק"מ: סימן נג א ע"ד מה שהקשה בשעה"מ פ"ג מהלכות נדרים ע"ד הריב"א שבתוס' שילהי חולין דס"ל בהא דקיי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ הלא נדחה ואם עבר ועשה אינו לוקה. והקשה השעה"מ מגמרא דב"מ (דל"ב ע"א) ת"ר מניין שאם א"ל אביו היטמא או שא"ל אל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר איש אמו ואביו תיראו כו' אני ה' פולכם חייבין בכבודי.

ופריי הגמרא טעמא דכתברחמנא את שבתותי תשמרוו ה"א לאו הכי ה"א ליציית ליה ואמאי האי עשה והאי ל"ת ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. וידעת הריב"א הנ"ל מאי מקשה הגמרא אימא דאיצטריי קרא לאשמועינן דבכה"ג ליתא כלל לעשה דכיבוד אב ואם עבר לוקה עליו.

משא"כ אי לאו קרא אע"ג דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ אם עבר אינו לוקה עכ"ד השעה"מ (וכן הקשה ג"כ מגמ' דב"מ דף ל' סע"א דפריי הגמ' אילימא לכהן והוא בבית הקברות פשיטא כו' ולא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה).

רק דהתם בלא"ה פתבו התוספות דעיקר קושיות הגמרא סמיה על ותו מי דחינן איסורא מקמי מונוא ע"ש). ומה שנראה לומר בזה.

דמתחלה יש לבאר בקושניות הגמרא בסוגיין דפריה דבלאו קרא נמי ידענא דאין עשה דוחה ל"ת נעשה. דמבואר מפי רש"י דהקושניא היא אהא דא"ל אביו אל תחזיר דהשבת אבדה היא עשה ול"ת.

אמנם בתוס' לעיל דף ל' רע"ב מבואר שמפרשים קושניות הגמרא הכא אהא דא"ל אביו היטמא דאיסור טומאת פהנים הוי עשה ול"ת. ומזה הוכיחו שם דאין עשה דוחה ל"ת נעשה אף שאינם שונים בפל.

אף ביבמות (דף ה' ע"א ד"ה ואכתי) ס"ל להר"י בתוספות שם נעשה השנה בכל דוחה עשה ול"ת דטומאת פהנים שאינו שנה בפל. ופירש שם בהדיא דקושניות הגמ' הכא קאי רק אהא דא"ל אביו אל תחזיר ולא אהא דא"ל אביו היטמא כו' ע"ש.

(ובגזיר דמ"א ודנ"ח). וי"ל דרש"י בסוגיין נמי ס"ל כהר"י ביבמות בזה ומש"ה מפרש פאן קושניות הגמ' רק מעשה ול"ת דהשבת אבדה דוקא, ולפ"ז לק"מ מהקא ג"כ ע"ד הריב"א בחוליו הג"ל.

דהריב"א י"ל נמי דס"ל פן ובהקרח דקושניות הגמרא הכא היא רק מא"ל אביו אל תחזיר. ובה"ל דאיצטריף קרא למלקות אם עבר ושמע לאביו שלוקה.

דהריב"א בלאו דהשבת אבדה ליכא מלקות פלל אם לא תחזיר. (ועם שבלאה"נ י"ל דהריב"א מפרש קושניות הגמרא הכא רק אהא דא"ל אל תחזיר לחוד מ"מ עדיף לשנויי דברינו דבלא זה מוכרח לפרש פן בקושניות הגמרא וכנ"ל).

אמנם באמת א"צ לזה דשפיר י"ל דהריב"א נמי מפרש פאן בקושניות הגמרא דקאי ג"כ אהא דא"ל אביו היטמא וס"ל פשיטת התוס' לעיל (דף ל' ע"ב) דאין עשה דוחה עשה ול"ת דטומאת פהנים ג"כ אף שאינו שנה בפל.

ומ"מ לק"מ ע"ד הריב"א לומר דאיצטריף קרא פאן למלקות וכקושניות השעה מ הג"ל. דהנה רש"י ביבמות (דף ו' ע"ב) פירש בברייתא דא"ל אביו היטמא, היינו היטמא להשיב אבדה שהיא בבה"ק.

(ובשמעתין בב"מ לא הוצרך רש"י לפרש פן פיון דאמתניתין קאי דמיירי בהדיא בהכי). וכ"מ מלישנא דברייתא דנקט הגי תרתי בהדדי א"ל היטמא או שא"ל אל תחזיר ומשמע דתרנוייהו לענן השבת אבדה (דאל"כ מה שייכות למינקט הגי תרתי) וכמו דתנן במתני' הכא תרנוייהו בהדדי.

ולפ"ז ממילא נמי לק"מ ע"ד הריב"א הג"ל. דל"ל הכא דאיצטריף קרא למלקות אם עבר ושמע לאביו ונטמא בבה"ק להשיב אבדה דזה אינו.

דבודאי אינו לוקה בכה"ג, דהא מלבד העשה דכיבוד אב יש פאן עשה ול"ת דהשבת אבדה נגד עשה ול"ת דטומאת פהנים. ונהי דאין עשה ול"ת דוחה לעשה ול"ת מ"מ אם עבר אינו לוקה לפ"ד הריב"א הג"ל.

וא"כ ל"ל דקרא קמ"ל שאם עבר ושמע לאביו שלוקה. דזהו, נגד הפושל ראשון.

דפשוט הוא דאם א"ל אביו היטמא אף שא"צ לשמוע לו מ"מ לא ניתוסף בזה שום חיוב
ואיסור ונדל אמירתו מהקא וכאילו לא אמר לו כלל אביו שום דבר דמ"מ אם נטמא פהו
להשיב אבדה אינו לוקה.

(זולת מה שי"ל בזה לשיטת ה"ר יהוסף שהובא בנ"י לעיל בפירקין דס"ל באבדה בבה"ק
לא הוי בעידנא דמיעקר כו', ומה שהקשה הגמרא משום דהוי עשה ול"ת הוא רק לרונחא
דמילתא כו' ע"ש. לפ"ז שפיר י"ל הקא דאם נטמא הפהו להשיב אבדה לוקה.

מיהו י"ל דהריב"א לא יספון בזה כה"ר יהוסף הנ"ל רק פדעת הרנב"ר שהובא בנ"י
שם דכאן בהשבת אבדה שבבה"ק חשיב בעידנא דמיעקר פיון שהתחיל להתעסק במצות
השבה כו' ע"ש. ובסברא זו דפליגי ה"ר יהוסף והרנב"ר יש קצת סתירה בדברי התוס'
ממ"ש ביבמות (דף צ' רע"ב) למ"ש בב"ב (די"ג ע"א) ויש להאריך בזה.

ואכמ"ל).

וראיתי בחידושי הריטב"א א"ב"מ (דל"א ע"א) בהא דאמרינן התם שלח תשלח דכתיב
בשילוח הקן שלח אפילו מאה פעמים במשמע תשלח אין לי אלא לדבר הרשות לדבר
מצוה מניין ת"ל תשלח מ"מ.

וכתב הריטב"א וז"ל. וק"ל והא אין עשה דוחה ל"ת ועשה דשילוח הקן כו', א"נ י"ל
דמשפחת לה דבר מצוה דאיכא תרי עשה כגון שאמר לו אביו אל תשליחם שלטהרת
מצורע הם צריכים ואיכא תרי עשה כיבוד אב וטהרת המצורע ותרי עשה דוחין ל"ת
ועשה.

והיא דמתני' אמר לו היטמא כו' אין שומעין לו כו' דא"ל היטמא לחודיה בלא השבת
אבדה דליכא אלא חד עשה כו' אבל פי איכא תרי עשה נדאי ישמע לו ונדחה טומאה
דאיכא עשה ול"ת כו' עכ"ל הריטב"א שם.

ודבריו תמוהין. דעיקר קושיותו אהא דאיצטריך תשלח לומר דאפילו לדבר מצוה דהא
בלא"ה אין עשה דוחה עשה ול"ת דשילוח הקן.

זוהי בעצמה קושיות הגמרא בשילהי חולין (דקמ"א ע"א) אלא טעמא דכ"ר תשלח כו'
עשה ול"ת הוא כו' ומסיק סד"א הואיל ואמר מר גדול השלום כו'. והריטב"א מסיק פן
בעצמו שם ומ"מ מעיקרא מאי קסבר הריטב"א ומי בקש זאת מידו לתרץ קושיות הגמרא
בתיורצים אחרים דלא פדמשני הגמ'.

ואדרבה מדלא מתרץ פן הגמרא בחולין פדבריו. מוכח דבאמת שני עשה נמי אין דוחין
ל"ת ועשה.

והא דאמר לו אביו היטמא אל ישמע לו היינו אפילו א"ל היטמא להשיב אבדה
וכדפירש"י ביבמות שהבאתי בסמוך. וכן משמעות לשון הברייתא דא"ל אביו היטמא
היינו להשיב אבדה.

דאל"כ למה נקט הני תרתי דוקא א"ל אביו היטמא או שא"ל אל תחזיר. ולא נקט ל"ת
אחרים.

ומה שזיכות יש להגי תרתי בהדדי. אם לא דנקט לשון המשנה בב"מ דמיירי לענין השבת
אבדה וכנ"ל.

וגם הא בהדיא פתבו התוספות ביבמות (ד"כ ע"ב ד"ה א"ק). דשגי עשה נמי אין דוחין
עשה ול"ת.

ע"ש דמשמע פן בגמרא. וע"כ נראין דברי רש"י שפירש הא דא"ל אביו היטמא היינו
להשיב אבדה וכנ"ל.

וממילא נמי לק"מ על הריב"א הנ"ל וכמבואר. ודברי הריטב"א הנ"ל עוד הטה תמוהים
מטעם אחר דאף לפי סברתו דס"ל דשגי עשין דוחין ל"ת ועשה.

מ"מ כ"ז אי לאו דכתיב קרא דאת שבתותי תשמרו. אבל השתא דגלי קרא בהדיא שלא
לשמע לאביו בדבר איסור.

ממילא כל מה שאסור לעשות בלא צווי האב זהו אסור ג"כ אף אם צוהו אביו ואין
לשמע לו. פיון דגלי קרא דבכה"ג אין שום מצוה לשמע לאביו.

ולא שייך כלל לצרף מ"ע דכיבוד אב בהדי עשה אחריתי ולומר שיהו שני עשין. דמ"ע
דכיבוד אב ליתא כלל הקא.

וכל מה שאסור לעשות בעצמו גם צווי האב אינו פלוס בזה. (וכמבואר ברמב"ם
ובטוש"ע דאפילו אם אמר לו אביו לעבור על מצוה של דבריהם ג"כ לא ישמע לו.

וכש"כ נגד שום איסור דאורייתא). ומעתה היאך כתב הריטב"א בפירושו מתניתין דא"ל
אביו היטמא דהיינו רק בלא השבת אבדה אבל בא"ל היטמא להשיב אבדה ישמע לו
משום דאיכא תרי עשה.

נהרי מתניתין קמ"ל זה בטר דגלי קרא דאת שבתותי תשמרו כו'. וכוונתי בכה"ג נמי
לא ישמע לו.

ודברי הריטב"א תמוהים וכמבואר: ב והנה במ"ש לעיל בטעמו של רש"י שפירש
דקושיות הגמרא בב"מ דלקמה איצטריך קרא והא אין עשה דוחה ל"ת ועשה. דהקושיות
קאי רק אהא דא"ל אביו אל תחזיר ולא אהא דא"ל היטמא.

דהיינו משום דרש"י ס"ל כדעת הר"י בתוספות יבמות דעשה ול"ת דטומאת פהגים
שאינן שונים בכל נדחין מפני עשה השונה בכל. ומש"ה ההכרח לפרש פאן קושיות הגמרא
רק אהא דא"ל אביו אל תחזיר וכנ"ל.

ויש לפקפק ע"ז ולהוכיח דרש"י לא ס"ל כדעת הר"י ביבמות הנ"ל. דהתוס' פתבו
(במכות דט"ו ע"א ד"ה אם פהג) באונס שגירש אם פהג לוקה ול"ל דאתי עשה נדחי
ל"ת ועשה שאין שוין בכל דהא אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל.

עכ"ל התוס'. ובכתובות (ריש דף מ') בהא דאמרינן פן התם אי אמרה לא בעינא מי איתא
לעשה כלל פירש"י התם וז"ל השתא נמי מלמדן אותה לומר איני רוצה.

ומשמע מדבריו דבעינן דנקא שתאמר איני רוצה. וזהו דלא כדעת כל המפרשים שפירשו
דכיון דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל ממילא אע"ג דלא אמרה לא בעינא ג"כ

אינו דוחה ל"ת דלא הוי דומיא דסדין בציצית וכדומה שהעשה הוא מוחלט וא"א לו ליפטר ממנה משא"כ הכא כו'.

ולפי זה מוכח מהך דמכות ה"ל דאין עשה דוחה עשה ול"ת שאין שוין בכל. דל"ל פתרוץ התוס' שם משום דאי אמרה לא בעינא כו'.

דא"כ אמאי הוא לוקה הא איהי קמבטלא ליה לעשה. (פדפריה כה"ג שם בדט"ז ע"א).

ותיקשי הך בריתא לר' יוחנן דס"ל ביטלו ולא ביטלו כו' ומיהו אין זה הוכחה. די"ל דרש"י ס"ל כסברת התוספות בב"מ וביבמות שחילקו בין אסור גילוח דחשיב טפי אינו שנה בכל ובין אלמנה לכה"ג שהיא מוזהרת ג"כ עליו מש"ה חשיב קצת שנה בכל ובכה"ג אין עשה ול"ת נדחין מפני עשה השנה בכל.

וממילא מיושב בזה קושית התוס' דמכות באונס שגירש דאם פהן לוקה וכמבואר. (ומה ש"ל ע"ד התוס' במכות דמוכח דלית להו הך חילוקא וא"כ תיקשי להו מאלמנה לכה"ג כמו שהקשו ביבמות וב"מ שם אכמ"ל).

ועוד י"ל לפמ"ש בשט"מ בכתובות שם לפ"ד רש"י דמלמדן אותה לומר איני רוצה דאם מ"מ לא רצתה לומר לא בעינא י"ל שכופין אותה לומר לא בעינא. וא"כ י"ל דמש"ה באונס שגירש אם פהן הוא לוקה.

פינן דע"י מעשיו הוא גרם לבטל העשה. ולא שינף לומר איהי קמבטלא ליה במה שאומרת לא בעינא פינן שכופין אותה לומר כן.

ובתוספות ישנים בכתובות שם פירשו סברת הגמרא דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל היינו דכיון דגבי דינה ליפא הך עשה ועל הלאו היא מוזהרת פמותו מש"ה אין לה לעבור בלאו משום עשה דידיה.

ונהו דלא פדברי בעל תוס' יוה"כ בסוף יומא שכתב שם דכל מ"ע דרמיה על איש אחד ומטלת עליו לעשותה בחברת אחר דוחה את הל"ת אע"ג דלגבי האחר ליפא עשה. ע"ש בדבריו.

(אם לא שנוחלק בזה דכשהאחר ביזו להפקיע המצוה לגמרי גם ממנו פשיאמר לא בעינא אז עכ"פ אסור להאחר לעבור בלאו משום עשה שיקיים הוא). ומיהו מדברי הרמב"ם ריש הלכות יבום דמשמע מדבריו דהעשה דיבום הוא רק על היבם אבל היבמה לא מפקדא במ"ע זו.

וכ"כ בתשו' הרשב"א. ולפ"ז מהא דפשיטא להגמרא ביבמות דמ"ע דיבום דוחה ל"ת אע"ג דאיהי לא מפקדא במ"ע דיבום והיאף תעבור היא על הל"ת שגם היא מוזהרת.

מזה מוכח כסברת בעל תוספת יוה"כ ה"ל. רק דיש מקום לחלק בסברא בין זה ובין הך דכתובות לפי התירוץ ה"ל.

וכמבואר למענין. ומבואר במ"א.

ולא רציתי להאריך: ג ואמנם י"ל באופן אחר בדעת רש"י. דקושית הגמ' בב"מ שם א"א לפרש רק אהא דא"ל אביו אל תחזיר ולא אהא דא"ל אביו היטמא.

דע"ז לא מצי הגמ' להקשות קלל. דכבר הבאתי לעיל דרש"י ביבמות פירש הא דא"ל אביו היטמא היינו להשיב אבדה שהיא בבה"ק.

ושפן משמעות הברייתא כנ"ל. ומעתה י"ל דלא שינה להקשות ע"ז משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה של טומאת פהנים.

דז"א.

דכינן דיש פאן עשה ול"ת של השבת אבדה מלבד העשה דכיבוד אב. וי"ל דשני עשין ול"ת שפיר דוחין ל"ת ועשה.

אף דלעיל סתננו דברי הריטב"א דס"ל דשני עשין דוחין עשה ול"ת ונהבאתי דברי התוספות ביבמות שכתבו בהדיא דשני עשין נמי אין דוחין עשה ול"ת. מ"מ שני עשין ול"ת יחד שפיר דוחין לעשה ול"ת.

והיינו ע"פ מ"ש הרמב"ם בפ"ג מהלכות שחיטה הי"ט דעשה ול"ת דוחין עשה. (כן הוא הגירסא בכל ספרי הרמב"ם לבד ברמב"ם ד' ברדיטשוב ושנינו הגירסא והשמיטו זה.

וראיתי בש"א סי' ל"ג שהביא ג"כ הגירסא ברמב"ם כנ"ל דעשה ול"ת דוחין לעשה. ובמה שמחלק שם הש"א דיותר דוחה בקום ועשה מבשוא"ת כו'.

אכמ"ל פעת). וכן ראיתי בחידושי הר"ן לחולין (דקל"ט ע"א) שהביא ג"כ בשם יש מפרשים דעשה ול"ת דוחין לעשה.

(והר"ן פיקפק ע"ז והניח בצ"ע). ולפ"ז י"ל דרש"י נמי ס"ל כן דעשה ול"ת דוחין עשה.

וא"כ בכהן שנטמא כדי להשיב אבדה הרי העשה והל"ת דהשבת אבדה דוחין את העשה דטומאת פהנים ונשאר רק הל"ת דטומאת פהנים לחוד וממילא פינו דליפא פאן רק הל"ת גרידא א"כ אם א"ל אביו היטמא יהיה העשה דכיבוד אב דוחה הל"ת דטומאת פהנים.

והעשה דאיסור טומאת פהנים הא בלא"ה כבר נדחה מחמת העשה ול"ת דהשבת אבדה כנ"ל. וא"כ שפיר איצטריו קרא בזה לומר שלא ישמע לאביו.

וע"כ צ"ל דקושיות הגמרא דלמה לי קרא קאי רק על הך דא"ל אביו אל תחזיר דבזה שפיר איפא עשה ול"ת ובלאו קרא נמי ידענו דאינו דוחה. אלא דלפ"ז יש לבאר דברי התוס' לעיל שפירשים קושיות הגמ' הקא אהא דא"ל אביו היטמא.

ותיקשי מאי מקשה הגמרא הקא וכמבואר. ולזה י"ל דהתוספות ס"ל פדעת הסוכרים דאין עשה ול"ת דוחין עשה קלל.

וכמ"ש הרי"ף לעיל בפירקין דלענין לדחות לא מצרפין קלל הל"ת ונהעשה כו'. (והובא במג"א סי' תמ"ו ס"ק ב' ע"ש).

אלא שיש סברא לומר באופן אחר. והוא דאף להסוכרים דעשה ול"ת דוחין לעשה היינו בעשה גרידא.

אָבֵל אַם יֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ ג"כ עֲשֵׂה וּל"ת י"ל כּמ"ש הַתּוֹסֵ' בְּקִדּוּשֵׁי (דל"ד ע"א סד"ה מַעֲקָה) דְּהַעֲשֵׂה מֵאַלֶם גַּם הִלְאוּ שְׁעֵמוֹ שְׁלֵא יִדְחָה מִפְּנֵי עֲשֵׂה. וּמִש"ה ה"נ לֹא נִדְחָה כְּלָל בְּזָה לֹא הַעֲשֵׂה וְלֹא הַל"ת.

דְּהַעֲשֵׂה וְהַל"ת אֱלוּמֵי מְאֻלְמֵי אֶהְדְּדִי וְאֵינִן נִדְחִין כְּלָל וְשִׁפִּיר מִקֻּשָׁה הַגְּמָרָא הֵכָא. וְאַמְנָם לְדַעַת הַרִיב"א הַגְּ"ל דַּס"ל גַּבֵּי אֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה דַמ"מ הִלְאוּ נִדְחָה וְלִיכָא מְלָקוֹת וְלֹא ס"ל לֹמַר דְּהַעֲשֵׂה מֵאַלֶם הִלְאוּ שְׁעֵמוֹ ג"כ שְׁלֵא יִדְחָה כְּסִבְרַת הַתּוֹסֵ' בְּקִדּוּשֵׁי הַגְּ"ל.

וּלפ"ז כֵּן י"ל לְהַפֵּךְ דְּהִלְאוּ אֵינוֹ מֵאַלֶם הַעֲשֵׂה שְׁעֵמוֹ לְעֵנִין שְׁלֵא יִדְחָה מִפְּנֵי הַעֲשֵׂה וּל"ת פּנ"ל. וְאוּלָם בְּעֵינֵי ד"ז שְׁפַתְבָּ הַרְמַב"ם הַגְּ"ל דְּעֲשֵׂה וּל"ת דוֹחִין לְעֲשֵׂה.

נִרְאֶה שְׁזָהוּ דְלֹא פְדַעַת הַרִיב"א הַגְּ"ל. דְּאִם אָמְרִי דְעֲשֵׂה נִדְחָה לְגַמְרֵי מִפְּנֵי הַעֲשֵׂה וּל"ת שְׁכַנְגְדוֹ וְכַמָּאן דְּלִיתָא לְהַךְ עֲשֵׂה כְּלָל.

מִמִּילָא אַם עָבַר וְעֲשֵׂה לֹוּקָה ג"כ עַל שְׁעֵבַר הַל"ת שְׁעֵם הַעֲשֵׂה. מֵאַחַר דְּהַךְ עֲשֵׂה גְרִידָא נִדְחָה מִפְּנֵי הַעֲשֵׂה וּל"ת פּנ"ל.

(וְלְעֵנִין זֶה פְתַב הַרְמַב"ם הַךְ מִקְלָתָא דְעֲשֵׂה וּל"ת דוֹחִין עֲשֵׂה. דַּמָּה"ט אַם עָבַר לֹוּקָה.

וְלֹא נִימָא כְּהַרִיב"א דַּמ"מ הַל"ת נִדְחָה כְּאֵן. וְע"ש בְּרַמְב"ם.)

וּלפ"ז מוֹכַח מִד' הַרִיב"א דַּס"ל דְּאֵין עֲשֵׂה וּל"ת דוֹחִין עֲשֵׂה וְדִלֹא פְדַעַת הַרְמַב"ם הַגְּ"ל. וּמַעֲתָה לַפּמ"ש בְּדַעַת רַש"י שְׁפִירֵשׁ קוֹשְׁיֵית הַגְּמָרָא כְּאֵן רַק אֶהָא דַּא"ל אָבִיו אַל תַּחְזִיר הוּא מְשׁוּם דַּס"ל כְּהַרְמַב"ם דְּעֲשֵׂה וּל"ת דוֹחִין עֲשֵׂה פּנ"ל.

א"א לֹוּמַר כֵּן לַפ"ד הַרִיב"א הַגְּ"ל וְכַמְבֹּאֲרֵ: דַּעוֹד י"ל בְּאִנְפֵּן אַחַר לְהַכְרִיחַ פִּירֵש"י דְּקוֹשְׁיֵית הַגְּמָרָא הֵכָא קְאִי רַק אֶהָא דַּא"ל אָבִיו אַל תַּחְזִיר כו'. וּמַתְחִלָּה נִבְאָר מַה דְּקוֹשְׁיָא עַל פִּירֵש"י דְּהֵכָא.

וְהַקּוֹשְׁיּוֹת מְבֹאֲרוֹת בַּשַּׁט"מ. חָדָא מְהָא דְאִיתָא לְעֵיל (דכ"ו ע"ב) הַמְתִּין לָה עַד שְׁנַתְיָאִשׁוּ הַבְּעָלִים וְנִטְלָה אֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא מְשׁוּם לֹא תוֹכַל לְהַתְעַלֵּם כו'.

וּא"כ מֵאֵי מִקֻּשָׁה הַגְּמָרָא הֵכָא דִּילְמָא אֵינְצֵטְרִיךְ קָרָא הֵיכָא שְׁאָמַר לוֹ אָבִיו לְהַמְתִּין עַד אַחַר יֵיאוֹשׁ דְּלִיכָא רַק ל"ת לְחוּד וְה"א דְאִתִּי עֲשֵׂה דְכִיבּוּד אָב וְדַחֵי לַל"ת וְשִׁפִּיר אֵינְצֵטְרִיךְ קָרָא. וְתִגְרַץ בְּדוֹחֵק דְאֵל תַּחְזִיר דְאִתִּי לִידְיָה מְשֻׁמַּע.

(וּכ"כ בְּתַשׁוּבַת חו"י ס' ז' מְסַבְרָא דְנִפְשָׁיָהּ. וְע' בְּפִירֵש"י בְּמַתְנֵי בַד"ה אַל תַּחְזִיר.)

אַךְ נִלְע"ד לִינְשֵׁב בְּרוֹנוּחָא. דְּהִנֵּה בִירוּשְׁלָמֵי אֶהָא מַתְנֵי דַתְנֵן א"ל אָבִיו הֵיטְמָא אוֹ שַׁא"ל אַל תַּחְזִיר לֹא יִשְׁמַע לוֹ פְרִיךְ הִירוּשְׁלָמֵי בְּכָל אֲתַר אֲתַר אֲמַרְתָּ מ"ע קוֹדֵם לַמַּל"ת (פ'י שְׁדוּחָה לַל"ת) וְהֵכָא אֵין מ"ע קוֹדֵם לַמַּל"ת, וּמִשְׁנֵי הִירוּשְׁלָמֵי שְׁנִינְיָא הִיא שְׁהוּא וְאָבִיו חֲיִיבִין בְּכַבּוּד הַמְקוּם.

וְהַדְבָר יִפְלֵא. דְּבַגְמָרָא דִּידוֹן פְּרִיךְ דְלָמָּה לִי קָרָא ע"ז כֵּינֵן דְאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה.

וְהִירוּשְׁלָמֵי פְרִיךְ בְּהַפֵּךְ אִמְאֵי לֹא דַחֵי הֵכָא עֲשֵׂה לַל"ת. וְכִי לֹא יָדַע הִירוּשְׁלָמֵי דְבַהַךְ דַּמְתְּנֵי יֵשׁ כְּאֵן עֲשֵׂה וּל"ת בֵּין לְעֵנִין הַשְּׁבַת אַבְדָּה וּבֵין לְעֵנִין טוֹמְאָת פְּהֵינִים.

וגם למה לא משני שאני פאן דגלי קרא דאת שבתותי תשמורו דהיא ברייתא מפורשת
בספרא פ' קדושים. ואמנם הדבר נכון.

דבריש יבמות (ד"ו רע"א) פריה הגמרא אלא דקיי"ל דאתי עשה ודחי ל"ת ליגמר מהכא
דלא לינדחי. (היינו מקרא דאת שבתותי תשמורו).

ומסיק שם דאיכא למיפריה שפן הכשר מצוה. ופירש"י שם דלעולם דא"ל שחוט לי בשל
לי כו' ע"ש.

והשתא א"ש בסוגיין ולק"מ קושיות השט"מ הנ"ל לפירש"י. וגם ניחא דברי הירושלמי
הנ"ל.

וכן היא הצעת הקושיא. דתנא דברייתא יליף שלא ישמע לאביו להיטמא או שלא
להחזיר מקרא דאת שבתותי תשמורו.

וקשה בממ"נ היכי מיירי. אי מיירי בגנונא דעובר בעשה ול"ת א"כ למה לי קרא תיפוק
ליה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ואי מיירי בגנונא דליכא אלא ל"ת לחוד.

וכגון בא"ל אביו להמתין עד אחר ייאוש דבכה"ג ליכא רק ל"ת לחוד וכנ"ל ובטומאת
פהו י"ל כמ"ש לעיל דהעשה נדחה מחמת העשה ול"ת דהשבת אבדה ונשאר רק ל"ת
לחוד. א"כ תיקשי בהפך דניליף מהו קרא דבעלמא נמי לא יהא עשה דוחה ל"ת.

וכדמקשה פן הגמרא ביבמות הנ"ל. ומעתה יבואר דגמרא דידן נקט מה"ט בפשיטות
בפ"י הברייתא (וכן בפ"י מתני' דהברייתא מפרש למתני') דמיירי בשיש עשה ול"ת והא
דאיצטריה קרא ע"ז משני דסד"א הואיל והוקש פבדום לכבוד המקום כו'.

(והתוס' ביבמות שם הקשו וא"ת מנלן דלא דחי עשה דכיבוד אפי' לאו גרידא כו' וי"ל
פינן דגלי קרא דלא אלימא טעמא דהוקש פבדום כו'. ולפ"ז להמקשה בסוגיין דב"מ דלא
ידע עדיין סברא זו דהוקש פבדום כו' באמת הנה סבר דכיבוד דחי ל"ת גרידא.

ולהמסקנא ידענו זה דלא דחי אף ל"ת גרידא ג"כ). והירושלמי מקשה ג"כ הקושיא
בעצמה כמו בגמרא דידן.

רק דמפרש במתני' וכן בברייתא לאידך גיסא. דבמקום עשה ול"ת א"צ להשמיענו שלא
ישמע לאביו וגם א"צ קרא ע"ז.

אלא דמיירי במקום ל"ת גרידא. וקשה נגמר מיניה בעלמא דאין עשה דוחה ל"ת וכנ"ל.
ומשני שנייה היא דהוא ואביו חייבין בכבוד המקום. וש"ה דסברא היא שלא ישמע לו
מה"ט.

והיינו כמ"ש התוס' ביבמות (ד"ה ע"ב ד"ה פולקם) דסברא זו משום דהוא ואביו חייבין
בכבוד המקום ילפינן מקרא דאת שבתותי תשמורו כו' וא"ש. ובזה ניחא ג"כ דעת
הרמב"ם (פ"א מהל' גזילה ואבידה הי"ט) דאם א"ל אביו אל תחזיר כו' נמצא בעת
שקיים מ"ע של כבוד את אביו ביטל מ"ע של השב תשיבם ועבר על לא תוכל להתעלם.

עכ"ל.

מבואר מדבריו דהטעם דלא ישמע לאביו בזה הוא משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה.
(וע"ש בהל' י"ח).

ולכאורה י"ל דמדוע שינה את טעמו. דהא בגמרא מבואר הטעם דלא ישמע לאביו בזה
הוא מקרא דאת שבתותי תשמרו דאי לאו הך קרא ה"א דדחי אף עשה ול"ת וכמבואר
בסוגיין.

והרמב"ם עצמו ספ"ו מהל' ממרים כתב הטעם בא"ל אביו לעבור על ל"ת לא ישמע לו
שנאמר כו' ואת שבתותי תשמרו כולכם חייבים בכבודי. ולפי דברינו ניקחא.

דלהירושלמי מייירי הך קרא לענין ל"ת לחוד דלענין עשה ול"ת ידענו מסבא דלא דחי
דאין עשה דוחה ל"ת ועשה וכנ"ל. וכ"מ בת"כ.

וגם בגמרא דידן י"ל דלהמסקנא דיבמות ג"כ נימא פשיטת הירושלמי הנ"ל. וא"צ להך
שינויא דבסוגיין דסד"א הואיל והקוש פבודם לכבוד המקום כו'.

ואין להאריך יותר: ה ומעתה נבא לנישב מה שהקשה עוד בשט"מ על פירש"י מהא
דאמרינן לעיל (דף ל' ע"א) מי דחינן איסורא מקמי ממונא כו'. וא"כ ה"נ דילמא מש"ה
עשה ול"ת דהשבת אבדה נדחה מפני כבוד אב שהוא כמו איסורא ועשה ול"ת דהשבת
אבדה הוא ממונא.

ומלבד שי"ל ע"ז בפשוט דסבא זו לא מהני לדחות עשה ול"ת. בלא"ה נמי לק"מ.

דהנה כבר נתחבטו בדין זה אי איסורא חמיר מממונא או ממונא חמיר מאיסורא. והתוס'
בספ"ק דב"מ (דף כ' רע"ב) כתבו וא"ת טפי אנן מחמירינן בממונא דהא אין הולכין
בממונא אחר הרוב ובאיסור אזלינן בתר רובא כו' ע"ש.

ויכבר האריכו בזה האחרונים. (וראיתי בתשובת קול בן לוי שכ' אהא דאמר הגמרא
בפרכות (די"ט ע"ב) איסורא מממונא לא ילפינן דזהו משום דהגמ' קאי התם אליבא
דרב ורב ס"ל הולכין בממונא אחר הרוב.

והוא תימה דמה יענה מדוכתי אחרוני בגמרא דל"ל הכי). אמנם בכאן נראה לומר דהא
דאמרו בב"מ (דף ל' ע"א) הנ"ל מי דחינן איסורא מקמי ממונא.

אין זה שינוי פלל משום שיותר חמור איסור מממונא. אלא דפירושו הוא כמ"ש הר"ן
בספ"ג דכתובות משום דכיון שאם בא בעל האבדה ואמר לא בעינא מי איתא לעשה
פלל.

מש"ה אינו בדין שידחה איסור אלא כופין הלה לדחותו כו'. והנינו דלענין דחוי לדחות
איסור אין דוחין מאחר שהאיסור מוחלט ואין להשיב ומש"ה אינו נדחה מפני ממונא שביד
בעלים לומר לא בעינא.

ולפ"ז י"ל דלגבי עשה דכבוד אב שג"כ בידי האב לומר לא בעינא ממילא יש לו לדחות
עשה זו מתמת עשה ול"ת דממונא דמאי אולמא דמצות כבוד מממונא לענין זה. ובאמת
התוספות ישנים בכתובות (ד"מ ע"א) הקשו ג"כ גבי כבוד כיון דאי בעי האב אמר לא
בעינא לכבוד א"כ ל"ל קרא שלא ידחה את ל"ת, וע"ש מה שתימצו לחלק בזה.

וּלְכַאוּרָה קָשָׁה לְדַעַת הַרְשָׁב־א בְּתוֹשׁוֹ (ס"י י"ח) שֶׁפֶתַב בְּהִדְיָא דַעֲשָׂה דְכִיבּוּד אָב דְּמִי לְהֵיחָא דְאַנוּסָה דְּאִי אָמְרָה לָא בְּעֵינָא מִי אִיתִיהָ לַעֲשָׂה כְּלָל וְכִינּוּן שְׁאַפְשָׁר לְמַעְקְרִיהָ ה"ל כְּמֵאן דְּלִיתִיהָ כּו'.
הָרִי דְּלֵא ס"ל הַחֲלִיקִים שֶׁכְּתָבוּ בְּזַה בְּתוֹס' דְּכְתוּבוֹת שָׁם. וְא"כ תִּיקְשִׁי לְדִידִיהָ קוֹשְׁיִית הַתוֹס' דְּלָמָּה לִי קָרָא דְּאֵת שְׁבִתוֹתֵי תְשֻׁמְרוּוּ פִּינּוּ דַעֲשָׂה דְכִיבּוּד אָב דְּמִי לַעֲשָׂה דְאַנוּסָה דְּאִינוּ דוֹחָה אִפִּי ל"ת גְּרִידָא פִּינּוּ דְּאִי אָמְרָה לָא בְּעֵינָא מִי אִיתִיהָ לַעֲשָׂה כְּלָל וְהֵה"נ לְכִיבּוּד אָב לִפ"ד הַרְשָׁב־א.

וּי"ל דְּבִזָּה ג"כ מְקַרְח פִּירֵשׁ"י בְּסוּגְיָנוּ. (וְרֵשׁ"י ס"ל בְּזַה ג"כ כְּהַרְשָׁב־א הַנְּ"ל דְּכִיבּוּד דְּמִי לַעֲשָׂה דְאַנוּסָה כְּנ"ל).

שְׁמִפְרֵשׁ קוֹשְׁיִית הַגְּמָרָא הֵכָא רַק אֵהָא דֵא"ל אָבִיו אֵל תַּחְזִיר כּו'. דְּבְמָמוֹן שְׁיִיךְ ג"כ אִי אָמַר לָא בְּעֵינָא כּו' וְכִסְבַּרְת הַר"ן בְּכְתוּבוֹת הַנְּ"ל.

וּמִש"ה ה"א דַעֲשָׂה דְכִיבּוּד דְּחֵיָא לִיהָ. (וְאַף דְרֵשׁ"י בְּכְתוּבוֹת שָׁם פִּי דְמְלַמְדִין אוֹתָהּ לֹמַר אֵינִי רוֹצֵה וְכֵנ"ל.

מ"מ כְּבָר כְּתַבְתִּי לְעֵיל בְּשֵׁם הַשֵּׁט"מ דְּלִפִּירֵשׁ"י כּוֹפִין אוֹתָהּ לֹמַר אֵינִי רוֹצֵה וְכ"מ בְּר"ן הַנְּ"ל. וְכִינּוּן דְּכּוֹפִין סְבָרָא הוּא שְׁלֵא יִשְׁמַע לוֹוֹעַכ"פ אַף לְסְבַרְת הַתוֹס' הַנְּ"ל מ"מ י"ל דְּהָא דְּאִין אִיסוּר נְדָחָה מְקַמֵּי מָמוֹן הֵינּוּ אִם הָאִיסוּר הוּא דְּבָר מְוַחֲלֵט שֵׁא"א כְּלָל לֹמַר לָא בְּעֵינָא וְכֵנ"ל.

וּמְנֻשָׁב קוֹשְׁיִית הַשֵּׁט"מ עַל פִּירֵשׁ"י הַנְּ"ל: ו אַף מְלַבֵּד כְּל הַנְּ"ל יֵשׁ לִינְשָׁב בְּאַנְפֵן אַחַר דַעַת הַרִיב"א בְּחוֹלִין הַנְּ"ל דְּלֵא תִיקְשִׁי עָלֵיו מְסוּגְיָא דְּהֵכָא דְּהֵנָּה כְּבָר נוֹדַע קוֹשְׁיִית הַחֲזוּקוֹנֵי דְּלָמָּה לִי קָרָא הֵכָא שְׁלֵא יִשְׁמַע לְאָבִיו אִם אוֹמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת דְּבָר אִיסוּר תִּי"ל דְּהוּי הָאָב אִינוּ עוֹשֶׂה מַעֲשָׂה עִמָּךְ וְאִינוּ חֲזִיב בְּכַבּוּדוֹ כְּלָל.

וְרֵאִיתִי בְּסִמְ"ג (עֲשִׂין קי"ב) שֶׁהֵבִיא הַף גְּמָרָא דְּב"מ הַנְּ"ל וְכַתֵּב וְז"ל וְלִמְדֵנוּ מִכָּאן שֶׁבְּדִיבּוּר לַעֲבֹר אִינוּ נִחְשָׁב רְשָׁע דְּדְבָרֵי הַרְבַּ וְדְבָרֵי הַתְּלִמִיד דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִין שְׁאִם הֵינָּה נִחְשָׁב רְשָׁע בְּדִיבּוּר פְּשִׁיטָא שְׁלֵא יִשְׁמַע לוֹ וְלֵא הֵינָּה צָרִיךְ פְּסוּק לְזַה עַכ"ל הַסִּמְ"ג.

וּלְכַאוּרָה דְּבָרֵי תְמוּהִין בְּמ"ש הַטַּעַם שֶׁבְּדִיבּוּר אִינוּ נִחְשָׁב רְשָׁע מִשּׁוּם דְּדְבָרֵי הַרְבַּ וְדְבָרֵי הַתְּלִמִיד דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִין. דְּזַה שְׁיִיךְ הֵיכָא שֶׁבְּאֲמַת הַדִּין נוֹתֵן שְׁהַשְּׁלִיחִים א"צ לְשִׁמּוֹעַ לְדְבָרֵי הַמְּשַׁלַּח בְּמָקוֹם עֲבִירָה וּמִש"ה אִם עָבַר הַשְּׁלִיחִים וְעָשָׂה כְּדְבָרֵי מְשַׁלַּחוֹ אָמְרִינּוּ דְּבָרֵי הַרְבַּ וְדְבָרֵי הַתְּלִמִיד כּו' דְּכִינּוּן דְּלֵא הֵנָּה לִיָּה לְשִׁמּוֹעַ לוֹ בְּטָלָה שְׁלִיחוּתוֹ וְכִמוֹ דְּקִי"ל מֵה"ט דְּאִין שְׁלַד"ע.

אָבֵל בְּכָאן דְּאִי לָאו קָרָא ה"א שֶׁהֵבִין מְחֻיָּיב לְשִׁמּוֹעַ לְאָבִיו אַף בְּמָקוֹם אִיסוּר דַעֲשָׂה דְכִיבּוּד אָב דוֹחָה ל"ת. א"כ לָא שְׁיִיךְ כָּאן דְּבָרֵי הַרְבַּ וְדְבָרֵי הַתְּלִמִיד דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִין פִּינּוּ דְּדִינָא הֵכִי שֶׁהוּא מְחֻיָּיב לְשִׁמּוֹעַ לוֹ וּמִמִּילָא יֵשׁ שְׁלִיחוּת בְּכַה"ג וְנִחְשָׁב לְהַמְשַׁלַּח כְּאֵלוֹ הוּא עָשָׂה אִיסוּר זֶה וְה"ל אִינוּ עוֹשֶׂה מַעֲשָׂה עִמָּךְ וְאִינוּ חֲזִיב בְּכַבּוּדוֹ כְּלָל וְהַדְּק"ל.

וְעַכְצ"ל בְּכּוֹנוֹת הַסִּמְ"ג דְּבְאֲמַת לְגַבֵּי הַבֵּן אִין זֶה דְּבָר עֲבִירָה כְּלָל פִּינּוּ דְּהוֹתֵר לוֹ זֶה מְחַמַּת מ"ע דְּכִיבּוּד אָב וְהוּא אִינוּ עוֹשֶׂה בְּזַה שׁוּם אִיסוּר כְּלָל. רַק לְגַבֵּי הָאָב שְׁמַצְנֵהוּ

לעשות איסור והאב אינו מקיים בזה שום מצוה וא"כ הוי אינו עושה מעשה עמה במה שע"י רצונו מעביר את בנו לעבור בל"ת.

(אף שע"ז ממילא נפקע האיסור לגבי בנו וכנ"ל). וע"ז א"ש תירוץ הסמ"ג דמחמת רצונו לחוד ומשום לתא דידיה לא היה הבן רשאי לשמוע לו דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ורק מחמת מצנת הבורא שצוהו לכבד אביו ע"ז בטל האיסור מחמת המצוה וכמו בכל דנקתא דעשה דוחה ל"ת ולא איהו קמבטל את האיסור רק המצוה היא שמבטלת האיסור.

ומש"ה אין הדיבור שלו חשיב כמעשה רשע לומר שהוא אינו עושה מעשה עמה וא"ש. אלא דלולא דברי הסמ"ג טפי י"ל בפשיטות דאדרבה נימא דגם בדיבור שמכשיל את בנו בדיבור איסור ע"ז ג"כ חשיב אינו עושה מעשה עמה.

רק דכיון דאמרנו דעשה דכיבוד דוחה את ל"ת ואין זה דבר עבירה כלל לגבי הבן כנ"ל. ממילא האב נמי לא חשיב רשע ע"ז כיון דלא הכשיל את בנו באיסור כלל ולא עשה בנו שום עבירה בזה.

ונהו שייף היכא דליכא רק ל"ת לחוד דעשה דכיבוד אב דוחה ל"ת ואין על בנו שום איסור פשישמע לו אבל היכא דאיכא עשה ול"ת כנגדו ואין עשה דכיבוד דוחה עשה ול"ת. ואסור לבנו לשמוע לו בזה.

ממילא אם עבר ועשה פן לוקה עליה ג"כ. שהרי העשה דכיבוד אב ליחא הכא כלל. דהאב הוי בזה אינו עושה מעשה עמה כיון שבדיבורו זה רוצה להכשיל את בנו באיסור עשה עכ"פ וממילא ליחא למ"ע דכיבוד הכא. ושפיר לוקה על הל"ת ג"כ.

ואף דבעלמא סובר הריב"א היכא דאין עשה דוחה ל"ת נעשה מ"מ אם עבר אינו לוקה והל"ת נדחה. אבל הכא לוקה שפיר וכמבואר.

ומיהו גם לדברי הסמ"ג הנ"ל יש מקום לומר דבכה"ג לוקה שפיר אף לדעת הריב"א הנ"ל. דדוקא היכא שהמ"ע דכיבוד דוחה ומבטלת כל האיסור והוי היתר גמור לבנו לשמוע לו בזה אמרנו דלא הוי אביו בגדר אינו עושה מעשה עמה וכנ"ל.

אבל כל שיש עשה ול"ת כנגדו ואסור לבנו לשמוע לו מחמת איסור העשה עכ"פ. שוב לוקה ג"כ על הל"ת.

ולא שייף לומר שהל"ת נדחית מפני מ"ע דכיבוד אב. דהרי אם האב רשע אינו חייב בכבודו וליחא למ"ע דכיבוד כלל.

וכל מה שאנו אומרים כאן דלא נחשב האב לרשע בזה הוא מחמת שבנו אסור לשמוע לו בזה דדברי הרב ודברי התלמיד כו' כנ"ל. א"כ כל מה שמחוייב עדיין במ"ע דכיבוד אב הכא הוא רק מחמת שבוה אין לו לשמוע לאביו.

(דהמצוה לא ביטלה את האיסור בשלימות). והיאף נימא שידחה הל"ת מחמת קיום מ"ע דכיבוד אב כיון דאינו חייב בכבודו רק מחמת שאסור לשמוע לו בזה.

וה"ז דבר סותר עצמו. ונהי דמחמת הסברא דדברי הרב ודברי התלמיד כו'.

מש"ה מְחַוֵּיב עֲדִינּוּ בְּכַבּוּדוֹ עַל לְהַבָּא. אָבֵל בְּמַעֲשֵׂה זֶה עֲצָמוּ עַכ"פּ נִפְקַע מִמֶּנּוּ מ"ע דְּכִיבּוּד אָב ע"ז גּוֹפִיָה וְלוֹקָה שְׁפִיר וְכַנ"ל: סִימָן נד א וְעַתָּה בְּאֵתִי לִיִּישָׁב בְּדֶרֶךְ אַחֵר קוֹשְׁיֵית הַשְּׁעָה מ"מ ע"ד הָרִיב"א שְׁבַתוֹס' שְׁיִלְהִי חֲלוּלִין הַנ"ל מְגַמְרָא דב"מ דל"ב ע"א הַנ"ל.

וּבִנְיָאָר ג"כ דְּלֵא תִיקְשִׁי עָלָיו מְהֵרָה דב"מ (ד"ל סע"א) דְּמִיָּרִי הֵתָם בְּכַהֵן וְהֶאֱבִידָה בְּבַה"ק שְׁלֵא יִטְמֵא לָהּ. וּפְרִיף ג"כ פְּשִׁטָא הָאֵי עֲשֵׂה וְהָאֵי ל"ת וְאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה.

וְקֹשֶׁה ג"כ דִּילְמָא אִיִּצְטְרִיף קָרָא לְמַלְקוֹת דָּאֵי לָאו קָרָא לָא הָוִי לְקִי דָאֵע"ג דָּאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֵׂה מ"מ אִם עֵבֵר אֵינוֹ לוֹקָה לִפ"ד הָרִיב"א הַנ"ל. (וְזֶה עֲדִינּוּ אֵינוֹ מִיִּישָׁב כ"כ מ"מ ש' בְּסִי הַקְּדוּם).

וּמִצְוֶרֶף לְזֶה נִבְאָר בְּחֻדָּא מְחַתָּא לִיִּישָׁב הַקּוֹשְׁיָא שְׁהִבִּיא בְּס' חֲתָם סוֹפֵר (בְּחִוּו"ד סִי רנ"א) ע"ד הָרִיב"א הַנ"ל מִמְתַּנְי' דְּשַׁבַּת דְּקַל"ז ע"א בְּמִי שְׁהִיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינּוּקוֹת לְמוֹל א' לְמוֹל בַּע"ש וּא' לְמוֹל בְּשַׁבַּת וְשַׁכַּח וּמָל שָׁל ע"ש בְּשַׁבַּת דְּפִלִּיגִי תַנְאֵי אֵי חֲטִיב חֲטָאֵת יַעו"ש.

וּלְדַעַת הָרִיב"א הַנ"ל אִמְאֵי יִהְיֶה חֲטִיב חֲטָאֵת בְּשׁוּגַג הֶכָּא פִינּוּן דְּבַכָּה"ג בְּמִזִּיד לִיכָּא חֲטִיב פְּרַת דְּמ"ע דְּמִלְּהָ דוֹחָה ל"ת דְּשַׁבַּת וְאֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא בְּעֲשֵׂה דְּשַׁבַּת וְהֵינּוּ לְרַב אֲשִׁי בְּשַׁבַּת שָׁם דְּקַל"ג ע"א.

עַכ"ד קוֹשְׁיֵיתוֹ. וְהַח"ס נִדְחַק לִיִּישָׁבָה.

וְאִף שְׁבַּאֲמַת דְּבָרֵיו תְּמוּהִים לַעֲנ"ד וְאֵין פָּאן הַתְּחַלַּת קוֹשְׁיָא. חֻדָּא דִּי"ל דְּהָרִיב"א ס"ל פְּדַעַת הַתּוֹס' בְּזַבְּחִים (דְּצ"ז ע"ב ד"ה נִיְתִי) שְׁפַתְבוּ שָׁם בְּפִשְׁטוֹת דָּאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ פְּרַת.

וְאִף שְׁבַס' פְּרִיתוֹת לְהַר"ש מְקַנְוֹן פְּתַב דְּעֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ פְּרַת פְּדַאֲמֶרִינּוּ בִּיבְמוֹת (ד"ז ע"א) מַה לִּי חוּמְרָא רַבָּא מַה לִּי חוּמְרָא זוֹטָא כו'. מ"מ הָא חֲזִינּוּ דְּהַתּוֹס' בְּזַבְּחִים פְּלִיגִי עָלָיו בְּזֶה.

וּי"ל דְּס"ל פְּדַעַת הַרְשָׁפ"א בְּחִדּוּשָׁיו לִיבְמוֹת (ד"ו) דְּהָא דְּאָמַר הֵתָם מַה לִּי חוּמְרָא רַבָּא מַה לִּי חוּמְרָא זוֹטָא לָא קָאֵי לְמַסְקָנָא לְמֵאֵי דְּדַחֵי רַב שִׁמִּי בַר אֲשִׁי וְקִי"ל דָּאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ פְּרַת.

(וְזֶהוּ דְּלֵא פְּהַמְהַרְשָׁ"ל בִּיבְמוֹת ד"ד ע"א שְׁפַתְבּוּ שָׁם דְּלְמַסְקָנָא דְּגַמְרָא עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ פְּרַת זוֹלַת רַבָּא שְׁחוּלְק ע"ז שָׁם בְּד"ח ע"א). וְא"כ י"ל דְּהָרִיב"א ס"ל ג"כ פְּהַתּוֹס' בְּזַבְּחִים דָּאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ פְּרַת.

וּמִש"ה בְּמִלְּהָ שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ בְּשַׁבַּת בְּנוֹדָאֵי יֵשׁ חֲטִיב פְּרַת מְשׁוּם הַל"ת דְּשַׁבַּת לְחֻדּוּיָהּ. מְלַבַּד הַעֲשֵׂה דְּשַׁבַּת דָּאֵין עֲשֵׂה דְּמִלְּהָ שְׁלַב"ז דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ פְּרַת וְכַנ"ל וְלִק"מ.

וְעוֹד דָּאִף לִפ"ד בַּעַל ס' פְּרִיתוֹת הַנ"ל דְּעֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ פְּרַת. מ"מ י"ל דְּמוֹדָה דָּאֵין שׁוּם עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת דְּשַׁבַּת.

מאחר דגלי קרא בְּהִדְיָא גְבִי מ"ע דְּכִיבּוּד אָב וְכֵן בּמ"ע דְּהַבְעֵרַת בֵּת פֶּהֶן דְּאִין דּוּחִין שְׁבֵת. (ואף ה"ל"ת דְּשְׁבֵת לְחֻדְיָה ג"כ לֹא נִדְחָה מִלְבַּד הָעֵשָׂה דְּשְׁבֵת כּמ"ש הַתּוֹס' בִּיבְמוֹת ד"ו ע"א ד"ה נִיגְמֵר.

ע"ש).

וּמִמִּילָא הֵה"נ לְקַל מ"ע דְּאִין דּוּחִין ל"ל"ת דְּשְׁבֵת. וְע' בְּתוֹס' פְּסָחִים (דמ"ז ע"ב ד"ה פְּתִישָׁה) דס"ל פֶּן גַּם בְּאִסּוּרֵי יו"ט דְּכִינּוּדְגְלֵי קְרָא דְּשְׁרִיפְת קְדָשִׁים אִינוּ דּוּחָה ל"ל"ת דִּיו"ט הֵה"נ לְשַׁאֲר מ"ע דְּלֹא דָחוּ אִסּוּר יו"ט.

וּמִכּש"כ דִּי"ל פֶּן בְּאִסּוּרֵי שְׁבֵת. וְעוֹד י"ל דְּלִק"מ ע"ד הָרִיב"א מִמִּתְנִי' דְּשְׁבֵת הֵנ"ל דִּי"ל דְּהָרִיב"א ס"ל פְּדַעַת הַר"ש מְקַיִנוֹן בּס' פְּרִיתוֹת דס"ל דְּשׁוּם עֲשֵׂה אִינוּ דּוּחָה שְׁנֵי לְאִנּוּן. (ולֹא פְּדַעַת הַתּוֹס' בִּיבְמוֹת וּבְנִזִיר הֵנ"ל). וּבְמִילָה בְּשְׁבֵת יֵשׁ חַיִּיב שְׁנֵי לְאִנּוּן.

לפמ"ש בשט"מ בפ"ק דְּכְתוּבּוֹת (דף ה' ע"ב) דְּבְמִילָה פְּשְׁתוּלָשׁ הַבְּשָׂר חַיִּיב ג"כ מְשׁוּם גּוֹזֵז כְּמוֹ בְּצַפְנָרָן דְּכְשִׁנְיָטְלוּ בְּכִלֵי חַיִּיב חֲטָאת מְשׁוּם גּוֹזֵז ע"ש. וּבמ"א הָאָרְכָתִי בְּבִיאוֹר דְּבָר זֶה.

וא"כ בְּמִילָה שְׁלֵא בְּזַמְנָה בְּשְׁבֵת פִּינּוּן דְּחַיִּיב מְשׁוּם חוֹבֵל וְגַם חַיִּיב מְשׁוּם גּוֹזֵז א"כ הָא אִין עֲשֵׂה דּוּחָה שְׁנֵי ל"ת וְשִׁפִּיר חַיִּיב פְּרַת ע"ז. וּלִק"מ ע"ד הָרִיב"א הֵנ"ל: ב אף בְּכַדִּי לִיִּישׁב בְּחֻדָּא מְחַתָּא קִנְשִׂיא זֵו עִם קִנְשִׂיּוֹת שְׁל הַשְּׁעָה"מ.

וְגַם עוֹד קִנְשִׂיּוֹת הַנּוֹפְלוֹת ע"ד הָרִיב"א הֵנ"ל. י"ל כָּאֵן בְּאִנְפֵּן אַחַר סְבָרָא מְחַנְדְּשֵׁת בְּדַעַת הָרִיב"א הֵנ"ל.

דְּהֵנָּה הַתּוֹס' בְּקִידוּשִׁין (דל"ד ע"א) ס"ל דְּנָשִׁים אִינּוּן מְצוּוֹת בּמ"ע דִּיו"ט דְּהִנּוּי מ"ע שְׁהִזְמִן גְּרָמָא. וּכְבָר חֲקַר בְּנָה בַשְּׁעָה"מ אִי נָשִׁים מְצוּוֹת בּמ"ע דְּשְׁבֵת.

אף בּס' הַמְקַנָּה בְּקִידוּשִׁין (ר"ד ל"ה) פְּתַב בְּשֵׁם הָר"ן בְּשְׁבֵת דְּמַהִיקְשָׂא דְּזִכּוֹר וְשְׁמוֹר יְלַפִּינּוּ ג"כ דְּנָשִׁים חַיִּיבוֹת בְּכָל מ"ע דְּשְׁבֵת. (וְהוּבָא ג"כ בּמג"א ס"ס רצ"א).

וְכֵן מְשַׁמַּע בְּמִתְנִי' דספ"ה דְּשְׁבֵת דָּאף בּמ"ע דְּשְׁבִיתַת בְּהִמְתּוֹ נָשִׁים מְצוּוֹת ג"כ. (וע"ש בְּתוֹס' ר"ע ברפ"ה שָׁם).

ולפ"ז יֵשׁ לוֹמֵר כָּאֵן חִילּוּק חֻדָּשׁ. דְּבַעֲיָקֵר הָעֵנְיָן דְּעֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת אף דְּל"ת חֲמִיר מִיְנֵיהּ כְּדִאֲמַרִּינּוּ בִיבְמוֹת שָׁם.

פְּתַב ע"ז בּס' ה"ע וְז"ל וְרַבִּים יִתְמָהּוּ כּו' אִיף יָבֵא עֲשֵׂה הַקַּל וְיִדְחָה ל"ת הַחֲמוֹר, וְעַתָּה דַע וְהִבֵּן טַעְמוֹ שְׁל דְּבָר וְזֶה כִּי הָעֲשֵׂה תִנְאִי הוּא בל"ת כְּאִילוּ תִאֲמַר שְׁלֹא תַעֲשֵׂה כָּף אֶלֶּא בְּדָבָר פְּלוּגֵי עכ"ל.

(וּקְצַת לֹא מְשַׁמַּע פֶּן בְּתוֹס' בְּרִכּוֹת דף כ' ע"א ד"ה שׁוֹא"ת שְׁאִנִּי). וְהַשְּׁתָּא נִיחְזִי אֲנּוּן דְּסְבָרָא זֵו שְׁיִיקָא רַק הִיא שְׁבָאָמַת הַל"ת נִדְחָה מִפְּנֵי הָעֲשֵׂה וְכֵן הִיָּה הַתִּנְאִי מִתְחַלָּה בְּזֶה שְׁבָאֵן כָּן זֶה יְהִיָּה שְׁרִי לַעֲשׂוֹת מְעֲשָׂה, זֶה שְׁל הַל"ת.

אָבֵל הֵיכָא שְׁבַמְעֵשָׁה זֶה יֵשׁ ל"ת וְעֵשָׂה נְאִין עֵשָׂה דּוּחָה ל"ת וְעֵשָׂה. א"כ פְּשִׁיטָא שְׁמַתְחֵלָה לֹא נֶאֱמַר לָאו זֶה עַל תְּנַאי כְּלָל כִּינּוּן דְסוּף סוּף אָסוּר לְעֵשׂוֹת הַמְעֵשָׂה הַזֶּה מְחַמַּת הָעֵשָׂה שְׁעַם הַל"ת.

וְלָמָּה זֶה יִהְיֶה תְנַאי מְתַחֲלָה בְכָאוּ. וְאַטּוּ נִימָא שְׁבַא תְנַאי מְתַחֲלָה רַק פְּדִי לְהַפְקִיעַ חַיִּיב מְלָקוּת אִם עֵבֵר וְעֵשָׂה פִּנּוּ.

זֶה אֵינּוּ סְבָרָא כְּלָל וּמֵאַחַר שְׁלֵא הָיָה פְּאֵן שׁוּם תְנַאי בַּהַל"ת א"כ אָף הַל"ת בְּעֵצְמוֹ אֵינּוּ נִדְחָה מִפְּנֵי הָעֵשָׂה. דְּהָא הֲלָאוּ בְּעֵצְמוֹתוֹ חֲמוּר יוֹתֵר מִהָעֵשָׂה זוּלַת הֵיכָא שְׁנֶאֱמַר עַל תְנַאי כְּנ"ל, וְא"כ הֵיכָא דְאִין עֵשָׂה דּוּחָה ל"ת וְעֵשָׂה מִמִּילָא לּוֹקָה פְּאֵן עַל הַל"ת שְׁלֵא נִדְחָה כְּלָל מִפְּנֵי הָעֵשָׂה כְּנ"ל.

וְנָהוּ סוּמַר לְדַעַת הַרִיבָ"א הַנְּ"ל דַּס"ל דְאָף דְאִין עֵשָׂה דּוּחָה ל"ת וְעֵשָׂה מ"מ הֲלָאוּ נִדְחָה וְאֵינּוּ לּוֹקָה כְּנ"ל. וְלָזֶה י"ל.

דַּמ"ש הַרִיבָ"א דְהֲלָאוּ נִדְחָה וְלִיכָא מְלָקוּת הֵינּוּ בְּמָה דְמֵיירִי הַרִיבָ"א שְׁם בַל"ת דִּיּו"ט שְׂיֵשׁ עִמּוֹ עֵשָׂה. וּבְכָל כַּה"ג שְׂיֵשׁ מְצִיאוֹת שְׂיִהְיֶה בְּזֶה ל"ת לְחוּד מְבַלִּי הָעֵשָׂה שְׁעַמּוֹ.

וּכְמוֹ בַל"ת דִּיּו"ט דְנוֹהֵג גַּם בְּנָשִׁים וּבְנָשִׁים הָנִי ל"ת גְּרִידָא דַּהַמ"ע לִיתָא לְגַבֵּייהוּ פְּדַעַת הַתּוֹס' בְּקִידוּשֵׁין הַנְּ"ל. וְא"כ שְׁפִיר י"ל דְּגַם בַּל"ת דִּיּו"ט הָיָה תְנַאי מְתַחֲלָה שְׂיִדְחָה לְגַבֵּי נָשִׁים מִפְּנֵי הָעֵשָׂה שְׁכַנְגָדוּ כִּינּוּן דְּגַבֵּייהוּ הָנִי יו"ט ל"ת גְּרִידָא.

וּמִמִּילָא אָף בְּאַנְשִׁים דְּלִדְיָהוּ יֵשׁ בִּיּו"ט עֵשָׂה וּל"ת מ"מ נְשָׂאָר בְּזֶה עֲלֵיהֶם רַק הָאִיסוּר עֵשָׂה דִּיּו"ט אָבֵל הַל"ת דִּיּו"ט נִדְחָה מִפְּנֵי תְנַאי וְכַנ"ל. דְּלָאוּ זֶה דִּיּו"ט אֵינּוּ חֲמוּר בְּאַנְשִׁים יוֹתֵר מִבְּנָשִׁים.

וּמִמִּילָא בְּאַנְשִׁים נְמִי לִיכָא מְלָקוּת בַּכַּה"ג. (וְיָמָּה שְׂאִין נָשִׁים רִשְׁאוֹת לְשׁוֹרֵף, קַדְשִׁים בִּיּו"ט לַפ"ד הַרִיבָ"א.

י"ל בְּזֶה דַּס"ל כְּהַסוּבְּרִים דְשְׁרִיפְתָּ קַדְשִׁים הָנִי ג"כ מ"ע שְׁהַז"ג (דְאִין שׁוֹרְפִין קַדְשִׁים בְּלִילָה נְאִין שׁוֹרְפִין בְּשַׁבָּת) וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת מִמָּנָה ג"כ. וּמַש"ה אָסוּרוֹת לְשׁוֹרֵף קַדְשִׁים מְחַמַּת ל"ת דִּיּו"ט לְחוּד).

אָבֵל גַּבֵּי שַׁבָּת שְׁלֵא יְצוּיִיר הַל"ת דְשַׁבָּת מְבַלִּי הָעֵשָׂה שְׁעַמּוֹ כִּינּוּן דְנָשִׁים ג"כ מְצוּוֹת בַּמ"ע דְשַׁבָּת וְכַנ"ל. א"כ אֵין מְקוּם כְּלָל לֹאמַר בַּל"ת דְשַׁבָּת עַל תְנַאי נְאֶמְרָה שְׂיִהְיֶה בְּזֶה הַיְתֵר מְקוּם עֵשָׂה.

דְּזֶה אֵינּוּ. דְּהָא ס"ס יֵשׁ אִיסוּר מְחַמַּת הָעֵשָׂה דְשַׁבָּת שְׂיִשְׁנוּ תְמִיד עִם הֲלָאוּ.

וּבְשַׁבִּיל הַפְקַעַת הָעוֹנֵשׁ אִם עֵבֵר וְעֵשָׂה לֹא שְׂיִיף שְׂיִהְיֶה תְנַאי בַּל"ת בְּשַׁבִּיל פֶּה וְכַנ"ל וְכִינּוּן שְׁהַל"ת נְאֶמְרָה בְּלֹא תְנַאי מִמִּילָא גַּם הַל"ת בְּעֵצְמוֹתוֹ אֵינּוּ נִדְחָה כְּלָל מִפְּנֵי הָעֵשָׂה דְּהָא הַל"ת בְּעֵצְמוֹ חֲמוּר יוֹתֵר מִהָעֵשָׂה כֹּל הֵיכָא שְׁלֵא נֶאֱמַר תְנַאי בְּזֶה מְתַחֲלָה וְכַנ"ל.

וּבַכַּה"ג לּוֹקָה שְׁפִיר אָף לְדַעַת רִיבָ"א הַנְּ"ל. וּמַעַתָּה מִיּוֹשֵׁב הֵיטֵב הַקּוֹנְשִׂיא שְׁהִבִּיא בְּעַל חַתֵּם סוּפֵר הַנְּ"ל מִמְתַּנִּי דְשַׁבָּת דְּגַבֵּי שַׁבָּת מוֹדָה הַרִיבָ"א דְיֵשׁ בּוֹ כֶּרֶת מְחַמַּת הַל"ת דְשַׁבָּת שְׁלֵא נִדְחָה כְּלָל מִפְּנֵי הָעֵשָׂה מִטַּעַם הַנְּ"ל.

וא"ש.

ובנה מן שבים ג"כ קושיות השעה"מ ע"ד הריב"א מגמרא דב"מ ה"ל. דניחא שפיר הא דאמר בב"מ (ד"ל סע"א) דלא איצטריך קרא לכהו והיא בבה"ק משום דטומאת פהנים הוי עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה.

ול"ל בנה דאיצטריך קרא למלקות אם עבר ונטמא. דז"א דבלאו קרא נמי ידענו שדוחה בכה"ג משום טומאה.

דכינן שבטומאת פהנים יש תמיד עשה עם הל"ת ולא משכחת לה כלל הל"ת בלא העשה וממילא לאו זה נאמר בלא תנאי כלל ושוב הלאו בעצמותו אין נדחה כלל מפני העשה בכה"ג ולוקה שפיר בכה"ג אף לדעת הריב"א ה"ל.

ושפיר פריך הגמרא דלמה לי קרא דנהתעלמת כו'. וכן א"ש שם הסוגיא (בדל"ב ע"א) גבי קרא דאף שבתותי תשמרו כנ"ל ולק"מ ע"ד הריב"א ה"ל.

דקושיות הגמרא שם קאי בין אהא דא"ל אביו אל תחזיר. (דבנה לא שנייך כלל מלקות שמהתעלם מלהחזיר אבידה אינו לוקה כנ"ל).

ובין אהא דא"ל אביו היטמא. דבנה ג"כ ל"ל דצריך קרא למלקות.

דבלאו קרא נמי לקי על לאו דטומאת פהנים ואינו נדחה מפני עשה אף לפ"ד ריב"א ה"ל. וא"ש אף אם נפרש כהריטב"א ה"ל דא"ל אביו היטמא.

היינו שלא במקום השבת אבדה דג"כ א"ש וכמבאר: ג והנה לפי מה שביארנו לפ"ד הריב"א ה"ל. דהוא ס"ל ג"כ פדעת התוס' בקידושין ה"ל דנשים אין מצוות במ"ע דיו"ט דהוי מ"ע שהזמן גרמא.

וסברת הר"י מא"י שבתוס' קידושין שם דס"ל דלאו שיש עמו עשה אף הלאו אלים ולא דחי ליה עשה זה לא סבירא ליה להריב"א. וצ"ל לדעתו דמה שנשים אסורות לשרוף קדשים ביו"ט.

היינו משום דנשים פטורות ג"כ ממ"ע דשריפת קדשים דהוי נמי מ"ע שהז"ג וכנ"ל. לפ"ז יצא לנו דבר חדש דלפ"ד הריב"א י"ל דעשה שהנשים חייבות בה דוחה לל"ת דיו"ט לגבי הנשים.

ומה שהוכיח הריב"א מהך דפסחים דפריך אחריתה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם צפור דהיינו דאע"ג דיום טוב עשה ול"ת הוא מ"מ אם עבר אינו לוקה שהלאו נדחה. זהו משום דהתם במתניתין דמכות באיש קאי ולא באשה.

(דהתם חשיב שמונה לאנן בחורש תלם אחד. ואחד מהן משום פהן בבית הטומאה.)

וזהו דוקא באיש דכהנת אינה מוזהרת על הטומאה. אבל באשה י"ל דמשום מ"ע דכיסוי הדם שחייבת בה מותרת לחלוש ביו"ט דאחי הדם ודחי ל"ת דיו"ט.

ואין להקשות לפ"ז מאי פריך הגמרא שם בפסחים אח"כ וכתיתה ביו"ט מי שרי. והא אפשר שיעשה הכתישה ע"י אשה שהיא מותרת לכתוש ביו"ט לצורך פיסוי דעשה דוחה לל"ת דיו"ט אצלה כנ"ל.

דז"א.

דְּכָבֵר הַבְּאֲתִי לְעֵיל דְּבָרֵי הַסֵּפֶר פְּרִיתוֹת לַהֲר"ש מְקַיֵּנוֹן שְׁפָתַי דְּשׁוֹם עֲשֵׂה אֵין דּוֹחָה שְׁנֵי ל"ת. ומכש"כ פְּאֻדְשֵׁי אַנְשֵׁים יַעֲבְרוּ עַל שְׁנֵי ל"ת כֹּל אֶחָד עַל ל"ת בַּפ"ע.

שְׁהוּא עוֹשֵׂה מְלֶאכֶת הַחֲרִישָׁה וְהַאֲשָׁה תַעֲשֶׂה מְלֶאכֶת הַכְּתִישָׁה. וּבַכֹּה"ג י"ל דְּלֹכ"ע אֲסוּר לְשֵׁנֵי אַנְשֵׁים לְעֵבֹר עַל שְׁנֵי ל"ת בְּשִׁבִיל מ"ע אַחַת שְׁהִיא מ"ע דְּכִסּוּי הַדָּם וְכוּלֵי הַאי לֹא נִדְחָה הַל"ת דִּיו"ט (אַף מְלֶבֶד הַעֲשֵׂה דִיו"ט).

וְשִׁפִּיר לֹקָה בַּכֹּה"ג אֶף לַפ"ד הַרִיב"א. וְהִנֵּה בְּזָה יֵשׁ לִיִּישׁב ג"כ מַה דְּקַשְׂיָא עַל הַרִיב"א בְּתוֹסְפוֹת חֻלְיִין הַנְּ"ל לְפִי מַה שְׁהַקְשָׁה הַרִיב"א גּוֹפִיָה בְּתוֹס' בְּפִסְחִים שָׁם (ד"ה פְּתִישָׁה) דְּמֵאֵי פְּרִיף הַגְּמָרָא וְכְתִישָׁה בִּיו"ט מִי שְׁרִי הָא וְדֵאֵי שְׁרִי כְּמוֹ חֲרִישָׁה דְּשְׁרִי מִשׁוֹם הוֹאִיל ה"נ פְּתִישָׁה.

וְחִירָץ שָׁם הַרְשָׁב"ם דְּהוֹאִיל וְחִזִּי לְכִסּוּי דָם צְפוּר לָאוּ מִשׁוֹם דְּחִיָּה קְאָמַר אֱלָא מִשׁוֹם דְּאִזּוּ א"צ לְחֲרִישָׁה אֱלָא לְעַפְרָה וּפְטוּר כּו' ע"ש. וְהַשְׁתָּא לַפ"ד הַרִיב"א בְּחֻלְיִין הַנְּ"ל שְׁמַפְרָשׁ דְּלֹא כְּהַרְשָׁב"ם אֱלָא דְּהוֹאִיל וְחִזִּי לְכִסּוּי דָם צְפוּר מִשׁוֹם דְּחִיָּה קְאָמַר וּמוֹכִיחַ מְזָה דַּהֲל"ת דִּיו"ט נִדְחָה וְלִיפָא מְלָקוֹת וְכַנ"ל א"כ הִיאָף יִתְוַרְץ לְהַרִיב"א שְׁבַתוֹסְפוֹת חֻלְיִין קְוִשְׂיָא דִּידְיָה בְּעַצְמוֹ מַה שְׁהַקְשָׁה בְּפִסְחִים כַּנ"ל מַה פְּרִיף וְכְתִישָׁה מִי שְׁרִי.

וּלְפִי הַנְּ"ל נִיחָא דְּהַרִיב"א ס"ל כַּהֲר"ש מְקַיֵּנוֹן דְּאֵין עֲשֵׂה דּוֹחָה שְׁנֵי ל"ת אֶף בְּאֲדָם אֶחָד. וּמִש"ה פְּרִיף שְׁפִיר הַגְּמָרָא וְכְתִישָׁה בִּיו"ט מִי שְׁרִי דַּל"ל דְּבַמְקוֹם פְּסוּי הַדָּם נִדְחָה ג"כ הִלָּאוּ דְּמְלֶאכֶת פְּתִישָׁה.

דז"א.

דְּעֲשֵׂה דְּכִסּוּי אֵינוֹ דּוֹחָה שְׁנֵי לְאֻנְיָן דְּשִׁתִּי מְלֶאכֶת חוֹרֵשׁ וְכוּתֵשׁ וּא"כ בַּכֹּה"ג שְׁפִיר לֹקָה. וּא"ש.

אֱלָא דְּלִכְאוּרָה אֶפְתִּי קָשָׁה ע"ד הַרִיב"א. וּמוֹכַח כְּדַעַת הַרְשָׁב"ם הַנְּ"ל דְּהָא דְּאָמַר הוֹאִיל וְחִזִּי לְכִסּוּי דָם צְפוּר אֵינוֹ מְטַעַם דְּחִיָּה אֱלָא דְּפְטוּר מִשׁוֹם דַּא"צ אֱלָא לְעַפְרָה כּו'.

דַּלְהַרִיב"א דְּמַפְרָשׁ דְּמְטַעַם דְּחִיָּה קְאָמַר. תִּיקְשִׁי אַהָא דְּאֶמְרִינָן שָׁם רְאוּיֹת לְכוּתֵשׁן וּבִתֵּר הֵכִי קְאָמַר רְאוּיֹת לְכוּתֵשׁן כְּלֶאֱחָר יָד.

וְהָרִי מְבוֹאֵר בְּבִיזָה (ד"ח ע"ב) לְעַנְיָן לְעֲשׂוֹת פְּתִישָׁה בִּיו"ט לְצוּרָף פְּסוּי דְּדוֹקָא אִם בְּהִדִּי דְּכְתִישׁ קְמַפְסִי דַּל"כ לֹא הוּי בְּעֵידָנָא דְּמִיעֶקֶר כּו' וּא"כ הֵכָא שְׁפִיר לֹקָה הַחוֹרֵשׁ פִּינּוֹן דְּמוֹקֵי הֵתָם לְמַתְנִיתִין בְּאַבְנֵים מְקוּרְזוֹת דְּאַף שְׁרְאוּיֹת לְכוּתֵשׁן מ"מ בְּשַׁעַת חֲרִישָׁה לֹא הוּי בְּעֵידָנָא דְּמִיעֶקֶר לְלֹאוּ מְקַיֵּים לְעֲשֵׂה מְאַחַר שַׁא"א לְכַסּוֹת אִזּוּ עַד אַחַר פְּתִישָׁה.

וּמְצִאתִי שְׁעֵמֶד בְּזָה בְּטוּרֵי אַבּוֹן בְּחִגְיָה וְחִירָץ דְּלִרְבָּה דְּאִית לִיהּ הוֹאִיל אֶמְרִינָן הוֹאִיל וּמַתוּף בְּיַחַד, וְה"נ אֶמְרִינָן הָף הוֹאִיל וְחִזִּי לְכִסּוּי כּו' וּמַתוּף שְׁהוֹתְרָה לְצוּרָף פְּסוּי דְּלִשְׁעֵבֵר הוֹתְרָה נְמִי לְמַצְנָה דְּלֶהֱבֵא כּו' ע"ש.

וּדְבָרֵי דְּחוּקִים. וּבְפִשׁוּט הִנֵּה י"ל לְפִי מַה דְּמִשְׁמַע בְּשַׁבָּת (דְּקל"ב סע"ב) דְּרַב אִשִּׁי הוּא שְׁחִידֵשׁ זֶה דְּאֵין עֲשֵׂה דּוֹחָה ל"ת אַא"כ בְּעֵידָנָא דְּמִיעֶקֶר לְלֹאוּ מְקַיֵּים לְעֲשֵׂה.

אָבֵל אֵינָהּ אַמּוֹרָאֵי דְהֵתָם דִּילְפִי שָׁם ק"ו מַעְבוּדָה לֹא ס"ל כֵּן ע"ש. וְהַסְנֵיָא דְפִסְחִים בְּעֵי
לְשׁוֹנֵי לַכ"ע אַף לְמֵאן דְלֹא ס"ל זֶה דְבְעֵינָן בְּעֵידָנָא דְמִיעָקָר כּו'.

שׁוֹב רְאִיתִי בַפ"י בְּבִיצָה שָׁם שְׁפָתָב בַּע"א. וּכְנֵרָאָה שְׁלֵא רְאָה פְּלֵל ד' הַסְפֵּר פְּרִיתוֹת
דְאִין עֲשֵׂה דוּחָה שְׁנֵי לְאִוְנָן כַּנ"ל.

וּאֲכַמ"ל: ד וּלְפִי מַה שְׁבִיָּאֲרָנוּ בְּדַעַת הָרִיב"א. לְכַאוּרָה יְהִיָּה מוּכַח דְלֹא פְּדַעַת הַמְקַנָּה
בְּקִידוּשֵׁין (דכ"ט ע"א) דס"ל בְּהָא דְאֲמַרִּינָן דְאִשָּׁה לֹא מִיחְיִיבָא לְמוּל אֵת בְּנָה הֵינָנו
דְאִינָה מְחַוֵּיבָת כְּמוֹ הָאָב שְׁעָלֵיו הַחַיִּיב יוֹתֵר מֵעַל כָּל יִשְׂרָאֵל אָבֵל מ"מ בַּת חַיִּיבָא הִיא
בַּמ"ע זֹו כְּמוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁמַחְוֵיבִין לְמוּלוֹ מְלַבֵּד הָאָב.

דַּלְפ"ד הָרִיב"א א"א לֹוֹמֵר כֵּן. דַּא"כ תִּיקָשִׁי בְּמִילָה שְׁלֵא בְּזַמְנָה דְקִי"ל דְאִינָה דוּחָה
י"ו"ט.

אַמַּאי לֹא יְמוּלוּ בִי"ו"ט ע"י אִשָּׁה לְמֵאן דס"ל בַּע"ז (דכ"ז ע"א) דְאִשָּׁה פְּשִׁינָה לְמוּל
וְהוּבָא בַש"ע יו"ד ר"ס רס"ד. דְבְנִשְׁמִים דְהֵינָן יו"ט ל"ת גְּרִידָא וְהַעֲשֵׂה דִי"ו"ט לִיתָא
לְגַבֵּינָהּ וּמ"ע דְמִילָה יְדַחָה ל"ת דִי"ו"ט.

אַע"כ מְשׁוּם דְנִשְׁמִים לִיתְנָהּ כְּלָל בַּמ"ע דְמִילָה נְאֻסוּרוֹת לְמוּל מְשׁוּם ל"ת דִי"ו"ט לְחוּד.
אַף יֵשׁ לְדַחוּת.

דְהָרִיב"א ס"ל פְּדַעַת רַש"י וְתוֹס' (שְׁהַבְּאֵתִי לְעִיל בְּסִימָנִים הַקּוּדְמִים) דְמַצְנָה שְׁאֲפָשֵׁר
לְעֲשׂוֹתָהּ לְמַחֵר אֵינָה דוּחָה ל"ת כְּלָל. וּמַש"ה מְשַׁלֵּב"ז אֵינָה דוּחָה יו"ט אַף לְגַבֵּי נְשִׁים
אַפְּיִלוּ אִם נִימָא פְּדַעַת הַמְקַנָּה הַנ"ל.

וּלְפִי דְבָרֵינוּ יֵשׁ לְיִישָׁב ג"כ דַּעַת הָרַמְב"ם בַּפ"ח מֵהַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסְפִין ה"ח גַּבֵּי שְׁתֵּי
הַלְקָם דַּעְצָרַת דְנֻאָפוֹת מַעִי"ו"ט דְאִין עֲשִׁינָתָן דוּחָה יו"ט שְׁנֻאָמֵר הוּא לְבַדוּ יַעֲשֵׂה לְכֵם
לְכֵם וְלֹא לְגַבוּהַ וְלְכַאוּרָה הוּא תְּמוּהָ.

דְמַבְּנֹאֵר בְּפִסְחִים (דמ"ז ע"א) דַּלְר"ח דַּל"ל הוּאִיל וְהוּא ס"ל דְצָרְכֵי שְׁבַת נַעֲשִׂין בִי"ו"ט
לְדִידִיָּה צ"ל דְהָא דְשְׁתֵּי הַלְקָם אֵין דוּחוֹת יו"ט הוּא מְקַרָּא דְלְכֵם וְלֹא לְגַבוּהַ. מַשְׁא"כ
לְרַבָּה דְאִית לִיהָ הוּאִיל וּס"ל דְבִלָּא הוּאִיל אֵין צָרְכֵי שְׁבַת נַעֲשִׂין בִי"ו"ט לְדִידִיָּה בַלֵּא"ה
אֵין שְׁתֵּי הַלְקָם דוּחוֹת יו"ט וַא"צ בְּזָה לְקַרָּא דְלְכֵם וְלֹא לְגַבוּהַ.

כֵּן מְבֹאֵר שָׁם בְּגַמְרָא וּבְפִירֵש"י (ד"ה בִי"ו"ט). וַא"כ קָשָׁה עַל הָרַמְב"ם פִּינּוֹן דְפִסְקִינָן
כְּרַבָּה דְאֲמַרִּינָן הוּאִיל וְלֹא כַר"ח.

אַ"כ לְמָה הַנְּצָרָה לֹוֹמֵר הַטַּעַם דְשְׁתֵּי הַלְקָם אֵין דוּחוֹת יו"ט מְקַרָּא דְלְכֵם וְלֹא לְגַבוּהַ. הָא
בַלֵּא"ה אֵין דוּחוֹת יו"ט מְשׁוּם אִיסוּר מְלֻאָכָה דִי"ו"ט דְהֵינָן עֲשֵׂה וּל"ת מֵאַחַר דַּל"ל הוּאִיל
וְלְמָה לִי קָרָא עַל זֶה.

וּמַצְאֵתִי שְׁעַמַּד בְּזָה בַתְּמִיָּה בְּסַפֵּר תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה וְלֹא תִירֵץ כְּלוּם. וּלְפִי דְבָרֵינוּ הַנ"ל
נִיחָא דְאִי לָאו קָרָא דְלְכֵם וְלֹא לְגַבוּהַ.

רַק מְשׁוּם דְשְׁתֵּי הַלְקָם אֵין דוּחוֹת יו"ט מְטַעַם דְהֵינָן עֲשֵׂה וּל"ת. אַ"כ הֵינּוּ יְכוּלִים לְאַפּוֹת
שְׁתֵּי הַלְקָם בִי"ו"ט ע"י נְשִׁים.

דְּהוּי לְגַבְיֵיהוּ יו"ט ל"ת גְּרִידָא. וּמ"ע דְּשִׁתִּי הֶלְחַם שְׁהוּא מ"ע דְּרַבִּים בְּשִׁבִיל כָּל יִשְׂרָאֵל (אֲנָשִׁים וְנָשִׁים) דּוּחָה ל"ת דִּיו"ט לְחוּד שְׁעַל הַנָּשִׁים.

אָבֵל הַשְּׂמָא דְכְּתִיב קְרָא לְכֶם וְלֹא לְגַבּוּהַ וְהוּי לָאוּ הֶבֶא מְכַלֵּל עֲשֵׂה דְאָסוּר לְאִפּוֹתֶם כִּיו"ט. וּבְלָאוּ הֶבֶא מְכַלֵּל עֲשֵׂה אָף שֶׁהוּז"ג נָשִׁים חֲיִיבוֹת.

(וּכ"כ בְּתַשׁוּ' ח"ס חא"ח סי' ק"נ דְּנָשִׁים חֲיִיבוֹת בְּלָאוּ הֶבֶא מְכַלֵּל עֲשֵׂה אָף שֶׁהוּז"ג. וְלִכְאוּרָה מוּכַח פֶּן מְהָא דְּנָשִׁים מְצוּוֹת ג"כ עַל מ"ע דְּוִזְבַּחַת וְאָכַלְתָּ דְּשִׂאִינוּ זְבוּחַ לֹא תֹאכַל וְאִכְמ"ל).

וּמִש"ה אָסוּר לְאִפּוֹתֶם ע"י נָשִׁים ג"כ. וְכַל זֶה לְרַב אֲשֵׁי דְאָמַר דְּשִׁרְיַפְתָּ קְדָשִׁים אֵינְהָ דּוּחָה יוֹם טוֹב מְשׁוּם דִּיו"ט הוּי עֲשֵׂה וּל"ת.

מִשָּׂא"כ לְשִׂאָר אֲמוּרָאֵי דַס"ל דִּיו"ט הוּא ל"ת לְחוּד רַק דְּגַלִּי קְרָא דְּשִׁרְיַפְתָּ קְדָשִׁים אֵינְהָ דּוּחָה יו"ט. וְלִדְיֻדְהוּ הַה"נ לְשִׂאָר מ"ע דְּלֹא דְחוּ ל"ת דִּיו"ט כַּמ"ש הַתּוֹסְפוֹת בְּפִסְחִים הַנ"ל.

וְכֹן אֲזַלָּא הַסּוּגְיָא דְּפִסְחִים דְּלְרַבָּה דְאִית לִיהּ הוּאִיל א"צ פְּאֵן לְקְרָא דְלְכֶם וְלֹא לְגַבּוּהַ. מִשָּׂא"כ הַרְמַב"ם דְּפִסְק בְּהַדְיָא פְּרַב אֲשֵׁי (בפ"ג מֵהֶלְכוֹת יו"ט ה"ח) מִש"ה הַנְּצָרָף פְּאֵן הַרְמַב"ם לֹמַר דְּשִׁתִּי הֶלְחַם אֵין דּוּחִין יו"ט מְקַרָּא דְלְכֶם וְלֹא לְגַבּוּהַ.

וּא"ש: סִימָן נַה א וַע"ד מַה שְׁהַקְשׁוּ ע"ד הַרִיב"א שְׁבַתוֹס' חוּלִין הַנ"ל. מְגַמְרָא דְּזַבְּחִים (דצ"ז ע"ב) יִקְדָּשׁ לְהִיּוֹת כְּמוֹהַ שְׂאֵם פְּסוּלָה הִיא תְּפָסֵל כו'.

וּפְרִיף הַגְּמָרָא אֲמַאי גִימִי עֲשֵׂה וְלִדְחִי אֵת ל"ת. אָמַר רַבָּא אֵין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת שְׁבַמְקְדָּשׁ כו'.

רַב אֲשֵׁי אָמַר יִקְדָּשׁ עֲשֵׂה הוּא וְאֵין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת וְעֲשֵׂה. וּבְפִסְחִים (דמ"ה ע"א) מוּכַח דְּהוּ דִּיקְדָּשׁ לְהִיּוֹת כְּמוֹהַ שְׂאֵם פְּסוּלָה הִיא תְּפָסֵל אֲתִי לְהוֹרוֹת שְׁבַחְטָאָת הִיתֵר מְצַטְרָף לְאִסוּר.

(וְאָף דְּבַחְוִין ר"ד צ"ט מְשַׁמַּע דִּיקְדָּשׁ לְהִיּוֹת כְּמוֹהַ כו' אֲתִי לְטַעַם בְּעִינְקָר. כְּכַר עֲמָדוּ בְּזַה הַתּוֹס' שָׁם.

יַעו"ש בְּדַבְרֵיהֶם. וּבְנִזִּיר דל"ז ע"ב).

וְהַשְּׂמָא הָא דְהִיתֵר מְצַטְרָף לְאִסוּר זֶהוּ שְׁיִיף רַק לְעַנְנֵן מְלַקוֹת דְּלְעַנְנֵן אִסוּר בְּלֹא"ה קִי"ל דַּח"ש אָסוּר מַה"ת. (וּכַמ"ש הַתּוֹס' בְּפִסְחִים ר"ד מ"ד.

דַּהַמְל"א הוּא לְמַלְקוֹת). וְא"כ מַה מְשַׁנִּי ר"א הֶתֶם יִקְדָּשׁ עֲשֵׂה הוּא וְאֵין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת וְעֲשֵׂה.

דְּהָא בְּזַה אִם עֲבַר וְאָכַל אֵינוּ לוֹקָה לַפ"ד הַרִיב"א הַנ"ל דַּמ"מ הַל"ת נִדְחָה מִתְחַמַּת הַעֲשֵׂה וְכַיִּן דְּלִיכָא מְלַקוֹת א"כ לֹא שְׁיִיף הִיתֵר מְצַטְרָף לְאִסוּר דְּלְעַנְנֵן אִסוּר הָא ח"ש אָסוּר מַה"ת וְכַנ"ל.

ואף דמ"מ אי לא הוה פתיב יקדש לומר שהיתר מצטרף לאיסור פאן א"כ הנה אסור רק מטעם ח"ש ונה"א שגדקה האיסור מחמת המ"ע דאכילת קדשים פשרים שבמערוכות זו. משא"כ השתא דאיפא עשה ול"ת אסור.

מ"מ אין זה בגדר היתר מצטרף לאיסור דעלמא דהוי רק צירוף השיעור לענין מלקות משא"כ הקא דליפא מלקות רק דגלי קרא שלא ידחה מפני עשה. והיאך אמרו בפסחים שם דהוי נזיר וחסטאת שני פתובים הבאים פאחד לענין היתר מצטרף לאיסור.

דכל שאינם בענין אחד לא שייך קלל לומר שכהבכ"א. וקושיא זו הקשיתי פד הוינא טליא כבר חמיסר.

ואח"כ מצאתי שקדמוני בזה קצת בספרי האחרונים. אף גלע"ד דלק"מ מכמה טעמים קדא דמבואר בר"ש (פ"ב דמסכת ט"י מ"ג) שצידד לומר דהיתר מצטרף לאיסור שייך נמי לענין איסור דאע"ג דח"ש אסור מה"ת ה"מ בעיניה אכל ע"י מערוכות לא.

(ועיין במהרש"א בפסחים ר"ד מ"ד). אלא שכתב דמשמע דח"ש ע"י מערוכות נמי אסור מה"ת מגמ' דפג"ה (דצ"ח ע"א) גבי ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבישרא.

והיינו דהתם סבר מר בר ר"א לשעוריה בתלתין פלגי דזיתא א"ל אבוא לאו אמינא לך לא תולזל בשיעורין דרבנן ועוד הא א"ר יוחנן ח"ש אסור מה"ת. ומיהו ראיה זו אינה מכרעת כ"כ.

דקא מה דא"ל מתחלה לא תולזל בשיעורין דרבנן היינו דאף במה שגוף האיסור בעיניה הוא רק מדרבנן מ"מ צריך ס' נגדו וכדפירש"י. וע"ז קאמר ועוד הא א"ר יוחנן ח"ש אסור מה"ת היינו דח"ש בעיניה אסור מה"ת עכ"פ.

וא"כ רק מחמת המערוכות נעשה דרבנן ובזה פשיטא דצריך ס'. ולהפוסקים דס"ל טכ"ע דרבנן היכא דליפא פזית בכא"פ מיהת א"כ פל מה שמצריכים ס' במערוכות איסור בהיתר הוא רק מדרבנן.

והה"נ בח"ש ע"י מערוכות פיון שהאיסור בעיניה הוא מדאורייתא. ושפיר קאמר ליה הקא בדרף קדא ועוד).

ומדברי הרמב"ם משמע דס"ל דח"ש ע"י מערוכות אסור מדרבנן. ובזה מיושב דברי הרמב"ם (פ"א מהל' חו"מ ה"ז).

שכתב האוכל מן החמץ עצמו בפסח כ"ש ה"ז אסור מה"ת שנאמר לא יאכל כו' והקשה הכ"מ שם דלמה לי קרא לחב"פ הא בכל איסורין שפתורה קיי"ל דח"ש אסור מה"ת. והמל"מ הביא בשם הראנ"ח שתיירץ דחב"פ שהיה לו שעת הפנשר ליפא למילף מכל קלב דח"ש אסור מה"ת.

ויכבר הקשו על דבריו טובא בזה. אמנם בתשו' הרדב"ז ח"ב (בלשונות הרמב"ם סימן קמ"ג) פירש דברי הרמב"ם לענין ח"ש ע"י מערוכות דבכל התורה אין לנו לימוד ע"ז שיהיה אסור ח"ש ע"י מערוכות רק בעיניה כו'.

וגם לפ"ז מיושב בפשיטות קושיות כל האחרונים במתניתין דריש ביצה דבש"א שאור בכזית וחמץ בכפותכת ובה"א זו"ז בכזית. ומפרש בגמרא שם דלעגנו אכילה כ"ע לא פליגי דכזית כי פליגי לעגנו ביעור כו'.

וע"ז הקשו דמאי נ"מ מפלוגתת ב"ש וב"ה. לשיטת התוס' דס"ל דלאו דבל יראה הוי גיפק לעשה ואין לוקין עליו.

וא"כ ליפא מלקות פלל. ולעגנו איסורא בעלמא הא קיי"ל דח"ש אסור מה"ת.

(והיינו לשיטת הסוכרים דגם לעגנו ב"י אסור ח"ש מה"ת. והארכתי מזה במ"א).

ולפי ה"ל גיחא דנ"מ לעגנו תערוכת דלב"ש דכזית הוי ח"ש לעגנו חמץ א"כ ח"ש ע"י תערוכת שרי מה"ת. (ואף דלעגנו איסור אכילת חמץ ח"ש ע"י תערוכת ג"כ אסור מה"ת מקרא דלא יאכל לפ"ד הרמב"ם ה"ל וקפירוש הרדב"ז ה"ל.

מ"מ לעגנו ב"י אינו פן. ול"ש למילף בזה ב"י מאכילה כו') אלא דבלא"ה יש ליישב קושיות האחרונים במתני' דביצה ה"ל בכמה אופנים כמו שביארתי במ"א.

(ובפשוט י"ל דנ"מ מפלוגתיהו לעגנו חב"פ אם קנה פזית חמץ או חימצו אם נפסל לעדות ולשבועה. ומזה ראיה לדעת התומים (בסי' ל"ד) דס"ל דבלאו הניפק לעשה נפסל לעדות אע"ג דלית ביה מלקות.

וא"כ שפיר יש נ"מ הכא משיעורו של חמץ דבפחות מפשיעור לא נפסל לעדות) ועכ"פ י"ל דהריב"א ס"ל דהא דח"ש אסור מה"ת היינו דוקא בעיניה אכל ח"ש ע"י תערוכת אינו אסור מה"ת פלל. ולפ"ז היכא דהיתר מצטרף לאיסור שייך הצירוף לעגנו איסור שיהיה אסור מה"ת.

דבלא סברת המל"א היה מותר מה"ת מטעם דהוי ח"ש ע"י תערוכת. וא"כ לק"מ ע"ד הריב"א דחולין מהו דזבחים ה"ל דגבי חטאת נמי דכתיב יקדש הוא לומר שהמל"א לעגנו איסור תורה ולעולם דמלקות ליפא הכא דאף דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ הלאו נדחה ולא לקי פנ"ל: ב ועוד י"ל באופן אחר דלק"מ ע"ד הריב"א דחולין ה"ל מגמרא דזבחים ה"ל.

דהא לכאורה מאי מקשה הגמרא בזבחים גימתי עשה ולידחי ל"ת. נהי דלא ידע מזה דיקדש עשה הוא שזה חידוש לו רב אשי לשנויי פן.

אבל הא בלא"ה ידוע דיש מ"ע לשרוף קדשים פסולים וא"כ יש פאן תמיד עשה בהדי הל"ת של איסור אכילה. ואין עשה דוחה ל"ת ועשה.

אלא דזה אינו. דהמ"ע לשרוף הוא רק על קדשים שהם פסולים בהחלט.

אבל הכא ע"ז גופיה אנו דנין דכיון דעשה דוחה ל"ת ויהיה היתר לאוכלם ממילא יהיה הפל בגדר קדשים פשרים ואין מצוה לשורפם פלל. ולא שייך לצרף פאן העשה דשריפה קודם שנתליט הדין שאסור לאוכלו ולא ידחה העשה לל"ת בכאן.

אמנם לפ"ז י"ל סברא זו גם להפך. דהא דאמרינו דליתי מ"ע דאכילת קדשים פשרים וידחה לל"ת דפסולים, היינו רק אם נימא דבאמת הנה קדשים פשרים לאכילה מחמת

דעשה דוחה ל"ת ומש"ה נעשה כל התערוכת בגדר קדשים פשרים אכל למאי דמשני רב אשי דיקדש הוי עשה ואין עשה דוחה ל"ת נעשה.

א"כ מאחר דעכ"פ אסור לאנכלם פיון דאין עשה דוחה ל"ת נעשה לענין אסורא מיהת. ומאחר שע"ז אנו דנין דהם פסולים לאכילה ואינם קדשים פשרים כלל ממילא ליפא כלל בכה"ג מ"ע דאכילת קדשים פשרים.

נאזל ליה הך עשה לגמרי. ושוב לוקה פאן על הל"ת אף לפ"ד הריב"א הג"ל.

דמ"ע דאכילת קדשים לא נאמרה כלל רק על קדשים פשרים. (וכעין סברא זו י"ל בקושנית הש"א בסי' צ"ו בגמרא דחולין ר"פ ג"ה שהקשה שם דאמאי ג"ה נוהג במקדשין לייתי עשה דאכילת קדשים וידחה לאו דג"ה.

והניח בצ"ע. וי"ל בפשיטות דעשה דאכילת קדשים לא נאמר כלל על אסורי אכילה כמו ג"ה וכדומה.

רק ה"א בזבחים שנתערב ממילא אסור בהיתר צ"ל הטעם משום דהוי עשה ול"ת וכו"ל). וכמו שאמרנו מתחלה דאין פאן מ"ע דשריפת קדשים פסולים כל שבאנו להכשיר התערוכת הה"נ נמי להפך דכל שבאנו לפסול התערוכת שוב אין פאן מ"ע דאכילת קדשים פשרים וכו"ל.

וממילא לק"מ על הריב"א : ג ועוד יש לתרץ הקושיא ע"ד הריב"א מגמ' דזבחים הג"ל. ובאופן זה יתישב קושיות רבות.

די"ל שדעת הריב"א דאע"ג דאין עשה דוחה ל"ת נעשה מ"מ הלאו נדחה ולא לקי. אין זה לכ"ע.

רק דזה תליא בפלוגתא דאמוראי. דהנה התוספות בשבת (ר"ד כ"ה) הקשו מהא דבשבת ה"ה משמע דרבא לא ס"ל פרב אשי דיו"ט עשה ול"ת הוא.

ובפ"ק דביצה (ד"ח ע"ב) משמע דרבא גופיה ס"ל דיו"ט עשה ול"ת הוא. ועוד יש לבאר באיזה סברא פליגי כולהו אמוראי דה"ה על ר"א דאמר דיו"ט הוי עשה ול"ת, דלכאורה משמע פן בקרא דשבתון היינו עשה.

ועוד י"ל מה שהקשה בט"א בר"ה (דל"ב סע"ב) במתניתין דשופר של ר"ה אין מעבירין עליו אתהתחום כו'. ומפרש בגמרא משום דיו"ט הוי עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת נעשה.

והשתא להני אמוראי דפליגי ארב אשי וס"ל דיו"ט הוי ל"ת גרידא א"כ לייתי עשה דשופר ולידחי ל"ת דיו"ט. (רק להר"ן שכתב דלרונחא דמילתא אמר הגמרא שם משום דיו"ט הוי עשה ול"ת.

דבלא"ה נמי לא דחי משום דלא הוי בעידנא דמיעקר כו' ניחא. משא"כ להש"ל בשם ר"ת שפירש דמ"ע דרבם דוחה לל"ת אף דלא הוי בעידנא דמיעקר כו'.

א"כ קשיא). אף לפמ"ש בסימן הקודם דמשמע מד' התוס' בפסחים (דמ"ז ע"ב) דכיון דגלי קרא דשריפת קדשים אינה דוחה יום טוב הה"נ לשאר מ"ע דאינו דוחה יו"ט.

ניחא הָכָא ג"כ. אָבֵל יֵשׁ מְהֵרָא שׁוֹנִים דְּלָא ס"ל כְּהַתּוּס' פֶּאן בְּזָה וּא"כ קִשְׂיָא.
וְהִיזָה י"ל בְּזָה. וּלְתַרְזֵן קוֹנְשִׁית הַתּוּס' מְדַרְבָּא אֲדַרְבָּא כַּנְ"ל דְּלַעוּלָם רַבָּא נְמִי ס"ל דִּיּו"ט
עֲשֵׂה וּל"ת הוּא.

וְהָא דְמִצְרִיָּה רַבָּא קְרָא דָּאִין שְׁרִיפְתָּ קִדְשִׁים דּוּחָה יו"ט. הִיָּינוּ מְשׁוּם דְּמַהֲרָה קְרָא (דְּגִלִּי
דְּל"ת דִּיּו"ט נְמִי לֹא נִדְחָה מְשׁוּם שְׁרִיפְתָּ קִדְשִׁים) שְׁמַעִינוּ נְמִי לְעַנְנוּ מְלָקוּת שְׂאָם עֶבֶר
וְשִׁרְרָה קִדְשִׁים בִּיּו"ט לּוֹקָה.

מִשָּׂא"כ בְּלָאוּ קְרָא אָף דִּינְדְּעִינוּ נְמִי דָּאִין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת וְעֲשֵׂה. מ"מ אִם עֶבֶר אֵינוּ לּוֹקָה.
וְכַדְעַת הָרִיב"א הַנְּ"ל. וְכֵן י"ל לְכוּלְהוּ אֲמוּרָאֵי דְהַתָּם דִּילְפִי מְקַרְאֵי דָּאִין שְׁרִיפְתָּ קִדְשִׁים
דּוּחָה יוֹם טוֹב ג"כ.

דְּרָצוּ לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׂבָכָאן אָף הַל"ת דִּיּו"ט לֹא נִדְחָה כְּלָל וּמְמִילָא אִם עֶבֶר לּוֹקָה. וּמִשָּׂא"ה
א"ש אֲלִיבִיָּהּ מִתְנִי' דַּר"ה הַנְּ"ל דָּאִין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת וְעֲשֵׂה לְעַנְנוּ אִיסוּר מִיַּת לַכ"ע.

אָמְנָם רַב אֲשִׁי ס"ל דָּאִין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת וְעֲשֵׂה כְּלָל וְאָף הִלָּאוּ לֹא נִדְחָה וְלוֹקִין עָלֵיו
ג"כ. וּמְדוּנְיָיק בְּזָה מַה שְׂדַקְדָּקוּ הַמְּפָרְשִׁים אֵהָא דְאָמַר רַב אֲשִׁי דָּאִין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת
וְעֲשֵׂה.

וְהַל"ל בְּקִצְרָה דָּאִין עֲשֵׂה דּוּחָה עֲשֵׂה. וְלָמָּה לּוּ לְמִינְקֻט הַל"ת שְׁעָם הַעֲשֵׂה.

וְלַהַנְּ"ל נִיחָא דְזָהוּ שְׁחִידָשׁ רַב אֲשִׁי דְכָל שְׁיֵשׁ עֲשֵׂה עִם הַל"ת אַז גַּם הַל"ת לֹא נִדְחָה כְּלָל
מְפָנִי עֲשֵׂה וְלוֹקִין עָלֵיו. בְּאִנְפֵּן שְׂדַבְרֵי הָרִיב"א דָּאִין לּוֹקִין עַל לָאוּ זֶה שְׂנִדְחָה מְפָנִי הַעֲשֵׂה
זֶה תְּלִיא בְּפִלְגֻתָּא דְהִנֵּי אֲמוּרָאֵי.

וְהוּא מְפָרֵשׁ בְּגִמְרָא דְפְסָחִים דְּפָרִיָּה שְׁם רַב חֲסֵדָא לְרַבָּה מִמְתְּנִי' דְּמַכּוּת דְּאֲחֵרִישָׁה לֹא
לִיחֲזִיבִי הִיָּינוּ מְשׁוּם דַּר"ח וְרַבָּה ג"כ ס"ל כְּהַנְּהָךְ אֲמוּרָאֵי דַּאֲע"ג דָּאִין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת
וְעֲשֵׂה מ"מ אִם עֶבֶר אֵינוּ לּוֹקָה דְּהִלָּאוּ נִדְחָה וְכַנְ"ל.

(וְאֲפָשֵׁר ג"כ דְּמַה"ט סוּבְרֵי הָרִיב"א לְהִלְכָה כֵּן פִּינּוּ דְּכוּלְהוּ אֲמוּרָאֵי פְּלִיגִי עַל רַב אֲשִׁי
בְּזָה). וְהַשְׂתָּא א"ש וְלִק"מ מְגִמְרָא דְּזִבְחִים הַנְּ"ל.

דְּרַב אֲשִׁי אָמַר יְקַדְשֵׁהּ הוּא וְאִין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת וְעֲשֵׂה. הִיָּינוּ דְּרַב אֲשִׁי לְטַעֲמִיָּה
דַּס"ל דְּבַכָּה"ג הִלָּאוּ נְמִי לֹא נִדְחָה וְלוֹקִין עָלֵיו.

וְשִׁפִּיר שְׁיָיָה הָכָא הִיָּתֵר מְצַטְרֵף לְאִיסוּר לְעַנְנוּ מְלָקוּת. וְרַבָּא לְטַעֲמִיָּה דַּס"ל בְּשַׁבַּת
דְּבַכָּה"ג אִין לּוֹקִין וּא"כ לֹא שְׁיָיָה הָכָא הַמְּל"א בַּכָּה"ג מִש"ה הַנְּצָרָה רַבָּא לְשׁוּנֵי בְּזִבְחִים
כְּפִין שְׁיָיָה אֲחֵרִינָא מְשׁוּם דָּאִין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת שְׂבָמְקַדְשׁ.

וּלְפ"ז מִיָּנֻשָׁב הֵיטֵב ג"כ קוֹנְשִׁית הַחַת"ס (שְׁהוּבָא בְּסִי' הַקְּוָדָם) ע"ד הָרִיב"א מִמְתְּנִי'
דְּשַׁבַּת (דְּקַל"ז ע"א) הַנְּ"ל. דְּכַבֵּר הַבְּאֵתִי לְעֵיל שִׁיטַת הַמְּהַרְשָׁ"ל בִּיבְמוֹת דַּס"ל דְּפְלִיגִי
אֲמוּרָאֵי אֵי עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ כְּרַת.

דְּרַבָּא ס"ל דָּאִין עֲשֵׂה דּוּחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ כְּרַת. וּר"א ס"ל דְּדַחֵי וּא"כ ה"נ רַבָּא וְרַב אֲשִׁי
כְּלָל חַד לְטַעֲמִיָּה אֲזִינֵל.

דְּרָבָא דס"ל אין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בוּ פֶּרֶת. א"כ לְדִידְיָה נִיחָא בְּפִשְׁיטוֹת מִתְנִי דְשַׁבְּת
הַנָּ"ל דֵּינֵשׁ בְּשׁוּגְג חַיִּיב חֲטָאת מֵאַחַר דְּבִמְזִיד עֲנוּשׁ פֶּרֶת פִּינּוֹן דָּאִין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ
בוּ פֶּרֶת.

משא"כ לְרַב אֲשֵׁי דס"ל נְעֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בוּ פֶּרֶת א"כ תִּיקְשִׁי לִיה מִתְנִי דְשַׁבְּת
הַנָּ"ל נְעֲשֵׂה דְמִילָה יְהִיָּה דוֹחָה ל"ת דְשַׁבְּת אַף שְׁיֵשׁ בוּ פֶּרֶת וְיִהְיֶה הָאִסּוּר רַק מִשׁוּם
הַעֲשֵׂה דְשַׁבְּת וְהֵיאֵף חַיִּיב חֲטָאת בְּשׁוּגְג.

ואולם רב אֲשֵׁי לְטַעֲמִיה דס"ל דָּאִין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת נְעֲשֵׂה הֵינּוּ דָּאֵף הִלָּאוּ נָמִי לֹא נִדְחָה
בְּכַה"ג וְלוֹקִין עֲלֵיו פְּנ"ל וְה"נ הֵקָא חַיִּיב פֶּרֶת ג"כ וּבְשׁוּגְג חֲטָאת. וּא"ש.

וגם י"ל בְּזָה עַל קְוִשְׁנִית הַשְּׁעָה מ הַנָּ"ל שְׁהַקְשָׁה ע"ד הָרִיב"א מְגַמְרָא דב"מ הַנָּ"ל (ד"ל
ע"א ודל"ב ע"א) וְהוּבָא לְעֵיל וּלְפִי הַנָּ"ל י"ל דְסִתְמָא דְגַמְרָא דב"מ דְפָרִיף עַל הַבְּרִייתוֹת
דְלָמָה לִי קָרָא הָא אִין עֲשֵׂה דוֹחָה עֲשֵׂה וּל"ת וְלֹא מְשַׁנֵּי דְאִינְצִטְרִיף קָרָא לְמַלְקוֹת.

הֵינּוּ מִשׁוּם דְסִתְמָא דְגַמְרָא הוּא רַב אֲשֵׁי וּר"א ס"ל דְּבַכַּה"ג הַל"ת נָמִי לֹא נִדְחָה וְלוֹקִין
עֲלֵיהּ וְכַנ"ל. וּלפ"ז י"ל דְהַר"י מֵא"י שְׁבַתוֹס' קִידוּשִׁין (דל"ד ע"א) דס"ל דְלָאוּ שְׁיֵשׁ עֲמוֹ
עֲשֵׂה אַף הִלָּאוּ אֵלִים וְלֹא דְחִי לִיה עֲשֵׂה דְאִיהוּ קָאִי שָׁם אֲלִיבָא דְרַב אֲשֵׁי דְאָמַר דְשָׂרִיפַת
קְדָשִׁים אִינְהוּ דוֹחָה יו"ט מִשׁוּם דְהָוִי עוֹל"ת כְּמַבְרָאָר שָׁם בַּתוֹס'.

וי"ל דְלָא פְּלִיג עַל הָרִיב"א שְׁבַתוֹס' חֻלּוּן הַנָּ"ל דְהַרִיב"א קָאִי לְאִמּוֹרָאֵי דְפְּלִיגִי עַל ר"א
וְכַמְבּוֹרָא. וְאִין פָּאן פְּלוֹגְתָא פְּלָל.

ולפ"ז דְהַר"י מֵא"י בַּתוֹסְפוֹת שָׁם קָאִי רַק לְרַב אֲשֵׁי דְאִיהוּ ס"ל הֵף סְבָרָא דְהַעֲשֵׂה מֵאֵלִים
לל"ת וּלְקַדְשֵׁי לְגַבֵּי נְשִׁים נָמִי דְהָוִי יו"ט ל"ת גְּרִידָא מ"מ אִין ל"ת זָה נִדְחָה מִפְּנֵי עֲשֵׂה.
אַבָּל רַבָּא לֹא ס"ל פְּלָל הֵף סְבָרָא שְׁהַעֲשֵׂה יְהִיָּה מֵאֵלִים לל"ת שְׁלֵא יְדְחָה ג"כ.

וְהַשְׁתָּא מִיְנוּשָׁב בְּפִשְׁיטוֹת קְוִשְׁנִית הַתוֹס' בְּשַׁבְּת מְדַרְבָּא אֲדַרְבָּא פְּנ"ל. דְלַעוֹלָם רַבָּא נָמִי
ס"ל דִּיו"ט הָוִי עֲשֵׂה וּל"ת.

רַק דְבְנִשְׁיִים דְהָוִי יו"ט ל"ת גְּרִידָא ה"א שְׁיִהְיִו מְוַתְרוֹת לְשָׂרוּף קְדָשִׁים בִּיו"ט נְעֲשֵׂה
דוֹחָה ל"ת דְהָא רַבָּא לֹא ס"ל הֵף סְבָרָא דְהַעֲשֵׂה מֵאֵלִים לל"ת וְכַנ"ל. וְע"ז אִינְצִטְרִיף רַבָּא
לְמִילָף מְקָרָא דְהוּא לְבַדּוֹ כו' לוֹמַר שְׁהַל"ת דִּיו"ט נָמִי לֹא נִדְחָה פָּאן וְנָשִׁים גַּם כֵּן אִסּוּרוֹת
לְשָׂרוּף קְדָשִׁים בִּיו"ט.

וְכַמְבּוֹרָא: סִימָן נוּ וְהִנֵּה הַנּו"ב בְּסוּף סְפָרוֹ ב"מ ק הִבִּיא קְוִשְׁיָא בְּשֵׁם חֲתָנוּ ע"ד הָרִיב"א
דס"ל דָּאֵע"ג דָּאִין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת נְעֲשֵׂה מ"מ אִם עֶבֶר אִינוּ לוֹקָה שְׁהִלָּאוּ נִדְחָה כו'. דְהָא
פִּינּוֹן דָּאִין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת נְעֲשֵׂה מִמִּילָא אִם עֶבֶר נְעֲשֵׂה הַעֲשֵׂה הָוִי מְצוּהַ הַבָּאָה בְּעִבְרָה
וְלֹא קִיָּים הַמְצוּנָה פְּלָל וּא"כ מִמִּילָא לֹא יְדְחָה אַף הַל"ת מִפְּנֵי הַעֲשֵׂה מֵאַחַר שְׁלֵא הוֹעִיל
בְּעֲשִׂיתוֹ מַחֲמַת מֵהַב"ע וְהָוִי פְּאִילוֹ אִין פָּאן שׁוּם קִיּוּם עֲשֵׂה פְּלָל.

עכ"ד קְוִשְׁנִיתוֹ. וְלְכַאֲוָרָה י"ל דְהָא הָרִיב"א קָאִי לְעַנְיָן חֲרִישָׁה בִּיו"ט לְצוּרָף פִּסּוּי.
וּבְזָה לֹא שְׁיִיף לְפִסְוֹל הַמְצוּהַ מַחֲמַת הַעֲבִירָה פְּלָל. חֲדָא דִּי"ל דס"ל כְּדַעַת הַמְרַדְכִי בַפ"ג
דְסוּפָה דְבְּאִסּוּר יו"ט דִּיּוֹמָא קְגָרִים וְאִין זָה אִסּוּר גּוֹפּוֹ בְּכַה"ג לֹא מִיְפְּסִיל מִשׁוּם מֵהַב"ע.

ע"ש.

ועוד שְׁהָרִי יָדוּעַ דְּבָרֵי הַיְרוּשָׁלַמִי בְּפִי"ג דְּשִׁבְתַּת הַי"ג דְּמַחְלָק הַתָּם לְעֵינֵי מַהב"ע תָּמָן גּוּפָה עֵבְרִיָה בְּרַם הֶכָא הוּא עֵבֶר עֵבְרִיָה. וּבְפִירוּשׁ סְבָרָא זֹו דְּהַיְרוּשָׁלַמִי י"ל כְּמָה אוֹפְנִים אַף הָעֵיקָר בְּזָה (כְּמוֹ שְׁבִירְתִי בְּאַרְיִכוֹת בְּפִי הָהוּ יְרוּשָׁלַמִי וּמְבֹאָר בְּמ"א).

דְּסִבְרָתוֹ הִיא דְּמַהב"ע לֹא שְׁיָיָהּ רַק פְּשָׁה עֵבְרִיָה הוּא עַל גּוּף הַחֲפָץ וּכְמוֹ לוֹלֵב הַגְּזוּל וְכְדוּמָה שְׁגוּף הַחֲפָץ הוּא הָעֵבְרִיָה. מִשָּׂא"כ פְּשָׁה עֵבְרִיָה הוּא רַק עַל הַפְּעוּלָה שְׁעוּשָׂה וְאִינוּ שְׁיָיָהּ בְּגוּף הַחֲפָץ וּכְמוֹ קוֹרַע בְּשִׁבְתַּת דְּמַעֲשָׂה הַקְּרִיעָה הִיא הָעֵבְרִיָה.

וְכֹן מְבֹאָר בְּב"י בִּי"ד סִימָן ש"מ שְׁהֵבִין כֹּן בְּפִירוּשׁ הַיְרוּשָׁלַמִי. וּמַעֲתָה ה"נ בְּחוּרְשׁ בִּי"ט לְצוּרָה פִּסְוִי דְּהָעֵבְרִיָה הִיא רַק בְּפְעוּלַת הַחֲרִישָׁה שְׁעוּשָׂה וְאִין שְׁיָיָהּ לְפִסּוּל מִשּׁוּם זֶה אֵת הַמְצָנָה דְּכִסּוֹי דְּאִין הָעֵבְרִיָה בְּגוּף הַחֲפָץ.

ועוד י"ל פֶּאן ע"פ סְבָרַת הַתּוֹסְפוֹת בְּסוּפָה (דָּף ל' ע"א ד"ה הָא) דְּכָל שְׁפִלְתָּה הָעֵבְרִיָה קוֹנְדָם הַתְּחִלַּת מַעֲשָׂה הַמְצָנָה לֹא שְׁיָיָהּ לְפִסּוּל מִשּׁוּם מַהב"ע. וּמִשָּׂא"כ בְּקָרְבֹן הַגְּזוּל לְמָ"ד יִיאוּשׁ כְּדִי קָנָה וְקָנְהוּ קוֹנְדָם שְׁהַקְּדִישׁוּ תוֹ לֹא תִשְׁיֵב מַהב"ע.

ע"ש.

ולפ"ז ה"נ בְּחֲרִישָׁה לְצוּרָה פִּסְוִי דְּאַחַר שְׁחַרְשׁ כְּבָר פְּלַתָּה וְנִגְמְרָה הָעֵבְרִיָה קוֹנְדָם שְׁהַתְּחִיל עֲשִׂיית הַמְצָנָה. וְאַח"כ פְּשָׁמְכָסָה בּוֹ הַדָּם אַחֲרֵי שְׁפִלְתָּה הָעֵבְרִיָה אִינוּ פּוֹסֵל מִשּׁוּם מַהב"ע.

מְכָל הַלִּין טַעְמִי לִק"מ קוֹשְׁיִית הַנּו"ב עַל הָרִיב"א הַנְּ"ל. דְּכָאן שְׁפִיר מְקַיִים הַמ"ע דְּכִסּוֹי וְלֹא נִפְסָל מִשּׁוּם מַהב"ע.

ועפ"ז הִנֵּה מְקוּם לִיִּישׁב דְּבָרֵי הָרִיב"א מְכָמָה דְּוֹכְתִי שְׁהַקְּשׁוּ עֲלִיו דְּמוּכַח דְּהִיכָא דְּאִין עֲשָׂה דּוּחָה ל"ת וְעֲשָׂה אִם עֵבֶר וְעֲשָׂה לוֹקִין עֲלִיו. דִּי"ל דְּהִיכָא דְּשְׁיָיָהּ לְפִסּוּל אֵת הַמְצָנָה שְׁעֲשָׂה מִשּׁוּם מַהב"ע הַתָּם מוֹדָה הָרִיב"א שְׁלוֹקִין עֲלִיו מְאַחַר שְׁלֹא קִיִּים הַמ"ע כְּלָל דְּפִסּוּל מִשּׁוּם מַהב"ע וְהוּי כְּמוֹ שְׁאִין כְּאִן קִיִּים שׁוּם עֲשָׂה כְּלָל.

וּמִמִּילָא הַל"ת נְמִי לֹא נִדְחָה וְלוֹקִין עֲלִיו וְכִסְבְּרַת הַנּו"ב בְּקוֹשְׁיִיתוֹ הַנְּ"ל. אַף בְּמ"ש לְעִיל הַקּוֹשְׁיָא מְהָא דְּתַנְיָא בְּבִיצָה הַשּׁוֹחֵט עוֹלַת נִדְבָה בִּי"ט לּוֹקָה.

הַתָּם נְמִי לֹא שְׁיָיָהּ מַהב"ע פִּינּוֹן דְּאִסּוּר יו"ט הוּא אִסּוּרָא דִּיּוֹמָא קְגָרִים וְאִינוּ פּוֹסֵל מִשּׁוּם מַהב"ע. (אֵלָא דִּי"ל בְּזָה דְּהָרִיב"א לֹא ס"ל כְּהַמְרָדְכִי הַנְּ"ל אֵלָא דְּאַף בְּאִסּוּרָא דִּיּוֹמָא קְגָרִים נְמִי שְׁיָיָהּ מַהב"ע רַק כְּאִידָהּ סְבָרָא שְׁכַתְּבָתִי לְעִיל דְּבְחֲרִישָׁה לְצוּרָה פִּסְוִי כְּבָר פְּלַתָּה הָעֵבְרִיָה קוֹנְדָם שְׁהַתְּחִיל הַמְצָנָה וּבְכַה"ג לֹא שְׁיָיָהּ מַהב"ע.

מִשָּׂא"כ בְּשׁוֹחֵט עוֹלַת נִדְבָה בְּיּוֹם טוֹב דְּנַעֲשִׂתָהּ הָעֵבְרִיָה בְּעַת עֲשִׂיית הַמְצָנָה הוּי מַהב"ע וְלֹא קִיִּים הָעֲשָׂה וּמִשָּׂא"כ לּוֹקָה). וְגַם בְּמָה שְׁפִיִּאֲרָנוּ בְּקוֹשְׁיִית הַשְּׁעָה"מ מְגַמְרָא דְּב"מ (ד"ל סע"א וּדל"ב ע"א) הַתָּם נְמִי לִיכָא לְשִׁנוּי דְּמִשָּׂא"כ לּוֹקָה הַתָּם מְחַמַּת שְׁלֹא קִיִּים הָעֲשָׂה בְּזָה דְּהוּי מַהב"ע.

דז"א.

דמלבד דלפמ"ש הנ"י בשם הרנב"ר דבכהן שמיטמא להשיב אבדה שאמרו דבכה"ג
עשה דוחה ל"ת אף דבעידנא דמיעקר לקאו לא מקיים העשה היינו רק משום שהתחיל
להתעסק במצוה ובכה"ג שפיר עשה דוחה ל"ת.

לפ"ז מ"מ הא עיקר המצוה שמקיים אח"כ פשמישיב לחבירו את אבדתו א"כ אז הרי
פבר פלטה העבירה ול"ש בכה"ג מהב"ע. ואף אם נימא דהריב"א לא ס"ל לחלק פסברא
זו דהתוס' בסופה.

אלא דס"ל דאף שפלטה העבירה קודם שהתחיל לעשות המצוה ג"כ פוסל משום מהב"ע
(רק דהריב"א מחלק לענין מהב"ע כא' מהחילוקים האחרים שפכתתי לעיל). מ"מ
בלא"ה נראה דלא שייך התם מהב"ע כלל.

דלא מצינו בשום מקום פסול מהב"ע רק במצוה שבין אדם למקום כמו נטילת לולב או
קרפון וכיוצא דקשהמצוה נעשית בעבירה לא ירצה לפני ה' פיון שמעשה העבירה שנאווי
לפני המקום ונמצא שעשה מצות ה' ע"י מה שעובר על מצותו וממילא לא עשה שום
מצוה כלל וע"כ צריך ליטול לולב אחר של היתר וכדומה.

אבל במצות שבין אדם לחבירו. שעיקר המצוה היא לטובת חבירו וכמו בהשבת אבדה
שקיום המצוה היא מה שמשיב לחבירו את אבדתו.

בזה לא שייך לומר שלא י"ח מצוה זו מחמת שטימא עצמו בביה"ק ועשה עבירה. דהרי
מ"מ השיב האבדה לבעליה הינה באיזה אופן שיהיה מאחר שכל המצוה לטובת חבירו
ונה גדר המצוה נהרי עלה בידו קיום מצוה זו.

ואף שהוא עונו ישא על העבירה שעשה מ"מ אינו פוסל ולא מבטל מצוה זו שעיקרה
בין אדם לחבירו וכן במצות פיבוד אב י"ל דמ"מ כל שעשה רצון אביו באיזה אופן
שיהיה השלים מצות פיבוד אב על מכונו והעבירה הוא ענין בפ"ע.

והסברא נכונה. ולפ"ז בהך דב"מ לא שייך פסול מהב"ע כלל.

ושפיר הקשו מכאן ע"ד הריב"א דס"ל דהיכא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה אם עבר אינו
לוקה וכו' וע"כ בנישוב הסוגיות דב"מ צ"ל כמ"ש לעיל ליישב בכמה אופנים. אמנם
הקושיא ע"ד הריב"א מגמרא דזבחים (דצ"ז ע"ב) הנה"ל.

שפיר יש ליישב ע"פ הנה"ל דהתם י"ל דכיון דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ממילא אם עבר
ואכל התעורבת קדשים פשרים עם קדשים פסולים לא קיים כלל מ"ע דאכילת קדשים
פשרים משום דהוי מהב"ע וממילא שפיר לוקה בכה"ג אף לפ"ד הריב"א ואין לומר
דמהב"ע שייך רק אם העבירה היא בגוף הדבר עצמו של המצוה משא"כ פאן שהמצוה
היא אכילת הקדשים הפשרים והעבירה היא בקדשים הפסולים רק שנתערבו יחד וא"א
להפרידן ובכה"ג לא נפסל משום מהב"ע.

דז"א.

דקא גם לענין עשה דוחה ל"ת ג"כ דיילפינו מפלאים בציצית וכדומה היינו שהעשה היא
בגוף הדבר של הל"ת משא"כ פאן העשה והל"ת אינם בדבר אהד רק ע"י תעורבת וכו' ל
וע"כ דהוי התעורבת פגוף אהד ואין לחלק בזה.

סימן נז ואחר שביארנו לנישב דברי הריב"א שבתוס' חולין הנ"ל מפל מה שהקשו עליו. ושוב לבאר במה שנוגע לדינא מדברי הריב"א, הנ"ל.

לענגן פסול עדות דקיי"ל שאינו נפסל לעדות אא"כ עבר בלאו שחייבין עליו מלקות שהתורה קראתו רשע אם בן הכות הרשע כו'. ולפ"ד הריב"א הנ"ל דבקה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ אם עבר אינו לוקה.

א"כ לא נפסל בזה לעדות ג"כ מה"ת. וכמו בפשרש ביו"ט לצורך פיסוי דם צפור או שעבר ומל מילה שלא בזמנה ביו"ט.

ואף שי"ל דגם להחולקים על הריב"א אינו נפסל לעדות פלל בכה"ג. וכמו שאמרו בסנהדרין (דכ"ו סע"ב) בהנהו קבוראי דקבור נפשא ביו"ט הראשון של עצרת שמתנהו ר"פ ופסלינהו לעדות ואכשרינהו ר"ה בריה דר"י א"ל ר"פ וקא רשעים ניהו סברי מצוה קעבדי כו'.

וכ"פ שם ברמב"ם ובטוש"ע. וא"כ ה"נ י"ל בכל מ"ע שחילל יו"ט בעבורה דהוא סבר דמצוה קעביד ולא נפסל לעדות.

(וע' ברמ"א בחו"מ סי' ל"ד ס"ד) אמנם מלבד שעדיין אין זה מוכרח. ואף אם נימא פן בכל חילול יו"ט משום מצוה.

אפתי יש פאן נ"מ טובא לדינא. כשיודעין בו שיודע הדין שאסור לעשות פן ביו"ט.

דגבי הנהו קבוראי גופייהו נמי אם יודעין בהם בבירור שהמה ידעו האיסור מתחלה אז נפסלין לעדות מה"ת. וכן מבואר במל"מ פ"ד מהלכות מלנה ה"ו.

(ולא נסתפק שם רק אם העדים בעצמם אומרים אח"כ שיודעו מתחלה שיש איסור אי מאמינים להם לפסול א"ע או דלא מפיהם אנו חיים כו'. וע' בתשו' חו"י סי' ק"ד.

ובתשו' מהרי"ט חאה"ע סי' מ"ג ובתנאים סי' ל"ד סקי"א). משא"כ לפ"ד הריב"א הנ"ל כשחילל יו"ט לקנים מ"ע אע"ג דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ אם עבר אינו לוקה.

וממילא לא נפסל לעדות בכה"ג אף שיודע שעשה במזיד והנה יודע האיסור. ואין להקשות לפ"ז לזעת הריב"א א"כ בהנהו קבוראי דאכשרינהו ר"ה בריה דר"י מטעם דסברי מצוה קעבדי.

ולמה לי ה"ט תיפוק ליה דבלא"ה אין נפסלין לעדות דהא קבורת מתים נמי הוי מ"ע ואף שאינו דוחה יו"ט דהוי ל"ת ועשה מ"מ אם עבר אינו לוקה ומה"ט לא נפסל לעדות פנ"ל. דהא לק"מ.

נדא די"ל דהוא נקט טעמא שפשרים לעדות אף מדרבנן משום דסברי מצוה קעבדי. משא"כ מטעם דבכה"ג אם עבר אינו לוקה מ"מ הא בעבירה שאין בה מלקות אף שלא נפסל לעדות מה"ת מ"מ פסול מדרבנן כמ"ש הרמ"א בסי' ל"ד ס"ב בשם רבינו ירוחם.

ובזה יש לנישב מה שתמה הב"י על ה"ר ירוחם שכתב דקוברי המת ביו"ט א' פסולין לעדות מדרבנן. ואי סבר הרי"ו פגירסת הרי"ף בסנהדרין שם ופוסק כר"פ דהתם דפסלינהו לעדות.

א"כ מדאורייתא הוא דפסילי לדידן דבקיאינו בקביעא דירקא. ולפי ה"ל י"ל דה"ר ירוחם סובר פגירת הרי"ף ופוסק כר"פ.

ומ"מ מדאורייתא פשרים לעדות משום דהרי"ו ס"ל פדעת הריב"א ה"ל דבכה"ג אינו לוקה ולא נפסל לעדות מה"ת רק מדרבנן. והרי"ו לטעמיה דבעבירה שאין בה מלקות פסול לעדות מדרבנן.

ועוד י"ל דלפמ"ש לעיל דהריב"א סובר פהתוס' דיבמות וסיעתם דכל מ"ע שאפשר לקיימה למחר מבלי דחיית ל"ת אינו דוחה את ל"ת מחמת שרוצה לקיים את המצות עשה היום. וא"כ ה"נ ה"מ"ע דקבורה הא יכול להמתין עד הלילה דאין איסור רק להלין את המת אבל עד הלילה יכול להמתין.

וא"כ אין הל"ת דיו"ט נדחה ג"כ מפני מ"ע דקבורה שרוצה לקבורו היום ושפיר לוקה בכה"ג ונפסל לעדות ג"כ ועוד י"ל. דהרי רש"י פירש בסנהדרין שם בהנהו קבוראי דר"פ פסלינהו לעדות דמשום שזכר ממון עוברים על דת וה"ל כרשע דחמס.

וברשע דחמס שעושה איסור מחמת חזמוד ממון נפסל לעדות אף בלאו שאין בו מלקות כמבואר בתנאים ובגמרא ריש סי' ל"ד בשם המהרי"ק שורש קכ"ו. ומיהו מה שפירש"י פן דנפסלין לעדות משום שעשו זה מחמת שזכר ממון וה"ל רשע דחמס.

ולכאורה ה"ל בפשיטות משום שעברו עבירה שיש בה מלקות ואפילו היו קוברים בחנם ולא משמע לומר מטעם דרש"י ס"ל פהריב"א דבכה"ג ליפא מלקות פנ"ל דא"כ לא הנה רש"י סותם דבריו כ"כ.

אלא טעמא דרש"י שפירש פן משום דאבני נרבא פליגי התם (בדכ"ז ע"א) דרבא ס"ל דמומר אוכל גבלות להכעיס פשר לעדות דאינו פסול רק רשע דחמס. ואף דאגן קיי"ל פאבני שם.

מ"מ בעי רש"י לפרושי הכא דיש לפוסלם לעדות לכ"ע אף לרבא. ובפרט דר"פ ור"ה בריה דר"י דאיפלגו הכא בהנהו קבוראי תרנוניהו הם תלמידי רבא פנודע מש"ה פירש"י שעשו פן בשזכר וה"ל רשע דחמס דהוי פסול לכ"ע.

ומ"מ ממילא א"ש אף להריב"א ה"ל דבחזמוד ממון נפסלין לעדות אף בלאו שאין בו מלקות וכנ"ל. אף ראיתי בתשובת מהרי"ק שם שכ' דהא דעד חמס פסול לעדות אף בלאו שאין בו מלקות היינו דוקא בלוקח ממון שאינו שלו אבל אם עובר על ד"ת בשביל ממון שאינו רוצה לפרוע בכה"ג לא נפסל כל שאין בו חיוב מלקות.

והא דלנה בריבית פסול לעדות אף שאינו לוקח ממון שאינו שלו היינו משום שעבירת לקיחת הממון של המלנה ע"י הלנה נעשית וא"א מבלעדו מש"ה חשיב נמי כעד חמס. עכ"ד המהרי"ק ולפ"ז בהנהו קבוראי שקברו ביו"ט בשביל שזכר ממון אם אין בו חיוב מלקות וכדעת הריב"א ה"ל לא ה"ל לפוסלן לעדות מחמת רשע דחמס פינו שאינו לוקח ממון שאינו שלו.

רק דבלא"ה לכאורה יש סתירה ע"ד המהרי"ק בזה מדברי התוס' בסנהדרין (דכ"ד ע"ב ד"ה ואלו) וכ"כ עוד התוס' בר"ה (דכ"ב ע"א) דהא דסוחר שביעית פסולין לעדות מדרבנן מיירי בשביעית בזה"ז דרבנן או משום שממציאין מעות לעניים כו'.

ומבואר דבלא"ה סוחר שביעית פסולין לעדות מה"ת אף שאיסור סחורה בשביעית הוא רק איסור עשה מקרא דלאכלה ולא לסחורה וע"כ דכיון שעושים פן מחמת חימוד ממון נפסלין לעדות אף באיסור שאין בו מלקות.

וה"נ אין לוקחים ממון שאינו שלהם. ואולי י"ל דמודה המהרי"ק במשפך בדבר שאסור להשתפר בו דהוי לענגן זה כמו לוקח ממון שאינו שלו ונפסלו לעדות אף באיסור שאין בו מלקות.

וה"נ י"ל בהנהו קבוראי כו' ועכ"פ מבואר דלק"מ ע"ד הריב"א מגמרא דסנהדרין. ואין להאריך יותר: סימן נח ע"ד מה שהעלה לתרץ קושיות השואל בח"ס יו"ד סי' רנ"א.

ע"ד הריב"א בתוס' שילהי חולין (דקמ"א ע"א) דס"ל דאע"ג דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ הלאו נדחה וליכא מלקות. והקשה ע"ז שם ממתני' דשבת (דקל"ז ע"א) בשני תינוקות ושכח ומל את של ערב שבת בשבת דאמאי יתחייב חטאת בשוגג כיון דבמזיד ליכא פרת בכה"ג לרב אשי שם (דקל"ג ע"א) דמילה שלא בזמנה דוחה ל"ת ורק משום העשה דשבתון כו'.

וא"כ תו אין פאן פרת כמו דליכא מלקות בכה"ג לדברי הריב"א הנ"ל. ותירץ מעלתו עפ"י דברי הגו"ב שמקשה ע"ד הריב"א דהרי כיון דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ממילא אם עבר ע"ז הוי מצנה הבאה בעבירה ולא קיים העשה וא"כ למה לא ילקה על הל"ת כיון דלא קיים העשה כלל.

ותירץ הגו"ב דכיון די"ל מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה מש"ה אם עבר ועשה לא חייב מהב"ע כלל. ולפ"ז הכא במ"ע דמילה דהוי עשה שאינו שנה בכל דאשה פטורה מלמול את בנה ועשה דשבת שנה בכל.

ובכה"ג לא שייך לומר מאי אולמא דהאי עשה מהאי כו' והוי מהב"ע אם עבר ומל בשבת וא"כ שפיר חייב הכא משום הל"ת פרת ומלקות בכה"ג. עכ"ד מעלתו.

וכל דבריו בזה תמוהים ואין להם קיום. חזק דהא חזינו דמ"ע דמילה עדיפא טפי משאר עשה השנה בכל.

דמילה אף שלא בזמנה דוחה צרעת דהוי עשה ול"ת. ושום עשה אינו דוחה עשה ול"ת. והתוס' בשבת (דקל"ב סע"ב) פירשו הטעם דלא גמרינן מהכא דעשה דוחה ל"ת ועשה היינו משום דמ"ע דמילה עדיפא שנקרתו עליה י"ג בריתות. (ומיהו ביבמות דף ה' סע"א תירצו בע"א).

והיאך נימא פאן בהיקף דמ"ע דמילה היא גריעא משאר עשה השנה בכל ומש"ה נימא דלא שייך לומר פאן מאי אולמא פנ"ל. ומלבד זה דבריו נדחים מגופה דמתני' בשבת שם.

דמוּכח הַתּם דְּבְמִילָהּ שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ בְּשַׁבַּת לָא הָוֵי מַהב"ע לומר שְׁלֵא יי"ח מ"ע דְּמִילָהּ פְּלִל. דְּהָרֵי בְּסִיפָא דְּמַתְּנֵי שָׁם דְּמִינֵי שְׁמַל שְׁל ע"ש בְּשַׁבַּת פּוֹטֵר ר' יְהוֹשֻׁעַ מְשׁוּם דְּהָוֵי טוּעָה בְּדַבְרַי מְצָנָה וְעָשָׂה מְצָנָה.

ומשא"כ בְּרִישָׁא בְּמַל שְׁל אַחַר שַׁבַּת בְּשַׁבַּת מוֹדָה ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּחִיב דְּהָוֵי טוּעָה בְּדַבְרַי מְצָנָה וְלֵא עָשָׂה מְצָנָה. וְהִשְׁתָּא אִם גִּימָא דְּבְמִילָהּ שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ בְּשַׁבַּת הָוֵי מַהב"ע וְלֵא יי"ח הַמְצָנָה פְּלִל (וְיִהְיֶה הַדִּין בְּזָה דְּצָרִיף אַח"כ לְחַזֵּר וּלְהַטִּיף דָּם בְּרִית).

וא"כ בְּסִיפָא דְּמַתְּנֵי גְּמֵי הָוֵי טוּעָה בְּדַבְרַי מְצָנָה וְלֵא עָשָׂה מְצָנָה. וְאַמַּי פּוֹטֵר ר' יְהוֹשֻׁעַ. א"ו מוּכַח דְּלֵא שְׁיִיף הָכָא לְפָסוּל הַמְצָנָה מְשׁוּם מַהב"ע. וי"ל דְּמַכְּאֵן רָאָה לְהַמְרָדְכֵי בַּפ"ג דְּסוּפָה דַּס"ל דְּלֵא שְׁיִיף פְּסוּל מַהב"ע בְּאַיְסוּר דִּיּוֹמָא קְגָרִים וְה"נ ל"ש מַהב"ע בְּאַיְסוּר מְלָאכְתָּ שַׁבַּת מַה"ט.

וְכֹן הָעֵלָה בְּתַשׁוּבַת רַע"א (ס"ס קע"ד) דְּבְמִילָהּ שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ בְּשַׁבַּת לֵא שְׁיִיף מַהב"ע. וְעוֹד י"ל בְּאַנְפֵּן אַחַר הָכָא בְּמַתְּנֵי דְּשַׁבַּת הַנִּזְל הַטַּעַם דְּלֵא מִיְפָסִיל הַמְצָנָה מְשׁוּם מַהב"ע. לַפּמ"ש הַמַּהֲרֵי"ט אֶלְגָּאֲזֵי דַאע"ג דְּקִי"ל דְּהָא דְּמַהב"ע לֵא יי"ח הַמְצָנָה הִינּוּ אִפִּי בְּשׁוּגַג מ"מ אִם עָשָׂה בְּאַנְסֵי דְּאִין עָלְיוּ שׁוּם חֲטָא בְּזָה ל"ש מַהב"ע וְשִׁפִּיר יי"ח הַמְצָנָה בְּכַה"ג. וְלַפ"ז ה"נ בְּמַתְּנֵי דְּשַׁבַּת דְּהָוֵי טוּעָה בְּדַבְרַי מְצָנָה דְּקִי"ל דְּחֻשִׁיב כְּאַנּוּס וְאִין עָלְיוּ שׁוּם חֲטָא וְא"כ אִין כְּאַן מַהב"ע.

וְאַף דְּזָה גּוֹפִיָה בְּהָא תְּלִיא דָּאִם גִּימָא דְּהָוֵי מַהב"ע וְלֵא יִצָּא מִמִּילָא יְהִיָּה חֻשִׁיב בְּזָה טוּעָה בְּדַבְרַי מְצָנָה וְלֵא עָשָׂה מְצָנָה דְּחִיב חֲטָאָתָּ כְּמוֹ שְׁאַר שׁוּגַג וְלֵא חֻשִׁיב אָנוּס. מ"מ מְסַתְּבַר יוֹתֵר לומר לְהַפְּדֵי לְאַיְדֵי גִיסָא דָּאִם גִּיחְשְׁבִיָּה לְאַנּוּס וְהָוֵי טוּעָה בְּדַבְרַי מְצָנָה וְעָשָׂה מְצָנָה דְּבַכַּה"ג ל"ש מַהב"ע בְּאַנּוּס וְכַנ"ל וְאַזְ שִׁפִּיר יי"ח הַמְצָנָה וְעָשָׂה הַמְצָנָה כְּתִיקוּנָה.

וְאִין לְפָסוּל הַמְצָנָה מֵאַחַר שְׁהַדְּבָר תְּלוּי בְּעַצְמוֹ דָּאִם גִּימָא דִּי"ח הַמְצָנָה הָוֵי אָנוּס וְאִין כְּאַן מַהב"ע פְּלִל. וְעוֹד י"ל בְּזָה סְבָרָא אַחֲרַת דְּבַמ"ע דְּמִילָהּ בְּלֵא"ה ל"ש פְּלִל פְּסוּל מַהב"ע.

(וּבִיבְרַתֵי זָה בַּמ"א בְּסִי"כ כ"ט בְּפִי הִירוּשְׁלַמִי פִי"ג דְּשַׁבַּת). וְעַכ"פּ מֵאַחַר דְּמוּכַח מִמַּתְּנֵי דְּשַׁבַּת הַנִּזְל דְּאִין כְּאַן מַהב"ע (יְהִיָּה מֵאַיְנָה טַעַם שְׁיִהְיֶה) וְיִי"ח הַמְצָנָה בְּזָה.

א"כ גְּדַחָה הִלְאֵו דְּשַׁבַּת מְחַמַּת הַמ"ע דְּמִילָהּ לַפ"ד הָרִיב"א בְּחֻלְיֵי הַנִּזְל. וְהַדְּרָא לְדוּקְתָּא קוֹשְׁיֵית הַשׁוֹאֵל בַּח"ס הַנִּזְל.

וְהִנֵּה בְּמַה שְׁמְסַתְּפֵק שָׁם הַגָּאוֹן רַע"א בְּתַשׁוּבָה הַנִּזְל בְּמִילָהּ שְׁלֵא בְּזַמְנָהּ בְּשַׁבַּת אִי צָרִיף אַח"כ לְהַטִּיף דָּם בְּרִית מְחַמַּת דְּכָל מַה דַּא"ר לֵא תַעֲבִיד אִי עֲבִיד לֵא מְהִנִּי. וְבַס' פְּתַחֵי תַשׁוּבָה בִּי"ד סִי"ר הַשִּׁיג עָלְיוּ בְּזָה מִמַּתְּנֵי תִינ דְּשַׁבַּת הַנִּזְל דְּמַל שְׁל אַחַר שַׁבַּת בְּשַׁבַּת חֻשִׁיב לִיָּה עָשָׂה מְצָנָה ע"ש.

אַמְנָם הַפ"ת שְׁגָה בְּזָה וְלֵא הַבִּין הַדְּבָרִים הַיֵּטֵב וְע"כ הַשִּׁיג עָלְיוּ דִּיסוּד דְּבָרֵי הַגְּרַע"א בְּתַשׁוּבָתוֹ שָׁם הוּא עַפ"י מַה שְׁחִידֵשׁ סְבָרָתוֹ (וּכְבָּר קְדַמוּהוּ בְּזָה הַמַּהֲרֵי"ט וְהַמַּהֲרֵי"ץ). דְּלֵא אֶמְרִינּוּ אִי עֲבִיד לֵא מְהִנִּי אֶלָּא הִיכָא שַׁע"ז יְתוּקוֹן הָאִיְסוּר מִשָּׂא"כ בְּשׁוּחַט בְּשַׁבַּת כו'.

וגבי מילה שפיר יתקון האיסור עי"ז דאם גימא דאי עביד לא מהני וצריף להטיף ד"ב ממילא הוי מקלקל בחדבורה בשבת ופטור. וכ"ז למ"ד מקלקל בחדבורה פטור.

אבל הך מתני' דשבת הנ"ל דמי שיהיו לו שני תינוקות למול כו' אתיא כמ"ד מקלקל בחדבורה חייב. וכדאי תא בכריתות (די"ט ע"ב) דפריף הגמרא מהך מתני' לר"נ דאמר מתעסק פטור.

ומשני הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחדבורה חייב מתעסק גמי חייב. ועכ"פ מאחר דהך מתני' אתיא כמ"ד מקלקל בחדבורה חייב.

ונהרי להך מ"ד פשיטא דלא שייף לומר אי עביד לא מהני כיון שע"ז לא יתקון האיסור כלל אף דלא יצא י"ח מילה בזה מ"מ מקלקל בחדבורה חייב. והגרע"א מסתפק בזה רק למ"ד מקלקל בחדבורה פטור.

וכמבואר. מ"מ כ"ז לענין אי עביד לא מהני.

אבל לענין מהב"ע ל"ל כן. דפסול מהב"ע הוא אף היכא שע"ז לא יתקון האיסור כלל. (ודלא כמו שפכת בנו של הנו"ב במה"ת באו"ח סי' קל"ה לומר כן גם לענין מהב"ע דזהו דוקא היכא שאם ינפסל המצוה יהיה מנה תיקון להאיסור. וליתא לדבריו בזה כדמוכח בכמה דוכתי).

ובנדאי מוכח ממתני' דשבת הנ"ל דבמילה בשבת לא פסלינן משום מהב"ע וכנ"ל. ועוד יש לסתור דברי מעלתו מטעם אחר.

ולא רציתי להאריך עוד. ובעיקר קושניית בעל ח"ס הנ"ל פכר ביאתי בתשובתי דלק"מ ויישבתי בכמה אופנים.

ואין לי פנאי פעת להעתיק לו כל דברי תשובתי הנ"ל מ"ש בזה מפכר. ועוד חזון כו' סימן נט הנה ראיתי להעתיק פה סנסן אחד הנוגע לענינים הנ"ל בסימנים הקודמים מחידושי בני המנוח הרב החרף מוהר"ר שלמה ז"ל.

אשר נלקח ממני בדמי ימיו. בהיותו בן כ"א שנה נאסף אל עמיו.

יהי שם ה' מבורך. ולמען היות לו למזכרת, הבאתי מקצת דבריו למשמרת, ואור תורתו תהיה לראשו עטרת: תמן תנינו.

שבת (דכ"ד ע"ב) אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט. ובגמרא מ"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט.

מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא ולא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר שאין ת"ל עד בוקר מה ת"ל עד בוקר בא הכתוב ליתן לו בוקר שני לשריפתו.

אביי אמר אמר קרא עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט. רבא אמר אמר קרא הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בקל וחומר.

רב אָשי אָמר שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן עֲשֵׂה וְה"ל יו"ט עֲשֵׂה וּל"ת וְאִין עֲשֵׂה דוֹקָה אֵת ל"ת וְעֲשֵׂה.
עכ"ל הַסִּגְיָא הַנֶּצְרָךְ לְעִנְיָנֵנוּ: וּבַתּוֹס' ד"ה וְלֹא מִיֵּלָה שְׁלֵא בְּזַמְנָה (וּבְבִיבְיָה ד"ח) הִקְשׁוּ
דְּהָקָא מִשְׁמַע דְּרָבָא ל"ל דִּיּו"ט עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֵׂה דְרַב אָשִׁי הוּא דְמִשְׁנֵי הִכִּי.

וּבְבִיבְיָה (ד"ח) מִשְׁמַע דְּרָבָא אֵית לֵיה דִּיּו"ט עֲשֵׂה וּל"ת גְּבִי אָפֵר פִּירָה דְפָרִיךְ סוּף סוּף
יו"ט עֲשֵׂה וּל"ת הוּא וְאִין עֲשֵׂה דְכִסְיֵי דוֹקָה ל"ת וְעֲשֵׂה. אֲלֵא אָמַר רָבָא כּו' עכ"ל.

וְהַנְלַע"ד לִיְיָשֵׁב קְוִשֵׁי תוֹס' וְאָבָאָר תְּחִילָה כָּל הַקְּוִשֵׁי וְהַדְקָדוּקִים אֲשֶׁר רַבּוּ כְּמוֹ
רַבּוּ בְּסִגְיָא זֶה וְאָבָאָר אוֹתָם אַחַת לְאַחַת בְּעוֹז"ה וּמִתּוֹךְ פְּלוּגְלוֹ וְיִיְיָשֵׁב ג"כ קְוִשֵׁי
תוֹס' בַּס"ד.

הֵנָּה תוֹס' בְּקִדּוּשֵׁין (דל"ד ד"ה מַעֲקָה) הִקְשָׁה ה"ר יוֹסֵף מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּהִי אִשָּׁה
מִתְּרַת לְשׁוֹרֵף קְדָשִׁים בִּיּו"ט כִּיּוֹן שְׁאִשָּׁה אֵינָה בַּמ"ע דִּיּו"ט מִשׁוּם דְּהָיִי מ"ע שְׁהוּז"ג.
וְתִמְהוּ כָּל הַמְּפָרְשִׁים דַּא"כ הָרִי גַם מ"ע דְּשָׁרִיפַת קְדָשִׁים ג"כ לִיכָּא בְּאִשָּׁה דַּה"ל נְמִי
מ"ע שְׁהוּז"ג דְּאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בְּלִילָה וְלִכְאוּרָה עָלָה בְּדַעֲתֵי לִיְיָשֵׁב דְּבָרֵי ה"ר יוֹסֵף
מֵא"י הַנ"ל.

דְּהֵנָּה לְכַאוּרָה קִשָּׁה בְּסִגְיָא דִּילֵן עַל הָא דְאָמַר רַב אָשִׁי דִּיּו"ט הָיִי עֲשֵׂה וּל"ת הָא אָף אֵי
הָיִי רַק ל"ת ג"כ אֵינּוּ יְכוּל לְדַחֵת דְּכִיּוֹן דְּעֲשֵׂה דְשָׁרִיפַת קְדָשִׁים הָיִי מ"ע שְׁהוּז"ג וְנִשְׁמַע
פְּטוּרוֹת וַא"כ הָיִי עֲשֵׂה שְׁאֵינּוּ שְׁנֵה בְּכָל וְאֵינּוּ יְכוּל לְדַחֵת וְכֵן הִקְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים.

אֲמַנָּם הַדְּבָר נְכוּן. דְּהֵנָּה בַּלֵּא"ה לְכַאוּרָה קִשָּׁה לְשִׁיטַת תוֹס' בְּחִגְיָה (ד"ב) וּבְגִיטִין
(דמ"א) וּב"ב (ד"ג) דַּמְש"ה לֹא אֵתִי עֲשֵׂה דַפ"ו וְדַחֵי לָאו דְלֹא יִהְיֶה קְדָשׁ דְּלֹא הָיִי
בְּעִידָנָא דְמִיעֶקֶר לָאו מְקִיִּים עֲשֵׂה דְמִשְׁעַת הַעֲרָאָה קָא עָקַר לְלָאו וְעֲשֵׂה דַפ"ו אֵינּוּ
מְקִיִּים עַד גָּמַר בִּיאָה דְחִזְיָא לְהַתְעַבֵּר עֵי"ש.

וַא"כ קִשָּׁה לְמָה הַנֶּצְרָךְ רַב אָשִׁי לְמִימַר דִּיּו"ט עֲשֵׂה וּל"ת הָא אָף אֵי הָיִי רַק ל"ת לְחוּד
תִּי"ל דְּלֹא הָיִי בְּעִידָנָא דְנָה בְּרוּר דְּעֲשֵׂה דְשָׁרִיפַת קְדָשִׁים אֵינּוּ מְקִיִּים רַק בְּסוּף הַבְּעָרָה
בְּעַת שְׁמִבּוּעֵר מִהַעוֹלָם וַא"כ הָרִי לְלָאו עָקַר בְּתַחֲלִיל הַבְּעָרָה וְהַעֲשֵׂה אֵינּוּ מְקִיִּים עַד
לְבַסּוּף הַבְּעָרָה וַא"כ הָא לֹא הָיִי בְּעִידָנָא לְשִׁיטַת תוֹס' הַנ"ל וַא"כ אֲמַאי אִיזְטָרִיךְ רַב
אָשִׁי לְמִימַר מִשׁוּם דִּיּו"ט עֲשֵׂה וּל"ת.

וְזוֹ קוֹשְׁיָא עֲצוּמָה לְכַאוּרָה לְשִׁיטַת תוֹס'. אָבֵל בְּאַמַּת לִק"מ.

עַפ"י דְּבָרֵי הַרְשָׁב"א הַמּוּבָא בְּשַׁע"מ הַלְכוֹת יו"ט שְׁפַתְב דַּמְש"ה לֹא אָמַרִינּוּ בְּשָׁרִיפַת
קְדָשִׁים מִתּוֹךְ שְׁהוֹתָרָה לְצוּרָה הַנּוֹתָרָה נְמִי שְׁלֵא לְצוּרָה מִשׁוּם דְּרַחֲמָנָא אַחֲשָׁבָה לְהַבְּעָרְתוֹ
בְּמָה שְׁמַצְנוּה וְעוֹמֵד לְשׁוֹרְפֵן וְהִינּוּ דְהַמְצָנָה מִיחֲשָׁבָא לְמִלְאָכָה.

וַא"כ ע"כ הַנֶּצְרָךְ רַב אָשִׁי לֹאמַר דְּוָקָא דִּיּו"ט הָיִי עֲשֵׂה וּל"ת דְּאֵי לֹא הֵנָּה רַק ל"ת לְחוּד
שְׁפִיר הֵנָּה צָרִיךְ לְדַחֵת וְלִיכָּא לְמִימַר הָא לֹא הָיִי בְּעִידָנָא, ז"א דְּהָא בְּתַחֲלִיל הַבְּעָרָה
שְׁעִידִין אֵינּוּ מְקִיִּים הַמְצָנָה הָרִי לֹא עָקַר לְלָאו כִּיּוֹן דְּאֵז אִיכָּא לְמִימַר מִתּוֹךְ שְׁהוֹתָרָה
כְּקוֹשְׁיַת הַרְשָׁב"א הַנ"ל, דְּלִיכָּא לְמִימַר רַחֲמָנָא אַחֲשָׁבָה לְהַבְּעָרְתוֹ כִּיּוֹן שְׁעִידִין לֹא עֲשֵׂה
שׁוּם מַעֲשֵׂה מְצָנָה וְאֵימַת מִתְּחִיל הָאִיסוּר דַּל"ל מִתּוֹךְ מִשׁוּם דְּרַחֲמָנָא אַחֲשָׁבָה לְסוּף
הַבְּעָרָה כְּשִׁמְקִיִּים הַמְצָנָה וְאֵז שְׁפִיר הָיִי בְּעִידָנָא וְהָיִי צָרִיךְ לְדַחֵת.

ומש"ה קאמר רב אשי דוקא משום דיו"ט עשה ול"ת וזה ברור. ולפ"ז ממילא מןושב קונשיא הנ"ל דלמה הנצרה רב אשי למימר דיו"ט הוי עשה ול"ת תי"ל דלא הוי עשה השנה בכל פינון שאינו נוהג בנשים כנ"ל.

ז"א.

דקא לגבי נשים דליפא גבייהו מ"ע דשריפת קדשים הרי מותרות לשרוף מטעם מתוך דליפא למימר רחמנא אחשבה פינון שלא עשתה מצוה כלל וא"כ גם הלוא בכה"ג הוא אינו שנה בכל דאשה מותרת לשרוף אף ביו"ט כנ"ל.

ושפיר הנה הוא צריך לדחות. ומש"ה הנצרה רב אשי דוקא למימר דיו"ט עשה ול"ת.

ודוק בזה. ואין להקשות לפ"ז דלמה קאמר רב אשי דיו"ט עשה ול"ת אפתי תי"ל אף אי הוי רק ל"ת לחוד ג"כ אינו יכול לדחות, דכיון שאשה מותרת לשרוף מטעם מתוך דלגבה ליפא קיום מצוה כנ"ל.

וא"כ הרי יכול לקיים שניהם לשרוף ע"י אשה והיכא דאפשר לקיים שניהם גם ל"ת לחוד אינו יכול לדחות כמבואר בכמה דוכתי. ז"א.

דהנה כבר נודע פלוגתת הראשונים אם הא דעשה דוחה ל"ת הוא מטעם דחוייה או הותרה. והנה אי נימא דהוא מטעם הותרה וא"כ לפי המבואר בש"ס ריש מסכת יומא דלמ"ד טומאה הותרה בצייבור דא"צ לחזור אחר טהורים ועבדינן בטמאים.

וא"כ ע"כ הנצרה ר"א למימר דוקא משום דיו"ט עשה ול"ת דאי לא הוי רק ל"ת הנה מותר לשרוף ביו"ט ואף שיכול לקיים ע"י אשה מ"מ פינון דהוא מטעם הותרה א"כ א"צ לחזור אחר היתרא כמו גבי טומאה למ"ד הותרה.

ומש"ה הנצרה דוקא למימר דיו"ט עשה ול"ת וא"ש ונכון. ולפ"ז ממילא מןושב דברי הרר"י הנ"ל דשפיר הקשה שתהא אשה מותרת לשרוף ואי דעשה דשריפת קדשים ג"כ ליפא באשה כנ"ל דאדרבה פינון דשריפת קדשים אשה פטורה הרי יכולה לשרוף מטעם מתוך פינון דלא שייך גבה לומר רחמנא אחשבה כנ"ל: אולם ראיתי דא"א להעמיס זה בכוננת הרר"י מא"י הנ"ל.

וארבע תשובות בדבר. חדא דא"כ לא ה"ל למימר משום דעשה דיו"ט ליפא באשה והכי ה"ל למימר אשה שאינה חייבת בעשה דשריפת קדשים דהוי ז"ג וכו'.

תוכל להדליק בשמן שריפה ביו"ט פינון דעיקר היתרא דמותרת לשרוף הוא מטעם מתוך כנ"ל. ותו דמאי שייך קונשיא זו לפירוש הי"מ שהובא שם בתוס', ועוד דא"כ טפי ה"ל למיפרך דאפי' לאנשים ג"כ יתנה מותר לשרוף פינון דלגבי אשה לא שייך למימר רחמנא אחשבה כנ"ל וא"כ גבי אנשים ג"כ לא שייך לומר רחמנא אחשבה לפי מ"ש הנו"ב מ"ק חא"ח סי' ט"ו דמש"ה גבי חמץ ליפא למימר רחמנא אחשבה משום דמצנת שריפת חמץ הוא על בעל החמץ אבל מי ששורף חמץ של חבירו לא עשה מצוה כלל וא"כ לא שייך למימר רחמנא אחשבה דלגבי בעל החמץ יתנה נחשב למלאכה ולגבי אחר לא יתנה נחשב למלאכה ולא מצינו בשבת ויו"ט שיתנה מלאכה לזה ולא לזה עיי"ש.

וא"כ גבי שריפת קדשים נמי פיון דלגבי נשים לא שייך לומר רחמנא אחשבה וא"כ גבי אנשים ג"כ ל"ל רחמנא אחשבה לסברת הנוב"י הג"ל. וא"כ ה"ל להר"י הג"ל טפי להקשות שיהיה גם לאנשים מותר לשרוף.

ואף שיש לחלק מ"מ דוחק הוא. ועוד דאי נימא דזה פוננת הרר"י הג"ל שיהיה לאשה היתר לשרוף מטעם מתוך א"כ לא תירץ פלום פמוכן.

וא"כ ע"כ לומר דכוננת הרר"י היא שיהיה אשה מותרת לשרוף מטעם דעשה דשריפת קדשים ידחה ללאו דיו"ט פיון דעשה דיו"ט לא שייך לגבה וא"כ קשה קושניית המפרשים הג"ל הא גם עשה דשריפת קדשים ליפא באשה פנ"ל.

וראייתי בפנ"י שם שתיירץ דשריפת קדשים לא הוי פלל מ"ע שהז"ג פיון דע"כ בשמן של תרומה שנטמאת איירי וא"כ עיקר מצותה בלילה עיי"ש. אבל אפתי יקשה דמאי הקשה הרר"י הא עשה דשריפת קדשים אפתי הוי מ"ע שהז"ג פיון שאין שורפין קדשים ביו"ט.

(ואין לומר דכוננתו שיהיה מותרת לשרוף מטעם מתוך פנ"ל דל"ל הכי פנ"ל). לזאת עלה ברעיוני לומר פדברי הט"א במגילה (ד"כ) דמש"ה לא הוי מילה מ"ע שהז"ג פיון שמילה אינו נוהג באיש אחד אלא פעם אחת ואם היה מל היום א"צ למולו יותר אלא שאם לא מל רמי חיובא עליה לעולם אע"ג דאין מילה בליילה אינה מפסקת ולא מבטלת דהא לכי האיר היום אותה מצוה גופה הדרא וחיילא עליה.

עכ"ל.

עיי"ש ובפ"ב דתגיגה שהאר"י בזה. ולפ"ז איפא למימר נמי נהי דשריפת קדשים אינה נוהג בליילה וביו"ט מ"מ לא הוי מ"ע שהז"ג דלא הוי מפסקת דבהאיר היום או לאחר יו"ט אותה מצוה גופה הדרא וחיילא עליה ובכה"ג לא הוי מ"ע שהז"ג פדברי הט"א הג"ל.

אולם ז"א דאפתי יקשה לסברת התוס' דע"כ ל"ל האי סברא דאל"כ לא הנה מקשה מידי בקידושין (דכ"ט). וא"כ דבכה"ג ג"כ הוי מ"ע שהז"ג תהא אשה מותרת לשרוף מטעם מתוך דלא שייך לומר רחמנא אחשבה פיון דהוי ז"ג ונשים פטורות.

ובלא"ה בעיקר סברת הט"א אף שהיא קילורין לעינים עכ"ז איפא למישדי בה נרצא. ולהביא ראיה דבכה"ג ג"כ הוי מ"ע שהז"ג.

דהנה הרמב"ם פ"ב מהל' מילה פתב מצוה על האב למול את בנו ואם לא מל על הב"ד למולו והשמיט הא דאשה פטורה משום דכתיב אותו ולא אותה פמבנאר בקידושין (דכ"ט) וא"כ אמאי לא הביא הרמב"ם הטעם דאשה פטורה משום דכתיב אותו.

אולם באמת הדבר נכון. דהנה התוס' הקשו למ"ל קר דאשה פטורה תי"ל דהוי מ"ע שהז"ג דאין מלין בליילה.

ותירצו דאתיא כמ"ד מילה שלא בזמנה בין ביום בין בליילה ולפ"ז איפא למימר דהרמב"ם לשיטתו שפסק דאף מילה שלא בזמנה אינה אלא ביום וא"כ לא איצטר"י

למִפְטֵר אִשָּׁה מִמִּצְוֹת מִילָה מְשׁוּם דְּכִתִּיב אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ דְּהָא בְּלֵא"ה פְּטוּרָה דְּהוּי ז"ג
וְלֹא הוֹצֵרָהּ לְבָאֵר זֶה דְּסַמָּךְ עַל מָה שֶׁפָּתַח בְּפֶה פְּעָמִים דַּמ"ע שֶׁהוּז"ג נְשִׁים פְּטוּרוֹת.

(וְהָא דְּכִתִּיב קָרָא אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ פְּכָר פְּתַב הַפְּנ"י דְּלֵאוּ עַל הַקָּרָא קָא קְשִׁיָּא לְהוּ לְהַתּוֹס'
רַק עַל הַש"ס דְּלָמָּה הוֹצֵרָהּ לְהַבְיָא זֶה. עֵי"ש דַּפְח"ח).

וּא"כ מְבֹאֵר הַיְפָךְ דְּבָרֵי הַט"א הַנ"ל דְּבַכָּה"ג ג"כ הוּי מ"ע שֶׁהוּז"ג דָּאִי נִימָא דְּבַכָּה"ג לָא
הוּי פְּלֵל מ"ע שֶׁהוּז"ג וּא"כ ע"כ הָא דְּאִשָּׁה פְּטוּרָה הוּא מְשׁוּם דְּכִתִּיב אוֹתוֹ וּא"כ קְשָׁה עַל
הַרְמַב"ם דְּלָמָּה הַשְּׁמִיט זֶה וְע"כ דְּבַכָּה"ג נָמִי הוּי ז"ג וּא"ש דְּבָרֵי הַרְמַב"ם.

וּא"כ פִּינּוּ דְּבַכָּה"ג הוּי מ"ע שֶׁהוּז"ג קְשָׁה דָּאִף לְדְבָרֵי הַפְּנ"י הַנ"ל דְּאִפְתִּי הוּי ז"ג פִּינּוּ
שְׂאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בִּיּו"ט. וְבַכָּה"ג ג"כ הוּי מ"ע שֶׁהוּז"ג כַּמ"ש הַתּוֹס' לְעֵיל ד"ה
תְּפִילִין: לְזֹאת תִּרְתִּי בְּלִבִּי לִיִּשֵׁב בְּדֶרֶךְ אַחֵר דְּמְשׁוּם הָא דָּאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בִּיּו"ט לָא
הוּי פְּלֵל מ"ע שֶׁהוּז"ג.

וּל"ד לְמָה שֶׁפָּתְבוּ הַתּוֹס' גְּבִי תְּפִילִין דְּמְשׁוּם שְׂאִין נוֹהֲגִין בְּשִׁבְתוֹת וִיּו"ט הוּי ז"ג. דְּלֵא
שְׁיִיךְ לְמִפְטֵר נְשִׁים מְשׁוּם דְּהוּי ז"ג רַק הִיכָא דָּאִי נִימָא דְּנְשִׁים חִיבּוֹת ג"כ יְהִיָּה מ"ע
שֶׁהוּז"ג פְּמוֹ תְּפִילִין דָּאִף אִי נִימָא דְּנְשִׁים חִיבּוֹת בְּתְּפִילִין הָרִי ג"כ יְהִיָּה מ"ע שֶׁהוּז"ג פִּינּוּ
שְׂאִין נוֹהֲגִין בִּיּו"ט, מִשָּׂא"כ הִכָּא דְּכָל עֵיקָר הַטַּעַם שְׂאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בִּיּו"ט הוּא
מְטַעַם מְלֵאכָה וּא"כ אִי נִימָא דְּנְשִׁים חִיבּוֹת בַּמ"ע דְּשִׁרְיַת קְדָשִׁים לָא יְהִיָּה פְּלֵל ז"ג
שְׁהָרִי יְכוּלִין לְשׁוֹרֵף גַּם בִּיּו"ט ע"י אִשָּׁה דְּפְטוּרָה מִמ"ע דִּיּו"ט וְאִתִּי עֲשֵׂה דְּשִׁרְיַת
קְדָשִׁים וְדוּחָה לָאו דִּיּו"ט וְהָא דְּהוּי ז"ג הוּא רַק מְשׁוּם דְּנְשִׁים פְּטוּרוֹת וּא"כ אִיךְ שְׁיִיךְ
לְמִימַר דְּנְשִׁים יְהִיּוּ פְּטוּרוֹת מְשׁוּם דְּהוּי ז"ג הָא מְשׁוּם פֶּךְ הוּי ז"ג פִּינּוּ דְּנְשִׁים פְּטוּרוֹת
וְאִי נְשִׁים חִיבּוֹת לָא הוּי פְּלֵל ז"ג וּמִש"ה לָא הוּי פְּלֵל ז"ג דְּהוּי פְּמַעְרָכָה עַל הַדְּרוּשׁ.

וּא"כ לָא הוּי ז"ג רַק מְשׁוּם דָּאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בְּלִילָה. וְע"ז תִּירַץ הַפְּנִי יְהוֹשֻׁעַ שְׁפִיר.
וּא"כ שְׁפִיר הַקְּשָׁה ה"ר יוֹסֵף מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַנ"ל. (הִנֵּה לְכַאוּרָה הַדְּבָרִים מְוַפְרָכִים.

דְּמִפְלֵ מְקוּם הוּי שְׁרִיפַת קְדָשִׁים מְצוּת עֲשֵׂה שֶׁהוּז"ג מְשׁוּם דָּאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בְּשִׁבְתָּ.
וּמָה בְּכָךְ דְּנִימָא דְּשׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בִּיּו"ט ע"י נְשִׁים פְּנ"ל.

וְהַעֲיָקָר בְּזֶה כַּמ"ש הַמַּהְרִי"ט לְעַנְנֵן מִילָה שְׁלֵא בְּזַמְנָה שְׂאִינָה דוּחָה שְׁבַת וִיּו"ט דַּמ"מ
לָא הוּי מ"ע שֶׁהוּז"ג פִּינּוּ דְּבְשִׁבַת וִיּו"ט נָמִי הַמְּנִיעָה רַק מְשׁוּם אִיסוּר מְלֵאכָה דְּרַבִּיעַ עֲלֵיהָ
כּו' וְאִם עָבַר עַל הָאִיסוּר מ"מ נִתְקַיְמָה הַמְּצוּהָ בְּדִיעְבַד ע"ש.

וּמָה שִׁי"ל בְּזֶה דְּלְכַאוּרָה אִמָּאֵי קַיִים הַמְּצוּהָ פְּשַׁעְבַר הָאִיסוּר הָא ה"ל מֵהַב"ע. וְע' בְּנו"ב
מ"ק בְּסוּף סְפָרוֹ).

אִף אִפְתִּי קְשָׁה דְּמָה הוֹעִיל הַר"ר הַנ"ל בְּמָה שֶׁחִידוּשׁ דְּלֵאוּ שְׁיִישׁ עֲמוֹ עֲשֵׂה גַם הַלְּאוּאֵלִים
וְלֹא דְחִי לִיהָ עֲשֵׂה דְּנָהִי דְּשְׁפִיר הוֹכִיחַ זֶה דְּלֵאוּ שְׁיִישׁ עֲמוֹ עֲשֵׂה גַם הַלְּאוּ אֵלִים מ"מ
קְוִשִׁיָּא הַנ"ל בְּתַקְפָּה עוֹמְדַת שְׁתַּהֲיָה אִשָּׁה מְוַתֵּרַת לְשׁוֹרֵף קְדָשִׁים בִּיּו"ט דְּכִינּוּ דְּהַלְּאוּ
אֵלִים שְׁיִישׁ עֲלִיו עֲשֵׂה וּא"כ הָרִי אִי נִימָא דְּנְשִׁים חִיבּוֹת בַּמ"ע דְּשִׁרְיַת קְדָשִׁים ג"כ יְהִיָּה
ז"ג דַּל"ל דִּיכוּלִין לְשׁוֹרֵף ע"י אִשָּׁה ז"א דְּהָא גַם אִשָּׁה אִינָה יְכוּלָה לְשׁוֹרֵף דַּל"ל אִתִּי
עֲשֵׂה וְדְחִי ל"ת פִּינּוּ דְּהַלְּאוּ אֵלִים.

וא"כ דבכה"ג דאף דאשה חייבת יהיה ג"כ ז"ג א"כ הוי שפיר מ"ע שהז"ג ונשים פטורות כמ"ש התוס' ג"כ גבי תפילין וא"כ פינו דאשה פטורה הרי יכולה לשרוף מטעם מתוך דלא שייך למיסר מטעם אחשבה פינו שפטורה ולא עשתה מצוה כלל כנ"ל.

ולכאורה יש לנישב הפל באופן אחר והוא דר"א ל"ל כלל מתוך כו'. וכבר העיר בזה האו"ח ריש פסחים וא"כ לא קשה כלל שתהיה אשה מותרת לשרוף מטעם מתוך פינו דר"א דאמר הטעם משום דיו"ט עשה ול"ל כלל דאמרין מתוך וא"כ שפיר תגרץ הרר"י הנ"ל.

אלא דא"כ תסובב קושיותי הנ"ל לשיטת התוס' דמשה לא אתי עשה דפ"ו ודחי לאו דלא יהיה קדש משום דלא הוי בעידנא וא"כ אמאי קאמר רב אשי דיו"ט הוי עשה ול"ת הא אף אי הוי רק ל"ת ג"כ אינו יכול לדחות כנ"ל דל"ל כלל דבתחילת הבערה שעדיין לא קיים המצוה לא עקר כלל ללא דאיכא למימר מתוך דל"ל רחמנא אחשבה כנ"ל.

ז"א דכיון דר"א לית ליה כלל מתוך וא"כ בתחילת הבערה עקר ללאו והעשה אינו מקיים רק לבסוף וא"כ לא הוי בעידנא לשיטת התוס' הנ"ל: אמנם ג"ז ניקא דבאמת איכא למימר דר"א ל"ל מתוך והא דהוצרך רב אשי לומר משום דיו"ט עשה ול"ת תי"ל דלא הוי בעידנא כנ"ל.

דהנה רש"י בביצה (דכ"ז) במתניתין גבי חלה שנטמאת כו' פירש"י דלאו דוקא שריפה הוא דאסור אלא ה"ה בשאר השבתות ג"כ אסור משום דרחמנא אחשבה להבערתו דכתיב באש ישורף הילקף מלאכה היא עיי"ש.

ולפ"ז א"ש הפל דבאמת משום שריפה לא הנה צריך רב אשי לומר דיו"ט עשה ול"ת דאף אי לא הוי רק ל"ת ג"כ לא הנה דחי דלא הוי בעידנא כנ"ל. רק הא דקאמר רב אשי משום דיו"ט עשה ול"ת הוא משום שאר השבתות דמצד עצמם לא הוו מלאכה רק משום רחמנא אחשבה כפירש"י הנ"ל וא"כ קודם קיום המצוה לא עשה שום אסור כלל פינו דלא הוי מלאכה מצד עצמה ורק משום רחמנא אחשבה וקודם קיום המצוה לא שייך רחמנא אחשבה ואימת מתחיל המלאכה משום רחמנא אחשבה לסוף הבערה ואז שפיר הוי בעידנא ומש"ה הוצרך רב אשי לומר דיו"ט עשה ול"ת והיינו משום שאר השבתות כנ"ל אבל בשריפה שהאסור הוא מצד עצמו לא צריך כלל לטעמא דעשה ול"ת כנ"ל.

ולפ"ז במתניתין דקתני אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט והיינו שריפה דהוי מלאכה מצד עצמה גם באשה אסור דל"ל שתהיה מותרת מטעם מתוך פינו דר"א ל"ל מתוך וא"ש הפל בס"ד: וממוצא דברים הנ"ל יתישב לנכון קושיות התוס' שהקשו דל"ל לרבא קרא דלבדו פינו דרבא ס"ל בביצה דיו"ט עשה ול"ת.

דאף דרבא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת מ"מ הוצרך קרא דלבדו דכיון דרבא אית ליה מתוך אליבא דרב פפא פמבואר בכתובות (ד"ז) ואף אליבא דרב פפי כתבו התוס' דבדבר הרגיל א"ל מתוך וא"כ פינו דרבא א"ל מתוך וא"כ אי לאו קרא דלבדו ורק משום דיו"ט עשה ול"ת יקשה שתהיה אשה מותרת לשרוף מטעם מתוך פינו דלדברי הרר"י הנ"ל הוי שפיר שריפת קדשים מ"ע שהז"ג כנ"ל וא"כ לא שייך לומר רחמנא אחשבה כנ"ל

וא"כ תיחדר קנשנית הרר"י הנ"ל שתהיה אשה מותרת לשוןף ומש"ה הנצרך רבא דוקא לומר משום דכתיב לבדו.

וא"ש הפל בס"ד. ודוק בכ"ז היטב פי הדברים נכונים בעזה"י: ואם פנים אנחנו בדברינו אלה נבא לנישב בדרך הזה דברי הש"ס ר"ה (דכ"ח) אר"י בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"ט עולה דבת מעילה הוא פנין דמעל בה נפקא לה לחולין שלמים דלאו בני מעילה גינהו איסורא הוא דרכיב בהו ולא נפקי לחולין.

ותמהו המפרשים דאמאי לא אתי עשה דשופר ודחי לאו דהקדש. ונלע"ד לנישב דהנה לכאורה יש לנישב קנשא הנ"ל דמש"ה לא מצי עשה דשופר לדחות לאו דמעילה פנין דעשה דשופר הוי עשה שאינו שנה בפל שונים פטורות פמבואר בקידושין שם.

אף דע"ז יקשה דא"כ לקמן דקאמר שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום כו' ומפרש בגמרא משום דשופר עשה ויו"ט עשה ול"ת ולדברי הנ"ל למה קאמר משום דיו"ט עשה ול"ת תי"ל דעשה דשופר הוי עשה שאינו שנה בפל.

ונלע"ד לומר דהתם הנצרך הש"ס בע"כ לומר דיו"ט הוי עשה ול"ת ואי משום דעשה שאינו שנה בפל הוא הוי צריך לדחות. דהנה בש"ס שם (דכ"ט) יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה.

ובגמרא מנה"מ אר"ל בר לחמא אר"ח בר חנינא פתוב אחד אומר שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר יום תרועה יהיה לכם ל"ק פאן ביו"ט שחל להיות בהול וכאן ביו"ט שחל להיות בשבת. אמר רבא אי מדאורייתא במקדש היכי תקעינו ועוד הא לאו מלאכה היא דאיצטריך קרא למעוטי כו'.

ונתקשה בזה הט"א שם דמשמע דלר' לוי הוי מלאכה א"כ לקמן דתנו דשופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום כו' ומפרש בגמרא משום דיו"ט עשה ול"ת הא לר' לוי בר לחמא דתקיעת שופר עצמה הוי מלאכה א"כ ע"כ גלי קרא דדחי עשה דשופר ללאו נעשה דיו"ט מדאמר רחמנא יום תרועה יהיה לכם.

ותירץ דלר' לוי הא דאין דוחה בכל הני דמתניתין דע"כ לא שרי רחמנא אלא לתקוע ביו"ט דבעידנא דמיקער לאו נעשה דיו"ט מקיים לעשה דתקיעה כו' ועוד שאני הני דאפשר להו למיעבד מערב יו"ט משא"כ בתקיעה.

הנה מה שתירץ דהתם יכול לעשות מעיו"ט צריכין לעיוני ביה. דהא פל עיקר הטעם דהיכא שאפשר לקיים את שתייהן אין עשה דוחה ל"ת הטעם פתבו המפרשים דהוי פועל דוגמא למאי דאמרינו עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר דכיון דאתה יכול לקיים שניהן אמאי תדחה הל"ת וא"כ כ"ז היכא שעשה בעת עשיית המצוה יכול לקיים שניהן כגון מה שהקשו התוס' בפסחים (דפ"ה) היאך אמר דעשה דאכילת פסח דחה לאו דשבירת עצם והא אפשר לקיים שניהן דמנח גומרתא וקלי ליה כו' היינו דבעת עשיית המצוה יכול לקיים שניהן.

משא"כ הָכָא שְׁפָר עֶבֶר וְהַיּוֹם בְּיוֹ"ט עֲדִינן לֹא הֵכִין הַשּׁוֹפָר מֵאֵי שְׁנֵיף לֹא עָשָׂה דְשׁוֹפָר לֹא יְדָחָה הַל"ת וְעָשָׂה דְיו"ט פִּינן שְׁאֲפָשֶׁר לְהוּ לְעִשׂוֹת מֵעִו"ט הָרִי פִּינן שְׁהַזְמִן פְּבָר עֶבֶר וְא"כ פְּעַת בְּעַת עֲשִׂיַת הַמְצָנָה אֵי אֲפָשֶׁר לוֹ לְעִשׂוֹת פְּלוּם וְא"כ אֲמַאי לֹא יְדָחָה עָשָׂה דְשׁוֹפָר לְלֹא וְעָשָׂה דְיו"ט.

וּל"ד לְמַכְשִׁירֵי או"נ דְּמַחְלִינן בֵּין אֲפָשֶׁר לְעִשׂוֹת מֵעִו"ט וְלֹא אֲפָשֶׁר. שְׁאֵנִי הֵתָם דְּבִאֲפָשֶׁר לְעִשׂוֹתוֹן אֵיפֹא קָרָא לְמַעַט שְׁלֹא הִתְרַה עֵינן ש"ס בִּיצָה (דכ"ח) וּמְגִלָּה (ד"ז) וְשַׁבַּת (דקל"ז).

משא"כ הָכָא מֵאֵי אֵיפֹא לְמִימַר דְּכִינן שְׁהִיָּה יְכוּל לְעִשׂוֹת מֵעִו"ט וְלֹא עָשָׂה אֲמַאי לֹא יְדָחָה הָא בְּנֻדָּאֵי גַם עֵתָה חֲזִיב בְּמ"ע דְּשׁוֹפָר וְלֹא שְׁנֵיף כָּלֵל לְמַפְטָר מְטַעַם דְּאֲפָשֶׁר לְעִשׂוֹתוֹן מֵעִו"ט. וְזֵה בְּרוּר בְּסִבְרָא.

וְא"כ ע"כ לֹא מְתִירֵינן הַרְאֵשׁוֹן שֶׁל הַט"א דְּשִׁאֲנֵי הֵתָם בְּמַתְנֵינִין דְּלֹא הָיִי בְּעִידָנָא אֲבָל הָכָא הָיִי בְּעִידָנָא. וְא"כ קָשָׁה לְשִׁיטַת הַתּוֹס' שְׁהַבְּאֵתִי לְעִיל דְּמַש"ה לֹא אֲתִי עָשָׂה דְּפ"ו וְדָחִי לֹא דְלֹא יְהִיָּה קָדָשׁ מְשׁוּם דְּלֹא הָיִי בְּעִידָנָא וְא"כ לְפִי הַמְּבֹאֵר לְקַמֵּן (דל"ב) בְּמַתְנֵינִין דְּשִׁיעוּר תְּקִיעָה פְּשִׁלַּשׁ תְּרוּעוֹת וְא"כ ה"נ הָרִי לֹא הָיִי בְּעִידָנָא דְלֹא וְעָשָׂה דְיו"ט קָעָקַר בְּתַחֲלַת תְּקִיעָה וְהָעָשָׂה אֵינִי מְקַיְיִם רַק לְבִסּוּף פְּשִׁתְקַע הַשִּׁיעוּר: לְזַאת אֲמַרְתִּי לִיִּשְׁב זֶה גַם לִיִּשְׁב שְׁאָר קוֹשִׁיּוֹת הַט"א שֶׁם שְׁהַנִּיחַ בְּקוֹשִׁיא וְיִתְבָּאֵרוּ בְּסוּמוֹ.

דְּהִנֵּה לְכַאוּרָה צְרִיכִין לְהִבִּין בְּמַאי פְּלִיגֵי ר' לוי בַּר לַחְמָא עִם רַבָּא דְּלִדְיָדִיָּה הָיִי תְּקִיעַת שׁוֹפָר מְלֹאכָה וְלִרְבָּא לֹא הָיִי מְלֹאכָה דְלֹא שְׁנֵיף לֹא עָשָׂה דְּיִפְלְגוּ בְּעִצְמָם הַדְּבָר אֵי הָיִי מְלֹאכָה אֵי לֹא דְהָיִי כְּעֵין מְצִיאוֹת.

אִף י"ל בְּאֵנְפִין זֶה. דְּהִנֵּה בְּס' שְׁלוּם יְרוּשָׁלַיִם לְהַגָּאוֹן מוֹהַר"ן טְרַיְבִיטְשׁ ז"ל הַקָּשָׁה דְּמַאי פְּרִיף רַבָּא הָא לֹא מְלֹאכָה הִיא דְּאֵיִצְטְרִיף קָרָא לְמַעוּטֵי דְּאֲמַאי לֹא נִימָא ג"כ כְּמוֹ דְּאֵמְרִינן בְּהַבְּעֵרַת קְדָשִׁים שְׁמַתוּף שְׁרַחֲמָנָא צְנִיָּה לְשִׁרְוּף זֶה גּוֹפִיָּה מִיחְשָׁבָא מְלֹאכָה וְא"כ ה"נ נִימָא פִּינן דְּהַתּוֹרָה צְנוּתָה לְתַקְנוּעַ זֶה גּוֹפִיָּה מִיחְשָׁבָא לְמְלֹאכָה.

אוּלָּם בְּאֵמַת לְפַמ"ש הַפְּנ"י בְּשַׁבַּת דְּרַבָּא ל"ל כָּלֵל סְבֵרַת אַחְשָׁבָה וְא"כ רַבָּא לְשִׁיטָתוֹ שְׁפִיר פְּרִיף הָא לֹא מְלֹאכָה הִיא דְּל"ל דְּמַשׁוּם זֶה גּוֹפִיָּה שְׁמַקְיָיִם הַמְצָנָה מִיחְשָׁבָא לְמְלֹאכָה פִּינן דְּרַבָּא ל"ל כָּלֵל סְבֵרַת אַחְשָׁבָה וְא"כ רַבָּא לְשִׁיטָתוֹ שְׁפִיר פְּרִיף.

וְא"כ לְפ"ז אֵיפֹא לְמִימַר דְּבָהָא פְּלִיגֵי ר' לוי עִם רַבָּא דְּבִאֲמַת גַּם ר' לוי סוּבֵר דְּלֹא הָיִי מְלֹאכָה רַק דְּר"ל סוּבֵר סְבֵרַת אַחְשָׁבָה וְא"כ בְּזֵה גּוֹפִיָּה דְּהַתּוֹרָה צְנוּתָה לְתַקְנוּעַ בְּזֵה גּוֹפִיָּה הָיִי מְלֹאכָה וְרַבָּא ל"ל הִיא סְבֵרָא כְּנ"ל.

וּלְפ"ז מְמִילָא רְוּחָא שְׁמַעְתָּמָא לִיִּשְׁב ג"כ קוֹשִׁיַת הַט"א הַנ"ל דְּשִׁאֲנֵי הֵתָם בְּמַתְנֵינִין דְּאֵינִי יְכוּל לְדַחֲוֹת מְשׁוּם דְּלֹא הָיִי בְּעִידָנָא פְּדָבְרֵי הַט"א הַנ"ל. וְלִיפֹא לְמִפְרָף הָא הָכָא נְמִי לֹא הָיִי בְּעִידָנָא שְׁבַתְחִילַת תְּקִיעָה עָקַר לְלֹא וְעָשָׂה דְיו"ט וְהָעָשָׂה אֵינִי מְקַיְיִם רַק לְבִסּוּף כְּנ"ל.

ז"א דְּהָא בְּתַחֲלִילַת תְּקִיעָה לֹא עָקַר כָּלֵל לְלֹא פִּינן דְּמַצֵּד עֲצָמוֹ גַּם ר"ל מוֹדָה דְּלֹא הָיִי מְלֹאכָה וְרַק מְשׁוּם דְּרַחֲמָנָא אַחְשָׁבָה וְא"כ בְּתַחֲלִילַת תְּקִיעָה שְׁעֲדִינן לֹא קִיָּיִם הַמְצָנָה לֹא

שייף לומר רחמנא אחשבה ולא עשה מלאכה כלל ואימת מתחיל המלאכה לבסוף התקיעה פשמקיים המצנה ואז הוי שפיר בעידנא ומש"ה יכול לדחות.

וא"ש נכון וברור בס"ד: נמצא לפ"ז מןושב עוד מה שהקשה עוד שם הט"א מהא דחולין גבי תקיעת שופר דאין ודאו דוחה שבת וספיקו דוחה יו"ט כו' ואי תקיעה שלא במקום מצנה מה"ת אסור איה ספק דוחה יו"ט.

ז"א דממ"נ דאי מחוייב הוא בשופר הרי שפיר דחי ולא קשה מידי דילמא פטור הוא דכיון שפטור וא"כ לא עשה מצנה כלל א"כ לא עשה שום מלאכה כלל כיון דמצד עצמו לא הוי מלאכה רק משום דרחמנא אחשבה בזה ששמקיים המצנה וא"כ היכא שלא עשה מצנה לא עשה מלאכה כלל דלא שייף רחמנא אחשבה וא"כ מותר לתקוע ביו"ט.

ומה שהקשה עוד שם מהא דאמרין לקמן ושלש תקיעות נאמרו בר"ה ב' מד"ת ואחת מד"ס ואי תקיעה שלא במקום מצנה ביו"ט אסורו מד"ת וכי ב"ד מתנין לעקור ד"ת בקום ועשה. ע"כ.

ולהנ"ל ניחא דכיון דמדאורייתא לא עשה מצנה כלל לא עשה מלאכה ג"כ כנ"ל. והא דהקשה מהא דשבת (דקל"א ע"ב) דאמרין תמן שופר וכל מכשירין דוחין את השבת דברי ר"א ונפ"ל מדכתוב ביום ולמאי אילימא לתקיעת שופר הא תני ד"ש כל מלאכה כו' וא"כ אי תקיעת שופר מלאכה היא מנ"ל לאוקמי לר"א האי ביום אפי' בשבת למכשירין דילמא להתיר התקיעה גופה בשבת אע"ג דמלאכה היא ע"כ.

ולהנ"ל י"ל דנדאי דר"ל בר לחמא סובר דהוי מלאכה שפיר קשה היכי פליג על ר"א אבל לפי דברי דר"ל ג"כ סובר דלא הוי מלאכה רק משום דרחמנא אחשבה כנ"ל שפיר איכא למימר דר"א ל"ל סברת אחשבה וא"כ לא הוי כלל מלאכה ושפיר אוקמיה קרא למכשירין ולא שייף לומר היכי פליג ר"ל בר לחמא ואית ליה סברת אחשבה כיון דתנאי פליגי בזה.

וע' נו"ב מ"ק חא"ח סי' ט"ו שהעלה דר"ע ג"כ ל"ל סברת אחשבה וזה ברור. גם מה שהקשה מחולין דכו"ו יו"ט שחל בע"ש תוקעין פי' לבטל העם ממלאכה להבדיל בין קודש לחול והא חיוב תקיעות הללו אינן אלא מד"ס ואי תקיעות ביו"ט אסור מה"ת א"א לתקיעות הללו לדחות יו"ט עכ"ל.

ובאמת היכא דהוי תקיעות מה"ת הוי ג"כ מלאכה מה"ת והיינו משום רחמנא אחשבה אבל היכא דתקיעות אינן מה"ת לא עשה ג"כ אסור מה"ת ולא שייף רחמנא אחשבה וא"ש הפל בעזה"י: והשתא דאית להכי איכא ליישב קושיות הט"א הנ"ל לר"ל בר לחמא מהא דתנו לקמן דשופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום וכל הגי דחשיב שם ולר"ל הא ע"כ גלי קרא דדחי.

ועפמ"ש א"ש ה"תם אינו יכול לדחות משום דהוי עשה שאינו שונה בפל כיון דנשים פטורות ורק ה"קא הוא דדחי והיינו כיון שהמלאכה שעושה הוא רק במה שתקע וא"כ כיון שתקיעת שופר ל"ה מלאכה מצד עצמה רק משום דרחמנא אחשבה וא"כ לגבי נשים דפטורות משופר הרי גם הלואו ליכא גבייהו דלא שייף למימר רחמנא אחשבה וכמבואר כ"ז לעיל וא"כ גם הלואו אינו שונה בכל ושפיר דחי משא"כ ה"תם במתניתין

דְּהַעֲשֶׂה אֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל וְהִלְאוּ שָׁנָה בְּכָל כֵּינּוֹן דְּהֵתָם הָאִיסוּר מִצַּד תַּחוּמִּין אוּ מִצַּד שְׂאָר מְלֹאכּוֹת דְּהוּי מְלֹאכָה מִצַּד עֲצֻמוֹ דְּשִׁיכִי גַם בְּנָשִׁים וּא"כ הִלְאוּ שָׁנָה בְּכָל וּמִש"ה אֵינּוּ יָכוֹל לְדַחֹת וּל"ד כָּלֵל לְדַחֵקָא דְּהוּי הִלְאוּ ג"כ אֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל.

וּכְנ"ל: וְהָא דְּלֹא מְשַׁנֵּי הֵתָם מְשׁוּם דְּהוּי אֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל ע"כ לֹא מְשׁוּם דְּהוּי עֲשֶׂה דְּרַבִּים הוּי צְרִיךְ לְדַחֹת לִפְמ"ש הַר"ת בְּמַג"א ס' תמ"ו ע"ל הָא דְּלֹא מְשַׁנֵּי מְשׁוּם דְּלֹא הוּי בְּעֵידָנָא עֵי"ש אַבְל לר"ל אִיפָא לְמִימַר דְּעֲשֶׂה שְׂאֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל אֵינּוּ יָכוֹל לְדַחֹת אַף דְּהוּי עֲשֶׂה דְּרַבִּים וּכְמוֹ דְּצְרִיכִין לֹא מְשַׁנֵּי לְעֵנְנֵן בְּעֵידָנָא לְדַבְּרֵי הַט"א הַנ"ל.

וּא"כ אִיפָא לְמִימַר לר"י הַנ"ל דְּמִש"ה בְּשׁוֹפֵר שֶׁל שְׁלֵמִים לֹא יֵצֵא דְּאִיהוּ ג"כ סוֹבֵר סְבֵרַת אַחֲשָׁבָה וּא"כ צ"ל דְּעֲשֶׂה שְׂאֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל אֵינּוּ יָכוֹל לְדַחֹת כְּמוֹ לר"ל הַנ"ל וּמִש"ה לֹא אֲתִי עֲשֶׂה דְּשׁוֹפֵר וְדַחֵי ל"ת דְּהַקְדָּשׁ מְשׁוּם דְּהוּי עֲשֶׂה שְׂאֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל כְּנ"ל: אוּלָם אֲפֹתֵי קִשָּׁה דִּידְחָה עֲשֶׂה דְּשׁוֹפֵר לֹא דְּמַעֲלָה וְאִי דְּהַעֲשֶׂה אֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל הָא כֵּינּוֹן שְׁעִיקָר הַמַּעֲלָה הוּא בְּמָה שְׁיִוצֵא בּוֹ וְנִהְיֶה מְזָה שְׁמַקְנִים מְצֻנֵת הַתּוֹרָה וּא"כ לְגַבֵּי נָשִׁים דְּפִטוּרוֹת מְשׁוֹפֵר הָרִי לֹא הוּי מַעֲלָה כָּלֵל וּא"כ הָרִי הוּי ג"כ לֹא שְׂאֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל.

אֲפֹשֵׁר לֹא דְּלֹא דְּמִי כָּלֵל לְהָא דְּלַעֲלֵל. דְּבִשְׁלֵמָא הֵתָם אֲמַרִּינּוּ שְׁפִיר כְּגוֹן לְעֵנְנֵן תְּקִיעַת שׁוֹפֵר וְאַף דְּעֲשֶׂה אֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל מ"מ כֵּינּוֹן דְּלְגַבֵּי נָשִׁים דְּלִיפָא הַעֲשֶׂה הָרִי גַם הִלְאוּ לִיפָא כֵּינּוֹן דְּלֹא שְׁיִיךְ רַחֲמָנָא אַחֲשָׁבָה וְהֵינּוּ דְּכֵינּוֹן דְּעִיקָר הַרְצוֹן שְׁהַעֲשֶׂה לֹא יְדַחֵה הִלְאוּ הוּא מְשׁוּם דְּאִם יִתְקַע לֹא יַעֲשֶׂה מְצוּהַ הַשָּׁנָה בְּכָל ע"ז שְׁפִיר אִיפָא לְמִימַר הָרִי אִם יִתְקַע לֹא יַעֲשֶׂה ג"כ עֲבִירָה הַשָּׁנָה בְּכָל דְּהָא לְגַבֵּי נָשִׁים לֹא הוּי עֲבִירָה כָּלֵל כֵּינּוֹן דְּל"ל רַחֲמָנָא אַחֲשָׁבָה וְאַף דְּאֲשָׁה ג"כ מְוַנְהֶרַת עַל לֹא דִיו"ט מ"מ זֶה לֹא הוּי כָּלֵל מְלֹאכָה לְגַבֵּי כְּנ"ל וּמִש"ה כֵּינּוֹן דְּמְלֹאכָה זֶה ג"כ לִיפָא בְּאֲשָׁה וּא"כ הָרִי אִם יִתְקַע כְּמוֹ שְׁיַעֲשֶׂה מְצוּהַ שְׂאֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל הָרִי יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה שְׂאֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל וּא"כ שְׁפִיר צְרִיךְ לְדַחֹת מִש"ה א"כ הִכָּא מֵאִי אִימָא הָרִי עֲשֶׂה ג"כ עֲבִירָה שְׂאֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל וְהֵינּוּ דְּלֹא אֲשָׁה לִיפָא מַעֲלָה הָא מ"מ לְדִידִיָּה הָרִי אִם יִתְקַע שְׁפִיר יִמְעוֹל וּמ"ל דְּאִם אֲשָׁה תִתְקַע לֹא תִמְעוֹל מ"מ הָא הוּא בְּנֹדָאֵי יִמְעוֹל וְיַעֲשֶׂה מְצוּהַ שְׂאֵינּוּ שָׁנָה בְּכָל וּמִש"ה אֵינּוּ יָכוֹל לְדַחֹת.

וּל"ד כָּלֵל לְדַחֵתָם דְּעִיקָר צְרִיכִין אָנוּ לְרֹאוֹת אִם יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּא"כ הָרִי שְׁפִיר הָא לֹא יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה הַשָּׁנָה בְּכָל כְּנ"ל. מִש"ה א"כ הִכָּא דְּעִיקָר צְרִיכִין אָנוּ לְרֹאוֹת אִם יִמְעוֹל וְהָא בְּנֹדָאֵי יִמְעוֹל וּמִש"ה אֵינּוּ יָכוֹל לְדַחֹת כְּנ"ל וּא"ש וְדוּק בְּזָה כִּי זֶה בְּרוּר בְּסִבְרָא.

וְעוֹד י"ל דְּאֲשָׁה אַף דְּאִם תִּתְקַע לֹא תַעֲשֶׂה מְצוּהַ מ"מ תִּמְעוֹל. דְּהִנֵּה הַקָּשׁוּ הָאֲחֵרוֹנִים עַל הָא דְּפִרְיֵה רְבָא לֹאִימַת מְעַל לְבַתֵּר דְּתַקַּע בֵּיהּ כו'.

הָא לִפְמ"ש הַתּוֹס' בְּקִידוּשִׁין (דמ"ג) דְּבַעוּלָה וְהַקְדָּשׁ מוֹעֵל ע"י הַגְּבָהָה וּא"כ הָא שְׁפִיר א"ל דְּמַעֲלָה בְּהַגְּבָהָה וְתַקַּע בְּהִיתְרָא וִי"ל עפ"י דְּבַרֵּי הַרְמְב"ם בַּה"ל שׁוֹפֵר דְּבִשְׁוֹפֵר הַגְּזוּל יֵצֵא מְשׁוּם דְּאֵין הַמְצוּהַ אֵלֹא שְׁמִיעַת הַקּוֹל וּבְקוֹל ל"ש גְּזוּל.

וְכַתֵּב הַמ"מ שֶׁם לְחַלֵּק בֵּין שׁוֹפֵר לְלוּלָב וּמְצָה מְפִנֵּי שְׁבִשְׁוֹפֵר הַמְצוּהַ אֵינּוּ אֵלֹא בְּשִׁמְיעָה וְהַשְׁמִיעָה בְּלֹא נְגִיעָה וְהַגְּבָהָה מִן הַשׁוֹמֵעַ כּו' אֵלֹא שׁוֹמֵעַ הַקּוֹל וְיִוצֵא וְאֵין בְּקוֹל דִּין גְּזוּל כּו' ע"ש וּלפ"ז ע"כ לֹא דְּהִכָּא מִיָּרִי שְׁלֹא נִתְפַּנּוּן לְגוֹזְלוֹ מִן הַהַקְדָּשׁ דְּאִי נִימָא שְׁנַתְפַּנּוּן

לְגוֹזְלוֹ הָרִי בְּלֹא"ה יֵשׁ לְפָסוֹל הֶכָּא אִי נִימָא דְהַמְעִילָה הֶכָּא הוּא מִצַּד הַהֶגְבֵּהָ וְא"כ יֵשׁ לְפָסוֹלוֹ הֶכָּא מִצַּד שׁוֹפֵר הַגְּזוּל דְדָמִי מִמֶּשׁ לְלוּלָב וּמִצָּה.

דל"ל כמ"ש הכ"מ דמשום דא"צ לנגיעה מש"ה יצא בו ז"א דהכא ע"כ צריף לנגיעה דאי לאו דנגע בו לא הוי יוצא לחולין לפי סברת המפרשים הנ"ל דנימא דעיקר המעילה הכא מצד ההגבה וכיון שצריף לנגיעה שפיר יש לפוסלו מצד שופר הגזול וע"כ אי נימא דהכא מועל מצד הגבה ע"כ שלא נתפגין לגזולו לחלוטין וכיון שלא נתפגין לגזולו לחלוטין מעידנא דאגבהיה מעל ודינו כמו גזבר.

וכן תירצו המפרשים. אכן לא הביאו דהכא ע"כ מוכח שלא נתפגין לגזולו דאל"כ אפתי מאי פריף רבא דילמא ר"י מייגרי בנתפגין לגזולו או למ"ש דבנתפגין לגזולו יש לפוסלו מצד שופר הגזול כנ"ל וא"ש.

אף אפתי קשה הוּא מעל מצד ההגבה ואף שלא נתפגין לגזולו מ"מ פיון שנטלו שלא מדעתו והשופר מתקלקל וא"כ שפיר בהיתרא תקע. אמנם המג"א סי' תקפ"ו כתב דמותר ליטול שופר של חבירו שלא מדעתו ואף שמתקלקל משום דניחא ליה לאינש למיעבד מצנה בממונו כמו גבי ציצית וא"ש.

ולפ"ז שפיר מיושב קושטא הנ"ל דאיכא למימר דמש"ה לא אתי עשה דשופר ודחי ל"ת דהקדש משום דהוי עשה שאינו שנה בכל דל"ל דהא לגבי נשים דפטורות משופר הרי גם הלאו ליכא כנ"ל.

ז"א דהא לגבי נשים אף שלא עשה מצנה מ"מ מעלה מצד ההגבה פיון דאסור ליטול שלא מדעתו והשופר מתקלקל דל"ל דניחא ליה לאינש למיעבד מצנה בממונו פיון דנשים פטורות ולא עשתה מצנה כלל וא"כ מעלה מצד ההגבה וא"כ לגבי נשים הרי לאו דמעילה איכא אף בהנאה זה והעשה אינו שנה בכל.

ומש"ה אינו יכול העשה דשופר שאינו שנה בכל לדחות לאו דמעילה השנה בכל אף בדבר זה. ודוק היטב.

(עכ"ד בני הרב ז"ל): סימן ס ע"ד הנשאלה. בשמן זית שנתערב בו מעט שומן חזיר ויש ספק אם הנה בשמן נשים כנגדו.

אם פשר להדלקת נר חנוכה. או יש לפוסלו דבעינו מן המותר בפיה ולא הוכשר למלאכת שמים אלא טהורה בלבד.

ומעלתו הביא מ"ש בספר שנות חיים למהרש"ק שהביא ראיה להתיר מגמרא דשבת (דכ"א רע"ב) דאמר רב שמנים שאין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה כו'. ובכלל השמנים שאין מדליקין בשבת הוי ג"כ שמן קימ במתני'.

ולחד מ"ד בגמרא הוא מין חיה ובנדאי הוא מין טמא ומ"מ משמע דכשר להדליק בו לנר חנוכה. עכ"ד: א הנה מ"ש בשם ספר הנ"ל אינה ראיה כלל.

וכפי שהעתיק מעלתו ל' המחבר הנ"ל תמוה מאד ושגה הרבה. דמ"ש דלחד מ"ד בגמ' הוא מין חיה ליתא כלל.

רק דשמואל אמר עוף אָחַד יש בכרפי הים וקיק שמו. ולאִינָה מ"ד ר"י ור"ל הוי קיק דְּבַר טְהוֹר.

ואלִיבא דשמואל דמְפָרַש דקיק הוא מין עוף הוא עוף טמא. ולא הוֹצֵרָה לומר פן מסְבָּרָא דנְפִשָׁיה.

דלִהְדִּיא אִיתָא בִירוּשְׁלַמִי וְהוּבָא בְרָא"ש שֵׁם וְאֵת הַקָּאֵת זו קיק. וכן אִיתָא בְּגִמְרָא דְחֻלִּין (דס"ג ע"א) לְגִירְסַת הָעֵרוּף שֵׁם קָאֵת זו קיק.

הרי בְּהִדְיָא דקיק הוא עוף טמא. ומ"מ אין שום רְאִיָה לְהַכְשִׁירוֹ לְגַר חֲנֻפָה מֵהָד דְשַׁבַּת דְּאָמַר רב דשְׁמַנִּים שְׂאִין מְדַלִּיקִין בְּשַׁבַּת מְדַלִּיקִין בְּהוֹן בְּחֻנְפָה.

די"ל דְּרַב לֹא סָבַר כְּשִׁמוּאֵל בְּפִירוּשָׁא דְשָׁמֹן קִיק שְׁהוּא עוֹף טָמֵא רַק כְּר"י דְהוּא מִשְׁחָא דְקָאֵזָא דְהֵינּוּ צ"ג או כר"ל דְהֵינּוּ קִיקִיּוֹן דְיוֹנָה. ומש"ה פְּיִיל פֶּל הַשְׁמָנִים שְׂאִין מְדַלִּיקִין בְּשַׁבַּת דְכְּשִׁירִין לנ"ח.

אָבַל שְׁמֹן שֶׁל טָמֵא לֹא הֵנְכָשֵׁר לנ"ח: וּמִלְבַּד זֶה יֵשׁ לְדַחוֹת עוֹד. דְהֵנָּה נוֹדַע מ"ש בְּתַשׁוּיָא ש"א (סי' ל"ח) לְעֻנֵין נ"ח אִי שְׂרִי לְהַדְלִיק כְּשִׁנְאָסְרוּ מִשׁוּם ב"ח דְהוּי אִיסוּרֵי הַנְּאָה דְכִינּוּ דנ"ח בְּעֵי שְׁיַעוּרָא שְׁיַדְלַק מִשְׁתַּשְׁקַע חֲסָמָה עַד דְכָלִּיא רְגִלְהוֹן דְתַרְמוּדָאי וּא"כ בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה י"ל כְּתוּמֵי מִיקְתַּת שְׁיַעוּרָיָה כו'.

וְהִבִּיא רְאִיָה ג"כ מֵהָא דְאָמְרוּ דְשְׁמַנִּים שְׂאִין מְדַלִּיקִין בְּהוֹן בְּשַׁבַּת מְדַלִּיקִין בְּהוֹן בְּחֻנְפָה וְשָׁמֹן שְׂרִיפָה הוּא ג"כ אָחַד מֵהַשְׁמָנִים שְׂאִין מְדַלִּיקִין בְּהוֹן בְּשַׁבַּת וּמוֹכַח דְמְדַלִּיקִין בּוֹ בְּחֻנְפָה וְאֵע"ג דְתַרּוּמָה טָמְאָה נְמִי כְּתוּמֵי מִיקְתַּת שְׁיַעוּרָיָה.

וְשׁוּב הָעֵלָה דְתַרּוּמָה טָמְאָה דְשְׂרִיָא בְּהַנְּאָה לְהַסִּיקָה תַּחַת תַּבְּשִׁילוֹ לֹא אָמְרִינּוּ כְּתוּמֵי מִיקְתַּת שְׁיַעוּרָיָה כו'. עכ"ד ה"ש"א.

וּבְאִמַּת יֵשׁ בְּזֵה סְתִירָה בְד' הַתּוֹס'. דְבַסְנֹפָה (דל"ה ע"א ד"ה לְפִי) מְבֹאֵר בְּתוֹסְפוֹת דְבַתְּרוּמָה טָמְאָה נְמִי אָמְרִינּוּ כְּתוּמֵי מִיקְתַּת שְׁיַעוּרָיָה וּמַה"ט הַקְּשׁוֹ שֵׁם בְּאִתְרוּג שֶׁל תַּרּוּמָה טָמְאָה דְכָפוּל מִטַּעַם דְלִית בֵּיהּ הֵיטֵר אַכִּילָה תִּי"ל מִטַּעַם כְּתוּמֵי מִיקְתַּת שְׁיַעוּרָיָה כו'.

אִף בְּסוּטָה (דכ"ה ע"ב סד"ה לְאו) מְבֹאֵר מִדְּבַרְיָהֶם דְלַרְבָּנָן לֹא אָמְרִינּוּ כְּתוּמֵי מִיקְתַּת שְׁיַעוּרִים רַק בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה דְלֹא הוּי אֵלָא כְּעַפְרָא בְּעֵלְמָא ע"ש. וְאָמְנָם בִירוּשְׁלַמִי סוּף תַּרּוּמוֹת אִיתָא לְהַדְיָא דְמְדַלִּיקִין בְּשָׁמֹן שְׂרִיפָה בְּחֻנְפָה.

וּמִסִּיק שֵׁם מִי שְׂאִין לוֹ שְׁמֹן שֶׁל חֻלִּין מְדַלִּיק שְׁמֹן שְׂרִיפָה בְּחֻנְפָה. (ובכ"מ שֵׁם פִּירָשׁ דְּמִיָּרֵי שְׁהִישְׂרָאֵל מְדַלִּיק שְׁלֵא בְרִשׁוֹת כְּהֵן דְלִזְרִים אָסוּר הַנְּאָה שֶׁל פִּילוּי רַק דְלְעֻנֵין נ"ח מְדַלִּיקִין מִשׁוּם דְמִלְל"נ וּמִש"ה לֹא שְׂרִי רַק בְּאִין לוֹ שְׁמֹן שֶׁל חֻלִּין.

אָבַל לְכַהֵן וּדְאִי שְׂרִי וְלֹא שְׁיִיף הֵכָא כְּתוּמֵי מִיקְתַּת שְׁיַעוּרָיָה כו'). וְהִנֵּה י"ל לְפִי מַה שְׁמִבְּאֵר מִד' הָרָא"ש בַּפ"ג דְסִנְפָה סִי' ט"ו גַּבֵּי אִתְרוּג שֶׁל אֲשִׁירָה דְלֹא אָמְרִינּוּ כְּתוּמֵי מִיקְתַּת שְׁיַעוּרָיָה רַק בְּדְבַר שְׂצָרִיף שְׁיַעוּר בְּעֻצָם.

והביא שם ד' הסוכרים דבאתרוג של אשיקה ל"ש למיפסל משום דמיכתת שיעוריה פיון דהא דבעינו באתרוג שיעור פאגוז או פביצה הוא רק משום דבפחות לאו גמר פירא הוא. ואף שהרא"ש מסיק אח"כ שם דבאתרוג שיעור מיכתת שיעוריה היינו פיון דבעינו השיעור שיהא מונכר הלקיחה בעצם ומה"ט פסלינו פלפלין כו' ע"ש.

ולפ"ז י"ל דגם גבי נ"ח ל"ש מיכתת שיעוריה דהשיעור א"צ בעצם רק כדי שיהא נראה לאנשים שמצויים אז וקא מ"מ יהיה נראה להם הדלקתו. ולא דמי לאתרוג דהמצנה של תורה בעצם שיהא לקיחה הנזכרת ולא משום מראית בני אדם.

וגם י"ל לפמ"ש בס' תו"ג ר"ס קכ"ד דל"ש לומר פתוטי מיכתת שיעוריה רק בדבר שצריך שיהיה השיעור מחובר ביחד בשלימות כשופר ולולב משא"כ לענין ט"א שאפילו הוא מפוזר מטמא טומאת אוכלין ל"ש פתוטי מיכתת שיעוריה.

(ובזה מיושב ג"כ קושיות השעה"מ בפ"ד מהלכות גירושין במתניתין דספ"ק דפסחים ע"ש). ועכ"פ יהיה אף שיהיה קשה בממ"נ בגמרא דשבת שם.

דאמר ר"ה פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בתנופה בין בחול כו'. והוי בכלל זה שמן שריפה דאין מדליקין בו לנ"ח.

אף דבגר חנופה ל"ש הני טעמי שאמרו בשבת (דכ"ג סע"ב) ע"ש. ואחר פה מדברי ר"ח דאמר דשמינים שאין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהן בתנופה בחול משמע להיפך דשמן שריפה שרי להדליק לנ"ח ול"ש מיכתת שיעוריה.

ופשיטא דהני אמוראי לא יחלקו בזה אי שיעור בנ"ח מיכתת שיעוריה כו'. (ול"פ רק בדין פבחה זקוק לה ואי שרי להשתמש לאורה).

ואף שמדברי ר"ח לא מוכח כ"כ. די"ל דרב חסדא לטעמיה דהוא ס"ל לקמן (דכ"ג סע"ב) הקא ביו"ט שחל להיות בע"ש עסקינו כו'.

אבל בע"ש דעלמא שפיר מדליקין בשמן שריפה. וממילא לדידיה לא הוי שמן שריפה בכלל השמינים שאין מדליקין בהם בשבת כלל.

מ"מ מדברי רב דאמר ג"כ דשמינים שאין מדליקין בהן בשבת מדליקין בתנופה איפא למישמע ג"כ שמן שריפה. ומדברי רב הונא להפך (ודוחק לומר דהני אמוראי סוכרים ג"כ כר"ח לקמן ולא כאביי).

אלא י"ל בפשיטות דהא דאמר רב הונא דשמינים שאין מדליקין בשבת אין מדליקין בתנופה וכן הא דאמר רב דמדליקין בהן בתנופה הכל קאי לענין השמינים שאסרו בשבת משום שאין נמשכין אחר הפתילה (וכדאמר שמינים ופתילות שאמרו אין מדליקין בהן בשבת ומשמע שמינים דומיא דפתילות דטעם איסורם הוא משום שאין השמן נמשך אחריהן).

דבזה שיעור לדון ג"כ אם יאסרו לנ"ח. אבל לענין שמן שריפה דמטעם אחר אסור להדליק בו בשבת מזה לא מיררו כלל הני אמוראי לענין נ"ח.

ולא נכלל זה בכלל שאר השמנים הנ"ל. ולפ"ז ה"נ י"ל לענין שמן קיץ אפילו תימא דיש בו אסור ג"כ מצד אחר משום שאינו מותר בפיה.

מזה לא מיקרו כלל הני אמוראי לענין נ"ח. ולא מוכח מידי מפאן: ואין לומר דמ"מ יש להוכיח בנ"ד להיתר מגופה דמתניתין בשבת שם דקתני שמן קיץ בהדי שאר שמנים שאין מדליקין בהם משום שאין נמשכין אחר הפתילה ולמ"ד דשמן קיץ הוא מעוף טמא א"כ מוכח ממתניתין דאם היה נמשך אחר הפתילה היה פשר לנר שבת דמצוה היא ולא אמרינו בזה דלא הוכשר למצות נר שבת אלא טהורה בלבד.

ומינה נשמע ג"כ דשמן טמא פשר ג"כ לנ"ח כמו דכשר לנר שבת. ז"א.

דלעולם י"ל דגם במצות הדלקת נר של שבת נמי לא י"ח רק מן המותר בפיה ולא מדבר טמא. ומ"מ לא תיקשי אמתניתין דתנא שמן קיץ בכלל שמנים שאין מדליקין בשבת מטעם שאין נמשכין אחר הפתילה.

משום דנ"מ לדינא בין הטעמים. באם אין לו שום שמן פשר להדליק בשבת.

אי שרי להדליק בשמן קיץ דאם נימא טעמא משום שאינו מותר בפיה ולא י"ח הדלקת נר בשבת בשמן זה מ"מ אין אסור להדליקו דאל"כ ישב בחושך לגמרי. ומותר לו להדליק לו שמן זה.

משא"כ מחמת הטעם שאינו נמשך אחר הפתילה ואסור להדליק בו שמה יטה בשבת. א"כ אף כשאין לו שום שמן אחר מ"מ אסור להדליק בשמן זה כלל שלא יבא לידי מכשול דהטייה בשבת.

וכן נ"מ לדינא עוד באם עבר והדליק בשמן זה דאסור להשתמש לאורו כמ"ש הרמ"א ר"ס רס"ד בשם הרשב"א. וכן יש עוד נ"מ לדינא באם יש לו נר פשר להדליק בשבת שיוצא בו י"ח מצות נר שבת.

אם מותר לו להדליק עוד נר משמן זה ג"כ. דמטעם שאינו נמשך אחר הפתילה מ"מ אסור לו להדליק שמן זה בשבת.

אלא דזה תליא בפלוגתא. דהתוס' ישנים בשבת (דכ"א ע"א) כתבו דבאם יש לו נר אחד פשר בבית שרי להדליק בשאר שמנים שע"ז יזפור ולא יטה שאר גרות שפחדר ושבמרתף.

ולפ"ז ליתא לנ"מ הנ"ל. מיהו הסמ"ג והסה"ת ושאר פוסקים פליגי ע"ז וס"ל שכל הגרות שבבית צ"ל מדבר שמדליקין בו.

ולדידהו איתא לנ"מ הנ"ל ג"כ. וכדבריהם מוכח ג"כ מד' הרשב"א שבתוספות בשבת (דכ"ו ע"א ד"ה רי"א) שהקשו שם בהא דא"ר ישמעאל במתני' אין מדליקין בעיטרו מפני כבוד השבת וטעמא משום גזירה שמה יניחנה ויצא פיון שריחו רע ותפוזק לי משום דאינו נמשך אחר הפתילה וכדא"ר ישמעאל גופיה בפריקתא דכל היצא מן העץ אין מדליקין בו דטעמא שאינו נמשך אחר הפתילה ועיטרו יוצא מן העץ הוא.

והניחו התוס' בקושיא. ומזה מוכח דס"ל להתוס' פהסמ"ג והסה"ת הנ"ל.

דאם גימא כד' הת"י הנ"ל דכשיש לו גר אַחַד פֿשר שְׂרֵי לְהַדְלִיק עִמּוֹ עוֹד גְּרוֹת מְשֻׁמְנִים שְׂאִין נְמַשְׁכִּין אַחַר הַפְּתִילָה פּנ"ל. א"כ לֹא מְקַשּׁוּ הַתּוֹס' הַכּא מִיַּדִּי.

דְּהָא דְאַיְצְטְרִיף ר' יִשְׁמַעֵאל לומר הטעם שְׂאִין מְדַלִּיקִין בְּעֵינְטְרֵן בְּשַׁבַּת מְשׁוּם שְׂמָא יִנְיֻחָה וְיִצָּא. הֵינּוּ דְמַה"ט אָסוּר לְהַדְלִיק בּוּ בְּשַׁבַּת אֶפְיֵלוּ יֵשׁ לוֹ גַר אַחַר פֿשר עִמּוֹ ג"כ.

דמ"מ גְּזָרִינן שְׂמָא מְחַמַּת הָרִיחַ רַע יִנְיָחַם וְיִצָּא. מִשָּׂא"כ מְשׁוּם שְׂאִינוּ נְמַשְׁקֵף אַחַר הַפְּתִילָה הֵיזָה שְׂרֵי לְהַדְלִיק בּוּ פֿשֵׁישׁ עִמּוֹ גַר אַחַר פֿשר ג"כ שְׁעִי"ז יִנְפֹר וְלֹא יִטָּה שְׂאָר גְּרוֹת פּנ"ל.

א"ו דְּהַתּוֹסְפוֹת ס"ל פְּדַבְּרֵי הַסֵּמ"ג וְהַסֵּה"ת הַנְּ"ל דְּאַף פֿשֵׁישׁ לוֹ גַר פֿשר מ"מ אָסוּר לְהַדְלִיק עִמּוֹ שְׁמָנִים שְׂאִין נְמַשְׁכִּין אַחַר הַפְּתִילָה וְכַנְּ"ל. וְרֵאִיתִי בַּב"י בְּאו"ח ר"ס רס"ד שֶׁהֵבִיא רֵאָזָה לְד' הַסֵּמ"ג וְהַסֵּה"ת הַנְּ"ל מֵהָא דְשְׁמָנִים וּפְתִילוֹת שְׂאִין מְדַלִּיקִין בְּהֵן בְּשַׁבַּת אִין מְדַלִּיקִין בְּהֵן בְּחֻנּוּפָה בְּשַׁבַּת ג"כ לְמ"ד דְּמִנְתָּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְאָסוּר לְהַדְלִיק לַנ"ח שְׁעַל פְּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ כּו' מִיְהוּ מְזָה אִין רֵאָזָה רַק דְּחוּץ לְבֵית אִין הָיִתָּר בְּשְׁמָנִים שְׂאִין מְדַלִּיקִין בְּהֵם אֵף שְׁיֵשׁ לוֹ בְּבֵית גַר פֿשר אַבְּל בְּאוּתוֹ בֵּית גּוֹפְיָה י"ל דְּכַשֵּׁישׁ לוֹ גַר פֿשר יִהְיֶה שְׂרֵי לְהַדְלִיק שֵׁם עוֹד גַר מֵהַשְׁמָנִים שְׂאִין מְדַלִּיקִין בְּהֵם.

וְגַם אוֹלֵי יֵשׁ לְדַחוֹת רֵאָזָה זֹו לְגַמְרֵי דְמַה שְׂאָמְרוּ דְבְּשְׁמָנִים שְׂאִין מְדַלִּיקִין בְּהֵם בְּשַׁבַּת אִין מְדַלִּיקִין בְּהֵם בְּחֻנּוּפָה בְּשַׁבַּת ג"כ. מִיְיָרֵי פֿשֵׁישׁ לוֹ שְׁמֵן פֿשר פֿלֵל.

(דאם הֵיזָה לוֹ גַר אַחַד קִי"ל דְּשְׁלוֹם בֵּיתוֹ עֲדִיף מִגַּר חֻנּוּפָה פְּדַאִיתָא בְּשַׁבַּת (דכ"ג ע"ב). וּמ"מ י"ל דְּכִינּוֹן דַּא"א בַּע"א הָיִי פֿשְׁעַת סַפְּנָה דְּמִנְיָחָה עַל שְׁוֹלְחָנוּ כַּמ"ש הַמַּג"א ס' תרע"ח סק"ב וא"ל).

וְעַכ"פּ מְבֹנָר דְּמַמְתְּנִי דְשַׁבַּת אִין שׁוּם רֵאָזָה לְהַתִּיר בַּנ"ד: וְעַתָּה נִבְּא לְבָאָר בְּעֵיקָר הַדִּין. בְּהָא דְתַנִּי רַב יוֹסֵף (בְּשַׁבַּת דכ"ח ע"א וע"ב) דְּלֹא הֵוֹכֵשׁר לְמַלְאכַת שְׁמִים אֶלָּא עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּלִבָּד.

וְהַמַּג"א בְּאו"ח (ס' תַּקפ"ו סק"ג) ס"ל פֿן לְהַלְכָה בְּכָל הַמְּצוֹת מְשׁוּם דְּאַיְתַּמַּשׁ פֿל הַתּוֹרָה לְתַפְּלִין פְּדַאִיתָא בְּקִידוּשֵׁין וּבְכוּלָּהוּ בְּעֵינֵן מִן הַמְּנוֹתָר בְּפִיף. וְמַה"ט מְסִיק שְׁם הַרְמ"א בְּשֵׁם הַר"ן דְּשׁוֹפָר מִבְּהֵמָה טְמֵאָה פֿסוּל.

מִיְהוּ בְּר"ן שְׁם פְּתַב וְז"ל אֶפְשֵׁר דְּדוֹקָא בְּטְהוֹרִין אַבְּל בְּטְמֵאִין לֹא דְהָא אֶמְרִינן בְּשַׁבַּת לֹא הֵוֹכֵשְׁרוּ לְמַלְאכַת שְׁמִים אֶלָּא שֶׁל טְהוֹרָה בְּלִבָּד וְשׁוֹפָר מְלַאכַת שְׁמִים הוּא דְהָא אֶמְרִינן לְעֵיל פֿינּוֹן דְּלִזְפָּרוֹן קְאָתִי פֿלַפְנִים דְּמִי וּמִיְהוּ לֹא רֵאָזָה גְּמוּרָה הִיא דְהָתָם בַּפ' בְּמַה מְדַלִּיקִין מְשֻׁמַּע דְּמַשְׁפֵּן גּוֹפְיָה לֹא גְּמַרִינן מֵהֵיא דְלֹא הֵוֹכֵשְׁרוּ לְמַלְאכַת שְׁמִים דְהָא אֶמְרִינן בְּהֵיא שְׁמַעְתָּא מֵאִי הָיִי עֲלָה דְתַחַשׁ כּו' וּלְפִיכָף צ"ע.

עכ"ל הַר"ן. וְשְׁתִּים זֹו שְׁמַעְנוּ מִדְּבַרֵי הַר"ן.

חָדָא דְחֻזִּינוּ דְמְסַפְקָא לִיָּה בְּשׁוֹפָר מִבְּהֵמָה טְמֵאָה אִי יֵשׁ לְפִנְסוֹלוּ דְלְמַסְקָנָא דְגַמְרָא דְשַׁבַּת דְּבַעֵי מֵאִי הָיִי עֲלָה דְתַחַשׁ מְשֻׁמַּע דְּבַמְשְׁפֵן גּוֹפְיָה לֹא אֶמְרִינן הָךְ דְּלֹא הֵוֹכֵשְׁר אֶלָּא טְהוֹרָה בְּלִבָּד וּמִמִּילָא בְּמְצוֹת שׁוֹפָר וְכְדוּמָה ג"כ יֵשׁ לְהַכְשִׁיר מְטְמֵאָה.

ועוד שנית שמענו דאף אם נימא לפסול שופר מבהמה טמאה היינו רק משום דאמרין
פינו דלפרון קאתי כלפנים דמי ומזה משמע דבשאר מצות דלא שייך הו סברא דכלפנים
דמי פשר מטמאה ג"כ וא"צ שיהא מטהורה דוקא ולא מספקא ליה להר"ן פלל בזה.

וראיתי בתשובת נו"ב (מ"ת סי' ג') שפכת דמקרא דלמען תהיה תורת ה' בפיה מן המותר
בפיה לא שייך למילף רק בדבר שהיא תורה עצמה דהיינו שיש בו פתב כמו ס"ת תפילין
ומזוזות ובתים של תפילין שיש בו שיי"ן ורצועות ג"כ הואיל והונטפלין לבתים.

ואין סתירה לדברי הנו"ב מהא דבגמרא דקידושין (דל"ה ע"א) לענין לפטור נשים ממ"ע
שהו"ג מקשינו כל התורה לתפילין מהו קרא שיהיו פטורות מפל מ"ע שהו"ג. דמ"מ
י"ל דכאן מסתבר להקיש רק דברים התלויים בכתיבה וכמו דבמפות (די"א ע"א) לענין
ספר שתפרו בפשתן דמיייתי ג"כ הו קרא דלמען תהיה תורת ה' בפיה ואימקש כל התורה
פולה לתפילין כו'.

והיינו רק לענין פתיבת ס"ת בלבד. ובנו"ב שם הביא ראיה לדבריו דלענין מן המותר
בפיה לא מקשינו רק דברים התלויים בכתיבה ולא בכל המצות.

דלפ"ד המג"א דס"ל דאימקש כל התורה לתפילין לענין זה ובכל המצות בעינן שיהא מן
המותר בפיה. א"כ תיקשי מגמרא דסופה (דכ"ג ע"א) בפלוגתא דר"מ ור"י ה"תם דאמר
שם הגמרא בפיל קשור כ"ע ל"פ דכשר לדופן סופה.

והא פיל חיה טמאה הוא ואינו מן המותר בפיה ומ"מ פשר למצוה לעשות ממנו דופן
לסופה. ואף שראייתו זו אינה מוכרחת פלל.

מלבד דמזה אין ראיה לומר דהא דבעינו מן המותר בפיה אינו רק בדברים התלויים
בכתיבה לבד. ויותר י"ל ולחלק בין תשמישי קדושה לתשמישי מצוה דדוקא בתשמישי
קדושה בעינו מן המותר בפיה דומיא דתפילין משא"כ בתשמישי מצוה.

וכמ"ש שם בעצמו אח"כ. ומלבד זה י"ל סברא אחרת דהא דתני רב יוסף לא הוה שרו
למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד.

והיינו דהיכא דבעינו עור בהמה צ"ל העור ממין בהמה המותרת באכילה. פינו דעיקר
דרשא דמן המותר בפיה היינו שיהא רק ממין המותר בפיה וכמ"ש התוס' בשבת (דק"ח
ע"א ד"ה אינה) וכ"ה להדיא בירושלמי (פ"ק דמגילה ה"ט).

א"כ י"ל דזה שייך בתפילין וספרים שנכתבין על עור בהמה וכן רצועות של תפילין
שהם מעור וכן בשופר שהוא מקרן בהמה. בזה צריך שיהיה העור או הקרן ממין בהמה
שיש בה היתר אכילה שיהא ממין המותר לפיה.

משא"כ במצוה שאין צריך שום עור מבהמה וכמו דפנות של סופה שהן פשרים מעצים
ואבנים דלאו מידי דבר אכילה נינהו פלל בזה לא שייך פלל שיהא מן המותר בפיה.
וממילא אין לפסול חיה טמאה ג"כ לדופן סופה ומה שייכות לומר שיהא ממין המותר
בפיה פינו דמצוה זו מתקיימת בדבר שאינו מין אנוכל פלל שיהא ראוי לבא לפיו ולא קאי
הדרשא דמן המותר בפיה רק במצוה הצריכה להיות ממין אנוכל כמו עור בהמה וכנ"ל.

ומלבד זה י"ל עוד לפ"ד המג"א דכל המצות צ"ל מן המותר בפיה משום דאיתקש כל התורה לתפילין. דלא תיקשי מגמרא דסנפה הנ"ל דבפיל קשור כ"ע ל"פ כו'.

דהתם קאי הגמרא על פלוגתת ר"מ ור"י שם בעשאה לבהמה דופן לסנפה. וע"ז אמר הגמרא דפיל קשור פשר לדופן סנפה בין לר"מ ובין לר"י.

והיינו דר"מ ור"י אינהו לטעמיהו דלא ס"ל הוה היקשא דאיתקש כל התורה לתפילין ומש"ה לדידהו בכל המצות א"צ שיהא מן המותר בפיה. דבקיודשין (דל"ה ע"א) דאמרינן דנשים פטורות מכל מ"ע שהז"ג משום דאיתקש כל התורה פולה לתפילין כו' ופריה הניחא למ"ד תפילין מ"ע שהז"ג היא אלא למ"ד תפילין מ"ע שלא הז"ג מא"ל ופירש"י א"כ איפכא איכא למילף דשלא הז"ג נשים פטורות כו'.

(דנש"י מפרש בגמרא הכא דאף מ"ד דתפילין הני מ"ע שלא הז"ג מ"מ ס"ל דנשים פטורות. ובת"י פ"א בע"א והובא במהרש"א שם).

ומשני הגמרא מאן שמעת ליה דאמר תפילין מ"ע שלא הז"ג ר"מ כו' ולר"י דאמר שכהבכ"א מלמד דין ותפילין מ"ע שלא הז"ג כו', הרי דלר"מ ור"י דהם ס"ל דתפילין הני מ"ע שלא הז"ג אינהו ס"ל דהא דמ"ע שהז"ג נשים פטורות היינו משום שכהבכ"א או ג' כהבכ"א.

והא דבמ"ע שלא הז"ג חייבות ולא ילפינן מתפילין לפטורא ע"כ דאינהו לא ס"ל הא דהוקש כל התורה לתפילין כו' וכ"כ הפ"י שם. וע"ש שכתב דאף למסקנא דעירובין (דצ"ו ע"ב) דלר"מ ור"י דתפילין הני מ"ע שלא הז"ג לדידהו באמת נשים חייבות בתפילין (וע' בשבת דס"ב ע"א) מ"מ לא ס"ל הוה דהוקש כל התורה לתפילין כו'.

(וי"ל דלר"מ ור"י ס"ל דהא דהוקש כל התורה לתפילין היינו רק לענין כתיבת ס"ת גופה לחוד וכדמוכח במכות די"א הנ"ל לר"מ ור"י גופייהו. וס"ל דשאר מצות לא הוקשו כלל לתפילין).

וכיון דלר"מ ור"י לית להו הא דהוקש כל התורה לתפילין מש"ה א"ש הגמרא דסנפה דלר"מ ור"י לטעמיהו ממילא פשר לדופן סנפה פיל קשור ולא בעינן מן המותר בפיה לדידהו דלא מקשינן כל המצות לתפילין משא"כ לדין דקיי"ל שיהוקש כל התורה לתפילין שפיר סובר המג"א דבכל המצות בעינן מן המותר בפיה מה"ט. ולק"מ.

אמנם בעיקרא דמילתא מ"ש המג"א פאן דבכל המצות בעינן מן המותר בפיה משום היקשא שיהוקש כל התורה לתפילין אין דבריו מוכנים. דבשלמא לענין מ"ע שהז"ג דנשים פטורות שפיר צריף למילף בכל התורה מהיקשא דתפילין דבהו גלי קרא אחריןא דנשים פטורות.

משא"כ הכא דמקרא דבפיה נפ"ל דבעינן שיהא מותר בפיה א"כ בממ"נ אי הוה קרא דלמען תהיה תורת ה' בפיה קאי על כל המצות א"כ מפורש בקרא זה גופיה דבכל המצות בעינן שיהא מותר בפיה.

וְלָמַד לִי לְהַקִּישׁ כָּל הַמְצוֹת לַתְּפִילִין. וּבְאַמַּת מִשְׁמַע בְּשֶׁבֶת (דכ"ח ע"ב) דְּהֵךְ בְּפִיךָ מִן הַמְּוֹתֵר בְּפִיךָ מִיָּרִי רַק מִתְּפִילִין לַחֹד.

וּא"כ מֵהַכ"ת לֹוֹמֵר פֶּאֵן לְהַקִּישׁ כָּל הַתּוֹרָה לַתְּפִילִין לְעֵנְנֵן זֶה. דְּבַמַּמ"נ אִו דְּנִימָא דְּמְפֹרְשׁ בְּקָרָא זֶה עַל כָּל הַמְצוֹת דְּבְעֵינֵן מְוֹתֵר בְּפִיךָ.

אוּ דְּמִיָּרִי קָרָא רַק מִתְּפִילִין וּמִמִּילָא לֹא מִקְשִׁינֵן כָּלֵל לְעֵנְנֵן זֶה לַתְּפִילִין (וְע' בְּרִישׁ מְסַכָּת סוֹפְרִים דְּאִיתָא שֵׁם דְּזֵהוּ הַלַּמ"מ שְׁפוֹתֵבִין עַל עוֹרוֹת בְּהֵמָה טְהוֹרָה כּו'. וְלִכְאוּרָה לָמָּה לִי הַלַּמ"מ הָא זֶה נִלְמַד מִקָּרָא.

וְע' בַּט"ז או"ח סי' ל"ב ס"ק כ"ז וּבַפַּמ"ג שֵׁם. וִי"ל וְאִכְמ"ל): דּוּבַמ"ש הָר"ן לְהוֹכִיחַ מִגְּמָרָא דְּשֶׁבֶת דְּבַמְשַׁכְּן גּוֹפִיָּה לֹא גְמָרִינֵן מֵהָא דְּלֹא הֵוֹכֵשׁ לְמִלְאכָת שְׁמַיִם אֲלֵא טְהוֹרָה בְּלִבָּד מֵהָא דְּבְעֵי הֵתֵם מֵאִי הָוִי עֲלֵה דְּתַחַשׁ כּו'.

וְלִכְאוּרָה הִיא רְאָיָה בְּרוּרָה דְּאֵם נִימָא דְּבְכָל הַתּוֹרָה בְּעֵינֵן שְׂיָהָא מִן הַמְּוֹתֵר בְּפִיךָ א"כ הִיאַף מְסַפְקָא לִיָּה אִי תַחַשׁ טְהוֹר הָיָה. הָא ע"כ טְהוֹר הָיָה מְדַהֲוֹכְשׁ לְמִלְאכָת הַמְשַׁכְּן.

וְאִי שְׂהֵיָה י"ל לַפ"ד הַמַּג"א דְּבְכָל הַמְצוֹת יִלְפִינֵן מֵהִיקְשָׁא לַתְּפִילִין דְּבְעֵינֵן מְוֹתֵר בְּפִיךָ וּמ"מ לְעֵנְנֵן תַּחַשׁ שְׂהֵיָה בִימֵי מִשְׁהָ מִיבְעֵיָא לִיָּה דְּשָׁמָא טְמָא הָיָה וִי"ל דְּשַׁעָה מְדוֹרוֹת לֹא יִלְפִינֵן. וְכִמוֹ דְּאִיבְעֵיָא בַּגַּמ' בַּפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין (דַּט"ו ע"ב) שׁוֹר סִינֵי בְּכַמָּה מִי גָמַר שַׁעָה מְדוֹרוֹת אוּ לֹא.

וּמ"מ לַפַּמ"ש תּוֹס' בְּמִנְחוֹת (דִּי"ט ע"ב ד"ה וְשִׁמוּאֵל) דְּהִיכָא דְּהָוִי גִילּוּי מִיְלִתָּא בְּעֵלְמָא יִלְפִינֵן שַׁעָה מְדוֹרוֹת ע"ש. וְכֵאֵן י"ל דַּג"כ הָוִי כְּמוֹ גִילּוּי מִיְלִתָּא דְּלִמְלָאכָת שְׁמַיִם טְהוֹרָה בְּעֵינֵן.

וְגַם מֵאַחַר דְּחִזִּינֵן דְּמִתְחַלָּה פְּרִיף רַב יוֹסֵף בְּפִשְׁטוֹת עַל ר' אֲבָא (שֵׁם דַּכ"ח ע"א) מֵאִי תִיבְעֵי לִיָּה תְּנִינָא לֹא הֵוֹכְשׁוּ לְמִלְאכָת שְׁמַיִם אֲלֵא טְהוֹרָה בְּלִבָּד. הָרִי דְּפִשְׁטָא לִיָּה דְּגָמְרִינֵן שַׁעָה מְדוֹרוֹת לְעֵנְנֵן זֶה.

וְלָמָּה אַח"כ שׁוּב אִיבְעֵיָא בְּגְמָרָא מֵאִי הָוִי עֲלֵה דְּתַחַשׁ. וְלֹא נִזְכַּר כָּלֵל מְאוּמָה מְסַבְרָא זֹו אִי גְמָרִינֵן שַׁעָה מְדוֹרוֹת כּו'.

אֲלֵא מִשְׁמַע דְּלִסְתַּמָּא דְּגְמָרָא ס"ל דְּהֵךְ דְּלֹא הֵוֹכְשׁ לְמִלְאכָת שְׁמַיִם אֲלֵא טְהוֹרָה בְּלִבָּד אִין זֶה כָּלֵל עַל כָּל הַמְצוֹת. וּמוֹכַח מְזֵה לֹוֹמֵר א' מֵהַחִילּוּקִים הַנֶּ"ל אוּ בִין מְצוֹנָה דְּכְתִיבָה לְשָׂאֵר מְצוֹת אוּ לְחֵלֶק בִּין תַּשְׁמִישֵׁי קְדוּשָׁה לְתַשְׁמִישֵׁי מְצוֹנָה אוּ חִילּוּק אַחַר.

אֲלֵא שְׁקֻצָת יֵשׁ לְדַחוּת. מִשׁוּם דְּבִלֵּא"ה כְּבָר הִקְשׁוּ שֵׁם אֵהָא דְּאִיבְעֵיָא בְּגְמָרָא מֵאִי הָוִי עֲלֵה דְּתַחַשׁ.

דְּמֵאִי נ"מ מֵאִי דְּהִנָּה הָוֵה. (וְכַדְפְּרִיף כֵּן הַגְּמָרָא בְּיוֹמָא (דָּף ה' ע"ב) בְּבְעֵיָא דְּכִיצַד מִלְּבִישָׁן מֵאִי דְּהִנָּה הָוֵה.

וְכֵן פְּרִיף אִבְעֵיָא דְּרַב חֲסָדָא בְּתַגִּיגָה (ד"ו סע"ב) וְע"ש בְּתוֹס' וּבְסִנְהֶדְרִין (דַּט"ו ע"ב). וְכֵאֵן לִיכָּא לְשִׁנּוּי דַּנ"מ לְמַסְבֵּר קְרָאִי כּו' וְע' בְּחִזְדוּשֵׁי הָר"ן בְּסִנְהֶדְרִין שֵׁם מ"ש דַּנ"מ לְנוֹדֵר כּו' ע"ש.

וכה"ג פתבו בתוס' ב"ב דפ"ד ע"א ד"ה האי שמשא. מיהו דוחק לומר פאן בכה"ג).

אלא י"ל דזה גופא איבעיא להגמרא אי נימא דהא דלא הוכשר למלאכת שמים אלא טהורה בלבד הוא פלל בכל המצות וממילא מוכח דתחש טהור הנה מדהוכשר למשפן. או דתחש הוא טמא ומ"מ הוכשר למשפן וממילא יהיה מוכח דהא דלא הוכשר אלא טהורה בלבד אין זה רק בתפילין ולא בשאר מצות.

ופשיט דתחש טהור הנה. ולפ"ז שפיר י"ל דבכל המצות בעינן טהורה דוקא.

אף יותר מזה יש לומר ולדחות ראית ה"ן מהא דאיבעיא מאי הוי עלה דתחש כו'. ע"פ מ"ש בחידושי הרשב"א בשבת בשם רב האי גאון אהא דפריה הגמרא אלא הא דתני רב יוסף כו'.

ונ"ל השתא קמיבעיא לן הואיל וקם ליה ק"ו דרבא מברנניש דלית ליה פירכא ולמדנו ממנו דעור מטמא טומאת אנהלים הילכף כמו דגמרינן אנהל המת ממשפן בג"ש דאהל אהל כו' ה"נ גמרינן אנהל המשפן מאנהל המת מה להלן עור בהמה טמאה אף באהל דמשפן עור בהמה טמאה.

הרי מן הדין הנה הוכשר לאהל המשפן עור בהמה טמאה וא"כ הא דתני רב יוסף לא הוכשר כו' למאי הילכתא עכ"ל. ולפ"ז י"ל דהא דאיבעיא אח"כ מאי הוי עלה דתחש היינו ג"כ פינן דגמרינן מג"ש בהדיא דעור בהמה טמאה הוכשר למלאכת המשפן וגזה"כ הוא פאן א"כ שפיר בעי אם תחש טהור הנה או טמא.

ולעולם שאר כל המצות ילפינן מתפילין דבעינן מן המותר בפיה דוקא. ולא ילפינן ממשפן פלל דדורות משעה לא גמרינן כדאיתא בכ"ד.

וראיתי בנו"ב מ"ת (חאה"ע סי' קנ"ב וקנ"ג) שיהביא קושיא ע"ד הר"ת בתוספות יבמות (דק"ב ע"ב) שפסק דמנעל של חליצה צריף שיהיה מעור טהורה דומיא דתחש שיהיה טהור דכתיב ונאנעלך תחש דא"כ מאי פריה הגמרא בשבת אהא דתני רב יוסף לא הוכשר כו' למאי הילכתא הא יש נ"מ למנעל של חליצה ע"ש מה שתיגרץ בזה.

וכן הקשה בתשו' ח"ס או"ח (סי' ל"ט). ומה שתיגרץ הח"ס ע"ז שם דכיון דקרא דנאנעלך תחש ביחזקאל כתיב וקשה עד דאיתא יחזקאל מאן אמרה וע"כ הלמ"מ הנה נאיתא יחזקאל ואסמכיה אקרא ומקשה הגמ' הקא אדרב יוסף דה"ל להזכיר הלמ"מ כו' ע"ש.

אין זה תירוץ מספיק פלל. דהא דפריה הגמ' בתענית (די"ז ע"ב) ובסנהדרין (דכ"ב ע"ב) ובזבחים (די"ח ע"ב) ובש"ד עד דאיתא יחזקאל מאן אמרה היינו הפל רק בדין מחודש שנכתב ביחזקאל מה שלא נכתב ד"ז בתורה.

אבל פאן קרא דנאנעלך תחש הוא רק גילוי מילתא בעלמא דלא חשיב מנעל אלא דומיא דתחש שיהיה טהור. ובכה"ג ליכא למיפרך פלל עד דאיתא יחזקאל מאן אמרה.

וכדאיתא בריש ב"ק (ד"ב ע"ב) לענן אין נגיחה אלא בקרו דמייתי מקרא דד"ק וכ"ת ד"ת מד"ק לא ילפינן כו' והאי מילף הוא גילוי מילתא בעלמא הוא כו'. וכ"כ התוס' בחולין (דקל"ז ע"א).

וה"נ הקא הוי גילוי מילתא למילף רק דאין חשוב מנעל אלא מטהורה פנ"ל. וא"צ לחדש ולומר שזהו הלמ"מ פלל.

וא"כ הדק"ל. רק י"ל לפ"ד הרשב"א בשם רב האי גאון הנ"ל דכיון דמג"ש דאהל אהל גמרנו דהוקשר למשפן עור מבהמה טמאה ג"כ.

ומה"ט הדר איבעיא להגמרא מאי הוי עלה דתחש אי טהור הנה או טמא. א"כ ל"ל פלל דהא דתני רב יוסף לא הוקשרו כו' יש נ"מ למנעל של חליצה דבעינן דומיא דתחש.

כיון דאפתי לא קים לן פלל אם תחש גופיה הנה טהור או טמא. עד אח"כ למסקנא דנפשטה הבעיא דתחש טהור הנה באמת י"ל הנ"מ למנעל של חליצה פנ"ל.

והא דפריף אהא דתני רב יוסף למאי הילכתא היינו לן דם שנופשטה הבעיא מאי הוי עלה דתחש. ולק"מ: ויש לתמונה על הח"ס שם שהביא הקושיא ע"ד הר"ת בתוס' יבמות פנ"ל.

ובאותה תשובה גופה מיייתי ג"כ ד' הרשב"א הנ"ל ולא תירץ פנ"ל. וראיתי בח"ס שם שג"כ הסכים לחלק בדין זה בין תשמישי קדושה לתשמישי מצוה דלענן מצוה בעלמא כמו ציצית וכדומה פשר אף מטמאה וא"צ שיהיה מן המותר בפיה.

ולענן דינא. מאחר דעיקר ד"ז להצריך בשופר שיהיה מטהורה דוקא הוא מד' הר"ן בר"ה שם.

והר"ן גופיה כתב זה שם רק דרף ספק על שופר דכיון דלזכרון קאמי פלפנים דמי. אבל בשאר מצות משמע דלא מספקא ליה להר"ן פלל וכוונאי מותר אף מטמאה פנ"ל.

וכמה סברות וחילוקים שי"ל בזה כמו שביארנו. ולענן מצות נ"ח דהוי דרבנן בנדאי י"ל דא"צ פלל שיהיה מן המותר בפיה.

ואף לפ"ד המג"א הנ"ל דס"ל משום שהוקשה כל התורה לתפילין דכ"ז הוא רק במצות דאורייתא הוא שהוקשו לתפילין מקרא הנ"ל. משא"כ במצות דרבנן י"ל דלענן זה לא נימא כ"כ דכעין דאורייתא תיקנו בכל תנאי המצוה בכה"ג.

וע' בגיטין (דס"ה רע"א) דאיכא למ"ד דבמצוה דרבנן שאין לה עיקר בדאורייתא לא אמרינן פלל כעין דאורייתא תיקנו כו'. ואף אם נגבב כל החומרות ולומר דאולי צ"ל גם במצות נ"ח מן המותר בפיה עכ"פ הוי ספיקא דדינא לכל היותר.

ולפ"ז בנ"ד שיש עוד ספק אולי יש ס' בהשמן וית נגד השמן חזיר והוא היתר גמור. א"כ יש פאן ס"ס להתירו להדלקת נ"ח.

ובפרט שיש פאן כמה צדדים וסברות להתיר בלא"ה. וע"כ אין להחמיר בד"ז פלל. ויש להתיר: